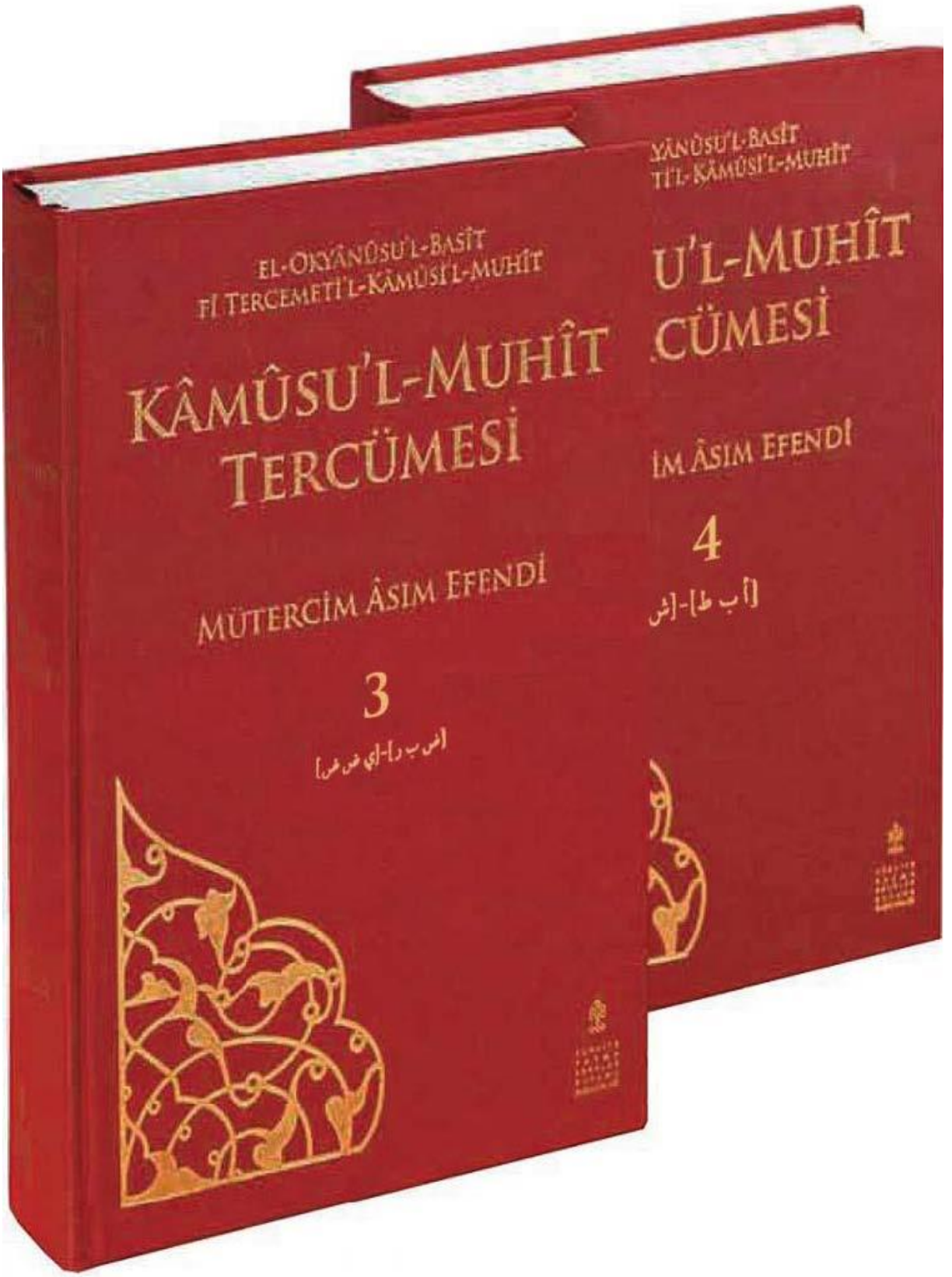

EL-OKYÂNÛSU'L-BASÎT
FÎ TERCEMETİ'L-KÂMÛSİ'L-MUHÎT
KÂMÛSU'L-MUHÎT
TERCÜMESİ
MÜTERCİM ÂSIM EFENDİ
3
[ض ب ر]-[ي ض ض]
YÂNÛSU'L-BASİT
Tİ'L-KÂMÛSİ'L-MUHİT
U'L-MUHÎT
CÜMESİ
İM ÂSIM EFENDİ
4
[أ ب ط]-[ش

el-Okyânûsu'l-Basît fî Tercemeti'l-Kâmûsi'l-Muhît

KÂMÛSU'L-MUHÎT TERCÜMESİ

MÜTERCİM ÂSIM EFENDİ

3. CİLT

[ض ب ر]-[ي ض ض]

TÜRKİYE YAZMA ESERLER KURUMU BAŞKANLIĞI YAYINLARI: 1

Edebiyat ve Sanat Serisi : 1
Sözlük Dizisi : 1

Kitabın adı : el-OKYÂNÛSU'L-BASÎT fî TERCEMETİ'L-KÂMÛSİ'L-MUHÎT
KÂMÛSU'L-MUHÎT TERCÜMESİ
3. Cilt [ض ب ر]-[ي ض ض] ; (6 Cilt)

Müellifi : MÜTERCİM ÂSIM EFENDİ (1755-1820)

Yayın hazırlık - Çeviri yazı : Mustafa Koç
Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Eyyüp Tanrıverdi
Dicle Üniversitesi
Arap Dili ve Belagatı Anabilim Dalı

Editör : Mustafa Koç

Arşiv Kayıt : Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi,
Hamidiye Koleksiyonu, No. 1377-1378-1379

Kitap tasarım : Abdusselam Ferşatoğlu

Yapım : Fotografika Ltd. Şti.

Baskı : Pasifik Ofset, Cihangir Mah. Baha İş Merkezi A Blok 34310
Haramidere-İstanbul. Tel.: 0212 412 17 77
Sertifika No. 12027

Baskı yeri ve yılı : İstanbul 2013

Baskı miktarı : 1. Baskı, 2000 adet

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI
Library of Congress A CIP Catalog Record

Mütercim Âsım Efendi
el-Okyânûsu'l-Basît fî Tercemeti'l-Kâmûsi'l-Muhît
Kâmûsu'l-Muhît Tercümesi, 3. Cilt (6 Cilt)

1. Mütercim Âsım, 2. Kâmûs, 3. Arapça Sözlük, 4. Fîrûzâbâdî,
5. Arap Dili ve Edebiyatı, 6. Türk Dili ve Edebiyatı, 7. Osmanlı Türkçesi

ISBN: 978-975-17-3686-4 (3. Cilt) / 978-975-17-3665-9 (Takım)

Copyright © Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı. Her hakkı mahfuzdur.
Bütün yayın hakları *Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı*'na aittir. Başkanlığın izni olmaksızın tümüyle veya kısmen, hiçbir yolla ve hiçbir ortamda yayınlanamaz ve çoğaltılamaz.

T. C. Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı
Süleymaniye Mah. Kanuni Medresesi Sok. No:5 34116 Fatih / İstanbul
Tel. : +90 (212) 511 36 37
Faks : +90 (212) 511 37 00
info@yek.gov.tr
www.yek.gov.tr

EL-OKYÂNÛSU'L-BASÎT
FÎ TERCEMETİ'L-KÂMÛSİ'L-MUHÎT

KÂMÛSU'L-MUHÎT TERCÜMESİ

MÜTERCİM ÂSIM EFENDİ
(1755-1820)

3. CİLT

[ض ب ر]-[ي ض ض]

Yayına Hazırlayanlar
Mustafa Koç
Eyyüp Tanrıverdi

TÜRKİYE
YAZMA
ESERLER
KURUMU
BAŞKANLIĞI

İÇİNDEKİLER (Cilt 3)

BĀBU'R-RĀʾ 2123
Faslu'ḍ-ḍādi'l-muᶜceme 2123
Faslu'ṭ-ṭāʾi'l-mühmele 2133
Faslu'ẓ-ẓāʾi'l-muᶜceme 2146
Faslu'l-ᶜayni'l-mühmele 2155
Faslu'l-ġayni'l-muᶜceme 2216
Faslu'l-fāʾ 2243
Faslu'l-ḳāf 2265
Faslu'l-kāf 2305
Faslu'l-lām 2327
Faslu'l-mīm 2328
Faslu'n-nūn 2351
Faslu'l-vāv 2396
Faslu'l-hāʾ 2414
Faslu'l-yāʾi't-tahtiyye 2433
BĀBU'Z-ZĀYİ'L-MUᶜCEME 2439
Faslu'l-hemze 2439
Faslu'l-bāʾi'l-muvahhade 2442
Faslu't-tāʾi'l-fevkiyye 2448
Faslu'l-cīm 2450
Faslu'l-ḥāʾi'l-mühmele 2462
Faslu'l-ḫāʾi'l-muᶜceme 2473
Faslu'd-dāli'l-mühmele 2477
Faslu'ẕ-ẕāli'l-muᶜceme 2479
Faslu'r-rāʾi'l-mühmele 2479
Faslu'z-zāyi'l-muᶜceme 2485
Faslu's-sīni'l-mühmele 2487
Faslu'ş-şīni'l-muᶜceme 2488
Faslu'ḍ-ḍādi'l-muᶜceme 2492
Faslu'ṭ-ṭāʾi'l-mühmele 2496
Faslu'l-ᶜayni'l-mühmele 2497
Faslu'l-ġayni'l-muᶜceme 2510
Faslu'l-fāʾ 2513
Faslu'l-ḳāf 2517
Faslu'l-kāf 2524
Faslu'l-lām 2529
Faslu'l-mīm 2535
Faslu'n-nūn 2540
Faslu'l-vāv 2547
Faslu'l-hāʾ 2551
BĀBU'S-SĪNİ'L-MÜHMELE 2557
Faslu'l-hemze 2557
Faslu'l-bāʾi'l-muvahhade 2564
Faslu't-tāʾi'l-fevkiyye 2575
Faslu'l-cīm 2578
Faslu'l-ḥāʾi'l-mühmele 2585
Faslu'l-ḫāʾi'l-muᶜceme 2597
Faslu'd-dāli'l-mühmele 2607
Faslu'ẕ-ẕāli'l-muᶜceme 2623
Faslu'r-rāʾi'l-mühmele 2623
Faslu's-sīni'l-mühmele 2633
Faslu'ş-şīni'l-muᶜceme 2639
Faslu'ṣ-ṣādi'l-mühmele 2644
Faslu'ḍ-ḍādi'l-muᶜceme 2645
Faslu'ṭ-ṭāʾi'l-mühmele 2648
Faslu'l-ᶜayni'l-mühmele 2656
Faslu'l-ġayni'l-muᶜceme 2674
Faslu'l-fāʾ 2680
Faslu'l-ḳāf 2688
Faslu'l-kāf 2705
Faslu'l-lām 2717
Faslu'l-mīm 2726
Faslu'n-nūn 2734
Faslu'l-vāv 2748
Faslu'l-hāʾ 2754
Faslu'l-yāʾi't-tahtiyye 2761
BĀBU'S-ŞĪNİ'L-MUᶜCEME 2765
Faslu'l-hemze 2765
Faslu'l-bāʾi'l-muvahhade 2767
Faslu't-tāʾi'l-fevkiyye 2773
Faslu'ş-şāʾi'l-müsellese 2774
Faslu'l-cīm 2774
Faslu'l-ḥāʾi'l-mühmele 2782
Faslu'l-ḫāʾi'l-muᶜceme 2795

Faslu'd-dāli'l-mühmele 2803
Faslu'ẕ-ẕāli'l-muᶜceme 2806
Faslu'r-rāʾi'l-mühmele 2806
Faslu'z-zāyi'l-muᶜceme 2813
Faslu'ş-şīni'l-muᶜceme 2813
Faslu'ṭ-ṭāʾi'l-mühmele 2815
Faslu'ẓ-ẓāʾi'l-muᶜceme 2818
Faslu'l-ᶜayni'l-mühmele 2818
Faslu'l-ġayni'l-muᶜceme 2830
Faslu'l-fāʾ 2833
Faslu'l-ḳāf 2839
Faslu'l-kāf 2845
Faslu'l-lām 2850
Faslu'l-mīm 2851
Faslu'n-nūn 2856
Faslu'l-vāv 2866
Faslu'l-hāʾ 2871
Faslu'l-yāʾi't-tahtiyye 2876
BĀBU'Ṣ-ṢĀDİ'L-MÜHMELE 2877
Faslu'l-hemze 2877
Faslu'l-bāʾi'l-muvahhade 2879
Faslu't-tāʾi'l-fevkiyye 2885
Faslu'l-cīm 2886
Faslu'l-ḥāʾi'l-mühmele 2888
Faslu'l-ḫāʾi'l-muᶜceme 2896
Faslu'd-dāli'l-mühmele 2905
Faslu'r-rāʾi'l-mühmele 2911
Faslu'ş-şīni'l-muᶜceme 2916
Faslu'ṣ-ṣādi'l-mühmele 2921
Faslu'l-ᶜayni'l-mühmele 2922
Faslu'l-ġayni'l-muᶜceme 2931
Faslu'l-fāʾ 2933
Faslu'l-ḳāf 2937
Faslu'l-kāf 2949
Faslu'l-lām 2952
Faslu'l-mīm 2956
Faslu'n-nūn 2961
Faslu'l-vāv 2969
Faslu'l-hāʾ 2973
Faslu'l-yāʾi't-tahtiyye 2975
BĀBU'Ḍ-ḌĀDİ'L-MUᶜCEME 2977
Faslu'l-hemze 2977
Faslu'l-bāʾi'l-muvahhade 2981
Faslu't-tāʾi'l-fevkiyye 2988
Faslu'l-cīm 2989
Faslu'l-ḫāʾi'l-mühmele 2991
Faslu'l-ḫāʾi'l-muᶜceme 2999
Faslu'd-dāli'l-mühmele 3002
Faslu'r-rāʾi'l-mühmele 3004
Faslu'ş-şīni'l-muᶜceme 3013
Faslu'ḍ-ḍādi'l-muᶜceme 3014
Faslu'l-ᶜayni'l-mühmele 3014
Faslu'l-ġayni'l-muᶜceme 3029
Faslu'l-fāʾ 3034
Faslu'l-ḳāf 3040
Faslu'l-kāf 3048
Faslu'l-lām 3048
Faslu'l-mīm 3049
Faslu'n-nūn 3054
Faslu'l-vāv 3064
Faslu'l-hāʾ 3066
Faslu'l-yāʾi't-tahtiyye 3068

el-Okyânûsu'l-Basît fî Tercemeti'l-Kâmûsi'l-Muhît

KÂMÛSU'L-MUHÎT TERCÜMESİ

MÜTERCİM ÂSIM EFENDİ

3. CİLT

[ض ب ر]-[ي ض ض]

FASLU’Ḍ-ḌĀDİ’L-MUᶜCEME
(فَصْلُ الضَّادِ الْمُعْجَمَةِ)

[ض ب ر]

اَلضَّبْرُ [eḍ-ḍabr] (صَبْرٌ [ṣabr] vezninde) ve اَلضَّبَرَانُ [eḍ-ḍaberān] (fetehātla) Dābbe yāhūd ayağı bukağılı adam ayaklarını bir araya getirip sıçramak maᶜnāsınadır; yukālu: ضَبَرَ الْفَرَسُ وَالْمُقَيَّدُ ضَبْرًا وَضَبَرَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَمَعَ قَوَائِمَهُ وَوَثَبَ Ve

ضَبْرٌ [ḍabr] Kāğıdları ve yazılmış evrāk kitābları biriktirip deste eylemek maᶜnāsınadır; meselā on kıṭᶜa kāgıdı bir araya getirip cüzᵓ eylemek gibi; yukālu: ضَبَرَ الْكُتُبَ ضَبْرًا إِذَا جَعَلَهَا إِضْبَارَةً Ve taşları ve kayaları istif edip dizmek maᶜnāsınadır; yukālu: ضَبَرَ الصَّخْرَ إِذَا نَضَّدَهُ Ve

ضَبْرٌ [ḍabr] Gazv ve muhārebeye ᶜāzim olan cemāᶜate ıtlāk olunur, tecemmuᶜlarına mebnī. Ve selefte muhārasa-i kalᶜa esbābından bir ālete denir ki sığır ve deve gönlerinden büyük çuval tarzında düzüp içini mücevvef ve etrāfını ahşābla taᶜbiye ve ihāta edip hisār hengāmında içine bahādırlar duhūl ve āheste āheste hisār dibine kadar yürütüp ehl-i hisār ile muhārebe ederler. Ve bu, دَبَّابَةٌ [debbābet] olacaktır. Cemᶜi ضُبُورٌ [ḍubūr]dur; yukālu: قَدَّمُوا الضُّبُورَ إِلَى الْحُصُونِ وَهِيَ جُلُودٌ يُغَشَّى خَشَبًا فِيهَا رِجَالٌ تُقَرَّبُ إِلَى الْحُصُونِ لِلْقِتَالِ Ve

ضَبْرٌ [ḍabr] Yaban cevzi ağacına denir ki yaban narı gibi çiçeği olup yemiş tutmaz. Ve cevz-i bevvāya denir ki maᶜrūftur.

اَلضِّبِرُّ [eḍ-ḍibirr] (طِمِرٌّ [ṭimirr] vezninde) Pek sıçragan ata denir; yukālu: فَرَسٌ ضِبِرٌّ أَيْ وَثَّابٌ

اَلتَّضْبِيرُ [et-taḍbīr] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde)

BĀBU’R-RĀᵓ
(بَابُ الرَّاءِ)

ر

Biriktirmek maʿnāsınadır; tekūlu: ضَبَّرْتُ الشَّيْءَ إِذَا جَمَعْتَهُ Ve vücūdun kemikleri pek dirnekli ve eti kunt ve sımsıkı ve kurumu kavī olmak maʿnāsınadır; ve minhu yukālu: هُوَ مُضَبَّرُ الْخَلْقِ أَيْ مُلَزَّزُهُ وَمُوَثَّقُهُ

اَلْمَضْبُورُ [el-maḍbūr] Bu dahi مُضَبَّرٌ [muḍabber] maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ مَضْبُورُ الْخَلْقِ وَمُضَبَّرُهُ أَيْ مُلَزَّزُهُ

اَلضَّبَارَةُ [eḍ-ḍabāret] (ḍād'ın fethiyle) Vücūd dirnekli ve kunt ve kavī olmak maʿnāsınadır; yukālu: رَجُلٌ ذُو ضَبَارَةٍ أَيْ مُجْتَمِعُ الْخَلْقِ وَمُوَثَّقُهُ

اَلضُّبَارِمُ [eḍ-ḍubārim] (عُلَابِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) ve

اَلضُّبَارِمَةُ [eḍ-ḍubārimet] (hā'yla) Hilkati kavī ve dirnekli ve sımsıkı arslana denir. Teʾkīd için mīm'ler zāʾiddir; yukālu: أَسَدٌ ضُبَارِمٌ وَضُبَارِمَةٌ أَيْ مُضَبَّرُ الْخَلْقِ

اَلْإِضْبَارَةُ [el-iḍbāret] (hemzenin kesriyle ve fethiyle) Suhuf ve evrāk destesine denir ki cüzʾ ve sīpāre taʿbīr olunur; cemʿi أَضَابِيرُ [eḍābīr]dir; yukālu: عِنْدَهُ أَضَابِيرُ مِنَ الصُّحُفِ

اَلضِّبَارُ [eḍ-ḍibār] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

اَلضُّبَارُ [eḍ-ḍubār] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Kitāblara denir, كُتُبٌ [kutub] maʿnāsına. Müfredi mesmūʿ değildir.

اَلضَّبِرُ [eḍ-ḍabir] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Bu dahi yaban cevzinin şecerine denir.

اَلضِّبْرُ [eḍ-ḍibr] (ḍād'ın kesriyle) Koltuğa denir, إِبْطٌ [ibṭ] maʿnāsına.

اَلضُّبَّارُ [eḍ-ḍubbār] (رُمَّانٌ [rummān] veznide) Bir nevʿ şecer ismidir ki belūt ağacına şebīh olur. Müfredi ضُبَّارَةٌ [ḍubbāret]tir hā'yla.

ضُبَيْرَةُ [Ḍubeyret] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] veznide) Bir hatun adıdır.

اَلضَّبَّارُ [eḍ-Ḍabbār] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) Bir kelbin ismidir.

اَلضَّبُورُ [eḍ-ḍabūr] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

اَلضِّبِرُّ [eḍ-ḍibirr] (فِلِزٌّ [filizz] vezninde) ve

اَلْمُضَبَّرُ [el-muḍabber] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Arslana denir.

اَلضَّبِيرُ [eḍ-ḍabīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Şedīd nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ ضَبِيرٌ أَيْ شَدِيدٌ Ve ālet-i tenāsüle ıtlāk olunur.

ضَبْيَرٌ [Ḍabyer] (حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) Ḥicāz'da bir dağın adıdır.

ضِبَارَى [Ḍibārā] (ḍād'ın kesri ve elifin kasrıyla) Temīm kabīlesinden bir recūl adıdır.

ضَبَارَى [Ḍabārā] (حَبَارَى [ḥabārā] vezninde) Ribāb kabīlesinden bir kimse adıdır.

ضُبَارَةُ [Ḍubāret (ثُمَامَةٌ [ṯumāmet] vezninde) Esāmīdendir: ʿAmr b. Ḍubāre, Rebīʿa kabīlesinden bir fāris-i maʿrūftur. Ve Ḍubāre b. es-Suleyk sikāt-ı muhaddisīndendir. Ve

ضُبَارَةٌ [ḍubāret] Bir tutam ve bir deste şeyʾe denir, خُزْمَةٌ [ḫuzmet] maʿnāsına; ḍād'ın kesriyle de lügattir.

[ض ب ط ر]

اَلضِّبَطْرُ [eḍ-ḍibaṭr] (هِزَبْرٌ [hizebr] veznide) Saht ve şedīd şeyʾe denir. Ve cüssesi iri ve bünyesi dirnekli ve tıknaz insān ve hayvāna denir. Ve be-gāyet çabuk ve çālāk arslana denir.

اَلضَّبَيْطَرُ [eḍ-ḍabeyter] (ḍād'ın ve bā'nın fethiyle) Bu dahi cerīʾ ve çabuk ve māzī arslana denir.

[ض ب غ ط ر]

اَلضَّبَغْطَرَى [eḍ-ḍabaġṭarā] (ġayn-ı muʿceme ile قَبَعْثَرَى [ḳabaʿşerā] vezninde) Pek uzun adama denir. Ve tünd ve şedīd kimseye

denir. Ve ahmak ve bī-magz adama denir. Ve

ضَبَغْطَرَى [ḍabaġṭarā] Lisān-ı ʿArabda bir kelimedir ki onunla küçük çocukları korkutup iskāt ederler, lisānımızda böcü ve umaca lafzları gibi. Ve şol nesneye denir ki bir adam onu başında götürüp ve düşmemek için elleriyle tutmuş ola, simitçi tablası gibi. Ve oyuk taʿbīr olunan şekle denir ki ekin kenārlarına ve bostānlar içre nasb ederler, vuhūş ve tuyūr onu insān kıyās edip ekine girmezler. Ve sırtlan dedikleri cānvere denir, ʿalā-kavlin dişisine denir; tesniyesinde ضَبَغْطَرَانِ [ḍabaġṭarān] derler; yukālu: هُمَا ضَبَغْطَرَانِ وَرَأَيْتُ ضَبَغْطَرَيْنِ

[ض ج ر]

اَلضَّجَرُ [eḍ-ḍacer] (ḍād'ın ve cīm'in fethiyle) Gam ve gussadan nāşī ıztırāb-ı derūn ile teng-dil olmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَجِرَ الرَّجُلُ مِنْهُ وَبِهِ ضَجَرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَبَرَّمَ وَقَلِقَ Ve nāka sağılırken zahmetlenip bağırır olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: ضَجِرَتِ النَّاقَةُ إِذَا صَارَتْ تَرْغُو عِنْدَ الْحَلْبِ

اَلضَّجِرُ [eḍ-ḍacir] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Vasftır, tasa ve gussa sebebiyle muztarib ve teng-dil adama denir; yukālu: رَجُلٌ ضَجِرٌ أَيْ مُتَبَرِّمٌ قَلِقٌ Ve dar yere ıtlāk olunur, niteki cīm'in sükūnuyla da bu maʿnāyadır; tahfīfen cīm iskān olunup yāhūd شَكْسٌ [şeks] gibi bi-nefsihi sıfattır; yukālu: مَكَانٌ ضَجِرٌ وَضَجْرٌ أَيْ ضَيِّقٌ

اَلضُّجْرَةُ [eḍ-ḍucret (ḍād'ın zammıyla) İsmdir, kalb sıkıntısına denir; yukālu: فِيهِ ضُجْرَةٌ أَيْ ضِيقُ النَّفْسِ

اَلتَّضَجُّرُ [et-teḍaccur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bu dahi bir gussa sebebiyle teng-dil olup ıztırāb-ı derūn peydā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَضَجَّرَ الرَّجُلُ إِذَا تَبَرَّمَ وَقَلِقَ

اَلْإِضْجَارُ [el-iḍcār] (hemzenin kesriyle) Bir adamı mütezaccir eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: أَنَا أَضْجَرْتُهُ فَأَنَا مُضْجِرٌ مِنْ مَضَاجِرَ وَمَضَاجِيرَ Pes مَضَاجِرُ [meḍācir] ve مَضَاجِيرُ [meḍācīr] cemʿi olur.

اَلضَّجُورُ [eḍ-ḍacūr] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Sütü sağılırken muztarib olup bağırır olan nākaya ıtlāk olunur; yukālu: نَاقَةٌ ضَجُورٌ إِذَا كَانَتْ تَرْغُو عِنْدَ الْحَلْبِ

اَلضُّجْرَةُ [eḍ-ḍucret] (ḍād'ın zammıyla) Bir kuş adıdır.

[ض ج ح ر]

اَلضَّجْحَرَةُ [eḍ-ḍacḥaret] (sāniyede ḥā-yı mühmele ile دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Kırba makūlesini doldurmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَجْحَرَ الْقِرْبَةَ إِذَا مَلَأَهَا

اَلْإِضْجِحْرَارُ [el-iḍciḥrār] (إِقْشِعْرَارٌ [ikşiʿrār] vezninde) Pek dolmak maʿnāsınadır; yukālu: إِضْجَحَرَّ السِّقَاءُ إِذَا امْتَلَأَ

[ض ر ر]

اَلضُّرُّ [eḍ-ḍarr] (ḍād'ın fethi ve zammıyla) Ziyāna denir ki nefʿ ve fāʾide mukābilidir. Fārisīde gezend derler. ʿAlā-kavlin ḍād'ın fethiyle masdardır, ziyān eylemek maʿnāsına; yukālu: ضَرَّهُ وَضَرَّ بِهِ ضَرًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ ضِدُّ نَفَعَهُ Ve ḍād'ın zammıyla ismdir, ziyāna denir; yukālu: أَصَابَهُ ضُرٌّ أَيْ نَفْعٌ

Müʾellifin *Baṣāʾir*'de beyānına göre ضُرٌّ [ḍurr] ḍād'ın zammıyla ismdir, sūʾ-i hāl maʿnāsınadır. O dahi fī nefsihi olur, kıllet-i ʿilm ü fıkh u fazl gibi yā fī bedenihi olur, naks ve ʿadem-i cāriha vü ʿuzv gibi yā hālet-i zāhirede olur, kıllet-i māl u cāh gibi. İşbu: الآية ﴿وَكَشَفْنَا مَا بِهِ مِنْ ضُرٍّ﴾ kerīmesinde maʿānī-i selāse muhtemeldir. Ve ḍād'ın fethiyle masdardır; yukālu: ضَرَّهُ

ضَرًّا إِذَا جَلَبَ إِلَيْهِ ضُرًّا İntehā. Ve

ضُرٌّ [ḍurr] (ḍād'ın zammıyla) Sūʾ-i hāl ve fakr u fāka maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَصَابَهُ ضُرٌّ أَيْ سُوءُ حَالٍ Ve bir nesneye dāhil olan noksāna ıtlāk olunur; yukālu: فِي بَدَنِهِ ضُرٌّ أَيْ نُقْصَانٌ فِي جَارِحَتِهِ مِنْ ذَهَابِ عَيْنٍ أَوْ يَدٍ Ve zevce üzere bir zevce almağa denir ki ismdir, gūyā ki zevce-i ūlāya zarar eder, ke-mā se-yuzkeru. Ve

ضُرٌّ [Ḍurr] Bir su adıdır.

اَلْإِضْرَارُ [el-iḍrār] (hemzenin kesriyle) Bir adama ziyān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَضَرَّهُ إِضْرَارًا إِذَا جَلَبَ إِلَيْهِ الضَّرَرَ ve yukālu: أَضَرَّ السَّيْلُ مِنَ الْحَائِطِ وَأَضَرَّ السَّحَابُ إِلَى الْأَرْضِ إِذَا دَنَيَا Ve bir nesneye sürʿat eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir, isābe-i zarar gibi; yukālu: أَضَرَّ إِلَيْهِ إِذَا أَسْرَعَ Ve bir adamı bir nesne üzere zoraki cebr ve ikrāh eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَضَرَّهُ عَلَى الْأَمْرِ إِذَا أَكْرَهَهُ

اَلْمُضَارَّةُ [el-muḍārret] (fi'l-asl مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) ve

اَلضِّرَارُ [eḍ-ḍirār] (قِتَالٌ [ḳıtāl] veznin-de) Bu dahi bir adama ziyān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: ضَارَّهُ مُضَارَّةً وَضِرَارًا بِمَعْنَى أَضَرَّهُ Ve muhālefet eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: ضَارَّ فُلَانًا إِذَا خَالَفَهُ Ve nās birbirine pek yakın olup ehadühümā āhere sıkışıp munzamm olmak maʿnāsına müstaʿmeldir, isābet-i zarardan meʾhūzdur; ve minhu'l-hadīsu: "أَنَّهُ قِيلَ أَنَرَى رَبَّنَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَقَالَ أَتُضَارُّونَ فِي رُؤْيَةِ الشَّمْسِ فِي غَيْرِ سَحَابٍ قَالُوا لاَ قَالَ فَإِنَّكُمْ لاَ تُضَارُّونَ فِي رُؤْيَتِهِ تَعَالَى« أَيْ لاَ تُضَامُّونَ تَضَامًّا يَدْنُو بَعْضُكُمْ مِنْ بَعْضٍ وَقِيلَ هُوَ مِنْ ضَارَّهُ مُضَارَّةً وَضِرَارًا إِذَا خَالَفَهُ Ke-mā zukire. Pes evvele göre rüʾyet-i dīdār-ı ilāhī rezekanallāhu taʿālā herkese münferiden müyesser olur demektir. Ve sānīye göre ʿayānen vāzıh ve āşikār müyesser olmakla sıhhat-i müşāhede bābında ehadühümā āhere muhālefet ve münāzaʿat eylemez olur ki herkes o bābda müttefikü'l-kavl olur demektir.

اَلضَّارُورَاءُ [eḍ-ḍārūrāʾ] (medd ile) Kaht ve şiddet maʿnāsınadır; yukālu: أَصَابَتْهُمْ سَنَةٌ فِيهَا ضَارُورَاءُ أَيْ قَحْطٌ وَشِدَّةٌ Ve hācet ve mā-yuhtācu ileyhi maʿnāsınadır; ضَرُورَةٌ [ḍarūret] gibi.

اَلضَّرَرُ [eḍ-ḍarar] (fethateynle) Bu dahi ismdir, bed-hālliğe denir, ضَرٌّ [ḍarr] gibi; tekūlu: شَاهَدْتُ فِيهِ ضَرًّا وَضَرَرًا أَيْ سُوءَ حَالٍ Ve bir şeyʾe dāhil olan ziyān ve noksāna denir; yukālu: أَصَابَ فِي مَالِهِ ضَرَرٌ أَيْ نُقْصَانٌ Ve darlığa ıtlāk olunur; yukālu: فِي مَعَاشِهِ ضَرَرٌ أَيْ ضِيقٌ Ve dar yere ıtlāk olunur; yukālu: مَكَانٌ ضَرَرٌ أَيْ ضَيِّقٌ Ve dağlarda olan gārların kenārına ıtlāk olunur ki aşağı kayıp düşecek mehleke yerlerinden ʿibārettir; tekūlu: رَأَيْتُهُ يَمْشِي فِي الضَّرَرِ أَيْ فِي شَفَا الْكَهْفِ

اَلتَّضِرَّةُ [et-teḍirret] (تَحِلَّةٌ [teḥillet] veznin-de) ve

اَلتَّضُرَّةُ [et-teḍurret] (ḍād'ın zammıy-la) Bunlar da ضَرَرٌ [ḍarar] gibi sūʾ-i hāl maʿnāsınadır.

Şārih der ki müʾellifin sevk-i kelāmına göre bunlar ismdir, تَهْلُكَةٌ [tehluket] gibi ki مَا يُؤَدِّي إِلَى الْهَلَاكِ maʿnāsınadır. Lākin Sībeveyh'e göre bunlar masdarlardır, niteki تَسِرَّةٌ [tesirret] ve تَحِلَّةٌ [teḥillet] dahi masdarlardır. İntehā.

اَلضَّرَّاءُ [eḍ-ḍarrāʾ] (سَرَّاءُ [serrāʾ] vezninde) Kötürümlüğe ıtlāk olunur; yukālu: بِهِ ضَرَّاءُ لاَ يَقْدِرُ أَنْ يَمْشِيَ وَيَقُومَ أَيْ زَمَانَةٌ Ve sahtī ve şiddet ve mihnet maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: مَسَّتْهُ الضَّرَّاءُ أَيْ الشِّدَّةُ Ve enfüs ve emvāle ʿārız olan naks ve ziyāna denir;

yukālu: أَصَابَتْهُمُ الضَّرَّاءُ أَيِ النَّقِيصَةُ فِي أَنْفُسِهِمْ وَأَمْوَالِهِمْ

اَلضُّرَّةُ [eḍ-ḍurret] (ḍād'ın zammıyla) ve

اَلضَّرَارَةُ [eḍ-ḍarāret] (خَسَارَةٌ [ḫasāret] vezninde) Bunlar da enfüs ve emvāle isābet eden noksān ve hasārete denir; tekūlu: حَفِظَنَا اللهُ عَنِ الضَّرَّاءِ وَالضَّرَّةِ وَالضَّرَارَةِ أَيِ النَّقْصِ فِي الْأَنْفُسِ وَالْأَمْوَالِ

اَلضَّرِيرُ [eḍ-ḍarīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Gözsüze denir ki murād aʿmā olarak mütevellid olandır; naks-ı ʿuzv maʿnāsından meʾhūzdur; tekūlu: أَبُو الْعَلَاءِ الْمَعَرِّيُّ كَانَ ضَرِيرًا أَيْ ذَاهِبَ الْبَصَرِ Cemʿi أَضِرَّاءُ [aḍirrāʾ] gelir. Ve

ضَرِيرٌ [ḍarīr] Pek zebūn ve mehzūl ve nā-tüvān hastaya ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ ضَرِيرٌ أَيْ مَرِيضٌ مَهْزُولٌ Müʾennesi ضَرِيرَةٌ [ḍarīret]tir. Ve zarar ve ziyāna muhtelit olmuş nesneye denir ki ziyān-dīde taʿbīr olunur; yukālu: شَيْءٌ ضَرِيرٌ إِذَا صَارَ قَدْ خَالَطَهُ الضُّرُّ Ve kıskanmağa denir ki baʿde'l-masdar ism olarak müstaʿmeldir; yukālu: مَا أَشَدَّ ضَرِيرَهُ عَلَيْهَا أَيْ غَيْرَتَهُ Ve iki zevce beyninde olan ortaklığa ıtlāk olunur; yukālu: بَيْنَهُمَا ضَرِيرٌ أَيْ مُضَارَّةٌ Ve derenin kıyısına ıtlāk olunur ki suyun zarar eylediği mahaldir; yukālu: يَمْشِي فِي ضَرِيرِ الْوَادِي أَيْ فِي حَرْفِهِ Ve nefs ve zāta ıtlāk olunur, hemīşe mevkiʿ-i zarar olduğu için; yukālu: هُوَ سَلِيمُ الضَّرِيرِ أَيِ النَّفْسِ Ve bakiyye-i cism ü cesede ıtlāk olunur, yaʿnī bir hādise sebebiyle ziyān-dīde olan vücūdun bakiyyesine denir. Ve sabr ve şekīb maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِنَّهُ لَذُو ضَرِيرٍ أَيْ صَبْرٍ Ve sabūr ve mütehammil adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ ضَرِيرٌ أَيْ صَبُورٌ

اَلْمَضْرُورُ [el-maḍrūr] Bu dahi ziyān-dīde şeyʾe denir; yukālu: شَيْءٌ ضَرِيرٌ وَمَضْرُورٌ إِذَا صَارَ قَدْ خَالَطَهُ الضُّرُّ

اَلْإِضْطِرَارُ [el-iḍṭirār] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznin-de) Bir nesneye muhtāc ve nāçār olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِضْطَرَّ إِلَيْهِ إِذَا احْتَاجَ إِلَيْهِ Ve bir adamı bir nesneye muhtāc ve nāçār eylemek maʿnāsına müteʿāddī olur; yukālu: إِضْطَرَّهُ إِلَيْهِ إِذَا أَحْوَجَهُ وَأَلْجَأَهُ فَاضْطُرَّ هُوَ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ

اَلضَّرَّةُ [eḍ-ḍarret] (ḍād'ın fethiyle) إِضْطِرَارٌ [iḍṭirār]dan ismdir, nāçārlığa ve ihtiyāca denir; yukālu: فِيهِ ضَرَّةٌ أَيْ احْتِيَاجٌ وَلَجَأٌ Ve

ضَرَّةٌ [ḍarret] İki zevcenin her birine ıtlāk olunur ki ehadühümā āherin ضَرَّةٌ [ḍarret] idir, ortak ve kuma taʿbīr olunur; cemʿi ضَرَائِرُ [ḍarāʾir]dir. Ve bu fi'l-asl faʿlettir, yaʿnī masdardır, ehadühümā āhere zarar eylemek maʿnāsınadır, baʿdehu mübālagaten her birine ıtlāk olundu. Kale'ş-şārih ve minhu'l-meselu: بَيْنَهُمْ دَاءُ الضَّرَائِرِ" أَيِ الْحَسَدُ" Ve

ضَرَّةُ [ḍarret] İnsānın kıynaklarının kemik cānibinden yaʿnī iç tarafından her birine ıtlāk olunur; ikisine ضَرَّتَانِ [ḍarretān] denir. Ve zīk-i maʿāş ve şiddet ve ʿusret-i hāl maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: سَهَّلَ اللهُ ضَرَّتَهُ أَيْ شِدَّةَ حَالِهِ Ve işkenceye ıtlāk olunur; yukālu: أَزْعَجَتْهُ الضَّرَّةُ أَيِ الْأَذِيَّةُ Ve memenin başına denir, خِلْفٌ [ḫilf] maʿnāsına. Ve memenin köküne denir, أَصْلُ الثَّدْيِ [aṣlu's-sedy] maʿnāsına. Ve baş parmağın altında olan etçeğize, ʿalā-kavlin el ayasının içinde olan etçeğize denir ki yine baş parmağın altındaki olacaktır. Ve memenin mecmūʿuna denir, كُلُّ الضَّرْعِ [kullu'ḍ-ḍarʿ] maʿnāsına. Ve ayakta tabanın baş parmak tarafında olan etçeğize denir ki yürüdükte yere mess eder. Cemʿleri ضَرَائِرُ [ḍarāʾir] gelir. Bunların mecmūʿu ضَرَّةٌ [ḍarret]-i zevciyyetten meʾhūzdur ve yekdīğere nisbet

üzeredir. Ve

ضَرَّةٌ [ḍarret] Şol māla denir ki sen ona iʿtimād üzere olasın, hālā ki o gayrın ola. Ve māldan ve deve ve koyun ve keçi cinsinden bir bölüğe ve bir kıtʿaya denir.

اَلضَّرُورَةُ [eḍ-ḍarūret] ve

اَلضَّارُورَةُ [eḍ-ḍārūret] ve

اَلضَّارُورُ [eḍ-ḍārūr] Bunlar da hācet ve nāçārī maʿnāsınadır; yukālu: أَلْجَأَتْهُ إِلَيْهِ الضَّرُورَةُ وَالضَّارُورَةُ وَالضَّارُورُ أَيْ الْحَاجَةُ ve yukālu: قَاتَلَ اللهُ الضَّرُورَةَ

Müʾellifin *Baṣāʾir*'de beyānına göre ضَرُورَةٌ [ḍarūret] ki hācet ve nāçārī maʿnāsınadır, yā-yı nisbetle ضَرُورِيٌّ [ḍarūrī] ki nāçār olan şeyʾdir, üç vech üzeredir: Biri bī-ihtiyār yaʿnī kahr ve kasr tarīkiyle olur, rīh-i şedīdenin tahrīk eylediği şecer gibi. Ve biri medār-ı husūl-ı vücūd olan nesnedir, hıfz-ı beden husūsunda insānın nāçār olduğu gıdāʾ gibi. Ve biri hilāfının vukūʿu mümkin olmayan nesnedir, meselā mekāneynde ān-ı vāhidde husūlü mümkin olmayan cism-i vāhid gibi. İntehā.

اَلضِّرُّ [eḍ-ḍirr] (ḍād'ın kesriyle) İsm-i masdardır, ضَرَرٌ [ḍarar] maʿnāsına; ve minhu yukālu: فُلَانٌ ضِرُّ أَضْرَارٍ أَيْ دَاهِيَةٌ فِي رَأْيِهِ Ve

ضِرٌّ [ḍirr] ve

ضُرٌّ [ḍurr] (ḍād'ın zammıyla) Bir hatun üzere bir hatun almağa denir; yukālu: تَزَوَّجَ عَلَى ضِرٍّ وَضُرٍّ أَيْ مُضَارَّةٍ بَيْنَ امْرَأَتَيْنِ أَوْ ثَلَاثٍ

اَلْمُضِرُّ [el-muḍirr] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Bir nesneye pek yakın gelip çatmış nesneye denir; yukālu: صَارَ مُضِرًّا إِلَيْهِ أَيْ دَانِيًا Ve zevcesi üzere ortak alan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُضِرٌّ وَامْرَأَةٌ مُضِرٌّ وَمُضِرَّةٌ

اَلْمِضْرَارُ [el-miḍrār] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) İfrāt-ı cünbüş ü neşātından gemi azıya alıp tevahhuş ve nüfūr sūretinde serkeşlikle beri öte kaçıp gelmez olan hatuna ve deve ve at makūlesine denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مِضْرَارٌ وَنَاقَةٌ وَفَرَسٌ مِضْرَارٌ إِذَا كَانَتْ تَنِدُّ وَتَرْكَبُ شِدْقَهَا مِنَ النَّشَاطِ

ضِرَارٌ [Ḍirār] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Esāmīdendir: Ḍirār b. el-Ezver ve Ḍirār b. el-Ḫaṭṭāb ve Ḍirār b. el-Ḳaʿḳāʿ ve Ḍirār b. Muḳarrin ashābdandır.

[ض ط ر]

اَلضَّوْطَرُ [eḍ-ḍavṭar] (جَوْهَرٌ [cevher] veznnde) ve

اَلضَّيْطَرُ [eḍ-ḍayṭar] (صَيْقَلٌ [ṣayḳal] veznnde) ve

اَلضَّيْطَارُ [eḍ-ḍayṭār] (بَيْطَارٌ [beyṭār] veznnde) Cüssesi ʿazīm olan, ʿalā-kavlin cüssesi iri ve sağrısı büyük, leʾīm ve fürūmāye şahsa denir. ضَيْطَرٌ [ḍayṭar] ve ضَيْطَارٌ [ḍayṭār]ın cemʿleri ضَيَاطِرُ [ḍayāṭir] ve ضَيَاطِرَةٌ [ḍayāṭiret] ve ضَيَاطِرُونَ [ḍayāṭirūn] gelir. Ve

ضَيْطَارٌ [ḍayṭār] Şol tācire denir ki olduğu mahalden āher yere gitmez ola.

اَلضَّيْطَرَى [eḍ-ḍayṭarā] (elif-i maksūre ile) ve

اَلضَّوْطَارُ [eḍ-ḍavṭār] Şol kimseye denir ki pazara sermāyesiz dāhil olup beri öte dubara ile ve āher tarīkler ile iktisāb eder ola.

بَنُو ضَوْطَرَى [benū ḍavṭarā] (kasr ile) Açlığın künyesidir; tekūlu: قَدْ حَلَّنَا بَنُو ضَوْطَرَى أَيْ الْجُوعُ Şārihin beyānına göre أَبُو ضَوْطَرَى [ebū ḍavṭarā] olmak savābdır. Ve

بَنُو ضَوْطَرَى [Benū Ḍavṭarā] ʿArabdan bir cemāʿattir.

[ض غ د ر]

اَلضَّغَادِرُ [eḍ-ḍaġādir] (دَفَاتِرُ [defātir] vez-

ninde) Tavuklara denir; دَجَاجٌ [decāc] maᶜnāsına; müfredi ضُغْدُرَةٌ [ḍuġduret]tir, قُنْفُذَةٌ [ḳunfuẕet] vezninde.

[ض ف ر]

اَلضَّفْرُ [eḍ-ḍafr] (حَفْرٌ [ḥafr] vezninde) Sıçramak maᶜnāsınadır; yukālu: ضَفَرَ الرَّجُلُ ضَفْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا وَثَبَ Ve saç ve kaytan makūlesini örmek maᶜnāsınadır; yukālu: ضَفَرَ الشَّعْرَ إِذَا نَسَجَ بَعْضَهُ عَلَى بَعْضٍ Ve ip ve urgan bükmek maᶜnāsınadır; yukālu: ضَفَرَ الْحَبْلَ إِذَا فَتَلَهُ Ve yelip yopurmak maᶜnāsınadır; yukālu: ضَفَرَ الرَّجُلُ إِذَا عَدَا وَسَعَى Ve

ضَفْرٌ [ḍafr] Şol örülmüş ipe denir ki onunla deveyi bend ederler; bi-maᶜnā mefᶜūldür, cemᶜi ضُفُورٌ [ḍufūr] ve ضُفْرٌ [ḍufur] gelir zammeteynle. Ve bir tutam ve bir deste örülmüş saç ve kıl makūlesine denir ki örgü taᶜbīr olunur. Ve şol kumluğa ıtlāk olunur ki etrāftan birikmekle ᶜazīm olmuş ola, ᶜalā-kavlin birbiri üzere sımsıkı yığılıp örülmüş ip gibi müteᶜakkid olan kumluğa ıtlāk olunur; cemᶜi ضُفُورٌ [ḍufūr] gelir. Ve

ضَفْرٌ [ḍafr] Cibsīn ve kireç ve balçıksız yapı yapmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; ᶜarsa-i muhterika kenārına çevrilen duvar gibi ki duvar örmek taᶜbīr olunur; yukālu: ضَفَرَ الْبِنَاءَ إِذَا بَنَاهُ بِحِجَارَةٍ بِلاَ كِلْسٍ وَطِينٍ Ve dābbenin ağzına ᶜalef ilkā eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: ضَفَرَ الْعَلَفَ فِي فَمِ الدَّابَّةِ إِذَا أَلْقَاهُ Ve saçı biriktirip toplamak maᶜnāsınadır; yukālu: ضَفَرَ الشَّعْرَ فِي رَأْسِهِ إِذَا جَمَعَهُ

اَلضَّفَارُ [eḍ-ḍafār] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) ضَفْرٌ [ḍafr] gibi deve bend olunacak ipe denir.

اَلضَّفِيرَةُ [eḍ-ḍafīret] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Örülmüş bir deste saça denir. Ve

ضَفِيرَةٌ [Ḍafīret] Vādi'l-ᶜAḳīḳ nām mahalde bir arzın ismidir.

اَلضَّفِرَةُ [eḍ-ḍafiret] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Bu dahi birbiri üzere yığılıp müteᶜakkid olan kumluğa denir.

اَلتَّضَافُرُ [et-teḍāfur] (تَفَاعُلٌ [tefāᶜul] vezninde) Yardımlaşmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَضَافَرُوا عَلَى الْأَمْرِ إِذَا تَظَاهَرُوا

اَلضَّفِيرُ [eḍ-ḍafīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Denizin kıyısına denir; yukālu: قَعَدَ فِي ضَفِيرِ الْبَحْرِ أَيْ شَطِّهِ Ve Şām'da bir dağın adıdır.

[ض ف ط ر]

اَلضِّفْطَارُ [eḍ-ḍifṭār] (قِنْطَارٌ [ḳinṭār] vezninde) Şol koca kelere denir ki bed-hilkat ve mūhiş-heyʾet ola.

[ض م ر]

اَلضُّمْرُ [eḍ-ḍumr] (ḍād'ın zammıyla) ve

اَلضُّمُرُ [eḍ-ḍumur] (zammeteynle) İsmlerdir, insān ve hayvān arıklayıp karınları içeri çöküp yapışmağa denir; yukālu: فِيهِ ضُمْرٌ وَضُمُرٌ أَيْ هُزَالٌ وَلَحَاقُ بَطْنٍ

اَلضُّمُورُ [eḍ-ḍumūr] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde) Masdardır, arıklamakla bel incelip karın içeri yapışmak maᶜnāsınadır; yukālu: ضَمَرَ الْفَرَسُ وَضَمُرَ ضُمُورًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالْخَامِسِ إِذَا هُزِلَ وَلَحِقَ بَطْنُهُ

Müʾellifin *Baṣāʾir*'de beyānına göre hayvān kısmının ضُمُورٌ [ḍumūr]u hüzālden olmayıp belki aᶜmālle olur, Türkīde yarandırmak ve yarak eylemek taᶜbīr ettikleridir. Meselā bir ırakça semte gitmek murād eylediklerinde perverde olan atların yemlerini çend-rūz mukaddem tedrīcle taklīl edip ve her sabāh akşam binip gezdirirler ve seğirtirler. O vechle şişkin etleri çekilip zağlanmış kılıca dönerler. Pes burada

müʾellifin اَلْهُزَالُ taʿbīri müʾevvel olur.

اَلْإِضْطِمَارُ [el-iḍṭimār] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznin-de) ضُمُورٌ [ḍumūr] maʿnāsınadır; yukālu: إِضْطَمَرَ الْفَرَسُ بِمَعْنَى ضَمَرَ

اَلضَّامِرُ [eḍ-ḍāmir] ضُمُورٌ [ḍumūr]u olan hayvāna denir; yukālu: جَمَلٌ ضَامِرٌ وَنَاقَةٌ ضَامِرٌ Ve suyu çekilip kurumağa yüz tutmuş çubuğa ve dala vasf olur, yukālu: قَضِيبٌ ضَامِرٌ إِذَا ذَهَبَ مَاؤُهُ

اَلضَّمْرُ [eḍ-ḍamr] (شَكْسٌ [şeks] vezninde) Şol adama denir ki karnı düz ve mevzūn ve beli incerek ve beden ve endāmı nāzük ve latīf ola, serv-i sehī gibi; yukālu: رَجُلٌ ضَمْرٌ أَيِ الْهَضِيمُ الْبَطْنِ اللَّطِيفُ الْجِسْمِ Müʾennesinde ضَمْرَةٌ [ḍamret] denir. Ve kaş kemikleri in-cerek olmakla yakışıklı olan ata vasf olur; yukālu: فَرَسٌ ضَمْرٌ إِذَا كَانَ دَقِيقَ الْحِجَاجَتَيْنِ Şārih دَقِيقَ الْحَاجِبَيْنِ nüshasını redd eylemiştir. Ve

ضَمْرٌ [ḍamr] Dar yere denir; yukālu: مَكَانٌ ضَمْرٌ أَيْ ضَيِّقٌ Ve ضَمِيرٌ [ḍamīr] maʿnāsınadır ki derūnda izmār olunan sırra denir, ke-mā se-yuzkeru. Ve Benū Saʿd diyārında bir dağın adıdır.

اَلضَّمِيرُ [eḍ-ḍamīr] (أَمِيرٌ [emīr] veznin-de) Solmuş üzüme ıtlāk olunur, ضُمُورٌ [ḍumūr]undan nāşī; yukālu: عِنَبٌ ضَمِيرٌ أَيْ ذَابِلٌ Derūnda izmār olunan sırra ve dāhil-i hātıra ıtlāk olunur, derūn-ı kalbde olmak-la dakīkü'l-vukūf olmak ʿalākasına mebnī. Cemʿi ضَمَائِرُ [ḍamāʾir] gelir, سَرِيرٌ [serīr] ve سَرَائِرُ [serāʾir] gibi; tekūlu: فِي ضَمِيرِي كَذَا أَيْ فِي سِرِّي وَدَاخِلَ خَاطِرِي Ve

ضَمِيرٌ [Ḍamīr] ʿUmān diyārında bir belde adıdır.

اَلْإِضْمَارُ [el-iḍmār] (hemzenin kesriyle) Kalbde bir zamīr gizlemek maʿnāsınadır; yukālu: أَضْمَرَ الضَّمِيرَ إِذَا أَخْفَاهُ Ve bu maʿnādandır ki arz bir adamı sefer ve gay-betle yāhūd mevtle gāʾib ve nābūd eyle-dikte أَضْمَرَ الرَّجُلَ الْأَرْضُ derler, غَيَّبَتْهُ إِمَّا بِسَفَرٍ أَوْ بِمَوْتٍ maʿnāsına. Ve

إِضْمَارٌ [iḍmār] Atı yarandırmak maʿnāsınadır; yukālu: أَضْمَرَ الْفَرَسَ إِذَا جَعَلَهُ ضَامِرًا Ve bir haberin veyā bir nesnenin ötesini gereği gibi araştırmak maʿnāsına müstaʿmeldir; teftīş ve tenḳīr ile, gūyā ki onu ضَامِرٌ [ḍāmir] eder; yukālu: أَضْمَرَ الشَّيْءَ إِذَا اسْتَقْصَاهُ Ve

إِضْمَارٌ [iḍmār] ʿArūziyyūn ıstılāhında bahr-i kāmil eczāsı olan مُتَفَاعِلُنْ [mütefāʿilün] cüzʾünün "tā"sını iskān eylemeğe ıtlāk olunur, tā ki مُسْتَفْعِلُنْ [mustefʿilun] cüzʾüne menkūl olur. Şārih der ki إِضْمَارٌ [iḍmār]ı kāmile tahsīs müvecceh değildir.

اَلْمُضْمَرُ [el-muḍmar] (مُكْرَمٌ [mukrem] vez-ninde) إِضْمَارٌ [iḍmār]dan ism-i mekāndır. Ve ism-i mefʿūl olur ki derūnda izmār olunan sırra denir.

اَلْمُنْضَمِرُ [el-munḍamir] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl]den ism-i fāʿildir) Bu dahi āb u tābı çekilip kurumağa yüz tutmuş nihāle vasf olur; yukālu: قَضِيبٌ مُنْضَمِرٌ إِذَا ذَهَبَ مَاؤُهُ

اَلتَّضْمِيرُ [et-taḍmīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) At kısmını yarandırmak ve yarak eylemek maʿnāsınadır ki vech-i mezkūr üzere ırak mahalle gidecek oldukta mukaddemen ʿalefini ziyāde ile gereği gibi tavlandırmış olmalarıyla tedrīcle taklīl eyleyerek eski ʿalefine redd edip ve beher gün gezdirip seğirtmekle ederler; yukālu: ضَمَّرَ الْخَيْلَ تَضْمِيرًا إِذَا عَلَفَهَا الْقُوتَ بَعْدَ السِّمَنِ يَعْنِي إِذَا عَلَفَهَا حَتَّى تَسْمَنَ ثُمَّ رَدَّهَا إِلَى الْقُوتِ بَعْدَ السِّمَنِ

اَلْمِضْمَارُ [el-miḍmār] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) At yarandıracak mevziʿe de-nir; ālet menziline tenzīl olunmuştur. Ve koşu meydānına ıtlāk olunur; yukālu: جَرَى

غَايَةٌ الْفَرَسُ فِي الْمِضْمَارِ أَيْ الْغَايَةِ فِي السِّبَاقِ Burada [gāyet] cüzʾiyyet ve külliyyet ʿalākasıyla meydān olacaktır.

اَلْمُضْطَمِرُ [el-muḍṭamir] إِضْطِمَارٌ [iḍṭimār] dan ism-i fāʿildir, birbirine peyveste olmuş inciye denir ki pek sıkı dizilmiş olacaktır; yukālu: لُؤْلُؤٌ مُضْطَمِرٌ أَيْ مُنْضَمٌّ

اَلتَّضَمُّرُ [et-teḍammur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Gövdenin derisi pek arıklık sebebiyle salkılanıp birbirine kavşıklanmış maʿnāsınadır; yukālu: تَضَمَّرَ وَجْهُهُ إِذَا انْضَمَّتْ جِلْدَتُهُ هُزَالاً

اَلضِّمَارُ [eḍ-ḍimār] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Şol zāʾil olan māla denir ki bir dahi sāhibine ʿavdeti meʾmūl olmaya; yukālu: مَالٌ ضِمَارٌ إِذَا كَانَ لاَ يُرْجَى عَوْدُهُ Ve ʿavk ve teʾhīri mutazammın vaʿdeye vasf olur; yukālu: عِدَةٌ ضِمَارٌ إِذَا كَانَ ذَا تَسْوِيفٍ Ve gizliye denir ki ʿayān ve āşikār mukābilidir; yukālu: شَيْءٌ ضِمَارٌ خِلاَفُ عَيَانٍ Ve müddet-i mahdūdesiz olan borca vasf olur; yukālu: دَيْنٌ ضِمَارٌ إِذَا كَانَ بِلاَ أَجَلٍ Ve

ضِمَارٌ [Ḍimār] Bir mekānın adıdır. Ve bir putun ismidir ki kable'l-İslām ʿAbbās b. Mirdās ile kavmi ona perestiş ederler idi.

ضُمْرٌ [Ḍumr] (ḍād'ın zammıyla) Benū Ḳays bilādında bir dağın adıdır.

ضُمَيْرٌ [Ḍumeyr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Dimaşḳ kurbünde bir mevziʿ ve Şām ülkesinde bir dağın ismidir.

بَنُو ضَمْرَةَ [Benū Ḍamret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) ʿAmr b. Umeyye eḍ-Ḍamrī cemāʿatidir ki peyk-i Hazret-i Resūlullāh idi ʿaleyhi's-salātu ve's-selām ve radıyallāhu ʿanhu.

اَلضَّيْمَرَانُ [eḍ-ḍaymerān] ve

اَلضَّوْمَرَانُ [eḍ-ḍavmerān] (ḍād'ların ve mīm'lerin fethiyle) Reyhān-ı berrī nevʿindendir ki yaban fesleğeni olacaktır, ʿalā-kavlin reyhān-ı Fārisī ismidir ki fesleğen dedikleridir, Fārisīde şāh-isferem denir.

ضَمْرَانُ [Ḍamrān] (سَكْرَانُ [sekrān] vezninde) Necd ülkesinde bir vādī adıdır. Ve bir nevʿ nebāt adıdır ki şeceri eşcār-ı dakīkadandır.

ضُمْرَانُ [Ḍumrān] (عُثْمَانُ [ʿuṯmān] veznide) Bir kelb ismidir. Cevherī galat eylemekle bir dişi kelbin ismidir diye resm eylemiştir ve istişhād için īrād eylediği beyt budur: || "فَهَابَ ضُمْرَانُ مِنْهُ حَيْثُ يُوزِعُهُ طَعْنُ الْمُعَارِكِ عِنْدَ الْمُجْحَرِ النَّجِدِ"

[ض م خ ر]

اَلضُّمَّخْرُ [eḍ-ḍummaḫr] (ḍād'ın zammı ve mīm-i müşeddedenin fethiyle شُمَّخْرٌ [şummaḫr] vezninde) Hod-bīn ve mütekebbir adama denir. Ve cüssesi iri şişman adama denir.

[ض م ز ر]

اَلضَّمْزَرُ [eḍ-ḍamzer] (zā-yı muʿceme ile جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Toprağı pek yere denir ki por taʿbīr olunur. Ve vücūdu kalın hatuna denir. Ve bir nāka adıdır. Ve arslana denir.

اَلضِّمْزِرُ [eḍ-ḍimzir] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Kavī ve tüvānā nākaya denir.

اَلضُّمَازِرُ [eḍ-ḍumāzir] (عُلاَبِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Tüvānā erkek deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ ضُمَازِرٌ أَيْ قَوِيٌّ

اَلضَّمْزَرَةُ [eḍ-ḍamzeret] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir mahal galīz ve haşin olmak maʿnāsınadır; tekūlu: ضَمْزَرَ عَلَيَّ الْبَلَدُ إِذَا غَلُظَ

[ض م ط ر]

اَلضَّمَاطِيرُ [eḍ-ḍamāṭīr] (قَنَاطِيرُ [ḳanāṭīr] vez-

ninde) Derenin aşağı taraflarına denir ki seli nihāyet bulduğu yerleridir.

[ض ن ب ر]

ضَنْبَرٌ [Ḍanber] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Bir recül adıdır.

[ض و ر]

اَلضَّوْرُ [eḍ-ḍavr] (دَوْرٌ [devr] vezninde) Pek acıkmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَارَ الرَّجُلُ يَضُورُ ضَوْرًا إِذَا جَاعَ شَدِيدًا

اَلضُّورُ [eḍ-ḍūr] (ḍād'ın zammıyla) Siyāh sehāba denir.

اَلْإِسْتِضْوَارُ [el-istiḍvār] Sığır ineği kösnümek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَضْوَرَتِ الْبَقَرَةُ إِذَا اسْتَحْرَمَتْ

بَنُو ضَوْرٍ [Benū Ḍavr] (دَوْرٌ [devr] vezninde) Bir cemāʿattir.

[ض ه ر]

اَلضَّهْرُ [eḍ-ḍahr] (قَهْرٌ [ḳahr] vezninde) Kaplumbağaya denir, سُلَحْفَاةٌ [sulaḥfāt] maʿnāsına. Ve dağın yukarı yöresine denir. Ve dağın asl hilkat ve cibilletine muhālif kayalık olan bukʿasına denir. Müʾellifin muʿakkad tefsīrini *Lisānu'l-ʿArab* اَلضَّهْرُ اَلْبُقْعَةُ مِنَ الْجَبَلِ يُخَالِفُ لَوْنُهَا سَائِرَ لَوْنِهِ ʿibāretiyle vāzıhan beyān eylemiştir. Ve

ضَهْرٌ [Ḍahr] Yemen'de bir dağın adıdır.

اَلضَّاهِرُ [eḍ-ḍāhir] Bu dahi dağın yukarı yöresine denir. Ve dereye denir.

[ض ي ر]

اَلضَّوْرُ [eḍ-ḍavr] (جَوْرٌ [cevr] vezninde) ve

اَلضَّيْرُ [eḍ-ḍayr] (غَيْرٌ [ġayr] vezninde) Zarar ve ziyān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: ضَارَهُ الْأَمْرُ يَضُورُهُ ضَوْرًا وَيَضِيرُهُ ضَيْرًا إِذَا ضَرَّهُ Şārih der ki müʾellif vāviyyeyi yāʾiyyeye halt eylemiştir.

اَلتَّضَوُّرُ [et-teḍavvur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Vecaʿ-ı darbeden yāhūd şiddet-i cūʿdan nāşī kıvrılıp burulmak maʿnāsınadır; yukālu: تَضَوَّرَ الرَّجُلُ إِذَا تَلَوَّى مِنْ وَجَعِ الضَّرْبِ أَوِ الْجُوعِ Ve kelb ve kurd ve arslan makūlesi hayvān açlık sebebiyle feryād eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَضَوَّرَ الذِّئْبُ وَالْكَلْبُ وَالْأَسَدُ وَالثَّعْلَبُ إِذَا صَاحَ عِنْدَ الْجُوعِ

اَلضُّورَةُ [eḍ-ḍūret] (ḍād'ın zammıyla) Beyne'n-nās kem-kadr u iʿtibār ve bī-vakʿ u şān u haysiyyet olan hakīr ve zelīl adama denir.

FASLU'Ṭ-ṬĀʾİ'L-MÜHMELE
(فَصْلُ الطَّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ط أ ر]

اَلطُّؤْرِيُّ [eṭ-ṭuʾriyy] (ṭā'nın zammı ve hemzenin sükūnuyla) Kes ve kimse maʿnāsınadır ve nefy makāmına mahsūstur; yukālu: مَا بِالدَّارِ طُؤْرِيٌّ أَيْ أَحَدٌ

[ط ب ر]

اَلطَّبْرُ [eṭ-ṭabr] (صَبْرٌ [ṣabr] vezninde) Pertāv eylemek maʿnāsınadır; yukālu: طَبَرَ الرَّجُلُ طَبْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَفَزَ Ve gizlenmek maʿnāsınadır; yukālu: طَبَرَ الرَّجُلُ إِذَا اخْتَبَأَ Ve aygır kısrağa aşmak maʿnāsınadır; yukālu: طَبَرَ الْحِصَانُ الْفَرَسَ إِذَا ضَرَبَهَا

اَلطِّبْرُ [eṭ-ṭibr] (ṭā'nın kesriyle) Köşkün bir rüknüne denir.

طُبَّارٌ [ṭubbār] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) İncir ağacına şebīh bir güne şecer ismidir. Müfredāt-ı sāʾirede incirin kebīr ve kırmızı nevʿiyle mübeyyendir ki gayr-i meʾkūldür.

طَبَرِيَّةُ [Ṭaberiyyet] (fethateynle) Ürdün eyāletinin kasabası ismidir; Nisbetinde طَبَرَانِيٌّ [Ṭaberāniyy] denir; Ḥāfız Ebu'l-Ḳāsim Suleymān b. Aḥmed eṭ-Ṭaberānī oradandır. Ve

طَبَرِيَّةُ [Ṭaberiyyet], Vāsiṭ kazāsında bir karye adıdır; bunun nisbetinde طَبَرِيٌّ [Ṭaberiyy] denir.

طَبَرَكُ [ṭaberek] Kāf zeylinde mersūmdur.

طَابَرَانُ [Ṭāberān] (bā'nın fethiyle) Ṭūs eyāletinde vākiʿ iki şehrin birisidir ki dīğerine نُوقَانُ [Nuḳān] derler.

طَبَرَانُ [Ṭaberān] (fetehātla) Ḳūmes sınırında bir belde adıdır.

طَبَرِسْتَانُ [Ṭaberistān] Īrān ülkesinde bir eyālet-i vāsiʿa adıdır.

بَنَاتُ طَبَارَ [benātu ṭabār] (ṭā'nın fethi ve rā'nın fethi ve kesriyle) Āfāt ve devāhīye ıtlāk olunur. وُثُوبٌ [vuṯūb] maʿnāsından meʾhūzdur.

اَلطَّبَرِيُّ [eṭ-ṭaberiyy] (عَرَبِيٌّ [ʿarabiyy] vezninde) Lügat-ı Şāmiyye'de bir dirhemin sülüsān mikdārına ıtlāk olunur; yeḳūlune زِنْ طَبَرِيًّا وَهُوَ ثُلُثَا الدِّرْهَمِ

[ط ب د ر]

اَلطَّبَنْدَرُ [eṭ-ṭabender] (سَفَرْجَلٌ [sefercel] vezninde) Şerr ü şūr maʿnāsınadır; yukālu: بَيْنَهُمْ طَبَنْدَرٌ أَيْ شَرٌّ

[ط ب ش ر]

اَلطَّبَاشِيرُ [eṭ-ṭabāşīr] (ṭā'nın fethiyle) Bir devā ismidir ki Hind kamışlarının cevflerinde tekevvün eder, ʿalā-kavlin köklerini yaktıktan sonra hāsıl olan külü olacaktır. Ve kamışının içinde olan pulları ve boğumları dirhem şeklinde müstedīr olur, şiddet-i riyāhla kamışlar birbirine tesādümden muhterik oldukta o pulları tefrīk ederler. ʿİnde'l-baʿz طَبَاشِيرُ [ṭabāşīr] budur ve baʿzen ona koyun başının muhterik kemiklerini halt ederler.

[ط ث ر]

اَلطَّثْرَةُ [eṭ-ṭaṯret] (ṭā'nın fethi ve ṯā-yı müsellesenin sükūnuyla) Sütün çalkandıkta ve kaynatıldıkta yüzüne gelen ince kaymağına denir, henüz tahmīr olunmamakla kere yağı olmaz. Buna süt yüzü taʿbīr olunur, Fārisīde ser-i şīr derler. Ve

طَثْرَةٌ [ṭaṯret] Siyāh çamura denir. Ve yosuna denir. Ve galīz suya denir. Ve refāh ve vüsʿat-i maʿāş maʿnāsınadır; ve minhu:

لَمْ يَزَلْ فِي كَثْرَةٍ مِنَ الرِّيَاشِ وَطَثْرَةٍ مِنَ الْمَعَاشِ» أَيْ“ سَعَةِ الْعَيْشِ Ve koyunun ve keçinin yününe ve yağına denir ki ehl-i bādiyenin medār-ı maʿīşetleridir.

اَلطَّثْرُ [eṭ-ṭaṯr] (حَصْرٌ [ḥaṣr] vezninde) ve

اَلطُّثُورُ [eṭ-ṭuṯūr] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Süt yüz bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: طَثَرَ اللَّبَنُ طَثْرًا وَطُثُورًا مِنَ الْبَابِ ٱلْأَوَّلِ إِذَا صَارَ ذَا طَثْرَةٍ

اَلطَّيْثَارُ [eṭ-ṭayṯār] (بَيْطَارٌ [beyṭār] veznin-de) Arslana denir. Ve sineğe denir, ذُبَابٌ [ẕubāb] gibi; ṯā'nın takdīmiyle طَثْيَارٌ [ṭaṯyār] dahi bu maʿnāyadır.

طَثْرٌ [Ṭaṯr] (قَصْرٌ [ḳaṣr] vezninde) Ezd kabīlesinden bir batndır.

طَثَرِيَّةُ [Ṭaṯeriyyet] (عَرَبِيَّةٌ [ʿarabiyyet] vez-ninde) Ḳuşeyr kabīlesinden Yezīd b. eṭ-Ṭaṯeriyye nām şāʿirin vālidesi ismidir.

اَلْإِطْثَارُ [el-iṭṯār] (hemzenin kesriyle) Ço-ğaltmak maʿnāsınadır; yukālu: أَطْثَرُوا الشَّيْءَ إِذَا أَكْثَرُوا

طَيْثَرَةُ [Ṭayṯeret] (حَيْدَرَةٌ [ḥayderet] veznin-de) Bir recül adıdır.

[ط ح ر]

اَلطَّحْرُ [eṭ-ṭaḥr] (ḥā-yı mühmele ile بَحْرٌ [baḥr] vezninde) Göze düşen çirk ve hār u hāşāk makūlesini göz taşra atmak maʿnāsınadır; yukālu: طَحَرَتِ الْعَيْنُ قَذَاهَا طَحْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا رَمَتْ بِهِ Ve cimāʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: طَحَرَ الْمَرْأَةَ إِذَا جَامَعَهَا Ve izʿānsız berber hitān eylediği çocuğun de-risini bütün kesmek maʿnāsınadır; yukālu: طَحَرَ الْحَجَّامُ إِذَا اسْتَأْصَلَ الْقُلْفَةَ فِي الْخِتَانِ Ve طُحَارٌ [ṭuḥār] ʿilletine uğramak maʿnāsınadır; yukālu: طَحَرَ الرَّجُلُ طَحْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَارَ فِي نَفْسِهِ طُحَارٌ

اَلطَّحُورَةُ [eṭ-ṭaḥūret] (ضَرُورَةٌ [ḍarūret] vez-ninde) Şol göze denir ki içine düşen hār u hāşāk makūlesini taşra atar ola; yukālu: طَحَرَتِ الْعَيْنُ قَذَاهَا فَهِيَ طَحُورَةٌ

اَلْإِطْحَارُ [el-iṭḥār] (hemzenin kesriyle) Bu dahi sünnet olan çocuğun derisini bi-tamāmihi kesmek maʿnāsınadır; yukālu: أَطْحَرَ الْحَجَّامُ إِذَا اسْتَأْصَلَ الْقُلْفَةَ

اَلطَّحِيرُ [eṭ-ṭaḥīr] (زَخِيرٌ [ẕaḫīr] vezninde) ve

اَلطُّحَارُ [eṭ-ṭuḥār] (سُعَالٌ [suʿāl] vezninde) Zaḥīr-i ṣadr ʿilletinden bir nevʿin ismidir ki renc ve şiddetle yukarıdan soluk alır, zīk-nefes envāʿındandır; yukālu: أَصَابَهُ طَحِيرٌ وَطُحَارٌ وَهُوَ نَوْعٌ مِنَ الزَّحِيرِ يَعْلُو فِيهِ النَّفَسُ

اَلطَّحُورُ [eṭ-ṭaḥūr] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Çabuk ve çālāk insān ve hayvāna denir; yukālu: رَجُلٌ طَحُورٌ أَيْ سَرِيعٌ Ve oku ırak gi-den yaya denir; yukālu: قَوْسٌ طَحُورٌ أَيْ الْبَعِيدَةُ الرَّمْيِ

اَلْمِطْحَرُ [el-miṭḥar] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Bu dahi oku ırak süren yaya denir. Ve ars-lana denir. Ve ırak süren oka ıtlāk olunur mübālagaten; yukālu: قَوْسٌ مِطْحَرٌ أَيْ الْبَعِيدَةُ الرَّمْيِ ve yukālu: سَهْمٌ مِطْحَرٌ أَيْ الْبَعِيدُ الذَّهَابِ

اَلْمِطْحَرَةُ [el-miṭḥaret] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Şol cenge ıtlāk olunur ki ʿaskeri geri püskürüp defʿ eder ola; yukālu: حَرْبٌ مِطْحَرَةٌ أَيْ زَبُونٌ

اَلطَّحْرُ [eṭ-ṭaḥr] (بَحْرٌ [baḥr] vezninde) ve

اَلطَّحَرُ [eṭ-ṭaḥar] (fethateynle) ve

اَلطَّحَرَةُ [eṭ-ṭaḥaret] (hā'yla) ve

اَلطُّحْرُورَةُ [eṭ-ṭuḥrūret] (tā'nın zammıyla) ve

اَلطُّحُورُ [eṭ-ṭuḥūr] (ظُهُورٌ [ẓuhūr] vezninde) ve

اَلطِّحْرِيَةُ [eṭ-ṭiḥriyet] (عِفْرِيَةٌ [ʿifriyet] veznin-de) Be-gāyet ince ve azca bulut parçasına denir; yukālu: مَا فِي السَّمَاءِ طَحْرٌ وَطَحَرٌ وَطَحْرَةٌ وَطُحْرُورَةٌ وَطُحُورٌ وَطِحْرِيَةٌ أَيْ لَطْخٌ مِنَ السَّحَابِ

اَلْمُطْحَرُ [el-muṭḥar] (مُكَرْمٌ [mukrem] vezninde) Uzatılmış nesneye denir; yukālu: نَصْلٌ مُطْحَرٌ أَيْ مُطَوَّلٌ

[ط ح م ر]

اَلطَّحْمَرَةُ [eṭ-ṭaḥmeret] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Sıçramak maʿnāsınadır; yukālu: طَحْمَرَ الرَّجُلُ إِذَا وَثَبَ Ve doldurmak maʿnāsınadır; yukālu: طَحْمَرَ السِّقَاءَ إِذَا مَلَأَهُ Ve yay kurmak maʿnāsınadır; yukālu: طَحْمَرَ الْقَوْسَ إِذَا وَتَرَهَا

اَلطِّحْمِيرُ [eṭ-ṭiḥmīr] (قِطْمِيرٌ [ḳiṭmīr] veznin-de) ve

اَلطِّحْمِرَةُ [eṭ-ṭiḥmiret] (ṭā'nın ve mīm'in kesriyle) ve

اَلطَّحْمَرِيرَةُ [eṭ-ṭaḥmerīret] (قَشْعَرِيرَةٌ [ḳaşʿarīret] vezninde) Pek azca ve ince bulut parçasına denir; yukālu: مَا فِي السَّمَاءِ طِحْمِيرٌ وَطِحْمِرَةٌ وَطَحْمَرِيرَةٌ أَيْ لَطْخٌ مِنَ السَّحَابِ

اَلطُّحَامِرُ [eṭ-ṭuḥāmir] (ʿulābiṭ] vezninde) Pek büyük karınlı kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ طُحَامِرٌ أَيْ بَطِينٌ

اَلطِّحْمِرَةُ [eṭ-ṭiḥmiret] (tā'nın ve mīm'in kesriyle) Pek azca şeyʾe denir; yukālu: مَا عَلَى رَأْسِهِ طِحْمِرَةٌ أَيْ شَعْرَةٌ

[ط خ ر]

اَلطُّخْرُورُ [eṭ-ṭuḫrūr] (ḫā-yı muʿceme ile) طُخْرُورٌ [ṭuḫrūr] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu. Cemʿi طَخَارِيرُ [ṭaḫārīr]dir. Ve garīb adama denir. Ve şol kimseye denir ki ne cüst ve çālāk ve ne künd ve girān-cān ola; yukālu: رَجُلٌ طُخْرُورٌ إِذَا لَمْ يَكُنْ جَلْدًا وَلاَ كَثِيفًا

اَلْمُطَخْرَرُ [el-muṭaḫrer] (مُدَحْرَجٌ [mudaḥrec] vezninde) Zaʿīf ve nā-tüvān adama denir.

اَلطَّاخِرُ [eṭ-ṭāḫir] (فَاخِرٌ [fāḫir] vezninde) Siyāh buluta denir.

اَلطَّخْرُ [eṭ-ṭaḫr] (صَخْرٌ [ṣaḫr] vezninde) Pek yufkaca buluta denir.

اَلطَّخَارِيرُ [eṭ-ṭaḫārīr] طُخْرُورٌ [ṭuḫrūr]un cemʿidir ki zikr olundu. Ve ecnās-ı muh-telifeden müctemiʿ evbāş-ı nāsa ıtlāk olu-nur; yukālu: جَاءَهُ طَخَارِيرُ أَيْ أَشَابَةٌ مِنَ النَّاسِ

اَلطُّخَارِيَّةُ [eṭ-ṭuḫāriyyet] (ṭā'nın zammıy-la) Soy ve eşkin dişi merkebe vasf olur; yukālu: أَتَانٌ طُخَارِيَّةٌ أَيْ فَارِهَةٌ عَتِيقَةٌ

طُخَارِسْتَانُ [Ṭuḫāristān] (ṭā'nın zammıyla) Bir belde adıdır. Bu belde Türkistān'da vāki ʿdir.

[ط ر ر]

اَلطَّرُّ [eṭ-ṭarr] (ṭā'nın fethi ve rā'nın teşdīdiyle) Develeri pek sürüp götür-mek maʿnāsınadır; yukālu: طَرَّ الْإِبِلَ طَرًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا شَلَّهَا وَسَاقَهَا شَدِيدًا Ve dağınık giden develeri toplayıp yoluna komak maʿnāsınadır; yukālu: طَرَّ الْإِبِلَ إِذَا ضَمَّهَا مِنْ نَوَاحِيهَا Ve

طَرٌّ [ṭarr] ve

طُرُورٌ [ṭurūr] Bıçak makūlesini bileyip keskin eylemek maʿnāsınadır; yukālu: طَرَّ السِّكِّينَ وَغَيْرَهُ إِذَا حَدَّدَهَا Ve bināyı tecdīd ey-lemek maʿnāsınadır; yukālu: طَرَّ الْبُنْيَانَ إِذَا جَدَّدَهُ Ve yerden nebāt bitmeğe başlayıp uçları görünmek maʿnāsınadır; yukālu: طَرَّ النَّبَاتُ طَرًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا طَلَعَ Kezālik tāze oğlanın bıyığı terlemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: طَرَّ شَارِبُ الْغُلاَمِ إِذَا طَلَعَ Ve yarmak maʿnāsınadır; yukālu: طَرَّ الثَّوْبَ إِذَا شَقَّهُ Ve kesmek maʿnāsınadır; yukālu: طَرَّ الشَّيْءَ إِذَا قَطَعَهُ Yan kesiciye طَرَّارٌ [ṭarrār] ıtlākı bundan meʾhūzdur. Ve bir nesneyi bir takrīble kapıp almak maʿnāsınadır; yukālu: طَرَّ الشَّيْءَ إِذَا خَلَسَهُ Ve çehreye şamar vurmak maʿnāsınadır; yukālu: طَرَّ فُلاَنًا إِذَا

لَطَمَهُ Ve düşmek maʿnāsınadır; yukālu: طَرَّ مِنَ السَّطْحِ طَرًّا مِنَ الْبَابَيْنِ الْمَزْبُورَيْنِ إِذَا سَقَطَ Ve

طَرٌّ [ṭarr] Deve ve eşek makūlesi hayvānın döküldükten sonra yeniden nābit olan tüylerine denir; bi-maʿnā fāʿildir; yukālu: طَفِقَ يَنْشَأُ طَرُّ الْبَعِيرِ وَالْحِمَارِ أَيْ وَبَرُهُ وَشَعْرُهُ النَّاسِلُ

اَلطَّرِيرُ [eṭ-ṭarīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bilenip keskinlenmiş namluya denir; yukālu: سِنَانٌ طَرِيرٌ أَيْ مُحَدَّدٌ Ve

طَرِيرٌ [ṭarīr] ve

طَارٌّ [ṭārr] Henüz bıyığı terleyen oğlana ıtlāk olunur; yukālu: غُلَامٌ طَرِيرٌ وَطَارٌّ إِذَا صَارَ قَدْ طَرَّ شَارِبُهُ Ve hoş-likā ve hūb-manzar mahbūba ıtlāk olunur; yukālu: غُلَامٌ طَرِيرٌ أَيْ ذُو مَنْظَرٍ وَرُوَاءٍ

اَلْإِطْرَارُ [el-iṭrār] (hemzenin kesriyle) Düşürmek maʿnāsınadır; yukālu: أَطَرَّ فُلَانًا إِذَا أَسْقَطَهُ Ve kındırmak maʿnāsınadır; yukālu: أَطَرَّ فُلَانًا عَلَيْهِ إِذَا أَغْرَاهُ Ve kesmek maʿnāsınadır; yukālu: أَطَرَّ الشَّيْءَ إِذَا قَطَعَهُ Ve mahbūb kısmı nāz ve şīve eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَطَرَّ الْمَحْبُوبُ إِذَا أَدَلَّ Ve طُرَّةٌ [ṭurret]-i vādīyi yaʿnī derenin kenārını sıyırıp gitmek maʿnāsınadır; ve minhu'l-meselu: "أَطِرِّي أَوْ طِرِّي فَإِنَّكِ نَاعِلَةٌ» أَيْ خُذِي طُرَرَ الْوَادِي أَوْ أَدِلِّي أَوِ اجْمَعِي الْإِبِلَ فَإِنَّ عَلَيْكِ نَعْلَيْنِ يُرِيدُ خُشُونَةَ رِجْلَيْهَا Bu meselin menşeʾi budur ki bir adamın bir rāʿiyesi var idi, dāʾimā develeri düz yerlerde raʿy edip sarp ve çukur yerlere varamaz idi. Deve sāhibi bir gün ona kelām-ı mezbūru īrād eyledi, yaʿnī "Sen develeri dere kenārlarında olan sarp yerlerde dahi raʿy ve çerā eyle ki senin ayaklarında papuçların olmakla āzürde olmazsın." Murādı çobanın ayaklarının derileri dürüşt ve galīz ve şedīd olduğunu işʿārdır. Ve baʿzılar إِطْرَارٌ [iṭrār]ı nāz ve şīve eylemek ve baʿzılar develeri toplayıp biriktirmek maʿnālarına haml eylemişlerdir, lākin akreb ve asveb olan maʿnā-yı evveldir. Ve mesel-i merkūm emr-i şedīde muktedir olan adamı iktidārını işʿār ile ona sevk ve igrā eylemek mevkiʿinde darb olunur.

اَلطَّرَّةُ [eṭ-ṭarret] (tā'nın fethiyle) Bedende boş böğür taʿbīr olunan ʿuzva denir. Ve aygır dişiye bir defʿa aşmakla gebe eylemeğe denir; yukālu: أَلْقَحَهَا بِطَرَّةٍ أَيْ بِقَرْعَةٍ وَاحِدَةٍ

اَلطُّرَّةُ [eṭ-ṭurret] (tā'nın zammıyla) Sevbin saçaksız olan cānibine denir; katʿ maʿnāsından meʾhūzdur; yukālu: ثَوْبٌ لَهُ طُرَّةٌ حَسَنَةٌ وَهِيَ جَانِبُهُ الَّذِي لاَ هُدْبَ لَهُ Ve çayın ve derenin kıyısına denir; yukālu: أَخَذَ يَمْشِي طُرَّةَ النَّهْرِ وَالْوَادِي أَيْ شَفِيرَهُ Ve her şeyʾin ucuna ve kenārına denir; yukālu: قَطَعَ طُرَّتَهُ أَيْ طَرَفَهُ وَحَرْفَهُ Ve cebhede olan mutlakan saça ıtlāk olunur, uzadıkça kesilip perdāhte olduğu için; yukālu: جَارِيَةٌ لَهَا طُرَّةٌ لَطِيفَةٌ أَيْ نَاصِيَةٌ Ve sevb ve kumaşın kenārlarında kılābdan makūlesiyle çekilen nişāneye ve etrāfına çevrilen atlas makūlesi sincefine denir. Ve azık çantasına denir, مَزَادَةٌ [mezādet] maʿnāsına. Ve

طُرَّةُ الْحِمَارِ [ṭurretu'l-ḥimār] Eşek kısmının kürekleri üzerinden beline doğru halkī çekilmiş hatta denir ki levnine muhālif olur. İki tarafında olan hatlara طُرَّتَانِ [ṭurretān] denir; yukālu: حِمَارٌ ذُو طُرَّتَيْنِ وَهُمَا خُطَّتَانِ عَلَى كَتِفَيْهِ Ve buna جُدَّةٌ [cuddet] dahi derler. Ve

طُرَّةُ السَّحَابِ [ṭurretu's-seḥāb] Tūlānī sehāb tarīkasına ıtlāk olunur. Ve

طُرَّةٌ [ṭurret] Tāze kızların cebhelerinde gīsūlarından kesilmiş kākül taʿbīr olunan zülf kıtʿasına denir ki takye ve fes makūlesi kisvet altlarından damga-yı kumaş gibi nümāyān olur. Ve gāhca رَامَكٌ [rāmek] dedikleri hoş-bū ve mümessek

terkībden nezāketle yapma ederler ve ona طُرُورٌ [ṭūrūr] dahi denir. Ve طُرَّةٌ [ṭurret]in cemʿi طُرَرٌ [ṭurer] gelir, دُرَرٌ [durer] gibi ve طِرَارٌ [ṭirār] gelir ṭā'nın kesriyle.

اَلطُّرْطُورُ [eṭ-ṭurṭūr] (سُرْسُورٌ [sursūr] veznin-de) İnce ve uzun adama denir; yukālu: رَجُلٌ طُرْطُورٌ أَيْ دَقِيقٌ طَوِيلٌ Ve bir güne baş kisve-tine denir ki ince ve uzun olur, Mevlevī ve baʿzı Terākime külāhı gibi. Ve boğazı tokluğuna hizmet eden zaʿīf ve bī-vücūd kimseye denir.

اَلطِّرِّيَانُ [eṭ-ṭirriyān] (kesreteynle صِلِّيَانٌ [ṣilliyān] vezninde) Taʿām tepsisine denir ki sini dahi denir, خِوَانٌ [ḫivān] maʿnāsına.

اَلْمُطَرَّةُ [el-muṭarret] (mīm'in zammı ve ṭā'nın fethiyle) Deʾb ve töre maʿnāsınadır; yukālu: لَهُمْ مُطَرَّةٌ حَسَنَةٌ أَيْ عَادَةٌ

اَلطَّرْطَرَةُ [eṭ-ṭarṭaret] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vez-ninde) Boşboğazlıkla beyhūde lāf u güzāf eylemek maʿnāsınadır; yukālu: طَرْطَرَ الرَّجُلُ إِذَا طَرْمَزَ Ve koyun kısmını sağmak için ça-ğırmak maʿnāsınadır; yukālu: طَرْطَرَ بِضَأْنِهِ إِذَا أَشْلاَهَا

طُرْطُرْ [ṭurṭur] (ṭā'ların zammıyla) Kelime-i emr-i müʾekkededir, bir adama Beyt-i mükerrem'e mücāveret üzere devām eyle demektir. Lākin benim ʿindimde savāb olan "ط،و،ر" māddesinde resm olunmak-dır, fe-emmā Ezherī ve gayrları işbu muzāʿaf māddesinde sebt eylemeleriyle ben dahi onlara ittibāʿ ve bu güne tenbīh ve ilmāʿ eyledim.

اَلطُّرَّى [eṭ-ṭurrā] (ṭā'nın zammı ve elifin kasrıyla) Erkek eşeğin ensesine düşüp tard eylediği dişi eşeğe denir; yukālu: أَتَانٌ طُرَّى أَيْ مَطْرُودَةٌ

طُرَّةُ [Ṭurret] (tā'nın zammıyla) İfrīḳiyye'de bir belde adıdır.

اَلْمُطِرُّ [el-Muṭirr] (مُصِرٌّ [muṣirr] vezninde) Muḫayyel b. Şicne nām kimsenin feresi ismidir. Ve

مُطِرٌّ [muṭirr] Bilā-mūcib nā-becā olan hışm ve gazaba vasf olur; yukālu: غَضِبَ عَلَيْنَا غَضَبًا مُطِرًّا أَيْ فِي غَيْرِ مَوْضِعِهِ وَفِيمَا لاَ يُوجِبُهُ

طَرْطَرُ [Ṭarṭar] (فَدْفَدٌ [fedfed] vezninde) Şām'da bir mevziʿdir.

إِطْرِيرَةُ [İṭrīret] (hemzenin kesriyle) Maġrib'de bir beldedir.

اَلْإِطْرِيرَاءُ [el-iṭrīrāʾ] (إِحْلِيلاَءُ [iḥlīlāʾ] veznin-de) Tohmeden yāhūd gazabdan mümtelī olmak maʿnasınadır; yukālu: إِطْرَوْرَى الرَّجُلُ إِذَا امْتَلأَ مِنْ بِطْنَةٍ أَوْ غَضَبٍ

[ط ر ج ه ر]

اَلطَّرْجَهَارَةُ [eṭ-ṭarcehāret] (ṭā'nın ve cīm'in fethiyle) Kāse tarzında bir güne maşraba ismidir.

[ط ر م ذ ر]

اَلطَّرْمَذَارُ [eṭ-ṭarmeẕār] (ẕāl-ı muʿceme ile زَعْفَرَانٌ [zaʿferān] vezninde) Bi't-tabʿ lāf u güzāf-ı bī-maʿnāya mecbūl boşboğaz şah-sa denir; tekūlu: لاَ تُصْغِ فَإِنَّهُ طَرْمَذَارٌ أَيْ صَلِفٌ

[ط ز ر]

اَلطَّزْرُ [eṭ-ṭazr] (ṭā'nın fethi ve zā'nın sükūnuyla) Bir adamın göğsüne yum-ruk ile vurup öte kakmak maʿnāsınadır; yukālu: طَزَرَهُ طَزْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا دَفَعَهُ بِاللَّكْزِ

اَلطَّزَرُ [eṭ-ṭazer] (fethateynle) Sayfiyye oda-ya denir; tezer-i Fārisī muʿarrebidir.

[ط س ر]

اَلطَّيْسَرُ [eṭ-ṭayser] (جَعْفَرٌ [caʿfer] veznin-de) Çok suya denir; طَيْسَلٌ [ṭaysel] dahi bu maʿnāyadır.

[ط ع ر]

اَلطَّعْرُ [eṭ-ṭaʿr] (ṭā'nın fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) Cimāʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: طَعَرَ الْمَرْأَةَ طَعْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا جَامَعَهَا Ve kādī ve hākim bir adamı hükme mecbūr eylemek maʿnāsınadır ki bi-gayr-i hakkin cebr ve ikrāhla mahkūm eylemekten ʿibārettir; yukālu: طَعَرَهُ الْقَاضِي إِذَا أَجْبَرَهُ عَلَى الْحُكْمِ

[ط غ ر]

اَلطَّغْرُ [eṭ-ṭaġr] (ثَغْرٌ [ṯaġr] vezninde) Bir meclis ve cemʿiyyete destūrsuz bī-pervā duhūl ve iktihām eylemek maʿnāsınadır; yukālu: طَغَرَ عَلَيْهِمْ طَغْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا دَغَرَ

اَلطُّغَرُ [eṭ-ṭuġar] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) Bir kuş adıdır; cemʿi طِغْرَانٌ [ṭiġrān] gelir, ṭā'nın kesriyle. Zāhiren Türkīde toygar ondan muharreftir. Şārih der ki bu māddeye mülāyim olan طُغْرَا [ṭuġrā] kelimesi ki aʿcemiyedir, menāşīr-i sultāniyye üzere mersūm ʿalāmet-i mahsūsadan ʿibārettir ki sultānın ism ve lakabını mutazammın olur.

[ط ف ر]

اَلطَّفْرَةُ [eṭ-ṭafret] (ṭā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) ve

اَلطُّفُورُ [eṭ-ṭufūr] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Duvar gibi yüksek nesneyi sıçrayıp atlamak maʿnāsınadır; yukālu: طَفَرَ الْحَائِطَ طَفْرَةً وَطُفُورًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا وَثَبَ إِلَى مَا وَرَاءَهُ Şārih der ki *Miṣbāḥ*'ın ve sāʾirin beyānlarına göre طَفْرَةٌ [ṭafret] وُثُوبٌ [vuṣūb]dan ahasstır. Ve ʿinde'l-baʿz وُثُوبٌ [vuṣūb] yukarıdan aşağıya ve طَفْرَةٌ [ṭafret] aşağıdan yukarıya sıçramaktır; yukālu: وَثَبَ الرَّجُلُ إِذَا كَانَ مِنْ فَوْقٍ ve yukālu: طَفَرَ إِذَا كَانَ إِلَى فَوْقٍ كَالْحَائِطِ Ve

طَفْرَةٌ [ṭafret] طَثْرَةٌ [ṭaṯret] maʿnāsınadır ki sütün yüzünde olan ince kaymağa denir.

اَلتَّطْفِيرُ [et-taṭfīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Birini yüksek yerden sıçratmak maʿnāsınadır; yukālu: طَفَّرَ الْفَرَسَ تَطْفِيرًا إِذَا جَعَلَهُ طَافِرًا

اَلطَّيْفُورُ [eṭ-ṭayfūr] (دَيْجُورٌ [deycūr] vezninde) Bir küçük kuş ismidir. Ve

طَيْفُورٌ [Ṭayfūr] Şeyhu's-sūfiyye Ebā Yezīd el-Bisṭāmī cenāblarının ismleridir.

اَلْإِطِّفَارُ [el-iṭṭifār] (şārihin tasvībi üzere إِفْتِعَالٌ [ifteʿāl] vezninde) Ata rākib olan adam rükūb ederken ayağını atın koltuğu altına götürüp binmek maʿnāsınadır ki ʿacemlerin şīvesidir, cündī kısmına meʿāyibdendir; yukālu: إِطَّفَرَ الرَّاكِبُ فَرَسَهُ إِطِّفَارًا إِذَا أَدْخَلَ قَدَمَيْهِ فِي رُفْغَيْهِمَا وَهُوَ عَيْبٌ لِلرَّاكِبِ

[ط م ر]

اَلطَّمْرُ [eṭ-ṭamr] (غَمْرٌ [ġamr] vezninde) Bir nesneyi zīr-i türāba defn eylemek maʿnāsınadır; yukālu: طَمَرَ الشَّيْءَ طَمْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا دَفَنَهُ Ve gizlemek maʿnāsınadır; yukālu: طَمَرَهُ إِذَا خَبَأَهُ Ve

طَمْرٌ [ṭamr] ve

طُمُورٌ [ṭūmūr] ve

طِمَارٌ [ṭimār] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Aşağıya sıçramak, ʿalā-kavlin yükseğe sıçramak maʿnāsınadır; yukālu: طَمَرَ الرَّجُلُ طَمْرًا وَطُمُورًا وَطِمَارًا إِذَا وَثَبَ إِلَى أَسْفَلٍ أَوْ فِي السَّمَاءِ أَيْ الْعُلُوِّ Ve

طَمْرٌ [ṭamr] مَطْمُورَةٌ [maṭmūret]i bir nesne ile doldurmak maʿnāsınadır; tekūlu: طَمَرْتُ الْمَطْمُورَةَ طَمْرًا إِذَا مَلَأْتَهَا Ve yara şişip kabarmak maʿnāsına müstaʿmeldir, gūyā ki yukarı sıçramış olur; yukālu: طَمَرَ الْجُرْحُ إِذَا انْتَفَخَ Ve diş ağrısı şiddetlenmek maʿnāsınadır; yukālu: طُمِرَ الرَّجُلُ فِي ضِرْسِهِ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا هَاجَ وَجَعُهُ Ve

طُمُورٌ [ṭumūr] Seyr ve seyāhat eylemek

maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: طَمَرَ الرَّجُلُ طُمُورًا إِذَا ذَهَبَ فِي الْأَرْضِ

طَمَارِ [ṭamāri] (قَطَامِ [ḳaṭāmi] vezninde, rā'nın fethiyle de cāʾizdir) Mekān-ı mürtefiʿa denir; yukālu: هَوَى مِنْ طَمَارِ أَيْ مَكَانٍ مُرْتَفِعٍ

اَلْمَطْمُورَةُ [el-maṭmūret] Serdāb ve mahzen makūlesi yer altında olan zīr-i zemīne denir ki baʿzı hubūbat makūlesi nesne hıfz ederler; yukālu: خَبَأَ الطَّعَامَ فِي الْمَطْمُورَةِ وَهِيَ الْحَفِيرَةُ تَحْتَ الْأَرْضِ

اَلطَّامِرُ [eṭ-ṭāmir] Sıçrayıcı demektir. Bu münāsebetle pireye ıtlāk olunur; طَامِرُ بْنُ طَامِرٍ [ṭāmiru'bnu ṭāmir] dahi derler mübālagaten; yukālu: أَسْهَرَهُ طَامِرُ بْنُ طَامِرٍ أَيْ الْبُرْغُوثُ Ve pederi ve kendisi baʿīd ve mechūl ve bī-vücūd kimseye ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ طَامِرُ بْنُ طَامِرٍ أَيْ بَعِيدٌ مَجْهُولٌ هُوَ وَأَبُوهُ

بَنَاتُ طَمَارِ [benātu ṭamāri] (قَطَامِ [ḳaṭāmi] vezninde) Dāhiyenin künyelerindendir; yukālu: وَقَعَ فِي بَنَاتِ طَمَارِ أَيْ الدَّاهِيَةِ

اِبْنَتَا طَمَارِ [ibnetā ṭamāri] İki yastım dağa ıtlāk olunur.

اَلطَّمَرُ [eṭ-ṭamer] (fethateynle) Bir ʿuzv şişip kabarmak maʿnāsınadır; yukālu: طَمِرَتْ يَدُهُ طَمَرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا وَرِمَتْ

اَلطِّمْرُ [eṭ-ṭimr] (ṭā'nın kesriyle) Eski sevbe, ʿalā-kavlin yünden nesc olunmamış olan köhne ve yeprik ʿabā ve kilim ve ihrām makūlesine denir. Cemʿi أَطْمَارٌ [aṭmār] gelir.

اَلطُّمْرُورُ [eṭ-ṭumrūr] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) Bu dahi طِمْرٌ [ṭimr] maʿnāsınadır. Ve bir şeyʾe mālik olmayan bī-nevā adama denir; yukālu: رَجُلٌ طُمْرُورٌ إِذَا كَانَ لاَ يَمْلِكُ شَيْئًا Ve arı kuşuna denir, شِقِرَّاقٌ [şiḳirrāḳ] gibi. Ve soy ve yüğrük küheylān ata, ʿalā-kavlin ayakları uzun cüst ve çālāk olanına denir, ʿalā-reʾyin seğirtmeye yapınıp āmāde olanına denir; yukālu: فَرَسٌ طُمْرُورٌ أَيْ جَوَادٌ أَوِ الطَّوِيلُ الْقَوَائِمِ الْخَفِيفُ أَوِ الْمُسْتَعِدُّ لِلْعَدْوِ

اَلطِّمِرُّ [eṭ-ṭimirr] (فِلِزٌّ [filizz] vezninde) ve

اَلطِّمْرِرُ [eṭ-ṭimrir] (زِبْرِجٌّ [zibric] vezninde) ve

اَلطِّمْرِيرُ [eṭ-ṭimrīr] (قِطْمِيرٌ [ḳiṭmīr] vezninde) ve

اَلْأُطْمُرُّ [el-uṭmurr] (أُرْدُنٌّ [urdunn] vezninde) Bunlar da soy ve yüğrük ata denir.

اَلْمِطْمَارُ [el-miṭmār] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) ve

اَلْمِطْمَرُ [el-miṭmer] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Bennāʾ ve miʿmārların binā takdīr eyledikleri ipe denir ki çırpı ipi taʿbīr olunur; yukālu: قَدَّرَ الْبَنَّاءُ الْبِنَاءَ بِالْمِطْمَارِ وَالْمِطْمَرِ أَيْ الْخَيْطِ الَّذِي يُقَدِّرُهُ بِهِ Bu maʿnādandır ki ʿArablar "Filān halkan ve hulukan pederine mümāsildir" diyecek yerde هُوَ عَلَى مِطْمَارِ أَبِيهِ derler, يُشْبِهُهُ خَلْقًا وَخُلُقًا maʿnāsına ki "pederinin çırpısında" demektir. Ve bir hadīs rāvīsine "Rivāyet eylediğin hadīsi takvīm ve tenkīh ve elfāz ve ʿibārātını vech-i istikāmet üzere tashīh kıl" diyecek yerde أَقِمِ الْمِطْمَرَ يَا مُحَدِّثُ derler, قَوِّمِ الْحَدِيثَ وَصَحِّحْ أَلْفَاظَهُ maʿnāsına. Ve

مِطْمَارٌ [miṭmār] Dāʾimā köhne esvāb giyer olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مِطْمَارٌ إِذَا كَانَ لاَبِسَ الْأَطْمَارِ

اَلطَّامُورُ [eṭ-ṭāmūr] ve

اَلطُّومَارُ [eṭ-ṭūmār] Deri yāhūd kāğıd sahīfesine denir ki ona yazı yazılır. Murād tūlānī sahīfe olacaktır ki dürüp bükerler, rūz-nāme ve vakfiyye kāğıdları gibi; ihfā maʿnāsından meʾhūzdur. طُومَارٌ [ṭūmār]ın cemʿi طَوَامِيرُ [ṭavāmīr] gelir.

اَلطُّمُرُ [eṭ-ṭummer] (سُكُّرٌ [sukker] vezninde) ve

اَلطِّمِّوْرُ [eṭ-ṭimmevr] (سِنَّوْرٌ [sinnevr] vezninde) Asl ve ʿunsur maʿnāsınadır.

اَلتَّطْمِيرُ [et-taṭmīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir nesneyi tümār gibi dürüp bükmek maʿnāsınadır; yukālu: طَمَّرَ الشَّيْءَ إِذَا طَوَاهُ Ve perdeyi salıvermek maʿnāsınadır; yukālu: طَمَّرُوا بُيُوتَهُمْ إِذَا أَرْخَوْا سُتُورَهُمْ

اَلطُّمُرَّةُ [eṭ-ṭumurret] (zammeteynle ve rā'nın şeddesiyle) Civānlık hengāmının evveline ıtlāk olunur; yukālu: كَانَ ذَلِكَ فِي طُمُرَّةِ الشَّبَابِ أَيْ أَوَّلِهِ وَيَقُولُونَ أَنْتَ فِي طُمُرِّكَ الَّذِي كُنْتَ فِيهِ أَيْ فِي غَرْبِكَ وَجَهْلِكَ Ve bunlar ihfādan meʾhūzdur ki ahvāl-i ʿālem o hengāmda onlara mechūl ve mahfī olur. Ve burada وَجَهْدِكَ nüshaları galattır, غَرْبٌ [ġarb] ġayn-ı muʿceme ile hiddet ve şatāret maʿnāsınadır.

اَلْمُطَمِّرَاتُ [el-muṭammirāt] (مُحَدِّثَاتٌ [muḥaddiṯāt] vezninde) Mühlikāt maʿnāsınadır; yukālu: أَزْعَجَتْهُمُ الْمُطَمِّرَاتُ أَيِ الْمُهْلِكَاتُ

اِبْنَا طِمِرٍّ [İbnā Ṭimirr] (فِلِزٌّ [filizz] vezninde) İki dağa ıtlāk olunur.

اَلْإِطْمَارُ [el-iṭmār] (hemzenin kesriyle) Ferce ālet sokmak maʿnāsınadır ki ihfāʾ maʿnāsından meʾhūzdur; yukālu: أَطْمَرَ الْفَرَسُ غُرْمُولَهُ فِي الْحِجْرِ إِذَا أَوْعَبَهُ

مَطَامِيرُ [Meṭāmīr] (mīm'in fethiyle) Ḳaʿḳāʾ b. Şevr nām kimsenin feresi ismidir.

اَلْإِطِّمَارُ [el-iṭṭimār] (teşdīd-i ṭā ile إِفْتِعَالٌ [ifti ʿāl] vezninde) Dābbeye ensesinden sıçrayıp binmek maʿnāsınadır; yukālu: إِطَّمَرَ عَلَى فَرَسِهِ إِذَا وَثَبَ عَلَيْهِ مِنْ وَرَائِهِ وَرَكِبَهُ

اَلْمُطَمَّرَةُ [el-muṭammeret] (مُعَظَّمَةٌ [muʿaẓẓamet] vezninde) Şol dişi hayvāna denir ki kurumu gerimli, uzunca ve gövdesi dirnekli ve kunt ve muhkem ola; yukālu: أَتَانٌ مُطَمَّرَةٌ أَيْ مَدِيدَةٌ مُوَثَّقَةُ الْخَلْقِ

[ط م ح ر]

اَلْإِطْمِحْرَارُ [el-iṭmiḥrār] (إِقْشِعْرَارٌ [iḳşiʿrār] vezninde) Bir nesneyi miʿdesi mümtelī olunca kadar içmek maʿnāsınadır; yukālu: إِطْمَحَرَّ الرَّجُلُ إِذَا شَرِبَ حَتَّى امْتَلَأَ

اَلطُّمَاحِرُ [eṭ-ṭumāḥir] (عُلَابِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) ve

اَلطَّمْحَرِيرُ [eṭ-ṭamḥarīr] (زَمْهَرِيرٌ [zemherīr] vezninde) ʿAzīmü'l-cevf olan insān ve hayvāna denir ki doymak bilmez olur.

اَلْمُطْمَحِرُّ [el-muṭmaḥirr] (مُضْمَحِلٌّ [muḍmaḥill] vezninde) Lebāleb dolmuş kaba denir; yukālu: إِنَاءٌ مُطْمَحِرٌّ أَيْ مُمْتَلِيءٌ

[ط م خ ر]

اَلْإِطْمِخْرَارُ [el-iṭmiḫrār] (ḫā-yı muʿceme ile) إِطْمِحْرَارٌ [iṭmiḥrār] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu.

اَلطَّمْخَرِيرُ [eṭ-ṭamḫarīr] (زَمْهَرِيرٌ [zemherīr] vezninde) Karnı büyük adama denir, بَطِينٌ [baṭīn] maʿnāsına.

اَلطُّمَاخِرُ [eṭ-ṭumāḫir] (عُلَابِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Deveye ıtlāk olunur, بَعِيرٌ [baʿīr] maʿnāsına.

[ط ن ب ر]

اَلطُّنْبُورُ [eṭ-ṭunbūr] (زُنْبُورٌ [zunbūr] veznide) ve

اَلطِّنْبَارُ [eṭ-ṭinbār] (سِنْجَارٌ [sincār] vezninde) Maʿrūf sāzın ismidir ki fethle طَنْبُورٌ [ṭanbūr] taʿbīr olunur, dünbe-i bere muʿarrebidir ki Fārisīde kuzu kuyruğu demektir, bi-tarīki't-teşbīh ıtlāk olunmuştur ve طِنْبَارٌ [ṭinbār] ondan tasarruf olunmuştur.

طَنُّوبَرَةُ [Ṭannūberet] (ṭā'nın fethi ve nūn-ı

müşeddedenin zammıyla) Endelus ülkesinde bir belde adıdır.

[ط ن ث ر]

اَلطَّنْثَرَةُ [eṭ-ṭanŝeret] (ŝā-yı müsellese ile دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Vücūda sıklet ᶜārız olunca kadar pek yağlı taᶜām yemek maᶜnāsınadır; yukālu: طَنْثَرَ الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ الدَّسَمَ حَتَّى يَثْقُلَ جِسْمُهُ Ve

طَنْثَرَةُ [Ṭanŝeret] Bir recül adıdır.

اَلتَّطَنْثُرُ [et-teṭanŝur] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Pek yağlı nesne yemekten vücūd ağırlaşmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَطَنْثَرَ جِسْمُهُ إِذَا تَثَقَّلَ عَنْ أَكْلِ الدَّسَمِ

[ط ن ج ر]

اَلطِّنْجِيرُ [eṭ-ṭincīr] (ṭā'nın kesriyle) Maᶜlūmdur ve bu muᶜarrebdir, Fārisīsi pātīledir, yaᶜnī tencereye denir; lākin müʾellif neden muᶜarreb olduğunu beyān eylememiştir.

[ط و ر]

اَلطَّوْرُ [eṭ-ṭavr] (جَوْرٌ [cevr] vezninde) تَارَةٌ [tāret] maᶜnāsınadır ki bir kerre ve defᶜa demektir, Fārisīde yek-bār mürādifidir; tekulu: أَتَيْتُهُ طَوْرًا بَعْدَ طَوْرٍ أَيْ تَارَةً بَعْدَ تَارَةٍ Cemᶜi أَطْوَارٌ [aṭvār] gelir. Ve bir şeyʾin hadd ve mikdārınca olan nesneye, ᶜalā-kavlin rāst ve hemvār hizāsında olan şeyʾe denir; طُورٌ [ṭūr] ve طَوَارٌ [ṭavār] dahi bu maᶜnāyadır, ke-mā se-yuzkeru. Ve iki nesne aralığında olan hadd ve fāsılaya denir. Ve kadr ve mikdār maᶜnāsınadır; yukālu: عَدَى طَوْرَهُ أَيْ قَدْرَهُ Ve

طَوْرٌ [ṭavr] Masdar olur, bir nesnenin çevresini çizginmek maᶜnāsınadır; yukālu: طَارَ حَوْلَ الشَّيْءِ يَطُورُ طَوْرًا إِذَا حَامَ

اَلطُّورُ [eṭ-ṭūr] (tā'nın zammıyla) ve اَلطَّوَارُ [eṭ-ṭavār] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Bunlar da bir şeyʾin hadd ve mikdārınca olan, ᶜalā-kavlin rāst ve hemvār muhāzīsi olan şeyʾe denir; tekūlu: رَأَيْتُ جَبَلاً بِطَوْرِ هَذَا الْحَائِطِ وَطُورِهِ وَطَوَارِهِ أَيْ بِحَدِّهِ يَعْنِي بِطُولِهِ ve yukālu: هَذِهِ الدَّارُ بِطَوْرِ هَذِهِ الدَّارِ وَبِطَوَارِهَا أَيْ حَائِطُهَا مُتَّصِلٌ بِحَائِطِهَا عَلَى نَسَقٍ وَاحِدٍ أَوْ بِحِذَائِهَا وَكُلُّ شَيْءٍ سَاوَى شَيْئًا فَهُوَ طَوْرُهُ وَطُورُهُ وَطَوَارُهُ هُوَ مِنْ طَوَارِ الدَّارِ وَهُوَ مَا يَمْتَدُّ مَعَهَا مِنْ فِنَائِهَا وَغَيْرِهَا مِنْ حُدُودِهَا Ve bunda ṭā'nın kesriyle de cāʾizdir.

اَلطَّوَرَانُ [eṭ-ṭaverān] (جَوَلاَنٌ [cevelān] vezninde) طَوْرٌ [ṭavr] gibi bu dahi bir nesne çevresinde çizginmek maᶜnāsınadır; yukālu: طَارَ حَوْلَ الشَّيْءِ طَوْرًا وَطَوَرَانًا إِذَا حَامَ

اَلطُّورِيُّ [eṭ-ṭūriyy] (ṭā'nın zammıyla) Vahşīye ıtlāk olunur, gūyā ki طُورٌ [ṭūr]a yaᶜnī dağa mensūbdur; yukālu: فُلاَنٌ طُورِيٌّ أَيْ وَحْشِيٌّ Lisānımızda tor tay taᶜbīri bundan meʾhūzdur. Ve

طُورِيٌّ [ṭūriyy] ve teʾkīd-i nisbetle

طُورَانِيٌّ [ṭūrāniyy] Kes ve kimse maᶜnāsına müstaᶜmeldir, nefy makāmına mahsūstur; yukālu: مَا بِالدَّارِ طُورِيٌّ وَطُورَانِيٌّ أَيْ أَحَدٌ

طُورَانُ [Ṭūrān] (ṭā'nın zammıyla) Ḫorāsān'da Herāt nām belde kazāsında bir karye adıdır. Ve Medāyin nāhiyesinde bir karye ve Sind ülkesinde bir nāhiye ismidir.

اَلطُّورُ [eṭ-ṭūr] (ṭā'nın zammıyla) Hadd ve mikdār maᶜnāsınadır ki zikr olundu. Ve

طُورٌ [ṭūr] Dağa denir; yukālu: صَعِدَ الطُّورَ أَيْ الْجَبَلَ Ve finā-i dāra denir ki bināsız olan ᶜarsa ve avlusundan ᶜibārettir; tekūlu: رَأَيْتُهُ يَقْعُدُ طُورَ دَارِهِ أَيْ فِنَائَهُ Ve

طُورٌ [Ṭūr] Kasaba-i Eyle kurbünde mahsūs bir dağın ismidir ki سَيْنَاءَ [Seynāʾ] ve سِينِينَ

[Sinīn] kelimelerine izāfetle طُورُ سَيْنَاءَ [Ṭūru Seynāʾ] ve طُورُ سِينِينَ [Ṭūru Sinīn] ile zebān-zeddir; ke-mā fī kavlihi taʿālā: ﴿مِنْ طُورِ سَيْنَاءَ﴾ ve fī kavlihi taʿālā: ﴿وَطُورِ سِينِينَ﴾ الآية Cebel-i merkūm Şām ile Medyen beyninde vākiʿdir; Şuveys denizinden Yenbuʿ tarafına gidenlere görünür. Ve

طُورٌ [Ṭūr] Şām ülkesinde başka bir dağın dahi ismidir, ʿAlā-kavlin طُورُ سَيْنَاءَ [Ṭūru Seynāʾ] budur ki münācāt-gāh-ı Hazret-i Mūsā ʿaleyhi's-selāmdır. Ve Ḳuds-i şerīf'te Mescid-i Aḳṣā'nın cānib-i yemīninde bir dağın dahi ismidir ki طُورُ زَيْتَا [Ṭūru Zeytā] dedikleridir. Ve biri dahi mescidin kıble cānibine düşer ki Hārūn nebī ʿaleyhi's-selām hazretlerinin merkadleri ondadır, hālen طُورُ هَارُونَ [Ṭūru Hārūn] taʿbīr ederler. Ve Reʾsu'l-ʿayn türābında bir dağın dahi ismidir. Ve Ṭaberiyye üzere müşrif bir dağın dahi adıdır. Ve Mışır'ın iklīm-i kıbliyyesinde bir sancak adıdır. Ve Naṣībīn nevāhīsinde bir belde adıdır.

طُورِينُ [Ṭūrīn] (ṭā'nın zammıyla) Īrān'da Rey şehrinin kazāsında bir belde adıdır.

اَلطِّوَرَةُ [eṭ-ṭiveret] (tā'nın kesri ve vāv'ın fethiyle) طِيَرَةٌ [ṭiyeret] maʿnāsınadır ki yaramaz fāt tutmaktan ʿibārettir; ke-mā seyuzkeru. Pes vāvī ve yāʾī olur.

اَلْأَطْوَرِينَ [el-aṭverīn] (rā'nın kesriyle) Āfet ve dāhiyeye ıtlāk olunur. Fi'l-asl hadd ve sınır maʿnāsından efʿal-i tafdīldir, أَبْلَغُ فِي الْحَدِّ maʿnāsınadır, baʿdehu mutlakan gāyet ve nihāyet maʿnāsında istiʿmāl olundu. Ve şiddette mütenāhī olmak ʿalākasıyla āfet ve dāhiyeye ıtlāk eylediler. Ve mübālagaten cemʿ-i ʿākil olarak istiʿmāl eylediler, niteki أَقْوَرِينَ [aḳverīn] ve أَمَرِّينَ [emerrīn] kelimeleri dahi bu resmedir; yukālu: لَقِيَ مِنْهُ الْأَطْوَرِينَ أَيِ الدَّاهِيَةَ يَعْنِي الْعَظِيمَةَ ve min emsālihim: بَلَغَ فُلَانٌ فِي الْعِلْمِ أَطْوَرَيْهِ بِفَتْحِ الرَّاءِ عَلَى التَّثْنِيَةِ وَقَدْ تُكْسَرُ عَلَى الْجَمْعِ أَيْ أَوَّلَهُ وَآخِرَهُ "Filān derece-i ʿilm ü dānişin evvel ve āhirine bālig" demektir ki murād her tarafını muhīt ve müstevʿib olmuştur demek olur. Meʾhazı ānifen beyān olundu.

اَلطَّوْطَرَةُ [eṭ-ṭavṭaret] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir nesneye remy eyledikten sonra tekrār remy eylemek maʿnāsınadır; طَوْرٌ [ṭavr] ve تَارَةٌ [tāret]ten meʾhūzdur; tekūlu: طَوْطَرَنِي فُلَانٌ أَيْ رَمَانِي مَرْمًى بَعْدَ مَرْمًى

[ط ه ر]

اَلطُّهْرُ [eṭ-ṭuhr] (ṭā'nın zammıyla) ve

اَلطَّهَارَةُ [eṭ-ṭahāret] (ṭā'nın fethiyle) Pāk olmak maʿnāsınadır; yukālu: طَهَرَ الشَّيْءُ وَطَهُرَ طُهْرًا وَطَهَارَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالْخَامِسِ ضِدُّ نَجُسَ Şārihin beyānına göre طُهْرٌ [ṭuhr] ism dahi olur, pāklık maʿnāsına. Cemʿi أَطْهَارٌ [aṭhār] gelir, قُفْلٌ [ḳufl] ve أَقْفَالٌ [aḳfāl] gibi; yukālu: إِمْرَأَةٌ ذَاتُ طُهْرٍ وَهُنَّ ذَوَاتُ أَطْهَارٍ Ve

طُهْرٌ [ṭuhr] ve

طَهَارَةٌ [ṭahāret] Hatun kısmı hayz ve nifāstan gusl edip arı olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: طَهَرَتِ الْمَرْأَةُ وَطَهُرَتْ إِذَا انْقَطَعَ دَمُهَا وَاغْتَسَلَتْ مِنَ الْحَيْضِ وَغَيْرِهِ

اَلطَّاهِرُ [eṭ-ṭāhir] ve

اَلطَّهُرُ [eṭ-ṭahir] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلطَّهِيرُ [eṭ-ṭahīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Sıfatlardır, pāk nesneye denir; tefāvüt-i sīgaları maʿlūmdur. Cemʿleri أَطْهَارٌ [aṭhār] ve طَهَارَى [ṭahārā] gelir rā'nın fethiyle ve طَهُرُونَ [ṭahirūn] gelir. Müʾellif teşvīş eylemiştir, أَطْهَارٌ [aṭhār] طَاهِرٌ [tāhir]in ve طَهَارَى [ṭahārā] طَهِيرٌ [ṭahīr]in cemʿidir, نَدِيمٌ [nedīm] ve نَدَمَى [nedemāʾ] gibi. Ve طَهُرُونَ [ṭahirūn] طَهِرٌ [tahir]in cemʿidir, فَرِحٌ [feriḥ]

ve فَرِحُونَ [feriḥūn] gibi.

اَلْأَطْهَارُ [el-aṭhār] (hemzenin fethiyle) طُهْرٌ [ṭuhr]un cemʿidir ki zikr olundu. Ve

أَطْهَارٌ [aṭhār] Hatunların hayz ve nifāstan pāk oldukları günlere ıtlāk olunur; yukālu: تَقَرَّبَهَا فِي أَطْهَارِهَا أَيْ فِي أَيَّامِ طُهْرِهَا

اَلتَّطَهُّرُ [et-teṭahhur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznninde) Pāklanmak maʿnāsınadır; yukālu: تَطَهَّرَتِ الْمَرْأَةُ بِمَعْنَى طَهَرَتْ ve yukālu: تَطَهَّرَ الرَّجُلُ إِذَا تَنَزَّهَ Ve günāh işlemekten teberrī ve imtināʿ eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir ki tatahhur-ı bātınīdir; yukālu: تَطَهَّرَ مِنَ الْإِثْمِ إِذَا كَفَّ نَفْسَهُ

اَلتَّطْهِيرُ [et-taṭhīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] veznninde) Bir nesneyi yaykayıp pāk eylemek maʿnāsınadır; yukalu: طَهَّرَهُ بِالْمَاءِ إِذَا غَسَلَهُ بِهِ

اَلطُّهْرَةُ [eṭ-ṭuhret] (ṭā'nın zammıyla) İsmdir, pāklık maʿnāsına; yukālu: هُوَ ذُو طُهْرَةٍ أَيْ نَقَاءٍ

اَلْمِطْهَرَةُ [el-miṭheret] (mīm'in kesri ve fethiyle) Kendisiyle tatahhur olunacak kaba denir, ibrīk ve sitl gibi. Ve hāssaten إِدَاوَةٌ [idāvet]le yaʿnī tahrīfle matara taʿbīr olunan maʿrūf kaba denir ki gālib-i istiʿmāldir; yukālu: عِنْدَهُ مِطْهَرَةٌ أَيْ مَا يُتَطَهَّرُ بِهِ وَالْإِدَاوَةُ Ve evvele göre ism-i ālet olur. Ve mīm'in fethine göre مَجْلَبَةٌ [meclebet] ve مَبْخَلَةٌ [mebḫalet] kabīlinden olur ki bāʿis-i tahāret demek olur ve minhu yukālu: اَلسِّوَاكُ مَطْهَرَةٌ لِلْفَمِ أَيْ حَامِلٌ لِلطَّهَارَةِ Ve

مِطْهَرَةٌ [miṭharet] (mīm'in kesri ve fethiyle) Ābdest-hāneye ve gusl-hāneye ıtlāk olunur. İkinciye göre ism-i mekān olur.

اَلطَّهُورُ [eṭ-ṭahūr] (ṭā'nın fethiyle) Zikr olunan طُهْرٌ [ṭuhr] ve طَهَارَةٌ [ṭahāret] gibi masdardır, pāk olmak maʿnāsına, niteki قَبُولٌ [ḳabūl] ve وَقُودٌ [veḳūd] kelimeleri dahi masdarlardır; yukālu: طَهَرَ الشَّيْءُ وَطَهُرَ طُهْرًا وَطُهُورًا وَطَهَارَةً ضِدُّ نَجُسَ Ve

طَهُورٌ [ṭahūr] İsm olur, mā-bihi't-tatahhur olan şeyʾe denir. ʿAlā-kavlin zātında pāk olup sāʾiri dahi pāk eder olan şeyʾe denir; yukālu: شَيْءٌ طَهُورٌ أَيْ مَا يُتَطَهَّرُ بِهِ أَوْ طَاهِرٌ مُطَهِّرٌ Müʾellifin *Baṣāʾir*'de beyānına göre طَهُورٌ [ṭahūr] üç güne istiʿmāl olunur: Masdar olur, قَبُولٌ [ḳabūl] ve وَقُودٌ [veḳūd] gibi ve bu Sībeveyhi kavlidir. Ve ism olur, māyutatahharu bihi maʿnāsına, niteki غَسُولٌ [ġasūl] mā yugselu bihi ve فَطُورٌ [faṭūr] māyuftaru bihi maʿnāsına. Ve sıfat olur, رَسُولٌ [resūl] gibi: ﴿وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً طَهُورًا﴾ الآية kerīmesinde ashāb-ı Şāfiʿī مُطَهِّرٌ maʿnāsıyla tefsīr eylediler ve baʿzıları Ḥanefī gibi طَهَارَةٌ [ṭahāret]-i mübālaga ile beyān eylediler ve baʿzıları طَاهِرٌ [ṭāhir] ve مُطَهِّرٌ [muṭahhir] ile tefsīr eylediler. Pes burada kavl-i sālis işbu baʿzın kavli olur.

اَلطَّهْرُ [eṭ-ṭahr] (قَهْرٌ [ḳahr] vezninde) İbʿād eylemek maʿnāsınadır; yukālu: طَهَرَ الشَّيْءَ طَهْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَبْعَدَهُ

طِهْرَانُ [Ṭihrān] (ṭā'nın kesriyle) Işfahān eyāletinde bir kasaba adıdır. Ve Rey sancağında bir kasaba adıdır.

اَلْإِطَّهُّرُ [el-iṭṭahhur] (hemzesinin kesri ve tā-yı müşeddedinin fethi ve hā-yı müşeddedenin zammıyla) Aslı تَطَهُّرٌ [teṭahhur] dur; yukālu: إِطَّهَّرَ الشَّيْءُ إِطَّهُّرًا أَصْلُهُ تَطَهَّرَ تَطَهُّرًا Tāʾ ṭā'ya kalb olunup ibtidā sākin ve sükūn ile müteʿazzer olduğu için evveline elif-i vasl-ı meksūre celb olunup إِطَّهَّرَ oldu.

طُهَيْرٌ [Ṭuheyr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esmādandır: Aḥmed b. Ḥasen b. Ṭuheyr el-Mevṣilī muhaddisīndendir.

[ط ي ر]

اَلطَّيَرَانُ [eṭ-ṭayerān] (جَوَلاَنٌ [cevelān] vezninde) ve

اَلطَّيْرُ [eṭ-ṭayr] (سَيْرٌ [seyr] vezninde) ve

اَلطَّيْرُورَةُ [eṭ-ṭayrūret] (صَيْرُورَةٌ [ṣayrūret] vezninde) Uçmak maʿnāsınadır; yukālu: طَارَ الطَّائِرُ يَطِيرُ طَيَرَانًا وَطَيْرًا وَطَيْرُورَةً إِذَا تَحَرَّكَ فِي الْهَوَاءِ وَهُوَ لَهُ فِي الْجَوِّ كَمَشْيِ الْحَيَوَانِ فِي الْأَرْضِ Ve bir nesne uzamak maʿnāsına istiʿmāl olunur; yukālu: طَارَ الشَّعْرُ إِذَا طَالَ

اَلْإِطَارَةُ [el-iṭāret] (hemzenin kesriyle) ve

اَلتَّطْيِيرُ [et-ṭaṭyīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Uçurmak maʿnāsınadır; yukālu: أَطَارَ الْغُرَابَ وَطَيَّرَهُ إِذَا طَارَ بِهِ Ve mālı tevzīʿ ve taksīm eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَطَارَ الْمَالَ وَطَيَّرَهُ إِذَا قَسَمَهُ Ve

تَطْيِيرٌ [taṭyīr] Buğur deve aştığı nākaların mecmūʿunu gebe kılmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: طَيَّرَ الْفَحْلُ الْإِبِلَ إِذَا أَلْقَحَهَا كُلَّهَا

اَلْمُطَايَرَةُ [el-muṭāyeret] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bu dahi uçurmak maʿnāsınadır; yukālu: طَايَرَهُ بِمَعْنَى أَطَارَهُ

اَلطَّيْرُ [eṭ-ṭayr] (غَيْرٌ [ġayr] vezninde) طَائِرٌ [ṭāʾir] lafzının cemʿidir, صَحْبٌ [ṣaḥb] ve صَاحِبٌ [ṣāḥib] ve رَكْبٌ [rekb] ve رَاكِبٌ [rākib] gibi. Ve baʿzen vāhide dahi ıtlāk olunur. Bunun cemʿi طُيُورٌ [ṭuyūr] ve أَطْيَارٌ [aṭyār] gelir; ve mine'l-emsāli: كَأَنَّ عَلَى رُؤُوسِهِمُ الطَّيْرُ أَيْ سَاكِنُونَ هَيْبَةً Bunun aslı budur ki karga kuşu baʿzı devenin başına konup tüyleri içre olan kene ve sakırga makūlesi böcekleri devşirmeye başladıkta deve be-gāyet hoşlanıp müsterīh olmakla şāyed kargayı ürkütüp kaçırırım diye aslā başını kımıldatmayıp öylece sākin durur. Baʿdehu o heyʾet üzere sükūn ve ārām eden kimse hakkında darb olundu.

اَلطَّائِرُ [eṭ-ṭāʾir] Vech-i mezkūr üzere طَيْرٌ [ṭayr]ın müfredidir; ve minhu'l-meselu; yukālu: فُلاَنٌ سَاكِنُ الطَّائِرِ» أَيْ وَقُورٌ» Güyā ki başına bir kuş konmakla kemāl-i temkīn ü vakārından nāşī onu cemād zannıyla mütevvahhiş olmaz; ve yukālu: طَارَ طَائِرُهُ إِذَا غَضِبَ كَمَا يُقَالُ ثَارَ ثَائِرُهُ Ve

طَائِرٌ [ṭāʾir] Dimāga ıtlāk olunur; yukālu: مَا فِي عُشِّ رَأْسِهِ طَائِرٌ أَيْ دِمَاغٌ Ve insānın teyemmun ve teşeʾüm eylediği şeyʾe ıtlāk olunur. Fi'l-asl aʿrāb bir umūra mübāderetlerinde إِطَارَةٌ [iṭāret]-i tayr eder olup eğer sağ tarafa doğru uçarsa tefeʾül ve sol tarafa uçarsa teşeʾüm ederler idi. Baʿdehu mutlakan teyemmün ve teşeʾüm eyledikleri nesnede istiʿmāl eylediler. Kāle'ş-şārih ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿أَلاَ إِنَّمَا طَائِرُهُمْ عِنْدَ اللهِ﴾ ve kavluhu taʿālā: ﴿قَالُوا ; ﴿قَالَ طَائِرُكُمْ عِنْدَ اللهِ﴾ الآية طَائِرُكُمْ مَعَكُمْ﴾ Ve

طَائِرٌ [ṭāʾir] Hazz ve baht ve nasībe ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ وَافِرُ الطَّائِرِ أَيِ الْحَظِّ Ve hükm-i kazāʾ vü kader ile insānın ʿuhdesine ilzām ve taklīd olunan hayr ve şerr ʿamele ıtlāk olunur. Kāle'ş-şārih ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿وَكُلَّ إِنْسَانٍ أَلْزَمْنَاهُ طَائِرَهُ فِي عُنُقِهِ﴾ أَيْ عَمَلَهُ الَّذِي طَارَ عَنْهُ مِنْ خَيْرٍ وَشَرٍّ Ve "nahnu kasemnā" matbahından muʿayyen olan rızk ve rūzīye ıtlāk olunur. Ve

طَائِرٌ [Ṭaʾir] Ḳatāde b. Cerīr es-Sedūsī nām kimsenin feresi ismidir.

اَلتَّطَايُرُ [et-teṭāyur] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Perākende ve perīşān olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَطَايَرَ الشَّيْءُ إِذَا تَفَرَّقَ Ve uzamak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَطَايَرَ الشَّيْءُ إِذَا طَالَ Ve bulut havānın her tarafına yayılıp ʿāmm ve şāmil olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَطَايَرَ

السَّحَابُ فِي السَّمَاءِ إِذَا عَمَّهَا

اَلْإِسْتِطَارَةُ [el-istiṭāret] Bu dahi perākende olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِسْتَطَارَ الشَّيْءُ إِذَا تَفَرَّقَ Ve şafak aydınlığı āfāka yayılmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِسْتَطَارَ الْفَجْرُ إِذَا انْتَشَرَ Ve bir şeyʾin yarığı ve çatlağı ucuna kadar varmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: اِسْتَطَارَ الشَّقُّ إِذَا ارْتَفَعَ Şārih إِسْتَطَارَ السُّوقُ nüshalarını taglīt eylemiştir. Ve bir nesne baştan başa yarılmak maʿnāsına müstaʿmeldir. Ve bu maʿnā-yı mezkūrun gayrıdır; yukālu: إِسْتَطَارَ الْحَائِطُ إِذَا انْصَدَعَ يَعْنِي مِنْ أَوَّلِهِ إِلَى آخِرِهِ Ve kılıcı tīz-dest sıyırmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِسْتَطَارَ السَّيْفَ إِذَا سَلَّهُ مُسْرِعًا Ve dişi kelb erkeğe kızmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَطَارَتِ الْكَلْبَةُ Ve uçurmak maʿnāsınadır; yukālu: أُسْتُطِيرَ الطَّائِرُ عَلَى الْمَجْهُولِ بِمَعْنَى طُيِّرَ Ve bir nesneden ʿale'l-gaflet korkmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِسْتَطَارَ الرَّجُلُ إِذَا ذُعِرَ Ve pek sürʿatle yürümek ve seğirtmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِسْتَطَارَ الْفَرَسُ إِذَا أَسْرَعَ فِي الْجَرْيِ فَهُوَ مُسْتَطَارٌ

اَلطِّيَرَةُ [eṭ-ṭiyeret] ve

اَلطِّوَرَةُ [eṭ-ṭiveret] (عِنَبَةٌ [ʿinebet] veznlerinde) Kendisiyle teşeʾüm olunan yaramaz fāla denir. Şārih der ki فَأْلٌ [feʾl] eʿammdır ve طِيَرَةٌ [ṭiyeret] ahasstır ki fāl-ı redīye mahsūstur ve baʿzen fāl-ı nīgūda dahi istiʿmāl olunur. Ve gāhca طِيَرَةٌ [ṭiyeret] cins ve فَأْلٌ [feʾl] nevʿ mahallinde istiʿmāl olunur; ve minhu'l-hadīsu: "أَصْدَقُ الطِّيَرَةِ الْفَالُ"

اَلتَّطَيُّرُ [et-teṭayyur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznnde) Bir adam tuttuğu fālı yaramaz, uğursuz ʿadd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَطَيَّرَ بِالشَّيْءِ وَمِنْهُ إِذَا تَشَأَّمَ

اَلْمَطَارَةُ [el-meṭāret] (مَنَارَةٌ [menāret] veznnde) Kuşları kesīr olan yere denir; yukālu: أَرْضٌ مَطَارَةٌ أَيْ كَثِيرَةُ الطَّيْرِ Ve ağzı vāsiʿ olan kuyuya vasf olur; yukālu: بِئْرٌ مَطَارَةٌ أَيْ وَاسِعَةُ الْفَمِ

اَلطَّيُّورُ [eṭ-ṭayyūr] (ṭā'nın fethi ve yā'nın teşdīdiyle) Şol adama ıtlāk olunur ki pek tīz-meşreb olup bir mādde zımnında hemān süt köpüğü gibi kabarıp lākin yine çabuk savuşur ola; yukālu: هُوَ طَيُّورٌ فَيُّورٌ أَيْ حَدِيدٌ سَرِيعُ الْفَيْئَةِ

اَلْمُطَارُ [el-muṭār] (mīm'in zammıyla) ve

اَلطَّيَّارُ [eṭ-ṭayyār] (صَيَّادٌ [ṣayyād] vezninde) Be-gāyet yüreği hiddetli, yavuz ve işlek ata ıtlāk olunur; yukālu: فَرَسٌ مُطَارٌ وَطَيَّارٌ أَيْ حَدِيدُ الْفُؤَادِ مَاضٍ Ve

طَيَّارٌ [Ṭayyār] Reysān el-Ḫavlānī nām kimsenin feresi ismidir.

اَلْمُسْتَطِيرُ [el-musteṭīr] Etrāfa yayılıp münteşir olan şeyʾe ıtlāk olunur; yukālu: صُبْحٌ مُسْتَطِيرٌ أَيْ سَاطِعٌ مُنْتَشِرٌ Ve kızgın köpeğe ve deveye ıtlāk olunur; yukālu: بَعِيرٌ وَكَلْبٌ مُسْتَطِيرٌ أَيْ هَائِجٌ

اَلْمُسْتَطَارُ [el-musteṭār] Be-gāyet revende ve devende ata ıtlāk olunur; sūret-i mefʿūlde mütesavverdir; yukālu: فَرَسٌ مُسْتَطَارٌ أَيْ سَرِيعٌ جَارٍ

اَلْمُطَيَّرُ [el-muṭayyer] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Kırılmış ağaç pāresine denir, ʿalā-kavlin tāze ve mutarrāsına denir. Ve yarılmış ve kırılmış nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ مُطَيَّرٌ أَيْ مَشْقُوقٌ مَكْسُورٌ Ve bir gūne kumaş ismidir.

اَلْإِنْطِيَارُ [el-inṭiyār] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] veznnde) Yarılmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْطَارَ الشَّيْءُ إِذَا انْشَقَّ

اَلْمَطِيرَةُ [el-Meṭīret] (مَدِينَةٌ [medīnet] veznnde) Surre-men-reʾā nām belde kurbünde bir şehrin adıdır.

طِيرَةُ [Ṭīret] (ṭā'nın kesriyle) Dimaşḳ kazāsında bir karye adıdır.

طِيرٌ [Ṭīr] (مِيرٌ [mīr] vezninde) Bir mevziᶜ adıdır.

طِيرَى [Ṭīrā] (ضِيزَى [ḍīzā] vezninde) Işfahān kazāsında bir karye adıdır; nisbetinde طِيرَانِيٌّ [Ṭīrāniyy] derler.

اَلطَّيْرَةُ [eṭ-ṭayret] (غَيْرَةٌ [ġayret] vezninde) ve اَلطَّيْرُورَةُ [eṭ-ṭayrūret] (صَيْرُورَةٌ [ṣayrūret] vezninde) Hiffet ve sebük-meşreblik maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: فِيهِ طَيْرَةٌ وَطَيْرُورَةٌ أَيْ خِفَّةٌ وَطَيْشٌ

FASLU'Ẓ-ẒĀʾİ'L-MUᶜCEME
(فَصْلُ الظَّاءِ الْمُعْجَمَةِ)

[ظ أ ر]

اَلظِّئْرُ [eẓ-ẓiᶜr] (ẓā'nın kesri ve hemzenin sükūnuyla) Şol hatuna ve sāʾir hayvāna denir ki gayrın veledine yakılıp emzirir ola. İnsānda olana dāye ve süt anası taᶜbīr olunur, lākin süt anasından eᶜammdır, zīrā ظِئْرٌ [ẓiᶜr] zeker ve ünsāya ıtlāk olunur. Cemᶜi أَظْؤُرٌ [eẓʾur] gelir, أَفْلُسٌ [eflus] vezninde ve أَظْئَارٌ [eẓʾār] gelir, أَبْيَارٌ [ebyār] vezninde ve ظُؤُورٌ [ẓuʾūr] ve ظُؤُورَةٌ [ẓuʾūret] gelir ẓā'ların zammıyla ve ظُؤَارٌ [ẓuʾār] gelir, رُخَالٌ [ruḫāl] vezninde ve ظُؤْرٌ [ẓuʾr] gelir, ẓā'nın zammıyla. Kāle'ş-şārih ve fi'n-*Nihāye*: وَمِنْهُ حَدِيثُ سَيْفِ الْقَيْنِ ظِئْرُ إِبْرَاهِيمَ ابْنِ النَّبِيِّ عَلَيْهِمَا السَّلاَمُ وَهُوَ زَوْجُ مُرْضِعَتِهِ Ve min-hu hadīsu ᶜÖmer radıyallāhu ᶜanhu: "أُعْطِي رُبَعَةً يَتْبَعُهَا ظِئْرُهَا" أَيْ أُمُّهَا وَأَبُوهَا Ve

ظِئْرٌ [ẓiʾr] Köşkün rüknüne ıtlāk olunur; yukālu: شَيَّدَ ظِئْرَ الْقَصْرِ أَيْ رُكْنَهُ Ve binālarda kirişleme ve ok taᶜbīr ettikleri büyük direğe ıtlāk olunur ki üzerine direkleri vazᶜ olunmak için duvarın bir yanına üstüvār olunur.

اَلظَّأْرُ [eẓ-ẓaʾr] (ẓā'nın fethi ve hemzenin sükūnuyla) ve

اَلظِّئَارُ [eẓ-ẓiʾār] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir hatunu yāhūd bir hayvānı emzirmek için gayrın veledine yakmak maᶜnāsınadır. Ve bu maᶜnāda lāzım olur; yukālu: ظَأَرَ الْمَرْأَةَ وَالنَّاقَةَ عَلَى وَلَدِ غَيْرِهَا ظَأْرًا وَظِئَارًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ فَظَأَرَتْ هِيَ أَيْ عَطَفَهَا عَلَيْهِ فَعَطَفَتْ ve fi'l-meseli: اَلطَّعْنُ ظِئَارُ قَوْمٍ» أَيْ يَعْطِفُهُمْ عَلَى الصُّلْحِ فَأَخِفْهُمْ" حَتَّى يُحِبُّوكَ Yaᶜnī "Düşmana mızrak sançmak, selm ve salāha onları yakıp mum

eder. Hemān sen mızrağı silkip ihāfe kıl ki tarafına meyl ve inkıyāda muztar olurlar." Cevherī'nin mesel-i mezkūru "اَلطَّعْنُ يَظْأَرُهُ" ʿibāretiyle īrādı sehvdir, savāb olan يَظْأَرُ ʿunvānında olmaktır ki zamīr-i mefʿūlden ʿārī olmaktır, يَعْطِفُ عَلَى الضُّلْعِ demek olur. Müʾellif ibtidā mesel ظِئَار ʿunvānında vārid olup müstakbel ʿunvānında īrād olunduk-ta zamīrden mücerred olarak sahīh olup maʿa'z-zamīr sıhhat-i maʿnā olmadığını işʿār eder. Ve mesel-i mezbūr bahīlden ihāfe ile istihsāl-i māl olunacağını īmā zımnında īrād olunur. Ve

ظِئَارٌ [ẓiʾār] Nākayı āherin veledine yak-mak için burnuna غِمَامَةٌ [ġimāmet] ile ʿilāc eylemeğe denir, niteki "د،ر،ج" māddesinde tafsīl olundu; yukālu: ظَأَرَ النَّاقَةَ بِالظِّئَارِ وَهُوَ أَنْ تُعَالَجَ النَّاقَةُ بِالْغِمَامَةِ فِي أَنْفِهَا كَيْ تَظْأَرَ

اَلْإِظْئَارُ [el-iẓʾār] (hemzenin kesriyle) ve

اَلْمُظَاءَرَةُ [el-muẓāʾeret] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bunlar da ظَأْرٌ [ẓaʾr] maʿnāsınadır; yukālu: أَظْأَرَ النَّاقَةَ عَلَى وَلَدِ غَيْرِهَا وَظَاءَرَهَا بِمَعْنَى ظَأَرَهَا Ve

مُظَاءَرَةٌ [muẓāʾeret] Tarafeynden biri birine ظِئْرٌ [ẓiʾr] olmak maʿnāsınadır; yukālu: بَيْنَهُمَا مُظَاءَرَةٌ أَيْ كُلٌّ مِنْهُمَا ظِئْرُ صَاحِبِهِ Yaʿnī "Birbiri-nin veledine yakılıp emzirir oldular." Ve emzirmek için dāye olmak maʿnāsınadır; yukālu: ظَاءَرَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا اتَّخَذَتْ وَلَدًا تُرْضِعُهُ Ve bir adamın bir husūs işlemesini dilemek, ʿalā-kavlin o husūs zımnında cebr ve ikrāh eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; tekūlu: ظَاءَرَنِي عَلَى الْأَمْرِ أَيْ رَاوَدَنِي أَوْ أَكْرَهَنِي عَلَيْهِ Baʿzı nüshada bu sülāsī ʿunvānıyla mersūmdur.

اَلْإِظِّئَارُ [el-iẓẓiʾār] (hemzenin ve ẓā-yı müşeddedenin kesriyle إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Gayrın veledine yakılmak maʿnāsınadır; yukālu: ظَأَرَهَا فَاظَّأَرَتْ

اَلظُّؤُورَةُ [eẓ-ẓuʾūret] (ẓā'nın zammıyla) Gayrın veledine ve veled-i gayra yakılma-ğa denir.

اَلْإِضْطِئَارُ [el-iḍṭiʾār] (bu dahi إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir adam, veledine dāye tutun-mak maʿnāsınadır; yukālu: إِضْطَأَرَ لِوَلَدِهِ ظِئْرًا إِذَا اتَّخَذَهَا

اَلظُّؤَارُ [eẓ-ẓuʾār] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Saç ayağına ıtlāk lunur, أَثَافِيُّ [eṯāfiyy] maʿnāsına.

اَلظُّؤْرَى [eẓ-ẓuʾrā] (بُشْرَى [buşrā] vezninde) Erkeğe kızmış sığır ineğine denir ki kös-nük taʿbīr olunur; yukālu: بَقَرَةٌ ظُؤْرَى أَيْ ضَبِعَةٌ

اَلْإِسْتِظْئَارُ [el-istiẓʾār] Kancık hayvān erke-ğe kızmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَظْأَرَتِ الْكَلْبَةُ إِذَا اسْتَحْرَمَتْ

اَلظَّأْرُ [eẓ-ẓaʾr] (ẓā'nın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Masdardır, niteki zikr olun-du. Ve şol şeyʾe ıtlāk olunur ki kendisiyle berāberce misl ve ʿadīli ola; yukālu: عَدُوٌّ ظَأْرٌ إِذَا كَانَ مِثْلُهُ مَعَهُ

[ظ ر ر]

اَلظِّرُّ [eẓ-ẓirr] (ẓā'nın kesri ve rā'nın teşdīdiyle) ve

اَلظُّرُّ [eẓ-ẓurer] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) ve

اَلظُّرَّةُ [eẓ-ẓureret] (hā'yla) Mutlakan taşa denir, حَجَرٌ [ḥacer] maʿnāsına. ʿAlā-kavlin müdevver olup tīz ve muhadded ola, yaʿnī uçları bıçak gibi keskin ola. Cemʿi ظُرَّانٌ [ẓurrān] gelir ẓā'nın zammıyla ve ظِرَّانٌ [ẓirrān] gelir ẓā'nın kesriyle.

اَلْأُظْرُورُ [el-uẓrūr] (أُسْلُوبٌ [uslūb] vezninde) ve

اَلظُّرْظُورُ [eẓ-ẓurẓūr] (سُرْسُورٌ [sursūr] vez-ninde) ve

اَلْمَظْرُورُ [el-maẓrūr] (mīm'in fethiyle)

Bunlar da o maʿnāyadır. مَظْرُورٌ [maẓrūr]un cemʿi مَظَارِيرُ [meẓārīr] gelir.

اَلْمُظِرَّةُ [el-muẓirret] (إِظْرَارٌ [iẓrār]dan ism-i fāʿil bünyesiyle) Zikr olunan vechle taşlık yere denir; yukālu: أَرْضٌ مُظِرَّةٌ أَيْ كَثِيرَةُ الظِّرِّ

اَلظَّرِيرُ [eẓ-ẓarīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) مُظِرَّةٌ [muẓirret] maʿnāsınadır; yukālu: أَرْضٌ ظَرِيرٌ أَيْ مُظِرَّةٌ Ve

ظَرِيرٌ [ẓarīr] Yol bulunmak için nasb olunan mīl makūlesi nişāna denir. Cemʿi ظِرَارٌ [ẓirār] gelir ẓā'nın kesriyle ve أَظِرَّةٌ [eẓirret] gelir, أَجِلَّةٌ [ecillet] gibi.

اَلْمِظَرَّةُ [el-miẓarret] (mīm'in kesriyle) Çakmak taşına denir.

اَلْمَظَرَّةُ [el-meẓarret] (mīm'in ve ẓā'nın fethiyle) Zikr olunan keskin taşı kırmak maʿnāsınadır, yukālu: ظَرَّ الرَّجُلُ مَظَرَّةً إِذَا كَسَرَ الظِّرَّ Şārih قَطَعَهَا nüshasını redd eylemiştir. Ve zikr olunan keskin taş ile hayvān boğazlamak maʿnāsınadır, yukālu: ظَرَّ النَّاقَةَ إِذَا ذَبَحَهَا بِالظِّرِّ

اَلْإِظْرَارُ [el-iẓrār] (hemzenin kesriyle) Zikr olunan keskin çakmak taşlığı yerde yürümek maʿnāsınadır; yukālu: أَظَرَّ الرَّجُلُ إِذَا مَشَى عَلَى الظُّرَرِ ve minhu'l-meselu: "أَظْرِرِي فَإِنَّكِ نَاعِلَةٌ» وَهُوَ بِالطَّاءِ الْمُهْمَلَةِ أَعْرَفُ Ke-ma zukire.

ظَرٌّ [Ẓarr] (ẓā'nın fethi ve zāmmıyla) Bir su ismidir.

[ظ ف ر]

اَلظَّفْرُ [eẓ-ẓafr] (ẓā'nın fethiyle) ve

اَلظُّفْرُ [eẓ-ẓufur] (zammeteynle) ve

اَلظِّفْرُ [eẓ-ẓifr] (şāzz olarak ẓā'nın kesriyle) Tırnağa denir, insānın ve sāʾir tırnak ve pençe sāhibi hayvānın olsun, Fārisīde nāhun denir. ظُفُرٌ [ẓufur]un cemʿi أَظْفَارٌ [eẓfār] ve أَظَافِيرُ [eẓāfīr] gelir; ve kavluhu taʿālā: ﴿وَعَلَى الَّذِينَ هَادُوا حَرَّمْنَا كُلَّ ذِي ظُفُرٍ﴾ الآية دَخَلَ فِيهِ ذَوَاتُ الْمَنَاسِمِ مِنَ الْإِبِلِ وَالْأَنْعَامِ لِأَنَّهَا كَالْأَظْفَارِ لَهَا

اَلْأُظْفُورُ [el-uẓfūr] (أُسْلُوبٌ [uslūb] vezninde) Bu dahi tırnağa denir. Cevherī'nin أُظْفُورٌ [uẓfūr] dahi ظُفُرٌ [ẓufur]un cemʿidir demesi galattır, zīrā أُظْفُورٌ [uẓfūr] müfreddir, niteki şāʿirin işbu "مَا بَيْنَ لُقْمَتِهَا الْأُولَى إِذَا انْحَدَرَتْ | | وَبَيْنَ أُخْرَى تَلِيهَا قَيْدُ أُظْفُورِ" beytinde müfred olarak vāriddir. *Mişbāḥ* sāhibi Cevherī'yi tugyān-ı kaleme haml ile insāf eylemiştir, أَظْفُرٌ tahrīr edecek iken zeyg-i kaleme vāv ziyade olmuştur; ve tekūlu'l-ʿArab: رَجُلٌ مُقَلَّمُ الظُّفُرِ أَوْ كَلِيلُ الظُّفُرِ أَيْ مَهِينٌ Yaʿnī "Ferd-i vāhide īrās-ı zarar eder makūlesi değildir, zebūn ve zelīldir." Ve

ظُفْرٌ [ẓufr] Bir dericiğe denir ki maʿāzallāhi taʿālā gözde hādis olup gözü örtmekle rüʾyetine māniʿ olur. Salābette tırnağa teşbīh olunmuştur. Kütüb-i tıbbiyyede bu ظَفَرَةٌ [ẓaferet] ʿunvānında mersūm ve bir ʿillettir ki tabaka-i mültehamede yāhūd gözü ihāta eden hicābda hādis olur bir ziyādeliktir, ekserī gözün pınarında zuhūr eder, gāh sarı ve gāhī kızıl ve gāhça donuk olur ve gāhça mümtedd olup tabaka-i karniyyeye doğru yürüyüp gözün bebeğini örter ve görmeğe zarar eder diye meşrūhtur. Ve bu, perde taʿbīr eyledikleri ʿillet olacaktır. Ve

ظُفْرٌ [ẓufr] Yayın kiriş düğümlendiği yerden ucuna varınca, ʿalā-kavlin yayın ucuna ıtlāk olunur; yukālu: قَوْسٌ لَطِيفَةُ الظُّفْرِ وَهُوَ مَا وَرَاءَ مَعْقِدِ الْوَتَرِ إِلَى طَرَفِ الْقَوْسِ أَوْ طَرَفُ الْقَوْسِ Ve

ظُفْرٌ [Ẓufr] Yemen'de bir hısn adıdır. Ve nefy makāmında kes ve kimse maʿnāsına istiʿmāl ederler; yukālu: مَا بِالدَّارِ ظُفْرٌ أَيْ أَحَدٌ Ve nefs ve zāt maʿnāsına müstaʿmeldir;

tekūlu: مَا رَأَيْتُهُ بِظُفْرِهِ أَيْ بِنَفْسِهِ ʿAlāka, cüzʾiyyet ve külliyyettir.

اَلْأَظْفَرُ [el-aẓfer] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Tırnakları uzun ve enli olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ أَظْفَرُ أَيِ الطَّوِيلُ الْأَظْفَارِ الْعَرِيضُهَا

اَلظُّفْرُ [eẓ-ẓafr] (حَفْرٌ [ḥafr] vezninde) Bir adamın yüzünü tırmalayıp tırnaklarını batırmak maʿnāsınadır; yukālu: ظَفَرَ فُلَانًا ظَفْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا غَرَزَ فِي وَجْهِهِ ظُفْرَهُ Ve görmek maʿnāsına müstaʿmeldir; tekūlu: مَا ظَفَرَتْكَ عَيْنِي أَيْ مَا رَأَتْكَ

اَلتَّظْفِيرُ [et-taẓfīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi ظَفْرٌ [ẓafr] maʿnāsınadır; yukālu: ظَفَّرَ فُلَانًا إِذَا غَرَزَ فِي وَجْهِهِ ظَفْرًا Ve أَظْفَارٌ [aẓfār] dedikleri ʿıtr ile bir nesneyi tatyīb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: ظَفَّرَ بِالْأَظْفَارِ ثَوْبَهُ إِذَا طَيَّبَهُ بِهِ Ve bir adama zafer ve nusretle duʿā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: ظَفَّرَ فُلَانًا إِذَا دَعَا لَهُ بِالظَّفَرِ Ve عَرْفَجٌ [ʿarfec] dedikleri şecer yapraklanmağa başladıkta tırnaklara şebīh nesneleri zuhūr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: ظَفَّرَ الْعَرْفَجُ إِذَا خَرَجَ مِنْهُ شِبْهُ الْأَظْفَارِ Ve yer nebātından tırnaklar ile kazılıp çıkarması mümkin olacak mikdārı nebāt çıkarmak maʿnāsınadır; yukālu: ظَفَّرَتِ الْأَرْضُ إِذَا أَخْرَجَتْ مِنَ النَّبَاتِ مَا يُمْكِنُ احْتِفَارُهُ بِالْأَصَابِعِ Ve elma ve armut ve karpuz makūlesine tırnak gömmek maʿnāsınadır; yukālu: ظَفَّرَ فِي التُّفَّاحَةِ وَغَيْرِهَا إِذَا غَمَزَ الظُّفُرَ فِيهَا Ve derinin tırnak tırnak pürüzleri ve kıvrıkları düzelmek için deriyi ovuşturmak maʿnāsınadır; yukālu: ظَفَّرَ الْجِلْدَ إِذَا دَلَكَهُ لِتَمْلَاسَّ أَظْفَارُهُ وَأَظْفَارُ الْجِلْدِ مَا تَكَسَّرَتْ مِنْهُ فَصَارَتْ لَهُ غُصُونٌ

اَلْإِظْفَارُ [el-iẓfār] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir adamın yüzüne tırnak batırmak maʿnāsınadır; yukālu: أَظْفَرَ فُلَانًا إِذَا غَرَزَ فِي وَجْهِهِ ظُفْرَهُ

اَلظُّفْرَةُ [eẓ-ẓufret] (حُفْرَةٌ [ḥufret] vezninde) Bir nevʿ nebāttır ki hirrīfiyyetli yaʿnī lisāna mülākī oldukta eczāsını birbirinden tefrīk edip ısırıcıdır. Kurūh-ı habīseye nāfiʿ ve zımādı gövdede çıkan siğillerin izālesinde müfīddir. Bu nebāta Türkīde tırnak otu taʿbīr ederler; varakı müdevver ve tırnağa şebīh ve yer yüzüne münbasit olur.

ظُفْرَةُ الْعَجُوزِ [ẓufretu'l-ʿacūz] ثَمَرُ الْحَسَكِ [ṯemeru'l-ḥasek] ismidir ki demir dikeni ve çoban kalkıtan dedikleri dikenlik semerine denir, katı ve müselles ve nohuttan asgar olur.

ظُفْرُ النَّسْرِ [ẓufru'n-nesr] Bir nebāt-ı āher adıdır, Türkīde tavşancıl otu ve sevgi otu dedikleri nebāt olacaktır, Yūnānīde kataniki derler.

ظُفْرُ الْقُطِّ [ẓufru'l-ḳuṭṭ] (ḳāf'ın zammıyla) Bir nebāt-ı dīğerdir, Türkīde kedi çıynağı dedikleridir, sākı bakla sākı gibi murabbaʿ ve varakı sinirli varakına şebīh olur.

اَلْأَظْفَارُ [el-aẓfār] (hemzenin fethiyle) ve

اَلظَّفَارُ [eẓ-ẓafār] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Munsarıftır ve baʿzen memnūʿ olur, ʿıtr aksāmındandır; dibinden derisi soyulmuş tırnak tarzında olur. Ve işbu أَظْفَارٌ [aẓfār] kelimesi cemʿ sūretinde olup lākin müfredi yoktur. Ve baʿzen müfredinde أَظْفَارَةٌ [aẓfāret] denir hā'yla ki muktezā-yı kıyās üzere cāʾiz değildir ve أَظَافِيرُ [eẓāfīr] üzere cemʿlenir. Ve eğer ondan müfred sebk olunsa kıyās olan müfredi ظُفْرٌ [ẓufr] olmaktır, فُوهٌ [fūh] ve أَفْوَاهٌ [efvāh] gibi ki فُوهٌ [fūh] dahi ʿıtrıyyāttandır. İşbu أَظْفَارٌ [aẓfār] müfredāt-ı tıbbiyyede أَظْفَارُ الطِّيبِ [aẓfāru'ṭ-ṭīb] ʿunvānında mersūmdur ki Türkīde iblīs tırnağı ve tırnak buhuru dedikleri hoş-bū dārūdur. Ve

أَظْفَارٌ [aẓfār] Kutb-ı şimālī tarafında Nesr

ve ʿUḳāb sūretinin önünde bir niçe hurde kevākibe ıtlāk olunur. Ve kene taʿbīr olunan böceğin büyüklerine ıtlāk olunur.

اَلظَّفَرَةُ [eẕ-ẓaferet] (fetehātla) Zikr olunan ظُفْرٌ [ẓufr] dedikleri dericiğe denir ki gözde hādis olur, niteki tafsīl olundu.

اَلظَّفَرُ [eẕ-ẓafer] (fethateynle) Gözde zikr olunan ظُفْرٌ [ẓufr] ʿilleti peydā olmak maʿnāsınadır; yukālu: ظَفِرَتِ الْعَيْنُ ظَفَرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا نَبَتَتْ فِيهَا الظَّفَرَةُ Ve

ظَفَرٌ [ẓafer] Etrāfına nisbet düz ve oturaklı arza denir. Ve

ظَفَرٌ [ẓafer] Kezālik masdar olur, matlūba dest-res olmak maʿnāsına ki tırnak iliştirmek lāzımıdır; yukālu: ظَفِرَ الْمَطْلُوبَ وَظَفِرَ بِهِ وَظَفِرَ عَلَيْهِ ظَفَرًا مِنَ الْبَابِ لْمَزْبُورِ إِذَا فَازَ

اَلْإِظْفَارُ [el-iẓẓifār] (hemzenin ve ẓā-yı müşeddedenin kesriyle إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi matlūba zafer-yāb olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِظَّفَرَ فُلَانٌ إِذَا ظَفِرَ مَطْلُوبَهُ Ve bir nesneye tırnak iliştirmek maʿnāsınadır; yukālu: إِظَّفَرَ عَلَيْهِ إِذَا أَعْلَقَ ظُفُرَهُ بِهِ Ve şikārī kuş pençesiyle şikār almak maʿnāsınadır; yukālu: إِظَّفَرَ الصَّقْرُ الطَّائِرَ إِذَا أَخَذَهُ بِبَرَاسِمِهِ

اَلظَّفِرَةُ [eẕ-ẓafiret] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Zikr olunan ظَفَرَةٌ [ẓaferet] ʿilletine mübtelā göze denir; yukālu: عَيْنٌ ظَفِرَةٌ إِذَا أَصَابَتْهَا الظَّفَرَةُ

اَلْمَظْفُورُ [el-maẓfūr] Zikr olunan ظَفَرَةٌ [ẓaferet] ʿilletine mübtelā adama denir; yukālu: ظُفِرَ الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَظْفُورٌ

اَلْمُظَفَّرُ [el-muẓaffer] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) ve

اَلظَّفِرُ [eẕ-ẓafir] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلظَّفِيرُ [eẕ-ẓafīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلظِّفِّيرُ [eẕ-ẓiffīr] (سِكِّيتٌ [sikkīt] vezninde) ve

اَلْمِظْفَارُ [el-miẓfār] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Şol adama denir ki talebine ʿazm eylediği matlūba dāʾimā zafer-yāb olur ola, tālic ve ikbālinin yāverliğinden olur; yukālu: رَجُلٌ مُظَفَّرٌ وَظَفِرٌ وَظَفِيرٌ وَظِفِّيرٌ وَمِظْفَارٌ إِذَا كَانَ لاَ يُحَاوِلُ أَمْرًا إِلاَّ ظَفِرَ بِهِ

ظَفَارِ [Ẓafāri] (قَطَامِ [ḳaṭāmi] vezninde) Yemen'de şehr-i Ṣanʿā kurbünde bir belde adıdır; cezʿ-i Yemānī ki göz boncuğu dedikleridir, oraya nisbet olunur. Ve yine Yemen'de Mirbāṭ kurbünde bir şehr-i āher ismidir; ḳusṭ-ı Ẓafārī ona mensūbdur, zīrā Hindistān'dan doğru oraya gelip diyār-ı āherlere oradan münteşir olur. Ve yine şehr-i Ṣanʿā'nın cānib-i yemīninde ve cānib-i şimālinde birer hısn ismleridir; evvelki Ẓafāru Zeyd ve ikinci Ẓafāru'ẓ-Ẓāhir ile müştehirdir.

بَنُو ظَفَرٍ [Benū Ẓafer] (fethateynle) Ensārdan bir batndır. Ve Benū Suleym kabīlesinde bir batndır.

اَلْمِظْفَارُ [el-miẓfār] مِنْقَاشٌ [minḳāş] vezninde ve mürādifidir ki berberlerin cımbız taʿbīr ettikleri kıl devşirecek āletlerine denir.

ظَفْرٌ [Ẓafr] (جَفْرٌ [cefr] vezninde) ve

مُظَفَّرٌ [Muẓaffer] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) ve

مِظْفَارٌ [Miẓfār] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) ve

ظَفِيرٌ [Ẓafīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Esāmī-i ricāldendir.

اَلْأُظْفُورُ [el-uẓfūr] (أُسْلُوبٌ [uslūb] vezninde) Tırnağa denir ki zikr olundu. Ve şol sarmaşık tarzında ince filize denir ki asmanın çubuğuna sarmaşır.

ظَفِرَانُ [Ẓafirān] ve

ظَفِرٌ [Ẓafir] ve

ظَفِيرٌ [Ẓafīr] (fā'ların kesriyle) Yemen'de birer hısn ismleridir.

ظَفَرٌ [Ẓafer] (جَبَلٌ [cebel] vezninde) Medīne ile Şām miyānında Ḥavʾeb kurbünde bir mevziʿ adıdır. Ve Ḥicāz'da bir karye adıdır.

ظَفَرُ الْفَنْجِ [Ẓaferu'l-Fenc] (سَفَرُ الزَّنْجِ [seferu'z-zenc] vezninde) Yemen'de şehr-i Zebīd aʿmālinden bir hısn adıdır.

اَلظَّفَرِيَّةُ [eẓ- Ẓaferiyyet] (نَفَرِيَّةٌ [neferiyyet] vezninde) ve

قَرَاحُ ظَفَرٍ [Ḳarāḥu Ẓafer] (سَحَابُ مَطَرٍ [seḥābu maṭar] vezninde) Baġdād'da birer mahalle ismleridir.

اَلْمُظَفَّرَةُ [el-muẓafferet] (مُعَظَّمَةٌ [muʿaẓẓamet] vezninde) İki uçlarından birer mikdārcası kesilmiş olan yaya denir; yukālu: قَوْسٌ مُظَفَّرَةٌ إِذَا صَارَتْ قَدْ قُطِعَ مِنْ ظُفْرَيْهَا أَيْ مِنْ طَرَفَيْهَا شَيْءٌ

[ظ ه ر]

اَلظَّهْرُ [eẓ-ẓahr] (نَهْرٌ [nehr] vezninde) Arkaya denir ki karın mukābilidir, Fārisīde puşt denir. Ve ظَهْرٌ [ẓahr] lafzı müzekkerdir. Cemʿi أَظْهُرٌ [aẓhur] gelir ve ظُهُورٌ [ẓuhūr] gelir ve ظُهْرَانٌ [ẓuhrān] gelir ẓā'nın zammıyla. Ve minhu yukālu: أَعْطَاهُ عَنْ ظَهْرِ يَدٍ أَيِ ابْتِدَاءً بِلاَ مُكَافَاةٍ Yaʿnī "ʿİvaz ve mükāfātsız ibtidāʾen iʿtā eyledi." Ve yukālu: فُلاَنٌ خَفِيفُ الظَّهْرِ أَيْ قَلِيلُ الْعِيَالِ وَيُقَالُ فُلاَنٌ ثَقِيلُ الظَّهْرِ أَيْ كَثِيرُ الْعِيَالِ Ve yukālu: هُوَ عَلَى ظَهْرٍ أَيْ مُزْمِعٌ لِلسَّفَرِ Yaʿnī "Sefere ʿazīmet üzeredir." Ve cenkte arka tarafından gelen düşmanlara أَقْرَانُ الظَّهْرِ [aḳrānu'ẓ-ẓahr] ıtlāk ederler; yukālu: هُمْ أَقْرَانُ الظَّهْرِ أَيْ يَجِيؤُونَكَ مِنْ وَرَائِكَ Ve bir adam ezberden kırāʾat eylese قَرَأَهُ مِنْ ظَهْرِ الْقَلْبِ derler, حِفْظًا بِلاَ كِتَابٍ maʿnāsına. Ve سَالَ وَادِيهِمْ ظَهْرًا derler, مِنْ مَطَرِ أَرْضِهِمْ maʿnāsına. Niteki vādīleri arz-ı gayra yağan yağmurdan cereyān eylese سَالَ وَادِيهِمْ دُرْءًا derler dāl'ın zammıyla. Ve "Filāndan hayr-ı kesīre nāʾil oldum" diyecek yerde أَصَبْتُ مِنْهُ مَطَرَ ظَهْرٍ derler izāfetle ve لِصٌّ عَادِي ظَهْرٍ derler, عَدَا فِي ظَهْرٍ فَسَرَقَهُ Ve "Filān benim nafaka ve erzākımla taʿayyüş eder" diyecek yerde هُوَ يَأْكُلُ عَلَى ظَهْرِ يَدِي derler. Ve yukālu: هُوَ بَيْنَ ظَهْرَيِ الْقَوْمِ وَظَهْرَانَيْهِمْ بِالتَّثْنِيَةِ وَلاَ تُكْسَرُ النُّونُ وَبَيْنَ أَظْهُرِهِمْ أَيْ وَسَطِهِمْ وَفِي مُعْظَمِهِمْ Gūyā ki önü ve ardı kavmin arkalarına gelmekle her cānibden meknūf ve muhāt olmuştur, baʿdehu mutlakan beyne'l-kavm ikāmette istiʿmāl olundu. Ve ظَهْرَانَيْهِمْ kelimesinde elif ve nūn teʾkīd için ziyāde kılınmıştır; ve tekūlu: لَقِيتُهُ بَيْنَ الظَّهْرَيْنِ وَبَيْنَ الظَّهْرَانَيْنِ أَيْ فِي الْيَوْمَيْنِ أَوِ الثَّلاَثَةِ Ve

ظَهْرٌ [ẓahr] Tenbelīt devesine ıtlāk olunur ki seferde ona ağırlık yüklenir; yukālu: لَهُمْ ظَهْرٌ يَنْقُلُونَ عَلَيْهِ أَيْ رِكَابٌ Ve eski tencereye ve çömleğe ıtlāk olunur; tekūlu: طَبَخْنَا الطَّعَامَ فِي ظَهْرٍ أَيْ قِدْرٍ قَدِيمَةٍ Ve

ظَهْرٌ [Ẓahr] Bir mevziʿ adıdır. Ve māl-ı kesīreye ıtlāk olunur ki murād devābb ve mevāşīdir. Ve

ظَهْرٌ [ẓahr] Masdar olur, bir nesne ile fahr ve mübāhāt eylemek maʿnāsınadır; yukālu: ظَهَرَ فُلاَنٌ بِذَلِكَ الشَّيْءِ ظَهْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ Ve إِذَا فَخَرَ بِهِ Ve kuş yeleğinin kısa tarafına da ظَهْرٌ [ẓahr] derler; cemʿi ظُهْرَانٌ [ẓuhrān] gelir. Ve kara yoluna ıtlāk olunur; yukālu: سَلَكَ مِنَ الظَّهْرِ أَيْ مِنْ طَرِيقِ الْبَرِّ Ve galīz ve mürtefiʿ olan arza ıtlāk olunur, niteki mülāyim ve hemvār olana بَطْنٌ [baṭn] ıtlāk olunur. Ve

ظَهْرٌ [ẓahr] Ḳurʾān-ı kerīm'in lafz-ı şerīfine ıtlāk olunur, niteki teʾvīline بَطْنٌ [baṭn] ıtlāk olunur; ve minhu'l-hadīsu: "مَا نَزَلَ مِنَ الْقُرْآنِ

وَقِيلَ أَرَادَ "آيَةٌ إِلاَّ وَلَها ظَهْرٌ وَبَطْنٌ" Kāle'ş-şārih بِالظَّهْرِ مَا ظَهَرَ بَيَانُهُ وَالْبَطْنُ مَا احْتَاجَ إِلَى تَفْسِيرِهِ Ve

ظَهْرٌ [ẓahr] Hadīs ve habere denir. Ve bir adamın gāʾib eylediği şeyʾe ıtlāk olunur ki حَاضِرٌ [ḥāḍir] mukābilidir; ve minhu yukālu: تَكَلَّمَ عَنْ ظَهْرِ غَيْبٍ Burada ظَهْرٌ [ẓahr] غَيْبٌ [ġayb] lafzına muzāftır. Lafzeyn muhtelif oldukta teʾkīd için şeyʾ nefsine muzāf olur, نَسِيمُ الصَّبَا ve حَقُّ الْيَقِينِ gibi. Ve

ظَهْرٌ [ẓahr] Kezālik masdar olur, bir kimsenin arkasına vurmak maʿnāsına; yukālu: ظَهَرَ فُلاَنًا إِذَا ضَرَبَ ظَهْرَهُ Ve li-ecli'l-iktizāʾ ihtiyāten hıfz olunacak deve ittihāz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: ظَهَرَ الرَّجُلُ إِذَا اتَّخَذَ ظِهْرِيًّا Ve bir kimsenin hācetine mübālāt eylemeyip ihmāl ve müsāmaha eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; tekūlu: ظَهَرَ فُلاَنٌ بِحَاجَتِي أَيْ جَعَلَهَا بِظَهْرٍ يَعْنِي وَرَاءَ ظَهْرٍ وَاتَّخَذَ ظِهْرِيًّا

اَلْمُظْهِرُ [el-muẓhir] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Tenbelīt devesi ittihāz eden adama denir; yukālu: هُمْ مُظْهِرُونَ إِذَا كَانَ لَهُمْ ظَهْرٌ كَمَا يُقَالُ مُنْجِبُونَ إِذَا كَانُوا أَصْحَابَ نَجَائِبَ Ve

مُظْهِرٌ [muẓhir] Şol deveye denir ki onu zevāl vaktinin ısısı berbād eylemiş ola; yukālu: بَعِيرٌ مُظْهِرٌ إِذَا هَجَمَتْهُ الظَّهِيرَةُ

اَلظُّهَارُ [eẓ-ẓuhār] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bu dahi kuş yeleğinin kısa tarafına denir. Ve cemāʿat-i insānīye ıtlāk olunur.

اَلظَّهَرُ [eẓ-ẓaher] (fethateynle) Bir adamın arkası ağrımak maʿnāsınadır; yukālu: ظَهِرَ الرَّجُلُ ظَهَرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اشْتَكَى ظَهْرَهُ

اَلظَّهِيرُ [eẓ-ẓahīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Arka ağrısına mübtelā kişiye denir. Ve arkası kavī ve metīn olan insān ve hayvāna denir; yukālu: رَجُلٌ وَفَرَسٌ ظَهِيرٌ أَيْ قَوِيُّ الظَّهْرِ Ve

ظَهِيرٌ [ẓahīr] Muʿīn ve yāvere ıtlāk olunur; tekūlu: اَللَّهُمَّ كُنْ لَنَا ظَهِيرًا أَيْ مُعِينًا Ve

ظَهِيرٌ [Ẓahīr] Esāmīdendir: Muḥammed b. Ẓahīr el-İrbilī ve Muḥammed b. İsmāʿīl b. eẓ-Ẓahīr el-Ḥamevī muhaddislerdir.

اَلْمُظَهَّرُ [el-muẓahher] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Bu dahi kaviyyü'z-zahr olana denir. Mütercim der ki ehl-i Maġrib hīz ve puşt-dādeye مُظَهَّرٌ [muẓahher] ıtlāk ederler. İntehā. Ve

مُظَهَّرٌ [Muẓahher] ʿAbdulmelik b. Ḳureyb el-Aşmaʿī ceddinin ismidir.

اَلظَّهَارَةُ [eẓ-ẓahāret] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Bir adam kaviyyü'z-zahr olmak maʿnāsınadır; yukālu: ظَهَرَ الرَّجُلُ ظَهَارَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا كَانَ قَوِيَّ الظَّهْرِ

اَلظِّهْرَةُ [eẓ-ẓihret] (ẓā'nın kesriyle) İsmdir, ʿavn ve meded maʿnāsınadır; tekūlu: أَنَا ظِهْرَتُكَ عَلَى كَذَا أَيْ عَوْنُكَ Ve bir adamın kavm ve ʿaşīretine ıtlāk olunur. Ve Ebū Ruhm Aḥrāb b. Esīd eẓ-Ẓihrī ashābdandır. Ve Ḥāriş b. Muḥammer eẓ-Ẓihrī tābiʿīndendir. Ve Muʿāfā b. ʿİmrān eẓ-Ẓihrī zaʿīfü'r-rivāyettir.

اَلظَّهَرَةُ [eẓ-ẓaheret] (fetehātla) Ev metāʿına denir ki أَثَاثُ الْبَيْتِ [eṣāṣu'l-beyt] taʿbīr olunur. Ve bir adamın ʿaşīret ve tebārına ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ مِنْ ظَهَرَتِهِ أَيْ عَشِيرَتِهِ

اَلظَّاهِرُ [eẓ-ẓāhir] ʿAyān ve āşikāre demektir ki بَاطِنٌ [bāṭin] mukābilidir. Ve

ظَاهِرٌ [Ẓāhir] Esmā-i hüsnādandır. Kāle'ş-şārih ve fi'n-*Nihāye* هُوَ الَّذِي ظَهَرَ فَوْقَ كُلِّ شَيْءٍ وَعَلاَ عَلَيْهِ Ve Kāle'r-Rāġib اَلظَّاهِرُ وَالْبَاطِنُ فِي صِفَةِ اللهِ تَعَالَى وَلاَ يُقَالُ إِلاَّ مُزْدَوِجَيْنِ كَالْأَوَّلِ وَالْآخِرِ فَالظَّاهِرُ إِشَارَةٌ إِلَى مَعْرِفَتِنَا الْبَدِيهِيَّةِ فَإِنَّ الْفِطْرَةَ تُفْضِي فِي كُلِّ مَا نَظَرَ إِلَيْهِ الْإِنْسَانُ أَنَّهُ تَعَالَى مَوْجُودٌ وَالْبَاطِنُ إِشَارَةٌ إِلَى مَعْرِفَتِهِ الْحَقِيقِيَّةِ وَهِيَ الَّتِي أَشَارَ إِلَيْهَا أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ بِقَوْلِهِ «يَا مَنْ غَايَةُ مَعْرِفَتِهِ الْقُصُورُ عَنْ مَعْرِفَتِهِ» وَقِيلَ ظَاهِرٌ بِآيَاتِهِ بَاطِنٌ بِذَاتِهِ

اَلظَّاهِرَةُ [eẓ-ẓāhiret] (hā'yla) Deve kısmı su içmek için suvata her gün nısf-ı nehār vaktinde gelmeğe denir, lākin ümmehāt-ı sāʾirede nısf-ı nehārda suya vürūd eden develer ile müfesser olmakla müʾellif yine müsāmaha eylemiştir; yukālu: إِبِلٌ ظَاهِرَةٌ أَيْ وَارِدَةٌ كُلَّ يَوْمٍ نِصْفَ النَّهَارِ Ve

ظَاهِرَةٌ [ẓāhiret] Yumurtası taşra uğramış göze ıtlāk olunur ki sāhibine lokma göz taᶜbīr olunur; yukālu: عَيْنٌ ظَاهِرَةٌ أَيْ جَاحِظَةٌ Ve bir adamın kavm ve ᶜaşīretine ıtlāk olunur.

اَلظَّوَاهِرُ [eẓ-ẓavāhir] Bülend ve yüksek yerlere ıtlāk olunur, eşrāf-ı arz maᶜnāsına. Selefte Ḳureyş kabīlesinden dāʾimā zahr-ı cibāl-i Mekke'ye nāzil olan cemāᶜate قُرَيْشُ الظَّوَاهِرِ [Ḳureyşu'ẓ- Ẓavāhir] ıtlākı bu cihetledir, niteki بِطَاحٌ [biṭāḥ]-ı Mekke'ye nāzil olanlara قُرَيْشُ الْبِطَاحِ [Ḳureyşu'l-Biṭāḥ] derler idi.

اَلظِّهْرِيُّ [eẓ-ẓihriyy] (ẓā'nın kesriyle) İktizā mülāhazasıyla ihtiyāten hıfz ve ittihāz olunan deveye ıtlāk olunur; yukālu: بَعِيرٌ ظِهْرِيٌّ أَيْ مُعَدٌّ لِلْحَاجَةِ Cemᶜi ظَهَارِيُّ [ẓahāriyy] gelir yā-yı müşeddede ile gayr-i munsarıftır, zīrā vāhidinde yā-yı nisbet sābitedir. Ve

ظِهْرِيٌّ [ẓihriyy] Şol nesneye ıtlāk olunur ki mübālāt olunmamakla verā-i zahra atılıp terk ve ihmāl olunmuş ola; yukālu: اِتَّخَذَهُ ظِهْرِيًّا أَيْ لَمْ يَلْتَفِتْ إِلَيْهِ وَنَسِيَهُ İşbu ظِهْرِيٌّ [ẓihriyy] kelimesinde ẓā'nın kesri tagyīr-i neseb kabīlindendir.

اَلْإِسْتِظْهَارُ [el-istiẓhār] Zikr olunan ظِهْرِيٌّ [ẓihriyy] dedikleri hācet devesi edinmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْتَظْهَرَ الرَّجُلُ إِذَا اتَّخَذَ ظِهْرِيًّا لِلْحَاجَةِ Ve bir kimseden yardım taleb eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْتَظْهَرَ بِهِ إِذَا اسْتَعَانَ Ve ezber eylemek ve ezberden okumak maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْتَظْهَرَ الْقُرْآنَ إِذَا حَفِظَهُ وَقَرَأَهُ ظَاهِرًا

اَلتَّظْهِيرُ [et-taẓhīr] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Bir nesneye mübālāt eylememekle terk ve ihmāl eylemek maᶜnāsınadır; tekūlu: ظَهَّرَ فُلَانٌ حَاجَتِي إِذَا جَعَلَهَا بِظَهْرٍ Ve ظَهِيرَةٌ [ẓahīret] vaktinde bir yere gitmek maᶜnāsınadır; yukālu: ظَهَّرَ الْقَوْمُ إِذَا سَارُوا فِي الظَّهِيرَةِ Ve zevceye ظِهَارٌ [ẓihār] eylemek maᶜnāsınadır; ke-mā se-yuzkeru; yukālu: ظَهَّرَ الرَّجُلُ مِنِ امْرَأَتِهِ بِمَعْنَى ظَاهَرَ

اَلْإِظْهَارُ [el-iẓhār] (hemzenin kesriyle) تَظْهِيرٌ [taẓhīr] ile maᶜnā-yı evvelde mürādiftir; tekūlu: أَظْهَرَ حَاجَتِي أَيْ جَعَلَهَا بِظَهْرٍ Ve bir nesneyi ᶜayān ve āşikāre kılmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَظْهَرَ الشَّيْءَ إِذَا بَيَّنَهُ Ve ظَهِيرَةٌ [ẓahīret] vaktine girmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَظْهَرَ الْقَوْمُ إِذَا دَخَلُوا فِي الظَّهِيرَةِ Ve ظَهِيرَةٌ [ẓahīret] vaktinde gezmek ve bir semte gitmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَظْهَرَ الْقَوْمُ إِذَا سَارُوا فِي الظَّهِيرَةِ Ve ezberden okumak maᶜnāsınadır; tekūlu: أَظْهَرْتُ عَلَى الْقُرْآنِ وَأَظْهَرْتُهُ إِذَا قَرَأْتَهُ عَلَى ظَهْرِ لِسَانِكَ وَيُقَالُ حَمَلَ فُلَانٌ الْقُرْآنَ عَلَى ظَهْرِ لِسَانِهِ كَمَا يُقَالُ حَفِظَهُ عَلَى ظَهْرِ قَلْبِهِ

اَلْإِظِّهَارُ [el-iẓẓihār] (hemzenin ve ẓā-yı müşeddedenin kesriyle إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Bu dahi bir nesneye mübālāt eylemeyip nesyen mensiyyen terk ve ihmāl eylemek maᶜnāsınadır; tekūlu: إِظَّهَرَ فُلَانٌ حَاجَتِي بِمَعْنَى ظَهَرَهَا

اَلظُّهُورُ [eẓ-ẓuhūr] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde) Bir nesne rūşen ve ᶜayān olmak maᶜnāsınadır; yukālu: ظَهَرَ الشَّيْءُ ظُهُورًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا تَبَيَّنَ Ve bir adama yardım eylemek maᶜnāsınadır; tekūlu: ظَهَرَ عَلَيَّ ظَهْرًا وَظُهُورًا أَيْ أَعَانَنِي Ve gālib olmak ve fırsat bulmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: ظَهَرَ بِهِ وَظَهَرَ عَلَيْهِ إِذَا غَلَبَهُ Ve bir nesneyi āşikāre

kılmak maʿnāsınadır; yukālu: ظَهَرَ بِفُلَانٍ إِذَا أَعْلَنَ بِهِ Şārih nūn'la işbu أَعْلَنَ nüshalarını taglīt ve ümmehāt-ı sāʾirede müsebbet olduğu üzere أَعْلَى olmağı tasvīb eylemiştir ki bir adamın derecesini terfīʿ eylemek ve ʿālī rütbeye isʿād eylemek maʿnāsına olur, niteki بِفُلَانٍ kaydı dahi müʾeyyiddir.

اَلظُّهْرُ [eẓ-ẓuhr] (ẓā'nın zammıyla) Şemsin nısf-ı nehār dāʾiresinden zāʾil olduğu sāʿate denir ki öğle vakti taʿbīr olunur, zahr-ı nehārdan mutasarrıftır; tekūlu: دَخَلْنَا الظُّهْرَ أَيْ سَاعَةَ الزَّوَالِ Pes ظَهْرٌ [ẓahr] سَاعَةٌ [sāʿat] iʿtibārıyla müʾennes ve وَقْتٌ [vaḳt] iʿtibārıyla müzekker olur.

اَلظُّهْرَةُ [eẓ-ẓuhret] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Kaplumbağaya ıtlāk olunur. Ve muʿīn ve meded-kāra ıtlāk olunur; tekūlu: هُوَ ظُهْرَتِي أَيْ مُعِينِي Ve bir adamın kavm ve ʿaşīretine ıtlāk olunur; tekūlu: جَاءَنَا فِي ظُهْرَتِهِ وَفِي ظِهْرَتِهِ بِالْكَسْرِ وَفِي ظَهَرَتِهِ بِالتَّحْرِيكِ وَفِي ظَاهِرَتِهِ أَيْ فِي عَشِيرَتِهِ وَقَوْمِهِ

اَلظِّهَارَةُ [eẓ-ẓihāret] (ẓā'nın kesriyle) Bir nesnenin taşra yüzüne denir, بِطَانَةٌ [biṭānet] mukābilidir. Meselā بِطَانَةُ الثَّوْبِ [biṭānetu'ṯ-ṯevb] cāmenin astarı ve ظِهَارَةٌ [ẓihāret] taşra kumaşıdır.

اَلْمُظَاهَرَةُ [el-muẓāheret] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) ve

اَلظِّهَارُ [eẓ-ẓihār] (قِتَالٌ [ḳitāl] vezninde) İki nesneyi birbirine mutābık eylemek maʿnāsınadır, meselā sevbin astarına yüz geçirmek gibi; yukālu: ظَاهَرَ بَيْنَهُمَا إِذَا طَابَقَ Ve ظِهَارٌ [ẓihār] Zevc zevcesine أَنْتِ عَلَيَّ كَظَهْرِ أُمِّي demek yaʿnī "senin arkan vālidemin arkasına benzer" demektir ki ﴿وَالَّذِينَ يُظَاهِرُونَ مِنْ نِسَائِهِمْ﴾ اَلْآيَة kerīmesi onu nātıktır. Keffāret eylemedikçe kırbān harām olur, eğerçi nikāh fāsid ve münfesih olmaz. Ve bu tesmiyeye sebeb aʿzādan ظَهْرٌ [ẓahr] sāʾir aʿzānın birbirine müşābehetlerinden ziyāde müşābeheti olduğuna mebnīdir. Ve sāʾir nikāhı haram olanların birine de teşbīhi lisāna getirse, hemşīre ve عَمَّةٌ [ʿammet] ve خَالَةٌ [ḫālet] gibi, yine keffāret lāzım gelir. Keffāret dahi keffāret-i savm gibidir, niteki kütüb-i fıkhiyyede mebsūttur; yukālu: ظَاهَرَ مِنِ امْرَأَتِهِ مُظَاهَرَةً وَظِهَارًا إِذَا قَالَ لَهَا أَنْتِ عَلَيَّ كَظَهْرِ أُمِّي

اَلتَّظَهُّرُ [et-teẓahhur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bu dahi zevcesine ظِهَارٌ [ẓihār] eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَظَهَّرَ مِنِ امْرَأَتِهِ بِمَعْنَى ظَاهَرَ

اَلْمَظْهَرُ [el-maẓher] مَصْعَدٌ [maṣʿad] vezninde ve mürādifidir ki suʿūd mahallidir.

اَلظَّهَارُ [eẓ-ẓahār] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) حَرَّةٌ [ḥarret] dedikleri kara taşlığın taşra tarafına denir; yukālu: نَزَلُوا الظَّهَارَ أَيْ ظَاهِرَ الْحَرَّةِ

اَلظُّهَارِيَّةُ [eẓ-ẓuhāriyyet] (غُرَابِيَّةٌ [ġurābiyyet] vezninde) Güreşçiler mansūbelerinden bir mansūbedir, ʿalā-kavlin sarma dedikleridir yāhūd hasmı arkası üzere yıkmaktan ʿibārettir; yukālu: صَرَعَهُ بِالظُّهَارِيَّةِ وَهِيَ نَوْعٌ مِنْ أَخْذِ الصِّرَاعِ أَوْ هِيَ الشَّغْرَبِيَّةُ أَوِ الصَّرْعُ عَلَى الظَّهْرِ Ve bir güne cimāʿ eylemeğe denir ki hatunu oğlan gibi domaltıp arka taraftan cimāʿ eylemek olacaktır. Ve esīrin elini arka tarafına çevirip bend eylemeğe denir; yukālu: أَوْثَقَهُ الظُّهَارِيَّةَ إِذَا كَتَّفَهُ

ظَهْرَانُ [Ẓahrān] (سَلْمَانُ [selmān] vezninde) Baḥreyn kazāsında bir karye adıdır. Ve Ḳanān etrāfından bir dağın ismidir. Ve Mekke kurbünde bir vādī adıdır ki مَرُّ lafzının izāfetiyle مَرُّ الظَّهْرَانِ [Merru'ẓ-Ẓahrān] demekle meşhūrdur.

ظُهَيْرٌ [Ẓuheyr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) İbn Rāfiʿ eṣ-Ṣahābī ismidir. Ve bir cemāʿat

adıdır. Ve Ebū Ẓuheyr ʿAbdullāh b. Fāris el-ʿÖmerī, Ebū ʿAbdurraḥmān es-Sulemī şeyhidir.

FASLU'L-ʿAYNİ'L-MÜHMELE
(فَصْلُ الْعَيْنِ الْمُهْمَلَةِ)

[ع ب ر]

اَلْعَبْرُ [el-ʿabr] (صَبْرٌ [ṣabr] vezninde) ve **اَلْعِبَارَةُ** [el-ʿibāret] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Düş yoymak maʿnāsınadır; yukālu: عَبَرَ الرُّؤْيَا عَبْرًا وَعِبَارَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا فَسَّرَهَا وَأَخْبَرَ بِآخِرِ مَا يَؤُولُ إِلَيْهِ أَمْرُهَا

Müʾellifin *Baṣāʾir*'de beyānına göre mādde-i mezkūre bir hālden bir hāle tecāvüz eylemeğe mevzūʿdur. Ondan عُبُورٌ [ʿubūr] māddesi suyu tecāvüz eylemekte gālib oldu, gerek sibāhat ve gerek sefīne ve devābb ve kantara ile olsun. Ve عُبْرُ الْعَيْنِ [ʿubru'l-ʿayn] ve دَمْعَةٌ [demʿat] maʿnāsına olan عَبْرَةٌ [ʿabret] ondan münşaʿibdir. Ve عِبَارَةٌ [ʿibāret] ki lisān-ı mütekellimden semʿ-i sāmiʿe ʿābir olan kelām olacaktır ve عِبْرَةٌ [ʿibret] ki maʿrifet-i müşāhedden müşāhed olmağa vesīle-i tavassul olan hāletten ʿibārettir ve عَبْرُ رُؤْيَا [ʿabru ruʾyā] ve تَعْبِيرٌ [taʿbīr] ki rüʾyānın zāhirinden bātınına ʿubūrdur, ondan müteferriʿlardır. İntehā. Ve

عَبْرٌ [ʿabr] ve

عُبُورٌ [ʿubūr] (ظُهُورٌ [ẓuhūr] veznin-de) Çayın ve derenin beri yakasından öte yakasına geçmek maʿnāsınadır ki maʿnā-yı mevzūʿudur; yukālu: عَبَرَ الْوَادِي وَالنَّهْرَ عَبْرًا وَعُبُورًا إِذَا قَطَعَهُ مِنْ عِبْرِهِ إِلَى عِبْرِهِ Ke-mā se-yuzkeru. Ve ölmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: عَبَرَ الْقَوْمُ إِذَا مَاتُوا Ve sürʿatle yolu yarıp gitmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: عَبَرَ السَّبِيلَ إِذَا شَقَّهَا أَيْ مَرَّ كَأَنَّهُ شَقَّهَا Ve bāʾ harfiyle müteʿaddī olur, bir adamı beri tarafa geçirmek maʿnāsına;

yukālu: عَبَرَ بِهِ الْمَاءَ إِذَا جَازَ Ve

عَبْرٌ [ʿabr] Mektūb makūlesini refʿ-i savt eylemeyip āhestece teʾennī ile kırāʾat ederek maʿnā ve mefhūmunu tedebbür ve teʾemmül eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir ki mantūkundan mefhūmuna ʿubūr eylemektir; yukālu: عَبَرَ الْكِتَابَ عَبْرًا إِذَا تَدَبَّرَهُ وَلَمْ يَرْفَعْ صَوْتَهُ بِقِرَاءَتِهِ Ve metāʿ ve akçe makūlesinin kumaş ve ʿayārı ne günedir ve vezni ne mikdārdır diye nazar ve dikkat ve imʿān eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: عَبَرَ الْمَتَاعَ وَالدَّرَاهِمَ إِذَا نَظَرَ كَمْ وَزْنُهَا وَمَا هِيَ Ve koç kısmının yününü bir sene kırkmayıp öylece terk eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: عَبَرَ الْكَبْشَ إِذَا تَرَكَ صُوفَهُ عَلَيْهِ سَنَةً Ve kuşu ürkütüp kaldırmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: عَبَرَ الطَّيْرَ عَبْرًا مِنَ الْبَابِ ٱلْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا زَجَرَهَا Ve mahzūnluktan nāşī göz yaşı akmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: عَبَرَ الرَّجُلُ عَبْرًا مِنَ الْبَابِ ٱلْأَوَّلِ إِذَا جَرَتْ عَبْرَتُهُ وَحَزِنَ Ve

عَبْرٌ [ʿabr] Çok şeyʾe denir, ke-mā se-yuzkeru.

اَلتَّعْبِيرُ [et-taʿbīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi düş yoymak maʿnāsınadır; tefʿīl mübālaga içindir; yukālu: عَبَّرَ الرُّؤْيَا بِمَعْنَى عَبَرَهَا Ve derūnda cāygīr olan maʿnāyı elfāzla izhār ve beyān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَبَّرَ عَمَّا فِي نَفْسِهِ إِذَا أَعْرَبَ أَيْ بَيَّنَ Ve bir adamın mā-fi'z-zamīrini ifsāh ve beyān kılmak maʿnāsınadır; yukālu: عَبَّرَ عَنْهُ غَيْرُهُ إِذَا أَعْرَبَ عَنْهُ Ve bir adamı bir taraftan öte tarafa geçirmek maʿnāsınadır; yukālu: عَبَّرَ بِهِ الْمَاءَ إِذَا جَازَ Ve altını birer birer başkaca vezn eylemek, ʿalā-kavlin vezni husūsunda mübālaga eylemeyip müsāhele eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir, evvelde hakīkatine ʿubūr ve sānīde müsāmaha ile ʿubūr eylemek olur; yukālu: عَبَّرَ الذَّهَبَ إِذَا وَزَنَهُ دِينَارًا دِينَارًا أَوْ لَمْ يُبَالِغْ فِي وَزْنِهِ Ve bir adama gözünün عُبْرٌ [ʿubr]unu göstermek maʿnāsınadır; yukālu: عَبَّرَ به إِذَا أَرَاهُ عُبْرَ عَيْنِهِ Ke-mā se-yuzkeru. Ve bir iş be-gāyet saʿb ve müştedd olmak maʿnāsınadır; عُبْرُ عَيْنٍ [ʿubru ʿayn]den meʿhūzdur; yukālu: عَبَّرَ بِهِ الْأَمْرُ إِذَا اشْتَدَّ عَلَيْهِ Ve bir kimseyi helāk eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; tekūlu: عَبَّرْتُ بِهِ إِذَا أَهْلَكْتَهُ

اَلْإِسْتِعْبَارُ [el-istiʿbār] Bir adama rüʾyā taʿbīr ettirmek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَعْبَرَهُ الرُّؤْيَا إِذَا سَأَلَهُ عَبْرَهَا Ve hüzn ve endūh sebebiyle göz yaşı akmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَعْبَرَ الرَّجُلُ إِذَا جَرَتْ عَبْرَتُهُ وَحَزِنَ

اَلْعَبْرَةُ [el-ʿabret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) ve **اَلْعِبَارَةُ** [el-ʿibāret] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) İsmlerdir, mā-fi'z-zamīri beyān eden kelāma denir; tekūlu: أَعْرَبْتُ عَمَّا فِي الضَّمِيرِ بِالْعَبْرَةِ وَالْعِبَارَةِ وَهُوَ حُسْنُ الْعَبْرَةِ وَالْعِبَارَةِ وَهُوَ الْكَلَامُ الْعَابِرُ مِنْ لِسَانِ الْمُتَكَلِّمِ إِلَى سَمْعِ السَّامِعِ Ve

عَبْرَةٌ [ʿabret] Henüz göz içre olup taşra cereyān eylememiş olan göz yaşına denir, ʿalā-kavlin derūn-ı sīnede müteredded olan bükāya denir ve ʿalā-reʾyin bükāsız olan hüzn ve endūha denir. Kavl-i evvele göre mā-yeʾūlü ileyhi ve ahīrlere göre sebebiyyet-i ʿādiyye münāsebetiyledir. Cemʿi عَبَرَاتٌ [ʿabarāt] gelir, fetehātla ve عِبَرٌ [ʿiber] gelir, عِنَبٌ [ʿineb] vezninde. Kāle fi'l-*Esās*: تَحَلَّبَتْ عَبْرَتُهُ أَيْ دَمْعَتُهُ وَتَقُولُ لَا عِبْرَةَ بِعَبْرَةٍ مُسْتَعْبَرٍ مَا لَمْ تَكُنْ عَبْرَةَ مُعْتَبِرٍ

اَلْعِبْرُ [el-ʿibr] (ʿayn'ın kesri ve fethiyle) Derenin ve çayın kıyısına ıtlāk olunur ki öte geçecek yeridir; yukālu: اَلْفُرَاتُ يَضْرِبُ الْعِبْرَيْنِ بِالزَّبَدِ وَهُمَا شَطَّاهُ وَنَاحِيَتَاهُ Ve

عِبْرٌ [ʿibr] (hārekāt-ı selāsla) Şol hayvāna ve insāna ıtlāk olunur ki be-gāyet kavī ve

tüvānā olmakla mürūr eylediği yeri güyā ki şakk edip öylece ʿubūr eder ola. Ve bunun müfredi ve cemʿi müsāvīdir; yukālu: نَاقَةٌ عِبْرُ أَسْفَارٍ مُثَلَّثَةً أَيْ قَوِيَّةٌ تَشُقُّ مَا مَرَّتْ بِهِ وَكَذَا رَجُلٌ وَرِجَالٌ وَجَمَلٌ وَجِمَالٌ Ve

عِبْرٌ [ʿibr] (ʿayn'ın kesriyle) Kesīrü'l-ehl olan meclise vasf olur; ʿayn'ın fethiyle de lügattir; yukālu: مَجْلِسٌ عِبْرٌ وَمَجْلِسٌ عَبْرٌ أَيْ كَثِيرُ الْأَهْلِ Ve

عِبْرٌ [ʿİbr] Nehr-i Furāt'ın cānib-i garbīsinden berriyye-i ʿAraba kadar mümtedd olan arza ıtlāk ederler. Ve bir kabīle adıdır.

اَلْعُبْرُ [el-ʿubr] (ʿayn'ın zammıyla) Hüzn ve endūhtan nāşī gözün kızgınlığına denir ki ağlamak mukaddimesi olan hālettir; fethateynle de lügattir; yukālu: أَرَاهُ عُبْرَ عَيْنِهِ وَعَبَرَ عَيْنِهِ أَيْ سُخْنَتَهَا Yaʿnī "Onu sevmemekten yāhūd mahzūn ve endūh-nāk olmaktan nāşī ona gözünün germiyyetini yaʿnī bükā eyleyecek emāre ve ʿalāmetini irāʾet eyledi." Kāle'ş-şārih ve fī hadīsi Ummi Zerʿ: "وَعُبْرَ جَارَتِهَا» أَيْ أَنَّ ضَرَّتَهَا تَرَى مِنْ عِفَّتِهَا مَا تُعْتَبَرُ وَقِيلَ إِنَّهَا تَرَى مِنْ جَمَالِهَا مَا يُعَبِّرُ عَيْنَهَا أَيْ مَا يُسْخِنُهَا وَيُبْكِيهَا وَمِنْهُ الْعَيْنُ الْعَبْرَى Ve

عُبْرٌ [ʿubr] Çok şeyʾe ıtlāk olunur. Ve cemāʿate ıtlāk olunur. Ve bir kabīle adıdır. Ve veledi vefāt eylemiş hatuna ıtlāk olunur; yukālu: إِمْرَأَةٌ عُبْرٌ أَيِ الثَّكْلَى Ve şiddet ve sürʿatle seyr eden sehāblara ıtlāk olunur; bunda عَابِرٌ [ʿābir]in cemʿi olur. Ve tavşancıl kuşuna ıtlāk olunur.

اَلْمِعْبَرُ [el-miʿber] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Kendisiyle nehrin öte yakasına geçilir olan şeyʾe denir, kayık ve köprü ve kelek ve tulum gibi; yukālu: عَبَرَ النَّهْرَ بِالْمِعْبَرِ وَهُوَ مَا عُبِرَ بِهِ

اَلْمَعْبَرُ [el-maʿber] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] veznin-

de) İsm-i mekāndır, nehri öte geçmek için tehyiʾe olunmuş yere denir ki geçit taʿbīr olunur. Ve

مَعْبَرٌ [Maʿber] Baḥr-i Hind sāhilinde bir belde adıdır.

اَلْعَبَّارُ [el-ʿabbār] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) Zikr olunan عُبْرٌ [ʿubr] gibi mürūr eylediği yeri şakk eder sūretinde ʿubūr eden erkek hayvāna denir; yukālu: جَمَلٌ عَبَّارٌ أَيْ قَوِيٌّ يَشُقُّ مَا مَرَّ بِهِ

اَلْعِبْرَةُ [el-ʿibret] (ʿayn'ın kesriyle) ʿAceb maʿnāsınadır ki ismdir.

اَلْإِعْتِبَارُ [el-iʿtibār] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Taʿaccüb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَبَرَ مِنْهُ إِذَا تَعَجَّبَ

Karīben zikr olunduğu üzere müʾellif *Başāʾir*'de عِبْرَةٌ [ʿibret]i maʿrifet-i müşāhedden mā-leyse bi-müşāhed maʿrifetine vesīle-i tavassul olan hālet ile beyān eylemiştir. Pes burada عَجَبٌ [ʿaceb] ile beyānı mecāz olur; ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿إِنَّ فِي ذَلِكَ لَعِبْرَةً لِأُولِي الْأَبْصَارِ﴾ Ve ümmehāt-ı sāʾirede إِعْتِبَارٌ [iʿtibār] taʿaccüb ederek muttaʿiz olmak ile müfesserdir ki ʿibret almak taʿbīr olunur. Ve عِبْرَةٌ [ʿibret] ondan ismdir ki mevʿiza gibidir. Pes أَمْرٌ مُعْتَبَرٌ kendiden taʿaccüble ittiʿāz olunacak emr demek olur ki nefīs ve fāhir maʿnāsı mecāz olur.

اَلْعَابِرُ [el-ʿābir] ve

اَلْعَبْرَى [el-ʿabrā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) ve

اَلْعَبِرَةُ [el-ʿabiret] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Hüzn ve endūhtan nāşī göz yaşı döker olan hatuna vasf olur; yukālu: إِمْرَأَةٌ عَابِرٌ وَعَبْرَى وَعَبِرَةٌ أَيْ بَاكِيَةٌ حَزِينَةٌ [Ve] عَبْرَى [ʿabrā] kelimesinin cemʿi عُبَارَى [ʿubārā] gelir,

سُكَارَى [sukārā] vezninde Ve عَبْرَى [ʿabrā] göze dahi vasf olur; yukālu: عَيْنٌ عَبْرَى أَيْ بَاكِيَةٌ ve yukālu: رَجُلٌ عَبْرَانُ كَسَكْرَانَ وَعَبِرٌ كَكَتِفٍ

اَلْمُسْتَعْبِرَةُ [el-mustaʿbiret] (ism-i fāʿil ve ism-i mefʿūl bünyeleriyle) Zevci ʿindinde kadr ve hürmeti olmayan hatun denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مُسْتَعْبِرَةٌ وَمُسْتَعْبَرَةٌ أَيْ غَيْرُ حَظِيَّةٍ

اَلْعَبِيرُ [el-ʿabīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Çok şeyʾe denir; yukālu: قَوْمٌ عَبِيرٌ أَيْ كَثِيرٌ Ve yeleği vāfir olan oka vasf olur, مُعْبَرٌ [muʿber] gibi, ke-mā se-yuzkeru. Ve

عَبِيرٌ [ʿabīr] Zaʿferān, ʿalā-kavlin envāʿ-ı tībden mürekkeb bir güne terkīb adıdır. *Tuḥfe-i Ṭıbbiyye*'de mersūm olduğu üzere عَبِيرٌ [ʿabīr] dedikleri terkīb-i mahsūstur. Sıfatı sandal-ı ebyaz üç cüzʾ mev dedikleri kök ve sünbül kökü ve gül-i ahmer ve sünbül-i Hindī ve īrsā ve turunc çiçeği ve iğde çiçeği ve topalak ve nārenc her birinden birer cüzʾ ve mikdār-ı kalīl misk begāyet ince sahk edip terkīb ederler.

اَلْإِعْبَارُ [el-iʿbār] (hemzenin kesriyle) Koyunun yününü kırkmayıp üzerinde çoğaltmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْبَرَ الشَّاةَ إِذَا وَفَّرَ صُوفَهَا

اَلْمُعْبَرُ [el-muʿber] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Tüyü çok olan erkek deveye denir; yukālu: جَمَلٌ مُعْبَرٌ أَيْ كَثِيرُ الْوَبَرِ Ve bundan sīga tasrīf olunup أَعْبَرْتُهُ denmek cāʾiz değildir, niteki koyun kısmında müstaʿmeldir. Ve

مُعْبَرٌ [muʿber] Yeleği vāfir olan oka vasf olur, عَبِيرٌ [ʿabīr] gibi; yukālu: سَهْمٌ مُعْبَرٌ وَعَبِيرٌ أَيْ مَوْفُورُ الرِّيشِ Ve şol oğlana denir ki bülūga karīb olup lākin henüz hitān olmamış ola; yukālu: غُلَامٌ مُعْبَرٌ إِذَا كَانَ قَدْ كَادَ يَحْتَلِمُ وَلَمْ يُخْتَنْ بَعْدُ Ve يَابْنَ الْمُعْبَرَةِ شَتْمٌ أَيِ الْعَفْلَاءِ Yaʿnī kelime-i mezkūre beyne'l-ʿArab sebb ve düşnām kelimātındadır, اِبْنُ الْعَفْلَاءِ demektir. Ve عَفْلَاءُ [ʿaflāʾ] aslık hatuna denmekle gūyā ki anasının dübüründen hāsıl olduğuna kināye eder. Ve

مُعْبَرَةٌ [muʿberet] Şol nākaya denir ki üç sene muttasıl doğurmamakla vücūduna medār-ı selābet yaʿnī o sebeble sulb ve metīn ola; yukālu: نَاقَةٌ مُعْبَرَةٌ إِذَا صَارَتْ لَمْ تُنْتَجْ ثَلَاثَ سِنِينَ فَكَانَ أَصْلَبَ لَهَا

بَنَاتُ عِبْرٍ [benātu ʿibr] (ʿayn'ın kesriyle) Kezib ve bātıl künyesidir. عِبْرٌ [ʿibr] kenār-ı vādī maʿnāsınadır ki zikr olundu; yukālu: أَتَى بِبَنَاتِ عِبْرٍ أَيْ بِالْكَذِبِ وَالْبَاطِلِ

اَلْعِبْرِيُّ [el-ʿibriyy] ve

اَلْعِبْرَانِيُّ [el-ʿibrāniyy] (ʿaynların kesriyle) Yehūd tāʾifesinin lügatlarıdır. Şārih der ki عِبْرٌ [ʿibr]-i nehr-i Nīl'e mensūb olmak baʿīd değildir. Yaʿnī çün Hazret-i Ādem ʿaleyhi's-selām taʿlīm-i rabbānī ile cemīʿ-i lügāta ʿārif olup hattā ʿinde ehli't-tahkīk cennette hāssaten lisān-ı ʿArabī ile tekellüm eder olup ʿinde'z-zelle selb ve baʿde kabūli't-tevbe yine ilhām olunmuştu. Ve'l-hāsıl baʿde'n-nüzūl evlādlarıyla her lisān üzere mükāleme eylediler. Ve hayātında evlād ve ahfādı mütekessir olup her biri kendi evlādıyla bir tarafa ihtiyāz eylediler. Nīl kenārına nakl ve īvā eden عِبْرِيٌّ [ʿibriyy] tekellüm eylediler ki nehr kıyısına mensūb oldular. İklīm-i Şām'ın ismi سُورِيَا [sūriyā] olmakla orada mukīm olanların lisānlarına سُرْيَانِيٌّ [suryāniyy] dediler. Ve bir mikdārı dahi Yemen tarafını ve sāʾir baʿzı arāzīyi ihtiyār ve onda karār eylediler.

اَلْعَبَرُ [el-ʿaber] (fethateynle) ʿİbret] almak, iʿtibār maʿnāsınadır; yukālu: عَبَرَ مِنْهُ عَبَرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اعْتَبَرَ ve minhu kavlu'l-ʿArab: "اَللَّهُمَّ اجْعَلْنَا مِمَّنْ يَعْبُرُ الدُّنْيَا وَلَا يَعْبُرُهَا" Evvelki

bāb-ı rābiʿden ve ikinci bāb-ı evveldendir. Hāsıl-ı maʿnā: "İlāhī, beni dünyādan ʿibret almaksızın cānib-i āhirete ʿubūr eylemeyip belki iʿtibār ile rızā-yı şerīfine muvāfık ʿibādāta muvaffak olan ʿibādından olmayı müyesser eyle." Ve duʿā-yı merkūm bi'l-iktizāʾ tūl-i ʿömr ve ʿāfiyet niyāzını mutazammındır.

أَبُو عَبَرَةَ [ebū ʿaberet] (fetehātla) ve

أَبُو الْعَبَرِ [ebu'l-ʿaber] (fethateynle) Bī-hayā ve küstāh olup dāʾimā hezl ve hezeyān eder olan kimseye ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ أَبُو عَبَرَةَ وَأَبُو الْعَبَرِ أَيْ هَازِلٌ خَلِيعٌ

اَلْعَبُورُ [el-ʿabūr] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Toklu taʿbīr olunan koyuna ve çebiş taʿbīr olunan keçiye denir ki iki yaşında olurlar; cemʿi عَبَائِرُ [ʿabāʾir] gelir. Ve hitān olmamış adama denir; yukālu: رَجُلٌ عَبُورٌ أَيْ أَقْلَفُ Bunun cemʿi عُبْرٌ [ʿubr] gelir ʿayn'ın zammıyla.

اَلْعُبَيْرَاءُ [el-ʿubeyrāʾ] (حُمَيْرَاءُ [ḥumeyrāʾ] vezninde) Bir nebāt adıdır.

اَلْعَوْبَرُ [el-ʿavber] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Pārs dedikleri cānverin eniğine denir, جِرْوُ الْفَهْدِ [cirvu'l-fehd] maʿnāsına.

اَلْمَعَابِيرُ [el-meʿābīr] (mīm'in fethiyle) Sefīnede lenger taʿbīr olunan demiri halatlar ile sarıp bağlayacak ahşāba ıtlāk olunur.

عَابَرُ [ʿĀber] (هَاجَرُ [hācer] vezninde) İbn Erfaḫşed b. Sām b. Nūḥ ʿaleyhi's-selāmdır.

مُعَبَّرٌ [Muʿabber] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Dehnāʾ türābında bir dağın adıdır.

اَلْمُعَبَّرَةُ [el-muʿabberet] (مُعَظَّمَةٌ [muʿaẓẓamet] vezninde) Her tarafı tām ve kāmil olan yaya vasf olur; yukālu: قَوْسٌ مُعَبَّرَةٌ أَيْ تَامَّةٌ

اَلْعَبْرَانُ [el-ʿAbrān] (سَلْمَانُ [selmān] veznin-

de) Bir mevziʿ adıdır.

عَبَرْتَى [ʿAbertā] (جَبَرْتَى [cebertā] vezninde) Nehrevān kurbünde bir karyedir.

اَلْعُبْرَةُ [el-ʿubret] (ʿayn'ın zammıyla) Bir خَرَزَةٌ [ḫarezet] yaʿnī baʿzı zī-kıymet cevherlerden masnūʿ bir tāc ismidir ki ümerāiʿArabdan Rebīʿa b. el-Ḥarīs telebbüs eder idi, bu sebeble ذُو الْعُبْرَةِ [Ẕu'l-ʿUbret] ile mülakkab olmuş idi.

يَوْمُ الْعَبَرَاتِ [yevmu'l-ʿaberāt] (fetehātla) Beyne'l-ʿArab bir yevm-i maʿrūftur.

اَلْعَابِرَةُ [el-ʿābiret] Cāʾize ve sāyiga maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: لُغَةٌ عَابِرَةٌ أَيْ جَائِزَةٌ

[ع ب ث ر]

اَلْعَبَوْثُرَانُ [el-ʿabevṯurān] ve

اَلْعَبَيْثُرَانُ [el-ʿabeyṯurān] (ʿayn'ların fethi ve ṯā-yı müsellese ile; bunda dört lügat vardır, biri vāv ve biri yā iledir ve ṯā-yı müsellesenin zamme ve fethalarıyladır) Bir nebāt adıdır. Müfredāt-ı tıbbiyyede bunu varatika ile beyān ederler. Bizim diyārlarda ʿabaytaran taʿbīr ederler, hoş-bū bir nebāttır. Huccāc, Kaʿbe'den sepetler içre getirip hediyye ederler ve tatyīb için esvāb aralığına vazʿ ederler; ona Kaʿbe reyhānı dahi derler. Meshūku ʿasel ile taʿcīn olunup ferzice olunsa ihbāl husūsunda nāfiʿdir. Ve

عَبَيْثُرَانٌ [ʿabeyṯurān] Şedīd ve düşvār işe denir. Ve şerr ve mekrūha denir; ṯā'nın fethiyle de cāʾizdir. Ve bir nevʿ şecer adıdır ki dikenleri ve çalıları pek çok olmakla ilişen nesne değme hālle ondan ayırtlanıp bertaraf olmaz, onun için emr-i şedīd ü düşvārda darb-ı mesel olmuştur.

عَبَيْثَرٌ [ʿAbeyṯer] (غَضَنْفَرٌ [ġaḍanfer] veznin-

de) Bir recül adıdır.

عَبَاثِرُ [ʿAbāṯir] (ʿayn'ın fethiyle) Bir daracık dağ yolunun ismidir ki Cezīretü'l-ʿArab'da İḍam nām mahalden çıkıp Yenbuʿ iskelesine ondan sülūk olunur.

[ع ب ج ر]

اَلْعَبَنْجَرُ [el-ʿabencer] (غَضَنْفَرٌ [ġaḍanfer] vezninde) Kalın ve galīz şeyʾe denir.

[ع ب د ر]

اَلْعَبْدَرِيُّ [el-ʿabderiyy] (جَعْفَرِيٌّ [caʿferiyy] vezninde) ʿAbduddār kabīlesine mensūb demektir. بَلْحَارِث [Belḥāriṯ] gibi menhūtedir; yukālu: رَجُلٌ عَبْدَرِيٌّ أَيْ مَنْسُوبٌ إِلَى بَنِي عَبْدِ الدَّارِ

[ع ب س ر]

اَلْعُبْسُورُ [el-ʿubsūr] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) Yavuz, tünd ve şedīd nākaya denir. Ve çabuk ve revende nākaya denir.

اَلْعُبْسُرُ [el-ʿubsur] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) عُبْسُورٌ [ʿubsūr] maʿnāsınadır.

[ع ب ق ر]

عَبْقَرٌ [ʿAbḳar] (ḳāf'la جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Bādiye-i ʿArabda bir mevziʿ ismidir ki onda tāʾife-i cinn kesīrdir. Ve Yemen'de bir kasaba adıdır ki onda be-gāyet aʿlā ve nāzük siyāb nesc olunur, sevb-i ʿAbḳarī meşhūrdur.

Müʾellif *Baṣāʾir*'de ihtilāf üzere resm eylemişdir, yaʿnī baʿzılar ʿindinde bilād-ı cinn ve ʿinde'l-baʿz bir karyedir ki onda cinn tāʾifesi sākin olurlar ve ʿalā-kavlin bir arz ismidir ki insān ve hayvān ve sevb ve mutlakan nādir ve fāʾik ve garīb olan eşyāʾ ona nisbet olunur. İntehā. Ve

عَبْقَرٌ [ʿAbḳar] Bir hatun ismidir.

اَلْعَبْقَرِيُّ [el-ʿabḳariyy] (جَعْفَرِيٌّ [caʿferiyy] vezninde) Mutlakan naks ve kusūru olmayan kāmil şeyʾe denir; yukālu: شَيْءٌ عَبْقَرِيٌّ أَيْ كَامِلٌ Ve bir kavmin seyyid ve şerīf ve zī-şānına denir; yukālu: هُوَ عَبْقَرِيُّ قَوْمِهِ أَيْ سَيِّدُهُمْ Ve hüsn ve letāfet ve sāʾir meziyyet cihetiyle nihāyet dereceye bālig nesneye denir ki fevkinde bir şeyʾ olmaya, gūyā ki o sanāyiʿ-i beşeriyyeden olmayıp belki cinn ve peri sanʿatıdır diye taʿaccüb olunur ola; yukālu: هُوَ عَبْقَرِيٌّ أَيْ لَيْسَ فَوْقَهُ شَيْءٌ Ve tünd ve şedīd insān ve hayvāna denir. Ve bir güne fāhir döşeme ve bisāt ismidir. Ve kizb-i hālise ıtlāk olunur; yukālu: كَذِبٌ عَبْقَرِيٌّ أَيْ خَالِصٌ

اَلْعُبَاقِرِيُّ [el-ʿubāḳiriyy] (ʿayn'ın zammıyla) Bu dahi bir nevʿ fāhir bisāt adıdır.

اَلْعَبْقَرَةُ [el-ʿabḳaret] (عَنْتَرَةُ [ʿanteret] vezninde) Etli cānlı güzel hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ عَبْقَرَةٌ أَيْ تَارَّةٌ جَمِيلَةٌ Ve

عَبْقَرَةٌ [ʿabḳaret] Masdar olur, beyābānda serāb yaldıramak maʿnāsına; yukālu: عَبْقَرَ السَّرَابُ إِذَا تَلَأْلَأَ

اَلْعَبَوْقَرَةُ [el-ʿAbevḳaret] (سَفَرْجَلَةٌ [seferceleet] vezninde) Bir mevziʿ yāhūd bir dağın adıdır.

عَبَيْقُرٌ [ʿAbeyḳur] (ʿayn'ın fethi ve ḳāf'ın zammıyla) Bir mevziʿ adıdır.

عَبَاقِرُ [ʿAbāḳir] (ʿayn'ın fethiyle) Benū Fezāre cemāʿatine mahsūs bir su adıdır. Ve "أَبْرَدُ مِنْ عَبَقُرٍ" meseli "ح،ب،ق،ر" māddesinde beyān olundu.

[ع ب ه ر]

اَلْعَبْهَرُ [el-ʿabher] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Etine dolu tıknaz adama denir. Ve ʿazīmü'l-cüsse adama denir. Ve mutlakan vücūdu ter ü tāze ve nerm olarak uzunca olan şeyʾe denir, tāze mahbūb ve tāze nihāl

gibi. Ve nercis yaʿnī nerges ve zerrīn taʿbīr olunan şükūfeye denir. Ve yāsemīne denir. Ve başka bir şükūfe ismidir ki Fārisīde ona bostān-efrūz derler,Türkīde bostān güzeli ve mīr-i ʿāşıkān taʿbīr ederler.

اَلْعُبَاهِرُ [el-ʿubāhir] (عُلاَبِطٌ [ʿulābiṭ] veznin-de) عَبْهَرٌ [ʿabher] ile iki maʿnā-yı evvelde mürādiftir.

اَلْعَبْهَرَةُ [el-ʿabheret] (عَبْقَرَةٌ [ʿabḳaret] vez-ninde) Beşere-i vücūdu nāzük ve latīf ve sīm-i sāfī gibi be-gāyet ak ve berrāk olan mahbūbe-i dil-ārāma denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ عَبْهَرَةٌ أَيِ الرَّقِيقَةُ الْبَشَرَةِ النَّاصِعَةُ الْبَيَاضِ Ve

عَبْهَرَةٌ [ʿabheret] ve hā'sız

عَبْهَرٌ [ʿabher] Etine dolu hatuna denir. Ve halkan ve hulukan mecmūʿa-i eczā-yı hüsn ü cemāl olan mahbūbe-i dil-ārāya denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ عَبْهَرَةٌ أَيْ جَامِعَةٌ لِلْحُسْنِ خَلْقًا وَخُلُقًا

[ع ت ر]

اَلْعَتْرُ [el-ʿatr] (ʿayn'ın fethi ve tā-yı fevkiy-yenin sükūnuyla) ve

اَلْعَتَرَانُ [el-ʿaterān] (fetehātla) Mızrak ve sāʾir nesne katılanıp saht ve şedīd olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَتَرَ الرُّمْحُ وَغَيْرُهُ عَتْرًا وَعَتَرَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا اشْتَدَّ Ve mızrak elde titremek maʿnāsınadır; yukālu: عَتَرَ الرُّمْحُ إِذَا اضْطَرَبَ وَاهْتَزَّ Ve

عَتْرٌ [ʿatr] ve

عُتُورٌ [ʿutūr] قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Ālet-i tenāsül kıvāma gelmek maʿnāsınadır; yukālu: عَتَرَ الذَّكَرُ عَتْرًا وَعُتُورًا إِذَا أَنْعَظَ Ve

عَتْرٌ [ʿatr] Boğazlamak maʿnāsınadır; yukālu: عَتَرَ الشَّاةَ إِذَا ذَبَحَهَا Ve

عَتْرٌ [ʿatr] Ālet-i tenāsüle denir; ʿayn'ın kes-riyle de cāʾizdir.

اَلْعَتَّارُ [el-ʿattār] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) Bu dahi ālet-i tenāsüle denir. Ve dilīr ve bahādıra denir; yukālu: رَجُلٌ عَتَّارٌ أَيْ شُجَاعٌ Ve tüvānā ata denir; yukālu: فَرَسٌ عَتَّارٌ أَيْ قَوِيٌّ Ve mūhiş ve dürüşt ve haşin mekāna denir; yukālu: مَكَانٌ عَتَّارٌ أَيْ خَشِنٌ مُوحِشٌ

اَلْعِتْرُ [el-ʿitr] (ʿayn'ın kesriyle) Asl ve bünyād maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ كَرِيمُ الْعِتْرِ أَيِ الْأَصْلِ Ve bir nevʿ nebāt, ʿalā-kavlin bir güne hurde şecer ismidir. Bunu baʿzılar عَرْفَجٌ [ʿarfec] ile ve baʿzılar çiğdem çiçeği ile beyān ederler. Ve

عِتْرٌ [ʿitr] Kāfirlerin pereştiş eyledikleri puta denir, صَنَمٌ [ṣanem] maʿnāsına. Ve mutlakan zebh olunacak hayvāna de-nir. Ve şol koyuna denir ki Cāhiliyyet'te müşrikūn-ı ʿArab perestiş eyledikleri asnām için kurbān ederler idi. Şārih şehr-i recebe tahsīs eylemiştir. Ve

عِتْرٌ [ʿİtr] Bir kabīle adıdır ki pederleri ʿİtr b. Cuşem nām kimse idi; ashābdan ʿAbdurraḥmān b. ʿUdeys el-ʿİtrī ondandır. Ve ʿİtr b. Muʿāẕ, Hevāzin kabīlesinden bir batn adıdır. Sinān b. Muẓāhir ve Muḥammed b. Mūsā ve Bekkār b. Sellām ve Melik b. Ḍamre et-Tābiʿī ve Ebān ve Ḳāsim ibnā Erḳam el-ʿİtriyyūn ki muhad-dislerdir, batn-ı merkūm ricālindendir. Ve Suleym b. ʿİtr et-Tucībī, Mışır kādīsi idi ki rüvāttandır. Ve muhaddisīnden Fuḍayl b. Merzūḳ, Benū ʿİṭr mevālīsindendir. Ve

عِتْرٌ [ʿitr] Bel ve tırpan ve balta makūlesinin sapına denir, ʿalā-kavlin bel demirinin üzerinde olan arkuru ağaca denir ki bel ile yeri söken kimse ayağını ona vazʿ ile zor ederler. Ve hezeyān maʿnāsınadır; yukālu: أَتَى بِالْعِتْرِ أَيِ الْهَذَيَانِ

اَلْعَتِيرَةُ [el-ʿatīret] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde)

Bu dahi ehl-i cāhiliyyetin asnāmları için zebh eyledikleri koyuna denir.

اَلْعُتُرُ [el-ʿutur] (zammeteynle) عَاتِرٌ [ʿātir]in ve عَتُورٌ [ʿatūr]un cemʿidir ki kıvāma gelmiş ālete denir.

اَلْعَتَرُ [el-ʿater] (fethateynle) Şiddet ve kuvvet maʿnāsınadır; yukālu: فِيهِ عَتَرٌ أَيْ شِدَّةٌ وَقُوَّةٌ Ve

عَتَرٌ [ʿAter] Esmādandır: ʿAter b. ʿĀmir, Ebū Mūsā el-Eşʿarī radıyallāhu ʿanhu cenāblarının ceddi ismidir.

اَلْعِتْرَةُ [el-ʿitret] (ʿayn'ın kesriyle) Şol kılādeye denir ki nisvān-ı ʿArab misk ve sāʾir hoş-bū nesneler ile tahmīr edip gerdanına takınırlar. Ve

عِتْرَةٌ [ʿitret] Bir adamın nesl ve zürriyetine, kezālik gerek māzī ve gerek bākī kalanlardan pek yakın olan akribā ve ʿaşīretine ıtlāk olunur; asl maʿnāsından meʾhūzdur. Kāle'ş-şārih ve minhu hadīsu Ebī Bekr radıyallāhu ʿanhu: "نَحْنُ عِتْرَةُ رَسُولِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلاَمُ وَبَيْضَتُهُ الَّتِي تَفَقَّأَتْ عَنْهُمْ" Kāle İbnu'l-Eşīr: لِأَنَّهُمْ كُلُّهُمْ مِنْ قُرَيْشٍ Ve kezā fi'l-hadīsi: خَلَّفْتُ فِيكُمُ الثَّقَلَيْنِ كِتَابَ اللهِ وَعِتْرَتِي» عِتْرَةُ الرَّجُلِ أَخَصُّ أَقَارِبِهِ وَعِتْرَةُ النَّبِيِّ عَلَيْهِ السَّلاَمُ بَنُو عَبْدِ الْمُطَّلِبِ وَقِيلَ أَهْلُ بَيْتِهِ الْأَقْرَبُونَ وَهُمْ أَوْلاَدُهُ وَعَلِيٌّ وَأَوْلاَدُهُ Ve

عِتْرَةٌ [ʿitret] Dişin keskinliğine denir. Ve keskin olarak ince ve nāzük ve inci gibi āb-dār olmasına denir; yukālu: فِي سِنِّهِ عِتْرَةٌ أَيْ أُشَرٌ وَدِقَّةٌ فِي غُرُوبِهِ وَنَقَاءٌ وَمَاءٌ يَجْرِي عَلَيْهِ Ve

عِتْرَةٌ [ʿitret] مَرْزَنْجُوشٌ [merzencūş] ismidir ki tahrīfle mercāngūş dedikleri hoş-bū nebāttır. Ve kebere taʿbīr olunan nebātın hıyārına denir ki pelīdden atvel olur. Ve mahbūbun ağzından seyelān eden lezīz ve hoş-güvār salyaya denir; yukālu: تَجْرِي مِنْ فَمِهِ الْعِتْرَةُ أَيِ الرِّيقَةُ الْعَذْبَةُ Ve bir parça hālis miske denir. Ve

عِتْرَةُ [ʿİtret] Esāmīdendir: ʿİtre b. ʿAmr b. el-Ḥāriṯ ve ʿİtre b. Ġādiye iki müteʿayyen kimseler idi.

اَلْعِتْوَارَةُ [el-ʿitvāret] (ʿayn'ın kesriyle) Bu dahi misk parçasına denir. Ve bodur adama denir; yukālu: رَجُلٌ عِتْوَارَةٌ أَيْ قَصِيرٌ Ve ʿArabdan bir küçük kabīle adıdır; nunda ʿayn'ın zammıyla da zebān-zeddir.

اَلتَّعْتُورُ [et-teʿatvur] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Atvār ve efʿālde zikr olunan ʿİṭvāre kabīlesine benzemek, ʿalā-kavlin onlara nisbetlenmek maʿnāsınadır; yukālu: تَعَتْوَرَ الرَّجُلُ إِذَا تَشَبَّهَ بِالْعِتْوَارَةِ أَوِ انْتَسَبَ إِلَيْهِمْ

عَاتِرٌ [ʿĀtir] (سَاتِرٌ [sātir] vezninde) Bir hatun adıdır.

عُتْرَةُ [ʿUtret] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) İbn ʿĀmir b. Kaʿb'dır.

عُتَرُ [ʿUter] (زُفَرُ [zufer] vezninde) Esmādandır: ʿUter b. Ḥabīb, Hevāzin kabīlesinden bir batndır. Ve Muḥammed b. ʿAtīre, سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde, muhaddisīndendir.

قَلْعَةُ عُمَارَةَ بْنِ عُتَيْرٍ [Ḳalʿatu ʿUmāret b. ʿUteyr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Fāris ülkesinde bir kalʿadır. Ve ʿUteyr ashāb-ı bedr-dendir; ʿalā-kavlin sā-yı müsellese iledir.

عِتْوَرٌ [ʿİtver] (دِرْهَمٌ [dirhem] vezninde) Bir vādī adıdır.

[ع ث ر]

اَلْعَثْرُ [el-ʿaṯr] (ʿayn'ın fethi ve sā-yı müsellesenin sükūnuyla) ve

اَلْعَثِيرُ [el-ʿaṯīr] (صَرِيرٌ [ṣarīr] vezninde) ve

اَلْعِثَارُ [el-ʿiṯār] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) İnsānın ve hayvānın ayağı sürçüp ve tökeziyip yere kapanmak maʿnāsınadır; yukālu: عَثَرَ الرَّجُلُ وَالْفَرَسُ وَعَثِرَ وَعَثُرَ عَثْرًا وَعَثِيرًا

وَعِثَارًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ وَالْخَامِسِ إِذَا كَبَا Bu maʿnādandır ki "Filānın baht ve ikbāli ber-zede ve berbād oldu" yāhūd "olsun" diyecek yerde عَثَرَ جَدُّهُ derler, تَعِسَ بَخْتُهُ maʿnāsını irāde ederler. Ve

عَثْرٌ [ʿaṯr] Bir nesneye muttaliʿ olmak maʿnāsına müstaʿmeldir, ke-mā se-yuzkeru. Ve yalan söylemek maʿnāsına müstaʿmeldir ki gerçekten kaymaktır; yukālu: عَثَرَ فُلَانٌ إِذَا كَذَبَ Ve bedende damar atmak maʿnāsınadır; yukālu: عَثَرَ الْعِرْقُ إِذَا ضَرَبَ Ve

عَثْرٌ [ʿaṯr] عَثَرِيٌّ [ʿaṯeriyy] maʿnāsınadır ki yağmur suyu saky eylediği zerʿ ve eşcāra denir, ke-mā se-yuzkeru. Ve

عِثَارٌ [ʿiṯār] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Şerr ve mekrūha ıtlāk olunur; yukālu: وَقَعَ فِي عِثَارٍ أَيْ شَرٍّ وَمَكْرُوهٍ

اَلتَّعَثُّرُ [et-teʿaṯṯur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bu dahi ayak kayıp sürçmek maʿnāsınadır; yukālu: تَعَثَّرَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى عَثَرَ

اَلْإِعْثَارُ [el-iʿṯār] (hemzenin kesriyle) Bir adamın ayağını kaydırıp yere kapatmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْثَرَ فُلَانًا إِذَا أَتْعَسَهُ Ve bir adamı bir şeyʾe muttaliʿ kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْثَرَهُ عَلَيْهِ إِذَا أَطْلَعَهُ Ve bir adamı bir vartaya ilkā için sultān ve vālī huzūrunda kadh ve fasl ve mezemmet eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَعْثَرَ بِهِ عِنْدَ السُّلْطَانِ إِذَا قَدَحَ فِيهِ يَعْنِي طَلَبَ تَوْرِيطَهُ وَأَنْ يَقَعَ بِهِ فِي عَاثُورٍ

اَلتَّعْثِيرُ et-taʿṯīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi bir adamı sürçtürüp yere kapatmak maʿnāsınadır; yukālu: عَثَّرَ فُلَانًا بِمَعْنَى أَعْثَرَهُ

اَلْعَاثُورُ [el-ʿāṯūr] (كَافُورٌ [kāfūr] vezninde) Baʿzı yerde olan varta ve mehlekeye denir; yukālu: وَقَعَ فِي عَاثُورٍ أَيْ مَهْلَكَةٍ مِنَ الْأَرْضِ Ve bir adamı yā bir cānveri düşürmek için hafr ve tehyiʿe kılınmış çukura denir. Ve kuyuya ıtlāk olunur.

اَلْعُثُورُ [el-ʿuṯūr] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) عَثْرٌ [ʿaṯr] gibi bir nesneye muttaliʿ ve āgāh olmak maʿnāsınadır. Min gayr-i talebin nāgehānī muttaliʿ olmaktan ʿibārettir, gūyā ki onun üzerine kayıp düşmüş gibidir; yukālu: عَثَرَ عَلَى سِرِّ الرَّجُلِ عَثْرًا وَعُثُورًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا اطَّلَعَ عَلَيْهِ

اَلْعِثْيَرُ [el-ʿiṯyer] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Toprağa ve havayā ağan gubāra denir; ve minhu yukālu mutelattifen: لَا تَفْتَحِ فِي الْعَثِيرِ الْعَيْنَ Ve yürürken ayak parmaklarının uçlarıyla döndürülüp serpilen çamur ve kesek makūlesine denir. Ve eser-i hafī maʿnāsınadır ki belli bellisiz olur, niteki عَيْثَرٌ [ʿayṯer] dahi bu maʿnāyadır, صَيْقَلٌ [ṣayḳal] vezninde; ve minhu'l-meselu: "لَا أَرَى لَهُ أَثَرًا وَلَا عِثْيَرًا وَلَا عَيْثَرًا» أَيْ أَثَرًا خَفِيًّا Ve bunlarda ʿayn'ın kesre ve fethalarıyla cāʾizdir.

اَلْعَيْثَرَةُ [el-ʿayṯeret] (بَيْطَرَةٌ [bayṭaret] vezninde) Küçük kızlar fāl için kuşu ürkütüp kaçırmak maʿnāsınadır; yukālu: عَيْثَرَتِ الْجَارِيَةُ الطَّيْرَ إِذَا رَآهَا فَزَجَرَهَا

اَلْعُثْرُ [el-ʿuṯr] (ʿayn'ın zammıyla) Tavşancıl kuşuna denir. Ve yalan söze denir; yukālu: يَقُولُ عُثْرًا أَيْ كَذِبًا Bunda fethateynle de cāʾizdir.

اَلْعَثَرِيُّ [el-ʿaṯeriyy] (عَرَبِيٌّ [ʿarabiyy] vezninde) عَثْرٌ [ʿaṯr] gibi bu dahi mahzā yağmur ile saky olunan zerʿ ve eşcāra denir. Şārih der ki gūyā ki sāhibini iʿmāl ve itʿāb eylemeyip bi-nefsihi su üzere düşmüş gibi olur. Pes fethateynle عَثَرِيٌّ [ʿaṯeriyy] tagyīr-i neseb kabīlindendir; ve minhu fī hadīsi'z-zekāti: "مَا كَانَ بَعْلاً أَوْ عَثَرِيًّا فَفِيهِ الْعُشْرُ» هُوَ مِنَ النَّخِيلِ الَّذِي يَشْرَبُ بِعُرُوقِهِ مِنْ مَاءِ الْمَطَرِ وَكَذَا الزَّرْعُ Ve

عَثَرِيٌّ [ʿaṯeriyy] Dünyā ve āhiret talebinden muʿattal ve fārig olan bī-himmet kismeye ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ عَثَرِيٌّ إِذَا لَمْ يَكُنْ فِي طَلَبِ دُنْيَا وَلاَ آخِرَةٍ Bu maʿnāda baʿzen yā'yı müşedded ederler, lākin savāb olan muhaffef olmaktır. Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīsu: "أَبْغَضُ النَّاسِ إِلَى اللهِ تَعَالَى الْعَثَرِيُّ» وَهُوَ الَّذِي لَيْسَ فِي أَمْرِ الدُّنْيَا وَلاَ فِي أَمْرِ الْآخِرَةِ

عَثَّرٌ [ʿAṯṯer] (بَقَّمٌ [baḳḳam] vezninde) Bir arslan yatağı mahalli ismidir.

عَثْرٌ [ʿAṯr] (بَحْرٌ [baḥr] vezninde) Yemen'de bir beldedir.

عُثَارَى [ʿUṯārā] (سُكَارَى [sukārā] vezninde) Bir vādī adıdır.

اَلْعَثْيَرُ [el-ʿaṯyer] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Bir şeyʾin şahs ve ʿaynına ıtlāk olunur; tekūlu: رَأَيْتُهُ بِعَثْيَرِهِ أَيْ بِعَيْنِهِ وَشَخْصِهِ Şārih der ki bunda savāb olan صَيْقَلٌ [ṣayḳal] vezninde olmaktır.

عَثِرَةٌ [ʿAṯiret] (زَنِخَةٌ [zeniḫat] vezninde ki işbu "أَنَّهُ عَلَيْهِ الصَّلاَةُ وَالسَّلاَمُ مَرَّ بِأَرْضٍ تُسَمَّى عَثِرَةً" hadīsinde vārid olmuştur. Bir arzın adıdır, niteki "خ،ض،ر" māddesinde zikr olundu.

عَيْثَرٌ [ʿAyṯer] (حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) İbnu'l-Ḳāsim'dir ki muhaddisīndendir.

عُثَيْرٌ [ʿUṯeyr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) "ع،ت،ر" māddesinde zikr olundu.

عِثْرَانُ [ʿİṯrān] (عِمْرَانُ [ʿimrān] vezninde) ve

عُثَيْرٌ [ʿUṯeyr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) ve

عَثِيرٌ [ʿAṯīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

عِثْيَرٌ [ʿİṯyer] (حِذْيَمٌ [ḥiẕyem] vezninde) Esāmīdendir.

[ع ث م ر]

اَلْعُثْمُرَةُ [el-ʿuṯmuret] (قُنْفُذَةٌ [ḳunfuẕet] vezninde) Suyu sorulup kabuğu kalmış olan üzüm dānesine denir; tekūlu: نَاوَلَنِي عُثْمُرَةً وَهِيَ مِنَ الْعِنَبِ مَا امْتُصَّ مَاؤُهُ وَبَقِيَ قِشْرُهُ Ve

عُثْمُرٌ [ʿUṯmur] (hā'sız) Ṭayyiʾ kabīlesi bilādında bir düz kumsal ismidir.

[ع ج ر]

اَلْعَجَرُ [el-ʿacer] (fethateynle) Bir adamın vücūdu şişmān ve galīz olmak māʿnāsınadır; yukālu: عَجِرَ الرَّجُلُ عَجَرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا غَلُظَ وَسَمِنَ Ve bir adamın karnı pek büyük olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَجِرَ الرَّجُلُ إِذَا ضَخُمَ بَطْنُهُ Ve bir nesne pek ve salābetli olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَجِرَ الْفَرَسُ إِذَا صَلُبَ

اَلْأَعْجَرُ [el-aʿcer] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Vasftır, gövdesi kalın ve şişman olan kişiye ve büyük karınlı kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ أَعْجَرُ أَيْ غَلِيظٌ سَمِينٌ وَيُقَالُ أَعْجَرُ أَيْ ضَخْمُ الْبَطْنِ

اَلْعَجِرُ [el-ʿacir] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلْعَجُرُ [el-ʿacur] (نَدُسٌ [nedus] vezninde) Sulb ve metīn olan şeyʾe denir; yukālu: وَظِيفٌ عَجِرٌ وَعَجُرٌ أَيْ صُلْبٌ

اَلْعُجْرَةُ [el-ʿucret] (ʿayn'ın zammıyla) Bedende mevziʿ-i عَجَرٌ [ʿacer]e denir ki hacm ve gılzat olan yeridir. Murād gılzat sebebiyle tümüp kabaran yeri olacaktır. Ve ağaç makūlesinde olan düğüme ve ʿukdeye denir. Cemʿi عُجَرٌ [ʿucer] gelir, زُفَرٌ [zufer] vezninde; ve minhu'l-meselu: "يَشْكُو عُجَرَهُ وَبُجَرَهُ» أَيْ عُيُوبَهُ وَأَحْزَانَهُ وَمَا أَبْدَى وَمَا أَخْفَى

اَلْعَجْرُ [el-ʿacr] (فَجْرٌ [fecr] vezninde) Boyun bükmek maʿnāsınadır; yukālu: عَجَرَ عُنُقَهُ عَجْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ثَنَاهُ Ve

عَجْرٌ [ʿacr] ve

عَجَرَانٌ [ʿacerān] Havftan yāhūd pek ʿacele bir husūstan nāşī sürʿatle mürūr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَجَرَ الرَّجُلُ عَجْرًا وَعَجَرَانًا إِذَا مَرَّ سَرِيعًا مِنْ خَوْفٍ وَنَحْوِهِ Ve eşek kıs-

mı iki ellerini birden kaldırıp ve indirip ve ayaklarını hamur yoğurur gibi gevelemek maʿnāsınadır; yukālu: عَجَرَ الْحِمَارَ إِذَا قَمَصَ Ve hamle ve hücūm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَجَرَ عَلَيْهِ بِالسَّيْفِ إِذَا حَمَلَ عَلَيْهِ Ve bir adamı bir nesneden menʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَجَرَ عَلَيْهِ إِذَا حَجَرَ Ve ilhāh ve ibrām eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَجَرَ عَلَى فُلَانٍ إِذَا أَلَحَّ عَلَيْهِ

اَلْمُعَاجَرَةُ [el-muʿāceret] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bu dahi sürʿatle mürūr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَاجَرَ الرَّجُلُ إِذَا مَرَّ سَرِيعًا مِنْ خَوْفٍ وَنَحْوِهِ

اَلْإِعْتِجَارُ [el-iʿticār] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Başa dülbendi çene altından götürmeyerek sarınmak maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَجَرَ الرَّجُلُ إِذَا لَفَّ عِمَامَتَهُ دُونَ التَّلَحِّي Ve تَلَحِّي [telaḥḥī] dülbendin baʿzı dolamını çene altından götürerek sarınmaktır ki ʿArabların sarınışıdır. Ve

إِعْتِجَارٌ [iʿticār] Hatun kısmı مِعْجَرٌ [miʿcer] tutunmak maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَجَرَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا تَلَبَّسَتِ الْمِعْجَرَ ve yukālu: خَرَجْنَ مُعْتَجِرَاتٍ أَيْ مُخْتَمِرَاتٍ بِالْمَعَاجِرِ Ve hatun vilādetten nevmīd olduktan sonra veled doğurmak maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَجَرَتِ الْمَرْأَةُ بِغُلَامٍ أَوْ جَارِيَةٍ إِذَا وَلَدَتْهُ بَعْدَ يَأْسِهَا مِنَ الْوَلَدِ

اَلْمِعْجَرُ [el-miʿcer] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Nisvān-ı ʿAraba mahsūs bir nevʿ baş örtüsüne denir. Şārihin beyānına göre serbend dedikleridir ki çardan küçük ve مِقْنَعَةٌ [miḳneʿat]tan büyük olup hatunlar dolayı başlarına sarınırlar, onunla başları kaplanır. Ve

مِعْجَرٌ [miʿcer] Yemen'e mahsūs bir güne sevb ismidir. Ve çuvala şebīh bir tarz zarf adıdır ki līften nesc olunur.

اَلْمَعْجُورُ [el-maʿcūr] (مَعْذُورٌ [maʿẕūr] vezninde) Şol adama denir ki nās kendiden suʾāl ve cerr ederek emvāli tükenip kalmamış ola, مَثْمُودٌ [meṯmūd] gibi; ilhāh maʿnāsından meʾhūzdur; yukālu: رَجُلٌ مَعْجُورٌ عَلَيْهِ إِذَا كَانَ قَدْ أُخِذَ مَالُهُ كُلُّهُ بِالسُّؤَالِ

اَلْعَجِيرُ [el-ʿacīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ʿİnnīn ve bī-rücūliyyet olan adama ve ata denir; yukālu: رَجُلٌ وَفَرَسٌ عَجِيرٌ أَيْ عِنِّينٌ Türkīde ona puluç taʿbīr olunur.

عَاجِرٌ [ʿĀcir] ve

عُجَيْرٌ [ʿUceyr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) ve

عَوْجَرٌ [ʿAvcer] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) ve

أَعْجَرُ [Aʿcer] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) ve

عُجَرُ [ʿUcer] (بُجَرٌ [bucer] vezninde) ve

عُجْرَةُ [ʿUcret] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Esmā-i ricāldendir. Ve

عُجْرَةُ [ʿUcret] Bir kabīle pederinin ismidir. Ve Ġanī kabīlesinden Nāfiʿ nām kimsenin feresi ismidir. Ve ashābdan Kaʿb hazretlerinin pederi ismidir. Ve

عُجَيْرٌ [ʿUceyr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir mevziʿ ismidir. Ve Selūl kabīlesinden bir şāʿir adıdır.

اَلْعُجْرِيُّ [el-ʿucriyy] (كُرْدِيٌّ [kurdiyy] vezninde) Yalan söze denir; yukālu: كَلَامٌ عُجْرِيٌّ أَيْ كَذِبٌ Ve āfet ve dāhiyeye denir; yukālu: أَصَابَهُ عُجْرِيٌّ أَيْ دَاهِيَةٌ

اَلْعَجَاجِيرُ [el-ʿacācīr] (عَزَازِيلُ [ʿazāzīl] vezninde) Hamur yumaklarına denir, كُتَلُ الْعَجِينِ [kutelu'l-ʿacīn] maʿnāsına. Şārih der ki zāhiren müfredi عِجَّوْرٌ [ʿiccevr]dir, إِبَّوْلٌ [ibbevl] ve أَبَابِيلُ [ebābīl] gibi. Ve

عَجَاجِيرُ [ʿacācīr] Hamur yumaklarını ekl edenlere denir.

اَلْعَجَّارُ [el-ʿaccār] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) Bu dahi açılmadık hamur yumaklarını ekl

eden adama denir. Ve şol güreşçiye denir ki yanları kavī ve zūr-mend olmakla sarma taʿbīr olunan mansūbesine aslā bir hasım mukāvemet edemez ola; yukālu: هُوَ عَجَّارٌ أَيْ صِرِّيعٌ لاَ يُطَاقُ جَنْبُهُ فِي الصِّرَاعِ الْمُشَغْرِبُ لِصَرِيعِهِ

اَلْعَجْزَاءُ [el-ʿacrāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Düz olmayıp düğmeli olan değneğe vasf olur; yukālu: عَصًا عَجْزَاءُ أَيْ ذَاتُ الْأُبُنِ

اَلْعَجَارِيُّ [el-ʿacāriyy] (ʿayn'ın fethiyle) Devāhī ve āfāta denir; yukālu: جَاءَ بِالْعَجَارِيِّ أَيْ بِالدَّوَاهِي Ve kemiklerin başlarına denir ki yumru olur; müfredi عَجْزَاءُ [ʿacrāʾ]dır. Ve baʿzı eşʿārda yā'nın tahfīfiyle de gelmiştir.

اَلْعَجَنْجَرَةُ [el-ʿacenceret] (سَفَرْجَلَةٌ [sefercelet] vezninde) Şol tıknaz ve topaç gövdeli hatuna denir ki sebük-rūh ola; yukālu: إِمْرَأَةٌ عَجَنْجَرَةٌ أَيْ مُكَتَّلَةٌ خَفِيفَةُ الرُّوحِ

اَلْعَجَارِيرُ [el-ʿacārīr] عُجْرُورٌ [ʿucrūr]un cemʿidir ki عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] veznindedir, rüzgār sebebiyle kumluklarda hādis olan yol yol uzun hatlara denir.

اَلْعَجَوْجَرُ [el-ʿacevcer] (صَنَوْبَرٌ [ṣanevber] vezninde) Kemikleri iri tenū-mend adama denir.

اَلْعَنْجَرَةُ [el-ʿanceret] (حَنْجَرَةٌ [ḥanceret] vezninde) Dudağı uzatıp taşra devirmek maʿnāsınadır; yukālu: عَنْجَرَ الرَّجُلُ إِذَا مَدَّ شَفَتَيْهِ وَقَلَّبَهُمَا İşbu عَنْجَرَةٌ [ʿanceret] dudağa ve زَنْجَرَةٌ [zenceret] parmağa mahsūstur.

اَلْعُنْجُورَةُ [el-ʿuncūret] (ʿayn'ın zammıyla) Şişenin gılāfına denir.

[ع ج ه ر]

اَلْعَجْهَرَةُ [el-ʿacheret] (ʿayn'ın ve hā'nın fethiyle) Aʿzā ve endām yakışıksız, galīz ve nā-tırāş olmaya denir; yukālu: فِيهِ عَجْهَرَةٌ أَيْ جَفَاءٌ وَغِلَظُ الْخَلْقِ Burada جَفَاءٌ [cefāʾ] yakışıksızlık maʿnāsınadır.

عَيْجَهُورٌ [ʿAycehūr] (حَيْزَبُونٌ [ḥayzebūn] vezninde) Bir hatun adıdır.

[ع د ر]

اَلْعَدْرُ [el-ʿadr] (غَدْرٌ [ġadr] vezninde) Cürʾet ve ikdām eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَدَرَ عَلَيْهِ عَدْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَرَأَ عَلَيْهِ Ve

عَدْرٌ [ʿadr] Sağanaklı çok yağmura denir; bunda ʿayn'ın zammıyla da cāʾizdir; tekūlu: أَصَابَنَا عَدْرٌ أَيْ مَطَرٌ شَدِيدٌ كَثِيرٌ

اَلْعَدَرُ [el-ʿader] (fethateynle) Kesret-i matar sebebiyle bir mahallin suyu çok olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَدِرَ الْمَكَانُ عَدَرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَثُرَ مَاؤُهُ يَعْنِي بِالْعَدْرِ

اَلْإِعْتِدَارُ [el-iʿtidār] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) عَدَرٌ [ʿader] maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَدَرَ الْمَكَانُ بِمَعْنَى عَدِرَ Ve yağmurdan ıslak olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَدَرَ الْمَكَانُ إِذَا ابْتَلَّ مِنَ الْمَطَرِ

اَلْعَادِرُ [el-ʿādir] Yalancı adama denir; yukālu: رَجُلٌ عَادِرٌ أَيْ كَذَّابٌ

اَلْعَدَّارُ [el-ʿaddār] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) Gemici tāʾifesine denir, مَلَّاحٌ [mellāḥ] maʿnāsına.

عُدَارٌ [ʿudār] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Arz-ı Yemen'e mahsūs bir nevʿ dābbe ismidir ki insān kısmına rāst geldikte hemān üzerine düşüp livāta ederler. Ve nutfeleri hurde hurde kurtcağızlardır. Bu cihetle pek lūtī hakkında "اَلْوَطُ مِنْ عُدَارٍ" darb-ı meseldir. Ve

عُدَارٌ [ʿUdār] ve

عَدَّارٌ [ʿaddār] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Esāmī-i ricāldendir.

اَلْعَنْدَرَةُ [el-ʿanderet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Yağmur müştedd olmak

maʿnāsınadır; yukālu: عَنْدَرَ الْمَطَرُ إِذَا اشْتَدَّ فَهُوَ مُعَنْدِرٌ

[ع د ه ر]

اَلْعَيْدَهُورُ [el-ʿaydehūr] (حَيْزَبُونٌ [ḥayzebūn] vezninde) Cüst ve revende nākaya denir.

[ع ذ ر]

اَلْعُذْرُ [el-ʿuẕr] (ʿayn'ın zammı ve ẕāl-ı muʿcemenin sükūnuyla) İsmdir, maʿrūftur yaʿnī bahāneye denir ki bir emrin icrāsını terk eylemeğe sebeb ve vesīle olandır; cemʿi أَعْذَارٌ [aʿẕār] gelir.

Müʾellifin *Baṣāʾir*'de beyānına göre işbu عُذْرٌ māddesi asl عَذِرَةٌ [ʿaẕiret]ten müteferraʿdır ki şeyʾ-i necis maʿnāsınadır; مَرْأَةٌ عَذِرَةٌ ve sāʾirleri ondan mutasarrıftır. قُلْفَةٌ ذَكَرٍ ve قُلْفَةٌ [ḳulfet]e teşbīhen cild-i bekāret kezālik halk-ı sıbyānda olan ʿārız ve giderek bi'l-ʿumūm ʿārız onunla tesmiye olundu. Ve insānın mahv-ı zünūbu zımnında īrād eylediği bahāne dahi ondan ahz olundu, gūyā ki onunla necs-i günāhını mahv eder. Ve inkıtāʿ-ı miyāh maʿnāsına olan إِعْتِذَارٌ [iʿtiẕār]da ve دُرُوسُ مَنَازِلُ maʿnāsına olan إِعْتِذَارٌ [iʿtiẕār]da vuzūh-ı عُذْرٌ [ʿuẕr] ile zenbi munkatıʿ ve münderis olana teşbīh tasavvur olunmuştur. Ve bed-hūya عَذُورٌ [ʿaẕūr] ıtlākında murdārlık mutasavverdir. Ve kaldı ki عُذْرٌ [ʿuẕr] üç günedir: Biri o işi işlemedim demekle hāsıldır. Sānī şu nesneye mebnī işledim demekledir ki o nesneyi zikr ile mevkiʿ-i zenbden hurūc eder. Sālis gerçi onu işledim lākin min baʿd işlemem demekledir ve bu تَوْبَةٌ [tevbet]tir. Pes her تَوْبَةٌ [tevbet], عُذْرٌ [ʿuẕr] olup emr bi'l-ʿaks değildir; beynlerinde ʿumūm ve husūs-ı mutlak olur. İntehā. Ve

عُذْرٌ [ʿuẕr] ve

عُذُرٌ [ʿuẕur] (zammeteynle) ve

عُذْرَى [ʿuẕrā] (بُشْرَى [buşrā] vezninde) ve

مَعْذِرَةٌ [maʿẕiret] (مَنْقِبَةٌ [menḳibet] vezninde) ve

مَعْذُرَةٌ [maʿẕuret] (مَكْرُمَةٌ [mekrumet] vezninde) Masdarlardır, bir adamın īrād eylediği ʿözr ve bahāneyi kabūl eylemek maʿnāsınadır ki maʿzūr tutmak taʿbīr olunur; yukālu: عَذَرَهُ فِيمَا صَنَعَ عُذْرًا وَعُذُرًا وَعُذْرَى وَمَعْذِرَةً وَمَعْذُرَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَبِلَ عُذْرَهُ وَرَفَعَ عَنْهُ اللَّوْمَ فِيهِ Ve

عُذْرٌ [ʿuẕr] Fevz ve zafer maʿnāsına müstaʿmeldir; ve minhu yukālu fi'l-harb: لِمَنِ الْعُذْرُ أَيِ النُّجْحُ وَالْغَلَبَةُ

اَلْمَعْذِرَةُ [el-maʿẕiret] (mīm'in fethi ve zāl'in harekāt-ı selāsıyla) ve

اَلْعِذْرَةُ [el-ʿiẕret] (ʿayn'ın kesriyle) İsmlerdir, īrād olunan ʿözr ve bahāneyi kabūl eylemeğe denir.

اَلْإِعْذَارُ [el-iʿẕār] (hemzenin kesriyle) Bu dahi maʿzūr tutmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْذَرَ فُلَانًا فِيمَا صَنَعَ بِمَعْنَى عَذَرَ Ve bir mādde zımnında ʿözr ve bahāne peydā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَعْذَرَ الرَّجُلُ إِذَا أَبْدَى عُذْرًا Ve hadeslemek maʿnāsınadır ki عَذِرَةٌ [ʿaẕiret]ten meʾhūzdur; yukālu: أَعْذَرَ فُلَانٌ إِذَا أَحْدَثَ Ve bir adam için ʿözr sābit olmak maʿnāsınadır ki maʿzūr olmaktır; yukālu: أَعْذَرَ مَنْ أَنْذَرَ أَيْ ثَبَتَ لَهُ عُذْرٌ Ve bir adam bir husūsta cidd ve mübālaga eylemeyip taksīr eylemek maʿnāsınadır, hālbuki kendisini mübālaga ve imʿān eder sūretinde irāʾet eyleye; yukālu: أَعْذَرَ الرَّجُلُ فِيهِ إِذَا قَصَّرَ وَلَمْ يُبَالِغْ وَهُوَ يُرِي أَنَّهُ مُبَالِغٌ Kāle'ş-şārih ve minhu hadīsu İbn ʿÖmer: "إِذَا وُضِعَتِ الْمَائِدَةُ فَلْيَأْكُلِ الرَّجُلُ مِمَّا عِنْدَهُ وَلاَ يَرْفَعْ يَدَهُ وَإِنْ شَبِعَ وَلْيُعْذِرْ فَإِنَّ ذَلِكَ

يُخَجِّلُ جَلِيسَهُ» أَيْ لِيُبَالِغْ Ve

إِعْذَارٌ [iʿẕār] Bir husūsta cidd ve mübālaga eylemek maʿnāsına gelmekle maʿnā-yı sābık ile beynlerinde şibh-i tezād olur; yukālu: أَعْذَرَ الرَّجُلُ فِيهِ إِذَا بَالَغَ Ve bir adamın ʿuyūb ve zünūbu kesīr olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْذَرَ الرَّجُلُ إِذَا كَثُرَتْ ذُنُوبُهُ وَعُيُوبُهُ ve minhu'l-hadīsu: "لَنْ يَهْلِكَ النَّاسُ حَتَّى يُعْذِرُوا مِنْ أَنْفُسِهِمْ» يَعْنِي أَنَّهُمْ لاَ يَهْلِكُونَ حَتَّى تَكْثُرَ ذُنُوبُهُمْ وَعُيُوبُهُمْ فَيُعْذِرُوا مِنْ أَنْفُسِهِمْ وَيَسْتَوْجِبُونَ الْعُقُوبَةَ وَيَكُونُ لِمَنْ يُعَذِّبُهُمْ عُذْرٌ كَأَنَّهُمْ قَامُوا بِعُذْرِهِ فِي ذَلِكَ وَيُرْوَى بِفَتْحِ الْيَاءِ مِنْ عَذَرْتُهُ وَهُوَ بِمَعْنَاهُ Ke-mā se-yuzkeru. Ve

إِعْذَارٌ [iʿẕār] Ata uyan geçirmek, ʿalā-kavlin gemine başlık takmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْذَرَ الْفَرَسَ إِذَا أَلْجَمَهُ أَوْ جَعَلَ لَهُ عِذَارًا Ve oğlanı hitān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَعْذَرَ الْغُلاَمَ إِذَا خَتَنَهُ Ve sünnet dü-ğününde ahbāb için taʿām tertīb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَعْذَرَ لِلْقَوْمِ إِذَا عَمِلَ طَعَامَ الْخِتَانِ Ve insāf eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَعْذَرَ الرَّجُلُ إِذَا أَنْصَفَ Ve bir kimseye vurup eser ettirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَعْذَرَ فِي ظَهْرِهِ إِذَا ضَرَبَهُ فَأَثَّرَ فِيهِ Ve bir yerde fazalāt ve mühmelāt çok olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْذَرَتِ الدَّارُ إِذَا كَثُرَتْ فِيهَا الْعَذِرَةُ Ve bir yeni binā yaptırıp yāhūd çocuk hitān eyledikte yāhūd bir şeyʾ-i cedīd istifāde eyledikte ahbāb için tehniye taʿāmı tertīb ve ziyāfet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَعْذَرَ الرَّجُلُ لِلْأَحْبَابِ إِذَا عَمِلَ طَعَامَ الْبِنَاءِ أَوِ الْخِتَانِ أَوِ الْإِسْتِفَادَةِ بِشَيْءٍ جَدِيدٍ Ve helāka müşrif olmak maʿnāsınadır; yukālu: ضُرِبَ زَيْدٌ فَأُعْذِرَ عَلَى الْمَجْهُولِ أَيْ أُشْرِفَ عَلَى الْهَلاَكِ

اَلْعَذْرُ [el-ʿaẕr] (نَذْرٌ [neẕr] vezninde) ve

اَلْعُذْرُ [el-ʿuẕr] (ʿayn'ın zammıyla) Bun-lar da bir adamın ʿuyūb ve zünūbu kesīr olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَذَرَ الرَّجُلُ عَذْرًا وَعُذْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَثُرَتْ ذُنُوبُهُ وَعُيُوبُهُ ve minhu'l-hadīsu: قَدْ رُوِيَ حَتَّى يَعْذِرُوا مِنْ أَنْفُسِهِمْ بِفَتْحِ الْيَاءِ Ve çocuğu sünnet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَذَرَ الْغُلاَمَ إِذَا خَتَنَهُ Ve dābbeye ʿizār geçirmek maʿnāsınadır; yukālu: عَذَرَ الْفَرَسَ عَذْرًا وَعُذْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا شَدَّ عِذَارَهُ Ve çocuğu عَاذُورٌ [ʿāẕūr] yaʿnī boğaz ağrısı incitmek maʿnāsınadır; yukālu: عَذَرَ الصَّبِيَّ الْعَاذُورَ إِذَا أَصَابَهُ وَأَوْجَعَهُ فَعُذِرَ عَلَى الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَعْذُورٌ أَيْ مُصَابٌ بِالْعَاذُورِ

اَلتَّعْذِيرُ [et-taʿẕīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) ʿÖzr īrād eden adama ʿözr sābit olmamak maʿnāsınadır ki murād ʿözr-i kāzib īrād ey-lemektir; yukālu: عَذَّرَ الرَّجُلُ تَعْذِيرًا إِذَا لَمْ يَثْبُتْ لَهُ عُذْرٌ وَذَلِكَ إِذَا لَمْ يَأْتِ بِعُذْرٍ صِدْقٍ وَبِهِ فُسِّرَ قَوْلُهُ تَعَالَى ﴿وَجَاءَ الْمُعَذِّرُونَ﴾ الآية Ke-mā se-yecīʾu. Ve tāze oğlanın hatt-ı ʿizārı bitmek maʿnāsınadır; yukālu: عَذَّرَ الْغُلاَمُ إِذَا نَبَتَ شَعْرُ عِذَارِهِ Ve bir nesneyi necis ve murdār ile ālūde kılmak maʿnāsınadır; yukālu: عَذَّرَ الشَّيْءَ إِذَا لَطَخَهُ بِالْعَذِرَةِ Ve hāne ve sarāyın rüsūm ve āsārını bi'l-külliyye mahv ve müzmahill eyle-mek maʿnāsınadır; yukālu: عَذَّرَ الدَّارَ إِذَا طَمَسَ آثَارَهَا Ve sünnet düğünü yāhūd bir cedīd binā ve bir cedīd nesne ittihāz eylemekle ahbāba ziyāfet için taʿām tertīb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَذَّرَ فُلاَنٌ إِذَا اتَّخَذَ طَعَامَ الْعِذَارِ Ve halkı zikr olunan taʿāma daʿvet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَذَّرَ النَّاسَ إِذَا دَعَاهُمْ إِلَى طَعَامِ الْعِذَارِ

اَلْمُعَاذَرَةُ [el-muʿāẕeret] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bu dahi ʿözr-i kāzib īrād eyle-mek maʿnāsınadır; yukālu: عَاذَرَ الرَّجُلُ إِذَا لَمْ يَثْبُتْ لَهُ عُذْرٌ

اَلتَّعَذُّرُ [et-teʿaẕẕur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir işten gerilenmek maʿnāsınadır; yukālu: تَعَذَّرَ عَنِ الْأَمْرِ إِذَا تَأَخَّرَ Ve bir mādde be-gāyet düşvār olmakla yoluna girmeyip husūlü

ʿadīmü'l-imkān olmak maʿnāsınadır ki ʿözr-i kavī ve mānīʿ-i ʿazīmi sebebiyle dāʾire-i husūle duhūlü mümteniʿ olur; yukālu: تَعَذَّرَ الْأَمْرُ إِذَا لَمْ يَسْتَقِمْ وَذَلِكَ إِذَا صَعُبَ وَتَعَسَّرَ Musanniflerin مُتَعَذِّرٌ [muteʿaẕẕir]i مُمْتَنِعٌ [mumteniʿ] mahallinde istiʿmālleri bu maʿnādandır, ibtidāʾ bi's-sākin gibi. Ve bir şeyʾin resm ve eseri mahv ve nābūd olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَعَذَّرَ الرَّسْمُ إِذَا دَرَسَ Ve necis ve murdāra bulaşmak ve ālūde olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَعَذَّرَ الشَّيْءُ إِذَا تَلَطَّخَ بِالْعَذِرَةِ Ve bir adam kendi nefsi için bir mādde zımnında ʿözr ve ʿillet serd eylemek maʿnāsınadır ki delīl ile iʿtizār eylemek olur; yukālu: تَعَذَّرَ الرَّجُلُ إِذَا احْتَجَّ لِنَفْسِه Ve firār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَعَذَّرَ الرَّجُلُ إِذَا فَرَّ

اَلْعَذِيرُ [el-ʿaẕīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) عَاذِرٌ [ʿāẕir] maʿnāsınadır ki ʿözr ve bahāneyi kabūl eden adama denir; ve minhu kavlu ʿAlī kerremallahū vechehu ve huve yenzuru ilā İbn Mulcem: "|| أُرِيدُ حَيَاتَهُ وَيُرِيدُ قَتْلِي عَذِيرَكَ مِنْ خَلِيلِكَ مِنْ مُرَادِ" ve yukālu: عَذِيرَكَ مِنْ فُلَانٍ بِالنَّصْبِ أَيْ هَاتِ مَنْ يَعْذِرُنِي Ve

عَذِيرٌ [ʿaẕīr] Bir adam bir nesneyi işledikte maʿzūr olmak için taleb ve teşebbüs eylediği hālete denir ki bāʿis-i iʿtizārı olur. Ve

عَذِيرٌ [ʿaẕīr] Muʿīn ve nasīre ıtlāk olunur; tekūlu: مَنْ عَذِيرِي مِنْ فُلَانٍ أَيْ نَصِيرِي

اَلْعِذَارُ [el-ʿiẕār] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Atın uyanından ve yularından yanaklarına gelen yerine denir ki başlık salıntısı olacaktır, başlığa dahi ıtlāk olunur. Cemʿi عُذُرٌ [ʿuẕur] gelir zammeteynle; iki tarafa عِذَارَانِ [ʿiẕārān] denir. Ve sakalın iki cānibine ıtlāk olunur. Asl kulak yumuşağına doğru beyāz olan yerler olup baʿdehu sakala sirāyet eyledi. Ve

عِذَارٌ [ʿiẕār] Bir binā-yı cedīd ve hitān-ı sabī ve bir şeyʾ-i cedīd istifāde eyledikte ahbāb için tehyiʾe ve tertīb olunan ziyāfete denir; tekūlu: كُنَّا فِي عِذَارِ فُلَانٍ وَهُوَ طَعَامُ الْبِنَاءِ الْجَدِيدِ وَالْخِتَانِ وَالْإِسْتِفَادَةِ بِالشَّيْءِ الْجَدِيدِ Ve şol galīz yere denir ki bir vāsiʿ ve hemvār sahrānın ortasında yāhūd baʿzı yerinde muʿteriz ola. Ve

عِذَارُ الْعِرَاقِ [ʿİẕāru'l-ʿİrāḳ] Kūfe nāhiyesinde Ṭaff nām mahalden açılıp mütevessiʿ olan arzın ismidir. Ve

عِذَارَيْنِ [ʿiẕāreyn] (ki tesniyedir) Ẕu'r-Rumme nām şāʿirin şiʿrinde vākiʿ olmuştur, iki uzun uzadı kumluk yāhūd iki tarīk murāddır. Ve

عِذَارٌ [ʿiẕār] Şerm ve hayāya ıtlāk olunur; ʿizār-ı dābbeden meʾhūzdur ki müseyyeb eylemez. Bu maʿnādandır ki خَلِيعُ الْعِذَارِ [ḫalīu'l-ʿiẕār] bī-şerm ve hayāʾ demektir ki lisānımızda sıyrık taʿbīr olunur, gūyā ki efsārı sıyrılmakla müseyyeb ve salma olmuştur. Ve

عِذَارٌ [ʿiẕār] Bir güne damga ismidir ki davarın ʿizārına basılır ki başlık salıntısı gelen yerine uzun uzadı vurulur. Ve

عِذَارُ النَّصْلِ [ʿiẕāru'n-naṣl] Namlunun ve temrenin ağzına ıtlāk olunur; iki ağzına عِذَارَانِ [ʿiẕārān] denir; yukālu. شَحَذَ عِذَارَيِ النَّصْلِ أَيْ شُفْرَتَيْهِ Ve çehrede yanağa ıtlāk olunur; yukālu: غُلَامٌ لَطِيفُ الْعِذَارِ أَيِ الْخَدِّ Ve kendisiyle devenin burundalığı başlığına bend olunacak ipe denir.

اَلْعَذِيرَةُ [el-ʿaẕīret] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) عَذِيرٌ [ʿaẕīr] ve عِذَارٌ [ʿiẕār] gibi bakyaz ve tehniye taʿāmına denir.

اَلْعُذْرَةُ [el-ʿuẕret] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) عِذَارٌ [ʿiẕār] gibi dābbenin ʿizār yerine

basılır bir güne damga adıdır. Ve cebhede olan perçeme denir, نَاصِيَةٌ [nāṣiyet] maʿnāsına. Ve bir bölük saça ıtlāk olunur. Ve çocuğun sünnet olan dericeğizine denir, قُلْفَةٌ [ḳulfet] maʿnāsına. Ve at kısmının yağrınısı üstünde olan tüylere denir. Ve ferc-i zenānda olan lahm-ı zāʾide denir; yukālu: خَتَنَتِ الْعُذْرَةَ أَيِ الْبَظْرَ Ve خِتَانٌ [ḫitān] maʿnāsınadır; yukālu: دَنَا وَقْتُ عُذْرَةِ الصَّبِيِّ أَيْ خِتَانِهِ Ve kızlığa denir, bekāret maʿnāsına; ve minhu yukālu: هُوَ أَبُو عُذْرِهَا أَيْ مُفْتَضُّهَا Bu kelām bir gayr-i mesbūk nesne ihtirāʿ eden kimse hakkında darb olunur; أَبُو عُذْرَةٌ [ebū ʿuẕret] dahi zebān-zeddir. Ve

عُذْرَةٌ [ʿUẕret] Felekte beş kevkeb adıdır ki Kehkeşān'ın evāhirinde olur. Şārihin beyānı üzere Şiʿrāʾ-yı ʿUbūr'un tahtında olup eyyām-ı vasat-ı harārette tulūʿ ederler. Ve

عُذْرَةٌ [ʿuẕret] Kızın bekāretini izāle eylemeye denir. Ve minhu أَبُو عُذْرَتِهَا أَيْ مُفْتَضُّهَا Ke-mā zukire. Ve bir kevkeb adıdır ki tulūʿunda harāret-i havā müştedd olur, Suheyl bundan sonra tulūʿ eder. Ve

عُذْرَةٌ [ʿuẕret] ʿAlāmet ve nişān maʿnāsınadır; yukālu: هَذِهِ عُذْرَتُهُ أَيْ عَلَامَتُهُ Ve boğaz ʿillet-lerinden bir ʿillet adıdır, ʿalā-kavlin demin galeyānından nāşī boğaza ʿārız olan vecaʿa denir. Ve boğazda vecaʿ-ı mezkūrun mahalline denir ki küçük dile karībdir. Şārih der ki zikr olunan ʿillet mevāziʿ-i hārrede عُذْرَةٌ [ʿUẕret] dedikleri kevkeb-i mezkūrun tulūʿunda çocukların boğazlarında hādis olur. Bir nesne ile deşip müctemiʿ olan kanını ihrāc ederler. Ve

عُذْرَةٌ [ʿUẕret] Yemen'de bir kabīle adıdır; ʿaşk ve ʿiffetle mecbūl olan kabīle olacaktır.

اَلْعَاذُورُ [el-ʿāẕūr] Bu dahi zikr olunan عُذْرَةٌ [ʿuẕret] dedikleri ʿillete denir.

اَلْمَعْذُورُ [el-maʿẕūr] عَاذُورٌ [ʿāẕūr] dedikleri ʿillete mübtelā adama denir.

اَلْعَذْرَاءُ [el-ʿaẕrāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Bikr kıza denir. Cemʿi عَذَارَى [ʿaẕārā] gelir, ʿayn'ın ve rā'nın fethiyle ve عَذَارِي [ʿaẕārī] rā'nın kesriyle ve عَذْرَاوَاتٌ [ʿaẕrāvāt] gelir. Ve

عَذْرَاءُ [ʿaẕrāʾ] Demirden bir güne ālete denir ki onunla uğru makūlesi mücrimleri ikrār ve ihbār için işkence ederler, burgu taʿbīr ettikleridir. Ve şol kumluğa vasf olur ki ona aslā ayak basıp çiğnenmemiş ola; yukālu: رَمْلَةٌ عَذْرَاءُ إِذَا صَارَتْ لَمْ تُوطَأْ Ve delinmedik inciye vasf olur; yukālu: دُرَّةٌ عَذْرَاءُ أَيْ غَيْرُ مَثْقُوبَةٍ Ve Sünbüle burcuna, ʿalā-kavlin Cevzāʾ] burcuna ıtlāk olunur, kız sūreti olduğu için. Ve

عَذْرَاءُ [ʿAẕrāʾ] Medīne-i munevvere'nin ismidir. Ve Dimaşḳ-ı Şām'a bir berīd mesāfede bir mevziʿ adıdır ki onda Muʿāviye b. Cuḥr katl olundu. ʿAlā-kavlin Şām'da bir maʿrūf karyedir.

اَلْعَاذِرُ [el-ʿāẕir] ʿÖzr ve bahāne kabūl eden adama denir. Ve hatunlarda olan istihāza damarına denir. Ve yara sağaldıktan sonra kalan eserine denir. Ve necis ve gāʾite denir; عَاذِرَةٌ [ʿāẕiret] dahi derler hā'yla.

اَلْعَذِرَةُ [el-ʿaẕiret] (زَنِخَةٌ [zeniḫat] vezninde) Bu dahi gāʾite denir.

اَلْعَذْرَةُ [el-ʿaẕret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Ev önünde ve avlusunda olan ʿarsaya denir, فِنَاءُ دَارٍ maʿnāsına. Ve nāsın müctemiʿ olduğu meclise denir. Ve buğday içinden çıkan atılacak kemter nesneye denir.

اَلْمَعَاذِيرُ [el-meʿāẕīr] مِعْذَارٌ [miʿẕār]ın

cemʿidir ki perdeye denir. Kāle'ş-şārih قَالَ أَبُو عُبَيْدٍ عَنِ الضَّحَّاكِ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى ﴿وَلَوْ أَلْقَى مَعَاذِيرَهُ﴾ الآية أَيْ سُتُورَهُ Ve

مِعْذَارٌ [miʿẕār] Huccet ve delîle ıtlāk olunur; yukālu: أَتَى بِالْمِعْذَارِ أَيْ بِالْحُجَّةِ

اَلْعَذَوَّرُ [el-ʿaẕevver] (عَمَلَّسٌ [ʿamelles] vezninde) İçerisi vāsiʿ olmakla doymak bilmez olan haşarı eşeğe denir. Ve bed-hūy ve şedīdü'n-nefs olan adama denir. Ve mülk-i şedîde denir ki temellük ve istîlāsı herkese mümkin olmaya.

اَلْإِعْتِذَارُ [el-iʿtiẕār] (اِفْتِعَالٌ [ifti ʿāl] vezninde) Bir adam ʿözr ve bahâne serd eylemekle kusûrunu dilemek maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَذَرَ عَنْهُ إِذَا طَلَبَ قَبُولَ مَعْذِرَتِهِ Ve bir mahallin resm ve eseri mahv ve muzmahill olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَذَرَ الرَّسْمُ إِذَا دَرَسَ Ve

إِعْتِذَارٌ [iʿtiẕār] İştikāʾ maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَذَرَ عَنْهُ إِذَا شَكَا Ve başta sarılmış sarığa enseden iki uç salıvermek maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَذَرَ الْعِمَامَةَ إِذَا أَرْخَى لَهَا عَذَبَتَيْنِ مِنْ خَلْفٍ Ve su kesilmek maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَذَرَتِ الْمِيَاهُ إِذَا انْقَطَعَتْ

عَذَرٌ [ʿAẕer] (حَسَنٌ [ḥasen] vezninde) İbn Vāʾil'dir ki Ebū Mūsā el-Eşʿarī cenâblarının ceddi ismidir.

عُذَرُ [ʿUẕer] (زُفَرُ [zufer] vezninde) İbn Saʿd'dır ki Hemedân kabîlesindendir.

اَلْمُعَذِّرُ [el-muʿaẕẕir] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṣ] vezninde ki) işbu: ﴿وَجَاءَ الْمُعَذِّرُونَ﴾ الآية Aslı مُعْتَذِرٌ [muʿteẕir] idi ki إِعْتِذَارٌ [iʿtiẕār]dandır; tāʾ zāl'e kalb ve idgām ve fethası mākabline nakl olunmuştur: فَالْمَعْنَى اَلْمُعْتَذِرُونَ الَّذِينَ لَهُمْ عُذْرٌ وَقَدْ يَكُونُ الْمُعَذِّرُ غَيْرَ مُحِقٍّ فَالْمَعْنَى اَلْمُقَصِّرُونَ بِغَيْرِ عُذْرٍ وَقَرَأَ ابْنُ عَبَّاسٍ بِالتَّخْفِيفِ مِنْ أَعْذَرَ وَكَانَ يَقُولُ وَاللهِ لَهَكَذَا أُنْزِلَتْ وَكَانَ يَقُولُ لَعَنَ اللهُ الْمُعَذِّرِينَ كَأَنَّ الْمُعَذِّرَ عِنْدَهُ إِنَّمَا هُوَ غَيْرُ الْمُحِقِّ وَبِالتَّخْفِيفِ مَنْ لَهُ عُذْرٌ Tefsîr-i Beyḍāvī'de تَعْذِيرٌ [taʿzīr]den dahi ism-i fāʿil olmak mervîdir; yukālu: عَذَّرَ فِي الْأَمْرِ إِذَا قَصَّرَ فِيهِ مُوهِمًا أَنَّ لَهُ عُذْرًا وَلاَ عُذْرَ لَهُ

[ع ذ ف ر]

اَلْعُذَافِرُ [el-ʿuẕāfir] (fā'yla عُلاَبِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Arslana denir. Ve yavuz ve ʿazîmü'l-cüsse deveye denir; müʾennesinde عُذَافِرَةٌ [ʿuẕāfiret] denir. Ve

عُذَافِرٌ [ʿUẕāfir] Bir recûl ismidir.

اَلْعَذَوْفَرُ [el-ʿaẕevfer] (غَضَنْفَرٌ [ġaḍanfer] vezninde) عُذَافِرٌ [ʿuẕāfir] ile maʿnā-yı sânîde mürâdiftir.

اَلتَّعَذْفُرُ [et-teʿaẕfur] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Pek dargınlık peydā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَعَذْفَرَ الرَّجُلُ إِذَا تَغَضَّبَ

[ع ذ م ه ر]

اَلْعَذَمْهَرُ [el-ʿaẕemher] (سَفَرْجَلٌ [sefercel] vezninde) Geniş ve meydânlı yere denir; yukālu: بَلَدٌ عَذَمْهَرٌ أَيْ رَحْبٌ وَاسِعٌ

[ع ر ر]

اَلْعَرُّ [el-ʿarr] (ʿayn'ın fethi ve rā'nın teşdîdiyle) ve

اَلْعُرُّ [el-ʿurr] ve

اَلْعُرَّةُ [el-ʿurret] (ʿayn'ların zammıyla) Uyuz ʿilletine denir, جَرَبٌ [cereb] maʿnāsına. ʿAlā-kavlin ʿayn'ın fethiyle uyuzluğa denir ve zammıyla bir güne kurhaya denir ki deve köşeklerinin boyunlarında ʿârız olur. Ve bir nevʿ ʿillet ismidir ki deve kısmına mahsûstur; mübtelā olan develerin uyuz gibi tüyleri kavlayıp dökülür; sāʾire sirâyet eylememek için o develere dâg vururlar. Ve

عَرٌّ [ʿarr] (ʿayn'ın fethiyle) Masdar olur, deve kısmı uyuz olmak, kezâlik ʿillet-i mezkûreye uğramak maʿnālarına; yukālu:

عَرَّتِ الْإِبِلُ عَرًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا جَرِبَتْ وَيُقَالُ عُرَّتِ الْإِبِلُ عَلَى الْمَجْهُولِ وَيُقَالُ عَرَّتِ الْإِبِلُ وَعُرَّتْ إِذَا أَصَابَهُ دَاءُ الْعُرَّةِ وَهِيَ دَاءٌ يَتَمَعَّطُ مِنْهُ وَبَرُ الْإِبِلِ وَهِيَ مَعْرُورَةٌ Ve

عَرٌّ [ʿarr] Bir adamı bī-huzūr ve magmūm eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: عَرَّهُ فُلَانًا إِذَا سَاءَهُ Ve bir adama bir şerr ve kerīhe isnādıyla ālūde kılmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: عَرَّهُ بِشَرٍّ إِذَا لَطَخَهُ بِهِ Ve bir adamdan min-gayr-i suʾālin ihsān ümniyyesine gelmek maʿnāsınadır; yukālu: عَرَّ فُلَانًا إِذَا أَتَاهُ مُعْتَرًّا Ve bir adamı bir varta ve mekrūheye dūçār etmek maʿnāsınadır; yukālu: عَرَّ فُلَانًا إِذَا أَصَابَهُ بِمَكْرُوهٍ Ve devenin hörgücü sagīr yāhūd kalīl yāhūd kesret-i ʿamelden yā bir marazdan zāʾil olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَرَّ سَنَامُ الْبَعِيرِ عَرًّا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَغُرَ أَوْ قَلَّ أَوْ ذَهَبَ Ve

عَرٌّ [ʿarr] عَرَارٌ [ʿarār] gibi vaktinden mukaddem sütten kesilmiş velede denir, ke-mā se-yuzkeru; bunda vasf olur.

اَلْمَعْرُورَةُ [el-maʿrūret] جَرَبٌ [cereb] ʿilletine, kezālik zikr olunan عُرَّةٌ [ʿurret] ʿilletine uğramış develere denir; yukālu: عَرَّ الْبَعِيرُ وَعَرَّتِ الْإِبِلُ فَهُوَ مَعْرُورٌ وَهِيَ مَعْرُورَةٌ

اَلتَّعْرُعُ [et-teʿarʿur] (تَزَلْزُلٌ [tezelzul] vezninde) Bu dahi deve kısmı zikr olunan عُرَّةٌ [ʿurret] ʿilletlerine uğramak maʿnāsınadır; yukālu: تَعَرْعَرَتِ الْإِبِلُ بِمَعْنَى عَرَّتْ

اَلْإِسْتِعْرَارُ [el-istiʿrār] Uyuz ʿilleti develere yayılmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَعَرَّهُمُ الْجَرَبُ إِذَا فَشَا فِيهِمْ

اَلْعَرَرُ [el-ʿarer] (fethateynle) ve

اَلْعُرُورُ [el-ʿurūr] (ظُهُورٌ [ẓuhūr] vezninde) Uyuz ʿilletine uğramağa denir. Ve devenin hörgücü sagīr yā kalīl yāhūd zāʾil olmaya denir.

اَلْأَعَرُّ [el-eʿarr] (أَمَرُّ [emerr] vezninde) Vasftır, uyuz deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ أَعَرُّ أَيْ بَيِّنُ الْعَرَرِ وَالْعُرُورِ يَعْنِي أَجْرَبُ Ve göğsü ve boynu semiz olan eşeğe denir; yukālu: حِمَارٌ أَعَرُّ أَيْ سَمِينُ الصَّدْرِ وَالْعُنُقِ Ve hörgücü sagīr yā kalīl yāhūd bir ʿārıza sebebiyle zāʾil olmuş erkek deveye denir; yukālu: جَمَلٌ أَعَرُّ أَيْ بَيِّنُ الْعَرَرِ

اَلْمِعْرَارُ [el-miʿrār] (مِعْيَارٌ [miʿyār] vezninde) Şol hurmā ağacına ıtlāk olunur ki uyuza uğramış deve gibi alçaklığından berg ve bārı dökülür ola; yukālu: نَخْلَةٌ مِعْرَارٌ أَيْ جَرْبَاءُ

اَلْمَعَرَّةُ [el-meʿarret] (mīm'in ve ʿayn'ın fethiyle) عَرٌّ [ʿarr] kelimesinden meʾhūzdur, uyuzluğa denir; yukālu: فِيهِ مَعَرَّةٌ أَيْ جَرَبٌ Bu münāsebetle günāha ıtlāk olunur. Ve ezā ve işkence maʿnāsına müstaʿmeldir; tekūlu: لَا تَفْعَلْ هَذَا لَا تُصِبْكَ مِنْهُ مَعَرَّةٌ أَيِ اثْمٌ أَوْ أَذًى Ve garāmet ve diyet ve cināyet maʿnālarına müstaʿmeldir. Ve

مَعَرَّةٌ [Meʿarret] Bir kevkeb adıdır ki Kehkeşān kurbünde olur. *Esās*'ın beyānına göre مَعَرَّةٌ [Meʿarret] felekte cihet-i Şāmiyye'de bir mahal ismidir ki nücūmu kesīr ve müştebiktir. Uyuz deveye teşbīh olunmuştur, ona mebnī feleğe جَرْبَاءُ [cerbāʾ] derler; ve minhu: سُئِلَ أَعْرَابِيٌّ عَنْ مَنْزِلِهِ فَقَالَ نَزَلْتُ بَيْنَ الْمَجَرَّةِ وَالْمَعَرَّةِ أَرَادَ بَيْنَ حَيَّيْنِ كَثِيرَيِ الْعَدَدِ Ve

مَعَرَّةٌ [meʿarret] Emīr ve ser-ʿaskerin icāzeti olmayarak ʿaskerin cenk ve kıtāl eylemesine denir. Kāle'ş-şārih ve minhu hadīsu ʿÖmer: "اَللَّهُمَّ إِنِّي أَبْرَأُ إِلَيْكَ مِنْ مَعَرَّةِ الْجَيْشِ» وَهُوَ قِتَالُ الْجَيْشِ دُونَ إِذْنِ الْأَمِيرِ Ve

مَعَرَّةٌ [meʿarret] Gazabdan nāşī çehrenin levni dönmeğe denir.

اَلْعِرَارُ [el-ʿirār] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Devekuşu ötmek maʿnāsınadır; yukālu: عَرَّ

الظَّلِيمُ عِرَارًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَاحَ

اَلْمُعَارَّةُ [el-muᶜārret] (fi'l-asl مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) ve

اَلْعِرَارُ [el-ᶜirār] (قِتَالٌ [ḳitāl] vezninde) Bu dahi o maᶜnāyadır; yukālu: عَارَّ الظَّلِيمُ مُعَارَّةً وَعِرَارًا إِذَا صَاحَ Ve

مُعَارَرَةٌ [muᶜāreret] (fekk-i idgāmla) Bir yerde eğlenip kalmak maᶜnāsınadır; tekūlu: عَارَرْتُ فِي الْمَكَانِ مُعَارَرَةً إِذَا تَمَكَّثْتَ

اَلتَّعَارُّ [et-teᶜārr] (fi'l-asl تَفَاعُلٌ [tefāᶜul] vezninde) Gece uyumayıp firāş içre kendi kendisine söylenerek takallüb eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: هُوَ يَتَعَارُّ أَيْ يَسْهَرُ وَيَتَقَلَّبُ عَلَى الْفِرَاشِ لَيْلاً مَعَ كَلاَمٍ Lākin *Esās*'ta ve *Nihāye*'de تَعَارٌّ [teᶜārr] uykudan kelāmla uyanıp kalkmak maᶜnāsına mersūmdur. Kāle fi'l-*Esās*: وَفِي الْحَدِيثِ «كُلَّمَا تَعَارَرْتُ ذَكَرْتُ اللهَ تَعَالَى وَكَانَ سَلْمَانُ إِذَا تَعَارَّ مِنَ اللَّيْلِ قَالَ سُبْحَانَ رَبِّ النَّبِيِّينَ وَإِلَهِ الْمُرْسَلِينَ» وَهُوَ أَنْ يَهُبَّ مِنَ النَّوْمِ مَعَ كَلاَمٍ Ve bu siyāh maᶜnāsına olan عِرَارُ ظَلِيمٍ [ᶜirāru ẓalīm]den meʾhūzdur.

اَلْعُرُّ [el-ᶜUrr] (ᶜayn'ın zammıyla) Yemen'de ᶜAden eyāletinde vākiᶜ cebel-i meşhūrun adıdır. Ve tāze oğlana denir. Ve kuş kısmının sağnamasına ve çımkırmasına denir.

اَلْعُرَّةُ [el-ᶜurret] (hā'yla) Tāze kıza denir. Ve kuş tersine ve insān necisine denir. Ve deve hörgücünün bağına denir. Ve bir şerr ve kerīheye uğramağa denir. Ve cürm ve cināyete denir. Ve şol kimseye ıtlāk olunur ki kavm ve ᶜaşīretinin şeyn ve kubhü yaᶜnī lekesi ola; yukālu: هُوَ عُرَّةُ قَوْمِهِ أَيْ شَيْنُهُ

اَلْعَرَارُ [el-ᶜarār] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) عَرٌّ [ᶜarr] gibi vaktinden mukaddem sütten kesilmiş velede denir; yukālu: وَلَدٌ عَرَارٌ وَعَرٌّ أَيْ مُعَجَّلٌ عَنِ الْفِطَامِ Müʾennesinde عَرَارَةٌ [ᶜarāret] ve عَرَّةٌ [ᶜarret] denir. Ve

عَرَارٌ [ᶜarār] Kaved ve kısās maᶜnāsınadır. Ve şol şeyʾe denir ki hissī yāhūd maᶜnevī şeyʾ-i āhere mukābil gele. Meselā kātilin demi gibi ki maktūlün demine müsāvī ve mukābil ola yāhūd bir maktūlün demi ki kabīle-i kātilden bir maktūl-i āherin demine müsāvī gele. Ve

عَرَارٌ [ᶜArār] Bir vādī ismidir. Ve بَهَارُ الْبَرِّ [behāru'l-berr] ismidir ki papatyanın sığırgözü dedikleridir, bahār dahi derler. Müfredi عَرَارَةٌ [ᶜarāret]tir hā'yla. Ve

عَرَارَةٌ [ᶜarāret] Katılık, şiddet maᶜnāsınadır. Ve rifᶜat ve süded ve ᶜizzet maᶜnāsınadır. Ve dāʾimā oğlan doğurur olan hatunlara denir. Ve bed-hūyluk maᶜnāsınadır; yukālu: فِيهِ عَرَارَةٌ أَيْ سُوءُ الْخُلُقِ

اَلْمُعْتَرُّ [el-muᶜterr] (مُضْطَرٌّ [muẓṭarr] vezninde) Fakīr ve gedāya denir; yukālu: رَجُلٌ مُعْتَرٌّ أَيْ فَقِيرٌ Ve fakr ve ihtiyācı sebebiyle min-gayr-i suʾāl ihsān ve ᶜatiyyeye muᶜteriz olan adama denir ki cenābından yāhūd hayāsından suʾāle nefsi mutāviᶜ olmayıp lākin lisān-ı hālle muᶜteriz ola. Ve bu قَانِعٌ [ḳāniᶜ] ile سَائِلٌ [sāʾil] beyninde olan fakīrdir; yukālu: جَاءَهُ مُعْتَرًّا أَيْ مُعْتَرِضًا لِلْمَعْرُوفِ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَسْأَلَ

اَلْإِعْتِرَارُ [el-iᶜtirār] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) مُعْتَرٌّ [muᶜterr]-i mezkūrdan masdardır; yukālu: إِعْتَرَّهُ وَبِهِ إِعْتِرَارًا إِذَا اعْتَرَضَ لِلْمَعْرُوفِ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَسْأَلَ

اَلْعَرِيرُ [el-ᶜarīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bir kavm ve ᶜaşīret içre garīb olan adama denir; yukālu: هُوَ عَرِيرٌ أَيْ غَرِيبٌ فِي الْقَوْمِ

اَلْمَعْرُورُ [el-maᶜrūr] Üşümüş adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَعْرُورٌ أَيْ مَقْرُورٌ Ve şol adama denir ki üzerinde ber-karār olmayan bir hādiseye düçār olmuş ola; yukālu: رَجُلٌ مَعْرُورٌ إِذَا كَانَ قَدْ أَصَابَهُ مَا لاَ يَسْتَقِرُّ عَلَيْهِ Ve Maᶜrūr

b. Suveyd muhaddisīndendir.

اَلْمَعْرُورَةُ [el-maʿrūret] (hā'yla) Sütüne nazar isābet eylemiş hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مَعْرُورَةٌ إِذَا صَارَتْ قَدْ أَصَابَتْ فِي لَبَنِهَا عَيْنٌ

اَلْعَرَّةُ [el-ʿarret] (ʿayn'ın fethiyle) Cenkte olan sahtī ve şiddet hāletine denir; yukālu: أَخَذَتْهُمْ عُرَّةُ الْحَرْبِ أَيْ شِدَّتُهَا Ve haslet-i kabīhaya denir.

اَلْإِعْرَارُ [el-iʿrār] (hemzenin kesriyle) Bir mahal gübreli olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعَرَّتِ الدَّارُ إِذَا صَارَتْ ذَاتَ عُرَّةٍ

اَلْعَرَّاءُ [el-ʿarrāʾ] (غَرَّاءُ [ġarrāʾ] vezninde) Zikr olunan أَعَرُّ [eʿarr] lafzından müʾennestir, hörgücü sagīr yā kalīl yāhūd zāʾil olan nākaya denir. Ve bikr kıza denir.

اَلْعَرَاعِرُ [el-ʿurāʿir] (عُلَابِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Şerīf ve celīlü'ş-şān adama denir; cemʿi عَرَاعِرُ [ʿarāʿir] gelir ʿayn'ın fethiyle. Ve bir kavmin ser-gerdesine denir; yukālu: هُوَ عُرَاعِرُ الْقَوْمِ أَيْ سَيِّدُهُمْ Ve semiz ve tavlı deveye denir. Ve bir mevziʿ adıdır ki ondan tuz celb olunur.

اَلْعُرْعُرَةُ [el-ʿurʿuret] (ʿayn'ların zammıyla) Her şeyʾin tepesine ve muʿzam olan yerine denir; yukālu: عُرْعُرَةُ الْجَبَلِ وَالسَّنَامِ وَكُلِّ شَيْءٍ أَيْ رَأْسُهُ وَمُعْظَمُهُ Ve burun deliklerinin mābeynine denir. Ve hatunun fercine denir. Ve tekūlu'l-ʿArab: رَكِبَ فُلَانٌ عُرْعُرَةً إِذَا سَاءَ خُلُقُهُ Yaʿnī "Hod-bīnlik ve hod-reʾylik eyledi" demektir. Maʿnā-yı evvelden meʾhūzdur ki kibr ve tereffuʿ cihetiyle muvāfakat eylemeyip serkeşlik eylediğinden kināyedir.

اَلْعَرْعَرَةُ [el-ʿarʿaret] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Bir adamın gözünü oyup çıkarmak maʿnāsınadır; yukālu: عَرْعَرَ عَيْنَهُ إِذَا اقْتَلَعَهَا Ve şişenin tıpasını çıkarmak maʿnāsınadır; yukālu: عَرْعَرَ صِمَامَ الْقَارُورَةِ إِذَا اسْتَخْرَجَهُ

عَرْعَرَةٌ [ʿarʿaret] İsm olur, şişenin ağzında olan tıpaya denir; bu maʿnāda ʿaynların zammıyla da cāʾizdir. Ve başın derisine denir. Ve

عَرْعَرَةٌ [ʿarʿaret] Irgalamak maʿnāsınadır; yukālu: عَرْعَرَ الشَّيْءَ إِذَا حَرَّكَهُ Ve sıbyān-ı ʿAraba mahsūs bir nevʿ laʿib ismidir.

اَلْعَرْعَرُ [el-ʿarʿar] (فَدْفَدٌ [fedfed] vezninde) Şecer-i serv ismidir ki Fārisiyyü'l-asldır, lākin meşhūru dağ servisi olacaktır ki dikenli ardıç taʿbīr olunur.

عَرْعَارِ [ʿarʿari] (ʿayn'ın fethi ve āhirinin kesr üzere bināsıyla) عَرْعَرَةٌ [ʿarʿaret] dedikleri laʿib-i mezkūrun ismidir.

عَرَارِ [ʿarāri] (قَطَامِ [ḳaṭāmi] vezninde) Bir öküzün adıdır; ve minhu'l-meselu: "بَاءَتْ عَرَارِ بِكَحْلٍ" [Ve] كَحْلٌ [kaḥl] فَحْلٌ [faḥl] veznınde başka bir öküzün adıdır ki bir gün birbiriyle süsüştüklerinde ikisi de helāk oldular. İki nesne birbiriyle berāber oldukta darb olunur.

اَلْعَارُورَةُ [el-ʿārūret] (قَارُورَةٌ [ḳārūret] veznınde) Uğursuz, meşʾūm adama denir; yukālu: هُوَ عَارُورَةٌ أَيْ مَشْؤُومٌ Ve hörgücü olmayan deveye denir; zāhiren bir ʿillet yā kesret-i istiʿmāl sebebiyle zāʾil olmuştur.

اَلْعُرَّى [el-ʿurrā] (ʿayn'ın zammıyla) Zevci gāʾib olan hatuna denir. Ve Cevherī'nin عَرَارَةُ [ʿarāret] māddesinde "Ve عَرَارَةُ [ʿarāret] bir feresin ismidir" demesi tashīftir, zīrā o feresin ismi عَرَادَةُ [ʿArādet] tir dāl'le, kezālik istişhād eylediği beytte dahi tashīftir, zāhiren İbn Fāris'in *Mucmel* nām kitābından ahz eylemiştir. Maʿahāzā İbn Fāris sahīh olmak üzere onu dāl-ı mühmele bābında resm eylemiştir. Şārih der ki Ebū Manṣūr dahi Cevherī gibi rā ile resm eylemiştir.

مَعَرَّةُ [Meᶜarret] (fetehātla) Ḥamā ile Ḥaleb beyninde bir belde adıdır. نُعْمَانٌ [Nuᶜmān] lafzına izāfetle مَعَرَّةُ النُّعْمَانِ [Meᶜarretu'n- Nuᶜmān] ile müştehirdir, "ن،ع،م" māddesinde mezkūrdur. Ve مَعَرَّةُ عَلْيَاءَ [Meᶜarretu ᶜAlyāʾ] onda bir mahalledir. Ve

مَعَرَّةُ [Meᶜarret] Ḥaleb'e bir merhale mesāfede bir sancak ismidir ki hālen مَعَرَّةُ مَصْرِينَ [Meᶜarretu Maṣrīn] ile müteᶜareftir. Ve Kefriṭāb kurbünde bir karye adıdır. Ve Efāmiye kurbünde bir karye adıdır. Ve

مَعَرُّ [Meᶜarr] (hā'sız) Şām ülkesinde on bir karye ismidir.

مَعَرِّينُ [Meᶜarrīn] (kesr-i rā-yı müşeddede ile) Nasībīn nevāhīsinde bir beldedir. Ve Şeyzer kazāsından bir karyedir. Ve Ḥamā kazāsında bir karyedir ki ondan olan dağda bir meşhed vardır, ziyāret olunur. Ve ᶜAzzāz şimālīsinde bir karye adıdır.

[ع ز ر]

اَلْعَزْرُ el-ᶜazr] (ᶜayn'ın fethi ve zā-yı muᶜcemenin sükūnuyla) Levm ve serzeniş eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: عَزَرَهُ عَزْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا لاَمَهُ Ve yardım eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: عَزَرَ فُلاَنًا إِذَا أَعَانَهُ Ve menᶜ eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: عَزَرَهُ إِذَا مَنَعَهُ Ve cimāᶜ eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: عَزَرَ جَارِيَتَهُ إِذَا جَامَعَهَا Ve bir adama bir iş üzere cebr ve ikrāh eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: عَزَرَهُ عَلَى الْأَمْرِ إِذَا أَجْبَرَهُ Ve bir adamı bāb-ı dīn ü millet ü ferāʾiz ve sāʾir ahkām-ı şerᶜiyye üzere tevkīf ve temkīn eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: عَزَرَ فُلاَنًا إِذَا وَقَفَهُ عَلَى بَابِ الدِّينِ وَالْفَرَائِضِ وَالْأَحْكَامِ Ve

عَزْرٌ [ᶜazr] Ekini biçilen tarlada bākī anız ve çayır makūlesini davar otarmak için sattıkta münᶜakid olan semen ve pahasına denir.

اَلتَّعْزِيرُ [et-taᶜzīr] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] veznin-de) Bu dahi levm ve tevbīh eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: عَزَّرَ فُلاَنًا إِذَا لاَمَهُ Ve teʾdīb eylemek maᶜnāsınadır ki hadd-i şerᶜīden nākıs darb etmekten ᶜibārettir, ᶜalā-kavlin eşedd-i darb ile darb eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: عَزَّرَ الْجَانِيَ إِذَا ضَرَبَهُ دُونَ الْحَدِّ أَوْ هُوَ أَشَدُّ الضَّرْبِ Ve bu nusret yāhūd menʾ maᶜnāsından meʾhūzdur. Ve bir kimseyi ululamak tevkīr ve taᶜzīm maᶜnāsınadır; yukālu: عَزَّرَ فُلاَنًا إِذَا فَخَّمَهُ وَعَظَّمَهُ Bu sūrette azdāddan olur. Ve bir adama bir husūsta yardım eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: عَزَّرَهُ إِذَا أَعَانَهُ Ve takviyet eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: عَزَّرَهُ إِذَا قَوَّاهُ Ve bir maglūba nusret eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: عَزَّرَهُ إِذَا نَصَرَهُ [Ve] نُصْرَةٌ [nuṣret] إِعَانَةٌ [iᶜānet]ten ahasstır.

اَلْعَزِيرُ [el-ᶜazīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bu dahi ekin biçildikten sonra yerinde kalan satılmış otluk pahasına denir.

اَلْعَزَائِرُ [el-ᶜazāʾir] ve

اَلْعَيَازِرُ [el-ᶜayāzir] (ᶜayn'ların fethiyle) Mugaylān misilli iri meşe ağaçlarından ve عَرْفَجٌ [ᶜarfec] ve ثُمَامٌ [ṯumām] makūlesinden kebīr olan eşcāra denir. Ve kerestelik kuru kesilmiş ağaçlara denir. Ve kesilip ve koptuktan sonra yerinde kalan ağaç bakiyyelerine denir. Ve bunların müfredleri mesmūᶜ değildir.

اَلْعَيْزَارُ [el-ᶜayzār] (بَيْطَارٌ [beyṭār] vezninde) Sulb ve şedīd olan şeyʾe denir. Ve cüst ve hafīfü'r-rūh gulāma denir. Ve bir güne sırça kadehe denir, ona عَيْزَرَانَةٌ [ᶜayzerānet] dahi derler.

أَبُو الْعَيْزَارِ [ebu'l-ᶜayzāri] Bir nevᶜ kuşun

künyesidir ki boynu uzun olur, sularda gezer, ʿalā-kavlin turna kuşuna denir.

اَلْعَوْزَرُ [el-ʿavzer] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Eşek kengeri dedikleri otun cebelī nevʿidir.

عَيْزَارٌ [ʿAyzār] (بَيْطَارٌ [beyṭār] vezninde) ve

عَيْزَارَةُ [ʿAyzāret] (hā'yla) ve

عَزْرَةُ [ʿAzret] (طَلْحَةُ [ṭalḥat] vezninde) ve

عَزْرَارٌ [ʿAzrār] (سَلْسَالٌ [selsāl] vezninde) ve

عَزْرَانُ [ʿAzrān] (سَحْبَانُ [saḥbān] vezninde) Esāmī-i ricāldendir.

اَلْعَزْوَرُ [el-ʿazver] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Bed-hūy adama denir. Ve deyyūs ve kuramsak kimseye denir; yukālu: هُوَ عَزْوَرٌ أَيِ السَّيِّءُ الْخُلُقِ وَكَذَا الدَّيُّوثُ Ve

عَزْوَرٌ [ʿAzver] Medīne'den öte Cuḥfe nām mevziʿin ʿakabesi ismidir ki üzerinden Mekke'ye ʿazīmet olunur.

اَلْعَزْوَرَةُ [el-ʿazveret] (حَيْدَرَةٌ [ḥayderet] vezninde) Tepeye denir, أَكَمَةٌ [ekemet] maʿnāsına. Ve

عَزْوَرَةُ [ʿAzveret] Mekke kurbünde bir mevziʿ yāhūd ehl-i Medīne'nin Baṭhā-i Mekke'ye sālik yollarında bir ʿakabenin ismidir.

عَازَرُ [ʿĀzer] (هَاجَرُ [hācer] vezninde) ʿĪsā nebī ʿalā nebiyyinā ve ʿaleyhi's-selām hazretlerinin ihyā eyledikleri recülün adıdır.

عُزَيْرٌ [ʿUzeyr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde ki) İsm-i aʿcemīdir; hiffeti içün munsarıf olur, yaʿnī لُوطٌ [Lūṭ] ve نُوحٌ [Nūḥ] kabīlinden olur, zīrā عَزْرٌ [ʿazr]in musaggarı veznindedir. Şārih der ki عُزَيْرٌ [ʿUzeyr] ism-i ʿİbrānīdir, bir peygamberin ismidir, enbiyā-i Benī İsrāʾīl'dendir.

اَلْعَيْزَارَةُ [el-ʿAyzāret] (ʿayn'ın fethiyle) Ḳays nām şāʿirin vālidesi adıdır.

[ع س ر]

اَلْعُسْرُ [el-ʿusr] (ʿayn'ın zammıyla) ve

اَلْعُسُرُ [el-ʿusur] (zammeteynle) ve

اَلْعَسَرُ [el-ʿaser] (fethateynle) ve

اَلْمَعْسُورُ [el-maʿsūr] (مَعْقُولٌ [maʿḳūl] vezninde) Bir iş güç ve düşvār olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَسِرَ الْأَمْرُ عُسْرًا وَعُسُرًا وَعَسَرًا وَمَعْسُورًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ ضِدُّ يَسُرَ ve yukālu: عَسُرَ الْأَمْرُ عُسْرًا وَعَسَارَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ

اَلْعُسْرَةُ [el-ʿusret] (ʿayn'ın zammıyla) ve

اَلْمَعْسَرَةُ [el-maʿseret] (mīm'in ve sīn'in fethiyle) ve

اَلْمُعْسَرَةُ [el-muʿseret] (sīn'in zammıyla) ve

اَلْعُسْرَى [el-ʿusrā] (بُشْرَى [buşrā] vezninde) İsmlerdir, güçlük ve çaparızlık maʿnāsınadır; yukālu: فِي هَذَا الْأَمْرِ عُسْرَةٌ وَمَعْسَرَةٌ وَمُعْسَرَةٌ وَعُسْرَى خِلَافُ الْمَيْسَرَةِ Ve fakr ve ihtiyāc hāletine ıtlāk olunur, niteki mukābilleri servet ve gınāya ıtlāk olunur. Şārih der ki يُسْرَى [yusrā] أَيْسَرُ [eyser]in dahi müʾennesi olur.

اَلْعَسِرُ [el-ʿasir] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) bāb-ı rābiʿden ve

اَلْعَسِيرُ [el-ʿasīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) bāb-ı hāmisten sıfatlardır, düşvār olan işe denir; yukālu: أَمْرٌ عَسِرٌ وَعَسِيرٌ ضِدُّ يَسِيرٍ Ve saht ve şedīd olan, ʿalā-kavlin şūm ve menhūs olan vakte ıtlāk olunur, أَعْسَرُ [aʿser] gibi; ke-mā se-yuzkeru. Ve çepreşik olan işe ıtlāk olunur; yukālu: حَاجَةٌ عَسِرٌ وَعَسِيرٌ أَيْ مُتَعَسِّرَةٌ Ve

عَسِرٌ [ʿasir] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Tabīʿati çaparız, bed-mizāc adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ عَسِرٌ أَيْ بَيِّنُ الْعَسَرِ شَكِسٌ Ve

عَسِيرٌ [ʿasīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Şol

ʿacemī nākaya ıtlāk olunur ki henüz baş bilmemekle taʿlīm için burundalık geçirilip binilmeye şürūʿ oluna. Ve

عَسِرٌ [ʿasir] عَسِيرٌ [ʿasīr] gibi henüz baş bilmeyen erkek deveye denir. Ve

عَسِيرٌ [ʿasīr] Gebe olacak senesinde kısır kalmış nākaya denir. Ve seğirtirken kuyruğunu kaldırır olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ عَسِيرٌ إِذَا كَانَتْ تَرْفَعُ ذَنَبَهَا فِي عَدْوِهَا

اَلْأَعْسَرُ [el-aʿser] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Bu dahi saht ve şedīd yāhūd uğursuz vakte vasf olur; yukālu: يَوْمٌ عَسِرٌ وَعَسِيرٌ وَأَعْسَرُ أَيْ شَدِيدٌ أَوْ شُؤْمٌ Ve

أَعْسَرُ [aʿser] Solak adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَعْسَرُ إِذَا كَانَ يَعْمَلُ بِشِمَالِهِ Müʾennesinde عَسْرَاءُ [ʿasrāʾ] denir. Ve

أَعْسَرُ يَسَرٌ [aʿseru yeserun] (yā'nın ve sīn'in fethiyle) Sağıyla ve soluyla işleyen adama denir; yukālu: يُقَالُ رَجُلٌ أَعْسَرُ يَسَرٌ إِذَا كَانَ يَعْمَلُ بِيَدَيْهِ جَمِيعًا

اَلتَّعَسُّرُ [et-teʿassur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) ve

اَلتَّعَاسُرُ [et-teʿāsur] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Bir iş sarplanıp güçlenmek maʿnāsınadır; tekūlu: تَعَسَّرَ عَلَيَّ الْأَمْرُ وَتَعَاسَرَ إِذَا اشْتَدَّ وَالْتَوَى Ve

تَعَسُّرٌ [teʿassur] Bir kelām çepreşik ve müştebih olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَعَسَّرَ الْقَوْلُ إِذَا الْتَبَسَ

اَلْإِسْتِعْسَارُ [el-istiʿsār] Bu dahi bir iş çaparızlanmakla güçlenmek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَعْسَرَ الْأَمْرُ إِذَا اشْتَدَّ وَالْتَوَى Ve bir şeyʾin ʿusrete dūçār olmasını istemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَعْسَرَهُ إِذَا طَلَبَ مَعْسُورَهُ

اَلْعَسْرُ [el-ʿasr] (كَسْرٌ [kesr] vezninde) ve

اَلْعُسْرُ [el-ʿusr] (ʿayn'ın zammıyla) Borçlunun pek teng-destliği hālinde tekāzā ve muʾāhaze eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَسَرَ الْغَرِيمَ عَسْرًا وَعُسْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا طَلَبَ مِنْهُ عَلَى عُسْرَةٍ Ve zamān saht ve düşvār olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: عَسَرَ الزَّمَانُ إِذَا اشْتَدَّ Ve kabz olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: عَسَرَ عَلَيْهِ مَا فِي الْبَطْنِ إِذَا لَمْ يَخْرُجْ Ve bir adama muhālefet eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: عَسَرَ عَلَيْهِ إِذَا خَالَفَهُ Ve bir adamın sol cānibinden gelmek maʿnāsınadır; tekūlu: عَسَرَنِي فُلَانٌ أَيْ جَاءَ عَنْ يَسَارِي Ve

عُسْرٌ [ʿusr] ve

عَسَرَانٌ [ʿaserān] (fetehātla) Nāka seğirtirken kuyruğunu kaldırmak maʿnāsınadır; yukālu: عَسَرَتِ النَّاقَةُ عُسْرًا وَعَسَرَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا رَفَعَتْ ذَنَبَهَا فِي عَدْوِهَا

اَلْإِعْسَارُ [el-iʿsār] (hemzenin kesriyle) Bu dahi fakīr ve bī-nevā olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْسَرَ الرَّجُلُ إِذَا افْتَقَرَ Ve borçluya begāyet teng-destliği vaktte muʾāhaze ve tekāzā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَعْسَرَ الْغَرِيمَ بِمَعْنَى عَسَرَهُ Ve vilādet hāleti sarplanıp düşvār olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْسَرَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا عَسُرَ عَلَيْهَا وِلَادُهَا Ve nāka senesinde doğurmayıp kısır kalmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْسَرَتِ النَّاقَةُ إِذَا اعْتَاطَتْ فِي عَامِهَا فَلَمْ تَحْمِلْ

اَلْمُعَاسَرَةُ [el-muʿāseret] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir adama çetinlik eylemek ve çaparızlıkla muʿāmele kılmak maʿnāsınadır; yukālu: عَاسَرَهُ إِذَا عَامَلَهُ بِالْعُسْرَةِ

اَلتَّعْسِيرُ [et-taʿsīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi bir adama muhālefet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَسَّرَ عَلَيْهِ إِذَا خَالَفَهُ Ve bir adamın sol tarafından gelmek maʿnāsınadır; tekūlu: عَسَّرَنِي فُلَانٌ إِذَا جَاءَ عَنْ يَسَارِكَ

اَلْعَسَرُ [el-ʿaser] (fethateynle) Bed-hūyluk, شِكَاسَةٌ [şikāset] maʿnāsınadır. Ve bir adam

solak olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَسِرَ الرَّجُلُ وَالْمَرْأَةُ عَسَرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ أَعْسَرَ

اَلْعَسْرَاءُ [el-ʿasrāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Solak hatuna denir. Ve kanatları uçlarında ak yelekleri olan tavşancıl kuşuna denir. Ve sol kanadının yelekleri sağından çok olan tavşancıla denir. Ve kanadın mukaddeminde olan beyāz yeleklere denir, kādime-i beyzāʾ maʿnāsına. Ve

عَسْرَاءُ [ʿAsrāʾ] Zaʿīfü'r-rivāyet ʿAlī b. Muḥammed b. ʿĪsā el-Ḫayyāṭ nām muhaddisin vālidesi ismidir.

اَلْإِعْتِسَارُ [el-iʿtisār] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Henüz baş öğrenmedik tor nākaya burundalık ve yular takıp binmek maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَسَرَ النَّاقَةَ إِذَا أَخَذَهَا رَيْضًا فَخَطَمَهَا وَرَكِبَهَا Ve bir adam kerh ve cebr ile oğlunun mahsūs mālından almak maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَسَرَ فُلَانٌ مِنْ مَالِ وَلَدِهِ إِذَا أَخَذَ مِنْهُ كَرْهًا

اَلْعَوْسَرَانَةُ [el-ʿavserānet] ve

اَلْعَيْسَرَانَةُ [el-ʿayserānet] (ʿayn'ların fethiyle) Baş öğrenmeden rükūb olunan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ عَوْسَرَانَةٌ وَعَيْسَرَانَةٌ أَيْ عَسِيرٌ

اَلْعَيْسُرَانُ [el-ʿaysurān] (sīn'in zammıyla) ve

اَلْعَيْسُرَانِيُّ [el-ʿaysurāniyy] (yā-yı müşeddede ile) Baş öğrenmeden binilen erkek deveye denir. Ve

عَيْسُرَانٌ [ʿaysurān] Bir nebāt adıdır. Ve

اَلْعَاسِرُ [el-ʿāsir] Seğirtirken kuyruğunu kaldırır olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ عَاسِرٌ إِذَا كَانَتْ تَرْفَعُ ذَنَبَهَا فِي عَدْوِهَا

اَلْعَسَرَةُ [el-ʿaseret] (fetehātla) Bu dahi kādime-i beyzāʾ maʿnāsınadır ki mukaddem-i cenāhta olan ak yeleklerdir.

اَلْعَسْرَى [el-ʿasrā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde ve بُشْرَى [buşrā] vezninde zebān-zeddir) Bir nevʿ meʾkūl nebāt adıdır.

جَيْشُ الْعُسْرَةِ [ceyşu'l-ʿusret] Güçlük ʿaskeri demektir. Tebūk gazvesine ʿāzim oan ʿasker-i Sultānü'l-enbiyā'ya ıtlāk olunmuştur, ʿaleyhi's-salātu ve's-selām, zīrā havānın kemāl-i harāreti hengāmında ʿazīmet eylemeleriyle sefer-i mezbūr begāyet düşvār olmuş idi.

اَلْعِسْرُ [el-ʿİsr] (ʿayn'ın kesriyle) Cinn tāʾifesinden bir kabīlenin yāhūd bir arzın adıdır ki onda cinn tāʾifesi sākin olurlar. Ve baʿzen ʿayn'ı meftūh ederler.

اَلْعُسَارَاتُ [el-ʿusārāt] (ʿayn'ın zammıyla) ve

اَلْعُسَارَى [el-ʿusārā] (سُكَارَى [sukārā] vezninde) Birbirinin ʿakibinde yürüyüp giden cemāʿate denir; yukālu: جَاءَ الْقَوْمُ عُسَارَاتٍ وَعُسَارَى أَيْ بَعْضُهُمْ فِي إِثْرِ بَعْضٍ

اَلْعَسِيرُ [el-ʿAsīr] (şārihin tasvībi üzere أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bir kuyu ismidir ki Fahr-i ʿālem sallallāhu ʿaleyhi ve sellem hazretleri ona يَسِيرَةٌ [Yesīret] tesmiye eylediler.

اَلْعَوْسَرَانِيَّةُ [el-ʿavserāniyyet] (ʿayn'ın fethiyle) Seğirtirken kuyruğunu kaldırmak ʿādeti olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ عَوْسَرَانِيَّةٌ إِذَا كَانَتْ مِنْ دَأْبِهَا تَعْسِيرُ ذَنَبِهَا إِذَا عَدَتْ وَرَفْعُهُ

اَلْعُسَارِيَاتُ [el-ʿusāreyāt] (ʿayn'ın zammıyla) Dardağan ve tārümār cemāʿate denir; yukālu: ذَهَبُوا عُسَارَيَاتٍ أَيْ مُتَفَرِّقِينَ فِي كُلِّ وَجْهٍ

اَلْمِعْسَرُ [el-miʿser] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Borçluya tazyīk ve tekāzā eder olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مِعْسَرٌ أَيْ مُقَعِّطٌ عَلَى غَرِيمِهِ

غَزْوَةُ ذِي الْعُسَيْرَةِ [Ġazvetu Ẕi'l-ʿUseyret] (şīn-i muʿceme ile) Aʿref ve eşherdir.

[ع س ب ر]

اَلْعُسْبُرُ [el-ʿusbur] (bā-yı muvahhade ile قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) Kaplana denir, نَمِرٌ [nemir] gibi. Müʾennesinde عُسْبُرَةٌ [ʿusburet]

denir.

اَلْعُسْبُورُ [el-ʿusbūr] (زُنْبُورٌ [zunbūr] veznin-de) ve

اَلْعُسْبُورَةُ [el-ʿusbūret] (hā'yla) Erkek köpek kurt ile çiftleştikte beynlerinde mütevellid olan eniğe denir. Ve

عُسْبُرٌ [ʿusbur] ve

عُسْبُورَةٌ [ʿusbūret] Soy ve cüst ve revende nākaya denir.

[ع س ج ر]

اَلْعَيْسَجُورُ [el-ʿaysecūr] (حَيْزَبُونٌ [ḥayzebūn] vezninde) Sulb ve dayangan nākaya denir. Ve cüst ve revende olanına denir. Ve cinn tāʾifesinin pek habīsine denir, سِعْلَاةٌ [siʿlāt] maʿnāsına, koncoloz taʿbīr olunur.

اَلْعَسْجَرَةُ [el-ʿasceret] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Dike dike şiddetle bakmak maʿnāsınadır; yukālu: عَسْجَرَ إِلَيْهِ إِذَا نَظَرَ إِلَيْهِ نَظَرًا شَدِيدًا Ve develer bir düzeye yürüyüp gitmek maʿnāsınadır; yukālu: عَسْجَرَتِ الْإِبِلُ إِذَا اسْتَمَرَّتْ فِي سَيْرِهَا Ve eti tuzlamak maʿnāsınadır; yukālu: عَسْجَرَ اللَّحْمَ إِذَا مَلَّحَهُ Ve hubs ve fesād maʿnāsına ism olur; yukālu: فِي سَجِيَّتِهِ عَسْجَرَةٌ أَيْ خُبْثٌ وَفَسَادٌ

اَلْعَسْجَرُ [el-ʿascer] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Tuza denir. Ve bir mevziʿ adıdır.

[ع س ق ر]

اَلْمُتَعَسْقِرُ [el-muteʿasḳir] (ḳāf'la مُتَدَحْرِجٌ [mutedaḥric] vezninde) Her hādiseden binā-yı sabr u sebātı mütezelzil olmayan celādetli sābit ve sabūr adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُتَعَسْقِرٌ أَيْ جَلْدٌ صَبُورٌ

[ع س ك ر]

اَلْعَسْكَرُ [el-ʿasker] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Cemʿ maʿnāsınadır ki müctemiʿ olan benī ādeme denir, Türkīde çeri taʿbīr olunur. Ve mutlakan kesīr olan şeyʾe denir. Ve lafz-ı mezbūr Fārisīdir. Ve

عَسْكَرُ اللَّيْلِ [ʿaskeru'l-leyl] Gecenin zulmetine ıtlāk olunur; yukālu: هَزَمَ النَّهَارُ عَسْكَرَ اللَّيْلِ أَيْ ظُلْمَتَهُ

اَلْعَسْكَرَانِ [el-ʿaskerān] ʿArafāt ile Minā'ya ıtlāk olunur.

اَلْعَسْكَرَةُ [el-ʿaskeret] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Be-gāyet şiddet ve kaht ve müzāyakaya denir. Ve

عَسْكَرَةٌ [ʿaskeret] Masdar olur; gece pek zulmet basıp çökmek maʿnāsına; yukālu: عَسْكَرَ اللَّيْلُ إِذَا تَرَاكَمَتْ ظُلْمَتُهُ Ve nās etrāftan gelip birikmek, ʿalā-kavlin kaht ve şiddete uğramak maʿnāsınadır; yukālu: عَسْكَرَ الْقَوْمُ إِذَا تَجَمَّعُوا أَوْ وَقَعُوا فِي شِدَّةٍ

اَلْمُعَسْكَرُ [el-muʿasker] (مُدَحْرَجٌ [mudaḥrec] vezninde) İsm-i mekāndır, leşker-gāh maʿnāsınadır.

عَسْكَرٌ [ʿAsker] (جَعْفَرٌ [caʿfer] veznin-de) Neysābūr'da bir mahalle adıdır. Ve Mışır'da bir mahalledir; muhaddisīnden Muḥāmmed b. ʿAlī ve Ḥasen b. Reşīḳ el-ʿAskeriyyān oradandır. Ve Remle'de ve Başra'da birer mahalledir. Ve Ḫuzistān vilāyetinde bir beldedir; üdebādan Ḥuseyn b. ʿAbdullāh ve Ḥasen b. ʿAbdullāh oradandır. Ve Nābulus türābında bir mevziʿ adıdır. Ve Ḳaryeteyn nām kazāda bir hısn adıdır. Ve Mışır'da bir karyedir. Ve Surremen-reʾā şehrinin ismidir, zīrā Muʿtaşim Halīfe ona ʿasker īvā eylemek için binā eyledi; Ebu'l-Ḥasen ʿAlī b. Muḥammed b. ʿAlī b. Mūsā b. Caʿfer eṣ-Ṣādıḳ ve veled-i emcedleri Ḥasen el-İmāmān el-ʿAskeriyyān orada vefāt eylemeleriyle oraya nisbet olundular. Ve

عَسْكَرُ الْمَهْدِيِّ [ʿAskeru'l-Mehdiyy] ve

عَسْكَرُ الْمَنْصُورِ [ʿAskeru'l-Manṣūr] Bağdād'da birer mevziʿdir. Ve

عَسْكَرٌ [ʿAsker] ve

عَسَاكِرُ [ʿAsākir] Esāmīdendir.

[ع ش ر]

اَلْعَشَرَةُ [el-ʿaşeret] (ʿayn'ın ve şīn'in fethiyle) ʿUkūd-ı aʿdādın evvelinin yaʿnī evvel mertebesinin ismidir ki on taʿbīr olunur, Fārisīde deh denir.

Mütercim der ki *Miṣbāḥ*'tan ve sāʾir usūlden müstefād olduğu üzere eğer maʿdūd müʾennes olur ise ism-i ʿaded tecrīd olunur istiskālen ve eğer ve müzekker olursa hāʾ ilhāk olunur, ثَلَاثَةُ رِجَالٍ ve عَشْرُ نِسْوَةٍ ve ثَلَاثُ نِسْوَةٍ ve عَشَرَةُ رِجَالٍ gibi. Ve selāseden ona kadar maʿdūdun müfredi müzekker ise hāʾ ilhāk ve müʾennes ise hazf olunur. Ve عَشَرَةٌ [ʿaşeret]ten ثَلَاثَةَ عَشَرَ [selāsete ʿaşer]e kadar müzekkerinde إِثْنَا عَشَرَ ve أَحَدَ عَشَرَ denir şīn'in fethiyle ve hāʾsız ve müʾennesinde إِحْدَى عَشَرَةَ ve إِثْنَتَا عَشَرَةَ denir hāʾyla ve şīn'in fethiyle. Ve ثَلَاثَةَ عَشَرَ [selāsete ʿaşer]den تِسْعَةَ عَشَرَ [tisʿate ʿaşer]e kadar müzekkerde عَشْرٌ [ʿaşr]den hāʾyı hazf ve sadrına ilhāk ve şīn'i meftūh ve ismeyni feth üzere mebnī olarak ism vāhid olur. Ve müʾennesinde hāʾyı sadrdan hazf ve عَشْرٌ lafzına ilhāk ve şīn'i sākin olur, meksūr olmak dahi cāʾizdir, meselā تَمَّ الْكِتَابُ فِي عَامِ سَبْعَةَ عَشَرَ وَفِي سَنَةِ تِسْعَ عَشْرَةَ ʿunvānında resm olunur. Ve baʿzı lügat-ı ʿArabda عَشْرٌ lafzının şīn'ini mutlakan iskān ederler, tūl-i ism ve kesret-i harekāta mebnī tahfīf için. Ve ʿArabların meselā سِرْنَا عَشْرًا kavllerinden murād عَشْرَ لَيَالٍ مَعَ الْأَيَّامِ dir. Burada müʾennes müzekker üzere taglīb olundu, ʿadedin elsinede kesret-i deverānına mebnī; ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿يَتَرَبَّصْنَ بِأَنْفُسِهِنَّ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا﴾ İntehā.

اَلْعَشْرُ [el-ʿaşr] (ʿayn'ın fethi ve şīn'in sükūnuyla) On ʿadedden birini almak maʿnāsınadır ki ʿöşr almak ve deh-yek almak taʿbīr olunur. Yāhūd dokuza bir ʿaded ziyāde edip on eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَشَرَهُ عَشْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَخَذَ وَاحِدًا مِنْ عَشَرَةٍ أَوْ زَادَ وَاحِدًا عَلَى تِسْعَةٍ Ve bir cemāʿatin onuncusu olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَشَرَ الْقَوْمَ إِذَا صَارَ عَاشِرَهُمْ

اَلْعَاشِرُ [el-ʿāşir] Bir ʿadedin onuncusuna denir, niteki تَاسِعٌ [tāsiʿ] ve ثَامِنٌ [ṯāmin] dokuzuncu ve sekizinci demektir. Fārisīde ʿadedin āhirlerine mīm ziyāde ederler, yekum ve heştum ve dehum gibi.

اَلْعُشَارِيُّ [el-ʿuşāriyy] (غُرَابِيٌّ [ġurābiyy] vezninde) Tūlü on zirāʿ olan şeyʾe denir; yukālu: ثَوْبٌ عُشَارِيٌّ إِذَا كَانَ طُولُهُ عَشَرَةَ أَذْرُعٍ

اَلْعَاشُورَاءُ [el-ʿāşūrāʾ] ve

اَلْعَشُورَاءُ [el-ʿaşūrāʾ] (eliflerin meddi ve kasrıyla) ve

اَلْعَاشُورُ [el-ʿāşūr] (كَافُورٌ [kāfūr] vezninde) Muharremü'l-harāmın onuncu, ʿalākavlin dokuzuncu gününe denir, zikri ātī yevm-i vird-i baʿīrden meʾhūz olmakla bir hisābda yine onuncu olur; yukālu: صَامَ الْعَاشُورَاءَ وَالْعَشُورَاءَ بِالْمَدِّ وَالْقَصْرِ وَالْعَاشُورَ أَيْ عَاشِرَ الْمُحَرَّمِ أَوْ تَاسِعَهُ

اَلْعِشْرُونَ [el-ʿişrūn] (ʿayn'ın kesriyle) عَشْرَتَانِ [ʿaşretān] ismidir, yaʿnī iki kerre on ʿadedin ismidir ki yirmi taʿbīr olunur. Zikri ātī عِشْرٌ [ʿişr] kelimesine münāsebeti için ʿayn'ı meksūr olmuştur yāhūd āhādī olan إِثْنَانِ lafzının evveli meksūr olmakla ıttırāden meksūr kılınmıştır, niteki ثَلَاثُونَ [selāsūn] ve أَرْبَعُونَ [erbaʿūn] ve خَمْسُونَ [ḫamsūn] ve سَبْعُونَ [sebʿūn] ve ثَمَانُونَ [semānūn] kelime-

lerinde āhādlarına muvāfakaten meftūh kılınmıştır ve سِتُّونَ [sittūn] ve تِسْعُونَ [tisʿūn] kelimelerinde meksūr kılınmıştır. Ve عِشْرُونَ [ʿişrūn] yirmi ʿadedin mecmūʿuna ve yirminciye ıtlāk olunur. Meʾhāzı ve cemʿ sīgasıyla vürūdunun vechi ʿan-karīb mebsūttur.

اَلْعَشْرَنَةُ [el-ʿaşrenet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir ʿadedi yirmi kılmak maʿnāsınadır. Ve bu tasrīf nevādirdendir, عِشْرِين [ʿişrīn]den ahz ve tasarruf olunmuştur; yukālu: عَشْرَنَ الشَّيْءَ عَشْرَنَةً إِذَا جَعَلَهُ عِشْرِينَ

اَلْعَشِيرُ [el-ʿaşīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) عَشَرَةٌ [ʿaşeret]in eczāsından bir cüzʾe denir ki onda bir taʿbīr olunur. Cemʿi أَعْشِرَاءُ [aʿşirāʾ] gelir, نَصِيبٌ [naṣīb] ve أَنْصِبَاءُ [enṣibāʾ] gibi. Şārih der ki burada teşvīş yāhūd iskāt vardır, zīrā muktezā-yı siyāk-ı ʿibāre عُشُورٌ [ʿuşūr] ve أَعْشَارٌ [aʿşār] عَشِيرٌ [ʿaşīr]in cemʿi olmağı muktezīdir, bunlar ise عَشْرٌ [ʿaşr] in cemʿleridir; عَشِيرٌ [ʿaşīr]in cemʿi أَعْشِرَاءُ [aʿşirāʾ]dır. İntehā. Ve

عَشِيرٌ [ʿaşīr] Bir adamın karīb ve sadīkına ıtlāk olunur; عِشْرَةٌ [ʿişret]ten meʾhūzdur. Cemʿi عُشَرَاءُ [ʿuşerāʾ] gelir, كُرَمَاءُ [kuremāʾ] vezninde; yukālu: هُوَ عَشِيرُهُ أَيْ قَرِيبُهُ وَصَدِيقُهُ Ve zevcenin zevcine ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ عَشِيرُهَا أَيْ زَوْجُهَا Ve bir adamın hem-dem ve hem-ülfeti olan kimseye denir; yukālu: هُوَ عَشِيرُهُ أَيْ مُعَاشِرُهُ Ve

عَشِيرٌ [ʿaşīr] Misāha-i arz hisābında قَفِيزٌ [ḳafīz]in onda bir bölüğüne denir; قَفِيزٌ [ḳafīz] bir dönüm tarlaya denir ki altmış arşın tūl ve altmış arşın ʿarzı müştemil olur. Ve

عَشِيرٌ [ʿaşīr] Sırtlan dedikleri cānverin āvāzına denir.

اَلْمِعْشَارُ [el-miʿşār] عَشِيرٌ [ʿaşīr] ile maʿnā-yı evvelde mürādiftir ki onda bir demektir; yukālu: أَخَذَ الْعَاشِرُ الْمِعْشَارَ وَهُوَ جُزْءٌ مِنَ الْعَشَرَةِ

Şārih der ki kusūrda مِرْبَاعٌ [mirbāʿ] ile مِعْشَارٌ [miʿşār]dan gayrı mifʿāl yoktur. Ve ʿinde'l-baʿz مِعْشَارٌ [miʿşār] عُشْرُ عَشِيرٍ [ʿuşru ʿaşīr]e denir. Ve عَشِيرٌ [ʿaşīr] عُشْرُ الْعُشْرِ [ʿuşru'l-ʿaşr]dir. Buna göre مِعْشَارٌ [miʿşār] binde bir olur. İntehā. Ve

مِعْشَارٌ [miʿşār] Sütü firāvān olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ مِعْشَارٌ إِذَا كَانَ يَغْزُرُ لَبَنُهَا

اَلْعُشْرُ [el-ʿuşr] (ʿayn'ın zammıyla) Bu dahi ʿadedin onda birine denir; yukālu: أَخَذَ الْعَاشِرُ عُشْرَ أَمْوَالِهِ وَهُوَ جُزْءٌ مِنْ عَشَرَةٍ Cemʿi عُشُورٌ [ʿuşūr] ve أَعْشَارٌ [aʿşār] gelir. Ve

عُشْرٌ [ʿuşr] Nākalara denir ki memelerinde süt bir hoşça birikmeksizin azca azca idrār ederler olalar. Bunda gūyā ki عَاشِرَةٌ [ʿāşiret] in cemʿidir; yukālu: نُوقٌ عُشْرٌ إِذَا صَارَتْ تُنْزِلُ الدِّرَّةَ الْقَلِيلَةَ مِنْ غَيْرِ أَنْ تَجْتَمِعَ

اَلْعَشْرُ [el-ʿaşr] (نَشْرٌ [neşr] vezninde) ve

اَلْعُشُورُ [el-ʿuşūr] (ظُهُورٌ [ẓuhūr] vezninde) ʿÖşr-i emvāl almak maʿnāsınadır; yukālu: عَشَرَ الْقَوْمَ عَشْرًا وَعُشُورًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَخَذَ عُشْرَ أَمْوَالِهِمْ

اَلتَّعْشِيرُ [et-taʿşīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi mālın ʿöşrünü almak maʿnāsınadır; yukālu: عَشَّرَ الْقَوْمَ إِذَا أَخَذَ عُشْرَ أَمْوَالِهِمْ Ve eşek kısmı bir solukta on kerre vasl ve terdīd ile anırmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: عَشَّرَ الْحِمَارُ إِذَا تَابَعَ النَّهِيقَ عَشْرًا وَالْغُرَابُ نَعَقَ كَذَلِكَ Ve nāka عُشَرَاءُ [ʿuşerāʾ] olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَشَّرَتِ النَّاقَةُ إِذَا صَارَتْ عُشَرَاءَ Ke-mā se-yuzkeru.

اَلْعَشَّارُ [el-ʿaşşār] (عَطَّارٌ [ʿaṭṭār] vezninde) ʿÖşr-i emvāl-i nāsı kabz eden voyvodaya ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ عَشَّارُ الْقَوْمِ أَيْ قَابِضُ عُشْرِ أَمْوَالِهِمْ

اَلْعِشْرُ [el-ʿişr] (ʿayn'ın kesriyle) Deve kısmı su içtiği günün onuncu günü su içmek için suya gelmeğe denir yāhūd dokuzuncu günü gelmesine denir ki deveyi sekiz gün dokuz gece sudan alıkoyup dokuzuncu günü suya getirirler. Pes içtiği günden hisābla yine onuncusu olur. Ve

عِشْرٌ [ʿişr] Onuncu yāhūd dokuzuncu günü suya gelmeğe ıtlāk olunduğu için ʿaded-i maʿhūda yaʿnī yirmi ʿadede tesniye bünyesiyle عَشْرَيْنِ [ʿaşreyn] ıtlāk eylemeyip belki ʿalā-kile't-takdīreyn iki dokuzdan hāsıl olan on sekize عَشْرَانِ [ʿaşrān] iʿtibār ve üçüncü suya gelmek müddeti ki ikinciye zamm ile yirmi altı olacaktır, ondan on dokuzu ve yirmiyi ki ʿaded-i mezkūrun baʿzıları olacaktır. عَشْرٌ [ʿaşr] tamām iʿtibārıyla üç عَشْرٌ [ʿaşr] ʿadd edip mecmūʿuna cemʿ sīgasıyla عِشْرِينَ [ʿişrīn] ıtlāk eylediler. Niteki ﴿اَلْحَجُّ أَشْهُرٌ مَعْلُومَاتٌ﴾ āyet-i kerīmesinde şehrin bir mikdār gününe ki on gün olacaktır, شَهْرٌ [şehr] ıtlāk olunmuştur. Pes işbu kavl-i sānīye göre yirmi ʿadede mevzūʿ olan عِشْرِينَ [ʿişrīn] lafzı müfred olmayıp belki devenin dokuz günde bir suya gelmesinin ismi olan عِشْرٌ [ʿişr] lafzından meʾhūz olmakla ʿaded-i mezbūr ondan ferʿ ve mukayyedi mutlakta istiʿmāl kabīlinden olur.

Ḳāmūs'un bu mahalli dahi maʿdūd matrah-ı enzār olan makāmlardan olmakla bir mikdār dahi bast olundu. Maʿlūm ola ki ʿArablar deve kısmını suya her gün götürüp suvarırlarsa سَقَيْنَاهَا رَفْهًا derler. Ve eğer gün aşırı götürürlerse, سَقَيْنَاهَا غِبًّا derler. Ve eğer otlakta iki gün ikāme ve üçüncü günü götürürlerse سَقَيْنَاهَا رِبْعًا derler, mukaddem ve muʾahhar içtiği iki günü dahi hisāb ederler. Onun için ثِلْثًا demezler. Hattā bir gün tutup iki gün boşlayıp üçüncü günü tutan sıtmaya حُمَّى الرِّبْعِ ıtlāk ederler. Kaldı ki deve kısmının susuzluğu müddetin tamāmı gāliben sekiz gün olur. Dokuzuncu günü ki şürb-i evvelin onuncusu olur, suya götürürlerse سَقَيْنَاهَا عِشْرًا derler. Pes عِشْرٌ [ʿişr] dāʾimā dokuz gün olur. Ve on sekize kadar سَقَيْنَاهَا رِفْهًا بَعْدَ عِشْرٍ derler. Pes müʾellifin اَلْعِشْرُ وِرْدُ الْإِبِلِ اَلْيَوْمَ الْعَاشِرَ kavlinden murādı suya gelmediği sekiz gün ve mukaddem içtiği bir günden ʿibāret olmakla mecmūʿu dokuz gün olup onuncu günü gelmesi olur. Ve onuncu gün bir iʿtibār ile dokuz ve bir iʿtibār ile on olur. Onun için burada أَوِ التَّاسِعُ kavlindeki أَوْ kelimesi وَالْعِشْرُونَ وِرْدُ الْإِبِلِ أَيْ وُرُودُهَا الْمَاءَ لِتَشْرَبَهُ الْيَوْمَ الْعَاشِرِ أَوِ التَّاسِعِ أَيْ فِي الْيَوْمِ الْعَاشِرِ أَوِ التَّاسِعِ فَالتَّرْدِيدُ لِلتَّخْيِيرِ وَلِهَذَا أَيْ وَلِكَوْنِهِ عِبَارَةً عَنْ تِلْكَ الْأَيَّامِ التِّسْعَةِ لَمْ يَقُلْ بِصِيغَةِ الْمَجْهُولِ عِشْرَيْنِ أَيْ لِعَدَمِ تَعْيِينِ الْعَاشِرِ لِوُرُودِ الْإِبِلِ وَاحْتِمَالِ التَّاسِعِ أَيْضًا لَمْ يُسَمُّوا الْعَدَدَ الْمَعْهُودَ بِصِيغَةِ التَّثْنِيَةِ فَلَمْ يَقُولُوا عِشْرَيْنِ بِفَتْحِ الرَّاءِ وَقَالُوا عِشْرِينَ بِصِيغَةِ الْجَمْعِ بِكَسْرِ الرَّاءِ جَعَلُوا ثَمَانِيَةَ عَشَرَ يَوْمًا عِشْرِيْنِ بِفَتْحِ الرَّاءِ يَعْنِي اعْتَبَرُوا وُرُودَ الْإِبِلِ لِلْمَاءِ فِي كُلِّ تِسْعَةِ أَيَّامٍ فَجَمَعُوا وِرْدَيْنِ فَحَصَلَ ثَمَانِيَةَ عَشَرَ يَوْمًا وَالتَّاسِعَةَ عَشَرَ وَالْعِشْرِينَ طَائِفَةً مِنَ الْوِرْدِ الثَّالِثِ فَقَالُوا عِشْرِينَ جَمَعُوهُ بِذَلِكَ أَيْ جَعَلُوا التَّاسِعَةَ عَشَرَ وَالْعِشْرِينَ طَائِفَةً يَعْنِي اعْتَبَرُوهُ فَسَمُّوهُمَا أَيْضًا عَشْرًا إِذْ قَدْ يُسَمَّى بَعْضُ الشَّيْءِ بِاسْمِ الْكُلِّ كَمَا قَالَ تَعَالَى ﴿اَلْحَجُّ أَشْهُرٌ مَعْلُومَاتٌ﴾ الآية مَعَ أَنَّ زَمَنَ الْحَجِّ شَهْرُ شَوَّالٍ وَذِي الْقِعْدَةِ وَعَشَرَةُ أَيَّامٍ مِنَ الثَّالِثِ فَصَارَ الْمَجْمُوعُ ثَلَاثَةَ أَعْشَارِ عِشْرَانِ كَامِلَانِ وَيَوْمَانِ مِنَ الْعُشْرِ الثَّالِثِ فَقَالُوا عِشْرِينَ بِصِيغَةِ الْجَمْعِ Burada baʿzı nüshalarda لَمْ يَقُولُوا ʿibāretiyle vāqiʿdir. Ve şārih der ki sāhib-i *Mucmel*'in beyānına göre عِشْرِينَ [ʿişrīn] ibtidā-yı emrden yirmi ʿadede mevzūʿ ismdir. Müzekker ve müʾennesi müsāvīdir. Tesniye-i عَشَرَةٌ [ʿaşeret] üzere cārī değildir. Ve عَشْرٌ

[ʿaşr]den cemʿdir diye baʿzı īrād eyledikleri makālāt sahīhü's-sübūt değildir. İntehā.

اَلْعَوَاشِرُ [el-ʿavāşir] عَاشِرَةٌ [ʿāşiret]in cemʿidir, vasf-ı mezkūr üzere on günde yāhūd dokuz günde bir suya gelen develere denir. Ve

عَوَاشِرُ الْقُرْآنِ [ʿavāşiru'l-Ḳurʾān] Şol āyet-i kerīmeye ıtlāk olunur ki kendiler ile on āyet tamām ola ki onuncusu olur. Müfredi عَاشِرَةٌ [ʿāşiret]tir.

عُشَارُ [ʿuşār] (ʿayn'ın zammıyla) ve

مَعْشَرُ [maʿşer] (مَثْلَثُ [meṡleṡ] vezninde) عَشَرَةٌ [ʿaşeret] kelimesinden maʿdūllerdir, onar demektir, niteki ثُلاَثَ [ṡulāṡe] ve مَثْلَثَ [meṡleṡe] üçer demektir, yukālu: جَاءَ الْقَوْمُ عُشَارَ وَمَعْشَرَ مَعْشَرَ أَيْ عَشَرَةً عَشَرَةً

اَلْعُشَرَاءُ [el-ʿuşerāʾ] (نُجَبَاءُ [nucebāʾ] vezninde) Üzerinden on ay geçen gebe nākaya denir, ʿalā-kavlin sekiz ay geçene denir ki وِرْدُ الْمَاءِ [virdu'l-māʾ] maʿnāsına olan عِشْرٌ [ʿişr]-i mezkūrdan olur. Ve ʿalā-reʾyin nākadan عُشَرَاءُ [ʿuşerāʾ] nisvāndan نُفَسَاءُ [nufesāʾ] menzilindedir. Cemʾi عُشَرَاوَاتٌ [ʿuşrāvāt] gelir ʿayn'ın zammı ve şīn'in sükūnuyla ve عِشَارٌ [ʿişār] gelir ʿayn'ın kesriyle. Şārih der ki عُشَرَاءُ [ʿuşerāʾ] ve نُفَسَاءُ [nufesāʾ] kelimeleri cemʿ sūretinde vārid müfredlerdir. Ve

عُشَرَاءُ [ʿUşerāʾ] Esmā-i ricāldendir; Zebbān b. Seyyār b. el-ʿUşerāʾ şuʿarādandır. Ve

بَنُو الْعُشَرَاءِ [Benu'l-ʿUşerāʾ] Fezāre kabīlesinden bir cemāʿattir. Ve

أَبُو الْعُشَرَاءِ [Ebu'l-ʿUşerāʾ] Tābiʿīnden Usāme ed-Dārimī künyesidir. Ve

عُشَرَاءُ [ʿuşerāʾ] قُلَّةٌ [ḳulet] maʿnāsınadır ki sıbyānın çelik ve çomak oyunlarından değneğidir.

اَلْعِشَارُ [el-ʿişār] (ʿayn'ın kesriyle) Kimi doğurmuş ve kimisinin henüz doğurması muntazar olan nāka sürüsüne ıtlāk olunur, ismdir. Ve bir mevziʿ adıdır.

اَلْإِعْشَارُ [el-iʿşār] (hemzenin kesriyle) Nāka عُشَرَاءُ [ʿuşerāʾ] olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْشَرَتِ النَّاقَةُ إِذَا صَارَتْ عُشَرَاءَ

اَلْأَعْشَارُ [el-aʿşār] (hemzenin fethiyle) عَشْرٌ [ʿaşr]ın cemʿidir, niteki zikr olundu. Ve kırılıp on parça olan şeyʾe vasf olur; yukālu: قَلْبٌ أَعْشَارٌ وَقِدْرٌ أَعْشَارٌ وَقُدُورٌ أَعَاشِيرُ أَيْ مُكَسَّرَةٌ عَلَى عَشْرِ قِطَعٍ Ve ʿinde'l-baʿz şol kazana vasf olur ki pek ʿazīm olmakla ancak on adam kaldırıp götürür ola; yukālu: قِدْرٌ أَعْشَارٌ أَيْ عَظِيمَةٌ لاَ يَحْمِلُهَا إِلاَّ عَشَرَةٌ Şārih der ki evvele göre cemʿiyyeti eczāʾ iʿtibārıyla olur. Ve

أَعْشَارُ الْجَزُورِ [aʿşāru'l-cezūr] Zebh olunan devenin etinden hisselere ıtlāk olunur; yukālu: إِقْتَسَمُوا بَيْنَهُمْ أَعْشَارَ الْجَزُورِ أَيِ الْأَنْصِبَاءَ

اَلْعِشْرُ [el-ʿişr] (ʿayn'ın kesriyle) ve

اَلْعُشَارَةُ [el-ʿuşāret] (خُلاَصَةٌ [ḫulāṣat] vezninde) Tencereden ve sāʾir nesneden münkesir olan parçaya denir, gūyā ki on parçadan bir parçadır.

اَلْعِشْرَةُ [el-ʿişret] (ʿayn'ın kesriyle) مُعَاشَرَةٌ [muʿāşeret]-i ātīden ismdir, hultat ve ülfet maʿnāsınadır; yukālu: بَيْنَهُمَا عِشْرَةٌ أَيْ خُلْطَةٌ

اَلْمُعَاشَرَةُ [el-muʿāşeret] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) ve

اَلتَّعَاشُرُ [et-teʿāşur] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Nās birbiriyle üns ve ihtilāt edip hoşça geçinmek maʿnāsınadır; yukālu: عَاشَرَهُ مُعَاشَرَةً وَتَعَاشَرُوا إِذَا تَخَالَطُوا

اَلْعَشِيرَةُ [el-ʿaşīret] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Bir adamın akreb olan benū ecdādına denir, ʿalā-kavlin kabīlesine denir; yukālu: هُمْ عَشِيرَتُهُ أَيْ بَنُو أَبِيهِ الْأَدْنَوْنَ أَوْ قَبِيلَتُهُ Cemʿi عَشَائِرُ

[ʿaşāʾir] gelir.

اَلْمَعْشَرُ [el-maʿşer] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninde) Cemāʿate denir. Ve bir adamın ehl ve ʿayāl ve evlādına denir. Ve cinn gürūhuna ve ins gürūhuna ıtlāk olunur.

Şārih der ki asl مَعْشَرٌ [maʿşer] müttehidü'ş-şān olan cemāʿate denir. Pes bir adamın ehl ve müteʿallakātı ve nevʿ-i cinn ve nevʿ-i ins ve sāʾir şānları vāhid olan cemāʿat onun tahtında dāhildir. Meselā ins maʿşerdir ve cinn maʿşer ve enbiyāʾ maʿşer ve fukahāʾ maʿşerdir. ﴿يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ﴾ kerīmesinde izāfet, beyāniyyedir. Pes müʾellifin her birini maʿnā-yı mahsūs ʿadādında zikri müsāmahadır. İntehā.

عُشَرٌ [ʿuşer] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) Bir nevʿ şecerdir ki şecer-i غَضَا [ġaḍā] gibi āteş-nāk olmakla ondan düzülen çakmak, مَرْخٌ [merḫ] ve عَفَارٌ [ʿafār] gibi sāʾir ağaçlar çakmaklarından ecved ve bihter olur ve berg ve şāhlarından yastıklara haşv ederler ve çiçeklerinden ve dallarından سُكَّرُ الْعُشَرِ [sukkeru'l-ʿuşer] dedikleri maʿrūf nesne zuhūr eder ki taʿmında nevʿan merāret vardır. Şecer-i mezbūr Hind ve Yemen ve Ḥicāz'da nābit olur. Hindīler ona āg derler. Onda münʿakid olan rutūbete ki toz pārelerine şebīh olur, Türkīde tığala derler, kesīrü'd-devāʾ bir nesnedir.

عَشُورَاءُ [ʿAşūrāʾ] (ʿayn'ın fethiyle) ve

تِعْشَارٌ [Tiʿşār] (tā'nın kesriyle) Birer mevziʿ adıdır.

ذُو الْعُشَيْرَةِ [Ẕu'l-ʿUşeyret] (musaggar bünyesiyle) Şammān türābında bir mevziʿ adıdır ki onda zikr olunan şecer-i عُشَرٌ [ʿuşer] olur. Ve Yenbuʿ nāhiyesinde bir başka mevziʿ ismidir ki onda gazve-i Hazret-i Nebevī vākiʿ oldu.

اَلْعُشَيْرَةُ [el-ʿUşeyret] Yemāme'de bir mevziʿdir.

عَاشِرَةٌ [ʿāşiret] Dişi sırtlanın ʿalemidir. Cemʿi عَاشِرَاتٌ [ʿāşirāt]tır.

اَلْمُعَشِّرُ [el-muʿaşşir] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vezninde) Develeri doğurmuş olan adama denir. Ve develeri عِشَارٌ [ʿişār] olan adama denir.

اَلْأَعْشَرُ [el-aʿşer] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Oğuz ve ahmak adama denir.

اَلْعُوَيْشِرَاءُ [el-ʿuveyşirāʾ] (bünye-i tasgīr ve medd ile) قُلَّةٌ [ḳulet] maʿnāsınadır ki sıbyānın çelik çomak dedikleri ālet-i laʿibdir.

اَلْعُشَارَيَاتُ [el-ʿuşāreyāt] (ʿayn'ın zammıyla) عُسَارَيَاتٌ [ʿusāreyāt] vezninde ve mürādifidir ki perākende ve tārümār demektir; yukālu: ذَهَبُوا عُشَارَيَاتٍ بِمَعْنَى عُسَارَيَاتٍ

اَلْعَاشِرَةُ [el-ʿāşiret] Mushaf-ı şerīfin عُشْرٌ [ʿuşr] yerlerine nişān için vazʿ olunan halkaya denir.

[ع ش ز ر]

اَلْعَشَنْزَرُ [el-ʿaşenzer] (zā-yı muʿceme ile غَضَنْفَرٌ [ġaḍanfer] vezninde) Mutlakan hilkati ʿazīm ve şedīd olan şeyʾe denir. Müʾennesi عَشَنْزَرَةٌ [ʿaşenzeret]tir.

[ع ص ر]

اَلْعُصْرُ [el-ʿuṣr] (ʿayn'ın harekāt-ı selāsı ve ṣād'ın sükūnuyla) ve

اَلْعُصُرُ [el-ʿuṣur] (zammeteynle) Dehr ve zamān maʿnāsınadır. Cemʿi أَعْصَارٌ [aʿṣār] ve عُصُورٌ [ʿuṣūr] ve أَعْصُرٌ [aʿṣur] gelir; ve minhu yekūlūne: جَاءَ فُلَانٌ لَكِنْ لَمْ يَجِئْ لِعُصْرٍ أَيْ لَمْ يَجِئْ حِينَ الْمَجِيءِ Yaʿnī "Geldi ammā vaktinde gelmedi." Ve yukālu: نَامَ فُلَانٌ وَمَا نَامَ لِعُصْرٍ أَيْ لَمْ يَنَمْ حِينَ النَّوْمِ Yaʿnī "Uyudu lākin

vaktinde uyumadı." Ve

عَصْرٌ [ʿaṣr] (قَصْرٌ [ḳaṣr] vezninde) Gündüze, kezālik geceye ıtlāk olunur; عَصْرَانِ [ʿaṣrān] gece ve gündüzdür. Ve ikindi vaktine denir, güneş kızarıncaya kadar; bunda fethateynle de cāʾizdir. Ve sabāh vaktine ıtlāk olunur, غَدَاةٌ [ġadāt] gibi. Ve

عَصْرٌ [ʿaṣr] Alıkomak, habs maʿnāsınadır; yukālu: عَصَرَهُ عَصْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا حَبَسَهُ Ve

عَصْرٌ [ʿaṣr] Bir adamın raht ve ʿaşīretine denir. Ve مُعْصِرَاتٌ [muʿṣirāt] olan sehābdan yağan yağmura denir. Ve bir nesneyi menʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَصَرَ الشَّيْءَ عَنْهُ عَصْرًا إِذَا مَنَعَهُ Ve vergi vermek maʿnāsınadır; yukālu: عَصَرَهُ إِذَا أَعْطَاهُ الْعَطِيَّةَ Ve içindeki çıkmak için rutūbetli nesneyi sıkmak maʿnāsınadır; yukālu: عَصَرَ الْعِنَبَ وَالثَّوْبَ الْمَغْسُولَ وَنَحْوَهُ إِذَا اسْتَخْرَجَ مَا فِيهِ

اَلْعَصَرُ [el-ʿaṣar] (fethateynle) Penāh getirecek yere denir, مَلْجَأٌ [melcaʾ] ve مَنْجَاةٌ [mencāt] maʿnāsına. Ve toza denir, غُبَارٌ [ġubār] maʿnāsına.

اَلْعُصْرُ [el-ʿuṣr] (ʿayn'ın zammıyla) Bu dahi penāh edecek yere denir.

اَلْمُعَصَّرُ [el-muʿaṣṣar] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) عُصْرٌ [ʿuṣr] maʿnāsınadır.

اَلْإِعْصَارُ [el-iʿṣār] (hemzenin kesriyle) İkindi vaktine girmek maʿnāsınadır; yukālu: أَعْصَرَ الرَّجُلُ إِذَا دَخَلَ فِي الْعَصْرِ Ve kız kısmı yetişip gelinlik olmak ʿalā-kavlin yeni bāliga olup hayz görmek yāhūd yirmi yaşına doğru varmak yāhūd hatun doğurmak yāhūd hayz vaktinde hānesinde kalmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْصَرَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا بَلَغَتْ شَبَابَهَا وَأَدْرَكَتْ أَوْ دَخَلَتْ فِي الْحَيْضِ أَوْ رَاهَقَتِ الْعِشْرِينَ أَوْ وَلَدَتْ أَوْ حُبِسَتْ فِي الْبَيْتِ سَاعَةَ طَمِثَتْ Ve

إِعْصَارٌ [iʿṣār] Yağmura uğramak maʿnāsınadır; yukālu: إِنَّ الْقَوْمَ أَعْصِرُوا عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا أُمْطِرُوا Ve

إِعْصَارٌ [iʿṣār] Şol yele denir ki şiddetinden sehāb tozutup götürür ola, ʿalā-kavlin āteşi yaʿnī sāʿikāsı ola yāhūd yerden direk gibi havāya kalka ki kasırga taʿbīr olunur yāhūd gubār-ı şedīdi olan yele denir. Şārih der ki masdar ile müsemmādır, gūyā ki sehābı yāhūd gubārı عَصْرٌ [ʿaṣr] eder. Ve إِعْصَارٌ [iʿṣār] müzekkerdir.

اَلْعَصَرَةُ [el-ʿaṣaret] (fetehātla) Bu dahi إِعْصَارٌ [iʿṣār] dedikleri rīh-i mezkūreye denir.

اَلتَّعْصِيرُ [et-taʿṣīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) إِعْصَارٌ [iʿṣār] ile maʿnā-yı sānīde ʿale'l-ihtilāfi'l-mezkūr mürādiftir; yukālu: عَصَّرَتِ الْمَرْأَةُ بِمَعْنَى أَعْصَرَتْ Ve ekinin sünbülelerinin kapçığı bitmek maʿnāsınadır; yukālu: عَصَّرَ الزَّرْعُ إِذَا نَبَتَتْ أَكْمَامُ سُنْبُلِهِ

اَلْمُعْصِرُ [el-muʿṣir] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Zikr olunan إِعْصَارٌ [iʿṣār]dan ism-i mefʿūldür, zāt-ı إِعْصَارٌ [iʿṣār] olan kıza denir. Cemʿi مَعَاصِرُ [meʿāṣir] gelir.

اَلْمَعْصُورُ el-maʿṣūr] ve

اَلْعَصِيرُ [el-ʿaṣīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Şırası yāhūd dühnü alınmak için sıkılmış nesneye denir. Ve

عَصِيرٌ [ʿaṣīr] عُصَارَةٌ [ʿuṣāret] gibi sıkılmış nesnenin sıkıntısına denir. Bu maʿnādandır ki ʿArablar kerīmü'n-neseb ve tāhirü'l-ırk adama كَرِيمُ الْعَصِيرِ [kerīmu'l-ʿaṣīr] ıtlāk ederler, vazʿ ve kerem ve muʿamelesine mebnī. Gerçi nüshalarda كَرِيمُ الْعَصْرِ ʿunvānında mersūm olup lākin şārihin tasvībi اَلْعَصِيرِ olmaktır.

اَلْإِعْتِصَارُ [el-iʿtiṣār] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) عَصْرٌ [ʿaṣr] gibi rutūbetli nesneyi sıkmak

maʿnāsınadır. ʿAlā-ḳāvlin عَصْرٌ [ʿaṣr] bir adam bir şeyʾi bi-nefsihi sıkmak ve إِعْتِصَارٌ [iʿtiṣār] kendisi için sıkılmak maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَصَرَ الثَّوْبَ إِذَا اسْتَخْرَجَ مَا فِيهِ أَوْ عَصَرَهُ إِذَا وَلِيَ ذَلِكَ بِنَفْسِهِ وَاعْتَصَرَهُ إِذَا عُصِرَ لَهُ Ve

إِعْتِصَارٌ [iʿtiṣār] Bir adama verdiği ʿatiyyeyi istirdād eylemek maʿnāsına istiʿmāl olunur; yukālu: أَعْطَى فُلاَنًا عَطِيَّةً فَاعْتَصَرَهَا أَيِ ارْتَجَعَهَا Nüshalarda اَلْإِعْتِصَارُ إِنْتِجَاعُ الْعَطِيَّةِ ʿunvānıyla mersūm olup lākin şārih onu pesend eylemeyip إِرْتِجَاعٌ nüshasını tasvīb eylemiştir. Ve إِنْتِجَاعٌ [inticāʿ] bir adamdan lutf ve ihsān ve istifāde kılmak maʿnāsına olmakla o dahi māddeye mülāyimdir. Ve şārih misāl-i mezkūr ile temsīlden başka *Esās*'ın ve *Nihāye*'nin ʿibāreleriyle istidlāl eylemiştir. Fi'l-*Esās*: يُقَالُ أَعْطَاهُ شَيْئًا ثُمَّ اعْتَصَرَهُ أَيِ ارْتَجَعَهُ Ve fī hadīsi'ş-Şaʿbī: «يَعْتَصِرُ الْوَالِدُ عَلَى الْوَلَدِ فِي مَالِهِ» Kāle İbnu'l-Eṯīr: إِنَّمَا عَدَّاهُ بِعَلَى لِأَنَّهُ فِي مَعْنَى يَرْجِعُ عَلَيْهِ Ve bir adamın boğazına taʿām tıkanmakla hazm için azca azca su içmek maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَصَرَ بِالْمَاءِ مَا غَصَّ بِهِ مِنَ الطَّعَامِ إِذَا شَرِبَهُ قَلِيلاً قَلِيلاً لِيُسِيغَهُ Ve bir kimseden gurm ve cerīme yāhūd ʿatiyye makūlesiyle bir mikdār māl çıkarmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِعْتَصَرَ مِنْهُ إِذَا اسْتَخْرَجَ مِنْهُ مَالاً لِغُرْمٍ أَوْ غَيْرِهِ Ve buhl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَصَرَ عَلَيْهِ إِذَا بَخِلَ Ve menʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَصَرَهُ إِذَا مَنَعَهُ Ve sığınmak maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَصَرَ بِفُلاَنٍ إِذَا الْتَجَأَ Ve bir nesneden bir mikdārca şeyʾ ahz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَصَرَ مِنَ الشَّيْءِ إِذَا أَخَذَ مِنْهُ

اَلتَّعَصُّرُ [et-teʿaṣṣur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bu dahi sıkılmak maʿnāsınadır; yukālu: عَصَرَ الْعِنَبَ فَتَعَصَّرَ Ve sığınmak maʿnāsınadır; yukālu: تَعَصَّرَ بِهِ إِذَا الْتَجَأَ

اَلْإِنْعِصَارُ [el-inʿiṣār] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Bu dahi sıkılmak maʿnāsınadır; yukālu: عَصَرَهُ فَانْعَصَرَ

اَلْعُصَارَةُ [el-ʿuṣāret] ve

اَلْعُصَارُ [el-ʿuṣār] (ʿayn'ların zammıyla) Bir nesnenin sıkıntısına denir; yukālu: عُصَارَةُ الشَّيْءِ وَعُصَارُهُ وَعَصِيرُهُ أَيْ مَا تَحَلَّبَ مِنْهُ

اَلْمَعْصَرَةُ [el-maʿṣaret] (mīm'in ve ṣād'ın fethiyle) Üzüm ve susam makūlesi nesneleri sıkacak yere denir.

اَلْمِعْصَرُ [el-miʿṣar] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Şol tekne ve sal ve havuz makūlesi nesneye denir ki onda sıkılacak nesne sıkılır.

اَلْمِعْصَارُ [el-miʿṣār] Üzüm ve susam makūlesi nesne sıkacak ālete denir, mengene taʿbīr olunur.

اَلْعَوَاصِرُ [el-ʿavāṣir] Şol üç taşa denir ki sıkılacak nesnenin üzerine vazʿ olunur.

اَلْمُعْصِرَاتُ [el-muʿṣirāt] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Yağmurlu bulutlara ıtlāk olunur; müfredi مُعْصِرَةٌ [muʿṣiret]tir.

اَلْعِصَارُ [el-ʿiṣār] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Şedīd olan gubāra denir. Ve zartaya ıtlāk olunur. Ve Yemen'de bir nāhiye adıdır. Ve

عِصَارٌ [ʿiṣār] Vakt ve zamāna denir; yukālu: جَاءَ عَلَى عِصَارٍ مِنَ الدَّهْرِ أَيْ حِينٍ

اَلْمَعْصَرُ [el-maʿṣar] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninde) ve

اَلْمُعْتَصَرُ [el-muʿtaṣar] (مُخْتَصَرٌ [muḫtaṣar] vezninde) İsm-i mekānlardır ki nesne sıkılacak yere denir. Ve

اَلْعُصَارَةُ [el-ʿuṣāret] (ثُمَامَةٌ [ṯumāmet] vezninde) Sıkıntıya denir ki zikr olundu. Bu münāsebetle asl ve ʿırk ve neseb maʿnāsında istiʿmāl olunurlar; yukālu: رَجُلٌ

كَرِيمُ الْمَعْصَرِ وَالْمُعْتَصَرِ وَالْعُصارَةِ أَيْ جَوَادٌ عِنْدَ الْمَسْأَلَةِ Ve

مُعْتَصَرٌ [muʿtaṣar] Herem ve ʿömr maʿnāsına müstaʿmeldir.

يَعْصُرُ [Yaʿṣuru] (يَنْصُرُ [yenṣuru] vezninde) ʿalā-kavlin أَعْصُرُ [aʿṣuru] (أَنْصُرُ [anṣuru] vezninde) Bir kabîle pederinin ismidir ki Bâhile nâm ʿaşîretin vâlidesi olan Bâhile onlardandır.

اَلْعَوْصَرَةُ [el-ʿAvṣaret] (حَوْصَلَةٌ [ḥavṣalat] vezninde) Bir recül adıdır.

عَوْصَرٌ [ʿAvṣar] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) ve

عَيْصَرٌ [ʿAyṣar] (حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) ve

عَنْصَرٌ [ʿAnṣar] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Bir mevziʿ ismleridir.

عِصْرٌ [ʿİṣr] (ʿayn'ın kesriyle) Medîne ile Vâdi'l-Furʿ beyninde bir dağın adıdır.

اَلْعَصْرَةُ [el-ʿaṣret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bir nevʿ büyük şecerin adıdır.

اَلْعُصْرَةُ [el-ʿuṣret] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Kurtulup halâs olacak yere denir, مَنْجَاةٌ [mencât] maʿnāsına.

اَلْمُعْتَصِرُ [el-muʿtaṣir] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Defʿ-i tabīʿī eden adama ıtlâk olunur; ve minhu'l-hadîsu: «أَمَرَ بِلالاً أَنْ يُؤَذِّنَ قَبْلَ الْفَجْرِ لِيَعْتَصِرَ مُعْتَصِرُهُمْ» أَرَادَ قَاضِي الْحَاجَةِ فَكَنَى عَنْهُ بِالْمُعْتَصِرِ

بَنُو عَصَرٍ [Benū ʿAṣar] (fethateynle) ʿAbdulḳays kabîlesinden münşaʿib bir cemāʿattir; eşrâf-ı ʿArabdan Mercûm el-ʿAşarî onlardandır.

اَلْعُنْصُرُ [el-ʿunṣur] (ʿayn'ın ve ṣād'ın zammıyla ve ṣād'ın fethiyle lügattir) Asl ve haseb maʿnāsınadır; yukālu: كَرِيمُ الْعُنْصُرِ وَالْحَسَبِ أَيِ الْأَصْلِ Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadîsu: «يَرْجِعُ كُلُّ مَاءٍ إِلَى عُنْصُرِهِ» أَيْ أَصْلِهِ

عَصَنْصَرٌ [ʿAṣanṣar] (غَضَنْفَرٌ [ġaḍanfer] vezninde) Bir dağın adıdır.

[ع ص ف ر]

اَلْعُصْفُرُ [el-ʿuṣfur] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) Bir nebât adıdır ki lahm-ı galîzi müherrâ eder ve tohumuna قِرْطِمٌ [ḳirṭim] derler; Türkîde tahrîfle aspur ve tohumuna aspur tohumu dedikleridir. Hîn-i tabhta lahma izâfe olunsa serîʿan müherrâ eder ve onunla sarı boyanır.

اَلْعَصْفَرَةُ [el-ʿaṣferet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Aspur ile nesne boyamak maʿnāsınadır.

اَلتَّعَصْفُرُ [et-teʿaṣfur] عَصْفَرَةٌ [ʿaṣferet]ten mutāviʿdir; yukālu: عَصْفَرَ ثَوْبَهُ فَتَعَصْفَرَ إِذَا صَبَغَهُ بِالْعُصْفُرِ فَانْصَبَغَ Ve

تَعَصْفُرٌ [teʿaṣfur] Boyun burulmak maʿnāsınadır; yukālu: تَعَصْفَرَتِ الْعُنُقُ إِذَا الْتَوَتْ

اَلْعُصْفُورُ [el-ʿuṣfūr] (زُنْبُورٌ [zunbūr] veznincde) Serçe kuşuna denir. Müʾennesinde عُصْفُورَةٌ [ʿuṣfūret] denir; cemʿi عَصَافِيرُ [ʿaṣāfīr]dir. Bu maʿnādandır ki ʿArablar "Filânın karnı acıktı" diyecek yerde نَقَّتْ عَصَافِيرُ بَطْنِهِ derler. Ve

عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] Erkek çekirgeye denir. Ve hevdecde ve mihaffede şol haşebeye denir ki sāʾir ahşâbın uçları onun üzerine üstüvâr olur ki mihaffenin ve hevdecin mâddesi olacaktır. Ve deve semerinde olan şol ağaçlara denir ki semerin hânelerinin uçları sinirler ile ona bend olunur ve o dört haşebedir ki semer ağacının kaşında olur, her semerin kaşında iki haşebe olur. Ve yine deve semerinde olan şol ağaç pâresine denir ki ona kınnabların uçları bend olunur ki semerin ön kaşının ara yerinde meşdûd olur. Ve

عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] Cebhede saçın asl menbitine denir. Ve şol yumruca kemiğe denir ki at kısmının alnında olur. Ve bu iki dāne olur; ikisine عُصْفُورَانِ [ʿuṣfūrān] derler. Ve dimāgın bir kıtʿasına denir ki asl dimāgdan munfasılca olup aralarında bir incerek dericeğiz olur. Ve atın alnından burun deliklerine kadar nāzil olmuş gurreye denir. Ve kitāba denir. Ve gemi mīhına denir, مِسْمَارُ السَّفِينَةِ [mismāru's-sefīnet] maʿnāsına. Ve pādişāha ve vālī ve seyyid ve ser-gerdeye denir.

اَلْعَصَافِيرُ [el-ʿaṣāfīr] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr]un cemʿidir ki zikr olundu. Ve

عَصَافِيرُ [ʿaṣāfīr] Bir güne şecer adıdır ki ʿArablar مَنْ رَآى مِثْلِي [men-reʾā miṣlī] dahi derler onda halkī serçe sūretleri olur, Fāris ülkesinde kesīrdir. Ve

عَصَافِيرُ الْمُنْذِرِ [ʿaṣāfīru'l-munẕir] Mülūk u ümerā-yı ʿArab ʿindlerinde güzīde ve soy ve aʿlā develere ıtlāk olunur; ümerā-yı ʿArabdan Nuʿmān'ın pederine muzāftır.

اَلْعُصْفُرِيُّ [el-ʿUṣfuriyy] (قُنْفُذِيٌّ [ḳunfuẕiyy] vezninde) Ḥaccāc'ın birāderi olan Muḥammed b. Yūsuf'un feresi ismidir ki Ḥarūn nām feres neslinden idi.

اَلْعُصْفُورِيُّ [el-ʿuṣfūriyy] (teşdīd-i yā'yla) İki hörgüçlü erkek deveye denir.

اَلْعُصَيْفِرَةُ [el-ʿuṣayfiret] (musaggar bünyesiyle) Sarı şebboy taʿbīr olunan çiçeğe denir.

[ع ص م ر]

اَلْعُصْمُورُ [el-ʿuṣmūr] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) Dolaba denir yāhūd kovasına denir.

[ع ض ر]

اَلْعَضْرُ [el-ʿAḍr] (ʿayn'ın fethi ve ḍād-ı muʿcemenin sükūnuyla) Yemen'de bir küçük kabīle adıdır. Ve

عَضْرٌ [ʿaḍr] Masdar olur, āşikārca söz söylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَضَرَ بِكَلِمَةٍ إِذَا بَاحَ بِهَا

اَلْعَضْرَةُ [el-ʿaḍret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Haber ve peyām maʿnāsınadır; tekūlu: سَمِعْتُ عَضْرَةً أَيْ خَبَرًا

اَلْعَاضِرُ [el-ʿāḍir] Māniʿ ve rādiʿ maʿnāsınadır.

[ع ض ب ر]

اَلْعَضَوْبَرُ [el-ʿaḍavber] (صَنَوْبَرٌ [ṣanevber] vezninde) Gövdesi iri ve ʿazīm olan adama denir. Ve şol iri kayaya denir ki onunla kaya kırarlar. Ve erkek kurda denir; dişisine عَضَوْبَرَةٌ [ʿaḍavberet] denir.

اَلْعِضْبَارَةُ [el-ʿiḍbāret] (ʿayn'ın kesriyle) Değirmen taşına denir. Ve çırpıcı taşına denir ki üzerinde esvāb çırpılır.

اَلْعَضْبَرَةُ [el-ʿaḍberet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Köpek kısmı yavuzlanıp saldırır olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَضْبَرَ الْكَلْبُ إِذَا اسْتَأْسَدَ

[ع ض م ر]

اَلْعَضَمَّرُ [el-ʿaḍammer] (عَمَلَّسٌ [ʿamelles] vezninde) Be-gāyet bahīl ve nākes ve bīhayr kimseye denir; yukālu: هُوَ عَضَمَّرٌ أَيْ بَخِيلٌ ضَيِّقٌ

اَلْعُضْمُورُ [el-ʿuḍmūr] (عُصْمُورٌ [ʿuṣmūr] vezninde) Dolaba denir. Ve bu عُصْمُورٌ [ʿuṣmūr] musahhafı değildir.

[ع ط ر]

اَلْعِطْرُ [el-ʿiṭr] (ʿayn'ın kesriyle) Hoş rāyihalı nesneye denir, طِيبٌ [ṭīb] maʿnāsına; cemʿi عُطُورٌ [ʿuṭūr] gelir; yukālu: جَاءَتْ وَعَلَيْهَا يَنْفُحُ الْعِطْرُ أَيِ الطِّيبُ

اَلْعَاطِرُ [el-ʿāṭir] ʿItr seven adama denir; yukālu: رَجُلٌ عَاطِرٌ أَيْ مُحِبُّ الْعِطْرِ Cemʿi عُطُرٌ [ʿuṭur] gelir zammeteynle.

اَلْعَطَّارُ [el-ʿaṭṭār] ʿItr satan adama denir, büy-fürūş maʿnāsına. Ve Sālim b. Vābişa'nın feresi ismidir.

اَلْعِطَارَةُ [el-ʿiṭāret] (ʿayn'ın kesriyle) ʿAttārlık hirfetine denir.

اَلْعَطِرُ [el-ʿaṭir] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Dāʾimā ʿıtr sürünür olan adama denir; müʾennesinde عَطِرَةٌ [ʿaṭiret] denir. Ve

عَطِرَةٌ [ʿaṭiret] Şol nākaya ıtlāk olunur ki satılmak için pazara vardıkta katʿā ilişmeyip rāyic ve mergūb ola, عَطَّارَةٌ [ʿaṭṭāret] gibi, ke-mā se-yuzkeru. Kezālik soy ve kerīm olan nākaya denir.

اَلْمِعْطَارَةُ [el-miʿṭāret] (mīm'in kesriyle) Dāʾimā tīb istiʿmāl eden hatuna denir. Ve hā'sız مِعْطَارٌ [miʿṭār] dahi denir. Ve

مِعْطَارَةٌ [miʿṭāret] Soy ve kerīm olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ عَطِرَةٌ وَمِعْطَارَةٌ أَيْ كَرِيمَةٌ

اَلْمُعْطِرَةُ [el-muʿṭiret] (مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde) ve

اَلْمُتَعَطِّرَةُ [el-muteʿaṭṭiret] Bunlar da dāʾimā ʿıtr sürünür olan hatuna denir.

اَلْمِعْطِيرُ [el-miʿṭīr] (مِكْثِيرٌ [mikṯīr] vezninde) ve

اَلْمِعْطَارُ [el-miʿṭār] Bunlar da dāʾimā ʿıtr sürünen recüle ve hatuna denir. Ve

مِعْطِيرٌ [miʿṭīr] Şol kırmızı tüylü nākaya denir ki gövdesinin rāyihası tīb ola. Ve

مِعْطَارٌ [miʿṭār] Metīn olup ve endām ve manzarı hoş ve latīf olan nākaya denir.

اَلْمُعْطِرُ [el-muʿṭir] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Bu dahi hoş-manzar kavī ve metīn olan nākaya denir. Ve

مُعْطِرَةٌ [muʿṭiret] (hā'yla) Soy olan nākaya denir.

اَلْعَطَّارَةُ [el-ʿaṭṭāret] Bu dahi hūbluğundan nāşī rāyic ve mergūb olan nākaya denir.

اَلتَّعَطُّرُ [et-teʿaṭṭur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Hatun kısmı ere varmayıp pederi hānesinde gelinlik ārāyişinden muʿattal oturmak maʿnāsınadır; yukālu: تَعَطَّرَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا أَقَامَتْ عِنْدَ أَبَوَيْهَا وَلَمْ تَتَزَوَّجْ «وَكَانَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَكْرَهُ تَعَطُّرَ النِّسَاءِ وَتَشَبُّهَهُنَّ بِالرِّجَالِ» أَيْ تَعَطُّلَهُنَّ İşbu تَعَطُّرٌ [teʿaṭṭur] kelimesinin rā'sı lām'dan mübeddeledir ki aslı تَعَطُّلٌ [teʿaṭṭul] idi. Ve ʿArabların «بَطْنِي عَطِرِي» meseli «س،أ،ر» māddesinde zikr olundu.

عُطَيْرٌ [ʿUṭayr زُبَيْرٌ) [zubeyr] vezninde) ve

عَطْرَانُ [ʿAṭrān سَلْمَانُ) [selmān] vezninde) Esāmī-i ricāldendir.

[ع ظ ر]

اَلْعَظَرُ [el-ʿaẓar] (ʿayn'ın ve ẓā-yı muʿcemenin fethiyle) Bir nesneden iğrenmek maʿnāsınadır; yukālu: عَظِرَ الرَّجُلُ الشَّيْءَ عَظَرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَرِهَهُ Ve doldurmak maʿnāsınadır; yukālu: عَظِرَ السِّقَاءَ إِذَا مَلَأَهُ

اَلْإِعْظَارُ [el-iʿẓār] (hemzenin kesriyle) Bir adamın içtiği nesne içerisine sıklet ve zahmet vermek maʿnāsınadır; yukālu: أَعْظَرَهُ الشَّرَابُ إِذَا كَظَّهُ وَثَقُلَ فِي جَوْفِهِ

اَلْعَظُورُ [el-ʿaẓūr] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) İçerisi şarābla dolmuş adama denir, ne güne meşrūb olursa olsun. Cemʿi عُظُرٌ [ʿuẓur] gelir zammeteynle.

اَلْعِظَارَةُ [el-ʿiẓāret] (ʿayn'ın kesriyle) İsmdir, bir adamın miʿdesi şürb eylediği meşrūbla dolmağa denir.

اَلْعَظَارِيُّ [el-ʿaẓāriyy] (ʿayn'ın fethiyle) Erkek çekirgelere denir.

اَلْعِظْيَرُ [el-ʿiẓyerr] (rā'nın teşdīdiyle إِزْدَبٌّ

[irdebb] vezninde ve tahfīfle cāʾizdir) Bodur kişiye denir, kasīr maʿnāsına. Ve cāmūs gibi vücūdu kavī ve galīz adama denir. Ve gövdesi tıknaz topaç adama denir. Ve bed-hūy kimseye denir.

اَلْعَظِرَةُ [el-ʿaẓiret] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Gebe nākaya denir. Ve kısır nākaya denmekle zıdd olur; yukālu: نَاقَةٌ عَظِرَةٌ أَيْ لاَقِحٌ ve yukālu: نَاقَةٌ عَظِرَةٌ أَيْ حَائِلٌ Ve gāh olur ki nākada عِرْقُ الْعَظِرِ [ʿırḳu'l-ʿaẓar] dedikleri damar olmakla onu kestikte gebe olur.

[ع ف ر]

اَلْعَفَرُ [el-ʿafer] (ʿayn'ın ve fā'nın fethiyle) Toprağın yüzüne denir; fā'nın sükūnuyla da cāʾizdir; yukālu: أَلْزَقَهُ عَلَى الْعَفَرِ أَيْ وَجْهِ التُّرَابِ Cemʿi أَعْفَارٌ [aʿfār]dır. Ve ekini en evvel suvarmağa denir; yukālu: إِكْتَفَى هَذَا الزَّرْعُ بِالْعَفَرِ وَهُوَ أَوَّلُ سَقْيَةٍ سُقِيَهَا الزَّرْعُ Ve şol örümcek ağı şeklinde mevhūm ve müstatīl nesneye denir ki pek ıssı günde tekāsüf-i havā sebebiyle manzarada tahayyül olunur, ʿArablar ona مُخَاطُ الشَّيْطَانِ [muḫāṭu'ş-şeyṭān] dahi derler, ıstılāhımızda cemre-i hissiyye taʿbīr olunur. Ve

عَفَرٌ [ʿafer] Masdar olur, āhū kısmı أَعْفَرُ [aʿfer] olmak maʿnāsına; yukālu: عَفِرَ الظَّبْيُ عَفَرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ أَعْفَرَ

اَلْعَفْرُ [el-ʿafr] (جَفْرٌ [cefr] vezninde) Bir nesneyi toprağa bulamak, ʿalā-kavlin toprağa gömmek maʿnāsınadır; yukālu: عَفَرَهُ فِي التُّرَابِ عَفْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا مَرَّغَهُ فِيهِ أَوْ دَسَّهُ Ve bir nesneyi yere vurmak maʿnāsınadır; yukālu: عَفَرَهُ إِذَا ضَرَبَ بِهِ الْأَرْضَ Ve tekūlu'l-ʿArab: كَلاَمٌ لاَ عَفْرَ فِيهِ أَيْ لاَ عَوِيصَ فِيهِ Ve bu maʿnā-yı evvelden meʾhūzdur ki kelām-ı mezbūrun āsānlığından nāşī toprağa bular gibi beri öte bahs ve tenkīre muhtāc değildir demektir.

اَلتَّعْفِيرُ [et-taʿfīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) عَفْرٌ [ʿafr] ile maʿnā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: عَفَّرَهُ فِي التُّرَابِ بِمَعْنَى عَفَرَهُ Ve bir adam siyāh koyunlarını boz koyunlara katıp karıştırmak maʿnāsına; yukālu: عَفَّرَ فُلاَنٌ إِذَا خَلَطَ سُودَ غَنَمِهِ بِعُفْرٍ Ve vahşī kısmı kendi yavrusunu sütten kesmek irādesiyle bir niçe gün emzirmeyip baʿdehu acıyıp bir müddet dahi emzirdikten sonra bütün bütün kesmek maʿnāsınadır; yukālu: عَفَّرَتِ الْوَحْشِيَّةُ وَلَدَهَا إِذَا قَطَعَتْ عَنْهُ الرَّضَاعَ ثُمَّ رَدَّتْهُ بِمَ قَطَعَتْهُ إِرَادَةً لِلْفِطَامِ

اَلْإِنْعِفَارُ [el-inʿifār] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) عَفْرٌ [ʿafr]dan mutāviʿdir, toprağa bulanmak yāhūd toprağa gömülmek maʿnāsına; yukālu: عَفَرَهُ فِي التُّرَابِ فَانْعَفَرَ

اَلتَّعَفُّرُ [et-teʿaffur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bu da تَعْفِيرٌ [taʿfīr]den mutāviʿdir; yukālu: عَفَّرَهُ فِي التُّرَابِ فَتَعَفَّرَ Ve ʿavret ʿifrīt olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَعَفَّرَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا صَارَتْ عِفْرِيتًا Ke-mā se-yuzkeru. Ve vahşī hayvān semirmek maʿnāsınadır; yukālu: تَعَفَّرَ الْوَحْشُ إِذَا سَمِنَ

اَلْإِعْتِفَارُ [el-iʿtifār] (إِفْتِعَالٌ [ifti ʿāl] vezninde) Bir nesneyi yere vurmak maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَفَرَهُ إِذَا ضَرَبَ بِهِ الْأَرْضَ Ve arslan gibi bir kimse üzerine atılıp kavramak maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَفَرَهُ إِذَا سَاوَرَهُ

اَلْأَعْفَرُ [el-aʿfer] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Zikr olunan عَفَرٌ [ʿafer]den vasftır, şol āhūya denir ki beyāzına humret ʿārız ola ki bozumtuk kızıl, ʿalā-kavlin zāhirinde kızıllık olup böğürlerinden karnına kadar beyāz ola yāhūd şedīdü'l-beyāz olmayarak ak ola ki akçıl boz olur; yukālu: ظَبْيٌ أَعْفَرُ وَهُوَ مَا يَعْلُو بَيَاضُهُ حُمْرَةٌ أَوِ الَّذِي فِي سَرَاتِهِ حُمْرَةٌ وَأَقْرَابُهُ بِيضٌ أَوِ الْأَبْيَضُ لَيْسَ بِالشَّدِيدِ الْبَيَاضِ Müʾennesinde عَفْرَاءُ [ʿafrāʾ] denir. Ve

عَفْرَاءُ [ʿafrāʾ] Ak olan nesnelere ıtlāk olunur; بَيْضَاءُ [beyḍāʾ] maʿnāsına; teʾnīsi mevsūf iʿtibārıyladır. Ve şol beyāz arza vasf olur ki aslā pāymāl olmamış ola; yukālu: أَرْضٌ عَفْرَاءُ أَيْ بَيْضَاءُ لَمْ تُوطَأْ Ve

عَفْرَاءُ [ʿAfrāʾ] Bir arzın ismidir. Ve Filestīn kazāsında bir kalʿa adıdır. Ve bir hatun ismidir. Ve

قَصْرُ عَفْرَاءَ [Ḳaṣru ʿAfrāʾ] Şām'da bir mevziʿdir, Nevā kurbündedir.

اَلْعُفْرَةُ [el-ʿufret] (حُمْرَةٌ [ḥumret] vezninde) İsmdir, āhū أَعْفَرُ [aʿfer] olmak hāletine denir ki bozumtuk kızıllık taʿbīr olunur. Ve

عُفْرَةُ الْبَرْدِ [ʿufretu'l-berd] Soğuğun ibtidā hengāmına denir; tekūlu:جَاءَنَا فِي عُفْرَةِ الْبَرْدِ أَيْ أَوَّلِهِ

اَلتَّعَافُرُ [et-teʿāfur] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Tirit ağarmak maʿnāsınadır; yukālu: تَعَافَرَ الثَّرِيدُ إِذَا ابْيَضَّ

اَلْعُفْرُ [el-ʿufr] (ʿayn'ın zammıyla) Her ayın yedinci ve sekizinci ve dokuzuncu gecelerine denir. Ve cüst ve celd ve bahādır adama denir. Ve galīz ve şedīd adama denir. Cemʿi أَعْفَارٌ [aʿfār] ve عِفَارٌ [ʿifār] gelir ʿayn'ın kesriyle. Ve

عُفْرٌ [ʿUfr] Bādiyede Ḳays bilādında bir niçe kumsal adıdır. Ve

عُفْرٌ [ʿufr] Cemʿ olur, boz renkli koyunlara denir; müfredi أَعْفَرُ [aʿfer]dir. Ve alışveriş olmayan çarşıya ve pazara denir, سُوقٌ كَاسِدَةٌ maʿnāsına.

اَلْيَعْفُورُ [el-yaʿfūr] (yā-yı tahtiyyenin fethiyle) Şol āhūya denir ki tüyü toprak renginde ola ki boz olur, ʿalā-kavlin ʿāmmdır, mutlakan āhūya denir; yā'nın zammıyla da cāʾizdir. Ve āhū yavrusuna denir, خِشْفٌ [ḫişf] gibi. Ve gecenin eczāsından bir cüzʾe denir, hums ve süds gibi; yukālu: جَاءَ وَقَدْ مَضَى يَعْفُورٌ مِنَ اللَّيْلِ أَيْ جُزْءٌ مِنْ أَجْزَاءِهِ Ve

يَعْفُورُ [yaʿfūr] Tavīle-i celīle-i nebeviyye ʿaleyhi efdalu't-tahiyye devābbından bir hımārın adıdır. Şārih der ki Ḫayber vakʿasında dest-res olunmuştu ve āhū levninde idi; Hazret-i ʿUzeyr'in merkeb-i hāssları olan hımārın āhir-i zürriyyeti idi. Vefāt-ı Hazret-i Muṣṭafavī hengāmında hüzn ve endūhtan kendisi bir kuyuya ilkā ve onda fevt oldu, rahmetullāhi ʿaleynā. İntehā. ʿAlā-kavlin onun ismi عُفَيْرٌ [ʿUfeyr] dir, زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde.

اَلْعَفَارَةُ [el-ʿafāret] (خَسَارَةٌ [ḫasāret] vezninde) Hubs ve şeytanet maʿnāsınadır.

اَلْعِفْرُ [el-ʿifr] (ʿayn'ın kesriyle) ve

اَلْعِفْرِيَةُ [el-ʿifriyet] (شِرْذِمَةٌ [şirẕimet] vezninde) ve

اَلْعِفْرِيتُ [el-ʿifrīt] (كِبْرِيتٌ [kibrīt] vezninde) ve

اَلْعِفِرُّ [el-ʿifirr] (طِمِرٌّ [ṭimirr] vezninde) ve

اَلْعِفِرِّيُّ [el-ʿifirriyy] (yā-yı müşeddede ile) ve

اَلْعُفْرِنِيَةُ [el-ʿuferniyet] (قُذَعْمِلَةٌ [ḳuẕaʿmilet] vezninde) ve

اَلْعُفَارِيَةُ [el-ʿufāriyet] (عُلاَبِطَةٌ [ʿulābiṭat] vezninde) Nihāyet derecede habīs ve şirrīr ve siyeh-kāre denir; yukālu: رَجُلٌ عِفْرٌ وَعِفْرِيَةٌ وَعِفْرِيتٌ وَعِفِرٌّ وَعِفِرِّيٌّ وَعُفْرِنِيَةٌ وَعُفَارِيَةٌ أَيْ خَبِيثٌ مُنْكَرٌ Ve

عِفْرِيتٌ [ʿifrīt] ve

عِفْرِينٌ [ʿifrīn] (nūn'la عِفْرِيتٌ [ʿifrīt] vezninde ve baʿzen عِفِرِّينٌ [ʿifirrīn] dahi derler ʿayn'ın ve fā'nın kesri ve rā'nın teşdīdiyle) Şol adama denir ki dühāttan olup umūr ve mesālihte nāfiz ve kār-güzār ve bilā-fütūr ve pehlivān gibi cidd ve ikdām sāhibi ola,

o makūleye cellād-ı umūr taʿbīr olunur; yukālu: رَجُلٌ عِفْرِيتٌ وَعِفْرِينٌ وَعِفْرِيَةٌ أَيْ نَافِذٌ فِي الْأَمْرِ مُبَالِغٌ فِيهِ مَعَ دَهَاءٍ Müʾennesinde عِفْرِيَةٌ [ifrītet] denir. Ve

عِفْرٌ [ʿifr] ve

عِفْرِيَةٌ [ʿifriyet] ve

عِفْرِيتٌ [ʿifrīt] ve

عُفَارِيَةٌ [ʿufāriyet] ve

عَفَرْنَى [ʿafernā] (فَعَلْنَى [faʿalnā] vezninde ki سَفَرْجَلٌ [sefercel] kelimesine mülhaktır) Tünd ve şedīd arslana vasf olur, şīr-i derende maʿnāsına; yukālu: أَسَدٌ عِفْرٌ وَعِفْرِيَةٌ وَعِفْرِيتٌ وَعُفَارِيَةٌ وَعَفَرْنَى أَيْ شَدِيدٌ Türkīde ona kağan arslan taʿbīr olunur. Ve yukālu: لَبُؤَةٌ عَفَرْنَاةٌ فِي مُؤَنَّثِهِ [Ve] لَبُؤَةٌ [lebuʾet] dişi arslana denir.

اَلْعِفْرِينُ [el-ʿifirrīn] (ʿayn'ın ve fā'nın kesri ve rā'nın teşdīdiyle) Arslan yatağına denir, bük ve meşe gibi. ʿArabların لَيْثُ عِفِرِّينَ [leyṣu ʿifirrīn] dedikleri şedīd arslan demektir, لَيْثُ الْعَرِينِ [leyṣu'l-ʿarīn] gibi, zīrā bük ve meşe yerlerin arslanı beyābān arslanlarından şedīd olur; ve minhu'l-meselu: «أَشْجَعُ مِنْ لَيْثِ عِفِرِّينَ» Ve

لَيْثُ عِفِرِّينَ [leyṣu ʿifirrīn] Bir böcek ismidir ki duvar diplerinin toprağı yumuşak yerlerinde sākin olur. ʿAlā-kavlin kaya kelerine şebīh bir cānverdir ki baʿzı süvārīlere taʿarruz edip kuyruğuyla darb eder. Ve kāmil ve zābit ve kavī adama ıtlāk olunur. Şārih der ki Cāḥiẓ'in beyānı üzere لَيْثُ عِفِرِّينَ bir nevʿ örümcektir ki altı gözü vardır, zübāb saydında be-gāyet çabuk olur.

Ve maʿlūm ola ki adamın merātib-i sinnine nazaran birer ism ıtlāk olunmuştur. Meselā on yaşında olan gulāma لَعَّابٌ بِالْقُلِينَ [laʿʿābun bi'l-ḳulīn] derler, çelik çomak oynayıcı demektir. Ve yirmiye bālig olunca بَاغِي نِسِينَ [bāġī nisīn] derler, talīb-i nisvān demektir. Ve otuza bālig olunca أَسْعَى السَّاعِينَ [esʿa's-sāʿīn] derler. Ve kırk yaşında أَبْطَشُ الْبَاطِشِينَ [ebṭaşu'l-bāṭişīn] derler. Elli yaşına bālig olunca لَيْثُ عِفِرِّينَ [leyṣu ʿifirrīn] derler. Ve altmış yaşında مُونِسُ الْجَلِيسِينَ [mūnisu'l-celīsīn] derler. Yetmiş yaşında أَحْكَمُ الْحَاكِمِينَ [aḥkemu'l-ḥākimīn] derler. Seksen yaşında أَسْرَعُ الْحَاسِبِينَ [esraʿu'l-ḥāsibīn] derler. Doksan yaşında أَحَدُ الْأَرْذَلِينَ [eḥadu'l-erẕelīn] derler. Ve Meydānī dedi ki yüz yaşında لَا حَاءَ وَلَا سَاءَ [lā-ḥāʾe ve lā-sāʾe] derler, ne recül ve ne imreʾedir demektir. Sāhib-i *Tekmile* ne muhsin ve ne musīʾ demektir dedi. Ve baʿzılar "Ne koyuna ḥāʾe ve ne hımāra sāʾe diye zecre kādir değildir" demekle tefsīr eyledi. İntehā.

اَلْعِفْرِيَةُ [el-ʿifriyet] (زِبْرِجَةٌ [zibricet] vezninde) ve

اَلْعَفْرَةُ [el-ʿafret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Horoz kısmının boynunda olan uzun tüylere denir ki birbiriyle döğüşür iken kabarıp kalkar. Ve insānın kafāsında olan kıllara denir. Ve dābbenin nāsıyesinde olan perçeme denir. Ve insānın vasat-ı reʾsinde olan perçeme denir.

اَلْعِفْرَاتُ [el-ʿifrāt] (ʿayn'ın kesriyle) ve

اَلْعُفْرُنِيَةُ [el-ʿuferniyet] (قُذَعْمِلَةٌ [ḳuẕaʿmilet] vezninde) Bunlar da vasat-ı reʾste nābit perçeme denir.

اَلْعِفْرُ [el-ʿifr] (ʿayn'ın kesriyle) Erkek hınzīre denir; ʿayn'ın zammıyla da cāʾizdir. ʿAlā-kavlin mutlak hınzīre yāhūd veledine denir.

اَلْعُفْرُ [el-ʿufur] (zammeteynle) Vakt ve hīn maʿnāsınadır. ʿAlā-kavlin aya denir, شَهْرٌ

[şehr] maʿnāsına.

اَلْعَافُورُ [el-ʿāfūr] (كَافُورٌ [kāfūr] vezninde) Sahtī ve şiddet maʿnāsınadır; yukālu: وَقَعَ فِي عَافُورِ شَرٍّ أَيْ فِي عَاثُورِهِ يَعْنِي شِدَّتِهِ

اَلْعَفَارُ [el-ʿafār] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Dişi hurmâyı aşılamak, تَلْقِيحُ النَّخْلِ [telḳīḥu'n-naḫl] maʿnāsınadır ki ismdir. Ve

عَفَارٌ [afār] Bir güne şecer adıdır ki āteşnāk olmakla ondan ʿArablar çakmak ittihāz ederler, niteki «م،ر،خ» ve «م،ج،د» māddelerinde beyān olundu. Müfredi عَفَارَةٌ [ʿafāret]tir. Tuḥfe tercemesinde عَفَارٌ [ʿafār] koca yemişi ağacıyla müfesser olmakla zāhiren yabanī nevʿi olur. Şārih der ki ﴿أَفَرَأَيْتُمُ النَّارَ الَّتِي تُورُونَ أَأَنْتُمْ أَنْشَأْتُمْ شَجَرَتَهَا﴾ الآية kerīmesinde شَجَرَة [şeceret]ten murād zikr olunan مَرْخٌ [merḫ] ve عَفَارٌ [ʿafār] olduğu baʿzı müfessirlerin kavlidir. Ve

عَفَارٌ [ʿafār] Mekke ile Ṭāʾif beyninde bir mevziʿ adıdır. Ve katıksız sādece müretteb olan sevīka denir. Ve katıksız ekmeğe denir, tekūlu:أَكَلْتُ عَفَارًا أَيْ خُبْزًا بِلاَ إِدَامٍ

اَلْعَفِيرُ [el-ʿafīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Güneşte kum üzere kurutulan pastırmaya denir. Ve katıksız sevīka ve katıksız ekmeğe denir.

اَلْعُفْرَةُ [el-ʿufret] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) ve

اَلْعُفُرَّةُ [el-ʿufurret] (عُثُلَّةٌ [ʿutullet] vezninde) Soğuğun evāʾil-i hengāmına denir; yukālu: إِرْتَحَلَ الْقَوْمُ فِي عُفْرَةِ الْبَرْدِ وَعُفُرَّتِهِ أَيْ أَوَّلِهِ Ve

عُفُرَّةٌ [ʿufurret] (teşdīd ile) Ecnās-ı muhtelifeden müctemiʿ evbāş-ı nāsa denir; yukālu:تَجَمَّعَتْ عُفُرَّةٌ مِنَ النَّاسِ أَيِ الْأَخْلاَطُ

اَلْعُفَارِيُّ [el-ʿufāriyy] (غُرَابِيٌّ [ġurābiyy] vezninde) Ceyyid ve bihter namluya vasf olur; yukālu:نَصْلٌ عُفَارِيٌّ أَيْ جَيِّدٌ

مَعَافِرُ [Meʿāfir] (mīm'in fethiyle) Bir belde adıdır. Ve Hemdān kabīlesinden bir cemāʿatin pederi ismidir. Nekreliği ve maʿrifeliği hālinde gayr-i munsarıftır, zīrā gayr-i munsarıf olan cemʿ sīgası üzeredir. ثِيَابٌ مَعَافِرِيَّةٌ [ṯiyābun Meʿāfiriyyet] bunların birine mensūbdur; mīm'in zammesi gayr-i cāʾizdir.

اَلْمُعَافِرُ [el-muʿāfir] (مُصَاحِبُ [muṣāḥib] vezninde) Şol adama denir ki yalnız bir yere gitmeyip dāʾimā refīk ve yoldaşlar ile gider ola, hissetinden nāşī onların fazalātından ekl eylemek için; yukālu: رَجُلٌ مُعَافِرٌ إِذَا كَانَ يَمْشِي مَعَ الرُّفَقِ يَنَالُ مِنْ فَضْلِهِمْ

اَلْعَفِيرَةُ [el-ʿafīret] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Bok böceğinin yuvarladığı yuvalağa denir.

اَلْعَفْرَفَرَةُ [el-ʿaferferet] (سَفَرْجَلَةٌ [sefercelet] vezninde) Habīs ve bed-kār kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ عَفْرَفَرَةٌ أَيْ خَبِيثٌ Ve arslana denir.

اَلْعِفْرِنُ [el-ʿifern (هِزَبْرٌ [hizebr] vezninde) Bu dahi arslana denir.

اَلْعُفَارَيَاتُ [el-ʿUfāreyāt] (ʿayn'ın zammı ve rā'nın fethiyle) ʿAḳīḳ-i Medīne nevāhīsinde bir niçe kum yığınlarına denir.

عَفَرْبَلاَ [ʿAferbelā] (fethateynle) Beysān kurbünde bir belde adıdır.

عُفَيْرٌ [ʿUfeyr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir recül adıdır. Ve Cuheyne kabīlesinde bir feresin ismidir.

اَلْمَعْفُورَةُ [el-maʿfūret] Kesāda varmış pazara denir; yukālu: سُوقٌ مَعْفُورَةٌ أَيْ كَاسِدَةٌ

عَفَارَةٌ [ʿAfāret] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Bir hatun adıdır.

عَفَارٌ [ʿAfār] (سَحَابٌ) [seḥāb] vezninde) ve
عُفَيْرٌ [ʿUfeyr] (زُبَيْرٌ) [zubeyr] vezninde) ve
عَفْرَاءُ [ʿAfrāʾ] (حَمْرَاءُ) [ḥamrāʾ] vezninde) Esāmī-i ricāldendir.

عُفَيْرَةُ [ʿUfeyret] (جُهَيْنَةُ) [cuheynet] veznin-de) Hukemā-yı Cāhiliyye'den bir hatun adıdır.

اَلْعَفَّارُ [el-ʿaffār] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) Hurmā aşılayıcı adama denir; yukālu: هُوَ عَفَّارٌ أَيْ مُلَقِّحُ النَّخْلِ

اَلْعَفَرْنَاةُ [el-ʿafernāt] (fethateynle) Dişi arslana denir ki zikr olundu. Ve gūl-ı beyābānīye denir.

[ع ف ز ر]

اَلْعَفْزَرُ [el-ʿafzer] (zā-yı muʿceme ile جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Be-gāyet çabuk olmak-la sāʾirleri dāʾimā sebk ve güzāriş eden insān ve hayvāna denir. Ve beyhūde ve bātıl ʿarbede ve şamatası kesīr olan şaltak ve yanşak fodula denir; yukālu: هُوَ عَفْزَرٌ أَيْ سَابِقٌ سَرِيعٌ وَكَذَا الْكَثِيرُ الْجَلَبَةِ فِي الْبَاطِلِ Ve

عَفْزَرٌ [ʿafzer] Ehl-i Ḥīre'den bir kim-se idi ki bir çengī ve dil-ber kızı var idi; İmruʾulḳays baʿzı eşʿārında onunla teşbīb eylemiştir. Ve Sālim b. ʿĀmir'in feresi ismidir.

[ع ق ر]

اَلْعَقْرَةُ [el-ʿaḳret] (ʿayn'ın fethi ve zammı ve ḳāf'ın sükūnuyla) İsmdir, doğurmazlık ki kısırlık taʿbīr olunur; yukālu: حَمَلَتْ بَعْدَ عَقْرَةٍ أَيْ عُقْمٍ

اَلْعَقَارَةُ [el-ʿaḳāret] (خَسَارَةٌ [ḫasāret] veznin-de) ve

اَلْعُقَارَةُ [el-ʿuḳāret] (ʿayn'ın zammıy-la) Hatun ve sāʾir hayvān kısır olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَقُرَتِ الْمَرْأَةُ عَقَارَةً وَعُقَارَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا صَارَتْ عَاقِرًا

اَلْعَقْرُ [el-ʿaḳr] (فَقْرٌ [faḳr] vezninde) ve

اَلْعُقْرُ [el-ʿuḳr] (ʿayn'ın zammıyla) ve

اَلْعُقَارُ [el-ʿuḳār] (غُرَابٌ [ġurāb] veznin-de) Bunlar da kısır olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَقَرَتِ النَّاقَةُ عَقْرًا وَعُقْرًا وَعُقَارًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَارَتْ عَاقِرًا

اَلْعَاقِرُ [el-ʿāḳir] Doğurmaz olan hatuna ve hayvāna denir ki kısır taʿbīr olunur; cemʿi عُقَّرٌ [ʿuḳḳar] gelir, سُكَّرٌ [sukker] vezninde, Fārisīde seterven derler. Ve عَاقِرٌ [ʿāḳir] ve عَقِيرٌ [ʿaḳīr] ile ricāl vasflanır, aslā kendi-den veled mütevellid olmayan yaʿnī çocu-ğu olmaz olan kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ عَاقِرٌ وَعَقِيرٌ إِذَا كَانَ لاَ يُولَدُ لَهُ وَلَدٌ Ve

عَاقِرٌ [ʿāḳir] Aslā bir nesne inbāt eylemez olan kumsala ıtlāk olunur; yukālu: رَمْلٌ عَاقِرٌ إِذَا كَانَ لاَ يُنْبِتُ Ve ʿazīm olan kumluğa ıtlāk olunur, kısır hayvān semiz olmakla teşbīh olunmuştur; yukālu: رَمْلٌ عَاقِرٌ أَيْ عَظِيمٌ Ve

عَاقِرٌ [ʿĀḳir] Bir maʿrūf kumluk adıdır. Ve hüsn ve cemālde misl ve mānendi olma-yan hatuna ıtlāk olunur; yukālu: إِمْرَأَةٌ عَاقِرٌ أَيْ لاَ مِثْلَ لَهَا

اَلْعَقِيرُ [el-ʿaḳīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Ço-cuğu olmayan recüle denir ki zikr olundu. Ve yaralanmış ve sinirlenmiş insān ve hayvāna denir, مَعْقُورٌ [maʿḳūr] maʿnāsına; cemʿi عَقْرَى [ʿaḳrā] gelir, جَرِيحٌ [cerīḥ] ve جَرْحَى [cerḥā] gibi. Ve şol adama denir ki bagteten ʿārız olan bir havf sebebiyle yāhūd medhūş olmakla bir kadem ileri-ye gitmeye kudreti olmaya; عَقَرٌ [ʿaḳar]-ı ātīden meʾhūzdur; yukālu: قَدْ صَارَ فُلاَنٌ عَقِيرًا إِذَا صَارَ قَدْ فَجِئَهُ الرَّوْعُ فَلَمْ يَقْدِرْ أَنْ يَتَقَدَّمَ أَوْ يَتَأَخَّرَ أَوْ دُهِشَ

اَلْعُقَرَةُ [el-ʿuḳaret] (ʿayn'ın zammıyla هُمَزَةٌ

[humezet] vezninde) Şol boncuğa denir ki nisvān-ı ʿArab hāmil olmamak için uçkur yerinde götürürler. Ve davar arkasını yağır eden teğelti ve pālāna denir; yukālu: سَرْجٌ عُقَرَةٌ أَيْ غَيْرُ وَاقٍ يَعْقِرُ الظَّهْرَ Ve şol adama denir ki devenin üzerine çok varıp itʿāb eylemekle yağır eder ola. Ve baʿzılar ʿindinde عُقَرَةٌ [ʿuḳaret] cārih olan cemādāta denir, dikenli ağaç gibi, ke-mā se-yuzkeru. Ve rahiminde ʿillet olan hatuna denir.

اَلْعُقْرُ [el-ʿuḳr] (ʿayn'ın zammıyla) Bir maslahat netīce vermez olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: عَقَرَ الْأَمْرُ عُقْرًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا لَمْ يُنْتِجْ عَاقِبَةً Ve

عُقْرٌ [ʿuḳr] Ferc-i magsūbun bedeli verilen diyete denir. Kāle'ş-şārih ve minhu hadīsu'ş-Şaʿbī: «لَيْسَ عَلَى زَانٍ عُقْرٌ وَهُوَ لِلْمُغْتَصَبَةِ» Kāle İbnu'l-Eṯīr: اَلْعُقْرُ مِنَ الْإِمَاءِ كَالْمَهْرِ لِلْحُرَّةِ مَا تُعْطَاهُ الْمَرْأَةُ عَلَى وَطْءِ الشُّبْهَةِ وَأَصْلُهُ أَنَّ وَاطِئَ الْبِكْرِ يَعْقِرُهَا إِذَا افْتَضَّهَا فَسُمِّيَ مَا تُعْطَاهُ لِلْعَقْرِ عُقْرًا ثُمَّ صَارَ عَامًّا لَهَا وَلِلثَّيِّبِ Ve

عُقْرٌ [ʿuḳr] Menkūhanın mehrine denir, صَدَاقٌ [ṣadāḳ] maʿnāsına. Ve mahalleye denir ki şehrlerde olur; bunda ʿayn'ın fethiyle de cāʾizdir. Ve

عُقْرٌ [ʿuḳr] Havuzun gerisine denir ki deve suvata vardıkta orada durur, ʿalā-kavlin havuzdan su içenin durduğu yere denir. Ve

عُقْرُ النَّارِ [ʿuḳru'n-nār] Āteşin muʿzam ve cemʿiyyet-gāhına denir ki korları cemʿ olan yeridir; عُقُرُ النَّارِ [ʿuḳuru'n-nār] dahi bu maʿnāyadır zammeteynle. Ve

عُقْرُ الدَّارِ [ʿuḳru'd-dār] Asl u vasat-ı dāra ıtlāk olunur. دَارٌ [dār]dan murād, gerek sarāy ve gerek şehr ve mahalle olsun; bunda fethle de lügattir. Kāle'ş-şārih ve bihi fussire hadīsu: «عُقْرُ دَارِ الْإِسْلَامِ الشَّامُ» أَيْ أَصْلُهُ كَأَنَّهُ أَشَارَ بِهِ إِلَى وَقْتِ الْفِتَنِ يَعْنِي يَكُونُ الشَّامُ يَوْمَئِذٍ آمِنًا مِنْهَا وَأَهْلُ الْإِسْلَامِ بِهِ أَسْلَمُ Ve

عُقْرٌ [ʿuḳr] Tuʿmeye denir. Ve çayırın güzīdesine denir. Ve ebyāt-ı kasīdenin berceste ve ahsen olan beytine denir; yukālu: مَا أَلْطَفَ عُقْرَ هَذِهِ الْقَصِيدَةِ وَهُوَ أَحْسَنُ أَبْيَاتِهَا Ve hatunun bikr olup olmadığını istibrā eylemeye denir. Ve hurmā ağacının līflerini sıyırıp ve beynisini çekip çıkarmağa denir ki ondan sonra ağaç kurumağa yüz tutar. Ve

بَيْضَةُ الْعُقْرِ [beyḍatu'l-ʿuḳr] Şol yumurtaya denir ki onunla bekāret ihtibār ve tecribe olunur. ʿAlā-kavlin tavuk kısmının ibtidā doğurduğu yāhūd en sonra doğurduğu yumurtaya denir. Yāhūd horoz yumurtasıdır ki senede bir defʿa doğurur; keklik yumurtasından büyücek ve tūlānī olur. Ve

بَيْضَةُ الْعُقْرِ [beyḍatu'l-ʿuḳr] Veled ve zürriyyeti olmayan ebter adama denir.

اَلْعَقْرُ [el-ʿaḳr] (فَقْرٌ [faḳr] vezninde) Yaralamak maʿnāsınadır; yukālu: عَقَرَهُ عَقْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَرَحَهُ Ve davarın ayağını sinirlemek maʿnāsınadır; yukālu: عَقَرَ الْفَرَسَ وَالْإِبِلَ إِذَا قَطَعَ قَوَائِمَهَا ve yukālu: عَقَرَ النَّاقَةَ إِذَا حَصَدَ قَوَائِمَهَا بِالسَّيْفِ كَالْحَزِّ Ve hurmā ağacının başını kesmek maʿnāsınadır ki başı kesildikte hayvān gibi nemādan kalıp kurur, zīrā beynisi başında olmakla berāber kesilmek hasebiyle mādde-i hayātı munkatıʿ olur; yukālu: عَقَرَ النَّخْلَةَ إِذَا قَطَعَ رَأْسَهَا فَيَبِسَتْ Ve şikār vurmak maʿnāsınadır; yukālu: عَقَرَ بِالصَّيْدِ إِذَا وَقَعَ بِهِ Ve davar çayır otlamak maʿnāsınadır; yukālu: عَقَرَ الْحِمَارُ الْكَلَأَ إِذَا أَكَلَهُ Ve

عَقْرٌ [ʿaḳr] İki nesnenin küşāde olan aralığına denir, paçası arası gibi. Ve ʿArablara mahsūs ayaklı taʿām tepsisinin ayaklarının aralığına denir. Kāle'ş-şārih kale'l-Ḫalīl:

رَأَيْتُ أَعْرَابِيًّا وَضَعَ يَدَهُ عَلَى قَائِمَتَيِ الْمَائِدَةِ وَنَحْنُ نَتَغَدَّى فَقَالَ مَا بَيْنَهُمَا عَقْرٌ Ve

عَقْرٌ [ʿaḳr] Menzil ve meʾvāya denir. Ve köşke denir, قَصْرٌ [ḳaṣr] maʿnāsına; bunda ʿayn'ın zammıyla da cāʾizdir. ʿAlā-kavlin harābe ve müteheddim olan köşke denir. Ve sehāb-ı ebyaza yāhūd şol siyāh sehāba denir ki güneşin semtinden neşʾet edip güneşin cirmini ve etrāfını bürüyüp setr ve ihāta eyleye yāhūd havānın bir tarafında peydā olmakla bir cānibe çekilip gerçi cirmi nazardan gāʾib lākin raʿdı ıraktan mesmūʿ ola. Ve bülend ve mürtefiʿ bināya denir. Ve mutlakan ak nesneye denir. Ve

عَقْرٌ [ʿAḳr] Kūfe kurbünde bir mevziʿ adıdır. Ve Duceyl türābında bir karye adıdır. Ve Duskūr nāhiyesinde bir karyedir; Ebu'd-Durr Luʾluʾ b. Ebi'l-Kerem b. Luʾluʾ oradandır. Ve Cebel-i Ḥimrīn dibinde bir karyedir. Ve kabīle-i Ḳays bilādında bir arzın ismidir. Ve Becīle bilādında bir mevziʿ adıdır. Ve Mavṣil kazāsında bir kalʿa adıdır; fukahāʾ ve münāzırīnden Muḥammed b. Faḍlūn el-ʿAdevī oradandır.

اَلتَّعْقِيرُ [et-taʿḳīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi davarı sinirlemek maʿnāsınadır; yukālu: عَقَّرَ الْإِبِلَ بِمَعْنَى عَقَرَهُ

اَلْمُعَاقَرَةُ [el-muʿāḳaret] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Davarı sinirlemek bābında bir kimse ile mücādele ve müfāhare eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَاقَرَ فُلَانًا إِذَا فَاخَرَ فِي عَقْرِ الْإِبِلِ Ve münāfere ve müşāteme maʿnāsınadır; yukālu: عَاقَرَهُ إِذَا نَافَرَهُ وَشَاتَمَهُ Ve bir nesneye idmān ve mülāzemet kılmak maʿnāsınadır; yukālu: عَاقَرَ الشَّيْءَ إِذَا لَازَمَهُ

اَلتَّعَاقُرُ [et-teʿāḳur] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) İki kimse davar sinirlemek bābında mahāretlerini izhār için her biri develerini sinirlemek maʿnāsınadır; yukālu: تَعَاقَرَا إِذَا عَقَرَا إِبِلَهُمَا لِيُرَى أَيُّهُمَا أَعْقَرُ لَهَا

اَلْعَقِيرَةُ [el-ʿaḳīret] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) عَقْرٌ [ʿaḳr] ve cerh olunan şikāra ve sāʾire denir; faʿīl bi-maʿnā mefʿūldür. Cemʿi عَقْرَى [ʿaḳrā] gelir, جَرِيحٌ [cerīḥ] ve جَرْحَى [cerḥā] gibi. Ve hānende ve mugannī avāzesine denir. Ve bükā eden ve kırāʾat eden kimselerin āvāzına denir. Ve maktūl olan şerīf ve müteʿayyen adama ıtlāk olunur. Ve hāssaten katʿ olunmuş baldıra denir, سَاقٌ مَقْطُوعَةٌ maʿnāsına. Ve tepesi kesilmiş hurmā ağacına vasf olur; yukālu: نَخْلَةٌ عَقِيرَةٌ أَيْ مَعْقُورُ الرَّأْسِ

اَلْإِعْتِقَارُ [el-iʿtiḳār] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Davarın sırtı yağır olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَقَرَ الظَّهْرُ مِنَ الرَّحْلِ وَالسَّرْجِ إِذَا دَبِرَ Ve kuş kısmını olduğu yerden ürkütüp kaldırmayıp hāli üzere durdurmak maʿnāsına müstaʿmeldir, gūyā ki yerinde sinirleyip alıkomuş gibidir; tekūlu: إِعْتَقَرْتُ الطَّيْرَ أَيْ لَمْ أَزْجُرْهَا

اَلْإِنْعِقَارُ [el-inʿiḳār] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Bu dahi davarın arkası yağır ve cıdav olmak maʿnāsınadır; tekūlu: إِنْعَقَرَ ظَهْرُ الدَّابَّةِ إِذَا دَبِرَ

اَلْمِعْقَارُ [el-miʿḳār] ve

اَلْمِعْقَرُ [el-miʿḳar] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) ve

اَلْمُعْقِرُ [el-muʿḳir] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) ve

اَلْعُقَرَةُ [el-ʿuḳaret] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) ke-mā zukire ve

اَلْعُقَرُ [el-ʿuḳar] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) ve

اَلْعَاقُورُ [el-ʿāḳūr] Şol eyere ve semere denir ki dābbenin sırtını yağır eder ola; yukālu: سَرْجٌ مِعْقَارٌ وَمِعْقَرٌ وَمُعْقِرٌ وَعُقَرَةٌ وَعُقَرٌ وَعَاقُورٌ أَيْ غَيْرُ

وَاقٍ بِعَقْرِ الظَّهْرِ Ve

عُقَرَةٌ [ʿuḳaretun] (هُمَزَةٌ) [humezet] vezninde) ve

عُقَرٌ [ʿuḳarun] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) ve

مِعْقَرٌ [miʿḳarun] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Şol adama denir ki devenin üzerine pek varır olmakla sırtını yağır eder ola; yukālu: رَجُلٌ عُقَرَةٌ وَعُقَرٌ وَمِعْقَرٌ إِذَا كَانَ يَعْقِرُ الْإِبِلَ مِنْ إِتْعَابِهِ لَهَا Ve

مُعْقِرٌ [muʿḳirun] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) ʿAkār ve emlāki çok adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُعْقِرٌ أَيْ كَثِيرُ الْعَقَارِ

ٱلْعَقُورُ [el-ʿaḳūru] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Yırtıcı cānvere vasf olur ki her gördüğünü kavurup عَقْرٌ [ʿaḳrun] eder; yukālu: كَلْبٌ عَقُورٌ وَكَذَا فَهْدٌ وَنَمِرٌ عَقُورٌ Cemʿi عُقْرٌ [ʿuḳrun] gelir ʿayn'ın zammıyla. Baʿzılar ʿindinde عَقُورٌ [ʿaḳūrun] zī-rūh olana ve عُقَرَةٌ [ʿuḳaretun] هُمَزَةٌ [humezet] vezninde cemādāta mahsūstur, çalı ve dikenli ağaç gibi.

ٱلْعَقَارُ [el-ʿaḳāru] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) ve

ٱلْعُقَّارُ [el-ʿuḳḳāru] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) Şol otluğa denir ki otlayan mevāşīyi helāk eder ola; yukālu: كَلَأٌ عَقَارٌ وَعُقَّارٌ إِذَا كَانَ يَعْقِرُ الْمَاشِيَةَ Ve

عَقَارٌ [ʿaḳārun] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Menzil ve meʾvāya denir. Ve çiftlik ve tarla ve bāg ve bostān makūlesi mülke denir. Ve Dehnāʾ kurbünde bir kumluk adıdır. Ve Benū Ḍabbe cemāʿatine mahsūs bir arzın ismidir. Ve Bāhile kabīlesi yurdunda bir arzın adıdır. Ve Yemen'de bir kalʿa adıdır. Ve Benū Ḳuşeyr diyārında bir mevziʿ adıdır. Ve kırmızı boyaya denir. Ve hurmālığa denir. Ve ev esbābına denir ki أَثَاثُ الْبَيْتِ [eṯāṯu'l-beyt] taʿbīr olunur. Ve şol fāhir ev metāʿına denir ki hemān ʿīd günleri gibi eyyām-ı mahsūsada ferş ve istiʿmāl olunup eyyām-ı sāʾirede bir mahfūz mahalde istif edip hıfz ederler ve baʿzen bunda ʿayn'ı mazmūm ederler. Ve kurumuş nesneye denir, يَبِيسٌ [yebīs] maʿnāsına.

ٱلْعَقْرَى [el-ʿaḳrā] جَرْحَى [cerḥā] veznin-de ki işbu عَقْرَى حَلْقَى kelāmında vākiʿdir ve tenvīnle عَقْرًا وَحَلْقًا dahi derler, عَقَرَهَا اللهُ وَحَلَقَهَا yāhūd تَعْقِرُ قَوْمَهَا وَتَحْلِقُهُمْ بِشُومِهَا maʿnāsınadır. Şārih der ki *Nihāye*'de bu vechile mastūrdur; ve minhu hadīsu Şafiyyete lemmā kīle innehā hāʾid fe-kāle: «عَقْرَى حَلْقَى» أَيْ عَقَرَهَا اللهُ وَأَصَابَهَا بِعَقْرٍ فِي جَسَدِهَا Bunun zāhiri bed-duʿadır, lākin ʿādet-i ʿArab üzere maʿnāsı maksūd de-ğildir. Ebū ʿUbeyde eyitti ki savāb olan tenvīnle عَقْرًا حَلْقًا olmaktır ki masdarlardır. Ve Sībeveyhi dedi ki bunlar رَعْيًا ve سُقْيًا bābındandır. Ve Zemaḫşerī dedi ki bunlar merʾe-i meşʾūmenin sıfatları olmakla takdīrindedir, uğursuzluğu sebebiyle kavmini عَقْرٌ [ʿaḳrun] ve halk ve istīsāl eder demektir. Ve دَعْوَى [daʿvā] ve شَكْرَى [şekrā] gibi masdar olmaları muhte-meldir. İntehā. Ve

عَقْرَى [ʿaḳrā] Hāʾiz hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ عَقْرَى أَيْ حَائِضٌ

ٱلْعَقِرُ [el-ʿaḳiru] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Şol kuşa denir ki kanadının yeleğine bir āfet isābet eylemekle dökülüp bir dahi yerin-de çıkmamış ola; yukālu: طَائِرٌ عَقِرٌ إِذَا صَارَ قَدْ أَصَابَ فِي رِيشِهِ آفَةٌ فَلَمْ يَنْبُتْ Ve

عَقِرَةٌ [ʿaḳiretun] (hā'yla) Tahvīf olunmadıkça su içmez olan nākaya denir.

ٱلْعُقَارُ [el-ʿuḳāru] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Çayırın güzīde ve bihterine denir. Ve hamr ve bādeye denir, küpe mülāzim ol-duğu için yāhūd şāribini yürümekten عَقْرٌ

[ʿaḳr] eylediği için. Ve

عُقَارٌ [ʿuḳār] Bir nevʿ kırmızı bezin adıdır.

اَلْإِسْتِعْقَارُ [el-istiʿḳār] Cânver kısmı terdîd ve tatrîb-i savtla vurmak maʿnâsınadır; yukâlu: إِسْتَعْقَرَ الذِّئْبُ إِذَا رَفَعَ صَوْتَهُ بِالتَّطْرِيبِ فِي الْعُوَاءِ

اَلْعُقْرَى [el-ʿuḳrā] (طُوبَى [ṭūbā] vezninde) Bu dahi çiftliğe ve mezraʿaya denir, عَقَارٌ [ʿaḳār] gibi, ضَيْعَةٌ [ḍayʿat] maʿnâsına.

اَلْعَقَّارُ [el-ʿaḳḳār] (شَدَّادٌ [şeddâd] vezninde) Kendisiyle tedâvî olunur olan nebâta, ʿalâ-kavlin köküne denir. Şârihin beyânı üzere edviyeden olan köke denir, marazı عَقْرٌ [ʿaḳr] eylediği için; cemʿi عَقَاقِيرُ [ʿaḳāḳīr] gelir; ve minhu yukâlu: حَدِيدٌ جَيِّدُ الْعَقَاقِيرِ أَيْ كَرِيمُ الطَّبْعِ Ve

عَقَّارٌ [ʿaḳḳār] Şecere ıtlâk olunur. Ve bir kelbin ismidir.

اَلْعِقِّيرُ [el-ʿiḳḳīr] (سِكِّيتٌ [sikkīt] vezninde) Bu dahi şecere denir.

اَلْعَقَرُ [el-ʿaḳar] (fethateynle) Bir adama nâgehânî bir havf ʿârız olmakla olduğu mahalden bir hatve ileri geri gitmeğe kâdir olmayıp öylece kalmak, ʿalâ-kavlin medhûş olmak maʿnâsınadır; yukâlu: عَقِرَ الرَّجُلُ عَقَرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

عَقَارَاءُ [ʿAḳārāʾ] (ʿayn'ın fethiyle) ve

اَلْعَقَارَاءُ [el-ʿaḳārāʾ] (harf-i taʿrîfle) ve

اَلْعُقُورُ [el-ʿUḳūr] (ʿayn'ın zammıyla) ve

اَلْعَوَاقِرُ [el-ʿAvāḳir] Birer mevziʿ adıdır.

عُقَيْرٌ [ʿUḳayr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Hecer ülkesinde sâhil-i bahrde bir belde adıdır. Ve Yemâme'de Benû Ẕuhl cemâʿatine mahsûs bir hurmâlık adıdır. Kezâlik Yemâme'de Benû ʿÂmir'e mahsûs bir hurmâlık adıdır.

مَعْقَرٌ [Maʿḳar] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninde) Yemen'de bir vâdî ismidir; sâhib-i *Kitâb-ı Ṣaḥîḥ-i Muslim* ʿaleyhi'r-rahmenin şeyhi Aḥmed b. Caʿfer el-Maʿḳarî oradandır.

مُعَقِّرُ اَلْبَارِقِيُّ [Muʿaḳḳiru'l-Bâriḳiyy] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vezninde) Bir şâʿirdir.

عَقَّارٌ [ʿAḳḳār] (شَدَّادٌ [şeddâd] vezninde) ve

عُقْرَانُ [ʿUḳrān] (عُثْمَانُ [ʿuṯmān] vezninde) Esâmî-i ricâldendir.

اَلتَّعَقُّرُ [et-teʿaḳḳur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Yağmur dâʾimî olmak maʿnâsınadır; yukâlu: تَعَقَّرَ الْغَيْثُ إِذَا دَامَ Ve davarın gövdesi yağı yerli yerinde sıkılanıp dolgunlanmak maʿnâsınadır; yukâlu: تَعَقَّرَ شَحْمُ النَّاقَةِ إِذَا اكْتَنَزَ كُلُّ مَوْضِعٍ مِنْهَا شَحْمًا Ve nebât uzamak maʿnâsınadır; yukâlu: تَعَقَّرَ النَّبَاتُ إِذَا طَالَ

اَلْأَعْقَارُ [el-aʿḳār] (hemzenin fethiyle) Bir şecer adıdır.

اَلْعَقْرَاءُ [el-ʿaḳrāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Bülend olan kumluğa denir.

عَقْرَى [ʿAḳrā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Bir su adıdır.

اَلْأَعْقَرُ [el-aʿḳar] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Şol erkek deveye denir ki azı dişleri kırılıp ufanmış ola; yukâlu: جَمَلٌ أَعْقَرُ إِذَا تَهَضَّمَتْ أَنْيَابُهُ

اَلْإِعْقَارُ [el-iʿḳār] (hemzenin kesriyle) Hatunu عُقْرَةٌ [ʿuḳaret] kılmak yaʿnî rahimini ʿalîl eylemek maʿnâsınadır; yukâlu: أَعْقَرَهَا اللهُ تَعَالَى أَيْ جَعَلَهَا عُقْرَةً Ve bir adama عُقْرَةٌ [ʿuḳret] yaʿnî tuʿme yedirmek maʿnâsınadır; yukâlu: أَعْقَرَ فُلَانًا إِذَا أَطْعَمَهُ عُقْرَةً أَيْ طُعْمَةً

غُبُّ الْعُقَارِ [Ġubbu'l-ʿUḳār] (ġayn-ı muʿcemenin ve ʿayn'ın zammıyla) Cezîretu'l-ʿArab'da Mehre bilâdına karîb bir mevziʿdir.

[ع ق ص ر]

اَلْعُقَيْصِيرُ [el-ʿuḳayṣīr] (ṣād-ı mühmele ve musaggar bünyesiyle) Şol dābbeye denir ki pek bed ekl eder olmakla televvüsünden istikrāh olunur ola.

[ع ق ف ر]

اَلْعَنْقَفِيرُ [el-ʿanḳafīr] (زَنْجَبِيلٌ [zencebīl] vezninde) Āfet ve dāhiyeye denir. Ve haşarı ve selīta ʿavrete denir. Ve ʿakrebe denir. Ve şol deveye denir ki be-gāyet semizlenip cüssesi ʿazīm ola, şöyle ki büyüklüğünden kafāsı omuzlarına değip dokunmak derecesine bālig ola.

اَلْعَقْفَرَةُ [el-ʿaḳferet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) ve

اَلْإِعْقِنْفَارُ [el-iʿḳinfār] (إِسْحِنْكَاكٌ [isḥinkāk] vezninde) Bir adamı dāhiye ve āfet yere çalıp helāk eylemek maʿnāsınadır.

اَلتَّعَقْفُرُ [et-teʿaḳfur] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Ondan mutāviʿdir; yukālu: عَقْفَرَتْهُ الدَّوَاهِي وَعَقْفَرَتْ عَلَيْهِ وَاعْقَنْفَرَتْهُ فَتَعَقْفَرَ أَيْ صَرَعَتْهُ فَأَهْلَكَتْهُ

[ع ك ر]

اَلْعَكْرُ [el-ʿakr] (مَكْرٌ [mekr] vezninde) ve

اَلْعُكُورُ [el-ʿukūr] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Döne döne hamle ve hücūm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَكَرَ عَلَى الشَّيْءِ عَكْرًا وَعُكُورًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَرَّ وَانْصَرَفَ وَيُقَالُ فَرَّ مِنْ قِرْنِهِ ثُمَّ عَكَرَ بِالرُّمْحِ إِذَا كَرَّ وَحَمَلَ

اَلْعَكَّارُ [el-ʿakkār] (عَطَّارٌ [ʿaṭṭār] vezninde) Döne döne aʿdā üzere hamle ve hücūm eden adama denir; yukālu: هُوَ عَكَّارٌ أَيْ كَرَّارٌ عَطَّافٌ Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīsu: «قُلْنَا يَا رَسُولَ اللهِ نَحْنُ الْفَرَّارُونَ فَقَالَ بَلْ أَنْتُمُ الْعَكَّارُونَ»

اَلْإِعْتِكَارُ [el-iʿtikār] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Cenkte ʿasker birbirine karışmak maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَكَرُوا فِي الْحَرْبِ إِذَا اخْتَلَطُوا Ve ʿasker birbirine rücūʿ ve ihtilāt eylemeleriyle sayılması nā-mümkin olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَكَرَ الْعَسْكَرُ إِذَا رَجَعَ بَعْضُهُ عَلَى بَعْضٍ فَلَمْ يُقْدَرْ عَلَى عَدِّهِ Ve gecenin zulmeti pek müştedd olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَكَرَ اللَّيْلُ إِذَا اشْتَدَّ سَوَادُهُ وَالْتَبَسَ أَيِ اخْتَلَطَ بَعْضُهُ فِي بَعْضٍ Ve yağmur kesret ve vefret bulmak maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَكَرَ الْمَطَرُ إِذَا اشْتَدَّ Ve yel toz getirmek maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَكَرَتِ الرِّيحُ إِذَا جَاءَتْ بِالْغُبَارِ Ve civānlık ber-karār olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَكَرَ الشَّبَابُ إِذَا دَامَ وَثَبَتَ

اَلْإِعْكَارُ [el-iʿkār] (hemzenin kesriyle) Bu dahi gecenin zulmeti birbirine girişip pek basmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْكَرَ اللَّيْلُ إِذَا اشْتَدَّ سَوَادُهُ وَالْتَبَسَ Ve bir nesneyi tortulu kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْكَرَ الشَّيْءَ إِذَا جَعَلَهُ عَكِرًا Ve bir nesneye tortu ve posa katmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْكَرَهُ إِذَا جَعَلَ فِيهِ الْعَكَرَ Ve devenin hörgücü yağlı olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْكَرَ السَّنَامُ إِذَا صَارَ فِيهِ شَحْمٌ

اَلتَّعَاكُرُ [et-teʿākur] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Cenkte ʿasker şebeke gibi birbirine girişmek maʿnāsınadır; yukālu: تَعَاكَرَ الْجَيْشُ إِذَا تَشَاجَرُوا فِي الْخُصُومَةِ

اَلْعَكَرُ [el-ʿaker] (fethateynle) Beş yüzden ziyāde olan deve sürüsüne denir, ʿalā-kavlin altmış yāhūd elliden yüze varınca develere denir; kāf'ın sükūnuyla da cāʾizdir. Ve

عَكَرٌ [ʿAker] Bir recül adıdır. Ve kılıcın pāsına denir. Ve her nesnenin tortusuna denir. Ve

عَكَرٌ [ʿaker] Masdar olur, bir nesne tortulu ve posalı olmak maʿnāsına; yukālu: عَكِرَ الْمَاءُ وَالنَّبِيذُ عَكَرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ عَكِرًا

اَلتَّعْكِيرُ [et-taʿkīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir nesneyi tortulu ve posalı kılmak ve bir nesneye tortu komak maʿnāsınadır; yukālu: عَكَّرَ الشَّيْءَ إِذَا جَعَلَهُ عَكِرًا وَجَعَلَ فِيهِ الْعَكَرَ

اَلْعَكِرُ [el-ʿakir] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Tortulu ve posalı şeyʾe denir.

اَلْعَكَرَةُ [el-ʿakeret] (fetehātla) Deve sürüsünden bir bölüğe denir. Ve ağızda lisānın köküne denir. Cemʿ-i cinsi عَكَرٌ [ʿaker]dir.

اَلْعِكْرُ [el-ʿikr] (ʿayn'ın kesriyle) Asl ve bünyād maʿnāsınadır; yukālu: كَرِيمُ الْعِكْرِ أَيِ الْأَصْلِ

اَلْعَكَرْكَرُ [el-ʿakerker] (سَفَرْجَلٌ [sefercel] vezninde) Pek koyu süte denir.

عَاكِرٌ [ʿĀkir] ve

اَلْعُكَيْرُ [el-ʿUkeyr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) ve

مِعْكَرٌ [Miʿker] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Esmā-i ricāldendir.

تَعْكَرُ [Taʿker] (تَمْنَعُ [temneʿu] vezninde) Yemen'de bir hısn adıdır. Ve ʿAden cibālinden bir cebel adıdır.

اَلْعَنْكَرَةُ [el-ʿankeret] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Devenin hörgücü yağlı olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَنْكَرَ السَّنَامُ إِذَا صَارَ فِيهِ شَحْمٌ

عَكَّارٌ [ʿAkkār] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Bir batn adıdır.

[ع ك ب ر]

اَلْعُكْبُرَةُ [el-ʿukburet] (قُنْفُذَةٌ [ḳunfuẕet] veznninde) Bünye ve endāmı taslak, yoğun, yakışıksız ʿavrete denir; yukālu: هِيَ عُكْبُرَةٌ أَيْ جَافِيَةٌ فِي خَلْقِهَا

عُكْبَرَاءُ [ʿUkberāʾ] (ʿayn'ın zammı ve bā'nın fethi ve medd ve kasr ile) Sevād-ı ʿIrāḳ'ta bir kasabadır, nisbetinde عُكْبَرَاوِيٌّ [ʿUkberāviyy] denir vāv ile ve عُكْبَرِيٌّ [ʿUkberiyy] denir.

عَكْبَرٌ [ʿAkber] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) ʿAbdullāh nām muhaddisin pederi ismidir.

اَلْعِكْبِرُ [el-ʿikbir] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Bir nesnedir ki bal arısı uyluklarında ve pazılarında alıp götürüp gömeç içre bal yaptığı yere vazʿ eder. Bu nesneyi baʿzılar bal arısı kovanında bulur. Cüzʾī ʿasel ile memzūc bal mumuyla beyān ederler ki Fārisīde dārū, Türkīde deval taʿbīr olunur. Ve ekser-i müfredātta وَسَخُ الْكَوَائِرِ [veseḫu'l-kevāʾir] ile tefsīr ederler ki Fārisīde yermūm ve Türkīde pire bevli ve baʿzı diyārda eğir mumu derler.

اَلْعَكَابِرُ [el-ʿakābir] (ʿayn'ın fethiyle) Ada tavşanının erkeklerine denir.

[ع م ر]

اَلْعُمُرُ [el-ʿumr - el-ʿamr- el-ʿumur] (ʿayn'ın fethi ve zammı ve zammeteynle) Dirilik, hayāt ve zindegī maʿnāsınadır; cemʿi أَعْمَارٌ [aʿmār]dır; tekūlu: أَطَالَ اللهُ عُمُرَكَ أَيْ حَيَاتَكَ Müʾellifin *Baṣāʾir*'de beyānına göre bu māddenin aslı عِمَارَةٌ [ʿimāret]tir, harāb mukābilidir; عِمْرَانٌ [ʿimrān]dan meʾhūzdur ki bedenin hayāt ile ʿimāreti müddetinin ismidir, sāʾir maʿānī dahi birer münāsebetle ondan münşaʿibdir.

اَلْعُمُرُ [el-ʿumr] (ʿayn'ın zammıyla) Mescide denir; tekūlu: رَأَيْتُهُ فِي الْعُمُرِ أَيْ فِي الْمَسْجِدِ Ve bīʿat ve kilise ve manastıra denir.

اَلْعَمْرُ [el-ʿamr] (ʿayn'ın fethiyle) Dīn ve millet maʿnāsına müstaʿmel olur; kīle ve minhu: لَعَمْرِي وَيُحَرَّكُ Yaʿnī baʿzılar işbu kasem maʿrizinde īrād olunan لَعَمْرِي kelāmında عَمْرٌ [ʿamr] dīn ve millet maʿnāsınadır dedi, lākin ekser-i ʿulemā

hayāt ve bekāʾ maʿnāsını irāde ederler. Pes لَعَمْرُكَ kavli "Senin başına ve cānına ve ʿindimde eʿazz ve eşref olan hayātına and içerim" demek olur.

Ve ʿArablar عَمْرَ اللهِ مَا فَعَلْتُ كَذَا derler ki nasbladır; izhārı metrūk olan fiʿl izmārıyla mansūb masādır mevziʿine vazʿ olunan esmāʾ cümlesindedir, zīrā aslı عَمَّرْتُكَ اللهَ تَعْمِيرًا idi ki ziyādeler hazf olunup asl fiʿl üzere kalmıştır, "Hudā-yı müteʿālden senin için ʿömr ve bekā niyāz ederim" demektir.

Kezālik عَمْرَكَ اللهَ مَا فَعَلْتَ كَذَا derler. Bu dahi nasbladır. Ve ikisinde dahi lafza-i celāle mansūbdur. Bunun aslı أُعَمِّرُكَ اللهَ أَنْ تَفْعَلَ idi, gūyā ki muhātaba yemīn verip ve muhātab için Rabb-i lā-yezālden ʿömr ve bekā istidʿā eder. Hāsılı Hak taʿālā sana ʿömr-i tavīl ihsān eylesin, o ömr ve bekā hakkı için böyle eylemedin mi yāhūd böyle eyle demek olur. Yāhūd aslı لَعَمْرُ اللهِ idi ki وَبَقَاءُ اللهِ maʿnāsınadır. Yaʿnī لَعَمْرُ اللهِ kısmı yāhūd مَا أُقْسِمُ بِهِ takdīrindedir ki Hudā-yı müteʿālin bekāʿ ve devāmına kasemdir, lām sākıt olmakla masādır nasbı gibi mansūb kılınmıştır. ʿInde'l-baʿz aslı عَمَّرَكَ اللهَ idi ki أُذَكِّرُكَ اللهَ تَذْكِيرًا demektir ki hāsılı Hak taʿālānın bekāʾ ve devāmına ikrāra kasemdir.

Şārih der ki gāhca yemīn irāde olunmayarak hemān duʿā için istiʿmāl olunur, niteki işbu: «أَيُّهَا الْمُنْكِحُ الثُّرَيَّا سُهَيْلاً || عَمْرَكَ اللهَ كَيْفَ يَلْتَقِيَانِ» Ve bu سَأَلْتُ اللهَ عُمْرَكَ sebkindedir. Aslı عَمَّرْتُكَ اللهَ تَعْمِيرًا idi ki suʾāli mutazammındır. Masdar makām-ı fiʿle kāʾim olduğu için fiʿl hazf olunup baʿdehu zevāʾid dahi hazf olundu. تَعْمِيرًا lafzı gibi عَمْرًا dahi mansūb oldu. İmdi masdar mefʿūlüne muzāftır. Ve lafza-ı celāle masdar ile yāhūd masdarı nāsıb fiʿl ile mansūbdur. Pes maʿnā-yı beyt "Ey Süreyyā'yı kevkeb-i Süheyl'e nikāh eymek kaydında olan adam, Hak taʿālā sana ʿömr versin, onlar ne güne birbirine mülākī olurlar ki mülākātı mümkin değildir." İntehā. وَجَاءَ فِي الْحَدِيثِ النَّهْيُ عَنْ قَوْلِ لَعَمْرُ اللهِ Zīrā عَمْرٌ [ʿamr] vech-i meşrūh üzere bedenin rūhla ʿimāret bulduğu müddetten ʿibāret olmakla bekāʾ devām ile beynlerinde fark olup عَمْرٌ [ʿamr] bekāʾdān dūn olmak şān-ı ulūhiyyete izāfesi nā-sezādır. Ve

عَمْرٌ [ʿamr] (ʿayn'ın fethiyle) لَحْمُ مَا بَيْنَ الْأَسْنَانِ [laḥm mā-beyne'l-esnān] yaʿnī dişlerin aralıklarında olan etlere denir, ʿalākavlin لَحْمُ اللِّثَةِ [laḥmu'l-liṯet] yaʿnī dişlerin menbitlerinde olan ete denir ki diş eti taʿbīr olunur. Bunda şīn'in zammıyla da lügattir. Ve

عَمْرٌ [ʿamr] شَنْفٌ [şenf] maʿnāsınadır ki salkım küpeye denir, kulağa takınırlar. Ve her iki dişin aralığında sāʾil ve müstatīl olan ete denir.

Ḳāmūs'ta bu mahal dahi matrah-ı nazardır. *Nihāye*'de bu vechle mersūmdur: وَفِي الْحَدِيثِ «أَوْصَانِي جِبْرِيلُ بِالسِّوَاكِ حَتَّى خَشِيتُ عَلَى عُمُورِي» اَلْعُمُورُ مَنَابِتُ الْأَسْنَانِ وَاللَّحْمُ الَّذِي بَيْنَ مَغَارِسِهَا اَلْوَاحِدُ عَمْرٌ Ve *Lisānu'l-ʿArab*'da اَلْعُمُورُ مَنَابِتُ الْأَسْنَانِ وَاللَّحْمُ الَّذِي بَيْنَ مَغَارِسِهَا وَالْوَاحِدُ عَمْرٌ وَقِيلَ كُلُّ مُسْتَطِيلٍ بَيْنَ سِنَّيْنِ Kaldı ki müʾellifin لَحْمُ مَا بَيْنَ الْأَسْنَانِ ile tefsīrinden murād لَحْمُ مَا بَيْنَ مَغَارِسِ الْأَسْنَانِ dır ki dişlerin menbitlerinde olan etlerin mā-beynlerinde olan et olacaktır ki diş aralığına giren et olmaz. Ve maʿnā-yı sānīde وَكُلُّ مُسْتَطِيلٍ بَيْنَ سِنَّيْنِ ʿibāretiyle müfesserdir, murād her iki dişin aralığında sarkan uzunca etçeğiz olur; baʿzı insān ve hayvānın pek uzun

olur. Hülāsa diş eti üç güne olur: Birisi dişlerin menbitlerinde ve köklerinde olur. Ve biri dişlerin üstünde ve altında olur ki diş eti dedikleridir. Ve biri dişlerin aralıklarında olur. Mecmūʿuna عَمْرٌ [ʿamr] ıtlāk olunur. Ve kaldı ki cemīʿ-i nüshalarda tā ile بَيْنَ سِنَّتَيْنِ ʿunvānında mersūmdur. سِنٌّ [sinn] kelimesi ise müʾennestir. Evvelā teʾnīsi delāle ʿale'l-cemʿ için olmakla vāhidinde tāʾ duhūlü cāʾiz olur ki tā-i vahdet olacaktır, niteki رِيحٌ ve رِيحَةٌ dahi sāʾigdir. Sāniyen ضِرْسٌ [ḍirs] iʿtibārıyla tezkīri muhtemeldir. İntehā. Ve

عَمْرٌ [ʿamr] Uzun ağaçlara denir, شَجَرٌ طِوَالٌ [şecerun ṭivālun] maʿnāsına; müfredi عَمْرَةٌ [ʿamret]tir. Ve سُكَّرٌ [sukker] dedikleri lezīz ve ceyyid hurmānın ağaçlarına denir; bunda ʿayn'ın zammıyla aʿlādır.

اَلْعَمْرِيُّ [el-ʿamriyy] (yā-yı müşeddede ile) Bir başka nevʿ hurmā ismidir.

اَلْعَمَرُ [el-ʿamer] (fethateynle) ve

اَلْعَمْرُ [el-ʿamr] (خَمْرٌ [ḫamr] vezninde) ve

اَلْعُمْرُ [el-ʿumr] (ʿayn'ın zammıyla) ve

اَلْعَمَارَةُ [el-ʿamāret] (أَمَارَةٌ [emāret] vezninde) Çok zaman yaşayıp kalmak maʿnāsınadır ki muʿammer olmak taʿbīr olunur; yukālu: عَمِرَ الرَّجُلُ وَعَمَرَ عَمَرًا وَعَمْرًا وَعَمَارَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا بَقِيَ زَمَانًا أَيْ طَوِيلاً Ve muʿammer eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَمَرَهُ اللهُ أَيْ أَبْقَاهُ Ve bir adama bir nesneyi ʿömrü vechile yaʿnī kendisinin yāhūd o adamın müddet-i hayātına taʿlīkle bahş ve iʿtā eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: عَمَرْتُهُ إِيَّاهُ إِذَا جَعَلْتَهُ لَهُ عُمْرَهُ أَوْ عُمُرَكَ Ve

عَمَارَةٌ [ʿamāret] ve

عُمُورَةٌ [ʿumūret] (ʿayn'ın zammıyla) Bir adam mālına ve hānesine mülāzemet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَمَرَ الرَّجُلُ مَالَهُ وَبَيْتَهُ عَمَارَةً وَعُمُورَةً إِذَا لَزِمَهُ Ve

عَمَارَةٌ [ʿamāret] Bir adamın mālı onup ābādān ve firāvān olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَمَرَ الْمَالُ نَفْسُهُ وَعَمُرَ وَعَمِرَ عَمَارَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالْخَامِسِ وَالرَّابِعِ إِذَا صَارَ عَامِرًا أَيْ كَثِيرًا وَافِرًا Ve

عَمَارَةٌ [ʿamāret] Baş kisvetine denir, takye ve kalensüve gibi. Ve

عَمَارَةٌ [ʿamāret] Kabīleden küçüğe denir ki murād kabīleden münşaʿib olan küçük kābile olacaktır; ʿayn'ın kesriyle de cāʾizdir. ʿAlā-kavlin hayy-ı ʿazīm yaʿnī kabīleden küçük ve batndan büyük olup kendi başlarına konup göçer olan çokluk cemāʿattir, Türkmenler boy taʿbīr ederler. Ve شَعْبٌ [şaʿb] māddesinde beyān olunmuştu ki رَأْسٌ [reʾs] ve شَعْبٌ [şaʿb] baʿdehu قَبِيلَةٌ [ḳābīlet] baʿdehu عَمَارَةٌ [ʿamāret] ondan بَطْنٌ [baṭn] ve ondan فَخِذٌ [feḫiẕ] ıtlāk olunur. Ve

عَمَارَةٌ [ʿamāret] Beyne'l-ʿArab şol murassaʿ ve müzeyyen rukʿaya denir ki ser-gerde-i kavm ü kabīle olan adamın kendilerine mahsūs sāyebānlarına ʿalāmet-i riyāset için terkīʿ olunur, gūyā ki şemse-i hayme-i vüzerāʾ menzilinde olur. Ve

عِمَارَةٌ [ʿimāret] Tahiyyet ve teslīm maʿnāsınadır. Fi'l-asl "ʿömrün uzun olsun" diye duʿāʾ maʿnāsına olup baʿdehu mutlak tahiyyet ve teslīmde istiʿmāl olundu; عَمَارٌ [ʿamār] dahi bu maʿnāyadır hā'sız. Ve

عَمْرٌ [ʿamr] (خَمْرٌ [ḫamr] vezninde) ve

عَمَارَةٌ [ʿamāret] Savm ve salāt gibi Hak taʿālā dergāhına ʿibādet eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir ki iʿmār-ı dīn eylemektir; yukālu: عَمَرَ رَبَّهُ عَمْرًا وَعَمَارَةً إِذَا عَبَدَهُ وَصَلَّى وَصَامَ

اَلتَّعْمِيرُ [et-taʿmīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] veznin-de) Muʿammer ve müstedām eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَمَّرَهُ اللهُ تَعَالَى أَيْ أَبْقَاهُ Ve bir adam kendi bekā-yı nefsi için mikdār-ı mahdūd u muʿayyen takdīr ey-lemek maʿnāsınadır; yukālu: عَمَّرَ فُلاَنٌ نَفْسَهُ إِذَا قَدَّرَ لَهَا قَدْرًا مَحْدُودًا Kāle'ş-şārih kavluhu taʿālā: ﴿وَمَا يُعَمَّرُ مِنْ مُعَمَّرٍ وَلاَ يُنْقَصُ مِنْ عُمُرِهِ إِلاَّ فِي كِتَابٍ﴾ فُسِّرَ عَلَى وَجْهَيْنِ Ve bir mahalli ābādān eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: عَمَّرَ اللهُ مَنْزِلَكَ أَيْ جَعَلَهُ آهِلاً Ve bez ve kumaş makūlesinin gazl ve nescini güzel ve nāzük eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَمَّرَ الثَّوْبَ إِذَا أَجَادَ نَسْجَهُ وَغَزْلَهُ

اَلْعُمْرَى [el-ʿumrā] (بُشْرَى [buşrā] vezninde) Bir adam bir mālı bir kimseye kendisinin yāhūd o kimsenin hayātına taʿlīkle tefvīz ve temlīk ve iʿtā eylemeğe denir ki ismdir. Meselā ʿömrüm oldukça yāhūd ʿömrün ol-dukça bu hāne senindir, baʿde'l-vefāt be-nimdir diye temlīk eylemek gibi; tekūlu: أَعْمَرْتُهُ الدَّارَ الْعُمْرَى أَيْ جَعَلْتُهَا لَهُ يَسْكُنُهَا مُدَّةَ عُمُرِي أَوْ عُمُرِهِ ve minhu kavluhum: مَا الدُّنْيَا إِلاَّ عُمْرَى وَلاَ خُلُودَ إِلاَّ فِي الْأُخْرَى Şārih der ki عُمْرَى [ʿumrā] ve رُقْبَى [ruḳbā] muʿāmelāt-ı Cāhiliyye'den idi, niteki «ر،ق،ب» māddesinde zikr olun-du. Ve kāle fi'n-*Nihāye*: فَإِذَا مَاتَ عَادَتْ إِلَيَّ وَكَذَا كَانُوا يَفْعَلُونَ فِي الْجَاهِلِيَّةِ فَأَبْطَلَ ذَلِكَ وَأَعْلَمَهُمْ أَنَّ مَنْ أُعْمِرَ شَيْئًا أَوْ أُرْقِبَهُ فِي حَيَاتِهِ فَهُوَ لِوَرَثَتِهِ مِنْ بَعْدِهِ وَقَدْ تَعَاضَدَتِ الرِّوَايَاتُ عَلَى ذَلِكَ وَالْفُقَهَاءُ فِيهَا مُخْتَلِفُونَ فَمِنْهُمْ مَنْ يَعْمَلُ بِظَاهِرِ الْحَدِيثِ وَيَجْعَلُهَا تَمْلِيكًا وَمِنْهُمْ مَنْ يَجْعَلُهَا كَالْعَارِيَّةِ وَيَتَأَوَّلُ الْحَدِيثَ

اَلْإِعْمَارُ [el-iʿmār] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi bir adama zikr olunan ʿömrü vechile vermek maʿnāsınadır; tekūlu: أَعْمَرْتُهُ إِيَّاهُ أَيْ جَعَلْتُهُ لَهُ عُمُرَهُ أَوْ عُمُرِي Ve bir yeri ābād eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: أَعْمَرَ اللهُ مَنْزِلَكَ إِذَا جَعَلَهُ آهِلاً Ve bir yeri bir adama maʿmūr ve ābād ettirmek ve ābād eder kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْمَرَهُ الْمَكَانَ إِذَا جَعَلَهُ يَعْمُرُهُ Ve bir yeri maʿmūr ve ābādān bulmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْمَرَ الْأَرْضَ إِذَا وَجَدَهَا عَامِرَةً Ve bir adamı zengin eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَعْمَرَ عَلَيْهِ إِذَا أَغْنَاهُ Ve bir adama hacda ʿumre getirmek husūsunda iʿānet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَعْمَرَ فُلاَنًا إِذَا أَعَانَهُ عَلَى أَدَاءِ الْعُمْرَةِ Ve kişi menkūhasına ehl ve akribāsı yurdun-da gerdek eylemek maʿnāsınadır ki iç gü-veyiliğe girmek olacaktır; yukālu: أَعْمَرَ فُلاَنٌ عَلَى إِمْرَأَتِهِ إِذَا بَنَى عَلَيْهَا فِي أَهْلِهَا

اَلْعُمْرِيُّ [el-ʿumriyy] (كُرْدِيٌّ [kurdiyy] vez-ninde) ʿÖmre mensūb demektir ki murād zamān-ı tavīlden kalmış nesnedir; ve minhu yukālu: عُمْرِيُّ الشَّجَرِ أَيْ قَدِيمُهُ Ve ʿalā-kavlin عُمْرِيُّ الشَّجَرِ [ʿumriyyu'ş-şecer] enhār üzere nābit olan sidr ağacına ıtlāk olunur.

اَلْعِمَارَةُ [el-ʿimāret] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Maʿmūr ve ābādān eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: عَمَرَ اللهُ بِكَ مَنْزِلَكَ عِمَارَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَعَلَهُ آهِلاً Ve

عِمَارَةٌ [ʿimāret] Kendisiyle bir mekānın maʿmūr ve ābād olacağı şeyʾe denir. Ve

عِمَارَةٌ [ʿİmāret] Bādiyede Selīle nām ma-halde bir suyun adıdır.

اَلْإِسْتِعْمَارُ [el-istiʿmār] Bir yeri bir adama ābādān ettirmek ve ābādān eder kılmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَعْمَرَ فُلاَنًا فِيهِ إِذَا جَعَلَهُ يَعْمُرُهُ ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿هُوَ أَنْشَأَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَاسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا﴾ أَيْ أَذِنَ لَكُمْ فِي عِمَارَتِهَا وَاسْتِخْرَاجِ قُوَّمِكُمْ مِنْهَا وَجَعَلَكُمْ عُمَّارَهَا

اَلْمَعْمَرُ [el-maʿmer] (مَسْكَنٌ [mesken] vez-ninde) Suyu ve çayır ve çimeni firāvān olan menzile denir. Ve

مَعْمَرٌ [Maʿmer] Esāmīdendir.

اَلْعُمَارَةُ [el-ʿumāret] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vez-

ninde) Bir yeri ʿimāret eylemek için verilen ücrete denir. Ve

عُمَارَةُ [ʿUmāret] Esāmīdendir.

اَلْعَمْرَةُ [el-ʿamret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Baş kisvetine denir. Ve şol boncuk makūlesine denir ki onunla inci ve tesbīh ve sāʾir nesne dizisinin aralıkları fasl olunur. Bu münāsebetle onunla baʿzı nisvān tesmiye olunmuştur.

اَلْعُمْرَةُ [el-ʿumret] (ʿayn'ın zammıyla) Ziyāret maʿnāsına ismdir; hacc efʿālinden olan fiʿl-i maʿhūd bundandır. Ve

عُمْرَةٌ [ʿumret] Bir adam zevcesini ehl ve hīşāvendi yanında zifāf eylemeğe denir, içgüveyilik olur; niteki kendi hānesine getirmeğe عُرْسٌ [ʿurs] denir.

اَلْإِعْتِمَارُ [el-iʿtimār] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Başa عَمْرَةٌ [ʿamret] yaʿnī kisvet giyinmek maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَمَرَ الرَّجُلُ إِذَا لَبِسَ فِي رَأْسِهِ الْعَمْرَةَ Ve ziyāret eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَمَرَهُ إِذَا زَارَهُ

اَلْمُعْتَمِرُ [el-muʿtemir] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Zāʾir maʿnāsınadır. Ve قَاصِدٌ لِلشَّيْءِ [ḳāṣidun li'ş-şeyʾ] maʿnāsınadır. Pes إِعْتِمَارٌ [iʿtimār] kasd ve āheng maʿnāsına da olmuş olur.

اَلْعَمَارُ [el-ʿamār] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) عِمَارَةٌ [ʿimaret] gibi tahiyyet ve teslīm maʿnāsınadır. Ve şol hoş-bū çiçeğe denir ki onunla meclis-i ʿişret tezyīn olunur.

اَلْعَوْمَرَةُ [el-ʿavmeret] (جَوْهَرَةٌ [cevheret] vezninde) Nāsın gırīv ve kavga ve şamatasına denir; tekūlu: تَرَكْتُ الْقَوْمَ فِي عَوْمَرَةٍ أَيْ فِي اخْتِلَاطٍ وَصِيَاحٍ وَجَلَبَةٍ Ve

عَوْمَرَةٌ [ʿavmeret] Masdar olur, nāsı bir yerde biriktirip alıkomak maʿnāsına; ulûket: مَا لَكَ مُعَوْمِرًا بِالنَّاسِ عَلَى بَابِي أَيْ جَامِعَهُمْ وَحَابِسَهُمْ

اَلْعُمَيْرَانِ [el-ʿumeyrān] (musaggar bünyesiyle) ve

اَلْعَمَّرَتَانِ [el-ʿammeretān] (ʿayn'ın ve mīm-i müşeddedenin fethiyle) ve

اَلْعُمَّيْرَتَانِ [el-ʿummeyretān] (tasgīr bünyesiyle) ve

اَلْعُمَيْمِيرَتَانِ [el-ʿumeymīretān] (bu dahi musaggar bünyesiyle) Şol iki dāne küçük kemiğe denir ki lisānın kökünde olur. Ve onların iki şuʿbeleri vardır ki boğazda olan yumruca eti iç yüzünden ihāta eylemiştir.

اَلْيَعْمُورُ [el-yaʿmūr] (يَعْفُورٌ [yaʿfūr] vezninde) Oğlağa denir, جَدْيٌ [cedy] maʿnāsına.

اَلْيَعْمُورَةُ [el-yaʿmūret] (hā'yla) Bir nevʿ şecer ismidir; cemʿi يَعَامِيرُ [yeʿāmīr]dir.

اَلْعَمْرَانِ [el-ʿamrān] (تَمْرَانِ [temrān] veznindeki tesniyedir) Esvābın iki yenlerinin iki ucuna denir.

عَمِيرَةُ [ʿAmīret] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Bir batn pederinin ismidir. Ve كُوَّارَةُ النَّحْلِ [kuvvāretu'n-naḥl] maʿnāsınadır ki māddesinde ihtilāf üzere mersūmdur, baʿzılar kovana ve baʿzılar gömece ıtlāk eylediler, ke-mā se-yuzkeru.

عَمْرٌ [ʿAmr] (تَمْرٌ [temr] vezninde) Esmā-i ricāldendir. Cemʿi أَعْمُرٌ [aʿmur] gelir ve عُمُورٌ [ʿumūr] gelir.

Mütercim der ki bu vāv ile عَمْرٌو [ʿAmr] sūretinde resm olunur, عُمَرُ [ʿUmer] ile beynini fark için ve hālet-i nasbda vāv terk olunur, elif-i nasb fārik olduğu için. Ve عُمَرُ [ʿUmer] kelimesinde vāv resm olmayıp عَمْرٌو [ʿamr] kelimesinde mersūm olmak, zīrā عَمْرٌو [ʿamr] kelimesi evveli meftūh ve vasatı sākin ve munsarıf olmak cihetiyle hafīftir. Ve

عَمْرٌو [ʿAmr] Ferezdaḳ nām şāʿirin şeytānı

ismidir.

عَامِرٌ [ʿĀmir] Esmā-i ricāldendir. Ve gāh olur ki onunla kabīle tesmiye olunur, yaʿnī bir kabīle pederinin ismi olmakla o kabīle onunla müsemmādır. Ve

عَامِرٌ [ʿāmir] Sırtlan eniğine denir.

عُمَرُ [ʿumer] (زُفَرُ [zufer] vezninde) Bir kişi-yi onunla tesmiye hālinde عَامِرٌ [ʿāmir]den maʾdūldür, zīrā sıfat hāletinde maʿdūl olsa اَلْعُمَرُ denir ki عَامِرٌ [ʿāmir] irāde olunur.

عُمَيْرٌ [ʿUmeyr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) ve

عُوَيْمِرٌ [ʿUveymir] ve

عَمَّارٌ [ʿAmmār] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) ve

عِمْرَانُ [ʿİmrān] (ʿayn'ın kesriyle) ve

يَعْمَرُ [Yaʿmer] (يَعْلَمُ [yaʿlemu] vezninde) Esāmīdendir.

اَلْعَمْرَانِ [el-ʿAmrān] (ʿayn'ın fethi ve tesniye bünyesiyle) ʿAmr b. Cābir ile ʿAmr b. Bedr murād olunur. Ve

عَمْرَانِ [ʿamrān] Boğazda küçük dil üzere sarkmış iki et pāreciğine denir.

اَلْعَامِرَانِ [el-ʿĀmirān] ʿĀmir b. Mālik ile ʿĀmir b. eṭ-Ṭufeyl nām kimselerdir.

اَلْعُمَرَانِ [el-ʿUmerān] (ʿayn'ın zammı ve mīm'in fethiyle) Ebū Bekr eṣ-Ṣiddīḳ ve ʿÖmer el-Fārūḳ radıyallāhu ʿanhumā hazretleri irāde olunur. ʿAlā-kavlin ʿÖmer el-Fārūḳ ile hulefā-yı Emeviyyeden ʿÖmer b. ʿAbdulʿazīz murād olur.

عَمْرَوَيْهِ [ʿAmreveyhi] (ʿayn'ın fethi ve mīm'in sükūnu ve vāv-ı meftūha ve yā-ı sākine ile) İsm-i aʿcemīdir.

Şārih der ki bu iki lafzdır, lafz-ı vāhid hükmünde kılınmıştır, سِيبَوَيْهِ [Sībeveyhi] ve نِفْطَوَيْهِ [Nifṭaveyhi] gibi. Mecmūʿunda hāʾ meksūr olur, zīrā bunların āhirleri aʿcemī olmakla asvāta şebīhtir, غَاقِ [ġāḳi] gibi. Ve eğer nekre kılarsan münevven edersin. İmām Muberred tesniyesinde ve cemʿinde عَمْرَوَيْهَانِ [ʿAmreveyhāni] ve عَمْرَوَيْهُونَ [ʿAmreveyhūn] denir dedi. İntehā.

أَبُو عَمْرَةَ [ebū ʿamret] (بَنُو جَمْرَةَ [benū cemret] vezninde) Müflisliğin künyesidir; tekūlu: قَدْ تَعَلَّقَ بِي أَبُو عَمْرَةَ أَللَّهُمَّ اقْهَرْهُ وَهُوَ كُنْيَةُ الْإِفْلَاسِ Ve açlığın dahi künyesidir; yukālu: أَخَذَهُ أَبُو عَمْرَةَ أَيِ الْجُوعُ Ve bir kişinin dahi künyesi idi ki be-gāyet şūm-kadem olmakla hangi kavm ve kabīleye nüzūl ve hulūl eylese orada elbette cenk ve kıtāl ve sāʾir gūne bir belā ve fitne zuhūr eder idi.

حِصْنُ ابْنِ عُمَارَةَ [Ḥiṣnu İbni ʿUmāret] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Arz-ı Fāriste bir hısn adıdır.

اَلْيَعْمَرِيَّةُ [el-Yaʿmeriyyet] Bir su adıdır.

اَلْيَعَامِيرُ [el-yaʿāmīr] Bir mevziʿ yāhūd bir şecer adıdır. Ve bu Ḳuṭrub el-Luġavī rivāyetidir, lākin tahtiʾe olunmuştur.

أُمُّ عَمْرٍو [ummu ʿamr] ve

أُمُّ عَامِرٍ [ummu ʿāmir] Dişi sırtlanın künyesidir. Eniğine عَامِرٌ [ʿāmir] ıtlāk olunur.

اَلْعَمَّارُ [el-ʿammār] (شَدَّادٌ [şeddād] veznin-de) Salāt ve sıyāmı kesīr olan müslime denir, iʿmār-ı dīn eylediği için. Ve īmān ve iʿtikādı kavī olup emr-i dīninde sābit ve pāyidār adama denir. Ve herkesi zikr bi'l-hayr ile yād eden lisānı pāk tayyibü's-senāʾ adama denir; yukālu: هُوَ عَمَّارٌ أَيِ الطَّيِّبُ الثَّنَاءِ Ve dāʾimā rāyiha-i tayyibe istiʿmāl eden adama denir. Ve şol kimseye denir ki fī-nefsihi müctemiʿü'l-emr olup dāʾimā cemāʿate mülāzim ve sultān ve vālī taraflarının idāre ve temşīti lāzım umūrlarında ve mesālih-i nāsın vech-i iʿtidāl üzere rüʾyet ve idāresinde ikdām ve himmet

eder ola. Şārihin beyānına göre bu maʿnā baş kisvetinin ismi olan عَمَارَةٌ [ʿamāret]ten meʾhūzdur; yukālu: هُوَ عَمَّارٌ أَيِ الْمُجْتَمِعُ الْأَمْرِ اللاَّزِمِ لِلْجَمَاعَةِ الْحَدِبُ لِلسُّلْطَانِ Ve halīmü'n-nefs olup kelām ve muhāverātında vakār ve temkīn sāhibi olan adama denir. Ve dāʾimā evlād ve ʿayālini ve kavm ve ashābını edeb-i nebevī ve sünnet-i Mustafavī üzere cemʿ ve irşād eder olan adama denir. Ve ile'l-vefāt emr-i maʿrūf ve nehy-i münker üzere kāʾim ve müdāvim olan adama denir. Ve bunlar ıtlākāt-ı şerʿiyyedendir; yukālu: رَجُلٌ عَمَّارٌ إِذَا كَانَ كَثِيرَ الصَّلاَةِ وَالصِّيَامِ وَرَجُلٌ عَمَّارٌ أَيِ الْقَوِيُّ الْإِيمَانِ الثَّابِتُ فِي أَمْرِهِ وَرَجُلٌ عَمَّارٌ أَيِ الطَّيِّبُ الثَّنَاءِ وَرَجُلٌ عَمَّارٌ أَيِ الطَّيِّبُ الرَّوَائِحِ وَرَجُلٌ عَمَّارٌ أَيِ الْمُجْتَمِعُ الْأَمْرِ اللاَّزِمِ لِلْجَمَاعَةِ الْحَدِبُ عَلَى السُّلْطَانِ وَرُجُلٌ عَمَّارٌ أَيْ حَلِيمٌ وَقُورٌ فِي كَلاَمِهِ وَرَجُلٌ عَمَّارٌ إِذَا كَانَ يَجْمَعُ أَهْلَ بَيْتِهِ وَأَصْحَابَهُ عَلَى أَدَبِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَرَجُلٌ عَمَّارٌ أَيِ الْقَائِمُ بِالْأَمْرِ وَالنَّهْيِ إِلَى أَنْ يَمُوتَ

عَمُورِيَّةُ [ʿAmmūriyyet] (ʿayn'ın fethi ve mīm'in teşdīdiyle) Rūm ülkesinde bir belde adıdır. Kütüb-i cogrāfiyyede hālen Anadolu'da Enguri dedikleri belde olmak üzere mersūmdur. Selefte Anadolu, Rūm ʿadd olunur idi. Zāhiren ʿAmmūriyyet muʿarrebdir.

اَلْعَمَّارَةُ [el-ʿAmmāret] (جَبَّانَةٌ [cebbānet] vezninde) Cāhiliyye'de bir suyun adıdır. Ve Minā'da bir kuyu ismidir.

اَلْعَمَّارِيَّةُ [el-ʿammāriyyet] Yemāme'de bir karye adıdır.

اَلْعِمْرَانِيَّةُ [el-ʿİmrāniyyet] Mavṣil şarkīsinde bir kalʿa adıdır.

اَلْعَمْرِيَّةُ [el-ʿAmriyyet] (تَمْرِيَّةٌ [temriyyet] vezninde) Necd ülkesinde bir su adıdır.

اَلْعُمَرِيَّةُ [el-ʿUmeriyyet] (زُفَرِيَّةٌ [zuferiyyet] vezninde) Baġdād'da bir mahalledir.

بُسْتَانُ ابْنِ عَامِرٍ [Bustānu'bni ʿĀmir] Necd huccācının mīkātı olan Ẕātu ʿIrḳ nām mahal ile Mekke-i mükerreme beyninde olan Naḫle nām mevziʿdedir. بُسْتَانُ ابْنِ مَعْمَرٍ demek cāʿiz değildir, zīrā ʿAbdullāh b. ʿĀmir b. Kureyz b. Rebīʿa'ya muzāftır.

عَمَرَانُ [ʿAmerān] (fetehātla) Bir mevziʿ adıdır.

عُمْرُ الزَّعْفَرَانِ [ʿUmru'z-Zaʿferān] (ʿayn'ın zammıyla) Bir mevziʿ adıdır, Cezīre'de vākiʿdir.

عُمَّرٌ [ʿUmmer] (سُكَّرٌ [sukker] vezninde) Vāsiṭ kurbünde bir mevziʿdir.

عُمَّرُ نَصْرٍ [ʿUmmeru Naṣr] (سُكَّرُ قَصْرٍ [sukkeru ḳaṣr] vezninde) Surre-men-reʾā kasabası türābında bir mevziʿdir.

اَلْعُمَيْرُ [el-ʿUmeyr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Mekke'ye karīb bir mevziʿdir. Ve Ḥanẓale b. Seyyār'ın feresi adıdır.

بِئْرُ عُمَيْرٍ [Biʾru ʿUmeyr] Benū ʿUvāl cemāʿatine mahsūs bir arz-ı mürtefiʿada bir kuyu adıdır.

أَبُو عُمَيْرٍ [ebū ʿumeyr] Ālet-i tenāsülün künyesidir.

جَلْدُ عُمَيْرَةَ [celdu ʿumeyret] Tecelluk ve istimnādan kināyedir. Şārih der ki عُمَيْرَةٌ [ʿumeyret] el ayasına ıtlāk olunur.

اَلْعَمَارِيُّ [el-ʿAmāriyy] (سَحَابِيٌّ [seḥābiyy] vezninde) Ebrehe b. Ṣabāḥ-ı Ḥimyerī'nin kılıcı ismidir.

اَلْعَمَرُ [el-ʿamer] (fethateynle) Şol mendile ve dülbende denir ki ahrār olan nisvān onunla başlarını örterler, ʿalā-kavlin yaşmağı ve çarı olmamakla başlarını örtüp bürüdükleri gömlekleri yenine denir. ʿArab gömleklerinin yenleri büyük ve vāsiʿ olmakla onunla da perdelenirler. Müʾellifin

ʿibāreti ʿalā-ʿādetihi أَوْ أَنْ لاَ يَكُونَ لَهَا خِمَارٌ müsāmahayı mutazammındır, yaʿnī أَنْ ile müʾevvel olan masdarı ism-i fāʿil olmak üzere iʿtibār eylemiştir. Şārih der ki sonra mutlakan yen uçlarında istiʿmāl olundu. Ke-mā fi'n-*Nihāye*: وَلاَ بَأْسَ أَنْ يُصَلِّيَ الرَّجُلُ فِي عَمَرَيْهِ هُمَا طَرَفَا الْكُمَّيْنِ فِيمَا فَسَّرَهُ الْفُقَهَاءُ Ve

عَمَرٌ [ʿAmer] Bir dağın adıdır ki ondan cereyān eden yağmur suyu Mekke'nin mesīline munsabb olur.

اَلْعَمِيرُ [el-ʿamīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Sık ve tefeli nesc olunmuş sevbe denir; yukālu: ثَوْبٌ عَمِيرٌ أَيْ صَفِيقٌ Ve

عَمِيرٌ [ʿamīr] كَثِيرٌ [keṯīr] kelimesine itbāʿ olur; yukālu: كَثِيرٌ بَجِيرٌ عَمِيرٌ

اَلْبَيْتُ الْمَعْمُورُ [el-Beytu'l-Maʿmūr] Hālen āsumānda Kaʿbe-i mükerreme'nin rāst izāʾ ve berāberinde vākiʿ beyt-i şerīfin ismidir, ahvāli kütüb-i tefāsīr ve ehādīste mebsūttur.

[ع م د ر]

اَلْعَمَيْدَرُ [el-ʿameyder] (سَفَرْجَلٌ [sefercel] vezninde) Bedeni berg-i gül gibi tāze ve nāzük olan oğlana denir; tekūlu: رَأَيْتُ عَمَيْدَرًا وَهُوَ الْغُلاَمُ النَّاعِمُ الْبَدَنِ Ve mālı çok adama denir.

[ع م ط ر]

اَلْعَمَيْطَرُ [el-ʿAmeyṭar] (سَفَرْجَلٌ [sefercel] vezninde) ʿAbbāsiyye'den Muḥammed-i Emīn hilāfeti hengāmında Dimaşḳ-ı Şām'da hurūc eden merd-i Sufyānī ismidir.

[ع ن ب ر]

اَلْعَنْبَرُ [el-ʿanber] (قَنْبَرٌ [ḳanber] vezninde) Tīb-i maʿrūf ismidir. Bunun māddesi bir dābbe-i bahriyyenin revs ve fazlasıdır yāhūd deryāda kāʾin bir pınardan zift gibi kaynayıp çıkar, yaʿnī dühniyyeti sebebiyle suyun üzerine çıkıp müncemid oldukta mevc sürüp sāhil-i deryāda bulunur.

Mütercim der ki iş bu عَنْبَرٌ [ʿanber] māddesinde mütekaddimīn ve müteʾahhirīn ihtilāf eylediler. Müʾellifin beyānı mütekaddimīne göredir. Hattā derler ki gāhca o müncemid olan nesneyi balıklar yutup kendilerine muzırr olmakla helāk olup darb-ı emvācla sāhilde bulduktan sonra karınlarını yarıp çıkarırlar imiş. Ve müteʾahhirīne göre baʿzı cezāʾir-i Hind cibālinde olan bal arıları hoş-bū nebātāttan raʿy ile hāsıl eylediği ʿaseldir ki kesret-i bārān sebebiyle arıların kovanlarını sel suyu deryāya götürdükte eczā-yı ʿaseliyyesi mahv olup eczā-yı şemʿiyyesi bākī kaldıkta mevc sāhile atıp onda bulunur. Ve bu kavl, tabʿa mülāyimdir, zīrā baʿzı ʿanberlerde arı kanadı ve ayağı ve kuyruğu müşāhede olunur. Ve ʿanberin ecvedi eşhebī nevʿidir ki aklığı karalığına gālib olandır. İntehā. Ve عَنْبَرٌ [ʿanber] kelimesi müzekkerdir, müʾennes dahi olur. Ve

عَنْبَرٌ [ʿAnber] Temīm kabīlesinden bir cemāʿatin pederi ismidir, بَنُو الْعَنْبَرِ [Benu'l-ʿAnber] ve tahfīfle بَلْعَنْبَرِ [Belʿanber] dedikleri ondandır. Ve

عَنْبَرٌ [ʿanber] Bir nevʿ semek-i bahrī ismidir. Mütercim der ki mezbūr balık be-gāyet ʿazīmü'l-cüsse olup lahmından Hazret-i Resūl-i ekrem ʿaleyhi's-salātu ve's-selām ekl eyledikleri kütüb-i siyerde mastūrdur. Ve

عَنْبَرٌ [ʿanber] Zaʿferāna denir. Ve Yemen zaʿferānına denir ki وَرْسٌ [vers] dahi derler. Ve zikr olunan ʿanber nām balığın de-

risinden düzülen kalkana denir.

عَنْبَرَةُ [ʿAnberet] (hā'yla) Yemen'de bir karye adıdır.

عَنْبَرَةُ الشِّتَاءِ [ʿanberetu'ş-şitāʾ] Kış faslının sahtı ve şiddetine ıtlāk olunur, müstelzim-i bereket olduğu için; tekūlu:أَتَيْتُهُ فِي عَنْبَرَةِ الشِّتَاءِ أَيْ شِدَّتِهِ

عَنْبَرَةُ الْقِدْرِ [ʿanberetu'l-ḳidr] Soğana ıtlāk olunur. قُدُورٌ [ḳudūr], aʿrābın ʿanberi mesābesindedir.

عَنْبَرَةُ الْقَوْمِ [ʿanberetu'l-ḳavm] Miyāne-i kavmde nesebi hālis ve sāfī olana kâltı olunur.

عَنْبَرِيُّ الْبَلَدِ [ʿanberiyyu'l-beled] Rüşd ve hidāyet husūsunda mesel-i sāʾirdir, zīrā zikr olunan Benu'l-ʿAnber bi'l-cümle ashāb-ı hidāyet olmalarıyla ehl-i hidāyet onlara nisbet olunur; yukālu: هُوَ عَنْبَرِيُّ الْبَلَدِ وَهُوَ مَثَلٌ فِي الْهِدَايَةِ

عُنَيْبِرَةٌ [ʿUneybiret] (musaggar bünyesiyle) Bir recül adıdır.

[ع ن ت ر]

اَلْعَنْتَرُ [el-ʿanter] (tā-yı fevkıyye ile جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) ve

اَلْعُنْتَرُ [el-ʿunter] (جُنْدَبٌ [cundeb] vezninde) Sineğe denir, ذُبَابٌ [ẕubāb] maʿnāsına.

اَلْعَنْتَرَةُ [el-ʿanteret] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Sinek vızırdamak maʿnāsınadır; yukālu: عَنْتَرَ الْعُنْتَرُ إِذَا صَاتَ Ve bu maʿnāda ism olur, vızırtıya denir, tekūlu: آذَانِي عَنْتَرَةُ الذُّبَابِ أَيْ صَوْتُهُ Ve şedīd ve saht olan ahvāl ve efʿāle sülūk ve iktihām eylemek ve cenkte bahâdırlık eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَعْجَبَنِي عَنْتَرَتُهُ أَيْ سُلُوكُهُ فِي الشَّدَائِدِ وَشَجَاعَتُهُ فِي الْحَرْبِ Ve mızrak sançmak maʿnāsınadır; yukālu: عَنْتَرَهُ بِالرُّمْحِ إِذَا طَعَنَهُ Ve ʿAntere b. Muʿāviye, ʿAbs kabīlesinden bir maʿrūf kimsedir ki Cāhiliyye'den ve şuʿarādan idi.

[ع ن ج ر]

اَلْعَنْجَرَةُ [el-ʿanceret] (حَنْجَرَةٌ [ḥanceret] vezninde) Cürʾet ve ikdāmlı dilīr hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ عَنْجَرَةٌ أَيْ جَرِيئَةٌ

عُنْجُورَةُ [ʿuncūret] (ʿayn'ın zammıyla) Bir kimse idi ki عَنْجِرٌ [ʿancir] ve عُنْجُورَةٌ [ʿuncūret] demekten huylanmış idi. Her kim kendisine عُنْجُورَةُ يَا عَنْجِرٌ dese pürāteş olur idi. Ve عُنْجُورَةٌ [ʿuncūret]«ع،ج،ر» māddesinde zikr olundu.

[ع ن ص ر]

اَلْعُنْصُرُ [el-ʿunṣur] (ʿayn'ın zammı ve ṣād'ın zammı ve fethiyle) Āfet ve dāhiyeye denir. Ve himmet ve hācet maʿnāsınadır; yukālu: مَا لَهُ فِيهِ عُنْصُرٌ أَيْ هِمَّةٌ وَحَاجَةٌ Ve işbu عُنْصُرٌ [ʿunṣur] kelimesi «ع،ص،ر» māddesinde zikr olundu, yaʿnī nūn'u zāʾide olan عُنْصُرٌ [ʿunṣur]un maʿnāsı mahall-i mezbūrede beyān olundu.

[ع ن ق ر]

اَلْعُنْقُرُ [el-ʿunḳur - el-ʿunḳar] (ʿayn'ın zammı ve ḳāf'ın fethi ve zammıyla) Kamışın köküne denir, ʿalā-kavlin ibtidā biten taze ve yumuşak nebātına denir. Ve koğalak ve hasır otu dedikleri nebāta denir, بَرْدِيٌّ [berdiyy] gibi, ʿalā-kavlin beyāz olduğu hālde ıtlāk olunur ki murād tāzesidir. Ve hurmā beynisine denir. Ve bir adamın asl ve ʿırk ve nesebine denir; yukālu: كَرِيمُ الْعُنْقُرِ أَيِ الْأَصْلِ Ve dihkānların yaʿnī köylü ve ekinci makūlesinin evlādlarına ıtlāk olunur, nezāret ve hakāretlerine mebnī, gūyā ki hasır otuna teşbīh olunmuştur. Ve ḳāf'ın zammıyla عُنْقُرٌ [ʿunḳur] bir maʿrūf soyu pāk nākanın ismidir.

اَلْعَنْقَرَةُ [el-ʿanḳaret] (حَنْجَرَةٌ [ḥanceret] vezninde) Atmaca dedikleri kuşun dişisine denir. Ve bir hatun adıdır.

[ع ن ك ر]

اَلْعَنْكَرَةُ [el-ʿankeret] (حَنْجَرَةٌ [ḥanceret] vezninde) İri cüsseli nākaya denir.

[ع و ر]

اَلْعَوَرُ [el-ʿaver] (fethateynle) Bir gözün hissi yaʿnī kuvvet-i bāsırası zāʾil olmak ki murād yek-çeşm olmaktır; yukālu: عَوِرَ الرَّجُل عَوَرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَيُقَالُ «عَارَ – يَعَارُ كَخَافَ– يَخَافُ» إِذَا ذَهَبَ حِسُّ إِحْدَى عَيْنَيْهِ Lākin *Miṣbāḥ*'ta عَوِرَتِ الْعَيْنُ إِذَا نَقَصَتْ أَوْ غَارَتْ ʿibāretiyle mersūm olmakla müʾellifin tefsīrine muhālif olur.

اَلْإِعْوِرَارُ [el-iʿvirār] (إِحْمِرَارٌ [iḥmirār] vezninde) ve

اَلْإِعْوِيرَارُ [el-iʿvīrār] (إِحْمِيرَارٌ [iḥmīrār] vezninde) Bunlar da yek-çeşm olmak maʿnāsınadır; lākin mübālagayı mutazammınlardır; yukālu: إِعْوَرَّ الرَّجُلُ وَاعْوَارَّ بِمَعْنَى عَوِرَ

اَلْأَعْوَرُ [el-aʿver] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) عَوَرٌ [ʿaver]den vasftır, yek-çeşm kişiye denir. Cemʿi عُورٌ [ʿūr] gelir ʿayn'ın zammıyla ve عِيرَانٌ [ʿīrān] gelir ʿayn'ın kesriyle ve عُورَانٌ [ʿūrān] gelir ʿayn'ın zammıyla. Ve

أَعْوَرُ [aʿver] Kargaya ıtlāk olunur; zıddıyla tesmiyedir, zīrā karga hiddet-i basar ile mevsūftur, aʿmāya أَبُو الْبَصِيرِ [ebu'l-baṣīr] ve habeşīye أَبُو الْبَيْضَاءِ [ebu'l-beyḍāʾ] dedikleri gibi, bir gözlünün gūyā ki iki gözü nūru müttehid olmakla hiddet-i basara mālik olur. Ve

أَعْوَرُ [aʿver] Kötü ve kemter nesneye ıtlāk olunur; yukālu: شَيْءٌ أَعْوَرُ أَيْ رَدِيءٌ Ve şol korkak ve zaʿīf ve kabran şahsa ıtlāk olunur ki fī-nefsihi bī-hayr ve bī-fāʾide olmakla ne bir hayr ve menfaʿat semtine delīl olur ve ne bir kimse onun tarafına birini delālet eder ki cemād kabīlinden olmuş olur; yukālu: رَجُلٌ أَعْوَرُ أَيْ ضَعِيفٌ جَبَانٌ بَلِيدٌ لاَ يَدُلُّ وَلاَ يَنْدَلُّ وَلاَ خَيْرَ فِيهِ Ve hazākati olmayan bed-delālet kılavuza ıtlāk olunur; yukālu: دَلِيلٌ أَعْوَرُ أَيْ سَيِّءُ الدَّلاَلَةِ Ve pek köhne ve fersūde kitāba ıtlāk olunur; yukālu: كِتَابٌ أَعْوَرُ أَيْ مُنْدَرِسٌ Ve üzerinde kamçısı olmayan adama ıtlāk olunur ki murād silāhsız demektir; yukālu: رَجُلٌ أَعْوَرُ إِذَا صَارَ لاَ سَوْطَ مَعَهُ Ve ebeveyn cihetinden karındaşı olmayan adama ıtlāk olunur. Pes yalnız bir cihetten olana ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ أَعْوَرُ إِذَا لَمْ يَكُنْ لَهُ أَخٌ مِنْ أَبَوَيْهِ Ve şol kimseye ıtlāk olunur ki bir matlabı semtine ʿazm edip lākin hāceti müsāʿadeye mazhar olmamakla meʾyūs ve nā-murād olmuş ola; yukālu: رَجُلٌ أَعْوَرُ إِذَا صَارَ قَدْ عُوِّرَ وَلَمْ تُقْضَ حَاجَتُهُ وَلَمْ يُصِبْ مَا طَلَبَ Ve başta olan kehle sirkesine denir, صُؤَابٌ [ṣuʾāb] maʿnāsına. Cemʿi أَعْوَارٌ [eʿāvir] gelir. Ve

أَعْوَرُ الطَّرِيقِ [aʿveru'ṭ-ṭarīḳ] Nişān ve ʿalāmeti olmayan yola ıtlāk olunur; yukālu: أَخَذُوا أَعْوَرَ الطَّرِيقِ أَيِ الَّذِي لاَ عَلَمَ لَهُ

اَلْعَوْرُ [el-ʿavr] (جَوْرٌ [cevr] vezninde) Bir adamı أَعْوَرُ [aʿver] kılmak maʿnāsınadır; yukālu: عَارَهُ يَعُورُهُ عَوْرًا إِذَا صَيَّرَهُ أَعْوَرَ Ve bir nesneyi alıp götürmek, ʿalā-kavlin telef eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَارَ الشَّيْءَ عَوْرًا إِذَا أَخَذَهُ وَذَهَبَ بِهِ أَوْ أَتْلَفَهُ

اَلْإِعْوَارُ [el-iʿvār] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir adamı أَعْوَرُ [aʿver] eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَعْوَرَ فُلاَنًا إِذَا صَيَّرَهُ أَعْوَرَ Ve bir nesne mümkin ve zāhir olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْوَرَ الشَّيْءُ إِذَا ظَهَرَ وَأَمْكَنَ Ve cenkte hasm olan süvārın darbe mahal olan bir gedik ve tülek yeri belir-

mek maʿnāsınadır; yukālu: أَعْوَرَ الْفَارِسُ إِذَا بَدَا فِيهِ مَوْضِعُ خَلَلٍ لِلضَّرْبِ

اَلتَّعْوِيرُ [et-taʿvīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi أَعْوَرَ [aʿver] kılmak maʿnāsınadır; yukālu: عَوَّرَ فُلَانًا بِمَعْنَى أَعْوَرَهُ Ve bir hācetli kimsenin hācetine müsāʿade eylemeyip redd eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: عَوَّرَ فُلَانًا إِذَا رَدَّهُ وَلَمْ يَقْضِ حَاجَتَهُ Ve ölçeği ve ölçülmüşü takdīr ve tahmīn eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَوَّرَ الْمَكَايِيلَ إِذَا قَدَّرَهَا Ve çoban mevāşīyi hoşça gözetmeyip ʿurza-i telef eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: عَوَّرَ الرَّاعِي الْغَنَمَ إِذَا عَرَّضَهَا لِلضِّيَاعِ

اَلْعُوَيْرُ [el-ʿuveyr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bu dahi kargaya ıtlāk olunur. Ve iki mevziʿ ve bir recül adıdır.

اَلْعَائِرُ [el-ʿāʾir] Gözü ʿalīl eder olan şeyʾe denir. Ve göz ağrısına ıtlāk olunur. Ve göze düşen hār u hāşāk makūlesine ıtlāk olunur. Ve bir güne sivilce ismidir ki gözün alt kapağında hādis olur. Ve şol atılmış oka ıtlāk olunur ki nāgehān gelip ve geldiği yer ve atan adam maʿlūm olmaya; yukālu: سَهْمٌ عَائِرٌ إِذَا كَانَ لاَ يُدْرَى رَامِيهِ

اَلْعُوَّارُ [el-ʿuvvār] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) Bu dahi göze düşen hār u hāşāk makūlesine denir; yukālu: وَقَعَ فِي عَيْنِهِ عَائِرٌ وَعُوَّارٌ أَيْ قَذًى Ve kırlangıç kuşuna denir. Ve gözde hādis olan şol etçeğize denir ki göz otu ekilip tīmār olunmakla çıkarılır ola. Ve şol adama ıtlāk olunur ki tarīk husūsunda aslā hidāyeti olmaya, yaʿnī yol ahvālini bilmez ola. Ve korkak ve zaʿīfü'l-kalb adama ıtlāk olunur; cemʿi عَوَاوِيرُ [ʿavāvir] gelir. Ve hācetleri dübürlerinde olan eşhāsa denir ki murād kekez ve meʾbūnlar olacaktır. Bunda عَائِرٌ [ʿāʾir] in cemʿidir; yukālu: هُمْ عُوَّارٌ وَهُوَ عَائِرٌ أَيِ الَّذِينَ حَاجَاتُهُمْ فِي أَدْبَارِهِمْ يَعْنِي الْمَأْبُونُونَ Ve

عُوَّارٌ [ʿuvvār] Bir güne şecer adıdır ki nisvān-ı Mekke ondan gerden-bend ittihāz ederler.

اَلْعَائِرَةُ [el-ʿāʾiret] ve

اَلْعَيِّرَةُ [el-ʿayyiret] (سَيِّدَةٌ [seyyidet] vezninde) Şol māla ıtlāk olunur ki kesret ve vefret cihetiyle nāzırın gözünü doldurur ola, gerçi benī ādemin gözünü bir avuç toprak doldurur; yukālu: عَلَيْهِ مِنَ الْمَالِ عَائِرَةُ عَيْنَيْنِ وَعَيِّرَةُ عَيْنَيْنِ أَيْ كَثِيرَةٌ تَمْلَأُ بَصَرَهُ Şārih der ki zamān-ı Cāhiliyye'de bir adamın develeri bin mihāra bālig olunca fahlın gözlerini çıkarırlar idi. Baʿdehu mutlakan māl-ı firāvānda istiʿmāl eylediler, hattā māl-ı kesīr ile geldi diyecek yerde; جَاءَ بِمَالٍ تَعَوَّرَ بِهِ عَيْنَا الْفَحْلِ derler.

اَلْعُوَارُ [el-ʿuvār] (ʿayn'ın harekāt-ı selāsıyla) ʿAyb ve nakīsaya ıtlāk olunur; yukālu: سِلْعَةٌ ذَاتُ عُوَارٍ مُثَلَّثٌ أَيْ عَيْبٍ Ve esvābda olan yarığa ve yırtığa ıtlāk olunur; yukālu: ثَوْبٌ فِيهِ عُوَارٌ أَيْ خَرْقٌ وَشَقٌّ

اَلْعُوَارَى [el-ʿuvārā] (سُكَارَى [sukārā] veznince) عُوَّارٌ [ʿuvvār] gibi bu dahi meʾbūnlara denir.

اَلْعَوْرَاءُ [el-ʿavrāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) أَعْوَرُ [aʿver]in müʾennesidir. Ve kelime-i kabīhaya yāhūd fiʿle-i kabīhaya vasf olur; yukālu: بَدَتْ مِنْهُ كَلِمَةٌ وَ فِعْلَةٌ عَوْرَاءُ أَيْ قَبِيحَةٌ Ve şaşı gözlü hatuna ıtlāk olunur, حَوْلاَءُ [ḥavlāʾ] maʿnāsına. Şārih der ki ʿArablar şaşı adama أَحْوَلُ [aḥvel] ve حَوْلاَءُ [ḥavlāʾ] dedikleri gibi أَعْوَرُ [aʿver] ve عَوْرَاءُ [ʿavrāʾ] dahi derler.

اَلْعَوَائِرُ [el-ʿavāʾir] ve

اَلْعِيرَانُ [el-ʿīrān] (ʿayn'ın kesriyle) Fırka

fırka olan çekirge sürülerine denir.

اَلْعَوْرَةُ [el-ʿavret] (ʿayn'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Serhadlerde ve derbendlerde ve mahall-i muhārebelerde olan gediğe ıtlāk olunur ki cāy-ı havf-nāk olur: وَقَرَأَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا وَجَمَاعَةٌ مِنَ الْقُرَّاءِ ﴿إِنَّ بُيُوتَنَا عَوْرَةٌ﴾ الآية ذَاتُ عَوْرَةٍ Yaʿnī "Bizim hānelerimizde ricālden hālī olmakla sāriklerden havf olunacak mahaller ve gedikler vardır." Ve

عَوْرَةٌ [ʿavret] Pusulanacak yere ıtlāk olunur; مَكْمَنٌ [mekmen] maʿnāsına. Ve insānda setri vācib olan aʿzāya ıtlāk olunur ki ricālde mā-beyne's-sürre ve'r-rükbedir, ud yeri taʿbīr olunur. Ve

عَوْرَةٌ [ʿavret] Leyl ve nehārdan üç sāʿate ıtlāk olunur ki her biri ʿavret yerinin küşāde olacak vaktidir. Biri salāt-ı fecrden mukaddemce olan sāʿattir ki yataktan kalkıp gecelik libāsını nezʿ eyleyecek hengām olmakla bir kimse ʿale'l-gafle ser ve katına duhūl eylese ekserî mekşūfü'l-ʿavret olmakla emr-i mahzūra düçār olur. Ve birisi nısf-ı nehār vaktidir ki kaylūle sāʿatidir. Ve birisi yatsı namāzından sonra vakttir ki soyunup yatacak hengāmdır.

Şārih der ki sāʿāt-i mezbūreye عَوْرَةٌ [ʿavret] ıtlākı ıtlākāt-ı şerʿiyyedendir, zarfiyyet ve mazrūfiyyet ʿalākasına mebnīdir, meʾhazı sūre-i Nūr'da ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِيَسْتَأْذِنْكُمُ الَّذِينَ مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ وَالَّذِينَ لَمْ يَبْلُغُوا الْحُلُمَ مِنْكُمْ ثَلَثَ مَرَّاتٍ مِنْ قَبْلِ صَلَوةِ الْفَجْرِ وَحِينَ تَضَعُونَ ثِيَابَكُمْ مِنَ الظَّهِيرَةِ وَمِنْ بَعْدِ صَلَوةِ الْعِشَاءِ ثَلثُ عَوْرَاتٍ لَكُمْ﴾ الآية kerīmesidir. Baʿzı müfessirīn sebeb-i nüzūlünü bu vech üzere beyān eyledi ki bir gün nısfu'n-nehār vaktinde Fahr-i ʿālem ʿaleyhi's-selām hazretleri Fārūḳ-ı aʿzam'ı ihzār için ebnāʾ-ı ensārdan Mudlic b. ʿAmr nām gulāmı irsāl edip meğer Hazret-i Fārūḳ o hengāmda kaylūleye meşgūl ve ʿavret yerinden sevb bertaraf olmakla gulām-ı mezbūr bagteten duhūl ve īkāz ve teblīg-i emr-i hümāyūn eyledikte sūret-i merkūmeden münfaʿil ve āzürde-dil olarak kıyām ve kāşkī Hazret-i Ḫudā-yı müteʿāl bu vaktlerde bī-izn ve iʿlām bir adamın ser ve katına duhūl olunmamak bābında emr-i semāvī inzāl buyura idi diye temennā ederek hāk-i pāy-i nebevīye ʿāzim olup lede'l-vusūl āyet-i merkūme şeref-yāfte-i nüzūl olmuş bulmakla secde-güzār-ı dergāh-ı kādi'l-hācāt oldular. İntehā. Ve

عَوْرَةٌ [ʿavret] Mutlakan şerm ve istihyā olunacak şeyʾe ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ عَوْرَةٌ لاَ يَلِيقُ أَنْ يُفْعَلَ أَيْ أَمْرٌ يُسْتَحْيَا مِنْهُ Ve

عَوْرَاتُ الْجِبَالِ [ʿavrātu'l-cibāl] Dağlarda olan yarıklar ve çatlaklardan ʿibārettir. Ve

عَوْرَتَيِ الشَّمْسِ [ʿavreteyi'ş-şems] Maşrık ve magribden ʿibārettir.

اَلْعَارِيَّةُ [el-ʿāriyyet] (yā'nın teşdīdiyle ve baʿzen muhaffef olur) ve

اَلْعَارَةُ [el-ʿāret] (سَارَةٌ [sāret] vezninde) Beyne'n-nās mütedāvil olan şeyʾe denir ki murād hibe olmayarak birbirine hāceti bitinceye dek verdikleri nesnedir. Cemʿi عَوَارِيُّ [ʿavāriyy] gelir yā'nın teşdīdi ve tahfīfiyle.

Şārih der ki müʾellif bunun beyānında iktisār eyledi. Bu tedāvül maʿnāsına olan إِعْتِوَارٌ [iʿtivār]dan meʾhūzdur, vezni faʿliyyettir, ʿayn'ın fethiyledir. Ve Ezherī eyitti ki bunun nisbeti عَارَةٌ [ʿāret]edir ik إِعَارَةٌ [iʿāret]ten ismdir. Ve Leyṯ dedi ki عَارِيَةٌ [ʿāriyet] ıtlākı tālibine ʿayb ve ʿār olduğuna mebnīdir. Ve baʿzılar dedi ki bunda olan

yāʾ maʿnāya dāll değildir, كُرْسِيٌّ [kursiyy] lafzında olan yāʾ gibidir. Lākin müʾellif عَوَرٌ māddesinden olduğuna zāhib oldu. Zāhiren setr ve muhāfaza maʿnāsından tasvīr olunmuştur, عَارٌ māddesinden olsa muʿtell-i yāʾī olur idi. Ve عَارَةٌ [ʿāret] lafzının aslı عَارِيَةٌ [ʿāriyet]ten maklūb عَائِرَةٌ idi, vāv mahzūf oldu. Ve baʿzılar عَارِيَةٌ [ʿāriyet] kelimesi fāʿūlet olup عَاوِرَةٌ [ʿāviret]ten maklūb olmasına zāhib oldu. Ve عُرْيَانٌ [ʿuryān] māddesinden meʾhūz olmak dahi muhtemeldir.

اَلْإِعَارَةُ [el-iʿāret] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi bir adama ʿāriyyet vechiyle vermek maʿnāsınadır; yukālu: أَعَارَهُ الشَّيْءَ وَأَعَارَهُ مِنْهُ إِعَارَةً

اَلْمُعَاوَرَةُ [el-muʿāveret] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bu dahi bir nesneyi bir adama ʿāriyyet vermek maʿnāsınadır; yukālu: عَاوَرَهُ إِيَّاهُ بِمَعْنَى أَعَارَهُ Ve ölçekleri takdīr ve tahmīn eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَاوَرَ الْمَكَايِيلَ وَعَايَرَهَا مُعَاوَرَةً وَمُعَايَرَةً إِذَا قَدَّرَهَا Ve مُعَايَرَةٌ [muʿāyeret] iki ölçeği çakıştırıp ʿayārlamak maʿnāsınadır; yukālu: عَايَرَ بَيْنَ الْمِيكَالَيْنِ مُعَايَرَةً إِذَا قَدَّرَهُمَا وَنَظَرَ مَا بَيْنَهُمَا

اَلتَّعَوُّرُ [et-teʿavvur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) ve

اَلْإِسْتِعَارَةُ [el-istiʿāret] Bir adama ʿāriyyet verdiği nesneyi geri istemek maʿnāsınadır; yukālu: تَعَوَّرَ الْعَارِيَةَ وَاسْتَعَارَهَا إِذَا طَلَبَهَا Ve

إِسْتِعَارَةٌ [istiʿāret] Bir kimseden bir nesneyi ʿāriyyete vermeği istemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَعَارَ الشَّيْءَ مِنْهُ إِذَا طَلَبَ إِعَارَتَهُ

اَلْإِعْتِوَارُ [el-iʿtivār] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) ve

اَلتَّعَوُّرُ [et-teʿavvur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) ve

اَلتَّعَاوُرُ [et-teʿāvur] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Bir nesneyi elden ele vermek ve elden ele gezdirmek maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَوَرَ الْقَوْمُ الشَّيْءَ وَتَعَوَّرُوهُ وَتَعَاوَرُوهُ إِذَا تَدَاوَلُوهُ

اَلْمُعَارُ [el-muʿār] (mīm'in zammıyla) Yarak olmuş ata denir, ʿalā-kavlin kuyruğunun kılları yolunmuş yāhūd tavlı semiz ata denir; yukālu: فَرَسٌ مُعَارٌ أَيْ مُضَمَّرٌ أَوِ الْمَنْتُوفُ الذَّنَبِ أَوْ سَمِينٌ

عَوْرَتَا [ʿAvertā] (fethateynle) Nābulus kurbünde bir belde adıdır. Onda yetmiş peygamber-i zī-şān merkadı olup hattā ʿUzeyr ve Yūşaʿ ʿalā-nebiyyinā ve ʿaleyhimü's-selām merkadleri dahi onda olduğu menkūldür.

اَلْإِسْتِعْوَارُ [el-istiʿvār] Bir kimse yalnız yegāne olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَعْوَرَ الرَّجُلُ إِذَا انْفَرَدَ

اَلْعُورَانُ [el-ʿūrān] (ayn'ın zammıyla) Yıkık ve vīrāne eşmeye ve kuyuya denir; müfred ve cemʿine ıtlāk olunur; yukālu: رَكِيَّةٌ وَرَكَايَا عُورَانٌ أَيْ مُتَهَدِّمَةٌ

عُورَانُ قَيْسٍ [ʿŪrānu Ḳays] Beş nefer şuʿarāya ıtlāk olunur: Biri Temīm b. Ubeyy, sānī Rāʿī ki ismi ʿUbeyd idi, sālis Şemmāḫ, rābiʿ İbn Aḥmer ki ismi ʿAmr'dır, hāmis Ḥumeyd b. Şevr idi.

اَلْعَوِرُ [el-ʿavir] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Bed-derūn ve bed-serīret olan kimseye vasf olur; yukālu: رَجُلٌ عَوِرٌ أَيِ الرَّدِيءُ السَّرِيرَةِ

مُسْتَعِيرُ الْخُشِّ [mustaʿīru'l-ḫuşş] (ḫā'nın zammıyla) Bir kuş ismidir.

[ع ه ر]

اَلْعَهْرُ [el-ʿahr- el-ʿihr - el-ʿaher] (قَهْرٌ [ḳahr] vezninde ve ʿayn'ın kesriyle ve fethateynle) ve

اَلْعُهُورُ [el-ʿuhūr] ve

اَلْعُهُورَةُ [el-ʿuhūret] (ʿayn'ların zammıyla) ve

اَلْعَهَارَةُ [el-ʿahāret] (خَسَارَةٌ [ḫasāret] veznin-de) Gecede yā gündüzde zinā için bir ha-tunun uğurluğuna gelmek maʿnāsınadır; yukālu: عَهَرَ الرَّجُلُ الْمَرْأَةَ عَهْرًا وَعِهْرًا وَعَهَرًا وَعُهُورًا وَعُهُورَةً وَعَهَارَةً مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَتَاهَا لَيْلاً لِلْفُجُورِ أَوْ نَهَارًا Şārih der ki bu mādde bu maʿnāya mevzūʿ olup sonra zināda gālib oldu. Ve bir kimse şerr ve menhiyyāta tābiʿ olmak maʿnāsına müstaʿmeldir, gerek zinā ve gerek sāʾir fısk ve sefāhet olsun; yukālu: عَهَرَ الرَّجُل إِذَا تَبِعَ الشَّرَّ Ve zinā eylemek, ʿalā-kavlin hırsızlık eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَهَرَ فُلاَنٌ إِذَا زَنَى أَوْ سَرَقَ

اَلْعِهَارُ [el-ʿihār] (قِتَالٌ [ḳitāl] vezninde) Bu dahi bir ʿavretin zinā için uğurluğuna var-mak maʿnāsınadır; yukālu: عَاهَرَ الْمَرْأَةَ عِهَارًا بِمَعْنَى عَهَرَهَا

اَلْعَاهِرَةُ [el-ʿāhiret] ve

اَلْمُعَاهَرَةُ [el-muʿāheret] (مُجَاوَرَةٌ [mucāveret] vezninde) Vech-i mezbūr üzere zinā eden hatuna denir. Şārih der ki hā'sız عَاهِرٌ nüs-hası galattır, zīrā عَاهِرٌ [ʿāhir] vech-i mezkūr üzere zinā eden kişiye denir. Niteki işbu «اَلْوَلَدُ لِلْفِرَاشِ وَلِلْعَاهِرِ الْحَجَرُ» hadīsinde vārid olmuştur. Baʿzı ʿArab zinādan isbāt-ı ne-seb eder olmalarıyla şerʿ nehy eyledi, لِصَاحِبِ الْفِرَاشِ takdīrindedir.

اَلْعَيْهَرَةُ [el-ʿayheret] (شَيْطَرَةٌ [şeyṭaret] vez-ninde) Başı taşra rūspī ʿavrete denir; yukālu: هِيَ عَيْهَرَةٌ أَيْ نَزِقَةٌ خَفِيفَةٌ بِلاَ عِفَّةٍ Ve gül-ı beyābānīye denir ki koncoloz taʿbīr olu-nur; cemʿi عَيَاهِيرُ [ʿayāhīr]dir. Ve

عَيْهَرَةٌ [ʿayheret] Masdar olur, karı rūspī olmak maʿnāsına; yukālu: عَيْهَرَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا صَارَتْ عَيْهَرَةً

اَلتَّعَيْهُرُ [et-teʿayhur] (تَفَيْعُلٌ [tefeyʿul] veznin-de) عَيْهَرَةٌ [ʿayheret] maʿnāsınadır.

اَلْعَيْهَرَانُ [el-ʿayherān] (شَيْقَرَانٌ [şeyḳarān] vezninde) Gül-ı beyābānīnin erkeğine de-nir. Ve bunlar aʿrāb tahayyülātındandır. Ve yavuz ve şedīd erkek deveye denir.

ذُو مُعَاهِرٍ [Ẕū Muʿāhir] (مُجَاوِرٌ) [mucāvir] vezninde) Ḥimyer mülūkundan birinin lakabıdır.

[ع ي ر]

اَلْعَيْرُ [el-ʿayr] (غَيْرٌ [ġayr] vezninde) Mut-lakan eşeğe denir, حِمَارٌ [ḥimār] gibi. Baʿdehu hımār-ı vahşīde gālib oldu. Cemʿi أَعْيَارٌ [aʿyār] gelir ve عِيَارٌ [ʿiyār] gelir ʿayn'ın kesriyle ve عُيُورٌ [ʿuyūr] ve عُيُورَةٌ [ʿuyūret] gelir ʿayn'ların zammıyla ve مَعْيُورَاءُ [maʿyūrāʾ] gelir, مَشْيُوخَاءُ [meşyūḫāʾ] gibi; cemʿü'l-cemʿi عِيَارَاتٌ gelir ʿayn'ın kesriyle. Ve

عَيْرٌ [ʿayr] Ortası yumru ve domalıç olan kemiğe ıtlāk olunur.

Şārih der ki burada وَالْعَظْمُ النَّاتِئُ وَسَطَهَا nüs-haları galattır, zīrā عَظْمٌ müzekkerdir, savāb olan وَسَطَهُ olmaktır. Ve sāʾir ümmehātta وَالْعَظْمُ النَّاتِئُ وَسَطَ الْأَعْضَاءِ ʿunvānıyla mersūmdur. Meselā keffin vasatında olan tümsek kemiğe عَيْرُ الْكَفِّ [ʿayru'l-keff] ve arkada küreğin vasatında olan عَيْرُ الْكَتِفِ [ʿayru'l-ketif] ve ayağın üzerinde olana عَيْرُ الْقَدَمِ [ʿayru'l-ḳadem] ve kulakta olan عَيْرُ الْأُذُنِ [ʿayru'l-uẕun] ve temrenin vasa-tında olan yumruya عَيْرُ النَّصْلِ [ʿayru'n-naṣl] ve kayanın yumru ve domalıç yerine عَيْرُ الصَّخْرَةِ [ʿayru'ṣ-ṣaḫret] ıtlāk olunur. İntehā. Ve

عَيْرٌ [ʿayr] Mutlakan düz ve hemvār olan nesnede vākiʿ yumruya ve domalıca ıtlāk olunur. Ve gözün pınarına, ʿalā-kavlin

kapağına yāhūd bebeğine yāhūd göz kuyruğuyla bakmağa denir. Ve kulak kemirtleğinin iç yüzünden olarak üst tarafından aşağıcaya gelen sivrice ve tümsekçesine denir. Ve bir vādī ismidir. Ve bir mevziʿ adıdır ki selefte be-gāyet otlu ve sulu maʿmūr ve ābādān olup sonra havādis-i gerdūnla mütegayyir ve harāb ve bī-āb u tāb kalmakla beyne'l-ʿArab beled-i vahş hakkında darb-ı mesel olmuştur. Ve

عَيْرٌ [ʿAyr] Ḥimār b. Muveyliʿ nām kāfirin lakabıdır ki kendisine mahsūs bir maʿmūr vādī olup irsāl-i ilāhī ile āteş isābet eylemekle muhterik ve berbād oldu. Bu dahi hayr ve menfaʿatten hālī olan mahal hakkında darb-ı mesel olup «أَخْلَى مِنْ جَوْفِ الْعَيْرِ» ile zebān-zed olmuştur. Ve Ḥimār-ı mesfūr «ح،م،ر» māddesine dahi zikr olundu. Ve

عَيْرٌ [ʿayr] Hevdecin ve mihaffenin önünde olan haşebeye denir. Ve kazığa denir. Ve dağa denir. Ve bir kavmin seyyid ve mihterine denir. Ve pādişāha denir. Ve Medīne'de mahsūs bir dağın adıdır. Ve arka kemiğinin bir tarafına denir; iki tarafına عَيْرَانِ [ʿayrān] denir; ve tekūlu'l-ʿArab: مَا أَدْرِي أَيَّ مَنْ ضَرَبَ الْعَيْرَ هُوَ أَيْ أَيُّ النَّاسِ Ve bu insānü'l-ʿayn maʿnāsından meʾhūz kināyedir. Ve mine'l-emsāli: «عَيْرٌ بِعَيْرٍ وَزِيَادَةُ عَشَرَةٍ» Bunun aslı budur ki Benū Ümeyye mülūkundan kaçan birisi vefāt eylese cānişīni olan kimse ʿaskerin ʿulūfesine on akçe terakkī zamm eder idi, giderek seleften halef enfaʿ olan māddede mesel oldu. Ve yekūlūne: فَعَلْتُهُ قَبْلَ عَيْرٍ وَمَا جَرَى أَيْ قَبْلَ لَحْظِ الْعَيْنِ Bu maʿnā karīben zikr olundu. Ve

عَيْرٌ [ʿayr] Masdar olur, bir nesneden sıyrılıp çıkmış gibi gitmek maʿnāsına; yukālu: عَارَ الْفَرَسُ وَالْكَلْبُ يَعِيرُ عَيْرًا إِذَا ذَهَبَ كَأَنَّهُ مُنْفَلِتٌ Ve beri öte gidip gelmek maʿnāsınadır ki olta çalmak taʿbīr olunur; yukālu: عَارَ الرَّجُلُ إِذَا ذَهَبَ وَجَاءَ مُتَرَدِّدًا Ve kuyruğunu kaldırıp āmāde olan nākayı buğur terk edip āher nākaya aşmak maʿnāsınadır; yukālu: عَارَ الْبَعِيرَ إِذَا تَرَكَ شُوَّلَهَا وَانْطَلَقَ إِلَى أُخْرَى [Ve] شُوَّلٌ [şuvvel] رُكَّعٌ [rukkaʿ] veznindedir; zamīr, نَاقَةٌ [nāḳat]a rāciʿdir. Ve kasīde ve eşʿār beyne'n-nās revān ve münteşir olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَارَتِ الْقَصِيدَةُ إِذَا سَارَتْ

اَلْعِيرُ [el-ʿīr] (ʿayn'ın kesriyle) Kārbāna denir, قَافِلَةٌ [ḳāfilet] maʿnāsına ve bu müʾennestir. ʿAlā-kavlin zahīre götüren develere denir; müfredi lafzından yoktur. Ve ʿalā-reʾyin mutlakan zahīre götüren dābbelere denir, gerek deve gerek sāʾir devābb olsun; cemʿi عِيَرَاتٌ [ʿiyerāt] gelir, عِنَبَاتٌ [ʿinebāt] vezninde, yā'nın sükūnuyla da cāʾizdir.

عُيَيْرُ وَحْدِهِ [ʿuyeyru vaḥdihi] (musaggaran ve muzāfen) Kendi reʾyini beğenir hod-reʾy ve hod-bīn adama, ʿalā-kāvlin dāʾimā yalnızca taʿām eder olan kimseye ıtlāk olunur ki misāfirden hoşlanmaz olur; yukālu:هُوَ عُيَيْرُ وَحْدِهِ أَيْ مُعْجِبٌ بِرَأْيِهِ أَوْ يَأْكُلُ وَحْدَهُ

اَلْعِيَارُ [el-ʿiyār] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Zehāb ve infilāt maʿnāsından ismdir, bir nesneden sıyrılıp çıkar gibi gitmeğe denir.

اَلْإِعَارَةُ [el-iʿāret] (إِجَارَةٌ [icāret] vezninde) Dābbe makūlesini elden boşandırıp yāhūd ürkütüp kaçırmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعَارَ الْفَرَسَ صَاحِبُهُ إِذَا أَفْلَتَهُ

اَلْمُعَارُ [el-muʿār] (mīm'in zammıyla) Ondan ism-i mefʿūldür. Bişr b. Ḥāzim'in beyt-i ātīsinde vākiʿ مُعَارٌ [muʿār] kelimesi bu maʿnāya olduğu baʿzılardan menkūldür.

اَلْعِيَارَةُ [el-ʿiyāret] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde)

Zikr olunan seyr-i kasîde maʿnāsından ismdir, kasîdenin beyne'n-nās intişārı hāletine denir.

اَلْعَيَّارُ [el-ʿayyār] (طَيَّارٌ [ṭayyār] veznin-de) Dāʾimā beri öte gezinip oltası kesîr olan adama denir; maʿnā-yı mezkûrdan meʾhûzdur; yukālu: رَجُلٌ عَيَّارٌ إِذَا كَانَ كَثِيرَ الْمَجِيءِ وَالذَّهَابِ Ve her yeri gezip dolanması çok olan cüst ve tîz-fehm ve zekî adama denir; yukālu: رَجُلٌ عَيَّارٌ أَيْ ذَكِيٌّ كَثِيرُ التَّطْوَافِ Ve arslana denir. Ve Ḫālid b. Velîd'in fe-resi ismidir. Ve bir recûl ʿalemidir.

اَلْعَيْرَانَةُ [el-ʿayrānet] (سَكْرَانَةٌ [sekrānet] vez-ninde) Be-gâyet cünbüşlü ve neşâtlı cüst ve çâlâk develere denir.

عَيْرَانُ الْجَرَادِ [ʿayrānu'l-cerâd] ve

اَلْعَائِرَةُ [el-ʿāʾiret] «ع،و،ر» mâddesinde zikr olundu.

اَلْعَارُ [el-ʿār] ʿAyb ve nakîsa lâzım gelecek şeyʾe denir; yukālu: بِهِ عَارٌ وَهُوَ كُلُّ شَيْءٍ لَزِمَ بِهِ عَيْبٌ

اَلتَّعْيِيرُ [et-taʿyīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir adamı bir fiʿli sebebiyle ʿârlandırmak maʿnāsınadır ki bir fiʿl-i nā-sezâ sâdır olan adamın kabâhatini yüzüne vurmakla ona ʿâr lâhık eylemekten ʿibârettir; yukālu: عَيَّرَهُ الْأَمْرَ إِذَا قَبَّحَهُ عَلَيْهِ وَنَسَبَهُ إِلَى الْعَارِ Ve لَا تَقُلْ بِالْأَمْرِ yaʿnī bāʾ harfiyle taʿdiye eylemesi câʾiz değildir. Şârih der ki *Miṣbâḥ*'ta cevâzı musarrahtır, nihâyet bi-nefsihi taʿdiyesi muhtârdır. Ve

تَعْيِيرٌ [taʿyīr] Akçe ve altını birer birer tartıp ʿayârlamak maʿnāsınadır; yukālu: عَيَّرَ الدَّنَانِيرَ عِيَارٌ إِذَا وَزَنَهَا وَاحِدًا بَعْدَ وَاحِدٍ [ʿiyār] ʿayn'ın kesriyle ve مُعَايَرَةٌ [muʿâyeret] mufâʿalet vezninde ölçeği yâhûd teraziyi sıhhatini bilmek için bir âher ile çakış-tırmak maʿnāsınadır, baʿdehu عِيَارٌ [ʿiyār] mutlakan bir nesnenin nizâmında istiʿmâl olundu; yukālu هُوَ عِيَارُهُ أَيْ نِظَامُهُ: Ve Ezherî tefʿîlden vürûdunu tahtiʿe eyledi. Ve Muġrib'in beyânı dahi bu minvâl üzeredir. Pes عِيَارٌ [ʿiyār] bir nesnenin mikyâsı olur; ve minhu عِيَارُ الدَّرَاهِمِ وَالدَّنَانِيرِ وَهُوَ مَا جُعِلَ فِيهِمَا مِنَ الْفِضَّةِ الْخَالِصَةِ أَوِ الذَّهَبِ الْخَالِصِ Ve suyun yüzü yosun tutmak maʿnāsınadır; yukālu: عَيَّرَ الْمَاءُ إِذَا طَحْلَبَ

اَلتَّعَايُرُ [et-teʿâyur] (تَفَاعُلٌ [tefâʿul] veznin-de) Birbirinin kabâhatlerini yüzlerine vurmakla ʿârlandırışmak maʿnāsınadır; yukālu: تَعَايَرَ الْقَوْمُ إِذَا عَيَّرَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا

اِبْنَةُ مِعْيَرٍ [ibnetu miʿyer] (مِنْبَرٌ [minber] vez-ninde) Dâhiyenin künyesidir. Ve

مِعْيَرٌ [Miʿyer] Esâmîdendir: Ebû Maḫzûre Evs yâhûd Semure b. Miʿyer sahâbîdir.

اَلْمِعَارُ [el-miʿār] (mîm'in kesriyle) Râkibini dāʾimā yoldan saptırır olan ata denir; yukālu: فَرَسٌ مِعَارٌ إِذَا كَانَ يَحِيدُ عَنِ الطَّرِيقِ بِرَاكِبِهِ Ve minhu kavlu Bişr b. Ebî Ḫâzim lâ eṭ-Ṭirimmâḥ ve galeta'l-Cevherî «وَجَدْنَا فِي كِتَابِ بَنِي تَمِيمٍ || أَحَقُّ الْخَيْلِ بِالرَّكْضِ الْمِعَارُ» Ebû ʿUbeyde ve saʾir lügaviyyûn bunu mîm'in zammıyla rivâyet ve عَارِيَّةٌ [ʿâriyyet] ten meʾhûz zann eylediler ve o hatadır. Şârih der ki evvelen şatr-ı sânî Ṭirimmâḥ'ın beytinde dahi vâkiʿ olmakla Cevherî ga-lattan sâlimdir. Ve sâniyen ekser-i fühûl mîm'in zammıyla rivâyet ve فَرَسٌ مُضَمَّرٌ tefsîr eylediler ki vâvî olur, makâma dahi bu mülâyimdir.

اَلْأَعْيَارُ [el-Aʿyār] (hemzenin fethiyle) Bir niçe kevkeb-i tâbân ismidir ki Suheyl nâm kevkebin mecrâ-yı kademinde vâkiʿlerdir.

اَلْإِعْيَارُ [el-iʿyār] (hemzenin kesriyle) Temrenin ortasını yumruca eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَعْيَرَ النَّصْلَ إِذَا جَعَلَ لَهُ

عَيْرًا

بَرْقَةُ الْعِيرَانِ [Berḳatu'l-ʿİyerān] (bā'nın fethi ve ʿayn'ın kesri ve yā'nın fethiyle) Bir mevziʿ adıdır.

عَيْرُ السَّرَاةِ [ʿayru's-serāt] Bir kuş adıdır.

تِعَارٌ [Tiʿār] (tā'nın kesriyle) Ḳays bilādında bir dağdır.

اَلْمَعَايِرُ [el-meʿāyir] (mīm'in fethiyle) Meʿāyib maʿnāsınadır.

اَلْمُسْتَعِيرُ [el-musteʿīr] Hilkatte yaban eşeğine şebīh olan şeyʾe denir.

FASLU'L-ĠAYNİ'L-MUʿCEME

(فَصْلُ الْغَيْنِ الْمُعْجَمَةِ)

[غ ب ر]

اَلْغُبُورُ [el-ġubūr] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Bir yerde meks eylemek maʿnāsınadır; yukālu: غَبَرَ الرَّجُل غُبُورًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَكَثَ Ve gitmek maʿnāsına olmakla zıdd olur; yukālu: غَبَرَ الرَّجُلُ إِذَا ذَهَبَ Ve bir nesne toz renginde olmak maʿnāsınadır; yukālu: غَبَرَ الشَّيْءُ إِذَا كَانَ أَغْبَرَ

اَلْغَابِرُ [el-ġābir] İki maʿnā-yı evvelden ism-i fāʿildir, mākis ve bākī ve zāhib ve māzī şeyʾe denir. Cemʿi غُبَّرٌ [ġubber]dir, رُكَّعٌ [rukkaʿ] gibi.

اَلْغُبْرُ [el-ġubr] (ġayn'ın zammıyla) Bir nesnenin bakiyyesine denir; maʿnā-yı evveldendir, lākin dem-i hayzın ve memede kalan sütün bakiyyelerinde gālib olmuştur. Cemʿi أَغْبَارٌ [aġbār] gelir.

اَلْغُبُرُ [el-ġubber] (سُكَّرٌ [sukker] vezninde) Bu dahi bir şeyʾin bakiyyesine denir.

اَلتَّغَبُّرُ [et-teġabbur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznin-de) Memede kalan süt bakiyyesini sağmak maʿnāsınadır; yukālu: تَغَبَّرَ النَّاقَةَ إِذَا احْتَلَبَ غُبْرَتَهَا Ve hatundan veled istifāde eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَغَبَّرَ مِنَ الْمَرْأَةِ وَلَدًا إِذَا اسْتَفَادَهُ Menkūldür ki ʿOsmān b. Ḥabīb nām kimse Raḳāşi bint ʿĀmir nām pīrezeni tezevvüc murād eylemekle ahbābı kendiye mezbūrenin müsinne olduğunu haber verdiklerinde لَعَلِّي أَتَغَبَّرُ مِنْهَا وَلَدًا dedi. Baʿdehu mezbūrenin firāşından bir oğlu zuhūr eylemekle ismini غُبَرُ [Ġuber] vazʿ eyledi, زُفَرُ [zufer] vezninde. Ve merkūm neşv ü nemā bulup ve bir kabīle kendiden münşaʿib oldu. Muhaddisīnden

Ḳaṭan b. Nuseyr ve Muḥammed b. ʿUbeyd o kabīledendir. Ve şārihin tashīhi üzere zeyl-i māddede müʾellifin اَلْغُبَرِيُّونَ بِالضَّمِّ ʿunvānında sebt eylediği muhaddisler ki ʿAbbād b. Şuraḥbīl ve ʿÖmer b. Nebhān ve ʿAbbād b. el-Velīd ve Sevvār b. Muceşşir ve ʿAbbād b. Ḳabīṣa'dır, o kabīledendir.

اَلْمِغْبَارُ [el-miġbār] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Şol nākaya denir ki kendisiyle berāber doğurmuş nākaların sütleri çoğalıp idrār eyledikten sonra onun sütü çoğalıp idrāra başlaya; yukālu: نَاقَةٌ مِغْبَارٌ إِذَا كَانَتْ تَغْزُرُ بَعْدَمَا تَغْزُرُ اللَّوَاتِي يُنْتَجْنَ مَعَهَا Ve dāʾimā tozlanır olan hurmā ağacına denir; yukālu: نَخْلَةٌ مِغْبَارٌ إِذَا كَانَتْ يَعْلُوهَا الْغُبَارُ

دَاهِيَةُ الْغَبَرِ [dāhiyetu'l-ġaber] (fethateynle) Şol dāhiyeye ıtlāk olunur ki misl ve nazīrini bulmak mümkin olmaya. ʿAlā-kavlin şol kimseye ıtlāk olunur ki ibtidā sana ʿinād ve temerrüd edip encām-ı kār kelāmına rücūʿ eder ola; yukālu: إِنَّهُ لَإِحْدَى الْكُبَرِ وَدَاهِيَةُ الْغُبَرِ وَهِيَ دَاهِيَةٌ لاَ يُهْتَدَى لِمِثْلِهَا أَوِ الَّذِي يُعَانِدُكَ ثُمَّ يَرْجِعُ إِلَى قَوْلِكَ Maʿnā-yı evvel güyā mürtefiʿ olan toza teşbīh olunmuştur ki misline ihtidā mümkin değildir. Ve maʿnā-yı sānī bakiyye maʿnāsından meʾhūzdur ki toz gibi yerinde kalır.

اَلْغَبَرُ [el-ġaber] (fethateynle) Toprağa ıtlāk olunur. Ve

غَبَرٌ [ġaber] Masdar olur, yara azıtıp tebāh olmak maʿnāsına; yukālu: غَبِرَ الْجُرْحُ غَبَرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا فَسَدَ Ve

غَبَرٌ [ġaber] Bir ʿillet adıdır ki deve kısmının bakanağının iç yüzünde hādis olur. Ve Ṭayyiʾ kabīlesi yurdunda Selmā nām cebelde bir mevziʿ adıdır.

اَلْغُبَارُ [el-ġubār] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Toza denir, türābdan bakiyye olduğu için.

اَلْغَبَرَةُ [el-ġaberet] (fetehātla) Bu dahi toza denir, غُبَارٌ [ġubār] gibi. Şārihin beyānına göre bir nesneye çökmüş toza denir. Ve ağaçlık yere denir, غَبْرَاءُ [ġabrāʾ] gibi.

اَلْغُبْرَةُ [el-ġubret] (ġayn'ın zammıyla) Bu dahi toza denir. Ve toz rengine denir ki bozluk olacaktır; yukālu: فِي لَوْنِهِ غُبْرَةٌ أَيْ لَوْنُ الْغُبَارِ

اَلْإِغْبِرَارُ [el-iġbirār] (إِحْمِرَارٌ [iḥmirār] vezninde) Bir nesne pek tozlulanmak maʿnāsınadır; yukālu: إِغْبَرَّ الْيَوْمُ إِذَا اشْتَدَّ غُبَارُهُ Ve bir nesne toz renginde boz olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِغْبَرَّ الشَّيْءُ إِذَا صَارَ أَغْبَرَ

اَلتَّغْبِيرُ [et-taġbīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir nesneyi toza bulamak maʿnāsınadır; yukālu: غَبَّرَ الشَّيْءَ إِذَا لَطَّخَهُ بِالْغُبَارِ Ve toz tozutmak maʿnāsınadır; yukālu: غَبَّرَ الرَّجُلُ إِذَا أَثَارَ الْغُبَارَ

اَلْإِغْبَارُ [el-iġbār] (hemzenin kesriyle) Bu dahi toz renginde boz olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَغْبَرَ الشَّيْءُ إِذَا صَارَ أَغْبَرَ Ve bir nesnenin talebinde pek cidd ve ihtimām eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir, güyā ki toza bulanmış olur; yukālu: أَغْبَرَ فِي طَلَبِهِ إِذَا جَدَّ Ve bulut şiddetle yağmur inzāl eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir, güyā ki toz tozutur gibi olur; yukālu: أَغْبَرَتِ السَّمَاءُ إِذَا جَدَّ وَقْعُ مَطَرِهَا Ve toz tozutmak maʿnāsınadır; yukālu: أَغْبَرَ الرَّجُلُ إِذَا أَثَارَ الْغُبَارَ

اَلْأَغْبَرُ [el-aġber] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Vasftır, toz renkli boz şeyʾe denir. Ve kurda ıtlāk olunur, ذِئْبٌ [ẕiʾb] gibi. Ve pāyidār olmayıp gubār gibi zāʾil ve zāhib olmak şānından olan şeyʾe ıtlāk olunur; tekūlu: لاَ يَغُرَّنَّكَ عِزُّ الدُّنْيَا فَإِنَّهُ أَغْبَرُ أَيْ ذَاهِبٌ

اَلْغَبْرَاءُ [el-ġabrāʾ] أَغْبَرُ [aġber]in müʾennesidir. Ve

غَبْرَاءُ [ġabrāʾ] Arza ıtlāk olunur; yukālu: جَاءَ

عَلَى ظَهْرِ الْغَبْرَاءِ أَيْ عَلَى ظَهْرِ الْأَرْضِ يَعْنِي رَاجِلاً Ve keklik kuşunun dişisine ıtlāk olunur, levnine mebnī. Pes erkeğine de أَغْبَرُ [aġber] ıtlāk olunmak mülāyimdir. Ve

غَبْرَاءُ [ġabrāʾ] Eşcārı firāvān yere vasf olur; yukālu: أَرْضٌ غَبْرَاءُ أَيْ كَثِيرَةُ الشَّجَرِ Ve Yemāme'de bir mevziʿ adıdır. Ve düz ve yumuşak yerlerde nābit olan nebātlara ıtlāk olunur. Ve Ḥamel b. Bedr ve Ḳudāme b. Meşād nām kimselerin feresleri adıdır. Ve bir nebāt adıdır ki غُبَيْرَاءُ [ġubeyrāʾ] dahi derler, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْوَطْأَةُ الْغَبْرَاءُ [el-vaṭʾetu'l-ġabrāʾ] Yeni ize, ʿalā-kavlin bozulup mahv olmak derecesinde olan ize ıtlāk olunur; yukālu: فِي هَذِهِ الطَّرِيقِ وَطْأَةٌ غَبْرَاءُ أَيْ جَدِيدَةٌ أَوْ دَارِسَةٌ

اَلسَّنَةُ الْغَبْرَاءُ [es-senetu'l-ġabrāʾ] Kurak seneden ʿibārettir, kıllet-i emtār sebebiyle āfāk ve arāzī mugber olduğu için; yukālu: أَصَابَتْهُمُ السَّنَةُ الْغَبْرَاءُ أَيِ الْجَدْبَةُ

بَنُو غَبْرَاءَ [benū ġabrāʾ] Fukarāya, ʿalā-kavlin şol gurebāya ıtlāk olunur ki yekdīğeri bilmeyerek meclis-i şarābda müctemiʿ olalar; yukālu: هُمْ بَنُو غَبْرَاءَ أَيِ الْفُقَرَاءُ أَوِ الْغُرَبَاءُ الْمُجْتَمِعُونَ لِلشَّرَابِ بِلاَ تَعَارُفٍ Maʿnā-yı evvel gūyā ki fakr u fāka cihetiyle türāb ve gubāra mültesik olup ve maʿnā-yı sānī her biri gūyā ki bir arzın adamı olduğu tasavvuruyladır.

اَلْغُبَيْرَاءُ [el-ġubeyrāʾ] (musaggar bünyesiyle) Bir nebāt adıdır ki murād iğde taʿbīr olunan şecerdir, غَبْرَاءُ [ġabrāʾ] dahi denir. ʿAlā-kavlin غَبْرَاءُ [ġabrāʾ] onun yemişine ve غُبَيْرَاءُ [ġubeyrāʾ] şecerine yāhūd berʿaks ıtlāk olunur. Ve

غُبَيْرَاءُ [ġubeyrāʾ] سُكُرْكَةٌ [sukurket]e denir ki boza taʿbīr olunan şarābdır, mısır buğdayından maʿmūl olur, hālen bu diyārlarda darıdan iʿmāl ederler. Ve

غُبَيْرَاءُ [ġubeyrāʾ] غَبْرَاءُ [ġabrāʾ] lafzından musaggardır, tozluca nesneye denir; ve minhu yukālu: تَرَكَهُ عَلَى غُبَيْرَاءِ الظَّهْرِ وَغَبْرَائِهِ إِذَا طَلَبَ حَاجَةً فَرَجَعَ عَلَى رَجَعَ خَائِبًا Kāle fi'l-*Esās:* غُبَيْرَاءِ الظَّهْرِ أَيْ خَائِبًا

اَلْغِبْرُ [el-ġibr] (ġayn'ın kesriyle) Hıkd ve kīn maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: وَقَعَ مِنْهُ فِي قَلْبِهِ غِبْرٌ أَيْ حِقْدٌ

اَلْغَبِرُ [el-ġabir] (كَتِفٌ [ketif] vezninde غَبَرٌ [ġaber]-i mezkūrdan vasftır, fāsid ve tebāh olmuş yaraya denir; yukālu: جُرْحٌ غَبِرٌ أَيْ فَاسِدٌ

اَلْغُبَرُ [el-ġuber] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) ve

اَلْغَوْبَرُ [el-ġavber] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Bir cins balık adıdır.

اَلْغُبَارَةُ [el-Ġubāret] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Benū ʿAbs yurdunda bir su adıdır.

اَلْغُبَارَاتُ [el-Ġubārāt] (gayn'ın zammıyla) Yemāme'de bir mevziʿ adıdır.

اَلْغُبْرَانُ [el-ġubrān] (gayn'ın zammıyla) Bir kapçıkta olan iki hurmāya ıtlāk olunur. Cemʿi غَبَارِينُ [ġabārīn] gelir.

اَلْغُبْرُونُ [el-ġubrūn] (سُحْنُونٌ [suḥnūn] vezninde) Bir kuş adıdır.

اَلْمُغَبِّرَةُ [el-muġebbiret] (مُحَدِّثَةٌ [muḥaddiṣet] vezninde) Şol tāʾifeye ıtlāk olunur ki zikrullāhla تَغْبِيرٌ [taġbīr] yaʿnī tehlīl edip ve āvāzelerini kırāʾāt ve münācāt ve ilāhiyyātla terdīd ve tercīʿ eder olalar. Nāsı غَابِرَةٌ [ġābiret] yaʿnī āhirete tergīb eyledikleri için bu ismle tesmiye olundular; zikrullāhla تَغْبِيرٌ [taġbīr] nāsı غَابِرَةٌ [ġābiret]e teşvīk demektir. Murād ezkār-ı cehriyye ile tesbīh ve tehlīl ve müʾessir āvāz ile Kurʾān ve kasāʾid-i naʿtiyye ve ilāhiyyāt kırāʾāt eder olan cemāʿat olacaktır; yukālu: قَوْمٌ مُغَبِّرَةٌ أَيْ يُغَبِّرُونَ بِذِكْرِ اللهِ أَيْ يُهَلِّلُونَ

وَيُرَدِّدُونَ الصَّوْتَ بِالْقِرَاءَةِ وَغَيْرِهَا Zemaḫşerī'nin mezheb ve meşrebi sūfiyyeyi inkār olmakla *Esās*'ta bu ʿibāretle resm eylemiştir: «وَيُقَالُ لِلَّذِينَ يَتَنَاشَدُونَ الشِّعْرَ بِالْأَلْحَانِ فَيُطَرِّبُونَ فَيَرْقُصُونَ وَيَرْهَجُونَ الْمُغْبَرَّةَ وَلِتَطْرِيبِهِمُ التَّغْبِيرَ» Güyā ki sāmiʿīni gubār gibi ber-pāy raks ve cünbüş ederler: «وَعَنِ الشَّافِعِيِّ أَرَى الزَّنَادِقَةَ وَضَعُوا هَذَا التَّغْبِيرَ لِيَصُدُّوا عَنْ ذِكْرِ اللهِ وَقِرَاءَةِ الْقُرْآنِ وَقِيلَ سُمُّوا مُغَبِّرَةً لِتَزْهِيدِهِمْ فِي الْفَانِيَةِ وَتَرْغِيبِهِمْ فِي الْغَابِرَةِ» Hülāsası baʿzılar ʿindinde cehren ezkār eden sūfiyye ve baʿzılar ʿindinde hānende zümresi olacaktır.

اَلْغَبِيرُ [el-ġabīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bir nevʿ hurmā ismidir. Ve Muḥārib kabīlesi yurdunda bir su adıdır.

اَلْغُبْرُورُ [el-ġubrūr] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) Bir güne bozumtrak küçük serçe kuşuna denir.

اَلْمُغْبُورُ [el-muġbūr] (mīm'in zammıyla) مُغْثُورٌ [muġṯūr] maʿnāsınadır; ke-mā se-yuzkeru.

غُبَارٌ [Ġubār] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) ve

غَابِرٌ [Ġābir] ve

غَبَرَةٌ [Ġaberet] (fetehātla) Esāmīdendir.

غُبَرُ [Ġuber] (زُفَرُ [zufer] vezninde) Başra ile Vāsiṭ-ı Baṭāyiḥ'e muttasıl bir batīha adıdır.

دَارَةُ غُبَيْرٍ [Dāretu Ġubeyr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Benu'l-Aḍbaṭ yurdunda bir mevziʿdir.

[غ ب ش ر]

اَلْغَبَاشِيرُ [et-ġabāşīr] (تَبَاشِيرُ [tebāşīr] vezninde) Gece ile gündüz aralığında olan aydınlığa denir ki seher ile gece ve gurūb ile ʿişāʾ aralığında olan rūşenliktir.

[غ ث ر]

اَلْغَثَرَةُ [el-ġaṯeret] (ġayn'ın ve ṯā-yı müsellesenin fethiyle) ve

اَلْغَثْرَاءُ [el-ġaṯrāʾ] (صَحْرَاءُ [ṣaḥrāʾ] vezninde) ve

اَلْغُثُرُ [el-ġuṯur] (ġayn'ın zammıyla) ve

اَلْغَثَيْرَةُ [el-ġayṯeret] (حَيْدَرَةٌ [ḥaydere] vezninde) Sefile ve erāzil-i nāsa denir. Ve

غَثْرَاءُ [ġaṯrāʾ] غَبْرَاءُ [ġabrāʾ] maʿnāsınadır ki toz renkli olan şeyʾe. ʿAlā-kavlin ona karīb bozumtuk şeyʾe denir. Teʾnīsi mevsūf iʿtibārıyladır. Ve dişi sırtlana denir. Ve yünü çok olan kilime ve keçeye denir; yukālu: كِسَاءٌ غَثْرَاءُ إِذَا كَانَتْ كَثِيرَةَ الصُّوفِ Ve ecnās-ı nāstan müctemiʿ cemāʿat-i muhtelitaya denir.

غَثَارِ [ġaṯāri] (قَطَامِ [ḳaṭāmi] vezninde) Maʿrife olarak bu dahi dişi sırtlana denir.

اَلْأَغْثَرُ [el-aġṯer] (أَحْمَرُ [aḥmer] veznince) Bu dahi yünü çok olan kilim ve aba makūlesine denir. Ve bir nevʿ kuş adıdır ki boynu uzun olur. Şārihin vasfına göre su kuşlarından karabatak dedikleri kuştur. Ve

أَغْثَرُ [aġṯer] Arslana denir.

اَلْغَثَيْرَةُ [el-ġayṯeret] Vech-i mezkūr üzere sefile-i nāsa denir. Ve masdar olur, lisānla bir adamı tahvīf eylemek maʿnāsına; yukālu: غَثَيْرَهُ إِذَا أَوْعَدَهُ وَتَهَدَّدَهُ

اَلْغَثْرَةُ [el-ġaṯret] (كَثْرَةٌ [keṯret] veznince) Ucuzluk ve bolluk, hısb ve siʿat maʿnāsınadır; yukālu: بِهِ غَثْرَةٌ أَيْ خِصْبٌ وَسَعَةٌ

اَلْغُثْرَةُ [el-ġuṯret] (ġayn'ın zammıyla) Kızılsı olan bozluğa denir, غُبْشَةٌ [ġubşet] gibi; yukālu: فِي لَوْنِهِ غُثْرَةٌ أَيْ غُبْشَةٌ تَخْلِطُهَا حُمْرَةٌ

اَلْمُغْثُورُ [el-muġṯūr] (mīm'in zammıyla) ve

اَلْمِغْثَرُ [el-miġṣer] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) ثُمَامٌ [ṣumām] ve عُشَرٌ [ʿuşer] رِمْثٌ ev [rimṣ] dedikleri eşcārdan bal gibi tereşşüh eden şıraya denir. Cemʿi مَغَاثِيرُ [meġāṣīr]dir.

اَلْإِغْثَارُ [el-iġṣār] (hemzenin kesriyle) Zikr olunan nebātta şıra peydā olup seyelān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَغْثَرَ الرِّمْثُ إِذَا سَالَ مِنْهُ الْمُغْثُورُ

اَلتَّمَغْثُرُ [et-temaġṣur] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Zikr olunan şırayı devşirmek maʿnāsınadır; yukālu: تَمَغْثَرَ الرَّجُلُ إِذَا اجْتَنَى الْمُغْثُورَ

اَلْغَثَوْثَرُ [el-ġaṣevṣer] (سَفَرْجَلٌ [sefercel] vezninde) Bu dahi arslana denir.

اَلْغَنْثَرَةُ [el-ġanṣeret] (nūn'la دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) ve

اَلتَّغَنْثُرُ [et-teġanṣur] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Susamış olmayarak su içmek maʿnāsınadır; yukālu: غَنْثَرَ الرَّجُلُ وَتَغَنْثَرَ بِالْمَاءِ إِذَا شَرِبَهُ بِلاَ عَطَشٍ Ve

غَنْثَرَةٌ [ġanṣeret] Başın kılı çok olmak maʿnāsınadır; yukālu: غَنْثَرَ رَأْسُهُ إِذَا ضَفَا شَعْرُهُ Ve

غَنْثَرَةٌ [ġanṣeret] İsm olur, gökçül sineğe ذُبَابٌ أَزْرَقُ ,rined maʿnāsına.

اَلْغَنْثَرُ [el-ġanṣer] (جَعْفَرٌ [caʿfer] ve قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] veznlerinde) Bön ve ahmak adama denir; yukālu: هُوَ غَنْثَرٌ أَيْ أَحْمَقُ

اَلْغَثَرِيُّ [el-ġaṣeriyy] عَثَرِيٌّ [ʿaseriyy] vezninde ve mürādifidir ki yağmur ile saky olunan ekine denir; yukālu:زَرْعٌ غَثَرِيٌّ أَيْ عَثَرِيٌّ

اَلْغَثَرُ [el-ġaṣer] (fethateynle) Libāsın pürüzüne denir, زِئْبِرٌ [ziʾbir] maʿnāsına.

اَلْإِغْثِيرَارُ [el-iġṣīrār] (إِحْمِيرَارٌ [iḥmīrār] vezninde) Libās pek pürüzlenmek maʿnāsınadır; yukālu: إِغْثَارَّ الثَّوْبُ إِذَا كَثُرَ غَثَرُهُ

اَلْغَثَرُ [el-ġaṣr] (حَصْرٌ [ḥaṣr] vezninde) Bahār vaktinde rūy-i zemīn nebātāt zuhūruyla heyecāna gelip tāb u tarāvet izhār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: غَثَرَتِ الْأَرْضُ بِالنَّبَاتِ غَثْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَادَتْ بِهِ

اَلْمُغْثَرِيَّةُ [el-muġaṣriyet] (مُسَلْقِيَةٌ [muselḳiyet] vezninde) Nebāt sebebiyle heyecāna gelmiş arza denir ve bu غَثْرَى [ġaṣrā] lafzından ism-i fāʿildir.

اَلْمُغْثَرِي [el-muġaṣrī] (bu dahi ism-i fāʿil bünyesiyledir) Sonradan çoğalan şeyʾe denir; yukālu: وَجَدَ الْمَاءَ مُغْثَرِيًا أَيْ مَكْثُورًا عَلَيْهِ

[غ ث م ر]

اَلْغَثْمَرَةُ [el-ġaṣmeret] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir nesneyi tebāh eylemek maʿnāsıdır; yukālu: غَثْمَرَ مَالَهُ إِذَا أَفْسَدَهُ

اَلْمُغْثَمَرُ [el-muġaṣmer] (مُدَحْرَجٌ [mudaḥrec] vezninde) Kalın ve fenā ve bed-ter nesc olunmuş sevbe denir; yukālu: ثَوْبٌ مُغْثَمَرٌ إِذَا كَانَ رَدِيءَ النَّسْجِ خَشِنًا Ve ayırtlanıp temizlenmemiş ve elenip pāklanmamış buğdaya denir; yukālu: طَعَامٌ مُغْثَمَرٌ إِذَا صَارَ لَمْ يُنَقَّ وَلَمْ يُنْخَلْ

اَلْمُغْثَمِرُ [el-muġaṣmir] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Hukūku kesr ve pāymāl eden kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مُغْثَمِرٌ أَيْ حَاطِمُ الْحُقُوقِ وَمُتَهَضِّمُهَا

[غ د ر]

اَلْغَدْرُ [el-ġadr] (قَدْرٌ [ḳadr] vezninde) ve

اَلْغَدَرَانُ [el-ġaderān] (fetehātla) Vefāʾ mukābilidir ki ahdde durmayıp vefāsızlık ve hıyānet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: غَدَرَهُ وَغَدَرَ بِهِ غَدْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي وَهُوَ ضِدُّ الْوَفَاءِ أَيْ نَقَضَ عَهْدَهُ

Müʾellifin *Baṣāʾir*'de beyānına göre غَدْرٌ [ġadr] اَلْإِخْلاَلُ بِالشَّيْءِ وَتَرْكُهُ maʿnāsına mevzūʿdur. Terk ve nakz-i ʿahd maʿnāsı on-

dan münşaʿibdir. Kezālik sāʾir maʿnālarda terk melhūzdur. Meselā su gölüne غَدِيرٌ [ġadīr] dedikleri, sel o mahalde suyu terk ve ibkā eylediği münāsebetiyledir. Ve hāli üzere terkle uzamış olan saça غَدِيرٌ [ġadīr] derler. İntehā. Ve

غَدْرٌ [ġadr] Gölden su içmek maʿnāsınadır; yukālu: غَدَرَ الرَّجُلُ إِذَا شَرِبَ مَاءَ الْغَدِيرِ

اَلْغَدُورُ [el-ġadūr] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

اَلْغُدَرُ [el-ġuder] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) ve

اَلْغَدَّارُ [el-ġaddār] ve

اَلْغَدَّارَةُ [el-ġaddāret] Maʿnā-yı evvelden vasf-ı müʾenneslerdir.

اَلْغَادِرُ [el-ġādir] ve

اَلْغَدَّارُ [el-ġaddār] ve

اَلْغِدِّيرُ [el-ġiddīr (سِكِّيتٌ [sikkīt] vezninde) ve

اَلْغَدُورُ [el-ġadūr] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

اَلْغُدَرُ [el-ġuder] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) Bunlar da ricāle vasflardır. Nisvān kısmı bi't-tabʿ gaddār ve bed-ʿahd ve hıyānetkār oldukları hasebiyle müʾellif hilāf-ı ʿāde müʾennes evsāfını takdīm eyledi. Ve ʿArablar hāssaten nidāʾ ile ricāl kısmına يَا غُدَرُ [yā ġuder] derler ki عُمَرُ [ʿumer] veznindedir, يَا غَادِرُ [ġādir]den maʿdūldür ve يَا مَغْدَرُ [yā maġder] derler, مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninde ve يَا مَغْدِرُ [yā maġdir] derler, مَنْزِلٌ [menzil] vezninde ki gūyā mübālagaten mahall ü menşe-i gadr demektir ve يَا ابْنَ مَغْدِرٍ [yā'bne maġdir] derler. Mecmūʿu maʿrife olarak gadr ve hıyānetle sebb ve düşnāmı mutazammındır. Ve nisvāna hitāben يَا غَدَارِ [yā ġadār] derler, قَطَامِ [ḳaṭāmi] vezninde, yā mekkāre ve hāʾine demektir. Ve bunlar harf-i nidā ile istiʿmāl olunurlar.

اَلْإِغْدَارُ [el-iġdār] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi hāli üzere terk ve ibkā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَغْدَرَ الشَّيْءَ إِذَا تَرَكَهُ وَأَبْقَاهُ

اَلْمُغَادَرَةُ [el-muġāderet (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) ve

اَلْغِدَارُ [el-ġidār] (قِتَالٌ [ḳıtāl] vezninde) إِغْدَارٌ [iġdār] maʿnāsınadır; yukālu: غَادَرَهُ مُغَادَرَةً وَغِدَارًا بِمَعْنَى أَغْدَرَهُ

اَلْغُدْرَةُ [el-ġudret - el-ġidret] (ġayn'ın zammı ve kesriyle) Hāli üzere terk ve ibkā olunan şeyʾe denir. Cemʿi غُدْرَاتٌ [ġudrāt] gelir.

اَلْغُدَارَةُ [el-ġudāret] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) ve

اَلْغَدَرَةُ [el-ġaderet] (fetehātla) ve

اَلْغَدَرُ [el-ġader] (fethateynle) Bunlar da [terduπ] غُدْرَةٌ maʿnāsınadır.

اَلْغُدَرُ [el-ġuder] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) ve

اَلْغَدِيرُ [el-ġadīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Sel terk ve ibkā eylediği suya denir ki göl taʿbīr olunur. غَدِيرٌ [ġadīr]in cemʿi غُدَرٌ [ġuder] gelir, صُرَدٌ [ṣurad] vezninde ve غُدْرَانٌ [ġudrān] gelir, تُمْرَانٌ [tumrān] vezninde. Ve

غَدِيرٌ [ġadīr] Kılıca denir. Ve bir recül adıdır. Ve Muḍar kabīlesi bilādında bir vādī adıdır.

اَلْغَدِيرَةُ [el-ġadīret] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Nebāt kıtʿasına denir; yukālu: أَرْضٌ فِيهَا غَدِيرَةٌ أَيْ قِطْعَةٌ مِنَ النَّبَاتِ Cemʿi غُدْرَانٌ [ġudrān] gelir, تُمْرَانٌ [tumrān] vezninde. Ve uzun gīsūya denir, ذُؤَابَةٌ [ẕuʾābet] gibi; cemʿi غَدَائِرُ [ġadāʾir]dir. Ve süt bulamacı dedikleri taʿāma denir, رَغِيدَةٌ [raġīdet] gibi. Ve çobanın geride terk eylediği nākaya denir; eğer kendisi tahallüf eylemiş ise غَدُورٌ [ġadūr] derler; yukālu: نَاقَةٌ غَدِيرَةٌ إِذَا تَرَكَهَا

الرَّاعِي وَنَاقَةٌ غَدُورٌ إِذَا تَخَلَّفَتْ هِيَ

اَلْإِسْتِغْدَارُ [el-istiġdār] Bir yerde göller olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَغْدَرَ الْمَكَانُ إِذَا صَارَتْ فِيهِ غُدْرَانٌ

اَلْإِغْتِدَارُ [el-iġtidār] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) غَدِيرَةٌ [ġadīret] dedikleri taʿām-ı mezbūr ittihāz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِغْتَدَرَ الرَّجُلُ إِذَا اتَّخَذَ غَدِيرَةً

اَلْغَدَرُ [el-ġader] (fethateynle) Yağmur suyu içmek maʿnāsınadır; yukālu: غَدِرَ الرَّجُلُ غَدَرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا شَرِبَ مَاءَ السَّمَاءِ Ve gece karanlık olmak maʿnāsınadır; yukālu: غَدِرَ اللَّيْلُ إِذَا أَظْلَمَ Ve nāka sürüden gerilenip kalmak maʿnāsınadır; yukālu: غَدِرَتِ النَّاقَةُ عَنِ الْإِبِلِ إِذَا تَخَلَّفَتْ Ve koyun ve keçi kısmı otlakta ibtidā biten çayırdan doymak maʿnāsınadır; yukālu: غَدِرَتِ الْغَنَمُ إِذَا شَبِعَتْ فِي الْمَرْتَعِ فِي أَوَّلِ نَبْتِهِ Ve

غَدَرٌ [ġader] Şol sarp yere denir ki dābbe kısmı oraya varamaz ola. Ve çakır çukur yarıkları ve yırtıkları ve delikleri olup ve taşlık olan yere denir ki sālikine gūyā gadr eder olur. Ve taşlara ıtlāk olunur. Ve

غَدَرٌ [ġader] Kezālik masdar olur, bir yerde sülūku düşvār zikr olunan yarık ve yırtık ve taşlık çok olmak maʿnāsına; yukālu: غَدِرَتِ الْأَرْضُ غَدَرًا مِنَ الْبَابِ الْمَزْبُورِ إِذَا كَثُرَ بِهَا الْغَدَرُ ve tekūlu'l-ʿArab: رَجُلٌ ثَبْتُ الْغَدَرِ إِذَا كَانَ يَثْبُتُ فِي الْقِتَالِ وَالْجَدَلِ وَفِي جَمِيعِ مَا يَأْخُذُ فِيهِ Yaʿnī "arz-ı mezkūre gibi düşvār olan kıtāl ve cidālde ve sāʾir mübāşeret eylediği emr-i müşkilde sābit ve pāyidārdır."

اَلْغَنْدَرَةُ [el-ġanderet] (حَنْجَرَةٌ [ḥanceret] vezninde) Şerr ve kerīheye denir; yukālu: وَقَعَ فِي غَنْدَرَةٍ أَيْ شَرٍّ

اَلْغَيْدَارُ [el-ġaydār] (بَيْطَارٌ [beyṭār] vezninde) Şol adama denir ki zātında bed-gümān olup lākin gümānında isābet eder; yukālu: رَجُلٌ غَيْدَارٌ أَيِ السَّيِّءُ الظَّنِّ فَيَظُنُّ فَيُصِيبُ

آلُ غُدْرَانٍ [Ālu Ġudrān] (عُثْمَانُ [ʿuṯmān] vezninde) Bir batndır.

اَلْغَدْرَاءُ [el-ġadrāʾ] (صَحْرَاءُ [ṣaḥrāʾ] vezninde) Zulmet maʿnāsınadır.

غَدْرٌ [Ġadr] (بَدْرٌ [bedr] vezninde) Şehr-i Enbār kazāsında bir karyedir.

غُدَرُ [Ġuder] (زُفَرُ [zufer] vezninde) Yemen'de bir nāhiyedir.

غُنْدُرَةُ [Ġunduret] (قُنْفُذَةٌ [ḳunfuẕet] vezninde) Bir maʿrūf vādī adıdır.

[غ ذ ر]

اَلْغَذِيرَةُ [el-ġaẕīret] (ẕāl-ı muʿceme ile سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) ve

اَلْغَيْذَرُ [el-ġayẕer] (حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) Bir güne aʿrāb taʿāmına denir ki un üzerine süt sağıp bulamaç eyledikten sonra içine kızgın taşlar bırakmakla tabh ve tertīb ederler.

اَلْإِغْتِذَارُ [el-iġtiẕār] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) غَذِيرَةٌ [ġaẕīret] dedikleri taʿām-ı mezbūru tertīb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِغْتَذَرَ الرَّجُلُ إِذَا اتَّخَذَ الْغَذِيرَةَ

اَلْغَيْذَارُ [el-ġayẕār] (بَيْطَارٌ [beyṭār] vezninde) Hımāra denir. Cemʿi غَيَاذِيرُ [ġayāẕīr]dir.

اَلْغَيْذَرَةُ [el-ġayẕeret] (حَيْدَرَةٌ [ḥayderet] vezninde) Şerr ve kerīheye denir. Ve mecliste söz çoğalıp şürīde ve muhtelit olmasına denir; yukālu: وَقَعُوا فِي غَيْذَرَةٍ أَيْ فِي شَرٍّ وَكَذَا كَثْرَةِ الْكَلَامِ وَالتَّخْلِيطِ

[غ ذ م ر]

اَلْغَذْمَرَةُ [el-ġaẕmeret] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir nesneyi keyl ve vezn eylemeksizin götürü satmak maʿnāsınadır; yukālu: غَذْمَرَ الشَّيْءَ إِذَا بَاعَهُ جُزَافًا Ve sözü bī-fāsıla birbirine tābiʿ ve muttasıl söylemek

maʿnāsınadır; yukālu: غَذْمَرَ الْكَلاَمَ إِذَا أَتْبَعَ بَعْضَهُ بَعْضًا Ve bir kelāmı gizlice söylemek maʿnāsınadır, gerek nefīs ve fāhir ve gerek vaʿīd ve tehdīd olsun. Ve bir nesneyi perākende ve tefrīk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: غَذْمَرَ الشَّيْءَ إِذَا فَرَّقَهُ Ve bir şeyʾi karış muruş eylemek maʿnāsınadır; yukālu: غَذْمَرَ الشَّيْءَ إِذَا خَلَطَ بَعْضَهُ بِبَعْضٍ Ve darılmak maʿnāsınadır; yukālu: غَذْمَرَ الرَّجُلُ إِذَا غَضِبَ Ve

غَذْمَرَةٌ [ġaẕmeret] İsm olur, karışık söze ve şamataya ve gırīv ve feryāda denir; cemʿi غَذَامِيرُ [ġaẕāmīr]dir; yukālu: مَا هَذِهِ الْغَذْمَرَةُ أَيِ الصَّخَبُ وَاخْتِلاَطُ الْكَلاَمِ وَالصِّيَاحُ

اَلتَّغَذْمُرُ [et-teġaẕmur] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Sözü karıştırıp gırīv ve feryād eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَغَذْمَرَ فِي الْمَجْلِسِ إِذَا صَاحَ وَصَخِبَ وَاخْتَلَطَ كَلاَمُهُ

اَلْمُغَذْمِرُ [el-muġaẕmir] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Şol adama denir ki umūr ve mesālihe müteşebbis olup bundan alıp ona vere ve ondan alıp buna vere ve aralıkta baʿzı istihkākı olanların hakkını vermeyip terk eder ola. ʿAlā-kavlin ehl ve erbābına hibe-i hukūk eder olan adama denir. Ve ʿinde'l-baʿz şol ser-gerde ve serkāra denir ki zīr-i hükmünde olanlara dil-hāh üzere hükūmet edip aslā hükmü redd olunmaz ola; yukālu: رَجُلٌ مُغَذْمِرٌ وَهُوَ مَنْ رَكِبَ الْأُمُورَ فَيَأْخُذُ مِنْ هَذَا وَيُعْطِي هَذَا وَيَدَعُ لِهَذَا مِنْ حَقِّهِ أَوْ هُوَ مَنْ يَهَبُ الْحُقُوقَ لِأَهْلِهَا أَوْ مَنْ يَحْكُمُ عَلَى قَوْمِهِ بِمَا شَاءَ فَلاَ يُرَدُّ حُكْمُهُ

اَلْغُذَمِرَةُ [el-ġuẕemiret] (عُلَبِطَةٌ [ʿulebiṭat] vezninde) Karışık bitmiş nebāta denir.

اَلْغُذَامِرُ [el-ġuẕāmir] (عُلاَبِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Çok suya denir; yukālu:مَاءٌ غُذَامِرٌ أَيْ كَثِيرٌ

[غ ر ر]

اَلْغَرُّ [el-ġarr] (ġayn'ın fethi ve rā'nın teşdīdiyle) ve

اَلْغُرُورُ [el-ġurūr] (ظُهُورٌ [ẓuhūr] vezninde) ve

اَلْغِرَّةُ [el-ġirret] (ġayn'ın kesriyle) Bir adamı bātıl ve beyhūde nesne itmāʿıyla aldatmak maʿnāsınadır; yukālu: غَرَّهُ غَرًّا وَغُرُورًا وَغِرَّةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا خَدَعَهُ وَأَطْمَعَهُ بِالْبَاطِلِ

اَلْمَغْرُورُ [el-maġrūr] ve

اَلْغَرِيرُ [el-ġarīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Ondan vasflardır, bī-asl ve bātıl nesne itmāʿıyla firīfte olmuş kimseye denir. Ve

غَرِيرٌ [ġarīr] Bir adamı bir nesneden tahzīr eden kimseye ıtlāk olunur; tekūlu: «أَنَا غَرِيرُكَ مِنْهُ» أَيْ أُحَذِّرُكَ

Şārih der ki kelām-ı mezbūr meseldir, gaflet maʿnāsına olan غِرَّةٌ [ġirret]ten meʾhūzdur. Bir kimse gafletle bir hālete uğrayıp ke-mā hiye vukūf tahsīl eyledikten sonra bir āher kimse dahi o hālete heves-nāk oldukta evvelki kimse kelām-ı mezbūru īrād eder, yaʿnī "Ben ona düştüm, sen onun keyfiyyetini benden suʾāl eyle, sana mahzūrātını beyān edeyim ve sen de ona meyl ve hevesten ferāgat kıl." Pes bir nesneye gereği gibi ʿilmi muhīt olan adam darb eder. İntehā. Ve

غَرِيرٌ [ġarīr] Güzel huya ıtlāk olunur, nāsı magrūr eylediği iʿtibārıyla; yukālu: خُلُقٌ غَرِيرٌ أَيْ حَسَنٌ Ve kefīl maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: صَارَ غَرِيرًا لَهُ أَيْ كَفِيلاً Ve

غَرِيرُ الْعَيْشِ [ġarīru'l-ʿayş] Şol dirliğe ıtlāk olunur ki sāhibini havf ve endīşeye düşürmeyip emn ve ferāg üzere ola. Cemʿi غُرَّانٌ [ġurrān] gelir ġayn'ın zammıyla; yukālu: عَيْشٌ غَرِيرٌ أَيْ لاَ يُفَزِّعُ أَهْلَهُ Ve

غَرِيرٌ [ġarīr] Şol civāna ıtlāk olunur ki dehrin ahvāl ve keyfiyyātına ve umūr-ı dün-

yeviyyeye aslā tecribesi mesbūk olmaya. Cemʿi أَغِرَّاءُ [aġirrāʾ] gelir, أَجِلاَّءُ [ecillāʾ] gibi ve أَغِرَّةٌ [aġirret] gelir, أَجِلَّةٌ [ecillet] gibi; yukālu: شَابٌّ غَرِيرٌ أَيْ لاَ تَجْرِبَةَ لَهُ

اَلْإِغْتِرَارُ [el-iġtirār] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznin-de) Bir adamın beyhūde itmāʿına aldan-mak maʿnāsınadır; yukālu: غَرَّ فُلاَنًا فَاغْتَرَّ هُوَ Ve gāfil olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِغْتَرَّ الرَّجُلُ إِذَا غَفَلَ

اَلْغَرُورُ [el-ġarūr] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Dünyāya ıtlāk olunur, sıfat-ı gālibesidir. Ve ağızda gargara olunur olan devā ve dārūya denir. Ve mutlakan adamı alda-yıp magrūr eden şeyʾe denir, insān olsun ve şeytān ve māl ve cāh olsun, ʿalā-kavlin şeytāna mahsūstur; ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿وَلاَ يَغُرَّنَّكُمْ بِاللهِ الْغَرُورُ﴾ فُسِّرَ بِالدُّنْيَا وَغَيْرِهَا

اَلْغُرُورُ [el-ġurūr] (gayn'ın zammıyla) Mas-dardır ki zikr olundu. Ve

غُرُورٌ [ġurūr] غَارٌّ [ġārr] lafzından cemʿ olur, سُجُودٌ [sucūd] ve سَاجِدٌ [sācid] gibi, beyhūde ve bātıl nesnelere denir.

اَلتَّغْرِيرُ [et-taġrīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) ve اَلتَّغِرَّةُ [et-taġirret] (تَجِلَّةٌ [teḥillet] vezninde) Bir adam kendi nefsini hatar ve mehle-keye sevk ve ilkā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: غَرَّرَ فُلاَنٌ بِنَفْسِهِ تَغْرِيرًا وَتَغِرَّةً إِذَا عَرَّضَهَا لِلْهَلَكَةِ Ve doldurmak maʿnāsınadır; yukālu: غَرَّرَ الْقِرْبَةَ إِذَا مَلأَهَا Ve kuş kısmı kanatlarını açıp uçmaya yapınmak maʿnāsınadır; yukālu: غَرَّرَتِ الطَّيْرُ إِذَا هَمَّتْ بِالطَّيَرَانِ وَرَفَعَتْ أَجْنِحَتَهَا

اَلْغَرَرُ [el-ġarer] (fethateynle) تَغْرِيرٌ [taġrīr] ve تَغِرَّةٌ [taġirret]in maʿnā-yı evvelinden ismdir, hatar ve tehlikeye denir. Kāle'ş-şārih وَفِي الْحَدِيثِ أَنَّهُ عَلَيْهِ السَّلاَمُ «نَهَى عَنْ بَيْعِ الْغَرَرِ» وَهُوَ الْخَطَرُ يَعْنِي مَا كَانَ عَلَى غَيْرِ عُهْدَةٍ وَلاَ ثِقَةٍ وَيَدْخُلُ فِيهِ الْبُيُوعُ الَّتِي لاَ يُحِيطُ بِكُنْهِهَا الْمُتَبَايِعَانِ مِنْ كُلِّ مَجْهُولٍ Meselā suda balık ve havāda kuş satmak gibi.

اَلْغُرَّةُ [el-ġurret] (gayn'ın zammıyla) At kısmının cephesinde olan beyāza denir ki sabāhu'l-hayr taʿbīr olunur. Ve köleye ve cāriyeye denir, ʿabd ve emet maʿnāsına. Kāle'ş-şārih ve fi'n-*Nihāye*: أَنَّهُ عَلَيْهِ السَّلاَمُ «جَعَلَ فِي الْجَنِينِ غُرَّةً عَبْدًا أَوْ أَمَةً» Mukaddemā beyāz köleye ve cāriyeye ıtlāk olunup baʿdehu taʿmīm olundu. Ve ʿinde'l-fukahāʾ bu şart değildir, semeni nısf-ı ʿuşr-ı diyete bālig olan ʿabd ve emet olmaktır. Ve

غُرَّةُ الشَّهْرِ [ġurretu'ş-şehr] Ayın leyle-i istihlāli yaʿnī ibtidā gecesine ve gününe ıtlāk olunur. Ve

غُرَّةُ الْهِلاَلِ [ġurretu'l-hilāl] Yeni ayın talʿatından ʿibārettir. Ve

غُرَّةُ الْأَسْنَانِ[ġurretu'l-esnān] Dişlerin ibtidā parlayan beyāz yeridir ki ağız açıldıkta ibtidā nümāyān olur. Ve

غُرَّةُ الْمَتَاعِ [ġurretu'l-metāʿ] Emtiʿānın hıyārı yaʿnī güzīde ve fāhirine ıtlāk olunur. Ve

غُرَّةُ الْقَوْمِ [ġurretu'l-ḳavm] Bir cemāʿatin ʿazīz ve şerīf ve zī-şānından ʿibārettir. Ve

غُرَّةُ الْكَرْمِ [ġurretu'l-kerm] Asmanın sürʿat-ı büsūku yaʿnī çabuk uzayıp süren filizin-den ʿibārettir. Ve

غُرَّةُ الرَّجُلِ [ġurretu'r-recul] Kişinin vechin-den ʿibārettir. Ve

غُرَّةٌ [ġurret] Mutlakan bir şeyʾin en ev-vel nümāyān olan yerine ıtlāk olu-nur, meselā غُرَّةُ الضَّوْءِ [ġurretu'ḍ-ḍavʾ] ziyānın ibtidā nümāyān olanı ve غُرَّةُ الصُّبْحِ [ġurretu'ṣ-ṣubḥ] sabāhın ibtidā zāhir olan rūşenliğinden ʿibārettir. Ve

غُرَّةُ الْإِسْلاَمِ [ġurretu'l-islām] Sadr-ı İslām'dan ʿibārettir. Ve

غُرَّةُ [Ġurret] Medīne'de Benū ʿAmr b. ʿAvf cemāʿātine mahsūs bir kalʿanın ismidir; yerine Mescid-i Ḳubā mināresi binā kılındı.

ذُو الْغُرَّةِ [Ẕu'l-Ġurret] Ashābdan Berāʾ b. ʿĀzib ile Yeʿīş el-Hilālī lakablarıdır, çehrelerinde beyāzlık olduğu için.

اَلْغُرْغُرَةُ [el-ġurġuret] (ġayn'ların zammıyla) Bu dahi atın alnında olan beyāza denir, غُرَّةٌ [ġurret] gibi. Ve şerīf ve zī-şān adama ıtlāk olunur.

اَلْأَغَرُّ [el-eġarr] غُرَّةٌ [ġurret]ten vasftır, cebhesinde غُرَّةٌ [ġurret]i olan erkek ata denir; müʾennesi غَرَّاءُ [ġarrāʾ]dır; yukālu: فَرَسٌ أَغَرُّ وَغَرَّاءُ إِذَا كَانَتْ فِي جَبْهَتِهِ غُرَّةٌ Ve

أَغَرُّ [eġarr] Mutlakan ak olan şeyʾe ıtlāk olunur. Ve

أَغَرُّ الْأَيَّامِ [eġarru'l-eyyām] Pek ıssı olan güne ıtlāk olunur. Ve

أَغَرُّ اَلْغِفَارِيُّ [Eġarr el-Ġifāriyy] ve

أَغَرُّ اَلْجُهَنِيُّ [Eġarr el-Cuheniyy] ve

أَغَرُّ اَلْمُزَنِيُّ [Eġarr el-Muzeniyy] Sahābīlerdir, ʿalā-kavlin üçü şahs-ı vāhiddir yāhūd iki ahīri bir zāttır. Ve

أَغَرُّ [Eġarr] İki nefer tābiʿī ismidir. Ve bir niçe muhaddis ismleridir. Ve

أَغَرُّ [eġarr] Cümle-i efʿāl ve atvārı kerīm ve vāzıh ve āşikār olan adama ıtlāk olunur, her işi güzel olarak meydānda olur; yukālu: رَجُلٌ أَغَرُّ أَيِ الْكَرِيمُ الْأَفْعَالِ الْوَاضِحُهَا Ve şol kimseye ıtlāk olunur ki yüzünü sakal kaplayıp hemān غُرَّةٌ [ġurret] gibi bir mikdārca açık yeri kalmış ola; yukālu: رَجُلٌ أَغَرُّ إِذَا كَانَتْ قَدْ أَخَذَتِ اللِّحْيَةُ جَمِيعَ وَجْهِهِ إِلاَّ قَلِيلاً Ve ʿazīz ve şerīf adama ıtlāk olunur. Cemʿi غُرٌّ [ġurer] gelir, غُرْفَةٌ [ġurfet] ve غُرُفٌ [ġuref] gibi ve غُرَّانٌ [ġurrān] gelir ġayn'ın zammıyla. Ve

أَغَرُّ [Eġarr] Ḍubeyʿa b. el-Ḥāriṯ ve ʿÖmer b. Ebī Rebīʿa ve Şeddād b. Muʿāviye el-ʿAbsī ve Muʿāviye b. Şevr el-Bekāʾī ve ʿAmr b. en-Nāsī el-Kinānī ve Ṭarīf b. Temīm el-ʿAnberī ve Mālik b. Ḥimār ve Belʿāʾ b. Ḳays el-Kinānī ve Yezīd b. Sinān el-Murrī ve Eşʿar el-Cuʿfī nām kimselerin feresleri ismidir.

اَلْغَرَّاءُ [el-ġarrāʾ] أَغَرُّ [eġarr]ın müʾennesidir, cebhesi sabāhu'l-hayrlı kısrağa denir. Ve pek ıssı eyyām ve sāʿāte vasf olur; yukālu: هَاجِرَةٌ غَرَّاءُ وَظَهِيرَةٌ غَرَّاءُ وَوَدِيقَةٌ غَرَّاءُ أَيْ شَدِيدَةُ الْحَرِّ Ve

غَرَّاءُ [Ġarrāʾ] Medīne-i münevvere'nin ismidir, füyūzāt-ı envār-ı kudsiyye ve eşiʿʿa-i esrār-ı ünsiyye ile tāb-dār olduğu için. Ve bir nevʿ hoş-bū nebāt adıdır, ʿalā-kavlin غَرِيرَاءُ [ġarīrāʾ] dedikleri nebāttır, ke-mā se-yuzkeru. Ve Benū Esed diyārında bir mevziʿ adıdır. Ve Emeviyye'den Hişām b. ʿAbdulmelik kızının kısrağı ismidir. Ve bir güne kuş ismidir ki başı ak olur, erkeğine ve dişisine ıtlāk olunur; cemʿi غُرٌّ [ġurr] gelir ġayn'ın zammıyla.

ذُو الْغَرَّاءِ [Ẕu'l-Ġarrāʾ] ʿAḳīḳ-i Medīne yanında bir mevziʿdir.

اَلْغَرَرُ [el-ġarer] (fethateynle) ve

اَلْغُرَّةُ [el-ġurret] (ġayn'ın zammıyla) ve

اَلْغَرَارَةُ [el-ġarāret] (خَسَارَةٌ [ḫasāret] veznince) Bir atın yüzü sabāhu'l-hayrlı olmak, kezālik bir adamın yüzü beyāz ve nūrānī olmak maʿnāsınadır; yukālu: غَرَّ وَجْهُهُ يَغُرُّ بِالْفَتْحِ غَرَرًا وَغُرَّةً وَغَرَارَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ ذَا غُرَّةٍ Ve bir nesne ağarmak maʿnāsınadır; yukālu: غَرَّ الشَّيْءُ إِذَا ابْيَضَّ Ve

غَرَارَةٌ [ġarāret] Bir adam ahvāl ve umūr-ı

dünyeviyyede tecribesiz, gāfil ve nā-puhte olmak maʿnāsınadır; yuḳālu: غَرَّ الرَّجُلُ وَغَرِرَتِ الْمَرْأَةُ غَرَارَةً مِنَ الْبَابِ الْمَزْبُورِ إِذَا صَارَ غِرًّا Ke-mā se-yuzkeru.

اَلْغِرُّ [el-ġirr] (ġayn'ın kesriyle) غَرِيرٌ [ġarīr] gibi umūr-ı dünyeviyyeye tecribesi mesbūk olmayan adama denir ki çokluk ahvāl-i ʿāleme ıttılāʿı olmayıp sāde-levh olmakla çabuk aldanıp ve her ne söyle-seler inanır olur. Müʾennesinde kezālik غِرٌّ [ġirr] denir ve غِرَّةٌ [ġirret] denir hāʾyla ve غَرِيرَةٌ [ġarīret] denir ki غَرِيرٌ [ġarīr]in müʾennesidir. Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīsu: «اَلْمُؤْمِنُ غِرٌّ كَرِيمٌ وَالْمُنَافِقُ خَبٌّ لَئِيمٌ» أَيِ الْمُؤْمِنُ لَيْسَ بِذِي نَكْرٍ فَهُوَ يَنْخَدِعُ لِانْقِيَادِهِ وَلِينِهِ يُرِيدُ أَنَّ الْمُؤْمِنَ الْمَحْمُودَ مَنْ طَبْعُهُ الْغَرَارَةُ وَقِلَّةُ الْفِطْنَةِ لِلشَّرِّ وَتَرْكُ الْبَحْثِ عَنْهُ وَلَيْسَ ذَلِكَ مِنْهُ جَهْلاً وَلَكِنَّهُ كَرَمٌ وَحُسْنُ خُلُقٍ

اَلْغَارُّ [el-ġārr] غُرُورٌ [ġurūr]un müfredidir ki zikr olundu. Ve gāfil adama denir. Ve kuyu kazıcıya denir. Şārih der ki غِرٌّ [ġirr] kuyu kazmak maʿnāsına da gelir.

اَلْغِرَّةُ [el-ġirret] (ġayn'ın kesriyle) İsmdir, gaflet maʿnāsınadır.

اَلْغِرَارُ [el-ġirār] (كِتَابٌ [kitāb] veznin-de) Mızrak ve temren ve kılıç makūlesi ālātın ağzına denir. Ve az uykuya denir. Ve sāʾir azca nesneye denir. Ve namāzın tahāretinde yāhūd rükūʿ ve sücūd gibi erkānında olan noksāna ıtlāk olunur ki tamām icrā olunmamaktan ʿibārettir. Ve tahiyyet ve teslīm husūsunda cemʿ ola-rak سَلاَمٌ عَلَيْكُمْ ʿunvānında demeyip bel-ki müfred bünyesiyle سَلاَمٌ عَلَيْكَ yāhūd redd-i selāmda kezālik عَلَيْكُمْ demeyip عَلَيْكَ demekten ʿibārettir. Asl غِرَارٌ [ġirār] noksān maʿnāsınadır. Ve bunlar ıtlākāt-ı şerʿiyyedendir. Kāle fi'n-*Nihāye* وَفِي الْحَدِيثِ «لاَ غِرَارَ فِي صَلاَةٍ وَلاَ تَسْلِيمٍ» فَالْغِرَارُ اَلنُّقْصَانُ وَغِرَارُ النَّوْمِ قِلَّتُهُ وَيُرِيدُ بِغِرَارِ الصَّلاَةِ نُقْصَانَ هَيْئَتِهَا وَأَرْكَانِهَا وَغِرَارُ التَّسْلِيمِ أَنْ يَقُولَ الْمُجِيبُ وَعَلَيْكَ لاَ عَلَيْكُمْ Ve

غِرَارٌ [ġirār] Çarşı ve pazarın kesāda var-masına denir. Ve nākanın lebeni kalīl ol-mağa denir. Ve şol nümūne ve örneğe de-nir ki ok temreni onun üzerine işlenir. Ve mutlakan örneğe denir, misāl maʿnāsına; yukālu: ضَرَبَ نَصْلَهُ عَلَى غِرَارٍ أَيْ مِثَالٍ Ve

غِرَارٌ [ġirār] Mufāʿaletten masdar olur, nākanın sütü azalmak maʿnāsınadır; yukālu: غَارَّتِ النَّاقَةُ غِرَارًا إِذَا قَلَّ لَبَنُهَا

اَلْمُغَارُّ [el-muġārr] (mīm'in zammıyla) Sütü az olan nākaya denir. Cemʿi مَغَارُّ [meġārr] gelir mīm'in fethiyle. Ve bu münāsebetle bahīl ve mümsike مُغَارُّ الْكَفِّ [muġārru'l-keff] ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مُغَارُّ الْكَفِّ أَيْ بَخِيلٌ Şārih der ki اَلْمُغَارُّ اَلْكَفُّ الْبَخِيلُ nüshaları galattır.

اَلْغِرَارَةُ [el-ġirāret] (ġayn'ın kesriyle ki fethi cāʾiz değildir) Çuvala denir, جُوَالِقٌ [cuvāliḳ] maʿnāsına, lākin kıldan örülmüş büyük çuvalda meşhūrdur ki tahrīfle harar taʿbīr olunur.

اَلْغَرُّ [el-ġarr] (ġayn'ın fethiyle) ve

اَلْغِرَارُ [el-ġirār] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Deveyi otlatmak maʿnāsınadır; yukālu: غَرَّ الرَّاعِي غَرًّا وَغِرَارًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَعَى إِبِلَهُ Ve su çekilip yere batmak maʿnāsınadır; yukālu: غَرَّ الْمَاءُ إِذَا نَضَبَ Ve غِرْغِرٌ [ġirġir] dedikleri ot-luk yemek maʿnāsınadır; yukālu: غَرَّ الرَّجُلُ وَالدَّابَّةُ إِذَا أَكَلَ الْغِرْغِرَ Ve kuş ağzıyla yavru-sunu yemlemek maʿnāsınadır; yukālu: غَرَّ الطَّائِرُ فَرْخَهُ إِذَا زَقَّهُ Ve

غَرٌّ [ġarr] İsm olur, kuşun yavrusuna ağzıy-la verdiği yeme denir. Ve yerde olan ya-rığa ve çatlağa denir. Ve yerde olan ince

nehre جَدْوَلٌ ,rined [cedvel] taʿbīr olunur. Ve sevbde ve deride olan büküme ve kıvrıma denir ki ondan devşirilir. Ve minhu'l-meselu: «اِطْوِهِ عَلَى غَرِّهِ» Yaʿnī "Bükümüne kıvır." Bir nesneyi kolayına olduğu hālde terk eyle diyecek mahalde darb olunur. Ve

غَرٌّ [Ġarr] Bādiyede bir mevziʿ adıdır. Ve kılıcın ağzına denir. Ve

غَرٌّ [ġarr] ve

غَرَارَةٌ [ġarāret] Bir nesne muhkem olduktan sonra bir tarafa meyl eylemek maʿnāsınadır; yukālu:غَرَّ الشَّيْءَ غَرًّا وَغَرَارَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا تَصَابَى بَعْدَ حُنْكَةٍ

اَلْغُرُّ [el-ġurr] (ġayn'ın zammıyla) Bir nevʿ su kuşunun ismidir.

اَلْغُرَيْرَاءُ [el-ġureyrāʾ] (حُمَيْرَاءُ [ḥumeyrāʾ] vezninde) Bir nevʿ hoş-bū nebāt adıdır; deve merʿāsındandır. Ve Mışır'da bir mevziʿ adıdır.

اَلْغِرْغِرُ [el-ġirġir] (kesreteynle) Bir nevʿ nebāt adıdır, çoban değneği dedikleri nebātın sagīr nevʿidir. Ve

غِرْغِرٌ [ġirġir] Ḥabeş tavuğuna, ʿalā-kavlin yaban tavuğuna denir.

اَلْغَرْغَرَةُ [el-ġarġaret] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Suyu boğazda çalkamak maʿnāsınadır; yukālu: غَرْغَرَ الرَّجُلُ إِذَا رَدَّدَ الْمَاءَ فِي حَلْقِهِ Ve boğuk boğuk seslenmek maʿnāsınadır; yukālu: غَرْغَرَ الرَّجُلُ إِذَا صَاتَ مَعَهُ بَحَحٌ Ve tencere kaynarken zuhūr eden sese denir. Ve çehrede burnun kasabasını ve şişenin tepesini kesr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: غَرْغَرَ أَنْفَهُ إِذَا كَسَرَ قَصَبَهُ ve yukālu: غَرْغَرَ الْقَارُورَةَ إِذَا كَسَرَ رَأْسَهَا Ve

غَرْغَرَةٌ [ġarġaret] Kursağa denir, حَوْصَلَةٌ [ḥavṣalat] maʿnāsına. Bu maʿnāda ġayn'ların zammıyla da lügattir. Ve

غَرْغَرَةٌ [ġarġaret] Çobanın āvāzından hikāye olur ki koyun sesine müşābih āvāz ile çağırmasından ʿibārettir. Ve

غَرْغَرَةٌ [ġarġaret] Cān çekiştirmek maʿnāsınadır; yukālu: غَرْغَرَ الرَّجُلُ إِذَا جَادَ بِنَفْسِهِ عِنْدَ الْمَوْتِ Ve boğazlamak maʿnāsınadır; yukālu: غَرْغَرَهُ إِذَا ذَبَحَهُ Ve bir adamın boğazına mızrak sançmak maʿnāsınadır; yukālu: غَرْغَرَهُ بِالسِّنَانِ إِذَا طَعَنَهُ فِي حَلْقِهِ Ve et kaynayıp pişer iken harıl harıl seslenmek maʿnāsınadır; yukālu: غَرْغَرَ اللَّحْمُ إِذَا سُمِعَ لَهُ نَشِيشٌ عِنْدَ الصَّلْيِ

اَلتَّغَرْغُرُ [et-teġarġur] (تَزَلْزُلٌ [tezelzul] vezninde) Suyu boğazda çalkamak maʿnāsınadır; yukālu: تَغَرْغَرَ الْمَاءَ إِذَا رَدَّدَهُ فِي حَلْقِهِ

اَلْغَارَّةُ [el-ġārret] (حَارَّةٌ [ḥarret] vezninde) Bir güne uzun balık adıdır.

اَلْغُرَّانُ [el-ġurrān] (ġayn'ın zammıyla) Suyun yüzünde olan kabarcıklara denir.

غَرَّانُ [Ġarrān] (ġayn'ın fethiyle) Bir mevziʿ adıdır.

غُرَارٌ [Ġurār] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Tihāme'de bir dağın adıdır.

اَلْأَغَرَّانِ [el-Eġarrān] (tesniye bünyesiyle) Mekke yolunda iki dağa ıtlāk olunur.

اَلْإِسْتِغْرَارُ [el-istiġrār] Aldanmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَغَرَّ الرَّجُلُ إِذَا اغْتَرَّ Ve bir yere nāgehānī gelivermek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَغَرَّ فُلَانًا إِذَا أَتَاهُ عَلَى غَفْلَةٍ

اَلْمُغَارَّةُ [el-muġārret] (mīm'in zammıyla مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Kumru kuşu dişisine ağzıyla yem vermek maʿnāsınadır; yukālu: غَارَّ الْقُمْرِيُّ أُنْثَاهُ مُغَارَّةً إِذَا زَقَّهَا

أَغَرُّ [Eġarr] (fethateynle) ve

غَرُّونُ [Ġarrūn] (ġayn'ın fethiyle) ve

غُرَيْرٌ [Ġureyr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esāmīdendir.

بَطْنُ الْأَغَرِّ [Baṭnu'l-Eġarr] Tarīk-i Mekke'de bir menzil adıdır.

اَلْغُرَّى [el-ġurrā] (حُبْلَى [ḥublā] vezninde) Şol hatuna denir ki kabīlesinde seyyide ve serkār ola; yukālu: هِيَ غُرَّى أَيْ سَيِّدَةٌ فِي قَبِيلَتِهَا

غُرْغُرَّى [ġurġurrā] (zammeteynle ve rā-yı sāniyenin teşdīdi ve elifin kasrıyla) Keçi kısmını sağmak için çağıracak savttan hikāyedir.

[غ ز ر]

اَلْغَزِيرُ [el-ġazīr] (zāy-ı muʿceme ile) Çok nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ غَزِيرٌ أَيْ كَثِيرٌ

اَلْمَغْزُورَةُ [el-maġzūret] Çok yağmur isābet eylemiş yere vasf olur; yukālu: أَرْضٌ مَغْزُورَةٌ إِذَا أَصَابَهَا مَطَرٌ غَزِيرٌ

اَلْغَزِيرَةُ [el-ġazīret] Sütü firāvān olan hayvāna denir; yukālu: شَاةٌ وَنَاقَةٌ غَزِيرَةٌ إِذَا كَانَتْ كَثِيرَةَ الدَّرِّ Ve suyu çok kuyuya ve pınara denir; yukālu: بِئْرٌ وَعَيْنٌ غَزِيرَةٌ أَيْ كَثِيرَةُ الْمَاءِ ve yukālu: عَيْنٌ غَزِيرَةٌ أَيْ كَثِيرَةُ الدَّمْعِ

اَلْغَزَارَةُ [el-ġazāret] (خَسَارَةٌ [ḫasāret] vezninde) ve

اَلْغَزْرُ [el-ġazr] (ġayn'ın fethiyle) ve

اَلْغُزْرُ [el-ġuzr] (ġayn'ın zammıyla) Hayvānın sütü ve pınarın suyu firāvān olmak maʿnāsınadır; yukālu: غَزُرَتِ النَّاقَةُ مَثَلاً غَزَارَةً وَغَزْرًا وَغُزْرًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَثُرَ دَرُّهَا Ve mutlakan bir nesne çok olmak maʿnāsınadır; yukālu: غَزُرَ الشَّيْءُ إِذَا كَثُرَ Ve hayvān sütünü kesret ve vefretinden nāşī idrār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: غَزُرَتِ الْمَاشِيَةُ إِذَا دَرَّتْ أَلْبَانُهَا

اَلْمُغْزِرَةُ [el-muġziret] (مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde) Hayvānın sütünü teksīr edecek şeyʾe denir, baʿzı müksir-i leben olan nebāt gibi. Ve

مُغْزِرَةٌ [muġziret] Bir nebāt adıdır ki yaprağı tere yaprağına şebīh olur, bakar kısmı ondan pek hoşlanıp ve sütünü teksīr eder.

اَلْإِغْزَارُ [el-iġzār] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi çok eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَغْزَرَ الْمَعْرُوفَ إِذَا جَعَلَهُ غَزِيرًا Ve bir adamın develeri çok olmak ve sütlü olmak maʿnālarınadır; yukālu: أَغْزَرَ الْقَوْمُ إِذَا غَزُرَتْ إِبِلُهُمْ وَأَغْزَرَ الْقَوْمُ إِذَا كَثُرَتْ أَلْبَانُ إِبِلِهِمْ

اَلْمُغْزَرُ [el-muġzer] (مُكَرَّمٌ [mukrem] vezninde) Sütü ve devesi firāvān olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُغْزَرٌ لَهُ وَقَوْمٌ مُغْزَرٌ لَهُمْ إِذَا كَانُوا قَدْ غَزُرَتْ أَلْبَانُهُمْ وَإِبِلُهُمْ

غُزْرَانُ [Ġuzrān] (عُثْمَانُ [ʿuṯmān] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

اَلْمُغَازِرُ [el-muġāzir] (مُجَاوِرٌ [mucāvir] vezninde) ve

اَلْمُسْتَغْزِرُ [el-mustaġzir] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Şol kimseye denir ki mukābilinde ziyāde ve kesīr almak için adama nesne bahş eder ola; yukālu: رَجُلٌ مُغَازِرٌ وَمُسْتَغْزِرٌ إِذَا كَانَ يَهَبُ شَيْئًا لِيُرَدَّ عَلَيْهِ أَكْثَرُ مَا أَعْطَى

اَلْغَزْرُ [el-ġazr] (تَمْرٌ [temr] vezninde) Bir nevʿ kap ismidir, hasır otundan ve hurmā yaprağından düzerler.

اَلتَّغْزِيرُ [et-taġzīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Hayvān kısmının sütü çekilip azalmağa başladıkta iki sağımın arasında bir sağımı terk eylemek maʿnāsınadır, tā ki memede süt tekessür bula; tekūlu: غَزِّرْ نَاقَتَكَ أَيْ دَعْ حَلْبَةً بَيْنَ حَلْبَتَيْنِ وَذَلِكَ إِذَا أَدْبَرَ لَبَنُ النَّاقَةِ

[غ س ر]

اَلْغَسْرُ [el-ġasr] (كَسْرٌ [kesr] vezninde) Borçluya teşdīd ve tekāzā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: غَسَرَ عَلَى الْغَرِيمِ غَسْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا شَدَّدَ عَلَيْهِ Ve buğur kızgın olma-

yan nākaya aşmak maʿnāsınadır; yukālu: غَسَرَ الْفَحْلُ النَّاقَةَ إِذَا ضَرَبَهَا عَلَى غَيْرِ ضَبَعَةٍ

ٱلْغَسِرُ [el-ġasir] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Çepreşik ve dolaşık ve müştebih olan husūsa denir; yukālu: أَمْرٌ غَسِرٌ أَيْ مُلْتَبِسٌ مُلْتَاثٌ

ٱلْغَسَرُ [el-ġaser] (fethateynle) Rüzgārın su gölüne attığı hār u hāşāk ve ağaç pāresi makūlesine denir.

ٱلتَّغَسُّرُ [et-teġassur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Bir nesne müştebih ve şūrīde olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَغَسَّرَ الْأَمْرُ إِذَا الْتَبَسَ وَاخْتَلَطَ Ve iplik makūlesi dolaşmak maʿnāsınadır; yukālu: تَغَسَّرَ الْغَزْلُ إِذَا الْتَوَى Ve su gölüne ağaç pāreleri düşmek maʿnāsınadır; yukālu: تَغَسَّرَ الْغَدِيرُ إِذَا وَقَعَ فِيهِ الْعِيدَانُ

[غ ش م ر]

ٱلْغَشْمَرَةُ [el-ġaşmeret] (şīn-i muʿceme ile دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir husūsa tesebbüt ve teʾennī ve tevakkuf eylemeksizin ʿale'l-fevr mübāşeret ve iʿmāl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: فُلَانٌ يُغَشْمِرُ الْأَمْرَ إِذَا أَتَاهُ مِنْ غَيْرِ تَثَبُّتٍ Ve zulm ve sitem eylemek maʿnāsınadır; yukālu: غَشْمَرَ فُلَانًا إِذَا تَهَضَّمَهُ وَظَلَمَهُ Ve

غَشْمَرَةٌ [ġaşmeret] İsm olur, sese denir; tekūlu: سَمِعْتُ غَشْمَرَةً أَيْ صَوْتًا Cemʿi غَشَامِرُ [ġaşāmir] gelir. Ve bir adam mübāşeret eylediği işte bī-bāk u pervā hod-rāylık eylemek maʿnāsınadır; yukālu: غَشْمَرَ فُلَانٌ إِذَا رَكِبَ رَأْسَهُ فِي الْحَقِّ وَالْبَاطِلِ لاَ يُبَالِي مَا صَنَعَ Ve sel suyu zuhūr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: غَشْمَرَ السَّيْلُ إِذَا أَقْبَلَ

ٱلْغَشْمَرِيَّةُ [el-ġaşmeriyyet] (yā-yı müşeddede ile) Zulm ve sitem maʿnāsınadır; yukālu: مَا هَذِهِ الْغَشْمَرِيَّةُ أَيِ الظُّلْمُ

ٱلْغِشْمِيرُ [el-ġişmīr] (ġayn'ın kesriyle) ʿUnf ve şiddet maʿnāsınadır; yukālu: أَخَذَهُ بِالْغِشْمِيرِ أَيْ بِالشِّدَّةِ

ٱلتَّغَشْمُرُ [et-teġaşmur] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Bir nesneyi kahr ve şiddetle ahz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَغَشْمَرَهُ إِذَا أَخَذَهُ قَهْرًا Ve darılmak maʿnāsınadır; yukālu: تَغَشْمَرَ عَلَيْهِ إِذَا غَضِبَ عَلَيْهِ

[غ ض ر]

ٱلْغَضَارَةُ [el-ġaḍāret] (ġayn'ın fethiyle) Özlü yapışkan hālis çamura denir. Ve niʿmet ve vüsʿat ve hısb ve vefret-i maʿīşete denir; yukālu: هُوَ فِي غَضَارَةٍ أَيْ نِعْمَةٍ وَسَعَةٍ وَخِصْبٍ Ve bağırtlak kuşuna denir.

ٱلْغَضَارُ [el-ġaḍār] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Bu dahi hālis özlü yapışkan balçığa denir. Ve bir güne yeşil hazef-pāreye denir ki ʿArablar defʿ-i nazar için istishāb ederler.

ٱلْغَضْرَاءُ [el-ġaḍrāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] veznide) Şol arza denir ki toprağı pāk ve tayyib ve özlü ve yelmeşik olup ve çayır ve çemenle pür-sebz ü letāfet ola; yukālu: أَرْضٌ غَضْرَاءُ أَيِ الْعَلِكَةُ الطَّيِّبَةُ الْخَضْرَاءُ Ve şol arza denir ki ondan hālis balçık ola. Ve hafr olunmadıkça hurmā nābit olmayan arza denir; yukālu: غَضْرَاءُ إِذَا كَانَتْ لاَ يَنْبُتُ فِيهَا النَّخْلُ حَتَّى يُحْفَرَ

ٱلْغَضِيرَةُ [el-ġaḍīret] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Bu dahi hālis balçıklı arza denir; yukālu: أَرْضٌ غَضْرَاءُ وَغَضِيرَةٌ إِذَا كَانَ فِيهَا طِينٌ حُرٌ

ٱلْغَضُورُ [el-ġaḍūr] (جَهْوَرٌ [cehver] vezninde) Özlü yapışkan balçığa denir. Ve bādiyede bir nevʿ şecer adıdır. Ve Ṭayyiʾ kabīlesi yurdunda bir su ismidir.

ٱلْغَضَوَّرُ [el-ġaḍavver] (عَمَلَّسٌ [ʿamelles] vezninde) Arslana denir. Ve bir mevziʿ adıdır.

ٱلْغَضَرُ [el-ġaḍar] (fethateynle) Bir adam kıllet-i māl ile müzāyakada iken refāh

ve vüsʿatle hoş-hāl olmak maʿnāsınadır; yukālu: غَضِرَ الرَّجُلُ بِالْمَالِ غَضَرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَخْصَبَ بَعْدَ إِقْتَارٍ

اَلْغَضْرُ [el-ġaḍr] (خَضْرٌ [ḫaḍr] vezninde) Müzāyakada olan adamı Hak celle ve ʿalā refāh ve niʿmet ihsānıyla hoş-hāl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: غَضَرَهُ اللهُ تَعَالَى غَضْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَعَلَهُ فِي خِصْبٍ بَعْدَ إِقْتَارٍ Ve bir nesneden ʿudūl ve insirāf eylemek maʿnāsınadır; yukālu: غَضَرَ عَنْهُ غَضْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا عَدَلَ وَانْصَرَفَ Ve bir adamı menʿ edip alıkomak maʿnāsınadır; yukālu: غَضَرَ فُلَانًا إِذَا حَبَسَهُ وَمَنَعَهُ Ve kesmek maʿnāsınadır; yukālu: غَضَرَهُ إِذَا قَطَعَهُ Ve bir nesneye mihr ve muhabbetle meyl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: غَضَرَ عَلَيْهِ إِذَا عَطَفَ Ve bir adama iʿtā için bir mikdār māl bölmek maʿnāsınadır; yukālu: غَضَرَ لِفُلَانٍ مِنْ مَالِهِ إِذَا قَطَعَ لَهُ قِطْعَةً

اَلْمَغْضُورُ [el-maġḍūr] (مَنْصُورٌ [manṣūr] vezninde) Uğurlu, mübārek ʿalā-kavlin vüsʿat-i maʿāşı olmakla hoş-hāl olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَغْضُورٌ أَيْ مُبَارَكٌ أَوْ فِي غَضَارَةٍ مِنَ الْعَيْشِ

اَلْمُغْضِرُ [el-muġḍir] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) مَغْضُورٌ [maġḍūr] maʿnāsınadır.

اَلتَّغَضُّرُ [et-teġaḍḍur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bu dahi bir nesneden ʿudūl ve insirāf eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَغَضَّرَ عَنْهُ إِذَا عَدَلَ وَانْصَرَفَ

اَلْغَاضِرُ [el-ġāḍir] (حَاضِرٌ [ḥāḍir] vezninde) Güzel ve aʿlā dibāgat olunmuş deriye denir; yukālu: جِلْدٌ غَاضِرٌ إِذَا صَارَ جَيِّدَ الدِّبَاغِ Ve umūr ve mesālihinde erken deprenir olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ غَاضِرٌ أَيْ مُبَكِّرٌ فِي حَوَائِجِهِ

اَلْغَضِيرُ [el-ġaḍīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Ter ü tāze ve sebz ve hurrem olan çayıra ve ekine denir; yukālu: كَلَأٌ وَزَرْعٌ غَضِيرٌ أَيْ خَضِيرٌ Ve mutlakan tāze ve nerm ve latīf olan şeyʾe denir.

اَلْغَضِرُ [el-ġaḍir] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Bu dahi ter ü tāze ve hurrem şeyʾe denir; yukālu: نَبْتٌ غَضِرٌ وَعَيْشٌ غَضِرٌ مَضِرٌ أَيْ نَاعِمٌ Ve uğurlu ve hayrlı mübārek olan insān ve hayvāna غَضِرُ النَّاصِيَةِ [ġaḍiru'n-nāṣiyet] ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ غَضِرُ النَّاصِيَةِ وَدَابَّةٌ غَضِرَةُ النَّاصِيَةِ أَيْ مُبَارَكٌ

اَلْغَضْرَةُ [et-ġaḍret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bir nebāt adıdır.

غُضَارٌ [Ġuḍār] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bir dağın adıdır.

اَلْإِغْتِضَارُ [el-iġtiḍār] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir adam henüz civān ve bedeni sağ ve sālim iken fevt olmak maʿnāsınadır; yukālu: أُغْتُضِرَ فُلَانٌ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا مَاتَ شَابًّا صَحِيحًا

غُضَيْرٌ [Ġuḍayr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) ve

غَضْرَانُ [Ġaḍrān] (سَلْمَانُ [selmān] vezninde) Esāmīdendir.

غَاضِرَةُ [Ġāḍiret] (حَاضِرَةٌ [ḥāḍiret] vezninde) Esed kabīlesinden münşaʿib bir küçük kabīle adıdır. Ve Ṣaʿṣāʿa kabīlesinden bir cemāʿat ismidir.

اَلْغَضْوَرَةُ [el-ġaḍveret] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Darılmak maʿnāsınadır; yukālu: غَضْوَرَ عَلَيْهِ إِذَا غَضِبَ

[غ ض ب ر]

اَلْغُضَبِرُ [el-ġuḍabir] (عُلَبِطٌ [ʿulebiṭ] vezninde) ve

اَلْغُضَابِرُ [el-ġuḍābir] (عُلَابِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Şedīd ve galīz olan insān ve hayvāna denir.

[غ ض ف ر]

اَلْغَضَنْفَرُ [el-ġaḍanfer] (سَفَرْجَلٌ [sefercel]

vezninde) Arslana denir. Ve galīzü'l-cüsse, vicāhetli, dahāmetli insān ve hayvāna denir.

اَلْغُضَافِرُ [el-ġuḍāfir] (عُلاَبِطٌ [ʿulābiṭ] veznin-de) Arslana denir. Ve

اَلْغَضْفَرَةُ [el-ġaḍferet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vez-ninde) Bir nesne sakīl olmak maʿnāsınadır; yukālu: غَضْفَرَ الشَّيْءُ إِذَا ثَقُلَ

اَلْغَضْفَرُ [el-ġaḍfer] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) ve

اَلْغَنَضْفَرُ [el-ġanaḍfer] (nūn'un takdīmiyle سَفَرْجَلٌ [sefercel] vezninde) Vücūdu galīz ve yakışıksız taslak adama denir.

[غ ط ر]

اَلْغَطْرُ [el-ġaṭr] (سَطْرٌ [saṭr] vezninde) Bir kimse kollarını kaldırıp salarak salınarak yürümek maʿnāsınadır; yukālu: غَطَرَ الرَّجُلُ بِيَدَيْهِ غَطْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا خَطَرَ

اَلْغِطْيَرُّ [el-ġiṭyerr] (إِرْدَبٌّ [irdebb] vezninde ve ġayn'ın zammıyla lügattir) Vücūdu tomruk gibi galīz ve yoğun olan bodura, ʿalā-kavlin gövdesinin etleri sıkı ve dir-nekli olan orta boylu adama denir.

[غ ف ر]

اَلْغَفْرُ [el-ġafr] (جَفْرٌ [cefr] vezninde) Setr ey-lemek maʿnāsınadır; yukālu: غَفَرَ الشَّيْءَ غَفْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا سَتَرَهُ Ve bir nesneyi bir zarf içre vazʿ ve ihfā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: غَفَرَ الْمَتَاعَ فِي الْوِعَاءِ إِذَا أَدْخَلَهُ وَسَتَرَهُ Ve bir nesneyi bir zarf içre vazʿ ve ihfā ey-lemek maʿnāsınadır; yukālu: غَفَرَ الْمَتَاعَ فِي الْوِعَاءِ إِذَا أَخَلَّهُ وَسَتَرَهُ Ve sakalı bi-tamāmihi boyamak maʿnāsına istiʿmāl olunur; yukālu: غَفَرَ الشَّيْبَ بِالْخِضَابِ إِذَا غَطَّاهُ Ve

غَفْرٌ [ġafr] ve

غِفْرَةٌ [ġifret] (ġayn'ın kesriyle) ve

مَغْفِرَةٌ [maġfiret] ve

غُفُورٌ [ġufūr] (قُعُودٌ) [ḳuʿūd] vezninde) ve

غُفْرَانٌ [ġufrān] ve

غَفِيرٌ [ġafīr] (ġayn'ın fethiyle) ve

غَفِيرَةٌ [ġafīret] (hā'yla) Hazret-i Hak celle ve ʿalā ʿibādın cürm ve günāhını setr ve ʿafv eylemek maʿnāsınadır ki yarlığamak taʿbīr olunur; yukālu: غَفَرَ اللهُ ذُنُوبَنَا غَفْرًا وَغَفْرَةً وَمَغْفِرَةً وَغُفُورًا وَغُفْرَانًا وَغَفِيرًا وَغَفِيرَةً أَيْ غَطَّى عَلَيْهِ وَعَفَا عَنْهُ Ve

غَفْرٌ [ġafr] Islāh eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir, ke-mā se-yuzkeru. Ve

غَفْرٌ [ġafr] Karna ıtlāk olunur, بَطْنٌ [baṭn] maʿnāsına. Ve esvāb pürüzüne denir, زِئْبِرٌ [ziʾbir] maʿnāsına; bunda fā'nın fethiyle de lügattir. Ve dağ keçisinin yavrusuna denir; bunda ġayn'ın zammıyla ekserdir. Cemʿi أَغْفَارٌ [aġfār] gelir ve غِفَرَةٌ [ġiferet] gelir, عِنَبَةٌ [ʿinebet] vezninde ve غُفُورٌ [ġufūr] gelir ġayn'ın zammıyla. Ve

غَفْرٌ [Ġafr] Menāzil-i kamerden bir men-zil adıdır ki üç kevkeb-i sagīri müştemil-dir; menzil-i mezbūr, Mīzān burcunda ve kavs-ı ʿAcemī nizāmındadır. Ve

غَفْرٌ [ġafr] Çuval tarzında bir zarf ismidir. Ve

غَفْرٌ [ġafr] Kezālik masdar olur, hastanın ʿilleti nüks eylemek maʿnāsına yukālu: غَفَرَ الْمَرِيضُ وَغُفِرَ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ غَفْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا نُكِسَ Ve ʿāşıkın muʿtād olduğu derd ve endūhu ʿavdet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: غَفَرَ الْعَاشِقُ إِذَا عَادَ عِيدُهُ Ve yara azıt-mak maʿnāsınadır; yukālu: غَفَرَ الْجُرْحُ إِذَا انْتَقَضَ Ve bir mālın vefret ve kesreti pa-zarı ucuzutmak maʿnāsınadır; yukālu: غَفَرَ الْجَلَبُ السُّوقَ إِذَا رَخَّصَهَا

اَلْإِغْفَارُ [el-iġfār] (hemzenin kesriyle) Bir

nesneyi bir zarf içre sokup setr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَغْفَرَ الْمَتَاعَ إِذَا أَدْخَلَهُ وَسَتَرَهُ Ve رِمْثٌ [rimṯ] ve عُرْفُطٌ [ʿurfuṭ] makūlesi ağaçlar مِغْفَرٌ [miġfer] dedikleri samg-ı āti'z-zikr vermek maʿnāsınadır; yukālu: أَغْفَرَ الرِّمْثُ إِذَا أَخْرَجَتْ مَغَافِيرَهُ Ve hurmā koruğuna kışra şebīh bir nesne çökmek maʿnāsınadır; yukālu: أَغْفَرَ النَّخْلُ إِذَا رَكِبَ الْبُسْرَ شَيْءٌ كَالْقِشْرِ Ehl-i Medīne ona غِفَارٌ [ġifār] ıtlāk ederler.

اَلْإِسْتِغْفَارُ [el-istiġfār] Bir adam Hak taʿālādan günāha magfiret niyāz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَغْفَرَ اللهَ مِنْ ذَنْبِهِ وَاسْتَغْفَرَهُ إِيَّاهُ بِحَذْفِ الْجَارِّ مِنَ الْمَفْعُولِ الثَّانِي سَمَاعًا أَيْ طَلَبَ مِنْهُ غَفْرَهُ وَإِيَّاهُ

اَلْغَفُورُ [el-Ġafūr] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

اَلْغَفَّارُ [el-Ġaffār] (جَبَّارٌ [cebbār] veznninde) Zünūb-ı ʿibādını setr edip ʿuyūb ve hatāyāsını yarlığayıcı Hazret-i Mevlā-yı müteʿālin esmā-i hüsnāsındandır.

اَلْغُفْرَةُ [el-ġufret] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) ve

اَلْغَفِيرَةُ [el-ġafīret] (عَقِيرَةٌ [ʿaḳīret] vezninde) Medār-ı ıslāh olacak şeyʾe denir; yukālu: غَفَرَ الْأَمْرَ بِغُفْرَتِهِ وَغَفِيرَتِهِ أَي أَصْلَحَهُ بِمَا يَنْبَغِي أَنْ يُصْلَحَ بِهِ

اَلْمِغْفَرُ [el-miġfer] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) ve

اَلْمِغْفَرَةُ [el-miġferet] (hā'yla) ve

اَلْغِفَارَةُ [el-ġifāret] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Şol zırh külāhına denir ki baş kisvetinin altından giyilir, ışık taʿbīr olunur. ʿAlā-kavlin başı ve yüzü omuzlara gelince bürüyen zırh külāhına denir ki başa yalnız giyilir, Fārisīde ser-penāh ve Türkīde tolga taʿbīr olunur. Ve

مِغْفَرٌ [miġfer] ثُمَامٌ [ṣumām] makūlesi ağaçlardan hāsıl olan zamka şebīh şıraya denir. Ve

غِفَارَةٌ [ġifāret] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Şol hırkaya denir ki nisvān başlarında olan خِمَارٌ [ḫimār]ı edhāndan muhāfaza için telebbüs ederler. Ve kirişe zarar eylemesin diye yayın toncuna sardıkları deri parçasına denir. Ve bir āher sehāb üstünde olan sehābeye denir. Ve dağın tepesine denir. Ve bir dağın ismidir.

اَلْغَفْرُ [el-ġafer] (fethateynle) ve

اَلْإِغْفِيرَارُ [el-iġfīrār] (إِحْمِيرَارٌ [iḥmīrār] veznninde) Sevb pürüzlenmek maʿnāsınadır; yukālu: غَفِرَ الثَّوْبُ غَفَرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَاغْفَارَّ اِغْفِيرَارًا إِذَا ثَارَ زِئْبِرُهُ Ve

غَفَرٌ [ġafer] Hurde çayırlara denir. Ve boyunda ve çene altlarında ve kafāda olan tüylere denir.

اَلْغِفْرُ [el-ġifr] (ġayn'ın kesriyle) Buzağıya denir. Ve bir böcek adıdır.

اَلْغُفَارُ [el-ġufār] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) ve

اَلْغَفِيرُ [el-ġafīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bunlar da boyunda ve boğazda ve kafāda olan tüylere denir.

غَفِرُ الْقَفَا [ġafiru'l-ḳafā] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Kafāsı tüylü olan adama denir; müʾennesi غَفِرَةٌ [ġafiret]tir; yukālu: رَجُلٌ غَفِرُ الْقَفَا وَامْرَأَةٌ غَفِرَةُ الْوَجْهِ

اَلْجَمَّاءُ الْغَفِيرُ [el-cemmāʾu'l-ġafīr] (cīm'in fethi ve mīm'in şeddesiyle) Şol beyzaya denir ki reʾsi cemʿ ve zamm eyleye. Bundan murād başa giydikleri migfer-i mezkūrun beyzasıdır ki kıtʿa kıtʿa olan safahāt ve eczāsını hurde mismārlar ile birbirine cemʿ ve bend ve üstüvār eylemekle kendisi mādde-i migfer olur, niteki

başta قَبِيلَةٌ [ḳabīlet] taᶜbīr olunan pāre pāre kemikleri başın beyzası birbirine rabt ve peyvend eylemeğe medār olmuştur.

Kāle'ş-şārih kāle Ebū ᶜUbeyde fī *Kitābi'd-Dirᶜ ve'l-Beyḍat*: اَلْبَيْضَةُ اسْمٌ جَامِعٌ لِمَا فِيهَا مِنَ الْأَسْمَاءِ وَالصِّفَاتِ الَّتِي مِنْ غَيْرِ لَفْظِهَا وَلِلْبَيْضَةِ قَبَائِلُ صَفَائِحُ كَقَبَائِلِ الرَّأْسِ يَجْمَعُ أَطْرَافَ بَعْضِهَا إِلَى بَعْضٍ بِمَسَامِيرَ يَشُدُّونَ طَرَفَيْ كُلِّ قَبِيلَتَيْنِ إِلَى أُخْرَى جَمَّاءَ Ve bu جَمٌّ [cemm] lafzından meʾhūzdur; cemᶜ eylemek maᶜnāsınadır. Ve غَفِيرٌ [ġafīr] setr maᶜnāsından meʾhūzdur ki kesret sebebiyle her tarafı setr ve ihāta edici demektir. Ve جَمَّاءُ [cemmāʾ] kelimesi beyzat iᶜtibārıyla müʾennestir. Ve taᶜbīr-i mezkūr cemᶜ-i kesīr maᶜnāsında istiᶜmāl olunur ki çok olarak mecmūᶜ demek olur; yekūlune: جَاؤُوا جَمًّا غَفِيرًا بِالنَّصْبِ وَجَمَّاءَ غَفِيرًا بِالنَّصْبِ وَجَمَّاءَ غَفِيرًا بِنَصْبِ الْجَمَّاءِ وَنَصْبِ غَفِيرًا وَجَمَّ الْغَفِيرِ وَجَمَّاءَ الْغَفِيرِ بِالْإِضَافَةِ وَالْجَمَّاءَ الْغَفِيرَ وَجَمَّاءَ الْغَفِيرَى بِالْإِضَافَةِ وَالْقَصْرِ وَجَمَّ الْغَفِيرَةِ وَجَمَّاءَ الْغَفِيرَةِ وَالْجَمَّاءَ الْغَفِيرَةَ وَالْجَمَّ الْغَفِيرَ وَالْجَمَّاءَ الْغَفَيرَ وَبِجَمَّاءِ الْغَفِيرِ وَبِجَمَّاءِ الْغَفِيرَةِ أَيْ جَاؤُوا جَمِيعًا شَرِيفُهُمْ وَوَضِيعُهُمْ لَمْ يَتَخَلَّفْ أَحَدٌ مِنْهُمْ وَهُمْ كَثِيرُونَ Yaᶜnī "Nās fī zātihim kesīr olarak ve kendilerden ferd-i vāhid tahallüf eylemeyerek bi'l-cümle aᶜlā ve ednāları geldiler." Ve kelime-i mezbūre Sībeveyhi ᶜindinde ismdir, masdar mevziᶜine mevzūᶜdur, yaᶜnī sāʾir kesrete dāll olan masādır gibi mansūb olur, pes مَرَرْتُ بِهِمْ جُمُومًا [ibāresi] مَرَرْتُ بِهِمْ جَمَّاءَ غَفِيرًا غَفِيرًا sebkinde olur. Ve Sībeveyhi'nin gayrı masdar iᶜtibār eylediler. İbn Enbārī هُمْ lafzını takdīr ile haberiyyet üzere merfūᶜ olmasını tecvīz eyledi. Ve Kisāʾī iki hālet iᶜtibār eyleyip dedi ki eğer kavm bi't-tamām geldiler ise اَلْجَمَّاءُ الْغَفِيرُ kelimesi mansūb olur ve eğer nākıs geldiler ise merfūᶜ olur. Şārih der ki muᶜarref olanlar ᶜinde'l-baᶜz nekire ile müʾevvel hāllerdir, جَامِّينَ غَافِرِينَ teʾvīllerindedir.

اَلْمَغَافِيرُ [el-meġāfīr] (مَغَاثِيرُ [meġāṯīr] maᶜnāsınadır ki ثُمَامٌ [ṯumām] ve عُرْفُطٌ [ᶜurfuṭ] gibi meşe ağaçlarından tereşşüh ve seyelān eden zamka şebīh şıraya denir. Müfredi مِغْفَرٌ [miġfer]dir, مِنْبَرٌ [minber] veznninde ve مُغْفُرٌ [muġfur] ve مُغْفُورٌ [muġfūr] dur mīm'lerin zammıyla ve مِغْفَارٌ [miġfār] ve مِغْفِيرٌ [miġfīr]dir mīm'lerin kesriyle.

اَلْمَغْفُورَاءُ [el-maġfūrāʾ] (mīm'in fethiyle) Zikr olunan مَغَافِيرُ [meġāfīr]li yere denir; yukālu: أَرْضٌ مَغْفُورَاءُ إِذَا كَانَتْ ذَاتَ مَغَافِيرَ

اَلْمُغْفَرُ [el-muġfer] (مُكْرَمٌ [mukrem] veznnde) مُغْفُورٌ [muġfūr]-ı mezkūru olan ağaca ve şāha denir. Ve minhu'l-meselu: «هَذَا الْجَنَى لاَ أَيْ يُكَدُّ الْمُغْفُرُ» Mesel-i mezbūr tafdīl ve ziyāde mevkiᶜinde yaᶜnī baᶜde'l-kedd ve'l-kıllet bir adam hayr-ı kesīr ve gınā-yı vefīre nāʾil oldukta darb olunur.

اَلتَّغَفُّرُ [et-teġaffur] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] veznnde) ve

اَلتَّمَغْفُرُ [et-temaġfur] (تَمَسْكُنٌ [temeskkun] vezninde) Ağaçtan zikr olunan مَغَافِيرُ [meġāfīr] devşirmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَغَفَّرَ الرَّجُلُ وَتَمَغْفَرَ إِذَا اجْتَنَى الْمَغَافِيرَ

غُفَيْرَةُ [Ġufeyret (جُهَيْنَةُ [cuheynet] veznnde) Bir hatun adıdır.

غُفَيْرٌ [Ġufeyr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esāmīdendir: Ḥasen b. Ġufeyr el-ᶜAṭṭār muhaddistir.

بَنُو غَافِرٍ [Benū Ġāfir] Bir batndır.

بَنُو غِفَارٍ [Benū Ġifār] (كِتَابٌ [kitāb] veznnde) Kināne'den bir kabīledir; Ebū Ẕerr el-Ġifārī radıyallāhu ᶜanhu onlardandır.

اَلْغَفِيرَةُ [el-ġafīret] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznnde) Seciyye ve haslet-i ᶜafv ü magfiret maᶜnāsınadır; yukālu. مَا فِيهِ غَفِيرَةٌ أَيْ لاَ يَغْفِرُ

لِأَحَدٍ ذَنْبًا

اَلْغَوْفَرُ [el-ġavfer] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Güz faslında nābit olan kavuna denir, ʿalā-kavlin bir nevʿ kavun ismidir.

اَلْغَفَّارِيَّةُ [el-Ġaffāriyyet] (شَدَّادِيَّةٌ [şeddādiyyet] vezninde) Mışır'da bir karyedir.

غُفْرٌ [Ġufr] (قُفْلٌ [ḳufl] vezninde) Yemen'de bir hısn adıdır.

[غ م ر]

اَلْغَمْرُ [el-ġamr] (تَمْرٌ [temr] vezninde) Çok suya denir; cemʿi غِمَارٌ [ġimār] gelir ve غُمُورٌ [ġumūr] gelir; yukālu: دَخَلَ فِي غَمْرٍ أَيْ مَاءٍ كَثِيرٍ Ve :

غَمْرٌ [ġamr] Kerīm ve vāsiʿü'l-huluk deryā-dil adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ غَمْرٌ أَيِ الْكَرِيمُ الْوَاسِعُ الْخُلُقِ Ve deryānın engin yeri-ne denir. Ve yüğrük cins ata ıtlāk olunur; بَحْرٌ [baḥr] gibi; yukālu. فَرَسٌ غَمْرٌ أَيْ جَوَادٌ Ve her tarafı vāsiʿ ve vāfir libāsa ıtlāk olunur; yukālu: ثَوْبٌ غَمْرٌ أَيْ سَابِغٌ Ve müzdehim olan cemāʿat-i nāsa ıtlāk olunur; tekūlu: دَخَلْتُ فِي غِمَارِ النَّاسِ وَغَمْرِهِمْ أَيْ جَمَاعَتِهِمْ وَلَفِيفِهِمْ Ve aslā umūr ve ahvāl-i cihāna tecribesi sebk eylememiş nādān ve hām-kār adama ıtlāk olunur; yukālu: فُلَانٌ غَمْرٌ أَيْ غَيْرُ مُجَرَّبٍ لِلْأُمُورِ Bu maʿnāda ġayn'ın ḥarekāt-ı selāsı ve fethateynle lügattır. Ve

غَمْرٌ [Ġamr] Ḫālid b. Yezīd b. Muʿāviye'nin kılıcı ismidir. Ve Caḥḥāf b. Ḥakīm nām kimsenin feresi ismidir. Ve Mekke'de bir kadīm kuyu adıdır. Ve Mekke'ye iki merhale mesāfede bir mevziʿ adıdır. Ve Yemāme'de bir su adıdır. Ve Ṭayyiʾ kabīlesi yurdunda bir mevziʿdir. Ve bir re-cül ismidir. Ve

غَمْرُ الرِّدَاءِ [ġamru'r-ridāʾ] ve

غَمْرُ الْخُلُقِ [ġamru'l-ḫuluḳ] (ḫā'nın zam-mıyla) Be-gāyet münʿim ve kerīm ve kesīrü'l-ihsān adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ غَمْرُ الرِّدَاءِ وَغَمْرُ الْخُلُقِ أَيْ كَثِيرُ الْمَعْرُوفِ Şārih der سَخِيٌّ بَيْنَ الْغُمُورَةِ مِنْ قَوْمٍ غِمَارٍ وَغُمُورٍ ki müʾellif bunda teşvīş eyledi, zīrā غَمْرُ الرِّدَاءِ [ġamru'r-ridāʾ] sehī ve kesīrü'l-ihsān ve غَمْرُ الْخُلُقِ [ġamru'l-ḫuluḳ] deryā-dil vāsiʿü'l-huluk adama ıtlāk olunur. Ve

غَمْرٌ [ġamr] Masdar olur, bir yeri yāhūd bir nesneyi su basıp bürümek maʿnāsına; yukālu: غَمَرَهُ الْمَاءُ غَمْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا غَطَّاهُ

اَلْغَمِيرُ [el-ġamīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bu dahi çok suya denir. Ve بُهْمَى [buhmā] otu-nun yaʿnī çocukların pisi pisi dedikleri kedi otunun dānesine denir. ʿAlā-kavlin başka bir otun adıdır yāhūd yer yüzünde olan bir mikdārca sebz ve huzraya yāhūd üzerini kuru otluk bürümüş olan sebz ve tāze otluğa yāhūd bir başka nebāt dibinde nābit otluğa denir. Cemʿi أَغْمِرَاءُ [aġmirāʾ] gelir.

اَلْغَمَرُ [el-ġamer] (fethateynle) ve

اَلْغَمْرَةُ [el-ġamret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) ve

اَلْغُمَارَةُ [el-ġumāret - el-ġamāret] (ġayn'ın zammı ve fethiyle) Bunlar da müzdehim nāsa ıtlāk olunur; tekūlu: دَخَلْتُ فِي غَمَرِ النَّاسِ وَغَمْرَتِهِمْ وَغَمَارَتِهِمْ وَغُمَارَتِهِمْ أَيْ فِي جَمَاعَتِهِمْ وَلَفِيفِهِمْ Ve

غَمَرٌ [ġamer] (fethateynle) Et rāyihasına denir. Ve ele bulaşan zifirine denir. Ve bu maʿnāda masdar olur, tekūlu: غَمِرَتْ يَدِي غَمَرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَلِقَ بِهَا دَسَمُ اللَّحْمِ Ve

غَمَرٌ [ġamer] Derūnda münʿakid hıkd ve kīneye denir; ġayn'ın kesriyle de cāʾizdir. Cemʿi غُمُورٌ [ġumūr] gelir; yukālu: فِي قَلْبِهِ

Ve غَمَرٌ وَغِمِرٌ أَيْ غِلٌّ وَحِقْدٌ

غَمَرٌ [ġamer] Masdar olur, derûnda kîn tutmak maʿnâsınadır; yukâlu: غَمِرَ صَدْرُهُ غَمَرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا غَلَّ

اَلْغُمْرُ [el-ġumr] ve

اَلْغُمْرَةُ [el-ġumret] (ġayn'ların zammıyla) Zaʿferâna denir.

اَلْإِغْتِمَارُ [el-iġtimâr] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿâl] veznin-de) Zaʿferâna sürünmek maʿnâsınadır; yukâlu: إِغْتَمَرَتِ الْمَرْأَةُ بِالْغُمْرِ إِذَا طَلَتْ بِهِ وَجْهَهَا لِيَصْفُوَ لَوْنُهَا Ve bir nesneyi su bürümek maʿnâsınadır; yukâlu: إِغْتَمَرَهُ الْمَاءُ إِذَا غَطَّاهُ Ve suya dalmak maʿnâsınadır; yukâlu: إِغْتَمَرَ الرَّجُلُ إِذَا اغْتَمَسَ

اَلتَّغَمُّرُ [et-teġammur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bu dahi zaʿferân sürünmek maʿnâsınadır; yukâlu: تَغَمَّرَتِ الْمَرْأَةُ بِمَعْنَى اغْتَمَرَتْ Ve suyu kanmak derecesinden az içmek maʿnâsınadır; yukâlu: تَغَمَّرَ الْبَعِيرُ إِذَا لَمْ يَرْوَ Ve davar zikr olunan غَمِيرٌ [ġamîr] dedikleri ot otlamak maʿnâsınadır; yukâlu: تَغَمَّرَتِ الْمَاشِيَةُ إِذَا أَكَلَتِ الْغَمِيرَ Ve غُمَرٌ [ġumer] dedikleri kadeh ile su içmek maʿnâsınadır; yukâlu: تَغَمَّرَ الرَّجُلُ إِذَا شَرِبَ بِالْغُمَرِ

اَلْغُمَرُ [el-ġumer] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) Bir güne kadeh-i sagîre, ʿalâ-kavlin pek küçüğüne denir.

اَلْغَمَارَةُ [el-ġamâret] (ġayn'ın fethiyle) ve

اَلْغُمُورَةُ [el-ġumûret] (zamm'la) Su kesîr olmak maʿnâsınadır; yukâlu: غَمَرَ الْمَاءُ غَمَارَةً وَغُمُورَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا كَثُرَ

اَلْمُغْتَمِرُ [el-muġtemir] (ism-i fâʿil bünyesiyle) Şürbü çok sudan olan ağaca denir; yukâlu: نَخْلٌ مُغْتَمِرٌ إِذَا كَانَ يَشْرَبُ فِي الْغَمْرَةِ Ve sarhoşa ıtlâk olunur; yukâlu: رَجُلٌ مُغْتَمِرٌ أَيْ سَكْرَانُ Ve şol buğdaya denir ki tenkiye olunmayıp henüz kepeğiyle kalmış ola; yukâlu: طَعَامٌ مُغْتَمِرٌ إِذَا كَانَ بِقِشْرِهِ يَعْنِي لَمْ يُنَقَّ وَكَانَ بِقِشْرِهِ

اَلْمَغْمُورُ [el-maġmûr] Beyne'n-nâs nâm ve şöhret ve şânı olmayan güm-nâm ve bî-vücûd adama ıtlâk olunur; yukâlu: رَجُلٌ مَغْمُورٌ أَيْ خَامِلٌ

اَلْغَامِرُ [el-ġâmir] عَامِرٌ [ʿâmir] mukâbilidir ki harâbe ve vîrâneye denir. ʿAlâ-kavlin şol arza denir ki henüz sökülüp saban girmemiş ola ki bor taʿbîr olunur.

اَلْغَامِرَةُ [el-ġâmiret] (hâ'yla) Suvarmağa muhtâc olmayan hurmâ ağacına denir; yukâlu: نَخْلَةٌ غَامِرَةٌ إِذَا كَانَتْ لاَ تَحْتَاجُ إِلَى السَّقْيِ

اَلْغَمْرَةُ [el-ġamret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Şiddet ve sahtî maʿnâsınadır; yukâlu: هُوَ يَضْرِبُ فِي غَمْرَةِ الْفِتْنَةِ أَيْ شِدَّتِهِ Ve bir nesnenin müzdehim ve muʿzam olan yerine denir, bahrin engini gibi. Cemʿi غَمَرَاتٌ [ġamarât] gelir fetehâtla ve غِمَارٌ [ġimâr] gelir ġayn'ın kesriyle.

اَلْمُغَامِرُ [el-muġâmir] (ism-i fâʿil bünyesiyle) ve

اَلْمُغَمِّرُ [el-muġammir] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vezninde) Nefsini şiddete ve sarp işlere ilkâ eder olan adama denir; yukâlu: رَجُلٌ مُغَامِرٌ وَمُغَمِّرٌ إِذَا كَانَ يُلْقِي بِنَفْسِهِ فِي غِمَارِ الْأُمُورِ

اَلْإِنْغِمَارُ [el-inġimâr] (إِنْفِعَالٌ [infiʿâl] vezninde) Suya dalmak maʿnâsınadır; yukâlu: إِنْغَمَرَ الرَّجُلُ إِذَا اغْتَمَسَ

غَمْرَةٌ [Ġamret] (جَمْرَةٌ [cemret] vezninde) Tarîk-i Mekke'de bir menhel ve çeşme adıdır ki Tihâme ile Necd miyânında hadd-i fâsıldır.

غُمَيْرٌ [Ġumeyr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Ẕâtu ʿIrḳ kurbünde bir mevziʿ adıdır. Ve Benû Kilâb diyârında bir mevziʿdir. Ve Eceʾ nâm cebelde bir su adıdır.

اَلْغِمَارُ [el-Ġimār] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Necd diyārında bir vādī adıdır.

ذُو الْغِمَارِ [Ẕu'l-Ġimār] Bir mevziʿdir.

اَلْغَمْرَانُ [el-Ġamrān] (سَلْمَانُ [selmān] vezninde) Benū Esed bilādında bir mevziʿdir.

اَلْغَمْرِيَّةُ [el-Ġamriyyet] (خَمْرِيَّةٌ [ḫamriyyet] vezninde) ʿAbs kabīlesi yurdunda bir su adıdır.

اَلْغَمِرَةُ [el-ġamiret] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Et zifiri bulaşmış ele denir. Ve bir nevʿ siyāh sevb adıdır ki köle ve cāriye kısmı giyerler.

اَلتَّغْمِيرُ [et-taġmīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir nesneyi defʿ yāhūd remy eylemek maʿnāsınadır; yukālu: غَمَّرَ الشَّيْءَ إِذَا دَفَعَهُ أَوْ رَمَاهُ Ve suyun kılletinden nāşī dābbeyi küçük kavata makūlesiyle suvarmak maʿnāsınadır; yukālu: غَمَّرَ فَرَسَهُ إِذَا سَقَاهُ فِي الْقَدْحِ لِضِيقِ الْمَاءِ

ذُو غُمَرٍ [Ẕū Ġumer] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

اَلْإِغْمَارُ [el-iġmār] (hemzenin kesriyle) Havānın pek ıssılığı sükūnet buldukta yola gitmek maʿnāsınadır; tekūlu: أَغْمَرَنِي الْحَرُّ أَيْ فَتَرَ فَاجْتَرَأْتُ عَلَيْهِ وَرَكِبْتُ الطَّرِيقَ

هَضْبُ الْيَغَامِرِ [Haḍbu'l-Yeġāmir] Bir mevziʿdir.

[غ م ج ر]

اَلْغِمْجَارُ [el-ġimcār] (ġayn'ın kesriyle) Şol tutkala denir ki yay eskiyip çatlamaya başladıkta onunla çatlak yerleri yapıştırılmış ola.

اَلْغَمْجَرَةُ [el-ġamceret] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Yayın çatlak yerlerini tutkallamak maʿnāsınadır; yukālu: غَمْجَرَ الْقَوْسَ إِذَا جَعَلَ عَلَيْهَا الْغِمْجَارَ Ve bir mahalli yağmur suyu doldurmak maʿnāsınadır; yukālu: غَمْجَرَ الْمَطَرُ الرَّوْضَةَ إِذَا مَلَأَهَا Ve suyu yudum yudum olarak peyderpey içmek maʿnāsınadır; yukālu: غَمْجَرَ الْمَاءَ إِذَا تَابَعَ جَرْعَهُ

[غ م ذ ر]

اَلْغَمَيْذَرُ [el-ġameyẕer] (سَفَرْجَلٌ [sefercel] vezninde) Dāʾimā akvāl ve efʿāli şūrīde ve muhtelit ve nā-muntazam olan kimseye denir. Ve künd-zihn ve nādān olup bir şeyʾ fehm eylemez olan kimseye denir; yukālu: هُوَ غَمَيْذَرٌ أَيْ مُخَلِّطٌ فِي كَلَامِهِ وَفِعَالِهِ وَكَذَا مَنْ لاَ يَفْهَمُ شَيْئًا Ve ter ü tāze ve etli cānlı nāzük ve nerm-ten pür-āb u tāb nev-civāna denir.

اَلْغَمْذَرَةُ [el-ġamẕeret] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir nesneyi vāfir olarak ölçmek maʿnāsınadır; yukālu: غَمْذَرَ الشَّيْءَ إِذَا كَالَهُ فَأَكْثَرَ

[غ ن ج ر]

غُنْجَارٌ [Ġuncār] (دُمْدَارٌ [dumdār] veznninde) Muhaddisīnden ʿĪsā b. Mūsā et-Teymī el-Buḫārī ve *Tārīḫu Buḫārā* sāhibi Muḥammed b. Aḥmed el-Buḫārī lakablarıdır.

[غ ن ف ر]

اَلْغُنَافِرُ [el-ġunāfir] (عُلاَبِطٌ [ʿulābiṭ] veznninde) Püç-magz, mugaffel ve nādān kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ غُنَافِرٌ أَيْ مُغَفَّلٌ Ve pek tüylü sırtlana denir.

[غ ن ث ر]

اَلتَّغَنْثُرُ [et-teġanṯur] (ṯā-yı müsellese ile تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) İştihā yok iken su içmek maʿnāsınadır; yukālu: تَغَنْثَرَ بِالْمَاءِ إِذَا شَرِبَهُ بِلاَ شَهْوَةٍ

اَلْغَنْثَرَةُ [el-ġanṯeret] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Başın kılları çok olmak maʿnāsınadır; yukālu: غَنْثَرَ رَأْسُهُ إِذَا ضَفَا وَكَثُرَ شَعْرُهُ

اَلْغَنْثَرُ [el-ġanṯer] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) ve

اَلْغُنْثَرُ [el-ġunṯer] (جُنْدَبٌ [cundeb] veznin-de) ve

اَلْغُنْثُرُ [el-ġunṯur] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vez-ninde) Beyne'l-ʿArab kelimāt-ı sebb ü düşnāmdandır; yeḳūlūne يَا غَنْثَرُ وَيَا غُنْثُرُ وَيَا غُنْثُرُ أَيْ يَا جَاهِلُ أَوْ أَحْمَقُ أَوْ ثَقِيلُ أَوْ سَفِيهُ أَوْ لَئِيمُ Zāhiren bu غَثْرَةٌ [ġaṯret] māddesindendir ki sefālet ve rezālet maʿnāsınadır.

[غ ن د ر]

اَلْغُنْدَرُ [el-ġunder] (جُنْدَبٌ [cundeb] veznin-de) ve

اَلْغُنْدُرُ [el-ġundur] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) Etli cānlı, ter ve nāzük-beden, genç iri-si civāna denir; yukālu: غُلَامٌ غُنْدَرٌ وَغُنْدُرٌ أَيْ سَمِينٌ غَلِيظٌ نَاعِمٌ وَيُقَالُ لِلْمُبْرِمِ الْمُلِحِّ يَا غُنْدَرُ Ve

غُنْدُرٌ [Ġundur] Huffāzdan Muḥammed b. Caʿfer el-Baṣrī lakabıdır. Aʿlām-ı meşāyıhtan İbn Cureyḥ'in meclis-i imlāsında iksār-ı suʾāl eylemekle mūmā-ileyh مَا تُرِيدُ يَا غُنْدُرُ ʿunvānıyla merāmından istifsār eylediğine mebnī min-baʿd Ġun-dur ile mülakkab oldu.

[غ و ر]

اَلْغَوْرُ [el-ġavr] (جَوْرٌ [cevr] vezninde) Bir nesnenin dibine denir, قَعْرٌ [ḳaʿr] maʿnāsına, Fārisīde bün derler; yukālu: بَحْرٌ لاَ يُدْرَكُ غَوْرُهُ أَيْ قَعْرُهُ Ve

غَوْرٌ [Ġavr] Tihāme ile Necd beynini hadd-i fāsıl olan Ẕātu ʿIrḳ nām mahalden bahre kadar arza ıtlāk olunur ki hālen غَوْرُ تِهَامَةَ [Ġavru Tihāme] taʿbīr olunur. Ve mutlakan Tihāme'den garb tarafına doğ-ru iniş ve engebe olan arza ıtlāk olunur. Ve Ḳuds ile Ḥavrān beyninde bir alçak ve münhafiz mevziʿin ismidir ki iki fersah ʿarz ve üç merhale mesāfe tūlü müştemil-dir. Ve Benū Suleym diyārında bir mevziʿ adıdır. Ve Benu'l-ʿAdeviyye yurdunda bir su adıdır. Ve

غَوْرٌ [ġavr] ve

غُؤُورٌ [ġuʾūr] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Mas-dar olur, Ġavr dedikleri arz-ı mezkūreye gelmek maʿnāsına; yukālu: غَارَ الرَّجُلُ يَغُورُ غَوْرًا وَغُؤُورًا إِذَا أَتَى الْغَوْرَ Ve

غَوْرٌ [ġavr] ve

غُؤُورٌ [ġuʾūr] ve

غِيَارٌ [ġiyār] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir nesne içre duhūl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: غَارَ فِي الشَّيْءِ غَوْرًا وَغُؤُورًا وَغِيَارًا إِذَا دَخَلَ فِيهِ Ve

غَوْرٌ [ġavr] Su yere batmak maʿnāsınadır ki soğuşmak taʿbīr olunur; yukālu: غَارَ الْمَاءُ إِذَا ذَهَبَ فِي الْأَرْضِ أَيْ سَفَلَ فِيهَا Ve yere batmış suya da غَوْرٌ [ġavr] ıtlāk olunur; tesmiye bi'l-masdardır; yukālu: مَاءٌ غَوْرٌ أَيْ غَائِرٌ Ve dağlarda mağara taʿbīr olunan kesmelik yere denir, كَهْفٌ [kehf] gibi. Ve

غِيَارٌ [ġiyār] ve

غُؤُورٌ [ġuʾūr] Güneş gurūb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: غَارَتِ الشَّمْسُ غِيَارًا وَغُؤُورًا إِذَا غَرَبَتْ Ve

غِيَارٌ [ġiyār] Hısb ve rehā ve hayr ve menfaʿate nāʾil kılmak maʿnāsınadır; غَارَةٌ [ġāret] ve غِوَارٌ [ġivār]dan meʾhūzdur; yukālu: غَارَهُمُ اللهُ تَعَالَى بِخَيْرٍ يَغُورُهُمْ وَيَغِيرُهُمْ غِيَارًا أَيْ أَصَابَهُمْ بِخِصْبٍ وَمَطَرٍ وَنَفَّعَهُمْ بِخَيْرٍ وَرِزْقٍ [Ve] غِيَارٌ [ġiyār]ın aslı غِوَارٌ [ġivār]dır, kesre için vāv yā'ya mübeddel oldu. Ve havānın ıssılığı ziyāde ve müştedd olmak maʿnāsınadır; yukālu: غَارَ النَّهَارُ إِذَا اشْتَدَّ حَرُّهُ Ve maʿāş ve zindegānī zımnında meded ve ʿināyet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: غَارَ

لَهُمُ اللهُ وَغَارَهُمْ أَيْ أَعَانَهُمْ بِمَطَرٍ وَرِزْقٍ ve yekūlūne: أَللَّهُمَّ غِرْنَا بِكَسْرِ الْغَيْنِ وَفَتْحِهَا مِنْ يَغُورُ وَيَغِيرُ أَيْ أَغِثْنَا بِهِ Ve

غَوْرٌ [ġavr] Nısf-ı nehār vaktinde uyumak maʿnāsınadır; yukālu: غَارَ الرَّجُلُ إِذَا نَامَ فِي نِصْفِ النَّهَارِ

اَلْغَوْرَى [el-ġavrā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) غَوْرٌ [ġavr] gibi bir nesnenin derinliğine ve dibine denir.

اَلْإِغَارَةُ [el-iġāret] (hemzenin kesriyle) Bu dahi arz-ı gavra gelmek maʿnāsınadır; yukālu: أَغَارَ الرَّجُلُ إِذَا أَتَى الْغَوْرَ Ve tīz tīz yürümek maʿnāsınadır; yukālu: أَغَارَ الرَّجُلُ إِذَا عَجَّلَ فِي الْمَشْيِ Ve ip makūlesini muhkem bükmek maʿnāsınadır; yukālu: أَغَارَ الْحَبْلَ إِذَا شَدَّ فَتْلَهُ Ve arz ve diyārda seyr ve seyāhat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَغَارَ فُلَانٌ إِذَا ذَهَبَ فِي الْأَرْضِ Ve şeb-hūn eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَغَارَ عَلَى الْقَوْمِ غَارَةً وَإِغَارَةً إِذَا دَفَعَ عَلَيْهِمُ الْخَيْلَ Şārih der ki غَارَةٌ [ġāret] إِغَارَةٌ [iġāret]ten ism-i masdardır, طَاعَةٌ [ṭāʿat] ve إِطَاعَةٌ [iṭāʿat] ve أَذًى [eẕā] ve إِيذَاءٌ [īẕāʾ] gibi. Baʿzen ism-i masdar mevkiʿine vazʿ ve istiʿmāl olunur. Ve

إِغَارَةٌ [iġāret] At kısmı şeb-hūnda ve sāʾir hālinde şiddetle yelip seğirtmek maʿnāsınadır; yukālu: أَغَارَ الْفَرَسُ إِذَا اشْتَدَّ عَدْوُهُ فِي الْغَارَةِ وَغَيْرِهَا Ve bir kavm ve ʿaskere nusret için imdāda gelmek maʿnāsınadır; yukālu: أَغَارَ بِبَنِي فُلَانٍ إِذَا جَاءَهُمْ لِيَنْصُرُوهُ وَقَدْ يُعَدَّى بِإِلَى فَيُقَالُ إِلَى بَنِي فُلَانٍ Ve sürʿat ve şitāb eylemek maʿnāsınadır. Bu maʿnā tekrārı mutazammındır; ve minhu kavluhum fi'l-hacc: أَشْرِقْ ثَبِيرُ كَيْمَا نُغِيرُ» أَيْ نُسْرِعُ إِلَى النَّحْرِ [Ve] ثَبِيرٌ [Ṣebīr] Muzdelife'de bir dağdır. Murād tulūʿ-ı şemsle tepesinin işrākıdır, niteki yukarıda beyān olundu.

اَلتَّغْوِيرُ [et-taġvīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi arz-ı gavra gelmek maʿnāsınadır; yukālu: غَوَّرَ الرَّجُلُ إِذَا أَتَى الْغَوْرَ Ve su yere batıp soğuşmak maʿnāsınadır; yukālu: غَوَّرَ الْمَاءُ إِذَا ذَهَبَ فِي الْأَرْضِ Ve güneş gurūb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: غَوَّرَتِ الشَّمْسُ إِذَا غَرَبَتْ Ve nısf-ı nehār vaktine girmek maʿnāsınadır; yukālu: غَوَّرَ الرَّجُلُ إِذَا دَخَلَ أَيْ فِي نِصْفِ النَّهَارِ Ve nısf-ı nehār vaktinde kaylūle için bir yere nüzūl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: غَوَّرَ السَّابِلُ إِذَا نَزَلَ فِي نِصْفِ النَّهَارِ يَعْنِي لِلْقَائِلَةِ Ve nısf-ı nehārda uyumak maʿnāsınadır; yukālu: غَوَّرَ الرَّجُلُ إِذَا نَامَ فِي نِصْفِ النَّهَارِ Ve vakt-i mezbūrda yola gitmek maʿnāsınadır; yukālu: غَوَّرَ فُلَانٌ إِذَا سَارَ فِي نِصْفِ النَّهَارِ Ve ʿaskeri bozup sürüp kovmak maʿnāsınadır; yukālu: غَوَّرَ الْجَيْشَ إِذَا هَزَمَهُمْ وَطَرَدَهُمْ

اَلتَّغَوُّرُ [et-teġavvur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bu dahi arz-ı gavra gelmek maʿnāsınadır; yukālu: تَغَوَّرَ الرَّجُلُ إِذَا أَتَى الْغَوْرَ

اَلْمَغَارَةُ [el-meġāret - el-muġāret] ve

اَلْمَغَارُ [el-meġār - el-muġār] (mīm'lerin fethi ve zammıyla) Dağlarda lisānımızda dahi mağara taʿbir olunan kesmelik hücre tarzında yere denir ki ekserî oyma olur, halkī çatlakta dahi istiʿmāl olunur, قَعْرٌ [ḳaʿr] maʿnāsına; غَوْرٌ [ġavr]dan meʾhūzdur, ism-i mekānlardır, ʿArabīde كَهْفٌ [kehf] dahi denir.

اَلْغَارُ [el-ġār] Bu dahi مَغَارَةٌ [meġāret]e denir, كَهْفٌ [kehf] gibi. ʿAlā-kavlin غَارٌ [ġār] çatlağa ıtlāk olunmayıp hemān dağda kayadan oyma oda şeklinde yere denir yāhūd dağda pek çukur ve alçak yere denir yāhūd yüksek yerler aralığında olan düz ve oturaklı mutmaʾin yere denir yāhūd vahşī cānver inine ve deliğine denir. Cemʿi أَغْوَارٌ [aġvār] ve غِيرَانٌ [ġīrān] gelir, جَارٌ [cār] ve

جِيرَانٌ [cīrān] gibi. Ve

غَارٌ [ġār] Ağzın içerisinin damak taʿbīr olunan üst sakfının ense tarafına ıtlāk olunur, ʿalā-kavlin iki çene kemiklerinin aralığında olan uzunca yive yāhūd ağzın içine ıtlāk olunur. Ve

غَارٌ [ġār] Nāstan cemʿ-i kesīre denir; yukālu: تَجَمَّعَ مِنَ الْأَطْرَافِ الْغَارُ أَيِ الْجَمْعُ الْكَثِيرُ مِنَ النَّاسِ Ve asma yaprağına denir. Ve defne ağacına denir ki ondan yağ çıkarılır. Defne yağı maʿrūftur, dānelerini su ile kaynatıp üzerine geleni alırlar yāhūd tāze varaklarının ve dānelerinin ʿusāresini zeytūn yağıyla ʿusāre mahv olunca kaynatırlar. Ve

غَارَةٌ [ġāret] Toza denir, غُبَارٌ [ġubār] maʿnāsına. Ve Ġār b. Cebele bir muhaddis ismidir, ʿalā-kavlin zā-yı muʿceme iledir. Ve ehl-i Nesef ʿindinde bir maʿrūf ölçek ismidir ki yüz قَفِيزٌ [ḳafīz] nesne istiʿāb eder. Ve

غَارٌ [ġār] ʿAskere denir, جَيْشٌ [ceyş] maʿnāsına. Ve reşk ve gayret maʿnāsınadır; yukālu: فُلَانٌ شَدِيدُ الْغَارَةِ عَلَى أَهْلِهِ أَيِ الْغَيْرَةِ

اَلْغَارَانِ [el-ġārān] (tesniye bünyesiyle) Ağız ile ferce ıtlāk olunur; yukālu: فُلَانٌ يَسْعَى لِغَارَيْهِ أَيْ لِفَمِهِ وَفَرْجِهِ Ve gözlerin mevziʿi olan iki kemiğe ıtlāk olunur.

اَلْإِسْتِغَارَةُ [el-istiġāret] Bu dahi gāret ve şebhūn eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَغَارَ عَلَى الْقَوْمِ بِمَعْنَى أَغَارَ Ve gövdeye yağ yayılıp kuvvetlenip gereği gibi simen peydā eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِسْتَغَارَ الشَّحْمُ فِي الْجِسْمِ إِذَا اسْتَطَارَ وَسَمِنَ Ve yara şişip kabarmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَغَارَتِ الْجَرْحَةُ إِذَا تَوَرَّمَتْ Ve çukur ve alçak yere inmeği murād eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَغَارَ الرَّجُلُ إِذَا أَرَادَ هُبُوطَ أَرْضٍ غَوْرٍ

اَلْغِوَارُ [el-ġivār] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve **اَلْغَارَةُ** [el-ġāret] İsmlerdir, şeb-hūn ve tārāca denir. Müʾellif غَارَةٌ [ġāret]i masdar mevkiʿinde resm eylediği zikr olundu. Ve

غَارَةٌ [ġāret] Göbeğe denir, سُرَّةٌ [surret] maʿnāsına.

اَلْمِغْوَارُ [el-miġvār] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Ekserī gāret ve şeb-hūn eder olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مِغْوَارٌ أَيْ بَيِّنُ الْغِوَارِ كَثِيرُ الْغَارَاتِ

اَلْإِسْتِغْوَارُ [el-istiġvār] Aslı üzere Hak taʿālā dergāhından zād ve zahīre niyāz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَغْوَرَ اللهَ تَعَالَى إِذَا سَأَلَهُ الْغِيرَةَ أَيِ الْمِيرَةَ وَقَدْ غَارَ لَهُمْ غِيَارًا Ke-mā merre.

اَلْغَائِرَةُ [el-ġāʾiret] Kaylūle uykusuna denir, قَائِلَةٌ [ḳāʾilet] maʿnāsına. Ve nısf-ı nehār vaktine denir.

مُغِيرَةُ [Muġīret] (مُدِيرَةٌ [mudīret] vezninde) Esāmīdendir: Muġīre b. ʿAmr b. el-Aḫnes ve Muġīre b. el-Ḥāriṯ ve Muġīre b. Selmān ve Muġīre b. Şuʿbe ve Muġīre b. Nevfel ve Muġīre b. Hişām sahābiyye-i kirāmlardır. Ve Muġīre nāmında muhaddisīnden zevāt-ı kesīre geldiler.

اَلْغَوْرَةُ [el-ġavret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Güneşe denir; yukālu: طَلَعَتِ الْغَوْرَةُ أَيِ الشَّمْسُ Ve kaylūle uykusuna denir. Ve bir mevziʿ adıdır.

غُورَةُ [Ġūret] (ġayn'ın zammıyla) Herāt şehrinin dervāzesi yanında bir karye adıdır; nisbetinde غُورَجِيٌّ [Ġūreciyy] denir, gayr-i kıyās üzere.

غُورٌ [Ġūr] (سُورٌ [sūr] vezninde) ʿAcem ülkesinde bir nāhiye adıdır. Ve ehl-i Ḫārezm ʿindinde bir ölçek ismidir ki on iki سُخٌّ [suḫḫ] mikdār nesne alır. Ve سُخٌّ [suḫḫ] sīn'in zammıyla yirmi dört مَنٌّ [menn]

mikdārına denir.

اَلتَّغَاوُرُ [et-teġāvur] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Birbirine şeb-hūn eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَغَاوَرَ الْقَوْمُ إِذَا غَارَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ

اَلْغُوَيْرُ [el-Ġuveyr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Benū Kelb yurdunda bir su adıdır; ve minhu kavlu'z-Zebbāʾ: «عَسَى الْغُوَيْرُ أَبْؤُسًا»

Mesel-i mezbūr kadīmdir: Cezīre hākimini Ḥīre emīri olan Cezīme el-Vaḍḍaḥ katl eyledikte yerine kızı ki ismi Nāʾile ve lakabı Zebbāʾ idi, Cezīre'ye hākime oldu. Ve pederinin intikāmı kaydına düşüp hezār mekr ve āl ile Cezīme'yi kendi nefsine itmāʿ ve zifāf için tarafına celb ve katl eyledikte yeğeni olan ʿAmr b. ʿAdī, Ḥīre'de cā-nişīn oldu, Cezīme'nin vezīri olan Ḳasīr efendisini intikāmı husūsuna mübāşeret edip Zebbā'yı fırīfte eylemek için kendi ihtiyārıyla enfini katʿ ve gūyā ki ʿAmr kendisini katl ve iʿdām eylemek kasdında olduğuna mebnī firār sūretiyle Zebbāʾ tarafına iltiǧāʾ ve şāhid-i mecrūh olan enfiyle isbāt-ı müddeʿā eylemekle Zebbā'ya itmīnān-ı tāmm hāsıl olup kendisine mukarreb eyledi. Zātında kār-güzār olmakla Zebbāʾ mālıyla etrāftan ticārete başlayıp katı vāfir fevāʾid ve merābih īrād ve irāʾet eyledi. Fevāʾid-i mezbūreyi nihānīce ʿAmr cānibinden celb ve ribh sūretinde Zebbā'ya ʿarz ve iʿtā eder idi. Baʿdehu tamām işin kāfiyesi geldikte bin sandūka içre müsellah ʿasker taʿbiye edip develere tahmīl ve emtiʿa sūretinde ictilāb edip bu defʿa reh-i rāsttan Ġuveyr nām su semtine ʿudūl eylemekle Zebbāʾ, mekr-i bārū-yı hisārdan kāfilenin vürūdunu temāşā eder olmakla vazʿ-ı merkūmu müşāhede eyledikte derūnuna vehm ve hadşe ʿārız olmağın kavl-i mezbūru tefevvüh eyledi. Ve'l-hāsıl şehre dāhil ve Zebbā'yı katl ile ahz-ı kīne vü intikām şerefine vāsıl oldular. أَبْؤُسٌ [ebʾus] kelimesi بَأْسٌ [beʾs] lafzından cemʿdir, şiddet ve mihnet maʿnāsınadır.

ʿİnde'l-baʿz mesel-i merkūmda vākiʿ غُوَيْرٌ [ġuveyr], غَارٌ [ġār]ın musaggarıdır. Aslı budur ki bir mikdār adamlar bir küçük gār içre mütemekkin iken üzerlerine çöküp ʿalā-kavlin nāgehānī düşman hücūm eylemekle cümlesi helāk olmalarıyla darb-ı mesel oldu. Kendisinden şerr ve mazarrat zuhūru havf olunan nesne hakkında darb olunur.

اَلْإِغْتِيَارُ [el-iġtiyār] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) İntifāʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِغْتَارَ الرَّجُلُ بِهِ إِذَا انْتَفَعَ بِهِ

اَلْغَوَارَةُ [el-Ġavāret] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Ẓahrān nām mahal yanında bir karyedir.

غُورِينُ [Ġūrīn] (ġayn'ın zammıyla) Bir arzın adıdır.

غُورِيَانُ [Ġūriyān] (ġayn'ın zammıyla) Merv şehrinin kazāsında bir karye ismidir.

ذُو غَاوَرَ [Ẕū Ġāver] (هَاجَرَ [hācer] vezninde) Benū Elhān b. Mālik'ten bir emīr lakabıdır ki ezvā-i akyāl-i Yemen'dendir.

اَلْغِوَرُ [el-ġiver] (عِنَبٌ [ʿineb] vezninde) Diyet maʿnāsınadır ki dem mukābilinde edā olunur; yukālu:أَعْطَى غِوَرَهُ أَيْ دِيَتَهُ

[غ ي ر]

اَلْغِيرَةُ [el-ġīret] (ġayn'ın kesriyle) Zahīreye denir; yukālu: جَلَبَ لِقَوْمِهِ الْغِيرَةَ أَيِ الْمِيرَةَ

غَيْرُ [ġayr] (ġayn'ın fethiyle) سِوَى [sivā] maʿnāsınadır ki mā-ʿadā demektir. Fārisīde cuz ve Türkīde özge ile taʿbīr olunur. Ve

لاَ [lā]-i nāfiye maʿnāsına olur, ke-kavlihi taʿālā: ﴿فَمَنِ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلاَ عَادٍ﴾ الآية أَيْ جَائِعًا لاَ بَاغِيًا Ve إِلاَّ [illā] maʿnāsına olur ki istisnā için olur, ke-kavlike مَا جَاءَنِي أَحَدٌ غَيْرَكَ Ve işbu غَيْرُ [ġayr] kelimesi maʿnāda izāfete mülāzımdır. Ve gāhca lafzen izāfetten munkatıʿ olur, eğer maʿnāsı fehm olunup ve kendisine لَيْسَ kelimesi takaddüm eder ise. Ve baʿzılar dediler ki nās'ın لاَ [lā]-i nāfiye teslīti ile لاَ غَيْرُ kavlleri lahn ve hatādır. Baʿz-ı mezkūrun bu kavli yaʿnī terkīb-i mezbūru telhīni gayr-i ceyyiddir, zīrā şāʿirin işbu: || «جَوَابًا بِهِ تَنْجُو اعْتَمِدْ فَوَرَبِّنَا لَعَنْ عَمَلٍ أَسْلَفْتَ لاَ غَيْرُ تُسْأَلُ» beytinde vārid ve mesmūʿ olmuştur. Ve İbn Mālik Şerḥu Teshīl'in kasem bābında beyt-i merkūm ile ihticāc eyledi. Gūyā ki baʿz-ı mezbūr telhīn-i mezkūru Sīrāfī merhūmun işbu اَلْحَذْفُ إِنَّمَا يُسْتَعْمَلُ إِذَا كَانَتْ إِلاَّ وَغَيْرُ بَعْدَ لَيْسَ وَلَوْ كَانَ مَكَانَ لَيْسَ غَيْرُهَا مِنْ أَلْفَاظِ الْجَحْدِ لَمْ يَجُزِ الْحَذْفُ وَلاَ يُتَجَاوَزُ بِذَلِكَ مَوْرِدُ السَّمَاعِ ʿibāretinden ahz eylemiştir. Gerçi Sīrāfī'nin mefhūm-ı kelāmından غَيْرُ [ġayr] kelimesine لَيْسَ [leyse] lafzından mā-ʿadā elfāz-ı nāfiye müsellit olduğunun ʿadem-i mesmūʿiyyeti münfehimdir, lākin vech-i mezkūr üzere şiʿr-i merkūmdan mesmūʿ olmakla kelām-ı mezbūr iltifāta sezā değildir. Ve meselā قَبَضْتُ عَشَرَةً لَيْسَ غَيْرُهَا denir, غَيْرُ [ġayr]ın refʿiyle لَيْسَ ik kelimesinin haberi mahzūftur, لَيْسَ غَيْرُهَا مَقْبُوضًا takdīrindedir. Ve لَيْسَ غَيْرَهَا denir, غَيْرَ [ġayr]ın nasbıyla لَيْسَ ik [leyse] kelimesinin ismi muzmerdir, لَيْسَ الْمَقْبُوضُ غَيْرَهَا takdīrindedir. Ve لَيْسَ غَيْرَ denir, fethle ki muzāfun ileyhin lafzen hazfi ve niyyeten sübūtu ve kezālik ismin izmārıyladır. Ve لَيْسَ غَيْرُ denir, zammla, bilā-tenvīn; bu sūrette zammesi zamme-i bināʾiyye ve iʿrābiyye olmak muhtemeldir, yaʿnī onda üç mezheb vardır.

Muberred ve müteʾahhirūn zammenin bināʾiyye olmasına zāhiblerdir, zīrā غَيْر kelimesi gāyāta müşābih olmuştur, قَبْل ve بَعْد kelimeleri gibi. Ve Aḫfeş iʿrābiyye olmasına zāhibdir, zīrā قَبْل ve بَعْد kelimeleri gibi ism-i zamān ve فَوْق ve تَحْت gibi ism-i mekān olmayıp belki كُلّ ve بَعْض kelimeleri menzilesindedir. Ve İbn Ḫarrūf vecheynin ihtimāline zāhib oldu. Ve لَيْسَ غَيْرٌ denir refʿle ve لَيْسَ غَيْرًا denir nasbla. Pes bu sūretlerde harekesi iʿrābiyyedir.

Ve işbu غَيْرُ [ġayr] kelimesinin ibhāmda tevaggul ve şiddeti olmakla izāfetle kesb-i taʿrīf eylemez ve zıddeyn beyninde vākiʿ oldukta ibhāmına zaʿf ʿārız yāhūd bi'l-külliyye zāʾil olmakla müteʿarref olunur, ﴿غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ﴾ الآية iketin kerīmesinde vākiʿ olmuştur. Ve istisnā için oldukta, إِلاَّ kelimesinden sonra olan lafzın iʿrābıyla muʿreb olur. Pes جَاءَ الْقَوْمُ غَيْرَ زَيْدٍ kelāmında غَيْر [ġayr]ı mansūb edersin, zīrā غَيْر [ġayr] fi'l-asl sıfat olup istisnā için olması ʿārızīdir. Ve مَا جَاءَ أَحَدٌ غَيْرَ زَيْدٍ kelāmında nasb ve refʿi tecvīz edersin, istisnāʾiyye ve vasfiyye üzere. Ve غَيْرُ [ġayr] kelimesi mebnīye muzāf oldukta feth üzere mebnī olması cāʾizdir, niteki işbu: «لَمْ يَمْنَعِ الشُّرْبَ مِنْهَا غَيْرَ أَنْ نَطَقَتْ || حَمَامَةٌ فِي غُصُونٍ ذَاتِ أَوْقَالِ» beytinde vākiʿ olmuştur.

Mütercim der ki bu münāsebetle Ḥassān b. Ṣābit radıyallāhu ʿanhu hazretlerinin işbu beyt-i müşkili sebt olunmak revā görüldü: «أَتَانَا فَلَمْ يَعْدِلْ سِوَاهُ بِغَيْرِهِ || نَبِيٌّ بَدَا فِي ظُلْمَةِ اللَّيْلِ هَادِيَا» Gerçi غَيْر [ġayr] zamīrini سِوَى [sivā] ya ircāʿla merām hāsıldır, lākin سِوَى [sivā] lafzı غَيْرُ [ġayr] ve عَيْنٌ [ʿayn] maʿnālarına azdāddan olmakla burada عَيْنٌ [ʿayn]

maʿnāsına haml ile merām müteʿayyen olur.

اَلتَّغَيُّرُ [et-teġayyur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir hālden bir hāle dönmek maʿnāsınadır ki bozulmak taʿbīr olunur; yukālu: تَغَيَّرَ الشَّيْءُ عَنْ حَالِهِ إِذَا تَحَوَّلَ Şārih der ki تَغْيِيرٌ [taġyīr] ve تَغَيُّرٌ [teġayyur] iki vechle olur: Biri bir şeyʾin sūreti tagyīr olunup zātına ʿārız olmamak vechile olur; ve minhu tekūlu: غَيَّرْتُ دَارِي إِذَا بَنَيْتَهَا بِنَاءً غَيْرَ الَّذِي كَانَ Ve biri gayra tebdīl ile olur ve minhu tekūlu: غَيَّرْتُ غُلَامِي وَدَابَّتِي إِذَا أَبْدَلْتَهُمَا بِغَيْرِهِمَا

اَلتَّغْيِيرُ [et-taġyīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir nesneyi evvelki sūretinden bozmak maʿnāsınadır; yukālu: غَيَّرَ الشَّيْءَ إِذَا جَعَلَهُ غَيْرَ مَا كَانَ Ve bir āhere tahvīl ve tebdīl kılmak maʿnāsınadır; yukālu: غَيَّرَ الشَّيْءَ إِذَا حَوَّلَهُ وَبَدَّلَهُ يَعْنِي بِغَيْرِهِ Türkīde bundan değişmek ile taʿbīr olunur.

اَلْغَيْرُ [el-ġayr] (سَيْرٌ [seyr] vezninde) تَغْيِيرٌ [taġyīr] ve تَغَيُّرٌ [teġayyur]den ismdir. Ve

غَيْرٌ [ġayr] Masdar olur, diyet vermek maʿnāsına; yukālu: غَارَهُ يَغِيرُهُ غَيْرًا إِذَا وَدَاهُ

اَلْغِيرَةُ [el-ġīret] (ġayn'ın kesriyle) İsmdir, diyete denir ki hūn-bahā taʿbīr olunur. Cemʿi غِيَرٌ [ġiyer] gelir, عِنَبٌ [ʿineb] vezninde, mübādeleyi mutazammın olduğundan ıtlāk olunmuştur; yukālu:أَيِ قَبِلَ مِنْهُ الْغِيرَةَ الدِّيَةَ

اَلْغِيَرُ [el-ġiyer] (عِنَبٌ [ʿineb] vezninde) تَغْيِيرٌ [taġyīr]den ismdir, bozmağa ve bozulmağa denir; ve minhu: اَلدَّهْرُ ذُو غِيَرٍ أَيْ ذُو أَحْدَاثٍ مُغَيِّرَةٍ Kāle'ş-şārih ve fi'n-*Nihāye*: وَفِي حَدِيثِ الْإِسْتِسْقَاءِ «مَنْ يَكْفُرِ اللهَ يَلْقَ الْغِيَرَ» أَيْ تَغَيُّرَ الْحَالِ وَانْتِقَالَهَا عَنِ الصَّلَاحِ إِلَى الْفَسَادِ وَالْغِيَرُ الْإِسْمُ مِنْ قَوْلِكَ غَيَّرْتُ الشَّيْءَ فَتَغَيَّرَ

اَلْمَغِيرَةُ [el-meġīret] (مَسِيرَةٌ [mesīret] vezninde) ve

اَلْمَغْيُورَةُ [el-maġyūret] Meskī olan arza denir; yukālu: أَرْضٌ مَغِيرَةٌ وَمَغْيُورَةٌ أَيْ مَسْقِيَّةٌ Ve bu zahīre ve ihsān maʿnāsındandır, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْغَيْرَةُ [el-ġayret] ve

اَلْغَيْرُ [el-ġayr] (ġayn'ların fethiyle) ve

اَلْغَارُ [el-ġār] ve

اَلْغِيَارُ [el-ġiyār] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Nām ve nāmūsa halel verecek hāletten hamiyyet eylemek maʿnāsınadır ki kıskanmak taʿbīr olunur; yukālu: غَارَ الرَّجُلُ عَلَى امْرَأَتِهِ وَهِيَ عَلَيْهِ تَغَارُ غَيْرَةً وَغَيْرًا وَغَارًا وَغِيَارًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَنِفَ مِنَ الْحَمِيَّةِ Ve

غِيَارٌ [ġiyār] Hak taʿālā ʿibādına rahmet inzāl ve hayr ve rızk-ı kesīr ihsān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: غَارَهُمُ اللهُ بِمَطَرٍ يَغِيرُهُمْ غِيَارًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا سَقَاهُمْ وَيُقَالُ غَارَهُمْ بِخَيْرٍ إِذَا أَعْطَاهُمْ Ve īsāl-i nefʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: غَارَ فُلَانًا إِذَا نَفَعَهُ

اَلْغَيْرَانُ [el-ġayrān] (حَيْرَانُ [ḥayrān] veznince) غَيْرَةٌ [ġayret]ten vasftır, pek gayretli, hamiyetli, kıskanç kişiye denir. Cemʿi غَيَارَى [ġayārā] gelir, سَكَارَى [sekārā] gibi ve غُيَارَى [ġuyārā] gelir, كُسَالَى [kusālā] gibi.

اَلْغَيُورُ [el-ġayūr] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Bu dahi vasftır; cemʿi غُيُرٌ [ġuyur] gelir zammeteynle. Kāle'ş-şārih : وَفِي الْحَدِيثِ «فَإِنَّ اللهَ غَيُورٌ» مَعْنَاهُ لَا يَرْضَى بِالْفَوَاحِشِ

اَلْمِغْيَارُ [el-miġyār] (مِصْبَاحٌ [miṣbāḥ] veznince) Bu dahi vasftır, cemʿi مَغَايِيرُ [meġāyīr] dir. Müʿennesinde غَيْرَى [ġayrā] denir, سَكْرَى [sekrā] vezninde; cemʿi غَيَارَى [ġayārā] dır, سَكَارَى [sekārā] vezninde, kezālik غَيُورٌ [ġayūr] denir, yine cemʿi غُيُرٌ [ġuyur]dur.

اَلْإِغَارَةُ [el-iġāret] (hemzenin kesriyle) Bir adam zevcesi üzere bir zevce dahi almak maʿnāsınadır ki zevce-i ūlāyı gayrete dü-

şürmeği müstelzimdir; yukālu: أَغَارَ الرَّجُلُ أَهْلَهُ إِذَا تَزَوَّجَ عَلَيْهَا فَغَارَتْ

اَلْمُغَايَرَةُ [el-muġāyeret] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Beyʿ ve şirā muʿāmelesinde mübādele eylemek maʿnāsınadır ki değiş eylemek taʿbīr olunur; yukālu: غَايَرَهُ إِذَا عَارَضَهُ بِالْبَيْعِ وَبَادَلَهُ

اَلْإِغْتِيَارُ [el-iġtiyār] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Ẓahīre edinmek maʿnāsınadır; yukālu: إِغْتَارَ الرَّجُل إِذَا امْتَارَ

بَنَاتُ غَيْرٍ [benātu ġayr] Ekāzībe ıtlāk olunur; yukālu: جَاءَ بِبَنَاتِ غَيْرٍ أَيْ بِأَكَاذِيبَ

اَلْغِيَارُ [el-ġiyār] (جِدَالٌ [cidāl] vezninde) بِدَالٌ [bidāl] maʿnāsınadır ki mufāʿaletten masdarlardır. Müʾellifin bunu ifrād eylemesinin vechi nā-maʿlūmdur. Ve

غِيَارٌ [ġiyār] İsm olur, selefte ehl-i zimmet tāʾifesine mahsūs imtiyāz için bir ʿalāmet ismidir, zünnār ve sāʾiri gibi. Baʿzı ümmehātta zikr olunduğuna göre üst libāslarının dūşuna reng-i libāsa muhālif bir mikdārca nesne dikerler idi, hālen baş kisvetlerine ve mest ve papuçlarına ıtlāk olunur.

غَيْرَةُ [Ġayret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Ḥādiṯ b. Yezīd'in feresi ismidir.

غِيَرَةُ [Ġiyeret] (عِنَبَةٌ [ʿinebet] vezninde bir recül ismidir.

FASLU'L-FĀʾ
(فَصْلُ الْفَاءِ)

[ف أ ر]

اَلْفَأْرُ [el-feʾr] (fā'nın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Maʿlūmdur ki sıçana denir, Fārisīde müş denir. Cemʿi فِئْرَانٌ [fiʾrān] gelir fā'nın kesriyle ve فِئَرَةٌ [fiʾeret] gelir, عِنَبَةٌ [ʿinebet] vezninde ve فُؤَرٌ [fuʾer] gelir, صُرَدٌ [ṣurad] vezninde. Ve فَأْرٌ [feʾr] lafzı müzekkere mahsūstur; hā'yla فَأْرَةٌ [feʾret] müzekker ve müʾennese ıtlāk olunur, حَمَامَةٌ [ḥamāmet] gibi, lākin müzekker olan فَأْرَةٌ [feʾret]te hāʾ vahdet için olmak aglebdir. Şārihin beyānına göre tahfīfen hemzesinin terki cāʾizdir. Ve

فَأْرَةٌ [feʾret] Dābbe kısmının bilekçesine ʿārız olur bir cins rīhin ismidir ki sıvanıp sıkıldıkta dağılıp, terk olundukta yine müctemiʿ olur. Ve bir nevʿ şecer adıdır. Ve

فَأْرَةٌ [feʾret] Misk göbeğine denir, نَافِجَةُ الْمِسْكِ [nāficetu'l-misk] maʿnāsına. Ve hā'sız فَأْرٌ [feʾr] bi-nefsihi miske denir. Yāhūd savāb olan bunu «ف،و،ر» māddesinde zikr eylemektir ki rāyihasının feverānından nāşī ıtlāk olunmakla ecvef olur. ʿAlā-kavlin mehmūz olması da cāʾizdir, zīrā فَأْرٌ [feʾr] heyʾetinde vākiʿdir.

Ve letāyiftendir ki bir aʿrābīden أَتَهْمِزُ الْفَأْرَ yaʿnī فَأْرٌ kelimesini mehmūzen tefevvuh eder misin diye suʾāl eylediklerinde cevābında اَلْهِرَّةُ تَهْمِزُهَا yaʿnī "Fāreyi kedi kısmı hemz eder" dedi ki هَمْزٌ [hemz] sıkmak maʿnāsına olmakla ona haml eyledi.

اَلْفُؤْرَةُ [el-fuʿuret] (fā'nın zammıyla) Bu dahi dābbe kısmının bilekçesine ʿārız olan rīh-i mahsūsaya denir.

اَلْفَئِرُ [el-feʾir] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) İçine fāre düşmüş nesneye denir; yukālu: لَبَنٌ فَئِرٌ إِذَا وَقَعَتْ فِيهَا الْفَأْرَةُ

اَلْفَئِرَةُ [el-feʾiret] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) ve

اَلْمَفْأَرَةُ [el-mefʿeret] (مَأْسَدَةٌ [meʾsedet] vezninde) Fāresi çok yere denir; yukālu: أَرْضٌ فَئِرَةٌ وَمَفْأَرَةٌ أَيْ كَثِيرَةُ الْفَأْرَةِ

اَلْفَأْرُ [el-feʿr] (fā'nın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Yeri kazmak maʿnāsınadır; yukālu: فَأَرَ التُّرَابَ فَأْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا حَفَرَهُ Ve bir yere bir nesneyi defn ve ihfā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: فَأَرَ الشَّيْءَ إِذَا دَفَنَهُ وَأَخْفَاهُ Zikr olunan فَأْرَةٌ [feʾret] nām melʿūn bu maʿnālardandır.

اَلْفِئْرَةُ [el-fiʿret] (fā'nın kesriyle) ve

اَلْفُؤَارَةُ [el-fuʾāret] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] veznnde) ve

اَلْفَئِيرَةُ [el-feʾīret] (كَرِيمَةٌ [kerīmet] vezninde) ve

اَلْفِئَرَةُ [el-fiʾeret] (عِنَبَةٌ [ʿinebet] vezninde ve gāhī hemzeleri tahfīf olunur) Bir türlü aʿrāb taʿāmına denir ki sütü hurmā ile mezc eyledikten sonra tabh edip bulamaç ederler; lohusa nisvāna mahsūstur.

فَأْرٌ [Feʿr] (fā'nın fethiyle) Esāmīdendir: Saʿīd b. Feʾr, Yezīd b. Hārūn nām muhaddisin şeyhidir. Ve

فَأْرٌ [Feʾr] Ermīniyye bilādından bir belde adıdır.

[ف ت ر]

اَلْفُتُورُ [el-futūr] (ظُهُورٌ [ẓuhūr] vezninde) ve

اَلْفُتَارُ [el-futār] (fā'nın zammıyla) Bir nesne hiddetten sonra sükūnet ve şiddetten sonra mülāyemet bulup süst ve bī-tāb olmak maʿnāsınadır; gevşemek ve fersizlenmek taʿbīr olunur; yukālu: فَتَرَ الشَّيْءُ فُتُورًا وَفُتَارًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا سَكَنَ بَعْدَ حِدَّةٍ وَلَانَ بَعْدَ شِدَّةٍ Ve kızgın suyun harāreti nevʿan geçip ılı olmak maʿnāsınadır; yukālu: فَتَرَ الْمَاءُ إِذَا سَكَنَ حَرُّهُ Bu maʿnālar maʿnā-yı evvelde dāhil iken müʾellif tahsīs eylemiştir. Ve bir nesneyi فِتْرٌ [fitr] ile yaʿnī sere ile ölçmek maʿnāsınadır; yukālu: فَتَرَ الشَّيْءَ إِذَا كَالَهُ بِفِتْرِهِ Ve

فُتُورٌ [futūr] Bir adamın mefāsıl ve aʿzāsı gevşeyip bedeni fersiz olmak maʿnāsınadır; yukālu: فَتَرَ جِسْمُهُ فُتُورًا إِذَا لَانَتْ مَفَاصِلُهُ وَضَعُفَ

اَلتَّفْتِيرُ [et-teftīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir nesneyi fātir kılmak maʿnāsınadır; yukālu: فَتَّرَهُ اللهُ أَيْ جَعَلَهُ فَاتِرًا Ve havāda sehāb bulunduğu yerde çöküp bir semte gitmeyip yağdırmağa amāde olmak maʿnāsınadır; yukālu: فَتَّرَ السَّحَابُ إِذَا تَحَيَّرَ وَسَكَنَ وَتَهَيَّأَ لِلْمَطَرِ

اَلْفَاتِرُ [el-fātir] فَتْرٌ [fetr] ve فُتُورٌ [futūr]dan ism-i fāʿildir; yukālu: مَاءٌ فَاتِرٌ إِذَا سَكَنَ حَرُّهُ Ve

فَاتِرٌ [fātir] Süst bakışlı göze vasf olur ki çeşm-i hasta taʿbīr olunur; dīde-i mehābīb evsāfındandır, kendi hasta iken sağları ʿalīl eder; yukālu: طَرْفٌ فَاتِرٌ أَيْ لَيِّسَ بِحَادِّ النَّظَرِ يَعْنِي فِيهِ فُتُورٌ وَضَعْفٌ مُسْتَحْسَنٌ

اَلْفَاتُورُ [el-fātūr] Bu dahi hiddet-i harāreti sākin olmuş suya denir ki bu mübālagayı mutazammındır.

اَلْفَتَرُ [el-feter] (fethateynle) Zaʿīfliğe denir; tekūlu: فِي جِسْمِي الْيَوْمَ فَتَرٌ أَيْ ضَعْفٌ Ve

فَتَرٌ [feter] Bedende olan balık etine denir. Ve gılālden bir mikdār-ı maʿlūma denir.

اَلْإِفْتَارُ [el-iftār] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi fātir ve zaʿīf kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَفْتَرَهُ الدَّوَاءُ إِذَا أَضْعَفَهُ Ve oğlan hastaçeşm olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَفْتَرَ

اَلْغُلَامُ إِذَا ضَعُفَتْ جُفُونُهُ فَانْكَسَرَ طَرْفُهُ Ve vücūd-ı şāribe şarāb kırıklık ve gevşeklik vermek maʿnāsınadır; yukālu: أَفْتَرَ الشَّرَابُ إِذَا فَتَرَ شَارِبُهُ

اَلْفُتَارُ [el-futār] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bādenin ve sāʾir istiʿmāl olunan nesnenin dimāga vāsıl olan ibtidā neşʾe ve keyfiyyetine denir ki dimāgı henüz kavrayıp sardığı neşʾedir; tekūlu: إِخْتَبَرْتُ فُتَارَهُ أَيِ ابْتِدَاءَ نَشْوَتِهِ

اَلْفِتْرُ [el-fitr] (fā'nın kesriyle) Baş parmakla küşāde olan şehādet parmağı ucunun mā-beyni olan mikdāra denir ki sere taʿbīr olunur; yukālu: قَاسَهُ بِالْفِتْرِ وَهُوَ مَا بَيْنَ طَرَفِ الْإِبْهَامِ وَطَرَفِ الْمُشِيرَةِ

اَلْفُتْرَةُ [el-futret] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Şol sofra tarzında nesneye denir ki hurmā yaprağından örülüp ona un elenir, Türkīde tepir taʿbīr olunur.

اَلْفَتْرَةُ [el-fetret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) İki peygamber-i zī-şān mā-beyninde olan zamāna ıtlāk olunur, vahy ve ahkām-ı semāvīnin vakt-i sükūneti olduğu için. Kāle'ş-şārih ve minhu kavluhu taʿālā; ﴿عَلَى فَتْرَةٍ مِنَ الرُّسُلِ﴾ أَيْ سُكُونِ حَالٍ عَنْ مَجِيءِ رَسُولٍ Ve

فَتْرَةٌ [fetret] Bir cins balık adıdır ki üzerine bir adam ayağıyla bastıkta ayağına elbette süstlük ʿārız olur, terlemeyince zāʾil olmaz. Şārih der ki bu bi-ʿaynihi رَعَّادَةٌ [raʿʿādet] dedikleri balıktır, hālen nehr-i Nīl'de mevcūddur.

اَلْفِتِّرُ [el-fitter] (قِنَّبٌ [ḳinneb] vezninde) Bu dahi zikr olunan balığa denir.

اَلْإِسْتِفْتَارُ [el-istiftār] At kısmı dinlenmek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَفْتَرَ الْفَرَسُ إِذَا اسْتَجَمَّ Burada اِسْتَجَرَّ nüshaları galattır.

اَلتِّفْتِرُ [et-tefter] دَفْتَرٌ [defter] vezninde ve mürādifidir ki defter taʿbīr eylediğimiz kitāb müfredātıdır.

فَتْرٌ [Fetr] (سَتْرٌ [setr] vezninde) Bir hatun adıdır. Cevherī vehmine mebnī fā'nın kesriyle zabt eylemiştir. Şārih der ki İbn Berrī dahi kesr ile zabt eyledi.

[ف ت ك ر]

اَلْفِتْكِرُ [el-fitkir] (خِنْصِرٌ [ḫinṣir] vezninde) ve

اَلْفِتَكْرُ [el-fitekr] (حِضَجْرٌ [ḥiḍacr] vezninde) ve

اَلْفَتْكَرِينُ [el-fetkerīn] (fā'nın harekāt-ı selāsı ve kāf'ın fethiyle) ve

اَلْفِتْكَرِينُ [el-fitkerīn] (fā'nın kesri ve tā'nın sükūnu ve kāf'ın fethiyle) Āfet ve dāhiyeye, ʿalā-kavlin emr-i ʿacīb ve ʿazīme denir.

[ف ث ر]

اَلْفَاثُورُ [el-fāṯūr] (ṯā-yı müsellese ile كَافُورٌ [kāfūr] vezninde) Leğen taʿbīr olunan kaba denir, taşt maʿnāsına. ʿAlā-kavlin طَشْتَخَانٌ [ṭaşteḫān] ismidir ki taʿām tepsisi olacaktır, sīni dahi denir. طَشْتَخَانٌ [ṭaşteḫān], teşthān-ı Fārisī muʿarrebidir yāhūd şol tepsiye denir ki ak mermerden yā gümüşten yā altından dizilmiş ola. Müʾellif bununla işbu hadīse telmīh eylemiştir: Kāle fi'n-*Nihāye*: وَفِي حَدِيثِ أَشْرَاطِ السَّاعَةِ «وَتَكُونُ الْأَرْضُ كَفَاثُورِ الْفِضَّةِ» Ve

فَاثُورٌ [fāṯūr] نَاجُودٌ [nācūd] mürādifidir ki mutlak şarāb vazʿ olunan kap olacaktır. Ve بَاطِيَةٌ [bāṭiyet]e denir ki zarf-ı maʿhūddur. Ve

فَاثُورٌ [Fāṯūr] Bir mevziʿ adıdır. Ve serhaddlerde olan gözcü ʿaskere ve derbend bekçilerine denir ki harāmī makūlesi düşman zuhūr eyledikte tard ve defʿleri zımnında

enselerinden sürüp giderler. Ve cāsūsa denir. Ve pāye ve menzilet ve mertebe maʿnāsınadır. Ve döşemeye denir, بِسَاطٌ [bisāṭ] maʿnāsına. Şārih der ki ısahsün نَشَاطٌ galattır; fe-li-hāzā yekūlūne: هُمْ عَلَى فَاثُورٍ وَاحِدٍ كَأَنَّهُمْ يَعْنُونَ عَلَى بِسَاطٍ وَاحِدٍ Ve

فَاثُورٌ [fāṯūr] Göğse denir, sadr maʿnāsına. Ve ağaçtan dizilmiş çanağa ve kavataya denir.

[ف ج ر]

اَلْفَجْرُ [el-fecr] (زَجْرٌ [zecr] vezninde) ضَوْءُ الصَّبَاحِ [ḍavʾu'ṣ-ṣabāḥ] yaʿnī sabāh yerinin rūşenliğine denir ki sevād-ı leylin āhirinde şemsin ufk-ı maşrıkta zāhir olan humretinden ʿibārettir, şafak taʿbīr olunur.

Ve فَجْرٌ [fecr] ikidir: Fecr-i kāzibdir ki şekl-i müstatīl üzere zuhūr eder, ذَنَبُ السِّرْحَانِ [ẕenebu's-sirḥān] dedikleri budur. Ve biri ondan sonra zuhūr eder ki āfāka münteşir olur, o vaktte sāʾime ekl ve şürb harām olur ve ona fecr-i sādık derler. Müʾellifin *Baṣāʾir*'de beyānına göre bu, tesmiye bi'l-masdardır ve bi-maʿnā fāʿildir, geceyi fecr yaʿnī şakk eylediği için tesmiye olundu.

اَلْإِنْفِجَارُ [el-inficār] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Sabāh yeri açılmak maʿnāsınadır ki şafak sökmek taʿbīr olunur; yukālu: إِنْفَجَرَ الصُّبْحُ وَانْفَجَرَ عَنْهُ اللَّيْلُ إِذَا انْكَشَفَ Ve yerden su kaynayıp akmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْفَجَرَ الْمَاءُ إِذَا سَالَ Bunların mefhūmunda şakk muʿteber olmakla yararak akmak maʿnāsına olur, gerek kaynayarak yarmak ve gerek yeri yararak akmak olsun. Ve mecāzen yer yüzünde akmakta dahi istiʿmāl olunur. Ve

إِنْفِجَارٌ [inficār] Her taraftan āfāt ve devāhī zuhūr ve teveccüh eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِنْفَجَرَتِ الدَّوَاهِي عَلَيْهِمْ إِذَا أَتَتْهُمْ مِنْ كُلِّ وَجْهٍ Ve bir adamın mālı kesīr ve ʿatā ve bezli vefīr olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِنْفَجَرَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ ذَا فَجْرٍ

اَلتَّفَجُّرُ [et-tefeccur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznninde) Bu dahi şafak sökmek maʿnāsınadır; yukālu: تَفَجَّرَ الصُّبْحُ بِمَعْنَى إِنْفَجَرَ Ve su yerden kaynayıp akmak maʿnāsınadır; yukālu: تَفَجَّرَ الْمَاءُ إِذَا سَالَ Ve bir adamın ʿatā ve ihsānı mebzūl ve bī-dirīg olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَفَجَّرَ بِالْكَرَمِ إِذَا تَكَرَّمَ وَصَارَ ذَا فَجْرٍ

اَلْإِفْجَارُ [el-ifcār] (hemzenin kesriyle) Fecr vaktine dāhil olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَفْجَرَ الرَّجُلُ إِذَا دَخَلَ فِي الْفَجْرِ Ve bir kimseyi fācir bulmak maʿnāsınadır; yukālu: أَفْجَرَ فُلَانًا إِذَا وَجَدَهُ فَاجِرًا Ve bir adam māl-ı firāvān getirmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَفْجَرَ فُلَانٌ إِذَا جَاءَ بِالْمَالِ الْكَثِيرِ Ve yalan söylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَفْجَرَ الرَّجُلُ إِذَا كَذَبَ Ve zinā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَفْجَرَ فُلَانٌ إِذَا زَنَا Ve kāfir olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَفْجَرَ الرَّجُلُ إِذَا كَفَرَ Ve haktan sapmak ve tarīk-i müstakīmden ʿudūl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَفْجَرَ فُلَانٌ إِذَا مَالَ عَنِ الْحَقِّ Ve yerden pınar kaynatmak maʿnāsınadır; yukālu: أَفْجَرَ الْيَنْبُوعَ إِذَا أَنْبَطَهُ

اَلْمُفْجِرُ [el-mufcir] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Fecr hengāmından tulūʿ-ı şemse kadar üzerinden vakt geçen adama denir; tekūlu: أَنْتَ مُفْجِرٌ أَيْ ذُو الْإِفْجَارِ

اَلْفِجَارُ [el-ficār] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Yollara denir, طُرُقٌ [ṭuruḳ] maʿnāsına. Ve mufāʿaletten masdar olur, irtikāb-ı fücūr eylemek maʿnāsına; yukālu: فَاجَرَهَا فِجَارًا إِذَا ارْتَكَبَ الْفُجُورَ مَعَهَا Ve أَيَّامُ الْفِجَارِ أَرْبَعَةُ أَفْجِرَةٍ فِي الْأَشْهُرِ الْحُرُمِ كَانَتْ بَيْنَ قُرَيْشٍ وَمَنْ مَعَهَا مِنْ كِنَانَةَ وَبَيْنَ

قَيْسِ عَيْلاَنَ وَكَانَتِ الدَّبْرَةُ عَلَى قَيْسٍ فَلَمَّا قَاتَلُوهُمْ قَالُوا فَجَرْنَا، حَضَرَهَا النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلاَمُ وَهُوَ ابْنُ عِشْرِينَ وَفِي الْحَدِيثِ «كُنْتُ أَنْبُلُ عَلَى عُمُومَتِي يَوْمَ الْفِجَارِ وَرَمَيْتُ فِيهِ بِأَسْهُمٍ وَمَا أُحِبُّ أَنِّي لَمْ أَكُنْ فَعَلْتُ»

Kütüb-i siyerin beyānı üzere beyne'l-ʿArab dört defʿa فِجَارٌ [ficār] vākiʿ oldu ki cümlesi eşhür-i hurum içre vākiʿ olmakla güyā ki hetk-i hürmet eylediklerinden nāşī irtikāb-ı fücūr yaʿnī haktan ʿudūl eylediler. Aʿzamı ficār-ı mezkūrdur ki Nebiyy-i ekrem ʿaleyhi's-salātu ve's-selām hazretleri o vaktte yirmi yaşında olup maʿrekeye amcalarıyla berāber hāzır olmuşlar idi; karşıdan atılan okları devşirip amcalarına verirler idi. Ve o maʿrekede bulunduklarından mahzūzlar idi. Ve Ḳays tarafı münhezim olmuştur.

اَلْفَجْرُ [el-fecr] (زَجْرٌ [zecr] vezninde) Su akıtmak maʿnāsınadır; yukālu: فَجَرَ الْمَاءُ فَجْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ فَانْفَجَرَ Asl فَجْرٌ [fecr] bir nesneyi şakk-ı vāsiʿ ile şakk eylemek maʿnāsına mevzūʿdur. Ve

فَجْرٌ [fecr] ve

فُجُورٌ [fucūr] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Meʿāsī ve āsāma dürüşmek maʿnāsınadır ki tarīk-i hakkı şakk eylemiş olur; yukālu: فَجَرَ الرَّجُلُ فَجْرًا وَفُجُورًا إِذَا انْبَعَثَ فِي الْمَعَاصِي Ve zinā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: فَجَرَ الرَّجُلُ إِذَا زَنَا Ve

فُجُورٌ [fucūr] Fısk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: فَجَرَ الرَّجُلُ إِذَا فَسَقَ Ve

فَجْرٌ [fecr] ve

فُجُورٌ [fucūr] Yalan söylemek maʿnāsınadır; yukālu: فَجَرَ فُلاَنٌ إِذَا كَذَبَ Ve bir adamı tekzīb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: فَجَرَهُ إِذَا كَذَّبَهُ Ve ʿisyān ve muhālefet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: فَجَرَهُ إِذَا عَصَاهُ وَخَالَفَهُ Ve hasta sağalmak maʿnāsınadır; yukālu: فَجَرَ مِنْ مَرَضِهِ إِذَا بَرَأَ Ve bir adamın basarı hīre ve zaʿīf olmak maʿnāsınadır; yukālu: فَجَرَ الرَّجُلُ إِذَا كَلَّ بَصَرُهُ Ve bir mādde fāsid ve tebāh olmak maʿnāsınadır; yukālu: فَجَرَ أَمْرُهُمْ إِذَا فَسَدَ Ve

فُجُورٌ [fucūr] Rākib bindiği eyerden bir tarafa kaymak maʿnāsınadır; yukālu: فَجَرَ الرَّاكِبُ إِذَا مَالَ عَنْ سَرْجِهِ Ve haktan ʿudūl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: فَجَرَ عَنِ الْحَقِّ إِذَا عَدَلَ

اَلْفَجُورُ [el-fecūr] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

اَلْفَاجُورُ [el-fācūr] Be-gāyet āsām ve meʿāsīye münhemik ve zinā-kār adamlara denir. Cemʿi فُجُرٌ [fucur]dur zammeteynle.

اَلْفَاجِرُ [el-fācir] Fāsık ve zānīye denir. Cemʿi فُجَّارٌ [fuccār]dır, تَاجِرٌ [tācir] ve تُجَّارٌ [tuccār] gibi ve فَجَرَةٌ [feceret] gelir, طَلَبَةٌ [ṭalebet] gibi. Ve

فَاجِرٌ [fācir] Pek zengin māl-dar adama ıtlāk olunur. Ve cādū ve sāhire denir; yukālu: رَجُلٌ فَاجِرٌ أَيْ مُتَمَوِّلٌ وَكَذَا سَاحِرٌ

اَلتَّفْجِيرُ [et-tefcīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Suyu akıtmak maʿnāsınadır; yukālu: فَجَّرَ الْمَاءَ فَانْفَجَرَ

اَلْمَفْجَرَةُ [el-mefceret] (مَسْخَرَةٌ [mesḫaret] vezninde) Suyun kaynayıp akan yerine denir, havuzdan olsun sāʾir yerde olsun; مُنْفَجِرٌ [munfecir] maʿnāsınadır. Ve şol arza denir ki düz ve mutmaʾin olmakla ondan akıntılar ve dereler münfecir olur.

اَلْفُجْرَةُ [el-fucret] (fā'nın zammıyla) Bu dahi suyun kaynayıp akan yerine denir. Ve

فُجْرَةُ الْوَادِي [fucretu'l-vādī] Derenin vüsʿatlenip yayvanlanan yerine denir ki orasına etrāftan sular gelip münfecir olur.

اَلْفَجَرُ [el-fecer] (fethateynle) ʿAtāʾ ve kerem ve cūd ve ihsāna ıtlāk olunur. Ve çok māla ıtlāk olunur.

فَجَارِ [fecāri] (قَطَامِ [ḳaṭāmi] vezninde) Fücūr ve zinānın ismidir. Ve فَاجِرَةٌ [fāciret] ten maʿdūl olmakla nisvān kısmına يَا فَجَارِ diye sebb ve düşnām ederler, يَا زَانِيَةُ demektir.

ذُو فَجَرٍ [Ẕū Fecer] (fethateynle) Bir mevziʿ adıdır.

اَلْفُجَيْرَةُ [el-Fuceyret] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) Bir mevziʿdir.

فَجْرَةُ [fecret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Kizb maʿnāsına ismdir; yukālu: رَكِبَ فُلَانٌ فَجْرَةً مَمْنُوعَةً مِنَ الصِّرْفِ إِذَا كَذَبَ

اَلْمُتَفَجِّرُ [el-Mutefeccir] (مُتَحَجِّرٌ [muteḥaccir] vezninde) Ḥāriṯ b. Vaʿle'nin feresi ismidir.

اَلْإِفْتِجَارُ [el-ifticār] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir āher kimseden işitip yāhūd öğrenmeyerek kendi karīhasından bir kelām ihtirāʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِفْتَجَرَ فِي الْكَلَامِ إِذَا اخْتَرَقَهُ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَسْمَعَهُ مِنْ أَحَدٍ وَيَتَعَلَّمَهُ

[ف ح ر]

اَلْإِفْتِحَارُ [el-iftiḥār] (ḥā-yı mühmele ile إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Gayrın mütābaʿat eylemeyeceği vechile bir adam tilkā-i nefsinden bir kelām yāhūd bir reʾy peydā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِفْتَحَرَ فُلَانٌ الْكَلَامَ وَالرَّأْيَ إِذَا أَتَى بِهِ مِنْ قَصْدِ نَفْسِهِ وَلَمْ يُتَابِعْهُ عَلَيْهِ أَحَدٌ

[ف خ ر]

اَلْفَخْرُ [el-faḫr] (fā'nın fethi ve ḫā-yı muʿcemenin sükūnuyla ve harf-i halk sebebiyle fethateynle) ve

اَلْفَخَارُ [el-feḫār] ve

اَلْفَخَارَةُ [el-feḫāret] (fā'ların fethiyle) ve

اَلْفِخِّيرَى [el-fiḫḫīrā] (خِلِّيفَى [ḫillīfā] vezninde) ve

اَلْفِخِّيرَاءُ [el-fiḫḫīrāʾ] (medd ile) Bir adam muttasıf olduğu hısāl ve fezāʾil ile nāzendelik edip övünmek maʿnāsınadır; yukālu: فَخَرَ الرَّجُلُ فَخْرًا وَفَخَارًا وَفَخَارَةً وَفِخِّيرَى وَفِخِّيرَاءَ مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا تَمَدَّحَ بِالْخِصَالِ Ve bir kimseyi fahr cihetiyle bir āher kimse üzere tafdīl ve tercīh eylemek maʿnāsınadır; yukālu: فَخَرَهُ عَلَيْهِ إِذَا فَضَّلَهُ عَلَيْهِ بِالْفَخْرِ

اَلْإِفْتِخَارُ [el-iftiḫār] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi fahr ve mübāhāt eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِفْتَخَرَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى فَخَرَ

اَلْفَاخِرُ [el-fāḫir] Fahr ve mübāhāt edici adama denir. Ve ceyyid ve nefīs ve bihter şeyʾe ıtlāk olunur, gūyā ki lisān-ı hālle nefāseti cihetinden fahr eder; yukālu: شَيْءٌ فَاخِرٌ أَيْ جَيِّدٌ Ve iri olup çekirdeği olmayan hurmā koruğuna ıtlāk olunur; yukālu: بُسْرٌ فَاخِرٌ إِذَا صَارَ يَعْظُمُ وَلاَ نَوَى لَهُ

اَلْفَخُورُ [el-faḫūr] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Mübālagadır, fahr ve mübāhāt eylemeğe mecbūl adama denir. Ve şol nākaya vasf olur ki memeleri büyük ve sütü az ola; yukālu: نَاقَةٌ فَخُورٌ إِذَا كَانَتْ عَظِيمَةَ الضَّرْعِ قَلِيلَةَ الدَّرِّ Ve yumru olup delikleri dar ve sütü azca olan memeye denir; yukālu: ضَرْعٌ فَخُورٌ أَيِ الْغَلِيظُ الضَّيِّقُ الْأَحَالِيلِ الْقَلِيلُ اللَّبَنِ Ve şol hurmā ağacına sıfat olur ki özdeği iri ve dalları budakları kalın ola; yukālu: نَخْلَةٌ فَخُورٌ أَيِ الْعَظِيمَةُ الْجِذْعِ الْغَلِيظَةُ السَّعَفِ Ve hāyesi büyük ve uzun olan ata ıtlāk olunur; yukālu: فَرَسٌ فَخُورٌ أَيِ الْعَظِيمُ الْجُرْذَانِ الطَّوِيلُهُ

اَلتَّفَاخُرُ [et-tefāḫur] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Niçe kimseler birbiriyle fahr edişmek maʿnāsınadır; yukālu: تَفَاخَرَ الْقَوْمُ إِذَا فَخَرَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ

اَلْمُفَاخَرَةُ [el-mufāḫaret] (مُقَاتَلَةٌ [muḳātelet]

vezninde)

اَلْفِخَارُ [el-fiḫār] (قِتَالٌ [ḳitāl] vezninde) Bir adama fahr ile mübāhase ve kerem ve cūd ve ʿilm ve haseb makūlesi fezāʾil ve mezāyāyı taʿdād ederek mücādele eylemek maʿnāsınadır; yukālu: فَاخَرَهُ مُفَاخَرَةً وَفِخَارًا إِذَا عَارَضَهُ بِالْفَخْرِ Ve bāb-ı mugālebede istiʿmāl olunur; yukālu: فَاخَرَهُ فَفَخَرَهُ إِذَا غَلَبَهُ وَكَانَ أَفْخَرَ مِنْهُ

اَلْإِفْخَارُ [el-ifḫār] (hemzenin kesriyle) Bir adamı fahr ve şeref cihetiyle sāʾir bir adam üzere tercīh ve tafdīl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَفْخَرَهُ عَلَيْهِ إِذَا فَضَّلَهُ عَلَيْهِ فِي الْفَخْرِ

اَلْفَخِيرُ [el-feḫīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bir adama fahr eden kimseye denir; tekūlu: هُوَ فَخِيرُكَ أَيْ مُفَاخِرُكَ Yekdīğere فَخِيرٌ [faḫīr] dir. Ve fahr cihetinde āherin maglūbu olan adama denir; yukālu: هُوَ فَخِيرُهُ أَيْ مَغْلُوبُهُ فِي الْفَخْرِ

اَلْمَفْخَرَةُ [el-mefḫaret - el-mefḫuret] (mīm'in fethi ve ḫā'nın fethi ve zammıyla) Mā-bihi'l-fahr olan şeyʾe denir; yukālu: مَا مَفْخَرَتُهُ حَتَّى يَفْخَرَ أَيْ مَا فُخِرَ بِهِ

اَلْإِسْتِفْخَارُ [el-istifḫār] Fāhir ve nefīs olarak nesne iştirā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَفْخَرَ الشَّيْءَ إِذَا اشْتَرَاهُ فَاخِرًا

اَلْفَيْخَرُ [el-feyḫar] (صَيْقَلٌ [ṣayḳal] vezninde) Bu dahi hāyesi büyük ve uzun ata denir. Cemʿi فَيَاخِرُ [feyāḫir] gelir.

اَلْفَخَّارَةُ [el-faḫḫāret] (جَبَّانَةٌ [cebbānet] vezninde) Topraktan yapılmış büyük destīye denir, جَرَّةٌ [cerret] maʿnāsına; cemʿ-i cinsi فَخَّارٌ [faḫḫār]dır. ʿAlā-kavlin saksıya denir, خَزَفٌ [ḫazef] maʿnāsına. Bunlar nakr olundukta gūyā ki tefāhur eden şahs gibi seslendikleri mülāhazasına mebnīdir; yukālu: جَاءَ وَفِي يَدِهِ فَخَّارَةٌ أَيْ جَرَّةٌ أَوْ هُوَ الْخَزَفُ

اَلْفَخَرُ [el-feḫar] (fethateynle) Bir nesneden ʿār ve istinkāf eylemek maʿnāsınadır; yukālu: فَخِرَ الرَّجُلُ مِنْهُ فَخَرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَنِفَ

اَلْفَاحُورُ [el-fāḫūr] رَيْحَانُ الشُّيُوخِ [reyḥānu'ş-şuyūḫ] ismidir ki koca yarpuzu dedikleri nebāttır.

[ف د ر]

اَلْفَدْرُ [el-fedr] (غَدْرٌ [ġadr] vezninde) ve

اَلْفُدُورُ [el-fudūr] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Aygır at ve buğur deve kısmı dişiye çok varmaktan süst olup yorşumakla ibā eder olmak maʿnāsınadır; yukālu: فَدَرَ الْفَحْلُ فُدُورًا وَعَدَلَ الثَّانِي مِنَ الْبَابِ إِذَا فَتَرَ عَنِ الضِّرَابِ Ve pişmiş et soğumak maʿnāsınadır; yukālu: فَدَرَ اللَّحْمُ إِذَا بَرَدَ وَهُوَ طَبِيخٌ

اَلْفَادِرُ [el-fādir] Maʿnā-yı evvelden ism-i fāʿildir; yukālu: فَحْلٌ فَادِرٌ أَيْ فَاتِرٌ عَنِ الضِّرَابِ Cemʿi فُدْرٌ [fudr] gelir fā'nın zammıyla. Ve

فَادِرٌ [fādir] ve

فَدَرٌ [feder] (fethateynle) Sarp ve yüksek dağlarda īvā eden dağ keçisine denir; kezālik karaca, ʿalā kavlin genç olup vücūdu tām olan dağ keçisine denir. Cemʿi فَوَادِرُ [fevādir] gelir ve فُدُرٌ [fudur] gelir zammeteynle ve فُدُورٌ [fudūr] gelir, جَالِسٌ [cālis] ve جُلُوسٌ [culūs] gibi ve مَفْدَرَةٌ [mefderet] gelir, مَشْيَخَةٌ [meşyeḫat] gibi. Ve

فَادِرٌ [fādir] Dāʾimā sürüden başkaca gezip duran nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ فَادِرٌ إِذَا كَانَتْ تَنْفَرِدُ وَحْدَهَا عَنِ الْإِبِلِ

اَلتَّفْدِيرُ [et-tefdīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi aygır dişiye çok varmaktan yorşuyup kalmak maʿnāsınadır; yukālu: فَدَّرَ الْفَحْلُ بِمَعْنَى فَدَرَ Ve bir nesneyi küçük büyük bölük bölük bölmek maʿnāsınadır; yukālu: حِجَارَةٌ تُفَدَّرُ تَفْدِيرًا أَيْ تُكَسَّرُ صِغَارًا وَكِبَارًا

اَلْإِفْدَارُ [el-ifdār] (hemzenin kesriyle) تَفْدِيرٌ

[tefdīr] ile maʿnā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: أَفْدَرَ الْفَحْلُ بِمَعْنَى فَدَّرَ

اَلْمُفْدِرُ [el-mufdir] (مُحْسِنٌ [muḥsin] veznin-de) ve

اَلْمَفْدَرَةُ [el-mefderet] (mīm'in ve dāl'in fethiyle) Adamı cimāʿdan katʿ eden şeyʾe denir, afyon gibi; yukālu: طَعَامٌ مُفْدِرٌ وَمَفْدَرَةٌ إِذَا كَانَ يَقْطَعُ عَنِ الْجِمَاعِ Ve

مَفْدَرَةٌ [mefderet] İsm-i mekān olur, dağ keçisi kesīr olan yere denir; yukālu: مَكَانٌ مَفْدَرَةٌ أَيْ كَثِيرُ الْفَادِرِ

اَلْفَدُورُ [el-fedūr] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Bu dahi sarp dağlarda īvā eden dağ keçi-sine denir.

اَلْفَادِرَةُ [el-fādiret] Dağ tepelerinde olan büyük yalçın kayaya denir ki dağın māddesinden olmayıp başkaca ola.

اَلْفِدْرَةُ [el-fidret] (فِدْيَةٌ [fidyet] vezninde) Bir nesnenin pāre ve kıtʿasına denir; yukālu: فِدْرَةُ اللَّحْمِ وَفِدْرَةُ اللَّيْلِ وَالْجَبَلِ مَثَلاً أَيْ قِطْعَتُهُ

اَلْفِنْدِيرَةُ [el-findīret] ve

اَلْفِنْدِيرُ [el-findīr] (fā'ların kesriyle) فِدْرَةٌ [fidret]ten dūn olan kıtʿaya denir. Bu-rada ziyāde-i mebānī mā-dūn tarafına masrūftur.

اَلْفِدِرُ [el-fedir] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Bön ve ahmak adama denir. Ve tīz kırılır olan ağaç ve kereste makūlesine denir; yukālu: عُودٌ فَدِرٌ أَيْ سَرِيعُ الْإِنْكِسَارِ

اَلْفُدُرُّ [el-fudurr] (عُتُلٌّ [ʿutull] vezninde) Gü-müşe denir, فِضَّةٌ [fiḍḍat] gibi. Ve etli cānlı, ʿalā-kavlin bülūga mütekārib oğlana denir.

اَلْفُدَرَةُ [el-fuderet] (fā'nın zammıyla هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Dāʾimā yalnızca ge-zer olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ فُدَرَةٌ إِذَا كَانَ يَذْهَبُ وَحْدَهُ

[ف ر ب ر]

فِرَبْرُ [Firebr] (سِبَحْلٌ [sibeḥl] vezninde) Buḫārā eyāletinde bir kasaba adıdır.

Mütercim der ki İmām Buḫārī rāvīsi Ebū ʿAbdullāh Muḥammed b. Yūsuf b. Maṭar b. Ṣāliḥ b. Bişr el-Firebrī oradandır; hāliyen tarīkından aʿlā sened yoktur. Bi-hamdihi taʿālā mütercim-i hakīr, Ḥicāz se-ferinde nāʾil olmuştur, tarīk-i merkūmdan İmām Buḫārī ile beynimizde on nefer şuyūh-ı ʿizām vardır, ʿaleyhimü'r-rahme.

[ف ر ر]

اَلْفَرُّ [el-ferr] (fā'nın fethi ve rā'nın teşdīdiyle) ve

اَلْفِرَارُ [el-firār] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

اَلْمَفَرُّ [el-meferr] (mīm'in ve fā'nın fethiy-le) ve

اَلْمَفِرُّ [el-mefirr] (fā'nın kesriyle) Kaçmak maʿnāsınadır; yukālu: فَرَّ الرَّجُلُ فَرًّا وَفِرَارًا وَمَفَرًّا وَمَفِرًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا رَاغَ وَهَرَبَ Ve

فَرٌّ [ferr] ve

فِرَارٌ [firār] (fā'nın harekāt-ı selāsıyla) Dābbe kısmının kaç yaşında olduğunu bilmek için ağzını açıp dişlerine bakmak maʿnāsınadır ki arpalık taʿbīr olunan dişi duruyor ise genç olup ve illā koca olur; yukālu: فَرَّ الدَّابَّةَ فَرًّا وَفِرَارًا مُثَلَّثَةُ الْفَاءِ إِذَا كَشَفَ عَنْ أَسْنَانِهَا لِيَنْظُرَ مَا سِنُّهَا Müʾellifin *Baṣāʾir*'de beyānına göre asl bu mādde keşf maʿnāsına mevzūʿdur. Meselā فِرَارٌ عَنِ الْحَرْبِ nefsini ʿas-kerden keşf eylemekten ʿibārettir. Ve sāʾir maʿānī birer münāsebetle müteferraʿdır. Ve minhu'l-meselu: «إِنَّ الْجَوَادَ عَيْنُهُ فِرَارُهُ مُثَلَّثَةُ الْفَاءِ Yaʿnī "Cins atın nümāyiş-i endāmında ʿalāmāt-ı cevdet zāhir olmakla ihtibāra hācet yoktur." Bir nesnenin zāhiri bātınına delālet edip ahvālini bahs ve teftīş ve tec-

ribeye muhtāc değildir diyecek mevkiʿde īrād olunur. Ve tekūlu'l-ʿArab: فُرَّ الْأَمْرُ جَذَعًا إِذَا رَجَعَ عَوْدًا لِبَدْئِهِ Yaʿnī "Evvelki kertesine dönüp geldi." Burada فُرَّ mechūl bünyesiyledir. Ve جَذَعٌ [ceẕaʿ] fethateynle tāze ve hādis demektir. Ve

فَرٌّ [ferr] Bir nesneden bahs ve tenḳīr eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: فَرَّ عَنِ الْأَمْرِ إِذَا بَحَثَ عَنْهُ

اَلْمَفِرُّ [el-mefirr] (mīm'in fethi ve fā'nın kesriyle) Masdardır ki zikr olundu. Ve ism-i mekān olur; yukālu: أَيْنَ الْمَفِرُّ أَيْ مَوْضِعُ الْفِرَارُ Kāle'ş-şārih kavluhu taʿālā:﴿أَيْنَ الْمَفَرُّ﴾ أَيِ الْفِرَارُ وَقُرِئَ بِالْكَسْرِ وَهُوَ الْمَكَانُ

اَلْفَرُورُ [el-ferūr] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

اَلْفَرُورَةُ [el-ferūret] (hā'yla) ve

اَلْفُرَرَةُ [el-fureret] (fā'nın zammıyla هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) ve

اَلْفَرَّارُ [el-ferrār] (كَرَّارٌ [kerrār] vezninde) ve

اَلْفَرُّ [el-ferr] (صَحْبٌ [ṣaḥb] vezninde) sıfatlardır.

اَلْإِفْرَارُ [el-ifrār] (hemzenin kesriyle) Kaçırmak maʿnāsınadır; tekūlu: أَفْرَزْتُهُ إِذَا جَعَلْتَهُ فَارًّا Ve at ve deve makūlesinin kulun dişleri düşüp yerine gayrı diş bitmek maʿnāsınadır; yukālu: أَفَرَّتِ الْخَيْلُ وَالْإِبِلُ لِلْإِثْنَاءِ إِذَا سَقَطَتْ رَوَاضِعُهَا وَطَلَعَ غَيْرُهَا Ve إِثْنَاء [iṯnāʾ] ön dişleri bırakmağa denir. Ve

إِفْرَارٌ [ifrār] Bir adama firār edecek iş işlemekle onu firāra bāʿis olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَفَرَّ فُلَانًا إِذَا فَعَلَ بِهِ مَا يَفِرُّ عَنْهُ Ve kılıçla birinin başına vurup ayırmak maʿnāsınadır; yukālu: أَفَرَّ رَأْسَهُ بِالسَّيْفِ إِذَا أَفْرَاهُ أَيْ شَقَّهُ Müʾellif bunu tekrār eylemiştir.

اَلْفَرَّاءُ [el-ferrāʾ] غَرَّاءُ [ġarrāʾ] vezninde ve mürādifidir ki dişleri inci gibi pür-āb u tāb olan hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ فَرَّاءُ أَيْ غَرَّاءُ

اَلْإِفْتِرَارُ [el-iftirār] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Nāzükāne gülmek maʿnāsınadır; nāzende dil-berlerin tebessümleri ve şeker handeleri gibi; keşf maʿnāsından meʾhūz olmakla dişler zāhir olmak vechiyle nāzükāne sırıtmak olur; yukālu: إِفْتَرَّ الْمَحْبُوبُ إِذَا ضَحِكَ ضَحِكًا حَسَنًا Ve tābende nesne yaldıramak maʿnāsınadır; yukālu: إِفْتَرَّ الْبَرْقُ إِذَا تَلَأْلَأَ Ve burna nesne çekmek maʿnāsınadır; yukālu: إِفْتَرَّ الشَّيْءَ إِذَا اسْتَنْشَقَهُ

اَلْفَرِيرُ [el-ferīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلْفُرَارُ [el-furār] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) ve

اَلْفَرُورُ [el-ferūr] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

اَلْفُرْفُورُ [el-furfūr] (زُنْبُورٌ [zunbūr] vezninde) ve

اَلْفُرْفُرُ [el-furfur] (هُدْهُدٌ [hudhud] vezninde) ve

اَلْفُرَافِرُ [el-furāfir] (عُلَابِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Koyun ve keçi ve yaban sığırı kısmının yavrularına, ʿalā-kavlin hemān oğlaklara, kuzulara denir. فَرِيرٌ [ferīr]in cemʿi فُرَارٌ [furār] gelir fā'nın zammıyla, nüdūr üzere. Ve minhu'l-meselu: «نَزْوُ الْفُرَارِ اِسْتَجْهَلَ الْفُرَارَا» Yaʿnī "Bakara-i vahşiyye yavruları resīde olup dişleri üzere sıçramağa başladıkta nā-resīde onlar dahi onlar görüp taklīd ile sıçramağa başlarlar." إِسْتِجْهَالٌ [istichāl] haml ʿale'l-hiffet maʿnāsınadır. Mesel-i mezbūr sohbet ve ülfetinden ictināb olunacak bed-kār kimse hakkında darb olunur, yaʿnī o makūleye mukārin olunca lā-mahāle efʿāline mütābaʿat olunmakla bu dahi bed-kār olur. Ve

فَرِيرٌ [ferīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Ağza ıtlāk olunur, فَمٌ [fem] maʿnāsına. Ve at kısmının ağzında arpalık taʿbīr olunan dişine ıtlāk olunur ki yaşları ondan yoklanıp idrāk

olunur. Ve

فَرِيرٌ [Ferīr] Esāmīdendir: Benū Seleme'den Ḳays nām kimsenin pederi ismidir.

فُرَيْرٌ [Fureyr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) İbn ʿUneyn b. Selāmān ismidir.

اَلْفُرْفُرُ [el-furfur] (هُدْهُدٌ [hudhud] vezninde) ve

اَلْفِرْفِرُ [el-firfir] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) ve

اَلْفُرْفُورُ [el-furfūr] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) Bir kuş ismidir. Şārihin beyānına göre bu kuş Mısır diyārında olur, ördekten küçüktür. Ve

فُرْفُرٌ [furfur] (هُدْهُدٌ [hudhud] vezninde) Serçe kuşuna denir. Ve kırn ve hemtāsını pāre pāre eden yavuz arslana denir. Ve

فُرْفُورٌ [furfūr] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) Sütten kesilip otlamağa başlamış kuzuya denir. Şārihu'l-Cumel إِذَا أَكَلَ وَاجْتَرَّ nüshalarını tahtiʾe eylemiştir, ke-mā se-yuzkeru fi'l-ferāfir. Ve bedevīlerin keçi boynuzundan düzdükleri sevīka denir. Ve nev-civān oğlana denir. Ve tavlı erkek deveye denir. Ve serçe kuşuna denir.

اَلْفُرَّةُ [el-furret] (fā'nın zammıyla) ve

اَلْأُفُرَّةُ [el-ufurret] (zammeteynle ve baʿzen hemze meftūh olur) Harāret-i havānın evvel hengāmına denir ki şiddeti zamānıdır; yukālu: جَاءَ فِي فُرَّةِ الْحَرِّ وَأُفُرَّتِهِ أَيْ فِي شِدَّتِهِ وَأَوَّلِهِ Ve karışıklık ve şiddet ve mihnet ve maʿnāsınadır; yukālu: وَقَعَ الْقَوْمُ فِي فُرَّةٍ وَأُفُرَّةٍ أَيْ فِي اخْتِلَاطٍ وَشِدَّةٍ

اَلْفُرُّ [el-furr] (fā'nın zammıyla) ve

اَلْفُرَّةُ [el-furret] (غُرَّةٌ [ġurret] vezninde) Bir kavm ve cemāʿatin güzīde ve ser-gerde ve hānedānına ıtlāk olunur ki nās onun sāye-i feyz ü bereketinde zevk ve safā ve meserretle hemīşe hande-nāk olalar; yukālu: هُوَ فُرُّ الْقَوْمِ وَفُرَّتُهُمْ أَيْ مِنْ خِيَارِهِمْ وَوَجْهِهِمُ الَّذِي يَفْتَرُّونَ عَنْهُ

اَلْفَرْفَرَةُ [el-ferferet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Bir kimseye haykırmak maʿnāsınadır; yukālu: فَرْفَرَهُ إِذَا صَاحَ بِهِ Ve sözü çoğaltıp halt-ı kelām eylemek maʿnāsınadır; yukālu: فَرْفَرَ فِي كَلَامِهِ إِذَا خَلَطَ Ve bir nesneyi kırmak maʿnāsınadır; yukālu: فَرْفَرَهُ إِذَا كَسَرَهُ Ve kesmek maʿnāsınadır; yukālu: فَرْفَرَهُ إِذَا قَطَعَهُ Ve çalkayıp ırgalamak maʿnāsınadır; yukālu: فَرْفَرَهُ إِذَا حَرَّكَهُ Ve silkip sarsmak maʿnāsınadır; yukālu: فَرْفَرَهُ إِذَا نَفَضَهُ Ve bir adamın ʿırz ve nāmūsuna halel verecek iʿtirāzātla dillemek maʿnāsınadır; yukālu: فَرْفَرَ فُلَانًا إِذَا نَالَ مِنْ عِرْضِهِ Ve bir nesneyi pāre pāre eylemek maʿnāsınadır; yukālu: فَرْفَرَ الذِّئْبُ الشَّاةَ إِذَا مَزَّقَهَا Ve hayvān kısmı vücūdunu silkmek maʿnāsınadır ki silkinmek taʿbīr olunur; yukālu: فَرْفَرَ الْبَعِيرُ إِذَا نَفَضَ جَسَدَهُ Ve adımları sık sık atarak tīz tīz gitmek maʿnāsınadır; yukālu: فَرْفَرَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ وَقَارَبَ الْخَطْوَ Ve hafīflik ve sebük-serlik eylemek maʿnāsınadır ki vakār ve temkīn mukābilidir; yukālu: فَرْفَرَ الرَّجُلُ إِذَا طَاشَ وَخَفَّ Ve at kısmı başından başlığı sıyırmak için gemin damağını dişlerine çalarak başını peyderpey silkmek maʿnāsınadır; yukālu: فَرْفَرَ الْفَرَسُ إِذَا ضَرَبَ بِفَأْسِ لِجَامِهِ أَسْنَانَهُ وَحَرَّكَ رَأْسَهُ Ve فَرْفَارٌ [ferfār] dedikleri merkeb-i nisvān düzmek maʿnāsınadır; yukālu: فَرْفَرَ الرَّجُلُ إِذَا عَمِلَ الْفَرْفَارَ Ve şecer-i ferfār ile āteş yakmak maʿnāsınadır; yukālu: فَرْفَرَ الرَّجُلُ إِذَا أَوْقَدَ بِشَجَرِ الْفَرْفَارِ Ve bir nesneyi yarıp açmak maʿnāsınadır; yukālu: فَرْفَرَ الزِّقَاقَ وَغَيْرَهَا إِذَا خَرَقَهَا

اَلْفَرْفَارُ [el-ferfār] (fā'nın fethiyle) Hafīf ve sebük-meşreb adama denir ki şelfe ve yelkovan taʿbīr olunur. Ve çok sözlü yanşak adama denir, مِكْثَارٌ [miksār] maʿnāsına;

müʾenneslerinde فَرْفَارَةٌ [ferfāret] denir. Ve her şeyʾi kesr ve şikest eder olan adama denir. Ve bir cins şecer adıdır ki ondan kavata dizilir. Ve nisvāna mahsūs hevdec gibi bir merkeb adıdır. Ve akrān ve emsālini pāre pāre eder olan arslana denir; bunda fā'nın kesriyle de cāʾizdir.

اَلْفُرَافِرُ [el-furāfir] (عُلاَبِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Bu dahi her şeyʾi kesr ve hedm eden yavuz adama denir. Ve keçi boynuzu semerinden yaptıkları kavuta denir. Ve nev-civān oğlana denir. Ve

فُرَافِرٌ [Furāfir] ʿĀmir b. Ḳays el-Eşcaʿī nām kimsenin feresi ismidir. Ve ʿĀmir b. Yezīd el-Kinānī'nin kılıcı adıdır. Ve nādān ve bī-magz adama denir; yukālu: رَجُلٌ فُرَافِرٌ أَيْ أَخْرَقُ Ve şol ata denir ki başlığını sıyırmak için geminin damağını dişlerine çalıp dāʾimā başını silker ola. Ve akrānını pāreler olan yavuz arslana denir. Ve sütten kesilip otlamağa başlamış kuzuya denir. Şārih burada وَالْجَمَلُ إِذَا أَكَلَ وَاسْتَجَرَّ nüshalarını tahtiʾe ve اَلْحَمَلُ إِذَا أَكَلَ وَاسْتَجْفَرَ ʿibāretiyle olmağı tasvīb eylemiştir.

اَلْفِرْفِيرُ [el-firfīr] (fā'nın kesriyle) Elvāndan bir türlü renk adıdır.

اَلْفُرَافِرَةُ [el-furāfiret] (عُلاَبِطَةٌ [ʿulābiṭat] vezninde) Bu dahi hemtāsını pāreler olan yavuz arslana denir.

فِرِّينُ [Firrīn] (غِسْلِينٌ [ġislīn] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

اَلْأَيَّامُ الْمُفِرَّاتُ [el-eyyāmu'l-mufirrāt] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Ahbār ve havādis izhār eden günlere ıtlāk olunur.

اَلتَّفَارُّ [et-tefārr] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Kaçışmak maʿnāsınadır; yukālu: تَفَارَّ الْقَوْمُ إِذَا تَهَارَبُوا

اَلْمِفَرُّ [el-miferr] (mīm'in kesriyle) Şol ata denir ki üstüne binip firār eylemeğe sālih ve revā ola, ʿalā-kavlin firārı hoş ve matbūʿ ola; yukālu: فَرَسٌ مِفَرٌّ إِذَا كَانَ يَصْلُحُ لِلْفِرَارِ عَلَيْهِ أَوْ جَيِّدَ الْفِرَارِ وَقُرِئَ قَوْلُهُ تَعَالَى ﴿أَيْنَ الْمَفَرُّ﴾ بِكَسْرِ الْمِيمِ عَبَرَ عَنِ الْمَوْضِعِ بِلَفْظِ الْآلَةِ

فُرْفُرٌ [Furfur] (هُدْهُدٌ [hudhud] vezninde) Esāmīdendir: ʿAmr b. Furfur el-Cuẕāmī, Benū Vāʾil seyyididir.

اَلْفُرَّى [el-furrā] (عُزَّى [ʿuzzā] vezninde) Bozgun ʿaskere denir; yukālu: كَتِيبَةٌ فُرَّى أَيْ مُنْهَزِمَةٌ

اَلتَّفَرُّرُ [et-teferrur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Gülmek maʿnāsınadır; yukālu: تَفَرَّرَ الرَّجُلُ إِذَا ضَحِكَ

[ف ر س ك ر]

فَارِسْكُورُ [Fāriskūr] Mışır diyārında bir karye-i kebīre ismidir.

[ف ز ر]

اَلْفَزْرُ [el-fezr] (جَزْرٌ [cezr] vezninde) Yarmak maʿnāsınadır; yukālu: فَزَرَ الثَّوْبَ فَزْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا شَقَّهُ Ve bir adamın arkasına değnekle vurmak maʿnāsınadır; yukālu: فَزَرَ فُلاَنًا بِالْعَصَا إِذَا ضَرَبَهُ عَلَى ظَهْرِهِ Ve bir adamın arkasında yāhūd göğsünde kamburluk zuhūr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: فَزَرَ فُلاَنٌ إِذَا خَرَجَ عَلَى ظَهْرِهِ أَوْ صَدْرِهِ فُزْرَةٌ أَيْ عُجْرَةٌ عَظِيمَةٌ فَأَحْدَبَ

اَلتَّفَزُّرُ [et-tefezzur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) ve

اَلْإِنْفِزَارُ [el-infizār] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Yarılmak maʿnāsınadır; yukālu: فَزَرَ الثَّوْبَ فَتَفَزَّرَ وَانْفَزَرَ أَيِ انْشَقَّ

اَلْفُزْرَةُ [el-fuzret] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Arkada yāhūd göğüste zuhūr eden büyük yumruya denir. Ve tarīk-i vāsiʿa denir; yukālu: أَخَذَ بِالْفُزْرَةِ أَيِ الطَّرِيقِ الْوَاسِعِ

اَلْأَفْزَرُ [el-efzer] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) ve اَلْمَفْزُورُ [el-mefzūr] Arkasında yāhūd göğsünde yumru çıkmakla kambur olan kişiye denir.

اَلْفِزَرُ [el-fizer] (عِنَبٌ [ʿineb] vezninde) Yarıklara ve çatlaklara denir, شُقُوقٌ [şuḳūḳ] maʿnāsına.

اَلْفَزْرَاءُ [el-fezrāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Etine dolu, ʿalā-kavlin bülūga tekārüb etmiş olan kıza denir; yukālu: جَارِيَةٌ فَزْرَاءُ إِذَا كَانَتْ مُمْتَلِئَةً لَحْمًا وَشَحْمًا أَوْ قَارَبَتِ الْإِدْرَاكَ

اَلْفِزْرُ [el-fizr] (fā'nın kesriyle) İki ve ikiden ziyādece keçiye denir. Bu münāsebetle Saʿd b. Zeydu Menāt mülakkab oldu, zīrā mevsim-i hacca bir sene bir sürü keçi ile varıp yağma ettirdikte: مَنْ أَخَذَ مِنْهَا وَاحِدَةً فَهِيَ لَهُ وَلاَ يُؤْخَذُ مِنْهَا فِزْرٌ Yaʿnī "Bir keçi alan kimseye safā-yı hātır ile helāl olsun; iki ve ikiden ziyāde alınmasın" demekle فِزْرٌ [fizr] ile mülakkab oldu. Ve bu mülābese ile: «لاَ آتِيكَ مِعْزَى الْفِزْرِ» kelāmı mesel oldu ki "Fizr'in yağma-kerde olan keçileri mücteminʿ olunca kadar sana gelmem" demektir. Onların cemʿi mümkin olmamakla gelmemeği teʾyīd mevkiʿinde darb olunur. Ve

فِزْرٌ [fizr] Asl ve bünyād maʿnāsınadır. Ve insānın kasıklarının nihāyetine karīb yerde çıban bezi gibi çıkan yumruca beze denir ki kasık taşı taʿbīr olunur. Ve on ʿaded koyundan kırka yāhūd üçten ona varınca koyuna denir. Ve oğlağa denir. Ve Fezr b. el-Beyr, ʿArabdan bir kimsedir; kızının ismi Fizre ve vālidesinin ismi Fezāre'dir, سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde. Ve

فَزَارَةٌ [fezāret] Dişi kaplana denir. Ve Ġaṭafān'dan bir kabīle pederinin ismidir.

اَلْفَازِرُ [el-fāzir] Bir nevʿ karıncaya denir ki renki kızılsı karamtık olur. Ve vāsiʿ yola denir.

اَلْفَازِرَةُ [el-fāziret] (hā'yla) Yere muttasıl kumlukta olan yola denir ki yumuşak ve hilkaten uzun uzadı ola.

اَلْإِفْزَارُ [el-ifzār] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi ufatmak maʿnāsınadır; yukālu: أَفْزَرَ الْجُلَّةَ إِذَا فَتَّتَهَا

فَزْرٌ [Fezr] (نَزْرٌ [nezr] vezninde) Esāmīdendir: Fezr b. Evs b. el-Fezr, mukriʾ-i Mıṣrī'dir. Ve Ḫālid b. Fezr tābiʿīndendir.

بَنُو الْأَفْزَرِ [Benu'l-Efzer] Bir batndır.

فُزَيْرٌ [Fuzeyr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir adamın ʿalemidir.

[ف س ر]

اَلْفَسْرُ [el-fesr] (كَسْرٌ [kesr] vezninde) Örtülü nesneyi keşf ve ʿayān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: فَسَرَ الشَّيْءَ فَسْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا أَبَانَهُ وَكَشَفَهُ عَنْ غِطَائِهِ Ve tabīb ʿillete istidlāl için hastanın karūrede bevline bakmak maʿnāsına istiʿmāl olunur; yukālu: فَسَرَ الطَّبِيبُ إِذَا نَظَرَ فِي بَوْلِ الْمَرِيضِ

اَلتَّفْسِرَةُ [et-tefsiret] (تَكْمِلَةٌ [tekmilet] veznindedir) Bu dahi tabīb marīzin bevline bakmak maʿnāsına masdardır. ʿAlā-kavlin ismdir, hastanın tabīb nazar edecek bevline ıtlāk olunur. Yāhūd bu kelime müvellededir. Kāle fi'l-*Esās* نَظَرَ الطَّبِيبُ فِي تَفْسِرَةِ الْمَرِيضِ وَهُوَ مَاؤُهُ الْمُسْتَدَلُّ بِهِ عَلَى عِلَّتِهِ

اَلتَّفْسِيرُ [et-tefsīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) فَسْرٌ [fesr] gibi pūşīde ve mestūr nesneyi rūşen ve ʿayān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: فَسَّرَهُ إِذَا كَشَفَهُ وَأَبَانَهُ Ve müfessirīn ʿörfünde تَفْسِيرٌ [tefsīr] İmām Ṣaʿleb kavli üzere teʾvīl ile mürādiftir. Ve ʿinde'l-gayr تَفْسِيرٌ [tefsīr] lafz-ı müşkilden maʿnā-yı murādı keşf ve

beyān; ve تَأْوِيلٌ [teʾvīl] iki muhtemel olan maʿnânın birini zâhir-i kelâma mutâbık olan maʿnâya redd eylemekten ʿibârettir.

فُسَارَانُ [Fusārān] (fā'nın zammıyla) Işfahān kazâsında bir karye adıdır.

[ف ش ر]

اَلْفَاشِرِيُّ [el-fāşiriyy] (حَاشِرِيٌّ [ḥāşiriyy] vezninde) Bir nevʿ devā ismidir ki yılan ve sāʾir haşerât ısırdığı yere nâfiʿdir. Kütüb-i tıbbiyyede yā'nın kasrıyla Süryânî olmak üzere mersûm ve ören gülü ve ak asma dedikleri devâyî nebâtla müfesserdir.

اَلْفُشَارُ [el-fuşār] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bir lafzdır ki ʿâmme herze ve hezeyân mevkiʿinde istiʿmâl ederler. Kelâm-ı ʿArabdan değildir. Mütercim der ki lafz-ı mezbûr Fârisîde saçma maʿnâsınadır.

[ف ص ر]

اَلْفَيْصُورُ [el-feyṣūr] (قَيْصُومٌ [ḳayṣūm] vezninde) Neşâtlı haşarı hımâra denir.

[ف ط ر]

اَلْفَطْرُ [el-faṭr] (سَطْرٌ [saṭr] vezninde) İsmdir, yarığa denir, şikâf maʿnâsına. Cemʿi فُطُورٌ [fuṭūr]dur, yukālu: فِيهِ فَطْرٌ أَيْ شَقٌّ Ve

فَطْرٌ [faṭr] Masdar olur, yarmak maʿnâsına; yukālu: فَطَرَ الشَّيْءَ فَطْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا شَقَّهُ Ve hayvânın memesini baş parmak ve şehâdet parmaklarıyla sağmak, ʿalâ-kavlin parmakların uçlarıyla sağmak maʿnâsınadır; yukālu: فَطَرَ النَّاقَةَ إِذَا حَلَبَهَا بِالسَّبَّابَةِ وَالْإِبْهَامِ أَوْ بِأَطْرَافِ أَصَابِعِهِ Ve hamur mayalanmaksızın ekmek yapmak maʿnâsınadır; yukālu: فَطَرَ الْعَجِينَ إِذَا اخْتَبَزَهُ مِنْ سَاعَتِهِ وَلَمْ يُخَمِّرْهُ Ve deriyi dibâgata kandırmayıp yufkaca yapmak maʿnâsınadır; yukālu: فَطَرَ الْجِلْدَ إِذَا لَمْ يُرْوِهِ مِنَ الدِّبَاغِ Ve

فَطْرٌ [faṭr] ve

فُطُورٌ [fuṭūr] (ظُهُورٌ [ẓuhūr] vezninde) Dâbbe kısmının azı dişi zuhûr eylemek maʿnâsınadır ki azısını yarmak taʿbîr olunur; yukālu: فَطَرَ نَابُ الْبَعِيرِ فَطْرًا وَفُطُورًا إِذَا طَلَعَ Ve

فَطْرٌ [faṭr] Yaratmak maʿnâsınadır; yukālu: فَطَرَ اللهُ الْخَلْقَ أَيْ خَلَقَهُمْ Ve bir nesneyi ibtidāʾ îcâd eylemek maʿnâsınadır; yukālu: فَطَرَ اللهُ الْخَلْقَ أَيْ بَدَأَهُمْ Şârih بَرَأَهُمْ nüshalarını tahtiʾe eylemiştir, vâkıʾâ *Başāʾir*'de dahi şârihe muvâfıktır. Ve

فَطْرٌ [faṭr] Bir nesneye başlamak maʿnâsınadır; yukālu: فَطَرَ الْأَمْرَ إِذَا ابْتَدَأَهُ Ve bir nesneyi inşâ ve ihdâs eylemek maʿnâsınadır; yukālu: فَطَرَ الشَّيْءَ إِذَا أَنْشَأَهُ Ve bu zikr olunan îcâd maʿnâsından eʿamdır. Ve

فَطْرٌ [faṭr] ve

فِطْرٌ [fiṭr] (fā'nın kesriyle) Oruçlu orucunu bozmak maʿnâsınadır; yukālu: فَطَرَ الصَّائِمُ فَطْرًا وَفِطْرًا إِذَا أَكَلَ وَشَرِبَ Ve oruçlunun orucunu bozdurmak maʿnâsınadır; tekūlu: فَطَرْتُ الصَّائِمَ إِذَا جَعَلْتَهُ مُفْطِرًا

اَلْفُطْرُ [el-fuṭr] (fā'nın zammıyla) ve

اَلْفُطُرُ [el-fuṭur] (zâmmeteynle) Bir nevʿ mantar ismidir ki kattâldır, delice mantar dedikleridir; yüreği şakk eylediği için ıtlâk olundu. Ve

فُطُرٌ [fuṭur] Süt sağıldığı anda memede kalan süt fazlasına denir. Ve memenin delikleri üzere nümâyân olan süte denir: وَمِنْهُ مَا رَوَاهُ النَّضْرُ قَوْلَ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ وَقَدْ سُئِلَ عَنِ الْمَذِيِّ «هُوَ الْفُطُرُ» Bu hadîste فُطُرٌ [fuṭur] lafzını Nadr b. Şumeyl, fā'nın zammıyla rivâyet eylemekle Hazret-i ʿÖmer mezîyi kılletinden nâşî meme ağzında zâhir olan süt reş-

hasına teşbīh eylemiş olur. Ve Naḍr'dan mā-ʿadā rüvāt fā'nın fethiyle rivāyet eylemeleriyle iki parmakla sağılan süte yāhūd zuhūrunu devenin azı dişinin zuhūrune teşbīh eylemiş olur.

اَلْفِطْرُ [el-fiṭr] (fā'nın kesriyle) Henüz uç göstermiş üzüme denir; fā'nın zammıyla da cāʾizdir. Ve

فِطْرٌ [fiṭr] Orucunu açan adama ıtlāk olunur. Fi'l-asl masdar olmakla müfred ve cemʿi berāberdir; yukālu: رَجُلٌ فِطْرٌ وَرِجَالٌ فِطْرٌ أَيْ مُفْطِرٌ Ve

فِطْرٌ [fiṭr] İsm olur, oruç açmağa denir.

اَلْإِنْفِطَارُ [el-infiṭār] (اِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) ve

اَلتَّفَطُّرُ [et-tefaṭṭur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Yarılmak maʿnāsınadır; yukālu: فَطَرَ الشَّيْءَ فَانْفَطَرَ وَتَفَطَّرَ أَيْ شَقَّهُ فَانْشَقَّ

اَلْإِفْطَارُ [el-iftār] (hemzenin kesriyle) Bu dahi deriyi dibāgata doyurmayıp hafīfçe çalaça yapmak maʿnāsınadır; yukālu: أَفْطَرَ الْجِلْدَ إِذَا لَمْ يُرْوِهِ Ve oruçlu oruç açmak maʿnāsınadır; yukālu: أَفْطَرَ الصَّائِمُ إِذَا أَكَلَ وَشَرِبَ Ve oruçluya orucunu açtırmak maʿnāsınadır; tekūlu: أَفْطَرْتُ الصَّائِمَ إِذَا جَعَلْتَهُ مُفْطِرًا Ve oruç açacak vakt gelip çatmak maʿnāsınadır; yukālu: أَفْطَرَ الصَّائِمُ إِذَا حَانَ لَهُ أَنْ يُفْطِرَ Ve iftār vaktine girmek maʿnāsınadır; yukālu: أَفْطَرَ الرَّجُلُ إِذَا دَخَلَ فِي وَقْتِ الْإِفْطَارِ

اَلتَّفْطِيرُ [et-tefṭīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi sāʾime iftār ettirmek maʿnāsınadır; tekūlu: فَطَّرْتُهُ بِمَعْنَى أَفْطَرْتُهُ

اَلْمُفْطِرُ [el-muftir] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) İftār eden kimseye denir. Cemʿi مَفَاطِيرُ [mefāṭīr]dir.

اَلْفَطُورُ [el-feṭūr] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

اَلْفَطُورِيُّ [el-feṭūriyy] (yā-yı nisbetle, gūyā ki nefsine mensūbdur) Oruç açacak nesneye denir; yukālu: فُلَانٌ يُفَطِّرُ الصُّوَّامَ بِفَطُورٍ وَفَطُورِيٍّ حَسَنٍ وَهُوَ مَا يُفْطَرُ عَلَيْهِ

اَلْفَطِيرُ [el-feṭīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Henüz mayasını almamış hamura denir. خُبْزُ الْفَطِيرِ [ḫubzu'l-feṭīr] mayasız ekmektir ki pek alçağıdır. Ve mutlakan kertesini idrāke ʿacele olunmuş olan şeyʾe denir.

اَلْفَطْرَى [el-faṭrā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) فَطِيرٌ [faṭīr] maʿnāsınadır; yukālu: أَطْعَمَهُ فَطْرَى أَيْ فَطِيرًا Şārih der ki cemīʿ-i ümmehātta فَطْرَى [faṭrā] فَطِيرٌ [faṭīr]in cemʿi olmak üzere mersūmdur. Ve

فَطْرَى [faṭrā] Āfet ve dāhiyeye denir.

فُطَيْرٌ [Fuṭayr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Tābiʿīnden bir zāt adıdır. Ve bir feres ismidir ki Ḳays b. Ḍirār onu Ruḳād b. Munẕir'e bahş eylemişti.

اَلْفِطْرَةُ [el-fiṭret] (fā'nın kesriyle) Sadaka-i fıtra denir ki ramazān savmının teşekkürü zımnında fukarāya verilen sadakadan ʿibārettir. Şārih der ki muzāf mahzūf olup ve ona delālet için āhirine hāʾ ilhāk olundu. Pes elhāndan ve müvelledāttan değildir. Ve

فِطْرَةٌ [fiṭrat] Halk maʿnāsına olan فَطْرٌ [faṭr] dan ism olur, yaratılışa denir, hilkat ve tīnet ve āferīniş maʿnāsına. Şārihin beyānına göre bu binā-i nevʿdir; ve minhu'l-hadīsu: «كُلُّ مَوْلُودٍ يُولَدُ عَلَى فِطْرَةِ الْإِسْلَامِ» Kāle fi'n-*Nihāye*: اَلْفِطْرَةُ اَلْحَالَةُ مِنَ الْفَطْرِ كَالْجِلْسَةِ وَالرِّكْبَةِ وَالْمَعْنَى أَنَّهُ يُولَدُ عَلَى نَوْعٍ مِنَ الْجِبِلَّةِ وَالطَّبْعِ الْمُتَهَيِّءِ لِقَبُولِ الدِّينِ فَلَوْ تُرِكَ عَلَيْهَا لَاسْتَمَرَّ عَلَى لُزُومِهَا Ve

فِطْرَةٌ [fiṭrat] Dīn ve millet maʿnāsına müstaʿmeldir; ve minhu'l-hadīsu: «عَشْرٌ مِنَ الْفِطْرَةِ» قَالَ فِي النِّهَايَةِ أَيْ مِنَ السُّنَّةِ يَعْنِي سُنَنِ الْأَنْبِيَاءِ

اَلْفُطَارُ [el-fuṭār] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde)

Şol kılıca denir ki ağzında çatlaklar olmakla kesmez ola; yukālu: سَيْفٌ فُطَارٌ إِذَا كَانَ فِيهِ تَشَقُّقٌ وَلاَ يَقْطَعُ

اَلْفُطَارِيُّ [el-fuṭāriyy] (غُرَابِيٌّ [ġurābiyy] veznninde) Elinden hayr ve şerr gelmez olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ فُطَارِيٌّ أَيْ لاَ خَيْرَ فِيهِ وَلاَ شَرَّ

اَلْأَفَاطِيرُ [el-efāṭīr] أُفْطُورٌ [ufṭūr]un cemʿidir. Ve

أُفْطُورٌ [ufṭūr] Tāze civānların burunlarında cā-be-cā zāhir olan çatlaklara denir.

اَلنَّفَاطِيرُ [en-nefāṭīr] (nūn'un fethiyle) نُفْطُورَةٌ [nufṭūret]in cemʿidir, nūn-ı meftūha ile. Ve

نُفْطُورَةٌ [nufṭūret] Cā-be-cā dağınık nābit olan otluklara denir, ʿalā-kavlin evvel-i bahārda biten ibtidā otluklara denir.

اَلْفَطِيرَةُ [el-feṭīret] ve

اَلْفَطُورَةُ [el-feṭūret] (fā'ların fethiyle) Yevm-i fıtrda kesilen koyuna denir; tekūlu: ذَبَحْنَا فَطِيرَةً وَفَطُورَةً أَيْ شَاةً يَوْمَ الْفِطْرِ

[ف ع ر]

اَلْفَعْرُ [el-faʿr] (fā'nın fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) Dābbe فَعَارِيرُ [feʿārīr] ekl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: فَعَرَ الْحِمَارُ فَعْرًا فَعْرٌ مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَكَلَ الْفَعَارِيرَ ʿAlā-kavlin [faʿr] ve فَعَارِيرُ [feʿārīr] bir maʿnāyadır. Ve

فَعَارِيرُ [faʿārīr] (fā'nın fethiyle) ذَآنِينُ [ẕeʾānīn] ismidir ki bir nevʿ otluk adıdır, ʿalef-i devābbdandır.

[ف غ ر]

اَلْفَغْرُ [el-faġr] (ثَغْرٌ [ṯaġr] vezninde) Bir adam ağzını açmak maʿnāsınadır; yukālu: فَغَرَ فَاهُ فَغْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَالْأَوَّلِ إِذَا فَتَحَهُ Ve ağız açılmak maʿnāsınadır; lāzım olur; yukālu: فَغَرَ فُوهُ إِذَا انْفَتَحَ ve minhu yukālu: هُوَ وَاسِعُ فَغْرِ الْفَمِ أَيْ بَابُهُ Yaʿnī "Ağzının yırtmacı vāsiʿdir." Ve

فَغْرٌ [faġr] Henüz açılan güle ve şükūfeye denir, gonca-i nev-şükufte maʿnāsına.

اَلْإِفْغَارُ [el-ifġār] (hemzenin kesriyle) Bu dahi ağız açmak maʿnāsınadır; yukālu: أَفْغَرَ فَاهُ إِذَا فَتَحَهُ

اَلْإِنْفِغَارُ [el-infiġār] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] veznninde) Ağız açılmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْفَغَرَ فُوهُ إِذَا انْفَتَحَ

اَلْمَفْغَرَةُ [el-mefġaret] (مَعْصَرَةٌ [maʿṣaret] veznninde) Arz-ı vāsiʿaya denir. Ve dağlarda kāʾin mağaradan küçük aralık yere ve çatlağa denir.

اَلْفَغَّارُ [el-Faġġār] (شَدَّادٌ [şeddād] veznninde, ʿalā-kavlin غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Fürsān-ı ʿArabdan Hubeyre b. Nuʿmān'ın lakabıdır.

اَلْفَاغِرُ [el-fāġir] Bir böcek adıdır.

اَلْفَاغِرَةُ [el-fāġiret] (hā'yla) Bir nevʿ tīb, ʿalā-kavlin كَبَابَةٌ [kebābet] dedikleri dārū yāhūd nīlūfer köklerine denir; müfredātta ağzı açık dedikleri devā ile müfesserdir.

فِغْرَى [Fiġrā] (ضِئْزَى [ḍiʾzā] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

اَلْفَغْرَةُ [el-faġret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Süreyyā'nın ibtidā-i tulūʿuna denir ki ibtidā-i hengām-ı tulūʿudur, şitāʾ mevsiminde olur; o hilālde vasat-ı semāya geldikte pek baʿīd görünmekle nazar edenler başlarını kaldırıp nazar eylemeleriyle elbette ağızları açılır olur.

اَلْفُغْرَةُ [el-fuġret] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Derenin ağzına denir. Cemʿi فُغَرٌ [fuġar] gelir, صُرَدٌ [ṣurad] vezninde.

فَغَارِ [feġāri] (قَطَامِ [ḳaṭāmi] vezninde) Öte cānibe nāfiz olmuş taʿne ve darbeye denir

ki yaranın ağzı açılır; yukālu: طَعْنَةٌ فَغَارِ أَيْ نَافِذَةٌ

[ف ق ر]

اَلْفَقْرُ [el-faḳr] (fā'nın fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla, fā'nın zammıyla da lügattir) Yoksulluk maᶜnāsınadır; غِنَاءٌ [ġināʾ] mukābilidir.

Müʾellifin *Baṣāʾir*'de beyānına göre sülāsīden فَقْرٌ [faḳr] sīgası her ne kadar kıyās ise de istiᶜmāl olunmamıştır, lākin *Miṣbāḥ*'ta فَقِرَ يَفْقَرُ مِنْ بَابِ تَعِبَ إِذَا قَلَّ مَالُهُ ᶜibāretiyle mersūm olmakla bāb-ı rābiᶜden masūg olduğu musarrahtır; ve kāle: اَلْفَقْرُ بِفَتْحِ الْفَاءِ وَضَمِّهَا اِسْمٌ مِنْ اِفْتَقَرَ Pes فَقْرٌ [faḳr] masdar-ı metrūk olup ism olarak müstaᶜmeldir.

اَلْفَقِيرُ [el-feḳīr] Fakr u fāka sāhibi kişiye denir; cemᶜi فُقَرَاءُ [fuḳarāʾ] gelir. Müʾennesi فَقِيرَةٌ [feḳīret]tir; cemᶜi فَقَائِرُ [feḳāʾir]dir.

Maᶜlūm ola ki fakrın mikdār-ı derecesi hemān ᶜayāline kifāyet eyleyecek kadar nesnesi olmaktan ᶜibārettir. Baᶜzı nüshada أَنْ لاَ يَكُونَ ᶜunvānıyla menfiyyen mersūm olmakla ᶜayālini idāre edecek nesneye iktidārı olmamak demek olur, zāhiren bu müreccahtır. Ve ehl-i ᶜArabiyye فَقِيرٌ [feḳīr] ile مِسْكِينٌ [miskīn] beynlerini fark ederler. Baᶜzılar dediler ki fakīr şol kimsedir ki sedd-i ramak edecek kūt ve gıdā bulur ola ve miskīn aslā bir nesnesi olmaya. Ve ᶜinde'l-baᶜz fakīr muhtāc ve gedā ve miskīn zelīl ve hakīre denir, zillet ve hakāreti gerek fakr u fāka sebebiyle ve gerek ahvāl-i sāʾire sebebiyle olsun. İmām Şāfiᶜī ᶜaleyhi'r-rahme dedi ki فُقَرَاءُ [fuḳarāʾ] kötürüm ve mukᶜad olup aslā hirfet ve sanᶜatları olmayanlara, kezālik gerçi ehl-i hirfet olup lākin hirfeti havāyic-i zarūriyyesini idāre eylemez olanlara denir. Ve مَسَاكِينُ [mesākīn] şol kimselere denir ki gerçi hirfetleri olup lākin nafaka-i ᶜayāline mugnī olmamakla suʾāl eder olalar. Yāhūd fakīr kifāyet mikdārı maᶜāşı olana ve miskīn aslā nesnesi olmayana denir. Ve ᶜinde'l-baᶜz miskīn, fakīrden hāli ahsen olana denir ve ᶜalā-kavlin ikisi de berāberdir ki züğürt ve gedā olana denir. Ve

فَقِيرٌ [feḳīr] Omurga kemikleri kırılmış insān ve hayvāna denir. Şārihin beyānına göre asl فَقْرٌ [faḳr] bu maᶜnāya mevzūᶜdur; yukālu: رَجُلٌ فَقِيرٌ إِذَا كَانَ مَكْسُورَ الْفَقَارِ Ve hurmā fidanı dikecek kuyu gibi derin çukura denir; cemᶜi فُقُرٌ [fuḳur] gelir zammeteynle. ᶜAlā-kavlin فُقُرٌ [fuḳur] birbirine geçilir olan kuyulara denir ki her biri فَقِيرٌ [feḳīr] dir. Ve

فَقِيرٌ [feḳīr] Mahsūs bir eşme kuyu ismidir. Ve şol toprağı yumuşak düz yere denir ki onda cā-be-cā nizām üzere kuyular kazılır ola. Ve su mecrāsı olan künkün ağzına denir. Ve şol deveye denir ki serkeş olmakla burnu yarılıp kiriş geçirilmiş ola ki yuları o kirişe bend eylemekle at kısmının licāmı yerinde olur.

اَلْفَقَارَةُ [el-feḳāret] (خَسَارَةٌ [ḫasāret] veznince) Fakīr ve gedā olmak maᶜnāsınadır; yukālu:فَقُرَ الرَّجُلُ فَقَارَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ فَقِيرًا Ve

فَقَارَةٌ [feḳāret] İsm olur, arkada yağrınıdan kuyruk sokumuna gelince arka kemiğine denir ki omurga taᶜbīr olunur. Cemᶜ-i cinsi فَقَارٌ [feḳār]dır.

اَلْإِفْتِقَارُ [el-iftiḳār] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] veznince) Bu dahi fakīr ve muhtāc olmak maᶜnāsınadır; muktezāsı sonradan fakīr

olmaktır; yukālu: إِفْتَقَرَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ فَقِيرًا

اَلْإِفْقَارُ [el-ifḳār] (hemzenin kesriyle) Fakīr kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَفْقَرَهُ اللهُ تَعَالَى أَيْ جَعَلَهُ فَقِيرًا Ve sayd sayyād-ı rāmīnin tüleğine gelmek maʿnāsına müstaʿmeldir; tekūlu: أَفْقَرَكَ الصَّيْدُ أَيْ أَمْكَنَكَ مِنْ جَانِبِهِ Ve bir adam kendi devesini yük yükletmek yāhūd binmek için āhere iʿāre eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; tekūlu: أَفْقَرَكَ بَعِيرَهُ أَيْ أَعَارَكَ ظَهْرَهُ لِلْحَمْلِ أَوِ الرُّكُوبِ

اَلْمَفَاقِرُ [el-mefāḳir] (مَحَاسِنُ [meḥāsin] vezninde) Şārihin beyānına göre gayr-i kıyās üzere فَقْرٌ [faḳr]ın cemʿidir, حُسْنٌ [ḥusn] ve مَحَاسِنٌ [meḥāsin] ve لَمْحٌ [lemḥ] ve مَلَامِحُ [melāmiḥ] gibi yāhūd مُفْقِرٌ [mufḳir] in cemʿidir. Vücūh-ı fakr olan umūra ve ahvāle denir; ve minhu yukālu: سَدَّ اللهُ مَفَاقِرَهُ أَيْ أَغْنَاهُ وَسَدَّ وُجُوهَ فَقْرِهِ

اَلْفِقْرَةُ [el-fiḳret] (fā'nın kesriyle) ve

اَلْفَقَرَةُ [el-feḳaret] (fetehātla) ve

اَلْفَقَارَةُ [el-feḳāret] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde ki) Zikr olundu, arkada yağrınıdan kuyruk sokumuna kadar istif istif dizili olan omurga kemiklerinin her birine denir. فِقْرَةٌ [fiḳret]in cemʿi ki kesriyledir, فِقَرٌ [fiḳar] gelip عِنَبٌ [ʿineb] vezninde ve فِقْرَانٌ [fiḳrān] gelir kesr ile yāhūd kesreteynle ve cemʿü'l-cemʿi فِقَرَاتٌ [fiḳarāt] gelir, عِنَبَاتٌ [ʿinebāt] vezninde. Ve فَقَارَةٌ [feḳāret] in cemʿi فَقَارٌ [feḳār]dır, سَحَابَةٌ [seḥābet] ve سَحَابٌ [seḥāb] gibi.

اَلْفَقِرُ [el-feḳir] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلْمَفْقُورُ [el-mefḳūr] Bunlar da omurga kemikleri kırılmış insān ve hayvāna denir. Ve

مَفْقُورٌ [mefḳūr] Burnu yarılıp kiriş geçirilmiş serkeş deveye denir.

اَلتَّفْقِيرُ [et-tefḳīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Hurmā fidanı dikmek için çukur kazmak maʿnāsınadır; yukālu: فَقَّرَ لِلْفَسِيلَةِ إِذَا حَفَرَ لَهَا حُفْرَةً لِتُغْرَسَ Ve mutlakan çukur kazmak maʿnāsınadır; yukālu: فَقَّرَ الرَّجُلُ إِذَا حَفَرَ

فُقَيْرٌ [Fuḳayr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

اَلْفَاقِرَةُ [el-fāḳiret] Āfet ve dāhiyeye ıtlāk olunur ki kesr-i فِقَرَاتٌ [fiḳarāt] eder; yukālu: فَقَرَتْهُ الْفَاقِرَةُ أَيِ الدَّاهِيَةُ

اَلْفَقْرُ [el-faḳr] (fā'nın fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla) Çukur kazmak maʿnāsınadır; yukālu: فَقَرَ الرَّجُلُ فَقْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا حَفَرَ Ve iplik geçirmek için boncuk delmek maʿnāsınadır; yukālu: فَقَرَ الْخَرَزَ إِذَا ثَقَبَهُ لِلنَّظْمِ Ve serkeş deve rām olmak için burnunu kemiğe kadar yırtıp kiriş geçirmek maʿnāsınadır ki yuları o kirişe bend edip onunla istediği gibi kullanırlar; yukālu: فَقَرَ أَنْفَ الْبَعِيرِ إِذَا حَزَّهُ بِحَدِيدَةٍ حَتَّى يَخْلُصَ إِلَى الْعَظْمِ ثُمَّ جَعَلَ عَلَى مَوْضِعِ الْحَزِّ وَتَرًا فَلَوَى عَلَيْهِ جَرِيرًا لِتَذْلِيلِهِ Ve

فَقْرٌ [faḳr] Tasaya ıtlāk olunur. Cemʿi فُقُورٌ [fuḳūr] gelir.

اَلْفُقْرُ [el-fuḳr] (fā'nın zammıyla) Cānib maʿnāsınadır. Cemʿi فُقَرٌ [fuḳar] gelir, صُرَدٌ [ṣurad] vezninde.

اَلْفُقْرَى [el-fuḳrā] (صُغْرَى [ṣuġrā] vezninde) إِفْقَارٌ [ifḳār]-ı mezkūrdan ismdir, haml ve rükūb için iʿāre olunan deveye denir; مَطِيَّةٌ [maṭiyyet] iʿtibārıyladır.

اَلْمُفْقِرُ [el-mufḳir] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Kavī ve zūr-mend insān ve hayvāna ıtlāk olunur, فِقْرَةٌ [fiḳret]-i kaviyye sāhibi demektir. Ve binilmek zamānı takarrüb eylemiş taya ıtlāk olunur; yukālu: مُهْرٌ مُفْقِرٌ إِذَا حَانَ لَهُ أَنْ يُرْكَبَ Ve bir māddenin gereği

gibi ʿuhdesinden gelip zābit ve muktedir olan adama ıtlāk olunur; yukālu: إِنَّهُ لَمُفْقِرٌ هَذَا الْأَمْرِ أَيْ مُقْرِنٌ لَهُ ضَابِطٌ

ذُو الْفَقَارِ [Ẕu'l-Feḳār] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) ʿĀṣ b. Munebbih nām kāfirin kılıcı lakabıdır ki melhame-i Bedr'de tuʿme-i şīr-i şemşīr olmakla taraf-ı Hazret-i Nebevī'ye ʿāʾid oldukta Ḥaydar-ı Kerrār kerremallāhu vechehu hazretlerine ihsān buyurdular. Metninde فِقْرَةٌ [fiḳret]ler olmakla ذُو الْفَقَارِ ile tesmiye olundu. Ve

ذُو الْفَقَارِ [Ẕu'l-Feḳār] Maʿşer b. ʿAmr el-Hemdānī lakabıdır.

اَلْمُفَقَّرُ [el-mufaḳḳar] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Şol kılıca denir ki sırtında فِقْرَةٌ [fiḳret] şeklinde düzce gedikleri olarak masnūʿ ola, Türkīde kırk merdiven dedikleridir. Ve

مُفَقَّرٌ [mufaḳḳar] ʿUhdesine ihāle olunan her umūru ke-mā yenbagī icrā eder olan adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مُفَقَّرٌ أَيْ مُجْرِبٌ لِكُلِّ مَا أُمِرَ بِهِ

اَلْفُقْرَةُ [el-fuḳret] (fā'nın zammıyla) Yakınlık maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ مِنِّي فُقْرَةً أَيْ قُرْبًا Ve çukura denir; yukālu: فَقَرَ فُقْرَةً أَيْ حُفْرَةً Ve gömleğin baş geçecek yerine denir.

اَلْفِقْرَةُ [el-fiḳret] (fā'nın kesriyle) Omurga kemiğine denir ki zikr olundu. Ve

فِقْرَةٌ [fiḳret] ʿAlem ve nişāna denir. Gerek dağdan ve gerek hedef makūlesi nesneden olsun. Ve bir kasīdenin muhtevī olduğu ebyātın eltaf ve ecvedine ıtlāk olunur ki beytü'l-kasīd ve şāh-beyt taʿbīr olunur. Ve şol tarlaya denir ki ekin ekmek için sürülüp ıslāh olunmuş ola.

اَلْفَقْرَةُ [el-faḳret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bir nebāt adıdır. Cemʿ-i cinsi فَقْرٌ [faḳr] gelir.

اَلْفَقْرَنُ [el-Faḳren] (رَعْشَنٌ [raʿşen] vezninde) Ebu'l-Ḫayr ibn ʿAmr el-Kindī kılıcının ismidir.

فَقَارٌ [Feḳār] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Bir dağın adıdır.

اَلْفَيْقَرُ [el-feyḳar] (صَيْقَلٌ [ṣayḳal] vezninde) Āfet ve dāhiyeye ıtlāk olunur.

اَلْمُتَفَقِّرَةُ [el-mutefaḳḳiret] (مُتَفَكِّرَةٌ [mutefekkiret] vezninde) Çukurları çok olan yere denir; yukālu: أَرْضٌ مُتَفَقِّرَةٌ إِذَا كَانَتْ فِيهَا فُقَرٌ كَثِيرَةٌ أَيْ حُفَرٌ

[ف ك ر]

اَلْفِكْرُ [el-fikr] (fā'nın kesri ve fethiyle) ve

اَلْفِكْرَةُ [el-fikret] (fā'nın kesriyle) ve

اَلْفِكْرَى [el-fikrā] (ذِكْرَى [ẕikrā] vezninde) Bir nesnede iʿmāl-i nazar eylemek maʿnāsınadır ki düşünmek taʿbīr olunur, Fārisīde endīşe denir. فِكْرٌ [fikr]in cemʿi أَفْكَارٌ [efkār]dır. Şārih der ki فِكْرَةٌ [fikret] in cemʿi فِكَرٌ [fiker]dir, فِقْرَةٌ [fiḳret] ve فِقَرٌ [fiḳar] gibi; ve minhu yukālu: لِفُلَانٍ فِكَرٌ كُلُّهَا فِقَرٌ Ve

فِكْرٌ [fikr] Masdar olur, düşünmek maʿnāsınadır; yukālu: فَكَرَ فِيهِ فِكْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَعْمَلَ النَّظَرَ فِيهِ

اَلْإِفْكَارُ [el-ifkār] (hemzenin kesriyle) ve

اَلتَّفْكِيرُ [et-tefkīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) ve

اَلتَّفَكُّرُ [et-tefekkur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] veznin-de) Bunlar da düşünmek maʿnāsınadır; yukālu: أَفْكَرَ فِيهِ وَفَكَّرَ وَتَفَكَّرَ بِمَعْنَى فَكَرَ

اَلْفِكِّيرُ [el-fikkīr] (سِكِّيتٌ [sikkīt] vezninde) ve

اَلْفَيْكَرُ [el-feyker] (صَيْقَلٌ [ṣayḳal] vezninde) Kesīrü'l-fikr adama denir; yukālu: هُوَ فِكِّيرٌ وَفَيْكَرٌ أَيْ كَثِيرُ الْفِكْرِ

اَلْفَكْرُ [el-fekr] (fā'nın fethi ve kalīlen kesriyle) Hācet maᶜnāsınadır; tekūlu: مَا لِي فِيهِ فَكْرٌ أَيْ حَاجَةٌ

[ف ل ر]

اَلْفَلَاوِرَةُ [el-felāviret] (fā'nın fethiyle) صَيَادِلَةٌ [ṣayādilet] maᶜnāsınadır ki çerçilere ve tuhafçılara denir. Ve kelime-i mezbūre muᶜarrebdir. صَيَادِلَةٌ [ṣayādilet] صَيْدَلَانِيٌّ [ṣaydelāniyy] cemᶜidir ki çerçiye ve tuhafçılara ve hurdacıya denir. Ve

فَلَاوِرَةٌ [felāviret] Pīle-ver-i Fārisī muᶜarrebī ve ondan mutasarraftır.

[ف ن خ ر]

اَلْفِنْخِيرَةُ [el-finẖīret] (ẖā-yı muᶜceme ile إِنْجِيرَةٌ [incīret] vezninde) Kesīrü'l-iftihār olan adama denir. Ve şol kaya tarzında parçaya denir ki dağın tepesinden kopmuş olup ve gevşekçe ola.

اَلْفِنْخِرُ [el-finẖir] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Süsüşçü hayvānın çok süsüşmekten cebhesinde kalan pekliğe ve nasırlığa denir.

اَلْفُنْخُرُ [el-funẖur] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) ve

اَلْفُنَاخِرُ [el-funāẖir] (عُلَابِطٌ [ᶜulābiṭ] vezninde) ᶜAzīmü'l-cüsse insān ve hayvāna denir. Müʾennesi فُنَاخِرَةٌ [funāẖiret]tir. Ve

فُنَاخِرٌ [funāẖir] Burnun deliği vāsiᶜ adama denir.

اَلْفَنْخَرَةُ [el-fenẖaret] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Burnunun deliği vāsiᶜ olan adamın burnu deliğine üfürmek maᶜnāsınadır; yukālu: فَنْخَرَ فُلَانًا إِذَا نَفَخَ مِنْخَرَهُ الْوَاسِعَ

[ف ن د ر]

اَلْفِنْدِيرُ [el-findīr] (قِنْدِيلٌ [ḳindīl] vezninde) ve

اَلْفِنْدِيرَةُ [el-findīret] (hā'yla) Büyük hurmā kümesine denir. Ve dağın tepesinden kopup ayrılmış ᶜazīm kayaya denir.

[ف ن ز ر]

اَلْفَنْزَرُ [el-fenzer] (zā-yı muᶜceme ile جَعْفَرٌ [caᶜfer] vezninde) Şol bekçi kulübesine denir ki tūlü altmış zirāᶜa karīb ahşāb üzere binā olunmuş ola. Yangın köşküne ve balıkçı dalyanına da bu münāsebetle ıtlāk olunur.

اَلْفُنْقُورَةُ [el-funḳūret] (عُصْفُورَةٌ [ᶜuṣfūret] vezninde) ve

اَلْفُنْقُورُ [el-funḳūr] (hā'sız) Makᶜadın deliğine denir, ثُقْبُ الْفَقْحَةِ [ṣaḳbu'l-faḳḥat] maᶜnāsına.

[ف و ر]

اَلْفَوْرُ [el-fevr] (جَوْرٌ [cevr] vezninde) ve

اَلْفُؤُورُ [el-fuʾūr] (ظُهُورٌ [ẓuhūr] vezninde) ve

اَلْفَوَرَانُ [el-feverān] (دَوَرَانٌ [deverān] vezninde) Çeşmeden ve tencereden su kaynayıp fışkırmak maᶜnāsınadır; yukālu: فَارَ الْمَاءُ وَالْقِدْرُ يَفُورُ فَوْرًا وَفُؤُورًا وَفَوَرَانًا إِذَا جَاشَ Ve müteᶜaddī olur; tekūlu: فُرْتُهُ أَنَا Ve

فَوَرَانٌ [feverān] Damardan kan fışkırıp çıkmak maᶜnāsınadır; yukālu: فَارَ الْعِرْقُ فَوَرَانًا إِذَا هَاجَ وَنَبَعَ Müʾellif burada وَضَرَبَ kelimesini dahi tensīk eylemekle şārih der ki müʾellif Muḥkem nām meʾhazda نَبَعَ kavlinden sonra ve ضَرْبٌ فَوَّارٌ أَيْ رَغِيبٌ وَاسِعٌ ᶜibāretini işkāl eylemekle bī-reviyyet kendileri dahi ضَرَبَ lafzını resm eylemiştir. Ve

فَوْرٌ [fevr] Teraziye فِيَارٌ [fiyār] dedikleri demir geçirmek maᶜnāsınadır; tekūlu: فُرْتُ الْمِيزَانَ فَوْرًا إِذَا عَمِلْتَ لَهُ الْفِيَارَ

اَلْإِفَارَةُ [el-ifāret] (hemzenin kesriyle) Kaynatıp fışkırtmak maᶜnāsınadır; tekūlu: أَفَرْتُ

الْقِدْرَ إِذَا جَعَلْتَهُ فَائِرًا

اَلْفُوَارُ [el-fuvār] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) ve **اَلْفَوَرَانُ** [el-feverān] (fetehātla) Rāyiha etrāfa yayılmak maʿnāsınadır; yukālu: فَارَ فَأَرْتُهُ فُوَارًا وَفَوَرَانًا إِذَا انْتَشَرَ الْمِسْكُ Ve mehmūzen «ف،أ،ر» iseddâm فُأْرًا zeylinde zikr olundu.

فَارَةُ الْإِبِلِ [fāretu'l-ibil] Deve kısmından zuhūr eden hoş rāyihaya ıtlāk olunur ki hoş-bū nebāt otlayıp üzerine su içip bedenine rutūbet geldikte hāsıl olur. Elif vāv'dan münkalibedir.

اَلْفَائِرُ [el-fāʾir] Kaynayıp fışkıran nesneye denir; niseb üzere ism-i mefʿūldür. Bu münāsebetle hışm ve gazabı müştedd ve münteşir olan insān ve hayvāna ıtlāk olunur; yukālu: فَارَ فَائِرُهُ كَمَا يُقَالُ ثَارَ ثَائِرُهُ إِذَا اشْتَدَّ غَضَبُهُ

اَلْفَوْرُ [el-fevr] (جَوْرٌ [cevr] vezninde) Masdardır, niteki zikr olundu. Bu münāsebetle bir adamın vürūd eylediği semt ve cihete ıtlāk olunur, güyā suyun fışkırdığı cihet gibidir. Kezālik fi'l-hāl ve der-sāʿat ve hemān maʿnāsına istiʿmāl olunur ki teʾhīri olmayan vakt-i hāzırda müsteʿār olup baʿdehu butʾ ve meksten berīʾ olan hālette istiʿmāl olundu; ve minhu yukālu: أَتَوْا مِنْ فَوْرِهِمْ أَيْ مِنْ وَجْهِهِمْ أَوْ قَبْلَ أَنْ يَسْكُنُوا Kāle'ş-şārih ve minhu kavlu Ebī Ḥanīfe rahimehullāhu: اَلْأَمْرُ عَلَى الْفَوْرِ لِأَعْلَى التَّرَاخِي مَصْدَرُ فَارَتِ الْقِدْرُ إِذَا غَلَتْ أُسْتُعِيرَ لِلسُّرْعَةِ ثُمَّ سُمِّيَتْ بِهِ الْحَالُ الَّتِي لَا رَيْثَ فِيهَا

اَلْفَوْرَةُ [el-fevret] (دَوْرَةٌ [devret] vezninde) İsmdir, fışkırmağa denir. Bu münāsebetle dağın mürtefiʿ ve muʿzam olan sırtına فَوْرَةُ الْجَبَلِ [fevretu'l-cebel] ıtlāk olunur; tekūlu: صَعِدْتُ حَتَّى اسْتَوَيْتُ إِلَى فَوْرَةِ الْجَبَلِ أَيْ سَرَاتِهِ وَمَتْنِهِ

أَبُو فَوْرَةَ [Ebū Fevret] Cudeyre es-Sulemī nām kimsenin künyesidir.

اَلْفَارُ [el-fār] İnsānın gövdesinde olan balık etlerine denir, müteharrik olduğu için.

اَلْفَوَّارَتَانِ [el-fevvāretān] (fā'nın fethi ve vāv'ın teşdīdiyle) فَوَّارَةٌ [fevvāret]in tesniyesidir ki فَوْرٌ [fevr]den mübālagadır, ziyādesiyle kaynayıp fışkırıcı demektir. Bu münāsebetle pınara ıtlāk olunur ki suyun menbaʿıdır. Ve tesniye olarak şol iki sıra kemiğe ıtlāk olunur ki iki kıynakla dübürü ihāta eden kemiğin beyninde olur, omaca kemiği tarafına doğru ki yürürken ikisi de hareket ve ıztırāb eder. ʿAlā-kavlin فَوَّارَةٌ [fevvāret] omaca kemiğinin cevfe doğru boş harkına denir ki önünde kemik kısmı olmaz; iki tarafına فَوَّارَتَانِ [fevvāretān] ıtlāk olunur. Ve

فَوَّارَةٌ [Fevvāret] Ẓahrān yanında bir karye adıdır.

اَلْفُوَارَةُ [el-fuvāret] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Çömleğin pek kızgınlığından nāşī kaynayıp fışkıran nesnesine denir; yukālu: فَارَتْ فُوَارَةُ الْقِدْرِ وَهُوَ مَا يَفُورُ مِنْ حَرِّهَا

اَلْفِيرَةُ [el-fīret] (fā'nın kesriyle) Lohusa hatun için tertīb olunan süt bulamacına denir, niteki «ف،أ،ر» māddesinde beyān olundu.

اَلتَّفْوِيرُ [et-tefvīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Lohusa hatun için فِيرَةٌ [fīret] dedikleri bulamaç yapmak maʿnāsınadır; yukālu: فَوْرٌ لِلنُّفَسَاءِ إِذَا عَمِلَ لَهَا الْفِيرَةَ

فِيرَةُ [Fīret] (fā'nın kesriyle) Muhaddisīnden İbrāhīm b. Muḥammed b. Ḥuseyn el-Işbahānī ceddinin ismidir. Ve rā-yı müşeddede-i mazmūme ile Ebu'l-Ḳāsim b. Fīre eş-Şāṭibī fenn-i kırāʿatte manzūme-i maʿrūfe sāhibidir.

اَلْفُورُ [el-fūr] (fā'nın zammıyla) فَائِرٌ [fāʾir]in

cemʿidir, āhūya ıtlāk olunur.

اَلْفُورَةُ [el-fūret] (hā'yla ve baʿzen mehmūz olur) At kısmının bilekçesine ʿārız olan yele denir ki sıvayınca dağılıp ve terk olunursa müctemiʿ olur.

اَلْفِيَارَانِ [el-fiyārān] (fā'nın kesriyle) Şol iki demire denir ki terazi dilciğinin iki tarafını çevirmiş olur.

اَلْفَيُّورُ [el-feyyūr] (عَبُّوقٌ [ʿabbūḳ] vezninde) Hiddetli, tünd ve tīz adama ıtlāk olunur; yukālu: إِنَّهُ لَفَيُّورٌ أَيْ حَدِيدٌ

فَوْرٌ [Fevr] (جَوْرٌ [cevr] vezninde) Yemāme'de bir mevziʿ adıdır; zammıla da zebān-zeddir. Ve Bahr-i Hind sāhilinde bir belde adıdır ki Pūr muʿarrebidir.

فُورٌ [Fūr] (نُورٌ [nūr] vezninde) Bir recül ismidir.

فُورَانُ [Fūrān] (تُورَانُ [tūrān] vezninde) Hemedān kazāsında bir karyedir. Ve bir recül adıdır.

فُوفَارَةُ [Fūfāret] (fā'nın zammıyla) Soġd kazāsında bir karyedir.

[ف ه ر]

اَلْفِهْرُ [el-fihr] (fā'nın kesriyle) Şol taşa denir ki cevz kıracak mikdār, ʿalā-kavlin el ayasını dolduracak mikdār ola ki ayalama taʿbīr olunur. Ve bu müzekkerdir, müʾennes dahi olur. Cemʿi أَفْهَارٌ [efhār] ve فُهُورٌ [fuhūr] gelir. Teʾnīsi صَخْرَةٌ [ṣaḫret] iʿtibārıyladır; yukālu: رَمَاهُ بِالْفِهْرِ وَهُوَ الْحَجَرُ قَدْرَ مَا يُدَقُّ بِهِ الْجَوْزُ أَوْ مَا يَمْلَأُ الْكَفَّ Ve

فِهْرٌ [Fihr] Ḳureyş'ten bir kabīle ismidir ki Fihr b. Mālik b. Naḍr b. Kināne'den münşaʿibdir, Ḳureyş'in mecmūʿu ona müntesiblerdir.

اَلْفَهْرُ [el-fehr] (قَهْرٌ [ḳahr] vezninde ve harf-i halk için fethateynle cāʾizdir) Bir hatunla cimāʿ edip kable'l-inzāl āher hatuna varıp onda inzāl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: فَهَرَ الرَّجُلُ فَهْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا نَكَحَ الْمَرْأَةَ ثُمَّ تَحَوَّلَ إِلَى غَيْرِهَا فَأَنْزَلَ Bundan nehy-i şerʿī sādır olmuştur.

اَلْإِفْهَارُ [el-ifhār] (hemzenin kesriyle) فَهْرٌ [fehr] maʿnāsınadır; yukālu: أَفْهَرَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى فَهَرَ Ve Yehūd tāʾifesinin bayramları gününe hāzır olmak, ʿalā-kavlin havralarına varmak maʿnāsınadır; فُهْرٌ [fuhr]-i ātīden meʾhūzdur; yukālu: أَفْهَرَ الرَّجُلُ إِذَا شَهِدَ عِيدَ الْيَهُودِ أَوْ أَتَى مِدْرَاسَهُمْ Ve gövdenin eti cā-becā külçe külçe ve top top olmak vechiyle semirmek maʿnāsınadır. Bu sūret semizlik pek çirkīn hāletidir; yukālu: أَفْهَرَ الرَّجُلُ إِذَا اجْتَمَعَ لَحْمُهُ وَتَكَتَّلَ وَهُوَ أَقْبَحُ السِّمَنِ [Ve bu] hacer maʿnāsına olan فِهْرٌ [fihr]den meʾhūzdur. Ve dābbenin üzerine çok varmakla pek yorup dermānde ve bī-mecāl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَفْهَرَ بَعِيرَهُ إِذَا أَبْدَعَ فَأُبْدِعَ بِهِ Ve bir adam bir āher cāriyesi hışıltıyı işiterek bir cāriyesiyle cimāʿ eylemek maʿnāsınadır. Bu dahi menhīdir; yukālu: أَفْهَرَ الرَّجُلُ إِذَا خَلاَ مَعَ جَارِيَتِهِ وَجَارِيَتُهُ الْأُخْرَى تَسْمَعُ حِسَّهُ Ve kız hitān olmak maʿnāsınadır; yukālu: أُفْهِرَتِ الْجَارِيَةُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا خُتِنَتْ

اَلْفُهْرُ [el-fuhr] (fā'nın zammıyla) Yehūd tāʾifesinin havralarına denir ki eyyām-ı ʿīdlerinde oraya müctemiʿ olurlar. ʿAlā-kavlin فُهْرٌ [fuhr], Yehūd'un ekl ve şürb ve ʿayş ve ʿişret eyledikleri yevm-i maʿrūflarına denir ki ʿīdleri olacaktır. Kāle'ş-şārih ve fi'n-*Nihāye*: وَفِي حَدِيثِ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ رَأَى قَوْمًا قَدْ سَدَلُوا ثِيَابَهُمْ فَقَالَ «كَأَنَّهُمُ الْيَهُودُ خَرَجُوا مِنْ فُهْرِهِمْ» أَيْ مَوْضِعِ مِدْرَاسِهِمْ وَهِيَ كَلِمَةٌ نَبَطِيَّةٌ أَوْ عِبْرَانِيَّةٌ عُرِّبَتْ وَأَصْلُهَا بُهْرَةٌ بِالْبَاءِ

اَلتَّفَهُّرُ [et-tefehhur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznince) Bir adamın māl ve menālı firāvān

olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَفَهَّرَ الرَّجُلُ فِي الْمَاءِ إِذَا اتَّسَعَ فِيهِ

اَلتَّفَيْهُرُ [et-tefeyhur] (تَبَيْطُرٌ [tebeyṭur] veznin-de) تَفَهُّرٌ [tefehhur] maʿnāsınadır; yukālu: تَفَيْهَرَ فِي الْمَالِ بِمَعْنَى تَفَهَّرَ Ve dābbe kısmına yorulmaktan nāşī soluyup hışıldamak gelmek, ʿalā-kavlin zaʿfından yāhūd se-ğirtmesinin hükmü geçmek sebebiyle dur-gunluk gelmek manāsınadır; yukālu: تَفَيْهَرَ الْفَرَسُ إِذَا اعْتَرَاهُ بُهْرٌ أَوْ تَرَادَّ عَنِ الْجَرْيِ مِنْ ضَعْفٍ أَوِ انْقِطَاعٍ فِي الْجَرْيِ Şārih der ki at kısmını se-ğirtmesini hızı geçtikte noksānının ibtidā hāletine تَرَادٌّ [terādd] baʿdehu فُتُورٌ [futūr] ondan sonra تَفَيْهُرٌ [tefeyhur] denir.

اَلتَّفْهِيرُ [et-tefhīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) ve

اَلْفَيْهَرَةُ [el-feyheret] (بَيْطَرَةٌ [beyṭaret] vez-ninde) تَفَيْهُرٌ [tefeyhur] ile maʿnā-yı sānīde mürādiftir; yukālu: فَهَّرَ الْفَرَسُ وَفَيْهَرَ بِمَعْنَى تَفَيْهَرَ

اَلْمَفَاهِرُ [el-mefāhir] (mīm'in fethiyle) Gö-ğüs etlerine denir.

اَلْفَيْهَرَةُ [el-feyheret] (حَيْدَرَةٌ [ḥayderet] vez-ninde) ve

اَلْفَيْهَرُ [el-feyher] (hā'sız) Pek ve dayangan olup ʿazīmü'l-cüsse olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ فَيْهَرَةٌ وَفَيْهَرٌ أَيْ صُلْبَةٌ عَظِيمَةٌ

فُهَيْرَةُ [Fuheyret] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vez-ninde) Esāmīdendir: ʿĀmir b. Fuheyre, Hazret-i Ebū Bekr'in mevālīsindendir.

اَلْفَهِيرَةُ [el-fehīret] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Bedevīye mahsūs bir türlü bulamaç aşına denir ki yağı alınmış süt içre kızgın taşlar bırakıp kaynattıktan sonra un çalıp bula-maç ederler.

[ف ه د ر]

اَلْفُهْدُرُ [el-fuhdur] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) Etine dolu, vücūdu ter ve mutarrā tāze civāna denir; yukālu: غُلَامٌ فُهْدُرٌ أَيْ مُمْتَلِئٌ رَيَّانُ

Ve bu فُهْدٌ [furhud] maklūbudur.

نَجَزَ الْفَاءُ مَعَ الرَّاءِ بِعَوْنِهِ تَعَالَى

FASLU'L-ḲĀF
(فَصْلُ الْقَافِ مَعَ الرَّاءِ)

[ق ب ر]

اَلْقَبْرُ [el-ḳabr] (ḳāf'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) İnsān kısmının baʿde'l-vefāt medfenine denir ki gūr ve mezār ve Türkīde sin taʿbīr olunur. Cemʿi قُبُورٌ [ḳubūr]dur.

اَلْمَقْبَرَةُ [el-maḳberet] (mīm'in fethi ve bā'nın harekāt-ı selāsıyla) ve

اَلْمِقْبَرَةُ [el-miḳberet] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Mevziʿ-i kubūra denir ki mezārlık taʿbīr olunur.

اَلْمَقْبُرِيُّونَ [el-Maḳburiyyūn] Muhaddisīnden bir cemāʿattir.

اَلْقَبْرُ [el-ḳabr] (جَبْرٌ [cebr] vezninde) ve

اَلْمَقْبُرُ [el-maḳber] (mīm'in ve bā'nın fethiyle ki) Masdar-ı mīmīdir, meyyiti defn eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَبَرَ الْمَيِّتَ قَبْرًا وَمَقْبَرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا دَفَنَهُ

اَلْإِقْبَارُ [el-iḳbār] (hemzenin kesriyle) Bir kimse için mezār hāzırlamak ve ona mezār yeri göstermek ve mezār yeri vermek maʿnāsınadır; yukālu: أَقْبَرَ فُلَانًا إِذَا جَعَلَ لَهُ قَبْرًا Ve bir cemāʿate defn için maktūllerini vermek maʿnāsınadır; yukālu: أَقْبَرَ الْقَوْمَ إِذَا أَعْطَاهُمْ قَتِيلَهُمْ لِيَقْبُرُوهُ

اَلْقَبُورُ [el-ḳabūr] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Derin ve çukur yere denir, أَرْضٌ غَامِضَةٌ maʿnāsına Ve çabuk meyve tutar olan hurmā ağacına, ʿalā-kavlin meyvesi dallarında hāsıl olanına denir; yukālu: نَخْلَةٌ قَبُورٌ إِذَا صَارَتْ سَرِيعَةَ الْحَمْلِ أَوِ الَّتِي يَكُونُ حَمْلُهَا فِي سَعَفِهَا

اَلْقِبْرُ [el-ḳibr] (ḳāf'ın kesriyle) ʿŪd ağacında olan çürük yere denir.

اَلْقِبِرَّى [el-ḳibirrā] (زِمِكَّى [zimikkā] vezninde) Burna denir, أَنْفٌ [enf] maʿnāsına. Ve burnu büyük adama denir; yukālu: ضَرَبَ رَجُلٌ قِبِرَّى أَيْ عَظِيمُ الْأَنْفِ ve yukālu: قِبِرَّاهُ أَيْ أَنْفُهُ

اَلْقِبِرَّاتُ [el-ḳibirrāt] (kesreteyn ve teşdīd-i rā'yla) Zeker başının ucuna denir; musaggarı قُبَيْرَةٌ [ḳubeyret]tir, hazf-i zevāʾid üzere.

قُبَّارٌ [Ḳubbār] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) Mekke'de bir mevziʿ adıdır. Ve

قُبَّارٌ [ḳubbār] İçinde sayd olan ağı çekmek için müctemiʿ olmuş adamlara denir. Bunda قَابِرٌ [ḳābir]in cemʿidir. Ve sayyādın gece içre yaktığı çerāga denir, balıkçıların çıramozu gibi.

قُبَارٌ [Ḳubār] (هُمَامٌ [humām] vezninde) Şaʿbān b. ʿAmr el-Ḥimyerī kılıcının ismidir.

اَلْقُبَرُ [el-ḳuber] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) Bir güne üzüm ismidir ki ak ve uzun olur, aʿlā kurusu olur.

اَلْقُبَّرُ [el-ḳubber] (سُكَّرٌ [sukker] vezninde) ve

اَلْقُبَرُ [el-ḳuber] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) Toygar kuşuna denir, أَبُو الْمَلِيحِ [ebu'l-melīḥ] künyesidir; müfredi قُبَّرَةٌ [ḳubberet] ve قُبَرَةٌ [ḳuberet]tir. Ve ona قُنْبَرَاءُ [ḳunberāʾ] dahi denir, عُنْصَلَاءُ [ʿunṣalāʾ] vezninde; cemʿi قَنَابِرُ [ḳanābir]dir, قُنْفُذَةٌ [ḳunfuẕet] vezninde, قُنْبُرَةٌ [ḳunburet] demek cāʾiz değildir yāhūd lügat-ı rediyyedir.

قَبْرَةُ [Ḳabret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Endelus'te bir eyālet adıdır; aʿlāmdan ʿAbdullāh b. Yūnus ve ʿOs̱mān b. Aḥmed el-Ḳabrī oradandır.

خَيْفُ ذِي قَبْرٍ [Ḫayfu Ẕī Ḳabr] ʿAsfān kurbünde bir mevziʿdir.

قُبْرَيَانُ [Ḳubreyān] (ḳāf'ın zammıyla) İfrīḳiyye'de bir karyedir.

قِبْرَيْنِ [Ḳibreyn] (ḳāf'ın kesriyle ve tesniye bünyesiyle) Tihāme'de bir ʿakabedir.

اَلْمَقْبُورُ [el-maḳbūr] Medfūn maʿnāsınadır. İbn ʿAbbās radıyallāhu ʿanhumā hazretlerinin deccāl hakkında «وُلِدَ مَقْبُورًا» hadīsinin maʿnāsı budur ki deccāli vālidesi bir yarığı ve deliği yok dağarcık içre vazʿ eylemekle kābilesi "Bu ur ve yumru taʿbīr olunan nesnedir, bunun içinde veled yoktur!" dedikte, vālidesi "Boş değildir, onda veled makbūr yaʿnī mestūrdur" demekle şakk eylediklerinde seslenip istihlāl eyledi.

اَلْقَبَّارِيُّ [el-Ḳabbāriyy] (شَدَّادِيٌّ [şeddādiyy] vezninde) Zāhid-i İskenderiyye Ebu'l-Ḳāsim Manṣūr lakabıdır.

[ق ب ث ر]

اَلْقُبْثُرُ [el-ḳubṯur] (ṯā-yı musellese ile عُصْفُرٌ [ʿuṣfur] vezninde) ve

اَلْقُبَاثِرُ [el-ḳubāṯir] (عُلاَبِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Bodur adama denir.

اَلْقَبْثَرُ [el-ḳabṯer] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) ve

اَلْقُبَاثِرُ [el-ḳubāṯir] (kezālik عُلاَبِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Hasīs ve bī-vakʿ ve ḫāmil kimseye denir.

[ق ب ج ر]

اَلْقَبَنْجَرُ [el-ḳabencer] (cīm'le غَضَنْفَرٌ [ġaḍanfer] vezninde) Karnı büyük adama denir.

[ق ب ش ر]

اَلْقُبْشُورُ [el-ḳubşūr] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) Aslā hayz görmez olan hatuna denir.

[ق ب ط ر]

اَلْقُبْطُرِيَّةُ [el-ḳubṭuriyyet] (ḳāf'ın ve ṭā'nın zammıyla) Bir nevʿ ak keten bezine denir.

[ق ب ع ر]

اَلْقَبَعْرُورُ [el-ḳabaʿrūr] (سَقَنْقُورٌ [seḳanḳūr] vezninde) Kemter ve redīʾ hurmāya denir.

[ق ب ع ث ر]

اَلْقَبَعْثَرُ [el-ḳabaʿṯer] (ṯā-yı müsellese ile سَفَرْجَلٌ [sefercel] vezninde) Bünye ve hilkati ʿazīm olan adama denir.

اَلْقَبَعْثَرَى [el-ḳabaʿṯerā] (elif-i maksūre ile) Aʿzā ve endāmı iri ve cüssesi ʿazīm, kūhpeyker erkek deveye denir. Ve zebūn ve mehzūl deve köşeğine denir. Ve bir dābbe adıdır ki deryāda olur. Ve mutlakan ʿazīm ve şedīd olan insān ve hayvāna denir. Ve bunun elifi teʾnīs için değildir, zīrā müʾennesinde قَبَعْثَرَاةٌ [ḳabaʿṯerāt] denir. Ve südāsīye ilhāk için değildir, zīrā ism-i südāsī yoktur ki ona ilhāk ola, belki kısm-ı sālistir, yaʿnī teksīr ve mübālaga için ziyāde kılınmıştır. Şārih der ki gerçi müʾellif Cevherī'ye taʿrīz eylemiştir lākin Cevherī, Muberred kavline taʿbī olmuştur. İntehā. Ve قَبَعْثَرَى [ḳabaʿṯerā] kelimesinin cemʿinde قَبَاعِثُ [ḳabāʿiṯ] denir. Şārih der ki zīrā rubāʿīye zāʾid olandan cemʿ ve tasgīr rubāʿīye redd olunur, meğer ki harf-i rābiʿ harf-i medd ola; أُسْطُوَانَةٌ [usṭuvānet] ve حَانُوتٌ [ḥānūt] gibi.

[ف ت ر]

اَلْقَتْرُ [el-ḳatr] (ḳāf'ın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Sedd-i ramak edecek kadar ʿayş ve zindegānīye denir; yukālu: لاَ يُنْفِقُ عَلَى عِيَالِهِ إِلاَّ قَتْرًا وَهُوَ الرُّمْقَةُ مِنَ الْعَيْشِ Ve bu fi'l-asl masdardır, ism olarak müstaʿmeldir,

تَقْتِيرٌ [taḳtīr] dahi böylecedir. Ve

قَتْرٌ [ḳatr] ve

قُتُورٌ [ḳutūr] (فُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Nafaka-i ʿayāli hisset ve kıllet üzere görüp dar kullanmak maʿnāsınadır; yukālu: قَتَرَ عَلَى عِيَالِهِ قَتْرًا وَقُتُورًا مِنَ الْبَابِ ٱلأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا ضَيَّقَ عَلَيْهِم فِي النَّفَقَةِ فَهُوَ قَاتِرٌ وَقَتُورٌ Ve et makūlesi nesnenin rāyihası yayılmak maʿnāsınadır; yukālu: قَتَرَ اللَّحْمُ إِذَا سَطَعَتْ رَائِحَتُهُ Ve kadr ve tahmīn maʿnāsınadır; yukālu: قَتَرَ بَيْنَ الْأَمْرَيْنِ إِذَا قَدَرَ Bunda fethateynle de cāʾizdir. Ve nesneyi birbirine yanaştırmak maʿnāsınadır; yukālu: قَتَرَ الشَّيْءَ إِذَا ضَمَّ بَعْضَهُ إِلَى بَعْضٍ Ve zırhı mismārlayıp uçlarıyla perçinlemek maʿnāsınadır; yukālu: قَتَرَ الدِّرْعَ إِذَا جَعَلَ لَهَا قَتِيرًا Ve bir nesneye dāʾimī mülāzemet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَتَرَ الشَّيْءَ إِذَا لَزِمَهُ

اَلتَّقْتِيرُ [et-taḳtīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi ism olarak müstaʿmeldir ki sedd-i ramak edecek kadar dirliğe denir. Ve nafaka-i ʿayālde tazyīk ve taksīr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَتَّرَ عَلَى عِيَالِهِ إِذَا ضَيَّقَ عَلَيْهِم فِي النَّفَقَةِ Ve et ve buhūr makūlesinin rāyihası yayılmak maʿnāsınadır; [yukālu]: قَتَّرَ اللَّحْمُ إِذَا سَطَعَتْ رَائِحَتُهُ Ve arslan avcısı rāyiha istişmāmıyla arslan gelip hufreye düşmek için gömelti içre et komak maʿnāsınadır; yukālu: قَتَّرَ الصَّائِدُ لِلْأَسَدِ إِذَا وَضَعَ لَهُ لَحْمًا يَجِدُ قُتَارَهُ Ve vahşī cānver avcısı cānver kendinin rāyihasını hiss ve ahz eylememek için deve tüyüyle tütsü vermek maʿnāsınadır; yukālu: قَتَّرَ لِلْوَحْشِ إِذَا دَخَّنَ بِأَوْبَارِ الْإِبِلِ لِئَلاَّ يَجِدَ رِيحَ الصَّائِدِ Ve bir adamı gübre ve fışkılık üzere yıkmak maʿnāsınadır; yukālu: قَتَّرَ فُلاَنًا إِذَا صَرَعَهُ عَلَى قُتْرَةٍ Ve emtiʿa makūlesi nesneleri birbirine yanaştırmak maʿnāsınadır; yukālu: قَتَّرَ الْمَتَاعَ وَغَيْرَهُ إِذَا أَدْنَى بَعْضَهُ إِلَى بَعْضٍ ve yukālu: قَتَّرَ بَيْنَهُمَا إِذَا قَارَبَ

اَلْقَاتِرُ [el-ḳātir] ve

اَلْقَتُورُ [el-ḳatūr] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

اَلْأَقْتَرُ [el-aḳter] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) قَتْرٌ [ḳatr]-ı mezkūrdan sıfatlardır, nafaka-i ʿayālini tazyīk ve taksīr üzere rüʾyet eden adama denir.

اَلْإِقْتَارُ [el-iḳtār] (hemzenin kesriyle) Bu dahi nafaka-i ʿayālde tazyīk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَقْتَرَ عَلَى عِيَالِهِ إِذَا ضَيَّقَ فِي النَّفَقَةِ Ve sayyād gömeltisi içre siperlenmek maʿnāsınadır; yukālu: أَقْتَرَ الصَّيَّادُ إِذَا اسْتَتَرَ فِي الْقُتْرَةِ Ve bir nesneye dāʾimī mülāzemet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَقْتَرَ الشَّيْءَ إِذَا لَزِمَهُ Ve fakīr olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَقْتَرَ الرَّجُلُ إِذَا افْتَقَرَ Ve ʿūd ağacıyla buhūrlanmak maʿnāsınadır; yukālu: أَقْتَرَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا تَبَخَّرَتْ بِالْعُودِ

اَلْقَتَرُ [el-ḳater] (fethateynle) ve

اَلْقَتَرَةُ [el-ḳateret] (fetehātla) ve

اَلْقَتْرَةُ [el-ḳatret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bir nesne üzere çökmüş toza denir; yukālu: بِوَجْهِهِ قَتَرٌ وَقَتَرَةٌ وَقَتْرَةٌ أَيْ غَبَرَةٌ

اَلْقُتَارُ [el-ḳutār] (هُمَامٌ [humām] vezninde) Buhūr ve tencere ve kebāb ve biryān ve yanmış kemik makūlesinin rāyihasına denir. Şārih der ki bu mādde bu maʿnāya mevzūʿdur, maʿānī-i sāʾire birer ʿalāka tasavvuruyla bundan münşaʿiblerdir.

اَلْقَتَرُ [el-ḳater] (fethateynle) Bir nesnenin rāhiyası yayılmak maʿnāsınadır; yukālu: قَتِرَ الْبَخُورُ قَتَرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا سَطَعَتْ رَائِحَتُهُ

اَلْقُتْرُ [el-ḳutr] (ḳāfʾın zammıyla) ve

اَلْقُتُرُ [el-ḳutur] (zammeteynle) Nāhiye ve cānib maʿnāsınadır. Cemʿi أَقْتَارٌ [aḳtār]dır.

اَلتَّقَتُّرُ [et-teḳattur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Pek darılıp kabarmak maʿnāsınadır;

yukālu: تَقَتَّرَ الرَّجُلُ إِذَا غَضِبَ وَتَنَفَّشَ Ve bir hūsusa yapınıp hāzırlanmak maʿnāsınadır; yukālu: تَقَتَّرَ لِلْأَمْرِ إِذَا تَهَيَّأَ لَهُ Ve bir kimse için mansūbe ve hīle kurmak maʿnāsınadır; yukālu: تَقَتَّرَ فُلَانًا إِذَا حَاوَلَ خَتْلَهُ Ve bir nesneden alarga olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَقَتَّرَ عَنْهُ إِذَا تَنَحَّى

اَلتَّقَاتُرُ [et-teḳātur] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Birbirine hīle ve mansūbeler kurmak maʿnāsınadır; yukālu: تَقَاتَرُوا إِذَا تَخَاتَلُوا

اَلْقِتْرُ [el-ḳitr] (ḳāf'ın kesriyle) Nişān oku dedikleri okun temrenine denir ki hurde olur, ʿalā-kavlin sāzlıktan ve kamıştan düzülmüş hurde oklara denir ki nişāna atılır.

اَلْقَتِرُ [el-ḳatir] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Hodbīn ve mütekebbir adama denir; yukālu: رَجُلٌ قَتِرٌ أَيْ مُتَكَبِّرٌ

اَلْقَتِيرُ [el-ḳatīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Kocalığa denir, ʿalā-kavlin kocalığın evvel hāletine denir; yukālu: لَاحَ بِهِ الْقَتِيرُ أَوِ الشَّيْبُ Ve zırh çivilerinin uçlarına denir ki perçīn ederler.

اَلْقَاتِرُ [el-ḳātir] ve

اَلْمُقْتِرُ [el-muḳtir] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Şol pālāna ve at eyerine denir ki dābbenin sırtına güzel yerleşip uygun yaraşır ola, ʿalā-kavlin latīf ve dil-pezīr olanına denir; yukālu: رَحْلٌ وَسَرْجٌ قَاتِرٌ وَمُقْتِرٌ إِذَا صَارَ جَيِّدَ الْوُقُوعِ عَلَى الظَّهْرِ أَوِ اللَّطِيفُ مِنْهُمَا

اَلْقُتْرَةُ [el-ḳutret] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Avcı gömeltisine denir; yukālu:بَاتَ الصَّائِدُ فِي قُتْرَتِهِ أَيْ نَامُوسِهِ Ve gübre ve fışkı kümesine, ʿalā-kavlin moloz kümesine denir; yukālu: صَرَعَهُ عَلَى الْقُتْرَةِ أَيْ كُثْبَةِ الْبَعَرِ أَوِ الْحَصَى

اِبْنُ قِتْرَةَ [ibnu ḳitret] (ḳāf'ın kesriyle) Bir güne yılana ıtlāk olunur ki küçükçe ve begāyet habīs olur. Şārihin beyānına göre ok yılanı olacaktır. Kāle fi'l-*Esās:* عَضَّهُ ابْنُ قِتْرَةَ وَهِيَ حَيَّةٌ خَبِيثَةٌ لاَ يَنْجُو سَلِيمُهَا كَأَنَّ لَهَا قِتْرَةً تَرْمِي بِهَا

أَبُو قِتْرَةَ [ebū ḳitret] (ḳāf'ın kesriyle) İblīs-i melʿūnun künyesidir. ʿAlā-kavlin قِتْرَةُ [ḳitret] şeytānın ʿalemidir; ok temrenine teşbīh olunmuştur.

اَلْقَتُّورُ [el-ḳatūr] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Bahīl ve nākese denir.

قُتَيْرَةُ [Ḳuteyret] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) Bir recül adıdır. Ve Tucīb kabīlesinden münşaʿib bir küçük kabīle pederinin ismidir; muhaddisīnden Muḥammed b. Revḥ ve Ḥasen b. el-ʿAlāʾ el-Ḳuteyriyyān ondandır.

[ق ث ر]

اَلْقَثْرَةُ [el-ḳaṯret] (ḳāf'ın ve ṯā-yı müsellesenin fethiyle) Ev takımına denir ki hırt mırt ve ufak tefek eşyādan ʿibārettir. Musaggarı قُثَيْرَةٌ [ḳuṯeyret]tir.

اَلْإِقْتِثَارُ [el-iḳtiṯār] (إِفْتِعَالٌ [ifti ʿāl] vezninde) Bir nesneyi ev takımı edinmek maʿnāsınadır; tekūlu: إِقْتَثَرْتُ الشَّيْءَ إِذَا اتَّخَذْتَهُ قُمَاشًا لِبَيْتِكَ

اَلتَّقَثُّرُ [et-teḳaṯṯur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir hādise vukūʿunda sabırsızlıkla telāştan beri öte olta eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَقَثَّرَ مِنْهُ إِذَا تَرَدَّدَ وَجَزِعَ

[ق ح ر]

اَلْقَحْرُ [el-ḳaḥr] (بَحْرٌ [baḥr] vezninde) Pek sāl-horde pīr adama denir; شَيْخٌ هَرِمٌ maʿnāsına. Ve henüz vücūdunda kuvvet bakiyyesi olan koca deveye denir; cemʿi أَقْحُرٌ [aḳḥur] ve قُحُورٌ [ḳuḥūr] gelir. Ve işbu قَحْرٌ [ḳaḥr] lafzının müʾennesinde قَحْرَةٌ [ḳaḥret] denmez, belki نَابٌ [nāb] denir yāhūd قَحْرَةٌ [ḳaḥret] lügat-ı rediyyedir.

اَلْإِنْقَحْرُ [el-inḳaḥr] (nūn'la جِرْدَحْلٌ [cirdaḥl]

vezninde) ve

اَلْقُحَارِيَةُ [el-ḳuḥāriyet] (عُلاَبِطَةٌ [ʿulābiṭat] vezninde) Bunlar da vasf-ı mezkûr üzere olan koca deveye denir. Ve

قُحَارِيَةٌ [ḳuḥāriyet] ve

قُحُورَةٌ [ḳuḥūret] (ḳāf'ın zammıyla) Bünye ve hilkati ʿazīm olan insān ve hayvāna denir. Ve dargın ve gazūb adama denir. Ve ince belli bodur adama denir.

اَلْقَحَارَةُ [el-ḳaḥāret] (خَسَارَةٌ [ḫasāret] vezninde) İsmdir, henüz bakiyye-i kuvveti olarak deve kısmının kocalığına denir.

[ق ح ث ر]

اَلْقَحْثَرَةُ [el-ḳaḥṯeret] (ṯā-yı müsellese ile) Bir nesneyi elden saçıp perākende kılmak maʿnāsınadır; yukālu: قَحْثَرَ الشَّيْءَ مِنْ يَدِهِ إِذَا بَدَّدَهُ

[ق ح ط ر]

اَلْقَحْطَرَةُ [el-ḳaḥṭaret] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Yay kurmak maʿnāsınadır; yukālu: قَحْطَرَ الْقَوْسَ إِذَا وَتَّرَهَا Ve cimāʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَحْطَرَ الْمَرْأَةَ إِذَا جَامَعَهَا

[ق خ ر]

اَلْقَحْرُ [el-ḳaḥr] (فَخْرٌ [faḫr] vezninde) Bir kuru nesneyi bir āher kuru nesneye vurmak maʿnāsınadır; yukālu: قَخَرَ الشَّيْءَ الْيَابِسَ عَلَى الْيَابِسِ قَخْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا ضَرَبَهُ

[ق د ر]

اَلْقَدَرُ [el-ḳader] (fethateynle) Kazāʾ ve hükm maʿnāsınadır ki Hak taʿālānın hāzır eylediği zuhūrātta hükm ve kazāsıdır ki taʿrīf-i ıstılāhīsi ezelden ebede dek cārī olan ahvāl ve şüʾūnātın sūret-i vukūʿu üzere aʿyān-ı mevcūdātta ʿādetullāh üzere vukūʿa gelen hükm-i küllî-i ilāhīdir. Şārih der ki قَدَرٌ [ḳader] fi'l-asl masdardır. Ve baʿzılar قَدَرٌ [ḳader] ile قَضَاءٌ [ḳaḍāʾ] beynini fark eylediler. Yaʿnī قَدَرٌ [ḳader] Bārī taʿālā umūru kable'l-īkāʿ takdīr ve قَضَاءٌ [ḳaḍāʾ] o takdīri infāz ile ʿademden fiʿl haddine ihrāc eylemekten ʿibārettir ve bu sahīhtir, ke-mā cāʾe fi'l-hadīs: «أَنَّ النَّبِيَّ عَلَيْهِ الصَّلاَةُ وَالسَّلاَمُ مَرَّ بِكَهْفٍ مَائِلٍ لِلسُّقُوطِ فَأَسْرَعَ الْمَشْيَ حَتَّى جَاوَزَهُ فَقِيلَ لَهُ أَتَفِرُّ مِنْ قَضَاءِ اللهِ يَا رَسُولَ اللهِ فَقَالَ أَفِرُّ مِنْ قَضَائِهِ إِلَى قَدَرِهِ» Ve

قَدَرٌ [ḳader] Bir nesnenin meblag ve endāzesine denir, مِقْدَارٌ [miḳdār] gibi; bunda ḳāf'ın zammıyla da zebān-zeddir; yukālu: هُمْ قَدَرُ مِائَةٍ وَقُدْرُهَا أَيْ مَبْلَغًا Ve tāb u tākat maʿnāsınadır; yukālu: مَا لَهُ قَدَرٌ أَيْ طَاقَةٌ Cemʿi أَقْدَارٌ [aḳdār] gelir. Ve

قَدَرٌ [ḳader] masdar olur, تَقْدِيرٌ [taḳdīr] maʿnāsına, ke-mā se-yuzkeru. Ve bir nesneye güç yetip kādir olmak maʿnāsınadır; yukālu: قَدِرَ عَلَى الشَّيْءِ قَدَرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اقْتَدَرَ Ve bir adamın boynu kısa olmak maʿnāsınadır; yukālu: قَدِرَ الرَّجُلُ إِذَا قَصُرَ عُنُقُهُ

اَلْمِقْدَارُ [el-miḳdār] Bu dahi bir nesnenin meblag ve endāzesine denir; yukālu: هُوَ عَلَى مِقْدَارِهِ أَيْ مَبْلَغِهِ

اَلْقَدْرُ [el-ḳadr] (بَدْرٌ [bedr] vezninde) Bu dahi mikdār ve meblag maʿnāsınadır. Ve tāb u tākat maʿnāsınadır. Bunun da cemʿi أَقْدَارٌ [aḳdār]dır. Ve

قَدْرٌ [ḳadr] ve

قَدَرٌ [ḳader] (fethateynle) تَقْدِيرٌ [taḳdīr] maʿnāsınadır; yukālu: قَدَرَ اللهُ ذَلِكَ عَلَيْهِ قَدْرًا وَقَدَرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي بِمَعْنَى قَدَّرَهُ Ve taksīm-i rızk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَدَرَ الرِّزْقَ إِذَا قَسَّمَهُ Ve

قَدْرٌ [ḳadr] Gınā ve yesār maʿnāsına istiʿmāl olunur; yukālu: فُلاَنٌ ذُو قَدْرٍ أَيْ ذُو غِنًى وَيَسَارٍ Ve zor ve kuvvet maʿnāsınadır;

yukālu: مَا بِهِ قَدْرٌ أَيْ قُوَّةٌ Ve bir nesneye güç yetmek maʿnāsınadır; yukālu: قَدَرَ عَلَى الشَّيْءِ قَدْرًا مِنَ الْبَابَيْنِ الْمَزْبُورَيْنِ إِذَا اقْتَدَرَ عَلَيْهِ Ve sıkıştırmak maʿnāsınadır; yukālu: قَدَرَ عَلَيْهِ إِذَا ضَيَّقَ عَلَيْهِ Ve pişirmek maʿnāsınadır; yukālu: قَدَرَ اللَّحْمَ إِذَا طَبَخَهُ Ve taʿzīm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَدَرَهُ إِذَا عَظَّمَهُ ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿وَمَا قَدَرُوا اللهَ حَقَّ قَدْرِهِ﴾ أَيْ مَا عَظَّمُوهُ حَقَّ تَعْظِيمِهِ Ve tedbīr-i husūs eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَدَرَ الْأَمْرَ قَدْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا دَبَّرَهُ Ve bir nesneyi bir nesneye kıyās eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَدَرَهُ بِهِ إِذَا قَاسَهُ بِهِ Ve

قَدْرٌ [ḳadr] Ne büyük ve ne küçük olup orta ve muʿtedil olan pālāna ve eyere ıtlāk olunur; yukālu: هَذَا رَحْلٌ قَدْرٌ وَسَرْجٌ قَدْرٌ أَيْ وَسَطٌ Ve omuzun başına denir; yukālu: ضَرَبَ عَلَى قَدْرِهِ أَيْ رَأْسَ كَتِفِهِ

اَلْقَدَرِيَّةُ [el-Ḳaderiyyet] (fethateynle) Muʿtezile'den kader-i ilāhīyi inkār eden tāʾifeye ıtlāk olunur. ʿİbādı efʿālinin hālıkıdır derler, Cebriyye mukābilidir. Ve kendilerine ehl-i ʿadl ü tevhīd ıtlāk ederler. Bu ümmetin onlar mecūsīleridir; yukālu: هُمْ قَدَرِيَّةٌ أَيْ جَاحِدُو الْقَدَرِ

اَلتَّقْدِيرِ [et-taḳdīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Hazret-i Hak celle ve ʿalā ezelden ebede kadar halk ve īcād eyleyeceği mevcūdāt ve kāʾinātı kable'l-īkāʿ levh-i mahfūzda olacağı üzere resm eylemek maʿnāsınadır, niteki kazāʾ o umūr-ı mersūmeyi evkātı hulūlünde infāz ve īkāʿ eylemekten ʿibārettir; yukālu: قَدَّرَ اللهُ عَلَيْهِ وَلَهُ تَقْدِيرًا ثُمَّ قَضَى عَلَى تَقْدِيرِهِ Ve tazyīk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَدَّرَ عَلَيْهِ إِذَا ضَيَّقَ عَلَيْهِ Ve bir nesneyi tertīb ve tesviye zımnında iʿmāl-i fikr ü endīşe ile oranlamak ve taʿyīn-i mikdār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَدَّرَ الْأَمْرَ إِذَا رَوَّى فِي تَسْوِيَتِهِ Ve bir adamı Kaderiyye tāʾifesinden kılmak maʿnāsınadır; yukālu: قَدَّرَ فُلَانًا إِذَا جَعَلَهُ قَدَرِيًّا

اَلْإِسْتِقْدَارُ [el-istiḳdār] Dergāh-ı ilāhīden bir adam kendi için hayr makdūr eylemeyi niyāz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَقْدَرَ اللهَ خَيْرًا إِذَا سَأَلَهُ أَنْ يُقَدِّرَ لَهُ بِهِ

اَلْقُدْرَةُ [el-ḳudret] (ḳāf'ın zammıyla) ve

اَلْمَقْدِرَةُ [el-maḳdiret] (mīm'in fethi ve dāl'ın harekāt-ı selāsıyla) ve

اَلْمِقْدَارُ [el-miḳdār] ve

اَلْقَدَارَةُ [el-ḳadāret] (ḳāf'ın fethiyle) ve

اَلْقُدُورَةُ [el-ḳudūret] (zammeteynle) ve

اَلْقُدُورُ [el-ḳudūr] (فُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) ve

اَلْقِدْرَانُ [el-ḳidrān] (ḳāf'ın kesriyle) ve

اَلْقَدَار [el-ḳadār] (ḳāf'ın fethi ve kesriyle) Gınā ve yesār maʿnāsınadırlar; yukālu: هُوَ ذُو قُدْرَةٍ وَمَقْدِرَةٍ وَمِقْدَارٍ وَقَدَارَةٍ وَقُدُورَةٍ وَقُدُورٍ وَقِدْرَانٍ وَقَدَارٍ أَيْ ذُو غِنًى وَيَسَارٍ Ve bunlar zor ve kuvvet maʿnāsına gelirler, bu maʿnāda masdar olurlar; yukālu: قَدَرَ عَلَيْهِ وَقَدِرَ قُدْرَةً وَمَقْدِرَةً وَقَدَارَةً وَقُدُورَةً وَقُدُورًا وَقِدْرَانًا وَقَدَارًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا قَوِيَ عَلَيْهِ وَهُوَ قَادِرٌ وَقَدِيرٌ

اَلْإِقْتِدَارُ [el-iḳtidār] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir nesneye sāhib-i kudret ü kuvvet olmak maʿnāsınadır ki gücü yetmek taʿbīr olunur; yukālu: إِقْتَدَرَ عَلَيْهِ إِذَا قَوِيَ عَلَيْهِ

اَلْإِقْدَارُ [el-iḳdār] (hemzenin kesriyle) Bir adamı bir nesne üzere kādir kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَقْدَرَهُ اللهُ تَعَالَى عَلَيْهِ أَيْ جَعَلَهُ قَادِرًا

اَلْأَقْدَرُ [el-aḳder] (أَحْمَرُ [aḥmer] veznninde) Boynu kısa adama denir, قَدْرٌ [ḳadr]-i mezkūrdan vasftır; yukālu: رَجُلٌ أَقْدَرُ أَيْ قَصِيرُ الْعُنُقِ Ve şol ata denir ki yürürken ayaklarını ellerinin bastığı yere basar ola,

ʿalā-kavlin lāyık ve münāsib olan yere basar ola ki bu medīhadır; yukālu: فَرَسٌ أَقْدَرُ إِذَا سَارَ وَوَقَعَتْ رِجْلاَهُ مَوَاقِعَ يَدَيْهِ أَوِ الَّذِي يَضَعُ رِجْلَيْهِ حَيْثُ يَنْبَغِي

اَلْقِدْرُ [el-ḳidr] (ḳāf'ın kesriyle) Maʿlūmdur ki çömleğe ve tencereye denir. Ve bu müʾennestir, ʿalā-kavlin müzekker ve müʾennes olur. Cemʿi قُدُورٌ [ḳudūr]dur.

اَلْقَادِرُ [el-ḳādir] ve

اَلْقَدِيرُ [el-ḳadīr] قُدْرَةٌ [ḳudret] ve مَقْدِرَةٌ [maḳdiret]ten vasflardır ve قَدِيرٌ [ḳadīr] eblagdır. Ve

قَادِرٌ [ḳādir] ve

قَدِيرٌ [ḳadīr] Çömlek içre tabh olunan şeyʾe denir.

اَلْقُدَارُ [el-ḳudār] (هُمَامٌ [humām] vezninde) Orta boylu adama denir. Ve aşçıya denir. ʿAlā-kavlin deve kassābına denir, جَزَّارٌ [cezzār] maʿnāsına. Ve çömlekte taʿām tabh eder olan adama denir. Ve Ḳudār b. Sālif, Ṣāliḥ peygamber ʿalā-nebiyyinā ve ʿaleyhi's-selām hazretlerinin nākasını ʿakr eden bed-bahtın ismidir. Ve Ḳudār b. ʿAmr b. Ḍubayʿa, reʾīs-i kabīle-i Rebīʿa'dır. Ve

قُدَارٌ [ḳudār] Büyük ejderhāya denir; yukālu: فِي الطَّرِيقِ قُدَارٌ أَيْ ثُعْبَانٌ عَظِيمٌ

اَلْمُقْتَدِرُ [el-muḳtedir] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Bu dahi çömlekte taʿām tabh eden adama denir. Ve mutlakan vasat yaʿnī muʿtedil olan şeyʾe denir; yukālu: شَيْءٌ مُقْتَدِرٌ أَيْ وَسَطٌ ve yukālu: رَجُلٌ مُقْتَدِرُ الْخَلْقِ أَيْ وَسَطُهُ لَيْسَ بِالطَّوِيلِ وَالْقَصِيرِ

قَدَارٌ [Ḳadār] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

بَنُو قَدْرَاءَ [benū ḳadrāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Agniyāʾ ve meyāsīre ıtlāk olunur.

اَلْقَدَرَةُ [el-ḳaderet] (fetehātla) Küçük kārūreye denir. Ve her iki hurmā ağacının aralığı mikdār-ı maʿlūm ve muʿayyen olmak vech üzere hurmā ağacı dikmeğe denir. Ve minhu tekūlu: كَمْ قَدَرَةُ نَخْلِكَ وَيُقَالُ غُرِسَ عَلَى الْقَدَرَةِ وَهِيَ أَنْ يُغْرَسَ عَلَى حَدٍّ مَعْلُومٍ بَيْنَ كُلِّ نَخْلَتَيْنِ

اَلْمُقَادَرَةُ [el-muḳāderet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir ʿameli bir adamın ʿameline kıyāsla onun kadr ve endāzesine muvāfık işlemek maʿnāsınadır; tekūlu: قَادَرْتُهُ أَيْ قَايَسْتُهُ وَفَعَلْتُ مِثْلَ فِعْلِهِ

اَلتَّقَدُّرُ [et-teḳaddur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Hāzırlanmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَقَدَّرَ لَهُ إِذَا تَهَيَّأَ

اَلْإِنْقِدَارُ [el-inḳidār] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) قَدْرٌ [ḳadr] ve تَقْدِيرٌ [taḳdīr]e mutāviʿdir; tekūlu: قَدَّرْتُ الثَّوْبَ فَانْقَدَرَ أَيْ جَاءَ عَلَى الْمِقْدَارِ

اَلْقَادِرَةُ [el-ḳādiret] Seyri āsān ve bī-zahmet olan mesāfe-i karībeye ıtlāk olunur; tekūlu: بَيْنَنَا لَيْلَةٌ قَادِرَةٌ أَيْ هَيِّنَةُ السَّيْرِ لاَ تَعَبَ فِيهَا

قَيْدَارُ [Ḳaydār] (بَيْطَارٌ [beyṭār] vezninde) Bir recül adıdır.

اَلْقَدْرَاءُ [el-ḳadrāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Ne küçük ve ne büyük olmakla muʿtedil olan kulağa vasf olur; yukālu: أُذُنٌ قَدْرَاءُ أَيْ لَيْسَتْ بِصَغِيرَةٍ وَلاَ كَبِيرَةٍ

اَلْمُقَادَرَةُ [el-muḳāderet] (mīm'in zammı ve dāl'ın fethiyle) Daracık olan hāneye denir; yukālu: دَارٌ مُقَادَرَةٌ أَيْ ضَيِّقَةٌ

اَلْقَدَارَةُ [el-ḳadāret] (خَسَارَةٌ [ḫasāret] vezninde) Hāzırlamak maʿnāsınadır; tekūlu: قَدَرْتُ الشَّيْءَ قَدَارَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا هَيَّأْتَهُ Ve tevkīt ve tahdīd maʿnāsınadır; tekūlu: قَدَرْتُ الشَّيْءَ إِذَا وَقَّتَّهُ

[ق د ح ر]

اَلْقَيْدَحُورُ [el-ḳaydeḥūr] (ḥā-yı mühmele ile حَيْزَبُونٌ [ḥayzebūn] vezninde) Bed-hūy ve

bed-meşreb adama denir.

اَلْقِنْدَحْرُ [el-ḳindaḥr] (جِرْدَحْلٌ [cirdaḥl] vezninde) Dāʾimā nāsa müteᶜarrız olan fodul ve küstāh adama denir; yukālu: هُوَ قِنْدَحْرٌ أَيْ مُتَعَرِّضٌ لِلنَّاسِ

اَلْإِقْدِحْرَارُ [el-iḳdiḥrār] (إِقْشِعْرَارٌ [iḳşiᶜrār] vezninde) Nāsa şer-gīr olup şetm ve kıtāle āmāde olmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِقْدَحَرَّ الرَّجُلُ إِذَا تَهَيَّأَ لِلشَّرِّ وَالسِّبَابِ وَالْقِتَالِ

اَلْقِدَّحْرَةُ [el-ḳiddaḥret] (ḳāf'ın kesri ve dāl-ı müşeddedenin fethiyle) ve

اَلْقِنْدَحْرَةُ [el-ḳindaḥret] (جِرْدَحْلَةٌ [cirdaḥlet] vezninde) İktidārdan hāric suᶜūbete denir; ve minhu yukālu: ذَهَبُوا بِقِدَّحْرَةٍ وَقِنْدَحْرَةٍ أَيْ بِحَيْثُ لاَ يُقْدَرُ عَلَيْهِم

[ق ذ ح ر]

اَلْقَيْذَحُورُ [el-ḳayẕeḥūr] Ẕāl-ı muᶜceme ile قَيْدَحُورٌ [ḳaydeḥūr] vezninde ve cemīᶜ terākībinin müştemil oldukları maᶜānī ile mürādiftir.

[ق ذ ر]

اَلْقَذَرُ [el-ḳaẕer] (ḳāf'ın ve ẕāl-ı muᶜcemenin fethiyle) ve

اَلْقَذَارَةُ [el-ḳaẕāret] (خَسَارَةٌ [ḫasāret] vezninde) Bir nesne murdār olmak maᶜnāsınadır; yukālu: قَذِرَ الشَّيْءُ وَقَذَرَ وَقَذُرَ قَذَرًا وَقَذَارَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْأَوَّلِ وَالْخَامِسِ ضِدُّ نَظُفَ

اَلْقَذْرُ [el-ḳaẕr] (صَعْبٌ [ṣaᶜb] vezninde) ve

اَلْقَذِرُ [el-ḳaẕir] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلْقَذُرُ [el-ḳaẕur] (رَجُلٌ [recul] vezninde) ve

اَلْقَذَرُ [el-ḳaẕer] (جَمَلٌ [cemel] vezninde) Sıfatlardır, murdār şeyʾe denir.

اَلْقَذْرُ [el-ḳaẕr] (نَذْرٌ [neẕr] vezninde) ve

اَلْقَذَرُ [el-ḳaẕer] (fethateynle) Masdarlardır, bir şeyʾi murdār kılmak maᶜnāsınadır; yukālu: قَذِرَ الشَّيْءَ وَقَذَرَهُ قَذَرًا وَقَذْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْأَوَّلِ إِذَا جَعَلَهُ قَذِرًا

اَلتَّقَذُّرُ [et-teḳaẕẕur] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜul] vezninde) ve

اَلْإِسْتِقْذَارُ [el-istiḳẕār] Bir nesneyi murdārsanmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَقَذَّرَهُ وَاسْتَقْذَرَهُ إِذَا عَدَّهُ قَذِرًا

اَلْمَقْذَرُ [el-maḳẕer] (مَقْعَدٌ [maḳᶜad] vezninde) Dāʾimā murdār ve nā-pāk olan kimseye, ᶜalā-kavlin nās kendiden ictināb ve tebāᶜud eder olan kimseye denir ki murdār-ı maᶜnevīdir; yukālu: رَجُلٌ مَقْذَرٌ أَيْ مُتَقَذِّرٌ أَوْ يَجْتَنِبُهُ النَّاسُ

اَلْقَذُورُ [el-ḳaẕūr] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Dāʾimā ricāl tāʾifesinden tebāᶜud eder olan hatuna denir; yukālu:إِمْرَأَةٌ قَذُورٌ أَيْ مُتَجَنِّبَةٌ مِنَ الرِّجَالِ Ve fevāhişten ve mevākiᶜ-i töhmetten perhīz eder olan hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ قَذُورٌ أَيْ مُتَنَزِّهَةٌ عَنِ الْأَقْذَارِ أَيِ الرِّيَبِ وَالْفَوَاحِشِ Ve şol kişiye ıtlāk olunur ki bed-hūy ve bed-mizāc olmakla nāsla ülfet ve ihtilāt eylemez ola, قَاذُورٌ [ḳāẕūr] gibi, ke-mā se-yuzkeru. Ve şol deveye ıtlāk olunur ki dāʾimā sürüden alargada yatıp onlara ihtilāt eylemez ola. Ve

قَذُورٌ [Ḳaẕūr] Bir hatun ismidir.

اَلْقَاذُورُ [el-ḳāẕūr] ve

اَلْقَاذُورَةُ [el-ḳāẕūret] (hā'yla) ve

ذُو الْقَاذُورَةِ [ẕu'l-ḳāẕūret] Bunlar da nās ile ülfet ve imtizāc edemez olan bed-hūy ve bed-mizāc kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ قَذُورٌ وَقَاذُورٌ وَقَاذُورَةٌ وَذُو قَاذُورَةٍ إِذَا كَانَ لاَ يُخَالِطُ النَّاسَ لِسُوءِ خُلُقِهِ Ve

قَاذُورَةٌ [ḳāẕūret] Be-gāyet kıskanç olan bed-hūy adama denir ki bed-hūyluğundan kıskanmağı ifrāt üzere ve bī-nemek eder ola; yukālu: رَجُلٌ قَاذُورَةٌ أَيْ سَيِّءُ الْخُلُقِ غَيُورٌ Ve

قَاذُورَةٌ [ḳāẕūret] Zinā ve fücūra ıtlāk olu-

nur. Kāle'ş-şārih; ve minhu'l-hadīsu: «مَنْ أَصَابَ مِنَ هَذِهِ الْقَاذُورَاتِ شَيْئًا فَلْيَسْتَتِرْ بِسِتْرِ اللهِ» أَرَادَ مَا فِيهِ حَدٌّ كَالزِّنَا وَالشُّرْبِ Ve

قَاذُورَةٌ [ḳāẕūret] قَذُورٌ [ḳaẕūr] gibi deve sürüsüne karışmayıp dāʾimā alargada yatar olan deveye ıtlāk olunur; yukālu: بَعِيرٌ قَذُورٌ وَقَاذُورَةٌ إِذَا كَانَ يَبْرُكُ نَاحِيَةً Ve bir nesneyi kerīh görmekle ekl eylemeyen adama ıtlāk olunur. Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīsu: «أَنَّهُ عَلَيْهِ السَّلاَمُ كَانَ قَاذُورَةً لاَ يَأْكُلُ الدَّجَاجَ حَتَّى تُعْلَفَ الْقَاذُورَةَ» هَهُنَا الَّذِي يَقْذِرُ الْأَشْيَاءَ وَأَرَادَ بِعَلَفِهَا أَنْ تُطْعَمَ الشَّيْءَ الطَّاهِرَ وَالْهَاءُ لِلْمُبَالَغَةِ

قَيْذَارُ [Ḳayẕār] بَيْطَارٌ) [beyṭār] vezninde) İsmāʿīl b. İbrāhīm ʿalā-nebiyyinā ve ʿaleyhime's-selām'dır ki ebu'l-ʿArabdır.

اَلْقُذَرَةُ [el-ḳuẕeret] (ḳāf'ın zammıyla هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Melāmet gelecek aʿmāl ve efʿālden dāʾimā perhīz ve ictināb eden adama denir; yukālu: رَجُلٌ قُذَرَةٌ أَيْ مُتَنَزِّهٌ عَنِ الْمَلاَئِمِ يَعْنِي مَا يُلاَمُ عَلَيْهِ

اَلْإِقْذَارُ [el-iḳẕār] (hemzenin kesriyle) Muhātaba sözü çoğaltmak maʿnāsana müstaʿmeldir ki muhatabın zacret ve istikrāhını müstelzimdir; ve minhu yekūlūne: يَا ابْنَ أُمَّ قَدْ أَقْذَرْتَنَا أَيْ أَكْثَرْتَ الْكَلاَمَ

[ق ذ ع ر]

اَلْمُقْذَعِرُّ [el-muḳẕeʿirr] مُقْدَحِرٌّ [muḳdaḥirr] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu.

اَلْإِقْذِعْرَارُ [el-iḳẕiʿrār] (إِقْشِعْرَارٌ [iḳşiʿrār] vezninde) Bir kimse tarafına peyderpey harf-endāzlık eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِقْذَعَرَّ نَحْوَهُمْ إِذَا رَمَى بِالْكَلِمَةِ بَعْدَ الْكَلِمَةِ

[ق ذ م ر]

اَلْقُذْمُورُ [el-ḳuẕmūr] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) Gümüş tepsiye denir; yukālu: يَأْكُلُ الطَّعَامَ عَلَى الْقُذْمُورِ أَيِ الْخِوَانِ مِنَ الْفِضَّةِ

[ق ر ر]

اَلْقُرُّ [el-ḳurr] (ḳāf'ın zammı ve rā'nın teşdīdiyle) Soğuğa denir, بَرْدٌ [berd] maʿnāsına, ʿalā-kavlin kış soğuğuna mahsūstur; yukālu: يَوْمُنَا ذُو قُرٍّ أَيْ بَرْدٍ اَوْ هُوَ يُخَصُّ بِالشِّتَاءِ Ve karār ve meblag maʿnāsınadır ki bir şeyʾin en son yerleştiği merkezden ʿibārettir; ve minhu: يُقَالُ عِنْدَ الْمُصِيبَةِ الشَّدِيدَةِ وَقَعَتْ بِقُرٍّ أَيْ صَارَتْ بِقَرَارِهَا أَيْ إِلَى قَرَارِهَا وَمَبْلَغِهَا وَمُسْتَقَرِّهَا

اَلْقِرَّةُ [el-ḳirret] (ḳāf'ın kesriyle) Bir adama isābet eden soğuğa denir ki o adam soğuk geçmiş olur; tekūlu: آذَتْنِي قِرَّةٌ وَهِيَ مَا أَصَابَكَ مِنَ الْقُرِّ

اَلْقُرَّةُ [el-ḳurret] (ḳāf'ın zammıyla) Kurbağaya denir; ḳāf'ın harekāt-ı selāsıyla da lügattir; yukālu: يُقَرْقِرُ الْقِرَّةُ أَيِ الضِّفْدَعُ Ve

قُرَّةُ [Ḳurret] Ḳādisiyye kurbünde bir karye adıdır. Ve bir atım şeyʾe denir, دُفْعَةٌ [dufʿat] maʿnāsına; ve minhu yukālu: قَرَّرَتِ النَّاقَةُ تَقْرِيرًا إِذَا رَمَتْ بِبَوْلِهَا قُرَّةً قُرَّةً أَيْ دُفْعَةً دُفْعَةً Ke-mā se-yuzkeru.

قُرَّةُ الْعَيْنِ [ḳurretu'l-ʿayn] Su teresi dedikleri nebāta denir جِرْجِيرُ الْمَاءِ [circīru'l-māʾ] dahi derler. Ve

قُرَّةُ الْعَيْنِ [ḳurretu'l-ʿayn] İnsānın gözünün aydın olacağı nesneye ıtlāk olunur; tekūlu: هُوَ قُرَّةُ عَيْنِي أَيْ مَا تَقَرُّ بِهِ عَيْنِي Ve

قُرَّةٌ [ḳurret] Çömlek dibine yapışıp kalan taʿām bakiyyesine ıtlāk olunur ki çömlek yanığı taʿbīr olunur.

اَلتَّقْرِيرُ [et-taḳrīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Nāka kısmı bevlini atım atım atmak maʿnāsınadır; yukālu: قَرَّرَتِ النَّاقَةُ تَقْرِيرًا إِذَا رَمَتْ بِبَوْلِهَا قُرَّةً قُرَّةً أَيْ دُفْعَةً دُفْعَةً Ve bir nesneyi bir yere yerleştirmek maʿnāsınadır; yukālu: قَرَّرَ فُلاَنًا فِي الْمَكَانِ إِذَا ثَبَتَهُ وَأَسْكَنَ فِيهِ Ve

bir adamı bir nesne zımnında ikrāra getirmek maʿnāsınadır; yukālu: قَرَّرَ فُلاَنًا عَلَى الْحَقِّ إِذَا جَعَلَهُ مُقِرًّا عَلَيْهِ

اَلْقَرُّ [el-ḳarr] (ḳāf'ın fethiyle) Bir kimseye soğuk dokunmak maʿnāsınadır; yukālu: قَرَّ الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ قَرًّا Ve

قَرٌّ [ḳarr] Sıfat olur, soğuk şeyʾe denir; yukālu: يَوْمٌ قَرٌّ أَيْ بَارِدٌ وَيُقَالُ لَيْلَةٌ قَرَّةٌ أَيْ بَارِدَةٌ Ve bir nesne soğuk olmak maʿnāsınadır; tekūlu: قَرَّ يَوْمُنَا قَرًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي وَالرَّابِعِ وَالْخَامِسِ إِذَا بَرَدَ Ve kaynayan tencereye soğuk su dökmek maʿnāsınadır; yukālu: قَرَّ الْقِدْرَ قَرًّا إِذَا صَبَّ فِيهَا مَاءً بَارِدًا Ve deve kısmı suyu bir defʿa içip ikinci defʿadan iktifā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَرَّتِ النَّاقَةُ قَرًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا نَهِلَتْ وَلَمْ تَعُلَّ Ve tavuk kısmı şamatasını kesmek maʿnāsınadır; yukālu: قَرَّتِ الدَّجَاجَةُ إِذَا قَطَعَتْ صَوْتَهَا Ve bir adamın kulağına eğilip bir nesne boşaltır gibi kelāmı bi-tamāmihi söylemek, ʿalā-kavlin fısıldamak maʿnāsınadır; yukālu: قَرَّ الْكَلاَمَ فِي أُذُنِهِ إِذَا فَرَغَهُ أَوْ سَارَّهُ Ve bir nesne üzere su dökmek maʿnāsınadır; yukālu: قَرَّ عَلَيْهِ الْمَاءَ إِذَا صَبَّهُ Ve bir yerde sükūn ve ārām eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَرَّ بِالْمَكَانِ إِذَا ثَبَتَ وَسَكَنَ Ve

قَرٌّ [ḳarr] Pālān ile semer beyninde bir şeyʾin adıdır ki ona ricāl tāʾifesi rükūb ederler. Ve hevdece ve mihaffeye ıtlāk olunur. Ve tavuk pilicine denir, فَرُّوجَةٌ [ferrūcet] maʿnāsına. Ve bir mevziʿ adıdır. Ve

قَرُّ الثَّوْبِ [ḳarru'ṯ-ṯevb] Bezin ve cāmenin bükümüne ıtlāk olunur ve minhu yukālu: إِطْوِ الثَّوْبَ عَلَى قَرِّهِ أَيْ غَرِّهِ Yaʿnī "Bükümüne bük" demektir.

اَلْإِقْرَارُ [el-iḳrār] (hemzenin kesriyle) Soğuk geçirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَقَرَّهُ اللهُ تَعَالَى أَيْ أَصَابَهُ بِالْقُرِّ وَهُوَ مَقْرُورٌ وَلاَ تَقُلْ قَرَّهُ Yaʿnī bu maʿnāda sülāsīden gelmeyip belki ifʿālden gelir ve ism-i mefʿūlünde gayr-i kıyās üzere مَقْرُورٌ [maḳrūr] denir, مُقَرٌّ [muḳarr] denmez. Ve

إِقْرَارٌ [iḳrār] Soğuğa girmek maʿnāsınadır; yukālu: أَقَرَّ الرَّجُلُ إِذَا دَخَلَ فِي الْقُرِّ Ve bir yerde sābit ve pāyidār kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَقَرَّهُ فِي الْمَكَانِ وَأَقَرَّهُ عَلَيْهِ إِذَا أَثْبَتَهُ وَسَكَّنَهُ Ve bir nesneyi soğutmak maʿnāsınadır; yukālu: أَقَرَّ اللهُ عَيْنَهُ وَبِعَيْنِهِ أَيْ أَبْرَدَهُ [Ve] إِبْرَادُ الْعَيْنِ [ibrādu'l-ʿayn] kalbi mesrūr eylemekten kināyedir, zīrā sürūr sebebiyle gözden akan yaş bārid ve hüzn sebebiyle akan yaş hārr olmakla أَبْرَدَ اللهُ عَيْنَهُ kavli, "Hudā onu mesrūr eylesin" ve أَسْخَنَ اللهُ عَيْنَهُ "Mahzūn eylesin" demekten kināyedir. Ve

إِقْرَارٌ [iḳrār] Bir hakkı iʿtirāf eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَقَرَّ بِحَقِّهِ إِذَا أَذْعَنَ وَاعْتَرَفَ Ve bir nesneyi yerinde yerleştirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَقَرَّهُ فِي مَكَانِهِ إِذَا ثَبَّتَهُ Ve hayvānın gebeliği sābit olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَقَرَّتِ النَّاقَةُ إِذَا ثَبَتَ حَمْلُهَا

اَلْمَقْرُورُ [el-maḳrūr] Vech-i mezkūr üzere soğuk geçmiş adama denir. Ve bu hilāf-ı kıyās üzeredir, zīrā kıyās إِقْرَارٌ [iḳrār]dan مُقَرٌّ [muḳarr] olmaktır. Ve

مَقْرُورٌ [maḳrūr] Soğuk nesneye ıtlāk olunur; yukālu: يَوْمٌ مَقْرُورٌ أَيْ بَارِدٌ

اَلْقُرَارَةُ [el-ḳurāret] (ثُمَامَةٌ [ṯumāmet] vezninde) Çömlekte kalan taʿām bakiyyesine denir ki çömlek dibi taʿbīr olunur. ʿAlā-kavlin çömlek dibine yapışıp kalana denir, gerek et ve gerek havāyic ve sāʾiri olsun ki çömlek yanığı taʿbīr olunur. Ve

قُرَارَةٌ [ḳurāret] (ḳāf'ın harekāt-ı selāsıyla) Taʿām tabh olunduktan sonra dibine yapışmasın diye vazʿ olunan suya denir.

اَلْقُرُورَةُ [el-ḳurūret] (ḳāf'ın zammıyla) Bu dahi çömlek dibine yāhūd çömlek yanığına denir. Ve baʿde't-tabh taʿām tencereye yapışmamak için dökülen suya denir.

اَلْقُرُرَةُ [el-ḳururet] (zammeteynle) ve

اَلْقُرَرَةُ [el-ḳureret] (ḳāf'ın zammıyla هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Bunlar da çömlek dibine yāhūd yanığına denir.

اَلْقَرَرَةُ [el-ḳararet] (fetehātla) Bu dahi taʿām pişikten sonra yapışmamak için çömleğe dökülen suya denir.

اَلتَّقَرُّرُ [et-teḳarrur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Deve kısmı bevlini fışkırıp çöğdürmeyip ayaklarına dökerek işemek maʿnāsınadır; yukālu: تَقَرَّرَتِ الْإِبِلُ إِذَا صَبَّتْ بَوْلَهَا عَلَى أَرْجُلِهَا Ve deve kuru otluk ekl eylemekle bevli koyulanmak maʿnāsınadır; yukālu: تَقَرَّرَتِ الْإِبِلُ إِذَا أَكَلَتِ الْيَبِيسَ فَتَخَثَّرَتْ أَبْوَالُهَا

اَلْقَرِيرُ [el-ḳarīr] (صَرِيرٌ [ṣarīr] vezninde) Yılan seslenmek maʿnāsınadır; yukālu: قَرَّتِ الْحَيَّةُ قَرِيرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا صَوَّتَتْ Ve

قَرٌّ [ḳarr] ve

قَرِيرٌ [ḳarīr] Tavuk sesini kesmek maʿnāsınadır; yukālu: قَرَّتِ الدَّجَاجَةُ قَرًّا وَقَرِيرًا إِذَا قَطَعَتْ صَوْتَهَا

اَلْقَرَّةُ [el-ḳarret - el-ḳurret] (ḳāf'ın fethi ve zammıyla) ve

اَلْقُرُورُ [el-ḳurūr] (ظُهُورٌ [ẓuhūr] vezninde) Gözün ağlaması munkatıʿ olmakla serinlemek maʿnāsınadır ki dil-şād olmaktan kināyedir. ʿAlā-kavlin müştāk ve ārzūmend olduğunu görmek maʿnāsınadır; ikisi de sürūr-ı kalbi müstelzimdir; yukālu: قَرَّتْ عَيْنُهُ قَرَّةً وَقُرَّةً وَقُرُورًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا بَرَدَتْ وَانْقَطَعَ بُكَاؤُهَا أَوْ رَأَتْ مَا كَانَتْ مُتَشَوِّقَةً إِلَيْهِ

اَلْقَرَارُ [el-ḳarār] (ḳāf'ın fethiyle) ve

اَلْقُرُورُ [el-ḳurūr] (ظُهُورٌ [ẓuhūr] vezninde) ve

اَلْقَرُّ [el-ḳarr] (ḳāf'ın fethiyle) ve

اَلتَّقِرَّةُ [et-taḳirret] (Şüzüz üzere تَحِلَّةٌ [teḥillet] vezninde) Sābit ve sākin olmak maʿnāsınadır; yukālu: قَرَّ بِالْمَكَانِ قَرَارًا وَقُرُورًا Ve وَقَرًّا وَتَقِرَّةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا ثَبَتَ وَسَكَنَ

قَرَارٌ [ḳarār] ve

قَرَارَةٌ [ḳarāret] (hā'yla) Ārām ve sükūn olunacak yere ıtlāk olunur, ārām-gāh maʿnāsına. Kāle'ş-şārih ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ قَرَارًا﴾ أَيْ مُسْتَقَرًّا Ve fī sifati'n-nāri kāle taʿālā: ﴿فَبِئْسَ الْقَرَارُ﴾ Ve

قَرَارٌ [ḳarār] ve

قَرَارَةٌ [ḳarāret] Düz ve oturaklı yere ıtlāk olunur, أَرْضٌ مُطْمَئِنَّةٌ maʿnāsına. Ve koyun ve keçi kısmına, ʿalā-kavlin hemān koyun kısmına yāhūd نَقَدٌ [neḳad] dedikleri bir cins koyuna ıtlāk olunur. Ve نَقَدٌ [neḳad] māddesinde beyān olundu. Ve

قَرَارَةٌ [ḳarāret] Kısa nesneye denir. Ve düz değirmi arza denir.

اَلْإِسْتِقْرَارُ [el-istiḳrār] ve

اَلتَّقَارُّ [et-teḳārr] Bunlar da bir yerde sābit ve sākin olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَقَرَّ بِالْمَكَانِ وَتَقَارَّ إِذَا ثَبَتَ وَسَكَنَ

اَلتَّقْرِيرُ [et-taḳrīr] Bir nesneyi bir yerde sābit ve pāyidār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَرَّرَهُ فِيهِ إِذَا ثَبَّتَهُ وَأَسْكَنَهُ Ve bir adamı bir hak zımnında ikrār ettirmek maʿnāsınadır; yukālu: قَرَّرَهُ عَلَيْهِ إِذَا جَعَلَهُ مُقِرًّا

اَلْقَرُورُ [el-ḳarūr] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Soğuk suya denir; tekūlu: شَرِبْتُ قَرُورًا أَيْ مَاءً بَارِدًا Ve şol hatuna ıtlāk olunur ki kendisinden būse ve kurbān talebine dāʾir muʿāmelede mümānaʿat eylemeyip ārām ve sükūnet üzere ola; yukālu: إِمْرَأَةٌ قَرُورٌ إِذَا كَانَتْ تَقَرُّ لِمَا يُصْنَعُ بِهَا لَا تَرُدُّ الْمُقَبِّلَ وَالْمُرَاوِدَ

اَلْقَرِيرَةُ [el-ḳarīret] (سَرِيرَةٌ [serīret] vezninde) ve

اَلْقَارَّةُ [el-ḳārret] (حَارَّةٌ [ḥarret] vezninde) Beşāret ve meserret sebebiyle rūşen olan göze ıtlāk olunur; yukālu: عَيْنٌ قَرِيرَةٌ وَقَارَّةٌ ve yukālu: رَجُلٌ قَرِيرُ الْعَيْنِ أَيْ مَسْرُورٌ Ke-mā zukire ānifen.

يَوْمُ الْقَرِّ [yevmu'l-ḳarr] (ḳāf'ın fethiyle) Yevm-i nahrın ferdāsı olan günden ʿibārettir, huccāc o gün Minā'da ārām eyledikleri için; Ẕilḥiccenin on birinci gün olur. Kāle'ş-şārih ve minhu'l-ḥadīsu: «أَفْضَلُ الْأَيَّامِ يَوْمُ النَّحْرِ ثُمَّ يَوْمُ الْقَرِّ»

اَلْمَقَرُّ [el-meḳarr] (mīm'in ve ḳāf'ın fethiyle) İsm-i mekāndır, karār-gāha denir. Ve

مَقَرُّ الرَّحِمِ [meḳarru'r-raḥim] Batn-ı māderde rahimin nihāyetine ıtlāk olunur ki cenīn ārām-gāhıdır. Ve

مَقَرٌّ [Meḳarr] Bir mevziʿ adıdır.

اَلْقَارُورَةُ [el-ḳārūret] Gözün siyāhına ıtlāk olunur, حَدَقَةُ الْعَيْنِ [ḥadeḳatu'l-ʿayn] maʿnāsına. Ve içine şarāb makūlesi vazʿ olunan mutlakan zarfa, ʿalā-kavlin şişe ve sırçadan olanına mahsūstur; قَوَارِيرُ [ḳavārīr] cemʿidir; ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿قَوَارِيرَ مِنْ فِضَّةٍ﴾ أَيْ مِنْ زُجَاجٍ فِي بَيَاضِ الْفِضَّةِ وَصَفَاءِ الزُّجَاجِ

اَلْإِقْتِرَارُ [el-iḳtirār] (إِفْتِعَالٌ [ifteʿāl] vezninde) Erkek menīsi dişinin rahiminde karār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِقْتَرَّ مَاءُ الْفَحْلِ إِذَا اسْتَقَرَّ فِي رَحِمِ النَّاقَةِ Ve dābbe kısmı derenin ortalarında tāze otluk bakiyyesi araştırmak maʿnāsınadır; yukālu: إِقْتَرَّتِ النَّاقَةُ إِذَا تَتَبَّعَتْ مَا فِي بَطْنِ الْوَادِي مِنَ الرُّطْبِ Ve doymak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِقْتَرَّ الْمَالُ إِذَا شَبِعَ Ve semirmek, ʿalā-kavlin nihāyet mertebede semirmek maʿnāsınadır; yukālu: إِقْتَرَّتِ النَّاقَةُ إِذَا سَمِنَتْ أَوْ نِهَايَتُهُ Ve قُرَارَةٌ [ḳurāret]i yaʿnī tencere dibini yāhūd yanığını katık eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِقْتَرَّ الرَّجُلُ إِذَا ائْتَدَمَ بِالْقُرَارَةِ Ve soğuk su ile yunmak maʿnāsınadır; yukālu: إِقْتَرَّ الرَّجُلُ إِذَا اغْتَسَلَ بِالْقُرُورِ

اَلْمُقِرُّ [el-muḳirr] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Erkek menīsini rahiminde ʿakd ve imsāk eylemiş olan hayvāna vasf olur; yukālu: نَاقَةٌ مُقِرٌّ إِذَا صَارَتْ قَدْ عَقَدَتْ مَاءَ الْفَحْلِ فَأَمْسَكَتْهُ فِي رَحِمِهَا

اَلْقَرَّتَانِ [el-ḳarretān] (ḳāf'ın fethi ve tesniye bünyesiyle) Sabāh ile akşama ıtlāk olunur, serin oldukları için.

اَلْقُرَرُ [el-ḳurar (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) Çorbaya denir. Ve her içimli olan şeyʾe denir.

اَلْقُرَّى [el-ḳurrā] (ḳāf'ın zammı ve elifin kasrıyla) Tevakkī ve tahaffuz eylediktен sonra vākiʿ ve musīb olan şiddet ve mihnete denir. Ve baʿzı nüshada بَعْدَ تَوَقُّتِهَا ʿunvānıyla olmakla vakt-be-vakt geldikten sonra vākiʿ ve müstakarr olan şiddet demek olur. Ve

قُرَّى [Ḳurrā] Bir mevziʿ yāhūd bir vādī ismidir.

قُرَّانُ [Ḳurrān] (ḳāf'ın zammıyla) Bir recül ve beyne'l-Ḥaremeyn bir vādī ismidir. Ve Yemāme'de bir karye ve Mekke'ye karīb Merru'ẓ-Ẓahrān nām mahalde bir karye adıdır. Ve Āẕerbaycān eyāletinde bir kasaba adıdır.

اَلْقَرْقَرَةُ [el-ḳarḳaret] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Şiddetle kır kır ederek tercīʿle gülmek maʿnāsınadır; yukālu: قَرْقَرَ فِي ضَحِكِهِ إِذَا اسْتَغْرَقَ وَرَجَّعَ فِيهِ Ve deve kısmı kükreyerek böğürmek maʿnāsınadır; yukālu: قَرْقَرَ الْبَعِيرُ إِذَا هَدَرَ [Ve] قَرْقَارٌ [ḳarḳār] ondan ismdir. Ve

قَرْقَرَةٌ [ḳarḳaret] Güvercin ötmek maʿnāsınadır; yukālu: قَرْقَرَتِ الْحَمَامَةُ إِذَا صَاتَتْ

Ve

قَرْقَرَةٌ [ḳarḳaret] Toprağı yumuşak düz ve oturaklı yere denir; قَرْقَرٌ [ḳarḳar] dahi denir hā'sız. Ve

قَرْقَرَةُ [Ḳarḳaret] Saʿd nām kimsenin lakabıdır ki Nuʿmān b. Munẕir nām emīrin mudhik ve hāzili idi. Ve

قَرْقَرَةُ الْوَجْهِ [ḳarḳaratu'l-vech] Yüzün zāhirine, ʿalā-kavlin mehāsininden manzarada nümāyān olan yerlerine denir; yukālu: مَا أَحْسَنَ قَرْقَرَةَ وَجْهِهِ أَيْ ظَاهِرَهُ أَوْ مَا بَدَا مِنْ مَحَاسِنِهِ

اَلْقَرْقَارُ [el-ḳarḳār] (ثَرْثَارٌ [serserār] vezninde) İsmdir, devenin terdīd ile bağırmasına denir. Ve bir güne kap ismidir, yārānın surahī taʿbīr eyledikleri şişe olacaktır.

اَلْقَرْقَرِيرُ [el-ḳarḳarīr] (زَمْهَرِيرٌ [zemherīr] vezninde) İsmdir, güvercin sesine denir, terdīd ile öttükte.

اَلْقَرْقَرُ [el-ḳarḳar] (فَدْفَدٌ [fedfed] vezninde) Bu dahi toprağı mülāyim düz ve oturaklı yere denir. Ve arkaya denir, ظَهْرٌ [ẓahr] maʿnāsına. Ve düpdüz el ayası gibi emles ovaya denir. Ve nisvān libāsına denir. Ve

قَرْقَرُ الْبَلَدِ [ḳarḳaru'l-beled] Şehrin nevāhī-i zāhiresine denir.

اَلْقَرْقَارَةُ [el-ḳarḳāret] (ḳāf'ın fethiyle) Deve esridiği vaktte ağzından çıkan kırmızı tağarcığa denir, شِقْشِقَةٌ [şiḳşiḳat] maʿnāsına.

اَلْقُرَاقِرُ [el-ḳurāḳir] (عُلاَبِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Hoş-sadā ve hūb-nagme olarak nagamātla deve süren adama denir; قُرَاقِرِيٌّ [ḳurāḳiriyy] dahi denir. Ve

قُرَاقِرُ [Ḳurāḳir] ʿĀmir b. Ḳays'ın feresi ve İbn ʿĀmir b. Yezīd el-Kinānī'nin kılıcı ve Eşcaʿ b. Reyṣ b. Ġaṭafān'ın feresi ve Kūfe ile Vāsiṭ beyninde bir mevziʿ ve Dehnāʾ nām mahalde bir düz ovanın adıdır.

اَلْقَرَاقِرَةُ [el-ḳurāḳiret] (عُلاَبِطَةٌ [ʿulābiṭat] vezninde) Bu dahi devenin esridikte ağzından çıkan tağarcığa denir. Ve Necd diyārında bir su adıdır. Ve çok sözlü ozan adama denir.

قُرَاقِرِيٌّ [Ḳurāḳiriyy] (ḳāf'ın zammıyla) Bir mevziʿ adıdır.

قَرَاقِرُ [Ḳarāḳir] (ḳāf'ın fethiyle) Medīne nāhiyesinde bir mevziʿ adıdır.

اَلْقُرْقُورُ [el-ḳurḳūr] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) Fırkate gibi uzun gemiye, ʿalā-kavlin büyük olanına denir.

اَلْقِرْقِرَّى [el-ḳirḳirrā] (ḳāf'ların kesri ve rā'nın teşdīdi ve kasr ile فِعْفِلَّى [fiʿfillā] vezninde) Arkaya denir, ظَهْرٌ [ẓahr] maʿnāsına.

اَلْقِرِّيَّةُ [el-ḳirriyyet] (جِرِّيَّةٌ [cirriyyet] vezninde) Kursağa denir, حَوْصَلَةٌ [ḥavṣalet] maʿnāsına. Ve

قِرِّيَّةُ [Ḳirriyyet] Fesāhatle maʿrūf Eyyūb b. Yezīd'in vālidesi Cumāʿa bint Cuşem'in lakabıdır.

اَلْقَرَارِيُّ [el-ḳarāriyy] (ḳāf'ın fethiyle) Terziye denir, kesīrü's-sükūn olduğu için; ve minhu yukālu: لَيْسَ مِنْ شَأْنِ الْقَرَارِي أَنْ يَدُورَ فِي الْبَرَارِي Ve ehl-i hazara ıtlāk olunur ki göçer olmamakla otlak talebinde olmazlar. Ve mutlak ehl-i sanʿata قَرَارِيٌّ [ḳarāriyy] ıtlāk olunur.

قَرْقَارِ [ḳarḳāri] (ḳāf'ın fethi ve āhirinin kesr üzere bināsıyla) İsm-i fiʿl-i emr-i müʾennestir, ārām ve istikrār kıl maʿnāsına; yukālu: قَرْقَارِ يَا هِنْدُ أَيِ اسْتَقِرِّي Şārih der ki rubāʿīden عَرْعَارِ [ʿarʿāri] ve قَرْقَارِ [ḳarḳāri] kelimelerinden gayrı mesmūʿ değildir.

اَلْمَقَرَّةُ [el-meḳarret] (مَعَرَّةٌ [meʿarret] vezninde) Küçük havuza denir. Ve kulplu kü-

çük testiye denir ve bu Yemen lügatıdır.

اَلْقَرُورَةُ [el-ḳarūret] (ḳāf'ın fethiyle) Hakīr nesneye denir.

اَلْقَرَوْرَى [el-ḳarevrā] (fethateynle ve kasr ile) Ayakları uzun olan gerimli ata denir. Ve bādiyede Ḥāciz ile Nuḳre beyninde bir mevziʿ adıdır.

اَلْمُقَارَّةُ [el-muḳārret] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir kimse ile berāberce karār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَارَّهُ مُقَارَّةً إِذَا قَرَّ مَعَهُ Ve minhu kavlu İbn Mesʿūd: «قَارُّوا الصَّلاَةَ» وَهُوَ مِنَ الْقَرَارِ أَيِ اسْكُنُوا فِيهَا وَلاَ تَتَحَرَّكُوا

قَرْورَاءُ [Ḳarūrāʾ] (جَلُولاَءُ [celūlāʾ] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

قَرَارٌ [Ḳarār] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Yemen'de bir kabīle adıdır. Ve Rūm ülkesinde bir mevziʿ adıdır.

قُرَّةٌ [Ḳurret] (غُرَّةٌ [ġurret] vezninde) ve

قُرْقُرٌ [Ḳurḳur] (هُدْهُدٌ [hudhud] vezninde) ve

قُرَيْرٌ [Ḳureyr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) ve

قِرَارٌ [Ḳirār] (إِمَامٌ [imām] vezninde) ve

قَرَارٌ [Ḳarār] (غَمَامٌ [ġamām] vezninde) Esāmīdendir.

قُرَارٌ [Ḳurār] (هُمَامٌ [humām] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

[ق ز ب ر]

اَلْقُزْبُرُ [el-ḳuzbur] (zā-yı muʿceme ile قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) ve

اَلْقُزْبُرَّى [el-ḳuzburrā] (yā-yı müşeddede ile) Uzun ve iri ālet-i tenāsüle denir.

اَلْقَزْبَرَةُ [el-ḳazberet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Cimāʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَزْبَرَ الْمَرْأَةَ إِذَا جَامَعَهَا

[ق س ر]

اَلْقَسْرُ [el-ḳasr] (كَسْرٌ [kesr] vezninde) Bir adamı bir nesneye kahr ve ikrāh eylemek maʿnāsınadır ki zoraki işletmek taʿbīr olunur; yukālu: قَسَرَ فُلاَنًا عَلَى أَمْرٍ قَسْرًا مِنَ الْبَابِ ٱلأَوَّلِ إِذَا قَهَرَهُ أَيْ أَكْرَهَهُ عَلَيْهِ Ve

قَسْرٌ [Ḳasr] Becīle kabīlesinden bir batn ismidir. Ve Yemen'de Serāt dağının ismidir.

اَلْإِقْتِسَارُ [el-iḳtisār] (إِفْتِعَالٌ [ifteʿāl] vezninde) Bu dahi bir adamı bir nesneye zor ile muztar kılmak maʿnāsınadır; yukālu: إِقْتَسَرَهُ عَلَى الْأَمْرِ بِمَعْنَى قَسَرَهُ

اَلْقَسْوَرَةُ [el-ḳasveret] (ḳāf'ın ve vāv'ın fethiyle) ʿAzīz ve gālib ve zeber-dest adama denir; قَسْرٌ [ḳasr]den meʾhūzdur; yukālu: هُوَ قَسْوَرَةٌ أَيْ عَزِيزٌ Ve arslana ıtlāk olunur; قَسْوَرٌ [ḳasver] dahi denir hā'sız. Ve gecenin nısfına, ʿalā-kavlin evveline yāhūd muʿzamına denir; yukālu: مَضَى قَسْوَرَةُ اللَّيْلِ أَيْ نِصْفُهُ أَوْ أَوَّلُهُ أَوْ مُعْظَمُهُ Ve

قَسْوَرَةٌ [ḳasveret] Bir güne nebāt adıdır ki sehl yerlerde biter; deve ʿalefindendir. Cemʿ-i cinsi قَسْوَرٌ [ḳasver]dir. Ve

قَسْوَرَةٌ [ḳasveret] Güzel tīr-endāz olan māhir sayyāda ıtlāk olunur; müfredi قَسْوَرٌ [ḳasver]dir. Ve nāsın asvāt-ı hafiyyesine denir. Ve kavī ve zūr-mend civāna denir; yukālu: شَابٌّ قَسْوَرَةٌ أَيْ قَوِيٌّ Ve bir recül adıdır.

اَلْقَيْسَرِيُّ [el-ḳayseriyy] (صَيْقَلِيٌّ [ṣayḳaliyy] vezninde) Yaşlı, kebīr adama denir. Ve bir nevʿ bok böceği ismidir ki kızıl nevʿidir. Ve ʿazīmü'l-cüsse deveye denir. Cemʿi قَيَاسِرُ [ḳayāsir] ve قَيَاسِرَةٌ [ḳayāsiret]tir.

قَيْسَارِيَةُ [Ḳaysāriyet] (tahfīf ile) Filestīn eyāletinde bir belde adıdır. Kezālik Rūm ülkesinde bir belde adıdır. İkisi de Ḳaysāriyet olacaktır ki kayser-i Rūm binākerdesidir. Evvelki hālen harābedir, ikinci Anadolu'da hālen maʿmūrdur. Evvele nis-

bette قَيْسَرَانِيٌّ [Ḳayserāniyy] ve sānīye nisbette قَيْسَرِيٌّ [Ḳayseriyy] denir.

اَلْقَوْسَرَّةُ [el-ḳavserret] (rā'nın teşdīd ve tahfīfiyle) قَوْصَرَّةٌ [ḳavṣarret] vezninde ve mürādifidir ki kavsara ile maʿrūf zarftır.

اَلْقَسْوَرَةُ [el-ḳasveret] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir yerin otluğu firāvān olmak maʿnāsınadır; yukālu: قَسْوَرَ النَّبْتُ إِذَا كَثُرَ Ve kocalanmak maʿnāsınadır; yukālu: قَسْوَرَ الرَّجُلُ إِذَا أَسَنَّ

اَلْمُقَيْسِرَةُ [el-muḳaysiret] (مُسَيْطِرَةٌ [museyṭiret] vezninde) Koca develere denir; yukālu: هَذِهِ مُقَيْسِرَةُ بَنِي فُلَانٍ وَهِيَ الْإِبِلُ الْمَسَانُّ

أُقَيْسِرُ [Uḳaysir] (hemzenin zammıyla) İbnu'l-Ḥufeyf ismidir ki Ḳuḍāʿa kabīlesinin nesebi ricālindendir.

[ق س ب ر]

اَلْقُسْبُرِّيُّ [el-ḳusburriyy] (قُزْبُرِّيٌّ [ḳuzburriyy] vezninde) ve

اَلْقِسْبَارُ [el-ḳisbār] (ḳāf'ın kesriyle) ve

اَلْقُسَابِرِيُّ [el-ḳusābiriyy] (عُلَابِطِيٌّ [ʿulābiṭiyy] vezninde) Uzun olan zekere denir.

اَلْقَسْبَرَةُ [el-ḳasberet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Cimāʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَسْبَرَ الْمَرْأَةَ إِذَا جَامَعَهَا

[ق س ط ر]

اَلْقَسْطَرِيُّ [el-ḳasṭariyy] (جَعْفَرِيٌّ [caʿferiyy] vezninde) Cesīm ve tenū-mend adama denir. Ve nakkād ve habīr ve āgāh adama denir, جِهْبِذٌ [cihbiẕ] maʿnāsına. Ve sayrafī ve müntekıdu'd-derāhim olan kimseye denir. Cemʿi قَسَاطِرَةٌ [ḳasāṭiret]tir.

اَلْقَسْطَرُ [el-ḳasṭar] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) ve

اَلْقَسْطَارُ [el-ḳasṭār] (ḳāf'ın fethiyle) Bunlar da cihbiz ve habīr adama denir.

اَلْقَسْطَرَةُ [el-ḳasṭaret] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Akçeyi sarrāflamak maʿnāsınadır; yukālu: قَسْطَرَ الدَّرَاهِمَ إِذَا انْتَقَدَهَا

[ق ش ر]

اَلْقَشْرُ [el-ḳaşr] (حَشْرٌ [ḥaşr] vezninde) Bir nesnenin kabuğunu yāhūd derisini soymak ve sıyırmak maʿnāsınadır; yukālu: قَشَرَ الشَّيْءَ قَشْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا سَحَا لِحَاءَهُ أَوْ جِلْدَهُ Ve uğursuz ve bī-kadem kimse bir adamı dahi şeʿāmetine uğratmak maʿnāsınadır; yukālu: قَشَرَهُمْ فُلَانٌ إِذَا شَأَمَهُمْ

اَلْإِنْقِشَارُ [el-inḳişār] قَشْرٌ [ḳaşr]dan mutāviʿdir; yukālu: قَشَرَهُ فَانْقَشَرَ

اَلتَّقْشِيرُ [et-taḳşīr] Bu dahi قَشْرٌ [ḳaşr] maʿnāsınadır; tazʿīf selb içindir.

اَلتَّقَشُّرُ [et-teḳaşşur] تَقْشِيرٌ [taḳşīr]den mutāviʿdir; yukālu: قَشَّرَهُ فَتَقَشَّرَ

اَلْقُشَارَةُ [el-ḳuşāret] (ḳāf'ın zammıyla) Bir nesnenin soyulan kabuğuna ve derisine denir ki soyuntu taʿbīr olunur; yukālu: هَذِهِ قُشَارَتُهُ أَيْ مَا سُحِيَ مِنْهُ

اَلْقِشْرُ [el-ḳişr] (ḳāf'ın kesriyle) Bir şeyʾin hilkaten yāhūd ʿarazen vücūdunun kabuk ve deri makūlesi pūşişine ve örtüsüne denir. Ve mutlakan melbūsa قِشْرٌ [ḳişr] ıtlāk olunur. Cemʿi قُشُورٌ [ḳuşūr]dur; yukālu: قِشْرُ الشَّجَرِ وَقِشْرُ الْحَيَّةِ وَعَلَيْهِ قِشْرُ حَسَنٌ أَيْ مَلْبُوسٌ

اَلْقَشِرُ [el-ḳaşir] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) قِشْرٌ [ḳişr]i çok olan şeyʾe denir; yukālu: تَمْرٌ قَشِرٌ أَيْ كَثِيرُ الْقِشْرِ

اَلْأَقْشَرُ [el-aḳşer] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Kabuğu soyulmuş nesneye denir; yukālu: لَوْزٌ مَقْشُورٌ وَمُقَشَّرٌ وَأَقْشَرُ أَيْ مُنْقَشِرُ اللِّحَاءِ Ve havānın ıssılığından burnunun derisi soyulup kavlamış kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ أَقْشَرُ إِذَا صَارَ قَدِ انْقَشَرَ أَنْفُهُ مِنَ الْحَرِّ Ve pek kızıl benizli adama ıtlāk olunur, gūyā ki

derisi soyulup kıpkızıl eti zāhir olmuştur; yukālu: رَجُلٌ أَقْشَرُ أَيْ شَدِيدُ الْحُمْرَةِ

اَلْقَشْرَاءُ [el-ḳaşrāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Şol ağaca vasf olur ki güyā baʿzı yerleri soyulmuş tarzında ola ve bu halkī olur; yukālu: شَجَرَةٌ قَشْرَاءُ كَأَنَّ بَعْضَهَا قَدْ قُشِرَ Ve kavlamış yılana denir; yukālu: حَيَّةٌ قَشْرَاءُ أَيْ سَالِخٌ

اَلْقَشْرَةُ [el-ḳuşret] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) ve

اَلْقُشَرَةُ [el-ḳuşeret] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Yerin yüzünü soyup götüren tünd ve şedīd yağmura vasf olur; yukālu: مَطَرَةٌ قُشْرَةٌ وَقُشَرَةٌ أَيْ شَدِيدَةٌ تَقْشِرُ وَجْهَ الْأَرْضِ Ve

قُشَرَةٌ [ḳuşeret] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Uğursuz bed-baht adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ قُشَرَةٌ أَيْ مَشْؤُومٌ

اَلْقَاشُورُ [el-ḳāşūr] Şol seneye vasf olur ki pek kurak ve kıtlık olmakla her şeyʾi sıyırıp yaʿnī zī-rūhları ihlāk ve emvāl ve eşyāları boğaza sarf ve itlāfla muzmahill eyleye; yukālu: عَامٌ قَاشُورٌ وَسَنَةٌ قَاشُورَةٌ أَيْ جَدْبٌ Ve شَدِيدٌ يَقْشِرُ كُلَّ شَيْءٍ

قَاشُورٌ [ḳāşūr] Uğursuz bed-baht kimseye ıtlāk olunur, kudūmü eriştiği mahalli kaht ve sāʾir şeʾāmetle berbād eylediği için; yukālu: لاَ تُقَرِّبْهُ إِلَى دَابَّتِكَ فَإِنَّهُ قَاشُورٌ أَيْ مَشْؤُومٌ Ve en sonra gelen koşu atına ıtlāk olunur, güyā ki sāʾir atları sıyırmış olur.

اَلْقَاشِرُ [el-ḳāşir] Bu dahi en sonra gelen yarış atına ıtlāk olunur.

اَلْقَشُورُ [el-ḳaşūr] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Şol dārūya denir ki onunla çehrenin kılları ve kalınca beşeresi sıyrılıp nezāketlenir, beşere sāf ve şeffāf olmak için. Niteki baʿzı yoluk güzeştegān epāşiteleri perverde muşammaʿ yapıştırmakla yüzlerinin kıllarını yolup çehrelerini sāf ederler.

اَلْقَشْوَرُ [el-ḳaşver] (جَرْوَلٌ [cervel] vezninde) Aslā hayz görmez olan hatuna denir.

اَلْقُشْرَانِ [el-ḳuşrān] (ḳāf'ın zammı ve tesniye bünyesiyle) Hāssaten çekirgenin iki kanadına ıtlāk olunur.

قُشَيْرٌ [Ḳuşeyr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) İbn Kaʿb b. Rebīʿa'dır ki bir kabīle pederidir.

اَلْأُقَيْشِرُ [el-Uḳayşir] (أُخَيْضِرٌ [uḫayḍir] vezninde, أَقْشَرُ [aḳşer]in musaggarıdır) Muġīre nām şāʿirin lakabıdır. Ve ashābdan Usāme b. ʿUmeyr'in pederinin ceddi ismidir.

اَلْقَاشِرَةُ [el-ḳāşiret] Baş yarığının evvel yaʿnī ednā mertebesine denir ki hemān deriyi sıyırıp ete ve kemiğe nüfūz eylememiş ola; yukālu: شَجَّةٌ قَاشِرَةٌ وَهِيَ أَوَّلُ الشِّجَاجِ تَقْشِرُ الْجِلْدَ Ve şol ʿavrete denir ki yüzünü قَشُورٌ [ḳaşūr] dedikleri dārū-yı mezkūr ile dāʾimā takşīr eder ola, sāf ve rengīn kılmak için.

اَلْمَقْشُورَةُ [el-maḳşūret] Zikr olunan dārū ile muʿālece olunmuş ʿavrete denir. قَاشِرَةٌ [ḳāşiret] ile مَقْشُورَةٌ [maḳşūret] haklarında laʿneti mutazammın hadīs-i şerīf sādır olmuştur.

اَلْقَشْوَرَةُ [el-ḳaşveret] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Değnekle vurmak maʿnāsınadır; yukālu: قَشْوَرَهُ بِالْعَصَا إِذَا ضَرَبَهُ بِهَا

اَلْقُشْرُ [el-ḳuşr] (ḳāf'ın zammıyla) Bir cins balık ismidir ki bir karış mikdārında olur.

قَشْرٌ [Ḳaşr] (نَشْرٌ [neşr] vezninde) Bir dağın adıdır.

اَلْقِشْرَةُ [el-ḳişret] (ḳāf'ın kesriyle) Bir cins hurde keçilere denir ki top gibi yuvarlak olur.

اَلْمُقْتَشِرُ [el-muḳteşir] (مُقْتَدِرٌ [muḳtedir] vezninde) Çıplak adama ıtlāk olunur; yukālu: جَاءَ مُقْتَشِرًا أَيْ عُرْيَانًا

اَلْمِقْشَرُ [el-miḳşer] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Mübrim dilenciye ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ مِقْشَرٌ أَيْ مُلِحٌّ فِي السُّؤَالِ

قُشَارٌ [Ḳuşār] (هُمَامٌ [humām] vezninde) Bir mevziʿdir.

[ق ش ب ر]

اَلْقِشْبِرُ [el-ḳişbir] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) İşe yaramaz olan yün ve yapağı yoluntusuna denir.

قُشْبُرٌ [Ḳuşbur] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) Endelus ülkesinde Ṭulayṭila nevāhīsinde bir belde adıdır.

اَلْقِشْبِرُّ [el-ḳişberr] (إِرْدَبٌّ [irdebb] vezninde) Yoğun şeyʾe denir.

اَلْقُشَابِرُ [el-ḳuşābir] (عُلاَبِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Bedenin her yerine yayılmış uyuzluk ʿilletine denir. Ve uzun sakallı adama denir.

اَلْقُشْبَارُ [el-ḳuşbār] (ḳāf'ın zammıyla) Haşin ve dürüşt değneğe denir. Ve sakalı uzun adama denir; yukālu: رَجُلٌ قُشْبَارُ اللِّحْيَةِ وَقُشَابِرُهَا أَيْ طَوِيلُهَا

[ق ش س ر]

قُشَاسَارُ [Ḳuşāsār] (ḳāf'ın zammıyla) Rūm ülkesinde bir belde adıdır, ʿalā-kavlin Şām ile Rūm beyninde vākiʿdir, ondan aʿlā tuz çıkar, milh-i Ḳuşāsārī maʿrūftur. Bu belde hālen Sivas kurbünde Ḳoçhisār dedikleri belde olacaktır ki selefte Şām ile Rūm beyninde olmuş olur. Bir Ḳoçhisār dahi Aksaray kurbünde vākiʿdir.

[ق ش ع ر]

اَلْقُشْعُرُ [el-ḳuşʿur] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) ʿAcūra denir ki hıyār nevʿindendir.

اَلْقُشَعْرِيرَةُ [el-ḳuşaʿrīret] (ḳāf'ın [zammı ve şīn-i muʿcemenin] fethiyle) İsmdir, gövdenin tüyleri titreyip ürpermeğe denir ki havf mahallinde yāhūd sıtma mukaddimesinde hādis olur; yukālu: أَخَذَتْهُ قُشَعْرِيرَةٌ أَيْ رِعْدَةٌ

اَلْإِقْشِعْرَارُ [el-iḳşiʿrār] (إِسْبِطْرَارٌ [isbiṭrār] vezninde) Bir adamın havftan yā soğuktan gövdesi titreyip tüyleri ürpermek maʿnāsınadır; yukālu: إِقْشَعَرَّ جِلْدُهُ إِذَا أَخَذَتْهُ قُشَعْرِيرَةٌ Ve kıtlık olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِقْشَعَرَّتِ السَّنَةُ إِذَا أَمْحَلَتْ

اَلْقُشَاعِرُ [el-ḳuşāʿir] (عُلاَبِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Şol nesneye denir ki ele huşūnetli dokunur ola, pelīd kabuğu gibi.

[ق ص ر]

اَلْقَصْرُ [el-ḳaṣr] (حَصْرٌ [ḥaṣr] vezninde) ve

اَلْقِصَرُ [el-ḳişar] (عِنَبٌ [ʿineb] vezninde) ve

اَلْقَصَارَةُ [el-ḳaṣāret] (خَسَارَةٌ [ḫasāret] vezninde) Bir nesne kısa olmak maʿnāsınadır; yukālu: قَصُرَ الشَّيْءُ قَصْرًا وَقِصَرًا وَقَصَارَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ ضِدُّ طَالَ Şārih der ki عِنَبٌ [ʿineb] vezninde قِصَرٌ [ḳişar] ism dahi olur, kısalık maʿnāsına.

اَلْقَصِيرُ [el-ḳaṣīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Vasftır, kısa nesneye denir. Cemʿi قُصَرَاءُ [ḳuṣarāʾ] ve قِصَارٌ [ḳişār] gelir, كُبَرَاءُ [kuberāʾ] ve كِبَارٌ [kibār] gibi. Müʾennesi قَصِيرَةٌ [ḳaṣīret]tir; cemʿi kezālik قِصَارٌ [ḳişār] dır ve قِصَارَةٌ [ḳişāret]tir hā'yla. ʿAlā-kavlin قِصَارَةٌ [ḳişāret], قَصِيرَةٌ [ḳaṣīret] maʿnāsınadır ve nevādirdendir; ve yukālu: سَيْلٌ قَصِيرٌ إِذَا كَانَ لاَ يَسِيلُ وَادِيًا مُسَمًّى Yaʿnī yüksekçe dereye çıkamayıp engebe ve düzce yerlere sapan sel suyudur. Ve ʿArablar pederi maʿrūf ve nām-dār olmakla taʿyīn-i zāt u nesebinde hemān pederiyle iktifā edip ceddini taʿdād eylemekten müstagnī olan adama قَصِيرُ النَّسَبِ [ḳaṣīru'n-neseb] ıtlāk

ederler ve bu beyne'l-ʿArab medār-ı iftihārdır; müʾennesinde قَصِيرَةُ النَّسَبِ [ḳaṣīretu'n-neseb] denir. Ve قَصِيرَةٌ [ḳaṣīret] şol hatuna denir ki hānesinde hıfz ve habs olunup taşra çıkarılmaya; قَصْرٌ [ḳaṣr]dan meʾhūzdur. Ve karīb mevkiʿinde istiʿmāl olunur ve minhu tekūlu: هُوَ ابْنُ عَمِّي قَصْرَةً بِالْفَتْحِ وَيُضَمُّ وَمَقْصُورَةً وَقَصِيرَةً أَيْ دَانِيَ النَّسَبِ Ve mine'l-emsāli: «قَصِيرَةٌ مِنْ طَوِيلَةٍ» [Ve burada] قَصِيرَةٌ [ḳaṣīret]ten murād تَمْرَةٌ [temret] ve طَوِيلَةٌ [ṭavīlet]ten murād نَخْلَةٌ [naḫlet]tir; ihtisār-ı kelām mevkiʿinde īrād olunur.

Ve Ḳaṣīr b. Saʿd, melik-i Ḥīre olan Ceẕīme el-Ebraş nām kimsenin sāhibi yaʿnī vezīri idi ki Zebbāʾ nām melike ile mācerāsı meşhūrdur, Ceẕīme el-Ebraş, Zebbāʾ tarafına gitmeye ʿazm eyledikte Zebbāʾ'nın bu güne teslīm-i nefs eylemek süreti elbette hayrlı değildir diyerek Ceẕīme'yi menʿ ve taʿvīk zımnında nush ve pend eyledikte Ceẕīme sūd-mend olmamakla: «لاَ يُطَاعُ لِقَصِيرٍ أَمْرٌ» demekle beyne'l-ʿArab mesel oldu; ithām-ı nusahā maʿrizinde darb olunur. Ve

قَصِيرٌ [ḳaṣīr] Şol ata ıtlāk olunur ki nefāseti için sāhibi yabanda otlamağa komayıp dāʾimā kendi yanında besler ola.

اَلْأَقَاصِرُ [el-eḳāṣir] أَقْصَرٌ [ḳaṣr]in cemʿidir ki efʿal-i tafdīldir.

اَلْقَصْرُ [el-ḳaṣr] (حَصْرٌ [ḥaṣr] vezninde) Bir nesneyi kısa kılmak maʿnāsınadır; yukālu: قَصَرَ الشَّيْءَ قَصْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَعَلَهُ قَصِيرًا Ve saç ve sakalın uzun yerlerini kırkıp kısaltmak maʿnāsınadır; yukālu: قَصَرَ الشَّعْرَ إِذَا كَفَّ مِنْهُ Ve bir nesneyi kasmak maʿnāsınadır ki uzatıp sündürmek mukābilidir; yukālu: قَصَرَ الشَّيْءَ ضِدُّ مَدَّهُ Ve ihtilāt-ı zalām maʿnāsınadır ki akşam karanusu erişmekten ʿibārettir; yukālu: قَصَرَ الظَّلاَمُ إِذَا اخْتَلَطَ Kāle'ş-şārih tekūlu: جِئْتُ قَصْرًا وَمَقْصَرًا وَذَلِكَ عِنْدَ دُنُوِّ الْعَشِيِّ قُبَيْلَ الْعَصْرِ وَيُقَالُ قَصَرَ الْعَشِيِّ إِذَا أَمْسَيْتَ

قَصْرٌ [ḳaṣr] Alıkomak, habs maʿnāsınadır; yukālu: قَصَرَهُ فِي بَيْتِهِ إِذَا حَبَسَهُ Ve

قَصْرٌ [ḳaṣr] Yoğun ve künde oduna denir ki tomruk taʿbīr olunur; yukālu: جَاءَ بِقَصْرٍ كَثِيرٍ أَيْ حَطَبٍ جَزْلٍ Ve menzil ve makām ve ʿalā-kavlin mutlakan taştan yapılmış kārgīr odaya denir ki köşk olacaktır. Ve

قَصْرٌ [ḳasr] Şehr ve karye ve kule ve dār olarak elli yedi mevziʿin ismidir ki cümlesinin aʿceb ve agrebi Ḳaṣr-ı Behrāmgūr idi ki Hemedān kurbünde idi; yekpāre hacer-i vāhidden mebnī idi, hālen harābedir. Ve

قَصْرٌ [ḳaṣr] Bir adamı bir husūsa tahsīs eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَصَرَهُ عَلَى الْأَمْرِ إِذَا رَدَّهُ إِلَيْهِ ve tekūlu: قَصَرْتُ الشَّيْءَ عَلَى كَذَا إِذَا لَمْ تُجَاوِزْ بِهِ غَيْرَهُ ve tekūlu: قَصَرْتُ نَفْسِي عَلَى هَذَا الْأَمْرِ إِذَا لَمْ تَطْمَحْ إِلَى غَيْرِهِ Ve bir işte tekāsül ve taksīr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَحَبَّ الْقَصْرَ فِي الْأَمْرِ أَيْ أَنْ يُقَصِّرَ Bu maʿnāda fethateynle de cāʾizdir. Ve akşamlamak maʿnāsınadır; tekūlu: قَصَرْنَا أَيْ دَخَلْنَا فِي الْمَقْصَرِ أَيِ الْعَشِيِّ Ve

قَصْرٌ [ḳaṣr] Gāyet ve meblag maʿnāsına müstaʿmeldir ki bir emrin nihāyet kertesinden ʿibārettir, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْقِصَارُ [el-ḳiṣār] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Saç ve sakal kırkmak maʿnāsına olan قَصْرٌ [ḳaṣr]dan ismdir. Ve bir güne damga ismidir ki deve kısmının boyunlarının köküne basılır.

اَلتَّقَاصُرُ [et-teḳāṣur] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Kısalık göstermek maʿnāsınadır; yukālu: تَقَاصَرَ الرَّجُلُ إِذَا أَظْهَرَ الْقِصَرَ Ve bir husūsu işlemekte kudreti var iken imtināʿ

eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَقَاصَرَ عَنِ الْأَمْرِ إِذَا انْتَهَى

اَلتَّقْوُصُرُ [et-teḳavṣur] (تَفَوْعُلٌ [tefevʿul] vezninde) Bu dahi kısalık göstermek maʿnāsınadır; yukālu: تَقَوْصَرَ الرَّجُلُ إِذَا أَظْهَرَ الْقِصَرَ Ve nās yāhūd sāʾir nesne kavsara sepeti gibi birbirine girip sokuşmak maʿnāsınadır; yukālu: تَقَوْصَرَ النَّاسُ وَالشَّيْءُ إِذَا دَخَلَ بَعْضُهُ فِي بَعْضٍ

اَلْقُصُورُ [el-ḳuṣūr] (ظُهُورٌ [ẓuhūr] vezninde) Bu dahi bir işi işlemeğe kudreti var iken imtināʿla el çekmek maʿnāsınadır; yukālu: قَصَرَ عَنِ الْأَمْرِ قُصُورًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا انْتَهَى Ve bir nesneden ʿāciz olmak maʿnāsınadır; yukālu: قَصَرَ عَنِ الْأَمْرِ إِذَا عَجَزَ Ve bir şedīd nesne yavaşıyıp sākin olmak maʿnāsınadır; tekūlu: قَصَرَ عَنِّي الْوَجَعُ وَالْغَضَبُ إِذَا سَكَنَ Ve bir nesne bereketlenip artmak maʿnāsınadır; yukālu: قَصَرَ الطَّعَامُ إِذَا نَمَا Ve bir nesne ağır pahaya çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: قَصَرَ اللَّحْمُ إِذَا غَلَا Ve eksilmek ve ucuz olmak maʿnālarına olmakla iki cihetten zıdd olur; yukālu: قَصَرَ الشَّيْءُ إِذَا نَقَصَ ve yukālu: قَصَرَ الشَّيْءُ إِذَا رَخَصَ

اَلْإِقْصَارُ [el-iḳṣār] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir nesneye kādir iken gerilenip imtināʿla terk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَقْصَرَ عَنِ الْأَمْرِ إِذَا انْتَهَى Ve akşamlamak maʿnāsınadır; yukālu: أَقْصَرْنَا أَيْ دَخَلْنَا فِي الْمَقْصَرِ أَيِ الْعَشِيِّ Ve hatun kasīrü'l-kāme veled doğurmak maʿnāsınadır; yukālu: أَقْصَرَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا وَلَدَتْ قِصَارًا ve minhu kavluhu: اَلطَّوِيلَةُ قَدْ تُقْصِرُ وَالْقَصِيرَةُ قَدْ تُطِيلُ Cevherī vehminden nāşī bu kelāmı hadīs diyerek īrād eyledi. Ve

إِقْصَارٌ [iḳṣār] Koyun yāhūd keçi kocalmak maʿnāsınadır; yukālu: أَقْصَرَتِ النَّعْجَةُ أَوِ الْمَعْزُ إِذَا أَسَنَّتْ

اَلتَّقْصِيرُ [et-taḳṣīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi bir nesneye muktedir iken el çekip imtināʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَصَّرَ عَنِ الْأَمْرِ إِذَا انْتَهَى Ve bir şiddetli nesne ārām ve sükūn bulmak maʿnāsınadır; yukālu: قَصَّرَ عَنِّي الْوَجَعُ وَالْغَضَبُ إِذَا سَكَنَ Ve bir nesneyi gücü yetişmemekle terk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَصَّرَ عَنْهُ إِذَا تَرَكَهُ وَهُوَ لاَ يَقْدِرُ عَلَيْهِ Ve devenin boynu köküne قِصَارٌ [ḳiṣār] dedikleri damga basmak maʿnāsınadır; yukālu: قَصَّرَ قَصَرَةَ الْإِبِلِ إِذَا وَسَمَهَا بِالْقِصَارِ Fiʿl-i mezbūr deve kısmının boynuları köküne mahsūs olmakla إِبِلٌ مُقَصَّرَةٌ denmez, belki قَصَرَةٌ مُقَصَّرَةٌ denir. Ve

تَقْصِيرٌ [taḳṣīr] Bir adama ʿatiyye olarak nāçīz nesne vermek maʿnāsınadır; yukālu: قَصَّرَ فِي الْعَطِيَّةِ إِذَا أَحَسَّ Ve

تَقْصِيرٌ [taḳṣīr] Dābbe kısmına mahsūs bir güne dāgın ismidir.

اَلْقُصْرَةُ [el-ḳusret] (ḳāf'ın zammıyla) قَصْرٌ [ḳaṣr] gibi bir işte tekāsül ve taksīr eylemeğe denir ki ismdir; yukālu: أَحَبَّ الْقَصْرَ وَالْقُصْرَةَ أَيْ أَنْ يُقَصِّرَ

اَلْمَقْصُورَةُ [el-maḳṣūret] ve

اَلْقَصُورَةُ [el-ḳaṣūret] (kāf'ın fethiyle) ve

اَلْقَصِيرَةُ [el-ḳasīret] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznince) Şol hatuna ıtlāk olunur ki hānede habs ve hıfz olunup taşraya hurūca ruhsat verilmeye; yukālu: إِمْرَأَةٌ مَقْصُورَةٌ وَقَصُورَةٌ وَقَصِيرَةٌ أَيْ مَحْبُوسَةٌ فِي الْبَيْتِ لاَ تُتْرَكُ أَنْ تَخْرُجَ Ve

مَقْصُورَةٌ [maḳṣūret] Şol dār-ı vāsiʿa denir ki etrāfı taş duvar ile muhassan ola, ʿalākavlin dārdan asgar olup ve hemān ona sāhibi dāhil olur ola, قُصَارَةٌ [ḳuṣāret] dahi denir. Cāmiʿlerde olan مَقْصُورَةٌ [maḳṣūret] bundan meʾhūzdur. En evvel selātīne mahsūs idi, Muʿāviye ihtirāʿıdır. Ve

مَقْصُورَةٌ [maḳṣūret] Zifāf-hāneye denir, حَجَلَةٌ [ḥacelet] maʿnāsına. Ve قَرِيبَةٌ [ḳarībet] maʿnāsına müstaʿmeldir, ke-mā sey-uzkeru. Ve

قَصُورَةٌ [ḳaṣūret] Zifāf-hāneye denir.

اَلْقُصَارَةُ [el-ḳuṣāret] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Bu dahi مَقْصُورَةٌ [maḳṣūret] dedikleri مَحْجَرَةٌ [maḥceret]e denir. Ve gılāl kalburlandıktan sonra kalburda kalan dāneye, ʿalā-kavlin bir kerre dövüldükten sonra sünbülede bākī kalmakla sonradan çıkan dāneye yāhūd dānenin üst kabuğuna denir. Şārih der ki meşhūru galle biçildikten sonra tarlada kalan sapına denir, Türkīde anız taʿbīr olunur. Ve

قُصَارَةُ الْأَرْضِ [ḳuṣāretu'l-arḍ] Şol tarla kıtʿasına denir ki mikdārı elli arşın dahi ziyādece olup ve türābı be-gāyet pākīze ve münbit olmakla zī-kıymet ola.

اَلْقِصْرِيُّ [el-ḳiṣriyy] (هِنْدِيٌّ [hindiyy] vezninde) ve

اَلْقَصَرُ [el-ḳaṣar] (fethateynle) ve

اَلْقَصَرَةُ [el-ḳaṣaret] (fetehātla) ve

اَلْقِصْرَى [el-ḳiṣrā] (كِسْرَى [kisrā] vezninde) Bunlar da قُصَارَةٌ [ḳuṣāret] gibi galle kalburlandıktan sonra kalburda kalan dāne bakiyyesine ʿalā-kavlin dövüldükten sonra sünbülede kalmakla sonradan çıkan dānelere yāhūd üst kabuğuna denir. Ve

قَصَرٌ [ḳaṣar] (fethateynle) Kesildikten sonra yerde kalan ağaç köküne ve bakiyyesine denir. Ve insānın ve devenin boyunlarına denir. Ve

قَصَرٌ [ḳaṣar] Masdar olur, boyna kuruluk ʿārız olmak maʿnāsına ki ʿillettir; yukālu: قَصِرَ الْبَعِيرُ قَصَرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا يَبِسَ عُنُقُهُ فَهُوَ قَصِرٌ Ve

قَصَرَةٌ [ḳaṣaret] (fetehātla) Pārelenmiş demir parçasına denir. Ve tahta ve kereste pāresine denir. Ve kesel ve tüvānā maʿnāsınadır; yukālu: مَا هَذِهِ الْقَصَرَةُ أَيِ الْكَسَلُ Ve boyun köküne denir. Cemʿi أَقْصَارٌ [aḳṣār] gelir.

اَلْإِقْتِصَارُ [el-iḳtiṣār] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznide) Bir nesne üzere قَصْرٌ [ḳaṣr] eylemek maʿnāsınadır ki onunla kanāʿat ve iktifā eylemekten ʿibārettir; yukālu: إِقْتَصَرَ عَلَيْهِ إِذَا لَمْ يُجَاوِزْهُ يَعْنِي إِلَى غَيْرِهِ

اَلْقَاصِرُ [el-ḳāṣir] ve

اَلْمُقْصِرُ [el-muḳṣir] (مُحْسِنٌ [muḥsin] veznide) Şol suya ıtlāk olunur ki devābb ve mevāşī onun çevresinde otlayıp gayrı yere gitmez ola, ʿalā-kavlin çayırlıktan baʿīd ola yāhūd soğuk ola; yukālu: مَاءٌ قَاصِرٌ وَمُقْصِرٌ إِذَا كَانَ يَرْعَى الْمَالُ حَوْلَهُ أَوْ بَعِيدٌ عَنِ الْكَلَإِ أَوْ بَارِدٌ Ve

مُقْصِرٌ [muḳṣir] Koca koyuna yāhūd koca keçiye denir.

اَلْقَصَارُ [el-ḳaṣār] (سَحَابٌ [seḥāb] veznide) Bu dahi üşenmeğe denir; tekūlu: مَا هَذَا الْقَصَارُ أَيِ الْكَسَلُ

اَلْقِصِرَّى [el-ḳiṣirrā] (زِمِكَّى [zimikkā] vezninde) Bir kuş adıdır.

اَلْقَصِرُ [el-ḳaṣir] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) قَصْرٌ [ḳaṣr]-ı mezkūrdan vasftır, boynuna yübūset ʿārız olan adama ve deveye denir.

اَلْأَقْصَرُ [el-aḳṣar] Bu dahi ondan vasftır. Müʾennesinde قَصْرَاءُ [ḳaṣrāʾ] denir, حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] gibi.

اَلتِّقْصَارُ [et-tiḳṣār] ve

اَلتِّقْصَارَةُ [et-tiḳṣāret] (tā'ların kesriyle) Nisvānın gerdanlarına takındıkları gerdānlığa denir, قِلَادَةٌ [ḳilādet] maʿnāsına; cemʿi تَقَاصِيرُ [teḳāṣīr]dir. Şārih der ki fi'l-asl قَصِيرٌ [ḳaṣīr] kılādeye denir, baʿdehu

taʿmīm olundu.

اَلْمَقْصَرُ [maḳṣar] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninde) ve

اَلْمَقْصِرُ [el-maḳṣir] (مَنْزِلٌ [menzil] veznin-de) ve

اَلْمَقْصَرَةُ [el-maḳṣaret] (مَرْحَلَةٌ [merḥalet] vezninde) Akşam vaktine denir; yukālu: جَاءَنَا مَقْصَرًا وَمَقْصِرًا وَمَقْصَرَةً أَيْ عَشِيًّا

اَلْمَقَاصِرُ [el-meḳāṣir] ve

اَلْمَقَاصِيرُ [el-meḳāṣīr] Yatsı vaktine de-nir, ʿişā-i ahīr maʿnāsına. Şārih der ki bunlar lügat-ı mezkūrenin cemʿleri olup ümmehāt-ı sāʾirede mutlak عَشَايَا ile müfes-ser olmakla müʾellif ihlāl eylemiştir. Ve

مَقَاصِيرُ الطُّرُقِ [meḳāṣīru'ṭ-ṭuruḳ] Yolların cevānib ve nevāhīsine ıtlāk olunur. Şārihin tahkīki üzere الطَّبَق nüshaları galattır.

اَلْقُصْرَيَانِ [el-ḳuṣreyān] ve

اَلْقُصَيْرَيَانِ [el-ḳuṣayreyān] قُصَيْرَى [ḳuṣayrā] dan musaggar ve ikisi de tesniye olarak bedende iki taraflı böğürlerden aşağı-ca olan eyegü kemiklerine denir ki boş böğür etlerinin aşağıca yanlarında olan-lardır, ʿalā-kavlin boyun çenberlerin-den aşağıca olanlara denir. ʿİnde'l-baʿz قُصَيْرَيَا [ḳuṣayreyā]nın müfredi olan قُصَيْرَى [ḳuṣayrā] en aşağı olan eyegü kemiğine yāhūd yanda olan eyegü kemiklerinin en āhirine denir. Murād kısa eyegü dedikleri olacaktır. Ve

قُصَيْرَى [ḳuṣayrā] Boyun köküne denir. Ve bir nevʿ engerek yılanına denir ki kısa ve kattāl olan nevʿidir.

اَلْقَصَرَى [el-ḳaṣarā] (جَمَزَى [cemezā] vez-ninde) ve

اَلْقُصْرَى [el-ḳuṣrā] (بُشْرَى [buşrā] vezninde) Bunlar da قُصَيْرَى [ḳuṣayrā] gibi bir nevʿ en-gerek yılanına denir.

اَلْقَصَّارُ [el-ḳaṣṣār] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) ve

اَلْمُقَصِّرُ [el-muḳaṣṣir] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vezninde) Çırpıcıya denir, مُحَوِّرُ الثِّيَابِ [muḥavviru'ṯ-ṯiyāb] maʿnāsına, Fārisīde gāzur denir.

اَلْقِصَارَةُ [el-ḳiṣāret] (كِتَابَةٌ [kitābet] veznin-de) Çırpıcılık hirfetine denir.

اَلْمِقْصَرَةُ [el-miḳṣaret] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Çırpıcı tokmağına denir. Şārih der ki قَصْرُ الثَّوْبِ [ḳaṣru'ṯ-ṯevb] tebyīz maʿnāsınadır. Fi'l-asl suya ıtlatmakla elbette sevb kısalmaktan nāşī maʿnā-yı mezbūr müteferraʿ oldu.

اَلْقَصْرَةُ [el-ḳaṣret] (تَمْرَةٌ [temret] veznin-de ve ḳāf'ın zammıyla cāʾizdir) مَقْصُورَةٌ [maḳṣūret] ve قَصِيرَةٌ [ḳaṣīret] gibi yakınlık ve yakın maʿnāsına müstaʿmeldir; tekūlu: هُوَ ابْنُ عَمِّي قَصْرَةً وَمَقْصُورَةً وَقَصِيرَةً أَيْ دَانِيَ النَّسَبِ

اَلْقَوْصَرَّةُ [el-ḳavṣarret - el-ḳavṣaret] (ḳāf'ın fethi ve rā'nın teşdīd ve tahfīfiyle) Maʿrūf hurmā koyacak zarftır ki lisānımızda kav-sara sepeti taʿbīr olunur. Ve

قَوْصَرَّةٌ [ḳavṣarret] Kişinin zevcesinden kināye olur; yukālu: إِتَّخَذَ قَوْصَرَّةً أَيِ امْرَأَةً

قَيْصَرُ [ḳayṣar] (صَيْقَلٌ [ṣayḳal] veznin-de) Rūm ülkesinin pādişāhlarına lakab-ı hāstır, ʿAcem şāhlarına kisrā ve Hind pādişāhlarına rāy ve Çin pādişāhlarına fagfūr dedikleri gibi. Māʿlūm ola ki ibtidā قَيْصَرُ [ḳayṣer] ile mülakkab olan Aġustūs nām kral idi, hīn-i vilādette vālidesi fevt olmakla batnını şakk ile ihrāc eylediler, Rūm lügatinde o resme tevellüd edene قَيْصَرُ [ḳayṣer] denir.

اَلْأُقَيْصِرُ [el-uḳayṣir] (أُحَيْمِرٌ [uḥaymir] vez-

ninde) Bir sanem ismidir.

إِبْنُ أُقَيْصِرٍ [İbn Uḳayṣir] Bir kimse idi ki at ʿilminde māhir ve basīr idi.

قَاصِرُونَ [Ḳāṣirūn] Bir mevziʿ adıdır.

اَلْقَصَارُ [el-ḳaṣār] (ḳāf'ın fethi ve zammıyla) ve

اَلْقُصَيْرَى [el-ḳuṣayrā] (musaggar ve maksūr olarak) ve

اَلْقُصَارَى [el-ḳuṣārā] (ḳāf'ın zammı ve kasr ile) Nihāyet-i tākatin meblag ve encāmına ıtlāk olunur ki ʿākıbetü'l-ʿākıbet oraya müntehī olur; قَصْرٌ dahi bu maʿnāda istiʿmāl olunur; tekūlu: قَصْرُكَ أَنْ تَفْعَلَ كَذَا وَقَصَارَكَ وَقُصَيْرَاكَ وَقُصَارَاكَ أَيْ جُهْدُكَ وَغَايَتُكَ Yaʿnī āhir-i emrin. Ve bu habs maʿnāsından mutasarrıftır, zīrā bir emrin gāyetine bālig olundukta elbette orada ʿāmili habs ve tevkīf eder.

اَلْمُقَاصِرُ [el-muḳāṣir] (مُجَاوِرٌ [mucāvir] vezninde) Köşkü āherin köşküne mukābil olan adama denir; tekūlu: هُوَ مُقَاصِرِي أَيْ قَصْرُهُ بِحِذَاءِ قَصْرِي

اَلْقُصَيْرُ [el-Ḳuṣayr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] veznide) Berriyye-i Mıṣr'dan sāhil-i Baḥr-i Yemen'de bir belde adıdır. Hālen Ḳune ve Ḳuṣayr şehrleri maʿrūftur; Nīl ile Baḥr-i Ḳulzum beyninde vākiʿdir, sugūr-ı tisʿa-i Mıṣriyyedendir. Ve

قُصَيْرٌ [Ḳuṣayr] Dimaşḳ kazāsında bir karye ve Yemen'de Cened zāhirinde bir karye ve Cezīre-i Henkām kurbünde bir cezīre-i sagīre ismidir ki onda makām-ı ebdāl vardır.

قَصْرَانِ [Ḳaṣrān] (tesniye bünyesiyle) ʿAcemde şehr-i Rey kazāsında iki nāhiyedir. Ve Ḳāhire-i Mıṣr'da iki sarāy adıdır. Ḳaṣreyn maʿrūftur, Fāṭimiyyūn binālarındandır.

اَلتَّقَصُّرُ [et-teḳaṣṣur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] veznide) Bir nesne ile avunup oyalanmak maʿnāsınadır; tekūlu: تَقَصَّرْتُ بِهِ إِذَا تَعَلَّلْتَ بِهِ

قُصَائِرَةٌ [Ḳuṣāʾiret] (عُلاَبِطَةٌ [ʿulābiṭat] veznide) Bir dağın adıdır.

اَلْقَاصِرَةُ [el-ḳāṣiret] (حَابِسَةٌ [ḥābiset] maʿnāsınadır; ve minhu yukālu: إِمْرَأَةٌ قَاصِرَةُ الطَّرْفِ أَيْ لاَ تَمُدُّ عَيْنَهُ إِلَى غَيْرِ بَعْلِهَا

سُورَةُ النِّسَاءِ الْقُصْرَى [sūretu'n-nisāʾi'l-ḳuṣrā] (بُشْرَى [buşrā] vezninde) Sūretu'ṭ-ṭalāḳ ismidir, zīrā sūre-i nisāya nisbet kasīredir, fark için قُصْرَى [ḳuṣrā] ile tavsīf olunmuştur.

[ق ص ط ب ر]

اَلْقَصْطَبِيرُ [el-ḳaṣṭabīr] (زَنْجَبِيلٌ [zencebīl] vezninde) Ālet-i tenāsüle denir.

[ق ط ر]

اَلْقَطْرُ [el-ḳaṭr] (سَطْرٌ [saṭr] vezninde) ve

اَلْقُطُورُ [el-kuṭūr] (خُطُورٌ [ḫuṭūr] vezninde) ve

اَلْقَطَرَانُ [el-ḳaṭarān] (fetehātla) Damlamak maʿnāsınadır; yukālu: قَطَرَ الْمَاءُ وَالدَّمْعُ قَطْرًا وَقُطُورًا وَقَطَرَانًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَقَطَ قَطْرَةً ve yukālu: قَطَرَتْ إِسْتُهُ إِذَا مَصَلَتْ Yaʿnī "İshāle uğradı." Ve

قَطْرٌ [ḳaṭr] Müteʿaddī olur, damlatmak maʿnāsına; yukālu: قَطَرَهُ اللهُ قَطْرًا Ve

قَطْرٌ [ḳaṭr] Damlayan şeyʾe denir ki damla taʿbīr olunur. Müfredi قَطْرَةٌ [ḳaṭret]tir; cemʿi قِطَارٌ [ḳiṭār]dır ḳāf'ın kesriyle. Ve

قَطْرٌ [Ḳaṭr] Vāsiṭ ile Başra beyninde bir mevziʿ adıdır. Ve

قَطْرٌ [ḳaṭr] Kezālik masdar olur, develeri katarlamak maʿnāsına; yukālu: قَطَرَ الْإِبِلَ قَطْرًا إِذَا قَرَّبَ بَعْضَهَا إِلَى بَعْضٍ عَلَى نَسَقٍ Ve

قُطُورٌ [ḳuṭūr] Pek sürʿatle gitmek maʿnāsına

müstaʿmeldir; yukālu: قَطَرَ فِي الْأَرْضِ قُطُورًا إِذَا ذَهَبَ وَأَسْرَعَ Ve

قَطْرٌ [ḳaṭr] Bir adamı ʿunf ve şiddetle yere çalmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: قَطَرَ فُلَانًا إِذَا صَرَعَهُ صَرْعَةً شَدِيدَةً Ve esvāb dikmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: قَطَرَ الثَّوْبَ إِذَا خَاطَهُ Ve bir semte alıp getirmek maʿnāsına müstaʿmeldir ve nefy makāmına mahsūstur; tekūlu: مَا أَدْرِي مَنْ قَطَرَهُ وَمَنْ قَطَرَ بِهِ أَيْ أَخَذَهُ

اَلْإِقْطَارُ [el-iḳṭār] (hemzenin kesriyle) Damlatmak maʿnāsınadır; yukālu: أَقْطَرَ الْمَاءَ إِذَا سَالَ بِهِ قَطْرَةً قَطْرَةً Ve bir nesne damlamağa karīb olmak maʿnāsınadır ki hemān damlamak üzere olmaktır; yukālu: أَقْطَرَ الشَّيْءُ إِذَا حَانَ أَنْ يَقْطُرَ Ve bir adamı bir yanı üzere aktarıp yere düşürmek maʿnāsınadır; yukālu: طَعَنَهُ فَأَقْطَرَهُ إِذَا أَلْقَاهُ عَلَى قُطْرِهِ أَيْ شِقِّهِ وَجَانِبِهِ Ve develeri katarlamak maʿnāsınadır; yukālu: أَقْطَرَ الْإِبِلَ بِمَعْنَى قَطَرَهَا

اَلتَّقْطِيرُ [et-taḳṭīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi damlatmak maʿnāsınadır; yukālu: قَطَّرَ الْمَاءَ إِذَا أَسَالَهُ قَطْرَةً قَطْرَةً Ve bir nesneyi ʿūd ağacıyla buhūrlamak maʿnāsınadır; yukālu: قَطَّرَ ثَوْبَهُ إِذَا بَخَّرَهُ بِالْقُطْرِ أَيِ الْعُودِ Ve bir adamı yanı üzere aktarıp düşürmek maʿnāsınadır; yukālu: قَطَّرَ فُلَانًا عَلَى فَرَسِهِ إِذَا أَلْقَاهُ عَلَى قُطْرِهِ Ve develeri katara dizmek maʿnāsınadır; yukālu: قَطَّرَ الْإِبِلَ إِذَا قَرَّبَ بَعْضَهَا إِلَى بَعْضٍ عَلَى نَسَقٍ Ve

تَقْطِيرٌ [taḳṭīr] سَلَسُ الْبَوْلِ [selesu'l-bevl] ʿilletinin ismidir ki mübtelā olan bevlini tutmaz olur. Fi'l-asl masdardır, yukālu: بِهِ تَقْطِيرٌ أَيْ لَمْ يَسْتَمْسِكْ بَوْلُهُ ʿİllet-i mezbūre bevlin seyelānıyla ihtibāsı beyninde bir hālettir, gāhca selesu'l-bevl gibi kendi kendisine akar ve gāhca حَبْسُ الْبَوْلِ [ḥabsu'l-bevl] gibi zor ile çıkar ve çıktığı vakt de derd ile katre katre çıkar.

قُطْرُوٌّ [Ḳuṭruvv] (ḳāf'ın ve rā'nın zammıyla) Şīrāz ile Kirmān beyninde bir belde adıdır.

اَلْقَطُورُ [el-ḳaṭūr] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

اَلْمِقْطَارُ [el-miḳṭār] (مِكْيَالٌ [mikyāl] vezninde) Kesīrü'l-katr olan sehāba vasf olur; yukālu: سَحَابٌ قَطُورٌ وَمِقْطَارٌ أَيْ كَثِيرُ الْقَطْرِ

اَلْقُطَارُ [el-ḳuṭār] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) ʿAzīmü'l-katr olan sehāba denir.

اَلْمَقْطُورَةُ [el-maḳṭūret] Yağmur isābet eylemiş yere denir; yukālu: أَرْضٌ مَقْطُورَةٌ أَيْ مَمْطُورَةٌ Ve katara dizilmiş develere denir; yukālu: إِبِلٌ مَقْطُورَةٌ أَيْ مُقَرَّبَةٌ بَعْضُهَا إِلَى بَعْضٍ عَلَى نَسَقٍ

اَلْإِسْتِقْطَارُ [el-istiḳṭār] Bir nesnenin damla damla seyelānı kaydına düşmek maʿnāsınadır; yukālu: اِسْتَقْطَرَهُ إِذَا رَامَ قَطَرَانَهُ

اَلْقُطَارَةُ [el-ḳuṭāret] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Bir şeyʾin damlantısına denir. Ve pek azca suya ıtlāk olunur.

اَلْقَطْرَانُ [el-ḳatrān - el-ḳitrān] (ḳaf'ın fethi ve kesriyle) ve

اَلْقَطِرَانُ [el-ḳaṭirān] (ظَرِبَانٌ [ḍaribān] vezninde) أَبْهَلٌ [ebhel] ve أَرْزٌ [erz] makūlesi ağaçların ʿusāresine denir ki Türkīde dahi katrân derler. Ve

قَطِرَانُ [Ḳaṭirān] (ظَرِبَانٌ [ḍaribān] vezninde) Bir şāʿirin adıdır. Ve ʿÖmer b. ʿAbbād el-ʿAdevī ve ʿAbbād b. Ziyād b. Ebīh nām kimselerin iki reʾs yağız atlarının ismidir.

اَلْمَقْطُورُ [el-maḳṭūr] ve

اَلْمُقَطْرَنُ [el-muḳaṭren] (قَطْرَنَ [ḳaṭrene] sīgāsından ism-i mefʿūl olarak) Katrān sürülmüş nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ مَقْطُورٌ وَمُقَطْرَنٌ إِذَا كَانَ مَطْلِيًّا بِالْقَطْرَانِ

اَلْقِطْرُ [el-ḳiṭr] (ḳāf'ın kesriyle) Erimiş bakıra denir, nuhâs-ı zâʾib maʿnāsına, ʿalā-kavlin bakırdan bir nevʿin ismidir. Ve bir nevʿ kumaş adıdır, قِطْرِيَّةٌ [ḳiṭriyyet] dahi denir. Şārihin beyānına göre fethateynle Ḳaṭar nām beldeye mensūbdur. Kesresi tagyīr-i neseb içindir, tahfīfle قَطْرٌ [ḳaṭr] dahi denir. Ve bu maʿnādan ʿArablar pederinin mālını ekl ve belʿ ettim diyecek yerde بَذَّرْتُ قِطَرَ أَبِي derler, أَكَلْتُ مَالَهُ maʿnāsına.

اَلْقُطْرُ [el-ḳuṭr] (ḳāf'ın zammıyla) Nāhiye ve cānib maʿnāsınadır. Cemʿi أَقْطَارٌ [aḳṭār] dır. أَقْطَارُ السَّمَوَاتِ [aḳṭāru's-semāvāt] göklerin kenârları ve nāhiyeleri demektir. Fenn-i heyʾette قُطْرٌ [ḳuṭr]-ı dāʾire bundan meʾhūzdur; bir dāʾire tavsīt ve tansīf kılındıkta hāsıl olan iki kavsin miyānını fasl eden doğru çizgidir ki iki tarafın nāhiyesi olur. Ve

قُطْرٌ [ḳuṭr] ʿŪd ağacına denir ki tīb-i maʿrūftur; yukālu: تَبَخَّرَ بِالْقُطْرِ أَيِ الْعُودِ

اَلتَّقَطُّرُ [et-teḳaṭṭur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) ʿŪd ağacıyla buhūrlanmak maʿnāsınadır; yukālu: تَقَطَّرَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا تَبَخَّرَتْ بِالْقُطْرِ Ve bir adamı yanı üzere aktarıp düşürmek maʿnāsınadır; yukālu: تَقَطَّرَ بِهِ إِذَا أَلْقَاهُ عَلَى قُطْرِهِ أَيْ جَانِبِهِ Ve harb ve kıtāl için hāzırlanmak maʿnāsınadır; yukālu: تَقَطَّرَ الرَّجُلُ إِذَا تَهَيَّأَ لِلْقِتَالِ Ve bir adam bir yüksek yerden kendi kendisini atmak maʿnāsınadır; yukālu: تَقَطَّرَ الرَّجُلُ إِذَا رَمَى بِنَفْسِهِ مِنْ عُلْوٍ Ve ağacın dalı kopup düşmek maʿnāsınadır; yukālu: تَقَطَّرَ الْجِذْعُ إِذَا انْجَعَفَ Ve geriye kalmak maʿnāsınadır; yukālu: تَقَطَّرَ الرَّجُلُ إِذَا تَخَلَّفَ

اَلْقَطَرُ [el-ḳaṭar] (fethateynle) Bir kimse meselā bir sepet yāhūd bir denk buğdayı vezn edip geri kalanını vezn eylemeyip ona kıyās ve tahmīnle ahz eylemek maʿnāsınadır ki مُقَاطَرَةٌ [muḳāṭaret] dahi denir; ism mevkiʿinde müstaʿmellerdir. Kāle'ş-şārih ve minhu hadīsu İbn Sīrīn: «أَنَّهُ كَانَ يَكْرَهُ الْقَطَرَ وَهُوَ أَنْ يَزِنَ الرَّجُلُ جُلَّةً أَوْ عِدْلاً مِنْ حَبٍّ فَيَأْخُذَ مَا بَقِيَ عَلَى حِسَابِ ذَلِكَ وَلاَ يَزِنُهُ» ve yukālu: لَهُ الْمُقَاطَرَةُ وَكَأَنَّهُ مَأْخُوذٌ مِنْ قِطَارِ الْإِبِلِ لاَ تُبَاعُ بَعْضُهُ بَعْضًا Ve

قَطَرٌ [Ḳaṭar] Ḳaṭīf ile ʿUmān beyninde bir belde adıdır. Zikr olunan siyāb-ı kitriyye ona mensūbdur, gayr-i kıyās üzere. Kezālik نَجَائِبُ قَطَرِيَّاتٌ [necâibu ḳaṭariyyât] dedikleri soy develer oraya mensūblardır.

اَلْمُقَاطَرَةُ [el-muḳāṭaret] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) قَطَرٌ [ḳaṭar] ile maʿnā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: أَخَذَهُ قَطْرًا وَمُقَاطَرَةً Ke-mā zukire. Ve dābbeyi bir yere gidip gelmek vech üzere kirāya vermek maʿnāsınadır; yukālu: أَكْرَاهُ مُقَاطَرَةً أَيْ ذَاهِبًا وَجَائِيًا

اَلتَّقَاطُرُ [et-teḳāṭur] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Ehadühümānın katarı āherin katarına mukābil olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَقَاطَرَا إِذَا تَقَابَلَ أَقْطَارُهُمَا

اَلْقُطَارِيَّةُ [el-ḳuṭāriyyet] (غُرَابِيَّةٌ [ġurābiyyet] vezninde) ve

اَلْقُطَارِيُّ [el-ḳuṭāriyy] (غُرَابِيٌّ [ġurābiyy] vezninde) Kara yılana denir. ʿAlā-kavlin şol yılana denir ki hurmā dallarında īvā eder ola yāhūd zehri pek çok olmakla durduğu yerde ve gittiği yerde zehri tekātur eder ola; yukālu: حَيَّةٌ قُطَارِيَّةٌ وَقُطَارِيٌّ أَيْ سَوْدَاءُ أَوْ تَأْوِي إِلَى جِذْعِ النَّخْلِ أَوْ يَقْطُرُ مِنْهُ السَّمُّ لِكَثْرَتِهِ

اَلْإِقْطِيرَارُ [el-iḳṭīrār] (إِحْمِيرَارٌ [iḥmīrār] vezninde) Ot sararıp kurumağa başlamak maʿnāsınadır; yukālu: إِقْطَارَّ النَّبْتُ إِذَا وَلَّى وَأَخَذَ يَجِفُّ Ve darılmak maʿnāsınadır; yukālu: إِقْطَارَّ الرَّجُلُ إِذَا غَضِبَ Ve deve kısmı ürkmek maʿnāsınadır; yukālu: إِقْطَارَّتِ النَّاقَةُ إِذَا نَفَرَتْ

اَلْإِقْطِرَارُ [el-iḳṭirār] (إِحْمِرَارٌ [iḥmirār] vez-

ninde) Bu dahi ot kurumağa başlamak maʿnāsınadır; yukālu: إِقْطَرَّ النَّبْتُ إِقْطِرَارًا إِذَا وَلَّى وَأَخَذَ يَجِفُّ Ve baʿzılar dedi ki إِقْطِرَارٌ [iḳṭirār] nāka gebe olmakla kuyruğunu kaldırıp ve başını yukarı tutmak maʿnāsınadır; yukālu: إِقْطَرَّتِ النَّاقَةُ إِذَا لَقِحَتْ فَشَالَتْ بِذَنَبِهَا وَشَمَخَتْ بِرَأْسِهَا

اَلْمُقْطَرَّةُ [el-muḳṭarret] (مُضْطَرَّةٌ [muḍṭarret] vezninde) Zikr olunan vasf üzere nākaya denir.

اَلْقِطَارُ [el-ḳiṭār] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Nesak-ı vāhid üzere dizilmiş develere denir ki lisānımızda feth-i ḳāf ile taʿbīr olunur; yukālu: جَاءَتِ الْإِبِلُ قِطَارًا أَيْ مَقْطُورَةً مُقَرَّبَةً بَعْضُهَا إِلَى بَعْضٍ عَلَى نَسَقٍ

اَلْمِقْطَرَةُ [el-miḳṭaret] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) ve

اَلْمِقْطَرُ [el-miḳṭar] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Buhūr-dâna denir, مِجْمَرَةٌ [micmeret] maʿnāsına. Ve

مِقْطَرَةٌ [miḳṭaret] Mahbūs ayağına vurulan tomruk dedikleri kütüğe denir, Fārisīde künde derler.

اَلْمُقْطَئِرُّ [el-muḳṭaʾirr] (مُطْمَئِنٌّ [muṭmaʾinn] vezninde) Dargın adama denir, غَضْبَانُ [ġaḍbān] maʿnāsına.

اَلْقَطْرَاءُ [el-Ḳaṭrāʾ] (صَحْرَاءُ [ṣaḥrāʾ] veznin-de) Bir mevziʾ adıdır.

اَلْقَطَّارُ [el-Ḳaṭṭār] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Bir su ismidir.

اَلْقَاطِرُ [el-ḳāṭir] Kardeş kanı taʿbīr olunan dārūya denir, دَمُ الْأَخَوَيْنِ [demu'l-eḫaveyn] dahi derler. Ve سَلَسُ الْبَوْلِ [selesu'l-bevl] olan deveye denir. Ve mutlakan şecerden tekātur eden zamka ve pusa denir.

قَطُورَاءُ [ḳaṭūrāʾ] (جَلُولَاءُ [celūlāʾ] vezninde) Bir nebāt adıdır.

قَطَرِيٌّ [Ḳaṭariyy] (حَضَرِيٌّ [ḥaḍariyy] vezninde) Murrī b. Ḳaṭarī tābiʿīndendir. Ve Ḳaṭarī b. el-Fucāʾe şuʿarādandır.

اَلْقُطْرَةُ [el-ḳuṭret] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Be-gāyet az ve nāçīz nesneye denir.

اَلْقُطَيْرَةُ [el-ḳuṭayret] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) قُطْرَةٌ [ḳuṭret] maʿnāsınadır; tekūlu: أَعْطِنِي مِنْهُ قُطْرَةً وَقُطَيْرَةً أَيْ نَافِهًا يَسِيرًا خَسِيسًا

اَلْقَطْرِيَّةُ [el-Ḳaṭriyyet] (زَجْرِيَّةٌ [zecriyyet] vezninde) Yemāme'de bir nāhiye adıdır.

قَطْرُونِيَّةُ [Ḳaṭrūniyet] (ḳāf'ın fethi ve yā'nın tahfīfiyle) Rūm ülkesinde bir belde adıdır.

[ق ط ب ر]

قُطَابِرُ [Ḳuṭābir] (عُلَابِطُ [ʿulābiṭ] vezninde) Yemen'de bir mevziʿ adıdır.

[ق ط ع ر]

اَلْإِقْطِعْرَارُ [el-iḳṭiʿrār] (إِقْشِعْرَارٌ [iḳşiʿrār] vezninde) ve

اَلْإِقْطِعْطَارُ [el-iḳʿiṭrār] (ʿayn'ın takdīmiyle) Yorulmaktan nāşī soluk kesilmek maʿnāsınadır; yukālu: إِقْطَعَرَّ الْفَرَسُ وَاقْعَطَرَّ إِذَا انْقَطَعَ نَفْسُهُ مِنْ بُهْرٍ

[ق ط م ر]

اَلْقِطْمِيرُ [el-ḳiṭmīr] ve

اَلْقِطْمَارُ [el-ḳiṭmār] (ḳāf'ların kesriyle) Hurmā çekirdeğinde olan halkī yarığa denir, ʿalā-kavlin çekirdeğinin kabuğuna yāhūd çekirdekle hurmâ beyninde olan ince zara yāhūd çekirdeğin zahrında olan akça eser ve nükteye denir ki hurmâ ondan biter. Ve

قِطْمِيرٌ [Ḳiṭmīr] Ashāb-ı Kehf hazerātının kelblerinin ismidir. İbn Keşīr'den kelb-i mezbūrun ismi Ḳuṭmūr olduğu menkūldür, عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde. Ve Cevherī terkīb-i merkūm zeylinde قَمْطَرَ māddesini sebt eylemekle nā-münāsibdir,

belki savāb olan «ق،م،ر» māddesi zeylinde zikr olunmaktır.

[ق ع ر]

اَلْقَعْرُ [el-ḳaʿr] (ḳāf'ın fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) Her şeyʾin aksāsına yaʿnī nihāyet-i esfeline denir ki Fārisīde bün ve Türkīde dip ve derin taʿbīr olunur, kuyunun ve denizin dipleri gibi. Cemʿi قُعُورٌ [ḳuʿūr]dur; tekūlu: إِنْتَهَيْتُ قَعْرَ الْبِئْرِ أَيْ أَقْصَاهَا Ve

قَعْرٌ [ḳaʿr] Masdar olur, bir nesnenin dibine erişmek, ʿalā-kavlin derin eylemek maʿnāsına; yukālu: قَعَرَ الْبِئْرَ قَعْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا انْتَهَى إِلَى قَعْرِهَا أَوْ عَمَّقَهَا Ve kapta olan şeyʾin mecmūʿunu içmek maʿnāsınadır ki sömürmek ve dip göstermek taʿbīr olunur; yukālu: قَعَرَ الْإِنَاءَ إِذَا شَرِبَ مَا فِيهِ Ve taʿāmı kabın dibinden ekl eylemek maʿnāsınadır ki ekkāl adamlar yağlıca yeri olmakla orasına saldırırlar; yukālu: قَعَرَ الثَّرِيدَةَ إِذَا أَكَلَهَا مِنْ قَعْرِهَا Ve yere çalmak maʿnāsınadır; yukālu: قَعَرَهُ إِذَا صَرَعَهُ Ve ağacı dibinden kesmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: قَعَرَ النَّخْلَةَ إِذَا قَطَعَهَا مِنْ أَصْلِهَا Ve hayvān gayr-i tāmmü'l-hilkat yavru düşürmek maʿnāsınadır; yukālu: قَعَرَتِ الشَّاةُ إِذَا أَلْقَتْ مَا فِي بَطْنِهَا لِغَيْرِ تَمَامٍ Ve

قَعْرٌ [ḳaʿr] Kavataya ıtlāk olunur, جَفْنَةٌ [cefnet] maʿnāsına. Ve

قَعْرٌ [ḳaʿr] ve

قَعْرَةٌ [ḳaʿret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Şol dere tarzında yere ıtlāk olunur ki zemīnden ayrılıp açılmakla inip çıkması pek düşvār ola. Ve

قَعْرٌ [ḳaʿr] Beled maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: مَا فِي هَذَا الْقَعْرِ مِثْلُهُ أَيِ الْبَلَدِ

اَلْقَعِيرُ [el-ḳaʿīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلْقَعُورُ [el-ḳaʿūr] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Pek derin şeyʾe denir; yukālu: وَادٍ قَعِيرٌ وَقُعُورٌ أَيْ بَعِيدُ الْقَعْرِ

اَلْقَعَارَةُ [el-ḳaʿāret] (جَسَارَةٌ [cesāret] vezninde) Derin olmak maʿnāsınadır; yukālu: قَعُرَ الْمَاءُ قَعَارَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ قَعِيرًا

اَلْإِقْعَارُ [el-iḳʿār] (hemzenin kesriyle) Derin eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَقْعَرَ الْبِئْرَ إِذَا جَعَلَ لَهَا قَعْرًا

اَلتَّقْعِيرُ [et-taḳʿīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Sözü avurdunu burarak boğazından çıkarır heyʾetinde tekellüm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَعَّرَ فِي كَلَامِهِ إِذَا تَشَدَّقَ وَتَكَلَّمَ بِأَقْصَى فَمِهِ Ümmehāt-ı sāʾirede قَعَّرَ فِي كَلَامِهِ إِذَا أَخْرَجَهُ مِنْ قَعْرِ حَلْقِهِ كَمَا يُقَالُ شَدَّقَ فِي كَلَامِهِ إِذَا أَخْرَجَ مِنْ شِدْقِهِ ʿibāretiyle mersūm olmakla müʾellif burada تَشَدُّقٌ [teşedduḳ]u dahi mezc eylemiştir. تَشَدُّقٌ [teşedduḳ] ise تَقْعِيرٌ [taḳʿīr]le mülāyim değildir. Ve bu resme tekellüm baʿzı kimsede halkī olur. Ve baʿzılar mütekellim geçinmekle fodulāne o güne tekellüf ve edā ile tekellüm ederler. Ve bu maʿnā maʿnevī dahi olur ki kelāmı pek gavr ve dakīka cihetiyle tekellüm eylemekten ʿibārettir, "Sözde pek derin gitti" taʿbīri zebān-zeddir. Ve

تَقْعِيرٌ [taḳʿīr] Haykırmak maʿnāsınadır; yukālu: قَعَّرَ الرَّجُلُ إِذَا صَاحَ

اَلتَّقَعُّرُ [et-teḳaʿʿur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) تَقْعِيرٌ [taḳʿīr] ile maʿnā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: تَقَعَّرَ فِي كَلَامِهِ بِمَعْنَى قَعَّرَ

اَلْقَيْعَرُ [el-ḳayʿar] (حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) ve

اَلْقَيْعَارُ [el-ḳayʿār] (بَيْطَارٌ [beyṭār] vezninde) ve

اَلْمِقْعَارُ [el-miḳʿār] (مِكْثَارٌ [miksār] vezninde) Kelāmı vech-i mezkūr üzere teşedduk

ve takʿīr ile tekellüm eder olan adama denir. Ve

مِقْعَارٌ [miḳʿār] Vāsiʿ olup dibi derin ve çukur kaba denir; yukālu: قَعْبٌ مِقْعَارٌ أَيْ وَاسِعٌ بَعِيدُ الْقَعْرِ

ٱلْقَعْرَانُ [el-ḳaʿrān] (سَكْرَانُ [sekrān] vezninde) Nesne dibinde olan kaba denir; yukālu: إِنَاءٌ قَعْرَانُ إِذَا كَانَ فِي قَعْرِهِ شَيْءٌ *Esās'ta* إِذَا كَانَ الشَّيْءُ فِي قَعْرِهِ كَمَا تَقُولُ قَرْبَانُ إِذَا كَانَ قَرِيبًا مِنَ الْمَلْءِ ʿibāretiyle mersūmdur.

ٱلْقَعِرَةُ [el-ḳaʿiret] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) ve

ٱلْقَعْرَى [el-ḳaʿrā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) İçinde dibini setr edecek nesne olan kaba denir; yukālu: قَصْعَةٌ قَعِرَةٌ وَقَعْرَى إِذَا كَانَ فِيهَا مَا يُغَطِّي قَعْرَهَا Ve

قَعِرَةٌ [ḳaʿiret] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) ve

قَعِيرَةٌ [ḳaʿīret] (شَرِيفَةٌ [şerīfet] vezninde) Şol hatuna ıtlāk olunur ki şehveti geç gelir ola, ʿalā-kavlin şehvetini fercinin kaʿrında bulur ola, yaʿnī ālet tā fercinin dibine dayamadıkça şehveti heyecān eylemez ola yāhūd cimāʿda ifrāt ve mübālagaya hāhişger ola; yukālu: إِمْرَأَةٌ قَعِرَةٌ وَقَعِيرَةٌ إِذَا كَانَتْ بَعِيدَةَ الشَّهْوَةِ أَوِ الَّتِي تَجِدُ الْغُلْمَةَ فِي قَعْرِ فَرْجِهَا أَوِ الَّتِي تُرِيدُ الْمُبَالَغَةَ

ٱلْقَعْرَةُ [el-ḳaʿret - el-ḳuʿret] (تَمْرَةٌ [temret] ve غُرْفَةٌ [ġurfet] veznlerinde) Bir kabın içinde dibini örtecek kadar olan şeyʾe denir. Ve

قَعْرَةٌ [ḳaʿret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Zemīnden ayrılmış dere gibi yere denir ki hübūt ve suʿūdu müşkil ola.

ٱلْإِنْقِعَارُ [el-inḳiʿār] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Bir nesne dibinden kopup düşmek maʿnāsınadır; yukālu: قَعَرَ النَّخْلَةَ فَانْقَعَرَتْ أَيْ قَطَعَهَا مِنْ أَصْلِهَا فَسَقَطَتْ وَانْجَعَفَتْ

ٱلْقَعْرَاءُ [el-Ḳaʿrāʾ] (صَحْرَاءُ [ṣaḥrāʾ] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

بَنُو الْمِقْعَارِ [Benu'l-Miḳʿār] (مِكْثَارٌ [mikṯār] vezninde) Bir batn ismidir.

ٱلْقَعَرُ [el-ḳaʿar] (fethateynle) ʿAkl ve hūş maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: فُلَانٌ بَعِيدُ الْقَعَرِ وَفُلَانٌ مَا فِيهِ قَعَرٌ أَيْ عَقْلٌ

ٱلْقَعُّورُ [el-ḳaʿʿūr] (تَنُّورٌ [tennūr] vezninde) Pek derin kuyuya denir; yukālu: فِي الْبَادِيَةِ قَعُّورٌ أَيْ بِئْرٌ عَمِيقَةٌ

قُعَارٌ [Ḳuʿār] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bir dağın adıdır.

ٱلْقُعْرَةُ [el-ḳuʿret] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Çukur yere denir.

قُعَيْرٌ [Ḳuʿayr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir recül adıdır.

[ق ع ب ر]

ٱلْقَعْبَرِيُّ [el-ḳaʿberiyy] (جَعْبَرِيٌّ [caʿberiyy] vezninde) Şedīd ve bahīl ve bed-hūy adama denir, ʿalā-kavlin ehl ve ʿayāline yāhūd hemdem ve ashābına şiddet üzere olan bed-muʿāmele kimseye denir; yukālu: هُوَ قَعْبَرِيٌّ أَيْ شَدِيدٌ بَخِيلٌ سَيِّءُ الْخُلُقِ أَوِ الشَّدِيدُ عَلَى أَهْلِهِ أَوْ صَاحِبِهِ أَوْ عَشِيرَتِهِ

قُعْبُرٌ [Ḳuʿbur] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) Esāmīdendir: ʿUleym b. Ḳuʿbur tābiʿīndendir ki Selmān hazretlerinden rivāyet eylemiştir. Bunu baʿzılar قُعَيْرٌ [Ḳuʿayr] ile ki قَعْرٌ [ḳaʿr] musaggarıdır, zabt eylemekle tashīf eylemiştir.

[ق ع ث ر]

ٱلْقَعْثَرَةُ [el-ḳaʿŝeret] (sā-yı müsellese ile دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir nesneyi kökünden çekip koparmak maʿnāsınadır; yukālu: قَعْثَرَ الشَّيْءَ إِذَا اقْتَلَعَهُ مِنْ أَصْلِهِ

[ق ع س ر]

ٱلْقَعْسَرِيُّ [el-ḳaʿseriyy] (جَعْفَرِيٌّ [caʿferiyy]

vezninde) İri gövdeli tünd ve şedīd hayvāna denir. Ve el değirmeninin sapına denir.

اَلْقَعْسَرُ [el-ḳaʿser] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Bu dahi iri gövdeli yavuz ve şedīd hayvāna denir. Ve kadīm olan şeyʾe denir; yukālu: مَكَانٌ قَعْسَرٌ أَيْ قَدِيمٌ Ve ibtidā çıkan hurde kavuna denir ki düvlek taʿbīr olunur.

اَلْقَعْسَرَةُ [el-ḳaʿseret] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir nesneye güç yetip ona gālib olmak maʿnāsınadır; yukālu: قَعْسَرَ عَلَيْهِ إِذَا تَقَوَّى Ve sulb ve şedīd olmak maʿnāsınadır; yukālu: قَعْسَرَ الشَّيْءُ إِذَا صَلُبَ وَاشْتَدَّ

[ق ع ص ر]

اَلْإِقْعِنْصَارُ [el-iḳʿinṣār] (إِحْرِنْجَامٌ [iḥrincām] vezninde) Yere doğru çekilip sinmek maʿnāsınadır; yukālu: إِقْعَنْصَرَ الرَّجُلُ إِذَا تَقَاصَرَ إِلَى الْأَرْضِ

[ق ع ط ر]

اَلْقَعْطَرَةُ [el-ḳaʿṭaret] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Yere çalmak maʿnāsınadır; yukālu: قَعْطَرَهُ إِذَا صَرَعَهُ Ve bağ ve bend makūlesini pekiştirip muhkem kılmak maʿnāsınadır; yukālu: قَعْطَرَهُ إِذَا أَوْثَقَهُ Ve doldurmak maʿnāsınadır; yukālu: قَعْطَرَ الْإِنَاءَ إِذَا مَلَأَهُ

اَلْإِقْعِطْرَارُ [el-iḳʿiṭrār] (إِقْطِعْرَارٌ [iḳṭiʿrār] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu; yukālu: إِقْعَطَرَّ الرَّجُلُ بِمَعْنَى اقْطَعَرَّ

[ق ف ر]

اَلْقَفْرُ [el-ḳafr] (جَفْرٌ [cefr] vezninde) ve

اَلْقَفْرَةُ [el-ḳafret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) ve

اَلْمِقْفَارُ [el-miḳfār] (مِعْيَارٌ [miʿyār] vezninde) Hālī arza, yaʿnī otsuz ve susuz kır ve hālī yere denir. قَفْرٌ [ḳafr]ın cemʿi قِفَارٌ [ḳifār]dır ḳāf'ın kesriyle ve قُفُورٌ [ḳufūr]dur. Ve

قَفْرٌ [ḳafr] Katıksız ekmeğe vasf olur, kemā se-yuzkeru. Ve

قَفْرٌ [ḳafr] Masdar olur, bir adamın izine uyup ardınca gitmek maʿnāsına; yukālu: قَفَرَ الْأَثَرَ قَفْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا اقْتَفَاهُ وَتَبِعَهُ Ve

قَفْرٌ [ḳafr] Şol öküz danasına denir ki çifte koşulmak için anasından ʿazl ve tefrīk olunmuş ola.

اَلْإِقْفَارُ [el-iḳfār] (hemzenin kesriyle) Bir yer kır olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَقْفَرَ الْمَكَانُ إِذَا خَلاَ يَعْنِي مِنَ الْمَاءِ وَالْكَلَإِ وَالنَّاسِ Ve bir adam ehl ve ʿayālinden ayrılıp yalnızca kalmak maʿnāsınadır; yukālu: أَقْفَرَ الرَّجُلُ إِذَا خَلاَ مِنْ أَهْلِهِ أَيِ انْفَرَدَ عَنْهُمْ وَبَقِيَ وَحْدَهُ Ve bir adamın yanında kūt ve gıdāsı tükenip aç almak maʿnāsınadır; yukālu: أَقْفَرَ الرَّجُلُ إِذَا ذَهَبَ طَعَامُهُ وَجَاعَ Ve bir mahalli ıssız, hālī bulmak maʿnāsınadır; tekūlu: أَقْفَرْتُ الْبَلَدَ إِذَا وَجَدْتَهُ قَفْرًا أَيْ خَالِيًا عَنِ النَّاسِ

اَلْقَفَرُ [el-ḳafer] (fethateynle) Bir adamın mālı tükenmek derecesinde azalmak maʿnāsınadır; yukālu: قَفِرَ مَالُهُ قَفَرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا قَلَّ Ve taʿām katıksız olmak maʿnāsınadır; yukālu: قَفِرَ الطَّعَامُ إِذَا صَارَ قَفَارًا أَيْ بِلاَ أُدْمٍ Ve

قَفَرٌ [ḳafer] Saça ve kıla denir.

اَلْقَفِرُ [el-ḳafir] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Gövdesinin kılları az olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ قَفِرٌ أَيْ قَلِيلُ الْقَفَرِ أَيِ الشَّعْرِ Ve şol kurda denir ki arz-ı قَفْرٌ [ḳafr]da īvā eder ola.

اَلْقَفَارُ [el-ḳafār] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Şol kavuta denir ki ona āher nesne katılmamış ola; yukālu: سَوِيقٌ قَفَارٌ أَيْ غَيْرُ مَلْتُوتٍ يَعْنِي بِالْأُدْمِ Ve katıksız ekmeye denir, niteki قَفَرٌ [ḳafer] dahi denir; yukālu: خُبْزٌ قَفَرٌ وَقَفَارٌ أَيْ غَيْرُ مَأْدُومٍ Ve

قَفَارٌ [Ḳafār] Ḫālid b. ʿĀmir nām kimsenin

lakabıdır. Bir velîme tertîbe edip hemân nâsı nân ve leben ile savup koyun ve keçi ve deve kısmı zebh eylememekle قَفَارٌ [ḳafār] ile telkîb eylediler.

اَلتَّقْفِيرُ [et-taḳfīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Toprak ve sâʾir nesneyi biriktirmek maʿnâsınadır; yukâlu: قَفَّرَ التُّرَابَ وَغَيْرَهُ إِذَا جَمَعَهُ

اَلْقَفِيرُ [el-ḳafīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Zenbîle denir ki nesne taşırlar. Ve katıksız yiyeceğe denir; tekûlu: أَطْعَمَنَا قَفِيرًا أَيْ طَعَامًا غَيْرَ مَأْدُومٍ Ve büyük sepete denir. Ve ʿUẕre kabîlesi arzında bir su adıdır ki Şâm yolunda vâkiʿdir.

اَلْإِقْتِفَارُ [el-iḳtifār] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) ve

اَلتَّقَفُّرُ [et-teḳaffur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir adamın izine uyup gitmek maʿnâsınadır; gerek hissî ve gerek maʿnevî olsun; yukâlu: إِقْتَفَرَ أَثَرَهُ وَتَقَفَّرَهُ إِذَا اقْتَفَاهُ وَتَبِعَهُ Ve

إِقْتِفَارٌ [iḳtifār] Kemikte olan etin mecmûʿunu kemirip ekl eylemek maʿnâsınadır; yukâlu: إِقْتَفَرَ الْعَظْمَ أَيْ تَعَرَّقَهُ

اَلْقَفُّورُ [el-ḳaffūr] (تَنُّورٌ [tennūr] vezninde) Hurmâ çiçeğinin kapçığına denir. Ve bir ot adıdır ki bağırtlak kuşu otlar.

اَلْقَافُورُ [el-ḳāfūr] (كَافُورٌ [kāfūr] vezninde) قَفُّورٌ [ḳaffūr] ile maʿnâ-yı evvelde mürâdiftir.

قُفَيْرَةُ [Ḳufeyret] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) Ferazdaḳ nâm şâʿirin vâlidesi ismidir.

[ق ف خ ر]

اَلْقُفَاخِرِيُّ [el-ḳufāḫiriyy] (ḫā-yı muʿceme ile عُلاَبِطِيٌّ [ʿulābiṭiyy] vezninde) ve

اَلْقُفَاخِرُ [el-ḳufāḫir] (yā'sız) İri cüsselî tenûmend adama denir. Ve

قُفَاخِرِيٌّ [ḳufāḫiriyy] Mutlakan nevʿi içre fâyik ve mümtâz olan şeyʾe denir; yukâlu: شَيْءٌ قُفَاخِرِيٌّ أَيْ فَائِقٌ فِي نَوْعِهِ Ve etine dolu bedeni ter ve nâzük adama denir.

اَلْقُفَاخِرِيَّةُ [el-ḳufāḫiriyyet] Nebîle ve ʿazîme hatuna denir.

اَلْقُفَاخِرَةُ [el-ḳufāḫiret] (عُلاَبِطَةٌ [ʿulābiṭat] vezninde) Hilkat ve endâmı hûb hatuna denir; yukâlu: إِمْرَأَةٌ قُفَاخِرَةٌ أَيِ الْحَسَنَةُ الْخَلْقِ

اَلْقِنْفَخْرُ [el-ḳinfaḫr] (جِرْدَحْلٌ [cirdaḥl] vezninde) Bu dahi iri cüsselî adama denir. Ve hasır otu dedikleri nebâtın köküne denir.

[ق ف د ر]

اَلْقَنْفَدَرُ [el-ḳanefder] (سَمَنْدَرٌ [semender] vezninde) Bed-manzar ve zişt-çehre adama denir. Ve şedîdü'r-reʾs adama denir. Ve sagîrü'r-reʾs adama denir. Ve iri ayaklı adama denir. Ve tıknaz bodura denir. Ve beyâz benizli adama denir.

[ق م ر]

اَلْقُمْرَةُ [el-ḳumret] (حُمْرَةٌ [ḥumret] vezninde) Elvândan şol renge denir ki yeşile mâʾil ola ki havâyî renk olur. ʿAlâ-kavlin bulanıksı aklığa denir ki gümüşî ve şeker-renk olacaktır; yukâlu: فِي لَوْنِهِ قُمْرَةٌ أَيْ لَوْنٌ إِلَى الْخُضْرَةِ أَوْ بَيَاضٍ فِيهِ كُدْرَةٌ

اَلْأَقْمَرُ [el-aḳmer] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Ondan vasftır; yukâlu: حِمَارٌ أَقْمَرُ وَأَتَانٌ قَمْرَاءُ Ve

أَقْمَرُ [aḳmer] Mâh-peyker olan çehreye denir; yukâlu: وَجْهٌ أَقْمَرُ أَيْ مُشَبَّهٌ بِالْقَمَرِ Ve ak nesneye denir; yukâlu: شَيْءٌ أَقْمَرُ أَيْ أَبْيَضُ

اَلْقَمْرَاءُ [el-ḳamrāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) أَقْمَرُ [aḳmer]in müʾennesidir. Ve ayın aydınına denir; tekûlu: قَعَدْنَا فِي الْقَمْرَاءِ وَهَذِهِ لَيْلَةُ الْقَمْرَاءِ أَيْ ضَوْءِ الْقَمَرِ Ve

قَمْرَاءُ [ḳamrāʾ] Bir kuş adıdır. Ve mehtâb

geceye denir; yukālu: لَيْلَةٌ قَمْرَاءُ أَيْ فِيهَا الْقَمَرُ

اَلْقَمَرُ [el-ḳāmer] (fethateynle) Aya denir, māh maʿnāsına; üçüncü geceden مَحَاقٌ [meḥāḳ]a kadar ıtlāk olunur, üçüne kadar هِلَالٌ [hilāl] denir.

اَلْمُقْمِرَةُ [el-muḳmiret] (مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde) ve

اَلْمُقْمِرُ [el-muḳmir] (hā'sız) ve

اَلْقَمِرَةُ [el-ḳamiret] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Bunlar da mehtāb geceye denir; yukālu: لَيْلَةٌ مُقْمِرَةٌ وَمُقْمِرٌ وَقَمِرَةٌ إِذَا كَانَ فِيهَا الْقَمَرُ

اَلْإِقْمَارُ [el-iḳmār] (hemzenin kesriyle) Ayın tulūʿuna muntazır olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَقْمَرَ الرَّجُلُ إِذَا ارْتَقَبَ إِلَى طُلُوعِ الْقَمَرِ Ve meyve kısmı vakt-i maʿhūdunda kemālini bulmayıp soğuk düşünce kadar kalmak maʿnāsınadır; yukālu: أَقْمَرَ الثَّمَرُ إِذَا تَأَخَّرَ إِينَاعُهُ حَتَّى يُدْرِكَهُ الْبَرْدُ Ve dābbe kısmı otu firāvān ʿalef-zāra uğramak maʿnāsınadır; yukālu: أَقْمَرَتِ الْإِبِلُ إِذَا وَقَعَتْ فِي كَلَإٍ كَثِيرٍ

اَلتَّقَمُّرُ [et-teḳammur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Arslan kısmı mehtāb gecede şikār talebinde olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَقَمَّرَ الْأَسَدُ إِذَا طَلَبَ الصَّيْدَ فِي الْقَمْرَاءِ Āhū kısmının mehtābda gözleri kamaşır olmakla sayyādlar ve sāʾir vuhūş mehtāblarda onların saydı kaydında olmalarıyla arslana tahsīs nā-müveccehtir, belki ʿumūm üzeredir. Ve

تَقَمُّرٌ [teḳammur] Bir hatunu hudʿa ile dubaraya getirmek, ʿalā-kavlin mehtābda onunla cimāʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَقَمَّرَ الْمَرْأَةَ إِذَا اخْتَدَعَهَا أَوِ ابْتَنَى عَلَيْهَا فِي الْقَمْرَاءِ Ve bir adamla kumar oynamak maʿnāsınadır; yukālu: تَقَمَّرَهُ إِذَا قَامَرَهُ Ke-mā se-yuzkeru. Ve tezevvüc eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَقَمَّرَ الْمَرْأَةَ إِذَا تَزَوَّجَهَا

اَلْقَمَرُ [el-ḳamer] (fethateynle) Aya denir ki zikr olundu. Fi'l-asl masdardır, beyāz maʿnāsına. Kezālik masdar olur, kırbanın beşeresinden iç tarafının derisi açığa çıkmak maʿnāsınadır ki mehtāb teʾsīriyle çürümekle muhterik olmuş heyʾetinde olup hāriciyle dāhili beyninde sıyrılmış gibi vehn ve nizārlık ʿārız olur; yukālu: قَمِرَ السِّقَاءُ قَمَرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا بَانَتْ أَدَمَتُهُ مِنْ بَشَرَتِهِ Ve kara bakmaktan göz kararmak maʿnāsınadır; yukālu: قَمِرَ الرَّجُلُ إِذَا تَحَيَّرَ بَصَرُهُ مِنَ الثَّلْجِ Ve mehtābda uyumayıp uyanık durmak maʿnāsınadır; yukālu: قَمِرَ الرَّجُلُ إِذَا أَرِقَ فَلَمْ يَنَمْ فِي الْقَمَرِ Ve deve suya kanmak maʿnāsınadır; yukālu: قَمِرَتِ الْإِبِلُ إِذَا رَوِيَتْ مِنَ الْمَاءِ Ve su ve çayır ve sāʾir nesne firāvān olmak maʿnāsınadır; yukālu: قَمِرَ الْمَاءُ وَالْكَلَأُ وَغَيْرُهُمَا إِذَا كَثُرَ

اَلْقَمِرُ [el-ḳamir] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Çok nesneye denir; yukālu: مَاءٌ قَمِرٌ أَيْ كَثِيرٌ

اَلْمُقَامَرَةُ [el-muḳāmeret] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) ve

اَلْقِمَارُ [el-ḳimār] (قِتَالٌ [ḳitāl] vezninde) Kāğıd oyunu gibi iki taraflı bahsle oyun oynaşmak maʿnāsınadır ki kumar oynamak taʿbīr olunur ve bāb-ı mugālebede istiʿmāl olunur; yukālu: قَامَرَهُ مُقَامَرَةً وَقِمَارًا فَقَمَرَهُ أَيْ رَاهَنَهُ فَغَلَبَهُ

قِمَارٌ [ḳimār] Fi'l-asl masdar olup baʿdehu vech-i mezkūr üzere olan laʿibe ıtlāk olundu.

اَلتَّقَامُرُ [et-teḳāmur] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] veznin-de) Kumar oynaşmak maʿnāsınadır. Ve bu hudʿa maʿnāsından meʾhūzdur; yukālu: تَقَامَرُوا إِذَا تَرَاهَنُوا

اَلْقَمِيرُ [el-ḳamīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bir adam ile kumar oynayan kimseye denir ki ehadühümā āherin kamīridir; yukālu: فُلَانٌ

قَمِيرُكَ أَيْ مُقَامِرُكَ Cemʿi أَقْمَارٌ [aḳmār]dır. Ve قَمِيرٌ [Ḳamīr] Bintu ʿAmr, Mesrūk b. el-Ecdaʿ nām kimsenin zevcesi ismidir.

اَلْقَمْرُ [el-ḳamr] (أَمْرٌ [emr] vezninde) Kumar oynamak maʿnāsınadır; yukālu: قَمَرَ الرَّجُلُ قَمْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي بِمَعْنَى قَامَرَ

اَلْقُمْرِيَّةُ [el-ḳumriyyet] (كُرْدِيَّةٌ [kurdiyyet] vezninde) Hamāme kısmından bir nevʿ ismidir ki kumru taʿbīr olunan maʿrūf kuştur. İki güne olur: Biri sarıya māʾil ve birisi beyāz olur ki savt-ı hazīn ile öter, hak Kurʾān taʿbīr olunur. Cemʿi قَمَارِيُّ [ḳamāriyy] gelir ḳāf'ın fethi ve rā'nın kesriyle, lā-yansariftir ve قُمْرٌ [ḳumr] gelir ḳāf'ın zammıyla. Ve ʿinde'l-baʿz dişisine قُمْرِيَّةٌ [ḳumriyyet] ve erkeğine سَاقُ حُرٍّ [sāḳu ḥurr] denir ki āvāzesiyle muʿabberdir, lākin سَاقُ حُرٍّ [sāḳu ḥurr] Türkīde kuskuvuk dedikleri yabanī kuştur ki bu dahi āvāzesiyle muʿabberdir. Bahâr mevsiminde bāgçelere gelip kuskuvuk diyerek öter. Şārih der ki قُمْرِيٌّ [ḳumriyy] lafzı قُمْرٌ [ḳumr]a mensūbdur ki zikr olunan kuşların birinden ʿibārettir yāhūd أَقْمَرُ [aḳmer]den cemʿ olan قُمْرٌ [ḳumr]a nisbet yāhūd قُمَيْرِيٌّ [ḳumeriyy]den cemʿdir, رُومٌ [rūm] ve رُومِيٌّ [rūmiyy] ve زَنْجٌ [zenc] ve زَنْجِيٌّ [zenciyy] gibi. Ve kütüb-i tevārīhte zikri ātī cebel-i Ḳumr'a mensūb olup menşeʾi oradan ve hālen onda kesīr olmak üzere mersūmdur.

اَلْمِقْمَارُ [el-miḳmār] (مِعْمَارٌ [miʿmār] veznin-de) Koruğu ak olan hurmā ağacına denir; yukālu: نَخْلَةٌ مِقْمَارٌ أَيْ بَيْضَاءُ الْبُسْرِ

اَلْمَقْمُورُ [el-maḳmūr] Şerr ve kerīheye ıtlāk olunur; ve minhu'l-meselu: «وَضَعْتُ يَدِي بَيْنَ إِحْدَى مَقْمُورَتَيْنِ» أَيْ بَيْنَ إِحْدَى شَرَّتَيْنِ

بَنُو قَمَرٍ [Benū Ḳamer] (fethateynle) Muhre kabīlesinden bir cemāʿat adıdır.

غُبُّ الْقَمَرِ [Ġubbu'l-Ḳamer] (ġayn-ı muʿcemenin zammıyla) Yemen'de Ẓafār ile Şiḥr beyninde bir mevziʿdir.

بَنُو قُمَيْرٍ [Benū Ḳumeyr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir batndır.

قَمَارِ [Ḳamāri] (قَطَامِ [ḳaṭāmi] vezninde) Bir mevziʿ adıdır ki ʿûd-ı Ḳamārî oraya mensūbdur. Kütüb-i cogrāfiyyede meşrūh olduğu üzere Hindistān'da bir beldedir. ʿŪd ağacı kesildikten sonra sıfat-ı mahsūsa ile muttasıf olunca kadar zemīnde defn ederler. Ve toprakta hadden ziyāde duranı süst ve hafīf ve mütekaşşir olur. Ve ʿūd-ı Ḳamārî ki şehr-i merkūmda hāsıl olur, defn olunmağa muhtāc değildir; ʿanber-i eşheb ve murg-ı tāvūs dahi o şehrden meclūb olur.

قَمَرُ الْمُقَنَّعِ [ḳameru'l-Muḳannaʿ] (أَثَرُ الْمُصَنَّعِ [eşeru'l-muṣannaʿ] vezninde) Şol ay sūreti idi ki baʿzı güne hīle ve nīrengle Muḳannaʿ dedikleri kimse cevv-i havāda izhār eylemişti yāhūd زِئْبِقٌ [ziʾbiḳ] ile tertīb eylediği sūretin ʿaks-i şuʿāʿı idi. Bunun tafsīli budur ki mezbūr Muḳannaʿ ki ismi Ḥakīm b. ʿAtā yāhūd Şevr b. ʿUmeyre idi, Mehdī-i ʿAbbāsī hilāfeti zamānında Māverāünnehr'de nevāhī-i Soġd ve Îlâḳ'ta zuhūr edip hulūl ve tenāsuh iʿtikādında olmakla iddiʿā-yı ulūhiyyet eyledi. Fenn-i sihr ü nīrencātta mahāreti olmakla kavmi ona ittibāʿ ve ʿibādet eylediler. Ve iʿlāʾ kelimesine bi'l-cümle cānlarını fedā ederler idi. Semerḳand ile Taşkend arasında Siyām nām dağın dāmeninde vākiʿ Naḫşeb nām çāhdan şaʿbede ve nīrengle bir ay sūreti izhār eyledi. Māh-ı āsūmān gāʾib oldukta o dağın ensesinden nümāyān

olup her taraftan dört fersah yere kadar pertev-efşān olur idi. Onun mādde-i aʿzamı زِئْبِقٌ [ziʾbiḳ] idi. On dört sene müddet bu minvāl üzere fesād ve şevket üzere olup ve refte refte mütezāyid oldu. Tā ki iki yüz altmış tārihinde Mehdī Halīfe mesfūrun izālesine ʿazīmet edip bi'd-defeʿāt muhārebe vukūʿundan sonra makhūr olacağını tayakkun edicek bir büyük kazanda katrān kaynatıp kendisini içine ilkā eylemekle derhāl tuz gibi eriyip mahv ve müzmahill oldu. Be-gāyet bedçehre ve yek-çeşm olmakla çehresini قِنَاعٌ [ḳināʿ] yaʿnī nikābla tesettür eylediğinden مُقَنَّعٌ [muḳannaʿ] ile mülakkab olmuştu.

قُمْرٌ [Ḳumr] (ḳāf'ın zammıyla) Zengibār bilādının verāsında bir mevziʿ adıdır, varak-ı Ḳumārī dedikleri dārū ondan celb olunur. Ve o hırrīfiyetli tayyibü't-taʿm bir varaktır. Varak-ı mezbūr tanbul taʿbīr olunan nebātın yaprağı olacaktır; sarmaşık yaprağına şebīh ve tedvīre māʾil ve taʿmı karanfile karībdir. Ve zikr olunan Ḳumr nām mevziʿin dağlarına Cibālu Ḳumr derler, hatt-ı istivā verāsındadır, nehr-i Nīl'in menbaʿı oradadır.

[ق م د ر]

اَلْقَمْدَرُ [el-ḳamder] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Uzun şeyʾe denir, طَوِيلٌ [ṭavîl] maʿnāsına.

[ق م ط ر]

اَلْقِمَطْرُ [el-ḳimaṭr] (سِبَحْلٌ [sibaḥl] vezninde) Ayrı gövdeli, kavī ve tüvānā olan erkek deveye denir. Ve bodur adama denir. Ve kitāb vikāyesine denir ki içinde kitāb hıfz olunacak zarftır, mahfaza dahi denir ki işbu: «لَيْسَ بِعِلْمٍ مَا يَعِي الْقِمَطْرُ || مَا الْعِلْمُ إِلاَّ مَا وَعَى الصَّدْرُ» beytinde vākiʿ olmuştur. Teşdīd-i mīm'le قِمَّطْرٌ cāʾiz değildir. Ve

قِمَطْرٌ [ḳimaṭr] Mahbūs ayağına vurulan tomruğa denir. Ve

قِمَطْرُ الرِّجْلِ [ḳimaṭru'r-ricl] Şol köpeğe vasf olur ki incikleri eğri olmakla bağlı gibi olduğundan sürʿatle seğirtemez ola; yukālu: كَلْبٌ قِمَطْرُ الرِّجْلِ إِذَا كَانَ بِهِ عُقَّالٌ مِنْ اِعْوِجَاجِ سَاقَيْهِ

اَلْقِمَطْرَى [el-ḳimaṭrā] (زِبَعْرَى [zibaʿrā] vezninde) Bu dahi bodur adama denir. Ve ayakları kavuşturup biriktirerek yürüyüşe denir; yukālu: يَمْشِي الْقِمَطْرَى وَهِيَ مِشْيَةٌ فِي اجْتِمَاعٍ

اَلْقِمَطْرَةُ [el-ḳimaṭret] (سِبَحْلَةٌ [sibaḥlet] vezninde) Bu dahi kitāb mahfazasına denir.

اَلْقُمَاطِرُ [el-ḳumāṭır] (عُلاَبِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Peynir māyesi teʾsīriyle sütün taʿmında olan tatsızlık keyfiyyetine denir; yukālu: أَخَذَ اللَّبَنَ قُمَاطِرٌ أَيْ خُبْثٌ مَا يَأْخُذُ مِنَ الْإِنْفَحَةِ Ve

قُمَاطِرٌ [ḳumāṭir] Saht ve şedīd nesneye denir, قَمْطَرِيرٌ [ḳamṭarīr] gibi, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْقَمْطَرَةُ [el-ḳamṭaret] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Sütün taʿmı peynir māyesi teʾsīriyle tatsız olmak maʿnāsınadır; yukālu: قُمْطِرَ اللَّبَنُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا خَبُثَ بِمَا أَخَذَهُ مِنَ الْإِنْفَحَةِ Ve birikmek maʿnāsınadır; yukālu: قَمْطَرَ الشَّيْءُ عَلَى بِنَاءِ الْمَعْلُومِ إِذَا اجْتَمَعَ Ve cimāʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَمْطَرَ الْجَارِيَةَ إِذَا جَامَعَهَا Ve kırbanın ağzını bağla bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: قَمْطَرَ الْقِرْبَةَ إِذَا شَدَّهَا بِالْوِكَاءِ

اَلْقَمْطَرِيرُ [el-ḳamṭarīr] (زَمْهَرِيرٌ [zemherīr] vezninde) Saht ve şedīd olan şeyʾe denir; yukālu: يَوْمٌ قُمَاطِرٌ وَقَمْطَرِيرٌ أَيْ شَدِيدٌ

اَلْإِقْمِطْرَارُ [el-iḳmiṭrār] (إِقْشِعْرَارٌ [iḳşiʿrār] vezninde) Bir nesne pek şiddet bulmak maʿnāsınadır; yukālu: إِقْمَطَرَّ الْيَوْمُ إِذَا اشْتَدَّ Ve ʿakreb kısmı büzülüp kuyruğunu kıvırmak

maʿnāsınadır; yukālu: إِذَا اجْتَمَعَتْ وَعَطَفَتْ ذَنَبَهَا إِقْمَطَرَّتِ الْعَقْرَبُ Cevherī vehminden nāşī işbu «ق،م،ط،ر» māddesini «ق،ط،م،ر» ʿakibinde zikr eylemiştir.

[ق ن ر]

اَلْقَنَّوَرُ [el-ḳanevver] (ḳāf'ın ve nūn'un ve vāv-ı müşeddenin fethiyle هَبَيَّخٌ [hebeyyaḫ] vezninde) İri başlı insān ve hayvāna denir. Ve serkeş, çetin huylu, şerāsetli insāna ve hayvāna denir.

اَلْقِنَّوْرُ [el-ḳinnevr] (سِنَّوْرٌ [sinnevr] vezninde) Köleye denir, عَبْدٌ [ʿabd] maʿnāsına. Ve uzun şeyʾe denir, طَوِيلٌ [ṭavīl] maʿnāsına.

اَلْقَنُّورُ [el-Ḳannūr] (تَنُّورٌ [tennūr] vezninde) Bādiyede bir tuzla adıdır ki tuzu be-gāyet aʿlā olur.

اَلْمُقَنِّرُ [el-muḳannir] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vezninde) ve

اَلْمُقَنْوِرُ [el-muḳanvir] (ism-i fāʿil bünyesiyle) İri gövdeli olup endāmı taslak ve nā-zībā adama denir. Ve yakışıksız taslak sarık sarınır olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُقَنِّرٌ وَمُقَنْوِرٌ أَيْ ضَخْمٌ سَمِجٌ وَكَذَا مُعْتَمٌّ عِمَامَةً جَافِيَةً Ve ʿAbdurraḥīm b. Aḥmed el-Ḳannārī ki شَدَّادِيٌّ [şeddādiyy] veznindedir, muhaddistir.

[ق ن ب ر]

اَلْقِنْبِيرُ [el-ḳinbīr] (عِفْرِيتٌ [ʿifrīt] vezninde) ve

اَلْقُنَيْبِرُ [el-ḳuneybir] (قُنَيْفِذٌ [ḳuneyfiẕ] veznninde) Bir ot adıdır.

اَلْقُنْبُرَةُ [el-ḳunburet] (قُنْفُذَةٌ [ḳunfuẕet] vezninde) Tavuğun tepesinde olan perçeme denir.

اَلْقُنْبُرَانِيَّةُ [el-ḳunburāniyyet] (قُنْفُذَانِيَّةٌ [ḳunfuẕāniyyet] vezninde) Tepesi perçemli tavuğa denir; yukālu: دَجَاجَةٌ قُنْبُرَانِيَّةٌ إِذَا كَانَتْ عَلَى رَأْسِهَا قُنْبُرَةٌ

اَلْقُنَابَرَى [el-ḳunāberā] (ḳāf'ın zammı ve bā'nın ve rā'nın fethiyle بَقْلَةُ الْغُمْلُولِ [baḳletu'l-ġumlūl] ismidir. Bu nebāt isfanāha şebīh ve bir mikdār acı ve hiddetli ve bir karış kadar ve sākı ince ve çiçeği ak ve hurde ve tohumu nohut kadar gılāf içre olur, Türkīde Ermenīler hıyārı ve becen ve sülüklü pancar derler. Cümle sebzevāttan akdem zuhūr eder. Ermenī kısmı bundan pek hoşlanırlar ve cacık yaparlar.

قَنْبَرٌ [Ḳanber] (عَنْبَرٌ [ʿanber] vezninde) Esāmīdendir. Cevherī bunu vehmine mebnī «ق،ب،ر» māddesinde zikr eyledi. Ve

قَنْبَرٌ [Ḳanber] İmām ʿAlī kerremallāhu vechehu hazretlerinin kölesi ismidir; muhaddisīnden ʿAbbās b. Ḥasen ve Aḥmed b. Bişr el-Ḳanberiyyān ona mensūblardır.

[ق ن ت ر]

اَلْقَنْتَرُ [el-ḳanter] (عَنْتَرٌ [ʿanter] vezninde) Kısa nesneye denir.

[ق ن ث ر]

اَلْقَنْثَرُ [el-ḳanṯer] (ṯā-yı müsellese ile) قَنْتَرٌ [ḳanter] vezninde ve mürādifidir.

[ق ن ج ر]

اَلْقُنْجُورُ [el-ḳuncūr] (زُنْبُورٌ [zunbūr] veznninde) Başı küçük ve ʿaklı zaʿīf adama denir; yukālu: رَجُلٌ قُنْجُورٌ أَيِ الصَّغِيرُ الرَّأْسِ الضَّعِيفُ الْعَقْلِ

[ق ن خ ر]

اَلْقِنَّخْرُ [el-ḳinnaḫr] (nūn-ı müşeddede ve ḫā-yı muʿceme ile جِرْدَحْلٌ [cirdaḥl] veznninde) Burunlarının delikleri ve ağzı vāsiʿ olup ve şedīdü's-savt olan adama denir. Ve şol kimseye denir ki başı be-gāyet sulb

ve saht olmakla koç gibi süsüşüp tokuşur ola; yukālu: رَجُلٌ قِنَّخْرٌ أَيِ الْوَاسِعُ الْمِنْخَرَيْنِ وَالْفَمِ الشَّدِيدُ الصَّوْتِ وَكَذَا الصُّلْبُ الرَّأْسِ الْبَاقِي عَلَى النِّطَاحِ Ve şol kaya tarzında dağ pāresine denir ki dağın tepesinden ayrılıp inmiş ola, lākin kaya gibi saht olmayıp gevşekçe ola. Ve ʿazīmü'l-cüsse adama denir.

اَلْقُنَاخِرُ [el-ḳunāḫir] (عُلاَبِطٌ [ʿulābiṭ] veznin-de) Bu dahi ʿazīmü'l-cüsse adama denir.

اَلْقِنْخِرَةُ [el-ḳinḫiret] (زِبْرِجَةٌ [zibricet] vez-ninde) ve

اَلْقُنْخُورُ [el-ḳunḫūr] (زُنْبُورٌ [zunbūr] vezn-inde) Sahre-i ʿazīmeye denir.

[ق ن د ف ر]

اَلْقَنْدَفِيرُ [el-ḳandefīr] (زَنْجَبِيلٌ [zencebīl] vezninde) Pek koca karıya denir. Ve bu, gende-pīr-i Fārisī muʿarrebidir.

[ق ن س ر]

اَلتَّقَنْسُرُ [et-teḳansur] (sīn'le تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) İnsān pek pīr olup ʿurūk ve aʿsābına vehn-i tām gelmekle beli bükülüp kirpi gibi vücūdu büzülüp top-lanmak maʿnāsınadır; yukālu: تَقَنْسَرَ الرَّجُلُ إِذَا شَاخَ وَتَقَبَّضَ وَعَسَا

اَلْقَنْسَرَةُ [el-ḳanseret] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vez-ninde) İnsānın pīrlik yāhūd zamānın mi-hen ve şedāʾidi belini büküp tesbīh böceği gibi dertop kılmak maʿnāsınadır; yukālu: قَنْسَرَتْهُ السِّنُّ أَوِ الشَّدَائِدُ إِذَا شَيَّبَتْهُ وَجَعَلَتْهُ مُتَقَنْسِرًا

اَلْقَنْسَرُ [el-ḳanser] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) ve

اَلْقَنْسَرِيُّ [el-ḳanseriyy] (جَعْفَرِيٌّ [caʿferiyy] vezninde) ve

اَلْقِنَّسْرُ [el-ḳinnesr] (جِرْدَحْلٌ [cirdaḥl] vezn-inde) Pek pīr ve sāl-horde adama denir. Ve kadīm olan şeyʾe ıtlāk olunur.

قِنَّسْرِينُ [Ḳinnesrīn] (ḳāf'ın kesri ve nūn-ı müşeddedenin fethiyle) ve

قِنَّسْرُونُ [Ḳinnesrūn] (vāv ile ve nūn'larının kesriyle zebān-zededir) Şām ülkesinde bir eyālet adıdır. Nisbetinde قِنَّسْرِيٌّ [Ḳinnes-riyy] ve قِنَّسْرِينِيٌّ [Ḳinnesrīniyy] denir. Şārih der ki bunların iʿrābları فِلَسْطِينُ ve نَصِيبِينُ lafzlarının iʿrābları gibidir.

اَلْقُنَاسِرُ [el-ḳunāsir] (عُلاَبِطٌ [ʿulābiṭ] vezn-inde) Saht ve şedīd olan şeyʾe denir. Cevherī işbu قِنَّسْرِينُ māddesini vehmine mebnī «ق،س،ر» zeylinde zikr eylemiştir.

[ق ن ش ر]

اَلْقُنْشُورَةُ [el-ḳunşūret] (şīn-i muʿceme ile خُرْنُوبَةٌ [ḫurnūbet] vezninde) Aslā hayz gör-mez olan hatuna denir. Ve bu, قَشْوَرٌ lafzın-dan musahhaf değildir; yukālu: هِيَ قُنْشُورَةٌ أَيْ لاَ تَحِيضُ

[ق ن ص ر]

اَلْقُنَاصِرُ [el-ḳunāṣir] (عُلاَبِطٌ [ʿulābiṭ] vezn-inde) Saht ve şedīd nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ قُنَاصِرٌ أَيْ شَدِيدٌ

قُنَاصِرِينُ [Ḳunāṣirīn] (ḳāf'ın zammıyla) Şām'da bir mevziʿ adıdır.

[ق ن ص ع ر]

اَلْقِنْصَعْرُ [el-ḳinṣaʿr] (جِرْدَحْلٌ [cirdaḥl] vez-ninde) Boynu kısa ve arkası kambur gibi topaç ve kütüz olan adama denir, kablum-bağa gibi; yukālu: هُوَ قِنْصَعْرٌ أَيْ قَصِيرُ الْعُنُقِ وَالظَّهْرِ الْمُكَتَّلُ

[ق ن ط ع ر]

اَلْقِنْطَعْرُ [el-ḳinṭaʿr] (جِرْدَحْلٌ [cirdaḥl] vez-ninde) Edviye kısmından bir nevʿ ağaç pāresinin ismidir ki cismi mütehalhil ve acı bakla ve cühūd baklası dedikleri bak-lanın mukaşşarına şebīh olur. Mukavvī-i

miʿde ve müfettih-i süddedir.

[ق ن ط ر]

اَلْقَنْطَرَةُ [el-ḳanṭaret] (ḳāf'ın ve ṭā'nın fethiyledir) Köprüye denir; جِسْرٌ [cisr] maʿnāsına; tekūlu: مَرَرْنَا عَلَى الْقَنْطَرَةِ أَيِ الْجِسْرِ Şārih der ki meşhūru جِسْرٌ [cisr] eʿāmdır ve قَنْطَرَةٌ [ḳanṭaret] kemer üzere mebnī olan köprüye mahsūstur. Ve Zemaḫşerī جِسْرٌ [cisr]i sagīr ile ve قَنْطَرَةٌ [ḳanṭaret]i kebīr ile beyān eylemiştir. Ve

قَنْطَرَةٌ [ḳanṭaret] Mürtefiʿ bināya denir.

قَنْطَرَةُ أَرْبَكَ [Ḳanṭaretu Erbeke] (hemzenin fethiyle) Ḫūzistān aʿmālinden bir karyedir.

قَنْطَرَةُ الْبَرَدَانِ [Ḳanṭaretu'l-Beredān] (bā'nın ve rā'nın fethiyle) Baġdād'da bir mahalledir; şüyūh-ı İmām Buḫārī'den ʿAlī b. Dāvūd et-Temīmī el-Ḳanṭarī oradandır.

قَنْطَرَةُ خُرَّذَاذَ [Ḳanṭaretu Ḫurreẕāẕ] (ḫā-yı muʿcemenin zammıyla) Semerḳand'da İdec ile Ribāt nām mahal beyninde bir köprüdür ki ʿacāyib-i dünyādandır. Tūlü bin zirāʿ ve irtifāʿı yüz elli zirāʿ mikdārıdır. Ve ekserī kurşun ve demir ile birbirine kilīdlenerek binā olunmuştur. Ve خُرَّذَاذُ [Ḫurreẕāẕ] mülūk-i sālife-i Īrān'dan Erdeşīr'in māderi ismidir; mezbūr köprü onun binā-kerdesidir.

قَنْطَرَةُ السَّيْفِ [Ḳanṭaretu's-Seyf] (sīn'in kesriyle) Endelus'te bir mevziʿdir; Muḥammed b. Aḥmed b. Mesʿūd el-Mālikī el-Ḳanṭarī oradandır.

قَنْطَرَةُ بني زُرَيْقٍ [Ḳanṭaret Benī Zureyḳ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) ve

قَنْطَرَةُ الشَّوْلِ [Ḳanṭaretu'ş-Şevl] (şīn'in fethiyle) ve

قَنْطَرَةُ الْمُعَيْدِيِّ [Ḳanṭaretu'l-Muʿaydiyy] Baġdād'da birer köprü adıdır.

رَأْسُ الْقَنْطَرَةِ [Reʾsu'l-Ḳanṭaret] Semerḳand aʿmālinden bir karyedir. Aʿlāmından Caʿfer b. eṣ-Ṣādiḳ b. el-Cuneyd el-Ḳanṭarī oradandır. Ve Neysābūr'da bir mahalle adıdır. Muhaddisīnden Ḥasen b. Muḥammed b. Sinān el-Ḳanṭarī oradandır.

اَلْقَنَاطِرُ [el-Ḳanāṭir] (ḳāf'ın fethiyle) Kūfe'ye karīb bir mevziʿ adıdır; Ḥuẕeyfe b. el-Yemān radıyallāhu ʿanhu oraya konmakla kendisine izāfetiyle Ḳanāṭiru Ḥuẕeyfe birle müteʿāref oldu. Ve

قَنَاطِرُ [Ḳanāṭir] Sevād-ı Baġdād'da bir mevziʿdir; Nuʿmān b. el-Munẕir binā eylemiştir. Ve Işfahān'da bir mevziʿ yāhūd bir mahalle adıdır; Aḥmed b. ʿAbdullāh b. İsḥāḳ el-Ḳanāṭirī oradandır. Ve Endelus ülkesinde bir belde adıdır; Aḥmed b. Saʿīd b. ʿAlī el-Ḳanāṭirī oradandır.

اَلْقَنْطَرَةُ [el-ḳanṭaret] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bedevīliği yaʿnī sahrāda hoşnişīnliği terk edip şehrde yāhūd karyede ikāmetle hazarī olmak maʿnāsınadır; yukālu: قَنْطَرَ فُلَانٌ إِذَا أَقَامَ بِالْأَمْصَارِ وَالْقُرَى وَتَرَكَ الْبَدْوَ Ve قِنْطَارٌ [ḳinṭār] ile māla mālik olmak maʿnāsınadır; yukālu: قَنْطَرَ الرَّجُلُ إِذَا مَلَكَ مَالاً Ve cimāʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَنْطَرَ الْجَارِيَةَ إِذَا نَكَحَهَا Ve bir yerde köprü gibi müddet-i medīde eğlenip kalmak maʿnāsınadır; tekūlu: قَنْطَرَ فُلَانٌ عَلَيْنَا إِذَا طَوَّلَ وَأَقَامَ لاَ يَبْرَحُ

اَلْقِنْطَارُ [el-ḳinṭār] (ḳāf'ın kesriyle) Tāze ʿūd ağacına denir ki tebhīr olunur. Ve

قِنْطَارٌ [ḳinṭār] Evzāndandır, kırk ūkiyye altın veznine denir, ʿalā-kavlin bin iki yüz ʿaded dīnār yāhūd bin iki yüz ūkiyye altın yāhūd yetmiş bin dīnār yāhūd seksen bin dirhem yāhūd yüz rıtl altın yāhūd o mikdār gümüş yāhūd bin dīnār yāhūd bir

öküz derisinin dolusu altın yāhūd gümüşe ıtlāk olunur.

Şārih der ki Rāġib'in beyānına göre قِنْطَارٌ [ḳintār], قَنْطَرَةٌ [ḳanṭaret]tan meʾhūzdur, insāna gūyā ki medār-ı ʿubūr-ı hayāt olacak mikdār māla ıtlāk olunur; o ise emr-i izāfīdir, gınāʾ gibi. Baʿzı erbāb-ı kanāʿat kalīl ile müstagnī olur ve baʿzı ashāb-ı hırs kesīr ile de müstagnī olmaz. Onun için hadd ve taʿrīfi husūsunda ihtilāf eylediler. İntehā.

اَلْمُقَنْطَرُ [el-muḳanṭar] (ism-i mefʿūl bünyesiyle) Mükemmel maʿnāsına müstaʿmeldir.

اَلْقِنْطِرُ [el-ḳinṭir] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) دُبْسِيٌّ [dubsiyy] ismidir ki ala fâhte ve kuskuvuk taʿbīr olunan kuştur. Ve

قِنْطِرٌ [ḳinṭir] ve

قِنْطِيرٌ [ḳinṭīr] (قِطْمِيرٌ [ḳiṭmīr] vezninde) Āfet ve dāhiyeye denir.

بَنُو قَنْطُورَاءَ [Benū Ḳanṭūrāʾ] (ḳāf'ın fethiyle) Türk tāʾifesine, ʿalā-kavlin sūdān yaʿnī zengī kavmine ıtlāk olundu. Ve ʿinde'l-baʿz Ḳanṭūrāʾ, İbrāhīm el-Ḫalīl ʿalā-nebiyyinā ve ʿaleyhi's-selām hazretlerinin bir cāriyeleri ismidir ki Türk tāʾifesi onun neslinden münşaʿib oldular.

Mütercim der ki Türk tāʾifesi cemīʿ-i tevārīhte Hazret-i Nūḥ evlādından olmak üzere mersūm olmakla o kāʾilin kavl-i mezbūru agrebdir; ve minhu hadīsū Ḫuẕeyfe: «يُوشِكُ بَنُو قَنْطُورَاءَ أَنْ يُخْرِجُوا أَهْلَ الْعِرَاقِ مِنْ عِرَاقِهِمْ كَأَنِّي بِهِمْ خُزْرَ الْعُيُونِ خُنْسَ الْأُنُوفِ عِرَاضَ الْوُجُوهِ» Ehl-i tahkīkin beyānlarına göre Benū Ḳanṭūrāʾ, Tatar ve Moğol tāʾifesidir ki Türk olacaktır, sıfat-ı mezbūre üzeredirler. Cengiziyāndan Hülagü Hān ile ʿIrāḳ'a istīlā eyledikleri meşhūrdur, Türk b. Yāfeş neslindendir.

[ق ن ع ر]

اَلْقِنْعَارُ [el-ḳinʿār] (سِنْجَارٌ [sincār] vezninde) Semiz ve büyük dağ keçisine denir.

[ق ن غ ر]

اَلْقَنْغَرُ [el-ḳanġar] (ġayn-ı muʿceme ile جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Bir şecer adıdır ki كَبَرٌ [keber] ağacına şebīh ve ağacı ondan kalın olur; deve kısmı ekline pek harīs olur.

[ق ن ف ر]

اَلْقَنْفَرُ [el-ḳanfer] (fā'yla جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Ālet-i tenāsüle denir.

اَلْقِنْفِيرُ [el-ḳinfīr] (قِنْدِيلٌ [ḳindīl] vezninde) ve

اَلْقُنَافِرُ [el-ḳunāfir] (عُلَابِطٌ [ʿulābiṭ] veznide) Bodur adama denir.

اَلْقُنْفُورُ [el-ḳunfūr] (زُنْبُورٌ [zunbūr] veznide) Dübürün deliğine denir, ثَقْبُ الْفَقْحَةِ [ṣaḳbu'l-faḳḥat] maʿnāsına.

[ق ن ه ر]

اَلْقَنَهْوَرُ [el-ḳanehver] (سَمَنْدَلٌ [semendel] vezninde) Şol uzun adama denir ki celādeti medhūl yaʿnī gevşeklik ile maʿyūb ola. ʿAlā-kavlin zaʿīf ve cebān olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ قَنَهْوَرٌ أَيْ طَوِيلٌ مَدْخُولُ الْجِلْدِ أَوِ الْخَوَّارُ الضَّعِيفُ

[ق و ر]

اَلْقَوْرُ [el-ḳavr] (جَوْرٌ [cevr] vezninde) Bir kimse ayağının sesi işitilmemek için ayaklarının uçlarını basarak yürümek maʿnāsınadır; yukālu: قَارَ الرَّجُلُ يَقُورُ قَوْرًا إِذَا مَشَى عَلَى أَطْرَافِ قَدَمَيْهِ لِئَلاَّ يُسْمَعَ صَوْتُهُمَا Ve sayyād sayd için mansūbe kurmak maʿnāsınadır; yukālu: قَارَ الصَّائِدُ الصَّيْدَ إِذَا خَتَلَهُ Ve bir nesneyi ortasından değirmi olarak oyarak kesmek maʿnāsınadır, karpuzun ibtidā başından değirmice kesmek gibi;

yukālu: قَارَ الشَّيْءَ إِذَا قَطَعَهُ مِنْ وَسَطِهِ خَرْقًا مُسْتَدِيرًا Ve hitān eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: قَارَ الْمَرْأَةَ إِذَا خَتَنَهَا Ve

قَوْرٌ [ḳavr] Tāze pamuktan bükülmüş iyi ve güzel ipe ve urgana denir. Ve tāze pamuğa denir, ʿalā-kavlin senesinde zerʿ olunmuş olan pamuğa denir.

اَلتَّقْوِيرُ [et-taḳvīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi bir nesneyi vasatından değirmice oyup kesmek maʿnāsınadır, karpuzun başını değirmi kesmek gibi ve gömlek yakasını oyup değirmi çıkarmak gibi; yukālu: قَوَّرَ الشَّيْءَ إِذَا قَطَعَهُ مِنْ وَسَطِهِ خَرْقًا مُسْتَدِيرًا وَمِنْهُ قَوَّرَ الْجَيْبَ

اَلْإِقْتِيَارُ [el-iḳtiyār] ve

اَلْإِقْتِوَارُ [el-iḳtivār] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznin-de) تَقْوِيرٌ [taḳvīr] maʿnāsınadır; yukālu: إِقْتَارَهُ وَاقْتَوَرَهُ بِمَعْنَى قَوَّرَهُ Ve muhtāc olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِقْتَارَ الرَّجُلُ إِذَا احْتَاجَ

اَلْقَارَةُ [el-ḳāret] Şol küçük dağa denir ki sāʾir dağlardan munkatıʿ ve münferid ola. ʿAlā-kavlin sahre-i ʿazīmeye denir. Yāhūd kara taşlık yere yāhūd siyāh kayaya denir. Cemʿi قَارَاتٌ [ḳārāt] gelir ve قَارٌ [ḳarr] gelir ki cemʿ-i cinsidir ve قُورٌ [ḳūr] gelir ḳāf'ın zammıyla ve قِيرَانٌ [ḳīrān] gelir, جِيرَانٌ [cīrān] gibi. Ve dişi ayıya denir, دُبَّةٌ [dubbet] maʿnāsına. Ve bir kabīle adıdır ki bi'l-cümle tīr-endāzlardır; ve minhu'l-meselu: «قَدْ أَنْصَفَ الْقَارَةَ مَنْ رَمَاهَا» Şārihin beyānına göre aslı budur ki Ḳāret kabīlesinden bir adam Esed kabīlesinden bir kimseye müsādif olup beynlerinde mübārezete dāʾir münāsebet açılmakla Ḳārī, Esedī'ye dedi ki "Seninle mübārezet imtihān edelim. Eğer murād edersen ok yarışalım yāhūd güreş tutalım yāhūd müsābaka edelim." Esedī ok yarışmağı ihtiyār eyledikte merd-i Ḳārī tīr-endāzlığına iʿtināʾ ve iʿtimādı olmakla kelām-ı mezbūru īrād eyledi. Ve

قَارَةُ [Ḳāret] Şām ülkesinde bir karye adıdır; hālen Ḳāreler taʿbīr eylediklerīdir ki Ḥimṣ cāddesinde vākiʿdir. Ve

قَارَةُ [Ḳāret] Baḥreyn kazāsında bir karye ve Dūme kurbünde bir ḥısn adıdır ve Eṭṭ ile Şebʿāʾ beyninde bir küçük dağın adıdır.

اَلْقَارُ [el-ḳār] (نَارٌ [nār] vezninde) Kara sakıza denir, ḳīr ve zift gibi. Ve develere, ʿalā-kavlin ʿazīm olan deve sürüsüne denir. Ve bir nevʿ acı şecer ismidir, müfredātta Yūnānīde setâhinus ve Süryānīde ermiyān dedikleri nebātla müfesserdir ki giyāh ile şecer beyninde ve taʿmı acı ve hiddetli bir nebāttır. Ve

قَارٌ [Ḳār] Medīne-i şerīfede bir karye adıdır.

اَلْقُوَارَةُ [el-ḳuvāret] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Sevbden ve sāʾirden değirmi kesilen kesintiye denir, karpuzun ibtidāya tepesinden kesilen kesinti ve yaka oyuntusu gibi, ʿalā-kavlin meşin ve sahtiyān kesintisine mahsūstur. Kezālik bir nesnenin cevānibinden kesilen kesintiye denir. Ve etrāfından kesilmiş olan şeyʾe denmekle zıdd olur, lākin zıddiyyeti manzūrün fīhtir. Ve

قُوَارَةُ [Ḳuvāret] Başra ile Medīne beyninde bir mevziʿ adıdır.

اَلْقَوْرَاءُ [el-ḳavrāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Vāsiʿ olan şeyʾe denir. Teʾnīsi mevsūf iʿtibārıyladır; yukālu: دَارٌ قَوْرَاءُ وَصَحْرَاءُ قَوْرَاءُ أَيْ وَاسِعَةٌ

اَلْإِقْوِرَارُ [el-iḳvirār] (إِحْمِرَارٌ [iḥmirār] vezninde) Arıklayıp zebūn olmak maʿnāsınadır;

yukālu: إِقْوَرَّ الرَّجُلُ إِذَا ضَمَرَ Ve bozulmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِقْوَرَّ الشَّيْءُ إِذَا تَغَيَّرَ Ve deri buruşup burtarmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِقْوَرَّ الْجِلْدُ إِذَا تَشَنَّجَ Ve semirmek maᶜnāsına olmakla maᶜnā-yı evvele nisbet zıdd olur; yukālu: إِقْوَرَّ الرَّجُلُ إِذَا سَمِنَ Ve yerin nebātı zāʾil olmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِقْوَرَّتِ الْأَرْضُ إِذَا ذَهَبَ نَبَاتُهُ

اَلْأَقْوَرِينُ [el-aḳverīn] (hemzenin fethi ve rā'nın kesriyle) ve

اَلْأَقْوَرِيَّاتُ [el-aḳveriyyāt] Āfāt ve devāhīye ıtlāk olunur, قَوَرٌ [ᶜaver] yāhūd قَطْعٌ [ḳaṭᶜ] maᶜnāsından meʾhūzdur. Ve بُلَغِينُ [buleġīn] kelimesi gibi şiddetine īmāʾen edāt-ı ᶜākile ile cemᶜlenmiştir; tekūlu: لَقِيتُ مِنْهُ الْأَقْوَرِينَ وَالْأَقْوَرِيَّاتِ أَيِ الدَّوَاهِي

اَلْقَوَرُ [el-ḳaver] (fethateynle) Yek-çeşm olmak maᶜnāsınadır; yukālu: قَوِرَ الرَّجُلُ قَوَرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَوِرَ

قَارَاتُ الْحُبَلِ [Ḳārātu'l-Ḥubel] (ḥā-yı mühmele ile صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) Yemāme'de bir mevziᶜ adıdır.

قَوْرَةُ [Ḳavret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Endelus'te İşbīliyye kazāsında bir karye adıdır.

قُورِينُ [Ḳūrīn] (ḳāf'ın zammıyla) Cezīre'de bir beldedir.

قُورِيَّةُ [Ḳūriyyet] (سُورِيَّةُ [sūriyyet] vezninde) Endelus'te bir mevziᶜdir.

قَوْرَى [Ḳavrā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Medīne'de bir mevziᶜdir.

قَوْرَانُ [Ḳavrān] (سَكْرَانُ [sekrān] vezninde) Bir mevziᶜdir.

اَلْمُقَوَّرُ [el-muḳavver] (مُعَظَّمٌ [muᶜaẓẓam] vezninde) Zift sürülmüş ve ziftlenmiş nesneye denir; yukālu: دَنٌّ مُقَوَّرٌ أَيْ مَطْلِيٌّ بِالْقِيرِ

اَلْإِنْقِيَارُ [el-inḳiyār] (إِنْفِعَالٌ [infiᶜāl] vezninde) Yere düşmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْقَارَ الشَّيْءُ إِذَا وَقَعَ Ve bir nesneye doğru meyl edip eğilmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْقَارَ بِهِ إِذَا مَالَ

اَلتَّقَوُّرُ [et-teḳavvur] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Gecenin ekseri geçip bir mikdārcası kalmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَقَوَّرَ اللَّيْلُ بِمَعْنَى تَهَوَّرَ Ve yılan kıvrılmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَقَوَّرَتِ الْحَيَّةُ إِذَا تَثَنَّتْ

ذُو قَارٍ [Ẕū Ḳār] Kūfe ile Vāsiṭ beyninde bir mevziᶜ adıdır. Ve Rey kazāsında bir karyedir.

يَوْمُ ذِي قَارٍ [yevmu ẕī ḳār] Beyne'l-ᶜArab bir yevm-i maᶜrūftur ki şāh-ı ᶜAcem olan Pervīz, Ẕū Ḳār nām mahalde Benī Şeybān'ı nehb için gelmekle leşker-i ᶜAcem münhezim olup ᶜArabın ᶜAcem üzere gālib olduklarının melhame-i ūlāsıdır.

اَلْأَقْيَرُ [el-aḳyer] (أَفْضَلُ [efḍal] vezninde) Pek acı demektir; zift maᶜnāsından efᶜaldir; yukālu: هَذَا أَقْيَرُ مِنْهُ أَيْ أَشَدُّ مَرَارَةً

[ق ه ر]

اَلْقَهْرُ [el-ḳahr] (ḳāf'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Bir kimseye galebe eylemek maᶜnāsınadır ki bi-tarīki't-tezlīl ahz eylemekten ᶜibārettir; yukālu: قَهَرَهُ قَهْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا غَلَبَهُ Ve

قَهْرٌ [Ḳahr] Bir mevziᶜ adıdır.

اَلْقَهَّارُ [el-Ḳahhār] Gālib-i mutlak olan Hazret-i Hak celle ve ᶜalānın esmā-i sıfātiyyesindendir.

اَلْإِقْهَارُ [el-iḳhār] (hemzenin kesriyle) Bir adamın kavm ve ashābı makhūr ve maglūb olmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَقْهَرَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ أَصْحَابُهُ مَقْهُورِينَ Ve bir kimseyi makhūr bulmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَقْهَرَ فُلَانًا إِذَا وَجَدَهُ مَقْهُورًا

ٱلْقَهِرَةُ [el-ḳahiret] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Eti azca olan uyluğa vasf olur; yukālu: فَخِذُهُ قَهِرَةٌ أَيْ قَلِيلَةُ اللَّحْمِ

ٱلْقَهِيرَةُ [el-ḳahîret] فَهِيرَةٌ [fehīret] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu.

ٱلْقَاهِرَةُ [el-Ḳāhiret] Kāʿide-i diyār-ı Mışriyye olan şehr-i maʿrūftur.

Mütercim der ki ʿUbeydiyyūn'dan el-Muʿizz li-dīnillāh nām sultān eski Mışır'ı tahrīb edip şehr-i mezbūru bināya mübāşeret ve Mirrīḫ sāʿatinde vazʿ-ı esās eylemekle Ḳāhire ile tesmiye olundu, zīrā ʿArab müneccimleri Mirrīḫ'e قَاهِرَةٌ [Ḳāhiret] ıtlāk ederler. Ve

قَاهِرَةٌ [ḳāhiret] Mutlakan bādire maʿnāsına müstaʿmeldir. Ve göğüs tahtasına ve göğüse ıtlāk olunur.

ٱلْقُهَرَةُ [el-ḳuheret] (ḳāf'ın zammıyla هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Be-gāyet şirrīre olan karıya ıtlāk olunur; yukālu: إِمْرَأَةٌ قُهَرَةٌ أَيْ شِرِّيرَةٌ

[ق ه ق ر]

ٱلْقُهْقُورُ [el-ḳuhḳūr] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) Sıbyānın uzun uzadı taştan yaptıkları bināya denir ki mülāʿabeleri cümlesindendir.

ٱلْقَهْقَرُ [el-ḳahḳarr] (ḳāf'ların fethi ve rā'nın teşdīdiyle) Keçi tekesine denir, تَيْسٌ [teys] maʿnāsına. Ve yaşlı hayvāna denir. Ve pek taşa denir.

ٱلْقَهْقَارُ [el-ḳahḳār] (ثَرْثَارٌ [serṣār] vezninde) Bu dahi pek taşa denir.

ٱلْقُهْقُرُ [el-ḳuhḳurr] (ḳāf'ların zammı ve rā'nın teşdīdiyle) Hurmâ beynisinin üzerinde olan ince ve kırmızı zara denir. Ve ağaç pusuna denir, صَمْغٌ [ṣamġ] maʿnāsına.

ٱلْقَهْقَرُ [el-ḳahḳar] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Kaplara dizilmiş taʿām-ı kesīre denir. Ve kendisiyle nesne sahk olunan şeyʾe denir, havan eli gibi. Ve pek siyāh kargaya denir.

ٱلْقُهَاقِرُ [el-ḳuhāḳir] (علابط [ʿulābiṭ] veznince) Bu dahi nesne sahk edecek şeyʾe denir.

ٱلْقَهْقَرَى [el-ḳahḳarā] (ḳāf'ların fethi ve elifin kasrıyla) قَهْقَرٌ [ḳahḳar] gibi kaplara dizilmiş taʿām-ı kesīre denir. ve

قَهْقَرَى [ḳahḳarā] Enseye dönmek, rücūʿ ilā-half maʿnāsına. Müʾellifin tefsīrine göre meselā bir semte giderken ʿale'l-fevr enseye dönmek olur ki iz üzere dönmek taʿbīr olunur; tesniyesinde قَهْقَرَانِ [ḳahḳarān] denir yā'nın hazfiyle. Ve *Nihāye*'de وَهُوَ الْمَشْيُ إِلَى خَلْفٍ مِنْ غَيْرِ أَنْ يُعِيدَ وَجْهَهُ إِلَى جِهَةِ مَشْيِهِ وَقَدْ قَهْقَرَ وَتَقَهْقَرَ وَالْقَهْقَرَى مَصْدَرٌ وَمِنْهُ قَوْلُهُمْ رَجَعَ الْقَهْقَرَى أَيْ رَجَعَ الرُّجُوعَ الَّذِي يُعْرَفُ بِهَذَا الْإِسْمِ لِأَنَّهُ ضَرْبٌ مِنَ الرُّجُوعِ ʿibāretiyle müfesser olmakla ardın ardın gitmek demek olur. Ve binā-i nevʿ olur, ona bināʾen tesniyesinde قَهْقَرَانِ [ḳahḳarān] denir. Mütercim der ki bunda yā'nın teşdīdiyle ekser-i ʿavām قَهْقَرِيٌّ derler ki galat-ı fāhiştir.

ٱلْقَهْقَرَةُ [el-ḳahḳaret] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) ve

ٱلتَّقَهْقُرُ [et-teḳahḳur] (تَزَلْزُلٌ [tezelzul] vezninde) Ricʿat-ı kahkarā ile dönmek maʿnāsınadır; yukālu: قَهْقَرَ الرَّجُلُ وَتَقَهْقَرَ إِذَا رَجَعَ الْقَهْقَرَى Ve

قَهْقَرَةٌ [ḳahḳaret] Tarlada şol buğday denir ki yeşillendikten sonra kararmış ola.

ٱلْقُهَيْقِرَانُ [el-ḳuhayḳirān] (زُعَيْفِرَانٌ [zuʿayfirān] vezninde) Bir cins böcek adıdır.

[ق ي ر]

ٱلْقِيرُ [el-ḳīr] (ḳāf'ın kesriyle) قَارٌ [ḳār]

maʿnāsınadır ki kendisiyle gemi kalafatlanıp ve deve yağlanan siyāh nesneden ʿibārettir yāhūd ikisi de zift dedikleri nesnedir. Müfredātta قَارٌ [ḳār] ve قِيرٌ [ḳīr] kara sakız dedikleri nesne ile mübeyyendir ki aslı ʿIrāḳ semtinde ısısı sulardan kaynayıp çıkar, münʿakid oldukta zift gibi nesne olur.

اَلتَّقْيِيرُ [et-taḳyīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir nesneye kara sakız yāhūd zift sürmek maʿnāsınadır; yukālu: قَيَّرَ الْجُبَّ وَالزِّقَّ إِذَا طَلَاهُمَا بِالْقِيرِ

اَلْأَقْيَرُ [el-aḳyer] (أَفْعَلُ [efʿal] vezninde) Efʿal-i tafdīldir, pek acı demektir; yukālu: هَذَا أَقْيَرُ مِنْهُ أَيْ أَشَدُّ مَرَارَةً

اَلْقَيُّورُ [el-ḳayyūr] (تَنُّورٌ [tennūr] veznninde) Nesebi maʿrūf olmayan adama denir; yukālu: رَجُلٌ قَيُّورٌ أَيْ خَامِلُ النَّسَبِ

اَلْقَيَّارُ [el-ḳayyār] (عيار [ʿayyār] vezninde) Ziftçiye denir; tekūlu:إِشْتَرَيْتُ الْقِيرَ مِنَ الْقَيَّارِ Ve

قَيَّارٌ [Ḳayyār] Esāmīdendir: Ḳayyār b. Ḥayyān eṣ-Ṣevrī, Cerīr nām şāʿirin ashābındandır. Ve

قَيَّارٌ [Ḳayyār] Ḍābiʾ b. el-Ḥāriṣ nām kimsenin devesi yāhūd feresi ismidir. Ve Raḳḳa ile Ruṣāfe beyninde bir mevziʿ adıdır. Ve Vāsiṭ kurbünde Benī ʿİcl cemāʿatine mahsūs bir kuyu adıdır.

مَشْرَعَةُ الْقَيَّارِ [Meşreʿatu'l-Ḳayyār] (مَزْرَعَةُ الْعَيَّارِ [mezreʿatu'l-ʿayyār] vezninde) Furāt üzerinde bir mevziʿdir.

دَرْبُ الْقَيَّارِ [Derbu'l-Ḳayyār] Baġdād'da bir mevziʿdir; muhaddisīnden ʿAbdusselām b. Mekkī el-Ḳayyārī bunların birine mensūbdur.

مُقَيَّرٌ [Muḳayyer] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] veznninde) Bir recül adıdır. Ve ʿIrāḳ'ta bir mevziʿ adıdır.

اَلْإِقْتِيَارُ [el-iḳtiyār] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir kelām ve haberden bahs ve tenḳīr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِقْتَارَ الْحَدِيثَ إِذَا بَحَثَ عَنْهُ

اَلْقَيِّرُ [el-ḳayyir] (هَيِّنٌ [heyyin] vezninde) Pek tīr-endāz adama denir ki attığını aslā şaşırmaz, Fārisīde kādir-endāz derler.

اَلْقَيْرَوَانُ [el-ḳayrevān] (ḳāf'ın ve rā'nın fethiyle) Kārvān-ı Fārisī muʿarrebidir ki kāfileye denir. Ve Maġrib'de bir belde adıdır.

نَجَزَ الْقَافُ مَعَ الرَّاءِ بِعَوْنِهِ تَعَالَى

FASLU'L-KĀF
(فَصْلُ الْكَافِ مَعَ الرَّاءِ)

[ك ب ر]

اَلْكِبَرُ [el-kiber] (عِنَبٌ [ʿineb] vezninde) ve

اَلْكُبْرُ [el-kubr] (kāf'ın zammıyla) ve

اَلْكَبَارَةُ [el-kebāret] (جَسَارَةٌ [cesāret] vezninde) Büyük olmak ve büyümek maʿnāsınadır ki küçüklüğün mukābilidir; yukālu: كَبُرَ الشَّيْءُ كِبَرًا وَكُبْرًا وَكَبَارَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ نَقِيضُ صَغُرَ Ve ulu ve büzürg olmak maʿnāsınadır; yukālu: كَبُرَ الشَّيْءُ إِذَا عَظُمَ وَجَسُمَ Ve

كِبْرٌ [kiber] (عِنَبٌ [ʿineb] vezninde) ve

مَكْبِرٌ [mekbir] (مَنْزِلٌ [menzil] vezninde) Yaşlılanmak maʿnāsınadır; yukālu: كَبِرَ الشَّيْءُ كِبَرًا وَمَكْبِرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا طَعَنَ فِي السِّنِّ Şārih der ki maʿlūm oldu ki vücūd ve şān cihetleriyle olan büyüklük bāb-ı hāmisten ve yaşlılık bāb-ı rābiʿden masūgdur. Ve burada üç güne büyüklük cemʿ olmuştur: Biri küçük iken büyümek ve küçük olmayıp büyük olmak ve biri ulu olmak ki hissī ve maʿnevī olur, cesāmet ve celālet gibi ve biri sinn cihetiyle olan büyüklüktür, كُهُولَةٌ [kuhūlet] ve شَيْخُوخَةٌ [şeyḫūḫat] gibi. Letaʾīf-i edebiyyedendir ki Hazret-i ʿAbbās radıyallāhu ʿanhu cenābından "Resūl-i enām ʿaleyhi's-selām hazretleri mi ekber yoksa sizler mi?" diyü suʾāl ettiklerinde kemāl-i teʾeddübden نَا أَسَنُّ مِنْهُ وَهُوَ أَكْبَرُ مِنِّي buyurdular. İntehā.

اَلْكَبِيرُ [el-kebīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلْكُبَّارُ [el-kubbār] (رُمَّانٌ [rummān] veznide) ve

اَلْكُبَارُ [el-kubār] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Vasflardır, büyük ve ulu olan şeyʾe denir. كَبِيرٌ [kebīr]in cemʿi كِبَارٌ [kibār] gelir kāf'ın kesriyle ve كُبَّارٌ [kubbār]ın cemʿi كُبَّارُونَ [kubbārūn] gelir; kezālik كَبِيرٌ [kebīr] in cemʿi مَكْبُورَاءُ [mekbūrāʾ] gelir, مَشْيُوخَاءُ [meşyūḫāʾ] gibi. Müʾennesinde كَبِيرَةٌ [kebīret] ve كُبَّارَةٌ [kubbāret] denir. Ve

كَبِيرٌ [kebīr] Yaşlı sāl-horde adama denir; yukālu: فُلَانٌ كَبِيرٌ أَيْ أَسَنُّ

اَلْكَابِرُ [el-kābir] Ulu, kebīr maʿnāsınadır. Ve bu, bāb-ı mugālebeden كَابَرْتُهُ فَكَبَرْتُهُ أَكْبُرُهُ sīgasındandır ki bāb-ı evveldendir; ve minhu: وَرِثُوا الْمَجْدَ كَابِرًا عَنْ كَابِرٍ أَيْ كَبِيرًا عَنْ كَبِيرٍ

اَلتَّكْبِيرُ [et-tekbīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) ve

اَلْكِبَّارُ [el-kibbār] (kāf'ın kesri ve bā'nın teşdīdiyle ki) Benu'l-Ḥāriṣ lügatidir, taʿzīm-i ilāhī zımnında اَللهُ أَكْبَرُ demek maʿnāsınadır ki Hazret-i Bārī'yi ʿazamet ve kibriyā ile yād eylemekten ʿibārettir; yukālu: كَبَّرَ زَيْدٌ تَكْبِيرًا وَكِبَّارًا إِذَا قَالَ اللهُ أَكْبَرُ

Şārih der ki terkīb-i mezkūrda أَكْبَرُ [ekberu] faʿīl mevziʿine mevzūʿ olmakla اَللهُ الْكَبِيرُ sebkindedir. Celālet-i rabbāniyyeye efʿal sīgası mülāyimdir, niteki ﴿وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ﴾ kerīmesinde dahi bu nükte merʿīdir yāhūd اَللهُ أَكْبَرُ كَبِيرٍ takdīrindedir ki muzāfün ileyhi maḥzūftur yāhūd أَكْبَرُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ sebkindedir, vuzūhuna mebnī ḥazf olundu yāhūd أَكْبَرُ مِنْ أَنْ يُعْرَفَ كُنْهُ كِبْرِيَائِهِ takdīrindedir. Ve اَللهُ أَكْبَرُ كَبِيرًا terkībinde كَبِيرٌ [kebīren] تَكْبِيرًا maʿnāsınadır ki mukadderen كَبَّرَ fiʿliyle mansūbdur, ism-i masdar makāmına ikāmet olunmuştur. İntehā. Ve

تَكْبِيرٌ [tekbīr] Bir nesneyi büyütmek ve ululatmak maʿnāsınadır; yukālu: كَبَّرَ الشَّيْءَ إِذَا جَعَلَهُ كَبِيرًا

اَلْإِسْتِكْبَارُ [el-istikbār] Bir nesneyi ulu ve büyük bilmek ve ʿazīm ʿadd eylemek

maʿnāsınadır ki büyüksenmek taʿbīr olunur; yukālu: إِسْتَكْبَرَهُ إِذَا رَآهُ كَبِيرًا وَعَظُمَ عِنْدَهُ Ve büyüklenmek ve ululanmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَكْبَرَ الرَّجُلُ إِذَا تَعَظَّمَ

اَلْإِكْبَارُ [el-ikbār] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir nesneyi ulu görmek ve büyüksenmek maʿnāsınadır; yukālu: أَكْبَرَ الشَّيْءَ إِذَا رَآهُ كَبِيرًا وَعَظُمَ عِنْدَهُ Ve çocuk tagavvut eylemek müstaʿmeldir; yukālu: أَكْبَرَ الصَّبِيُّ إِذَا تَغَوَّطَ Ve hatun hayz görmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَكْبَرَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا حَاضَتْ Kāle'ş-şārih: وَرُوِيَ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ أَنَّهُ قَالَ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى ﴿فَلَمَّا رَأَيْنَهُ أَكْبَرْنَهُ﴾ أَيْ حِضْنَ فَإِنْ صَحَّتِ الرِّوَايَةُ فَالْهَاءُ هَاءُ وَقْفَةٍ لاَ هَاءُ كِنَايَةٍ

اَلْكِبْرُ [el-kebr] (جِبْرٌ [cebr] vezninde) Bir adam āherden yaş cihetiyle zāʾid olmak maʿnāsınadır; yukālu: كَبِرَ فُلاَنٌ بِسَنَةٍ كَبِرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا زَادَ عَلَيْهِ

اَلْكِبْرَةُ [el-kebret] (kāf'ın fethiyle) ve

اَلْمِكْبَرَةُ [el-mekberet - el-mekburet] (mīm'in fethi ve bā'nın fethi ve zammıyla) ve

اَلْمِكْبِرُ [el-mekbir] (مِنْزِلٌ [menzil] vezninde) İsmlerdir, yaşlılığa denir; yukālu: عَلَتْ فُلاَنًا كِبْرَةٌ وَمَكْبَرَةٌ وَمِكْبِرٌ أَيْ أَسَنَّ Kāle fi'l-*Esās*: عَلَتْهُ الْكِبْرَةُ وَالْمَكْبَرَةُ أَيْ عُلُوُّ السِّنِّ

اَلْكُبْرُ [el-kubr] (kāf'ın zammıyla) ve

اَلْكِبْرَةُ [el-kibret] (kāf'ın kesriyle) ve

اَلْإِكْبِرَّةُ [el-ikbirret] (hemzenin ve bā'nın kesri ve rā'nın teşdīdiyle ve baʿzen hemze meftūh olur) ve

اَلْكُبُرُّ [el-kuburr] ve

اَلْكُبُرَّةُ [el-kuburret] (kāf'ların ve bā'ların zammı ve rā'nın teşdīdiyle) أَكْبَرُ [ekber] maʿnāsınadırlar, gerek sinn ve gerek kadr cihetiyle olsun. ʿAlā-kavlin kavm ve akāribine nisbet-i neseb cihetiyle أَقْعَدُ [aḳʿad] yaʿnī cedd-i ekberine ābā-i kalīle vesātetiyle müntesib olana denir ki mefāhirdendir; yukālu: هُوَ كُبْرُهُمْ وَكُبْرَتُهُمْ وَإِكْبِرَّتُهُمْ وَكُبُرُّهُمْ وَكُبُرَّتُهُمْ أَيْ أَكْبَرُهُمْ أَوْ أَقْعَدُهُمْ بِالنَّسَبِ

اَلْكِبْرُ [el-kibr] (kāf'ın kesriyle) Bir şeyʾin muʿzamına denir; yukālu: فِي يَدِهِ كِبْرُ أَمْرِهِمْ أَيْ مُعْظَمُهُ Ve şeref ve şān maʿnāsına müstaʿmeldir. Bu iki maʿnāda kāf'ın zammıyla da cāʾizdir. Ve büyük günāha ıtlāk olunur, ism-i kebīr maʿnāsına, كِبْرَةٌ [kibret] dahi denir hā'yla. Ve şeref ve şān cihetiyle olan rifʿat ve ʿizzete ıtlāk olunur. Ve ululuk, ʿazamet ve tecebbür maʿnāsınadır.

اَلْكِبْرِيَاءُ [el-kibriyāʾ] (جِرْبِيَاءُ [cirbiyāʾ] vezninde) Bu dahi ululuk, ʿazamet ve tecebbür maʿnāsınadır; yukālu: بِهِ كِبْرٌ وَكِبْرِيَاءُ أَيْ عَظَمَةٌ وَتَجَبُّرٌ Şārih der ki كِبْرِيَاءُ [kibriyāʾ] mübālaga-i ʿazamet maʿnāsınadır ki hemān sıfat-ı rabbāniyyedir.

اَلتَّكَبُّرُ [et-tekebbur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznnde) ve

اَلتَّكَابُرُ [et-tekābur] Büyüklenmek maʿnāsınadır ki nefsini büyük görmekten ʿibārettir, İblīs sıfatıdır; yukālu: تَكَبَّرَ الرَّجُلُ وَتَكَابَرَ إِذَا تَعَظَّمَ

اَلْكُبْرُ [el-kuber] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) كُبْرَى [kubrā] lafzının cemʿidir ki أَكْبَرُ [ekber]in müʾennesidir. Kāle'ş-şārih ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿إِنَّهَا لَإِحْدَى الْكُبَرِ﴾

اَلْإِسْتِكْبَارُ [el-istikbār] Bu dahi büyüklenmek, tekebbür maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَكْبَرَ الرَّجُلُ إِذَا تَعَظَّمَ

اَلْكَبَرُ [el-keber] (fethateynle) Kebere taʿbīr olunan nebāta denir, أَصَفٌّ [eṣaf] gibi; kebere yemişi maʿrūftur. ʿĀmme كُبَّارٌ [kubbār] derler, رُمَّانٌ [rummān] vezninde. Ve

كَبَرٌ [keber] Tabl ve köse denir. Cemʿi كِبَارٌ [kibār] gelir, جَمَلٌ [cemel] ve جِمَالٌ [cimāl] gibi ve أَكْبَارٌ [ekbār] gelir, سَبَبٌ [sebeb] ve أَسْبَابٌ [esbāb] gibi. Ve

كَبَرٌ [Keber] Bir cebel-i ʿazīm adıdır. Ve Ḫūzistān eyāletinde bir nāhiye adıdır.

ذُو كُبَارٍ [Ẕū Kubār] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bir muhaddis lakabıdır, ismi Şerāḥīl'dir.

ذُو كِبَارٍ [Ẕū Kibār] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Ḥimyer ümerāsından ki أَذْوَاءٌ [eẕvāʾ] taʿbīr olunur bir emīrin lakabıdır.

اَلْأَكْبَرَانِ [el-Ekberān] Ebū Bekr ve ʿÖmer radıyallāhu ʿanhumā hazretlerine ıtlāk olunur.

اَلْكَبِيرَةُ [el-Kebīret] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznin-de) Nehr-i Ceyḥūn kurbünde bir karye adıdır.

اَلْإِكْبِرُ [el-ikbir] (إِثْمِدٌ [iṯmid] vezninde) ve

اَلْأَكْبَرُ [el-ekber] (أَحْمَدُ [aḥmed] vezninde) Pire bevli taʿbīr olunan nesneye denir ki bal arısı getirmekle kovanlarda bulunur. Kuru un helvāsına şebīh olup ve pek halāveti olmaz. Baʿzı diyārda ona eğir taʿbīr ederler.

أَكْبَرَةُ [Ekberet] (hā'yla) Bir mevziʿ adıdır.

[ك ت ر]

اَلْكَتْرُ [el-ketr] (kāf'ın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Haseb ve kadr ve şeref maʿnāsınadır; yukālu: فُلَانٌ رَفِيعُ الْكَتْرِ أَيِ الْحَسَبِ وَالْقَدْرِ Ve her şeyʾin vasatına denir. Ve sarhoş yürüyüşü gibi yürümeğe denir; yukālu: يَمْشِي الْكَتْرَ أَيْ مِشْيَةً كَمِشْيَةِ السَّكْرَانِ Ve küçük hevdece ve mihaffeye denir. Ve hurmā serecek mahallin duvarına denir, [ḥāʾiṭu'l-cerīn] maʿnāsına. Ve yüksek hörgüce denir; bunda kāf'ın kesriyle ve fethateynle cāʾizdir; yukālu: نَاقَةٌ كَانَ سَنَامُهَا كَتْرًا أَيْ مُرْتَفِعًا

اَلْكَتْرَةُ [el-ketret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bu dahi yüksek hörgüce denir.

اَلْإِكْتَارُ [el-iktār] (hemzenin kesriyle) Devenin yüksek hörgücü ʿazīm olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَكْتَرَتِ النَّاقَةُ إِذَا عَظُمَ كَتْرُهَا

اَلْكِتْرُ [el-ḳitr] (kāf'ın kesriyle) ʿĀd kavmin-den kalmış kabre denir ki yüksek hörgüç tarzında olur. O zamānda kubūrun üzer-lerini tarz-ı mezkūr üzere yaparlar imiş. Yāhūd kubbe şeklinde bināya denir ki üstü hörgüç gibi çatılmış olur, hālen çatı kurulmuş sütūh gibi. Kāle fi'l-*Esās:* نَاقَةٌ كَأَنَّ سَنَامَهَا كَتْرٌ وَهُوَ بِنَاءٌ شِبْهَ الْقُبَّةِ يُشَبَّهُ بِهَا السَّنَامُ وَيُسْتَعَارُ

[ك ث ر]

اَلْكَثْرَةُ [el-keṯret] (kāf'ın fethi ve ṯā-yı müsellesenin sükūnuyla ve kāf'ın kes-riyle cāʾizdir) Çokluğa denir ki kıllet mukābilidir. Ve

كَثْرَةٌ [keṯret] ve

كَثَارَةٌ [keṯāret] Masdar olur, bir nesne çok olmak maʿnāsına; yukālu: كَثُرَ الشَّيْءُ كَثْرَةً وَكَثَارَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ نَقِيضُ قَلَّ

اَلْكُثْرُ [el-kuṯr] (kāf'ın zammıyla) Bu dahi çokluğa denir, كَثْرَةٌ [keṯret] gibi; ve min-hu yukālu: اَلْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى الْقُلِّ وَالْكُثْرِ أَيْ عَلَى الْقِلَّةِ وَالْكَثْرَةِ Ve bir şeyʾin ekser ve muʿzamına denir; yukālu: لَهُ كُثْرُ الْمَالِ أَيْ مُعْظَمُهُ وَأَكْثَرُهُ

اَلْكَثْرُ [el-keṯr] (عَدْلٌ [ʿadl] vezninde) ve

اَلْكَثِيرُ [el-keṯīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلْكُثَارُ [el-kuṯār] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) ve

اَلْكَاثِرُ [el-kāṯir] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) ve

اَلْكَيْثَرُ [el-keyṯer] (صَيْقَلٌ [ṣayḳal] vezninde) Çok nesneye denir. Ve

كُثَارٌ [kuṯār] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Cemāʿāt maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: كَثِيْرٌ فِي الدَّارِ كُثَارٌ مِنَ النَّاسِ أَيْ جَمَاعَاتٌ Burada yine bāb-ı mübālagadandır ki bāb-ı evvelden mutasarrıftır; yukālu: كَاثَرُوهُمْ فَكَثَرُوهُمْ أَيْ كَانُوا أَكْثَرَ مِنْهُمْ ve

كَثِيْرٌ [Keṯīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bir recül adıdır. Ve

كَيْثَرٌ [keyṯer] (صَيْقَلٌ [ṣayḳal] vezninde) Hayr ve ihsānı pek çok adama denir; yukālu: هُوَ كَيْثَرٌ أَيْ خَيْرٌ مِعْطَاءٌ

اَلتَّكْثِيْرُ [et-tekṯīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Çoğaltmak maʿnāsınadır; yukālu: كَثَّرَ الشَّيْءَ إِذَا جَعَلَهُ كَثِيرًا

اَلْإِكْثَارُ [el-ikṯār] (hemzenin kesriyle) Bu dahi çoğaltmak maʿnāsınadır; yukālu: أَكْثَرَ الشَّيْءَ بِمَعْنَى كَثَّرَهُ Ve bir adam çok nesne getirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَكْثَرَ الرَّجُلُ إِذَا أَتَى بِكَثِيرٍ Ve hurmā ağacı yemiş vermek maʿnāsınadır; yukālu:أَكْثَرَ النَّخْلُ إِذَا أَطْلَعَ Ve bir adamın mālı firāvān olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَكْثَرَ الرَّجُلُ إِذَا كَثُرَ مَالُهُ

اَلْمُكْثِرُ [el-muḳṯir] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Māl-ı firāvān sāhibi adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُكْثِرٌ أَيْ ذُو مَالٍ كَثِيرٍ

اَلْمِكْثَارُ [el-miḳṯār] ve

اَلْمِكْثِيْرُ [el-miḳṯīr] Çok sözlü ozan kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ مِكْثَارٌ وَمِكْثِيرٌ أَيْ كَثِيرُ الْكَلَامِ

اَلْمُكَاثَرَةُ [el-mukāṯeret] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bāb-ı mugālebedendir; kesret ve vefret husūsunda muʿāraza eylemek maʿnāsınadır; yukālu: كَاثَرُوهُمْ فَكَثَرُوهُمْ كَاثِرٌ أَيْ غَالَبُوهُمْ فِي الْكَثْرَةِ فَغَلَبُوهُمْ Zikr olunan [kāṯir] bundan masūgdur. Ve bir nesneden çok almak kaydında olmak maʿnāsınadır; yukālu: كَاثَرَهُ الْمَاءَ إِذَا أَرَادَ لِنَفْسِهِ مِنْهُ كَثِيرًا لِيَشْرَبَ مِنْهُ

اَلْإِسْتِكْثَارُ [el-istikṯār] مُكَاثَرَةٌ [mukāṯeret] ile maʿnā-yı sānīde mürādiftir; yukālu: إِسْتَكْثَرَهُ الْمَاءَ إِذَا أَرَادَ لِنَفْسِهِ مِنْهُ كَثِيرًا لِيَشْرَبَ مِنْهُ Ve bir nesneyi çoğaltmak istemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَكْثَرَ مِنَ الشَّيْءِ إِذَا رَغِبَ فِي الْكَثِيرِ مِنْهُ

اَلْكَوْثَرُ [el-kevṯer] (جَوْهَرٌ [cevher] veznince) Çok şeyʾe denir; yukālu: أَعْطَاهُ الْكَوْثَرَ أَيِ الْكَثِيرَ Ve birbirine sarılıp bürülmüş çok gubāra ıtlāk olunur. Ve İslām ve nübüvvet maʿnālarına ıtlāk-ı şerʿīdir. Ve Ṭāʾif kazāsında bir karye adıdır ki Ḥaccāc-ı Ẓālim evāʾil-i hālinde onda muʿallim-i sıbyān idi. Ve hayr ve hasenātı ve inʿām ve meberrātı çok adama denir. Ve seyyid ve zī-şān adama ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ كَوْثَرٌ أَيْ خَيْرٌ مِعْطَاءٌ وَكَذَا سَيِّدٌ Ve ırmağa denir, نَهْرٌ [nehr] maʿnāsına. Ve cennette mahsūs bir nehr adıdır ki cemīʿ-i enhār-ı cinān ondan münfecir ve münşaʿib olur, niteki sūre-i Kevṯer onu işrāb eder.

اَلْكَثْرُ [el-keṯr] (kāf'ın fethi ve sā'nın sükūnuyla ve fethateynle cāʾizdir) Hurmā beynisine denir, ʿalā-kavlin çiçeğine denir.

كُثَيِّرٌ [Kuṯeyr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Şāʿir-i meşhūrdur ki ʿAzze nām nigārın sāhibi yaʿnī ʿāşık-ı üftādesidir, eşʿārında onunla tegazzül eder.

كَثِيرَةُ [Keṯīret] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) ve

مُكَثِّرٌ [Mukeṯṯir] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vezninde) Esāmī-i ricāldendir.

كَثْرَى [Keṯrā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Cedīs ve Ṭasm kabīlelerine mahsūs bir sanem adıdır. Nehşel b. er-Rubeys onu kesr edip taraf-ı Hazret-i Resūl-i ekrem'e lühūk ve İslām'la müşerref oldu.

اَلْكَثِيرَاءُ [el-keṯīrāʾ] (kāf'ın fethiyle) Bir gūne rutūbet yaʿnī şeyʾ-i ratb ismidir ki Şām ülkesinde Beyrūt ve Lubnān dağlarında nābit bir nevʿ şecerin kökünden

zuhūr eder. İşbu كَثِيرَاءُ [keşīrāʾ] cemīᶜ-i müfredātta قَتَادٌ [ḳatād] nām şecerden hāsıl olan zamk ile müfesserdir ki tahrīfle kitre taᶜbīr olunan nesnedir.

اَلْكُثْرَى [el-kuşrā] (بُشْرَى [buşrā] vezninde) Nebīz şürbünü çoğa gitmeğe denir.

[ك خ ر]

اَلْكَاخِرَةُ [el-kāḫiret] (فَاخِرَةٌ [fāḫiret] vezninde) Hayvānın جَاعِرَةٌ [cāᶜiret]ten yaᶜnī halka-i dübürünün aşağısına denir.

كَيْخَارَانُ [Keyḫārān] (kāf'ın fethi ve yā-yı tahtiyyenin sükūnuyla) Yemen'de bir mevziᶜ adıdır; rüvāttan ᶜAtāʾ b. Yaᶜḳūb el-Keyḫārānī oradandır.

[ك د ر]

اَلْكَدَارَةُ [el-kedāret] (خَسَارَةٌ [ḫasāret] vezninde) ve

اَلْكَدَرُ [el-keder] (fethateynle) ve

اَلْكُدُورُ [el-kudūr] ve

اَلْكُدُورَةُ [el-kudūret] (kāf'ların zammıyla) ve

اَلْكُدْرَةُ [el-kudret] (kāf'ın zammı ve dāl'ın sükūnuyla) Bir nesne bulanık olmak maᶜnāsınadır ki safvet mukābilidir; yukālu: كَدَرَ الْمَاءُ مَثَلاً وَكَدِرَ وَكَدُرَ كَدَارَةً وَكَدَرًا وَكُدُورًا وَكُدُورَةً وَكُدْرَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ وَالْخَامِسِ نَقِيضُ صَفَا Ve ᶜinde'l-baᶜz كُدْرَةٌ [kudret] kāf'ın zammıyla, renkte olmağa mahsūstur ki karamtık boz ve kül rengi olmaktır. Ve كُدُورَةٌ [kudūret] māʾ ve ᶜayn ve maᶜīşette ve كَدَرٌ [keder] cümlesinde istiᶜmāl olunur.

اَلْإِكْدِرَارُ [el-ikdirār] (إِحْمِرَارٌ [iḥmirār] vezninde) ve

اَلتَّكَدُّرُ [et-tekeddur] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Bir nesne bulanmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِكْدَرَّ الشَّيْءُ إِكْدِرَارًا وَتَكَدَّرَ بِمَعْنَى كَدِرَ

اَلْأَكْدَرُ [el-ekder (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) ve

اَلْكَدِرُ [el-kedir] (kāf'ın fethi ve dāl'ın kesriyle) ve

اَلْكَدْرُ [el-kedr] (dāl'ın sükūnuyla ki فَخِذٌ [faḫiẕ] ve فَخْذٌ [faḫẕ] gibi) ve

اَلْكَدِيرُ [el-kedīr] Vasflardır, bulanık şeyʾe denir. Ve

أَكْدَرُ [Ekder] Bir recül adıdır. Ve şol sel suyuna ıtlāk olunur ki uğradığı yere sıyırıp götürür ola, o vechile küdūret peydā eder; yukālu: سَيْلٌ أَكْدَرُ إِذَا صَارَ قَاشِرًا لِوَجْهِ الْأَرْضِ Ve

أَكْدَرُ [ekder] Bir kelb adıdır.

اَلتَّكْدِيرُ [et-tekdīr] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Bir nesneyi bulandırmak maᶜnāsınadır; yukālu: كَدَّرَ الْمَاءَ إِذَا جَعَلَهُ كَدِرًا

اَلْكَدَرَةُ [el-kederet] (fetehātla) Havuzun çamuruna, ᶜalā-kavlin yüzünde olan yosun makūlesine denir. Ve yufkaca buluta ıtlāk olunur. Ve at kısmı yürürken ve seğirtirken ayağı altından kopup sıçrayan irice kesek pāresine ıtlāk olunur. Ve biçilmiş ekin demetine denir. Cemᶜ-i cinsi كَدَرٌ [keder]dir hā'sız.

اَلْكُدْرِيُّ [el-kudriyy] (كُرْدِيٌّ [kurdiyy] vezninde) ve

اَلْكُدَارِيُّ [el-kudāriyy] (غُرَابِيٌّ [ġurābiyy] vezninde) Bunlar da yufkaca buluta ıtlāk olunur.

اَلْإِنْكِدَارُ [el-inkidār] (إِنْفِعَالٌ [infiᶜāl] vezninde) Sürᶜatle yürümek maᶜnāsınadır ki küdūret-i beşereyi müstelzimdir; yukālu: إِنْكَدَرَ فِي سَيْرِهِ إِذَا أَسْرَعَ Ve kuş kısmı havādan süzülüp inmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْكَدَرَ الصَّقْرُ إِذَا انْقَضَّ Ve nās bir uğurdan düşman üzere üşüp dökülmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْكَدَرَ الْقَوْمُ عَلَيْهِم إِذَا انْصَبُّوا Ve felekte kevākib saçılıp dağılmak maᶜnāsınadır;

yukālu: إِنْكَدَرَتِ النُّجُومُ إِذَا تَنَاثَرَتْ

اَلْكُدَيْرَاءُ [el-kudeyrāʾ] (حُمَيْرَاءُ [ḥumeyrāʾ] vezninde) Aʿrāba mahsūs bir türlü yiyecek adıdır, nisvān tesmīn-i beden için tāze sağılmış süt içre بَرْنِيٌّ [berniyy] dedikleri hurmâyı ıslatıp ekl ederler.

اَلْكُدُرُ [el-kudur] (zammeteynle) ve

اَلْكُنْدُرُ [el-kundur] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) ve

اَلْكُنَادِرُ [el-kunādir] (عُلاَبِطٌ [ʿulābiṭ] veznin-de) Yoğun ve galīz nesneye denir; yukālu: حِمَارٌ كُدُرٌ وَكُنْدُرٌ وَكُنَادِرٌ أَيْ غَلِيظٌ Ve bu ekserī hımār kısmında müstaʿmeldir.

بَنَاتُ الْأَكْدَرِ [benātu'l-ekder] Yaban eşeklerine ıtlāk olunur; أَكْدَرُ [ekder] nām erkeklerine nisbet olunmuştur.

أُكَيْدِرُ [Ukeydir] (أُحَيْمِرٌ [uḥaymir] vezninde) Dūmetu'l-Cendel nām kalʿanın sāhib ve vālīsi olan kimsenin ismidir.

اَلْكَدْرَاءُ [el-Kedrāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Yemen'de bir belde adıdır, edîm-i Kedrāʾiyy oraya mensūbdur.

كَوْدَرٌ [Kevder] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Mülūk-i Ḥimyer'den bir melik adıdır, ʿalā-kavlin Muhācir b. ʿAbdullāh el-Kilābī nām kimsenin ʿarīfi ismidir.

كُدَيْرٌ [Kudeyr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir sahābī ismidir. Ve Baṣriyyu'l-asl bir muhaddis ismidir ki künyesi Ebū Yaḥyā idi.

كُدَيْرَةُ [Kudeyret] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] veznin-de) İbn Ṣāliḥ'dir ki tābiʿīndendir.

اَلْكَدْرُ [el-kedr] (غَدْرٌ [ġadr] vezninde) Su dökmek maʿnāsınadır; yukālu: كَدَرَ الْمَاءَ كَدْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا صَبَّهُ

اَلْأَكْدَرِيَّةُ [el-ekderiyyet] (أَحْمَرِيَّةٌ [aḥmeriyyet] vezninde) ʿİlm-i ferāʾizde bir mesʾelenin lakabıdır. Sūreti bir hatun fevt olup zevcini ve ümmünü ve ceddini ve li-eb ve ümm uhtunu terk eylemektir. Asl mesʾele altıdan olup dokuza ʿudūl ve yirmi yediden tashīh olunur. Umeviyye'den ʿAbdulmelik b. Mervān mesʾele-i merkūmeyi Ekder nām bir adamdan suʾāl edip hallini bilmemekle telkīb olundu. ʿAlā-kavlin vefāt eden hatun Ekderiyye yaʿnī Benū Ekder'den idi. Yāhūd Zeyd b. Ṣābit suʿūbeti sebebiyle mükedder olduğu sebeb-i telkībdir, zīrā bu mesʾeleden mā-ʿadāda uht li-ebeveyn cedd ile sehm-i farīzaya idhāl eylemedi.

اَلْكُدُرُّ [el-kudurr] (عُتُلٌّ [ʿutull] vezninde) Kavī ve şedīd olan genç irisine denir; yukālu: شَابٌّ كُدُرٌّ أَيْ حَادِرٌ شَدِيدٌ

اَلْكُدَارَةُ [el-kudāret] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) كُدَادَةٌ [kudādet] maʿnāsınadır ki çömlek dibinde kalan yağ posasına denir.

اَلْمُنْكَدِرُ [el-Munkedir] (مُنْزَجِرٌ [munzecir] vezninde) Beni'l-ʿAdeviyye cemāʿatine mahsūs bir feres ismidir.

طَرِيقُ الْمُنْكَدِرِ [Ṭarīḳu'l-Munkedir] Yemāme'den Mekke'ye vārid tarīk olacaktır.

اَلْكَدْرُ [el-Kedr] (بَدْرٌ [bedr] vezninde) Medīne'ye karīb bir mevziʿdir.

اَلْأَكَادِرُ [el-Ekādir] (أَكَابِرُ [ekābir] vezninde) Cibāl-i maʿrūfedir. Vāhidi أَكْدَرُ [ekder]dir.

اَلْكُدْرِيُّ [el-kudriyy] (تُرْكِيٌّ [turkiyy] veznin-de) Bağırtlak kuşundan bir nevʿinin ismidir ki levni boz ve sırtı münakkaş ve boğazı sarı olur. Bağırtlak kuşu üç gūnedir: biri كُدْرِيٌّ [kudriyy] ve biri جُونِيٌّ [cūniyy] ki karnı ve kanatları siyāh olur ve biri غُطَاطٌ [ġaṭāṭ]tır ki arkası ve karnı boz olur.

[ك ر ر]

اَلْكَرُّ [el-kerr] (kāf'ın fethi ve rā'nın

teşdīdiyle) ve

اَلْكُرُورُ [el-kurūr] (غُرُورٌ [ġurūr] vezninde) ve

اَلتَّكْرَارُ [et-tekrār] (تَذْكَارٌ [teẕkār] vezninde) Bir nesneden baʿde'r-rücūʿ müceddeden üzerine meyl ve teveccüh edip sür salmak maʿnāsınadır; yukālu: كَرَّ عَلَيْهِ كَرًّا وَكُرُورًا وَتَكْرَارًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا عَطَفَ وَعَنْهُ رَجَعَ Müʾellifin ʿādeti üzere maʿtūf ve maʿtūfün ʿaleyh üzere müterettebdir, niteki cenkte mübārizler düşman üzere hücūm edip ellerindeki silāhı attıktan sonra geri ʿaskeri tarafına rücūʿ edip baʿdehu müceddeden hamle eylemek ve kaçamak gösterdikten sonra dönmek gibi. Kāle fi'l- : كَرَّ الْفَارِسُ إِذَا فَرَّ لِلْجَوَلَانِ ثُمَّ عَادَ لِلْقِتَالِ Ve

كَرٌّ [kerr] Līften yāhūd hurmā dallarının kabuğundan örülmüş bağa denir. Ve bu fi'l-asl masdardır, ism olmuştur, o bağ kat kat örüldüğü için tesmiye olunmuştur. Ve şol ipten kemende denir ki onunla hurmā ağacına suʿūd olunur. ʿAlā-kavlin halat taʿbīr olunan kalın ipe denir yāhūd her güne ipe denir. Ve şol ip ve kayış makūlesi bağa denir ki pālānın iki tarafından eteklerini devşirip biriktirmek için çekilir. Ve

كَرٌّ [kerr] Kuyuya denir; bunda kāf'ın zammıyla da cāʾizdir. Ve eşme taʿbīr olunan hurde ve yakın kuyuya denir. ʿAlā-kavlin şol mevziʿe denir ki onda su durulmak için irkilir ola. Cemʿi كِرَارٌ [kirār]dır kāf'ın kesriyle. Ve

كَرٌّ [kerr] Şol mendile denir ki onu seccāde edip üzerinde edā-yı namāz ederler. Cemʿi أَكْرَارٌ [ekrār] ve كُرُورٌ [kurūr] gelir.

اَلْكَرَّارُ [el-kerrār] شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) ve

اَلْمِكَرُّ [el-mikerr] (mīm'in kesri ve kāf'ın fethiyle) Döne döne hamle eden mübārize denir; yukālu: هُوَ كَرَّارٌ وَمِكَرٌّ مَا بِفَرَّارٍ

اَلتَّكْرِيرُ [et-tekrīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) ve اَلتَّكْرَارُ [et-tekrār] (تَفْعَالٌ [tefʿāl] vezninde ki sülāsī olan تَكْرَارٌ [tekrār]ın gayrıdır) ve

اَلتَّكِرَّةُ [et-tekirret] (تَحِلَّةٌ [teḥillet] vezninde) Bir nesneyi merreten baʿde uhrā iʿāde eylemek maʿnāsınadır; yukālu: كَرَّرَ الْكَلَامَ تَكْرِيرًا وَتَكْرَارًا وَتَكِرَّةً إِذَا أَعَادَ مَرَّةً بَعْدَ أُخْرَى

اَلْكَرْكَرَةُ [el-kerkeret] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Bu dahi bir nesneyi merreten baʿde uhrā iʿāde kılmak maʿnāsınadır; yukālu: كَرْكَرَهُ بِمَعْنَى كَرَّرَهُ Ve galle öğütmek maʿnāsınadır; yukālu: كَرْكَرَ الْحَبَّ إِذَا حَشَّهُ Ve terdīd ile yaʿnī kikir kikir gülmek, ʿalā-kavlin mutlakan gülmek maʿnāsınadır; yukālu: كَرْكَرَ الرَّجُلُ إِذَا قَرْقَرَ أَوْ ضَحِكَ Ve yel bulutu dağıldıktan sonra yine döndürmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: كَرْكَرَتِ الرِّيَاحُ السَّحَابَ إِذَا صَرَّفَتْهُ أَيْ جَمَعَتْهُ بَعْدَ تَفَرُّقٍ Ve ʿasker bozulmak maʿnāsınadır; yukālu: كَرْكَرَ الْجَيْشُ إِذَا انْهَزَمَ Ve tavuğu çağırmak maʿnāsınadır; yukālu: كَرْكَرَ بِالدَّجَاجَةِ إِذَا صَاحَ بِهَا Ve bir nesneyi biriktirmek maʿnāsınadır; yukālu: كَرْكَرَ الشَّيْءَ إِذَا جَمَعَهُ Ve defʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: كَرْكَرَهُ عَنْهُ إِذَا دَفَعَهُ Ve habs eylemek maʿnāsınadır; yukālu: كَرْكَرَهُ إِذَا حَبَسَهُ Ve değirmen çevirmek maʿnāsınadır; yukālu: كَرْكَرَ الرَّحَى إِذَا أَدَارَهَا

اَلْمُكَرَّرُ [el-mukerrer] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Hurūf-ı hecādan rāʾ harfine ıtlāk olunur, zīrā vakf hālinde taraf-ı lisānda tekrār şāʾibesi hiss olunur.

اَلْكَرِيرُ [el-kerīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Sadrda olan şol āvāza denir ki boğulan adamın āvāzına şebīh olur ki hırıltı taʿbīr olunur; yukālu: لَهُ كَرِيرٌ وَهُوَ صَوْتٌ فِي الصَّدْرِ

كَصَوْتِ الْمُنْخَنِقِ Ve bu maʿnāda masdar olur; yukālu: كَرَّ الرَّجُلُ يَكَرُّ وَيَكَرَّ كَرِيرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّانِي إِذَا صَاتَ مِنَ الصَّدْرِ كَصَوْتِ الْمُنْخَنِقِ Ve

كَرِيرٌ [kerīr] Şol boğuk sese denir ki boğaza gubār gitmekten ʿārız olur; yukālu: أَخَذَهُ كَرِيرٌ أَيْ بُحَّةٌ تَعْتَرِي مِنَ الْغُبَارِ Ve

كَرِيرٌ [Kerīr] Bir nehrin ismidir.

اَلْكُرُّ [el-kurr] (kāf'ın zammıyla) Bir nevʿ ölçek ismidir ki ʿIrāḳ diyārına mahsūstur. Ve altı eşek yükü mikdārında olan şeyʾe denir. Ve altmış kafīz, ʿalā-kavlin kırk irdebb mikdārına denir. Kāle'ş-şārih kāle fi'n-*Nihāye*: وَفِي حَدِيثِ ابْنِ سِيرِينَ «إِذَا كَانَ قَدْرَ كُرٍّ لَمْ يَحْمِلِ الْقَذَرَ» وَفِي رِوَايَةٍ «إِذَا بَلَغَ الْمَاءُ كُرًّا لَمْ يَحْمِلْ نَجَسًا» اَلْكُرُّ بِالْبَصْرَةِ سِتَّةُ أَوْقَارٍ وَقَالَ الْأَزْهَرِيُّ سِتُّونَ قَفِيزًا وَالْقَفِيزُ ثَمَانِيَةُ مَكَاكِيكَ وَالْمَكُّوكُ صَاعٌ وَنِصْفٌ فَهُوَ عَلَى هَذَا الْحِسَابِ إِثْنَا عَشَرَ وَسْقًا وَكُلُّ وَسْقٍ سِتُّونَ صَاعًا Ve

كُرٌّ [kurr] Kilime denir, كِسَاءٌ [kisāʾ] maʿnāsına. Ve bir nehr adıdır ki Tiflis şehrine uğrayıp güzerān eder, hālen kāf-ı ʿacemle nehr-i Gür dedikleridir ki Ḳalikan dağlarından çıkıp Lur'a ve Ahıska'ya uğrayıp baʿdehu Tiflis'e varıp iki ʿazīm sahre-i nābite arasından güzerān eder. Ve Fāris ülkesinde bir mevziʿ adıdır. Ve Mavṣil nāhiyesinde bir eyālet adıdır.

اَلْكَرَّةُ [el-kerret] (kāf'ın fethiyle) مَرَّةٌ [merret] vezninde ve mürādifidir ki defʿa ve bāre maʿnāsınadır; tekūlu: قُلْتُ لَهُ كَرَّةً أَيْ مَرَّةً Ve hamle ve hücūm maʿnāsınadır; yukālu: لاَ يُطَاقُ إِلَى كَرَّتِهِ أَيْ حَمْلَتِهِ Cemʿi كَرَّاتٌ [kerrāt] gelir. Ve

كَرَّةٌ [kerret] Sabāh ve akşamdan her birine ıtlāk olunur; ikisine كَرَّتَانِ [kerretān] denir; tekūlu: آتِيهِ فِي الْكَرَّتَيْنِ أَيِ الْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ

اَلْكُرَّى [el-kurrā] (بُشْرَى [buşrā] vezninde) Bu dahi hamle ve hücūm maʿnāsınadır.

اَلْكُرَّةُ [el-kurret] (kāf'ın zammıyla) Şol çürümüş deve kığına denir ki onunla zırhların pāsını açarlar.

اَلْمَكُرُّ [el-mekerr] (مَفَرٌّ [meferr] vezninde) Cengāha denir, مَعْرَكَةٌ [maʿreket] maʿnāsına.

كَرَارِ [kerāri] (قَطَامِ [ḳaṭāmi] vezninde) Bir nevʿ boncuk ismidir ki nisvān-ı ʿArab ahz ve teshīr için efsūnla istiʿmāl ederler. Ve efsūn ve sihirleri bu kelāmdan ʿibārettir: «يَا كَرَارِ كُرِّيهِ وَيَا هَمْرَةُ اهْمِرِيهِ إِنْ أَقْبَلَ فَسُرِّيهِ وَإِنْ أَدْبَرَ فَضُرِّيهِ»

اَلْكِرْكِرَةُ [el-kirkiret] (kāf'ların kesriyle) Deve kısmının göğsünde olan değirmi mühreye denir ki çökerken onu yere verip üzerinde karār eder. ʿAlā-kavlin mutlakan huff sāhibi hayvānın göğsüne denir; yukālu: بَرَكَ الْبَعِيرُ عَلَى كِرْكِرَتِهِ وَهِيَ رَحَى زَوْرِهِ أَوْ هِيَ صَدْرُ كُلِّ ذِي خُفٍّ Ve

كِرْكِرَةٌ [kirkiret] Cemāʿat-i insānīye denir; yukālu: عِنْدَهُ كِرْكِرَةٌ أَيْ جَمَاعَةٌ مِنَ النَّاسِ Ve

كِرْكِرَةٌ [Kirkiret] Eʾimme-i lügatten Ebū Mālik ʿAmr'ın pederi ismdir.

اَلْمِكَرَّةُ [el-mikerret] (mīm'in kesriyle) Günde iki defʿa sağılır olan nākaya ıtlāk olunur; yukālu: نَاقَةٌ مِكَرَّةٌ إِذَا كَانَتْ تُحْلَبُ كُلَّ يَوْمٍ مَرَّتَيْنِ

كَرَّانُ [Kerrān] (kāf'ın fethiyle) Işfahān'da bir mahalle adıdır. Ve Türkistān'da Tubbet nām belde nāhiyesinde bir belde adıdır. Ve Maġrib'de bir hısn adıdır.

اَلْكَرْكَرُ [el-kerker] (عَرْعَرٌ [ʿarʿar] vezninde) Deve ve teke ve sığır kısmının zekerleri kabına denir. Ve Beyleḳān kurbünde bir belde adıdır ki Nūşirevān binā-kerdesidir. Ve Baġdād ile Ḳufṣ beyninde bir karye adıdır.

اَلْكُرْكُورَةُ [el-kurkūret] (kāf'ın zammıyla)

Be-gāyet derin dereye denir.

اَلتَّكَرْكُرُ [et-tekerkur] (تَزَلْزُلٌ [tezelzul] vezninde) Kuş kezālik sehāb havāda tekerlenmek maʿnāsınadır; yukālu: تَكَرْكَرَ الطَّائِرُ وَالسَّحَابُ إِذَا تَرَدَّى فِي الْهَوَى Ve su aktığı yere rücūʿ eylemek maʿnāsınadır ki anafor eylemek ve geri karmak taʿbīr olunur; yukālu: تَكَرْكَرَ الْمَاءُ إِذَا تَرَاجَعَ فِي مَسِيلِهِ Ve bir adam bir husūsta tereddüd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَكَرْكَرَ فِي أَمْرِهِ إِذَا تَرَدَّدَ

[ك ر ب ر]

كِرْبِرٌ [kirbir] (bā-yı muvahhade ile زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Bu kelimeyi gerçi İbn Cinnī hikāyet eyledi, lākin tefsīr eylemedi. Benim zannıma göre musahhaftır, savāb olan كِرْبِزٌ [kirbiz] olmaktır, āhirde zā-yı muʿceme ile.

[ك ر د ر]

اَلْكِرْدَارُ [el-kirdār] (kāf'ın kesriyle) Şol bināʾ ve eşcāra ve كَبْسٌ [kebs] makūlesine denir ki bir adam kendi mülkü olan mekāndan türāb nakliyle orayı doldurup tarla eylemiş ola; ve minhu kavlu'l-fukahāʾ: يَجُوزُ بَيْعُ الْكِرْدَارِ وَلاَ شُفْعَةَ Yaʿnī meselā imāmu'l-müslimīn bir arz-ı mīrîyeyi bir adama liecli'l-müzāraʿa tefvīz eyleyip o adam dahi arz-ı memlūkesinden türāb nakliyle onda olan baʿzı hufre ve hark makūlesi yerleri kebs eylese yaʿnī doldurup tarla ittihāz eylese yāhūd oraya eşcār gars yāhūd binā tarh eylese o tarla ve bināʾ ve eşcār كِرْدَارٌ [kirdār] olmakla onun beyʿi sahīh ve arz-ı mezkūrenin beyʿi bātıldır, zīrā kirdār-ı merkūm o adamın hakku'l-karārıdır, lākin onda şufʿa cārī olmaz, zīrā menkūlāt cümlesindendir. Ve كِرْدَارٌ [kirdār] lafz-ı Fārisīdir, ʿamel maʿnāsınadır; fukahāʾ ahz ve istiʿmāl eylediler. Kebs ve bināʾ ve gars-ı eşcār o adamın ʿameli olup maʿmūlde istiʿmāl eylediler. Kāle fi'l-*Bezzāziyye* وَلاَ شُفْعَةَ فِي الْكِرْدَارِ وَيُسَمَّى بِخُوَارَزْمَ حَقَّ الْقَرَارِ لِأَنَّهُ نَقْلِيٌّ وَذَلِكَ كَالْأَرَاضِي الَّتِي جَازَهَا السُّلْطَانُ لِبَيْتِ الْمَالِ وَيَدْفَعُهَا مُزَارَعَةً إِلَى النَّاسِ بِالنِّصْفِ فَصَارَ لَهُمْ فِيهَا كِرْدَارٌ كَالْبِنَاءِ وَالْكَبْسِ إِذَا كَبَسَهَا مِنَ التُّرَابِ حَتَّى صَارَ لَهُمْ كِرْدَارٌ وَبَيْعُ هَذِهِ الْأَرَاضِي بَاطِلٌ وَإِنْ بِيعَ الْكِرْدَارُ لَكِنْ لاَ شُفْعَةَ فِيهِ

كَرْدَرٌ [Kerder] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Bilād-ı ʿAcemde bir nāhiye adıdır.

[ك ز ر]

كَازَرُ [Kāzer] (zā-yı muʿceme ile هَاجَرُ [hācer] vezninde) ʿAcem ülkesinde bir nehrin ismidir. Ve Fāris eyāletinde Şābūr nāhiyesinde bir mevziʿ adıdır.

كَيْزَرُ [Keyzer] (حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) Fīrūzābād kazāsında bir karye adıdır.

كَزَرٌ [Kezer] (fethateynle) Bir recül ismidir.

كَازَرُونُ [Kāzerūn] (zā'nın fethiyle) Īrān'da bir şehr-i maʿrūf adıdır.

[ك ز ب ر]

اَلْكُزْبُرَةُ [el-kuzeburet] (kāf'ın zammı ve bā'nın zammı ve baʿzen fethiyle) أَبَازِيرُ [ebāzīr] cümlesindendir, yaʿnī kişniş taʿbīr olunan tohumun ismidir ki tencere havāyicindendir.

[ك س ر]

اَلْكَسْرُ [el-kesr] (kāf'ın fethi ve sīn'in sükūnuyla) Kırmak maʿnāsınadır, Fārisīde şikesten mürādifidir; yukālu: كَسَرَ الشَّيْءَ كَسْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي فَانْكَسَرَ Ve göz kıpmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: كَسَرَ مِنْ طَرْفِهِ إِذَا غَضَّ Ve bir adam kendi mālına takayyüd ve riʿāyet ve ihtimāmı kalīl olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: كَسَرَ الرَّجُلُ إِذَا قَلَّ تَعَاهُدُهُ لِمَالِهِ Ve

كَسْرٌ [kesr] ve

كُسُورٌ [kusūr] Kuş kısmı yere inmek sadedinde kanatlarını devşirip kısmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: كَسَرَ الطَّائِرُ كَسْرًا وَكُسُورًا إِذَا ضَمَّ جَنَاحَيْهِ يُرِيدُ الْوُقُوعَ Lākin *Esās*'ta كَسَرَ الطَّائِرُ جَنَاحَيْهِ إِذَا ضَمَّهُمَا لِلْوُقُوعِ وَيُقَالُ كَسَرَ كُسُورًا إِذَا لَمْ يَذْكُرِ الْجَنَاحَيْنِ وَهَذَا يَدُلُّ أَنَّ الْفِعْلَ إِذَا نُسِيَ مَفْعُولُهُ وَقُصِدَ الْحَدَثُ نَفْسُهُ جَرَى مَجْرَى الْفِعْلِ الْغَيْرِ الْمُتَعَدِّيِّ ʿibāretiyle mersūm olmakla müʾellifin taʿbīrine muhālif olur. Ve

كَسْرٌ [kesr] Bir adam metāʿını sevb sevb yaʿnī birer mikdār birer mikdār satmak maʿnāsına müstaʿmeldir, zīrā cümleten ve defʿaten satmak revāc hāletidir; yukālu: كَسَرَ الرَّجُلُ مَتَاعَهُ إِذَا بَاعَهُ ثَوْبًا ثَوْبًا Ve yastığı dayanmak için bükmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: كَسَرَ الْوِسَادَةَ إِذَا ثَنَاهُ وَاتَّكَأَ عَلَيْهِ Ve

كَسْرٌ [kesr - kisr] (kāf'ın fethi ve kesriyle) ʿUzvun bir cüzʾüne, ʿalā-kavlin ʿuzv-ı vāfire yāhūd etli kemiğin nısfına yāhūd üzerinde eti çok olmayan kemiğe denir. Şārih der ki müʾellif bununla işbu hadīse telmīh eylemiştir: Kāle fi'n-*Nihāye* ve hadīsi ʿÖmer, kāle Saʿd b. el-Aḫrem: «أَتَيْتُهُ وَهُوَ يُطْعِمُ النَّاسَ مِنْ كُسُورِ إِبِلٍ» وَهُوَ جُزْءٌ مِنَ الْعُضْوِ أَوِ الْعُضْوُ الْوَافِرُ أَوْ نِصْفُ الْعَظْمِ بِمَا عَلَيْهِ مِنَ اللَّحْمِ أَوْ عَظْمٌ لَيْسَ عَلَيْهِ كَثِيرُ لَحْمٍ Ve

كَسْرٌ [kesr] ve

كِسْرٌ [kisr] Çadırın aşağı şukkasına denir ki gāhca kaldırılıp indirilir, ʿalā-kavlin yere dokunur olmakla bükülüp kıvrılan eteğine denir; tekūlu: إِرْفَعْ كَسْرَ الْخِبَاءِ أَيْ شِقَّتَهُ السُّفْلَى أَوْ مَا تَكَسَّرُ وَتَثَنَّى عَلَى الْأَرْضِ مِنْهَا Ve her şeyʾin nāhiye ve cānibine ıtlāk olunur. Cemʿi أَكْسَارٌ [eksār] ve كُسُورٌ [kusūr] gelir. Ve

كَسْرُ الْحِسَابِ [kesru'l-ḥisāb] Sehm-i tāmma bālig olmayan cüzʾden ʿibārettir, yaʿnī eczā-i vāhidden cüzʾ-i gayr-i tāmmdır ki كُسُورٌ [kusūrun tisʿat] taʿbīr olunur, نِصْفٌ [nişf] ve عُشْرٌ [ʿuşur] ve خُمُسٌ [ḫumus] ve تُسُعٌ [tusuʿ] gibi; ve minhu yukālu: إِنْكَسَرَتِ السِّهَامُ عَلَى الرُّؤُوسِ إِذَا لَمْ تَنْقَسِمْ إِنْقِسَامًا صَحِيحًا Ve

كَسْرٌ [kesr] Pek az şeyʾe ıtlāk olunur, nezr-i kalîl maʿnāsına.

اَلْإِكْتِسَارُ [el-iktisār] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi kırmak maʿnāsınadır; yukālu: إِكْتَسَرَ الشَّيْءَ بِمَعْنَى كَسَرَهُ

اَلْإِنْكِسَارُ [el-inkisār] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Mutāviʿdir, kırılmak maʿnāsınadır; yukālu: كَسَرَهُ فَانْكَسَرَ

اَلتَّكْسِيرُ [et-teksīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Çok kırmak yāhūd pek kırmak maʿnāsınadır.

اَلتَّكَسُّرُ [et-tekessur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Mutāviʿidir; yukālu: كَسَّرَهُ فَتَكَسَّرَ Ve maʿnā-yı mezbūrdandır ki ʿArablar "Filān sana pek dargındır" diyecek yerde هُوَ يُكَسِّرُ عَلَيْكَ الْفُوقَ أَوِ الْأَرْعَاظَ derler. فُوقٌ [fūḳ] fā'nın zammıyla ok gezine denir. Ve أَرْعَاظٌ [erʿāẓ] رُعْظٌ [ruʿẓ]ın cemʿidir, zamm-ı rāʾ ile okun temren geçecek deliğine denir.

اَلْكَاسِرُ [el-kāsir] İsm-i fāʿildir. Cemʿi كُسَّرٌ [kusser]dir, رُكَّعٌ [rukkaʿ] vezninde. Müʾennesi كَاسِرَةٌ [kāsiret]tir; cemʿi كَوَاسِرُ [kevāsir]dir ve كُسَّرٌ [kusser]dir, رُكَّعٌ [rukkaʿ] vezninde. Ve

كَاسِرٌ [kāsir] Havādan nüzūl ederken kanatlarını kısıp devşirir olan kuşa vasf olur; yukālu: عُقَابٌ كَاسِرٌ إِذَا ضَمَّ جَنَاحَيْهِ يُرِيدُ الْوُقُوعَ Vasf-ı mezbūr عُقَابٌ [ʿuḳāb]da gālib olmakla ism olarak كَاسِرٌ [kāsir] dahi ıtlāk olunur.

اَلْكَسِيرُ [el-kesīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde)

مَكْسُورٌ [meksūr] maʿnāsınadır. Bu cihetle vücûduna zaʿf ve kuvvetine vehn ve halel ʿārız olmuş nâkaya كَسِيرٌ [kesīr] vasf olur; yukālu: نَاقَةٌ كَسِيرٌ أَيْ مَكْسُورَةٌ Cemʿi كَسْرَى [kesrā] gelir, مَرْضَى [merḍā] gibi ve كَسَارَى [kesārā] gelir kāf'ın fethi ve elifin kasrıyla.

اَلْكَوَاسِرُ [el-kevāsir] كَاسِرَةٌ [kāsiret]in cemʿidir ki zikr olundu. Ve

كَوَاسِرُ [kevāsir] Şol develere ıtlāk olunur ki kuvvetlerinden nāşī ağaçları kesr eder olalar.

اَلْكُسَارُ [el-kusār] ve

اَلْكُسَارَةُ [el-kusāret] (kāf'ların zammıyla) Kırılan şeyʾin kırıntısına denir; yukālu: هَذَا كُسَارُ الزُّجَاجِ وَكُسَارَتُهُ أَيْ مَا تَكَسَّرَ مِنْهُ

اَلْأَكْسَارُ [el-eksār] (hemzenin fethiyle) كَسْرٌ [kesr]in cemʿidir ki zikr olundu; ve minhu yukālu: جَفْنَةٌ أَكْسَارٌ عَظِيمَةٌ وَمُوَصَّلَةٌ Yaʿnī büyük olup birkaç parçadan eklenmiş kavatadır. Ve bu ثَوْبٌ أَسْمَالٌ ve بُرْمَةٌ أَعْشَارٌ kabīlindendir. Her cüzʾü bir كَسْرٌ [kesr] iʿtibār olunmuştur.

اَلْمَكْسِرُ [el-meksir] (مَنْزِلٌ [menzil] vezninde) İsm-i mekândır, nesne kırılacak yere ve bir nesnenin kırılacak yerine denir, mevziʿ-i kesr maʿnāsına. Ve adamın vasf olunup haber verilecek sıfatına ıtlāk olunur; ve minhu yukālu: عُودٌ طَيِّبُ الْمَكْسِرِ أَيِ الْمَخْبَرِ يَعْنِي مَحْمُودٌ عِنْدَ الْخِبْرَةِ Ve asl ve bünyād maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: هُوَ طَيِّبُ الْمَكْسِرِ أَيِ الْأَصْلِ

اَلْمُكَاسِرُ [el-mukāsir] (مُجَاوِرٌ [mucāvir] vezninde) Nâhiye maʿnāsına olan كِسْرٌ [kisr] den meʾhūzdur, duvar bir komşuya ıtlāk olunur; tekūlu: هُوَ جَارِي مُكَاسِرِي أَيْ كِسْرُ بَيْتِهِ إِلَى كِسْرِ بَيْتِي يَعْنِي جَانِبُهُ إِلَى جَانِبِهِ

اَلْكِسْرُ الْقَبِيحُ [el-kisru'l-ḳabīḥ] Belin kemiğine dirsek tarafına doğru nısfına yaʿnī nısfından dirseğe varınca ıtlāk olunur; tekūlu: ضَرَبَ كِسْرِي الْقَبِيحَ وَهُوَ عَظْمُ السَّاعِدِ مِمَّا يَلِي النِّصْفَ مِنْهُ إِلَى الْمِرْفَقِ

كُسُورُ الْأَوْدِيَةِ [kusūru'l-evdiyet] Derelerin burgaç yerleri ve etrâfa ayrılan çatallarından ʿibārettir. Bunun müfredi yoktur.

اَلْمُكَسَّرُ [el-mukesser] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Şol dereye vasf olur ki su zikr olunan كُسُورٌ [kusūr]larından cereyân eder ola; yukālu: وَادٍ مُكَسَّرٌ إِذَا سَالَتْ كُسُورُهُ أَيْ مَعَاطِفُهُ وَشِعَابُهُ Ve

مُكَسَّرٌ [Mukesser] Bir belde adıdır. Ve ʿUteybe b. el-Ḥāriṯ b. Şihāb'ın feresi ismidir.

اَلْمُكَسِّرُ [el-Mukessir] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vezninde) Bir muhaddisin ismidir. Ve fürsān-ı ʿArabdan bir kimsenin adıdır.

كِسْرَى [kisrā] (kāf'ın kesri ve baʿzen fethi ve elifin kasrıyla) Fürs pādişāhlarına mahsūs lakabdır, husrev muʿarrebidir. Cemʿi أَكَاسِرَةٌ [ekāsiret] ve كَسَاسِرَةٌ [kesāsiret] ve أَكَاسِرُ [ekāsir] gelir ve كُسُورٌ [kusūr] gelir gayr-i kıyās üzere, zîrā kıyās olan كِسْرَوْنَ [kisrevn] gelmektir, عِيسَوْنَ [ʿīsevn] gibi. Nisbetinde كِسْرِيٌّ [kisriyy] ve كِسْرَوِيٌّ [kisreviyy] denir.

اَلْكِسْرُ [el-Kisr] (kāf'ın kesriyle) Yemen'de vâfir karyeler ismidir.

اَلْكَسُورُ [el-kesūr] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Hörgücü büyük nâkaya, ʿalā-kavlin gebeliğini izhār için kuyruğunu bir iki gün kaldırdıktan sonra indirir olan nâkaya denir; yukālu: نَاقَةٌ كَسُورٌ إِذَا كَانَتْ ضَخْمَ السَّنَامِ أَوْ تَكْسِرُ ذَنَبَهُ بَعْدَمَا أَشَالَتْهُ

اَلْإِكْسِيرُ [el-iksīr] (hemzenin kesriyle) Kîmiyâya denir ki sālis-i ʿankādır. Şārih

der ki ahlāt ve eczā-i kīmiyāda meşhūrdur, meselā kibrīt-i ahmer gibi.

اَلْكَاسُورُ [el-kāsūr] Köy bakkalına denir; بَقَّالُ الْقُرَى [baḳḳālu'l-ḳurā] maʿnāsına.

اَلْكِسْرَةُ [el-kisret] (kāf'ın kesriyle) Kırılan nesnenin bir parçasına denir. Cemʿi كِسَرٌ [kiser]dir, عِنَبٌ [ʿineb] vezninde; yukālu: هَذِهِ كِسْرَةٌ مِنْهُ أَيْ قِطْعَةٌ مِنْهُ الْمُكَسَّرُ

اَلْكَسَرَاتُ [el-keserāt] (fetehātla) Her beyʿ ve şirāda dāʾimā magbūn olur olan magşūş adama denir; yukālu: رَجُلٌ ذُو كَسَرَاتٍ وَهَذَرَاتٍ إِذَا كَانَ يُغْبَنُ فِي كُلِّ شَيْءٍ

جَمْعُ التَّكْسِيرِ [cemʿu't-teksīr] Şol cemʿdir ki müfredinin bināsı tagyīr olunmuş ola, gūyā ki bināsı kesr olunmuştur, دِرْهَمٌ [dirhem] ve دَرَاهِمُ [derāhim] ve رَجُلٌ [recul] ve رِجَالٌ [ricāl] gibi.

كُسَيْرٌ [Kuseyr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir yüksek dağ ismidir ki aksā-yı bahr-i ʿUmān üzere müşriftir.

[ك س ب ر]

اَلْكُسْبُرَةُ [el-kusburet - el-kusberet] (kāf'ın ve bā'nın zammı ve fethiyle) جُلْجُلاَنٌ [culculān] nebātıdır ki simsim yaʿnī susam dedikleri galledir. Ve bu كُزْبُرَةٌ [kuzburet] olacaktır.

اَلْكُسْبَرُ [el-kusber] (جُنْدَبٌ [cundeb] vezninde) Fīl dişinden olan bileziğe denir ki ʿArab nisvānları bilekçelerine takınırlar. Cemʿi كَسَابِرُ [ḳesābir] gelir.

[ك س ك ر]

كَسْكَرُ [Kesker] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) ʿIrāk'ta bir vilāyet adıdır ki Vāsiṭ onun kasabası yaʿnī kāʿidesidir, hāsıl olan harācı Işfahān harācı gibi on iki bin kerre bin miskāl altındır.

[ك ش ر]

اَلْكَشْرُ [el-keşr] (حَشْرٌ [ḥaşr] vezninde) Diş sırıtmak maʿnāsınadır; yukālu: كَشَرَ الرَّجُلُ عَنْ أَسْنَانِهِ كَشْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَبْدَى، يَكُونُ فِي الضَّحِكِ وَغَيْرِهِ Ve

كَشْرٌ [keşr] Bir güne cimāʿ eylemeye denir; كَاشِرٌ [kāşir] dahi denir. Ve bunlardan fiʿl tasarruf olunmaz. Ve

كَشْرٌ [keşr] Tebessüm eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; tekūlu: لَمَّا رَآنِي كَشَرَ أَيْ تَبَسَّمَ Ve

كَشْرٌ [Keşr] Yemen ile Mekke beyninde Cureş nām mevziʿ cibālinden bir cebel adıdır.

اَلْمُكَاشَرَةُ [el-mukāşeret] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir adamın yüzüne sırıtmak maʿnāsınadır; yukālu: كَاشَرَهُ إِذَا أَبْدَى أَسْنَانَهُ فِي وَجْهِهِ

اَلْكَشَرَةُ [el-keşeret] (عَشَرَةٌ [ʿaşeret] vezninde) كَشْرٌ [keşr] ve مُكَاشَرَةٌ [mukāşeret]ten ismdir, sırıtmağa denir.

اَلْكَشَرُ [el-keşer] (fethateynle) Kuru ekmeğe denir, خُبْزٌ يَابِسٌ maʿnāsına. Ve üzümü sıyrılıp ekl olunmuş salkıma denir; tekūlu: أَعْطَانِي كَشَرًا أَيْ عُنْقُودًا أُكِلَ مَا عَلَيْهِ Ve

كَشَرٌ [keşer] Masdar olur, korkup kaçmak maʿnāsınadır; yukālu: كَشِرَ الرَّجُلُ كَشَرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا هَرَبَ

كُشَرُ [Kuşer] (زُفَرُ [zufer] vezninde) Şanʿā-i Yemen türābında bir mevziʿ adıdır.

كِشْوَرُ [Kişver] (دِرْهَمٌ [dirhem] vezninde) Şanʿāʾ kazāsında bir karye adıdır.

اَلْمُكَاشِرُ [el-mukāşir] (مُجَاوِرٌ [mucāvir] vezninde) Hāneleri birbirine karşı olan komşuya denir; her birine مُكَاشِرُ الْبَيْتِ [mukāşiru'l-beyt] ıtlāk olunur; tekūlu: هُوَ جَارِي مُكَاشِرِي أَيْ بِحِذَائِي كَأَنَّهُ يُكَاشِرُنِي

[ك ش م ر]

اَلْكَشْمَرَةُ [el-keşmeret] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir adamın burnunu vurup ezmek maʿnāsınadır; yukālu: كَشْمَرَ أَنْفَهُ إِذَا كَسَرَهُ Ve ağlamak istemek ve ağlamağa yapınmak maʿnāsınadır; yukālu: كَشْمَرَ الرَّجُلُ إِذَا أَجْهَشَ لِلْبُكَاءِ

اَلْكُشَامِرُ [el-kuşāmir] (عُلاَبِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Zişt ve bed-likā adama denir; yukālu: رَجُلٌ كُشَامِرٌ أَيْ قَبِيحٌ

[ك ص ر]

اَلْكَصِيرُ [el-keṣīr] قَصِيرٌ [ḳaṣīr] vezninde ve mürādifidir ki kısa nesneye denir. Şārihin beyānına göre kāf ḳāf'tan mübeddeldir; yukālu: شَيْءٌ كَصِيرٌ أَيْ قَصِيرٌ

[ك ظ ر]

اَلْكُظْرُ [el-kuẓr] (kāf'ın zammı ve ẓā-yı muʿcemenin sükūnuyla) Fercin dudağına denir. Ve içerisine doğru olan etçeğize denir. Ve külyeteyn yaʿnī böbrekler üzerinde olan yağa denir ki böbrek yağı taʿbīr olunur, ʿalā-kavlin böbrekler sıyrıldıktan sonra yağına ıtlāk olunur. Ve o yağın yerine de كُظْرٌ [kuẓr] ve كُظْرَةٌ [kuẓret] denir kāf'ların zammıyla. Ve

كُظْرٌ [kuẓr] Yayın iki başında kiriş halkaları geçirecek kertiğe denir. Şārih der ki cemʿi أَكْظَارٌ [ekẓār] gelir; yukālu: رَدَّ حَلَقَةَ الْوَتَرِ فِي كُظْرِ الْقَوْسِ أَيْ مَحَزِّهَا وَ[هُوَ] فُرْضَتُهَا تَقَعُ فِيهِ حَلَقَةُ الْوَتَرِ ve yukālu: رُدُّوا حَلَقَ الْأَوْتَارِ فِي الْأَكْظَارِ

اَلْكَظْرُ [el-kaẓr] (kāf'ın fethiyle) Yayın başlarına kiriş geçecek kertik eylemek maʿnāsınadır; yukālu: كَظَرَ الْقَوْسَ كَظْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَعَلَ لَهَا كُظْرًا Kezālik مَرْخٌ [merḫ] ve عَفَارٌ [ʿafār] makūlesi ağaçlardan dizilen çakmağa kertik kertmek maʿnāsınadır ki şerāre oradan zuhūr eder; yukālu: كَظَرَ الزَّنْدَةَ إِذَا حَزَّ فِيهَا فُرْضَةً

اَلْكِظْرُ [el-kiẓr] (kāf'ın kesriyle) Ok gezinin dibine sardıkları sinire denir.

[ك ع ر]

اَلْكَعَرُ [el-keʿar] (kāf'ın ve ʿayn'ın fethiyle) Çocuk semirip karın kasık salmak maʿnāsınadır; yukālu: كَعِرَ الصَّبِيُّ كَعَرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا امْتَلَأَ بَطْنُهُ وَسَمِنَ فَهُوَ كَعِرٌ وَأَكْعَرُ Ve deve kısmı pek semizlikten hörgücü yağ bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: كَعِرَ الْبَعِيرُ إِذَا اعْتَقَدَ فِي سَنَامِهِ الشَّحْمُ

اَلْكَعِرُ [el-keʿir] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلْأَكْعَرُ [el-ekʿar] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Semirip karın kasık salmış apalak çocuğa denir.

اَلْإِكْعَارُ [el-ikʿār] (hemzenin kesriyle) ve

اَلتَّكْعِيرُ [et-tekʿīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bunlar da devenin hörgücü semizlikten yağ bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: أَكْعَرَ الْبَعِيرُ وَكَعَّرَ بِمَعْنَى كَعِرَ

اَلْكَوْعَرَةُ [el-kevʿaret] (حَوْقَلَةٌ [ḥavḳalet] vezninde) Hörgüç yağ bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: كَوْعَرَ السَّنَامُ إِذَا اعْتَقَدَ فِيهِ الشَّحْمُ

اَلْكَيْعَرُ [el-keyʿar] (حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) Semiz ve tavlı yavruya denir; yukālu: شِبْلٌ كَيْعَرٌ أَيْ سَمِينٌ

اَلْكَعْوَرَةُ [el-kaʿveret] (جَهْوَرَةٌ [cehveret] vezninde) Büyük burunlu adama denir.

اَلْكَعْرَةُ [el-kaʿret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Gövdede cā-be-cā bez gibi münʿakid olan yumruca ʿukdeye denir.

اَلْكُعْرُ [el-kuʿr] (kāf'ın zammıyla) Bir nevʿ dikenlik ismidir ki yaprakları zirāʿ gibi açık ve uzun olup kırmızı ve parlak çiçekleri olur, arı kısmı raʿy eder.

اَلْمُكْعِرُ [el-mukʿir] (مُحْسِنٌ [muḥsin] veznin-

de) Sürʿatle seğirtip giden adama denir; yukālu: مَرَّ فُلَانٌ مُكْعِرًا أَيْ مَرَّ يَعْدُو مُسْرِعًا

[ك ع ب ر]

اَلْكَعْبَرَةُ [el-kaʿberet] (kāf'ın ve bā'nın fethiyle) Şol hatuna denir ki endāmı taslak ve nā-zībā ve bodur ve tıknaz ve bedheykel ola; yukālu: إِمْرَأَةٌ كَعْبَرَةٌ أَيْ جَافِيَةٌ عِلْجَةٌ

اَلْكُعْبُرَةُ [el-kuʿburet] (قُنْفُذَةٌ [ḳunfuẕet] vezninde) Ekin boğumlarının düğmelerine denir ki kesmik taʿbīr ettikleridir. Ve buğday ayırtlanıp üğürtlendikte atılan fenā nesneye denir. Bu maʿnālarda rā'nın teşdīdiyle de cāʾizdir. Ve mutlakan sıkı ve top olan şeyʾe denir. Ve bilekçenin baş parmak tarafında olan kemiğine denir. Ve bir parça ete denir; yukālu: أَعْطَاهُ كُعْبُرَةً مِنَ اللَّحْمِ أَيْ فِدْرَةً Ve pek şedīd ve müteʿakkid olan kemiğe denir. Ve başın köküne denir. Ve iri ve büyük kıynağa denir, وَرِكٌ ضَخْمٌ maʿnāsına. Ve devenin kuyruğunda kuruyup kalmış kığa denir.

اَلْكَعْبُورَةُ [el-kuʿbūret] (kāf'ın zammıyla) Bu dahi sımsıkı topaç ve dirnekli şeyʾe denir; yukālu: شَيْءٌ كُعْبُرَةٌ وَكَعْبُورَةٌ أَيْ مُجْتَمِعٌ

اَلْمُكَعْبَرَةُ [el-Mukaʿberet] (ism-i mefʿūl bünyesiyle) İki şāʿir ismidir.

اَلْمُكَعْبِرُ [el-mukaʿbir] (ism-i fāʿil bünyesiyle) ʿArabiyyu'l-asl olan adama denir. Ve ʿacemiyyu'l-asl olana denmekle azdāddandır; yukālu: هُوَ مُكَعْبِرٌ أَيْ عَرَبِيٌّ وَكَذَا عَجَمِيٌّ

[ك ع ت ر]

اَلْكَعْتَرَةُ [el-kaʿteret] (tā-yı fevkiyye ile دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Sarhoş gibi iki tarafa temāyül ederek yürümek maʿnāsınadır; yukālu: كَعْتَرَ فِي مَشْيِهِ إِذَا تَمَايَلَ كَالسَّكْرَانِ Ve şiddetle seğirtmek maʿnāsınadır; yukālu: كَعْتَرَ الرَّجُلُ إِذَا عَدَا شَدِيدًا Ve yürümekte sürʿat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: كَعْتَرَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ فِي الْمَشْيِ

اَلْكُعْتُرُ [el-kuʿtur] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) Serçeye şebīh bir kuş adıdır.

[ك ف ر]

اَلْكُفْرُ [el-kufr - el-kefr] (kāf'ın zammı ve fethiyle) ve

اَلْكُفُورُ [el-kufūr] ve

اَلْكُفْرَانُ [el-kufrān] (kāf'ların zammıyla) Īmānın zıddıdır ki vahdāniyyeti yāhūd nübüvvet ve şerīʿati inkār eylemekten ʿibārettir; yukālu: كَفَرَ الرَّجُلُ كُفْرًا وَكُفُورًا وَكُفْرَانًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ ضِدُّ آمَنَ Müʾellifin *Baṣāʾir*'de beyānına göre asl كُفْرٌ [kufr] setr maʿnāsınadır; كَافِرٌ [kāfir] hakkı setr eylediği için ıtlāk olundu. Ve كُفْرٌ [kufr] māddesi dīn ve şerīʿat ve كُفْرَانٌ [kufrān] niʿmet inkārında ve كُفُورٌ [kufūr] ikisinde gālib müstaʿmeldir. Ve

كُفُورٌ [kufūr] ve

كُفْرَانٌ [kufrān] Münʿimin niʿmetini setr ve inkār eylemek maʿnāsınadır ki şükr mukābilidir; yukālu: كَفَرَ نِعْمَةَ اللهِ وَبِنِعْمَتِهَا كُفُورًا وَكُفْرَانًا إِذَا جَحَدَهَا وَسَتَرَهَا

Şārih der ki كُفْرٌ [kufr] ism olarak dahi müstaʿmeldir ve dört nevʿ üzeredir: Biri küfr-i inkārīdir ki aslā Cenāb-ı Bārī taʿālāyı bilmeyip ve ikrār ve iʿtirāf eylememekten ʿibārettir. Sānī küfr-i cühūdīdir ki kalbile bilip lākin lisānla ikrār eylememekten ʿibārettir, küfr-i İblīs ʿaleyhi'l-laʿne gibi. Sālis küfr-i ʿinādīdir; kalbile bilip ve lisānla ikrār edip lākin haseden ve bagyen dīn-i İslām'la mütedeyyin olmamaktan ʿibārettir, Ebū Cehl'in küfrü gibi. Ve ʿinde'l-baʿz hakīkati bilip ve ikrār

edip lākin kabūlden imtināʿ eylemektir. Ebū Ṭālib'in küfrü gibi ki ona كُفْرٌ عَارِيٌّ dahi derler, kavminden ʿār eylediği için takabbül eylemedi. Rābiʿ küfr-i nifākīdir ki lisānla ikrār edip kalble muʿtekid olmamaktan ʿibarettir, İbn Ubeyy b. Selūl nām cehūlün küfrü gibi. İntehā.

اَلْمُكَافَرَةُ [el-mukāferet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir adamın hakkını inkār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: كَافَرَهُ حَقَّهُ إِذَا جَحَدَهُ

اَلْمُكَفَّرُ [el-mukeffer] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Şol adama denir ki inʿām ve ihsānı derkār iken niʿmet setr ve inkār olunup mukābilinde şükr olunmaya; yukālu: رَجُلٌ مُكَفَّرٌ أَيْ مَجْحُودُ النِّعْمَةِ مَعَ إِحْسَانِهِ

اَلْكَافِرُ [el-kāfir] Müʾmin olmayan hāsirdir. Ve münʿim-i hakīkī cellet niʿmetuhu hazretlerinin niʿmetlerini inkār eden kimseye denir. Cemʿi كُفَّارٌ [kuffār] ve كَفَرَةٌ [keferet] gelir, فَجَرَةٌ [feceret] gibi ve كِفَارٌ [kifār] gelir, كِتَابٌ [kitāb] vezninde. Müʿennesinde كَافِرَةٌ [kāfiret] ve cemʿinde كَوَافِرُ [kevāfir] denir; yukālu: رَجُلٌ كَافِرٌ وَامْرَأَةٌ كَافِرَةٌ أَيْ جَاحِدٌ لِأَنْعُمِ اللهِ تَعَالَى Ve

كَافِرٌ [kāfir] Geceye ıtlāk olunur, zulmetiyle her şeyʾi setr eylediği için; yukālu: جَاءَ فِي جَوْفِ الْكَافِرِ أَيِ اللَّيْلِ Ve deryāya ıtlāk olunur; yukālu: غَابَتِ الشَّمْسُ فِي الْكَافِرِ أَيِ الْبَحْرِ Ve büyük dereye ve büyük ırmağa ıtlāk olunur. Ve muzlim ve mukassî sehāba ıtlāk olunur; yukālu: سَحَابٌ كَافِرٌ أَيْ مُظْلِمٌ Ve ekinciye ıtlāk olunur, tohumu zemīnde setr eylediği için; yukālu: هُوَ كَافِرٌ أَيْ زَارِعٌ Ve zırha ıtlāk olunur; yukālu: لَبِسَ كَافِرًا أَيْ دِرْعًا Ve insān kısmından baʿīd olan arza ıtlāk olunur. Ve düz ve hemvār arza denir. Ve çiğnenmiş pek çukur yere denir. Ve nebāt kısmına ıtlāk olunur. Ve

كَافِرٌ [Kāfir] Huẕeyl kabīlesi bilādında bir mevziʿ adıdır. Ve karanlığa ıtlāk olunur. Ve silāhla ārāste adama ıtlāk olunur; ve minhu'l-hadīsu: أَنَّ النَّبِيَّ عَلَيْهِ السَّلاَمُ قَالَ فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ «لاَ تَرْجِعُوا بَعْدِي كُفَّارًا يَضْرِبُ بَعْضُكُمْ رِقَابَ بَعْضٍ» أَوْ مَعْنَاهُ لاَ تُكَفِّرُوا النَّاسَ فَتَكْفُرُوا Yaʿnī "Benden sonra birbiriniz ile bī-vech-i şerʿ kıtāl için silāha girip āmāde olanlara iltihāk eyleme[yi]niz yāhūd ehl-i İslām'dan olan adamı tekfīr eylemeniz ki kāfir olursuz." Kāle'ş-şārih ve fi'n-*Nihāye*: «أَلاَ لاَ تَرْجِعُنَّ بَعْدِي كُفَّارًا يَضْرِبُ بَعْضُكُمْ رِقَابَ بَعْضٍ» قِيلَ أَرَادَ لاَبِسِي السِّلاَحِ كَأَنَّهُ أَرَادَ بِذَلِكَ النَّهْيَ عَنِ الْحَرْبِ وَقِيلَ مَعْنَاهُ لاَ تَعْتَقِدُوا تَكْفِيرَ النَّاسِ كَمَا يَفْعَلُهُ الْخَوَارِجُ إِذَا اسْتَعْرَضُوا النَّاسَ فَيُكَفِّرُونَهُمْ

اَلْكَفَّارُ [el-keffār] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) ve

اَلْكَفُورُ [el-kefūr] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Pek kāfir kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ كَفَّارٌ وَكَفُورٌ أَيْ كَافِرٌ مُبَالَغَةً [Ve] كَفُورٌ [kefūr]un cemʿi كُفُرٌ [kufur] gelir zammeteynle.

اَلْكَفْرُ [el-kefr] (حَفْرٌ [ḥafr] vezninde) ve

اَلْكُفْرُ [el-kufr] (kāf'ın zammıyla) Bir nesnenin üzerini örtüp bürümek maʿnāsınadır; yukālu: كَفَرَ عَلَى الشَّيْءِ كَفْرًا وَكُفْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا غَطَّاهُ Ve bir nesneyi setr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: كَفَرَ الشَّيْءَ إِذَا سَتَرَهُ Ve

كَفْرٌ [kefr] Nāstan baʿīd olan arza denir. Ve Fürs yaʿnī ʿAcem tāʾifesinin şāh ve vālīlerine taʿzīm eylemelerine denir ki diz büküp sücūda karīb inhinā ile taʿzīm ederler, hālen Türkistān'da muʿtenādır, tapu taʿbīr ederler; yukālu: يَكْفُرُ كَفْرَ الْعِلْجِ أَيْ تَعَظِّيمَ الْفَارِسِيِّ مَلِكَهُ Ve

كَفْرٌ [kefr] Gecenin sevād ve zulmetine denir; bunda kāf'ın kesriyle de cāʾizdir. Ve kabr ve mezāra ıtlāk olunur. Ve toprağa ıtlāk olunur. Ve köye denir, قَرْيَةٌ [ḳaryet]

maʿnāsına; hālen ʿArabistān'da كَفْرُ طَابَ [Kefru Ṭāb] ve كَفْرُ جَبَلِ [Kefru Cebel] ve كَفْرُ غِنَى [Kefru Ġinā] makūlesi karyeler meşhūrdur. Ve kalın olup kısa olan haşebeye denir, ʿalā-kavlin kısa değneğe denir.

اَلتَّكْفِيرُ [et-tekfīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] veznin-de) Bu dahi bir nesneyi setr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: كَفَّرَ الشَّيْءَ إِذَا سَتَرَهُ Ve günāhı setr ve izāle kılmak maʿnāsınadır, niteki sevābı setr ve izāleye إِحْبَاطٌ [iḥbāṭ] denir; ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿لَكَفَّرْنَا عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ﴾ أَيْ سَتَرْنَاهَا حَتَّى تَصِيرَ كَأَنْ لَمْ تَكُنْ Ve bir kimseye kemāl-i taʿzīmile huzuʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: كَفَرَ لَهُ إِذَا خَضَعَ Şārih der ki huzūʿ heyʾeti bir nesneyi setr eder heyʾetine şebīh olduğu için yāhūd bunun bināsı selb içindir, gūyā ki taʿzīm ve huzūʿla selb-i küfrān eylemiş olur. Ve bir adamı şāh nasb eylediklerinde başına tāc giydirmek maʿnāsınadır; yukālu: كُفِّرَ لِلْمَلِكِ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ أَيْ تُوِّجَ إِذَا رُئِيَ Ve

تَكْفِيرٌ [tekfīr] Tācın ismidir, تَنْبِيتٌ [tenbīt] نَبْتٌ [nebt]in ismi olduğu gibi. Ve حِنْثٌ [ḥinṯ] lāzım gelen yemīn için keffāret vermek maʿnāsınadır; yukālu: كَفَّرَ عَنْ يَمِينِهِ إِذَا أَعْطَى لَهَا الْكَفَّارَةَ

اَلْكَفْرَةُ [el-kefret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Zulmet maʿnāsınadır.

اَلْمُكَفِّرُ [el-mukeffir] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vezninde) Silāh-pūş adama denir.

اَلْإِكْفَارُ [el-ikfār] (hemzenin kesriyle) Bir adam köye mülāzemet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَكْفَرَ الرَّجُلُ إِذَا لَزِمَ الْكَفْرَ أَيِ الْقَرْيَةَ Ve bir kimseyi küfre nisbet edip kāfirdir demek maʿnāsınadır; yukālu: أَكْفَرَ فُلَانًا إِذَا دَعَاهُ كَافِرًا

اَلْإِكْتِفَارُ [el-iktifār] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznin-de) Bu dahi köye mülāzemet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِكْتَفَرَ الرَّجُلُ إِذَا لَزِمَ الْكَفْرَ أَيِ الْقَرْيَةَ

اَلْكُفْرُ [el-kufr] (kāf'ın zammıyla) Zifte denir ki onunla gemi kalafatlanır.

اَلْكَفِرُ [el-kefir] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ʿAzīm olan dağa, ʿalā-kavlin burgaç yokuş olanına denir.

اَلْكَفَرُ [el-kefer] (fethateynle) عُقَابٌ [ʿuḳāb] maʿnāsınadır ki عَقَبَةٌ [ʿaḳabet]in cemʿidir. Ve hurmā çiçeğinin kabına denir.

اَلْكَافُورُ [el-kāfūr] ve

اَلْكُفُرَّى [el-kufurrā] (zammeteynle ve rā'nın teşdīdiyle ve kasr ile ve bunda kāf'ın ve fā'nın harekāt-ı selāsıyla lügattir) Hurmā çiçeğinin kapçığına denir. Ve

كَافُورٌ [kāfūr] Bir nevʿ nebāt-ı hoş-bū ismidir ki çiçeği papatya çiçeğine şebīh olur, müfredāt-ı tıbbiyyede رَيْحَانُ الْكَافُورِ [reyḥânu'l-kâfûr] ile mersūmdur ki kāfūr otu taʿbīr olunur. Ve

كَافُورٌ [kāfūr] Bu ismle maʿrūf tīb ismidir, Baḥr-i Hind ve Çin cibālinde nābit bir şecerden hāsıl olur, yaʿnī onun zamkıdır. Şecer-i mezbūr be-gāyet kebīr olmakla sāyesinde halk-ı kesīr mütemekkin olur. O mekānın harāreti sebebiyle kaplanlar şecer-i mezbūr etrāfında īvā ederler ve kāfūrun kılletine sebeb budur. Ve ahşābı ak ve mülāyim olur, kāfūr onların cevfinde bulunur. Ve kāfūrun envāʿı vardır. Ve levni ibtidā kırmızı olmakla tasʿīd ile beyāz olur. Ve

كَافُورٌ [kāfūr] Asmanın ibtidā çubuğu yarıp çıkarken kapçık yerinde olan pek hurde yaprağına denir. Cemʿi كَوَافِيرُ [kevāfīr] ve كَوَافِرُ [kevāfir] gelir. Ve

كَافُورٌ [Kāfūr] Cennette bir pınar adıdır;

tekūlu: أَللَّهُمَّ اسْقِنَا مِنَ الْكَافُورِ وَهُوَ عَيْنٌ فِي الْجَنَّةِ

اَلْكُفَارِيُّ [el-kufāriyy] (غُرَابِيٌّ [ġurābiyy] vezninde) Kulakları büyük adama denir; yukālu: رَجُلٌ كُفَارِيٌّ أَيْ عَظِيمُ الْأُذُنَيْنِ

اَلْكَفَّارَةُ [el-keffāret] (kāf'ın fethi ve fā'nın teşdīdiyle) Kendisiyle tekfīr-i zenb ü cināyet olunan şeyʾe denir, yaʿnī hatīʾenin setr ve izālesine tevessül olunan nesneye denir, sadaka ve savm gibi. Keffāret-i yemīn ve keffāret-i zihār ve keffāret-i katl-i hatāʾī maʿlūmdur, setr-i zenb eylediği için ıtlāk olundu.

كَفَرِيَّةُ [Keferiyyet] (طَبَرِيَّةُ [ṭaberiyyet] vezninde) Şām'da bir karye adıdır.

كِفِرِّينٌ [kifirrīn] (عِفِرِّينٌ [ʿifirrīn] vezninde) Dühāttan olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ كِفِرِّينٌ أَيْ دَاهٍ

اَلْكَفَرْنَى [el-kefernā] (عَفَرْنَى [ʿafernā] vezninde) Ahmak ve nādān ve kem-nām ve bī-vücūd adama denir; yukālu: رَجُلٌ كَفَرْنَى أَيْ خَامِلٌ أَحْمَقُ

اَلْكَوَافِرُ [el-kevāfir] Küplere ıtlāk olunur, دِنَانٌ [dinān] maʿnāsına. Müfredi كَافِرَةٌ [kāfiret]tir.

اَلْكَافِرَتَانِ [el-kāfiretān] (tesniye bünyesiyle) İki uyluğa, ʿalā-kavlin uylukların hāricinde olan yancık etlerine ıtlāk olunur.

[ك ف ه ر]

اَلْمُكْفَهِرُّ [el-mukfehirr] (مُطْمَئِنٌّ [muṭmeʾinn] vezninde) Galīz ve kesīf siyāh buluta denir; yukālu: سَحَابٌ مُكْفَهِرٌّ أَيْ غَلِيظٌ أَسْوَدُ Ve mutlakan birbiri üzere müterākib olup katlanmış kesīf şeyʾe denir; ve minhu yukālu: ظَلَامٌ مُكْفَهِرٌّ أَيْ مُتَرَاكِبٌ Ve şol yüze denir ki eti azca ve derisi galīz olup şerm ve hayāsı olmaya ki o vasfın hassasıdır, sıyrık taʿbīr olunur; yukālu: وَجْهٌ مُكْفَهِرٌّ إِذَا كَانَ قَلِيلَ اللَّحْمِ غَلِيظَ الْجِلْدِ الَّذِي لاَ يَسْتَحْيِي Baʿzılar ʿindinde galīz olup levni bozumtuk olan yüze denir. Ve türş-rū ve müteʿabbis adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُكْفَهِرٌّ أَيْ مُتَعَبِّسٌ Ve salābetli begāyet sarp ve ʿālī dağa denir.

اَلْإِكْفِهْرَارُ [el-ikfihrār] (إِقْشِعْرَارٌ [iḳşiʿrār] vezninde) Yıldızın vechi ve pertevi pek karanlıkta rūşen ve ʿayān olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِكْفَهَرَّ النَّجْمُ إِذَا بَدَا وَجْهُهُ وَضَوْءُهُ فِي شِدَّةِ الظُّلْمَةِ

[ك م ر]

اَلْكَمَرَةُ [el-kemeret] (fetehātla) Zekerin başına denir. Cemʿ-i cinsi كَمَرٌ [kemer]dir; ve minhu'l-meselu: «اَلْكَمَرُ أَشْبَاهُ الْكَمَرِ» Bir nesneyi bir nesneye teşbīh mevkiʿinde darb olunur.

اَلْمَكْمُورُ [el-mekmūr] Şol adama denir ki hitān eden cerrāh كَمَرَةٌ [kemeret]ine zarar eriştirmiş ola. Ve كَمَرَةٌ [kemeret]i büyük adama denir. Cemʿi مَكْمُورَاءُ [mekmūrāʾ] gelir, مَشْيُوخَاءُ [meşyūẖāʾ] gibi.

اَلتَّكَامُرُ [et-tekāmūr] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Büyüklüğünü yoklamak için birbirinin kemeretlerine bakmak maʿnāsınadır; yukālu: تَكَامَرَا إِذَا نَظَرَا أَيُّهُمَا أَعْظَمُ كَمَرَةً

اَلْمُكَامَرَةُ [el-mukāmeret] (مُكَابَرَةٌ [mukāberet] vezninde) Bāb-ı mugâlebedendir, ʿizam-ı kemeret husūsunda mübāhase eylemek maʿnāsınadır; yukālu: كَامَرَهُ فَكَمَرَهُ كَمْرًا إِذَا غَالَبَهُ فِي عِظَمِ الْكَمَرَةِ فَغَلَبَهُ

اَلْكِمْرُ [el-kimr] (kāf'ın kesriyle) Şol hurmā kuyruğuna denir ki henüz بُسْرٌ [busr] iken devşirilmekle yerde رُطَبٌ [ruṭab] olmuş ola.

اَلْكِمِرَّى [el-kimirrā] (زِمِكَّى [zimikkā] vezninde) Bodur adama denir. Ve bir mevziʿ adıdır. Ve kemereti büyük adama denir.

اَلْكُمُرَّةُ [el-kumurret] ve

اَلْكُمُرُّ [el-kumurr] (عُتُلَّةٌ [ʿutullet] ve عُتُلٌّ [ʿutull] veznlerinde) Bunlar da kemereti büyük adama denir.

اَلْمَكْمُورَةُ [el-mekmūret] Cimāʿ olunmuş hatuna denir.

كَيْمَرٌ [Keymer] (حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) Ferezdaḳ nām şāʿirin ceddi olan Ġālib'in lakabıdır.

[ك م ت ر]

اَلْكَمْتَرَةُ [el-kemteret] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Adımları sık sık atarak yürümek maʿnāsınadır; yukālu: كَمْتَرَ الرَّجُلُ إِذَا مَشَى مِشْيَةً فِيهَا تَقَارُبٌ Ve bodur adamın seğirtmesine denir.

اَلْكِمْتِرَةُ [el-kimtiret] (kāf'ın ve tā'nın kesriyle) Vücūdu yassı ve yoğun adamın yürüyüşüne denir.

اَلْكُمْتُرُ [el-kumtur] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) ve

اَلْكُمَاتِرُ [el-kumātir] (عُلاَبِطٌ [ʿulābiṭ] veznin-de) İri fīl-heyʾet adama denir. Ve bodur kimseye denir. Ve sulb ve şedīd adama denir.

اَلْكَمْتَرَةُ [el-kemteret] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Doldurmak maʿnāsınadır; yukālu: كَمْتَرَ السِّقَاءَ إِذَا مَلَأَهُ Ve kırbanın ağzını bağla sarıp bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: كَمْتَرَ الْقِرْبَةَ إِذَا شَدَّهَا بِوِكَائِهَا

[ك م ث ر]

اَلْكَمْثَرَةُ [el-kemṯeret] (ṯā-yı müsellese ile) Bir nesnenin eczāsı birbirine sokuşup mütedāhil olmakla dirnekli olmak maʿnāsınadır; yukālu: كَمْثَرَ الشَّيْءُ إِذَا اجْتَمَعَ وَتَدَاخَلَ بَعْضُهُ فِي بَعْضٍ

اَلْكُمَّثْرَى [el-kummeṯrā] (kāf'ın zammı ve mīm'in müşeddedinin fethi ve elifin kasrıyla) Armuta denir ki meyve-i maʿrūftur; كَمْثَرَةٌ [kemṯeret]ten meʾhūzdur. Müfredinde كُمَّثْرَاةٌ [kummeṯrāt] ve cemʿinde كُمَّثْرِيَاتٌ [kummeṯreyāt] denir. Ve gāh olur ki müzekker olur, yaʿnī müfredinde dahi hāʾ zikr olunmaz; fe-yukālu: هَذِهِ كُمَّثْرَى أَيْ وَاحِدَةٌ وَيُقَالُ هَذِهِ كُمَّثْرَى أَيْ كَثِيرَةٌ Ve musaggarında كُمَيْثِرَةٌ [kumeyṯeret] ve كُمَيْمِثْرِيَةٌ [kumeymiṯriyet] ve كُمَيْثِرَةٌ [kumeyṯiret] ve كُمَيْمِثْرَاةٌ [kumeymiṯrāt] denir.

اَلْكُمَاثِرُ [el-kumāṯir] (عُلاَبِطٌ [ʿulābiṭ] veznin-de) Bodur adama denir.

[ك م ع ر]

اَلْكَمْعَرَةُ [el-kemʿaret] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Devenin hörgücü semizlikten yağ bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: كَمْعَرَ السَّنَامُ إِذَا صَارَ فِيهِ شَحْمٌ

[ك م ه د ر]

اَلْكُمَّهْدَرُ [el-kummehder] (kāf'ın zammı ve mīm-i müşeddedenin ve dāl'ın fethiyle) Zekerin başına denir, كَمَرَةٌ [kemeret] maʿnāsına.

[ك ن ر]

اَلْكُنَارُ [el-kunār] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) نَبِقٌ [nebiḳ] ismidir ki sidr ağacının meyvesidir, ʿArabistān kirazı taʿbīr olunur. Mütercim der ki kunār-ı Fārisīdir.

اَلْكِنَّارَةُ [el-kinnāret] (kāf'ın kesri ve nūn'un teşdīdiyle) Keten bezinin parçasına denir.

اَلْكِنَّارَاتُ [el-kinnārāt] (kāf'ın kesri ve fethi ve nūn'un teşdīdiyle) ve

اَلْكَنَانِيرُ [el-kenānīr] (دَنَانِيرُ [denānīr] vezninde) Sāz envāʿından lavtalara yāhūd deflere yāhūd tabllara yāhūd tanbūrlara denir. Şārihin beyānı üzere müfredi كِنَّارَةٌ

[kinnāret]tir. Ve kāle fi'n-*Nihāye*: وَفِي صِفَتِهِ عَلَيْهِ السَّلاَمُ فِي التَّوْرَاةِ «بَعَثْتُكَ تَمْحُو الْمَعَازِفَ وَالْكِنَّارَاتِ» Ve minhu hadīsu ʿAlī: «أُمِرْنَا بِكَسْرِ الْكُوبَةِ وَالْكِنَّارَةِ وَالشِّيَاعِ»

اَلْمُكَنِّرُ [el-mukennir] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vezninde) ve

اَلْمَكْنُورُ [el-meknūr] İri gövdeli taslak ve nā-zībā adama denir. Ve başına sarığı taslak ve yakışıksız saran adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُكَنِّرٌ وَمَكْنُورٌ أَيْ ضَخْمٌ سَمِجٌ وَكَذَا مُعْتَمٌّ عِمَامَةً جَافِيَةً

[ك ن ب ر]

اَلْكِنْبَارُ [el-kinbār] (el-kinbār) (قِنْطَارٌ [ḳinṭār] vezninde) Cevz-i Hindī şecerinin lîfinden bükülmüş ipe denir ki gemi halatı ederler.

اَلْكِنْبِرَةُ [el-kinbiret] (زِبِرْجَةٌ [zibricet] veznin-de) Bādincān gibi iri olan burun yumuşa-ğına denir أَرْنَبَةٌ ضَخْمَةٌ maʿnāsına.

[ك ن ث ر]

اَلْكُنْثُرُ [el-kunṯur] (ṯā-yı müsellese ile عُنْصُرٌ [ʿunṣur] vezninde) ve

اَلْكُنَاثِرُ [el-kunāṯir] (عُلاَبِطٌ [ʿulābiṭ] veznin-de) Vücūdu dirnekli topaç adama denir. Ve zekerin haşefesine denir.

اَلْمُكَنْثِرُ [el-mukenṯir] (ism-i fāʿil bünyesiy-le) Galīz yüze denir; yukālu: وَجْهٌ مُكَنْثِرٌ أَيْ غَلِيظٌ

اَلْكَنْثَرَةُ [el-kenṯeret] (kāf'ın ve ṯā'nın fet-hiyle) Eşek kısmının burunun ilerisine de-nir, نُخْرَةٌ [nuḫret] maʿnāsına.

اَلتَّكَنْثُرُ [et-tekenṯur] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Bir nesne kabarıp irilenmek maʿnāsınadır; yukālu: تَكَنْثَرَ الشَّيْءُ إِذَا ضَخُمَ وَانْتَفَشَ

[ك ن د ر]

اَلْكُنْدُرُ [el-kundur] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] veznin-de) Sakızdan bir nevʿ ismidir ki ak günlük taʿbīr olunur; balgamı be-gāyet kātıʿdır. Ve

كُنْدُرٌ [kundur] Kalın gövdeli bodura denir. Ve iri ve dızman hımāra denir.

اَلْكُنَادِرُ [el-kunādir] (عُلاَبِطٌ [ʿulābiṭ] vez-ninde) كُنْدُرٌ [kundur] ile maʿnā-yı ahīrde mürādiftir.

اَلْكَنْدَرَةُ [el-kenderet] (جَنْدَرَةٌ [cenderet] vez-ninde) Galīz ve mürtefiʿ arza denir. Ve doğan kuşlarının oturağına denir ki künde taʿbīr olunur.

اَلْكَنْدَرُ [el-kender] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Fenn-i nücūmda hisāb-ı rūmīden bir güne hisāb ismidir.

اَلْكِنْدَارَةُ [el-kindāret] (kāf'ın kesriyle) Bir nevʿ balık ismidir ki hörgüçlü olur.

اَلْكُنَيْدِرُ [el-kuneydir] (قُنَيْفِذٌ [ḳuneyfiẕ] vez-ninde) ve

اَلْكَنَيْدَرُ [el-keneyder] (سَمَيْدَعٌ [semeydaʿ] vezninde) Galīz nesneye denir.

اَلْكِنْدِيرُ [el-kindīr] (قِنْدِيلٌ [ḳindīl] vezninde) Gövdesi kalın hımāra denir. Ve bir recūl adıdır.

اَلْكِنْدِيرَةُ [el-kindīret] (hā'yla) Gılzat ve dahāmet maʿnāsınadır; yukālu: إِنَّهُ لَذُو كِنْدِيرَةٍ أَيْ غِلَظٍ وَضَخَامَةٍ

[ك ن ع ر]

اَلْكَنْعَرَةُ [el-kenʿaret] (جَنْدَرَةٌ [cenderet] vez-ninde) Nāka-i ʿazīmeye denir. Cemʿi كَنَاعِرُ [kenāʿir]dir.

[ك ن ف ر]

اَلْكِنْفِيرَةُ [el-kinfīret] (fā'yla كِنْدِيرَةٌ [kindīret] vezninde) Burnun ucuna denir.

[ك ن ك ر]

كِنْكِوَرُ [Kinkiver] (kāf'ların kesri ve vāv'ın fethiyle ve bāʿzen kāf-ı sāniye meftūh olur) Īrān'da Ḳarmīsīn ile Hemedān beyninde bir şehr ismidir, Ḳasr-ı Luṣūṣ dahi derler. Ve Cezīre-i İbn ʿÖmer kurbünde bir metīn ve maʿmūr kalʿa adıdır.

[ك ن ه د ر]

اَلْكَنَهْدَرُ [el-kenehder] (سَفَرْجَلٌ [sefercel] vezninde) Şol teskere tarzında şeyʾe denir ki üzerinde kerpiç ve üzüm makūlesi nesne taşırlar, tekne taʿbīr olunur.

[ك ن ه ر]

اَلْكَنَهْوَرُ [el-kenehver] (سَفَرْجَلٌ [sefercel] vezninde) Dağ gibi ʿazīm olan bulut kıtʿasına denir, ʿalā-kavlin birbiri üzere kat kat sıkışıp müterākim olanına denir. Ve iri ve dızman kişiye denir.

اَلْكَنَهْوَرَةُ [el-kenehveret] (hāʾyla) Nāka-i ʿazīmeye denir. Ve koca nākaya denir.

كَنْهَرَةٌ [kenheret] (مَرْحَلَةٌ [merḥalet] vezninde) Dehnāʾ nām mahalde cebeleyn beyninde bir mevziʿ adıdır ki onda niçe hufreler vardır, onlarda yağmur suyu irkilir.

[ك و ر]

اَلْكُورُ [el-kūr] (kāf'ın zammıyla) Dābbenin semerine ve pâlânına denir, ʿalā-kavlin her takımıyla ıtlāk olunur. Cemʿi أَكْوَارٌ [ekvār] ve أَكْوُرٌ [ekvur] ve كِيرَانٌ [kīrān] gelir kāf'ın kesriyle. Ve demircinin çamurdan olan ocağına denir, Türkīde küre denir. Ve arı kovanına denir ki içinde bal yaparlar. Ve bir dağın ismidir.

اَلْكَوْرُ [el-kevr] (ثَوْرٌ [ṣevr] vezninde) Deve kısmından ʿazīm sürüye denir, ʿalā-kavlin yüz elli yāhūd iki yüz dahi ziyādeye denir. Ve sığır sürüsüne denir. Cemʿi أَكْوَارٌ [ekvār] gelir. Ve

كَوْرٌ [kevr] Ziyāde maʿnāsınadır; كَوْرٌ [kevr]-i ʿimāmeden meʾhūzdur; ve minhu'l-hadīsu: «كَانَ عَلَيْهِ السَّلاَمُ يَتَعَوَّذُ مِنَ الْحَوْرِ بَعْدَ الْكَوْرِ» أَيْ مِنَ النُّقْصَانِ بَعْدَ الزِّيَادَةِ Ve başa sarık sarmak maʿnāsınadır; yukālu: كَارَ الْعِمَامَةَ عَلَى رَأْسِهِ يَكُورُ كَوْرًا إِذَا لاَثَهَا وَأَدَارَهَا عَلَيْهِ Ve sarığın her dolamına ve her kolanına da كَوْرٌ [kevr] ıtlāk olunur, مَكُورٌ [mekûr] maʿnāsına; yukālu: هَذِهِ الْعِمَامَةُ عِشْرُونَ كَوْرًا Ve

كَوْرٌ [Kevr] Belḥāriṣ bilādında bir cebel adıdır. Ve Yemāme'de ve Necrān kazāsında birer arzın ismidir. Ve

كَوْرٌ [kevr] Tabīʿat ve cibillet maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: لَهُ كَوْرٌ كَرِيمٌ أَيْ طَبِيعَةٌ Ve yer kazmak maʿnāsınadır; yukālu: كَارَ الْأَرْضَ كَوْرًا إِذَا حَفَرَهَا Ve sürʿat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: كَارَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ Ve كَارَةٌ [kāret] götürmek maʿnāsınadır; ke-mā se-yuzkeru; yukālu: كَارَ الْحَمَّالُ إِذَا حَمَلَ الْكَارَةَ

اَلتَّكْوِيرُ [et-tekvīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi başa sarık sarmak maʿnāsınadır; yukālu: كَوَّرَ الْعِمَامَةَ عَلَى رَأْسِهِ إِذَا لاَثَهَا وَأَدَارَهَا Ve yere çalmak maʿnāsınadır; yukālu: كَوَّرَهُ إِذَا صَرَعَهُ Ve metāʿı biriktirip bohça gibi sarıp bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: كَوَّرَ الْمَتَاعَ إِذَا جَمَعَهُ وَشَدَّهُ Ve cenkte süvārīyi mızrakla dürtüp torba gibi dertop yere ilkā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: كَوَّرَ فُلاَنًا إِذَا طَعَنَهُ فَأَلْقَاهُ مُجْتَمِعًا Ve Hak celle ve ʿalā leyl ve nehārdan her birini kevr-i ʿimâme gibi birbirinin içine sokuşturmak maʿnāsına müstaʿmeldir ki hasbe'l-mevsim yekdīğeri ziyāde ve noksān eylemekten ʿibārettir; yukālu: كَوَّرَ اللهُ اللَّيْلَ عَلَى النَّهَارِ أَيْ أَدْخَلَ هَذَا فِي هَذَا

اَلْكَارَةُ [el-kāret] (فَارَةٌ [fāret] vezninde) Galleden mikdār-ı maʿlūma denir ki murād

bir arka yükü mikdārdır, Fārisīde puşt-vāre denir.

اَلْإِسْتِكَارَةُ [el-istikāret] Bu dahi sürʿat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَكَارَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ Ve arkada كَارَةٌ [kāret] yüklenip götürmek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَكَارَ الرَّجُلُ إِذَا حَمَلَ الْكَارَةَ عَلَى ظَهْرِهِ

اَلْمِكْوَرُ [el-mikver] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) ve

اَلْمِكْوَرَةُ [el-mikveret] (hā'yla) ve

اَلْكِوَارَةُ [el-kivāret] (كِتَابَةٌ [kitābet] veznin-de) Başa sarınacak sarığa denir, ʿimāme maʿnāsına. Ve

كِوَارَةٌ [kivāret] Nisvān-ı ʿAraba mahsūs bir güne baş örtüsüne denir ki sarık gibi başlarına dolarlar.

اَلْمَكْوَرُ [el-mekver] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] veznin-de) Deve pâlânına denir; mīm'in kesriyle de cāʾizdir.

اَلْمَكْوَرِيُّ [el-mekveriyy] (مَقْعَدِيٌّ [maḳʿadiyy] vezninde) Leʾīm ve nākes kimseye denir. Ve yassı gövdeli bodura denir. Ve büyük burun ucuna denir, رَوْثَةٌ عَظِيمَةٌ maʿnāsına. Şārih der ki Sībeveyhi bunu bu maʿnāda sıfat iʿtibār eylemekle burnunun ucu büyük adam ile tefsīr eyledi. Bu maʿnālarda mīm'in kesriyle de lügattir. Müʾennesinde مَكْوَرِيَّةٌ [mekveriyyet] denir.

اَلْكُورَةُ [el-kūret] (kāf'ın zammıyla) مَدِينَةٌ [medīnet] ve صُقْعٌ [ṣuḳʿ] yaʿnī kazāsıyla şehre ıtlāk olunur ki bizim ıstılāhımızda il ve vilāyet taʿbīr olunur. Mütercim der ki bu ḫūre-i Fārisī muʿarrebidir. Meselā Şām beş eyālettir ki sancak dahi taʿbīr olunur, eyālet-i Filestīn ve eyālet-i Ḥaleb ve eyālet-i Nābulus gibi, niteki «ب،ن،د» māddesinde bast olundu. Ve كُورَةٌ [kūret] in cemʿ-i cinsi كُوَرٌ [kuver]dir; tekūlu: دَخَلْتُ كُورَةً مِنْ كُوَرِ خُرَاسَانَ

اَلْكُوَارَةُ [el-kuvāret] (kāf'ın zammı ve vāv'ın tahfīfi ve teşdīdi ile كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde dahi lügattir) Şol arı kovanına denir ki çitten ve çubuktan yāhūd çamurdan dizilir, tepesi dar bir zarftır. ʿAlā-kavlin mumda yaʿnī gömeçte olan balına denir. Cemʿi كُوَارَاتٌ [kuvārāt]tır. Ve ʿalāreʾyin ehliyye yaʿnī şehrlerde olan maʿhūd kovanlara denir.

اَلْكَوَائِرُ [el-kevāʾir] Bu dahi كُوَارَةٌ [kuvāret] in cemʿidir.

اَلْكَارُ [el-kār] (نَارٌ [nār] vezninde) Zahīre yüklü olup ağırlığından suya basık olan gemilere denir. Müfredi كَارَةٌ [kāret]tir. Ve

كَارُ [Kār] Mavṣil kazāsında bir karye adıdır; Feṯḥ b. Saʿīd el-Mavṣilī ez-Zāhid el-Kārī oradandır ve bu meşhūr Feṯḥ-i Kebīr'in gayrıdır ve muhaddisīnden Muḥammed b. el-Ḥāriṣ el-Kārī dahi oradandır. Ve

كَارُ [Kār] Işfahān kazāsında bir karyedir; muhaddisīnden ʿAbdulcebbār b. el-Faḍl ve ʿAlī b. Aḥmed b. Murde oradandır. Ve Āẕerbaycān ülkesinde bir karye adıdır.

كَارَةُ [Kāret] (hā'yla) Baġdād kazāsında bir karye adıdır.

اَلتَّكَوُّرُ [et-tekevvur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] veznin-de) تَكْوِيرٌ [tekvīr]-i mezkūra mutāviʿdir, yere çalınıp yıkılmak maʿnāsınadır; yukālu: كَوَّرَهُ فَتَكَوَّرَ أَيْ صَرَعَهُ فَسَقَطَ Ve yarılmak maʿnāsınadır; yukālu: تَكَوَّرَ الشَّيْءُ إِذَا تَفَطَّرَ Ve sıvanıp çemrenmek maʿnāsınadır; yukālu: تَكَوَّرَ الرَّجُلُ إِذَا تَشَمَّرَ Ve düşmek maʿnāsınadır; yukālu: تَكَوَّرَ الشَّيْءُ إِذَا سَقَطَ

اَلْإِكْتِيَارُ [el-iktiyār] (إِفْتِعَالٌ [ifti-ʿāl] vez-

ninde) Bu dahi yere çalınıp yıkılmak maʿnāsınadır; yukālu: كَوَّرَهُ فَاكْتَارَ أَيْ صَرَعَهُ فَسَقَطَ Ve sarık sarınmak maʿnāsınadır; yukālu: إِكْتَارَ الرَّجُلُ إِذَا تَعَمَّمَ Ve sürʿatle yürümek maʿnāsınadır; yukālu: إِكْتَارَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ فِي مَشْيِهِ Ve at seğirttiği hālde kuyruğunu yukarı tutmak maʿnāsınadır; yukālu: إِكْتَارَ الْفَرَسُ إِذَا رَفَعَ ذَنَبَهُ عِنْدَ الْعَدْوِ Kezālik nāka kısmı gebe olduğu hīnde kuyruğunu kaldırmak maʿnāsınadır; yukālu: إِكْتَارَتِ النَّاقَةُ إِذَا رَفَعَتْ ذَنَبَهَا عِنْدَ اللِّقَاحِ Ve bir adama sebb ve düşnām eylemeğe yapınmak maʿnāsınadır; yukālu: إِكْتَارَ الرَّجُلُ إِذَا تَهَيَّأَ لِلسِّبَابِ

دَارَةُ الْكَوْرِ [Dāretu'l-Kevr] (kāf'ın fethiyle) Bir mevziʿ adıdır.

اَلْمُكْوَرَّى [el-mukverrā] ve

اَلْمُكْوَرُّ [el-mukverr] (mīm'lerin harekāt-ı selāsı ve sānīde rā'nın teşdīdiyle) Yanşak, fahş-gūy adama ʿalā-kavlin leʾīm ve fürūmāyeye yāhūd yassı gövdeli bodura denir.

دَارَةُ الْأَكْوَارِ [Dāretu'l-Ekvār] Dāru Benī Rebīʿa ile Dāru Nehîk'in kavuştuğu yerde bir menzil adıdır.

اَلْأَكْوَارُ [el-Ekvār] (hemzenin fethiyle) Mevziʿ-i mezbūrda niçe cibāle ıtlāk olunur.

كُوَيْرٌ [Kuveyr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir dağın adıdır.

كُورِينُ [Kūrīn] (kāf'ın zammıyla) Bir karye adıdır.

عَبْدُ الْكُورِيِّ [ʿAbdu'l-Kūriyy] (kāf'ın zammıyla) Baḥr-i Hind'de bir liman adıdır ki Fīlek kurbündedir.

اَلْكُوَيْرَةُ [el-Kuveyret] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) Ḳabeliyye türābında bir dağ adıdır.

اَلْإِكَارَةُ [el-ikāret] (hemzenin kesriyle) Bir adamı istizlāl ve istizʿāf eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: أَكَرْتُ عَلَيْهِ إِذَا اسْتَذْلَلْتَهُ وَاسْتَضْعَفْتَهُ

[ك ه ر]

اَلْكَهْرُ [el-kehr] قَهْرٌ [ḳahr] vezninde ve mürādifidir; yukālu: كَهَرَهُ كَهْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَقَرَأَ ابْنُ مَسْعُودٍ «فَأَمَّا Kāle'ş-şārih بِمَعْنَى قَهَرَهُ الْيَتِيمَ فَلاَ تَكْهَرْ» أَيْ فَلاَ تَقْهَرْ Ve bir adamı āzār ile kovmak maʿnāsınadır; yukālu: كَهَرَهُ إِذَا انْتَهَرَهُ Ve gülmek maʿnāsınadır; yukālu: كَهَرَ الرَّجُلُ إِذَا ضَحِكَ Ve bir adamı tahkīr ve izdirāʾ vechiyle türş-rū ile mukābele eylemek ve çehre göstermek maʿnāsınadır; yukālu: كَهَرَ فُلاَنًا إِذَا اسْتَقْبَلَهُ بِوَجْهٍ عَابِسٍ تَهَاوُنًا بِهِ Ve lehv ve laʿib eylemek maʿnāsınadır; yukālu: كَهَرَ الرَّجُلُ إِذَا لَهَى Ve nehār mürtefiʿ olmak maʿnāsınadır ki kuşluk vaktine varmaktan ʿibārettir; yukālu: كَهَرَ النَّهَارُ إِذَا ارْتَفَعَ Ve ıssılık müştedd olmak maʿnāsınadır; yukālu: كَهَرَ الْحَرُّ إِذَا اشْتَدَّ Ve yağ makūlesini eritmek maʿnāsınadır; yukālu: كَهَرَهُ إِذَا صَاهَرَهُ

اَلْكُهْرُورَةُ [el-kuhrūret] (kāf'ın zammıyla) ve

اَلْكُهْرُورُ [el-kuhrūr] (hā'sız) Türş-rūluk, taʿabbüs maʿnāsınadır. Ve şol türş-rū ve bed-çehre kimseye denir ki bed-zebān olmakla dāʾimā nāsı zecr ve āzār ile āzürde eder ola; yukālu: رَجُلٌ كُهْرُورَةٌ وَكُهْرُورٌ أَيْ مُتَعَبِّسٌ يَنْتَهِرُ النَّاسَ

[ك ي ر]

اَلْكِيرُ [el-kīr] (kāf'ın kesriyle) Demirci körüğüne denir ki tulumdan müdevver yāhūd sahtiyāndan köşeli olur. niteki çamurdan olan ocağına كُورٌ [kūr] denir. Cemʿi أَكْيَارٌ [ekyār] ve كِيَرَةٌ [kiyeret] gelir, عِنَبَةٌ [ʿinebet] vezninde ve كِيرَانٌ [kīrān] gelir, جِيرَانٌ [cīrān] vezninde. Ve

كِيرٌ [Kīr] Bādiyede bir mevziʿ adıdır. Ve

Tebrīz ile Beyleḳān beyninde bir belde adıdır.

اَلْكَيِّرُ [el-keyyir] (سَيِّدٌ [seyyid] vezninde) Şol ata denir ki seğirtirken kuyruğunu kaldırır ola.

اَلْكِيَارُ [el-kiyār] (كِتَابٌ [kitāb] veznin-de) At seğirtirken kuyruğunu kaldırmak maʿnāsınadır; yukālu: كَارَ الْفَرَسُ يَكِيرُ كِيَارًا إِذَا رَفَعَ ذَنَبَهُ فِي حُضْرِهِ

FASLU'L-LĀM
(فَصْلُ اللاَّمِ)

[ل ب ر]

اَللَّبِيرَةُ [el-Lebīret] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznin-de) اَلْبِيرَةُ [Elbīret] dahi denir, Endelus ül-kesinde bir belde adıdır; muhaddisīnden Muḥammed b. Ṣafvān el-Lebīrī oradandır ve ona بِيرِيٌّ [Bīriyy] dahi derler.

[ل ه ب ر]

اَللَّهْبَرَةُ [el-lehberet] (جَنْدَرَةٌ [cenderet] vez-ninde) Taslak ve nā-zībā bodur hatuna de-nir. ʿAlā-kavlin لَهْبَرَةٌ [lehberet] رَهْبَلَةٌ [reh-belet] maklūbudur ki kelāmı hoşça fehm olunmayan hatundur. ʿİnde'l-baʿz ağır ağır yürür olan girān-cān hatuna denir.

FASLU'L-MĪM
(فَصْلُ الْمِيمِ)

[م أ ر]

اَلْمِئْرَةُ [el-miʾret] (mīm'in kesri ve hemzenin sükūnuyla) Kīn ve dahl ve hıkd ve ʿadāvet maʿnāsınadır; yukālu: بَيْنَهُمْ مِئْرَةٌ أَيْ دَحَلٌ وَحِقْدٌ ve yukālu: فِي قَلْبِهِ مِئْرَةٌ أَيْ دَحَلٌ وَعَدَاوَةٌ Ve koğuculuğa denir; yukālu: أَفْسَدَ بَيْنَهُمْ بِالْمِئْرَةِ أَيِ النَّمِيمَةِ

اَلْمَأْرُ [el-meʾer] (fethateynle) Yara azıtmak maʿnāsınadır; yukālu: مَئِرَ الْجُرْحُ مَأَرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا انْتَقَضَ Ve bir kimseye derūnda kīn ve ʿadāvet bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: مَئِرَ عَلَيْهِ إِذَا اعْتَقَدَ عَدَاوَتَهُ

اَلْمَأْرُ [el-meʾr] (mīm'in fethi ve hemzenin sükūnuyla) Kırbayı doldurmak maʿnāsınadır; yukālu: مَأَرَ السِّقَاءَ مَأْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا مَلَأَهُ Ve nāsın beynlerini ifsād ile birbirine düşürmek maʿnāsınadır; yukālu: مَأَرَ بَيْنَ الْقَوْمِ إِذَا أَفْسَدَ وَأَغْرَى

اَلْمُمَاءَرَةُ [el-mumāʾeret] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) ve

اَلْمِئَارُ [el-miʾār] (قِتَالٌ [ḳitāl] vezninde) Bunlar da مَأْرٌ [meʾr] maʿnāsınadır; yukālu: مَاءَرَ بَيْنَهُمْ مُمَاءَرَةً وَمِئَارًا بِمَعْنَى مَأَرَ Ve müfāharet maʿnāsınadır; yukālu: مَاءَرَهُ إِذَا فَاخَرَهُ Ve bir adamın fiʿlinde müsāvāt eylemek yaʿnī o ne işlerse ve ne gūne ʿamel ederse berāberce eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَاءَرَهُ فِي فِعْلِهِ إِذَا سَاوَاهُ

اَلْمَئِرُ [el-meʾir] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Nāsı birbirine düşürüp beynlerini ifsād eder olan fitne-kāra denir; yukālu: رَجُلٌ مَئِرٌ أَيْ مُفْسِدٌ Burada وَغَيْثٌ مِئَرٌ أَيْ مُفْسِدٌ ʿibāretiyle vāki olmakla şārih o nüshayı tahtiʾe edip savāb olan وَهُوَ مَئِرٌ كَكَتِفٍ وَعِنَبٍ ʿunvānında olmakdır diye tansīs eylemiştir. Pes ona göre عِنَبٌ [ʿineb] vezninde مِئَرٌ [miʾer] dahi o maʿnāya olur, lākin غَيْثٌ مِئَرٌ nüshası dahi mecāzen mülāyim olur. Ve

مَئِرٌ [meʾir] ve

مَئِيرٌ [meʾīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Şedīd olan şeyʾe denir; yukālu: أَمْرٌ مَئِرٌ وَمَئِيرٌ أَيْ شَدِيدٌ

اَلتَّمَاؤُرُ [et-temāʾur] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Birbirine fahr ve mübāhāt eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَمَاءَرَ الْقَوْمُ إِذَا تَفَاخَرُوا

اَلْإِمْتِئَارُ [el-imtiʾār] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Derūnda kīn tutmak maʿnāsınadır; yukālu: إِمْتَأَرَ عَلَى فُلَانٍ إِذَا احْتَقَدَ

[م ت ر]

اَلْمَتْرُ [el-metr] (سَتْرٌ [setr] vezninde) Kesmek maʿnāsınadır; yukālu: مَتَرَ الشَّيْءَ مَتْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَطَعَهُ Ve ip makūlesi nesneyi çekip uzatmak maʿnāsınadır; yukālu: مَتَرَ الْحَبْلَ وَنَحْوَهُ إِذَا مَدَّهُ Ve cimāʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَتَرَ الْمَرْأَةَ إِذَا جَامَعَهَا Ve yürek sürmek maʿnāsınadır; yukālu: مَتَرَ بِسَلْحِهِ إِذَا رَمَى بِهِ

اَلتَّمَاتُرُ [et-temātur] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] veznincde) Bir nesneyi çekişmek maʿnāsınadır; yukālu: تَمَاتَرُوهُ إِذَا تَجَاذَبُوهُ Ve āteşten yāhūd çakmaktan kıvılcım sıçrayıp düşmek maʿnāsınadır; tekūlu: رَأَيْتُ النَّارَ مِنَ الزَّنْدِ تَتَمَاتَرُ أَيْ تَتَرَامَى وَتَتَسَاقَطُ

اَلْإِمْتِئَارُ [el-immitār] (hemzenin ve mīm-i müşeddenin kesriyle إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir nesne uzanıp sünmek maʿnāsınadır; yukālu: إِمْتَرَ الْحَبْلُ إِمْتِئَارًا إِذَا امْتَدَّ Ve bu إِمْصَارًا إِمْصَرَ gibi iftiʿāl bābından olup gayr-i kıyās üzere tā-yı ūlā mīm'e kalb olunmuştur.

[م ج ر]

اَلْمَجْرُ [el-mecr] (mīm'in fethi ve cīm'in

sükūnuyla) Deve ve koyun ve keçi kısmının batnlarında olan yavruya denir. Ve gebe nākanın ve koyun ve keçinin batnlarında yavruyu iştirā eylemeğe denir. Kāle'ş-şārih وَفِي الْحَدِيثِ أَنَّهُ عَلَيْهِ السَّلاَمُ «نَهَى عَنِ الْمَجْرِ» أَيْ عَنْ بَيْعِ الْمَجْرِ وَهُوَ مَا فِي الْبُطُونِ كَنَهْيِهِ عَنْ بَيْعِ الْمَلاَقِيحِ وَكَانَ مِنْ بِيَاعَاتِ الْجَاهِلِيَّةِ Bu maʿnālarda fethateynle مَجَرٌ [mecer] lügat-ı rediyye yāhūd lahn ve hatādır. Ve

مَجْرٌ [mecr] Beyʿ ve şirāda olan fazla ve ribā maʿnāsınadır. Ve ʿakl ve hūş maʿnāsınadır. Ve çok nesneye denir. Ve ʿasker-i ʿazīme denir. Ve kumar maʿnāsınadır. Ve henüz sünbülede olan galleyi der-enbār olan galleye ve ağaçta olan tāze رُطَبٌ [ruṭab] ı hurmāya bedel beyʿ eylemeğe denir, محاقلة [muḥāḳalet] ve مُزَابَنَةٌ [muzābenet] maʿnāsına. Ve susamak maʿnāsınadır; yukālu: مَجَرَ الرَّجُلُ مَجْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا عَطِشَ

اَلْمَجْرَةُ [el-mecret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Arık ve zebūn koyuna denir; yukālu: شَاةٌ مَجْرَةٌ أَيْ مَهْزُولَةٌ

اَلْإِمْجَارُ [el-imcār] (hemzenin kesriyle) ve

اَلْمُمَاجَرَةُ [el-mumāceret] (مُقَاتَلَةٌ [muḳātelet] vezninde) ve

اَلْمِجَارُ [el-micār] (قِتَالٌ [ḳitāl] vezninde) Bir nesneyi vech-i şerʿīden ziyādeye satmak maʿnāsınadır; yukālu: أَمْجَرَ فِي الْبَيْعِ وَمَاجَرَ مُمَاجَرَةً وَمِجَارًا إِذَا رَابَى Ve

إِمْجَارٌ [imcār] Bir adamın ağzına ağız otu gibi bir nesne akıtmak ve dökmek maʿnāsınadır; yukālu: أَمْجَرَهُ اللَّبَنَ إِذَا أَوْجَرَهُ Ve koyun ve keçi kısmının karınlarında yavruları irilenmek maʿnāsınadır; yukālu: أَمْجَرَتِ الشَّاةُ إِذَا عَظُمَ وَلَدُهَا فِي بَطْنِهَا

اَلْمَجَرُ [el-mecer] (fethateynle) Karın sudan dopdolu olmuş iken henüz kanmayıp teşne kalmak maʿnāsınadır; yukālu: مَجِرَ مِنَ الْمَاءِ مَجَرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَمَلَّأَ بَطْنُهُ وَلَمْ يَرْوَ Ve koyunun yavrusu karnında pek büyüyüp irilinmek maʿnāsınadır; yukālu: مَجِرَتِ الشَّاةُ إِذَا عَظُمَ وَلَدُهَا فِي بَطْنِهَا

اَلْمِمْجَارُ [el-mimcār] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Şol koyuna denir ki batnında veledi pek irilenmek muʿtādı ola. Ve bu vaktini geçirmekle olur ki koyuna zararı mūristir.

اَلْمِجَارُ [el-micār] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Devenin diz bağına ve kösteğe denir, عِقَالٌ [ʿiḳāl] maʿnāsına.

ذُو مَجْرٍ [Ẕū Mecr] (تَمْرٌ [temr] vezninde) Sevāriḳiyye nāhiyesinde bir mevziʿ adıdır.

مَاجَرُ [Mācer] (هَاجَرُ [hācer] vezninde) Ḍarāye ile Azaḳ meyānında bir belde adıdır. Ve bu hālen Macar taʿbīr olunan tāʾifenin vilāyetleri olacaktır. Ve Ḍarāye dediği Dirave olacaktır, tahdīdi takrībîdir.

اَلْمُمْجِرَةُ [el-mumciret] (مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde) Şol seneye vasf olur ki kurak olmakla mevāşī zebūnluktan vaktinde doğuramamakla veledleri karınlarında pek irilenip ʿazīm olalar; yukālu: سَنَةٌ مُمْجِرَةٌ إِذَا كَانَتْ يُمْجِرُ فِيهَا الْمَالُ Ve dāʾimā ikiz doğurur olan hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مُمْجِرَةٌ أَيْ مُتْئِمٌ

[م ح ر]

اَلْمَحَارَةُ [el-meḥāret] (ḥā-yı mühmele ile مِنَارَةٌ [menāret] vezninde) «ح،و،ر» māddesinde zikr olundu.

[م خ ر]

اَلْمَخْرُ [el-maḫr] (mīm'in fethi ve ḫā-yı muʿcemenin sükūnuyla) ve

اَلْمُخُورُ [el-muḫūr] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Gemi deryāda akıp gitmek, ʿalā-kavlin revān olup giderken rüzgārı istikbāl eyle-

mek maʿnāsınadır; yukālu: مَخَرَتِ السَّفِينَةُ مَخْرًا وَمُخُورًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا جَرَتْ أَوِ اسْتَقْبَلَتِ الرِّيحَ فِي جِرْيَتِهَا Müʾellifin *Baṣāʾir*'de beyānına göre مَخْرٌ [maḫr] şakk eylemek maʿnāsına mevzūʿdur; yukālu: مَخَرَتِ السَّفِينَةُ إِذَا شَقَّتِ الْمَاءَ بِجُؤْجُؤِهَا Cereyān şakk-ı deryāyı ve rīhi istikbāl, kezālik rīhi şakk eylemeği müstelzimdir. Ve

مَخْرٌ [maḫr] Yüzgüç adam suyu elleriyle yarmak maʿnāsınadır; yukālu: مَخَرَ السَّابِحُ إِذَا شَقَّ الْمَاءَ بِيَدَيْهِ Ve çarhın ve makaranın iğ gelen yerini iğ aşındırıp bolaltmak maʿnāsınadır; yukālu: مَخَرَ الْمِحْوَرُ الْقَبَّ إِذَا أَكَلَهُ فَاتَّسَعَ فِيهِ Ve yere mutayyeb olmak için su salıvermek maʿnāsınadır; yukālu: مَخَرَ الْأَرْضَ إِذَا أَرْسَلَ فِيهَا الْمَاءَ لِتَجُودَ أَيْ لِتَطِيبَ Ve evin güzīde olan emtiʿa ve eşyāsını ahz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَخَرَ الْبَيْتَ إِذَا أَخَذَ خِيَارَ مَتَاعِهِ Ve sütün kesret ve vefreti nākayı çok sağılmağa bāʾis olmakla zaʿf ve zebūnluğa uğratmak maʿnāsınadır; yukālu: مَخَرَ الْغُزْرُ النَّاقَةَ إِذَا كَانَتْ غَزِيرَةً فَأَكْثَرَ حَلْبَهَا فَجَهَدَهَا ذَلِكَ Ve tarla su salınmakla mutayyeb olmak maʿnāsınadır; yukālu: مَخَرَ الْأَرْضَ إِذَا أَرْسَلَ فِيهَا الْمَاءَ لِتَجُودَ فَمَخَرَتِ الْأَرْضُ أَيْ جَادَتْ

اَلْمَوَاخِرُ [el-mevāḫir] مَاخِرَةٌ [māḫiret]in cemʿidir, akıp giderken harıltısı mesmūʿ olan gemilere, ʿalā-kavlin göğüsleriyle suyu şakk eden gemilere yāhūd rīh-i vāhide ile ikbāl ve idbār eden gemilere ıtlāk olunur; yukālu: فُلْكٌ مَوَاخِرُ وَهِيَ الَّتِي يُسْمَعُ صَوْتُ جَرْيِهَا أَوْ تَشُقُّ الْمَاءَ بِجَآجِئِهَا أَوِ الْمُقْبِلَةُ وَالْمُدْبِرَةُ بِرِيحٍ وَاحِدَةٍ

اَلْإِمْتِخَارُ [el-imtiḫār] (إِفْتِعَالٌ [ifti ʿāl] veznninde) Bir nesneyi üğürtleyip almak maʿnāsınadır; yukālu: إِمْتَخَرَهُ إِذَا اخْتَارَهُ Ve kemikten ilik çıkarmak maʿnāsınadır; yukālu: إِمْتَخَرَ الْعَظْمَ إِذَا اسْتَخْرَجَ مُخَّهُ Ve at kısmı istirāhat için rüzgāra karşı durmak maʿnāsınadır; yukālu: إِمْتَخَرَ الْفَرَسُ الرِّيحَ إِذَا قَابَلَهَا لِيَكُونَ أَرْوَحَ لِنَفْسِهِ

اَلْإِسْتِمْخَارُ [el-istimḫār] ve

اَلتَّمَخُّرُ [et-temaḫḫur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznninde) Bunlar da إِمْتِخَارٌ [imtiḫār] ile maʿnā-yı ahīrde mürādiflerdir; yukālu: إِسْتَمْخَرَ الْفَرَسُ وَتَمَخَّرَ بِمَعْنَى امْتَخَرَ Ve fi'l-hadīsi: «إِذَا أَرَادَ أَحَدُكُمُ الْبَوْلَ فَلْيَمْتَخِرِ الرِّيحَ» وَفِي لَفْظٍ إِسْتَمْخِرُوا الرِّيحَ أَيِ اجْعَلُوا ظُهُورَكُمْ إِلَى الرِّيحِ كَأَنَّهُ إِذَا وَلَّاهَا شَقَّهَا بِظَهْرِهِ فَأَخَذَتْ عَنْ يَمِينِهِ وَيَسَارِهِ وَقَدْ يَكُونُ اسْتِقْبَالُهَا تَمَخُّرًا غَيْرَ أَنَّهُ فِي الْحَدِيثِ اسْتِدْبَارٌ Yaʿnī "Sizler āb-efşān olacak vaktte rüzgāra karşı mukābil olmanız ki üzerinize reşāşeleri serpilip sıçrar, belki rüzgāra arkanızı veresiz." Ve bu gūyā ki مَخْرٌ [maḫr]-i sefīneden meʾhūzdur ki rüzgārı arka ile yarıp iki tarafa almak olur. Maʿa-hāzā rüzgārı mukābele eylemeğe de ıtlāk olunur. Nihāyet tatahhür karīne-i hāliyyesiyle burada murād rüzgāra arka vermektir, zīrā rüzgārı şakk eylemek arka vermekle ve mukābele ile de olur. Nihāyet burada إِسْتِمْخَارٌ [istimḫār]dan murād ibtidā idrāk ve temeyyüz için mecrā-yı rīhe mukābele edip baʿdehu istidbār ile āb-efşānlığa mübāşeret eylemektir.

اَلْيَمْخُورُ [el-yemḫūr] (يَعْفُورٌ [yaʿfūr] veznninde, yā'nın zammıyla da cāʾizdir) Uzun kişiye denir. Ve uzun gerdana denir.

اَلْمَاخُورُ [el-māḫūr] (مَاهُورٌ [māhūr] veznninde) Harābāta ve babulluk taʿbīr olunan mevziʿe ve mey-gedeye denir, بَيْتُ الرِّيبَةِ [beytu'r-rībet] maʿnāsına. Ve babulhāneciye ve pīr-i mugāna denir. Ve bu mey-hūr-ı Fārisī muʿarrebidir ki evvele göre hālin ismi mahalle ıtlāk olunmuştur yāhūd lafz-ı ʿArabīdir, مَخْرٌ [maḫr]-i sefīne

maʿnāsından meʾhūzdur ki ikbāl ve idbārı mutazammındır, harābāt ehlinin makām-ı mezbūre tereddüdleri ʿalākasıyla ıtlāk olunmuştur. Cemʿi مَوَاخِرُ [mevāḫir] ve مَوَاخِيرُ [mevāḫīr] gelir. Kāle fi'l-*Esās:* لِأَنْ يَطْرَحَكَ أَهْلُ الْخَيْرِ فِي الْمَآخِيرِ خَيْرٌ مِنْ أَنْ يُصْدِرَكَ أَهْلُ الْمَوَاخِيرِ

بَنَاتُ مَخْرٍ [benātu maḫr] (نَبَاتُ صَخْرٍ [nebātu ṣaḫr] vezninde) Şol beyāz bulutlara denir ki eyyām-ı sayfın önünce zuhūr ederler; cevv-i havāyı maḫr ve şakk eyledikleri için ıtlāk olundu ve ona بَنَاتُ بَحْرٍ [benātu baḥr] dahi ıtlak olunur; yukālu: نَشَأَتْ بَنَاتُ مَخْرٍ وَهِيَ سَحَائِبُ بِيضٌ يَأْتِينَ قُبَلَ الصَّيْفِ

اَلْمَخْرَةُ [el-maḫret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Cevf-i insānīden çıkan rīh-i habīseye denir, yukarıdan olsun, aşağıdan olsun. Ve

مَخْرَةٌ [maḫret] (mīm'in harekāt-ı selāsıyla) İhtiyār olunan şeyʾe denir; yukālu: ذَالِكَ مَخْرَتُهُ أَيْ مُخْتَارُهُ

اَلْمَخِيرُ [el-meḫīr] (مَصِيرٌ [maṣīr] vezninde) Su ile karışık süte denir.

مَخْرَى [Maḫrā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Ḥicāz'da bir vādī ismidir ki niçe kılāʿ ve kurāya müştemildir.

[م د ر]

اَلْمَدَرُ [el-meder] (mīm'in ve dāl'ın fethiyle) Kuru balçık kıtʿalarına denir ki kesek taʿbīr olunur, Fārisīde külūh denir. ʿAlākavlin şol özlü yapışkan balçığa denir ki onda kum şāʾibesi olmaya. Müfredi مَدَرَةٌ [mederet]tir hā'yla. Ve

مَدَرٌ [meder] Şehrlere ve karyelere ıtlāk olunur, ekser-i ebniyeleri مَدَرٌ [meder] ile olduğuna mebnī; niteki hoş-nişīnlerin hānelerine وَبَرٌ [veber] ıtlāk olunur, deve tüyünden olduğuna bināʾen; yukālu: مَا رَأَيْتُ فِي الْوَبَرِ وَالْمَدَرِ مِثْلَهُ أَيْ فِي الْبَدْوِ وَالْحَضَرِ Ve

مَدَرٌ [meder] Masdar olur, bir adamın karnı iri ve büyük olmak maʿnāsına; yukālu: مَدِرَ الرَّجُلُ مَدَرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ضَخُمَ بَطْنُهُ Ve

مَدَرٌ [Meder] Yemen'de bir karye adıdır.

اَلْأَمْدَرُ [el-emder] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) مَدَرٌ [meder]-i mezbūrdan vasftır, büyük karınlı kişiye denir. Müʾennesinde مَدْرَاءُ [medrāʾ] denir. Ve

أَمْدَرُ [emder] Esvābına yestehler olan kişiye denir, ʿalā-kavlin kesīrü'r-recīʿ olmakla hadesini tutamaz olan kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ أَمْدَرُ أَيْ خَارِئٌ فِي ثِيَابِهِ أَوِ الْكَثِيرُ الرَّجِيعِ الْعَاجِزُ عَنْ حَبْسِهِ Ve sünnetsiz kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ أَمْدَرُ أَيْ أَقْلَفُ Ve toz ve toprak ile ālūde olur olan kimseye denir, أَغْبَرُ [aġber] maʿnāsına, niteki seffāra أَشْعَثُ [eşʿaṯ] denir. Ve iki yanları kabarıp kabalanmış kimseye denir ki semizlikten olur; yukālu: رَجُلٌ أَمْدَرُ أَيْ مُنْتَفِخُ الْجَنْبَيْنِ Ve yanları مَدَرٌ [meder] ile uğraşmaktan ālūde-i hāk olmuş kimseye denir. Ve gövdesinde necāsetinden bir mikdār bulaşık olan sırtlana denir; yukālu: ضَبُعٌ أَمْدَرُ إِذَا كَانَ فِي جَسَدِهِ لُمَعٌ مِنْ سَلْحِهِ

اَلْمِدَارَةُ [el-midāret] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) حِجَارَةٌ [ḥicāret] lafzına itbāʿ olur; yukālu: مَا فِي الْأَرْضِ مِنْ حِجَارَةٍ وَمِدَارَةٍ

اَلْإِمْتِدَارُ [el-imtidār] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznide) Yerden kesek almak maʿnāsınadır; yukālu: إِمْتَدَرَ الْمَدَرَ إِذَا أَخَذَهُ

اَلْمَدْرُ [el-medr] (غَدْرٌ [ġadr] vezninde) Bir yeri çamurlamak maʿnāsınadır; yukālu: مَدَرَ الْمَكَانَ مَدْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا طَانَهُ Ve havuzun deliklerini ve aralıklarını kesek ile sedd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَدَرَ الْحَوْضَ إِذَا سَدَّ خَصَاصَ حِجَارَتِهِ بِالْمَدَرِ

اَلتَّمْدِيرُ [et-temdīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi bir yeri çamurlamak maʿnāsınadır; yukālu: مَدَّرَ الْمَكَانَ تَمْدِيرًا إِذَا طَانَهُ Ve yürek sürmek maʿnāsınadır; yukālu: مَدَّرَ الرَّجُلُ إِذَا سَلَحَ Şārihin beyānına göre ekserī sırtlanda müstaʿmeldir.

اَلْمِمْدَرَةُ [el-mimderet] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde ve mīm'in fethiyle cāʾizdir) Hālis özlü balçık olan yere denir.

اَلْمَدَرَةُ [el-mederet] (fetehātla) مَدَرٌ [meder] in müfredidir ki zikr olundu. Ve

مَدَرَةٌ [mederet] Bir adamın sākin olduğu beldesine yāhūd karyesine ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ مِنْ أَهْلِ مَدَرَتِكَ أَيْ بَلْدَتِكَ أَوْ قَرْيَتِكَ Ve

مَدَرَةٌ [Mederet] Mekke kurbünde Benī Şuʿbe yurdunda bir daracık mahal adıdır ki Yemen tarafına düşer.

بَنُو مَدْرَاءَ [Benū Medrāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Ehl-i hazara ıtlāk olunur.

مَادِرٌ [Mādir] (نَادِرٌ [nādir] vezninde) Muḫāriḳ nām kimsenin lakabıdır; Benū Hilāl b. Mālik b. Ṣaʿṣaʿa cemāʿatinden bir leʾīm ve nākes şahs idi. Devesini havuzdan suvardıktan sonra bir mikdārca dibinde su kalmakla sāʾiren devesi gelip içmesin diye içine yestehleyip etrāfını onunla sıvadı. Bu sebeble مَادِرٌ [mādir] ile telkīb eyledi-ler. «أَبْخَلُ مِنْ مَادِرٍ» ve «أَلْأَمُ مِنْ مَادِرٍ» mesel-i sāʾirdir. Kāle fi'l-*Esās*: أَللَّهُمَّ خَلِّصْنِي مِنْ هَؤُلاَءِ الْمَدَرَةِ تُرِيدُ جَمْعَ الْمَادِرِ وَهُوَ الَّذِي يَمْدُرُ حَوْضَهُ بِسَلْحِهِ لِشُحِّهِ لِئَلاَّ يَسْقَى فِيهِ غَيْرُهُ وَمِنْهُ الْمَثَلُ «أَبْخَلُ مِنْ مَادِرٍ»

مَدَرَى [Mederā] (جَمَزَى [cemezā] vezninde) Cibāl-i Nuʿmān'dan bir cebel adıdır.

ثَنِيَّةُ مِدْرَانَ [Ṯeniyyetu Midrān] (mīm'in kesriyle) Medīne ile Tebūk beyninde mesācid-i Hazret-i Nebevī'den bir mescid ismidir.

اَلْمَدْرَاءُ [el-medrāʾ] (صَحْرَاءُ [ṣaḥrāʾ] vezninde) Sırtlana ıtlāk olunur, dāʾimā necāsetiyle ve cīfe bulaşığıyla ālūde olduğu için. Ve

مَدْرَاءُ [Medrāʾ] Necd diyārında Benū ʿUḳayl yurdunda bir su adıdır.

اَلْمُمَدَّرَةُ [el-mumedderet] (مُعَظَّمَةٌ [muʿaẓẓamet] vezninde) Semiz develere ıtlāk olunur; yukālu: إِبِلٌ مُمَدَّرَةٌ أَيْ سِمَانٌ

[م ذ ر]

اَلْمَذَرُ [el-meẕer] (mīm'in ve ẕāl-ı muʿcemenin fethiyle) Yumurta bozulup iğdin olmak maʿnāsınadır; yukālu: مَذِرَتِ الْبَيْضَةُ مَذَرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا فَسَدَتْ Ve miʿde dönüp bulanmak ve cevz ve fındık makūlesi kezālik bozulup tebāh olmak maʿnāsınadır; yukālu: مَذِرَتْ نَفْسُهُ وَمَعِدَتُهُ إِذَا خَبُثَتْ وَالْجَوْزَةُ إِذَا فَسَدَتْ

اَلْمَذِرَةُ [el-meẕiret] (فَرِحَةٌ [ferīḥat] vezninde) İğdin yumurtaya denir; yukālu: بَيْضَةٌ مَذِرَةٌ أَيْ فَاسِدَةٌ Ve murdār ve nā-pāk ʿavrete ıtlāk olunur; yukālu: إِمْرَأَةٌ مَذِرَةٌ أَيْ قَذِرَةٌ

اَلتَّمَذُّرُ [et-temeẕẕur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bu dahi yumurta iğdin olmak ve miʿde ve cevz makūlesi fāsid ve tebāh olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَمَذَّرَتِ الْبَيْضَةُ وَالْمَعِدَةُ وَالْجَوْزَةُ إِذَا فَسَدَتْ وَخَبُثَتْ Ve perākende olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَمَذَّرَ النَّاسُ إِذَا تَفَرَّقَ Ve süt pāre pāre kesilmek maʿnāsınadır; yukālu: تَمَذَّرَ اللَّبَنُ إِذَا تَقَطَّعَ

شَذَرَ مَذَرَ [şeẕere meẕere] «ش،ذ،ر» māddesinde zikr olundu.

اَلْأَمْذَرُ [el-emẕer] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Ekser-i evkātı memşāda güzerān eden adama denir; yukālu: هُوَ أَمْذَرُ أَيْ كَثِيرُ الْإِخْتِلاَفِ إِلَى بَيْتِ الْمَاءِ

اَلْمَذَارُ [el-Meẕār] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde)

Vāsiṭ ile Başra miyānında bir belde adıdır.

اَلتَّمْذِيرُ [et-temẕīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Dağıtmak maʿnāsınadır; yukālu: مَذَّرَ الشَّيْءَ فَتَمَذَّرَ أَيْ فَرَّقَهُ فَتَفَرَّقَ

اَلْمِذَارُ [el-miẕār] (كِتَابٌ [kitāb] veznin-de) Pek koğucu fitne-kār ʿavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مِذَارٌ أَيْ نَمُومٌ

[م ذ ق ر]

اَلْإِمْذِقْرَارُ [el-imẕiḳrār] (ḳāf'la إِقْشِعْرَارٌ [iḳ şiʿrār] vezninde) Yoğurt gibi koyulup uyumuş süt kesilmekle süt bir tarafa ve suyu bir tarafa ayrılmak maʿnāsınadır, ʿalā-kavlin su ile karışmak maʿnāsınadır; yukālu: إِمْذَقَرَّ اللَّبَنُ الرَّائِبُ إِذَا صَارَ اللَّبَنُ نَاحِيَةً وَالْمَاءُ نَاحِيَةً أَوِ اخْتَلَطَ بِالْمَاءِ Ve ʿinde'l-baʿz:

مُمْذَقِرٌّ [mumẕeḳirr] Şol süte denir ki kesil-miş gibi parçalanıp lākin yayıkta çalkan-dıkta düzülür ola. Ve

مُمْذَقِرٌّ [mumẕeḳirr] Mahlūtu'n-neseb olan kimseye ıtlāk olur; yukālu: رَجُلٌ مُمْذَقِرٌّ أَيْ مَخْلُوطُ النَّسَبِ

اَلتَّمَذْقُرُ [et-temeẕḳur] (تَمَسْخُرٌ [temesḫur] vezninde) Su mütegayyir olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَمَذْقَرَ الْمَاءُ إِذَا تَغَيَّرَ

[م ر ر]

اَلْمَرُّ [el-merr] (mīm'in fethi ve rā'nın teşdīdiyle) ve

اَلْمُرُورُ [el-murūr] (ظُهُورٌ [ẓuhūr] vezninde) Geçip gitmek maʿnāsınadır; yukālu: مَرَّ الرَّجُلُ مَرًّا وَمُرُورًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَازَ وَذَهَبَ Ve mefʿūlün bih ile ve «ب» ile ve عَلَى ile sıla-landıkta uğramak maʿnāsına istiʿmāl olu-nur; yukālu: مَرَّهُ وَبِهِ عَلَيْهِ إِذَا جَازَ عَلَيْهِ ve kavlu-hu taʿālā: ﴿فَلَمَّا تَغَشَّيهَا حَمَلَتْ حَمْلاً خَفِيفًا فَمَرَّتْ بِهِ﴾ أَي اسْتَمَرَّتْ بِهِ Ve

مَرٌّ [merr] İpe denir, حَبْلٌ [ḥabl] maʿnāsına. Ve demir bele denir, مِسْحَاةٌ [misḥāt] maʿnāsına, ʿalā-kavlin sapına denir. Ve

مَرٌّ [merr] Bir adama safrā galebe eylemek maʿnāsınadır, ke-mā se-yuzkeru. Ve bir nesneye ip çekip bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: مَرَّ بَعِيرَهُ مَرًّا إِذَا شَدَّ عَلَيْهِ الْمِرَارَ أَيِ الْحَبْلَ

اَلْإِسْتِمْرَارُ [el-istimrār] Bu dahi savuşup gitmek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَمَرَّ الرَّجُلُ بِمَعْنَى مَرَّ Ve bir düzeye uzun uzadı çekilip gitmek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَمَرَّ الشَّيْءُ إِذَا مَضَى عَلَى طَرِيقَةٍ وَاحِدَةٍ Ve bir şeyʾi yükle-nip götürmeğe güç yetmek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَمَرَّ بِالشَّيْءِ إِذَا قَوِيَ عَلَى حَمْلِهِ Ve metīn ve müstahkem olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِسْتَمَرَّتْ مَرِيرَتُهُ أَيْ اِسْتَحْكَمَ عَلَيْهِ وَقَوِيَتْ شَكِيمَتُهُ

اَلْإِمْتِرَارُ [el-imtirār] (إِفْتِعَالٌ [ifti ʿāl] vezninde) Bu dahi uğramak maʿnāsınadır; yukālu: إِمْتَرَّ بِهِ وَعَلَيْهِ بِمَعْنَى مَرَّ

اَلْإِمْرَارُ [el-imrār] (hemzenin kesriyle) Ge-çirip savuşturmak maʿnāsınadır; yukālu: أَمَرَّ فُلَانًا عَلَى الْجِسْرِ إِذَا سَلَكَهُ فِيهِ Ve mürūr eder kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَمَرَّ بِهِ إِذَا جَعَلَهُ يَمُرُّ بِهِ Ve bir nesne acı olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَمَرَّ الشَّيْءُ إِذَا صَارَ مُرًّا Ve acıtmak, acı kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَمَرَّ الشَّيْءَ إِذَا جَعَلَهُ مُرًّا Bu maʿnādandır ki "Filān ne zarar ve ne nefʿ eder" diyecek yerde هُوَ مَا يُمِرُّ وَمَا يَضُرُّ وَمَا يَنْفَعُ derler, مَا يُحْلِي maʿnāsına. Ve

إِمْرَارٌ [imrār] Buğday içre مُرَيْرَاءُ [mureyrāʾ] dedikleri nesne olmak maʿnāsınadır, ke-mā se-yuzkeru; yukālu: أَمَرَّ الطَّعَامُ إِذَا صَارَ فِيهِ الْمُرَيْرَاءُ Ve bir adam genç ve serkeş ve nā-rām devenin kuyruğundan tutup rām olunca kadar beri öte sallayıp döndürmek maʿnāsınadır; yukālu: أَمَرَّ الْبَكْرَةَ الصَّعْبَةَ بِذَنَبِهَا إِذَا صَرَفَهَا شِقًّا لِشِقٍّ حَتَّى يُذَلِّلَهَا بِذَلِكَ

اَلْمُمَارَّةُ [el-mumārret] (fi'l-asl مُفَاعَلَةٌ

[mufāʿalet] vezninde) Bir kimse ile berâberce mürür eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَارَّ فُلَانًا إِذَا مَرَّ مَعَهُ Ve bir adamı yere yıkmak için yapışıp sarılarak beri öte döndürmek maʿnāsınadır; yukālu: مَا زَالَ فُلَانٌ يُمَارُّ فُلَانًا أَيْ يَتَلَوَّى عَلَيْهِ وَيُدِيرُهُ لِيَصْرَعَهُ Ve

مُمَارَّةٌ [mumārret] ve

مِرَارٌ [mirār] (قِتَالٌ [ḳitāl] vezninde) Bir nesne bir düzeye çekilip gitmek maʿnāsınadır; yukālu: مَارَّ الشَّيْءُ مُمَارَّةً وَمِرَارًا إِذَا انْجَرَّ

اَلْمَرَّةُ [el-merret] (كَرَّةٌ [kerret] vezninde) Bir kerre işlemek, faʿle-i vāhide maʿnāsınadır. Cemʿ-i cinsi مَرٌّ [merr] gelir hā'sız ve cemʿ-i sīğı مِرَارٌ [mirār] gelir, كِرَارٌ [kirār] gibi ve مِرَرٌ [mirer] gelir, عِنَبٌ [ʿineb] vezninde ve مُرُورٌ [murūr] gelir mīm'in zammıyla.

ذَاتَ مَرَّةٍ [ẕāte merret] Bir kerre demektir; yukālu: لَقِيهُ ذَاتَ مَرَّةٍ وَلاَ يُسْتَعْمَلُ إِلاَّ ظَرْفًا وَيُقَالُ لَقِيَهُ ذَاتَ الْمِرَارِ وَجِئْتُهُ مَرًّا أَوْ مَرَّيْنِ أَيْ مَرَّةً أَوْ مَرَّتَيْنِ Şārih der ki فَعَلْتُهُ فَعْلَةً ذَاتَ مَرَّةٍ ʿibāretinde فَعْلَةً [faʿlet]-i mukadderenin sıfatı olup فَعْلَةً هِيَ صَاحِبَةُ هَذَا الْإِسْمِ demek olur ve لَقِيَهُ ذَاتَ مَرَّةٍ ʿibāreti لَقِيَهُ ذَاتَ مَرَّةٍ sebkinde olur.

اَلْمُرُّ [el-murr] (mīm'in zammıyla) Acı nesneye denir, حُلْوٌ [ḥulv] mukābilidir; yukālu: ثَمَرٌ مُرٌّ ضِدُّ حُلْوٍ Ve bir dārū-yı maʿrūf adıdır ki mürr-i sāfī taʿbīr olunur, mugaylān ağacına şebīh ve dikenli bir şecerin zamkıdır. Uç kısm be-gāyet acı olur. Suʿāle nāfiʿ ve tılāsı ʿakreb lesʿine ve süfūfu solucanlar ihrācına müfīddir. Cemʿi أَمْرَارٌ [emrār] gelir. Ve

مُرٌّ [Murr] Esāmīdendir: Temīm b. Udd b. Ṭābiḫa ve Murr b. ʿAmr, Ṭayyiʾ kabīlesindendir.

اَلْمَرَارَةُ [el-merāret] (حَرَارَةٌ [ḥarāret] vezninde) Bir nesne acı olmak maʿnāsınadır; yukālu: مَرَّ الشَّيْءُ يَمَرُّ بِالْفَتْحِ وَيَمُرُّ بِالضَّمِّ مَرَارَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْأَوَّلِ إِذَا صَارَ مُرًّا

اَلْمُرَّةُ [el-murret] (mīm'in zammıyla) Bir nevʿ şecer yāhūd bir nevʿ bakla adıdır. Cemʿ-i cinsi مُرٌّ [murr]dur hā'sız ve cemʿ-i sīğı أَمْرَارٌ [emrār]dır. Ve

مُرَّةُ [Murret] Esāmīdendir: Murre b. Kaʿb, Ḳureyş'ten bir kabīle pederidir. Ve Murre b. Ḳays, Ġaylān kabīlesinden bir kabīle pederidir.

أَبُو مُرَّةَ [ebū murret] İblīsin künyesidir. Sūretine mütemessil olduğu şeyh-i Necdī'nin künyesi Ebû Murre olduğu cihetle meknī oldu. Ve

مُرَّةٌ [murret] Bahīl ve şahīh kimseye denir.

اَلْمُرِّيُّ [el-murriyy] (دُرِّيٌّ [durriy] vezninde) كَامَخٌ [kāmaḫ] dedikleri idāma yaʿnī katığa şebīh bir türlü katık adıdır. كَامَخٌ [kāmaḫ] turşu taʿbīr olunan katık olacaktır. Selefte pek tatsız yaparlar idi, giderek günāgün ve latīf yapılır olmakla mutlakan turşu ve salata ve cacık makūlesine ıtlāk olundu. Ve

مُرِّيٌّ [murriyy] Kezālik bir türlü katıktır, gūyā ki merārete mensūbdur; Fārisīde ābkāme derler, sirke ve سَذَابٌ [seẕāb] ve tuz ve biber ile tertīb ederler. Ve müfredāt-ı tıbbiyyede مُرِّيٌّ [murriyy] beyne'l-etıbbāʾ devā-yı maʿrūf olmak üzere mersūmdur, yaʿnī bir maʿrūf devānın māyesidir ve baʿzı turşulara da māye olur. Sanʿatı arpa yā buğday unu ıssı su ile tuzsuz hamur olunup incir varakına sarıldıktan sonra bir zarfta müteʿaffin olup kuruyunca sāyede hıfz ederler.

اَلْأَمَرِّينُ [el-emerrīn] (hemzenin ve mīm'in fethi ve rā'nın kesri ve fethiyle) ve

اَلْمُرَّيَيْنُ [el-murreyeyn] (mīm'in zammı

ve rā-yı müşeddedenin ve yā'nın fetha-larıyla) Şerr ve kerīhe ve emr-i ʿazīm maʿnāsına müstaʿmeldir. Rā'nın kesri بُلَغِينُ gibi ʿākil menziline tenzīl olunmuş-tur ve fethi sūretinde tesniye irāde olunur; tekūlu: لَقِيتُ مِنْهُ الْأَمَرِّينَ وَالْأَمَرَّيْنِ وَالْمُرَّيَيْنِ أَيِ الشَّرَّ وَالْأَمْرَ الْعَظِيمَ

اَلْمُرَارُ [el-murār] (mīm'in zammıyla) Bir nevʿ meräretli şecer ismidir, ʿuşb kısmının efdal ve azhamındandır. Deve kısmı yap-rağından raʿy eyledikte dudakları çekilip büzülür, onun için İmruʾulḳays'ın ceddi-ne آكِلُ الْمُرَارِ [ākilu'l-murār] derler idi, zīrā dudakları devşirmeli olmakla dāʾimā sı-rıtır gibi dişleri açık durur idi. Ve şecer-i mezbūr āhir-i bahārda yetişir bir diken-liktir, deve dikeni nevʿindendir. Mışır'da baʿzılar مَرِيرٌ [merīr] ve baʿzılar دردرِيَّةٌ der-ler, varakı çükündür varakına şebīh ve sevāda māʾil ve yere mülāsık olur.

ذُو الْمُرَارِ [Ẕu'l-Murār] (kezālik mīm'in zammıyla) Bir arzın adıdır.

ثَنِيَّةُ الْمُرَارِ [Ṣeniyyetu'l-Murār] Ḥudeybiyye'ye hubūt edecek sarp belen adıdır.

اَلْمَرَارَةُ [el-merāret] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vez-ninde) Cevfte ciğere yapışık bir nesne-dir, Türkīde öd ve Fārisīde zehre denir; deve kuşuyla deveden mā-ʿadā cemīʿ hayvānatta ve insānda olur; yukālu: لَيْسَ فِي النَّعَامِ مَرَارَةٌ وَهِيَ هَنَةٌ لَازِقَةٌ بِالْكَبِدِ لِكُلِّ ذِي رُوحٍ إِلاَّ النَّعَامَ وَالْإِبِلَ

اَلْمُرَيْرَاءُ [el-mureyrāʾ] حُمَيْرَاءُ [ḥumeyrāʾ] vezninde) Karamuk taʿbīr olunan siyāh dāneciklerdir ki buğday içinde olmakla ayırtlanıp atılır.

اَلْمِرَّةُ [el-mirret] (mīm'in kesriyle) Emzice-i bedenden bir mizāc ismidir ki safrā taʿbīr olunur. Ve

مِرَّةٌ [mirret] مَرٌّ [merr] gibi masdar olur, bir adama safrā galebe eylemek maʿnāsına; tekūlu: مُرِرْتُ بِهِ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ أُمَرُّ مَرًّا وَمِرَّةً أَيْ غَلَبَتْ عَلَيَّ الْمِرَّةُ Ve

مِرَّةٌ [mirret] Halkın kuvvet ve şiddetine denir. Cemʿi مِرَرٌ [mirer] gelir, عِنَبٌ [ʿineb] vezninde ve أَمْرَارٌ [emrār] gelir; yukālu: رَجُلٌ ذُو مِرَّةٍ أَيْ قَوِيٌّ شَدِيدٌ Cibrīl-i emīn hazret-lerine ذُو مِرَّةٍ [Ẕū Mirret] ıtlākı bu cihetle-dir, ke-mā fī-kavlihi taʿālā: ﴿ذُو مِرَّةٍ فَاسْتَوَى﴾ الآية Ve

مِرَّةٌ [mirret] ʿAkl ve hūş maʿnāsına müstaʿmeldir. Ve asālet ve ihkām ve metānet maʿnāsınadır. Ve zor ve kuvvet maʿnāsınadır; yukālu: بِهِ مِرَّةٌ أَيْ عَقْلٌ وَكَذَا أَصَالَةٌ وَإِحْكَامٌ وَكَذَا قُوَّةٌ Ve bükülmüş ip kelebine ve kankalına denir, طَاقَةُ الْحَبْلِ [ṭāḳatu'l-ḥabl] maʿnāsınadır.

اَلْمَرِيرَةُ [el-merīret] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vez-ninde) Bu dahi bükülmüş ip kelebine ve kankalına denir. Ve be-gāyet muhkem bü-külmüş ipe denir, ʿalā-kavlin ince ve uzun olan ipe denir. Ve ʿizzet-i nefs maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: هُوَ ذُو مَرِيرَةٍ أَيْ عِزَّةِ نَفْسٍ Ve ʿazīmet maʿnāsınadır; yukālu: لَهُ مَرِيرَةٌ صَادِقَةٌ أَيْ عَزِيمَةٌ

اَلْمَرِيرُ [el-merīr] (hā'sız) Bu dahi ʿazīmet maʿnāsınadır. Baʿzılar ʿindinde مَرِيرٌ [merīr] çıplak arza denir. Ve مَرِيرَةٌ [merīret]in cemʿi مَرَائِرُ [merāʾir] gelir. Ve

مَرِيرٌ [merīr] Latīf ve nāzük ipe denir.

اَلْمَمْرُورَةُ [el-memrūret] (مَشْهُورَةٌ [meşhūret] vezninde) Dolmuş kırbaya denir; yukālu: قِرْبَةٌ مَمْرُورَةٌ أَيْ مَمْلُوءَةٌ

اَلْأَمَرُّ [el-emerr] (hemzenin ve mīm'in fet-hiyle) Göden bağırsaklarına denir ki فَرْثٌ

[ferş] ve levs onlarda müctemiᶜ olur. Ve bu أَعَمُّ [eᶜamm] lafzı gibi ism-i cemᶜdir.

مَرَّانُ شَنُوءَةَ [Merrānu Şenūʾet] (mīm'in fethiyle) Yemen'de bir mevziᶜdir.

بَطْنُ مَرٍّ [Baṭnu Merr] (mīm'in fethiyle) Mekke'ye bir merhale mesâfede bir mevziᶜdir ki hâlen مَرُّ الظَّهْرَانِ [Merru'ẓ-Ẓahrân] denmekle müteᶜāreftir.

اَلتَّمَرْمُرُ [et-temermur] (تَزَلْزُلٌ [tezelzul] vezninde) Beri öte salınıp ırganmak maᶜnâsınadır; yukâlu: تَمَرْمَرَ الرَّجُلُ إِذَا مَارَ Ve gövde nerm ve nâzüklükten tir tir titremek maᶜnâsınadır; yukâlu: تَمَرْمَرَ جِسْمُ الْجَارِيَةِ إِذَا اهْتَزَّ وَتَرَجْرَجَ

اَلْمَرْمَرُ [el-mermer] (عَرْعَرٌ [ᶜarᶜar] vezninde) رُخَامٌ [ruḫām] ismidir ki lisânımızda dahi mermer taᶜbîr olunan metîn taşa denir. Ve nisvân siyâbına mahsûs kesimlerden bir güne kesime denir.

اَلْأَمَرَّانِ [el-emerrān] (tesniye bünyesiyle) Fakr ile pek pîrliğe ıtlâk olunur; yukâlu: نَزَلَ بِهِ الْأَمَرَّانِ أَيِ الْفَقْرُ وَالْهَرَمُ Ve صَبِرٌ [ṣabir] dedikleri acı dârû ile hardala ıtlâk olunur. Hardalda olan hiddet ve hirâfet, merâret menziline tenzîl olunmuştur.

اَلْمُرَّيَانِ [el-murreyān] (mīm'in zammıyla ve tesniye bünyesiyle) Şecer-i elâʾ ile yaᶜnî سَرْحٌ [serḥ] ağacıyla yavşan dedikleri nebâta ıtlâk olunur.

اَلْمُرَّانُ [el-murrān] (عُثْمَانُ [ᶜuṯmān] vezninde) Bir nevᶜ uzun ve düz şecer adıdır ve bu yabanî kızılcık ağacı olacaktır. Ve

مُرَّانٌ [murrān] Kargı mızraklarına denir.

عَقَبَةُ الْمُرَّانِ [ᶜAḳabetu'l-Murrān] Ġûṭa-i Dimaşḳ üzere müşrif bir ᶜakabedir.

اَلْمَرْمَرُ [el-mermer] (عَرْعَرٌ [ᶜarᶜar] vezninde) ve

اَلْمَرْمَارُ [el-mermār] (ثَرْثَارٌ [ṯerṯār] vezninde) Be-gâyet âb-dâr olup aslâ şahmı olmayan nara denir. Ve pâlûze gibi tir tir titreyici nerm ve nâzük şeyʾe denir, beden-i mahbûb gibi.

اَلْمُرَامِرُ [el-murāmir] (عُلاَبِطٌ [ᶜulābiṭ] vezninde) Bu dahi titreyici ter ve nâzük nesneye denir.

اَلْمَرْمَرَةُ [el-mermeret] (جَنْدَرَةٌ [cenderet] vezninde) Çok yağmura denir. Ve

مَرْمَرَةٌ [mermeret] Masdar olur, darılmak maᶜnâsına; yukâlu: مَرْمَرَ الرَّجُلُ إِذَا غَضِبَ Ve suyu yer üzere salıverip akıtmak maᶜnâsınadır; yukâlu: مَرْمَرَ الْمَاءَ إِذَا جَعَلَهُ يَمُرُّ عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ

اَلْمَارُورَةُ [el-mārûret] ve

اَلْمُرَيْرَاءُ [el-mureyrāʾ] حُمَيْرَاءُ [ḥumeyrāʾ] vezninde) ve

اَلْمُرْمُورَةُ [el-murmûret] (عُصْفُورَةٌ [ᶜuṣfûret] vezninde) ve

اَلْمَرْمَارَةُ [el-mermāret] (ثَرْثَارَةٌ [serşāret] vezninde) Şol tâze mahbûbeye denir ki be-gâyet nerm ve ter ve nâzük-endâm olmakla bedeni pâlûze gibi tiril tiril titrer ola; yukâlu: جَارِيَةٌ مَارُورَةٌ وَمُرَيْرَاءُ وَمُرْمُورَةٌ وَمَرْمَارَةٌ أَيْ نَاعِمَةٌ رَجْرَاجَةٌ

مَرٌّ اَلْمُؤَذِّنُ [Merrun el-Muʾezzin] (mīm'in fethiyle) Bir muhaddistir.

ذَاتُ الْأَمْرَارِ [Ẕâtu'l-Emrâr] (hemzenin fethiyle) Bir mevziᶜdir.

اَلْمَرَّارُ [el-Merrâr] (شَدَّادٌ [şeddâd] vezninde) Esâmîdendir: Merrâr el-Kelbî ve Merrâr b. Saᶜîd el-Faḳᶜasî ve Merrâr b. Munḳiẕ et-Temîmî ve Merrâr b. Selâme el-ᶜİclî ve Merrâr b. Bişr eş-Şeybânî ve Merrâr b. Muᶜâẕ el-Ḫareşî şâʾirlerdir.

مُرَامِرٌ [Murâmir] (عُلاَبِطٌ [ᶜulâbiṭ] vezninde)

Esāmīdendir: Murāmir b. Murre, mīm'in zammıyla hatt-ı ʿArabīyi ibtidā vazʿ ve ihtirāʿ eden kimsedir, أَبِيجَاد māddesinde tafsīl olundu. Ve

مُرَامِرٌ [murāmir] Bātıl ve beyhūde maʿnāsınadır; yukālu: أَتَى بِالْمُرَامِرِ أَيِ الْبَاطِلِ

اَلْمُمِرُّ [el-mumirr] (إِمْرَارٌ [imrār]dan ism-i fāʿil bünyesiyle) Şol adama denir ki serkeş olmakla kaçmak sadedinde olan genç deveyi igfālle kuyruğundan ahz ve gereği gibi zabt eyledikten sonra kendisini sürüyüp götürmemek için ayaklarını kazık gibi yere muhkem sıkıp deveyi alıkor ola, niteki masdarı olan إِمْرَارٌ [imrār] zikr olundu.

اَلتَّمْرِيرُ [et-temrīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir kimseyi acıtmak ve acı eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَرَّرَ الشَّيْءَ إِذَا جَعَلَهُ مُرًّا Ve bir nesneyi yer yüzüne döşek gibi yassı yayıp düpdüz döşemek maʿnāsınadır; yukālu: مَرَّرَهُ إِذَا دَحَاهُ عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ

اَلْمُسْتَمِرُّ [el-mustemirr] (إِسْتِمْرَارٌ [istimrār] dan ism-i fāʿildir) Muttasıl ve hemīşe ve dāʾim maʿnāsınadır. Ve kavī ve muhkem maʿnāsınadır; ve minhu kavluhu taʿālā ﴿سِحْرٌ مُسْتَمِرٌّ﴾ أَيْ مُحْكَمٌ قَوِيٌّ أَوْ ذَاهِبٌ بَاطِلٌ ve kavluhu taʿālā ﴿فِي يَوْمٍ نَحْسٍ مُسْتَمِرٍّ﴾ أَيْ قَوِيٍّ فِي نُحُوسَتِهِ أَوْ دَائِمِ الشَّرِّ أَوْ مُرٍّ أَوْ نَافِذٍ مَاضٍ فِيمَا أُمِرَ بِهِ وَسُخِّرَ لَهُ أَوْ هُوَ يَوْمُ الْأَرْبِعَاءِ الَّذِي لاَ يَدُورُ فِي الشَّهْرِ Yaʿnī ayın son çarşambası. Ve yukālu: هُوَ بَعِيدُ الْمُسْتَمَرِّ بِفَتْحِ الْمِيمِ الثَّانِيَةِ أَيْ قَوِيٌّ فِي الْخُصُومَةِ لاَ يَسْأَمُ الْمِرَاسَ Yaʿnī husūmette pek kavī ve pāyidārdır, aslā dürüşmekten ve uğraşmaktan usanmaz ve kendisine fütūr ve melāl ʿārız olmaz.

[م ز ر]

اَلْمَزْرُ [el-mezr] (mīm'in fethi ve zā-yı muʿcemenin sükūnuyla) Bir nesnenin çāşnīsini bilmek için cüzʾīce sorar gibi içmek maʿnāsınadır; yukālu: مَزَرَهُ مَزْرًا مِنَ الْبَابِ Ve أَلْأَوَّلِ إِذَا حَسَاهُ لِلذَّوْقِ

مَزْرٌ [mezr] Zarīf adama denir. Ve parmakla yavaşça çimdiklemek maʿnāsınadır; yukālu: مَزَرَهُ مَزْرًا وَهُوَ دُونَ الْقَرْصِ Ve kırbanın aslā boş ve büğrü yerini komayıp gereği gibi doldurmak maʿnāsınadır; yukālu: مَزَرَ الْقِرْبَةَ إِذَا لَمْ يَدَعْ فِيهَا أَمْتًا Ve bir kimseye gayz ve ʿadāvet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَزَرَ الرَّجُلَ إِذَا غَاظَهُ Ve bir nesneyi azca içmek maʿnāsınadır; yukālu: مَزَرَ مِنَ اللَّبَنِ إِذَا شَرِبَ مِنْهُ قَلِيلاً

اَلْمَزِيرُ [el-mezīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bu dahi zarīf adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَزْرٌ وَمَزِيرٌ أَيْ ظَرِيفٌ Ve yürekli şedīdü'l-kalb olup umūr ve mesālihinde şihāb gibi nāfiz ve dilīr ve kār-güzār adama denir. Cemʿi أَمَازِرُ [emāzir]dir; yukālu: رَجُلٌ مَزِيرٌ أَيْ شَدِيدُ الْقَلْبِ نَافِذٌ

اَلْمِزْرُ [el-mizr] (mīm'in kesriyle) Oğuz ve ahmak adama denir. Ve darıdan ve arpadan ve mısır buğdayından maʿmūl nebīze denir ki boza ve arpa suyu taʿbīr olunur; yukālu: تَمَزَّرَ الْمِزْرَ الْمِزْرَ أَيْ الرَّجُلُ الْأَحْمَقُ نَبِيذَ الذُّرَةِ أَوِ الشَّعِيرِ Ve

مِزْرٌ [mizr] Asl ve esās maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ كَرِيمُ الْمِزْرِ أَيِ الْأَصْلِ

اَلْمَزَارَةُ [el-mezāret] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Bir adam مَزِيرٌ [mezīr] olmak maʿnāsınadır ki zikr olundu; yukālu: مَزُرَ الرَّجُلُ مَزَارَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا صَارَ مَزِيرًا Ve meyve pekişmek maʿnāsınadır; yukālu: مَزُرَ الثَّمَرُ إِذَا اسْتَحْكَمَ

اَلتَّمْزِيرُ [et-temzīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi kırbanın boş ve büğrü yerini komayıp gereği gibi doldurmak maʿnāsınadır; yukālu: مَزَّرَ الْقِرْبَةَ بِمَعْنَى مَزَرَهَا

اَلتَّمَزُّرُ [et-temezzur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vez-

ninde) Memede bākī kalan sütü sağmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَمَزَّرَ اللَّبَنَ إِذَا تَمَصَّرَهُ Ve bir nesneyi azca azca sorup emmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَمَزَّرَهُ أَيْ تَمَصَّصَهُ Ve bir nesneyi azca içmek, ᶜalā-kavlin bir defᶜada içmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَمَزَّرَهُ إِذَا شَرِبَهُ قَلِيلاً أَوْ شَرِبَهُ بِمَرَّةٍ

مَازَرُ [Māzer] (هَاجَرُ [hācer] vezninde) Maġrib'de bir beldedir. Şārih-i *Ṣāḥīḥ*-i Muslim Muḥammed b. ᶜAlī el-Māzerī oradandır. Ve Işfahān ile Ḫūzistān beyninde bir karyedir; sūfiyyūndan ᶜİyāḍ b. Muḥāmmed b. İbrāhīm el-Ebherī el-Māzerī oradandır.

مَزْرِينُ [Mezrīn] (قَزْوِينُ [ḳazvīn] vezninde) Buḫārā kazāsında bir karye adıdır.

[م س ر]

اَلْمَسْرُ [el-mesr] (كَسْرٌ [kesr] vezninde) Bir nesneyi bir daracık nesneden sıyırıp çıkarmak maᶜnāsınadır; yukālu: مَسَرَ الشَّيْءَ مَسْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَلَّهُ وَاسْتَخْرَجَهُ مِنْ ضِيقٍ Ve nāsı birbirine gamz ve siᶜāyet eylemek, ᶜalā-kavlin birbirine kışkırtmak maᶜnāsınadır; yukālu: مَسَرَ النَّاسَ إِذَا غَمَزَ بِهِمْ وَسَعَى أَوْ أَغْرَاهُمْ

[م ش ر]

اَلْمَشْرَةُ [el-meşret] (mīm'in fethi ve şīn-i muᶜcemenin sükūnuyla) Hurmā yaprağına şebīh şol nesneye denir ki selem ve mugaylān gibi büyük meşe ağaçlarda ve sāʾir ekser ağaçlarda zuhūr eder, Türkīde tozak taᶜbīr olunur ki güz mevsiminde baᶜzı yeşil ağaçlarda tekevvün eder. ᶜAlā-kavlin tāze ve yeşil ağaç çubuklarına denir ki henüz bir levnle mütelevvin ve pekişip müşeyyed olmamış ola. Ve

مَشْرَةٌ [meşret] Libās ve kisveye denir; yukālu: إِشْتَرَى لِأَهْلِهِ مَشْرَةً أَيْ كِسْوَةً Ve bir kuş adıdır. Ve henüz şuᶜbelenip saçaklanmamış yaprağa denir; yukālu: بَدَتْ مَشْرَةُ الشَّجَرَةِ أَيْ وَرَقَتُهَا قَبْلَ أَنْ تَشَعَّبَ Ve latīf ve mevzūn kulağa denir; yukālu: أُذُنٌ حَشْرَةٌ مَشْرَةٌ أَيْ لَطِيفَةٌ حَسَنَةٌ Ve endāmı rutūbetli ter ve nāzük hatuna vasf olur; yukālu: إِمْرَأَةٌ مَشْرَةُ الْأَعْضَاءِ أَيْ رَيَّا

اَلْمَشْرُ [el-meşer] Ağaç tozaklanmak maᶜnāsınadır; yukālu: مَشَرَتِ الشَّجَرَةُ مَشْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا خَرَجَتْ فِيهَا الْمَشْرَةُ Ve mest-i bāde-i sürūr u neşāt olmak maᶜnāsınadır; yukālu: مَشِرَ الرَّجُلُ إِذَا أَشِرَ ve yekūlūne: أَذْهَبَهُ مَشْرًا أَيْ شَتَمَهُ وَهَجَاهُ أَوْ سَمَّعَ بِهِ Yaᶜnī filāna şetm ve kadh eyledi yāhūd teşhīr ve rüsvāy eyledi diyecek yerde أَذْهَبَهُ مَشْرًا derler. Ve bu, tozak maᶜnāsından meʾhūzdur. Maᶜnā-yı evvele göre kemāl-i tahfīfi müstelzimdir ki tozak gibi tahfīf eyledi. Ve sānīye göre tozak gibi her tarafa uçurup savurdu demek olur.

اَلتَّمْشِيرُ [et-temşīr] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Bu dahi ağaç tozaklanmak maᶜnāsınadır; yukālu: مَشَّرَ الشَّجَرُ بِمَعْنَى مَشِرَ Ve cimāᶜa neşāt ve ikbāl peydā eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: مَشَّرَ الرَّجُلُ إِذَا نَشِطَ لِلْجِمَاعِ Ve bir nesneyi tefrīk ve taksīm eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: مَشَّرَ الشَّيْءَ إِذَا قَسَّمَهُ وَفَرَّقَهُ Ve bir adamı kisvetlendirmek maᶜnāsınadır; yukālu: مَشَّرَ فُلَانًا إِذَا كَسَاهُ

اَلْإِمْشَارُ [el-imşār] (hemzenin kesriyle) Bu dahi ağaç tozaklanmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَمْشَرَ الشَّجَرُ بِمَعْنَى مَشِرَ Ve gereği gibi uzun uzadı seğirtmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَمْشَرَ الرَّجُلُ إِذَا انْبَسَطَ فِي الْعَدْوِ Ve şişip kabarmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَمْشَرَ بَدَنُهُ إِذَا انْتَفَخَ Ve yer nebāt ihrāc eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَمْشَرَتِ الْأَرْضُ إِذَا أَخْرَجَتْ نَبَاتَهَا

اَلتَّشَمُّرُ [et-teşemmur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Bu dahi ağaç tozaklanmak maʿnāsınadır; yukālu: تَمَشَّرَ الشَّجَرُ بِمَعْنَى مَشِرَ Ve bir adamın zāhir-i hālinde gınā ve servet eser ve ʿalāmeti görünür olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَمَشَّرَ الرَّجُلُ إِذَا رُئِيَ عَلَيْهِ أَثَرُ غِنًى Ve yapraklar yeşillenmek maʿnāsınadır; yukālu: تَمَشَّرَ الْوَرَقُ إِذَا اكْتَسَى خُضْرَةً Ve libās giymek maʿnāsınadır; yukālu: تَمَشَّرَ الْقَوْمُ إِذَا لَبِسُوا الثِّيَابَ Ve renc ve tekellüfle azca azca kesb ü kār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَمَشَّرَ لِأَهْلِهِ إِذَا تَكَسَّبَ لَهُمْ شَيْئًا Ve kisvet iştirā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَمَشَّرَ لِأَهْلِهِ إِذَا اشْتَرَى لَهُمْ مَشْرَةً أَيْ كِسْوَةً

اَلْمَشْرُ [el-meşr] (حَشْرٌ [ḥaşr] vezninde) İzhār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَشَرَ الشَّيْءَ مَشْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَظْهَرَهُ

اَلْمِشْرُ [el-mişr] (mīm'in kesriyle) Kızıl çehreli adama denir; yukālu: رَجُلٌ مِشْرٌ أَيْ شَدِيدُ الْحُمْرَةِ

بَنُو الْمِشْرِ [Benu'l-Meşr] Mezḥic kabīlesinden bir batndır.

اَلْمَشَارَةُ [el-meşāret] (mīm'in fethiyle) كَرْدَةٌ [kerdet] maʿnāsınadır ki bir dönüm ekilmiş tarladan ʿibārettir. Garāʾibdendir ki müʾellif ibtidā كَرْدَةٌ [kerdet]i دَبْرَةٌ [debret] ile ve دَبْرَةٌ [debret]i بُقْعَةٌ مَزْرُوعَةٌ ile baʿdehu «ش،و،ر» māddesinde مَشَارَةٌ [meşāret]i دَبْرَةٌ [debret] ile ve işbu مَشْرٌ [meşr] māddesinde كَرْدَةٌ [kerdet] ile tefsīr edip ve aslā farklarını beyān eylememiştir, niteki دَبْرَةٌ [debret] māddesinde ifsāh olundu. Ve ümmehāt-ı sāʾirede مَشَارَةٌ [meşāret]i إِشَارَةٌ [işāret]ten ahz ve mezrūʿ olarak bir dönüm tarla ve bostān ile beyān eylemişlerdir ki hālen bāgçevānların tahta taʿbīr eyledikleridir.

اَلْمَاشِرَةُ [el-māşiret] Şol arza denir ki nebātı gereği gibi suya kanıp kuvvetlenmiş olmakla mevce-i bahr gibi hareket ve ihtizāz eder ola; yukālu: أَرْضٌ مَاشِرَةٌ إِذَا صَارَتْ قَدِ اهْتَزَّ نَبَاتُهُ وَذَلِكَ إِذَا اسْتَوَتْ وَرَوِيَتْ مِنَ الْمَطَرِ

[م ص ر]

اَلْمَصْرُ [el-maṣr] (حَصْرٌ [ḥaṣr] vezninde) Üç parmağın uçlarıyla süt sağmak, ʿalākavlin hemān baş parmak ve müsebbiha parmağıyla sağmak maʿnāsınadır; yukālu: مَصَرَ النَّاقَةَ أَوِ الشَّاةَ مَصْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَلَبَهَا بِأَطْرَافِ الْأَصَابِعِ الثَّلَاثِ أَوْ بِالْإِبْهَامِ وَالسَّبَّابَةِ فَقَطْ Ve at kısmının yüğrüklüğü hünerini hārice çıkarmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: مُصِرَ الْفَرَسُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا اِسْتَخْرَجَ جَرْيُهُ

اَلتَّمَصُّرُ [et-temaṣṣur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) مَصْرٌ [maṣr] ile maʿnā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: تَمَصَّرَ النَّاقَةَ بِمَعْنَى مَصَرَهَا Ve bir nesne azalmak ve az olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَمَصَّرَ الشَّيْءُ وَتَمَصَّرَ عَطَاؤُهُ إِذَا قَلَّ Ve bir nesneyi tetebbuʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَمَصَّرَ الشَّيْءَ إِذَا تَتَبَّعَ Ve dağılmak maʿnāsınadır; yukālu: تَمَصَّرَ الْقَوْمُ إِذَا تَفَرَّقُوا Ve memede kalan bakiyye sütü sağmak maʿnāsınadır; yukālu: تَمَصَّرَ النَّاقَةَ إِذَا حَلَبَ بَقَايَا اللَّبَنِ فِي ضَرْعِهَا Ve bir yer şehr olmak maʿnāsınadır ki تَمْصِيرٌ [temṣīr]in mutāviʿdir, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْإِمْتِصَارُ [el-imtişār] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznince) تَمَصُّرٌ [temaṣṣur] ile maʿnā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: إِمْتَصَرَ النَّاقَةَ بِمَعْنَى تَمَصَّرَهَا

اَلْإِمْصَارُ [el-immişār] Hemzenin ve mīm-i müşeddedenin kesriyle ki bu dahi iftiʿāl veznindedir, gayr-i kıyās üzere tāʾ mīm'e kalb ve idgām olunmuştur) إِمْتَارٌ [immitār] kelimesi gibi iplik fitle fitle dağılıp pārelenmek maʿnāsınadır; yukālu: إِمَّصَرَ الْغَزْلُ إِذَا تَمَسَّخَ أَيْ تَقَطَّعَ

اَلْمَاصِرُ [el-māşir] ve

اَلْمَصُورُ [el-meṣūr] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Sütü azca azca çıktığından geç sağılır olan nāka ve koyun makūlesine denir; yukālu: نَاقَةٌ وَشَاةٌ مَاصِرٌ وَمَصُورٌ أَيْ بَطِيئَةُ خُرُوجِ اللَّبَنِ Ve مَصُورٌ [meṣūr]un cemʿi مِصَارٌ [miṣār] gelir mīm'in kesriyle ve مَصَائِرُ [meṣāʾir] gelir. Ve

مَاصِرٌ [māṣir] İki nesne beyninde hāciz ve hāʾil olan şeyʾe denir; بَيْنَهُمَا مَاصِرٌ أَيْ حَاجِزٌ

اَلتَّمْصِيرُ [et-temṣīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Azaltmak maʿnāsınadır; yukālu: مَصَّرَ الشَّيْءَ إِذَا قَلَّلَهُ Ve ʿatiyyeyi aralığını keserek azca azca vermek maʿnāsınadır; yukālu: مَصَّرَ عَطِيَّتَهُ إِذَا قَطَعَهَا قَلِيلاً قَلِيلاً Ve kāle fi'l-*Esās*: أَعْطَاهُ قَلِيلاً قَلِيلاً Ve bir yeri şehr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَصَّرُوا الْمَكَانَ فَتَمَصَّرَ أَيْ جَعَلُوهُ مِصْرًا

اَلْمُصَارَةُ [el-muṣāret] (mīm'in zammıyla) Şol mahalle denir ki onda at seğirttirmekle yüğrüklüğü hüneri istihrāc olunur ola; yukālu: رَكَضَ الْفَرَسُ فِي الْمُصَارَةِ أَيِ الْمَوْضِعِ الَّذِي تُمْصَرُ فِيهِ الْخَيْلُ

اَلْمِصْرُ [el-miṣr] (mīm'in kesriyle) Bu dahi iki nesne beyninde hāciz ve fāsıl olan şeyʾe denir. Ve iki arz beyninde olan hadd ve sınıra denir. Ve kaba denir, وِعَاءٌ [viʿāʾ] maʿnāsına. Ve كُورَةٌ [küret] maʿnāsınadır ki şehr ve kazāsından ʿibārettir ki vilāyet ve sancak taʿbīr olunur. Ve aşı taʿbīr olunan kırmızı çamura denir. Ve

مِصْرُ [Miṣr] Şehr-i maʿrūfun ismidir ki أُمُّ الدُّنْيَا [ummu'd-dunyā] ile mükennādır, تَمَصُّرٌ [temaṣṣur] ve تَمَدُّنٌ [temeddun]u için tesmiye olunmuştur yāhūd bānīsi olan Miṣr b. Nūḥ yaʿnī Miṣr b. Ḥām b. Nūḥ ʿaleyhi's-selām ismiyle müsemmādır. Şārih der ki eşheri Miṣr b. Beyṣar b. Ḥām ile müsemmādır ki Ḳıbṭ tāʾifesinin nisbet olundukları Ḳibṭīm nām kimsenin pederidir. Ve selefte Miṣr, şehrin ismidir ki hālen Eski Mışır dedikleri harābedir, hāliyen vilāyetin ismi olup şehrinin ismi Ḳāhire'dir. İntehā. Ve işbu مِصْرُ [Miṣr] lafzı gayr-i munsarıftır ve müʾennestir, bukʿa iʿtibarıyla ve gāhca müzekker ve munsarıf olur; beledün mine'l-bilād iʿtibārıyla. Ve nisbetinde مِصْرِيٌّ [Miṣriyy] denir; bunun cemʿinde مَصَارِيُّ [Meṣāriyy] denir. Ve gāhca yā'yı hazf olunur; yukālu: حُمُرٌ مَصَارٍ وَمَصَارِيُّ

اَلْمِصْرَانِ [el-Miṣrān] (tesniye bünyesiyle) Kūfe ile Baṣra'ya ıtlāk olunur.

يَزِيدُ ذُو مِصْرٍ [Yezīdu Ẕû Miṣr] Bir muhaddistir.

اَلْمُمَصَّرُ [el-mumaṣṣar] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Aşı ile boyanmış nesneye denir; yukālu: ثَوْبٌ مُمَصَّرٌ أَيْ مَصْبُوغٌ بِالْمِصْرِ

اَلْمَصِيرُ [el-meṣīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bağırsağa denir, مِعَاءٌ [miʿāʾ] maʿnāsına. Cemʿi أَمْصِرَةٌ [emṣirat] ve مُصْرَانٌ [muṣrān] gelir mīm'in zammıyla ve cemʿu'l-cemʿi مَصَارِينُ [meṣārīn] gelir. Şārih der ki baʿzılar bunu sayrüretten ahz ve iʿtibār eylediler.

مُصْرَانُ الْفَأْرِ [muṣrānu'l-feʾr] (mīm'in zammıyla) Bir nevʿ kemter hurmâ ismidir.

اَلْمَصِيرَةُ [el-maṣīret] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznınde) Bir mevziʿ adıdır.

اَلْمُصُورُ [el-muṣūr] (أُصُولٌ [uṣūl] vezninde) مِصْرُ [mişr]in cemʿidir, hudūd maʿnāsınadır; yukālu: اِشْتَرَى الدَّارَ بِمُصُورِهَا أَيْ بِحُدُودِهَا

اَلْمُتَمَصِّرَةُ [el-mutemaṣṣiret] (مُتَبَصِّرَةٌ [mutebaṣṣiret] vezninde) At kısmının cebhesinde olan şol gurreye denir ki baʿzı yerde incelip ve baʿzı yerde kalınlaşır ola; yukālu: غُرَّةٌ مُتَمَصِّرَةٌ إِذَا كَانَتْ تَدِقُّ مِنْ مَوْضِعٍ وَتَغْلُظُ

مِنْ مَوْضِعٍ Ve dağınık ve perākende şeyʾe denir; yukālu: إِبِلٌ مُتَمَصِّرَةٌ أَيْ مُتَفَرِّقَةٌ

[م ص ط ر]

اَلْمُصْطَارُ [el-muṣṭār] ve

اَلْمُصْطَارَةُ [el-muṣṭāret] (mīm'lerin zammıyla) Ekşi şarāba denir, خَمْرٌ حَامِضَةٌ maʿnāsına. Müʾellif bunu «س،ط،ر» māddesinde dahi zikr eyledi, lākin Rūmīde مُصْطَارٌ [muṣṭār] tatlı şıraya denir.

[م ض ر]

اَلْمَضْرُ [el-maḍr - el-meḍar] (mīm'in fethi ve ḍād-ı muʿcemenin sükūnuyla ve fethateynle) ve

اَلْمُضُورُ [el-muḍūr] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Süt ekşiyip ağarmak maʿnāsınadır. Bu hālet henüz uyup yoğurt olmamakla kekremtilik peydā edip dili burmasında olur. Kezālik bu keyfiyyet hamra ve nebīze de ʿārız olur; yukālu: مَضَرَ اللَّبَنُ أَوِ النَّبِيذُ وَمَضِرَ وَمَضُرَ مَضْرًا وَمَضَرًا وَمُضُورًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ وَالْخَامِسِ إِذَا حَمُضَ وَابْيَضَّ

اَلْمَضِيرُ [el-meḍīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلْمَضِرُ [el-meḍir] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلْمَاضِرُ [el-māḍir] Ekşi olup kekremti olan süte denir.

اَلْمَضِيرَةُ [el-meḍīret] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Şol çorbaya denir ki leben-i meḍîr ile tabh ve tertīb oluna ve baʿzen ona tāze süt dahi katılır.

اَلْمُضَارَةُ [el-muḍāret] (mīm'in zammıyla) Leben-i meḍīrden seyelān eden akıntıya denir.

مُضَرُ [Muḍar] (زُفَرُ [zufer] vezninde) İbn Nizār'dır ki bir kabīlenin pederidir. Ona Muḍaru'l-Ḥamrāʾ dahi derler, niteki «ح،م،ر» māddesinde beyān olundu. eben-i māḍir içmeğe harīs olduğu için yāhūd benzi beyāz olduğu için tesmiye olundu.

اَلتَّمَضُّرُ [et-temaḍḍur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Muḍar kabīlesi gibi taʿassub eylemek maʿnāsınadır. Şārih تَغَضَّبَ nüshasını tahtiʾe eylemiştir; yukālu: تَمَضَّرَ فُلَانٌ لَهُمْ إِذَا تَغَضَّبَ Lākin māddeye göre تَغَضَّبَ dahi mülāyimdir. Ve

تَمَضُّرٌ [temaḍḍur] Muḍar kabīlesine nisbetlenmek maʿnāsınadır.

اَلتَّمْضِيرُ [et-temḍīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir adamı Muḍar kabīlesine nisbet eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: مَضَّرْتُهُ فَتَمَضَّرَ أَيْ نَسَبْتُهُ إِلَى مُضَرَ فَتَنَسَّبَ Ve helāk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَضَّرَهَا أَيْ أَهْلَكَهَا

تُمَاضِرُ [Tumāḍir] (tā'nın zammıyla) Bir hatun ismidir ki lakabı Ḫansā'dır.

اَلْمِضْرُ [el-miḍr] (mīm'in kesriyle) ve

اَلْمَضِرُ [el-meḍir] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Heder ve bātıl maʿnāsınadır; yukālu: ذَهَبَ دَمُهُ خِضْرًا مِضْرًا وَخَضِرًا مَضِرًا أَيْ هَدَرًا Bunlarda itbāʿ değildir. Ve itbāʿ olarak tāze ve tariyy mahallinde istiʿmāl olunur; tekūlu: خُذْهُ خِضْرًا مِضْرًا وَخَضِرًا مَضِرًا أَيْ غَضًّا طَرِيًّا

مَضِرَةُ [Meḍiret] (فَرِحَةٌ [ferīḥat] vezninde) Ḳays cibālinde bir belde adıdır.

[م ط ر]

اَلْمَطَرُ [el-meṭar] (fethateynle) Yağmura denir, مَاءُ السَّحَابِ [māu's-seḥāb] maʿnāsına; cemʿi أَمْطَارٌ [emṭār]dır. Ve

مَطَرٌ [Meṭar] Esāmīdendir: Meṭar el-Leysī ve Meṭar b. Hilāl ve Meṭar b. ʿUkāmis ashābdandır. Ve Meṭar eṭ-Ṭufāvī ve Meṭar b. Ebī Sālim ve Meṭar b. ʿAvn ve Meṭar b. Ṭuhmān ve Meṭar b. Meymūn muhaddislerdir.

اَلْمَطْرُ [el-maṭr] (سَطْرٌ [saṭr] vezninde ve

fethateynle cāʾizdir) Yağmura uğratmak maᶜnāsınadır; yukālu: مَطَرَتْهُمُ السَّمَاءُ مَطْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ أَيْ أَصَابَتْهُمْ بِالْمَطَرِ Ve bu mādde hayr ve menfaᶜatte müstaᶜmel olmakla مَطَرَنِي فُلَانٌ بِخَيْرٍ derler, maᶜnāsına ve أَصَابَنِي بِخَيْرٍ مَا أَصَابَهُ مِنْهُ خَيْرٌ derler, مُطِرَ مِنْهُ خَيْرًا وَبِخَيْرٍ maᶜnāsına.

اَلْمُطُورُ [el-muṭūr] (ظُهُورٌ [ẓuhūr] vezninde) Gitmek maᶜnāsınadır; yukālu: مَطَرَ الرَّجُلُ مُطُورًا فِي الْأَرْضِ إِذَا ذَهَبَ Ve

مَطْرٌ [maṭr] ve

مُطُورٌ [muṭūr] Sürᶜat eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: مَطَرَ الْفَرَسُ مَطْرًا وَمُطُورًا إِذَا أَسْرَعَ Ve

مَطْرٌ [maṭr] Kırbayı doldurmak maᶜnāsınadır; yukālu: مَطَرَ الْقِرْبَةَ إِذَا مَلَأَهَا Ve kuş kısmı havādan sürᶜatle nüzūl eylemek maᶜnāsınadır, yağmur gibi; yukālu: مَطَرَتِ الطَّيْرُ إِذَا أَسْرَعَتْ فِي هُوِيِّهَا Ve bir nesneyi alıp götürmek maᶜnāsına bā ile istiᶜmāl olunur; tekūlu: لاَ أَدْرِي مَنْ مَطَرَ بِهِ أَيْ أَخَذَهُ

اَلتَّمَطُّرُ [et-temaṭṭur] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] veznin-de) Bu dahi gitmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَمَطَّرَ الرَّجُلُ إِذَا ذَهَبَ Ve kuş kısmı yağmur gibi yer sürᶜatle nüzūl eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: تَمَطَّرَتِ الطَّيْرُ إِذَا أَسْرَعَتْ فِي هُوِيِّهَا Ve yarış atları birbirini sebk ederek gelmek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: تَمَطَّرَتِ الْخَيْلُ إِذَا جَاءَتْ يَسْبِقُ بَعْضُهَا بَعْضًا Ve yağmura tutulmak, ᶜalā-kavlin serinlemek için yağ-mura çıkmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَمَطَّرَ الرَّجُلُ إِذَا تَعَرَّضَ لِلْمَطَرِ أَوْ بَرَزَ لَهُ لِبَرْدِهِ

اَلْمَطَّارُ [el-maṭṭār] (عَطَّارٌ [ᶜaṭṭār] vezninde) Sürᶜat maᶜnāsından meᵓhūzdur, yüğrük ata denir; yukālu: فَرَسٌ مَطَّارٌ أَيْ عَدَّاءُ

اَلْإِمْطَارُ [el-imṭār] (hemzenin kesriyle) Yağdırmak maᶜnāsınadır. مَطَرٌ [meṭar] hay-ra mahsūs olduğu gibi, إِمْطَارٌ [imṭār] ᶜazāba mahsūstur; yukālu: أَمْطَرَهُمُ اللهُ Ve minhu kavluhu taᶜālā: ﴿وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِم مَطَرًا فَسَاءَ مَطَرُ الْمُنْذَرِينَ﴾ Ve bir adamın cebhesi terlemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: أَمْطَرَ الرَّجُلُ إِذَا عَرِقَ جَبِينُهُ Ve bir adam başını yere dikip sükūt eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; tekūlu: كَلَّمْتُ فُلَانًا فَأَمْطَرَ أَيْ أَطْرَقَ وَسَكَتَ Ve bir yeri yağmur yağmış bulmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَمْطَرَ الْمَكَانَ إِذَا وَجَدَهُ مَمْطُورًا

اَلْمُمْطِرُ [el-mumṭir] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vez-ninde) ve

اَلْمَاطِرُ [el-māṭir] ve

اَلْمَطِرُ [el-meṭir] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Yağmurlu güne denir; yukālu: يَوْمٌ مُمْطِرٌ وَمَاطِرٌ وَمَطِرٌ أَيْ ذُو مَطَرٍ

اَلْمَمْطُورُ [el-memṭūr] Yağmur yağmış mekāna denir; yukālu: مَكَانٌ مَمْطُورٌ أَيْ مَطِيرٌ Ve misvākı çok istiᶜmāl eden adama de-nir; yukālu: رَجُلٌ مَمْطُورٌ أَيْ كَثِيرُ السِّوَاكِ

اَلْمُتَمَاطِرُ [el-mutemāṭir] (مُتَقَاطِرٌ [muteḳāṭir] vezninde) Yaz yağmuru gibi bir sāᶜat ya-ğıp bir sāᶜat kesilir olan yağmura denir; yukālu: مَطَرٌ مُتَمَاطِرٌ إِذَا كَانَ يُمْطِرُ سَاعَةً وَيَكُفُّ أُخْرَى

اَلْمِمْطَرُ [el-mimṭar] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) ve

اَلْمِمْطَرَةُ [el-mimṭaret] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Yağmurluk taᶜbīr olunan üst libāsa denir, Fārisīde bārānī denir; tekūlu: بَرَزْتُ وَمَا عَلَيَّ مِمْطَرٌ وَمِمْطَرَةٌ وَهُوَ ثَوْبُ صُوفٍ يُتَوَقَّى بِهِ مِنَ الْمَطَرِ

اَلْمُسْتَمْطِرُ [el-mustemṭir] (ism-i fāᶜil bün-yesiyle) Yağmura muhtāc mekān ve ekin makūlesine denir; yukālu: مَكَانٌ وَزَرْعٌ مُسْتَمْطِرٌ أَيْ مُحْتَاجٌ إِلَى الْمَطَرِ Ve sākit ve hamūş ada-ma denir; yukālu: رَجُلٌ مُسْتَمْطِرٌ أَيْ سَاكِتٌ Ve tālib-i hayr u ihsān adama denir; yukālu: جَاءَهُ مُسْتَمْطِرًا مِنْهُ أَيْ طَالِبًا لِخَيْرِهِ Ve yağmura uğramış nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ وَرَجُلٌ

مُسْتَمْطِرٌ إِذَا صَارَ قَدْ أَصَابَهُ الْمَطَرُ

اَلْمُسْتَمْطَرُ [el-mustemṭar] (ism-i mefʿūl bünyesiyle) Açık ve bāriz yere denir; yukālu: مَوْضِعٌ مُسْتَمْطَرٌ أَيْ بَارِزٌ ظَاهِرٌ

اَلْمُتَمَطِّرُ [el-Mutemaṭṭir] (مُتَفَطِّنٌ [mutefaṭṭin] vezninde) Bir feres ve bir recül adıdır.

اَلْمَطْرَةُ [el-maṭret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) ve

اَلْمَطِرَةُ [el-meṭiret] (كَلِمَةٌ [kelimet] veznin-de) ve

اَلْمُطْرُ [el-muṭr] (قُفْلٌ [ḳufl] vezninde) Deʾb ve ʿādet maʿnāsınadır; yukālu: هَذَا مُطْرُهُ أَيْ عَادَتُهُ

اَلْمَطَرَةُ [el-meṭaret] (fetehātla) Kırbaya de-nir; yukālu: شَرِبَ مِنَ الْمَطَرَةِ أَيِ الْقِرْبَةِ Ve

مَطَرَةُ الْحَوْضِ [meṭaratu'l-ḥavḍ] Vasatına ıtlāk olunur.

اَلْمُطْرُ [el-muṭr] (mīm'in zammıyla) Darı taʿbīr olunan gallenin sünbülesine yaʿnī sarkan sünbülesine denir.

اَلْمَطِرَةُ [el-meṭiret] (فَرِحَةٌ [feriḥat] veznin-de) Misvāk istiʿmāline yāhūd igtisāl ve nezāfete müdāvemet eden hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مَطِرَةٌ أَيْ لاَزِمَةٌ لِلسِّوَاكِ أَوْ لِلْإِغْتِسَالِ وَالتَّنَظُّفِ

مُطَارٌ [Muṭār] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) ve

مَطَارِ [Meṭāri] (قَطَامِ [ḳaṭāmi] vezninde) Ṭāʾif kurbünde bir vādī adıdır; ʿalā-kavlin bu غُرَابٌ [ġurāb] veznindedir. Ve قَطَامِ [ḳaṭāmi] vezninde olan Benī Temīm'e mahsūs bir mevziʿ adıdır yāhūd Benū Temīm'le Benū Yeşkur miyānında vākiʿdir.

اَلْمَطِيرَةُ [el-Meṭīret] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznin-de) Surre-men-reʾā kasabası nevāhīsinde bir karye adıdır yāhūd savāb olan مَطَرِيَّةٌ [Meṭariyyet] olmaktır, zīrā Meṭar b. Fezāre eş-Şeybānī el-Ḫāricī binā-kerdesidir. Ve

مَطَرِيَّةٌ [Meṭariyyet] Ḳāhire-i Mıṣr zāhirinde bir karye adıdır.

ذُو الْمَطَارَةِ [Ẕu'l-Maṭāret] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Bir dağın adıdır.

ذُو الْمُطَارَةِ [Ẕu'l-Muṭāret] (ثُمَامَةٌ [ṯumāmet] vezninde) Nābiġa nām şāʿirin nākası lakabıdır.

مَطَارَةُ [Meṭāret] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Baṣra'da bir karyedir.

اَلْمَطَارُ [el-meṭār] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) ve

اَلْمَطَارَةُ [el-meṭāret] (hā'yla) Ağzı büyük kuyuya ıtlāk olunur; yukālu: بِئْرٌ مَطَارٌ وَمَطَارَةٌ أَيْ وَاسِعَةُ الْفَمِ

اَلْمِطْرِيرُ [el-miṭrīr] (قِطْمِيرٌ [ḳiṭmīr] vezninde) Dili zefīr, selīta ve küstāh ʿavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مِطْرِيرٌ أَيْ سَلِيطَةٌ

اَلْمُطَيَّرَى [el-muṭṭayrā] (mīm'in zammı ve ṭā'nın teşdīdiyle سُمَّيْهَى [summeyhā] vez-ninde) İstiskāʾ hengāmında sıbyān-ı aʿrāba mahsūs duʿādır.

مَاطِرُونُ [Māṭirūn] Şām'da bir karye adıdır. Cevherī نَاطِرُونَ vehm eylemekle «ن،ط،ر» māddesinde sebt eylemesi galattır.

مَمْطُورٌ [Memṭūr] Rüvāttan Ebū Sellām el-Aʿrec el-Ḥabeşī ed-Dimaşḳī lakabıdır.

مُطَيْرٌ [Muṭayr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Tābiʿīnden iki zāt ismidir.

مَطْرَانٌ [Maṭrān] (قَطْرَانٌ [ḳaṭrān] vezninde, mīm'in kesriyle de zebān-zeddir) Naṣārā tāʾifesinin kebīrlerine ıtlāk olunur. Ve bu ʿArabī-yi mahz değildir.

Maʿlūm ola ki millet-i Naṣārāda pap ki papa taʿbīr olunan papas-ı hannās-iltibāstır, halīfe-i Hazret-i ʿĪsā makāmındadır. Ve بِطْرِيقٌ [biṭrīḳ] müctehid ve ser-mezheb

ve مَطْرَانٌ [maṭrān] kādī ve أُسْقُفٌ [usḳuf] müftī ve قِسِّيسٌ [ḳissīs] vāʿiz ve mukrī ve جَاثَلِيقٌ [cāṯelīḳ] imām ve شَمَّاسٌ [şemmās] müʾezzin mevkiʿindedir.

[م ع ر]

اَلْمَعَرُ [el-meʿar] (mīm'in ve ʿayn'ın fethiyle) Bir nesne dokunmak sebebiyle tırnak yerinden ayrılıp çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: مَعِرَ الظُّفُرُ مَعَرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا نَصَلَ مِنْ شَيْءٍ أَصَابَهُ Ve gövdede kıl ve tüy ve yelek makūlesi azca olmak maʿnāsınadır; yukālu: مَعِرَ الشَّعْرُ وَالرِّيشُ وَنَحْوُهُمَا إِذَا قَلَّ Ve nāsiyede olan saçın mecmūʿu dökülüp gitmek maʿnāsınadır; yukālu: مَعِرَتِ النَّاصِيَةُ إِذَا ذَهَبَ شَعْرُهَا كُلُّهُ

اَلْمَعِرُ [el-meʿir] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Bir nesne dokunmakla yerinden çıkan tırnağa denir; yukālu: ظُفُرٌ مَعِرٌ إِذَا كَانَ نَاصِلاً مِنْ شَيْءٍ أَصَابَهُ Ve gövdesinde kılları ve tüyleri ve kuş ise yelekleri azca olana denir; yukālu: رَجُلٌ وَطَائِرٌ مَعِرٌ أَيِ الْقَلِيلُ الشَّعْرِ وَالرِّيشِ Ve deve gibi taban sāhibi hayvāndan tüyleri dökülmüşüne denir; yukālu: بَعِيرٌ مَعِرٌ إِذَا صَارَ قَدْ ذَهَبَ وَبَرُهُ Ve kalīlü'l-hayr olan bahīl ve nākese denir; yukālu: رَجُلٌ مَعِرٌ أَيْ بَخِيلٌ قَلِيلُ الْخَيْرِ Ve yere çok değip dokunur olan şeyʾe denir. Ve مَعَارَةٌ [meʿāret]li yaʿnī bed ve dürüşt huya denir; yukālu: خُلُقٌ مَعِرٌ زَعِرٌ أَيْ فِيهِ مَعَارَةٌ أَيْ سَوْءٌ وَشَكَاسَةٌ

اَلْإِمْعَارُ [el-imʿār] (hemzenin kesriyle) Bu dahi gövdede kıl ve tüy makūlesi az olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَمْعَرَ الشَّعْرُ وَالرِّيشُ إِذَا قَلَّ Ve bir adamın zād ve zevādı kalmayıp fakīr ve bī-nevā olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَمْعَرَ الرَّجُلُ إِذَا افْتَقَرَ وَفَنِيَ زَادُهُ Ve yerde nebāt eseri olmamakla kır olmak yāhūd azca olmak maʿnāsınadır, yukālu: أَمْعَرَتِ الْأَرْضُ إِذَا لَمْ يَكُنْ فِيهَا نَبَاتٌ أَوْ قَلَّ نَبَاتُهَا Ve bir adamın mālını selble züğürt eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَمْعَرَ فُلَانًا إِذَا سَلَبَهُ مَالَهُ Ve mevāşī bir yeri bi-tamāmihi otlayıp kel baş gibi kır komak maʿnāsınadır; yukālu: أَمْعَرَتِ الْمَوَاشِي الْأَرْضَ إِذَا رَعَتْهَا فَلَمْ تَدَعْ بِهَا مَرْعَى

اَلْأَمْعَرُ [el-emʿar] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Bu dahi kılları ve tüyleri azca olan insān ve hayvāna denir. Ve dökülmüş kıllara ve tüylere denir. Ve ذَاتُ الْخُفِّ [ẕātu'l-ḫuff] olan hayvāndan tüyleri dökülmüşüne denir, مَعِرٌ [meʿir] gibi. Ve şol at ve katır makūlesi bütün tırnaklı dābbenin tırnağına denir ki bilekçesinin yukarısından tırnağı üzere saçak gibi tüyler sarkıp bürümüş ola.

اَلْمَعْرَاءُ [el-maʿrāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Bi'l-cümle kılları dökülmüş dızlak nāsiyeye denir; yukālu: نَاصِيَةٌ مَعْرَاءُ أَيِ الذَّاهِبَةُ شَعْرُهَا كُلُّهَا

اَلتَّمْعِيرُ [et-temʿīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi bir adamın zād ve maʿāşı kalmayıp fakīr olmak maʿnāsınadır; yukālu: مَعَّرَ الرَّجُلُ إِذَا افْتَقَرَ وَفَنِيَ زَادُهُ Ve bir adam gayz ve ʿadāvet sebebiyle çehresini tagyīr eylemek maʿnāsınadır.

اَلتَّمَعُّرُ [et-temaʿʿur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Gayz ve ʿadāvet sebebiyle çehrenin rengi mütegayyir olmak maʿnāsınadır; yukālu: مَعَّرَ وَجْهَهُ فَتَمَعَّرَ أَيْ غَيَّرَهُ غَيْظًا فَتَغَيَّرَ

اَلْمُعْرَةُ [el-muʿret] (mīm'in zammıyla) Kırmızıya çalan renge denir ki مُغْرَةٌ [muġret] gibi güvezī taʿbīr olunan renk olacaktır. Nihāyet iʿcāmla مُغْرَةٌ [muġret] bundan koyuca olur; yukālu: بِهِ مُعْرَةٌ وَهِيَ لَوْنٌ يَضْرِبُ إِلَى الْحُمْرَةِ

اَلْمَمْعُورُ [el-memʿūr] (مَمْكُورٌ [memkūr] vezninde) Dargınlıktan yüzünü gözünü eğip burtarmış olan kişiye denir; yukālu: رَأَيْتُهُ

مَمْعُورًا أَيْ مُقَطِّبًا غَضَبًا

اَلْمَعَارَةُ [el-meʿāret] (mīm'in fethiyle) Bed ve çetin olmağa denir; yukālu: بِهِ مَعَارَةٌ أَيْ شَرَاسَةٌ

[م غ ر]

اَلْمَغْرَةُ [el-maġret] (mīm'in fethi ve ġayn-ı muʿcemenin sükūnuyla ve ġayn'ın fethiyle cāʾizdir) Aşı taʿbīr olunan kırmızı çamura denir. Ve nāfiʿ yağmura, ʿalā-kavlin hafīf yāhūd zaʿīf olanına denir. Ve Şām'da Benī Kelb cemāʿatine mahsūs bir mevziʿ adıdır.

اَلْمُمَغَّرُ [el-mumaġġar] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Aşı ile boyanmış nesneye denir; yukālu: ثَوْبٌ مُمَغَّرٌ أَيْ مَصْبُوغٌ بِالْمَغْرَةِ

اَلْمُمَغِّرُ [el-mumaġġir] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vezninde) Aşı renginde olan şeyʾe denir; yukālu: بُسْرٌ مُمَغِّرٌ إِذَا كَانَ لَوْنُهُ كَلَوْنِ الْمَغْرَةِ

اَلْمَغَرُ [el-meġar] (fethateynle) ve

اَلْمُغْرَةُ [el-muġret] (mīm'in zammıyla) Hālis, kırmızı olmayan renge denir, ʿalā-kavlin bulanıklık olup sāfī al olmayan renge denir, lisānımızda güvezī taʿbīr olunan renktir. İhmālle مُغْرَةٌ [muʿret] açık güvezī ve bu koyusu olacaktır; yukālu: فِي لَوْنِهِ مَغَرٌ وَمُغْرَةٌ أَيْ لَيْسَ بِنَاصِعِ الْحُمْرَةِ أَوْ شُقْرَةٌ بِكُدْرَةٍ

اَلْأَمْغَرُ [el-emġar] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Kılları ve derisi kızıl olan adama denir ki çil taʿbīr olunur. Ve vechinde humret olan beyāz çehreli kumral adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَمْغَرُ أَيِ الْأَحْمَرُ الشَّعْرِ وَالْجِلْدِ وَكَذَا الَّذِي فِي وَجْهِهِ حُمْرَةٌ فِي بَيَاضٍ صَافٍ

اَلْمَغِيرُ [el-meġīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bir ʿillet sebebiyle kan karışmış süte denir; yukālu: لَبَنٌ مَغِيرٌ إِذَا كَانَ أَحْمَرَ قَدْ خَالَطَهُ الدَّمُ

اَلْإِمْغَارُ [el-imġār] (hemzenin kesriyle) Hayvān ʿillet sebebiyle sütü kanla muhtelit olmakla kırmızı zuhūr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَمْغَرَتِ الشَّاةُ إِذَا احْمَرَّ لَبَنُهَا وَهِيَ مُمْغِرٌ Ve bir kimseye ok ile ʿale'l-ʿacele vurmak maʿnāsınadır; tekūlu: أَمْغَرْتُهُ بِالسَّهْمِ إِذَا أَمْرَقْتَهُ

اَلْمُمْغِرُ [el-mumġir] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Sütü kanla muhtelit kızıl zuhūr eden hayvāna denir.

اَلْمِمْغَارُ [el-mimġār] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Sütü kanla karışık kırmızı zuhūr eylemek muʿtādı olan hayvāna denir. Ve hurmâsı kızıl olan ağaca denir; yukālu: نَخْلَةٌ مِمْغَارٌ إِذَا صَارَتْ حَمْرَاءَ التَّمْرِ

اَلْمَغْرُ [el-maġr] (mīm'in fethi ve ġayn'ın sükūnuyla) Sürʿatle gitmek maʿnāsınadır; yukālu: مَغَرَ الرَّجُلُ مَغْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا ذَهَبَ وَأَسْرَعَ

مَغْرَاءُ [Maġrāʾ] (صَحْرَاءُ [ṣaḥrāʾ] vezninde) Evs es-Saʿdī nām kimsenin ki şuʿarā-yı Muḍar'dandır, vālidesi ismidir.

مَغْرَانُ [Maġrān] (سَلْمَانُ [selmān] vezninde) Bir recül adıdır.

مَاغِرَةُ [Māġiret] (فَاخِرَةٌ [fāḫiret] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

اَلتَّمْغِيرُ [et-temġīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Zikr olunan Evs b. Maġrāʾ eşʿārını inşād eylemek maʿnāsınadır ki Umeviyye'den ʿAbdulmelik b. Mervān, Cerīr nām şāʿire أَنْشِدْنَا كَلِمَةَ ابْنِ مَغْرَاءَ يَا جَرِيرُ demiştir ki مَغِّرْنَا demektir.

[م ق ر]

اَلْمَقْرُ [el-maḳr] (mīm'in fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla) Bir adamın yā bir hayvānın değnekle boynuna vurup derisi sağ olmak vech üzere kemiğini kırıp ufatmak maʿnāsınadır; yukālu: مَقَرَ عُنُقَهُ مَقْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا ضَرَبَهَا بِالْعَصَا حَتَّى تَكَسَّرَ الْعَظْمُ وَالْجِلْدُ

صَحِيحٌ Ve tuzlu balığı sirke içre basıp sardela ve salamura yapmak maʿnāsınadır; yukālu: مَقَرَ السَّمَكَةَ الْمَالِحَةَ إِذَا نَقَعَهَا فِي الْخَلِّ Ve

مَقْرٌ [maḳr] Zehre denir, سَمٌّ [semm] maʿnāsına; yukālu: قَتَلَهُ بِالْمَقْرِ أَيِ السَّمِّ

اَلْإِمْقَارُ [el-imḳār] (hemzenin kesriyle) Bu dahi tuzlu balığı sirkeye basıp salamura eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَمْقَرَ السَّمَكَةَ الْمَالِحَةَ بِمَعْنَى مَقَرَهَا Ve bir nesne acı olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَمْقَرَ الشَّيْءُ إِذَا صَارَ مُرًّا Ve sütün taʿmı bi'l-külliyye gidip tatsız olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَمْقَرَ اللَّبَنُ إِذَا ذَهَبَ طَعْمُهُ

اَلْمَقَرُ [el-meḳar] (fethateynle) Acılığa yāhūd ekşiliğe denir; yukālu: فِيهِ مَقَرٌ أَيْ مَرَارَةٌ أَوْ حُمُوضَةٌ

اَلْمُمْقِرُ [el-mumḳir] (مُحْسِنٌ [muḥsin] veznninde) Pek ekşi yāhūd pek acı şeyʾe denir; yukālu: شَيْءٌ مُمْقِرٌ أَيْ بَيِّنُ الْمَقَرِ حَامِضٌ أَوْ مُرٌّ Ve suyu az olan süte denir; yukālu: لَبَنٌ مُمْقِرٌ إِذَا صَارَ قَلِيلَ الْمَاءِ Kezālik suyu az olan eşmeye denir; yukālu: رَكِيَّةٌ مُمْقِرٌ إِذَا صَارَتْ قَلِيلَةَ الْمَاءِ

اَلْمِقِرُ [el-meḳir] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) مُمْقِرٌ [mumḳir] ile maʿnā-yı evvelde mürādiftir. Ve

مِقِرٌ [meḳir] صَبِرٌ [ṣabir] dedikleri maʿrūf acı dārūya denir, ʿalā-kavlin صَبِرٌ [ṣabir]e şebīh bir güne acı nesneye denir yāhūd zehre denir, سَمٌّ [semm] maʿnāsına.

اَلْإِمْقِرَارُ [el-imḳirār] (إِحْمِرَارٌ [iḥmirār] veznninde) Gövdenin damarları oklava gibi domalıp kalkmak maʿnāsınadır ki ekserî gazab hālinde olur; yukālu: إِمْقَرَّ الرَّجُلُ إِمْقِرَارًا إِذَا نَتَأَ عِرْقُهُ

اَلْيَمْقُورُ [el-yemḳūr] (يَعْفُورٌ [yaʿfūr] veznninde) Acı şeyʾe denir; yukālu: هُوَ يَمْقُورٌ أَيْ مُرٌّ

اَلْإِمْتِقَارُ [el-imtiḳār] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznninde) Eşme kuyunun suyu çekilip tükendikte aşağısını yeniden kazmak maʿnāsınadır; yukālu: إِمْتَقَرَّ الرَّكِيَّةَ إِذَا احْتَفَرَهَا حِينَ نُزِحَ مَاؤُهَا وَفِنِيَ

[م ك ر]

اَلْمَكْرُ [el-mekr] (mīm'in fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Bir adamı hīle ile aldatmak maʿnāsınadır; yukālu: مَكَرَهُ وَمَكَرَ بِهِ مَكْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا خَدَعَهُ

Müʾellifin *Baṣāʾir*'de beyānına göre مَكْرٌ [mekr] bir adamı hīle ile maksadından sarf eylemek maʿnāsınadır. Ve bu iki nevʿdir: Mekr-i mahmūddur ki o sarf ile onun hakkında fiʿl-i cemīl taharrī olunur. Ve ʿalā-zālik kāle taʿālā: ﴿وَاللهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ﴾ Ve biri mekr-i mezmūmdur ki onunla fiʿl-i kabīh taharrī olunur. Ve ʿalā-zālik kāle ʿazze ve celle: ﴿وَلاَ يَحِيقُ الْمَكْرُ السَّيِّءُ إِلاَّ بِأَهْلِهِ﴾ Ve

مَكْرٌ [mekr] Aşı taʿbīr olunan kırmızı çamura denir, مُغْرَةٌ [muġret] maʿnāsınadır. Ve insānın baldırları eti hüsn ve nezāket üzere dolu olmak maʿnāsınadır ki dolu topuklu olmaktan ʿibārettir; ve minhu yukālu: إِمْرَأَةٌ مَمْكُورَةُ السَّاقَيْنِ أَيْ خَدْلَتُهُمَا حُسْنًا Ve ıslık çalmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: مَكَرَ بِهِ إِذَا صَفَّرَ Ve arslanın demirci küreği gibi harıl harıl puflayarak harıltısına denir; tekūlu: أَدْهَشَنِي مَكْرُ الْأَسَدِ أَيْ صَوْتُ نَفْخِهِ Ve tarlayı suvarmak maʿnāsınadır; yukālu: مَكَرَ أَرْضَهُ مَكْرًا إِذَا سَقَاهَا

اَلْمَاكِرُ [el-mākir] Mekr ve hīle eden kimseye denir. Ve kuru üzüm yüklü kāfileye yāhūd zahīre hayvānına denir; yukālu: عِيرٌ مَاكِرٌ أَيْ يَحْمِلُ الزَّبِيبَ

اَلْمَكَّارُ [el-mekkār] ve

اَلْمَكُورُ [el-mekūr] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Mübālagadırlar.

اَلْمَمْكُورُ [el-memkūr] ve

اَلْمُمْتَكِرُ [el-mumtekir] (مُحْتَكِرٌ [muḥtekir] vezninde) Aşı ile boyanmış nesneye denir; yukālu: ثَوْبٌ مَمْكُورٌ وَمُمْتَكِرٌ أَيْ مَصْبُوغٌ بِالْمَكْرِ Ve şol arslana ıtlāk olunur ki ahz ve ekl eylediği şikārların kanlarıyla ālūde olmakla gūyā ki aşı ile boyanmış ola; yukālu: أَسَدٌ مَمْكُورٌ إِذَا صَارَ مُتَلَطِّخًا بِدِمَاءِ الْفَرَائِسِ كَأَنَّهُ صُبِغَ بِالْمَكْرِ

اَلْمَكْوَرَّى [el-mekverrā] (mīm'in ve rā-i müşeddedenin fethiyle مَفْعَلَّى [mefʿallā] vezninde) Leʾīm ve nākese denir. Yāhūd savāb olan «ك،و،ر» māddesinde zikr olunmaktır, niteki orada beyān olundu. Baʿzılar mīm'in asāletine ve baʿzılar ziyādesine zāhib olmakla müʾellif iki mahalde dahi sebt eylemiştir.

اَلْمَكْرَةُ [el-mekret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bir nevʿ bozumtuk ot ismidir ki devābb ʿalefindendir. Cemʿ-i cinsi مَكْرٌ [mekr]dir ve cemʿ-i sīgı مُكُورٌ [mukūr]dur. Ve

مَكْرَةٌ [mekret] Fāsid ve tebāh olmuş tāze hurmāya denir. Ve doluca ve kabaca olarak hūb ve latīf ve mevzūn baldıra denir; yukālu: مَا أَحْسَنَ مَكْرَتَهَا أَيْ سَاقَهَا الْغَلِيظَةَ الْحَسْنَاءَ Ve رُطَبٌ [ruṭab] olmaya başlamış hurmā koruğuna denir ki henüz pekçe ola.

اَلْمِمْكَارَةُ [el-mimkāret] (mīm'in kesriyle) Şol hurmā ağacına denir ki zikr olunan مَكْرَةٌ [mekret] dediği koruğu firāvān olur ola; yukālu: نَخْلَةٌ مِمْكَارَةٌ إِذَا كَانَتْ تَكْثُرُ مَكْرَتُهَا

اَلْمَمْكُورَةُ [el-memkūret] Bünyesi pek dirnekli ve devşirimli olan hatuna denir, ʿalākavlin baldırları kabak dolması gibi tekerlekçe ve değirmice olana denir yāhūd etleri kunt ve endām ve aʿzāsı tıknaz ve sıkı ve gergin olana denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مَمْكُورَةٌ أَيِ الْمَطْوِيَّةُ الْخَلْقِ أَوِ الْمُسْتَدِيرَةُ السَّاقَيْنِ أَوِ الْمُدْمَجَةُ الْخَلْقِ الشَّدِيدَةُ الْبَضْعَةِ

اَلْمَكَرُ [el-meker] (fethateynle) Kızarmak maʿnāsınadır; yukālu: مَكِرَ الشَّيْءُ مَكَرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا احْمَرَّ

اَلتَّمْكِيرُ [et-temkīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Hubūbāt ihtikār edip hānelerde saklamak maʿnāsınadır; yukālu: فُلَانٌ يُمَكِّرُ تَمْكِيرًا أَيْ يَحْتَكِرُ الْحُبُوبَ فِي الْبُيُوتِ

اَلْإِمْتِكَارُ [el-imtikār] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznide) Hidāb edinmek maʿnāsınadır; yukālu: إِمْتَكَرَ الرَّجُل إِذَا اخْتَضَبَ Ve tarlaya gılâl ekmek maʿnāsınadır; yukālu: إِمْتَكَرَ الْحَبَّ إِذَا حَرَثَهُ

مَكْرَانُ [Mekrān] (سَحْبَانُ [seḥbān] vezninde) Īrān'da bir şehr-i maʿrūftur.

[م و ر]

اَلْمَوْرُ [el-mevr] (جَوْرٌ [cevr] vezninde) Bir nesne ʿarzı cihetinden iki tarafa doğru dalga gibi sürʿatle varıp gelmek maʿnāsınadır, çalar saʿatin dakīkalı ipi gibi; yukālu: مَارَ الشَّيْءُ يَمُورُ مَوْرًا إِذَا تَرَدَّدَ فِي عَرْضٍ Ve bir adam Necd ülkesine gelmek maʿnāsınadır; yukālu: مَارَ الرَّجُلُ إِذَا أَتَى نَجْدًا Ve akmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: مَارَ الدَّمُ إِذَا جَرَى Ve çalkanmak maʿnāsınadır; yukālu: مَارَ الْمَاءُ إِذَا مَاجَ وَاضْطَرَبَ Ve su yer yüzüne akmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: مَارَ الْمَاءُ إِذَا جَرَى عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ Ve beri öte deprenmek maʿnāsınadır; yukālu: مَارَ الشَّيْءُ إِذَا تَحَرَّكَ Ve

مَوْرٌ [mevr] Meslūk ve müstevī āsān yola ıtlāk olunur; tesmiye bi'l-masdardır, bimaʿnā mefʿūldür, mahall-i tereddüd olduğu için; tekūlu: سَلَكْتُ الْمَوْرَ أَيِ الطَّرِيقَ الْمَوْطُوءَ الْمُسْتَوِيَ Ve yumuşak nesneye ıtlāk olunur, şeyʾ-i leyyin maʿnāsına. Şārih اَلْمَشْيُ اللَّيِّنُ ʿibāretiyle olmağı tasvīb eylemiştir. Ve zikri ātī مَوَّارَةٌ [mevvāret] kavl-i şārihi müʾeyyiddir. Ve

مَوْرٌ [mevr] Hayvāndan yün yolmak

maʿnāsınadır; yukālu: مَارَ الصُّوفَ إِذَا نَتَفَ Ve

مَوْرٌ [Mevr] Yemen'de şehr-i Zebīd şemālīsinde vākiʿ kurâların sāhili ismidir. Ve

مَوْرٌ [mevr] Havāya toprak tozup savrulmak maʿnāsınadır; yukālu: مَارَ التُّرَابُ مَوْرًا إِذَا ثَارَ

اَلْإِمَارَةُ [el-imāret] (hemzenin kesriyle) Akıtmak maʿnāsınadır; yukālu: أَمَارَ الدَّمَ إِذَا أَسَالَهُ Ve yel havāya toprak savurmak maʿnāsınadır; yukālu: أَمَارَتِ الرِّيحُ التُّرَابَ إِذَا أَثَارَتْهُ

اَلْمُورُ [el-mūr] (mīm'in zammıyla) Havāda beri öte müştereddid olan gubāra denir. Ve havāya savrulup tozmuş toprağa denir.

اَلْمَوَّارَةُ [el-mevvāret] (فَوَّارَةٌ [devvāret] veznninde) Āsān ve mülāyim yürüyüşlü çabuk nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ مَوَّارَةٌ أَيْ سَهْلَةُ السَّيْرِ سَرِيعَةٌ

اَلْمَائِرُ [el-māʾir] (دَائِرٌ [dāʾir] veznninde) Hafīf ve nāfiz ecsāma dāhil ve müʾessir oka denir; yukālu: سَهْمٌ مَائِرٌ أَيْ خَفِيفٌ نَافِذٌ دَاخِلٌ فِي الْأَجْسَامِ

اَلْمَارِيَّةُ [el-māriyyet] (teşdīd-i yā'yla) Bedeni sīm-i sāfī gibi ak ve berrāk hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مَارِيَّةٌ أَيْ بَيْضَاءُ بَرَّاقَةٌ

اَلْإِنْمِيَارُ [el-inmiyār] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] veznninde) Hayvāndan yün ve tüy makūlesi yolunmak maʿnāsına mutāviʿdir; tekūlu: مُرْتُ الْوَبَرَ فَانْمَارَ أَيْ نَتَفْتُهُ فَانْتَتَفَ Ve hayvān tüyü dökülüp kavlamak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْمَارَ وَبَرُ الدَّابَّةِ إِذَا سَقَطَ

اَلْمُورَةُ [el-mūret] ve

اَلْمُوَارَةُ [el-muvāret] (mīm'lerin zammıyla) Koyun yününün yoluntusuna denir ki gerek diri ve gerek ölü olsun.

مَارَسَرْجِسُ [Māresercis] (rā'nın ve sīn'in fethi ve cīm'in kesriyle) Bir mevziʿ ismidir, fi'l-asl رَامَهُرْمُزُ [Rāmehurmuz] gibi iki ism olup ism-i vāhid kılınmıştır.

اَلتَّمَوُّرُ [et-temevvur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznninde) Bir adam beri öte gelip gitmek ve olta vurmak maʿnāsınadır; yukālu: تَمَوَّرَ الرَّجُلُ إِذَا جَاءَ وَذَهَبَ Ve bedende kıl ve tüy makūlesi sağa sola oynayıp salınmak yāhūd dābbenin tüyü kavlamak maʿnāsınadır; yukālu: تَمَوَّرَ الشَّعْرُ إِذَا ذَهَبَ يُمْنَةً وَيُسْرَةً أَوْ يُقَالُ تَمَوَّرَ وَبَرُ الدَّابَّةِ إِذَا سَقَطَ

اَلْإِمْتِيَارُ [el-imtiyār] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznninde) Kılıcı kından sıyırmak maʿnāsınadır; yukālu: إِمْتَارَ السَّيْفَ إِذَا اسْتَلَّهُ

مُورِيَانُ [Mūriyān] (خُورِيَانُ [ḫūriyān] veznninde) Ḫūzistān nevāhīsinde bir karye adıdır; Manṣūr-ı ʿAbbāsī vezīri Suleymān b. Ebī Eyyūb el-Mūriyānī oradandır.

خُورِيَانُ مُورِيَانُ [Ḫūriyān Mūriyān] (ḫā'nın ve mīm'in zammıyla) Baḥr-i Yemen'in Hindistān cānibinde bir cezīre adıdır.

[م ه ر]

اَلْمَهْرُ [el-mehr] (نَهْرٌ [nehr] veznninde) صَدَاقٌ [ṣadāḳ] maʿnāsınadır ki hatun tezevvücünde taʿyīn olunan bedel-i nikāhtır, kābīn taʿbīr olunur. Cemʿi مُهُورٌ [muhūr]dur; yukālu: عَيَّنَ لَهَا الْمَهْرَ أَيِ الصَّدَاقَ Ve

مَهْرٌ [mehr] Masdar olur, nikāh ʿakdinde zevce için kābīn taʿyīn eylemek, ʿalākavlin kābīn vermek maʿnāsına; yukālu: مَهَرَ الْمَرْأَةَ مَهْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَالْأَوَّلِ إِذَا جَعَلَ لَهَا مَهْرًا أَوْ أَعْطَاهَا مَهْرًا

اَلْإِمْهَارُ [el-imhār] (hemzenin kesriyle) Bu dahi hatun için mehr taʿyīn eylemek maʿnāsınadır; yukālu:أَمْهَرَ الْمَرْأَةَ إِذَا جَعَلَ لَهَا مَهْرًا أَعْطَاهَا مَهْرًا derler, ʿİnde'l-baʿz مَهَرَهَا مَهْرًا derler, maʿnāsına ve أَمْهَرَهَا إِمْهَارًا derler, زَوَّجَهَا مِنْ

غَيْرِهِ عَلَى مَهْرٍ Yaʿnī mehr üzere bir adama bir hatun tezvīc eyledikte. Ve

إِمْهَارٌ [imhār] Bir deveyi Mehriye kabīlesine nisbet eylemek yaʿnī Mehriyye'dir demek maʿnāsınadır; yukālu: أَمْهَرَ النَّاقَةَ إِذَا جَعَلَهَا مَهْرِيَّةً

اَلْمَمْهُورَةُ [el-memhūret] Mehri verilmiş hatuna denir. Ve minhu'l-meselu: «كَالْمَمْهُورَةِ إِحْدَى خَدَمَتَيْهَا» Yaʿnī "Halhāllarının biriyle mehri verilmiş hatun gibi." Bu meselin menşeʾi budur ki bir adam bir ahmak hatun tezevvüc eyleyip zifāfa dāhil oldukta mehr mütālebesiyle teslīmden imtināʿ eylemekle hemān zevci mezbūrenin ayaklarında olan halhālın birini çekip işte sana mehr diye iʿtā eyledikte rızā-dār olup nefsini teslīm eyledi. Nihāyet-i hamākatine bālig kimse hakkında darb olunur. Bunun nazīri olmak üzere bir kimse bir āher kimseye bir mikdār māl iʿtā edip o dahi māl-ı mezbūr ile māl veren o adamın kızını tezevvüc eyledi. Bir gün mezbūreye iʿtā eylediği mehr ile imtinān eylemekle nā-bemahal imtinān olunan yerde «كَالْمَمْهُورَةِ مِنْ مَالِ أَبِيهَا» kavli darb-ı mesel oldu.

اَلْمَهِيرَةُ [el-mehīret] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Mehri pek gālī ve ziyāde olan hürre hatuna denir. Ve her kār ve ʿamelde üstād ve hāzık ve māhir adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَهِيرَةٌ أَيْ مَاهِرٌ حَاذِقٌ بِكُلِّ عَمَلٍ Ve pek māhir ve çīre yüzgüce denir; yukālu: هُوَ مَهِيرَةٌ أَيْ سَابِحٌ مُجِيدٌ Cemʿi مَهَرَةٌ [meheret] gelir fetehātla.

اَلْمَهْرُ [el-mehr] (قَهْرٌ [ḳahr] vezninde) ve

اَلْمُهُورُ [el-muhūr] (ظُهُورٌ [ẓuhūr] vezninde) ve

اَلْمَهَارُ [el-mehār] ve

اَلْمَهَارَةُ [el-mehāret] (mīm'lerin fethiyle) Hāzık ve üstād olmak maʿnāsınadır; yukālu: مَهَرَ الشَّيْءَ وَفِي الشَّيْءِ وَبِالشَّيْءِ مَهْرًا وَمُهُورًا وَمَهَارًا وَمَهَارَةً مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا حَذَقَ

اَلْمُهْرُ [el-muhr] (mīm'in zammıyla) Devenin göğsü ortasında olan kemiğe denir ki كِرْكِرَةٌ [kirkiret] dahi derler ve ona مُهْرَةٌ [muhret] dahi denir hā'yla. Ve

مُهْرٌ [muhr] Ebū cehl karpuzunun semerine denir. Cemʿi مِهَرَةٌ [miheret]tir, عِنَبَةٌ [ʿinebet] vezninde. Ve

مُهْرٌ [muhr] At kısmının veledine denir ki küçüğüne kulun ve büyüceğine tay taʿbīr olunur. ʿAlā-kavlin atın ve sāʾir dābbenin en evvelki dölüne denir. Cemʿi أَمْهَارٌ [emhār] ve مِهَارٌ [mihār] gelir mīm'in kesriyle ve مِهَارَةٌ [mihāret] gelir hā'yla; müʾennesinde مُهْرَةٌ [muhret] denir. Ve

مُهْرَةٌ [muhret] Boncuğa denir, nisvān tāʾifesi ondan pek hoşlanıp tezeyyün ederler. ʿAlā-kavlin bu Fārisīdir. Mütercim der ki vākıʿā *Burhān*'da Fārisī olarak mersūmdur, ʿArab dahi istiʿmāl ederler. Ve hālen lisān-ı nāsta خَاتَمٌ [ḫātem]e mühr taʿbīri bundan meʾhūzdur, baʿzı boncuk envāʿından ʿakīk ve süleymānī makūlesi ahcārdan ittihāz olunduğuna mebnī. Ve مُهْرٌ [muhr] lafzını ʿArabī olarak tasarruf ve istiʿmālle meselā mektūbu تَمْهِيرٌ [temhīr] eyledim dedikleri müvelleddir, belki خَتْمٌ [ḫatm] taʿbīr olunmak fesāhattir.

اَلْمُهُرُ [el-muher] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) مُهْرَةٌ [muhret]in cemʿidir, göğüste ustuç gibi birbirine girişmiş sokuşturma mafsallara, ʿalā-kavlin kaburgaların uçlarında kıtırdak taʿbīr olunan yumuşakça kemiklere denir. Ve bu maʿnāda Fārisī zann olunur.

مَهْرَةُ [Mehret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) İbn Ḥaydān'dır. Bir cemāʿat pederidir, onunla

müteʿāreflerdir, mehriyye dedikleri deve––––––

اَلتَّمَايُرُ [et-temāyur] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Miyāne-i nās fāsid ve tebāh olmak maʿnāsınadır; niteki mehmūzen تَمَاؤُرٌ [temāʾur] dahi bu maʿnāyadır; yukālu: تَمَايَرَ بَيْنَهُمْ إِذَا فَسَدَ

اَلْمُوَارَةُ [el-muvāret] (ثُمَامَةٌ [ṯumāmet] vezninde) Didilen yün ve yapağı yoluntusuna ve döküntüsüne denir.

اَلْمُمَايَرَةُ [el-mumāyeret] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir adama zahīre getirmek maʿnāsınadır; yukālu: مَايَرَهُ إِذَا أَتَى بِهِ الْمِيرَةَ ve yekūlūne سَايَرَهُ وَمَايَرَهُ أَيْ حَكَاهُ فَفَعَلَ مِثْلَ مَا فَعَلَ Şārih der ki gerçi müʾellif bunu mecāz olarak sebt eyledi, lākin مُمَايَرَةٌ [mumāyeret] muʿāraza maʿnāsına lügattir. Ve kāle fi'l-*Esās*: سَايَرْتُهُ وَمَايَرْتُهُ أَيْ عَارَضْتُهُ

نَجَزَ الْمِيمُ

FASLU'N-NŪN
(فَصْلُ النُّونِ)

[ن أ ر]

اَلنَّأْرُ [en-neʾr] (nūn'un fethi ve hemzenin sükūnuyla) Heyecān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَأَرَتْ نَائِرَةٌ أَيْ هَاجَتْ هَائِجَةٌ

اَلنَّؤُورُ [en-neʾūr] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) «ن،و،ر» māddesinde mezkūrdur.

[ن ب ر]

اَلنَّبْرُ [en-nebr] (صَبْرٌ [ṣabr] vezninde) Bir kelimeyi mehmūz eylemek yaʿnī hemze ile edā eylemek maʿnāsınadır; meselā فَارَةٌ [fāret] lafzını hemze ile edā eylemek gibi; yukālu: نَبَرَ الْحَرْفَ نَبْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا هَمَزَهُ Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīsu kāle reculun li'n-nebiyyi ʿaleyhi's-selām: يَا نَبِيءَ اللهِ فَقَالَ «لاَ تَنْبِرْ بِاسْمِي» أَيْ لاَ تَهْمِزْ وَفِي رِوَايَةٍ «إِنَّا مَعْشَرَ قُرَيْشٍ لاَ نَنْبِرُ» Ve

نَبْرٌ [nebr] Bir kimseyi yukarı kaldırmak maʿnāsınadır; yukālu: نَبَرَ الشَّيْءَ إِذَا رَفَعَهُ وَمِنْهُ الْمِنْبَرُ Ve bir kimseyi āzār ile zecr ve menʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَبَرَ فُلاَنًا إِذَا زَجَرَهُ وَانْتَهَرَهُ Ve tāze gulām yāl ü bāl sāhibi olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَبَرَ الْغُلاَمُ إِذَا تَرَعْرَعَ Ve bir adamı sūʾ-i zikr ile lisāna almak ve dillemek maʿnāsınadır; yukālu: نَبَرَ فُلاَنًا بِلِسَانِهِ إِذَا نَالَ وَمِنْهُ Ve bir nesneyi sürʿatle kapmak maʿnāsına müstaʿmeldir, refʿi müstelzim olduğu için; ve minhu yukālu: طَعْنٌ نَبْرٌ أَيْ مُخْتَلَسٌ كَأَنَّهُ يَنْبِرُ الرُّمْحَ عَنْهُ أَيْ يَرْفَعُهُ بِسُرْعَةٍ Yaʿnī mızrağı sürʿatle kaldırır gibi uğurlayın sançmak. Burada نَبْرٌ [nebr] نَابِرٌ [nābir] maʿnāsınadır. Ve

نَبْرٌ [nebr] Kalīlü'l-hayāʾ kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ نَبْرٌ أَيْ قَلِيلُ الْحَيَاءِ

اَلْمِنْبَرُ [el-minber] (مِسْطَرٌ [misṭar] vezninde) Maʿrūftur ki cāmiʿde hutbe-gāh-ı hatībdir; rifʿat maʿnāsına olan نَبْرٌ [nebr]den ism-i ālettir, refʿ-i hatīb eyler.

اَلنَّبَّارُ [en-nebbār] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Fasīh ve sühan-ver adama denir; yukālu: رَجُلٌ نَبَّارٌ أَيْ فَصِيحٌ Ve bülend-āvāz adama denir; yukālu: رَجُلٌ نَبَّارٌ أَيْ عَالِي الصَّوْتِ

اَلنَّبْرَةُ [en-nebret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Dudağın taşra yüzünde olan çukurun ortasına denir. Ve hemzeye denir ki harf-i maʿhūde yaʿnī elif-i müteharrikedir. Ve bedende olan şişe ve kabarığa denir. Ve etrāfına nisbet tümsek ve domalıç olan şeyʾe denir. Ve

نَبْرَةُ [Nebret] Endelus ülkesinde Māride aʿmālinden bir iklīm adıdır. Ve havf ve fezaʿdan nāşī olan sayha ve feryāda denir; tekūlu: سَمِعْتُ نَبْرَةً أَيْ صَيْحَةَ الْفَزَعِ Ve hānendenin nagme perde-i pestte iken tīz eylemesine denir; yukālu: مَا أَلْطَفَ نَبْرَةَ الْمُغَنِّي أَيْ رَفْعَ صَوْتِهِ عَنْ خَفْضٍ

اَلْإِنْتِبَارُ [el-intibār] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Gövdede şiş peydā olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْتَبَرَ الْجَسَدُ إِذَا تَوَرَّمَ Ve kesret-i ʿamelden el kabarmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْتَبَرَتْ يَدُهُ إِذَا تَنَفَّطَتْ Ve yükseğe çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْتَبَرَ الْخَطِيبُ إِذَا ارْتَقَى

اَلنُّبُرُ [en-nuber] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) İri lokmalara denir; müfredi نُبْرَةٌ [nubret]tir, غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde; yukālu: إِبْتَلَعَ النُّبَرَ أَيِ اللُّقَمَ الضِّخَامَ

اَلنُّبَيْرُ [en-nubeyr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Pek zīrek adama denir; yukālu: رَجُلٌ نُبَيْرٌ أَيْ كَيِّسٌ

نِبَّرُ [Nibber] (إِمَّعٌ [immaʿ] vezninde) Baġdād kazāsında bir karye adıdır.

اَلنَّبِيرُ [en-nebīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Peynire denir ki maʿrūftur, sütten çalınır, جُبْنٌ [cubn] maʿnāsına; tekūlu: أَكَلْنَا النَّبِيرَ أَيِ الْجُبْنَ

اَلنَّبُورُ [en-nebūr] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Göte denir, اِسْتٌ [ist] maʿnāsına.

اَلنِّبْرُ [en-nibr] (nūn'un kesriyle) Kene taʿbīr olunan böceğe denir, قُرَادٌ [ḳurād] maʿnāsına. Ve keneye şebīh bir nevʿ böceğe denir ki devenin üzerinde yürüse yürüdüğü yerler şişip kabarır. ʿAlā-kavlin bir nevʿ sīnek yāhūd yırtıcı bir cānver adıdır. Ve fāhiş ve leʾīm olan bodura denir; cemʿi أَنْبَارٌ [enbār] ve نِبَارٌ [nibār] gelir nūn'un kesriyle. Ve Manṣūr b. Muḥammed el-Vāsiṭī en-Nebrī ümmī olarak bir şāʿir-i sühan-verdir.

اَلْأَنْبَارُ [el-enbār] (hemzenin fethiyle) Şol odalara ve mağazalara denir ki tüccār kısmı onlara emtiʿa ve eşyalarını vazʿ ederler. Müfredi نِبْرٌ [nibr]dir, nūn'un kesriyle. Ve

أَنْبَارُ [Enbār] ʿIrāk'ta bir şehr-i kadīm ismidir. Ve gılāl yığılan yere denir ki Türkīde dahi anbâr denir. Ve

أَنْبَارُ [Enbār] Berriyye ile Rīf meyānında maʿrūf birkaç mevzīʿlerin ismidir. Ve Belḫ kazāsında bir karye adıdır; muhaddisīnden Muḥammed b. ʿAlī el-Enbārī oradandır.

سِكَّةُ الْأَنْبَارِ [Sikketu'l-Enbār] Merv şehrinde bir sokak adıdır; aʿlāmdan Muḥammed b. Ḥuseyn b. ʿAbdūyeh el-Enbārī oradandır. Niçe kimseler vehmlerinden nāşī mümāʾileyhi zikr olunan Enbār nām şehr-i kadīme nisbet eylemişlerdir.

اَلْإِنْبَارُ [el-inbār] (hemzenin kesriyle) Anbâr yapmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْبَرَ الْأَنْبَارَ إِذَا بَنَاهُ

اَلْمَنْبُورَةُ [el-menbūret] ve

اَلْمُنَبَّرَةُ [el-munebberet] (مُعَظَّمَةٌ [muʿaẓẓamet] vezninde) Mehmūz olan kelime ve kasīdeye denir; yukālu: قَصَائِدُ مَنْبُورَةٌ وَمُنَبَّرَةٌ أَيْ مَهْمُوزَةٌ Yaʿnī hemziyye gibi kāfiyesi hemze olan kasīdelerdir.

[ن ب ذ ر]

اَلنَّبْذَرَةُ [en-nebẕeret] (فَعْلَلَةٌ [faʿlelet] vezninde) Hak ve mahalli olmayan yerlere mālı israf ve itlāf eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَبْذَرَ فُلَانٌ مَالَهُ إِذَا بَذَّرَهُ فِي غَيْرِ حَقِّهِ Bunun nūn'u asliyedir, ʿinde'l-baʿz zāʾidedir. Pes vezni نَفْعَلَةٌ [nefʿalet] olup بَذْرٌ [beẕr]den meʾhūz olur.

[ن ت ر]

اَلنَّتْرُ [en-netr] (nūn'un fethi ve tā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi pek zor ve zahmetle çekmek maʿnāsınadır; yukālu: نَتَرَ الشَّيْءَ نَتْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَذَبَهُ بِجَفَاءٍ وَقُوَّةٍ Ve sevbi parmaklar ile yāhūd dişler ile yırtmak maʿnāsınadır; yukālu: نَتَرَ الثَّوْبَ إِذَا شَقَّهُ بِالْأَصَابِعِ أَوِ الْأَضْرَاسِ Ve yayı zor ve şiddetle kurup çekmek maʿnāsınadır; yukālu: نَتَرَ الْقَوْسَ إِذَا نَزَعَهَا Ve zaʿf ve vehn maʿnāsınadır; yukālu: فِيهِ نَتْرٌ أَيْ ضَعْفٌ وَوَهْنٌ Ve mızrağı gereği gibi sançmak maʿnāsınadır; yukālu: نَتَرَهُ الرُّمْحَ إِذَا طَعَنَهُ مُبَالِغًا Ve galīz sözler söylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَتَرَ الْكَلَامَ إِذَا غَلَّظَ فِيهِ وَشَدَّدَ Ve bir nesneyi uğurlayın kapmak maʿnāsınadır; yukālu: نَتَرَهُ إِذَا خَلَسَهُ Ve ʿunf ve teşdīd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَابَلَهُ بِنَتْرٍ أَيْ بِعُنْفٍ

اَلنَّتْرُ [en-neter] (fethateynle) Bir nesne bi'l-külliyye fāsid ve tebāh olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَتِرَ الشَّيْءُ نَتَرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا فَسَدَ وَضَاعَ

اَلْإِنْتِتَارُ [el-intitār] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Cezb maʿnāsına olan نَتْرٌ [netr]den mutāviʿdir; yukālu: نَتَرَهُ فَانْتَتَرَ أَيْ جَذَبَهُ فَانْجَذَبَ

اَلْإِسْتِنْتَارُ [el-istintār] Tebevvül hālinde bi't-tamām bevlin hurūcuna sıkıntı ile ikdām ve ihtimām eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَنْتَرَ الرَّجُلُ مِنْ بَوْلِهِ إِذَا اجْتَذَبَهُ وَاسْتَخْرَجَ بَقِيَّتَهُ مِنَ الذَّكَرِ عِنْدَ الْإِسْتِنْجَاءِ حَرِيصًا عَلَيْهِ مُهْتَمًّا بِهِ Kāle'ş-şārih ve fi'l-hadīsi: «إِنَّ أَحَدَكُمْ يُعَذَّبُ فِي قَبْرِهِ فَيُقَالُ إِنَّهُ لَمْ يَكُنْ يَسْتَنْتِرُ عِنْدَ بَوْلِهِ»

اَلنَّاتِرَةُ [en-nātiret] (نَادِرَةٌ [nādiret] vezninde) Şol yaya denir ki pek sulb olmakla kuruldukta salābetinden kirişi çatlayıp pārelenir ola; yukālu: قَوْسٌ نَاتِرَةٌ إِذَا كَانَتْ تَقْطَعُ وَتَرَهَا لِصَلَابَتِهَا

اَلنَّتْرَةُ [en-netret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Taʿne-i nāfize maʿnāsına.

اَلْمُنَاتَرَةُ [el-munāteret] مُجَاهَرَةٌ [mucāheret] vezninde ve mürādifidir; tekūlu: كَلَّمْتُهُ مُنَاتَرَةً أَيْ مُجَاهَرَةً

[ن ث ر]

اَلنَّثْرُ [en-neṯr] (nūn'un fethi ve ṯā-yı müsellesenin sükūnuyla) ve

اَلنِّثَارُ [en-niṯār] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Saçmak maʿnāsınadır; yukālu: نَثَرَ الشَّيْءَ نَثْرًا وَنِثَارًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا رَمَاهُ مُتَفَرِّقًا Ve bir nesneyi çoğaltmak maʿnāsına müstaʿeldir; yukālu: نَثَرَ الْكَلَامَ وَالْوَلَدَ إِذَا أَكْثَرَهُ

اَلتَّنْثِيرُ [et-tenṯīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi saçmak maʿnāsınadır; yukālu: نَثَّرَ الشَّيْءَ بِمَعْنَى نَثَرَهُ

اَلْإِنْتِثَارُ [el-intiṯār] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) نَثْرٌ [neṯr]den mutāviʿdir, saçılmak maʿnāsınadır; yukālu: نَثَرَهُ فَانْتَثَرَ Ve suyu buruna çektikten sonra nefesle geri çıkarmak maʿnāsınadır ki tıksırmak taʿbīr olunur; yukālu: إِنْتَثَرَ الْمُتَوَضِّئُ إِذَا اسْتَنْشَقَ الْمَاءَ ثُمَّ اسْتَخْرَجَ ذَلِكَ بِنَفَسِ الْأَنْفِ ve burna su çekmek maʿnāsınadır; yukālu: اِنْتَثَرَ الرَّجُلُ إِذَا أَدْخَلَ الْمَاءَ

فِي أَنْفِهِ

اَلتَّنَثُّرُ [et-teneṯṯur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Bu dahi saçılmak maʿnāsınadır; yukālu: نَثَرَهُ فَتَنَثَّرَ

اَلتَّنَاثُرُ [et-tenāṯur] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Bu dahi saçılmak maʿnāsınadır; yukālu: تَنَاثَرَ اللُّؤْلُؤُ بِمَعْنَى تَنَثَّرَ Ve nās hasta olup cā-becā vefāt eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَنَاثَرَ الْقَوْمُ إِذَا مَرِضُوا فَمَاتُوا

اَلنُّثَارَةُ [en-nuṯāret] (ثُمَامَةٌ [ṯumāmet] veznin-de) ve

اَلنَّثْرُ [en-neṯr] (fethateynle) Saçılan şeyʾe denir ki saçıntı taʿbīr olunur. ʿAlā-kavlin نَثَارَةٌ [neṯāret] taʿāmdan saçılana mahsūstur ki devşirip sevābı için ekl olunur ve نَثْرٌ [neṯr] ondan eʿamdır; tekūlu: مَا أَصَبْتُ مِنْ نَثْرِ فُلَانٍ شَيْئًا وَالْتَقَطَ نَثَارَةَ الْجِوَانِ أَيْ مَا تَنَاثَرَ مِنْهُ

اَلنَّثُورُ [en-neṯūr] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Evlādı çok hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ نَثُورٌ أَيِ الْكَثِيرَةُ الْوَلَدِ Ve şol koyuna ıtlāk olunur ki tıksırıcı olup ve tıksırdıkta burnundan kurtçağız tarzında fazla ilkā eder ola; yukālu: شَاةٌ نَثُورٌ إِذَا كَانَتْ تَطْرَحُ مِنْ أَنْفِهَا كَالدُّودِ Ve memesinin delikleri vāsiʿ olan koyuna denir; yukālu: شَاةٌ نَثُورُ الْوَاسِعَةُ الْإِحْلِيلِ

اَلنَّاثِرُ [en-nāṯir] نُثُورٌ [nuṯūr] ile maʿnā-yı sānīde mürādiftir.

اَلنَّيْثُرَانُ [en-neyṯurān] (ضَيْمُرَانٌ [ḍaymurān] vezninde) ve

اَلنَّثِرُ [en-neṯir] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلْمِنْثَرُ [el-minṯer] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Çok sözlü ozan adama ıtlāk olunur.

اَلنَّثْرَةُ [en-neṯret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Burnun dimāga karīb içine denir ki geniz taʿbīr olunur, خَيْشُومٌ [ḫayşūm] maʿnāsına. Ve ona karīb olan yerine denir. Ve burun direğine doğru bıyıkların aralığında olan fürceye denir ve bu insān ile arslana mahsūstur derler. Ve

نَثْرَةٌ [Neṯret] Menāzil-i kamerden bir menzil ismidir. Ve o iki kevkebden ʿibārettir ki miyāneleri bir karış mikdār olup ve cirmlerinde beyāz bulut pāresine şebīh aklık eseri vardır; Esed sūretinin burnunda vākiʿlerdir. Ve

نَثْرَةٌ [neṯret] Telebbüsü sehl ve mülāyim olan zırha, ʿalā-kavlin vāsiʿ zırha denir.

اَلنَّثِيرُ [en-neṯīr] (نَفِيرٌ [nefīr] vezninde) Devābb kısmının aksırmasına denir ki tıksırma taʿbīr olunur, niteki insānın aksırığına عُطَاسٌ [ʿuṭās] denir. Ve bu maʿnāda masdar olur; yukālu: نَثَرَتِ الدَّابَّةُ نَثِيرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا عَطَسَ

اَلْإِسْتِنْثَارُ [el-istinṯār] Buruna suyu çektikten sonra geri pıskırmak maʿnāsınadır ki burnu tathīr için ederler; yukālu: إِسْتَنْثَرَ الْمُتَوَضِّئُ إِذَا اسْتَنْشَقَ الْمَاءَ ثُمَّ اسْتَخْرَجَ ذَلِكَ بِنَفَسِ الْأَنْفِ Ve buruna su çekmek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَنْثَرَ الرَّجُلُ إِذَا أَدْخَلَ الْمَاءَ فِي أَنْفِهِ

اَلْمِنْثَارُ [el-minṯār] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Korukları ağacından dökülür saçılır olan hurmā ağacına denir. Ve yukālu: نَخْلَةٌ مِنْثَارٌ إِذَا صَارَتْ يَتَنَاثَرُ بُسْرُهَا

اَلْإِنْثَارُ [el-inṯār] (hemzenin kesriyle) Bir adamın burnunu kanatmak maʿnāsınadır; yukālu: طَعَنَهُ فَأَنْثَرَهُ أَيْ أَرْعَفَهُ Ve bir kimseyi genizi üzere yere kapatmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْثَرَ فُلَانًا إِذَا أَلْقَاهُ عَلَى خَيْشُومِهِ Ve pıskırmakla burunda olan haltı çıkarmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْثَرَ الرَّجُلُ إِذَا أَخْرَجَ مَا فِي أَنْفِهِ Ve soluğu burundan çıkarmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْثَرَ الرَّجُلُ إِذَا أَخْرَجَ نَفَسَهُ مِنْ أَنْفِهِ Ve buruna su çekmek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْثَرَ الرَّجُلُ إِذَا أَدْخَلَ الْمَاءَ فِي أَنْفِهِ

اَلْمُنَثَّرُ [el-muneṯṯer] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam]

vezninde) Aslā kendide hayr ve menfaʿat olmayan yaʿnī bir işe yaramayan zaʿīf ve zebūn adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُنَثَّرٌ أَيْ ضَعِيفٌ لاَ خَيْرَ فِيهِ

[ن ج ر]

اَلنَّجْرُ [en-necr] (nūn'un fethi ve cīm'in sükūnuyla) Asl ve bünyād maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ كَرِيمُ النَّجْرِ أَيِ الْأَصْلِ Ve

نَجْرٌ [necr] Masdar olur, elin orta parmağının boğumunu büküp onunla bir adamın başına vurmak maʿnāsınadır; yukālu: نَجَرَهُ نَجْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ضَمَّ مِنْ كَفِّهِ بُرْجُمَةَ الْإِصْبَعِ الْوُسْطَى فَضَرَبَ بِهَا رَأْسَهُ Ve ağaç yonmak maʿnāsınadır ki dülgerlik eylemektir; yukālu: نَجَرَ الْخَشَبَ إِذَا نَحَتَهُ وَمِنْهُ النَّجَّارُ Ve kasd ve āheng eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَجَرَهُ إِذَا قَصَدَهُ Ve ısısı olmak maʿnāsınadır; tekūlu: نَجَرَ يَوْمُنَا إِذَا حَرَّ Ve deveyi ʿunf ve şiddetle sürüp götürmek maʿnāsınadır; yukālu: نَجَرَ الْإِبِلَ إِذَا سَاقَهَا شَدِيدًا Ve

نَجْرٌ [Necr] Mekke ile Medīne arzlarının ʿalemidir; harāret maʿnāsındandır. Ve

نَجْرٌ [necr] Cimāʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَجَرَ الْمَرْأَةَ إِذَا جَامَعَهَا Ve نَجِيرَةٌ [necīret] dedikleri taʿām yapmak maʿnāsınadır; yukālu: نَجَرَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا اتَّخَذَتْ نَجِيرَةً

اَلنِّجَارُ [en-nicār] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

اَلنُّجَارُ [en-nucār] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bunlarda asl ve haseb maʿnāsınadır; ve minhu'l-meselu: «كُلُّ نِجَارِ إِبِلٍ نِجَارُهَا» أَيْ فِيهِ كُلُّ لَوْنٍ مِنَ الْأَخْلَاقِ وَلاَ يَثْبُتُ عَلَى رَأْيٍ Maʿnā-yı mesel "Her cins devenin soyları bu devede mevcūddur" demektir. Menşeʾi budur ki bir adam bir deve serika edip beyʿe ʿarz eyledikte bir kimse devenin aslından yaʿnī soyundan suʾāl eylemekle sārik kelām-ı mezbūr ile cevāb verdi. Baʿdehu reʾy-i vāhid üzere sābit olmayıp mütelevvin-meşreb olan kimse hakkında mesel oldu.

اَلنَّجَرُ [en-necer] (fethateynle) Deve ve koyun kısmına baʿzı yabanī nā-muvāfık tohumlar eklinden nāşī ʿārız olan susalık ʿilletine denir ki her ne kadar su içseler kanmayıp ve ondan ʿākıbet hasta ve helāk olurlar. Ve ʿarıza-i mezbūre baʿzen insāna ekşi süt içmekten hādis olur ki aslā suya kanmaz olur.

اَلنَّجْرَى [en-necrā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) ve

اَلنَّجَارَى [en-necārā] (سَكَارَى [sekārā] vezninde) ve

اَلنَّجِرَةُ [en-neciret] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Zikr olunan نَجَرٌ [necer] ʿilletine mübtelā koyunlara ve develere denir; yukālu: إِبِلٌ وَغَنَمٌ نَجْرَى وَنَجَارَى وَنَجِرَةٌ أَيْ مُصَابَةٌ بِالنَّجَرِ

اَلنُّجَارَةُ [en-nucāret] (nūn'un zammıyla) Dülger yonuntusuna denir ki talaş ve nuşāre taʿbīr olunur.

اَلنَّجَّارُ [en-neccār] (عَطَّارٌ [ʿaṭṭār] vezninde) Dülgere denir. Ve dülger, dürūdger-i Fārisī muharrefidir.

اَلنِّجَارَةُ [en-nicāret] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Dülgerlik hirfetine denir.

اَلنَّجْرَانُ [en-necrān] (سَكْرَانُ [sekrān] vezninde) Kapı ökçesi duracak tahtaya denir ki kapının zıvanası girecek delik onda olur, söve taʿbīr olunur; yukālu: اَلْبَابُ يَدُورُ عَلَى نَجْرَانِهِ وَهُوَ الْخَشَبَةُ فِيهَا رِجْلُ الْبَابِ Ve

نَجْرَانُ [necrān] Susuza denir; yukālu: رَجُلٌ نَجْرَانُ أَيْ عَطْشَانُ Ve

نَجْرَانُ [Necrān] Yemen'de bir mevziʿ adıdır; hicriyyenin onuncu sālinde feth olundu; Necrān b. Zeydān b. Sebe ismiyle müsemmādır. Ve Baḥreyn türābında bir

mevziᶜ adıdır. Ve Ḥavrān'da bir mevziᶜ adıdır ki Dimaşḳ'a karībdir; aᶜlāmdan Yezīd b. ᶜAbdullāh b. Ebī Yezīd ve Ḥumeyd en-Necrāniyyān oradandır. ᶜAlā-kavlin Ḥumeyd Necrān-ı āherdendir. Ve Kūfe ile Vāsiṭ beyninde bir mevziᶜdir.

اَلنَّوْجَرُ [en-nevcer] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Şol haşebeye denir ki onunla tarla sökülür. Bu, saban dedikleri olacaktır. Şārihin beyānına göre نَوْرَجٌ [nevrec] maklūbudur.

اَلْمَنْجُورُ [el-mencūr] Şol büyük makaraya denir ki su devesi onunla kuyudan su çeker.

اَلنَّجِيرَةُ [en-necīret] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Ahşābdan olan üstü örtülü sofaya denir ki onda sāzlık ve sāʾir katılmış nesne olmaya. Ve süt ve tahīn ile yāhūd süt ve sāfī yağla müretteb olan bulamaç aşına denir; ve minhu kavluhum: لَأَنْجُرَنَّ نَجِيرَتَكَ أَيْ لَأَجْزِيَنَّ جَزَاءَكَ Ve

نَجِيرَةٌ [necīret] Bodur otluğa denir; yukālu: مَا فِي الْأَرْضِ رِعْيٌ إِلاَّ النَّجِيرَةُ أَيِ النَّبْتُ الصَّغِيرُ

اَلنَّاجِرُ [en-nācir] Receb ᶜalā-kavlin safer ayına denir. Ve yaz aylarından her aya denir. Ve bu harāret maᶜnāsındandır, deve kısmının şiddet-i ᶜataşları hengāmdır; tekūlu: خَرَجْنَا فِي شَهْرٍ نَاجِرٍ وَهُوَ كُلُّ شَهْرٍ مِنْ شُهُورِ الصَّيْفِ

اَلْأَنْجَرُ [el-encer] (عَنْبَرٌ [ᶜanber] vezninde) Gemi demirine denir ki limana geldikte onu deryāya bırakıp gemiyi iskān ederler. Lenger-i Fārisī muᶜarrebdir; ve minhu yukālu: أَثْقَلُ مِنْ أَنْجَرٍ أَيِ الْمِرْسَاةِ

اَلْمِنْجَارُ [el-mincār] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Sıbyān-ı ᶜAraba mahsūs bir laᶜib adıdır. ᶜAlā-kavlin savāb olan مِيجَارٌ [mīcār] olmaktır yā-yı tahtiyye ile.

بَنُو النَّجَّارِ [Benu'n-Neccār] (عَطَّارٌ [ᶜaṭṭār] vezninde) Ensārdan bir kabīledir.

اَلْمَنْجَرُ [el-mencer] (مَقْعَدٌ [maḳᶜad] veznide) Tarīkten sapa olmayan maksada denir.

اَلْإِنْجَارُ [el-incār] (hemzenin kesriyle) Dama denir, إِجَّارٌ [iccār] maᶜnāsına.

اَلنُّجَيْرُ [en-Nuceyr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Ḥaḍramevt kurbünde bir hısn adıdır. Ve bādiyede Ṣufeyne kurbünde bir su adıdır.

اَلنِّجَارَةُ [en-Nicāret] (كِتَابَةٌ [kitābet] veznide) Mā-i mezbūr karşısında başka bir su adıdır; ikisi de çorakçadır.

نِجَارٌ [Nicār] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir mevziᶜdir.

نُجَارٌ [Nucār] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bilād-ı Temīm'de bir mevziᶜdir. Ve Cebelu's-Sitār karşısında bir su adıdır.

اَلنَّجْرَاءُ [en-Necrāʾ] (صَحْرَاءُ [ṣaḥrāʾ] vezninde) Bir mevziᶜ adıdır ki onda Umeviyye'den Velīd b. Yezīd b. ᶜAbdulmelik katl olundu.

[ن ح ر]

اَلنَّحْرُ [en-naḥr] (بَحْرٌ [baḥr] vezninde) Göğsün yukarısına denir, ser-i sīne maᶜnāsına; ᶜalā-kavlin kılāde mevziᶜine denir ki boyuna kılāde geçirildikte sarkıp durduğu yerden ᶜibarettir. Ve نَحْرٌ [naḥr] lafzı müzekkerdir; cemᶜi نُحُورٌ [nuḥūr]dur; yukālu: ضَرَبَ نَحْرَهُ وَهُوَ أَعْلاَ الصَّدْرِ أَوْ مَوْضِعُ الْقِلاَدَةِ Ve

نَحْرٌ [naḥr] ve

تَنْحَارٌ [tenḥār] (تَذْكَارٌ [teẕkār] vezninde) Bir adamın نَحْرٌ [naḥr]ına vurmak yā dokunmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَحَرَهُ نَحْرًا وَتَنْحَارًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَصَابَ نَحْرَهُ Ve göğsün yukarısından boğaz zāhir olacak yere bıçak sokmak maᶜnāsınadır ki boğaz çuku-

ru olur. Baʿdehu oradan zebh eylemekte gālib oldu, zīrā deveyi ibtidā oradan zebh ederler; yukālu: نَحَرَ الْبَعِيرَ إِذَا طَعَنَهُ حَيْثُ يَبْدُو الْحُلْقُومُ مِنْ أَعْلَى الصَّدْرِ [ve]

يَوْمُ النَّحْرِ [yevmu'n-naḥr] Maʿnā-yı ahīrden meʾhūzdur ki ʿāşir-i zi'l-hicce'dir. Ve

نَحْرُ النَّهَارِ [naḥru'n-nehār] Gündüzün evveline ve نَحْرُ الشَّهْرِ [naḥru'ş-şehr] kezālik ayın evveline ıtlāk olunur; yukālu: جَاءَهُ فِي نَحْرِ النَّهَارِ وَفِي نَحْرِ الشَّهْرِ أَيْ أَوَّلِهِمَا Bunun da cemʿi نُحُورٌ [nuḥūr]dur. Ve

نَحْرٌ [naḥr] İki nesne birbirine göğüs göğüse mukābil olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَحَرَتِ الدَّارُ الدَّارَ إِذَا اسْتَقْبَلَتْهَا Ve musallī kıyāmda göğsünü gererek dik durmak, ʿalā-kavlin sağ elini sol eli üzere komak yāhūd نَحْرٌ [naḥr]ını kıbleye karşı tutarak dikilip durmak maʿnāsına ıtlāk-ı şerʿīdir; yukālu: نَحَرَ الْمُصَلِّي فِي الصَّلَاةِ إِذَا انْتَصَبَ وَنَهَدَ صَدْرَهُ أَوْ وَضَعَ يَمِينَهُ عَلَى شِمَالِهِ أَوِ انْتَصَبَ بِنَحْرِهِ إِزَاءَ الْقِبْلَةِ

اَلْمَنْحُورُ [el-munḥūr] (mīm'in zammıyla) نَحْرٌ [naḥr] gibi bu dahi göğsün yukarısına denir; yukālu: ضَرَبَ مَنْحُورَهُ أَيْ أَعْلَاهُ صَدْرِهِ

اَلنَّحِيرُ [en-neḥīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) نَحْرٌ [naḥr] olunmuş yaʿnī zebh olunmuş deveye denir. Cemʿi نَحْرَى [naḥrā] gelir, مَرِيضٌ [merīḍ] ve مَرْضَى [merḍā] gibi ve نُحَرَاءُ [nuḥarāʾ] gelir, أُمَرَاءُ [umerāʾ] gibi ve نَحَائِرُ [neḥāʾir] gelir, ذَخَائِرُ [ẕeḫāʾir] vezninde.

اَلْإِنْتِحَارُ [el-intiḥār] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir adam kendi nefsini katl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْتَحَرَ الرَّجُلُ إِذَا قَتَلَ نَفْسَهُ Ve bir niçe kimseler bir nesne üzere birbirini katl eylemek derecesinde hırs ve dınnet edişmek maʿnāsınadır ki bināsı müşāreket içindir; yukālu: إِنْتَحَرَ الْقَوْمُ عَلَى الْأَمْرِ إِذَا تَشَاحُّوا عَلَيْهِ فَكَادَ بَعْضُهُمْ يَنْحَرُ بَعْضًا

اَلتَّنَاحُرُ [et-tenāḥur] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] veznninde) إِنْتِحَارٌ [intiḥār] ile maʿnā-yı sānîde mürādiftir; yukālu: تَنَاحَرُوا عَلَى الْأَمْرِ بِمَعْنَى انْتَحَرُوا Ve iki nesne birbirine mukābil olmak maʿnāsınadır; yukālu: اَلدَّارَانِ يَتَنَاحَرَانِ أَيْ يَتَقَابَلَانِ Ve ebnā-i sebīl yoldan sapmak maʿnāsınadır; yukālu: تَنَاحَرُوا عَنِ الطَّرِيقِ إِذَا عَدَلُوا عَنْهُ

اَلنَّاحِرَتَانِ [en-nāḥiretān] ve

اَلنَّاحِرَانِ [en-nāḥirān] Çenede iki damara ıtlāk olunur. ʿAlā-kavlin زَوْرٌ [zevr]de yaʿnī göğsün ortasında olan kaburgalardan iki kaburgaya yāhūd iki tarafta olan iki kısa eyegüye yāhūd iki taraflı boyun çenberlerine denir.

اَلنَّحِيرَةُ [en-neḥīret] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznninde) ve

اَلنَّاحِرَةُ [en-nāḥiret] (نَادِرَةٌ [nādiret] veznninde) Ayın evvel gününe, ʿalā-kavlin āhirine yāhūd āhir gecesine denir. نَاحِرَةٌ [nāḥiret] in cemʿi نَاحِرَاتٌ [nāḥirāt] ve نَوَاحِرُ [nevāḥir] gelir.

اَلنِّحْرُ [en-niḥr] ve

اَلنِّحْرِيرُ [en-niḥrīr] (nūn'ların kesriyle) Hāzık ve māhir ve ʿākıl ve umūr-dīde, kārāzmūde, mütkin ve fatin ve hakāyıka āgāh adama ıtlāk olunur, gūyā ki cins-i ʿilm ü maʿrifeti zabtına alıp nahr ve zebh eylemiştir; yukālu: رَجُلٌ نِحْرٌ وَنِحْرِيرٌ أَيْ حَاذِقٌ مَاهِرٌ عَاقِلٌ مُجَرَّبٌ مُتْقِنٌ فَطِنٌ بَصِيرٌ بِكُلِّ شَيْءٍ

بَرَقَ نَحْرُهُ [Bereḳa Naḥruhu] Fi'l-asl بَرَقَ fiʿl-i māzī ve نَحْرُهُ fāʿili olup تَأَبَّطَ شَرًّا gibi bir adama telkīb olundu.

اَلْمُنْتَحَرُ [el-munteḥar] (مُنْتَخَبٌ [munteḫab] vezninde) إِنْتِحَارٌ [intiḥār]dan ism-i mekāndır, bu münāsebetle yolun vasatına مُنْتَحَرُ الطَّرِيقِ [munteḥaru'ṭ-ṭarīḳ] ıtlāk

ederler.

اَلْمِنْحَارُ [el-minḥār] (مِنْشَارٌ [minşār] veznin-de) Çok deve zebh eden adama denir. Ve minhu yekūlūne: إِنَّهُ لَمِنْحَارٌ بَوَائِكَهَا أَيْ يَنْحَرُ سِمَانَ الْإِبِلِ Bu kelām kesret-i cūd u ziyāfetle vasf maʿrizinde īrād olunur ki kināyedir.

اَلْمَنْحَرُ [el-menḥar] (مَذْبَحٌ [meẕbaḥ] veznin-de) İsm-i mekāndır, hacc kurbānı ve sāʾiri zebh olunacak mevziʿe denir.

مَسْجِدُ النَّحْرِ [Mescidu'n-Naḥr] Minā'da bir mescid-i maʿrūftur.

اَلنَّحْرَةُ [en-naḥret] (تَمْرَةٌ [temret] veznin-de) صَحْرَةً بَحْرَةً lafzına itbāʿan zikr olunur; tekūlu: لَقِيتُهُ صَحْرَةً بَحْرَةً نَحْرَةً بِالتَّنْوِينِ أَيْ عِيَانًا Ke-mā zukire.

[ن خ ر]

اَلنَّخِيرُ [en-neḫīr] (ذَخِيرٌ [ẕeḫīr] vezninde) İnsān ve hayvān savtı genize çekmek maʿnāsınadır ki nagme gibi genizden ses-lenmekten ʿibarettir, hım hım dedikleri hālet gibi; yukālu: نَخَرَ الْإِنْسَانُ وَالْفَرَسُ نَخِيرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا مَدَّ الصَّوْتَ فِي خَيَاشِيمِهِ

اَلْمَنْخَرُ [el-menḫar] (mīm'in ve ḫā'nın fet-hiyle) ve

اَلْمِنْخِرُ [el-minḫir] (mīm'in ve ḫā'nın kes-riyle) ve

اَلْمُنْخُرُ [el-munḫur] (mīm'in ve ḫā'nın zammıyla) ve

اَلْمَنْخِرُ [el-menḫir] (مَجْلِسٌ [meclis] veznin-de) ve

اَلْمُنْخُورُ [el-munḫūr] (mīm'in zammıyla) Buruna denir, أَنْفٌ [enf] maʿnāsına.

نُخْرَةُ الْأَنْفِ [nuḫretu'l-enf] (نُقْرَةٌ [nuḳret] vezninde) Burnun mukaddime yaʿnī ileri tarafına denir, meselā yere düşse o ma-hal ibtidā mess eder, ʿalā-kavlin deliğine yāhūd iki deliğinin mā-beynine yāhūd ucuna denir. Ve

نُخْرَةُ الرِّيحِ [nuḫretu'r-rīḥ] Rüzgārın şiddet-i hübūbuna ıtlāk olunur.

اَلنَّخْرُ [en-naḫr] (فَخْرٌ [faḫr] vezninde) Nāka sağdırmağa rām olmak için burnuna el so-kup ovuşturmak maʿnāsınadır; yukālu: نَخَرَ النَّاقَةَ نَخْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَدْخَلَ يَدَهُ فِي مُنْخُرِهَا وَدَلَكَهُ لِتَدِرَّ

اَلنَّخُورُ [en-neḫūr] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) نَخْرٌ [naḫr] olunmadıkça süt vermez olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ نَخُورٌ إِذَا كَانَتْ لَا تَدِرُّ إِلَّا عَلَى النَّخْرِ

اَلنَّخِرُ [en-neḫir] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلنَّاخِرُ [en-nāḫir] Çürüyüp ufanmış kemiğe denir. ʿAlā-kavlin نُخْرَةٌ [nuḫret] çürümüş kemiklere ve نَاخِرَةٌ [nāḫiret] mücevvef olup iki tarafında deliği olan yāhūd göz göz deliklenmiş kemiklere denir. İkisi dahi çürümüş olup lākin نُخْرَةٌ [nuḫret]te نُخْرَةٌ [nuḫret]-i rīhle savrulur olduğu ve نَاخِرَةٌ [nāḫiret]te çürüklükten cā-be-cā de-linmekle savt-ı rīh mürūru mülāhazasına mebnī; yukālu: عَظْمٌ نَخِرٌ وَنَاخِرٌ وَعِظَامٌ نَخِرَةٌ وَنَاخِرَةٌ أَيْ بَالِيَةٌ مُتَفَتِّتَةٌ أَوِ النُّخْرَةُ الْبَالِيَةُ وَالنَّاخِرَةُ الْمُجَوَّفَةُ الَّتِي فِيهَا ثُقْبَةٌ Ve

نَاخِرٌ [nāḫir] Ekti domuza denir; خِنْزِيرٌ ضَارِي maʿnāsına. Cemʿi نُخُرٌ [nuḫur]dur zam-meteynle. Ve kimse maʿnāsına istiʿmāl olunur, savt münāsebetiyle; yukālu: مَا بِالدَّارِ نَاخِرٌ أَيْ أَحَدٌ Ve bu nefy makāmına mahsūstur.

اَلنَّخَرُ [en-neḫar] (fethateynle) Kemik çü-rüyüp ufanmak maʿnāsınadır; yukālu: نَخِرَ الْعَظْمُ نَخَرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا بَلِيَ وَتَفَتَّتَ

نُخَيْرٌ [Nuḫayr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) ve

نَخَّارٌ [Naḫḫār] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) İki

recül adıdır.

اَلنِّخْوَارُ [en-niḫvār] (nūn'un kesriyle) Hodbīn ve mütekebbir olan şerīf ve müteʿayyen ve zī-şān adama denir. Ve korkak kimseye denir. Ve zaʿīf ve zebūn adama denir. Cemʿi نَخَاوِرَةٌ [neḫāviret] gelir.

اَلنَّخْوَرِيُّ [en-naḫveriyy] (جَهْوَرِيٌّ [cehveriyy] vezninde) Ağzı ve içerisi vāsiʿ adama denir; yukālu: رَجُلٌ نَخْوَرِيٌّ إِذَا كَانَ وَاسِعَ الْفَمِ وَالْجَوْفِ Ve zekerinin deliği bol olan dama denir.

اَلْمِنْخَارُ [el-minḫār] (مِنْشَارٌ [minşār] vezninde) Şol hatuna denir ki mecnūne gibi cimāʿ olunurken genzinden seslenir ola; yukālu: إِمْرَأَةٌ مِنْخَارٌ إِذَا صَارَتْ تَنْخِرُ عِنْدَ الْجِمَاعِ كَأَنَّهَا مَجْنُونَةٌ

اَلتَّنْخِيرُ [et-tenḫīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Söz söylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: نَخَّرَهُ إِذَا كَلَّمَهُ

اَلْمَنْخَرُ [el-Menḫar] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninde) Benī Rebīʿa b. ʿAbdullāh cemāʿati yurdunda bir هَضْبَةٌ [haḍbe] adıdır.

اَلْمُنْتَخِرُ [el-Munteḫir] (مُنْتَظِرٌ [muntaẓir] vezninde) Medīne kurbünde Ferşu Mālik nāhiyesinde bir mevziʿ adıdır.

اَلنَّخَّارُ [en-Naḫḫār] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Esāmīdendir: Naḫḫār b. Evs, enseb-i ʿArabdandır. Ve ʿAddāʾ b. Naḫḫār yevm-i bāligada Beni'l-Ḳayn cemāʿatinin çarka başbuğlarıdır.

نَخْرَةُ [Naḫret] (حَمْزَةُ [ḥamzet] vezninde, nūn'un zammıyla da zebān-zededir) Esāmīdendir: İbrāhīm b. el-Ḥaccāc b. Naḫre muhaddistir.

[ن د ر]

اَلنُّدُورُ [en-nudūr] (ظُهُورٌ [ẓuhūr] vezninde) Bir nesne bir şeyʾin cevfinden düşmek, ʿalā-kavlin eşyā-i müteʿaddide beyninden düşüp zāhire çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: نَدَرَ الشَّيْءُ نُدُورًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَقَطَ مِنْ جَوْفِ شَيْءٍ أَوْ مِنْ بَيْنِ أَشْيَاءَ فَظَهَرَ Ve zartalamak maʿnāsınadır; yukālu: نَدَرَ الرَّجُلُ إِذَا خَضَفَ Ve tecribe eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَدَرَ الشَّيْءَ إِذَا جَرَّبَهُ Ve ölmek maʿnāsınadır; yukālu: نَدَرَ الرَّجُلُ إِذَا مَاتَ Ve nebātın ve ağacın yaprakları zuhūr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَدَرَ النَّبَاتُ إِذَا خَرَجَ وَرَقُهُ ve yukālu: نَدَرَتِ الشَّجَرَةُ إِذَا ظَهَرَتْ خُوصَتُهَا Ve ʿinde'l-baʿz ağaç yeşermek maʿnāsınadır; yukālu: نَدَرَتِ الشَّجَرَةُ إِذَا اخْضَرَّتْ

اَلْأَنْدَرُ [el-ender] (hemzenin ve dāl'ın fethiyle) Harman yerine denir, ʿalā-kavlin buğday harmanına denir. Cemʿi أَنَادِرُ [enādir] gelir. Ve

أَنْدَرُ [Ender] Ḥaleb'e bir günlük mesāfede bir karye adıdır. ʿAmr b. Kulṯūm nām şāʿirin işbu: «وَلَا تُبْقِي خُمُورَ الْأَنْدَرِينَا» mısrāʿında hamr karye-i mezkūrenin ehline nisbet olunmakla أَنْدَرِيِّينَ kelimesinde yāʾāt-ı selāse müctemiʿ olduğundan nāşī zarūret için yā'nın birisi tahfīf olundu. ʿAlā-kavlin أَنْدَرُونَ lafzının cemʿi أَنْدَرِيٌّ [enderūn]dur, niteki أَشْعَرِيٌّ [eşʿariyy] ve أَعْجَمِيٌّ [aʿcemiyy] kelimelerinin cemʿlerinde أَشْعَرُونَ [eşʿarūn] ve أَعْجَمُونَ [aʿcemūn] denir.

اَلْأَنْدَرِيُّ [el-enderiyy] (أَحْمَرِيٌّ [aḥmeriyy] vezninde) Kalın ipe denir.

اَلْأَنْدَرُونُ [el-enderūn] (أَحْمَرُونَ [aḥmerūn] vezninde) ʿİşret-i bāde için müctemiʿ olmuş müteferrik civānlara denir.

نَوَادِرُ الْكَلَامِ [nevādiru'l-kelām] Cumhūrdan şāzz ve hāric olan kelimeye ıtlāk olunur. Ve fi'l-*Esās*: يُقَالُ كَلَامٌ نَادِرٌ أَيْ غَرِيبٌ خَارِجٌ عَنِ الْمُعْتَادِ

İmām Suyūṭī'nin Muzhir'de beyānı üzere نَادِرٌ [nādir] ki şāzz dahi denir, مُطَّرِدٌ

[muṭṭarid] mukābilidir. Dört güne olur: Biri kıyās ve istiʿmālde cemīʿan muttarid olur, قَامَ زَيْدٌ gibi. Sānī kıyāsta muttarid ve istiʿmalde şāzz olur, يَدَعُ ve يَذَرُ kelimelerinin māzīleri gibi. Sālis istiʿmālde muttarid ve kıyāsta şāzz olur, أَخْوَصَ الرِّمْثُ ve اِسْتَصْوَبْتُ الْأَمْرَ gibi. Rābiʿ kıyās ve istiʿmālde cemīʿan şāzz olur, vāviyyu'l-ʿayn ve yāʾiyyu'l-ʿayn olan kelimenin mefʿūllerini tetmīm gibi, رَجُلٌ مَعْوُودٌ مِنْ مَرَضِهِ ve فَرَسٌ مَقْوُودٌ gibi. İntehā.

اَلنَّدْرَةُ [en-nedret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) ve

اَلنَّدَرَى [en-nederā] (جَمَزَى [cemezā] vezninde) Nādir ve kalīl maʿnāsınadır. Bu maʿnādandır ki لَقِيَهُ نَدْرَةً وَفِي النَّدْرَةِ وَنَدَرَى وَفِي نَدَرَى derler, بَيْنَ الْأَيَّامِ maʿnāsına, yaʿnī "Dāʾimā mülākī olmayıp ahyānen mülākī olur." Ve

نَدْرَةٌ [nedret] Maʿdende bulunan altın kıtʿasına ıtlāk olunur. Ve ʿacele ile nāgehān zuhūr eden zartaya ıtlāk olunur.

نَادِرَةُ الزَّمَانِ [nādiretu'z-zemān] Yektāyı dehr ve vahīdü'l-ʿasr demektir. Hāʾ, mübālaga içindir; yukālu: هُوَ نَادِرَةُ الزَّمَانِ فِي الْعِلْمِ أَيْ وَحِيدُ الْعَصْرِ

نَوَادِرُ [Nevādir] (cemʿ bünyesiyle) Bir mevziʿ adıdır.

نَادِرٌ [Nādir] Bir recül ismidir.

اَلنُّدُّرُ [en-nudder] (رُكَّعٌ [rukkaʿ] vezninde) نَادِرٌ [nādir]in cemʿidir. Ve ʿAtebe b. en-Nudder ashābdandır. İmām Ṭaberī tashīf eylemekle bā-yı muvahhade ve ẕāl-ı muʿceme ile zabt eylemiştir.

اَلْأَنْدَرَانِيُّ [el-enderāniyy] (hemzenin ve dāl'ın fethiyle ki) Hacı Bektaş tuzu dedikleri şedīdü'l-beyāz tuza vasf edeler. Bu galattır, savāb olan مِلْحٌ ذَرْآنِيٌّ olmaktır ẕāl-ı muʿceme ve hemze ile, niteki «ذ،ر،أ» māddesinde beyān olundu; ve kavluhum: مِلْحٌ أَنْدَرَانِيٌّ غَلَطٌ صَوَابُهُ ذَرْآنِيٌّ أَيْ شَدِيدُ الْبَيَاضِ Ve

أَنْدَرَانِيٌّ [enderāniyy] İri ve büyük dağarcığa ıtlāk olunur; yukālu: جِرَابٌ أَنْدَرَانِيٌّ أَيْ ضَخْمٌ

نَيْدَرُ [Neyder] (حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) Medīne-i münevvere esmāsındandır. ʿAlā-kavlin dāl'le Neyded olmaktır.

[ن ذ ر]

اَلنَّذْرُ [en-neẕr] (nūn'un fethi ve ẕāl-ı muʿcemenin sükūnuyla) نَحْبٌ [naḥb] maʿnāsınadır ki bir adam bir vācib olmayan şeyʾi kendi nefsi üzere vācib eylemeğe denir ki ismdir; yukālu: أَوْفَى نَذْرَهُ أَيْ نَحْبَهُ Ve

نَذْرٌ [neẕr] Diyete denir. Şārihin beyānı üzere ehl-i Ḥicāz lügatidir, ehl-i ʿIrāḳ أَرْشٌ [erş] derler; yukālu: قَضَى بِالنَّذْرِ أَيِ الْأَرْشِ Cemʿi نُذُورٌ [nuẕūr]dur. ʿAlā-kavlin نُذُورٌ [nuẕūr] mutlakan yaralarda olur ki onların meʿākılı yaʿni diyetleridir, gerek yara küçük ve gerek büyük olsun; tekūlu: لِي عِنْدَ فُلَانٍ نَذْرٌ إِذَا كَانَ جُرْحًا وَاحِدًا لَهُ عَقْلٌ Ve

نَذْرٌ [neẕr] ve

نُذُورٌ [nuẕūr] (ظُهُورٌ [ẓuhūr] vezninde) Masdar olur, bir adam bir nesneyi kendi nefsine vācib ve lāzım kılmak maʿnāsına, yaʿnī Allāh için bir ʿibādeti ʿuhdesine kişi almaktır ki bu tarīkle ʿindallāh dahi vācib olup edāsı lāzım gelmekle lede'l-edāʾ: ﴿يُوفُونَ بِالنَّذْرِ﴾ kerīmesiyle mevsūf olur; yukālu: نَذَرَهُ عَلَى نَفْسِهِ نَذْرًا وَنُذُورًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا أَوْجَبَهُ ve yukālu: نَذَرَ مَالَهُ وَنَذَرَ سُبْحَانَهُ كَذَا أَيْ أَوْجَبَهُ عَلَى نَفْسِهِ تَبَرُّعًا مِنْ عِبَادَةٍ أَوْ صَدَقَةٍ أَوْ غَيْرِ ذَلِكَ Ve baʿzılar dediler ki نَذْرٌ [neẕr] şart ve taʿlīke mukārin ve ʿadedden

ʿibārettir; pes فَعَلَيَّ إِنْ شَفَا اللهُ مَرِيضِي كَذَا kavli nezrdir ve bilā-şart hemān عَلَيَّ أَنْ أَتَصَدَّقَ بِدِينَارٍ kavli nezr olmaz.

اَلْإِنْتِذَارُ [el-intiẕār] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) نَذْرٌ [neẕr] maʿnāsına; yukālu: إِنْتَذَرَ عَلَى نَفْسِهِ بِمَعْنَى نَذَرَ

اَلنَّذِيرَةُ [en-neẕīret] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Nezr için edā olunan şeyʾe denir; yukālu: أَعْطَى نَذِيرَتَهُ وَهِيَ مَا يُعْطِيهِ لِلنَّذْرِ Ve şol Naṣrānī veledine ıtlāk olunur ki vālidini eğer veledimiz olursa kiliseye kayyim yāhūd hādim edelim diye nezr eylemiş olmalarıyla zuhūrunda hasbe'n-nezr kiliseye kayyim yāhūd hādim taʿyīniyle teferrug edeler, gerek zükūr ve gerek ināṣ olsun, Hazret-i Meryem kıssası gibi. Ve

نَذِيرَةُ الْجَيْشِ [neẕīretu'l-ceyş] ʿAskerin karakoluna ve çarkacısına ıtlāk olunur ki ʿaskeri ʿadūnun vazʿ ve keyfiyyetiyle tahzīr ve inzār ederler. Bu maʿnā-yı ātīden meʾhūzdur.

اَلنَّذْرُ [en-neẕer] (fethateynle) Bir nesneyi bilip hazer eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَذِرَ بِالشَّيْءِ نَذَرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَلِمَهُ فَحَذَرَهُ

اَلْإِنْذَارُ [el-inẕār] (hemzenin kesriyle) ve

اَلنُّذْرُ [en-neẕr - en-nuẕr - en-nuẕur] (nūn'un fethi ve ẕāl'ın sükūnuyla ve nūn'un zammı ve zammeteynle) ve

اَلنَّذِيرُ [en-neẕīr] (صَرِيرٌ [ṣarīr] vezninde) Bir adama bir māddeyi iʿlām ve iblāgla tahzīr ve tahvīf eylemek yaʿnī o māddenin korkunç olduğunu ihbār ve iʿlāmla ona korku verip āgāh eylemek maʿnāsınadır ki تَبْشِيرٌ [tebşīr] mukābilidir; yukālu: أَنْذَرَهُ بِالْأَمْرِ إِنْذَارًا وَنَذْرًا وَنُذْرًا وَنُذُرًا وَنَذِيرًا إِذَا أَعْلَمَهُ وَحَذَّرَهُ وَخَوَّفَهُ فِي إِبْلاَغِهِ وَالْإِسْمُ النُّذْرَى بِالضَّمِّ كَبُشْرَى وَالنُّذُرُ بِضَمَّتَيْنِ وَمِنْهُ قَوْلُهُ تَعَالَى ﴿فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذُرِ﴾ أَيْ إِنْذَارِي Pes zammeteynle نُذْرٌ [nuẕur] masdar ve ism olur ve kaldı ki sīga-i mezbūre ifʿāl bābından olup masdarı kıyās üzere ifʿāl ve kıyāsa muhālif semāʿī olarak sülāsīden dahi vārid olmuştur, ʿArabdan bu vechle mesmūʿdur.

اَلنَّذِيرُ [en-neẕīr] (صَرِيرٌ [ṣarīr] vezninde) Masdardır ki zikr olundu. Ve ism olur ki korkutmağa denir. Ve bunun ism olması İmām Şāfiʿī'den mervīdir.

اَلنِّذَارَةُ [en-niẕāret] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Bu dahi ismdir; yukālu: صَدَّهُ عَنْهُ نَذِيرُهُ وَنِذَارَتُهُ أَيْ إِنْذَارُهُ Ve

نَذِيرٌ [neẕīr] مُنْذِرٌ [munẕir] maʿnāsına gelir ki inzār edici kimsedir, zīrā vech-i mezkūr üzere bāb-ı ifʿālin masdarı sülāsīden dahi vārid olmuştur. Bunun cemʿi نُذُرٌ [nuẕur] dur zammeteynle. Ve

نَذِيرٌ [nezīr] Yayın çekildikte zuhūr eden savtına ıtlāk olunur, muhavvif olduğu için. Türkīde çınrama ve çınırtı taʿbīr olunur. Ve

نَذِيرٌ [neẕīr] Cānib-i ilāhīden ʿibāda mebʿūs peygamber ve resūle ıtlāk olunur. Kāle taʿālā: ﴿وَجَاءَكُمُ النَّذِيرُ﴾ أَيِ اَلرَّسُولُ Ve şeyb ve pīrīye ıtlāk olunur. Ve hāssaten nebiyy-i ekrem ṣallallāhu ʿaleyhi ve sellem hazretlerine ıtlāk olunur, ke-mā kāle ʿazze ve celle: ﴿إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا﴾

اَلنَّذِيرُ الْعُرْيَانُ [en-Neẕīru'l-ʿUryān] Ḫaṣʿam kabīlesinden bir kimsedir ki Ẕi'l-Ḫaleṣa maʿrekesinde ʿAvf b. ʿĀmir, mezbūrun üzerine hamle ve ahz eyledikten sonra kendisinin ve hatununun ellerini katʿ eylemiştir. ʿAlā-kavlin mutlakan hakla münzir olan kimseye ıtlāk olunur, zīrā ʿArabların ʿādetindendir ki bir adam kavmini şebhūn ve igāre hudūsundan āgāh ve tahvīf hālinde siyābından mütecerred olarak ge-

lip ihbār ve īkāz eder, beynlerinde hālet-i mezbūreye işārettir.

اَلتَّنَاذُرُ [et-tenāẕur] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Birbirine korku haberi vermek maʿnāsınadır; yukālu: تَنَاذَرَ الْقَوْمُ إِذَا أَنْذَرَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا

نَذِيرٌ [Neẕīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

نُذَيْرٌ [Nuẕeyr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) ve

مُنْذِرٌ [Munẕir] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) ve

مُنَاذِرٌ [Munāẕir] (مُجَاوِرٌ [mucāvir] vezninde) ve

مُنَيْذِرٌ [Muneyẕir] (musaggar bünyesiyle) Esāmī-i ricāldendir: Cudeyʿ b. Nuẕeyr el-Murādī tasgīr bünyeleriyle hādim-i Nebiyy-i Ekrem ʿaleyhi's-selāmdır.

إِبْنُ مُنْذِرٍ [İbn Munẕir] Melik-i Ḥīre olan Nuʿmān'dır; ve minhu yukālu: بَاتَ بِلَيْلَةٍ ابْنِ مُنْذِرٍ أَيْ بِلَيْلَةٍ شَدِيدَةٍ Ve bu mezbūrun bir kıssa-i şedīdesinden nāşīdir.

نَاذِرٌ [Nāẕir] Mekke'nin esmāsındandır.

اَلْمُتَنَاذِرُ [el-mutenāẕir] Arslana ıtlāk olunur.

إِبْنُ مَنَاذِرَ [İbn Menāẕir] (mīm'in fethi ve zammıyla) Bir şāʿir-i Başrīdir. İsmi Muḥammed b. el-Munẕir b. el-Munẕir b. el-Munẕir olmakla cemʿ sīgasındadır. Buna göre gayr-i munsarıftır ve zammla olduğuna göre munsarıf olur.

اَلْمَنَاذِرَةُ [el-Menāẕiret] (mīm'in fethiyle) Āl-i Munẕir'e ıtlāk olunur ki mülūk-i Ḥīre'dendir.

مَنَاذِرُ [Menāẕir] (مَسَاجِدُ [mesācid] vezninde) Ehvāz nāhiyesinde iki beldedir, birine Menāẕirü'l-Kubrâ ve birine Menāẕiru's-Ṣugrā derler.

[ن ز ر]

اَلنَّزْرُ [en-nezr] (nūn'un fethi ve zā-yı muʿcemenin sükūnuyla) Az nesneye denir; yukālu: مَالٌ نَزْرٌ أَيْ قَلِيلٌ Ve minhu hadīsu Ummi Maʿbed el-Ḫuzāʿiyye fī sifati kelāmihi ʿaleyhi's-salātu ve's-selām: «فَصْلٌ لاَ نَزْرٌ وَلاَ هَذْرٌ» أَيْ لَيْسَ بِقَلِيلٍ فَيَدُلُّ عَلَى عِيٍّ وَلاَ بِكَثِيرٍ فَاسِدٍ Ve

نَزْرٌ [nezr] Masdar olur, suʾālde ilhāh ve ibrām eylemek maʿnāsınadır, suʾāl-i mezbūr gerek iʿtā ve gerek ʿilm cihetiyle olsun; yukālu: نَزَرَ فُلاَنًا نَزْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَلَحَّ عَلَيْهِ فِي السُّؤَالِ ve yukālu: نَزَرَ فُلاَنًا إِذَا أَلَحَّ عَلَيْهِ فِي مَسْأَلَةِ الْعِلْمِ ve yukālu: فُلاَنٌ لاَ يُعْطِي حَتَّى يُنْزَرَ أَيْ يُلَحَّ عَلَيْهِ وَيُهَانَ Ve bir kimseyi bir husūs için kındırıp istiʿcāl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَزَرَهُ إِذَا أَحَثَّهُ وَاسْتَعْجَلَهُ Ve

نَزْرٌ [nezr] Bir güne verem ismidir ki nākanın memesinde ʿārız olur. Ve

نَزْرٌ [nezr] Buyurmak maʿnāsınadır; yukālu: نَزَرَهُ إِذَا أَمَرَهُ Ve bir adamı yā bir nesneyi hakīr görmek maʿnāsınadır; yukālu: نَزَرَهُ إِذَا احْتَقَرَهُ Kezālik kalīl görmek maʿnāsınadır; yukālu: نَزَرَهُ إِذَا اسْتَقَلَّهُ Ve geç ve batīʾ maʿnāsına müstaʿmeldir; tekūlu: مَا جِئْتُ إِلاَّ نَزْرًا أَيْ بَطِيئًا

اَلنَّزِيرُ [en-nezīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلْمَنْزُورُ [el-menzūr] Bunlar da az nesneye denir. نَزِيرٌ [nezīr]in cemʿi نُزُرٌ [nuzur] gelir zammeteynle.

اَلنَّزْرُ [en-nezr] (nūn'un fethi ve zā'nın sükūnuyla) ve

اَلنَّزَارَةُ [en-nezāret] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) ve

اَلنُّزُورَةُ [en-nuzūret] ve

اَلنُّزُورُ [en-nuzūr] (nūn'ların zammıyla) Bir nesne az olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَزُرَ

الشَّيْءُ نَزْرًا وَنَزَارَةً وَنُزُورَةً وَنُزُورًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا قَلَّ

اَلتَّنْزِيرُ [et-tenzīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir nesneyi az eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَزَّرَ الشَّيْءَ إِذَا قَلَّلَهُ

اَلْإِنْزَارُ [el-inzār] (hemzenin kesriyle) Bu dahi taklīl maʿnāsınadır; yukālu: أَنْزَرَ عَطَاءَهُ إِذَا قَلَّلَهُ

اَلتَّنَزُّرُ [et-tenezzur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznin-de) Azalmak maʿnāsınadır; yukālu: تَنَزَّرَ الشَّيْءُ إِذَا تَقَلَّلَ Ve bir kimse Nizār kabīlesine müntesib yāhūd kendisini o kabīle halkına evzāʿ ve atvārda mümāsil eylemek yāhūd o kabīleden değil iken kendisini onlara idhāl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَنَزَّرَ الرَّجُلُ إِذَا انْتَسَبَ إِلَى قَبِيلَةِ نِزَارٍ أَوْ شَبَّهَ نَفْسَهُ بِهِمْ أَوْ أَدْخَلَ نَفْسَهُ فِيهِمْ

اَلنَّزُورُ [en-nezūr] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

اَلنَّزِرَةُ [en-neziret] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Kalīlü'l-veled hatuna denir. ʿAlā-kavlin نَزُورٌ [nezūr] sütü azca olan hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ نَزُورٌ أَيْ قَلِيلَةُ الْوَلَدِ أَوِ اللَّبَنِ Ve mutlakan kılletlenir olan şeyʾe denir. Ve şol nākaya denir ki veledi helāk olmakla sāʾirin veledine yakılmış ola; yukālu: نَاقَةٌ نَزُورٌ إِذَا صَارَتْ قَدْ مَاتَ وَلَدُهَا وَتَرَأَّمَتْ وَلَدَ غَيْرِهَا Ve dāʾimā kāriheten gebe olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ نَزُورٌ إِذَا كَانَتْ لاَ تَكَادُ تَلْقَحُ إِلاَّ كَارِهَةً Cemʿi نُزُرٌ [nuzur] gelir zammeteynle; ve minhu yukālu: لَقِحَتِ الْحَرْبُ عَنْ نُزُرٍ أَيْ عَنْ حِيَالٍ Burada نُزُرٌ [nuzur] cemʿ ve ism olmak muhtemeldir, maʿnāsı "Cenk, kısırlıktan gebe oldu" demektir ki bilā-sebeb kızıştı demek murāddır.

نِزَارٌ [Nizār] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) İbn Maʿad'dır ki bir kabīle pederidir.

[ن س ر]

اَلنَّسْرُ [en-nesr] (nūn'un fethi ve sīn'in fethiyle) Bir kuş ismidir, cīfe makūlesi nesneyi didip kopardığı için mübālagaten tesmiye olundu. Ve bu kuş kerkes dedikleri kuştur ki esbaʿ-ı cevārihtir. Bu Türkīde tahrīfle kerkenez dedikleridir. Doğan ve şahin makūlesini dahi alır, bu cihetle çakırcıların düşmanıdır. عُقَابٌ [ʿuḳāb] ki tavşancıl kuşudur, bu cinstendir. Ve baʿzılar عُقَابٌ [ʿuḳāb]ı karakuş ile ve نَسْرٌ [nesr] i tavşancıl ve yılancıl dedikleriyle beyān eylediler. Ve akbaba dedikleri bundan alıcı olmayan battāl nevʿidir dediler. Lākin sahīh olan kerkenez dedikleridir ki karakuş nevʿindendir. Ve kerkenez كَرْكَسٌ [kerkes] muharrefidir. Cemʿi أَنْسُرٌ [ensur] gelir ve نُسُورٌ [nusūr] gelir. Ve

نَسْرٌ [nesr] Ẕi'l-Kelāʿ kabīlesine mahsūs bir sanem adıdır ki arz-ı Ḥimyer'de olur idi. Şārih der ki يَغُوثُ [yeġūṯ] dedikleri sanem Meẕḥic ve يَعُوقُ [yeʿūḳ] Hemdān kabīlelerinin sanemleri idi. Ve

نَسْرٌ [Nesr] Ḳuṭb-ı şimālī semtinde iki kevkeb adıdır ki birine Nesr-i Vâḳiʿ ve birine Nesr-i Tâʾir derler. Bunlar iki sūret-i kevkebiyyeden mürekkeb نَسْرٌ [nesr] sūretleridir. Biri zemīne nāzil ve biri tāʾir sūretindedir. Ve

نَسْرٌ [nesr] At kısmının tırnağı içre bir yābis et pāresine denir ki çekirge tarzında olur, ʿalā-kavlin tırnağının iç yüzünün üst tarafında olan tümsek nesneye denir. Cemʿi نُسُورٌ [nusūr]dur. Ve

نَسْرٌ [nesr] Masdar olur, bir nesneyi bir nesnenin üzerinden giderip yāhūd sıyırıp açmak maʿnāsınadır; yukālu: نَسَرَهُ عَنْهُ نَسْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا كَشَطَهُ Ve yarayı deş-

mek maʿnāsınadır; yukālu: نَسَرَ الْجُرْحَ إِذَا نَقَضَهُ Ve kuş kısmı minkārıyla et ditmek maʿnāsınadır; yukālu: نَسَرَهُ الْبَازِي نَسْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا نَتَفَ لَحْمَهُ بِمِنْسَرِهِ Ve

نَسْرٌ [Nesr] ʿAḳīḳ-i Medīne'de bir mevziʿ adıdır. Ve Ġaniyy bilādında iki cebel adıdır ki ikisine نَسْرَانِ [Nesrān] denir. Ve

نَسْرٌ [Nesr] Esāmīdendir: Sufyān b. Nesr ve Temīm b. Nesr ashābdandır. Ve Yaḥyā b. Ebī Bukeyr b. Nesr ʿalā-kavlin Bişr'dir ve o kādī-i belde-i Kirmān idi ve mezbūr, İmām Mālik şeyhi olan Yaḥyā b. Bukeyr'den ekberdir. Ve

نَسْرٌ [nesr] Bir adamı fasl ve mezemmet eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: نَسَرَ فُلَانًا إِذَا وَقَّعَهُ

اَلْمَنْسِرُ [el-mensir] (مَسْجِدٌ [mescid] veznin-de) ve

اَلْمِنْسَرُ [el-minser] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Alıcı kuş kısmının burnuna denir, مِنْقَارٌ [minḳār] maʿnāsına. Evvelki ism-i mekān menziline münezzeldir. Ve

مَنْسِرٌ [mensir] ve

مِنْسَرٌ [minser] Otuzdan kırka dek, ʿalā-kavlin kırktan elliye dek yāhūd altmışa ka-dar yāhūd yüzden iki yüze kadar süvārīye ıtlāk olunur ʿādeten ʿadûyu nesr ettikleri için. Ve bir bölük ʿaskere ıtlāk olunur ki ʿasker-i kebīr önünde ʿāzim olalar, çar-kacı olacaktır, ʿasker-i kebīrin minkārı yerindedir.

اَلتَّنَسُّرُ [et-tenessur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vez-ninde) İpin bükümü çözülüp sökülmek maʿnāsınadır; yukālu: تَنَسَّرَ الْحَبْلُ إِذَا انْتَقَضَ Ve yara deşilip çirki etrāfına yayılmak maʿnāsınadır; yukālu: تَنَسَّرَ الْجُرْحُ إِذَا انْتَشَرَتْ مِدَّتُهُ لِانْتِقَاضِهِ Ve bez ve kāğıd makūlesi es-kiyip yeprimekle refte refte tebāh olup gitmek maʿnāsınadır; yukālu: تَنَسَّرَ الثَّوْبُ وَالْقِرْطَاسُ إِذَا ذَهَبَا شَيْئًا بَعْدَ شَيْءٍ Ve dağılmak maʿnāsınadır; yukālu: تَنَسَّرَتِ النِّعْمَةُ عَنْهُ إِذَا تَفَرَّقَتْ

اَلنَّاسُورُ [en-nāsūr] Şol damara denir ki içi fāsid olmakla seyelānı aslā munka-tıʿ olmaya ve bu ʿillettir. Müʾellif اَلنَّاسُورُ غَبِرٌ اَلْعِرْقُ الْغَبِرُ ʿibāretiyle beyān eylemekle [ġabir] ġayn-ı muʿceme ve bā-yı muvah-hade ile كَتِفٌ [ketif] veznindedir, fāsid maʿnāsınadır. Ve *Miṣbāḥ*'ta عِرْقٌ غَبِرٌ فِي بَاطِنِهِ فَسَادٌ كُلَّمَا بَرَأَ أَعْلَاهُ رَجَعَ غَبِرًا ʿunvānıyla mübey-yen olmakla ʿibāret-i mezkūreden evzah-tır. Ve bir ʿillet ismidir ki gözün pınarla-rında hādis olur, dāʾimā yaşı munkatıʿ ol-maz. Ve havālī-i makʿadda dahi ve diş et-lerinde dahi hādis olur ki dāʾimā seyelān-ı dem üzere olur. Havālī-i makʿadda dedi-ği bir deliktir ki bir şişin deşilmesinden veyā gereği gibi ʿilāc olunmadık bir ya-radan olur. Ve o delik dahi yā makʿadın kenārında olur yā makʿada karīb ʿadalātta olur ve ondan irinli su akar. Ve gāhca emʿā-i müstakīmede olur. Ve gāh delik bir olur ve gāh birkaç olur ve gāhca mesāne cānibinde dahi olur.

اَلنِّسَارُ [en-Nisār] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Benī ʿĀmir için bir su adıdır ki beyne'l-ʿArab onda bir vakʿa olmuştur.

اَلْإِسْتِنْسَارُ [el-istinsār] Kerkes gibi kavī ve zūr-mend olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَنْسَرَ الطَّائِرُ إِذَا صَارَ كَالنَّسْرِ قُوَّةً

نُسَيْرٌ [Nuseyr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] veznin-de) Esāmīdendir: Nuseyr b. Ẕuʿlūḳ tābiʿīndendir ce Ḳaṭan ve ʿAʾiẕ ve Sefr nām muhaddisīnin pederleri ismidir. Ve ʿAbdulmelik b. Muḥammed nām muhad-

disin ceddi ismidir. Ve

قَلْعَةُ نُسَيْرِ بْنِ دَيْسَمَ بْنِ ثَوْرٍ [Ḳalʿatu Nuseyri'bni Deyseme'bne Şevr] Nihāvend kurbünde bir kalʿadır.

نَاسِرَةٌ [Nāsiret] (نَادِرَةٌ [nādiret] veznin-de) Curcān kazāsında bir karyedir; muhaddisīnden Ḥasen b. Aḥmed en-Nāsirī oradandır, kezālik Muḥammed b. Muḥammed el-Faḳīh el-Ḥanefī en-Nāsirī oradandır.

اَلنِّسْرِينُ [en-nisrīn] (nūn'un kesriyle) Verd-i maʿrūf ismidir ki Mısır gülü dedikleridir. Zāhiren lafz-ı mezbūr Fārisiyyü'l-asldır, zīrā *Burhān*'da nesrīn nūn'un fethiyle mersūmdur. Ve o iki günedir: birine gül-i müşkī ve dīğerine gül-i ʿanberī derler. Pes kesr-i nūn'la taʿrīb olunmuştur.

اَلنُّسَارِيَّةُ [en-nusāriyyet] (غُرَابِيَّةٌ [ġurābiyyet] vezninde) Tavşancıl kuşuna denir, عُقَابٌ [ʿuḳāb] gibi.

[ن س ت ر]

نَسْتَرُ [Nester] (tā-yı fevkıyye ile جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Fürs-ı kadīm milletin-den bir zāhid mecūsī ismidir. Nūşirevān'la muʿāsır idi. Ve

نَسْتَرُ [nester] ve

نَسْتَرْنُ [nestern] (ziyāde-i nūn'la) Reyhān-ı maʿrūf ismidir ki ağustos gülü ve yabanī gül dedikleri çiçek olacaktır. Beyāzına yabanī ak gül ve sarısına yabanī sarı gül derler.

نِسْتَرُ [Nister] (دِرْهَمٌ [dirhem] vezninde) ʿIrāḳ'ta bir nāhiye adıdır, kurā-yı kesīreye müştemildir.

نَسْتَرُو [Nesterū] (nūn'un fethi ve āhirde vāv ile) Dimyāṭ ile İskenderiyye beyninde bir adanın adıdır.

مُنَسْتِيرُ [Munestīr] (mīm'in zammı ve nūn'un fethiyle) İfrīḳiyye'de bir belde adı-dır, zühhād ve munkatiʿūn maʿbedleridir.

Mütercim der ki zāhiren مُنَسْتِيرُ [munestīr] manastīr-i Rūmī muʿarrebidir ki tekye ve hankāh-ı Naṣārāya denir, baʿdehu belde onun ismiyle müsemmā olmuştur, niteki Rūmelide Manastır dedikleri belde dahi fi'l-asl hānkāh-ı Naṣārā olup baʿdehu belde olduğu kütüb-i cogrāfiyyede mersūmdur. Ve

مُنَسْتِيرُ [Munestīr] Kezālik İfrīḳiyye'de bir belde-i uhrā ismidir. Ahālīsi Ḳureyş'ten bir kavmdir. Şehr-i Ḳayrevān ile miyānesi altı konak mesāfedir. Ve Endelus şarkīsinde bir mevziʿ ismidir.

[ن س ط ر]

اَلنَّسْطُورِيَّةُ [en-Nesṭūriyyet] (nūn'un zammı ve fethiyle) Naṣārā milletinden bir tāʾifedir ki sāʾir ehl-i milletine muhālefet üzeredir-ler, yaʿnī mezhebleri onlara muhāliftir. Nesṭūr nām feylesūfa mensūblardır. Ve o Meʾmūn-ı ʿAbbāsī ʿasrında zuhūr ve İncīl'de reʾy-i hodu hükmüyle tasar-ruf eyledi. Ve onun zuʿmü budur ki Hak taʿālā vāhid ve ekānīm-i selāse sāhibidir. Bunlara lisān-ı Rūmīde Nestūrus derler. Mütercim der ki iki tāʾife dahi vardır, biri Melkāʾiyye ve biri Yaʿḳūbiyyedir. Tafsīlleri *Milel ve* Niḥal nām kitābda meşrūhtur.

[ن ش ت ب ر]

نِشْتَبْرُ [Niştebr] (şīn-i muʿceme ile جِرْدَحْلٌ [cirdaḥl] vezninde) Ḫorāsān tarīki üzere bir karye adıdır.

[ن ش ر]

اَلنَّشْرُ [en-neşr] (حَشْرٌ [ḥaşr] vezninde)

Rāyiha-i tayyibeye denir. ʿAlā-kavlin eʿamdır ve ʿalā-reʾyin nisvān kısmı uyuduktan sonra zuhūr eden ağzının ve yanlarının rāyihasına denir. Ve bu yayılmak maʿnāsından meʾhūzdur. Ve

نَشْرٌ [neşr] ve

نُشُورٌ [nuşūr] (ظُهُورٌ [ẓuhūr] vezninde) Masdar olur, meyyiti ihyā eylemek maʿnāsınadır. Ve bu maʿnāda lāzım olurlar, dirilmek, hayāt maʿnāsına; yukālu: نَشَرَ اللهُ الْمَوْتَى فَنَشَرُوا نَشْرًا وَنُشُورًا مِنَ الْبَابِ اَلْأَوَّلِ أَيْ أَحْيَاهُمْ فَحَيُوا Ve

نَشْرٌ [neşr] Şol çayıra ıtlāk olunur ki yerinde kurumuş olup ʿakib-i sayfta yağmur sebebiyle tāzelenip yeşermiş ola; sonradan hayāt bulduğu sebebiyle. Ve

نَشْرٌ [neşr] Ağacın yaprağı her tarafa dağılmak maʿnāsınadır; yukālu: نَشَرَتْ أَوْرَاقُ الشَّجَرِ بِمَعْنَى انْتَشَرَتْ Ve ağaç yapraklanmak maʿnāsınadır; yukālu: نَشَرَ الشَّجَرُ إِذَا أَوْرَقَ Ve uyuz olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَشَرَ نَشْرُهُ أَيْ جَرَبُهُ Ve câme makūlesi nesneyi yayıp açmak maʿnāsınadır ki طَيٌّ [ṭayy] mukābilidir; yukālu: نَشَرَ الثَّوْبَ وَنَحْوَهُ إِذَا بَسَطَهُ Ve ağaç yonmak maʿnāsınadır; yukālu: نَشَرَ الْخَشَبَ إِذَا نَحَتَهُ Ve dağıtmak maʿnāsınadır; yukālu: نَشَرَ الشَّيْءَ إِذَا فَرَّقَهُ Ve

نَشْرٌ [neşr] Şol perākende kavm ve cemāʿate ıtlāk olunur ki bir ser-gerdenin zīr-i cemʿ ü zabtında olmaya. Bunda fethateynle de lügattir. Ve burada نَشْرٌ [neşr], مَنْشُورٌ [menşūr] maʿnāsınadır; yukālu: جَاءَ الْقَوْمُ نَشْرًا وَنَشَرًا أَيْ مُتَفَرِّقِينَ لاَ يَجْمَعُهُمْ رَئِيسٌ Ve

نَشْرٌ [neşr] Nebāt bitmeğe başlamak maʿnāsına müstaʿmeldir ki hayātıdır; yukālu: مَا أَحْسَنَ نَشْرَ النَّبْتِ أَيْ بَدْءَ نَبَاتِهَا Ve bir haberi fāş ve şāyiʿ kılmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: نَشَرَ الْخَبَرَ نَشْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا أَذَاعَهُ Ve

نَشْرٌ [Neşr] Esāmīdendir. Muḥammed b. Neşr muhaddisīndendir ki ondan Leyṯ b. Ebī Suleym rivāyet-i hadīs eyledi. Ve

نَشْرٌ [neşr] Bulutlu günde yel esmek maʿnāsınadır ki bulutu neşr eder; yukālu: نَشَرَتِ الرِّيحُ إِذَا هَبَّتْ يَوْمَ غَيْمٍ Ve mecnūna yāhūd hastaya rukye ve efsūn eylemek maʿnāsınadır ki ʿilletini neşr ve izāle eder; yukālu: نَشَرَ عَنِ الْمَجْنُونِ وَالْمَرِيضِ إِذَا رَقَاهُ Ve

نُشُورٌ [nuşūr] Yere yağmur yağmakla nebāt bitirmek maʿnāsınadır; yukālu: نَشَرَتِ الْأَرْضُ نُشُورًا إِذَا أَصَابَهَا الرَّبِيعُ فَأَنْبَتَتْ

اَلْإِنْشَارُ [el-inşār] (hemzenin kesriyle) Bu dahi ölüyü diriltmek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْشَرَ اللهُ الْمَيِّتَ إِذَا أَحْيَاهُ

اَلتَّنْشِيرُ [et-tenşīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi sevb makūlesi nesneyi yayıp açmak maʿnāsınadır; yukālu: نَشَّرَ الثَّوْبَ وَنَحْوَهُ إِذَا بَسَطَهُ ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿صُحُفًا مُنَشَّرَةً﴾ شُدِّدَ لِلْكَثْرَةِ Ve mecnūna yāhūd marīze rukye ile taʿvīz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَشَّرَ عَنِ الْعَلِيلِ إِذَا عَوَّذَ بِالنُّشْرَةِ

اَلنُّشُرُ [en-nuşur] (zammeteynle) نُشُورٌ [neşūr]un cemʿidir, رَسُولٌ [resūl] ve رُسُلٌ [rusul] gibi. Ve kuriʾe kavluhu taʿālā: «يُرْسِلُ الرِّيَاحَ نُشُرًا» الآية بِضَمَّتَيْنِ وَنُشْرًا بِسُكُونِ الشِّينِ وَنَشْرًا بِفَتْحِ النُّونِ وَنَشَرًا بِالتَّحْرِيكِ فَالْأَوَّلُ جَمْعُ نَشُورٍ وَالثَّانِي سُكِّنَ الشِّينُ اسْتِخْفَافًا أَيْ طَلَبًا لِلْخِفَّةِ وَالثَّالِثُ مَعْنَاهُ إِحْيَاءً بِنَشْرِ السَّحَابِ الَّذِي فِيهِ الْمَطَرُ الَّذِي هُوَ حَيَاةُ كُلِّ شَيْءٍ وَالرَّابِعُ شَاذٌّ قِيلَ مَعْنَاهُ وَهُوَ الَّذِي يُرْسِلُ الرِّيَاحَ مُنْشِرَةً نَشَرًا قَالَ الشَّارِحُ وَقُرِئَ بُشُرًا بِالْبَاءِ جَمْعُ بَشِيرَةٍ Ve

نُشُرٌ [nuşur] (zammeteynle) İsm olur, insānın zekerinden مَذْيٌ [meẕy] çıkmağa denir; yukālu: لاَ يَجِبُ الْغُسْلُ بِالنُّشُرِ أَيْ بِخُرُوجِ الْمَذْيِ

اَلنُّشْرَةُ [en-nuşret] (غُرْفَةٌ [ġurfet] veznin-

de) Rukye ve efsūna denir ki mecnūn ve marīz makūlesine muʿālece olunur, ʿilleti neşr ve tefrīk eylediği için.

اَلْإِنْتِشَارُ [el-intişār] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir nesne yayılıp açılmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْتَشَرَ الْمَتَاعُ إِذَا انْبَسَطَ Ve bir nesne sünüp uzamak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِنْتَشَرَ النَّهَارُ إِذَا طَالَ وَامْتَدَّ Ve haber fāş olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِنْتَشَرَ الْخَبَرُ إِذَا انْذَاعَ Ve perākende olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْتَشَرَتِ الْإِبِلُ إِذَا افْتَرَقَتْ عَنْ غِرَّةٍ مِنْ رَاعِيهَا Kayd-ı mezbūr ittifākīdir, rükn-i tefsīr değildir. Ve bir adamın āleti kıvāma gelmek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْتَشَرَ الرَّجُلُ إِذَا أَنْعَظَ Ve yorulmak sebebiyle gövdenin sinirleri şişip kabarmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْتَشَرَ الْعَصَبُ إِذَا انْتَفَخَ Ve ağacın dalları her tarafa yayılmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْتَشَرَتِ النَّخْلَةُ إِذَا انْبَسَطَ سَعَفُهَا

اَلْمِنْشَارُ [el-minşār] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Bıçkıya denir; yukālu: نَشَرَ الْخَشَبَةَ بِالْمِنْشَارِ وَهُوَ مَا نُشِرَ بِهِ Ve harmancıların yaba taʿbīr eyledikleri beş parmaklı ālete denir ki onunla harman savururlar.

اَلنَّوَاشِرُ [en-nevāşir] (نَوَادِرُ [nevādir] vezninde) Kolun dāhil ve hāricinde olan sinirlere, ʿalā-kavlin iç yüzünde olan sinirlere ve damarlara yāhūd ancak taşra yüzünde olan sinirlere denir. Müfredi نَاشِرَةٌ [nāşiret] tir. Ve

نَاشِرَةُ [Nāşiret] Esāmīdendir: Nāşire b. Aġvāṣ, Hemmām nām kimseyi katl eden kimsedir. Ve Mālik b. Zeyd ve ʿAbbās b. el-Faḍl ve Muḥammed b. ʿAnbes ve ʿAbdurraḥmān b. Muzhir en-Nāşiriyyūn muhaddislerdir, cedleri olan Nāşire nām kimseye mensūblardır.

اَلتَّنَاشِيرُ [et-tenāşīr] (tā-yı fevkıyyenin fethiyle) Mekteb sıbyānının yazdıkları yazıya ıtlāk olunur; müfredi yoktur; yukālu: مَا أَشْبَهَ خَطَّهُ بِتَنَاشِيرِ الصِّبْيَانِ وَهُوَ خُطُوطُهُمْ فِي الْمَكْتَبِ

اَلنِّشْوَارُ [en-nişvār] (nūn'un kesriyle) دِحْرَاجٌ [diḥrāc] vezninde) Dābbe kısmı ʿalefi yedikten sonra artırmak maʿnāsınadır; yukālu: نَشْوَرَتِ الدَّابَّةُ نِشْوَارًا إِذَا أَبْقَتْ مِنْ عَلَفِهَا Mütercim der ki نِشْوَارٌ [nişvār] نُشْخُوَار [nuşḫār]-ı Fārisī muʿarrebidir ki devābbın ahırda ve torbada ve zemīnde olan çayırda ibkā eylediği ʿalef bakiyyesinin ismidir, baʿdehu tasarruf olunmuştur.

اَلنَّشِيرُ [en-neşīr] (أَمِيرٌ [emīr] veznine) Peştemāle ve fūtaya ıtlāk olunur; yukālu: إِذَا دَخَلْتَ الْحَمَّامَ فَعَلَيْكَ بِالنَّشِيرِ أَيِ الْمِئْزَرِ Ve henüz dövülmeyip yerinde yığın olan ekin harmanına denir.

اَلْمَنْشُورُ [el-menşūr] Umūru dağınık ve perīşān adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مَنْشُورٌ أَيِ الْمُنْتَشِرُ الْأُمُورِ Ve şol mektūb ve nāme-i selātīne denir ki mahtūm olmaya, hālen fermān ve berāt taʿbīr olunan nāme-i şāhīdir ki tugra-ı garrā ile müveşşah olur.

اَلْمَنْشُورَةُ [el-menşūret] (مَزْبُورَةٌ [mezbūret] vezninde) Sehiyye ve kerīme olan hatuna denir.

اَلنُّشَارَةُ [en-nuşāret] (ثُمَامَةٌ [ṯumāmet] vezninde) Kereste biçildikte bıçkıdan dökülen talaşa denir.

اَلنَّشَرَى [en-neşerā] (جَمَزَى [cemezā] vezninde) Cereb ʿilleti yayılmış develere denir; yukālu: إِبِلٌ نَشَرَى إِذَا انْتَشَرَ فِيهَا الْجَرَبُ

اَلنَّشْرُ [en-neşr] (fethateynle) Develere cereb ʿilleti yayılmak maʿnāsınadır; yukālu: نَشِرَتِ الْإِبِلُ نَشَرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا انْتَشَرَ فِيهِ الْجَرَبُ Ve

نَشْرٌ [neşer] Dağınık nesneye denir, مُنْتَشِرٌ

[munteşir] maʿnāsına; ve minhu'l-hadīsu: «اَللّٰهُمَّ اضْمُمْ نَشَرَى أَيْ مَا انْتَشَرَ مِنْ أَمْرِي» Ve

نَشَرٌ [neşer] Koyun ve keçi sürüsü gece içre etrāfa raʿy için dağılmak maʿnāsınadır; yukālu: نَشِرَتِ الْغَنَمُ نَشَرًا مِنَ الْبَابِ الْمَزْبُورِ إِذَا انْتَشَرَ بِاللَّيْلِ فَتَرْعَى

اَلْمُنْتَشِرُ [el-munteşir] (اِنْتِشَارٌ [intişār]dan ism-i fāʿildir) Dağınık şeyʾe denir. Ve

مُنْتَشِرٌ [Munteşir] Esāmīdendir: Munteşir b. Vehb, Aʿşā Bāhile nām kimsenin li-ümm birāderidir.

نُشُورُ [Nuşūr] (ظُهُورٌ [ẓuhūr] vezninde) Dīnever kazāsında bir karye adıdır.

[ن ص ر]

اَلنَّصْرُ [en-naṣr] (حَصْرٌ [ḥaṣr] vezninde) ve

اَلنُّصُورُ [en-nuṣūr] (ظُهُورٌ [ẓuhūr] vezninde) Yardım eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَصَرَ الْمَظْلُومَ نَصْرًا وَنُصُورًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَعَانَهُ Ve yağmur ʿumūm üzere yeri suvarmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: نَصَرَ الْغَيْثُ الْأَرْضَ إِذَا عَمَّهَا بِالْجَوْدِ Ve bir adamı bir nesneden kurtarmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: نَصَرَهُ مِنْهُ إِذَا نَجَاهُ وَخَلَّصَهُ Ve

نَصْرٌ [naṣr] Vasf olur. Müfred ve cemʿi berāber olur, عَدْلٌ [ʿadl] gibi; yukālu: رَجُلٌ نَصْرٌ وَقَوْمٌ نَصْرٌ أَيْ نَاصِرٌ وَنَاصِرُونَ Ve Naṣr b. Ḳuʿayn bir kabīle pederidir. Cevherī'nin Ruʾbe nām şāʿire nisbetle istişhād mevkiʿinde inşād eylediği işbu «لَقَائِلٌ يَا نَصْرُ نَصْرًا نَصْرًا» mısrāʿı galattır ve bu Cevherī'nin hod-be-hod inşādı değildir, belki Sībeveyhi vetīre-i mezbūre üzere inşād eylemekle kendisine sābıktır. Ve rivāyet-i sahīha: «يَا نَصْرُ نَصْرًا نَصْرًا» olmaktır, ḍād-ı muʿceme ile. Ve Naḍr-ı mezbūr Umeviyye tarafından Ḫorāsān vālīsi olan Naṣr b. Seyyār nām nā-bekārın derbānı idi. Mütercim der ki Şevāhidu Baġdādiyye ve Şevāhīdu Muġni'l-Lebīb'de mısrāʿ-ı mezbūrun iʿrābına dāʾir akvāl-i şettā olmakla hāhiş-ger olanlar onlara mürācaʿat edeler.

اَلنَّاصِرُ [en-nāṣir] ve

اَلنُّصَرُ [en-nuṣar] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) Muʿīn ve meded-kāra denir. نَاصِرٌ [nāṣir] in cemʿi نُصَّارٌ [nuṣṣār]dır, زَائِرٌ [zāʾir] ve زُوَّارٌ [zuvvār] gibi ve أَنْصَارٌ [enṣār]dır ve نَصْرٌ [naṣr] gelir, صَحْبٌ [ṣaḥb] ve صَاحِبٌ [ṣāḥib] gibi. Ve

نَاصِرٌ [nāṣir] Dereye su akacak mecrāya ıtlāk olunur ki ism olmuştur. Cemʿi نَوَاصِرُ [nevāṣir]dir. Ve نَاصِرٌ [nāṣir] تَلْعَةٌ [telʿat]tan aʿzam ve bir mīl ona karīb mikdārca olur. Ve şol şuʿbeye denir ki baʿīd yerlerden yar gibi gelip dereye müntehī olur, gūyā ki suyuyla derenin seylanıbâ nasr ve imdād eder.

اَلنَّصِيرُ [en-naṣīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Nāsır ve muʿīne denir, mübālaga içindir; yukālu: أَللهُ نَصِيرُهُ أَيْ نَاصِرُهُ

اَلْأَنْصَارُ [el-enṣār] (hemzenin fethiyle) Fi'l-asl نَاصِرٌ [nāṣir]in cemʿidir, Medīne sükkānından Evs ve Ḫazrec kabīlesinden taraf-ı Hazret-i Muṣṭafavī'ye nusret ve iʿānet eden zevāta vasf-ı nusret galebe eylemekle ism mecrāsına icrā olunup o zümre-i celīleye ism-i hāss kılındı.

اَلنُّصْرَةُ [en-nuṣret] (nūn'un zammıyla) İsmdir, hüsn-i meʿūnet maʿnāsına. Ve

نُصْرَةُ [Nuṣret] Eyyūbiyye'den Gāzī Sulṭān Ṣalāḥuddīn'in oğlunun ismidir, hadīste rivāyet sāhibidir.

اَلْإِسْتِنْصَارُ [el-istinṣār] Meded ve musret istemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَنْصَرَهُ إِذَا

سَأَلَهُ [Ve] sāʾile مُنْتَصِرٌ [muntaṣir] ıtlāk olunur, güyā ki ʿatiyye ile fakr üzere nusret niyāz eder. Ve bir kimse aʿdāsını defʿ eylemek bābında bir adamdan yardım istemek maʿnāsınadır ve bu maʿnā-yı evvelden ahasstır; yukālu: إِسْتَنْصَرَهُ عَلَيْهِ إِذَا سَأَلَهُ أَنْ يَنْصُرَهُ عَلَيْهِ

اَلتَّنَصُّرُ [et-tenaṣṣur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir adam bir kimse için nasr ve meded eylemeğe dürüşmek maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ يَتَنَصَّرُ لَهُ أَيْ يُعَالِجُ النَّصْرَ لَهُ Şārihin beyānına göre bu tenevvür ve tehallüm bābından değildir. Ve

تَنَصُّرٌ [tenaṣṣur] Naṣārā dīnine girmek maʿnāsınadır; yukālu: تَنَصَّرَ الْيَهُودُ إِذَا دَخَلَ فِي دِينِ النَّصَارَى

اَلتَّنَاصُرُ [et-tenāṣur] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Birbirine nusret eylemek üzere yardımlaşmak maʿnāsınadır; yukālu: تَنَاصَرَ الْقَوْمُ إِذَا تَعَاوَنُوا عَلَى النَّصْرِ Ve haberler birbirini tasdīk eylemek maʿnāsına istiʿmāl olunur; yukālu: تَنَاصَرَتِ الْأَخْبَارُ إِذَا صَدَّقَ بَعْضُهَا بَعْضًا

اَلْأَنْصَرُ [el-enṣar] (hemzenin ve ṣād'ın fethiyle) Sünnetsiz adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَنْصَرُ أَيْ أَقْلَفُ Şārihin beyānına göre نَصَارَى māddesinden meʾhūzdur.

بُخْتُ نَصَّرَ [Buḫtu Naṣṣar] (bā'nın zammı ve ḫā-yı muʿcemenin sükūnu ve nūn'un ve ṣād-ı müşeddedenin fethiyle) Pūḫt-ı Naṣṣar-ı ʿacemī muʿarrebidir. Pūḫt, اِبْنٌ [ibn] maʿnāsınadır ve نَصَّرٌ [naṣṣar] بَقَّمٌ [baḳḳam] vezninde bir sanem ismidir. Bir gün sādin, sanem-hāne içeriye girip gördü ki sanem-i mersūm yanında bir tıfl-ı şīr-hāre yatıyor, alıp terbiye ve اِبْنُ نَصَّرٍ maʿnāsına Pūḫt-ı Naṣṣar ile tesmiye eyledi. Baʿdehu şāh-ı Īrān Lehrāsb-ı Keyānī tarafından merz-bān olup tugāt-ı Benī İsrāʾīl üzere taʿyīn ve katl-i ʿāmm ve Ḳuds-i şerīfi harāb eyledi.

نَصَرٌ [Naṣar] (fethateynle) Esāmīdendir: İbrāhīm b. Naṣar eḍ-Ḍabbī ve ʿAbdullāh b. Muḥammed b. ʿAbdullāh b. Naṣar muhaddislerdir.

نُصَيْرٌ [Nuṣayr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esāmīdendir: Ebu'l-Munẕir Nuṣayr en-Naḥvī, Kisāʾī hazretlerinin tilmīzidir.

نَصَرَةُ [Naṣaret] (fetehātla) Bir karye ismidir ki onda sulehāʾ olur idi.

نَصِيرٌ [Naṣīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

نَاصِرٌ [Nāṣir] ve

مَنْصُورٌ [Manṣūr] ve

نَصَّارٌ [Naṣṣār] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Esāmī-i ricāldendir.

اَلنَّاصِرِيَّةُ [en-Nāṣiriyyet] İfrīḳiyye'de bir karye adıdır.

نَاصِرَةُ [Nāṣirat] Ṭaberiyye'de bir karye adıdır.

نَصْرَانَةُ [Naṣrānet] (nūn'un fethiyle) Şām'da bir karye adıdır ki ona نَاصِرَةُ [Nāṣiret] ve نَصُورِيَةُ [Naṣūriyet] dahi derler, Naṣārā tāʾifesi ona mensūblardır, yaʿnī ibtidā oradan neşʾet eylediler. ʿAlākavlin نَصَارَى [naṣārā] نَصْرَانٌ [naṣrān] lafzından cemʿdir, نَدَامَى [nedāmā] ve نَدْمَانٌ [nedmān] gibi yāhūd نَصْرِيٌّ [naṣriyy] kelimesinin cemʿidir, مَهْرِيٌّ [mehriyy] ve مَهَارَى [mehārā] gibi. Ve نَصْرَانِيَّةٌ [naṣrāniyyet] ve نَصْرَانَةٌ [naṣrānet], نَصَارَى [naṣārā] lafzının müfredidir.

Şārih der ki نَصْرَانَةُ [Naṣrānet] karyesini Naṣārā tāʾifesi mevlid-i ʿĪsā ʿaleyhi's-selām zuʿm edip ve Naṣārā ismini ondan ahz eylediler. Lākin İncīl'de mestūr olduğu üzere Hazret-i ʿĪsā Beytu Laḥm nām

karyede tevellüd edip o ʿasrda melik-i Mecūs olan Hārūs tarafından ihtirāz eylemeleriyle baʿzı akribāları vālidesiyle kendisini Mışır'a nakl edip melik-i mesfūr mürd olduktan sonra Nāşira nām karyeye geldiler. Ve İncīl'de Īsūʿ en-Nāşirī ʿunvānıyla mersūmlardır. Ve نَصْرَانِيَّةٌ [naṣrāniyyet] نَصَارَى [naṣārā] lafzının müfred-i aslīsidir, müfred-i istiʿmālīsi değildir, zīrā yā-yı nisbetle istiʿmāl olunup رَجُلٌ نَصْرَانِيٌّ وَامْرَأَةٌ نَصْرَانِيَّةٌ derler. Baʿzı eşʿārda aslı üzere yāhūd zarūret için نَصْرَانَةٌ [naṣrānet] vākiʿ olmuştur. İntehā. Ve müfred ve cemʿinde نَصْرَانِيٌّ [naṣrāniyy] ve أَنْصَارٌ [enṣār] dahi denir. Ve

نَصْرَانِيَّةٌ [Naṣrāniyyet] Naṣārā tāʾifesinin dīn ve milletlerine ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ عَلَى النَّصْرَانِيَّةِ أَيْ عَلَى دِينِ النَّصَارَى وَمِلَّتِهِمْ

اَلتَّنْصِيرُ [et-tenṣīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir adamı naṣrānī kılmak maʿnāsınadır; yukālu: نَصَّرَهُ الرَّاهِبُ إِذَا جَعَلَهُ نَصْرَانِيًّا

اَلْإِنْتِصَارُ [el-intişār] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir adam bir kimseden dād almak, intikām ve intisāf maʿnāsına; yukālu: إِنْتَصَرَ مِنْهُ إِذَا انْتَقَمَ

اَلْمَنْصُورَةُ [el-Manṣūret] Sind ülkesinde bir belde-i İslāmiyyedir. Ve Vāsiṭ nevāhīsinde bir beldedir. Ve şehr-i Ḫārezm-i kadīmin ismidir ki nehr-i Ceyḥūn şarkīsinde idi. Ve Maġrīb'de şehr-i Ḳayrevān kurbünde bir beldedir ki مَنْصُورِيَّةٌ [Manṣūriyyet] dahi derler. Ve Deylem bilādında bir belde adıdır. Ve Ḳāhire-i Mışr ile Dimyāṭ beyninde bir beldedir. ʿAcāyibdendir ki bu zikr olunan مَنْصُورَةٌ [Manṣūret]lerin her birini birer pādişāh-ı ʿazīmü'ş-şān ve celīlü's-sultān binā ve nasr ve devām tefeʾülüyle Manṣūre tesmiye eylemişler iken cümlesi vīrān ve bī-eser ve bī-nişān oldular.

بَنُو نَاصِرٍ [Benū Nāşir] ve

بَنُو نَصْرٍ [Benū Naşr] ʿArabdan birer batndır. Ve ʿAbdurraḥmān b. Ḥamdān ve Muḥammed b. ʿAlī b. Muḥammed b. Naşreveyh en-Naşreviyyān muhaddislerdir.

اَلنَّصْرِيُّونَ [en-Naşriyyūn] Muhaddisīnden bir cemāʿattir.

[ن ض ر]

اَلنَّضْرَةُ [en-naḍret] (nūn'un fethi ve ḍād-ı muʿcemenin sükūnuyla) İsmdir, tāzeliğe ve terliğe denir; yukālu: لَهُ نَضْرَةٌ أَيْ نَعْمَةٌ Ve ʿayş ve zindegānī maʿnāsınadır; yukālu: زَادَ اللهُ نَضْرَتَهُ أَيْ عَيْشَهُ Ve gınā ve yesār maʿnāsınadır. Ve hüsn ve revnak ve letāfet maʿnāsınadır. Ve

نَضْرَةٌ [naḍret] ve

نُضُورٌ [nuḍūr] (فُعُولٌ [ḳuʿūd] vezninde) ve

نَضَارَةٌ [neḍāret] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) ve

نَضَرٌ [neḍar] (fethateynle) Masdarlardır, ter ü tāze ve hoş ve revnak-dār olmak maʿnāsına; yukālu: نَضَرَ الشَّجَرُ وَالْوَجْهُ وَاللَّوْنُ وَنَضُرَ وَنَضِرَ نَضْرَةً وَنُضُورًا وَنَضَارَةً وَنَضَرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالْخَامِسِ وَالرَّابِعِ إِذَا نَعُمَ وَحَسُنَ وَلَطُفَ Ve

نَضَرٌ [neḍar] Bu maʿnāda müteʿaddī olur; yukālu: نَضَرَهُ اللهُ نَضْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ أَيْ جَعَلَهُ نَاضِرًا

اَلنَّاضِرُ [en-nāḍir] ve

اَلنَّضِيرُ [en-neḍīr] ve

اَلْأَنْضَرُ [el-enḍar] Hūb ve revnak-dār nesneye denir; yukālu: عُودٌ وَوَجْهٌ نَاضِرٌ وَنَضِيرٌ وَأَنْضَرُ أَيْ ذُو نَضْرَةٍ Ve

نَاضِرٌ [nāḍir] Koyu yeşil şeyʾe denir; yukālu: وَرَقٌ نَاضِرٌ أَيِ الشَّدِيدُ الْخُضْرَةِ Ve mutla-

kan elvāna mübālagaten vasf olur; yukālu: أَخْضَرُ نَاضِرٌ وَأَصْفَرُ نَاضِرٌ Ve suyun yüzünde olan yosuna ıtlāk olur; yukālu: عَلاَ عَلَى الْمَاءِ النَّاضِرُ أَيِ الطُّحْلُبُ

اَلتَّنْضِيرُ [et-tenḍīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) ve

اَلْإِنْضَارُ [el-inḍār] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi نَضَارَةٌ [naḍāret]li kılmak maʿnāsınadır; yukālu: نَضَّرَهُ اللهُ وَأَنْضَرَهُ أَيْ جَعَلَهُ نَاضِرًا Ve إِنْضَارٌ [inḍār] lāzım olur; yukālu: أَنْضَرَهُ فَأَنْضَرَ

اَلنَّضْرُ [en-naḍr] (nūn'un fethi ve ḍād'ın sükūnuyla) ve

اَلنَّضِيرُ [en-neḍīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلنُّضَارُ [en-nuḍār] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) ve

اَلْأَنْضَرُ [el-enḍar] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Altına denir, ذَهَبٌ [ẕeheb] gibi. ʿAlā-kavlin gümüşe denir, فِضَّةٌ [fiḍḍat] gibi. نَضْرٌ [naḍr] ın cemʿi نِضَارٌ [niḍār] gelir nūn'un kesriyle ve أَنْضُرٌ [enḍur] gelir, أَفْلُسٌ [eflus] gibi. Ve

نَضْرٌ [Naḍr] Esāmīdendir: Naḍr b. Kināne, أَبُو قُرَيْشٍ [ebū ḳureyş]tir. Ve ʿAbbās b. el-Faḍl b. Zekeriyyā b. Yaḥyā b. en-Naḍr en-Naḍravī muhaddistir. Ve Ḥuseyn b. Ḥasen b. en-Naḍr b. Ḥakīm en-Naḍrī ve oğlu Ḳāḍī ʿAbdullāh ve şeyhü'l-islām Yūnus b. Ṭāhir en-Naḍrī muhaddislerdir. Ve

نُضَارٌ [nuḍār] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Tibr cinsinden cevher-i hālise denir. Ve haşebe ve tahtaya ve keresteye denir. Ve yemiş veren ılgın ağacına denir, أَثْلٌ [eṯl] gibi, ʿalā-kavlin yağmur suyuyla neşv ü nemā bulanına yāhūd uzun ve dalları doğru ve hemvār olanına yāhūd cebelī nevʿine denir. Ve

نُضَارٌ [nuḍār] Bir nevʿ haşeb ismidir, ondan baʿzı kavata makūlesi evānī düzerler ve minber-i Nebevī ʿaleyhi's-selām ondan maʿmūl idi. Şārih der ki bu dahi ılgın nevʿindendir.

اَلنُّضَيْرُ [en-Nuḍayr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Zikr olunan Naḍr b. Kināne'nin birāderi ismidir. Ebū Naḍre el-Munẕir b. Mālik ve Ummu Naḍra tābiʿlerdir.

نِضَارٌ [Niḍār] (كِتَابٌ [kitāb] veznin-de) Esāmīdendir: ʿUbeyd b. Niḍār muhaddistir.

اَلنِّضْرُ [en-niḍr] (nūn'un kesriyle) Zevceye ıtlāk olunur; yukālu: نِضْرُ الرَّجُلِ أَيِ امْرَأَتُهُ

اَلنَّضِيرُ [en-neḍīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Yehūd-i Ḫayber'den bir tāʾifedir, misbetinde نَضَرِيٌّ [Neḍariyy] denir fethateynle. İmām Vāḳidī şeyhi Bekr b. ʿAbdullāh en-Neḍarī fi'l-asl tāʾife-i mersūmedendir. Ve Ebu'n-Nadīr b. Teyyihān ashābdandır, Uḥud gazvesine hāzır olmuştur.

نَضِيرَةُ [Neḍīret] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Ummu Seleme cenāblarının cāriyeleri ismidir.

نُضَارٌ [Nuḍār] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) İbn Ḫudayḳ'tır, Hemdān nesebinin silsilesinden idi.

اَلنُّضَارَاتُ [en-Nuḍārāt] (nūn'un zammıyla) Belḥāriṣ b. Kaʿb diyārında bir niçe vādiye ıtlāk olunur.

[ن ط ث ر]

اَلنَّطْرَةُ [en-naṭṣaret] (ṣā-yı müsellese ile دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir adam miʿdesi bulanıp sakīl olunca kadar yağlı taʿām yemek maʿnāsınadır. Ve bu, طَنْثَرَةٌ [ṭanṣeret]ten maklūbdur ki zikr olundu.

[ن ط ر]

اَلنَّاطِرُ [en-nāṭir] ve

اَلنَّاطُورُ [en-nāṭūr] Bāg ve bâgçe ve hurmālık bekçisine denir, bāg-bān maʿnāsına; yukālu: هُوَ نَاطِرُ الْكَرْمِ وَالنَّخْلِ وَنَاطُورُهَا أَيْ حَافِظُهَا Hammām nātırı bu şuʿbedendir. Ve bu lafz-ı aʿcemīdir. نَاطِرٌ [nāṭir]in cemʿi نُطَّارٌ [nuṭṭār] gelir, رُمَّانٌ [rummān] vezninde ve نُطَرَاءُ [nuṭarāʾ] gelir, كُرَمَاءُ [kuremāʾ] vezninde ve نَطَرَةٌ [naṭaret] gelir, fetehātla. Ve نَاطُورٌ [nāṭūr]un cemʿi نَوَاطِيرُ [nevāṭīr] gelir. Şārihin *Miṣbāḥ*'tan nakli üzere kelime-i Nebaṭiyyedir, ẓā-yı muʿceme ile «ن،ظ،ر» māddesindendir, lākin Ezherī bir aʿrābīden işittiğini rivāyet eylemekle ona göre ʿArabī olur.

اَلنَّطْرُ [en-naṭr] (سَطْرٌ [saṭr] vezninde) ve

اَلنِّطَارَةُ [en-niṭāret] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Bāg ve bâgçe beklemek maʿnāsınadır; yukālu: نَطَرَ فُلَانٌ اَلْكَرْمَ وَالنَّخْلَ نَطْرًا وَنَطَارَةً مِنَ الْبَابِ اَلْأَوَّلِ إِذَا حَفِظَهُ

اِبْنُ النَّاطُورِ [İbnu'n-Nāṭūr] Ḳayṣer-i Rūm olan Hiraḳl ve Īlīyāʾ sāhibi yaʿnī Hiraḳl tarafından Ḳuds-i şerīf hākimi idi ve münecciim idi. Hiraḳl kendisini cümle-i Naṣārā-yı Şām üzere uskuf nasb eylemişti. Ve bu ẓā-yı muʿceme ile de zebān-zededir ki «ن،ظ،ر» dan meʾhūzdur.

اَلنَّطْرُونُ [en-naṭrūn] (nūn'un fethiyle) Bevraḳ-ı Ermenī ismidir ki kuyumcu borası dedikleri nesnedir, lākin نَطْرُونٌ [naṭrūn] ondan bir nevʿdir ki ʿāmme لَطْرُونٌ [laṭrūn] derler.

اَلنِّيْطِرُ [en-niʾṭir] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Āfet ve dāhiyeye denir.

اَلنُّطَّارُ [en-nuṭṭār] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) Oyuk taʿbīr olunan timsāle denir ki ekin aralıklarında cānverleri tevhīş için nasb ederler. Fārisīde tendīse denir.

Ve Cevherī نَاطِرُونُ [Nāṭirūn] Şām'da bir mevziʿ ismi olmak üzere sebt eylemiştir, lākin galattır, savāb olan mīm'le مَاطِرُونُ [Māṭirūn] olmaktır.

[ن ظ ر]

اَلنَّظَرُ [en-naẓar] (nūn'un ve ẓā-yı muʿcemenin fethiyle) ve

اَلْمَنْظَرُ [el-manẓar] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninde) ve

اَلنَّظَرَانُ [en-naẓarān] (fetehātla) ve

اَلْمَنْظَرَةُ [el-manẓaret] (مَرْحَمَةٌ [merḥamet] vezninde) ve

اَلتَّنْظَارُ [et-tenẓār] (تَذْكَارٌ [teẕkār] vezninde) Bir nesneye sarf-ı bāsıra eylemek maʿnāsınadır ki bakmak taʿbīr olunur; yukālu: نَظَرَهُ وَنَظَرَ إِلَيْهِ نَظَرًا وَمَنْظَرًا وَنَظَرَانًا وَمَنْظَرَةً وَتَنْظَارًا مِنَ الْبَابِ اَلْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ إِذَا تَأَمَّلَهُ بِعَيْنِهِ

Şārih der ki نَظَرٌ [naẓar]da basīret dahi muʿteberdir. فِي kelimesiyle istiʿmāl olundukta fikr maʿnāsına ve إِلَى ile ve bi-nefsihi olursa rüʾyet ve lām ile olursa rahmet ve عَلَى ile olursa gazab ve بَيْنَ ile olursa hükm maʿnāsına olur; tekūlu: نَظَرْتُ بَيْنَ الْقَوْمِ إِذَا حَكَمْتَ İntehā. Ve

نَظَرٌ [naẓar] Yer nebātını izhār ile göze göstermek maʿnāsına istiʿmāl olunur; yukālu: نَظَرَتِ الْأَرْضُ إِذَا أَرَتِ الْعَيْنَ نَبَاتَهَا Ve bir adamın hāline acıyıp iʿānet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَظَرَ لَهُمْ إِذَا رَثَى لَهُمْ وَأَعَانَهُمْ Ve beyne'n-nās hükm ve fasl-ı daʿvā kılmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: نَظَرَ بَيْنَهُمْ إِذَا حَكَمَ Ve bir nesneyi takdīr ve takyīs ederek fikr ve teʾemmül eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَظَرَ فِيهِ إِذَا فَكَّرَ فِيهِ يُقَدِّرُهُ وَيُقَيِّسُهُ Ve muntazır olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: نَظَرَ

فُلاَنًا إِذَا انْتَظَرَ Ve

نَظَرٌ [naẓar] Birbirine mücāvir olan kavm ve cemāʿate ıtlāk olunur, dāʾimā birbirine nazarları derkār olduğu için; yukālu: حَيٌّ نَظَرٌ أَيْ مُتَجَاوِرُونَ يَنْظُرُ بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ Ve kehānet eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: نَظَرَ الرَّجُلُ إِذَا تَكَهَّنَ Müʾellif burada hükm ile iʿānet maʿnālarını tekrār eylemiştir. Ve

نَظَرٌ [naẓar] Bir söze kulak tutmak maʿnāsına müstaʿmeldir; tekūlu: أَنْظِرْنِي أَيْ أَصِغْ إِلَيَّ Ve imhāl ve teʾennī maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: نَظَرَهُ إِذَا تَأَنَّى عَلَيْهِ Ve bir nesneyi mühletle yaʿnī veresiye satmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: نَظَرَ الشَّيْءَ إِذَا بَاعَهُ بِنَظِرَةٍ

اَلتَّنَظُّرُ [et-tenaẓẓur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir nesneye fikr ve teʾemmül ederek dikkatle bakmak maʿnāsınadır; kitāb mütālaʿa eder gibi; yukālu: تَنَظَّرَهُ إِذَا تَأَمَّلَهُ بِعَيْنِهِ Ve bir nesneyi āhestece teʾennī ederek muʿāmele eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَنَظَّرَهُ إِذَا تَأَنَّى عَلَيْهِ Ve muntazır olduğu şeyʾin vukūʿunu ummak ve gözetmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: يَنْتَظِرُ فُلاَنٌ أَيْ يَتَوَقَّعُ مَا يَنْتَظِرُهُ

اَلنَّاظِرُ [en-nāẓir] نَظَرٌ [naẓar]dan ism-i fāʿildir. Ve

نَاظِرٌ [nāẓir] Göze, ʿalā-kavlin gözün içinde olan siyāh noktaya ıtlāk olunur ki bebek taʿbir olunur yāhūd nefs-i basara yāhūd burunda bir damara ıtlāk olunur ki gözün yaşı onda olur. Ve cebheden genize doğru cārī ve nāzil olan kemiğe denir. Ve

نَاظِرٌ [Nāẓir] Ḫūzistān eyāletinde bir kalʿa adıdır. Ve نَاطُورٌ [nāṭūr] maʿnāsınadır ki bāg ve bāgçe bekçisine denir.

اَلنَّاظِرَانِ [en-nāẓirān] (tesniye bünyesiyle) Burnun iki cānibinde vākiʿ iki damara denir ki gözlerin pınarlarından seyelān eylemişlerdir.

اَلتَّنَاظُرُ [et-tenāẓur (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Birbirine bakışmak maʿnāsınadır; yukālu: تَنَاظَرُوا إِذَا نَظَرَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا Ve

تَنَاظُرُ النَّخْلَتَانِ [tenāẓuru'n-naḫletān] Ondan ʿibārettir ki hurmā ağacının erkeğiyle dişisi gerçi birbirine karīb olmakla dişinin erkeğe mücerred nazarı likāh husūsunda kifāyet eylemeyip tā ki erkekten aşı taʿbiye eylemedikçe meyve tutmaz olur; yukālu: تَنَاظَرَتِ النَّخْلَتَانِ إِذَا نَظَرَتِ الْأُنْثَى مِنْهُمَا إِلَى الْفَحْلِ فَلَمْ يَنْفَعْهَا تَلْقِيحٌ حَتَّى تُلْقَحَ مِنْهُ Ve iki nesne birbirine mukābil olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَنَاظَرَتِ الدَّارَانِ إِذَا تَقَابَلَتَا Ve bir iş zımnında birbirine müdārā eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَنَاظَرَا فِي الْأَمْرِ إِذَا تَرَاوَضَا

اَلْمَنْظَرُ [el-manẓar] (mīm'in ve ẓā'nın fethiyle) ve

اَلْمَنْظَرَةُ [el-manẓaret] (hā'yla) Şekl ve kıyāfetten nazar taʿalluk edecek yere denir ki hūb ise nāzır istiʿcāb ve bed ise istikbāh eder, مَخْبَرٌ [maḫber] ve مَخْبَرَةٌ [maḫberet] mukābilidir; Fārisīde ona dīdār derler; yukālu: لَهُ مَنْظَرٌ حَسَنٌ وَمَنْظَرَةٌ حَسَنَةٌ وَهُوَ مَا نَظَرْتَ إِلَيْهِ فَأَعْجَبَكَ أَوْ سَاءَكَ

اَلْمَنْظَرِيُّ [el-manẓariyy] (yā-yı nisbetle) ve

اَلْمَنْظَرَانِيُّ [el-manẓarāniyy] Teʾkīd-i nisbetle hūb-manzar olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَنْظَرِيٌّ وَمَنْظَرَانِيٌّ أَيْ حَسَنُ الْمَنْظَرِ

اَلنَّظُورُ [en-naẓūr] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

اَلنَّظُورَةُ [en-naẓūret] (hā'yla) ve

اَلنَّاظُورَةُ [en-nāẓūret] ve

اَلنَّظِيرَةُ [en-naẓīret] Şol seyyid ve zī-şān

adama ıtlāk olunur ki emri cārī ve ihsānı meʾmūl olmakla herkes kendisine nazar eder ola; yukālu: فُلاَنٌ نَظُورٌ وَنَظُورَةٌ وَنَاظُورَةٌ وَنَظِيرَةٌ أَيْ سَيِّدٌ يُنْظَرُ إِلَيْهِ Ve bunun müfred ve cemʿi ve müzekker ve müʾennesi berāberdir. ʿAlā-kavlin نَظِيرَةٌ [naẓīret] ve نَظُورَةٌ [naẓūret], نَظَائِرُ [naẓāʾir] üzere cemʿlenir. Ve

نَظُورٌ [naẓūr] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Şol kimseye ıtlāk olunur ki kendisine mühim olan kimse tarafından dāʾimā nazarını igfāl eylemez ola; yukālu: رَجُلٌ نَظُورٌ إِذَا كَانَ لاَ يُغْفِلُ نَظَرَهُ إِلَى مَنْ أَهَمَّهُ Gerçi nüshalarda إِلَى مَا أَهَمَّهُ مَنْ ʿunvānıyla olup lākin *Esās'ta* ʿibāretiyle ki مَا ʿunvānıyla da mersūmdur ve bu savāb olmak gerektir. Pes kendisine mühim olan nesneye idāme-i nazar eder demek olur. Ve

نَظُورَةٌ [naẓūret] ve

نَظِيرَةٌ [naẓīret] ʿAskerin karakoluna ıtlāk olunur; yukālu: هُمْ نَظُورَةُ الْجَيْشِ وَنَظِيرَتُهُمْ أَيْ طَلِيعَتُهُمْ [Ve]

سَدِيدُ النَّاظِرِ [sedīdu'n-nāẓir] Şol adama ıtlāk olunur ki şāʾibe-i töhmetten berīʾü's-sāha olmakla bir nesneye gereği gibi dikkatle nazar eder ola; yukālu: هُوَ سَدِيدُ النَّاظِرِ إِذَا كَانَ بَرِيئًا مِنَ التُّهْمَةِ يَنْظُرُ بِمِلْءِ عَيْنَيْهِ [Ve]

بَنُو نَظْرَى [benū naẓarā] (جَمَزَى [cemezā] vezninde ve baʿzen ẓāʾ müşedded olur) Zen-dost çelebilere ıtlāk olunur ki dāʾimā zümre-i zenāna nazar edip ve onlar ile üns ve ülfet ve tahabbüb eder ola; yukālu: هُمْ بَنُو نَظْرَى وَقَدْ تُشَدَّدُ الظَّاءُ أَيْ أَهْلُ النَّظَرِ إِلَى النِّسَاءِ وَالتَّغَزُّلِ بِهِنَّ

اَلْمَنَاظِرُ [el-menāẓir] (mīm'in fethiyle) Yüksek yüksek yerlere ıtlāk olunur, havāle oldukları semte onlardan nazar olunduğu hasebiyle. Ve

مَنَاظِرُ [Menāẓir] Berriyye-i Şāmiyye'de ʿUrḍ kurbünde bir kalʿa ve bir mevziʿ adıdır. Ve şehr-i Hīt kurbünde bir mevziʿ adıdır.

اَلنَّاظُورُ [en-nāẓūr] ve

اَلنَّاظِرُ [en-nāẓir] نَاطُورٌ [nāṭūr] maʿnāsınadır ki bāg ve bâgçe bekçisine denir.

اِبْنُ النَّاظُورِ [ibnu'n-nāẓūr] «ن،ط،ر» māddesinde beyān olundu.

اَلْإِنْتِظَارُ [el-intiẓār] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Teʾennī eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْتَظَرَهُ إِذَا تَأَنَّى عَلَيْهِ Ve bir nesneye nazar dikip müterakkıb olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْتَظَرَهُ إِذَا تَرَقَّبَهُ

اَلنَّظِرَةُ [en-naẓiret] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) İsmdir, bir husūsta imhāl ve teʾhīr eylemeğe denir ki mühlet verme taʿbīr olunur. Ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿فَنَظِرَةٌ إِلَى مَيْسَرَةٍ﴾ الآية Yaʿnī "ʿAsīrü'l-hāl olan medyūna tekāzā eylemeyip vakt-i yesīre kadar mühlet vermek lāzımdır."

اَلْإِسْتِنْظَارُ [el-istinẓār] Bir husūsta mühlet istemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَنْظَرَهُ إِذَا طَلَبَ النَّظِرَةَ مِنْهُ

اَلْإِنْظَارُ [el-inẓār] (hemzenin kesriyle) İmhāl ve teʾhīr maʿnāsınadır; yukālu: أَنْظَرَهُ إِذَا أَخَّرَهُ ve bir nesneyi bir nesneye nazīr kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْظَرَهُ لَهُ إِذَا جَعَلَهُ نَظِيرًا لَهُ ve yukālu: أَنْظِرْ بِهِ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ ve yukālu: مَا كَانَ هَذَا نَظِيرًا لِهَذَا وَلَقَدْ أُنْظِرَ بِهِ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ Yaʿnī "Şu nesne şuna benzemez idi, lākin benzetildi."

اَلنَّظِيرُ [en-naẓīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلْمُنَاظِرُ [el-munāẓir] (مُجَاوِرٌ [mucāvir] vezninde) ve

اَلنِّظْرُ [en-niẓr] (nūn'un kesriyle) Misl ve mānend maʿnāsınadır, gūyā ki ehadühümā

āhere nazar eder; yukālu: هَذَا نَظِيرُهُ وَمُنَاظِرُهُ Ve وَنِظْرُهُ أَيْ مِثْلُهُ [naẓīr]in cemʿi نُظَرَاءُ [nuẓarāʾ] gelir, كُرَمَاءُ [kuremāʾ] gibi.

اَلنَّظْرَةُ [en-naẓret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) ʿAyb ve nakīsaya ıtlāk olunur; yukālu: فِيهِ نَظْرَةٌ أَيْ عَيْبٌ Ve heybet maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: لَهُ نَظْرَةٌ أَيْ هَيْبَةٌ Ve çirkīnliğe ve sūʾ-i heyʾete ıtlāk olunur; yukālu: إِنَّ فِيهِ لَنَظْرَةً أَيْ سُوءَ هَيْئَةٍ وَتَغَيُّرَ جِسْمٍ Ve شُحُوبٌ [şuḥūb] maʿnāsınadır. Ve baygınlığa denir, غَشْيٌ [ġaşy] maʿnāsına. ʿAlā-kavlin cinn tāʾifesinin nazarına uğramağa denir. Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīsu: «أَنَّهُ عَلَيْهِ السَّلاَمُ رَأَى جَارِيَةً بِهَا سَفْعَةٌ فَقَالَ إِنَّ بِهَا نَظْرَةً فَاسْتَرْقُوا لَهَا» أَيْ بِهَا عَيْنٌ أَصَابَتْهَا مِنْ نَظَرِ الْجِنِّ ve yukālu: نُظِرَ الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَنْظُورٌ Ve

نَظْرَةٌ [naẓret] Rahmet ve şefkat maʿnāsınadır; yukālu: نَظَرَهُ بِعَيْنِ النَّظْرَةِ أَيِ الرَّحْمَةِ

اَلْمَنْظُورُ [el-manẓūr] نَظَرٌ [naẓar]dan ism-i mefʿūldür. Ve

مَنْظُورٌ [Manẓūr] Esāmīdendir: Manẓūr b. Ḥabbe rāciz-i meşhūrdur. Ḥabbe vālidesinin ismidir, pederinin ismi Merşed idi. Ve Manẓūr b. Seyyār bir maʿrūf kimsedir.

نَاظِرَةُ [Nāẓiret] Benī ʿAbs yurdunda bir dağ yā bir su yā bir mevziʿ adıdır.

نَوَاظِرُ [Nevāẓir] Arz-ı kabīle-i Bāhile'de birkaç tepelere ıtlāk olunur.

اَلْمَنْظُورَةُ [el-manẓūret] ʿAyblı hatuna denir; نَظْرَةٌ [naẓret]ten meʾhūzdur; yukālu: إِمْرَأَةٌ مَنْظُورَةٌ أَيْ مَعْيُوبَةٌ Ve āfet ve dāhiyeye denir.

اَلنَّظَّارُ [en-naẓẓār] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Şehāmetli ve yavuz ve pūlād-dil olup hiddet ve şehāmetinden dāʾimā yukarı yukarı nazar eder olan ata denir; yukālu: فَرَسٌ نَظَّارٌ أَيْ شَهْمٌ حَدِيدُ الْفُؤَادِ طَامِحُ الطَّرْفِ

بَنُو النَّظَّارِ [Benu'n-Naẓẓār] ʿUkl kabīlesinden bir kavm ve cemāʿattir; إِبِلٌ نَظَّارِيَّةٌ [ibilun naẓẓāriyyet] onlara nisbet olunur. ʿAlā-kavlin نَظَّارٌ [naẓẓār] bir buğur adıdır.

اَلنَّظَّارَةُ [en-naẓẓāret] (سَيَّارَةٌ [seyyāret] vezninde) Şol cemāʿate denir ki bir nesneye nazar eder olalar, hilāle nazar edenler gibi.

اَلْمَنْظَرَةُ [el-manẓaret] (mīm'in ve zā'nın fethiyle) Bu dahi نَظَّارَةٌ [naẓẓāret] maʿnāsınadır.

اَلنَّظَارَةُ [en-neẓāret] (كَرَامَةٌ [kerāmet] veznin-de) Tenezzüh ve teferrüc maʿnāsına. Gerçi baʿzı fukahāʾ istiʿmāl ederler, lākin lahn ve hatādır.

نَظَارِ [naẓāri] (قَطَامِ [ḳaṭāmi] vezninde) İsm-i fiʿl-i emrdir, muntazır ol maʿnāsına; tekūlu: نَظَارِ يَا فُلاَنُ أَيِ انْتَظِرْ

اَلْمِنْظَارُ [el-minẓār] (mīm'in kesriyle) Aynaya denir, مِرْآةٌ [mirʾāt] maʿnāsına.

اَلنَّظَّائِرُ [en-neẓāʾir] Efāzıl ve emāsile ıtlāk olunur; yukālu: هُمْ نَظَائِرُ أَيْ أَفَاضِلُ وَأَمَاثِلُ Ve

نَظَائِرُ [neẓāʾir] İkişer ikişer mevkiʿinde istiʿmāl olunur; tekūlu: عَدَدْتُ إِبِلَهُمْ نَظَائِرَ أَيْ مَثْنَى مَثْنَى

اَلْمُنَاظَرَةُ [el-munāẓaret] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir nesneye misl ve nazīr olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَاظَرَهُ إِذَا صَارَ نَظِيرًا لَهُ Ve bir şeyʾi şeyʾ-i āhere nazīr kılmak maʿnāsınadır; yukālu: نَاظَرَ فُلاَنًا بِفُلاَنٍ إِذَا جَعَلَهُ نَظِيرَهُ Ve minhu kavlu'z-Zuhrī لاَ تُنَاظِرْ بِكِتَابِ اللهِ وَلاَ بِكَلاَمِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَيْ لاَ تَجْعَلْ شَيْئًا نَظِيرًا لَهُمَا أَوْ مَعْنَاهُ لاَ تَجْعَلْهُمَا مَثَلاً لِشَيْءٍ يَعْرِضُ كَقَوْلِ الْقَائِلِ جِئْتَ عَلَى قَدَرٍ يَا مُوسَى لِمُسَمًّى بِمُوسَى إِذَا جَاءَ فِي وَقْتٍ مَطْلُوبٍ

Mütercim der ki ona mebnī Birgivī merhūm Yaḥyā nām bir adama يَا يَحْيَى خُذِ الْكِتَابَ بِقُوَّةٍ demek cāʾiz değildir, demiştir, zīrā ibtizāl ve imtihān-ı Ḳurʾān'ı müstelzimdir. Ve ıstılāh-ı ādābiyyede مُنَاظَرَةٌ [munāẓaret] iki kimse birbirine yāhūd bir nesneye bakışmaktan meʾhūzdur ki iki şeyʾ miyānında olan nisbette iki cānibden basar ve basīretle izhāren li's-savāb nazar eylemekten ʿibārettir.

اَلنِّظَارُ [en-niẓār] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Firāset maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ أَهْلُ النِّظَارِ أَيِ الْفِرَاسَةِ

اَلنُّظْرُنَّةُ [en-nuẓrunnet] (nūn'un zammı ve ẓā'nın sükūnu ve rā-i mazmūme ve nūn-ı müşeddede ile ve nūn'un kesri ve rā'nın fethi ve nūn'un ve rā'nın kesriyle lügattir) Şol ʿavrete denir ki bed-segāl ve bed-gümān olmakla bir nesneye nazar eylese, onda bir şāʾibe-i seyyiʾe görmeyerek sūʾ-i zann eder ola, niteki سُمْعُنَّةٌ [sumʿunnet] dahi vezn-i mezbūr üzere bir nesne istimāʿ eylese zann ve gümāna düşen ʿavrete denir. Ve bu hāletler bed-derūn ve fāsidü'l-kalb olmaktan neşʾet eder; yukālu: إِمْرَأَةٌ سُمْعُنَّةٌ نُظْرُنَّةٌ إِذَا تَسَمَّعَتْ أَوْ تَنَظَّرَتْ فَلَمْ تَرَ شَيْئًا تَظَنَّتْهُ تَظَنِّيًا

Mütercim-i hakīr der ki birkaç defʿa bi'l-münāsebe mahallerinde dahi zikr olunmuştur ki ʿArablar bir maʿnāda mübālaga kasd ettiklerinde lafzına bir ve ziyāde harf zamm ederler. Ekserī mīm ve nūn ve pek mübālaga irādesinde müşeddeden ziyāde ederler. Meselā dāʾimā halkın sözünü dinler olan bed-derūn ʿavrete ki dinici taʿbīr olunur, سُمْعُنَّةٌ [sumʿunnet] derler, kezālik dāʾimā nāsın umūr ve ahvāline nazar eden melʿūneye نُظْرُنَّة [nuẓrunnet] derler, kezālik işittiği sözlerde ve baktığı nesnelerde bed-gümān olan kāfireye de سُمْعُنَّةٌ وَنُظْرُنَّةٌ ıtlāk ederler, halkın kelimātını dinleyip ve ahvāl ve evzāʿlarına bakıp birinin üzerine beş dahi katıp iblīs gibi miyānelerini ifsād eder, hazelehunnallāhu taʿālā.

أَنْظُورُ [enẓūru] (hemzenin fethiyle) Baʿzı ʿArab ʿindinde أَنْظُرُ [enẓuru] kelimesinde lügattir ki mütekellim-i vahde sigasıdır; zammeyi işbāʿ ederler, niteki işbu: أَنَّنِي حَيْثُ مَا يَثْنِي الْهَوَى بَصَرِي || مِنْ حَيْثُمَا سَلَكُوا أَدْنُو فَأَنْظُورُ« beytinde vāki' olmuştur, zāhiren zarūrete mahsūstur.

[ن ع ر]

اَلنُّعْرَةُ [en-nuʿret] (nūn'un zammı ve ʿayn'ın sükūnuyla) ve

اَلنُّعَرَةُ [en-nuʿaret] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Genize denir, خَيْشُومٌ [ḫayşūm] maʿnāsına. Ve

نُعَرَةٌ [nuʿaret] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Hod-bīnliğe ve kibr ve nahvete denir; tekūlu: لَأُطَيِّرَنَّ نُعَرَتَكَ أَيْ خُيَلاَئَكَ وَكِبْرَكَ Ve mühim olan emr ve maslahata denir. Ve yaban eşeği kısmının rahimde ʿakd eylediği cenīne denir ki henüz tāmmü'l-hilkat olmayıp yenice muzgadan mütehavvil ola. ʿAlā-kavlin mutlakan gebe insān ve hayvānın rahimlerinde sūret bağlamış veledlerine denir. Ve şol rīhe denir ki geniz içre tahaddüs eylemekle genzi ve dimāgı muztarib eyleye. Ve misvāk ağacının ibtidā yemişine denir. Ve bir nevʿ sineğe denir ki gökçül olup kuyruğunda neşteri olmakla hımār makūlesi devābbı sokup muztarib eder ve gāhca hımārın burnuna girip ezā eylemekle hımār başını alıp telāşından firār eder, bir nesne onu döndüremez, Türkīde büvelek ve eğrice taʿbīr

olunur.

اَلنَّعِيرُ [en-neʿīr] (nūn'un fethiyle) ve

اَلنُّعَارُ [en-nuʿār] (nūn'un zammıyla) Haykırmak maʿnāsınadır; yukālu: نَعَرَ الرَّجُلُ نَعِيرًا وَنُعَارًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَالثَّانِي إِذَا صَاحَ Ve genizden seslenmek maʿnāsınadır; yukālu: نَعَرَ الرَّجُلُ إِذَا صَوَّتَ بِخَيْشُومِهِ Ve bu maʿnāda bāb-ı sānīden vürūdu ekserdir. Ve

نَعْرٌ [naʿr] ve

نَعِيرٌ [neʿīr] Damardan kan fışkırmak, ʿalākavlin kan çıkarken damar çıtırdamak maʿnāsınadır; yukālu: نَعَرَ الْعِرْقُ نَعْرًا وَنَعِيرًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا فَارَ مِنْهُ الدَّمُ أَوْ صَوَّتَ لِخُرُوجِ الدَّمِ Ve aktār ve bilādı geşt ve güzār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَعَرَ فُلَانٌ فِي الْبِلَادِ إِذَا ذَهَبَ Ve ibā ve muhālefet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَعَرَهُ إِذَا خَالَفَهُ وَأَبَى Ve ʿasker cemʿiyyet ve heyecān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَعَرَ الْقَوْمُ إِذَا هَاجُوا وَاجْتَمَعُوا Ve bir husūsa kıyām ve saʿy ve ihtimām eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَعَرَ فِي الْأَمْرِ إِذَا نَهَضَ وَسَعَى Ve teveccüh ve ikbāl maʿnāsına müstaʿmeldir; tekūlu: مِنْ أَيْنَ نَعَرْتَ إِلَيْنَا أَيْ أَقْبَلْتَ Ve bir kimseye gelmek maʿnāsınadır; yukālu: نَعَرَ إِلَيْهِ إِذَا أَتَاهُ

اَلنَّعِيرُ [en-neʿīr] (nūn'un fethiyle) Masdardır, niteki zikr olundu. Ve

نَعِيرٌ [neʿīr] Cenk ve cidāl yāhūd şerr ve fitne hengāmında nāsın gırīv ve kavga ve feryādına denir; tekūlu: سَمِعْتُ نَعِيرَهُمْ وَهُوَ الصِّيَاحُ فِي حَرْبٍ أَوْ شَرٍّ

اَلنَّعَّارَةُ [en-naʿʿāret] (شَدَّادَةٌ [şeddādet] vezninde) Şamatacı çağırgan fāhişe ve bedzebān ʿavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ نَعَّارَةٌ أَيْ صَخَّابَةٌ فَاحِشَةٌ

اَلنَّاعُورُ [en-nāʿūr] Kanı kesilmeyen damara denir; yukālu: عِرْقٌ نَاعُورٌ إِذَا كَانَ لَا يَرْقَأُ Ve değirmen perine denir, جَنَاحُ الرَّحَى [cenâḥu'r-reḥā] maʿnāsına.

اَلنَّاعُورَةُ [en-nāʿūret] (hā'yla) Bāgçe dolabına denir. Ve bāgçe suvardıkları büyük kovaya denir. Cemʿi نَوَاعِيرُ [nevāʿīr] dir; yukālu: مَا أَكْثَرَ النَّوَاعِيرَ عَلَى شَطِّ الْفُرَاتِ أَيِ الدَّوَالِيبَ وَكَذَا الدِّلَاءَ يُسْتَقَى بِهَا

اَلنَّعَرَةُ [en-neʿaret] (fetehātla) Kibr ve nahvet ve ḫuyelāʾ maʿnāsınadır. Ve maslahat-ı mühimmeye ıtlāk olunur.

اَلنُّعَرُ [en-nuʿar] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) Bu dahi yaban eşeğinin rahiminde münʿakid olan yavruya denir ki henüz hilkati nātamām ola.

اَلْإِنْعَارُ [el-inʿār] (hemzenin kesriyle) Misvāk ağacı yenice yemiş vermek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْعَرَ الْإِرَاكُ إِذَا أَثْمَرَ

اَلنَّعَرُ [en-neʿar] (fethateynle) Merkebin burnuna büvelek girmekle muztarib olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَعِرَ الْحِمَارُ نَعَرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا دَخَلَ النُّعَرَةُ فِي أَنْفِهِ فَاضْطَرَبَ

اَلنَّعِرُ [en-neʿir] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Burnuna büvelek girmiş eşeğe denir. Müʾennesi نَعِرَةٌ [naʿiret]tir.

اَلنَّعُورُ [en-neʿūr] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Baʿīd maʿnāsınadır; yukālu: نِيَّةٌ نَعُورٌ أَيْ بَعِيدَةٌ ve yukālu: سَفَرٌ نَعُورٌ أَيْ بَعِيدٌ Ve şol yele denir ki sen harāret içre iken nāgehān serinlikle zuhūr eyleye yāhūd ʿale'l-ʿaks ola; yukālu: رِيحٌ نَعُورٌ وَهِيَ مَا فَاجَأَكَ بِبَرْدٍ وَأَنْتَ فِي حَرٍّ أَوْ عَكْسُهُ

اَلنَّعَّارُ [en-naʿʿār] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Serkeş ve ʿāsī ve bāgī kimseye ıtlāk olunur; yukālu: صَارَ نَعَّارًا أَيْ عَاصِيًا Ve dāʾimā fitne ve ihtilāl ihdāsına saʿy ve hurūc eder olan fitne er başısı kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ نَعَّارٌ أَيْ خَرَّاجٌ سَعَّاءٌ فِي الْفِتَنِ Ve çağırgan adama denir; yukālu: رَجُلٌ نَعَّارٌ أَيْ صَيَّاحٌ

اَلنَّعْرَةُ [en-naʿret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Genizden olan sese denir. Ve

نَعْرَةُ النَّجْمِ [naʿretu'n-necm] Rīh ve harārete dāll olan bir kevkebin tulūʿuyla hübūb-ı rīh ve iştidād-ı harāretten ʿibārettir; yukālu: هَذَا مِنْ نَعْرَةِ النَّجْمِ الْفُلاَنِيِّ وَهُوَ هُبُوبُ الرِّيحِ وَاشْتِدَادُ الْحَرِّ عِنْدَ طُلُوعِهِ

اَلتَّنْعِيرُ [et-tenʿīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Okun doğruluğunu bilmek için tırnak üzere çevirip fırlandırmak maʿnāsınadır; yukālu: نَعَّرَ السَّهْمَ إِذَا أَدَارَهُ عَلَى الظُّفُرِ لِيَعْرِفَ قِوَامَهُ

بَنُو النَّعِيرِ [Benu'n-Neʿīr] (أَمِيرٌ [emīr] veznin-de) Bir batn adıdır.

نُعَيْرٌ [Nuʿayr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esāmīdendir: Nuʿayr b. Bedr ve ʿAṭiyye b. Nuʿayr muhaddislerdir.

اَلنَّعِرُ [en-neʿir] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Bir yerde ber-karār olmayıp burnuna büvelek girmiş merkeb gibi beri öte hareket eder olan kimseye denir.

اَلنَّعْرَى [en-naʿrā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Çağırgan ʿavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ غَيْرَى أَيْ صَخَّابَةٌ نَعْرَى Ve işbu نَعْرَى [naʿrā] kelime-si نَعْرَانُ lafzının müʾennesi değildir, zīrā faʿlān ve faʿlā veznleri bāb-ı rābiʿden gelir, bāb-ı sālisten gelmez.

[ن غ ر]

اَلنَّغْرُ [en-naġr] (nūn'un ve ġayn-ı muʿcemenin fethiyle) ve

اَلنَّغْرَانُ [en-neġarān] (fetehātla) Bir adamın ifrāt-ı gazabdan derūnu cūş u hurūş eyle-mek maʿnāsınadır; yukālu: نَغِرَ الرَّجُلُ وَنَغَرَ عَلَيْهِ نَغْرًا وَنَغَرَانًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّانِي وَالثَّالِثِ إِذَا غَلاَ جَوْفُهُ غَضَبًا Ve nāka ensesini kısıp derneşti-rip gitmek maʿnāsınadır; yukālu: نَغِرَتِ النَّاقَةُ إِذَا ضَمَّتْ مُؤَخَّرَهَا فَمَضَتْ Ve tencere kaynamak maʿnāsınadır; yukālu: نَغِرَتِ الْقِدْرُ إِذَا فَارَتْ

اَلتَّنَغُّرُ [et-tenaġġur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznin-de) Bu dahi gazabdan derūn cūş u hurūşa gelmek maʿnāsınadır; yukālu: تَنَغَّرَ الرَّجُلُ إِذَا غَلاَ جَوْفُهُ غَضَبًا Ve bir kimseye infiʿāl se-bebiyle çehreyi değişmek, ʿalā-kavlin dargınlık peydā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَنَغَّرَ عَلَيْهِ إِذَا تَنَكَّرَ أَوْ تَذَمَّرَ

اَلنَّغِرُ [en-neġir] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) نَغْرٌ [naġr]-ı mezbūrdan vasftır, dargınlıktan içerisi kaynamış adama denir.

اَلنَّغِرَةُ [en-neġiret] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Kıskanç hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ أَيْ نَغِرَةٌ أَيْ غَيْرَى

اَلتَّنْغِيرُ [et-tenġīr] (تَنْغِيرٌ [tenġīr] vezninde) Çağırmak maʿnāsınadır; yukālu: نَغَّرَ بِالنَّاقَةِ إِذَا صَاحَ بِهَا Ve gıcıklamak ve gocundurmak maʿnāsınadır; yukālu: نَغَّرَ الصَّبِيَّ إِذَا دَغْدَغَهُ

اَلنُّغَرُ [en-nuġar] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) Bülbül kuşuna denir. Ve serçe yavrusuna denir. Ve kaya kuşunun bir nevʿine, ʿalā-kavlin erkeğine denir. Cemʿi نِغْرَانٌ [niġrān] gelir, صُرَدٌ [ṣurad] ve صِرْدَانٌ [ṣirdān] gibi; musaggarı نُغَيْرٌ [nuġayr]dır, ke-mā cāʾe fi'l-hādīsi: «أَنَّ النَّبِيَّ عَلَيْهِ الصَّلاَةُ وَالسَّلاَمُ قَالَ لِبُنَيِّ كَانَ لِأَبِي طَلْحَةَ الْأَنْصَارِيِّ وَكَانَ لَهُ نُغَرٌ فَمَاتَ يَا أَبَا عُمَيْرٍ مَا فَعَلَ النُّغَيْرُ» Ve Yaḥyā b. Nuġayr ashābdandır, İbn Fuġayr dahi derler fā'yla. Ve

نُغَرٌ [nuġar] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) Gebe insān ve hayvān evlādına ıtlāk olunur, he-nüz seslendiği vaktte zāhiren gerek karın içre ve gerek taşrada olsun, zīrā henüz ka-rında iken seslendikleri menkūldür.

اَلنَّغَرُ [en-neġar] (fethateynle) Suyu çok iç-mek maʿnāsınadır; yukālu: نَغِرَ الرَّجُلُ مِنَ الْمَاءِ نَغَرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَكْثَرَ

اَلْإِنْغَارُ [el-inġār] (hemzenin kesriyle) Yu-murta bozulup iğdin olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْغَرَتِ الْبَيْضَةُ إِذَا فَسَدَتْ Ve koyun

kısmının ʿillet sebebiyle sütü kızarmak, ʿalā-kavlin süt ile mahlūt kan çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْغَرَتِ الشَّاةُ إِذَا احْمَرَّ لَبَنُهَا أَوْ نَزَلَ مَعَ لَبَنِهَا دَمٌ

اَلْمُنْغِرُ [el-munġir] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Sağılırken sütüyle mahlūt kan çıkan koyuna denir.

اَلْمِنْغَارُ [el-minġār] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Vech-i mezkūr üzere sütü dem ile mahlūta çıkmak ʿādeti olan koyuna denir.

اَلنَّغَّارُ [en-naġġār] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Dāʾimā kan seyelān eden yaraya denir; yukālu: جُرْحٌ نَغَّارٌ إِذَا كَانَ يَسِيلُ مِنْهُ الدَّمُ

اَلنَّغَرُ [en-neġar] (fethateynle) Şūr su pınarına denir; tekūlu: سَقَيْتُ دَابَّتِي مِنَ النَّغَرِ أَيْ مِنْ عَيْنِ الْمَاءِ الْمِلْحِ

اَلتَّنَاغُرُ [et-tenāġur] تَنَاكُرٌ [tenākur] vezninde ve mürādifidir; yukālu: تَنَاغَرَ الرَّجُلُ إِذَا تَنَاكَرَ

[ن ف ر]

اَلنَّفْرُ [en-nefr] (nūn'un fethi ve fā'nın sükūnuyla) Dağılmak maʿnāsınadır; yukālu: نَفَرَ الْقَوْمُ نَفْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا تَفَرَّقُوا Ve

نَفْرٌ [nefr] نَافِرٌ [nāfir] lafzından cemʿ olur, صَحْبٌ [ṣaḥb] ve صَاحِبٌ [ṣāḥib] gibi; yukālu: قَوْمٌ نَفْرٌ وَهُوَ جَمْعُ نَافِرٍ Ve gālib olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَفَرَهُ نَفْرًا إِذَا غَلَبَهُ Ve

نَفْرٌ [nefr] Huccāc Minā'dan ürkmüş koyun sürüsü gibi boşanıp Mekke cānibine revān olmak maʿnāsınadır, ke-mā se-yuzkeru. Ve

نَفْرٌ [nefr] Şol kavm ve cemāʿate denir ki bir adama bir hādise ʿārız olsa bi'l-cümle onunla gidip ve harb ve kıtāl husūsunda birbirini evlerinde komayıp sürüp götürür olalar. ʿAlā-kavlin her husūsta takaddüm eder olan cemāʿate denir. Ve bu ism-i cemʿdir; yukālu: جَاءَ نَفْرُهُمْ وَهُمُ الْقَوْمُ يَنْفِرُونَ مَعَكَ وَيَتَنَافَرُونَ فِي الْقِتَالِ أَوْ هُمُ الْجَمَاعَةُ يَتَقَدَّمُونَ فِي الْأَمْرِ

اَلنُّفُورُ [en-nufūr] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) ve

اَلنِّفَارُ [en-nifār] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Dābbe kısmı bir nesneden ürkmek maʿnāsınadır; yukālu: نَفَرَتِ الدَّابَّةُ نُفُورًا وَنِفَارًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا جَزِعَتْ وَتَبَاعَدَتْ Ve

نُفُورٌ [nufūr] ve

نَفْرٌ [nefr] Huccāc Minā'dan ürkmüş koyun gibi boşanıp Mekke tarafına revān olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَفَرَ الْحَاجُّ مِنْ مِنًى نُفُورًا وَنَفْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا انْدَفَعُوا إِلَى مَكَّةَ وَهُوَ يَوْمُ النَّفْرِ وَالنَّفَرِ مُحَرَّكَةً وَالنُّفُورِ وَالنَّفِيرِ Ve

نِفَارٌ [nifār] ve

نُفُورٌ [nufūr] ve

نَفِيرٌ [nefīr] Nās bir husūs için birden gitmek maʿnāsınadır; yukālu: نَفَرَ الْقَوْمُ لِلْأَمْرِ نِفَارًا وَنُفُورًا وَنَفِيرًا مِنَ الْبَابِ الْمَزْبُورِ إِذَا ذَهَبُوا كَذَلِكَ لِلْقِتَالِ Ve

نُفُورٌ [nufūr] Bir ʿuzv şişip kabarmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: نَفَرَتِ الْعَيْنُ وَغَيْرُهَا نُفُورًا إِذَا هَاجَتْ وَوَرِمَتْ

اَلنَّافِرُ [en-nāfir] ve

اَلنَّفُورُ [en-nefūr] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Ürkek dābbeye denir. Ve

نَافِرٌ [nāfir] Şol koyuna denir ki tıskırdıkça burunundan kurtçağız gibi halt ve fazla ilkā eder ola; yukālu: شَاةٌ نَافِرٌ أَيْ نَاثِرٌ

اَلنَّفْرُ [en-nefr] (حَفْرٌ [ḥafr] vezninde) ve

اَلنَّفَرَانُ [en-neferān] (fetehātla) Vahşī hayvān ürküp kaçmak maʿnāsınadır; yukālu: نَفَرَ الظَّبْيُ نَفْرًا وَنَفَرَانًا إِذَا شَرَدَ

اَلْإِسْتِنْفَارُ [el-istinfār] Bu dahi ürküp kaçmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَنْفَرَ الظَّبْيُ بِمَعْنَى نَفَرَ Ve müteʿaddī olur, ürkütmek maʿnāsına; tekūlu: إِسْتَنْفَرْتُهُ بِمَعْنَى نَفَّرْتُهُ ve yukālu: إِسْتَنْفَرَهُمْ

فَنَفَرُوا مَعَهُ

اَلْيَنْفُورُ [el-yenfūr] (yā-yı tahtiyyenin fethiyle) Pek ürkek hayvāna denir; yukālu: فَرَسٌ يَنْفُورٌ أَيِ الشَّدِيدُ النِّفَارِ

اَلتَّنْفِيرُ [et-tenfīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Ürkütmek maʿnāsınadır; tekūlu: نَفَّرْتُهُ إِذَا جَعَلْتَهُ نَافِرًا Ve ehadühümānın galebesiyle āher üzere hükm eylemek maʿnāsına; yukālu: نَفَّرَهُ عَلَيْهِ إِذَا قَضَى لَهُ بِالْغَلَبَةِ Ve bir adama bir mekrūh ve müstehcen lakab vazʿ eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: نَفَّرَ فُلَانًا إِذَا لَقَّبَهُ لَقَبًا مَكْرُوهًا ʿArab tāʾifesi şöyle zuʿm ederler ki bir veled tevellüd eyledikte ona bir mekrūh lakab vazʿ olunsa cinn tāʾifesi ondan ürküp firār ederler ve ona sūʾ-i nazar isābet eylemez. Li-hāzā bir veled tevellüd eyledikte نَفِّرْ عَنْ وَلَدِكَ derler, yaʿnī "Veledine bir lakab-ı mekrūh vazʿ edip cinn tāʾifesini ondan tenfīr kıl." Şārih der ki bir aʿrābī bana rivāyet eyledi ki ben tevellüd eylediğimde pederime نَفِّرْ عَنْ وَلَدِكَ demişler. Pederim dahi bana قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] diye telkīb eylemiş.

اَلْإِنْفَارُ [el-infār] (hemzenin kesriyle) Bu dahi ürkütmek maʿnāsınadır; tekūlu: أَنْفَرْتُهُ بِمَعْنَى نَفَّرْتُهُ Ve bir adamın develeri ürküp kaçmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْفَرَ الْقَوْمُ إِذَا نَفَرَتْ إِبِلُهُمْ Ve ehadühümāyı āher üzere galebe ile hükm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْفَرَهُ عَلَيْهِ الْحَاكِمُ إِذَا قَضَى لَهُ عَلَيْهِ بِالْغَلَبَةِ Ve meded ve nusret eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْفِرُوهُ إِذَا نَصَرُوهُ وَمَدُّوهُ

يَوْمُ النَّفْرِ [yevmu'n-nefr] (حَفْرٌ [ḥafr] veznnde) ve

يَوْمُ النَّفَرِ [yevmu'n-nefer] (fethateynle) ve

يَوْمُ النَّفِيرِ [yevmu'n-nefīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Huccācın Minā'dan Mekke cānibine boşanıp bir uğurdan revān oldukları güne ıtlāk olunur.

اَلتَّنَافُرُ [et-tenāfur] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Bu dahi nās bir husūs için birden revān olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَنَافَرَ الْقَوْمُ لِلْأَمْرِ إِذَا ذَهَبُوا Ve bir mādde faslı için hākim huzūruna mürāfaʿata gitmek maʿnāsınadır; yukālu: تَنَافَرَا إِذَا تَحَاكَمَا

اَلنَّفَرُ [en-nefer] (fethateynle) Nāsın mecmūʿuna denir, ʿalā-kavlin ondan aşağı olan ricāle denir. Cemʿi أَنْفَارٌ [enfār]dır.

اَلنَّفِيرُ [en-nefīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bu dahi نَفَرٌ [nefer] maʿnāsınadır; yukālu: جَاءَ نَفَرٌ مِنَ النَّاسِ وَنَفِيرٌ أَيِ النَّاسُ كُلُّهُمْ وَكَذَا مَا دُونَ الْعَشَرَةِ مِنَ الرِّجَالِ Şārih der ki Miṣbāḥ'ın beyānına göre نَفَرٌ [nefer] üçten ona kadar, ʿalā-kavlin yediye kadar cemāʿat-i ricāle denir, ondan ziyādeye ıtlāk olunmaz. Ve

نَفِيرٌ [nefīr] ve

نَفْرَةٌ [nefret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) نَفْرٌ [nefr]-i mezkūr gibi kıtāle seninle berâber çıkıp giden yāhūd bir husūsta takaddüm eden cemāʿate denir.

اَلنُّفْرَةُ [en-nufret] (طُفْرَةٌ [ṭufret] vezninde) ve

اَلنُّفَارَةُ [en-nufāret] ve

اَلنُّفُورَةُ [en-nufūret] (nūn'ların zammıyla) Münāfirīn beyninde olan hükm ve kazāya denir. Ve

نُفَارَةٌ [nufāret] Gālibin maglūbdan aldığı nesneye, ʿalā-kavlin hākimin gālibden hükmü cihetiyle aldığı nesneye denir.

اَلنِّفْرِيَةُ [en-nifriyet] (nūn'un kesriyle عِفْرِيَةٌ [ʿifriyet] vezninde) ve

اَلنِّفْرِيتُ [en-nifrīt] (عِفْرِيتٌ [ʿifrīt] vezninde) ve

اَلنُّفَارِيَةُ [en-nufāriyet] (عُفَارِيَةٌ [ʿufāriyet] vezninde) ve

اَلنِّفِرُ [en-nefir] (عَفِرٌ [ʿafir] vezninde) ve
اَلنِّفْرِيتَةُ [en-nifrītet] (عِفْرِيتَةٌ [ʿifrītet] vezninde) Mecmūʿu mevāzīn-i mezbūreye teʾkīden itbāʿ vechiyle zikr olunur; yukālu: رَجُلٌ عِفْرِيَةٌ نِفْرِيَةٌ وَعِفْرِيتٌ نِفْرِيتٌ وَعُفَارِيَةٌ نُفَارِيَةٌ وَعَفِرٌ نَفِرٌ وَعِفْرِيتَةٌ نِفْرِيتَةٌ أَيْ مُنْكَرٌ خَبِيثٌ مَارِدٌ

بَنُو نَفْرٍ [Benū Nefr] (جَفْرٌ [cefr] vezninde) Bir batndır.

ذُو نَفْرٍ [Ẕū Nefr] أَذْوَاءٌ [eẕvāʾ] taʿbīr olunan mülūk-i Ḥimyer'den birinin lakabıdır.

نُفَيْرٌ [Nufeyr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esāmīdendir: Nufeyr b. Mālik ashābdandır ve Cubeyr b. Nufeyr tābiʿīndendir.

اَلنُّفْرَةُ [en-nufret] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) ve
اَلنُّفَرَةُ [en-nuferet] (تُؤَدَةٌ [tuʾedet] vezninde) Şol nesneye denir ki isābet-i nazar havfından nāşī çocuklara taʿlīk olunur; yukālu: مَا عَلَى الصَّبِيِّ نُفْرَةٌ وَنُفَرَةٌ أَيْ شَيْءٌ يُعَلَّقُ عَلَيْهِم لِخَوْفِ النَّظْرَةِ Burada sīga-i ūlā bi-maʿnā mefʿūldür ki cinnīlerin nefret eylediği nesne demektir ve sīga-i sāniye bi-maʿnā fāʿildir.

نِفَّرُ [Niffer] (nūn'un kesriyle إِمَّعٌ [immaʿ] vezninde) Bābil aʿmālinden bir karye adıdır; aʿlāmdan Aḥmed b. el-Faḍl en-Nifferī oradandır.

اَلنَّفَارِيرُ [en-nefārīr] (شَعَارِيرُ [şeʿārīr] vezninde) Serçe kuşlarına denir; عَصَافِيرُ [ʿaṣāfīr] maʿnāsına. نُفْرُورٌ [nufrūr] müfredidir, عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde.

اَلْمُنَافَرَةُ [el-munāferet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Haseb ve şeref cihetinde hakem taʿbīr olunan hākime mürācaʿat eylemek maʿnāsınadır. ʿAlā-kavlin birbiriyle müfāhare eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَافَرَ الرَّجُلاَنِ إِذَا حَاكَمَا فِي الْحَسَبِ أَوْ فَاخَرَا ve tekūlu: نَافَرْتُهُ إِلَى الْحَاكِمِ فَنَفَرَنِي عَلَيْهِ أَيْ قَضَى لِي عَلَيْهِ

اَلنَّافِرَةُ [en-nāfiret] ve
اَلنَّفْرَةُ [en-nefret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) ve
اَلنُّفُورَةُ [en-nufūret] (nūn'un zammıyla) Bir adamın yakın akribāsına ıtlāk olunur ki onun bir husūs zımnında heyecān eden gazabıyla gazab-nāk olalar; tekūlu: جَاءَنَا فِي نَافِرَتِهِ وَنَفْرَتِهِ وَنُفُورَتِهِ أَيْ فِي أُسْرَتِهِ وَفَصِيلَتِهِ الَّتِي تَغْضَبُ لِغَضَبِهِ

اَلنَّفْرَاءُ [en-Nefrāʾ] (صَحْرَاءُ [ṣaḥrāʾ] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

[ن ي ل و ف ر]

اَلنَّيْلُوفَرُ [en-neylūfer] (nūn'un ve fā'nın fethiyle ve bunda نَيْنُوفَرُ [neynūfer] dahi denir lām bedeli nūn'la) Reyāhīn nevʿindendir, ʿavāmm-ı Türkīde lüfer dedikleri çiçektir. Miyāh-ı rākidede nābit olur. Derece-i sālisede bārid ve sāniyede ratbdır. Müleyyin ve huşūnet-i sadrı ve suʿāli muslih ve yan ve akciğerde hādis olan evcāʿa müfīd ve su ile maʿcūn olmuş kökünü defeʿātla tılā behak ʿilletini müzīl ve zift ile maʿcūn olunmuşunu tılā dāʾü's-saʿleb ʿilletini izālede bī-ʿadīldir. Mütercim der ki müfredāt-ı Fārisiyyede nīlūfer, nīlūper muʿarrebi olmak üzere mersūmdur.

[ن ف ط ر]

اَلنَّفَاطِيرُ [en-nefāṭīr] (أَسَاطِيرُ [esāṭīr] vezninde) نُفْطُورَةٌ [nufṭūret]in cemʿidir nūn'un zammıyla ve nūn'u zāʾidedir. Perākende bitmiş çayırlara denir. Ve evvel-i bahārda ibtidā nābit olan nebātāta denir.

[ن ق ر]

اَلنَّقْرُ [en-naḳr] (فَقْرٌ [faḳr] vezninde) Vurmak maʿnāsınadır; yukālu: نَقَرَهُ نَقْرًا مِنَ

الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا ضَرَبَهُ Ve bir adamı ʿayblamak maʿnāsınadır; yukālu: نَقَرَهُ إِذَا عَابَهُ Ve kuş yavru çıkarmak için yumurtasını delmek maʿnāsınadır; yukālu: نَقَرَ الطَّائِرُ الْبَيْضَةَ عَنِ الْفَرْخِ Ve boruyu üflemek maʿnāsınadır; yukālu: نَقَرَ فِي النَّافُورِ إِذَا نَفَخَ Ve taşa oymacılıkla yazı yazmak maʿnāsınadır; yukālu: نَقَرَ فِي الْحَجَرِ إِذَا كَتَبَ Ve kuş oradan buradan dāne devşirmek maʿnāsınadır; yukālu: نَقَرَ الطَّائِرُ إِذَا لَقَطَ مِنْ هَهُنَا وَهَهُنَا Ve taş ve ağaç makūlesini oymak maʿnāsınadır; yukālu: نَقَرَ الْحَجَرَ وَالْخَشَبَ إِذَا نَقَبَهُ Ve dilin ucunu damağa yapıştırmakla ıslık çalmak maʿnāsınadır ki masdardır. ʿAlā-kavlin ismidir, dilin ağızda ıztırābına denir. Ve ʿalā-reʾyin şol ıslık gibi incecik savta denir ki onunla at kısmını izʿāc ederler. Ve Fedekī el-Minḳarī nām şāʿirin işbu: «أَنَا ابْنُ مَاوِيَّةَ إِذْ جَدَّ النَّقَرْ» mısrāʿında نَقَرْ [naḳar] lafzı ki fethateynledir, fi'l-asl نَقْرٌ [naḳr]dır ḳāf'ın sükūnuyla, atı sürmek için vech-i mezkūr üzere ıslık çalmağa denir. Lākin mısrāʿ-ı mezbūr lafz-ı merkūm üzere vakf olunmakla rā'nın harekesi ḳāf'a nakl olundu, niteki مَرَرْتُ بِبَكِرْ ve هَذَا بَكْرْ dersin. Ve bu hāl nasb hāletine mahsūstur. Şārih der ki harekeyi nakl eylemeyip sākineyn üzere vakf olunmak dahi cāʾizdir, nihāyet harf-i evvele bir hareke-i muhtelise iʿtā olunur. Ve

نَقْرٌ [naḳr] Baş parmağı orta parmağına vurmakla seslendirmek maʿnāsınadır; yukālu: نَقَرَ فُلَانٌ إِذَا قَرَعَ الْإِبْهَامَ عَلَى الْوُسْطَى وَصَوَّتَ Ve bu maʿnāda ism olur, o savta denir. Ve bir adamı yā bir cemāʿati hāssaten daʿvet eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir, gūyā ki cemʿiyyetten medʿuvvü nakr eder; yukālu: نَقَرَ بِهِمْ إِذَا دَعَاهُمْ خَاصَّةً

اَلنَّقَرَى [en-neḳarā] (جَمَزَى [cemezā] vezninde) Taʿyīb maʿnāsından ismdir, ʿaylamağa denir. Ve daʿvet-i hāssaya denir; tekūlu: دَعْوَتُهُ النَّقَرَى أَيْ دَعْوَةً خَاصَّةً Şārih *Miṣbāḥ*'tan nakl eder ki نَقَرَى [neḳarā] جَفَلَى [cefelā] mukābilidir, zīrā جَفَلَى [cefelā] min-gayri ihtisās daʿvet-i ʿāmmeye denir; yukālu: دَعَا فُلَانٌ فِي الْجَفَلَى لاَ فِي النَّقَرَى أَيِ الدَّعْوَةَ الْخَاصَّةَ

اَلنَّاقُورُ [en-nāḳūr] Boruya denir ki ağız ile çalınır; yukālu: نَقَرَ فِي النَّاقُورِ أَيِ الصُّورِ

اَلْمِنْقَارُ [el-minḳār] (مِنْشَارٌ [minşār] vezninde) Taş yonacak ve değirmen taşı dişeyecek ve taşta oymacılık eyleyecek ālete ve taşçıların demir kalemlerine denir; yukālu: نَقَرَ النَّقَّارُ الرَّحَى بِالْمِنْقَارِ وَهُوَ حَدِيدَةٌ كَالْفَأْسِ Ve يُنْقَرُ بِهَا

مِنْقَارُ الطَّائِرِ [minḳāru't-ṭāʾir] Kuş burnuna denir; yukālu: نَقَرَ الطَّائِرُ الْحَبَّ بِمِنْقَارِهِ أَيْ بِمِنْسَرِهِ Ve cizmenin burnuna ıtlāk olunur; yukālu: ضَرَبَ الْأَرْضَ بِمِنْقَارِ خُفِّهِ أَيْ بِمُقَدَّمِهِ

اَلنَّقِيرِ [en-neḳīr] (nūn'un fethiyle) Hurmā çekirdeğinin zahrında olan beyāz çukura denir ki fidan ve nebāt ondan biter, guyā ki rahim yerindedir, pek hurde bir çukurcağızdır, niteki فَتِيلٌ [fetīl] çekirdeğin yarığında olan ipliğe denir. Ve قِطْمِيرٌ [ḳiṭmīr] çekirdeğe yapışık olan ince kabuğa denir. Ve asahh olan budur; tekūlu: مَا أَثَابَنِي نَقِيرٌ أَوْ هُوَ نُكْتَةٌ فِي ظَهْرِ النَّوَاةِ Kāle'r-Rāġib fi'l-*Mufredāt*: قَوْلُهُ تَعَالَى ﴿وَلاَ يُظْلَمُونَ فَتِيلاً﴾ وَهُوَ مَا يَكُونُ فِي شِقِّ النَّوَاةِ وَقَوْلُهُ تَعَالَى ﴿مَا يَمْلِكُونَ مِنْ قِطْمِيرٍ﴾ أَيِ الْأَثَرِ فِي ظَهْرِ النَّوَاةِ وَفَسَّرَ الْمُؤَلِّفُ عَلَى الْإِخْتِلَافِ وَقَوْلُهُ تَعَالَى ﴿وَلاَ يُظْلَمُونَ نَقِيرًا﴾ وَهُوَ نُقْبَةٌ فِي ظَهْرِ النَّوَاةِ Ve oyulan ve oymacılıkla nakş olunan taşa ve tahtaya denir. Ve şol hurmā özdeğine denir ki onu cā-be-cā oyup basamak ederler ve onunla yüksek kāʿidelere çıkarlar, oyma merdiven taʿbīr ederler. Ve

şol ağaç köküne denir ki oyup içine nebīz basarlar, onda hāsıl olan nebīzin neşʾesi şedīd olur. Ve

نَقِيرٌ [neḳīr] Bir adamın asl ve ʿırk ve hasebine ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ كَرِيمُ النَّقِيرِ أَيِ الْأَصْلِ وَالنِّجَارِ Ve be-gāyet fakīr ve bī-nevā kimseye denir. Ve bir güne siyāh sinek ismidir. Ve

نَقِيرٌ [neḳīr] حَقِيرٌ [ḥaḳīr] lafzına itbāʿ olunur; yukālu: حَقِيرٌ نَقِيرٌ

اَلنُّقْرَةُ [en-nuḳret] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) ve

اَلنِّقْرُ [en-niḳr] (nūn'un kesriyle) ve

اَلْأُنْقُورُ [el-unḳūr] (أُسْلُوبٌ [uslūb] vezninde) Bunlar da hurmā çekirdeğinin zahrında olan yive denir ki fidan ondan nābit olur. Ve

نُقْرَةٌ [nuḳret] Yerde olur değirmi halkī oyma çukura denir ki onda su ırkilir ve baʿzı kayalarda dahi olur. Cemʿi نُقَرٌ [nuḳar] gelir, صُرَدٌ [ṣurad] vezninde ve نِقَارٌ [niḳār] gelir, nūn'un kesriyle. Ve

نُقْرَةٌ [nuḳret] Kafā çukuruna denir. Ve eritilmiş altın ve gümüş pāresine denir; cemʿi نِقَارٌ [niḳār]dır nūn'un kesriyle. Ve hāne-i çeşme denir, وَقْبُ الْعَيْنِ [vaḳbu'l-ʿayn] maʿnāsına. Ve göt deliğine denir, ثَقْبُ الْإِسْتِ [ṯaḳbu'l-ist] maʿnāsına. Ve kuş yumurtlayacak çukura denir.

اَلْمُنْقُرُ [el-munḳur] (mīm'in ve ḳāf'ın zammıyla مُنْخُلٌ [munḫul] vezninde) ve

اَلْمِنْقَرُ [el-minḳar] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Ağaçtan olan oyma maşrabaya denir. Cemʿi مَنَاقِيرُ [menāḳīr] gelir, şāzz olarak. Ve

مُنْقُرٌ [munḳur] (مُنْخُلٌ [munḫul] vezninde) Toprağı pek yerde kazılmış küçük olarak ağzı dar kuyuya denir, gūyā ki taştan oyulmuş gibi olur. ʿAlā-kavlin suyu çok olan kuyuya denir. Ve havuza denir.

اَلتَّنْقِيرُ [et-tenḳīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Kuş kısmı yumurtlamak için bir yeri oyup çukurlamak maʿnāsınadır; yukālu: نَقَّرَ الطَّائِرُ فِي الْمَوْضِعِ إِذَا سَهَّلَهُ لِيَبِيضَ فِيهِ Ve bir adamı bir cemāʿat içre hāssaten ismiyle yād ve taʿyīn eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: نَقَّرَ بِاسْمِهِ إِذَا سَمَّاهُ مِنْ بَيْنِ الْجَمَاعَةِ Ve bir nesneyi gereği gibi teftīş eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: نَقَّرَ الشَّيْءَ وَنَقَّرَ عَنْهُ إِذَا بَحَثَ عَنْهُ Ve ıslığa şebīh ses çıkarmak maʿnāsınadır; yukālu: نَقَّرَ بِدَابَّتِهِ إِذَا أَخْرَجَ شِبْهَ الصَّفِيرِ

اَلْمُنَاقَرَةُ [el-munāḳaret] ve

اَلنِّقَارُ [en-niḳār] (nūn'un kesriyle) ve

اَلنَّاقِرَةُ [en-nāḳiret] ve

اَلنِّقْرَةُ [en-niḳret] (nūn'un kesriyle) Birbirine söz döndürmek maʿnāsınadır; iki ahīr ismlerdir; yukālu: بَيْنَهُمَا مُنَاقَرَةٌ وَنِقَارٌ وَنَاقِرَةٌ وَنِقْرَةٌ أَيْ مُرَاجَعَةٌ فِي الْكَلَامِ

اَلْإِنْتِقَارُ [el-intiḳār] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Üründülemek, ihtiyār maʿnāsınadır, Fārisīde güzīden mürādifidir; yukālu: إِنْتَقَرَهُ إِذَا اخْتَارَهُ Ve bir şeyʾi soruşturup gereği gibi teftīş eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْتَقَرَ الشَّيْءَ إِذَا بَحَثَ عَنْهُ Ve daʿvet-i hāssa eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْتَقَرَ الْقَوْمُ إِذَا دَعَا بَعْضًا دُونَ بَعْضٍ Ve at kısmı tırnağıyla yeri çukurlamak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْتَقَرَتِ الْخَيْلُ بِحَوَافِرِهَا نَقْرًا إِذَا احْتَفَرَتْ

اَلتَّنَقُّرُ [et-teneḳḳur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bu dahi bir nesneyi teftīş eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَنَقَّرَ الشَّيْءَ إِذَا بَحَثَ عَنْهُ

اَلْإِنْقَارُ [el-inḳār] (hemzenin kesriyle) Bir işten geri durup ferāgat eylemek

maʿnāsınadır; yukālu: أَنْقَرَ عَنْهُ إِذَا كَفَّ ve yukālu: ضَرَبَهُ فَمَا أَنْقَرَ عَنْهُ حَتَّى قَتَلَهُ أَيْ مَا أَقْلَعَ عَنْهُ

اَلنَّقَرُ [en-neḳar] (fethateynle) Darılmak maʿnāsınadır; yukālu: نَقِرَ عَلَيْهِ نَقَرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا غَضِبَ Ve koyuna نُقَرَةٌ [nuḳaret] dedikleri maraz isābet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَقِرَتِ الشَّاةُ إِذَا أَصَابَتْهَا النُّقَرَةُ Ve bir adamın māl ve menālı kalmayıp zāʾil olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعُوذُ بِاللهِ مِنَ الْعَقَرِ وَالنَّقَرِ أَيْ ذَهَابِ الْمَالِ

اَلنُّقَرَةُ [en-nuḳaret] (nūn'un zammıyla هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Koyun kısmının ayaklarına mahsūs bıçılgan marazına denir.

اَلنَّاقِرَةُ [en-Nāḳiret] Bir mevziʿ adıdır. Ve āfet ve dāhiyeye ıtlāk olunur. Ve huccete yaʿnī delīl ve burhana ıtlāk olunur; yukālu: رَمَاهُ اللهُ بِالنَّاقِرَةِ أَيِ الدَّاهِيَةِ ve yukālu: أَتَى بِالنَّاقِرَةِ أَيِ الْحُجَّةِ Ve musībete ıtlāk olunur. Şārih vāv ile وَالْمُصِيبَةُ ʿibāretini tahtıʾe eylemiştir ve tahtıʾesi zikri ātī نَوَاقِرُ [nevāḳir] delāletiyle becādır.

اَلنَّقْرَةُ [en-naḳret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Ednā nesne mevkiʿinde istiʿmāl olunur; yukālu: مَا أَثَابَهُ نَقْرَةً أَيْ شَيْئًا

اَلنَّاقِرُ [en-nāḳir] Nişāna isābet eden oka ıtlāk olunur; yukālu: سَهْمٌ نَاقِرٌ إِذَا أَصَابَ الْهَدَفَ

اَلْمُنْقِرُ [el-munḳir] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Pek ekşi süte denir.

اَلْمِنْقَرُ [el-minḳar] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Külüng dedikleri ālete denir. مِعْوَلٌ [miʿvel] gibi. Ve Temīm kabīlesinden bir batn adıdır.

أَنْقِرَةُ [Enḳirat] (hemzenin fethi ve ḳāf'ın kesriyle) Ḥīre'de bir mevziʿ adıdır. Ve Rūm ülkesinde bir belde adıdır, Engüriyye muʿarrebi olduğu menkūldür. Eğer bu sahīh ise عَمُورِيَّةُ [ʿAmūriyyet] dedikleri belde olacaktır ki Muʿtaṣim-i ʿAbbāsī ona gazā eyledi ve onda İmruʾulḳays mesmūmen helāk olmuştur. Belde-i mezbūre hālen Anadolu'da Enguru dedikleri şehr-i meşhūrdur.

اَلنَّقِيرَةُ [en-Neḳīret] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Ṣāc ile Kāẓime beyninde bir eşme kuyu ismidir.

نُقَيْرَةُ [Nuḳayret] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) ʿAynu't-Temr nām mevziʿde bir karye adıdır.

نُقَيْرٌ [Nuḳayr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esāmīdendir: Ḍurayb b. Nuḳayr maʿrūf kimsedir ki tābiʿīnden olacaktır, ʿalākavlin نُفَيْرٌ [Nufeyr]dir fā'yla. Ve نُفَيْلٌ [Nufeyl] dahi denir ki bu ashābdandır.

اَلنُّقَارَةُ [en-nuḳāret] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Oyuntuya denir: Bu münāsebetle nesne mevkiʿinde istiʿmāl olunur; tekūlu: مَا تَرَكَ عِنْدِي نُقَارَةً إِلاَّ انْتَقَرَهَا أَيْ مَا تَرَكَ عِنْدِي شَيْئًا إِلاَّ كَتَبَهُ Ve

نُقَارَةٌ [nuḳāret] Kuş minkārıyla nakr eyleyecek kadarca şeyʾe denir; tekūlu: مَا ذَكَرَنِي بِنُقَارَةٍ وَهِيَ قَدْرُ مَا يَنْقُرُهُ الطَّائِرُ

مُنَقَّرُ الْعَيْنِ [munaḳḳaru'l-ʿayn] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) ve

مُنْتَقَرُ الْعَيْنِ [munteḳaru'l-ʿayn] (مُنْتَخَبٌ [munteḫab] vezninde) Batkın gözlü kişiye denir; yukālu: إِنَّهُ لَمُنَقَّرُ الْعَيْنِ وَمُنْتَقَرُ الْعَيْنِ أَيْ غَائِرُهَا

اَلنَّقْرَةُ [en-Naḳret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Uḍāḥ ile Māvān nām mevziʿ beyninde huccāc-ı ʿIrāḳ'a mahsūs bir menzil adıdır. Ve ona مَعْدِنُ النَّقْرَةِ [Maʿdinu'n-Naḳret] dahi denir, ḳāf'ların kesriyle de zebān-zeddir.

اَلنَّقِرَةُ [en-neḳiret] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde)

Mutlakan akıntılı, engebe olan arza denir. Benī Fezāre yurdunda iki نَقِرَةُ [neḳiret] vardır ki beynleri bir mīl mesāfedir.

بَنَاتُ النَّقَرَى [Benātu'n-Neḳarā] (جَمَزَى [cemezā] vezninde) Şol nisvāna ıtlāk olunur ki bir yerde oturup güzerān eden adamları birer ʿayb ve nakīsa ile taʿyīb eder olalar; yukālu: هُنَّ بَنَاتُ النَّقَرَى وَهِيَ النِّسَاءُ اللَّوَاتِي يَعِبْنَ مَنْ مَرَّ بِهِنَّ

اَلنَّوَاقِرُ [en-nevāḳir] Adamı āzürde-dil edip ciğer-gāha teʾsīr eden sözlere, ʿalā-kavlin musīb olan delīl ve huccetlere ıtlāk olunur; tekūlu: أَتَتْنِي عَنْهُ نَوَاقِرُ أَيْ كَلَامٌ يَسُوءُنِي أَوْ هِيَ الْحُجَجُ الْمُصِيبَاتُ

نُقَرُ [Nuḳar] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

[ن ك ر]

اَلنَّكْرُ [en-nekr] (nūn'un fethi ve kāf'ın sükūnuyla) ve

اَلنَّكَارَةُ [en-nekāret] (نَظَارَةٌ [neẓāret] veznin-de) ve

اَلنَّكْرَاءُ [en-nekrāʾ] (صَحْرَاءُ [ṣaḥrāʾ] veznin-de) ve

اَلنُّكْرُ [en-nukr] (nūn'un zammıyla) Pek zīreklik, dehāʾ ve fıtnat maʿnāsınadır; yukālu: فُلَانٌ فِيهِ نَكْرٌ وَنَكَارَةٌ وَنُكْرٌ وَنَكْرَاءُ أَيْ دَهَاءٌ وَفِطْنَةٌ Müʾellif masdar ile ismi tahlīt eylemiştir.

اَلنَّكِرُ [en-nekir] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلنَّكُرُ [en-nekur] (عَضُدٌ [ʿaḍud] vezninde) ve

اَلنَّكْرُ [en-nekr] (جَنْبٌ [cenb] vezninde) Vasflardır, pek zīrek cin fikirli adama denir; yukālu: رَجُلٌ نَكِرٌ وَنَكْرٌ وَنَكْرٌ أَيْ دَاهٍ فَطِنٌ Cemʿleri أَنْكَارٌ [enkār] gelir hemzenin fethiyle.

اَلْمُنْكَرُ [el-munker] (مُكْرَمٌ [mukrem] vez-ninde) Bu dahi o maʿnāyadır; cemʿi مَنَاكِيرُ [menākīr]dir; yukālu: رَجُلٌ مُنْكَرٌ مِنْ مَنَاكِيرَ أَيْ إِمْرَأَةٌ نُكُرٌ بِضَمَّتَيْنِ أَيْ دَاهِيَةٌ فَطِنَةٌ ve yukālu: مِنْ دُهَاةٍ

اَلنُّكْرُ [en-nukr] (nūn'un zammıyla) ve

اَلنُّكُرُ [en-nukur] (zammeteynle) Münker olan yaʿnī ʿakl kabūl eylemeyecek mertebede aʿceb ve agreb olan şeyʾe denir. Ve şedīd ve düşvār olan işe denir; yukālu: وَقَعَ فِي نُكُرٍ أَيْ أَمْرٍ شَدِيدٍ

اَلنَّكْرَاءُ [en-nekrāʾ] (صَحْرَاءُ [ṣaḥrāʾ] vezninde) Bu dahi ʿakl kabūl eylemeyecek münker şeyʾe denir. Ve müshil dārūya denir; yukālu: إِسْتَمْشَى فُلَانٌ نَكْرَاءَ أَيْ لَوْنًا مِمَّا يُسْهِلُهُ عِنْدَ شُرْبِ الدَّوَاءِ Şārih كُرَمَاءُ [kuremāʾ] vezninde نُكَرَاءُ [nukerāʾ] zabt olunan nüshaları tahtiʾe eylemiştir. اِسْتِمْشَاءٌ [istimşāʾ] müshil içmek. Ve لَوْنٌ [levn] burada sınf maʿnāsınadır. Ve

نَكْرَاءُ [nekrāʾ] Āfet ve dāhiyeye denir; yukālu: أَصَابَتْهُمْ مِنَ الدَّهْرِ نَكْرَاءُ أَيْ دَاهِيَةٌ

اَلنَّكِرَةُ [en-nekiret] (فَرِحَةٌ [feriḥat] veznin-de) Maʿrifenin hilāfıdır ki nahviyyūn ıstılāhındandır. Ve şol kan ve irin makūlesi çirke denir ki çocukla berāber kezālik çı-ban ve yara makūlesinden ve زَحِيرٌ [zaḥīr] ʿilletine uğrayan kimseden hurūc eder; ve minhu yukālu: أَسْهَلَ فُلَانٌ نَكِرَةً وَدَمًا Ve bun-dan fiʿl-i müştak yoktur.

نُكْرَةُ [Nukret] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Esāmīdendir: Nukret b. Lukeyz ve ʿAmr b. Mālik ve oğlu Yaḥyā ve hafīdi Mālik b. Yaḥyā ve Yaʿḳūb b. İbrāhīm ve birāderi Aḥmed b. İbrāhīm ve birāder-zādesi ʿAbdullāh b. Aḥmed ve Ebū Saʿīd ve Ḥidāş en-Nukriyyūn muhaddislerdir.

اَلنَّكَارَةُ [en-nekāret] (نَظَارَةٌ [neẓāret] veznin-de) Bir mādde düşvār olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَكُرَ الْأَمْرُ نَكَارَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا صَعُبَ

اَلْيَنْكُورُ [el-yenkūr] (يَعْفُورٌ [yaʿfūr] vezninde) Rāst ve maʿrūf olmayan yola ıtlāk olunur; yukālu: طَرِيقٌ يَنْكُورٌ أَيْ عَلَى غَيْرِ قَصْدٍ

اَلتَّنَاكُرُ [et-tenākur] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Bilmezlenmek maʿnāsınadır; yukālu: تَنَاكَرَ فُلَانٌ إِذَا تَجَاهَلَ Ve birbirine ʿadāvet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَنَاكَرَ الْقَوْمُ إِذَا تَعَادَوْا Ve bir nesneyi bilmemek, cehl maʿnāsına olur; yukālu: تَنَاكَرَهُ إِذَا جَهِلَهُ

اَلْمُنْكَرُ [el-munker] (مُكْرَمٌ [mukrem] veznin-de) Şerʿ-i şerīfin takbīh ve tahrīm eylediği şeyʾe denir ki مَعْرُوفٌ [maʿrūf] mukābilidir. Müʾellifin *Baṣāʾir*'de taʿrīfine göre مُنْكَرٌ [munker] şol fiʿl ve ʿamelden ʿibārettir ki ʿukūl-i sahīha onun kubhüne hükm eyleye yāhūd istikbāh ve istihsānı cihetinde ʿukūl mütevakkıf olup kubhüyle şerīʿat hükm eyleye. Ve

مُنْكَرٌ [Munker] ve

نَكِيرٌ [Nekīr] Fettān-ı kabr olan iki meleğin ismidir.

اَلنَّكَرُ [en-neker] (fethateynle) ve

اَلنُّكْرُ [en-nukr] ve

اَلنُّكُورُ [en-nukūr] (nūn'ların zammıyla) ve

اَلنَّكِيرُ [en-nekīr] (nūn'un fethiyle) Bilmemek, cehl maʿnāsınadır; yukālu: نَكِرَ الشَّيْءَ نَكَرًا وَنُكْرًا وَنُكُورًا وَنَكِيرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا جَهِلَهُ

اَلْإِنْكَارُ [el-inkār] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bilmemek, cehl maʿnāsınadır; yukālu: أَنْكَرَهُ إِذَا جَهِلَهُ Müʾellifin *Baṣāʾir*'de beyānına göre asl إِنْكَارٌ [inkār]dır ve ne tasavvur ey-lemediği nesne vārid olmaktan ʿibārettir ki جَهْلٌ [cehl]den bir nevʿdir. Hülāsası bil-mediğinden nāşī öyle değildir demekten ʿibārettir ki maʿnā-yı lāzımıdır.

اَلْإِسْتِنْكَارُ [el-istinkār] إِنْكَارٌ [inkār] maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَنْكَرَهُ بِمَعْنَى أَنْكَرَهُ Ve bilmediği nesneyi bir kimseden istifhām eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَنْكَرَ أَمْرًا أَنْكَرَهُ إِذَا اسْتَفْهَمَهُ

اَلنَّكَرَةُ [en-nekeret] (fetehātla) إِنْكَارٌ [inkār] dan ismdir, نَفَقَةٌ [nafaḳat], إِنْفَاقٌ [infāḳ]tan ism olduğu gibi. Kāle'ş-şārih وَفِي حَدِيثِ بَعْضِهِمْ كُنْتَ لِي أَشَدَّ نَكَرَةً أَيْ إِنْكَارًا

نَاكُورُ [Nākūr] Esāmīdendir: Semeyfaʿ b. Nākūr, mülūk-i Ḥimyer'den Ẕu'l-Kelāʿ el-Aṣġar ismidir.

اَلنَّكِيرُ [en-nekīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Faʿīl bi-maʿnā mefʿūldür, mevsūfuna ifrāt ve mübālaga īrās eder; ve minhu yukālu meselen: حِصْنٌ نَكِيرٌ أَيْ حَصِينٌ Ve inkār maʿnāsına müstaʿmeldir. Kāle'ş-şārih وَبِهِ فُسِّرَ قَوْلُهُ تَعَالَى ﴿فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ﴾ أَيْ إِنْكَارِي Ve

نَكِيرٌ [nekīr] تَنَكُّرٌ [tenekkur] maʿnāsından ism olur.

اَلْمُنَاكَرَةُ [el-munākeret] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Muhārebe ve mukātele maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: نَاكَرَهُ إِذَا قَاتَلَهُ وَحَارَبَهُ

اَلتَّنَكُّرُ [et-tenekkur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Hüsn-i hālden sūʾ-i hāle tagayyür ey-lemek maʿnāsınadır; yukālu: تَنَكَّرَ الرَّجُلُ إِذَا تَغَيَّرَ عَنْ حَالٍ تَسُرُّهُ إِلَى حَالٍ يَكْرَهُهَا

[ن م ر]

اَلنُّمْرَةُ [en-numret] (nūn'un zammı ve mīm'in sükūnuyla) Beneğe denir, نُكْتَةٌ [nuktet] maʿnāsına, her ne renkten olursa olsun; yukālu: بِهِ نُمْرَةٌ مِنْ غَيْرِ لَوْنِهِ وَهِيَ نُكْتَةٌ مِنْ أَيِّ لَوْنٍ كَانَ

اَلْأَنْمَرُ [el-enmer] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Ak ve kara benekli nesneye denir ki vasf-ı gālibdir; yukālu: شَيْءٌ أَنْمَرُ أَيْ فِيهِ نُمْرَةٌ بَيْضَاءُ وَأُخْرَى سَوْدَاءُ Müʾennesi نَمْرَاءُ [nemrāʾ]dır, حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] gibi. Ve

أَنْمَرُ [enmer] Kaplan alacası olan ata ve sāʾir çārpāya ıtlāk olunur; yukālu: فَرَسٌ وَثْوَرٌ أَنْمَرُ إِذَا كَانَ عَلَى شِيَةِ النَّمِرِ

اَلنَّمِرُ [en-nemir] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلنِّمْرُ [en-nimr] (nūn'un kesriyle) Sebuʿ-i maʿrūf ismidir ki kaplan taʿbīr olunan yırtıcı cānverdir, Fārisīde peleng denir; postu benli olmakla tesmiye olunmuştur. Cemʿi أَنْمُرٌ [enmur] gelir, أَفْلُسٌ [eflus] vezninde ve أَنْمَارٌ [enmār] ve نُمُرٌ [numur] gelir zammeteynle ve نُمْرٌ [numr] gelir nūn'un zammıyla ve نِمَارٌ [nimār] ve نِمَارَةٌ [nimāret] gelir nūn'ların kesriyle ve نُمُورٌ [numūr] gelir.

اَلنَّمِرَةُ [en-nemiret] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Küçük bulut pāresine ıtlāk olunur, gūyā ki cevv-i havāda beneklice nesnedir; cemʿi نَمِرٌ [nemir]dir hā'sız. Ve alaca kumaşa ıtlāk olunur. Ve ak ve kara çubuklu ve kalemli olan ihrāma denir. ʿAlā-kavlin yünden maʿmūl bir nevʿ bürdeye denir ki aʿrāb telebbüs ederler; yukālu: جَاءَ وَعَلَيْهِ نَمِرَةٌ أَيْ حِبَرَةٌ وَكَذَا شَمْلَةٌ فِيهَا خُطُوطٌ بِيضٌ وَسُودٌ أَوْ بُرْدَةٌ مِنْ صُوفٍ يَلْبَسُهَا الْأَعْرَابُ Ve

نَمِرَةٌ [nemiret] Kurt tuzağına denir, نَامُورَةٌ [nāmūret] gibi. Ve

نَمِرَةُ [Nemiret] ʿArafāt'ta bir mevziʿ, ʿalā-kavlin bir cebel ismidir ki ʿalāmet-i harem olan mīlller onda nasb olunmuştur, gūyā ki cā-be-cā benekli nesnedir; mevkıf kasdıyla Meʾzimeyn'den çıkıldıkta sağ tarafa gelir. Ve

مَسْجِدُ نَمِرَةَ [Mescidu Nemiret] Orada mescid-i maʿrūftur ki yevm-i ʿarefede onda namāz ikāmet olunur. Ve

نَمِرَةُ [Nemiret] Ḳudeyd türābında bir mevziʿ adıdır. Ve

عَقِيقُ نَمِرَةَ [ʿAḳīḳu Nemiret] Arz-ı Tebāle'de bir mevziʿ adıdır. Ve

نَمِرَةٌ [nemiret] Kaplan alacası olan buluta denir ki ʿādeten yağmurlu olur. Kıyās olan نَمْرَاءُ [nemrāʾ] olmaktır, zīrā أَنْمَرُ [enmer]in müʾennesidir; ve minhu'l-meselu: «أَرِنِيهَا نَمِرَةً أُرِكَهَا مَطِرَةً» Yaʿnī "Sen sehābeyi bana نَمِرَةٌ [nemiret] olarak göster ki ben dahi sana yağmur yağdırarak göstereyim." Mesel-i mezbūr bir nesnenin āsār ve mehāyil ve tebāşīri nümūdār oldukta vukūʿu müteyakkın olacağı mahalde darb olunur.

اَلنَّمِرُ [en-nemir] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلنَّمِيرُ [en-nemīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Pāk ve pākīze duru suya denir; yukālu: مَاءٌ نَمِرٌ وَنَمِيرٌ أَيْ زَاكٍ Ve pākīze asl ve hasebe vasf olur; yukālu: حَسَبٌ نَمِرٌ وَنَمِيرٌ أَيْ زَاكٍ Ve mutlakan hāzım ve nāciʿ olan çok suya denir, gerek ʿazb olsun gerek olmasın, eşme suyu gibi. Ve

نَمِرٌ [Nemir] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Esāmīdendir: Nemir b. Ḳāsiṭ bir kabīle pederidir, nisbetinde نَمَرِيٌّ [Nemeriyy] denir mīm'in fethiyle tahfīfen; ve minhu'l-meselu: «إِسْقِ أَخَاكَ النَّمَرِيَّ يَصْطَبِحْ» Bir hācetten sonra bir hācet taleb eden adam hakkında darb olunur. Ve şüyūhtan Ḥātim b. ʿUbeydullāh ve Ḥāfıẓ Yūsuf b. ʿAbdullāh b. ʿAbdulberr en-Nemerī o kabīledendir. Ve Nemir b. Şevleb şāʿir-i muhadramīdir, dergāh-ı Ḥazret-i Risāletpenāhla şeref-yāb olmuştur ve bunda nūn'un fethi ve mīm'in sükūnu ve nūn'un kesriyle zebān-zeddir.

اَلنَّامِرَةُ [en-nāmiret] ve

اَلنَّمِرَةُ [en-nemiret] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) ve

اَلنَّامُورَةُ [en-nāmūret] Sibāʿdan kurt tuza-

ğına denir ki içine bir koyun taʿbiye edip kurt ona gelmekle tuzağa düşer. ʿAlā-kavlin o demirden bir kapandır ki çengelleri vardır, onlara et parçaları iliştirirler; et rāyihasıyla gelip kapançaya kısılır.

اَلنَّامُورُ [en-nāmūr] Kana denir, دَمٌ [dem] maʿnāsına.

اَلنَّمِرُ [en-nemer] (fethateynle) Kaplan gibi bed-hūy ve hışm-nāk olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَمِرَ الرَّجُلُ نَمَرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا غَضِبَ وَسَاءَ خُلُقُهُ Ve sehāb pul pul kaplan alacası olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَمِرَ السَّحَابُ إِذَا صَارَ عَلَى لَوْنِ النَّمِرِ

اَلتَّنْمِيرُ [et-tenmīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) ve

اَلتَّنَمُّرُ [et-tenemmur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bunlar da kaplan gibi bed-hūy ve hışm-nāk olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَمَّرَ الرَّجُلُ وَتَنَمَّرَ إِذَا غَضِبَ وَسَاءَ خُلُقُهُ Ve

تَنَمُّرٌ [tenemmur] Bir adamı lisānla tehdīd ederken gazabından gümrenür gibi savtını uzatıp gitmek maʿnāsınadır; yukālu: تَنَمَّرَ فُلَانٌ إِذَا تَمَدَّدَ فِي الصَّوْتِ عِنْدَ الْوَعِيدِ Ve savlet ve şerāsette yāhūd çabuklukta kaplana benzenmek maʿnāsınadır; yukālu: تَنَمَّرَ الرَّجُلُ إِذَا تَشَبَّهَ بِالنَّمِرِ Ve bir adama azgın çehre gösterip lisānla tahvīf eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَنَمَّرَ فُلَانٌ لِفُلَانٍ إِذَا تَنَكَّرَ وَتَغَيَّرَ وَأَوْعَدَهُ

اَلنَّمْرُ [en-nemr] (أَمْرٌ [emr] vezninde) Bayır ve dağ makūlesi yükseğe çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: نَمَرَ فِي الْجَبَلِ نَمْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا صَعِدَ

ذُو نَمِرٍ [Ẕū Nemir] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Necd ülkesinde bir vādī ismidir.

نِمَارٌ [Nimār] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Suleym kabīlesi yurdunda bir dağın adıdır.

نُمَارٌ [Numār] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Cuşem kabīlesi yurdunda bir vādī yāhūd şıkk-ı Yemāme'de bir mevziʿ adıdır.

اَلنُّمَارَةُ [en-Numāret] (عُمَارَةٌ [ʿumāret] vezninde) Bir mevziʿ ismidir ki onda bir vakʿa olmakla beyne'l-ʿArab يَوْمُ النُّمَارَةِ [yevmu'n-Numāret] maʿrūftur. Ve bir recül ismidir.

نُمَيْرَةُ بَيْدَانَ [Numeyretu Beydāne] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) Necd ile Başra beyninde bir dağ yāhūd bir yüksek tepe ismidir; yāhūd Ḥavʾeb kurbünde iki tepe ismidir ki نُمَيْرَتَانِ [Numeyretân] ıtlāk olunur.

أَنْمَارُ [Enmār] (hemzenin fethiyle) İbn Nizār'dır ki أَنْمَارُ الشَّاةِ [Enmāru'ş-Şāt] dahi derler, «ح،م،ر» māddesinde beyān olundu.

اَلنُّمْرَانِيَّةُ [en-Numrāniyyet] (عُثْمَانِيَّةٌ [ʿuşmāniyyet] vezninde) Ġūṭa-i Dimaşḳ'ta bir karyedir.

نُمَيْرٌ [Numeyr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) İbn ʿĀmir'dir ki bir kabīle pederidir.

اَلْإِنْمَارُ [el-inmār] (hemzenin kesriyle) Mā-i نَمِيرٌ [nemīr]e yaʿnī pākīze suya müsādif olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْمَرَ الرَّجُلُ إِذَا صَادَفَ مَاءً نَمِيرًا

نِمْرَانُ [Nimrān] (عِمْرَانُ [ʿimrān] vezninde) Esāmīdendir.

اَلْأَنْمَارُ [el-enmār] (hemzenin fethiyle) Yaban öküzünün bacaklarında olan alaca hutūta denir.

نِمْرَى [Nimrā] (ذِكْرَى [ẕikrā] vezninde) Mışır nevāhīsinde bir karyedir.

نُمْرٌ [Numr] (nūn'un zammıyla) Huẕeyl bilādında bir mevziʿdir.

[ن و ر]

اَلنُّورُ [en-nūr] (nūn'un zammıyla) Aydınlığa denir, ضَوْءٌ [ḍavʾ] ve ضِيَاءٌ [ḍiyāʾ] maʿnāsına, her ne olur ise olsun ki ظُلْمَةٌ

[ẓulmet]in zıddı olur, Fārisīde rūşenāyī denir. ʿAlā-kavlin pertev ve şuʿāʿına denir ki dāfiʿ-i zulmet olan şuʿledir, ışık taʿbīr olunur. Cemʿi أَنْوَارٌ [envār] ve نِيرَانٌ [nīrān] gelir nūn'un kesriyle.

Müʾellifin *Baṣāʾir*'de beyānına göre ziyāʾ nūrdan ahasstır ve Zemaḫşerī'nin beyānına göre ziyāʾ nūrdan akvādır. Kemā kālallāhu taʿālā: ﴿جَعَلَ الشَّمْسَ ضِيَاءً وَالْقَمَرَ نُورًا﴾ Yine müʾellifin *Baṣāʾir*'de beyanına göre nūr iki nevʿdir: dünyevī ve uhrevīdir. Dünyevī dahi iki nevʿdir: Biri ʿayn-ı basīret ile maʿkūl olur ki envār-ı ilāhiyyeden münteşir olan nūrdur, nūr-ı akl ve nūr-ı Ḳur'ʾān gibi ve biri ʿayn-ı basar ile mahsūstur ki ecsām-ı neyyireden ʿibārettir, şems ve kamer ve nücūm gibi. Ve nūr-ı uhrevī: الآية ﴿يَسْعَى نُورُهُمْ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ﴾ kerīmesinde mansūs olan nūrdur. Ve baʿzı müfessirīn işbu ebyāt-ı ātiyede aksām-ı envār-ı derc eylemiştir:

ثَلاَثَةُ أَنْوَارٍ تُضِيءُ مِنَ السَّمَاءِ
وَفِي سِرِّ قَلْبِي مِثْلُهُنَّ مُصَوَّرُ
فَأَوَّلُهُ بَدْرٌ وَثَانِيهِ كَوْكَبٌ
وَثَالِثُهُ شَمْسٌ مُنِيرٌ مُدَوَّرُ
عُلُومِي نُجُومُ الْقَلْبِ وَالْعَقْلُ بَدْءُهُ
وَمَعْرُوفَةُ الرَّحْمَنِ شَمْسٌ مُنَوَّرُ
إِمَامِي كِتَابُ اللهِ وَالْبَيْتُ قِبْلَتِي
وَدِينِي مِنَ الْأَدْيَانِ أَعْلَى وَأَفْخَرُ
شَفِيعِي رَسُولُ اللهِ وَاللهُ غَافِرٌ
وَلاَ رَبَّ إِلاَّ اللهُ وَاللهُ أَكْبَرُ

نُورٌ [nūr] Bāʿis-i rūşenāyī-i ʿalem sallallāhu ʿaleyhi ve sellem hazretlerine ıtlāk olunur, ke-mā kāle taʿālā: ﴿قَدْ جَاءَكُمْ مِنَ اللهِ نُورٌ وَكِتَابٌ مُبِينٌ﴾ Ve

نُورٌ [nūr] Hakāyık-ı eşyāyı ke-mā hiye keşf ve beyān eden nesneye ıtlāk olunur. Ve

نُورٌ [Nūr] Buḫārā kazāsında bir karye adıdır; aʿlāmdan Ḥāfıẓ Ebū Mūsā ʿİmrān ve Ḥāfıẓ Ḥasen b. ʿAlī en-Nūriyyān oradandır. Ve vāʿiẓ-i meşhūr Ḥuseyn en-Nūrī'ye نُورِيٌّ [nūriyy] ile telkībin vechi budur ki kaçan vaʿz ve tezkīre mübāşeret eylese ʿālem-i gaybdan nūr berk ve lemeʿān eder idi.

جَبَلُ النُّورِ [Cebelu'n-Nūr] Cibāl-i Mekke'den Cebel-i Ḥirā olacaktır.

ذُو النُّورِ [Ẕu'n-Nūr] Ṭufeyl b. ʿAmr ed-Devsī radıyallāhu ʿanhu lakabıdır. Faḫr-i ʿālem ʿaleyhi's-selām hazretleri «اَللَّهُمَّ نَوِّرْ لَهُ» ʿibāretiyle kendisine duʿā eylemeleriyle iki gözünün arasında bir nūr zuhūr ve lemeʿān eylemiştir. Şöhretten ihtirāz ile mevziʿ-i dīğere tahavvülünü niyāz eylemekle tāziyānesinin ucuna intikāl eyledi; muzlim gecelerde berk gibi tābān olur idi.

ذُو النُّورَيْنِ [Ẕu'n-Nūreyn] ʿOṡmān b. ʿAffān radıyallāhu ʿanhu iki kerīme-i nebeviyyeyi tezevvüc eylemekle mülakkab oldular.

اَلنَّوْرُ [en-nevr] (جَوْرٌ [cevr] vezninde) Rūşen ve aydın olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَارَ يَنُورُ نَوْرًا إِذَا أَضَاءَ Ve dāg ve damga vurmak maʿnāsınadır; tekūlu: نُرْتُ الْبَعِيرَ نَوْرًا إِذَا جَعَلْتَ عَلَيْهِ نَارًا أَيْ سِمَةً Ve

نَوْرٌ [nevr] نَوْرَةٌ [nevret] ve نَوَارٌ [nevār] gibi ağacın ve nebātın çiçeğine denir, زَهْرٌ [zehr] maʿnāsına. ʿAlā-kavlin beyāz olanına denir, sarısına زَهْرٌ [zehr] denir. Cemʿi أَنْوَارٌ [envār] gelir. Ve

نَوْرٌ [nevr] ve

نَوَارٌ [nevār] (nūn'un fethi ve kesriyle) Hatun kısmı bāʿis-i sūʾ-i zann ve sebeb-i

töhmet olan nesneden nüfūr ve perhīz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَارَتِ الْمَرْأَةُ نَوْرًا وَنَوَارًا وَنِوَارًا إِذَا نَفَرَتْ مِنَ الرِّيبَةِ Ve bu maʿnāda müteʿaddī olur, hatunu mevkiʿ-i töhmetten infār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَارَ الْوَاعِظُ الْمَرْأَةَ إِذَا نَفَرَهَا عَنِ الرِّيبَةِ Ve

نَوْرٌ [nevr] Cenkte bozulmak maʿnāsınadır; yukālu: نَارَ الْقَوْمُ نَوْرًا إِذَا انْهَزَمُوا Ve ıraktan āteş görmek maʿnāsınadır; yukālu: نَارُوا النَّارَ مِنْ بَعِيدٍ إِذَا تَبَصَّرُوهَا

اَلْإِنَارَةُ [el-ināret] (hemzenin kesriyle) Bu dahi rūşen ve aydın olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنَارَ الشَّيْءُ إِذَا أَضَاءَ Ve ağaç kısmı çiçeklenmek maʿnāsınadır; yukālu: أَنَارَ الشَّجَرَ إِذَا خَرَجَ نَوْرُهُ Ve bir nesne hüsn ve letāfet peydā eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَنَارَ الشَّيْءُ إِذَا حَسُنَ Ve zāhir ve ʿayān olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَنَارَ الشَّيْءُ وَأَنْوَرَ عَلَى الْأَصْلِ إِذَا ظَهَرَ Ve rūşen ve aydın kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنَارَ الْبَيْتَ إِذَا أَضَاءَهُ

اَلْإِسْتِنَارَةُ [el-istināret] Bu dahi rūşen olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَنَارَ الْبَيْتُ إِذَا أَضَاءَ Ve bir şeyʾin pertevinden ziyāʾ istimdād eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَنَارَ بِهِ إِذَا اسْتَمَدَّ شُعَاعَهُ Ve bir hatunu mevkiʿ-i töhmetten tenfīr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَنَارَ الْمَرْأَةَ إِذَا نَفَّرَهَا مِنَ الرِّيبَةِ Ve bir kimseye zafer bulup gālib olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَنَارَ عَلَيْهِ إِذَا ظَفِرَ بِهِ وَغَلَبَهُ

اَلتَّنْوِيرُ [et-tenvīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi rūşen olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَوَّرَ الشَّيْءُ إِذَا أَضَاءَ Ve bir işi bir adama şaʿbede gibi tahyīl eylemekle müştebih ve mültebis kılmak yāhūd zikri ātī نَوْرَةُ [Nevret] nām cādūnun ʿameli gibi ʿamel göstermek maʿnāsınadır; yukālu: نَوَّرَ عَلَى فُلَانٍ إِذَا لَبَّسَ عَلَيْهِ أَمْرَهُ أَوْ فَعَلَ فِعْلَ نُورَةَ السَّاحِرَةِ Ve hurmā çekirdeklenmek maʿnāsınadır; yukālu: نَوَّرَ التَّمْرُ إِذَا خُلِقَ فِيهِ النَّوَى Ve sabāh yeri rūşen olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَوَّرَ الصُّبْحُ إِذَا ظَهَرَ نُورُهُ Ve ağaç çiçek açmak maʿnāsınadır; yukālu: نَوَّرَ الشَّجَرُ إِذَا أَخْرَجَ نَوْرَهُ Ve bir nesneyi münevver kılmak maʿnāsınadır, ke-mā kāle'n-nebiyyu ʿaleyhi's-selām li-Ṭufeyl ed-Devsī: «اَللَّهُمَّ نَوِّرْ لَهُ» أَيِ اجْعَلْ لَهُ نُورًا Ve ekin yetişmek maʿnāsınadır; yukālu: نَوَّرَ الزَّرْعُ إِذَا أَدْرَكَ Ve bir adam koluna naʿl kestikten sonra üzerine çivit yāhūd iç yağı isi dökmek maʿnāsınadır; yukālu: نَوَّرَ ذِرَاعَهُ إِذَا غَرَزَهَا بِإِبْرَةٍ ثُمَّ ذَرَّ عَلَيْهَا النُّؤُورَ Ke-mā se-yuzkeru. Ve hatunu sūʾ-i zann mevkiʿinden tenfīr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَوَّرَ الْمَرْأَةَ إِذَا نَفَّرَهَا عَنِ الرِّيبَةِ

اَلتَّنَوُّرُ [et-tenevvur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Rūşen ve aydın olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَنَوَّرَ الْمَكَانُ إِذَا أَضَاءَ Ve hammām otu sürünmek maʿnāsınadır; yukālu: تَنَوَّرَ الرَّجُلُ إِذَا تَطَلَّى بِالنُّورَةِ Ve ʿasker bozulmak maʿnāsınadır; yukālu: تَنَوَّرَ الْقَوْمُ إِذَا انْهَزَمُوا Ve ıraktan āteş görmek maʿnāsınadır; yukālu: تَنَوَّرُوا النَّارَ مِنْ بَعِيدٍ إِذَا تَبَصَّرُوهَا

اَلْمَنَارَةُ [el-menāret] (mīm'in fethiyle) İsm-i mekāndır. Aslı مَنْوَرَةٌ [menveret]tir, mefʿalet vezninde, nūr mevziʿine denir. Ve مَسْرَجَةٌ [mesrecet] maʿnāsınadır ki üzerine çerāğ vazʿ edecek uzun nesnedir. Fāriside çerāgpāye denir, taşra memleketlerde ve köylerde kullanırlar, Türkīde çırakma derler; yukālu: وَضَعَ السِّرَاجَ عَلَى الْمَنَارَةِ أَيِ الْمَسْرَجَةِ Ve cāmiʿde ezān okuyacak maʿrūf yere denir ki lisānımızda dahi minare taʿbīr olunur; yukālu: بَنَى لِلْمَسْجِدِ مَنَارَةً أَيْ مِأْذَنَةً Fārisīde güldeste denir. Cemʿi مَنَاوِرُ [menāvir] gelir. Ve bunda hemze ile مَنَائِرُ [menāʾir] diyenler harf-i asliyyeyi zāʾide teşbīh ederler, niteki مَصَائِبُ [meṣāʾib] lafzında teşbīh ey-

lemişlerdir, zīrā aslı مَصَاوِبُ [meṣāvib]dir.

اَلْمَنَارُ [el-menār] (hā'sız) Bu dahi mevziʿ-i nūra denir. Ve yol üzere fersah yāhūd münşaʿib olan yolları taʿyīn için nasb olunan mīl ve nişāna denir; yukālu: اِهْتَدَوْا بِمَنَارِ الْأَرْضِ أَيْ عَلَمِهَا Şārihin beyānına göre bunun müfredi مَنَارَةٌ [menāret]tir. Ve

مَنَارٌ [menār] İki nesne beyninde sınır taʿyīni için vazʿ ve nasb olunan nişāna denir. Ve yolun meslūk olan cādde ve şāhrāhına ıtlāk olunur; tekūlu: أُسْلُكْ مِنْ مَنَارِ الطَّرِيقِ أَيْ مِنْ مَحجَّتِهَا

اَلنَّارُ [en-nār] Maʿrūftur ki āteşe denir. Ve bu müʾennestir, baʿzen müzekker olur. Cemʿi أَنْوَارٌ [envār] gelir ve نِيرَانٌ [nīrān] gelir nūn'un kesriyle ve نِيَرَةٌ [niyeret] gelir, قِرَدَةٌ [ḳiredet] veznlerinde ve نُورٌ [nūr] gelir nūn'un zammı ve vāv'ın meddiyle ve نِيَارٌ [niyār] gelir nūn'un kesriyle. Ve

نَارٌ [nār] Gövdeye basılan dāg ve damgaya ıtlāk olunur; yukālu: مَا نَارُ هَذِهِ الْإِبِلِ أَيْ سِمَتُهَا Ve reʾy ve tedbīre ıtlāk olunur; zulmet-i hayret vaktinde ziyāya teşbīh olunmuştur; ve minhu'l-hadīsu: «لاَ تَسْتَضِيؤُوا بِنَارِ أَهْلِ الشِّرْكِ» أَيْ بِرَأْيِهِمْ

اَلنُّورَةُ [en-nūret] (nūn'un zammıyla) Bu dahi gövdeye basılan dāg ve damgaya denir. Ve hammām otuna denir ki kireçten ve zirnīhtan maʿmūl olup onunla izāle-i şaʿr ederler.

Müʾellif اَلْهِنَاءُ kelimesiyle tefsīr eylemiştir; هِنَاءٌ [hināʾ] katrāna denmekle gūyā ki tılā münāsebetiyle ondan matlī maʿnāsını iʿtibār eylemiştir. Harf-i taʿrīf ʿahd-i hāricīye haml ile اَلْهِنَاءُ kelimesi اَلْمَطْلِيُّ الْمَعْهُودُ sebkinde olur, zīrā نُورَةٌ [nūret] taʿbīri her lisānda şāyiʿdir. Ve *Miṣbāḥ'ta* نُورَةٌ [nūret] ʿinde'l-baʿz ʿArabiyye ve ʿinde'l-āher muʿarrebe olmak üzere mersūmdur. İntehā. Ve

نُورَةُ [Nūret] Bir cādū ʿavretin ismidir.

اَلنَّوْرَةُ [en-nevret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) ve

اَلنُّوَّارُ [en-nuvvār] (رُمَّانٌ [rummān] veznince) نَوْرٌ [nevr] gibi bunlar da ağacın çiçeğine, ʿalā-kavlin beyāz olanına denir, sarısına زَهْرٌ [zehr] denir.

اَلْأَنْوَرُ [el-enver] (أَفْضَلُ [efḍal] vezninde) Efʿal-i tafdīldir, bu münāsebetle güzel ve hūb nesneye ıtlāk olunur; yukālu: وَجْهٌ أَنْوَرُ أَيْ حَسَنٌ

اَلْإِنْتِيَارُ [el-intiyār] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Hammām otu sürünmek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْتَارَ الرَّجُلُ وَانْتَوَرَ عَلَى الْأَصْلِ إِذَا تَطَلَّى بِالنُّورَةِ

اَلنَّؤُورُ [en-neʾūr] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Çivite denir, نِيلَجٌ [nīlec] maʿnāsına. Ve iç yağını yakmaktan hāsıl olan ise denir. Ve sürme taşına şebīh bir nevʿ hurde taşa denir ki sürme gibi dövüp diş etlerine basarlar. Ve töhmet ve sūʾ-i zann mevkiʿinden be-gāyet nefret ve perhīz eden hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ نَؤُورٌ أَيْ نَفُورٌ Cemʿi نُورٌ [nūr] dur, nūn'un zammıyla. Aslı نُؤُرٌ [nuvur]dur zammeteynle, vāv üzere zamme istiskāl olundu.

اَلنَّوَّارُ [en-nevār] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Bu dahi mevkiʿ-i töhmetten perhīz-kār olan hatuna denir. Şārih der ki نُورٌ [nūr] bunun cemʿidir, müʾellif teşvīş eylemiştir. Ve

نَوَارٌ [nevār] Erekten kaçınır olan dişi hayvāna denir. Cemʿi نُوُرٌ [nuvur] gelir nūn'un zammıyla; yukālu: بَقَرَةٌ نَوَارٌ إِذَا صَارَتْ تَنْفِرُ مِنَ الْفَحْلِ ve yukālu: فَرَسٌ وَدِيقٌ نَوَارٌ

إِذَا اسْتَوْدَقَتْ وَهِيَ تُرِيدُ الْفَحْلَ وَفِي ذَلِكَ مِنْهَا ضَعْفٌ تَرْهَبُ صَوْلَةَ النَّاكِحِ Yaʿnī "Kısrak gerçi kösnük olup lākin zaʿfı sebebiyle aygırın savletle hücūmundan havf eylese."

مَنْوَرٌ [Menver] (مَفْعَلٌ [maḳʿad] vezninde) Benī Suleym harresinin zahrında bir mevziʿ yāhūd bir cebel ismidir.

ذُو النُّوَيْرَةِ [Ẕu'n-Nuveyret] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) ʿĀmir b. ʿAbdulḥāriṣ nām şāʾirin lakabıdır. Ve

ذُو النُّوَيْرَةِ [Ẕu'n-Nuveyret] Mukmil b. Devs b. Ḳavvās idi. Ve Mutemmim b. Nuveyre ashābdandır, kendisi ve birāderi Mālik şāʿirler idi. Ve

نُوَيْرَةُ [Nuveyret] Mışır'da bir nāhiye adıdır.

ذُو الْمَنَارِ [Ẕu'l-Menār] Tebābiʿadan Ebrehe b. er-Rāyiş nām melikin lakabıdır. İbtidā gazā eylediği semtlerin yollarına hīn-i ricʿatte ihtidā için nişānlar nasb eylediğinden onunla mülakkab oldu.

بَنُو النَّارِ [Benu'n-Nār] ʿAmr b. Ṣaʿlebe nām kimsenin Ḳaʿḳāʿ ve Ḍannān ve Ṣevb nām oğullarına ıtlāk olunur. Üçü de şāʿir idi. İmruʾulḳays bir vaktte onlara uğrayıp sohbet eylemekle esnā-yı sohbette her biri zāde-i tabʿı olan baʿzı eşʿār-ı güzīdelerini inşād eyledikte kemāl-i istihsān u istiʿzāmından nāşī لَأَعْجَبُ كَيْفَ إِنِّي demekle لاَ يَمْتَلِئُ عَلَيْكُمْ بَيْتُكُمْ نَارًا مِنْ جَوْدَةِ شِعْرِكُمْ Benu'n-Nār ile meknī oldular.

اَلْمُنَاوَرَةُ [el-munāveret] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Birbiriyle sövüşmek maʿnāsınadır; yukālu: نَاوَرَهُ إِذَا شَاتَمَهُ

اَلنَّيِّرَةُ [en-neyyiret] (كَيِّسَةٌ [keyyiset] vezninde) ve

ذَاتُ مَنْوَرٍ [ẕātu menver] (مَفْعَلٌ [maḳʿad] vezninde) Cümleye rūşen ve zāhir olan hālette istiʿmāl olunur; yukālu: بَغَاهُ اللهُ نَيِّرَةً وَذَاتَ مَنْوَرٍ أَيْ ضَرْبَةً أَوْ رَمْيَةً أَيْ تَظْهَرُ فَلاَ تَخْفَى عَلَى أَحَدٍ Burada بَغَاهُ kelimesi taleb maʿnāsından mecāzdır, أَصَابَهُ maʿnāsınadır.

[ن ه ر]

اَلنَّهْرُ [en-nehr] (nūn'un fethi ve hā'nın sükūnuyla ve ʿayn'ı harf-i halk olmakla fethiyle de cāʾizdir) Su mecrāsına denir ki çay ve ırmak taʿbīr olunur, Fārisīde cūy ve rūd denir. Cemʿi أَنْهَارٌ [enhār]dır ve نُهْرٌ [nuhr] gelir nūn'un zammı ve hā'nın sükūnuyla ve نُهُورٌ [nuhūr] gelir ve أَنْهُرٌ [enhur] gelir, أَفْلُسٌ [eflus] vezninde.

Şārih der ki Miṣbāḥ'ın beyānına göre نَهْرٌ [nehr] mā-i cārī-i müttesiʿ maʿnāsına olup baʿdehu mücāveret ʿalākasıyla أُخْدُودٌ [uḫdūd]a yaʿnī mecrāsı olan dereye ve yarığa ıtlāk olundu. Pes جَرَى النَّهْرُ kelāmında cereyānı نَهْرٌ [nehr]e isnād hakīkī olmuş olur; سَالَ الْمِيزَابُ kabīlinden olmaz.

اَلنَّهْرِيُّونَ [en-Nehriyyūn] Muhaddisīnden ʿAbdullāh b. ʿAlī ve Aḥmed b. ʿUbeydullāh ile şuʿarādan ʿAlī b. Ḥasen b. Meymūn nām zevāttan ʿibārettir. Ve

نَهْرٌ [nehr] (قَهْرٌ [ḳahr] vezninde) Masdar olur, ırmağı akıtmak maʿnāsına; yukālu: نَهَرَ النَّهْرَ نَهْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَجْرَاهُ Ve bir adamı āzār ile sürmek maʿnāsınadır; yukālu: نَهَرَ الرَّجُلَ إِذَا زَجَرَهُ Ve kuyu hafr eden kimse suya varmak maʿnāsınadır; yukālu: حَفَرَ الْبِئْرَ حَتَّى نَهَرَ وَنَهِرَ نَهْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَالرَّابِعِ إِذَا بَلَغَ الْمَاءَ

اَلْإِنْتِهَارُ [el-intihār] (الإِفْتِعَالُ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi bir adamı āzār ile sürmek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْتَهَرَ السَّائِلَ بِمَعْنَى نَهَرَهُ Ve damarın kanı dinmeyip hemīşe akmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْتَهَرَ الْعِرْقُ إِذَا لَمْ يَرْقَأْ دَمُهُ Ve ishāle uğramak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِنْتَهَرَ بَطْنُهُ إِذَا اسْتَطْلَقَ

اَلْإِسْتِنْهَارُ [el-istinhār] Irmak aka aka yeri yataklandırmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَنْهَرَ النَّهْرُ إِذَا أَخَذَهُ لِمَجْرَاهُ مَوْضِعًا مَكِينًا

اَلْمَنْهَرُ [el-menher] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninde) Irmağın içinde su kazıntısı olan mevziʿe denir. Ve hısn ve hisār bārūlarında vākiʿ şol yarığa denir ki nāfiz olmakla ondan taşraya hisārın suyu akar ola.

اَلْمَنْهَرَةُ [el-menheret] (مَزْبَلَةٌ [mezbelet] vezninde) Hāneler önlerinde olan boş ve açık yere denir ki oraya süprüntülerini dökerler.

اَلْإِنْهَارُ [el-inhār] (hemzenin kesriyle) Bu dahi haffār suya varmak maʿnāsınadır; yukālu: حَفَرَ الْبِئْرَ حَتَّى أَنْهَرَ أَيْ بَلَغَ الْمَاءَ Ve ırmağı tevsīʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْهَرَ النَّهْرَ إِذَا وَسَّعَهُ Ve aʿzādan kanı zāhire çıkarıp akıtmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَنْهَرَ الدَّمَ إِذَا أَظْهَرَهُ وَأَسَالَهُ Ve damarın kanı dinmeyip akmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْهَرَ الْعِرْقُ إِذَا لَمْ يَرْقَأْ دَمُهُ Ve bir adam meʾmūl eylediği hayr ve menfaʿate nāʾil olmayıp hāʾib ve mahrūm olmak maʿnāsınadır. Ve bu zecr maʿnāsındandır; yukālu: أَنْهَرَ فُلَانٌ إِذَا لَمْ يُصِبْ خَيْرًا Ve semirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْهَرَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا سَمِنَتْ Ve gecikmek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْهَرَ فِي الْعَدْوِ إِذَا أَبْطَأَ Ve akmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْهَرَ الدَّمُ إِذَا سَالَ Ve nehāra dāhil olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْهَرَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ فِي النَّهَارِ

اَلنَّهَرُ [en-neher] (fethateynle) Bolluk, seʿat maʿnāsınadır.

اَلنَّهِرُ [en-nehir] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) نَهْرٌ [nehr]den iştikākla mübālagayı mutazammın olmakla vüsʿati ifāde eder; yukālu: نَهْرٌ نَهِرٌ أَيْ وَاسِعٌ Ve نَهَارٌ [nehār]dan ahzla dāʾimā çete ve çapul gibi gāret-i aʿdāya gündüz giden adama vasf olur; yukālu: رَجُلٌ نَهِرٌ أَيْ صَاحِبُ نَهَارٍ يَعْنِي يُغِيرُ فِيهِ Ve

نَهِرٌ [nehir] نَهَارٌ [nehār] lafzına teʾkīd olur; yukālu: «لَيْلٌ لَيِلٌ وَأَلْيَلُ» مُبَالَغَةٌ مِثْلَ نَهَارٌ نَهِرٌ Yaʿnī pek rūşen gündüz. Ve

نَهِرٌ [nehir] Beyāz üzüme denir; tekūlu: أَطْعَمَنِي عُنْقُودًا مِنَ النَّهِرِ أَيِ الْعِنَبِ الْأَبْيَضِ

اَلنَّهِيرُ [en-nehīr] كَثِيرٌ [keṯīr] vezninde ve mürādifi olarak müstaʿmeldir; yukālu: شَيْءٌ نَهِيرٌ أَيْ كَثِيرٌ

اَلنَّهِيرَةُ [en-nehīret] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznin-de) Sütü çok nākaya ıtlāk olunur; yukālu: نَاقَةٌ نَهِيرَةٌ أَيْ غَزِيرَةٌ

اَلنَّهَارُ [en-nehār] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Tulūʿ-ı fecr ile şemsin gurūbu beyninde olan aydınlığa denir, ʿalā-kavlin şemsin tulūʿundan gurūbuna kadar denir, Türkīde gündüz ve Fārisīde rūz denir. ʿİnde'l-baʿz ziyāʾ-ı basarın intişār ve iftirākından neşʾet eden vaktten ʿibārettir ki zulmetin mündefiʿ olup āfākın rūşenliğinden ʿibārettir. Cemʿi أَنْهُرٌ [enhur] gelir ve نُهُرٌ [nuhur] gelir zammeteynle. Ve ʿinde'l-baʿz نَهَارٌ [nehār] lafzı سَرَابٌ [serāb] ve عَذَابٌ [ʿaẕāb] kelimeleri gibi cemʿlenmez; tekūlu: فَعَلْتُهُ نَهَارًا وَهُوَ ضِيَاءُ مَا بَيْنَ طُلُوعِ الْفَجْرِ إِلَى غُرُوبِ الشَّمْسِ أَوْ مِنْ طُلُوعِ الشَّمْسِ إِلَى غُرُوبِهَا أَوِ انْتِشَارُ ضَوْءِ الْبَصَرِ وَافْتِرَاقِهِ Pes kavl-i evvele göre يَوْمٌ [yevm] ile mürādif olur ki gün taʿbīr ettiğimizdir. Ve sānīye göre gündüz dediğimizdir. Sālise göre yine kavl-i evvele rāciʿdir.

Şārih der ki Muṭṭarizī Muġrib'de dedi ki نَهَارٌ [nehār] mecrā-yı vāsiʿ maʿnāsına olan نَهْرٌ [nehr]den meʾhūzdur, zīrā نَهَارٌ [nehār] o davʾ-i vāsiʿin ismidir ki tulūʿ-ı şemsten gurūba dek mümtedd olur. Ve sāhib-i *Miṣbāḥ* dedi ki نَهَارٌ [nehār] يَوْمٌ [yevm] mürādifidir ki tulūʿ-ı fecrden muʿteberdir. Müʿellifin kavl-i rācihi dahi budur. Ve

ʿörf-i nāsta tulūʿ-ı şemsten muʿteberdir. Ve

نَهَارٌ [nehār] Bağırtlak kuşunun yavrusuna denir, ʿalā-kavlin baykuşun erkeğine yāhūd çağırgan toy dedikleri kuşun yavrusuna yāhūd toy kuşunun erkeğine denir. Cemʿi أَنْهِرَةٌ [enhiret] gelir, أَجْوِبَةٌ [ecvibet] vezninde ve نُهُرٌ [nuhur] gelir zammeteynle. Ve dişisine لَيْلٌ [leyl] ıtlāk olunur. Ve

نَهَارٌ [Nehār] Esāmīdendir: Nehār b. Tevsiʿa, Bekr b. Vāʾil kabīlesinden bir şāʿirdir.

اَلْأَنْهَرُ [el-enher] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) نَهِرٌ [nehir] gibi نَهَارٌ [nehār]ı teʾkīd için īrād olunur; yukālu: «لَيْلٌ أَلْيَلُ نَهَارٌ نَهِرٌ وَأَنْهَرُ مُبَالَغَةٌ مِثْلَ وَلَيِلٌ»

اَلنَّهْرَوَانُ [en-Nehrevān - en-Nehrivān - en-Nehruvān - en-Nuhruvān] (nūn'un fethi ve rā'nın harekāt-ı selāsıyla ve nūn'un ve rā'nın zammıyla cāʾizdir) Vāsiṭ ile Baġdād beyninde üç karye ismidir: Birine Nehrevān-ı Aʿlā ve birine Nehrevān-ı Evsaṭ ve birine Nehrevān-ı Esfel derler.

اَلنَّاهُورُ [en-nāhūr] Buluta denir, سَحَابٌ [seḥāb] maʿnāsına.

اَلْأَنْهَرَانِ [el-Enherān] (tesniye bünyesiyle) Menāzil-i kamerden عَوَّاءُ [ʿAvvāʾ] سِمَاكٌ eli [Simāk] nām menzillere ıtlāk olunur, kamer onlara nüzūl eyledikte ekserī yağmur yağdığı için.

اَلنَّاهِرُ [en-nāhir] Bu dahi beyāz üzüme denir.

اَلنَّهْرَةُ [en-nehret] (nūn'un fethi ve hā'nın sükūnuyla) Daʿvet ve halset maʿnāsınadır. Şārih der ki ümmehāt-ı sāʾire ʿibāretlerine göre savāb olan دَغْرَةٌ [daġret] ve خَلْسَةٌ [ḫalset] olmaktır ki bir nesneyi uğurlayın kapmağa denir. Ve خَلْسَةٌ [ḫalset] ʿatf-ı tefsīrīdir, niteki Ṣāġānī, اَلنَّهْرَةُ الدَّغْرَةُ وَهِيَ الْخَلْسَةُ ʿibāretiyle sebt eylemiştir.

[ن ه ب ر]

اَلنَّهَابِرُ [en-nehābir] (nūn'un fethi ve bā'nın kesriyle) ve

اَلنَّهَابِيرُ [en-nehābīr] (زَنَابِيرُ [zenābīr] vezninde) Mehleke olan yerlere denir; مَهَالِكُ [mehālik] maʿnāsınadır. Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīsu: «مَنْ أَصَابَ مَالًا مِنْ مَهَاوِشَ الْمَهَاوِشُ جَمْعُ مَهْوَشٍ وَهُوَ كُلُّ مَالٍ أُصِيبَ مِنْ غَيْرِ حِلِّهِ وَلاَ يُدْرَى مَا وَجْهُهُ وَالنَّهَابِرُ مَقْصُورٌ مِنَ النَّهَابِيرِ أَوْ مُسْتَقِلٌّ بِمَعْنَى الْمَهَالِكِ أَذْهَبَهُ اللهُ فِي نَهَابِرَ» Yaʿnī vücūh-ı nā-marziyyeden lāübāliyāne kesb ve cemʿ olunan mālın sāhibine devām ve bereketi ve hayr ve menfaʿati olmayıp ʿan-karīb ʿurza-i heder ü telef olup "ez-bād-ı hevā āmed ve ber-bād-ı hevā reft" hevāsınca ber-bād u hevā olacağı bī-mirādır. Ve etrāfından bülend olan yerlere ve kumluklara denir, ʿalā-kavlin tepeler aralığında olan çukurlara denir. Müfredi نُهْبَرَةٌ [nuhberet] ve نُهْبُورَةٌ [nuhbūret]tir nūn'ların zammıyla. Ve

نَهَابِرُ [nehābir] Cehenneme ıtlāk olunur; eʿāzenallāhu taʿālā minhā.

اَلنَّهْبَرَةُ [en-nehberet] (حَيْدَرَةٌ [ḥayderet] vezninde) Uzun ve lāgar ve zebūn, ʿalā-kavlin helāka müşrif hasta ve nā-tüvān hatuna denir; ve minhu'l-hadīsu: «لاَ تَتَزَوَّجَنَّ نَهْبَرَةً أَيْ طَوِيلَةً مَهْزُولَةً أَيْ هِيَ الَّتِي أَشْرَفَتْ عَلَى الْهَلاَكِ»

[ن ه ت ر]

اَلنَّهْتَرَةُ [en-nehteret] (tā-yı fevkıyye ile دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Yalan haber söylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَهْتَرَ فُلاَنٌ عَلَيْنَا إِذَا تَحَدَّثَ بِالْكَذِبِ

[ن ه ث ر]

اَلنَّهْثَرَةُ [en-nehṯeret] (ṯā-yı müsellese ile

دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir güne yürümeğe denir.

[ن ه س ر]

اَلنَّهْسَرُ [en-nehser] (sīn'le جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Kurda denir, ذِئْبٌ [ẕiʾb] gibi. ʿAlā-kavlin sırtlan ile kurt imtizācından mütevellid yavruya denir. Ve cüst ve çālāk adama denir. Ve et yemeğe harīs ve ekūl olan adama denir.

اَلنَّهْسَرَةُ [en-nehseret] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Eti kesip doğramak maʿnāsınadır; yukālu: نَهْسَرَ اللَّحْمَ إِذَا قَطَعَهُ Ve taʿām yemek maʿnāsınadır; yukālu: نَهْسَرَ الطَّعَامَ إِذَا أَكَلَهُ

[ن ي ر]

اَلنِّيرُ [en-nīr] (nūn'un kesriyle) Kamış ve iplik ve ibrīşim destesine denir. Ve sevb sincefine denir, عَلَمُ الثَّوْبِ [ʿalemu'ş-şevb] maʿnāsına, Fārisīde tırāz-ı câme derler; cemʿi أَنْيَارٌ [enyār]dır. Ve bezin saçağına denir, هُدْبٌ [hudb] maʿnāsına ve argacına denir, لُحْمَةٌ [luḥmet] maʿnāsına. Ve çiftçi ālātından cümle edevātıyla boyunduruğa denir ki heyʾet-i mecmūʿası olacaktır; cemʿi أَنْيَارٌ [enyār]dır ve نِيرَانٌ [nīrān]dır nūn'un kesriyle. Ve yolun bir cānibine ve sadrına, ʿalā-kavlin cāddesinde kesret-i sülūktan uzun uzadı yarık şeklinde olan tarīkaya denir; yukālu: أَخَذُوا نِيرَ الطَّرِيقِ أَيْ جَانِبَهُ وَصَدْرَهُ أَوْ هُوَ أُخْدُودٌ وَاضِحٌ فِيهِ Ve

نِيرٌ [Nīr] Bağdād kazāsında bir karye adıdır; muhaddisīnden Ebū Caʿfer Aḥmed b. ʿAbdullāh oradandır. Ve Benī Ġāḍire yurdunda bir dağın ismidir.

اَلنَّيْرُ [en-neyr] (سَيْرٌ [seyr] vezninde) Cāmeye sincef eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: نِرْتُ الثَّوْبَ نَيْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَعَلْتَ لَهُ نِيرًا

اَلتَّنْيِيرُ [et-tenyīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) ve اَلْإِنَارَةُ [el-ināret] (إِقَامَةٌ [iḳāmet] vezninde) Bunlar da نَيْرٌ [neyr] maʿnāsınadır; tekūlu: نَيَّرْتُ الثَّوْبَ وَأَنَرْتُهُ بِمَعْنَى نِرْتُهُ Ve

إِنَارَةٌ [ināret] Bir adama ses eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَنَارَ بِهِ إِذَا صَاتَ

اَلْمُنَيَّرُ [el-muneyyer] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) İki argaç üzere dokunmuş sevbe denir; yukālu: ثَوْبٌ مُنَيَّرٌ أَيْ مَنْسُوجٌ عَلَى نِيرَيْنِ Fārisīde ona dū-pūz denir. Ve

مُنَيَّرٌ [muneyyer] Kalın deriye ıtlāk olunur; yukālu: جِلْدٌ مُنَيَّرٌ أَيْ غَلِيظٌ

اَلنِّيرَيْنِ [en-nīreyn] (nūn'un kesriyle ki نِيرٌ [nīr] kelimesinden tesniyedir) İki argaç demektir. Bu münāsebetle nāka koca olup lākin henüz kuvvetinden bakiyye kalmış olsa; نَاقَةٌ ذَاتُ نِيرَيْنِ وَذَاتُ أَنْيَارٍ derler; yukālu: نَاقَةٌ ذَاتُ نِيرَيْنِ وَأَنْيَارٍ إِذَا صَارَتْ مُسِنَّةً وَفِيهَا بَقِيَّةٌ

نِيَارٌ [Niyār] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Esāmīdendir: Ebū Burde b. Niyār ve Niyār b. Ẓālim b. ʿAbs ve Niyār b. Mesʿūd b. ʿAbede ve Niyār b. Mukrem el-Eslemī ashābdandır.

اَلْأَنْيَرُ [el-enyer] (أَفْضَلُ [efḍal] vezninde) Pek vāzıh ve āşikār nesneye denir; yukālu: هَذَا أَنْيَرُ مِنْهُ أَيْ وَاضِحٌ

اَلْمُنَايَرَةُ [el-munāyeret] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Birbiriyle argaçlaşmak maʿnāsınadır. Bu münāsebetle birbirine ilkā-yı şerr ü şūr eylemek maʿnāsında müstaʿmeldir; ve minhu yukālu: بَيْنَهُمْ مُنَايَرَةٌ أَيْ شَرٌّ

FASLU'L-VĀV
(فَصْلُ الْوَاوِ)

[و أ ر]

اَلْوَأْرُ [el-veʾr] (vāv'ın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Bir adamı korkutmak maʿnāsınadır; yukālu: وَأَرَ الرَّجُلَ وَأْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَفْزَعَهُ وَذَعَرَهُ Ve bir adamı bir şerr ve kerīheye ilkā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَأَرَ فُلَانًا إِذَا أَلْقَاهُ فِي شَرٍّ Ve āteş yakmak için ocak yapmak maʿnāsınadır; yukālu: وَأَرَ النَّارَ وَوَأَرَ لِلنَّارِ إِذَا عَمِلَ لَهَا إِرَةً

اَلتَّوْئِيرُ [et-tevʾīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi bir adamı bir şerr ve mekrūha ilkā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَأَّرَ فُلَانًا إِذَا أَلْقَاهُ فِي شَرٍّ

اَلْإِسْتِيْئَارُ [el-istīʾār] Develer sürü ile ürkmekle birbirine uyup kaçmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَوْأَرَتِ الْإِبِلُ إِذَا تَتَابَعَتْ عَلَى نِفَارٍ

اَلْإِرَةُ [el-iret] (عِدَةٌ [ʿidet] vezninde) Āteşe denir. Ve āteş yakacak ocağa denir, مَوْقِدُ النَّارِ [mevḳidu'n-nār] maʿnāsına. Cemʿi إِرَاتٌ [irāt] gelir ve إِرُونَ [irūn] gelir hemzelerin kesriyle. Ve

إِرَةٌ [iret] İşkenbe içre tabh olunmuş ete denir; tekūlu: أَكَلْتُ إِرَةً أَيْ لَحْمًا طُبِخَ فِي كَرِشٍ

اَلْوُأْرَةُ [el-vuʾret] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Bu dahi āteş yakacak yere ve ocağa denir. Cemʿi وُأْرٌ [vuʾer] gelir, صُرَدٌ [ṣurad] vezninde ve أُوَرٌ [uver] gelir hemzenin zammıyla ki maklūbdur.

اَلْإِيئَارُ [el-īʾār] (hemzenin kesriyle) Ürkütmek maʿnāsınadır; yukālu. أَوْأَرَهُ إِيئَارًا إِذَا نَفَرَهُ Ve bildirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَوْأَرَهُ إِذَا أَعْلَمَهُ

اَلْوِئَارُ [el-viʾār] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Çamur kazıntıları olan çukurlara denir.

اَلْوَئِرَةُ [el-veʾiret] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Isısı pek çok yere denir; yukālu: أَرْضٌ وَئِرَةٌ أَيْ كَثِيرَةُ الْأُوَارِ وَهُوَ الْحَرُّ Ve işbu وَئِرَةٌ [veʾiret] kelimesi أَوِرَةٌ [eviret]ten maklūbdur.

اَلْوَائِرُ [el-vāʾir] (دَائِرٌ [dāʾir] vezninde) Korkuya denir, فَزَعٌ [fezaʿ] maʿnāsına.

[و ب ر]

اَلْوَبَرُ [el-veber] (fethateynle) Deve ve tavşan ve tilki makūlesinin tüyüne denir ki koyunun yünü mesābesindedir. Cemʿi أَوْبَارٌ [evbār]dır.

اَلْوَبِرُ [el-vebir] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلْأَوْبَرُ [el-evber] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Pek tüylü hayvāna denir. Müʾenneslerinde وَبِرَةٌ [vebiret] ve وَبْرَاءُ [vebrāʾ] denir, فَرِحَةٌ [feriḥat] ve حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] veznlerinde.

بَنَاتُ أَوْبَرَ [benātu evber] (أَحْمَرُ [aḥmer] veznninde) Bir nevʿ mantara denir ki hurde ve toprak levninde olup üzerinde hurde hurde tüyleri olur. Ve āfet ve dāhiyeye ıtlāk olunur; tekūlu: لَقِيتُ مِنْهُ بَنَاتِ أَوْبَرَ أَيِ الدَّاهِيَةَ

اَلتَّوْبِيرُ [et-tevbīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] veznninde) Devekuşu yavrusu sarıca tüylenmek maʿnāsınadır; yukālu: وَبَّرَ رَأْلُ النَّعَامِ إِذَا ازْلَغَبَّ Ve bir adam nāstan tevahhuş ve teneffür eylemek, ʿalā-kavlin bir müddet hānesinde inzivā ile ikāmet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَبَّرَ فُلَانٌ إِذَا تَشَرَّدَ وَتَوَحَّشَ أَوْ أَقَامَ فِي مَنْزِلِهِ حِينًا لَا يَبْرَحُ Ve dağ keçisi yāhūd tilki izini belirtmemek için pek ve sarp yerlerde gezmek maʿnāsınadır; yukālu: وَبَّرَ الْأَيِّلُ أَوِ الثَّعْلَبُ إِذَا مَشَى فِي الْحُزُونَةِ لِيَخْفَى أَثَرُهُ ʿİnde'l-baʿz bu maʿnāda تَوْبِيرٌ [tevbīr] devābb kısmından tavşana ve karakulağa yāhūd ada tavşanına mahsūstur. Ve

تَوْبِيرٌ [tevbīr] Dişi hurmāya erkekten aşı kılmak maʿnāsınadır; yukālu: وُبِّرَتِ النَّخْلَةُ

عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ أَيْ لُقِّحَتْ Ve bir yerde ikāmet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَبَّرَ الرَّجُلُ إِذَا أَقَامَ

اَلْوَبْرُ [el-vebr] (صَبْرٌ [ṣabr] vezninde) Berd-i ʿacūz günlerinden bir günün ismidir. Ve kediye şebīh bir cānver isimdir, Türkīde ak tavşan ve ada tavşanı taʿbīr olunur. Müʾennesinde وَبْرَةٌ [vebret] denir. Cemʿi وُبُورٌ [vubūr] gelir vāv'ın zammıyla ve وِبَارٌ [vibār] ve وِبَارَةٌ [vibāret] gelir vāv'ların kesriyle. Ve

وَبْرٌ [vebr] Masdar olur, bir yerde ikāmet eylemek maʿnāsına; yukālu: وَبَرَ الرَّجُلُ يَبِرُ وَبَرًا كَوَعَدَ يَعِدُ وَعْدًا إِذَا أَقَامَ

أُمُّ الْوَبْرِ [Ummu'l-Vebr] Bir hatunun künyesidir.

اَلْوَبْرَاءُ [el-vebrāʾ] (صَحْرَاءُ [ṣaḥrāʾ] vezninde) Bir nebāt adıdır.

وَبَارِ [vebāri] (قَطَامِ [ḳaṭāmi] vezninde) Gayr-i munsarıftır ve baʿzen munsarıf olur, Yemen ile Rimālu Yebrīn beyninde bir arzın ismidir; Vebār b. İrem b. Sām b. Nūḥ ʿaleyhi's-selām ile müsemmādır. Selefte ʿĀd kavminin mahalleri idi. Mazhar-ı āteş-pāre-i gazab-ı ilāhī olmakla arz-ı mezkūreyi cinn tāʾifesine tevrīs edip min-baʿd oraya insān kısmı dāhil olmaz oldu. Ve Ḳurʾān-ı kerīm'de ﴿أَمَدَّكُمْ بِأَنْعَامٍ وَبَنِينَ وَجَنَّاتٍ وَعُيُونٍ﴾ الآية kerīmesinde mansūs olan arz-ı merkūmedir.

اَلْوِبَارُ [el-vibār] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir nevʿ dikenli ve humūzatlı şecer ismidir ki arz-ı Tebāle'de nābit olur.

وَبَرَةُ [Veberet] (fetehātla) Yemāme'de bir karye adıdır. Ve

وَبَرَةُ [Veberet] Esāmīdendir: Vebere b. Muşehher ve Vebere b. Miḥṣan yāhūd ibn Yuḥannis ashābdandır.

وَبَرٌ [Veber] (fetehātla ve bā'nın sükūnuyla zebān-zeddir) İbn Ebī Duleyle ki İmām Buḫārī şeyhidir.

وُبَيْرٌ [Vubeyr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Yemāme'de bir vādī ismidir. Ve Zumeyl b. Vubeyr ki أُبَيْرٌ [Ubeyr] dahi derler, Sālim b. Dāre'nin kātilidir.

[و ت ر]

اَلْوِتْرُ [el-vitr - el-vetr] (vāv'ın kesri ve fethiyle) Yalnız, ferd maʿnāsınadır. ʿAlā-kavlin ʿadedden çift olmayana denir ki tek taʿbīr olunur. Kāle'ş-şārih ﴿وَقُرِئَ فِي السَّبْعَةِ وَالشَّفْعِ وَالْوَتْرِ﴾ بِالْكَسْرِ عَلَى لُغَةِ الْحِجَازِ وَتَمِيمٍ وَبِالْفَتْحِ فِي لُغَةِ غَيْرِهِمْ Ve

وِتْرٌ [vitr] ʿArefe gününe ıtlāk olunur ki kurbān bayramından bir gün mukaddem olan gündür; senede bir olduğu için ıtlāk olundu, zīrā ramāzan bayramının ʿarefesi olmaz. Ve

وِتْرٌ [Vitr] Yemāme'de bir vādī adıdır. Ve

وِتْرٌ [vitr] Dem ve intikām kīnesi, ʿalā-kavlin dem yaʿnī katl cihetiyle olan zulm ve taʿaddīye denir.

اَلتِّرَةُ [et-tiret] (عِدَةٌ [ʿidet] vezninde) Bu dahi dem ve intikām kīnesi yāhūd o cihetle olan zulm ve taʿaddīye denir. Ve

وَتْرٌ [vetr] ve تِرَةٌ [tiret] وَعْدٌ [vaʿd] ve عِدَةٌ [ʿidet] gibi masdar olurlar, bir adamı dem cihetiyle kīne-dār eylemek yāhūd o cihetle zulm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَتَرَهُ يَتِرُهُ وَتْرًا وَتِرَةً إِذَا أَصَابَهُ بِذَحْلٍ Ve bir nesnenin ʿadedini tek kılmak maʿnāsınadır; yukālu: وَتَرَ الْقَوْمَ إِذَا جَعَلَ شَفْعَهُمْ وِتْرًا Ve bir adamı kor-kutmak maʿnāsınadır; yukālu: وَتَرَ الرَّجُلَ إِذَا أَفْزَعَهُ Ve bir adamı bir kerīheye uğratmak maʿnāsınadır; yukālu: وَتَرَهُ إِذَا أَدْرَكَهُ بِمَكْرُوهٍ Ve

bir adamın hak ve mālını noksān vermek maʿnāsınadır; yukālu: وَتَرَهُ مَالَهُ إِذَا نَقَصَهُ إِيَّاهُ Ve salāt-ı vitr edā eylemek maʿnāsınadır, ke-mā se-yuzkeru. Ve yaya kiriş geçirmek maʿnāsınadır; yukālu: وَتَرَ الْقَوْسَ إِذَا عَلَّقَ عَلَيْهَا وَتَرَهَا

اَلْوَتِيرَةُ [el-vetīret] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Bu dahi dem ve intikām yāhūd o cihetle olan zulm ve taʿaddīye denir, وِتْرٌ [vitr] ve تِرَةٌ [tiret] gibi; yukālu: طَلَبَ مِنْهُ وِتْرَهُ وَتِرَتَهُ وَوَتِيرَتَهُ أَيْ ذَحْلَهُ Ve

وَتِيرَةٌ [vetīret] Tarīka maʿnāsınadır, gerek hissī ve gerek maʿnevī olsun. ʿAlā-kavlin dağa mülāsık olan tarīkaya denir, baʿdehu nesak ve üslūb maʿnāsında müstaʿmel olmuştur; yukālu: هُمْ عَلَى وَتِيرَةٍ وَاحِدَةٍ أَيْ طَرِيقَةٍ وَسَجِيَّةٍ Ve bir işte olan fetrete denir ki arası açılarak işlenmekten ʿibārettir; yukālu: مَا فِي عَمَلِهِ وَتِيرَةٌ أَيْ فَتْرَةٌ Ve müsāmaha ve tekāsül ve tevānī maʿnāsınadır; yukālu: مَا هَذِهِ الْوَتِيرَةُ فِيهِ أَيِ الْغَمِيزَةُ وَالتَّوَانِي Ve geciktirmek, habs ve ibtāʾ maʿnāsınadır. Ve burun deliklerinin aralıklarında olan perdeye denir ki burun direği taʿbīr olunur; yukālu: خَرَمَ وَتِيرَةَ أَنْفِهِ وَهِيَ حِجَابُ مَا بَيْنَ الْمَنْخَرَيْنِ Ve kulağın üst yanında olan küçük kemirtleğe denir. Ve baş parmakla sebbābe beyninde olan dericeğize denir. Ve her parmağın aralıklarında olan dericeğizlere de denir. Ve kirişleme taʿbīr olunan direkle arkuru kirişlenmiş olan eve denir. Ve mızrak heveskārlarının taʿlīm halkalarına denir ki دَرِيئَةٌ [derīʾet] dahi derler. Ve şol arz kıtʿasına denir ki gittikçe incelip uzun uzadı bir düzeye kalınlaşarak sehl ve münkād olur ola. Ve kabr ve mezāra ıtlāk olunur. Ve toprağı beyāz arza denir. Ve kırmızı güle, ʿalā-kavlin ak güle denir ki Van gülü taʿbīr olunur. Ve baʿzı atın alnında olan değirmi gurreye denir, ak güle teşbīhle. Ve mutlakan gül goncasına denir. Ve

وَتِيرَةٌ [Vetīret] Mekke'nin taraf-ı esfelinde Ḫuzāʿa kabīlesi yurdunda bir su adıdır. Ve ʿakd-i ʿaşerenin ismidir ki ʿaded ona bālig oldukta وَتِيرَةٌ [vetīret] ıtlāk olunur.

اَلْإِيتَارُ [el-ītār] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir nesnenin ʿadedini tek eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَوْتَرَ الْقَوْمَ إِذَا جَعَلَ شَفْعَهُمْ وِتْرًا Ve bir nesneyi birbiri ardınca kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَوْتَرَ بَيْنَ أَخْبَارِهِ إِذَا تَابَعَهُ Ve yaya kiriş geçirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَوْتَرَ الْقَوْسَ إِذَا جَعَلَ لَهَا وَتَرًا Ve salāt-ı vitr kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَوْتَرَ الْمُصَلِّي إِذَا صَلَّى الْوِتْرَ أَوْ وَتَرَ الصَّلَاةَ وِتْرًا وَأَوْتَرَهَا إِيتَارًا وَوَتَّرَهَا تَوْتِيرًا بِمَعْنَى يَعْنِي صَلَّى الْوِتْرَ Ve bir nesneyi yalnız, münferid kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَوْتَرَ الشَّيْءَ إِذَا أَفَذَّهُ أَيْ جَعَلَهُ فَذًّا

اَلتَّوَاتُرُ [et-tevātur] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Umūr-ı müteʿaddide birbiri ardınca zuhūr eylemek, ʿalā-kavlin eşyā-i mütetābiʿa beynlerinde birer mikdār fasl ve feterātla olarak peyderpey zuhūr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَوَاتَرَتِ الْإِبِلُ إِذَا تَتَابَعَتْ أَوْ مَعَ فَتَرَاتٍ

اَلْمُتَوَاتِرُ [el-mutevātir] تَوَاتُرٌ [tevātur]dan ism-i fāʿildir, ehl-i ʿarūz ıstılāhında şol kāfiyeye denir ki ondan müteharrik beynesākineyn vāki ola; مَفَاعِيلُنْ gibi.

اَلْمُوَاتَرَةُ [el-muvāteret] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) ve

اَلْوِتَارُ [el-vitār] (قِتَالٌ [ḳitāl] vezninde) Bu dahi eşyā-i müteʿaddideyi birbiri ardınca kılmak maʿnāsınadır; yukālu: وَاتَرَهُ مُوَاتَرَةً وَوِتَارًا إِذَا تَابَعَهُ ʿİnde'l-baʿz eşyāʾ beynlerinde mütāvere mā-beynlerinde nevʿan fasl ve fetret olmadıkça mutasavver olmaz. Ve eğer bilā-fāsıla mütetābiʿ olursa ona

مُدَارَكَةٌ [mudāreket] ve مُوَاصَلَةٌ [muvāṣalet] denir, مُوَاتَرَةٌ [muvāteret] ıtlāk olunmaz. Ve li-hāzā مُوَاتَرَةُ الصَّوْمِ [muvāteretu'ṣ-ṣavm] bir gün imsāk ve bir gün yāhūd iki gün iftār ile sāʾim olmaktan ʿibārettir ki ve vitren vitren edā olunur. Onunla beher gün olan savm murād olmaz, zīrā وِتْرٌ [vitr]den meʾhūz olmakla tek tek olmak iktizā eder. Kezālīk مُوَاتَرَةُ الْكُتُبِ [muvāteretu'l-kutub] mektūbların ensesini kesmeyip aralık aralık dāʾimā irsāl eylemekten ʿibārettir.

Mütercim der ki تَتَابُعٌ [tetābuʿ] māddesinde ittisāl melhūz olmakla صَوْمٌ مُتَتَابِعٌ [ṣavmun mutetābiʿ] rūze-i her-rūzedir ki mā-beynine iftār tahallül eylemeye. Ḥarīrī'nin *Durre*'de beyānına göre تَتَابُعٌ [tetābuʿ] ile تَوَاتُرٌ [tevātur]u bir maʿnāya istiʿmāl evhāmdandır, zīrā vech-i meşrūh üzere تَتَابُعٌ [tetābuʿ]un mefhūmunda ittisāl muʿteberdir. Meselā جَاءَتِ الْخَيْلُ مُتَتَابِعَةً derler, bilā-fasl birbirinin ardınca gelseler ve جَاءَتْ مُتَوَاتِرَةً derler, beynlerinde fāsıla olarak mütelāhikan gelseler, zīrā تَوَاتُرٌ [tevātur], وِتْرٌ [vitr]den meʾhūz olmakla yalnız yalnız gelmek maʿnāsını mutazammındır. Lākin تَبَعٌ [tebaʿ] elbette مَتْبُوعٌ [metbūʿ]una mukārin olmak muktezī olmakla ittisāli müşʿirdir. Ve şerhinde Şihāb'ın beyānına göre gerçi hāl bu minvāl üzere olup lākin ʿArablar ehadühümāyı āher mevziʿinde istiʿmāl ederler. İntehā.

تَتْرَى [tetrā] (سَلْمَى [selmā] vezninde ve tenvīnle cāʾizdir) Birbirinin ardınca, birer birer demektir. Aslı وَتْرَى [vetrā] idi. vāv tā'ya münkalib oldu, وِجَاهٌ [vicāh] ve تِجَاهٌ [ticāh] gibi. Bunun elifi ʿinde'l-baʿz teʾnīs içindir ve ʿinde'l-baʿz جَعْفَرٌ [caʿfer] veznine ilhāk için ziyāde olmuştur, onun için tenvīnle de istiʿmāl olunur; yukālu: جَاءَ الْقَوْمُ تَتْرَى وَتَتْرَى أَيْ مُتَوَاتِرِينَ

اَلْوَتَرَةُ [el-veteret] (fetehātla) وَتِيرَةٌ [vetīret] gibi bu dahi burun direğine denir. Ve kulağın yukarısında olan ince kemirtleğe denir. Ve ibhāmla sebbābe beyninde ve her parmağın aralıklarında olan ince dericeğize denir. Ve kirişlemesi olan eve denir. Ve burun deliğinin ucuna denir ki kesildikte yarık olur. Ve haşefenin iç yüzünde olan damara denir. Ve şol sinire denir ki at kısmının dübüründe olur ki tersledikten sonra onu kavuşturur. Ve taht-ı lisānda olan sinire denir. Ve hayvān kısmının sırtları sinirine denir ki ondan kiriş ve sırım işlenir. Ve burnun ucuyla bıyığın aralığına denir. Ve ʿArabī yayın ok kurtulacak yerine denir ki kabza olacaktır. Maʿānī-i mezbūrenin mecmūʿunda cemʿ-i cinsi وَتَرٌ [veter]dir hāsız. Ve

وَتَرٌ [veter] Kirişe denir; cemʿi أَوْتَارٌ [evtār] dır.

اَلتَّوْتِيرُ [et-tevtīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Yayı kurmak maʿnāsınadır; yukālu: وَتَّرَ الْقَوْسَ إِذَا شَدَّ وَتَرَهَا

اَلتَّوَتُّرُ [et-tevettur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Sinirler ve damarlar pekişmek maʿnāsınadır; yukālu: تَوَتَّرَ الْعَصَبُ وَالْعِرْقُ إِذَا اشْتَدَّ يَعْنِي صَارَ كَالْوَتَرِ Şārih وَالْعُنُقُ nüshasını tahtiʾe وَالْعِرْقُ nüshasını tasvīb eylemiştir.

اَلْوَتِيرُ [el-Vetīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bir mevziʿ adıdır. Ve cebel-i ʿArafāt'la Edām arasında olan arza denir.

اَلْمُتَوَاتِرَةُ [el-mutevātiret] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Şol nākaya denir ki çökerken yere ibtidā bir dizini baʿdehu öbür dizini vazʿ eder ola. Bu hālet rākibini rencīde eder; yukālu: نَاقَةٌ مُتَوَاتِرَةٌ إِذَا كَانَتْ تَضَعُ إِحْدَى رُكْبَتَيْهَا أَوَّلاً

فِي الْبُرُوكِ ثُمَّ الْأُخْرَى لاَ مَعًا فَيَشُقُّ عَلَى الرَّاكِبِ

اَلْوَتَرَانُ [el-Veterān] (fetehātla) Huẕeyl bilādında bir belde adıdır.

اَلْوَتَائِرُ [el-Vetāʾir] (وَسَائِلُ [vesāʾil] veznin-de) Mekke ile Ṭāʾif beyninde bir mevziʿ adıdır.

اَلْمَوْتُورُ [el-mevtūr] Şol adama denir ki ak-rebinden biri katl olunup henüz intikāmını almamış ola; yukālu: هُوَ مَوْتُورٌ أَيْ قُتِلَ لَهُ قَتِيلٌ فَلَمْ يُدْرِكْ بِدَمِهِ

اَلْوُتْرَةُ [el-Vutret] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Ḥavrān'da bir karye adıdır.

[و ث ر]

اَلْوَثْرُ [el-veṯr] (vāv'ın fethi ve ṯā-yı mü-sellesenin sükūnuyla) Döşek ve min-der makūlesini düzeltip yumuşatmak maʿnāsınadır; yukālu: وَثَرَهُ يَثِرُهُ وَثْرًا إِذَا وَطَّأَهُ Ve

وَثْرٌ [veṯr] Vasf olur, yumuşak döşek makūlesine denir. Ve

وَثْرٌ [veṯr] Güreşçi kisveti gibi deriden maʿmūl şol kisveye denir ki uzun uzun sırım gibi dilenip ve her dilimin ʿarzı dör-der parmak yāhūd birer karış olup yāhūd sırım gibi uzun kayışlar ile sırınmakla maʿmūl olur ve onu küçük aʿrāb kızcağız-ları giyerler. ʿAlā-kavlin وَثْرٌ [veṯr] serāvīl tarzında olup lākin ağı ve paçası olmaz. Ve nisvān ʿArabın üstlük taʿbīr olunan bezlerine şebīh sevbe denir. Ve

وَثْرٌ [veṯr] Erkek deve menīsine denir ki rahim-i nākada müctemiʿ olup lākin gebe olmaya. Ve cimāʿ eylemek maʿnāsınadır; ke-mā se-yuzkeru. Ve erkek deve dişiye çok aşıp lākin gebe eylemeyip kısır kal-mak maʿnāsınadır; yukālu: وَثَرَ الْفَحْلُ النَّاقَةَ وَثْرًا إِذَا أَكْثَرَ ضِرَابَهَا فَلَمْ تَلْقَحْ

اَلتَّوْثِيرُ [et-tevṯīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi döşek ve minder makūlesini el ile yā çiğnemekle pek düzeltmek maʿnāsınadır; yukālu: وَثَّرَ الْفِرَاشَ تَوْثِيرًا إِذَا وَطَّأَهُ

اَلْوَثَارَةُ [el-veṯāret] (vāv'ın fethiyle) Döşek makūlesi nesne yumuşamak maʿnāsınadır; yukālu: وَثُرَ الْبِسَاطُ وَثَارَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا وَطُؤَ Ve gövdenin eti çok olmağa denir; yukālu: وَثُرَ لَحْمُهُ إِذَا كَثُرَ

اَلْوَثِرُ [el-veṯir] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلْوَثِيرُ [el-veṯīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Yu-muşak minder ve döşek makūlesine denir; müʾennesinde وَثِيرَةٌ [veṯīret] denir.

اَلْوِثَارَةُ [el-viṯāret - el-veṯāret] (vāv'ın kes-ri ve fethiyle) İsmdir, döşek ve minder makūlesi nesnenin yumuşak olmasına denir.

اَلْوَثِيرَةُ [el-veṯīret] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Gövdesinde eti çok olan, ʿalā-kavlin semiz olmakla cimāʿa pek uygun gelen yanı yan-cığı dolu hatuna denir. Cemʿi وَثَائِرُ [veṯāʾir] gelir ve وِثَارٌ [viṯār] gelir vāv'ın kesriyle.

اَلْوَثِيرُ [el-veṯīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلْوِثْرُ [el-viṯr] (vāv'ın kesriyle) ve

اَلْمِيثَرَةُ [el-mīṯeret] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vez-ninde ki aslı مِوْثَرَةٌ [mivṯeret]tir) Şol sevbe denir ki sāʾir esvāb üzere giyilmekle onlar dahi kabarıp yükselir. Murād üstlük libāsı olacaktır. Ve

مِيثَرَةٌ [mīṯeret] Eyer yastığına denir ki eyer baldırı incitmesin diye ittihāz olunur; baʿzı diyārda ona köpçük taʿbīr ederler. Cemʿi مَوَاثِرُ [mevāṯir] ve مَيَاثِرُ [meyāṯir] gelir. Ve

مَيَاثِرُ [meyāṯir] Yırtıcı cānver postlarına denir. Ve harīr ve dībādan olan eyer ve pālān minderlerine denir.

اَلتَّوَاثِيرُ [et-tevāṯīr] (تَمَاثِيلُ [temāṯīl] veznin-

de) تَآثِيرُ [teʾāṯīr] maʿnāsınadır ki zābit ve subaşı hizmetkārlarına denir ki kul uşakları taʿbīr olunur. Müfredi تُؤْثُورٌ [tuʾṯūr]dur tā'nın zammıyla.

وُثَيْرٌ [vuṯeyr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) İbnu'l-Munẕir'dir ki muhaddisīndendir.

اَلْإِسْتِيثَارُ [el-istīṯār] إِسْتِكْثَارٌ [istikṯār] vezninde ve mürādifidir; yukālu: إِسْتَوْثَرَ مِنْهُ إِذَا اسْتَكْثَرَ

اَلْوِثْرُ [el-viṯr] (vāv'ın kesriyle) Yumuşak döşeğe ve mindere denir; ve minhu yukālu: أَعْجَبُ الْأَشْيَاءِ وَثْرٌ بِالْفَتْحِ عَلَى وِثْرٍ بِالْكَسْرِ أَيْ نِكَاحٌ عَلَى فِرَاشٍ وَثِيرٍ

اَلْأَوْثَرُ [el-evṯer] (hemzenin fethiyle) ʿAdāvet ve husūmet maʿnāsına ismdir.

[و ج ر]

اَلْوَجُورُ [el-vecūr] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Derd-nāk olan ağza döktükleri devāya denir ki ağız otu taʿbīr olunur, niteki burna çekilen devāya سَعُوطٌ [seʿūṭ] derler.

اَلْوَجْرُ [el-vecr] (أَجْرٌ [ecr] vezninde) Ağrısı olan ağza ağız otu dökmek maʿnāsınadır; yukālu: وَجَرَهُ وَجْرًا كَوَعَدَهُ وَعْدًا إِذَا جَعَلَ الْوَجُورَ فِي فِيهِ Ve

وَجْرٌ [vecr] Dağlarda olan mağara tarzında çatlağa ve şikāfa denir. Ve bir adama hoşlanmadığı söz işittirmek maʿnāsınadır; tekūlu: وَجَرْتُهُ أَجِرُهُ وَجْرًا إِذَا أَسْمَعْتَهُ مَا يَكْرَهُهُ Ve

وَجْرٌ [Vecr] Eceʾ ile Selmā nām dağların beyninde bir dağın adıdır. Ve Hecer kazāsında bir karye adıdır.

اَلْإِيجَارُ [el-īcār] (hemzenin kesriyle) Bir adamın ağzına ağız otu dökmek maʿnāsınadır; yukālu: أَوْجَرَ الْوَجُورُ إِذَا جَعَلَهُ فِي فِيهِ Ve bir kimsenin ağzına mızrak sançmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَوْجَرَهُ الرُّمْحَ إِذَا طَعَنَهُ فِي فِيهِ

اَلتَّوَجُّرُ [et-teveccur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] veznide) Devā makūlesini tekellüfle azca azca yutmak maʿnāsınadır; yukālu: تَوَجَّرَ الدَّوَاءَ إِذَا بَلَعَهُ يَعْنِي شَيْئًا بَعْدَ شَيْءٍ Ve bir nesneyi gönülsüz ister istemez içmek maʿnāsınadır; yukālu: تَوَجَّرَ الْمَاءَ إِذَا شَرِبَهُ كَارِهًا

اَلْوِمِيجَرُ [el-mīcer] ve

اَلْوِمِيجَرَةُ [el-mīceret] (mīm'lerin kesriyle) Huni tarzında bir kaptır ki onunla ağza devā dökülür, burun tası taʿbīr ettikleridir; yukālu: أَوْجَرَهُ بِالْوِمِيجَرِ وَالْوِمِيجَرَةِ وَهُوَ كَالْمُسْعُطِ يُوجَرُ بِهِ الدَّوَاءُ

اَلْوَجَرُ [el-vecer] (fethateynle) Bir nesneden belinleyip hazer eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَجِرَ مِنْهُ وَجَرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَشْفَقَ

اَلْوَجِرُ [el-vecir] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلْأَوْجَرُ [el-evcer] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Maʿnā-yı mezbūrdan vasflardır. Müʾennesinde وَجِرَةٌ [veciret] ve وَجْرَاءُ [vecrāʾ] denir. Cevherī müʾennesinde وَجْرَاءُ [vecrāʾ] denmez demekle vehm eylemiştir.

اَلْوِجَارُ [el-vicār - el-vecār] (vāv'ın kesri ve fethiyle) Sırtlan makūlesi cānver inine denir ki dağlarda olur. Cemʿi أَوْجِرَةٌ [evciret] gelir, أَعْمِدَةٌ [aʿmidet] gibi ve وُجُرٌ [vucur] gelir zammeteynle. Ve sel suyunun derelerde kazıp yardığı yara denir.

وَجْرَةُ [Vecret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Mekke ile Başra beyninde bir mevziʿ ismidir ki kırk mīl mikdār yerdir; orada aslā şenlik ve konak yeri yoktur, vuhūş mecmaʿı cāy-ı hatar-nāktır.

اَلْوَجُورُ [el-vecūr] (vāv'ın fethiyle) Zikr olunan ismāʿ bi'l-mekrūh maʿnāsından ismdir, bir adama ismāʿ olunan nā-hoş söze denir.

اَلْأَوْجَارُ [el-evcār] (hemzenin fethiyle) Şol

çukurlara denir ki vuhūş sayyādları kazıp içlerinde pusulanırlar, cānverler üzerlerine uğrayınca çabuk kılıç ile çalıp sinirlerler. Müfredi وُجُرَةٌ [vucret]tir, حُجْرَةٌ [ḥucret] gibi, وَجَرَةٌ [veceret] dahi denir fethateynle.

اَلْإِتِّجَارُ [el-itticār] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Devā istiʿmāl eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِتَّجَرَ الرَّجُلُ إِذَا تَدَاوَى Şārih ağız otuna tahsīs eylemiştir. Ve bunun aslı إِوْتَجَرَ idi. تِجَارَةٌ [ticāret]ten olan إِتِّجَارٌ [itticār], تَجْرٌ [tecr]den meʾhūzdur.

وَجْرَى [Vecrā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Ermīniyye kurbünde bir beldedir.

اَلْمِيجَارُ [el-mīcār] (مِيزَانٌ [mizān] vezninde) Çevgāna şebīh bir nesnedir ki top ve çevgān oynayanlar onunla çevgān gibi top ururlar.

[و ح ر]

اَلْوَحَرَةُ [el-veḥaret] (vāv'ın ve ḥā-yı mühmelenin fethiyle) Sāmm-ı abras gibi yeşil ve zehr-nāk kelere şebīh bir nevʿ keler ismidir, ʿalā-kavlin kertenkeleden bir nevʿin ismidir ki basıp gezdiği yeri zehr-nāk eder. Ve

وَحَرَةٌ [veḥaret] Kısa yapılı deveye denir. Ve siyāh ve çirkīn bed-endām, ʿalā-kavlin kızıl çehreli bodur hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ وَحَرَةٌ أَيْ سَوْدَاءُ دَمِيمَةٌ أَوْ حَمْرَاءُ قَصِيرَةٌ

اَلْوَحَرُ [el-veḥar] (fethateynle) وَحَرَةٌ [veḥaret] dedikleri cānver-i mezbūrun uğrayıp yürüdüğü taʿāmı bir adam ekl eylemekle zehrlenmek maʿnāsınadır; yukālu: وَحِرَ الرَّجُلُ وَحَرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَكَلَ مَا دَبَّتْ عَلَيْهِ الْوَحَرَةُ فَأَثَّرَ فِيهِ سَمُّهَا Ve taʿāma zikr olunan cānver düşmek maʿnāsınadır; yukālu: وَحِرَ الطَّعَامُ إِذَا وَقَعَتْ فِيهِ الْوَحَرَةُ Ve derūnda kīn tutmak maʿnāsınadır; tekūlu: وَحِرَ عَلَيَّ صَدْرُهُ يَحِرُ وَيَوْحَرُ وَيِيحَرُ مِنَ الْبَابِ السَّادِسِ وَالرَّابِعِ إِذَا اسْتَضْمَرَ الْوَحْرَ

اَلْوَحْرُ [el-vaḥr] (بَحْرٌ [baḥr] vezninde) İsmdir, hıkd ve kīneye yāhūd gayz ve gışş ve igbirāra denir.

اَلْوَحِرُ [el-veḥir] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Ondan vasftır; yukālu: إِنَّهُ لَوَحِرُ الصَّدْرِ أَيْ فِيهِ حِقْدٌ أَوْ غَيْظٌ وَغِشٌّ

اَلْإِيحَارُ [el-īḥār] (hemzenin kesriyle) وَحَرَةٌ [veḥaret] dedikleri cānver-i mezbūr bir taʿāma uğrayıp zehr-nāk eylemekle ekl eden kimseyi kayʾ ve ishāle muztar kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَوْحَرَتِ الْوَحَرَةُ الطَّعَامَ إِذَا جَعَلَتْهُ بِحَيْثُ يَأْخُذُ آكِلَهُ الْقَيْءُ وَالْمَشْيُ

[و د ر]

اَلتَّوْدِيرُ [et-tevdīr] (تَكْدِيرٌ [tekdīr] vezninde) Bir adamı bir mehlekeye düşürmek, ʿalā-kavlin teşvīk ve igrā eylemekle mehlekeye īkāʿ eyleyecek nesneye mütekellif ve mürtekib eylemek maʿnāsınadır ki perendeden atmak ve yardan uçurmak taʿbīr olunur; yukālu: وَدَّرَ فُلَانًا تَوْدِيرًا إِذَا أَوْقَعَهُ فِي مَهْلَكَةٍ أَوْ أَغْرَاهُ حَتَّى تَكَلَّفَ مَا وَقَعَ مِنْهُ فِي مَهْلَكَةٍ Ve bir semte elçi yollamak maʿnāsınadır; yukālu: وَدَّرَ رَسُولَهُ إِذَا بَعَثَهُ Ve bir şerr ve kerīheyi bertaraf eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَدَّرَ الشَّرَّ إِذَا نَحَّاهُ وَبَعَّدَهُ Ve bir adama igvā verip gümrāh eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَدَّرَ فُلَانًا إِذَا أَغْوَاهُ Ve beyhūde isrāf-ı māl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَدَّرَ فُلَانًا مَالَهُ إِذَا بَذَّرَهُ وَأَسْرَفَ فِيهِ

اَلتَّوَدُّرُ [et-teveddur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Maʿnā-yı ahīrden mutāviʿdir; yukālu: وَدَّرَ مَالَهُ فَتَوَدَّرَ Ve bir varta-i hatar-nāka düşmek maʿnāsınadır; yukālu: تَوَدَّرَ فِي الْأَمْرِ إِذَا تَوَرَّطَ Ve bir adamı bir mehlekeye düşürmek maʿnāsınadır, gerek sadākat ve gerek kizb ve hıyānet vechiyle olsun; yukālu:

تَوَدَّرَ صَاحِبَهُ إِذَا أَوْرَدَهُ فِي مَهْلَكَةٍ

اَلْوَدْرُ [el-vedr] (غَدْرٌ [ġadr] vezninde) Bī-hūş olacak derecede sarhoş olmak maʿnāsınadır; tekūlu: وَدَرْتُ أَدِرُ وَدْرًا أَيْ سَكِرْتُ Ve bir şeyʾi alarga eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: دِرْ وَجْهَكَ عَنِّي أَيْ نَحِّهِ وَبَعِّدْهُ

[و ذ ر]

اَلْوَذْرَةُ [el-veẕret] (vāv'ın fethi ve ẕāl-ı muʿcemenin sükūnuyla ve fetehātla cāʾizdir) Kemiksiz küçük et pāresine denir, ʿalā-kavlin enli dertop kesilmiş parçaya denir; yukālu: عِنْدَهُ وَذْرَةٌ مِنْ لَحْمٍ أَيْ قِطْعَةٌ صَغِيرَةٌ لاَ عَظْمَ فِيهَا أَوْ هِيَ مَا قُطِعَ مِنْهُ مَجْتَمِعًا عَرْضًا Ve nisvān fercinde dılak dedikleri lahm-ı zāʾide denir. Cemʿi وَذْرٌ [veẕr]dir hā'sız ve fethateynle de cāʾizdir.

اَلْوَذْرُ [el-veẕr] (نَذْرٌ [neẕr] vezninde) Kesmek maʿnāsınadır; yukālu: وَذَرَ يَذِرُهُ وَذْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَطَعَهُ Ve yaralamak maʿnāsınadır; yukālu: وَذَرَهُ إِذَا جَرَحَهُ Şārih der ki burada sakta-i nüssāh vākiʿ olmuştur. Asl ʿibāre وَجَرَحَهُ، شَرَطَهُ ʿunvānındadır ki yarayı yarmak maʿnāsınadır. Ve

وَذْرٌ [veẕr] Et parçasını tike tike kesip doğramak maʿnāsınadır; yukālu: وَذَرَ الْوَذْرَةَ إِذَا بَضَعَهَا وَقَطَعَهَا Ve kavlu'l-ʿArab: يَا ابْنَ شَامَّةِ الْوَذْرِ قَذْفٌ وَهِيَ كِنَايَةٌ عَنِ الْمَذَاكِيرِ وَالْكَمَرِ Burada وَذْرٌ [veẕr] vech-i mezkūr üzere وَذْرَةٌ [veẕret]in cemʿ-i cinsidir ki et pārelerine denmekle ʿArablar zekerlerden ve haşefelerden kināye ile sebb ve düşnām ederler. Ve taʿbīr-i mezkūr kazf olmakla haddi mūcibdir, "Günāgün ālāt şemm eden ʿavretin oğlu" demektir.

اَلتَّوْذِيرُ [et-tevẕīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi parçasını tike tike kesip pārelemek maʿnāsınadır; yukālu: وَذَّرَ الْوَذْرَةَ إِذَا بَضَعَهَا وَقَطَعَهَا

اَلْوَذْرَتَانِ [el-veẕretān] (تَمْرَتَانِ [temretān] vezninde) İki dudağa ıtlāk olunur; yukālu: إِمْرَأَةٌ لَمْيَاءُ الْوَذْرَتَيْنِ وَهُمَا الشَّفَتَانِ

اَلْوَذِرَةُ [el-veẕiret] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Dılağı büyük olan hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ وَذِرَةٌ أَيِ الْكَبِيرَةُ الْوَذْرِ Ve vücūdu bed-būy olan, ʿalā-kavlin kalın dudaklı hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ وَذِرَةٌ أَيِ الْكَرِيهَةُ الرَّائِحَةِ أَوِ الْغَلِيظَةُ الشَّفَةِ

ذَرْهُ [ẕerhu] (zāl'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) Fiʿl-i emrdir, zamīr mefʿūldür, دَعْهُ maʿnāsınadır ki onu terk et demektir.

يَذَرُ [yeẕeru] (yā'nın ve ẕāl'in fethiyle) Muzāriʿdir, يَتْرُكُ [yetruku] maʿnāsınadır; يَدَعُ [yedeʿu], يَسَعُ [yeseʿu] sīgaları gibi bāb-ı rābiʿdendir. ʿArablar bunun māzī ve masdar ve ism-i fāʿilini nutk ve istiʿmāl eylemeyip تَرَكَهُ يَذَرُهُ تَرْكًا فَهُوَ تَارِكٌ ʿunvānıyla zikr eylediler. ʿİnde'l-baʿz şāzz olarak وَذَرْتُهُ denmiştir.

وَذْرَةُ [Veẕret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Ekşūniye-i Endelus kazāsında bir mevziʿ adıdır.

اَلْوُذَارَةُ [el-vuẕāret] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Terzilerin libās yakasından oyup çıkardıkları oyuntuya denir.

وَذَارُ [Veẕār] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Semerḳand kazāsında bir karyedir. Ve Işfahān'da bir karyedir.

[و ر ر]

اَلْوَرَّةُ [el-verret] (vāv'ın ve rā-i müşeddedenin fethiyle) Kazılmış çukura denir. Ve insānın kıynağına ve omaca başına denir.

اَلْوَرُّ [el-verr] (hā'sız) Bu dahi kıynağa denir. Ve ucuzluk, hısb maʿnāsınadır;

yukālu: ضَرَبَ وَرَّتَهُ وَوَرَّهُ أَيْ وَرِكَهُ وَبَلَدٌ فِيهِ وَرٌّ أَيْ خِصْبٌ

اَلْوَرْوَرِيُّ [el-ververiyy] (بَرْبَرِيٌّ [berberiyy] vezninde) Zaʿīfü'l-basar adama denir; yukālu: رَجُلٌ وَرْوَرِيٌّ أَيْ ضَعِيفُ الْبَصَرِ Ve Ebū ʿAbdullāh nām nahvînin lakabıdır ki Ebū Temmām ile muʿāsır idi.

اَلْوَرْوَرَةُ [el-ververet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Bir nesneye dike dike bakmak maʿnāsınadır; yukālu: وَرْوَرَ نَظَرَهُ إِذَا أَحَدَّهُ Ve tīz tīz söylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَرْوَرَ فِي كَلَامِهِ إِذَا أَسْرَعَ

اَلْمُوَرْوِرُ [el-muvervir] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Dāʾimā nāsı aldatıp tagrīr eder olan adama denir, niteki zā-yı muʿceme ile مُوَزْوِزٌ [muvezviz] dahi bu maʿnāyadır; yukālu: رَجُلٌ مُوَرْوِرٌ أَيْ مُغَرِّرٌ

[و ز ر]

اَلْوَزَرُ [el-vezer] (vāv'ın ve zā-yı muʿcemenin fethiyle) Be-gāyet sarp dağa denir, جَبَلٌ مَنِيعٌ maʿnāsına. Ve mutlakan hısn ve maʿkıle ve kule ve palanga makūlesine denir. Ve sığınacak yere denir; tekūlu: أَنْتَ وَزَرِي أَيْ حِصْنِي وَمَلْجَإِي وَمُعْتَصَمِي

اَلْوِزْرُ [el-vizr] (vāv'ın kesriyle) Günāh ve ism maʿnāsınadır; yukālu: لَيْسَ فِيهِ وِزْرٌ أَيِ اثْمٌ Ve ağırlık, ثِقْلٌ [sikl] maʿnāsına. Ve büyük arka yüküne denir, kāre-i kebīre maʿnāsına. Ve silāha denir. Ve ağır yüke denir, حِمْلٌ ثَقِيلٌ maʿnāsına. Cemʿi أَوْزَارٌ [evzār] gelir. Ve

وِزْرٌ [vizr] Masdar olur, yük götürmek maʿnāsınadır; yukālu: وَزَرَهُ يَزِرُهُ وِزْرًا كَوَعَدَهُ يَعِدُهُ وِزْرًا إِذَا حَمَلَهُ Ve

وِزْرٌ [vizr] ve

وَزْرٌ [vezr] (vāv'ın fethiyle) ve

زِرَةٌ [ziret] (عِدَةٌ [ʿidet] vezninde) Güneh-kār olmak maʿnāsınadır; yukālu: وَزَرَ الرَّجُلُ يَزِرُ كَوَعَدَ يَعِدُ وَوَزِرَ يَوْزَرُ كَوَجِلَ يَوْجَلُ وَوُزِرَ يُوزَرُ عَلَى بِنَاءِ الْمَفْعُولِ وِزْرًا وَوَزْرًا وَزِرَةً إِذَا أَثِمَ Ve

وَزْرٌ [vezr] (وَعْدٌ [vaʿd] vezninde) Gedik kapamak maʿnāsınadır; yukālu: وَزَرَ الثُّلْمَةَ كَوَعَدَ إِذَا سَدَّهَا Ve gālib olmak maʿnāsınadır; yukālu: وَزَرَهُ إِذَا غَلَبَهُ Ve günāh töhmetine uğramak maʿnāsınadır; yukālu: وُزِرَ الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا رُمِيَ بِوِزْرٍ

اَلْمَوْزُورُ [el-mevzūr] Mechūl-i mezbūr sīgasındandır, mürtekib-i günāh olan adama denir. Ve ammā kavluhu ʿaleyhi's-selām li-zāʾirāti'l-kubūr: «إِرْجِعْنَ مَأْزُورَاتٍ غَيْرَ مَأْجُورَاتٍ» فَإِنَّهُ لِلْإِزْدِوَاجِ Yaʿnī aslı مَوْزُورَاتٍ iken مَأْجُورَاتٍ lafzına müzāvece için hemze ile vārid oldu, ifrād hālinde yine مَوْزُورَاتٍ denir.

اَلْوَزِيرُ [el-vezīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Havāss-ı pādişāhtan şol mukarrebe ıtlāk olunur ki pādişāhın sıkletini tahammül ve umūr u mesālih-i mülkiyyesinde reʾy ve tedbīri ile meded ve iʿānet eder ola ki hālen düstūr-ı aʿzam ve sāhib-i mühr taʿbīr olunur. Vüzerāʾ sāʾire dahi bi'l-kuvve yāhūd ʿuhdelerine mevkūl olan umūr-ı vilāyeti rüʾyet eylediklerine mebnīdir. İştikākı haml-i sikal maʿnāsındandır. Cemʿi أَوْزَارٌ [evzār] gelir, شَرِيفٌ [şerīf] ve أَشْرَافٌ [eşrāf] gibi ve وُزَرَاءُ [vuzerāʾ] gelir, أُمَرَاءُ [umerāʾ] gibi. Ve

وَزِيرٌ [vezīr] Muʿāvin maʿnāsına gelir, جَلِيسٌ [celīs], مُجَالِسٌ [mucālis] maʿnāsına geldiği gibi; yukālu: هُوَ وَزِيرُهُ أَيْ مُوَازِرُهُ وَمُعَاوِنُهُ Ve bir adamın ʿalemidir.

اَلْإِسْتِيزَارُ [el-istīzār] Pādişāh bir adamı vezīr edinmek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَوْزَرَ الْمَلِكُ فُلَانًا إِذَا جَعَلَهُ لَهُ وَزِيرًا Ve bir nesneyi alıp götürmek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَوْزَرَ الشَّيْءَ

إِذَا ذَهَبَ بِهِ

اَلتَّوَزُّرُ [et-tevezzur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznin-de) Pādişāha vezīr olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَوْزَرَهُ فَتَوَزَّرَ لَهُ

اَلْمُوَازَرَةُ [el-muvāzeret] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bu dahi vezīr olmak maʿnāsınadır, yukālu: وَازَرَهُ بِمَعْنَى تَوَزَّرَ

اَلْوِزَارَةُ [el-vizāret] (vāv'ın kesri ve fethiy-le) İsmdir, vezīrlik hāline denir.

اَلْإِيزَارُ [el-īzār] (hemzenin kesriyle) İhrāz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَوْزَرَ الشَّيْءَ إِذَا أَحْرَزَهُ Ve bir nesneyi alıp götür-mek maʿnāsınadır; yukālu: أَوْزَرَ الشَّيْءَ إِذَا ذَهَبَ بِهِ Ve bir yeri kendisine melceʾ ve melāz edinmek maʿnāsınadır; yukālu: أَوْزَرَهُ إِذَا جَعَلَ لَهُ وَزَرًا يَعْنِي يَأْوِى إِلَيْهِ وَيَلْجَأُ Ve bir nesneyi muhkem ve üstüvār eylemek maʿnāsınadır; yukalu: أَوْزَرَ الشَّيْءَ إِذَا أَوْثَقَهُ Ve gizlemek maʿnāsınadır; yukālu: أَوْزَرَ الشَّيْءَ إِذَا خَبَأَهُ

اَلْإِيتِزَارُ [el-ittizār] (إِفْتِعَالٌ [ifti ʿāl] veznin-de) Günāh irtikāb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِتَّزَرَ الرَّجُلُ إِذَا رَكِبَ الْوِزْرَ

[و ش ر]

اَلْوَشْرُ [el-veşr] (şīn-i muʿceme ile نَشْرٌ [neşr] vezninde) أَشْرٌ [eşr] lafzında lügattir ki bıçkı ile biçmek maʿnāsınadır; yukālu: وَشَرَ الْخَشَبَةَ بِالْمِيشَارِ بِمَعْنَى أَشَرَهَا بِالْمِنْشَارِ إِذَا نَشَرَهَا Ve nisvān kısmı dişlerinin uçlarını bıç-kı ağzı gibi yufkaltıp keskin eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَشَرَتِ الْمَرْأَةُ أَسْنَانَهَا إِذَا حَدَّدَتْهَا وَرَقَّقَتْهَا

اَلْمُؤْتَشِرَةُ [el-muʾteşiret] (ism-i fāʿil bünye-siyle) Kendi dişlerinin وَشْرٌ [veşr] olunma-sını isteyen hatuna denir. Bunu ʿArablarda kocakarılar eder, tāzeye teşebbüh için. Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīsu: «لَعَنَ اللهُ الْوَاشِرَةَ وَالْمُؤْتَشِرَةَ» Ve işbu مُؤْتَشِرَةٌ [muʾteşiret] lafzı eğer hemze ile telaffuz olunur ise أَشْرٌ [eşr]den meʾhūz olup وَشْرٌ [veşr]den olmaz ve eğer mehmūz kılınmaz ise müvecceh-i kelām مُتَّشِرَةٌ [mutteşiret]tir, مُتَّجِرَةٌ [mutteci-ret] gibi.

اَلْمُسْتَوْشِرَةُ [el-mustevşiret] Bu dahi مُتَّشِرَةٌ [mutteşiret] maʿnāsınadır.

مُوَشَّرُ الْعَضُدَيْنِ [muveşşeru'l-ʿaḍudeyn] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Osurgan bö-ceğine denir; hemze ile مُؤَشَّرٌ [muʾeşşer] dahi lügattir.

اَلْوُشُرُ [el-vuşur] (zammeteynle) أُشُرٌ [uşur] lafzında lügattir ki zikr olundu.

[و ص ر]

اَلْوِصْرُ [el-viṣr] (vāv'ın kesriyle) ʿAhd ve peymān maʿnāsınadır; yukālu: أَخَذَ مِنْهُ الْوِصْرَ أَيِ الْعَهْدَ Ve sicillāt tahrīr olunan sakk ve huccet-i hākime denir.

اَلْوَصِيرَةُ [el-veṣīret] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznin-de) ve

اَلْوَصَرَّةُ [el-veṣarret] (fetehātla ve rā'nın şeddesiyle) Bunlar da sakk ve hüccete de-nir; yukālu: كَتَبَ لَهُ الْوِصْرَ وَالْوَصِيرَةَ وَالْوَصَرَّةَ أَيِ الصَّكَّ

اَلْأَوْصَرُ [el-evṣar] (hemzenin ve ṣād'ın fet-hiyle) İsmdir, mürtefiʿ arza denir.

[و ض ر]

اَلْوَضَرُ [el-veḍar] (vāv'ın ve ḍād-ı muʿcemenin fethiyle) Yağlı nesnenin ve sütün vesahına, ʿalā-kavlin kırba ve çanak makūlesinin yaykantısına denir; yukālu: إِنَاءٌ فِيهِ وَضَرٌ وَهُوَ وَسَخُ الدَّسَمِ وَاللَّبَنِ أَوْ هُوَ غُسَالَةُ السِّقَاءِ وَالْقَصْعَةِ وَنَحْوِهِمَا Ve kapta kalan katrān bakiyyesine denir. Ve kokmuş ve bozul-muş taʿām rāyihasına denir. Ve zaʿferān makūlesinin bulaşığına denir. Cemʿi أَوْضَارٌ

[evḍār] gelir. Ve

وَضَرٌ [veḍar] Masdar olur, bir nesne yağ ve süt bulaşığıyla kirlenmek maʿnāsınadır; yukālu: وَضِرَ الْإِنَاءُ وَضَرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اتَّسَخَ بِالدَّسَمِ أَوِ اللَّبَنِ

اَلْوَضِرُ [el-veḍir] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Ondan vasftır; müʾennesi وَضِرَةٌ [veḍiret] ve وَضْرَى [vaḍrāʾ]dır, فَرِحَةٌ [feriḥat] ve سَكْرَى [sekrā] gibi.

اَلْوَضْرَاءُ [el-Vaḍrāʾ] (صَحْرَاءُ [ṣaḥrāʾ] veznninde) Benū Fezāre'ye mahsūs bir güne damga ismidir ki develerinin boyunlarına vururlar, karganın pençesi şeklinde olur.

اَلْوَضْرَى [el-vaḍrā] (سَكْرَى [sekrā] veznninde ve medd ile cāʾizdir) Göte denir, فُنْدُورَةٌ [fundūret] maʿnāsına.

وَضْرَةُ [Vaḍret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Yemen'de bir dağ ismidir ki ondan niçe kalʿalar vardır.

[و ط ر]

اَلْوَطَرُ [el-veṭar] (fethateynle) Gerekli hācet ve garaz, ʿalā-kavlin be-gāyet mühim olan hācete ve matlaba denir ki ona zafer-yāb olunca kazā-yı vatar eylemiş olursun. Cemʿi أَوْطَارٌ [evṭār]dır. Şārihin beyānına göre bundan fiʿl mutasarrıf olmaz.

[و ظ ر]

اَلْوَظَرُ [el-veẓar] (vāv'ın ve ẓā-yı muʿcemenin fethiyle) Gereği gibi semirip tulum gibi dolmak maʿnāsınadır; yukālu: وَظِرَ الرَّجُلُ وَظَرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا سَمِنَ وَامْتَلَأَ

اَلْوَظِرُ [el-veẓir] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Vasftır, pek semiz ʿalā-kavlin uylukları ve karnı kasığı et ile dopdolu kimseye denir.

[و ع ر]

اَلْوَعْرُ [el-vaʿr] (vāv'ın fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) ve

اَلْوَعِرُ [el-veʿir] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلْوَاعِرُ [el-vāʿir] ve

اَلْوَعِيرُ [el-veʿīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلْأَوْعَرُ [el-evʿar] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Sarp ve dürüşt yere denir; yukālu: مَشَى فِي الْوَعْرِ وَالْوَعِرِ وَالْوَاعِرِ وَالْوَعِيرِ وَالْأَوْعَرِ وَهُوَ ضِدُّ السَّهْلِ Cevherī'nin وَلَا تَقُلْ وَعِرٌ بِكَسْرِ الْعَيْنِ kavli bir şeyʾ değildir. Ve وَعْرٌ [vaʿr] kelimesinin cemʿi أَوْعُرٌ [evʿur]dur, أَفْلُسٌ [eflus] gibi ve وُعُورٌ [vuʿūr] ve أَوْعَارٌ [evʿār]dır. Ve

وَعْرٌ [vaʿr] ve

وَعَرٌ [veʿar] (fethateynle) ve

وُعُورَةٌ [vuʿūret] (vāv'ın zammıyla) ve

وَعَارَةٌ [veʿāret] (خَسَارَةٌ [ḫasāret] vezninde) ve

وُعُورٌ [vuʿūr] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Yer sarp ve dürüşt olmak maʿnāsınadır; yukālu: وَعُرَ الْمَكَانُ كَكَرُمَ وَوَعَرَ كَوَعَدَ وَوَعِرَ كَوَلِعَ وَعْرًا وَوَعَرًا وَوُعُورَةً وَوَعَارَةً وَوُعُورًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَالثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا صَارَ وَعْرًا Ve

وَعْرٌ [vaʿr] Bir adamı işinden alıkomak maʿnāsınadır; yukālu: وَعَرَهُ وَعْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا حَبَسَهُ عَنْ حَاجَتِهِ Ve

وَعْرٌ [Vaʿr] Bir cebel adıdır. Ve

وَعْرٌ [vaʿr] Az nesneye denir; yukālu: جَعَلَ شَيْءٌ وَعْرٌ أَيْ قَلِيلٌ ve yukālu: مَعْرُوفَهُ وَعْرًا أَيْ قَلِيلاً ve yukālu: شَعْرٌ مَعْرٌ وَعْرٌ وَقَلِيلٌ وَعْرٌ إِتْبَاعٌ

اَلتَّوْعِيرُ [et-tevʿīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Yeri sarp ve dürüşt kılmak maʿnāsınadır; tekūlu: وَعَّرْتُ الْمَكَانَ إِذَا جَعَلْتَهُ وَعْرًا Ve bir adamı işinden alıkomak maʿnāsınadır; yukālu: وَعَّرَ فُلَانًا إِذَا حَبَسَهُ عَنْ حَاجَتِهِ

اَلتَّوَعُّرُ [et-tevaʿʿur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Yer sarp ve dürüştlenmek maʿnāsınadır; yukālu: تَوَعَّرَ الْمَكَانُ إِذَا صَارَ وَعْرًا Ve bir

mādde güçlenip sarplanmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَوَعَّرَ الْأَمْرُ إِذَا تَعَسَّرَ Ve bir adam bir husūsta taʿassub ve teşeddüd eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَوَعَّرَ الرَّجُلُ إِذَا تَشَدَّدَ Ve mütekellimin kelāmı çepreşiklenmek ile muhātab fehm edemeyip mütehayyir olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَوَعَّرَ فِي الْكَلَامِ إِذَا تَحَيَّرَ Ve bu maʿnāda müteʿaddī olur; tekūlu: تَوَعَّرْتُهُ فِي الْكَلَامِ أَيْ حَيَّرْتُهُ

اَلْإِيعَارُ [el-īʿār] (hemzenin kesriyle) Yol sālike sarplanmak maʿnāsınadır; yukālu: أَوْعَرَ بِهِ الطَّرِيقُ إِذَا وَعُرَ عَلَيْهِ Ve yol gittikçe sarp yere çekmek maʿnāsınadır; yukālu: أَوْعَرَ بِهِ الطَّرِيقُ إِذَا أَفْضَى بِهِ إِلَى وَعْرٍ Ve sarp yere düşmek maʿnāsınadır; yukālu: أَوْعَرَ السَّالِكُ إِذَا وَقَعَ فِي وَعْرٍ مِنَ الْأَرْضِ Ve bir adamın mālı azalmak maʿnāsına müstaʿmeldir ki sāhibinin ʿusret-i hālini müstelzimdir; yukālu: أَوْعَرَ الرَّجُلُ إِذَا قَلَّ مَالُهُ Ve bir nesneyi azaltmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَوْعَرَ الشَّيْءَ Ve yolu sarp bulmak maʿnāsınadır; yukālu: أَوْعَرَ الطَّرِيقَ بِمَعْنَى اسْتَوْعَرَهُ

اَلْإِسْتِيعَارُ [el-istīʿār] Bir yeri sarp ve düşvār görmek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَوْعَرَ الْقَوْمُ الطَّرِيقَ إِذَا رَأَوْهُ وَعْرًا

وُعَيْرَةُ [Vuʿayret] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) Kerk kalʿası kurbünde bir hısn adıdır.

اَلْأَوْعَارُ [el-Evʿār] (hemzenin fethiyle) Bir mevziʿ adıdır.

اَلْوَعَرُ [el-veʿar] (fethateynle) وَغَرٌ [veġar] lafzında ki iʿcāmladır, lügattir, ke-mā se-yuzkeru.

[و غ ر]

اَلْوَغْرَةُ [el-vaġret] (vāv'ın fethi ve ġayn-ı muʿcemenin sükūnuyla) Issılık şiddetine denir; yukālu: جَاءَ فِي وَغْرَةِ الْقَيْظِ أَيْ فِي شِدَّةِ الْحَرِّ

اَلْوَغْرُ [el-vaġr] (vāv'ın fethi ve ġayn'ın sükūnuyla) Havā pek ıssı olmak maʿnāsınadır; yukālu: وَغَرَتِ الْهَاجِرَةُ وَغْرًا كَوَعَدَ وَعْدًا إِذَا رَمِضَتْ وَاشْتَدَّ حَرُّهَا Ve

وَغْرٌ [vaġr] Hıkd ve kīn ve ʿadāvet maʿnāsınadır; bunda fethateynle de lügattir; yukālu: عَقَدَ لَهُ فِي قَلْبِهِ وَغْرًا أَيْ حِقْدًا وَضِغْنًا وَعَدَاوَةً ve yukālu: وَغَرَ عَلَيْهِ صَدْرُهُ وَوَغِرَ كَوَعَدَ وَوَجِلَ إِذَا حَقَدَ وَغَاظَ وَغْرًا Ve ifrāt üzere hışm ve gazabdan derūn pür-āteş olmak maʿnāsınadır; yukālu: وَغَرَ صَدْرُهُ وَوَغِرَ وَغْرًا وَوَغَرًا مِنَ الْبَابَيْنِ الْمَزْبُورَيْنِ وَيِيغَرُ بِكَسْرِ أَوَّلِهِ إِذَا تَوَقَّدَ مِنَ الْغَيْظِ Ve

وَغْرٌ [vaġr] ʿAskerin çığıltı ve şamata ve gırīvine denir; bunda fethateynle de cāʾizdir.

اَلْإِيغَارُ [el-īġār] (hemzenin kesriyle) Issı vakte girmek maʿnāsınadır; yukālu: أَوْغَرَ الْقَوْمُ إِذَا دَخَلُوا فِي الْوَغْرَةِ Ve bir adamı āher hakkında siʿāyetle kızdırıp ona kīn tuttırmak maʿnāsınadır; yukālu: أَوْغَرَ فُلَانًا إِذَا غَاظَهُ Ve sütü وَغِيرٌ [veġīr] kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَوْغَرَ اللَّبَنَ إِذَا صَنَعَهُ وَغِيرًا Ke-mā se-yuzkeru. Ve suyu kaynatıp kızdırmak maʿnāsınadır; yukālu: أَوْغَرَ الْمَاءَ إِذَا سَخَّنَهُ وَأَغْلَاهُ Ve baʿzı tāʾife-i Naṣārā ʿādeti olmak üzere suyu be-gāyet kızdırıp içinde diri hınzīrı haşladıktan sonra zebh eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَوْغَرَ النَّصَارَى الْخِنْزِيرَ إِذَا أَغْلَوْا لَهُ الْمَاءَ وَسَمَطُوهُ وَهُوَ حَيٌّ ثُمَّ ذَبَحُوهُ وَمِنْهُ الْمَثَلُ «كَرِهَتِ الْخَنَازِيرُ الْمَاءَ الْمُوغَرَ» Ve bir adamı bir nesneye muztar kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَوْغَرَهُ إِلَيْهِ إِذَا أَلْجَأَهُ Ve voyvoda ve muhassıl mīrī ve harāc almak maʿnāsınadır. ʿAlā-kavlin sultān bir arzı bir adama min-gayri harāc ber-vech-i mukātaʿa tefvīz eylemek ve ʿalā-reʾyin ʿuhdesinde harāc ve mīrī olan

kimse voyvodadan ve muhassıldan kaçıp bi'n-nefs pādişāh tarafına edā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَوْغَرَ الْعَامِلُ الْخَرَاجَ إِذَا اسْتَوْفَاهُ أَوْ هُوَ أَنْ يُوغِرَ الْمَلِكُ الرَّجُلَ الْأَرْضَ فَيَجْعَلَهَا لَهُ مِنْ غَيْرِ خَرَاجٍ أَوْ هُوَ أَنْ يُؤَدِّيَ الْخَرَاجَ إِلَى السُّلْطَانِ الْأَكْبَرِ فِرَارًا مِنَ الْعُمّالِ Ve gāh olur ki damān-ı harāca da إِيغَارٌ [īġār] ıtlāk olunur. Ve bu kelime müvellededir. Ve

إِيغَارٌ [īġār] Mīkāt ve mīʿād taʿyīn eylemek maʿnāsınadır; ke-mā se-yuzkeru.

اَلتَّوْغِيرُ [et-tevġīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi bir adamı bir kimse hakkında kızdırıp kīne-dār olmağa igrā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَغَّرَهُ عَلَيْهِ إِذَا أَغْرَاهُ بِالْحِقْدِ عَلَيْهِ Ve sütü وَغِيرٌ [veġīr] kılmak maʿnāsınadır; yukālu: وَغَّرَ اللَّبَنَ إِذَا صَنَعَهُ وَغِيرًا

اَلْوَغِيرُ [el-veġīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Kızgın taş üzere biryān olmuş ete denir ki aʿrāb-ı badīye kārıdır. Kezālik içine kızgın taşlar ilkā etmekle kızmış süte denir. Ve āteşte kaynatılıp tabh olmuş süte dahi denir.

اَلتَّوَغُّرُ [et-tevaġġur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Hışm ve kīneden pür-āteş olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَوَغَّرَ الرَّجُلُ إِذَا تَلَهَّبَ غَيْظًا

اَلْمُسْتَوْغِرُ [el-Mustevġir] (ism-i fāʿil bünyesiyle) ʿAmr b. Rebīʿa b. Kaʿb nām şāʿirin lakabıdır. Zāde-i tabʿı olan işbu «يَنِشُّ الْمَاءُ فِي الرَّبَلَاتِ مِنْهَا || نَشِيشَ الرَّضْفِ فِي اللَّبَنِ الْوَغِيرِ» beyti baʿis-i telkībdir.

اَلْمِيغَرُ [el-mīġar] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Mīkāt ve mīʿād maʿnāsınadır; yukālu: أَوْغَرُوا بَيْنَهُمْ مِيغَرًا أَيْ مِيقَاتًا وَمِيعَادًا

اَلْغِرَةُ [el-ġiret] (عِدَةٌ [ʿidet] vezninde ve mürādifidir; yukālu: وَغَرَهُ يَغِرُهُ غِرَةً بِمَعْنَى وَعَدَهُ يَعِدُهُ عِدَةً

[و ف ر]

اَلْوَفْرُ [el-vefr] (vāv'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Zenginliğe denir; yukālu: لَهُ وَفْرٌ أَيْ غِنًى Ve vāsiʿ ve firāvān māl ve metāʿa denir, ʿalā-kavlin firāvānlıktan nāşī mutlakan ʿāmm ve şāmil şeyʾe denir. Cemʿi وُفُورٌ [vufūr] gelir; yukālu: وَفْرٌ مِنَ الْمَالِ أَيْ كَثِيرٌ أَوْ هُوَ الْعَامُّ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ

اَلْوَفَارَةُ [el-vefāret] (خَسَارَةٌ [ḫasāret] veznincde) ve

اَلْوَفْرُ [el-vefr] (حَفْرٌ [ḥafr] vezninde) ve

اَلْوُفُورُ [el-vufūr] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) ve

اَلْفِرَةُ [el-firet] (عِدَةٌ [ʿidet] vezninde) Māl ve metāʿ firāvān olmak maʿnāsınadır; yukālu: وَفُرَ الْمَالُ وَالْمَتَاعُ وَوَفَرَ وَوَفَارَةً وَوَفْرًا وَوُفُورًا وَفِرَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَالثَّانِي إِذَا كَثُرَ Ve

وَفْرٌ [vefr] ve

فِرَةٌ [firet] Mālı çoğaltmak maʿnāsınadır; yukālu: وَفَرَ لَهُ الْمَالَ وَفْرًا وَفِرَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَثَّرَهُ ve

وَفْرٌ [vefr] Bir adamın nāmūsunu şetm ve izdirā ile kesr ve noksān vermeyip medh ve senā ile muhāfaza eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir, gūyā ki ʿırz ve nāmūsunu tām ve vāfir olarak ibkā eder; yukālu: وَفَرَهُ عِرْضَهُ وَفْرًا أَيْ لَمْ يَشْتِمْهُ يَعْنِي كَأَنَّهُ أَبْقَاهُ لَهُ كَثِيرًا طَيِّبًا لَمْ يَنْقُصْهُ بِشَتْمٍ وَعَيْبٍ Ve bir adamın ihsānını baʿde'l-kabūl senā ve vech-i rızā ile redd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَفَرَهُ عَطَاءَهُ إِذَا رَدَّهُ عَلَيْهِ وَهُوَ رَاضٍ Ve

وَفْرٌ [vefr] Şol kırbaya ıtlāk olunur ki tamāmıyla bütün bir gönden çıkıp katʿā bir yerinden kesilip eksilmemiş ola ve ona أَوْفَرُ [evfer] dahi denir; yukālu: سِقَاءٌ أَوْفَرُ وَوَفْرٌ إِذَا صَارَ لَمْ يُنْقَصْ مِنْ أَدِيمِهِ شَيْءٌ

اَلْإِتِّفَارُ [el-ittifār] (hemzenin ve tā-yı müşeddedenin kesriyle) Māl ve metāʿ çoğal-

mak maʿnāsınadır; yukālu: إِتَّفَرَ الْمَالُ وَالْمَتَاعُ إِذَا كَثُرَ

اَلْوَفْرَاءُ [el-vefrāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Nebātı çok arza ıtlāk olunur; yukālu: أَرْضٌ وَفْرَاءُ إِذَا كَانَتْ فِي نَبَاتِهَا فِرَةٌ أَيْ كَثْرَةٌ Ve gereği gibi dolu şeyʾe vasf olur; teʾnīsi mevsūf iʿtibārıyladır; yukālu: قَصْعَةٌ وَفْرَاءُ أَيْ مَلْأَى Ve tamām deriden masnūʿ tuluma vasf olur; yukālu: مَزَادَةٌ وَفْرَاءُ أَيِ الْوَافِرَةُ الْجِلْدِ Ve büyük kulağa vasf olur; yukālu: أُذُنٌ وَفْرَاءُ أَيْ عَظِيمَةٌ Ve

وَفْرَاءُ [Vefrāʾ] Bir mevziʿ adıdır. Ve şol arza ıtlāk olunur ki aslā nebātından bir nesne noksān bulmamış ola; yukālu: أَرْضٌ وَفْرَاءُ إِذَا كَانَتْ لَمْ يُنْقَصْ مِنْ نَبَاتِهَا شَيْءٌ

اَلتَّوْفِيرُ [et-tevfīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir nesneyi çoğaltmak maʿnāsınadır; yukālu: وَفَّرَ الْمَالَ إِذَا كَثَّرَهُ Ve وَفْرٌ [vefr] gibi bir adamın nāmūsuna noksān verecek şetm ve taʿyīb makūlesi hāletten ictināb eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir, niteki zikr olundu; yukālu: وَفَّرَ لَهُ عِرْضَهُ إِذَا لَمْ يَشْتِمْهُ Ve bir nesneyi tām ve firāvān kılmak maʿnāsınadır; yukālu: وَفَّرَ الشَّيْءَ إِذَا كَمَّلَهُ وَجَعَلَهُ وَافِرًا Ve sevbden bir parça artırmayıp topunu kesmek maʿnāsınadır; yukālu: وَفَّرَ الثَّوْبَ إِذَا قَطَعَهُ وَافِرًا Ve medyūndan hakkını tamāmen almak maʿnāsınadır; yukālu: وَفَّرَ حَقَّهُ إِذَا اسْتَوْفَاهُ

اَلْوَفْرَةُ [el-vefret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Başta top olan, ʿalā-kavlin kulaklara kadar sarkan yāhūd kulağın yumuşağını savuşan saça denir. Ondan aşağı sarkana جُمَّةٌ [cummet] ve omuzlara kadar sarkana لِمَّةٌ [limmet] denir. Cemʿi وِفَارٌ [vifār]dır vāv'ın kesriyle; yukālu: جَارِيَةٌ ذَاتُ وَفْرَةٍ وَهِيَ الشَّعْرُ الْمُجْتَمِعُ عَلَى الرَّأْسِ أَوْ مَا سَالَ عَلَى الْأُذُنَيْنِ مِنْهُ أَوْ مَا جَاوَزَ شَحْمَةَ الْأُذُنِ

اَلْوَافِرَةُ [el-vāfiret] Büyük koç kuyruğuna vasf olur; yukālu: كَبْشٌ لَهُ وَافِرَةٌ أَيْ أَلْيَةٌ عَظِيمَةٌ Ve dünyāya ve hayāta ıtlāk olunur. Ve mutlakan şahme-i müstatīleye ıtlāk olunur; tekūlu: أَكَلْتُ مِنَ الْوَافِرَةِ وَهِيَ الشَّحْمَةُ الْمُسْتَطِيلَةُ

اَلْوَافِرُ [el-vāfir] Ebhur-i ʿarūziyyeden bahr-i rābiʿin lakabıdır ki vezni altı kerre مُفَاعَلَتُنْ [mufāʿaletun]dur; vefret-i harekātı sebeb-i tesmiyedir.

اَلْمَوْفُورُ [el-mevfūr] ve

اَلْمُوَفَّرُ [el-muveffer] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Zikr olunan bahr-i vāfirden şol cüzʾe ıtlāk olunur ki kendide خَرْمٌ [ḫarm] ʿilletinin cereyānı cāʾiz iken icrā olunmamış ola. خَرْمٌ [ḫarm], مُفَاعَلَتُنْ [mufāʿaletun] cüzʾünün mīm'ini iskāt eylemeğe denir, bu cihetle evtādı vāfir olur.

أُمُّ وَافِرَةَ [ummu vāfiret] Dünyānın künyesidir.

اَلتَّوَفُّرُ [et-teveffur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznince) Bir adamın ʿırz ve nāmūsuna tamāmen hürmet ve riʿāyet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَوَفَّرَ عَلَيْهِ إِذَا رَعَى حُرُمَاتِهِ

اَلْمُتَوَافِرُ [el-mutevāfir] (تَوَافُرٌ [tevāfur]den ism-i fāʿildir) Çoğalmış nesneye denir; yukālu: هُمْ مُتَوَافِرُونَ إِذَا كَانَتْ فِيهِمْ كَثْرَةٌ

اَلْإِسْتِيفَارُ [el-istīfār] Medyūndan hakkı tamāmen ahz ve kabz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَوْفَرَ حَقَّهُ إِذَا اسْتَوْفَاهُ

[و ق ر]

اَلْوَقْرُ [el-vaḳr] (vāv'ın fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla) Kulak ağırlaşmak, ʿalā-kavlin kuvve-i sāmiʿa bi'l-külliyye gitmek maʿnāsınadır ki sağır olmaktır; yukālu. وَقَرَتْ أُذُنُهُ وَوَقِرَتْ كَوَعَدَ وَوَجِلَ وَوُقِرَتْ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ وَقْرًا إِذَا ثَقُلَتْ أَوْ ذَهَبَ سَمْعُهُ كُلُّهُ Gerçi bāb-ı rābiʿden kıyās olan fethateynle ol-

maktır, lākin gayr-i kıyās üzere vārid olmuştur. Ve وَقْرٌ [vaḳr] müteʿaddī olur; yukālu: وَقَرَ اللهُ أُذُنَهُ وَقْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي أَيْ أَثْقَلَهُ أَوْ ذَهَبَ بِسَمْعِهِ Ve

وَقْرٌ [vaḳr] ve

وُقُورَةٌ [vuḳūret] (vāv'ın zammıyla) Oturmak, cülūs maʿnāsınadır; yukālu: وَقَرَ فِي بَيْتِهِ وَقْرًا وَوُقُورَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَلَسَ Ve

وَقْرٌ [vaḳr] Baldırda olan çatlağa denir; yukālu: فِي سَاقِهِ وَقْرٌ أَيْ صَدْعٌ Ve baʿzı taşta ve gözde ve kemikte olan rahne tarzında basıklık ve çöküklük yāhūd sınıklık sūretine denir; yukālu: فِي هَذَا الْحَجَرِ وَالْعَيْنِ وَقْرٌ أَيْ وَكْتَةٌ أَوْ هُزْمَةٌ [Ve] وَقْرَةٌ [vaḳret] dahi denir hā'yla; ve yukālu: وُقِرَ الْعَظْمُ عَلَى بِنَاءِ الْمَفْعُولِ إِذَا أَصَابَهُ وَقْرَةٌ Ve bir nesneyi rahnelemek maʿnāsınadır; yukālu: وَقَرَ الْعَظْمَ إِذَا صَدَعَهُ Ve

وَقْرٌ [vaḳr] Bugz ve hıkd ve kīne maʿnāsınadır; yukālu: فِي صَدْرِهِ وَقْرٌ أَيْ وَغَرٌ

اَلْوِقْرُ [el-viḳr] (vāv'ın kesriyle) Ağır yüke denir, ʿalā-kavlin eʿammdır, hafīf olsun, sakīl olsun. Cemʿi أَوْقَارٌ [evḳār]dır.

اَلْإِيقَارُ [el-īḳār] (hemzenin kesriyle) Ağır yük yükletmek maʿnāsınadır; yukālu: أَوْقَرَ الدَّابَّةَ إِيقَارًا وَقِرَةً إِذَا حَمَلَهَا İşbu masdar sülāsī olan قِرَةٌ [ḳiret] lafzı ifʿālden masdar-ı sānī olarak semāʿan vārid olmuştur, niteki emsālı kesīrdir. Ve dābbenin tırnağını taşa dokundurmakla rahne-dār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَوْقَرَ اللهُ الدَّابَّةَ أَيْ أَصَابَهَا بِوَقْرَةٍ

اَلْوَقْرَى [el-vaḳrā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Arkasında ağır yükü olan dābbeye denir; yukālu: دَابَّةٌ وَقْرَى أَيْ مُوقَرَةٌ

اَلْمُوقَرُ [el-mūḳar] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Haml-i sakīli olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُوقَرٌ أَيْ ذُو وِقْرٍ ثَقِيلٍ

اَلْمُوقِرَةُ [el-mūḳiret] (مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde) ve

اَلْمُوقَرَةُ [el-mūḳaret] (مُكْرَمَةٌ [mukremet] vezninde) ve

اَلْمُوقِرُ [el-mūḳir] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) ve

اَلْمُوَقَّرَةُ [el-muvaḳḳarat] (مُعَظَّمَةٌ [muʿaẓẓamet] vezninde) ve

اَلْمِيقَارُ [el-mīḳār] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) ve

اَلْمُوقَرُ [el-mūḳar] (مُكَرَّمٌ [mukrem] vezninde ve bu şāzdır) Meyvesi firāvān olup şāhları ağırlaşmış hurmā ağacına vasf olur. مِيقَارٌ [mīḳār]ın cemʿi مَوَاقِرُ [mevāḳir]dir.

Şārih der ki sīga-i ahīrenin şāzz olmasının sebebi fiʿl nahle için mebnī olmayıp مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde مُوقِرٌ [mūḳir] dendiği vasf-ı mahsūs-ı nisā olan حَامِلٌ [ḥāmil] ve طَالِقٌ [ṭāliḳ] kelimelerine kıyāsen olup lākin مُكَرَّمٌ [mukrem] vezninde مُوقَرٌ [mūḳar] ne hakīkaten ve ne kıyāsen edāt-ı teʾnīsten ʿārī olmasına mecāl olmamakla terk-i teʾnīs şāzz olmuştur.

اَلْإِسْتِيقَارُ [el-istīḳār] Yük tutmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَوْقَرَ وِقْرَهُ طَعَامًا أَيْ أَخَذَهُ Ve semirmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِسْتَوْقَرَتِ الْإِبِلُ إِذَا سَمِنَتْ

اَلْوَقَّارُ [el-veḳār] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Ağır meşrebliliğe denir ki lengerli olmak taʿbīr olunur. Rezānet maʿnāsınadır; şīme-i makbūledir, hiffet mukābilidir, muhāfaza-i nāmūsu mūcib haslettir. Ve

وَقَّارٌ [Veḳār] Muhaddisīnden Zekeriyyā b. Yaḥyā el-Miṣrī lakabıdır. Ve

وَقَّارٌ [veḳār] ve

وَقَارَةٌ [veḳāret] Masdar olurlar, bir adam temkīnli ve sengīn olmak maʿnāsına;

yukālu: وَقُرَ الرَّجُلُ وَقَارَةً وَوَقَارًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا رَزُنَ Ve

وَقَّارٌ [veḳār] Mübālagaten temkīnli adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ وَقَّارٌ أَيْ وَقُورٌ ذُو رَزَانَةٍ

اَلْوَقَّارُ [el-Vaḳḳār] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Muhaddisīnden İbnu'l-Ḥuseyn el-Kilābī ismidir.

اَلْقِرَةُ [el-ḳiret] (عِدَةٌ [ʿidet] vezninde) Bu dahi temkīnli ve vakarlı olmak maʿnāsınadır; yukālu: وَقَرَ الرَّجُلُ قِرَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا رَزُنَ Ve

قِرَةٌ [ḳiret] Şol koyun sürüsüne denir ki yanında köpeği ve çobanı ve merkebi berāber ola. Bunlardan birisi eksik olsa ıtlāk olunmaz. Ve

قِرَةٌ [ḳiret] ʿIyāle ıtlāk olunur. Ve ağırlık, ثِقَلٌ [s̱iḳal] maʿnāsınadır; tekūlu: مَا عَلَيَّ مِنْكَ قِرَةٌ أَيْ ثِقَلٌ Ve pek pīr ve sāl-horde adama denir. Ve hastalık ve maraz vaktine denir ki ağırlık hengāmıdır; yukālu: أَثْقَلَهُ الْقِرَةُ أَيْ وَقْتُ الْمَرَضِ Ve koyuna ve sāʾir māl ve mevāşīye denir.

اَلتَّوَقُّرُ [et-tevaḳḳur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznin-de) ve

اَلْإِتِّقَارُ [el-ittiḳār] (إِتِّصَالٌ [ittiṣāl] vezninde) Bir adam vakār ve temkīn peydā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَوَقَّرَ الرَّجُلُ وَاتَّقَرَ إِذَا صَارَ وَقُورًا

اَلتَّيْقُورُ [et-teyḳūr] (طَيْفُورٌ [ṭayfūr] veznin-de) Vakār maʿnāsınadır. Bunun aslı وَيْقُورٌ [veyḳūr] idi, vāv'ın yā'ya mukāreneti kerīh olmakla vāv tā'ya münkalib oldu; yukālu: هُوَ صَاحِبُ التَّيْقُورِ أَيِ الْوَقَارِ

اَلْوَقُورُ [el-veḳūr] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

اَلْوَقُرُ [el-veḳur] (عَضُدٌ [ʿaḍud] vezninde) Vasflardır, sāhib-i vakār u temkīn olan adama denir. Müʾennesinde dahi وَقُورٌ [veḳūr] denir; yukālu: رَجُلٌ وَقُورٌ وَوَقُرٌ وَامْرَأَةٌ وَقُورٌ

اَلتَّوْقِيرُ [et-tevḳīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir adama taʿzīm ve ihtirām eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir, taşra Türkīsinde ağırlamak taʿbīr olunur; yukālu: وَقَّرَ الشَّيْخَ إِذَا بَجَّلَهُ Ve giden dābbeyi durdurmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: وَقَّرَ الدَّابَّةَ إِذَا سَكَّنَهَا Ve yaralamak maʿnāsınadır; yukālu: وَقَّرَهُ إِذَا جَرَحَهُ Ve bir nesneyi ağır ve sengīn eylemek ve ağırlaştırmak maʿnāsınadır, yukālu: وَقَّرَهُ إِذَا رَزَّنَهُ Ve bir nesnede āsār eylemek maʿnāsınadır ki baʿzı yerini rahneleyip nişānlamaktan ʿibārettir; yukālu: وَقَّرَ لَهُ إِذَا صَيَّرَ لَهُ وَقَرَاتٍ أَيْ آثَارًا

اَلْوَقَرَاتُ [el-veḳarāt] (fetehātla) وَقَرٌ [veḳar]ın cemʿidir ki fethateynledir, eser ve nişāna denir.

اَلْوَقْرَةُ [el-vaḳret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Taş ve kemik makūlesinde olan rahneye denir.

اَلْمَوْقُورُ [el-mevḳūr] ve

اَلْوَقِيرُ [el-veḳīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Rah-nelenen şeyʾe denir; yukālu: وُقِرَ الْعَظْمُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَوْقُورٌ وَوَقِيرٌ Ve

وَقِيرٌ [veḳīr] Baʿzı kayalarda olan halkī oyma büyük çukura denir ki onda su irki-lir; ona وَقِيرَةٌ [veḳīret] dahi denir hā'yla. Ve ʿArabların فَقِيرٌ وَقِيرٌ kavlleri hurde koyunla-ra teşbīhledir yāhūd itbāʿ vechiyledir.

اَلْوَقِيرَةُ [el-veḳīret] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznin-de) Bu dahi kayalarda olan oymaya denir. Ve koyun sürüsüne denir, ʿalā-kavlin hur-delerine yāhūd beş yüz yāhūd eʿamm yaʿnī mutlakan koyun kısmına denir. Ve köpeği ve çobanı ve hımārı bilece olan koyun ve keçi sürüsüne denir. Ve bir mevziʿ yāhūd bir cebel adıdır.

اَلْوَقَرَى [el-veḳarā] (جَمَزَى [cemezā] veznin-de) Zikr olunan وَقِيرَةٌ [veḳīret] çobanına, ʿalā-kavlin koyun besleyen adama denir ki ticāret için olmaya. Ve eşekleri olan ada-ma denir. Ve şehirde sākin olan kimsele-re denir ki بَدَوِيٌّ [bedeviyy] mukābilidir; yukālu: هُمُ الْوَقَرَى أَيْ سَاكِنُو الْمِصْرِ

اَلْمُوَقَّرُ [el-muvaḳḳar] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Şol adama denir ki zātında ʿākil ve dirāyet-mend olup takallübāt-ı dehr dahi kendisini günāgün tecārīble hakāyık-ı rāz-nāme-i rūzgāra āgāh eyle-miş ola; yukālu: رَجُلٌ مُوَقَّرٌ أَيْ مُجَرَّبٌ عَاقِلٌ قَدْ حَنَّكَتْهُ الدُّهُورُ Ve

مُوَقَّرٌ [Muvaḳḳar] Arz-ı Belḳā'da Dimaşḳ aʿmālinden bir mevziʿ adıdır.

وُقُرٌ [Vuḳur] (zammeteynle) Bir mevziʿ adıdır.

اَلْمَوْقِرُ [el-mevḳir] (مَجْلِسٌ [meclis] veznin-de) Dağ eteğinde olan düz ve mülāyim yere denir; tekūlu: نَزَلْنَا الْمَوْقِرَ وَهُوَ الْمَوْضِعُ السَّهْلُ عِنْدَ سَفْحِ الْجَبَلِ

وَاقِرَةُ [Vāḳiret] Bir mevziʿ adıdır.

[و ك ر]

اَلْوَكْرُ [el-vekr] ve

اَلْوَكْرَةُ [el-vekret] (vāv'ın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Kuş yuvasına denir, içinde her ne kadar kuş yok ise de وَكْرَةٌ [vekret] dahi denir hā'yla. Cemʿi أَوْكُرٌ [evkur] ve أَوْكَارٌ [evkār] ve وُكُورٌ [vukūr] ve وُكَرٌ [vuker] gelir, صُرَدٌ [ṣurad] vezninde; yukālu: بَيْتٌ كَوَكْرِ الطَّائِرِ وَوَكْرَتِهِ أَيْ عُشِّهِ Sāhib-i Miṣbāḥ'ın beyānına göre وَكْرٌ [vekr], عُشٌّ [ʿuşş]ten eʿammdır, zīrā عُشٌّ [ʿuşş] ağaçların dalla-rında çerçöpten yaptıkları yuvaya denir ve وَكْرٌ [vekr] eşcār ve cibāl ve ʿimārette olana ve أُفْحُوصٌ [ufḥūṣ] arzda olana mahsūstur. Ve

وَكْرٌ [vekr] Masdar olur, yumruk ile bir adamın burnuna vurmak maʿnāsınadır; yukālu: وَكَرَهُ يَكِرُهُ وَكْرًا إِذَا ضَرَبَ أَنْفَهُ بِجُمْعِ يَدِهِ Ve bu zā-yı muʿceme ile وَكْزٌ [vekz]den mu-sahhaf değildir, lügat-ı müstakilledir. Ve

وَكْرٌ [vekr] ve

وُكُورٌ [vukūr] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Kuş yuvaya gelmek, ʿalā-kavlin yuvaya girmek maʿnāsınadır; yukālu: وَكَرَ الطَّائِرُ وَكْرًا وَوُكُورًا إِذَا أَتَى الْوَكْرَ أَوْ دَخَلَهُ Ve sıçramak maʿnāsınadır; yukālu: وَكَرَ الظَّبْيُ وَكْرًا إِذَا وَثَبَ Şārih اَلصَّبِيُّ nüshasını tahtiʾe eylemiştir. Ve doldurmak maʿnāsınadır; yukālu: وَكَرَ الْإِنَاءَ إِذَا مَلَأَهُ Ve وَكِيرَةٌ [vekīret] dedikleri taʿām tertīb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَكَرَ لِلْأَحْبَابِ إِذَا اتَّخَذَ لَهُمُ الْوَكِيرَةَ Ve

وَكْرٌ [vekr] Hayvān kısmına mahsūs bir güne seğirtmeğe denir ki ismdir, murād sıçrayarak seğirtmektir. Ve bu maʿnāda masdar olur; yukālu: وَكَرَتِ النَّاقَةُ إِذَا عَدَتِ الْوَكْرَ Ve nāka çabuk olmak, ʿalā-kavlin kasīr ve lahīm olmak maʿnāsınadır; yukālu: وَكَرَتِ النَّاقَةُ إِذَا كَانَتْ وَكَرَى Ke-mā se-yuzkeru.

اَلْوَكْرَةُ [el-vekret] (تَمْرَةٌ [temret] veznin-de) Bu dahi yuvaya denir ki وَكْرٌ [vekr]in vāhididir.

اَلتَّوْكِيرُ [et-tevkīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) ve

اَلْإِيكَارُ [el-īkār] (hemzenin kesriyle) Bun-lar da doldurmak maʿnāsınadır; yukālu: وَكَّرَ الْإِنَاءَ وَأَوْكَرَهُ إِذَا مَلَأَهُ

اَلتَّوَكُّرُ [et-tevekkur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezni-nde) Çocuğun karnı kezālik kuşun kursağı dopdolu olmak maʿnāsınadır ki dolmuş yuvaya döner; yukālu: تَوَكَّرَ الصَّبِيُّ إِذَا امْتَلَأَ بَطْنُهُ ve yukālu: تَوَكَّرَ الطَّائِرُ إِذَا امْتَلَأَتْ حَوْصَلَتُهُ

اَلْوَكْرَةُ [el-vekret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde)

ve

اَلْوَكَرَةُ [el-vekeret] (fetehātla) ve

اَلْوَكِيرُ [el-vekīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلْوَكِيرَةُ [el-vekīret] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Şol ziyâfet taʿāmına denir ki yeni binā yaptırmış adam ahbāb için tertīb eder.

اَلْوَكَرُ [el-veker] (fethateynle) ve

اَلْوَكَرَى [el-vekerā] (جَمَزَى [cemezā] vezninde) وَكْرٌ [vekr] gibi sıçrayarak seğirtmeğe denir; yukālu: هُوَ يَعْدُو الْوَكْرَ وَالْوَكَرَ وَالْوَكَرَى وَهُوَ ضَرْبٌ مِنَ الْعَدْوِ يَعْنِي بِالْوَثَبَاتِ Ve

وَكَرَى [vekerā] Çabuk, ʿalā-kavlin kasīr ve lahīm olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ وَكَرَى أَيْ سَرِيعَةٌ أَوْ قَصِيرَةٌ لَحِيمَةٌ Ve yere şiddetle basıp çiğneyen hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ وَكَرَى إِذَا صَارَتْ شَدِيدَةَ الْوَطْءِ عَلَى الْأَرْضِ

اَلْإِتِّكَارُ [el-ittikār] (إِتِّصَالٌ [ittiṣāl] vezninde) Kuş kendisine yuva edinmek maʿnāsınadır; yukālu: إِتَّكَرَ الطَّائِرُ إِذَا اتَّخَذَ وَكْرًا

اَلْوَكْرَاءُ [el-Vekrāʾ] (صَحْرَاءُ [ṣaḥrāʾ] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

اَلْوُكْرَةُ [el-vukret] (حُجْرَةٌ [ḥucret] vezninde) Suya varacak gediğe ve aralık fürceye denir.

وِكَارٌ [Vikār] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

[و ن ر]

اَلتَّوْنِيرُ [et-tevnīr] (nūn'la تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir nesneyi yükseğe kaldırıp komak maʿnāsınadır; tekūlu: وَنَّرْتُهُ تَوْنِيرًا إِذَا عَلَّيْتَهُ

[و ه ر]

اَلْوَهَرُ [el-veher] (vāv'ın ve hā'nın fethiyle) Güneşin ısısı vaktlerde zemîne ʿalev çalar gibi kemāl-i şiddetle dokunmasına denir ki tef ve tābından buhār tarzında ıztırāb hiss olunur; yukālu: مَا هَذَا الْوَهَرُ وَهُوَ تَوَهُّجُ وَقْعِ الشَّمْسِ عَلَى الْأَرْضِ حَتَّى تَرَى لَهُ اضْطِرَابًا كَالْبُخَارِ

اَلتَّوَهُّرُ [et-tevehhur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) تَهَوُّرٌ [tehevvur] maʿnāsınadır ki bir nesnenin çoğu gidip azı kalmaktan ʿibārettir; yukālu: تَوَهَّرَ اللَّيْلُ وَالشِّتَاءُ وَالرَّمْلُ بِمَعْنَى تَهَوَّرَ Ve bir adamı kelāmda mütehayyir ve mebhūt derecesine muztarr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَوَهَّرَ زَيْدٌ فُلَانًا إِذَا اضْطَرَّهُ إِلَى مَا بَقِيَ فِيهِ مُتَحَيِّرًا

وَهْرَانُ [Vehrān] (سَلْمَانُ [selmān] vezninde) Bir kavmin pederi ismidir. Ve Endelus'te bir belde adıdır; Ḥāfıẓ Ebū ʿÖmer ibn ʿAbdulberr en-Nemerī şeyhi ʿAbdurraḥmān el-Vehrānī oradandır. Ve

وَهْرَانُ [Vehrān] Fārs'ta bir mevziʿ adıdır.

اَلْوَهْرُ [el-vehr] (قَهْرٌ [ḳahr] vezninde) ve

اَلتَّوْهِيرُ [et-tevhīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir adamı hurûc ve halāsı mümkin olmayan yere düşürmek maʿnāsınadır, gerek hissī ve gerek manevī olsun; yukālu: وَهَرَهُ وَهْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَوَهَّرَهُ تَوْهِيرًا إِذَا أَوْقَعَهُ فِيمَا لَا مَخْرَجَ مِنْهُ

اَلْمُسْتَوْهِرُ [el-mustevhir] ve

اَلْمُسْتَيْهِرُ [el-musteyhir] (vāv yā'ya ibdālle ve ism-i fāʿil bünyeleriyle) مُسْتَيْقِنٌ [musteyḳin] maʿnāsınadır; tekūlu: أَنَا مُسْتَوْهِرٌ بِهِ وَمُسْتَيْهِرٌ أَيْ مُسْتَيْقِنٌ

وَهْرَةُ [Vehret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Esāmīdendir: Yūsuf b. Eyyūb b. Vehre muhaddisīndendir.

FASLU'L-HĀʾ
(فَصْلُ الْهَاءِ)

[ه ب ر]

اَلْهَبْرَةُ [el-hebret] (hā'nın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Bir nevʿ boncuk adıdır ki cādū ʿavretler ricāli teshīr için onunla efsūn ederler. Ve kemiksiz som et pāresine, ʿalā-kavlin topak olan pāresine denir; yukālu: قَطَعَ هَبْرَةً مِنَ اللَّحْمِ أَيْ بَضْعَةَ لَحْمٍ لاَ عَظْمَ فِيهَا أَوْ قِطْعَةً مُجْتَمِعَةً مِنْهُ Ve

هَبْرَةُ [Hebret] Bir recül adıdır.

اَلْهَبْرُ [el-hebr] (صَبْرٌ [ṣabr] vezninde) Eti iri iri doğramak maʿnāsınadır; yukālu: هَبَرَ اللَّحْمَ هَبْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَطَعَهُ قِطَعًا كِبَارًا Ve etten bir büyük parça kesmek maʿnāsınadır; yukālu: هَبَرَ لَهُ مِنَ اللَّحْمِ هَبْرَةً أَيْ قَطَعَ لَهُ قِطْعَةً Ve

هَبْرٌ [hebr] Mübālagaten vasf olur, هَابِرٌ [hābir] maʿnāsına ki eti bölüp kesici demektir; ve minhu yukālu: ضَرْبٌ هَبْرٌ وَهَبِيرٌ كَمَا سَيُذْكَرُ أَيْ هَابِرٌ Ve düz ve oturaklı yere denir. Kezālik düz ve oturaklı kumluğa denir. Cemʿi هُبُورٌ [hubūr] ve هُبْرٌ [hubr] gelir hā'nın zammıyla. Ve

هَبْرٌ [hebr] Fenn-i kırāʾatte her āyet-i kerīme başlarında vakf eylemeğe denir ki mekrūhtur; yukālu: هُوَ يَتْلُو الْقُرْآنَ بِالْهَبْرِ وَهُوَ أَنْ يَقِفَ عَلَى رَأْسِ الْآيِ وَهُوَ مَكْرُوهٌ

اَلْهَبِيرُ [el-hebīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bu dahi eti bölüp kesici, هَابِرٌ [hābir] maʿnāsınadır; yukālu: ضَرْبٌ هَبِيرٌ أَيْ هَابِرٌ Ve

هَبِيرٌ [hebīr] Şol düz ve oturaklı yere ve kumluğa denir ki etrāfı yüksek olmakla etrāfına nisbet avlu tarzında ola. Cemʿi هُبْرٌ [hubr] gelir hā'nın zammıyla ve أَهْبِرَةٌ [ehbiret] gelir, أَشْرِبَةٌ [eşribet] gibi. Ve

هَبِيرٌ [hebīr] Ferce ıtlāk olunur. Ve

هَبِيرُ سَيَّارٍ [Hebīru Seyyār] Tarīk-i Mekke'de Zerūd kurbünde bir kumluk adıdır.

اَلْهَبَّارُ [el-hebbār] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Be-gāyet kesici şeyʾe denir; yukālu: سَيْفٌ هَبَّارٌ أَيْ بَتَّاكٌ Ve tüyü çok maymuna denir. Ve

هَبَّارٌ [Hebbār] Esāmīdendir: Hebbār b. el-Esved ve Hebbār b. Sufyān ashābdandır.

اَلْهُبْرُ [el-hubr] (hā'nın zammıyla) Keten tarantısına denir. Ve üzüm dānesine denir.

اَلْهِبِرُّ [el-hibirr] (فِلِزٌّ [filizz] vezninde) Kesilmiş, munkatıʿ maʿnāsına.

اَلْهَبِرُ [el-hebir] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلْأَهْبَرُ [el-ehber] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Gövdesi etli erkek deveye denir; yukālu: جَمَلٌ هَبِرٌ وَأَهْبَرُ أَيْ كَثِيرُ اللَّحْمِ ve yukālu: نَاقَةٌ هَبِرَةٌ وَهَبْرَاءُ وَمُهَوْبِرَةٌ أَيْ كَثِيرَةُ اللَّحْمِ

اَلْهَبَرُ [el-heber] (fethateynle) Deve semirip etli olmak maʿnāsınadır; yukālu: هَبَرَ الْبَعِيرُ هَبَرًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا صَارَ هَبِرًا

اَلْهِبْرِيَةُ [el-hibriyet] (شِرْذِمَةٌ [şirẕimet] vezninde) Pamuğun ve kuş yeleğinin uçuntu tozağına denir. Ve baş kıllarının diplerinde vesahtan ve buhārdan hāsıl olan kepek tarzında nesneye denir ki konak taʿbīr olunur; yukālu: مَالُ الدُّنْيَا هَبَاءٌ أَوْ هِبْرِيَةٌ وَهُوَ مَا طَارَ مِنَ الرِّيشِ وَكَذَا مَا يُعَلَّقُ بِأَسْفَلِ الشَّعْرِ مِثْلَ النُّخَالَةِ مِنْ وَسَخِ الرَّأْسِ

اَلْهُبَارِيَةُ [el-hubāriyet] (عُلاَبِطَةٌ [ʿulābiṭat] vezninde) Bu dahi pamuk ve tüy ve yelek uçuntusu tozağa denir.

اَلْهَوْبَرُ [el-hevber] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Pārs dedikleri cānvere denir, ʿalā-kavlin eniğine denir. Ve sūsen ismidir ki zanbak taʿbīr olunan şükūfedir yāhūd kırmızı nevʿine denir. Ve tüyü çok maymuna denir. Ve bir mevziʿ ismidir ki onda قَتَادٌ

[ḳatād] yaʿnī gürgen taʿbīr olunan çalı pek çoktur. Ve minhu'l-meselu: «إِنَّ دُونَ الطَّلْمَةِ خَرْطَ قَتَادٍ هَوْبَرٍ» Burada اَلظُّلْمَة nüshaları galattır, savāb olan طَلْمَةٌ olmaktır ṭā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla ki ekmeğe denir, خُبْزٌ [ḫubz] maʿnāsına. Yaʿnī "Nān-ı ʿazīz tahsīl eylemek gürgen çalısını sıyırmak gibidir ki be-gāyet düşvārdır." Ve

هَوْبَرٌ [Hevber] Esāmīdendir: Yezīd b. Hevber el-Ḥārişī rüʾesā-yı ʿArabdan bir kimse idi ki ʿākıbet maktūl oldu.

هُبَيْرَةُ [Hubeyret] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) İbn Şibl'dir ki ashābdandır. Ve Hubeyre b. Saʿd ve Elve b. Hubeyre ʿArabdan iki kimsedir ki ikisi de mefkūd ve bīnām u nişān olmakla darb-ı mesel oldular. Meselā "Ebedī ben sana gelmem" diyecek yerde «لاَ آتِيكَ أَلْوَةَ هُبَيْرَةَ بْنَ سَعْدٍ» ve «لاَ آتِيكَ حَتَّى يَؤُوبَ هُبَيْرَةُ بْنَ هُبَيْرَةَ» derler, حَتَّى يَؤُوبَ ve أَلْوَةُ هُبَيْرَةُ sebkindedir. أَلْوَةُ ve هُبَيْرَةُ lafzlarını dehr makāmına ikāme eylemeleriyle zarfiyyet üzere mansūb oldular.

هَبَّارٌ [Hebbār] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) ve

هَابِرٌ [Hābir] (غَابِرٌ [ġābir] vezninde) İki recül adıdır.

اَلْإِهْبَارُ [el-ihbār] (hemzenin kesriyle) Hüsn ve letāfet üzere yakışıklı semirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَهْبَرَ الرَّجُلُ إِذَا سَمِنَ سِمَنًا حَسَنًا

اَلْإِهْتِبَارُ [el-ihtibār] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Devenin gövdesinin eti eriyip tükenmek maʿnāsınadır; yukālu: إِهْتَبَرَ الْبَعِيرُ إِذَا فَنِيَ لَحْمُهُ Ve kesmek maʿnāsınadır; yukālu: إِهْتَبَرَهُ بِالسَّيْفِ إِذَا قَطَعَهُ

اَلْمُهَوْبِرَةُ [el-muhevbiret - el-muhevberet] (هَوْبَرَةٌ [hevberet]ten ism-i fāʿil ve ism-i mefʿūl bünyeleriyle) Üzeri tüylü ve kıllı olan kulağa denir; yukālu: أُذُنٌ مُهَوْبِرَةٌ وَمُهَوْبَرَةٌ إِذَا كَانَ عَلَيْهَا وَبَرٌ وَشَعْرٌ

اَلْهَبَّارَانِ [el-hebbārān] (شَدَّادَانِ [şeddādān] vezninde) Şühūr-ı Rūmiyyeden kānūn-ı evvel ile kānūn-ı sānīye ıtlāk olunur, mevkiʿ-i selc olmak münāsebetiyle.

اَلْهَبُورُ [el-hebūr] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Örümcek dedikleri böceğe ıtlāk olunur, عَنْكَبُوتٌ [ʿankebūt] gibi.

اَلْهَبُّورُ [el-hebbūr] (تَنُّورٌ [tennūr] vezninde) Hurde karıncaya denir.

اَلْهُبَيْرَةُ [el-hubeyret] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) Dişi sırtlana, ʿalā-kavlin sagīresine denir.

أُمُّ هُبَيْرَةَ [ummu hubeyret] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) Dişi kurbağanın künyesidir; erkeğine أَبُو هُبَيْرَةَ [ebū hubeyret] derler.

اَلْهُبَارِيَّةُ [el-hubāriyyet] (غُرَابِيَّةٌ [ġurābiyyet] vezninde) Tozlu topraklı yele vasf olur; yukālu: رِيحٌ هُبَارِيَّةٌ أَيْ ذَاتُ غُبَارٍ

اَلْهِنْبِرُ [el-hinbir] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Lafz-ı rubāʿī olmakla mahalli «ه،ن،ر» māddesidir. Cevherī vehminden nāşī burada resm eylemiştir.

[ه ب ت ر]

اَلْهَبْتَرُ [el-hebter] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Bodur kişiye denir.

[ه ت ر]

اَلْهَتْرُ [el-hetr] (سَتْرٌ [setr] vezninde) Bir adamın ʿırz ve nāmūsuna halel verecek kavl ve fiʿl ile hark ve berbād eylemek maʿnāsınadır; yukālu: هَتَرَ عِرْضَ فُلَانٍ هَتْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا مَزَّقَهُ Ve bir adamı pīrlik fertūt ve şūrīde-dimāg eylemek maʿnāsına; yukālu: هَتَرَهُ الْكِبَرُ إِذَا جَعَلَهُ مُهْتَرًا

اَلْهِتْرُ [el-hitr] (hā'nın kesriyle) Yalan söze denir; yukālu: هُوَ أَهْلُ الْهِتْرِ أَيِ الْكَذِبِ Ve āfet

ve dāhiyeye denir; cemʿi أَهْتَارٌ [ehtār]dır; ve minhu yukālu: إِنَّهُ لَهِتْرُ أَهْتَارٍ أَيْ دَاهِيَةٌ مِنَ الدَّوَاهِي ve yukālu: هِتْرٌ هَاتِرٌ مُبَالَغَةً Ve emr-i ʿacīb maʿnāsınadır; yukālu: أَتَى بِهِتْرٍ أَيْ أَمْرٍ عَجَبٍ Ve hatā ve sakat ve bī-maʿnā söze denir; yukālu: جَاءَ بِهِتْرٍ مِنَ الْقَوْلِ أَيْ بِسَقَطٍ وَخَطَإٍ Ve gecenin nısf-ı evveline denir, dāhiyeye teşbīhen.

اَلْهُتْرُ [el-hutr] (hā'nın zammıyla) Pīrlikten yāhūd bir ʿillet yā hüzn ve keder makūlesi ʿārızadan nāşī ʿakl ve şuʿūra ʿārız olan zevāl ve ihtilāle denir ki ismdir; yukālu: عَرَضَ لَهُ الْهُتْرُ وَهُوَ ذَهَابُ الْعَقْلِ مِنْ كِبَرٍ أَوْ مَرَضٍ أَوْ حُزْنٍ

اَلْإِهْتَارُ [el-ihtār] (hemzenin kesriyle) Bir adam pīrlikten yāhūd maraz ve kederden şuʿūru zāʾil olmak maʿnāsınadır ki pīrlikte bunamak taʿbīr olunur; yukālu: أَهْتَرَ الرَّجُلُ إِذَا فَقَدَ عَقْلَهُ مِنَ الْكِبَرِ أَوِ الْمَرَضِ أَوِ الْحُزْنِ فَهُوَ مُهْتَرٌ بِفَتْحِ التَّاءِ شَاذٌّ وَقَدْ قِيلَ أُهْتِرَ عَلَى بِنَاءِ الْمَفْعُولِ وَلَمْ يَذْكُرِ الْجَوْهَرِيُّ غَيْرَهُ Ve

إِهْتَارٌ [ihtār] Gördüğü ve işittiği nesne hakkında darb-ı kelāma harīs ve mecbūl olmak maʿnāsınadır; yukālu: أُهْتِرَ الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءِ الْمَفْعُولِ إِذَا أُولِعَ بِالْقَوْلِ فِي الشَّيْءِ فَهُوَ مُهْتَرٌ

اَلْمُهْتَرُ [el-muhter] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Pīrlik yāhūd maraz ve hüzn sebebiyle fertūt ve muhtellü'd-dimāg olmakla bī-maʿnā ve hezeyān söyler olan adama denir. Ve bu şāzdır, zīrā binā-i fāʿildendir, lākin vech-i mezkūr üzere binā-i mefʿūlden dahi gelmekle ona mahmūl olduğu hīnde müʾellifin şüzūza hamli müvecceh değildir. Ve

مُهْتَرٌ [muhter] Görüp işittiği nesne hakkında söz söylemeğe harīs ve düşkün adama denir.

اَلتَّهْتَارُ [et-tehtār] (تَذْكَارٌ [teẕkār] vezninde) Humk ve cehl maʿnāsınadır ki hamākat sebebiyle nādān olmaktan ʿibārettir.

اَلتَّهْتَرُ [et-tehter] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Bu dahi humk ve cehl maʿnāsınadır; yukālu: فِيهِ تَهْتَارٌ وَتَهْتَرٌ أَيْ حُمْقٌ وَجَهْلٌ

اَلْهَتْرَةُ [el-hetret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Nihāyet derecede olan humk ve belāhete denir; yukālu: بِهِ هَتْرَةٌ أَيْ حَمْقَةٌ مُسْتَحْكَمَةٌ

اَلْمُسْتَهْتَرُ [el-mustehter] (ism-i mefʿūl bünyesiyle) Şol adama denir ki bir nesneye be-gāyet harīs ve meftūn olmakla dāʾimā onunla bī-pervā uğraşıp o bābda hakkında nāsın şetm ve taʿyīb ve zecr ve cefā makūlesi akvāl ve efʿāline mübālāt eylemez ola; yukālu: هُوَ مُسْتَهْتَرٌ بِهِ أَيْ مُولَعٌ بِهِ لاَ يُبَالِي بِمَا فُعِلَ فِيهِ وَشُتِمَ لَهُ Ve şol kimseye denir ki zātında herze-kār olmakla bātıl ve beyhūde akvāl ve efʿāli kesīr ola; yukālu: رَجُلٌ مُسْتَهْتَرٌ إِذَا كَثُرَتْ أَبَاطِيلُهُ

اَلْإِسْتِهْتَارُ [el-istihtār] Sīga-i mezkūreden masdardır; yukālu: أُسْتُهْتِرَ الرَّجُلُ بِكَذَا عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا صَارَ مُسْتَهْتَرًا بِهِ

اَلتَّهَاتُرُ [et-tehātur] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Ehadühümā āherden beyhūde ve bātıl iddiʿā edişmek maʿnāsınadır; yukālu: تَهَاتَرَ الرَّجُلاَنِ إِذَا ادَّعَى كُلٌّ عَلَى صَاحِبِهِ بَاطِلاً

اَلْمُهَاتَرَةُ [el-muhāteret] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir adama herze ve bī-maʿnā edā ile sövmek maʿnāsınadır; yukālu: هَاتَرَهُ إِذَا سَابَّهُ بِالْبَاطِلِ

اَلتَّهَاتِرُ [et-tehātir] (tā-yı ūlānın fethi ve sāniyenin kesriyle) Birbirini mükezzib olan şehādetlere denir, gūyā ki تَهْتَرٌ [tehter] lafzının cemʿidir, جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde.

[ه ت ك ر]

اَلْهَيْتَكُورُ [el-heytekūr] (حَيْزَبُونٌ [ḥayzebūn] vezninde) Gece gündüz gözü uykudan

açılmayan at baş adama denir; yukālu: هُوَ هَيْتَكُورٌ أَيْ لاَ يَسْتَيْقِظُ لَيْلاً وَلاَ نَهَارًا

[ه ت م ر]

اَلْهَتْمَرَةُ [el-hetmeret] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Ozanlamak ve yanşaklık eylemek maʿnāsınadır; yukālu: هَمْتَرَ الرَّجُلُ إِذَا أَكْثَرَ فِي الْكَلاَمِ

[ه ج ر]

اَلْهَجْرُ [el-hecr] (زَجْرٌ [zecr] vezninde) ve

اَلْهِجْرَانُ [el-hicrān] (hā'nın kesiyle) Bir adamdan dostluğu ve ülfeti kesmek maʿnāsınadır ki وَصْلٌ [vaṣl] mukābilidir; yukālu: هَجَرَهُ هَجْرًا وَهِجْرَانًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا صَرَمَهُ Ve bir nesneyi terk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: هَجَرَ الشَّيْءَ إِذَا تَرَكَهُ Ve savm hāletinde cimāʿdan iʿtizāl eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: هَجَرَ فِي الصَّوْمِ إِذَا اعْتَزَلَ فِيهِ عَنِ النِّكَاحِ ve yukālu: هَجَرَ الشِّرْكَ هَجْرًا وَهِجْرَانًا وَهِجْرَةً حَسَنَةً لَقِيتُهُ ve tekūlu: عَنْ هَجْرٍ أَيْ بَعْدَ حَوْلٍ أَوْ بَعْدَ سِتَّةِ أَيَّامٍ فَصَاعِدًا أَوْ بَعْدَ ذَهَبَتِ الشَّجَرَةُ هَجْرًا أَيْ طُولاً مَغِيبٍ Ve yukālu: وَعِظَمًا Yaʿnī "Ağaç uzunluğuna yāhūd irili-ğine ifrāt üzere neşv ü nemā bulsa." Gūyā ki yeri yāhūd kucaklamak derecesini terk eylemiş olur. Ve

هَجْرٌ [hecr] Pek hūb ve nīgū nesneye ıtlāk olunur, kemāl-i hüsnünden gūyā ki nevʿini terk ile mümtāz olmuştur; yukālu: كَبْشٌ هَجْرٌ [Ve] وَرَجُلٌ هَجْرٌ أَيْ حَسَنٌ كَرِيمٌ جَيِّدٌ [hecr] burada هَاجِرٌ [hācir] maʿnāsınadır. Ve de-venin burnuna geçirdikleri yulara ıtlāk olunur, sāʾir develerden yāhūd serkeşlik-ten hācir olduğu için. Ve

هَجْرٌ [hecr] هَاجِرَةٌ [hāciret] maʿnāsınadır, ke-mā se-yuzkeru. Ve deveye هِجَارٌ [hicār] dedikleri ip bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: هَجَرَ الْبَعِيرَ هَجْرًا إِذَا شَدَّهُ بِالْهِجَارِ Ve

هَجْرٌ [Hecr] Bir mevziʿ adıdır.

اَلْإِهْجَارُ [el-ihcār] (hemzenin kesriyle) Bu dahi terk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَهْجَرَهُ إِذَا تَرَكَهُ Ve kız hüsn ve letāfetle yāl ü bāl peydā edip yetişmek maʿnāsına müstaʿmeldir, gūyā ki imtiyāz cihetiyle benāt nevʿini terk eylemiş olur; yukālu: أَهْجَرَتِ الْجَارِيَةُ إِذَا شَبَّتْ شَبَابًا حَسَنًا Şārih اَلنَّاقَةُ nüshasını taglīt eylemiştir. Vākıʿā cemīʿ-i ümmehātta اَلْجَارِيَةُ mersūmdur. Ve

إِهْجَارٌ [ihcār] Herze ve hezeyān söz söy-lemek maʿnāsınadır; yukālu: أَهْجَرَ فِي مَنْطِقِهِ إِهْجَارًا وَهُجْرًا إِذَا تَكَلَّمَ بِالْهَذْيِ Burada هُجْرٌ [hucr] hā'nın zammıyla ism-i masdardır, bu res-me müstaʿmeldir. Ve bir adamı istihzā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَهْجَرَ بِفُلاَنٍ إِذَا اسْتَهْزَأَ بِهِ Ve bir adama fuhş ve nā-sezā söylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَهْجَرَ بِفُلاَنٍ إِذَا تَكَلَّمَ بِالْمَهَاجِرِ أَيِ الْهُجْرِ Ve

إِهْجَارٌ [ihcār] هَاجِرَةٌ [hāciret] vaktinde yola gitmek maʿnāsınadır; tekūlu: أَهْجَرْنَا أَيْ سِرْنَا فِي الْهَاجِرَةِ

اَلْإِهْتِجَارُ [el-ihticār] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznin-de) ve

اَلتَّهَاجُرُ [et-tehācur] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vez-ninde) Birbirinden ayrılıp kesilmek maʿnāsınadır; yukālu: هُمَا يَهْتَجِرَانِ وَيَتَهَاجَرَانِ أَيْ يَتَقَاطَعَانِ

اَلْهِجْرَةُ [el-hicret] (hā'nın kesriyle) Katʿ ve terk maʿnāsından ismdir, bir adamdan ve bir mahalden ayrılıp kesilmeğe denir. Ve

هِجْرَةٌ [hicret] ve hā'nın zammıyla

هُجْرَةٌ [hucret] Bir arzdan arz-ı uhrāya hurūc eylemeğe denir.

اَلْهِجْرَتَانِ [el-hicretān] (tesniye bünye-siyle) İki hicret demektir ki murād baʿzı ashāb-ı kirāmın eziyyet-i Ḳureyş'e ta-

hammül edemeyip izn-i nebevī ile Ḥabeş diyārına ve baʿdehu Hazret-i Resūlullāh'la Mekke'den Medīne'ye hicretleridir.

ذُو الْهِجْرَتَيْنِ [ẕu'l-hicreteyn] Vech-i mezkūr üzere iki hicret sāhibi olan ashāb-ı kirāmdır.

اَلْمُهَاجَرَةُ [el-muhāceret] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir arzdan arz-ı uhrāya hicret eylemek maʿnāsınadır; yukālu: هَاجَرَ مِنْ بَلْدَةٍ إِذَا خَرَجَ مِنْهَا إِلَى بَلْدَةٍ أُخْرَى

اَلْهِجِرُّ [el-hicirr] (فِلِزٌّ [filizz] vezninde) Hāssaten karyelere hicret eylemeğe denir.

اَلْمُهْجِرُ [el-muhcir] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) ve

اَلْمُهْجِرَةُ [el-muhciret] (مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde) Pek uzun ve iri olan hurmā ağacına vasf olur; yukālu: نَخْلَةٌ مُهْجِرٌ وَمُهْجِرَةٌ أَيْ طَوِيلَةٌ عَظِيمَةٌ Ve

مُهْجِرٌ [muhcir] Soyu pāk ve bünye ve endāmı güzel deveye denir. Ve mutlakan iyi ve bihter olan şeyʾe vasf olur; yukālu: شَيْءٌ مُهْجِرٌ أَيْ جَيِّدٌ Ve sāʾirlerden fazl ve meziyyetle fāʾik olan nesneye ıtlāk olunur. Bu maʿnālar nevʿini imtiyāz cihetiyle terk eylemek mülāhazasına mebnīdir. Ve

مُهْجِرٌ [muhcir] Çok nesneye ıtlāk olunur, gūyā ki ʿadd ve hisābı ihcār eylemişdir; yukālu: شَيْءٌ مُهْجِرٌ أَيْ كَثِيرٌ Ve

مُهْجِرَةٌ [muhciret] (hā'yla) Simen ve seyr cihetleriyle sāʾirden fāyik olan nākaya ıtlāk olunur; yukālu: نَاقَةٌ مُهْجِرَةٌ أَيْ فَائِقَةٌ فِي الشَّحْمِ وَالسَّيْرِ

اَلْأَهْجَرُ [el-ehcer] (أَفْضَلُ [efḍal] vezninde) Sāʾire nisbetle atvel yāhūd azham olan nesnede istiʿmāl olunur, gūyā ki o iki vasfla āheri terk eylemişdir; yukālu: هَذَا أَهْجَرُ مِنْهُ أَيْ أَطْوَلُ أَوْ أَضْخَمُ

اَلْهَجِرُ [el-hecir] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلْهَاجِرُ [el-hācir] (تَاجِرٌ [tācir] vezninde) Bunlar da sāʾirden fāyik ve fāzıl olan şeyʾe ıtlāk olunur; yukālu: شَيْءٌ هَجِرٌ وَهَاجِرٌ أَيْ فَائِقٌ فَاضِلٌ عَلَى غَيْرِهِ Ve

هَجِرٌ [hecir] Ağır ağır zaʿīf ve āheste yürür olan insāna ve hayvāna denir; yukālu: رَجُلٌ وَحِمَارٌ هَجِرٌ إِذَا كَانَ يَمْشِي مُثْقِلاً ضَعِيفًا Ve

هَاجَرُ [Hācer] Bir kabīle adıdır.

اَلْهَاجَرِيُّ [el-hāceriyy] (yā-yı nisbetle) Bu dahi güzel ve kerīm ve ceyyid ve aʿlā nesneye ıtlāk olunur; yukālu: شَيْءٌ هَاجَرِيٌّ أَيْ حَسَنٌ كَرِيمٌ جَيِّدٌ Ve

هَاجَرِيٌّ [hāceriyy] Hecer vilāyetine mensūb demektir, ke-mā se-yuzkeru. Ve

هَاجَرِيٌّ [hāceriyy] Bennāʾ ve miʿmāra ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ هَاجَرِيٌّ أَيْ بَنَّاءٌ

Mütercim der ki ʿArablar demirciye هَالِكِيٌّ [hālikiyy] ıtlāk ederler. Fi'l-asl هَالِكٌ [Hālik] kabīlesinden üstād demirci peydā olduğuna mebnī. Kezālik şehr-i Hecer'den üstād bennāʾ zuhūr eylemekle bennāʾ ve miʿmāra da هَاجَرِيٌّ [hāceriyy] ıtlāk ederler. İntehā. Ve

هَاجَرِيٌّ [hāceriyy] حَضَرٌ [ḥaḍar]a yaʿnī şehr ve kurāya mülāzemet eden adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ هَاجَرِيٌّ إِذَا صَارَ يُلاَزِمُ الْحَضَرَ

اَلْهُجْرُ [el-hucr] (hā'nın zammıyla) Fuhş ve kabīh ve nā-sezā söze denir; yukālu: يَتَكَلَّمُ الْهُجْرَ أَيِ الْقَبِيحَ مِنَ الْكَلاَمِ Ve

هُجْرٌ [hucr] Masdar olur, sayıklamak maʿnāsınadır; yukālu: هَجَرَ الرَّجُلُ فِي نَوْمِهِ وَمَرَضِهِ هُجْرًا إِذَا هَذَى

اَلْهَجْرَاءُ [el-hecrāʾ] (صَحْرَاءُ [ṣaḥrāʾ] vezninde) Bu dahi fuhş ve nā-sezā kelimāta denir.

اَلْهِجْرُ [el-hicr] (hā'nın kesriyle) Sāʾirlere fāʾik ve rācih olan dişi ve erkek deveye denir.

اَلْمَهَاجِرُ [el-mehācir] (مَحَاسِنُ [meḥāsin] vezninde) هُجْرٌ [hucr]un cemʿidir ki fuhş ve kabīh kelāma denir. Ve bu gayr-i kıyās üzeredir, niteki مَحَاسِنُ [meḥāsin] حُسْنٌ [ḥusn] lafzından cemʿdir.

اَلْهَاجِرَاتُ [el-hācirāt] ve

اَلْمُهْجِرَاتُ [el-muhcirāt] (مُحْسِنَاتٌ [muḥsināt] vezninde) Nāmūsa muhill olan ʿār ve fazīhayı müstelzim olan kelimāta ıtlāk olunur; yukālu: رَمَاهُ بِهَاجِرَاتٍ وَمُهْجِرَاتٍ أَيْ بِفَضَائِحَ

اَلْهِجِّيرَى [el-hiccīrā] (خِلِّيفَى [ḫillīfā] veznin-de) ve

اَلْإِهْجِيرَى [el-ihcīrā] Masdarlardır, bunlar da هُجْرٌ [hucr] gibi sayıklamak maʿnāsınadır; yukālu: هَجَرَ فِي نَوْمِهِ وَمَرَضِهِ هُجْرًا وَهِجِّيرَى وَإِهْجِيرَى إِذَا هَذَى Ve

هِجِّيرَى [hiccīrā] ve

إِهْجِيرَى [ihcīrā] ve

إِهْجِيرَاءُ [ihcīrāʾ] ve

هِجِّيرٌ [hiccīr] (سِكِّيتٌ [sikkīt] vezninde) ve

أُهْجُورَةٌ [uhcūret] (أُضْحُوكَةٌ [uḍḥūket] vezninde) ve

هِجْرِيَّى [hicriyyā] (yā-yı ūlānın teşdīdiyle) ʿĀdet ve kānūn maʿnāsınadır; yukālu: هَذَا هِجِّيرَاهُ وَإِهْجِيرَاهُ وَإِهْجِيرَاؤُهُ وَهِجِّيرُهُ وَأُهْجُورَتُهُ وَهِجْرِيَّاهُ أَيْ دَأْبُهُ وَشَأْنُهُ

اَلْهِجْرَاءُ [el-hicrāʾ] (hā'nın kesriyle) Gınāʾ ve kifāyet maʿnāsınadır; yukālu: مَا عِنْدَهُ غِنَاءُ ذَلِكَ وَلَا هِجْرَاؤُهُ بِمَعْنًى

اَلْهَجِيرُ [el-hecīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلْهَجِيرَةُ [el-hecīret] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznin-de) ve

اَلْهَاجِرَةُ [el-hāciret] Zevāl-i şems vaktinde zuhr ile bile nısf-ı nehār zamānına, ʿalā-kavlin şemsin zevālinden ʿasra kadar zamāna ıtlāk olunur, zīrā nās o vaktte şiddet-i harāretten hānelerinde ārām eylemekle gūyā ki birbirinden hicret eylediler. ʿİnde'l-baʿz pek ıssı olan nısf-ı nehār vaktine denir ki ıstılāhımızda öğle sıcağı taʿbīr olunur. Ve

هَجِيرٌ [hecīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Büyük ve vāsiʿ olan havuza denir; cemʿi هُجُرٌ [hucur]dur zammeteynle. Ve kurumuş olan şūr otluğa denir. Ve gövdesi galīz olan yaban eşeğine denir. Ve büyük çanağa denir. Ve

هَجِيرٌ [hecīr] Kūfe ile Başra beyninde Benū ʿİcl cemāʿati yurdunda bir su adıdır. Ve şol semiz erkek deveye denir ki dişiye çok aşmaktan bıkagan ola. Ve pek koyu süte denir.

اَلتَّهْجِيرُ [et-tehcīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) هَاجِرَةٌ [hāciret] vaktinde gezmek ve bir yere gitmek maʿnāsınadır; tekūlu: هَجَّرْنَا أَيْ سِرْنَا فِي الْهَاجِرَةِ Ve işbu «اَلْمُهَجِّرُ إِلَى الْجُمُعَةِ كَالْمُهْدِي بَدَنَةً» hadīsinde vāki مُهَجِّرٌ kelimesi ki تَهْجِيرٌ [tehcīr]den ism-i fāʿildir ki tebkīr maʿnāsınadır, "Cumʿa namāzına sürʿat edip erken varan adam kurbān-ı hedy edenin sevābına nāʾil olur" demektir. Kezālik «لَوْ يَعْلَمُونَ مَا فِي التَّهْجِيرِ لَاسْتَبَقُوا إِلَيْهِ» hadīsinde vāki تَهْجِيرٌ [tehcīr] dahi tebkīr maʿnāsınadır ki murād evāʾil-i evkātta namāzlara sebk ve ibtidār eylemektir. Ve bunlarda تَهْجِيرٌ [tehcīr] هَاجِرَةٌ [hāciret]ten meʾhūz değildir. Şārih der ki تَهْجِيرٌ [tehcīr] lügat-ı Ḥicāziyyede bir işe sebk ve tebkīr eylemek maʿnāsına olmakla hadīseyn-i mezkūreynde lügat-ı müstakille olur.

اَلتَّهَجُّرُ [et-teheccur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznin-de) Bu dahi vakt-i هَاجِرَةٌ [hāciret]te yola gitmek maʿnāsınadır; tekūlu: تَهَجَّرْنَا أَيْ سِرْنَا فِي الْهَاجِرَةِ Ve muhācirīne benzenmek maʿnāsınadır; yukālu: تَهَجَّرَ الرَّجُلُ إِذَا تَشَبَّهَ بِالْمُهَاجِرِينَ

اَلْهِجَارُ [el-hicār] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Kirişe denir; yukālu: قَوْسٌ قَوِيَّةُ الْهِجَارِ أَيِ الْوَتَرِ Ve şol hāteme denir ki ʿAcem tīr-endāzları ve nīze-güzārları onu nişān edip halkasın-dan geçirirler. Ve tavk ve tāca da ıtlāk olunur. Tavktan murād mülūk-i sālife-i Fürsün gerdanlarına geçirdikleri altın tavk olacaktır. Ve

هِجَارٌ [hicār] Şol ipe denir ki devenin bi-lekçesine bağlayıp ʿuryān ise bir ucunu beline ve pālānlı ise pālānına bend ederler.

اَلْهَجْرُ [el-hecr] (زَجْرٌ [zecr] vezninde) ve

اَلْهُجُورُ [el-hucūr] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Devenin ayağına هِجَارٌ [hicār] bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: هَجَرَ بَعِيرَهُ هَجْرًا وَهُجُورًا إِذَا شَدَّهُ بِالْهِجَارِ

هَجَرُ [Hecer] (fethateynle) Yemen ülke-sinde bir belde adıdır; ʿAsṣer nām belde ile mā-beyni bir merhaledir. Ve هَجَرٌ [he-cer] kelimesi müzekker ve munsarıftır ve baʿzen belde teʾvīliyle müʾennes ve lā-yansarif olur. Nisbetinde هَجَرِيٌّ [Hece-riyy] denir ve gayr-i kıyās üzere هَاجِرِيٌّ [Hāciriyy] denir. Ve

هَجَرُ [Hecer] Baḥreyn arzının mecmūʿunun ismidir; onda pek çok hurmā hāsıl olur. Ve minhu'l-mesel: «كَمُسْتَبْضِعِ تَمْرٍ إِلَى هَجَرَ» Mesel-i mezbūr envāʿ-ı hüner ü fezāʾil ile mütehallī olan adama izhār-ı fazl u hüner eylemek mevkiʿinde īrād olunur. Ve kavlu ʿÖmer radıyallāhu ʿanhu: «عَجِبْتُ لِتَاجِرِ هَجَرَ كَأَنَّهُ أَرَادَ لِكَثْرَةِ وَبَائِهِ أَوْ لِرُكُوبِ الْبَحْرِ Mütercim der ki *Nihāye*'de bu ʿibāre ile mersūmdur: «عَجِبْتُ لِتَاجِرِ هَجَرَ وَرَاكِبِ الْبَحْرِ» وَإِنَّمَا خَصَّهَا لِكَثْرَةِ وَبَائِهَا أَيْ أَنَّ تَاجِرَهَا وَرَاكِبَ الْبَحْرِ سَوَاءٌ فِي الْخَطَرِ Ve

هَجَرُ [Hecer] Medīne kurbünde bir kar-ye adıdır, ḳılāl-i Heceriyye oraya, ʿalā-kavlin Hecer-i Yemen'e mahsūstur. Ve Yemen'de Māẕin nāhiyesinden bir hisse adıdır. Ve

هَجَرَانِ [Hecerān] (tesniye bünyesiyle) Şehr-i Ḥaḍramevt kurbünde bir cebel-i hasīn tepesinde birbirine karşı iki karye-lerdir. Birine Ḫaydūn ve birine Demmūn ve ikisine birden Hecerān derler. Ve

هَجَرٌ [hecer] Ucuzluk ve bolluk yere ıtlāk olunur, mahāll-i mezbūre hısb ve rehā ile mevsūf olduğuna mebnī; ve minhu yukālu: مَا بَلَدُهُ إِلاَّ هَجَرٌ مِنَ الْأَهْجَارِ أَيْ خِصْبٌ

هَاجَرُ [Hācer] (cīm'in fethiyle) Halīle-i Hazret-i Ḫalīl ve Ümm-i Cenāb-ı İsmāʿīl ʿaleyhime's-selāmdır. Ve ona آجَرُ [Ācer] dahi denir hemze ile.

هُجَيْرٌ [Huceyr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

اَلْهَجُورِيُّ [el-hecūriyy] (صَبُورِيٌّ [ṣabūriyy] vezninde) Nısf-ı nehār vaktinde ekl olu-nan taʿāma denir; uzun günlerde ekl eder-ler, öğle yemeği taʿbīr olunur; tekūlu: أَكَلْنَا هَجُورِيًّا وَهُوَ الطَّعَامُ يُؤْكَلُ فِي نِصْفِ النَّهَارِ

هَجْرَةُ الْبُحَيْحِ [Hecretu'l-Buḥayḥ] (زَجْرَةُ الشُّرَيْحِ [zecretu'ş-şureyḥ] vezninde) Yemen'de şehr-i Ṣanʿā kurbünde bir mevziʿdir.

هَجْرَةُ ذِي غَبَبٍ [Hecretu Ẕī Ġabeb] Kezālik Yemen'de şehr-i Ẕemār kurbünde bir mevziʿdir.

ذُو هَجَرَانَ [Ẕū Hecerān] (fetehātla) أَذْوَاءٌ [eẕvāʾ] ıtlāk olunan mülūk-ı Yemen'den İbn Nuseymā lakabıdır ki Benū Temīm b.

Saʿd kabīlesindendir.

اَلْمُتَهَجِّرُ [el-Muteheccir] (مُتَفَجِّرٌ [mutefeccir] vezninde) ʿAbdu Yeġūṯ b. ʿAmr b. Murre'nin feresi ismidir.

اَلْهَجْرَةُ [el-hecret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Sene-i tāmmeye denir; musaggarı هُجَيْرَةٌ [huceyret]tir. Şārihin beyānına göre اَلسَّنَةُ التَّامَّةُ ʿibāreti tashīf-i kabīhtir, savāb olan اَلسَّمِينَةُ التَّامَّةُ olmaktır ki her aʿzāʾ ve endāmı tāmm semiz hatun demektir.

[ه د ر]

اَلْهَدَرُ [el-heder] (hā'nın ve dāl'ın fethiyle) Lagv ve bātıl olup müfte giden şeyʾe denir, gerek dem ve gerek gayrı olsun; yukālu: ذَهَبَ دَمُهُ أَوْ مَالُهُ أَوْ سَعْيُهُ هَدَرًا أَيْ بَاطِلاً ve yukālu: دِمَاؤُهُمْ هَدَرٌ أَيْ مُهْدَرَةٌ Bunda ʿan-ʿamel olur ki demleri ibtāl olunmakla diyet ve kısās vechiyle kātilleri muʾāhaze olunmaz. Ve

هَدْرٌ [hedr] (غَدْرٌ [ġadr] vezninde) ve

هَدَرٌ [heder] (fethateynle) Masdar olur, bir nesne müfte gidip lagv ve bātıl olmak maʿnāsına; yukālu: هَدَرَ الشَّيْءُ هَدْرًا وَهَدَرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا بَطَلَ Ve bu maʿnāda müteʿaddī olur; tekūlu: هَدَرْتُهُ إِذَا أَبْطَلْتَهُ Ve

هَدْرٌ [hedr] (بَدْرٌ [bedr] vezninde) Sākıt ve bī-iʿtibār olan nesneye denir; هَادِرٌ [hādir] dahi denir. Ve

هَدْرٌ [hedr] هَدِيرٌ [hedīr] gibi deve bağırmak maʿnāsınadır, ke-mā se-yuzkeru. Ve

هَدْرٌ [hedr] ve

تَهْدَارٌ [tehdār] (تَذْكَارٌ [teẕkār] vezninde) Güvercin ötmek maʿnāsınadır; yukālu: هَدَرَ الْحَمَامُ هَدْرًا وَتَهْدَارًا إِذَا صَوَّتَ Ve kaynamak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: هَدَرَ الشَّرَابُ هَدْرًا وَتَهْدَارًا إِذَا غَلَى Ve ağacın çiçeği kapçığı yarılmak maʿnāsınadır; yukālu: هَدَرَ النَّخْلُ إِذَا انْشَقَّ كَافُورُهُ

اَلْإِهْدَارُ [el-ihdār] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir nesneyi lagv ve heder eylemek maʿnāsınadır. Bunda sülāsī ve mezīd bir maʿnāyadır ki فَعَلْتُ وَأَفْعَلْتُ bābındandır; yukālu: أَهْدَرَهُ بِمَعْنَى هَدَرَهُ

اَلتَّهَادُرُ [et-tehādur] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Birbirinin demlerini heder eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَهَادَرَ الْقَوْمُ إِذَا أَهْدَرُوا دِمَاءَهُمْ

اَلْهَادِرُ [el-hādir] هَدْرٌ [hedr] gibi sākıt ve bī-iʿtibār olan şeyʾe denir; yukālu: شَيْءٌ هَدْرٌ وَهَادِرٌ أَيْ سَاقِطٌ Ve şol süte denir ki üstü koyu ve altı yufka ola. Bu hālet ekşidikten sonra olur; yukālu: لَبَنٌ هَادِرٌ إِذَا صَارَ قَدْ خَثُرَ أَعْلاَهُ وَأَسْفَلُهُ رَقِيقٌ

اَلْهَدَرَةُ [el-hederet] (fetehātla) ve

اَلْهِدَرَةُ [el-hideret] (عِنَبَةٌ [ʿinebet] vezninde) ve

اَلْهُدَرَةُ [el-huderet] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Sākıt ve bī-iʿtibār olup aslā bir şeyʾ ʿıdādında olmayan nüfūs-ı zāʾideye ıtlāḳ olunur; yukālu: هُمْ هَدَرَةٌ وَهِدَرَةٌ وَهُدَرَةٌ أَيْ سَاقِطُونَ لَيْسُوا بِشَيْءٍ وَكَذَا الْوَاحِدُ وَالْأُنْثَى

اَلْهَدْرُ [el-hedr] (غَدْرٌ [ġadr] vezninde) ve

اَلْهَدِيرُ [el-hedīr] (صَرِيرٌ [ṣarīr] vezninde) Deve ağzından dağarcığını çıkarmayarak böğürmek maʿnāsınadır; yukālu: هَدَرَ الْبَعِيرُ هَدْرًا وَهَدِيرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَوَّتَ فِي غَيْرِ شِقْشِقَةٍ Ve nebāt gereği gibi uzayıp ve çoğalıp kemālini bulmak maʿnāsınadır; yukālu: هَدَرَ الْعُشْبُ هَدِيرًا إِذَا طَالَ جِدًّا وَكَثُرَ وَتَمَّ

اَلتَّهْدِيرُ [et-tehdīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi deve ağzından dağarcığını çıkarmayarak böğürmek maʿnāsınadır; yukālu: هَدَّرَ الْبَعِيرُ بِمَعْنَى هَدَرَ Ve minhu'l-mesel: «كَالْمُهَدِّرِ فِي الْعُنَّةِ» Yaʿnī "Dırābdan memnūʿan ağıl içre mahbūs olduğu hālde

böğüren deve gibidir." Kavl ve fiʿlinde nüfūzu olmayıp beyhūde bağırıp çağıran ʿāciz hakkında darb olunur.

اَلْهُدُورُ [el-hudūr] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) هَدِيرٌ [hedīr] gibi nebāt gereği gibi uzayıp ve çoğalıp kemālini bulmak maʿnāsınadır; yukālu: هَدَرَ الْعُشْبُ هَدِيرًا وَهُدُورًا إِذَا طَالَ جِدًّا وَكَثُرَ Ve darbe sebebiyle bir adamın akciğeri yerinden oynayıp düşmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: ضَرَبَهُ فَهَدَرَتْ رِئَتُهُ هُدُورًا أَيْ سَقَطَتْ

اَلْهَادِرَةُ [el-hādiret] Nihāyet derecede çayırı firāvān olan yere denir; yukālu: أَرْضٌ هَادِرَةٌ أَيْ كَثِيرَةُ الْعُشْبِ مُتَنَاهِيَةٌ

هَدَارٌ [Hedār] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Yemāme'de bir mevziʿ yāhūd bir vādī adıdır; iddiʿā-yı nübüvvet eden Museylimetu'l-Keẕẕāb orada tevellüd eyledi.

أَبُو الْهَدَّارِ [Ebu'l-Heddār] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Bir şāʿirdir. Ve Nuʿaym b. Heddār yāhūd Hebbār yāhūd Hemmār ve Munkedir b. ʿAbdullāh b. el-Hudeyr ki زُبَيْرٌ [zubeyr] veznindedir, ikisi de ashābdandır.

اَلْهَدْرَاءُ [el-Hedrāʾ] (صَحْرَاءُ [ṣaḥrāʾ] vezninde) Necd diyārında Benū ʿUḳayl ve Benu'l-Vaḥīd kabīlelerine mahsūs bir su adıdır.

اَلْهِدْرُ [el-hidr] (hā'nın kesriyle) Sakīl ve girān-cān adama denir; yukālu: رَجُلٌ هِدْرٌ أَيْ ثَقِيلٌ

اَلْأَهْدَرُ [el-ehder] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Şişkin vücūda denir; yukālu: جِسْمٌ وَجَوْفٌ أَهْدَرُ وَرَجُلٌ أَهْدَرُ أَيْ مُنْتَفِخٌ

اَلْمَهْدَرَةُ [el-mehderet] (mīm'in ve dāl'ın fethiyle) Ön dişlerin küçük olanına denir.

اَلْإِهْدِيدَارُ [el-ihdīdār] (إِقْشِعْرَارٌ [iḳşiʿrār] vezninde) Yağmur tulumdan boşanır gibi boşanıp akmak maʿnāsınadır; yukālu: إِهْدَوْدَرَ الْمَطَرُ إِذَا انْصَبَّ وَانْهَمَرَ

[ه د ك ر]

اَلْهُدَكِرُ [el-hudekir] (عُلَبِطٌ [ʿulebiṭ] vezninde) Şol hatuna denir ki etlerini, kemiklerini yaʿnī vücūdunu ırgalayarak yürür ola. Ve yoğurt gibi pek koyu süte denir.

اَلْهَيْدَكُرُ [el-heydekur] (hā'nın ve dāl'ın fethiyle) ve

اَلْهُدْكُورَةُ [el-hudkūret] (hā'nın zammıyla) ve

اَلْهَيْدَكُورُ [el-heydekūr] (حَيْزَبُونٌ [ḥayzebūn] vezninde) ve

اَلْهَيْدَكُورَةُ [el-heydekūret] (hā'yla) Gövdesi pek etli tenū-mend hatuna denir. Ve

هَيْدَكُورٌ [heydekūr] ve

هُدْكُورَةٌ [hudkūret] ʿİzz ve menāʿat sāhibi müdāfiʿ adama denir, مُتَدَرِّئٌ [mutederriʾ] maʿnāsına. Ve bünyesi iri şīve ve nāz ve reftārı güzel hatuna denir. Ve yoğurt gibi pek koyu süte denir. Ve

هَيْدَكُورٌ [Heydekūr] Ḥāriṯ b. ʿAdiyy b. el-Munẕir'in lakabıdır ki şerīf ve zī-şān kimse idi. Ve Kinde kabīlesinden bir recūl lakabıdır. Ve

هُدْكُورَةٌ [hudkūret] هَيْدَكُورٌ [heydekūr] gibi bünyesi iri edā ve şīvesi hūb nāzende hatuna denir.

اَلتَّهَدْكُرُ [et-tehedkur] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Sütü pek çok içip kanmakla rutūbetinden uyumak maʿnāsınadır; yukālu: تَهَدْكَرَ الرَّجُلُ مِنَ اللَّبَنِ إِذَا رَوِيَ حَتَّى نَامَ Ve nās üzere tereffuʿlanıp bālālanmak maʿnāsınadır; yukālu: تَهَدْكَرَ عَلَى النَّاسِ إِذَا تَنَزَّى

اَلْمُتَهَدْكِرُ [el-mutehedkir] (ism-i fāʿil bünye-

siyle) Birbirine karışmış sütlere denir.

اَلْهَيْدَكُورُ [el-heydekūr] (حَيْزَبُونٌ [ḥayzebūn] vezninde) Maʿnā-yı sābıkı zikr olundu. Ve

هَيْدَكُورٌ [heydekūr] Sābit ve pāyidār nesneye denir; yukālu: بَيْتٌ هَيْدَكُورُ الْأَسَاطِينِ أَيْ ثَابِتُ الْعُمُدِ لاَ يُزَاحَمُ رُكْنُهُ

اَلْمُتَهَدْكِرَةُ [el-mutehedkiret] (مُتَدَحْرِجَةٌ [mutedaḥricet] vezninde) Şol kere yağına denir ki yaz mevsiminde çıkarılmakla sıvık olduğundan yağ mıdır süt müdür fark olunmamakla donmak için üzerine su dökerler ve baʿzen ıslāh olup yağ kertesini bulur.

[ه ذ ر]

اَلْهَذَرُ [el-heẕer] (hā'nın ve ẕāl-ı muʿcemenin [fethiyle]) Bir adamın kelāmında hatāʾ ve hezeyān kesīr olmak maʿnāsınadır; yukālu: هَذِرَ كَلاَمُهُ هَذَرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَثُرَ فِي الْخَطَإِ وَالْبَاطِلِ Ve

هَذَرٌ [heẕer] İsm olur, beyhūde ve bī-maʿnā çok söze denir, ʿalā-kavlin mutlakan ʿabes ve sākıt söze denir; yukālu: كَلاَمٌ هَذَرٌ أَيْ كَثِيرٌ رَدِيءٌ أَوْ سَقَطٌ

اَلْهَذْرُ [el-heẕr] (نَذْرٌ [neẕr] vezninde) ve

اَلتَّهْذَارُ [et-tehẕār] (تَذْكَارٌ [teẕkār] vezninde) Herze ve hezeyān söylemek ve sayıklamak maʿnāsınadır; yukālu: هَذَرَ الرَّجُلُ فِي مَنْطِقِهِ هَذْرًا وَتَهْذَارًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا هَذَى Ve gün pek ıssı olmak maʿnāsınadır; yukālu: هَذَرَ الْيَوْمُ هَذْرًا إِذَا اشْتَدَّ حَرُّهُ

اَلْإِهْذَارُ [el-ihẕār] (hemzenin kesriyle) Bu dahi herze ve hezeyān söylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَهْذَرَنِي فِي مَنْطِقِهِ إِذَا هَذَى

اَلْهَذِرُ [el-heẕir] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلْهَذُرُ [el-heẕur] (نَدُسٌ [nedus] vezninde) ve

اَلْهُذَرَةُ [el-huẕeret] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) ve

اَلْهُذُرَّةُ [el-huẕurret] (عُتُلَّةٌ [ʿutullet] vezninde) ve

اَلْهَذَّارُ [el-heẕẕār] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) ve

اَلْهَيْذَارُ [el-heyẕār] (بَيْطَارٌ [beyṭār] vezninde) ve

اَلْهَيْذَارَةُ [el-heyẕāret] (hā'yla) ve

اَلْهِذْرِيَانُ [el-hiẕriyān] (سِنْدِيَانٌ [sindiyān] vezninde) ve

اَلْمِهْذَارُ [el-mihẕār] (مِكْثَارٌ [mikṯār] vezninde) ve

اَلْمِهْذَارَةُ [el-mihẕāret] (hā'yla) ve

اَلْمِهْذَرُ [el-mihẕer] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Dāʾimā nā-be-cā herze ve hezeyān söyleyen yāve-gū ve herze-çāne kimseye denir. Müʾennesinde هَذِرَةٌ [heẕiret] denir, فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde ve مِهْذَارٌ [mihẕār] denir.

اَلْهَاذِرُ [el-hāẕir] Pek ıssı güne denir; yukālu: يَوْمٌ هَاذِرٌ أَيْ شَدِيدُ الْحَرِّ

[ه ذ خ ر]

اَلْهَذْخَرَةُ [el-heẕẖaret] (ẖā-yı muʿceme ile دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) ve

اَلتَّهَذْخُرُ [et-teheẕẖur] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Hatun nāz ve reftār ile yürümek maʿnāsınadır; yukālu: هَذْخَرَتِ الْمَرْأَةُ وَتَهَذْخَرَتْ إِذَا تَبَخْتَرَتْ

[ه ذ ك ر]

اَلتَّهَذْكُرُ [et-teheẕkur] تَهَذْكُرٌ [tehedkur] vezninde ve mürādifidir ki bi'l-işāret zikr olundu; yukālu: تَهَذْكَرَ فِي الْمَشْيِ بِمَعْنَى تَهَذْكَرَ Ve mesrūr ve dil-şād olmak maʿnāsınadır; tekūlu: تَهَذْكَرْتُ بِهِ أَيِ ابْتَهَجْتُ وَسُرِرْتُ

[ه ر ر]

اَلْهَرُّ [el-herr] (hā'nın fethi ve rā'nın şedde-

siyle) ve

اَلْهَرِيرُ [el-herīr] (صَرِيرٌ [ṣarīr] vezninde) Bir nesneden hoşlanmayıp kerīh görmek maʿnāsınadır; yukālu: هَرَّ الشَّيْءَ هَرًّا وَهَرِيرًا مِنَ الْبَابِ اَلْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا كَرِهَهُ Ve

هَرٌّ [herr] Dikenli şecer ve nebātın dikenleri kurumakla ürperip diklenmek maʿnāsınadır; yukālu: هَرَّ الشَّوْكُ هَرًّا إِذَا يَبِسَ وَتَنَفَّشَ Ve dağılmış üzüm dānelerini ekl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: هَرَّ الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ هَرُورَ الْعِنَبِ Ve ishālle yürek sürmek maʿnāsınadır ki kuş kısmında sağnamak ve çımkırmak taʿbīr olunur; yukālu: هَرَّ بِسَلْحِهِ إِذَا رَمَى بِهِ Ve bed-hūy olmak maʿnāsınadır; yukālu: هَرَّ الرَّجُلُ هَرًّا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا سَاءَ خُلُقُهُ Ve deve kısmı هُرَارٌ [hurār] ʿilletine uğramak ve ishāle uğrayıp helāk olmak maʿnālarınadır, ke-mā se-yuzkerāni. Ve

هَرٌّ [herr] Deve kısmına mahsūs bir güne zecr ve āzār hikāyesidir. Ve bir adamın yüzüne köpek gibi haykırmak maʿnāsınadır; yukālu: هَرَّ فِي وَجْهِهِ كَمَا يَهِرُّ الْكَلْبُ إِذَا صَوَّتَ Ve

هَرِيرٌ [herīr] Köpek kısmı soğuğa tahammül eylememekten nāşī ürümekten aşağıca seslenmek maʿnāsınadır ki sızlamak ve sinilemek ve kığırdanmak taʿbīr olunur; yukālu: هَرَّ الْكَلْبُ هَرِيرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَاتَ دُونَ نُبَاحٍ مِنْ قِلَّةِ صَبْرِهِ عَلَى الْبَرْدِ Ve bu maʿnāda müteʿaddī olur; yukālu: هَرَّ الْكَلْبَ الْبَرْدُ إِذَا صَوَّتَهُ Ve yay çınramak maʿnāsınadır; yukālu: هَرَّتِ الْقَوْسُ إِذَا صَوَّتَتْ

اَلْإِهْرَارُ [el-ihrār] (hemzenin kesriyle) Köpeği sızlatıp siniletmek ve kığırdatmak maʿnāsınadır; yukālu: أَهَرَّ الْكَلْبَ إِهْرَارًا إِذَا صَوَّتَهُ Ve minhu'l-mesel: «شَرٌّ أَهَرَّ ذَا نَابٍ» Yaʿnī "Azı sāhibini ki murād kelbdir, bir şerr-i ʿazīm kığırdattı" Bir şerr ve kerīhe emāretleri zuhūru hīnde darb olunur. Aslı budur ki kelb kısmının vakt-i gayr-i maʿhūdda gayr-i maʿrūf olan هَرِيرٌ [herīr]ini işittikte bir şerr-i nāgehānī hudūsundan ihtirāz eylemekle kendi nefsine ve yanında olan kimselere kelbin bu vaktte herīri boş değildir, elbette bir tārikaya mebnīdir diye iʿzām-ı hālle āgāh ve āmāde olmağı tenbīh eder. Kelām-ı mezbūr aslda مَا أَهَرَّ ذَا نَابٍ إِلاَّ شَرٌّ idi ki tekavvīyi mutazammın maʿnā-yı nefye ʿāʾiddir. Fe-li-hāzā nekre ile ibtidā müvecceh olmuştur. Ve

إِهْرَارٌ [ihrār] Koyun kısmını su içmeğe çağırmak yāhūd götürmek maʿnāsınadır; yukālu: أَهَرَّ بِالْغَنَمِ إِذَا دَعَاهَا إِلَى الْمَاءِ أَوْ أَوْرَدَهَا

اَلْهِرُّ [el-hirr] (hā'nın kesriyle) Kediye denir, سِنَّوْرٌ [sinnevr] gibi; cemʿi هِرَرَةٌ [hirer-ret] gelir, قِرْدٌ [ḳird] ve قِرَدَةٌ [ḳiredet] gibi. Müʾennesinde هِرَّةٌ [hirret] denir; cemʿi هِرَرٌ [hirer] gelir, عِنَبٌ [ʿineb] vezninde. Ve

هِرٌّ [hirr] Koyun ve keçi sürmek yāhūd su içmeğe çağırmak savtından hikāyedir. Ve «وَلاَ يَعْرِفُ هِرًّا مِنْ بِرٍّ» meseli «ب،ر،ر» māddesinde beyān olundu. Ve

هِرُّ [Hirr] Bir hatun adıdır. Ve Īrān'da bir belde adıdır.

اَلْهُرُّ [el-Hurr] (hā'nın zammıyla) Arz-ı Yemāme'de bir kayalık dağın adıdır. Ve çok suya ve çok süte denir. Ve arslana denir.

اَلْهُرَارُ [el-hurār] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Deve kısmına mahsūs bir ʿillet adıdır. Verem gibi bir ʿārızadır, etiyle derisi beynninde hādis olur; o deveye مَهْرُورٌ [mehrūr] denir. ʿAlā-kavlin deve kısmının yürek sürmesi ʿārızasıdır, ne güne ʿilletten olursa olsun. Ve

هُرَارٌ [hurār] هَرٌّ [herr] gibi masdar olur, deve maraz-ı mezbūra uğramak maʿnāsınadır;

yukālu: هَرَّتِ الْإِبِلُ هَرًّا وَهُرَارًا إِذَا صَارَتْ مَهْرُورًا Ve ishāle uğrayıp helāk olmak maʿnāsınadır; yukālu: هَرَّ سَلْحَهُ إِذَا اسْتَطْلَقَ حَتَّى مَاتَ Ve ishāle uğratmak maʿnāsınadır; yukālu: هَرَّهُ إِذَا أَطْلَقَ بَطْنَهُ

اَلْهَرَّارَانِ [el-herrārān] (شَدَّادَانِ [şeddādān] vezninde) Nesr-i Vāḳiʿ ve Ḳalb-i ʿAḳreb dedikleri iki kevkebe ıtlāk olunur, tulūʿlarında şitāʾ şedīd olup kilābı sızlattıkları için. Ve şühūr-ı Rūmiyyeden kānūn-ı evvel ve sānīye ıtlāk olunur.

اَلْهَرَّارُ [el-Herrār] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Muʿāviye b. ʿUbāde'nin feresi ismidir.

اَلْهُرْهُورُ [el-hurhūr] (سُرْسُورٌ [sursūr] veznin-de) Ve

اَلْهَرْهَارُ [el-herhār] (ثَرْثَارٌ [serşār] vezninde) ve

اَلْهُرَاهِرُ [el-hurāhir] (عُلاَبِطٌ [ʿulābiṭ] veznin-de) Pek çok suya ve pek çok süte ıtlāk olunur. Ve

هُرْهُورٌ [hurhūr] Bir güne gemiye denir. Ve dağınık üzüm dānelerine denir. Ve pek koca koyuna denir. Ve çağlagan çok suya ıtlāk olunur ki akarken her her diye çağıltısı ola; yukālu: مَاءٌ هَرْهَارٌ أَيْ كَثِيرٌ إِذَا جَرَى سُمِعَتْ لَهُ هَرْ هَرْ Ve

هَرْهَارٌ [herhār] Beyhūde yere dāʾimā han-de eden adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ هَرْهَارٌ أَيْ ضَحَّاكٌ فِي الْبَاطِلِ Ve zebūn ete denir; yukālu: لَحْمٌ هَرْهَارٌ أَيْ غَثٌّ Ve arslana denir. Ve

هُرَاهِرٌ [hurāhir] Bu dahi arslana denir.

اَلْهِرْهِرُ [el-hirhir] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Şol nākaya denir ki pek yaşlı olmakla ra-himinde nutfeyi imsāk edemeyip ilkā eder ola. Ve pek koca koyuna denir.

اَلْهَرُورُ [el-herūr] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Bu dahi dağınık üzüm dānelerine denir.

هَرْهَرْ [herher] (بَرْبَرْ [berber] vezninde) Çağılgan suyun çağıltısından hikāyedir; tekūlu: سَمِعْتُ هَرْهَرَ الْهَرْهَارِ أَيْ صَوْتَهُ

اَلْهَرْهَرَةُ [el-herheret] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vez-ninde) Koyun ve keçi kısmını su iç-meğe çağırmak yāḥūd suya götürmek maʿnāsınadır; yukālu: هَرْهَرَ بِالْغَنَمِ إِذَا دَعَاهَا لِلْمَاءِ أَوْ أَوْرَدَهَا Ve bir nesneyi ırgalamak maʿnāsınadır; yukālu: هَرْهَرَ الشَّيْءَ إِذَا حَرَّكَهُ Ve bir adama taʿaddī eylemek maʿnāsınadır; yukālu: هَرْهَرَ الرَّجُلُ عَلَيْهِ إِذَا تَعَدَّى Ve

هَرْهَرَةٌ [herheret] Hindīlerin cenk hengāmında olan gırīv ve feryādlarından hikāyedir. Ve koyun kısmı birden mele-mek maʿnāsınadır; yukālu: هَرْهَرَ الضَّأْنُ إِذَا صَاتَ Ve beyhūde gülmek maʿnāsınadır; yukālu: هَرْهَرَ الرَّجُلُ إِذَا ضَحِكَ فِي الْبَاطِلِ

اَلْهِرْهِيرُ [el-hirhīr] (hā'ların kesriyle) Bir nevʿ balık adıdır. Ve bir cins habīs yılan ismidir ki kaplumbağa ile أَسْوَدُ سَالِخٌ [es-vedu sāliḫ] taʿbīr olunan yılan beyninde olur. Altı ay müddet nāʾim olup uyandık-tan sonra selīmi sālim olmaz, yaʿnī sok-tuğu insān ve hayvān ʿale'l-fevr helāk olur; yukālu: رَمَاهُ اللهُ بِالْهِرْهِيرِ وَهُوَ جِنْسٌ مِنْ أَخْبَثِ الْحَيَّاتِ مُرَكَّبٌ بَيْنَ السُّلَحْفَاةِ وَبَيْنَ أَسْوَدَ سَالِخٍ تَنَامُ سِتَّةَ أَشْهُرٍ ثُمَّ لاَ يَسْلَمُ سَلِيمُهُ Tefeʾülen لَدِيغٌ [ledīġ]e سَلِيمٌ [selīm] taʿbīr olunur.

هَرُورٌ [Herūr] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Mavṣil aʿmālinden bir hısn adıdır. Ve bir mevziʿ ismidir.

هُرَيْرَةُ [hureyret] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) هِرَّةٌ [hirret]in musaggarıdır. Bir gün ashāb-ı kirāmdan ʿAbdurraḥmān b. Ṣaḫr radıyallāhu ʿanhu cenāblarının yeninde bir kedi yatar idi. Fahr-i ʿālem ʿaleyhi's-selām hazretleri gördükte يَا أَبَا هُرَيْرَةَ taʿbīriyle

nüvāzişāne hitāb buyurmalarıyla künye-i merkūme ile şöhret-yāb oldu. Ve ismi husūsunda otuzdan ziyāde ihtilāf olundu. Şārih der ki asahhı müʾellifin taʿyīn eylediğidir. Ve

هُرَيْرَةُ [Hureyret] Aʿlām-ı nisādandır. Ve āhir-i Dehnāʾda bir mevziʿ adıdır.

رَأْسُ هِرٍّ [Reʾsu Hirr] (hā'nın kesriyle) Arz-ı Fāris'te bir mevziʿdir.

هِرَّانُ [Hirrān] (hā'nın kesriyle) Yemen'de şehr-i Ẕemār kurbünde bir hısn adıdır.

يَوْمُ الْهَرِيرِ [yevmu'l-herīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bekr b. Vāʾil kabīlesiyle Temīm kabīlesi miyānında bir maʿreke günüdür; seyyid-i Temīm olan Ḥāriṯ b. Beybe o gün katl olundu.

اَلْمُهَارَّةُ [el-muhārret] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir adamın yüzüne kelb gibi çağırıp āzār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: هارَّهُ مُهَارَّةً إِذَا هَرَّ فِي وَجْهِهِ كَمَا يَهِرُّ الْكَلْبُ

[ه ز ر]

اَلْهَزْرُ [el-hezr] (hā'nın fethi ve zā-yı muʿcemenin sükūnuyla) Bir adamın yā bir hayvānın yanına ve sırtına pek pek vurmak maʿnāsınadır; yukālu: هَزَرَهُ بِالْعَصَا هَزْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ضَرَبَهُ بِهَا عَلَى جَنْبِهِ وَظَهْرِهِ شَدِيدًا Ve bir adamın vücūdunu pek çimdikleyip sıkmak maʿnāsınadır; yukālu: هَزَرَهُ إِذَا غَمَزَهُ غَمْزًا شَدِيدًا Ve sürüp kovmak maʿnāsınadır; yukālu: هَزَرَهُ إِذَا طَرَدَهُ وَنَفَاهُ فَهُوَ مَهْزُورٌ وَهَزِيرٌ Ve yere çalmak maʿnāsınadır; yukālu: هَزَرَ بِهِ الْأَرْضَ إِذَا صَرَعَهُ Ve çok vergi vermek maʿnāsınadır; yukālu: هَزَرَ لَهُ إِذَا أَكْثَرَ لَهُ مِنَ الْعَطَاءِ Ve gülmek maʿnāsınadır; yukālu: هَزَرَ الرَّجُلُ إِذَا ضَحِكَ Ve bir işte çabuk deprenmek maʿnāsınadır; yukālu: هَزَرَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ فِي الْحَاجَةِ Ve bir nesneyi kaht ve galā hengāmı gibi tasarruf ederek pahalı satmak maʿnāsınadır; yukālu: هَزَرَ الرَّجُلُ إِذَا أَغْلَى فِي الْبَيْعِ وَتَقَحَّمَ فِيهِ

اَلْمَهْزُورُ [el-mehzūr] ve

اَلْهَزِيرُ [el-hezīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Matrūd ve menfī adama denir.

اَلْمِهْزَرُ [el-mihzer] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) ve

ذُو هَزَرَاتٍ [ẕū hezerāt] (fetehātla) Her māddede aldanıp magbūn olur olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مِهْزَرٌ وَذُو هَزَرَاتٍ إِذَا كَانَ يُغْبَنُ فِي كُلِّ شَيْءٍ [Ve] هَزَرَاتٌ [hezerāt]هَزْرَةٌ [hezret]in cemʿidir تَمْرَةٌ [temret] vezninde, aldanmağa denir.

اَلْهِزْرُ [el-hizr] (hā'nın kesriyle) Her māddede magbūn olan ahmak ve bī-magz adama denir. Ve tünd ve şedīd kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ هِزْرٌ أَيْ مَغْبُونٌ أَحْمَقُ وَكَذَا شَدِيدٌ

اَلْهَزْرَةُ [el-hezret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde, zā'nın fethiyle de lügattir) Toprağı yufka arza denir.

هُزَرُ [Huzer] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) Yemen'de bir kabīle adıdır ki düşmanları tarafından şeb-hūn olunmakla cümlesi katl olundular. ʿAlā-kavlin bir mevziʿ adıdır ki kavm-ı Ṯemūd onda helāk oldular. Yāhūd Huẕeyl kabīlesine mahsūs bir belde adıdır ki bir gece aʿdā tarafından şeb-hūn olunup istīsāl üzere katl olundular. Yāhūd bir mevziʿ adıdır ki onda Cāhiliyye'den bir kavmin kabrleri vardır.

مَهْزُورٌ [Mehzūr] Bir vādī adıdır.

هَيْزَرٌ [Heyzer] (حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) Bir recül adıdır.

اَلْهَزَوَّرُ [el-hezevver] (عَمَلَّسٌ [ʿamelles] vezninde) Zaʿīf ve nā-tüvān adama denir;

yukālu: رَجُلٌ هَزَوَّرٌ أَيْ ضَعِيفٌ

اَلْهُزَيْرَةُ [el-huzeyret] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) هَزْرَةٌ [hezret]in musaggarıdır ki pek üşenikliğe denir. Cemʿi هَزَرَاتٌ [hezerāt] gelir fetehātla; yukālu: إِنَّهُ لَذُو هَزْرَةٍ وَهَزَرَاتٍ وَفِيهِ هَزَرَاتٌ أَيْ كَسَلٌ تَامٌّ

اَلْهَزَارُ [el-hezār] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Bir kuş ismidir ki Fārisīde hezār-destān denir. Müfredāt-ı Fārisiyye beyānlarına göre bülbül olacaktır. Ve

هَزَارُ [Hezār] Fāris ülkesinde bir kūre adıdır.

[ه ز ب ر]

اَلْهِزَبْرُ [el-hizebr] (سِبَحْلٌ [sibaḥl] vezninde) ve

اَلْهِزْبَرُ [el-hizber] (دِرْهَمٌ [dirhem] vezninde) ve

اَلْهُزَابِرُ [el-huzābir] (عُلاَبِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Aslana denir. Ve iri ve dızman ve yoğun şeyʾe denir. Ve sulb ve şedīd şeyʾe denir. Cemʿi هَزَابِرُ [hezābir] gelir hā'nın fethiyle.

اَلْهَزَنْبَرُ [el-hezenber] (سَفَرْجَلٌ [sefercel] vezninde) ve

اَلْهَزَنْبَرَانُ [el-hezenberān] (elif ve nūn ziyādesiyle) Tīz-dimāg ve tīz-fehm olan şihāb-zihn zīrek adama denir. Cevherī bunları seyyiʾü'l-huluk ile tefsīr eylemekle vehm eylemiştir, savāb olan zāʾeyn-i muʿcemeteyn ile olmaktır, māddesinde gelir.

اَلْهَزْبَرَةُ [el-hezberet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Kesmek maʿnāsınadır; yukālu: هَزْبَرَ الشَّيْءَ إِذَا قَطَعَهُ

[ه ز م ر]

اَلْهَزْمَرَةُ [el-hezmeret] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Hareket-i şedīde maʿnāsınadır. Ve bir nesneyi ʿunf ve şiddetle sarsıp ırgalamak maʿnāsınadır; yukālu: هَزْمَرَهُ إِذَا عَنَفَ بِهِ وَتَعْتَعَهُ

هِزْمِيرُ [Hizmīr] (إِزْمِيرُ [izmīr] vezninde) Maġrib'de bir belde adıdır.

[ه س ر]

اَلْهُسَيْرَةُ [el-huseyret] (sīn'le جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) هُسْرَةٌ [husret] lafzının musaggarıdır. Ve

هُسْرَةٌ [husret] (hā'nın zammıyla) Aʿmām ve aḫvāle denir; gūyā ki aslda أُسْرَةٌ [usret] olup hemze hā'ya ibdāl olundu.

[ه ش ر]

اَلْهَشْرُ [el-heşr] (حَشْرٌ [ḥaşr] vezninde) Bir nesnede olan yenliliğe denir, hiffet maʿnāsınadır; yukālu: فِيهِ هَشْرٌ أَيْ خِفَّةٌ وَرِقَّةٌ Ve

هَشْرٌ [heşr] Masdar olur, memede olan sütün mecmūʿunu sağmak maʿnāsına; yukālu: هَشَرَ النَّاقَةَ هَشْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَلَبَ مَا فِي ضَرْعِهَا أَجْمَعَ

اَلْهَيْشَرُ [el-heyşer] (حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) Salkı ve gevşek ve zaʿīf şeyʾe denir; yukālu: هُوَ هَيْشَرٌ أَيْ رِخْوٌ ضَعِيفٌ Ve bir nebāt-ı zaʿīf adıdır, ʿalā-kavlin kenger-i berrī ismidir yāhūd kumsallarda nābit olur bir şecer adıdır yāhūd haşhāş ismidir.

اَلْمِهْشَارُ [el-mihşār] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Şol nākaya denir ki çekilirken kendisini gereği gibi verip teslīm-i ferc eylemekle ibtidā-i darbede hāmil olup aslā aldatıp tahallüf eylemeye; yukālu: نَاقَةٌ مِهْشَارٌ إِذَا صَارَتْ تَضَعُ قَبْلَهَا وَتَلْقَحُ فِي أَوَّلِ ضَرْبَةٍ وَلاَ تُمَاجِنُ

اَلْمَهْشُورُ [el-mehşūr] Akciğeri yanık deveye denir ki ʿilletten ve pek itʿābdan olur; yukālu: بَعِيرٌ مَهْشُورٌ أَيْ مُحْتَرِقُ الرِّئَةِ

اَلْهَشُورُ [el-heşūr] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

اَلْهَشِرَةُ [el-heşiret] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Yaprakları çabuk dökülür olan ağaca denir; yukālu: شَجَرَةٌ هَشُورٌ وَهَشِرَةٌ إِذَا كَانَتْ يَسْقُطُ وَرَقُهَا سَرِيعًا

اَلْهُشَيْرَةُ [el-huşeyret] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) هُشْرَةٌ [huşret]in musaggarıdır. Ve

هُشْرَةٌ [huşret] (hā'nın zammıyla) Ferah ve meserrette taşkınlık eylemek, batar maʿnāşınadır. Gūyā ki aslda أُشْرَةٌ [uşret] idi, hemze hā'ya mübeddel oldu.

اَلْهَيْشُورُ [el-heyşūr] (قَيْصُومٌ [ḳayṣūm] vezninde) Cevherī gerçi bir şecer ile tefsīr eylemiştir, lākin musahhaftır, savāb olan هَيْشُومٌ [heyşūm] olmaktır. Ve istişhād eylediği işbu «لُبَابَةٌ مِنْ هَمِقٍ هَيْشُورٍ» mısrāʿı dahi musahhaftır, zīrā recez-i mersūm mīmiyyedir.

[ه ص ر]

اَلْهَصْرُ [el-haṣr] (حَصْرٌ [ḥaṣr] vezninde) Bir nesneyi kendi tarafına çekip eğmek maʿnāsınadır; yukālu: هَصَرَ الشَّيْءَ هَصْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَذَبَهُ وَأَمَالَهُ Ve kırmak maʿnāsınadır; yukālu: هَصَرَ الشَّيْءَ إِذَا كَسَرَهُ Ve bir nesneyi öte kakmak maʿnāsınadır; yukālu: هَصَرَهُ إِذَا دَفَعَهُ Ve bir nesneyi kendisine yaklaştırmak maʿnāsınadır; yukālu: هَصَرَهُ إِذَا أَدْنَاهُ Ve ağaç dalı gibi ter ve nerm nesneyi eğip çatlatmaksızın kırmak, ʿalā-kavlin mutlakan bir nesneyi eğmek maʿnāsınadır; yukālu: هَصَرَ الْغُصْنَ وَبِالْغُصْنِ إِذَا عَطَفَهُ وَكَسَرَهُ مِنْ غَيْرِ بَيْنُونَةٍ أَوْ هُوَ عَطْفُ أَيِّ شَيْءٍ كَانَ

اَلْإِنْهِصَارُ [el-inhişār] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Maʿnā-yı ahīrden mutāviʿdir; yukālu: هَصَرَهُ فَانْهَصَرَ أَيْ عَطَفَهُ وَكَسَرَهُ فَانْعَطَفَ وَانْكَسَرَ مِنْ غَيْرِ بَيْنُونَةٍ

اَلْإِهْتِصَارُ [el-ihtişār] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi bir nesneyi eğip çatlatmaksızın kırmak maʿnāsınadır. Ve bu maʿnāda lāzım ve mutāviʿ olur; yukālu: إِهْتَصَرَ الْغُصْنَ فَاهْتَصَرَ بِمَعْنَى هَصَرَهُ فَانْهَصَرَ Ve ağacın dallarını ve çubuklarını düzeltip doğrultmak ve uygun eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِهْتَصَرَ النَّخْلَةَ إِذَا دَلَّلَ عُذُوقَهَا وَسَوَّاهَا

اَلْهَصُورُ [el-heṣūr] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

اَلْهَيْصَرُ [el-heyṣar] (حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) ve

اَلْهَيْصَارُ [el-heyṣār] (بَيْطَارٌ [beyṭār] vezninde) ve

اَلْهَصَّارُ [el-heṣṣār] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) ve

اَلْمِهْصَرُ [el-mihṣar] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) ve

اَلْهُصَرَةُ [el-huṣaret] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) ve

اَلْهَاصِرُ [el-hāṣir] ve

اَلْهَصْوَرَةُ [el-haṣveret] (قَسْوَرَةٌ [ḳasveret] vezninde) ve

اَلْهَصْوَرُ [el-haṣver] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) ve

اَلْمِهْصَارُ [el-mihṣār] ve

اَلْمِهْصِيرُ [el-mihṣīr] (مِكْثِيرٌ [mikṯīr] vezninde) ve

اَلْهَصِرُ [el-heṣir] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلْهُصَرُ [el-huṣar] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) ve

اَلْمُهْتَصِرُ [el-muhteṣir] (مُقْتَصِرٌ [muḳtaṣir] vezninde) Cümlesi arslana denir; kesr maʿnāsındandır.

مُهَاصِرٌ [Muhāṣir] Esāmīdendir: Muhāṣir b. Ḥabīb bir şāʿirdir. Ve Muhāṣir b. Mālik tābiʿīndendir; ʿUrve b. Ḥizām nām kimse-

nin ʿammıdır ki Ḥubb nām kimse yedinde maktūl oldu.

اَلْمُهَاصِرِيُّ [el-muhāṣiriyy] Bir türlü Yemen kumaşının ismidir. Ve Ebu'l-Muhāṣir Riyāḥ b. ʿAmr ve Yezīd b. Muhāṣir muhaddislerdir.

اَلْهَصْرَةُ [el-haṣret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde ve ṣād'ın fethiyle lügattır) Bir güne boncuk adıdır ki teshīr ve teʾhīze dāʾir-i sihr ve efsūn ile istiʿmāl ederler.

[ه ط ر]

اَلْهَطْرُ [el-haṭr] (hā'nın fethi ve ṭā'nın sükūnuyla) Köpeği değnekle vurup öldürmek, ʿalā-kavlin mutlakan vurmak maʿnāsınadır; yukālu: هَطَرَ الْكَلْبَ هَطْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ضَرَبَهُ بِالْخَشَبَةِ أَوْ هُوَ مُطْلَقُ الضَّرْبِ

اَلْهَطْرَةُ [el-haṭret] (قَطْرَةٌ [ḳaṭret] vezninde) Sāʾil ve fakīr kısmının suʾāl hengāmında zengīn adama tezellül ve meskenet eylemesine denir; yukālu: لَهُ هَطْرَةُ الْفَقِيرِ أَيْ تَذَلُّلُهُ لِلْغَنِيِّ إِذَا سَأَلَهُ

هَاطَرَى [Hāṭarā] (ṭā'nın fethi ve kasr ile) Bir recül ʿalemidir. Ve Surre-men-reʾā kazāsında bir karye adıdır. Ve arz-ı Meysān'da bir karye adıdır.

اَلتَّهَطُّرُ [et-tehaṭṭur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznin-de) Kuyu çöküp yıkılmak maʿnāsınadır; yukālu: تَهَطَّرَتِ الْبِئْرُ إِذَا تَهَوَّرَتْ

[ه ع ر]

اَلْهَيْعَرَةُ [el-heyʿaret] (حَيْدَرَةٌ [ḥayderet] vezninde) Gūl-ı beyābānīye denir. Ve rūsbī ve fācire, ʿalā-kavlin be-gāyet hiffet ve tayşī olan ʿavrete denir. Ve

هَيْعَرَةٌ [heyʿaret] Masdar olur, hiffet ve tayş maʿnāsına; yukālu: هَيْعَرَ الرَّجُلُ إِذَا طَاشَ وَخَفَّ Ve ʿavret kısmı bir mahalde ārām eylemeyip çalı kuşu gibi dāʾimā oraya buraya gezip yürümek maʿnāsınadır; yukālu: هَيْعَرَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا كَانَتْ لاَ تَسْتَقِرُّ بِمَكَانٍ

اَلْهَيْعَرُونُ [el-heyʿarūn] (حَيْزَبُونٌ [ḥayzebūn] vezninde) Dāhiye ve āfete denir. Ve pek kocakarıya denir.

اَلتَّهَيْعُرُ [et-tehеyʿur] (تَشَيْطُنٌ [teşeyṭun] vezninde) هَيْعَرَةٌ [heyʿaret] ile maʿnā-yı ahīrde mürādiftir; yukālu: تَهَيْعَرَتِ الْمَرْأَةُ بِمَعْنَى هَيْعَرَتْ

[ه ق ر]

اَلْهَقَوَّرُ [el-heḳavver] (ḳāf'la عَزَوَّرٌ [ʿazevver] vezninde) Gövdesi iri, boyu uzun ahmak adama denir; yukālu: فُلاَنٌ هَقَوَّرٌ أَيْ طَوِيلٌ ضَخْمٌ أَحْمَقُ

اَلْهُقْرَةُ [el-huḳret] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Koyun ve keçi kısmına mahsūs bir vecaʿ ismidir.

[ه ك ر]

اَلْهَكْرُ [el-hekr] (مَكْرٌ [mekr] vezninde ve hā'nın kesri ve fethateynle lügattır) ʿAceblemek, ʿalā-kavlin pek ʿaceblemek maʿnāsınadır; yukālu: هَكَرَ الرَّجُلُ مِنْهُ وَهَكِرَ هَكْرًا وَهِكْرًا وَهَكَرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا عَجِبَ أَوْ أَشَدُّهُ Ve

هَكْرٌ [hekr] ve

هَكَرٌ [heker] (fethateynle) Uyuklamak, ʿalā-kavlin derin uykuya varmak maʿnāsınadır; yukālu: هَكِرَ الرَّجُلُ هَكْرًا وَهَكَرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اعْتَرَاهُ النُّعَاسُ أَوِ اشْتَدَّ نَوْمُهُ

اَلْمَهْكَرُ [el-mehker] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninde) ve

اَلْمَهْكَرَةُ [el-mehkeret] (مَعْصَرَةٌ [maʿṣaret] vezninde) Medār-ı taʿaccüb olan şeyʾe denir; yukālu: مَا فِيهِ مَهْكَرٌ وَمَهْكَرَةٌ أَيْ مَعْجَبٌ وَمَعْجَبَةٌ

اَلْهَكِرُ [el-hekir] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلْهَكُرُ [el-hekur] (نَدُسٌ [nedus] vezninde) Dāʾimā uyuklayan adama denir. Ve

هَكِرٌ [Hekir] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Yemen'de bir belde adıdır. ʿAlā-kavlin Rūm tāʾifesine mahsūs bir kilīsā yāhūd bir kasr ismidir.

هَكْرَانُ [Hekrān] (سَلْمَانُ [selmān] vezninde) Merrān hizāsında bir mevziʿ yāhūd bir cebel adıdır.

اَلْهَكَّارِيَّةُ [el-Hekkāriyyet] (شَدَّادِيَّةٌ [şeddādiyyet] vezninde) Mavṣil şehrinden yukarıcada bir nāhiye ismidir.

اَلتَّهَكُّرُ [et-tehekkur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Taʿaccüb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَهَكَّرَ الرَّجُلُ إِذَا تَعَجَّبَ Ve mütehayyir olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَهَكَّرَ الرَّجُلُ إِذَا تَحَيَّرَ

[ه م ر]

اَلْهَمْرُ [el-hemr] (أَمْرٌ [emr] vezninde) Su makūlesini dökmek maʿnāsınadır; yukālu: هَمَرَ الْمَاءَ هَمْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا صَبَّهُ Ve dökülmek maʿnāsınadır; yukālu: هَمَرَ الْمَاءُ إِذَا انْصَبَّ Ve memede olan sütün mecmūʿunu sağmak maʿnāsınadır; yukālu: هَمَرَ مَا فِي الضَّرْعِ إِذَا حَلَبَهُ كُلَّهُ Ve sözü çoğaltmak maʿnāsınadır; yukālu: هَمَرَ الْكَلَامَ إِذَا أَكْثَرَ مِنْهُ Ve at tırnağıyla yeri pek pek vurmak maʿnāsınadır; yukālu: هَمَرَ الْفَرَسُ الْأَرْضَ إِذَا ضَرَبَهَا بِحَوَافِرِهِ شَدِيدًا Ve nākanın sütü firāvān olmakla sāhibi çok sağıp örselemek hasebiyle dermānde eylemek maʿnāsınadır; yukālu: هَمَرَ الْغُزُرُ النَّاقَةَ إِذَا جَهَدَهَا Ve māl vermek maʿnāsınadır; yukālu: هَمَرَ لَهُ مِنْ مَالِهِ إِذَا أَعْطَاهُ Ve bināyı hedm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: هَمَرَ الْبِنَاءَ إِذَا هَدَمَهُ

اَلْإِنْهِمَارُ [el-inhimār] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Su dökülüp akmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْهَمَرَ الْمَاءُ إِذَا انْسَكَبَ وَسَالَ Ve ağacın yaprağını sıyırırken ufanıp dökülmek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْهَمَرَتِ الشَّجَرَةُ إِذَا انْحَتَّتْ عِنْدَ الْخَبْطِ Ve binā yıkılmak maʿnāsınadır; yukālu: هَمَرَ الْبِنَاءَ فَانْهَمَرَ أَيْ هَدَمَهُ فَانْهَدَمَ

اَلْإِهْتِمَارُ [el-ihtimār] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi at tırnağıyla yere pek pek vurmak maʿnāsınadır; yukālu: إِهْتَمَرَ الْفَرَسُ الْأَرْضَ إِذَا ضَرَبَهَا بِحَوَافِرِهِ شَدِيدًا Ve at seğirtmek maʿnāsınadır; yukālu: إِهْتَمَرَ الْفَرَسُ إِذَا جَرَى

اَلْهَمَّارُ [el-hemmār] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Ve

اَلْهَامِرُ [el-hāmir] Yağmuru pek seyelān eden buluta denir; yukālu: سَحَابٌ هَمَّارٌ وَهَامِرٌ أَيْ سَيَّالٌ Ve

هَمَّارٌ [hemmār] Pek ozan, yanşak, yāvegū adama denir; yukālu: رَجُلٌ هَمَّارٌ أَيِ الْكَثِيرُ الْكَلَامِ مِهْذَارٌ Ve

هَمَّارٌ [Hemmār] Esāmīdendir: Nuʿaym b. Hemmār ashābdandır.

اَلْمِهْمَارُ [el-mihmār] (مِكْثَارٌ [mikṯār] vezninde) ve

اَلْمِهْمَرُ [el-mihmer] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) ve

اَلْيَهْمُورُ [el-yehmūr] (يَعْفُورٌ [yaʿfūr] vezninde) Bunlar da çok sözlü herze-gū adama denir.

اَلْهَمْرَةُ [el-hemret] هَصْرَةٌ [haṣret] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu. Ve bir uğurdan dökülen yağmura denir; tekūlu: أَصَبْنَا الْهَمْرَةَ أَيِ الدُّفْعَةَ مِنَ الْمَطَرِ Ve hışm ve gazabla gümürdenmeğe denir; yukālu: مَا هَذِهِ الْهَمْرَةُ أَيِ الدَّمْدَمَةُ بِغَضَبٍ Ve bir güne boncuk ismidir ki teʾhīz ve teshīr için nisvān-ı ʿArab kullanırlar, يَا هَمْرَةُ اهْمِرِيهِ diyerek efsūn ederler.

بَنُو هَمْرَةَ [Benū Hemret] Bir batn adıdır.

اَلْهَمِيرُ [el-hemīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Beden ve endāmı hūb ve latīf ve dil-keş āhūya denir; yukālu: ظَبْيَةٌ هَمِيرٌ أَيْ حَسَنَةُ الْجِسْمِ

Ve pek ʿacūz fāniyeye denir.

اَلْهَمِرُ [el-hemir] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Vücūdu galīz ve semīn adama denir; yukālu: رَجُلٌ هَمِرٌ أَيْ غَلِيظٌ سَمِينٌ Ve çok kumluğa denir; يَهْمُورٌ [yehmūr] dahi denir.

اَلْهَمَرَى [el-hemerā] (جَمَزَى [cemezā] vezninde) Çağırgan şaltak ʿavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ هَمَرَى أَيْ صَخَّابَةٌ

اَلْهَيْمَرَةُ [el-heymeret] (حَيْدَرَةٌ [ḥayderet] vezninde) هَمِيرٌ [hemīr] gibi ʿacūz fāniyeye denir.

بَنُو هُمَيْرٍ [benū humeyr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir batn ismidir.

اَلْمُهَامَرَةُ [el-muhāmeret] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir nesneyi götürü almak maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ يُهَامِرُ الشَّيْءَ أَيْ يَجْرِفُهُ

[ه ن ر]

اَلْهَنْرَةُ [el-henret] (hā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Kulağın deliğine denir. Ve bu şāzdır, zīrā nūn baʿdehā rāʾ bulunmak kelām-ı ʿArabda nādirdir.

[ه ن ب ر]

اَلْهِنَّبْرُ [el-hinnebr] (صِنَّبْرٌ [ṣinnebr] vezninde) ve

اَلْهِنْبَرُ [el-hinebr] (سِبَحْلٌ [sibaḥl] vezninde) ve

اَلْهِنْبِرُ [el-hinbir] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Sırtlana, ʿalā-kavlin أَبُو الْهِنَّبْرِ [ebu'l-hinnebr] erkeğine ve أُمُّ الْهِنَّبْرِ [ummu'l-hinnebr] dişisine denir. Ve

هِنَّبْرٌ [hinnebr] (صِنَّبْرٌ [ṣinnebr] vezninde) Öküze denir. Ve ata denir. Ve fenā ve kemter sahtiyāna denir. Ve meşine denir, ʿalā-kavlin kenārlarına denir.

اَلْهِنْبِرَةُ [el-hinbiret] (زِبْرِجَةٌ [zibricet] vezninde) ve

أُمُّ الْهِنْبِرِ [ummu'l-hinbir] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Kancık eşeğe denir.

اَلْهِنْبِرُ [el-hinbir] (خِنْصِرٌ [ḫinṣir] vezninde) Eşek sıpasına denir; هِنْبِرَةٌ [hinbiret] müʾennesidir.

اَلْهِنَابِيرُ [el-henābīr] نَهَابِيرُ [nehābīr] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu.

[ه و ر]

اَلْهَوْرُ [el-hevr] (جَوْرٌ [cevr] vezninde) Bir adama bir nesne ile töhmet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: هَارَ فُلَانًا بِالْأَمْرِ يَهُورُ هَوْرًا إِذَا أَزَنَّهُ Ve bir adama bir nesne ile gümān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: هَارَهُ بِكَذَا إِذَا ظَنَّهُ بِهِ Ve bir adamı bir nesneden sarf ve tahvīl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: هَارَهُ عَنِ الشَّيْءِ إِذَا صَرَفَهُ عَنْهُ Ve bir adamı bir nesne üzere sevk ve haml eylemek maʿnāsınadır; yukālu: هَارَهُ عَلَى الشَّيْءِ إِذَا حَمَلَهُ عَلَيْهِ Ve nāsı katl edip küşteleri birbirinin üzerine devşirmek maʿnāsınadır; yukālu: هَارَ الْقَوْمَ إِذَا قَتَلَهُمْ وَكَبَّ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ Ve bir adama dekk ve gışş ve hıyānet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: هَارَ فُلَانًا إِذَا غَشَّهُ Ve bir nesneyi takdīr ve tahmīn eylemek maʿnāsınadır; yukālu: هَارَ الشَّيْءَ إِذَا حَزَرَهُ Ve yere çalmak maʿnāsınadır; yukālu: هَارَ فُلَانًا إِذَا صَرَعَهُ Ve bināyı yıkmak maʿnāsınadır; yukālu: هَارَ الْبِنَاءَ إِذَا هَدَمَهُ Ve binā kendisi yıkılmak maʿnāsına lāzım olur; yukālu: هَارَ الْبِنَاءُ إِذَا انْهَدَمَ Ve

هَوْرٌ [hevr] Şol buhayreye denir ki kendisine baʿzı meşelerden ve büklerden ve derelerden sular akıp gelmekle genişip taşkın ola. Cemʿi أَهْوَارٌ [ehvār]dır. Ve

هَوْرٌ [hevr] Koyun ve keçi sürüsüne ıtlāk olunur, kesret ve izdihāmından birbiri üzere yıkılıp yattıkları mülāhazasıyla.

اَلْهُورَةُ [el-hūret] (hā'nın zammıyla) İki maʿnā-yı evvelden ismdir, töhmet ve gümān maʿnālarınadır; yukālu: فِيهِ هُورَةٌ أَيْ تُهَمَةٌ وَظَنٌّ

اَلتَّهْوِيرُ [et-tehvīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi yere çalmak maʿnāsınadır; yukālu: هَوَّرَهُ إِذَا صَرَعَهُ

اَلْهَائِرُ [el-hāʾir] (حَائِرٌ [ḥāʾir] vezninde) ve

اَلْهَارُ [el-hār] İnhidām maʿnāsına olan هَوْرٌ [hevr]den ism-i fāʿildir, aşağıya uçup yıkılmağa yüz tutmuş bināya denir, tepeden aşağıya uçan kum ve toprak gibi. Ve

هَارٌ [hār] Zaʿīf ve sākıt ve nā-tüvān adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ هَارٌ وَهَارٍ بِالْجَرِّ بِالرَّفْعِ أَيْ ضَعِيفٌ Şārih der ki cerr sūretinde hemze-i هَائِرٌ [hāʾir] ʿakib-i rā'ya nakl olunup هَارِئٌ olduktan sonra iskāt olundu ve refʿ hāletinde hemze hazf olundu. Ve

هَارٌ [hār] Felāket-zede adama denir; yukālu: رَجُلٌ هَارٌ أَيْ ضَعِيفٌ سَاقِطٌ مِنْ شِدَّةِ الزَّمَانِ

اَلتَّهَوُّرُ [et-tehevvur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) ve

اَلتَّهَيُّرُ [et-teheyyur] (yāʾī olarak) ve

اَلْإِنْهِيَارُ [el-inhiyār] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Binā çöküp yıkılmak maʿnāsınadır; yukālu: تَهَوَّرَ الْبِنَاءُ وَتَهَيَّرَ وَانْهَارَ إِذَا انْهَدَمَ Ve

تَهَوُّرٌ [tehevvur] Bir adam kıllet-i endīşe vü mübālāt sebebiyle bir işe bī-pervā saldırmak maʿnāsınadır ki encāmı kerīheyi mūcib olur; yukālu: تَهَوَّرَ الرَّجُلُ إِذَا وَقَعَ فِي الْأَمْرِ بِقِلَّةِ مُبَالاَتٍ Ve bir ʿillet nāsa ʿumūm üzere müstevlī olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَهَوَّرَ الْوَعَكُ النَّاسَ إِذَا أَخَذَهُمْ وَعَمَّهُمْ Ve gece geçip gitmek, ʿalā-kavlin çoğu gidip azı kalmak maʿnāsınadır; yukālu: تَهَوَّرَ اللَّيْلُ إِذَا ذَهَبَ أَوْ وَلَّى أَكْثَرُهُ Mecmūʿu sukūt maʿnāsından meʾhūzdur.

اَلْهَيَّارُ [el-heyyār] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Bu dahi zaʿīf ve nā-tüvān adama ıtlāk olunur.

اَلْهَوْرَةُ [el-hevret] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Mehlekeye denir; cemʿi هَوْرَاتٌ [hevrāt] gelir; ve minhu'l-hadīsu: «مَنِ اتَّقَى اللهَ وَقَيَ الْهَوْرَاتِ» أَيِ الْهَلَكَاتِ

اَلْهَوَرْوَرَةُ [el-heververet] (سَفَرْجَلَةٌ [sefercelet] vezninde) Helāka müşrife ʿavrete denir.

اَلْإِهْتِوَارُ [el-ihtivār] (إِفْتِعَالٌ [ifti ʿāl] vezninde) Helāk olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِهْتَوَرَ الرَّجُلُ إِذَا هَلَكَ

اَلتَّيْهُورُ [et-teyhūr] (طَيْفُورٌ [ṭayfūr] vezninde) Yar gibi çöküp yıkılmış kumluğa denir. Ve etrāfına nisbet düz ve oturaklı arza denir. Ve saʿb ve şedīd olan deşt ve beyābāna denir.

اَلْهَوَارَةُ [el-hevāret] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Helāklık maʿnāsınadır; ve minhu'l-hadīsu: «مَنْ يَتَّقِي اللهَ فَلاَ هَوَارَةَ عَلَيْهِ» أَيْ لاَ هَلَكَةَ

اَلْهَيِّرُ [el-heyyir] (كَيِّسٌ [keyyis] vezninde) Şol adama denir ki her şeyʾe endīşe ve mübālāt eylemeyerek saldırıp girişir ola; yukālu: رَجُلٌ هَيِّرٌ إِذَا صَارَ يَتَهَوَّرُ فِي الْأَشْيَاءِ

مَهْوَرٌ [Mehver] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninde) Ḥicāz'da bir mevziʿ adıdır.

[ه ي ر]

اَلْهَيْرَةُ [el-heyret] (hā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Düz ve yumuşak yere denir.

اَلْهِيرُ [el-hīr - el-heyr] (hā'nın kesri ve fethiyle) ve

اَلْهَيِّرُ [el-heyyir] (سَيِّدٌ [seyyid] vezninde) Gecenin nısf-ı evveline denir, هِتْرٌ [hitr] maʿnāsına. Ve poyraz yeline denir; tekūlu: هَبَّتِ الْهَيِّرُ أَيْ جَاءَ هَيِّرُ اللَّيْلِ أَيْ هِتْرُهُ ve yukālu: رِيحُ الشَّمَالِ

اَلْهَيْرُونُ [el-heyrūn] (جَيْرُونٌ [ceyrūn] veznin-de) Bir nevʿ hurmā ismidir.

اَلْيَهْيَرُ [el-yehyerr] (yā'ların fethi ve rā'nın teşdīdiyle) Pek taşa denir, ʿalā-kavlin el ayası mikdārında olan taşlara denir. Ve büyük zamk kıtʿalarına denir. Ve serāba denir ki beyābānda ıraktan su gibi gö-rünür; ve minhu'l-meselu: «فُلَانٌ أَكْذَبُ مِنَ الْيَهْيَرِ» Ve lecācet ve ʿinād maʿnāsınadır. Ve yalan söze denir; yukālu: مَا هَذَا الْيَهْيَرُ أَيِ اللَّجَاجَةُ وَكَذَا الْكَذِبُ Ve haşerāttan bir nevʿ cānver ismidir ki fāreden büyük olur. Ve ebū cehl karpuzuna denir. Ve ağuya denir, سَمٌّ [semm] maʿnāsına; yukālu: سَقَاهُ يَهْيَرًا أَيْ سَمًّا Ve طَلْحٌ [ṭalḥ] ağacının zamkına denir. Şārihin beyānına göre işbu يَهْيَرٌ [yehyerr] kelimesinin vezni يَفْعَلٌّ [yefʿall]dir, zīrā kelām-ı ʿArabda فَعْيَلٌّ [faʿyell] yoktur.

اَلْيَهْيَرَةُ [el-yehyerret] (hā'yla) Şol nākaya denir ki sütü pek çok olmakla dāʾimā me-mesinden seyelān eder ola; yukālu: نَاقَةٌ يَهْيَرَةٌ إِذَا كَانَتْ يَسِيلُ لَبَنُهَا كَثْرَةً

اَلْيَهْيَرَّى [el-yehyerrā] (elif-i maksūre ile) Çok suya denir. Ve beyhūde ve bātıl nes-neye denir; yukālu: ذَهَبَ مَالُهُ فِي الْيَهْيَرَّى أَيِ الْبَاطِلِ Ve bir nebāt yāhūd bir şecer adıdır. Ve bunun vezni يَفْعَلَّى [yefʿallā] yāhūd فَعْيَلَّى [faʿyellā] yāhūd فَعْلَلَّى [faʿlellā]dır.

هِيرٌ [Hīr] (hā'nın kesriyle) Bādiyede bir mevziʿ adıdır.

اَلْهَيَارُ [el-heyār] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Şol nesneye denir ki obrulanmış kum gibi dāʾimā çöküp yıkılır ola; yukālu: شَيْءٌ هَيَارٌ إِذَا صَارَ يَنْهَارُ وَيَسْقُطُ

FASLU'L-YĀʾİ'T-TAHTİYYE
(فَصْلُ الْيَاءِ)

[ي ب ر]

يَبْرِينُ [Yebrīn] (yā'nın fethiyle) Ḥacr-i Yemāme'den gün doğrusu semtinin sağ tarafında vākiʿ bir kumluk adıdır ki pek ʿazīm olmakla etrāfına idrāk olunmaz ve ona أَبْرِينٌ [Ebrīn] dahi denir hemze ile. Ve Ḥaleb kurbünde bir karye adıdır ve bunun hālet-i refʿinde يَبْرُونَ [Yebrūn] denir vāv ile. Şārihin beyānına göre taʿrīf ve teʾnīsle gayr-i munsarıftır.

[ي ج ر]

اَلتَّيَاجُرُ [et-teyācur] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] veznin-de) Bir nesneden ʿudūl ve insirāf eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَيَاجَرَ عَنْهُ إِذَا عَدَلَ عَنْهُ

[ي ح ر]

اَلْمِيحَارُ [el-mīḥār] (ḥā-yı mühmele ile مِيزَانٌ [mīzān] vezninde) Çevgāna denir, صَوْلَجَانٌ [ṣavlecān] maʿnāsına. İbn Sīde bunu «ي،ح،ر» māddesi zeylinde zikr eylemiştir.

[ي د ر]

يَدَّرٌ [Yedder] (بَقَّمٌ [baḳḳam] vezninde) Mu-hammed b. Yahyā es-Sebtī nām muhaddi-sin ceddi ismidir.

[ي ر ر]

اَلْيَرَرُ [el-yerer] (fethateynle) Bir nesne katı ve saht ve şedīd olmak maʿnāsınadır; yukālu: يَرَّ الشَّيْءُ يَيِرُّ يَرَرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ شَدِيدًا Lügat-ı mezbūre şiddet maʿnāsına olmakla su ve balçık gibi mülāyim nes-nelerde istiʿmāl olunmayıp belki taş gibi salābetli nesnelerde istiʿmāl olunur. Ve ıssı olmak maʿnāsınadır; yukālu: يَرَّ الشَّيْءُ يَرَرًا إِذَا كَانَ حَارًّا

اَلْأَيُرُّ [el-eyerr] (hemzenin ve yā'nın fethiyle) Maʿnā-yı evvelden vasftır, katı ve şedīd nesneye denir; müʾennesi يَرَّاءُ [yerrāʾ]dır; yukālu: حَجَرٌ أَيُرُّ أَيْ شَدِيدٌ وَصَخْرَةٌ يَرَّاءُ أَيْ شَدِيدَةٌ

اَلْيَارُّ [el-yārr] حَارٌّ [ḥārr] kelimesine itbāʿan zikr olunur; yukālu: شَيْءٌ حَارٌّ يَارٌّ ve yukālu: حَرَّانُ يَرَّانُ إِتْبَاعٌ Lākin itbāʿda maʿnā mutasavver olmayıp bunda ise müʾellif وَقَدْ يَرَّ يَرًّا ʿibāretiyle harāret maʿnāsına resm eylemiştir. Husūsan يَرَّةٌ [yerret] āteşe denir, meger baʿzen mürādif dahi itbāʿ ola.

اَلْيَرَّةُ [el-yerret] (ذَرَّةٌ [ẕerret] vezninde) Āteşe denir.

اَلْيَرُّ [el-yerr] شَرٌّ [şerr] vezninde ve ona itbāʿ-güne zikr olunur; yukālu: هَذَا الْيَرُّ وَالشَّرُّ كَأَنَّهُ إِتْبَاعٌ

[ي ز ر]

يَزِرٌ [Yezir] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Ḫorāsān'da Ḫārezm nāhiyesinde bir kazā adıdır.

[ي س ر]

اَلْيَسْرُ [el-yesr - el-yeser] (yā'nın fethi ve sīn'in sükūnuyla ve fethateynle) Bir nesne çetin olmayıp yavaş ve kolay olmak maʿnāsınadır; yukālu: يَسَرَ الرَّجُلُ يَسْرًا وَيَسَرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا لاَنَ وَانْقَادَ Ve kolaylık maʿnāsına ism olur; yukālu: وَلَدَتْهُ يَسْرًا أَيْ فِي سُهُولَةٍ Ve hatun kolaylıkla doğurmak maʿnāsına masdar olur; yukālu: يَسَرَتِ الْمَرْأَةُ يَسْرًا إِذَا سَهُلَتْ عَلَيْهَا الْوِلاَدَةُ Ve

يَسْرٌ [yesr] İp makūlesi nesneyi eli aşağı tarafa çekerek bükmek maʿnāsınadır ki bükerken sağ elin cesedine doğru tevecc üh eder, شَزْرٌ [şezr] mukābilidir; yukālu: فَتَلَهُ يَسْرًا وَهُوَ الْفَتْلُ إِلَى أَسْفَلٍ وَهُوَ أَنْ تَمُدَّ يَمِينَكَ نَحْوَ جَسَدِكَ Ve

طَعْنُ يَسْرٍ [taʿnu yesr] Mızrağı yüzün hizāsından sançmaktır, niteki شَزْرٌ [şezr] sağ ve sol taraflardan sançmağa denir; yukālu: طَعَنَهُ يَسْرًا أَيْ حَذْوَ وَجْهِهِ Ve

يَسْرٌ [yesr] Bir adamın sağ tarafından gelmek maʿnāsınadır; tekūlu: يَسَرَنِي فُلاَنٌ يَسْرًا أَيْ جَاءَ عَنْ يَسَارِي Ve ok ile kumar oynamak maʿnāsınadır; yukālu: يَسَرَ الرَّجُلُ إِذَا لَعِبَ بِالْقِدَاحِ

اَلْيَسَرُ [el-yeser] (fethateynle) Kolay ve yavaş nesneye denir; yukālu: رَجُلٌ وَفَرَسٌ يَسَرٌ أَيْ سَهْلٌ Ve kolaylanıp hāzır ve müheyyā kılınmış nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ يَسَرٌ أَيْ مُيَسَّرٌ مُعَدٌّ Ve kumar üzere müctemiʿ nāsa denir; tekūlu: رَأَيْتُ يَسَرًا أَيْ قَوْمًا اِجْتَمَعُوا عَلَى الْمَيْسِرِ Ve kumar okları üzere müʾekkel olan adama denir, ضَرِيبٌ [ḍarīb] gibi.

اَلْيَاسِرُ [el-yāsir] Bu dahi sehl ve münkād olan şeyʾe denir; yukālu: رَجُلٌ وَفَرَسٌ يَاسِرٌ أَيْ سَهْلٌ Ve

يَاسِرٌ [Yāsir] Esāmīdendir: Yāsir b. Suveyd ve Yāsir b. ʿĀmir ashābdandır. Ve Ebū Bekr b. Kilāb kabīlesi yurdunda يَاسِرَةُ [Yāsiret] nām suyun alt tarafında bir dağın adıdır. Ve tebābiʿadan bir şāhın ismidir. Ve Ẕu'l-ḥāceteyn Muḥammed b. İbrāhīm b. Yāsir evvel-i hulefā-i ʿAbbāsiyye olan ʿAbdullāh es-Seffāḥ'a ibtidā beyʿat eden kimsedir. Mesned-ārā-yı hilāfet olduktan sonra külle yevmin iki hācet recāsına merkūma müsāʿade eylemekle lakab-ı mezbūr ile mülakkab oldu. Ve

يَاسِرٌ [yāsir] Zikri ātī مَيْسِرٌ [meysir] nām deveyi zebh eden adama denir. Ve o devenin etini taksīm eylemeğe müʾekkel ve muʿayyen olan adama denir. Cemʿi أَيْسَارٌ [eysār]dır.

اَلْمُيَاسَرَةُ [el-muyāseret] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir adama yavaşlık ve

mülāyemet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: يَاسَرَهُ إِذَا لاَيَنَهُ Ve bir nesneyi sol cānibe almak maʿnāsınadır; yukālu: يَاسَرَ الشَّيْءَ إِذَا أَخَذَهُ فِي جِهَتِهِ الْيَسَارِ Ve rıfk ve sühūletle muʿāmele eylemek maʿnāsınadır; yukālu: يَاسَرَهُ إِذَا سَاهَلَهُ

اَلْمُوَفِّقُ الْيَسَرِيُّ [el-Muvaffiḳu'l-Yeseriyy] Ḥanābile-i Şām'dan bir kimsedir.

اَلْإِيسَارُ [el-īsār] (hemzenin kesriyle) Hatun sühūletle doğurmak maʿnāsınadır; yukālu: أَيْسَرَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا سَهُلَتْ عَلَيْهَا الْوِلاَدَةُ Ve zengin olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَيْسَرَ الرَّجُلُ إِيسَارًا وَيُسْرًا إِذَا صَارَ ذَا غِنًى فَهُوَ مُوسِرٌ Burada يُسْرٌ [yusr] yine semʿiyyāttan olarak istiʿmāl olunmuştur.

اَلتَّيْسِيرُ [et-teysīr] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir adamın develeri ve koyun ve keçileri āsānlıkla doğurmak maʿnāsınadır; yukālu. يَسَّرَ الرَّجُلُ إِذَا سَهُلَتْ وِلاَدَةُ إِبِلِهِ وَغَنَمِهِ Ve mevāşīnin sütü, ʿalā-kavlin dölleri çok olmak maʿnāsınadır; yukālu: يَسَّرَتِ الْغَنَمُ إِذَا كَثُرَ لَبَنُهَا أَوْ نَسْلُهَا Ve bir nesneyi āsān kılmak maʿnāsınadır; yukālu: يَسَّرَ الشَّيْءَ إِذَا سَهَّلَهُ Ve bu hayr ve şerde müstaʿmeldir. Fe-mine'l-evveli: ﴿فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْيُسْرَى﴾ Ve mine's-sānī ﴿فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْعُسْرَى﴾

اَلْيُسْرُ [el-yusr] (yā'nın zammıyla) ve

اَلْيُسُرُ [el-yusur] (zammeteynle) ve

اَلْيَسَارُ [el-yesār] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) ve

اَلْيَسَارَةُ [el-yesāret] ve

اَلْمَيْسَرَةُ [el-meyseret] (mīm'in fethi ve sīn'in harekāt-ı selāsıyla) İsmlerdir, āsānlık maʿnāsınadır; yukālu: فِيهِ يُسْرٌ وَيُسُرٌ وَيَسَارٌ وَمَيْسَرَةٌ مُثَلَّثَةَ السِّينِ أَيْ سُهُولَةٌ Ve zenginliğe denir, gınā maʿnāsına. Ve

يُسْرٌ [yusr] Kolaylığa denir ki عُسْرٌ [ʿusr] mukābilidir. Ve

يُسْرٌ [Yusr] Bir mevziʿ adıdır.

اَلْيَسَارُ [el-yesār] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) يُسْرٌ [yusr] ile mürādiftir ki zikr olundu. Ve

يَسَارٌ [yesār] Sol cānibe denir; yā'nın kesriyle de lügattır yāhūd kesri efsahtır ve كَتَّانٌ [kettān] vezninde dahi lügattır. Cevherī vehminden nāşī yā'nın kesrini menʿ eylemiştir. Cemʿi يُسُرٌ [yusur] gelir zammeteynle ve يُسْرٌ [yusr] gelir sīn'in sükūnuyla. Ve

يَسَارٌ [Yesār] Gulām-ı nebiyy-i ekrem ʿaleyhi's-selām ismidir ki ʿUrn kabīlesi eşkıyāları onu şehīd eylediler. Ve Yesār b. ʿAbd yāhūd Yesār b. ʿAmr ve Yesār b. Sebuʿ ve Yesār b. Suveyd yāhūd Yesār b. ʿAbdullāh ve Yesār b. Bilāl ve Yesār b. Uzeyhir ve Yesār er-Rāʿī ve Yesār el-Ḫufāf sahābelerdir. Ve Yesār, Ebu'l-Ḥasen el-Başrī merhūmun ismidir. Ve ʿAṭāʾ ve birāderleri Suleymān ve ʿAbdulmelik nām aʿlām-ı tābiʿīnin pederleri ismidir. Ve Saʿīd b. el-Ḥubāb nām kimsenin pederi ismidir. Ve Muslim b. Yesār eṭ-Ṭunbuẕī ve Muslim b. Yesār el-Başrī ve Yesār b. Ebī Meryem aʿlām-ı ʿulemādandır. Ve Yesār nāmında kibārdan vāfir zevāt gelmiştir. Ve Zuheyr b. Ebī Sulmā nām şāʿirin çobanı ismidir. Ve Ẕu'l-Ġuṣṣa Ḥuseyn b. Yezīd'in feresi ismidir. Ve Yemen'de bir dağın adıdır.

اَلْمَيْسَرَةُ [el-meyseret] (sīn'in harekāt-ı selāsıyla) Sühūlet ve gınā maʿnālarınadır ki zikr olundu. Ve

مَيْسَرَةٌ [meyseret] (sīn'in fethiyle) Sol cihete ve sol tarafta olan kimselere ve sol kol cānibinde olan ʿaskere denir; مَيْمَنَةٌ [meymenet] mukābilidir. Mādde-i ʿasker

beştir ki خَمِيسٌ [ḫamīs] taʿbīr olunur, مُقَدِّمَةٌ [muḳaddimet], قَلْبٌ [ḳalb], سَاقٌ [sāḳ], مَيْمَنَةٌ [meymenet], مَيْسَرَةٌ [meyseret]tir.

اَلْمُوسِرُ [el-mūsir] إِيسَارٌ [īsār]-ı mezkūrdan ism-i fāʿildir, zengin adama denir. Cemʿi مَيَاسِيرُ [meyāsīr]dir.

اَلتَّيَسُّرُ [et-teyessur] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznin-de) Bir nesne kolaylanmak maʿnāsınadır; yukālu: تَيَسَّرَ الْأَمْرُ إِذَا تَسَهَّلَ Ve havā serin olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَيَسَّرَ النَّهَارُ إِذَا بَرَدَ

اَلْإِسْتِيسَارُ [el-istīsār] Bu dahi bir nesne kolaylanmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَيْسَرَ الْأَمْرُ إِذَا تَسَهَّلَ Ve hāzır ve müheyyā olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِسْتَيْسَرَ لَهُ الْأَمْرُ إِذَا تَهَيَّأَ

اَلْمَيْسُورُ [el-meysūr] Āsān kılınmış nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ مَيْسُورٌ أَيْ يُيَسِّرَ ʿİnde'l-baʿz مَيْسُورٌ [meysūr] mefʿūl vezninde gelen masādırdandır, مَعْقُولٌ [maʿḳūl] ve مَجْلُودٌ [meclūd] gibi.

اَلْيَسِيرُ [el-yesīr] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Az nesneye ıtlāk olunur; yukālu: شَيْءٌ يَسِيرٌ أَيْ قَلِيلٌ Ve kolay şeyʾe denir; yukālu: شَيْءٌ يَسِيرٌ أَيْ هَيِّنٌ Ve

يَسِيرٌ [Yesīr] Ebu'n-Nuṣayr el-ʿAbşemī feresinin ismidir. Ve kumar oynayan adama denir. Ve Ebu'l-Yesīr Muḥammed b. ʿAbdullāh ve Ebu'l-Yesīr ʿUlvān b. Ḥuseyn muhaddislerdir. Ve Ebū Caʿfer Muḥammed b. Yesīr şuʿarādandır.

يُسَيْرٌ [Yuseyr] (زُبَيْرٌ [zubeyr] veznin-de) Ashābdandır. Ve Yuseyr b. ʿAmr muhadremīndendir. Ve Yuseyr b. ʿUmeyle ve Yuseyr ki Suleymān el-Kūfī pederinin ismidir tābiʿīlerdir. Ve Yuseyr b. Mūsā muhaddistir, ʿalā-kavlin bu أَمِيرٌ [emīr] veznindedir.

اَلْيَسُورُ [el-yesūr] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Bu dahi dāʾimā kumar oynayan adama denir; yukālu: رَجُلٌ يَسُورٌ أَيْ قَامِرٌ

اَلْيُسْرَى [el-yusrā] (بُشْرَى [buşrā] vezninde) يُمْنَى [yumnā] mukābilidir ki sol ele denir, يَدٌ يُسْرَى ve يَدٌ يُمْنَى taʿbīr olunur.

اَلْيَسْرَةُ [el-yesret] (yā'nın fethiyle) Sol cānibe denir, يَمْنَةٌ [yemnet] mukābilidir; yukālu. جَاءَ مِنْ يَسْرَتِهِ ضِدُّ يَمْنَتِهِ

أَعْسَرُ يَسَرٌ [aʿseru yeser] «ع،س،ر» māddesinde beyān olundu.

اَلْمَيْسِرُ [el-meysir] (mīm'in fethi ve sīn'in kesriyle) Beyne'l-ʿArab ok ile oynadıkları kumar oyununa denir, kolaylıkla kesb-i māl olduğu için. ʿAlā-kavlin kumar için zebh olunan deveye denir. Sūreti budur ki kumar murād eden kimseler veresiye bir deve alıp zebh ve etini yirmi sekiz yāhūd on pay eyledikten sonra o payların baʿzısına nişān ederler. Baʿdehu birer birer o kimselerin ismi niyyetine ihrāc ederler. ʿAlāmetli olan her kimin ismine çıkarsa o fāʾiz olup ʿalāmetsizi çıkan mazhar-ı garāmet olur. ʿİnde'l-baʿz مَيْسِرٌ [meysir] nerd dedikleri laʿibdir ki hālen tavla taʿbīr olunan ondan bir nevʿdir yāhūd mutlakan kumara مَيْسِرٌ [meysir] denir, kāgıd oyunu ve sāʾiri gibi.

مَيْسَرٌ [Meyser] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninde) Bir mevziʿ ismidir. Ve bir nebāt adıdır.

اَلْيَسَرَةُ [el-yeseret] (fetehātla) El ayasında olan çizgilere denir, birbirine bitişik olmazsa ki memdūh olan budur; yukālu: فِي يَسَرَتِهِ مَيْمَنَةٌ وَهِيَ أَسْرَارُ الْكَفِّ إِذَا كَانَتْ غَيْرَ مُلْتَصِقَةٍ Ve deve kısmının uyluklarına mahsūs bir damga adıdır; cemʿi أَيْسَارٌ [eysār]dır. Ve Yesere b. Ṣafvān muhaddistir.

اَلتَّيَاسِرُ [et-teyāsur] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] veznin-de) Zikr olunan مَيْسِرٌ [meysir] dedikleri devenin etini bölüşmek maʿnāsınadır; yukālu: تَيَاسَرَ الْقَوْمُ إِذَا اقْتَسَمُوا بَيْنَهُمْ لَحْمَ الْمَيْسِرِ Ve birbirine rıfk ve sühūletle muʿāmele eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَيَاسَرُوا إِذَا تَسَاهَلُوا Ve sol tarafa geçmek ve sol kola varmak maʿnāsınadır; yukālu: تَيَاسَرَ الرَّجُلُ ضِدُّ تَيَامَنَ Ve bir nesneyi sol cānibe almak ve sol tarafa götürmek maʿnāsınadır; yukālu: تَيَاسَرَهُمْ إِذَا أَخَذَ بِهِمْ فِي جِهَةِ الْيَسَارِ

اَلْإِتِّسَارُ [el-ittisār] (إِتِّبَاعٌ [ittibāʿ] vezninde) ve

اَلْإِيتِسَارُ [el-ītisār] (tā'yı yā'ya kalble) Bunlar da مَيْسِرٌ [meysir] dedikleri devenin etini bölüşmek maʿnāsınadır; yukālu: إِتَّسَرَ الْقَوْمُ وَايتَسَرُوا يتَّسِرُونَ وَيَأْتَسِرُونَ اِتِّسَارًا وَايتِسَارًا إِذَا اقْتَسَمُوا لَحْمَ الْمَيْسِرِ

اَلتَّيْسُورُ [et-teysūr] (طَيْفُورٌ [ṭayfūr] vezninde) ve

اَلتَّيْسِرُ [et-teysir] (tā'nın fethi ve sīn'in kesriyle) Dābbenin sühūlet ve letāfetle el ve ayak almasına ve nakıllamasına denir; yukālu: دَابَّةٌ حَسَنُ التَّيْسُورِ وَالتَّيْسِرِ أَيْ حَسَنُ نَقْلِ الْقَوَائِمِ Müʾellif burada ism-i mevziʿ olan مَيْسَرٌ [meyser]i tekrār eylemiştir.

يَاسُورِينُ [Yāsūrīn] Mavṣil'den yukarı-da bir mevziʿ adıdır ki Beled demekle müteʿāreftir.

اَلْمُيَسَّرُ [el-muyesser] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) زُمَاوَرْدٌ [zumāverd] ismidir ki kadın budu taʿbīr ettikleri taʿāmā denir, Fārisīde nuvāle derler; tekūlu: أَطْعَمَنَا مُيَسَّرًا أَيْ زُمَاوَرْدًا

اَلْأَيْسَرُ [el-Eyser] Bir muhaddis lakabıdır ki kendisi İbn Mende'den ve kendisinden Ḥuseyn el-Ḥallāl rivāyet eylemiştir.

[ي س ت ع ر]

اَلْيَسْتَعُورُ [el-Yesteʿūr] (يَفْتَعُولٌ [yefteʿūl] vezninde) Bir mevziʿ adıdır. Ve bātıl ve beyhūde nesneye denir; yukālu: عَمَلُهُ يَسْتَعُورٌ أَيْ بَاطِلٌ Ve devenin ensesine örttükleri cācīme denir. Ve bir şecer ismidir ki on-dan pek aʿlā misvāklar olur, arz-ı Serāt'ta nābit olur.

[ي ع ر]

اَلْيَعْرُ [el-yaʿr] (yā'nın fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) Şol oğlağa denir ki sayyād onu kurt yāhūd arslan tuzağına bend eder-ler. ʿAlā-kavlin mutlakan oğlağa denir; يَعْرَةٌ [yaʿret] dahi denir ki vāhidi olacaktır. Ve minhu'l-meselu: «هُوَ أَذَلُّ مِنَ الْيَعْرِ» Ve bir şecer adıdır. Ve bir dağın ismidir. Ve bir belde adıdır.

اَلْيَعَارُ [el-yuʿār] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Koyun yāhūd keçi āvāzına denir ki mele-me taʿbīr olunur. ʿAlā-kavlin koyun kıs-mının şiddetli āvāzına denir; tekūlu: سَمِعْتُ يُعَارًا أَيْ صِيَاحَ الْغَنَمِ أَوِ الْمِعْزَى أَوِ الشَّدِيدُ مِنْ أَصْوَاتِ الشَّاءِ Ve

يُعَارٌ [yuʿār] Masdar olur, koyun yāhūd keçi melemek maʿnāsınadır; yukālu: يَعَرَتِ الشَّاءُ أَوِ الْمِعْزَى يُعَارًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالثَّالِثِ إِذَا صَاحَتْ

اَلْيَعُورُ [el-yeʿūr] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Şol koyuna denir ki dāʾimā sütü sağılırken tebevvül eylemekle sütü murdār eder ola; yukālu: شَاةٌ يَعُورٌ إِذَا كَانَتْ تَبُولُ عَلَى حَالِبِهَا فَتُفْسِدُ اللَّبَنَ Ve çağırgan koyuna denir; yukālu: شَاةٌ يَعُورٌ أَيْ كَثِيرَ الْيُعَارِ

اَلْيَعَارَةُ [el-yeʿāret] (يَسَارَةٌ [yesāret] vezninde) Dırāb vaktinde nāka buğurdan nüfūr ey-lemekle buğur arkasından yetişip çöker-dikten sonra aşmağa, ʿalā-kavlin nāka pek soy olmakla develer içre dırābdan imtināʿ

الْحَالِ وَأَتَمِّ الْمِنْوَالِ إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٍ وَبِيَدِكَ قَلَمُ التَّقْدِيرِ وَالتَّصْوِيرِ

eder olmağın tenhāca yerde çökerip buğuru ona götürüp aştırmağa denir; yukālu: إِعْتَرَضَ الْفَحْلُ النَّاقَةَ يَعَارَةً إِذَا عَارَضَهَا فَتَنَوَّخَهَا أَوْ هِيَ أَنْ لاَ تُضْرَبَ مَعَ الْإِبِلِ بَلْ يُقَادُ إِلَيْهَا الْفَحْلُ لِكَرَمِهَا

[ي م ر]

اَلْيَامُورُ [el-yāmūr] Geyik taʿbīr olunan hayvānın erkeğine denir, ذَكَرُ الْأَيِّلِ [ẕekeru'l-eyyil] maʿnāsına. Burada إِبِلٌ nüshaları galattır.

[ي ن ر]

يَنَّارٌ [Yennār] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Ḥamdān b. ʿĀrim ez-Zendenī el-Buḫārī nām muhaddisin ceddi ismidir.

[ي ه ر]

اَلْيَهْرُ [el-yehr] (نَهْرٌ [nehr] vezninde ve hā'nın fethiyle cāʾizdir) Vāsiʿ mevziʿe denir. Ve önegülük, lecāc maʿnāsınadır; yukālu: مَا هَذَا الْيَهْرُ أَيِ اللَّجَاجُ

اَلْإِسْتِيهَارُ [el-istīhār] Bir nesneye uzun uzadı meşgūl ve mütevaggil olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَيْهَرَ فِي الْأَمْرِ إِذَا تَمَادَى فِيهِ Ve bir adamın ʿaklı zāʾil olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَيْهَرَ الرَّجُلُ إِذَا ذَهَبَ عَقْلُهُ Ve bir nesneye yakīn hāsıl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَيْهَرَ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَيْقَنَ بِالْأَمْرِ وَيُقَالُ اسْتَوْهَرَ بِالْوَاوِ Ve bir şeyʾi şeyʾ-i āher ile mübādele eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: إِسْتَيْهِرْ بِإِبِلِكَ أَيِ اسْتَبْدِلْ بِهَا إِبِلاً غَيْرَهَا

ذُو يَهَرٍ [Ẕū Yeher] (yā'nın ve hā'nın fethi ve sükūnuyla) Mülūk-ı Ḥimyer'den birinin lakabıdır.

اَلْيَهْيَرُّ [el-yehyerr] «ر،ي،ه» māddesinde zikr olundu.

تَمَّ حَرْفُ الرَّاءِ بِفَضْلِ اللهِ ذِي الْآلاَءِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي بِنِعْمَتِهِ تَتِمُّ الصَّالِحَاتُ وَالصَّلَوَاتُ عَلَى أَفْضَلِ الْمَوْجُودَاتِ وَعَلَى آلِهِ وَأَصْحَابِهِ أُولِي الْكَرَامَاتِ اَللَّهُمَّ إِنِّي أَسْئَلُكَ أَنْ تُوَفِّقَنِي بِإِتْمَامِ مَا بَقِيَ مِنْ هَذَا عَلَى أَحْسَنِ

BĀBU'Z-ZĀYİ'L-MUᶜCEME
(بَابُ الزَّايِ الْمُعْجَمَةِ)

ز

FASLU'L-HEMZE
(فَصْلُ الْهَمْزَةِ)

[أ ب ز]

اَلْأَبْزُ [el-ebz] (hemzenin fethi ve bā-yı muvahhadenin sükūnuyla) ve

اَلْأُبُوزُ [el-ubūz] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde) ve

اَلْأَبْزَى [el-ebezā] (جَمَزَى [cemezā] vezninde) Āhū sıçrayarak seğirtmek, ᶜalā-kavlin aslā bir yerde eyleşmeyip sürᶜatle ok gibi doğru seğirtip gitmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَبَزَ الظَّبْيُ أَبْزًا وَأُبُوزًا وَأَبْزَى مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا وَثَبَ أَوْ تَطَلَّقَ فِي عَدْوِهِ ᶜİnde'l-baᶜz اَبْزَى [ebezā] masdar değildir, belki ism-i masdardır. Ve

أَبْزٌ [ebz] ve

أُبُوزٌ [ubūz] İnsān arada dinlenerek seğirtip gitmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَبَزَ الْإِنْسَانُ إِذَا اسْتَرَاحَ فِي عَدْوِهِ ثُمَّ مَضَى Ve fecᵓeten ölmek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: أَبَزَ الرَّجُلُ إِذَا مَاتَ مُغَافَصَةً Ve bagy ve tugyān eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَبَزَ بِصَاحِبِهِ إِذَا بَغَى عَلَيْهِ

اَلْأَبِزُ [el-ebiz] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلْأَبَّازُ [el-ebbāz] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) ve

اَلْأَبُوزُ [el-ebūz] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Maᶜnā-yı evvelden vasflardır, sıçragan āhūya denir; yukālu: ظَبْيٌ وَظَبْيَةٌ أَبِزٌ وَأَبَّازٌ وَأَبُوزٌ أَيْ وَثَّابٌ Ve

أَبُوزٌ [ebūz] Seğirtmek husūsunda pek dayangan olan soy nākaya ve kısrağa denir; yukālu: نَجِيبَةٌ أَبُوزٌ إِذَا كَانَتْ تَصْبِرُ صَبْرًا عَجِيبًا يَعْنِي فِي الْعَدْوِ

[أ ج ز]

اَلْأَجْزُ [el-Ecz] (hemzenin fethi ve cīm'in sükūnuyla) Bir recül adıdır.

اَلْإِسْتِيجَازُ [el-istīcāz] Yastığa gereği gibi

dayanmamak vech üzere söykenmek maᶜnāsınadır, şöyle ki yastık dirseği altında yā arka tarafında ise çekildikte düşmez ola, niteki ᶜArablar ihtibāᵓ eyleyerek o resme söykenirler; yukālu: إِسْتَأْجَرَ عَلَى الْوِسَادَةِ إِذَا تَحَنَّى عَلَيْهَا وَلَمْ يَتَّكِئْ

[أ ر ز]

اَلْأُرُوزُ [el-urūz] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde) Kirpi gibi tortop büzülüp durmak maᶜnāsınadır, niteki lede's-suᵓāl bahīlin sıfatıdır; yukālu: أَرَزَ الرَّجُلُ وَأَرِزَ أُرُوزًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا تَقَبَّضَ وَتَجَمَّعَ وَثَبَتَ Ve yılan kısmı geri inine ilticā ile girip yerinde durmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَرَزَتِ الْحَيَّةُ وَأَرِزَتْ إِذَا لَاذَتْ بِجُحْرِهَا وَرَجَعَتْ إِلَيْهِ وَثَبَتَتْ فِي مَكَانِهَا Ve gece pek soğuk olmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَرَزَتِ اللَّيْلَةُ إِذَا بَرَدَتْ

اَلْآرِزُ [el-āriz] (عَاجِزٌ [ᶜāciz] vezninde) ve

اَلْأَرُوزُ [el-erūz] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Maᶜnā-yı evvelden vasflardır, kirpi gibi tortop büzülür olan adama denir.

اَلْأَرْزُ [el-erz] (hemzenin fethi ve rā'nın sükūnuyla) İltiyām-ı kelām maᶜnāsınadır ki perīşān ve hezeyān olmayıp birbirine mülāyim ve münāsib ve muntazam olmasından ᶜibārettir; tekūlu: عَجِبْتُ مِنْ أَرْزِ كَلَامِهِ أَيِ الْتِيَامِهِ Ve

أَرْزٌ [erz] Sanevber ağacının ismidir, ᶜalākavlin erkek nevᶜine denir yāhūd şecer-i ᶜarᶜar ismidir ki dağ servisi ve dikenli ardıç taᶜbīr olunur; hemzenin zammıyla da zebān-zededir.

اَلْآرِزَةُ [el-ārizet] (عَاجِزَةٌ [ᶜācizet] vezninde) Yavuz ve tüvānā olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ آرِزَةٌ أَيْ قَوِيَّةٌ شَدِيدَةٌ Ve soğuk geceye denir ki adamı buruşturur; yukālu: لَيْلَةٌ آرِزَةٌ أَيْ بَارِدَةٌ Ve yerinde kök salmış sābit ve üstüvār ağaca denir; yukālu: شَجَرَةٌ آرِزَةٌ أَيْ ثَابِتَةٌ

اَلْأَرِيزُ [el-erīz] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Kırağı taᶜbīr olunan rutūbete denir, صَقِيعٌ [ṣaḳīᶜ] maᶜnāsına. Ve bir kavm ve kabīlenin seyyid ve ᶜamīdine denir; yukālu: هُوَ أَرِيزُ الْقَوْمِ أَيْ عَمِيدُهُمْ Ve soğuk güne denir; yukālu: يَوْمٌ أَرِيزٌ أَيْ بَارِدٌ

اَلْأَرْزَةُ [el-erzet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) أَرْزٌ [erz] gibi çam ağacına yāhūd erkeğine denir; hāᵓ vahdet içindir.

اَلْأَرَزُ [el-erez] (fethateynle) Şecer-i erzen ismidir ki acı bādem ağacıdır.

اَلْمَأْرِزُ [el-meᵓriz] (مَجْلِسٌ [meclis] vezninde) Sığınacak yere denir, melceᵓ maᶜnāsına; tekūlu: هُوَ مَأْرِزِي أَيْ مَلْجَإِي

اَلْأَرُزُّ [el-eruzz] (hemzenin fethi ve rā'nın zammı ve zāy'ın teşdīdiyle أَشُدٌّ [eşudd] vezninde) ve

اَلْأُرُزُّ [el-uruzz] (عُتُلٌّ [ᶜutull] vezninde) ve

اَلْأُرْزُ [el-urz] (قُفْلٌ [ḳufl] vezninde) ve

اَلْأُرُزُ [el-uruz] (طُنُبٌ [ṭunub] vezninde) ve

اَلرُّزُّ [er-ruzz] (hemzenin iskātıyla) ve

اَلرُّنْزُ [er-runz] (rā'nın zammı ve nūn'un sükūnuyla ki zāᵓ nūn'a mübeddeldir) ve

اَلْآرُزُ [el-āruz] (كَابُلٌ [kābul] vezninde) ve

اَلْأَرُزُّ [el-eruz] (عَضُدٌ [ᶜaḍud] vezninde) Bu iki ahīrler Kurāᶜ-ı Luġavī naklidir; mecmūᶜu habb-ı maᶜrūf ismidir ki pirinç taᶜbīr olunan galledir. Muhaddisīnden Ebū Revḥ Ṣābit b. Muḥammed el-Urzī ki Ruzzî dahi zebān-zeddir, beyᶜine mensūbdur.

[أ ز ز]

اَلْأَزُّ [el-ezz] (hemzenin fethi ve zāy'ın şeddesiyle) ve

اَلْأَزِيزُ [el-ezīz] ve

اَلْأَزَازُ [el-ezāz] (hemzelerin fethiyle) Çömlek pek pek kaynamak maᶜnāsınadır, ᶜalā-kavlin şedīd olmayarak kaynamak maᶜnāsınadır; yukālu: أَزَّتِ الْقِدْرُ أَزًّا وَأَزِيزًا وَأَزَازًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا اشْتَدَّ غَلَيَانُهَا أَوْ هُوَ غَلَيَانٌ لَيْسَ بِالشَّدِيدِ Ve āteş yakmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَزَّ النَّارَ إِذَا أَوْقَدَهَا Ve ıraktan gök gürüldemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَزَّتِ السَّحَابَةُ إِذَا صَوَّتَتْ مِنْ بَعِيدٍ Ve bir nesneyi pek pek depretip ırgalamak maᶜnāsınadır; yukālu: أَزَّ الشَّيْءَ إِذَا حَرَّكَهُ شَدِيدًا

اَلْإِئْتِزَازُ [el-iᵓtizāz] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) ve

اَلتَّأَزُّزُ [et-teᵓezzuz] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] veznin-de) Bunlar da çömlek şiddetle kaynamak yāhūd şiddetsiz kaynamak maᶜnāsınadır; yukālu: إِئْتَزَّتِ الْقِدْرُ وَتَأَزَّزَتْ بِمَعْنَى أَزَّتْ Ve

اِئْتِزَازٌ [ᵓtizāz] İstiᶜcāl maᶜnāsınadır; yukālu: إِئْتَزَّ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَعْجَلَ

اَلْأَزَزُ [el-ezez] (fethateynle) Meclis nās ile dolu olmağa denir; yukālu: فِي مَجْلِسِهِ أَزَزٌ أَيِ امْتِلَاءٌ Ve darlık, ضِيقٌ [ḍīḳ] maᶜnāsınadır. Ve dolu meclise denir; tekūlu: أَتَيْتُ الْوَالِيَ وَالْمَجْلِسُ أَزَزٌ أَيْ مُمْتَلِئٌ مِنَ النَّاسِ Ve

أَزَزٌ [ezez] Mecārī-i kamerden bir güne hisāb ismidir ki şühūr ile sinīn beynine tedāhül eden evkātın fuzūlundan ᶜibārettir. Murād devre-i kamerde ᶜaded-i eyyāmın ihtilāfı muktezāsınca devre-i şemsiyye ile beynlerinde mütefāvit olan hisābdır, zīrā devre-i kamer iᶜtibārıyla mahsūb olan sāl ki sene-i kameriyye denir, şühūrun baᶜzında yirmi dokuz gün gelmekle nākıs olduğundan üç yüz elli dört gün olur. Ve devre-i kāmile-i āfitāb ki sene-i şemsiyye denir, üç yüz altmış beş ve rubᶜ yevmdir. Bu cihetle sene-i şemsiyye, kameriyyeden on bir gün ve yevm-i vāhidin yirmi bir cüzᵓünden bir cüzᵓ gün ziyāde olur. Ve

أَزٌّ [ezez] Cemᶜ-i kesīre denir.

اَلْأَزِيزُ [el-ezīz] Masdardır, niteki zikr olundu. Ve

أَزِيزٌ [ezīz] Soğuğa denir; tekūlu: فِي يَوْمِنَا أَزِيزٌ أَيْ بَرْدٌ Ve soğuk nesneye denir, bārid maᶜnāsına. Ve pek yürümeğe denir.

اَلْأَزُّ [el-ezz] (hemzenin fethiyle) Çömlek kaynamak maᶜnāsınadır ki zikr olundu. Ve

أَزٌّ [ezz] Damar atmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَزَّ الْعِرْقُ إِذَا ضَرَبَ Ve çıban makūlesi kurha ve hurāc acıyıp ağrımak maᶜnāsınadır. Ve cimāᶜ eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَزَّ الْجَارِيَةَ إِذَا جَامَعَهَا Ve nākayı pek pek sağmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَزَّ النَّاقَةَ إِذَا حَلَبَهَا شَدِيدًا Ve su dökmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَزَّ الْمَاءَ إِذَا صَبَّهُ Ve suyu kaynatmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَزَّ الْمَاءَ إِذَا أَغْلَاهُ

[أ ف ز]

اَلْأَفْزُ [el-efz] (hemzenin fethi ve fā'nın sükūnuyla) Sıçramak maᶜnāsınadır. Güyā ki وَفْزٌ [vefz] lafzından maklūbdur, yaᶜnī vāv'ı hemzeye mübeddeldir.

اَلْإِفَازُ [el-ifāz] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Sürᶜatle gitmek, وِفَازٌ [vifāz] maᶜnāsınadır; tekūlu: أَنَا عَلَى إِفَازٍ وَوِفَازٍ كَإِشَاحٍ وَوِشَاحٍ Yaᶜnī وِشَاحٌ [vişāḥ] lafzında إِشَاحٌ [işāḥ] lügat olduğu gibi وِفَازٌ [vifāz]da dahi إِفَازٌ [ifāz] lügattir.

[أ ل ز]

اَلْأَلْزُ [el-elz] (hemzenin fethi ve lām'ın sükūnuyla) Bir şeyᵓe müdāvemet eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَلَزَ الشَّيْءَ وَأَلَزَ بِهِ أَلْزًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا لَزِمَهُ

اَلْأَلَزُ [el-elez] (fethateynle) Muztarib ve bī-karār olmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَلِزَ الرَّجُلُ

أَلَزًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا قَلِقَ

[أ و ز]

اَلْأَوْزُ [el-evz] (جَوْزٌ [cevz] vezninde) Zikr olunan أَزَزٌ [ezez] maᶜnāsınadır ki mecārī-i kamerden hisāb-ı maᶜhūde denir yāhūd ehadühümā āherden musahhaftır.

اَلْإِوَزُّ [el-ivezz] (hemzenin kesriyle حِدَبٌّ [ḥidebb] vezninde) Gövdesi kalın bodura denir; yukālu: رَجُلٌ إِوَزٌّ أَيْ غَلِيظٌ قَصِيرٌ Ve kaz taᶜbīr olunan su kuşuna denir, بَطٌّ [baṭṭ] maᶜnāsına. Cemᶜi إِوَزُّونَ [ivezzūn] gelir, zīrā maᶜnā-yı mezkūrdan meᵓhūzdur. Mütercim der ki Zemaḫşerī ve sāᵓirleri ördek ile tefsīr eylemişlerdir.

اَلْمَأْوَزَةُ [el-meᵓvezet] (مَأْسَدَةٌ [meᵓsedet] vezninde) Kazı çok yere denir; yukālu: أَرْضٌ مَأْوَزَةٌ أَيْ كَثِيرَةُ الْإِوَزِّ

اَلْإِوَزَّى [el-ivezzā] (hemzenin kesriyle ve elifin kasr ve meddiyle) Cünbüşlü at yürüyüşü gibi oynayarak yürümeğe denir, ᶜalā-kavlin gāh bir cānibe ve gāh öbür cānibe iᶜtimād ederek yürümeğe denir; yukālu: يَمْشِي الْإِوَزَّى وَهِيَ مِشْيَةٌ فِيهَا تَرَقُّصٌ أَوْ يَعْتَمِدُ عَلَى أَحَدِ الْجَانِبَيْنِ

FASLU'L-BĀᵓİ'L-MUVAHHADE
(فَصْلُ الْبَاءِ الْمُوَحَّدَةِ)

[ب أ ز]

اَلْبَأْزُ [el-beᵓz] (bā'nın fethi ve hemzenin sükūnuyla) بَازِي [bāzī] lafzında lügattir ki doğan kuşuna denir. Cemᶜi أَبْؤُزٌ [ebᵓuz] gelir, أَفْلُسٌ [eflus] vezninde ve بُؤُوزٌ [buᵓūz] gelir zammeteynle ve بِئْزَانٌ [biᵓzān] gelir bā'nın kesriyle.

[ب ح ز]

اَلْبَحْزُ [el-baḥz] (bā'nın fethi ve ḥā-yı mühmelenin sükūnuyla) Yumrukla vurmak maᶜnāsınadır; yukālu: بَحَزَهُ بَحْزًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا وَكَزَهُ

[ب خ ز]

اَلْبَخْزُ [el-baḫz] (bā'nın fethi ve ḫā-yı muᶜcemenin sükūnuyla) Göz çıkarmak maᶜnāsınadır; yukālu: بَخَزَ عَيْنَهُ بَخْزًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا فَقَأَهَا

أَبْخَازُ [Ebḫāz] (أَنْصَارٌ [enṣār] vezninde) Nāstan bir cīl yaᶜnī bir tāᵓife ismidir. Mütercim der ki أَبْخَازُ [Ebḫāz] Türkistān'da bir şehr olup ahālīsi bi'l-cümle Mecūs ve Naṣārā olmak üzere kütüb-i cogrāfiyyede mersūmdur.

[ب ر ز]

اَلْبَرَازُ [el-berāz] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Açık sahrāya denir ki yazı taᶜbīr olunur; yukālu: خَرَجَ إِلَى الْبَرَازِ أَيِ الْفَضَاءِ

Şārihin beyānına göre şol açık sahrāya denir ki onda kuytulanacak binā ve taş ve ağaç makūlesi olmaya. Aᶜrāb bādiye-nişīn olmalarıyla kazā-yı hācet için emkine-i hāliyeye hurūc eylediklerinden hāliyyet ve mahalliyyet ᶜalākasıyla kazā-yı hācette

istiᶜmāl eylediler. İntehā. Ve

بَرَازٌ [Berāz] Esāmīdendir.

اَلْبُرُوزُ [el-burūz] (فُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde) Sahrāya çıkmak maᶜnāsınadır; yukālu: بَرَزَ الرَّجُلُ بُرُوزًا مِنَ الْبَابِ اَلْأَوَّلِ إِذَا خَرَجَ إِلَى الْبَرَازِ أَيِ الْفَضَاءِ Ve gizlendikten sonra zāhir ve āşikāre olmak maᶜnāsınadır; yukālu: بَرَزَ الرَّجُلُ إِذَا ظَهَرَ بَعْدَ الْخَفَاءِ

اَلْبَرَزُ [el-berez] (fethateynle) بُرُوزٌ [burūz] maᶜnālārınadır; yukālu: بَرَزَ الرَّجُلُ بَرَزًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ بِمَعْنَى بَرَزَ بُرُوزًا فِي الْمَعْنَيَيْنِ

اَلتَّبَرُّزُ [et-teberruz] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Bu dahi yabana çıkmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَبَرَّزَ الرَّجُلُ إِذَا بَرَزَ إِلَى الْفَضَاءِ Ve vech-i mezkūr üzere mecāz olarak kazā-yı hācet için çıkmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: تَبَرَّزَ الرَّجُلُ إِذَا خَرَجَ إِلَى الْبَرَازِ

اَلْمُبَارَزَةُ [el-mubārezet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) ve

اَلْبِرَازُ [el-birāz] (قِتَالٌ [ḳitāl] vezninde) Uğraş için taburdan hasma karşı meydāna çıkmak maᶜnāsınadır; yukālu: بَارَزَ الْقِرْنَ مُبَارَزَةً وَبِرَازًا إِذَا بَرَزَ إِلَيْهِ يَعْنِي فِي الْحَرْبِ

اَلتَّبَارُزُ [et-tebāruz] (تَفَاعُلٌ [tefāᶜul] vezninde) Cenk için iki hasm birbirine karşı meydāna çıkmak maᶜnāsınadır; yukālu: هُمَا يَتَبَارَزَانِ وَيُقَالُ تَبَارَزَا إِذَا انْفَرَدَ كُلٌّ مِنْهُمَا عَنْ جَمَاعَتِهِ إِلَى صَاحِبِهِ

اَلْإِبْرَازُ [el-ibrāz] (hemzenin kesriyle) Mektūbu açmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: أَبْرَزَ الْكِتَابَ إِذَا نَشَرَهُ فَهُوَ مُبْرَزٌ كَمُكْرَمٍ وَمَبْرُوزٌ Ve

إِبْرَازٌ [ibrāz] Hālis altın almak maᶜnāsınadır; yukālu: أَبْرَزَ الرَّجُلُ إِذَا أَخَذَ الْإِبْرِيزَ Ve sefere ᶜazm ve āhenk eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: أَبْرَزَ الرَّجُلُ إِذَا عَزَمَ عَلَى السَّفَرِ Ve bir nesneyi zāhire ihrāc eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَبْرَزَ الشَّيْءَ إِذَا أَخْرَجَهُ يَعْنِي إِلَى الظَّاهِرِ

اَلْمُبْرَزُ [el-mubrez] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) ve

اَلْمَبْرُوزُ [el-mebrūz] Açılmış mektūba denir; yukālu: كِتَابٌ مُبْرَزٌ وَمَبْرُوزٌ أَيْ مَنْشُورٌ [Ve bu] إِبْرَازٌ [ibrāz]dan mefᶜūl olmakla sīga-i sāniye gayr-i kıyās üzeredir.

اَلْبَرْزَةُ [el-berzet] (شَرْزَةٌ [şerzet] vezninde) Mehāsini zahīr ve āşikāre olan hatuna denir, ᶜalā-kavlin şol hatuna denir ki kavmi beyninde ᶜakīle ve müdebbire ve fī zātihā ᶜafīfe olup ve müsinne olmakla tesviye-i umūr ve temşīt-i mesālih için hārice çıkıp nās kendisine umūrlarını ᶜarz ve ahvāllerine dāᵓir sohbet eder olalar; yukālu: إِمْرَأَةٌ بَرْزَةٌ أَيْ بَارِزَةُ الْمَحَاسِنِ أَوْ مُتَجَاهِرَةٌ كَهْلَةٌ جَلِيلَةٌ تَبْرُزُ لِلْقَوْمِ يَجْلِسُونَ إِلَيْهَا وَيَتَحَدَّثُونَ وَهِيَ عَفِيفَةٌ Ve

بَرْزَةٌ [berzet] Dağda olan ᶜakabeye ıtlāk olunur. Ve ashābdan ᶜAbbās b. Mirdās'ın feresi ismidir. Ve Dimaşḳ kazāsında bir karye adıdır; muhaddisīnden ᶜAbdulᶜazīz b. Muḥammed ve Ummu ᶜAmr b. el-Eşᶜaṣ b. Leceᵓ oradandır. Ve bir tābiᶜiyye hatun ismidir ki Decāce bintu Esmā'nın muᶜtekası idi. Ve Neysābūr nevāhīsinden Beyhaḳ nāhiyesinde bir karye adıdır; nisbetinde بَرْزَهِيٌّ [Berzehiyy] denir hā'yla, sāhibu't-tesānīf Ḥamza b. el-Ḥuseyn el-Beyhaḳī oradandır.

أَبُو بَرْزَةَ [Ebū Berzet] Bir cemāᶜat künyesidir.

اَلْبَرْزُ [el-berz] (طَرْزٌ [ṭarz] vezninde) ve

اَلْبَرْزِيُّ [el-berziyy] (طَرْزِيٌّ [ṭarziyy] vezninde) Şol adama ıtlāk olunur ki ᶜafīf ve bī-garaz ve hūş-mend olmakla ᶜakl ve reᵓy ve tedbīri cümle ᶜindinde mevsūk ve muᶜtemed ola; yukālu: رَجُلٌ بَرْزٌ وَبَرْزِيٌّ أَيْ

عَفِيفٌ مَوْثُوقٌ بِعَقْلِهِ وَرَأْيِهِ

اَلْبَرَازَةُ [el-berāzet] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Bir adam ᶜafīf ve bī-garaz olmakla mevsūku'r-reʾy olmak maᶜnāsınadır; yukālu: بَرُزَ الرَّجُلُ بَرَازَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ بَرْزًا Bu maᶜnā asl mādde maᶜnāsından rifᶜat maᶜnāsına intikālle mertebe-i sāniyede meʾhūzdur.

اَلتَّبْرِيزُ [et-tebrīz] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Bir adam fazl ve ᶜilm yāhūd şecāᶜat ve şehāmet cihetiyle akrān ve ashābına gālib ve fāyik olmak maᶜnāsınadır; yukālu: بَرَّزَ الرَّجُلُ تَبْرِيزًا إِذَا فَاقَ أَصْحَابَهُ فَضْلاً أَوْ شَجَاعَةً Ve at sāʾir atları sebk ve takaddüm eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: بَرَّزَ الْفَرَسُ عَلَى الْخَيْلِ إِذَا سَبَقَهَا Ve at begāyet yüğrük olmakla rākibini mahall-i hatardan kurtarıp selāmete çıkarmak maᶜnāsınadır; yukālu: بَرَّزَ الْفَرَسُ رَاكِبَهُ إِذَا نَجَّاهُ Ve zāhir ve āşikāre eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: بَرَّزَ الشَّيْءَ إِذَا أَظْهَرَهُ وَبَيَّنَهُ

اَلْإِبْرِيزُ [el-ibrīz] (hemzenin kesriyle) ve

اَلْإِبْرِيزِيُّ [el-ibrīziyy] (mübālagaten yā-yı nisbetle) Hālis altına denir ki gışş eseri olmaya; yukālu: ذَهَبٌ إِبْرِيزٌ وَإِبْرِيزِيٌّ أَيْ خَالِصٌ

بَرَازُ الرُّوزِ [Berāzu'r-Rūz] (bā'nın fethi ve rā'nın zammıyla) Baġdād kazāsında bir nāhiye adıdır.

اَلْبَارِزُ [el-Bāriz] Beyhes el-Cermī nām kimsenin feresi adıdır. Ve Kirmān kurbünde bir belde adıdır.

بُرْزٌ [Burz] (bā'nın zammıyla) Merv kazāsında bir karye adıdır; muhaddisīnden Suleymān b. ᶜĀmir el-Kindī oradandır.

بُرْزَةُ [Burzet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Bir şuᶜbe adıdır ki Biʾru'r-Ruveyşet nām mahalle müntehī olur, ᶜalā-kavlin ikisi iki şuᶜbedir, her birine بُرْزَةُ [Burzet] denir.

يَوْمُ بُرْزَةَ [yevmu burzet] Eyyām-ı ᶜArabdan bir yevm-i maᶜrūftur. Ve

بُرْزَةُ [Burzet] ᶜAbdulcebbār b. ᶜAbdullāh nām muhaddisin ceddi ismidir.

بُرْزِيٌّ [Burziyy] (كُرْدِيٌّ [kurdiyy] vezninde) Ashāb-ı hadīsten Ebū Ḥātim Muḥammed b. el-Faḍl el-Mervezī lakabıdır.

بُرْزَى [Burzā] (بُشْرَى [buşrā] vezninde) Vāsiṭ kazāsında bir karyedir; rāvī-i *Ṣaḥīḥ-i Muslim* olan İmām Raḍiyuḍḍīn b. el-Burhān oradandır. Ve Baġdād aᶜmālinden bir karye-i dīger adıdır.

اَلْإِسْتِبْرَازُ [el-istibrāz] Bir nesneyi zāhire çıkarmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْتَبْرَزَ الشَّيْءَ إِذَا أَخْرَجَهُ يَعْنِي إِلَى الظَّاهِرِ

تَبْرِيزُ [Tebrīz] (tā'nın fethiyle ve gāh olur ki meksūr olur) Aẕerbaycān kāᶜidesi olan şehr-i meşhūr ismidir.

اَلْبِرَازُ [el-birāz] (bā'nın kesriyle) Gāʾite ıtlāk olunur. Şārih bā'nın fethini tercīh eder, niteki evvel-i māddede beyān olundu.

بَرْزَوَيْهِ [Berzeveyhi] (عَمْرَوَيْهِ [ᶜamreveyhi] vezninde) Mūsā b. el-Ḥasen el-Enmāṭī nām muhaddisin ceddi ismidir.

أَبْرِوِيزُ [Ebervīz] (bā'nın fethi ve kesriyle ve أَبْرَوَازُ [Ebrevāz] dahi zebān-zeddir) Pervīz-i Fārisī muᶜarrebidir, mülūk-i Fürs'ten bir şāhın ismidir, murād Pervīz b. Hurmuz b. Nūşirevān'dır ki lakabı Ḫusrev idi.

[ب ر غ ز]

اَلْبَرْغَزُ [el-berġaz] (ġayn-ı muᶜceme ile جَعْفَرٌ [caᶜfer] vezninde) ve

اَلْبُرْغُزُ [el-burġuz] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) ve

اَلْبُرْغُوزُ [el-burġūz] (عُصْفُورٌ [ᶜuṣfūr] veznin-de) ve

اَلْبِرْغَازُ [el-birġāz] (طِرْبَالٌ [ṭirbāl] vezninde) Sığır yavrusuna denir ki buzağı taʿbīr olunur, ʿalā-kavlin anasıyla yürüyüp gezer olmak kertesine vardıkta ıtlāk olunur. Şārihin beyānına göre yaban sığırının yavrusu olacaktır. Müʾennesinde بَرْغَزَةٌ [berġazet] ve بَرْغَازَةٌ [berġāzet] denir. Ve

بُرْغُزٌ [burġuz] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) Bed-hūy adama denir, ʿalā-kavlin bu musahhaftır, savāb olan بُزْغُرٌ [buzġur] olmaktır zāy'ın takdīmiyle.

[ب ز ز]

اَلْبَزُّ [el-bezz] (bā'nın fethi ve zāy'ın şeddesiyle) Mutlak siyāba yaʿnī libās māddesine denir ki lisānımızda dahi bez taʿbīr olunur, ʿalā-kāvlin siyābdan ve siyāb makūlesinden olan ev metāʿına denir; yukālu: خَرَجَ زَيْدٌ وَعَلَيْهِ الْبَزُّ أَيِ الثِّيَابُ أَوْ مَتَاعُ الْبَيْتِ مِنَ الثِّيَابِ وَنَحْوِهَا Ve

بَزٌّ [bezz] Silāha denir, kılıç ve zırh gibi; yukālu: غَزَا فِي بَزٍّ كَامِلٍ أَيْ سِلَاحٍ Ve

بَزٌّ [bezz] ve

بِزِيزَى [bizzīzā] (خِلِّيفَى [ḫillīfā] vezninde) Masdar olurlar, gālib olmak maʿnāsınadır; yukālu: بَزَّهُ بَزًّا وَبِزِّيزَى إِذَا غَلَبَهُ Ve bir nesneyi bir kimseden nezʿ ve selb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: بَزَّ ثَوْبَهُ إِذَا نَزَعَهُ وَسَلَبَهُ Ve bir nesneyi bir adamdan kahr ve cefā ile ahz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: بَزَّ الشَّيْءَ مِنْهُ إِذَا أَخَذَهُ بِجَفَاءٍ وَقَهْرٍ Ve

بَزٌّ [Bezz] ʿIrāḳ'ta bir karye adıdır. Ve «آخِرُ الْبَزِّ عَلَى الْقَلُوصِ» meseli «خ،ت،ع» māddesinde mersūmdur. Ve

بَزُّ النَّهْرِ [bezzu'n-nehr] Çayın nihāyetine denir.

اَلْبَزَّازُ [el-bezzāz] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Bez satan adama denir ki bezci taʿbīr olunur; yukālu: هُوَ بَزَّازٌ أَيْ بَائِعُ الْبَزِّ Ve

بَزَّازٌ [Bezzāz] Muhaddisīnden zümresinden bir cemāʿattir; Ebū Ṭālib Ġaylān onlardandır ve ʿĪsā b. Ebī ʿĪsā b. Bezzāz el-Ḳābisī rivāyet-i hadīs eylemiştir. Ve

بَزَّازٌ [Bezzāz] Meẕār ile Başra beyninde bir belde adıdır.

اَلْبِزَازَةُ [el-bizāzet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Bezzāzlık hirfetine denir ki bezcilik taʿbīr olunur.

اَلْبِزَّةُ [el-bizzet] (bā'nın kesriyle) Bu dahi silāha denir. Ve heyʾet ve kıyāfete denir; yukālu: إِنَّهُ لَذُو بِزَّةٍ حَسَنَةٍ أَيْ هَيْئَةٍ

اَلْبَزَزُ [el-bezez] (fethateynle) Bu dahi yarağa ve silāha denir.

اَلْإِبْتِزَازُ [el-ibtizāz] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi nezʿ ve selb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِبْتَزَّ ثَوْبَهُ إِذَا نَزَعَهُ وَسَلَبَهُ Ve bir kimseden bir nesneyi zoraki almak maʿnāsınadır; yukālu: إِبْتَزَّهُ مِنْهُ إِذَا أَخَذَهُ بِجَفَاءٍ وَقَهْرٍ

اَلْبَزْبَازُ [el-bezbāz] (ثَرْثَارٌ [serṣār] vezninde) Seyr ve seferde cüst ve çālāk olan oğlana denir, ʿalā-kavlin kesīrü'l-hareke olan adama denir. Ve āteş üfleyecek körüğün ağızında olan demir lüleye denir ki onunla āteş üflenir. Ve ferce denir. Ve bir devāyı maʿrūf ismidir ki besbāse taʿbīr olunan dārū olacaktır.

اَلْبَزْبُزُ [el-buzbuz] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) ve

اَلْبُزَابِزُ [el-buzābiz] (عُلَابِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Bunlar da çalı kuşu gibi ārāmsız kesīrü'l-hareke olan adama denir. Ve şol adama denir ki vücūdu kavī ve şedīd olup lākin zehre ve şecāʿati olmaya, gemi arslanı gibi.

اَلْبَزْبَزَةُ [el-bezbezet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Dābbeyi ᶜunf ve şiddetle sürmek maᶜnāsınadır; yukālu: بَزْبَزَ الدَّابَّةَ إِذَا سَاقَهَا شَدِيدًا Ve sürᶜatle yürümek maᶜnāsınadır; yukālu: بَزْبَزَ الرَّجُلُ إِذَا سَارَ سَرِيعًا Ve kaçmak maᶜnāsınadır; yukālu: بَزْبَزَ الرَّجُلُ إِذَا فَرَّ Ve sürᶜatle kesret-i hareket maᶜnāsınadır; yukālu: هُوَ يُبَزْبِزُ أَيْ يَتَحَرَّكُ كَثِيرًا بِالسُّرْعَةِ Ve bir nesneye dürüşüp ıslāh eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: بَزْبَزَهُ إِذَا عَالَجَهُ وَأَصْلَحَهُ Ve bir nesneyi şiddetle sarsıp ırgalamak maᶜnāsınadır; yukālu: بَزْبَزَهُ إِذَا تَعْتَعَهُ Ve bir nesneyi bir adamdan selb eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: بَزْبَزَ الشَّيْءَ مِنْهُ إِذَا سَلَبَهُ Ve bir nesneyi elden atıp ondan katᶜ-ı ragbet eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: بَزْبَزَ الشَّيْءَ إِذَا رَمَى بِهِ وَلَمْ يُرِدْهُ

بُزٌّ [Buzz] (bā'nın zammıyla) Muhaddisīnden İbrāhīm b. ᶜAbdullāh en-Neysābūrī lakabıdır; buz-i Fārisī muᶜarrebidir ki keçiye denir. Ve Ḳāsim b. Bezze el-Maḫzūmī ki muhaddis-i meşhurdur; bā'nın fethiyledir, mecmūᶜ-ı evlādı kurrāʾ idi; Ahmed b. Muḥāmmed el-Bezzī ki İbn Kesīr'in rāvīsidir, cümle-i evlādındandır. Ve Muḥammed b. Aḥmed b. ᶜUbeydullāh b. ᶜAlī b. Buzze ki muhaddistir, bā'nın zammıyladır.

اِبْنُ بَزِيزَةَ [İbn Bezīzet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Mālikī-i Maġrībīdir, tesānīf-i kesīre sāhibidir.

[ب غ ز]

اَلْبَغْزُ [el-baġz] (bā'nın fethi ve ġayn-ı muᶜcemenin sükūnuyla) Tepme ile yāhūd değnekle vurmak maᶜnāsınadır; yukālu: بَغَزَهُ بَغْزًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا ضَرَبَهُ بِالرِّجْلِ أَوْ بِالْعَصَا Ve cünbüş ve neşāta denir; yukālu: فَرَسٌ ذُو بَغْزٍ أَيْ نَشَاطٍ Ve deveyi şevk ve cünbüşe getirip tahrīk-i neşāt etmek maᶜnāsınadır; yukālu: بَغَزَ النَّاقَةَ بَاغِزُهَا إِذَا حَرَّكَهَا مُحَرِّكُهَا مِنَ النَّشَاطِ

اَلْبَاغِزُ [el-bāġiz] (ġayn'ın kesriyle) Şevk ve neşāta denir ki şenlik taᶜbīr olunur. Ve bu ismdir, كَاهِلٌ [kāhil] ve غَارِبٌ [ġārib] gibi, ᶜalā-kavlin deve kısmında olan neşāta mahsūstur. Ve hiddet ve tīzī maᶜnāsınadır; yukālu: فِيهِ بَاغِزٌ أَيْ حِدَّةٌ Ve dāʾimā zinā ve fücūr üzere olan yāhūd o bābda mukdim ve mütehālik olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ بَاغِزٌ أَيْ مُقِيمٌ عَلَى الْفُجُورِ أَوْ مُقْدِمٌ عَلَيْهِ Ve fāhiş ve bed-kār adama denir; yukālu: رَجُلٌ بَاغِزٌ أَيْ فَاحِشٌ

اَلْبَاغِزِيَّةُ [el-bāġiziyyet] Siyāb-ı ḫazziyyeden bir türlü kumaşa denir, ᶜalā-kavlin harīre şebīh olur.

[ب ل أ ز]

اَلْبَلْأَزَةُ [el-belʾezet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Kaçmak maᶜnāsınadır; yukālu: بَلْأَزَ الرَّجُلُ إِذَا فَرَّ Ve seğirtmek maᶜnāsınadır; yukālu: بَلْأَزَ إِذَا عَدَا Ve taᶜāmı doyunca kadar yemek maᶜnāsınadır; yukālu: بَلْأَزَ الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ حَتَّى شَبِعَ

اَلْبَلْأَزُ [el-belʾez] (بَلْعَزٌ [belᶜaz] vezninde) Şeytān esmāsındandır. Ve bodur adama denir. Ve aᶜzā ve endāmı sulb ve galīz oğlana denir.

اَلْبِلْئِزُ [el-bilʾiz] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Bu dahi sulb ve galīz gulāma denir.

[ب ل ز]

اَلْبِلِزُ [el-biliz] (kesreteynle) Bodur adama denir; yukālu: رَجُلٌ بِلِزٌ أَيْ قَصِيرٌ Ve iri gövdeli, ᶜalā-kavlin hafīfe hatuna denir.

اَلْإِبْتِلَازُ [el-ibtilāz] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] veznince) Bir adamdan bir nesneyi ahz eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: إِبْتَلَزَهُ مِنْهُ إِذَا أَخَذَهُ

اَلْمُبَالَزَةُ [el-mubālezet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Müʾellif وَهِيَ الْمُبَالَزَةُ ʿunvānında īrād eylemekle ʿādeti üzere ism olmak iktizā eder, lākin baʿzı müfredāttan istinbāt olunduğu üzere mufāʿalet bābından iştirāk içindir ki birbirinden nesne almak maʿnāsınadır.

بِلِّيزَةُ [Billīzet] (bā'nın ve lām-ı müşeddedenin kesriyle) Ebu'l-Ḳāsim ʿAbdullāh b. Aḥmed el-Iṣfahānī nām mukrī lakabıdır, Semʿānī *Kitāb-ı Ensāb*'ında tā-yı fevkiyye ile zabt eylemiştir.

طِينُ الْإِبْلِيزِ [ṭīnu'l-iblīz] (hemzenin kesriyle) Tīn-i Mıṣr'dır, Nīl çekildikten sonra taştığı yerlerde kalan çamur olacaktır; ʿāmme tīn-i İblīs taʿbīr ederler. Ve إِبْلِيزُ [iblīz] lafz-ı aʿcemīdir.

[ب ل ن ز]

اَلْبَلَنْزَى [el-belenzā] (حَبَنْطَى [ḥabenṭā] vezninde) Galīz ve şedīd olan erkek deveye denir.

[ب ه ز]

اَلْبَهْزُ [el-behz] (bā'nın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Bir adamı ʿunf ve şiddetle öte kakmak maʿnāsınadır; yukālu: بَهَزَهُ بَهْزًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا دَفَعَهُ عَنِيفًا Ve bir adamın göğsüne el ile ve ayak ile, ʿalā-kavlin iki el ile vurmak maʿnāsınadır; yukālu: بَهَزَ فُلَانًا إِذَا ضَرَبَ صَدْرَهُ بِالْيَدِ وَالرِّجْلِ أَوْ بِكِلْتَيِ الْيَدَيْنِ Ve

بَهْزٌ [Behz] Benū Suleym kabīlesinden bir cemāʿat adıdır; ashābdan Ḥaccāc b. ʿİlāṭ ve Ḍamre b. Ṣaʿlebe el-Behziyyān onlardandır.

[ب ه م ز]

اَلْبَهْمَازُ [el-Behmāz] (شَهْبَازٌ [şehbāz] vezninde) Tābiʿīnden ʿAbdurraḥmān el-Ḥicāzī pederinin ismidir.

[ب و ز]

اَلْبَازُ [el-bāz] (رَازٌ [rāz] vezninde) بَازِي [bāzī] lafzında lügattir ki doğan dedikleri şikārī kuşa denir. Cemʿi أَبْوَازٌ [ebvāz] ve بِيزَانٌ [bīzān] gelir. Ve بَازِي [bāzī] lafzının cemʿi بُزَاةٌ [buzāt] gelir, قُضَاةٌ [ḳuḍāt] gibi, inşāʾallāhu taʿālā «ب،ز،ي» māddesinde iʿāde olunur; ve yukālu: بَازٌ بِالرَّفْعِ وَبَازَانِ وَأَبْوَازٌ Ve وَبَازٍ بِالْجَرِّ وَبَازِيَانِ وَبَوَازٍ كَرَوَامٍ

بَازٌ [Bāz] Esāmīdendir: Ḥuseyn b. Naṣr b. Bāz ve İbrāhīm b. Muḥammed b. Bāz muhaddislerdir. Ve Huseyn b. ʿÖmer el-Bāzī ki muhaddistir, ceddine mensūbdur. Ve Ziyād b. İbrāhīm ve Sellām b. Suleymān ve Muḥammed b. el-Faḍl ve Aḥmed b. Muḥammed b. İsmāʾil ve Muḥammed b. Ḥamdeveyh el-Bāziyyūn muhaddislerdir. Ve mehmūzü'l-ʿayn olan بَأْزٌ [beʾz] lafzı māddesinde zikr olundu.

Mütercim der ki garībdir ki işbu بَازٌ [bāz] māddesinde telāş vākiʿ olmuştur. Bir defʿa ʿaynı hemze olarak ve bir defʿa vāv olarak ve bir defʿa da muʿtell-i yāʾī olarak resm olunmuştur. Ve muʿtell bābında tetāvül maʿnāsından meʾhūz olduğuna telmīh olunmakla o ne güzeldir, ammā gerek mehmūzü'l-ʿayn ve gerek muʿtellu'l-ʿayn olanın meʿhazlarından sükūt olunmuştur. Kaldı ki Fārisīde dahi doğana bāz denmekle بَازِي [bāzī], ʿArabī-yi mahsūs olup bāz-ı Fārisīden meʾhūz olmak agleb-i melhūzdur.

اَلْخَازِبَازِ [el-ḫāzibāzi] (ḫā-yı muʿceme ve zā'ların kesr üzere bināsıyla) ve

اَلْخِزْبَازُ [el-ḫizbāz] (قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] vezninde) ve

خَازَبَازَ [ḫāzebāze] (zā'ların fethiyle) ve

خَازَبَازُ [ḫāzebāzu] (zā-yı ūlānın fethi ve sāniye'nin zammıyla) ve

خَازُبَازِ [ḫāzubāzi] (ūlānın zammı ve sāniyenin kesriyle) ve

خَازِبَازُ [ḫāzibāzu] (ūlānın kesri ve sāniyenin zammıyla) ve

خَازِبَاءُ [ḫāzibāᵓ] (قَاصِعَاءُ [ḳāṣiᶜāᵓ] vezninde zā'nın harekāt-ı selāsıyla) ve

خِزْبَاءُ [ḫizbāᵓ] (حِرْبَاءُ [ḥirbāᵓ] vezninde) ve

خَازُبَازِ [ḫāzubāzin] (muzāf olarak ūlā'nın zammı ve sāniyenin tenvīni ile) Bir nevᶜ sineğe denir ki bāgçe ve çemen-zārda olur, ᶜalā-kavlin vızırtılarından hikāyedir. Şārih der ki «اَلْخَازِبَازِ أَخْصَبُ» emsāldendir, zīrā o sinek bahār eyyāmı zuhūr ve hısb-ı sāle delālet eder. Ve

خَازِبَازِ [ḫāzibāzi] Bir güne maraz adıdır ki devenin ve insānın boyunlarında ve boğazlarında ᶜārız olur. Ve iki güne nebāt adıdır. Ve kediye denir, سِنَّوْرٌ [sinnevr] gibi.

[ب ي ز]

اَلْبَيْزُ [el-beyz] (bā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) ve

اَلْبُيُوزُ [el-buyūz] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde) Helāk olmak maᶜnāsınadır; yukālu: بَازَ الرَّجُلُ يَبِيزُ بَيْزًا وَبُيُوزًا إِذَا هَلَكَ Ve hayātta olmak maᶜnāsınadır; yukālu: بَازَ الرَّجُلُ إِذَا عَاشَ ve yukālu: فُلَانٌ لَا تَبِيزُ رَمِيَّتُهُ أَيْ لَا تَعِيشُ Yaᶜnī "Vurduğu şikār yā sāᵓiri yaşamaz hemān fi'l-fevr helāk olur." Ve yukālu: فُلَانٌ لَمْ تَبِزْ رَمِيَّتُهُ أَيْ لَمْ يُفْلِتْ Yaᶜnī "O rütbe nişāncıdır ki önünden şikār bir takrīble kaçıp kurtulamaz."

FASLU'T-TĀᵓİ'L-FEVKİYYE
(فَصْلُ التَّاءِ الْفَوْقِيَّةِ)

[ت أ ز]

اَلتَّأْزُ [et-teᵓz] (tā'nın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Yara onulup bitişmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَأَزَ الْجُرْحُ تَأْزًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا الْتَئَمَ Ve ᶜasker cenkte birbirine yaklaşıp çatmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَأَزَ الْقَوْمُ فِي الْحَرْبِ إِذَا تَدَانَوْا

اَلتَّئِزُ [et-teᵓiz] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Aᶜzāsı dirnekli, sımsıkı, kunt gövdeli eşeğe denir; yukālu: عَيْرٌ تَئِزٌ أَيْ مَعْصُوبُ الْخَلْقِ

[ت ب ر ز]

تَبْرِيزُ [Tebrīz] Āẕerbaycān eyāletinin dārü'l-mülkü olan şehrdir, niteki māddesinde beyān olundu; İbn Dureyd rubāᶜī māddesinde sebt eylemiştir.

[ت ر ز]

اَلتَّارِزُ [et-tāriz] (عَاجِزٌ [ᶜāciz] vezninde) Şol yābis nesneye denir ki onda rūh ve rutūbet eseri olmaya; yukālu: شَيْءٌ تَارِزٌ أَيْ يَابِسٌ لَا رُوحَ فِيهِ Ve meyyite ıtlāk olunur.

اَلتَّرْزُ [et-terz] (غَرْزٌ [ġarz] vezninde) تَارِزٌ [tāriz]-i mezkūrdan masdardır; yukālu: تَرَزَ الشَّيْءُ وَالرَّجُلُ وَتَرِزَ تَرْزًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا يَبِسَ وَمَاتَ Ve acıkmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَرَزَ الرَّجُلُ إِذَا جَاعَ Ve yere çalmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَرَزَهُ إِذَا صَرَعَهُ Ve koyun ve keçi kısmı kırağı taᶜbīr olunan rutūbetli çayır otlamakla içerisi pārelenmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَرَزَتِ الْغَنَمُ إِذَا أَكَلَ حَشِيشًا فِيهِ النَّدَى فَتَقَطَّعَ أَجْوَافُهَا

اَلتُّرَازُ [et-turāz] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Koyun ve keçi kısmına ᶜārız olan kırgınlığa denir ki hemān durdukları yerde dü-

şüp helāk olurlar; yukālu: أَصَابَ الْغَنَمَ التُّرَازُ أَيِ الْقُعَاصُ

اَلتَّرَزُ [et-terez] (fethateynle) Su buz kesip donmak maʿnāsınadır; yukālu: تَرِزَ الْمَاءُ تَرَزًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا جَمَدَ Ve bir ʿilletten nāşī devenin kuyruğu tüyleri bütün dökülüp kavlamak maʿnāsınadır; yukālu: تَرِزَتْ أَذْنَابُ الْإِبِلِ إِذَا ذَهَبَتْ شُعُورُهَا مِنْ دَاءٍ أَصَابَهَا

اَلتُّرُوزُ [et-turūz] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Bir nesne galīz ve pek olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَرِزَ الشَّيْءُ تُرُوزًا إِذَا غَلُظَ وَاشْتَدَّ

اَلْإِتْرَازُ [el-itrāz] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi sulb ve yābis kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَتْرَزَ الشَّيْءَ إِذَا صَلَّبَهُ وَأَيْبَسَهُ

[ت ر ع ز]

اَلتَّرْعُوزِيُّ [et-terʿūziyy] (tā'nın fethiyle) تَرْعَ عُوز [terʿa ʿūz] lafzına mensūbdur; ʿayn bābında mersūmdur.

[ت ر م ز]

اَلتُّرَامِزُ [et-turāmiz] (عُلَابِطٌ [ʿulābiṭ] veznin-de) Kuvveti kemāle erişmiş erkek deveye denir, ʿalā-kavlin pek koca olmakla ʿalef ekl ederken başı titrer olana denir.

[ت ل ز]

تَلِيزَةُ [Tellīzet] (tā'nın fethi ve lām-ı müşeddedenin kesriyle) Ebu'l-Ḳāsim el-Işbahānī lakabıdır. Semʿānī bu resme ve sāʾirleri bā-yı muvahhade ile zabt eylemiştir, niteki mürūr eyledi.

[ت و ز]

اَلتُّوزُ [et-tūz] (tā'nın zammıyla) Tabīʿat ve huluk ve seciyyet maʿnāsınadır; yukālu: لَهُ تُوزٌ حَسَنٌ أَيْ طَبِيعَةٌ وَخُلُقٌ Ve bir şecer adıdır. Ve asl ve bünyād maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ مِنْ تُوزٍ كَرِيمٍ أَيْ أَصْلٍ Ve şol tahtaya denir ki çocuklar onunla كُجَّةٌ [kuccet] dedikleri laʿib oynarlar. Ve

تُوزٌ [Tūz] Semīrāʾ ile Feyd beyninde bir mevziʿ adıdır; muhaddisînden Muḥammed b. Mesʿūd et-Tūzī oraya mensūb olmak melhūzdur.

اَلْأُتُوزُ [el-etūz] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Kerīmü'l-asl adama denir; yukālu: رَجُلٌ أُتُوزٌ أَيْ كَرِيمُ الْأَصْلِ

تُوزِينُ [Tūzīn] (tā'nın zammıyla) yāhūd

تَيْزِينُ [Teyzīn] (tā'nın fethiyle) Ḥaleb kazāsında bir kūre ve sancak adıdır.

اَلتَّوْزُ [et-tevz] (جَوْزٌ [cevz] vezninde) Galīz olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَازَ الشَّيْءُ يَتُوزُ تَوْزًا إِذَا غَلُظَ

تَوَّزُ [Tevvez] (بَقَّمٌ [baḳḳam] vezninde) Fāris ülkesinde bir belde adıdır, Tevvec dahi derler, ثِيَابٌ تَوَّزِيَّةٌ oraya mensūbdur; muhaddisînden Muḥammed b. ʿAbdullāh el-Luġavī ve Ebū Yaʿlā Muḥammed b. eṣ-Ṣalt ve İbrāhīm b. Mūsā ve Aḥmed b. ʿAlī et-Tevveziyyūn oradandır.

[ت ي ز]

اَلتَّيَّازُ [et-teyyāz] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Vücūdu galīz ve şedīd olan bodura denir. Ve ekinciye denir; yukālu: رَجُلٌ تَيَّازٌ أَيْ حَرَّاثٌ

اَلتَّيَزَانُ [et-teyezān] (fetehātla) Ölmek maʿnāsınadır; yukālu: تَازَ الرَّجُلُ يَتِيزُ تَيَزَانًا إِذَا مَاتَ

اَلتَّيَّزُ [et-teteyyuz] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznin-de) Ayakları sürüyerek yürümeyip yerden koparır tarzında yürümek maʿnāsınadır; yukālu: تَتَيَّزَ فِي مَشْيِهِ إِذَا تَقَلَّعَ

اَلْمُتَايَزَةُ [el-mutāyezet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Mugālebe maʿnāsınadır; yukālu: تَايَزَهُ إِذَا غَالَبَهُ

اَلتَّيْزُ [et-teyz] (tā'nın fethi ve yā'nın

sükūnuyla) Bu dahi mugālebe maᶜnāsınadır.

اَلتِّيَزُّ [et-tiyezz] (tā'nın kesriyle هِجَفٌّ [hiceff] vezninde) Kemikleri ve kaburgaları sımsıkı şedīd ve metīn olan insān ve hayvāna denir; yukālu: رَجُلٌ وَفَرَسٌ تِيَزٌّ أَيِ الشَّدِيدُ الْأَلْوَاحِ

FASLU'L-CĪM
(فَصْلُ الْجِيمِ)

[ج أ ز]

اَلْجَأْزُ [el-ceʾz] (cīm'in fethi ve hemzenin sükūnuyla) İsmdir, boğazda bir nesnenin tıkanıp durmasına denir, ᶜalā-kavlin hāssaten suyun durmasına denir; yukālu: أَخَذَهُ الْجَأْزُ وَهُوَ اسْمُ الْغَصَصِ أَوْ إِنَّمَا يَكُونُ بِالْمَاءِ

اَلْجَأَزُ [el-ceʾez] (fethateynle) Masdardır, boğazda bir nesne yāhūd su tıkanıp durmakla boğulmak maᶜnāsınadır; yukālu: جَئِزَ جَأَزًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا غَصِصَ بِهِ

[ج ب ز]

اَلْجِبْزُ [el-cibz] (cīm'in kesriyle) Kuru ve kalın gövdeli adama denir. Ve bahīl ve nākese denir. Ve zaᶜīf ve zebūn adama denir. Ve leʾīm ve fürū-māyeye denir.

اَلْجَبِيزُ [el-cebīz] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Māyesiz ekmeğe denir yāhūd katıksız kuru ekmeğe denir; tekūlu: أَكَلْتُ جَبِيزًا أَيْ خُبْزًا فَطِيرًا أَوْ يَابِسًا قَفَارًا

اَلْجَبَازَةُ [el-cebāzet] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Ekmek جَبِيزٌ [cebīz] olmak maᶜnāsınadır; yukālu: جَبُزَ الْخُبْزُ جَبَازَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ جَبِيزًا

اَلْجَبْزُ [el-cebz] (نَبْزٌ [nebz] vezninde) Kesmek maᶜnāsınadır.

اَلْجَبْزَةُ [el-cebzet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Kıtᶜaya denir; yukālu: جَبَزَ لَهُ مِنْ مَالِهِ جَبْزَةً أَيْ قَطَعَ لَهُ مِنْهُ قِطْعَةً

اَلْجَأْبَزَةُ [el-ceʾbezet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Saᶜy ve firār maᶜnālarınadır. Şārihin beyānına göre ikisi bir maᶜnādır; yukālu: جَأْبَزَ الرَّجُلُ إِذَا فَرَّ وَسَعَى

[ج ر ز]

اَلْجَرْزُ [el-cerz] (cīm'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) Tīz tīz yemek maᶜnāsınadır; yukālu: جَرَزَ الرَّجُلُ جَرْزًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَكَلَ أَكْلاً وَحِيًّا Ve katl eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: جَرَزَهُ إِذَا قَتَلَهُ Ve değnekle yā bir ağaçla dürtmek maᶜnāsınadır; yukālu: جَرَزَهُ إِذَا نَخَسَهُ Ve kesmek maᶜnāsınadır; yukālu: جَرَزَهُ إِذَا قَطَعَهُ Ve

جَرْزٌ [cerz] Otsuz yere ıtlāk olunur, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْجَرُوزُ [el-cerūz] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Ekūl, ᶜalā-kavlin serīᶜü'l-ekl olan insān ve hayvāna denir; müzekker ve müᵓennese ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ وَنَاقَةٌ جَرُوزٌ أَيْ أَكُولٌ أَوْ سَرِيعُ الْأَكْلِ

اَلْجَرَازَةُ [el-cerāzet] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) جَرُوزٌ [cerūz] olmak maᶜnāsınadır; yukālu: جَرَزَ جَرَازَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ جَرُوزًا

اَلْجُرُزُ [el-curuz] (zammeteynle) ve

اَلْجُرْزُ [el-curz] (rā'nın sükūnuyla) ve

اَلْجَرْزُ [el-cerz] ve

اَلْجَرَزُ [el-cerez] (fethateynle) ve

اَلْمَجْرُوزَةُ [el-mecrūzet] Aslā münbit olmayan yere yāhūd nebātı ekl olunan yāhūd katᶜā yağmur dokunmayan yere denir; yukālu: أَرْضٌ جُرُزٌ وَجُرْزٌ وَجَرْزٌ وَمَجْرُوزَةٌ إِذَا كَانَتْ لاَ تُنْبِتُ أَوِ الَّتِي أُكِلَ نَبَاتُهَا أَوْ لَمْ يُصِبْهَا مَطَرٌ Cemᶜleri أَجْرِزٌ [ecrāz] gelir; ve yukālu: أَرْضٌ أَجْرَازٌ كَمَا يُقَالُ أَرَضُونَ أَجْرَازٌ

اَلْإِجْرَازُ [el-icrāz] (hemzenin kesriyle) Kıtlığa uğramak maᶜnāsınadır; yukālu: أَجْرَزَ الْقَوْمُ إِذَا أَمْحَلُوا Ve devābb ve mevāşī zebūn olmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَجْرَزَتِ النَّاقَةُ إِذَا هُزِلَتْ وَهِيَ مُجْرِزٌ

اَلْجَارِزَةُ [el-cārizet] Şol yübūsetli toprağı galīz yere denir ki onu kumsal yāhūd toprağı mülāyim düz ova ihāta eylemiş ola; yukālu: أَرْضٌ جَارِزَةٌ أَيْ يَابِسَةٌ غَلِيظَةٌ قَدِ اكْتَنَفَهَا رَمْلٌ أَوْ قَاعٌ

اَلْجَرَزَةُ [el-cerezet] (fetehātla) Helāk maᶜnāsınadır; yukālu: رَمَاهُ اللهُ بِجَرَزَةٍ أَيْ هَلاَكٍ

اَلْجُرْزَةُ [el-curzet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Bir demet şeyᵓe denir, yonca ve sāᵓir nesne olsun; yukālu: جَاءَ بِجُرْزَةٍ مِنَ الْقَتِّ وَنَحْوِهِ أَيْ حُزْمَةٍ

اَلْمُجْرِزُ [el-mucriz] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Mehzūl nākaya denir.

اَلْجُرْزُ [el-curz] (cīm'in zammıyla) Demir çomağa denir. Cemᶜi أَجْرَازٌ [ecrāz] ve جِرَزَةٌ [cirezet] gelir, عِنَبَةٌ [ᶜinebet] vezninde. Mütercim der ki gürz-i Fārisī muᶜarrebidir.

اَلْجِرْزُ [el-cirz] (cīm'in kesriyle) Nisvān-ı ᶜAraba mahsūs bir güne libās adıdır ki deve tüyünden ve koyun postundan ederler, kuzu kürkü tarzında olur. Cemᶜi جُرُوزٌ [curūz] gelir zammeteynle.

اَلْجَرَزُ [el-cerez] (fethateynle) Kurak yıla denir, sene-i cedbe maᶜnāsına. Ve cism ve bedene denir. Cemᶜi أَجْرَازٌ [ecrāz] gelir; ve minhu yukālu: طَوَتِ الْحَيَّةُ أَجْرَازَهَا أَيْ جِسْمَهَا Yaᶜnī "Yılan bedenini kıvırdı." Her bir kıvrımı bir cism-i mahsūs iᶜtibār olunmuştur. Ve

جَرَزٌ [cerez] İnsānın göğsüne yāhūd beline denir; yukālu: ضَرَبَهُ جَرَزَهُ أَيْ صَدْرَهُ أَوْ وَسَطَهُ Ve erkek devenin arkası etine denir.

اَلْجُرَازُ [el-curāz] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Keskin kılıca denir; yukālu: ضَرَبَهُ بِالْجُرَازِ أَيِ السَّيْفِ الْقَاطِعِ

ذُو الْجُرَازِ [Ẕu'l-Curāz] Varḳāᵓ b. Zuheyr'in kılıcı ismidir ki o kılıçla Ḫālid b. Caᶜfer'i vurup lākin kestiremedi.

اَلْجَرَازُ [el-cerāz] (سَحَابٌ [seḥāb] veznin-

de) Bir nevᶜ otluk adıdır ki nebātı kabak nebātına şebīh olarak zuhūr edip lākin yaprağı olmaz, giderek bir insān-ı kāᶜid kadar olduktan sonra tepesi incelip uçlarında defne çiçeği gibi çiçekler açılır. Be-gāyet hoş-manzar olmakla menābiti olan cibāl onunla pür-zīb ü cemāl olur. Katᶜā raᶜy ve sāᵓir cihetle müntefiᶜ değildir, hemān hoş-manzardır. Ve

جَرَازٌ [cerāz] Gılzat ve salābet maᶜnāsınadır; yukālu: رَجُلٌ ذُو جَرَازٍ أَيْ غَلِيظٌ صُلْبٌ

اَلْجَارِزُ [el-cāriz] Öksürüğü şedīd insān ve hayvāna denir; yukālu: رَجُلٌ وَفَرَسٌ جَارِزٌ أَيِ الشَّدِيدُ السُّعَالِ Ve doğurmaz olan kısır hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ جَارِزٌ أَيْ عَاقِرٌ

جُرْأَزٌ [Curᵓez] (قُرْطَقٌ [ḳurṭaḳ] vezninde) Başra'da bir mevziᶜ adıdır.

اَلْمِجْرَازُ [el-micrāz] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Otsuz kurak beyābāna denir; yukālu: مَفَازَةٌ مِجْرَازٌ أَيْ مُجْدِبَةٌ

اَلْمُجَارَزَةُ [el-mucārezet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) Sövüşmeğe şebīh perde bīrünca latīfe ve mizāh eylemek maᶜnāsınadır ki kızıl şaka ve hoyrat şakası taᶜbīr olunur; yukālu: جَارَزَهُ إِذَا فَاكَهَهُ مُكَافَهَةً تُشْبِهُ السِّبَابَ

اَلتَّجَارُزُ [et-tecāruz] (تَفَاعُلٌ [tefāᶜul] vezninde) Sövüşmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَجَارَزُوا إِذَا تَشَاتَمُوا Ve kavlen yāhūd fiᶜlen birbirlerine bedlik eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: تَجَارَزُوا إِذَا أَسَاءَ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمْ قَوْلاً أَوْ فِعْلاً

جُرْزَانُ [Curzān] (عُثْمَانُ [ᶜuṯmān] vezninde) Ermīniyyetu'l-Kubrā nevāhīsinden bir nāhiye adıdır.

[ج ر ب ز]

اَلْجَرْبَزَةُ [el-cerbezet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Gitmek, ᶜalā-kavlin büzülüp burtuşmak yāhūd düşmek maᶜnāsınadır; yukālu: جَرْبَزَ الرَّجُلُ إِذَا ذَهَبَ أَوِ انْقَبَضَ أَوْ سَقَطَ Ve be-gāyet dubaracı zīrek ve mekkār ve ᶜayyār olmak maᶜnāsınadır; yukālu: جَرْبَزَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ جُرْبُزًا

اَلْجُرْبُزُ [el-curbuz] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) Be-gāyet dubaracı zīrek ve dāhiye adama denir; yukālu: هُوَ جُرْبُزٌ أَيْ خَبٌّ خَبِيثٌ Ve bu gürbüz-i Fārisī muᶜarrebidir. Mütercim der ki جَرْبَزَةٌ [cerbezet] bundan mutasarrıftır. hikmetin taraf-ı ifrātına ki taşkın tarafıdır, جَرْبَزَةٌ [cerbezet] ıtlāk olunur ve taraf-ı tefrītine ki noksan tarafıdır, خُمُودٌ [ḫumūd] ve بَلاَدَةٌ [belādet] ıtlāk olunur, pes ᶜakl-ı hakīmāne rütbe-i ᶜadālettir.

[ج ر ف ز]

اَلْجُرَافِزُ [el-curāfiz] (fā'yla عُلاَبِطٌ [ᶜulābiṭ] vezninde) İri ve dızman ve ᶜazīm olan şeyᵓe denir.

[ج ر م ز]

اَلْجَرْمَزَةُ [el-cermezet] (جَرْبَزَةٌ [cerbezet] vezninde) Kirpi gibi devşirilip dertop olmak maᶜnāsınadır; yukālu: جَرْمَزَ الرَّجُلُ إِذَا انْقَبَضَ وَاجْتَمَعَ بَعْضُهُ إِلَى بَعْضٍ Ve der-ᶜakab dönüp kaçmak maᶜnāsınadır; yukālu: جَرْمَزَ الرَّجُلُ إِذَا نَكَصَ وَفَرَّ

اَلْإِجْرِمَّازُ [el-icrimmāz] (teşdīd-i mīm'le; aslı إِجْرِنْمَازٌ [icrinmāz] olmakla إِفْعِنْلاَلٌ [ifᶜinlāl] vezninde) Bu dahi devşirilip kirpi gibi derrtop olmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِجْرَمَّزَ الرَّجُلُ إِذَا انْقَبَضَ وَاجْتَمَعَ بَعْضُهُ إِلَى بَعْضٍ Ve gece geçip gitmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِجْرَمَّزَ اللَّيْلُ إِذَا ذَهَبَ

اَلْجَرَامِزُ [el-cerāmiz] (cīm'in fethiyle) Vahşī cānverlerin ayaklarına ve cesedlerine denir. Ve insānın bedenine denir ki mecmūᶜ-ı aᶜzāsından ᶜibārettir.

اَلْجَرَامِيزُ [el-cerāmīz] جِرْمَازٌ [cirmāz] ve

جُرْمُوزٌ [curmūz]un cemᶜidir ki cemᶜ-i kesīr maᶜnāsınadır. Bu münāsebetle جَرَامِيزُ [cerāmīz] götürü, hep ve mecmūᶜ maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: أَخَذَهُ بِجَرَامِيزِهِ أَيْ بِحَذَافِيرِهِ أَيْ أَجْمَعَ

اَلتَّجَرْمُزُ [et-tecermuz] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Düşmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَجَرْمَزَ عَلَيْهِمْ إِذَا سَقَطَ Ve gece savuşup gitmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَجَرْمَزَ اللَّيْلُ إِذَا ذَهَبَ

اَلْجُرْمُوزُ [el-curmūz] (جُمْهُورٌ [cumhūr] vezninde) Şol havuza denir ki duvarları yüksek ola, ᶜalā-kavlin havz-ı sagīre denir, kezālik kulübe gibi beyt-i sagīre denir. Ve kurt eniğinin erkeğine denir. Ve içerisi yapılmamış eşme tarzında kuyuya denir. Ve جُرْمُوزٌ [Curmūz] Esāmīdendir. Benū Curmūz bir batndır ki Cerāmīz dahi derler. Ve ᶜAmr b. Curmūz, kātil-i Zubeyr b. el-ᶜAvvām'dır.

اَلْمُجْرَمِّزُ [el-mucremmiz] إِجْرِمَّازٌ [icrimmāz] dan ism-i fāᶜildir, şol nesneye ıtlāk olunur ki evāᵓilinde yağmur olmayıp vasatında ziyādesiyle kesīr ve erzān ola; yukālu: عَامٌ مُجْرَمِّزٌ إِذَا لَمْ يَعْجَلْ بِالْمَطَرِ أَيْ فِي أَوَّلِهِ ثُمَّ يَجْتَمِعُ الْمَاءُ فِي وَسَطِهِ

[ج ز ز]

اَلْجَزُّ [el-cezz] (cīm'in fethi ve zāy'ın şeddesiyle) ve

اَلْجَزَّةُ [el-cezzet] (hā'yla) ve

اَلْجِزَّةُ [el-cizzet] (cīm'in kesriyle) Binā-yı nevᶜ olarak yün kırkmak ve ot biçmek maᶜnāsınadır; yukālu: جَزَّ الشَّعْرَ وَالْحَشِيشَ جَزًّا وَجَزَّةً وَجِزَّةً حَسَنَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَطَعَهُ فَهُوَ مَجْزُوزٌ وَجَزِيزٌ Ve ekinin biçimi ve hurmānın kesimi vakti gelip çatmak maᶜnāsınadır; yukālu: جَزَّ النَّخْلُ إِذَا حَانَ لَهَا أَنْ يُجَزَّ أَيْ يُقْطَعَ ثَمَرُهُ Ve

جَزٌّ [Cezz] Işfahān'da bir karye adıdır. Ve geceden bir pāreye ıtlāk olunur; yukālu: مَضَى جَزٌّ مِنَ اللَّيْلِ أَيْ قِطْعَةٌ مِنْهُ

اَلْمَجْزُوزُ [el-meczūz] ve

اَلْجَزِيزُ [el-cezīz] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Tüyü kırkılmış hayvāna ve otu biçilmiş mekāna denir.

اَلْإِجْتِزَازُ [el-ictizāz] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] veznin-de) Bu dahi yün kırkmak ve ot biçmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِجْتَزَّ الشَّعْرَ وَالْحَشِيشَ بِمَعْنَى جَزَّهُ

اَلْإِجْزَازُ [el-iczāz] (hemzenin kesriy-le) Hurmānın kesim vakti gelip çat-mak maᶜnāsınadır; yukālu: أَجَزَّ النَّخْلُ إِذَا حَانَ لَهَا أَنْ يُجَزَّ Teᶜnīs zamīri نَخْلَةٌ [naḫlet] teᵓvīline mebnīdir. Ve hurmā kurumak maᶜnāsınadır; yukālu: أَجَزَّ التَّمْرُ إِذَا يَبِسَ Ve bir adamın koyun ve keçilerinin kırkım vakti gelip çatmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَجَزَّ الْقَوْمُ إِذَا حَانَ جُزَازُ غَنَمِهِمْ Ve bir adam bir adama koyun ve keçi kırkıntısını ver-mek maᶜnāsınadır; yukālu: أَجَزَّ الرَّجُلَ إِذَا جَعَلَ لَهُ جِزَّةَ الشَّاةِ Ve pīr-i fānī olan adamın vefātı yaklaşmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: أَجَزَّ الشَّيْخُ إِذَا حَانَ لَهُ أَنْ يَمُوتَ

اَلْجُزُوزُ [el-cuzūz] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde) Bu dahi hurmā kurumak maᶜnāsınadır; yukālu: جَزَّ التَّمْرُ جُزُوزًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا يَبِسَ

اَلْجَزَزُ [el-cezez] (fethateynle) ve

اَلْجُزَازُ [el-cuzāz] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) ve

اَلْجُزَازَةُ [el-cuzāzet] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vez-ninde) ve

اَلْجِزَّةُ [el-cizzet] (cīm'in kesriyle) Yünün kırkıntısına denir, ᶜalā-kavlin جِزَّةٌ [ciz-zet] sāᵓir hayvānın tüyleri karışmamış hālis koyun yapağısına yāhūd bir yıllık yapağıya yāhūd kırkıldıktan sonra aslā

istiᶜmāl olunmamış yapağıya denir. Cemᶜi جِزَزٌ [cizez] gelir, عِنَبٌ [ᶜineb] vezninde ve جَزَائِزُ [cezāᵓiz] gelir; ve minhu yukālu li'l-lihyāniyyi: كَأَنَّهُ عَاضٌّ عَلَى جِزَّةٍ أَيْ صُوفِ شَاةٍ جُزَّتْ Yaᶜnī o münāsebetle sakalı büyük adamın sakalını kırkılmış yapağı külçesine teşbīh ederler.

اَلْجَزُوزُ [el-cezūz] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

اَلْجَزُوزَةُ [el-cezūzet] (hā'yla) Yünü kırkılacak koyuna ve keçiye denir; erkeğine ve dişisine ıtlāk olunur; حَلُوبَةٌ [ḥalūbet] ve رَكُوبَةٌ [rekūbet] gibi.

اَلْجَزَازُ [el-cezāz] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) ve

اَلْجِزَازُ [el-cizāz] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Hasād maᶜnāsınadır ki ekin biçimi ve hurmā kesimi ve sāᵓir meyve derimi olacaktır; yukālu: حَانَ وَقْتُ الْجَزَازِ وَالْجِزَازِ أَيْ زَمَنُ حَصَادِ الزَّرْعِ أَوْ صِرَامُ النَّخْلِ وَغَيْرِهِ

اَلْجُزَازُ [el-cuzāz] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Yün kırkıntısına denir, niteki zikr olundu. Ve kesilen meşin ve sahtiyān ve kāğıd makūlesinin kendisine ve kırpıntısına denir; tekūlu: أَعْطِنِي جُزَازَةَ أَدِيمِكَ وَهِيَ مَا فَضُلَ مِنْهُ إِذَا قُطِعَ

مُجَزِّزٌ [Mucezziz] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vezninde) Esāmīdendir: Mucezziz el-Mudlicī ve ᶜAlḳame b. Mucezziz ashābdandır.

اَلْجَزِيزَةُ [el-cezīzet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) ve

اَلْجِزْجِزَةُ [el-cizcizet] (cīm'lerin kesriyle) Bir tutam yüne ve yapağıya denir; tekūlu: عِنْدِي جَزِيزَةٌ مِنْ صُوفٍ وَجِزْجِزَةٌ أَيْ خُصْلَةٌ مِنْهُ

اَلْجَزَاجِزُ [el-cezāciz] (cīm'in fethiyle) Zekerlere denir, مَذَاكِيرُ [meẕākīr] maᶜnāsına; zāhiren müfredi جِزْجِزَةٌ [cizcizet]tir.

جَزَّةُ [Cezzet] (غَزَّةُ [ġazzet] vezninde) Bir arz ismidir ki deccāl-i melᶜūn ondan hurūc edecektir. Şārihin beyānına göre Işfahān'da bir karyedir.

اَلْإِسْتِجْزَازُ [el-isticzāz] Ekin biçilip derilmeğe gelmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْتَجَزَّ الْبُرُّ إِذَا اسْتَحْصَدَ

[ج ع ز]

اَلْجَعْزُ [el-caᶜz] (cīm'in fethi ve ᶜayn'ın sükūnuyla) جَأْزٌ [ceᵓz] maᶜnāsınadır ki zikr olundu.

حَبَا جُعَيْزَانُ [ḥabā cuᶜayzān] (hā'nın fethi ve cīm'in zammıyla) Bir ot adıdır.

[ج ف ز]

اَلْجَفْزُ [el-cefz] (cīm'in fethi ve fā'nın sükūnuyla) Sürᶜatle yürümek maᶜnāsınadır; yukālu: جَفَزَ الرَّجُلُ جَفْزًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَسْرَعَ فِي الْمَشْيِ

[ج ل ز]

اَلْجَلْزُ [el-celz] (cīm'in fethi ve lām'ın sükūnuyla) Bir nesneyi dürmek maᶜnāsınadır; yukālu: جَلَزَ الشَّيْءَ جَلْزًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا طَوَاهُ Ve burmak maᶜnāsınadır; yukālu: جَلَزَهُ إِذَا لَوَاهُ Ve bir nesneyi çekip sündürmek maᶜnāsınadır; yukālu: جَلَزَهُ إِذَا مَدَّهُ Şārih der ki cemīᶜ-i nüshalarda gerçi وَالْمَدُّ ᶜunvānında mersūm olup lākin cümle-i ümmehātta وَالْعَقْدُ ᶜibāretiyle müsebbet olmakla düğümlemek maᶜnāsına olur. Ve nezᶜ eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: جَلَزَهُ إِذَا نَزَعَهُ Ve

جَلْزٌ [celz] سَوْطٌ أَصْبَحِيٌّ [savṭu Aṣbaḥiyy] yaᶜnī Aṣbaḥ nām emīre mensūb olan bir nevᶜ kamçının ucuna sarılan sinire denir. Ve bıçak ve kamçı makūlesinin sapını deve siniriyle sarıp bağlamak

maᶜnāsınadır; yukālu: جَلَزَ مَقْبِضَ السِّكِّينِ وَغَيْرِهِ جَلْزًا إِذَا حَزَمَهُ بِعِلْبَاءِ الْبَعِيرِ Ve

جَلْزٌ [celz] Kamçının muᶜzamına denir. Ve mızrak temreninin dibinde olan değirmi halkaya denir. Ve

جَلْزٌ [celz] ve

جَلِيزٌ [celīz] Sürᶜatle bir yere gitmek maᶜnāsınadır; yukālu: جَلَزَ فِي الْأَرْضِ جَلْزًا وَجَلِيزًا إِذَا ذَهَبَ مُسْرِعًا Ve kamçının sapına denir, el yapışacak yeridir.

اَلتَّجْلِيزُ [et-teclīz] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] veznin-de) جَلْزٌ [celz] ile dört maᶜnā-yı evvel-de mürādiftir; yukālu: جَلَّزَهُ بِمَعْنَى جَلَزَهُ Ve sürᶜatle gitmek maᶜnāsınadır; yukālu: جَلَّزَ فِي الْأَرْضِ إِذَا ذَهَبَ مُسْرِعًا Ve okun temreni yayın kabzasına gelince kadar kirişini çekmek maᶜnāsınadır; yukālu: جَلَّزَ الرَّجُلُ إِذَا أَغْرَقَ فِي نَزْعِ الْقَوْسِ حَتَّى بَلَغَ النَّصْلَ

اَلْجِلَاءُ [el-cilāz] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bu dahi kamçının ucuna sarılan sinire denir.

اَلْجَلَائِزُ [el-celāᵓiz] (cīm'in fethiyle) Yayın her yerine sarılan sinirlere denir. Müfredi جِلَازٌ [cilāz] ve جِلَازَةٌ [cilāzet]tir cīm'lerin kesriyle.

اَلْمَجْلُوزُ [el-meclūz] Sinir sarılmakla metīn ve muhkem olmuş kamçıya denir. Bu münāsebetle gövdesinin eti sımsıkı kunt ve kavī olan adama مَجْلُوزُ اللَّحْمِ [meclūzu'l-laḥm] ve reᵓy ve ᶜakl ve tedbīri muhkem ve üstüvār olana مَجْلُوزُ الرَّأْيِ [mevlūzu'r-reᵓy] ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مَجْلُوزُ اللَّحْمِ وَالرَّأْيِ أَيْ مُحْكَمُهُ

اَلْجِلْوَازُ [el-cilvāz] (cīm'in kesriyle) Şurtī maᶜnāsınadır ki şahne ve subaşı ve İstanbul'da yeniçeri ağası ve bostāncıbaşı makūlesi zābitten ᶜibārettir. ᶜAlā-kavlin ثُؤْرُورٌ [ṣuᶜrūr] maᶜnāsınadır ki serheng ve kul uşağı ve kulluk neferi ve mumcu ve harbeci ve sāᵓir zābit huddāmından ᶜibārettir. Cemᶜi جَلَاوِزَةٌ [celāvizet]tir; sürᶜat maᶜnāsından meᵓhūzdur.

اَلْجِلَّوْزُ [el-cillevz] (سِنَّوْرٌ [sinnevr] vezninde) بُنْدُقٌ [bunduḳ] ismidir ki fındık taᶜbīr olunan meyvedir. Mütercim der ki gilūz-i Fārisī muᶜarrebidir. Ve

جِلَّوْزٌ [cillevz] Tenū-mend olarak bahādır adama denir.

مِجْلَزٌ [Miclez] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) ᶜAmr b. Luᵓeyy et-Teymī feresinin ismi-dir. Ve

أَبُو مِجْلَزٍ [Ebū Miclez] Tābiᶜīnden Lāḥiḳ b. Ḥumeyd'in künyesidir.

اَلْجِلْبِزُ [el-cilᵓiz] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Bodur hatuna denir.

اَلْجَلْوَزَةُ [el-celvezet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vez-ninde) Sürᶜatle gidip gelmek maᶜnāsınadır; yukālu: جَلْوَزَ الْجِلْوَازُ إِذَا خَفَّ فِي الذَّهَابِ وَالْمَجِيءِ

جَالِزٌ [Cāliz] Bir recül adıdır.

[ج ل ب ز]

اَلْجُلَبِزُ [el-culebiz] (عُلَبِطٌ [ᶜulebiṭ] vezninde) Sulb ve şedīd adama denir.

[ج ل ح ز]

اَلْجَلْحَزُ [el-celḥaz] (ḥā-yı mühmele ile جَعْفَرٌ [caᶜfer] vezninde) ve

اَلْجِلْحَازُ [el-cilḥāz] (قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] veznin-de) Ziyādesiyle bahīl ve nākes kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ جَلْحَزٌ وَجِلْحَازٌ أَيْ ضَيِّقٌ بَخِيلٌ

[ج ل ف ز]

اَلْجَلْفَزِيزُ [el-celfezīz] (fā'yla زَنْجَبِيلٌ [zencebīl] vezninde) Derisi buruşmuş ko-cakarıya denir, ᶜalā-kavlin henüz bakiyye-i kuvveti olan kocakarıya denir; tekūlu: رَأَيْتُ جَلْفَزِيزًا وَتَشَأَّمْتُ بِهَا أَيْ عَجُوزًا مُتَشَنِّجَةً أَوْ هِيَ الَّتِي

فِيهَا بَقِيَّةٌ Ve şol nākaya denir ki gerçi yaşlı olup lākin henüz tüvānā olmakla hamūl ve ᶜamūl ola. Ve āfet ve dāhiyeye denir. Ve pek ağır nesneye denir. Ve bünye ve endāmı sulb ve galīz olan nākaya denir.

اَلْجَلْفَزُ [el-celfez] (جَعْفَرٌ [caᶜfer] veznin-de) جَلْفَزِيزٌ [celfezīz] ile maᶜnā-yı ahīrde mürādiftir. Ve

جَلْفَزٌ [celfez] ve

جُلَافِزٌ [culāfiz] (عُلَابِطٌ [ᶜulābiṭ] vezninde) Mutlakan sulb ve şedīd olan şeyᵓe denir.

[ج ل م ز]

اَلْجَلْمَزِيزُ [el-celmezīz] جَلْفَزِيزٌ [celfezīz] vez-ninde ve mürādifidir ki zikr olundu.

[ج ل ن ز]

اَلْجَلَنْزَى [el-celenzā] (عَلَنْدَى [ᶜalendā] vez-ninde) Galīz ve şedīd olan erkek deveye denir; yukālu: جَمَلٌ جَلَنْزَى أَيْ غَلِيظٌ شَدِيدٌ

[ج ل ه ز]

اَلْجَلْهَزَةُ [el-celhezet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vez-ninde) Bir nesneden bilerek mütegāfilāne müsāmaha ve igzā eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: جَلْهَزَ عَنْهُ إِذَا أَغْضَى عَنْهُ وَهُوَ عَالِمٌ بِهِ

[ج م ز]

اَلْجَمْزُ [el-cemz] (غَمْزٌ [ġamz] vezninde) Bir güne yelmek maᶜnāsınadır ki حُضْرٌ [ḥuḍr] ile ki seğirtmektir, عَنَقٌ [ᶜanaḳ] beynin-de olur ki sürᶜatle gerilerek yelmektir; murād kurt lingi taᶜbīr olunan yelmektir; yukālu: جَمَزَ الْإِنْسَانُ وَالْبَعِيرُ جَمْزًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا عَدَا دُونَ الْحُضْرِ وَفَوْقَ الْعَنَقِ Ve bir yere git-mek maᶜnāsınadır; yukālu: جَمَزَ الرَّجُلُ إِذَا ذَهَبَ فِي الْأَرْضِ Ve hezl ve istihzā eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: جَمَزَهُ إِذَا اسْتَهْزَأَ بِهِ Ve

جَمْزٌ [cemz] Hurmā salkımının çöpü ke-sildikten sonra dibinde kalan bakiyyeye denir; bu maᶜnāda cīm'in zammıyla da cāᵓizdir. Cemᶜi جُمُوزٌ [cumūz] gelir.

اَلْجَمَزَى [el-cemezā] (fetehātla ve eli-fin kasrıyla) Kurt lingi yelmeğe denir; yukālu: هُوَ يَعْدُو الْجَمَزَى وَهُوَ عَدْوٌ دُونَ الْحُضْرِ وَفَوْقَ الْعَنَقِ Müᵓellif masdar-ı sānī sūretinde resm eylemiştir; lākin ismdir. Ve

جَمَزَى [cemezā] Eşkin, cüst ve çabuk eşe-ğe denir; yukālu: حِمَارٌ جَمَزَى أَيْ سَرِيعٌ

اَلْجَمَّازُ [el-cemmāz] (شَدَّادٌ [şeddād] veznin-de) Dāᵓimā kurt lingi yeler olan deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ جَمَّازٌ وَنَاقَةٌ جَمَّازَةٌ إِذَا كَانَ لَهُ الْجَمْزُ Ve

جَمَّازٌ [cemmāz] Sıçragan hayvāna denir; yukālu: حِمَارٌ جَمَّازٌ أَيْ وَثَّابٌ Ve

جَمَّازَةٌ [cemmāzet] Şol durrāᶜaya yaᶜnī nisvāna mahsūs üst libāsına denir ki yün-den mensūc olur. Ve

جَمَّازَةُ [Cemmāzet] ᶜAbdullāh b. Ḫaytem nām kimsenin feresi ismidir ki huyūl-i ᶜArabın ekremi idi.

اَلْجُمْزَةُ [el-cumzet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Bir külçe hurmāya denir. Ve keş taᶜbīr olunan yoğurt kurusuna denir. Ve dānesi olan nebātın boğumuna denir.

اَلْجَمِيزُ [el-cemīz] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Zikr olunan ᶜadv-i cemz maᶜnāsından faᶜīldir. Bu münāsebetle be-gāyet zekī ve serīᶜü'z-zihn adama جَمِيزُ الْفُؤَادِ [cemīzu'l-fuᵓād] ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ جَمِيزُ الْفُؤَادِ أَيْ ذَكِيُّ الْفُؤَادِ

اَلْجُمَّيْزُ [el-cummeyz] (قُبَّيْطٌ [ḳubbeyṭ] vez-ninde) ve

اَلْجُمَّيْزَى [el-cummeyzā] (kasr ile) Erkek incire denir ki elvān ve nevᶜan halāvetli olur. Müfredāt-ı sāᵓirenin beyānı üzere incirden bir nevᶜdir ki ona ᶜArablar تِينُ

الْأَحْمَقِ [tīnu'l-aḥmaḳ] derler, meyvesi bī-mezedir, Türkīde ᶜArabistān inciri derler.

اَلْمُجَمِّزُ [el-mucemmiz] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṣ] vezninde) Dāᵓimā جَمَّازٌ [cemmāz] dedikleri mezkūr dābbeye binen adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُجَمِّزٌ إِذَا كَانَ يَرْكَبُ الْجَمَّازَ

[ج ن ز]

اَلْجَنْزُ [el-cenz] (كَنْزٌ [kenz] vezninde) Örtmek maᶜnāsınadır; yukālu: جَنَزَ الشَّيْءَ جَنْزًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا سَتَرَهُ Ve biriktirmek maᶜnāsınadır; yukālu: جَنَزَ الشَّيْءَ إِذَا جَمَعَهُ Ve

جَنْزٌ [cenz] Kerpiçten ve balçıktan yapılmış muhtasar eve denir.

اَلْجِنَازَةُ [el-cināzet] (cīm'in kesriyle) Meyyite denir; cīm'in fethiyle de cāᵓizdir. ᶜAlā-kavlin cīm'in kesriyle meyyite ve fethiyle serīre yaᶜnī tābūta denir, ᶜalā-kavlin ᶜaks üzeredir yāhūd kesr ile üstünde meyyit olarak tābūta denir ve bu setr maᶜnāsından meᵓhūzdur.

Mütercim der ki fuzalānın birinden مَا الْفَرْقُ بَيْنَ الْجَنَازَةِ وَالْجِنَازَةِ diye suᵓāl olundukta اَلْفَتْحُ لِلْفَتْحِ وَالْكَسْرُ لِلْكَسْرِ ᶜibāretiyle cevāb vermiştir; fetha kelimenin üstünde olmakla meftūha meyyite ve kesre altında olmakla meksūre serīre ıtlāk olunduğunu telmīh eylemiştir. Ve

جِنَازَةٌ [cināzet] (cīm'in kesriyle) Mutlakan nās üzere sakīl olup onun sebebiyle magmūm ve mükedder olunacak şeyᵓe denir; yukālu: أَصَابَتْهُمُ الْجِنَازَةُ وَهِيَ كُلُّ مَا ثَقُلَ عَلَى قَوْمٍ وَاغْتَمُّوا بِهِ Ve

جِنَازَةٌ [cināzet] Hasta ve marīze ıtlāk olunur. Ve şarāb tulumuna denir, زِقُّ الْخَمْرِ [ziḳḳu'l-ḫamr] maᶜnāsına.

جَنْزَةُ [Cenzet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Errān ülkesinin aᶜzam-ı bilādı olan beldenin ismidir. Şārihin beyānına göre Gence muᶜarrebidir. Ve Işfahān'da bir karye adıdır; aᶜlām-ı muhaddisīnden Ebu'l-Faḍl İsmāᶜīl el-Cenzevī onların birindendir ve Yezīd b. ᶜAmr b. Cenze muhaddisīndendir.

اَلتَّجْنِيزُ [et-tecnīz] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde ki) Ḥasan-ı Başrī merhūmun kelāmında vākiᶜ olmuştur, meyyiti serīr üzere vazᶜ eylemek maᶜnāsınadır; وَهُوَ لَمَّا احْتُضِرَتِ النَّوَارُ أَوْصَتْ أَنْ يُصَلِّيَ عَلَيْهَا الْحَسَنُ الْبَصْرِيُّ فَقِيلَ لَهُ ذَلِكَ فَقَالَ إِذَا جَنَّزْتُمُوهَا فَآذِنُونِي أَيْ إِذَا وَضَعْتُمُوهَا عَلَى السَّرِيرِ فَأَعْلِمُونِي

[ج و ز]

اَلْجَوْزُ [el-cevz] (cīm'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) ve

اَلْجُؤُوزُ [el-cuᵓūz] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde) ve

اَلْجَوَازُ [el-cevāz] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) ve

اَلْمَجَازُ [el-mecāz] (mīm-i meftūha ile) Bir yeri seyr ve sülūkla geçip gitmek maᶜnāsınadır; yukālu: جَازَ الْمَوْضِعَ يَجُوزُ جَوْزًا وَجُؤُوزًا وَجَوَازًا وَمَجَازًا وَيُقَالُ جَازَ بِهِ إِذَا سَارَ فِيهِ وَخَلَّفَهُ

اَلْجِوَازُ [el-civāz] (cīm'in kesriyle مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet]ten masdardır) Bu dahi جَوْزٌ [cevz] ve جَوَازٌ [cevāz] maᶜnāsınadır; yukālu: جَاوَزَ الْمَوْضِعَ بِمَعْنَى جَازَهُ Ve bir adamı bir yerden öte tarafa geçirmek maᶜnāsınadır; yukālu: جَاوَزَهُ أَيْ أَجَازَهُ

اَلْإِجَازَةُ [el-icāzet] (hemzenin kesriyle) Bir adamı bir yerden öteye savuşturmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَجَازَ غَيْرَهُ إِذَا جَعَلَهُ مُجَاوِزًا Ve tarlayı yāhūd mevāşīyi suvarmak için su vermek maᶜnāsınadır; tekūlu: إِسْتَجَزْتُ فُلَانًا فَأَجَازَنِي إِذَا سَقَى أَرْضَكَ أَوْ مَاشِيَتَكَ Ke-mā se-yuzkeru. Ve bir nesneyi revā ve maᶜkūl görmek ve destūr vermek ve münāsib tut-

mak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: أَجَازَ لَهُ ذَلِكَ إِذَا سَوَّغَ لَهُ Ve reᵓy ve emri infāz eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: أَجَازَ رَأْيَهُ إِذَا أَنْفَذَهُ Ve bir māddenin cevāzına imzā ve takrīr eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: أَجَازَ لَهُ الْبَيْعَ إِذَا أَمْضَاهُ Ve bir yerden geçip gitmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَجَازَ الْمَوْضِعَ إِذَا خَلَّفَهُ Ve

إِجَازَةٌ [icāzet] Fenn-i karz-ı şiᶜrde revī harfinden sonra gelen harfin harekātı muhtelif olmaktan ᶜibārettir, meselā beytin birinde mazmūm ve dīğerlerinde meksūr ve meftūh olmak gibi. ᶜAlā-kavlin kāfiye ẓā-i mühmele iken diğerinde dāl gibi harf īrādından ᶜibārettir ki bu Ḫalīl kavlidir, sāᵓirler buna إِكْفَاءٌ [ikfāᵓ] derler. ᶜAlā-reᵓyin gayrın nazm eylediği mısrāᶜı itmām eylemekten ᶜibārettir. Ve

إِجَازَةٌ [icāzet] Mecrūhu çabuk katl eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; tekūlu: أَجَزْتُ عَلَى الْجَرِيحِ إِذَا أَجْهَزْتَ

اَلْمُجْتَازُ [el-muctāz] (مُخْتَارٌ [muḫtār] veznince) إِجْتِيَازٌ [ictiyāz]dan ism-i fāᶜildir, sālik ve reh-reve denir. Ve çabuk katᶜ-ı mesāfe eden adama denir. Ve sebk ve sürᶜati sever olan adama denir.

اَلْجَوَازُ [el-cevāz] (سَحَابٌ [seḥāb] veznince) Mürūr tezkeresine denir; tekūlu: خُذْ جَوَازَكَ أَيْ صَكَّ الْمُسَافِرِ Ve mevāşī ve zürūᶜ saky olunan suya denir; yukālu: سَقَاهُ جَوَازًا لِمَوَاشِيهِ وَأَرْضِهِ أَيِ الْمَاءَ

اَلْإِسْتِجَازَةُ [el-isticāzet] Bir kimseden tarla yāhūd mevāşī saky edecek su istemek maᶜnāsınadır; tekūlu: إِسْتَجَزْتُهُ فَأَجَازَ إِذَا سَقَى أَرْضَكَ أَوْ مَاشِيَتَكَ Ve izn ve destūr istemek maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْتَجَازَهُ إِذَا طَلَبَ مِنْهُ الْإِجَازَةَ أَيِ الْإِذْنَ

اَلتَّجْوِيزُ [et-tecvīz] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] veznince) Develeri birer birer yederek bir mahalden geçirmek maᶜnāsınadır; yukālu: جَوَّزَ لَهُمْ إِبِلَهُمْ إِذَا قَادَهَا لَهُمْ بَعِيرًا بَعِيرًا حَتَّى تَجَوَّزَ Ve reᵓy ve emri infāz eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: جَوَّزَ رَأْيَهُ إِذَا أَنْفَذَهُ Ve davarı suvarmak maᶜnāsınadır; yukālu: جَوَّزَ إِبِلَهُ إِذَا سَقَاهُ Ve bir işi revā ve maᶜkūl görüp imzā ve takrīr eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: جَوَّزَ الْأَمْرَ إِذَا سَوَّغَهُ وَأَمْضَاهُ Ve bir nesneyi cāᵓiz kılmak maᶜnāsınadır; yukālu: جَوَّزَ الْأَمْرَ إِذَا جَعَلَهُ جَائِزًا

اَلْجَوَائِزُ [el-cevāᵓiz] جَائِزَةٌ [cāᵓizet]in cemᶜidir ki geçip gidici demektir. Bu münāsebetle cümle ᶜindinde mergūb ve matbūᶜ olduğundan nāşī diyār-be-diyār seyr ve güzerān eden eşᶜār ve emsāle ıtlāk olunur; yukālu: أَتَى بِجَوَائِزِ الْأَشْعَارِ وَالْأَمْثَالِ وَهِيَ مَا جَازَ مِنْ بَلَدٍ إِلَى بَلَدٍ Ve

جَائِزَةٌ [cāᵓizet] Vergiye ıtlāk olunur; yukālu: أَجَازَهُ بِجَائِزَةٍ سَنِيَّةٍ أَيْ عَطِيَّةٍ Şārihin beyānı üzere vech-i tesmiye budur ki mülūktan biri düşman üzere ᶜazm edip ittifākī beynlerine bir nehr-i hāciz olmakla her kim bu nehrden öte yakaya ᶜubūr ederse ona şu kadar ᶜatiyye ihsān ederim demekle ᶜubūr edenlere vech-i mevᶜūd üzere iᶜtā edip baᶜdehu mutlakan ᶜatiyyede istiᶜmāl olundu. Ve

جَائِزَةٌ [cāᵓizet] Tuhfe nesneye denir. Ve lutf ve haseneye denir. Ve kuyu kenārında su çeken adamın durağına denir. Ve bir içim suya denir.

اَلتَّجَوُّزُ [et-tecevvuz] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] veznince) Sāᵓirde cāᵓiz olmayan şeyᵓi bir nesne hakkında igmāz ile cāᵓiz görmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَجَوَّزَ فِي هَذَا إِذَا احْتَمَلَهُ وَأَغْمَضَ فِيهِ Ve bir adamın cünha ve günāhından geçip muᵓāhazesinden ᶜafv ve tecāvüz eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: تَجَوَّزَ عَنْ ذَنْبِهِ إِذَا لَمْ يُؤَاخِذْهُ بِهِ Ve akçenin cey-

yid ve züyūfuna bakmayıp kabūl eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: تَجَوَّزَ الدَّرَاهِمَ إِذَا قَبِلَهَا عَلَى مَا فِيهَا مِنَ الدَّاخِلَةِ Ve namāzda tahfīf ve teshīl eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: تَجَوَّزَ فِي الصَّلاَةِ إِذَا خَفَّفَ Ve kelāmı mecāz tarīkiyle tekellüm eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: تَجَوَّزَ فِي كَلاَمِهِ إِذَا تَكَلَّمَ بِالْمَجَازِ

اَلْمَجَازُ [el-mecāz] (mīm'in fethiyle) İsm-i mekāndır, bu münāsebetle bir ucundan öbür ucuna katᶜ-ı mesāfe ile güzer olunan yola ıtlāk olunur. Ve

مَجَازٌ [mecāz] Ehl-i ᶜulūm ıstılāhında hakīkat mukābilidir ki mevzūᶜun-leh olmayan maᶜnāda bir ᶜalāka ve münāsebet sebebiyle istiᶜmāl olunan kelimeden ᶜibārettir. Ve

مَجَازٌ [Mecāz] Yenbuᶜ kurbünde bir mevziᶜ adıdır.

اَلْمَجَازَةُ [el-mecāzet] (مَنَارَةٌ [menāret] vezninde) Toprağı çorak yerde vākiᶜ yola ıtlāk olunur. Ve bir mevziᶜ, ᶜalā-kavlin Dehnāᵓ kumluğunun ibtidāsı olan yere denir.

اَلْجَائِزُ [el-cāᵓiz] Şol adama ıtlāk olunur ki susuz olarak bir cemāᶜat üzere uğramış ola, gerek saky olunsun ve gerek olunmasın. Ve bostāna denir. Ve kārgīr binālarda ok ve kirişleme taᶜbīr olunan kalın direğe denir ki hānenin iki duvarının aralığına arkuru vazᶜ olunup dane ve hatıl taᶜbīr olunan hurde direkler onun üzerine vazᶜ olunur, Fārisīde ona tīr derler. Cemᶜi أَجْوِزَةٌ [ecvizet] gelir ve جُوزَانٌ [cūzān] gelir cīm'in zammıyla ve جَوَائِزُ [cevāᵓiz] gelir.

اَلتَّجَاوُزُ [et-tecāvuz] (تَفَاعُلٌ [tefāᶜul] vezninde) ve

اَلْمُجَاوَزَةُ [el-mucāvezet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) Bir adamın cünha ve günāhıyla muᵓāhaze eylemeyip cürmünden igmāz ile ᶜafv ve müsāmaha eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: تَجَاوَزَ عَنْ ذَنْبِهِ وَجَاوَزَ إِذَا لَمْ يُؤَاخِذْهُ بِهِ وَأَغْمَضَ Ve bir nesnede hadd-i iᶜtidāli geçmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَجَاوَزَ الرَّجُلُ فِيهِ إِذَا أَفْرَطَ

اَلْجَوْزُ [el-cevz] (لَوْزٌ [levz] vezninde) Her nesnenin ortasına denir ki çok ve muᶜzam olan yeridir; yukālu: مَضَى جَوْزُ اللَّيْلِ أَيْ وَسَطُهُ وَمُعْظَمُهُ Ve

جَوْزٌ [cevz] Semer-i maᶜrūf ismidir ki koz taᶜbīr olunur ki gevz-i Fārisī muᶜarrebidir ki cemᶜi جَوْزَاتٌ [cevzāt] gelir. Ve

جَوْزٌ [Cevz] Mecmūᶜ-ı Ḥicāz ülkesine ıtlāk olunur, vasat-ı dünyā olmak iᶜtibārıyla ve ehline جَوْزِيٌّ [Cevziyy] ıtlāk olunur. Ve

جَوْزٌ [Cevz] Benū Ṣāhile'ye mahsūs bir niçe cibāl adıdır. Ve

جِبَالُ الْجَوْزِ [Cibālu'l-Cevz] Tihāme vādīlerinden bir vādī adıdır.

اَلْجَوْزَاءُ [el-Cevzāᵓ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāᵓ] vezninde) Burūc-ı felekiyyeden bir burcun ismidir. جَوْزَاءُ [cevzāᵓ] beyzāᵓu'l-vasat koyuna denmekle ona teşbīhen burc-ı merkūma ıtlāk olundu. Ve bir hatun ismidir. Ve şol siyāh koyuna denir ki vasatı beyāza māᵓil ola, niteki ānifen zikr olundu.

اَلْمُجَوَّزَةُ [el-mucevvezet] (مُعَظَّمَةٌ [muᶜaẓẓamet] vezninde) Bu dahi vasatı beyāza māᵓil siyāh koyuna denir.

اَلْجَوْزَةُ [el-cevzet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bir suvarım suya, ᶜalā-kavlin bir içim suya denir. Ve bir nevᶜ üzüm ismidir ki be-gāyet hurde olur.

اَلْجُوَازُ [el-cuvāz] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Susuzluğa denir.

اَلْجِيزَةُ [el-cīzet] (cīm'in kesriyle) Nāhiye maᶜnāsınadır. Cemᶜ-i cinsi جِيزٌ [cīz]dir ve

جِيزٌ [ciyez] gelir, عِنَبٌ [ᶜineb] vezninde. Ve

جِيزَةُ [cīzet] Derenin bir cānibine denir. Ve Mışır ülkesinde bir karye adıdır.

اَلْجِيزُ [el-cīz] (hā'sız) Bu dahi derenin bir cānibine denir. Ve kabr ve mezāra denir.

ذُو الْمَجَازِ [Ẕu'l-Mecāz] (mīm'in fethiyle) ᶜArafāt'a bir fersah mesāfede bir pazar yaᶜnī bir panayır adıdır ki Kebkeb nāhiyesinde vākiᶜdir.

أَبُو الْجَوْزَاءِ [Ebu'l-Cevzāᵓ] Ḥammād b. Seleme'nin şeyhi künyesidir. Ve İmām Muslim şeyhi olan Aḥmed b. ᶜOs̱mān'ın künyesidir. Ve tābiᶜīnden Evs b. ᶜAbdullāh'ın künyesidir.

جُوزَةُ [Cūzet] (cīm'in zammıyla) Mavṣil kazāsında bir karye adıdır.

جُوَيْزَةُ [Cuveyzet] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] veznide) Bintu Seleme'dir ki nisvān-ı ᶜArabdandır. Ve bir muhaddis adıdır.

جِيزَانُ [Cīzān] (cīm'in kesriyle) Yemen'de bir nāhiye adıdır.

جَوْزُ بَوَّى [cevzu bevvā] Türkīde dahi cevz-i bevvā taᶜbīr olunur, maᶜrūf dārūdur; Hindistān'da nābit bir şecerin semeridir.

جَوْزُ مَاثِلٍ [cevzu māṣil] (ṣā-yı müsellesenin kesriyle) Tatula taᶜbīr olunan nebāt ismidir.

جَوْزُ الْقَيْءِ [cevzu'l-ḳayᵓ] Yemen'e mahsūs bir şecerin semeridir, fındık kadar ve cevfinde perdeleri içre habb-ı sanevber mikdārı ve nevᶜan kerīhü'r-rāyiha dāneleri olur, edviye cümlesindendir.

اَلْمُجِيزُ [el-mucīz] إِجَازَةٌ [icāzet]ten ism-i fāᶜildir, velīye denir ki bir māddede cihet-i velāyeti olan kimsedir, veliyy-i mahtūbe gibi; yukālu: إِمْرَأَةٌ لَيْسَ لَهَا مُجِيزٌ أَيْ وَلِيٌّ Ve yetīmin umūruna vasī ve kayyim olan adama denir. Ve şol köleye ıtlāk olunur ki efendisi ona ticāret eylemeğe izn vermiş ola; nefsini efendisi hizmetinden semt-i ticārete icāze eylediği mülāhazasına mebnīdir.

اَلتِّجْوَازُ [et-ticvāz] (tā'nın kesriyle) Bir nevᶜ alaca kumaş adıdır. Cemᶜi تَجَاوِيزُ [tecāvīz] dir.

جُوزْ ذَانُ [Cūz ẕān] (cīm'in zammıyla) Iṣfahān'da iki karye adıdır.

جَوْزَانُ [Cevzān] (سَلْمَانُ [selmān] vezninde) Yemen'de bir karye adıdır.

اَلْجَوْزَاتُ [el-cevzāt] (cīm'in fethiyle) İki çenenin birbirine kavuştuğu yerde olan bez gibi yumruca yerlere denir.

اَلْجَوَّازُ [el-Cevvāz] (شَدَّادٌ [şeddād] veznide) Elkābdandır: Muḥammed b. Manṣūr el-Cevvāz muhaddisīndendir.

اَلْمُجَوِّزُ [el-Mucevviz] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṣ] vezninde) Elkābdandır, Ḥasen b. Sehl b. el-Mucevviz muhaddisīndendir.

[ج ه ز]

اَلْجِهَازُ [el-cihāz - el-cehāz] (cīm'in kesri ve fethiyle) Meyyit ve ᶜarūs ve misāfir makūlesinin muhtāc oldukları esbāb ve mühimmāta denir. Cemᶜi أَجْهِزَةٌ [echizet] ve cemᶜü'l-cemᶜi أَجْهِزَاتٌ [echizāt] gelir. Ve

جَهَازٌ [cehāz] (cīm'in fethiyle) Rāhile üzere olan pālān ve sāᵓir esbāba denir. Ve minhu'l-meselu: «ضَرَبَ فِي جَهَازِهِ» Nüfūr ve gaybet edip bir dahi ᶜavdet eylemeyen hakkında darb olunur. Aslı budur ki deve kısmının edevātıyla pālānı sırtından kayıp ayakları aralığına düştükte ondan telāş ve ıztırābla ürkmekle makdūru mikdārı kaçıp gider. Burada ضَرَبَ kelimesi سَارَ maᶜnāsınadır, فِي harfi ضَرَبَ kelimesinin

muzammını olan maᶜnānın sılasından olmakla سَارَ عَائِرًا فِي جَهَازِهِ takdīrinde olur. Zemaḫşerī ضَرَبَ قَوَائِمَهُ عِنْدَ النِّفَارِ فِي جِهَازِهِ takdīriyle kayd eylemiştir. Ve

جَهَازٌ [cehāz] Nisvānın fercine ıtlāk olunur.

اَلتَّجْهِيزُ [et-techīz] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Bir adamın mühimmātını tertīb ve tanzīm eylemek maᶜnāsınadır, gelini cihāzlamak ve misāfirin sāz u sāmān tarīkini ve sefīnenin edevātını tehyiᵓe ve tanzīm eylemek gibi.

اَلتَّجَهُّزُ [et-tecehhuz] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Maᶜnā-yı mezbūrdan mutāviᶜdir; yukālu: جَهَّزَ الْمُسَافِرَ فَتَجَهَّزَ أَيْ هَيَّأَ أَدَوَاتِهِ فَتَهَيَّأَ Ve

تَجَهُّزٌ [tecehhuz] Bir işe hāzırlanmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; tekūlu: تَجَهَّزْتُ لِلْأَمْرِ إِذَا تَهَيَّأْتَ لَهُ

اَلْجَهْزُ [el-cehz] (رَمْزٌ [remz] vezninde) Mecrūhun katlinde sürᶜat edip işini tamām eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: جَهَزَ عَلَى الْجَرِيحِ جَهْزًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَثْبَتَ قَتْلَهُ وَأَسْرَعَهُ وَتَمَّمَ عَلَيْهِ

اَلْإِجْهَازُ [el-ichāz] (hemzenin kesriyle) جَهْزٌ [cehz] maᶜnāsınadır; yukālu: أَجْهَزَ عَلَى الْجَرِيحِ بِمَعْنَى جَهَزَ

اَلْمُجْهِزُ [el-muchiz] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) ve

اَلْجَهِيزُ [el-cehīz] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Mevt-i serīᶜ maᶜnāsınadır; yukālu: مَوْتٌ مُجْهِزٌ وَجَهِيزٌ أَيْ سَرِيعٌ Ve

جَهِيزٌ [cehīz] Yüğrük ata ıtlāk olunur; yukālu: فَرَسٌ جَهِيزٌ أَيْ خَفِيفٌ

جَهِيزَةُ [Cehīzet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Bir şaşkın raᶜnā hatun adıdır. «قَطَعَتْ جَهِيزَةُ قَوْلَ كُلِّ خَطِيبٍ» meselinin menşeᵓidir. Aslı budur ki iki kabīle miyānında dem ve diyete dāᵓir bir mādde olmakla kabīle-i uhrādan niçe kimseler maktūl tarafına gelip diyete irzāᵓ eylemek bābında nushu mutazammın hutbe inşādına āgāz eylediler. Cehīze-i mezbūre kabīle-i mezkūre nisvānından olmakla müstemiᶜīn gürūhunda idi. Esnā-i hutbede ᶜacāyibdendir ki "Maktūlün velīsi kātile zafer-yāb olmakla katl eyledi" demekle cümlesi deliden uslu haber fehvāsınca «قَطَعَتْ جَهِيزَةُ قَوْلَ كُلِّ خَطِيبٍ» deyip tarh-ı mādde eylediler. Ve

جَهِيزَةُ [cehīzet] Sibāᶜdan kurdun, ᶜalā-kavlin dişi kurdun yāhūd dişi sırtlanın yāhūd dişi ayının yāhūd eniğinin ᶜalemidir. Ve başka bir oğuz hatunun ismidir ki Şebīb-i Ḫāricī'nin vālidesi idi, sebāyādan olmakla Şebīb'in pederi iştirā ve istifrāş edip Şebīb'e hāmil oldu. Rahiminde harekete başladıkta ne olduğunu idrāk eylememekle akribālarına "Karnımda bir nesne hareket ediyor, karnımı delmek istiyor!" diye şikāyet eder idi. Bu cihetle beynlerinde «أَحْمَقُ مِنْ جَهِيزَةَ» mesel oldu. Yāhūd cehīzet-i mezkūreden murād dişi kurttur, zīrā kendi yavrusunu terk edip sırtlanın yavrusunun emzirir, onun için yavrulu sırtlan sayd olundukta yavrusuna kurd kefīldir diye mübālāt eylemezler.

اَلْجَهْزَاءُ [el-cehzāᵓ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāᵓ] vezninde) Yüksek yere denir; yukālu: أَرْضٌ جَهْزَاءُ أَيْ مُرْتَفِعَةٌ Ve yumurtası taşra uğramış lokma göze denir; yukālu: عَيْنٌ جَهْزَاءُ أَيْ جَارِحَةُ الْحَدَقَةِ Ve bu rā-i mühmele ile aᶜreftir, niteki zikr olundu.

اَلْإِجْهِيزَازُ [el-ichīzāz] (إِحْمِيرَارٌ [iḥmīrār] vezninde) Bir işe her tedārükünü görüp küllī hāzırlanmak maᶜnāsınadır; tekūlu: إِجْهَازَزْتُ لِلْأَمْرِ إِذَا تَهَيَّأْتَ لَهُ

FASLU'L-ḤĀ'İ'L-MÜHMELE
(فَصْلُ الْحَاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ح ج ز]

اَلْحَجْزُ [el-ḥacz] (ḥā'nın fethi ve cīm'in sükūnuyla) ve

اَلْحَجِيزُ [el-ḥacīz] (صَرِيرٌ [ṣarīr] vezninde) ve

اَلْحِجِّيزَى [el-ḥiccīzā] (خِصِّيصَى [ḫiṣṣīṣā] vezninde) ve

اَلْحِجَازَةُ [el-ḥicāzet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Menᶜ eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: حَجَزَهُ حَجْزًا وَحَجِيزًا وَحِجِّيزَى وَحِجَازَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا مَنَعَهُ وَكَفَّهُ Ve iki şeyʾin aralığını fasl eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: حَجَزَ بَيْنَهُمَا إِذَا فَصَلَ Ve deveyi çökürüp ayaklarının tabanları diplerine birden حِجَازٌ [ḥicāz] dedikleri ipi geçirdikten sonra o ipi devenin altından çekip pālānın iki yanlarına bağlamak maᶜnāsınadır; devenin yağırına tīmār edecek vaktte kımıldamasın diye ederler; yukālu: حَجَزَ الْبَعِيرَ إِذَا أَنَاخَهُ ثُمَّ شَدَّ حَبْلاً فِي أَصْلِ خُفَّيْهِ جَمِيعًا مِنْ رِجْلَيْهِ ثُمَّ رَفَعَ الْحَبْلَ مِنْ تَحْتِهِ فَشَدَّ عَلَى حِقْوَيْهِ لِيُدَاوِيَ دَبَرَتَهُ

اَلْإِنْحِجَازُ [el-inḥicāz] (إِنْفِعَالٌ [infiᶜāl] veznindedir) Maᶜnā-yı evvelden mutāviᶜdir; yukālu: حَجَزَهُ فَانْحَجَزَ أَيْ مَنَعَهُ فَامْتَنَعَ Ve Ḥicāz ülkesine gelmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْحَجَزَ الرَّجُلُ إِذَا أَتَى الْحِجَازَ

اَلْحِجَازُ [el-ḥicāz] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Yağır devenin yağırına tīmār edecek vaktte ayaklarına bağladıkları ipe denir, niteki ānifen zikr olundu. Ve mutlakan esvābı çemreyip bağlamak için kuşak gibi bele bağlanan şeyʾe denir. Ve

حِجَازٌ [Ḥicāz] Cezīretu'l-ᶜArab'da Mekke ve Medīne ve Ṭāʾif ve mihlāflarından yaᶜnī nāhiye ve kazālarından ᶜibāret olan

ülkenin ismidir. Necd ile arz-ı Tihāme beynini yāhūd Necd ile arz-ı Serāt beynini hāciz ve fāsıl olduğu için yāhūd Ḥirār-ı hams ile mahcūz yaᶜnī masūn olduğu için ıtlāk olundu. Ve Ḥirār-ı hams ki beş hārre yaᶜnī beş kara taşlık tepedir, bunlardır; Ḥarre-i Benī Suleym ve Ḥarre-i Vāḳim ve Ḥarre-i Leylā ve Ḥarre-i Şevrān ve Ḥarretu'n-Nār.

اَلْحَجَزَةُ [el-ḥacezet] (عَجَزَةٌ [ᶜacezet] vezninde) Zālimlere denir, hukūku menᶜ ve ibtāl eyledikleri için. Ve şol kimselere denir ki nāsın münāzaᶜalarını katᶜ ve beynlerini hak ile fasl eylemeleriyle birbirine tasallut ve hücūmdan menᶜ eder olalar; müfredi حَاجِزٌ [ḥāciz]dir; yukālu: هُمْ حَجَزَةٌ مُصْطِرُونَ ve yukālu: إِنَّهُمْ حَجَزَةٌ يَذُبُّونَ عَلَى الْعَجَزَةِ أَيْ ظَلَمَةٌ عَنِ الْعَجَزَةِ أَيْ يَمْنَعُونَ بَعْضَ النَّاسِ مِنْ بَعْضٍ وَيَفْصِلُونَ بَيْنَهُمْ بِالْحَقِّ

اَلْمَحْجُوزُ [el-maḥcūz] Bedeninde izār bağlanacak yerinden musāb olmuş adama denir. Ve حِجَازٌ [ḥicāz] dedikleri mezkūr ip ile bend olunmuş deveye denir; yukālu: رَجُلٌ مَحْجُوزٌ أَيْ مُصَابٌ فِي مُحْتَجَزِهِ ve yukālu: بَعِيرٌ مَحْجُوزٌ أَيْ مَشْدُودٌ بِالْحِجَازِ

اَلْحُجْزَةُ [el-ḥuczet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Belde çepçevre fūta bağlanacak yere denir, مَعْقِدُ إِزَارٍ [maᶜḳidu izār] maᶜnāsına. Ve don ve şalvar makūlesinin uçkurluğuna denir; bu münāsebetle شِدَّةُ الْحُجْزَةِ [şiddetu'l-ḥuczet] pek sabr ve tahammülden kināye olur; yukālu: هُوَ شَدِيدُ الْحُجْزَةِ أَيْ صَبُورٌ عَلَى الشِّدَّةِ وَالْجُهْدِ Ve

حُجْزَةُ الْفَرَسِ [ḥuczetu'l-feres] Atın karnının esfelinde kıl biten derinin altında olan yufka derinin nihāyetiyle böğürlerinin kavuştuğu yere denir; ve minhu yukālu: هُوَ دَانِي الْحُجْزَةِ أَيْ مُمْتَلِئُ الْكَشْحَيْنِ Ve bu meᶜāyib-i devābbdandır. Ve

حُجْزَةٌ [ḥuczet] Kucağa ıtlāk olunur; ve yukālu: وَرَدَتِ الْإِبِلُ وَلَهَا حُجَزٌ أَيْ شِبَاعًا عِظَامَ الْبُطُونِ

حُجَزٌ [ḥucez] (غُرَفٌ [ġuref] vezninde) حُجْزَةٌ [ḥuczet]in cemᶜidir.

اَلْحِجْزُ [el-ḥicz - el-ḥucz] (hā'nın kesriyle ve zammıyla) Asl ve bünyād maᶜnāsınadır; yukālu: هُوَ كَرِيمُ الْحِجْزِ أَيِ الْأَصْلِ Ve ᶜaşīret ve tebār maᶜnāsınadır. Ve nāhiye maᶜnāsınadır.

اَلْحَجَزُ [el-ḥacez] (fethateynle) Pek susuz kalmaktan nāşī içeride bağırsaklar buruşup burtuşmak maᶜnāsınadır; yukālu: حَجِزَ الرَّجُلُ حَجَزًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا زَنِجَ

حِجْزَى [Ḥiczā] (ذِكْرَى [zikrā] vezninde) Dimaşḳ kazāsında bir karye adıdır; nisbetinde حِجْزَاوِيٌّ [Ḥiczāviyy] denir gayr-i kıyās üzere.

اَلْإِحْتِجَازُ [el-iḥticāz] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Ḥicāz ülkesine gelmek maᶜnāsınadın; yukālu: إِحْتَجَزَ الرَّجُلُ إِذَا أَتَى الْحِجَازَ Ve müctemiᶜ olmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِحْتَجَزَ الشَّيْءُ إِذَا اجْتَمَعَ Ve bir nesneyi kucakta götürmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِحْتَجَزَ الشَّيْءَ إِذَا حَمَلَهُ فِي حُجْزَتِهِ Ve fūta bağlanmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِحْتَجَزَ بِالْإِزَارِ إِذَا شَدَّهُ عَلَى وَسَطِهِ

اَلْإِحْجَازُ [el-iḥcāz] (hemzenin kesriyle) Bu dahi Ḥicāz vilāyetine gelmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَحْجَزَ الرَّجُلُ إِذَا أَتَى الْحِجَازَ

اَلْمُحْتَجِزَةُ [el-muḥtecizet] (ism-i fāᶜil bünyesiyle) Salkımları beynisinde olan hurmā ağacına ıtlāk olunur; yukālu: نَخْلَةٌ مُحْتَجِزَةٌ إِذَا كَانَتْ عُذُوقُهَا فِي قَلْبِهَا

اَلْمُحَاجَزَةُ [el-muḥācezet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet]

vezninde) Mümānaᶜat maᶜnāsınadır; yukālu: حَاجَزُوا عَدُوَّهُمْ إِذَا مَانَعُوهُمْ

اَلتَّحَاجُزُ [et-teḥācuz] (تَفَاعُلٌ [tefāᶜul] veznin-de) Temānuᶜ maᶜnāsınadır; yukālu: تَحَاجَزَا إِذَا تَمَانَعَا

اَلْحَجَائِزُ [el-Ḥacāᵓiz] (ḥā'nın fethiyle) Yemāme'de bir mevziᶜ adıdır.

حَجَازَيْكَ [ḥacāzeyke] (ḥā'nın fethi ve tes-niye bünyesiyle) حَنَانَيْكَ [ḥanāneyke] ve حَذَاذَيْكَ [ḥaẕāẕeyke] kelimeleri gibi mer-reten baᶜde-uhrā maᶜnāsını mutazam-mındır ve igrāyı müştemildir. Aslı أُحْجُزْ أَنْتَ حِجَازَيْنِ idi, "Kavmin miyānına girip merreten baᶜde-uhrā fasl ve iskātlarına ihtimām kıl" diyecek yerde müstaᶜmeldir; tekūlu: حَجَازَيْكَ أَيِ احْجُزْ بَيْنَ الْقَوْمِ حَجْزًا بَعْدَ حَجْزٍ

[ح ر ز]

اَلْحِرْزُ [el-ḥirz] (ḥā'nın kesriyle) Baᶜzı āfāt defᶜi için ittihāz ve iltizām olunan nüsha ve tılsım ve heykel makūlesine denir ki muhāfaza-i nefse vesīle olacak nesneden ᶜibārettir; tekūlu: عَمِلْتُ لَهُ حِرْزًا أَيْ عُوذَةً Şārihin beyānına göre bu mādde hıfz maᶜnāsına mevzuᶜ olmakla maᶜnā-yı mezbūr mecāzdır. Ve

حِرْزٌ [ḥirz] Kalᶜa gibi muhkem ve metīn ve dest-res olması müşkil mahfūz mevziᶜe ve penāh-gāha denir; yukālu: لاَذَ بِحِرْزٍ أَيْ مَوْضِعٍ ve yukālu: هَذَا حِرْزٌ حَرِيزٌ لِلتَّأْكِيدِ أَيْ حَصِينٌ حَصِينٌ مَنِيعٌ لاَ يُقْدَرُ عَلَيْهِ

اَلْحَرَازَةُ [el-ḥarāzet] (كَرَامَةٌ [kerāmet] veznin-de) Bir mekān kalᶜa gibi metīn ve mahfūz olmak maᶜnāsınadır; yukālu: حَرُزَ الْمَكَانُ حَرَازَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ حِرْزًا

اَلْحَرَزُ [el-ḥarez] (fethateynle) Ödüle denir; yukālu: أَخَذَ الْحَرَزَ أَيِ الْخَطَرَ Ve şol mahkūk cevze denir ki çocuklar onunla oyun oy-narlar; tekūlu: رَأَيْتُهُ يَلْعَبُ بِالْحَرَزِ وَهُوَ الْجَوْزُ الْمَحْكُوكُ يَلْعَبُ بِهِ الصِّبْيَانُ Ve mutlakan muh-riz ve mahfūz olan şeyᵓe denir. Bunda faᶜal fethateynle bi-maᶜnā mufᶜaldir; ve minhu'l-meselu: «وَاحَرَزَا وَأَبْتَغِي النَّوَافِلاَ» Yaᶜnī "Vay benim muhriz olan kadīm mālıma ki hālen ben ondan fevāᵓid ve zevāᵓid dahi meᵓmūl ederim." Mesel-i merkūm ribh taleb ederken sermāyeyi telef eden kimse hakkında darb olunur. Ve «وَا حَرَزَا» kelime-si aslda «وَا حَرَزَاهْ» idi, hāᵓ hazf olundu ve elif yā-yı izāfetten münkalibedir.

اَلْحَرَزَةُ [el-ḥarezet] (fetehatla) Mālın güzīde ve muhtārına ıtlāk olunur, sāhibini hırz ve sıyānet eder olduğu için; ve minhu'l-hadīsu fi'z-zekāti: «لاَ تَأْخُذُوا مِنْ حَرَزَاتِ أَمْوَالِ النَّاسِ» Şārih der ki rivāyet-i meşhūre zā-yı muᶜcemenin takdīmiyledir.

اَلْحَرَائِزُ [el-ḥarāᵓiz] (نَفَائِسُ [nefāᵓis] vez-ninde) Şol develere ıtlāk olunur ki nefāsetlerine bināᵓen sāhibi beyᶜ eylemez olalar; yukālu: عِنْدَهُ إِبِلٌ حَرَائِزُ أَيْ لاَ تُبَاعُ نَفَاسَةً بِهَا Müfredi حَرِيزَةٌ [ḥarīzet]tir.

حَرَازٌ [Ḥarāz] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Mekke'de bir cebel adıdır; ᶜāmmenin zann eyledikleri gibi cebel-i Ḥirāᵓ değildir. Ve

حَرَازٌ [Ḥarāz] esmādandır: Ḥarāz b. ᶜAvf b. ᶜAdiyy, Ẕu'l-Kelāᶜ kabīlesinden bir batn pederidir, Ḥarrāziyyūn cemāᶜati onun nes-lindendir. Ve Yemen'de bir nāhiye adıdır. Ve ᶜAlī b. Ebī Ḥarāze ki hā'yladır, ᶜAbbās ed-Dūrī ondan hikāye eylemiştir.

حَرَّازٌ [Ḥarrāz] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Esāmīdendir: Ḥarrāz b. ᶜAmr ve Ḥarrāz b. ᶜOṣmān muhaddislerdir.

مُحْرِزٌ [Muḥriz] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Esāmīdendir: Muḥriz b. Naḍle ve Muḥriz b. Zuheyr ashābdandır. Ve Muḥriz b.

ᶜAvn, İmām Muslim meşāyıhındandır.

أَبُو حَرِيزٍ [Ebū Ḥarīz] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Ashābdandır.

أَبُو مُحَيْرِيزٍ [Ebū Muḥayrīz] ki ᶜAbdullāh b. Muḥayrīz'dir, tābiᶜīndendir.

اَلْمُحْرِزِيُّ [el-Muḥriziyy] (مُحْسِنِيٌّ [muḥsiniyy] vezninde) Esfel-i Baṣra'da bir karyedir.

اَلْحَرْزُ [el-ḥarz] (ḥā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Hıfz eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: حَرَزَهُ حَرْزًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَفِظَهُ ᶜAlā-kavlin bunun aslı حَرْسٌ idi, sīn zāy'a ibdāl olundu.

اَلْحَرَزُ [el-ḥarez] (fethateynle) Niçe maᶜnāları beyān olundu Ve

حَرَزٌ [ḥarez] Masdar olur, bir adamın veraᶜ ve takvāsı kesīr olmak maᶜnāsınadır; yukālu: حَرِزَ الرَّجُلُ حَرَزًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَثُرَ وَرَعُهُ

اَلتَّحْرِيزُ [et-taḥrīz] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Bir nesnenin hıfzı husūsunda mübālaga ve ihtimām eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: حَرَّزَ الشَّيْءَ تَحْرِيزًا إِذَا بَالَغَ فِي حِفْظِهِ Ve bir mahal bir adama penāh ve melceᵓ olmak maᶜnāsınadır; yukālu: حَرَّزَ الْمَكَانُ الرَّجُلَ إِذَا أَلْجَأَهُ

اَلْإِحْرَازُ [el-iḥrāz] (hemzenin kesriyle) Bir kimse bir nesneyi kendisi alıp paylanmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَحْرَزَ الْأَجْرَ إِذَا حَازَهُ Ve bir nesneyi vech-i metānet üzere hıfz ve vikāye eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَحْرَزَتِ الْمَرْأَةُ فَرْجَهَا إِذَا أَحْصَنَتْهُ Ve bir mahal bir adama melceᵓ ve penāh olmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَحْرَزَ الْمَكَانُ الرَّجُلَ إِذَا أَلْجَأَهُ

اَلْمُحَارَزَةُ [el-muḥārezet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) Hadd-i edebden hāric müşātemeye şebīh mülātafa ve müfākehe eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: حَارَزَهُ مُحَارَزَةً إِذَا فَاكَهَهُ مُفَاكَهَةً تُشْبِهُ السِّبَابَ

اَلْإِحْتِرَازُ [el-iḥtirāz] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) ve

اَلتَّحَرُّزُ [et-teḥarruz] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Sakınmak ve tehaffuz eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: إِحْتَرَزَ مِنْهُ وَتَحَرَّزَ إِذَا تَوَقَّى

حَرِيزٌ [Ḥarīz] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Esmādandır: Ḥarīz b. ᶜOṯmān hāricīdir. Ve

حَرِيزٌ [Ḥarīz] Yemen'de bir karye adıdır.

[ح ر ف ز]

اَلْإِحْرِنْفَازُ [el-iḥrinfāz] (إِفْعِنْلَالٌ [ifᶜinlāl] vezninde) Nās birikmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِحْرَنْفَزَ الْقَوْمُ لِلْخُرُوجِ إِذَا اجْتَمَعُوا

اَلْمُحْرَنْفِزَاتُ [el-muḥrenfizāt] (ism-i fāᶜil bünyesiyle) Cemᶜiyyet-i maᶜānīye müştemil olan berceste ve nāzük ebyāt ve eşᶜāra vasf olur; yukālu: أَبْيَاتٌ مُحْرَنْفِزَاتٌ أَيْ جِيَادٌ

[ح ر م ز]

اَلْحَرْمَزَةُ [el-ḥarmezet] (ḥā'nın ve mīm'in fethiyle جَرْبَزَةٌ [cerbezet] vezninde) Zekā ve fıtnat maᶜnāsınadır; tekūlu: أَعْجَبَنِي حَرْمَزَتُهُ أَيْ ذَكَاءُهُ Ve laᶜn ve nefrīn eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: حَرْمَزَهُ إِذَا لَعَنَهُ

اَلْإِحْرِمَّازُ [el-iḥrimmāz] (teşdīd-i mīm'le ki إِفْعِنْلَالٌ [ifᶜinlāl] veznindedir, nūn'u mīm'e ibdāl ve idgām olunmuştur) ve

اَلتَّحَرْمُزُ [et-teḥarmuz] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Bir adam zekī ve zīrek olmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِحْرَمَزَّ الرَّجُلُ وَتَحَرْمَزَ إِذَا صَارَ ذَكِيًّا Mütercim der ki Burhān-ı Ḳāṭıᶜ evāhirinde تَحَرْمُزٌ [teḥarmuz] māddesi harām-zādeden tasarruf-ı Fārisī olmak üzere de mersūmdur.

حِرْمِزٌ [Ḥirmiz] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Bir kabīle pederinin ismidir.

بَنُو الْحِرْمَازِ [Benu'l-Ḥirmāz] (قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] vezninde) Temīm kabīlesinden bir cemāᶜattir.

[ح ز ز]

اَلْحَزُّ [el-ḥazz] (ḥā'nın fethi ve zā'nın teşdīdiyle) Kesmek maᶜnāsınadır; yukālu: حَزَّ الشَّيْءَ حَزًّا مِنَ الْبَابِ ٱلْأَوَّلِ إِذَا قَطَعَهُ Ve çetele ve ağaç makūlesine kertik kertmek maᶜnāsınadır; yukālu: حَزَّ الْخَشَبَةَ إِذَا فَرَضَهَا ve yukālu: حَزَّ فِي رَأْسِ الْقَوْسِ إِذَا فَرَضَ فِيهِ Ve

حَزٌّ [ḥazz] O güne kertiğe denir; yukālu: رُدَّ الْوَتَرُ إِلَى حَزِّ الْقَوْسِ أَيْ فَرْضِهَا Müfredi حَزَّةٌ [ḥazzet]tir hā'yla. Ve vakt ve zamāna ıtlāk olunur, maktūᶜ ve maᶜhūd olduğu hasebiyle; yukālu: هَذَا حَزُّ مَجِيءِ فُلَانٍ أَيْ حِينُهُ وَوَقْتُهُ Ve şeref ve şān ve kerem ve asālet üzere fazl ve ziyāde olmak maᶜnāsınadır; yukālu: لَيْسَ فِي الْقَبِيلَةِ مَنْ يَحُزُّ عَلَى كَرَمِ فُلَانٍ أَيْ يَزِيدُ Ve derin dere gibi alçak ve çukur yere denir. Ve

حَزٌّ [Ḥazz] Serāt arzında bir mevziᶜ adıdır. Ve dürüşt sözlü galīzü'l-kelām adama denir; yukālu: رَجُلٌ حَزٌّ أَيْ غَلِيظُ الْكَلَامِ

اَلْإِحْتِزَازُ [el-iḥtizāz] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] veznince) Bu dahi kesmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِحْتَزَّ مِنْ كَتِفِهِ إِذَا قَطَعَهُ

اَلْإِحْزَازُ [el-iḥzāz] (hemzenin kesriyle) Bu dahi şeref ve kerem üzere fāzıl ve zā'id olmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَحَزَّ فُلَانٌ عَلَى شَرَفِ فُلَانٍ إِذَا زَادَ

اَلْمِحَزُّ [el-miḥazz] (mīm'in kesriyle مِكَرٌّ [mikerr] vezninde) Bu dahi dürüşt-gūy adama denir; yukālu: رَجُلٌ مِحَزٌّ أَيْ غَلِيظُ الْكَلَامِ

اَلْحَازُّ [el-ḥāzz] (ism-i fāᶜildir) Kesici ve kertici nesneye denir; bu münāsebetle devenin göğsünde olan kirkire yaᶜnī değirmi mühresine dirseği ucu yürürken dokunup kanatır olsa, ona حَازٌّ [ḥāzz] ıtlāk olunur ve eğer kanatmaz ise ona مَاسِحٌ [māsiḥ] denir; devenin zaᶜf ve bī-tāblığından neş'et eder ve minhu'l-meselu: «حَزَّتْ حَازَّةٌ مِنْ كُوعِهَا» [Ve] كُوعٌ [kūᶜ] kāf'ın zammıyla bilekçenin baş parmaktan tarafına denir; zamīr hatuna rāciᶜdir. Bir kavm umūr-ı sā'ireden munsarıf olup kendi umūr ve mesālihlerine müştagil olduklarında īrād olunur.

اَلْحُزَّةُ [el-ḥuzzet] (ḥā'nın zammıyla) Don uçkurluğuna denir, حُجْزَةٌ [ḥuczet] maᶜnāsına. Ve boyuna denir; yukālu: أَخَذَ بِحُزَّتِهِ أَيْ بِعُنُقِهِ Ve tūlānī kesilmiş et pāresine denir, ᶜalā-kavlin ciğere mahsūstur.

حَزَّةُ [Ḥazzet] (ḥā'nın fethiyle غَزَّةُ [ġazzet] vezninde) Naṣībīn ile Re's-ᶜayn beyninde bir mevziᶜ adıdır. Ve Mavṣil kurbünde bir belde adıdır. Ve Ḥicāz'da bir mevziᶜ adıdır.

اَلْحِزَازُ [el-ḥizāz] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve اَلْمُحَازَّةُ [el-muḥāzzet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) Bir nesnenin ötesini araştırmak ve gereği gibi teftīş eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: حَازَّهُ حِزَازًا وَمُحَازَّةً إِذَا اسْتَقْصَاهُ Ve minhu yukālu: بَيْنَهُمَا شَرِكَةُ حِزَازٍ إِذَا كَانَ لَا يَثِقُ كُلٌّ بِصَاحِبِهِ فَيَسْتَقْصِي أَحَدُهُمَا الْآخَرَ

اَلْحَزَزُ [el-ḥazez] (fethateynle) Şiddet maᶜnāsınadır.

اَلْحَزَازَةُ [el-ḥazāzet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Başın kılları aralığında kepek tarzında hādis olan şey'e denir ki konak taᶜbīr olunur, هِبْرِيَةٌ [hibriyet] dahi denir. Cemᶜ-i cinsi حَزَازٌ [ḥazāz]dır; yukālu: اَلْخِطْمِيُّ تَذْهَبُ بِحَزَازِ الرَّأْسِ أَيْ الْهِبْرِيَةِ Ve

حَزَازَةٌ [ḥazāzet] Gayz ve gazab ve te'ellüm gibi hālāttan derūna ᶜārız olan vecaᶜ ve hırāş-güne tırmantıya denir ki adamın

yüreğini kazıyıp rencîde eder; tekūlu: فِي صَدْرِي حَزَازَةٌ وَهِيَ وَجَعٌ فِي الْقَلْبِ يَحْدُثُ مِنْ غَيْظٍ وَنَحْوِهِ Ve Ḥazāze b. İbrāhīm b. Suleymān el-Kūfī muhaddisîndendir.

اَلْحَزَّازُ [el-ḥazzāz] (شَدَّادٌ [şeddād] veznin-de) Kalbi ve hâtırı tırmalayıp hakk eden ᶜārızaya denir, keder ve gayz ve gazab gibi; ḥā'nın zammıyla da cāᵓizdir; yukālu: فِي صَدْرِهِ حَزَّازٌ وَهُوَ كُلُّ مَا حَزَّ فِي الْقَلْبِ وَحَكَّ فِي الصَّدْرِ Ve

حَزَّازٌ [ḥazzāz] Şol adama ıtlāk olunur ki davar sürmesi ve sāᵓir ᶜamel ve hareketi şedîd ola; yukālu: رَجُلٌ حَزَّازٌ أَيْ شَدِيدُ السَّوْقِ وَالْعَمَلِ Ve şol taᶜāma ıtlāk olunur ki fāsid olduğu için miᶜdede ekşiyip kalır ola. Ve

حَزَّازٌ [Ḥazzāz] Esāmîdendir: Ashābdan Ḫālid b. ᶜUrfuṭa ve Ḥamza b. en-Nuᶜmān ve ᶜAbdullāh b. Ṣaᶜlebe'nin ceddleri ismidir.

اَلْحَزِيزُ [el-ḥazīz] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلْحَزَازُ [el-ḥazāz] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) ve

اَلْحَزَازِيُّ [el-ḥazāziyy] (yā-yı müşeddede ile) Bunlar da sevk ve ᶜameli şedîd olan adama denir. Ve

حَزِيزٌ [ḥazīz] Sarp olmayan pek yere denir; yukālu: مَكَانٌ حَزِيزٌ أَيْ غَلِيظٌ مُنْقَادٌ Cemᶜi حُزَّانٌ [ḥuzzān] gelir ḥā'nın zammı ve zāy'ın teşdîdiyle ve أَحِزَّةٌ [eḥizzet] gelir أَعِزَّةٌ [eᶜizzet] vezninde ve حُزُزٌ [ḥuzuz] gelir, zammeteynle. Ve

حَزِيزٌ [Ḥazīz] Semîrāᵓ nām mahallin sol cânibinde bir su ismidir ki Mekke'ye gi-den kimsenin dahi sol tarafına düşer. Ve kabîle-i Kelb diyârında bir mevziᶜ adıdır. Ve Ḍabbe diyârında bir mevziᶜ adıdır. Ve Başra tarîkinde ve Muḥārib ve Ġaniyy ve ᶜUkl kabîlelerine mahsûs birer mevziᶜ adlarıdır. Ve Benū Esed yurdunda bir su adıdır.

حَزِيزُ تَلْعَةَ [Ḥazīzu Telᶜat] ve

حَزِيزُ رَامَةَ [Ḥazīzu Rāmet] ve

حَزِيزُ غُولٍ [Ḥazīzu Ġūl] Birer mevziᶜdir.

اَلْحَزْحَزَةُ [el-ḥazḥazet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vez-ninde) Havftan yā bir vecaᶜdan derûna ᶜārız olan elem ve gussa dagdag ve ıztırâb vermek maᶜnāsınadır; tekūlu: فِي قَلْبِي حَزْحَزَةٌ أَيْ أَلَمٌ مِنْ خَوْفٍ أَوْ وَجَعٍ فِي قَلْبِي ve tekūlu: يُحَزْحِزُ الْأَلَمُ Ve

حَزْحَزَةٌ [ḥazḥazet] Cenk hengāmında ser-gerde-i ᶜasker alay taᶜbiye edip kimini geri ve kimini ileri yerli yerince yasamak maᶜnāsınadır; yukālu: يُحَزْحِزُ الرَّئِيسُ الْجَيْشَ أَيْ يُعَبِّي الصُّفُوفَ بِتَقْدِيمِ بَعْضٍ وَتَأْخِيرِ بَعْضٍ

اَلتَّحْزِيزُ [et-taḥzīz] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Dişlerde olan keskinliğe denir ki ismdir; yukālu: فِي أَسْنَانِهِ تَحْزِيزٌ أَيْ أُشَرٌ Ve masdar olur, dişleri keskin eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: حَزَّزَ أَسْنَانَهُ تَحْزِيزًا Niteki «أ،ش،ر» mâddesinde beyân olundu.

اَلتَّحَزُّزُ [et-teḥazzuz] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vez-ninde) Pâre pâre kesilmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَحَزَّزَ الشَّيْءُ إِذَا تَقَطَّعَ

حَوَازُّ الْقُلُوبِ [ḥavāzzu'l-ḳulūb] «ح،و،ز» mâddesinde mezkûrdur.

[ح ف ز]

اَلْحَفْزُ [el-ḥafz] (ḥā'nın fethi ve fā'nın sükûnuyla) Bir adamı ensesinden kakı-vermek maᶜnāsınadır; yukālu: حَفَزَهُ حَفْزًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا دَفَعَهُ مِنْ خَلْفِهِ Ve mızrak-la dürtmek maᶜnāsınadır; yukālu: حَفَزَهُ بِالرُّمْحِ إِذَا طَعَنَهُ Ve bir adamı bir işe hass ve taᶜcîl ile yerinden tahrîk ve izᶜāc eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: حَفَزَهُ عَنِ الْأَمْرِ إِذَا أَعْجَلَهُ

وَأَزْعَجَهُ Kāle'ş-şārih ve minhu hadīsu Ebī Bekre radıyallāhu ᶜanhu: «أَنَّهُ دَبَّ إِلَى الضَّفِّ رَاكِعًا وَقَدْ حَفَزَهُ النَّفَسُ» أَيْ أَعْجَلَهُ Ve sevk eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: حَفَزَ اللَّيْلُ النَّهَارَ Ve cimāᶜ eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: حَفَزَ الْمَرْأَةَ إِذَا سَاقَهَا إِذَا جَامَعَهَا

اَلْحَوْفَزَانُ [el-Ḥavfezān] (ḥā'nın ve fā'nın fethiyle) Ḥāriṯ b. Şerīk eş-Şeybānī lakabıdır; Ḳays b. ᶜĀṣim radıyallāhu ᶜanhu fırsat fevt olmaktan havf eylemekle mızrakla hafz eylediğinden mülakkab olmuştur.

اَلْحَفْزُ [el-ḥafez] (fethateynle) Gāyet-i vakt ve ecel ve emed maᶜnāsınadır; tekūlu: جَعَلْتُ بَيْنِي وَبَيْنَ فُلَانٍ حَفْزًا أَيْ أَمَدًا وَأَجَلاً

اَلْإِحْتِفَازُ [el-iḥtifāz] (إِفْتِعَالٌ [ifticāl] vezninde) Gereği gibi yerleşmeyip ᶜacele kalkar gibi ayaklarını dikip yāhūd dizlerini yere koyup dibini yere komamak vechiyle oturmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِحْتَفَزَ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَوْفَزَ Ve yürümekte çabalayıp ikdām eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: إِحْتَفَزَ فِي مِشْيَتِهِ إِذَا احْتَثَّ وَاجْتَهَدَ Ve sücūd ve cülūs hāletlerinde gereği devşirilip derneşmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِحْتَفَزَ الرَّجُلُ إِذَا تَضَامَّ فِي سُجُودِهِ وَجُلُوسِهِ Ve çömelip oturmak maᶜnāsınadır ki dibini yere komayıp ayakları ensesine sıkıştırarak oturmaktır; yukālu: إِحْتَفَزَ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَوَى جَالِسًا عَلَى وَرِكَيْهِ

اَلتَّحَفُّزُ [et-teḥaffuz] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜul] vezninde) إِحْتِفَازٌ [iḥtifāz] ile maᶜnā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: تَحَفَّزَ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَوْفَزَ

اَلْمُحَافَزَةُ [el-muḥāfezet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) Bir kimse ile diz dize yanaşı oturmak maᶜnāsınadır; yukālu: حَافَزَهُ إِذَا جَاثَاهُ وَدَانَاهُ

اَلْحَوْفَزَى [el-ḥavfezā] (ḥā'nın fethi ve kasr ile) Bir adam bir çocuğu ayaklarının uçlarına bastırıp kaldırarak oynatmağa denir ki ismdir.

اَلْحَوْفَزَةُ [el-ḥavfezet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Maᶜnā-yı mezbūrdan masdardır, taşra Türkīsinde çocuğu hoppaca eylemek taᶜbīr olunur; yukālu: حَوْفَزَ الصَّبِيَّ إِذَا عَلَّلَهُ بِالْحَوْفَزَى وَهُوَ أَنْ تُلْقِيَ الصَّبِيَّ عَلَى أَطْرَافِ رِجْلَيْكَ فَتَرْفَعَهُ

اَلْحَافِزُ [el-ḥāfiz] (حَاجِزٌ [ḥāciz] vezninde) Çehrede avurdun yüzden bir tarafa dönüp çevrilir olan yerine denir; yukālu: ضَرَبَ حَافِزَهُ وَهُوَ حَيْثُ يَنْثَنِي مِنَ الشِّدْقِ

[ح ق ز]

اَلْحَاقِزَةُ [el-ḥāḳizet] (ḳāf ile قَافِلَةٌ [ḳāfilet] vezninde) Şol dābbeye denir ki ayaklarıyla tepme vurur ola; gūyā ki حَاقِزَةٌ [ḳāḥizet] lafzından maklūbdur; yukālu: دَابَّةٌ حَاقِزَةٌ إِذَا كَانَتْ تَحْقِزُ بِرِجْلِهَا Pes حَقْزٌ [ḥaḳz] ondan masdar olur.

[ح ل ز]

اَلْحَلْزُ [el-ḥalz] (ḥā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Bir nesnenin kabuğunu soymak ve yüzmek maᶜnāsınadır; yukālu: حَلَزَ الْأَدِيمَ وَالْعُودَ حَلْزًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَشَرَهُمَا

اَلْحِلِّزُ [el-ḥilliz] (ḥā'nın ve lām-ı müşeddedenin kesriyle حِلِّقٌ [cilliḳ] vezninde) Bedhūy adama denir; yukālu: هُوَ حِلِّزٌ أَيْ سَيِّئُ الْخُلُقِ Ve bahīl ve nākese denir. Ve bodur adama denir. Ve bir nebāt adıdır. Ve baykuşa denir. Mecmūᶜunun müᵓennesinde حِلِّزَةٌ [ḥillizet] denir hā'yla. Ve

حِلِّزَةٌ [ḥillizet] Bir küçük böcek adıdır. Ve Ḥāriṯ b. Ḥillize el-Yeşkurī şuᶜarādandır.

اَلْحَالِزُ [el-ḥāliz] (lām'ın kesriyle) Dar ve sıkıntılı kalbe vasf olur; yukālu: قَلْبٌ حَالِزٌ أَيْ ضَيِّقٌ

اَلْحَلِزَةُ [el-ḥalizet] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Yaralı ciğere denir; yukālu: كَبِدٌ حَلِزَةٌ أَيْ قَرِحَةٌ

اَلتَّحَلُّزُ [et-teḥalluz] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Bir nesneden artıp bākī kalmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَحَلَّزَ الشَّيْءُ إِذَا بَقِيَ Ve gönül bir ᶜārıza sebebiyle derd-nāk olmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَحَلَّزَ الْقَلْبُ إِذَا تَوَجَّعَ Ve bir husūs için sıvanıp hāzırlanmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَحَلَّزَ لِلْأَمْرِ إِذَا تَشَمَّرَ

اَلْإِحْتِلَازُ [el-iḥtilāz] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Bir adam borçlusundan hak ve matlūbunu almak maᶜnāsınadır; yukālu: إِحْتَلَزَ مِنْهُ حَقَّهُ إِذَا أَخَذَهُ

اَلتَّحَالُزُ [et-teḥāluz] (تَفَاعُلٌ [tefāᶜul] vezninde) İki kimse birbiriyle muhāvere eylemek maᶜnāsınadır; tekūlu: تَحَالَزْنَا بِالْكَلَامِ أَيْ قَالَ لِي وَقُلْتُ لَهُ

اَلْحَلَزُونُ [el-ḥalezūn] (hā'nın ve lām'ın fethiyle) Bir dābbe yaᶜnī bir böcektir ki رِمْثٌ [rimṯ] dedikleri şūr otluk aralığında olur; ᶜalā-kavlin sedef cinsindendir. Müfredāt-ı tıbbiyyenin beyānlarına göre kabuklu sümüklü böcek dedikleridir ki berrīsi ve bahrīsi olur. Berrīsi bostānlarda ve otluk aralıklarında olur ve bahrīsi sedef cinsindendir ki kabını mühre ederler.

[ح ل ج ز]

اَلْحَلْجَزُ [el-ḥalcez] جَلْحَزٌ [celḥaz] vezninde ve mürādifidir ki mahallinde beyān olundu.

[ح م ز]

اَلْحَمْزُ [el-ḥamz] (غَمْزٌ [ġamz] vezninde) Bir nesnenin taᶜmı harāfetli olmak yaᶜnī lisāna mülākī oldukta eczāsını birbirinden tefrīk edip ziyāde ısırıcı olmak maᶜnāsınadır, hardal taᶜmı gibi; yukālu: شَرَابٌ يَحْمِزُ اللِّسَانَ حَمْزًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَفِيهِ حَمْزٌ وَحَمْزَةٌ أَيْ حَرَافَةٌ Ve bir nesneyi keskin eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: حَمَزَ حَدِيدَتَهُ إِذَا حَدَّدَهَا Ve kabz eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; tekūlu: كَلَّمْتُهُ بِكَلِمَةٍ فَحَمَزْتُ فُؤَادَهُ أَيْ قَبَضْتُهُ Ve hirrīfiyyetli nesne lisānı ısırıp yakmak maᶜnāsınadır; yukālu: حَمَزَ الشَّرَابُ اللِّسَانَ إِذَا لَذَعَهُ

اَلْحَمَازَةُ [el-ḥamāzet] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Bir nesne sulb ve şedīd olmak maᶜnāsınadır; yukālu: حَمُزَ الشَّيْءُ حَمَازَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا اشْتَدَّ وَصَلُبَ Ve minhu: فُلَانٌ حَمِيزُ الْفُؤَادِ وَحَامِزُهُ أَيْ نَزٌّ خَفِيفُ الْفُؤَادِ ظَرِيفٌ Bunlarda حَمَازَةٌ [ḥamāzet] şiddet-i zekā cihetinden meᵓhūzdur. Ve

حَامِزٌ [ḥāmiz] Humūzatlı olan şeyᵓe ıtlāk olunur; yukālu: رُمَّانَةٌ حَامِزَةٌ إِذَا كَانَتْ فِيهَا حُمُوضَةٌ Ve

حَامِزٌ [Ḥāmiz] Bir mevziᶜ adıdır.

اَلْأَحْمَزُ [el-aḥmez] Efᶜal-i tafdīldir, eşedd olan şeyᵓe denir; bu münāsebetle be-gāyet metīn ve kavī olan nesneye ıtlāk olunur; ve minhu'l-ḥadīsu: سُئِلَ النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ أَيُّ الْأَعْمَالِ أَفْضَلُ فَقَالَ «أَحْمَزُهَا» أَيْ أَمْتَنُهَا

حِمَازٌ [Ḥimāz] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Esāmīdendir: Ḥabīb b. Ḥimāz tābiᶜīndendir. Ve ᶜAmr b. Zālif b. ᶜAvf b. Ḥimāz, Mısır fethinde hāzır olmuştur; baᶜzılar bunu mühmele ile sebt eylemiştir.

اَلْحَمْزَةُ [el-ḥamzet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Arslana denir. Ve bir bakla adıdır ki taᶜmı tīzdir.

اَلْحَمُوزُ [el-ḥamūz] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Şiddet maᶜnāsından meᵓhūzdur, ahz ve kabz eylediğini muhkem zabt eden adama ıtlāk olunur; yukālu: إِنَّهُ لَحَمُوزٌ لِمَا حَمَزَهُ أَيْ ضَابِطٌ لِمَا ضَمَّهُ Ve: مِنْهُ اشْتِقَاقُ حَمْزَةَ أَوْ مِنَ الْحَمَازَةِ Yaᶜnī esmādan olan حَمْزَةُ [Ḥamzet]in iştikākı bundandır yāhūd حَمَازَةٌ [ḥamāzet] tendir.

حِمِّزَانُ [Ḥimmizān] (صِلِّيَانٌ [ṣilliyān] vezninde) Necrān-ı Yemen kazāsında bir karyedir.

مَحْمُوزُ الْبَنَانِ [maḥmūzu'l-benān] Parmaklarının uçları şedīd ve pür-zūr olan adama ıtlāk olunur ki kavī ve zūr-mend demek olur; yukālu: رَجُلٌ مَحْمُوزُ الْبَنَانِ أَيْ شَدِيدُ الْبَنَانِ

[ح و ز]

اَلْحَوْزُ [el-ḥavz] (جَوْزٌ [cevz] vezninde) ve اَلْحِيَازَةُ [el-ḥiyāzet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Bir adam bir nesneyi kendi nefsine ahz ve cemᶜ edip tarafına zamm eylemek maᶜnāsınadır ki bir kimseye vermeyip kendi paylanmaktan ᶜibārettir; yukālu: حَازَ الشَّيْءَ يَحُوزُ حَوْزًا وَحِيَازَةً إِذَا جَمَعَهُ وَضَمَّهُ يَعْنِي إِلَى نَفْسِهِ Ve davarı āhestece sürmek ve ᶜunf ve şiddetle sürmek maᶜnālarına olmakla azdāddan olur; yukālu: حَازَ الْإِبِلَ إِذَا سَاقَهَا سَوْقًا لَيِّنًا وَيُقَالُ حَازَهَا إِذَا سَاقَهَا شَدِيدًا Ve nerm ve āheste yürümek maᶜnāsınadır; yukālu: حَازَ الرَّجُلُ إِذَا سَارَ لَيِّنًا Ve

حَوْزٌ [ḥavz] Şol mevziᶜe ıtlāk olunur ki etrāf-ı erbaᶜası tümsek sınır kesilmiş ola, cevānibi sınırlı tarla ve bostān gibi. Müfredi حَوْزَةٌ [ḥavzet]tir. Ve

حَوْزٌ [ḥavz] Mālik olmak maᶜnāsınadır; yukālu: حَازَهُ إِذَا مَلَكَهُ Ve cimāᶜ eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: حَازَ الْمَرْأَةَ إِذَا نَكَحَهَا أَيْ جَامَعَهَا Ve yayı zor vererek ᶜunf ve şiddetle çekmek maᶜnāsınadır; yukālu: حَازَ الْقَوْسَ إِذَا أَغْرَقَ فِي نَزْعِهَا Ve

حَوْزٌ [Ḥavz] Bağdād'da Baᶜḳūbā'nın üst tarafında bir mahalle adıdır; ᶜAbdulḥaḳḳ b. Maḥmūd el-Ferrāş ez-Zāhid el-Ḥavzī oradandır. Ve Vāsiṭ kazāsında bir karye adıdır; Ebū Ṭāhir es-Selefī el-Iṣbahānī şeyhi Ḥamīs b. ᶜAlī oradandır. Ve Kūfe kazāsında bir karyedir; muhaddisīnden Ḥasen b. Zeyd b. el-Heyṣem el-Ḥavzī oradandır. Ve dīger bir karye adıdır.

اَلْإِحْتِيَازُ [el-iḥtiyāz] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Bu dahi bir nesneyi bir kimse kendisi ahz ve ihrāz eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: إِحْتَازَ الشَّيْءَ إِذَا جَمَعَهُ وَضَمَّهُ

اَلْحَوْزَةُ [el-ḥavzet] (رَوْضَةٌ [ravḍat] vezninde) Nāhiye maᶜnāsınadır. Ve بَيْضَةُ الْمُلْكِ [beyḍatu'l-mulk] maᶜnāsınadır ki beldenin mecmūᶜ kazā ve nevāhīsinden ve pādişāhın bi'l-cümle kalem-rev-i saltanatından ᶜibārettir; ve minhu yukālu: سُلْطَانُ الْأَنَامِ يَحْمِي حَوْزَةَ الْإِسْلَامِ وَهِيَ النَّاحِيَةُ وَكَذَا بَيْضَةُ الْمُلْكِ Ve

حَوْزَةٌ [ḥavzet] Bir güne üzüm ismidir. Ve nisvānın fercine ıtlāk olunur. Ve tabīᶜat ve cibillet maᶜnāsınadır. Ve Ḥicāz'da bir vādī ismidir.

لَيْلَةُ الْحَوْزِ [leyletu'l-ḥavz] Deve kısmını ibtidā suya sürdükleri geceye ıtlāk olunur; yukālu: هَذِهِ لَيْلَةُ الْحَوْزِ وَهِيَ أَوَّلُ لَيْلَةٍ تَوَجَّهِ الْإِبِلِ إِلَى الْمَاءِ

اَلتَّحْوِيزُ [et-taḥvīz (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Deve kısmını leyle-i mezkūrede suya iletmek maᶜnāsınadır; yukālu: حَوَّزَ الْإِبِلَ إِذَا وَجَّهَهَا إِلَى الْمَاءِ لَيْلَةَ الْحَوْزِ

اَلْمُحَاوَزَةُ [el-muḥāvezet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) Muhālata maᶜnāsınadır; yukālu: حَاوَزَهُ إِذَا خَالَطَهُ Ve çiğnemek maᶜnāsınadır; yukālu: حَاوَزَهُ إِذَا وَطِئَهُ

اَلْأَحْوَزِيُّ [el-aḥveziyy] أَحْوَذِيٌّ [aḥveẕiyy] vezninde ve mürādifidir ki umūr ve mesālihinde cidd ve basīret üzere olan kār-güzār adama denir, أَحْوَزُ [aḥvez] dahi denir; yukālu: رَجُلٌ أَحْوَزِيٌّ وَأَحْوَزُ أَيْ أَحْوَذِيٌّ Ve siyāh adama denir. Ve umūr ve mesālihi ahsen-i vechle sevk ve tanzīm eden adama

denir; yukālu: رَجُلٌ أَحْوَزِيٌّ إِذَا كَانَ حَسَنَ السِّيَاقَةِ يَعْنِي يَسُوقُ الْأُمُورَ أَحْسَنَ سِيَاقٍ

اَلْحُوزِيُّ [el-ḥūziyy] (ḥā'nın zammıyla) أَحْوَزِيٌّ [aḥveziyy] ile maᶜnā-yı sāliste mürādiftir. ᶜAlā-kavlin şol adama denir ki āhere karışmayıp yalnızca konup göçer ola. Ve şol adama denir ki reᵓy ve ᶜaklı müddehar, yaᶜnī zātında ehl-i reᵓy ü reşād olup her māddeye reᵓyini mübtezel eylemeyip umūr-ı ᶜazīmeye sarf eder ola; yukālu: رَجُلٌ حُوزِيٌّ إِذَا كَانَ رَأْيُهُ وَعَقْلُهُ مُدَّخَرًا

اَلْإِنْحِيَازُ [el-inḥiyāz] (إِنْفِعَالٌ [infiᶜāl] vezninde) Bir nesneden ᶜudūl ve insirāf eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْحَازَ عَنْهُ إِذَا عَدَلَ Ve bir kimse durduğu merkezi değişip alarga olmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْحَازَ الْقَوْمُ إِذَا تَرَكُوا مَرْكَزَهُمْ إِلَى آخَرَ Şārih der ki muhārebede inkisār ehibbāᵓ tarafında vākiᶜ olur ise üdebāᵓ إِنْحَازُوا عَنِ الْعَدُوِّ derler ve aᶜdāᵓ cānibinde olursa إِنْهَزَمُوا yāhūd وَلَّوْا مُدْبِرِينَ derler.

اَلتَّحَاوُزُ [et-teḥāvuz] (تَفَاعُلٌ [tefāᶜul] vezninde) Cenkte iki ᶜasker birbirinden çekilip alarga olmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَحَاوَزَ الْفَرِيقَانِ إِذَا انْحَازَ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا عَنِ الْآخَرِ

حَوَّازُ الْقُلُوبِ [ḥavvāzu'l-ḳulūb] شَدَّادٌ [şeddād] vezninde ki İbn Mesᶜūd radıyallāhu ᶜanhu hazretlerinden mervī olan işbu «اَلْإِثْمُ حَوَّازُ الْقُلُوبِ» hadīsinde vārid olmuştur, مَلَّاكٌ [mellāk] maᶜnāsına olmakla günāh-ı kulūba mālik ve gālib olmaktan nāşī nā-sezā olan efᶜāl ve ahvālin irtikābına sevk ve baᶜs eder ki o kulūb ashābı gittikçe menhiyyāt ve mahzūrāta mütevaggıl ve mütehālik olur. Ve baᶜzılar zā-yı müşeddede ile حَوَّازُ ᶜunvānında rivāyet eylediler ki حَازَّةٌ [ḥāzzet]in cemᶜi olur, tırmalayıp kazıcı demektir. Pes حَوَّازُ الْقُلُوبِ [ḥavvāzu'l-ḳulūb] şol umūrdan ᶜibāret olur ki kulūbda itmīnān olmamakla meᶜāsī olmaları mülāhazası cihetinden hadşe ve hırāş īrāsıyla dagdaga ve halecān verirler ola.

اَلتَّحَوُّزُ [et-teḥavvuz] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Kıvrılmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَحَوَّزَتِ الْحَيَّةُ إِذَا تَلَوَّتْ Niteki yā'yla تَحَيُّزٌ [teḥayyuz] dahi bu maᶜnāyadır. Ve bir mekāndan çekilip alarga olmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَحَوَّزَ الرَّجُلُ إِذَا تَنَحَّى ve yukālu: دَخَلَ عَلَيْهِ فَمَا تَحَوَّزَ لَهُ عَنْ فِرَاشِهِ

اَلْحُوزِيَّةُ [el-ḥūziyyet] (ḥā'nın zammıyla) Şol nākaya denir ki sürüye karışmayıp dāᵓimā alargada olur ola, ᶜalā-kavlin seyr-i مَذْخُورٌ [mezhūr]u olan nākaya denir, yaᶜnī zātında revende ve devende olup lākin māyesini birden mübtezel eylemeyip gittikçe artırır olmakla sāᵓirleri idrākinden ᶜāciz eder ola yāhūd hilkat ve ferāhet yaᶜnī bünye ve eşkinlik cihetleriyle sāᵓir develerden mümtāz ve munkatıᶜ ola, niteki o makūleye مُنْقَطِعُ الْقَرِينِ [munḳaṭiᶜu'l-ḳarīn] dahi ıtlāk olunur; yukālu: نَاقَةٌ حُوزِيَّةٌ أَيْ مُنْحَازَةٌ عَنِ الْإِبِلِ أَوِ الَّتِي عِنْدَهَا سَيْرٌ مَذْخُورٌ أَوِ الَّتِي لَهَا خِلْقَةٌ اِنْقَطَعَتْ عَنِ الْإِبِلِ فِي خِلْقَتِهَا وَفَرَاهَتِهَا

اَلْحُوَيْزَاءُ [el-ḥuveyzāᵓ] (musaggar bünyesiyle) Şol zād ve zahīreye ıtlāk olunur ki refīk ve hemdeminden sāhibi ketm eder ola, gūyā ki onu müstakillen kesb eylemiş olmakla dīğeri karıştırmaya.

حَوْزَانُ [Ḥavzān] (سَلْمَانُ [selmān] vezninde) Bir karyedir.

حُوَيْزَةُ [Ḥuveyzet] (دُوَيْرَةٌ [duveyret] vezninde) Īrān'da Ḫūzistān eyāletinde bir kasabadır; fakīh ve şāᶜir Aḥmed b. Muḥammed b. Muḥammed el-Ḥuveyzī ve oğlu Ḥasen ki şuᶜarādandır, oradandır. Ve

muhaddisînden ᶜAbdullāh b. el-Ḥasen ve Aḥmed b. el-ᶜAbbās el-Ḥuveyzī dahi oradandır. Ve hatîb ve muhaddis Maḥmûd b. İsmāᶜîl el-Ḥuveyzānî dahi oradandır, gūyā ki imtiyāz için tagyîr-i nisbet olundu. Ve

حُوَيْزَةُ [Ḥuveyzet] İmām Ḥuseyn radıyallāhu ᶜanhu hazretleriyle mukātele eden bed-kārlardan bir nā-bekār adıdır, ᶜaleyhi mā-yestehikku. Ve Bedr b. Ḥuveyze muhaddisîndendir.

حَوَّازٌ [Ḥavvāz] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Bir recül adıdır.

اَلْحُوَّازُ [el-ḥuvvāz] (رُمَّانٌ [rummān] veznînde) İri bok böceklerine denir.

اَلْحَوْزَاءُ [el-ḥavzāᵓ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāᵓ] veznînde) Şol cenk ve muhārebeye vasf olur ki kavm-i kesîri hāᵓiz ve cāmiᶜ ola; yukālu: حَرْبٌ حَوْزَاءُ إِذَا صَارَتْ تَحُوزُ الْقَوْمَ يَعْنِي الْكَثِيرَ

أَحْوَزُ [Aḥvez] (أَحْمَدُ [aḥmed] vezninde) Esmādandır: Hilāl b. Aḥvez, Cehm b. Ṣafvān'ın kātilidir.

[ح ي ز]

اَلْحَيْزُ [el-ḥayz] (ḥā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) حَوْزٌ [ḥavz] gibi davarı ᶜunf ve şiddetle sürmek ve āhestece sürmek maᶜnālarına olmakla azdāddan olur; yukālu: حَازَ الْإِبِلَ يَحِيزُ حَيْزًا إِذَا سَاقَهَا شَدِيدًا وَسَاقَهَا رُوَيْدًا

اَلتَّحَيُّزُ [et-teḥayyuz] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] veznînde) Kıvrılmak maᶜnāsınadır, تَحَوُّزٌ [teḥavvuz] gibi; yukālu: تَحَيَّزَتِ الْحَيَّةُ إِذَا تَلَوَّتْ

حَيْزِ [ḥayzi] (جَيْرِ [ceyri] vezninde ki zā'nın kesriyledir) Eşek kısmına mahsūs zecr ve āzār asvātındadır.

بَنُو حَيَّازٍ [Benū Ḥayyāz] (شَدَّادٌ [şeddād] veznînde) Ṭayyiᵓ kabîlesinden bir batndır.

حِيزَانُ [Ḥīzān] (ḥā'nın kesriyle) Diyār-ı Bekr eyāletinde bir beldedir; fakîh ve şāᶜir Muḥammed b. İsmāᶜîl ve üdebādan Muḥammed b. Ebī Ṭālib el-Ḥīzānî oradandır.

FASLU'L-ḪĀᵓİ'L-MUᶜCEME
(فَصْلُ الْخَاءِ الْمُعْجَمَةِ)

[خ ب ز]

اَلْخُبْزُ [el-ḫubz] (ḫā'nın zammı ve bā'nın sükūnuyla) Maᶜrūftur ki nān-ı ᶜazīze denir. Ve minhu'l-meselu: «كُلُّ أَدَاةِ الْخُبْزِ عِنْدِي غَيْرَهُ» Yaᶜnī "Ekmek yapacak ālāt ve edātın mecmūᶜu yanımda mevcūddur, lākin ekmek yoktur." Aslı budur ki niçe kimseler bir adama mihmān oldular. Terhīb ve hoşāmedī merāsimini baᶜde't-teᵓdiye meydāna bir sofra ilkā ve üstüne bir el değirmeni vazᶜ ve iğlerini tesviye ve taşlarını birbiri üzere uydurarak kapadı. Mihmānlar ālet-i hubzun bu resme huzūrundan taᶜaccüb eylediler. Baᶜdehu değirmenin sapından tutup boşuna çevirmeğe başladı. Mihmānlar "Birāder, ne işliyorsun?" diye istifsār eylediklerinde kelām-ı mezbūru īrād eyledi.

اَلْخَبْزُ [el-ḫabz] (ḫā'nın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Deve ekmek yapar gibi eliyle yere vurmak maᶜnāsınadır; yukālu: خَبَزَ الْبَعِيرُ خَبْزًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ضَرَبَ بِيَدِهِ الْأَرْضَ Ve davarı ᶜunf ve şiddetle sürmek maᶜnāsınadır; yukālu: خَبَزَ الدَّابَّةَ إِذَا سَاقَهَا شَدِيدًا Ve vurmak maᶜnāsınadır; yukālu: خَبَزَهُ إِذَا ضَرَبَهُ Ve ekmek pişirmek maᶜnāsınadır; yukālu: خَبَزَ الْخُبْزَ إِذَا صَنَعَهُ Ve ekmek yedirmek maᶜnāsınadır; yukālu: خَبَزَ فُلَانًا إِذَا أَطْعَمَهُ الْخُبْزَ

اَلْخَبَزُ [el-ḫabez] (fethateynle) Vücūd salkı ve sölpük olmağa denir; tekūlu: فِي جِسْمِي الْيَوْمَ خَبَزٌ أَيْ رَهَلٌ Ve

خَبَزٌ [ḫabez] Etrāfına nisbet alçak olup düz ve oturaklı olan mekāna denir.

اَلْخُبَّازَى [el-ḫubbāzā] (ḫā'nın zammı ve bā'nın teşdīdi ve tahfīfi ve elifin kasrıyla) ve

اَلْخُبَّازُ [el-ḫubbāz] (رُمَّانٌ [rummān] veznince) ve

اَلْخُبَّازَةُ [el-ḫubbāzet] (hā'yla) ve

اَلْخُبَّيْزُ [el-ḫubbeyz] (قُبَّيْطٌ [ḳubbeyṭ] veznince) Ebegümeci taᶜbīr olunan nebāta denir.

خَبَزُونٌ [ḫabezūn] (ḫā'nın ve bā'nın fethiyle gayr-i munsarıf olarak) Yüzü somun gibi şişkin olan adama denir; müᵓennesi خَبَزُونَةٌ [ḫabezūnet]tir; yukālu: رَجُلٌ خَبَزُونٌ وَامْرَأَةٌ خَبَزُونَةٌ أَيْ مُنْتَفِخُ الْوَجْهِ

اَلْخَابِزُ [el-ḫābiz] Ekmek sāhibi yaᶜnī ekmeği olan adama denir; تَامِرٌ [tāmir] ve لَابِنٌ [lābin] kabīlindendir; yukālu: رَجُلٌ خَابِزٌ أَيْ ذُو خُبْزٍ

اَلْخِبَازَةُ [el-ḫibāzet] (كِتَابَةٌ [kitābet] veznince) Ekmekçilik hirfetine denir.

اَلْخَبَّازُ [el-ḫabbāz] (كَتَّانٌ [kettān] veznince) Ekmekçiye denir; nisbetinde خَبَّازِيٌّ [ḫabbāziyy] denir. Ebū Bekr Muḥammed b. el-Ḥasen el-Ḫabbāzī, mukriᵓ-i Ḫorāsān'dır.

اَلْخُبْزَةُ [el-ḫubzet] (ḫā'nın zammıyla) Issı küle gömmekle pişirilen ekmeğe denir; tekūlu: أَطْعَمَنِي خُبْزَةً أَيْ طُلْمَةً Ve

خُبْزَةُ [Ḫubzet] Yenbuᶜ üzere müşrif bir cebel ismidir. Ve Selām b. Ebī Ḫubze ve Muḥammed b. el-Ḥasen b. Ebī Ḫubze ve Aḥmed b. ᶜAbdurraḥīm b. Ebī Ḫubze muhaddislerdir.

أُمُّ خُبْزٍ [Ummu Ḫubz] Ṭāᵓif kazāsında bir karyedir.

خِبَزَةُ [Ḫibezet] (عِنَبَةٌ [ᶜinebet] vezninde) Bu dahi Ṭāᵓif kazāsında bir karyedir.

اَلْخَبِيزُ [el-ḫabīz] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Pişmiş ekmeğe denir; yukālu: خُبْزٌ خَبِيزٌ أَيْ مَخْبُوزٌ

Ve tiride denir; tekūlu: أَكَلْتُ خَبِيزًا أَيْ ثَرِيدًا

اَلْإِنْخِبَازُ [el-inḫibāz] (إِنْفِعَالٌ [infiᶜāl] veznin-de) Bir mekān alçak olmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْخَبَزَ الْمَكَانُ إِذَا انْخَفَضَ

اَلْخَبِيزَاتُ [el-Ḫabīzāt] (ḫā'nın fethiyle) Bir mevziᶜ adıdır.

اَلْإِخْتِبَازُ [el-iḫtibāz] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Bir kimse kendi nefsi için ekmek yapmak ve ekmek edinmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِخْتَبَزَ الْخُبْزَ إِذَا خَبَزَهُ لِنَفْسِهِ

[خ ر ز]

اَلْخَرْزُ [el-ḫarz] (ḫā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Meşin ve sahtiyān makūlesini dikmek maᶜnāsınadır; خِيَاطَةٌ [ḫiyāṭat] siyāba mahsūs olduğu gibi; yukālu: خَرَزَ الْخُفَّ خَرْزًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا كَتَبَهُ

اَلْخُرْزَةُ [el-ḫurzet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Dikilmiş sahtiyān ve meşin makūlesinin dikişine denir, Fārisīde derz denir; yukālu: دُوَالٌ بَيْنَ الْخُرْزَةِ أَيِ الْكُتْبَةِ Cemᶜi خُرَزٌ [ḫurez]dir, غُرَفٌ [ġuref] gibi.

اَلْمِخْرَزُ [el-miḫrez] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Kendisiyle sahtiyān dikilen iğneye denir.

اَلْخِرَازَةُ [el-ḫirāzet] (كِتَابَةٌ [kitābet] veznin-de) Vech-i mezkūr üzere dikicilik hirfeti-ne denir.

اَلْخَرَزُ [el-ḫarez] (fethateynle) Bir adam tuttuğu işini dāᵓimā kavī ve muhkem eder olmak maᶜnāsınadır; yukālu: خَرِزَ الرَّجُلُ خَرَزًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَحْكَمَ أَمْرَهُ

اَلْخَرَزَةُ [el-ḫarezet] (fetehātla) Mutlak cev-here denir, laᶜl ve yākūt ve elmās gibi. Ve boncuğa denir ki ipliğe dizilir, müh-re maᶜnāsına. Cemᶜ-i cinsi خَرَزٌ [ḫarez]dir; yukālu: كَلَامُ فُلَانٍ كَخَرَزِ الْإِمَاءِ أَيْ مُتَفَاوِتٌ دُرَّةً وَوَدَعَةً Ve şūr ot nevᶜinden bir nebāt adıdır ki tepesinden dibine kadar boncuk dizisi gibi müdevver dānelerden dizisi olur. Ve

خَرَزَةُ [Ḫarezet] Fezāre kabīlesi yurdunda bir su adıdır.

اَلْمُخَرَّزُ [el-muḫarrez] (مُعَظَّمٌ [muᶜaẓẓam] vezninde) Mutlakan şol kuşa ıtlāk olunur ki kanatlarında benek benek boncuk gibi nakş ve nigārı ola; yukālu: طَائِرٌ مُخَرَّزٌ أَيْ عَلَى جَنَاحَيْهِ نَمْنَمَةٌ كَالْخَرَزِ

اَلْخَرَزَاتُ [el-ḫarezāt] (fetehātla) خَرْزَةٌ [ḫarz-zet]in cemᶜidir ki cevāhire denir; ve min-hu: خَرَزَاتُ الْمَلِكِ أَيْ جَوَاهِرُ تَاجِهِ Selefte bir pādişāhın müddet-i saltanatından bir sene havelānında tācına bir cevher vazᶜ ederler idi, sinīn-i saltanatının aᶜdādı onunla bili-nir idi.

[خ ر ب ز]

اَلْخِرْبِزُ [el-ḫirbiz] (ḫā'nın ve bā'nın kesriy-le) Kavuna denir, بِطِّيخٌ [biṭṭīḫ] maᶜnāsına. Ve bu ᶜArabī-i sahīhtir, ᶜalā-kavlin aslı Fārisīdir, yaᶜnī Fārisīde ḫā'nın fethiyle kavuna ve karpuza denir; ḫā'nın kesriyle muᶜarrebdir.

[خ ز ز]

اَلْخَزُّ [el-ḫazz] (ḫā'nın fethi ve zāy'ın sükūnuyla) Siyāb cinsinden sevb-i maᶜrūf ismidir. Cemᶜi خُزُوزٌ [ḫuzūz] gelir.

Müᵓellif sevb-i maᶜrūfla iktifā eyleyip lākin müştebih bir nesnedir. *Nihāye'de* bu resme mastūrdur ki bi-ᶜibārātihi īrād olun-du: Ve fī hadīsi ᶜAlī radıyallāhu ᶜanhu: «أَنَّهُ نَهَى عَنْ رُكُوبِ الْخَزِّ وَالْجُلُوسِ عَلَيْهِ» اَلْخَزُّ الْمَعْرُوفُ أَوَّلاً ثِيَابٌ تُنْسَجُ مِنْ صُوفٍ وَإِبْرِيسَمٍ وَهِيَ مُبَاحَةٌ وَقَدْ لَبِسَهَا الصَّحَابَةُ وَالتَّابِعُونَ فَيَكُونُ النَّهْيُ عَنْهَا لِأَجْلِ التَّشَبُّهِ بِالْعَجَمِ وَزِيِّ الْمُتْرَفِينَ وَإِنْ أُرِيدَ بِالْخَزِّ اَلنَّوْعُ الْآخَرُ وَهُوَ الْمَعْمُولُ الْآنَ فَهُوَ حَرَامٌ لِأَنَّهُ جَمِيعُهُ مَعْمُولٌ مِنَ الْإِبْرِيسَمِ Yaᶜnī selefte خَزٌّ [ḫazz] dedikleri beyne'l-ᶜArab bir sevb-i maᶜrūftur ki yün-

den ve tiftikten ve ipekten maᶜmūl olur idi ki arışı ipek ve argacı yünden yāhūd tiftikten idi. Hālen argacı iplikten olana hilālī ve kuṭnī taᶜbīr olunur. O dahi bunlar gibi bir sevbdir, mübāh olmakla ashāb ve tābiᶜūn giyerler idi. Baᶜdehu ᶜAcem tāᵓifesine ve dünyā muhteşemlerine teşebbüh hücnetine mebnī nehy sādır oldu. Ve ikincisi arışı ve argacı ipek olandır ki sonradan ona dahi خَزٌّ [ḫazz] ıtlāk eylediler, bu harāmdır. Zemaḫşerī *Muḳaddimetü'l-Edeb*'de nevᶜ-i sānī ile beyān eylemiştir. Ve *Miṣbāḥ*'ın ve *Muġrib*'in beyānlarına göre خَزٌّ [ḫazz] asl bir cānver ismi olup baᶜdehu onun tiftiğinden maᶜmūl olan sevbe ıtlāk olundu. Ve *Hidāye* şerhi *Nihāye*'nin beyānına göre خَزٌّ [ḫazz] bir nevᶜ sevb ismidir ki arışı harīr ve argacı bahrī bir hayvānın tiftiğinden maᶜmūl olur. Ve *İnāye*'nin beyānına göre bir cānver ismi olup baᶜdehu onun tiftiğinden masnūᶜ olan sevbe ıtlāk olundu, hattā eskidikte tekrār bozup müceddeden eğirip yine nesc olunur olduğu menkūldür. Hülāsa خَزٌّ [ḫazz] iki güne kumaşa ıtlāk olunur: Biri erşi ve argacı ipek olandır ki bu harāmdır ve dīğeri vech-i mezkūr üzere ipek ile bir cānver-i bahrī tüyünden maᶜmūl olandır ki bu helāldir. Ve o cānver-i bahrī deniz koyunu dedikleri hayvān olduğu tashīhkerde-i mütercim-i hakīrdir. Ve o hayvān baᶜzı enhārda meşhūdumuz olmuştur. Bu sūrette ondan maᶜmūl sevb şāl nevᶜinden olur. Ve müᵓellif aşağıcada tavşan ismi olan خَزَزٌ [ḫazez]den müştak oldu diye bir mübhem kelām dahi īrād eylemiştir. Zāhiren hayvān-ı mezbūrun tüyü tavşana şebīh olduğundan yāhūd sevb-i maᶜhūd tavşan tüyü gibi yumuşak olduğundan ona dahi خَزٌّ [ḫazz] ıtlāk olunduğunu murād eylemiş ola. İnteha'l-kelām. Ve

خَزٌّ [ḫazz] Masdar olur, duvar üzere kimse sıyrılıp çıkmamak için tepesine dikenli çalı vazᶜ eylemek maᶜnāsına; yukālu: خَزَّ الْحَائِطَ بِالشَّوْكِ خَزًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا وَضَعَ عَلَيْهِ لِئَلاَّ يُتَسَلَّقَ Ve ᶜadūları oka ve mızrağa dizmek yaᶜnī birbiri ardınca ok ile yā mızrakla vurmak maᶜnāsınadır; yukālu: خَزَّهُ بِسَهْمِهِ أَوْ رُمْحِهِ إِذَا انْتَظَمَهُ وَطَعَنَهُ

اَلْإِخْتِزَازُ [el-iḫtizāz] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Bu dahi ᶜadūları oka ve mızrağa dizmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِخْتَزَّهُ بِسَهْمِهِ أَوْ رُمْحِهِ إِذَا انْتَظَمَهُ وَطَعَنَهُ Ḳāle fi'l-*Esās*: إِخْتَزَزْتُهُ أَيْ أَصَبْتُهُ وَأَنْفَذْتُهُ وَطَعَنْتُهُ Ve bir cemāᶜate gelip içinden hemān maksūdu olan kimseyi ahz eylemek maᶜnāsınadır; tekūlu: إِخْتَزَزْتُهُ أَيْ أَتَيْتُهُ فِي جَمَاعَةٍ فَأَخَذْتُهُ مِنْهَا ve tekūlu: إِخْتَزَزْتُ الْبَعِيرَ مِنَ الْإِبِلِ أَيْ اِسْتَقْتُهُ وَتَرَكْتُهَا

خَزَازٌ [Ḫazāz] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Taġlib kabīlesinden bir batn adıdır. Ve bir recül ismidir. Ve Vāsiṭ ile Başra miyānında bir nehr adıdır.

خَزَازِ [Ḫazāzi] (قَطَامِ [ḳaṭāmi] vezninde) Bir eşme kuyu adıdır.

اَلْخُزَزُ [el-ḫuzez] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) Erkek tavşana denir. Cemᶜi خِزَانٌ [ḫizān] gelir ḫā'nın kesriyle ve أَخِزَّةٌ [eḫizzet] gelir, أَعِزَّةٌ [eᶜizzet] vezninde.

اَلْمَخَزَّةُ [el-meḫazzet] (mīm'in ve ḫā'nın fethiyle) Erkek tavşanı firāvān olan mevziᶜe denir: وَمِنْهُ اشْتُقَّ الْخَزُّ Ke-mā zukire. Ve

خُزَزٌ [Ḫuzez] Benī Yerbūᶜ kabīlesine mahsūs bir feres adıdır. Ve

خُزَزٌ [Ḫuzez] Esāmīdendir: Ḫuzez b. Levẕānī şuᶜarādandır. Ve Ḫuzez b.

Muṣᶜab muhaddisīndendir. Ve Ḥassān b. ᶜAtāhiye b. Ḫuzez b. Ḫuzez et-Tucībī muhadramīndendir. Ve Muḥammed b. Ḫuzez eṭ-Ṭaberānī Tārīḫ-i Kebīr sāhibidir.

خَزَازَى [Ḫazāzā] (حَبَالَى [ḥabālā] vezninde ᶜalā-kavlin سَحَابٌ [seḥāb] veznindedir) Bir dağın ᶜalemidir ki ᶜArablar gāret eyledikleri gecenin sabāhında onun başında āteş yakarlar.

اَلْخُزْخُزُ [el-ḫuzḫuz] (هُدْهُدٌ [hudhud] veznide) Gövdesinde balık etleri kalın ve galīz olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ خُزْخُزٌ أَيِ الْغَلِيظُ الْعَضَلِ

اَلْخُزَخِزُ [el-ḫuzeḫiz] (عُلَبِطٌ [ᶜulebiṭ] veznide) ve

اَلْخُزَاخِزُ [el-ḫuzāḫiz] (عُلَابِطٌ [ᶜulābiṭ] veznide) Kavī ve şedīd adama denir.

اَلْخَزِيزُ [el-ḫazīz] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) عَوْسَجٌ [ᶜavsec] yaᶜnī sincan dikeni ve mūsā ağacı dedikleri şecerin be-gāyet künde ve taslak ve nā-mevzūn olanına denir.

[خ ز ب ز]

اَلتَّخَزْبُزُ [et-teḫazbuz] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Büyüklenmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَخَزْبَزَ الرَّجُلُ إِذَا تَعَظَّمَ Ve yüz ekşitmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَخَزْبَزَ إِذَا تَعَبَّسَ Ve deve kısmı önüne gelenleri elleriyle vurmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَخَزْبَزَ الْبَعِيرُ إِذَا ضَرَبَ بِيَدِهِ كُلَّ مَنْ لَقِيَ

اَلْخِزْبَازُ [el-ḫizbāz] «ب،و،ز» māddesinde zikr olundu.

[خ م ز]

اَلْخَامِيزُ [el-ḫāmīz] (mīm'in kesriyle) Soğumuş ve yağı süzülmüş ekşi aş çorbasına denir. Ve bu lafz-ı aᶜcemīdir; tekūlu: أَطْعَمَنَا الْخَامِيزَ وَهُوَ مَرَقُ السِّكْبَاجِ الْمُبَرَّدُ الْمُصَفَّى

[خ ن ز]

اَلْخُنُوزُ [el-ḫunūz] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde) ve

اَلْخَنَزُ [el-ḫanez] (fethateynle) Et kokmak maᶜnāsınadır; yukālu: خَنِزَ اللَّحْمُ خُنُوزًا وَخَنَزًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَنْتَنَ فَهُوَ خَنِزٌ كَكَتِفٍ وَخَنَزٌ بِفَتْحَتَيْنِ Pes خَنَزٌ [ḫanez] tesmiye bi'l-maṣdar olur.

اَلْخَنْزُوَانُ [el-ḫanzuvān] (ḫā'nın fethi ve zāy'ın zammıyla) Maymuna denir, قِرْدٌ [ḳird] maᶜnāsına. Ve erkek hınzīre denir.

اَلْخُنْزُوَانُ [el-ḫunzuvān] (عُنْفُوَانٌ [ᶜunfuvān] vezninde) ve

اَلْخُنْزُوَانَةُ [el-ḫunzuvānet] (hā'yla) ve

اَلْخُنْزُوَانِيَّةُ [el-ḫunzuvāniyyet] (yā-yı müşeddede ile) ve

اَلْخُنْزُوَةُ [el-ḫunzuvet] (قُنْفُذَةٌ [ḳunfuẕet] vezninde) Büyüklenmeğe denir; yukālu: رَجُلٌ ذُو خُنْزُوَانٍ وَخُنْزُوَانَةٍ وَخُنْزُوَانِيَّةٍ وَخُنْزُوَةٍ أَيْ كِبْرٍ

اَلْخُنَّازُ [el-ḫunnāz] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) Alaca kelere denir, وَزَغَةٌ [vezeġat] maᶜnāsına. Ve şol Yehūd tāᵓifesine denir ki et kısmını müteᶜaffin oluncaya dek hıfz eder ola.

اَلْخَنُّوزُ [el-ḫannūz] (تَنُّورٌ [tennūr] vezninde) Sırtlana denir. Ve saf ve taburun muᵓahharına denir, كَيُّولٌ [keyyūl] maᶜnāsına.

خَنَازِ [ḫanāzi] (قَطَامِ [ḳaṭāmi] vezninde) Gövdesi bed-būy olan ᶜavrete denir.

اَلْخَنِيزُ [el-ḫanīz] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Māyesiz ekmek tiridine denir; tekūlu: أَكَلْتُ خَنِيزًا أَيْ ثَرِيدًا مِنَ الْخُبْزِ الْفَطِيرِ

[خ و ز]

اَلْخَوْزُ [el-ḫavz] (جَوْزٌ [cevz] vezninde) Düşmanlık eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: خَازَهُ يَخُوزُهُ خَوْزًا إِذَا عَادَاهُ Ve nāstan bir tāᵓife

ismidir ki bilād-ı ʿAcemde olurlar. Ve Ḫūzistān bilādının mecmūʿunun ismidir.

سِكَّةُ الْخُوزِ [Sikketu'l-Ḫūz] Işfahān'da bir küçe adıdır; muhaddisīnden Aḥmed b. el-Ḥasen el-Ḫūzī oradandır.

شِعْبُ الْخُوزِ [Şiʿbu'l-Ḫūz] Mekke'de bir şiʿb adıdır ki Şiʿbu'l-Muṣṭaliḳ dahi derler; muhaddisīnden İbrāhīm b. Yezīd el-Ḫūzī oradandır.

خُوزَانُ [Ḫūzān] (عُثْمَانُ [ʿuṣmān] veznin-de) Işfahān'da bir karyedir. Ve Herāt kazāsında bir karyedir. Ve Pencdih nevāhīsinde bir karyedir.

خُوزِيَانُ [Ḫūziyān] (ḫā'nın zammıyla) Bir hısn adıdır. Ve Nesef kazāsında bir karye adıdır.

اَلْخَازِبَازُ [el-ḫāzibāz] «ب،و،ز» māddesinde zikr olundu.

FASLU'D-DĀLİ'L-MÜHMELE
(فَصْلُ الدَّالِ الْمُهْمَلَةِ)

[د ح ز]

اَلدَّحْزُ [ed-daḥz] (dāl'ın fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Cimāʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: دَحَزَ الْمَرْأَةَ دَحْزًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا جَامَعَهَا Ve sulb ve şedīd adama denir; yukālu: رَجُلٌ دَحْزٌ أَيْ صُلْبٌ شَدِيدٌ

[د ر ز]

اَلدَّرْزُ [ed-derz] (فَرْزٌ [ferz] vezninde) Dünyānın naʿīm ve lezzātına denir; yukālu: أَبْطَرَهُ الدَّرْزُ أَيْ نَعِيمُ الدُّنْيَا وَلَذَّاتُهَا Ve dikiş yivine denir, Fārisī muʿarrebidir. Cemʿi دُرُوزٌ [durūz]dur.

اَلدَّرَزُ [ed-derez] (fethateynle) Niʿam u lezzāt-ı dünyevīye mütemekkin yaʿnī dāʾimā onunla mütenaʿʿim olmak maʿnāsınadır; yukālu: دَرِزَ الرَّجُلُ دَرَزًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَمَكَّنَ مِنْ نَعِيمِ الدُّنْيَا وَلَذَّاتِهَا

بَنَاتُ الدُّرُوزِ [benātu'd-durūz] Kehlelere ıtlāk olunur, dikiş yivlerinde īvā eyledik-leri için. Ve sıbyāna ıtlāk olunur.

أَوْلَادُ دَرِزَةٍ [evlādu derizet] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Sefile ve edānī makūlesine de-nir. Ve terzilere denir, خَيَّاطُونَ [ḫayyāṭūn] maʿnāsına. Ve cullāhlara denir.

[د ع ز]

اَلدَّعْزُ [ed-daʿz] (dāl'ın fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) Öte kakmak maʿnāsınadır; yukālu: دَعَزَهُ دَعْزًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا دَفَعَهُ Ve cimāʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: دَعَزَ الْمَرْأَةَ إِذَا جَامَعَهَا

[د ل م ز]

اَلدِّلَمْزُ [ed-dilemz] (سِبَحْلٌ [sibaḥl] veznin-de) Sulb ve şedīd şeyʾe denir.

اَلدُّلَامِزُ [ed-dulāmiz] (عُلَابِطٌ [ᶜulābiṭ] veznin-de) Şeytāna denir. Ve kavī ve māzī ve nāfiz adama denir. Ve berrāk adama denir.

اَلدُّلَمِزُ [ed-dulemiz] (عُلَبِطٌ [ᶜulebiṭ] veznin-de) دُلَامِزٌ [dulāmiz] ile iki maᶜnā-yı ahīrde mürādiftir.

اَلدَّلْمَزَةُ [ed-delmezet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Lokmayı büyük almak maᶜnāsınadır; yukālu: دَلْمَزَ الرَّجُلُ إِذَا ضَخَّمَ اللُّقْمَةَ

اَلدُّلَيْمِزَانُ [ed-duleymizān] (dāl'ın zammıy-la) Ahmak ve sebük-magz olan semiz ve tenū-mend oğlana denir.

اَلدُّلَامِزَةُ [ed-dulāmizet] (dāl'ın zammıy-la) Pek habīs ve ᶜayyār ve tarrār uğrulara denir; yukālu: لُصُوصٌ دُلَامِزَةٌ أَيْ خُبَثَاءُ مُنْكَرُونَ Zāhiren müfredi دِلْمِيزٌ [dilmīz]dir.

اَلتَّدَلْمُزُ [et-tedelmuz] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Bir husūsa ᶜazm eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: تَدَلْمَزَ عَلَى الْأَمْرِ إِذَا أَجْمَعَ عَلَيْهِ

[د ه د م ز]

اَلدَّهْدَمُوزُ [ed-dehdemūz] (عَضْرَفُوطٌ [ᶜaḍrefūṭ] vezninde) Şedīdü'l-ekl adama denir.

[د ه ل ز]

اَلدِّهْلِيزُ [ed-dihlīz] (dāl'ın kesriyle) Kapı ile hānenin aralığına denir ki Türkīde feth-i dāl'la dehlīz ve kapı aralığı taᶜbīr olu-nur. Şārihin beyānına göre dālīz-i Fārisī muᶜarrebidir. Ve

دِهْلِيزٌ [dihlīz] جَيْئَةٌ [ceyᵓet] maᶜnāsınadır, cīm'in fethi ve yā'nın sükūnuyla. Şārih der ki baᶜzı nüshada bu resme ve baᶜzında خَيْئَةٌ [ḫayyiᵓet] ᶜunvānında mersūmdur ki ḫā-yı muᶜcemenin fethi ve nūn'un kesri ve yā-yı müşeddede iledir. Nüsha-i ūlāya göre su irkilen mevziᶜ olur ve sāniyeye göre fuhş ve hezeyān kelimāt demek olur. Mütercim der ki *Burhān*'da dihlīz bī-maᶜnā ve herze ve hezeyān kelimāt ile müfesser olmakla nüsha-i sāniye müreccah olur. Ve دِهْلِيزٌ [dihlīz]in cemᶜi دَهَالِيزُ [dehālīz]dir.

أَبْنَاءُ الدَّهَالِيزِ [ebnāᵓu'd-dehālīz] Sokaktan yāhūd cāmiᶜden kaldırılmış etfāle ıtlāk olunur; yukālu: لاَ خَيْرَ فِي أَبْنَاءِ الدَّهَالِيزِ وَهُمُ الَّذِينَ يُلْقَطُونَ

FASLU'Ẕ-ẔĀLİ'L-MUᶜCEME
(فَصْلُ الذَّالِ الْمُعْجَمَةِ)

[ذ ر ز]

اَلذَّرَزُ [eẕ-ẕerez] (fethateynle) دَرَزٌ [derez] maᶜnāsınadır ki zikr olundu; yukālu: ذَرِزَ الرَّجُلُ ذَرَزًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ بِمَعْنَى دَرِزَ

[ذ ر م ز]

اَلذَّرْمَازِيُّ [eẕ-Ẕermāziyy] (ẕāl'ın fethiyle) Muhaddisīnden Muḥammed b. el-Faḍl nisbetidir ki Ebū Ḥafṣ ᶜÖmer b. Şāhīn es-Semerḳandī ondan rivāyet-i hadīs eyledi. Şārih der ki دَرْمَازٌ [Dezmāz] savāb olan dāl-ı mühmele ve zāᵓeyn-i muᶜcemeteyn ile olmaktır, niteki eᵓimme-i ensāb o resme zabt eylediler, lākin cihet-i nisbetini beyān eylemediler. Mütercim der ki gālibā asveb olan دُزْمَار [Duzmār] olmaktır, dāl-ı mazmūme ve zā-yı muᶜceme ve āhirde mühmele ile, zīrā *Burhān*'da Duzmār "gülzār" vezninde şarkta bir mevziᶜ olmak üzere mersūmdur.

FASLU'R-RĀᵓİ'L-MÜHMELE
(فَصْلُ الرَّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ر ب ز]

اَلرَّبِيزُ [er-rebīz] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Kiyāsetli, fetānetli, zarīf ve zīrek adama denir; yukālu: رَجُلٌ رَبِيزٌ أَيْ ظَرِيفٌ كَيِّسٌ Ve gövdesi sımsıkı kuyruğu pek büyük koca ve sağrısı büyük sāᵓir hayvāna denir; yukālu: كَبْشٌ رَبِيزٌ أَيْ مُكْتَنِزٌ أَعْجَزُ وَكَذَا غَيْرُهُ Ve fenninde kebīr ve büzürgvār olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ رَبِيزٌ أَيْ كَبِيرٌ فِي فَنِّهِ

اَلرَّبَازَةُ [er-rebāzet] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) رَبِيزٌ [rebīz]-i mezkūrdan masdardır, rebīz olmak maᶜnāsınadır; yukālu: رَبُزَ الرَّجُلُ رَبَازَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ رَبِيزًا

اَلتَّرْبِيزُ [et-terbīz] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Kırbayı doldurmak maᶜnāsınadır; yukālu: رَبَّزَ الْقِرْبَةَ إِذَا مَلَأَهَا

اَلْإِرْتِبَازُ [el-irtibāz] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Bir nesne tām ve kāmil olmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِرْتَبَزَ الشَّيْءُ إِذَا تَمَّ وَكَمُلَ

[ر ج ز]

اَلرِّجْزُ [er-ricz] (rā'nın kesri ve zammıyla) Necis ve murdāra denir, قَذَرٌ [ḳaẕar] maᶜnāsına; yukālu: تَلَطَّخَ بِالرِّجْزِ أَيِ الْقَذَرِ Ve puta tapmaya denir; عِبَادَةُ أَوْثَانٍ maᶜnāsına. Ve işkence ve ᶜazāb maᶜnāsınadır. Ve şirk maᶜnasınadır ki hāşā vāhid-i bī-çūn celle şānuhu tarafına şerīk isnād eylemektir; yukālu: اِتَّقُوا مِنَ الرِّجْزِ أَيْ عِبَادَةِ الْأَوْثَانِ وَالشِّرْكِ ve yukālu: كَشَفَ اللهُ عَنْكَ الرِّجْزَ أَيِ الْعَذَابَ

اَلرَّجَزُ [er-recez] (fethateynle) Şiᶜrden bir nevᶜdir ki vezni altı kerre müstefᶜilündür. Hurūfu az ve eczāsı mütekārib olduğu için; رَجَزٌ [recez] ile tesmiye olundu; zikri ātī deveye mahsūs ᶜillet-i recezden

meᵓhūzdur, zīrā deve kısmı o ᶜillet sebebiyle müteᶜākiben mürteᶜişü'l-akdām olur. İmām Ḫalīl ᶜindinde رَجَزٌ [recez] şiᶜrden maᶜdūd değildir, belki insāf ve eslās-ı ebyāttan ᶜibārettir. Ve

رَجَزٌ [recez] Deve kısmına mahsūs bir ᶜillet adıdır ki devenin ense tarafına ve sağrısına ᶜārız olur; hareket eyledikte ayakları sık sık raᶜşe-dār olur, sonra açılır.

اَلْأُرْجُوزَةُ [el-urcūzet] (أُرْجُوفَةٌ [urcūfet] vezninde) Bahr-i recezden kasīde gibi olan şiᶜre denir ki her mısrāᶜı müfred olarak kasīde olur. Cemᶜi أَرَاجِيزُ [erācīz]dir.

اَلرَّجْزُ [er-recz] (عَجْزٌ [ᶜacz] vezninde) Ürcūze inşād eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: رَجَزَ الرَّاجِزُ رَجْزًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَنْشَدَ الْأُرْجُوزَةَ ve yukālu: رَجَزَ بِهِ إِذَا أَنْشَدَهُ الْأُرْجُوزَةَ

اَلْإِرْتِجَازُ [el-irticāz] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Bu dahi ürcūze inşād eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: إِرْتَجَزَ الرَّاجِزُ إِذَا أَنْشَدَ الْأُرْجُوزَةَ Ve gök gürüldemek maᶜnāsınadır; yukālu: إِرْتَجَزَ الرَّعْدُ إِذَا صَاتَ

اَلتَّرْجِيزُ [et-tercīz] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Bir adama ürcūze inşād eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: رَجَّزَهُ إِذَا أَنْشَدَهُ أُرْجُوزَةً

اَلْأَرْجَزُ [el-ercez] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Zikr olundu رَجَزٌ [recez] ᶜilletine uğramış erkek deveye denir; müᵓennesi رَجْزَاءُ [reczāᵓ]dır.

اَلرَّجَّازُ [er-Reccāz] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) ve

اَلرُّجَّازُ [er-Ruccāz] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) Bir vādī ismidir.

اَلرِّجَازَةُ [er-ricāzet] (rā'nın kesriyle) هَوْدَجٌ [hevdec]den küçürek bir güne nisvān merkebine denir. ᶜAlā-kavlin şol palāsa denir ki içine taş yāhūd bir mikdār kıl ve yün makūlesi vazᶜ edip denk olmak için miḥaffenin ḥafīf tarafına taᶜlīk ederler.

اَلْمُرْتَجِزُ [el-Murteciz] (ism-i fāᶜil bünyesiyle) Resūl-i ekrem ᶜaleyhi's-selām hazretlerinin feresleri ismidir, babasının ismi Mulāᵓe'dir; Sevād b. Ḥāriṯ b. Ẓālim nām aᶜrābīden iştirā buyurdular. Be-gāyet hūb sahīli olmakla Murteciz ile tesmiye buyurdular.

اَلتَّرَجُّزُ [et-tereccuz] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Peyderpey gök gürüldemek maᶜnāsınadır; yukālu: تَرَجَّزَ الرَّعْدُ إِذَا صَاتَ يَعْنِي مُتَتَابِعًا Ve sehābın yağmuru pek çok olmakla ağır ağır āhestece hareket eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: تَرَجَّزَ السَّحَابُ إِذَا تَحَرَّكَ بَطِيئًا لِكَثْرَةِ مَائِهِ Ve deve süren kimse deveyi ürcūze okuyarak sürmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَرَجَّزَ الْحَادِي إِذَا حَدَا بِالرَّجَزِ

اَلتَّرَاجُزُ [et-terācuz] (تَفَاعُلٌ [tefāᶜul] vezninde) Niçe şuᶜarā ürcūze inşād edişmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَرَاجَزُوا إِذَا تَنَازَعُوا الرَّجَزَ بَيْنَهُمْ أَيْ تَعَاطَوْا

[ر خ ب ز]

رَخْبَزٌ [Raḫbez] (ḫā-yı muᶜceme ve bā-yı muvahhade ile جَعْفَرٌ [caᶜfer] vezninde) Bir recül ismidir.

[ر ز ز]

اَلرَّزُّ [er-rezz] (rā'nın fethi ve zāy'ın teşdīdiyle) Çekirge kısmı yumurta gömmek için kuyruğunu yere sokmak maᶜnāsınadır; yukālu: رَزَّتِ الْجَرَادَةُ رَزًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا غَرَزَتْ ذَنَبَهَا لِتَبِيضَ Ve dürtüp sançmak maᶜnāsınadır; yukālu: رَزَّ فُلَانًا إِذَا طَعَنَهُ Ve kapıya ve pencereye رَزَّةٌ [rezzet] dedikleri demir yapmak maᶜnāsınadır; yukālu: رَزَّ الْبَابَ إِذَا أَصْلَحَ عَلَيْهِ الرَّزَّةَ Ke-mā se-yuzkeru. Ve bir nesneyi bir nesne-

de yerleştirip sābit ve üstüvār kılmak maᶜnāsınadır, yere kazık ve duvara enser üstüvār eylemek gibi; yukālu: رَزَّ الشَّيْءَ فِي الشَّيْءِ إِذَا أَثْبَتَهُ Ve sehāb yağmur yağdırırken fışıldamak maᶜnāsınadır; yukālu: رَزَّتِ السَّمَاءُ إِذَا صَوَّتَتْ مِنَ الْمَطَرِ

اَلْإِرْزَازُ [el-irzāz] (hemzenin kesriyle) Bu dahi çekirge yumurta gömmek için kuyruğunu yere sokmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَرَزَّتِ الْجَرَادَةُ بِمَعْنَى رَزَّتْ

اَلرَّزَّةُ [er-rezzet] (rā'nın fethiyle) Şol demire denir ki kapıya kilīd geçirmek için ederler, Türkīde tahfīfle reze taᶜbīr olunur.

اَلرُّزُّ [er-ruzz] (rā'nın zammıyla) Pirince denir ki galle-i maᶜrūftur; أَرُزُّ [erez] māddesinde lügatleri beyān olundu.

اَلْمُرَزَّزُ [el-murezzez] (مُعَظَّمٌ [muᶜaẓẓam] vezninde) Pirinçle pişmiş taᶜāma denir; yukālu: طَعَامٌ مُرَزَّزٌ أَيْ مُعَالَجٌ بِالرُّزِّ

اَلرِّزُّ [er-rizz] (rā'nın kesriyle) ve

اَلرِّزِّيزَى [er-rizzīzā] (خِصِّيصَى [ḫiṣṣīṣā] vezninde) Iraktan mesmūᶜ olan sese denir, ᶜalā-kavlin eᶜammdır, yaᶜnī gerek ıraktan ve gerek yakından olsun ve ᶜalā-reᵓyin raᶜd sesine ve esrimiş erkek deve sesine mahsūstur.

اَلتَّرْزِيزُ [et-terzīz] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Kāğıdı mührelemekle musaykal eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: رَزَّزَ الْقِرْطَاسَ إِذَا صَقَلَهُ Ve bir husūsu tavtiᵓe ve temhīd ile teshīl eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: رَزَّزَ أَمْرَهُ إِذَا وَطَّأَهُ وَمَهَّدَهُ

اَلْإِرْتِزَازُ [el-irtizāz] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Bahīl kısmı suᵓāl hengāmında kazık gibi yerinde sükūt ile irkilip imsāk eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: إِرْتَزَّ الْبَخِيلُ عِنْدَ الْمَسْئَلَةِ إِذَا بَقِيَ وَبَخِلَ Ve ok nişānda yerleşmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِرْتَزَّ السَّهْمُ فِي الْقِرْطَاسِ إِذَا ثَبَتَ

اَلرِّزِيزُ [er-rezīz] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bir nebāt adıdır, onunla nesne boyanır; Türkīde alacehre dedikleri sarı boya olacaktır.

رُزَيْزٌ [Ruzeyz] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esmādandır: Ebu'l-Berekāt Muslim b. el-Berekāt b. er-Ruzeyz, Dimyāṭī merhūmun şeyhidir.

اَلْإِرْزِيزُ [el-irzīz] (hemzenin kesriyle) Titremeğe denir; yukālu: أَخَذَهُ الْإِرْزِيزُ مِنَ الْبَرْدِ أَيِ الرِّعْدَةُ Ve dürtüp sançmaya denir; tekūlu: نَفَذَ إِرْزِيزُهُ فِي جَوْفِهِ أَيْ طَعَنَهُ Ve kara şebīh hurde dolu dānesine denir ki tipi ve karımsı taᶜbīr olunur. Ve tavīlü's-savt olan şeyᵓe denir.

اَلرَّزَازُ [er-rezāz] رَصَاصٌ [reṣāṣ] vezninde ve mürādifidir ki kalaya ve kurşuna şāmildir.

اَلرَّزَّازُ [er-Rezzāz] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Elkābdandır: Ebū Caᶜfer el-Baḫterī ve ᶜOṯmān b. Aḥmed b. Semᶜān ve ᶜAlī b. Aḥmed b. Muḥammed b. Beyān ve Baġdād'da Medrese-i Niẓāmiyye müderrisi olan Saᶜīd b. Muḥammed b. Saᶜīd ve hafīdi Saᶜīd ve Aḥmed b. Muḥammed b. ᶜAllūye ve Muḥammed b. en-Nefīs b. Muncib er-Rezzāzūn muhaddislerdir.

اَلرَّزْرَزَةُ [er-rezrezet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Irgalamak maᶜnāsınadır; yukālu: رَزْرَزَ الشَّيْءَ إِذَا حَرَّكَهُ Ve yük denklerini berāberleştirmek maᶜnāsınadır; yukālu: رَزْرَزَ الْحِمْلَ إِذَا سَوَّاهُ

[ر ط ز]

اَلرَّطْزُ [er-reṭaz] (rā'nın ve ṭā'nın fethiyle) Zaᶜīf olan kıllara ve sāᵓir nesnelere denir.

اَلرَّطَازَاتُ [er-reṭāzāt] (خَرَابَاتٌ [ḫarābāt] vez-

ninde) Ḥamza-nāme gibi bī-asl ve vāhī hikāyāta denir, خُرَافَاتٌ [ḫurāfāt] maᶜnāsına, yukālu: مَا هَذِهِ الرَّطَازَاتُ أَيِ الْخُرَافَاتُ

[ر ع ز]

اَلرَّعْزُ [er-raᶜz] (rā'nın fethi ve ᶜayn'ın sükūnuyla) Cimāᶜ eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: رَعَزَ الْجَارِيَةَ رَعْزًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَامَعَهَا

اَلْمِرْعِزُّ [el-mirᶜizz] (mīm'in ve ᶜayn'ın kesri ve zāy'ın teşdīdiyle) ve

اَلْمِرْعِزَّى [el-mirᶜizzā] (elif-i maksūre ile) ve

اَلْمِرْعِزَاءُ [el-mirᶜizāʾ] (zāy'ın tahfīfi ve elifin meddiyle; bunların mecmūᶜunda mīm'in fethiyle de lügattir) Keçi kısmının kılları dibinde olan hurde ve yumuşak tüylere denir ki tiftik taᶜbīr olunur.

اَلْمُمَرْعَزُ [el-mumerᶜaz] (مُدَحْرَجٌ [mudaḥrec] vezninde) Zikr olunan tiftikle nesc olunmuş cāmeye denir, şāl gibi; yukālu: ثَوْبٌ مُمَرْعَزٌ أَيْ مَنْسُوجٌ بِالْمِرْعِزِّ

اَلْمُرَاعِزُ [el-murāᶜiz] (ism-i fāᶜil bünyesiyle) Dāʾimā herkese levm ve ᶜitāb eden adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُرَاعِزٌ أَيْ مُعَاتِبٌ

اَلْمُرَاعَزَةُ [el-murāᶜazet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) Münkabız olmak maᶜnāsınadır; yukālu: رَاعَزَ الرَّجُلُ إِذَا انْقَبَضَ

[ر غ ز]

اَلْإِسْتِرْغَازُ [el-istirġāz] (ġayn-ı muᶜceme ile) Bir nesneyi zaᶜīf ve leyyin ᶜadd eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْتَرْغَزَهُ إِذَا اسْتَضْعَفَهُ وَاسْتَلَانَهُ

[ر ف ز]

اَلرَّفْزُ [er-refz] (rā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Vurmak maᶜnāsınadır; yukālu: رَفَزَهُ رَفْزًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ضَرَبَهُ

اَلرَّافِزُ [er-rāfiz] Atıcı damara denir, عِرْقٌ ضَارِبٌ maᶜnāsına; ve yukālu: مَا يَرْفِزُ مِنْهُ عِرْقٌ أَيْ مَا يَضْرِبُ

[ر ق ز]

اَلرَّقْزُ [er-raḳz] رَقْصٌ [raḳṣ] vezninde ve mürādifidir; yukālu: رَقَزَ الْغُلَامُ بِمَعْنَى رَقَصَ

اَلرَّاقِزُ [er-rāḳiz] رَافِزٌ [rāfiz] vezninde ve mürādifidir; ve minhu yukālu: مَا يَرْقِزُ مِنْهُ عِرْقٌ أَيْ مَا يَضْرِبُ

[ر ك ز]

اَلرَّكْزُ [er-rekz] (rā'nın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Yere mızrak makūlesi nesne sançmak maᶜnāsınadır; yukālu: رَكَزَ الرُّمْحَ رَكْزًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا غَرَزَهُ فِي الْأَرْضِ Ve damar seğrimek maᶜnāsınadır; yukālu: رَكَزَ الْعِرْقُ إِذَا اخْتَلَجَ

اَلتَّرْكِيزُ [et-terkīz] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Bu dahi yere mızrak makūlesini sançmak maᶜnāsınadır; yukālu: رَكَّزَ الرُّمْحَ بِمَعْنَى رَكَزَهُ

اَلْإِرْتِكَازُ [el-irtikāz] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Damar seğrimek maᶜnāsınadır; yukālu: إِرْتَكَزَ الْعِرْقُ إِذَا اخْتَلَجَ Ve bir nesne yerinde sābit ve pāyidār olmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِرْتَكَزَ الشَّيْءُ إِذَا ثَبَتَ يَعْنِي فِي مَحَلِّهِ Ve yayın bir köşesini yere koyup üstüne dayanmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِرْتَكَزَ عَلَى الْقَوْسِ إِذَا وَضَعَ سِيَتَهَا عَلَى الْأَرْضِ ثُمَّ اعْتَمَدَ عَلَيْهَا

اَلْمَرْكَزُ [el-merkez] (مَقْعَدٌ [maḳᶜad] vezninde) Dāʾirenin hākk-ı vasatına ıtlāk olunur ki nokta-i dāʾire taᶜbīr olunur; yukālu: زَاغَ الْفِرْجَارُ مِنَ الْمَرْكَزِ أَيْ وَسَطِ الدَّائِرَةِ Ve bir adamın mevziᶜ ve karār-gāhına ıtlāk olunur; yukālu: حَلَّ فُلَانٌ بِمَرْكَزِهِ أَيْ مَوْضِعِهِ وَمَحَلِّهِ Ve ᶜaskerin meʾmūr oldukları makarr ve ārām-gāhlarına ıtlāk olunur; yukālu: إِنَّ الْجُنْدَ أَحْلَوْا مَرْكَزَهُمْ أَيْ حَيْثُ أُمِرُوا أَنْ يَلْزَمُوهُ

اَلرِّكْزُ [er-rikz] (rā'nın kesriyle) Savt-ı hafīye denir. Kāle'ş-şārih ve minhu kav-

luhu taᶜālā: ﴿أَوْ تَسْمَعُ لَهُمْ رِكْزًا﴾ أَيْ حِسًّا وَصَوْتًا خَفِيًّا Ve

رِكْزٌ [rikz] ᶜĀlim ve ᶜākil olarak sehī ve kerīm adama denir; yukālu: هُوَ رِكْزٌ مِنَ الْأَرْكَازِ أَيْ عَالِمٌ عَاقِلٌ سَخِيٌّ كَرِيمٌ

اَلرِّكْزَةُ [er-rikzet] (rā'nın kesriyle) Sebāt-ı ᶜakl ve rüşd maᶜnāsınadır; tekūlu: كَلَّمْتُهُ فَمَا رَأَيْتُ لَهُ رِكْزَةً أَيْ ثَبَاتًا مِنْ عَقْلِهِ Ve رِكَازٌ [rikāz] lafzından müfred olur ki Hakk celle ve ᶜalānın maᶜdenlerde rekz ve ihdās eylediği filizzāt ve cevāhirden ᶜibārettir. Ve Cāhiliyye ehlinin zīr-i zemīne defn eyledikleri genc ve māla ıtlāk olunur. Ve maᶜdenden zuhūr eden gümüş ve altın kıtᶜalarına denir.

اَلرَّكِيزَةُ [er-rekīzet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Bu dahi maᶜdende yed-i kudretle merkūz ve muhdes olan cevāhire denir. Ve remmāl ıstılāhında ᶜatebe-i dāhile taᶜbīr olunan hāneye ıtlāk olunur ki bir zevc ile tūlānī üç ferdden ᶜibārettir. İşbu ⁝ sūretindedir, delīl-i künūz olduğu için ıtlāk olundu.

اَلْإِرْكَازُ [el-irkāz] (hemzenin kesriyle) Defīne bulmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَرْكَزَ الرَّجُلُ إِذَا وَجَدَ الرِّكَازَ Ve maᶜdende رِكَازٌ [rikāz] olmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَرْكَزَ الْمَعْدِنُ إِذَا صَارَ فِيهِ الرِّكَازُ

اَلرَّكْزَةُ [er-rekzet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Şol hurmā ağacına denir ki özdekten ayrılıp dikilmiş ola.

مَرْكُوزٌ [Merkūz] (mīm'in fethiyle) Bir mevziᶜ adıdır.

[ر م ز]

اَلرَّمْزُ [er-remz] (غَمْزٌ [ġamz] vezninde ve rā'nın zammı ve fethateynle lügattir) Mutlak işāret eylemek, ᶜalā-kavlin dudaklar ile yāhūd göz ile yāhūd kaş ile yāhūd ağız ile yāhūd el ile yāhūd dil ile işāret eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: رَمَزَ إِلَيْهِ رَمْزًا وَرُمْزًا وَرَمَزًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا أَشَارَ أَوْ هُوَ الْإِيمَاءُ بِالشَّفَتَيْنِ أَوِ الْعَيْنَيْنِ أَوِ الْحَاجِبَيْنِ أَوِ الْفَمِ أَوِ الْيَدِ أَوِ اللِّسَانِ Ve sıkletten yāhūd şişmanlıktan yürürken muztarib ve mütelāşī olmak maᶜnāsınadır, ke-mā se-yuzkeru. Ve bir adam eski çobanın raᶜyinden hoşnud olmamakla koyununu ve keçisini āher çobana katmak maᶜnāsınadır; yukālu: رَمَزَ غَنَمَهُ رَمْزًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا لَمْ يَرْضَ رِعْيَةَ الرَّاعِي فَحَوَّلَهَا إِلَى رَاعٍ آخَرَ Ve kırba doldurmak maᶜnāsınadır; yukālu: رَمَزَ الْقِرْبَةَ إِذَا مَلَأَهَا

اَلرَّمَّازَةُ [er-remmāzet] (غَمَّازَةٌ [ġammāzet] vezninde) Sāfileye yaᶜnī dübüre ıtlāk olunur. Ve rūspī ᶜavrete ıtlāk olunur. Ve diz gözünde olan şahmeye ıtlāk olunur, ıztırābından nāşī. Ve şol ᶜasker-i ᶜazīme ıtlāk olunur ki kesret ve izdihāmı sebebiyle etrāfından deryā gibi çalkanır ola; yukālu: كَتِيبَةٌ رَمَّازَةٌ أَيْ كَبِيرَةٌ تَرْتَمِزُ مِنْ جَوَانِبِهَا أَيْ تَتَحَرَّكُ وَتَضْطَرِبُ

اَلْإِرْتِمَازُ [el-irtimāz] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Muztarib ve bī-karār olmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِرْتَمَزَ الشَّيْءُ إِذَا اضْطَرَبَ Ve bir adam yerinden deprenmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِرْتَمَزَ الرَّجُلُ إِذَا تَحَرَّكَ فِي مَجْلِسِهِ لِقِيَامٍ أَوْ خُصُومَةٍ

اَلرَّمِيزُ [er-remīz] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Kesīrü'l-hareke adama denir. Ve ᶜazīmü'l-kadr ve celīlü'ş-şān adama denir, mermūz ve müşārünᵓileyh olduğu için; yukālu: رَجُلٌ رَمِيزٌ أَيْ مُبَجَّلٌ مُعَظَّمٌ Ve ᶜākil ve dānā adama denir. Ve çok şeyᵓe denir; yukālu: دِرْهَمٌ رَمِيزٌ أَيْ كَثِيرٌ Ve asīl ve ᶜarīk ve necīb adama ve sāᵓir hayvāna denir. Ve vakār ve temkīn sāhibi rezīn adama denir. Ve dar kalbe ıtlāk olunur, sāhibinin ıztırābını müstel-

zim olur; yukālu: رَجُلٌ رَمِيزُ الْفُؤَادِ أَيْ ضَيِّقُهُ

اَلرَّمَازَةُ [er-remāzet] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Zikr olunan رَمِيزٌ [remīz] kelimesinden masdardır; yukālu: رَمَزَ رَمَازَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا صَارَ رَمِيزًا فِي الْكُلِّ

اَلرَّامُوزُ [er-rāmūz] (قَامُوسٌ [ḳāmūs] vezninde) Deryāya denir, ıztırābından nāşī. Ve asl ve bünyāda denir, sāhibini müşīr olduğu için. Ve örneğe denir, nümūzec maᶜnāsına; bu dahi timsālini müşīrdir.

اَلْإِرْمِيزَاز [el-irmīzāz] (إِقْشِعْرَارٌ [iḳşiᶜrār] vezninde) Bir adam yā bir nesne yerinden zāᵓil olmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِرْمَأَزَّ الرَّجُلُ إِذَا زَالَ عَنْ مَكَانِهِ Ve yerinden ayrılmayıp mülāzim olmak maᶜnāsına olmakla zıdd olur; yukālu: إِرْمَأَزَّ الرَّجُلُ إِذَا لَزِمَ مَكَانَهُ Ve büzülüp münkabız olmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِرْمَأَزَّ الرَّجُلُ إِذَا انْقَبَضَ

اَلتَّرَمُّز [et-teremmuz] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Muztarib ve bī-karār olmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَرَمَّزَ مِنَ الضَّرْبَةِ إِذَا اضْطَرَبَ Ve yerinden deprenmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَرَمَّزَ الْقَوْمُ إِذَا تَحَرَّكُوا فِي مَجَالِسِهِمْ لِقِيَامٍ أَوْ خُصُومَةٍ Ve hāzırlanmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَرَمَّزَ الرَّجُلُ إِذَا تَهَيَّأَ Ve şiddetle zartalamak maᶜnāsınadır; yukālu: تَرَمَّزَ إِذَا ضَرَطَ شَدِيدًا

اَلتُّرَامِز [et-turāmiz] (عُلَابِطٌ [ᶜulābiṭ] vezninde) Kuvveti tām ve kāmil olan kavī ve şedīd deveye denir.

اَلرُّمْز [er-rumz] (rā'nın zammıyla) Pek tavlı semiz develere denir; yukālu: إِبِلٌ رُمْزٌ أَيْ سِمَانٌ سُحَاحٌ Zāhiren müfredi رَمِيزٌ [remīz]dir; ve yukālu: هَذِهِ نَاقَةٌ تَرْمُزُ أَيْ لَا تَكَادُ تَمْشِي مِنْ ثِقَلِهَا وَسِمَنِهَا

اَلرَّمَزَان [er-remezān] (fetehātla) Pertāv eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: رَمَزَ الظَّبْيُ رَمَزَانًا إِذَا نَقَزَ Ve igrā eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: رَمَزَ فُلَانًا بِكَذَا إِذَا أَغْرَاهُ بِهِ

اَلرُّمَيْز [er-rumeyz] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Değneğe denir, عَصَا [ᶜaṣā] maᶜnāsına.

[ر م ه ز]

اَلْمُرْمَهِزُّ [el-murmehizz] (مُشْمَئِزٌّ [muşmeᵓizz] vezninde) Cüst ve çālāk ve hafīf adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُرْمَهِزٌّ أَيْ خَفِيفٌ

اَلْمُرْمَهَزُّ [el-murmehezz] (hā'nın fethiyle) Tamaᶜ olacak mahalle denir; yukālu: فِيهِ مُرْمَهَزٌّ أَيْ مَطْمَعٌ

اَلْإِرْمِهْزَاز [el-irmihzāz] (إِشْمِيزَازٌ [işmīzāz] vezninde) Nesne vermek maᶜnāsınadır; yukālu: هُوَ لَا يَرْمَهِزُّ لِشَيْءٍ أَيْ لَا يُعْطِي شَيْئًا Bu tamaᶜ maᶜnāsından meᵓhūzdur.

[ر ن ز]

اَلرُّنْز [er-runz] (rā'nın zammı ve nūn'un sükūnuyla) أُرْز [urz] lafzından lügattir ki pirinc-i meᵓkūle denir.

[ر و ز]

اَلرَّوْز [er-revz] (rā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Tecribe eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: رَازَهُ يَرُوزُهُ رَوْزًا إِذَا جَرَّبَهُ Ve bir adam çiftliği üzere kāᵓim olup dāᵓimā tanzīm ve ıslāh eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: رَازَ الرَّجُلُ ضَيْعَتَهُ إِذَا قَامَ عَلَيْهَا وَأَصْلَحَهَا Ve bir adam bir kimse ᶜindinde olan nesneye istekli olmak maᶜnāsınadır; yukālu: رَازَ مَا عِنْدَ فُلَانٍ إِذَا طَلَبَهُ وَأَرَادَهُ

اَلرَّاز [er-rāz] Yapıcıların reᵓīsine denir ki miᶜmār olacaktır, üzerlerine kayyim olup kārlarını tanzīm ve ıslāh eylediği için. Müfredi رَازَةٌ [rāzet]tir, سَاسٌ [sās] ve سَاسَةٌ [sāset] gibi. Şārihin beyānına göre aslı رَائِزٌ [rāyiz]dir, شَاكٌ [şāk] ve شَائِكٌ [şāᵓik] gibi.

اَلرِّيَازَة [er-riyāzet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Miᶜmārlık hirfetine denir. Şārih der ki her

kār ve sanᶜatta miᶜmār mesābesinde olan ser-gerde-i pīşeverāna زَازٌ [rāz] ıtlāk olunur, ke-mā fi'l-hadīs: «كَانَ زَازَ سَفِينَةِ نُوحٍ جِبْرِيلُ عَلَيْهِمَا السَّلاَمُ وَالْعَامِلُ نُوحٌ»

رُوَيْزٌ [Ruveyz] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esāmīdendir: Muḥammed b. Ruveyz muhaddisīndendir.

اَلرُّوَيْزِيُّ [er-ruveyziyy] (yā-yı müşeddede ile) Taylasāna denir; yukālu: عَلَيْهِ رُوَيْزِيٌّ أَيْ طَيْلَسَانٌ Şarīh beyānına göre رَازِيٌّ [rāziyy] musaggarıdır ki ᶜAcem'de Rey şehrine mensūb demektir, fi'l-asl onda maᶜmūl olduğuna mebnīdir.

اَلْمَرَازُ [el-merāz] ve

اَلْمَرَازَةُ [el-merāzet] (mīm'lerin fethiyle) رَوْزٌ [revz]den ism-i mekāndır, mikdār ve mīzān maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: هُوَ خَفِيفُ الْمَرَازِ وَالْمَرَازَةِ إِذَا رَازَهُ لِيَنْظُرَ مَا ثِقَلُهُ ᶜArablar رَازَ الْحَجَرَ رَوْزًا derler, taşın ağırlığını bilmek için vezn eyledikleri vaktte; ve yekūlūne رَازَ الدِّينَارَ إِذَا رَزَنَهُ لِيَعْلَمَ قَدْرَهُ Mezkūr مَرَازٌ [merāz] ve مَرَازَةٌ [merāzet] bu maᶜnādan meᵓhūzdur.

اَلْمَرَازَانِ [el-merāzān] (tesniye bünyesiyle) Memelere ıtlāk olunurr.

اَلتَّرْوِيزُ [et-tervīz] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Bir nesneden sonra āher nesneye kasd ve ᶜazm eylemek maᶜnāsınadır ki evvelkisini terk edip ikincisine ᶜazm eylemekten ᶜibārettir; yukālu: رَوَّزَ رَأْيَهُ إِذَا هَمَّ بِشَيْءٍ بَعْدَ شَيْءٍ

رَازَانُ [Rāzān] Işfahān kazāsında bir karyedir; mühmeleteyn ile رَارَانُ [rārān]dan musahhaf değildir, sakın şübhe eyleme! Muhaddisīnden Ḫālid b. Muḥammed ez-Rāzānī oradandır. Ve Burūcird şehrinde bir mahalle adıdır; muḥaddisīnden Bedr b. Ṣāliḥ b. ᶜAbdullāh er-Rāzānī oradandır.

FASLU'Z-ZĀYİ'L-MUᶜCEME
(فَصْلُ الزَّايِ الْمُعْجَمَةِ)

[ز ب ز]

اَلزَّبَازَاةُ [ez-zebāzāt] (zā'nın fethiyle) ve

اَلزَّبَازَاءُ [ez-zebāzāᵓ] (medd ile) Bodur hatuna denir.

اَلزَّبَازِيَةُ [ez-zebāziyet] (كَرَاهِيَةٌ [kerāhiyet] vezninde) Nās beyninde vākiᶜ şerr ü şūr ve fitneye denir; yukālu: وَقَعَتْ بَيْنَهُمْ زَبَازِيَةٌ أَيْ شَرٌّ

[ز ر ز]

اَلزَّرِيزُ [ez-zerīz] (عَزِيزٌ [ᶜazīz] vezninde) Cüst ve sebük-rūh olarak nazīf adama denir; yukālu: رَجُلٌ زَرِيزٌ أَيْ خَفِيفٌ نَظِيفٌ Ve reᵓy ve rüşd ve tedbīri metīn ve muhkem ᶜākil ve dānā adama denir; yukālu: رَجُلٌ زَرِيزٌ أَيْ عَاقِلٌ مُحْكَمُ الرَّأْيِ

[ز ز ز]

اَلزَّزُّ [ez-zezz] (zā-yı ūlānın fethi ve sāniyenin teşdīdiyle) Bu māddeyi cumhūr-ı musannifīn teᵓlīfātlarında terk ve ihmāl eylediler, lākin Basīṭu'n-Naḥv nām kitābda زَزَّهُ يَزِزُّهُ زَزًّا إِذَا صَفَعَهُ ᶜibāretiyle mersūmdur. Pes زَزٌّ [zezz] kelimesi şamār vurmak maᶜnāsına olur ve bāb-ı evvelden masūgdur.

[ز ل ز]

اَلزَّلَزُ [ez-zelez] (fethateynle) ve

اَلزَّلِزُ [el-zeliz] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Ağırlık, esās ve eskāl ve bār ve büngāh maᶜnāsınadır; yukālu: إِحْتَمَلَ الْقَوْمُ بِزَلَزِهِمْ وَزَلِزِهِمْ أَيْ أَثَاثِهِمْ Ve bir adamın geldiği yola denir; yukālu: رَجَعَ إِلَى زَلِزِهِ أَيِ الطَّرِيقِ الَّذِي جَاءَ مِنْهُ Ve

زَلَزٌ [zelez] (fethateynle) Masdar olur,

muztarib ve bī-karār olmak maᶜnāsınadır; yukālu: زَلِزَ الرَّجُلُ زَلَزًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا قَلِقَ

اَلزَّلْزَلَةُ [ez-zelizet] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Şol ᶜavrete denir ki be-gāyet hafīfe ve şelfe olmakla dāᵓimā komşu evlerini dolaşır ola; yukālu: إِمْرَأَةٌ زَلِزَةٌ أَيْ طَيَّاشَةٌ دَائِرَةٌ فِي بُيُوتِ جَارَاتِهَا

اَلزَّلْزَاءُ [ez-zelzāᵓ] (صَحْرَاءُ [ṣaḥrāᵓ] vezninde) Emr ve maslahata denir; yukālu: جَمَعَ الْقَوْمُ زَلْزَاءَهُمْ أَيْ أَمْرَهُمْ

[ز و ز]

زُوزَانُ [Zūzān] (zā'yın zammıyla) Huffāzdan Muḥammed b. İbrāhīm el-Antākī ceddinin ismidir.

زَوْزَنُ [Zevzen] (zāy'ın fethiyle) Ḫorāsan'da şehr-i Herāt ile Neysābūr beyninde bir belde adıdır.

اَلزُّوَازِيَةُ [ez-zuvāziyet] (عُلاَبِطَةٌ [ᶜulābiṭat] vezninde) İri ve büyük tencereye denir; yukālu: قِدْرٌ زُوَازِيَةٌ أَيْ ضَخْمَةٌ Ve yumru gövdeli bodur adama denir; cemāᶜate de vasf olur; yukālu: رَجُلٌ وَقَوْمٌ زُوَازِيَةٌ أَيْ قِصَارٌ غِلاَظٌ

اَلزَّوَنْزَى [ez-zevenzā] (حَبَنْطَى [ḥabenṭā] vezninde) ve

اَلزَّوَزَّى [ez-zevezzā] (teşdīd-i zāy'la) Hadd ve kudretinden ezyed rüşd ve kiyāset ve حَذْقٌ [ḥaẕḳ] ve mahāret iddiᶜāsında olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ زَوَنْزَى وَزَوَزَّى أَيْ مُتَكَايِسٌ مُتَحَذْلِقٌ

اَلزَّوَازَةُ [ez-zevāzet] (zā'nın fethiyle) Bir adamı horlayıp kovmak maᶜnāsınadır; tekūlu: زَوْزَيْتُ بِهِ زَوْزَاةً إِذَا اسْتَحْقَرْتَهُ وَطَرَدْتَهُ Şārih der ki mādde-i mezbūre muᶜtell olmakla Cevherī muᶜtell bābında sebt eyledi.

[ز ي ز]

اَلزِّيزَاءُ [ez-zīzāᵓ] (zāy'ın kesriyle) ve

اَلزَّيْزَاءُ [ez-zeyzāᵓ] (zāy'ın fethiyle) ve

اَلزِّيزَى [ez-zīzā] (kasr ile) ve

اَلزَّازِيَةُ [ez-zāziyet] (tahfīf-i yā'yla) Toprağı galīz yere denir. Ve küçük tepeye denir. Ve kuş yeleğine ᶜalā-kavlin uçlarına denir. Cemᶜi زَيَازِي [zeyāzī] gelir.

اَلزِّيزَاءَةُ [ez-zīzāᵓet] (zā'nın kesriyle) ve

اَلزِّيزَاةُ [ez-zīzāt] (kasr ile) زِيزَاءُ [zīzāᵓ] ile iki maᶜnā-yı evvelde mürādiftir.

اَلزَّيَازِيَةُ [ez-zeyāziyet] (كَرَاهِيَةٌ [kerāhiyet] vezninde) ᶜAcele maᶜnāsınadır.

زِي زِي [zī zī] (zā'ların kesriyle) Cinn tāᵓifesinin savtlarından hikāyedir.

زِيزَى [Zīzā] (ضِيزَى [ḍīzā] vezninde) Şām'da bir mevziᶜ adıdır.

FASLU'S-SĪNİ'L-MÜHMELE
(فَصْلُ السِّينِ الْمُهْمَلَةِ)

[س ج ز]

اَلسِّجْزِيُّ [es-Sicziyy] (sīn'in fethi ve kesri ve cīm'in sükūnuyla) Īrān'da Sicistān iklīmīne mensūb demektir; imām-ı meşhūr sāhibü's-*Sunen* Ebū Dāvūd Suleymān b. el-Eşᶜaṯ ve Ebū Saᶜīd ᶜOṯmān ed-Dārimī ve sāhibü't-tesānīf Ebū Ḥātim Muḥammed b. Ḥibbān ve Ḫalīl b. Aḥmed el-Ḳāḍī ve Daᶜlec ve Ebū Naṣr ᶜUbeydullāh el-Vāᵓilī el-Mucāvir ve Mesᶜūd b. Nāṣiru'r-rikāb ve Yaḥyā b. ᶜAmmār el-Vāᶜiẓ ve ᶜAlī b. Buşrī el-Leyṯī ve ᶜAbdulkerīm b. Ebī Ḥātim ve ᶜAbdullāh b. ᶜÖmer b. Meᵓmūr ve Ebu'l-Vaḳt ᶜAbdulevvel es-Sicziyyūn oraya mensūblardır.

[س ل غ ز]

اَلسَّلْغَزَةُ [el-selġazet] (ġayn-ı muᶜceme ile دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Pek seğirtmek maᶜnāsınadır; yukālu: سَلْغَزَ الرَّجُلُ إِذَا عَدَا عَدْوًا شَدِيدًا

[س ن ز]

سِينِيزُ [Sīnīz] (سِينِين [sīnīn] vezninde) Fāris ülkesinde bir karyedir; Aḥmed b. ᶜAbdulkerīm es-Sīnīzī el-Muḳriᵓ ve ᶜAlī b. el-Muᶜallā el-Muḥaddiṯ oradandır.

سَنَانِيزُ [Senānīz] (sīn'in fethiyle) Yezd kazāsında bir karyedir.

[س ه ر ز]

سُهْرِيزٌ [sihrīz - suhrīz] (sīn'in zamı ve kesriyle) تَمْرٌ [temr] lafzına naᶜt olarak ve muzāf olarak zebān-zededir, bir nevᶜ hurmādır ki Başra diyārında kesīr olur.

[س ي ز]

سَيَازَةُ [Seyāzet] (sīn'in fethiyle) Buḫārā kazāsında bir karyedir; muhaddisīnden عَلِيُّكْ اَلطَّوِيلُ [ᶜAliyyek et-Ṭavīl] denmekle maᶜrūf ᶜAlī b. el-Ḥasen es-Siyāzī oradandır. عَلِيُّكْ [Aliyyek] lafzında kāf tasgīr içindir.

FASLU'Ş-ŞĪNİ'L-MUᶜCEME
(فَصْلُ الشِّينِ الْمُعْجَمَةِ)

[ش أ ز]

اَلشَّأْزُ [eş-şeʾez] (fethateynle) ve **اَلشُّؤُوزَةُ** [eş-şuʾūzet] (şīn'in zammıyla) Bir mekân yüksek olarak gılzatlı ve huşūnetli olmak maᶜnāsınadır; yukālu: شَئِزَ الْمَكَانُ شَأْزًا وَشُؤُوزَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا غَلُظَ وَارْتَفَعَ وَاشْتَدَّ Ve bir adam bir nesneden korkup muztarib ve bī-karār olmak maᶜnāsınadır; yukālu: شَئِزَ الرَّجُلُ إِذَا قَلِقَ وَذُعِرَ وَيُقَالُ شُئِزَ الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولُ فَهُوَ مَشْؤُوزٌ وَمَشُوزٌ

اَلشَّئِزُ [eş-şeʾiz] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve **اَلشَّأْزُ** [eş-şeʾz] (شَكْسٌ [şeks] vezninde) Maᶜnā-yı evvelden vasflardır; gılzatlı, huşūnetli yüksek mekāna denir; yukālu: مَكَانٌ شَئِزٌ وَشَأْزٌ أَيْ غَلِيظٌ شَدِيدٌ مُرْتَفِعٌ

اَلْمَشْؤُوزُ [el-meşʾūz] (مَشْغُولٌ [meşġūl] vezninde) ve **اَلْمَشُوزُ** [el-meşūz] (مَقُولٌ [maḳūl] vezninde) Bir nesneden korkmakla muztarib ve bī-karār olmuş kimseye denir; yukālu: شُئِزَ الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَشْؤُوزٌ وَمَشُوزٌ أَيْ قَلِقَ وَذُعِرَ فَهُوَ مَذْعُورٌ وَقَلِقٌ

اَلْإِشْئَازُ [el-işʾāz] (hemzenin kesriyle) Bir adamı korkutup muztarib eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَشْأَزَهُ غَيْرُهُ إِذَا أَذْعَرَهُ وَأَقْلَقَهُ

اَلشَّأْزُ [eş-şeʾz] (şīn'in fethi ve hemzenin sükūnuyla) Cimāᶜ eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: شَأَزَ الْمَرْأَةَ شَأْزًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا جَامَعَهَا

اَلْإِشْتِئَازُ [el-iştiʾāz] (إِفْتِعَالٌ [ifticāl] vezninde) Ürkmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِشْتَأَزَ إِذَا نَفَرَ

اَلشَّأْزَةُ [eş-şeʾzet] (şīn'in fethi ve hemzenin sükūnuyla) Tavlı atlara ıtlāk olunur; yukālu: خَيْلٌ شَأْزَةٌ أَيْ سِمَانٌ

[ش ح ز]

اَلشَّحْزُ [eş-şaḥz] (نَحْسٌ [naḥs] vezninde) Cimāᶜ eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: شَحَزَ الْجَارِيَةَ شَحْزًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا جَامَعَهَا Ve bir nesneden belinleyip korkmak maᶜnāsınadır; yukālu: شَحِزَ الرَّجُلُ شَحْزًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا فَزِعَ وَخَافَ

[ش خ ز]

اَلشَّخْزُ [el-şaḫz] (ḫā-yı muᶜceme ile شَخْزٌ [şaḥz] vezninde) Iztırāb maᶜnāsınadır; yukālu: شَخَزَ الرَّجُلَ شَخْزًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا جَعَلَهُ مُضْطَرِبًا Ve bir adamı mihnet ve meşakkate uğratmak maᶜnāsınadır; yukālu: شَخَزَهُ إِذَا وَقَعَهُ فِي الْمَشَقَّةِ وَالْعَنَاءِ Ve dürtüp sançmak maᶜnāsınadır; yukālu: شَخَزَهُ بِالرُّمْحِ إِذَا طَعَنَهُ بِهِ Ve göz çıkarmak maᶜnāsınadır; yukālu: شَخَزَ عَيْنَهُ إِذَا فَقَأَهَا Ve nās beynini ifsād edip fitne bırakmak maᶜnāsınadır; yukālu: شَخَزَ بَيْنَ الْقَوْمِ إِذَا أَغْرَى

اَلتَّشَاخُزُ [et-teşāḫuz] تَشَاحُسٌ [teşāḥus] vezninde ve mürādifidir ki birbiriyle ᶜadāvet ve husūmet edişmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَشَاخَزُوا بِمَعْنَى تَشَاحَسُوا

[ش ر ز]

اَلشَّرْزُ [eş-şerz] (şīn'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) Galīz olmak maᶜnāsınadır; yukālu: شَرْزٌ أَيْ غِلَظٌ فِيهِ Ve kesmek maᶜnāsınadır; yukālu: شَرَزَهُ شَرْزًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَطَعَهُ Ve şiddet ve suᶜūbet maᶜnāsınadır; yukālu: شَرْزٌ أَيْ شِدَّةٌ وَصُعُوبَةٌ فِيهِ Ve saht ve şedīd şeyʾe denir; yukālu: أَمْرٌ شَرْزٌ أَيْ شَدِيدٌ Ve zor, kuvvet maᶜnāsınadır; yukālu: هُوَ ذُو شَرْزٍ أَيْ قُوَّةٍ

اَلشَّرْزَةُ [eş-şerzet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Helāk ve mehleke maᶜnāsınadır; yukālu: رَمَاهُ اللهُ بِشَرْزَةٍ أَيْ هُلْكَةٍ

اَلْمُشَارَزَةُ [el-muşārezet] مُنَازَعَةٌ [munāzeᶜat] vezninde ve mürādifidir; yukālu: شَارَزَهُ إِذَا نَازَعَهُ Ve bed-hūyluk eylemek maᶜnāsınadır; ve minhu yukālu: رَجُلٌ مُشَارِزٌ أَيْ سَيِّءُ الْخُلُقِ

اَلتَّشْرِيزُ [et-teşrīz] تَعْذِيبٌ [taᶜzīb] vezninde ve mürādifidir; yukālu: شَرَّزَهُ إِذَا عَذَّبَهُ Ve sövmek maᶜnāsınadır; yukālu: شَرَّزَهُ إِذَا سَبَّهُ

اَلشُّرَّازُ [eş-şurrāz] (كُفَّارٌ [kuffār] vezninde) Dāᵓimā nāsı taᶜzīb eden kimselere denir; yukālu: هُمْ شُرَّازٌ أَيْ مُعَذِّبُو النَّاسِ

اَلشِّيرَازُ [eş-şīrāz (şīn'in kesriyle) Süzme yoğurda denir; tekūlu: أَتَانِي بِشِيرَازٍ أَيِ اللَّبَنِ الرَّائِبِ الْمُسْتَخْرِجِ مَاؤُهُ Cemᶜi شَوَارِيزُ [şevārīz] gelir ve شَرَارِيزُ [şerārīz] gelir. Aslı شِرَّازٌ [şirrāz] olmak iᶜtibārıyla دِينَارٌ [dīnār] ve دَنَانِيرُ [denānīr] gibi ve شَآرِيزُ [şeᵓārīz] gelir hemze ile, müfredinde mehmūzen شِئْرَازٌ [şiᵓrāz] diyen lügate mebnī. Ve

شِيرَازُ [Şīrāz] Pişdādiyān taᶜbīr olunan selātīn-i ᶜAcemden Ṭahmūreṯ'in oğlu ismidir ki Fāriste şehr-i Şīrāz'ın bānīsi olmakla ismiyle müsemmā olmuştur.

شَرَوزُ [Şerūz] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Bir kalᶜa-i hasīne ismidir.

شِرِزٌّ [Şirriz] (جِلِّقٌ [cilliḳ] vezninde) Deylem bilādında bir dağın ismidir.

اَلْإِشْرَازُ [el-işrāz] (hemzenin kesriyle) Bir kimseyi hurūc ve halās mümkin olmayan bir mekrūha ilkā eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَشْرَزَهُ اللهُ أَيْ أَلْقَاهُ فِي مَكْرُوهٍ لاَ يَخْرُجُ مِنْهُ

اَلْمُشَرَّزُ [el-muşerrez] (مُعَظَّمٌ [muᶜaẓẓam] vezninde) Şol şeyᵓe denir ki baᶜzı eczāsı baᶜzına bend olunup ve iki tarafı devşirilip birbirine yanaştırılmış ola, şīrāzelenmiş kitāb gibi. Ve işbu مُشَرَّزٌ [muşerrez] kelimesi lafz-ı Fārisī olan şīrāzeden ahz ve tasarruf olunmuştur; yukālu: شَيْءٌ مُشَرَّزٌ أَيِ الْمَشْدُودُ بَعْضُهُ إِلَى بَعْضٍ الْمَضْمُومُ طَرَفَاهُ

اَلْمُشَارِزَةُ [el-muşārizet] (ism-i fāᶜil bünyesiyle) Şol bıçak ve kılıç makūlesine denir ki neye uğrasa fi'l-hāl katᶜ eder ola; teᵓnīsi mevsūf iᶜtibārıyladır; yukālu: حَدِيدَةٌ مُشَارِزَةٌ إِذَا كَانَتْ تَقْطَعُ كُلَّ شَيْءٍ مَرَّتْ عَلَيْهِ

شِيرَزُ [Şīrez] (şīn'in kesri ve rā'nın fethiyle) Seraḫs kazāsında bir karye adıdır; muhaddisīnden Muḥammed b. Muḥammed b. Saᶜīd ve ᶜÖmer b. Muḥammed b. ᶜAlī eş-Şīreziyyān ondandır.

[ش ز ز]

اَلشَّزَازَةُ [eş-şezāzet] (zāy ile كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Bir nesne pek kuru olmak maᶜnāsınadır; yukālu: شَزَّ الشَّيْءُ شَزَازَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا يَبِسَ شَدِيدًا

اَلشَّزُّ [eş-şezz] (şīn'in fethiyle) ve

اَلشَّزِيزُ [eş-şezīz] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Vasflardır, pek kuru nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ شَزٌّ وَشَزِيزٌ أَيْ يَابِسٌ جِدًّا

[ش غ ز]

اَلشَّغِيزَةُ [eş-şeġīzet] (ġayn-ı muᶜceme ile سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Çuvaldıza denir, مِسَلَّةٌ [misellet] maᶜnāsına.

اَلشَّغْزُ [eş-şaġz] (şīn'in fethi ve ġayn'ın sükūnuyla) Bir adama istīlā vechiyle şergīr olmak maᶜnāsınadır; yukālu: شَغَزَ عَلَيْهِ شَغْزًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا تَطَاوَلَ Ve nāsı birbirine kışkırtıp fitne ölçermek maᶜnāsınadır; yukālu: شَغَزَ بَيْنَ الْقَوْمِ إِذَا أَغْرَى

حَجَرُ الشَّغْزَى [ḥaceru'ş-şaġzā] (عَطْشَى [ᶜaṭşā] vezninde) Bir taştır ki Mekke'ye karīb bir mahalde olur, nās davarlarına ona basıp binerler ki binek taşıdır.

[ش غ ب ز]

اَلشَّغْبَزُ [eş-şaġbez] شَغْبَرٌ [şaġber] vezninde

mürādifidir ki zikr olundu.

[ش ف ز]

اَلشَّفْزُ [eş-şefz] (şīn'in fethi ve fā'nın sükūnuyla) Bir adama ayağın göğsüyle tepme vurmak maᶜnāsınadır; yukālu: شَفَزَهُ شَفْزًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا رَفَسَهُ بِصَدْرِ قَدَمِهِ

[ش ك ز]

اَلشَّكْزُ [eş-şekz] (şīn'in fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Parmakla dürtmek maᶜnāsınadır; yukālu: شَكَزَهُ شَكْزًا مِنَ الْبَابِ ٱلْأَوَّلِ إِذَا نَخَسَهُ بِالْإِصْبَعِ Ve bir adamı lisānla āzürde kılmak maᶜnāsınadır; yukālu: شَكَزَهُ إِذَا آذَاهُ بِلِسَانِهِ Ve dürtüp sançmak maᶜnāsınadır; yukālu: شَكَزَهُ بِالرُّمْحِ إِذَا طَعَنَهُ Ve cimāᶜ eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: شَكَزَ الْمَرْأَةَ إِذَا جَامَعَهَا Ve

شَكْزٌ [şekz] Vasf olur, bed-hūy kimseye denir, ke-mā se-yuzkeru.

اَلشَّكَّازُ [eş-şekkāz] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Şol adama denir ki nisvān ile gereği gibi muhālatat eylemeksizin henüz sohbet ederken inzāl eder ola; yukālu: رَجُلٌ شَكَّازٌ إِذَا حَدَّثَ الْمَرْأَةَ أَنْزَلَ قَبْلَ أَنْ يُخَالِطَهَا Ve تِيتَاءُ [tītāᵓ] maᶜnāsınadır ki cimāᶜ ederken yestehleyen yāhūd henüz idhāl etmeksizin inzāl eden adama denir; yukālu: رَجُلٌ شَكَّازٌ أَيْ تِيتَاءُ Ve dāᵓimā meclis-i ᶜişrette ᶜarbede ve kavga eder olan bed-mest adama denir; tekūlu: لاَ تُقَرِّبُوا فُلاَنًا مِنْ مَجْلِسِكُمْ فَإِنَّهُ شَكَّازٌ أَيْ مُعَرْبِدٌ عِنْدَ الشُّرْبِ

اَلشَّكَّازَةُ [eş-şekkāzet] (غَدَّارَةٌ [ġaddāret] vezninde) Şol nefsine kalmış yādigāra denir ki bir dil-ber mahbūb gördükte hemān karşısında durup tecelluk eder ola; bu dayakçıdan eşnaᶜcadır; yukālu: رَجُلٌ شَكَّازَةٌ إِذَا رَأَى مَلِيحًا وَقَفَ تُجَاهَهُ فَجَلَدَ عُمَيْرَةَ

اَلشَّكْزُ [eş-şekz] (شَكْسٌ [şeks] vezninde) ve

اَلشَّكِزُ [eş-şekiz] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Bed-hūy adama denir; yukālu: رَجُلٌ شَكْزٌ وَشَكِزٌ أَيْ سَيِّءُ الْخُلُقِ

اَلْأُشْكُزُّ [el-uşkuzz] (طُرْطُبٌّ [ṭurṭubb] vezninde) Ak tasmaya ve sırıma denir ki onunla at eyeri ve kaltak sarılır.

[ش م ز]

اَلشَّمْزُ [eş-şemz] (غَمْزٌ [ġamz] vezninde) Nefs-i insānī mekrūh gördüğü nesneden iğrenmek maᶜnāsınadır; tekūlu: شَمَزَتْ نَفْسِي مِنْهُ شَمْزًا مِنَ الْبَابِ ٱلْأَوَّلِ أَيْ نَفَرَتْ مِنْهُ لِكَرَاهَتِهِ

اَلتَّشَمُّزُ [et-teşemmuz] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Beniz büzülmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَشَمَّزَ وَجْهُهُ إِذَا تَمَعَّرَ Ve buruşup burtuşmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَشَمَّزَ إِذَا تَقَبَّضَ

اَلْإِشْمِيزَازُ [el-işmīzāz] (إِقْشِعْرَارٌ [iḳşiᶜrār] vezninde) Münkabız olmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِشْمَأَزَّ الرَّجُلُ إِذَا انْقَبَضَ Ve ᶜale'l-gaflet titreyip tüyler ürpermek, ᶜalā-kavlin bir nesneden derūna korku düşmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِشْمَأَزَّ الرَّجُلُ إِذَا اقْشَعَرَّ أَوْ ذُعِرَ Ve bir nesneyi kerīh görüp iğrenmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِشْمَأَزَّ الشَّيْءَ إِذَا كَرِهَهُ

اَلشُّمَأْزِيزَةُ [eş-şumeᵓzīzet] (şīn'in [zammı mīm'in fethi] ve hemzenin fethiyle [sükūnuyla]) İsmdir, إِشْمِيزَازٌ [işmīzāz] hāletine denir.

اَلْمُشْمَئِزُّ [el-muşmeᵓizz] (إِشْمِيزَازٌ [işmīzāz] dan ism-i fāᶜildir) Bir nesneyi kerīh görüp nefret eden adama denir; yukālu: صَارَ مُشْمَئِزًّا مِنْهُ أَيْ نَافِرًا كَارِهًا مِنْهُ Ve bir nesneden belinleyip korkmuş adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُشْمَئِزٌّ أَيْ مَذْعُورٌ

اَلشَّمْزِيُّ [eş-Şemziyy] (شَرْقِيٌّ [şarḳiyy] vezninde) شَمْزٌ [şemz]den nisbettir: Aḥmed b. İbrāhīm eş-Şemzī ve ᶜÖmer b. ᶜOşmān eş-Şemezī ki fethateynledir, Muᶜtezilīlerdir.

اَلشُّمَّخْزُ [eş-şummaḫz] (şīn'in zammı ve kesri ve mīm-i müşeddedenin fethi ve ḫā-yı muᶜcemenin sükūnuyla) Dāᵓimā gözünü kaldırıp gördüğü nesnelere dikkatle nazar eden adama denir. Ve iri ve dızman deveye ve adama denir.

اَلشُّمَّخْزَةُ [eş-şummaḫzet] (hā'yla) ve

اَلشُّمَخْزِيزَةُ [eş-şumaḫzīzet] (şīn'in zammı ve mīm-i muhaffefenin fethiyle) Kibr ve nahvet maᶜnāsınadır; yukālu: إِنَّ الشُّمَّخْزَةَ وَالشُّمَخْزِيزَةَ لاَ يَنْبَغِي لِلنَّفْسِ الْعَزِيزَةِ أَيِ الْكِبْرَ

[ش ن ز]

اَلشِّينِيزُ [eş-şīnīz] (şīn'in ve nūn'un kesriyle) ve

اَلشُّونِيزُ [eş-şūnīz] (şīn'in zammıyla) ve

اَلشِّهْنِيزُ [eş-şihnīz] (şīn'in kesri ve hā'yla) Çörek otuna denir, اَلْحَبَّةُ السَّوْدَاءُ [el-ḥabbetu's-sevdāᵓ] dahi denir. ᶜİnde'l-baᶜz bu fi'l-asl lafz-ı Fārisīdir.

اَلشُّونِيزِيَّةُ [eş-Şūnīziyyet] Baġdād'da sulehā-yı ümmete mahsūs bir makberedir.

[ش ن ه ز]

اَلشَّنَاهِزُ [eş-Şenāhiz] (şīn'in fethiyle) Ḥaḍramevt eyāletinde bir kalᶜadır.

[ش و ز]

اَلْأَشْوَزُ [el-eşvez] (أَسْوَدُ [esved] vezninde) Hod-bīn ve mütekebbir kimseye denir; yukālu: هُوَ أَشْوَزُ أَيِ الْمُتَكَبِّرُ

اَلشَّوْزُ [eş-şevz] (جَوْزٌ [cevz] veznin-de) Germiyyetli ᶜāşık-ı efkende olmak maᶜnāsınadır; yukālu: شِيزَ بِهِ شَوْزًا عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا شُغِفَ بِهِ

اَلْمَشُوزُ [el-meşūz] (مَقُولٌ [maḳūl] vezninde) Telāş ve ıztırāba uğramış adama denir, niteki mehmūzen مَشْؤُوزٌ [meşᵓūz] dahi lügattir; yukālu: جَاءَ وَهُوَ مَشُوزٌ أَيْ قَلِقٌ

[ش ه ر ز]

شِهْرِيزٌ [şihrīz] سِهْرِيزٌ [sihrīz] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu.

[ش ه ن ز]

اَلشِّهْنِيزُ [eş-şihnīz] شِينِيزٌ [şīnīz] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu. Müᵓellif شُونِيزٌ [şūnīz] māddesinde ıttırāden zikr eylemiştir.

[ش ي ز]

اَلشِّيزُ [eş-şīz] (şīn'in kesriyle) ve

اَلشِّيزَى [eş-şīzā] (ضِيزَى [ḍīzā] vezninde) Bir nevᶜ siyāh ağaçtır ki ondan kavata ve çanak makūlesi dizilir, ᶜalā-kavlin abanoz yāhūd سَاسَمٌ [sāsem] yaᶜnī zāc ağacıdır, ᶜalā-reᵓyin cevz ağacı olacaktır. Ve

شِيزٌ [Şīz] Āẕerbaycān ülkesinde bir nāhiye adıdır.

اَلْمُشَيَّزُ [el-muşeyyez] (مُعَظَّمٌ [muᶜaẓẓam] vezninde) Kırmızı kırmızı yol yol hutūtu olan kumaşa denir; yukālu: بُرْدٌ مُشَيَّزٌ أَيْ مُخَطَّطٌ بِحُمْرَةٍ

اَلتَّشْيِيزُ [et-teşyīz] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Kumaşı مُشَيَّزٌ [muşeyyez] nesc eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: شَيَّزَ الْبُرْدَ إِذَا جَعَلَهُ مُشَيَّزًا

FASLU'Ḍ-ḌĀDİ'L-MUᶜCEME
(فَصْلُ الضَّادِ الْمُعْجَمَةِ)

[ض أ ز]

اَلضَّأْزُ [eḍ-ḍaᵓz] (ḍād'ın fethi ve hemzenin sükūnuyla) ve

اَلضَّأَزُ [ed-daᵓez] (fethateynle) Bir adama cevr ve sitem eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: ضَأَزَهُ ضَأْزًا وَضَأَزًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا جَارَ عَلَيْهِ Ve bir adamın hakkını nākıs vermek maᶜnāsınadır; yukālu: ضَأَزَ فُلَانًا حَقَّهُ إِذَا بَخَسَهُ وَنَقَصَهُ

اَلضَّأْزَى [eḍ-ḍaᵓzā] (ḍād'ın harekāt-ı selāsı ve kasr ile) ضِيزَى [ḍīzā] lafzında lügattir ki nākısa demektir; yukālu: قِسْمَةٌ ضَأْزَى أَيْ نَاقِصَةٌ

[ض ب ر ز]

اَلضُّبَارِزُ [eḍ-ḍubāriz] (عُلَابِطٌ [ᶜulābiṭ] veznınde) Gövdesi iri ve aᶜzāᵓ ve endāmı sımsıkı kunt ve kavī olan insān ve hayvāna denir; yukālu: رَجُلٌ وَحِمَارٌ ضُبَارِزٌ أَيِ الْمُضَيَّزُ الْخَلْقِ الْمُوَثَّقُ

[ض ب ز]

اَلضَّبِيزُ [eḍ-ḍabīz] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Sibāᶜdan yavuz ve hīle-kār olan kurda denir; yukālu: ذِئْبٌ ضَبِيزٌ أَيْ شَدِيدٌ مُحْتَالٌ Ve

ضَبِزٌ [ḍabiz] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

ضَبِيزٌ [ḍabīz] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Maᶜnāyı ātīden meᵓhūzdur ki gözleri şemᶜa gibi parıldayan kurda denir; yukālu: ذِئْبٌ ضَبِزٌ وَضَبِيزٌ أَيْ مُتَوَقِّدُ اللَّحْظِ

اَلضَّبْزُ [eḍ-ḍabz] (قَبْضٌ [ḳabḍ] vezninde) Göz kuyruğuyla pek pek bakmak maᶜnāsınadır; yukālu: ضَبَزَهُ ضَبْزًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا لَحَظَهُ شَدِيدًا

[ض خ ز]

اَلضَّخْزُ [eḍ-ḍaẖz] (hā-yı muᶜceme ile ضَبْزٌ [ḍabz] vezninde) Gözü vurup yāhūd oyup şahmesiyle bile çıkarmak maᶜnāsınadır; yukālu: ضَخَزَ عَيْنَهُ ضَخْزًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا بَخَصَهَا

[ض ر ز]

اَلضِّرِزُّ [eḍ-ḍirizz] (فِلِزٌّ [filizz] vezninde) Bahīl ve nākes denir; yukālu: رَجُلٌ ضِرِزٌّ أَيْ بَخِيلٌ Ve pek saht ve sulb olan kayaya denir. Ve arslana denir.

اَلضِّرِزَّةُ [eḍ-ḍirizzet] (hā'yla) Fürū-māye olan bodur ᶜavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ ضِرِزَّةٌ أَيْ قَصِيرَةٌ لَئِيمَةٌ

اَلضَّرْزُ [eḍ-ḍarz] (طَرْزٌ [ṭarz] vezninde) Bir arzın düzleri az ve tümsek tümsek ve diş diş yüksekleri çok olmak maᶜnāsınadır, sülūku saᶜb olur; tekūlu: أَعْيَانِي ضَرْزُ تِلْكَ الْأَرْضِ أَيْ كَثْرَةُ هُبُرِهَا وَقِلَّةُ جَدَدِهَا

اَلْمُضْرَئِزُّ [el-muḍraᵓizz] (مُطْمَئِنٌّ [muṭmaᵓinn] vezninde) Nefsine bile şahīh ve bahīl ve nā-mihrübān olan kimseye denir; yukālu: هُوَ مُضْرَئِزٌّ أَيْ شَحِيحٌ بِنَفْسِهِ

[ض ر ه ز]

اَلْإِضْرِهْزَازُ [el-iḍriḥzāz] (إِطْمِينَانٌ [iṭmīnān] vezninde) Bir nesneye doğru sinip gizlenerek uğurluğa gider gibi sürünüp gitmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِضْرَهَزَّ إِلَى كَذَا إِذَا دَبَّ إِلَيْهِ مُسْتَتِرًا

[ض ز ز]

اَلْأَضَزُّ [el-eḍazz] (hemzenin ve ḍād'ın fethiyle) Bed-hūy ve bed-mizāc olan kimseye denir ki ülfet ve imtizācı pek güç ola; yukālu: رَجُلٌ أَضَزُّ أَيِ السَّيِّءُ الْخُلُقِ الْعَسِرُ Ve bi't-tabᶜ dargın ve hışm-nāk adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَضَزُّ أَيْ غَضْبَانُ Ve şol adama denir ki avurtları dar olmakla üst dişleri alt dişlerine yapışık gibi olduğundan tekellümde kelāmını hoşça edā ve beyāna muktedir olmaya, ᶜalā-kavlin çeneleri hilkaten

bitişik gibi olduğundan tekellüm ederken gereği gibi ayırmağa muktedir olmaya yāhūd şol adama denir ki mahrec-i kelām tekellümde kendisine müzāyaka vermekle ḍād harfiyle istiᶜāne yaᶜnī her kelimede ḍād harfini izāfe eylemedikçe tekellüm edemez ola; yukālu: رَجُلٌ أَضَزُّ أَيِ الضَّيِّقُ الشِّدْقِ الَّذِي الْتَقَتْ أَضْرَاسُهُ الْعُلْيَا وَالسُّفْلَى فَلَمْ يَبِنْ كَلاَمُهُ أَوِ الَّذِي إِذَا تَكَلَّمَ لَمْ يَسْتَطِعْ أَنْ يُفَرِّجَ بَيْنَ حَنَكَيْهِ خِلْقَةً أَوْ مَنْ يَضِيقُ عَلَيْهِ مَخْرَجُ الْكَلاَمِ حَتَّى يَسْتَعِينَ بِالضَّادِ وَهُمُ الضُّزَّازُ كَالْقُطَّاعِ Ve

اَلْأَضَزُّ [eḍazz] Dar ve sımsıkı muḥkem olan ᶜavret fercine denir; yukālu: رَكَبٌ أَضَزُّ أَيْ شَدِيدٌ ضَيِّقٌ

اَلْمُضِزُّ [el-muḍizz] (مُضِرٌّ [muḍirr] vezninde) Bu dahi dargın adama denir.

اَلضَّزَزُ [eḍ-ḍazaz] (fethateynle) Bir kimse أَضَزُّ [eḍazz] olmak maᶜnāsınadır; yukālu: ضَزَّ الرَّجُلُ ضَزَزًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ أَضَزَّ

اَلْإِضْزَازُ [el-iḍzāz] (hemzenin kesriyle) Buhl ve imsākla bir adamı müzāyakada komak maᶜnāsınadır; tekūlu: أَضَزَّ فُلاَنٌ عَلَيَّ فَمَا يُعْطِينِي أَيْ ضَاقَ يَعْنِي بَخِلَ وَأَمْسَكَ Ve at kısmı gemini çiğnemek maᶜnāsınadır ki gemini gevmek taᶜbīr olunur; yukālu: أَضَزَّ الْفَرَسُ عَلَى بِاللِّجَامِ إِذَا أَزَمَ

[ض ع ز]

اَلضَّعْزُ [eḍ-ḍaᶜz] (ḍād'ın fethi ve ᶜayn'ın sükūnuyla) Bir nesneyi şiddetle basıp çiğnemek maᶜnāsınadır; yukālu: ضَعَزَهُ ضَعْزًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا وَطِئَهُ وَطْئًا شَدِيدًا

[ض غ ز]

اَلضِّغْزُ [eḍ-ḍiġz] (ḍād'ın kesri ve ġayn-ı muᶜcemenin sükūnuyla) Arslana denir. Ve mutlakan bed-hūy olan yırtıcı cānvere denir, kaplan gibi.

[ض ف ز]

اَلضَّفْزُ [eḍ-ḍafz] (ḍād'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Deveye bir nesneyi yumak edip yutturmak, ᶜalā-kavlin zoraki yutturmak maᶜnāsınadır; yukālu: ضَفَزَهُ الْبَعِيرَ ضَفْزًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا لَقَمَهُ أَوْ مَعَ كَرَاهَتِهِ ذَلِكَ Ve öteye kakıvermek maᶜnāsınadır; yukālu: ضَفَزَهُ إِذَا دَفَعَهُ Ve cimāᶜ eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: ضَفَزَ الْمَرْأَةَ إِذَا جَامَعَهَا Ve seğirtmek maᶜnāsınadır; yukālu: ضَفَزَ الرَّجُلُ إِذَا عَدَا Ve sıçramak maᶜnāsınadır; yukālu: ضَفَزَ إِذَا وَثَبَ Ve kalkımak maᶜnāsınadır, ceyran ve şātır gibi; yukālu: ضَفَزَ إِذَا قَفَزَ Ve el ile yāhūd ayakla vurmak maᶜnāsınadır; yukālu: ضَفَزَهُ إِذَا ضَرَبَهُ بِيَدِهِ أَوْ بِرِجْلِهِ Ve atın ağzına gem vurmak maᶜnāsınadır; yukālu: ضَفَزَ الْفَرَسَ إِذَا أَدْخَلَ اللِّجَامَ فِي فَمِهِ

اَلضَّفِيزُ [eḍ-ḍafīz] (هَزِيزٌ [hezīz] vezninde) Uyuyan adamın mışıltısına denir; tekūlu: نَامَ فُلاَنٌ حَتَّى سَمِعْتُ ضَفِيزَهُ أَيْ غَطِيطَهُ

اَلضَّفِيزَةُ [eḍ-ḍafīzet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznide) Büyük lokmaya denir.

اَلْإِضْطِفَازُ [el-iḍṭifāz] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Bir nesneyi ister istemez yutmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِضْطَفَزَهُ إِذَا الْتَقَمَهُ كَارِهًا

اَلضَّفَّازُ [eḍ-ḍaffāz] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Kovucuya denir; yukālu: رَجُلٌ ضَفَّازٌ أَيْ نَمَّامٌ

اَلضَّفَزُ [eḍ-ḍafez] (fethateynle) Şol arpa bulguruna denir ki deveye ᶜalef ederler; kovucuya ضَفَّازٌ [ḍaffāz] ıtlākı bundan meᵓhūzdur, zīrā arpayı ᶜalef eylemek için dövüp hāzır eyledikleri gibi nemmām dahi makāle-i zūr u melᶜaneti hāzır eder.

[ض ك ز]

اَلضَّكْزُ [eḍ-ḍakz] (رَكْزٌ [rekz] vezninde) El ile bir nesneyi pek sıkmak maᶜnāsınadır; yukālu: ضَكَزَهُ ضَكْزًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا غَمَزَهُ شَدِيدًا

[ض م ز]

اَلضَّمْزُ [eḍ-ḍamz] (رَمْزٌ [remz] vezninde) Hāmūş olmak maᶜnāsınadır; yukālu: ضَمَزَ الرَّجُلُ ضَمْزًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا سَكَتَ وَلَمْ يَتَكَلَّمْ Ve deve gevişini ağzında çiğnemeyip tutup durmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: ضَمَزَ الْبَعِيرُ إِذَا أَمْسَكَ جِرَّتَهُ فِي فِيهِ وَلَمْ يَجْتَرَّ Ve bir adamın mālına dāᵓimā nezāret ve takayyüd ve ihtimām eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; tekūlu: ضَمَزَ عَلَى مَالِي إِذَا جَمَدَ عَلَيْهِ وَلَزِمَهُ Ve bir adam kendi mālına buhl ve imsāk eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: ضَمَزَ عَلَى مَالِهِ إِذَا شَحَّ عَلَيْهِ Ve lokmayı yutmak maᶜnāsınadır; yukālu: ضَمَزَ اللُّقْمَةَ إِذَا الْتَقَمَهَا Ve

ضَمْزٌ [ḍamz] Mekān-ı galīza ıtlāk olunur. Ve basık tepeye denir. Ve şol münferid dağa denir ki taşları kızıl ve pek olup aslā çamur eseri olmaya. Müfredi ضَمْزَةٌ [ḍamzet]tir hā'yla.

اَلضَّامِزُ [eḍ-ḍāmiz] ve

اَلضَّمُوزُ [eḍ-ḍamūz] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Maᶜnā-yı evvelden vasftır, hāmūş ve sākit adama denir. Ve

ضَمُوزٌ [ḍamūz] ضَمْزٌ [ḍamz] gibi münferid ve taşları kızıl ve pek olup aslā çamur eseri olmayan dağa denir. Müfredi ضَمُوزَةٌ [ḍamūzet]tir. Ve arslana denir. Ve

ضَامِزٌ [ḍāmiz] Dāᵓimā nāsı taᶜyīb eder olan harf-gīr adama denir; yukālu: رَجُلٌ ضَامِزٌ أَيْ عَيَّابٌ لِلنَّاسِ

[ض م خ ز]

اَلضُّمَّخْزُ [eḍ-ḍummaḫz - eḍ-ḍimmaḫz] (ḍād'ın zammı ve kesri ve mīm-i müşeddedenin fethiyle) İri ve dızman adama ve deveye denir. Ve tenū-mend buğur deveye ve aygır ata denir.

[ض م ر ز]

اَلضِّمْرِزُ [eḍ-ḍimriz] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) ve

اَلضُّمَارِزُ [eḍ-ḍumāriz] (عُلَابِطٌ [ᶜulābiṭ] vezninde) Koca nākaya, ᶜalā-kavlin koca olup sütü olmayan nākaya denir. Ve

ضُمَارِزٌ [ḍumāriz] Yumru gövdeli galīzü'l-cüsse buğur deveye denir; yukālu: فَحْلٌ ضُمَارِزٌ أَيْ غَلِيظٌ

اَلضَّمْرَزُ [eḍ-ḍamraz] (جَعْفَرٌ [caᶜfer] vezninde) Arslana denir. Ve salābetli şedīd arza denir.

اَلضَّمْرَزَةُ [eḍ-ḍamrezet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir mekān dürüşt ve galīz olmak maᶜnāsınadır; yukālu: ضَمْرَزَ عَلَيْهِ الْبَلَدُ أَوِ الْقَبْرُ إِذَا غَلُظَ Ve

ضَمْرَزَةٌ [ḍamrezet] İsm olur, şol dürüşt ve galīz kara taşlık tepeye denir ki sarplığından onda gece gidilmez ola. Ve galīzetü'l-cüsse olan hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ ضَمْرَزَةٌ أَيْ غَلِيظَةٌ

[ض ه ز]

اَلضَّهْزُ [eḍ-ḍahz] (ḍād'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi şiddetle çiğnemek maᶜnāsınadır; yukālu: ضَهَزَ الشَّيْءَ ضَهْزًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا وَطِئَهُ وَطْئًا شَدِيدًا Ve cimāᶜ eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: ضَهَزَ الْمَرْأَةَ إِذَا جَامَعَهَا Ve dābbe bir nesneyi dişlerinin ucuyla ısırmak maᶜnāsınadır; yukālu: ضَهَزَتْهُ الدَّابَّةُ إِذَا عَضَّتْهُ بِمُقَدَّمِ فِيهِ

[ض و ز]

اَلضَّوْزُ [eḍ-ḍavz] (جَوْزٌ [cevz] vezninde) Bir nesneyi ağızda beri öte geveleyerek çiğnemek maᶜnāsınadır; yukālu: ضَازَ التَّمْرَةَ يَضُوزُ ضَوْزًا إِذَا لاَكَهَا فِي فَمِهِ Ve

ضَوْزٌ [ḍavz] Misvākın ağızda kalan hurde-

lerine denir. Ve bir adamın hakkını nākıs vermek maᶜnāsınadır; yukālu: ضَازَهُ حَقَّهُ ضَوْزًا إِذَا نَقَصَهُ

اَلضُّوَازَةُ [eḍ-ḍuvāzet] (ثُمَامَةٌ [s̱umāmet] vezninde) Bu dahi misvākın ağızda kalan hurdelerine denir.

[ض ي ز]

اَلضَّيْزُ [eḍ-ḍayz] (ḍād'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Eksiltmek, naks maᶜnāsınadır; yukālu: ضَازَهُ حَقَّهُ يَضِيزُهُ ضَيْزًا إِذَا نَقَصَهُ Ve cevr ve cefā eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: ضَازَهُ إِذَا جَارَهُ

اَلضِّيزَى [eḍ-ḍīzā] (ḍād'ın kesri ve kasr ile) Nākısa maᶜnāsınadır; ضِئْزَى [ḍiᵓzā] gibi ki mehmūzdur, niteki zikr olundu; ve minhu kavluhu taᶜālā: ﴿تِلْكَ إِذًا قِسْمَةٌ ضِيزَى﴾ أَيْ نَاقِصَةٌ Mütercim der ki Şihāb *Durretu'l-Ġavvāṣ* şerhinde bu vech üzere beyān eylemiştir ki ضِيزَى [ḍīzā] kelimesi فُعْلَى [fuᶜlā] vezninde sıfattır, nākısa maᶜnasına ki fā'nın zammıyla yā'ya mücāveret sebebiyle ḍād'ın zammesi kesreye mübeddel oldu, ecvef-i yāᵓī olan ضِيزٌ [ḍīz]den meᵓhūzdur. Eğer ضَوْزٌ [ḍavz]dan olaydı, hemān ضُوزَى [ḍūzā] denir idi. Kaldı ki kelām-ı ᶜArab-da sıfat olarak fā'nın kesriyle فِعْلَى [fiᶜlā] vezninde kelime yoktur. Vezn-i mezbūr bünye-i esmāᵓdandır, شِعْرَى [şiᶜrā] ve ذِكْرَى [z̤ikrā] gibi. Ve قُرِئَ ضِئْزَى بِالْهَمْزَةِ Ve *Ḥāşiye-i Saᶜdiyye*'nin beyānına göre kavl-i merkūm Sībeveyhi kavlidir, sāᵓiri sıfattan فِعْلَى [fiᶜlā] vezninde ki fā'nın kesriyledir vürūdunu nakl ve حِيكَى [ḥīkā] ve كِيصَى [kīṣā] ile temsīl eylediler; yukālu: مِشْيَةٌ حِيكَى أَيْ يَحِيكُ فِيهَا يَعْنِي يَتَبَخْتَرُ ve yukālu: رَجُلٌ كِيصَى أَيْ يَأْكُلُ وَحْدَهُ وَيَنْزِلُ وَحْدَهُ

نَجَزَ بِعَوْنِهِ تَعَالَى

FASLU'Ṭ-ṬĀ'İ'L-MÜHMELE
(فَصْلُ الطَّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ط ب ز]

اَلطِّبْزُ [eṭ-ṭibz] (tā'nın kesri ve bā'nın sükūnuyla) Dağın bir rüknüne denir. Ve iki hörgüçlü erkek deveye denir.

اَلطَّبْزُ [eṭ-ṭabz] (قَبْضٌ [ḳabḍ] vezninde) Cimāᶜ eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: طَبَزَ الْمَرْأَةَ طَبْزًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَامَعَهَا Ve mutlakan doldurmak maᶜnāsınadır; yukālu: طَبَزَهُ إِذَا مَلَأَهُ

[ط ب ر ز]

اَلطَّنْبَرِيزُ [eṭ-ṭanberīz] (زَنْجَبِيلٌ [zencebīl] vezninde) Nisvānın fercine denir.

[ط ح ز]

اَلطَّحْزُ [et-taḥz] (ṭā'nın fethi ve ḥā-yı mühmelenin sükūnuyla) Cimāᶜdan kināyedir; pes lügat-ı müstakille olmaz.

[ط خ ز]

اَلطِّخْزُ [eṭ-ṭiḫz] (ṭā'nın kesri ve ḫā-yı muᶜcemenin sükūnuyla) Yalan söze denir; yukālu: جَاءَ بِالطِّخْزِ أَيِ الْكَذِبِ

[ط ر ز]

اَلطَّرْزُ [eṭ-ṭarz] (ṭā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Şekl ve heyᵓet maᶜnāsınadır; yukālu: مَا أَحْسَنَ طَرْزَهُ أَيْ هَيْئَتَهُ

اَلطِّرَازُ [eṭ-ṭirāz] (ṭā'nın kesriyle) Sevb ve libāsın sincefine ve el altısına ve yen kapağına denir ki kumaştan ederler; tirāz-ı Fārisī muᶜarrebidir, عَلَمُ الثَّوْبِ [ᶜlemu'ş-şevb] maᶜnāsına. Ve

طِرَازٌ [ṭirāz] Siyāb-ı fāhire nesc olunan kār-hāne ve dest-gāha denir; yukālu: عُمِلَ هَذَا الثَّوْبُ فِي طِرَازِ فُلَانٍ وَهُوَ الْمَوْضِعُ الَّذِي تُنْسَجُ فِيهِ الثِّيَابُ الْجَيِّدَةُ Ve نَمَطٌ [nemaṭ] ve üslūb maᶜnāsınadır; yukālu: هُوَ عَلَى طِرَازِ ذَاكَ أَيْ نَمَطِهِ Ve hāssatan pādişāh için nesc olunan cāmeye denir. Ve Merv ve Işfahān şehrlerinde birer mahalle adıdır. Ve İsbīcāb kurbünde bir belde adıdır; ṭā'nın fethiyle de zebān-zededir.

اَلتَّطْرِيزُ [et-taṭrīz] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] veznin-de) Cāmeye tırāz eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: طَرَّزَ الثَّوْبَ إِذَا أَعْلَمَهُ

اَلتَّطَرُّزُ [et-teṭarruz] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] veznin-de) تَطْرِيزٌ [taṭrīz]den mutāviᶜdir; yukālu: طَرَّزَ الثَّوْبَ فَتَطَرَّزَ

اَلطِّرَازْدَانُ [eṭ-ṭirāzdān] (ṭā'nın kesriyle) Terazi koyacak zarf ve gılāfa denir; terāzūdān-ı Fārisī muᶜarrebidir.

اَلطَّرَزُ [eṭ-ṭaraz] (fethateynle) Bir nesne yakışıksız iken hüsn-i heyᵓet ve zībā kıyāfete girmek maᶜnāsınadır; yukālu: طَرِزَ الشَّيْءُ طَرَزًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَشَكَّلَ بَعْدَ ثِخَنٍ Ve bir kimse bed-hūy iken güzel huylu olmak maᶜnāsınadır; yukālu: طَرِزَ الرَّجُلُ إِذَا حَسُنَ خُلُقُهُ بَعْدَ إِسَاءَةٍ Ve libās husūsunda tekellüf ve ihtimām edip dāᵓimā nefīs ve fāhir-gīr olmak maᶜnāsınadır; yukālu: طَرِزَ الرَّجُلُ فِي الْمَلْبَسِ إِذَا تَأَنَّقَ فَلَمْ يَلْبَسْ إِلاَّ فَاخِرًا

[ط ع ز]

اَلطَّعْزُ [eṭ-ṭaᶜz] (ṭā'nın fethi ve ᶜayn'ın sükūnuyla) Kakıvermek maᶜnāsınadır; yukālu: طَعَزَهُ طَعْزًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا دَفَعَهُ Ve cimāᶜ eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: طَعَزَ الْمَرْأَةَ إِذَا جَامَعَهَا

[ط ن ز]

اَلطَّنْزُ [et-ṭanz] (ṭā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Bir adamı hezl ve suhriyyet eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: طَنَزَ بِهِ طَنْزًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَخِرَ بِهِ Ve

طَنْزٌ [ṭanz] Bir nevᶜ balık adıdır.

اَلطَّنَّازُ [eṭ-ṭannāz] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Dāᵓimā nāsı hezl ve suhriyyet eden kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ طَنَّازٌ إِذَا كَانَ يَسْخَرُ بِالنَّاسِ

طَنْزَةُ [Ṭanzet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bir karye adıdır.

اَلْمَطْنَزَةُ [el-maṭnezet] (mīm'in ve nūn'un fethiyle) Şol kimselere denir ki kendi kadr ve nāmūslarına hürmet eylemeyip hafīf ve lāübālī olmalarıyla bī-vakᶜ u haysiyyet olmalarıyla mashara-güne bī-hayr ve herzekār olalar; yukālu: هُمْ مَطْنَزَةٌ أَيْ لاَ خَيْرَ فِيهِمْ هَيِّنَةٌ أَنْفُسُهُمْ عَلَيْهِمْ

[ط و ز]

اَلطَّوَّازُ [eṭ-ṭavvāz] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Leyyinü'l-mess olan şeyᵓe denir, yumuşak kum yığını gibi.

نَجَزَ بِعَوْنِهِ تَعَالَى

FASLU'L-ᶜAYNİ'L-MÜHMELE

(فَصْلُ الْعَيْنِ الْمُهْمَلَةِ)

[ع ج ز]

اَلْعَجْزُ [el-acz] (ᶜayn'ın harekāt-ı selāsı ve cīm'in sükūnuyla) ve

اَلْعَجُزُ [el-ᶜacuz] (نَدُسٌ [nedus] vezninde) ve

اَلْعَجِزُ [el-ᶜaciz] (كَتِفٌ [ketif] vezninde ki beş lügattir) Bir nesnenin gerisine denir, مُؤَخَّرُ الشَّيْءِ [muᵓaḫḫaru'ş-şeyᵓ] maᶜnāsına, dabbenin sağrısı gibi. Ve bu müzekkerdir ve müᵓennes olur. Cemᶜi أَعْجَازٌ [aᶜcāz]dır; yukālu: رَكِبَ عَجِزَ الْبَعِيرِ أَيْ مُؤَخَّرَهُ

اَلْعَجْزُ [el-ᶜacz] (ضَرْبٌ [ḍarb] vezninde) ve

اَلْمَعْجِزُ [el-maᶜciz] ve

اَلْمَعْجِزَةُ [el-maᶜcizet] (mīm'lerin fethi ve cīm'lerin kesri ve fethiyle) ve

اَلْعَجَزَانُ [el-ᶜacezān] (fetehātla) ve

اَلْعُجُوزُ [el-ᶜucūz] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde) Zaᶜf maᶜnāsınadır ki murād dermānde olmaktır; yukālu: عَجَزَ عَنْهُ وَعَجِزَ عَجْزًا وَمَعْجِزًا وَمَعْجِزَةً وَعَجَزَانًا وَعُجُوزًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا ضَعُفَ أَيْ لَمْ يَقْتَدِرْ Ve

عَجْزٌ [ᶜacz] Kılıcın balçağına denir, مَقْبِضُ السَّيْفِ [maḳbiḍu's-seyf] maᶜnāsına. Ve bir ᶜillet adıdır ki dābbenin sağrı tarafında zuhūr eder. Şārih bu iki maᶜnāda fethateynle tasvīb eylemiştir. Ve

عَجْزٌ [ᶜacz] Sebk eylemek maᶜnāsınadır, ke-mā se-yuzkeru. Müᵓellifin *Baṣāᵓir*'de beyānına göre bu mādde teᵓehhür maᶜnāsına mevzūᶜ olup maᶜānī-i sāᵓire birer münāsebetle ondan münşaᶜibdir.

اَلْعَاجِزُ [el-ᶜāciz] Bir nesneye kudreti olmayan fürū-māndeye denir. Cemᶜi عَوَاجِزُ [ᶜavāciz]dir ki nevādirdendir.

اَلْعُجُوزُ [el-ᶜucūz] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde) Hatun ᶜacūz yaᶜnī pīr olmak maᶜnāsınadır; yukālu: عَجَزَتِ الْمَرْأَةُ وَعَجُزَتْ عُجُوزًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالْخَامِسِ إِذَا صَارَتْ عَجُوزًا

اَلتَّعْجِيزُ [et-taᶜcīz] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Bu dahi karı ᶜacūz olmak maᶜnāsınadır; yukālu: عَجَّزَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا صَارَتْ عَجُوزًا Ve hatunun عَجِيزَةٌ [ᶜacīzet]i yaᶜnī kıçı büyük olmak maᶜnāsınadır; yukālu: عُجِّزَتِ الْمَرْأَةُ عَلَى بِنَاءِ الْمَفْعُولِ إِذَا عَظُمَتْ عَجِيزَتُهَا Ve bir adamı bir nesneden teᵓhīr ile alıkomak maᶜnāsınadır; yukālu: عَجَّزَهُ عَنِ الْأَمْرِ إِذَا ثَبَّطَهُ Ve bir adamı ᶜacze nisbet eylemek yaᶜnī ᶜāciz ve fürūmāndedir demek maᶜnāsınadır; yukālu: عَجَّزَ فُلَانًا إِذَا نَسَبَهُ إِلَى الْعَجْزِ وَعَدَمِ الْإِقْتِدَارِ

اَلْعَجَزُ [el-ᶜacez] (fethateynle) ve

اَلْعُجُزُ [el-ᶜucz] (ᶜayn'ın zammıyla) Bunlar da hatun büyük kıçlı olmak maᶜnāsınadır; yukālu: عَجَزَتِ الْمَرْأَةُ عَجَزًا وَعُجْزًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَظُمَتْ عَجِيزَتُهَا

اَلْعَجِيزَةُ [el-ᶜacīzet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Hāssaten nisvān kısmının kıç tarafına denir ki Fārisīde sürīn ve kūneste denir; عَجُزٌ [ᶜacuz] eᶜamdır. Ve ricālin sağrısına رِدْفٌ [ridf] denir. Ve baᶜzen عَجِيزَةٌ [ᶜacīzet] ıtlākı teşbīh cihetiyledir.

اَلْعَجُوزُ [el-ᶜacūz] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Kocakarıya denir, ᶜömrünü āhirlediği için yāhūd ekser-i umūrdan ᶜāciz olduğu için. Ve bu vasf-ı hāstır.

أَيَّامُ الْعَجُوزِ [eyyāmu'l-ᶜacūz] Lisān-ı nāsta حُسُومٌ [ḥusūm] taᶜbīr olunan yedi günden ᶜibārettir, بَرْدُ الْعَجُوزِ [berdu'l-ᶜacūz] maᶜrūftur. Her birinin vetīre-i ātiye üzere ism-i mahsūsu vardır ki bunlardır: 1) صِنٌّ [ṣinn]dir ṣād'ın kesriyle. 2) صِنَّبْرٌ [ṣinnebr]dir, جِرْدَحْلٌ [cirdaḥl] vezninde. 3) وَبْرٌ [vebr]dir, صَبْرٌ [ṣabr] vezninde. 4) آمِرٌ [āmir]dir, عَامِرٌ [ᶜāmir] vezninde. 5) مُؤْتَمِرٌ [muᵓtemir]dir, مُقْتَدِرٌ [muḳtedir] vezninde. 6) مُعَلِّلٌ [muᶜallil]dir, مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vezninde. 7) مُطْفِيءُ الْجَمْرِ [muṭfiᵓu'l-cemr] yāhūd مُكْفِيءُ الظَّعْنِ [mukfiᵓu'ẓ-ẓaᶜn]dır. Şārih der ki āhir-i fasl-ı şitāda oldukları bāᵓis-i tesmiye olmak vücūh-ı sāᵓireden ercahtır. İntehā. Ve

عَجُوزٌ [ᶜacūz] Yetmiş yedi maᶜnāya gelir ki hurūf-ı hecā üzere müretteben mersūmdur ki bunlardır:

اَلْأَلِفُ: 1) اَلْإِبْرَةُ [el-ibret] yaᶜnī iğnedir. 2) اَلْأَرْضُ [el-arḍ] yaᶜnī yer. 3) اَلْأَرْنَبُ [el-erneb] yaᶜnī tavşan. 4) اَلْأَسَدُ [el-esed] yaᶜnī arslan. 5) اَلْأَلْفُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ [el-elf min kulli şeyᵓ] yaᶜnī mutlakan bin ᶜadede denir, hezār maᶜnāsına.

اَلْبَاءُ: 6) اَلْبِئْرُ [el-biᵓr] yaᶜnī kuyu. 7) اَلْبَحْرُ [el-baḥr] yaᶜnī deniz. 8) اَلْبَطَلُ [el-baṭal] yaᶜnī bahādır. 9) اَلْبَقَرُ [el-baḳar] yaᶜnī sığır.

اَلتَّاءُ: 10) اَلتَّاجِرُ [et-tācir] yaᶜnī bāzirgān. 11) اَلتُّرْسُ [et-turs] yaᶜnī kalkan. 12) اَلتَّوْبَةُ [et-tevbet] yaᶜnī günāhtan rücūᶜ.

اَلثَّاءُ: 13) اَلثَّوْرُ [eṯ-ṯevr] yaᶜnī öküz.

اَلْجِيمُ: 14) اَلْجَائِعُ [el-cāᵓiᶜ] 15) اَلْجَعْبَةُ [el-caᵓbet] yaᶜnī terkeş. 16) اَلْجَفْنَةُ [el-cefnet] ağaç kavata ve çanak. 17) اَلْجُوعُ [el-cūᵓ] açlık. 18) جَهَنَّمُ [cehennem].

اَلْحَاءُ: 19) اَلْحَرْبُ [el-ḥarb] yaᶜnī cenk. 20) اَلْحَرْبَةُ [el-ḥarbet] kısa mızrak. 21) اَلْحُمَّى [el-ḥummā] sıtma ᶜilleti.

اَلْخَاءُ: 22) اَلْخِلَافَةُ [el-ḫilāfet]. 23) اَلْخَمْرُ [el-ḫamr]. 24) اَلْخَيْمَةُ [el-ḫaymet].

اَلدَّالُ: 25) دَارَةُ الشَّمْسِ [dāretu'ş-şems] yaᶜnī güneşin ağılı. 26) اَلدَّاهِيَةُ [ed-dāhiyet] yaᶜnī āfet. 27) دِرْعُ الْمَرْأَةِ [dirᶜu'l-merᵓet] yaᶜnī nisvān kısmının üstlüğü ve ferācesi. 28)

اَلدُّنْيَا [ed-dunyā].

اَلذَّالُ :29) اَلذِّئْبُ [eẕ-ẕiʾb] erkek kurt. 30) اَلذِّئْبَةُ dişi kurt eẕ-ẕiʾbet.

اَلرَّاءُ :31) اَلرَّايَةُ [er-rāyet] yaᶜnī sancak. 32) اَلرَّخَمُ [er-raḫam] kartal kuşu. 33) اَلرَّعْشَةُ [er-raᶜşet] titremek. 34) اَلرَّمَكَةُ [er-remeket] kısrak beygir. 35) رَمْلَةٌ مَعْرُوفَةٌ [remletu maᶜrūf] yaᶜnī bir maᶜrūf kumluk adıdır.

اَلسِّينُ: 36) اَلسَّفِينَةُ [es-sefīnet] yaᶜnī gemi. 37) اَلسَّمَاءُ [es-semāʾ]. 38) اَلسَّمْنُ [es-semn] sāfī yağ. 39) اَلسَّمُومُ [es-semūm] sam yeli. 40) اَلسَّنَةُ [es-senet] yani yıl.

اَلشِّينُ الْمُعْجَمَةُ: 41) şecer-i maᶜrūf adıdır. 42) اَلشَّمْسُ [eş-şems] 43) اَلشَّيْخُ [eş-şeyḫ] pīr kişi. 44) اَلشَّيْخَةُ [eş-şeyḫat] kocakarıya denir, عَجُوزَةٌ [ᶜacūzet] denmez yāhūd lügat-ı rediyyedir. Cemᶜi عَجَائِزُ [ᶜacāʾiz] ve عُجُزٌ [ᶜucuz]dur zammeteynle.

اَلصَّادُ: 45) اَلصَّحِيفَةُ [eṣ-ṣaḥīfet]. 46) اَلصَّنْجَةُ [eṣ-ṣancet] çeki taşı. 47) اَلصَّوْمَعَةُ [eṣ-ṣavmaᶜat].

اَلضَّادُ الْمُعْجَمَةُ: 48) ضَرْبٌ مِنَ الطِّيبِ [ḍarb mine'ṭ-ṭīb] yaᶜnī bir güne tīb ismidir. 49) اَلضَّبُعُ [eḍ-ḍabuᶜ] sırtlan.

اَلطَّاءُ: 50) اَلطَّرِيقُ [eṭ-ṭarīḳ]. 51) Bir nevᶜ taᶜām ismidir ki bahrī nebātlardan tertīb olunur.

اَلْعَيْنُ: 52) اَلْعَاجِزُ [el-ᶜāciz]. 53) اَلْعَافِيَةُ [el-ᶜāfiyet]. 54) عَانَةُ الْوَحْشِ [ᶜānetu'l-vaḥş] hımār-ı vahşînin dişisi. 55) ᶜakrebe denir.

اَلْفَاءُ: 56) اَلْفَرَسُ [el-feres]. 57) اَلْفِضَّةُ [el-fiḍḍat] gümüş.

اَلْقَافُ: 58) اَلْقِبْلَةُ [el-ḳiblet] yaᶜnī وُجْهَةٌ [vuchet] ki Türkīde yön taᶜbīr olunur. 59) اَلْقِدْرُ [el-ḳidr] tencere ve çömlek. 60) اَلْقَرْيَةُ [el-ḳaryet] yaᶜnī köy. 61) اَلْقَوْسُ [el-ḳavs]. 62) اَلْقِيمَةُ [el-ḳīmet] yaᶜnī bir nesnenin değeri ve pahası.

اَلْكَافُ: 63) اَلْكَتِيبَةُ [el-ketībet] yaᶜnī ᶜasker ve alay. 64) اَلْكَعْبَةُ [el-kaᶜbet] Bu, kıbleden ahasstır. 65) اَلْكَلْبُ [el-kelb].

اَلْمِيمُ: 66) اَلْمَرْأَةُ [el-merʾet] yaᶜnī ᶜavret gencine ve yaşlısına denir. 67) misāfire denir. 68) اَلْمِسْكُ [el-misk] yaᶜnī müşk-i ezfer. 69) اَلْمِسْمَارُ فِي قَبْضَةِ السَّيْفِ [el-mismāru fī ḳaḍzati'ş-seyf] yaᶜnī kılıç balçağında olan mīha ve perçîne denir. 70) اَلْمَلِكُ [el-melik] yaᶜnī pādişāh. 71) مَنَاصِبُ الْقِدْرِ [menāṣibu'l-ḳidr] yaᶜnī tencere oturttukları taşlar.

اَلنُّونُ: 72) نَارٌ [nāt] yaᶜnī āteş. 73) نَاقَةٌ [nāḳat] yaᶜnī dişi deve. 74) نَخْلَةٌ [naḫlet] yaᶜnī hurmā ağacı. 75) نَصْلُ السَّيْفِ [naṣlu's-seyf] yaᶜnī kılıç yalmanı.

اَلْوَاوُ: 76) وِلَايَةٌ [vilāyet] yaᶜnī vālī olmak.

اَلْيَاءُ: 77) يَدٌ يُمْنَى [yed yumnā] yaᶜnī sağ el.

اَلْعِجْزَةُ [el-ᶜiczet] (ᶜayn'ın kesriyle) Bir adamın āhir veledine denir; ᶜayn'ın zammıyla da lügattir; yukālu: هُوَ عِجْزَةُ أَبِيهِ أَيْ آخِرُ وَلَدِهِ

اَلْعَجْزَاءُ [el-ᶜaczāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] veznide) Büyük kıçlı ᶜavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ عَجْزَاءُ أَيِ الْعَظِيمَةُ الْعَجُزِ Ve yüksek kumluk yığınına denir. Ve kuyruğu kısa olan tavşancıl kuşuna denir. Ve kuyruğunda ak yeleği olan tavşancıl kuşuna denir. Ve pençesinin dāʾiresi saht ve şedīd olan tavşancıl kuşuna denir.

اَلْعِجَازُ [el-ᶜicāz] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Kılıç balçağı sarılıp bend olunan sinire denir.

اَلْعِجَازَةُ [el-ᶜicāzet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) ve

اَلْإِعْجَازَةُ [el-iᶜcāzet] (hemze-i meksūre ile) Şol bohçaya denir ki nisvān-ı ᶜArab sağrılarına bend ederler büyük göstermek için, zīrā ᶜArablar beyninde sağrısı büyük olan ᶜavret be-gāyet makbūldür, fercinin

dahāmet ve cesāmetine delālet eylediği için. Ve

عِجَازَةٌ [ʿicāzet] Kuş kısmının parmaklarının ensesinde olan mahmuz gibi zāʾid parmağa denir, دَابِرَةُ الطَّائِرِ [dāʾiretu't-ṭāʾir] maʿnāsına.

اَلْإِعْجَازُ [el-iʿcāz] (hemzenin kesriyle) Bir nesne bir adamı fevt eylemek maʿnāsınadır ki o adamı gūyā ki ʿāciz eder; yukālu: أَعْجَزَهُ الشَّيْءُ إِذَا فَاتَهُ Ve bir adamı ʿāciz bulmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْجَزَ فُلَانًا إِذَا وَجَدَهُ عَاجِزًا Ve ʿāciz kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْجَزَهُ إِذَا صَيَّرَهُ عَاجِزًا

اَلْمُعْجِزَةُ [el-muʿcizet] (مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde) Enbiyā-i ʿizām ʿaleyhimü's-selām hazerātından sādır olan hārik-i ʿādeye ıtlāk olunur ki hasm-ı münkir tahaddī ve inkāra mübāderet eyledikte ʿāciz kılmak için ızhār ederler; āhirindeki hāʾ mübālaga içindir.

تَعْجُزُ [Taʿcuzu] (تَنْصُرُ [tanṣuru] vezninde) Aʿlām-ı nisādandır.

اِبْنُ عُجْزَةَ [İbn ʿUczet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Benū Liḥyān b. Huẕeyl'den bir recüldür.

بَنَاتُ الْعَجْزِ [benātu'l-ʿacz] (ʿayn'ın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Oklara ıtlāk olunur, سِهَامٌ [sihām] maʿnāsına. Ve bir cins kuşa ıtlāk olunur.

Şārih der ki muktezā-yı siyāk tāʾir-i mezbūre بَنَاتُ عَجْزٍ [benātu ʿacz] ıtlāk olunmaktır, lākin cemīʿ-i usūlün beyānı üzere tāʾir-i merkūmun ismi عَجْزٌ [ʿacz]dir. Ve murād زُمَّجٌ [zummec] dedikleri kuş olacaktır ki māddesinde beyān olundu. Pes müʾellif tahlīt eylemiştir. İntehā.

اَلْعَجِيزُ [el-ʿacīz] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Mücāmaʿata muktedir olmayan kişiye ıtlāk olunur ki عِنِّينٌ [ʿinnīn] olacaktır; yukālu: رَجُلٌ عَجِيزٌ أَيْ لاَ يَأْتِي النِّسَاءَ

اَلْمَعْجُوزُ [el-maʿcūz] Şol adama denir ki suʾālde ilhāh olunmuş ola ki murād māmeleki suʾāl ve cerr olunarak nihāyet bulmuş ola; ona مَثْمُودٌ [meṣmūd] dahi derler; yukālu: إِنَّهُ لَمَعْجُوزٌ وَهُوَ الَّذِي أُلِحَّ عَلَيْهِ فِي الْمَسْأَلَةِ

اَلْأَعْجَازُ [el-aʿcāz] (hemzenin fethiyle) عَجْزٌ [ʿacz]in cemʿidir ki her nesnenin gerisine denir. أَعْجَازُ النَّخْلِ [aʿcāzu'n-naḫl] hurmā ağacının köklerine ıtlāk olunur. Ve ʿArablar filān matlūbu olan şeyʾin taleb ve tahsīli zımnında irkitāb-ı züll ü mihnet ve sabr eyledi diyecek yerde رَكِبَ الذُّلَّ وَالْمَشَقَّةَ derler, رَكِبَ الطَّلَبَ أَعْجَازَ الْإِبِلِ وَالصَّبْرَ maʿnāsına, zīrā أَعْجَازُ إِبِلٍ [aʿcāzu ibil] rākibe züll ve meşakkatlidir.

عَجُزُ هَوَازِنَ [ʿAcuzu Hevāzin] Benū Naḍr b. Muʿāviye ve Benū Cuşem b. Bekr cemāʿatleridir.

اَلْمِعْجَازُ [el-miʿcāz] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Yola ıtlāk olunur, طَرِيقٌ [ṭarīḳ] maʿnāsına.

اَلْمُعَاجَزَةُ [el-muʿācezet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir adam ardından yetişilmemek vech üzere gitmek maʿnāsınadır; yukālu: عَاجَزَ فُلَانٌ إِذَا ذَهَبَ فَلَمْ يُوصَلْ إِلَيْهِ Ve bāb-ı mugālebeden müsābaka maʿnāsına gelir; yukālu: عَاجَزَ فُلَانًا أَيْ سَابَقَهُ فَعَجَزَهُ أَيْ سَبَقَهُ Ve sāʾirin ʿaczini mūcib olan sika ve muʿtemed tarafına meyl ve mürācaʿat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَاجَزَ إِلَى ثِقَةٍ Ve kavluhu taʿālā: ﴿وَالَّذِينَ سَعَوْا فِي آيَاتِنَا مُعَاجِزِينَ﴾ أَيْ يُعَاجِزُونَ الْأَنْبِيَاءَ وَأَوْلِيَاءَهُمْ يُقَاتِلُونَهُمْ وَيُمَانِعُونَهُمْ لِيُصَيِّرُوهُمْ إِلَى الْعَجْزِ عَنْ أَمْرِ اللهِ تَعَالَى أَوْ مُعَانِدِينَ مُسَابِقِينَ أَوْ ظَانِّينَ أَنَّهُمْ يُعْجِزُونَنَا

اَلتَّعَجُّزُ [et-teʿaccuz] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznin-

de) Davarın ardına binmek maᶜnāsınadır; tekūlu: تَعَجَّزْتُ الْبَعِيرَ إِذَا رَكِبْتَ عَجُزَهُ

[ع ج ر ز]

اَلْعُجْرُوزُ [el-ᶜucrūz] (عُصْفُورٌ [ᶜuṣfūr] veznin-de) Kumlukta rūzgārdan peydā olan hatt-ı müstatīle denir ki yol şeklinde olur. Cemᶜi عَجَارِيزُ [ᶜacārīz]dir.

[ع ج ل ز]

اَلْعِجْلِزَةُ [el-ᶜiclizet - el-ᶜaclizet] (ᶜayn'ın kesri ve fethi ve lām'ın kesriyle) Yavuz tünd ve tüvānā olan kısrak ata denir. Erkek ata عِجْلِزٌ [ᶜicliz] denmez, yaᶜnī bu mādde kısrağa hāstır. Ancak erkek tüvānā deveye عِجْلِزٌ [ᶜicliz] ve nākaya عِجْلِزَةٌ [ᶜiclizet] ıtlāk olunur; yukālu: فَرَسٌ عِجْلِزَةٌ وَجَمَلٌ عِجْلِزٌ وَنَاقَةٌ عِجْلِزَةٌ أَيْ شَدِيدَةٌ Ve

عِجْلِزَةٌ [ᶜİclizet] (ᶜayn'ın kesriyle) Bādiyede Ḥafer-i Ebī Mūsā karşısında bir kumluk adıdır. Ve عِجْلِزَةٌ [ᶜiclizet] lafzının cemᶜi عَجَالِزُ [ᶜacāliz]dir.

[ع ر ز]

اَلْعَرَزُ [el-ᶜarez] (ᶜayn'ın ve rā'nın fethiyle) ثُمَامٌ [ṯumām] dedikleri nebātın hurde ve ince nevᶜinden bir şecer adıdır. Gerçi ehl-i lügat bu resme zikr eylediler, lākin musahhaftır, savāb olan ġayn-ı muᶜceme ile olmaktır. Ve

عَرَزٌ [ᶜarez] Masdar olur, bir nesne pekişip salābetlenmek maᶜnāsınadır; yukālu: عَرِزَ الشَّيْءُ عَرَزًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اشْتَدَّ وَصَلُبَ

اَلْعَرْزُ [el-ᶜarz] (ᶜayn'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi ᶜunf ve zor ile yerinden çekip çıkarmak maᶜnāsınadır; yukālu: عَرَزَ الشَّيْءَ عَرْزًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا انْتَزَعَهُ اِنْتِزَاعًا عَنِيفًا Ve bir adama levm ve ᶜitāb eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: عَرَزَ فُلَانًا إِذَا لَامَهُ وَعَتَبَهُ Ve bir nesne galīz ve müştedd olmak maᶜnāsınadır; yukālu: عَرَزَ الشَّيْءُ إِذَا اشْتَدَّ وَغَلُظَ Ve bir adama numūne göstermek için bir nesneyi avuçla alıp parmaklarını sıkarak mecmūᶜunu göstermeyip bir mikdārını göstermek maᶜnāsınadır; yukālu: عَرَزَ لِفُلَانٍ إِذَا قَبَضَ عَلَى شَيْءٍ فِي كَفِّهِ ضَامًّا عَلَيْهِ أَصَابِعَهُ يُرِيهِ مِنْهُ شَيْئًا لِيَنْظُرَ إِلَيْهِ وَلَا يُرِيهِ كُلَّهُ Ve buruşup burtuşmak maᶜnāsınadır; yukālu: عَرَزَ الشَّيْءُ إِذَا انْقَبَضَ

اَلتَّعَرُّزُ [et-teᶜarruz] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] veznin-de) Bir nesne güçlenmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَعَرَّزَ الشَّيْءُ عَلَيْهِ إِذَا اسْتَصْعَبَ

اَلْإِسْتِعْرَازُ [el-istiᶜrāz] (تَعَرُّزٌ [teᶜarruz] maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْتَعْرَزَ عَلَيْهِ إِذَا اسْتَصْعَبَ Ve bir nesne şiddetlenip salābetlenmek maᶜnāsınadır; yukālu: اِسْتَعْرَزَ الشَّيْءُ إِذَا اشْتَدَّ وَصَلُبَ

اَلتَّعْرِيزُ [et-taᶜrīz (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Gizlemek maᶜnāsınadır; yukālu: عَرَّزَهُ إِذَا أَخْفَاهُ Ve husūmet yāhūd hıtbe yaᶜnī dünürlük makūlesi husūslarda tasrīh eylemeyip taᶜrīz ve kināye-güne işrāb ve īmā eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: عَرَّزَهُ فِي الْخُصُومَةِ أَوِ الْخِطْبَةِ أَيْ قَالَ لَهُ كَالتَّعْرِيضِ Ve büzülüp buruşmak maᶜnāsınadır; yukālu: عَرَّزَ إِذَا انْقَبَضَ

اَلتَّعَارُزُ [et-teᶜāruz] (تَفَاعُلٌ [tefāᶜul] vezninde) ve

اَلْمُعَارَزَةُ [el-muᶜārezet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) Bunlar da munkabiz olmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَعَارَزَ الشَّيْءُ وَعَارَزَ إِذَا انْقَبَضَ Ve مُعَارَزَةٌ [muᶜārezet], مُعَانَدَةٌ [muᶜānedet] ve مُجَانَبَةٌ [mucānebet] ve مُخَالَفَةٌ [muḫālefet] ve مُغَاضَبَةٌ [muġāḍabet] maᶜnālarınadır; yukālu: عَارَزَهُ إِذَا عَانَدَهُ ve yukālu: عَارَزَهُ إِذَا جَانَبَهُ ve yukālu: عَارَزَهُ إِذَا خَالَفَهُ ve yukālu: عَارَزَهُ إِذَا غَاضَبَهُ

اَلْإِعْرَازُ [el-iᶜrāz] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi fāsid ve tebāh eylemek

maᶜnāsınadır; yukālu: أَعْزَزْتُهُ إِذَا أَفْسَدْتَهُ

اَلْعُزَّازُ [el-ᶜurrāz] (قُطَّاعٌ [ḳuṭṭāᶜ] vezninde) Dāᵓimā nāsı fasl ve gıybet eden kimselere denir; müfredi عَازٌّ [ᶜāriz]dir; yukālu: هُمْ عُزَّازٌ أَيْ مُغْتَابُونَ لِلنَّاسِ

[ع ر ط ز]

اَلْعَرْطَزَةُ [el-ᶜarṭazet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) عَرْطَسَةٌ [ᶜarṭaset] lafzında lügattir ki alarga olmak maᶜnāsınadır; yukālu: عَرْطَزَ الرَّجُلُ إِذَا تَنَحَّى

[ع ر ف ز]

اَلْإِعْرِنْفَازُ [el-iᶜrinfāz] (فَا'yla إِفْعِنْلَالٌ [ifᶜinlāl] vezninde) Soğuk şiddetinden ölümcül olmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِعْرَنْفَزَ الرَّجُلُ أَيْ كَادَ يَمُوتُ مِنَ الْبَرْدِ

[ع ز ز]

اَلْعِزُّ [el-ᶜizz] ve

اَلْعِزَّةُ [el-ᶜizzet] (ᶜayn'ların kesriyle) ve

اَلْعَزَازَةُ [el-ᶜazāzet] (ᶜayn'ın fethiyle) Bir adam ᶜazīz ve şerīf ve ᶜālī-kadr olmak maᶜnāsınadır; yukālu: عَزَّ الرَّجُلُ عَزًّا وَعِزَّةً وَعَزَازَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَارَ عَزِيزًا Ve bir kimse zelīl iken kavī ve zī-kudret olmak maᶜnāsınadır; yukālu: عَزَّ فُلَانٌ إِذَا قَوِيَ بَعْدَ ذِلَّةٍ Ve bir nesne bulunmaz derecesinde kalīl ve nādir olmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir ki kem-yāb olmak taᶜbīr olunur; yukālu: عَزَّ الشَّيْءُ إِذَا قَلَّ فَلاَ يَكَادُ يُوجَدُ Ve su ve sāᵓir nesne seyelān eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir ki mesīl üzere tagallübü müşᶜirdir; yukālu: عَزَّتِ الْقَرْحَةُ إِذَا سَالَ ve yukālu: عَزَّ الْمَاءُ إِذَا سَالَ مَا فِيهَا Ve bir nesne bir adamın ziyādesiyle gücüne gelmek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; tekūlu: عَزَّ عَلَيَّ أَنْ تَفْعَلَ كَذَا يَعِزُّ كَيَقِلُّ وَيَمَلُّ يَعْنِي مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ أَيْ حَقَّ وَاشْتَدَّ Ve minhu yekūlūne liᵓr-reculi: أَتُحِبُّنِي فَيَقُولُ لَعَزَّمَا أَيْ لَشَدَّمَا يَعْنِي لَحَقَّ وَصَعُبَ عَلَيَّ مَا قُلْتَ Yaᶜnī "Sana muhabbetim ᶜayān ve müstagnin-ᶜani'l-beyān iken beni sever misin diye suᵓālin pek gücüme geldi!" Ve kerem cihetiyle gayra zāᵓid ve rācih olmak maᶜnāsınadır; tekūlu: عَزَزْتُ عَلَيْهِ عَزًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي أَيْ كَرُمْتُ Ve مُعَازَّةٌ [muᶜāzzet] cihetinde münāziᶜine gālib olmak maᶜnāsınadır; yukālu: عَزَّهُ عَزًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا غَلَبَهُ فِي الْمُعَازَّةِ ve yukālu: عَزَّهُ إِذَا غَالَبَهُ فِي الْخِطَابِ أَيْ غَلَبَهُ فِي الْإِحْتِجَاجِ ve mine'l-emsāli: «إِذَا عَزَّ أَخُوكَ فَهِنْ» أَيْ إِذَا غَلَبَكَ وَلَمْ تُقَاوِمْهُ فَلِنْ لَهُ Yaᶜnī "O adam sana galebe edip mukāvemet eylemeyeceğini tahkīk eylediğinde ona müdārā ve mülāyemetle muᶜameleye ibtidār eyle."

Şārih der ki mesel-i mezbūrda هِنْ kelimesi ki emr-i hāzırdır, ha'nın kesriyledir, zīrā hā'nın zammıyla olsa هَوَانٌ [hevān] dan olur, zillet maᶜnāsına. ᶜArab kısmı fī zātihim ebiyyetu'n-nefs olmalarıyla zilletle emr ve işāret eylemezler. İntehā.

Ve mine'l-emsāli eyzan: «مَنْ عَزَّ بَزَّ» أَيْ مَنْ غَلَبَ سَلَبَ Ve ᶜArablar elbette "Hāh u nāhāh filān şeyᵓi al getir" diyecek yerde جِئْ بِهِ عَزًّا بَزًّا derler, لاَ مَحَالَةَ mevkiᶜinde.

اَلتَّعَزُّزُ [et-teᶜazzuz] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] veznince) Bir adam ᶜizzetlenmek yaᶜnī sonradan ᶜazīz ve şerīf olmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَعَزَّزَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ عَزِيزًا Ve nākanın memesi deliği dar olmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَعَزَّزَتِ النَّاقَةُ إِذَا صَارَتْ عَزُوزًا Ve gövdenin eti sımsıkı sulb ve şedīd olmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَعَزَّزَ لَحْمُهُ إِذَا اشْتَدَّ وَصَلُبَ

اَلْإِعْزَازُ [el-iᶜzāz] (hemzenin kesriyle) Bir adamı ᶜazīz kılmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَعَزَّهُ اللهُ تَعَالَى أَيْ جَعَلَهُ عَزِيزًا Ve bir nesne bir adama pek ᶜazīm ve şedīd gelmek maᶜnāsınadır; tekūlu: أُعْزِزْتُ بِمَا أَصَابَكَ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ أَيْ عَظُمَ عَلَيَّ Ve nāka dar me-

meli olmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَعَزَّتِ النَّاقَةُ إِذَا كَانَتْ عَزُوزًا Ve toprağı pek ve şedīd olan yere uğramak maᶜnāsınadır; yukālu: أَعَزَّ الرَّجُلُ إِذَا وَقَعَ فِي الْعَزَازِ Ve bir adama muhabbet eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَعَزَّ فُلَانًا إِذَا أَحَبَّهُ Ve koyun kısmının gebeliği belirip memeleri büyümek maᶜnāsınadır; yukālu: أَعَزَّتِ الشَّاةُ إِذَا اسْتَبَانَ حَمْلُهَا وَعَظُمَ ضَرْعُهَا Ve hayvānın vazᶜ-ı hamli güç olmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَعَزَّتِ الْبَقَرَةُ إِذَا عَسُرَ حَمْلُهَا أَيْ وَضْعُهُ

اَلتَّعْزِيزُ [et-taᶜzīz] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Bu dahi bir adamı ᶜazīz eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: عَزَّزَهُ إِذَا جَعَلَهُ عَزِيزًا Kāle'ş-şārih ve minhu kavluhu taᶜālā: أَيْ ﴿فَعَزَّزْنَا بِثَالِثٍ﴾ قَوَّيْنَا وَشَدَّدْنَا Ve yağmur yeri pekiştirmek maᶜnāsınadır; yukālu: عَزَّزَ الْمَطَرُ الْأَرْضَ وَمِنَ الْأَرْضِ إِذَا لَبَّدَهَا

اَلْعِزَّةُ [el-ᶜizzet] (ᶜayn'ın kesriyle) Masdardır, niteki zikr olundu. Ve ism olur, cemīᶜ maᶜnālarında.

اَلْعَزِيزُ [el-ᶜazīz] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Şerīf ve büzürgvār adama denir. Ve nādir ve kem-yāb şeyᵓe denir. Cemᶜi عِزَازٌ [ᶜizāz] gelir ᶜayn'ın kesriyle ve أَعِزَّةٌ [eᶜizzet] ve أَعِزَّاءُ [eᶜizzāᵓ] gelir, أَجِلَّةٌ [ecillet] ve أَجِلَّاءُ [ecillāᵓ] gibi; yukālu: شَيْءٌ عَزِيزٌ أَيْ قَلِيلٌ لَا يَكَادُ يُوجَدُ Ve عَزِيزٌ [ᶜazīz] Pādişāha ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ عَزِيزٌ أَيْ مَلِكٌ Ve selefte İskenderiyye ile maᶜan Mışır sultānının lakab-ı mahsūsları idi, kayser-i Rūm gibi.

اَلْعَزُوزُ [el-ᶜazūz] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Memelerinin delikleri dar olan nākaya denir. Cemᶜi عُزُزٌ [ᶜuzuz] gelir zammeteynle; yukālu: مَا الْعَزُوزُ كَالْفَتُوحِ أَيِ النَّاقَةُ الضَّيِّقَةُ الْإِحْلِيلِ كَالْوَاسِعَةِ

اَلْعُزُوزُ [el-ᶜuzūz] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde) ve اَلْعِزَازُ [el-ᶜizāz] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Nāka عَزُوزٌ [ᶜazūz] olmak maᶜnāsınadır; yukālu: عَزَّتِ النَّاقَةُ عُزُوزًا وَعِزَازًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا كَانَ عَزُوزًا

اَلْعَزَازَةُ [el-ᶜazāzet] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) عَزُوزٌ [ᶜazūz] maᶜnāsınadır; yukālu: عَزُزَتِ النَّاقَةُ عَزَازَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَتْ عَزُوزًا

اَلْمُعَازَّةُ [el-muᶜāzzet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) ᶜİzzet cihetiyle mübāhasa eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: عَازَّهُ إِذَا عَارَضَهُ فِي الْعِزَّةِ Ve mübāhase ve mücādelede gālib olmak maᶜnāsınadır; yukālu: عَازَّهُ إِذَا غَلَبَهُ فِي الْخِطَابِ

اَلْعَزْعَزَةُ [el-ᶜazᶜazet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) مُعَازَّةٌ [muᶜāzzet] maᶜnāsınadır; yukālu: عَزْعَزَهُ بِمَعْنَى عَازَّهُ Ve hāssaten keçi kısmını āzārlayıp sürmek maᶜnāsınadır.

اَلتَّعَزْعُزُ [et-teᶜazᶜuz] (تَزَلْزُلٌ [tezelzul] vezninde) عَزْعَزَةٌ [ᶜazᶜazet]ten mutāviᶜdir; yukālu: عَزْعَزَ بِالْعَنْزِ فَلَمْ تَتَعَزْعَزْ أَيْ زَجَرَهَا فَلَمْ تَتَنَحَّ

عَزْعَزٌ [ᶜazᶜaz] (فَدْفَدٌ [fedfed] vezninde) Keçi kısmına mahsūs zecr ve āzār hikāyesidir.

اَلْعَزَّةُ [el-ᶜazzet] (ᶜayn'ın fethiyle) Āhūnun dişi olan yavrusuna denir; ᶜAzze bintu Cemīl onunla tesmiye olundu.

اَلْعَزَازُ [el-ᶜazāz] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Pek yere denir, أَرْضٌ صُلْبَةٌ [arḍu ṣulbet] maᶜnāsına. Ve

عَزَازُ [ᶜAzāz] Yemen'de bir mevziᶜ adıdır. Ve Ḥaleb kurbünde bir beldedir; toprağı ᶜakreb üzere ekilse der-sāᶜat helāk olur.

اَلْعَزَّاءُ [el-ᶜazzāᵓ] (ᶜayn'ın fethi ve zāy'ın şeddesiyle) Kaht ve kurak seneye denir; yukālu: سَنَةٌ عَزَّاءُ أَيْ شَدِيدَةٌ

اَلْمِعْزَازُ [el-miᶜzāz] Pek şedīd nesneye denir; ve minhu yukālu: هُوَ مِعْزَازُ الْمَرَضِ أَيْ شَدِيدُهُ

اَلْعُزَّى [el-ᶜuzzā] (ᶜayn'ın zammı ve kasr ile)

ᶜAzīze ve şerīfe hatuna denir ki أَعَزُّ [eᶜazz] lafzından müᵓennestir. Ve bir sanem ismidir, ᶜalā-kavlin سَمُرَةٌ [semuret] dedikleri bir şecer idi ki Ġaṭafān kabīlesi ona taparlar idi. Şecer-i mezbūru ibtidā maᶜbūd ittihāz eden Ẓālim b. Esᶜad nām şahs idi. Ẓātu ᶜİrḳ nām mahalden Bustān'a doğru dokuz mīl mikdār yukarıcada vākiᶜ idi. Onun üzerine beyt ihdās edip بُسَّ [buss] ile tesmiye eylemişti. Ve ona şeytān hulūl eylemekle ondan savt istimāᶜ ederler idi. Tā ki Hazret-i Resūl-i ekrem ᶜaleyhi's-selām, Ḫālid b. Velīd'i meᵓmūren irsāl, o dahi beyt-i merkūmu hedm ve şecere-i mersūmeyi ihrāk eyledi.

اَلْعُزَيْزَى [el-ᶜuzeyzā] (musaggar bünyesi ve kasr ve medd ile) At kısmının uyluğu ucuna denir ki yancık taᶜbīr olunur, ᶜalā-kavlin kuyruk sokumuyla yancık etlerinde olan yumru yerin aralığına denir.

عِزَّانُ [ᶜİzzān] (ᶜayn'ın kesriyle) ve

أَعَزُّ [Eᶜazz] (fethateynle) ve

عَزَازَةُ [ᶜAzāzet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) ve

عَزُّونُ [ᶜAzzūn] (حَمْدُونٌ [ḥamdūn] vezninde) ve

عَزِيزٌ [ᶜAzīz] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

عُزَيْزٌ [ᶜUzeyz] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esāmī-i ricāldendir: Eᶜazz b. ᶜÖmer b. Muḥammed es-Suhreverdī ve Eᶜazz b. ᶜAlī eẕ-Ẓuheyrī ve Eᶜazz b. el-ᶜUllayḳ ve Ebu'l-Eᶜazz Karatekin muhaddislerdir.

عَزَّانُ [ᶜAzzān] (ᶜayn'ın fethiyle) Furāt üzerinde bir hısn adıdır. Ve

عَزَّانُ خَبْتٍ [ᶜAzzānu Ḫabt] ve

عَزَّانُ ذَخِرٍ [ᶜAzzānu Ẓaḫir] Yemen'de iki hısn adıdır.

تَعِزُّ [teᶜizzu] (تَقِلُّ [teḳillu] vezninde) Yemen ülkesinin kāᶜidetü'l-mülkü olan şehrin ismidir.

اَلْإِعْتِزَازُ [el-iᶜtizāz] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Bir adam āher bir kimse sebebiyle kendi nefsini ᶜazīz ᶜadd eylemek yaᶜnī ona intisāb ve mücāveret makūlesi hāletle ᶜazīzlenip ᶜizzet-fürūş olmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِعْتَزَّ بِفُلَانٍ إِذَا عَدَّ نَفْسَهُ عَزِيزًا بِهِ

اَلْإِسْتِعْزَازُ [el-istiᶜzāz] Bir nesne şiddetlenip tagallüb eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: اِسْتَعَزَّ عَلَيْهِ الْمَرَضُ إِذَا اشْتَدَّ عَلَيْهِ وَغَلَبَهُ Ve öldürmek maᶜnāsına müstaᶜmeldir, şiddete uğratmak maᶜnāsından münşaᶜibdir; yukālu: اِسْتَعَزَّ بِالرَّجُلِ Kāle fi'l-*Esās*: إِسْتَعَزَّ اللهُ بِهِ أَيْ أَمَاتَهُ إِذَا أَصَابَهُ بِعَزَّاءَ وَهِيَ الشِّدَّةُ مِنْ مَرَضٍ أَوْ مَوْتٍ Ve kum ve toprak birbirini tutmakla pekişip şiddetlenmek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: إِسْتَعَزَّ الرَّمْلُ إِذَا تَمَاسَكَ فَلَمْ يَنْهَلْ أَيْ لَمْ يَجْرِ

عَزُوزَى [ᶜAzūzā] (ᶜayn'ın fethi ve zāy'ın zammıyla) Ḥaremeyn beyninde bir mevziᶜ adıdır.

اَلْمَعَزَّةُ [el-Maᶜazzet] (mīm'in ve ᶜayn'ın fethiyle) Ḫamḫām b. Ḥamele'nin feresi ismidir.

عِزٌّ [ᶜİzz] (ᶜayn'ın kesriyle) Errān nāhiyesinden rustāk-ı Berdaᶜa'da bir kalᶜa adıdır. Ve

عِزٌّ [ᶜizz] Matar-ı şedīde denir.

اَلْأَعَزُّ [el-eᶜazz] Efᶜal-i tafdīldir, عَزِيزٌ [ᶜazīz] maᶜnāsına da istiᶜmāl olunur ki asl fiᶜl maksūddur, أَكْبَرُ [ekber] كَبِيرٌ [kebīr] yerine müstaᶜmel olduğu gibi. Kāle'ş-şārih ve bihi fussire kavluhu taᶜālā: ﴿لَيُخْرِجَنَّ الْأَعَزُّ مِنْهَا الْأَذَلَّ﴾ أَيِ الْعَزِيزُ ذَلِيلاً

اَلْمَعْزُوزَةُ [el-maᶜzūzet] شَدِيدَةٌ [şedīdet] maᶜnāsınadır; teᵓnīsi mevsūf iᶜtibārıyladır;

yukālu: أَرْضٌ مَعْزُوزَةٌ أَيْ شَدِيدَةٌ Ve yağmur yağmış yere denir; yukālu: أَرْضٌ مَعْزُوزَةٌ أَيْ مَمْطُورَةٌ

عُزَيْزٌ [ᶜUzeyz] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esāmīdendir ki zikr olundu. Muḥammed b. ᶜUzeyz es-Sicistānī *Ġarību'l-Ḳurᵓān* müᵓellifidir; ᶜulemā-i Baġdād rā-i mühmele ile tekellüm ederler, lākin musahhaftır, hattā baᶜzıları müddeᶜāsını isbāt için nāsın kelāmlarını cemᶜ ile o bābda risāle teᵓlīf eylediler, lākin soğuk demir dövdüler. Ve

عُزَيْزٌ [ᶜuzeyz] Bir nevᶜ kuhl-i maᶜrūf ismidir.

حَفْرُ عِزَّى [Ḥafru ᶜİzzā] (ᶜayn'ın kesriyle) Mavṣil kazāsında bir nāhiye adıdır.

اَلْعَزِيزَةُ [el-ᶜazīzet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde ki) Ebū Kebīr el-Huzelī nām şāᶜirin işbu: «حَتَّى انْتَهَيْتُ إِلَى فِرَاشِ عَزِيزَةٍ || سَوْدَاءَ رَوْثَةُ أَنْفِهَا كَالْمِخْصَفِ» beytinde vākiᶜdir, murād tavşancıl kuşudur. Ve فِرَاشٌ [firāş] onun yuvasıdır, رَوْثَةُ أَنْفٍ [revṣetu enf] minkārıdır, مِخْصَفٌ [miḫṣaf] papuççu bezidir. Ve lafz-ı mezbūr غَرِيبَةٌ [ġarībet] ᶜunvānıyla da mervīdir ki murād siyāh demek olur.

[ع ش ز]

اَلْعَشَزَانُ [el-ᶜaşezān] (şīn-i muᶜceme ile) جَوَلَانٌ [cevelān] vezninde) Ayağı kesilmiş kimsenin yürüyüşü gibi yektirerek yürümek maᶜnāsınadır; yukālu: عَشَزَ الرَّجُلُ عَشَزَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا مَشَى مِشْيَةَ الْمَقْطُوعِ الرِّجْلِ Ve ᶜasāya dayanmak maᶜnāsınadır; yukālu: عَشَزَ عَلَى عَصَاهُ إِذَا تَوَكَّأَ

اَلْعَشْوَزُ [el-ᶜaşvez] (جَعْفَرٌ [caᶜfer] vezninde) ve

اَلْعَشَوَّزُ [el-ᶜaşevvez] (teşdīd-i vāv ile عَذَوَّرٌ [ᶜaẕevver] vezninde) Pek yere denir, أَرْضٌ صُلْبَةٌ [arḍu ṣulbet] maᶜnāsına. ᶜAlā-kavlin yavuz ve şedīd olan deveye denir. Ve huşūnetli dürüşt yola denir ki sülūkü düşvār olur. Ve huşūnetli arza denir. Ve çok ete denir ki murād bedende olan ettir.

اَلْعَشْزُ [el-ᶜaşz] (ᶜayn'ın fethi ve şīn'in sükūnuyla) Cism galīz olmak maᶜnāsınadır. Ve bunun fiᶜli mümāt yaᶜnī mehcūrdur, ondan tasarruf-ı efᶜāl mesmūᶜ değildir.

اَلْعَشَوْزَنُ [el-ᶜaşevzen] (غَضَنْفَرٌ [ġaḍanfer] vezninde) Galīzü'l-cüsse deveye denir, عَشْزٌ [ᶜaşz]-i mezbūrdan meᵓhūzdur.

[ع ض ز]

اَلْعَضْزُ [el-ᶜaḍz] (ᶜayn'ın fethi ve ḍād-ı muᶜcemenin sükūnuyla) Menᶜ eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: عَضَزَهُ عَضْزًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا مَنَعَهُ Ve ağızda nesne çiğnemek maᶜnāsınadır; yukālu: عَضَزَ اللُّقْمَةَ إِذَا مَضَغَهَا Baᶜzılar gerçi Kūfiyyūndan bu lügati bu resme nakl eylediler, lākin Baṣriyyūn ᶜindinde mechūldur ve zātında lafz-ı sakīl ü müstenkerdir.

[ع ض م ز]

اَلْعَضَمَّزُ [el-ᶜaḍammez] (قَلَمَّسٌ [ḳalemmes] vezninde) Arslana denir. Ve mutlakan şedīd olan şeyᵓe denir; yukālu: شَيْءٌ عَضَمَّزٌ أَيْ شَدِيدٌ Ve bahīl ve nākese denir; yukālu: رَجُلٌ عَضَمَّزٌ أَيْ بَخِيلٌ

اَلْعَضَمَّزَةُ [el-ᶜaḍammezet] (hā'yla) Müᵓennesidir. Ve çene kemikleri kalın ve kendisi dāhiye ve āfet olan kocakarıya denir, ᶜalā-kavlin zişt-çehre, bed-likā kocakarıya denir. Ve leᵓīme olan bodur hatuna denir; yukālu: تَزَوَّجَ فُلَانٌ عَضَمَّزَةً أَيْ عَجُوزًا غَلِيظَةَ اللَّحْيَيْنِ دَاهِيَةً أَوِ الْقَبِيحَةَ الْوَجْهِ وَكَذَا لَئِيمَةً قَصِيرَةً

اَلْعَيْضَمُوزُ [el-ᶜayḍamūr] (حَيْزَبُونٌ [ḥayzebūn] vezninde) Kocakarıya denir. Ve şol iri

ve tenū-mend nākaya denir ki pek semiz olmakla gebeliğine mānic ola; ᶜalā-kavlin gerimli ve ᶜazīmü'l-cüsse olanına yāhūd aᶜzāsı dirnekli ve etleri galīz yāhūd şol gövdesi dirnekli ve kendisi yavuz ve şedīd nākaya denir ki dāᵓimā hışm-nāk heyᵓetinde yaᶜnī dargın çehreli ola. Ve uzun ve büyük kayaya denir.

[ع ط م ز]

اَلْعَيْطَمُوزُ [el-ᶜayṭamūr] (حَيْزَبُونٌ [ḥayzebūn] vezninde) Tavīle ve ᶜazīme olan nākaya ve sahraya denir, ᶜalā-kavlin aslı عَيْطَمُوسٌ [ᶜayṭamūs] olmakla zāy'ı sīn'den mübeddeledir.

[ع ف ر ز]

عَفَرْزَارُ [ᶜAferrezāz] (ᶜayn'ın ve fā'nın ve rā-i müşeddedenin fethiyle) Bir muhannes ismidir ki Başra'da olur idi.

[ع ف ز]

اَلْعَفْزُ [el-ᶜafz] (ᶜayn'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Cevz ismidir ki semer-i maᶜrūftur. Ve

عَفْزٌ [ᶜafz] Masdar olur, kişi kendi zevcesiyle mülāᶜabe eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: عَفَزَ الرَّجُلُ زَوْجَتَهُ عَفْزًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا لاَعَبَهَا Ve deveyi çökürmek maᶜnāsınadır; yukālu: عَفَزَ بَعِيرَهُ إِذَا أَنَاخَهُ

اَلْعَفَازُ [el-ᶜafāz] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Bu dahi cevze denir.

اَلْمُعَافَزَةُ [el-muᶜāfezet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) Bu dahi kişi ehliyle mülāᶜabe eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: بَاتَ يُعَافِزُ زَوْجَهُ أَيْ يُلاَعِبُهَا

اَلْعَفَازَةُ [el-ᶜafāzet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] veznninde) Tepeye ve bayıra denir.

اَلْعُفَازَةُ [el-ᶜufāzet] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] veznninde) Pamuk kozasına denir, جَوْزَةُ الْقُطْنِ [cevzetu'l-ḳuṭn] maᶜnāsına.

[ع ق ز]

اَلْعَقْزُ [el-ᶜaḳz] (ᶜayn'ın fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla) Hurde karınca makūlesi hurde hurde yürümek maᶜnāsınadır. Şārihin beyānı üzere bunun fiᶜli mehcūrdur.

اَلْعَنْقَزُ [el-ᶜanḳaz] (جَعْفَرٌ [caᶜfer] vezninde) Eşek kısmının zekerine denir. Ve مَرْزَنْجُوشٌ [merzencūş] ismidir ki tahrīfle mercangūş dedikleri hoş-bū nebāttır.

اَلْعَنْقَزَةُ [el-ᶜanḳazat] (hā'yla) Bayrağa denir, رَايَةٌ [rāyet] maᶜnāsına. Ve āfet ve dāhiyeye denir. Ve ağuya denir, سَمٌّ [semm] maᶜnāsına.

أَبُو الْعَنْقَزِ [Ebu'l-ᶜAnḳaz] Bir kimsenin künyesidir ki baᶜzı kuzāt onun künyesi sebebiyle şehādetini redd eylediler. Ve ᶜAmr b. Muḥammed el-ᶜAnḳazī ve oğlu Ḥuseyn muhaddislerdir, merzencūşa mensūbdur.

دَارَةُ الْعَنْقَزِ [Dāretu'l-ᶜAnḳaz] Diyār-ı Bekr b. Vāᵓil türābında bir mevziᶜdir.

[ع ك ز]

اَلْعَكْزُ [el-ᶜakz] (رَكْزٌ [rekz] vezninde) Büzülüp burtuşmak maᶜnāsınadır; yukālu: عَكِزَ الرَّجُلُ عَكْزًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَقَبَّضَ Ve عُكَّازَةٌ [ᶜukkāzet]le dayanmak maᶜnāsınadır; yukālu: عَكَزَ عَلَى عُكَّازَتِهِ عَكْزًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا تَوَكَّأَ Ve yere mızrak sançmak maᶜnāsınadır; yukālu: عَكَزَ الرُّمْحَ إِذَا رَكَزَهُ Ve bir nesne delāletiyle doğru yola sülūk eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: عَكَزَ بِهِ إِذَا اهْتَدَى بِهِ

اَلْعِكْزُ [el-ᶜikz] (ᶜayn'ın kesriyle) Uğursuz ve bahīl ve bed-hūy kişiye denir; tekūlu: لاَ تَصْحَبْهُ فَإِنَّهُ عِكْزٌ أَيِ السَّيِّءُ الْخُلُقِ الْبَخِيلُ الْمَشْؤُومُ

اَلتَّعَكُّزُ [et-teᶜakkuz] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] veznninde) Bu dahi عُكَّازَةٌ [ᶜukkāzet]le dayanmak

maᶜnāsınadır; yukālu: تَعَكَّزَ الرَّجُلُ إِذَا تَوَكَّأَ عَلَى عُكَّازَتِهِ

اَلْعَكْوَزُ [el-ᶜakvez] (جَرْوَلٌ [cervel] vezninde) Ucu harbeli ᶜasāya denir. Ve demirden zırh tarzında torba gibi kaba denir ki ayağı kesilmiş kimse ayağını onun içine vazᶜ eder.

اَلْعُكَّازُ [el-ᶜukkāz] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) Bu dahi ucu harbeli ᶜasāya denir; müfredi عُكَّازَةٌ [ᶜukkāzet]tir. Ve ucunda olan harbeye denir.

اَلتَّعْكِيزُ [et-taᶜkīz] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) ᶜAsā ve mızrağa harbe geçirmek maᶜnāsınadır; yukālu: عَكَّزَ الْعُكَّازَ إِذَا أَثْبَتَ فِيهِ الرُّمْحَ

[ع ك ب ز]

اَلْعُكْبُزُ [el-ᶜukbuz] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) İnsānın zekeri başına denir.

[ع ك م ز]

اَلْعُكْمُزُ [el-ᶜukmuz] (عُكْبُزٌ [ᶜukbuz] vezninde) ve

اَلْعُكْمُوزُ [el-ᶜukmūz] (عُصْفُورٌ [ᶜuṣfūr] vezninde) bunlar da عُكْبُزٌ [ᶜukbuz] maᶜnāsınadır. Ve etli cānlı, gövdesi sımsıkı hatuna denir; عُكْمُزٌ [ᶜukmuz] ve عُكْمُوزَةٌ [ᶜukmūzet]a dahi denir hā'yla. Ve iri ve sımsıkı ālet-i tenāsüle denir.

[ع ل ز]

اَلْعَلَزُ [el-ᶜalez] (fethateynle) Hasta ve esīr ve muhtazar ve bir nesneye be-gāyet harīs olan kimse telāş ve ıztırāb ve hiffetle bī-karār olmak maᶜnāsınadır; yukālu: عَلِزَ الْمَرِيضُ وَالْأَسِيرُ وَالْحَرِيصُ وَالْمُحْتَضَرُ عَلَزًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَخَذَهُ الْقَلَقُ وَالْخِفَّةُ وَالْهَلَعُ

اَلْعَلِزُ [el-ᶜaliz] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Sıfattır, derd ve telāş ve ıztırābından uyuyamaz olan kişiye denir; yukālu: بَاتَ فُلَانٌ عَلِزًا أَيْ وَجِعًا قَلِقًا لاَ يَنَامُ

اَلْعِلِّوْزُ [el-ᶜillevz] (سِنَّوْرٌ [sinnevr] vezninde) Karın ağrısına denir; buruntu ile ᶜārız olan karın ağrısı olacaktır. Ve cünūn ᶜilletine denir; yukālu: أَخَذَهُ الْعِلِّوْزُ أَيْ وَجَعُ الْبَطْنِ وَكَذَا الْجُنُونُ Ve fi'l-hāl ölmeğe denir, مَوْتٌ وَحِيٌّ [mevtu vaḥiyy] maᶜnāsına. Ve nisvānın galīz olan lahm-ı zā'idine denir.

عَالِزٌ [ᶜĀliz] (lām'ın kesriyle) Bir mevziᶜdir.

اَلْإِعْلَازُ [el-iᶜlāz] (hemzenin kesriyle) ᶜĀciz kılmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَعْلَزَهُ إِذَا أَعْجَزَهُ

[ع ل ك ز]

اَلْعِلْكِزُ [el-ᶜilkiz] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) ve

اَلْعَلْكَزُ [el-ᶜalkez] (جَعْفَرٌ [caᶜfer] vezninde) ve

اَلْعَلَنْكَزُ [el-alenkez] (غَضَنْفَرٌ [ġaḍanfer] vezninde) Gövdesi kalın ve şedīd ve sulb ve ᶜazīm olan adama denir, manda gibi.

[ع ل ه ز]

اَلْعِلْهِزُ [el-ᶜilhiz] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) İri keneye ve sakırgaya denir, قُرَادٌ ضَخْمٌ maᶜnāsına. Ve bir nevᶜ taᶜām ismidir ki aᶜrāb tā'ifesi pek kaht eyyāmlarda devenin tüylerini kanla yoğurup ekl ederler. Ve şol koca nākaya denir ki henüz bakiyye-i kuvveti ola. Ve bir nevᶜ nebāt adıdır ki Benū Suleym diyārında nābit olur.

اَلْمُعَلْهِزُ [el-muᶜalhiz] (ism-i fāᶜil bünyesiyle) Henüz nuzc bulmamış tatarı çiğ ete denir.

اَلْمُعَلْهَزَةُ [el-muᶜalhezet] (hā'yla) Arık koyunlara denir.

[ع ن ز]

اَلْعَنْزُ [el-ᶜanz] (كَنْزٌ [kenz] vezninde) Dişi keçiye denir. Cemᶜi اَعْنُزٌ [aᶜnuz] ve عُنُوزٌ

[ᶜunūz] gelir ve عِنَازٌ [ᶜināz] gelir ᶜayn'ın kesriyle. İki kimse şeref ve şānda birbirine mütesāvī olsalar, ᶜArablar هُمَا كَرُكْبَتَيِ الْعَنْزِ derler, zīrā keçi kısmı çöküp oturunca iki dizleri yere birden gelir. Ve bir kimse sebeb-i helākı olacak şeyᵓe tesādüf eylese, لَقِيَ فُلَانٌ يَوْمَ الْعَنْزِ derler.

يَوْمُ الْعَنْزِ [yevmu'l-ᶜanz] Şol gündür ki bir kassāb bir عَنْزٌ [ᶜanz]ı zebh kasdıyla yatırıp lākin bıçağını bulamamakla o gāᵓilede iken keçi telāşından ayaklarıyla yeri tepip kazımakla nāgāh toprağın altından bir bıçak zuhūr edip onunla zebh olunmuştur; «كَالْبَاحِثِ عَنْ حَتْفِهِ بِظِلْفِهِ» meselinden dahi murād budur. Şārihin beyānına göre عَنْزٌ [ᶜanz] yaban keçisinin dişisine de ıtlāk olunur. İntehā. Ve

عَنْزٌ [ᶜAnz] Sinān b. Şurayṭ nām kimsenin feresi yāhūd kılıcı ismidir. Ve toprağı siyāh olan tepeye denir. Ve tavşancıl kuşunun dişisine denir. Ve bir nevᶜ büyük balık adıdır ki bir dānesini bir katır çekip göteremez. Ve bir güne su kuşuna denir. Ve toy kuşunun ve kerkes kuşunun dişlerine denir. Ve

عَنْزٌ [ᶜAnz] Ṭasm kabīlesinden bir hatun adıdır; «هَذَا شَرَّ يَوْمِي» meseli ondan neşᵓet eyledi. Mezbūreyi bir kabīle halkı seby ve esīr edip bir mihaffeye irkāb ve yolda gam ve vahşetini izāle zımnında kavlen ve fiᶜlen tatyīb ve nüvāzişine ibtidār eylediklerinde kelām-ı merkūmu īrād eyledi. Gavāᵓili murād olunan kimse hakkında kavlen ve fiᶜlen hüsn-i muᶜāmele olunduğu hīnde darb olunur. Kelām-ı mersūmda vākiᶜ شَرَّ lafzı zarfiyyet üzere mansūb olmakla رَكِبَتْ بِحِدْجٍ فِي شَرِّ يَوْمَيْهَا sebkindedir. Ve

عَنْزٌ [ᶜanz] ᶜUdūl eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: عَنَزَ عَنْهُ عَنْزًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا عَدَلَ Ve عَنَزَةٌ [ᶜanezet] ile sançmak maᶜnāsınadır; yukālu: عَنَزَهُ إِذَا طَعَنَهُ بِالْعَنَزَةِ Ve ᶜAnz b. Vāᵓil b. Ḳāsiṭ bir cemāᶜat pederidir.

اَلْعَنَزَةُ [el-ᶜanezet] (fetehātla) Harbe taᶜbīr olunan kısa mızrağa denir; yukālu: طَعَنَهُ بِالْعَنَزَةِ وَهِيَ رُمْحٌ بَيْنَ الْعَصَا وَالرُّمْحِ فِيهِ زُجٌّ Ve bir güne cānver ismidir ki kelbden küçükçe olur, deve kısmının dübüründen kapıp ekserī helāk eder, ᶜalā-kavlin gelincik dedikleri cānvere şebīh olur, çökmüş nākanın fercine girip dürtüştürerek rahimine kadar varmakla nāka oturduğu yerde helāk olur. Ve عَنَزَةُ الْفَأْسِ [ᶜanezetu'l-feᵓs] baltanın ve teberin ağızına ıtlāk olunur. Ve

عَنَزَةُ [ᶜAnezet] esāmīdendir: ᶜAneze b. Esed b. Rebīᶜa ᶜalā-kavlin ᶜAneze b. ᶜAmr b. ᶜAvf, Ezd kabīlesinden bir cemāᶜatin pederidir.

عُنَيْزَةُ [ᶜUneyzet] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) Bir siyāh alçak bayır ismidir ki Batnu Felc nām mahalde vākiᶜdir. Ve bir cāriye adıdır.

عُنَيْزَتَانِ [ᶜUneyzetān] (tasgīr ve tesniye bünyeleriyle) Bir mevziᶜdir.

اَلْإِعْنَازُ [el-iᶜnāz] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi bir tarafa imāle eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَعْنَزَ الشَّيْءَ إِذَا أَمَالَهُ

اَلْمُعَنَّزُ [el-muᶜannez] (مُعَظَّمٌ [muᶜaẓẓam] vezninde) Küçük başlı adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُعَنَّزٌ أَيِ الصَّغِيرُ الرَّأْسِ Ve

مُعَنَّزُ الْوَجْهِ [muᶜannezu'l-vech] Yüzünün eti azca olana denir; yukālu: رَجُلٌ مُعَنَّزُ الْوَجْهِ أَيْ قَلِيلٌ لَحْمُهُ Ve

مُعَنَّزُ اللِّحْيَةِ [muᶜannezu'l-liḥyet] Teke sakallı adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مُعَنَّزُ

اللِّحْيَةِ إِذَا كَانَتْ لِحْيَتُهُ كَالتَّيْسِ

اَلْإِعْتِنَازُ [el-iʿtināz] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) ve

اَلْإِسْتِعْنَازُ [el-istiʿnāz] Bir tarafa çekilip alarga olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَنَزَ عَنْهُ وَاسْتَعْنَزَ إِذَا تَنَحَّى

اَلْعَنِيزُ [el-ʿanīz] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلْمَعْنُوزُ [el-maʿnūz] Dāhiye ve āfete uğramış adama denir; yukālu: رَجُلٌ عَنِيزٌ وَمَعْنُوزٌ أَيْ مُصَابٌ بِدَاهِيَةٍ

بَنُو الْعِنَازِ [Benu'l-ʿİnāz] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir kabīledir.

اَلْعَنْقَزُ [el-ʿanḳaz] «ع،ق،ز» māddesinde zikr olundu. Müʾellif nūn'unun ziyādesine ve sāʾirleri asāletine zāhib oldular.

[ع و ز]

اَلْعَوْزُ [el-ʿavz] (جَوْزٌ [cevz] vezninde) Üzüm dānesine denir; müfredi عَوْزَةٌ [ʿavzet]tir.

اَلْعَوَزُ [el-ʿavez] (fethateynle) Hācet ve ihtiyāc maʿnāsınadır; yukālu: أَصَابَهُ عَوَزٌ أَيْ حَاجَةٌ وَفَقْرٌ Şārih der ki «سَدَادٌ مِنْ عَوَزٍ» meseli fakr ve ihtiyācdan halās bulacak mikdār ednā nesnede darb olunur. İntehā. Ve

عَوَزٌ [ʿavez] Masdar olur, bir nesne bulunmaz olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَوِزَ الشَّيْءُ عَوَزًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَمْ يُوجَدْ Ve fakīr ve muhtāc olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَوِزَ الرَّجُلُ إِذَا افْتَقَرَ Ve bir husūs sarplanıp müştedd olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَوِزَ الْأَمْرُ إِذَا اشْتَدَّ وَإِذَا لَمْ تَجِدْ شَيْئًا قُلْ عَازَنِي الشَّيْءُ Yaʿnī bu maʿnāda bāb-ı evvelden masūg olur, gūyā ki o nesne bulunmamakla tālibini şiddet ve ʿusrete uğratmış olur. Şārih der ki bu maʿnāda gayr-i maʿrūf olduğunu Ezherī tansīs eyledi. İntehā.

اَلْإِعْوَازُ [el-iʿvāz] (hemzenin kesriyle) Bu dahi fakīr ve gedā olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْوَزَ الرَّجُلُ إِذَا افْتَقَرَ Ve bir nesneye muhtāc olmak maʿnāsınadır ki o nesne iktizāʾ sebebiyle o kimseyi muhtāc eylemiş olur; yukālu: أَعْوَزَهُ الشَّيْءُ إِذَا احْتَاجَ إِلَيْهِ Ve fakīr ve muhtāc kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْوَزَهُ الدَّهْرُ إِذَا أَحْوَجَهُ ve tekūlu'l-ʿArab: مَا يُعْوِزُ لِفُلَانٍ شَيْءٌ إِلاَّ ذَهَبَ بِهِ أَيْ مَا يُشْرِفُ كَمَا تَقُولُ مَا يُوهِفُ لَهُ شَيْءٌ إِلاَّ أَخَذَهُ أَيْ مَا يُشْرِفُ يَعْنِي مَا يَرْتَفِعُ Burada irtifāʿ ihtiyācın lāzımıdır, zīrā bir adamın pek muhtāc olup vusūlü düşvār olan nesne güyā ki eli yetişecek yerden mürtefiʿ olur.

اَلْمِعْوَزُ [el-miʿvez] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) ve

اَلْمِعْوَزَةُ [el-miʿvezet] (hā'yla) Mübtezel olan köhne libāsa denir, muʿvezīn yaʿnī muhtācīn libāsı olduğu için. Cemʿi مَعَاوِزُ [meʿāviz]dir; yukālu: جَاءَ وَعَلَيْهِ مِعْوَزٌ وَمِعْوَزَةٌ أَيْ ثَوْبٌ خَلَقٌ مُبْتَذَلٌ

اَلْعَوِزُ [el-ʿaviz] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Muhtāc ve gedāya denir. Ve gāh olur ki teʾkīden لَوِزٌ kelimesini itbāʿ için īrād ederler; yukālu: إِنَّهُ لَعَوِزٌ لَوِزٌ أَيْ مُحْتَاجٌ

عُوزٌ [ʿŪz] (ʿayn'ın zammıyla) Bir recül adıdır.

[ع ي ز]

عِيزَ عِيزَ [ʿīze ʿīze] (ʿayn'ların kesri ve fethi ve zā'ların feth üzere bināsıyla) Koyun kısmına mahsūs zecr ve āzār hikāyesidir, Türk çobanlarının "ʿay ʿay" dedikleri menzilindedir.

FASLU'L-ĠAYNİ'L-MUᶜCEME
(فَصْلُ الْغَيْنِ الْمُعْجَمَةِ)

[غ ر ز]

اَلْغَرْزُ [el-ġarz] (ġayn'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) İğne ve diken makūlesi nesneyi sançmak ve batırmak ve esvāb niğendelemek maᶜnāsınadır; yukālu: غَرَزَهُ بِالْإِبْرَةِ غَرْزًا Ve مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا نَخَسَهُ

غَرْزٌ [ġarz] Deriden olan üzengiye denir, eğer maᶜdenī olursa, رِكَابٌ [rikāb] derler; yukālu: عَلَّقَ لِفَرَسِهِ غَرْزًا أَيْ رِكَابًا مِنْ جِلْدٍ Ve zikr olunan üzengiye ayak basmak maᶜnāsınadır; yukālu: غَرَزَ رِجْلَهُ فِي الْغَرْزِ إِذَا إِلْزَمْ غَرْزَ فُلَانٍ وَضَعَهَا فِيهِ ve tekūlu'l-ᶜArab: أَيْ أَمْرَهُ وَنَهْيَهُ Yaᶜnī "Her emr ve nehyine imtisāl eyle." Ve yekūlūne: أُشْدُدْ يَدَيْكَ بِغَرْزِهِ أَيْ حُثَّ نَفْسَكَ عَلَى التَّمَسُّكِ به Yaᶜnī "Filāna gereği gibi yapışıp mülāzemet ve rızā ve mutāvaᶜatine dā'imā nefsini hass ve teşvīk eyle." Istılāhımızda dahi bu makāmda filānın üzengisine pek sarıl taᶜbīri vardır. Ve

غَرْزٌ [ġarz] Bir adam vālī ve pādişāha ᶜāsī ve serkeş iken mutīᶜ ve münkād olmak maᶜnāsınadır; yukālu: غَرِزَ الرَّجُلُ غَرْزًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَطَاعَ السُّلْطَانَ بَعْدَ عِصْيَانٍ Ve

غَرْزٌ [ġarz] ve

غِرَازٌ [ġirāz] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Nākanın sütü azalmak maᶜnāsınadır; yukālu: غَرِزَتِ النَّاقَةُ غَرْزًا وَغِرَازًا إِذَا قَلَّ لَبَنُهَا وَهِيَ غَارِزٌ Ve غَرْزٌ [ġarz] غُرُوزٌ [ġurūz]un müfredi olur, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْإِغْتِرَازُ [el-iġtirāz] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Bu dahi zikr olunan üzengiye basmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِغْتَرَزَ الرَّاكِبُ بِمَعْنَى غَرَزَ Ve bir adamın bir semte seyr ve seferi hengāmı gelip çatmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir ki pā der-rikāb olmak taᶜbīr olunur; yukālu: إِغْتَرَزَ السَّيْرُ إِذَا دَنَا Vanḳulu merhūm ᶜacīb tercüme eylemiştir. Hattā *Esās*'ta إِغْتَرَزْتُ السَّيْرَ إِذَا دَنَا مَسِيرُكَ ᶜibāretiyle mersūmdur. Ve *Nihāye*'de أَنَّ رَجُلاً سَأَلَهُ عَنْ أَفْضَلِ الْجِهَادِ فَسَكَتَ عَنْهُ حَتَّى اغْتَرَزَ فِي الْجَمْرَةِ الثَّالِثَةِ أَيْ دَخَلَ فِيهَا كَمَا يَدْخُلُ قَدَمُ الرَّاكِبِ فِي الْغَرْزِ ᶜunvānı إِغْتِرَازٌ [iġtirāz] üzengi maᶜnāsına olan غَرْزٌ [ġarz]dan me'hūz olduğunu te'yīd eder.

اَلْغَارِزُ [el-ġāriz] Sütüne kıllet gelen nākaya denir. Ve

اَلْغَارِزُ [el-ġāriz] ve

غَارِزَةٌ [ġārizet] (hā'yla) Yumurta gömmek için kuyruğunu yere sokan çekirgeye vasf olur; yukālu: جَرَادَةٌ غَارِزٌ وَغَارِزَةٌ إِذَا صَارَتْ قَدْ رَزَّتْ ذَنَبَهَا فِي الْأَرْضِ لِتَسْرَأَ Ve tekūlu'l-ᶜArab: هُوَ غَارِزٌ رَأْسَهُ فِي سِنَتِهِ أَيْ جَاهِلٌ Yaᶜnī "Filān doğduğu seneden beri beher sene başını yere gömücüdür" ki bir nesneden bī-hāber cāhil ve nādān demekten kināyedir.

اَلْغُرُوزُ [el-ġurūz] (ġayn'ın zammıyla) غَرْزٌ [ġarz]ın cemᶜidir ki asmaya vurulan aşı kalemine denir. ᶜArablar asmadan gayrı aşı vurulan ağacı bilmediklerinden nāşī ona hasr eylemişlerdir.

اَلْمُغَرِّزَةُ [el-muġarrizet] (مُحَدِّثَةٌ [muḥaddiṯet] vezninde) Bu dahi yumurta gömmek için yere kuyruğunu sokan çekirgeye vasf olur.

اَلْغَرَزُ [el-ġarez] (fethateynle) ثُمَامٌ [ṯumām] dedikleri otluktan bir nevᶜ, ᶜalā-kavlin nebātı Mekke ayrığının nebātına şebīh olanına denir ki deve otlağının pek yaramazıdır; müfredātta çoban değneği dedikleri otun sagīr nevᶜiyle mübeyyendir.

اَلْمُغْرِزُ [el-muġriz] (مُحْسِنٌ [muḥsin] veznince) Zikr olunan nebātlı mekāna denir; yukālu: وَادٍ مُغْرِزٌ أَيْ بِهِ الْغَرَزُ

اَلْإِغْرَازُ [el-iġrāz] (hemzenin kesriyle) Bir mekân غَرْزٌ [ġarez] dedikleri nebātlı olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَغْرَزَ الْوَادِي إِذَا صَارَ ذَا غَرَزٍ

اَلتَّغَارِيزُ [et-teġārīz] (تَعَاشِيبُ [teʿāşīb] vezninde) تَغْزِيزٌ [taġrīz]in cemʿidir, tā'nın kesriyle āher mahalle nakl ve gars olunmuş fidanlara denir.

اَلْغَرِيزَةُ [el-ġarīzet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) İnsānın mecbūl olduğu tabīʿate ıtlāk olunur; magrūz-ı yed-i kudret olduğu için; yukālu: هُوَ حَسَنُ الْغَرِيزَةِ أَيِ الطَّبِيعَةِ

غَرْزَةٌ [Ġarzet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Mekke ile Ṭā'if beyninde bir mevziʿdir.

غُرَيْزٌ [Ġureyz] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Ḍariyyet nām mahalde, ʿalā-kavlin bilād-ı Ebī Bekr b. Kilāb'da bir su adıdır.

غَرَازِ [Ġarāzi] (قَطَامِ [ḳaṭāmi] vezninde ve سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

اَلتَّغْرِيزُ [et-taġrīz] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Nākanın sağması terk olunmak, ʿalā-kavlin sütü çekilip kesilmek için memesine soğuk su vurulmak yāhūd iki sağım aralığında bir sağımı terk olunmak maʿnāsınadır; yukālu: غُرِّزَتِ النَّاقَةُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا تُرِكَ حَلْبُهَا أَوْ كُسِعَ ضَرْعُهَا بِمَاءٍ بَارِدٍ لِيَنْقَطِعَ لَبَنُهَا أَوْ تُرِكَتْ حَلْبَةً بَيْنَ حَلْبَتَيْنِ

[غ ز ز]

اَلْغَزَزُ [el-ġazez] (fethateynle) Bir nesneyi bir adam ihtiyār edip nefsine mahsūs edinmek maʿnāsınadır; yukālu: غَزَّ فُلَانٌ بِفُلَانٍ إِذَا اخْتَصَّهُ مِنْ بَيْنِ أَصْحَابِهِ Ve hayvān ve sabī makūlesine isābet-i nazarı sarf için rengīn yün asmak maʿnāsınadır; yukālu: غَزَّ الْإِبِلَ وَالصَّبِيَّ إِذَا عَلَّقَ عَلَيْهِمَا الْعُهُونَ

اَلْإِغْتِزَازُ [el-iġtizāz] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi ihtisās maʿnāsınadır; yukālu: إِغْتَزَّ بِهِ إِذَا اخْتَصَّهُ

اَلْغُزُّ [el-ġuzz] (ġayn'ın zammıyla) ve اَلْغُزْغُزُ [el-ġuzġuz] (هُدْهُدٌ [hudhud] veznide) Avurda denir, شِدْقٌ [şidḳ] maʿnāsına. Ve

غُزٌّ [Ġuzz] Türk cinsinden bir sınf tā'ifenin ismidir, hālen Oğuz ʿaşīreti dedikleridir.

اَلْإِغْزَازُ [el-iġzāz] (hemzenin kesriyle) Ağacın dikenleri çok ve katı olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَغَزَّتِ الشَّجَرَةُ إِذَا كَثُرَ شَوْكُهَا وَاشْتَدَّ Ve inek kısmının vazʿ-ı hamli düşvār olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَغَزَّتِ الْبَقَرَةُ إِذَا عَسَرَ حَمْلُهَا أَيْ وَضْعُهُ

اَلْمُغِزُّ [el-muġizz] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Vazʿ-ı hamli ʿasīr olan ineğe denir.

اَلْغُزَيْزُ [el-Ġuzeyz] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Benū Temīm yurdunda bir su adıdır.

اَلْمُغَازَّةُ [el-muġāzzet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Mübāderet maʿnāsınadır; tekūlu: غَازَزْتُهُ أَيْ بَادَرْتُهُ

اَلتَّغَازُزُ [et-teġāzuz] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Tenāzuʿ yaʿnī bir nesneyi çekişmek maʿnāsınadır; tekūlu: تَغَازَزْنَاهُ أَيْ تَنَازَعْنَاهُ

اَلْغُزَّازُ [el-ġuzzāz] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) Şol adamlara denir ki dā'imā akribā' ve evlādına ve komşularına birr ve ihsān eder olalar; yukālu: هُمْ غُزَّازٌ أَيْ بَرَرَةٌ بِالْقَرَابَاتِ وَالْأَوْلَادِ وَالْجِيرَانِ

غَزَّةُ [Ġazzet] (ġayn'ın fethiyle) Filesṭīn eyāletinde bir beldedir ki İmām Şāfiʿī rahimellāhu onda tevellüd eyledi ve cedd-i Resūl-i ekrem ʿaleyhi's-selām olan Hāşim b. ʿAbdumenāf orada vefāt eyledi. Maṭrūd b. Kaʿb işbu: «وَهَاشِمٌ فِي ضَرِيحٍ عِنْدَ بَلْقَعَةٍ | | تَسْفِي الرِّيَاحُ عَلَيْهِ وَسْطَ غَزَّاتِ» beytinde cemʿ bünyesiyle īrād eylemiştir. Müterjim der ki her nāhiyesini bir غَزَّةُ [ġazzet]

iᶜtibār eylemiştir, zarūret için elifini işbāᶜ eylemek dahi muhtemeldir. Ve

غَزَّةُ [Ġazzet] Benū Saᶜd bilādında bir kumluk adıdır. Ve İfrīḳiyye'de bir belde adıdır.

اَلْأَغَزُّ [el-Eġazz] Esmādandır: Kuseyl b. Eġazz el-Berberī bir recül-i maᶜrūf adıdır.

[غ م ز]

اَلْغَمْزُ [el-ġamz] (ġayn'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Bir adamı parmakla yāhūd el ile dürter gibi çimdikleyip sıkmak maᶜnāsınadır; yukālu: غَمَزَهُ غَمْزًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي شِبْهُ نَخَسَهُ Ve göz ile yāhūd göz kapağını kapamak ile yā kaş ile işāret eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: غَمَزَهُ بِالْعَيْنِ وَالْجَفْنِ وَالْحَاجِبِ إِذَا أَشَارَهُ بِهَا Ve bir adamı siᶜāyet eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: غَمَزَ بِالرَّجُلِ إِذَا سَعَى بِهِ شَرًّا Ve bir insānın yā bir hayvānın marazı yāhūd ᶜaybı āşikār olmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: غَمَزَ دَاؤُهُ أَوْ عَيْبُهُ إِذَا ظَهَرَ Ve davarın bir tarafa ayağı aksıyıp yekemek maᶜnāsınadır; yukālu: غَمَزَتِ الدَّابَّةُ إِذَا مَالَتْ مِنْ رِجْلِهَا أَيْ ظَلَعَتْ Ve hayvānın semizliğini bilmek için arkasını el ile belleştirip yoklaştırmak maᶜnāsınadır; yukālu: غَمَزَ الْكَبْشَ إِذَا غَبَطَهُ

اَلْغَمَّازَةُ [el-ġammāzet] (طَنَّازَةٌ [ṭannāzet] vezninde) Şol mahbūbeye ıtlāk olunur ki aᶜzāᵓ ve endāmı hasenetü'l-gamz ola, yaᶜnī bir kimsenin vücūdunu parmaklarıyla sıkıp çimdiklemesi nāzük ve latīf ola ki ᶜaşk-bāz dil-ber kızların mülāᶜabe ve mülātafesindendir; yukālu: جَارِيَةٌ غَمَّازَةٌ أَيِ الْحَسَنَةُ الْغَمْزِ لِلْأَعْضَاءِ

اَلْمَغْمَزُ [el-maġmez] (مَسْكَنٌ [mesken] vezninde) ve

اَلْغَمِيزَةُ [el-ġamīzet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Taᶜn ve taᶜyīb, ᶜalā-kavlin tamaᶜ ve ārzū olunacak nesneye ıtlāk olunur; yukālu: مَا فِيهِ مَغْمَزٌ وَغَمِيزَةٌ أَيْ مَطْعَنٌ أَوْ مَطْمَعٌ

اَلْغَمُوزُ [el-ġamūz] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Arıklığı ve semizliği bilinmek için el ile yoklanır olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ غَمُوزٌ أَيْ عَرُوكٌ

اَلْغَمَزُ [el-ġamez] (fethateynle) Zaᶜīf ve nā-tüvān kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ غَمَزٌ أَيْ ضَعِيفٌ Ve deve sāᵓir mevāşī makūlesi mālın döküntülerine ve alçaklarına denir.

اَلْإِغْمَازُ [el-iġmāz] (hemzenin kesriyle) Mālın alçağını kesb eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَغْمَزَ الرَّجُلُ إِذَا اقْتَنَى الْغَمَزَ Ve havānın şiddet-i harāreti sükūn bulmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir. Ve bu, recül-i zaᶜīf maᶜnāsına olan غَمَزٌ [ġamez] den meᵓhūzdur, havā gūyā ki zaᶜfını işāret eylemiştir yāhūd işāret maᶜnāsından meᵓhūz olmakla gūyā ki sükūnunu işᶜār ile seyr ve sülūka ibtidār eylemesini işāret eder; tekūlu: أَغْمَزَنِي الْحَرُّ أَيْ فَتَرَ فَاجْتَرَأْتُ عَلَيْهِ وَسِرْتُ فِيهِ Ve bir adamı taᶜyīb ve tahkīr eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: أَغْمَزَ فِي فُلَانٍ إِذَا عَابَهُ وَصَغَّرَهُ Ve devenin hörgücü semirip yağ bağlamak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: أَغْمَزَتِ النَّاقَةُ إِذَا صَارَ فِي سَنَامِهَا شَحْمٌ

اَلْمَغْمُوزُ [el-maġmūz] Müttehem adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مَغْمُوزٌ أَيْ مُتَّهَمٌ

غُمَازَةٌ [Ġumāzet] (أُمَامَةٌ [umāmet] vezninde) Benī Temīm yurdunda bir su adıdır yāhūd Başra ile Baḥreyn beyninde bir kuyu adıdır.

اَلتَّغَامُزُ [et-teġāmuz] (تَفَاعُلٌ [tefāᶜul] vezninde) Birbirlerine gözleriyle işāret edişmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَغَامَزَ الْقَوْمُ إِذَا أَشَارَ بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ بِأَعْيُنِهِمْ

اَلْإِغْتِمَازُ [el-iġtimāz] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vez-

ninde) Bir adama taᶜn ve teşnīᶜ eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: إِغْتَمَزَهُ إِذَا طَعَنَ عَلَيْهِ

غَمِيزُ الْجُوعِ [Ġamīzu'l-Cūᶜ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Remmān nām mahal tarafında bir höyük adıdır.

[غ و ز]

اَلْغَوْزُ [el-ġavz] (جَوْزٌ [cevz] vezninde) Kasd eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: غَازَهُ يَغُوزُهُ غَوْزًا إِذَا قَصَدَهُ

اَلْأَغْوَزُ [el-aġvez] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Ehl ve ᶜayāline be-gāyet birr ve ihsān eder olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَغْوَزُ أَيْ بَارٌّ بِأَهْلِهِ Ve Ḥuẕeyfe b. Esīd b. Ḫālid b. el-Aġvez ki Aġves dahi derler ve Rebīᶜa b. el-Ġāz sahābīlerdir.

[غ ي ز]

غِيزَانُ [Ġīzān] (ġayn'ın kesriyle) Şehr-i Herāt kazāsında bir karyedir; muhaddisīnden Muḥammed b. Aḥmed b. Mūsā el-Ġīzānī ondandır.

نَجَزَ بِحَمْدِهِ تَعَالَى

FASLU'L-FĀᵓ
(فَصْلُ الْفَاءِ)

[ف ج ز]

اَلْفَجْزُ [el-fecz] (عَجْزٌ [ᶜacz] vezninde) فَجْسٌ [fecs] lafzında lügattir, tekebbür eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: فَجَزَ الرَّجُلُ فَجْزًا إِذَا تَكَبَّرَ

[ف خ ز]

اَلْفَخَزُ [el-feḫaz] (fā'nın ve ḫā-yı muᶜcemenin fethiyle) ve

اَلْفَخْزُ [el-faḫz] (fā'nın fethi ve ḫā'nın sükūnuyla) Tekebbürlük eylemek, ᶜalā-kavlin kendisinin ve gayrın fazīletini lāf olarak izhār ile tafra-fürūşluk eylemek maᶜnāsınadır ki övünmek taᶜbīr olunur; yukālu: فَخِزَ الرَّجُلُ فَخَزًا وَفَخَزَ فَخْزًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّالِثِ إِذَا تَكَبَّرَ أَوْ جَاءَ بِفَخْزِهِ وَفَخْزِ غَيْرِهِ كَاذِبًا فِي مُفَاخَرَتِهِ Ve

فَخْزٌ [faḫz] فَضْلٌ [faḍl] ve إِفْضَالٌ [ifḍāl] maᶜnālarınadır; yukālu: لَهُ فَخْزٌ أَيْ فَضْلٌ وَإِفْضَالٌ

اَلتَّفَخُّزُ [et-tefaḫḫuz] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] veznin-de) Tekebbür ve taᶜazzum maᶜnāsınadır; yukālu: تَفَخَّزَ الرَّجُلُ إِذَا تَكَبَّرَ

اَلْفَاخِزُ [el-fāḫiz] Çekirdeksiz olan hurmāya denir; ᶜalā-kavlin bu rā-i mühmele iledir ve sahīhi budur.

اَلْفَيْخَزُ [el-feyḫaz] (حَيْدَرٌ [ḥayder] vezninde) Dābbe kısmının zekerine, ᶜalā-kavlin ze-keri iri olan ata ve adama denir.

اَلْفَخُوزُ [el-feḫūz] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Delikleri dar olan hayvān memesine de-nir; yukālu: ضَرْعٌ فَخُوزٌ أَيْ ضَيِّقُ الْأَحَالِيلِ

[ف ر ز]

اَلْفَرْزُ [el-ferz] (fā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Etrāfına nisbet düz ve oturaklı arza denir. Ve

فَرْزٌ [ferz] Masdar olur, bir nesneyi āher nesneden ayırıp başka kılmak maᶜnāsına; yukālu: فَرَزَ الشَّيْءَ فَرْزًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا عَزَلَهُ عَنْ غَيْرِهِ وَمَازَهُ

اَلْإِفْرَازُ [el-ifrāz] (hemzenin kesriyle) فَرْزٌ [ferz] maᶜnāsınadır; yukālu: أَفْرَزَهُ بِمَعْنَى فَرَزَهُ Ve sayd, sayyādın tüleğine gelmek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: أَفْرَزَهُ الصَّيْدُ إِذَا أَمْكَنَهُ عَنْ كَثَبٍ أَيْ قُرْبٍ Güyā ki sayyādı kendi hissesine ifrāz eylemiş olur.

اَلتَّفْرِزَةُ [et-tefrizet] (تَفْرِقَةٌ [tefriḳat] vezninde) Bir nesneyi kesip ayırmak maᶜnāsınadır; tekūlu: فَرَّزَ عَلَيَّ بِرَأْيِهِ تَفْرِزَةً أَيْ قَطَعَ عَلَيَّ بِهِ

اَلْفِرْزَةُ [el-firzet] (fā'nın kesriyle) Bir nesneden ayrılmış kıṭᶜaya denir.

اَلْفُرْزَةُ [el-furzet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Nöbet ve fırsat maᶜnālarınadır; yukālu: فَاتَتْ فُرْزَتُهُ أَيْ نَوْبَتُهُ وَكَذَا فُرْصَتُهُ Ve tepede ve bayırda olan yola ıtlāk olunur; yukālu: أَخَذَ الْفُرْزَةَ أَيِ الطَّرِيقَ فِي الْأَكَمَةِ Ve Yemāme'de bir dağın adıdır.

اَلْفِرْزُ [el-firz] (fā'nın kesriyle) Bu dahi tepede ve bayırda olan yola denir.

اَلْفَارِزُ [el-fāriz] İki şeyʾin beynini katᶜ ve fasl eden şeyʾe denir; yukālu: لِسَانٌ وَكَلَامٌ فَارِزٌ أَيْ بَيِّنٌ فَاصِلٌ Ve

فَارِزٌ [fāriz] Siyāh karıncanın ceddi ismidir, niteki عُقْفَانُ [ᶜuḳfān] عُثْمَانُ [ᶜuṯmān] vezninde kızıl karıncanın ceddi ismidir ki ibtidā halk olunanları olacaktır. Her biri nevᶜleri iᶜtibārıyla أَبُو النَّمْلِ [ebu'n-neml] olur, أَبُو الْبَشَرِ [ebu'l-beşer] gibi; yukālu: وَمِنْ مَخْلُوقِهِ تَعَالَى الْفَارِزُ وَهُوَ جَدُّ السُّودِ مِنَ النَّمْلِ وَعُقْفَانُ وَهُوَ جَدُّ الْحُمْرِ

اَلْمُفَارَزَةُ [el-mufārezet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) Bir nesneden kesilip ayrılmak maᶜnāsınadır; yukālu: فَارَزَ شَرِيكُهُ إِذَا فَاصَلَهُ وَقَاطَعَهُ

فِرْزَانٌ [firzān] (fā'nın kesriyle) Satranc ālātından ferz taᶜbīr olunan mühredir, ferzīn-i Fārisī muᶜarrebidir ki fethledir.

اَلْفُرُّ [el-furuzz] (عُتُلٌّ [ᶜutull] vezninde) Sahīh köleye denir, ᶜabd-i sahīh maᶜnāsına, ᶜalā-kavlin etli cānlı hürr-i sahīha denir; yukālu: هُوَ فُرُزٌّ أَيْ عَبْدٌ صَحِيحٌ أَوْ حُرٌّ صَحِيحٌ تَارٌّ

فِرْزِينُ [Firzīn] (fā'nın kesriyle) Bir mevziᶜdir.

فَرْزَنُ [Ferzen] (جَعْفَرٌ [caᶜfer] vezninde) Bir karyedir.

اَلْمَفْرُوزُ [el-mefrūz] Etrāfı sincef gibi pervāzelenmiş sevbe denir, çevre ve oya gibi. Şārihin beyānına göre pervāz muᶜarrebi olan فِرْوَازٌ [firvāz]dan meʾhūzdur.

اَلْفَرْوَزَةُ [el-fervezet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Ölmek maᶜnāsınadır; yukālu: فَرْوَزَ الرَّجُلُ إِذَا مَاتَ

اَلْإِفْرِيزُ [el-ifrīz] (hemzenin kesriyle) Sundurmaya ve saçağa denir ki kapıyı ve duvarı yağmurdan hıfz için ederler. Ve bu, pervez-i Fārisī muᶜarrebidir.

اَلْفَارِزَةُ [el-fārizet] Yere yapışık ince ve yumuşak kumlukta olan yol şeklinde uzun tarīkaya denir.

فَيْرُوزُ [feyrūz] (fā'nın fethiyle) Pīrūz-ı Fārisī muᶜarrebidir, saᶜīd ve hurrem maᶜnāsına. Bu münāsebetle baᶜzı kimselere tesmiye olunmuştur. Ez-ān cümle Feyrūz ed-Deylemī ashābdandır, kendisinden oğulları Ḍaḥḥāk ve Saᶜīd ve ᶜAbdullāh rivāyet-i hadīs eylediler. Ve Feyrūz el-Hemdānī el-Vādiᶜī Cāhiliyye ve İslām'ı idrāk eyledi, baᶜzılar sahābeden ᶜadd eylediler.

فَيْرُوزَابَادُ [Feyrūzābād] (fā'nın fethi ve

kesriyle) Fāris ülkesinde bir beldedir ki müʾellifin şehridir. Ve yine Fāris'te Merdeşt kurbünde bir karyedir. Ve Āẕerbaycān ülkesinde bir kalʿa-i hasīnedir. Ve zāhir-i şehr-i Herāt'da ve Mekrān kurbünde bir karye ve Hindistān'da bir belde adıdır.

فَيْرُوزَ قُبَادَ [Feyrūze Ḳubād] Bābu'l-Ebvāb kurbünde selefte bir belde idi. Ve Baġdād nevāhīsinden bir nāhiye adıdır.

فَيْرُوز كُوهْ [feyrūz Kūh] Herāt ve Ġiznīn beyninde bir kalʿa-i hasīne adıdır. Ve Cebel-i Dunbāvend'de bir āher kalʿa adıdır.

اَلْإِفْتِرَازُ [el-iftirāz] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir adam kendi maslahatını katʿ ve fasl edinmek maʿnāsınadır; yukālu: إِفْتَرَزَ أَمْرَهُ دُونَ أَهْلِ بَيْتِهِ إِذَا قَطَعَهُ

[ف ز ز]

اَلْفَزُّ [el-fezz] (fā'nın fethi ve zāy'ın teşdīdiyle) ʿUdūl ve insirāf eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: فَزَّ فُلَانٌ عَنِّي فَزًّا مِنَ الْبَابِ اَلْأَوَّلِ أَيْ عَدَلَ Ve bir adam yalnız kendi başına olmak maʿnāsınadır; yukālu: فَزَّ الرَّجُلُ إِذَا انْفَرَدَ Ve belinleyip korkmak maʿnāsınadır; yukālu: فَزَّ الظَّبْيُ إِذَا فَزِعَ Ve bir kimsenin derūnuna havf ilkāsıyla yerinden izʿāc eylemek maʿnāsınadır; yukālu: فَزَّ فُلَانًا عَنْ مَوْضِعِهِ إِذَا أَزْعَجَهُ وَأَفْزَعَهُ Ve

فَزٌّ [fezz] Vasf olur, hafīf kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ فَزٌّ أَيْ خَفِيفٌ Ve bakara-i vahşiyye yavrusuna denir. Cemʿi أَفْزَازٌ [efzāẕ] dır.

اَلْفَزَازَةُ [el-fezāzet] (fā'nın fethiyle) ve

اَلْفُزُوزَةُ [el-fuzūzet] (fā'nın zammıyla) Bir adam bir nesne sebebiyle ʿalev gibi muztarib ve bī-karār olmak maʿnāsınadır; yukālu: فَزَّ الرَّجُلُ فَزَازَةً وَفُزُوزَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا تَوَقَّدَ

اَلْفَزِيزُ [el-fezīz] (أَزِيزٌ [ezīz] vezninde) Yara sulanıp çirki seyelān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: فَزَّ الْجُرْحُ فَزِيزًا مِنَ الْبَابِ الْمَزْبُورِ إِذَا سَالَ وَنَدِيَ

اَلْإِسْتِفْزَازُ [el-istifzāz] Bir adamın temkīn ve metānetini izāle ile muztarib ve bī-karār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَفَزَّهُ الْخَوْفُ إِذَا اسْتَخَفَّهُ Ve bir adamı yerinden koparıp ihrāc eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَفَزَّهُ إِذَا أَخْرَجَهُ مِنْ دَارِهِ وَأَزْعَجَهُ

اَلْإِفْزَازُ [el-ifzāz] (hemzenin kesriyle) Bir kimseyi korkuya düşürmek maʿnāsınadır; tekūlu: أَفْزَزْتُهُ أَيْ أَفْزَعْتُهُ

فُزُّ [Fuzz] (fā'nın zammıyla) Neysābūr'da bir mahalle adıdır.

فَزَّانُ [Fezzān] (حَسَّانٌ [ḥassān] vezninde) Feyyūm-ı Mısr ile Ṭarābulus-ı Ġarb aralığında bir vāsiʿ vilāyet adıdır; Fezzān b. Ḥām b. Nūḥ ʿaleyhi's-selām ile müsemmādır.

اَلتَّفَزُّزُ [et-tefezzuz] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir zahmete uğrayıp mihnete düşmek maʿnāsınadır; yukālu: تَفَزَّزَ الرَّجُلُ إِذَا عَنِيَ

اَلْإِفْتِزَازُ [el-iftizāz] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Gālib olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِفْتَزَّ عَلَيْهِ إِذَا غَلَبَ

اَلْفَزْفَزَةُ [el-fezfezet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Tard ve tebʿīd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: فَزْفَزَهُ إِذَا طَرَدَهُ إِنْسَانًا أَوْ غَيْرَهُ

اَلتَّفَازُزُ [et-tefāzuz] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Tebārüz ve tegālüb maʿnāsınadır; tekūlu: تَفَازَزْنَا أَيْ تَبَارَزْنَا

[ف ط ز]

اَلْفَطْزُ [el-faṭz] (fā'nın fethi ve ṭā'nın sükūnuyla) Ölmek maʿnāsınadır; yukālu: فَطَزَ الرَّجُلُ فَطْزًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا مَاتَ ʿAlā-kavlin فَطْسٌ lafzında lügattır.

[ف ق ز]

اَلْفَقْزُ [el-faḳz] (fā'nın fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla) فَقْسٌ lafzında lügattır ki ölmek maᶜnāsınadır; yukālu: فَقَزَ الرَّجُلُ فَقْزًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا مَاتَ

[ف ل ز]

اَلْفِلِزُّ [el-filizz] (kesreteynle ve teşdīd-i zāy'la) ve

اَلْفِلَزُّ [el-filezz] (هِجَفٌّ [hiceff] vezninde) ve

اَلْفُلُزُّ [el-fuluzz] (عُتُلٌّ [ᶜutull] vezninde) Şol beyāz bakıra denir ki ondan dövme tencereler ve kazanlar dizilir. ᶜİnde'l-baᶜz demir bokuna denir, خَبَثُ الْحَدِيدِ [ḫabeṯu'l-ḥadīd] maᶜnāsına. ᶜAlā-kavlin taşlara denir, حِجَارَةٌ [ḥicāret] maᶜnāsına. Ve ᶜalā-reᵓyin mutlakan cevāhir-i arziyyeye denir, altın ve gümüş ve bakır ve sāᵓir maᶜdiniyyāt gibi; filizzāt-ı tisᶜa maᶜrūftur. Yāhūd cevāhir-i arz izābe olundukta mütemeyyiz olan habes ve vesahına denir. Ve galīz ve şedīd olan adama denir. Ve kılıç tecribe edecek nesneye denir ki ona vurmakla tecribe ederler. Ve bahīl ve nākese denir. Bunlar teşbīh tarīkiyledir.

[ف و ز]

اَلْفَوْزُ [el-fevz] (جَوْزٌ [cevz] vezninde) Havf ve hatardan necāt ve selāmet bulup hayr ve meᵓmūle zafer ve fırsat bulmak maᶜnāsınadır; yukālu: فَازَ الرَّجُلُ إِذَا نَجَا وَظَفِرَ بِالْخَيْرِ Ve yalnız necāt ve yalnız zafer maᶜnāsına gelir; yukālu: فَازَ مِنْهُ إِذَا نَجَا مِنْهُ ve yukālu. فَازَ بِالثَّوَابِ إِذَا ظَفِرَ بِهِ Ve helāk olmak maᶜnāsına olmakla zıdd olur; yukālu: فَازَ الرَّجُلُ إِذَا هَلَكَ *Esās*'ta beyān olunduğu üzere مَفَازَةٌ [mefāzet] tefeᵓul cihetiyle mehlekeye ve beyābāna ıtlāk olunmakla ondan فَوْزٌ [fevz] māddesi ahz ve helāk maᶜnāsında istiᶜmāl olunmuştur. Pes zıddıyyeti hakīkī olmaz. Ve ölmek maᶜnāsınadır; yukālu: فَازَ الرَّجُلُ إِذَا مَاتَ Ve

فَوْزٌ [Fevz] Ḥimṣ kazāsında bir karye adıdır.

اَلْإِفَازَةُ [el-ifāzet] (hemzenin kesriyle) Zafer-yāb eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَفَازَهُ اللهُ بِكَذَا فَفَازَ بِهِ أَيْ أَظْفَرَهُ بِهِ فَذَهَبَ بِهِ يَعْنِي فَفَازَ وَذَهَبَ بِهِ

اَلْمَفَازَةُ [el-mefāzet] (mīm'in fethiyle) İsm-i mekāndır, kurtulacak mahalle denir; yukālu: هُوَ بِمَفَازَةٍ مِنْهُ أَيْ مَنْجَاةٍ Ve mehlekeye denir ki helāk maᶜnāsına olan فَوْزٌ [fevz]dendir; yukālu: هُوَ بِمَفَازَةٍ أَيْ مَهْلَكَةٍ Ve susuz çöl beyābāna denir. Maᶜnā-yı evvele ve sānīye göre de tefeᵓül cihetiyledir; yukālu: رَكِبَ الْمَفَازَةَ وَمَضَى فِيهَا أَيِ الْفَلَاةَ لاَ مَاءَ بِهَا

اَلتَّفْوِيزُ [et-tefvīz] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Ölmek maᶜnāsınadır ki مَفَازَةٌ [mefāzet]-i berzaha varmış olur; yukālu: فَوَّزَ الرَّجُلُ إِذَا مَاتَ Ve yol belli ve ᶜayān olmak maᶜnāsınadır ki sālikini fāᵓiz eder; yukālu: فَوَّزَ الطَّرِيقُ إِذَا بَدَا وَظَهَرَ Ve geçip gitmek maᶜnāsınadır; yukālu: فَوَّزَ الرَّجُلُ إِذَا مَضَى Ve çöle düşmek maᶜnāsınadır; yukālu: فَوَّزَ الرَّجُلُ بِإِبِلِهِ إِذَا رَكِبَ بِهَا الْمَفَازَةَ

اَلْفَازَةُ [el-fāzet] İki direkli sāyebāna denir ki murād أَحْشَامٌ [aḥşām]ın alaçık dedikleridir; yukālu: ضَرَبَ الْفَازَةَ فِي الْمَفَازَةِ وَهِيَ مِظَلَّةٌ بِعَمُودَيْنِ Ve

فَازَةُ [Fāzet] Sāhil-i Baḥr-i Yemen'den Ehvāb türābında bir mevziᶜ adıdır.

اَلْفَائِزُ [el-Fāᵓiz] Saᶜīd b. Zeyd b. ᶜAmr b. Nufeyl radıyallāhu ᶜanh cenābının kılıcı ismidir.

[ف ي ز]

اَلْفِيَزُّ [el-fiyezz] (هِجَفٌّ [hiceff] vezninde)

Gövdesinde balık etleri sulb ve şedīd olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ فِيزٌّ أَيِ الشَّدِيدُ الْعَضَلِ

اَلْإِنْفِيَازُ [el-infiyāz] (إِنْفِعَالٌ [infiᶜāl] veznin-de) İnfirād maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْفَازَ الرَّجُلُ إِذَا انْفَرَدَ

FASLU'L-ḲĀF
(فَصْلُ الْقَافِ)

[ق ب ز]

اَلْقِبْزُ [el-ḳibz] (ḳāf'ın kesri ve bā'nın sükūnuyla) Bahīl ve nākes bodur adama denir.

[ق ح ز]

اَلْقَحْزُ [el-ḳaḥz] (ḳāf'ın fethi ve ḥā-yı mühmelenin sükūnuyla) Sıçramak maᶜnāsınadır; yukālu: قَحَزَ الرَّجُلُ قَحْزًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا وَثَبَ Ve muztarib ve bī-karār olmak maᶜnāsınadır; yukālu: قَحَزَ الرَّجُلُ إِذَا قَلِقَ Şārih bu iki maᶜnāyı bir ᶜadd eylemekle muztarib olup yerinden sıçramak demek olur. Ve değnekle vurmak maᶜnāsınadır; yukālu: قَحَزَهُ بِالْعَصَا إِذَا ضَرَبَهُ بِهَا Ve yere çal-mak maᶜnāsınadır; yukālu: قَحَزَ بِالرَّجُلِ إِذَا صَرَعَهُ Ve redd eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: قُحِزَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا رُدَّ

اَلْقُحُوزُ [el-ḳuḥūz] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde) Bī-cān gibi yere düşmek maᶜnāsınadır; yukālu: ضَرَبَهُ فَقَحَزَ قُحُوزًا أَيْ سَقَطَ كَالْمَيِّتِ Ve atılan ok ileri gitmeyip atanın önüne düş-mek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: قَحَزَ السَّهْمُ إِذَا رَمَاهُ فَوَقَعَ بَيْنَ يَدَيْهِ Ve

قَحْزٌ [ḳaḥz] (ḳāf'ın fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) ve

قُحُوزٌ [ḳuḥūz] ve

قَحَزَانٌ [ḳaḥazān] (fetehātla) Köpek kısmı siymek maᶜnāsınadır; yukālu: قَحَزَ الْكَلْبُ بِبَوْلِهِ قَحْزًا وَقُحُوزًا وَقَحَزَانًا إِذَا رَمَى بِهِ

اَلتَّقْحِيزُ [et-taḳḥīz] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Bu dahi değnekle vurmak maᶜnāsınadır; yukālu: قَحَّزَهُ بِالْعَصَا إِذَا ضَرَبَهُ بِهَا Ve bir ada-ma galīz galīz söz söylemek maᶜnāsına

müstaᶜmeldir; yukālu: قَحَّزَ الْكَلَامَ لَهُ إِذَا غَلَّظَهُ Ve sıçratmak, tenziᵓe maᶜnāsınadır; yukālu: قَحَّزَهُ إِذَا نَزَّأَهُ

اَلتَّقَحُّزُ [et-teḳaḥḥuz] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] veznin-de) Bu dahi taglīz-i kelām maᶜnāsınadır; yukālu: تَقَحَّزَ الْكَلَامَ إِذَا غَلَّظَهُ

اَلْقَاحِزَاتُ [el-ḳāḥizāt] Mihen ve şedāᵓide ıtlāk olunur; yukālu: أَصَابَتْهُ الْقَاحِزَاتُ أَيِ الشَّدَائِدُ

اَلْقُحَازُ [el-ḳuḥāz] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bir maraz adıdır ki koyun ve keçi kıs-mına ᶜārız olur; ᶜalā-kavlin deve kısmına mahsūs öksürük ᶜārızasına denir.

اَلْقَحَزَى [el-ḳaḥazā] (جَمَزَى [cemezā] vez-ninde) Ok atarken elden kapıp sıçragan olan yaya denir.

اَلْقُحَّازَةُ [el-ḳuḥḥāzet] (رُمَّانَةٌ [rummānet] vezninde) Bir güne kuş tuzağının ismidir ki bir takrīble sıçrayıp kuşu bend eder.

[ق ح ف ز]

اَلْقَحْفَزَةُ [el-ḳaḥfezet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir adama galīz ve dürüşt sözler söylemek maᶜnāsınadır; yukālu: قَحْفَزَ لَهُ الْكَلَامَ إِذَا غَلَّظَهُ Ve sürᶜatle yürümek maᶜnāsınadır; yukālu: قَحْفَزَ فِي الْمَشْيِ إِذَا أَسْرَعَ Ve heybe ve yastık makūlesine yumu-şak haşvi basıp doldurmak maᶜnāsınadır; yukālu: قَحْفَزَ الْحَقِيبَةَ إِذَا حَشَاهَا حَشْوًا نَاعِمًا

[ق ح ف ل ز]

اَلْقَحْفَلِيزُ [el-ḳaḥfelīz] (زَنْجَبِيلٌ [zencebīl] vezninde) Ferce denir.

[ق ح ل ز]

اَلْقَحْلَزَةُ [el-ḳaḥlezet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vez-ninde) Bodur adamın yürüyüşüne denir; ve yukālu: هُوَ يُقَحْلِزُ أَيْ يَمْشِي مِشْيَةَ الْقَصِيرِ Ve taglīz-i kelām maᶜnāsınadır; yukālu: قَحْلَزَ الْكَلَامَ لَهُ إِذَا غَلَّظَهُ

اَلتَّقَحْلُزُ [et-teḳaḥluz] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Yere kapanmak maᶜnāsınadır; yukālu: ضَرَبَهُ فَتَقَحْلَزَ أَيِ انْجَدَلَ

[ق خ ز]

اَلْقَخْزَةُ [el-ḳaḫzet] (ḳāf'ın fethi ve ḫā-yı muᶜcemenin sükūnuyla) Bir kuru nes-neyi bir āher kuru nesneye vurmak maᶜnāsınadır; yukālu: مَا أَشَدَّ صَوْتَ قَخْزَتِهِ وَهُوَ ضَرْبُ شَيْءٍ يَابِسٍ بِمِثْلِهِ

[ق ر ز]

اَلْقَرْزُ [el-ḳarz] (فَرْزٌ [ferz] vezninde) Par-makların uçlarıyla yerden toprak almak maᶜnāsınadır; yukālu: قَرَزَ التُّرَابَ قَرْزًا مِنَ الْبَابِ اَلْأَوَّلِ إِذَا قَبَضَهُ بِأَطْرَافِ الْأَصَابِعِ Ve çimdiklemek maᶜnāsınadır; yukālu: قَرَزَهُ إِذَا قَرَصَهُ Ve

قَرْزٌ [ḳarz] Tepeye ve bayıra denir. Ve galīz yere denir.

اَلْقُرْزُ [el-ḳurz] (ḳāf'ın zammıyla) Haccāmların yağ-dānına denir.

اَلْقُرْزَةُ [el-ḳurzet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Bir kabzaya şebīh nesneye denir ki tamām avuç dolusu olmaz; yukālu: أَخَذَ قُرْزَةً مِنْهُ وَهِيَ شِبْهُ الْقَبْضَةِ

[ق ر ب ز]

اَلْقُرْبُزُ [el-ḳurbuz] (جُرْبُزٌ [curbuz] veznin-de ve mürādifidir ki) Dubaracı habīs ve dāhiye kimseye denir gürbüz muᶜarrebidir; yukālu: رَجُلٌ قُرْبُزٌ أَيْ خَبٌّ كَجُرْبُزٍ

[ق ر غ ز]

قِرْغِزُ [Ḳirġiz] (ḳāf'ın ve ġayn-ı muᶜcemenin kesriyle) Türk zümresinden bir adamın is-midir ki Ġazne şehrinde bir medrese binā eylemiştir.

[ق ر م ز]

اَلْقِرْمِزُ [el-ḳirmiz] (زِبْرِجٌ [zibric] veznin-

de) Bir güne boya ismidir ki bilād-ı Ermeniyye'ye mahsūstur. Hakīkati bilād-ı mezbūre meşelerinde tekevvün eder bir nevʿ küçük kurtçağızın ʿusāresidir. ʿİnde'l-baʿz mercimek kadar ve pek kızıl dānelerdir ki şehr-i Ezār-ı Rūmīde çiğ gibi bir nevʿ bellūt ağacına nāzil olur. Devşirilmesinde gaflet ve ihmāl olunursa kanatlanıp pervāz ederler; kırmız dedikleri boya o dānelerin içlerinde olur. Onunla hayvānī olan yaʿnī yün ve ipek makūlesini boyarlar, pamuk boyanmaz.

Mütercim der ki müfredāt-ı tıbbiyyede bu resme mersūmdur ki kırmız dedikleri ki nās ona kırbız derler, maʿrūftur, boyacılar istiʿmāl ederler. Evrāk-ı eşcār üzere husūsan çıdar nām şecer-i Hindī üzere tekevvün eder. Be-gāyet ahmer ve nohud kadar ve müstedīr ve kerīhü'r-rāyiha bir böcektir. Ve kırmız lügat-ı Rūmīdir, ʿArabīde ona دُودُ الصَّبَّاغِينَ [dūdu'ṣ-ṣabbāġīn] derler. Ve bir nevʿ habbeye de kırmız denir ki Türkīde kırbız tohumu derler. Evvelki ile ipek boyanır; bir cüzʾü on iki cüzʾ ipeği boyar ve bununla da boyarlar, lākin evvelkine uymaz. Ve bilād-ı Ermen'e mahsūs değildir, bizim semtlerde dahi mütekevvin olur. Issı suda haşlayıp helāk ederler. Onun için ashāb-ı veraʿ ondan ve boyasından istinkāf ederler. Ve Türkīde kırmızı ona mensūbdur.

اَلْقِرْمِيزُ [el-ḳirmīz] (kāf'ın kesriyle) Zaʿīf ve nā-tüvān kişiye denir.

اَلْقِرْمَازُ [el-ḳirmāz] (قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] vezninde) Küle gömmekle tabh olunmuş ekmeğe denir; tekūlu: أَكَلْنَا قِرْمَازًا أَيْ خُبْزًا مُحَوَّرًا

[ق ز ز]

اَلْقَزُّ [el-ḳazz] (ḳāf'ın fethi ve zā-yı muʿcemenin sükūnuyla) Sıçramak, ʿalā-kavlin sıçramak için devşirilip tortop olmak maʿnāsınadır; yukālu: قَزَّ الرَّجُلُ قَزًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا وَثَبَ أَوِ انْقَبَضَ لِلْوَثْبِ Ve

قَزٌّ [ḳazz] İpeğe denir, إِبْرِيسَم [ibrīsem] maʿnāsına, lākin müteʿāref olan hām ipek olmaktır ki kej-i Fārisī muʿarrebidir. Ve

قَزٌّ [ḳazz] Nefs bir nesneyi kabūl eylemeyip ondan iğrenmek maʿnāsınadır; tekūlu: قَزَّتْ نَفْسِي عَنْهُ أَيْ أَبَتْهُ وَعَافَتْهُ

اَلْقُزُّ [el-ḳuzz] (ḳāf'ın zammıyla) Ālūde ve murdār ve vesah-nāk makūlesinden ihtirāz edip bertaraf olmak maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ يَقِزُّ مِنَ الدَّنَسِ قُزًّا أَيْ يَتَبَاعَدُ Ve ḳāf'ın harekāt-ı selāsıyla ālūde ve murdār ve vesah-nāk makūlesinden dāʾimā hazer ve mücānebet eden pākīze-meşreb adama denir; müʾennesi hā'yladır; yukālu: رَجُلٌ قُزٌّ بِالتَّثْلِيثِ أَيْ مُتَقَزِّزٌ وَهِيَ قُزَّةٌ

اَلتَّقَزُّزُ [et-teḳazzuz] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] veznince) Bu dahi murdār ve vesah-nāk nesnelerden sakınıp tenezzüh ve tebāʿud eylemek maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ يَتَقَزَّزُ أَيْ يَتَبَاعَدُ عَنِ الدَّنَسِ

اَلْقَازُورَةُ [el-ḳāzūzet] (قَارُورَةٌ [ḳārūret] veznince) Bir güne marşabaya denir, قَاقُوزَةٌ [ḳāḳūzet] ve قَاقُزَّةٌ [ḳāḳuzzet] dahi denir teşdīd-i zā'yla. ʿAlā-kavlin kadeh ve kāseye denir yāhūd küçük kārūreye denir. Ve tas taʿbīr olunan kaba denir.

اَلْقَازُّ [el-ḳāzz] Şeytāna ıtlāk olunur. Kāle'ş-şārih ve fi'l-hadīsi: «إِنَّ إِبْلِيسَ لَيَقُزُّ الْقُزَّةَ مِنَ الْمَشْرِقِ فَيَبْلُغُ الْمَغْرِبَ» أَيْ يَثِبُ الْوَثْبَةَ

اَلْقَزَزُ [el-ḳazez] (fethateynle) Şol zarīf ve nāzük-tabʿ adama denir ki nezāhetinden ve pākīze-meşreb olduğundan nāşī ʿuyūb ve nakāyıstan mütevakkī ve mütehāşī ola. Kezālik elvās-ı meʿāsī ve meʿāyibden

mütecānib olan adama denir.

اَلْقُزَّازُ [el-ḳuzzāz] (رُمَّانٌ [rummān] veznin-de) قَزَزٌ [ḳazez] maᶜnāsınadır; yukālu: رَجُلٌ قَزَزٌ وَقُزَّازٌ أَيْ ظَرِيفٌ مُتَوَقٍّ لِلْعُيُوبِ وَكَذَا مُتَقَزِّزٌ مِنَ الْمَعَاصِي وَالْمَعَايِبِ لاَ كِبْرًا يَعْنِي بَلْ مِنَ النَّزَاهَةِ

اَلْقَزَازُ [el-ḳazāz] سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Büyük ejdehāya denir, ᶜalā-kavlin kısa yı-lanlara denir.

اَلْقَزَّازُ [el-ḳazzāz] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) İpek satana denir, بَائِعُ الْقَزِّ [bāᵓiᶜu'l-ḳazz] maᶜnāsına.

اِبْنُ قُزْقُزٍ [İbn Ḳuzḳuz] (هُدْهُدٌ [hudhud] vez-ninde) Aḥmed b. Muḥammed nām mu-haddis künyesidir.

قَزْقَزٌ [Ḳazḳaz] (عَرْعَرٌ [ᶜarᶜar] vezninde) Bir mevziᶜdir.

اَلْقَزَاقِزُ [el-ḳazāḳiz] (ḳāf'ın fethiyle) Bir nesneden bir nebzeye denir; tekūlu: أَخَذْتُ مِنْهُ قَزَاقِزًا أَيْ نُبَذًا

اَلْقَاقَزَانُ [el-Ḳāḳazān] Ḳazvīn kazāsında bir derbend adıdır.

[ق ش ن ز]

اَلْقَشْنِيزَةُ [el-ḳaşnīzet] (ḳāf'ın fethi ve şīn-i muᶜcemenin sükūnuyla) Bir nevᶜ nebāt adıdır ki varakı hurde hindibā varakına şebīh ve pek yeşil ve sütlü olur, meᵓkūldur, koyun ve keçi kısmı ondan pek hoşlanır; zāhiren kişnīz-i kūhīdir.

[ق ع ر]

اَلْقَعْزُ [el-ḳaᶜz] (ḳāf'ın fethi ve ᶜayn'ın sükūnuyla) Kabı doldurmak maᶜnāsınadır; yukālu: قَعَزَ الْإِنَاءَ قَعْزًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا مَلَأَهُ شَرَابًا أَوْ غَيْرَهُ Ve kap içre olan nesneyi şiddetle içmek maᶜnāsınadır; yukālu: قَعَزَ مَا فِي الْإِنَاءِ إِذَا شَرِبَهُ شُرْبًا شَدِيدًا

[ق ع ف ز]

اَلْإِقْعِنْفَازُ [el-iḳᶜinfāz] (إِفْرِنْقَاعٌ [ifrinḳāᶜ] vez-ninde) Zikri ātī قَعْفَزَى [ḳaᶜfezā] vech üzere oturmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِقْعَنْفَزَ الرَّجُلُ إِذَا جَلَسَ الْقَعْفَزَى

اَلْقَعْفَزَى [el-ḳaᶜfezā] (ḳāf'ın fethi ve kasr ile) إِسْتِيفَازٌ [istīfāz] maᶜnāsınadır ki ᶜacele kalkıp gider şeklinde çömelip oturmağa denir; yukālu: جَلَسَ الْقَعْفَزَى أَيْ مُسْتَوْفِزًا

اَلْقَعْفَزَةُ [el-ḳaᶜfezet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vez-ninde) Baştan savmak için bir adama gılzat ve huşūnetle söz söylemek maᶜnāsınadır; yukālu: قَعْفَزَ لَهُ الْكَلاَمَ إِذَا أَرَادَ أَنْ يَدْفَعَهُ عَنْ نَفْسِهِ Ve adımları sık sık atarak yürümek maᶜnāsınadır; yukālu: قَعْفَزَ فِي الْمَشْيِ إِذَا مَشَى مَشْيًا ضَيِّقًا Ve bir husūsa kasd-ı kıyām eder şeklinde dizleri ve uylukları sıkarak yer-leşmeyip çömelip oturmak maᶜnāsınadır; yukālu: قَعْفَزَ الرَّجُلُ إِذَا جَلَسَ جِلْسَةَ الْمُحْتَبِي ضَامًّا رُكْبَتَيْهِ وَفَخِذَيْهِ كَالَّذِي يَهُمُّ لِأَمْرٍ

اَلتَّقَعْفُزُ [et-teḳaᶜfuz] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vez-ninde) Bir yerde çöküp sābit ve mukīm olmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَقَعْفَزَ الرَّجُلُ إِذَا بَرِكَ

اَلْمُتَقَعْفِزَةُ [el-muteḳaᶜfizet] (ism-i fāᶜil bün-yesiyle) Şāhları aşağıya sarkmış ser-nigūn ağaca vasf olur, salkım söğüt gibi; yukālu: شَجَرَةٌ مُتَقَعْفِزَةٌ أَيْ مُتَكَبِّبَةٌ

اَلْقُعْفُوزُ [el-ḳuᶜfūz] (عُصْفُورٌ [ᶜuṣfūr] veznin-de) Bir nevᶜ nebāt adıdır.

[ق ف ز]

اَلْقَفْزُ [el-ḳafz] (ḳāf'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) ve

اَلْقَفْزَانُ [el-ḳafezān] (fetehātla) ve

اَلْقُفَازُ [el-ḳufāz] (ḳāf'ın zammıyla) ve

اَلْقُفُوزُ [el-ḳufūz] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde)

Sıçramak maᶜnāsınadır; yukālu: قَفَزَ الظَّبْيُ قَفْزًا وَقَفَزَانًا وَقُفَازًا وَقُفُوزًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا وَثَبَ Ve ölmek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: قَفَزَ فُلَانٌ إِذَا مَاتَ

اَلْقَفْزَى [el-ḳafezā] (جَمَزَى [cemezā] veznin-de) İsmdir, sıçramağa ve sıçrayışa denir.

اَلْقَفِيزُ [el-ḳafīz] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bir cins ölçek adıdır ki sekiz مَكُوكٌ [mekūk] istiᶜāb eder. Ve مَكُوكٌ [mekūk] bir buçuk صَاعٌ [ṣāᶜ] alır. Ve

قَفِيزٌ [ḳafīz] Yüz kırk dört zirāᶜ mikdārında olan arza denir. Cemᶜi أَقْفِزَةٌ [aḳfizet] ve قُفْزَانٌ [ḳufzān] gelir ḳāf'ın zammıyla; yukālu: أَعْطَاهُ قَفِيزًا مِنَ الْبُرِّ وَهُوَ مِكْيَالٌ ثَمَانِيَةُ مَكَاكِيكَ وَمِنَ الْأَرْضِ قَدْرُ مِائَةٍ وَأَرْبَعٍ وَأَرْبَعِينَ ذِرَاعًا

اَلْقُفَّازُ [el-ḳuffāz] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) Eldivene denir ki içine pamuk koyup dikerler; pek soğuk günlerde nisvān ellerine geçirirler, hālen bu diyārlarda yola gidenler istiᶜmāl ederler, Fārisīde dest-vāne derler. ᶜAlā-kavlin قُفَّازٌ [ḳuffāz] nisvān huliyyātından bir güne zīnet ismidir ki ellerine ve ayaklarına geçirirler. Ce elde şikārī kuş oturttukları eldivene de denir ki ᶜArablar sokuşturma demir tellerden nesc ederler. Ve at kısmının ellerinde dirseklerine kadar olan beyāza yaᶜnī sekile denir.

اَلتَّقَفُّزُ [et-teḳaffuz] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜul] vezninde) Hatun kısmı ellerine ve ayaklarına kına ile eldiven şeklinde nakş edinmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَقَفَّزَتِ الْمَرْأَةُ بِالْحِنَّاءِ إِذَا نَقَشَتْ يَدَيْهَا وَرِجْلَيْهَا بِهِ

اَلْأَقْفَزُ [el-aḳfez] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) ve

اَلْمُقَفَّزُ [el-muḳaffez] (مُعَظَّمٌ [muᶜaẓẓam] vezninde) Şol ata denir ki yalnız elleri dirseklerine kadar sekil olup ayaklarında olmaya; yukālu: فَرَسٌ أَقْفَزُ وَمُقَفَّزٌ إِذَا كَانَ بَيَاضُ تَحْجِيلِهِ فِي يَدَيْهِ إِلَى الْمِرْفَقَيْنِ دُونَ الرِّجْلَيْنِ

اَلْقُفَّيْزَى [el-ḳuffeyzā] (ḳāf'ın zammıyla) سُمَّيْهَى [summeyhā] vezninde) Sıbyāna mahsūs bir laᶜib ismidir ki bir ağacı dikip üzerinden sıçraşırlar.

اَلْقَوَافِزُ [el-ḳavāfiz] قَافِزَةٌ [ḳāfizet]in cemᶜidir, kurbağaya ıtlāk olunur, sıçragan olduğu için. Ve

قَافِزَةٌ [ḳāfizet] Seğirtirken āhū gibi pertāv eden yügrük ata denir; teᵓnīsi mevsūf iᶜtibārıyladır; yukālu: خَيْلٌ قَافِزَةٌ وَقَوَافِزُ أَيْ سِرَاعٌ تَثِبُ فِي عَدْوِهَا

قَفِيزٌ [Ḳafīz] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Nebiyy-i ekrem ᶜaleyhi's-selām hazretlerinin gulāmları ismidir.

اَلْقَاقُزُّ [el-ḳāḳuzz] (ḳāf'la) «ق،ز،ز» māddesinde zikr olundu ki maşrabaya denir.

[ق ل ز]

اَلْقَلْزُ [el-ḳalz] (ḳāf'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Bir güne su içmek maᶜnāsınadır. Şārih der ki baᶜzılar birden içmek ve baᶜzılar sorarak içmek ile beyān eylediler; yukālu: قَلَزَ الرَّجُلُ الْمَاءَ قَلْزًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي وَهُوَ نَوْعٌ مِنَ الشُّرْبِ Ve vurmak maᶜnāsınadır; yukālu: قَلَزَهُ إِذَا ضَرَبَهُ Ve atmak maᶜnāsınadır; yukālu: قَلَزَ بِسَهْمِهِ إِذَا رَمَى Ve cünbüş ve neşātlanmak maᶜnāsınadır; yukālu: قَلَزَ إِذَا نَشِطَ Ve sıçramak maᶜnāsınadır; yukālu: قَلَزَ إِذَا وَثَبَ Ve topallanmak maᶜnāsınadır; yukālu: قَلَزَ الرَّجُلُ إِذَا عَرِجَ Ve

قَلْزٌ [ḳalz] Zaᶜīf ve hafīf adama denir; yukālu: رَجُلٌ قَلْزٌ أَيْ ضَعِيفٌ خَفِيفٌ Ve

قَلْزٌ [ḳalz] Değnekle yeri dürtüştürmek maᶜnāsınadır; yukālu: قَلَزَ بِعَصَاهُ الْأَرْضَ إِذَا نَكَتَهَا بِهَا Ve bir adama kāse kāse su içirmek

maᶜnāsınadır; tekūlu: قَلَزْتُهُ أَقْدَاحًا أَيْ جَرَّعْتُهُ Ve çekirge yumurta gömmek için kuyruğunu yere sokmak maᶜnāsınadır; yukālu: قَلَزَ الْجَرَادُ ذَنَبَهُ إِذَا رَزَّ ذَنَبَهُ فِي الْأَرْضِ

اَلتَّقَلُّزُ [et-teḳalluz] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Bu dahi neşāt ve cünbüşe gelmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَقَلَّزَ الرَّجُلُ إِذَا نَشِطَ Ve āhū ve ceyran makūlesi seğirtip kaçmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَقَلَّزَ الْوَعِلُ إِذَا عَدَا

اَلْقِلَّزُ [el-Ḳillez] (حِمَّصٌ [ḥimmaṣ] vezninde) Rūm diyārında Sumeysāṭ kurbünde bir merc adıdır.

اَلْقُلُزُّ [el-ḳuluzz] (عُتُلٌّ [ᶜutull] vezninde) ve

اَلْقِلِزُّ [el-ḳilizz] (فِلِزٌّ [filizz] vezninde) Şol sarı bakıra denir ki be-gāyet sert olmakla ona demir yaᶜnī ālet kār eylemez ola. Ve tünd ve şedīd kişiye denir.

اَلْإِقْتِلَازُ [el-iḳtilāz] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Kāse kāse su içmek maᶜnāsınadır; tekūlu: قَلَزْتُهُ أَقْدَاحًا فَاقْتَلَزَهَا أَيْ جَرَّعْتُهُ أَقْدَاحًا فَتَجَرَّعَهَا

اَلْإِقْلَازُ [el-iḳlāz] (hemzenin kesriyle) ve

اَلتَّقْلِيزُ [et-taḳlīz] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Bunlar da çekirge kuyruğunu yere gömmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَقْلَزَ الْجَرَادُ وَقَلَّزَ إِذَا رَزَّ ذَنَبَهُ فِي الْأَرْضِ

[ق ل ح ز]

اَلْقَلْحَزَةُ [el-ḳalḥazet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bodur adamın yürümesine denir; yukālu: يَمْشِي الْقَلْحَزَةَ أَيْ مِشْيَةَ الْقَصِيرِ

اَلْقِلَّحْزُ [el-ḳillaḥz] (جِرْدَحْلٌ [cirdaḥl] vezninde) Şol hod-bīn ve lāf-zen şişmana denir ki kavli fiᶜlinden yaᶜnī icrā ve īfāsı vaᶜd ve lāfından ekser ola; yukālu: رَجُلٌ قِلَّحْزٌ أَيْ سَمِينٌ تَائِهٌ قَوْلُهُ أَكْثَرُ مِنْ فِعْلِهِ

[ق ل م ز]

اَلْقَلَمَّزَةُ [el-ḳalemmezet] (هَبَنَّقَةٌ [hebenneḳat] vezninde) Leʾīme olan bodur hatuna denir; yukālu: عَجُوزٌ قَلَمَّزَةٌ أَيْ لَئِيمَةٌ قَصِيرَةٌ

[ق م ر ز]

اَلْقُمَّرِزُ [el-ḳummeriz] (ḳāf'ın zammıyla هُمَّقِعٌ [ḥummeḳiᶜ] vezninde) ve

اَلْقُمَرِزُ [el-ḳumeriz] (عُلَبِطٌ [ᶜulebiṭ] vezninde) Hurde kulaklı adama denir. Ve bodur kimseye denir.

[ق م ز]

اَلْقَمْزُ [el-ḳamz] (غَمْزٌ [ġamz] vezninde) Biriktirmek maᶜnāsınadır; yukālu: قَمَزَ الشَّيْءَ قَمْزًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَمَعَهُ Ve bir nesneyi parmakların uçlarıyla almak maᶜnāsınadır; yukālu: قَمَزَ الشَّيْءَ إِذَا أَخَذَهُ بِأَطْرَافِ الْأَصَابِعِ

اَلْقَمَزُ [el-ḳamez] (fethateynle) Aslā işe yaramaz olan māl-ı kemtere denir; yukālu: أَعْطَاهُ قَمَزًا أَيْ رُذَالاً لاَ خَيْرَ فِيهِ

اَلْإِقْمَازُ [el-iḳmāz] (hemzenin kesriyle) Vech-i mezkūr üzere olan māl kazanmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَقْمَزَ الرَّجُلُ إِذَا اقْتَنَى الْقَمَزَ

اَلْقُمْزَةُ [el-ḳumzet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Bir niçe şeyᵓe denir; yukālu: أَخَذَ قُمْزَةً مِنَ التَّمْرِ وَغَيْرِهِ أَيْ قَبْضَةً Ve otun dāneli ve tohumlu olan boğumuna denir.

اَلْقُمَزُ [el-ḳumez] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) قُمْزَةٌ [ḳumzet]in cemᶜidir ki bir kabza olan şeyᵓe denir; ve minhu yukālu: اَلْكَلَأُ هُنَا قُمَزٌ أَيْ مُتَقَطِّعٌ غَيْرُ مُتَرَاصٍّ Burada çayır birbirine peyveste olmayıp parça parçadır.

[ق م ه ز]

اَلْقُمَهْزِيَةُ [el-ḳumehziyet] (بُلَهْنِيَةٌ [bulehniyet] vezninde) Pek bodur hatuna denir; yukālu. هِيَ قُمَهْزِيَةٌ أَيْ قَصِيرَةٌ جِدًّا

[ق ن ز]

اَلْقِنْزُ [el-ḳinz] (ḳāf'ın kesri ve nūn'un sükūnuyla) ve

اَلْإِقْنِيزُ [el-iḳnīz] (إِزْمِيلٌ [izmīl] vezninde) Dibi sivri küçük küpe denir. Ve

قِنْزٌ [ḳinz] Kīr ve murdārdan sakınır olan pākīze-meşreb adama denir; bunda zamm-la da lügattir; yukālu: هُوَ قِنْزٌ أَيْ مُتَقَزِّزٌ

اَلْإِقْنَازُ [el-iḳnāz] (hemzenin kesriyle) إِقْنِيزٌ [iḳnīz] ile su içmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَقْنَزَ الرَّجُلُ إِذَا شَرِبَ بِالْإِقْنِيزِ

اَلْقَنَزُ [el-ḳanez] (fethateynle) Saksıya denir, خَزَفٌ [ḫazef] maᶜnāsına. Ve şikāra denir, قَنَصٌ [ḳanaṣ] maᶜnāsına.

اَلْقَانِزُ [el-ḳāniz] قَانِصٌ [ḳāniṣ] vezninde ve mürādifdir ki avcıya denir.

اَلْمُقَنِّزُ [el-muḳanniz] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vezninde) ve

اَلْقَنَّازُ [el-ḳannāz] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Bunlarda avcıya denir.

[ق و ز]

اَلْقَوْزُ [el-ḳavz] (جَوْزٌ [cevz] vezninde) Değirmi kumluğa denir. Ve yüksek kum yığınına denir. Cemᶜi أَقْوَازٌ [aḳvāz] ve قِيزَانٌ [ḳīzān] ve أَقَاوِيزُ [eḳāvīz] ve أَقَاوِزُ [eḳāviz] gelir.

اَلتَّقَوُّزُ [et-teḳavvuz] تَقَلُّزٌ [teḳalluz] vezninde ve mürādiftir ki zikr olundu; yukālu: تَقَوَّزَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى تَقَلَّزَ Ve dere içi gibi engebe ve çukura doğru inip gitmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَقَوَّزَ إِذَا تَهَوَّى Ve binā çöküp yıkılmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَقَوَّزَ الْبَيْتُ إِذَا تَهَدَّمَ وَتَقَوَّضَ Ve āhū ve ceyran makūlesi seğirtip gitmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَقَوَّزَ الْوَعِلُ إِذَا عَدَا

اَلْقَوَّازُ [el-ḳavvāz] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) طَوَّازٌ [ṭavvāz] maᶜnāsınadır ki zikr olundu.

اَلْإِقْتِيَازُ [el-iḳtiyāz] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Bir adamı yā bir hayvānı yırtıcı cānver ahz ve ekl eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: إِقْتَازَهُ النَّمِرُ إِذَا أَكَلَهُ

اَلتَّقْوِيزُ [et-taḳvīz] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Ot firāvān olmak maᶜnāsınadır; yukālu: قَوَّزَ النَّبْتُ إِذَا كَثُرَ

[ق ه ز]

اَلْقَهْزُ [el-ḳahz] (ḳāf'ın fethi ve kesri ve hā'nın sükūnuyla) ve

اَلْقَهْزِيُّ [el-ḳahziyy] (yā-yı nisbetle) Bir güne siyāba denir ki tiftik gibi nāzük ve latīf kırmızı yünden nesc olunup baᶜzen harīr dahi halt ve izāfe ederler; şal gibi bir câme olur. Kāle'ş-şārih fi'n-*Nihāye* ve fī hādīsi ᶜAlī radıyallāhu ᶜanhu: «إِنَّ رَجُلاً أَتَاهُ وَعَلَيْهِ ثَوْبٌ مِنْ قَهْزٍ» Kāle'z-Zemaḫşerī: اَلْقَهْزُ ضَرْبٌ مِنَ الثِّيَابِ تُتَّخَذُ مِنْ صُوفٍ كَالْمِعْزَى وَرُبَّمَا خَالَطَهُ الْحَرِيرُ Ve

قَهْزٌ [ḳahz] (غَمْزٌ [ġamz] vezninde) Masdar olur, sıçramak maᶜnāsına; yukālu: قَهَزَ الظَّبْيُ قَهْزًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا وَثَبَ

اَلْقَهِيزُ [el-ḳahīz] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Hām ipeğe denir, قَزٌّ [ḳazz] maᶜnāsına.

اَلْقَهْقَزَاتُ [el-ḳahḳazāt] (ḳāf'ların fethiyle) Soyu pāk ve cüssesi ᶜazīm olan develere denir; müfredi قَهْقَزَةٌ [ḳahḳazet]tir.

اَلْقَهْقَزُ [el-ḳahḳaz] (جَعْفَرٌ [caᶜfer] veznin-de) Siyāh adama denir; müᵓennesi قَهْقَزَةٌ [ḳahḳazet]tir.

اَلْقَهْقَزِيَّةُ [el-ḳahḳaziyyet] Bodur hatuna denir.

[ق ه م ز]

اَلْقَهْمَزَةُ [el-ḳahmezet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Sıçramak maᶜnāsınadır; yukālu: قَهْمَزَ الرَّجُلُ إِذَا وَثَبَ Ve

قَهْمَزَةٌ [ḳahmezet] İsm olur, bodur kişiye ve bodur ᶜavrete denir; yukālu: رَجُلٌ وَامْرَأَةٌ قَهْمَزَةٌ

أَيْ قَصِيرٌ Ve cüssesi büyük olup ayağı ağır olan nākaya denir.

اَلْقَهْمَزَى [el-ḳahmezā] (قَهْقَرَى [ḳahḳarā] vezninde) Bir düzeye seğirtip gitmeğe denir. Ve sürᶜat ve neşāt maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْطَلَقَ الرَّجُلُ بِالْقَهْمَزَى أَيِ الْإِحْضَارِ وَكَذَا السُّرْعَةُ وَالنَّشَاطُ

قُهُنْدُزٌ [Ḳuhunduz] (ḳāf'ın ve hā'nın ve dāl'ın zammıyla) Dört mevziᶜ ismidir ve bu muᶜarrebdir, zīrā kelām-ı ᶜArabda dāl'dan sonra bilā-fāsıla zā-yı muᶜceme bulunmaz. İşbu قُهُنْدُزٌ [kuhunduz] kuhendiz-i Fārisī muᶜarrebidir ki eski kalᶜa demektir, murād şehr içre olan kalᶜa olacaktır. Bu münāsebetle niçe kılāᶜ onunla tesmiye olundu. Ez-cümle Bedaḫşānda bir meşhūr kalᶜa müsemmādır. «دز» [diz] kelimesi dāl'ın kesriyle olup taᶜrībde mazmūm oldu.

FASLU'L-KĀF
(فَصْلُ الْكَافِ)

[ك ر ز]

اَلْكُرُوزِ [el-kurūz] (بُرُوزٌ [burūz] veznincle) Girmek maᶜnāsınadır; yukālu: كَرَزَ إِلَيْهِ كُرُوزًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا دَخَلَ Ve gizlenmek maᶜnāsınadır; yukālu: كَرَزَ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَخْفَى Ve bir kimseye ilticā eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: كَرَزَ إِلَيْهِ إِذَا الْتَجَأَ Ve meyl maᶜnāsınadır; yukālu: كَرَزَ إِلَيْهِ إِذَا مَالَ Ve erkek hayvān dişinin bevlini koklamak maᶜnāsınadır; yukālu: كَرَزَ الْفَحْلُ الْبَوْلَ إِذَا تَشَمَّمَهُ Ve dāᵓimā keş taᶜbīr olunan yoğurt kurusu ekl eder olmak maᶜnāsınadır; yukālu: كَرِزَ الرَّجُلُ كَرَزًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا دَامَ عَلَى أَكْلِ الْأَقِطِ

اَلْكُرَازُ [el-kurāz] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) ve

اَلْكُرَّازُ [el-kurrāz] (رُمَّانٌ [rummān] veznincle) Kārūreye, ᶜalā-kavlin ağzı dar bardağa denir. Cemᶜi كِرْزَانٌ [kirzān] gelir kāf'ın kesriyle; yukālu: شَرِبَ بِالْكُرَازِ وَالْكُرَّازِ أَيِ الْقَارُورَةِ أَوِ الْكُوزِ الضَّيِّقِ الرَّأْسِ

اَلْكَرَّازُ [el-kerrāz] (حَمَّادٌ [ḥammād] veznincle) Şol koça denir ki büyük ve kuvvetli olmakla çoban heybesini ona tahmīl edip o dahi merkeb gibi götürür ola. Ve

كَرَّازٌ [Kerrāz] Suleymān eṭ-Ṭufāvī nām muhaddisin pederi ismidir.

اَلْكُرَّزُ [el-kurrez] (سُكَّرٌ [sukker] vezninde) ve

اَلْمُكَرَّزُ [el-mukerrez] (مُعَظَّمٌ [muᶜaẓẓam] vezninde) Leᵓīm ve fürū-māye kimseye denir. Ve

كُرَّزٌ [kurrez] habīs ve mekkār adama denir. Bu iki maᶜnāda كُرَّزِيٌّ [kurreziyy] dahi de-

nir, nefsine nisbetle. Ve

كُزٌّ [Kurrez] Uz ve hāzık ve üstāz adama denir; yukālu: رَجُلٌ كُزٌّ وَمُكَزَّزٌ وَكُزَّزِيٌّ أَيْ لَئِيمٌ وَكَذَا كُزٌّ وَكُزَّزِيٌّ أَيْ خَبِيثٌ وَيُقَالُ كُزٌّ أَيْ حَاذِقٌ Ve kelāmı ifāde ve beyāndan ᶜāciz adama denir; yukālu: لاَ أَحْوَجَكَ اللهُ إِلَى كُزٍّ أَيْ عَيِيٍّ Ve bir yaşında doğana ve sāᵓir kuşa denir ki tülemiş olmakla tülek taᶜbīr olunur. Cemᶜi كَرَارِزَةٌ [kerārizet]tir.

اَلْكَرِيزُ [el-kerīz] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Keş dedikleri yoğurt kurusuna denir; tekūlu: أَكَلْتُ الْكَرِيزَ أَيِ الْأَقِطَ

اَلْكُزُّ [el-kurz] (بُرْجٌ [burc] vezninde) Çobanın hurcuna denir ki içine zādını kor. Cemᶜi كِرَزَةٌ [kirezet] gelir, غُصْنٌ [ġuṣn] ve غِصَنَةٌ [ġiṣanet] gibi.

كَرَازٌ [Kerāz] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Ḥuṣayn b. ᶜAlḳame eẕ-Ẕekvānī feresinin ismidir yāhūd zāᵓeyn-i muᶜcemeteynledir.

كَارِزٌ [Kāriz] ve

كُرَيْزٌ [Kureyz] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) ve

مِكْرَزٌ [Mikrez] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Esmā-i ricāldendir. Ve

كَارِزٌ [kāriz] Neysābūr'da bir karye adıdır; ᶜAbdurraḥmān b. es-Serrāc şeyhi Ebu'l-Ḥasen el-Kārizī oradandır.

اَلْمُكَارَزَةُ [el-mukārezet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) Bir mahalle şitābla seğirterek varıp onda ihtifā eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: كَارَزَ إِلَى الْمَكَانِ إِذَا بَادَرَ عَلَيْهِ وَاخْتَبَأَ فِيهِ Ve bir kimseden havfla kaçıp gitmek maᶜnāsınadır; yukālu: كَارَزَ عَنْهُ إِذَا هَرَبَ Ve bir kimse ile müsābaka eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: كَارَزَ فُلاَنًا إِذَا عَاجَزَهُ

كَارِزِينُ [Kārizīn] (بَارِزِينُ [bārizīn] vezninde) Fāris ülkesinde bir beldedir; Muḳriᵓü'l-Ḥarem Muḥammed b. el-Ḥuseyn oradandır. Ve müᵓellifin beyānı üzere mevlidleri belde-i mezbūredir ve oraya vāfir ᶜulemāᵓ ve muhaddisīn mensūblardır.

اَلتَّكْرِيزُ [et-tekrīz] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] veznin-de) Doğan ve şāhīn kısmı tülemek maᶜnāsınadır; yukālu: كُرِّزَ الْبَازِي عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا سَقَطَ رِيشُهُ

كُرْزِينُ [Kurzīn] (kāf'ın zammıyla) Bir kalᶜa adıdır.

كُزٌّ [Kurz] (kāf'ın zammıyla) Esmādandır: Kurz b. ᶜAlḳame, ᶜalā-kavlin bu كُوزٌ [Kūz] dur vāv ile ve Kurz b. Cābir ve Kurz b. Usāme ve dīğer Kurz ki cihet-i nisbeti yoktur, sahābīlerdir.

اَلْكِرْيِزُ [el-kiryiz] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) İri ve büyük hıyāra ve ᶜacura denir.

[ك ز ز]

اَلْكَزَازَةُ [el-kezāzet] (zā-yı muᶜceme ile كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) ve

اَلْكُزُوزَةُ [el-kuzūzet] (kāf'ın zammıyla) Bir nesne kurumakla çekilip büzülmek ve burtuşmak maᶜnāsınadır, tarāveti çekilmiş et ve deri gibi; yukālu: كَزَّ الشَّيْءُ كَزَازَةً وَكُزُوزَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا يَبِسَ وَانْقَبَضَ

اَلْكَزُّ [el-kezz] (kāf'ın fethiyle) Sıfattır, kurumakla buruşup burtuşmuş nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ كَزٌّ أَيْ يَابِسٌ مُنْقَبِضٌ ve yukālu: رَجُلٌ وَجِسْمٌ كَزٌّ أَيْ يَابِسٌ مُنْقَبِضٌ Cemᶜi كُزٌّ [kuzz] gelir kāf'ın zammıyla; yukālu: هُوَ كَزٌّ وَهُمْ كَزٌّ Ve

كَزٌّ [kezz] Çirkīn çehreye ıtlāk olunur; yukālu: وَجْهٌ كَزٌّ أَيْ قَبِيحٌ Ve bahīl ve nākese كَزُّ الْيَدَيْنِ [kezzu'l-yedeyn] ıtlāk olunur, جَعْدُ الْيَدَيْنِ [caᶜdu'l-yedeyn] gibi; yukālu: رَجُلٌ كَزُّ الْيَدَيْنِ أَيْ ذُو كَزَزٍ أَيْ بُخْلٍ Ve

كَزٌّ [kezz] Masdar olur, bir nesneyi daraltmak maᶜnāsınadır; yukālu: كَزَّ الشَّيْءَ كَزًّا إِذَا

ضَيَّقَهُ Ve yürürken adımlar sık sık olmak maᶜnāsınadır; yukālu: كَزَّتْ خُطَاهُ إِذَا تَقَارَبَتْ Ve

كَزٌّ [kezz] Be-gāyet pek ve katı nesneye denir; yukālu: ذَهَبٌ كَزٌّ أَيْ صُلْبٌ جِدًّا

اَلْكُزَازُ [el-kuzāz] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) ve

اَلْكُزَّازُ [el-kuzzāz] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) Bir güne ᶜillete denir ki şedīd soğuk teᵓsīrinden ᶜārız olur ki beden buruşup kıvrılı kalır, ᶜalā-kavlin soğuğun şiddetinden ᶜārız olan titremeğe denir.

اَلْمَكْزُوزُ [el-mekzūz] Zikr olunan كُزَازٌ [kuzāz] ᶜilletine uğramış kişiye denir; yukālu: كُزَّ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَكْزُوزٌ أَيْ أَصَابَهُ الْكُزَازُ وَالْكُزَّازُ وَهُوَ دَاءٌ مِنْ شِدَّةِ الْبَرْدِ أَوِ الرِّعْدَةُ مِنْهَا Ve

كُزَازٌ [Kuzāz] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Muhaddisīnden Muḥammed b. Aḥmed b. Ebī Esed el-Herevī lakabıdır.

كَزَازِ [Kezāzi] (قَطَامِ [ḳaṭāmi] vezninde) Ḥuṣayn b. ᶜAlḳame es-Sulemī feresinin adıdır.

اَلْكَزَّةُ [el-kezzet] (بَزَّةٌ [bezzet] vezninde) Şol yaya denir ki ağacı pek kuru olmakla eğilmesi pek zor ve ᶜasīr ola; yukālu: قَوْسٌ كَزَّةٌ إِذَا كَانَ فِي عُودِهَا يُبْسٌ عَنِ الْإِنْعِطَافِ Ve tekerlekleri aralığı pek dar olmakla şiddetle gıcırdar olan makaraya denir; yukālu: بَكَرَةٌ كَزَّةٌ أَيْ ضَيِّقَةٌ شَدِيدَةُ الصَّرِيرِ

اَلْإِكْزَازُ [el-ikzāz] (hemzenin kesriyle) Bir adamı كُزَازٌ [kuzāz]-ı mezkūr ᶜilletine uğratmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَكَزَّهُ اللهُ أَيْ رَمَاهُ بِالْكُزَازِ

اَلْإِكْتِزَازُ [el-iktizāz] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Büzülüp burtuşmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِكْتَزَّ الرَّجُلُ إِذَا تَقَبَّضَ Cevherī'nin كلأزة [kelᵓezet] māddesini burada zikri vehminden nāşīdir, zīrā lām'ı asliyyedir. Pes savāb olan كلز resminde īrād olunmaktır. Şārih der ki lām'ının ziyāde ve asāleti muhtelifün-fīhā olmakla müᵓellifin imzāsı nā-be-mahaldir. İntehā.

[ك ع ز]

اَلْكَعْزُ [el-kaᶜz] (kāf'ın fethi ve ᶜayn'ın sükūnuyla) Bir nesneyi parmaklar ile biriktirmek maᶜnāsınadır; yukālu: كَعَزَ الشَّيْءَ كَعْزًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا جَمَعَهُ بِأَصَابِعِهِ

[ك ل ز]

اَلْكَلْزُ [el-kelz] (kāf'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Biriktirmek maᶜnāsınadır; yukālu: كَلَزَ الشَّيْءَ كَلْزًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَمَعَهُ

اَلتَّكْلِيزُ [et-teklīz] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) كَلْزٌ [kelz] maᶜnāsınadır; yukālu: كَلَّزَهُ بِمَعْنَى كَلَزَهُ

كَلَّازٌ [Kellāz] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Aᶜlāmdandır.

اَلْكِلَزُّ [el-kilezz] (خِدَبٌّ [ḫidebb] vezninde) Şol adama denir ki balık etleri şedīd ve kavī ve aᶜzāsı dirnekli ve tıknaz ola.

كِلِّزُ [Killiz] (kesreteynle جِلِّيقٌ [cilliḳ] vezninde) Ḥaleb ile Antākiyye beyninde bir karye adıdır; hālen Kilis taᶜbīr eyledikleri kasaba olacaktır ᶜAzāz nāhiyesindendir. Zāhiren ᶜAzāz kadīm olup Killiz kasabası sonradan hādis olmakla ahālīsi etrāf ve eknāftan müctemiᶜ olduğu bāᶜis-i tesmiyedir. Ve arz-ı mezkūre bilād-ı ᶜArabdandır.

كَلِيزُ [Kelīz] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Reyy nām beldeye bir konak mesāfede bir mevziᶜ adıdır.

اَلْكَوَالِيزُ [el-kevālīz] كَالُوزٌ [kālūz]un cemᶜidir, şol cemāᶜate denir ki suyun kılletine mebnī birbirinden dirīg ve dınnet eyledikleri için su başına silāhla çıkar olalar.

اَلْإِكْلِيزَازُ [el-iklīzāz] (إِشْمِيزَازٌ [işmīzāz] vezninde) Buruşup büzülmek, ᶜalā-kavlin dābbe-i merkūbenin üzerinde hoşça temekkün ve istikrā eylemeyen kimsenin sāᵓire bildirmemek vech üzere hafīce mutmaᵓin ve hemvār olmayarak büzülüp devşirilmesi tarzında olan büzülmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِكْلَأَزَّ الرَّجُلُ إِذَا انْقَبَضَ أَوْ هُوَ انْقِبَاضٌ فِي خَفَإٍ لَيْسَ بِمُطْمَئِنٍّ بِمَنْزِلَةِ الرَّاكِبِ إِذَا لَمْ يَتَمَكَّنْ مِنْ ظَهْرِ الدَّابَّةِ Ve şikārī kuş şikāra salmak vaktinde tortop devşirilmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِكْلَأَزَّ الْبَازِي إِذَا هَمَّ بِأَخْذِ الصَّيْدِ أَيْ تَجَمَّعَ لَهُ عَلَى قَصْدِهِ

[ك ل ن ز]

اَلْكَلْنَزُ [el-kelnez] (جَعْفَرٌ [caᶜfer] vezninde) Aᶜzāsı dirnekli adama denir; yukālu: رَجُلٌ كَلْنَزٌ أَيْ مُتَقَارِبُ الْخَلْقِ Ve söbü olmayarak etleri şedīd olan yüze denir; yukālu: وَجْهٌ كَلْنَزٌ أَيْ شَدِيدُ الْعَضَلِ فِي غَيْرِ امْتِدَادٍ

اَلْمُكَلْنَزِزُ [el-muklenziz] (ism-i fāᶜil bünyesiyle) Müteşeddid maᶜnāsınadır; yukālu: رَجُلٌ مُكَلْنَزِزٌ أَيْ مُتَشَدِّدٌ

[ك ل ه ز]

اَلْمُكْلَهِزُّ [el-muklehizz] مُكْلَئِزٌّ [mukleᵓizz] vezninde ve mürādifidir ki münkabız nesneye denir.

[ك م ز]

اَلْكَمْزُ [el-kemz] (غَمْزٌ [ġamz] vezninde) Bir nesneye iki eliyle değirmice küme gibi biriktirmek maᶜnāsınadır; yukālu: كَمَزَ الشَّيْءَ كَمْزًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَمَعَهُ بِيَدَيْهِ حَتَّى يَسْتَدِيرَ

اَلْكُمْزَةُ [el-kumzet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Bir topak ve bir külçe şeyᵓe denir. Ve bir yığın ve küme kum ve toprak makūlesine denir. Cemᶜi كُمَزٌ [kumez] gelir, غُرَفٌ [ġuref] vezninde.

[ك ن ز]

اَلْكَنْزُ [el-kenz] (kāf'ın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Māl-ı medfūna denir, Fārisīde genc denir; yukālu: وَجَدَ كَنْزًا أَيْ مَالاً مَدْفُونًا Ve

كَنْزٌ [kenz] Masdar olur, yere māl defn eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: كَنَزَ الْمَالَ كَنْزًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا دَفَنَهُ فِي الْأَرْضِ Ve

كَنْزٌ [kenz] Altına ve gümüşe ıtlāk olunur. Ve māl hıfz olunacak şeyᵓe denir; mahzen ve sandūka gibi. Ve

كَنْزٌ [kenz] Yere mızrak dikmek maᶜnāsınadır; yukālu: كَنَزَ الرُّمْحَ كَنْزًا إِذَا رَكَزَهُ فِي الْأَرْضِ Ve mutlakan bir kaba yāhūd bir yere bir nesneyi kısıp sokuşturmak maᶜnāsınadır; yukālu: كَنَزَ الشَّيْءَ فِي وِعَاءٍ أَوْ أَرْضٍ إِذَا غَمَزَهُ Ve kışlık için hurmāyı kavsaraya basmak maᶜnāsınadır; yukālu: كَنَزَ الْقَوْمُ التَّمْرَ إِذَا جَعَلُوهُ كَنِيزًا

اَلْإِكْتِنَازُ [el-iktināz] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] veznince) Bir nesne bir kap içre sımsıkı dertop dolmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِكْتَنَزَ التَّمْرُ فِي الْوِعَاءِ إِذَا اجْتَمَعَ وَامْتَلَأَ

اَلْكَنِيزُ [el-kenīz] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Kışlık için kavsaraya basılmış hurmāya denir. Ve Baḥr nām muhaddisin pederi ismidir.

اَلْكِنَازُ [el-kenāz - el-kināz] (kāf'ın fethi ve kesriyle) Şitāᵓ eyyāmına saklamak için hurmānın kavsaralara basımına denir; yukālu: دَنَا زَمَنُ الْكِنَازِ أَيْ أَوَانُ كَنْزِ التَّمْرِ

اَلْكِنَازُ [el-kināz] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Gövdesi semiz olup etleri sımsıkı pek ve kunt olan nāka ve hatuna denir; yukālu: نَاقَةٌ وَجَارِيَةٌ كِنَازٌ أَيْ كَثِيرَةُ اللَّحْمِ صُلْبَةٌ Cemᶜi كُنُزٌ [kunuz] gelir zammeteynle ve كِنَازٌ [kināz] gelir müfredi gibi ki hareketeynin ve elifin ihtilāfı tasavvuruna mebnī.

كَنْزَةٌ [Kenzet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde)

Yemāme'de bir vādī ismidir. Ve Ummu Şemle b. Burd el-Minḳarī ismidir. Ve Muḥammed b. ᶜAlī el-Ehvāzī nām muhaddisin ceddi ismidir. Ve Muḳᶜad b. Şemmās es-Saᶜdī feresinin ismidir.

كَنَّازٌ [Kennāz] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) Ḍabbe kabīlesinden bir recül adıdır. Ve Kennāz b. Ḥişn yāhūd İbn Ḥuşayn el-Ġanevī sahābīdir; Kennāz b. Şureym ve Kennāz b. Nuᶜaym şāᶜirlerdir.

كُنَيْزٌ [Kuneyz] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esmādandır: Kuneyz el-Ḫādim bir muhaddistir. Ve

كُنَيْزُ دُبَّةَ [Kuneyzu Dubbet] (dāl'ın zammıyla) Bir hānendedir.

[ك و ز]

اَلْكُوزُ [el-kūz] (kāf'ın zammıyla) Maᶜrūftur ki bardağa denir. Cemᶜi أَكْوَازٌ [ekvāz] ve كِيزَانٌ [kīzān] ve كِوَزَةٌ [kivezet] gelir, أَعْوَادٌ [aᶜvād] ve عِيدَانٌ [ᶜīdān] ve عِوَدَةٌ [ᶜivedet] gibi. Ve

كُوزٌ [Kūz] Esmādandır: Kūz b. Kaᶜb, Benū Ḍabbe'den bir batndır. Ve Kūz b. ᶜAlḳame ashābdandır yāhūd bu كُرْزٌ [Kurz]dur. Ve

بَنُو كُوزٍ [Benū Kūz] Benī Esed'den bir batndır.

اَلْكَوْزُ [el-kevz] (جَوْزٌ [cevz] vezninde) Biriktirmek maᶜnāsınadır; yukālu: كَازَهُ يَكُوزُهُ كَوْزًا إِذَا جَمَعَهُ Ve bardakla su içmek maᶜnāsınadır; yukālu: كَازَ الرَّجُلُ إِذَا شَرِبَ بِالْكُوزِ

اَلتَّكَوُّزُ [et-tekevvuz] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] veznin-de) Birikmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَكَوَّزُوا إِذَا اجْتَمَعُوا

كُوَيْزٌ [Kuveyz] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Ve

مِكْوَزٌ [Mikvez] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) ve

مَكُوزَةُ [Mekūzet] (mīm'in fethiyle) Esāmī-i ricāldendir.

كَازَةُ [Kāzet] Merv kazāsında bir karyedir; nisbetinde كَازَقِيٌّ [Kāzeḳiyy] derler ḳāf'la.

كُوزُ كَنَانَ [Kūzu Kenān] (kāf-ı ūlānın zammı ve sāniyenin fethiyle) Āẕerbaycān vilāyetinde bir karye adıdır.

كُوزَى [Kūzā] (طُوبَى [ṭūbā] vezninde) Ṭaberistān ülkesinde bir kalᶜa adıdır. Şol derecede bülend ve ᶜālīdir ki kuş kısmı her ne kadar havālansa ve sehāb ne denli yükselse tabakasına suᶜūd edemeyip ancak yöresinde vukūf edebilir.

اَلْإِكْتِيَازُ [el-iktiyāz] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Suya bardağı daldırıp almak maᶜnāsınadır; yukālu: إِكْتَازَ الْمَاءَ إِذَا اغْتَرَفَهُ بِالْكُوزِ

اَلْمُكَوَّزُ [el-mükevvez] (مُعَظَّمٌ [muᶜaẓẓam] vezninde) Bardaklanmış demektir, bu münāsebetle başı bardak gibi söbü olan adama مُكَوَّزُ الرَّأْسِ [mukevvezu'r-reʾs] ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مُكَوَّزُ الرَّأْسِ أَيْ طَوِيلُهُ

FASLU'L-LĀM
(فَصْلُ اللاَّمِ)

[ل ب ز]

اَللَّبْزُ [el-lebz] (lām'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi şiddetle ekl eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: لَبَزَهُ لَبْزًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَكَلَهُ شَدِيدًا Ve yutmak maᶜnāsınadır; yukālu: لَبَزَهُ إِذَا لَقَمَهُ Ve el ile bir adamın sırtına vurmak maᶜnāsınadır; yukālu: لَبَزَهُ إِذَا ضَرَبَ ظَهْرَهُ بِيَدِهِ Ve şiddetle vurmak maᶜnāsınadır; yukālu: لَبَزَهُ إِذَا ضَرَبَهُ شَدِيدًا Ve نَبْزٌ [nebz] maᶜnāsınadır; ke-mā se-yuzkeru. Ve nāka kısmı tabanı muştuyla yere vurmak maᶜnāsınadır, ᶜalā-kavlin āheste āheste letāfetle vurmak maᶜnāsınadır; yukālu: لَبَزَتِ النَّاقَةُ الْأَرْضَ إِذَا ضَرَبَهَا بِجُمْعِ خُفِّهَا أَوْ ضَرْبًا لَطِيفًا فِي تَخَامُلٍ

اَللِّبْزُ [el-libz] (lām'ın kesriyle) Yaraya merhem ve yakı sarmak maᶜnāsınadır; Ebū ᶜAmr fā'nın kesriyle fiᶜl misālinde bu resme zikr eyledi; yukālu: لَبَزَ الْجُرْحَ لِبْزًا إِذَا ضَمَدَهُ بِالدَّوَاءِ

[ل ت ز]

اَللَّتْزُ [el-letz] (lām'ın fethi ve tā'nın sükūnuyla) لَكْزٌ [lekz] maᶜnāsınadır; ᶜalā-kavlin وَكْزٌ [vekz] maᶜnāsınadır, ke-mā se-yuzkerāni; yukālu: لَتَزَهُ لَتْزًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا لَكَزَهُ أَوْ وَكَزَهُ

[ل ج ز]

اَللَّجِزُ [el-leciz] (cīm'le كَتِفٌ [ketif] vezninde) لَزِجٌ [lezic] lafzından maklūbdur ki yelmeşik nesneye denir. Cevherī bunu İbn Muḳbil'in beytiyle istişhād eylemek bu istişhādı tashīf-i vāzıhtır. Savāb olan لَجِنٌ olmaktır, nūn'la, zīrā kasīde nūniyyedir. Müᵓellifin murādı işbu beyttir: «يَعْلُونَ بِالْمَرْدَقُوشِ الْوَرِد ضَاحِيَةً || عَلَى سَعَابِيبِ مَاءِ الضَّالَةِ اللَّجِزِ»

[ل ح ز]

اَللَّحْزُ [el-laḥz] (lām'ın fethi ve ḥā-yı mühmelenin sükūnuyla) İbrām ve ilhāh eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: لَحَزَهُ لَحْزًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَلَحَّهُ

اَللِّحْزُ [el-liḥz] (lām'ın kesriyle) ve

اَللَّحِزُ [el-laḥiz] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Teng-hūy ve tīz-meşreb olan bahīl ve nākese denir, Ṣamanī-zāde Efendi gibi; yukālu: رَجُلٌ لِحْزٌ وَلَحِزٌ أَيْ بَخِيلٌ ضَيِّقُ الْخُلُقِ

اَللَّحَزُ [el-leḥaz] (fethateynle) Bir kimse bahīl, teng-hūy olmak maᶜnāsınadır; yukālu: لَحِزَ الرَّجُلُ لَحَزًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ لِحْزًا

اَلتَّلَحُّزُ [et-telaḥḥuz] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜul] veznince) لَحَزٌ [leḥaz] maᶜnāsınadır; yukālu: تَلَحَّزَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى لَحِزَ Ve gerilenmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَلَحَّزَ عَنْهُ إِذَا تَأَخَّرَ Ve bir kimse ekşiye müteᶜallik nesne ekl ederken āher kimsenin ağzı sulanmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَلَحَّزَ الرَّجُلُ إِذَا تَحَلَّبَ فُوهُ مِنْ أَكْلِ رُمَّانَةٍ حَامِضَةٍ وَنَحْوِهَا شَهْوَةً لِذَلِكَ Bu münāsebetle tenşīt-i kulūb kasdıyla etāyībdendir ki bir nev-bāliga kız bir gün tahta-pūşlarından nihānīce komşu hanesine nazar ederken meğer o komşu o hengāmda kendi tahta-pūşlarında ᶜayāliyle mücāmaᶜat ederler imiş. Kızcağız bu muᶜāmeleyi gördükte hemān vālidesine şitāb edip "Cānım vālide, bizim komşu tahta-pūşlarında ehli ile gāyetü'l-gāye bir ekşi nesne tenāvül ediyor!" dedikte vālide kadın dahi āhestece gelip nevāleye muttaliᶜ oldukta dönüp "A kızım, o tenāvül ettikleri ekşi değildir, ᶜālemde ondan tatlı nesne yoktur!" dedi. Kız söze gelip "A vālide, çünkü o ekşi değildir, görünce ni-

çin ağzım sulandı?" dedikte, "Kızım, o senin ekşiliğinden neş'et eylemiştir" diye tatlıca mutāyebe eyledikleri mahkīdir.

Ve bir adam harb ve kıtāl yāhūd seyr ve sefer kasdıyla esvābını sığayıp çemremek maᶜnāsınadır; yukālu: تَلَحَّزَ الرَّجُلُ إِذَا شَمَّرَ ثِيَابَهُ لِلْقِتَالِ أَوِ السَّفَرِ

اَلْمَلَاحِزُ [el-melāḥiz] (mīm'in fethiyle) Dar ve sıkı yerlere denir; yukālu: وَقَعُوا فِي الْمَلَاحِزِ أَيِ الْمَضَايِقِ

اَللُّحَيْزَاءُ [el-luḥayzāᵓ] (غُبَيْرَاءُ [ġubeyrāᵓ] vezninde) Zahīreye denir.

اَلتَّلَاحُزُ [et-telāḥuz] (تَفَاعُلٌ [tefāᶜul] vezninde) Güç sözler söyleşmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَلَاحَزُوا فِي الْقَوْلِ إِذَا تَعَاوَصُوا Şārih تَعَاوُصُ ve تَقَارُضٌ nüshalarını pesend eylemeyip تَعَارُضٌ nüshasını tercīh eylemekle مُعَارَضَةٌ فِي الْكَلَامِ maᶜnāsına olur. Ve

تَلَاحُزٌ [telāḥuz] Birbiriyle müseccaᶜ ve mukaffā mensūr ve manzūm söyleşmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَلَاحَزَ الصِّبْيَانُ إِذَا نَاقَلُوا بِالْقَوَافِي ᶜArab eşᶜāra قَوَافِي [ḳavāfī] ıtlāk ederler, rükn-i aᶜzam ile tesmiyedir.

اَلْمُتَلَاحِزُ [el-mutelāḥiz] (ism-i fāᶜil bünyesiyle) Dalları birbirine girişip sıkı ve sokuşturma olan ağaçlara denir; yukālu: شَجَرٌ مُتَلَاحِزٌ أَيْ مُتَضَايِقٌ دَاخِلٌ يَعْنِي بَعْضُهُ فِي بَعْضٍ

[ل خ ز]

اَللَّخْزُ [el-laḫz] (lām'ın fethi ve ḫā-yı muᶜcemenin sükūnuyla) Bilenmiş keskin bıçağa denir; yukālu: قَطَعَهُ بِاللَّخْزِ أَيِ السِّكِّينِ الْمُحَدَّدَةِ

[ل ز ز]

اَللَّزُّ [el-lezz] (lām'ın fethi ve zāy'ın teşdīdiyle) ve

اَللَّزَزُ [el-lezez] (fethateynle) Bir neyi bir nesneye rabt edip yapıştırmak maᶜnāsınadır; yukālu: لَزَّهُ لَزًّا وَلَزَزًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا شَدَّهُ وَأَلْصَقَهُ Ve dürtmek maᶜnāsınadır; yukālu: لَزَّهُ إِذَا طَعَنَهُ Ve bir nesne āher nesneye mülāzım olmak maᶜnāsınadır; yukālu: لَزَّ الشَّيْءُ بِالشَّيْءِ إِذَا لَزِمَهُ Ve bir nesneyi āher nesneye lāzım kılmak maᶜnāsınadır; yukālu: لَزَّهُ بِهِ إِذَا أَلْزَمَهُ بِهِ Ve

لَزٌّ [lezz] زُرْفِينٌ [zurfīn] ismidir ki kapı ve pencere çerçevelerinde ve sepet ve sandık kapaklarında kilīd ve zencīr geçirilmek için yaptıkları halkaya ve rezeye denir. Ve

لَزٌّ [Lezz] Baḥr-i Hürmüz'de Ḳays cezīresinde bir mevziᶜ adıdır. Ve

لَزٌّ [lezz] كَزٌّ [kezz] lafzına itbāᶜ olur, ziyādesiyle mümsik demektir; yukālu: رَجُلٌ كَزٌّ لَزٌّ أَيْ بَخِيلٌ مُمْسِكٌ

اَلْإِلْزَازُ [el-ilzāz] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir şeyᵓi şeyᵓ-i āhere bağlayıp yāhūd sarmakla yapıştırmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَلَزَّهُ إِلْزَازًا إِذَا شَدَّهُ وَأَلْصَقَهُ

اَللِّزُّ [el-lizz] (lām'ın kesriyle) Bir nesneye yapışık olan şeyᵓe denir; yukālu: هُوَ لِزُّ شَرٍّ أَيْ لَصِقُهُ

اَللَّزِيزُ [el-lezīz] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bu dahi yapışık nesneye denir; yukālu: هُوَ لَزِيزُ شَرٍّ أَيْ لَصِيقُهُ Ve

لَزِيزٌ [lezīz] At kısmının göğsünden yukarıca et biriktiği yere denir.

اَللِّزَازُ [el-lizāz] (lām'ın kesriyle) Bir nesneye mülāsık olmak maᶜnāsınadır; yukālu: لَازَزْتُهُ لِزَازًا أَيْ لَاصَقْتُهُ Ve

لِزَازٌ [lizāz] Kapı dikesine ve tırkazına denir ki kapının ensesine vazᶜ olunur. Ve

لِزَازٌ [Lizāz] Bir recül ᶜalemidir. Ve Nebiyy-i ekrem ᶜaleyhi's-selām hazretlerinin feresi ismidir ki İskenderiyye vālīsi

Muḳavḳis, Māriye cenāblarıyla berāber ihdā eylemişler idi.

اَلزُّوزُ [el-lezūz] عَجُوزٌ [ᶜacūz] lafzına itbāᶜ olur, pek kocalık sebebiyle aᶜzā ve endāmı birbirine yapışmış demek olur; yukālu: عَجُوزٌ لَزُوزٌ

اَلْمِلَزُّ [el-milezz] (mīm'in kesriyle) Şedīdü'l-husūmet adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مِلَزٌّ أَيْ شَدِيدُ الْخُصُومَةِ

اَللَّزَزُ [el-lezez] (fethateynle) Bu dahi kapı tırkazına ve sürgüsüne ve mandalına denir.

اَلْمُلَزَّزُ [el-mulezzez] (مُعَظَّمٌ [muᶜaẓẓam] vezninde) Aᶜzāsı dirnekli ve sıkı ve ᶜurūk ve aᶜsābı kunt ve kavī adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُلَزَّزٌ أَيِ الْمُجْتَمِعُ الْخَلْقِ الشَّدِيدُ الْأَسْرِ

اَلتَّلْزِيزُ [et-telzīz] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Bir adamı Hak taᶜālā مُلَزَّزٌ [mulezzez] halk eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: لَزَّزَهُ اللهُ أَيْ خَلَقَهُ مُلَزَّزًا

اَلتَّلَزْلُزُ [et-telezluz] (تَزَلْزُلُ [tezelzul] vezninde) Irgalanmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَلَزْلَزَ الشَّيْءُ إِذَا تَحَرَّكَ

[ل ص ز]

اَللُّصُوزُ [el-luṣūz] لُصُوصٌ [luṣūṣ] vezninde ve mürādifidir ki لِصٌّ [liṣṣ] lafzından cemᶜdir.

[ل ط ز]

اَللَّطْزُ [el-laṭz] (lām'ın fethi ve ṭā'nın sükūnuyla) Cimāᶜ eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: لَطَزَ الْمَرْأَةَ لَطْزًا إِذَا جَامَعَهَا Ve nāka diliyle yavrusunu yalamak maᶜnāsınadır; yukālu: لَطَزَتِ النَّاقَةُ فَصِيلَهَا إِذَا لَطَعَتْهُ

Şārih der ki gerçi nüshalarda لَطْزٌ ᶜunvānıyla mersūm olup lākin sahīh olan لَغْزٌ olmaktır ᶜayn-ı mühmele ile. Vākıᶜā müᵓellifin كَالْمَنْعِ kavliyle takyīdi ki ᶜādeti üzere bāb-ı sālise işārettir, şārihi teᵓyīd eder.

[ل غ ز]

اَللَّغْزُ [el-laġz] (lām'ın fethi ve ġayn-ı muᶜcemenin sükūnuyla) Bir şeyᵓi cihet ve vechesinden sarf ve imāle eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: لَغَزَهُ لَغْزًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَالَ بِهِ عَنْ وَجْهِهِ

اَللُّغْزُ [el-luġz] (lām'ın zammıyla) ve

اَللُّغُزُ [el-luġuz] (zammeteynle) ve

اَللَّغَزُ [el-leġaz] (fethateynle) ve

اَللُّغَزُ [el-luġaz] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) ve

اَللُّغَيْزَاءُ [el-luġayzāᵓ] (حُمَيْرَاءُ [ḥumeyrāᵓ] vezninde) ve

اَللُّغَيَّزَى [el-luġġayzā] (ġayn'ın teşdīdiyle سُمَّيْهَى [summeyhā] vezninde) ve

اَلْأُلْغُوزَةُ [el-ulġūzet] (أُضْحُوكَةٌ [uḍḥūket] vezninde) Murād taᶜmiye olunmuş yaᶜnī mestūrü'l-merām olan kelāma denir, Fārisīde çīstān ve Türkīde bilmece taᶜbīr olunur. Niteki üdebāᵓ ve şuᶜarāᵓ nazmen ve nesren bir nesneyi nāzükāne setr ve taᶜmiye ile tertīb ederler, muᶜammādan farkı lügaz suᵓāl tarīkiyle olur. Ve dört evvelkilerin cemᶜi أَلْغَازٌ [elġāz] ve لُغْزٌ [luġz] lām'ın zammı ve fethiyle. Ve

لُغَزٌ [luġaz] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) Keler ve fāre ve ᶜArab tavşanı taᶜbīr olunan yaban fāresinin yuvalarına denir, tevriye ve taᶜmiye ile hafr eylediklerine mebnī. Fi'l-asl ᶜArab tavşanının yuvasına ıtlāk olunur idi ki نَافِقَاءُ [nāfikaᵓ] ile قَاصِعَاءُ [ḳāṣiᶜāᵓ] aralığını kaᶜr-ı zemīne doğru müstakīmen hafr eyledikten sonra yemīnen ve şimālen ᶜarzı yılan eyegüsü gibi burgaç olarak hafr eder, tā ki bulunması düşvār ola. Baᶜdehu bu tarz üzere burgaç olup saᶜbü's-sülūk olan

yola da ıtlāk olunur; lağımlarda olan sıçan yolu ondan meᵓhūzdur. Ve نَافِقَاءُ [nāfiḳāᵓ] öte tarafta yer yüzüne hurūca toprağı pek az ve yufka kalmış yuvasına denir ki beri taraftan tazyīk olundukta hemān oradan firār eder. Ve قَاصِعَاءُ [ḳāṣiᶜāᵓ] medhali olan yuvasına denir.

اَلْإِلْغَازُ [el-ilġāz] (hemzenin kesriyle) Kelāmda murādı setr ve taᶜmiye eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَلْغَزَ كَلَامَهُ وَفِي كَلَامِهِ إِذَا عَمَّى مُرَادَهُ

اِبْنُ أَلْغَزَ [İbn Elġaz] (أَحْمَدُ [aḥmed] vezninde) Benū İyād kabīlesinden bir kimse idi ki ismi Saᶜd yāhūd ᶜUrve yāhūd Ḥāriṯ idi. «أَنْكَحُ مِنْ اِبْنِ أَلْغَزَ» meselinin menşeᵓidir, be-gāyet kebīrü'z-zeker ve kesīrü'l-cimāᶜ idi. Menkūldür ki sahrāda arkası üzere mekşūfen yatıp uyurkan āleti kıvāma gelip o esnāda baᶜzı deve köşekleri uğradıkta uyuz develer sürünmek için nasb olunan tomruk zannıyla ona sürünürler idi.

اَللَّغَّازُ [el-laġġāz] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Dāᵓimā nāsı taᶜrīz ve kināye ile fasl ve kadh eden bed-zebān kimseye ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ لَغَّازٌ أَيْ وَقَّاعٌ فِي النَّاسِ

اَلْأَلْغَازُ [el-elġāz] (hemzenin fethiyle) Vech-i mezkūr üzere لُغْزٌ [luġaz]ın cemᶜidir ki yaban faresinin yuvasına denir. Bu münāsebetle sülūku müşkil yola ıtlāk olunur; yukālu: سَلَكُوا فِي الْأَلْغَازِ أَيِ الطُّرُقِ الْمُلْتَوِيَةِ الْمُشْكِلَةِ عَلَى سَالِكِهَا

[ل ق ز]

اَللَّقْزُ [el-laḳz] (lām'ın fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla) Bir adamın göğsüne yāhūd her yerine yumruk ile vurmak maᶜnāsınadır; ᶜinde'l-baᶜz لَكْزٌ [lekz] ve لَقْزٌ [laḳz] yumruk ile boyuna ve göğse vurmak ve وَهْزٌ [vehz] tepmeler ile ve بَهْزٌ [behz] dirsekle ve لَهْزٌ [lehz] boyuna vurmağa mahsūstur.

[ل ك ز]

اَللَّكْزُ [el-lekz] (lām'ın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) وَكْزٌ [vekz] maᶜnāsınadır; kemā se-yuzkeru; yukālu: لَكَزَهُ لَكْزًا مِنَ الْبَابِ وَكَزَهُ بِمَعْنَى الْأَوَّلِ Ve çeneye ve göğse yumrukla vurmak maᶜnāsınadır; yukālu: لَكَزَهُ إِذَا وَجَأَ فِي صَدْرِهِ وَحَنَكِهِ Ve

لَكْزٌ [Lekz] Baḥr-i Ḫazar kurbünde derbend-i Şirvān ensesinde bir belde adıdır. Şārihin ve cogrāfiyyenin beyānlarına göre belde olmayıp hālen Lezgi taᶜbīr olunan tāᵓifenin ismi olacaktır.

اَللَّكِزُ [el-lekiz] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Bahīl ve nākese denir; yukālu: رَجُلٌ لَكِزٌ أَيْ بَخِيلٌ

اَللِّكَازُ [el-likāz] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Kuyu makarasının نِخَاسَةٌ [niḫāset]ine denir ki makaranın deliği aşınıp bolalmakla bir ağacı delip ona soktuktan sonra arkuru duran makaranın ağacını o delinmiş ağaca geçirirler.

لُكَيْزٌ [Lukeyz] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir kimsenin ismidir ki «يَحْمِلُ شَنٌّ وَيُفَدَّى لُكَيْزٌ» meselinin menşeᵓidir. Aslı budur ki Efṣā b. ᶜAbdulḳays nām kimsenin Şenn ve Lukeyz nām iki oğlu var idi. Bir vaktte vālideleri Leylā bint Ḳurrān nām hatunla seferde bulunup geşt ü güzār eyleyerek Ẕū Ṭuvā nām mahalle nüzūl ve ārām ve ondan nehzat ve irtihāle mübāderetlerinde vālideleri Lukeyz-i merkūmu tefdiye yaᶜnī "vāliden sana fedā olsun" diye izhār-ı mihr ü muhabbet eyledikten sonra Şenn-i merkūmu çağırıp "Beni rāhilene irkābla yolda iktizā eden hidemātıma saᶜy ve ihtimām kıl" deyip merkūm dahi tefdiyeyi Lukeyz'e tahsīsten münfaᶜil olduğu hasebiyle gazab-nāk olarak vālidesini

irkāb ve berāberce giderken bir ᶜakabede vālidesini deveden ilkā eylemekle fi'l-hāl helāk oldu. O hīnde Şenn olacak nā-halef kelām-ı mezbūru īrād eyledi. Baᶜdehu sūret-nümā-yı gayz olarak Lukeyz'e müteveccih olup «عَلَيْكَ بِجَعَرَاتِ أُمِّكَ يَا لُكَيْزُ» yaᶜnī "Vālidenin lāşesine mukayyed ol" dedi. Mesel-i mezbūr bir nesne mevziᶜinin gayrıya vazᶜ olundukta darb olunur.

[ل م ز]

اَللَّمْزُ [el-lemz] (غَمْزٌ [ġamz] vezninde) Bir kimseyi ᶜayblamak maᶜnāsınadır; yukālu: لَمَزَهُ لَمْزًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا عَابَهُ Ve göz ile yā kaşla bir adama işāret eylemek maᶜnāsınadır ki murād bir adamı hezl ve mezāk ve istihfāf cihetiyle başka bir adama göstererek işārettir; yukālu: لَمَزَهُ إِذَا أَشَارَهُ بِالْعَيْنِ وَنَحْوِهَا Ve vurmak maᶜnāsınadır; yukālu: لَمَزَهُ إِذَا ضَرَبَهُ Ve öte kakmak maᶜnāsınadır; yukālu: لَمَزَهُ إِذَا دَفَعَهُ Ve bir adamın saçında sakalında pīrlik nişānı belirmek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: لَمَزَهُ الْقَتِيرُ إِذَا ظَهَرَ فِيهِ

اَللَّمَازُ [el-lemāz] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) ve

اَللُّمَزَةُ [el-lumezet] (lām'ın zammıyla هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Dāᵓimā nāsı taᶜyīb eden ᶜalā-kavlin yüzüne karşı taᶜyīb eder olan kimseye denir. Niteki هُمَزَةٌ [humezet] nāsı gıyābında taᶜyīb eden kimseye denir yāhūd هُمَزَةٌ [humezet] dāᵓimā fasl ve gıybet eden ve لُمَزَةٌ [lumezet] nāsa ᶜayb ve nakīsa ᶜazv eden yāhūd ikisi de bir maᶜnāyadır. Yāhūd هُمَزَةٌ [humezet] yüze karşı ve لُمَزَةٌ [lumezet] gıyābda fasl ve mezemmet eden yāhūd هُمَزَةٌ [humezet] nāsın nefsine müteᶜallik ᶜuyūb ve nakāyısını zikr ile taᶜn ve taᶜyīb eden ve لُمَزَةٌ [lumezet] nesebine müteᶜallik hālāt cihetiyle taᶜn ve teşnīᶜ eden yāhūd هُمَزَةٌ [humezet] göz ile işāret ederek ve لُمَزَةٌ [lumezet] lisānla taᶜn eden yāhūd ᶜale'l-ᶜakstir; yukālu: رَجُلٌ لَمَّازٌ وَلُمَزَةٌ أَيْ عَيَّابٌ لِلنَّاسِ أَوْ هُوَ الَّذِي يَعِيبُكَ فِي وَجْهِكَ وَالْهُمَزَةُ مَنْ يَعِيبُكَ فِي الْغَيْبِ أَوِ الْهُمَزَةُ الْمُغْتَابُ وَاللُّمَزَةُ الْعَيَّابُ أَوْ هُمَا بِمَعْنًى وَاحِدٍ أَوِ الْهُمَزَةُ الْمُغْتَابُ فِي الْوَجْهِ وَاللُّمَزَةُ فِي الْقَفَا أَوِ الْهُمَزَةُ الطَّعَّانُ فِي النَّاسِ وَاللُّمَزَةُ الطَّعَانُ فِي أَنْسَابِهِمْ أَوِ الْهُمَزَةُ بِالْعَيْنِ وَاللُّمَزَةُ بِاللِّسَانِ أَوْ عَكْسُهُ

اَلتَّلَمُّزُ [et-telemmuz] تَلَمُّسٌ [telemmus] vezninde ve mürādifidir ki bir nesneye peyderpey el sürüp yoklamak maᶜnāsınadır; yukālu: تَلَمَّزَهُ بِمَعْنَى تَلَمَّسَهُ Ve tīz tīz yürümek maᶜnāsınadır; yukālu: تَلَمَّزَ فِي السَّيْرِ إِذَا أَسْرَعَ

[ل و ز]

اَللَّوْزُ [el-levz] (جَوْزٌ [cevz] vezninde) Bādem taᶜbīr olunan maᶜrūf meyveye denir; müfredi لَوْزَةٌ [levzet]tir. Ve bu iki nevᶜ olur ki tatlı bādem ve acı bādem derler.

اَلْمَلَازَةُ [el-melāzet] (mīm'in fethiyle) Bādemi çok yere denir; yukālu: أَرْضٌ مَلَازَةٌ أَيْ كَثِيرَةُ اللَّوْزِ

اَللَّوَّازُ [el-levvāz] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Bādem satan adama denir.

اَلْمُلَوَّزُ [el-mulevvez] (مُعَظَّمٌ [muᶜaẓẓam] vezninde) Şol hurmāya denir ki çekirdeğini çıkarıp yerine bādem içi doldurulmuş ola; yukālu: تَمْرٌ مُلَوَّزٌ أَيْ مَحْشُوٌّ بِاللَّوْزِ Ve begāyet hūb ve dil-ber çehreye ıtlāk olunur; yukālu: وَجْهٌ مُلَوَّزٌ أَيْ حَسَنٌ مَلِيحٌ

اَللَّوْزِيَّةُ [el-Levziyyet] Bağdād'da bir mahalle adıdır.

اَللَّوْزُ [el-levz] (lām'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Sığınmak maᶜnāsınadır, لَوْذٌ [levẕ] gibi; yukālu: لَاذَ إِلَيْهِ يَلُوذُ لَوْذًا إِذَا لَجَأَ Ve ekl eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: لَاذَ

الشَّيْءَ إِذَا أَكَلَهُ Ve kurtulmak maᶜnāsınadır; yukālu: مَا يَلُوذُ مِنْهُ أَيْ مَا يَتَخَلَّصُ

اَلْمَلَاذُ [el-melāz] (mīm'in fethiyle) Sığınacak yer, melceᵓ maᶜnāsına.

اَللَّوْزِينَجُ [el-levzīnec] (lām'ın fethiyle) Bādem helvāsına denir; levzīne-i Fārisī muᶜarrebidir.

اَللَّوِزُ [el-leviz] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) عَوِزٌ [ᶜaviz] lafzına itbāᶜan zikr olunur; yukālu: إِنَّهُ لَعَوِزٌ لَوِزٌ أَيْ مُحْتَاجٌ

[ل ه ز]

اَللَّهْزُ [el-lehz] (lām'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Bir cemāᶜate duhūl ve ihtilāt eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: لَهَزَ فُلَانٌ الْقَوْمَ لَهْزًا مِنَ الْبَابِ إِذَا خَالَطَهُمْ Ve muşt ile göğse vurmak maᶜnāsınadır; yukālu: لَهَزَهُ بِمَعْنَى لَكَزَهُ Ve deve yavrusu anasını emer iken başıyla memesine vuruşturmak maᶜnāsınadır; yukālu: لَهَزَ الْفَصِيلُ ضَرْعَ أُمِّهِ إِذَا ضَرَبَهُ بِرَأْسِهِ عِنْدَ الرَّضَاعِ

اَلتَّلْهِيزُ [et-telhīz] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Bu dahi muşt ile vurmak maᶜnāsınadır; yukālu: لَهَّزَهُ إِذَا لَكَزَهُ

دَائِرَةُ اللَّاهِزِ [dāᵓiretu'l-lāhiz] Devāᵓir-i mahsūsa-i huyūldandır, yaᶜnī at kısmında nişān ve çifte taᶜbīr olunan dāᵓirelerden baᶜzısının kulağı tozunda olan dāᵓireye denir ki hayyāl beynlerinde bu memdūh değildir. Ve

لَاهِزٌ [lāhiz] Sülūk olunacak tarīka muzırr olan dağa ve tepeye denir.

اَللَّاهِزَانِ [el-lāhizān] (tesniye bünyesiyle) Şol iki dağa ıtlāk olunur ki birbirine kavuşmak rütbesinde olmalarıyla aralıkları be-gāyet dar kalmış ola.

اَلْمَلْهُوزُ [el-melhūz] Tenū-mend olup aᶜzāᵓ ve endāmı sıkı ve kunt ve kavī olan insān ve hayvāna denir; yukālu: رَجُلٌ وَفَرَسٌ مَلْهُوزٌ أَيْ مُضَبَّرُ الْخَلْقِ Ve saç ve sakalına kır serpmiş adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَلْهُوزٌ إِذَا صَارَ قَدْ خَالَطَهُ الشَّيْبُ Ve kulağı tozundan dağlanmış deveye denir.

اَللِّهَازُ [el-lihāz] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Deliği bolalmış makaraya geçirilen çiviye ve çöpe denir.

اَللَّهَزَةُ [el-lehezet] (fetehātla) Kulak tozunda çene kemiğinin nihāyetinde olan sivrice kemiğe denir; yukālu: ضَرَبَ لَهَزَتَهُ أَيْ لِهْزِمَتَهُ

اَللَّهِزَةُ [el-lehizet] (فَرِحَةٌ [ferihat] vezninde) Avurtlarının taşra yüzleri etli ve yumru olan hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ لَهِزَةٌ أَيِ السَّمِينَةُ ظُهُورِ الشِّدْقَيْنِ

اَلْمِلْهَزُ [el-milhez] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Dāᵓimā kulak tozlarına ve boyun köklerine yumrukla darb eden kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مِلْهَزٌ أَيْ ضَارِبٌ بِالْجُمْعِ فِي اللَّهَازِمِ وَالرَّقَبَةِ Ve

مِلْهَزٌ [Milhez] Bir kişinin ᶜalemidir.

[ل ي ز]

اَللَّيْزُ [el-leyz] (مَيْزٌ [meyz] vezninde) Sığınmak maᶜnāsınadır; yukālu: لَاذَ إِلَيْهِ يَلِيذُ لَيْذًا إِذَا لَجَأَ Pes vāvī ve yāᵓī olur.

اَلْمَلِيزُ [el-melīz] (مَكِيلٌ [mekīl] vezninde) Sığınacak yer, melceᵓ maᶜnāsınadır, مَلَاذٌ [melāz] gibi; tekūlu: أَنْتَ مَلِيزِي وَمَلَاذِي أَيْ مَلْجَئِي

FASLU'L-MĪM
(فَصْلُ الْمِيمِ)

[م ت ز]

اَلْمَتْزُ [el-metz] (mīm'in fethi ve tā-yı fevkıyyenin sükūnuyla) Yürek sürmek maᶜnāsınadır; yukālu: مَتَزَ الرَّجُلُ بِسَلْحِهِ مَتْزًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَمَى بِهِ

[م ح ز]

اَلْمَحْزُ [el-maḥz] (mīm'in fethi ve ḥā-yı mühmelenin sükūnuyla) ve

اَلْمِحَازُ [el-mihāz] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Cimāᶜ eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: مَحَزَ الْجَارِيَةَ مَحْزًا وَمِحَازًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا نَكَحَهَا Ve

مَحْزٌ [maḥz] Bir adamın göğsüne muşt ile vurmak, لَهْزٌ [lehz] maᶜnāsınadır; yukālu: مَحَزَهُ بِمَعْنَى لَهَزَهُ Baᶜzılar dedi ki مَحْزٌ [maḥv] ve بَحْزٌ [baḥz] ve نَحْزٌ [naḥz] ve نَهْزٌ [nehz] ve لَهْزٌ [nehz] ve مَهْزٌ [mehz] ve بَهْزٌ [behz] ve لَكْزٌ [lekz] ve وَكْزٌ [vekz] ve وَهْزٌ [vehz] ve لَقْزٌ [laḳz] ve لَغْزٌ [laᶜz] cümlesi ehavāttır.

اَلْمَاحُوزُ [el-māḥūz] Reyāhīn cinsindendir, yaᶜnī bir hoş-bū nebāttır ki مَرْوُمَاحُوزِي [mervumāḥūzī] ve مَرْمَاحُوزُ [mermāḥūz] dahi derler. Ve bu خُزَنْبَاشٌ [ḫurenbaş] dedikleridir, «خ،ر،ش» māddesinde mersūmdur. Bu nebāt Fārisīde merv-hoş ve Türkīde koca yarpuzu dedikleridir ki yarpuz envāᶜındandır.

[م ر ز]

اَلْمَرْزُ [el-merz] (دَرْزٌ [derz] vezninde) Bir adamı parmak uçlarıyla acıtmayarak āhestece çimdiklemek maᶜnāsınadır; acıtarak pekçe çimdiklemeğe قَرْصٌ [ḳarṣ] denir; yukālu: مَرَزَهُ مَرْزًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَرَصَهُ بِأَطْرَافِ الْأَصَابِعِ رَفِيقًا غَيْرَ مُوجِعٍ فَإِذَا أَوْجَعَ فَقَرَصَ Ve bir kimseyi ᶜayblamak ve şeyn ve nakīsa īrās eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: مَرَزَ فُلَانًا إِذَا عَابَهُ وَشَانَهُ Ve el ile vurmak maᶜnāsınadır; yukālu: مَرَزَهُ إِذَا ضَرَبَهُ بِالْيَدِ Ve

مَرْزٌ [Merz] Baḥreyn kazāsında bir karye ve dīğer bir karye adıdır. Ve

مَرْزٌ [merz] Kesmek maᶜnāsınadır; yukālu: مَرَزَهُ إِذَا قَطَعَهُ

اَلْمِرْزَةُ [el-mirzet] (mīm'in kesriyle) Bir pāre hamura denir ki murād parmak uçlarıyla alınmış bir topak hamurdur; tekūlu: أَمْرُزْ لِي مِنْ عَجِينِكَ مِرْزَةً أَيِ اقْطَعْ لِي مِنْهُ قِطْعَةً

اَلْمُرْزَةُ [el-murzet] (mīm'in zammıyla) Çaylak kuşuna denir, ᶜalā-kavlin tavşancıla şebīh bir kuş adıdır.

اَلْمَرْزَتَانِ [el-merzetān] (mīm'in fethi ve tesniye bünyesiyle) Kulak yumuşaklarının yukarıcalarında olan tümsekçe kemirtleklere denir; yukālu: أُذُنٌ مَلِيحَةُ الْمَرْزَتَيْنِ وَهُمَا الْهَنَتَانِ النَّابِتَتَانِ فَوْقَ الشَّحْمَتَيْنِ

اَلْمَرْزَةُ [el-merzet] (mīm'in fethiyle) ve

اَلْمِرْزَةُ [el-mirzet] (mīm'in kesriyle) Pāre ve kıṭᶜa maᶜnāsınadır.

اَلْإِمْتِرَازُ [el-imtirāz] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Bir adamın ᶜırz ve nāmūsuna lisānla dokunmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِمْتَرَزَ عِرْضَهُ إِذَا نَالَ مِنْهُ Ve māl-ı müştereki ayırmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِمْتَرَزَ شَرِيكَهُ إِذَا عَزَلَ عَنْهُ مَالَهُ Ve bir adamın bir mikdār mālına nāᵓil olmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِمْتَرَزَ مِنْ مَالِهِ مِرْزَةً بِالْكَسْرِ وَمَرْزَةً بِالْفَتْحِ إِذَا نَالَ مِنْهُ قِطْعَةً

اَلتُّمَرِزُ [et-tumeriz] (عُلَبِطٌ [ᶜulebiṭ] vezninde ve mīm'in teşdīdiyle cāᵓizdir) Bodur kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ تُمَرِزٌ وَتُمَّرِزٌ أَيْ قَصِيرٌ

اَلْمُمَارَزَةُ [el-mumārezet] مُمَارَسَةٌ [mumāreset] vezninde ve mürādifidir ki verziş ve idmān eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: مَارَزَهُ

أَيْ مَارَسَهُ

[م ز ز]

اَلْمَزُّ [el-mezz] (mīm'in fethi ve zāy'ın teşdīdiyle) Bir nesneyi meme gibi emip sormak maᶜnāsınadır; yukālu: مَزَّهُ مَزًّا مِنَ الْبَابِ ٱلأَوَّلِ إِذَا مَصَّهُ Ve

مَزٌّ [mezz] Vasf olur; güç nesneye denir; yukālu: أَمْرٌ مَزٌّ أَيْ صَعْبٌ

اَلْمَزَّةُ [el-mezzet] (مَرَّةٌ [merret] veznin-de) Binā-i merredir, bir kerre sormak maᶜnāsınadır; yukālu: مَزَّهُ مَزَّةً إِذَا مَصَّهُ مَصَّةً Ve hoş-meze olan bādeye vasf olur; yukālu: خَمْرٌ مَزَّةٌ أَيِ اللَّذِيذَةُ الطَّعْمِ

اَلْمُزَّاءُ [el-muzzāʾ] (mīm'in zammıyla) Bu dahi hoş-meze bādeye vasf olur.

اَلْمُزُّ [el-muzz] (mīm'in zammıyla) Bu dahi مُزَّاءُ [muzzā] maᶜnāsınadır. Ve

مُزٌّ [muzz] Lufan taᶜbīr olunan mayhoş nāra denir; yukālu: رُمَّانٌ مُزٌّ أَيْ بَيْنَ الْحَامِضِ وَالْحُلْوِ

مِزَّةُ [Mizzet] (mīm'in kesriyle) Dimaşḳ kazāsında bir karye adıdır.

اَلْمُزَّةُ [el-muzzet] (mīm'in zammıyla) Taᶜmında ekşilik olan türş-meze bādeye vasf olur; yukālu: خَمْرٌ مُزَّةٌ إِذَا كَانَتْ فِيهَا حُمُوضَةٌ

اَلْمِزُّ [el-mizz] (mīm'in kesriyle) Kadr ve fazl ve meziyyet maᶜnāsınadır; tekūlu: لَهُ مِزٌّ عَلَيْكَ أَيْ فَضْلٌ

اَلْمَزَازَةُ [el-mezāzet] (mīm'in fethiyle) Fazl ve meziyyet sāhibi olmak maᶜnāsınadır; tekūlu: مَزِزْتَ يَا هَذَا مَزَازَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَيْ صِرْتَ مَزِيزًا

اَلْمَزِيزُ [el-mezīz] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Fazl ve meziyyet sāhibi adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَزِيزٌ أَيْ فَاضِلٌ Ve az nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ مَزِيزٌ أَيْ قَلِيلٌ Ve güç şeyᵓe denir; yukālu: أَمْرٌ مَزِيزٌ أَيْ صَعْبٌ Ve عَزِيزٌ [ᶜazīz] laf-zına itbāᶜ olur; yukālu: عَزِيزٌ مَزِيزٌ

اَلْأَمَزُّ [el-emezz] (أَعَزُّ [eᶜazz] vezninde) Pek güç nesneye denir.

اَلْمَزْمَزَةُ [el-mezmezet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vez-ninde) Irgalamak maᶜnāsınadır.

اَلتَّمَزْمُزُ [et-temezmuz] (تَزَلْزُلٌ [tezelzul] vezninde) Irgalanmak maᶜnāsınadır; yukālu: مَزْمَزَ الشَّيْءَ فَتَمَزْمَزَ أَيْ حَرَّكَهُ فَتَحَرَّكَ Ve kāᶜid kıyām için yerinden deprenmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَمَزْمَزَ لِلْقِيَامِ إِذَا نَهَضَ Ve nās birbirinden tenāfür ile perākende ol-mak maᶜnāsınadır; yukālu: تَمَزْمَزَ بَنُو فُلَانٍ إِذَا انْحَاشُوا وَتَفَرَّقُوا

اَلْمُمَازَّةُ [el-mumāzzet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) Irak eylemek maᶜnāsınadır; tekūlu: مَازَزْتُ بَيْنَهُمَا أَيْ بَاعَدْتُ

اَلتَّمَازُّ [et-temāzuz] (تَفَاعُلٌ [tefāᶜul] veznin-de) Tebāᶜud maᶜnāsınadır; yukālu: تَمَازَّتْ بِهِ النِّيَّةُ أَيْ تَبَاعَدَتْ

اَلتَّمَزُّزُ [et-temezzuz] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vez-ninde) Bir nesneyi ağızda soruşturmak ve soruşturarak içmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَمَزَّزَ الشَّرَابَ إِذَا تَمَصَّصَهُ

اَلْمَزَزُ [el-mezez] (fethateynle) Rıfk ve sekīne maᶜnāsına; tekūlu: إِفْعَلْهُ عَلَى مَزَزٍ أَيْ مَهْلٍ Ve çokluk maᶜnāsınadır; yukālu: فِيهِ مَزَزٌ أَيْ كَثْرَةٌ

[م ش ل ز]

اَلْمِشْلَوْزُ [el-mişlevz] (mīm'in kesri ve lām'ın fethiyle) Lübbü tatlı olan zerdaliye denir; tekūlu: أَكَلْنَا الْمِشْلَوْزَ أَيِ الْمِشْمِشَةَ الْحُلْوَةَ الْمُخِّ Ezherī bunu «ش،ل،ز» māddesinde resm eyledi, lākin ehakk olan mevākiᶜ-i selāsenin birinde zikr olunmaktır. Ev-velen muzāᶜafü'ş-şīn mevkiᶜidir, zīrā sadrı muzāᶜaftır ki murād «مِشْ» lafzıdır. Sāniyen muᶜtellü'z-zāy mevkiᶜidir, zīrā

ʿacuzu ki murād «لَوْزٌ» dir, ecveftir. Sālisen rubāʿiyyü'ş-şīn mevkiʿidir ve bu ensebdir, zīrā kelime-i mezbūre mürekkebdir, yaʿnī مِشْمِشٌ [mişmiş] ile لَوْزٌ [levz]den menhūte olmakla شَقَحْطَبَ ve حَيْعَلَ kelimeleri gibi olmuştur.

[م ض ز]

اَلْمَضُوزُ [el-maḍūz] (ḍād-ı muʿceme ile صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Koca nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ مَضُوزٌ أَيْ مُسِنَّةٌ

[م ط ز]

اَلْمَطْزُ [el-maṭz] (mīm'in fethi ve ṭā'nın sükūnuyla) Cimāʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَطَزَ الْجَارِيَةَ مَطْزًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَكَحَهَا

[م ع ز]

اَلْمَعْزُ [el-maʿz] (mīm'in fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) ve

اَلْمَعَزُ [el-meʿaz] (fethateynle) ve

اَلْمَعِيزُ [el-meʿīz] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلْأُمْعُوزُ [el-umʿūz] (أُسْلُوبٌ [uslūb] vezninde) ve

اَلْمِعَازُ [el-miʿāz] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

اَلْمِعْزَى [el-miʿzā] (mīm'in kesri ve kasr ile ve medd ile cāʾizdir) Ganem sınfından koyunun muhālifine denir ki Türkīde keçi taʿbīr olunur, ism-i cinstir. Ve مِعْزَى [miʿzā] kelimesi ki kasr iledir, müzekker ve munsarıftır, müʾennes ve gayr-i munsarıf dahi olur.

اَلْمَاعِزُ [el-māʿiz] مَعْزٌ [maʿz]ın müfredidir, erkeğine ve dişisine ıtlāk olunur. Cemʿi مَوَاعِزُ [mevāʿiz]dir. Ve

مَاعِزٌ [māʿiz] Gövdesinin sinirleri kavī ve şedīd olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَاعِزٌ أَيِ الشَّدِيدُ عَصَبِ الْخَلْقِ Ve keçinin derisine dahi denir; yukālu: سَلَخَ الْمَاعِزَ أَيْ جِلْدَ الْمَعَزِ Ve sevād-ı ʿIrāḳ'ta bir karye adıdır. Ve şol adama ıtlāk olunur ki nefsinde sāhib-i şehāmet olmakla verāsından kasd eden bed-hāhlarını defʿ ve menʿ eder ola; yukālu: رَجُلٌ مَاعِزٌ أَيْ شَهْمٌ مَانِعٌ مَا وَرَاءَهُ Ve

مَاعِزٌ [māʿiz] Bir batn pederinin ismidir. Ve Māʿiz b. Mālik el-Eslemī zamān-ı saʿādette recm olundu. Ve Māʿiz b. Mucālid ve Māʿiz b. Māʿiz ve Māʿiz Temīmī ki bir mahalle nisbeti nā-maʿlūmdur, sahābīlerdir.

اَلْأُمْعُوزُ [el-umʿūz] (أُسْلُوبٌ [uslūb] vezninde) Keçiye denir, niteki zikr olundu. Ve āhū sürüsüne, ʿalā-kavlin dağ keçisinin sürüsüne denir. Cemʿi أَمَاعِيزُ [emāʿīz] ve أَمَاعِزُ [emāʿiz] gelir; yukālu: صَادُوا أُمْعُوزًا أَيْ سِرْبًا مِنَ الظِّبَاءِ أَوْ جَمَاعَةً الْأَوْعَالِ

اَلْمَعَّازُ [el-maʿʿāz] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Keçi sāhibine denir.

اَلْمَعْزِيُّ [el-maʿziyy] (غَرْبِيٌّ [ġarbiyy] vezninde) Şol bahīl ve nākese ıtlāk olunur ki dāʾimā cemʿ-i māl üzere olup ve bir kimseye bir nesne vermez ola; yukālu: رَجُلٌ مَعْزِيٌّ أَيْ بَخِيلٌ يَجْمَعُ وَيَمْنَعُ

اَلْمَعَزُ [el-meʿaz] (fethateynle) Keçiye denir ki zikr olundu. Ve

مَعَزٌ [meʿaz] Masdar olur, salābet maʿnāsına; yukālu: مَعِزَ الشَّيْءُ مَعَزًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَلُبَ Ve bir adamın keçileri firāvān olmak maʿnāsınadır; yukālu: مَعِزَ الرَّجُلُ إِذَا كَثُرَتْ مِعْزَاهُ

اَلْأَمْعَزُ [el-emʿaz] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Sulb ve saht olan mekāna denir, ;müʾennesi مَعْزَاءُ [maʿzāʾ]dır; yukālu: مَكَانٌ أَمْعَزُ وَأَرْضٌ مَعْزَاءُ Cemʿi مُعْزٌ [muʿz] gelir mīm'in zammıyla; ve yukālu fi't-teʿaccubi: مَا أَمْعَزَهُ مِنْ رَجُلٍ أَيْ مَا أَشَدَّهُ

اَلتَّمَعُّزُ [et-temaʿʿuz] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznin-

de) Bir adamın çehresi buruşup burtuşmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَمَعَّزَ وَجْهُهُ إِذَا تَقَبَّضَ Ve deve şiddetle seğirtmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَمَعَّزَ الْبَعِيرُ إِذَا اشْتَدَّ عَدْوُهُ

اَلْإِمْعَازُ [el-imᶜāz] (hemzenin kesriyle) Bir adam çok keçi sāhibi olmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَمْعَزَ الرَّجُلُ إِذَا كَثُرَتْ مِعْزَاهُ

اَلْإِسْتِمْعَازُ [el-istimᶜāz] Bir işte cidd ve cehd eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْتَمْعَزَ الرَّجُلُ إِذَا جَدَّ فِي الْأَمْرِ

مُعَيْزٌ [Muᶜayz] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esāmīdendir; ᶜAbdullāh b. Muᶜayz tābiᶜīndendir.

اَلْمُمَعَّزُ [el-mumaᶜᶜaz] (مُعَظَّمٌ [muᶜaẓẓam] vezninde) Gövdesinin derisi pek olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُمَعَّزٌ أَيْ صُلْبُ الْجِلْدِ

اَلْمَعْزُ [el-maᶜz] (mīm'in fethi ve ᶜayn'ın sükūnuyla) Keçi kısmını koyun kısmından bir tarafa ayırmak maᶜnāsınadır, niteki ضَأْنٌ [ḍaᵓn] koyunu keçiden ayırmaya denir; yukālu: مَعَزْتُ الْمِعْزَى مَعْزًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَضَأَنْتُ الضَّأْنَ أَيْ عَزَلْتُ هَذِهِ مِنْ هَذِهِ

[م ل ز]

اَلْمَلْزُ [el-melz] (mīm'in fethi ve lām'ın sükūnuyla) Bir nesneyi iletmek maᶜnāsınadır; yukālu: مَلَزَ بِالشَّيْءِ مَلْزًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا ذَهَبَ بِهِ Ve gerilenmek maᶜnāsınadır; yukālu: مَلَزَ عَنْهُ إِذَا تَأَخَّرَ

اَلْإِمْلَازُ [el-imlāz] (hemzenin kesriyle) ve

اَلتَّمَلُّزُ [et-temelluz] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Bunlar da bir nesneyi iletmek ve alıp götürmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَمْلَزَهُ وَتَمَلَّزَهُ إِذَا ذَهَبَ بِهِ Ve

تَمَلُّزٌ [temelluz] Bir nesneden sıyrılıp kurtulmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَمَلَّزَ عَنْهُ إِذَا تَخَلَّصَ

اَلتَّمْلِيزُ [et-temlīz] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Bir adamı bir nesneden sıyırıp kurtarmak maᶜnāsınadır; yukālu: مَلَّزَهُ فَتَمَلَّزَ أَيْ خَلَّصَهُ فَتَخَلَّصَ

اَلْإِمْتِلَازُ [el-imtilāz] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Bir nesneyi çekip almak maᶜnāsınadır; yukālu: إِمْتَلَزَ الشَّيْءَ إِذَا انْتَزَعَهُ

اَلْإِنْمِلَازُ [el-inmilāz] (إِنْفِعَالٌ [infiᶜāl] vezninde) Bu dahi bir nesneden sıyrılıp kurtulmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْمَلَزَ مِنْهُ إِذَا أَفْلَتَ

اَلْمَلِزُ [el-meliz (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Gövdesinde balık etleri çok ve iri olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَلِزٌ أَيْ عَضِلٌ

اَلْمَلَّازُ [el-mellāz] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Sibāᶜdan kurta denir.

اَلْمَلَزَى [el-melezā] (جَمَزَى [cemezā] vezninde) Katī olup fesh ve ifsād ve rücūᶜa mecāl olmayan beyᶜ ve şirā muᶜāmelesine ıtlāk olunur; tekūlu: بِعْتُهُ الْمَلَزَى أَيِ الْبَيْعَةَ الْمَلَسَى

[م و ز]

اَلْمَوْزُ [el-mevz] (جَوْزٌ [cevz] vezninde) Semer-i maᶜrūf ismidir; tabīᶜati müleyyin ve bevli müdirr ve cimāᶜı muharrik ve nutfeyi ve balgam ve safrāyı mükessirdir. Ve iksār-ı ekli hāzımeyi pek musakkil ve muzaᶜᶜiftir. Ağacının her şāhında üçten beş yüze kadar meyve hāsıl olur. Semer-i maᶜrūf Mışır ve Ḥicāz tarafına mahsūstur; müfredi مَوْزَةٌ [mevzet]tir.

اَلْمَوَّازُ [el-Mevvāz] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) Mevz satıcı adama denir. Ve Mevvāz b. Ḥammūye muhaddistir.

اَلْمَهْزُ [el-mehz] (بَهْزٌ [behz] vezninde) Defᶜ eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: مَهَزَهُ مَهْزًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا دَفَعَهُ

[م ي ز]

اَلْمَيْزُ [el-meyz] (mīm'in fethi ve yā'nın

sükūnuyla) Bir nesneyi başkadan ayırıp cüdā kılmak maᶜnāsınadır; yukālu: مَازَهُ يَمِيزُهُ مَيْزًا إِذَا عَزَلَهُ وَفَرَزَهُ Ve bir nesnenin baᶜzını baᶜz üzere tafdīl ve tercīh eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: مَازَ الشَّيْءَ إِذَا فَضَّلَ بَعْضَهُ عَلَى بَعْضٍ Ve bir mahalden mahall-i āhere intikāl eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: مَازَ فُلَانٌ إِذَا انْتَقَلَ مِنْ مَكَانٍ إِلَى مَكَانٍ Ve

مَيِّزٌ [meyz] Vasf olur, balık etleri kavī ve şedīd olan adama denir; bu maᶜnāda مَيِّزٌ [meyz] muhaffefidir, مَيْتٌ [meyt] ve مَيِّتٌ [meyyit] gibi; yukālu: رَجُلٌ مَيْزٌ وَمَيِّزٌ أَيْ شَدِيدُ الْعَضَلِ

اَلْإِمَازَةُ [el-imāzet] (hemzenin kesriyle) ve

اَلتَّمْيِيزُ [et-temyīz] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Bunlar da bir nesneyi āherden ayırıp ve seçip başkaca kılmak maᶜnāsınadır.

اَلْإِمْتِيَازُ [el-imtiyāz] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] veznin-de) ve

اَلْإِنْمِيَازُ [el-inmiyāz] (إِنْفِعَالٌ [infiᶜāl] veznin-de) ve

اَلتَّمَيُّزُ [et-temeyyuz] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vez-ninde) Bir nesneden ayrılıp cüdā olmak maᶜnāsınadır; yukālu: مَازَهُ وَأَمَازَهُ وَمَيَّزَهُ فَامْتَازَ وَانْمَازَ وَتَمَيَّزَ أَيْ عَزَلَهُ فَانْعَزَلَ Ve

تَمَيُّزٌ [temeyyuz] Gayz ve gazabdan aᶜzāların bendleri sökülüp ayrılmak de-recesine gelmek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: تَمَيَّزَ فُلَانٌ مِنَ الْغَيْظِ إِذَا تَقَطَّعَ

اَلْإِسْتِمَازَةُ [el-istimāzet] Bu dahi إِمْتِيَازٌ [imtiyāz] maᶜnāsınadır; yukālu: مَيَّزَهُ فَاسْمَتَازَ Ve alarga olmak maᶜnāsınadır; yukālu: اِسْتَمَازَ الرَّجُلُ إِذَا تَنَحَّى وَقَوْلُ الْقَاتِلِ لِلْمَقْتُولِ مَازِ رَأْسَكَ وَقَدْ يَقُولُ مَازِ وَيَسْكُتُ مَعْنَاهُ مُدَّ عُنُقَكَ قَالَ الْأَزْهَرِيُّ لاَ أَدْرِي مَا هُوَ إِلاَّ أَنْ يَكُونَ بِمَعْنَى مَايِزِ فَأَخَّرَ الْيَاءَ فَقَالَ مَازِي وَحَذَفَ الْيَاءَ لِلْأَمْرِ وَقَالَ ابْنُ الْأَعْرَابِيِّ أَضلُهُ أَنَّ رَجُلاً أَرَادَ قَتْلَ رَجُلٍ اسْمُهُ مَازِنٌ فَقَالَ مَازِ رَأْسَكَ وَالسَّيْفَ تَرْخِيمُ مَازِنٍ فَصَارَ مُسْتَعْمَلاً وَتَكَلَّمَتْ بِهِ الْفُصَحَاءُ

Ve mütercim der ki *Emṡāl*-i Meydānī'de Aṣmaᶜī'den menkūlen mersūmdur ki Māzin nāmında bir adam bir kimseyi esīr edip āher bir kimsenin o esīre hıkd ve kīnesi olmakla tecessüs ederek Māzin katında buldukta hemān sell-i seyf edip hışmla Māzin'e hitāben mürahham ola-rak: مَازِ رَأْسَكَ وَالسَّيْفَ demekle Māzin dahi kendi başını sakınıp herīf-i mezbūr kılıç-la o meᵓsūrun gerdanına darb ve katl ey-ledi. Giderek cellād ve kattāl zebānında emsālden oldu.

FASLU'N-NŪN
(فَصْلُ النُّونِ)

[ن ب ز]

اَلنِّبْزُ [en-nibz] (nūn'un kesriyle) Hurmā ağacının üst kabuğuna denir.

اَلنَّبْزُ [en-nebz] (nūn'un fethiyle) لَمْزٌ [lemz] maᶜnāsınadır ki zikr olundu; yukālu: نَبَزَهُ نَبْزًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي بِمَعْنَى لَمَزَهُ Ve bir adama lakab komak maᶜnāsınadır; yukālu: نَبَزَ فُلَانًا إِذَا لَقَّبَهُ Şārihin beyānına göre bed ve müstehcen telkībde şāyiᶜdir.

اَلتَّنْبِيزُ [et-tenbīz] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Bu dahi telkīb maᶜnāsınadır; yukālu: نَبَّزَهُ إِذَا لَقَّبَهُ

اَلنَّبَزُ [en-nebez] (fethateynle) İsmdir, lakab maᶜnāsınadır; yukālu: بِئْسَ النَّبَزُ أَيِ اللَّقَبُ

اَلنَّبِزُ [en-nebiz] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Şol kimseye denir ki leᵓīmü'l-haseb ve'l-huluk ola; yukālu: رَجُلٌ نَبِزٌ أَيْ لَئِيمٌ فِي حَسَبِهِ وَخُلُقِهِ

اَلنُّبَزَةُ [en-nubezet] (نُهَمَزَةٌ [humezet] vezninde) Nāsa dāᵓimā vazᶜ-ı lakab eder olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ نُبَزَةٌ إِذَا كَانَ يُلَقِّبُ النَّاسَ كَثِيرًا

اَلتَّنَابُزُ [et-tenābuz] (تَفَاعُلٌ [tefāᶜul] vezninde) Birbirine ᶜār ve nākīsa verecek elkābla nidā edişmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَنَابَزُوا إِذَا تَعَايَرُوا وَتَدَاعَوْا بِالْأَلْقَابِ

[ن ج ز]

اَلنَّجَزُ [en-necez] (nūn'un ve cīm'in fethiyle) Bir nesne tükenip bitmek maᶜnāsınadır; yukālu. نَجِزَ الشَّيْءُ نَجَزًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا انْقَضَى وَفَنِيَ Ve mevᶜūd olan nesne hāzır olmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَجِزَ الْوَعْدُ إِذَا حَضَرَ Ve kelām munkatıᶜ olmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: نَجِزَ الْكَلَامُ إِذَا انْقَطَعَ

اَلنَّجْزُ [en-necz] (nūn'un fethi ve cīm'in sükūnuyla) Bu dahi bir nesne tükenip bitmek maᶜnāsınadır; yukālu: نَجَزَ الشَّيْءُ نَجْزًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا انْقَضَى وَفَنِيَ Ve vaᶜd hāzır olmak ve söz kesilmek maᶜnālarınadır; yukālu: نَجَزَ الْوَعْدُ إِذَا حَضَرَ وَنَجَزَ الْكَلَامُ إِذَا انْقَطَعَ Ve bir adamın hācetini revā eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: نَجَزَ حَاجَتَهُ إِذَا قَضَاهَا Ve hācet revā olmağa müşrif olmak maᶜnāsınadır; nūn'un zammıylada lügattir; tekūlu: أَنْتَ عَلَى نَجْزِ حَاجَتِكَ وَنُجْزِهَا أَيْ عَلَى شَرَفٍ مِنْ قَضَائِهَا

اَلْإِنْجَازُ [el-incāz] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir adamın hācetini revā eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَنْجَزَ حَاجَتَهُ إِذَا قَضَاهَا Ve mecrūhun kaydını çabuk görüp ᶜale'l-fevr katl eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: أَنْجَزَ عَلَى الْقَتِيلِ إِذَا أَجْهَزَ Ve vaᶜde vefā kılmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَنْجَزَ الْوَعْدَ إِذَا وَفَا بِهِ Ve minhu'l-meselu: «أَنْجَزَ حُرٌّ مَا وَعَدَ» Yaᶜnī "Kerīm ve asīl olanlar vaᶜdine vefā ederler." Aslı budur ki Ḥāriṯ b. ᶜAmr nām kimse, müteᶜayyinān-ı ᶜArabdan Şaḫr b. Nehşel'e "Bir gün sana bir ganīmet-i ᶜazīmeye delālet eylesem, dest-res olduğun emvālin humusunu bana verir misin?" dedikte, o dahi ikrār ve taᶜahhüd eylemekle mezbūrun delāletiyle Şaḫr, sükkān-ı Yemen'de bir tāᵓifeyi şebhūn ve emvālini ve eşyālarını intihāb eyledikten sonra sālimen gānimen mahalline iyāb eyledikte Ḥāriṯ merkūma kelām-ı mezbūru īrād eyledi. Min-baᶜd mesel olup vaᶜde vefā olundukta darb olunur. Ve baᶜzen vaᶜde vefā eylemeğe tahrīz ve istincāz mevkiᶜinde darb olunur.

اَلنَّاجِزُ [en-nāciz] ve

اَلنَّجِيزُ [en-necīz] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde)

Hāzır olan nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ وَعْدٌ نَاجِزٌ وَنَجِيزٌ أَيْ حَاضِرٌ

اَلْمُنَاجَزَةُ [el-munācezet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Mukātele maʿnāsınadır; ve minhu'l-meselu: «اَلْمُحَاجَزَةُ قَبْلَ الْمُنَاجَزَةِ» Yaʿnī "Müsāleme ve musālahaya mübāderet harb ve kıtāle mübāşeretten mukaddemdir." Bu mesel mukāvemete muktedir olmayan kimse taʿcīl-i firār ile hazm ve ihtiyāt eyledikte, kezālik kıtālden sonra musālaha talebinde oldukta darb olunur.

اَلتَّنَاجُزُ [et-tenācuz] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Kıtāl edişmek maʿnāsınadır; yukālu: تَنَاجَزُوا إِذَا تَقَاتَلُوا

اَلْإِسْتِنْجَازُ [el-istincāz] Bir kimse āherden işini bitirmek istemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَنْجَزَ حَاجَتَهُ إِذَا اسْتَنْجَحَهَا Ve vaʿde vefā istemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَنْجَزَ الْعِدَةَ إِذَا سَالَ إِنْجَازَهَا

اَلتَّنَجُّزُ [et-teneccuz] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznninde) Bu dahi bir kimseden işini bitirmek istemek maʿnāsınadır; yukālu: تَنَجَّزَ حَاجَتَهُ إِذَا اسْتَنْجَحَهَا Ve bir nesneyi içmekte mübālaga ve şiddet eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَنَجَّزَ الشَّرَابَ إِذَا أَلَحَّ فِي شُرْبِهِ

نَجَاوِيزُ [Necāvīz] (nūn'un fethiyle) Yemen'de bir beldedir.

[ن ح ز]

اَلنَّحْزُ [en-naḥz] (nūn'un fethi ve ḥā-yı mühmelenin sükūnuyla) Öte kakmak maʿnāsınadır; yukālu: نَحَزَهُ نَحْزًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا دَفَعَهُ Ve bir nesne ile dürtmek maʿnāsınadır; yukālu: نَحَزَهُ إِذَا نَخَسَهُ Ve biber makūlesi nesneyi havanda dövmek maʿnāsınadır; yukālu: نَحَزَ الْفُلْفُلَ إِذَا دَقَّهُ بِالْمِنْحَازِ

اَلْمِنْحَازُ [el-minḥāz] (مِصْبَاحٌ [mişbāḥ] vezninde) Havan yaʿnī karanfil ve biber gibi nesneler dövecek havana denir, ālet makāmına kāʾimdir; ve minhu'l-meselu: «دَقِّكَ بِالْمِنْحَازِ حَبَّ الْفُلْفُلِ» Aşmaʿī فُلْفُلٌ kelimesi kāf'lar iledir, fā'lar ile musahhaftır dedi ve Ebu'l-Heyşem ʿaksine kāʾil oldu, zīrā حَبُّ الْقُلْفُلِ [ḥabbu'l-ḳulḳul] dakk olunur makūleden değil dedi. Ve فُلْفُلٌ [fulful] fā'lar ile maʿlūmdur ki bibere denir. Ve قُلْفُلٌ [ḳulḳul] ḳāf'lar ile ak biber gibi dahi büyücek ve taʿmı acımtrak güzel kokuluca levni beyāz-şekl olur, حَبُّ الْقُلْفُلِ [ḥabbu'l-ḳulḳul] demekle maʿrūftur. Baʿzılar yaban nārı tohumudur derler. Ve mesel-i mezbūr bahīl ve cimri kimseyi tabīʿatine komayıp kendiden ibrām ve ilhāhla yāhūd cebr ve izlālle nesne ahz ve istihsāl olundukta darb olunur.

اَلنُّحَازُ [en-nuḥāz] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bir ʿillet adıdır ki devenin akciğerine ʿārız olmakla şiddetle öksürük hādis olur.

اَلنَّاحِزُ [en-nāḥiz] ve

اَلنَّحِيزُ [en-neḥīz] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلنَّحِزُ [en-neḥiz] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلْمَنْحُوزُ [el-menḥūz] نُحَازٌ [nuḥāz] ʿilletine uğramış deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ نَاحِزٌ وَنَحِيزٌ وَنَحِزٌ وَمَنْحُوزٌ إِذَا صَارَ بِهِ نُحَازٌ وَهُوَ دَاءٌ لِلْإِبِلِ فِي رِئَتِهَا تَسْعُلُ بِهِ شَدِيدًا Ve

نُحَازٌ [nuḥāz] ve

نِحَازٌ [niḥāz] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Asl ve bünyād maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ كَرِيمُ النِّحَازِ أَيِ الْأَصْلِ

اَلنَّحِزَةُ [en-neḥizet] (فَرِحَةٌ [feriḥat] veznninde) ve

اَلْمُنَحِّزَةُ [el-munaḥḥizet] (مُحَدِّثَةٌ [muḥaddiṣet] vezninde) نُحَازٌ [nuḥāz] ʿille-

tine uğramış nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ نَحِزَةٌ وَمُنَحِّزَةٌ إِذَا صَارَ بِهَا نُحَازٌ

اَلْإِنْحَازُ [el-inḥāz] (hemzenin kesriyle) Bir adamın develeri نُحَازٌ [nuḥāz] marazına uğramak maᶜnāsınadır; yukālu: أَنْحَزَ الْقَوْمُ إِذَا أَصَابَ إِبِلَهُمُ النُّحَازُ

اَلنَّحِيزَةُ [en-neḥīzet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Tabīᶜat maᶜnāsınadır; yukālu: هُوَ كَرِيمُ النَّحِيزَةِ أَيِ الطَّبِيعَةِ Ve baᶜzı arzda vākiᶜ tarīka-i haşīneye, ᶜalā-kavlin arzdan uzun uzadı çekilmiş kıtᶜaya denir ki baᶜzı derelerde öz taᶜbīr ettikleridir. Ve şol yassı ve enli şeride denir ki kolan tarzında çadır şukkaları kavuştuğu yerlere çekip dikerler. Ve

نَحِيزَةٌ [Neḥīzet] Ġaṭafān diyārında bir vādī adıdır.

اَلْأَنْحَزَانِ [el-enḥazān] (tesniye bünyesiyle) نُحَازٌ [nuḥāz] ᶜilletiyle قَرَحٌ [ḳaraḥ] ᶜilletine ıtlāk olunur ki deve ᶜilletlerindendir.

اَلْمِنْحَازُ [el-Minḥāz] (mīm'in kesriyle) ᶜAbbād b. el-Ḥuṣayn nām kimsenin feresi ismidir.

[ن خ ز]

اَلنَّخْزُ [en-naḫz] (nūn'un fethi ve ḫā-yı muᶜcemenin sükūnuyla) Bıçak makūlesi nesne ile dürtmek maᶜnāsınadır; yukālu: نَخَزَهُ بِحَدِيدَةٍ نَخْزًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا وَجَأَهُ بِهَا Ve bir adamı söz ile rencîde eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: نَخَزَهُ بِكَلِمَةٍ إِذَا أَوْجَعَهُ بِهَا

[ن ر ز]

اَلنَّرْزُ [en-nerz] (مَرْزٌ [merz] vezninde) Bir korku ve endişeden gizlenmek maᶜnāsınadır; yukālu: نَرَزَ الرَّجُلُ نَرْزًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا اسْتَخْفَى مِنْ فَزَعٍ Ve

نَرْزٌ [Nerz] bir mevziᶜ adıdır.

نَرْزَةُ [Nerzet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) ve

نَارِزَةُ [Nārizet] Esāmī-i ricāldendir.

نَرِيزٌ [Nerīz] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Āẕerbaycān eyāletinde bir karyedir; Aḥmed b. ᶜOṯmān el-Ḥāfıẓ el-Faraḍī en-Nerzī oraya mensūṯdur.

نَيْرِيزُ [Neyrīz] (nūn'un fethiyle) Fāris ülkesinde bir kasaba adıdır.

اَلنَّيْرُوزُ [en-neyrūz] (nūn'un fethiyle) Nevrūz-ı Fārisī muᶜarrebidir ki yeni gün demektir, senenin yaᶜnī sene-i şemsiyyenin ibtidā gününe denir; murād ferverdīnmāhın evvel günüdür ki neyyir-i aᶜzamın nokta-i evvel-i hamele tahvīl eylediği gündür. Mervīdir ki İmām ᶜAlī radıyallāhu ᶜanhu hazretlerine yevm-i mezbūrda haleviyyāta dāᵓir nesne takdīm olunmakla sebebinden suᵓāl ettiklerinde neyrūz resmi olduğunu ifāde eylemeleriyle نَيْرِزُونَا كُلَّ يَوْمٍ dediler, cemᶜ-i emr bünyesiyle. Kezālik rūz-i mihricānda yine resm-i mezbūr icrā olundukta مَهْرِجُونَا كُلَّ يَوْمٍ dediler, yaᶜnī "Sizler bize her gün nevrūz ve her gün mihricān kāᶜidesini icrā eyleyesiz." Ve mihricān sābiᶜ-i şühūr-ı şemsiyyedir ki şemsin mīzāna tahvīli hengāmdır. Fürs-i kadīmde iki ᶜīd-i ᶜazīm var idi, biri nevrūz ve biri mihricān günü idi. Zāhiren İmām ᶜAlī, ᶜIrāḳ tarafında oldukları eyyāmda vākiᶜ olmuştur. Ve İbn Neyrūz el-Enmāṭī muhaddistir.

[ن ز ز]

اَلنَّزُّ [en-nezz] (nūn'un fethi ve kesri ve zā'nın teşdīdiyle) Yerden tereşşüh eden su sızıntısına denir; yukālu: فِي أَرْضِهِ نَزٌّ وَنِزٌّ وَهُوَ مَا يَتَحَلَّبُ مِنْهَا مِنَ الْمَاءِ Ve çok nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ نَزٌّ أَيْ كَثِيرٌ Ve zekiyyü'l-fuᵓād, çābük-zihn olarak cüst ve sebük-rūh zarīf adama yukālu: رَجُلٌ نَزٌّ أَيْ ذَكِيُّ الْفُؤَادِ ظَرِيفٌ

خَفِيفٌ Ve civān-merd adama denir; yukālu: رَجُلٌ نَزٌّ أَيْ سَخِيٌّ Ve çalı kuşu gibi bir yerde karār eylemez olan yelkovan adama denir; yukālu: رَجُلٌ نَزٌّ أَيْ طَيَّاشٌ كَثِيرُ التَّحَرُّكِ Ve hāssaten bir yerde ārām eylemeyen erkek devekuşuna denir; yukālu: ظَلِيمٌ نَزٌّ أَيْ لاَ يَسْتَقِرُّ فِي مَكَانٍ

اَلْمِنَزُّ [el-minezz] (mīm'in kesriyle) Bu dahi hafīf ve kesīrü'l-hareke ve bī-temkīn adama denir. Ve beşiğe ıtlāk olunur, مَهْدٌ [mehd] maᶜnāsına.

اَلنَّزِيزُ [en-nezīz] (أَزِيزٌ [ezīz] vezninde) Seğirtmek maᶜnāsınadır; yukālu: نَزَّ الظَّبْيُ نَزِيزًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا عَدَا Ve seslenmek maᶜnāsınadır; yukālu: نَزَّ إِذَا صَوَّتَ Şārih bu iki maᶜnāyı āhūya tahsīs eylemiştir. Ve yerden su sızmak maᶜnāsınadır, ᶜalā-kavlin yerde cā-be-cā su menbaᶜları zāhir olmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَزَّتِ الْأَرْضُ إِذَا تَحَلَّبَ مِنْهَا النَّزُّ أَوْ صَارَتْ ذَاتَ مَنَابِعَ Ve münferid olmak maᶜnāsınadır; tekūlu: نَزَّ عَنِّي فُلاَنٌ إِذَا انْفَرَدَ Ve

نَزِيزٌ [nezīz] Kesīrü'ş-şehvet adama denir; yukālu: رَجُلٌ نَزِيزٌ أَيْ شَهْوَانٌ Ve zarīf adama denir. Ve ok atarken kiriş oynamak maᶜnāsınadır; yukālu: نَزَّ الْوَتَرُ إِذَا اضْطَرَبَ عِنْدَ الرَّمْيِ Ve

نَزِيزٌ [nezīz] ve

نِزَازٌ [nizāz] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) لَزِيزٌ [lezīz] ve لِزَازٌ [lizāz] maᶜnāsınadır ki zikr olundu; yukālu: هُوَ نَزِيزُ شَرٍّ وَنَزَازُهُ أَيْ لَزِيزُهُ لِزَازُهُ

اَلنِّزَّةُ [en-nizzet] (nūn'un kesriyle) Şehvet maᶜnāsınadır; yukālu: ذُو نِزَّةٍ أَيْ شَهْوَةٍ

اَلْإِنْزَازُ [el-inzāz] (hemzenin kesriyle) Bir nesne be-gāyet pekişip katılanmak maᶜnāsınadır, yukālu: أَنَزَّ الشَّيْءُ إِذَا تَصَلَّبَ وَتَشَدَّدَ

اَلْمُنَازَّةُ [el-munāzzet] مُعَازَّةٌ [muᶜazzet] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu; yukālu: نَازَّهُ مُنَازَّةً أَيْ عَازَّهُ

اَلنَّزْنَزَةُ [en-neznezet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Bir adam başını beri öte oynatmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَزْنَزَ رَأْسَهُ إِذَا حَرَّكَهُ

اَلنُّزَانِزُ [en-nuzāniz] (عُلاَبِطٌ [ᶜulābiṭ] vezninde) Çok aşıcı bī-vehn ü fütūr olan güzīde aygır ata ve buğur deveye denir.

اَلتَّنْزِيزُ [et-tenzīz] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Tenzīh maᶜnāsınadır; yukālu: نَزَّهَ عَنْ كَذَا إِذَا نَزَّهَهُ Ve āhū kendi yavrusunu besleyip büyütmek maᶜnāsınadır; yukālu: نَزَّزَتِ الظَّبْيَةُ وَلَدَهَا إِذَا رَبَّتْهُ طِفْلاً

[ن ش ز]

اَلنَّشْزُ [en-neşz] (nūn'un fethi ve şīn-i muᶜcemenin sükūnuyla) ve

اَلنَّشَازُ [en-neşāz] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) ve

اَلنَّشَزُ [en-neşez] (fethateynle) Tümsek yere denir; tekūlu: عَلَوْتُ نَشَزًا مِنَ الْأَرْضِ وَنَشَازًا وَنَشَزًا أَيْ مُرْتَفِعًا Evvelkinin cemᶜi نُشُوزٌ [nuşūz] gelir, üçüncünün cemᶜi أَنْشَازٌ [enşāz] ve نِشَازٌ [nişāz] gelir, سَبَبٌ [sebeb] ve أَسْبَابٌ [esbāb] ve جَبَلٌ [cebel] ve جِبَالٌ [cibāl] gibi. Ve

نَشْزٌ [neşz] (nūn'un fethi ve şīn'in sükūnuyla) Masdar olur, bir yerde yukarı oturmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَشَزَ الرَّجُلُ فِي مَكَانِهِ نَشْزًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا ارْتَفَعَ Ve bir kimseyi kaldırıp yere çalmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَشَزَ بِقِرْنِهِ إِذَا احْتَمَلَهُ فَصَرَعَهُ Ve miᶜde bulanıp gönül dönmek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: نَشَزَتْ نَفْسُهُ إِذَا جَاشَتْ

اَلنُّشُوزُ [en-nuşūz] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde) Hatun zevcine bugz ve ᶜadāvet edip ᶜisyān ile muᶜāmele eylemek maᶜnāsınadır;

taᶜātinden gūyā ki nefsini refᶜ eylemiş olur; yukālu: نَشَزَتِ الْمَرْأَةُ نُشُوزًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا اسْتَعْصَتْ عَلَى زَوْجِهَا وَأَبْغَضَتْهُ Ve

نُشُوزٌ [nuşūz] Zevc tarafından dahi iᶜtibār olunur ki zevceye bī-vech darb ve cefā eylemek olur; yukālu: نَشَزَ بَعْلُهَا عَلَيْهَا إِذَا ضَرَبَهَا وَجَفَاهَا

اَلنَّاشِزُ [en-nāşiz] Şol damara ıtlāk olunur ki bir ᶜillet sebebiyle dāᵓimā kalkık olup atar ola; yukālu: عِرْقٌ نَاشِزٌ أَيْ مُنْتَبِزٌ يَضْرِبُ مِنْ دَاءٍ Ve bir korku sebebiyle yerinden oynayıp kalkmış yüreğe vasf olur; yukālu: قَلْبٌ نَاشِزٌ إِذَا صَارَ قَدِ ارْتَفَعَ عَنْ مَكَانِهِ رُعْبًا

اَلْإِنْشَازُ [el-inşāz] (hemzenin kesriyle) Hazret-i Mübdiᵓ ve Muᶜīd celle şānuhu meyyitin müteferrik ve remīm olan kemiklerini kaldırıp yerli yerlerine vazᶜ ve terkīb eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَنْشَزَ اللهُ عِظَامَ الْمَيِّتِ إِذَا رَفَعَهَا إِلَى مَوْضِعِهَا وَرَكَّبَ بَعْضَهَا عَلَى بَعْضٍ Ve bir nesneyi yerinden yukarı kaldırmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَنْشَزَ الشَّيْءَ إِذَا رَفَعَهُ عَنْ مَكَانِهِ

اَلنَّشَزُ [en-neşez] (fethateynle) Şol adama denir ki gerçi pīr olup lākin henüz güçlü kuvvetli ola; yukālu: هُوَ نَشَزٌ أَيْ مُسِنٌّ قَوِيٌّ

اَلتَّنَشُّزُ [et-teneşşuz] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Bir kimse ile dövüşmeye kalkıp dikilmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَنَشَّزَ لَهُ إِذَا تَشَزَّنَ

[ن ط ن ز]

نَطْنَزُ [Naṭnez] (nūn'la جَعْفَرٌ [caᶜfer] vezninde) ᶜAcem'de Ḳum nām belde ile Işfahān beyninde bir şehr adıdır; نَطْنَزَةُ [Naṭnezet] dahi derler, hā'yla.

[ن غ ز]

اَلنَّغْزُ [en-naġz] (nūn'un fethi ve ġayn-ı muᶜcemenin sükūnuyla) Nās beynine fitne bırakıp birbirine kışkırtmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَغَزَ بَيْنَ الْقَوْمِ نَغْزًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَغْرَى يَعْنِي حَمَلَ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ Ve idlāl ve iğvā eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: نَغَزَهُمُ النُّغَّازُ إِذَا نَزَغَهُمُ النَّزَّاغُ Ve

نَغْزٌ [naġz] Gıcıklamak maᶜnāsınadır; yukālu: نَغَزَ الصَّبِيَّ إِذَا دَغْدَغَهُ

اَلنُّغَّازُ [en-nuġġāz] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) Dāᵓimā nāsı şeytān gibi igvā ve idlāl eden kimseye denir; yukālu: هُوَ نُغَّازٌ أَيْ نُزَّاغٌ

[ن ف ز]

اَلنَّفَزَانُ [en-nefezān] (fetehātla) Āhū sıçramak maᶜnāsınadır; yukālu. نَفَزَ الظَّبْيُ نَفَزَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا وَثَبَ

اَلْيَنْفُوزُ [el-yenfūz] (يَعْفُورٌ [yaᶜfūr] vezninde) Sıçragan āhūya denir; yukālu: ظَبْيٌ يَنْفُوزٌ أَيْ وَثَّابٌ

اَلتَّنْفِيزُ [et-tenfīz] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Hatun çocuğu dandin edip oynatmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَفَّزَتِ الْمَرْأَةُ وَلَدَهَا إِذَا رَقَّصَتْهُ Ve doğruluğunu eğriliğini bilmek için oku tırnak üzere çevirmek maᶜnāsınadır; yukālu: نَفَّزَ السَّهْمَ إِذَا أَدَارَهُ عَلَى ظُفُرِهِ لِيَبِينَ لَهُ اعْوِجَاجُهُ مِنْ اِسْتِقَامَتِهِ

اَلْإِنْفَازُ [el-infāz] (hemzenin kesriyle) تَنْفِيزٌ [tenfīz] ile maᶜnā-yı sānīde mürādifdir; yukālu: أَنْفَزَ السَّهْمَ بِمَعْنَى نَفَّزَهُ

اَلنَّفِيزُ [en-nefīz] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلنَّفِيزَةُ [en-nefīzet] (hā'yla) Yayıkta dağılıp müctemiᶜ olmamış kere yağına denir.

اَلنَّوَافِزُ [en-nevāfiz] Davar kısmının ayaklarına ıtlāk olunur; müfredi نافزة [nāfizet]tir.

نَفْزَةُ [Nefzet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Maġrib'de bir belde adıdır.

اَلتَّنَافُزُ [et-tenāfuz] (تَفَاعُلٌ [tefāᶜul] vezninde) Birbiri üzere sıçraşmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَنَافَزُوا إِذَا تَوَاثَبَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ

اَلنُّفَّازُ [en-nuffāz] (رُمَّانٌ [rummān] veznin-de) Etfāl-i ʿAraba mahsūs bir güne oyun ismidir ki birbirine sıçraşırlar.

[ن ق ز]

اَلنَّقِزُ [en-neḳiz] (kāf'la كَتِفٌ [ketif] vez-ninde) Lezīz ve sāfī ve hoş-güvār suya denir; yukālu: مَاءٌ نَقِزٌ أَيْ صَافٍ عَذْبٌ Ve la-kab maʿnāsınadır; bunda fethateynle de cāʾizdir.

اَلْإِنْقَازُ [el-inḳāz] (hemzenin kesriyle) Dāʾimā sāfī ve lezīz ve hoş-güvār su iç-mek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْقَزَ الرَّجُلُ إِذَا دَاوَمَ عَلَى شُرْبِ النَّقِزِ Ve kemter ve bī-kıymet māl kazanmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْقَزَ الرَّجُلُ إِذَا اقْتَنَى النَّقَزَ Ke-mā se-yuzkeru. Ve bir ada-mın mevāşīsine نُقَازٌ [nuḳāz] ʿilleti uşmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْقَزَ الرَّجُلُ إِذَا وَقَعَ فِي مَاشِيَتِهِ النُّقَازُ Ve bir kimseyi çabuk ve ʿale'l-fevr katl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْقَزَ عَدُوَّهُ إِذَا قَتَلَهُ قَتْلاً وَحِيًّا

اَلنُّقْزُ [en-nuḳz] (nūn'un zammıyla) Kuyu-ya denir, بِئْرٌ [biʾr] maʿnāsına.

اَلنَّقْزُ [en-naḳz] (nūn'un fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla) ve

اَلنَّقْزَانُ [en-neḳazān] (fetehātla) Sıçramak maʿnāsınadır; yukālu: نَقَزَ الظَّبْيُ نَقْزًا وَنَقْزَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا وَثَبَ

اَلنَّقَزُ [en-neḳaz] (fethateynle) Mālın kem-terine denir; yukālu: أَعْطَاهُ النَّقَزَ أَيْ رُذَالَ الْمَالِ Nūn'un kesriyle de lügattir.

اَلنَّاقِزُ [en-nākiz] Hasīs ve nāçīz şeyʾe denir; yukālu: عَطَاءٌ نَاقِزٌ أَيْ خَسِيسٌ

اَلنُّقَازُ [en-nuḳāz] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Mevāşīye mahsūs bir ʿillettir ki tāʿūna şebīhtir, helāk olunca kadar telāşından beri öte sıçrayıp atılır; çalık marazı taʿbīr olunur.

اَلْمَنْقُوزَةُ [el-menḳūzet] نُقَازٌ [nuḳāz] ʿilleti-ne uğramış koyuna denir; teʾnīsi mevsūf iʿtibārıyladır; yukālu: شَاةٌ مَنْقُوزَةٌ أَيْ بِهَا نُقَازٌ وَهُوَ دَاءٌ لِلْمَاشِيَةِ شَبِيهٌ بِالطَّاعُونِ تَنْقِزُ مِنْهُ حَتَّى تَمُوتَ

اَلنُّقَّازُ [en-nuḳḳāz] (رُمَّانٌ [rummān] veznin-de) ve

اَلنَّقَّازُ [en-naḳḳāz] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Bir kuş adıdır, ʿalā-kavlin serçenin küçü-ğüne denir.

اَلْإِنْتِقَازُ [el-intiḳāz] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznin-de) Mevāşī نُقَازٌ [nuḳāz] ʿilletine uğramak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْتَقَزَتِ الشَّاةُ إِذَا أَصَابَهَا النُّقَازُ Ve bir kimseye mālın kemterinden vermek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْتَقَزَ لَهُ مِنْ مَالِهِ إِذَا أَعْطَاهُ خَسِيسَهُ

نَقِيزَةُ [Naḳīzet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Mısır'da bir kūre ve kazā adıdır.

اَلنَّوَاقِزُ [en-nevāḳiz] Dābbe kısmının ayak-larına ıtlāk olunur; yukālu: وَثَبَ عَلَى نَوَاقِزِهِ أَيْ قَوَائِمِهِ

اَلتَّنْقِيزُ [et-tenḳīz] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Raks ettirmek maʿnāsınadır; yukālu: نَقَزَتِ الصَّبِيَّ إِذَا رَقَّصَتْهُ

[ن ك ز]

اَلنَّكْزُ [en-nekz] (nūn'un fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Kuyunun suyu tükenmek maʿnāsınadır, yukālu: نَكَزَتِ الْبِئْرُ نَكْزًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا فَنِيَ مَاؤُهَا Ve yılan bir kimse-yi burnuyla sokmak maʿnāsınadır; ke-mā se-yuzkeru; yukālu: نَكَزَتْهُ الْحَيَّةُ إِذَا لَسَعَتْهُ بِأَنْفِهَا Ve vurmak maʿnāsınadır; yukālu: نَكَزَهُ إِذَا ضَرَبَهُ Ve defʿ maʿnāsınadır; yukālu: نَكَزَهُ إِذَا دَفَعَهُ Ve bir nesneden kıçınılıp dönmek maʿnāsınadır; yukālu: نَكَزَ عَنْهُ إِذَا نَكَصَ Ve ucu yalmanlı nesne ile dürtmek maʿnāsınadır; yukālu: نَكَزَهُ إِذَا غَرَزَهُ بِشَيْءٍ مُحَدَّدِ الطَّرَفِ

اَلنَّكَزُ [en-nekez] (fethateynle) Bu dahi

kuyunun suyu tükenmek maᶜnāsınadır; yukālu: نَكِزَتِ الْبِئْرُ نَكَزًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا فَنِيَ مَاؤُهَا

اَلْإِنْكَازُ [el-inkāz] (hemzenin kesriyle) Kuyunun suyunu tüketmek maᶜnāsınadır; tekūlu: أَنْكَزْتُ الْبِئْرَ إِذَا أَفْنَيْتَ مَاءَهَا

اَلنَّاكِزُ [en-nākiz] ve

اَلنَّكُوزُ [en-nekūz] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Suyu tükenmiş kuyuya denir. Cemᶜleri نَوَاكِزُ [nevākiz] ve نُكُزٌ [nukuz] gelir zammeteynle.

اَلنُّكُوزُ [en-nukūz] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde) Su çekilip yere batmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَكَزَ الْمَاءُ نُكُوزًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا غَارَ

اَلنِّكْزُ [en-nikz] (nūn'un kesriyle) Alçak ve kemter nesneye denir; yukālu: هُوَ نِكْزٌ أَيْ رُذَالٌ Ve kemikte kalan iliğe denir.

اَلنَّكَّازُ [en-nekkāz] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Şol yılana denir ki burnuyla sokar ola. Ve bu bir nevᶜ yılandır ki başı kuyruğundan fark olunmaz derecesinde ince olup ağzı yok gibi olur, yılan kısmının be-gāyet ahbesidir. Cemᶜi نَكَاكِيزُ [nekākiz] ve نَكَّازَاتٌ [nekkāzāt] gelir; yukālu: لَدَغَهُ النَّكَّازُ أَيْ حَيَّةٌ لاَ تَنْكُزُ إِلاَّ بِأَنْفِهِ لَيْسَ لَهُ فَمٌ لاَ يُعْرَفُ ذَنَبُهُ مِنْ رَأْسِهِ لِدِقَّتِهِ مِنْ أَخْبَثِ الْحَيَّاتِ

[ن ه ز]

اَلنَّهْزُ [en-nehz] (nūn'un fethi ve hā'nın sükūnuyla) Vurmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَهَزَهُ نَهْزًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا ضَرَبَهُ Ve defᶜ eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: نَهَزَهُ إِذَا دَفَعَهُ Ve karīb olmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَهَزَ الشَّيْءُ إِذَا قَرُبَ Ve başı beri öte depretip oynatmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَهَزَ رَأْسَهُ إِذَا حَرَّكَهُ Ve davar kısmı yürümek hengāmında göğsünü ileri kakıp depretmek maᶜnāsınadır; yukālu: نَهَزَتِ الدَّابَّةُ بِصَدْرِهَا إِذَا نَهَضَتْ بِهِ لِلسَّيْرِ Ve kuyuda kovayı dolmak için beri öte çalmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَهَزَ بِالدَّلْوِ فِي الْبِئْرِ إِذَا ضَرَبَ بِهَا فِي الْمَاءِ لِتَمْتَلِئَ Ve

نَهْزٌ [nehz] Mikdār maᶜnāsınadır; نُهَازٌ [nuhāz] dahi denir, ke-mā se-yuzkeru.

اَلنُّهْزَةُ [en-nuhzet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Fırsat maᶜnāsınadır; tekūlu: هَذِهِ نُهْزَةٌ فَاخْتَلِسْهَا أَيْ فُرْصَةٌ

اَلْإِنْتِهَازُ [el-intihāz] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Fırsatı fevt eylemeyip ganīmet bilmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْتَهَزَ النُّهْزَةَ إِذَا اغْتَنَمَهَا Ve gülmekte ifrāt edip bedliğe varmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْتَهَزَ فِي الضِّحْكِ إِذَا أَفْرَطَ وَقَبُحَ

اَلْمُنَاهَزَةُ [el-munāhezet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) Bir nesneye yaklaşıp çatmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَاهَزَهُ إِذَا دَانَاهُ Ve sebk ve sürᶜat eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: نَاهَزَ الصَّيْدَ إِذَا بَادَرَهُ

اَلتَّنَاهُزُ [et-tenāhuz] (تَفَاعُلٌ [tefāᶜul] vezninde) Mübāderet edişmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَنَاهَزَا إِذَا ابْتَدَرَا

اَلنُّهَازُ [en-nuhāz - en-nihāz] (غُرَابٌ [ġurāb] ve كِتَابٌ [kitāb] veznlerinde) Kadr ve mikdār maᶜnāsınadır; قُرْبٌ [ḳurb] maᶜnāsından meᵓhūzdur, نَهْزٌ [nehz] gibi; yukālu: نَهْزُ كَذَا وَنُهَازُهُ وَنِهَازُهُ أَيْ قَدْرُهُ وَزُهَاءُهُ

اَلنَّهِزُ [en-nehiz] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Arslana denir.

اَلنَّهَّازُ [en-nehhāz] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Şol eşeğe denir ki yürürken dāᵓimā göğsünü ileri ileri kakıp oynatır ola; yukālu: حِمَارٌ نَهَّازٌ إِذَا كَانَ يَنْهَزُ بِصَدْرِهِ لِلسَّيْرِ

اَلْمُنْهَزُ [el-munhez] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Dolap kuyusunun zahrından su çeken dābbenin durduğu yerden beri kuyunun ağzına yakın olan açık yere denir.

نَاهِزٌ [Nāhiz] ve

نَهَّازٌ [Nehhāz] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Esāmī-i ricāldendir.

[ن و ز]

اَلتَّنْوِيزُ [et-tenvīz] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Azaltmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَوَّزَهُ إِذَا قَلَّلَهُ

نُوزٌ [Nūz] (ḍamm-ı nūn ile) Bir karye adıdır.

FASLU'L-VĀV
(فَصْلُ الْوَاوِ)

[و ت ز]

اَلْوَتْزُ [el-vetz] (vāv'ın fethi ve tā-yı fevkiyyenin sükūnuyla) Lügat-ı Yemāniyye'de bir şecer adıdır.

[و ج ز]

اَلْوَجْزُ [el-vecz] (vāv'ın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Serīᶜü'l-hareket adama denir; müᵓennesi وَجْزَةٌ [veczet]tir; yukālu: رَجُلٌ وَجْزٌ أَيْ سَرِيعُ الْحَرَكَةِ وَامْرَأَةٌ وَجْزَةٌ Ve serīᶜü'l-ᶜatāᵓ adama denir. Ve cüst ve hafīf olan söze ve sāᵓir işe denir; yukālu: رَجُلٌ وَجْزٌ أَيْ خَفِيفٌ كَلَامٌ وَأَمْرٌ وَجْزٌ أَيْ سَرِيعُ الْعَطَاءِ ve yukālu: Ve muhtasar nesneye denir. Ve

وَجْزٌ [vecz] Masdar olur, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْوَاجِزُ [el-vāciz] ve

اَلْوَجِيزُ [el-vecīz] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bunlar da muhtasar nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ وَجْزٌ وَوَاجِزٌ وَوَجِيزٌ أَيْ مُوجَزٌ

اَلْوَجْزُ [el-vecz] (عَجْزٌ [ᶜacz] vezninde) ve

اَلْوَجَازَةُ [el-vecāzet] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) ve

اَلْوُجُوزُ [el-vucūz] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde) Bir adamın kelāmı muhtasar olmak ve kelāmı muhtasar söylemek maᶜnāsınadır; yukālu: وَجُزَ الرَّجُلُ وَوَجَزَ فِي مَنْطِقِهِ وَجْزًا وَوَجَازَةً وَوُجُوزًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَالثَّانِي إِذَا كَانَ وَجِيزًا

اَلْمَوَاجِزُ [el-Mevāciz] (mīm'in fethiyle) Bir mevziᶜ adıdır.

اَلْإِيجَازُ [el-īcāz] (hemzenin kesriyle) Kelām azca ve muhtasar olmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَوْجَزَ الْكَلَامَ إِذَا قَلَّ Ve kelāmı muhtasar söylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَوْجَزَ الْكَلَامَ إِذَا قَلَّلَهُ Ve ᶜatiyyeyi taᶜcīl eylemek

maᶜnāsınadır; ᶜyukālu: أَوْجَزَ الْعَطِيَّةَ إِذَا عَجَّلَهَا

اَلْمِيجَازُ [el-mīcāz] (mīm'in kesriyle) Dāᵓimā kelāmı muhtasar söyleyen adama denir.

اَلتَّوَجُّزُ [et-teveccuz] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Bir kimseden bir nesnenin husūlünü taleb eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: تَوَجَّزَ الشَّيْءَ إِذَا تَنَجَّزَهُ وَالْتَمَسَهُ

وَجْزَةُ [Veczet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Yezīd b. Sinān'ın feresi ismidir.

أَبُو وَجْزَةَ [Ebū Veczet] Saᶜd kabīlesinden Yezīd b. ᶜUbeyd yāhūd Ebū ᶜUbeyd nām şāᶜirin künyesidir.

[و خ ز]

اَلْوَخْزُ [el-vaḫz] (vāv'ın fethi ve ḫā-yı muᶜcemenin sükūnuyla) Öte tarafa geçmeyerek bir kimseye mızrak ve sāᵓir nesne ile dürtmek maᶜnāsınadır; yukālu: وَخَزَهُ وَخْزًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا طَعَنَهُ بِالرُّمْحِ وَغَيْرِهِ Ve neşter sançmak maᶜnāsınadır; yukālu: وَخَزَهُ إِذَا بَزَّغَهُ Ve

وَخْزٌ [vaḫz] Azca şeyᵓe denir; yukālu: شَيْءٌ وَخْزٌ أَيْ قَلِيلٌ Ve aralık aralık kır serpmiş kıllara denir ki başın geri kalan yerleri henüz siyāh ola ve bu maᶜnāda masdar olur; yukālu: وَخَزَهُ الْقَتِيرُ وَخْزًا مِنَ الْبَابِ الْمَزْبُورِ إِذَا شَمَطَ شَعْرَةً بَعْدَ شَعْرَةٍ Ve

وَخْزٌ [vaḫz] وَخِيزٌ [veḫīz] dedikleri taᶜām yapmak maᶜnāsınadır; yukālu: وَخَزَ الرَّجُلُ إِذَا عَمَلَ الْوَخِيزَ Ve maᶜnā-yı evveldendir ki ᶜArablar cemāᶜat dörder dörder geldiler diyecek yerde جَاؤُوا وَخْزًا وَخْزًا derler, أَرْبَعَةً أَرْبَعَةً maᶜnāsına.

اَلْوَخِيزُ [el-veḫīz] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bal ile yapılan tiride denir; yukālu: عَمَلَ لَنَا الْوَخِيزَ أَيْ ثَرِيدَ الْعَسَلِ

[و ر ز]

وَرْزٌ [Verz] (دَرْزٌ [derz] vezninde) Bir mevziᶜ adıdır. Ve İbrāhīm b. Muḥammed b. Bişreveyh b. Verz muhaddistir.

وَرْزَةُ [Verzet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Muḳātil b. Velīd'in lakabıdır.

اَلْوَرِيزَةُ [el-verīzet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Miᶜdeden ciğere varan damarın ismidir. Ve Ġassān kabīlesinden bir recül adıdır.

[و ز ز]

اَلْوَزُّ [el-vezz] (vāv'ın fethi ve zāy'ın şeddesiyle) إِوَزٌّ [ivezz] kelimesinde lügattir ki ördeğe ve ᶜinde'l-müᵓellif kaza denir.

اَلْوَزِينُ [el-vezīn] (zā-yı muᶜcemenin kesriyle) Bu dahi إِوَزٌّ [ivezz] maᶜnāsınadır.

اَلْمَوَزَّةُ [el-mevezzet] (mīm'in ve vāv'ın fethiyle) Ördeği çok yere denir; yukālu: أَرْضٌ مَوَزَّةٌ أَيْ كَثِيرَةُ الْوَزِّ

اَلْوَزْوَازُ [el-vezvāz] (vāv'ın fethiyle) Bir kuş adıdır. Ve pek hafīf yelkovan adama denir. Ve وُزَاوِزَةٌ [vuzāvizet] dahi denir, عُلَابِطَةٌ [ᶜulābiṭat] vezninde yukālu: رَجُلٌ وَزْوَازٌ وَوُزَاوِزَةٌ أَيْ طَيَّاشٌ خَفِيفٌ Ve

وَزْوَازٌ [vezvāz] Kıçını burup çevirerek yürür olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ وَزْوَازٌ إِذَا كَانَ يُوَزْوِزُ أَيْ يُلَوِّي اسْتَهُ إِذَا مَشَى Ve bodur adama denir.

اَلْوَزْوَزُ [el-vezvez] (فَدْفَدٌ [fedfed] vezninde) Ölüme denir, مَوْتٌ [mevt] maᶜnāsına. Ve tahtadan yassıca bir ālettir ki onunla yüksek yerden aşağıya toprak sıyırıp indirirler, Türkīde gelberi dedikleri kürek olacaktır.

اَلْوَزْوَزَةُ [el-vezvezet] (وَسْوَسَةٌ [vesveset] vezninde) Yürürken kıçını beri öte burup çevirmek maᶜnāsınadır; yukālu: يُوَزْوِزُ

اسْتَهُ إِذَا مَشَى أَيْ يُلَوِّي Ve hiffet ve طَيْشٌ [tayş] maᶜnāsınadır; tekūlu: أَيِ مَا هَذِهِ الْوَزْوَزَةُ الْخِفَّةُ Ve sürᶜatle sıçramak maᶜnāsınadır; yukālu: وَزْوَزَ الرَّجُلُ إِذَا وَثَبَ سَرِيعًا Ve bedeni oynatarak ve adımları sık sık atarak yürümek maᶜnāsınadır; yukālu: أَيْ يَمْشِي مُوَزْوِزًا مُقَارِبًا لِلْخَطْوِ وَمَعَ تَحْرِيكِ الْجَسَدِ

اَلْمُوَزْوِزُ [el-muvezviz] (مُوَسْوِسٌ [muvesvis] vezninde) Mutrib hānendeye denir; yukālu: رَجُلٌ مُوَزْوِزٌ أَيْ مُغَرِّدٌ

اَلْإِزْوَاءُ [el-izvāᵓ] «أ،و،ز» māddesinde beyān olundu.

[و ش ز]

اَلْوَشْزُ [el-veşz] (vāv'ın fethi ve şīn-i muᶜcemenin sükūnu ve fethateynle) نَشْزٌ [neşz] ve نَشَزٌ [neşez] maᶜnāsınadır ki mekān-ı mürtefiᶜe denir. Ve ᶜayş ve zindegānī saht ve şedīd olmaya denir; yukālu: فِي عَيْشِهِ وَشْزٌ أَيْ شِدَّةٌ Ve yürümek husūsunda kavī ve tüvānā deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ وَشْزٌ أَيْ قَوِيٌّ عَلَى السَّيْرِ Ve ᶜacele eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: وَشَزَ الرَّجُلُ وَشْزًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا عَجِلَ Ve sığınıp dayanacak nesneye denir ki Türkīde söyke taᶜbīr olunur; yukālu: فِي ظَهْرِهِ وَشْزًا أَيِ الَّذِي يُسْنَدُ إِلَيْهِ وَيُلْجَأُ

اَلْأَوْشَازُ [el-evşāz] (hemzenin fethiyle) Aᶜyān ve ensāra denir. Ve sefile-i nāsa denir, أَنْذَالٌ [enẕāl] maᶜnāsına. Ve bedende olan enlere denir; أَوْصَالٌ [evṣāl] maᶜnāsına; yukālu: هُمْ أَوْشَازُهُ أَيْ أَعْوَانُهُ ve yukālu: هُمْ تَقَطَّعَتْ أَوْشَازُهُ أَيْ أَوْشَازٌ أَيْ أَنْذَالٌ أَوْصَالُهُ Bunların müfredleri وَشْزٌ [veşz]dir. Ve mihen ve şedāᵓide denir. Ve ᶜacele maᶜnāsından cemᶜ olur; tekūlu: لَقِيتُهُ عَلَى أَوْشَازٍ أَيْ عَلَى أَوْفَازٍ

اَلْوَشَزُ [el-veşez] (fethateynle) ᶜAcele maᶜnāsınadır ki cemᶜi أَوْشَازٌ [evşāz]dır; tekūlu: لَقِيتُهُ عَلَى أَوْشَازٍ وَوَشَزٍ أَيْ عَلَى أَوْفَازٍ وَوَفْزٍ

اَلْوَشَائِزُ [el-veşāᵓiz] İçi pek çok dolmuş koltuk yastıklarına denir; müfredi وَشِيزَةٌ [veşīzet]tir.

اَلتَّوَشُّزُ [et-teveşşuz] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜul] vezninde) Şerr ü şūr ve kerīheye müteheyyiᵓ olup hāzırlanmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَوَشَّزَ لِلشَّرِّ إِذَا تَهَيَّأَ لَهُ

[و ع ز]

اَلْوَعْزُ [el-vaᶜz] (vāv'ın fethi ve ᶜayn'ın sükūnuyla) Bir husūsta bir kimseye sebk ve takaddüm eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: وَعَزَ إِلَيْهِ فِي كَذَا أَنْ يَفْعَلَ أَوْ يَتْرُكَ وَعْزًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا تَقَدَّمَ Ve buyurmak maᶜnāsınadır; yukālu: وَعَزَهُ بِكَذَا إِذَا أَمَرَهُ

اَلْإِيعَازُ [el-īᶜāz] (hemzenin kesriyle) ve

اَلتَّوْعِيزُ [et-tevᶜīz] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Bunlar da sebk ve takaddüm maᶜnāsınadır; yukālu: أَوْعَزَ إِلَيْهِ فِي كَذَا وَوَعَّزَ إِذَا تَقَدَّمَ

[و ف ز]

اَلْوَفْزُ [el-vefz] (vāv'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla ve fethateynle) ᶜAcele maᶜnāsınadır; cemᶜi أَوْفَازٌ [evfāz]dır; ve minhu tekūlu: نَحْنُ عَلَى أَوْفَازٍ وَوَفْزٍ أَيْ عَلَى حَدِّ عَجَلَةٍ Cemᶜ bünyesi mübālagaya mahmūldür. Ve

وَفْزٌ [vefz] Mürtefiᶜ mekāna denir; yukālu: مَكَانٌ وَفْزٌ أَيْ مُرْتَفِعٌ

اَلْإِيفَازُ [el-īfāz] (hemzenin kesriyle) İvdirmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَوْفَزَهُ إِذَا أَعْجَلَهُ

اَلْإِسْتِيفَازُ [el-istīfāz] Yerleşmeyip ayakları dikerek oturmak, ᶜalā-kavlin kıynakları yere komayarak dizleri yere koyup oturmak yāhūd sıçrayıp kalmağa müteheyyiᵓ olmakla henüz kıyāma doğrulmayarak ayakları üzere çömelip otur-

mak maᶜnāsınadır ki mecmūᶜu ᶜacele maᶜnāsındandır; yukālu: إِسْتَوْفَزَ فِي قِعْدَتِهِ إِذَا انْتَصَبَ فِيهَا غَيْرَ مُطْمَئِنٍّ أَوْ وَضَعَ رُكْبَتَيْهِ وَرَفَعَ أَلْيَتَيْهِ أَوِ اسْتَقَلَّ عَلَى رِجْلَيْهِ وَلَمَّا يَسْتَوِ قَائِمًا وَقَدْ تَهَيَّأَ لِلْوُثُوبِ

اَلْمُتَوَفِّزُ [el-muteveffiz] (ism-i fāᶜil bünyesiyle) Gece firāşında beri öte muztarib ve mütekallib olarak uyumayan adama denir; yukālu: بَاتَ مُتَوَفِّزًا مِنَ الْغَمِّ أَيْ مُتَقَلِّبًا لاَ يَنَامُ

اَلتَّوَفُّزُ [et-teveffuz] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Bir nesneye hāzırlanmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَوَفَّزَ لِلشَّرِّ إِذَا تَهَيَّأَ

[و ق ز]

اَلْمُتَوَقِّزُ [el-mutevaḳḳiz] Ḳāf'la مُتَوَفِّزٌ [muteveffiz] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu.

[و ك ز]

اَلْوَكْزُ [el-vekz] (رَكْزٌ [rekz] vezninde) Öteye kakıvermek maᶜnāsınadır; yukālu: وَكَزَهُ وَكْزًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا دَفَعَهُ Ve dürtüp sançmak maᶜnāsınadır; yukālu: وَكَزَهُ بِالرُّمْحِ إِذَا طَعَنَهُ بِهِ Ve yumrukla vurmak maᶜnāsınadır; yukālu: وَكَزَهُ إِذَا ضَرَبَهُ بِجُمْعِ الْكَفِّ Ve doldurmak maᶜnāsınadır; yukālu: وَكَزَ الْقِرْبَةَ إِذَا مَلأَهَا Ve yere mızrak dikmek maᶜnāsınadır; yukālu: وَكَزَ الرُّمْحَ فِي الْأَرْضِ إِذَا رَكَزَهُ Ve yelmek maᶜnāsınadır; yukālu: وَكَزَ الرَّجُلُ إِذَا عَدَا Ve

وَكْزٌ [Vekz] Bir mevziᶜ adıdır.

اَلتَّوَكُّزُ [et-tevekkuz] تَوَشُّزٌ [teveşşuz] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu; yukālu: تَوَكَّزَ لِلشَّرِّ بِمَعْنَى تَوَشَّزَ Ve ᶜasāya dayanmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَوَكَّزَ عَلَى عَصَاهُ إِذَا تَوَكَّأَ عَلَيْهَا Ve gereği gibi dolmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَوَكَّزَ مِنَ الطَّعَامِ إِذَا تَمَلَّأَ

[و م ز]

اَلْوَمْزُ [el-vemz] (رَمْزٌ [remz] vezninde) Bir kimse burnunu oynatmak maᶜnāsınadır, ekserī gazab hālinde olur; yukālu: وَمَزَ بِأَنْفِهِ وَمْزًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا رَمَعَ بِهِ

اَلتَّوَمُّزُ [et-tevemmuz] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Sürᶜatten nāşī sıçrayarak ve atılarak yürümek maᶜnāsınadır; yukālu: يَتَوَمَّزُ فِي الْمَشْيِ أَيْ يَتَنَزَّى سُرْعَةً Ve erkek dābbe dişiye aşmak sadedinde zekerinin başı kuvvet-i şehvetten nāşī beri öte deprenmek maᶜnāsınadır; yukālu: يَتَوَمَّزُ رَأْسُ جُرْدَانِهِ أَيْ يَتَحَرَّكُ عِنْدَ النِّزَاءِ Ve kıyāma hāzırlanmak ve yekinmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَوَمَّزَ الرَّجُلُ إِذَا تَهَيَّأَ لِلْقِيَامِ

[و ه ز]

اَلْوَهْزُ [el-vehz] (vāv'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Bodur adama denir. Ve hilkat ve bünyesi kavī ve şedīd, ᶜalā-kavlin vücūdu kalın olup orta boylu olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ وَهْزٌ أَيْ شَدِيدُ الْخَلْقِ أَوِ الْغَلِيظُ الرَّبْعَةِ Ve

وَهْزٌ [vehz] Masdar olur, ayakla çiğnemek ve basmak maᶜnāsına; yukālu: وَهَزَهُ وَهْزًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا وَطِئَهُ Ve kakıvermek maᶜnāsınadır; yukālu: وَهَزَهُ إِذَا دَفَعَهُ Ve kındırmak maᶜnāsınadır; yukālu: وَهَزَهُ عَلَى كَذَا إِذَا حَثَّهُ Ve kehleyi sıkıp öldürmek maᶜnāsınadır; yukālu: وَهَزَ الْقَمْلَةَ إِذَا قَصَعَهَا

اَلْأَوْهَزُ [el-evhez] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Güzel yürüyüşlü kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ أَوْهَزُ أَيِ الْحَسَنُ الْمِشْيَةِ

اَلْوَهَازَةُ [el-vehāzet] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Ehl-i perde vü hayā olan hatunların yürüyüşüne denir; yukālu: تَمْشِي الْوَهَازَةَ وَهِيَ مِشْيَةُ الْخَفِرَاتِ

اَلْمُوَهَّزُ [el-muvehhez] (مُعَظَّمٌ [muᶜaẓẓam] vezninde) ve

اَلْمُتَوَهِّزُ [el-mutevehhiz] (ism-i fāᶜil bünye-

siyle) Yürürken yere şiddetle basan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُوَهَّزٌ وَمُتَوَهَّزٌ أَيْ شَدِيدُ الْوَطْءِ اَلتَّوَهُّزُ [et-tevehhuz] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜul] veznin-de) Şiddetle sıçrayıp atılmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَوَهَّزَ خَلْفَهُ إِذَا تَوَثَّبَ

FASLU'L-HĀᵓ
(فَصْلُ الْهَاءِ)

[ه ب ز]

اَلْهُبُوزُ [el-hubūz] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde) ve اَلْهَبَزَانُ [el-hebezān] (fetehātla) Ölmek, ᶜalā-kavlin ansızın ölmek maᶜnāsınadır; yukālu: هَبَزَ الرَّجُلُ هُبُوزًا وَهَبَزَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا مَاتَ أَوْ فَجْأَةً

اَلْهَبْزُ [el-hebz] هَبْرٌ [hebr] vezninde ve mürādifidir ki etrāfı yüksek olan düz ve oturaklı yere denir, Türkīde alan taᶜbīr olunur.

[ه ب ر ز]

اَلْهِبْرِزِيُّ [el-hibriziyy] (hā'nın ve rā'nın kesriyle) Fürs yaᶜnī ᶜAcem esāviresinden bir isvāra yaᶜnī bir cündī ve şeh-süvāra denir, niteki «س،و،ر» māddesinde beyān olundu. Şārih der ki aslı إِبْرِزِيٌّ idi ki مُبَارَزَةٌ [mubārezet]tendir; hemze tā'ya mübeddeledir. Ve

هِبْرِزِيٌّ [hibriziyy] Dīnār-ı cedīde denir. Ve mutlakan hoş ve dil-keş, latīf ve cemīl şeyᵓe denir. Ve arslana denir. Ve iyi ve aᶜlā çizmeye denir. Ve hālis altına denir.

أُمُّ الْهِبْرِزِيِّ [ummu'l-hibriziyy] Hummānın künyesidir, أُمُّ مِلْدَمٍ [ummu mildem] gibi.

[ه ج ز]

اَلْهَجْزُ [el-hecz] (عَجْزٌ [ᶜacz] vezninde) هَجْسٌ [hecs] maᶜnāsınadır ki gizlice haber ve hadīse denir.

اَلْمُهَاجَزَةُ [el-muhācezet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) Fısıldamak maᶜnāsınadır; yukālu: هَاجَزَهُ إِذَا سَارَّهُ

[ه ر ز]

اَلْهَرْزُ [el-herz] (دَرْزٌ [derz] vezninde) El ile pek sıkmak maᶜnāsınadır; yukālu: هَرَزَهُ هَرْزًا مِنَ الْبَابِ ٱلأَوَّلِ إِذَا غَمَزَهُ شَدِيدًا Ve vurmak maᶜnāsınadır; yukālu: هَرَزَهُ إِذَا ضَرَبَهُ Ve helāk olmak maᶜnāsınadır; yukālu: هَرِزَ الرَّجُلُ هَرَزًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا هَلَكَ

اَلْهَرْوَزَةُ [el-hervezet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) ve

اَلتَّهَرْوُزُ [et-tehervuz] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Bunlar da helāk olmak maᶜnālarınadır; yukālu: هَرْوَزَ الرَّجُلُ وَتَهَرْوَزَ إِذَا هَلَكَ

[ه ر م ز]

اَلْهَرْمَزَةُ [el-hermezet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Ağızda lokmayı beri öte gevelemek maᶜnāsınadır; yukālu: هَرْمَزَ اللُّقْمَةَ إِذَا لاَكَهَا فِي فِيهِ Ve āteş sönmek maᶜnāsınadır; yukālu: هَرْمَزَتِ النَّارُ إِذَا طَفِئَتْ Ve lüᵓm ve denāᵓet maᶜnāsınadır; tekūlu: مَا هَذِهِ الْهَرْمَزَةُ أَيِ اللُّؤْمُ Ve lokmayı ağızda āhestece çiğnemek maᶜnāsınadır; yukālu: هَرْمَزَ اللُّقْمَةَ إِذَا مَضَغَهَا خَفِيفًا Ve hemdem ve refīkten ketm ve ihfā olunan kelāma denir.

هُرْمُزُ [Hurmuz] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) Baḥr-i Hind أَخْوَارٌ [aḫvār]ından bir خَوْرَةٌ [ḫavret] üzere vākiᶜ bir belde ismidir. Ve Ḳuds ile Kerek beyninde bir kalᶜa adıdır. Ve

هُرْمُزُ [Hurmuz] Aᶜlām-ı ricāldendir. Ve mülūk-i ᶜAcemden şehinşāh olana ıtlāk olunur; هُرْمُزَانُ [Hurmuzān] ve هَارَمُوزُ [Hāremūz] dahi derler rā'nın fethiyle.

رَامَهُرْمُزُ [Rāmehurmuz] (mīm-i ūlānın fethiyle) Ḫūzistān'da bir beldedir. Şārih der ki ekserī رَامَ kelimesini vücūh-ı selāse yaᶜnī refᶜ ve nasb ve cerr hālātında feth üzere mebnī ederler. Ve baᶜzılar muᶜarreb munsarıf ve baᶜzılar muzāf iᶜtibārıyla sānīyi lā-yensarif edip evvelde iᶜrābın vücūh-ı selāsesini icrā ederler.

[ه ر ن ب ز]

اَلْهَرَنْبَزُ [el-herenbez] (سَفَرْجَلٌ [sefercel] vezninde) ve

اَلْهَرَنْبَزَانُ [el-herenbezān] ve

اَلْهَرَنْبَزَانِيُّ [el-herenbezāniyy] Be-gāyet pertāv edici وَثَّابٌ [veṯṯāb] maᶜnāsınadır. Ve tīz ve hadīd insān ve hayvāna denir.

[ه ز ز]

اَلْهَزُّ [el-hezz] (hā'nın fethi ve zāy'ın teşdīdiyle) Bir nesneyi depretmek maᶜnāsınadır; yukālu: هَزَّهُ وَبِهِ هَزًّا مِنَ الْبَابِ ٱلأَوَّلِ إِذَا حَرَّكَهُ

اَلْهَزِيزُ [el-hezīz] (أَزِيزٌ [ezīz] vezninde) Deve süren kimse tarab ve nagamātla deveyi şevk ve cünbüşe getirmek maᶜnāsınadır; yukālu: هَزَّ الْحَادِي الْإِبِلَ هَزِيزًا إِذَا نَشَّطَهَا بِحُدَائِهِ Ve yıldız düşmek maᶜnāsınadır ki yıldız akmak taᶜbīr olunur; yukālu. هَزَّ الْكَوْكَبُ إِذَا انْقَضَّ Ve

هَزِيزٌ [hezīz] Sese denir; tekūlu: سَمِعْتُ هَزِيزَهُ أَيْ صَوْتَهُ Ve yelin hışıltısına denir; yukālu: لِلرِّيحِ هَزِيزٌ أَيْ دَوِيٌّ Ve gürül gürül gök gürültüsüne denir; yukālu: لِلرَّعْدِ هَزِيزٌ أَيْ تَرَدُّدُ صَوْتٍ

اَلْهِزَّةُ [el-hizzet] (hā'nın kesriyle) Cünbüş ve şevk ve neşāta denir; tekūlu: حَصَلَتْ مِنْهُ لِي هِزَّةٌ أَيْ نَشَاطٌ وَارْتِيَاحٌ Ve kaynayan tencerenin sesine denir. Ve terdīd ile gök gürültüsüne denir. Ve bir güne deve yürüyüşüne denir ki şevk ve cünbüşle yürüyüşü olacaktır. Ve güşāyiş-i hātıra ve ferah ve meserrete denir; yukālu: بِهِ هِزَّةٌ أَيْ أَرْيَحِيَّةٌ

اَلْهُزَهِزُ [el-huzehiz] (عُلَبِطٌ [ᶜulebiṭ] vezninde) ve

اَلْهُزَاهِزُ [el-huzāhiz] (عُلَابِطٌ [ᶜulābiṭ] veznin-de) ve

اَلْهُزْهُزُ [el-huzhuz] (هُدْهُدٌ [hudhud] veznin-de) ve

اَلْهَزْهَازُ [el-hezhāz] (صَفْصَافٌ [ṣafṣāf] vez-ninde) Firāvān olan mā-i cārîye denir; yukālu: مَاءٌ هُزَهِزٌ وَهُزَاهِزٌ وَهُزْهُزٌ وَهَزْهَازٌ أَيْ كَثِيْرٌ جَارٍ Ve

هُزَهِزٌ [huzehiz] (عُلَبِطٌ [ᶜulebiṭ] vezninde) Cüst ve çālāk adama denir; yukālu: رَجُلٌ هُزَهِزٌ أَيْ خَفِيفٌ سَرِيعٌ Ve

هُزْهُزٌ [huzhuz] (هُدْهُدٌ [hudhud] vezninde) Dibi derin kuyuya denir; yukālu: بِئْرٌ هُزْهُزٌ أَيْ بَعِيدَةُ الْقَعْرِ Ve

هَزْهَازٌ [hezhāz] Namlusu sāf ve mücellā ve rahşān kılıca denir; yukālu: سَيْفٌ هَزْهَازٌ أَيْ صَافٍ لَمَّاعٌ Ve

هَزْهَازٌ [Hezhāz] Bir kelbin ismidir.

اَلتَّهْزِيزُ [et-tehzīz] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Tahrīk eylemek maᶜnāsınadır.

اَلْإِهْتِزَازُ [el-ihtizāz] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) ve

اَلتَّهَزُّزُ [et-tehezzuz] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] veznin-de) Mutāviᶜdir, deprenmek maᶜnāsınadır; yukālu: هَزَّزَهُ فَاهْتَزَّ وَتَهَزَّزَ أَيْ حَرَّكَهُ فَتَحَرَّكَ Ve

إِهْتِزَازٌ [ihtizāz] Ferah ve meserretten şevk ve cünbüşe gelmek maᶜnāsınadır; ve minhu'l-hadīsu: «إِهْتَزَّ عَرْشُ الرَّحْمَنِ لِمَوْتِ سَعْدٍ» أَيِ ارْتَاحَ بِرُوحِهِ وَاسْتَبْشَرَ لِكَرَامَتِهِ عَلَى رَبِّهِ Saᶜd'dan murād Seyyidü'l-Enṣār Saᶜd b. Muᶜāẕ'dır, radıyallāhu ᶜanhu.

اَلْهَزْهَزَةُ [el-hezhezet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vez-ninde) ve

اَلْهَزَاهِزُ [el-hezāhiz] (hā'nın fethiyle) Fit-ne ve beliyye ve cenk makūlesi hālāt-ı müzᶜice nāsı deryā gibi oynatıp depret-meğe denir; yukālu: شَهِدَ الْهَزْهَزَةَ وَالْهَزَاهِزَ وَهِيَ تَحْرِيكُ الْبَلَايَا وَالْحُرُوبِ النَّاسَ Ve

هَزْهَزَةٌ [hezhezet] Masdar olur, tezlīl maᶜnāsına; yukālu: هَزْهَزَهُ إِذَا ذَلَّلَهُ Ve depret-mek maᶜnāsınadır; yukālu: هَزْهَزَهُ إِذَا حَرَّكَهُ

اَلتَّهَزْهُزُ [et-tehezhuz] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Ferah ve sürūrdan nāşī gönül güşāyiş bulup vecd ve cünbüşe gelmek maᶜnāsınadır; tekūlu: تَهَزْهَزَ إِلَيْهِ قَلْبِي أَيِ ارْتَاحَ لِلسُّرُورِ

[ه ق ز]

اَلْهَقْزُ [el-haḳz] (hā'nın fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla) قَهْزٌ [ḳahz] maᶜnāsınadır ki zikr olundu. Lebīd'in işbu: «فَصُوَائِقٌ إِنْ أَيْمَنَتْ فَمَظِنَّةٌ مِنْهَا وِحَافُ الْهِقْزِ أَوْ طِلْخَامُهَا» beyti هِقْزٌ ile ve قِهْزٌ ile de rivāyet olundu.

[ه ل ز]

اَلتَّهَلُّزُ [et-tehelluz] تَشَمُّزٌ [teşemmuz] vez-ninde ve mürādifidir ki zikr olundu.

[ه م ز]

اَلْهَمْزُ [el-hemz] غَمْزٌ [ġamz] vezninde ve mürādifidir ki el ile yā parmak ile sıkmak maᶜnāsınadır; yukālu: هَمَزَ الشَّيْءَ هَمْزًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا غَمَزَهُ Ve bir dar yere kıstırıp sıkıştırmak maᶜnāsınadır; yukālu: هَمَزَهُ إِذَا ضَغَطَهُ Hemze harfi bu maᶜnādan meᵓhūzdur ki mahrecinden sıkıntı ile hurūc eder. Ve bir nesne ile dürtmek ve batırmak maᶜnāsınadır; yukālu: هَمَزَهُ إِذَا نَخَسَهُ Ve öteye kakıvermek maᶜnāsınadır; yukālu: هَمَزَهُ إِذَا دَفَعَهُ Ve vurmak maᶜnāsınadır; yukālu: هَمَزَهُ إِذَا ضَرَبَهُ Ve ısırmak maᶜnāsınadır; yukālu: هَمَزَهُ إِذَا عَضَّهُ Ve kırmak maᶜnāsınadır; yukālu: هَمَزَهُ إِذَا كَسَرَهُ Ve işbu كَانَ النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ إِذَا اسْتَفْتَحَ الصَّلَاةَ قَالَ «اَللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ مِنْ هَمْزِهِ وَنَفْثِهِ وَنَفْخِهِ» hadīsinde vāki ᶜ "hemz"-i şeytānı, Resūl-i ekrem

ᶜaleyhi's-selām hazretleri mevt ile yaᶜnī cünün ile tefsīr eylediler, zīrā cünün şeytānın kalb-i insānı dürtüp sıkmasından ᶜārız olur. Ve

هَمْزٌ [hemz] Yere çalmak maᶜnāsınadır; tekūlu: هَمَزْتُ بِهِ الْأَرْضَ أَيْ صَرَعْتُهُ

اَلْهَامِزُ [el-hāmiz] ve

اَلْهُمَزَةُ [el-humezet] (لُمَزَةٌ [lumezet] veznin-de) Gammāza denir. Sīga-i ahīre devāmı mutazammındır.

اَلْمِهْمَزُ [el-mihmez] (مِنْبَرٌ [minber] veznin-de) ve

اَلْمِهْمَازُ [el-mihmāz] Tahrīfle mahmız taᶜbīr olunan ucu sivri küçük demire denir ki çizmenin ökçelerine nasb edip iki taraflı atın karnına dürterler; Tatar süvārīlerinde husūsan cānbāzlarda müteᶜāreftir. Cemᶜi مَهَامِزُ [mehāmiz] ve مَهَامِيزُ [mehāmīz] gelir.

اَلْمِهْمَزَةُ [el-mihmezet] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Çekice denir, مِقْرَعَةٌ [miḳraᶜat] maᶜnāsına. Ve değneğe, ᶜalā-kavlin üven-dire ve bizlengeç taᶜbīr olunan başı enserli değneğe denir onunla eşek sürerler.

هَمِيزُ الْفُؤَادِ [hemīzu'l-fuᵓād] Zekī ve zehīn ve zīrek adama ıtlāk olunur, gūyā ki idrāki perīşān olmayıp müctemiᶜan sıklaştırılmış olur; yukālu: رَجُلٌ هَمِيزُ الْفُؤَادِ أَيْ ذَكِيٌّ

هَمَزَى [Hemezā] (جَمَزَى [cemezā] veznin-de) Bir mevziᶜ adıdır. Ve

هَمَزَى [hemezā] Pek gürültülü yele vasf olur; yukālu: رِيحٌ هَمَزَى إِذَا صَارَ لَهَا صَوْتٌ شَدِيدٌ Ve oku pek meydānlı süren yaya denir; yukālu: قَوْسٌ هَمَزَى أَيْ شَدِيدَةُ الدَّفْعِ لِلسَّهْمِ

هُمَيْزٌ [Humeyz] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) ve

هَمَّازٌ [Hemmāz] (غَمَّازٌ [ġammāz] vezninde) Esāmīdendir.

[ه م ر ز]

اَلْهَامَرْزُ [el-Hāmerz] (mīm'in fethiyle) Mülūk-i ᶜAcemden birinin ismidir.

[ه ن ز]

اَلْهَنِيزَةُ [el-henīzet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) İşkence ve eziyyet maᶜnāsınadır; yukālu: مَضَتْ أَيَّامُهُ بِالْهَنِيزَةِ أَيِ الْأَذِيَّةِ

[ه ن د ز]

اَلْهِنْدَازُ [el-hindāz] (hā'nın kesriyle) Hadd ve kıyās maᶜnāsınadır; endāze-i Fārisī muᶜārrebidir ki ölçüye denir; yukālu: أَعْطَاهُ بِلاَ هِنْدَازٍ وَلاَ حِسَابٍ

اَلْمُهَنْدِزُ [el-muhendiz] (ism-i fāᶜil bünye-siyle) هِنْدَازٌ [hindāz]-ı merkūmdan muta-sarrıftır, su yollarını ve bināları kıyās ve takdīr eden üstāda denir. ᶜArablar zā'yı sīn'e ibdālle مُهَنْدِسٌ [muhendis] derler, zīrā kelām-ı ᶜArabda mā-kabli dāl ola-rak zā-yı muᶜceme yoktur. Ve endāzeden muᶜarreb iken hā'yı meksūr eylediler, zīrā muzāᶜafın gayrıda fā'nın fethiyle binā-yı faᶜlāl ᶜazīz ve nādirdir.

[ه و ز]

اَلْهُوزُ [el-hūz] (hā'nın zammıyla) Halk ve nāsa denir; tekūlu: مَا فِي الْهُوزِ مِثْلُكَ أَيْ فِي الْخَلْقِ ve tekūlu: مَا أَدْرِي أَيُّ الْهُوزِ هُوَ أَيْ أَيُّ النَّاسِ

اَلْأَهْوَازُ [el-Ehvāz] (hemzenin fethiy-le) Başra ile Fāris beyninde vākiᶜ dokuz kazāya ıtlāk olunur ki her birinin ism-i mahsūsu vardır. Mecmūᶜuna أَهْوَازٌ [Ehvāz] denir, her birine müfred olarak هُوزٌ [Hūz] ıtlāk olunmaz. Dokuz kazā bunlardır: 1. Rāmehurmuz 2. ᶜAskerumukrem 3. Tus-ter 4. Cundeysābūr 5.Sūs 6. Surraḳ 7. Nehrutīrā 8.Eyẕec 9. Menāẕir.

اَلتَّهْوِيزُ [et-tehvīz] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde)

Ölmek maᶜnāsınadır; yukālu: هَوَّزَ الرَّجُلُ إِذَا مَاتَ

هَوَّزُ [hevvez] (hā'nın ve vāv-ı müşeddedenin fethiyle) Hisāb-ı cümel için vazᶜ olunan hurūf-ı mürettebeye ıtlāk olunur ki zikrü'l-cüzᵓ ve irādetü'l-küll kabīlindendir.

BĀBU'S-SĪNİ'L-MÜHMELE
(بَابُ السِّينِ الْمُهْمَلَةِ)

س

FASLU'L-HEMZE
(فَصْلُ الْهَمْزَةِ)

[أ ب س]

اَلْأَبْسُ [el-ebs] (حَبْسٌ [ḥabs] vezninde) Bir kimseye levm ve ʿitāb edip havf ve endîşeye düşürmek maʿnāsınadır; yukālu: أَبَسَهُ أَبْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا وَبَّخَهُ وَرَوَّعَهُ Ve kahr ve tezlîl eylemek maʿnāsınadır ki galebe ile yavaşıtıp rām ve zelûl kılmaktan ʿibārettir; yukālu: أَبَسَ بِهِ إِذَا ذَلَّلَهُ وَقَهَرَهُ Ve habs eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَبَسَ فُلَانًا إِذَا حَبَسَهُ Ve bir kimseyi emr-i mekrūh ile karşılamak maʿnāsınadır, dil-āzārlıkla karşılamak gibi; yukālu: أَبَسَهُ إِذَا قَابَلَهُ بِالْمَكْرُوهِ Ve bir adamı horlamak maʿnāsınadır; yukālu: أَبَسَهُ إِذَا صَغَّرَهُ وَحَقَّرَهُ Ve

أَبْسٌ [ebs] Kıtlığa ve kuraklığa denir; yukālu: أَصَابَهُمْ أَبْسٌ أَيْ جَدْبٌ Ve dürüşt ve haşin mekâna denir; bunda hemzenin kesriyle de cāʾizdir. Ve erkek kaplumbağaya denir.

اَلتَّأْبِيسُ [et-teʾbīs] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi horlamak maʿnāsınadır; yukālu: أَبَّسَهُ إِذَا صَغَّرَهُ وَحَقَّرَهُ

اَلْإِبْسُ [el-ibs] (hemzenin kesriyle) Fenā ve kemter asl ve nesebe denir; yukālu: هُوَ مِنْ إِبْسٍ أَيْ أَصْلِ سُوءٍ

اَلْأُبَاسُ [el-ubās] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bed-hūy ʿavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ أُبَاسٌ أَيْ سَيِّئَةُ الْخُلُقِ

اَلتَّأَبُّسُ [et-teʾebbus] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznide) Bozulmak maʿnāsınadır; yukālu: تَأَبَّسَ الشَّيْءُ إِذَا تَغَيَّرَ Yāhūd bu İbn Fāris ile Cevherî tashîfidir, savāb olan تَأَيُّسٌ [teʾeyyus] olmaktır yā-yı tahtiyye ile; yaʿnî işbu «تُطِيفُ بِهِ الْأَيَّامُ مَا يَتَأَبَّسُ» mısrāʿında musahhaf kıldılar.

[أ ر س]

اَلْإِرْسُ [el-irs] (hemzenin kesriyle) Pāk ve tayyib olan asl ve nesebe denir; yukālu: هُوَ مِنْ إِرْسٍ أَيْ أَصْلٍ طَيِّبٍ

اَلْأَرِيسِيُّ [el-erīsiyy] ve

اَلْأَرِيسُ [el-erīs] (hemzelerin fethiyle) ve

اَلْإِرِّيسُ [el-irrīs] (سِكِّيتٌ [sikkīt] vezninde) Çiftçiye ve ekinciye denir, أَكَّارٌ [ekkār] maʿnāsına. Cemʿi إِرِّيسِيُّونَ [irrīsiyyūn] ve أَرِيسُونَ [erīsūn] ve إِرِّيسُونَ [irrīsūne] ve أَرَارِسَةٌ [erāriset] ve أَرَارِيسُ [erārīs] ve أَرَارِسُ [erāris] gelir. Ve

إِرِّيسٌ [irrīs] (سِكِّيتٌ [sikkīt] vezninde) Emīr ve hākime denir; yukālu: هُوَ إِرِّيسُ الْقَوْمِ أَيْ أَمِيرُهُمْ

اَلْأَرْسُ [el-ers] (غَرْسٌ [ġars] vezninde) Bir kimse çiftçi olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَرَسَ الرَّجُلُ أَرْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَارَ أَرِيسًا

اَلتَّأْرِيسُ [et-teʾrīs] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) أَرْسٌ [ers] maʿnāsınadır; yukālu: أَرَّسَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى أَرَسَ Ve bir kimseyi işte ve hizmette kullanmak maʿnāsınadır; yukālu: أَرَّسَهُ إِذَا اسْتَعْمَلَهُ وَاسْتَخْدَمَهُ Şārih der ki *Nihāye*-i İbn Eṯīr'de bu māddeye müteʿallik kelimāt-ı müfīde mersūmdur.

بِئْرُ أَرِيسٍ [Biʾru Erīs] (جَلِيسٌ [celīs] veznin-de) Medīne'de Mescid-i Ḳubā'ya karīb bir kuyu adıdır.

[أ س س]

اَلْأَسُّ [el-ess] (hemzenin harekāt-ı selāsı ve sīn'in teşdīdiyle) ve

اَلْأَسَاسُ [el-esās] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) ve

اَلْأَسَسُ [el-eses] (سَبَبٌ [sebeb] vezninde) Binānın temeline denir; yukālu: بَنَى بَيْتَهُ عَلَى أَسِّهِ وَأَسَاسِهِ وَأَسَسِهِ أَيْ عَلَى أَصْلِهِ Ve أُسٌّ [uss]un cemʿi إِسَاسٌ [isās] gelir hemzenin kesriyle, عُسٌّ [ʿuss] ve عِسَاسٌ [ʿisās] gibi ve أَسَاسٌ [esās]ın cemʿi أُسُسٌ [usus] gelir zammeteynle, قَذَالٌ [ḳaẕāl] ve قُذُلٌ [ḳuẕul] gibi ve أَسَسٌ [eses]in cemʿi أَسْآسٌ [esʾās] gelir; سَبَبٌ [sebeb] ve أَسْبَابٌ [esbāb] gibi. Ve her şeyʾin asl ve mebnāsına ıtlāk olunur; ve minhu yukālu: كَانَ ذَلِكَ عَلَى أَسِّ الدَّهْرِ بِحَرَكَاتِ الثَّلَاثِ أَيْ عَلَى قِدَمِهِ وَوَجْهِهِ Yaʿnī "Zamān-ı kadīmden beri olduğu tarz ve cihet üzere oldu."

اَلْأَسُّ [el-ess] (hemzenin fethiyle) Bir nesneyi fesāda vermek maʿnāsınadır. Ve bunda hemzenin harekāt-ı selāsıyla lügattır; yukālu: أَسَّ بَيْنَهُمْ أَسًّا وَأُسًّا وَإِسًّا إِذَا أَفْسَدَ Ve إِغْضَابٌ [iʿḍāb] maʿnāsınadır ki kırıp ufatmak maʿnāsınadır; baʿzı nüshada ġayn-ı muʿceme ile إِغْضَابٌ [iġḍāb] vākiʿdir ki darıltmak maʿnāsına olur. Şārih ʿayn ve ṣād-ı mühmeleteyn ile إِعْصَابٌ nüshalarını taglīt eylemiştir. Ve

أَسَّ [ess] Bal arısı bal gömeci yapmak maʿnāsınadır; yukālu: أَسَّ النَّحْلُ إِذَا سَلَحَ Ve ev yapmak maʿnāsınadır; yukālu: أَسَّ الدَّارَ إِذَا بَنَاهَا Ve koyun kısmını is is diye āzārlamak maʿnāsınadır; yukālu: أَسَّ الشَّاةَ إِذَا زَجَرَهَا بِإِسْ إِسْ Ve

أُسُّ الطَّرِيقِ [ussu'ṭ-ṭarīḳ] Ayak iziyle yāhūd davar tersi makūlesi nişāneler ile ihtidā olunan tarīke ıtlāk olunur, gūyā ki onlar tarīkin esāsı olmuş olur, niteki belli ve ʿayan olanına شَرَكُ الطَّرِيقِ [şereku'ṭ-ṭarīḳ] ıtlāk olunur; tekūlu: خُذْ أُسَّ الطَّرِيقِ وَذَلِكَ إِذَا اهْتَدَيْتَ بِأَثَرٍ أَوْ بَعْرٍ فَإِذَا اسْتَبَانَ الطَّرِيقُ تَقُولُ خُذْ شَرَكَ الطَّرِيقِ

اَلْأُسُّ [el-uss] (hemzenin zammıyla) Temele denir ki zikr olundu. Ve sac ayakları aralıklarında kalan kül bakiyyesine ıtlāk olunur. Ve insānın kalbine ıtlāk olunur,

rahimde ibtidā mütekevvin olduğu için; yukālu: لَهُ أُسٌّ سَلِيمٌ أَيْ قَلْبٌ وَقَدْ أُطْلِقَ عَلَيْهِ لِأَنَّهُ أَوَّلُ مُتَكَوِّنٍ فِي الرَّحِمِ Ve her nesnenin eser ve nişānına ıtlāk olunur.

إِسْ إِسْ [is is] (hemzelerin kesriyle) Koyun kısmına mahsūs zecr ve āzār hikāyesidir.

اَلْأَسِيسُ [el-esīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ʿİvaz ve mükāfāt için verilen şeyʾe denir; yukālu: أَعْطَاهُ أَسِيسًا أَيْ عِوَضًا Ve her şeyʾin asl ve mebnāsına denir.

أُسَيْسٌ [Useys] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Dimaşḳ türābında bir mevziʿdir.

اَلتَّأْسِيسُ [et-teʾsīs] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Binā olunacak hānenin hudūdunu beyān ile temel yapıp kaldırmak maʿnāsınadır ki temel bırakmak taʿbīr olunur; yukālu: أَسَّسَ دَارَهُ إِذَا بَيَّنَ حُدُودَهَا وَرَفَعَ قَوَاعِدَهَا وَبَنَى أَصْلَهَا Ve

تَأْسِيسٌ [teʾsīs] Ehl-i ʿarūz ıstılāhında kāfiye vākiʿ olan kelimede kāʾin şol elif harfine denir ki onunla revī olan harfin beyninde hemān bir harf vākiʿ ola; niteki Nābiġa eẕ-Ẕubyānī nām şāʿirin işbu: «كِلِينِي لِهَمٍّ يَا أُمَيْمَةُ نَاصِبِ || وَلَيْلٍ أُقَاسِيهِ بَطِيءِ الْكَوَاكِبِ» beytinde vākiʿ نَاصِب ve كَوَاكِب kelimelerinde olan elif gibi. Ve ʿinde'l-baʿz تَأْسِيسٌ [teʾsīs] kāfiye harfine ıtlāk olunur ki dahīlden mukaddem zikr olunur, zikr olunan elif gibi.

أُسْ [us] (hemzenin zammı ve sīn'in sükūnuyla) Bir kelimedir ki yılan tutan kimseler yılanı tutar iken tekellüm eylemeleriyle yılan kısmı ona huzūʿ ve mutāvaʿat ederler.

[أ ل س]

اَلْأَلْسُ [el-els] (hemzenin fethi ve lām'ın sükūnuyla) ʿAkl şürīde ve muhtell olmak maʿnāsınadır; yukālu: أُلِسَ الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ أَلْسًا إِذَا اخْتَلَطَ عَقْلُهُ فَهُوَ مَأْلُوسٌ Ve hıyānet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَلَسَهُ إِذَا خَانَهُ Ve aldatmak maʿnāsınadır; yukālu: أَلَسَهُ إِذَا غَشَّهُ Ve yalan söylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَلَسَ الرَّجُلُ إِذَا كَذَبَ Ve hırsızlık eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَلَسَ الْمَالَ إِذَا سَرَقَهُ Ve reʾy ve tedbīrde hatā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَلَسَ فِي رَأْيِهِ إِذَا أَخْطَأَ Ve töhmet ve rībet maʿnāsınadır ki sūʾ-i zann īrās edecek nesnedir; tekūlu: أَعُوذُ بِاللهِ مِنَ الْأَلْسِ أَيِ الرِّيبَةِ Ve marazdan yāhūd sāʾir ʿārızadan nāşī hilkat-i vücūd mütegayyir olmak maʿnāsınadır; tekūlu: مَا هَذَا الْأَلْسُ أَيْ تَغَيُّرُ الْخَلْقِ Ve delirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَصَابَهُ الْأَلْسُ أَيِ الْجُنُونُ Ve asl-ı sūʾ maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ مِنْ أَلْسٍ أَيْ أَصْلٍ سُوءٍ

اَلْأُلَاسُ [el-ulās] (hemzenin zammıyla) Bu dahi delirmeye denir, cünūn maʿnāsına.

اَلْمَأْلُوسُ [el-meʾlūs] Şürīde-ʿakl olan adama denir. Ve şol süte denir ki yağı çıkarılmayıp kalmakla taʿmı ekşimiş olur; yukālu: لَبَنٌ مَأْلُوسٌ إِذَا كَانَ لَمْ يَخْرُجْ زُبْدُهُ وَقَدْ مَرَّ طَعْمُهُ

إِلْيَاسُ [İlyās] (hemzenin kesri ve fethiyle) ʿAlem-i aʿcemīdir. Müʾellifin *Baṣāʾir*'de beyānına göre bir peygamber-i güzīn ismidir ki Benī İsrāʾīl peygamberlerindendir. Ve o İlyās b. Yāsīn b. Feyḥāş b. ʿAyrār b. Hārūn b. ʿİmrān'dır. Baʿlebek ahālīsine mebʿūs idi. Eziyyet ve nakz-ı ʿuhūdlarından müteneffir olmakla Hazret-i Hakk'a niyāz edip müfārakatlarına meʾzūn ve şehvet-i ekl ü şürb kendiden meslūb olmağın tabʿ-ı melāʾike ile müntabiʿ olup Ḫıḍr ʿaleyhi's-selām gibi insī ve melekī ve arzī ve semāvī ve şarkī ve garbī ve berrī ve bahrī oldular.

أُلَّيْسُ [Ulleys] (قُبَّيْطٌ [ḳubbeyṭ] vezninde) Enbār nāhiyesinde bir karye ismidir.

آلِسٌ [Ālis] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde)

Bilād-ı Rūm'dan Ṭarsūs şehrine bir konak mesāfede deryāya karīb bir nehr ismidir.

اَلتَّأَلُّس [et-teʾellus] (تَفَعُّل [tefaʿul] vezninde) Derd ve vecaʿ izhār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: ضَرَبَهُ فَمَا تَأَلَّسَ أَيْ مَا تَوَجَّعَ

اَلْمُؤَالَسَةُ [el-muʾāleset] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Aldatıp hıyānet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ لاَ يُدَالِسُ وَلاَ يُؤَالِسُ أَيْ لاَ يُخَادِعُ وَلاَ يَخُونُ

[أ م ب ر ب ا ر س]

اَلْأَمْبَرْبَارِس [el-emberbāris] (hemzenin fethi ve mīm'in sükūnuyla) ve

اَلْأَنْبَرْبَارِس [el-enberbāris] (mīm bedeli nūn'la) ve

اَلْبَرْبَارِيس [el-berbārīs] (bā-yı meftūha ile) Lügat-ı Rūmīde zirişk ismidir ki beyne'l-etıbbāʿ emberbāris ve Türkīde kadın tuzluğu dedikleri lezīzce dānenin ismidir.

[أ م س]

أَمْس [emsi] (hemzenin fethi ve sīn'in harekāt-ı selāsıyla mebnī olarak) Zurūf-ı zamāniyyedendir, dünkü gün demektir, Fārisīde dūş denir.

İşbu أَمْس [emsi] kelimesi maʿrife olarak mebnī ve muʿreb olur. Ve kaçan harf-i taʿrīf dāhil olsa muʿreb olur. Ve baʿzı ʿArabdan şāzz olarak tenvīnle أَمْسٍ ʿunvānında dahi mesmūʿ oldu asvāta müşābih olduğu için, غَاقٍ gibi. Cemʿi آمُس [āmus] gelir hemzenin meddiyle; فَلْس [fels] ve أَفْلُس [eflus] gibi ve أُمُوس [umūs] gelir ve آمَاس [āmās] gelir, أَصْحَاب [aṣḥāb] gibi.

[أ ن س]

اَلْإِنْس [el-ins] (hemzenin kesriyle) Beşer maʿnāsınadır ki ādem oğlanı taʿbīr olunur, cinn ve melek mukābilidir. Müfredi إِنْسِيٌّ [insiyy]dir جِنٌّ [cinn] ve جِنِّيٌّ [cinniyy] gibi ve أَنَسِيٌّ [enesiyy]dir hemzenin ve nūn'un fethiyle tahfīfen. Cemʿi أَنَاسِيُّ [enāsiyy] gelir hemzenin fethi ve yā'nın teşdīdiyle ve أَنَاسِيَةٌ [enāsiyet] gelir hā'yla ve آنَاسٌ [ānās] gelir, آجَالٌ [ācāl] vezninde. Ve karaʾe Yaḥyā b. el-Ḥāriṯ: «وَأَنَاسِيَ كَثِيرًا» بِالتَّخْفِيفِ Ve

إِنْسِيٌّ [insiyy] Her şeyʾin eyser tarafına ıtlāk olunur.

Şārihin beyānına göre Eṣmaʿī'den menkūldür ki insānın çift olan ʿuvzundan sağına yaʿnī insānın nefsi ve vücūdu gelen tarafına إِنْسِيٌّ [insiyy] ve öte tarafına وَحْشِيٌّ [vaḥşiyy] ıtlāk olunur. Meselā elin iç yüzüne ve ayağın üstüne ve bilekçelerin içeri tarafına إِنْسِيٌّ [insiyy] ve mukābillerine وَحْشِيٌّ [vaḥşiyy] denir. Ve Ezherī bunun ʿaksine zāhib oldu. Zāhiren Eṣmaʿī'nin kavli ercahtır, zīrā beşer maʿnāsına olan إِنْس [ins]ten meʾhūzdur. Pes يَمِينٌ [yemīn] ve يَسَارٌ [yesār] taʿbīri insānın vücūduna nisbetle olur. İntehā. Ve

إِنْسِيُّ الْقَوْس [insiyyu'l-ḳavs] Yay tutan kimseye karşı gelen yerine ıtlāk olunur ki yayın bağrı olur; sayd cānibine gelen yerine وَحْشِيٌّ [vaḥşiyy] denir. Ve

إِنْس [ins] ve

إِبْنُ إِنْس [ibn ins] Adamın hālis yār ve hemdemine ıtlāk olunur; tekūlu: هُوَ إِنْسُكَ وَابْنُ إِنْسِكَ أَيْ صَفِيُّكَ وَخَاصَّتُكَ

اَلْإِنْسَانُ [el-insān] (hemzenin kesriyle) Bu dahi إِنْس [ins] gibi beşer maʿnāsınadır, recül ve imreʿeye ıtlāk olunur. Ve merʾeye إِنْسَانَةٌ [insānet] ıtlākı lügat-ı ʿāmmiyyedir. Gerçi işbu: «لَقَدْ كَسَتْنِي فِي الْهَوَى || مَلابِسَ الصَّبِّ || إِنْسَانَةٌ فَتَّانَةٌ || بَدْرُ الدُّجَى مِنْهَا خَجِلْ || إِذَا الْغَزِلْ || فَبِالدُّمُوعِ تَغْتَسِلْ || زَنَتْ عَيْنِي بِهَا şiʿrde mesmūʿ oldu lākin müvelled olmak zann olunur.

Müʾellifin *Baṣāʾir*'de beyānına göre إِنْسٌ [ins] cemʿ-i cinsdir, müfredi إِنْسِيٌّ [insiyy]dir, رُومٌ [rūm] ve رُومِيٌّ [rūmiyy] gibi. Ve إِنْسَانٌ [insān] fiʿlān veznindedir; min haysü'l-lafz cemʿi أَنَاسِينُ [enāsīn]dir, سِرْحَانٌ [sirḥān] ve سَرَاحِينُ [serāhīn] gibi, lākin işbu cemʿ aslı gayr-i müstaʿmeldir. Cemʿ-i maʿrūfu نَاسٌ [nās] ve أُنَاسٌ [unās] ve أُنُسٌ [unus]tur zammeteynle.

Ve أَنَاسِيٌّ [enāsiyy] lafzında ihtilāf vardır. Baʿzılar أُنْسِيٌّ [unsiyy] lafzının cemʿidir dediler, كُرْسِيٌّ [kursiyy] ve كَرَاسِيٌّ [kerāsiyy] gibi. Ve ʿinde'l-baʿz إِنْسَانٌ [insān]ın cemʿidir, aslı أَنَاسِينُ [enāsīn] idi.

Ve نَاسٌ [nās] kelimesi أُنَاسٌ [unās] muhaffefidir.

Ve إِنْسَانٌ [insān] kelimesinin elif ve nūnu ʿinde'l-baʿz zāʾidedir ve ʿinde ehli't-tahkīk fi'l-asl tesniyedir, zīrā إِنْسَانٌ [insān] için iki üns vardır. Biri üns bi'l-Hak ve biri üns bi'l-halktır, zīrā bi'r-rūh üns bi'l-Hak ve bi'l-cism üns bi'l-halk eder. Ve ʿinde baʿzihim üns bi'l-ʿukbā ve üns bi'd-dünyā ile meʾnūslardır. Ve baʿzılar ʿindinde إِينَاسٌ [īnās] māddesinden meʾhūzdur ki ibsār ve ihsās maʿnāsınadır, zīrā eşyāya bi-tarīki'l-ʿilm vākıf ve bi-vāsıtati'r-rüʾyet vāsıl ve bi-vesīleti'l-havāss müdrik olurlar. Ve ʿalā-kavlin taharrük maʿnāsına olan نَوَاسٍ [nevās]tan meʾhūzdur. Ve ʿalā-kavlin نَاسٌ [nās]ın aslı نَاسِيٌ [nāsī] idi ve إِنْسَانٌ [insān] ondan mesbūk oldu. Ve *Miṣbāḥ*'ın beyānına göre إِنْسَانٌ [insān] ism-i cinsdir, iştikākında ihtilāf oldu, lākin nūn-ı ahīrenin ziyādesinde müttefiklerdir. ʿİnde'l-Başriyyīn إِنْسٌ [ins]ten meʾhūzdur, pes hemzesi asliyye ve vezni fiʿlāndır. Ve ʿinde'l-Kūfiyyīn نِسْيَانٌ [nisyān]dan meʾhūzdur; hemzesi zāʾide, vezni ifʿāndır naks üzere, zīrā aslı إِنْسِيَانٌ [insiyān] idi ifʿilān vezninde; ona mebnī musaggarında aslına redd olunup أُنَيْسِيَانٌ [uneysiyān] denir. Ve أُنَاسٌ [unās] lafzının vezni fuʿāldir, إِنْسٌ [ins]ten meʾhūzdur, tahfīfen hemzesi hazf olunup نَاسٌ [nās] dahi denir. İntehā. Ve

إِنْسَانٌ [insān] Parmak uçlarına denir, أُنْمُلَةٌ [unmulet] maʿnāsına. Ve adamın gölgesine ıtlāk olunur. Ve dağın başına denir. Ve ekin ekilmedik por yere denir. Ve gözün bebeğine denir ki إِنْسَانُ الْعَيْنِ [insānu'l-ʿayn] dahi derler. Ve إِنْسَانٌ [insān]ın dahi cemʿinde أَنَاسِيُّ [enāsiyy] denir hemzenin fethiyle.

اَلْأُنَاسُ [el-unās] (hemzenin zammıyla) نَاسٌ [nās] maʿnāsınadır, niteki zikr olundu. Ve

أُنَاسٌ [Unās] esmādandır: Enes b. Ebī Unās şuʿarādandır.

اَلْأَنُوسُ [el-enūs] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) عَقُورٌ [ʿaḳūr] olmayan kelbe ıtlāk olunur; yukālu: كَلْبٌ أَنُوسٌ أَيْ غَيْرُ عَقُورٍ Cemʿi أُنُسٌ [unus] gelir zammeteynle.

مِئْنَاسٌ [Miʾnās] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Bir hatun ismidir ki oğlu Murād kabīlesine mensūb bir şāʿir idi.

اَلْمَأْنُوسُ [el-meʾnūs] Üns ve ülfet olunmuş nesnedir. Ve

مَأْنُوسٌ [Meʾnūs] Esāmīdendir: Eʿazz b. Meʾnūs el-Yeşkurī şuʿarā-i Cāhiliyye'dendir. Ve Vehb b. Meʾnūs etbāʿ-ı tābiʿīndendir.

اَلْأَنِيسُ [el-enīs] (جَلِيسٌ [celīs] vezninde) Horoza ıtlāk olunur, geceler āvāzıyla üns ve ārām īrās eylediği için. Ve üns ve ülfet eden adama denir; tekūlu: هُوَ أَنِيسِي أَيْ

مُؤَانِسِي Ve üns ve ülfet olunan şeyᵓe denir; yukālu: هُوَ أَنِيسُهُ أَيْ مَأْنُوسُهُ Ve kes ve kimse maᶜnāsına istiᶜmāl olunur; yukālu: مَا بِالدَّارِ مِنْ أَنِيسٍ أَيْ أَحَدٍ Ve Enīs b. ᶜAbdulmuṭṭalib ricāl-i Cāhiliyye'dendir.

اَلْأَنِيسَةُ [el-enīset] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) ve

اَلْمَأْنُوسَةُ [el-meᵓnūset] Āteşe ıtlāk olur; yukālu: بَاتَتِ الْأَنِيسَةُ وَالْمَأْنُوسَةُ أَنِيسَتِي أَيِ النَّارُ

اَلْآنِسَةُ [el-āniset] (جَالِسَةٌ [cāliset] vezninde) Pākīze-zāt ve hoş-simāt olan mahbūbeye vasf olur; yukālu: جَارِيَةٌ آنِسَةٌ أَيْ طَيِّبَةُ النَّفْسِ

اَلْأُنْس [el-uns] (hemzenin zammıyla) ve

اَلْأَنَس [el-enes] (fethateynle) ve

اَلْأَنَسَةُ [el-eneset] (hā'yla) İsmlerdir, bir nesneye yāhūd bir kimseye olan alışıklığa denir, Fārisīde rāmiş ve ālüften denir; tekūlu: لِي بِهِ أُنْسٌ وَأَنَسٌ وَأَنَسَةٌ أَيْ ضِدُّ الْوَحْشَةِ Ve

أُنْس [uns] ve

أَنَس [enes] Masdar olurlar; yukālu: أَنِسَ بِهِ وَأَنِسَ أُنْسًا وَأَنَسًا وَأَنَسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ وَالْخَامِسِ ضِدُّ تَوَحَّشَ أَيْ سَكَنَ بِهِ قَلْبُهُ وَلَمْ يَنْفِرْ Ve

أَنَس [enes] (fethateynle) Nāstan cemāᶜat-i kesīreye denir. Ve bir yerde mukīm olan kabīleye denir; tekūlu: رَأَيْتُ أَنَسًا قَدْ جَاؤُوا أَيْ جَمَاعَةً كَثِيرَةً وَبِالْبَلَدِ أَنَسٌ أَيْ حَيٌّ مُقِيمُونَ Ve

أَنَس [Enes] Esmādandır: Enes b. Mālik, hādim-i Resūl-i ekrem sallallāhu ᶜaleyhi ve sellem cenāblarıdır. Ve Enes b. Ebī Unās zikr olundu.

اَلْإِينَاس [el-īnās] (hemzenin kesriyle) Bir adamı rām ve enīs eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: آنَسَهُ إِينَاسًا ضِدُّ أَوْحَشَهُ Ve görmek maᶜnāsınadır; yukālu: آنَسَ الشَّيْءَ إِذَا أَبْصَرَهُ Ve bilmek maᶜnāsınadır; yukālu: آنَسَهُ إِذَا عَلِمَهُ Ve bir nesneyi hiss eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: آنَسَ مِنْهُ رُشْدًا إِذَا أَحَسَّ بِهِ Ve işitmek maᶜnāsına müstaᶜmeldir ki hiss-i semᶜīdir; yukālu: آنَسَ الصَّوْتَ إِذَا سَمِعَهُ

اَلتَّأْنِيس [et-teᵓnīs] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Bu dahi rām ve mūnis kılmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَنَّسَهُ ضِدُّ أَوْحَشَهُ Ve görmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَنَّسَهُ إِذَا أَبْصَرَهُ

اَلْمُؤْنَسَة [el-Muᵓneset] (مُكْرَمَةٌ [mukremet] vezninde) Naṣībīn kurbünde bir karyedir.

اَلْمُونِسِيَّة [el-Mūnisiyyet] Ṣaᶜīd nāhiyesinde bir karyedir.

يُونُس [Yūnus] (yā'nın zammı ve nūn'un harekāt-ı selāsıyla; يُؤْنُس [Yuᵓnus] dahi zebān-zeddir hemze ile) ᶜAlemdir. Müᵓellifin *Baṣāᵓir*'de beyānına göre ᶜalem-i aᶜcemīdir, gayr-i munsarıftır. Yūnus b. Mettā bir peygamber-i güzīndir ve ᶜinde'l-baᶜz ᶜArabīdir, إِينَاسُ [īnās]tan meᵓhūzdur.

اَلْإِسْتِينَاس [el-istīnās] Bir adamın yā bir hayvānın vahşeti zāᵓil olmakla alışıp üns ve ülfet tutmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْتَأْنَسَ الرَّجُلُ إِلَيْهِ إِذَا ذَهَبَ تَوَحُّشُهُ وَأَلِفَ Ve vahşī cānver bir yerde insān hiss eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْتَأْنَسَ الْوَحْشِيُّ إِذَا أَحَسَّ إِنْسِيًّا Ve bir kimseden bir nesneyi iᶜlām eylemesini taleb eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْتَأْنَسَ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَأْذَنَ Ve bir nesneye dikkat ve imᶜānla nazar kılmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْتَأْنَسَ الشَّيْءَ إِذَا تَبَصَّرَهُ

اَلْمُتَأَنِّس [el-muteᵓennis] (ism-i fāᶜil bünyesiyle) Arslana ıtlāk olunur, ᶜalā-kavlin ıraktan tuᶜme ve şikārını hiss ve idrāk eder olan arslana ıtlāk olunur; tekūlu: رَأَيْتُ مُتَأَنِّسًا أَيْ أَسَدًا أَوْ هُوَ الَّذِي يُحِسُّ بِالْفَرِيسَةِ مِنْ بُعْدٍ

اَلْمُونِسَات [el-mūnisāt] (مُوبِقَاتٌ [mūbiḳāt] vezninde) Esliha ve edāt-ı harbe, ᶜalā-kavlin mızrağa ve tolgaya ve çukal ve kecim taᶜbīr olunan cenk libāsına ve bü-

tün zırha ve kalkana ıtlāk olunur, kalbe itmīnān verdikleri için; yukālu: لَبِسَ الْمُونِسَاتِ أَيِ السِّلاَحَ كُلَّهُ أَوِ الرُّمْحَ وَالْمِغْفَرَ وَالتِّجْفَافَ وَالنَّسِيعَةَ وَالتُّرْسَ

مُؤَنِّس [Muʾennis] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vezninde) İbn Faḍāle'dir ki sahābīdir.

أُنَيْس [Uneys] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Aʿlām-ı ricāldendir.

أَبُو أُنَاسٍ [Ebū Unās] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Erbāb-ı haberden ʿAbdulmelik b. Cuʾeyye'nin künyesidir.

أُمُّ أُنَاسٍ [Ummu Unās] Bintu Ebī Mūsā el-Eşʿarī künyesidir. Ve ʿAbdulmuṭṭalib b. Hāşīm'in ceddesi olan Ḳurt nām hatunun künyesidir. Ve Esmāʾ bint Ebū Bekr eṣ-Ṣiddīḳ radıyallāhu ʿanhun ceddesi künyesidir. Ve niçe nisvānın künyeleridir.

[أ و س]

اَلْأَوْس [el-evs] (hemzenin fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Vermek maʿnāsınadır; yukālu: آسَهُ يَؤُوسُهُ أَوْسًا إِذَا أَعْطَاهُ *Esās*'ta إِيَاسٌ [iyās] kelimesini dahi masdar-ı sānī olarak zikr eylemiştir ki aslı إِوَاسٌ [ivās] olup kesre mücāveretiyle vāv yā'ya münkalib olmuştur. Ve bir kimseye bir nesneden bedel olarak ʿivaz vermek maʿnāsınadır; yukālu: آسَهُ إِذَا عَوَّضَهُ مِنْ شَيْءٍ Ve

أَوْس [evs] Kurda denir, ذِئْبٌ [ziʾb] maʿnāsına. Ve nühzet ve fırsat maʿnāsınadır; yukālu: إِغْتَنَمَ أَوْسًا أَيْ نُهْزَةً Ve

أَوْس [Evs] Bir kabīlenin pederi ismidir ki Ḫazrec'in birāderidir; Enṣār-ı kirām bunlardan münşaʿiblerdir.

اَلْأُوَيْس [el-uveys] (musaggar bünyesiyle) Bu dahi sibāʿdan kurda denir. Ve Uveys b. ʿĀmir el-Ḳarenī sādāt-ı tābiʿīndendir.

اَلْآس [el-ās] (نَاسٌ [nās] vezninde) Şecer-i maʿrūf ismidir ki mersin ağacıdır; müfredi آسَةٌ [āset]tir. Ve

آس [ās] Ocakta kalan kül bakiyyesine denir. Ve bala denir; عَسَلٌ [ʿasel] maʿnāsına, ʿalā-kavlin kovanda kalan bakiyyesine denir. Ve kabr ve mezāra denir. Ve sāhib ve hem-deme denir. Şārihin beyānına göre aslı آيِسٌ [āyis] idi, baʿde'l-kalb āhiri sākıt oldu yāhūd آسِي [āsī] idi ki muʿtelldir, niteki eser ve bakiyye-i dār maʿnāsı da gelir, pes lafzına nazaran sīn bābında īrād olunmuş olur; yukālu: هُوَ آسُهُ أَيْ صَاحِبُهُ Ve harābe hānenin bākī kalan eser ve ʿalāmetine denir ki onunla bilinir. Ve mutlakan hafī olan eser ve nişāna denir.

اَلْمُسْتَآسَةُ [el-musteʾāset] مُسْتَعَاضَةٌ [musteʿāḍat] vezninde ve mürādifidir, ʿivaz verilmesi matlūb olan şeyʾe denir; teʾnīsi mevsūf iʿtibārıyladır; yukālu: سِلْعَةٌ مُسْتَآسَةٌ أَيْ مُسْتَعَاضَةٌ وَمُسْتَصْحَبَةٌ وَمُسْتَعْطَاةٌ وَمُسْتَعَانَةٌ maʿnālarınadır.

أَوْس أَوْس [evs evs] (hemzelerin fethi ve vāv ve sīn'lerin sükūnuyla) Koyun ve keçi ve sığır kısmına mahsūs zecr ve āzār asvātındadır.

[أ ي س]

اَلْإِيَاس [el-iyās] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Nevmīd olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَيِسَ مِنْهُ إِيَاسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا قَنَطَ

اَلْإِيئَاس [el-īʾās] (hemzenin kesriyle) ve

اَلتَّأْيِيس [et-teʾyīs] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Nevmīd eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: آيَسْتُهُ إِيئَاسًا وَأَيَّسْتُهُ تَأْيِيسًا إِذَا أَقْنَطْتَهُ Ve

تَأْيِيس [teʾyīs] Bir nesneyi azınsımak maʿnāsınadır; tekūlu: أَيَّسْتُهُ إِذَا اسْتَقْلَلْتَهُ Ve bir nesnede teʾsīr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَيَّسَهُ إِذَا أَثَّرَ فِيهِ Ve yumuşatmak

maᶜnāsınadır; yukālu: أَيَّسَهُ إِذَا لَيَّنَهُ

اَلْأَيْئِسُ [el-eys] (hemzenin fethi ve yā'nın sükūnuyla) Kahr maᶜnāsınadır; yukālu: آسَهُ يَئِيسُهُ أَيْسًا إِذَا قَهَرَهُ Ve yumuşatmak maᶜnāsınadır; tekūlu: إِسْتُهُ أَئِيسُ أَيْ لِنْتُهُ

اَلْإِيسَانُ [el-īsān] إِنْسَانٌ [insān] vezninde ve mürādifidir. Cemᶜi أَيَاسِينُ [eyāsīn] gelir; zāhiren yāᵓ nūn'dan mübeddeledir.

اَلتَّأَيُّسُ [et-teᵓeyyus] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] veznin-de) Yumuşamak maᶜnāsınadır; yukālu: تَأَيَّسَ الشَّيْءُ إِذَا لاَنَ

أَيَاسُ [Eyās] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Er-men diyārında bir liman adıdır ki o diyārın iskelesidir, ehl-i İslām'a nasīb olmuştur.

إِيَاسٌ [İyās] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) On yedi nefer sahābī ve niçe muhaddisler ismidir.

FASLU'L-BĀᵓİ'L-MUVAHHADE
(فَصْلُ الْبَاءِ الْمُوَحَّدَةِ)

[ب أ س]

اَلْبَأْسُ [el-beᵓs] (bā'nın fethi ve hemzenin sükūnuyla) ᶜAzāb maᶜnāsınadır; yukālu: لَهُ بَأْسٌ شَدِيدٌ أَيْ عَذَابٌ Ve şiddet fi'l-harb maᶜnāsınadır; yukālu: هُوَ ذُو بَأْسٍ أَيْ ذُو شِدَّةٍ وَيُقَالُ حَرْبٌ فِيهَا بَأْسٌ أَيْ شِدَّةٌ فِي الْحَرْبِ ve yukālu: Ve şiddetle cenk edici dil-āver olmak maᶜnāsınadır; yukālu: بَؤُسَ الرَّجُلُ بَأْسًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ فَهُوَ بَئِيسٌ إِذَا صَارَ شُجَاعًا ذَا شِدَّةٍ فِي الْحَرْبِ Ve şiddet-i fakr u fākadan bed-hāl olmak maᶜnāsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْبَئِيسُ [el-beᵓis] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Şid-detle cenk edici şecīᶜ ve muhārib dil-āvere denir.

اَلْبُؤْسُ [el-buᵓs] (bā'nın zammıyla) ve

اَلْبُؤُوسُ [el-buᵓūs] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde) ve

اَلْبَأْسُ [el-beᵓs] (يَأْسٌ [yeᵓs] vezninde) ve

اَلْبُؤْسَى [el-buᵓsā] (بُشْرَى [buşrā] vezninde) ve

اَلْبِئِّيسَى [el-biᵓᵓīsā] (خِلِّيفَى [ḫillīfā] vezninde) Bir adam be-gāyet fakr u ihtiyācla bed-hāl olmak maᶜnāsınadır; yukālu: بَئِسَ الرَّجُلُ بُؤْسًا وَبُؤُوسًا وَبَأْسًا وَبُؤْسَى وَبِئِّيسَى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اشْتَدَّتْ حَاجَتُهُ

اَلْبَأْسَاءُ [el-beᵓsāᵓ] (bā'nın fethiyle) ve

اَلْأَبْؤُسُ [el-ebᵓus] (أَفْلُسٌ [eflus] veznin-de) Āfet ve dāhiyeye denir; ve minhu'l-meselu: «عَسَى الْغُوَيْرُ أَبْؤُسًا» أَيْ دَاهِيَةً Şārih der ki savāb olan اَلدَّوَاهِي olmaktır, zīrā أَبْؤُسٌ [ebᵓus] بُؤْسٌ [buᵓs]un cemᶜidir. Ve mesel-i mezbūr «غ،و،ر» māddesinde beyān olundu.

اَلْبَيْأَسُ [el-beyᵓes] (فَيْعَلٌ [feyᶜal] vezninde)

Şedīd nesneye denir; yukālu: وَقَعَ فِي أَمْرٍ بَيْأَسٍ أَيْ شَدِيدٍ Ve arslana denir.

اَلْبِئْسُ [el-biʾs] (bā'nın kesriyle) ve

اَلْبَئِيسُ [el-beʾīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلْبَيْأَسُ [el-beyʾes] (جَيْأَلٌ [ceyʾel] vezninde) Bunlar da saht ve şedīd maʿnāsınadır; yukālu: عَذَابٌ بِئْسٌ وَبَئِيسٌ وَبَيْأَسٌ أَيْ شَدِيدٌ

بِئْسَ [biʾse] (bā'nın kesri ve sīn'in feth üzere bināsıyla) Kelime-i zemm ü kadhtir, fiʿl-i medh olan نِعْمَ [niʿme] mukābilidir; tekūlu: بِئْسَ رَجُلاً زَيْدٌ Ve bu fiʿl-i māzī-i gayr-i mutasarrıftır, yaʿnī muzāriʿ ve masdarı gelmez, zīrā asl fiʿl kendi mevziʿinden zāʾil olmuştur, zīrā بَئِسَ fiʿlinden menkūldür ki şiddete uğrayıp bed-hāl oldu maʿnāsınadır ki hülāsa o şahs ne fenā ve ne kötü kimsedir demektir. Bu sūrette harfe şebīh olmakla mutasarrıf olmaz, niteki نِعْمَ kelimesi dahi böylecedir. Ve bunda lügāt-ı ʿadīde vardır, tafsīli «ن،ع،م» māddesinde mezkūrdur.

بَنَاتُ بِئْسٍ [benātu biʾs] (bā'nın kesriyle) Āfāt ve devāhīye ıtlāk olunur; yukālu: رَمَاهُ اللهُ بِبَنَاتِ بِئْسٍ أَيِ الدَّوَاهِي

اَلْمُبْتَئِسُ [el-mubteʾis] إِبْتِئَاسٌ [ibtiʾās] lafzından ism-i fāʿildir, bir nesnede nefsin kabūl eylemeyeceği kerāhet müşāhedesiyle mahzūn ve gam-gīn olan adama denir; yukālu: أَقْبَلَ غَيْرَ مُبْتَئِسٍ مِنْهُ أَيْ غَيْرَ كَارِهٍ حَزِينٍ

اَلتَّبَاؤُسُ [et-tebāʾus] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Nāsa zillet ve meskenet vechiyle fukarāʾ sūretinde ʿarz-ı büʾs ü mezellet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَبَاءَسَ الرَّجُلُ إِذَا تَفَاقَرَ أَيْ أَرَى تَخَشُّعَ الْفُقَرَاءِ إِخْبَاتًا وَتَضَرُّعًا

[ب ب س]

اَلْبَابُوسُ [el-bābūs] كَابُوسٌ [kābūs] vezninde) Nākanın küçük yavrusuna denir; yukālu: حَنَّتِ النَّاقَةُ إِلَى بَابُوسِهَا أَيْ وَلَدِهَا Ve süt emer sabīye, ʿalā-kavlin mutlakan velede denir ve bu lügat-ı Rūmiyyedir; yukālu: جَاءَتْ وَفِي حُجْرِهَا بَابُوسٌ أَيْ صَبِيٌّ رَضِيعٌ أَوْ وَلَدٌ

[ب ج س]

اَلْبَجْسُ [el-becs] (bā'nın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Suyu ve yarayı yarıp akıtmak maʿnāsınadır; yukālu: بَجَسَ الْمَاءَ وَالْجُرْحَ بَجْسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا شَقَّهُ Müʾellifin *Baṣāʾir*'de beyānına göre بَجْسٌ [becs] müteʿaddī ve lāzım olur, dar yerden ve dar nesneden hurūc ve seyelānda müstaʿmeldir, lākin inficār eʿammdır. Ve

بَجْسٌ [becs] Vasf olur, kaynayıp akan suya denir; yukālu: مَاءٌ بَجْسٌ أَيْ مُنْبَجِسٌ

اَلْبُجُوسُ [el-bucūs] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) Bir adama sövmek maʿnāsınadır; yukālu: بَجَسَ فُلاَنًا بُجُوسًا إِذَا شَتَمَهُ

اَلتَّبْجِيسُ [et-tebcīs] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Suyu menbaʿından akıtmak maʿnāsınadır.

اَلْإِنْبِجَاسُ [el-inbicās] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) ve

اَلتَّبَجُّسُ [et-tebeccus] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Mutāviʿlerdir; yukālu: بَجَّسَ الْمَاءَ فَانْبَجَسَ وَتَبَجَّسَ أَيْ فَجَّرَهُ وَانْفَجَرَ وَتَفَجَّرَ ʿAlā-kavlin إِنْبِجَاسٌ [inbicās] yerden kaynayıp akmağa mahsūstur ve ʿalā-reʾyin eʿammdır.

بَجْسَةُ [Becset] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Yemāme'de bir mevziʿ yāhūd bir pınar adıdır.

اَلْبَجِيسُ [el-becīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Suyu firāvān pınara ve ayazmaya denir; yukālu: عَيْنٌ بَجِيسٌ أَيْ غَزِيرَةٌ

[ب ح ل س]

اَلتَّبَحْلُسُ [et-tebaḥlus] (ḥā-yı mühmele ile تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Boş ve tehīdest olmak maʿnāsınadır; yukālu: جَاءَ

يَتَبَحْلَسُ أَيْ جَاءَ فَارِغًا يَعْنِي لاَ شَيْءَ مَعَهُ

[ب خ س]

اَلْبَخْسُ [el-baḫs] (bā'nın fethi ve ḫā-yı muᶜcemenin sükūnuyla) Bir nesneyi eksiltmek maᶜnāsınadır; yukālu: بَخَسَهُ بَخْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا نَقَصَهُ Ve zulm ve taᶜaddī eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: بَخَسَهُ إِذَا ظَلَمَهُ Müᵓellifin *Baṣāᵓir*'de beyānına göre بَخْسٌ [baḫs] ᶜalā-sebīli'z-zulm naks eylemeğe mahsūs olmakla burada اَلْبَخْسُ اَلنَّقْصُ وَاَلظُّلْمُ ᶜunvānıyla tefsīr eylemekle maᶜnāyı vāhid olmuş olur, bir adamın hakkını noksān vermek gibi. Ve şārihin beyānına göre her birinde dahi istiᶜmāl olunur; ve minhu kavluhu taᶜālā ﴿وَلاَ تَبْخَسُوا النَّاسَ﴾ أَيْ لاَ تَظْلِمُوهُمْ Ve göz çıkarmak maᶜnāsınadır; yukālu: بَخَسَ عَيْنَهُ إِذَا فَقَأَهَا بِالْإِصْبَعِ وَغَيْرِهَا Ve

بَخْسٌ [baḫs] Şol tarlaya ıtlāk olunur ki zürūᶜu hemān yağmur ile hāsıl olur ola ki مَسْقِيٌّ [mesḳiyy] mukābilidir, sudan nasībi مَبْخُوسٌ [mebḫūs] olduğuna mebnīdir. Ve

بَخْسٌ [baḫs] Māl ve metāᶜdan bāc ve gümrük almak maᶜnāsınadır; yukālu: بَخَسَ النَّاسَ إِذَا مَكَسَهُمْ

اَلْبَاخِسُ [el-bāḫis] Naks edici maᶜnāsınadır; ve minhu'l-meselu: «تَحْسَبُهَا حَمْقَاءَ وَهِيَ بَاخِسٌ أَوْ بَاخِسَةٌ» Mesel-i mezbūr zāhiren belāhet ve hamākat izhār edip lākin nefsinde mekr ve dehā sāhibi kimse hakkında darb olunur. Aslı budur ki bir adam bir māl-dār hatunu görüp zāhir-i hālinden hamkāᵓ olmak zannıyla ben mālımı bunun mālına halt edip baᶜde-zamān taksīm eylediğimizde mālın güzīdesini ben alırım yāhūd bunun baᶜzı mālını benimdir diyerek hisseme ifrāz ederim mülāhazāsıyla mālını mezbūrenin mālına halt eyledi. Lākin taksīm vaktinde hatun bi'l-cümle mālını istīfā eyledikten sonra zarar dahi iddiᶜā eylemekle merkūmdan kendisine bir mikdār māl dahi alıverdiler. Ve merkūma bu bābda levm ve tevbīh ettiklerinde kelām-ı mezbūru īrād eyledi.

اَلْأَبَاخِسُ [el-ebāḫis] (hemzenin fethiyle) Bütün parmaklara denir, dipleriyle berāber. Ve gövdede olan sinirlere denir; yukālu: تَقَطَّعَتْ أَبَاخِسُهَا وَهِيَ الْأَصَابِعُ وَأُصُولُهَا وَالْعَصَبُ

اَلتَّبْخِيسُ [et-tebḫīs] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) ve

اَلتَّبَخُّسُ [et-tebaḫḫus] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Gövdede olan ilikler eksilip hemān parmak kemiklerinde ve gözün içinde kalmak maᶜnāsınadır; yukālu: بَخَّسَ الْمُخُّ وَتَبَخَّسَ إِذَا نَقَصَ وَلَمْ يَبْقَ إِلاَّ فِي السُّلاَمَى وَالْعَيْنِ Bu iki aᶜzāda ilik sāᵓir aᶜzādan sonra kalır.

اَلتَّبَاخُسُ [et-tebāḫus] (تَفَاعُلٌ [tefāᶜul] vezninde) Birbirini aldatıp magbūn eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: تَبَاخَسُوا إِذَا تَغَابَنُوا

[ب د ل س]

بِدْلِيسُ [Bidlīs] (bā'nın kesriyle) Şehr-i Ḫilāṭ kurbünde bir güzel belde ismidir.

[ب ذ غ س]

بَاذْغِيسُ [Bāẕġīs] (ẕāl ve ġayn-ı muᶜcemeteyn ile Ḫorāsān'da şehr-i Herāt kazāsında bir karye, ᶜalā-kavlin kasabāt ve kurā-yı kesīreyi müştemil bir nāhiye adıdır; bādḫīz-i Fārisī muᶜarrebidir ki مُهَيِّجُ الرِّيحِ [muheyyecu'r-rīḥ] demektir. Arz-ı mezkūre be-gāyet havā-dār olmakla bu ismle müsemmā olmuştur.

[ب ر س]

اَلْبِرْسُ [el-birs] (bā'nın kesriyle) Pamuğa denir, قُطْنٌ [ḳuṭn] maᶜnāsına. ᶜAlā-kavlin

pamuğa şebīh bir nesnedir yāhūd hasır otu, koğalak taʿbīr olunan sāzlığın içinde olan öz pamuğuna denir ki sābıkan Mışır'da ondan kāğıd yaparlar, hattā beyne'l-etıbbāʾ قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] ıtlāk ettikleri o kāğıd olacaktır. Bu maʿnāda bā'nın zammıyla da lügattır. Ve

بِرْسٌ [birs] (bā'nın kesriyle) Hazākat-i delīl maʿnāsınadır; bā'nın fethiyle de cāʾizdir; yukālu: هَذَا الدَّلِيلُ مَا أَعْجَبَ بِرْسَهُ أَيْ حَذَاقَتَهُ Ve

بِرْسُ [Birs] Kūfe ile Ḥille beyninde bir karye adıdır.

بُرْسَانُ [Bursān] (عُثْمَانُ [ʿuṣmān] vezninde) Esmādandır: Bursān b. Kaʿb b. el-Ġiṭrīf el-Aṣġar, Ezd kabīlesinden bir kabīle-i sagīre pederinin ismidir.

اَلْبَرْسُ [el-bers] (bā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Borçlu şiddet ve tekāzā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: بَرَسَ الرَّجُل بَرْسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اشْتَدَّ عَلَى غَرِيمِهِ

اَلتَّبْرِيسُ [et-tebrīs] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Yeri düzeltip toprağını sehl ve mülāyim kılmak maʿnāsınadır; yukālu: بَرَّسَ الْأَرْضَ إِذَا سَهَّلَهَا وَلَيَّنَهَا

اَلْبَرْسَاءُ [el-bersāʾ] (صَحْرَاءُ [ṣaḥrāʾ] vezninde) ve

اَلْبَرَاسَاءُ [el-berāsāʾ] Nās maʿnāsınadır; tekūlu: مَا أَدْرِي أَيُّ الْبَرْسَاءِ وَالْبَرَاسَاءِ هُوَ أَيْ أَيُّ النَّاسِ

بَرْ بَرُوسُ [Ber Berūs] (bā'ların fethiyle) Cerīr'in şiʿrinde vākiʿ olmuştur, bir mevkiʿ adıdır.

[ب ر ب س]

اَلْبَرْبَسَةُ [el-berbeset] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) taleb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: بَرْبَسَهُ إِذَا طَلَبَهُ

اَلْبِرْبَاسُ [el-birbās] (قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] vezninde) Derin kuyuya denir.

اَلتَّبَرْبُسُ [et-teberbus] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Kelb yürüyüşü gibi yürümek, ʿalā-kavlin āhestece yürümek yāhūd sürʿatle geçip gitmek maʿnāsınadır; yukālu: تَبَرْبَسَ الرَّجُلُ إِذَا مَشَى مِشْيَةَ الْكَلْبِ أَوْ مَشَى خَفِيفًا أَوْ مَرَّ مَرًّا سَرِيعًا

[ب ر ج س]

اَلْبِرْجِيسُ [el-Bircīs] (قِنْدِيلٌ [ḳindīl] vezninde) Bir yıldız, ʿalā-kavlin Müşterī yıldızının ismidir. Ve sütü firāvān olan nākaya denir.

اَلْبُرْجَاسُ [el-burcās] (bā'nın zammıyla) Mızrak tepesi makūlesi yüksek yerlerde dikilen ok nişānına denir ki havāya atar gibi ona atarlar. Ve lafz-ı mezbūr müvelleddir. Ve bir nevʿ hacer ismidir ki kuyunun gözleri açılıp ve suyu tīb ve nāzük olmak için kuyuya bırakırlar. Ve taşlardan oyuk tarzında nasb olunan heykele denir; yukālu: هُوَ كَالْبُرْجَاسِ لَيْسَ مِنْ جِنْسِ النَّاسِ وَهُوَ شِبْهُ الأَمَرَةِ يُنْصَبُ مِنَ الْحِجَارَةِ

[ب ر د س]

اَلْبِرْدِسُ [el-birdis] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Habīs ve mekkār kimseye denir. Ve mütekebbir ve hod-bīn şahsa denir. Ve be-gāyet dāhī ve münker kimseye denir; yukālu: هُوَ بِرْدِسٌ أَيْ خَبِيثٌ وَكَذَا مُسْتَكْبِرٌ وَكَذَا مُنْكَرٌ

اَلْبِرْدِيسُ [el-birdīs] (إِبْلِيسُ [iblīs] vezninde) بِرْدِسٌ [birdis] ile iki maʿnā-yı evvelde mürādiftir.

بَرْدِسُ [Berdis] (سَرْجِسُ [sercis] vezninde) Bir recül ismidir.

[ب ر ط س]

اَلْمُبَرْطِسُ [el-muberṭis] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Deve ve eşek kirācısına denir; yukālu: هُوَ مُبَرْطِسٌ أَيْ يَكْتَرِي لِلنَّاسِ الْإِبِلَ وَالْحَمِيرَ

وَيَأْخُذُ عَلَيْهِ جُعْلاً

بُرْطَاسٌ [Burṭās] (bā'nın zammıyla) Bir recül ʿalemidir. Ve bir tāʾife-i insānī ismidir ki Rūm arzına mütāḫım olarak bilād-ı vāsiʿaları vardır. Kütüb-i cogrāfiyyede Burṭās, Türkistān'da bir vilāyet adı olmak üzere mersūmdur; ondan aʿlā ferveler zuhūr eder. Ve Rūs hudūdunda dahi bir şehr ismi olmak üzere mastūrdur. Ve

بُرْطَاسٌ [Burṭās] Ḳuds kazāsında bir karye adıdır.

[ب ر ع س]

اَلْبِرْعِيسُ [el-birʿīs] (ʿayn-ı mühmele ile قِنْدِيلٌ [ḳindīl] vezninde) Şiddet ve mihnete begāyet sabūr ve mütehammil olan adama denir; yukālu: هُوَ بِرْعِيسٌ أَيْ صَبُورٌ عَلَى اللَّأْوَاءِ Ve

بِرْعِسٌ [birʿis] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) ve

بِرْعِيسٌ [birʿīs] Şekl ve heyʾeti hūb ve aʿzāʾ ve endāmı tām soy nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ بِرْعِسٌ وَبِرْعِيسٌ أَيْ جَمِيلَةٌ تَامَّةُ الْخَلْقِ كَرِيمَةٌ

[ب ر غ س]

اَلْبِرْغِيسُ [el-birġīs] (ġayn-ı muʿceme ile بِرْعِيسٌ [birʿīs] vezninde) Her bir şeyʾe sabūr ve mütehammil olup aslā ʿavārız-ı şākka da olsa mübālāt eylemez olan adama denir; yukālu: هُوَ بِرْغِيسٌ أَيْ صَبُورٌ عَلَى الْأَشْيَاءِ لاَ يُبَالِيهَا

اَلْبَرَاغِيسُ [el-berāġīs] Soy develere denir.

[ب ر ل س]

بُرُلُّسُ [Burullus] (bāʾ ve rā'nın ve lām-ı müşeddedenin zammeleriyle) Sevāhil-i Mıṣr'da bir karye adıdır.

[ب ر ن س]

اَلْبُرْنُسُ [el-burnus] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) Bir kesim baş kisveti ismidir ki Mevlevī külāhı gibi uzun olur. ʿAlā-kavlin mutlakan tepesi kendiden yaʿnī endāmı ve tepesi bir biçim olan libāsa denir, gerek dürrāʿa ve gerek cübbe ve gerek yağmurluk olsun, çobanların ve gemi tayfalarının kepenekleri ve ʿabāları gibi. Cezāʾir levendlerinin tahrīfle bornoz dedikleri libāsları bundan meʾhūz olur. Şārihin beyānına göre asl بُرْنُسٌ [burnus] selefte Mevlevī kisveti gibi bir uzun kalensüve idi ki ʿulemāya mahsūs idi; yukālu: جَاءَ وَعَلَيْهِ بُرْنُسٌ أَيْ قَلَنْسُوَةٌ طَوِيلَةٌ أَوْ هُوَ كُلُّ ثَوْبٍ رَأْسُهُ مِنْهُ دُرَّاعَةً كَانَ أَوْ جُبَّةً أَوْ مِمْطَرًا

اَلْبَرْنَسَاءُ [el-bernesāʾ] (bā'nın ve nūn'un fethi ve rā'nın sükūnuyla ve rā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla da lügattir) ve

اَلْبَرْنَاسَاءُ [el-bernāsāʾ] Nās maʿnāsınadır; tekūlu: مَا أَدْرِي أَيُّ الْبَرْنَسَاءِ هُوَ وَأَيُّ بَرْنَسَاءَ هُوَ وَأَيُّ بَرْنَاسَاءَ أَيْ أَيُّ النَّاسِ Ve

بَرْنَسَاءُ [bernesāʾ] El kol salmayarak doğruca yürüyüşe denir; yukālu: جَاءَ يَمْشِي الْبَرْنَسَاءَ أَيْ مِنْ غَيْرِ ضَيْعَةٍ

[ب س س]

اَلْبَسُّ [el-bess] (bā'nın fethi ve sīn'in sükūnuyla) Davarı āheste sürmek maʿnāsınadır; yukālu: بَسَّ الْإِبِلَ بَسًّا مِنَ الْبَابِ Ve بَسِيسَةٌ [besīset] dedikleri taʿām edinmek maʿnāsınadır; yukālu: بَسَّ الرَّجُلُ إِذَا اتَّخَذَ الْبَسِيسَةَ Ve bes bes diye deve kısmını āzār ile teskīn eylemek maʿnāsınadır; yukālu: بَسَّ الرَّجُلُ إِذَا زَجَرَ الْإِبِلَ بِبَسْ بَسْ Ve mevāşīyi etrāf ve eknāfa perākende ve irsāl eylemek maʿnāsınadır ki raʿy için ederler; yukālu: بَسَّ الْمَالَ إِذَا أَرْسَلَهَا فِي الْبِلاَدِ وَفَرَّقَهَا Ve taleb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: بَسَّهُ إِذَا طَلَبَهُ Ve cehd ve tākat maʿnāsınadır; yukālu: جَاءَ بِهِ مِنْ بَسِّهِ وَبَسِّهِ مِنْ حَسِّهِ أَيْ مِنْ جَهْدِهِ Ve yekūlūne

مُثَلِّثِي الْأَوَّلِ Yaʿnī ḥā'nın ve bā'nın harekāt-ı selāsıyla أَيْ مِنْ جَهْدِهِ وَطَاقَتِهِ Yaʿnī "Filān şeyʾi meblag-ı kudretinden getirdi ki gücü ancak ona yetişti." Ve tekūlu: لَأَطْلُبَنَّهُ مِنْ حَسِّي وَبَسِّي أَيْ مِنْ جَهْدِي وَطَاقَتِي Yaʿnī "Kudretim yetiştiği kadar elbette onu taleb ederim." Ve

بَسٌّ [bess] Ehlī olan kediye denir ki yaban kedisine denmez; ʿāmme bā'nın kesriyle telaffuz eder. Müfredi بَسَّةٌ [besset]tir. Ve

بَسُّ [bessu] (bā'nın fethi ve sīn-i müşeddedenin zammıyla) حَسْبُ [ḥasbu] maʿnāsınadır ki yetişir ve kifāyet eder demektir. ʿAlā-kavlin bu lügat-ı müsterziledir; yukālu: أَعْطَاهُ حَتَّى قَالَ بَسُّ أَيْ حَسْبُ Şārih der ki lafz-ı Fārisī olan "bes" kelimesinden meʾhūzdur. Ve

بَسٌّ [Bess] Ḥimyer'den bir batn adıdır; kādī-i Mıṣr olan Ebū Miḥcen Tevbe b. en-Nemir el-Bessī ondandır. Ve

بَسٌّ [bess] Bir adamın bir mikdār mālı gitmek maʿnāsınadır; yukālu: بَسَّ فِي مَالِهِ بَسًّا إِذَا ذَهَبَ شَيْءٌ مِنْ مَالِهِ Ve bir nesneyi rīze rīze hurd haşhāş eylemek maʿnāsınadır; ve minhu kavluhu taʿālā: أَيْ ﴿وَبُسَّتِ الْجِبَالُ بَسًّا﴾ فُتِّتَتْ فَصَارَتْ أَرْضًا

اَلْبَسِيسَةُ [el-besīset] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznninde) Bir taʿām ismidir ki sevīki yāhūd dakīki yāhūd ezilmiş keşi sāfī yağla yā zeytūn yağıyla bulayıp tabh eylemeksizin ekl ederler, Fārisīde çengālī ve Türkīde omaç dedikleridir. Kezālik bir nevʿ yiyeceğe denir ki ekmeği kuruttuktan sonra dövüp su ile karıştırıp sevīk gibi içerler. Ve

بَسِيسَةٌ [besīset] Beyne'n-nās īkāʿ olunan nemīme ve siʿāyete ıtlāk olunur; yukālu: أَوْقَعَ بَيْنَهُمُ الْبَسِيسَةَ أَيِ النَّمِيمَةَ وَالشَّرَّ وَالسِّعَايَةَ

اَلْإِبْسَاسُ [el-ibsās] (hemzenin kesriyle) Bu dahi deveyi teskīn için bes bes demek maʿnāsınadır; yukālu: أَبَسَّ الْبَعِيرَ إِذَا زَجَرَهُ لِيُسَكِّنَ بِبَسْ بَسْ Ve keçiyi su içmeğe çağırmak maʿnāsınadır; yukālu: أَبَسَّ بِالْمَعْزِ إِذَا أَشْلَاهَا إِلَى الْمَاءِ

اَلْبَسُوسُ [el-besūs] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Şol nākaya denir ki sütünü sağarken إِبْسَاسٌ [ibsās] etmeyince yaʿnī bes bes diye okşayıp taltīf eylemedikçe süt vermez ola; yukālu: نَاقَةٌ بَسُوسٌ أَيْ لَا تَدُرُّ إِلَّا عَلَى الْإِبْسَاسِ أَيِ التَّلَطُّفِ بِأَنْ يُقَالَ لَهَا بَسْ بَسْ تَسْكِينًا لَهَا Ve

بَسُوسٌ [Besūs] Bir meşʾūme ʿavret adıdır. «أَشْأَمُ مِنْ بَسُوسٍ» meselinin menşeʾidir. Aslı budur ki mezbūrenin zevci bir gece rüʾyāsında üç müstecāb duʿā ile tebşīr olunmakla baʿde'l-intibāh keyfiyyet-i rüʾyāyı zevcesi olacak mezbūreye takrīr eyledikte, "Duʿānın birini elbette bana bahş ve sarf eyle!" diye ilhāh eyledi. O dahi izhār-ı sūret-i rızā vü ikrār ile matlabını istintāk eyledikte, İsrāʾīliyyeden olmalarıyla cümle-i nisvān-ı Benī İsrāʾīl'den hüsn ü cemālle mümtāz ve müstesnā olmak matlūbu olduğunu ifāde eyledi. Pes bed-baht herīf ibtidā husūs-ı mezbūr için duʿā eyledikte der-sāʿat hūrīsıfat bir nigār-ı perī-sūret oldu ki taʿbīr-i hüsn ü cemāli bīrūn-ı havze-i takrīrdir. Eline ayna alıp hüsn ü cemālini müşāhede eyledikte, "Ben bu sıfat-ı bedīʿa ile senin gibi heyʾet-i beşīʿaya bir vechile liyākat ve münāsebetim yoktur!" diye müfārakat dāʿiyesine düşmekle mezbūr dahi gazabnāk olup hemān bir kancık köpek olmasını niyāz ettikde derhāl bir kancık köpek oldu. O hengāmda taşradan evlādları gelip bu kelb nedir diye suʾāl eylediklerinde kaziy-

yeyi nakl eylemekle "Beyne'n-nās bize bu keyfiyyet mūcib-i ʿār u nakīsedir, elbette geri kalan duʿā ile vālidemizin heyʾet-i asliyyesine rücūʿunu niyāz kıl!" diye ibrām eylemeleriyle bi'l-āhere o üçüncü duʿāyı dahi melʿūneye sarf ile hāʾib ü hāsir kaldı.

بَسْ بَسْ [bes bes] (bā'nın harekāt-ı selāsıyla) Koyun ve keçi kısmını çağıracak asvāttandır.

بُسٌّ [Buss] (bā'nın zammı ve sīn'in teşdīdiyle) Ẕātu ʿİrḳ nām mahalde bir dağın adıdır. Ve Benū Naṣr b. Muʿāviye'ye mahsūs bir arzın ismidir. Ve Ġaṭafān kabīlesine mahsūs bir beyt ismidir ki Kaʿbe'ye nazīr olmak için binā eylediler. Kabīle-i mezbūre ahālīsinden Ẓālim b. Esʿad nām kimse Ḳureyş'in Kaʿbe-i mükerreme'yi tavāf ve Ṣafā ve Merve beynini saʿy ettiklerini göricek Kaʿbe'nin tūl ve ʿarzını baʿde'l-misāha Ṣafā ve Merve'den birer hacer alıp rücūʿ eyledi. Kabīlesine geldikte o misāha üzere bir beyt binā ve Ṣafā ve Merve nāmıyla o iki haceri vazʿ eyleyip min-baʿd kabīlesi ahālīsi Kaʿbe'ye gitmeyip beyt-i mezbūru tavāf eder oldular. Zuheyr b. Cenāb el-Kelbī nām kimse, mezbūrun bu vazʿına tahammül edemeyip bir gün ʿale'l-gaflet şeb-hūn ve kendisini katl ve beyt-i mersūmu hedm eyledi.

اَلْبَسْبَسُ [el-besbes] (عَرْعَرٌ [ʿarʿar] vezninde) Otsuz ve susuz çöl yere denir; yukālu: أَخَذُوا بَسْبَسًا أَيْ قَفْرًا خَالِيًا Ve bir nevʿ şecer adıdır ki ondan deve semerleri ittihāz olunur yāhūd bunda savāb olan سَبْسَبٌ [sebseb] olmaktır. Ve Besbes b. ʿAmr ashābdandır.

اَلتُّرَّهَاتُ الْبَسَابِسُ [et-turrehātu'l-besābis] Sıfat olarak ve izāfetle تُرَّهَاتُ الْبَسَابِسِ [turrehātu'l-besābis] dahi zebān-zeddir, beyhūde ve bātıl demektir. بَسَابِسُ [besābis] بَسْبَسٌ [besbes]in cemʿidir ki otsuz, susuz çöle denir; تُرَّهَاتٌ [turrehāt] kelimesi teʾkīd olur ki pek beyhūde ve bī-maʿnā demek olur; yukālu: جَاءَ بِالتُّرَّهَاتِ الْبَسَابِسِ وَبِتُرَّهَاتِ الْبَسَابِسِ أَيِ الْأَبَاطِيلِ

اَلْبَسْبَاسَةُ [el-besbāset] (bā'nın fethiyle) Bir şecer adıdır ki ʿArab beyninde müteʿāreftir, insān ve mevāşī ekl ederler; taʿmı ve rīhi havucun taʿm ve rīhini müzekkirdir. Ve

بَسْبَاسَةٌ [besbāset] Bir nevʿ sarı yaprağın ismidir ki edviyedendir; Hindistān'dan celb olunur, Türkīde dahi besbāse ile müteʿāreftir, etıbbānın istiʿmāl eyledikleri budur. Ve

بَسْبَاسَةُ [Besbāset] Benī Esed'den bir hatun ismidir.

اَلْبَاسَّةُ [el-Bāsset] ve

اَلْبَسَّاسَةُ [el-Bessāset] (حَسَّاسَةٌ [ḥassāset] vezninde) Mekke-i mükerreme'nin ismidir, zünūbu بَسٌّ [bess] eylediği için yaʿnī rīze rīze hebā eylediği için.

اَلْبَسِيسُ [el-besīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Azca taʿāma denir; tekūlu: أَكَلْنَا بَسِيسًا أَيْ طَعَامًا قَلِيلاً

اَلْبُسْبُسُ [el-busbus] (هُدْهُدٌ [hudhud] vezninde) Islanıp karıştırılmış kavutlara denir. Ve enīs ve rām olan nākalara denir. Ve çobanlara denir.

اَلْبَسْبَسَةُ [el-besbeset] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Tīz tīz gitmek ve işi çabuk çabuk tutmak maʿnāsınadır; yukālu: بَسْبَسَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ Ve koyun ve keçi yāhūd nāka kısmını bes bes diye çağırmak maʿnāsınadır; yukālu: بَسْبَسَ بِالْغَنَمِ أَوِ النَّاقَةِ إِذَا دَعَاهَا فَقَالَ بَسْ بَسْ Ve nāka bir nesne üzere müdāvemet

eylemek maʿnāsınadır; yukālu: بَسْبَسَتِ النَّاقَةُ إِذَا دَامَتْ عَلَى الشَّيْءِ

بُسَيْسٌ [Buseys] (زُبَيْرٌ [zubeyr] veznin-de) Esāmīdendir: Buseys el-Cuhenī ashābdandır.

اَلتَّبَسْبُسُ [et-tebesbus] (تَزَلْزُلٌ [tezelzul] vez-ninde) Su akmak maʿnāsınadır; yukālu: تَبَسْبَسَ الْمَاءُ إِذَا جَرَى

اَلْإِنْبِسَاسُ [el-inbisās] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezn-inde) Yılan gibi akıp gitmek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْبَسَّ الرَّجُلُ إِذَا انْسَابَ

[ب ط س]

بِطْيَاسُ [Biṭyās] (جِرْيَالٌ [ciryāl] vezninde) Dervāze-i Ḥalebü'ş-şehbāʾ kurbünde bir karye adıdır.

[ب ط ل س]

بَطَلْيَوْسُ [Beṭalyevs] (bā'nın ve ṭā'nın fethi ve yā-yı müsennāt) ile Endelus'te bir bel-de adıdır.

[ب ط ل م س]

بَطْلَيْمُوسُ [Baṭleymūs] (bā'nın ve lām'ın fethiyle) Bir hakīm-i Yūnānī ismidir.

[ب ع س]

اَلْبَعُوسُ [el-beʿūs] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Şol zaʿīf ve zebūn nākaya denir ki sütü ol-madığından memeleri yukarı çekilip kalk-mış ola. Cemʿi بَعَائِسُ [beʿāʾis] gelir ve بِعَاسٌ [biʿās] gelir bā'nın kesriyle.

[ب ع ن س]

اَلْبَعْنَسُ [el-baʿnes] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Hamkāʾ cāriyeye denir.

اَلْبَعْنَسَةُ [el-baʿneset] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vez-ninde) Bir adam bir kimseye hizmet se-bebiyle yāhūd gayr-i sebeble zelīl olmak maʿnāsınadır; yukālu: بَعْنَسَ الرَّجُلُ إِذَا ذَلَّ بِخِدْمَةٍ أَوْ غَيْرِهَا

[ب غ س]

اَلْبَغْسُ [el-baġs] (bā'nın fethi ve ġayn-ı muʿcemenin sükūnuyla) Yemen lügatinde sevād ve siyāh maʿnasınadır.

[ب غ ر س]

بَغْرَاسُ [Baġrās] (bā'nın fethiyle) Şām diyārında Cebel-i Lukām dibinde bir belde adıdır; Mesleme b. ʿAbdulmelik b. Mervān'ın ʿuhdesinde idi.

[ب ق س]

اَلْبَقْسُ [el-baḳs] (bā'nın fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla) Bir şecer adıdır ki yaprağı ve dānesi mersin ağacına şebīh olur, ʿalā-kavlin şimşād yaʿnī çemşir ağacıdır. Kābız ve belel-i emʿāyı müceffif ve nüşāresini ʿasel ile zımād şaʿrı mukavvī ve mükessir ve sudāʿı mānic ve yumurta akıyla mefāsıl ve vety ve kesr için nāfiʿdir ve ona بَقْسِيسٌ [baḳsīs] dahi derler.

[ب ك س]

اَلْبَكْسُ [el-beks] (bā'nın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Düşmanı kahr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: بَكَسَ الْخَصْمَ بَكْسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَهَرَهُ

اَلْبُكْسَةُ [el-bukset] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Şol saksı pāresine denir ki sıbyān onunla bir nevʿ oyun oynarlar ve ona كُجَّةٌ [kuccet] dahi derler, niteki mahallinde zikr olundu.

بَكَّاسُ [Bekkās] (شَدَّادٌ [şeddād] veznin-de) Anṭākiye kurbünde bir kalʿa-i hasīne ismidir.

[ب ل س]

اَلْبَلَسُ [el-beles] (fethateynle) Şol kim-seye denir ki onda aslā hayr ve menfaʿat

olmaya yaʿnī hiçbir işe yaramayıp cemād kabīlinden ola, ʿalā-kavlin şerr ve mazarrat ve iblās ehli ola. Ve

بَلَسٌ [beles] İncire şebīh bir meyve adıdır. Ve incirin dahi ismidir; müfredātta beyāz incir ile meşrūhtur.

اَلْبُلُسُ [el-Bulus] (zammeteynle) Kabīle-i Muḥārib bilādında bir kızıl dağın ismidir. Ve

بُلُسٌ [bulus] Mercimeğe denir, niteki بُلْسُنٌ [bulsun] dahi denir āhirinde nūn'la.

اَلْبَلِسُ [el-belis] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Şol nevmīd yāhūd mahzūn ve mütehayyir adama denir ki put gibi hāmūş ve epsem durur ola; yukālu: رَجُلٌ بَلِسٌ أَيْ سَاكِتٌ عَلَى مَا فِي نَفْسِهِ

اَلْبَلاَسُ [el-belās] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) مِسْحٌ [misḥ] maʿnāsınadır ki palās taʿbīr ettikleridir. Cemʿi بُلُسٌ [bulus] gelir zammeteynle. Şārihin beyānına göre palās muʿarrebidir. Ve

بَلاَسُ [Belās] Dimaşḳ türābında bir mevziʿ adıdır. Ve Vāsiṭ ile Başra beyninde bir beldedir.

بَلاَسَةُ [Belāset] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde Becīle türābında bir karye adıdır.

اَلْبَلاَّسُ [el-bellās] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Palās satan adama denir.

اَلْبَلَسَانُ [el-belesān] (fetehātla) Hınnāʾ ağacına şebīh bir nevʿ şecer-i sagīr ismidir ki hemān zāhir-i Ḳāhire-i Mışr'da vākiʿ ʿAynu'ş-şems nām mevziʿde nābit olur. Ondan hāsıl olan dühn be-gāyet mergūb ve muʿteberdir. ʿĀmme pelesenk yağı taʿbīr ederler.

اَلْمِبْلاَسُ [el-miblās] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Be-gāyet kösnümüş nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ مِبْلاَسٌ أَيِ الْمُحْكَمَةُ الضَّبَعَةِ

اَلْإِبْلاَسُ [el-iblās] (hemzenin kesriyle) Nevmīd olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَبْلَسَ الرَّجُلُ إِذَا يَئِسَ Ve mütehayyir olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَبْلَسَ الرَّجُلُ إِذَا تَحَيَّرَ ʿAzāzīl ʿaleyhi'l-laʿneye إِبْلِيسُ [İblīs] ıtlākı bu maʿnālardandır yāhūd ism-i aʿcemīdir. Ve

إِبْلاَسٌ [iblās] Nāka pek kösnümekten nāşī seslenmez olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَبْلَسَتِ النَّاقَةُ إِذَا لَمْ تَرْغُ مِنْ شِدَّةِ الضَّبَعَةِ

اَلْبَلُوسُ [el-belūs] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) عَلُوسٌ [ʿalūs] kelimesine müzāvece için zikr olunur ki taʿām-ı nāçīze denir; tekūlu: مَا ذُقْتُ عَلُوسًا وَلاَ بَلُوسًا أَيْ شَيْئًا

بُولَسُ [būles] (bā'nın zammı ve lām'ın fethiyle) Cehennemde bir sicn ismidir, eʿāzenallāhu taʿālā minhā.

بَالِسُ [Bālis] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) Furāt kenārında bir beldedir; muhaddisīnden Aḥmed b. Bekr el-Bālisī, kezālik muhaddisīnden bir cemāʿat oradandır.

[ب ل ب س]

بُلْبَيْسُ [Bulbeys] (غُرْنَيْقٌ [ġurnayḳ] vezninde ve baʿzen bā-yı ūlā meftūh olur) Mışır diyārında bir belde adıdır.

[ب ل ع س]

اَلْبَلْعَسُ [el-belʿas] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Gövdesi iri olup vücūdu salkı ve sölpük ve ayağı ağır olan nākaya denir.

اَلْبِلْعَوْسُ [el-bilʿavs] (جِرْدَحْلٌ [cirdaḥl] vezninde) ve

اَلْبَلَعُوسُ [el-beleʿūs] (حَلَزُونٌ [ḥalezūn] vezninde) Bön ve şaşkın hatuna denir.

[ب ل ع ب س]

اَلْبُلَعْبِيسُ [el-bulaʿbīs] (bā-yı ūlānın zammı

ve lām'ın fethiyle) Uᶜcūbe nesnelere denir; yukālu: أَتَى بِالْبُلَعْبِيسِ أَيِ الْأَعَاجِيبِ

[ب ل ق س]

بِلْقِيسُ [Bilḳīs] (bā'nın kesriyle) Yemen'de Sebā memleketinin melikesi olan hatunun ismidir ki Hazret-i Süleymān ᶜalānebiyyinā ve ᶜaleyhi's-selām ile kıssası maᶜrūftur.

[ب ل ن س]

بَلَنْسِيَةُ [Belensiyet] (bā'nın ve lām'ın fethi ve sīn'in kesri ve yā-yı muhaffefe ile) Endelus şarkīsinde bir belde adıdır ki etrāf-ı erbaᶜası enhār-ı cāriye ve bāg ve bāgçeler ile mahfūf olup her nereye nazar olunsa çeşmeler ve āb-ı revānlar ve envāᶜ-ı eşcār-ı pür-simār görünüp ve bülbül ve kumru gibi günāgün tuyūr-ı hoş-elhān nagamātı mesmūᶜ olur.

بِلِنْيَاسُ [Bilinyās] (سِرِطْرَاطٌ [siriṭrāṭ] vezninde) Ḥimṣ sevāhilinde bir belde-i dil-güşā adıdır.

[ب ل ه س]

اَلْبَلْهَسَةُ [el-belheset] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Tīz tīz yürümek maᶜnāsınadır; yukālu: بَلْهَسَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ فِي مَشْيِهِ

[ب ن س]

اَلْبَنَسُ [el-benes] (fethateynle) Bir şerr ve kerīheden kaçmak maᶜnāsınadır; yukālu: بَنَسَ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا فَرَّ مِنَ الشَّرِّ

اَلْإِبْنَاسُ [el-ibnās] (hemzenin kesriyle) بَنَسٌ [benes] maᶜnāsınadır; yukālu: أَبْنَسَ بِمَعْنَى بَنَسَ

اَلتَّبْنِيسُ [et-tebnīs] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Gerilenmek maᶜnāsınadır; yukālu: بَنَّسَ الرَّجُلُ إِذَا تَأَخَّرَ

إِبْنَاسُ [İbnās] (hemzenin kesriyle) Mışır'da bir karye adıdır.

[ب ن ق س]

اَلْبَنَاقِيسُ [el-benāḳīs] (ḳāf'la دَنَانِيرُ [denānīr] vezninde) Henüz hurde ve fındık ve cevz gibi müdevver çiçekten zuhūr eylemiş kavun ve karpuz düvleklerine denir. Müfredi بُنْقُوسٌ [bunḳūs]tur, عُصْفُورٌ [ᶜuṣfūr] veznide. Ve

بَنَاقِيسُ الطُّرْثُوثِ [benāḳīsu'ṭ-ṭurṯūṯ] Şol hurde nesnelerdir ki طُرْثُوثٌ [ṭurṯūṯ] ile yaᶜnī kolgan dikeni ile yanında berāberce nābit olur.

[ب و س]

اَلْبَوْسُ [el-bevs] (bā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Öpmek maᶜnāsınadır; yukālu: بَاسَهُ يَبُوسُهُ بَوْسًا إِذَا قَبَّلَهُ Ve bu Fārisīden muᶜarrebdir, yaᶜnī aslı bā'nın zammıyla Fārisī idi ki ismdir, öpüş maᶜnāsına, baᶜdehu taᶜrīble bā'yı meftūh edip ondan sīga tasrīf eylediler. Ve ism olarak dahi müstaᶜmeldir. Ve

بَوْسٌ [bevs] Katıp karıştırmak maᶜnāsınadır; yukālu: بَاسَهُ بِهِ بَوْسًا إِذَا خَلَطَهُ بِهِ Ve dürüşt ve haşin olmak maᶜnāsınadır; yukālu: بَاسَ الشَّيْءُ إِذَا خَشُنَ Ve Ḥasen b. ᶜAbdulaᶜlā el-Bevsī eṣ-Ṣaġānī muhaddisīndendir.

[ب ه ر س]

اَلتَّبَهْرُسُ [et-tebehrus] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Salınmak maᶜnāsınadır, niteki تَهَبْرُسٌ [tehebrus] dahi bu maᶜnāyadır; yukālu: مَرَّ يَتَبَهْرَسُ وَيَتَهَبْرَسُ أَيْ يَتَبَخْتَرُ

[ب ه س]

اَلْبَهْسُ [el-behs] (bā'nın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Cürᵓet eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: بَهَسَ عَلَيْهِ بَهْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا جَرَأَ

اَلْبَيْهَسُ [el-beyhes] (حَيْدَرٌ [ḥaydar] veznin-

de) Arslana denir. Ve bahādır ve şücāᶜ adama denir; yukālu: هُوَ بَيْهَسٌ أَيْ شُجَاعٌ Ve güzel yürüyüşlü hatuna denir; tekūlu: رَأَيْتُ بَيْهَسًا أَيِ امْرَأَةً حَسَنَةَ الْمَشْيِ Ve bir kimse ismidir ki beyne'l-ᶜArab idrāk-i şeᵓr yaᶜnī ahz-ı intikām husūsunda darb-ı mesel idi.

أَبُو بَيْهَسٍ [Ebū Beyhes] Havāricden Heyṣam b. Cābir'in künyesidir, Beyhesiyyet ıtlāk olunan tāᵓife-i Ḫavāric ona mensūblardır.

اَلتَّبَيْهُسُ [et-tebeyhus] (تَفَيْعُلٌ [tefeyᶜul] vezninde) Salınmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَبَيْهَسَ الرَّجُلُ إِذَا تَبَخْتَرَ Ve minhu yukālu: جَاءَ يَتَبَيْهَسُ أَيْ لاَ شَيْءَ مَعَهُ Yaᶜnī "Eli boş salını salını geldi."

بُهَيْسٌ [Buheys] (زُبَيْرٌ [zubeyr] veznide) Esāmīdendir: Ḳirfa b. Buheys tābiᵓīndendir.

[ب ه ل س]

اَلتَّبَهْلُسُ [et-tebehlus] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Bir adam bir beldeden sıfru'l-yed olarak nāgehān çıkagelmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَبَهْلَسَ فُلاَنٌ إِذَا طَرَأَ مِنْ بَلَدٍ لَيْسَ مَعَهُ شَيْءٌ

[ب ه ن س]

اَلْبَهْنَسُ [el-behnes] (جَعْفَرٌ [caᶜfer] vezninde) Vücūdu kaba ve sakīl ve ġirān-cān adama denir; yukālu: هُوَ بَهْنَسٌ لاَ يَأْنَسُ أَيْ ثَقِيلٌ ضَخْمٌ Ve arslana denir. Ve rām ve zelūl erkek deveye denir.

اَلْبُهَانِسُ [el-buhānis] (عُلاَبِطٌ [ᶜulābiṭ] vezninde) Bu dahi rām ve zelūl erkek deveye denir.

اَلتَّبَهْنُسُ [et-tebehnus] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Salınmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَبَهْنَسَ الرَّجُلُ إِذَا تَبَخْتَرَ

بَهْنَسَى [Behnesā] (قَهْقَرَى [ḳahḳarā] vezninde) Saᶜīd-i Mıṣr nāhiyesinde bir kazā adıdır.

[ب ي س]

بَيْسَ [beyse] (لَيْسَ [leyse] vezninde) Endelus'te şehr-i Saraḳu[s]ṭa kazāsında bir nāhiye adıdır.

بَيْسَانُ [Beysān] (مَيْدَانٌ [meydān] vezninde) Şām'da bir karyedir. Ve Merv kazāsında bir karyedir; kādī-i fāzıl demekle maᶜrūf ᶜAbdurraḥīm b. ᶜAlī el-Beysānī oradandır. Ve Yemāme'de bir mevziᶜ adıdır.

بَيْسَكَ [beyseke] وَيْسَكَ [veyseke] vezninde ve mürādifidir ki kelime-i reᵓfet ü rikkattir, vay sana ve yazık sana demektir.

اَلْبَيْسُ [el-beys] (bā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Nāsı kibr ve tafra ile āzürde kılmak maᶜnāsınadır; yukālu: بَاسَ الرَّجُلُ يَبِيسُ بَيْسًا إِذَا تَكَبَّرَ عَلَى النَّاسِ وَآذَاهُمْ

بَيَاسٌ [Beyās] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Bir karye adıdır, hālen sāhil-i bahr-i Şām'da Payas dedikleri kasaba olacaktır.

نَجَز بِعَوْنِهِ تَعَالَى

FASLU'T-TĀʾİ'L-FEVKİYYE
(فَصْلُ التَّاءِ الْفَوْقِيَّةِ)

[ت خ س]

اَلتُّخَسُ [et-tuḫas] (ḫā-yı muᶜceme ile ضُرَدٌ [ṣurad] vezninde) Deryā cānverlerinden bir cānver adıdır ki baᶜzı garīk olan kimsenin yüzüp halās olması için arka verip berāberce muᶜāvenet eylemekle batırmaz. Ona dülfīn dahi derler, lākin dülfīn müfredātta halkın tilfin dedikleri büyük balık olmak üzere mersūmdur.

[ت ر س]

اَلتُّرْسُ [et-turs] (tā'nın zammıyla) Maᶜlūmdur ki kalkana denir. Cemᶜi أَتْرَاسٌ [etrās] gelir ve تِرَسَةٌ [tireset] gelir, عِنَبَةٌ [ᶜinebet] vezninde ve تِرَاسٌ [tirās] gelir tā'nın kesriyle ve تُرُوسٌ [turūs] gelir tā'nın zammıyla. Ve

تُرْسٌ [turs] Arzdan pek dürüşt ve haşin ve galīz olan kıtᶜaya ıtlāk olunur; tekūlu: وَاجَهْتُنَا تُرْسٌ مِنَ الْأَرْضِ وَهِيَ مِنْ جَلَدِ الْأَرْضِ وَغَلِيظِهَا

اَلتَّرَّاسُ [et-terrās] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Kalkan sāhibine yaᶜnī kalkanlı adama denir. Ve kalkan işleyen kimseye denir.

اَلتِّرَاسَةُ [et-tirāset] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Kalkancılık sanᶜatına denir.

اَلتَّتْرِيسُ [et-tetrīs] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) ve

اَلتَّتَرُّسُ [et-teterrus] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Kalkan ensesinde siperlenmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَتَرَّسَ الرَّجُلُ وَتَتَرَّسَ إِذَا تَسَتَّرَ بِالتُّرْسِ

اَلْمِتْرَسُ [el-mitres] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Kapı açılmamak için ardına vazᶜ olunan kalın sürgüye ve dayağa ıtlāk olunur. Bu aslda Fārisī olarak meters idi, mīm'in ve tā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla ki tersīdenden nehy-i hāzırdır, korkma maᶜnāsınadır, gūyā hāne sāhibine bu ağaç kapının ardında oldukça sārik ve sāʾir mūzīlerden sen korkma diye hitāb eder; baᶜdehu taᶜrīb edip مِتْرَسٌ [mitres] dediler. Hālā cengāhta meteris taᶜbīr olunan vikāye bundan meʾhūzdur.

اَلْمِتْرَسَةُ [el-mitreset] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Mutlakan kendisiyle siperlenip tesettür olunan şeyʾe denir; mīm'in fethiyle de cāʾizdir.

[ت ر م س]

اَلتُّرْمُسُ [et-turmus] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) Bir nevᶜ şecerin yemişine denir ki Naṣārā tesbīhi gibi her tarafı köşeli ve çizgili olur. ᶜAlā-kavlin bākillā-i Mıṣrī ismidir ki mısır baklası ve acı bakla taᶜbīr olunur. Ve

تُرْمُسٌ [Turmus] Benī Esed yurdunda bir su adıdır; tā'nın fethiyle de mesmūᶜdur.

تُرْمُسَانُ [Turmusān] (عُنْفُوَانٌ [ᶜunfuvān] vezninde) Ḥimṣ kazāsında bir karyedir.

اَلتَّرَامِسُ [et-terāmis] (tā'nın fethiyle) Gümüş düğmelere ve kabarelere denir, جُمَانٌ [cumān] maᶜnāsına; تُرْمُسٌ [turmus] müfredidir.

اَلتُّرْمُسَةُ [et-turmuset] (قُنْفُذَةٌ [ḳunfuẕet] vezninde) Yer altında olan serdāba denir; yukālu: حَفَرَ تُرْمُسَةً تَحْتَ الْأَرْضِ أَيْ سِرْدَابًا

اَلتَّرْمَسَةُ [et-termeset] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Harb ve fitne makūlesi şūriş ve gavgādan gizlenip gaybūbet eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: تَرْمَسَ فُلَانٌ إِذَا تَغَيَّبَ عَنْ حَرْبٍ أَوْ شَغَبٍ

[ت س س]

اَلتُّسُسُ [et-tusus] (zammeteynle) Usūl-i rediyye maᶜnāsınadır; yukālu: هُمْ مِنَ التُّسُسِ أَيِ

الْأُصُولِ الرَّدِيَّةِ

[ت ع س]

اَلتَّعْسُ [et-taʿs] (tā'nın fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) Helāk olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَعَسَ الرَّجُلُ وَتَعِسَ تَعْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَالرَّابِعِ إِذَا هَلَكَ ve yukālu: تَعْسًا لَهُ أَيْ هَلَاكًا Asl bu mādde ayak kayıp yüz üzere yıkılmak maʿnāsına mevzūʿdur. Cemīʿ-i maʿnālarında hitāb sūretinde bāb-ı sālisten تَعْسًا تَعِسْتَ dersin. Ve hikāye ve gaybet sūretinde bāb-ı rābiʿden تَعِسَ dersin. Ve تَعَسَ müteʿaddī olur; yukālu: تَعَسَهُ اللهُ أَيْ أَهْلَكَهُ Ve ayak kayıp yüz üzere düşmek maʿnāsınadır; yukālu: تَعَسَ الرَّجُلُ إِذَا عَثَرَ Ve şerr maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ أَهْلُ التَّعْسِ أَيِ الشَّرِّ Ve ırak olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَعَسَ الرَّجُلُ إِذَا بَعُدَ Ve rütbeden sākıt olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَعَسَ مِنْ مَنْزِلَتِهِ إِذَا انْحَطَّ

اَلْإِتْعَاسُ [el-itʿās] (hemzenin kesriyle) Helāk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَتْعَسَهُ اللهُ أَيْ أَهْلَكَهُ

اَلتَّاعِسُ [et-tāʿis] ve

اَلتَّعِسُ [et-teʿis] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Hālik ve sākıt olan kimselere denir; yukālu: رَجُلٌ تَاعِسٌ وَتَعِسٌ أَيْ هَالِكٌ وَسَاقِطٌ

[ت غ س]

اَلتَّغْسُ [et-taġs] (tā'nın fethi ve ġayn-ı muʿcemenin sükūnuyla) Havāda bir mikdārca sehāb parçasına denir.

[ت ف ل س]

تَفْلِيسُ [Teflīs] (tā'nın fethiyle ve ʿāmme meksūr ederler) Gürcistān'ın dārü'l-mülkü olan belde-i meşhūredir. Dā'iresini iki hisār muhīttir ve hammāmlarında hudāyī ılıcalar kaynayıp çıkmakla āteş tekellüfünden āzādedir.

[ت ل م س]

تِلِمْسَانُ [Tilimsān] (tā'nın ve mīm'in kesriyle) Maġrib ülkesinin pāyitahtı olan şehr-i meşhūrdur. Bāg ve bāgçe ve enhār-ı cāriyeler ile her yeri nümūne-i cennet olup ve niçe husūn ve kılāʿ müştemil ve müteʿaddid tersaneleri ve limanları muhtevī bir belde-i vesīʿatü'l-eknāftır.

[ت ل س]

اَلتِّلِّيسَةُ [et-tillīset] (سِكِّينَةٌ [sikkīnet] vezninde) Hāye ve husyeye denir. Ve hurmā yaprağından örülmüş bir küçük nesneye denir ki murād şerbetçilerin قَفْعَةٌ [ḳafʿat] taʿbīr ettikleri boğazı uzun ve ince sırçaya şişeye şebīh zenbīlciktir, içine nesne korlar. Ve defter kesesine denir; yukālu: وَضَعَ الدَّفْتَرَ فِي التِّلِّيسَةِ أَيْ كِيسِهِ Tā'nın fethiyle cā'iz değildir.

[ت ن س]

تِنِّيسُ [Tinnīs] (سِكِّينٌ [sikkīn] vezninde) Cezā'ir-i bahr-i Rūm'dan bir cezīredir ki Dimyāṭ kurbünde vākiʿdir, ona siyāb-ı fāhire nisbet olunur.

تُونِسُ [Tūnis] (مُونِسٌ [mūnis] vezninde) Bilād-ı İfrīḳiyye'nin kāʿidetü'l-mülkü olan beldedir, Ḳarṭacine nām harabe beldenin enkāzından binā' ve taʿmīr olunmuştur. Ve Muḥammed b. Muḥammed et-Tenesī harekātla ki muhaddisīndendir, İskenderīdir ve hālā nesli bākidir. Şārihin beyānına göre sāhil-i İfrīḳiyye'de İskenderiyye nām bir karyeye mensūbdur.

[ت و س]

اَلتُّوسُ [et-tūs] (tā'nın zammıyla) Halk ve tabīʿat maʿnāsınadır; yukālu: كَرِيمُ التُّوسِ أَيِ الطَّبِيعَةِ وَالْخِيمِ Ve soy ve asl maʿnāsınadır;

yukālu: هُوَ مِنْ تُوسٍ صِدْقٍ أَيْ أَصْلِ صِدْقٍ Ve بُؤْسٌ [buʾs] ve جُؤْسٌ [cuʾs] maʿnāsınadır; yukālu: تُوسًا لَهُ وَجُوسًا دُعَاءٌ عَلَيْهِ أَيْ بُؤْسًا لَهُ

[ت ي س]

اَلتَّيْسُ [et-teys] (لَيْسٌ [leys] vezninde) Āhūnun ve keçinin ve dağ keçisinin erkeğine denir ki teke taʿbīr olunur, ʿalā-kavlin bir yaşında olan erkeğine denir, yaʿnī ondan küçük iken ıtlāk olunmaz. Cemʿi تُيُوسٌ [tuyūs] ve أَتْيَاسٌ [etyās] gelir ve تَيْسَةٌ [tiyeset] gelir, عِنَبَةٌ [ʿinebet] vezninde ve مَتْيُوسَاءُ [metyūsāʾ] gelir, مَشْيُوخَاءُ [meşyūḫāʾ] gibi.

اَلتَّيَّاسُ [et-teyyās] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Tekeciye denir ki satmak için teke ittihāz eder. Ve

تَيَّاسٌ [Teyyās] Muhaddisînden Velīd b. Dînār'ın lakabıdır.

اَلتَّيْسَاءُ [et-teysāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Şol dişi keçiye denir ki boynuzları dağ keçisinin boynuzları gibi uzun olmakla teke tarzında ola; yukālu: عَنْزٌ تَيْسَاءُ أَيْ بَيِّنَةُ التَّيْسِ وَهِيَ الَّتِي قَرْنَاهَا كَقَرْنَيِ الْوَعِلِ طَوِيلَيْنِ

اَلتَّيْسِيَّةُ [et-teysiyyet] (سَيْفِيَّةٌ [seyfiyyet] vezninde) ve

اَلتَّيْسُوسِيَّةُ [et-teysūsiyyet] (كَيْفُوفِيَّةٌ [keyfūfiyet] vezninde) Tekelik şīvesine denir ki tekesi olmak taʿbīr olunur; yukālu: فِيهِ تَيْسِيَّةٌ وَتَيْسُوسِيَّةٌ أَيْ كَوْنُهُ مِثْلُ التَّيْسِ

تِيَاسٌ [Tiyās] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bādiyede bir mevziʿ adıdır ki onda Benū ʿAmr ile Benū Saʿd muhārebe edip Benū ʿAmr muzaffer oldu.

تِيَاسَانِ [Tiyāsān] (كِتَابَانِ [kitābān] vezninde) Bādiyede iki dağa ıtlāk olunur, her birine Tiyās denir.

اَلتَّيَّاسَانِ [et-Teyyāsān] (شَدَّادَانِ [şeddādān] vezninde) İki kevkebe ıtlāk olunur.

تِيسِي [tīsī] (tā'nın ve sīn'in kesriyle) Bir kelimedir ki bir nesneyi ibtāl ve tekzīb mevkiʿinde īrād olunur, "Bu sözün lagv ve kizb ve bātıldır!" demektir. ʿAlā-kavlin laʿn ve sebb ve nefrīn edātındandır; ve yukālu li'd-ḍabuʿ: تِيسِي جَعَارِ Yaʿnī "Teke gibi deng ve debeng ol hey murdār!" demektir. Pes تِيسِي [tīsī], كُنْ كَالتَّيْسِ فِي حُمْقِهِ demek olur, bu münāsebetle mevkiʿ-i mezbūrda dahi istiʿmāl olundu.

تِسْ تِسْ [tis tis] (tā'ların kesriyle) Tekeyi döndürmeğe mahsūs savt-ı āzār hikāyesidir.

اَلتَّتْيِيسُ [et-tetyīs] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Atı gereği gibi taʿlīmle rām ve zelūl ve muʿallem kılmak maʿnāsınadır, gūyā ki teke gibi mūnis eder; yukālu: تَيَّسَ فَرَسَهُ إِذَا رَاضَهُ وَذَلَّلَهُ

اَلْإِسْتِتْيَاسُ [el-istityās] Dişi keçi tekelik satmak maʿnāsınadır ki tekelenmek taʿbīr olunur; yukālu: «إِسْتَتْيَسَتِ الْعَنْزُ» إِذَا صَارَتْ كَالتَّيْسِ وَهُوَ مَثَلٌ يُضْرَبُ لِلذَّلِيلِ إِذَا تَعَزَّزَ

اَلْمُتَايَسَةُ [el-mutāyeset] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) ve

اَلتَّيَّاسُ [et-tiyās] (فِعَالٌ [fiʿāl] vezninde) Bir nesneye idmān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَايَسَهُ مُتَايَسَةً وَتِيَاسًا إِذَا مَارَسَهُ Ve bir kimseye zīreklik bābında muʿāraza eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَايَسَهُ إِذَا كَايَسَهُ Ve müdāfaʿa maʿnāsınadır; yukālu: تَايَسَهُ إِذَا دَافَعَهُ

FASLU'L-CĪM
(فَصْلُ الْجِيمِ)

[ج ب س]

اَلْجِبْسُ [el-cibs] (cīm'in kesriyle) Cāmid ve bī-hayr ve sakīl ve girān-cān kimseye denir ki aslā bir işe yaramaz ola. Ve fāsık ve fācire denir. Ve alçak ve kemter ve redīʾ kimseye ve korkak ve cebān adama ve leʾīm ve fürū-māyeye denir; yukālu: هُوَ جِبْسٌ أَيْ جَامِدٌ ثَقِيلُ الرُّوحِ وَكَذَا الْفَاسِقُ وَكَذَا الرَّدِيءُ وَكَذَا الْجَبَانُ وَكَذَا اللَّئِيمُ Ve ayı yavrusuna denir. Ve alçıya denir, جِصّ [ciṣṣ] maʿnāsına. Cemʿleri أَجْبَاسٌ [ecbās] ve جُبُوسٌ [cubūs] gelir; yukālu: طَلَاهُ بِالْجِبْسِ أَيِ الْجِصِّ

اَلْجَبِيسُ [el-cebīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bu dahi leʾīm ve fürū-māyeye ve ayı yavrusuna denir.

اَلْجَبُوسُ [el-cebūs] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Denī ve nākes bī-hayr u menfaʿat şahsa denir; yukālu: رَجُلٌ جَبُوسٌ أَيْ فَسْلٌ

اَلْأَجْبَسُ [el-ecbes] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Zaʿīf ve zebūn kimseye denir.

اَلْمَجْبُوسُ [el-mecbūs] Meʾbūn kimseye denir ki kekez taʿbīr olunur; yukālu: سَمِعْتُ أَنَّ هَذَا الْمَنْحُوسَ مَجْبُوسٌ أَيْ يُؤْتَى طَائِعًا يَعْنِي مَأْبُونٌ Cāhiliyye'de ibānetle muttasıf hemān Ebū Cehl ve Zibriḳān b. Bedr ve Ṭufeyl b. Mālik ve Ḳābūs b. el-Munẕir idi ki melik-i Ḥīre olan Nuʿmān b. Munẕir'in ʿammi idi.

Mütercim-i hakīr der ki ʿillet-i mezkūre en evvel Firʿavn ʿaleyhi'l-laʿnede tahaddüs eylediği baʿzı kütüb-i muʿteberātta resīde-i nazarımız olmuştur. Melʿūn çünkü fart-ı tekebbür ü tecebbür ile mecbūl olmakla Hak celle ve ʿalā hazretleri o kāfiri tezlīl ve yüzünü yere sürttürmekle irgām ve tenkīl eylemiştir, el-ʿiyāzu billāhi taʿālā kibr ve gurūrun bir nevʿ ʿikābı dahi budur.

اَلتَّجَبُّسُ [et-tecebbus] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Salını salını yürümek maʿnāsınadır; yukālu: تَجَبَّسَ الرَّجُلُ إِذَا تَبَخْتَرَ

[ج ح س]

اَلْجَحْسُ [el-caḥs] (نَحْسٌ [naḥs] vezninde) Girmek maʿnāsınadır; yukālu: جَحَسَ فِيهِ جَحْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا دَخَلَ Ve tırmalamak maʿnāsınadır; yukālu: جَحَسَ جِلْدَهُ إِذَا كَدَحَهُ وَخَدَشَهُ Ve katl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: جَحَسَ فُلَانًا إِذَا قَتَلَهُ Ve keyd ve mekr maʿnāsınadır; yukālu: ذَاكَ مِنْ جَحْسِهِ وَدَحْسِهِ أَيْ مَكْرِهِ

اَلْجِحَاسُ [el-ciḥās] (قِتَالٌ [ḳitāl] vezninde) Müdāfaʿa maʿnāsınadır; yukālu: جَاحَسَهُ جِحَاسًا أَيْ جَاحَشَهُ يَعْنِي دَافَعَهُ Ve müzāhame maʿnāsınadır; yukālu: جَاحَسَهُ إِذَا زَاحَمَهُ

[ج د س]

جَدِيسُ [Cedīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bir kabīle adıdır.

جَدَسٌ [Cedes] (fethateynle) Laḫm kabīlesinden bir batn adıdır; ʿalā-kavlin musahhaftır, savāb olan ḥā-yı mühmele ile olmaktır.

اَلْجَادِسَةُ [el-cādiset] Hars ve zerʿ ve ʿimāret olmamış por yere denir; cemʿi جَوَادِسُ [cevādis] gelir; yukālu: أَرْضٌ جَادِسَةٌ إِذَا كَانَتْ لَمْ تُعْمَرْ وَلَمْ تُحْرَثْ Ve ona جَادِسٌ [cādis] dahi denir vasf-ı hāss iʿtibārıyla. Ve

جَادِسٌ [cādis] Binānın münhedim ve münderis olan eser ve ʿalāmetine denir; yukālu: مَا بَقِيَ مِنَ الدَّارِ إِلاَّ جَادِسٌ أَيْ دَارِسٌ Ve pekişip şiddet bulmuş nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ جَادِسٌ وَهُوَ كُلُّ مَا اشْتَدَّ مِنْ شَيْءٍ Ve kurumuş kana denir.

[ج ر ج س]

اَلْجِرْجِسُ [el-circis] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Ufak sivrisineğe denir. Ve bal mumuna denir. Ve mühr mumuna denir. Ve sahîfeye denir; yukālu: جَاءَ وَفِي يَدِهِ جِرْجِسٌ أَيْ شَمْعٌ وَكَذَا الطِّينُ الَّذِي يُخْتَمُ بِهِ وَكَذَا الصَّحِيفَةُ

جِرْجِيسُ [Circīs] (قِنْدِيلٌ [ḳindīl] vezninde) Bir peygamber-i zī-şān ismidir, ʿalā-nebiyyinā ve ʿaleyhi's-selām.

[ج ر س]

اَلْجَرْسُ [el-cers] (cīm'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) Sese, ʿalā-kavlin gizli ve yavaşına denir; cīm'in kesriyle de lügattir. Ve ʿinde'l-baʿz münferiden zikr olunursa cīm meftūh olur, meselā مَا سَمِعْتُ لَهُ جَرْسًا derler cīm'in fethiyle ve mürādif makūlesi lafza mukārin olur ise cīm meksūr olur, meselā مَا سَمِعْتُ لَهُ حِسًّا وَلاَ جِرْسًا denir. Ve

جَرْسٌ [cers] Bir nesneyi yalamak maʿnāsınadır; yukālu: جَرَسَهُ جَرْسًا مِنَ الْبَابِ اْلأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا لَحَسَهُ Ve bir nesneden bir bölüğe denir; tekūlu: عِنْدِي جَرْسٌ مِنْهُ أَيْ طَائِفَةٌ ve yukālu: مَضَى جَرْسٌ مِنَ اللَّيْلِ أَيْ طَائِفَةٌ Ve tekellüm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: جَرَسَ الرَّجُلُ إِذَا تَكَلَّمَ

اَلتَّجَرُّسُ [et-tecerrus] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Bu dahi tekellüm maʿnāsınadır; yukālu: تَجَرَّسَ الرَّجُلُ إِذَا تَكَلَّمَ

اَلْجِرْسُ [el-cirs] (cīm'in kesriyle) Asl ve bünyād maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ مِنْ جِرْسِ صِدْقٍ أَيْ أَصْلٍ

اَلْجَرَسُ [el-ceres] (fethateynle) Çan taʿbīr olunan nesneye denir ki devenin boynuna asarlar. Ve çaldıkları çana dahi denir ki murād Naṣārā çanları olacaktır; tekūlu: سَمِعْتُ صَوْتَ الْجَرَسِ وَهُوَ الَّذِي يُعَلَّقُ فِي عُنُقِ الْبَعِيرِ وَكَذَا الَّذِي يُضْرَبُ بِهِ Ve

جَرَسٌ [Ceres] Bir kelbin ismidir. Ve Ceres b. Lāṭim b. ʿOṣmān b. Muzeyne etbāʿ-ı tābiʿīnden sāhib-i rivāyettir.

جُرَيْسٌ [Cureys] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) ʿAbdurraḥmān ile ʿAvf'ın pederidir ki ikisi de etbāʿ-ı tābiʿīndendir.

اَلْجَارُوسُ [el-cārūs] Ekūl adama denir; yukālu: رَجُلٌ جَارُوسٌ أَيْ أَكُولٌ

جَرُوسُ [Cerūs] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Herāt ile Ġazne beyninde bir belde adıdır. Ve Necd diyārında Benī ʿUḳayl yurdunda bir su adıdır.

اَلْجَاوَرْسُ [el-cāvers] (vāv'ın fethiyle) Maʿrūf galle ismidir ki Türkīde karaca darı ve sūret darısı ve cuvaz darı dedikleri hurde darı olacaktır, zāhiren gāvers-i Fārisī muʿarrebidir.

جَاوَرْسَةُ [Cāverset] Merv kazāsında bir karyedir; tābiʿīnden ʿAbdullāh b. Bureyde b. Ḥuṣayb'ın mezārı oradadır.

جَاوَرْسَانُ [Cāversān] (vāv'ın fethiyle) Reyy kazāsında bir karye adıdır.

قُهْ جَاوَرْسَانُ [Ḳuh Cāversān] (ḳāf'ın zammıyla) Işfahān kazāsında bir karyedir. Ve قُهْ [ḳuh] kelimesi kūh [کوه] muʿarrebidir.

اَلْجَرِيسَةُ [el-cerīset] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Gece vaktinde uğurlanmış koyuna ve keçiye denir, āhestece ses ile ahz ve sevk olunduğu için.

اَلْإِجْرَاسُ [el-icrās] (hemzenin kesriyle) Kuş uçarken kanatlarını seslendirmek maʿnāsınadır; tekūlu: أَجْرَسَ الطَّائِرُ إِذَا سَمِعْتَ صَوْتَ مَرِّهِ Ve deve süren kimse nagamāt eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَجْرَسَ الْحَادِي إِذَا حَدَا Ve nisvānın pīrāyesi kığıştamak maʿnāsınadır; yukālu: أَجْرَسَ الْحَلْيُ إِذَا صَاتَ Ve yırtıcı cānver insān sesini işitmek

maʿnāsınadır; yukālu: أَجْرَسَ السَّبُعُ إِذَا سَمِعَ جَرْسَ الْإِنْسَانِ

اَلتَّجْرِيسُ [et-tecrīs] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Umūr ve havādis bir adamı sāhib-i tecribe eylemekle reʾy ve ʿakl ve tedbīrini muhkem kılmak maʿnāsınadır; yukālu: جَرَّسَتْهُ الْأُمُورُ إِذَا جَرَّبَتْهُ وَحَكَّمَتْهُ أَيْ جَعَلَتْهُ خَبِيرًا وَمُجَرَّبًا وَمُحْكَمَ الرَّأْيِ Ve bir adamı teşhīr ve rüsvā kılmak maʿnāsınadır; yukālu: جَرَّسَ بِالْقَوْمِ إِذَا سَمَّعَ بِهِمْ

اَلْإِجْتِرَاسُ [el-ictirās] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznide) İktisāb maʿnāsınadır; yukālu: اِجْتَرَسَهُ إِذَا اكْتَسَبَهُ

[ج ر ف س]

اَلْجِرْفَاسُ [el-cirfās] (قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] veznide) ve

اَلْجُرَافِسُ [el-curāfis) (عُلَابِطٌ [ʿulābiṭ] veznide) İri ve şedīd adama denir. Ve büyük cüsseli erkek deveye denir. Ve şikārefken olan arslana denir, أَسَدٌ هَصُورٌ [esedun heṣūr] maʿnāsına.

اَلْجَرْفَسَةُ [el-cerfeset] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] veznide) Yere çalmak maʿnāsınadır; yukālu: جَرْفَسَهُ إِذَا صَرَعَهُ Ve bir şeyʾin mecmūʿunu sıyırıp almak maʿnāsınadır; yukālu: جَرْفَسَهُ إِذَا صَرَعَهُ Ve şiddetle ekl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: جَرْفَسَهُ إِذَا أَكَلَهُ شَدِيدًا

[ج ر ن ف س]

اَلْجَرَنْفَسُ [el-cerenfes] (سَمَنْدَلٌ [semendel] vezninde) İri ve şedīd adama denir; yukālu: جَاءَ جَرَنْفَسٌ أَيْ رَجُلٌ ضَخْمٌ شَدِيدٌ

[ج ر ه س]

اَلْجِرْهَاسُ [el-cirhās] (قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] veznide) Cesīm ve tenū-mend adama denir. Ve galīz ve şedīd arslana denir.

[ج س س]

اَلْجَسُّ [el-cess] (cīm'in fethi ve sīn'in teşdīdiyle) Bir nesneyi el ile yoklamak maʿnāsınadır; yukālu: جَسَّ الشَّيْءَ جَسًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَسَّهُ بِيَدِهِ Ve haber araştırmak maʿnāsınadır; yukālu: جَسَّ الْأَخْبَارَ إِذَا تَفَحَّصَهَا Ve göz ile bir nesneyi idrāk için araştırmak maʿnāsına da müstaʿmeldir; yukālu: جَسَّهُ بِعَيْنِهِ إِذَا أَحَدَّ النَّظَرَ إِلَيْهِ لِيَسْتَثْبِتَ أَيْ يَسْتَبِينَ

اَلْمَجَسَّةُ [el-mecesset] (mīm'in ve cīm'in fethiyle) El sürüp yoklanacak mevziʿe denir; cemʿi مَجَاسٌّ [mecāss] gelir. Ve fi'l-meseli: «أَحْنَاكُهَا وَأَفْوَاهُهَا مَجَاسُّهَا» Yaʿnī develerin çeneleri yāhūd ağızları semizliklerini bilmek için yoklanacak yerleridir, zīrā deve gereği gibi ekl ve şürb eylediği simen ve kuvvetine delālet eylemekle gövdesini el ile yoklamağa hācet kalmaz. Zāhir-i hāli bātınına delālet eden nesne hakkında darb olunur. Ve ʿArablar "Filān kimsenin kalbi dardır" diyecek yerde فُلَانٌ ضَيِّقُ الْمَجَسَّةِ derler.

اَلتَّجَسُّسُ [et-tecessus] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznide) Haber araştırmak maʿnāsınadır; yukālu: تَجَسَّسَ الْخَبَرَ إِذَا تَفَحَّصَهُ Ve kavluhu taʿālā: ﴿وَلَا تَجَسَّسُوا﴾ أَيْ خُذُوا مَا ظَهَرَ وَدَعُوا مَا سَتَرَ اللهُ تَعَالَى أَوْ لَا تَفْحَصُوا عَنْ بَوَاطِنِ الْأُمُورِ أَوْ لَا تَبْحَثُوا عَنِ الْعَوْرَاتِ

اَلْجَاسُوسُ [el-cāsūs] ve

اَلْجَسِيسُ [el-cesīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Şerre dāʾir olan sırrı tecessüs eden kimseye denir.

اَلْجَوَاسُّ [el-cevāss] حَوَاسُّ [ḥavāss] veznide ve mürādifidir ki havāss-ı hamse maʿrūftur.

اَلْجَسَّاسَةُ [el-cessāset] (cīm'in fethi ve sīn'in teşdīdiyle) Bir cānver ismidir ki cezāʾir-i

bahrde olur, dāᵓimā ahbār tecessüs edip deccāl-i melᶜūna nakl eder. Şārihin beyānına göre Temīm-i Dārī hazretlerinden rivāyet olunan hadīste mezkūrdur.

اَلْجَسَّاسُ [el-cessās] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Şol arslana ıtlāk olunur ki ahz eylediği şikāra pençesiyle müᵓessir ola, yaᶜnī pençesini işletip yırtar ve paralar ola. Ve Cessās b. Ḳuṭayb bir rāciz-i maᶜrūftur. Ve Cessās b. Murre kātil-i Kuleyb b. Vāᵓil'dir. Ve ᶜAbdurraḥmān b. Cessās etbāᶜ-ı tābiᶜīndendir.

Mütercim der ki Temīm-i Dārī radıyallāhu ᶜanhu kıssa-i meşhūresinde mezkūr olan Cessāse'yi müᵓellif terk eylemiştir. Fırtına ile bir adaya düştüklerinde bir bağlı cānvere tesādüf edip bi-ᶜaynihi insān gibi tekellüm eder idi. Kendinden nefsini sorduklarına ismi Cessāse olduğunu beyān eylemiş idi. Kütüb-i ehādīsin her birinde bu kıssa müsebbettir, mezbūr deccālin haber sorucusu idi.

جِسَاسٌ [Cisās] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) İbn Nuşbe b. Rebīᶜ et-Teymī'dir ki bir kabīle pederidir.

جِسٌّ [ciss] (cīm'in kesriyle) Deve kısmına mahsūs zecr ü āzār asvātındandır.

اَلْإِجْتِسَاسُ [el-ictisās] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Hayvān çayırı ağzıyla araştırarak otlamak maᶜnāsınadır; yukālu: اِجْتَسَّتِ الْإِبِلُ الْكَلَأَ إِذَا رَعَتْهُ بِمَجَاسِّهَا

[ج ش ن س]

جِشْنِسُ [Cişnis] (cīm'in ve nūn'un kesri ve beynehümā şīn-i muᶜcemenin sükūnuyla) Ebū Bekr Muḥammed nām muhaddisin ceddi ismidir ki o Ebū Bekr Muḥammed b. Aḥmed b. Cişnis'tir.

[ج ع س]

اَلْجَعْسُ [el-caᶜs] (cīm'in fethi ve ᶜayn'ın sükūnuyla) Gāᵓit ve necāsete denir, رَجِيعٌ [recīᶜ] maᶜnāsına ve bu müvelleddir. ᶜAlākavlin necāset döktükleri yere denir.

اَلْجُعْسُوسُ [el-cuᶜsūs] (عُصْفُورٌ [ᶜuṣfūr] vezninde) Yakışıksız taslak bodura denir; yukālu: رَجُلٌ جُعْسُوسٌ أَيْ قَصِيرٌ دَمِيمٌ

اَلتَّجَعُّسُ [et-tececᶜus] (تَفَعُّلٌ [tefeᶜul] vezninde) Necāsete bulaşmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَجَعَّسَ الرَّجُلُ إِذَا تَقَذَّرَ Ve bir kimseye fuhş ve murdār söz söylemek maᶜnāsınadır; yukālu: تَجَعَّسَ الرَّجُلُ لَهُ إِذَا بَذَا بِلِسَانِهِ

[ج ع ب س]

اَلْجُعْبُسُ [el-cuᶜbus] (عُصْفُرٌ [ᶜuṣfur] vezninde) ve

اَلْجُعْبُوسُ [el-cuᶜbūs] (عُصْفُورٌ [ᶜuṣfūr] vezninde) Seme ve şaşkın adama denir, مَائِقٌ [māᵓiḳ] maᶜnāsına; yukālu: هُوَ جُعْبُسٌ وَجُعْبُوسٌ أَيْ مَائِقٌ

[ج ع م س]

اَلْجُعْمُوسُ [el-cuᶜmūs] (عُصْفُورٌ [ᶜuṣfūr] vezninde) Necāsete denir, رَجِيعٌ [recīᶜ] maᶜnāsına.

اَلْجَعْمَسَةُ [el-caᶜmeset] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Mecmūᶜ-ı fazla-i tabīᶜiyyeyi birden vazᶜ eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: جَعْمَسَ الرَّجُلُ إِذَا وَضَعَ الْجُعْمُوسَ بِمَرَّةٍ وَاحِدَةٍ

اَلْجُعَامِسُ [el-cuᶜāmis] (عُلَابِطٌ [ᶜulābiṭ] vezninde) Ehl-i caᶜmese olan adama denir.

اَلْجُعَامِيسُ [el-cuāmīs] Huẕeyl lügatinde hurmā ağaçlarına denir.

اَلْجُعْمُوسَةُ [el-cuᶜmūset] (cīm'in zammıyla) Benī Ḍabīne yurdunda bir su adıdır.

[ج ع ن س]

اَلْجَعَانِسُ [el-ceʿānis] عَجَانِسُ [ʿacānis] maklūbudur ki bok böceklerine denir.

[ج ف س]

اَلْجَفَسُ [el-cefes] (fethateynle) ve

اَلْجِفَاسَةُ [el-cifāset] (كِتَابَةٌ [kitābet] veznin-de) Tohme ve imtilā olmak maʿnāsınadır; yukālu: جَفِسَ الرَّجُلُ جَفَسًا وَجِفَاسَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اتَّخَمَ

اَلْجِفْسُ [el-cifs] (cīm'in kesriyle) ve

اَلْجَفِسُ [el-cefis] (كَتِفٌ [ketif] veznin-de) Zaʿīf ve ʿāciz ve çolpa adama denir; yukālu: هُوَ جِفْسٌ وَجَفِسٌ أَيْ ضَعِيفٌ فَدْمٌ Ve leʾīm ve fürū-māyeye denir.

اَلْجَفِيسُ [el-cefīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bu dahi leʾīm ve fürū-māyeye denir.

[ج ل س]

اَلْجُلُوسُ [el-culūs] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) ve

اَلْمَجْلَسُ [el-mecles] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] veznin-de) Oturmak maʿnāsınadır; yukālu: جَلَسَ الرَّجُلُ جُلُوسًا وَمَجْلَسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَعَدَ Ve kuʿūd ile beynlerinde olan makāle قُعُودٌ [ḳuʿūd] faslında zikr olundu. Ve müʾellifin *Baṣāʾir*'de beyānına göre asl جَلْسٌ [cels] arzın galīz olan yerine mevzūʿdur, baʿdehu gılzat sebebiyle Necd bilādı Cels ile müsemmā oldu ve o münāsebetle arz-ı mezkūrede oturmak baʿdehu mutlakan oturmakta istiʿmāl olundu.

اَلْإِجْلَاسُ [el-iclās] (hemzenin kesriyle) Oturtmak maʿnāsınadır; tekūlu: أَجْلَسْتُهُ أَيْ أَقْعَدْتُهُ

اَلْمَجْلِسُ [el-meclis] (lām'ın kesriyle) ve

اَلْمَجْلِسَةُ [el-mecliset] (ism-i mekāndır) Oturacak yere denir.

اَلْجِلْسَةُ [el-cilset] (cīm'in kesriyle) Binā-i nevʿ ve hālettir ki ondan lafz-ı fiʿl üzere zāʾid bir maʿnā münfehim olur, lisānımızda ondan oturuş ile taʿbīr olunur; yukālu: إِنَّهُ لَحَسَنُ الْجِلْسَةِ وَهِيَ الْحَالَةُ الَّتِي يَكُونُ عَلَيْهَا الْجَالِسُ

اَلْجُلَسَةُ [el-culeset] (تُؤَدَةٌ [tuʾedet] vezninde) Kesīrü'l-cülūs adama denir; yukālu: رَجُلٌ جُلَسَةٌ أَيْ كَثِيرُ الْجُلُوسِ

اَلْجِلْسُ [el-cils] (cīm'in kesriyle) Bir adam ile hem-nişīn olan kimseye denir; tekūlu: هُوَ جِلْسُكَ أَيْ مُجَالِسُكَ Ve ʿāciz ve çolpa ada-ma ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ جِلْسٌ أَيْ فَدْمٌ Ve Cils b. ʿĀmir b. Rebīʿa, ʿArabdan bir recüldür.

اَلْجَلِيسُ [el-celīs] (أنيس [enīs] vezninde) Bu dahi hem-nişīn maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ جِلْسُكَ وَجَلِيسُكَ أَيْ مُجَالِسُكَ Ve Ḳāḍī-i Celīs ʿAbdulʿazīz b. Ḥubāb nām edīb ve muhad-disin lakabıdır.

اَلْجُلَّاسُ [el-cullās] (قُطَّاعٌ [ḳuṭṭāʿ] vezninde) Hem-nişīn olan adamlara denir; yukālu: هُمْ جُلَّاسُكَ أَيْ جُلَسَاؤُكَ

اَلْجَلْسُ [el-cels] (cīm'in fethi ve lām'ın sükūnuyla) Arzın galīz olan yerine denir. Ve koyu bala denir; tekūlu: أَكَلْنَا جَلْسًا أَيْ عَسَلاً غَلِيظًا Ve yoğun ağaca denir. Ve gövdesi sıkı ve kunt ve galīz olan nākaya denir. Ve kapta kalan bal bakiyyesine denir; yukālu: فِي الْإِنَاءِ جَلْسٌ أَيْ بَقِيَّةُ الْعَسَلِ Ve dāʾimā hānesi fināsında oturur olan hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ جَلْسٌ إِذَا كَانَتْ تَجْلِسُ فِي الْفِنَاءِ لَا تَبْرَحُ Ve ʿinde'l-baʿz kavmi beyninde şeref ve şān sāhibesi olan hatuna denir ki ekserī hānesinde ikāmet üzere olur; yukālu: إِمْرَأَةٌ جَلْسٌ أَيْ شَرِيفَةٌ Ve

جَلْسٌ [Cels] Necd ülkesine denir. Ve ehl-i meclise denir; yukālu: قَامَ الْجَلْسُ أَيْ أَهْلُ الْمَجْلِسِ Ve su gölüne denir, غَدِيرٌ [ġadīr]

maʿnāsına. Ve dağlarda su irkilecek deliğe ve çukura denir, وَقْبٌ [vaḳb] maʿnāsına. Ve uzun oka denir. Ve bādeye denir, خَمْرٌ [ḫamr] maʿnāsına. Ve yüksek dağa denir.

اَلْجِلْسِيُّ [el-cilsiyy] (cīm'in kesriyle) Gözün siyāhının çevresine denir; yukālu: مَا أَحْسَنَ جِلْسِيَّهُ أَيْ مَا حَوْلَ حَدَقَتِهِ

اَلْجُلَاسُ [el-Culās] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Esāmīdendir: Culās b. ʿAmr ve Culās b. Suveyd sahābīlerdir.

اَلْجُلَّسَانُ [el-cullesān] (cīm'in zammı ve lām-ı müşeddedenin fethiyle) Gül-şen-i Fārisī muʿarrebidir ki gül bāgçesine denir.

مُجَالِسٌ [Mucālis] (mīm'in zammıyla) Benī ʿUkayl yāhūd Benū Fuḳaym kabīlesine mahsūs bir feresin ismidir.

[ج م س]

اَلْجَامُوسُ [el-cāmūs] Gāv-mīş-i Fārisī muʿarrebidir ki su sığırına denir. Cemʿi جَوَامِيسُ [cevāmīs] gelir; müʾennesi جَامُوسَةٌ [cāmūset]tir.

اَلْجُمُوسُ [el-cumūs] (جُلُوسٌ [culūs] vezninde) Yağ donmak maʿnāsınadır; yukālu: جَمَسَ الْوَدَكُ جُمُوسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَمَدَ Ve baʿzılar dediler ki جَمَدَ ekserī suyun donmasında ve yağ ve sāʾir nesnede جَمَسَ istiʿmāl olunur; fe-yukālu: جَمَدَ الْمَاءُ وَجَمَسَ السَّمْنُ

اَلْجَامِسُ [el-cāmis] Tāb u tarāveti geçmiş nebāta denir; yukālu: نَبَاتٌ جَامِسٌ إِذَا كَانَ قَدْ ذَهَبَتْ غُضُوضَتُهُ

اَلْجُمْسَةُ [el-cumset] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Bir bölük deveye denir. Ve bir bölük kuru hurmāya denir. Ve şol hurmā koruğuna denir ki her yeri olmak derecesine varıp lākin henüz pek ve katı olmakla tenāvül ve hazma salāhiyyeti olmaya.

اَلْجَمْسَةُ [el-cemset] (جَمْرَةٌ [cemret] vezninde) Āteşe denir; yukālu: أَوْقَدَ الْجَمْسَةَ أَيِ النَّارَ

اَلْجُمَاسِيَّةُ [el-cumāsiyyet] (خُمَاسِيَّةٌ [ḫumāsiyyet] vezninde) Şol soğuk geceye denir ki onda sular müncemid ola; yukālu: لَيْلَةٌ جُمَاسِيَّةٌ أَيْ بَارِدَةٌ يَجْمُسُ فِيهَا الْمَاءُ

اَلْجَمَامِيسُ [el-cemāmīs] (cīm'in fethiyle) Bir nevʿ mantara denir; müfredi mesmūʿ değildir.

اَلْجَامِسَةُ [el-cāmiset] Yerinde sābit ve pāyidār olan kayaya denir; yukālu: صَخْرَةٌ جَامِسَةٌ أَيْ ثَابِتَةٌ فِي مَوْضِعِهَا

[ج ن س]

اَلْجِنْسُ [el-cins] (cīm'in kesriyle) Eşyādan bir sınf ve kısma denir. Ve bu نَوْعٌ [nevʿ]den eʿamdır. Meselā deve kısmı behāʾimden bir جِنْسٌ [cins]tir. Ve tüylü deve, mutlakan deve جِنْسٌ [cins]inden bir نَوْعٌ [nevʿ]dir. Cemʿi أَجْنَاسٌ [ecnās] gelir ve جُنُوسٌ [cunūs] gelir.

اَلْجَنَسُ [el-cenes] (fethateynle) Donmak maʿnāsınadır; yukālu: جَنِسَ الْمَاءُ جَنَسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا جَمَدَ

اَلْجَنِيسُ [el-cenīs] (جَلِيسٌ [celīs] vezninde) Cinsi içre soy ve ʿarīk olan insān ve hayvāna denir; yukālu: هُوَ جَنِيسٌ أَيْ عَرِيقٌ

اَلْجِنِّيسُ [el-cinnīs] (سِكِّيتٌ [sikkīt] vezninde) Bir güne balık ismidir ki levni beyāzla sufret beyninde yaʿnī şekerī olur.

اَلْمُجَانِسُ [el-mucānis] (mīm'in zammıyla) Müşākil ve müşābih maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: هَذَا مُجَانِسُ ذَاكَ أَيْ مُشَاكِلُهُ

اَلْجَنْسُ [el-cens] (cīm'in fethi ve nūn'un sükūnuyla) Tāze hurmānın her yeri olup kemāl bulmak maʿnāsınadır; yukālu: جَنَسَتِ الرُّطَبَةُ جَنْسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَضِجَ كُلُّهَا يَعْنِي

كَأَنَّهَا صَارَتْ جِنْسًا وَاحِدًا

اَلتَّجْنِيسُ [et-tecnīs] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) جِنْسٌ [cins] mâddesinden tefʿīldir ki iki şeyʾi birbirine müşâkil kılmak maʿnâsınadır; yukâlu: جَنَّسَهُ بِهِ إِذَا شَاكَلَهُ Cevherî İbn Dureyd'den Eşmaʿī جِنْسٌ [cins] ve مُجَانَسَةٌ [mucâneset] mâddesi lügat-ı ʿammiyyedir dedi diye nakl eylemekle kelâm-ı mezbûr galattır, zîrâ en evvel أَجْنَاسٌ [ecnâs] lakabını ihdâsla *Kitâbu'l-Ecnâs* nâm kitâb vazʿ ve teʾlîf eden Eşmaʿī idi. Şârih der ki Eşmaʿī mâdde-i mezbûreyi reʾsen inkâr eylemeyip belki câmid ve belki gayr-i ʿArabî olmakla tasrîf ve iştikâkı husûsuna rızâ-dâde olmamıştır.

[ج و س]

اَلْجَوْسُ [el-cevs] (cîm'in fethi ve vâv'ın sükûnuyla) ve

اَلْجَوَسَانُ [el-cevesân] (fetehâtla) Bir şeyʾin ötesini araştırarak taleb eylemek maʿnâsınadır; yukâlu: جَاسَ الشَّيْءَ يَجُوسُ جَوْسًا وَجَوَسَانًا إِذَا طَلَبَهُ بِالْإِسْتِقْصَاءِ Ve gâret için obaların ve evlerin aralıklarını beri öte gezip dolaşmak maʿnâsınadır; yukâlu: جَاسُوا خِلَالَ الدُّورِ وَالْبُيُوتِ أَيْ تَرَدَّدُوا بَيْنَهَا لِلْغَارَةِ Ve Ḍamḍam b. Cevs tâbiʿîndendir.

اَلْإِجْتِيَاسُ [el-ictiyâs] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿâl] veznince) جَوْسٌ [cevs] maʿnâlarınadır; yukâlu: إِجْتَاسَهُ بِمَعْنَى جَاسَهُ

اَلْجَوَّاسُ [el-cevvâs] (شَدَّادٌ [şeddâd] vezninde) Arslana ıtlâk olunur. Ve Cevvâs b. Ḳaʿṭal ve Cevvâs b. Ḳuṭbe ve Cevvâs b. Ḥayyân ve Cevvâs b. Nuʿaym b. el-Ḥâriṯ ki Beni'l-Huceym cemâʿatinin biridir ve Cevvâs b. Nuʿaym ki Benî Ḫurşân cemâʿatindendir, şuʿarâlardır.

اَلْجُوسُ [el-cûs] (cîm'in zammıyla) جُوعٌ [cûʿ] lafzına itbâʿan zikr olunur; yukâlu: جَاعَ لَهُ جُوعًا وَجُوسًا Şârih der ki جُوسٌ [cûs] Huẕeyl lügatinde جُوعٌ [cûʿ] maʿnâsınadır.

جُوسِيَةُ [Cûsiyet] (cîm'in zammıyla) Şâm'da Ḥimṣ kurbünde bir karyedir; muhaddisînden İbn ʿOṯmân el-Cûsî oradandır.

[ج ه س]

جُهَيْسٌ [Cuheys] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esmâdandır: Cuheys b. Evs en-Neḫaʿî sahâbîdir, ʿalâ-kavlin Cuheyş b. Yezîd'dir ki şîn-i muʿceme iledir.

[ج ي س]

جَيْسَانُ [Ceysân] (cîm'in fethiyle) Bir recül adıdır.

اَلْجَيْسُوَانُ [el-ceysuvân] (cîm'in fethiyle) Bir cins hurmâ ağacına denir ki cemîʿ hurmâların efharıdır; keysüvân-ı Fârisî muʿarrebidir ki zevâʾib maʿnâsınadır, bi't-teşbîh nahl-i merkûme ıtlâk olundu.

نَجَزَ بِعَوْنِهِ تَعَالَى

FASLU'L-ḤĀ'İ'L-MÜHMELE
(فَصْلُ الْحَاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ح ب س]

اَلْحَبْسُ [el-ḥabs] (ḥā'nın fethi ve bā'nın sükūnuyla) ve

اَلْمَحْبَسُ [el-maḥbes] (مَقْعَدٌ [maḳᶜad] vezninde) Menᶜ eylemek maᶜnasınadır ki alıkomak olacaktır; yukālu: حَبَسَهُ حَبْسًا وَمَحْبَسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا مَنَعَهُ يَعْنِي ضِدُّ خَلاَّهُ Ve

حَبْسٌ [ḥabs] Şecāᶜat maᶜnāsınadır; yukālu: بِهِ حَبْسٌ أَيْ شَجَاعَةٌ Ve bir mevziᶜ yāhūd bir cebel adıdır; bunda ḥā'nın kesriyle de zebān-zeddir. Ve büyük dağa denir. Ve guzāt için fī sebīlillāh at vakf eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: حَبَسَ الْفَرَسَ إِذَا جَعَلَهُ مَوْقُوفًا فِي سَبِيلِ اللهِ تَعَالَى Ve yatacak firāşı çarşaf ile örtmek maᶜnāsınadır; tekūlu: حَبَسْتُ الْفِرَاشَ بِالْمِحْبَسِ إِذَا سَتَرْتَهُ

اَلْحِبْسُ [el-ḥibs] (ḥā'nın kesriyle) Şol ağaçlara ve taşlara denir ki suyu alıkoymak için önünü onlar ile sedd ederler; ḥā'nın fethiyle de cāᵓizdir. Ve مَصْنَعَةٌ [maṣnaᶜat] tarzında olan yere denir ki onda su irkilir. Ve hevdec ve mihaffe kuşağına denir. Ve dest-māle ve makremeye denir; yukālu: مَسَحَ وَجْهَهُ بِالْحِبْسِ أَيْ الْمِقْرَمَةِ Ve yatak firāşı üzere tarh olunan çarşafa denir ki onun üzerine yatıp uyurlar. Ve şol suya denir ki māddesi olmayıp oradan buradan gelip birikmiş ola; yukālu: هَذَا الْمَاءُ حِبْسٌ أَيْ مَجْمُوعٌ لاَ مَادَّةَ لَهُ Ve şol gümüş bileziğe denir ki ᶜArablar bir mikdār sırımı toplayıp onu vasatına geçirirler, geceler çadırın derūnu nevᶜan onun perteviyle rūşence olmak için.

اَلْحُبُسُ [el-ḥubus] (zammeteynle) Piyāde gürūhuna ıtlāk olunur, süvārīlerden geri kaldıkları için; yukālu: فِي الْجَيْشِ حُبُسٌ أَيْ رَجَّالَةٌ كَثِيرٌ Ve takarrüb-i ilāhī kasdıyla vakf olunmuş nesnelere denir, eşcār ve bāgāt ve ᶜakār gibi ki aslı beyᶜ ve irs ve rehn makūlesi hālāttan habs ve gallāt ve hāsılātı tesbīl olunur; yukālu: إِحْتَبَسَ حُبُسًا وَهُوَ كُلُّ شَيْءٍ وَقَفَهُ صَاحِبُهُ مِنْ نَخْلٍ أَوْ كَرْمٍ وَغَيْرِهَا يُحَبَّسُ أَصْلُهُ وَتُسَبَّلُ غَلَّتُهُ

اَلْحُبَّسُ [el-ḥubbes] (رُكَّعٌ [rukkaᶜ] vezninde) Bu dahi piyādelere denir, رَجَّالَةٌ [reccālet] maᶜnāsına.

اَلْحُبْسَةُ [el-ḥubset] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Lisānda olan tutkunluğa denir ki talākat ve beyān üzere tekellüm müteᶜazzir olur; yukālu: فِي لِسَانِهِ حُبْسَةٌ وَهِيَ تَعَذُّرُ الْكَلاَمِ عِنْدَ إِرَادَتِهِ

اَلْحَبِيسُ [el-ḥabīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bu dahi guzāt için fī sebīlillāh mevkūf olan ata denir; yukālu: فَرَسٌ حَبِيسٌ أَيْ مَوْقُوفٌ فِي سَبِيلِ اللهِ Ve

حَبِيسٌ [Ḥabīs] Raḳḳa kazāsında bir mevziᶜ adıdır.

ذَاتُ حَبِيسٍ [Ẕātu Ḥabīs] Mekke'de bir mevziᶜdir ki Ẓulem ile mülakkab olan cebel-i siyāh oradadır.

اَلْمَحْبُوسُ [el-maḥbūs] ve

اَلْمُحْبَسُ [el-muḥbes] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Bunlar da fī sebīlillāh guzāt için mevkūf olan ata denir.

اَلْإِحْبَاسُ [el-iḥbās] (hemzenin kesriyle) Guzāt için at vakf eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَحْبَسَ فَرَسَهُ إِذَا جَعَلَهُ مَوْقُوفًا فِي سَبِيلِ اللهِ

اَلتَّحْبِيسُ [et-taḥbīs] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Yatacak firāşı çarşaf ile örtmek maᶜnāsınadır; tekūlu: حَبَّسْتُ الْفِرَاشَ بِالْمِحْبَسِ إِذَا سَتَرْتَهُ بِهِ Ve bir nesneyi fī sebīlillāh vakf eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: حَبَّسَ الشَّيْءَ

إِذَا أَبْقَى أَصْلَهُ وَجَعَلَ ثَمَرَهُ فِي سَبِيلِ اللهِ

اَلْحَابِسَةُ [el-ḥābiset] (niseb üzere) ve اَلْحَبَائِسُ [el-ḥabāʾis] حَبِيسَةٌ [ḥabīset]in cemʿidir, şol soyu pāk develere ıtlāk olunur ki istiʿmāl olunmayıp hemān döllerini almak için hānede beslenip mahbūs olalar.

حُبْسَانُ [Ḥubsān] (عُثْمَانُ [ʿuṣmān] vezninde) Kūfe kurbünde bir su adıdır.

اَلْإِحْتِبَاسُ [el-iḥtibās] (اِفْتِعَالٌ [ifteʿāl] veznin-de) Müteʿaddī ve lāzım olur, habs eylemek ve habs olunmak maʿnālarına; yukālu: إِحْتَبَسَهُ أَيْ حَبَسَهُ فَاحْتَبَسَ

اَلتَّحَبُّسُ [et-teḥabbus] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vez-ninde) Bir kimse bir nesne üzere nefsini habs ile bağlanıp durmak maʿnāsınadır; yukālu: تَحَبَّسَ عَلَى كَذَا إِذَا حَبَسَ نَفْسَهُ عَلَيْهِ

اَلْمُحَابَسَةُ [el-muḥābeset] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir adamı habs eylemek ve bir-birini habs eylemek maʿnāsınadır; yukālu: حَابَسَ صَاحِبَهُ إِذَا حَبَسَهُ أَوْ جَعَلَ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا الْآخَرَ مَحْبُوسًا

حَبُوسٌ [Ḥabūs] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Esāmīdendir: Funūn bint Ebī Ġālib b. Mesʿūd b. el-Ḥabūs muhaddisedir.

[ح ب ر ق س]

اَلْحَبَرْقَسُ [el-ḥaberḳas] (سَفَرْجَلٌ [sefercel] vezninde) Hīre ve cura olan kuzulara ve deve köşeklerine denir.

[ح ب ل ب س]

اَلْحَبَلْبَسُ [el-ḥabelbes] (سَفَرْجَلٌ [sefercel] vezninde) Dāʾimā tekāʿüd sipāhīsi gibi yerine mülāzım olup bir tarafa gitmez ve kımıldanmaz olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ حَبَلْبَسٌ أَيْ مُقِيمٌ بِالْمَكَانِ لاَ يَبْرَحُهُ

[ح د س]

اَلْحَدْسُ [el-ḥads] (ḥā'nın fethiyle) Zann ve tahmīn eylemek maʿnāsınadır; yukālu: حَدَسَ فِيهِ حَدْسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا ظَنَّ وَخَمَّنَ فِيهِ Ve bir kelāmın maʿnā ve mefhūmunda, kezālik bir husūsun vazʿ ve üslūbunda başka güne vehm ve hayāl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: حَدَسَ فِي مَعَانِي الْكَلَامِ وَالْأُمُورِ إِذَا تَوَهَّمَ فِيهَا ve tekūlu: بَلَغَنِي عَنْ فُلَانٍ أَمْرٌ وَأَنَا أَحْدِسُ فِيهِ أَيْ أَقُولُ بِالظَّنِّ وَالتَّوَهُّمِ Ve

حَدْسٌ [ḥads] Kasd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: حَدَسَهُ إِذَا قَصَدَهُ Ve ayakla basıp çiğ-nemek maʿnāsınadır; yukālu: حَدَسَهُ إِذَا وَطِئَهُ Ve güreş tutmakta gālib olup hasmını bas-mak maʿnāsınadır; yukālu: حَدَسَهُ إِذَا غَلَبَهُ فِي الصِّرَاعِ Ve tīz tīz yürümek maʿnāsınadır; yukālu: حَدَسَ فِي السَّيْرِ إِذَا أَسْرَعَ Ve doğrulu-ğuna uzun uzadı gitmek maʿnāsınadır; yukālu: حَدَسَ فُلَانٌ إِذَا مَضَى عَلَى طَرِيقَةٍ مُسْتَمِرَّةٍ Ve koyunu zebh için yatırmak maʿnāsınadır; yukālu: حَدَسَ الشَّاةَ إِذَا أَضْجَعَهَا لِلذَّبْحِ Ve min-hu yekūlūne: حَدَسَ لَهُمْ بِمُطْفِئَةِ الرَّضْفِ أَيْ ذَبَحَ لَهُمْ شَاةً مَهْزُولَةً تُطْفِئُ النَّارَ وَلاَ تَنْضَجُ Yaʿnī "Filān, mihmānlarına bir güne zebūn ve mehzūl koyunlar zebh eyledi ki kemāl-i hüzāllerinden aslā pişmeyip belki āteşi söndürürler." Ve

حَدْسٌ [ḥads] Nākayı çökürmek maʿnāsınadır; yukālu: حَدَسَ النَّاقَةَ إِذَا أَنَاخَهَا

حَدْسٌ [ḥades] (fethateynle) Bir kelime-dir ki devābbdan katır kısmını zecr ve āzār için telaffuz olunur. Fi'l-asl Hazret-i Suleymān ʿalā-nebiyyinā ve ʿaleyhi's-selām zamānında bir kavmin ismi olup dāʾimā katır istiʿmāl ve be-gāyet taʿnīf ve teşdīd eder olduklarından katır kısmı onlardan dil-gīr ve bīzār idiler, şöyle ki bir kimse حَدَسٌ [ḥades] lafzını zikr eyle-se nefret ederler idi. Giderek zecr ve āzār mevkiʿinde istiʿmāl eylediler. Ve baʿzılar

ʿaynla عَدَسٌ [ʿades] derler.

بَنُو حَدَسٍ [Benū Ḥades] ʿArabdan bir batn-ı ʿazīmdir.

حُدُسٌ [Ḥudus] (zammeteynle) Esmādandır: Vekīʿ b. Ḥudus, ʿUdus tābiʿīndendir.

اَلْحِدَاسُ [el-ḥidās] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Koşu meydānının nihāyetine denir; ve minhu tekūlu: بَلَغْتُ بِهِ الْحِدَاسَ أَيِ الْغَايَةَ الَّتِي يُجْرَى إِلَيْهَا

اَلْمَحْدِسُ [el-maḥdis] (مَجْلِسٌ [meclis] vezninde) Matlab maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: فُلَانٌ بَعِيدُ الْمَحْدِسِ أَيِ الْمَطْلَبِ

اَلتَّحَدُّسُ [et-teḥaddus] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bilinmiyecek yaʿnī bir ferd bilmeyerek ve duymayarak ahbār ve havādis idrāk eylemek kaydında olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَحَدَّسَ الْأَخْبَارَ وَعَنِ الْأَخْبَارِ إِذَا تَخَبَّرَهَا وَأَرَادَ أَنْ يَعْلَمَهَا مِنْ حَيْثُ لاَ يُعْلَمُ بِهِ

[ح ر س]

اَلْحَرْسُ [el-ḥars] (ḥā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) ve

اَلْحِرَاسَةُ [el-ḥirāset] (فِرَاسَةٌ [firāset] vezninde) Hıfz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: حَرَسَهُ حَرْسًا وَحِرَاسَةً مِنَ الْبَابِ ٱلأَوَّلِ إِذَا حَفِظَهُ فَهُوَ حَارِسٌ Ve

حَرْسٌ [ḥars] Dehr ve zamāna denir; cemʿi أَحْرُسٌ [aḥrus] gelir, أَفْلُسٌ [eflus] gibi; yukālu: مَضَى عَلَيْهِ حَرْسٌ أَيْ دَهْرٌ Ve bir nesne uğurlamak maʿnāsınadır; yukālu: حَرَسَ الشَّيْءَ حَرْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا سَرَقَهُ Ve çok zamān muʿammer olmak maʿnāsınadır; yukālu: حَرِسَ الرَّجُلُ حَرْسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَاشَ زَمَانًا طَوِيلاً

اَلْحَارِسُ [el-ḥāris] Hāfız ve nigeh-bāna denir. Cemʿi حَرَسٌ [ḥares] gelir fethateynle ve أَحْرَاسٌ [aḥrās] ve حُرَّاسٌ [ḥurrās] gelir, خُدَّامٌ [ḫuddām] vezninde.

اَلْحَرَسِيُّ [el-ḥaresiyy] (fethateynle) Pāsbāna denir ki selātīn ve ümerāʾ dāʾirelerinin hıfz ve hirāsetine müʾekkellerdir. حَرَسٌ [ḥares] lafzının müfredidir ki ism-i cinstir, رُومٌ [Rūm] ve رُومِيٌّ [Rūmiyy] gibi olur; cemʿinde حُرَّاسٌ [ḥurrās] denir, خُدَّامٌ [ḫuddām] vezninde. Şārih der ki ism-i cins olduğundan yā-yı nisbet dāhil oldu. Ve bunun müfredinde حَارِسٌ [ḥāris] denmez, meğer ki maʿnā-yı hirāset mülāhaza olunup vasfiyyet iʿtibār oluna ki ism-i cins maʿnāsı irāde olunmaz.

اَلْحَرْسَانِ [el-Ḥarsān] (ḥā'nın fethiyle) Benū ʿĀmir b. Ṣaʿṣaʿa bilādındaki iki dağa denir; her birine حَرْسٌ [Ḥars] derler.

اَلْإِحْتِرَاسُ [el-iḥtirās] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir nesne uğurlamak maʿnāsınadır; yukālu: إِحْتَرَسَ الْإِبِلَ إِذَا سَرَقَهَا Ve bir nesneden kendisini muhāfaza edip sakınmak maʿnāsınadır; tekūlu: إِحْتَرَسْتُ مِنْهُ أَيْ تَحَفَّظْتُ فَهُوَ مُحْتَرِسٌ Ve minhu'l-meselu: «هُوَ مُحْتَرِسٌ مِنْ مِثْلِهِ وَهُوَ حَارِسٌ» Mesel-i mezbūr be-gāyet ahbes kimse bir habīsi taʿyīb eyledikte darb olunur.

اَلْحَرِيسَةُ [el-ḥarīset] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Uğurlanmış nesneye denir, سَرِيقَةٌ [serīḳat] maʿnāsına; cemʿi حَرَائِسُ [ḥarāʾis] gelir. Ve koyun ve keçi kısmını hıfz için ağıl tarzında taştan çevrilmiş duvarcığa denir.

اَلْأَحْرَسُ [el-aḥres] (أَقْدَمُ [aḳdem] vezninde) Üzerinden zamān-ı medīd mürūr eylemiş kadīm nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ أَحْرَسُ أَيْ قَدِيمٌ عَادِيٌّ أَتَى عَلَيْهِ الْحَرْسُ أَيِ الدَّهْرُ

حَرُوسٌ [Ḥarūs] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Bir mevziʿdir.

حُرَيْسٌ [Ḥureys] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) İbn Beşīr el-Becelī ismidir ki Sufyān eş-

Şevrī şeyhidir.

حَرَسْتَى [Ḥarestā] (fethateynle ve elifin kasrıyla) Dimaşḳ kapısına karīb bir karye adıdır. Ve Ḥaleb kazāsında bir hısn adıdır.

اَلتَّحَرُّس [et-teḥarrus] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bu dahi bir nesneden sakınmak maʿnāsınadır; tekūlu: تَحَرَّسْتُ مِنْهُ أَيْ تَحَفَّظْتُ

[ح ر م س]

اَلْحِرْمَاس [el-ḥirmās] (قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] vezninde) Düz ve emles yere denir; yukālu: بَلَدٌ حِرْمَاسٌ أَيْ أَمْلَسُ Ve pek yere denir; yukālu: أَرْضٌ حِرْمَاسٌ أَيْ صُلْبَةٌ

اَلْحَرَامِس [el-ḥarāmis] حِرْمِسٌ [ḥirmis] lafzından cemʿdir ki زِبْرِجٌ [zibric] veznindedir, kurak ve kıtlık yıllara denir; yukālu: سِنُونَ حَرَامِسُ أَيْ شِدَادٌ مُجْدِبَةٌ

[ح س س]

اَلْحَسُّ [el-ḥass] (ḥā'nın fethi ve sīn'in teşdīdiyle) Mekr ve hīle maʿnāsınadır; tekūlu: أَحْسَسْتُ مِنْهُ حَسًّا أَيْ حِيلَةً Ve katl maʿnāsınadır; yukālu: حَسَّهُ حَسًّا مِنَ الْبَابِ اَلْأَوَّلِ إِذَا قَتَلَهُ Ve istīsāl maʿnāsınadır; yukālu: حَسَّهُمْ إِذَا اسْتَأْصَلَهُمْ Ve davarı kaşağı ile kaşağılamak maʿnāsınadır; yukālu: حَسَّ الدَّابَّةَ إِذَا نَفَضَ تُرَابَهَا بِالْمِحَسَّةِ Ve soğuk nebātātı yakmak maʿnāsınadır; yukālu: حَسَّ الْبَرْدُ الْكَلَأَ إِذَا أَحْرَقَهُ Ve

حَسٌّ [ḥass] ve

حِسٌّ [ḥiss] (ḥā'nın kesriyle) Bir kimsenin hāline acıyıp rikkat ve şefkat eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: حَسَسْتُ لَهُ وَحَسِسْتُ لَهُ حَسًّا وَحِسًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا رَقَقْتَ لَهُ Ve bir nesneyi idrāk edip şuʿūr hāsıl eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: حَسَسْتُ الشَّيْءَ إِذَا عَلِمْتَهُ وَشَعَرْتَ بِهِ Ve pişirmek için āteş koru üzere et komak maʿnāsınadır; tekūlu: حَسَسْتُ اللَّحْمَ إِذَا جَعَلْتَهُ عَلَى الْجَمْرِ Ve küle gömülen ekmek yāhūd et pişmek için üzerine değnekle āteş devirmek maʿnāsınadır; tekūlu: حَسَسْتُ النَّارَ إِذَا رَدَدْتَهَا بِالْعَصَا عَلَى خُبْزِ الْمَلَّةِ Ve bir nesneye yakīn hāsıl eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: حَسِسْتُ بِهِ حَسًّا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَيْقَنْتَ Ve gāh olur ki sīn-i sāniye yā'ya kalb ile حَسِيْتُ derler. Ve tekūlu'l-ʿArab: إِئْتِ بِهِ مِنْ حَسِّكَ وَبَسِّكَ أَيْ مِنْ حَيْثُ شِئْتَ Müʾellif بَسٌّ [bess] māddesinde مِنْ جَهْدِكَ وَطَاقَتِكَ ʿibāretiyle tefsīr eylemişti. Şārihin beyānına göre burada حَسٌّ [ḥass] istiḳṣāʾ ve بَسٌّ [bess] rıfk fi't-taleb maʿnāsına olmakla gerek çok ve gerek az tecessüs ile ne yaparsan ve nerede bulursan bul hemān alıp getir demek olur.

اَلْمِحَسَّة [el-miḥasset] (mīm'in kesriyle) Kaşağıya denir, فِرْجَوْنٌ [fircevn] maʿnāsına.

اَلْحِسُّ [el-ḥiss] (ḥā'nın kesriyle) Hareket maʿnāsınadır; yukālu: مَا سَمِعَ لَهُ حِسًّا وَلاَ جِرْسًا أَيْ حَرَكَةً وَلاَ صَوْتًا Ve

حِسٌّ [ḥiss] ve

حَسِيس [ḥasīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bir nesne karībinden mürūr ederken kendi görülmeyip mürūrunun işitilen hayāl-gūne gizlice sesine denir; tekūlu: قَدْ مَرَّ شَخْصٌ مِنْ قَرِيبِي وَلَمْ أَرَهُ وَلَكِنْ سَمِعْتُ حِسَّهُ وَحَسِيسَهُ أَيْ صَوْتَهُ الْخَفِيَّ Ve mutlakan sese denir; tekūlu: مَا سَمِعْتُ مِنْهُ حِسًّا أَيْ صَوْتًا Ve nüfesāʾ hatuna baʿde'l-vilāde ʿārız olan derd ve vecaʿa denir; yukālu: تَشْتَكِي النُّفَسَاءُ حِسًّا أَيْ وَجَعًا يَأْخُذُهَا بَعْدَ الْوِلاَدَةِ Ve nebātātı çalıp ihrāk eden soğuğa denir; yukālu: حَسَّ الْحِسُّ الْكَلَأَ أَيْ أَحْرَقَهُ Ve ses münāsebetiyle nesne maʿnāsına istiʿmāl olunur; ve minhu tekūlu: أَلْحِقِ الْحِسَّ بِالْإِسِّ أَيِ الشَّيْءَ بِالشَّيْءِ أَيْ إِذَا جَاءَ شَيْءٌ مِنْ نَاحِيَةٍ فَافْعَلْ مِثْلَهُ [Ve] إِسٌّ [iss] bir nesnenin eser ve nişānına ve حِسٌّ [ḥiss] gizli sese denmekle gūyā ki "Bir taraftan sana zuhūr eden

azca nesneye sen dahi azca mücāzāt ile mefhūm-ı kelāmdan çok olursa sen dahi çok eyle" demek münfehim olur. Ve

حِسٌّ [ḥiss] Masdar olur, şuʿūr ve idrāk eylemek maʿnāsına, niteki zikr olundu. Şārihin beyānına göre ism olarak dahi müstaʿmeldir; yukālu: هُوَ سَلِيمُ الْحِسِّ أَيِ الْإِدْرَاكِ

اَلْحِسَّةُ [el-ḥisset] (ḥā'nın kesri ve fethiyle) Hālet maʿnāsınadır; yukālu: بَاتَ بِحِسَّةِ سَوْءٍ أَيْ بِحَالَةِ سَوْءٍ

اَلْحَاسُوسُ [el-ḥāsūs] جَاسُوسٌ [cāsūs] veznin-de ve mürādifidir. ʿAlā-kavlin ḥā ile hay-ra müteʿallik ve cīm'le şerre dāʾir olanda müstaʿmeldir. Ve

حَاسُوسٌ [ḥāsūs] Uğursuz kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ حَاسُوسٌ أَيْ مَشْؤُومٌ Ve kıtlık yıla denir.

اَلْحَسُوسُ [el-ḥasūs] (صَبُورٌ [ṣabūr] veninde) Bu dahi kıtlık yıla denir ki mevāşīyi istīsāl eder; yukālu: سَنَةٌ حَاسُوسٌ وَحَسُوسٌ أَيْ شَدِيدَةٌ

اَلْمَحَسَّةُ [el-meḥasset] (mīm'in ve ḥā'nın fethiyle) Dübüre ıtlāk olunur, mahall-i savt-ı hafī olmak münāsebetiyle.

اَلْحَوَاسُّ [el-ḥavāss] (ḥā'nın fethiy-le) حَاسَّةٌ [ḥāssat]ın cemʿidir ki müdrike maʿnāsınadır, insānda semʿ ve basar ve şemm ve zevk ve lems taʿbīr olunan kuvā-yı hamse ve meşāʿir-i zāhireden ʿibārettir. Her birinde mevdūʿ olan kuvvet sebebiyle insān şeyʾ-i mahsūsun keyfiyyetini idrāk eder. Ve

حَوَاسُّ الْأَرْضِ [ḥavāssu'l-arḍ] Soğuk ve gökten yağan dolu ve yel ve çekirge ve mevāşīden ʿibārettir ki yerin nebātātını istīsāl ederler.

اَلْحَسْحَسَةُ [el-ḥasḥaset] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vez-ninde) Pişmek için āteş koru üzere et ko-mak maʿnāsınadır; tekūlu: حَسْحَسْتُ اللَّحْمَ إِذَا جَعَلْتَهُ عَلَى الْجَمْرِ Ve bir ʿuzv ağrımakla nāle ve zārī kılmak maʿnāsınadır; yukālu: حَسْحَسَ الرَّجُلُ إِذَا تَوَجَّعَ

حَسَّانُ [Ḥassān] (ḥā'nın fethi ve sīn'in teşdīdiyle) Bir recül ʿalemidir; Ḥassān b. Ṣābit radıyallāhu ʿanhu şuʿarā-yı ashābdandır. Şārih der ki eğer حِسٌّ [ḥiss] lafzından müştak edip faʿlān veznidir de-nirse gayr-i munsarıf olur ve eğer حُسْنٌ [ḥusn] kelimesinden faʿʿāl denirse munsa-rıf olur, zīrā nūn'u asliyye olur. Ve

حَسَّانُ [Ḥassān] Vāsiṭ ile Deyru'l-ʿĀḳūl miyānında bir karye adıdır, hālen Ḳar-yetu Ḥassān ve Ḳaryetu Ummi Ḥassān ile maʿrūftur. Ve Mekke kurbünde bir karye adıdır ki Arḍu Ḥassān denmekle müteʿāreftir.

اَلْحَسْحَاسُ [el-ḥasḥās] (ḥā'nın fethiyle) Be-gāyet keskin kılıca denir ki darībede ilişik eseri komaz; yukālu: سَيْفٌ حَسْحَاسٌ أَيْ مُبِيرٌ Ve civān-merd adama denir; yukālu: رَجُلٌ حَسْحَاسٌ أَيْ جَوَادٌ Ve bir recülün ʿalemidir.

بَنُو الْحَسْحَاسِ [Benu'l-Ḥasḥās] ʿArabdan bir cemāʿattir.

اَلْحُسَاسُ [el-ḥusās] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bir nevʿ hurde balığa denir ki kurutup sa-lamura ederler. Ve

حُسَاسٌ [ḥusās] Hurde taş kırıklarına ve bir nesnenin kesintilerine ve kırpıntılarına denir.

حَسَاسِ [ḥasāsi] (قَطَامِ [ḳaṭāmi] vezninde) Bir kelimedir ki bir adam matlūbunu bul-madığı vaktte telaffuz eder, gūyā ki izhār-ı teveccuʿ eder yāhūd Nerde kaldın! Mahsūs ve meşhūd ol!" demek sebkindedir.

اَلْإِحْسَاسُ [el-iḥsās] (hemzenin kesriyle) Zann ve gümān eylemek ve bulmak ve görmek ve bilmek ve bir nesnenin hareketini yāhūd savtını hiss ve derk eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: أَحْسَسْتُ الشَّيْءَ إِذَا ظَنَنْتَهُ وَوَجَدْتَهُ وَأَبْصَرْتَهُ وَعَلِمْتَهُ وَوَجَدْتَ حِسَّهُ Ve gāh olur ki sīn-i sāniyeyi yā'ya kalb edip أَحْسَيْتُ derler ve baʿzen tahfīf edip أَحَسْتُ derler sīn-i vāhide ile ve bu şevāzz-ı tahfīftendir.

اَلتَّحَسُّسُ [et-teḥassus] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Nāsın kelāmına kulak vurup dinlemek maʿnāsınadır, dinicilik eylemek taʿbīr olunur; öylesi kimseye dinici taʿbīr olunur; yukālu: فُلَانٌ يَتَحَسَّسُ أَيْ يَسْتَمِعُ حَدِيثَ الْقَوْمِ Ve nāsın havādis ve ahbārını araştırmak maʿnāsınadır, lākin hayra müteʿallik ahbāra mahsūstur. Kāle'ş-şārih ve minhu fi't-Tenzīl'i: ﴿يَا بَنِيَّ اذْهَبُوا فَتَحَسَّسُوا مِنْ يُوسُفَ وَأَخِيهِ﴾، اَلْآيَةُ أَيْ تَطَلَّبُوا خَبَرَهُمَا

اَلْإِنْحِسَاسُ [el-inḥisās] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Bir nesne kopup ufanmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْحَسَّتْ أَسْنَانُهُ إِذَا انْقَلَعَتْ وَتَحَاتَّتْ

اَلتَّحَسْحُسُ [et-teḥasḥus] (تَزَلْزُلٌ [tezelzul] vezninde) Beri öte deprenmek maʿnāsınadır; yukālu: تَحَسْحَسَ لِلْقِيَامِ إِذَا تَحَرَّكَ Ve devenin tüyleri ufanıp dökülmek maʿnāsınadır; yukālu: تَحَسْحَسَتْ أَوْبَارُ الْإِبِلِ إِذَا تَحَاتَّتْ

حُسَّةُ [Ḥusset] (ḥā'nın zammıyla) Esmādandır: Fāṭima bint Aḥmed b. ʿAbdullāh b. Ḥusse el-Işbahāniyye muhaddisedir.

اَلْحَسَّانِيَّاتُ [el-ḥassāniyyāt] (ḥā'nın fethiyle) Bādiyede bir niçe sulara ıtlāk olunur.

اَلْحَسْحَسُ [el-ḥasḥas] (عَرْعَرٌ [ʿarʿar] vezninde) Fi'l-asl kelime-i teveccuʿ olan حَسٌّ [ḥass] lafzından mürekkebdir. ʿArabların meselā ʿale'l-gaflet bir āteşe basıp ʿuzvu acısa حَسٌّ [ḥass] derler ḥā'nın fethi ve sīn'in teşdīdi ve tahfīfiyle āh demektir. Baʿdehu terkīb edip حَسْحَسٌ [ḥasḥas] dediler ki āh vāh demek olur. Ve bundan tasarruf edip «حَسْحَسَ–حَسْحَسَةً» dediler, izhār-ı teveccuʿ maʿnāsına. Kable't-tasarruf āh vāh demek maʿnāsına nazaran "Ben filānın cemīʿ-i emvāl ü eşyāsını nehb ve gasb edip kendisini sıfrü'l-yed olarak hemān ah vah ile ibkā ederim" diyecek yerde لَأُخَلِّفَنَّهُ بِحَسْحَسٍ derler, بِذَهَابِ مَالِهِ حَتَّى لَا يَبْقَى مِنْهُ شَيْءٌ maʿnāsına.

[ح س ن س]

حُسْنُسٌ [Ḥusnus] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) ʿAlī b. Muḥammed b. Ṣuġdān nām muhaddisin lakabıdır.

[ح ف س]

اَلْحِيَفْسُ [el-ḥiyefs] (هِزَبْرٌ [hizebr] vezninde) Şol kimseye denir ki gemi arslanı gibi tenū-mend ve galīzü'l-cüsse olup aslā elinden bir hüner gelmez ve bir işe yaramaz ola. Ve ekūl ve batīn adama denir. Ve şol sebük-magz adama denir ki beyhūde yerden darılıp ve beyhūde yerden hoşnūd olur ola; yukālu: هُوَ حِيَفْسٌ أَيْ غَلِيظٌ وَضَخْمٌ لَا خَيْرَ فِيهِ وَكَذَا أَكُولٌ وَبَطِينٌ وَكَذَا الَّذِي يَغْضَبُ وَيَرْضَى مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ

اَلْحِيَفْسَاءُ [el-ḥiyefsāʾ] (medd ile) ve

اَلْحَفَيْسَاءُ [el-ḥafeysāʾ] (ḥā'nın ve fā'nın fethiyle) ve

اَلْحُفَاسِيُّ [el-ḥufāsiyy] (غُرَابِيٌّ [ġurābiyy] vezninde) ve

اَلْحِيَفْسِيُّ [el-ḥiyefsiyy] (هِزَبْرِيٌّ [hizebriyy] vezninde) Bunlar da حِيَفْسٌ [ḥiyefs] ile maʿnā-yı evvelde mürādiflerdir.

اَلْحَيْفَسُ [el-ḥayfes] (صَيْقَلٌ [ṣayḳal] veznin-

de) Şol kimseye denir ki dāʾimā nās kendisini igzāb eder ola ki herkes huyunu öğrenmekle gocunduğu söz ile igzāb ederler; yukālu: رَجُلٌ حَيْفَسٌ أَيْ مُغْضَبٌ

اَلتَّحَيْفُسُ [et-teḥayfus] (تَفَيْعُلٌ [tefeyʿul] vezninde) Yatakta bī-ārām olup beri öte oynayıp hareket ve inkılāb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَحَيْفَسَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَضْجَعِ إِذَا تَحَرَّكَ عَلَيْهِ وَتَخَلْخَلَ

اَلْحَفْسُ [el-ḥafs] (ḥā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Ekl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: حَفَسَ الرَّجُلُ حَفْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَكَلَ

[ح ف د ل س]

اَلْحَفَدْلَسُ [el-ḥafedles] (سَفَرْجَلٌ [sefercel] vezninde) Siyāh ʿavrete denir.

[ح ف ن س]

اَلْحِفْنِسُ [el-ḥifnis] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Bī-hayāʾ ve bed-zebān ʿavrete denir. Ve cura adama denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ حِفْنِسٌ أَيِ الْقَلِيلَةُ الْحَيَاءِ الْبَذِئَةُ اللِّسَانِ ve yukālu: رَجُلٌ حَيْفَسٌ أَيْ الصَّغِيرُ الْخَلْقِ

اَلْخَفَنْسَأُ [el-ḫafenseʾ] (سَفَرْجَلٌ [sefercel] vezninde) Karnı büyük bodura denir.

[ح ل س]

اَلْحِلْسُ [el-ḥils] (ḥā'nın kesriyle) Çula denir ki gāh devenin semeri altından sırtına vazʿ ederler ve gāh hasır gibi bisāt-ı ceyyide altına bast ederler; fethateynle de cāʾizdir. Cemʿi أَحْلاَسٌ [aḥlās] ve حُلُوسٌ [ḥulūs] gelir ve حِلَسَةٌ [ḥileset] gelir عِنَبَةٌ[ʿinebet] vezninde; yukālu: قَعَدَ عَلَى الْحِلْسِ وَهُوَ كِسَاءٌ عَلَى ظَهْرِ الْبَعِيرِ تَحْتَ الْبَرْذَعَةِ وَيُبْسَطُ فِي الْبَيْتِ تَحْتَ حُرِّ الثِّيَابِ Ve kumar oklarının dördüncüsüne denir. Ve kebīr adama ıtlāk olunur. Ve dāʾimā hānesinde karār edip gayrı mahalle gitmez olan kimseye ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ حِلْسُ بَيْتِهِ إِذَا لَمْ يَبْرَحْ مَكَانَهُ

بَنُو حِلْسٍ [Benu Ḥils] Ezd kabīlesinden bir batndır.

أُمُّ حِلْسٍ [Ummu Ḥils] Kancık eşeğin künyesidir.

اَلْحَلِسُ [el-ḥalis] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Bu dahi kumar oklarının dördüncüsüne denir. Ve bahādır adama denir; yukālu: رَجُلٌ حَلِسٌ أَيْ شُجَاعٌ Ve harīs kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ حَلِسٌ أَيْ حَرِيصٌ

حُلَيْسٌ [Ḥuleys] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esāmīdendir: Ḥuleys el-Ḥimṣī ve Ḥuleys b. Yezīd b. Ṣayfī sahābīlerdir. Ve Ḥuleys b. ʿAlḳame, Eḥābīş tāʾifesinin seyyid ve ser-gerdesi idi. Ve Ḥuleys b. Yezīd, Kināne ricālindendir.

اَلْحُلَيْسِيَّةُ [el-Ḥuleysiyyet] (حُسَيْنِيَّةٌ [ḥuseyniyyet] vezninde) Benū Ḥils yurdunda bir su adıdır.

اَلْحَلْسُ [el-ḥals] (ḥā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Davara çul örtmek maʿnāsınadır; yukālu: حَلَسَ الْبَعِيرَ حَلْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا غَشَّاهُ بِحِلْسٍ Ve bulut çok zaman yağmur yağdırmak maʿnāsına müstaʿmeldir ki her yere çul kaplar gibi ihāta eder; yukālu: حَلَسَتِ السَّمَاءُ إِذَا دَامَ مَطَرُهَا Ve

حَلْسٌ [ḥals] ʿAhd ve peymāna denir; ḥā'nın kesriyle de lügattir; yukālu: بَيْنَهُمُ الْحَلْسُ أَيِ الْعَهْدُ وَالْمِيثَاقُ Ve mevāşī zekātını alan ʿāmil farīza yerine nakd akçe almak maʿnāsınadır; yukālu: حَلَسَ الْمُصَدِّقُ إِذَا أَخَذَ النَّقْدَ مَكَانَ الْفَرِيضَةِ Ve bir nesneye aslā münfekk olmamak üzere mülāzım olmak maʿnāsınadır; yukālu: حَلَسَ فِي هَذَا الْأَمْرِ إِذَا لَزِمَهُ وَلَصِقَ بِهِ

اَلْحِلْسَمُ [el-ḥilsemm] (إِرْدَبٌّ [irdebb] vezninde) Bu dahi harīs adama denir; teʾkīd

için mīm-i müşeddede ziyāde kılınmıştır; yukālu: رَجُلٌ حَلِسٌ وَحِلْسَمٌّ أَيْ حَرِيصٌ

اَلْحَلَسُ [el-ḥales] (fethateynle) Devenin sırtında çul gelecek yerinin levni devenin levn-i aslīsine muhālif olmak maʿnāsınadır; yukālu: حَلِسَ الْبَعِيرُ حَلَسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ مَوْضِعُ حِلْسِهِ مُخَالِفًا لِلَوْنِهِ

اَلْمَحْلُوسُ [el-maḥlūs] Eti azca olan ferce ıtlāk olunur; yukālu: حِرْحٌ مَحْلُوسٌ أَيِ الْقَلِيلُ اللَّحْمِ

اَلْحَلْسَاءُ [el-ḥalsāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] veznin-de) Şol dişi koyuna denir ki arkasının tüyleri cā-be-cā kızıl ile karışık siyāh ola; müzekkerinde أَحْلَسُ [aḥles] denir; yukālu: ضَأْنٌ أَحْلَسُ وَشَاةٌ حَلْسَاءُ إِذَا كَانَ شَعْرُ ظَهْرِهَا أَسْوَدَ وَقَدِ اخْتَلَطَتْ بِهِ شَعْرَةٌ حَمْرَاءُ

اَلْحُلَاسَاءُ [el-ḥulāsāʾ] (ḥā'nın zammıyla) Şol develere denir ki havuza, otlağa mülāzemet ve müdāvemet üzere olalar; lüzūm ve lusūk maʿnāsına olan حَلْسٌ [ḥals]-i mezkūrdan meʾhūzdur.

أَبُو الْحُلَاسِ [Ebu'l-Ḥulās] (غُرَابٌ [ġurāb] veznin-de) Ṭalḥa b. Ebī Ṭalḥa b. ʿAbdulʿuzzā nām kimsenin oğlunun künyesidir ki Uḥud melhamesinde kāfir olarak katl olundu.

أُمُّ الْحُلَاسِ [Ummu'l-Ḥulās] Yaʿlā b. Umeyye'nin ve Ḫālid'in kızları künyesidir.

اَلْحَوَالِسُ [el-ḥavālis] ʿArab etfāline mahsūs bir nevʿ oyundur. Bir toprağı yumuşak ve düz yerde dokurcun hānesi gibi beş hāne çizip ve her hānede beş aʿded baʿre-i baʿīr vazʿ eyledikten sonra o hānelerin aralıklarına beş boş hāne dahi çizerler. Baʿdehu beynlerinde maʿhūd olan vazʿ üzere o baʿreleri hāne-i mezbūre çekerler. O hānelerin her birine حَالِسٌ [ḥālis] ıtlāk ederler.

اَلْإِحْلَاسُ [el-iḥlās] (hemzenin kesriyle) Davarı çullamak maʿnāsınadır; yukālu: أَحْلَسَ الْبَعِيرَ إِذَا أَلْبَسَهُ الْحِلْسَ Ve sehāb hurde hurde dāʾimī yağmur yağdırmak maʿnāsınadır; yukālu: أَحْلَسَتِ السَّمَاءُ إِذَا أَمْطَرَتْ مَطَرًا دَقِيقًا دَائِمًا Ve müşterīyi aldatmak maʿnāsınadır; yukālu: أَحْلَسَهُ إِذَا غَبَنَهُ فِي الْبَيْعِ Ve müflis olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَحْلَسَ الرَّجُلُ إِذَا أَفْلَسَ ve yukālu: رَجُلٌ مُحْلِسٌ أَيْ مُفْلِسٌ Ve nebāt ziyādesiyle çok olmakla yerin yüzünü bürümek maʿnāsınadır; yukālu: أَحْلَسَ النَّبَاتُ إِذَا غَطَّى الْأَرْضَ بِكَثْرَتِهِ

اَلْإِسْتِحْلَاسُ [el-istiḥlās] Deve ziyādesiyle semirmekle hörgücünü bütün çul tarzında yağ bürüyüp kaplamak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَحْلَسَ السَّنَامُ إِذَا رَكِبَتْهُ رَوَادِفُ الشَّحْمِ Ve nebāt pek olmakla yer yüzünü çul gibi bürümek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَحْلَسَ النَّبَاتُ إِذَا غَطَّى الْأَرْضَ بِكَثْرَتِهِ Ve bir adama korku müfārik olmamak vech üzere ʿārız olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَحْلَسَ فُلَانًا الْخَوْفُ إِذَا لَمْ يُفَارِقْهُ Ve bir kimse suyu tarlasına ve bāgçesine sarf eylemeyip sāʾire satmak maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَحْلَسَ الْمَاءَ إِذَا بَاعَهُ وَلَمْ يَسْقِهِ

اَلْمُحْلِسَةُ [el-muḥliset] (مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde) Şol yere denir ki onda nebāt vefretinden çul döşenmiş tarzında ola; yukālu: أَرْضٌ مُحْلِسَةٌ إِذَا صَارَ النَّبَاتُ عَلَيْهَا كَالْحِلْسِ كَثْرَةً

اَلْإِحْلِسَاسُ [el-iḥlisās] (إِحْمِرَارٌ [iḥmirār] veznin-de) Bir nesne أَحْلَسُ [aḥles] olmak yaʿnī levni siyāh ile kırmızı beyninde olmak maʿnāsınadır ki koyu güvezi olur; yukālu: إِحْلَسَّ الشَّيْءُ إِحْلِسَاسًا إِذَا صَارَ أَحْلَسَ

اَلتَّحَلُّسُ [et-teḥallus] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznin-de) Bir nesnenin çevresini dolanmak maʿnāsınadır; yukālu: تَحَلَّسَ لِكَذَا إِذَا طَافَ

لَهُ وَحَامَ بِهِ Ve bir yerde ikāmet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَحَلَّسَ بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامَ

اَلْمُحْلَسُ [el-muḥles] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) Aslā fütūr ʿarız olmayan yürüşüye denir; yukālu: سَيْرٌ مُحْلَسٌ إِذَا صَارَ لاَ يُفْتَرُ عَنْهُ Ve bir nesne üzere ilzām ve ilsāk olunan şeyʾe ıtlāk olunur; ve minhu yukālu: مَا هُوَ إِلاَّ مُحْلَسٌ عَلَى الدَّبَرِ أَيْ أُلْزِمَ هَذَا الْأَمْرَ إِلْزَامَ الْحِلْسِ الدَّبَرَ

[ح ل ب س]

اَلْحَلْبَسُ [el-ḥalbes] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) ve

اَلْحُلَبِسُ [el-ḥulebis] (عُلَبِطٌ [ʿulebiṭ] vezninde) ve

اَلْحُلاَبِسُ [el-ḥulābis] (عُلاَبِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Bahādır ve dil-āver adama denir. Ve bir nesneye dāʾimī mülāzım olan kimseye denir. Ve arslana denir. Ve

حَلْبَسٌ [Ḥalbes] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Esāmīdendir: Ḥalbes b. ʿAmr şuʿarādandır. Ve Ḥalbes el-Ḥanẓalī ki Ḥāriṯ b. Ebī Usāme'nin şeyhidir. Ve Yūnus b. Meysere b. Ḥalbes el-Ḥāriṯī ve Muḥammed b. Ḥalbes el-Buḫārī muhaddislerdir.

أَبُو حَلْبَسٍ [Ebū Ḥalbes] Tābiʿīndendir. Ve muhaddisīnden birinin künyesidir ki Muʿāviye b. Ḳurre'den rivāyet eylemiştir.

اَلْحَبَلْبَسُ [el-ḥabelbes] (سَفَرْجَلٌ [sefercel] vezninde) Bu dahi bahādır adama denir.

اَلْحِلْبِيسُ [el-ḥilbīs] (قِنْدِيلٌ [ḳindīl] vezninde) Arslana denir.

اَلْحُلْبُوسُ [el-ḥulbūs] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) Çok hayvāna denir; yukālu: ضَأْنٌ وَإِبِلٌ حُلْبُوسٌ أَيْ كَثِيرَةٌ

اَلْحَلْبَسَةُ [el-ḥalbeset] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Gitmek maʿnāsınadır; yukālu: حَلْبَسَ الرَّجُلُ إِذَا ذَهَبَ

[ح ل ف س]

اَلْحِلْفَسُ [el-ḥilefs] (هِزَبْرٌ [hizebr] vezninde) Semiz koyuna denir. Ve mutlakan etli ve mülahham insān ve hayvāna denir; yukālu: رَجُلٌ وَفَرَسٌ حِلَفْسٌ أَيِ الْكَثِيرُ الْهَبْرِ وَالْبَضْعِ

[ح م س]

اَلْحَمَسُ [el-ḥames] (fethateynle) Bir kimse dīn yā kıtāl husūslarında şiddet ve salābet üzere olmak maʿnāsınadır; yukālu: حَمِسَ الرَّجُلُ حَمَسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اشْتَدَّ وَصَلُبَ فِي الدِّينِ أَوِ الْقِتَالِ

اَلْحَمِسُ [el-ḥamis] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلْأَحْمَسُ [el-aḥmes] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Maʿnā-yı mezbūrdan vasflardır; yukālu: رَجُلٌ حَمِسٌ وَأَحْمَسُ أَيْ مُتَشَدِّدٌ وَمُتَصَلِّبٌ فِي الدِّينِ وَالْقِتَالِ [Ve] أَحْمَسُ [aḥmes]in cemʿi حُمْسٌ [ḥums] gelir ḥā'nın zammıyla. Ve أَحْمَسُ [aḥmes] حَمَاسَةٌ [ḥamāset]ten dahi vasf olur, bahādır ve şecīʿ adama denir. Ve pek salābetli mekāna denir; bunun da cemʿi حُمْسٌ [ḥums] gelir ḥā'nın zammıyla yukālu: مَكَانٌ أَحْمَسُ أَيْ صُلْبٌ وَأَمْكِنَةٌ حُمْسٌ أَيْ صِلاَبٌ Ve

أَحْمَسُ [aḥmes] Kurak ve kıtlık yıla denir; yukālu: عَامٌ أَحْمَسُ أَيْ شَدِيدٌ ve yukālu: سَنَةٌ حَمْسَاءُ أَيْ شَدِيدَةٌ Cemʿi أَحَامِسُ [eḥāmis] ve حُمْسٌ [ḥums] gelir; yukālu: أَصَابَتْهُمْ سِنُونَ أَحَامِسُ وَحُمْسٌ أَيْ شَدِيدَةٌ

اَلْحُمْسُ [el-ḥums] (ḥā'nın zammıyla) أَحْمَسُ [aḥmes]in cemʿidir ki salābetli mekānlara denir. Bununla Cāhiliyye'de Ḳureyş ve Kināne ve Cedīle ve onlara tābiʿ olanlar mülakkab oldular, emr-i dīnde mütesallib oldukları için yāhūd حَمْسَاءُ [Ḥamsāʾ] ya yaʿnī Kaʿbe'ye mültecī oldukları için telkīb olundular.

اَلْحَمْسَاءُ [el-ḥamsāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Siyāha māʾil beyāz taşlar ile yapılmış bināya denir. Kaʿbe-i mükerremeye حَمْسَاءُ [Ḥamsāʾ] ıtlākı ona mebnīdir. Ve

حَمْسَاءُ [ḥamsāʾ] Kıtlık yıla denir, niteki zikr olundu.

اَلْحَمِيسُ [el-ḥamīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلْحَمِسُ [el-ḥamis] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Bahādır adama denir.

اَلْحَمَاسَةُ [el-ḥamāset] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Bahādır olmak, şecāʿat maʿnāsınadır; yukālu: حَمُسَ الرَّجُلُ حَمَاسَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا شَجُعَ

اَلْأَحَامِسُ [el-eḥāmis] أَحْمَسُ [aḥmes]in cemʿidir ki zikr olundu; ve kavluhum: وَقَعَ فِي هِنْدِ الْأَحَامِسِ أَيِ الدَّاهِيَةِ أَوْ مَاتَ

Şārihin beyānına göre Benū Hind beyne'l-ʿArab şiddet ve hamāsetle maʿrūf bir tāʾife olmakla أَحَامِسُ [eḥāmis] e izāfeti şücʿānlarına izāfettir. Ve kesret-i tedāvülden بَنِي lafzı tahfīf olundu. Ve baʿzıların beyānına göre هِنْدُ الْأَحَامِسِ [Hindu'l-Eḥāmis] bir şecīʿ kavmin sergerdesi idi, sāʾir kabāʾil onların şerlerinden dāʾimā ihtirāz ederler idi, giderek dāhiyeden kināye eylediler.

حِمَاسُ اللَّيْثِيُّ [Ḥimāsu'l-Leyṯiyy] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ʿArabdan bir kimsedir ki ʿahd-i nebevīde tevellüd eyledi. Ve Ḥimās b. Ṯāmil şuʿarādandır.

ذُو حِمَاسٍ [Ẕū Ḥimās] Bir mevziʿdir.

اَلْحَمْسُ [el-ḥams] (لَمْسٌ [lems] vezninde) Et kavurmak maʿnāsınadır; yukālu: حَمَسَ اللَّحْمَ حَمْسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَلَاهُ Ve darıltmak maʿnāsınadır; yukālu: حَمَسَ فُلَانًا إِذَا أَغْضَبَهُ Ve

حَمْسٌ [ḥams] İnsānın āhestece sesine denir; tekūlu: سَمِعْتُ حَمْسَهُ أَيْ جِرْسَهُ

حِمْسٌ [Ḥims] (ḥāʾnın kesriyle) Bir mevziʿ adıdır.

اَلْإِحْمَاسُ [el-iḥmās] (hemzenin kesriyle) ve

اَلتَّحْمِيسُ [et-taḥmīs] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bunlar da bir adamı darıltmak maʿnāsınadır; yukālu: أَحْمَسَهُ وَحَمَّسَهُ إِذَا أَغْضَبَهُ Ve

تَحْمِيسٌ [taḥmīs] Devā makūlesi nesneyi āteş üzere tavlamak maʿnāsınadır; yukālu: حَمَّسَ الدَّوَاءَ إِذَا وَضَعَ عَلَى النَّارِ قَلِيلاً Ve bu şiddet maʿnāsındandır; leblebi ve kahve kavurmasına تَحْمِيسٌ [taḥmīs] ve giderek mahalline ıtlākı bu maʿnāya mebnīdir.

اَلْحَمِيسَةُ [el-ḥamīset] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Kavurmaya denir; tekūlu: أَكَلْتُ الْحَمِيسَةَ أَيِ الْقَلِيَّةَ

اَلْحَمِيسُ [el-ḥamīs] (أَمِيرٌ [emīr] veznninde) Bahādıra denir, niteki zikr olundu. Ve tennūra denir; yukālu: أَلْقَاهُ فِي الْحَمِيسِ أَيِ التَّنُّورِ Ve katı ve şedīd nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ حَمِيسٌ أَيْ شَدِيدٌ

اَلْحُمْسَةُ [el-ḥumset] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Hürmet maʿnāsınadır; yukālu: فُلَانٌ لَا يَعْرِفُ الْحُمْسَةَ أَيِ الْحُرْمَةَ

اَلْحَمَسَةُ [el-ḥameset] (fetehātla) Bir deryā cānveri, ʿalā-kavlin kablumbağaya denir. Cemʿ-i cinsi حَمَسٌ [ḥames]tir fethateynle.

اَلْحَوْمَسِيسُ [el-ḥavmesīs] (زَنْجَبِيلٌ [zencebīl] vezninde) Mehzūl insān ve hayvāna denir; yukālu: إِنَّهُ حَوْمَسِيسٌ أَيْ مَهْزُولٌ

اَلْإِحْتِمَاسُ [el-iḥtimās] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Cenk için şiddetlenip hurūş ve heyecān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِحْتَمَسَ الدِّيكَانِ إِذَا هَاجَا

اَلْإِحْمِيمَاسُ [el-iḥmīmās] (إِفْعِيعَالٌ [ifʿīʿāl] vezninde) Hışm ve gazaba gelmek

maʿnāsınadır; yukālu: إِحْمَوْمَسَ الرَّجُلُ إِذَا غَضِبَ

اِبْنُ أَبِي الْحَمْسَاءِ [İbnu Ebi'l-Ḥamsāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Bir saʿādet-menddir ki mebʿas-i Hazret-i Nebevī'den mukaddem īmān ve tebaʿiyyet eylemişidi.

بَنُو أَحْمَسَ [Benū Aḥmes] Ḍabīʿa kabīlesinden bir batndır.

[ح م ر س]

اَلْحُمَارِسُ [el-ḥumāris] (عُلاَبِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Şedīd adama denir. Ve arslana denir. Ve cerīʾ ve dilīr ve mikdām kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ حُمَارِسٌ أَيْ شَدِيدٌ وَكَذَا جَرِيءٌ مِقْدَامٌ

أُمُّ الْحُمَارِسِ اَلْبَكْرِيَّةُ [Ummu'l-Ḥumāris el-Bekriyyet] Bir maʿrūfe hatundur.

[ح م ق س]

اَلْحَمَاقِيسُ [el-ḥamāḳīs] (ḥā'nın fethiyle) Şedāʾide ve āfāt ve devāhīye denir; yukālu: وَقَعُوا فِي الْحَمَاقِيسِ أَيِ الشَّدَائِدِ وَالدَّوَاهِي

اَلتَّحَمْقُسُ [et-teḥamḳus] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Habāset peydā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَحَمْقَسَ الرَّجُلُ إِذَا تَخَبَّثَ

[ح ن د س]

اَلْحِنْدِسُ [el-ḥindis] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Muzlim geceye denir. Ve karanlığa denir, zulmet maʿnāsına; yukālu: سَرَوْا فِي الْحِنْدِسِ وَحِنْدِسِ اللَّيْلِ وَهُوَ اللَّيْلُ الْمُظْلِمُ وَالظُّلْمَةُ Cemʿi حَنَادِسُ [ḥanādis] gelir. Ve

حَنَادِسُ [ḥanādis] Her ayın evāhirinde olan üç muzlim geceye ıtlāk olunur.

اَلتَّحَنْدُسُ [et-teḥandus] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Gece karanu olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَحَنْدَسَ اللَّيْلُ إِذَا أَظْلَمَ Ve bir kimse kuvvetinden düşüp zaʿīf ve zebūn olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَحَنْدَسَ الرَّجُلُ إِذَا سَقَطَ وَضَعُفَ

[ح ن د ل س]

اَلْحَنْدَلِسُ [el-ḥandelis] (ḥā'nın ve dāl'ın fethi ve lām'ın kesriyle) Yürümesi ağır ve batīʾ olan nākaya denir. Ve semiz olup vücūdu salkı ve sölpük olan nākaya denir. Ve be-gāyet soy ve kerīme olan nākaya denir.

[ح ن س]

اَلْحَنَسُ [el-ḥanes] (fethateynle) Bahādır kimse fart-ı şecāʿatinden nāşī dāʾimā muhārebede cengāhın göm olan vasatına mülāzım olmak maʿnāsınadır; yukālu: فُلاَنٌ يَحْنَسُ وَسَطَ الْمَعْرَكَةِ حَنَسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَزِمَهُ شَجَاعَةً

اَلْحُنُسُ [el-ḥunus] (zammeteynle) Veraʿ ve takvā sāhiblerine denir; yukālu: هُمْ حُنُسٌ أَيْ وَرِعُونَ مُتَّقُونَ

اَلْحَوَنَّسُ [el-ḥavennes] (عَمَلَّسٌ [ʿamelles] vezninde) Şol şehāmet ve menāʿat sāhibi adama denir ki bir kimse kendisine cevr ve taʿaddī edemez olup ve bahādırlığından nāşī makāmından bir kadem münfekk edemez ola; yukālu: هُوَ حَوَنَّسٌ أَيْ لاَ يَضِيمُهُ أَحَدٌ وَإِذَا أَقَامَ فِي مَكَانٍ لاَ يُحَلْحِلُهُ أَحَدٌ

حَنُّوسُ [Ḥannūs] (تَنُّورٌ [tennūr] vezninde) İbn Ṭārik'tir ki mukrī idi.

[ح ن ف س]

اَلْحِنْفِسُ [el-ḥinfis] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Bed-zebān ve bī-hayāʾ ʿavrete denir, Niteki حِفْنِسٌ [ḥifnis] dahi bu maʿnāyadır.

[ح و س]

اَلْحَوْسُ [el-ḥavs] جَوْسٌ [cevs] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu; yukālu: حَاسُوا خِلاَلَ الْبُيُوتِ بِمَعْنَى جَاسُوا Kāle'ş-şārih وَقُرِئَ قَوْلُهُ تَعَالَى «فَحَاسُوا خِلاَلَ الدِّيَارِ»، الآية Ve

حَوْسٌ [ḥavs] Yürürken eteği sürümek maʿnāsınadır; yukālu: حَاسَتِ الْمَرْأَةُ ذَيْلَهَا إِذَا سَحَبَتْهُ Ve kassāb evvel-be-evvel postu yüzüp sıyırmak maʿnāsınadır ki murād birden sıyırıp çıkarmayıp tedrīcī yüzerek sıyırmaktır; yukālu: حَاسَ الْجَزَّارُ الْإِهَابَ إِذَا كَشَطَهُ فِي سَلْخِهِ أَوَّلاً فَأَوَّلاً Ve nās aralığında dolaşıp nesne cerr ve taleb eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; ve minhu tekūlu: تَرَكْتُ فُلاَنًا يَحُوسُ بَنِي فُلاَنٍ أَيْ يَتَخَلَّلُهُمْ وَيَطْلُبُ فِيهِمْ

اَلْحَوَّاسُ [el-ḥavvās] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Dāʾimā gece vakti gezip nesne taleb eder olan adama denir; yukālu: إِنَّهُ لَحَوَّاسٌ غَوَّاسٌ أَيْ طَلاَّبٌ بِاللَّيْلِ

اَلْحُوَّسُ [el-ḥuvves] (رُكَّعٌ [rukkaʿ] vezninde) Şol umūr ve ahvāl-i ʿazīmeye ıtlāk olunur ki bir tāʾifeye vukūʿ ve cümlesini ihāta ve dār ve diyārlarına mütehallil ola, şeb-hūn gibi; yukālu: نَزَلَتْ عَلَيْهِمُ الْحُطُوبُ الْحُوَّسُ أَيْ أُمُورٌ نَزَلَتْ بِهِمْ فَتَغْشَاهُمْ وَتَخَلَّلَتْ دِيَارَهُمْ

اَلْحَوْسَاءُ [el-ḥavsāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Ekūl olan nākaya ve şedīdetü'n-nefs olan nākaya denir.

اَلْحُوسُ [el-ḥūs] (ḥā'nın zammıyla) Merʿādan hareketleri batīʾ olan develere denir; yukālu: إِبِلٌ حُوسٌ أَيْ بَطِيئَاتُ التَّحَرُّكِ مِنْ مَرْعَاهَا

اَلْأَحْوَسُ [el-aḥves] (أَفْضَلُ [efḍal] vezninde) Cerīʾ ve dilīr adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَحْوَسُ أَيْ جَرِيءٌ Ve sibāʿdan kurda denir.

اَلْحُوَاسَةُ [el-ḥuvāset] (ḥā'nın zammıyla) Yakınlık, karābet maʿnāsınadır. Ve dem ve kısāsa müteʿallik mādde-i matlūbeye denir; yukālu: بَيْنَهُمَا حُوَاسَةٌ أَيْ قَرَابَةٌ وَكَذَا طَلِبَةٌ مِنَ الدَّمِ Ve şeb-hūn ve gārete denir. Ve ecnās-ı muhtelifeden karışık cemāʿate denir. Ve o makūle ecnāsın cemʿiyyet-gāhına denir.

اَلْحُوَاسَاتُ [el-ḥuvāsāt] (ḥā'nın zammıyla) Birikmiş develere denir. Ve ekūl develere denir.

اَلْحُوَيْسَاءُ [el-ḥuveysāʾ] (musaggar bünyesiyle) Karābete denir.

اَلتَّحَوُّسُ [et-teḥavvus] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) İzhār-ı şecāʿat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَحَوَّسَ الرَّجُلُ إِذَا تَشَجَّعَ Ve bir nesne için acıyıp derd-nāk olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَحَوَّسَ لَهُ إِذَا تَوَجَّعَ Ve sefer irādesine mukārin ikāmet eylemek maʿnāsınadır ki gerçi sefer kasdında olup lākin henüz bir nesne ile meşgūl olmakla nehzat üzere olmamaktan ʿibārettir; yukālu: تَحَوَّسَ فُلاَنٌ إِذَا أَقَامَ مَعَ إِرَادَةِ السَّفَرِ

اَلْحَوْسَى [el-ḥavsā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Çok develere denir.

اَلْإِسْتِحْوَاسُ [el-istiḥvās] Bir işe tutulup yāhūd oyalanıp gecikmek maʿnāsınadır; yukālu: مَا زَالَ يَسْتَحْوِسُ أَيْ يَتَحَبَّسُ وَيُبْطِئُ

[ح ي س]

اَلْحَيْسُ [el-ḥays] (لَيْسٌ [leys] vezninde) Katıp karıştırmak maʿnāsınadır; yukālu: حَاسَ الشَّيْءَ يَحِيسُ حَيْسًا إِذَا خَلَطَهُ Ve

حَيْسٌ [ḥays] Beyne'l-ʿArab bir taʿām ismidir ki çekirdeği çıkarılmış hurmāyı sāfī yağ ve keş taʿbīr olunan yoğurt kurusuna gereği gibi katıp mezc ve gāhī içine sevīk dahi izāfe ile tertīb ederler. Ve

حَيْسٌ [ḥays] Taʿām-ı mezbūr ittihāz eylemek maʿnāsına masdar olur; yukālu: حَاسَ الْحَيْسَ إِذَا اتَّخَذَهُ Ve

حَيْسٌ [ḥays] Redīʾ ve kemter ve gayr-i muhkem olan emr ve maslahata denir; ve minhu'l-meselu: «عَادَ الْحَيْسُ يُحَاسُ» أَيْ عَادَ الْفَاسِدُ يُفْسَدُ Bunun menşeʾi budur ki bir hatun bir kimseyi zinā ederken görmekle taʿyīr ve taʿyīb edip baʿde-zamān o

kimse, mezbūreyi dahi hālet-i merkūme irtikābında görmekle kelām-ı mezbūru īrād eyledi. İnde'l-baᶜz bir kimse bir maslahata meᵓmūr olup ihkām edememekle bir şahs-ı āher mezbūru taᶜyīb ve melām eyledikten sonra maslahat-ı mezbūrenin ihkāmı husūsuna kıyām edip lākin ondan ezyed tevhīn eylemekle o maslahatı emr eden kimse kelām-ı merkūmu īrād eyledi. Ve

حَيْسٌ [ḥays] Helāk maᶜnāsına müstaᶜmeldir; ve minhu yukālu: حِيسَ حَيْسُهُمْ أَيَ دَنَا هَلاَكُهُمْ Ve ip bükmek maᶜnāsınadır; yukālu: حَاسَ الْحَبْلَ إِذَا فَتَلَهُ

اَلْمَحْيُوسُ [el-maḥyūs] Şol kişiye denir ki eb ve ümm cihetlerinden cāriye veledi ola; yukālu: رَجُلٌ مَحْيُوسٌ إِذَا كَانَ قَدْ وَلَدَتْهُ الْإِمَاءُ مِنْ قِبَلِ أَبِيهِ وَأُمِّهِ Şārih der ki *Nihāye*'de atası ᶜabd ve anası cāriye olmak ᶜunvānıyla mersūmdur.

حَيُّوسٌ [Ḥayyūs] (تَنُّورٌ [tennūr] vezninde) Esāmīdendir: Ebu'l-Fityān Ḥayyūs bir şāᶜirdir.

نَجَزَ بِحَمْدِهِ تَعَالَى

FASLU'L-ḪĀᵓİ'L-MUᶜCEME
(فَصْلُ الْخَاءِ الْمُعْجَمَةِ)

[خ ب س]

اَلْخَبْسُ [el-ḫabs] (حَبْسٌ [ḥabs] vezninde) Bir nesneyi avuçla almak maᶜnāsınadır; yukālu: خَبَسَ الشَّيْءَ خَبْسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَخَذَهُ بِكَفِّهِ Ve zulm ve taᶜaddī eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: خَبَسَ فُلاَنًا إِذَا ظَلَمَهُ وَغَشَمَهُ

اَلْخَبُوسُ [el-ḫabūs] (عَبُوسٌ [ᶜabūs] veznide) Pek zālim kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ خَبُوسٌ أَيْ ظَلُومٌ Ve arslana denir.

اَلْخُبَاسَةُ [el-ḫubâset] ve

اَلْخُبَاسَاءُ [el-ḫubāsāᵓ] (ḫā'ların zammıyla) Ganīmete denir; yukālu: أَخَذَ الْخُبَاسَةَ وَالْخُبَاسَاءَ أَيِ الْغَنِيمَةَ

اَلْخِبْسُ [el-ḫibs] (ḫā'nın kesriyle) Deveye mahsūs olan susuzluklardan bir susuzluk ismidir.

خُبَاسٌ [Ḫubās] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Fuḳaym b. Cerīr'in feresi ismidir.

خُبَاسَةُ [Ḫubāset] (ثُمَامَةٌ [ṯumāmet] veznide) ᶜUbeydiyyūn mülūkundan birinin bir ser-ᶜaskeri ismidir.

اَلْإِخْتِبَاسُ [el-iḫtibās] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] veznide) Bir nesneyi kahr ve tagallüb cihetiyle almak maᶜnāsınadır; yukālu: إِخْتَبَسَهُ إِذَا أَخَذَهُ مُغَالَبَةً Ve bir kimsenin mālını alıp götürmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِخْتَبَسَ مَالَهُ إِذَا ذَهَبَ بِهِ

اَلْمُخْتَبِسُ [el-muḫtebis] ve

اَلْخَابِسُ [el-ḫābis] ve

اَلْخَبَّاسُ [el-ḫabbās] Arslana denir.

اَلتَّخَبُّسُ [et-teḫabbus] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜul] veznide) İgtināmdır maᶜnāsınadır; tekūlu: مَا تَخَبَّسْتُ مِنْ شَيْءٍ أَيْ مَا اغْتَنَمْتُ

[خ ن د ر س]

اَلْخَنْدَرِيسُ [el-ḫanderīs] (زَنْجَبِيلٌ [zencebīl] vezninde) Bādeye denir, خَمْرٌ [ḫamr] maʿnāsına. Gerçi bu خَدْرَسَةٌ [ḫadreset]ten müştak olup lākin tefsīrine taʿarruz olunmamıştır. ʿİnde'l-baʿz lügat-ı Rūmiyyeden muʿarrebdir; yukālu: شَرِبَ الْخَنْدَرِيسَ أَيِ الْخَمْرَ Ve

خَنْدَرِيسٌ [ḫanderīs] Kadīm nesneye denir; yukālu: جِنْطَةٌ خَنْدَرِيسٌ أَيْ قَدِيمَةٌ Şārih der ki lügat-ı Rūmiyyede خَنْدَرِيسٌ [ḫanderīs], kadīm maʿnāsına olmakla eski şarāba ʿalem eyleyip baʿdehu ʿArab ahz ve mutlak şarābda istiʿmāl eylediler.

[خ ن د ل س]

اَلْخَنْدَلِسُ [el-ḫandelis] حَنْدَلِسٌ [ḫandelis] vezninde ve mürādifidir ki semiz olup söl-pük olan nākaya denir.

[خ ر س]

اَلْخِرْسُ [el-ḫars - el-ḫirs] (ḫā'nın fethi ve kesri ve rā'nın sükūnuyla) Küpe denir, دَنٌّ [denn] maʿnāsına; cemʿi خُرُوسٌ [ḫurūs] gelir; yukālu: شَرِبَ حَتَّى انْتَفَخَ كَالْخِرْسِ أَيِ الدَّنِّ

اَلْخَرَّاسُ [el-ḫarrās] (شَدَّادٌ [şeddād] veznin-de) Küpçüye denir.

اَلْخُرْسُ [el-ḫurs] (ḫā'nın zammıyla) Vilādet taʿāmına denir ki ziyāfet olur; yukālu: دَعَوْا إِلَى الْخُرْسِ وَهُوَ طَعَامُ الْوِلاَدِ

اَلْخُرْسَةُ [el-ḫurset] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Hemān lohusa için tehyiʾe kılınan taʿāma denir; yukālu: أَطْعِمُوا النُّفَسَاءَ خُرْسَتَهَا وَهِيَ طَعَامُهَا خَاصَّةً

اَلْخَرُوسُ [el-ḫarūs] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) En ibtidā gebeliği olan nākaya denir. Ve kendisi için خُرْسَةٌ [ḫurset] dedikleri taʿām tertīb olunmuş lohusaya denir. Ve sütü az olan hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ خَرُوسٌ أَيِ الْقَلِيلَةُ الدَّرِّ

اَلْخَرَسُ [el-ḫares] (fethateynle) Bir nesneyi küp ile içer olmak maʿnāsınadır; yukālu: خَرِسَ الرَّجُلُ خَرَسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا شَرِبَ بِالْخَرْسِ Ve bir adam dilsiz ve lāl olmak maʿnāsınadır; yukālu: خَرِسَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ أَخْرَسَ

اَلْأَخْرَسُ [el-aḫres] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Dilsize denir. Cemʿi خُرْسٌ [ḫurs] gelir ve خُرْسَانٌ [ḫursān] gelir ḫā'ların zammıyla; yukālu: رَجُلٌ أَخْرَسُ أَيْ مُنْعَقِدُ اللِّسَانِ عَنِ الْكَلاَمِ Ve

أَخْرَسُ [aḫres] Koyuluğundan nāşī kapta çalkanıp seslenmez olan süte ıtlāk olunur; yukālu: لَبَنٌ أَخْرَسُ أَيْ خَاثِرٌ لاَ صَوْتَ لَهُ فِي الْإِنَاءِ Ve şol yol nişānı olan mīle ıtlāk olunur ki dağdan baʿīd olmakla yāhūd sedā ʿaks eylemeyen dağ semtinde olmakla onda ʿaks-i savt mesmūʿ olmaya; yukālu: عَلَمٌ أَخْرَسُ إِذَا كَانَ لَمْ يُسْمَعْ فِيهِ صَوْتُ صَدًى

اَلْإِخْرَاسُ [el-iḫrās] (hemzenin kesriyle) Dilsiz kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَخْرَسَهُ اللهُ أَيْ جَعَلَهُ أَخْرَسَ

اَلْأُخَيْرِسُ [el-Uḫayris] (sīga-i tasgīr ile) Ḥāriş b. Hişām'ın ki sahābīdir, kılıcı ismidir.

اَلْخَرْسَاءُ [el-ḫarsāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) أَخْرَسُ [aḫres]in müʾennesidir. Ve şol ʿaskere ıtlāk olunur ki cümlesi ehl-i vakār olmakla muhārebe hengāmında gırīv ve āvāzları mesmūʿ olmaya, ʿalā-kavlin zırhları ve giyimleri ekserī hurde halkalı olmakla silāhlarının āvāzı çıkmaz ola; yukālu: كَتِيبَةٌ خَرْسَاءُ إِذَا كَانَتْ لاَ يُسْمَعُ لَهَا صَوْتٌ لِوَقَارِهِمْ أَوْ صَمَتَتْ مِنْ كَثْرَةِ الدُّرُوعِ لَيْسَ لَهَا قَعَاقِعُ Ve dāhiye ve āfete ıtlāk olunur; sedāsız vukūʿundan nāşī; yukālu: رَمَاهُ بِخَرْسَاءَ أَيِ

الدَّاهِيَةِ Ve raʿd ve berki olmayan sehābeye ıtlāk olunur; yukālu: سَحَابَةٌ خَرْسَاءُ أَيْ لَيْسَ فِيهَا رَعْدٌ وَلاَ بَرْقٌ

اَلْخَرِسُ [el-ḫaris] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Geceler aslā uyumaz olan adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ خَرِسٌ إِذَا كَانَ لاَ يَنَامُ بِاللَّيْلِ

اَلْخُرْسَى [el-ḫursā] (حُبْلَى [ḫublā] vezninde) Aslā böğürmez olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ خُرْسَى إِذَا صَارَتْ لاَ تَرْغُو

خُرَاسَانُ [Ḫurāsān] (ḫā'nın zammıyla) Īrān'da bir vilāyet adıdır, bilād-ı ʿadīdeyi müştemildir; nisbetinde خُرَاسَانِيٌّ [Ḫurāsāniyy] ve خُرَاسِنِيٌّ [Ḫurāsiniyy] denir elifin hazfī ve sīn'in kesriyle ve خُرَسِيٌّ [Ḫuresiyy] denir, صُرَدِيٌّ [ṣurediyy] vezninde.

اَلتَّخْرِيسُ [et-taḫrīs] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Lohusaya ekl eylemek için taʿām-ı mahsūs tertīb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: خَرَّسَ عَلَى الْمَرْأَةِ إِذَا أَطْعَمَ فِي وِلاَدَتِهَا

اَلتَّخَرُّسُ [et-teḫarrus] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Lohusa kendi nefsi için taʿām ittihāz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَخَرَّسَتِ النُّفَسَاءُ إِذَا اتَّخَذَتِ الْخُرْسَةَ لِنَفْسِهَا Ve minhu'l-meselu: «تَخَرَّسِي يَا نَفْسُ لاَ مُخَرِّسَةَ لَكِ» Menşeʾi budur ki bir lohusa hatun خُرْسَةٌ [ḫurset] tabh eyleyecek kimsesi olmamakla kendisi tabh ederek kelām-ı mezbūru īrād eyledi. Bi-nefsihi umūruna saʿy ve iʿtinā eder kimse hakkında darb olunur.

[خ ر ب س]

اَلْخَرْبَسِيسُ [el-ḫarbesīs] (زَنْجَبِيلٌ [zencebīl] vezninde) Sulb ve saht yere denir; yukālu: أَرْضٌ خَرْبَسِيسٌ أَيْ صُلْبَةٌ Ve nesne maʿnāsınadır, nefy makāmında müstaʿmeldir; yukālu: مَا يَمْلِكُ خَرْبَسِيسًا أَيْ شَيْئًا

[خ ر م س]

اَلْإِخْرِنْمَاسُ [el-iḫrinmās] (إِحْرِنْجَامٌ [iḥrincām] vezninde) Sākit olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِخْرَنْمَسَ الرَّجُلُ إِذَا سَكَتَ كَالْإِخْرِمَّاسِ Ve مُدْغَمَةَ النُّونِ

إِخْرِمَّاسٌ [iḫrimmās] Züll ve tevāzuʿ ve huzūʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِخْرَمَّسَ لَهُ إِذَا ذَلَّ وَخَضَعَ لَهُ

اَلْخِرْمِسُ [el-ḫirmis] (زِبْرِجٌ [zibric] veznide) Karanu geceye denir; yukālu: سَرَى فِي الْخِرْمِسِ أَيِ اللَّيْلِ الْمُظْلِمِ

[خ س س]

اَلْخَسُّ [el-ḫass] (ḫā'nın fethi ve sīn'in şeddesiyle) Marul taʿbīr olunan sebzeye denir.

خَسُّ الْحِمَارِ [ḫassu'l-ḥimār] İsm-i şincārdır ki havacıva ve eşek marulu ve enlik taʿbīr olunan dārūya denir ki mumcular onunla mum dibi boyarlar.

اَلْخُسُّ [el-Ḫuss] (ḫā'nın zammıyla) İbn Ḥābis'dir ki İyād kabīlesinden bir kimsedir, Hind bint el-Ḫuss el-İyādiyye'nin pederidir; ʿalā-kavlin mezbūre ʿAmāliḳ a'dandır, İyādiyye olan Cumʿa bint Ḥābis'tir, ikisi de dühāt-ı fusehādandır.

اَلْخُسَّانُ [el-ḫussān] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) Aslā gurūb etmez olan yıldızlara denir, Cedy ve Ḳuṭb ve Benātu'n-Naʿş ve Ferḳadān gibi.

اَلْخَسُّ [el-ḫass] (ḫā'nın fethiyle) Bir kimsenin hissesini pek hakīr ve kemter ve nāçīz kılmak maʿnāsınadır; yukālu: خَسَّ نَصِيبَهُ خَسًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَعَلَهُ خَسِيسًا دَنِيئًا حَقِيرًا

اَلْخَسِيسُ [el-ḫasīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Denīʾ ve fürū-māye nesneye denir ki aslā iʿtibār ve mübālāta lāyık olmaz; yukālu: شَيْءٌ خَسِيسٌ أَيْ دُونٌ لاَ يُعْبَأُ بِهِ

اَلْخِسَّةُ [el-ḫisset] (ḫā'nın kesriyle) ve اَلْخَسَاسَةُ [el-ḫasāset] (ḫā'nın fethiyle) Dün ve hasīs olmak maʿnāsınadır; tekūlu: خَسِسْتَ يَا فُلَانُ خِسَّةً وَخَسَاسَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَيْ كُنْتَ فِي نَفْسِكَ خَسِيسًا

اَلْخَسِيسَةُ [el-ḫasīset] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Nākanın ön dişlerinin yanlarında olan dişlere denir ve bu altıncı yaşına girip ön dişleri bıraktığı vaktte olur ve nākaʾ-i maʿhūde o vakit ʿīd ve hacc kurbanlarına sālih olur; yukālu: جَاوَزَتِ النَّاقَةُ خَسِيسَتَهَا وَهِيَ أَسْنَانُهَا دُونَ الْإِثْنَاءِ Ve

خَسِيسَةٌ [ḫasīset] Haslet-i deniyye vü rediyyeye denir; ve minhu tekūlu: رَفَعْتُ مِنْ خَسِيسَتِهِ إِذَا فَعَلْتَ فِعْلاً يَكُونُ فِيهِ رِفْعَتُهُ ve yukālu: رَفَعَ اللهُ خَسِيسَةَ فُلَانٍ إِذَا رَفَعَ حَالَهُ بَعْدَ انْحِطَاطِهَا Burada hālet-i rediyye demek olur.

اَلْخُسَاسَةُ [el-ḫusāset] (ثُمَامَةٌ [ṯumāmet] vezninde) At kısmının çiynemti edip avunacağı ʿalefe denir, bir mikdārca saman ve otluk gibi, عُلَالَةُ الْفَرَسِ [ʿulāletu'l-feres] maʿnāsına. Ve az ve hakīr ve kemter māla denir; yukālu: أَعْطَاهُ خُسَاسَةً مِنَ الْمَالِ أَيْ قَلِيلاً

اَلْخِسَاسُ [el-ḫisās] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Elden ele tedāvül olunacak nesnelere denir; yukālu: هَذِهِ الْأُمُورُ خِسَاسٌ بَيْنَهُمْ أَيْ دُوَلٌ يَعْنِي يَتَدَاوَلُونَهَا

اَلْإِخْسَاسُ [el-iḫsās] (hemzenin kesriyle) Hasīs iş işlemek maʿnāsınadır; tekūlu: أَخْسَسْتَ يَا فُلَانُ أَيْ فَعَلْتَ فِعْلاً خَسِيسًا Ve bir adamı denī ve nākes bulmak maʿnāsınadır; tekūlu: أَخْسَسْتُ فُلَانًا إِذَا وَجَدْتَهُ خَسِيسًا

اَلْإِسْتِخْسَاسُ [el-istiḫsās] Bir nesneyi hasīs ʿadd ve iʿtibār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَخَسَّهُ إِذَا عَدَّهُ خَسِيسًا

اَلْمُسْتَخِسُّ [el-musteḫiss] (ḫā'nın kesri ve fethiyle) Alçak ve dūn şeyʾe denir. Ve zişt-çehre kişiye denir; müʾennesi مُسْتَخِسَّةٌ [musteḫisset]tir, yukālu: رَجُلٌ مُسْتَخِسٌّ وَامْرَأَةٌ مُسْتَخِسَّةٌ أَيِ الْقَبِيحُ الْوَجْهِ

اَلتَّخَاسُّ [et-teḫāss] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Bir nesneyi elden ele tedāvül kılmak maʿnāsınadır; yukālu: تَخَاسُّوهُ إِذَا تَدَاوَلُوهُ Ve bir nesneye koşuşup sebk ve mübāderet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَخَاسُّوهُ إِذَا تَبَادَرُوهُ

[خ ف س]

اَلْخَفْسُ [el-ḫafs] (ḫā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Hezl ve istihzā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: خَفَسَهُ خَفْسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا اسْتَهْزَأَ بِهِ Ve azca yemek maʿnāsınadır; yukālu: خَفَسَهُ إِذَا أَكَلَهُ قَلِيلاً Ve bināyı yıkmak maʿnāsınadır; yukālu: خَفَسَ الْبِنَاءَ إِذَا هَدَمَهُ Ve bir adama bed ve çirkīn söz söylemek maʿnāsınadır; yukālu: خَفَسَهُ إِذَا نَطَقَ لَهُ بِالْكَلَامِ الْقَبِيحِ Ve güreş husūsunda hemtāsına gālib olmak maʿnāsınadır; yukālu: خَفَسَهُ إِذَا غَلَبَهُ فِي الصِّرَاعِ Ve suyu az ʿalā-kavlin çok içmek maʿnāsınadır; yukālu: خَفَسَ الْمَاءَ إِذَا شَرِبَهُ قَلِيلاً أَوْ كَثِيرًا

اَلْإِخْفَاسُ [el-iḫfās] (hemzenin kesriyle) Bu dahi yaramaz söz söylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَخْفَسَ الرَّجُلُ إِذَا نَطَقَ بِالْقَبِيحِ مِنَ الْكَلَامِ Ve suyu az ʿalā-kavlin çok içmek maʿnāsınadır; yukālu: أَخْفَسَ مِنَ الْمَاءِ إِذَا أَقَلَّ أَوْ أَكْثَرَ فِي شُرْبِهِ

اَلتَّخْفِيسُ [et-taḫfīs] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) إِخْفَاسٌ [iḫfās] ile maʿnā-yı ahīrde mürādiftir; yukālu: خَفَّسَ مِنَ الْمَاءِ بِمَعْنَى أَخْفَسَ

اَلتَّخَفُّسُ [et-teḫaffus] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Yere çalınıp uzanmak maʿnāsınadır; yukālu: تَخَفَّسَ الرَّجُلُ إِذَا انْجَدَلَ وَاضْطَجَعَ

اَلْإِنْخِفَاسُ [el-inḫifās] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Bir nesne bozulmak maʿnāsınadır;

yukālu: إِنْخَفَسَ الْمَاءُ إِذَا تَغَيَّرَ

اَلْخَفِيسُ [el-ḫafīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Suyu çok şarāba denir; yukālu: شَرَابٌ خَفِيسٌ إِذَا كَانَ كَثِيرَ الْمِزَاجِ

اَلْمُخْفِسُ [el-muḫfis] (مُفْلِسٌ [muflis] vezninde) Çabuk sarhoş eden şarāba denir; yukālu: شَرَابٌ مُخْفِسٌ أَيْ سَرِيعُ الْإِسْكَارِ

[خ ل س]

اَلْخَلْسُ [el-ḫals] (ḫā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Şol kuru çayıra denir ki dibinden tāze çayır bitmekle birbirine muhtelit ola; yukālu: فِي الْمَرْعَى خَلْسٌ وَهُوَ الْكَلَأُ الْيَابِسُ يَنْبُتُ فِي أَصْلِهِ الرَّطْبُ فَيَخْتَلِطُ Ve

خَلْسٌ [ḫals] Masdar olur, kapmak maʿnāsına; niteki خِصِّيصَى [ḫiṣṣīṣā] vezninde خِلِّيسَى [ḫillīsā] dahi bu maʿnāda masdardır; yukālu: خَلَسَ الشَّيْءَ خَلْسًا وَخِلِّيسَى مِنَ الْبَابِ Şārih der ki خَلْسٌ [ḫals] ʿalā-gafletin kapmak ve خَطْفٌ [ḫaṭf] şāhīn gibi sürʿatle kapmak maʿnāsınadır.

اَلْخَلِيسُ [el-ḫalīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) خَلْسٌ [ḫals] ile maʿnā-yı evvelde mürādiftir. Ve saç ve sakalına kır sepmiş adama denir; yukālu: رَجُلٌ خَلِيسٌ أَيْ أَسْمَطُ Ve sararıp kurumağa yüz tutmuş nebāta denir; yukālu: نَبَاتٌ خَلِيسٌ أَيْ هَائِجٌ Ve şol kızıl benizli kişiye denir ki beyāzı esmerī ola; yukālu: رَجُلٌ خَلِيسٌ أَيِ الْأَحْمَرُ الَّذِي خَالَطَ بَيَاضُهُ سَوَادٌ Müʾennesi خَلْسَاءُ [ḫalsāʾ]dır, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْإِخْتِلَاسُ [el-iḫtilās] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi kapmak maʿnāsınadır, خَلْسٌ [ḫals] gibi, ʿalā-kavlin bunun mefhūmunda sürʿat muʿteberdir ki çabuk kapmak olur; yukālu: إِخْتَلَسَهُ بِمَعْنَى خَلَسَهُ أَوْ هُوَ أَوْحَى مِنَ الْخَلْسِ

اَلْخُلْسَةُ [el-ḫulset] (فُرْصَةٌ [furṣat] vezninde) İsmdir, kapma ve kapış maʿnāsınadır; yukālu: إِخْلَاسٌ Ve هُوَ سَرِيعُ الْخُلْسَةِ أَيِ السَّلْبِ [iḫlās] maʿnāsından dahi ism olur, nebātın yaş ve kuru karışıklığına denir.

اَلْإِخْلَاسُ [el-iḫlās] (hemzenin kesriyle) Nebātın yaşı kurusuyla karışık olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَخْلَسَ النَّبَاتُ إِذَا اخْتَلَطَ رَطْبُهُ بِيَابِسِهِ

اَلْخُلْسُ [el-ḫuls] (ḫā'nın zammıyla) Beyāzı sümretle muhtelit olan kızıl benizli hatunlara denir; خَلْسَاءُ [ḫalsāʾ] müfredidir takdīren yāhūd خَلِيسٌ [ḫalīs]tir faʿīl vezninde ki müzekker ve müʾennese şāmildir yāhūd خِلَاسِيَّةٌ [ḫilāsiyyet]tir ki zāʾidini yaʿnī yā ile hā'yı hazf takdīrī üzere, gūyā ki خِلَاسٌ [ḫilās] lafzını cemʿ eylemiş olur, كِتَابٌ [kitāb] ve كُتُبٌ [kutub] gibi.

اَلْخِلَاسِيُّ [el-ḫilāsiyy] (ḫā'nın kesriyle) Şol velede denir ki vālideyninin biri ak ve biri siyāh ola, ʿArab cāriyesinden beyāz adamın veledi gibi ki ıstılāhımızda habeşī taʿbīr olunur; tekūlu: رَأَيْتُ وَلَدًا خِلَاسِيًّا وَهُوَ بَيْنَ أَبَوَيْنِ أَبْيَضَ وَأَسْوَدِهِ Ve Hindī ve Fārisī decāce beyninde hāsıl olan horoza denir. Fārisī dediği hālen müteʿaref olan decācedir. Müʾennesleri خِلَاسِيَّةٌ [ḫilāsiyyet]tir.

خِلَاسٌ [Ḫilās] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Esmādandır: Ḫilās b. ʿAmr ve Ḫilās b. Yaḥyā tābiʿīndendir.

خَلَّاسٌ [Ḫallās] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Esmādandır: Simāk b. Saʿd b. Ḫallās ashābdandır.

أَبُو خَلَّاسٍ [Ebū Ḫallās] Şuʿarā-yı Cāhiliyye'dendir ve kavmin mihter ve ser-gerdesi idi.

خُلَيْسٌ [Ḫuleys] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esāmīdendir: ʿAbbās b. Ḫuleys etbāʿ-ı tābiʿīnden muhaddistir.

مُخَالِسٌ [Muḫālis] (mīm'in zammıyla)

Benī Hilāl yāhūd Benī ʿUḳayl yāhūd Benī Fuḳaym cemāʿatine mahsūs bir aygır at ismidir.

اَلتَّخَالُس [et-teḫālus] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Kapışmak maʿnāsınadır; yukālu: تَخَالَسُوهُ إِذَا تَسَالَبُوهُ

[خ ل ب س]

اَلْخُلاَبِس [el-ḫulābis] (عُلاَبِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Rakīk ve nāzük ve mülāyim söze denir; yukālu: أَخَذَ قَلْبَهُ بِالْخُلاَبِسِ أَيْ بِالْحَدِيثِ الرَّقِيقِ Ve sırf yalan söze denir; yukālu: غَرَّهُ بِالْخُلاَبِسِ أَيِ الْكَذِبِ

اَلْخَلاَبِس [el-ḫalābis] ve

اَلْخَلاَبِيس [el-ḫalābīs] (ḫā'ların fethiyle) Bātıl ve beyhūde maʿnāsınadır; yukālu: وَقَعُوا فِي الْخَلاَبِسِ وَالْخَلاَبِيسِ أَيِ الْبَاطِلِ Ve

خَلاَبِيس [ḫalābīs] Her biri bir semtten gelmiş müteferrik nāsa denir. Ve bunun müfredi maʿrūf değildir yāhūd müfredi خَلْبِيسٌ [ḫalbīs]tir ḫā'nın fethiyle. Ve

خَلاَبِيس [ḫalābīs] Yalan kelimāta denir. Ve şol develere denir ki suya kandıktan sonra çobanı idrāklerinden ʿāciz edecek mertebe şiddetle revān olalar. Müʾellif burada dahi yine müsāmaha tarīkiyle tefsīr eylemiştir. Ve nesak ve nizām ve istivā üzere cārī olmayan perīşān-sūret nesnelere denir. Ve leʾīm ve sifle ve enẕāl kimselere denir.

اَلْخَلَنْبُوس [el-ḫalenbūs] (عَضَرْفُوطٌ [ʿaḍarfūṭ] vezninde) Çakmak çakacak taşa denir, hacer-i kaddāh maʿnāsına.

اَلْخَلْبَسَة [el-ḫalbeset] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir kimseyi dil-keş kelāmla meftūn edip gönlünü almak maʿnāsınadır; yukālu: خَلْبَسَ فُلاَنًا وَخَلْبَسَ قَلْبَهُ إِذَا فَتَنَهُ وَذَهَبَ بِهِ

[خ ل م س]

اَلْخَلاَمِيس [el-ḫalāmīs] (خَلاَبِيسُ [ḫalābīs] vezninde) Deve kısmına mahsūs susuzluktan biridir ki dört gün muttasıl otlakta kaldıktan sonra sabāh yāhūd akşam vakti suya gelmeleri olacaktır ki vird-i vāhid üzere müttefik olmaz, yaʿnī susuz kalacağı üç gün olur ki su içtiği gün mahsūb olur. Kaçan deveyi bu resme otlakta ibkā eyleseler رَعَيْتُ خُلْمُوسًا derler ḫā'nın zammıyla.

[خ م س]

اَلْخَمْسَة [el-ḫamset] (ḫā'nın fethiyle) Beş ʿadedin ismidir; yukālu: خَمْسَةُ رِجَالٍ وَخَمْسُ نِسْوَةٍ وَالتَّذْكِيرُ بِالْهَاءِ

اَلْخَامِس [el-ḫāmis] Beşinci olan nesnedir; yukālu: جَاءَ فُلاَنٌ خَامِسًا Ve sīn'i yā'ya ibdālle خَامِي [ḫāmī] dahi lügattir.

اَلْمَخْمُوس [el-maḫmūs] Tülü beş endāze olan şeyʾe denir; yukālu: ثَوْبٌ وَرُمْحٌ مَخْمُوسٌ إِذَا كَانَ طُولُهُ خَمْسَ أَذْرُعٍ Ve beş kat ipe ve urgana denir; yukālu: حَبْلٌ مَخْمُوسٌ إِذَا كَانَ مِنْ خَمْسِ قُوًى

اَلْخَمِيس [el-ḫamīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bu dahi tülü beş endāze olan şeyʾe denir; yukālu: ثَوْبٌ مَخْمُوسٌ وَخَمِيسٌ إِذَا كَانَ طُولُهُ خَمْسَ أَذْرُعٍ Ve

خَمِيس [ḫamīs] Müretteb ʿaskere ıtlāk olunur, beş erkāndan mürekkeb olduğu için ki mukaddime ve kalb ve meymene ve meysere ve sākadan yaʿnī dümdārdan ʿibārettir; yukālu: غَزَاهُمْ بِالْخَمِيسِ أَيِ الْجَيْشِ Ve

خَمِيس [Ḫamīs] Bir recül adıdır. Ve Ḫamīs el-Ḫavzī ve İbn Ḫamīs el-Mavṣilī muhaddislerdir. Ve cemāʿat-i insānīye ıtlāk olunur; tekūlu: مَا أَدْرِي أَيُّ خَمِيسِ النَّاسِ هُوَ أَيْ أَيُّ جَمَاعَتِهِمْ

يَوْمُ الْخَمِيس [yevmu'l-ḫamīs] Perşembe

günüdür. Cemʿi أَخْمِسَاءُ [aḫmisāʾ] ve أَخْمِسَةٌ [aḫmiset] gelir.

اَلْخَمْسُ [el-ḫams] (لَمْسٌ [lems] vezninde) Kavmin mâllarının humsunu yaʿnī beşte birini almak maʿnāsınadır; tekūlu: خَمَسْتُهُمْ خَمْسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَخَذْتَ خُمْسَ أَمْوَالِهِمْ Ve bir cemāʿatin beşincisi olmak, ʿalā-kavlin kendi nefsiyle onları tamām beş nefer kılmak maʿnāsınadır; tekūlu: خَمَسْتُهُمْ خَمْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي أَيْ كُنْتُ خَامِسَهُمْ أَوْ كَمَّلْتُهُمْ خَمْسَةً بِنَفْسِي Maʿneyeyn-i mezbūreyn beyninde fark hafîcedir, zîrā maʿnā-yı ahîrde terâhī-i zamānî lâzım değildir.

اَلْخِمْسُ [el-ḫims] (ḫā'nın kesriyle) Deve kısmının susuz kaldığı günlerden bir güne denir ki üç gün otlakta kalıp dördüncü gün suya gelmektir. Şirb-i evvel mahsūbdur, niteki عِشْرٌ [ʿişr] mâddesinde dahi böylecedir; yukālu: اَلْخِمْسُ شَرُّ الْأَظْمَاءِ وَهُوَ أَنْ تَرْعَى ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ وَتَرِدَ الرُّبْعَ وَهِيَ إِبِلٌ خَوَامِسُ Ve

خِمْسٌ [Ḫims] Bir recül adıdır. Ve Yemen mülûkundan birinin adıdır ki خِمْسٌ [ḫims] dedikleri kumaşı ibtidâ kendisi için ihtirāʿ eylediler. Ve şol beyābāna denir ki suyu baʿīd olmakla develerin suya gelmeleri yevm-i şürblerinden başka dördüncü günde ola.

اَلْأَخْمَاسُ [el-aḫmās] (hemzenin fethiyle) خَمْسٌ [ḫams] lafzının cemʿidir; yekūlune: هُمَا فِي بُرْدَةٍ أَخْمَاسٍ أَيْ تَقَارَبَا وَاجْتَمَعَا وَاصْطَلَحَا أَوْ فَعَلَا فِعْلاً وَاحِدًا يَشْتَبِهَانِ فِيهِ كَأَنَّهُمَا فِي ثَوْبٍ وَاحِدٍ ve yekūlūne: أَيْ هُوَ يَضْرِبُ «أَخْمَاسًا لِأَسْدَاسٍ» يَسْعَى فِي الْمَكْرِ وَالْخَدِيعَةِ يُضْرَبُ لِمَنْ يُظْهِرُ شَيْئًا وَيُرِيدُ غَيرَهُ لِأَنَّ الرَّجُلَ إِذَا أَرَادَ سَفَرًا بَعِيدًا عَوَّدَ إِبِلَهُ أَنْ تَشْرَبَ خِمْسًا سِدْسًا وَضَرَبَ بِمَعْنَى بَيَّنَ Yaʿnī mekr ve hadīʿa cihetinde saʿy ve gūşiş eder. Halkı igfāl için bir husūsu izhār edip lâkin gayrı husūs irâdesinde olan kimse hakkında darb olunur. Vech-i mezkūr üzere deve susuzluğundan nevʿ-i mahsūstur, zîrā bir kimse sefer-i baʿīd murâd eyledikte devesine خِمْسٌ [ḫims] ve سِدْسٌ [sids] şürblerini iʿtiyâd eder. Ve يَضْرِبُ kelimesi izhār maʿnāsına olan ضَرْبٌ [ḍarb]dan meʾhūz olmakla يُظْهِرُ أَخْمَاسًا لِأَجْلِ أَسْدَاسٍ demektir, yaʿnī devesini خِمْسٌ [ḫims]ten سِدْسٌ [sids]e mürtakī eyler ki murâdı سِدْسٌ [sids] olmakla خِمْسٌ [ḫims]e alıştırarak سِدْسٌ [sids]e varır demek olur.

اَلْخُمْسُ [el-ḫums] (ḫā'nın zammıyla) ve

اَلْخُمُسُ [el-ḫumus] (zammeteynle) Beşte bire denir, penç yek maʿnāsına; yukālu: أَخَذَ خُمُسَ أَمْوَالِهِمْ وَخُمُسَهَا أَيْ جُزْءًا مِنْ خَمْسَةٍ

خُمَاسَ [ḫumāse] (ḫā'nın zammıyla) ve

مَخْمَسَ [maḫmese] (mīm'lerin fethiyle) خَمْسَةً خَمْسَةً lafızlarından maʿdüllerdir, beşer beşer demektir; yukālu: جَاؤُوا خُمَاسَ وَمَخْمَسَ أَيْ خَمْسَةً خَمْسَةً كَمَا قَالُوا ثُنَاءَ وَمَثْنَى وَثُلاَثَ وَمَثْلَثَ

خَمَاسَاءُ [Ḫamāsāʾ] (ḫā'nın fethiyle بَرَاكَاءُ [berākāʾ] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

اَلْإِخْمَاسُ [el-iḫmās] (hemzenin kesriyle) Cemāʿat beş olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَخْمَسَ الْقَوْمُ إِذَا صَارُوا خَمْسَةً Ve bir adamın devesi dördüncü gün suya gelmek maʿnāsınadır; yukālu: أَخْمَسَ الرَّجُلُ إِذَا وَرَدَتْ إِبِلُهُ خِمْسًا

اَلتَّخْمِيسُ [et-taḫmīs] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir nesneyi beş rüknlü ve beş köşeli kılmak maʿnāsınadır; yukālu: خَمَّسَ الشَّيْءَ إِذَا جَعَلَهُ ذَا خَمْسَةِ أَرْكَانٍ

اَلْخُمَاسِيُّ [el-ḫumāsiyy] (غُرَابِيٌّ [ġurābiyy] vezninde) Mikdâr-ı kāmeti beş karış olan gulâma denir; altı ve yedi karış olsa, سُدَاسِيٌّ [sudāsiyy] ve سُبَاعِيٌّ [subāʿiyy] denmez, zîrā o vaktte رَجُلٌ [recul] olur; yukālu: غُلاَمٌ

خُمَاسِيٌّ إِذَا كَانَ طُولُهُ خَمْسَةَ أَشْبَارٍ

[خ ن ب س]

اَلْخُنَابِسُ [el-ḫunābis] (عُلَابِطٌ [ʿulābiṭ] veznninde) Bed-çehre ve kerīhü'l-manzar kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ خُنَابِسٌ أَيِ الْكَرِيهُ الْمَنْظَرِ Ve arslana denir; cemʿi خَنَابِسُ [ḫanābis]tir ḫā'nın fethiyle. Ve kadīm ve şedīd ve sābit olan şeyʾe denir; yukālu: شَيْءٌ خُنَابِسٌ أَيْ قَدِيمٌ شَدِيدٌ ثَابِتٌ Ve pek muzlim geceye denir. Ve gövdesi iri ve yoğun olan kısa boylu adama denir; cemʿi خُنَابِسُونَ [ḫunābisūn]dur.

اَلْخَنْبَسُ [el-ḫanbes] (جَعْفَرٌ [caʿfer] veznninde) Bu dahi kısa boylu iri gövdeli adama denir. Ve Duʿca b. Ḫanbes bir şāʿir ve fāristir.

خِنْبِسٌ [Ḫinbis] (زِبْرِجٌ [zibric] veznninde) Hudbe b. Ḫaşrem ve Ziyāde b. Zeyd nām şāʿirlerin cedleri ismidir.

اَلْخَنْبَسَةُ [el-ḫanbeset] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] veznninde) Ganīmeti bölüştürmek maʿnāsınadır; yukālu: خَنْبَسَ الرَّجُلُ إِذَا قَسَّمَ الْغَنِيمَةَ Ve

خَنْبَسَةٌ [ḫanbeset] Arslanın tıknazlığına, ʿalā-kavlin yürüyüşüne denir.

[خ ن س]

اَلْخُنْسُ [el-ḫuns] (ḫā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla) ve

اَلْخُنُوسُ [el-ḫunūs] (جُلُوسٌ [culūs] veznninde) Gerilenmek maʿnāsınadır; yukālu: خَنَسَ عَنْهُ خَنْسًا وَخُنُوسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا تَأَخَّرَ Ve geriletmek maʿnāsına müteʿaddī olur; yukālu: خَنَسَ زَيْدًا إِذَا أَخَّرَهُ Ve baş parmağı yummak maʿnāsınadır; yukālu: أَشَارَ بِأَرْبَعٍ وَخَنَسَ إِبْهَامَهُ إِذَا قَبَضَهَا Ve belirsiz ve nābedīd kılmak maʿnāsınadır; yukālu: خَنَسَ بِفُلَانٍ إِذَا غَابَ بِهِ

اَلْإِنْخِنَاسُ [el-inḫinās] (اِنْفِعَالٌ [infiʿāl] veznninde) Gerilenmek ve sona kalmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْخَنَسَ مِنْهُمْ إِذَا تَأَخَّرَ وَتَخَلَّفَ

اَلْإِخْنَاسُ [el-iḫnās] (hemzenin kesriyle) Gerilemek maʿnāsınadır; yukālu: أَخْنَسَهُ إِذَا أَخَّرَهُ

اَلتَّخَنُّسُ [et-teḫannus] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznninde) Gāʾib ve nābūd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَخَنَّسَ بِفُلَانٍ إِذَا غَابَ بِهِ Müʾellif إِنْخِنَاسٌ [inḫinās] ile تَخَنُّسٌ [teḫannus] māddelerini tekrār eylemiştir.

اَلْخَنَّاسُ [el-ḫannās] (شَدَّادٌ [şeddād] veznninde) Şeytāna ıtlāk olunur, ʿibādetten teʾhīr edip veyāhūd zikr-i ilāhī vaktinde ricʿat ve teʾehhür ve gaybet eylediği için. Kāle'ş-şārih ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ﴾ أَيِ الشَّيْطَانِ قَالَ الرَّاغِبُ أَيِ الشَّيْطَانِ الَّذِي يَخْنِسُ أَيْ يَنْقَبِضُ إِذَا ذُكِرَ اللهُ تَعَالَى

اَلْخُنَّسُ [el-ḫunnes] (رُكَّعٌ [rukkaʿ] veznninde) خَانِسٌ [ḫānis]in cemʿidir, mutlakan kevākibe ıtlāk olunur, gündüz gāʾib gece zuhūra rāciʿ oldukları için. ʿAlā-kavlin sebʿa-i seyyāreye yāhūd hamse-i mütehayyireye ıtlāk olunur ki Zuḥal ve Müşterī ve Mirrīḫ ve Zühre ve ʿUṭārid'dir, istikāmetleri gibi seyrlerinde teʾehhür ve ricʿatlerine mebnī.

اَلْخَنَسُ [el-ḫanes] (fethateynle) Burnun ucu azca kalkık olup gerisi basık olmağa denir ki bu فَطَسٌ [feṭas]tan yakışıklıca olur; yukālu: فِي أَنْفِهِ خَنَسٌ وَهُوَ تَأَخُّرٌ عَنِ الْوَجْهِ مَعَ ارْتِفَاعٍ قَلِيلٍ فِي الْأَرْنَبَةِ Ve bu sıfat sığır kısmının burunlarında olur.

اَلْأَخْنَسُ [el-aḫnes] (أَحْمَرُ [aḥmer] veznninde) Burnu vasf-ı mezkūr üzere olan kişiye denir; خَنْسَاءُ [ḫansāʾ] müʾennesidir. Ve

أَخْنَسُ [aḫnes] Kene ve sakırga taʿbīr olunan böceğe denir. Ve arslana denir. Ve Aḫnes b. Ġiyāṯ b. ʿİṣme ve Aḫnes b. el-ʿAbbās

b. Ḫuneys ve Aḫnes b. Naʿce b. ʿAdiy şāʿirlerdir. ve Aḫnes b. Şihāb b. Şerīḳ ve Aḫnes b. Cenāb es-Sulemī sahābīlerdir. Ve Ebū ʿĀmir b. Ebi'l-Aḫnes şāʿirdir.

اَلْخَنْسَاءُ [el-ḫansāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) أَخْنَسُ [aḫnes]in müʾennesidir. Ve Ḫansāʾ bint Ḫizām ve Ḫansāʾ bint ʿAmr b. eş-Şerīd sahābiyyelerdir. Ve Ḫansāʾ bint ʿAmr, Ṣaḫr'ın kızkardeşidir ki şāʿire-i maʿrūfedir, ona Ḫunās dahi derler, غُرَابٌ [ġurāb] vezninde. Ve

خَنْسَاءُ [ḫansāʾ] Bakara-i vahşiyyeye yaʿnī sığın dedikleri hayvānın dişisine vasf olur. Ve ʿUmeyre b. Ṭāriḳ el-Yerbūʿī nām kimsenin feresi ismidir.

اَلْخِنَّوْسُ [el-ḫinnevs] (سِنَّوْرٌ [sinnevr] vezninde) Arslana denir.

خُنَاسٌ [Ḫunās] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Yemen'de bir mevziʿ adıdır. Ve Munẕir b. Serḥ'in ceddi ismidir. Ve oğulları Yezīd ve Maʿḳil ve ʿAbdullāh b. en-Nuʿmān b. Beldehe b. Ḫunās ve Ummu Ḫunās mazhar-ı şeref-i sohbet oldular. Ve Humām b. Ḫunās tābiʿīndendir.

خُنَيْسٌ [Ḫuneys] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esāmīdendir: Ḫuneys b. Ḫālid ve Ḫuneys b. Ebi's-Sāʾib ve Ḫuneys b. Ḥuẕāfe ve Ebū Ḫuneys el-Ġifārī sahābīlerdir.

اَلْخُنُسُ [el-ḫunus] (zammeteynle) Āhūlara ıtlāk olunur. Ve yataklarına da ıtlāk olunur. Ve sığırlara denir, بَقَرٌ [baḳar] maʿnāsına.

[خ ن ع س]

اَلْخَنْعَسُ [el-ḫanʿas] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Sırtlana denir, ضَبُعٌ [ḍabuʿ] maʿnāsına.

[خ ن ف س]

اَلْخَنْفَسَةُ [el-ḫanfeset] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir cemāʿatten dil-gīr ve nā-hoş olmakla onlardan ʿudūl ve müfārakat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: خَنْفَسَ عَنِ الْقَوْمِ إِذَا كَرِهَهُمْ وَعَدَلَ عَنْهُمْ

اَلْخُنَافِسُ [el-ḫunāfis] (عُلاَبِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Arslana denir.

اَلْخَنَافِسُ [el-Ḫanāfis] (ḫā'nın fethiyle) Enbār nām belde kurbünde bir mevziʿdir. Ve

خَنَافِسُ [ḫanāfis] خُنْفَسَاءُ [ḫunfesāʾ]dan cemʿ olur.

دَيْرُ الْخَنَافِسِ [Deyru'l-Ḫanāfis] Dicle'nin garbīsinde vākiʿ bir cebel-i şāhikin tepesinde bir mevziʿ adıdır ki senede üç gün onda bir mertebe hurde خُنْفَسَاءُ [ḫunfesāʾ] cemʿ olur ki duvarları ve sukūf ve arāzīsi mürekkeb sıvanmış gibi simsiyāh olup üç günden sonra bir dāne bulunmaz olur.

يَوْمُ الْخَنْفَسِ [yevmu'l-ḫanfes] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Eyyām-ı ʿArabdan bir yevm-i maʿrūftur.

اَلْخُنْفَسَةُ [el-ḫunfeset] (قُرْطَقَةٌ [ḳurṭaḳat] vezninde) ve

اَلْخُنْفِسَةُ [el-ḫunefiset] (عُلَبِطَةٌ [ʿulebiṭat] vezninde) Şol deveye denir ki azca otlağa rāzī ve kāniʿ ola.

اَلْخُنْفَسَاءُ [el-ḫunfesāʾ] (ḫā'nın zammı ve fā'nın fethiyle) ve

اَلْخُنْفُسُ [el-ḫunfes] (جُنْدَبٌ [cundeb] vezninde) ve

اَلْخِنْفِسُ [el-ḫinfis] (خِنْدِفٌ [ḫindif] vezninde) ve

اَلْخُنْفُسَةُ [el-ḫunfuset] (قُنْبَعَةٌ [ḳunbuʿat] vezninde) ve

اَلْخُنْفَسَةُ [el-ḫunfeset] (قُرْطَقَةٌ [ḳurtaḳat] vezninde) Osurgan böceğine denir; kerāhet maʿnāsından meʾhūzdur.

[خ و س]

اَلْخَوْسُ [el-ḫavs] (جَوْسٌ [cevs] vezninde) Gadr ve hıyānet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: خَاسَ بِهِ يَخُوسُ خَوْسًا إِذَا غَدَرَ بِهِ وَخَانَ Ve lāşe taʿaffün eylemek maʿnāsınadır; yukālu: خَاسَتِ الْجِيفَةُ إِذَا أَرْوَحَتْ Ve bir nesne kāsid olmak maʿnāsınadır; yukālu: خَاسَ الشَّيْءُ إِذَا كَسَدَ Ve ʿahd ve peymāna hilf eylemek maʿnāsınadır; yukālu: خَاسَ بِالْعَهْدِ إِذَا أَخْلَفَ

مِخْوَسٌ [Miḫves] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Maʿdīkereb el-Kindī oğludur ki kardeşi Mişraḥ ve Cemed ve Ebḍaʿa ki dördü dahi ümerādan idi. Ve ʿAmerrede nām bir hemşīreleri var idi. Cümlesinin hakkında Resūl-i ekrem ʿaleyhi's-selām hazretleri laʿn ve nefrīn eylediler. Mukaddemā Eşʿaş el-Kindī ile dergāh-ı risālet-penāha vüfūd ve şeref-yāb-ı İslām oup baʿdehu mürtedd oldular. ʿĀkıbet ʿahd-i hilāfet-i Ṣiddīḳ-i Ekber'de Ḥaḍramevt kazāsında vākiʿ Nuceyr melhamesinde delālet-i süyūf-i İslāmiyye ile ʿāzim-i biʾse'l-masīr oldular. Mersiye-hānları olan kārīnin işbu: «يَا عَيْنُ بَكِّي لِي الْمُلُوكَ الْأَرْبَعَهْ» mısrāʿı tertīb eylediği mersiyesindendir.

اَلتَّخْوِيسُ [et-taḫvīs] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Develeri su başında izdihām olmamak için suya birer birer yollamak maʿnāsınadır; yukālu: خَوَّسَ إِبِلَهُ إِذَا أَرْسَلَهَا إِلَى الْمَاءِ بَعِيرًا بَعِيرًا وَلَا يَدَعُهَا تَزْدَحِمُ

اَلْمُتَخَوِّسُ [el-muteḫavvis] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Şol deveye denir ki be-gāyet semizliğinden lahm ve şahmı zāhīr ve āşikār ola.

[خ ي س]

اَلْخِيسُ [el-ḫīs] (ḫā'nın kesriyle) Birbirine sarmaşmış gür ve sıkı ağaçlığa denir ki koruluk taʿbīr olunur, ʿalā-kavlin cümlesi sāzlık ve kamışlık olana denir ki bük taʿbīr olunur. Ve arslan yatağı olan yere denir; خِيسَةٌ [ḫīset] dahi denir hā'yla. Cemʿi أَخْيَاسٌ [aḫyās] ve خِيَسٌ [ḫiyes] gelir, عِنَبٌ [ʿineb] vezninde. Ve

خِيسٌ [ḫīs] Süte denir. Ve hayr ve feyz ve bereket maʿnāsınadır; ve minhu yukālu: أَقَلَّ اللهُ خِيسَهُ أَيْ دَرَّهُ وَخَيْرَهُ Ve bir mevziʿ adıdır.

اَلْخَيْسُ [el-ḫays] (لَيْسٌ [leys] vezninde) Gam ve tasaya denir; yukālu: أَخَذَهُ الْخَيْسُ أَيِ الْغَمُّ Ve hatāʾ ve dalāl maʿnālarınadır; yukālu: إِهْتَدَى مِنْ خَيْسِهِ أَيْ خَطَائِهِ وَكَذَا ضَلَالِهِ Ve Mısır kürelerinden Ḥavf-ı Ġarbī küresinde bir mevziʿ ismidir; ḫā'nın kesriyle de mesmūʿdur; muhaddisīnden Muḥammed b. Eyyūb el-Ḫaysī oradan olmak gerektir. Ve

خَيْسٌ [ḫays] Yalan söylemek maʿnāsınadır; yukālu: خَاسَ يَخِيسُ خَيْسًا إِذَا كَذَبَ Ve

خَيْسٌ [ḫays] ve

خَيَسَانٌ [ḫayesān] (fetehātla) Nakz-i ʿahd eylemek ve vefāsızlık etmek maʿnāsınadır; yukālu: خَاسَ بِالْعَهْدِ خَيْسًا وَخَيَسَانًا إِذَا غَدَرَ وَنَكَثَ Ve bir kimse yerinden ayrılmayıp mülāzemet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: خَاسَ فُلَانٌ إِذَا لَزِمَ مَوْضِعَهُ Ve lāşe kokmak maʿnāsınadır; yukālu: خَاسَتِ الْجِيفَةُ إِذَا أَرْوَحَتْ Ve ragm ve züll ve hakāret maʿnāsınadır; ve minhu yukālu: إِنْ فَعَلَ فُلَانٌ كَذَا فَإِنَّهُ يُخَاسُ أَنْفُهُ أَيْ يُرْغَمُ وَيُذَلُّ

اَلْأَخْيَسُ [el-aḫyes] (أَفْضَلُ [efḍal] vezninde) Çatılkı ve koruluk maʿnāsına olan خَيْسٌ [ḫays]ten gūyā ki efʿal-i tafdīl olmakla pek çok nesnede istiʿmāl eylediler; yukālu: هُوَ فِي عِيصٍ أَخْيَسَ أَوْ عَدَدٍ أَخْيَسَ أَيْ كَثِيرِ الْعَدَدِ

اَلتَّخْيِيسُ [et-taḫyīs] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde)

Tezlīl eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: خَيَّسَهُ إِذَا ذَلَّلَهُ

اَلْمُخَيَّسُ [el-muḫayyes] (مُعَظَّمٌ [muᶜaẓẓam] vezninde) ve

اَلْمُخَيِّسُ [el-muḫayyis] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vezninde) Zindāna denir. Ve hāssaten bir zindān ismidir ki Emīrü'l-müᵓminīn İmām ᶜAlī radıyallāhu ᶜanhu binā eyledi. Mukaddemā sāzlıktan salaç ve kulübe tarzında binā ve Nāfiᶜ ile müsemmā eylemişler idi. Bir gece onda mahbūs olan uğrular nakb ve firār eylemelerinden nāşī hasānet ve metānetle zindān-ı mezbūru bünyād ve işbu «أَمَّا تَرَانِي كَيِّسًا مُكَيَّسًا || بَنَيْتُ بَعْدَ نَافِعٍ مُخَيَّسًا || بَابًا حَصِينًا وَأَمِينًا كَيِّسًا» ürcūzesini inşād eylediler. Ve Sinān b. el-Muḫayyis ki مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] veznindedir, Sehm b. Burde'nin kātilidir. Ve Ebu'l-Muḫayyis es-Sukūnī ve Muḫayyis b. Ẓabyān el-Evvābī tābiᶜīlerdir. Ve Muḫayyis b. Temīm etbāᶜ-ı tābiᶜīndendir, ᶜalā-kavlin bu مِجْلَزٌ [miclez] veznindedir.

اَلْمُخَيَّسَةُ [el-muḫayyeset] (مُعَظَّمَةٌ [muᶜaẓẓamet] vezninde) Şol develere denir ki merᶜāya salıverilmeyip nahr için yāhūd kasm için hānede habs olunmuş olalar; yukālu: إِبِلٌ مُخَيَّسَةٌ إِذَا كَانَتْ لَمْ تُسَرَّحْ وَلَكِنَّهَا حُبِسَتْ لِلنَّحْرِ أَوْ الْقَسْمِ

FASLU'D-DĀLİ'L-MÜHMELE
(فَصْلُ الدَّالِ الْمُهْمَلَةِ)

[د ب س]

اَلدِّبْسُ [ed-dibs] (dāl'ın kesri ve kes-reteynle) Hurmā pekmezine denir ki tāze hurmādan seyelān eder, عَسَلُ التَّمْرِ maᶜnāsına. Ve bala dahi denir, عَسَلُ النَّحْلِ [ᶜaselu'n-naḥl] maᶜnāsına. Hālen pekmez dediğimize عَسَلُ الْعِنَبِ [ᶜaselu'l-ᶜineb] derler, Fārisīde dūş-āb, ᶜArabīde صَقْرٌ [ṣaḳr] denir; yukālu: إِئْتَدَمُوا بِالدِّبْسِ أَيْ عَسَلِ التَّمْرِ وَكَذَا عَسَلِ النَّحْلِ Şārih der ki baᶜdehu üzüm pekmezinde şāyiᶜ olmuştur. Ve

دِبْسٌ [dibs] İnsāndan cemᶜ-i kesīre ıtlāk olunur; dāl'ın fethiyle de cāᵓizdir.

اَلدَّبْسُ [ed-debs] (dāl'ın fethiyle) Mutlakan levni siyāh olan şeyᵓe denir.

اَلدُّبْسُ [ed-dubs] (dāl'ın zammıyla) أَدْبَسُ [edbes] lafzından cemᶜdir ki levni sevād ile humret beyninde olan kuşa denir ki karamtık kızıl olur; دُبْسِيٌّ [dubsiyy] dedikleri kuş ona mensūbdur ki levni karamtık kırmızıca olur ve güvercin gibi elhān eder; müᵓennesi دُبْسِيَّةٌ [dubsiyyet] tir. Bu kuş Fārisīde mūsīce dedikleridir ki bu diyārlarda ona kumru derler; be-gāyet enīs bir kuştur, hānelerin pencerelerinde ve raflarda āşiyāne yaparlar.

اَلدَّبُّوسُ [ed-debbūs] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Şol hurmā hülāsasına denir ki yağı eritirken içine atarlar, yağın taᶜmını pek hoş eder.

اَلدَّبُّوسُ [ed-debbūs] (تَنُّورٌ [tennūr] vezninde) Topuza ve bozdoğana denir. Güyā ki muᶜarrebdir, vākıᶜā صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde debūs-ı Fārisī muᶜarrebidir, topuz dahi

دَبُّوسٌ [debbūs] muharrefidir. Cemʿi دَبَابِيسُ [debābīs]tir.

دَبُّوسِيَةٌ [Debbūsiyet - Debūsiyet] (bā'nın tahfīfi ve teşdīdiyle) Ṣoġd-ı Semerḳand nāhiyesinde bir kasabadır.

دُبَاسٌ [Dubās] (غُرَابٌ [ġurāb] veznin-de) Cebbār b. Ḳurṭ nām kimsenin feresi ismidir.

دُرِّي دُبَسٌ [durrī dubes] (dāl'ın zammıyla) دُرٌّ [durr] lafzından fiʿl-i emr-i müʾennestir ve دُبَسٌ [dubes] صُرَدٌ [ṣurad] veznindedir: يُقَالُ لِلسَّمَاءِ إِذَا أَخَالَتِ الْمَطَرَ Sehābın yağmur ʿalāmetini etfāl-i ʿArab gördükte sehābeye hitāben kelām-ı mezbūru tefevvüh eder-ler, niteki bizim etfāller "Yağdır Allāhım yağdır!" derler. Yağmurlu bulut karamtık olduğundan دُبَسٌ [dubes] ile taʿbīr ederler.

اَلدِّبَاسَاءُ [ed-dibāsāʾ] (dāl'ın kesriyle) Dişi çekirgeye denir; دِبَاسَاةٌ [dibāsāt] müfredidir.

اَلدَّبْسَاءُ [ed-Debsāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] veznin-de) Ashābdan Mucāşiʿ b. Mesʿūd'un bir kısrağı ismidir ki sebbāktan idi.

اَلْإِدْبَاسُ [el-idbās] (hemzenin kesriyle) Yer nebātāt izhār eylemek maʿnāsınadır ki o vaktte yerin yüzü karamtık olur; yukālu: أَدْبَسَتِ الْأَرْضُ إِذَا أَظْهَرَتِ النَّبَاتَ

اَلتَّدْبِيسُ [et-tedbīs] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir nesneyi setr eylemek ve setr olun-mak maʿnālarına müteʿaddī ve lāzım olur; yukālu: دَبَّسَ الشَّيْءَ فَدَبَسَ هُوَ أَيْ وَارَاهُ فَتَوَارَى Ve bir nesneyi yamayıp meremmet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: دَبَّسَ خُفَّهُ إِذَا لَدَمَهُ

اَلْإِدْبِسَاسُ [el-idbisās] (إِفْعِلَالٌ [ifʿilāl] vez-ninde) Siyāh olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِدْبَسَّ الشَّيْءُ إِذَا صَارَ أَسْوَدَ

[د ب ح س]

اَلدُّبَّحْسُ [ed-dubbaḥs] (dāl'ın zammı ve bā-yı müşeddedenin fethi ve ḥā-yı mühmele-nin sükūnuyla شُمَّخْرٌ [şummaḫr] vezninde) Fīl gibi ʿazīmü'l-heykel dahāmetli adama denir. Ve arslana denir.

[د ب خ س]

اَلدُّبَّخْسُ [ed-dubbaḫs] (ḫā-yı muʿceme ile) دُبَّحْسٌ [dubbaḥs] vezninde ve mürādifidir.

[د ح س]

اَلدَّحْسُ [ed-daḥs] (نَحْسٌ [naḥs] vezninde) Nās beyninde fitne ilkāsıyla ifsād eyle-mek maʿnāsınadır; yukālu: دَحَسَ بَيْنَ الْقَوْمِ Ve kassāb boğaz-lanmış koyunun derisini yüzüp çıkarırken elini gövde ile derinin arasına sokmak maʿnāsınadır; yukālu: دَحَسَ الْجَزَّارُ إِذَا أَدْخَلَ الْيَدَ بَيْنَ جِلْدِ الشَّاةِ وَصِفَاقِهَا لِلسَّلْخِ Ve doldur-mak maʿnāsınadır; yukālu: دَحَسَ الشَّيْءَ إِذَا مَلَأَهُ Ve sünbülenin kapçıkları dāneler ile dolmak maʿnāsınadır; yukālu: دَحَسَ السُّنْبُلُ إِذَا امْتَلَأَتْ أَكِمَّتُهُ مِنَ الْحَبِّ Ve ayakla tepinmek maʿnāsınadır, mezbūhun tepinmesi gibi; yukālu: دَحَسَ بِرِجْلِهِ إِذَا دَحَصَ Ve bir kimse-den bir sözü yā bir haberi saklamak ve ketm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: دَحَسَ عَنْهُ الْحَدِيثَ إِذَا غَيَّبَهُ Ve bir işi ferd-i vāhidin bilmeyeceği cihetten be-gāyet gizli işle-mek maʿnāsınadır; ekserī şerr ve nā-marzī umūr ve efʿālde müstaʿmeldir; yukālu: دَحَسَ بِالشَّرِّ إِذَا دَسَّهُ مِنْ حَيْثُ لَا يُعْلَمُ Ve

دَحْسٌ [daḥs] Şol ekine denir ki sünbüleleri bütün dāneler ile dolmuş ola; masdar ile tesmiye olunmuştur; yukālu: زَرْعٌ دَحْسٌ أَيِ امْتَلَأَ حَبًّا

دَاحِسٌ [dāḥis] (ḥā'nın kesriyle) ʿAbs kabīlesinden Ḳays b. Zuheyr'in feresi is-midir. «وَقَعَ بَيْنَهُمْ حَرْبُ دَاحِسٍ» meselinin ve «أَشْأَمُ مِنْ دَاحِسٍ» meselinin menşeʾidir. Sūreti

budur ki Ḳays ile Ẕubyān kabīlesinden Ḥuẕeyfe b. Bedr nām kimse atlarını koşup yarıştırmak husūsunda yirmi mihār deve ödül olmak üzere bahs edip atlarını kırk gün yarandırdıktan sonra yüz ok atımı mikdārında bir meydān taʿyīn eylediler. Ḳays'ın Daḥis ve Ġabrāʾ nāmında iki atı var idi ve Ḥuẕeyfe'nin Ḫaṭṭār ve Ḥanfāʾ nāmında iki atı var idi. Her biri atlarına süvār ve dīğerlerini yedeklerine alıp bilād-ı Benī Fezāre'den Ẕātu'l-İṣād nām mahalden irhā-yı ʿinān eylediler. Lākin Benū Feẕāre, Ḥuẕeyfe'nin cemāʿatinden olmalarıyla gayretine mebnī reh-güzerlerinde bir pusuya gizlice birkaç kimseler taʿyīn eylemişler idi. Ḳays, Ġabrāʾ üzerinde Ḥuẕeyfe'yi sebk ve takaddüm edip giderken nāgāh pusudan mezbūrlar hurūc ve Ġabrāʾ'nın çehresine darb ile taʿvīk eylemeleriyle kabīleteyn-i merkūmeteyn beynlerinde āteş-i harb u kıtāl müşteʿil ve kırk sene müddet mümtedd ve muttasıl oldu.

Ve feres-i mezbūreye Dāḥis tesmiyesinin vechi budur ki feres-i mezbūrenin anası ki Celvā el-Kubrā nāmında idi, Ḳirvāş b. ʿAvf nām kimsenin olup bir gün sāhibi elinde yederek Ẕu'l-ʿUḳḳāl nām aygırın olduğu kabīle semtinden güzār eder idi. İttifākī iki kız Ẕu'l-ʿUḳḳāl'ı bir mahalde otlamağa meşgūller idi. Semtine yakın gelip kısrağı gördükte yaranmaya başladı. Meğer o havālīde kabīle-i mezbūre ahālīsinden bir civān dahi hāzır bulunmakla keyfiyyet-i mezbūreyi görünce hande-nāk olmağın kızlar utandıklarından şūrīde-dil olmalarıyla bir takrīb ellerinden boşanıp Celvā'ya bī-münāzaʿā aştı. Baʿdehu kızlar Ẕu'l-ʿUḳḳāl'ı obalarına götürdükte sāhibi olan Ḥavt atın gözünden kısrağa aştığını idrāk eylemekle baʿde's-suʾāl vākıf-ı hāl oldukta zātında bir şerīr ve bed-mizāc kimse olmakla mezbūr Ḳirvāş'ın obasına gelip mā-i fahlini mütālebe ve teşdīd eyledikte "Şerrine laʿnet, var al!" diye cevāb eylemeleriyle hemān elini çamura bulayıp kısrağın fercine idhāl ve rahiminden kendi zuʿmünce nutfeyi nezʿ ve ihrāc eyledi. Meğer kısrağın rahimi nutfeyi ahz ve iştimāl eylemiş olmakla hāmil olup müddeti inkızāsında bir yavru doğurdu. Ḳirvāş onu Dāḥis ile tesmiye eyledi, güyā ki Ẕu'l-ʿUḳḳāl onun pederidir. Bu cihetle «أَشْأَمُ مِنْ دَاحِسٍ» mesel oldu, min-haysü lā-yuʿlem dess eylemek maʿnāsındandır. Ve

دَاحِسٌ [dāḥis] ve

دَاحُوسٌ [dāḥūs] (كَابُوسٌ [kābūs] vezninde) Bir yara yāhūd bir sivilce ismidir ki tırnakla etin beyninde hādis olup gāhca o sebeble tırnak yerinden kopup ayrılır, kurlağan ve etyaran dedikleridir. Bunun hafīf nevʿine danaburnu ve dolama taʿbīr ederler.

اَلْمَدْحُوسَةُ [el-medḥūset] Zikr olunan دَاحِسٌ [dāḥis] ʿilletine uğramış parmağa denir; yukālu: إِصْبَعٌ مَدْحُوسَةٌ إِذَا أَصَابَ بِهَا الدَّاحِسُ ve

اَلدُّحَّاسُ [ed-duḥḥās] (رُمَّانٌ [rummān] veznninde) ve

اَلدَّحَّاسُ [ed-daḥḥās] (شَدَّادٌ [şeddād] veznninde) Bir nevʿ sarı böcek ismidir ki çocuklar onu tuzağa bağlayıp serçe sayd ederler; dāʾimā yer altında gizlendiği için tesmiye olundu.

اَلْمَدْحُوسُ [el-medḥūs] ve

اَلدِّحَاسُ [ed-diḥās] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Ehl ve sükkānla memlū eve vasf olur;

yukālu: بَيْتٌ مَدْحُوسٌ وَدِحَاسٌ أَيْ مَمْلُوءَةٌ كَثِيرَةُ الْأَهْلِ Burada دَارٌ [dār] iʿtibārıyla müʾennes vārid olmuştur.

اَلدَّيْحَسُ [ed-deyḥas] (صَيْقَلٌ [ṣayḳal] veznin-de) Mutlakan şeyʾ-i kesīre denir.

[د ح م س]

اَلدَّحْمَسُ [ed-daḥmes] (جَعْفَرٌ [caʿfer] veznin-de) ve

اَلدِّحْمِسُ [ed-diḥmis] (زِبْرِجٌ [zibric] veznin-de) ve

اَلدُّحْمُسُ [ed-duḥmus] (بُرْقُعٌ [burḳuʿ] vez-ninde) Mutlakan siyāh nesneye denir; ve minhu yukālu: لَيْلَةٌ دُحْمُسَةٌ وَلَيْلٌ دُحْمُسٌ أَيْ مُظْلِمٌ Ve

دَحْمَسٌ [daḥmes] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) ve

دُحَامِسٌ [duḥāmis] (عُلاَبِطٌ [ʿulābiṭ] veznin-de) ve

دُحْمُسَانٌ [duḥmusān] ve

دُحْمُسَانِيٌّ [duḥmusāniyy] (dāl'ların zam-mıyla) Gövdesi galīz ve semīn olan kara yağız adama denir; yukālu: رَجُلٌ دَحْمَسٌ وَدُحَامِسٌ وَدُحْمُسَانٌ وَدُحْمُسَانِيٌّ أَيْ آدَمُ غَلِيظٌ سَمِينٌ Ve

دَحْمَسٌ [daḥmes] Sirke tulumuna denir. Ve

دُحْمُسَانٌ [duḥmusān] Bön ve ahmak adama denir. Ve

دُحَامِسٌ [duḥāmis] Bahādır kimseye denir.

اَلدَّحَامِسُ [ed-deḥāmis] (dāl'ın fethiyle) حَنَادِسٌ [ḥanādis] maʿnāsınadır ki her ayın evāhiri olan üç muzlim geceye denir.

[د خ ت ن س]

دَخْتَنُوسُ [daḫtenūs] (ḫā-yı muʿceme ile عَضْرَفُوطٌ [ʿaḍrefūṭ] vezninde) "Duḫter-i nūş"-ı Fārisī muʿarrebidir ki بِنْتُ الْهَنِيءِ [bintu'l-henīʾ] yaʿnī hoş-güvār kız de-mektir, Nūşirevān kendi kızına tesmiye eyledi, baʿdehu taʿrīb edip Laḳīṭ b. Zurāre et-Temīmī kendi kızına da tesmiye eyle-di. Ve bir küçük kabīlenin dahi ismidir ve دَخْدَنُوسُ [Daḫdenūs] dahi derler dāl'le.

[د خ س]

اَلدَّخِيسُ [ed-deḫīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Gövdede olan sıkı ve tıknaz çok ete denir. Ve dābbenin bilekçesinde olan hurdelerin aşağılarındaki en ve oynak yerine denir ki köstek oraya geçirilir. Ve tırnaklarının içinde olan kemikçeğize denir. Ve insānın avucu içinde olan ete denir ki aya eti taʿbīr olunur. Ve pek çok ʿadede yaʿnī maʿdūd nesneye denir. Ve tepeleri büğrü, yumu-şak, çok kum yığınlarına denir. Ve çok ev esvābına denir ki hırt mırt makūlesi ola-caktır. Ve birbirine sarmaşmış otluklara denir.

اَلدَّيْخَسُ [ed-deyḫas] (صَيْقَلٌ [ṣayḳal] vezninde) Bu dahi birbirine sarmaşık otluklara denir.

اَلدَّخْسُ [ed-daḫs] (dāl'ın fethi ve ḫā'nın sükūnuyla) Etine dolu tıknaz ve aʿzāsı dirnekli adama denir; yukālu: رَجُلٌ دَخْسٌ أَيْ تَارٌّ مُكْتَنِزٌ Ve genç ayıya denir. Ve bir nes-ne toprağa gömülmek maʿnāsına masdar olur, saç ayağının küle gömülmesi gibi; yukālu: دُخِسَ الشَّيْءُ فِي التُّرَابِ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ أَيِ انْدَسَّ Ona mebnī sac ayaklarına دَوَاخِسُ [devāḫis] ıtlāk olunur.

اَلدُّخَسُ [ed-duḫas] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) تُخَسٌّ [tuḫas] maʿnāsınadır ki dülfīn dedik-leri dābbe-i bahriyyedir.

اَلدَّخَسُ [ed-deḫas] (fethateynle) Bir ʿillet adıdır ki davarın tırnağına karīb kemirt-lekte hādis olur. Ve masdar olur, davar

ʿillet-i mezbūreye uğramak maʿnāsına; yukālu: دَخِسَ الْحَافِرُ دَخَسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَصَابَهُ الدَّخَسُ

اَلدِّخَاسُ [ed-diḫās] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Çok nesneye denir; yukālu: عَدَدٌ دِخَاسٌ أَيْ كَثِيرٌ Ve sık halkalı zırha denir; yukālu: دِرْعٌ دِخَاسٌ أَيْ مُتَقَارِبَةُ الْحَلَقِ

[د خ م س]

اَلدُّخَامِسُ [ed-duḫāmis] (عُلَابِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) İri gövdeli siyāh adama denir.

اَلدَّخْمَسَةُ [ed-daḫmeset] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Mekr ve hudʿa ile aldatmak maʿnāsınadır; yukālu: دَخْمَسَ فُلَانًا إِذَا خَبَّهُ Ve mekr ve hīlesinden maksūdunu beyān ve izhār eylemeyip setr ve tevriye eylemek maʿnāsınadır; yukālu: فُلَانٌ يُدَخْمِسُ عَلَيْكَ أَيْ لَا يُبَيِّنُ لَكَ مَا يُرِيدُ

اَلْمُدَخْمَسُ [el-mudaḫmes] (مُدَحْرَجٌ [mudaḥrec] vezninde) Mestūr nesneye denir; yukālu: أَمْرٌ مُدَخْمَسٌ أَيْ مَسْتُورٌ

[د خ ن س]

اَلدَّخْنَسُ [ed-daḫnes] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Tünd ve şedīd adama ve deveye denir, ʿalā-kavlin şedīd olup semiz ve tavlı olan deveye denir.

[د ر ب س]

اَلدِّرْبَاسُ [ed-dirbās] (قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] vezninde) Arslana denir. Ve kelb-i ʿakūra denir.

اَلدُّرَابِسُ [ed-durābis] (عُلَابِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) İri ve tünd ve şedīd deveye denir.

اَلتَّدَرْبُسُ [et-tederbus] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Takaddüm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَدَرْبَسَ الرَّجُلُ إِذَا تَقَدَّمَ

[د ر د ب س]

اَلدَّرْدَبِيسُ [ed-derdebīs] (زَنْجَبِيلٌ [zencebīl] vezninde) Dāhiye ve āfete denir. Ve pīr-i fānīye ve ʿacūz-ı fāniyeye denir ki geçkin kocalardır; yukālu: رَمَاهُ بِالدَّرْدَبِيسِ أَيِ الدَّاهِيَةِ ve yukālu: شَيْخٌ وَعَجُوزٌ دَرْدَبِيسٌ أَيْ فَانٍ Ve bir nevʿ boncuk adıdır ki teshīr ve muhabbet için onunla efsūn ederler.

[د ر د ق س]

اَلدُّرْدَاقِسُ [ed-durdāḳis] (dāl-ı mazmūme ve ḳāf-ı meksūre ile) Rūmī lügatinde baş ile boyun aralığında vassāle olan kemiğin ismidir.

[د ر س]

اَلدُّرُوسُ [ed-durūs] (جُلُوسٌ [culūs] vezninde) Bir nesnenin eseri mahv ve muzmahill olmak maʿnāsınadır; yukālu: دَرَسَ الرَّسْمُ دُرُوسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا عَفَا بَقَاءُ الْأَثَرِ [beḳāʾu'l-eŝer] maʿnāsına mevzūʿ olup ve bir şeyʾin eserinin bekāsı o şeyʾin fī-nefsihi inmihāsını müstelzim olmakla maʿnā-yı lāzımīsi olan inmihā ile tefsīr eylediler. Ve ders-i kitāb ve ders-i ʿilm ondan münşaʿibdir ki hıfz ile eserini tenāvülden ʿibārettir. Ve tenāvül eseri müdāvemet-i kırāʾatle hāsıl olduğundan nāşī ders, idāme-i kırāʾat ile taʿbīr olundu ve bi-tarīki'l-kināye hayz-ı merʾeye dahi ıtlāk olundu. Kezālik cereb-i baʿīr dahi ondan münşaʿibdir ki eser-i sıhhati mahv olur. İntehā. Ve دَرْسٌ [ders] maʿnā-yı mezbūrda müteʿaddī olur; yukālu: دَرَسَتْ رَسْمَ الدَّارِ الرِّيحُ إِذَا عَفَتْهُ Ve

دَرْسٌ [ders] ve

دُرُوسٌ [durūs] Hatun hayz görmek maʿnāsınadır; yukālu: دَرَسَتِ الْمَرْأَةُ دَرْسًا وَدُرُوسًا إِذَا حَاضَتْ Ve

دَرْسٌ [ders] ve

دِرَاسَةٌ [dirāset] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde)

Kitāb okumak maʿnāsınadır; yukālu: دَرَسَ الْكِتَابَ دَرْسًا وَدِرَاسَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا قَرَأَهُ Ve cimāʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: دَرَسَ الْجَارِيَةَ إِذَا جَامَعَهَا Ve bunlar tenāvül-i eser maʿnāsından meʾhūzlardır. Ve

دَرْسٌ [ders] ve

دِرَاسٌ [dirās] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Harmanda galle dövmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: دَرَسَ الْحِنْطَةَ دَرْسًا وَدِرَاسًا Ve deve pek uyuz olmakla katranlamak maʿnāsınadır; yukālu: دَرَسَ الْبَعِيرُ إِذَا دَاسَهَا Ve libāsı eskitmek ve libās eskimek maʿnāsına müteʿaddī ve lāzım olur; yukālu: دَرَسَ الثَّوْبَ إِذَا أَخْلَقَهُ فَدَرَسَ هُوَ أَيْ خَلَقَ Ve

دَرْسٌ [ders] Gizlice yola ıtlāk olunur; yukālu: سَلَكَ فِي الدَّرْسِ أَيِ الطَّرِيقِ الْخَفِيِّ

اَلدَّارِسُ [ed-dāris] Hāʾiz hatuna denir.

اَلْإِدْرَاسُ [el-idrās] (hemzenin kesriyle) ve

اَلتَّدْرِيسُ [et-tedrīs] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bunlar da kitāb okutmak maʿnāsınadır; yukālu: أَدْرَسَهُ الْكِتَابَ وَدَرَّسَهُ إِذَا أَقْرَأَهُ لَهُ

أَبُو أَدْرَاسٍ [ebū edrās] Hatunun ferci künyesidir.

اَلْمَدْرُوسُ [el-medrūs] Mecnūna ıtlāk olunur ki ʿaklı muzmahilldir. Ve eskimiş sevbe denir; yukālu: رَجُلٌ مَدْرُوسٌ أَيْ مَجْنُونٌ ve yukālu: ثَوْبٌ مَدْرُوسٌ أَيْ خَلَقٌ

اَلدُّرْسَةُ [ed-durset] (dāl'ın zammıyla) Riyāzet maʿnāsınadır ki ʿacemī dabbeye baş öğretmekten, kezālik taklīl-i ekl ü şürble nefsi zebūn ve terbiye kılmaktan ʿibārettir; ve minhu yukālu: فِي الْعَفْوِ دُرْسَةٌ أَيْ رِيَاضَةٌ

اَلدِّرْسُ [ed-dirs] (dāl'ın kesriyle ve fethiyle) Devenin kuyruğuna denir. Ve eski libāsa denir. Cemʿi أَدْرَاسٌ [edrās] gelir ve دُرْسَانٌ [dursān] gelir dāl'ın zammıyla.

اَلدَّرِيسُ [ed-derīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bu dahi devenin kuyruğuna ve eski libāsa denir.

إِدْرِيسُ [İdrīs] (hemzenin kesriyle) Bir peygamber-i zī-şāndır ʿalā-nebiyyinā ve ʿaleyhi's-selām. Ve bu ekser-i nāsın tevehhüm eyledikleri gibi دِرَاسَةٌ [dirāset] ten müştak değildir, zīrā lafz-ı mezbūr aʿcemīdir. Ve ismi خَنُوخُ [Ḫanūḫ]tur, صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde yāhūd أُخْنُوخُ [Uḫnūḫ]tur hemze-i mazmūme ile.

Müʾellifin *Basāʾir*'de beyānına göre أُخْنُوخُ [Uḫnūḫ] ism-i Süryānīdir; hemzenin zammı ve fethi mervīdir. Ve işbu Ḳāmūs'ta olan kelāmı zayyik ve muztaribdir. Kütüb-i müteʿaddidede mersūm olduğu üzere Hazret-i Ādem'den zamān-ı İdrīs'e kadar lügat-ı mütedāvile ʿİbrānī idi. Hazret-i Hakk celle ve ʿalā İdrīs peygambere Süryānī taʿlīm eyledi. Pes İdrīs lafz-ı Süryānī yāhūd lafz-ı ʿArabī olarak أُخْنُوخُ [Uḫnūḫ] lafzının tefsīri olur ki müʾellifin burada murādı dahi budur, fe'lyunzar. Lākin *Burhān-ı Ḳāṭiʿ*da أُخْنُوخ [Uḫnūḫ] ism-i peder-i İdrīs olmak üzere mersūmdur. Bu sūrette dahi İdrīs ism-i Süryānī olup vākiʿ olan işkāl mündefiʿ olur.

أَبُو إِدْرِيسَ [ebū idrīs] Zeker-i insānī künyesidir.

اَلْمِدْرَسُ [el-midres] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Kitāba denir.

اَلْمِدْرَاسُ [el-midrās] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] veznninde) Kurʾān kırāʾat olunan mevziʿe denir, مِدْرَاسُ الْيَهُودِ [midrāsu'l-Yehūd] bundan meʾhūzdur ki Tevrāt kırāʾat ettikleri mahaldir. Ehl-i İslām مِدْرَاسٌ [midrās]ı مَدْرَسَةٌ

[medreset]e tahvīl eylediler. Ve

مُدَارِسٌ [mudāris] Zünūb ve ʿisyānla ālūde olan kimseye denir; cereb maʿnāsından meʾhūzdur; yukālu: رَجُلٌ مُدارِسٌ إِذَا كَانَ قَارَفَ الذُّنُوبَ وَتَلَطَّخَ بِهَا Ve hemīşe bi'n-nefs yāhūd gayra kırāʾat eder olan adama denir; yukālu: هُوَ مُدارِسٌ أَيْ مُقَارِئٌ

اَلدِّرْوَاسُ [ed-dirvās] (قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] vezninde) Bir kelbin adıdır. Ve başı büyük kelbe denir. Ve boynu kalın olup rām ve zelūl olan deveye denir. Ve bahādır adama denir. Ve arslana denir.

اَلدِّرْيَاسُ [ed-diryās] (dāl'ın kesriyle) Bu dahi arslana denir.

اَلْمُدَرِّسُ [el-muderris] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vezninde) Kitābı çok okuyup tekrār eden kimseye denir.

اَلْمُدَرَّسُ [el-muderres] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Ehl-i tecribe olan kimseye denir; yukālu: هُوَ مُدَرَّسٌ أَيْ مُجَرَّبٌ

اَلْمُدَارَسَةُ [el-mudāreset] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Birbirine okumak maʿnāsınadır; ve minhu kavluhu taʿālā: «وَلِيَقُولُوا دَارَسْتَ اَلْآيَةُ، عَلَى قِرَاءَةِ ابْنِ كَثِيرٍ وَأَبِي عَمْرٍو أَيْ قَرَأْتَ عَلَى الْيَهُودِ وَقَرَؤُوا عَلَيْكَ

اَلْإِنْدِرَاسُ [el-indirās] (اِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Bir nesnenin resm ve eseri belirsiz olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْدَرَسَ الرَّسْمُ أَيِ انْطَمَسَ

[د ر ع س]

اَلدِّرْعَوْسُ [ed-dirʿavs] (قِرْطَعْبٌ [ḳirṭaʿb] vezninde) Güzel huylu deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ دِرْعَوْسٌ أَيْ حَسَنُ الْخُلُقِ

[د ر ف س]

اَلدِّرَفْسُ [ed-direfs] (حِضَجْرٌ [ḥiḍacr] vezninde) ʿAzīmü'l-heykel deveye denir. Ve iri cüsseli adama denir. Ve büyük sancağa denir, ʿalem-i kebīr maʿnāsına.

Mütercim der ki zāhiren direfş muʿarrebidir şīn-i muʿceme ile. Fi'l-asl Ferīdūn Şāh'ın ʿalemi idi ki direfş-i kāviyānī dedikleridir, baʿdehu mutlak ʿalem-i kebīrde istiʿmāl eylediler. İntehā. Ve

دِرَفْسٌ [direfs] Harīre denir.

اَلدِّرْفَاسُ [ed-dirfās] (قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] vezninde) Büyük deveye ve iri adama ve iri arslana denir.

اَلدَّرْفَسَةُ [ed-derfeset] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Büyük deveye binmek yāhūd büyük sancak çekmek maʿnāsınadır; yukālu: دَرْفَسَ الرَّجُلُ إِذَا رَكِبَ الدِّرَفْسَ أَوْ حَمَلَ الْعَلَمَ الْكَبِيرَ

[د ر م س]

اَلدَّرَوْمَسُ [ed-derevmes] (فَدَوْكَسٌ [fedevkes] vezninde) Yılana denir, حَيَّةٌ [ḥayyet] maʿnāsına.

اَلدَّرْمَسَةُ [ed-dermeset] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Tınmayıp sükūt eylemek maʿnāsınadır; yukālu: دَرْمَسَ الرَّجُلُ إِذَا سَكَتَ Ve setr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: دَرْمَسَ الشَّيْءَ إِذَا سَتَرَهُ

[د ر ن س]

اَلدُّرَانِسُ [ed-durānis] (عُلَابِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) İri ve yavuz adama ve deveye denir.

اَلدِّرْنَاسُ [ed-dirnās] (قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] vezninde) Arslana denir.

[د ر ه س]

اَلدِّرْهَوْسُ [ed-dirhevs] (فِرْدَوْسٌ [firdevs] vezninde) Şedīd maʿnāsınadır; yukālu: شَيْءٌ دِرْهَوْسٌ أَيْ شَدِيدٌ

اَلدَّرَاهِسُ [ed-derāhis] (dāl'ın fethiyle) Şedāʾide denir; yukālu: وَقَعُوا فِي الدَّرَاهِسِ أَيِ

الشَّدَائِدِ

اَلدُّرَاهِسُ [ed-durāhis] (عُلَابِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Mutlakan gövdesinde eti çok olup ve şedīd olan insān ve hayvāna denir.

[د س س]

اَلدَّسُّ [ed-dess] (dāl'ın fethi ve sīn'in teşdīdiyle) ve

اَلدِّسِّيسَى [ed-dissīsā] (خِصِّيصَى [ḫiṣṣīṣā] vezninde) Bir nesneyi bir nesnenin altına defn ile ihfā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: دَسَّ الشَّيْءَ فِي التُّرَابِ دَسًّا وَدِسِّيسَى مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَخْفَاهُ وَدَفَنَهُ تَحْتَهُ

اَلدَّسِيسُ [ed-desīs] (dāl'ın fethiyle) Şol koltuk rāyihasına denir ki aslā bir dārū ile defʿ ve zāʾil olmaya; yukālu: مَا أَنْتَنَ دَسِيسَهُ وَهُوَ الصُّنَانُ الَّذِي لاَ يَقْلَعُهُ الدَّوَاءُ Ve gizlice bir haber alıp getirmek için irsāl olunan cāsūsa ıtlāk olunur; yukālu: هَذَا دَسِيسُ قَوْمِهِ لِمَنْ يَبْعَثُونَهُ سِرًّا لِيَأْتِيَكَ بِالْأَخْبَارِ Ve küle gömmekle biryān olmuş ete ıtlāk olunur ki külbastı kebābdır; tekūlu: أَطْعَمَنَا دَسِيسًا أَيْ مَشْوِيًّا فِي الرَّمَادِ

اَلدُّسُسُ [ed-dusus] (zammeteynle) Koltuk rāyihalarına denir ki taşra uğraya; دَسِيسٌ [desīs] müfredidir. Ve şol mürāyī ve zerrāklara ıtlāk olunur ki kurrāʾ ve ʿubbād gürūhuna zāhir aʿmālleriyle dāhil ve bātınen hāric ola; yukālu: هُمْ دُسُسٌ أَيْ مُرَاؤُونَ بِأَعْمَالِهِمْ يَدْخُلُونَ مَعَ الْقُرَّاءِ وَلَيْسُوا مِنْهُمْ

اَلدَّسَّاسَةُ [ed-dessāset] (سَيَّارَةٌ [seyyāret] vezninde) Çamurlarda olan solucana ıtlāk olunur.

اَلدَّسَّاسُ [ed-dessās] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Bir gūne habīs yılana denir, نَكَّازٌ [nekkāz] dahi derler.

اَلدُّسَّةُ [ed-dusset] (dāl'ın zammıyla) Etfāl-i ʿAraba mahsūs bir nevʿ laʿib adıdır.

اَلتَّدْسِيسُ [et-tedsīs] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir nesneyi pek örtüp gizlemek maʿnāsınadır; ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿وَقَدْ خَابَ مَنْ دَسَّيهَا﴾ أَيْ دَسَّسَهَا أُبْدِلَتْ سِينُهَا يَاءً كَتَظَنَّيْتُ فِي تَظَنَّنْتُ لِأَنَّ الْبَخِيلَ يُخْفِي مَنْزِلَهُ وَمَالَهُ أَوْ مَعْنَاهُ دَسَّ نَفْسَهُ مَعَ الصَّالِحِينَ وَلَيْسَ مِنْهُمْ أَوْ مَعْنَاهُ خَابَتْ نَفْسٌ دَسَّاهَا اللهُ تَعَالَى

اَلْإِنْدِسَاسُ [el-indisās] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Toprak altına gömülmek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْدَسَّ الشَّيْءُ إِذَا انْدَفَنَ

[د ع س]

اَلدَّعْسُ [ed-daʿs] (dāl'ın fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) Bir kaba haşviyyāt tepip doldurmak maʿnāsınadır, yastık ve çuval ve garār makūlesine pamuk ve yün ve kıtık makūlesini doldurmak gibi; yukālu: دَعَسَ الْوِعَاءَ دَعْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا حَشَاهُ Vanḳulu merhūm حَشْوٌ kelimesini musahhaf vehm eylemiştir. Ve

دَعْسٌ [daʿs] Bir nesneyi şiddetle basıp çiğnemek maʿnāsınadır; yukālu: دَعَسَهُ إِذَا وَطِئَهُ Ve دَحْسٌ [daḥs] maʿnāsınadır ki kassāb koyunu yüzerken elini deri ile gövdenin aralığına sokmaktan ʿibārettir; yukālu: دَعَسَ الْقَصَّابُ بِمَعْنَى دَحَسَ Ve

دَعْسٌ [daʿs] İze ıtlāk olunur; tesmiye bi'l-masdardır, وَطْءٌ [vaṭʾ] maʿnāsındandır; tekūlu: مَشَيْتُ فِي دَعْسِهِ أَيْ أَثَرِهِ Ve mızrak sançmak maʿnāsınadır; yukālu: دَعَسَهُ بِالرُّمْحِ إِذَا طَعَنَهُ Ve

دَعْسٌ [daʿs] Şol yola ıtlāk olunur ki onda yolcular pek çok gitmekle izler ola; yukālu: طَرِيقٌ دَعْسٌ أَيْ كَثِيرُ الْآثَارِ

اَلتَّدْعِيسُ [et-tedʿīs] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Mızrak sançmak maʿnāsınadır; yukālu: دَعَّسَهُ بِالرُّمْحِ إِذَا طَعَنَهُ

اَلدِّعْسُ [ed-diʿs] (dāl'ın kesriyle) Pamuğa denir. Ve دِعْصٌ [diʿṣ] lafzında lügattir ki

değirmi kum yığınına denir.

اَلْمِدْعَاسُ [el-Midʿās] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Aḳraʿ b. Ḥābis radıyallāhu ʿanhu hazretlerinin feresi ismidir. Ve aslā eğilip bükülmez olan mızrağa denir; yukālu: رُمْحٌ مِدْعَاسٌ أَيْ لاَ يَنْثَنِي Ve şol işlek yola denir ki çok çiğnenmekle sertliği gidip mülāyim olmuş ola.

اَلْمِدْعَسُ [el-midʿas] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Bu dahi nāsın çiğnemeleriyle mülāyim olan yola denir; yukālu: طَرِيقٌ مِدْعَاسٌ وَمِدْعَسٌ إِذَا لَيَّنَتْهُ الْمَارَّةُ Ve tīz sancılır olan mızrağa denir. Ve mızrak sançmakta çīre-dest olan adama denir; yukālu: رُمْحٌ مِدْعَسٌ أَيْ يُدْعَسُ بِهِ ve yukālu: رَجُلٌ مِدْعَسٌ أَيْ طَعَّانٌ

اَلْمَدْعَسُ [el-medʿas] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninde) Bir nesnenin tamaʿ olunacak yerine, kezālik tamaʿ taʿalluk edecek nesneye denir; yukālu: هُوَ لَيْسَ بِمِدْعَسٍ أَيْ مَطْمَعٍ Ve cimāʿ maʿnāsınadır; pes bunda masdar-ı mīmī olur.

اَلْمُدَّعَسُ [el-mudde'as] (مُدَّخَرٌ [muddeḫar] vezninde) Sahrāda ehl-i bādiyenin ekmek pişirecek ve poğaça gömecek ve et biryān edecek yerlerine denir ki fırın edindikleri yer olacaktır.

اَلْمُدَاعَسَةُ [el-mudāʿaset] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Mızrak dürtüşmek maʿnāsınadır; yukālu: بَيْنَهُمْ مُدَاعَسَةٌ أَيْ مُطَاعَنَةٌ

اَلدَّعُوسُ [ed-deʿūs] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Cerī' ve mikdām adama denir; yukālu: رَجُلٌ دَعُوسٌ عَطُوسٌ أَيْ مِقْدَامٌ

[د ع ب س]

اَلدُّعْبُوسُ [ed-duʿbūs] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) Ahmak adama denir; yukālu: هُوَ دُعْبُوسٌ أَيْ أَحْمَقُ

[د ع ف س]

اَلدِّعْفِسُ [ed-diʿfis] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Şol deveye denir ki suya geldikte sā'ir develerin içmelerine muntazır olur, tā ki cümlesi içtikten sonra bakiyyelerini kendisi içer ola.

[د ع ك س]

اَلدَّعْكَسَةُ [ed-daʿkeset] (dāl'ın ve kāf'ın fethiyle) Mecūs tā'ifesine mahsūs bir laʿib adıdır ki ona Fārisīde dest-bend derler; birbirinin ellerini tutarak raks eder gibi devrān ederler, sıra raksı olacaktır. Ve Mecūs'tan murād Fürs-i kadīmdir. Ve

دَعْكَسَةٌ [daʿkeset] Masdar olur, sıra raksı oynamak maʿnāsınadır.

اَلتَّدَعْكُسُ [et-tedaʿkus] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) دَعْكَسَةٌ [daʿkeset] maʿnāsınadır; yukālu: دَعْكَسُوا وَتَدَعْكَسُوا إِذَا لَعِبُوا الدَّعْكَسَةَ

[د ع م س]

اَلْمُدَعْمَسُ [el-mudaʿmes] (ʿayn-ı mühmele ile)

[د غ م س]

اَلْمُدَغْمَسُ [el-mudaġmes] (ġayn-ı muʿceme ile مُدَحْرَجٌ [mudaḥrec] vezninde) Gizli nesneye denir; yukālu: أَمْرٌ مُدَغْمَسٌ وَمُدَغْمَسٌ وَمُدَخْمَسٌ وَمُدَهْمَسٌ وَمُنَهْمَسٌ أَيْ مَسْتُورٌ

[د ف ط س]

اَلدَّفْطَسَةُ [ed-defṭaset] (fā'yla دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir kimse mālını zāyiʿ kılmak maʿnāsınadır; yukālu: دَفْطَسَ الرَّجُلُ إِذَا ضَيَّعَ مَالَهُ

[د ف س]

اَلْإِدْفَاسُ [el-idfās] (hemzenin kesriyle) Bir adamın min-gayri ʿilletin çehresi siyāhlanmak maʿnāsınadır; yukālu: أَدْفَسَ

الرَّجُلُ إِذَا اسْوَدَّ وَجْهُهُ مِنْ غَيْرِ عِلَّةٍ

[د ف ن س]

اَلدِّفْنِس [ed-difnis] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Şaşkın ve oğuz hatuna denir. Ve denīᶜ ve ahmak kişiye denir. Ve sakīl ve girān-cān hatuna denir.

اَلدِّفْنَاس [ed-difnās] (قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] veznin-de) Bu dahi denī ve ahmak adama denir. Ve bahīl ve nākese denir. Ve şol tenbel çobana denir ki dāᵓimā kendisi uyuyup develer müseyyeb otlar ola.

اَلْمُدَفْنَس [el-mudefnes] (مُدَحْرَجٌ [mudaḥrec] vezninde) Aslā yerinden ayrılmaz olan tenbel ve sakīl adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُدَفْنَسٌ أَيْ ثَقِيلٌ لاَ يَبْرَحُ

[د ق ر س]

اَلدَّقَارِيس [ed-deḳārīs] (ḳāf'la تَفَارِيقُ [tefārīḳ] vezninde) Tilkilere denir, ثَعَالِبُ [ṣeᶜālib] maᶜnāsına.

[د ق س]

اَلدُّقُوس [ed-duḳūs] (جُلُوسٌ [culūs] veznin-de) Aktār-ı baᶜīdeye gitmek maᶜnāsınadır; yukālu: دَقَسَ فُلاَنٌ فِي الْبِلاَدِ دُقُوسًا مِنَ الْبَابِ ٱلْأَوَّلِ مَا أَدْرِي أَيْنَ دَقَسَ هُوَ وَأَيْنَ إِذَا أَوْغَلَ فِيهَا ve yukālu: دُقِسَ بِهِ أَيْ ذَهَبَ وَذُهِبَ بِهِ Ve kazık zemīne ge-çip gitmek maᶜnāsınadır; yukālu: دَقَسَ الْوَتِدُ فِي الْأَرْضِ إِذَا مَضَى Ve düşman arkasından hamle ve hücūm eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: دَقَسَ خَلْفَ الْعَدُوِّ إِذَا حَمَلَ حَمْلَةً Ve ku-yuyu doldurmak maᶜnāsınadır; yukālu: دَقَسَ الْبِئْرَ إِذَا مَلأَهَا

اَلْمِدْقَس [el-midḳas] (مِنْبَرٌ [minber] veznin-de) Yanında kimseyi durdurmaz olan tünd ve şedīd erkek deveye denir; cemᶜi مَدَاقِيسُ [medāḳīs] gelir, yukālu: جَمَلٌ مِدْقَسٌ أَيْ شَدِيدٌ دَفُوعٌ وَإِبِلٌ مَدَاقِيسُ أَيْ شَدِيدَةٌ دَفُوعَةٌ

اَلدُّقْسَة [ed-duḳset] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Sūret darısına şebīh bir nevᶜ galle ismidir. Ve bir böcek adıdır; bunda dāl'ın fethiy-le de cāᵓizdir yāhūd savāb olan meftūh olmaktır.

دَقْيُوس [Daḳyūs] (dāl'ın fethiyle) Selef-te bir pādişāh ismidir ki Ashāb-ı Kehf hazerātının merkadları üzere mescid binā eylemiştir.

دَقْيَانُوس [Daḳyānūs] (dāl'ın fethiyle) Kezālik bir pādişāh idi ki Ashāb-ı Kehf ondan firār ve kehfe iltecā eylediler. "Kan-da giden Daḳyānūs!" meseli ondandır.

[د ق م س]

اَلدِّقْمِس [ed-diḳams] (قِمَطْرٌ [ḳimaṭr] vez-ninde) İpeğe denir, إِبْرَيْسَمٌ [ibreysem] maᶜnāsına, niteki مِدَقْسٌ [midaḳs] dahi de-nir takdīm-i mīm'le.

[د ك س]

اَلدَّكْس [ed-deks] (نَكْسٌ [neks] vezninde) Toprak saçmak maᶜnāsınadır; yukālu: دَكَسَ التُّرَابَ عَلَيْهِ دَكْسًا مِنَ الْبَابِ ٱلْأَوَّلِ إِذَا حَثَا

اَلدَّكَس [ed-dekes] (fethateynle) Bir nes-ne birbirinin üzerine kat kat bingeşip müterākib olmak maᶜnāsınadır; yukālu: دَكِسَ الشَّيْءُ دَكَسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَرَاكَبَ بَعْضُهُ عَلَى بَعْضٍ

اَلدُّكَاس [ed-dukās] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Imızganmağa denir; tekūlu: أَخَذَنِي الدُّكَاسُ أَيِ النُّعَاسُ

اَلدَّوْكَس [ed-devkes] (جَوْهَرٌ [cevher] vez-ninde) Arslana denir. Ve çok mevāşīye denir. Ve

دَوْكَس [devkes] ve

دَوْكَسَة [devkeset] (hā'yla) Birbirine sar-maşmış otluk kıtᶜasına denir; yukālu: لُمْعَةٌ

دَوْكَسٌ وَدَوْكَسَةٌ أَيْ مُلْتَفَّةٌ

اَلدَّيْكَسُ [ed-deykes] (ضَيْغَمٌ [ḍaygam] vezninde) ve

اَلدِّيَكْسُ [ed-diyeks] (قِمَطْرٌ [ḳimaṭr] vezninde) Bunlar da çok mevāşīye denir.

اَلدِّيَكْسَاءُ [ed-diyeksāʾ] (dāl'ın kesri ve yā'nın fethiyle) ʿAzīm olan mevāşī bölüğüne denir.

اَلدَّاكِسُ [ed-dākis] (kāf'in kesriyle) كَادِسٌ [kādis] maʿnāsınadır ki kendisiyle yaramaz fāl olan nesnedir, ʿArabların aksırık makūlesi vāhī nesnelerde ettikleri fāl gibi; yukālu: هُوَ يَتَطَيَّرُ بِالدَّاكِسِ أَيِ الْكَادِسِ وَهُوَ مَا يُتَطَيَّرُ بِهِ مِنَ الْعُطَاسِ وَنَحْوِهِ

اَلدَّكِيسَةُ [ed-dekīset] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Cemāʿate denir.

اَلْإِدْكَاسُ [el-idkās] (hemzenin kesriyle) Yer nebātāt izhār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَدْكَسَتِ الْأَرْضُ إِذَا أَظْهَرَتْ نَبَاتَهَا

اَلْمُتَدَاكِسُ [el-mutedākis] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Çok şeyʾe denir; yukālu: شَيْءٌ مُتَدَاكِسٌ أَيْ كَثِيرٌ Ve çetin ve çaparız huylu adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُتَدَاكِسٌ أَيْ شَكِسٌ

[د ل س]

اَلدَّلَسُ [ed-deles] (fethateynle) ve

اَلدُّلْسَةُ [ed-dulset] (dāl'ın zammıyla) Karanlığa denir; yukālu: أَتَانَا دَلَسَ اللَّيْلِ وَدُلْسَتَهُ أَيْ ظُلْمَتَهُ Ve

دَلَسٌ [deles] Karanlık karışmasına denir; tekūlu: أَتَيْتُهُ دَلَسَ الظَّلَامِ أَيْ فِي اخْتِلَاطِهِ Ve yaz mevsiminin evāhirinde yeşerip yapraklanan ota denir, ʿalā-kavlin baʿde'r-raʿy kalan otluk bakiyyesine denir. Cemʿi أَدْلَاسٌ [edlās] gelir.

اَلْإِدْلَاسُ [el-idlās] (hemzenin kesriyle) Zikr olunan دَلَسٌ [deles] dedikleri otluklara uğramak maʿnāsınadır; tekūlu: أَدْلَسْنَا أَيْ وَقَعْنَا فِي الْأَدْلَاسِ Ve yer zikr olunan otluklar ile yeşillenmek maʿnāsınadır; yukālu: أَدْلَسَتِ الْأَرْضُ إِذَا اخْضَرَّتْ بِالْأَدْلَاسِ

اَلدَّلْسُ [ed-dels] (dāl'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Reng ve hudʿa maʿnāsınadır; tekūlu: مَا لِي فِيهِ دَلْسٌ أَيْ خَدِيعَةٌ

اَلتَّدْلِيسُ [et-tedlīs] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bāyiʿ hīle edip hīn-i beyʿde metāʿının ʿaybını müşterīden ketm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: دَلَّسَ لَهُ فِي الْبَيْعِ إِذَا كَتَمَ عَيْبَ السِّلْعَةِ عَنِ الْمُشْتَرِي Ve fenn-i hadīste تَدْلِيسٌ [tedlīs] bundan meʾhūzdur ki muhaddis rivāyet eylediği hadīsi meselā şeyhinin şeyhine isnād edip kendi şeyhinin ismini tayy eder, gūyā ki ondan bilā-vāsıta rivāyet eder. Maʿa-hāzā şeyh-i mezbūru görmemiş yāhūd görmüş olup ondan ahz-i hadīs eylememiştir, belki ondan müteʾahhir olandan yāhūd ondan telakkī edenden ahz eylemiştir. Ve bu isnād üzere sikāttan bir cemāʿat rivāyet-i hadīs eylemişlerdir.

Mütercim der ki usūl-i hadīste tedlīs ve irsāl-i hafī farkları dakīktir, zīrā irsāl-i hafī sūretinde dahi likyān muhtemel olan sīga ile rivāyet eylemek muʿteberdir, lākin ʿinde'l-huzzāk ʿadem-i likyānları ve rāvī ile muhaddis beyninde vāsıta olduğu sābittir. Ve tedlīs likyānı maʿrūf olandan rivāyete mahsūstur. Ve mürsel-i hafī muʿāsırdan rivāyet edenden rivāyete mahsūstur ki ikisinde de o vāsıta sākıt olmalıdır. Hülāsa tedlīste mücerred muʿāsarat kāfī değildir, belki likyānı muhtemel olmalıdır, lākin irsāl-ı hafīde muʿāsarat, kifāyet eder. Ve likyānı muʿteber olan sīga meselā حَدَّثَنَا ve أَخْبَرَنَا demeyip قَالَ ve عَنْ kelimeleriyle īrād eylemektir. Ve Cezerī merhūm tedlīsi iki-

ye taksīm eylemiştir. Biri tedlīsü'l-isnād ve biri tedlīsü'ş-şüyūhtur. Tedlīsü'l-isnād vech-i mezkūr üzere likyānı muhtemel olandan bi'z-zāt mesmūʿu olmayan hadīsi semāʿını mūhim olan taʿbīrāt-ı mezbūre ile rivāyet eylemektir. Ve Tedlīsü'ş-şüyūh ahz ve semāʿ eylediği şeyhin ismini setr edip maʿrūf olmayan ism ve vasf ile tesmiye eylemektir. İşbu iki sūret dahi kizbden berīʾ ve münezzehlerdir. İntehā.

اَلتَّدَلُّس [et-tedellus] (تَفَعُّل [tefaʿʿul] vezninde) Tekellüfle gizlenmek maʿnāsınadır; yukālu: تَدَلَّسَ الرَّجُلُ إِذَا تَكَتَّمَ Ve taʿāmı azca azca almak maʿnāsınadır; yukālu: تَدَلَّسَ الطَّعَامَ إِذَا أَخَذَهُ قَلِيلاً قَلِيلاً Ve otlakta çayır kalmamakla dābbe kemter nesne ile yalanmak maʿnāsınadır; yukālu: تَدَلَّسَتِ الدَّابَّةُ إِذَا لَحَسَتِ الشَّيْءَ الْقَلِيلَ فِي الْمَرْتَعِ

اَلْإِدْلِيسَاس [el-idlīsās] (إِفْعِيعَالٌ [ifʿīʿāl] vezninde) Otlakta davar yalanacağı cüzʾī nesne kalmak maʿnāsınadır. Müʾellif lāzımıyla tefsīr eylemiştir; yukālu: إِدْلاَسَّتِ الْأَرْضُ إِذَا أَصَابَ الْمَالُ مِنْهَا شَيْئًا قَلِيلاً فَتَدَلَّس

اَلْمُدَالَسَةُ [el-mudāleset] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir kimseye zulm ve hıyānet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ لاَ يُدَالِسُ وَلاَ يُوَالِسُ أَيْ لاَ يَظْلِمُ وَلاَ يَخُونُ

[د ل ع س]

اَلدَّلْعَس [ed-delʿas] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) ve

اَلدِّلَعْس [ed-dilaʿs] (حِضَجْرٌ [ḥiḍacr] vezninde) ve

اَلدِّلَعْوَس [ed-dilʿavs] (فِرْدَوْسٌ [firdevs] vezninde) ve

اَلدِّلْعِيس [ed-dilʿīs] (بِرْطِيلٌ [birṭīl] vezninde) ve

اَلدِّلْعَاس [el-dilʿās] (قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] vezninde) ve

اَلدُّلاَعِس [ed-dulāʿis] (عُلاَبِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Vücūdu iri olarak sölpük ve salkı olan nākaya denir. Ve

دِلْعَوْس [dilʿavs] (فِرْدَوْسٌ [firdevs] vezninde) ve

دَلَعُوس [deleʿūs] (حَلَزُونٌ [ḥalezūn] vezninde) Şol hatuna denir ki nefsine müteʿallik umūr ve mesālihinde dilīr olup lākin zevcine ʿisyānı ola; yukālu: هِيَ دِلْعَوْسٌ وَدَلَعُوسٌ أَيْ جَرِيئَةٌ عَلَى أَمْرِهَا عَصِيَّةٌ لِأَهْلِهَا Ve şol nākaya denir ki gece vaktinde yol yürümekte dilīr olup ve vücūdu semiz ve metīn ve tüvānā olduğu hālde gelin gibi iki tarafına salınarak yürür ola. Ve

دِلْعَاس [dilʿās] (قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] vezninde) ve

دُلاَعِس [dulāʿis] (عُلاَبِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Rām ve zelūl olan erkek deveye denir; yukālu: جَمَلٌ دِلْعَاسٌ وَدُلاَعِسٌ أَيْ ذَلُولٌ

[د ل م س]

اَلدُّلَمِس [ed-dulemis] (عُلَبِطٌ [ʿulebiṭ] vezninde) Āfet ve dāhiyeye denir. Ve pek muzlim geceye denir.

اَلدِّلْمِس [ed-dilmis] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Bu dahi dāhiyeye denir.

اَلدُّلاَمِس [ed-dulāmis] (عُلاَبِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Bu dahi dāhiyeye ve pek muzlim geceye denir.

دَلْمَس [Delmes] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Bir recül ismidir.

اَلْإِدْلِمَّاس [el-idlimmās] (إِجْرِمَّازٌ [icrimmāz] vezninde) Gece pek muzlim olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِدْلَمَّسَ اللَّيْلُ إِذَا اشْتَدَّتْ ظُلْمَتُهُ

[د ل ه م س]

اَلدَّلَهْمَس [ed-delehmes] (سَفَرْجَلٌ [sefercel]

vezninde) Cerī' ve dilīr ve nāfiz ve kārgüzār adama denir; yukālu: هُوَ دَلَهْمَسٌ أَيْ جَرِيءٌ مَاضٍ Ve arslana denir. Ve musarrah ve mübeyyen olmayıp başı örtülü gāmiz ve müşkil işe denir; yukālu: أَمْرٌ دَلَهْمَسٌ أَيْ مُغَمَّضٌ غَيْرُ مُبَيَّنٍ Ve pek karanlık geceye denir. Ve cüssesi iri olarak celd ve çālāk adama denir; yukālu: رَجُلٌ دَلَهْمَسٌ أَيْ ضَخْمٌ جَلْدٌ

[د م س]

اَلدُّمُوسُ [ed-dumūs] (جُلُوسٌ [culūs] vezninde) Gecenin zulmeti müştedd olmak maʿnāsınadır; yukālu: دَمَسَ الظَّلَامُ دُمُوسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا اشْتَدَّ

اَلدَّامِسُ [ed-dāmis] ve

اَلْأُدْمُوسُ [el-udmūs] (أُسْلُوبٌ [uslūb] vezninde) Muzlim geceye denir; yukālu: لَيْلٌ دَامِسٌ وَأُدْمُوسٌ أَيْ مُظْلِمٌ

اَلدَّمْسُ [ed-dems] (لَمْسٌ [lems] vezninde) Zīr-i zemīne defn eylemek maʿnāsınadır, gerek diri ve gerek ölü olsun; yukālu: دَمَسَهُ فِي الْأَرْضِ دَمْسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا دَفَنَهُ حَيًّا كَانَ أَوْ مَيِّتًا Ve bir mahal harāb ve muzmahill olmak maʿnāsınadır; yukālu: دَمَسَ الْمَوْضِعُ إِذَا دَرَسَ Ve nās beynini ıslāh eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir ki şikāk ve nizāʿı defn etmiş olur; yukālu: دَمَسَ بَيْنَهُمْ إِذَا أَصْلَحَ Ve bir haberi gizlemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: دَمَسَ عَلَى الْخَبَرِ إِذَا كَتَمَهُ Ve cimāʿ eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: دَمَسَ الْمَرْأَةَ إِذَا جَامَعَهَا Ve postekiyi tüyleri yolunmak için bir nesne ile örtüp bürümek yāhūd toprağa gömmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: دَمَسَ الْإِهَابَ إِذَا غَطَّاهُ لِيُمَرِّطَ شَعْرَهُ Ve

دَمْسٌ [dems] Şahs ve şebah maʿnāsınadır; tekūlu: رَأَيْتُ دَمْسًا أَيْ شَخْصًا

اَلتَّدْمِيسُ [et-tedmīs] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi bir nesneyi defn eylemek maʿnāsınadır; yukālu: دَمَّسَهُ فِي الْأَرْضِ إِذَا دَفَنَهُ

اَلدَّمُوسُ [ed-demūs] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Şol postekiye denir ki yumuşayıp tüyü āsān yolunmak için bir yere defn olunmuş yāhūd kireçlenip üzeri örtülmüş ola. Cemʿinde دُمُسٌ [dumus] denir zammeteynle.

اَلدِّيمَاسُ [ed-deymās - ed-dīmās] (dāl'ın fethi ve kesriyle) Gizlenip tesettür ve tahaffuz edecek nesneye ve yere denir, perde ve izbe ve kulübe ve kuytu yerler gibi; yukālu: دَخَلَ فِي الدِّيمَاسِ أَيِ الْكِنِّ Ve serdāba ve lağım gibi zīr-i zemīne denir, سَرَبٌ [sereb] maʿnāsına. Ve hammāma denir; cemʿi دَيَامِيسُ [deyāmīs] gelir ve دَمَامِيسُ [demāmīs] gelir, yā'yı mīm'e tebdīl ile; yukālu: بِالدِّيمَاسِ نَاسٌ أَيْ بِالْحَمَّامِ Ve

دِيمَاسٌ [Dīmās] Ḥaccāc-ı Ẓālim'in bir zindānı ismidir ki yer altında ve pek muzlim idi.

اَلْإِنْدِمَاسُ [el-indimās] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) دِيمَاسٌ [dīmās]a girmek maʿnāsınadır ki maʿānī-i mezkūreye şāmildir; yukālu: إِنْدَمَسَ الرَّجُلُ إِذَا دَخَلَ فِي الدِّيمَاسِ

اَلدَّمَسُ [ed-demes] (fethateynle) ve

اَلدَّمِيسُ [ed-demīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Örtülüp bürünmüş nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ دَمَسٌ وَدَمِيسٌ أَيْ مُغَطًّى

اَلدَّامُوسُ [ed-dāmūs] Avcı gömeltisine denir, قُتْرَةٌ [ḳutret] maʿnāsına.

اَلدِّمَاسُ [ed-dimās] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir nesneyi örtüp bürüyecek şeyʾe denir.

اَلدُّودَمِسُ [ed-dūdemis] (dāl-ı ūlānın zammı ve sāniyenin fethi ve mīm'in kesriyle) Bir nevʿ yılan ismidir ki boğazı körük gibi

şişkin olup nefesiyle uğradığı yeri āteş isābet eder gibi ihrāk eder. Cemʿi دُودَمِسَاتٌ [dūdemisāt] gelir ve دَوَامِيسُ [devāmīs] gelir hazf-ı zāʾid ile.

اَلْمُدَمَّسُ [el-mudemmes] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Kirli ve murdār nesneye denir, kīr-i lūtī gibi; yukālu: شَيْءٌ مُدَمَّسٌ أَيْ مُدَنَّسٌ

اَلتَّدَمُّسُ [et-tedemmus] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bulaşmak maʿnāsınadır; yukālu: تَدَمَّسَتِ الْمَرْأَةُ بِكَذَا إِذَا تَلَطَّخَتْ

اَلْمُدَامَسَةُ [el-mudāmeset] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir kimseden bir şeyʾi setr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: دَامَسَهُ إِذَا وَارَاهُ

دُومِسُ [Dūmis] (dāl'ın zammıyla) Errān kazāsında bir nāhiye adıdır.

اَلدُّمْسُ [ed-dums] (dāl'ın zammıyla) ʿAzīm işlere denir; yukālu: جِئْنَا بِأُمُورٍ دُمْسٍ أَيْ عِظَامٍ

[د م ح س]

اَلدُّمَاحِسُ [ed-dumāḥis] (ḥā-yı mühmele ile عُلاَبِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Arslana denir.

اَلدُّمْحُسِيُّ [ed-dumḥusiyy] (dāl'ın zammıyla) Siyāh adama denir. Ve semīn ve şedīd adama denir; yukālu: رَجُلٌ دُمْحُسِيٌّ أَيْ سَمِينٌ شَدِيدٌ

[د م ق س]

اَلدِّمَقْسُ [ed-dimaḳs] (هِزَبْرٌ [hizebr] vezninde) İpeğe denir, ʿalā-kavlin hām ipeğe denir, قَزٌّ [ḳazz] maʿnāsına yāhūd dībāya denir, دِيبَاجٌ [dībāc] maʿnāsına yāhūd ketene denir.

اَلدِّمْقَاسُ [ed-dimḳās] (قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] vezninde) دِمَقْسٌ [dimaḳs] maʿnāsınadır.

اَلْمُدَمْقَسُ [el-mudemḳas] (مُدَحْرَجٌ [mudaḥrec] vezninde) دِمَقْسٌ [dimaḳs] ile nesc olunmuş kumaşa denir; yukālu: ثَوْبٌ مُدَمْقَسٌ أَيْ مَنْسُوجٌ بِالدِّمَقْسِ

[د م ن س]

اَلدُّمَانِسُ [ed-Dumānis] (عُلاَبِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Mışır'da bir belde ve Tiflis kazāsında bir karye adlarıdır.

[د ن ح س]

اَلدَّنْحَسُ [ed-denḥas] (ḥā-yı mühmele ile جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Gövdesinin eti şedīd ve muhkem olan tenū-mend adama denir; yukālu: رَجُلٌ دَنْحَسٌ أَيْ شَدِيدُ اللَّحْمِ الْجَسِيمُ

[د ن س]

اَلدَّنَسُ [ed-denes] (fethateynle) Kīr ve pāsa denir, وَسَخٌ [vesaḫ] maʿnāsına. Ve

دَنَسٌ [denes] ve

دَنَاسَةٌ [denāset] Kīrlenmek maʿnāsına masdar olurlar; hakīkī ve maʿnevīden eʿamdır; yukālu: دَنِسَ ثَوْبُهُ وَعِرْضُهُ وَخُلُقُهُ دَنَسًا وَدَنَاسَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اتَّسَخَ

اَلدَّنِسُ [ed-denis] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Kīrli pāslı adama denir; yukālu: رَجُلٌ دَنِسٌ وَقَوْمٌ أَدْنَاسٌ وَمَدَانِيسُ

اَلتَّدْنِيسُ [et-tednīs] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir nesneyi kīrletmek maʿnāsınadır; yukālu: دَنَّسَ ثَوْبَهُ إِذَا وَسَّخَهُ Ve bir adamın ʿırz ve nāmūsuna şeyn ve halel verecek iş işlemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: دَنَّسَ عِرْضَهُ إِذَا فَعَلَ بِهِ مَا يَشِينُهُ

[د ن ف س]

اَلدِّنْفَاسُ [ed-dinfās] دِفْنَاسٌ [difnās] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu.

اَلدُّنَافِسُ [ed-dunāfis] (عُلاَبِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Bed-hūy adama denir; yukālu: رَجُلٌ دُنَافِسٌ أَيِ السَّيِّءُ الْخُلُقِ

اَلدِّنْفِسُ [ed-dinfis] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Ahmak ʿavrete denir; yukālu: هِيَ دِنْفِسٌ أَيْ حَمْقَاءُ

[د ن ق س]

اَلدَّنْقَسَةُ [ed-denḳaset] (ḳāf'la دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Nās beynini ifsād eylemek maʿnāsınadır; yukālu: دَنْقَسَ بَيْنَهُمْ إِذَا أَفْسَدَ Ve bir adama züll ve tevāzuʿ cihetiyle ser-fürū kılmak maʿnāsınadır; yukālu: دَنْقَسَ الرَّجُلُ إِذَا طَأْطَأَ رَأْسَهُ ذُلاً وَخُضُوعًا Ve gözü kıparak bakmak maʿnāsınadır; yukālu: دَنْقَسَ إِذَا نَظَرَ بِكَسْرِ الْعَيْنِ

[د ن ك س]

اَلدَّنْكَسَةُ [ed-denkeset] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir kimse halkın umūr ve mesālihini görmemek için ve işlerinde bulunmamak için hānesinden taşra çıkmayıp ihtifā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: دَنْكَسَ الرَّجُلُ إِذَا اخْتَفَى وَلَمْ يَبْرُزْ لِحَاجَةِ الْقَوْمِ وَهُوَ عَيْبٌ

[د و س]

اَلدَّوْسُ [ed-devs] (dāl'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) ve

اَلدِّيَاسُ [ed-diyās] ve

اَلدِّيَاسَةُ [ed-diyāset] (dāl'ların kesriyle ki aslları vāvī olup li-ecli'l-kesre yā'ya münkalib olmuştur) Bir nesneye ayakla basıp çiğnemek maʿnāsınadır; yukālu: دَاسَ الشَّيْءَ يَدُوسُ دَوْسًا وَدِيَاسًا وَدِيَاسَةً إِذَا وَطِئَهُ بِالرِّجْلِ Ve şiddet ve mübālaga vechiyle cimāʿ eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: دَاسَ الْمَرْأَةَ إِذَا جَامَعَهَا بِمُبَالَغَةٍ Ve rām ve zelūl kılmak maʿnāsınadır; yukālu: دَاسَهُ إِذَا ذَلَّهُ Ve Devs b. ʿAdnān b. ʿAbdullāh bir kabīle pederidir. Ve

دَوْسٌ [devs] Kılıç ve ayna makūlesine cilā vermek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: دَاسَ السَّيْفَ إِذَا صَقَلَهُ

اَلدُّوسُ [ed-dūs] (dāl'ın zammıyla) دَانِسٌ [dānis]in cemʿidir ki saykal vericilere denir.

اَلْمِدْوَسُ [el-midves] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Kılıç makūlesine cilā verecek nesneye denir, مِصْقَلَةٌ [miṣḳalet] maʿnāsına; yukālu: دَاسَ السَّيْفَ بِالْمِدْوَسِ أَيِ الْمِصْقَلَةِ Ve harman dövecek ālete denir, düven ve harman ʿarabası gibi; yukālu: دَاسَ الطَّعَامَ أَيِ الْحِنْطَةَ بِالْمِدْوَسِ وَهُوَ مَا يُدَاسُ بِهِ

اَلْمِدْوَاسُ [el-midvās] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) مِدْوَسٌ [midves] maʿnāsınadır.

اَلْمَدَاسُ [el-medās] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Papuca denir ki maʿrūf ayakkabıdır.

اَلْمَدَاسَةُ [el-medāset] (مَنَارَةٌ [menāret] vezninde) Harman dövecek yere denir.

اَلدَّوَّاسُ [ed-devvās] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Arslana denir. Ve bahādır adama denir. Ve kār ve pīşesinde hāzık ve māhir adama denir; yukālu: رَجُلٌ دَوَّاسٌ أَيْ شُجَاعٌ وَكَذَا مَاهِرٌ

اَلدَّوَّاسَةُ [ed-devvāset] (حَسَّاسَةٌ [ḥassāset] vezninde) Burna ıtlāk olunur, أَنْفٌ [enf] maʿnāsına.

اَلدَّوَاسَةُ [ed-devāset] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) ve

اَلدَّوِيسَةُ [ed-devīset] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Cemāʿat-i insānīye denir.

اَلدِّيسَةُ [ed-dīset] (كِيسَةٌ [kīset] vezninde) Sık ve gür ormana ve büke denir. Cemʿi دِيَسٌ [diyes] gelir, عِنَبٌ [ʿineb] vezninde ve دِيسٌ [dīs] gelir, كِيسٌ [kīs] vezninde ki cemʿ-i cinsidir.

اَلدَّائِسُ [ed-dāʾis] (yā'nın kesriyle) Harmana denir, neseb üzeredir.

اَلدَّوَائِسُ [ed-devāʾis] Birbirinin ardınca izlerini çiğneyerek revān olan cemāʿate ıtlāk olunur; ve minhu yukālu: أَتَتْهُمُ الْخَيْلُ دَوَائِسَ أَيْ يَتْبَعُ بَعْضُهَا بَعْضًا

[د ه س]

اَلدَّهْسُ [ed-dehs] (dāl'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Şol nebāta denir ki levnine yeşillik gālib olmaya ki küf ve pās renginde olur. Ve çamurlu ve kumsal olmayan düz ve toprağı mülāyim yere denir.

اَلدَّهَاسُ [ed-dehās] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) دَهْسٌ [dehs] ile maʿnā-yı sānīde mürādiftir. Ve götü büyük ʿavrete denir, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْإِدْهَاسُ [el-idhās] (hemzenin kesriyle) Zikr olunan دَهْسٌ [dehs] dedikleri yerde gitmek maʿnāsınadır; yukālu: أَدْهَسَ الْقَوْمُ إِذَا سَلَكُوا الدَّهَاسَ أَيْ سَارُوا فِيهِ

اَلدَّهَسُ [ed-dehes] (fethateynle) Yer çamurlu ve kumsal olmayıp düz ve mülāyim olmak maʿnāsınadır; yukālu: دَهِسَ الْمَكَانُ دَهَسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ سَهْلاً لَيْسَ بِرَمْلٍ وَلاَ تُرَابٍ أَيْ وَحَلٍ

اَلْأَدْهَسُ [el-edhes] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Düz ve mülāyim olan kumluğa denir; yukālu: رَمْلٌ أَدْهَسُ أَيْ بَيِّنُ الدَّهَسِ

اَلدُّهْسَةُ [ed-duhset] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) ve

اَلدَّهَاسَةُ [ed-dehāset] (حَمَاسَةٌ [ḥamāset] vezninde) İsmlerdir, bir adamın huyu sehl ve mülāyim olmağa ıtlāk olunur ki yavaş huyluluk taʿbīr olunur; yukālu: لَهُ دُهْسَةٌ وَدَهَاسَةٌ أَيْ سُهُولَةُ الْخُلُقِ

اَلدَّهَّاسِ [ed-dehhās] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Mülāyim huylu adama denir; yukālu: هُوَ دَهَّاسٌ أَيْ سَهْلُ الْخُلُقِ

اَلدَّهْسَاءُ [ed-dehsāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Mülāyim huylu hatuna denir. Ve götü büyük hatuna denir, دَهَاسٌ [dehās] gibi; yukālu: إِمْرَأَةٌ دَهْسَاءُ وَدَهَاسٌ أَيْ عَظِيمَةُ الْعَجُزِ Ve şol keçiye ıtlāk olunur ki levni kızıl çalar karamtık ola; صَدْآءُ [ṣadʾā] gibi, lākin bunun kızılı ondan azca olur; yukālu: عَنْزٌ دَهْسَاءُ كَالصَّدْءَاءِ إِلاَّ أَنَّهُ أَقَلُّ حُمْرَةً

اَلدَّهُوسُ [ed-dehūs] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Arslana denir.

اَلْإِدْهِيسَاسُ [el-idhīsās] (إِشْمِيزَازٌ [işmīzāz] vezninde) Yerin türābı kızıla māʾil karamtık olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِدْهَاسَّتِ الْأَرْضُ إِذَا صَارَتْ دَهْسَاءَ اللَّوْنِ

[د ه ر س]

اَلدَّهْرَسُ [ed-dehres] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Āfet ve dāhiyeye denir; cemʿi دَهَارِسُ [dehāris] gelir. Ve hiffet ve cünbüş ve neşāt maʿnāsınadır; yukālu: نَاقَةٌ ذَاتُ دَهْرَسٍ أَيْ خِفَّةٍ وَنَشَاطٍ

[د ه م س]

اَلدَّهْمَسَةُ [ed-dehmeset] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Fısıldamak maʿnāsınadır; yukālu: دَهْمَسَهُ إِذَا سَارَّهُ Ve müşāvere eylemek maʿnāsınadır; yukālu: دَهْمَسَهُ إِذَا شَاوَرَهُ Ve şiddetle yapışıp tutmak maʿnāsınadır; yukālu: دَهْمَسَهُ إِذَا بَطَشَهُ

اَلْمُدَهْمَسُ [el-mudehmes] (مُدَحْرَجٌ [mudaḥrec] vezninde) Pinhān ve mestūr maʿnāsınadır; yukālu: أَمْرٌ مُدَهْمَسٌ وَمُنَهْمَسٌ أَيْ مَسْتُورٌ

[د ي س]

اَلدَّيْسُ [ed-deys] (لَيْسٌ [leys] vezninde) Hatun memesine denir, ثَدْيٌ [ṣedy] maʿnāsına. Ve bu, lügat-ı ʿIrāḳiyyedir, ʿArabiyye değildir.

دِيسَانُ [Dīsān] (إِنْسَانٌ [insān] vezninde) Şehr-i Herāt kazāsında bir karye adıdır.

FASLU'Ẕ-ẒĀLİ'L-MUᶜCEME
(فَصْلُ الذَّالِ الْمُعْجَمَةِ)

[ذ ر ط س]

إِذْرِيطُوسُ [iẕrīṭūs] (hemzenin kesriyle) Edviyeden bir dārū adıdır. Kelime-i mezbūre Rūmiyyeden muᶜarrebdir.

Şārih der ki sāhib-i Minhāc'ın beyānına göre eyāric-i siyādrītūs-ı ekber dedikleridir ki zamān-ı Cālīnūs'tan akdem teʾlīf ve o ᶜasrın pādişāhı olan Ṣiyādrīṭūs ismiyle müsemmā olmuştur. Eyāric-i mezbūr sāʾir eyāriclerden akvādır, yirmi beş eczādan terkīb olunur.

[ذ ف ط س]

اَلذَّفْطَسَةُ [eẕ-zefṭasat] دَفْطَسَةٌ [defṭaset] vezninde ve mürādifidir ki bir kimse mālını zāyiᶜ eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: ذَفْطَسَ الرَّجُلُ إِذَا ضَيَّعَ مَالَهُ

FASLU'R-RĀʾİ'L-MÜHMELE
(فَصْلُ الرَّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ر أ س]

اَلرَّأْسُ [er-reʾs] (rā'nın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Aᶜzā-i hayvāniyyeden başa denir, Fārisīde ser derler. Ve her şeyʾin yukarısına ve aᶜlāsına yaᶜnī baş tarafına ıtlāk olunur, gövdenin başı gibi; yukālu: رَأْسُهُ مُسْتَطِيلٌ أَيْ أَعْلاَهُ Ve bir kavmin seyyid ve ser-gerdesine ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ رَأْسُ الْقَوْمِ أَيْ سَيِّدُهُمْ Cemᶜi أَرْؤُسٌ [erʾus] gelir, أَفْلُسٌ [eflus] vezninde ve رُؤُوسٌ [ruʾūs] gelir zammeteynle. Ve

رَأْسٌ [reʾs] Kesret sebebiyle ᶜizzet bulan tāʾife-i insānīye ıtlāk olunur; yukālu: هُمْ رَأْسٌ أَيْ قَوْمٌ كَثِيرٌ عَزِيزٌ Ve

رَأْسٌ [reʾs] Masdar olur; bir kimsenin başına vurmak yā dokunmak maᶜnāsınadır; yukālu: رَأَسَهُ رَأْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَصَابَ رَأْسَهُ Ve ᶜArablar bir kimseye "Benim hakkımda derkār olan reʾy ve tedbīrin bed ve fenā oldu" diyecek yerde رُمِيتُ مِنْكَ فِي الرَّأْسِ derler, binā-i mechūl üzere, zīrā başına darb olunan kimse be-gāyet muztarib ve derdnāk olmakla başını yukarı kaldırmağa kudreti olmaz.

اَلرَّيِّسُ [er-reyyis] (كَيِّسٌ [keyyis] vezninde) ve

اَلرَّئِيسُ [er-reʾīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bir kavmin başbuğuna ve server ve ser-gerdesine denir, reʾīsü'l-küttāb gibi; yukālu: هُوَ رَيِّسُهُمْ وَرَئِيسُهُمْ أَيْ سَيِّدُهُمْ Ve

رَئِيسٌ [reʾīs] Başına vurulmuş yāhūd başında bir ᶜillet hādis olmuş koyuna denir; yukālu: شَاةٌ رَئِيسٌ إِذَا صَارَتْ قَدْ أُصِيبَ رَأْسُهَا Cemᶜi رَآسَى [reʾāsā] gelir rā'nın fethi ve

hemzenin meddi ve āhirinde elifin kasrıyla. Ve

رَئِيسٌ [Reʾīs] Elkābdandır: Reʾīs b. Saʿd muhaddisīndendir.

اَلْمَرْأَسُ [el-merʾes] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] veznin-de) Kavī ve şedīd olan başa denir; yukālu: رَأْسٌ مَرْأَسٌ أَيْ مِصَكٌّ Cemʿi مَرَائِسُ [merāʾis] gelir.

اَلرُّؤَّسُ [er-ruʾʾes] (رُكَّعٌ [rukkaʿ] vezninde) Kavī ve şedīd olan başlara denir; yukālu: رُؤُوسٌ مَرَائِسُ وَرُؤَّسٌ أَيْ مَصَاكِيكُ

بَيْتُ رَأْسٍ [Beyt Reʾs] Şām ülkesinde bir mevziʿdir, ona hamr nisbet olunur.

رَأْسُ عَيْنٍ [Reʾsu ʿAyn] Cezīre'de bir kasabadır. Şārih der ki nisbetinde رَسْعِنِيٌّ [Resʿīniyy] denir, عَبْشَمِيٌّ [ʿabşemiyy] gibi.

رَأْسُ الْأَكْحَلِ [Reʾsu'l-Ekḥal] Yemen'de bir karyedir.

رَأْسُ الْإِنْسَانِ [Reʾsu'l-İnsān] Mekke'de bir dağdır.

رَأْسُ ضَأْنٍ [Reʾsu Ḍaʾn] Devs kabīlesi yurdunda bir dağdır.

رَأْسُ الْحِمَارِ [Reʾsu'l-Ḥimār] Ḥaḍramevt kurbünde bir beldedir.

رَأْسُ الْكَلْبِ [Reʾsu'l-Kelb] Ḳūmes kazāsında bir karyedir. Ve bir ʿakabe adıdır.

رَأْسُ كِيفَى [Reʾsu Kīfā] Cezīre'de Diyār-ı Muḍar'dan bir mevziʿdir.

ذُو الرَّأْسِ [Ẕu'r-Reʾs] Cerīr b. ʿAṭiyye nām şāʿirin lakabıdır.

ذُو الرَّأْسَيْنِ [Ẕu'r-Reʾseyn] Ḫuşeyn b. Leʾy ve Umeyye b. Cuşem nām kimselerin lakablarıdır.

رَأْسُ الْمَالِ [reʾsu'l-māl] Sermāyeye denir; tekūlu: مَالِي رَأْسُ مَالٍ أَيْ أَصْلُهُ

اَلْأَعْضَاءُ الرَّئِيسَةُ [el-aʿḍāu'r-reʾīset] Dört ʿuzva ıtlāk olunur ki kalb ve dimāg ve ciğer ve hāyeden ʿibārettir.

اَلرِّئِّيسُ [er-riʾʾīs] (سِكِّيتٌ [sikkīt] vezninde) Çok riyāset eden adama denir; yukālu: رَجُلٌ رِئِّيسٌ أَيْ كَثِيرُ التَّرَؤُّسِ

اَلْمِرْءَاسُ [el-mirʾās] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Şol ata denir ki koşuya giderken berāberinde giden atların başlarını ısırır ola, ʿalā-kavlin sebk ve takaddüm cihetiyle reʾīsleri olur ola; yukālu: فَرَسٌ مِرْءَاسٌ إِذَا كَانَ يَعَضُّ رُؤُوسَ الْخَيْلِ فِي الْمُجَارَاةِ أَوِ الَّذِي يَرْأَسُ فِي تَقَدُّمِهِ وَسَبْقِهِ Ve başından gayrı yerde şahm ve kuvveti kalmamış deveye denir, ke-mā se-yuzkeru.

اَلرَّءَّاسُ [er-reʾʾās] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Koyun ve keçi başları satan adama denir. ʿĀmme رَوَّاسِيٌّ [revvāsiyy] derler ki lahndır; huffāzdan ʿÖmer b. ʿAbdulkerīm ed-Dihistānī er-Reʾʾāsī o cihettendir.

اَلْمُرَأَّسُ [el-mureʾʾes] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) ve

اَلْمِرءَاسُ [el-mirʾās] (مِصْبَاحٌ [miṣbāḥ] vezninde) ve

اَلرَّؤُوسُ [er-reʾūs] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Şol deveye ıtlāk olunur ki başından gayrı ʿuvzunda şahm ve kuvvet kalmamış ola; yukālu: بَعِيرٌ مُرَأَّسٌ وَمِرْءَاسٌ وَرَؤُوسٌ إِذَا لَمْ يَبْقَ لَهُ طِرْقٌ إِلاَّ فِي رَأْسِهِ

اَلْمُرَئِّسُ [el-mureʾʾis] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vezninde) Arslana denir.

اَلرَّوَائِسُ [er-revāʾis] Derelerin üst taraflarına ıtlāk olunur, eʿālī-i evdiye maʿnāsına; رَائِسٌ [rāʾis] müfredidir. Ve sehāblardan ileri ileri olan kıtʿalarına denir.

اَلرَّائِسُ [er-Rāʾis] Bir dağın ve bir kuyunun ismleridir. Ve vālī ve hākime ıtlāk olunur.

اَلْمَرْؤُوسُ [el-merʾūs] Raʿiyyet ve zīr-destāna ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ رَائِسٌ أَيْ وَالٍ وَهُوَ مَرْؤُوسٌ أَيْ رَعِيَّةٌ Ve şehveti hemān başında olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَرْؤُوسٌ إِذَا كَانَتْ شَهْوَتُهُ فِي رَأْسِهِ لاَ غَيْرُ Ve başı büyük adama denir.

اَلرِّيَاسَةُ [er-riyāset] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Bir cemāʿate başbuğ olmak ve server ve serkār olmak maʿnāsınadır; yukālu: رَأَسَ فُلاَنٌ اَلْقَوْمَ رِيَاسَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَارَ رَئِيسًا

اَلْأَرْأَسُ [el-erʾes] (أَفْضَلُ [efḍal] vezninde) Büyük başlı kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ أَرْأَسُ أَيْ كَبِيرُ الرَّأْسِ

اَلرِّءَاسُ [er-riʾās] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Kılıç kabzasına, ʿalā-kavlin perāzvānesine denir; yukālu: أَحْكَمَ رِئَاسَ السَّيْفِ أَيْ مَقْبِضَهُ أَوْ قَبِيعَتَهُ Ve رِئَاسُ الْأَمْرِ [riʾāsu'l-emr] Bir işin evveline ıtlāk olunur; yukālu: أَخَذَ رِئَاسَ الْأَمْرِ أَيْ أَوَّلَهُ

اَلرَّأْسَاءُ [er-reʾsāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Başı ve yüzü siyāh ve gövdesi beyāz olan koyuna denir; yukālu: نَعْجَةٌ رَأْسَاءُ إِذَا كَانَتْ سَوْدَاءَ الرَّأْسِ وَالْوَجْهِ

بَنُو رُؤَاسٍ [Benū Ruʾās] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bir cemāʿattir: Muhaddisînden Ebū Duvād Yezīd b. Muʿāviye ve Vekīʿ b. el-Cerrāḥ ve Ḥumeyd b. ʿAbdurraḥmān b. Ḥumeyd er-Ruʾāsiyyūn onlardandır.

اَلرُّؤَاسِيُّ [er-ruʾāsiyy] (غُرَابِيٌّ [ġurābiyy] vezninde) Başı büyük insān ve hayvāna denir.

اَلتَّرْئِيسُ [et-terʾīs] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir adamı başbuğ ve serdār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَأَّسَهُ إِذَا جَعَلَهُ رَئِيسًا

اَلْإِرْتِئَاسُ [el-irtiʾās] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Reʾīs olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِرْتَأَسَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ رَئِيسًا Ve bir kimseyi meşgūl kılmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِرْتَأَسَ زَيْدًا إِذَا أَشْغَلَهُ Fi'l-asl bir kimsenin boynundan tutup başını yere eğmek maʿnāsına olup bu münāsebetle işgāl māddesinde istiʿmāl olundu.

اَلتَّرَأُّسُ [et-tereʾʾus] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bu dahi reʾīs olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَرَأَّسَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ رَئِيسًا

اَلْمُرَائِسُ [el-murāʾis] (مُجَادِلٌ [mucādil] vezninde) Harb ve kıtālde tahallüf eder olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُرَائِسٌ أَيْ مُتَخَلِّفٌ فِي الْقِتَالِ

[ر ب س]

اَلرَّبْسُ [er-rebs] (حَبْسٌ [ḥabs] vezninde) El ile vurmak maʿnāsınadır; yukālu: رَبَسَهُ بِيَدِهِ رَبْسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا ضَرَبَهُ بِهَا Ve doldurmak maʿnāsınadır; yukālu: رَبَسَ الْقِرْبَةَ إِذَا مَلَأَهَا Ve

رَبْسٌ [rebs] Āfet ve dāhiyeye denir.

اَلرَّبْسَاءُ [er-rebsāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Şedīd olan dāhiyeye vasf olur; yukālu: دَاهِيَةٌ رَبْسَاءُ أَيْ شَدِيدَةٌ

رَبْسَى [Rebsā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Bir kısrak adıdır.

اَلرَّبِيسُ [er-rebīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bahādıra denir; yukālu: رَجُلٌ رَبِيسٌ أَيْ شُجَاعٌ Ve dāneleri sık üzüm salkımına denir. Ve tıknaz koça denir; yukālu: كَبْشٌ رَبِيسٌ أَيْ مُكْتَنِزٌ Ve madrūb maʿnāsınadır. Ve māl yāhūd sāʾir cihetle musībete uğramış kimseye denir; yukālu: هُوَ رَبِيسٌ أَيْ مُصَابٌ بِمَالٍ أَوْ غَيْرِهِ Ve āfet ve dāhiyeye denir. Ve çok şeyʾe denir; yukālu: مَالٌ رَبِيسٌ أَيْ كَثِيرٌ

أُمُّ الرُّبَيْسِ [ummu'r-rubeys] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Engerek yılanının künyesidir.

أَبُو الرُّبَيْسِ [Ebu'r-Rubeys] Şuʿarādan ʿAbbād b. Ṭahme eş-Şaʿlebī künyesidir.

رَبْيَسٌ [Rebyes] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) İbn ʿĀmir eṭ-Ṭāʾī'dir ki ashābdandır. Şārih der

ki tā-yı fevkiyye ile رَبْتَسْ [Rebtes]tir, kemā se-yuzkeru.

رِبِّيس [ribbīs] (سِكِّيتْ [sikkīt] vezninde) Yehūd kavminden Sāmire tāʾifesinin kebīrlerine denir.

اَلرَّبِسَةُ [er-rebiset] (خَجِلَةْ [ẖacilet] vezninde) Çirkīn ve vesah-nāk olan ʿavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ رَبِسَةٌ أَيْ قَبِيحَةٌ وَسِخَةٌ

اَلرِّيبَاس [er-rībās] (rā'nın kesriyle) Bu ismle maʿrūf nebāttır. Fārisīde eşhūn derler; ondan şerbet yaparlar. ribās şerbeti maʿrūftur. Hısbeye ve çiçeğe ve tāʿūna nāfiʿ ve ʿusāresini iktihāl tahdīd-i nazar husūsunda müfīddir.

اَلْإِرْتِبَاس [el-irtibās] (إِفْتِعَالْ [iftiʿāl] vezninde) Şürīde ve muhtelit olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِرْتَبَسَ الشَّيْءُ إِذَا اخْتَلَطَ Ve bir nesne sımsıkı ve tıknaz olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِرْتَبَسَ اللَّحْمُ وَغَيْرُهُ

اَلْإِرْبِسَاس [el-irbisās] (إِفْعِلاَلْ [ifʿilāl] veznnde) Bir semte doğru gitmek maʿnāsınadır; yukālu: إِرْبَسَّ الرَّجُلُ إِذَا ذَهَبَ فِي الْأَرْضِ Ve bir adamın işi süst ve zaʿīf olmak maʿnāsınadır; إِرْبَسَّ أَمْرُهُمْ إِذَا ضَعُفَ حَتَّى تَفَرَّقُوا Ve mürāgame ve tezlīl maʿnāsınadır. Şārih der ki bu maʿnāda savāb olan إِرْبَاسْ [irbās] olmaktır, ifʿāl bābından, niteki *Nihāye*'de bu resme mersūmdur. Ve

إِرْبِسَاس [irbisās] Tasarruf maʿnāsınadır; yukālu: يَرْبَسُّ فِي أَمْرِهِ أَيْ يَتَصَرَّفُ Ve geri kalmak maʿnāsınadır; yukālu: إِرْبَسَّ أَمْرُهُ إِذَا اسْتَأْخَرَ

[ر ب ت س]

رَبْتَسْ [Rebtes] (tā-yı fevkiyye ile جَعْفَرْ [caʿfer] vezninde) İbn ʿĀmir eṭ-Ṭāʾī'dir ki dergāh-ı risālet-penāha vüfūd edip kendi için nāme-i saʿādet tahrīr olundu. Ānifen müʾellif رَبْيَسْ [Rebyes] ʿunvānıyla da sebt eylemiştir.

[ر ج س]

اَلرَّجْسُ [er-recs] (ra'nın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Bulutlar deprenip gök pek gürüldemek maʿnāsınadır; yukālu: رَجَسَتِ السَّمَاءُ رَجْسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَعَدَتْ شَدِيدًا وَتَمَخَّضَتْ Ve deve kükremek maʿnāsınadır; yukālu: رَجَسَ الْبَعِيرُ إِذَا هَدَرَ Ve مِرْجَاسْ [mircās] ile su takdīr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَجَسَ فُلاَنٌ إِذَا قَدَّرَ الْمَاءَ بِالْمِرْجَاسِ Ve bir adamı işinden ʿavk ve teʾhīr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَجَسَهُ عَنِ الْأَمْرِ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا عَاقَهُ

اَلْإِرْجَاس [el-ircās] (hemzenin kesriyle) Bu dahi مِرْجَاسْ [mircās] ile su takdīr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَرْجَسَ الرَّجُلُ إِذَا قَدَّرَ الْمَاءَ بِالْمِرْجَاسِ

اَلرَّاجِس [er-rācis] ve

اَلرَّجَّاس [er-reccās] (شَدَّادْ [şeddād] vezninde) Pek gürüldeyici sehāba vasf olur; yukālu: سَحَابٌ رَاجِسٌ وَرَجَّاسٌ أَيْ شَدِيدُ الصَّوْتِ Ve

رَجَّاس [reccās] ve

رَجُوس [recūs] (صَبُورْ [ṣabūr] vezninde) ve

مِرْجَس [mirces] (مِنْبَرْ [minber] vezninde) Çağırgan deveye vasf olur; yukālu: بَعِيرٌ رَجَّاسٌ وَرَجُوسٌ وَمِرْجَسٌ أَيْ صَوَّاتٌ Ve

رَجَّاس [reccās] Deryāya ıtlāk olunur.

اَلْمَرْجُوسَة [el-mercūset] Bir işe şüriş ve ihtilāt ʿārız olmakla karış muruş olmak maʿnāsınadır ki karışkanlık taʿbīr olunur. Şārihin beyānına göre tāʾ masdariyyedir; yukālu: هُمْ فِي مَرْجُوسَةٍ أَيِ اخْتِلاَطٍ وَالْتِبَاسٍ

اَلْمِرْجَاس [el-mircās] (مِحْرَابْ [miḥrāb] vezninde) Şol taşa denir ki bir ipe bağlayıp kuyuya sarkıtırlar ve onunla kuyunun

dibinde olan bulanık suyu gereği gibi çalkarlar, baʿdehu o bulanık suyu çekip çıkarmakla kuyu pāklenir. ʿAlā-kavlin savtıyla kuyunun suyunun derinliğini bilmek için kuyu içre bırakılan taşa denir. Ve ʿalā-reʾyin kuyu içre suyun olup olmadığını bilmek için attıkları taşa denir.

اَلرَّاجِسُ [er-rācis] Kuyuya zikr olunan مِرْجَاسٌ [mircās] dedikleri taşı atan adama denir.

اَلرِّجْسُ [er-rics] (rā'nın kesriyle) Necis ve murdāra denir, قَذَرٌ [ḳaẕer] maʿnāsına; fethateynle ve rā'nın fethi ve cīm'in kesriyle lügattir. Ve günāh ve meʾsem maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ رِجْسٌ يَتَلَطَّخُ بِكَ أَيْ قَذَرٌ وَفِيهِ رِجْسٌ أَيْ مَأْثَمٌ Ve mutlakan murdār ve müstehcen ve mekrūh kār ve ʿamele denir. Ve ʿazābı müʾeddī olan işe denir; yukālu: عَمَلُهُ رِجْسٌ أَيْ مُؤَدٍّ إِلَى الْعَذَابِ Ve şekk ve gümān maʿnāsınadır. Ve işkence ve ʿikāb maʿnāsınadır. Ve hışm ve gazab maʿnāsınadır; yukālu: فِيهِ رِجْسٌ أَيْ شَكٌّ وَهُوَ عَلَى الرِّجْسِ أَيِ الْعِقَابِ وَكَذَا الْغَضَبِ

Müʾellifin *Baṣāʾir*'de beyānına göre رِجْسٌ [rics] necis ve murdār maʿnāsına mevzūʿdur. Ve o dört vech üzere olur: Min ciheti't-tabʿ olur, necis-i sırf gibi. Ve min ciheti'l-ʿakl olur, şirk ve şekk ve gümān gibi. Ve min ciheti'ş-şerʿ olur, hamr ve meysir ve lahm-ı hinzīr gibi. Ve min ciheti'l-küll olur, meyte gibi ki tabʿan ve ʿaklen ve şerʿan murdārdır. Sāʾirleri bunlara kıyās oluna.

اَلرَّجَاسَةُ [er-recāset] (نَجَاسَةٌ [necāset] vezninde) Yaramaz ve çirkīn iş işlemek maʿnāsınadır; yukālu: رَجِسَ الرَّجُلُ وَرَجُسَ رَجَاسَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْخَامِسِ إِذَا عَمِلَ عَمَلاً قَبِيحًا

اَلنِّرْجِسُ [en-nircis - en-nercis] (nūn'un kesri ve fethiyle) Maʿrūf şükūfedir ki zerrīn taʿbīr olunur. İstişmāmı bürūdetten hādis olan zükām ve sudāʿa nāfiʿdir. Ve soğanını iki gece leben içre nakʿ eyledikten sonra sahk edip reʾsinden mā-ʿadā zekere tılā olunsa ālet-i ʿinnīni kıvāma getirip ve fiʿl-i ʿacīb īrāsında garībü'l-menāfiʿdir. Bu, nerges-i Fārisī muʿarrebidir. "Nergesi çeşmine dedim benzer // İşitenler dedi ve fīhi nazar".

اَلْإِرْتِجَاسُ [el-irticās] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Sarsılmak maʿnāsınadır; yukālu: إِرْتَجَسَ الْبِنَاءُ إِذَا رَجَفَ Ve gök gürüldemek maʿnāsınadır; yukālu: إِرْتَجَسَتِ السَّمَاءُ إِذَا رَعَدَتْ

[ر ح م س]

اَلرُّحَامِسُ [er-ruḥāmis] (ḥā-yı mühmele غُلاَبِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Dilīr ve bahādıra denir; yukālu: رَجُلٌ رُحَامِسٌ أَيْ جَرِيءٌ شُجَاعٌ

[ر خ س]

اَلْإِرْخَاسُ [el-irḫās] (ḫā-yı muʿceme ile إِفْلاَسٌ [iflās] vezninde) Bir nesnenin narh ve pahasını ucuzutmak maʿnāsınadır; yukālu: أَرْخَسَ السِّعْرَ إِذَا أَرْخَصَهُ

رَخْسٌ [raḫs] (نَحْسٌ [naḥs] vezninde) Esāmīdendir, ʿUtbe b. Saʿīd b. Raḫs muhaddistir.

[ر د س]

اَلرَّدْسُ [er-reds] (كَدْسٌ [keds] vezninde) Bir adama taş atmak maʿnāsınadır; yukālu: رَدَسَ الْقَوْمَ رَدْسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَمَاهُمْ بِحَجَرٍ Ve مِرْدَسٌ [mirdes] ve مِرْدَاسٌ [mirdās] dedikleri nesne ile duvarı yā yeri düzetmek için rīze rīze eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَدَسَ الْحَائِطَ وَالْأَرْضَ إِذَا دَكَّهُ بِشَيْءٍ يُقَالُ لَهُ الْمِرْدَسُ وَالْمِرْدَاسُ Ve bir nesneyi kırıp pāre pāre ufatmak maʿnāsınadır; yukālu: رَدَسَ الْحَجَرَ

بِالْحَجَرِ رَدْسًا مِنَ الْبَابِ ٱلْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا كَسَرُه Ve bir nesneyi iletmek maʿnāsınadır; yukālu: رَدَسَ بِالشَّيْءِ إِذَا ذَهَبَ بِهِ

اَلْمِرْدَسُ [el-mirdes] (مِنْبَرٌ [minber] veznin-de) ve

اَلْمِرْدَاسُ [el-mirdās] (مِصْبَاحٌ [mişbāḥ] vez-ninde) Bir ālettir ki yassı ve metīn olur, onunla duvarın ve arzın taşlarını hedm ve kesr ile zemīne berāber ederler. Ve

مِرْدَاسٌ [mirdās] Başa ıtlāk olunur, رَأْسٌ [reʾs] maʿnāsına. Ve ʿAbbās b. Mirdās es-Sulemī ashābdandır, şāʿir ve şecīʿ ve kerīm idi.

اَلرِّدِّيسُ [er-riddīs] (سِكِّيتٌ [sikkīt] vezninde) ve

اَلرَّدُوسُ [er-redūs] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Be-gāyet taş atıcı adama denir; yukālu: رَجُلٌ رِدِّيسٌ وَرَدُوسٌ أَيْ دَفُوعٌ

اَلْمُرَادَسَةُ [el-murādeset] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Taşlaşmak maʿnāsınadır; yukālu: رَادَسَهُ إِذَا رَامَاهُ

اَلتَّرَدُّسُ [et-tereddus] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vez-ninde) Aşağıya yuvarlanıp düşmek maʿnāsınadır; yukālu: تَرَدَّسَ مِنْ مَكَانِهِ إِذَا تَرَدَّى

رُودِسُ [Rūdis] (rāʾnın zammı ve dāl'ın kesriyle) Bahr-i Rūm'de İskenderiyye hizāsında bir cezīre adıdır.

[ر ذ س]

رُوذِسُ [Rūẕis] (rāʾnın zammı ve ẕāl-ı muʿcemenin kesriyle) رُودِسُ [rūdis] lafzı-nın muʿarrebidir ki cezīre-i mezbūredir; İskenderiyye hizāsında ve bir merhaledir, Hazret-i Muʿāviye ona gazā eylemiştir. Müʾellif burada teşvīş eylemiştir.

[ر س س]

اَلرَّسُّ [er-ress] (rāʾnın fethi ve sīn'in şed-desiyle) ve

اَلرَّسِيسُ [er-resīs] (رَزِيزٌ [rezīz] vezninde) Mutlakan bir nesnenin evvel ve ibtidāsına denir; ve minhu رَسُّ الْحُمَّى وَرَسِيسُهَا أَيِ ابْتِدَاؤُهَا قَبْلَ أَنْ يَشْتَدَّ Yaʿnī sıtmanın ibtidā gerinip ve tüyleri kabarmak hāleti olacaktır. Ve

رَسٌّ [ress] İçerisi taşla örülmüş kuyuya de-nir; yukālu: وَقَعَ فِي الرَّسِّ أَيْ فِي الْبِئْرِ الَّتِي طُوِيَتْ بِالْحِجَارَةِ Ve

رَسٌّ [Ress] Mahsūs bir kuyu ismidir ki Ṣemūd kavminin bakiyyeleri onu istiʿmāl ederler idi; kendilere mebʿūs olan pey-gamberi onun içine ilkā ve ağzını taşla ör-düler. Ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿وَأَصْحَابَ الرَّسِّ﴾ الآية Ve

رَسٌّ [ress] Masdar olur, miyāne-i nāsı refʿ-i nizāʿla ıslāh eylemek maʿnāsına; yukālu: رَسَّ بَيْنَ الْقَوْمِ رَسًّا مِنَ الْبَابِ ٱلْأَوَّلِ إِذَا أَصْلَحَ Ve miyāne-i nāsa fitne ilkāsıyla ifsād ey-lemek maʿnāsına olmakla azdāddan olur; yukālu: رَسَّ بَيْنَهُمْ إِذَا أَفْسَدَ Ve

رَسٌّ [Ress] Āẕerbaycān ülkesinde bir vādī adıdır ki üzerinde bin kadar şehr vardır. Ve

رَسٌّ [ress] Kuyu kazmak maʿnāsınadır; yukālu: رَسَّ الْبِئْرَ إِذَا حَفَرَهَا Ve toprak altında bir nesneyi pinhān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَسَّ الشَّيْءَ إِذَا دَسَّهُ Ve meyyiti defn eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَسَّ الْمَيِّتَ إِذَا دَفَنَهُ Ve

رَسٌّ [ress] ʿArūziyyūn ıstılāhında elif-i teʾsīsten sonra vākiʿ olan harfin hareke-sine, ʿalā-kavlin elif-i teʾsīsten mukad-dem olan harfin harekesine yāhūd elif-i teʾsīsten mukaddem olan fethaya denir. Ve

رَسٌّ [ress] Bir kavmin umūr ve ahbārına

gereği gibi taleb ve suʾāl ve fikr ve endīşe iʿmāl ederek muttaliʿ olmak maʿnāsınadır; yukālu: رَسَّ فُلاَنٌ أُمُورَ الْقَوْمِ وَخَبَرَهُمْ إِذَا تَعَرَّفَ Ve رَسٌّ [ress] رَزٌّ [rezz] maʿnāsınadır ki zā-yı muʿcemede beyān olundu.

اَلرَّسِّيُّ [er-ressiyy] (yā-yı nisbetle) Ress nām mevziʿ-i mezbūra mensūb demektir; Muḥammed b. İsmāʿīl er-Ressī ʿaleviyyūndandır.

اَلرَّسِيسُ [er-resīs] (رَزِيزٌ [rezīz] vezninde) Her nesnenin ibtidāsına denir, niteki zikr olundu. Ve hāssaten hummānın ibtidā ʿārız olan hāletine denir. Ve yerinde sābit ve pāyidār olan nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ رَسِيسٌ أَيْ ثَابِتٌ Ve ʿākıl ve dānā ve zīrek adama denir; yukālu: رَجُلٌ رَسِيسٌ أَيْ فَطِنٌ عَاقِلٌ Ve sıhhati olmayan habere denir; yukālu: خَبَرٌ رَسِيسٌ إِذَا لَمْ يَصِحَّ Ve ʿaşk ve muhabbetin ibtidā ve mukaddimesine ıtlāk olunur; yukālu: رَسِيسُ الْحُبِّ أَيِ ابْتِدَاؤُهُ

اَلرَّسَّةُ [er-resset] Yerde muhkem dikilmiş sütūna vasf olur; yukālu: سَارِيَةٌ رَسَّةٌ أَيْ مُحْكَمَةٌ

اَلرُّسَّةُ [er-russet] (rā'nın zammıyla) ve

اَلْأُرْسُوسَةُ [el-ursūset] (أُرْجُوزَةٌ [urcūzet] vezninde) Baş kisvetine denir, قَلَنْسُوَةٌ [ḳalensuvet] maʿnāsına.

اَلرُّسَّى [er-russā] (حُمَّى [ḥummā] vezninde) Alçak ve yassıca dağa denir.

اَلرُّسَارِسُ [er-Rusāris] (عُلاَبِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Esmādandır: Rumāḥis b. Rusāris, ensāb-ı Kināne'dendir.

اَلرَّسْرَسَةُ [er-resreset] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Deve kalkmak için dizlerini yere koyup deprenip yekinmek maʿnāsınadır; yukālu: رَسْرَسَ الْبَعِيرُ إِذَا تَمَكَّنَ لِلنُّهُوضِ

اَلتَّرَاسُّ [et-terāss] (fi'l-asl تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Fısıldaşmak maʿnāsınadır; yukālu: يَتَرَاسُّونَ الْخَبَرَ أَيْ يَتَسَارُّونَ

اَلْإِرْتِسَاسُ [el-irtisās] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir haber nās içre fāş ve şāyiʿ olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِرْتَسَّ الْخَبَرُ فِي النَّاسِ إِذَا جَرَى وَفَشَا

اَلْمُرَاسَّةُ [el-murāsset] (fi'l-asl مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) مُفَاتَحَةٌ [mufāteḥat] maʿnāsınadır; yukālu: رَاسَّهُ إِذَا فَاتَحَهُ

[ر ط س]

اَلرَّطْسُ [er-raṭs] (rā'nın fethi ve ṭā'nın sükūnuyla) El ayasının içiyle vurmak maʿnāsınadır; yukālu: رَطَسَهُ رَطْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ضَرَبَهُ بِبَاطِنِ كَفِّهِ

اَلْإِرْطِسَاسُ [el-irṭisās] (إِفْعِلاَلٌ [ifʿilāl] veznninde) Bir nesne üzere baʿzı nesneler birbirinin üzerine kapanmak maʿnāsınadır; yukālu: إِرْطَسَّتْ عَلَيْهِ الْحِجَارَةُ إِذَا تَطَابَقَ بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ

[ر ع س]

اَلرَّعْسُ [er-raʿs] (rā'nın fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) Titremek maʿnāsınadır; yukālu: رَعَسَ الرَّجُلُ رَعْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا ارْتَعَشَ وَانْتَفَضَ Ve yorgunluktan āheste āheste zebūn zebūn yürümek maʿnāsınadır; yukālu: يَرْعَسُ فُلاَنٌ أَيْ يَمْشِي ضَعِيفًا مِنْ إِعْيَاءٍ

اَلرَّعَسَانُ [er-reʿasān] (fetehātla) Pek pīrlikten nāşī baş titremek maʿnāsınadır; yukālu: يَرْعَسُ رَأْسُهُ رَعَسَانًا أَيْ يَتَحَرَّكُ مِنَ الْكِبَرِ

اَلرَّعُوسُ [er-reʿūs] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Uyuklamak sebebiyle başı sarsıp hareket eden adama denir; yukālu: هُوَ رَعُوسٌ أَيْ يَرْجُفُ رَأْسُهُ نُعَاسًا Ve cünbüş ve neşātından başı beri öte oynayıp deprenir olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ رَعُوسٌ أَيْ يَرْجُفُ رَأْسُهَا نَشَاطًا Ve yürürken ellerini devşirip alması çabuk olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ رَعُوسٌ أَيْ سَرِيعَةٌ رَجْعِ الْيَدَيْنِ Ve kargısı sert olmamakla

elde titrer olan mızrağa denir; yukālu: رُمْحٌ رَعُوسٌ أَيْ لَدْنٌ مَهَزٌّ

اَلرَّعَّاسُ [er-raʿʿās] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Bu dahi zikr olunan mızrağa denir.

اَلرَّعِيسُ [er-reʿīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Şol deveye denir ki iple elleri ayağına bağlanmış ola, ʿalā-kavlin yürüyüşü muztarib ve nā-hemvār ola; yukālu: بَعِيرٌ رَعِيسٌ إِذَا صَارَ قَدْ شُدَّتْ يَدُهُ إِلَى رِجْلِهِ أَوْ هُوَ الْمُضْطَرِبُ فِي سَيْرِهِ

اَلْمِرْعَسُ [el-mirʿas] (مِنْبَرٌ [minber] veznincde) Şol hasīs şahsa denir ki mezbelelerden hubūbāt sukātası devşirir ola; yukālu: رَجُلٌ مِرْعَسٌ أَيْ خَسِيسٌ يَلْتَقِطُ الطَّعَامَ مِنَ الْمَزَابِلِ

اَلْإِرْعَاسُ [el-irʿās] (hemzenin kesriyle) Bir adamı titretmek maʿnāsınadır.

اَلْإِرْتِعَاسُ [el-irtiʿās] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznincde) Titremek maʿnāsınadır; yukālu: أَرْعَسَهُ فَارْتَعَسَ أَيْ أَرْعَشَهُ فَارْتَعَشَ

اَلرَّاعِسَةُ [er-rāʿisat] Şevk ve neşātlı olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ رَاعِسَةٌ أَيْ نَشِيطَةٌ

[ر غ س]

اَلرَّغْسُ [er-raġs] (rā'nın fethi ve ġayn-ı muʿcemenin sükūnuyla) Niʿmete denir; cemʿi أَرْغَاسٌ [erġās]tır. Ve hayr ve bereket ve nemāʾ ve kesret maʿnāsınadır; yukālu: بِهِ رَغْسٌ أَيْ نِعْمَةٌ وَكَذَا خَيْرٌ وَبَرَكَةٌ وَنَمَاءٌ Ve

رَغْسٌ [raġs] Masdar olur, māl ve niʿmeti bereketlendirip çok eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَغَسَهُ اللهُ مَالاً أَيْ أَكْثَرَ لَهُ وَبَارَكَ فِيهِ

اَلْمَرْغُوسُ [el-merġūs] Mübārek ve mesʿūd maʿnāsınadır. Ve kesīrü'l-hayr adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَرْغُوسٌ وَشَيْءٌ مَرْغُوسٌ أَيْ مُبَارَكٌ وَكَذَا كَثِيرُ الْخَيْرِ

اَلْمَرْغُوسَةُ [el-merġūset] مَرْجُوسَةٌ [mercūset] vezninde ve mürādifidir ki ihtilāt ve iltibās maʿnāsınadır; yukālu: هُمْ فِي مَرْغُوسَةٍ أَيْ مَرْجُوسَةٍ Ve doğurgan hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مَرْغُوسَةٌ أَيْ وَلُودٌ

اَلْإِرْغَاسُ [el-irġās] (hemzenin kesriyle) Māl ve niʿmeti firāvān ve nemā-dār kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَرْغَسَهُ اللهُ مَالاً أَيْ أَكْثَرَ لَهُ وَبَارَكَ لَهُ فِيهِ

اَلْمُرْغِسُ [el-murġis] (مُحْسِنٌ [muḥsin] veznincde) Kendi nefsini münaʿʿim eden adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُرْغِسٌ أَيْ يُنَعِّمُ نَفْسَهُ Ve vāsiʿ dirliğe denir; bunda ġayn'ın fethiyle de cāʾizdir.

اَلْإِسْتِرْغَاسُ [el-istirġās] Bir nesneyi sehl ve leyyin ʿadd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَرْغَسَهُ أَيِ اسْتَلاَنَهُ

[ر ف س]

اَلرَّفْسُ [er-refs] (rā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) ve

اَلرِّفَاسُ [er-rifās] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Tepme ile tepmek maʿnāsınadır; yukālu: رَفَسَهُ رَفْسًا وَرِفَاسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا رَكَضَ بِرِجْلِهِ Ve deveyi رِفَاسٌ [rifās] ile bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: رَفَسَ الْبَعِيرَ إِذَا شَدَّهُ بِالرِّفَاسِ

اَلرِّفَاسُ [er-rifās] (rā'nın kesriyle) إِبَاضٌ [ibāḍ] maʿnāsınadır ki devenin bileğini koluna bend edecek ipe denir.

اَلرَّفْسَةُ [er-refset] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Ayakla göğse vurulan tepmeye denir, Fārisīde leked derler.

[ر ق س]

مَرْقَسٌ [Merḳas] (ḳāf'la مَقْعَدٌ [maḳʿad] veznincde) Ṭayyiʾ kabīlesinden bir şāʿirin lakabıdır; ismi ʿAbdurraḥmān idi, benū Maʿn b. ʿAtūd'un birisidir.

[ر ك س]

اَلرَّكْسُ [er-reks] (عَكْسٌ [ʿaks] vezninde) Bir nesneyi tersine çevirmek maʿnāsınadır;

yukālu: رَكَسَ الشَّيْءَ رَكْسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَدَّهُ مَقْلُوبًا Ve bir şeyʾin evvelini āhirine döndürmek maʿnāsınadır; yukālu: رَكَسَهُ إِذَا قَلَبَ أَوَّلَهُ عَلَى آخِرِهِ Ve deveyi رِكَاسٌ [rikās] dedikleri ip ile bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: رَكَسَ الْبَعِيرَ إِذَا شَدَّهُ بِالرِّكَاسِ

اَلرِّكَاسُ [er-rikās] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Şol ipe denir ki bir ucunu devenin burnuna ve dīğer ucunu sıkıca bileğine bağlayıp gerip çekmeleriyle devenin başı muʿallakta kalır, zīrā rākibi yulardan çekip o dahi aşağıdan çekmekle başı muʿallak kalır. Bu ipi serkeş develere bend ederler.

اَلرِّكْسُ [er-riks] (rā'nın kesriyle) رِجْسٌ [rics] maʿnāsınadır ki murdāra denir. Ve çok cemāʿat-i insānīye denir; yukālu: جَاءَ رِكْسٌ مِنَ النَّاسِ أَيْ كَثِيرٌ

اَلرَّاكِسُ [er-Rākis] Bir derenin ismidir. Ve şol öküze denir ki dövülen harmanın ortasında olup sāʾir öküzler onun çevresinde devr ederler; müʾennesi رَاكِسَةٌ [rākiset]tir.

اَلرَّكُوسِيَّةُ [er-Rekūsiyyet] (rā'nın fethiyle) Bir tāʾifedir ki milletleri Naṣārā ile Ṣābiʾīn beyninde olur.

اَلرَّكَاسَةُ [er-rekāset] (rā'nın fethi ve kesriyle) آخِيَّةٌ [āḫiyyet] gibi yere sokulan şeyʾe denir. Ve آخِيَّةٌ [āḫiyyet] hemzenin meddi ve yā'nın teşdīdiyle iki tarafı kazıklı tavīle ipine denir.

اَلْإِرْكَاسُ [el-irkās] (hemzenin kesriyle) Bu dahi رَكْسٌ [reks] maʿnāsınadır; ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿وَاللهُ أَرْكَسَهُمْ بِمَا كَسَبُوا﴾ اَلْآيَة أَيْ نَكَّسَهُمْ وَرَدَّهُمْ فِي كُفْرِهِمْ Ve kızın memeleri zuhūr eylemeğe başlamak maʿnāsınadır; yukālu: أَرْكَسَتِ الْجَارِيَةُ إِذَا طَلَعَ ثَدْيُهَا Niteki turunc memeli olsa نَهَدَتِ الْجَارِيَةُ derler.

اَلْإِرْتِكَاسُ [el-irtikās] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznince) Ser-nigūn olmak, intikās maʿnāsınadır; yukālu: إِرْتَكَسَ الشَّيْءُ إِذَا انْتَكَسَ Ve bir hādiseye düşmek maʿnāsınadır; yukālu: إِرْتَكَسَ الرَّجُلُ إِذَا وَقَعَ فِي أَمْرٍ Ve müzdahim olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِرْتَكَسَ الشَّيْءُ إِذَا ازْدَحَمَ

[ر م ح س]

اَلرُّمَاحِسُ [er-rumāḥis] (ḥā-yı mühmele ile عُلَابِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Dilīr ve bahādıra denir, niteki رُحَامِسٌ [ruḥāmis] dahi denir. Ve arslana denir. Ve Rumāḥis b. ʿAbdulʿuzzā b. Rumāḥis, ümerā-i Umeviyye'den Mervān b. Muḥammed'in subaşıları üzere müʾekkel idi.

[ر م س]

اَلرَّمْسُ [er-rems] (rā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Bir haberi ketm eylemek maʿnāsınadır; maʿnā-yı ātīden münşaʿibdir; yukālu: رَمَسَ الْخَبَرَ رَمْسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا كَتَمَهُ Ve toprağa defn eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَمَسَ الشَّيْءَ إِذَا دَفَنَهُ Ve

رَمْسٌ [rems] Kabr ve mezāra ıtlāk olunur; ve minhu yukālu: غَدَا إِلَى الرَّمْسِ كَأَنْ لَمْ يُغْنِ بِالْأَمْسِ وَهُوَ الْقَبْرُ Cemʿi أَرْمَاسٌ [ermās] ve رُمُوسٌ [rumūs] gelir. Ve

رَمْسٌ [rems] Kabrin toprağına denir; yukālu: حَثَى عَلَى رَمْسِهِ الرَّمْسُ وَهُوَ تُرَابُهُ Ve atmak maʿnāsınadır; yukālu: رَمَسَهُ بِحَجَرٍ إِذَا رَمَاهُ بِهِ

اَلْمَرْمَسُ [el-mermes] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] veznince) ve

اَلرَّامُوسُ [er-rāmūs] Bunlar da kabr ve mezāra denir.

اَلرَّوَامِسُ [er-revāmis] ve

اَلرَّامِسَاتُ [er-rāmisāt] Toprağı savurup izleri örtüp basan yellere denir; yukālu: اَلْيَوْمَ تَهُبُّ الرَّوَامِسُ وَالرَّامِسَاتُ أَيِ الرِّيَاحُ الدَّوَافِنُ لِلْآثَارِ Ve

رَوَامِس [revāmis] Gece vaktinde uçan kuşlara, ʿalā-kavlin mutlakan gece vaktinde bürüz ve hurūc eder olan dābbelere ve cānverlere ıtlāk olunur.

تَرْمُس [Termus] (تَنْصُبُ [tanṣub] vezninde) Benī Esed yurdunda bir vādī ismidir.

اَلْإِرْتِمَاس [el-irtimās] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Suya dalıp gitmek maʿnāsınadır; yukālu: إِرْتَمَسَ فِي الْمَاءِ إِذَا اغْتَمَسَ

[ر م ن س]

رُومَانِس [Rūmānis] (rā'nın zammı ve nūn'un sükūnuyla) Munẕir-i Kelbī nām şāʾirin ve Nuʿmān b. Munẕir'in vālideleri ismidir ki mezbūrlar li-ümm kardeşlerdir.

[ر و س]

اَلرَّوْس [er-revs] (دَوْسٌ [devs] vezninde) Salınarak yürümek maʿnāsınadır; yukālu: رَاسَ الرَّجُلُ يَرُوسُ رَوْسًا إِذَا مَشَى مُتَبَخْتِرًا Ve sel suyu hār u hāşākı götürüp gitmek maʿnāsınadır; yukālu: رَاسَ السَّيْلُ الْغُثَاءَ إِذَا احْتَمَلَهُ Ve nāzükāne çok taʿām yemek maʿnāsınadır; yukālu: رَاسَ فُلَانٌ إِذَا أَكَلَ كَثِيرًا وَجَوَّدَ Ve

رَوْس [revs] Recül makāmında istiʿmāl olunur; yukālu: إِنَّهُ لَرَوْسُ سُوءٍ أَيْ رَجُلُ سُوءٍ

رُوس [Rūs] (rā'nın zammıyla) Bir tāʾifedir ki ülkeleri Ṣaḳālibe ve Türk ülkeleriyle sınırdaştır, hālen Mosḳolu keferesi olacaktır; Mosḳa nām şehr-i kadīmlerine mensūblardır, Rusyalı dahi derler, kaharahumullāhu taʿālā.

رُوَيْس [Ruveys] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Yaʿḳūb b. İsḥāḳ el-Ḥaḍramī rāvīsi Muḥammed b. el-Mutevekkil el-Ḳārī lakabıdır.

[ر ه س]

اَلرَّهْس [er-rehs] (rā'nın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Ayakla bir nesneyi pek basıp çiğnemek maʿnāsınadır; yukālu: رَهَسَ الشَّيْءَ رَهْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا وَطِئَهُ شَدِيدًا

اَلرَّهْوَس [er-rehves] (جَرْوَلٌ [cervel] vezninde) Ekūl adama denir; yukālu: هُوَ رَهْوَسٌ أَيْ أَكُولٌ

اَلْإِرْتِهَاس [el-irtihās] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Dere su ile dolmak maʿnāsınadır; yukālu: إِرْتَهَسَ الْوَادِي إِذَا امْتَلَأَ Ve nās müzdahim olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِرْتَهَسَ الْقَوْمُ إِذَا ازْدَحَمُوا Ve yürürken davar topuk çalmak maʿnāsınadır; yukālu: إِرْتَهَسْتُ رِجْلَا الدَّابَّةِ إِذَا اصْطَكَّتَا Ve çekirge kesretinden birbirinin üzerine yığılmak maʿnāsınadır; yukālu: إِرْتَهَسَ الْجَرَادُ إِذَا رَكِبَ بَعْضُهُ بَعْضًا

اَلتَّرَهُّس [et-terehhus] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Beri öte çalkanıp ırgalanmak maʿnāsınadır; yukālu: تَرَهَّسَ الشَّيْءُ إِذَا تَمَخَّضَ وَتَحَرَّكَ Ve oynayıp muztarib olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَرَهَّسَ الشَّيْءُ إِذَا اضْطَرَبَ

[ر ه م س]

اَلرَّهْمَسَة [er-rehmeset] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Fısıldamak maʿnāsınadır; yukālu: رَهْمَسَهُ إِذَا سَارَّهُ Ve bir adama şerr ve kerīhe ile taʿrīz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَهْمَسَ لَهُ إِذَا عَرَّضَ لَهُ بِالشَّرِّ

اَلْمُرَهْمَس [el-murehmes] مُدَهْمَسٌ [mudehmes] vezninde ve mürādifidir ki mestūr maʿnāsınadır; yukālu: أَمْرٌ مُرَهْمَسٌ مُدَهْمَسٌ أَيْ مَسْتُورٌ

[ر ي س]

اَلرَّيْس [er-reys] (rā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) ve

اَلرَّيَسَان [er-reyesān] (fetehātla) Salınarak

yürümek maʿnāsınadır; yukālu: رَاسَ الرَّجُلُ يَرِيسُ رَيْسًا وَرَيَسَانًا إِذَا مَشَى مُتَبَخْتِرًا Ve bir nesneye gālib olup zabt eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَاسَ الشَّيْءَ إِذَا ضَبَطَهُ وَغَلَبَهُ Ve bir tāʾifeye serkār ve sāhib-i hükm olmak maʿnāsınadır; yukālu: رَاسَ الْقَوْمَ إِذَا اعْتَلَى عَلَيْهِمْ كَمَا يُقَالُ رَأَسَ بِالْهَمْزَةِ

رَيْسُونُ [Reysūn] (جَيْحُونُ [ceyḥūn] vezninde) Ürdün kazāsında bir karye adıdır.

FASLU'S-SĪNİ'L-MÜHMELE
(فَصْلُ السِّينِ الْمُهْمَلَةِ)

[س ب س]

سَابُسُ [Sābus] (كَابُلُ [kābul] vezninde) Vāsiṭ kazāsında bir karyedir ki nehr-i Sābus ona muzāftır.

[س ج س]

اَلسَّجَسُ [es-seces] (sīn'in ve cīm'in fethiyle) Su bulanıp mütegayyir olmak maʿnāsınadır; yukālu: سَجِسَ الْمَاءُ سَجَسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَغَيَّرَ وَكَدِرَ

اَلسَّجِسُ [es-secis] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve **اَلسَّجِيسُ** [es-secīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Vasflardır, bulanıp mütegayyir olmuş suya denir; ve minhu tekūlu: لاَ آتِيكَ سَجِيسَ اللَّيَالِي وَسَجِيسَ الْأَوْجَسِ بِفَتْحِ الْجِيمِ وَسَجِيسَ الْأَوْجِسِ بِضَمِّ الْجِيمِ وَسَجِيسَ عُجَيْسٍ أَيْ أَبَدًا Yaʿnī vech-i mezkūr üzere سَجِيسٌ [secīs] bir yerde çok durmakla mütegayyir olmuş suya denmekle bu münāsebetle hemīşe ve ebedī ve dāʾimī mahallinde istiʿmāl olundu. Hāsıl-ı maʿnā: "Geceler ve dehr mevcūd oldukça ben sana varmam demektir." Gecelerin ve dehrin vücūda gelmediği yoktur, pes ben dahi hiç varmam demek olur. Ve عُجَيْسٌ [ʿuceys] lafzı āhir maʿnāsına olmakla teʾkīd olur.

اَلسَّاجِيسِيُّ [es-sācīsiyy] Benū Tağlib kabīlesine mahsūs bir cins koyuna ıtlāk olunur. Ve şol koç koyuna denir ki begāyet beyāz ve soy olup dölünü almak için perverde oluna.

اَلتَّسْجِيسُ [et-tescīs] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Suyu bulandırmak maʿnāsınadır; yukālu: سَجَّسَ الْمَاءَ إِذَا كَدَّرَهُ

سِجِسْتَانُ [Sicistān] (sīn'in ve cīm'in kesriy-

le) Sīstān muʿarrebidir ki İrān'da belde-i maʿrūfedir; nisbetinde سِجْزِيٌّ [Sicziyy] denir ve سِجِسْتَانِيٌّ [Sicistāniyy] dahi denir.

سِجَاسُ [Sicās] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Hemedān ile Ebher beyninde bir beldedir.

[س ج ل ط س]

سِجِلاَّطُسُ [sicillāṭus] (kesreteynle ve teşdīd-i lām ve zamm-ı ṭā ile) Rūm diyārına mahsūs münakkaş nihālī ve perde ismidir, Leh ve Sakız çitleri ve basmaları gibi. Ve kelime-i mezbūre Rūmiyye olup taʿrīb olunmuştur.

[س ج ل م س]

سِجِلْمَاسَةُ [Sicilmāset] (kesreteynle) Maġrib-zemīnde bir vilāyetin kāʿidetü'l-mülkü olan şehrin ismidir. Enhār-ı kesīre ve eşcār-ı vefīreyi müştemil maʿmūr ve ābādān bir vilāyettir; ahālīsi kilāb kısımını koyun besler gibi besleyip tavlandıktan sonra ekl ederler.

[س د س]

اَلسُّدْسُ [es-suds] ve

اَلسُّدُسُ [es-sudus] (zammeteynle) ve

اَلسَّدِيسُ [es-sedīs] (sīn'in fethiyle) Altı hisseden bir hisseye denir ki altıda bir taʿbīr olunur; yukālu: طَرَحَ سُدْسَهُ وَسُدُسَهُ وَسَدِيسَهُ أَيْ جُزْءًا مِنْ سِتَّةٍ Ve

سَدِيسٌ [sedīs] بَازِلٌ [bāzil]den mukaddem biten dişe denir. Ve بَازِلٌ [bāzil] deve kısmı dokuz yaşına bālig olunca çıkan dişine denir. Ve

سَدِيسٌ [sedīs] مَكُوكٌ [mekūk] taʿbīr olunan ölçek envāʿından bir nevʿin ismidir. Ve altı yaşına varmış koyuna denir; yukālu: شَاةٌ سَدِيسٌ إِذَا أَتَتْ عَلَيْهَا السَّنَةُ السَّادِسَةُ Ve tūlü altı zirāʿ olan izāra ve fūtaya denir; yukālu: إِزَارٌ سَدِيسٌ إِذَا كَانَ طُولُهُ سِتَّةُ أَذْرُعٍ

اَلسِّدْسُ [es-sids] (sīn'in kesriyle) Devenin dört gün suya gelmeyip beşinci gün suya gelmesine denir ki suyu içtiği gün mahsūb olur, niteki عِشْرٌ [ʿişr] ve خِمْسٌ [ḫims] dahi böylecedir; yukālu: وَرَدَتِ الْإِبِلُ سِدْسًا وَهُوَ أَنْ تَنْقَطِعَ أَرْبَعَةً وَتَرِدَ فِي الْخَامِسِ

اَلسَّدَسُ [es-sedes] (fethateynle) سَدِيسٌ [sedīs] ile maʿnā-yı sānīde mürādiftir ki بَازِلٌ [bāzil]den mukaddem biten dişe denir. Cemʿi سُدْسٌ [suds] gelir sīn'in zammıyla ve سُدُسٌ [sudus] gelir zammeteynle.

اَلسُّدَاسِيُّ [es-sudāsiyy] (sīn'in zammıyla) Bu dahi tūlü altı zirāʿ izāra denir.

اَلسُّدُوسُ [es-sudūs] (sīn'in zammıyla) نِيلَنْجُ [nīlenc] maʿnāsınadır ki bedene naʿl kesen kimsenin tütsü eylediği iç yağı tütsüsüne denir. Ve yeşil taylasāna denir; bunda sīn'in fethiyle de cāʾizdir. Ve

سُدُوسُ [Sudūs] Ṭayyiʾ kabīlesinden bir recül adıdır.

سَدُوسٌ [Sedūs] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Şeybān ve Temīm kabīlelerinden birer adamın ismidir. Ve Ḥāriṣ b. Sedūs ʿArabdan bir kimsedir ki yirmi bir nefer erkek evlādı olmuştur.

سَدُوسَانُ [Sedūsān] (sīn'in fethiyle) Sind ülkesinde bir belde adıdır; muhsıb ve kesīrü'l-hayr bir beldedir.

اَلسَّدْسُ [es-seds] (sīn'in fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Kavmin altıda bir mālını almak maʿnāsınadır; yukālu: سَدَسَ الْقَوْمَ سَدْسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَخَذَ سُدْسَ مَالِهِمْ Ve bir cemāʿatin altıncısı olmak maʿnāsınadır; yukālu: سَدَسَ الْقَوْمَ سَدْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَانَ لَهُمْ سَادِسًا

اَلْإِسْدَاسُ [el-isdās] (hemzenin kesriyle) Bir

adamın devesi dört gün merʿāda eğlenip beşinci günü ki su içtiğinin altıncı günüdür, suya gelmek maʿnāsınadır; yukālu: أَسْدَسَ الرَّجُلُ إِذَا وَرَدَتْ إِبِلُهُ سِدْسًا Ve deve kısmı رَبَاعِيَةٌ [rebāʿiyet]ten öte olan dişlerini bırakmak maʿnāsınadır. Ve رَبَاعِيَةٌ [rebāʿiyet] ön dişlerin yanlarında olan dört diştir; yukālu: أَسْدَسَ الْبَعِيرُ إِذَا أَلْقَى السِّنَّ بَعْدَ الرَّبَاعِيَةِ

اَلسِّتُّ [es-sitt] (sīn'in kesri ve tā'nın teşdīdiyle) Altı ʿadede denir. Aslı سِدْسٌ [sids] idi, niteki سِتٌّ [sitt] faslında zikr olundu.

[س ر خ س]

سَرَخْسُ [Seraḫs] (fethateynle ve ḫā-yı muʿcemenin sükūnuyla) Ḫorāsān'da bir şehr-i ʿazīm ismidir, kazāsında nehr-i cārīsi yoktur.

[س ر س]

اَلسَّرِسُ [es-seris] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve اَلسَّرِيسُ [es-serīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ʿİnnīn adama, ʿalā-kavlin aslā nisvāna takarrüb eylemez olana yāhūd veledi olmaz olana denir. Nisvāna ʿadem-i takarrübü bir ʿilletten yāhūd ʿadem-i mahzūziyyet makūlesi hālāttan olur; yukālu: رَجُلٌ سَرِسٌ وَسَرِيسٌ أَيْ عِنِّينٌ أَوِ الَّذِي لاَ يَأْتِي النِّسَاءَ أَوْ مَنْ لاَ يُولَدُ لَهُ Ve şol aygıra denir ki aştığını gebe kılmaz ola; yukālu: فَحْلٌ سَرِسٌ وَسَرِيسٌ إِذَا كَانَ لاَ يُلْقَحُ Ve zaʿīf ve nā-tüvān adama denir; yukālu: رَجُلٌ سَرِسٌ وَسَرِيسٌ أَيْ ضَعِيفٌ Ve şol zīrek ve hūş-mend adama denir ki elinde olan mālı hıfz edip telef eylemez ola. Cemʿi سِرَاسٌ [sirās] gelir sīn'in kesriyle ve سُرَسَاءُ [suresāʾ] gelir, كُرَمَاءُ [kuremāʾ] vezninde; yukālu: رَجُلٌ سَرِسٌ وَسَرِيسٌ أَيْ كَيِّسٌ حَافِظٌ لِمَا فِي يَدَيْهِ

اَلسَّرَسُ [es-seres] (fethateynle) Bir adam سَرِيسٌ [serīs] olmak maʿnāsınadır; yukālu: سَرِسَ الرَّجُلُ سَرَسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ سَرِيسًا Ve bed-hūy olmak maʿnāsınadır; yukālu: سَرِسَ الرَّجُلُ إِذَا سَاءَ خُلُقُهُ Ve baʿde'l-cehl ʿākıl ve hāzim olmak maʿnāsınadır; yukālu: سَرِسَ الرَّجُلُ إِذَا عَقَلَ وَحَزُمَ بَعْدَ جَهْلٍ

اَلْمُسَرَّسُ [el-muserres] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Şīrāzelenmiş kitāba denir; yukālu: مُصْحَفٌ مُسَرَّسٌ أَيْ مُشَرَّزٌ

سَرُوسُ [Serūs] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) İfrīḳiyye kurbünde bir beldedir, ahālīsi bi'l-cümle İbāḍiyye mezhebindendir.

[س س س]

سُسُّوِيَةُ [Sussūyet] (sīn'lerin zammı ve sāniyenin teşdīdiyle) Esāmīdendir: Ebū Naṣr Muḥammed b. Aḥmed b. ʿÖmer b. Mimşād b. Sussūye el-İṣṭaḫrī muhaddisīndendir.

[س ف س]

إِسْفِسُ [İsfis] (fā'yla إِثْمِدٌ [işmid] vezninde) Merv kazāsında bir karyedir; muhaddisīnden Ḫālid b. Ruḳād b. İbrāhīm ed-Dehlī el-İsfisī ondandır. Ve Cezīre-i İbn ʿÖmer'de bir karye adıdır; besātīn-i kesīreyi müştemildir.

[س ل س]

اَلسَّلْسُ [es-sels] (sīn'in fethi ve lām'ın sükūnuyla) Şol ipe denir ki ona küçük kızlar beyāz boncuk dizip kılāde ederler, ʿalā-kavlin küpeye denir.

اَلسَّلِسُ [es-selis] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Sehl ve mülāyim ve münkād olan şeyʾe denir, insān ve hayvān ve sāʾir nesne olsun; yukālu: هُوَ سَلِسٌ أَيْ سَهْلٌ لَيِّنٌ مُنْقَادٌ

اَلسَّلَسُ [es-seles] (fethateynle) ve اَلسَّلَاسَةُ [es-selāset] (sīn'in fethiyle) İsm-

lerdir, inkıyād ve mülāyemete denir ki genezlik ve yavaşlık taᶜbīr olunur; yukālu: فِيهِ سَلَسٌ وَسَلاَسَةٌ أَيْ سُهُولَةٌ وَانْقِيَادٌ

اَلسُّلاَسُ [es-sulās] (sīn'in zammıyla) ᶜAkl zāᵓil olmak maᶜnāsınadır.

اَلْمَسْلُوسُ [el-meslūs] Mecnūna denir; yukālu: سُلِسَ الرَّجُلُ سُلاَسًا عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَسْلُوسٌ أَيْ ذَهَبَ عَقْلُهُ فَهُوَ مَجْنُونٌ

اَلسَّلَسُ [es-seles] (fethateynle) Hurmā ağacının omuz başı gibi kalan budak dipleri gidip düpdüz olmak maᶜnāsınadır; yukālu: سَلِسَتِ النَّخْلَةُ سَلَسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ذَهَبَ كَرَبُهَا Ve tahta ve ağaç yepriyip çürümek maᶜnāsınadır; yukālu: سَلِسَتِ الْخَشَبَةُ إِذَا نَخِرَتْ وَبَلِيَتْ

اَلْإِسْلاَسُ [el-islās] (hemzenin kesriyle) سَلَسٌ [seles] ile maᶜnā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: أَسْلَسَتِ النَّخْلَةُ بِمَعْنَى سَلِسَتْ Ve nāka eksik doğurmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَسْلَسَتِ النَّاقَةُ إِذَا أَخْدَجَتِ الْوَلَدَ قَبْلَ تَمَامِ الْأَيَّامِ

اَلْمِسْلاَسُ [el-mislās] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Şol hurmā ağacına denir ki budak diplerinde kalan omuz başı gibi omçaları gidip düpdüz olmuş ola; yukālu: نَخْلَةٌ مِسْلاَسٌ أَيْ ذَاهِبَةُ الْكَرَبِ

اَلسَّلِسَةُ [es-seliset] (خَجِلَةٌ [ḫacilet] vezninde) Eşek kengerine şebīh bir otluk adıdır.

اَلْمَسْلِسُ [el-muslis] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Gününden evvel eksik doğuran nākaya denir.

اَلتَّسْلِيسُ [et-teslīs] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Hatunlar pīrāyelerini cevher ile terkīb ve tezyīn eylemek maᶜnāsınadır; boncuktan olan zīnette istiᶜmāl olunmaz; yukālu: سَلَّسَتِ الْحَلْيَ إِذَا رَصَّعَتْهُ وَأَلَّفَتْهُ بِالْجَوْهَرِ سِوَى الْخَرَزِ

اَلسَّلِسُ [es-selis] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Sehl ve münkād olan şeyᵓe denir. Bu münāsebetle bevlini tutamayıp dāᵓimā bī-ihtiyār seyelān eden adama سَلِسُ الْبَوْلِ [selisu'l-bevl] ıtlāk olunur; yukālu: فُلاَنٌ سَلِسُ الْبَوْلِ أَيْ لاَ يَسْتَمْسِكُهُ

[س ل ع س]

سَلَعُوسُ [Seleᶜūs] (sīn'in ve lām'ın fethiyle) Ṭarsūs verāsında bir belde adıdır.

[س ل م س]

سَلَمَاسُ [Selemās] (fethateynle) Āẕerbaycān eyāletinde bir belde adıdır.

[س ن ب س]

سِنْبِسُ [Sinbis] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) İbn Muᶜāviye b. Cervel'dir ki Ṭayyiᵓ kabīlesinden bir cemāᶜatin pederidir. Ve Cābir b. Reᵓlān es-Sinbisī şāᶜirdir. Ve

سِنْبِسٌ [sinbis] Cüst ve çālāk insān ve hayvāna denir.

اَلسَّنْبَسَةُ [es-senbeset] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Sürᶜat eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: سَنْبَسَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ

سَنْبُوسُ [Senebūs] (سَلَعُوسُ [seleᶜūs] vezninde) Rūm diyārında Semendüve kurbünde bir mevziᶜdir.

[س ن س]

سُنَيْسٌ [Suneys] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esāmīdendir: Muḥammed b. Suneys, Ebu'l-İṣbaᶜ eṣ-Ṣūrī ile meknī muhaddistir.

[س ن د س]

اَلسُّنْدُسُ [es-sundus] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) Bir nevᶜ ince ve nāzük atlasa, ᶜalākavlin ince ve latīf ve nāzük dībāya denir. Bunun muᶜarreb olmasında hilāf yoktur. Şārih der ki taᶜrībi husūsu muhteliftir; husūsan İmām Şāfiᶜī elfāz-ı muᶜarrebenin Kurᵓān-ı kerīm'de vukūᶜunu nāfī olmakla

tevāfuk-ı lügāttan olmak akrebdir; yukālu: لَبِسَ سُنْدُسًا وَهُوَ ضَرْبٌ مِنَ الْبُزْيُونِ أَوْ ضَرْبٌ مِنْ رَقِيقِ الدِّيبَاجِ

[س و س]

اَلسُّوسُ [es-sūs] (sīn'in zammıyla) Tabīʿat maʿnāsınadır, yukālu: اَلْكَرَمُ مِنْ سُوسِهِ أَيْ طَبِيعَتِهِ Ve asl ve bünyād maʿnāsınadır; yukālu: كَرِيمُ السُّوسِ أَيِ الْأَصْلِ Ve

سُوسٌ [sūs] Bir şecer-i maʿrūf ismidir ki ʿurūkunda halāvet ve fürūʿunda merāret olur, Türkīde meyān ve köküne meyān kökü taʿbīr olunur; bizim diyārlarda ondan şerbet yaparlar Ve

سُوسٌ [sūs] Güve taʿbīr olunan böceğe denir ki sūf ve şāl makūlesi esvāba düşer. Ve tahıl bitine ve diş kurduna dahi ıtlāk olunur. Ve

سُوسُ [Sūs] Ehvāz eyāletinde bir kazā adıdır, Dānyāl peygamber ʿalā-nebiyyinā ve ʿaleyhi's-selām hazretlerinin merkadı ondadır. Onun şehriyle Tuster şehrinin sūrları tūfāndan sonra binā olunan sūrların akdemidir. Şehr-i mezbūru Sūs b. Sām b. Nūḥ ʿaleyhi's-selām binā eyledi. Ve

سُوسٌ [Sūs] Maġrib'de dahi bir beldenin ismidir ki Sūs-ı Aḳsā taʿbīr olunur. Beynleri iki aylık mesāfedir. Ve Rūm ülkesinde dahi bir beldedir. Ve bir mevziʿin dahi ismidir.

اَلسَّوْسُ [es-sevs] (sīn'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Bir nesneye güve düşümek ve güvelenmek maʿnāsınadır; yukālu: سَاسَ الطَّعَامُ يَسَاسُ سُوسًا كَخَافَ يَخَافُ وَسَوِسَ يَسْوَسُ كَسَمِعَ يَسْمَعُ وَسِيسَ كَقِيلَ إِذَا وَقَعَ فِيهِ السُّوسُ Ve koyun kısmına kehle uşmak maʿnāsınadır; yukālu: سَاسَتِ الشَّاةُ سَوْسًا كَخَافَ يَخَافُ إِذَا كَثُرَتْ قَمْلُهَا

اَلْإِسَاسَةُ [el-isāset] (hemzenin kesriyle) Bu dahi سَوْسٌ [sevs] maʿnālarınadır; yukālu: أَسَاسَ الطَّعَامُ بِمَعْنَى سَاسَ ve yukālu: أَسَاسَتِ الشَّاةُ بِمَعْنَى سَاسَتْ

اَلتَّسْوِيسُ [et-tesvīs] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi bir nesne güvelenmek maʿnāsınadır; yukālu: سَوَّسَ الطَّعَامُ بِمَعْنَى سَاسَ Ve bir nesneyi bir kimseye tergīb ve tahbīb için hūb ve zībā göstermek maʿnāsınadır; yukālu: سَوَّسَ لَهُ أَمْرًا فَرَكِبَهُ كَمَا تَقُولُ سَوَّلَ لَهُ وَزَيَّنَ Ve nās üzere vālī ve hākim olmak maʿnāsınadır; yukālu: سُوِّسَ فُلَانٌ أَمْرَ النَّاسِ عَلَى بِنَاءِ الْمَفْعُولِ إِذَا صُيِّرَ مَلِكًا

اَلسُّوسَةُ [es-Sūset] (sīn'in zammıyla) Nuʿmān b. Munẕir'in feresi ismidir. Ve Maġrib'de deryā üzere bir şehr adıdır ki kūre-i Cezīre ile Ḳayrevān ülkesi beynlerinde hadd-i fāsıldır.

سِيوَاسُ [Sīvās] (sīn'in kesriyle) Rūm diyārında bir beldedir.

سُوسِيَةُ [Sūsiyet] (sīn'in zammıyla) Ürdün eyāletinde bir kazā ismidir.

اَلسُّوَاسُ [es-suvās] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bir ʿillet adıdır ki at kısmının boyunlarında ve boğazlarında zuhūr edip atı ağaç gibi kurutup helāk eder.

سَوَاسٌ [Sevās] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Bir cebel yāhūd bir mevziʿ adıdır. Ve bir şecer adıdır ki ʿArabların çakmak ittihāz eyledikleri eşcārın efdalidir; müfredi سَوَاسَةٌ [sevāset]tir hā'yla.

اَلسِّيَاسَةُ [es-siyāset] (حِرَاسَةٌ [ḥirāset] vezninde) Vālī ve hākim olmak maʿnāsınadır; tekūlu: سُسْتُ الرَّعِيَّةَ سِيَاسَةً أَيْ أَمَرْتُهَا وَنَهَيْتُهَا Şārih der ki fi'l-asl سِيَاسَةٌ [siyāset] bir nesneye takayyüd ve salāhı husūsuna ihtimāmla görüp gözetmek maʿnāsına olup baʿdehu

umūr-ı raʿiyyete muhāfaza ile vālī ve hākim olmak maʿnāsında istiʿmāl olundu. Bu maʿnā üzere vālī ve hākime سَائِسٌ [sāʾis] ıtlāk olunur. At kısmına tīmār eden hacı gannūma سَائِسٌ [sāʾis] ıtlākı bu mülābeseye mebnīdir. İntehā. Ve filān hākim ve mahkūm ve müʾeddib ve müʾeddeb olmakla vekāyiʿ-i dehriyye ve takallübāt-ı kevniyyeye tecribesi sebk etmiş ehl-i vukūf ve sāhib-i ıttılāʿdır diyecek yerde فُلَانٌ مُجَرَّبٌ قَدْ سَاسَ وَسِيسَ عَلَيْهِ derler, أَدَّبَ وَأُدِّبَ maʿnāsına.

سُسْ [Sus] (sīn'in zammıyla; gūyā ki سِيَاسَةٌ [siyāset]ten fiʿl-i emrdir) Esāmīdendir: Muḥammed b. Muslim b. Sus muhaddisīndendir.

اَلسَّوَسُ [es-seves] (fethateynle) Bir ʿillet adıdır ki dābbe kısmının sağrısı semtlerinde hādis olur. Ve

سَوَسٌ [seves] Masdar olur, dābbe zikr olunan ʿillete uğramak maʿnāsınadır; yukālu: سَوِسَتِ الدَّابَّةُ سَوَسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَصَابَهَا السَّوَسُ

اَلْأَسْوَسُ [el-esves] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Vasftır, سَوَسٌ [seves] ʿilletine uğramış hayvāna denir.

سَاسَانُ [Sāsān] Esmā-i aʿcemiyyedendir.

أَبُو سَاسَانَ [Ebū Sāsān] Kisrā Nūşirevān b. Ḳubād'ın künyesidir. Ve

سَاسَانُ الْأَكْبَرُ [Sāsānu'l-Ekber] İbn Behmen b. Esfendiyār'dır. Ve

سَاسَانُ الْأَصْغَرُ [Sāsānu'l-Aṣġar] İbn Bābek'tir ki ebü'l-ekāsiredir.

ذَاتُ السَّوَاسِيِّ [Ẕātu's-Sevāsiyy] (sīn'in fethiyle) Benī Caʿfer yurdunda bir dağın yāhūd bir niçe dere yollarının adıdır ki Tenūf nām mahalle munsabb olur.

اَلسَّاسُ [es-sās] (نَاسٌ [nās] veznine) Dişlerde tekevvün eden kurtçağıza denir. Ve kurt yemiş dişe denir. Bunun aslı سَائِسٌ [sāʾis]tir, هَارٌ [hār] ve هَائِرٌ [hāʾir] gibi.

[س ه ن س]

سِهِنْسَاهُ [sihinsāhu - sihinsāhi] (sīn'in ve hā'nın kesri ve āhirde hā'nın zamm ve kesriyle) Bir kelimedir ki her şeyʾin āhir ve encāmında istiʿmāl olunur ve müstakbel mevkiʿine mahsūstur; yukālu: إِفْعَلْ ذَلِكَ سِهِنْسَاهُ أَيِ افْعَلْهُ آخِرَ كُلِّ شَيْءٍ Pes فَعَلْتُهُ سِهِنْسَاهُ denmez.

[س ي س]

اَلسِّيسَاءُ [es-sīsāʾ] (sīn'in kesriyle) Arkada omurga kemiklerinin dizildiği yere denir. Ve

سِيسَاءُ الْفَرَسِ [sīsāʾu'l-feres] Atın küreği başına denir. Ve

سِيسَاءُ الْحِمَارِ [sīsāʾu'l-ḥimār] Eşeğin sırtına denir. Cemʿi سَيَاسِيُّ [seyāsiyy] gelir. Ve

سِيسَاءُ [sīsāʾ] حَدٌّ [ḥadd] maʿnāsınadır; yukālu: حَمَلَهُ عَلَى سِيسَاءِ الْحَقِّ أَيْ حَدِّهِ

اَلسِّيسَاءَةُ [es-sīsāʾet] (hā'yla) Zemīnden ince uzun öz gibi kıtʿaya denir ki toprağı sehl ve münkād ola; yukālu: سَلَكَ السِّيسَاءَةَ أَيِ الْمُنْقَادَةَ مِنَ الْأَرْضِ الْمُسْتَدِقَّةِ

اَلسَّيْسُ [es-seyes] (fethateynle) Bu dahi bir nesne güvelenmek maʿnāsınadır; yukālu: سَيِسَ الطَّعَامُ سَيَسًا وَسَأَسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا سَوِسَ أَيْ وَقَعَ فِيهِ السَّوَسُ

سِيسَةُ [Sīset] (sīn'in kesri ve hā'yla) Anṭākiye ile Ṭarsūs beyninde bir belde adıdır. Müʾellif hā'sız سِيسُ [Sīs] demekten nehy eylemiştir, hālen Sīs ile müteʿāreftir.

سِيسُ [Sīs] (hā'sız) Esāmīdendir: Semure b. Sīs tābiʿīndendir. Ve Sinān b. Sīs etbāʿ-ı tābiʿīndendir. Ve Seleme b. Sīs, Ebū

ʿUḳayl el-Mekkī'dir ki tābiʿīndendir.

نَجَزَ السِّينُ بِعَوْنِ الْمَلِكِ الْمُعِينِ

FASLU'Ş-ŞĪNİ'L-MUʿCEME
(فَصْلُ الشِّينِ الْمُعْجَمَةِ)

[ش أ س]

اَلشَّأْشُ [eş-şeʾeş] (şīn'in ve hemzenin fethiyle) Bir nesne pek olmak maʿnāsınadır; yukālu: شَئِسَ الشَّيْءُ شَأَسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَلُبَ

اَلشَّئِسُ [eş-şeʾis] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلشَّأْسُ [eş-şeʾs] (شَكْسٌ [şeks] vezninde) Vasflardır, pek nesneye denir; yukālu: مَكَانٌ شَئِسٌ وَشَأْسٌ أَيْ صُلْبٌ Ve شَأْسٌ [şeʾs] lafzının cemʿi شَئِيسٌ [şeʾīs] gelir, ضَأْنٌ [ḍaʾn] ve ضَئِينٌ [ḍaʾīn] gibi ki أَمِيرٌ [emīr] veznindedir. Ve

شَأْسٌ [Şeʾs] Ḫayber ile Medīne beyninde bir tarīkin ismidir. Ve Şeʾs b. Nehār, Benu'l-ʿAbīd kabīlesinden bir şāʿirdir ki Mumezzaḳ ile mülakkabdır, ʿAlḳama b. ʿAbede nām şāʿirin birāderidir.

[ش ح س]

اَلشَّحْسُ [eş-şaḥs] (şīn'in fethi ve ḥā-yı mühmelenin sükūnuyla) Bir şecer ismidir ki zeytūn-ı cebelīye şebīh lākin bu ondan uzun olup ve be-gāyet huşk olmakla ondan yay ittihāz olunmaz.

[ش خ س]

اَلشَّخْسُ [eş-şaḫs] (şīn'in fethi ve ḫā-yı muʿcemenin sükūnuyla) Beri öte muztarib ve muhtelif olmak maʿnāsınadır ki çalık gibi nā-hemvār beri öte gezişmekten ʿibarettir; yukālu: شَخَسَ الرَّجُلُ شَخْصًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا اضْطَرَبَ وَاخْتَلَفَ Ve eşek kısmı esner iken ağzını açıp ayırmak maʿnāsınadır; yukālu: شَخَسَ الْحِمَارُ إِذَا فَتَحَ فَاهُ عِنْدَ التَّثَاؤُبِ

اَلتَّشَاخُسُ [et-teşāḫus] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Bu dahi eşek esner iken ağzını açmak

maᶜnāsınadır; yukālu: تَشَاخَسَ الْحِمَارُ بِمَعْنَى شَخَسَ Ve bir adamın dişlerinin kimi eğilip ve kimi düşmekle nā-hemvār ve bī-nizām olmak maᶜnāsınadır, pīrlik hengāmında olur; ıztırāb ve ihtilāf maᶜnāsındandır; yukālu: تَشَاخَسَتْ أَسْنَانُهُ إِذَا اخْتَلَفَتْ وَمَالَ بَعْضُهَا وَسَقَطَ بَعْضُهَا هَرَمًا Ve bir cemāᶜatin ārāʾ ve umūrları şīrāzeden çıkıp perākende olmakla miyāneleri fāsid ve tebāh olmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَشَاخَسَ مَا بَيْنَ الْقَوْمِ إِذَا فَسَدَ أَمْرُهُمْ وَافْتَرَقَ Ve bir nesne iki ayrılmak maᶜnāsınadır; tekūlu: تَشَاخَسَ رَأْسُهُ مِنْ ضَرْبِى إِذَا افْتَرَقَ فِرْقَتَيْنِ

اَلشَّخِيسُ [eş-şeḫīs] (أَمِيرٌ [emīr] veznin-de) Perākende nesneye denir; yukālu: أَمْرٌ مَنْطِقٌ شَخِيسٌ أَيْ مُتَفَرِّقٌ مُتَفَاوِتٌ

اَلْإِشْخَاسُ [el-işḫās] (hemzenin kesriyle) Bed ve nā-hoş söz söylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَشْخَسَ فِي الْمَنْطِقِ إِذَا تَجَهَّمَ Ve bir kimseyi fasl ve gıybet eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَشْخَسَ فُلَانًا إِذَا اغْتَابَهُ

اَلْمُشَاخَسَةُ [el-muşāḫaset] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) Kenedci kened eylediği kabın yarığını bir cānibe māʾil kenedlemek maᶜnāsınadır ki ke-mā fi'l-evvel bitişmeyip nā-hemvār kalır; yukālu: شَاخَسَ الشَّعَّابُ الصَّدْعَ إِذَا مَايَلَهُ فَبَقِيَ غَيْرَ مُلْتَئِمٍ

[ش ر س]

اَلشَّرَسُ [eş-şeres] (fethateynle) ve

اَلشَّرَاسَةُ [eş-şerāset] ve

اَلشَّرِيسُ [eş-şerīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Çetin huylu, bed-mizāc ve nās ile dāʾimā nizāᶜ ve muhālefet üzere olmak maᶜnāsınadır; yukālu: شَرِسَ الرَّجُلُ شَرَسًا وَشَرَاسَةً وَشَرِيسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ سَيِّءَ الْخُلُقِ وَشَدِيدَ الْخِلَافِ Ve

شَرَسٌ [şeres] Dikenli ağaçların sagīr olanına denir ki çalı taᶜbīr olunur; tesmiye bi'l-masdardır, شِرْسٌ [şirs] dahi denir şīn'in kesriyle, yukālu: يَرْعَى الْمَالُ الشَّرَسَ وَالشِّرْسَ أَيْ مَا صَغُرَ مِنْ شَجَرِ الشَّوْكِ Ve

شَرَسٌ [şeres] Mevāşī dāʾimā zikr olunan çalıları otlamak maᶜnāsınadır; yukālu: شَرِسَ الْمَالُ شَرَسًا مِنَ الْبَابِ الْمَزْبُورِ إِذَا دَامَ عَلَى رَعْيِ الشَّرَسِ Ve nāsa dostluk ve muhabbet göstermek maᶜnāsınadır; yukālu: شَرِسَ فُلَانٌ إِذَا تَحَبَّبَ إِلَى النَّاسِ Ve

شَرَاسَةٌ [şerāset] Mevāşī ʿalefi şiddetle ekl eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: شَرِسَتِ الْمَاشِيَةُ شَرَاسَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَكَلَ شَدِيدًا

اَلْأَشْرَسُ [el-eşres] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) ve

اَلشَّرِسُ [eş-şeris] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلشَّرِيسُ [eş-şerīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Maᶜnā-yı evvelden vasflardır, çetin huylu, bed-mizāc ve bed-meşreb önegü adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَشْرَسُ وَشَرِسٌ وَشَرِيسٌ أَيْ سَيِّءُ الْخُلُقِ وَشَدِيدُ الْخِلَافِ [Ve]

شَرِيسٌ [şerīs] kelimesi masdar ve sıfat olur; ve mine'l-emsāli: «عَثَرَ بِأَشْرَسِ الدَّهْرِ» أَيِ اطَّلَعَ بِشِدَّةِ الدَّهْرِ Ve

أَشْرَسُ [eşres] Harb ve kıtālde cerīʾ ve dilīr adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَشْرَسُ أَيْ جَرِيءٌ فِي الْقِتَالِ Ve arslana ıtlāk olunur. Ve Eşres b. Ġāḍire el-Kindī ashābdandır. Ve

شَرِسٌ [şeris] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Şedīdü'l-ekl olan hayvāna denir; yukālu: إِنَّهُ لَشَرِسُ الْأَكْلِ أَيْ شَدِيدُهُ Ve شَرِيسٌ [şerīs] dahi arslana ıtlāk olunur.

اَلشَّرْسَاءُ [eş-şersāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] veznin-de) ve

اَلشَّرَاسِي [eş-şerāsī] (ثَمَانِي [ṯemānī] veznin-de) ve

اَلشُّرَّاسُ [eş-şurrās] (رُمَّانٌ [rummān] veznin-

de) Katı ve saht ve şedīd arza vasf olur; yukālu: أَرْضٌ شَرْسَاءُ وَشَرَاسٍ وَشُرَّاسٌ أَيْ شَدِيدَةٌ Ve

شَرْسَاءُ [şersāʾ] Yufka ve beyāz sehābeye vasf olur; yukālu: سَحَابَةٌ شَرْسَاءُ أَيْ رَقِيقَةٌ بَيْضَاءُ

اَلشِّرَاسُ [eş-şirās] (şīn'in kesriyle) Papuçların kayış yapıştıracak nesnelerinin efdalidir ki etıbbā-i ʿArab ona إِشْرَاسٌ [işrās] derler hemze-i meksūre ziyādesiyle; Türkīde tahrīfle çiriş dedikleri olacaktır.

اَلشَّرْسُ [eş-şers] (şīn'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) Davarı yular ile çekmek maʿnāsınadır; yukālu: شَرَسَ الدَّابَّةَ شَرْسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَذَبَهَا بِالزِّمَامِ Ve deriyi ıslatmak için suya bırakmak maʿnāsınadır; yukālu: شَرِسَ الْجِلْدَ إِذَا مَرَسَهُ Ve bir adamı dürüşt ve ciğer-sūz kelimātla sūz-nāk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شَرَسَ صَاحِبَهُ إِذَا مَضَّهُ بِالْكَلَامِ الْغَلِيظِ Ve deveye baş kıç öğretmek maʿnāsınadır; yukālu: جَمَلٌ لَمْ يُشْرَسْ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا لَمْ يُرَضْ

اَلشُّرْسُ [eş-şurs] (şīn'in zammıyla) Deve kısmının dudaklarında hādis olan uyuzluğa denir.

اَلْمَشْرُوسَةُ [el-meşrūset] Dudaklarında uyuzluk tahaddüs eylemiş develere denir; yukālu: إِبِلٌ مَشْرُوسَةٌ أَيْ فِي مَشَافِرِهَا شُرْسٌ أَيْ جَرَبٌ

اَلْمُشَارَسَةُ [el-muşāreset] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) ve

اَلشِّرَاسُ [eş-şirās] (قِتَالٌ [ḳitāl] vezninde) Bir adama şiddet ve ʿusretle muʿāmele eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شَارَسَهُ مُشَارَسَةً وَشِرَاسًا إِذَا عَامَلَهُ شَدِيدَةً

اَلتَّشَارُسُ [et-teşārus] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] veznin-de) Birbirine çetinlenip husūmet edişmek maʿnāsınadır; yukālu: تَشَارَسَ الْقَوْمُ إِذَا تَعَادَوْا

[ش س س]

اَلشَّسُّ [eş-şess] (şīn'in fethi ve sīn'in teşdīdiyle) Şol pek yere denir ki cirmi gūyā ki bir hacerden yek-pāre ve yek-laht ola. Cemʿi شِسَاسٌ [şisās] gelir şīn'in kesriyle ve شُسُوسٌ [şusūs] gelir ve شَسِيسٌ [şesīs] gelir, ضَأْنٌ [ḍaʾn] ve ضَئِينٌ [ḍaʾīn] gibi. Ve

شَسٌّ [şess] شَثٌّ [şeṯṯ] kelimesinde lügattır ki ṯā-yı müsellese ile bir nebāt ismidir.

اَلشَّاسُّ [eş-şāss] Be-gāyet nahīf ve nizār ve zebūn adama denir, nāl-i kalem gibi; yukālu: رَجُلٌ شَاسٌّ أَيْ نَاحِلٌ ضَعِيفٌ

اَلشُّسُوسُ [eş-şusūs] (فُعُولٌ [ḳuʿūd] vezninde) Yābis olmak maʿnāsınadır; yukālu: شَسَّ الشَّيْءُ شُسُوسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا يَبِسَ

[ش ط س]

اَلشَّطْسُ [eş-şaṭs] (بَطْشٌ [baṭş] vezninde) Be-gāyet zīrek olup her şeyʾe ke-mā hüve ʿālim ve vākıf olmak maʿnāsınadır; yukālu: رَجُلٌ ذُو شَطْسٍ أَيْ دَهَاءٍ وَعِلْمٍ بِهِ Ve bir semte gitmek maʿnāsınadır; yukālu: شَطَسَ فِي الْأَرْضِ شَطْسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا ذَهَبَ فِيهَا

اَلشُّطَسِيُّ [eş-şuṭasiyy] (şīn'in zammıyla جُمَحِيٌّ [Cumaḥiyy] vezninde) Münker ve mārid ve habīs ve dāhiye olan kimseye denir, عِفْرِيتٌ [ʿifrīt] gibi.

اَلشُّطْسَةُ [eş-şuṭset] ve

اَلشُّطْسُ [eş-şuṭs] (şīn'lerin zammıyla) Hilāf ve ʿinād maʿnāsınadır; tekūlu: مَا هَذِهِ الشُّطْسَةُ وَالشُّطْسُ أَيِ الْخِلَافُ وَالْعِنَادُ

اَلشَّطُوسُ [eş-şeṭūs] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Meʾmūr olduğu māddede dāʾimā ʿinād ve muhālefet üzere olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ شَطُوسٌ أَيْ مُخَالِفٌ لِمَا أُمِرَ Ve dāʾimā refīk ve hem-deminden kenāre-gīr olan adama denir; yukālu: هُوَ شَطُوسٌ أَيْ ذَاهِبٌ فِي نَاحِيَةٍ

[ش ك س]

اَلشَّكْسُ [eş-şeks] (şīn'in fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Hilālden yaʿnī gurre-i şehrden bir gün yā iki gün mukaddem olan güne denir ki şehr-i güzeştenin mihākı olacaktır.

اَلشَّكِسُ [eş-şekis] (نَدُسٌ [nedus] vezninde ki كَتِفٌ [ketif] vezni olacaktır) ve

اَلشَّكُسُ [eş-şekus] (yine نَدُسٌ [nedus] vezni ki dāl'ın zammıyladır) Çetin huylu, serkeş-tabīʿat insān ve hayvāna denir. Cemʿi شُكْسٌ [şuks] gelir şīn'in zammıyla; yukālu: رَجُلٌ وَفَرَسٌ شَكِسٌ وَشَكُسٌ أَيِ الصَّعْبُ الْخُلُقِ Ve

شَكِسٌ [şekis] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Bahīl ve nākese ıtlāk olunur.

اَلشَّكَاسَةُ [eş-şekāset] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Çetin huylu olmak maʿnāsınadır; yukālu: شَكُسَ الرَّجُلُ شَكَاسَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ شَكِسًا

اَلْمُتَشَاكِسُ [el-muteşākis] Birbiriyle ʿusret ve ihtilāfla sūʾ-i muʿāşeret eden eşhāsa denir; yukālu: هُمْ مُتَشَاكِسُونَ أَيْ مُخْتَلِفُونَ عَسِرُونَ

اَلتَّشَاكُسُ [et-teşākus] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Birbirine çetinlik edip muhālefet edişmek maʿnāsınadır; yukālu: تَشَاكَسُوا إِذَا تَخَالَفُوا

اَلْمُشَاكَسَةُ [el-muşākeset] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir kimseye çetinlik ve çaparızlık eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شَاكَسَهُ إِذَا عَاسَرَهُ

[ش م س]

اَلشَّمْسُ [eş-şems] (أَمِسٌ [ems] vezninde) Güneşe denir ki cümleye rūşendir. Ve bu müʾennestir; cemʿi شُمُوسٌ [şumūs] gelir, güyā ki her cüzʾü bir شَمْسٌ [şems] yāhūd beher gün tāliʿ olanı bir شَمْسٌ [şems] iʿtibār olunur. Ve

شَمْسٌ [şems] Bir güne tarağa denir. Bir nevʿ kılāde-i nisvān adıdır. Ve selefte bir sanem-i kadīm adıdır. Ve bir çeşme adıdır. Ve ʿArabdan bir batn pederinin ismidir. Ḳureyş'ten ʿAbduşems dedikleri batn ona izāfetle tesmiye olundu.

Ebū ʿAlī, *Tezkire*'sinde عَبْدُ شَمْس [ʿAbdu şems] lafzında شَمْسٌ [şems]in taʿrīf ve teʾnīs ʿilletlerine mebnī ʿadem-i insirāfını tansīs eylemiştir, zīrā şems-i semāya ʿibādet eder olmalarıyla عَبْدٌ [ʿabd] ona muzāf oldu. Nisbetinde عَبْشَمِيٌّ [ʿAbşemiyy] denir ki menhūttur. Ammā عَبْشَمْسُ [ʿAbşems] ki İbn Saʿd b. Zeyd-i Menāt'tır, bunun aslı عَبُّ شَمْسٍ dir, حَبُّ شَمْسٍ maʿnāsına ki ضِيَاءُ شَمْسٍ demektir, ʿayn ḥā'dan mübeddeledir, niteki حَبُّ قُرٍّ lafzında ki gökten yağan doluya denir, عَبُّ قُرٍّ derler ve gāhca tahfīf olunur yāhūd aslı عَبْءُ شَمْسٍ idi hemze ile ki نَظِيرُ شَمْسٍ demektir. Şārih der ki *Miṣbāḥ*'ın beyānına göre عَبْدُ شَمْسٍ lafzı teʾnīs ve ʿalemiyyet ve muʿarref bi'l-lām'dan ʿadl sebebleriyle gayr-i munsarıftır. İntehā. Ve

عَيْنُ شَمْسٍ [ʿAynu Şems] Mışır'da Maṭariyye'de bir mevziʿ adıdır ki şecer-i belesānın menbit-i evvelidir. Ve

شَمْسٌ [şems] Masdar olur, gündüz güneşli olmak maʿnāsına; tekūlu: شَمَسَ يَوْمُنَا وَشَمِسَ شَمْسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا صَارَ ذَا شَمْسٍ Ve bir kimseye husūmet izhār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شَمَسَ لِفُلَانٍ إِذَا أَبْدَى لَهُ الْعَدَاوَةَ

اَلشَّمْسَتَانِ [eş-Şemsetān] Benū Ġāḍire yurdunda vākiʿ cebel tarafında ʿArīḍ nām kulle-i cebel cevfinde iki küçük suya ıtlak olunur. Ve Yemāme'de Firdevs nām bāgın hizāsında iki bāgçeye ıtlāk olunur.

اَلشَّمَّاسُ [eş-şemmās] (شَدَّادٌ [şeddād] vez-

ninde) Ṭāʾife-i Naṣārā papazlarından birine ıtlāk olunur ki başlarının ortalarını tıraş ederler ve dāʾimā kiliseye mülāzemet üzere olurlar. Cemʿi شَمَامِسَةٌ [şemāmiset]tir.

Maʿlūm ola ki Naṣārā tāʾifesinde بِطْرِيقٌ [biṭrīḳ] ki patrik muʿarrebidir, müctehid ve sāhib-i mezheb yerindedir ve پاپ [pap], halīfe yerindedir. Ve مُطْرَانٌ [muṭrān] kādī ve أُسْقُفٌ [usḳuf] müftī ve قِسِّيسٌ [ḳissīs] mukrī ve جَاثَلِيقٌ [cāṯelīḳ] imām ve شَمَّاسٌ [şemmās] müʾezzin yerlerindedir. Ve

شَمَّاسٌ [Şemmās] Ashābdan Ṣābit b. Ḳays'ın ceddi ismidir.

اَلشَّمَّاسِيَّةُ [eş-Şemmāsiyyet] Dimaşḳ-ı Şām'da bir mahalledir. Ve Ruṣāfe-i Baġdād kurbünde bir mevziʿdir.

اَلْإِشْمَاسُ [el-işmās] (hemzenin kesriyle) Bu dahi gündüz güneşli olmak maʿnāsınadır; tekūlu: أَشْمَسَ يَوْمُنَا إِذَا صَارَ ذَا شَمْسٍ

اَلشُّمُوسُ [eş-şumūs] (جُلُوسٌ [culūs] veznide) ve

اَلشِّمَاسُ [eş-şimās] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Dābbe kısmı serkeş olmakla üzerine adam bindirmez olmak maʿnāsınadır; yukālu: شَمَسَ الْفَرَسُ شُمُوسًا وَشِمَاسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا لَا يَكَادُ يَسْتَقِرُّ مَنَعَ ظَهْرَهُ Şārih der ki Zemaḫşerī ʿibāretiyle tefsīr eylemekle şems-i semāʾ bundan meʾhūz olur. İntehā.

اَلشَّامِسُ [eş-şāmis] ve

اَلشَّمُوسُ [eş-şemūs] (صَبُورٌ [ṣabūr] veznide) Üzerine adam bindirmez olan serkeş ve bed-hū hayvāna denir. Türkīde tahrīfle çamuş taʿbīr olunur. شَمُوْس [şemūs]un cemʿi شُمْسٌ [şums] gelir ve شُمُسٌ [şumus] gelir zammeteynle. Ve

شَمُوسٌ [şemūs] Bādeye ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ يَشْرِبُ الشَّمُوسَ أَيِ الْخَمْرَ Ve

شَمُوسٌ [Şemūs] Esāmī-i nisvāndandır: Şemūs bint Ebī ʿĀmir ʿAbdu ʿAmr er-Rāhib ve Şemūs bint ʿAmr b. Ḥizām ve Şemūs binti Mālik b. Ḳays ve Şemūs bintu'n-Nuʿmān sahābiyyelerdir. Ve

شَمُوسٌ [Şemūs] Evs b. Şerīk ve Yezīd b. Ḥazzāḳ ve Suveyd b. Ḥazzāḳ ve ʿAbdullāh b. ʿĀmir el-Ḳureşī ve Şebīb b. Cerād ki Vaḥīd ebnāsındandır, feresleri ismidir. Ve

شَمُوسٌ [Şemūs] Be-gāyet saʿbu's-suʿūd bir bayırın ismidir.

اَلتَّشْمِيسُ [et-teşmīs] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir nesneyi güneşe sermek maʿnāsınadır; yukālu: شَمَّسَ الشَّيْءَ إِذَا بَسَطَهُ فِي الشَّمْسِ Ve güneşe tapmak maʿnāsınadır; yukālu: شَمَّسَ الْكَافِرُ إِذَا عَبَدَ الشَّمْسَ

اَلْمُتَشَمِّسُ [el-muteşemmis] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Kavī ve şedīd ve tüvānā adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مُتَشَمِّسٌ أَيْ قَوِيٌّ شَدِيدٌ Ve be-gāyet bahīl ve nākese ıtlāk olunur, ʿatiyyesi gūyā ki şems gibi destres olunmak nā-kābil olduğu için; yukālu: هُوَ مُتَشَمِّسٌ أَيْ بَخِيلٌ غَايَةً Ve

مُتَشَمِّسٌ [Muteşemmis] Tābiʿīnden Esīd'in pederi ismidir.

شُمَاسَةُ [Şumāset - Şemāset] (ثُمَامَةٌ [ṯumāmet] ve سَحَابَةٌ [seḥābet] veznlerinde) Bir recül adıdır.

شَامِسْتَانُ [Şāmistān] Belḫ kazāsında bir karyedir.

جَزِيرَةُ شَامِسَ [Cezīretu Şāmis] Cezāʾir-i Yūnāniyyeden bir cezīredir, üç yüz cezīrenin fevkinde vukūʿu menkūldür.

[ش ن س]

أَشْنَاسٌ [Eşnās] (hemzenin fethiyle) İsm-i aʿcemīdir. Ve sāhil-i Bahr-i Fāris'te bir mevziʿ adıdır.

[ش و س]

اَلشَّوَسُ [eş-şeves] (fethateynle) Kibr ve nahvetten yāhūd bir kimseye gayz ve gazabdan nāşī gözün kuyruğuyla bakmak, ʿalā-kavlin gözü kıpıp küçülterek bakmak maʿnāsınadır; yukālu: شَوِسَ الرَّجُلُ شَوَسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا نَظَرَ بِمُؤْخِرِ الْعَيْنِ تَكَبُّرًا أَوْ تَغَيُّظًا أَوْ صَغَّرَ الْعَيْنَ وَضَمَّ الْأَجْفَانَ لِلنَّظَرِ ve yukālu: شَاسَ يَشَاسُ كَخَافَ يَخَافُ

اَلْأَشْوَسُ [el-eşves] Maʿnā-yı mezkūrdan sıfattır. Cemʿi شُوسٌ [şūs]tur şīn'in zammıyla.

اَلتَّشَاوُسُ [et-teşāvus] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Bu dahi kibr ve dimāgdan yāhūd gayz ve gazabdan gözün kuyruğuyla bakmak maʿnāsınadır; yukālu: تَشَاوَسَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى شَمِسَ

اَلشَّوْسُ [eş-şevs] (şīn'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Ağzı misvāklamak maʿnāsınadır; yukālu: شَاسَ فَاهُ بِالسِّوَاكِ يَشُوسُ شَوْسًا إِذَا شَاصَهُ

ذُو شُوَيْسٍ [Ẕū Şuveys] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir mevziʿdir.

اَلْمُشَاوِسُ [el-muşāvis] (مُجَاوِرٌ [mucāvir] vezninde) Kuyu içre olan şol suya denir ki be-gāyet kılletinden yāhūd buʿdünden görünmeyecek derecede ola; yukālu: مَاءٌ مُشَاوِسٌ أَيْ قَلِيلٌ لَمْ تَكَدْ تَرَاهُ فِي الْبِئْرِ قِلَّةً أَوْ بُعْدًا

FASLU'Ṣ-ṢĀDİ'L-MÜHMELE
(فَصْلُ الصَّادِ الْمُهْمَلَةِ)

[ص ف ق س]

صَفَاقُسُ [Ṣafāḳus] (ṣād'ın fethi ve ḳāf'ın zammıyla) İfrīḳiyye ülkesinde deniz üzere bir belde adıdır, enhār ve ʿuyūnu olmamakla suları kuyulara münhasırdır.

FASLU'Ḍ-ḌĀDİ'L-MUᶜCEME
(فَصْلُ الضَّادِ الْمُعْجَمَةِ)

[ض ب س]

اَلضَّبَسُ [eḍ-ḍabes] (fethateynle) Bir adam bed-hūy ve habīsü'n-nefs müfsid ve müzevver olmak maᶜnāsınadır; yukālu: ضَبِسَتْ نَفْسُهُ ضَبَسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَقِسَتْ وَخَبُثَتْ

اَلضَّبِسُ [eḍ-ḍabis] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Çetin huylu, bed-mizāc ve bed-muᶜāşeret kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ ضَبِسٌ أَيْ شَكِسٌ عَسِرٌ Ve āfet ve dāhiyeye denir. Ve dāᵓimā nāsı aldatıp dubara ve reng eden haddāᶜa denir; yukālu: هُوَ ضَبِسٌ أَيْ خَبٌّ

اَلضَّبِيسُ [eḍ-ḍabīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bu dahi imtizācsız, çaparız huylu, bed-meşreb kimseye denir; yukālu: هُوَ ضَبِيسٌ أَيْ شَكِسٌ عَسِرٌ Ve şirrīr ve müfsid kimseye denir, ke-mā se-yuzkeru. Ve cism ve cānı sakīl, hazmı güç adama denir; yukālu: رَجُلٌ ضَبِيسٌ أَيِ الثَّقِيلُ الْبَدَنِ وَالرُّوحِ Ve korkak, cebān adama denir. Ve ᶜaklı zaᶜīf ve bedeni nahīf, ahmak ve bī-magz adama denir; yukālu: رَجُلٌ ضَبِيسٌ أَيِ الْأَحْمَقُ الضَّعِيفُ الْبَدَنِ

اَلضِّبْسُ [eḍ-ḍibs] (ḍād'ın kesriyle) Bu dahi herkese şer-gīr olur olan şirrīr adama denir; yukālu: هُوَ ضِبْسٌ شَرٌّ وَضَبِيسُهُ أَيْ صَاحِبُهُ Şerre izāfeti tecrīd yāhūd mübālaga vechiyledir.

اَلضَّبْسُ [eḍ-ḍabs] (حَبْسٌ [ḥabs] veznin-de) Borçluya ilhāh ve tekāzā eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: ضَبَسَ عَلَى الْغَرِيمِ ضَبْسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَلَحَّ عَلَيْهِ

[ض ر س]

اَلضَّرْسُ [eḍ-ḍars] (ḍād'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Dişler ile bir nesneyi pek ısırmak maᶜnāsınadır; yukālu: ضَرَسَ الشَّيْءَ ضَرْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا عَضَّهُ شَدِيدًا بِالْأَضْرَاسِ Ve zamān bir adama saht ve şedīd olup āzürde ve rencīde eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: ضَرَسَهُمُ الزَّمَانُ إِذَا اشْتَدَّ عَلَيْهِمْ Ve bir gün akşama kadar hāmūş durmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir, gūyā ki lisānını ısırmakla tekellümden ᶜāciz olmuş olur; yukālu: ضَرَسَ الرَّجُلُ إِذَا صَمَتَ يَوْمَهُ إِلَى اللَّيْلِ Ve serkeş deve rām ve zelūl olmak için burnunu taşla cerh eyledikten sonra burnuna kiriş yāhūd bir kayış geçirmek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: ضَرَسَ الْبَعِيرَ إِذَا أَفْقَرَ أَنْفَهُ بِمَرْوَةٍ ثُمَّ وَضَعَ عَلَيْهِ وَتَرًا وَقِدًّا لِيُذَلَّلَ بِهِ Ve

ضَرْسٌ [ḍars] Nebātātı seyrek seyrek ve parça parça olan arza ıtlāk olunur ki diş diş olur. Burada ضَرْسٌ [ḍars] مَضْرُوسٌ [maḍrūs] maᶜnāsınadır; yukālu: أَرْضٌ ضَرْسٌ إِذَا صَارَ نَبَاتُهَا هَهُنَا وَهَهُنَا Ve

ضَرْسٌ [ḍars] Kuyunun içerisini taşla örmek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: ضَرَسَ الْبِئْرَ ضَرْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا طَوَاهَا بِالْحِجَارَةِ

اَلضِّرْسُ [eḍ-ḍirs] (ḍād'ın kesriyle) Dişe denir, سِنٌّ [sinn] maᶜnāsına. Ve bu müzekkerdir; cemᶜi ضُرُوسٌ [ḍurūs] ve أَضْرَاسٌ [aḍrās] gelir.

Şārih der ki baᶜzı ümmehātta baᶜde'l-bülūg zuhūr eden iki diş ile müfesserdir ki ضِرْسُ الْحُلُمِ [ḍirsu'l-ḥulum] ve ضِرْسُ الرَّحَى [ḍirsu'r-reḥā] dahi derler. Pes bu köpek dişinden ki azı taᶜbīr olunur, başka olur, lākin müᵓellife ve sāᵓir baᶜzı lügaviyyīne göre mutlak dişe denir. Ve bu müzekkerdir, baᶜzen سِنٌّ [sinn] teᵓvīliyle müᵓennes olur, niteki سِنٌّ [sinn] dahi ضِرْسٌ [ḍirs] teᵓvīliyle müzekker olur. İntehā. Ve

ضِرْسٌ [ḍirs] Dürüşt ve haşin tepeye ıtlāk olunur, gūyā ki arzın dişisidir; yukālu: فِي

الْأَرْضِ ضِرْسٌ أَيْ أَكَمَةٌ خَشِنَةٌ Ve azca yağmura ıtlāk olunur ki aralık aralık perākende nüzūl eder; cemʿi ضُرُوسٌ [ḍurūs] gelir; yukālu: وَقَعَتْ فِي الْأَرْضِ ضُرُوسٌ مِنَ الْمَطَرِ أَيِ الْقَلِيلُ الْمُتَفَرِّقُ Ve namāzda uzun uzadı kıyāma ıtlāk olunur ki diş gibi dikilip durmuş olur; tekūlu: أَعْجَبَنِي ضِرْسُهُ فِي الصَّلَاةِ أَيْ طُولُ قِيَامِهِ Müʾellif burada müsāmaha eylemiştir. Ve nikābın göz yerlerinde olan turre-i müstatīleye ıtlāk olunur. Ve yavşan otunun ve acı ılgının şāh ve hatablarını deve raʿy eyledikten sonra kalan nebātına ıtlāk olunur ki diş heyʾetinde kalır. Ve kuyuyu ördükleri taşa ıtlāk olunur; cemʿi ضُرُوسٌ [ḍurūs] gelir.

ضِرْسُ الْبَعِيرِ [Ḍirsu'l-Baʿīr] ʿAlḳame b. Ẕī Ḳayfān'ın kılıcı ismidir.

ذُو ضُرُوسٍ [Ẕū Ḍurūs] اَذْوَاءٌ [eẕvāʾ] taʿbīr olunan ümerā-i Ḥimyer'den Ẕū Kenʿān nām emīrin kılıcı ismidir ki safhasında أَنَا ذُو ضُرُوسٍ قَاتَلْتُ عَادًا وَثَمُودًا بِاسْتِ مَنْ كُنْتُ مَعَهُ وَلَمْ يَنْتَصِرْ ʿibāreti mersūm idi.

ضِرَاسٌ [Ḍirās] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Cibāl-i Yemen'de bir karyedir.

اَلْمَضْرُوسَةُ [el-maḍrūset] Şol kara taşlığa ıtlāk olunur ki ondan kilāb dişleri gibi sivri sivri büyük taşlar ola; yukālu: أَرْضٌ مَضْرُوسَةٌ إِذَا كَانَتْ فِيهَا حِجَارَةٌ كَأَضْرَاسِ الْكِلَابِ Ve içerisi taşla örülmüş kuyuya ıtlāk olunur; yukālu: بِئْرٌ مَضْرُوسَةٌ أَيْ مَطْوِيَّةٌ بِالْحِجَارَةِ

اَلضَّرَسُ [eḍ-ḍares] (fethateynle) Ekşi nesne yemekle dişleri küngülenip kamaşmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَرِسَتْ أَسْنَانُهُ ضَرَسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَلَّتْ مِنْ تَنَاوُلِ حَامِضٍ

اَلْإِضْرَاسُ [el-iḍrās] (hemzenin kesriyle) Dişi kamaştırmak maʿnāsınadır; yukālu: أَضْرَسَ أَسْنَانَهُ الْحَامِضُ إِذَا كَلَّهَا Ve bir nesneye diş gömmek ve dişlemek maʿnāsınadır; kemā se-yuzkeru. Ve muztarib ve bī-karār eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَضْرَسَهُ إِذَا أَقْلَقَهُ Ve bir adamı söz ile iskāt ve ibkāt eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَضْرَسَهُ بِالْكَلَامِ إِذَا أَسْكَتَهُ

اَلضِّرِسُ [eḍ-ḍaris] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Şol adama denir ki acıktıkta dargınlık peydā eder ola; yukālu: رَجُلٌ ضَرِسٌ إِذَا كَانَ يَغْضَبُ مِنَ الْجُوعِ Ve çetin huylu adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ ضَرِسٌ أَيِ الصَّعْبُ الْخُلُقِ Ve bir feres ismidir ki Nebiyy-i ekrem ʿaleyhi's-selām hazretleri bir Fezārī'den iştirā ve ismini tagyīr ile سَكْبٌ [Sekb] ile müsemmā eylediler.

اَلضَّرُوسُ [eḍ-ḍarūs] (صَبُورٌ [ṣabūr] veznince) Şol bed-hū nākaya ıtlāk olunur ki sütünü sağanı ısırır ola; yukālu: نَاقَةٌ ضَرُوسٌ إِذَا كَانَتْ سَيِّئَةَ الْخُلُقِ تَعَضُّ حَالِبَهَا

اَلضَّرِيسُ [eḍ-ḍarīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bu dahi içerisi taşla örülmüş kuyuya denir. Ve arkada olan omurga kemiklerine ıtlāk olunur. Ve be-gāyet acıkmış adama denir; cemʿi ضَرَاسَى [ḍarāsā] gelir, حَزِينٌ [ḥazīn] ve حَزَانَى [ḥazānā] gibi; yukālu: رَجُلٌ ضَرِيسٌ أَيْ جَائِعٌ جِدًّا Ve dişlenecek ve dişlenmeğe sālih olan şeyʾe denir, بُسْرٌ [busr] ve تَمْرٌ [temr] ve كَعْكٌ [kaʿk] gibi; tekūlu: أَضْرَسْنَا مِنْ ضَرِيسِكَ أَيِ التَّمْرِ وَالْبُسْرِ وَالْكَعْكِ

ضُرَيْسٌ [Ḍureys] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir recül ʿalemidir.

اَلتَّضْرِيسُ [et-taḍrīs] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Vekāyiʿ-i zamān ve havādis-i devrān bir adamı ehl-i tecribe ve muhkemü'r-reʾy eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: ضَرَّسَتْهُ الْحُرُوبُ إِذَا جَرَّبَتْهُ وَأَحْكَمَتْهُ

اَلْمُضَرِّسُ [el-muḍarris] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vezninde) Şol arslana denir ki tuʿme ve şikārının lahmını çiğneyip lākin yutmaz

ola; yukālu: أَسَدٌ مُضَرِّسٌ إِذَا كَانَ يَمْضُغُ لَحْمَ فَرِيسَتِهِ وَلاَ يَبْتَلِعُهُ Ve Muḍarris b. Sufyān sahābīdir. Ve Muḍarris b. Ribʿī şāʿirdir.

اَلْمُضَرَّسُ [el-muḍarraş] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Bir nevʿ kumaş-ı münakkaş ismidir ki cā-be-cā diş diş sūret ve zamānları olur.

اَلتَّضَارُسُ [et-ṭeḍārus] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Binānın korları nā-hemvār olmak maʿnāsına müstaʿmeldir ki diş gibi girişli çıkışlı olmasından ʿibārettir; yukālu: تَضَارَسَ الْبِنَاءُ إِذَا لَمْ يَسْتَوِ

اَلْمُضَارَسَةُ [el-muḍāreset] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Muhārebe ve muhāsame maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: ضَارَسُوا إِذَا تَحَارَبُوا وَتَعَادَوْا

اَلْأَضْرَسُ [el-aḍres] أَخْرَسُ [aḫres] vezninde ve ona itbāʿ olur; yukālu: رَجُلٌ أَخْرَسُ أَضْرَسُ إِتْبَاعٌ كَمَا يُقَالُ ضَرِسٌ شَرِسٌ بِمَعْنًى

[ض غ ب س]

اَلضَّغَابِيسُ [eḍ-ḍaġābīs] (ḍād'ın fethi ve ġayn-ı muʿceme ile) ضُغْبُوسٌ [ḍuġbūs]un cemʿidir. Ve

ضُغْبُوسٌ [ḍuġbūs] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) Acur dedikleri sebzenin hurde nevʿine denir ki ʿArabistān'da olur, صِغَارُ قِثَّاءٍ maʿnāsınadır. Ve ثُمَامٌ [ṣumām] dedikleri nebātın ve dikenli nebātın meʾkūl olan şāhlarına ıtlāk olunur. ʿAlā-kavlin kuşkonmaz otuna şebīh bir nebāt adıdır. Ve tilki eniğine denir. Ve zaʿīf ve nahīf ve bī-mecāl adama ıtlāk olunur. Ve yaşlı ve tavlı olmayan deveye ıtlāk olunur.

اَلْمَضْغَبَةُ [el-maḍġabet] (مَسْغَبَةٌ [mesġabet] vezninde) Acuru çok olan yere denir ki acur bostānı olacaktır; yukālu: أَرْضٌ مَضْغَبَةٌ أَيْ كَثِيرَةُ الضَّغَابِيسُ İşbu مَضْغَبَةٌ [maḍġabet], أَرْضٌ مَعْقَرَةٌ وَمَثْعَلَةٌ kabīlindendir, niteki mahallinde beyān olundu.

[ض غ ر س]

اَلضَّغْرَسُ [eḍ-daġres] (جَرْوَلٌ [cervel] veznincde) Be-gāyet hırs ve şereh sāhibi doymaz adama denir; yukālu: هُوَ ضَغْرَسٌ أَيْ نَهِمٌ حَرِيصٌ

[ض ف س]

اَلضَّفْسُ [eḍ-ḍafs] (ḍād'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Dābbe kısmına eşek kengeri dedikleri nebātın kurusunu avuçla tutamlayıp yutturmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَفَسَ الْبَعِيرَ ضَفْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَمَعَ مِنْ حَلِيِّ فَأَلْقَمَهُ إِيَّاهُ

[ض م س]

اَلضَّمْسُ [eḍ-ḍams] (لَمْسٌ [lems] vezninde) Bir nesneyi ağızda āhestece çiğnemek maʿnāsınadır; yukālu: ضَمَسَ الشَّيْءَ ضَمْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا مَضَغَهُ خَفِيًّا

[ض ن ب س]

اَلضِّنْبِسُ [eḍ-ḍinbis] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Zaʿīfü'l-batn olup fütūr ve inkisārı serīʿ olan adama denir. Şārihin beyānına göre اَلْبَطْشُ nüshaları galattır. Ve gevşek ve süst olarak leʾīm ve bī-māye kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ ضِنْبِسٌ أَيِ الضَّعِيفُ الْبَطْنِ السَّرِيعُ الْإِنْكِسَارِ وَكَذَا الرِّخْوُ اللَّئِيمُ

[ض ن ف س]

اَلضِّنْفِسُ [eḍ-ḍinfis] (fā'yla) ضِنْبِسٌ [ḍinbis] vezninde ve mürādifidir.

[ض و س]

اَلضَّوْسُ [eḍ-ḍavs] (قَوْسٌ [ḳavs] vezninde) Taʿām yemek maʿnāsınadır; yukālu: ضَاسَ الطَّعَامَ يَضُوسُ ضَوْسًا إِذَا أَكَلَهُ

[ض ه س]

اَلضَّهْسُ [eḍ-ḍahs] (ḍād'ın fethi ve hā'nın

sükūnuyla) Bir nesneyi ön dişlerinin uçlarıyla ısırıp kemirmek maʿnāsınadır; yukālu: ضَهَسَ الشَّيْءَ ضَهْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا عَضَّهُ بِمُقَدَّمِ فِيهِ

اَلضَّاهِسُ [eḍ-ḍāhis] (niseb üzere ism-i fāʿildir) Şol azca ve hurde nebāta ıtlāk olunmuştur ki dābbenin dişine gelmemekle ön dişlerinin uçlarıyla kavrayıp nāçīz olduğundan mazg tekellüfünde olmaz. ʿArablar bed-duʿā mevkiʿinde لاَ أَطْعَمَهُ اللهُ إِلاَّ ضَاهِسًا وَلاَ سَقَاهُ إِلاَّ قَارِسًا derler. Ve قَارِسٌ [ḳāris] be-gāyet soğuk suya denmekle "Hak taʿālā onu niʿmet-i nāçīze ve leben ve adamsız, içilmez derecesinde soğuk suya mübtelā eylesin!" ki murād yiyecek nesne bulmasın demektir.

[ض ي س]

اَلضَّيْسُ [eḍ-ḍays] (ḍād'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Nebāt solup sararmağa başlamak maʿnāsınadır; yukālu: ضَاسَ النَّبْتُ يَضِيسُ ضَيْسًا إِذَا أَدْبَرَ وَأَرَادَ أَنْ يَهِيجَ Ve

ضَيْسٌ [ḍays] ve

ضَيِّسٌ [ḍayyis] (كَيِّسٌ [keyyis] vezninde) ve

ضَائِسٌ [ḍāʾis] Sıfat olurlar, sararıp kurumağa başlamış nebāta denir.

FASLU'Ṭ-ṬĀʾİ'L-MÜHMELE
(فَصْلُ الطَّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ط ب ر س]

اَلطِّبْرِسُ [eṭ-ṭibris] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) ve

اَلطَّبْرَسُ [eṭ-ṭabres] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Kezzāb ve dürüg-gū şahsa denir.

[ط ب س]

اَلطَّبْسُ [eṭ-ṭabs] (حَبْسٌ [ḥabs] vezninde) Mutlakan siyāh nesneye denir.

اَلطِّبْسُ [eṭ-ṭibs] (ṭā'nın kesriyle) Sibāʿdan kurda denir.

اَلطَّبَسُ [eṭ-Ṭabes] (fethateynle) ve

اَلطَّبَسَانُ [eṭ-Ṭabesān] (fetehātla) Ḫorāsān'da iki vilāyet adıdır; kelimāt-ı aʿcemiyyedendir.

اَلتَّطْبِيسُ [et-taṭbīs] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir nesneyi çamurlamak ve çamur ile sıvamak maʿnāsınadır; yukālu: طَبَّسَهُ إِذَا طَيَّنَهُ

اَلطَّبِيسُ [eṭ-ṭabīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Suyu pek firāvān deryāya vasf olur; yukālu: بَحْرٌ طَبِيسٌ أَيْ كَثِيرُ الْمَاءِ

[ط ح س]

اَلطَّحْسُ [eṭ-ṭaḥs] (نَحْسٌ [naḥs] vezninde) Cimāʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: طَحَسَ الْجَارِيَةَ طَحْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا جَامَعَهَا

[ط خ س]

اَلطِّخْسُ [eṭ-ṭiḫs] (ṭā'nın kesri ve ḫā-yı muʿcemenin sükūnuyla) Asl ve bünyād maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ كَرِيمُ الطِّخْسِ أَيِ الْأَصْلِ ve minhu yukālu: هُوَ طِخْسُ شَرٍّ أَيْ نِهَايَةٌ فِيهِ Güyā ki şerrin asl ve menşeʾidir.

[ط ر س]

اَلطِّرْسُ [eṭ-ṭirs] (ṭā'nın kesriyle) Yazı yazacak sahīfeye, ʿalā-kavlin yazısı silinip sonra yazılan sahīfeye denir. Cemʿi أَطْرَاسٌ [aṭrās] ve طُرُوسٌ [ṭurūs] gelir; yukālu: كَتَبَ فِي الطِّرْسِ أَيِ الصَّحِيفَةِ أَوِ الَّتِي مُحِيَتْ ثُمَّ كُتِبَتْ

اَلطَّرْسُ [eṭ-ṭars] (غَرْسٌ [ġars] vezninde) Bir nesneyi mahv eylemek maʿnāsınadır; yukālu: طَرَسَ الشَّيْءَ طَرْسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَحَاهُ

اَلتَّطْرِيسُ [et-taṭrīs] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Kapıyı siyāha boyamak maʿnāsınadır; yukālu: طَرَّسَ الْبَابَ إِذَا سَوَّدَهُ Ve yazıldıktan sonra silinmiş sahīfeye tekrār yazmak maʿnāsınadır; yukālu: طَرَّسَ الرَّجُلُ إِذَا أَعَادَ الْكِتَابَةَ عَلَى الْمَكْتُوبِ

اَلتَّطَرُّسُ [et-taṭarrus] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Dāʾimā tayyib ve nefīs ekl ve şürb eder olmak maʿnāsınadır; yukālu: فُلَانٌ يَتَطَرَّسُ أَيْ لاَ يَطْعَمُ وَلاَ يَشْرَبُ إِلاَّ طَيِّبًا Ve bir nesneden tenezzüh ve istignā göstermek maʿnāsınadır; yukālu: تَطَرَّسَ عَنْهُ إِذَا تَكَرَّمَ أَيْ تَنَزَّهَ وَرَفَعَ نَفْسَهُ عَنِ الْإِلْمَامِ بِهِ Ve tecennüb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَطَرَّسَ عَنْهُ إِذَا تَجَنَّبَ

اَلْمُتَطَرِّسُ [el-muteṭarris] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Şol adama denir ki dāʾimā umūr ve ahvāl ve ekl ve şürb ve elbise husūsunda dikkat ve ihtimām sāhibi olup güzīde ve pesendīde ve latīf ve pākīze ihtiyār ve istiʿmāl eder ola; yukālu: هُوَ مُتَطَرِّسٌ أَيْ مُتَأَنِّقٌ مُخْتَارٌ

طَرَسُوسُ [Ṭarasūs] (حَلَزُونٌ [ḥalezūn] vezninde) Bir belde-i İslāmiyyedir ki be-gāyet hısb ve rehā mevkiʿi bir şehr-i ābādāndır. Mukaddemā Ermenīler tasarrufunda olup bu ʿasrda eydī-i İslām'a iʿāde olundu. Hālen sükūn-ı rā ile طَرْسُوسُ [Ṭarsūs] dedikleridir ki bilād-ı Şāmiyyedendir.

[ط ر ب ل س]

طَرَابُلُسُ [Ṭarābulus] (ṭā'nın fethi ve bā'nın ve lām'ın zammıyla) Diyār-ı Şām'da bir beldedir. Kezālik Maġrib'de bir beldedir, ʿinde'l-baʿz Şām'da olanın ismi hemze ile أَطْرَابُلُسُ [Aṭrābulus]tur. Ve baʿzılar [ʿindinde] kelime-i mezbūre elfāz-ı Rūmiyyedendir, üç şehr demektir.

[ط ر د س]

اَلطَّرْدَسَةُ [eṭ-ṭardeset] (dāl'la دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir nesneyi muhkem ve üstüvār kılmak maʿnāsınadır; yukālu: طَرْدَسَهُ إِذَا أَوْثَقَهُ

[ط ر ط ب س]

اَلطَّرْطَبِيسُ [eṭ-ṭarṭabīs] (زَنْجَبِيلٌ [zencebīl] vezninde) Çok suya denir. Ve sölpüklenmiş salkı kocakarıya denir. Ve sütü sağılırken kığlar olan nākaya denir.

[ط ر ف س]

اَلطِّرْفَاسُ [eṭ-ṭirfās] (fā'yla قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] vezninde) ve

اَلطِّرْفِسَانُ [eṭ-ṭirfisān] (تِلْمِسَانُ [tilmisān] vezninde) Kumluk kıtʿasına, ʿalā-kavlin eşcār yanlarına yığılmış olan kum kümesine denir. Ve

طِرْفِسَانُ [ṭirfisān] Zulmet maʿnāsınadır; yukālu: مَا أَشَدَّ طِرْفِسَانُ اللَّيْلَةِ أَيْ ظُلْمَتُهَا

اَلطِّرْفِسَاءُ [eṭ-ṭirfisāʾ] (ṭā'nın kesriyle) Karanu geceye denir; yukālu: لَيْلَةٌ طِرْفِسَاءُ أَيْ ظَلْمَاءُ

اَلطَّرْفَسَةُ [eṭ-ṭarfeset] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Tīz tīz nazar eylemek, ʿalā-kavlin gözleri kıpıp nazar eylemek maʿnāsınadır; yukālu: طَرْفَسَ الرَّجُلُ إِذَا حَدَّدَ النَّظَرَ أَوْ نَظَرَ وَكَسَرَ عَيْنَيْهِ Ve siyāb-ı kesīre giymek maʿnāsınadır; yukālu: طَرْفَسَ الرَّجُلُ إِذَا لَبِسَ الثِّيَابَ الْكَثِيرَةَ Ve gece muzlim olmak maʿnāsınadır; yukālu:

طَرْفَسَ اللَّيْلُ إِذَا أَظْلَمَ Ve suvat bulanmak maʿnāsınadır; yukālu: طَرْفَسَ الْمَوْرِدُ إِذَا تَكَدَّرَ Ve suvada su içmeğe gelenler kesīr olmak maʿnāsınadır; yukālu: طَرْفَسَ الْمَاءُ إِذَا كَثُرَ وُرَّادُهُ

اَلْمُطَرْفِسَةُ [el-muṭarfiset] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Sehābla kaplayı bürünmüş havāya ıtlāk olunur, niteki مُطَنْفِسَةٌ [muṭanfiset] dahi bu maʿnāyadır. Lebs-i siyāb-ı kesīre maʿnāsından meʾhūzlardır; teʾnīsleri mevsūf iʿtibārıyladır; yukālu: اَلسَّمَاءُ مُطَرْفِسَةٌ وَمُطَنْفِسَةٌ أَيْ مُسْتَغْمِدَةٌ فِي السَّحَابِ

[ط ر م س]

اَلطِّرْمِسَاءُ [eṭ-ṭirmisāʾ] (ṭā'nın ve mīm'in kesriyle) Zulmet, ʿalā-kavlin terāküm-i zulmet maʿnāsınadır; yukālu: مَا هَذِهِ الطِّرْمِسَاءُ أَيِ الظُّلْمَةُ أَوْ تَرَاكُمُهَا Ve yufkaca sehāba denir. Ve toza ve gubāra denir.

اَلطُّرْمُوسُ [eṭ-ṭurmūs] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) Külde pişmiş ekmeğe denir; bu diyārlarda poğaça dedikleridir; tekūlu: أَطْعَمَنَا الطُّرْمُوسَ أَيْ خُبْزَ الْمَلَّةِ

اَلطَّرْمَسَةُ [eṭ-ṭarmeset] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Büzülüp burtuşmak maʿnāsınadır; yukālu: طَرْمَسَ الشَّيْءُ إِذَا انْقَبَضَ Ve bir nesneden kıçınılıp geri kaçmak maʿnāsınadır; yukālu: طَرْمَسَ عَنْهُ إِذَا نَكَصَ وَهَرَبَ Ve sahīfeden yazıyı silip mahv eylemek maʿnāsınadır; yukālu: طَرْمَسَ الْكِتَابَةَ إِذَا مَحَاهَا Ve yüz ekşitmek maʿnāsınadır; yukālu: طَرْمَسَ وَجْهَهُ إِذَا قَطَّبَ وَتَعَبَّسَ

اَلْإِطْرِمَّاسُ [el-iṭrimmās] (إِجْلِوَّازٌ [iclivvāz] vezninde) Gece pek karanlık olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِطْرَمَّسَ اللَّيْلُ إِذَا أَظْلَمَ

[ط س س]

اَلطَّسُّ [eṭ-ṭass] (ṭā'nın fethi ve sīn'in teşdīdiyle) ve

اَلطَّسَّةُ [eṭ-ṭasset] (hā'yla) ve

اَلطِّسَّةُ [eṭ-ṭisset] (ṭā'nın kesriyle) طَسْتٌ [ṭast] maʿnāsınadır ki leğen taʿbīr olunan kaptır, Fārisīde taşt denir. Cemʿi طُسُوسٌ [ṭusūs] ve طِسَاسٌ [ṭisās] gelir ṭā'nın kesriyle ve طَسِيسٌ [ṭasīs] gelir, ضَأْنٌ [ḍaʾn] ve ضَئِينٌ [ḍaʾīn] gibi ve طَسَّاتٌ [ṭassāt] gelir.

اَلطَّسَّاسُ [eṭ-ṭassās] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Leğen yapan adama denir.

اَلطِّسَاسَةُ [eṭ-ṭisāset] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Leğencilik hirfetine denir. Ve

طَسٌّ [ṭass] Masdar olur, bir kimseye muhāsame ve mübāhasede gālib olup ifhām eylemek maʿnāsınadır; yukālu: طَسَّهُ طَسًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا خَصَمَهُ وَأَبْكَمَهُ Ve suya batırmak maʿnāsınadır; yukālu: طَسَّهُ فِي الْمَاءِ إِذَا غَطَّسَهُ فِيهِ Ve gitmek maʿnāsınadır; tekūlu: مَا أَدْرِي أَيْنَ طَسَّ أَيْ ذَهَبَ

اَلتَّطْسِيسُ [et-taṭsīs] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi gitmek maʿnāsınadır; yukālu: أَيْنَ طَسَّسَ هُوَ أَيْ ذَهَبَ

اَلطَّاسَّةُ [eṭ-ṭāsset] Şol ok ve mızrak taʿnesine vasf olur ki matʿūnun cevfine nāfiz olmuş ola; suya daldırmak maʿnāsından meʾhūzdur; yukālu: طَعْنَةٌ طَاسَّةٌ أَيْ جَائِفَةُ الْجَوْفِ

اَلطَّسَّانُ [eṭ-ṭassān] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) Severān eden gubār-ı ʿazīme denir; yukālu: ثَارَ الطَّسَّانُ وَهُوَ الْعَجَاجُ حِينَ يَثُورُ

[ط ع س]

اَلطَّعْسُ [eṭ-ṭaʿs] (ṭā'nın fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) Cimāʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: طَعَسَ الْجَارِيَةَ طَعْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا جَامَعَهَا

[ط غ م س]

اَلطُّغْمُوسُ [eṭ-ṭuġmūs] (ġayn-ı muʿceme ile عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) Şeytān-ı māride ve gūl-i habīse denir. Ve sāʾir habīs

ve mārid insān ve hayvāna denir. Gūl, Türkīde koncoloz dedikleridir; ve minhu yukālu: فُلاَنٌ جَلِيسُ جَلْوَتِهِ دُعْبُوسٌ وَأَنِيسُ خَلْوَتِهِ طُغْمُوسٌ أَيِ الْمَارِدُ مِنَ الشَّيَاطِينِ وَالْخَبِيثُ مِنَ الْغِيلاَنِ وَغَيْرِهَا

اَلطِّفْرِسُ [eṭ-ṭifris] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Mülāyim-meşreb ve sehlü't-tabᶜ nāzük adama denir.

[ط ف س]

اَلطَّفْسُ [eṭ-ṭafs] (ṭā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Cimāᶜ eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: طَفَسَ الْجَارِيَةَ طَفْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَامَعَهَا

اَلطُّفُوسُ [et-ṭufūs] (جُلُوسٌ [culūs] veznin-de) Ölmek maᶜnāsınadır; yukālu: طَفَسَ فُلاَنٌ طُفُوسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَاتَ

اَلطَّفَاسَةُ [eṭ-ṭafāset] (نَجَاسَةٌ [necāset] veznin-de) ve

اَلطَّفَسُ [eṭ-ṭafes] (fethateynle) İnsān tenez-züh ve tevakkī eylemeyip sünepe olmak hasebiyle dāᵓimā murdār ve vesah-nāk ol-mak maᶜnāsınadır; yukālu: طَفِسَ الرَّجُلُ طَفَاسَةً وَطَفَسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا قَذِرَ وَلَمْ يَتَعَهَّدْ نَفْسَهُ

اَلطَّفِسُ [eṭ-ṭafis] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Sı-fattır, murdār ve müleves kīrli pāslı kim-seye denir; yukālu: رَجُلٌ طَفِسٌ أَيْ قَذِرٌ نَجِسٌ

[ط ل س]

اَلطَّلْسُ [eṭ-ṭals] (ṭā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Sahīfeden yazıyı silip mahv ve nā-bedīd eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: طَلَسَ الْكِتَابَ طَلْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا مَحَاهُ Ve

طَلْسٌ [ṭals] Taylasān-ı esvede denir ki hāstır, ke-mā se-yuzkeru. Ve bir nesneyi fi'l-hāl karşısına getirmek maᶜnāsınadır; yukālu: طَلَسَ بِالشَّيْءِ عَلَى وَجْهِهِ إِذَا جَاءَ بِهِ Ve sonradan aᶜmā olmak maᶜnāsınadır; yukālu: طَلَسَ بَصَرُهُ إِذَا ذَهَبَ Ve yellenmek maᶜnāsınadır; yukālu: طَلَسَ بِهَا أَيِ بِالْمَرْأَةِ إِذَا حَبَقَ بِهَا ᶜArablar firāş-ı vāhid iᶜtibārıyla dāᵓimā zartaya nisvānı hedef ederler. Ve zindāna ilkā olunmak maᶜnāsınadır; yukālu: طُلِسَ بِهِ فِي السِّجْنِ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا رُمِيَ بِهِ

اَلتَّطْلِيسُ [et-taṭlīs] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Bu dahi yazıyı silip nā-bedīd eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: طَلَّسَ الْكِتَابَ إِذَا مَحَاهُ

اَلطِّلْسُ [eṭ-ṭils] (ṭā'nın kesriyle) Yazı ya-zacak sahīfeye, ᶜalā-kavlin yazısı silin-miş sahīfeye denir; yukālu: كَتَبَ بِالطِّلْسِ أَيِ الصَّحِيفَةِ أَوِ الْمَمْحُوَّةُ Ve kīrli pāslı sevbe denir; yukālu: عَلَيْهِ طِلْسٌ أَيْ ثَوْبٌ وَسِخٌ Ve devenin tüyü dökülüp kavladığı vaktte uylukları-nın derisine denir. Ve tüyü dökülmüş kav-lak kurda denir, ذِئْبٌ أَمْعَطُ maᶜnāsına.

اَلطِّلاَّسَةُ [eṭ-ṭallāset] (ṭā'nın fethi ve lām'ın teşdīdiyle) Sahīfeden yazı silecek paçav-raya denir; yukālu: مَحَا اللَّوْحَ بِالطِّلاَّسَةِ أَيِ الْخِرْقَةِ الَّتِي يُمْسَحُ بِهَا اللَّوْحُ

اَلْأَطْلَسُ [el-aṭlas] (أَحْمَرُ [aḥmer] veznin-de) Eski yeprik libāsa denir; yukālu: ثَوْبٌ أَطْلَسُ أَيْ خَلَقٌ Ve levni karamtık boz olan kurda denir; yukālu: ذِئْبٌ أَطْلَسُ إِذَا كَانَتْ فِي لَوْنِهِ غُبْرَةٌ إِلَى السَّوَادُ Ve mutlakan levn-i mezbūrda olan şeyᵓe ıtlāk olunur, yazı-sı silinmiş sahīfeye teşbīhledir. Ve bir kabīh ve nā-maᶜkūl kavl ve fiᶜl ile methūm yāhūd mükedder olmuş kimseye ıtlāk olu-nur; yukālu: رَجُلٌ أَطْلَسُ وَهُوَ الَّذِي رُمِيَ بِقَبِيحٍ Ve habeşī gibi siyāh-çehre adama denir; yukālu: جَاءَ رَجُلٌ أَطْلَسُ أَيْ أَسْوَدُ Ve kīrli pāslı adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَطْلَسُ أَيْ وَسِخٌ Ve bir kelbin ismidir. Ve uğruya ıtlāk olunur, kurda teşbīhen yāhūd gece gezdiği için; yukālu: هُوَ أَطْلَسُ أَيْ سَارِقٌ

اَلطِّلِّيسُ [eṭ-ṭillīs] (سِكِّيتٌ [sikkīt] vezninde)

Aʿmāya ıtlāk olunur.

اَلطَّيْلَسُ [eṭ-ṭayles] (صَيْقَلٌ [ṣayḳal] vezninde) ve

اَلطَّيْلَسَانُ [eṭ-ṭaylesān] (lām'ın harekāt-ı selāsıyla) Ḳāḍī ʿİyāḍ ve sāʾir aʿlāmdan menkūldür, tālisān-ı Fārisī muʿarrebidir.

Müʾellif taʿrīfine taʿarruz eylememiştir. "Tāl" Fārisīde büyük tepsiye denir ve "sān" edāt-ı teşbīhtir, şāl ve sāʾir nesneden başa ve omuza örttükleri çar gibi sevbe ıtlāk olunmuştur, hālen bizim baş ve boyun şalı olacaktır. رِدَاءٌ [ridāʾ] belden yukarıya istiʿmāl olunan sevbe denir ki omuzu ve arkayı ihāta eder. Ve طَيْلَسَانٌ [ṭaylesān] başı ve omuzları ihāta eder, hülāsā hālen başımıza örttüğümüz şāl olacaktır. Ve baʿzılar turresān muʿarrebidir dediler. طُرَّةٌ [ṭurre] saçağa ve sundurmaya denir ve sūfīlerin salındırdıkları sarık ucuna ıtlākları teşbīh tarīkiyledir. İntehā.

Ve طَيْلَسَانٌ [ṭaylesān] ʿAceme mahsūs olmakla ʿArablar şetm mevkiʿinde يَا ابْنَ الطَّيْلَسَانِ derler, aʿcemī olduğuna kināye ederler. Ve طَيْلَسَانٌ [ṭaylesān]ın cemʿi طَيَالِسَةٌ [ṭayāliset]tir, hā'yı ʿucme için yaʿnī izāle-i ʿucme içindir. Ve

طَيْلَسَانُ [Ṭaylesān] İrān'da Deylem nevāhīsinden bir iklīm-i vāsiʿ ismidir.

اَلْإِنْطِلَاسُ [el-inṭilās] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Nihān olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْطَلَسَ أَمْرُهُ إِذَا خَفِيَ

[ط ل م س]

اَلطِّلْمِسَاءُ [eṭ-ṭilmisāʾ] (ṭā'nın kesriyle) Şol arza denir ki onda yol bildirecek mīl ve nişān makūlesi olmaya; yukālu: أَرْضٌ طِلْمِسَاءُ أَيْ لَيْسَ بِهَا مَنَارٌ وَلاَ عَلَمٌ Ve zulmet maʿnāsınadır; yukālu: لَيْلَةٌ ذَاتُ الطِّلْمِسَاءِ أَيِ الظُّلْمَةِ

اَلطِّلْمِسَانَةُ [eṭ-ṭilmisānet] (ṭā'nın kesriyle) Muzlim geceye denir; yukālu: لَيْلَةٌ طِلْمِسَانَةٌ أَيْ مُظْلِمٌ Ve susuz yere denir; yukālu: أَرْضٌ طِلْمِسَانَةٌ أَيْ لاَ مَاءَ بِهَا

اَلطَّلْمَسَةُ [eṭ-ṭalmeset] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Taʿabbüs edip yüz ekşitmek maʿnāsınadır; yukālu: طَلْمَسَ الرَّجُلُ إِذَا قَطَّبَ وَجْهَهُ

[ط ل ه س]

اَلطَّلَهْيَسُ [et-ṭalehyes] (yā-yı tahtiyye ile سَفَرْجَلٌ [sefercel] vezninde) Çok ʿaskere denir. Ve gecenin zulmetine denir.

اَلطِّلْهِيسُ [eṭ-ṭilhīs] (قِنْدِيلٌ [ḳindīl] vezninde) Bu dahi çok ʿaskere denir.

[ط ل ن س]

اَلْإِطْلِنْسَاءُ [el-iṭlinsāʾ] (إِفْعِنْلاَءٌ [ifʿinlāʾ] vezninde) Ter kesretinden bütün gövdeye akmak maʿnāsınadır; yukālu: إِطْلَنْسَى الْعَرَقُ إِذَا سَالَ عَلَى الْجَسَدِ كُلِّهِ

[ط م ر س]

اَلطِّمْرِسُ [eṭ-ṭimris] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Kezzāb kimseye denir. Ve leʾīm ve denī şahsa denir; yukālu: رَجُلٌ طِمْرِسٌ أَيْ كَذَّابٌ وَكَذَا لَئِيمٌ دَنِيءٌ

اَلطُّمْرُوسُ [eṭ-ṭumrūs] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) Poğaçaya denir. Ve kuzuya denir, خَرُوفٌ [ḫarūf] maʿnāsına; tekūlu: أَطْعَمَنَا طُمْرُوسًا مَشْوِيًّا بِالطُّمْرُوسِ أَيْ خَرُوفًا بِخُبْزِ الْمَلَّةِ

اَلطِّمْرِسَاءُ [eṭ-ṭimrisāʾ] (طِرْمِسَاءُ [ṭirmisāʾ] vezninde) Gündüz tahaddüs eden ince gubāra denir ki murād yufkaca sehāb olacaktır.

اَلطَّمْرَسَةُ [eṭ-ṭamreset] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Münkabız olmak maʿnāsınadır; yukālu: طَمْرَسَ الرَّجُلُ إِذَا انْقَبَضَ Ve korkup kıçınlamak maʿnāsınadır; yukālu: طَمْرَسَ عَنْهُ

إِذَا نَكَصَ

[ط م س]

اَلطُّمُوسُ [eṭ-ṭumūs] (جُلُوسٌ [culūs] veznin-de) Bir nesne belirsiz olmak maʿnāsınadır; yukālu: طَمَسَ الشَّيْءُ طُمُوسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا دَرَسَ وَامَّحَا

اَلطَّمْسُ [eṭ-ṭams] (لَمْسٌ [lems] vezninde) Be-lirsiz eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: طَمَسْتُ الشَّيْءَ طَمْسًا إِذَا مَحَوْتَهُ ve tekūlu: طَمَسْتُ الشَّيْءَ إِذَا اسْتَأْصَلْتَ أَثَرَهُ Ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿فَإِذَا النُّجُومُ طُمِسَتْ﴾ Ve ihlāk maʿnāsına müstaʿmeldir; ve minhu kavluhu taʿālā ﴿رَبَّنَا اطْمِسْ عَلَى أَمْوَالِهِمْ﴾ أَيْ أَهْلِكْهَا Ve bir nes-neye nazar-ı baʿīd ile bakmak maʿnāsına müstaʿmeldir, gūyā ki buʿd-ı nazar sebe-biyle bāsiresini izāle eder; yukālu: طَمَسَ بِعَيْنِهِ إِذَا نَظَرَ نَظَرًا بَعِيدًا Ve ıraklaşmak maʿnāsına müstaʿmeldir, gūyā ki karībden buʿd ile nefsini izāle eder; yukālu: طَمَسَ الرَّجُلُ إِذَا تَبَاعَدَ

طَمِيسٌ [Ṭamīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) yāhūd **طُمَيْسَةُ** [Ṭumeyset]tir (ki جُهَيْنَةُ [cuheynet] veznindedir yāhūd سَفِينَةٌ [sefīnet] veznin-dedir) Ṭaberistān ülkesinde bir beldedir.

اَلطَّامِسُ [eṭ-ṭāmis] Baʿīd maʿnāsınadır; cemʿi طَوَامِسُ [ṭavāmis]tir, yukālu: بَلَدٌ طَامِسٌ أَيْ بَعِيدٌ Ve

طَامِسُ الْقَلْبِ [ṭāmisu'l-kalb] Cāmidü'l-kalb olup hıfz ve fehm ve taʿallümden berīʾ olan belīd ve mürde-dile ıtlāk olunur, niseb üzeredir yāhūd مَطْمُوسٌ [maṭmūs] maʿnāsınadır; yukālu: رَجُلٌ طَامِسُ الْقَلْبِ أَيْ مَيِّتُهُ يَعْنِي لاَ يَعِي وَلاَ يَفْهَمُ شَيْئًا

اَلطَّمِيسُ [eṭ-ṭamīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve **اَلْمَطْمُوسُ** [el-maṭmūs] Sonradan basarı zāʾil olmuş adama ıtlāk olunur ki murād gözleri silinmiş gibi düpdüz olan aʿmādır; yukālu: رَجُلٌ طَمِيسٌ وَمَطْمُوسٌ أَيْ ذَاهِبُ الْبَصَرِ

اَلطَّمَاسَةُ [eṭ-ṭamāset] (حَمَاسَةٌ [ḥamāset] vezninde) Bir nesneyi ölçümlemek maʿnāsınadır; yukālu: طَمَسَ الشَّيْءَ طَمَاسَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا حَزَرَهُ أَيْ قَدَّرَهُ

اَلْاِنْطِمَاسُ [el-inṭimās] (اِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vez-ninde) ve

اَلتَّطَمُّسُ [et-teṭammus] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vez-ninde) Bir nesne bi'l-külliyye mahv ve nā-bedīd olmak maʿnāsınadır; yukālu: اِنْطَمَسَ الشَّيْءُ وَتَطَمَّسَ إِذَا امَّحَى وَانْدَرَسَ

[ط م ل س]

اَلطَّمَلَّسُ [eṭ-ṭamelles] (عَمَلَّسٌ [ʿamelles] vez-ninde) Kuru ekmeğe, ʿalā-kavlin yufka ve hafīf olanına denir; yukālu: رَغِيفٌ طَمَلَّسٌ أَيْ جَافٌّ أَوْ خَفِيفٌ رَقِيقٌ

اَلطَّمْلَسَةُ [eṭ-ṭamleset] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Cidd ve cehd ile saʿy eylemek maʿnāsınadır; yukālu: طَمْلَسَ الرَّجُلُ إِذَا دَأَبَ فِي السَّعْيِ Ve letāʾifu'l-hiyel ve desīse iʿmal eylemek maʿnāsınadır; yukālu: طَمْلَسَ فِيهِ إِذَا تَلَطَّفَ وَتَدَسَّسَ Ve derūnda kīn tutmak maʿnāsınadır; yukālu: مَا هَذَا الطَّمْلَسَةُ أَيِ الْغِلُّ

[ط ن س]

اَلطَّنَسُ [eṭ-ṭanes] (fethateynle) Zulmet-i şedīdeye denir.

[ط ن ف س]

اَلطَّنْفَسَةُ [eṭ-ṭanfeset] (فَاʾylaدَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir adam hoş-hūy iken sonra-dan bed-hūy olmak maʿnāsınadır; yukālu: طَنْفَسَ الرَّجُلُ إِذَا سَاءَ خُلُقُهُ بَعْدَ حُسْنٍ Ve siyāb-ı kesīre giymek maʿnāsınadır; yukālu: طَنْفَسَ الرَّجُلُ إِذَا لَبِسَ الثِّيَابَ الْكَثِيرَةَ Ve

طَنْفَسَةٌ [ṭanfeset] (ṭāʾnın ve fāʾnın harekāt-ı selāslarıyla ve ṭāʾnın kesri ve fāʾnın fet-hiyle ve ṭāʾnın fethi ve fāʾnın kesriyle)

طَنَافِسُ [ṭanāfis] lafzının müfredidir ki kālīçe taʿbīr olunan döşemeye ve keçeye ve havlu ve ihrāma ve hammām döşemelerine denir. Ve hurmā dallarından örülmüş hasıra denir ki bir zirāʿ ʿarzında olur. Mütercim der ki طَنْفَسَةٌ [ṭanfeset] tenbese-i Fārisī muʿarrebidir.

اَلطِّنْفِسُ [eṭ-ṭinfis] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Redīʾ ve zişt ve bī-endām ve nā-zība kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ طِنْفِسٌ أَيْ رَدِيءٌ سَمِجٌ قَبِيحٌ

[ط و س]

اَلطَّوْسُ [eṭ-ṭavs] (ṭāʾnın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Aya ıtlāk olunur, قَمَرٌ [ḳamer] maʿnāsına; hüsn ve nadāret maʿnāsındandır; yukālu: طَلَعَ الطَّوْسُ أَيِ الْقَمَرُ Ve masdar olur, ayakla basmak ve çiğnemek maʿnāsına; yukālu: طَاسَ الشَّيْءَ يَطُوسُ طَوْسًا إِذَا وَطِئَهُ Ve baʿde'l-ʿillet çehre güzellenip pür-āb u tāb olmak maʿnāsınadır; yukālu: طَاسَ وَجْهُهُ إِذَا حَسُنَ وَنَضُرَ بَعْدَ عِلَّةٍ

اَلطُّوسُ [eṭ-ṭūs] (ṭāʾnın zammıyla) Bir nesnenin devām ve imtidādına denir; yukālu: لاَ طُوسَ لَهُ أَيْ لاَ دَوَامَ Ve bir dārū ismidir ki kuvvet-i hāfıza için şürb olunur. Bu إِذْرِيطُوسُ [iẕrīṭūs] dedikleridir, ke-mā kāle fi'l-*Esās* شَرِبَ فُلاَنٌ اَلطُّوسَ أَيِ الْإِذْرِيطُوسَ Niteki māddesinde beyān olundu. Ve

طُوسُ [Ṭūs] Beled-i maʿrūf ismidir ki Ḫorāsān ülkesindedir.

طَوَاسُ [Ṭavās] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Bir mevziʿdir. Ve مِحَاقٌ [miḥāḳ] gecelerinden bir geceye denir.

اَلطَّاسُ [eṭ-ṭās] Su içecek maʿrūf marşabaya denir ki Türkīde dahi tās denir.

اَلطَّاوُوسُ [eṭ-ṭāvūs] (طَاغُوتٌ [ṭāġūt] vezninde) Bu ismle maʿrūf kuştur; hüsn ve nadāreti sebeb-i tesmiyedir. Musaggarında طُوَيْسٌ [ṭuveys] denir hazf-ı ziyādātla. Cemʿi أَطْوَاسٌ [aṭvās] ve طَوَاوِيسُ [ṭavāvīs] gelir. Ve

طَاوُوسٌ [ṭāvūs] Hüsn ve cemāl sāhibi adama ıtlāk olunur; yukālu: إِنَّ فُلاَنًا لَطَاوُوسٌ أَيْ جَمِيلٌ Ve gümüşe denir; şārihin beyānına göre Yemen lügatidir; yukālu: عِنْدَهُ الطَّاوُوسُ أَيِ الْفِضَّةُ Ve şol yere ıtlāk olunur ki onda envāʿ-ı nebātāt mevcūd olup kemhā-yı sebz döşenmiş gibi yemyeşil ola; tekūlu: أَرْضٌ طَاوُوسٌ أَيْ مُخْضَرَّةٌ فِيهَا كُلُّ ضَرْبٍ مِنَ النَّبْتِ Ve Ṭāvūs b. Keysān el-Yemānī tābiʿīndendir.

طَوَاوِيسُ [Ṭavāvīs] (cemʿ bünyesiyle) Buḫārā'da bir karyedir.

طُوَيْسٌ [Ṭuveys] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir muhannes ismidir. Mukaddemā ismi Ṭāvūs olup baʿde't-tahannüs tahkīren Ṭuveys ıtlāk eylediler. Künyesi Ebū ʿAbdunnaʿīm idi, İslām'da en evvel tarab ve tegannī eden mezbūrdur. «أَشْأَمُ مِنْ طُوَيْسٍ» meselinin menşeidir. Vālidesi be-gāyet nemmāme ve müfside olmakla nisvān-ı ensār beynlerini dāʾima gamz ve nemīme ile ifsād ve tahrīş eder idi. O hāl üzere güzārende-i leyāl iken Fahr-i enām ʿaleyhi's-selām hazretleri mele-i aʿlāya iʿtizāmları gecesinde mezbūru vazʿ ve tevlīd eyledi. Ve Ebū Bekr eṣ-Ṣiddīḳ radıyallāhu ʿanhu vefāt eylediği gün sütten kesilip ve Fārūḳ-ı aʿẓam radıyallāhu ʿanhu vefāt eylediği gün bālig olup ve Hazret-i ʿOs̱mān radıyallāhu ʿanhu şehīd olduğu gün tezevvüc edip ve İmām ʿAlī kerremallāhu vechehu şehīd oldukları gün bir veledi dünyāya geldiğini kendisi nakl ve «فَمَنْ مِثْلِي» diyerek uğursuzlukta yegāne olduğunu iʿtirāf eder idi.

اَلْمُطَوَّسُ [el-muṭavves] (مُعَظَّمٌ [muᶜaẓẓam] vezninde) Revnak ve letāfetli hūb ve dilber nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ مُطَوَّسٌ أَيْ حَسَنٌ Ve

مُطَوَّسٌ [Muṭavves] Bir sahābī ismidir.

اَلتَّطْوِيسُ [et-taṭvīs] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Bir semte iletmek maᶜnāsınadır. Fi'l-asl bir nesneyi tezyīn eylemek maᶜnāsına olup ᶜādetā müzeyyen nesneyi bırakmayıp alıp götürdükleri mülāhazasına mebnīdir; tekūlu: مَا أَدْرِي أَيْنَ طَوَّسَ بِهِ أَيْ أَيْنَ ذَهَبَ بِهِ

اَلتَّطَوُّسُ [et-teṭavvus] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Hatun tāvūs gibi zīnetlenmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَطَوَّسَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا تَزَيَّنَتْ

[ط ه ر م س]

طُهُرْمُسُ [Ṭuhurmus] (ṭā'nın ve hāᵓ ve mīm'in zammeleriyle) Mısır'da bir karyedir; muhaddisīnden İsḥaḳ b. Vehb eṭ-Ṭuhurmusī ondandır.

[ط ه س]

اَلطَّهْسُ [eṭ-ṭahs] (ṭā'nın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Bir adam kendi arzından çıkıp arz-ı dīğere dāhil olmak maᶜnāsınadır, gerek onda sābit olmak ve gerek baᶜīd olup gitmek cihetiyle olsun; yukālu: طَهَسَ فِي الْأَرْضِ طَهْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا دَخَلَ فِيهَا رَاسِخًا أَوْ وَاغِلاً Ve bāᵓ harfiyle iletmek maᶜnāsınadır; tekūlu: مَا أَدْرِي أَيْنَ طَهَسَ بِهِ وَطُهِسَ بِهِ عَلَى الْمَجْهُولِ أَيْ أَيْنَ ذَهَبَ بِهِ وَذُهِبَ بِهِ

[ط ه ل س]

اَلطِّهْلِسُ [eṭ-ṭihlis] (زِبْرِجٌ [zibric] veznince) ᶜAsker-i kesīre denir, niteki lām'ın takdīmiyle ve yāᵓ ziyādesiyle طِلْهِيسٌ [ṭilhīs] dahi bu maᶜnāyadır.

[ط ي س]

اَلطَّيْسُ [eṭ-ṭays] (ṭā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) ᶜAded-i kesīre denir. Ve mutlakan yer yüzünde olan nesnelere denir, toprak ve hār u hāşāk gibi. ᶜAlā-kavlin kesīrü'n-nesl olan mahlūka denir, sinek ve balık ve karınca ve sāᵓir hevāmm gibi. Yāhūd hurde toprağa yāhūd deryāya denir, niteki طَيْسَلٌ [ṭaysel] dahi ᶜale'l-hilāf bu maᶜnālaradır. Yāhūd mutlakan kesīr ve firāvān şeyᵓe denir, kum ve su ve sāᵓirleri gibi. Müᵓellif burada yine müsāmaha eylemiştir. Ve bir nesne firāvān olmak maᶜnāsına masdar olur; yukālu: طَاسَ الشَّيْءُ يَطِيسُ طَيْسًا إِذَا كَثُرَ

طَيْسَمَانِيَّةُ [Ṭaysemāniyyet] (ṭā'nın ve sīn'in fethiyle) Endelus'te bir beldedir.

FASLU'L-ᶜAYNİ'L-MÜHMELE
(فَصْلُ الْعَيْنِ الْمُهْمَلَةِ)

[ع ب د س]

عُبْدُوسٌ [ᶜUbdūs] (حُرْقُوصٌ [ḥurḳūṣ] vezninde ᶜayn'ın fethiyle de zebān-zeddir) Aᶜlā-i nāstandır; sīn'in zāʾid olduğu dahi menkūldür.

[ع ب س]

عَوْبَسٌ [ᶜAvbes] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Bir sütlü nākanın ismidir.

اَلْعَبْسُ [el-ᶜabs] (ᶜayn'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) ve

اَلْعُبُوسُ [el-ᶜubūs] (جُلُوسٌ [culūs] veznin-de) Bī-huzūrluktan yüz burtulup ekşimek maᶜnāsınadır; yukālu: عَبَسَ وَجْهُهُ عَبْسًا وَعُبُوسًا Şārih der ki مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَلَحَ [ᶜabs] müteᶜaddī olarak dahi müstaᶜmeldir. Ve

عَبْسٌ [ᶜabs] Bir nebāt adıdır ki Fārisīde şābānek denir yāhūd sīsenber dedikleridir, Mışrīler ona بُرْنُوفٌ [burnūf] derler. Müfredātta şābānek ve burnūf, it menekşesi dedikleri ve sīsenber, marsama dedikleri nebātla müfesserdir. Ve

عَبْسٌ [ᶜAbs] Bir dağın adıdır. Ve Necd ülkesinde Benū Esed diyārında bir su adıdır. Ve Kūfe'de bir mahalle adıdır. Ve ᶜAbs b. Baġīḍ b. Reyş bir kabīle pederidir. Ve ᶜĀbis b. ᶜAbs yāhūd ᶜAbs b. ᶜĀbis sahābīdir.

اَلتَّعْبِيسُ [et-taᶜbīs] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] veznin-de) Bu dahi yüz ekşitmek maᶜnāsınadır; yukālu: عَبَّسَ وَجْهَهُ إِذَا كَلَحَ

اَلْعَابِسُ [el-ᶜĀbis] ᶜAbdurraḥmān b. Selīm el-Kelbī nām kimsenin kılıcı ismidir. Ve

عَابِسٌ [ᶜābis] Arslāna ıtlāk olunur. Ve

عَابِسٌ [ᶜĀbis] Ḥuveyṭib b. ᶜAbdulᶜuzzā'nın kölesi ismidir. Ve ᶜĀbis b. Rebīᶜa muᶜammerīndendir, sahābīdir. Ve

عَابِسٌ [ᶜĀbis] Ṭāʾif kurbünde bir karyedir.

اَلْعَبُوسُ [el-ᶜabūs] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

اَلْعَبَّاسُ [el-ᶜabbās] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Bunlar da arslana ıtlāk olunur. Ve

عَبُوسٌ [ᶜabūs] Şedīd ve kerīh ve nā-hoş nesneye ıtlāk olunur ki şiddet ve kerāhetinden çehreler müteᶜabbis olur; ve minhu kavluhu taᶜālā ﴿يَوْمًا عَبُوسًا﴾ أَيْ كَرِيهًا تَعْبِسُ مِنْهُ الْوُجُوهُ

اَلْعَبَّاسِيَّةُ [el-ᶜAbbāsiyyet] Nehru'l-melik kazāsında bir karyedir. Ve Mışır'da bir beldedir; ᶜAbbāse bint Aḥmed b. Ṭolun'a nisbetle tesmiye olundu.

اَلْعَبَسُ [el-ᶜabes] (fethateynle) Devenin kuyruğuna yapışıp kalan fışkı kurusuna denir. Ve masdar olur, aᶜzāda kīr ve pās kuruyup kalmak maᶜnāsınadır; yukālu: عَبِسَ الْوَسَخُ فِي يَدِهِ عَبَسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا يَبِسَ Ve

عَبَسٌ [ᶜAbes] Esmādandır: ᶜAlḳame b. ᶜAbes, ᶜOṩmān-ı Ẕi'n-nūreyn hazretlerini tevliye eden altı neferin birisidir. Şārih der ki müʾellif وَلَّوْا عُثْمَانَ ᶜunvānıyla resm edip lākin وَلَّوْا lafzı وَارَوْا kelimesinden muharreftir, niteki *Tabṣīr*'de ve İbn Ḳuteybe'nin *Ġarīb*'inde وَارَوْا وَدَفَنُوا ᶜibāretiyle müsebbettir ki Hazret-i ᶜOṩmān'ı defīn-i türāb eden altı neferin birisidir demek olur. Ve ᶜAmr b. Abese ashābdandır.

عُبَيْسٌ [ᶜUbeys] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esmādandır: ᶜUbeys b. Beyhes ve ᶜUbeys b. Meymūn muhaddislerdir. Ve ᶜUbeys b. Hişām şeyhü'ş-şīᶜādır.

عَبُّوسٌ [ᶜAbbūs] (تَنُّورٌ [tennūr] vezninde) Bir mevziᶜ adıdır.

اَلْعَبْوَسُ [el-ʿabves] (جَرْوَلٌ [cervel] vezninde) Cemʿ-i kesīre denir.

اَلتَّعَبُّسُ [et-teʿabbus] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Türş rū göstermek maʿnāsınadır; yukālu: تَعَبَّسَ الرَّجُلُ إِذَا تَجَهَّمَ

[ع ب ق س]

عَبْقَسٌ [ʿabḳas] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) ve

عُبْقُوسٌ [ʿubḳūs] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) Bir böcek adıdır.

اَلْعَبَنْقَسُ [el-ʿabenḳas] (سَفَرْجَلٌ [sefercel] vezninde) Bed-hūy adama denir; yukālu: رَجُلٌ عَبَنْقَسٌ أَيِ السَّيِّءُ الْخُلُقِ Ve uzun boylu, bedeni ter ve nāzük adama denir; yukālu: رَجُلٌ عَبَنْقَسٌ أَيْ نَاعِمٌ طَوِيلٌ Ve şol kimseye denir ki iki ceddeleri yaʿnī pederinin vālidesi ve vālidesini vālidesi aʿcemiyye olalar; yukālu: هُوَ عَبَنْقَسٌ وَهُوَ الَّذِي جَدَّتَاهُ عَنْ قِبَلِ أَبَوَيْهِ أَعْجَمِيَّتَانِ

اَلْعَبْقَسِيُّ [el-ʿAbḳasiyy] (ʿayn'ın ve kāf'ın fethiyle) ʿAbdulḳays kabīlesine mensūb demektir, عَبْشَمٌ [ʿabşem] gibi menhūttur.

اَلْعَبَنْقَسَاءُ [el-ʿabenḳasāʾ] (ʿayn'ın ve bā'nın fethiyle) Bi't-tabʿ cünbüşlü, neşāt-mend şūh ve şen adama denir; yukālu: هُوَ عَبَنْقَسَاءُ أَيْ نَشِيطٌ

اَلْعَبَاقِيسُ [el-ʿabāḳīs] (ʿayn'ın fethiyle) ʿAkib ü encām-ı eşyāda kalan bekāyāya denir, عَقَابِيلُ [ʿaḳābīl] gibi.

[ع ت س]

عَتَّاسٌ [ʿAttās] (tā-yı fevkiyye ile شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) İsmāʾīl b. Ḥasen b ʿAlī nām muhaddisin cedd-i vālidi ismidir.

[ع ت ر س]

اَلْعَتْرَسُ [el-ʿatres] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) ve

اَلْعَتَرَّسُ [el-ʿaterres] (عَذَوَّرٌ [ʿaẕevver] vezninde) Aʿzāsı dirnekli ve sıkı ve tenūmend ve cesīm olup aʿsāb ve mefāsılı iri olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ عَتْرَسٌ وَعَتَرَّسٌ أَيِ الْحَادِرُ الْخَلْقِ الْعَظِيمُ الْجَسِيمُ الْعَبْلُ الْمَفَاصِلِ Ve yanları ve yancıkları kaba ve sımsıkı tıknaz olan dābbeye denir. Ve arslana denir. Ve horoza denir.

اَلْعُتْرُسَانُ [el-ʿutrusān] (عُنْفُوَانٌ [ʿunfuvān] vezninde) Bu dahi horoza denir, دِيكٌ [dīk] maʿnāsına.

اَلْعِتْرِيسُ [el-ʿiṭrīs] (عِفْرِيتٌ [ʿifrīt] vezninde) Cebbār ve gazbān adama denir. Ve gūl-ı beyābānīnin erkeğine denir; yukālu: رَجُلٌ عِتْرِيسٌ أَيْ جَبَّارٌ غَضْبَانُ وَكَذَا الْغُولُ الذَّكَرُ Ve āfet ve dāhiyeye denir.

اَلْعَنْتَرِيسُ [el-ʿanterīs] (زَنْجَبِيلٌ [zencebīl] vezninde) Bu dahi āfet ve dāhiyeye denir; yukālu: رَمَاهُ اللهُ بِالْعِتْرِيسِ وَالْعَنْتَرِيسِ أَيِ الدَّاهِيَةِ Ve cüssesi galīz ve aʿzāʾ ve endāmı kunt ve kavī ve muhkem nākaya denir.

اَلْعَتْرَسَةُ [el-ʿatreset] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir şeyʾi yā bir kimseyi ʿunf ve şiddet ve cefāʾ ve gılzatla ahz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَتْرَسَهُ إِذَا أَخَذَهُ بِالشِّدَّةِ وَالْجَفَاءِ وَالْعُنْفِ وَالْغِلْظَةِ

[ع ج س]

اَلْعُجْسُ [el-ʿacs] (ʿayn'ın harekāt-ı selāsı ve cīm'in sükūnuyla) ve

اَلْمَعْجِسُ [el-maʿcis] (مَجْلِسٌ [meclis] vezninde) Yayın kabzasına denir. Ve

عَجْسٌ [ʿacs] Gecenin vasatından, ʿalā-kavlin āhirinden bir mikdāra denir. Ve

عَجْسٌ [ʿacs] (ʿayn'ın fethiyle) Masdar olur, bir kimseyi işinden alıkomak maʿnāsına; yukālu: عَجَسَهُ عَنْ حَاجَتِهِ عَجْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا حَبَسَهُ عَنْهَا Ve bir nesneyi avuçla kabz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَجَسَهُ إِذَا قَبَضَهُ Ve

dābbe kemāl-i cünbüş ü neşātından buturluk edip rākibini yoldan beri öte sapıtmak maʿnāsınadır; yukālu: عَجَسَتْ بِهِ النَّاقَةُ إِذَا نَكَبَتْ بِهِ عَنِ الطَّرِيقِ مِنْ نَشَاطِهَا Ve

عَجْسٌ [ʿacs] Bir nesnenin vasatına denir.

اَلْعَجُوسُ [el-ʿacūs] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Sakīl ve kesīf sehāba denir; yukālu: سَحَابٌ عَجُوسٌ أَيْ ثَقِيلٌ Ve kesretle tulumdan boşanır gibi sağanaklı yağmura denir; yukālu: مَطَرٌ عَجُوسٌ أَيْ مُنْهَمِرٌ

اَلْأَعْجَسُ [el-aʿces] (أَفْضَلُ [efḍal] vezninde) Vasatı şedīd ve kavī olan nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ أَعْجَسُ أَيْ شَدِيدُ الْعَجْسِ أَيِ الْوَسَطِ

اَلْعَجَاسَاءُ [el-ʿacāsāʾ] (ʿayn'ın fethi ve elifin medd ve kasrıyla) Deve sürüsünden kıtʿa-i ʿazīmeye denir. Kezālik geceden ve zulmetten kıtʿa-i ʿazīmeye denir; cemʿinde müfredi gibi عَجَاسَاءُ [ʿacāsāʾ] denir. Şārih der ki Urmevī cemʿini kasr ile takyīd eylemiştir. Ve umūr ve mesālihe mānīʿ olanlara denir; tekūlu: عَجَسَتْنِي عَجَاسَاءُ الْأُمُورِ عَنْكَ أَيْ حَبَسَتْنِي مَوَانِعُهَا Ve

عَجَاسَاءُ [ʿAcāsāʾ] Bir ʿazīm kumluk adıdır.

اَلْعَجُسُ [el-ʿacus] (نَدُسٌ [nedus] vezninde) Kıç tarafına denir, عَجُزٌ [ʿacuz] maʿnāsına. Cemʿi أَعْجَاسٌ [aʿcās] gelir.

اَلْعُجْسَةُ [el-ʿucset] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Geceden bir sāʿate denir; yukālu: مَضَتْ عُجْسَةٌ مِنَ اللَّيْلِ أَيْ سَاعَةٌ مِنْهَا Ve hāssaten seher vaktinin ibtidā hengāmına denir; yukālu: خَرَجَ بِعُجْسَةٍ مِنَ اللَّيْلِ بِسُحْرَةٍ

اَلْعُجُوسُ [el-ʿucūs] (جُلُوسٌ [culūs] vezninde) عَجَاسَاءُ [ʿacāsāʾ] yaʿnī çok deve bölüğü yürüyüp gitmek maʿnāsınadır; yukālu: عَجَسَتِ الْعَجَاسَاءُ عُجُوسًا إِذَا مَشَتْ

اَلْعِجَّوْسُ [el-ʿiccevs] (عِلَّوْصٌ [ʿillevṣ] vezninde) عِجَّوْلٌ [ʿiccevl] maʿnāsınadır ki ʿacele ekl için alınan bir avuç hurmāya denir.

اَلْعَجِيسُ [el-ʿacīs] (حَسِيسٌ [ḥasīs] vezninde) Aştığı dişiyi gebe etmez olan tohumsuz erkeğe denir; yukālu: فَحْلٌ عَجِيسٌ إِذَا كَانَ لَا يُلْقِحُ Ve

سَجِيسَ عَجِيسٍ [secīse ʿacīs] «س،ج،س» māddesinde beyān olundu.

اَلْعِجِّيسَى [el-ʿiccīsā] (خِلِّيفَى [ḫillīfā] vezninde) Ağır ağır āheste yürüyüşe denir; yukālu: يَمْشِي الْعِجِّيسَى أَيِ الْمِشْيَةَ الْبَطِيئَةَ

اَلتَّعَجُّسُ [et-teʿaccus] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir kimsenin ardına düşüp işini araştırmak maʿnāsınadır; yukālu: تَعَجَّسَ أَمْرَهُ إِذَا تَتَبَّعَهُ وَتَعَقَّبَهُ Ve yere merreten baʿde uhrā yağmur yağmak maʿnāsınadır; yukālu: تَعَجَّسَتِ الْأَرْضَ غُيُوثٌ إِذَا أَصَابَهَا غَيْثٌ بَعْدَ غَيْثٍ Ve ibtidā-yı seherde çıkıp gitmek maʿnāsınadır; yukālu: تَعَجَّسَ فُلَانٌ إِذَا خَرَجَ بِعُجْسَةٍ مِنَ اللَّيْلِ أَيْ بِسُحْرَةٍ Ve bir kimseyi işinden alıkomak maʿnāsınadır; yukālu: تَعَجَّسَ بِهِمْ إِذَا حَبَسَهُمْ Ve bir kimseyi ʿazīmetinden oyalandırıp geciktirmek maʿnāsınadır; yukālu: تَعَجَّسَ بِهِمْ إِذَا أَبْطَأَ بِهِمْ Ve gerilenmek maʿnāsınadır; yukālu: تَعَجَّسَ الرَّجُلُ إِذَا تَأَخَّرَ Ve bir adamı bir mādde zımnında taʿyīr ve takrīʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَعَجَّسَ فُلَانًا إِذَا عَيَّرَهُ عَلَى أَمْرٍ Ve bir kimseyi mehāmid ve mekārim cihetinden kāsır eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir ki habs ve ibtāʾ maʿnālarından münşaʿibdir; yukālu: تَعَجَّسَهُ عِرْقُ سُوءٍ إِذَا قَصَّرَ بِهِ عَنِ الْمَكَارِمِ

اَلْمُتَعَجِّسُ [el-muteʿaccis] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Mudemmig ve hod-bīn ve sāhib-i pindāra denir; yukālu: رَجُلٌ مُتَعَجِّسٌ أَيْ مُتَشَمْخِرٌ

[ع ج ن س]

اَلْعَجَنَّسُ [el-ʿacennes] (nūn'la عَمَلَّسٌ [ʿamelles] vezninde) Cüssesi iri ve vücūdu sulb

ve şedīd ve kavī olan erkek deveye denir.

اَلْعَجَانِسُ [el-ʿacānis] (ʿayn'ın fethiyle) جَعَانِسُ [ceʿānis] maklūbudur ki osurgan böceklerine denir.

[ع د ب س]

اَلْعَدَبَّسُ [el-ʿadebbes] (bā-yı muvahhade ile عَمَلَّسٌ [ʿamelles] vezninde) Tünd ve şedīd olup bünye ve hilkati dirnekli ve muhkem ve tüvānā olan deveye ve sāʾir hayvāna denir; cemʿi عَدَابِسُ [ʿadābis]tir ʿayn'ın fethiyle. Ve çetin huylu serkeş insān ve hayvāna denir. Ve cüssesi iri ve kalın insān ve hayvāna denir. Ve bir recül-i Kinānī lakabıdır. Ve Ebu'l-ʿAdebbes rüvāt-ı tābiʿīnden Menīʿ b. Suleymān'ın künyesidir.

[ع د س]

اَلْعَدْسُ [el-ʿads] (ʿayn'ın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Bir kimseye hizmet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَدَسَهُ عَدْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا خَدَمَهُ Ve

عَدْسٌ [ʿads] ve

عَدَسَانٌ [ʿadesān] (fetehātla) ve

عِدَاسٌ [ʿidās] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

عُدُوسٌ [ʿudūs] (جُلُوسٌ [culūs] veznin-de) ذَهَابٌ فِي الْأَرْضِ [zehābun fi'l-arḍ] maʿnāsınadır; yukālu: عَدَسَ فِي الْأَرْضِ عَدْسًا وَعَدَسَانًا وَعِدَاسًا وَعُدُوسًا إِذَا ذَهَبَ Ve

عَدْسٌ [ʿads] Davarı otlatmak maʿnāsınadır; yukālu: عَدَسَ الْمَالَ إِذَا رَعَاهُ Ve

عَدْسٌ [ʿads] حَدْسٌ [ḥads] maʿnāsınadır ki zann ve tahmīn ve tevehhüm ile söz söy-lemektir; yukālu: هُوَ أَهْلُ الْعَدْسِ أَيِ الْحَدْسِ Ve şiddetle basıp çiğnemek maʿnāsınadır; yukālu: عَدَسَهُ إِذَا وَطِئَهُ شَدِيدًا Ve kesb ü kār cihetinde emek çekmek maʿnāsınadır; yukālu: فُلَانٌ يَعْدِسُ أَيْ يَكْدَحُ Ve katır kıs-mını ʿades diye zecr ve āzār eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: عَدَسْتُ بِالْبَغْلِ أَيْ قُلْتُ لَهُ عَدَسْ

عُدُسُ [ʿUdes - ʿUdus] (زُفَرُ [zufer] vezninde yāhūd zammeteynledir) Bir recül adıdır. ʿAlā-kavlin ʿAds b. Zeyd b. ʿAbdullāh b. Dārim zammeteynledir, mā-ʿadāsı زُفَرُ [zu-fer] veznindedir.

اَلْعَدُوسُ [el-ʿadūs] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Cürʾet ve ikdām sāhibesi hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ عَدُوسٌ أَيْ جَرِيئَةٌ ve yukālu: رَجُلٌ عَدُوسُ السُّرَى أَيْ قَوِيٌّ عَلَيْهِ Yaʿnī "Gece vakti yola gitmek bābında dilīr ve tüvānādır." Şiddet-i vatʾ yāhūd zehāb maʿnāsından meʾhūzdur.

اَلْعَدَسُ [el-ʿades] Mercimeğe denir ki maʿrūf galedir; müfredi عَدَسَةٌ [ʿadeset]tir. Ve

عَدَسَةٌ [ʿadeset] Bir nevʿ sivilcedir ki insānın bedeninde çıkar ve helāka müʾeddī olur. Şārihin beyānına göre جُدَرِيٌّ [cuderiyy] gibi bedenin her yerinde tahaddüs eder, Taşra Türkīsinde kara hasba taʿbīr ederler, tāʿūn cinsindendir, Ebū Leheb bu ʿilletle helāk oldu.

اَلْمَعْدُوسُ [el-maʿdūs] (عَدَسَةٌ [ʿadeset] ʿille-tine uğramış adama denir; yukālu: عُدِسَ الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَعْدُوسٌ أَيْ أَصَابَتْهُ الْعَدَسَةُ

عَدَسٌ [ʿades] (fethateynle ve sīn'in sükūnuyla) Devābbdan katır kısmına mahsūs kelime-i zecr ü āzārdır. Ve bir katırın ismidir. Ve bir katırcının ismi-dir ki Suleymān Nebī ʿalā-nebiyyinā ve ʿaleyhi's-selām zamānında idi, dāʾimā kullandığı katırlara zor ve taʿnīf eder idi, ʿalā-kavlin bu ḥā-yı mühmele ile حَدَسٌ

[ḥades]tir, niteki māddesinde zikr olundu.

عُدَيْسٌ [ʿUdeys] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esmādandır: ʿAbdullāh ve ʿAbdurraḥmān ibnā ʿUdeys sahābīlerdir.

عَدَّاسٌ [ʿAddās] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Bir recül ismidir.

بَنُو عَدَسَةَ [Benū ʿAdeset] (fetehātla) Ṭayyiʾ ve Kelb kabīlelerinde birer cemāʿatlerdir.

[ع د م س]

اَلْعُدَامِسُ [el-ʿudāmis] (عُلاَبِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Bir yerde pek çok olan kuru otluğa denir; yukālu: كَلَأٌ عُدَامِسٌ أَيْ كَثِيْرٌ يَبِيسٌ

[ع ر ب س]

اَلْعِرْبِسُ [el-ʿirbis] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) ve

اَلْعَرْبَسِيسُ [el-ʿarbesīs] (ʿayn'ın fethi ve kalīlen kesriyle yāhud kesri vehmdir) Yerden sehl ve hemvār ve mülāyim olan sırta denir ki ona تَعْرِيسٌ [taʿrīs] olunur, yaʿnī sehere karşı yolcular nüzūl ve ārām ederler.

[ع ر ن د س]

اَلْعَرَنْدَسُ [el-ʿarendes] (سَفَرْجَلٌ [sefercel] vezninde) Tünd ve şedīd olan deveye denir; yukālu: جَمَلٌ عَرَنْدَسٌ وَنَاقَةٌ عَرَنْدَسٌ وَعَرَنْدَسَةٌ أَيْ شَدِيدٌ Ve çok sel suyuna denir. Ve arslana denir.

اَلْعَرَادِيسُ [el-ʿarādīs] (ʿayn'ın fethiyle) İnsān'ın ve hayvānın gövdelerinde her iki kemiklerin kavuştukları yere denir; yukālu: عَرَادِيسُهُ صُلْبَةٌ وَهِيَ مُجْتَمَعُ كُلِّ عَظْمَيْنِ

اَلْعَرْدَسَةُ [el-ʿardeset] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Yere çalmak maʿnāsınadır; yukālu: عَرْدَسَهُ إِذَا صَرَعَهُ

[ع ر س]

اَلْعَرُوسُ [el-ʿarūs] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Bir sıfattır ki er ve ʿavrete ıtlāk olunur, mā-dām düğün esnāsında olalar, yaʿnī yeni geline ve güveye ıtlāk olunur. Güveye ıtlāk olunan عَرُوسٌ [ʿarūs]un cemʿi عُرُسٌ [ʿurus] gelir zammeteynle ve geline ıtlāk olunanın cemʿi عَرَائِسُ [ʿarāʾis] gelir, yukālu: هُوَ عَرُوسٌ وَهُمْ عُرُسٌ وَهِيَ عَرُوسٌ وَهُنَّ عَرَائِسُ Şārihin beyānına göre mülāzemet maʿnāsından meʾhūzdur. Ve

عَرُوسٌ [ʿArūs] Yemen'de bir hısn adıdır. Ve ʿArabdan bir kişinin ismidir ki ʿUẕre kabīlesinden Esmāʾ bint ʿAbdullāh'ın zevci ve ʿamm-zādesi idi. «لاَ عِطْرَ بَعْدَ عَرُوسٍ» meselini mezbūre Esmāʾ tekellüm eylemiştir. Aslı budur ki ʿarūs-ı mezbūr vefāt eyledikten sonra mezbūreyi bir bed-mizāc ve bed-hūy ve ağzı bed-būy, bahīl ve ziştçehre kimse tezevvüc eylemekle kendi obasına nakl etmeğe mübāşeret eyledikte Esmāʾ zevc-i evveli olan ʿarūs hakkında mersiye inşād eylemek zımnında istīzān edip o dahi rūy-i rızā izhār eyledikte: «أَبْكِيكَ يَا عَرُوسَ الْأَعْرَاسِ || يَا ثَعْلَبًا فِي أَهْلِهِ وَأَسَدًا عِنْدَ الْبَاسِ || مَعَ أَشْيَاءَ لاَ يَعْلَمُهَا النَّاسُ» ürcūzesiyle nübde eyledi. Zevc-i sānī fıkra-i ahīrenin mazmūnundan suʾāl eylemekle «كَانَ عِنْدَ الْهِمَّةِ غَيْرَ نَعَّاسٍ || وَيُعْمِلُ السَّيْفَ صَبِيحَاتِ أَنْبَاسِ» fıkralarıyla beyān-ı mücmel eyledikten sonra «يَا عَرُوسَ الْأَغَرِّ الْأَزْهَرِ الطَّيِّبِ || الْخَيِمِ الْكَرِيمِ الْمَحْضَرِ مَعَ أَشْيَاءَ لاَ تُذْكَرُ» fıkarātıyla mersiyeye āgāz eyledikte yine zevci eşyā-ʾi mühimmeden istifsār eylemekle «كَانَ عَيُوفًا لِلْخَنَا وَالْمُنْكَرِ || طَيِّبَ النَّكْهَةِ غَيْرَ أَبْخَرِ || أَيْسَرَ غَيْرَ أَعْسَرِ» fıkralarıyla tahrīr-i murād eyledikte zevci kendisine taʿrīz eylediğini idrāk eyledi. Baʿdehu süvār olup ʿazīmete mübāderetlerinde Esmāʾ ʿıtr kutusunu yerinde bırakmakla zevci "ʿItrını yanına al" dedikte mesel-i mezbūru īrād

eyledi. Baʿzılar mesel-i mezbūru «لاَ مَخْبَأً لِعِطْرِ عَرُوسٍ» ʿunvānında rivāyet ve aslını bu resme beyān eyledi ki bir vücūdu bed-būy kimse bir hatun tezevvüc edip leyle-i zifāfta hatun rāhiya-i kerīhesini istişmām eyledikte "ʿItrın yok mudur?" diye istifsār eylemekle o dahi "sakladım" diye cevāb ettikde mesel-i mezbūru tekellüm eyledi. Yaʿnī عَرُوسٌ [ʿarūs] geçtikten sonra ʿıtrı pinhān eylemek nā-becādır. Mesel-i mezbūr şeyʾ-i nefīs kendisinden sonraya ibkā olunmayacak kimse hakkında darb olunur.

اَلْعَرُوسَيْنِ [el-ʿArūseyn] (ʿayn'ın fethiyle) Yemen'de bir hısn adıdır.

وَادِي الْعَرُوسِ [Vādi'l-ʿArūs] Medīne kurbünde bir mevziʿdir.

اَلْعِرْسُ [el-ʿirs] (ʿayn'ın kesriyle) Zevc ve zevceden her birine ıtlāk olunur; yukālu: هِيَ عِرْسُهُ أَيِ امْرَأَتُهُ ve yukālu: عِرْسُها أَيْ زَوْجُهَا Ve dişi arslana denir. Cemʿi أَعْرَاسٌ [aʿrās] tır.

اِبْنُ عِرْسٍ [ibnu ʿirs] Bir küçük cānverdir ki gözünün kapakları dürük ve kesik kulaklı olur, Türkīde gelincik dedikleridir. Cemʿi بَنَاتُ عِرْسٍ [benātu ʿirsin]dir, müzekker ve müʾennesinin cemʿi böylecedir. Şārih der ki burada müʾennes taglīb olunmuştur. Ve Aḫfeş'ten بَنَاتُ عِرْسٍ [benātu ʿirs] ve بَنُو عِرْسٍ [benū ʿirs] taʿbīri menkūldür.

اَلْعِرْسِيُّ [el-ʿirsiyy] (ayn'ın kesriyle) Bir güne boyaya denir, اِبْنُ عِرْسٍ [ibnu ʿirs] levninde olan boya olacaktır.

اَلْعَرْسُ [el-ʿars] (ʿayn'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Devenin boynunu ip ile koluna bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: عَرَسَ الْبَعِيرَ عَرْسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا شَدَّ عُنُقَهُ إِلَى زِرَاعِهِ Ve ʿudul ve insirāf eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: عَرَسَ عَنِّي أَيْ عَدَلَ Ve

عَرْسٌ [ʿars] Kara çadırın ve alaçuğun orta direğine denir. Ve dāʾimā ferah ve meserret üzere olmak maʿnāsınadır; yukālu: يَعْرِسُ فُلاَنٌ أَيْ يُقِيمُ فِي الْفَرَحِ Ve

عَرْسٌ [ʿars] İpe ve urgana denir; yukālu: أَوْثَقَهُ بِالْعَرْسِ أَيِ الْحَبْلِ Ve deve köşeğinin küçüğüne denir; فَصِيلٌ صَغِيرٌ maʿnāsına; bunda ʿayn'ın zammıyla da cāʾizdir. Cemʿi أَعْرَاسٌ [aʿrās]tır. Ve

عَرْسٌ [ʿars] Şol duvara denir ki kış evlerinin iki duvarı aralığına çekilip bir ucunu tamām duvara iblāg ve ilsāk eylemezler, dehlīz gibi kalır. Baʿdehu üzerini örtüp musakkaf ederler, tā ki sıcak ola, bi-ʿaynihi hammām cāmekānı gibi musandıra şeklinde bir çıkma oda olur; kış eyyāmında orada temekkün ederler ve vazʿ-ı mezbūr bilād-ı bārideye mahsūstur, o odaya مُعَرِّسٌ [muʿarris] derler.

اَلْعِرَاسُ [el-ʿirās] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Devenin boynunu koluna bend eyledikleri ipe denir.

اَلْعَرَّاسُ [el-ʿarrās] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) ve

اَلْمُعَرِّسُ [el-muʿarris] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vezninde) Zikr olunan عَرْسٌ [ʿars] dedikleri duvar ile yapılmış kış odasına denir; tekūlu: بِتْنَا فِي الْمُعَرِّسِ وَهُوَ بَيْتٌ بُنِيَ بِالْعَرْسِ وَهُوَ حَائِطٌ بَيْنَ حَائِطِ الْبَيْتِ الشَّتَوِيِّ لاَ يُبْلَغُ بِهِ أَقْصَاهُ وَيُسَقَّفُ لِيَكُونَ أَدْفَأَ Ve gece yola giden kimsenin seher hengāmı istirāhat için kondukları mevziʿe denir.

اَلْعَرَسُ [el-ʿares] (fethateynle) Dehşetlenmek maʿnāsınadır; yukālu: عَرِسَ الرَّجُلُ مِنْهُ عَرَسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا دَهِشَ فَهُوَ عَرِسٌ كَكَتِفٍ Ve ifrātla mesrūr ve dil-şād olmak maʿnāsınadır ki şād-merg derecesinde ola;

yukālu: عَرِسَ الرَّجُلُ إِذَا بَطَرَ Ve bir nesneye müdāvim olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَرِسَ بِهِ إِذَا لَزِمَهُ Ve bir nesneyi āhere vermeyip dınnat ve imtināʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَرِسَ عَلَى مَا عِنْدَهُ إِذَا امْتَنَعَ

اَلْعَرِسُ [el-ʿaris] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Maʿnā-yı evvelden vasftır; yukālu: هُوَ عَرِسٌ أَيْ دَهِشٌ Ve arslana denir.

اَلْعُرُسُ [el-ʿurs] (ʿayn'ın zammıyla) ve

اَلْعُرُسُ [el-ʿurus] (zammeteynle) Velīme taʿāmına denir ki düğün aşı taʿbīr olunur. Cemʿi أَعْرَاسٌ [aʿrās] ve عُرُسَاتٌ [ʿurusāt] gelir zammeteynle; tekūlu: حَضَرْنَا الْعُرْسَ وَالْعُرُسَ أَيْ طَعَامَ الْوَلِيمَةِ Ve

عُرْسٌ [ʿurs] Nikāh yaʿnī cimāʿ maʿnāsınadır ki ismdir. Şārih der ki *Miṣbāḥ*'ta zifāf ile tefsīr olundu ki ahass olur. Ve bu maʿnāda tezkīr ve teʾnīsi cāʾizdir. Ve taʿām maʿnāsına olan عُرْسٌ [ʿurs] müzekkerdir. İntehā.

اَلْعُرَسَاءُ [el-ʿUresāʾ] (شُهَدَاءُ [şuhedāʾ] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

اَلْإِعْرَاسُ [el-iʿrās] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir nesneye mülāzım olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْرَسَهُ إِذَا لَزِمَهُ Ve velīme taʿāmı tertīb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَعْرَسَ الرَّجُلُ إِذَا اتَّخَذَ عُرْسًا Ve bir kimse ehline zifāf eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَعْرَسَ بِأَهْلِهِ إِذَا بَنَى عَلَيْهَا Ve misāfir gecenin āhirinde istirāhat için bir mahalle konmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْرَسَ الْقَوْمُ إِذَا نَزَلُوا فِي آخِرِ اللَّيْلِ لِلْإِسْتِرَاحَةِ

اَلْمِعْرَسُ [el-miʿres] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Şol kāfile ve ʿasker sürücüsüne denir ki maslahat-ı mezbūrede hāzık olmakla sürüp götürdükleri eşhāsta şevk ve neşāt hiss eyledikte yürütüp ve kesel ve fütūr müşāhede ettikte kondurup ārām ve istirāhat ettirir ola, kārbān başıların vazʿı gibi; yukālu: هُوَ مِعْرَسٌ أَيْ سَائِقُ حَاذِقُ السِّيَاقِ إِذَا نَشِطُوا سَارَ بِهِمْ وَإِذَا كَسِلُوا عَرَّسَ بِهِمْ

اَلْعِرِّيسُ [el-ʿirrīs] (سِكِّيتٌ [sikkīt] vezninde) ve

اَلْعِرِّيسَةُ [el-ʿirrīset] (hāʾyla) Arslan yatağı olan yere denir; yukālu: أَمْنَعُ مِنْ الْعِرْسِ فِي عِرِّيسِهِ وَعِرِّيسَتِهِ أَيْ مِنَ الْأَسَدِ فِي مَأْوَاهُ

ذَاتُ الْعَرَائِسِ [Ẕātu'l-ʿArāʾis] Bir mevziʿdir.

اَلتَّعْرِيسُ [et-taʿrīs] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi misāfir gecenin āhirinde istirāhat için bir mahalle konmak maʿnāsınadır, إِعْرَاسٌ [iʿrās] gibi, lākin bunun istiʿmāli ekserdir. O mahalle مُعْرَسٌ [muʿres] ve مُعَرَّسٌ [muʿarris] denir; yukālu: عَرَّسَ الْقَوْمُ بِمَعْنَى أَعْرَسُوا

لَيْلَةُ التَّعْرِيسِ [leyletu't-taʿrīs] Şol geceye ıtlāk olunmuştur ki onda Fahr-i ʿālem sallallāhu ʿaleyhi ve sellem hazretleri uyuyup kalmakla vakt-i sabāh güzerān etmiş idi. Bu bir gazāda vākiʿ olmuştur.

اَلْإِعْتِرَاسُ [el-iʿtirās] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Perākende olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَرَسُوا عَنْهُ إِذَا تَفَرَّقُوا

اَلتَّعَرُّسُ [et-teʿarrus] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Zevc zevcesine izhār-ı mahabbet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَعَرَّسَ لِامْرَأَتِهِ إِذَا تَحَبَّبَ إِلَيْهَا

[ع ر ط س]

اَلْعَرْطَسَةُ [el-ʿarṭaset] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir kimse kavm ve cemāʿatiyle uğraşmaktan zelīl ve bī-nevā olmakla onlardan müfārakat edip bertaraf olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَرْطَسَ فُلَانٌ إِذَا تَنَحَّى عَنِ الْقَوْمِ وَذَلَّ عَنْ مُنَاوَاتِهِمْ وَمُنَازَعَتِهِمْ

[ع ر ف س]

اَلْعِرْفَاسُ [el-ʿirfās] (فَاʾyla قِرْطَاسٌ [ḳirṭās]

vezninde) Revendelik bābında be-gāyet sabūr ve mütehammil nākaya denir. Ve arslana denir; ʿalā-kavlin bunda savāb olan عِفْرَاسٌ [ʿifrās] olmaktır fā'nın takdīmiyle.

اَلْعَرْفَسِيسُ [el-ʿarfesīs] (زَنْجَبِيلٌ [zencebīl] vezninde) Cüssesi iri ve yavuz ve tünd ve şedīd olan nākaya ve hatuna denir.

[ع ر ك س]

اَلْعَرْكَسَةُ [el-ʿarkeset] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Nesneyi birbiri üzere biriktirmek maʿnāsınadır; yukālu: عَرْكَسَ الشَّيْءَ إِذَا جَمَعَ بَعْضَهُ عَلَى بَعْضٍ

اَلْإِعْرِنْكَاسُ [el-iʿrinkās] (إِحْرِنْجَامٌ [iḥrincām] vezninde) Bir nesne birbiri üzere kat kat birikmek maʿnāsınadır; yukālu: إِعْرَنْكَسَ الشَّيْءُ إِذَا ارْتَكَمَ Ve kıllar ve saç ve sakal pek siyāh olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِعْرَنْكَسَ الشَّعْرُ إِذَا اشْتَدَّ سَوَادُهُ

[ع ر م س]

اَلْعِرْمِسُ [el-ʿirmis] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Kayaya denir; صَخْرَةٌ [ṣaḫret] maʿnāsına. Ve sulb ve metīn nākaya denir.

اَلْعَرَمَّسُ [el-ʿarammes] (عَمَلَّسٌ [ʿamelles] vezninde) İşlek ve zarīf ve kār-güzār adama denir; yukālu: رَجُلٌ عَرَمَّسٌ أَيْ مَاضٍ ظَرِيفٌ

اَلْعَرْمَسَةُ [el-ʿarmeset] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir adamın bedeni salkı ve süst iken sulb ve metīn olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَرْمَسَ الرَّجُلُ إِذَا صَلُبَ بَدَنُهُ بَعْدَ اسْتِرْخَاءٍ

[ع ر ن س]

اَلْعِرْنَاسُ [el-ʿirnās] (nūn'la قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] vezninde) Güvercine şebīh bir kuş adıdır; ayağın altından ʿale'l-gaflet kalkıp uçmayınca önünde kuş olduğunu bilmezsin. Ve dağın burnuna denir ki bir tarafından çıkan sivri ucudur. Ve hatunların pamuk dürüp büktükleri mevziʿe denir.

[ع س س]

اَلْعَسُّ [el-ʿass] (ʿayn'ın fethi ve sīn'in teşdīdiyle) ve

اَلْعَسَسُ [el-ʿases] (fethateynle) Gece gezip dolaşmak maʿnāsınadır; yukālu: عَسَّ الرَّجُلُ عَسًّا وَعَسَسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا طَافَ بِاللَّيْلِ Ve hāssaten gece vaktinde mükābirden ve ehl-i fesāddan bir mahalli muhāfaza için her tarafını gezip dolaşmak maʿnāsınadır ki subaşı ve zābit kārıdır; yukālu: بَاتَ يَعُسُّ فُلَانٌ أَيْ يَتَفَقَّدُ اللَّيْلَ مِنْ أَهْلِ الرِّيبَةِ Ve haber gecikmek maʿnāsınadır; yukālu: عَسَّ خَبَرُهُ إِذَا أَبْطَأَ Ve bir adama azca nesne itʿām eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَسَّ الْقَوْمَ إِذَا أَطْعَمَهُمْ شَيْئًا قَلِيلاً Ve nāka yalnızca otlamak maʿnāsınadır; yukālu: عَسَّتِ النَّاقَةُ إِذَا رَعَتْ وَحْدَهَا Ve عَسِّكَ وَبَسِّكَ kelimesi «ح،س،س» māddesinde beyān olundu; tekūlu: جِئْ بِالْمَالِ مِنْ عَسِّكَ وَبَسِّكَ لُغَةٌ فِي حَسِّكَ Yaʿnī "Nereden olursa olsun, hemān getir!"

اَلْإِعْتِسَاسُ [el-iʿtisās] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi gece gezip dolaşmak maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَسَّ الرَّجُلُ إِذَا طَافَ بِاللَّيْلِ ve minhu'l-meselu: «كَلْبٌ إِعْتَسَّ خَيْرٌ مِنْ كَلْبٍ رَبَضَ» Bir adamı kesb ve saʿy cihetine teşvīk ve igrā mahallinde darb olunur. Ve

إِعْتِسَاسٌ [iʿtisās] İktisāb maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِعْتَسَّ الرَّجُلُ إِذَا اكْتَسَبَ Ve nāka sürüsünün içine girip sütlerini idrār için memelerini parmakla sığamak maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَسَّ الرَّجُلُ إِذَا دَخَلَ فِي الْإِبِلِ وَمَسَحَ ضَرْعَهَا لِتَدِرَّ

اَلْعَاسُّ [el-ʿāss] عَسٌّ [ʿass] ve عَسَسٌ [ʿases]-i mezkūrdan ism-i fāʿildir, şehri ve bir mahalli uğrudan ve yaramazdan hirāset için gece vakti dikkat ederek gezip dolaşıcı adama denir, subaşı ve usta gibi. Cemʿi

عَسَسٌ [ᶜases] gelir, خَادِمٌ [ḫādim] ve خَدَمٌ [ḫadem] gibi ve عَسِيسٌ [ᶜasīs] gelir, حَاجٌّ [ḥācc] ve حَجِيجٌ [ḥacīc] gibi.

اَلْعَسُوسُ [el-ᶜasūs] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Dāᵓimā yalnızca otlar olan nākaya denir. Ve süt vermesi az olan, ᶜalā-kavlin nāstan mütebāᶜid olmadıkça süt vermez olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ عَسُوسٌ إِذَا كَانَتْ قَلِيلَةَ الدَّرِّ أَوْ هِيَ الَّتِي لاَ تَدِرُّ حَتَّى تَبَاعَدَ النَّاسَ Ve şol nākaya denir ki sütünü sağmak için kaldırıldıkta biraz dolaştıktan sonra idrār-ı leben eder ola; yukālu: نَاقَةٌ عَسُوسٌ إِذَا أُثِيرَتْ طَوَفَتْ ثُمَّ دَرَّتْ Ve sağılırken huysuzluk eden nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ عَسُوسٌ إِذَا كَانَتْ سَيِّئَةَ الْخُلُقِ عِنْدَ الْحَلْبِ Ve şol nākaya denir ki helāk olmuş deve kemiklerini dolaşıp onlara rikkat ve hanīn eder ola; yukālu: نَاقَةٌ عَسُوسٌ إِذَا كَانَتْ تَعْتَسُّ الْعِظَامَ وَتَرْتَمُّهَا Ve memesinde sütü var mıdır yok mudur diye memesi sığanıp yoklanmış nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ عَسُوسٌ إِذَا كَانَتْ تُرَازُ بِهَا لَبَنٌ أَمْ لاَ Ve şol karıya denir ki erkek kısmına karīb olmaktan ve onlar ile ülfet ve muhālatat eylemekten mübālāt eylemez ola; yukālu: إِمْرَأَةٌ عَسُوسٌ إِذَا كَانَتْ لاَ تُبَالِي أَنْ تَدْنُوَ مِنَ الرِّجَالِ Ve hayrı az yaᶜnī bī-hayr u menfaᶜat kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ عَسُوسٌ أَيِ الْقَلِيلُ الْخَيْرِ Ve şikār talebinde olan insān ve hayvāna denir.

اَلْعَسِيسُ [el-ᶜasīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلْعَسَّاسُ [el-ᶜassās] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) ve

اَلْعَسْعَاسُ [el-ᶜasᶜās] (ثَرْثَارٌ [ṯerṯār] vezninde) Sibāᶜdan kurda ıtlāk olunur, geceler gezip dolaştığı için.

اَلْعِسَاسُ [el-ᶜisās] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) عُسٌّ [ᶜuss] lafzının cemᶜidir ki ᶜayn'ın zammıyladır, büyük kadehe denir; yukālu: شَرِبُوا بِالْعِسَاسِ أَيِ الْأَقْدَاحِ الْعِظَامِ Ve

عِسَاسٌ [ᶜisās] Müfred olur, nāka kerhen süt vermeğe denir; yukālu: دَرَّتِ النَّاقَةُ عِسَاسًا أَيْ كَرْهًا

بَنُو عِسَاسٍ [Benū ᶜİsās] ᶜArabdan bir batn adıdır.

اَلْعُسُّ [el-ᶜuss] (ᶜayn'ın zammıyla) Büyük kadehe denir ki zikr olundu. Ve ālet-i tenāsüle denir.

اَلْعُسُسُ [el-ᶜusus] (zammeteynle) Harīs ve tamaᶜ-kār tācirlere denir; yukālu: تُجَّارٌ عُسُسٌ أَيْ حَرْصَاءُ Ve büyük kaplara denir.

عَسْعَسٌ [ᶜAsᶜas] (عَرْعَرٌ [ᶜarᶜar] vezninde) Bādiyede bir mevziᶜ adıdır. Ve verā-yı Ḍariyye'de bir uzun dağın adıdır. Ve ᶜAsᶜas b. Selāme bir civān-ı maᶜrūftur.

دَارَةُ عَسْعَسٍ [Dāretu ᶜAsᶜas] Ḥamā şehrinin garbīsinde bir mevziᶜdir.

اَلْعَسْعَاسُ [el-ᶜasᶜās] (ثَرْثَارٌ [ṯerṯār] vezninde) Serāba denir ki çöllerde ıraktan su gibi görünür.

اَلْعَسْعَسَةُ [el-ᶜasᶜaset] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Gecenin zulmeti teveccüh ve ikbāl eylemek yaᶜnī karanlığa başlamak yāhūd karanlığı gitmeğe başlamak maᶜnāsınadır ki tarafı leylde olurlar; yukālu: عَسْعَسَ اللَّيْلُ إِذَا أَقْبَلَ ظَلاَمُهُ أَوْ أَدْبَرَ Ve kurt kısmı gece gezip dolaşmak maᶜnāsınadır; yukālu: عَسْعَسَ الذِّئْبُ إِذَا طَافَ بِاللَّيْلِ Ve kaplayı sehāb sis ve duman gibi yer yüzüne çatmak maᶜnāsınadır; yukālu: عَسْعَسَ السَّحَابُ إِذَا دَنَا مِنَ الْأَرْضِ Ve bir işi başı örtülü görmek maᶜnāsınadır; yukālu: عَسْعَسَ الْأَمْرَ إِذَا لَبَسَهُ وَعَمَّاهُ Ve bir nesneyi ırgalamak maᶜnāsınadır; yukālu: عَسْعَسَ الشَّيْءَ إِذَا حَرَّكَهُ

اَلتَّعَسْعُسُ [et-teᶜasᶜus] (تَزَلْزُلٌ [tezelzul] vezninde) Bir nesneyi koklamak maᶜnāsınadır; yukālu: تَعَسْعَسَ الشَّيْءَ إِذَا شَمَّهُ

Ve şikār araştırmak maʿnāsınadır; yukālu: تَعَسْعَسَ الذِّئْبُ إِذَا طَلَبَ الصَّيْدَ

اَلْمَعَسُّ [el-meʿass] (mīm'in ve ʿayn'ın fethiyle) Matlab maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ قَرِيبُ الْمَعَسِّ أَيِ الْمَطْلَبِ

اَلْعَسَاعِسُ [el-ʿasāʿis] (ʿayn'ın fethiyle) Kirpi taʿbīr olunan cānverlere denir, gece gezdikleri için; zāhiren müferdi عَسْعَسٌ [ʿasʿas] tır.

[ع س ط س]

اَلْعَسَطُوسُ [el-ʿaseṭūs (حَلَزُونٌ [ḥalezūn] vezninde; ʿalā-kavlin sīn'i müşeddedir) Cezīre'ye mahsūs ağaç ismidir. خَيْزُرَانٌ [ḫayzurān] ağacına şebīh olur. Ve Rūm lisānında reʾīs-i Naṣārā'ya denir.

[ع ض ر س]

اَلْعَضْرَسُ [el-ʿaḍres] (ḍād-ı muʿceme ile جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Yaban eşeğine denir حِمَارُ وَحْشٍ maʿnāsına. Ve soğuğa denir, بَرْدٌ [berd] maʿnāsına. Ve bārid ve hoş-güvār suya denir. Ve gökten yağan doluya denir. Ve kara denir. Ve üzerine çiğ yağmış yaprağa denir. ʿAlā-kavlin su içinde olan taşlarda yosun gibi yapışmış olan yapraklara denir ki cereyānla yā üstüne dökülmekle yapışıp kalır. Ve bir nevʿ nebāt ismidir ki açık yeşil olur; rutūbeti be-gāyet mütehammildir, ʿAlā-kavlin bu زِبْرِجٌ [zibric] veznindedir ki خِطْمِيٌّ [ḫiṭmiyy] ağacına denir, murād yabanī hātem çiçeğinin ağacı olacaktır ki etıbbāʾ ona شَحْمُ الْمَرْجِ [şaḥmu'l-merc] ıtlāk ederler.

اَلْعُضَارِسُ [el-ʿuḍāris] (عُلاَبِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) عَضْرَسٌ [ʿaḍres] ile cemīʿ-i maʿānīde mürādiftir. Cemʿi عَضَارِسُ [ʿaḍāris]tir ʿayn'ın fethiyle, جَوَالِقُ [cuvāliḳ] ve جَوَالِقُ [cevāliḳ] gibi.

[ع ط ر س]

عُطْرُوسٌ [ʿuṭrūs] عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde ki Ḫansāʾ nām şāʿirenin işbu: «إِذَا تَخَالَفَ ظَهْرَ الْبِيضِ عُطْرُوسٌ» mısrāʿında vākiʿdir ve tefsīr olunmamıştır. Gerçi İbn ʿAbbād bu resme nakl eylemiş, lākin mezbūrenin dīvānında zafer-yāb olmadım.

[ع ط س]

اَلْعَطْسَةُ [el-ʿaṭset] (ʿayn'ın fethi ve ṭā'nın sükūnuyla) İsmdir, aksırığa denir; ve minhu yukālu: هُوَ عَطْسَةُ فُلاَنٍ أَيْ يُشْبِهُهُ خَلْقًا وَخُلُقًا

اَلْعَطْسُ [el-ʿaṭs] (ʿayn'ın fethi ve tā'nın sükūnuyla) ve

اَلْعُطَاسُ [el-ʿuṭās] (ʿayn'ın zammıyla) Masdarlardır, aksırmak maʿnāsına; yukālu: عَطَسَ الرَّجُلُ عَطْسًا وَعُطَاسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا أَتَتْهُ الْعَطْسَةُ Şārih der ki عُطَاسٌ [ʿuṭās], ʿaṭse ʿilletinde ism dahi olur. Mütercim der ki عُطَاسٌ [ʿuṭās] zuhūrunda parmağıyla burnunu nefesi munkatıʿ olunca kadar tutmak müzīldir. İntehā. Ve

عَطْسَةٌ [ʿaṭset] ve

عُطَاسٌ [ʿuṭās] Şafak sökmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: عَطَسَ الصُّبْحُ إِذَا انْفَلَقَ Ve ölmek maʿnāsına müstaʿmeldir, gūyā ki rūhu عَطْسٌ [ʿaṭs] eder; yukālu: عَطَسَ فُلاَنٌ [Ve] عَطَسَتْ بِهِ اللُّجَمُ إِذَا مَاتَ ve yukālu: لُجَمٌ [lucem] صُرَدٌ [ṣurad] vezninde, لِجَامٌ [licām]ın cemʿidir, kendisiyle tatayyür ve teşeʾüm olunan şeyʾe ıtlāk olunur, zehāb-ı hācetten menʿ eylediği için. Ve ʿArablar aksırıktan teşeʾüm ederler. Meselā bir semte ʿazīmet niyyetiyle hānesinden hurūc eyledikte bir aksırık işitse tatayyür edip ricʿat ederler. Pes bir kimseye bir şūm isābet eylese yāhūd vefāt eylese عَطَسَتْ بِهِ اللُّجَمُ derler.

اَلتَّعْطِيسُ [et-taʿṭīs] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] veznin-de) Bir kimseyi aksırtmak maʿnāsınadır; yukālu: عَطَّسَهُ غَيْرُهُ إِذَا جَعَلَهُ عَاطِسًا

اَلْعَاطُوسُ [el-ʿāṭūs] Burun otu gibi aksırtıcı nesneye denir; yukālu: عَطَّسَهُ بِالْعَاطُوسِ أَيْ مَا يُعْطَسُ مِنْهُ Ve bir cānver adıdır ki ʿArablar onunla teşe»üm ederler.

اَلْمَعْطِسُ [el-maʿṭis] (مَجْلِسٌ [meclis] veznin-de) ve

اَلْمَعْطَسُ [el-maʿṭas] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] vez-ninde) Burna ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ أَشَمُّ الْمَعْطِسِ وَالْمَعْطَسِ أَيِ الْأَنْفِ

اَلْعَاطِسُ [el-ʿāṭis] ve

اَلْعُطَاسُ [el-ʿuṭās] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Subh vaktine ıtlāk olunur; tekūlu: جَاءَنَا قَبْلَ الْعَاطِسِ وَالْعُطَاسِ أَيِ الصُّبْحِ Ve karşıdan zuhūr eden āhūya ıtlāk olunur ki ʿArablar onunla tatayyür ederler.

اَلْمُعَطَّسُ [el-muʿaṭṭas] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Burnu yere sürülüp tezlīl ve tahkīr olunmuş kimseye denir; tekūlu: رَدَدْتُهُ مُعَطَّسًا أَيْ رَاغِمَ الْأَنْفِ يَعْنِي مُرَغَّمًا

اَللُّجَمُ الْعَطُوسُ [el-lucemu'l-ʿaṭūs] (صُرَدٌ [ṣurad] ve صَبُورٌ [ṣabūr] veznlerinde) Ölü-me ıtlāk olunur, niteki beyān olundu; ve minhu kavluhum عَطَسَتْ بِهِ اللُّجَمُ أَيْ مَاتَ

[ع ط ل س]

اَلْعَطَلَّسُ [el-ʿaṭelles] (عَمَلَّسٌ [ʿamelles] vez-ninde) Pek uzun şeyʾe denir.

[ع ط م س]

اَلْعَيْطَمُوسُ [el-ʿayṭemūs] (حَيْزَبُونٌ [ḥayzebūn] vezninde) Bünyesi tām ve kāmil olan nāka ve hatuna denir. Ve hūb ve dil-ber hatuna, ʿalā-kavlin güzel olup bālā-bülend ve etine dolu kısır hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ عَيْطَمُوسٌ أَيِ التَّامَّةُ الْخَلْقِ وَكَذَا الْجَمِيلَةُ أَوِ الْحَسَنَةُ الطَّوِيلَةُ التَّارَّةُ الْعَاقِرُ Ve pek koca nākaya de-nir. Cemʿi عَطَامِيسُ [ʿaṭāmīs]tir ve عَطَامِسُ [ʿaṭāmis]tir, yā'sız şüzüz üzere.

اَلْعُطْمُوسُ [el-ʿuṭmūs] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vez-ninde) عَيْطَمُوسٌ [ʿayṭemūs] ile iki maʿnā-yı evvelde mürādiftir.

[ع ف ر س]

اَلْعِفْرِسُ [el-ʿifris] (fā'yla زِبْرِجٌ [zibric] vez-ninde) ve

اَلْعِفْرِيسُ [el-ʿifrīs] (عِفْرِيتٌ [ʿifrīt] vezninde) ve

اَلْعِفْرَاسُ [el-ʿifrās] (قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] veznin-de) ve

اَلْعُفْرُوسُ [el-ʿufrūs] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] veznin-de) ve

اَلْعَفَرْنَسُ [el-ʿafernes] (سَفَرْجَلٌ [sefercel] vez-ninde) Yavuz arslana denir.

اَلْعَفَرْسَةُ [el-ʿafreset] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vez-ninde) Hasmına gālib olup yere çalmak maʿnāsınadır; yukālu: عَفْرَسَ فُلَانًا إِذَا صَرَعَهُ وَغَلَبَهُ

اَلْعَفَرْنَسُ [el-ʿafernes] (خَذَرْنَقٌ [ḫaẕernaḳ] vezninde) Arslana denir ki zikr olundu. Ve boynu kalın deveye denir.

إِبْنُ الْعِفْرِيسِ [İbnu'l-ʿİfrīs] (قِنْدِيلٌ [ḳindīl] vezninde) Ebū Sehl Aḥmed b. Muḥammed ez-Zevzenī eş-Şāfiʿī'dir ki *Cemʿu'l-Cevāmiʿ* nām kitābın sāhibidir, İmām Şāfiʿī'nin kitāblarından ihtisār eylemiştir.

[ع ف س]

اَلْعَفْسُ [el-ʿafs] (ʿayn'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Bir kimseyi işinden alıkomak maʿnāsınadır; yukālu: عَفَسَهُ عَفْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا حَبَسَهُ Ve bir nesneyi hor ve müb-tezel tutmak maʿnāsınadır; yukālu: عَفَسَ نَوْبَهُ إِذَا ابْتَذَلَهُ Ve deveyi şiddetle sürmek

maʿnāsınadır; yukālu: عَفَسَ الْإِبِلَ إِذَا سَاقَهَا شَدِيدًا Ve meşin ve sahtiyān makūlesini ovmak maʿnāsınadır; yukālu: عَفَسَ الْأَدِيمَ إِذَا دَلَكَهُ Ve ayakla bir adamın götüne vurmak maʿnāsınadır; yukālu: عَفَسَهُ إِذَا ضَرَبَ عَجُزَهُ بِرِجْلِهِ Ve bir adamı yā bir nesneyi zor ve şiddetle bir yere kıstırıp sıkıştırarak yere doğru çekmek maʿnāsınadır; yukālu: عَفَسَهُ إِذَا جَذَبَهُ إِلَى الْأَرْضِ فِي ضَغْطٍ شَدِيدٍ

اَلْمَعْفِسُ [el-maʿfis] (مَجْلِسٌ [meclis] veznin-de) Bedende olan en ve oynak yerine de-nir; yukālu: شَدِيدُ الْمَعْفِسِ أَيِ الْمَفْصِلِ

اَلْعِيفُسُ [el-ʿiyefs] (حِيفْسٌ [ḥiyefs] vezninde) Bodur adama denir.

اَلْإِنْعِفَاسُ [el-inʿifās] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] veznin-de) Yere sürünmekle toprağa belenmek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْعَفَسَ الشَّيْءُ فِي التُّرَابِ إِذَا انْعَفَرَ

اَلتَّعَافُسُ [et-teʿāfus] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] veznin-de) Güreşçiler birbiriyle güreşmekte dü-rüşüp çabalamak maʿnāsınadır; yukālu: تَعَافَسُوا إِذَا تَعَالَجُوا فِي الصِّرَاعِ

اَلْمُعَافَسَةُ [el-muʿāfeset] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Dürüşmek maʿnāsınadır; yukālu: عَافَسَهُ إِذَا عَالَجَهُ

اَلْعِفَاسُ [el-ʿifās] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Fesād maʿnāsınadır; yukālu: فِيهِ عِفَاسٌ أَيْ فَسَادٌ Ve

عِفَاسٌ [ʿİfās] Bir nākanın ismidir.

اَلْإِعْتِفَاسُ [el-iʿtifās] (إِفْتِعَالٌ [ifti ʿāl] vezninde) Muztarib ve mütelāşī olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَفَسَ الْقَوْمُ إِذَا اضْطَرَبُوا

[ع ف ق س]

اَلْعَفَنْقَسُ [el-ʿafenḳas] (ḳāf'la سَمَنْدَلٌ [se-mendel] vezninde) Çetin hūylu, çepreşik mizāclı adama denir. Ve leʾīm ve fürū-māye şahsa denir; yukālu: رَجُلٌ عَفَنْقَسٌ أَيِ الْعَسِرُ الْأَخْلَاقِ وَكَذَا اللَّئِيمُ

اَلْعَفْقَسَةُ [el-ʿafḳaset] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir adamı bed-hūy eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَا عَفْقَسَهُ أَيْ أَيُّ شَيْءٍ أَسَاءَ خُلُقَهُ بَعْدَ أَنْ كَانَ حَسَنَهُ

[ع ق ب س]

اَلْعَقَنْبَسُ [el-ʿaḳanbes] (ḳāf'la سَمَنْدَلٌ [semen-del] vezninde) Bed-hūy adama denir.

اَلْعَقَابِيسُ [el-ʿaḳābīs] (ʿayn'ın fethiyle) Devāhī ve āfāta denir.

[ع ق ر س]

عَقْرَسٌ [ʿAḳres] (جَعْفَرٌ [caʿfer] ve زِبْرِجٌ [zib-ric] veznlerinde) Yemen'de bir kabīle-i sagīre adıdır.

[ع ق ف س]

اَلْعَقَنْفَسُ [el-ʿaḳanfes] (ḳāf'ın takdīmiyle) عَفَنْقَسٌ [ʿafenḳas] vezninde ve mürādifidir; ve yukālu: مَا عَقَنْفَسَهُ أَيْ مَا عَفَنْقَسَهُ

[ع ك ب س]

اَلْعُكَبِسُ [el-ʿukebis] (عُلَبِطٌ [ʿulebiṭ] veznin-de) ve

اَلْعُكَابِسُ [el-ʿukābis] (عُلَابِطٌ [ʿulābiṭ] veznin-de) Çok develere, ʿalā-kavlin bin ʿadede karīb olan develere denir.

اَلتَّعَكْبُسُ [et-teʿakbus] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Bir nesne kesretinden birbi-rinin üstüne yığılıp müterākim olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَعَكْبَسَ الشَّيْءُ إِذَا رَكِبَ بَعْضُهُ بَعْضًا

[ع ك س]

اَلْعَكْسُ [el-ʿaks] (ʿayn'ın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Kelām makūlesini kalb eyle-mek maʿnāsınadır; yukālu: عَكَسَ الْكَلَامَ وَنَحْوَهُ إِذَا قَلَبَهُ Bu cümledendir ki Ḳāḍīʾ Fāḍıl at üzerinde giderken ʿİmād-ı Kātib'e tesādüf

eyledikte ʿİmād bi'l-bedāhe سِرْ فَلاَ كَبَابِكَ الْفَرَسُ dedi ki maklūbu dahi yeksāndır, hemān Ḳāḍīʾ Fāḍil dahi دَامَ عُلاَ الْعِمَادِ kavliyle mukābele eyledi. Ve

عَكْسٌ [ʿaks] Bir nesnenin āhirini evveline ve altını üstüne çevirmek maʿnāsınadır; yukālu: عَكَسَ الشَّيْءَ عَكْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا رَدَّ آخِرَهُ إِلَى أَوَّلِهِ Ve deveyi yavaşıtmak için burundalığına ip geçirip bir ucunu kollarına bend eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَكَسَ الْبَعِيرَ إِذَا شَدَّ حَبْلاً فِي خَطْمِهِ إِلَى يَدَيْهِ لِيَذِلَّ Ve taʿāma عَكِيسٌ [ʿakīs] döküp katmak maʿnāsınadır; yukālu: عَكَسَ فِي الطَّعَامِ إِذَا صَبَّ الْعَكِيسَ فِيهِ

اَلْعِكَاسُ [el-ʿikās] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Deveyi yavaşıtmak için burundalığına geçirip kollarına bend eyledikleri ipe denir. Ve

عِكَاسٌ [ʿikās] مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet]ten masdar olur, iki kimse birbirinin perçeminden tutup uğraşmak maʿnāsına ki münāzaʿa hāletidir; ve minhu yukālu: دُونَ هَذَا الْأَمْرِ عِكَاسٌ وَمِكَاسٌ وَهُوَ أَنْ تَأْخُذَ بِنَاصِيَتِهِ وَيَأْخُذَ بِنَاصِيَتِكَ وَالْمِكَاسُ إِتْبَاعٌ

اَلْعَكِيسُ [el-ʿakīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Çorbaya süt dökmekle müretteb olan taʿāma denir. Ve şol asma çubuğuna denir ki āher yerden bitmek için yere daldırılmış ola, Türkīde ona daldırma taʿbīr olunur. Ve şol tāze süte denir ki üzerine çerviş yağı dökülmüş ola ki ʿArablar öylece edip tenāvül ederler.

اَلْعَكِيسَةُ [el-ʿakīset] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Karanu geceye denir; yukālu: لَيْلَةٌ عَكِيسَةٌ أَيْ ظَلْمَاءُ Ve çok develere denir; yukālu: إِبِلٌ عَكِيسَةٌ أَيْ كَثِيرَةٌ

اَلتَّعَكُّسُ [et-teʿakkus] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Engerek yılanının yürüyüşü gibi yürümek maʿnāsınadır ki murād geçkin sarhoş yürüyüşüdür; yukālu: تَعَكَّسَ الرَّجُلُ فِي مِشْيَتِهِ إِذَا مَشَى مَشْيَ الْأَفْعَى

اَلْإِنْعِكَاسُ [el-inʿikās] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) ve

اَلْإِعْتِكَاسُ [el-iʿtikās] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Maklūb olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْعَكَسَ الشَّيْءُ وَاعْتَكَسَ إِذَا انْقَلَبَ

[ع ك م س]

اَلْعَكْمَسَةُ [el-ʿakmeset] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Gece muzlim olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَكْمَسَ اللَّيْلُ إِذَا أَظْلَمَ

اَلْعُكْمُوسُ [el-ʿukmūs] (عُصْفُورٌ [vezninde) Eşeğe denir, حِمَارٌ [ḥimār] maʿnāsına.

اَلْعُكَمِسُ [el-ʿukemis] (عُلَبِطٌ [ʿulebiṭ] vezninde) ve

اَلْعُكَامِسُ [el-ʿukāmis] (عُلاَبِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Çok develere, ʿalā-kavlin bin ʿadede karīb develere denir; yukālu: إِبِلٌ عُكَمِسٌ وَعُكَامِسٌ أَيْ كَثِيرَةٌ أَوْ قَارَبَتِ الْأَلْفَ Ve

عُكَامِسٌ [ʿukāmis] Muzlim geceye denir; yukālu: لَيْلٌ عُكَامِسٌ أَيْ مُظْلِمٌ

[ع ك ن د س]

اَلْعَكَنْدَسُ [el-ʿakendes] (سَمَنْدَلٌ [semendel] vezninde) Sulb ve şedīd deveye denir; müʾennesi عَكَنْدَسَةٌ [ʿakendeset]tir. Ve yavuz kağan arslana denir.

[ع ل س]

اَلْعَلَسُ [el-ʿales] (fethateynle) Kene ve sakırga taʿbīr olunan böceğe denir, قُرَادٌ [ḳurād] maʿnāsına. Ve bir nevʿ buğday denir ki kışr-ı vāhidde ikişer dānesi olur; Yemen'de Ṣanʿā şehrinin taʿāmıdır, yaʿnī oraya mahsūstur. Ve mercimeğe denir. Ve bir nevʿ karıncaya denir. Ve Museyyeb b. ʿAles bir şāʿirdir.

اَلْعَلَسِيُّ [el-ʿalesiyy] (fethateynle) Kavī ve

şedīd kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ عَلَسِيٌّ أَيْ شَدِيدٌ Ve bir nevʿ nebāt ismidir ki çiçeği sūsen çiçeğine şebīh olur, bu nebāt sabır taʿbīr olunan dārūnun nebātı olacaktır.

اَلْعَلْسُ [el-ʿals] (ʿayn'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Ekl ve şürb olunacak nesneye denir. Ve içmek maʿnāsınadır; yukālu: عَلَسَ الْمَاءَ عَلْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا شَرِبَهُ

اَلْعَلُوسُ [el-ʿalūs] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Ekl ve şürb olunacak cüzʾī nesneye denir; ve minhu tekūlu'l-ʿArab: مَا عَلَسْنَا عَلُوسًا أَيْ مَا ذُقْنَا شَيْئًا

اَلْعُلاَسُ [el-ʿulās] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Taʿām maʿnāsınadır; tekūlu: مَا أَكَلْتُ عُلاَسًا أَيْ طَعَامًا

عَلُّوسُ [ʿAllūs] (تَنُّورٌ [tennūr] vezninde) Ekrād tāʾifesine mahsūs bir kalʿa ismidir.

عُلَيْسٌ [ʿUleys] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir recül adıdır.

اَلتَّعْلِيسُ [et-taʿlīs] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Nesne yedirmek maʿnāsınadır; yukālu: مَا عَلَّسُوهُ تَعْلِيسًا أَيْ مَا أَطْعَمُوهُ شَيْئًا Ve maraz müştedd olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَلَّسَ الدَّاءُ إِذَا اشْتَدَّ وَبَرَّحَ Ve feryād eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَلَّسَ الرَّجُلُ إِذَا صَخِبَ

اَلْمُعَلَّسُ [el-muʿalles] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Ahvāl-i ʿāleme tecribesi mesbūk merd-i āgāha denir; yukālu: رَجُلٌ مُعَلَّسٌ أَيْ مُجَرَّبٌ

اَلْمُعَلَّسَةُ [el-muʿalleset] (مُعَظَّمَةٌ [muʿaẓẓamet] vezninde) Erkek deve gibi şedīd ve tüvānā olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ مُعَلَّسَةٌ أَيْ مُذَكَّرَةٌ Mefāviz ve beyābānlarda çok tereddüd eylemekle gūyā ki tecribe sāhibi olmağın erkek deve gibi yol yürümekten aslā mübālāt eylemez olur.

[ع ل ط ب س]

اَلْعَلْطَبِيسُ [el-ʿalṭabīs] (زَنْجَبِيلٌ [zencebīl] vezninde) Pek düz ve emles olup berrāk olan şeyʾe denir, tepsi ve mühre gibi.

[ع ل ط س]

اَلْعِلْطَوْسُ [el-ʿilṭavs] (فِرْدَوْسٌ [firdevs] vezninde) Soy ve güzīde ve revende nākaya denir. Ve uzun kişiye denir.

اَلْعَلْطَسَةُ [el-ʿalṭaset] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Yoldan saparak seğirtmek maʿnāsınadır; yukālu: عَلْطَسَ الرَّجُلُ إِذَا عَدَا فِي تَعَسُّفٍ

[ع ل ط م س]

اَلْعَلْطَمِيسُ [el-ʿalṭamīs] (زَنْجَبِيلٌ [zencebīl] vezninde) Şedīd ve tüvānā olup yüksek olan nākaya denir. Ve tüysüz ve kılsız olan iri başa denir, müdevver kazan dibi gibi; yukālu: هَامَةٌ عَلْطَمِيسٌ أَيْ ضَخْمَةٌ صَلْعَاءُ Ve etine dolu kāmet ve endāmı hūb ve mevzūn ve zībā kıza denir; tekūlu: رَأَيْتُ عَلْطَمِيسًا أَيْ جَارِيَةً تَارَّةً حَسَنَةَ الْقِوَامِ Ve taʿāmı pek pek belʿ eden ekūl adama denir; yukālu: هُوَ عَلْطَمِيسٌ أَيِ الْكَثِيرُ الْأَكْلِ الشَّدِيدُ الْبَلْعِ

[ع ل ك س]

عَلْكَسٌ [ʿAlkes] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Yemen ahālīsinden bir recül adıdır.

اَلْمُعْلَنْكِسُ [el-muʿlenkis] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Kesīr ve müctemiʿ olan kuru nesneye denir. Ve dertop birikmiş kumluğa denir. Ve gür ve sık olup be-gāyet siyāh olan saça denir; yukālu: شَعْرٌ مُعْلَنْكِسٌ أَيِ الشَّدِيدُ السَّوَادِ الْكَثِيفُ Ve dāʾimā biri öte tereddüd olta eder olan adama denir.

اَلْمُعَلْكِسُ [el-muʿalkis] (nūn'suz ve yine ism-i fāʿil bünyesiyle) مُعْلَنْكِسٌ [muʿlenkis] maʿnālarınadır.

[ع ل ه س]

اَلْعَلْهَسَةُ [el-ʿalheset] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir nesneye şiddetle dürüşmek maʿnāsınadır; yukālu: عَلْهَسَ الشَّيْءَ إِذَا مَارَسَهُ بِشِدَّةٍ

[ع م ر س]

اَلْعَمَرَّسُ [el-ʿamerres] (عَمَلَّسٌ [ʿamelles] vezninde) Kavī ve şedīd ve zūr-mend kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ عَمَرَّسٌ أَيْ شَدِيدٌ Ve hayvān kısmı su içmek için suvada çabuk gelmeğe denir; yukālu: وَرْدٌ عَمَرَّسٌ أَيْ سَرِيعٌ Ve seyr-i şedīd maʿnāsınadır; yukālu: سَيْرٌ عَمَرَّسٌ أَيْ شَدِيدٌ Ve mihnetli saht ve şedīd güne denir; yukālu: يَوْمٌ عَمَرَّسٌ أَيْ شَدِيدٌ Ve çetin hūylu olup vücūdu kavī ve tüvānā insān ve hayvāna denir; yukālu: رَجُلٌ وَدَابَّةٌ عَمَرَّسٌ أَيِ الشَّرِسُ الْخُلُقِ الْقَوِيُّ

اَلْعُمْرُوسُ [el-ʿumrūs] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) Kuzuya denir; cemʿi عَمَارِيسُ [ʿamārīs]tir ve şāzz olarak عَمَارِسُ [ʿamāris] gelir. Ve etli cānlı tıknaz oğlana denir; yukālu: غُلَامٌ عُمْرُوسٌ أَيْ حَادِرٌ Ve Muḥammed b. ʿUbeydullāh b. Aḥmed b. ʿUmrūs el-Mālikī muhaddistir; ʿayn'ın fethiyle istiʿmāl baʿzı muhaddisīnin lahnlerindendir.

[ع م س]

اَلْعَمَاسُ [el-ʿamās] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Harb-i şedīde denir; yukālu: وَقَعَ بَيْنَهُمْ عَمَاسٌ أَيْ حَرْبٌ شَدِيدٌ Ve semt ve ciheti ve yöresi bulunmayan pek çepreşik müşkil māddeye denir; yukālu: أَمْرٌ عَمَاسٌ أَيْ لاَ يُقَامُ لَهُ وَلاَ يُهْتَدَى لِوَجْهِهِ Ve be-gāyet muzlim geceye denir; yukālu: لَيْلٌ عَمَاسٌ أَيِ الْمُظْلِمُ الشَّدِيدُ Cemʿi عُمُسٌ [ʿumus] gelir zammeteynle ve عُمْسٌ [ʿums] gelir mīm'in sükūnuyla. Ve yavuz arslana denir.

اَلْعَمِيسُ [el-ʿamīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) عَمَاسٌ [ʿamās] ile iki maʿnā-yı evvelde mürādiftir.

اَلْعَمْسُ [el-ʿams] (شَكْسٌ [şeks] vezninde) Bu dahi ucu bulunmayan müştebih ve müşkil işe denir. Ve masdar olur, gün saht ve şedīd olmak maʿnāsına, ke-mā se-yuzkeru. Ve bir nesne mahv ve nābūd olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَمَسَ الْكِتَابُ عَمْسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا دَرَسَ Ve bir nesneyi gizlemek maʿnāsınadır; yukālu: عَمَسَ الشَّيْءَ إِذَا أَخْفَاهُ Ve tecāhül eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَمَسَ فُلَانٌ فِي الْأَمْرِ إِذَا أَرَى أَنَّهُ لاَ يَعْرِفُهُ وَهُوَ يَعْرِفُهُ

اَلْعَمُوسُ [el-ʿamūs] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Bu dahi ciheti bulunmayan düşvār işe denir. Ve yavuz arslana denir. Ve şol kimseye denir ki her husūsta nādān gibi teʿassüf edip yolsuz söyleyip ve yolsuz işler ola; yukālu: رَجُلٌ عَمُوسٌ إِذَا كَانَ يَتَعَسَّفُ الْأَشْيَاءَ كَالْجَاهِلِ

اَلْعَمَاسَةُ [el-ʿamāset] (حَمَاسَةٌ [ḥamāset] vezninde) ve

اَلْعُمُوسُ [el-ʿumūs] (جُلُوسٌ [culūs] vezninde) ve

اَلْعَمْسُ [el-ʿams] (لَمْسٌ [lems] vezninde ki zikr olundu) ve

اَلْعَمَسُ [el-ʿames] (fethateynle) Gün siyāh ve şedīd olmak maʿnāsınadır; gerek hissī ve gerek maʿnevī olsun; tekūlu: عَمُسَ يَوْمُنَا وَعَمِسَ عَمَاسَةً وَعُمُوسًا وَعَمَسًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَالرَّابِعِ إِذَا اشْتَدَّ وَاسْوَدَّ وَأَظْلَمَ

عَمِيسُ الْحَمَائِمِ [ʿAmīsu'l-Ḥamāʾim] (نَفِيسُ الْعَمَائِمِ [nefīsu'l-ʿamāʾim] vezninde) Beyne'l-Ḥaremeyn, Bedr yolunda bir vādī ismidir ki Fāhr-i ʿālem ʿaleyhi's-selām Bedr gazāsına ʿazīmetlerinde nüzūl buyurdukları menāzilin biridir.

عُمَيْسٌ [ʿUmeys] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Ebū Esmāʾ İbn Maʿadd'dır ki sahābīdir.

اَلْإِعْمَاسُ [el-iʿmās] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir şeyʾi gizlemek maʿnāsınadır; yukālu: أَعْمَسَ الشَّيْءَ إِذَا أَخْفَاهُ

اَلْعَمِيسَةُ [el-ʿamīset] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznin-de) ve

اَلْعَمِيسِيَّةُ [el-ʿamīsiyyet] (yā-yı müşeddede ile) Hak üzere olmayan yemīne ıtlāk olu-nur; yukālu: حَلَفَ عَلَى الْعَمِيسَةِ وَالْعَمِيسِيَّةِ أَيْ عَلَى يَمِينٍ غَيْرِ حَقٍّ

اَلتَّعَامُسُ [et-teʿāmus] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vez-ninde) Tegāfül maʿnāsınadır; yukālu: تَعَامَسَ عَنْهُ إِذَا تَغَافَلَ Ve bir işi kavlen ev fiʿlen başı örtülü kılmakla nāsı şübhede komak maʿnāsınadır; tekūlu: تَعَامَسَ عَلَيَّ أَيْ تَعَامَى عَلَيَّ وَتَرَكَنِي فِي شُبْهَةٍ مِنْ أَمْرِهِ

اَلْمُعَامَسَةُ [el-muʿāmeset] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) ʿAdāveti açıklamayıp zīr-i perde-i hafāda kavllenmek maʿnāsınadır; yukālu: عَامَسَ فُلَانًا إِذَا سَاتَرَهُ وَلَمْ يُجَاهِرْهُ بِالْعَدَاوَةِ Ve bir kimsenin kulağına fısıldamak maʿnāsınadır; yukālu: عَامَسَهُ إِذَا سَارَّهُ

اَلْمُعَامِسَةُ [el-muʿāmiset] (ism-i fāʿil bün-yesiyle) Şol karıya denir ki hevā-yı nefsāniyyesine sülūkta tesettür edip perde bīrūn olmaya; yukālu: إِمْرَأَةٌ مُعَامِسَةٌ إِذَا كَانَتْ تَتَسَتَّرُ فِي شَبِيبَتِهَا وَلاَ تَتَهَتَّكُ

اَلْمُعَمِّسَاتُ [el-muʿammisāt] تَعْمِيسٌ [taʿmīs] ten ism-i fāʿil bünyesiyle, pīç ü tābından semt ve ciheti bulunmayan müşkil ve müştebih umūra ıtlāk olunur; tekūlu: جَاءَنَا بِأُمُورٍ مُعَمِّسَاتٍ أَيْ مُظْلِمَةٍ مَلْوِيَّةٍ عَنْ وَجْهِهَا

[ع م ك س]

اَلْعُمْكُوسُ [el-ʿumkūs] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vez-ninde) Eşeğe denir, حِمَارٌ [ḥimār] maʿnāsına, niteki عُكْمُوسٌ [ʿukmūs] ve كُعْسُومٌ [kuʿsūm] ve كُسْعُومٌ [kusʿūm] dahi denir.

[ع م ل س]

اَلْعَمَلَّسُ [el-ʿamelles] (ʿayn'ın ve mīm'in ve lām-ı müşeddedenin fethiyle) Yürümek husūsunda be-gāyet kavī ve tüvānā olan cüst ve revende insān ve hayvāna denir. Ve sibāʿdan habīs kurda denir. Ve kelb-i şīkārīye denir ki tazı taʿbīr olunur; yukālu: صَادَهُ بِالْعَمَلَّسِ أَيْ كَلْبِ الصَّيْدِ Ve bir recül is-midir ki vālidesinin hakkına be-gāyet mürāʿat eder idi, hattā arkasında hacc-ı şerīfe götürür idi; ve minhu'l-meselu: «أَبَرُّ مِنَ الْعَمَلَّسِ»

اَلْعُمْلُوسَةُ [el-ʿumlūset] (ʿayn'ın zammıyla) Şol yaya denir ki kavī ve şedīd olup oku sürʿatle çıkıp gider ola.

اَلْعَمْلَسَةُ [el-ʿamleset] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Sürʿat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَمْلَسَ فِي السَّيْرِ إِذَا أَسْرَعَ

[ع م ي ن س]

عُمْيَانِسُ [ʿUmyānis] (ʿayn'ın zammı ve nūn'un kesriyle) Ḫavlān kabīlesine mahsūs bir sanem idi ki mevāşī ve mezrūʿātlarından ona hisse ifrāz ederler idi.

[ع ن ب س]

اَلْعَنْبَسُ [el-ʿanbes] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) ve

اَلْعُنَابِسُ [el-ʿunābis] (عُلاَبِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Arslana denir. Ve عَنْبَسٌ [ʿanbes] ke-limesi ism olarak ıtlāk olundukta gayr-i munsarıf olarak عَنْبَسَةُ [ʿanbeset] denir أُسَامَةُ [usāmet] gibi, ʿalem-i cinstir. Ve

عَنْبَسٌ [ʿAnbes] Esāmīdendir: ʿAnbes b. Ṣaʿlebe ve oğlu Ḫālid ashābdandırlar. Ve ʿAnbese b. Rebīʿa el-Cuhenī sahābī ʿalā-

kavlin tābiʿīdir.

اَلْعَنَابِسُ [el-ʿAnābis] (cemʿ bünyesiyle) Ḳureyş kabīlesinden Umeyye b. ʿAbduş-şems nām kimsenin altı nefer evlādına ıtlāk olunur ki bunlardır: 1. Ḥarb. 2. Ebū Ḥarb. 3. Sufyān. 4. Ebū Sufyān. 5. ʿAmr. 6. Ebū ʿAmr'dır. Bahādırlıklarını telmīhle ıtlāk olundular.

[ع ن س]

اَلْعَنْسُ [el-ʿans] (ʿayn'ın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Sulb ve metīn nākaya denir. Ve tavşancıl kuşuna denir. Ve masdar olur, ağacı eğip tersine çevirmek maʿnāsına; yukālu: عَنَسَ الْعُودَ عَنْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا عَطَفَهُ وَقَلَبَهُ Ve

عَنْسٌ [ʿAns] Yemen'den bir kabīle pederi olan Zeyd b. Mālik b. Uded nām kimsenin lakabıdır; Yemen'de mihlāf-ı ʿAns ona muzāftır.

اَلْعُنُوسُ [el-ʿunūs] (جُلُوسٌ [culūs] vezninde) ve

اَلْعِنَاسُ [el-ʿinās] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Kız hadd-i bülūga vardıktan sonra aslā ere varmayıp ebkār ʿidādından hurūc derecesinde peder ve māderi yanında eğlenip kalmak maʿnāsınadır; yukālu: عَنِسَتِ الْجَارِيَةُ وَعَنَسَتْ عُنُوسًا وَعِنَاسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا طَالَ مَكْثُهَا فِي أَهْلِهَا بَعْدَ إِدْرَاكِهَا حَتَّى خَرَجَتْ مِنْ عِدَادِ الْأَبْكَارِ وَلَمْ تَتَزَوَّجْ قَطُّ وَهِيَ عَانِسٌ

اَلْإِعْنَاسُ [el-iʿnās] (hemzenin kesriyle) ve

اَلتَّعْنِيسُ [et-taʿnīs] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bunlar da عُنُوسٌ [ʿunūs] maʿnāsınadır; yukālu: أَعْنَسَتِ الْجَارِيَةُ وَعَنَّسَتْ وَعُنِّسَتْ عَلَى الْمَجْهُولِ بِمَعْنَى عَنِسَتْ Ve

إِعْنَاسٌ [iʿnās] Bir nesneyi tagyīr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَعْنَسَهُ إِذَا غَيَّرَهُ Ve çehreye pīrlik nişānesi karışmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْنَسَ الشَّيْبُ وَجْهَهُ إِذَا خَالَطَهُ Ve

تَعْنِيسٌ [taʿnīs] Kızı peder ve māderi ere vermeyip pīre-zen olunca kadar alıkomak maʿnāsınadır; yukālu: عَنَّسَهَا أَهْلُهَا إِذَا حَبَسُوهَا عَنِ التَّزْوِيجِ

اَلْعَانِسُ [el-ʿānis] عُنُوسٌ [ʿunūs]-ı mezkūrdan sıfattır, aslā ere varmayıp pederi hānesinde ʿacūz olan kıza denir. Cemʿi عَوَانِسُ [ʿavānis] ve عُنُسٌ [ʿuns] gelir ʿayn'ın zammıyla ve عُنَّسٌ [ʿunnes] gelir, رُكَّعٌ [rukkaʿ] vezninde ve عُنُوسٌ [ʿunūs] gelir ʿayn'ın zammıyla. Ve

عَانِسٌ [ʿānis] Vasf-ı müşterektir, dāʾimā ergen kalıp teʾehhül eylememiş erkeğe ıtlāk olunur. Şārihin beyānına göre bu kalīldir. Ve

عَانِسٌ [ʿānis] Semiz ve endām ve ʿazāsı tām olan erkek deveye denir; müʾennesi عَانِسَةٌ [ʿāniset]tir.

اَلْعِنَاسُ [el-ʿinās] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Masdardır ki zikr olundu. Ve

عِنَاسٌ [ʿinās] Aynaya denir; yukālu: رَأَيْتُهَا تَنْظُرُ إِلَى الْعِنَاسِ أَيِ الْمِرْآةِ

اَلْعَنَسُ [el-ʿanes] (fethateynle) Her sāʿat aynaya bakmak maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ يَعْنَسُ عَنَسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَيْ يَنْظُرُ فِي الْعِنَاسِ أَيِ الْمِرْآةِ كُلَّ سَاعَةٍ

عَنَّاسٌ [ʿAnnās] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Bir recülün ʿalemidir.

عُنَيِّسٌ [ʿUneyyis] (قُصَيِّرٌ [ḳuṣayyir] vezninde) Bir maʿrūf kumluk adıdır. Şārih رَجُلٌ nüshalarını tahtiʾe ve رَمْلٌ olmayı tasvīb eylemiştir.

اَلْأَعْنَسُ [el-Aʿnes] (أَفْضَلُ [efḍal] vezninde) İbn Suleymān'dır ki şuʿarādandır.

اَلْإِعْنِينَاسُ [el-iʿnīnās] (إِعْشِيشَابٌ [iʿşīşāb] vezninde) Nākanın kuyruğunun saçak-

ları ve salkımları tavīl ve firāvān olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِعْنَوْنَسَ ذَنَبُ النَّاقَةِ إِذَا وَفَرَ هُلْبُهُ وَطَالَ

[ع ن ف س]

اَلْعِنْفِسُ [el-ʿinfis] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Leʾīm ve fürū-māye olan bodura denir; yukālu: رَجُلٌ عِنْفِسٌ أَيْ لَئِيمٌ قَصِيرٌ

[ع ن ق س]

اَلْعَنْقَسُ [el-ʿanḳas] (ḳāf'la جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Āfet gibi habīs ve dāhī ve fettān kimseye denir; yukālu: هُوَ عَنْقَسٌ أَيْ دَاهٍ خَبِيثٌ

[ع ن ك س]

عَنْكَسٌ [ʿAnkes] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Bir nehrin ismidir.

[ع و س]

اَلْعَوْسُ [el-ʿavs] (ʿayn'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) ve

اَلْعَوَسَانُ [el-ʿavesān] (fetehātla) Gece gezip dolaşmak maʿnāsınadır; yukālu: عَاسَ الرَّجُلُ يَعُوسُ عَوْسًا وَعَوَسَانًا إِذَا طَافَ بِاللَّيْلِ Ve bir adam ʿayālini idāre bābında çalışıp emek çekmek maʿnāsınadır; yukālu: عَاسَ عَلَى عِيَالِهِ إِذَا كَدَّ عَلَيْهِمْ وَكَدَحَ Ve ʿayālini nafakalandırmak maʿnāsınadır; yukālu: عَاسَ عِيَالَهُ إِذَا قَاتَهُمْ Ve

عَوْسٌ [ʿavs] ve

عِيَاسَةٌ [ʿiyāset] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Bir kimse mālına gereği gibi takayyüd edip hoşça görüp gözetmek maʿnāsınadır; yukālu: عَاسَ مَالَهُ عَوْسًا وَعِيَاسَةً إِذَا أَحْسَنَ الْقِيَامَ عَلَيْهِ Ve kurt kısmı gece tuʿme talebiyle gezmek maʿnāsınadır; yukālu: عَاسَ الذِّئْبُ إِذَا طَلَبَ شَيْئًا يَأْكُلُهُ بِاللَّيْلِ

اَلْعُوسُ [el-ʿūs] (ʿayn'ın zammıyla) Bir cins koyun adıdır; ve yukālu: هُوَ كَبْشٌ عُوسِيٌّ Şārihin beyānına göre tüyleri pek beyāz olanıdır.

اَلْعَوَسُ [el-ʿaves] (fethateynle) Dıhk ve ekl ve tekellüm ederken avurtları içeri geçik olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَوِسَ الرَّجُلُ عَوَسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ يَدْخُلُ شِدْقَاهُ عِنْدَ الضَّحِكِ وَغَيْرِهِ

اَلْأَعْوَسُ [el-aʿves] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) عَوْسٌ [ʿavs]-i mezkūrdan sıfattır; müʾennesinde عَوْسَاءُ [ʿavsāʾ] denir, حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] gibi. Ve

أَعْوَسُ [aʿves] Kılıç ve ayna makūlesine cilā veren adama denir, صَيْقَلٌ [ṣayḳal] maʿnāsına. Ve bir nesneyi pek vasf eder olan adama denir; yukālu: هُوَ أَعْوَسُ أَيْ صَيْقَلٌ وَكَذَا وَصَّافٌ لِلشَّيْءِ

اَلْعَوَاسَاءُ [el-ʿavāsāʾ] (ʿayn'ın fethiyle بَرَاكَاءُ [berākāʾ] vezninde) Osurgan böceğinin hāssaten gebesine denir.

اَلْعُوَاسَةُ [el-ʿuvāset] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) İçecek şerbetine denir, süt ve sāʾire olsun.

[ع ي س]

اَلْعَيْسُ [el-ʿays] (لَيْسٌ [leys] vezninde) Buğurun menīsine denir, مَاءُ الْفَحْلِ [māʾu'l-faḥl] maʿnāsına. Bunu semm-i kātildir derler. Ve

عَيْسٌ [ʿays] Masdar olur, buğur nākaya aşmak maʿnāsına; yukālu: عَاسَ الْفَحْلُ النَّاقَةَ يَعِيسُ عَيْسًا إِذَا ضَرَبَهَا

اَلْعِيسُ [el-ʿīs] (ʿayn'ın kesriyle) Şol beyāz develere denir ki beyāzlarına nevʿan kumrallık karışık ola; müfredi أَعْيَسُ [aʿyes] ve müʾennesi عَيْسَاءُ [ʿaysāʾ]dır. Ve

عَيْسَاءُ [ʿAysāʾ] Bir hatun ismidir. Ve dişi çekirgeye denir.

عِيسَى [ʿĪsā] (ʿayn'ın kesriyle) İsm-i ʿİbrānī yāhūd Süryānīdir. Cemʿinde عِيسَوْنَ [ʿīsevn] denir sīn'in fethiyle ve zammıyla

da cāʾizdir ki Kūfiyyūn kavlidir; tekūlu: مَرَرْتُ بِالْعِيسَيْنَ ve رَأَيْتُ الْعِيسَيْنَ ve جَاءَنِي الْعِيسَوْنَ Bu ikide sīnlerin fethiyledir ve Kūfiyyūn sīn'lerini meksūr ederler. Ve nisbetinde عِيسِيٌّ [ʿĪsiyy] denir yā'nın hafzi ve sīn'in kesriyle, مَرْمِيٌّ [mermiyy] ve مَلْهِيٌّ [melhiyy] gibi. Ve عِيسَوِيٌّ [ʿīseviyy] denir ʿayn'ın ve vāv'ın kesriyle ki yāʾ vāv'a münkalib olmuştur.

Mütercim der ki kütüb-i eslāfta عِيسَى [ʿĪsā] إِيشُوعُ [İşūʿ]-ı Süryānī muʿarrebi olmak üzere mestūrdur ki seyyid ve mübārek maʿnālarınadır. Beyḍāvī ʿİbrāniyyetine zāhibdir. Ve sāhib-i Teysīr عِيشَى [ʿĪşā] muʿarrebi olmasını kāʾildir ki şīn-i muʿceme iledir. Ve baʿzılar عَوْسٌ [ʿavs] ve عَيْسٌ [ʿays] māddelerinden ʿArabiyyetine zāhib oldular, lākin sarf mercūhtur.

اَلْإِعْيَاسُ [el-iʿyās] (hemzenin kesriyle) Ekin sünbülelerinin yaşı kalmayıp hep kurumak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْيَسَ الزَّرْعُ إِذَا لَمْ يَكُنْ فِيهِ رَطْبٌ

اَلتَّعَيُّسُ [et-teʿayyus] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Deve kısmı karamtık ak olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَعَيَّسَتِ الْإِبِلُ إِذَا صَارَتْ بَيَاضًا فِي سَوَادٍ

أَبُو الْأَعْيَسِ [Ebu'l-Aʿyes] Muhaddisīnden ʿAbdurraḥmān b. Selmān el-Ḥimsī'dir.

FASLU'L-ĠAYNİ'L-MUʿCEME
(فَصْلُ الْغَيْنِ الْمُعْجَمَةِ)

[غ ب س]

اَلْغَبَسُ [el-ġabes] (ġayn'ın ve bā'nın fethiyle) ve

اَلْغُبْسَةُ [el-ġubset] (ġayn'ın zammıyla) Zulmet maʿnāsınadır. ʿAlā-kavlin kül renginde olan aklığa denir ki boz olacaktır; yukālu: بِهِ غَبَسٌ وَغُبْسَةٌ أَيْ ظُلْمَةٌ أَوْ بَيَاضٌ فِيهِ كُدْرَةُ رَمَادٍ Ve

غَبَسٌ [Ġabes] Ḥarmele b. el-Munẕir eṭ-Ṭāʾī nām şāʿirin nākası ismidir.

اَلْأَغْبَسُ [el-aġbes] غَبَسٌ [ġabes] ve غُبْسَةٌ [ġubset]ten vasftır, boz kurda denir; yukālu: ذِئْبٌ أَغْبَسُ إِذَا كَانَ فِيهِ غُبْسَةٌ Cemʿi غُبْسٌ [ġubs]tur ġayn'ın zammıyla.

اَلْوَرْدُ الْأَغْبَسُ [el-verdu'l-aġbes] Kula ata denir, semend maʿnāsına.

إِبْنُ الْأَغْبَسِ [İbnu'l-Aġbes] Aḥmed b. Beşīr et-Tucībī nām muhaddistir.

اَلْغُبَيْسُ [el-ġubeys] زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde ki bünye-i tasgīrdir ve ʿArabların işbu لَا آتِيكَ مَا غَبَا غُبَيْسٌ kelāmında vākiʿ ve أَبَدًا kavliyle müfesserdir. Bunun aslı maʿlūm olmadı. Baʿzılar ʿindinde أَغْبَسُ lafzından ki boz kurda denir, murahhamen tasgīr olundu. Pes kelām-ı mezkūr "Ben sana kurt kısmı koyunlara aralık aralık hücūm eder oldukça gelmem" demek olur. Kurdun koyuna hücūmdan inkıtāʿı olmamakla teʾbīd ve devāmdan kināye olmuş olur. Buna göre غَبَا kelimesinin aslı غَبٌّ olur, bā'nın birisi yā'ya mübeddel olmuştur. Mütercim der ki bu sūrette ذِئْبٌ taʿmīm olunmuştur, lākin Zemaḫşerī'nin beyānına göre غُبَيْسٌ [ġubeys]ten murād zamāndır, nās

üzere ʿadv ve idrārından nāşī kurda teşbīh olundu. Ve ʿalā-kavlin غُبَيْسٌ [ġubeys]ten murād Cedy nām kevkebdir, hafāʾ ve tesettür cihetiyle kurda teşbīh olunmuştur. Ve غَبَا [ġabā] غَبِيَ [ġabiye] maʿnāsınadır ki hafī maʿnāsınadır.

اَلْغَبْسُ [el-ġabs] (حَبْسٌ [ḥabs] vezninde) ve

اَلْإِغْبِسَاسُ [el-iġbisās] (إِحْمِرَارٌ [iḥmirār] vezninde) ve

اَلْإِغْبِيسَاسُ [el-iġbīsās] (إِحْمِيرَارٌ [iḥmīrār] vezninde) Gece muzlim olmak maʿnāsınadır; yukālu: غَبَسَ اللَّيْلُ غَبْسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَاغْبَسَّ اِغْبِسَاسًا وَاغْبَاسَّ إِغْبِيسَاسًا إِذَا أَظْلَمَ Mübālaga maʿnāları maʿlūmdur.

[غ د س]

أَبُو الْغَيْدَاسِ [ebu'l-ġaydās] (ġayn'ın fethiyle) Ālet-i tenāsülün künyesidir.

[غ ذ م س]

غُذَامِسُ [Ġuẕāmis] (ġayn'ın zammı ve fethi ve ẕāl'ın iʿcāmıyla) Maġrib'de bir belde adıdır ki Sūdān bilādı semtine düşer, cülūd-ı Ġuẕāmisiyye oradan zuhūr eder.

[غ ر س]

اَلْغَرْسُ [el-ġars] (ġayn'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Yere ağaç dikmek maʿnāsınadır; yukālu: غَرَسَ الشَّجَرَ غَرْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَثْبَتَهُ فِي الْأَرْضِ Ve

غَرْسٌ [ġars] Magrūs maʿnāsına olur ki dikilmiş fidana denir. Cemʿi أَغْرَاسٌ [aġrās] ve غِرَاسٌ [ġirās] gelir ġayn'ın kesriyle; ve minhu yukālu: هُوَ غَرْسُ يَمِينِهِ

بِئْرُ غَرْسٍ [Biʾru Ġars] Medīne'de bir kuyu adıdır ki Fahr-i ʿālem ʿāleyhi's-salātu ve's-selām onun suyuyla gasl olundu; ve minhu'l-hadīs: «غَرْسٌ مِنْ عُيُونِ الْجَنَّةِ» Zāhiren gasl olunacakları sırrına işāret buyurdular.

وَادِي الْغَرْسِ [Vādi'l-Ġars] Fedek kurbünde bir vādī adıdır.

اَلْإِغْرَاسُ [el-iġrās] (hemzenin kesriyle) Bu dahi yere ağaç dikmek maʿnāsınadır; yukālu: أَغْرَسَ الشَّجَرَ بِمَعْنَى غَرَسَهُ

اَلْغِرْسُ [el-ġirs] (ġayn'ın kesriyle) Mevlūd vülūdunda bilece çıkan sümük tarzında galīz nesneye denir. ʿAlā-kavlin şol yufka zar gibi dericiğe denir ki deve yavrusu doğdukta yüzünde sarılmış çıkar. Eğer sāʿatinde izāle olunmaz ise bunalıp helāk olur. Cemʿi أَغْرَاسٌ [aġrās] gelir. Ve

غِرْسٌ [ġirs] Kara kargaya denir.

اَلْغَرَاسُ [el-ġarās] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Müshil tenāvül eden adamın fazla-i tabīʿatına denir.

اَلْغِرَاسُ [el-ġirās] (ġayn'ın kesriyle) Fidan dikimi vaktine denir; yukālu: هَذَا زَمَنُ الْغِرَاسِ أَيْ وَقْتُ غَرْسِهِ Ve dikilmiş fidana denir.

اَلْمَغْرُوسَةُ [el-maġrūset] Karışkanlık maʿnāsınadır; yukālu: هُمْ فِي مَغْرُوسَةٍ وَمَرْعُوسَةٍ أَيْ فِي اخْتِلَاطٍ

اَلْغَرِيسَةُ [el-ġarīset] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Henüz bitmiş olan hurmā fidanına denir, ʿalā-kavlin henüz dikilmiş hurmā fidanına denir, yerinde pekişip tutunca kadar.

اَلْغَرِيسُ [el-ġarīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Dişi koyuna denir. Ve

غَرِيسْ غَرِيسْ [ġarīs garīs] Koyunu sağmak için çağıracak kelimāttandır.

غَرِيسَةٌ [Ġarīset] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Cāriyelere ʿalem-i mahsūstur.

[غ س س]

اَلْغَسُّ [el-ġass] (ġayn'ın fethi ve sīn'in teşdīdiyle) Misāfir bilād ve kasabāta uğrayıp geçmek maʿnāsınadır; yukālu: غَسَّ فِي

الْبِلاَدِ غَسًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا دَخَلَ فِيهَا وَمَضَى Ve bir adamın kavl ve fiʿline harf-endāzlıkla dahl ve taʿyīb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: غَسَّ الْخُطْبَةَ إِذَا عَابَهَا Ve suya daldırmak maʿnāsınadır; yukālu: غَسَّ فُلاَنًا فِي الْمَاءِ إِذَا غَطَّهُ فِيهِ Ve kedi kısmını gis diye āzārlamak maʿnāsınadır; yukālu: غَسَّ الْقِطُّ إِذَا زَجَرَهُ فَقَالَ غِسْ

اَلْإِنْغِسَاسُ [el-inġisās] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Suya dalmak maʿnāsınadır; yukālu: غَسَّهُ فِي الْمَاءِ فَانْغَسَّ

غَسٌّ [ġass] (ġayn'ın fethi ve sīn'in sükūnuyla) Kedi kısmına mahsūs zecr ve āzār hikāyesidir ki lisānımızda pis denir.

اَلْغَسْغَسَةُ [el-ġasġasat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Kedi kısmını gis gis diye āzārlamak maʿnāsınadır; yukālu: غَسْغَسَ الْقِطُّ إِذَا زَجَرَهُ فَقَالَ غِسْ غِسْ

اَلْمَغْسُوسَةُ [el-maġsūset] Şol hurmā ağacıdır ki hurmā verip lākin halāveti olmaz ola; yukālu: نَخْلَةٌ مَغْسُوسَةٌ إِذَا كَانَتْ تُرْطِبُ وَلاَ حَلاَوَةَ لَهَا Ve kediye denir, هِرَّةٌ [hirret] gibi.

اَلْغَسُوسُ [el-ġasūs] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Şol taʿāmā denir ki ki lezīz olup rāhatü'l-hulkūm gibi çiğnemeksizin yutulur ola; suya dalmak maʿnāsındandır; yukālu: هَذَا الطَّعَامُ غَسُوسُ صِدْقٍ أَيْ طَعَامُ صِدْقٍ

اَلْإِغْسَاسُ [el-iġsās] (hemzenin kesriyle) غَسُوسٌ [ġasūs] olan etʿimeden yedirmek maʿnāsınadır; tekūlu: أَنَا أُغَسُّ وَأُسْقَى أَيْ أُطْعَمُ يَعْنِي الْغَسُوسَ

اَلْغُسَاسُ [el-ġusās] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Deveye mahsūs bir maraz adıdır.

اَلْمَغْسُوسُ [el-maġsūs] غُسَاسٌ [ġusās] ʿilletine uğramış deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ مَغْسُوسٌ إِذَا أَصَابَهُ الْغُسَاسُ Ve fāsid ve tebāh olmuş hurmāya denir, ke-mā se-yuzkeru.

غَسَّانُ [Ġassān] (كَتَّانٌ [vezninde) Yemen'de bir kabīle pederinin ismidir; mülūk-i Ġassān onlardandır. Ve Yemen'de Rimaʿ ile Zebīd beyninde bir su adıdır; Ezd kabīlesinden o suya nüzūl ve nūş eden cemāʿat Ġassān ile müsemmā olup nūş eylemeyen tesmiye olunmadı.

اَلْغُسُّ [el-ġuss] (ġayn'ın zammıyla) Zaʿīf ve leʾīm olan kimseye denir. *Esās*'ta ve sāʾir ümmehātta leʾīm-i zaʿīfe vasf olarak mersūmdur, ke-mā kāle fi'l-*Esās*: فُلاَنٌ غُسٌّ مِنْ قَوْمٍ أَغْسَاسٍ وَهُوَ الضَّعِيفُ اللَّئِيمُ

اَلْغَسِيسُ [el-ġasīs] (خَسِيسٌ [ḫasīs] vezninde) ve

اَلْمُغَسَّسُ [el-muġassas] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) مَغْسُوسٌ [maġsūs] gibi fāsid ve tebāh olmuş tāze hurmāya denir; yukālu: رُطَبٌ غَسِيسٌ وَمَغْسُوسٌ وَمُغَسَّسٌ أَيْ فَاسِدٌ

[غ ض س]

اَلْغَضَسُ [el-ġaḍas] (ġayn'ın ve ḍād-ı muʿcemenin fethiyle) Yemen lügatinde bir nebāt yāhūd kerevyā ismidir, Karaman kimyonu dedikleri nebāttır.

[غ ط ر س]

اَلْغِطْرِسُ el-ġiṭris] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) ve

اَلْغِطْرِيسُ [el-ġiṭrīs] (عِفْرِيتٌ [ʿifrīt] vezninde) Zālim ve mütecebbir ve mütekebbir şahsa denir. Cemʿi غَطَارِسُ [ġaṭāris] ve غَطَارِيسُ [ġaṭārīs] gelir; yukālu: هُوَ غِطْرِسٌ وَغِطْرِيسٌ أَيْ ظَالِمٌ مُتَكَبِّرٌ

اَلْغَطْرَسَةُ [el-ġaṭraset] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Hod-bīnlik ve ʿucb ve pindār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: فُلاَنٌ يُغَطْرِسُ أَيْ يُعْجِبُ بِنَفْسِهِ Ve akrān ve emsāle bālā-pervāzlık ve tafra-fürūşlukla havāle olmak maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ يُغَطْرِسُ أَيْ

يَتَطَاوَلُ عَلَى الْأَقْرَانِ Ve kibr ve dimāg eylemek maʿnāsınadır; yukālu: غَطْرَسَ عَلَيْهِ إِذَا تَكَبَّرَ Ve bir adamı darıltmak maʿnāsınadır; yukālu: غَطْرَسَهُ إِذَا أَغْضَبَهُ

اَلتَّغَطْرُس [et-teġaṭrus] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Bir adama gücenip dargınlık peydā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَغَطْرَسَ لَهُ إِذَا تَغَضَّبَ Ve salınarak yürümek maʿnāsınadır; yukālu: تَغَطْرَسَ فِي مِشْيَتِهِ إِذَا تَبَخْتَرَ Ve yoldan sapıp yolsuz gitmek maʿnāsınadır; yukālu: تَغَطْرَسَ فُلَانٌ إِذَا تَعَسَّفَ الطَّرِيقَ Ve buhl ve imsāk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَغَطْرَسَ الرَّجُلُ إِذَا بَخِلَ

[غ ط س]

اَلْغَطْس [el-ġaṭs] (ġayn'ın fethi ve ṭā'nın sükūnuyla) Suya daldırmak maʿnāsına; yukālu: غَطَسَهُ فِي الْمَاءِ غَطْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا غَمَسَهُ Ve suya dalmak maʿnāsına olmakla müteʿaddī ve lāzım olur; yukālu: غَطَسَ فِي الْمَاءِ إِذَا انْغَمَسَ ve minhu tekūlu'l-ʿArab: غَطَسَتْ بِهِ اللُّجَمُ أَيْ ذَهَبَتْ بِهِ الْمَيِّتَةُ Niteki ʿayn-ı mühmele ile عَطَسَتْ بِهِ اللُّجَمُ dahi derler. Ve لُجَمٌ [lucem] māddesi orada beyān olundu. Ve

غَطْس [ġaṭs] Suyu eğilip ağzıyla içmek maʿnāsınadır; yukālu: غَطَسَ فِي الْإِنَاءِ إِذَا كَرَعَ

اَلْغَطُوس [el-ġaṭūs] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Hurūb ve hatarāt ve mehālike dalıp saldırıcı dilīre denir; yukālu: رَجُلٌ غَطُوسٌ أَيْ مِقْدَامٌ فِي الْغَمَرَاتِ وَالْحُرُوبِ

اَلتَّغَاطُس [et-teġāṭus] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Tegāfül maʿnāsına müstaʿmeldir ki dalgınlık gösterir; yukālu: تَغَاطَسَ الرَّجُلُ إِذَا تَغَافَلَ Ve iki kimse birbirini suya daldırmak maʿnāsınadır; yukālu: تَغَاطَسَا إِذَا تَمَاقَلَا

اَلْمِغْنَطِيس [el-miġneṭīs] (mīm'in kesri ve nūn'un fethiyle) ve

اَلْمِغْنِيطِيس [el-miġnīṭīs] (nūn'un kesr ve meddiyle) ve

اَلْمِغْنَاطِيس [el-miġnāṭis] (mīm'in kesrīyle) Tahrīfle mıknatıs dedikleri taşa denir ki bi'l-hāssa demiri cezb eder. Ve bu muʿarrebdir, yaʿnī Yūnānīden muʿarrebdir ki Yūnānīde مِغْنَاطِس [miġnaṭis] demir kapıcı taş demektir.

[غ ط ل س]

اَلْغَطَلَّس [el-ġaṭalles] (عَمَلَّسٌ [ʿamelles] vezninde) Sibāʿdan kurda denir, أَبُو الْغَطَلَّسِ [ebu'l- ġaṭalles] ile de meknī olur.

[غ ل س]

اَلْغَلَس [el-ġales] (fethateynle) Gecenin āhirinde olan karanlığa denir ki sabāh karanlığı olacaktır; yukālu: ذَهَبَ فِي الْغَلَسِ أَيْ ظُلْمَةِ آخِرِ اللَّيْلِ

اَلْإِغْلَاس [el-iġlās] (hemzenin kesriyle) Gecenin āhirinde olan karanlığa girmek maʿnāsınadır; yukālu: أَغْلَسَ الْقَوْمُ إِذَا دَخَلُوا فِي الْغَلَسِ

اَلتَّغْلِيس [et-taġlīs] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Gecenin āhirinde gidip suya varmak maʿnāsınadır; yukālu: غَلَّسُوا إِذَا سَارُوا وَوَرَدُوا بِغَلَسٍ Şārih der ki تَغْلِيس [taġlīs] mutlakan vakt-i mezkūrda bir iş tutmak maʿnāsınadır.

اَلْغَلِيس [el-ġalīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Hımār kısmının aʿlāmındandır.

تُغُلِّس [tuġullis] (zammeteynle ve lām-ı müşeddedenin kesriyle) تُخُيِّبَ [tuḫuyyib] ve تُهُلِّكَ [tuhullik] gibi eşedd ve münker dāhiyeye ıtlāk olunur. Fi'l-asl baskın sabāh karanlığında olmakla maʿnā-yı mezbūrdan tesbīk ve tasarruf olundu ve bu gayr-i munsarıftır, ʿalemiyyet ve vezn-i fiʿl için; yukālu: وَقَعَ فِي وَادِي تُغُلِّسَ أَيْ فِي دَاهِيَةٍ

مُنْكَرَةٍ

اَلْمُغَلِّس [el-Muġallis] (مُحَدِّث [muḥaddiṣ] vezninde) Esmādandır: Cubāre b. el-Muġallis bir muhaddis-i Kūfī'dir.

[غ م س]

اَلْغَمْس [el-ġams] (لَمْس [lems] vezninde) Suya daldırmak maʿnāsanadır; yukālu: غَمَسَهُ فِي الْمَاءِ غَمْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا مَقَلَهُ Ve yıldız batmak maʿnāsınadır; yukālu: غَمَسَ النَّجْمُ إِذَا غَابَ

اَلْغَمُوس [el-ġamūs] (صَبُور [ṣabūr] veznin-de) Daldırıcı şeyʾe denir. Bu münāsebetle bilerek kasda makrūn nā-hak yere olan yemîne vasf oldu, sāhibini günāha baʿdehu nār-ı cehenneme daldırdığı için. ʿAlā-kavlin gayrın hukūkunu katʿ ve ibtāl için olan yalan yemîne ıtlāk olunur. Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīs: اَلْيَمِينُ الْغَمُوس تَذَرُ الدِّيَارَ بَلاَقِعَ» وَهِيَ الَّتِي تَغْمِسُ صَاحِبَهَا فِي الْإِثْمِ ثُمَّ فِي النَّارِ أَوِ الَّتِي تَقْتَطِعُ بِهَا مَالَ غَيْرِكَ وَهِيَ الْكَاذِبَةُ الَّتِي يَتَعَمَّدُ[هَا] صَاحِبُهَا عَالِمًا بِأَنَّ الْأَمْرَ بِخِلاَفِهِ Ve

غَمُوس [ġamūs] Şiddet ve mihnete daldırıcı emr-i şedîde ıtlāk olunur; yukālu: أَمْرٌ غَمُوسٌ أَيْ شَدِيدٌ غَامِسٌ فِي الشِّدَّةِ Ve doğurması takar-rüb edince kadar gebeliği belli olmayan nākaya ıtlāk olunur, şübheye daldırdığı için yāhūd veledi batnında ketm eylediği için; yukālu: نَاقَةٌ غَمُوسٌ إِذَا كَانَتْ لاَ يُسْتَبَانُ حَمْلُهَا Ve iliği eriyip tebāh mı olmuş yoksa kurumuş mudur diye şekk ve iştibāh olunan nākaya ıtlāk olunur; yukālu: نَاقَةٌ غَمُوسٌ إِذَا كَانَتْ يُشَكُّ فِي مُخِّهَا أَرِيرٌ أَمْ قَصِيدٌ Ve şol nākaya ıtlāk olunur ki batnında gerçi veled olup lākin ʿalāmeti olmak üzere kuyruğunu kal-dırmaz olmakla gebeliği belli olmaya ve bu maʿnā-yı evvele mugāyirdir; yukālu: نَاقَةٌ غَمُوسٌ إِذَا كَانَ فِي بَطْنِهَا وَلَدٌ وَهِيَ لاَ تَشُولُ فَيَبِينَ Ve içeriye işleyen taʿneye vasf olur; yukālu: طَعْنَةٌ غَمُوسٌ أَيْ نَافِذَةٌ

اَلْغَمِيس [el-ġamīs] (أَمِير [emīr] vezninde) Kuru otluk içinde mestūr olan tāze ota de-nir; yukālu: نَبَاتٌ غَمِيسٌ أَيْ غَمِيرٌ Ve muzlim geceye ve zulmete ıtlāk olunur. Ve henüz zāhire muhrec ve ʿinde'n-nās maʿrūf ol-mamış nesneye ıtlāk olunur; yukālu: شَيْءٌ غَمِيسٌ إِذَا كَانَ لَمْ يَظْهَرْ لِلنَّاسِ وَلَمْ يُعْرَفْ بَعْدُ وَمِنْهُ قَصِيدَةٌ غَمِيسٌ Ve ormana ve sık sāzlığa ve büke ıtlāk olunur. Ve mutlakan sık ve gür ağaçlık ve otluk ve sāzlık makūlesine ıtlāk olunur ki içine duhūl ve ihtifāʾ olunur ola. Ve sebzevāt ve nebātāt aralığında olan kü-çük su arkına ıtlāk olunur.

اَلْغُمَيْس [el-Ġumeys] (زُبَيْر [zubeyr] veznin-de) Ṣaʿlebiyye'ye dokuz mīl mesāfede bir bürke ismidir ki onda bir harābe kasr var-dır. ʿArabların orada bir vakʿaları olmakla yevmü'l-Ġumeys beynlerinden maʿrūftur.

وَادِي الْغُمَيْسَةِ [Vādi'l-Ġumeyset] (جُهَيْنَة [cu-heynet] vezninde) Bir vādidir.

اَلْغَمَّاسَة [el-ġammāset] (ġayn'ın fethi ve mīm'in teşdīdiyle) Karabatak taʿbīr olu-nan su kuşuna denir. Cemʿ-i cinsi غَمَّاس [ġammās]tır.

اَلتَّغْمِيس [et-taġmīs] (تَفْعِيل [tefʿīl] vezninde) Şürbü azaltmak maʿnāsınadır; yukālu: غَمَّسَ الشُّرْبَ إِذَا قَلَّلَهُ

اَلْإِغْتِمَاس [el-iġtimās] (إِفْتِعَال [iftiʿāl] vezninde) Hatun elini nakş ve tasvīrsiz kaplayı kınalamak maʿnāsınadır; yukālu: إِغْتَمَسَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا غَمَسَتْ يَدَهَا خِضَابًا مُسْتَوِيًا مِنْ غَيْرِ تَصْوِيرٍ

اَلْمُغَمَّس [el-Muġammes] (مُعَظَّم [muʿaẓẓam] vezninde) ve

اَلْمُغَمِّس [el-Muġammis] (مُحَدِّث [muḥaddiṣ] vezninde) Ṭāʾif yolunda bir mevziʿdir ki Kaʿbe'yi hedm kasdıyla vürūd eden

Ebrehe'nin delīli olan Ebī Riġāl nām şahsın kabri ondadır. Hālen gelip gidenler ʿumre yolunda kabrini seng-sār ederler.

نَجَزَ بِعَوْنِهِ تَعَالَى

[غ م ل س]

اَلْغَمَلَّسُ [el-ġamelles] (عَمَلَّسٌ [ʿamelles] vezninde) Habīs ve cerīʿ olan şahsa denir. Onun için bununla habīs olan kurt sıfatlanır; yukālu: ذِئْبٌ غَمَلَّسٌ أَيْ خَبِيثٌ جَرِيءٌ

اَلْغِمْلاَسُ [el-ġimlās] (قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] vezninde) Esrimiş devenin boğazından çıkan kızıl dağarcığın kova gibi iri olanına denir; yukālu: شِقْشِقَةٌ غِمْلاَسٌ أَيْ ضَخْمَةٌ

[غ و س]

اَلْغَوَاسُ [el-ġavās] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) ʿAskerin düşmandan münhezim ve seby ve gāret olunduğu güne denir; yukālu: يَوْمٌ غَوَاسٌ أَيْ فِيهِ هَزِيمَةٌ وَتَشْلِيحٌ

اَلْمُغَوَّسُ [el-muġavves] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Dikenleri kırılıp temīz ve ıslāh olunmuş hurde hurmā ağacına denir; yukālu: أُشَاءٌ مُغَوَّسٌ إِذَا كَانَ قَدْ شُذِّبَ عَنْهُ سُلاَّؤُهُ

[غ ي س]

اَلْغَيْسَانِيُّ [el-ġaysāniyy] (ġayn'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Şol dil-bere denir ki kāmeti nihāl-i sehī gibi hūb ve mevzūn ve muʿtedil ola; yukālu: هُوَ غَيْسَانِيٌّ أَيْ جَمِيلٌ كَأَنَّهُ غُصْنٌ فِي حُسْنِ قَامَتِهِ

اَلْغَيْسَانُ [el-ġaysān] ve

اَلْغَيْسَاةُ [el-ġaysāt] (tā'yla) Yiğitlik evvelineٔ denir ki hiddet ve tarāveti hengāmıdır; yukālu: فَعَلَهُ فِي غَيْسَانِ الشَّبَابِ وَغَيْسَاتِهِ أَيْ أَوَّلِهِ وَحِدَّتِهِ وَنَعْمَتِهِ Ve sınf ve güne maʿnāsıdır; yukālu: إِنَّهُ لَيْسَ مِنْ غَيْسَانِهِ أَيْ مِنْ ضَرْبِهِ

اَلْغَيْسُ [el-ġays] (لَيْسٌ [leys] vezninde) Gövdede olan çok ve vāfir olarak ter ü tāze ete denir; yukālu: لَحْمٌ غَيْسٌ أَيْ أَثِيثَةٌ وَافِرَةٌ نَاعِمَةٌ

FASLU'L-FĀʾ
(فَصْلُ الْفَاءِ)

[ف أ س]

اَلْفَأْسُ [el-feʾs] (fā'nın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Maʿrūftur ki baltaya denir, odun kırarlar. Cemʿi أَفْؤُسٌ [efʾus] ve فُؤُوسٌ [fuʾūs] gelir. Ve

فَأْسُ اللِّجَامِ [feʾsu'l-licām] Uyan baltası ki gem damağı taʿbīr olunur. Ve

فَأْسُ الرَّأْسِ [feʾsu'r-reʾs] Başın ensesinde kafā üzere müşrif olan yumruca kemiğe ıtlāk olunur. Ve

فَأْسٌ [feʾs] Masdar olur, yarmak maʿnāsına; yukālu: فَأَسَ الْخَشَبَةَ فَأْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا شَقَّهَا Ve balta ile vurmak maʿnāsınadır; yukālu: فَأَسَهُ إِذَا ضَرَبَهُ بِالْفَأْسِ Ve başın ensesinde فَأْسٌ [feʾs] dediği mezbūr kemiğe vurmak yā dokunmak maʿnāsınadır; yukālu: فَأَسَهُ إِذَا أَصَابَهُ فَأَسَ رَأْسِهِ Ve taʿām yemek maʿnāsınadır; yukālu: فَأَسَ الطَّعَامَ إِذَا أَكَلَهُ Ve

فَاسُ [Fās] Maġrib'de bir şehr-i maʿrūf adıdır ki kesret-i istiʿmālle hemzesi terk olunmuştur.

[ف ج س]

اَلْفَجْسُ [el-fecs] (fā'nın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Kibr ve taʿazzum eylemek maʿnāsınadır; yukālu: فَجَسَ الرَّجُلُ فَجْسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا تَكَبَّرَ وَتَعَظَّمَ Ve kahr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: فَجَسَهُ إِذَا قَهَرَهُ Ve hāssaten bir şerr ve kerīhe-i nā-mesbūk ihtirāʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: فَجَسَ الرَّجُلُ إِذَا ابْتَدَعَ فِعْلاً وَلاَ يَكُونُ إِلاَّ شَرًّا

اَلتَّفَجُّسُ [et-tefeccus] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bu dahi tekebbür ve taʿazzum maʿnāsınadır; yukālu: تَفَجَّسَ عَلَيْهِ إِذَا تَكَبَّرَ وَتَعَظَّمَ

اَلْإِفْجَاسُ [el-ifcās] (hemzenin kesriyle) Beyhūde ve bī-maʿnā nesne ile iftihār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَفْجَسَ الرَّجُلُ إِذَا افْتَخَرَ بِالْبَاطِلِ

[ف ح س]

اَلْفَحْسُ [el-faḥs] (ḥā-yı mühmele ile نَحْسٌ [naḥs] vezninde) Elde olan nesneyi dil ile yā ağız ile almak maʿnāsınadır; yukālu: فَحَسَ الشَّيْءَ فَحْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَخَذَهُ مِنْ يَدِهِ بِلِسَانِهِ أَوْ فَمِهِ مِنَ الْمَاءِ وَغَيْرِهِ Ve peygamber arpası dedikleri arpanın kılçıkları ayrılmak için elde ovuşturmak maʿnāsınadır; yukālu: فَحَسَ السُّلْتَ إِذَا دَلَكَهُ حَتَّى تَقْلَعَ عَنْهُ السَّفَاءُ

اَلتَّفَيْحُسُ [et-tefeyḥus] (تَبَيْطُرٌ [tebeyṭur] vezninde) Salınarak yürümek maʿnāsınadır; yukālu: تَفَيْحَسَ فِي مِشْيَتِهِ إِذَا تَبَخْتَرَ

[ف د س]

اَلْفُدْسُ [el-fuds] (fā'nın zammıyla) Örümceğe denir, عَنْكَبُوتٌ [ʿankebūt] maʿnāsına. Cemʿi فِدَسَةٌ [fideset] قِرَدَةٌ [ḳiredet] vezninde.

اَلْفَدَسِيُّ [el-fedesiyy] (عَرَبِيٌّ [ʿarabiyy] vezninde) Neye mensūb olduğu maʿlūm olmayan adama denir; yukālu: فُلاَنٌ اَلْفَدَسِيُّ إِذَا كَانَ لاَ يُعْرَفُ إِلَى مَاذَا نُسِبَ

Şārih der ki müʾellif bu bābda Ṣaġānī'yi taklīd eylemekle onun muharrefini mādde olarak sebt eylemiştir. İbtidā Ezherī merhūm رَأَيْتُ بِالْخَلْصَاءِ دَحْلاً يُعْرَفُ بِالْفَدَسِيِّ قَالَ وَلاَ أَدْرِي إِلَى أَيِّ شَيْءٍ نُسِبَ ʿibāretiyle nakl eylemişti. Yaʿnī "Ḫalṣā nām mahalde Fedesiyy denmekle maʿrūf bir çukur gördüm lākin mensūbun ileyhi olacak fedes maʿlūmum olmadı." Ṣaġānī ʿibāret-i mezbūrede olan دَحْل [daḥl] kelimesini رَجُل [recul]e tashīf edip mādde-i mahsūseye tahrīf eyledi. Müʾellif dahi nazar-ı celīl ile ahz ve vech-i merkūm üzere sebt eyle-

miştir. *Lisānu'l-ʿArab* dahi takrīr-i şārihe mutābıktır.

اَلْفَيْدَسُ [el-feydes] (حَيْدَرٌ [ḥaydar] veznin-de) Ehl-i Mıṣr lügatinde deryā misāfirleri yaʿnī ehl-i sefīnenin istishāb eyledikleri cerre-i kebīreye denir ki mancana taʿbīr olunan su kabı olacaktır.

اَلْإِفْدَاسُ [el-ifdās] (hemzenin kesriyle) Kaba örümcekler uşmak ve örümceklen-mek maʿnāsınadır; yukālu: أَفْدَسَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ فِي إِنَاءِهِ الْعَنَاكِبُ

[ف د ك س]

اَلْفَدَوْكَسُ [el-fedevkes] (سَمَنْدَلٌ [semendel] vezninde) Yavuz arslana ve yavuz adama denir. Ve Aḫṭal lakabıyla maʿrūf Ġiyāṯ b. Ġavṯ et-Taġlibī nām şāʿirin ceddi ismidir.

[ف ر د س]

اَلْفِرْدَوْسُ [el-firdevs] (fā'nın kesri ve dāl'ın fethiyle) Şol vādiye denir ki her cins nebātāt inbāt eder, yaʿnī onda envāʿ-ı nebātāt nābit olur ola. Burada cemīʿ-i nüshalarda مِنْ laf-zı sākıttır. Bi'l-cümle ümmehāt-ı sāʾirede مِنَ الْأَوْدِيَةِ الَّتِي ʿunvānında müsebettir; nüs-halar tashīh oluna. Ve

فِرْدَوْسٌ [firdevs] Şol bostāna ve bāgçeye denir ki bostānlarda nābit olan eşcār ve sebzevātın mecmūʿunu cāmiʿ olup ve onda üzüm asmaları dahi ola. Kāle'l-muʾellif اَلْفِرْدَوْسُ مِنَ الْأَوْدِيَةِ الَّتِي تُنْبِتُ ضُرُوبًا مِنَ النَّبْتِ وَالْبُسْتَانُ يَجْمَعُ كُلَّ مَا يَكُونُ فِي الْبَسَاتِينِ يَكُونُ فِيهِ الْكَرْمُ Şārih der ki müʾellif fıkra-i sāniyeyi vasl tarīkiyle sebt eylemekle teşvīş eyle-miştir, zīrā ʿArablar zikr olunan bostāna ve hāssaten üzüm bāgına da فِرْدَوْسٌ [fir-devs] ıtlāk ederler. Ve فِرْدَوْسٌ [firdevs] mü-zekkerdir, bāzen müʾennes olur, جَنَّةٌ [cen-net] teʾvīliyle. Ve bu ʿArabiyyedir, ʿalā-kavlin Rūmiyyeden yāhūd Süryāniyyeden menkūldür. Ve

فِرْدَوْسٌ [Firdevs] Yemāme kurbünde Benī Yerbūʿ yurdunda bir çemen-zār ismidir. Ve Kūfe kurbünde Benū Temīm yurdunda bir su adıdır. Ve

قَلْعَةُ فِرْدَوْسٍ [Ḳalʿatu Firdevs], Ḳazvīn eyāletinde bir kalʿadır.

اَلْفُرْدُوسُ [el-furdūs] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vez-ninde) Kesīr ve firāvān olan taʿāmā denir. Müʾellif bunda dahi müsāmaha eylemiştir.

اَلْفَرَادِيسُ [el-ferādīs] فِرْدَوْسٌ [firdevs]in cemʿidir. Dimaşḳ kurbünde bir mevziʿ is-midir ki ebvāb-ı Dimaşḳ'tan بَابُ الْفَرَادِيسِ [Bābu'l-Ferādis] ona muzāftır. Ve Ḥaleb kurbünde berriyye-i Ḫusāf ile Ḥāḍır-ı kābīle-i Ṭayyiʾ beyninde bir mevziʿin adıdır.

اَلْفَرَادِسُ [el-furādis] (عُلَابِطٌ [ʿulābiṭ] vez-ninde) Kemikleri iri olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ فُرَادِسٌ أَيْ ضَخْمُ الْعِظَامِ

اَلْفَرْدَسَةُ [el-ferdeset] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vez-ninde) Seʿat ve vüsʿat maʿnāsınadır; ve minhu yukālu: صَدْرٌ مُفَرْدَسٌ أَيْ وَاسِعٌ Ve فِرْدَوْسٌ [firdevs]in ʿArabiyyetine zāhib olanlar bu maʿnādan meʿhūzdur dediler. Ve

فَرْدَسَةُ [ferdeset] Bir adamı kapıp yere çal-mak maʿnāsınadır; yukālu: فَرْدَسَهُ إِذَا صَرَعَهُ وَضَرَبَ بِهِ الْأَرْضِ Ve çuval ve sepet ve kav-sara makūlesini sımsıkı basıp doldurmak maʿnāsınadır; yukālu: فَرْدَسَ الْجُلَّةَ إِذَا حَشَاهَا مُكْتَنِزًا

[ف ر س]

اَلْفَرَسُ [el-feres] (fethateynle) Ata denir; erkeğine ve kısrağına şāmildir, ʿalā-kavlin kısrağına فَرَسَةٌ [fereset] denir hā'yla. Cemʿi أَفْرَاسٌ [efrās] ve فُرُوسٌ [furūs] gelir. Ve

ʿArablar iki kimse bir işe birden şürūʿ ve mübāderet edip nihāyete kadar yekdīğere berāber olsalar هُمَا كَفَرَسَيْ رِهَانٍ derler yaʿnī yarış atları gibi. Ve bu teşbīh ibtidār eyledikleri husūsun ibtidāsında darb olunur, zīrā nihāyet elbette sābıktan tecliye eder, yāʿnī lā-mahāle birisi nihāyette sābık olur.

اَلْفَارِسُ [el-fāris] Atlıya denir, süvār maʿnāsına; tekūlu: رَأَيْتُ فَارِسًا أَيْ رَاكِبَ فَرَسٍ Ve bu لَابِنٌ [lābin] ve تَامِرٌ [tāmir] gibi nisebiyyedir ki sāhib-i feres demektir. Cemʿi şāzz olarak فَوَارِسُ [fevāris]tir, zīrā müzekker-i ʿākılda fevāʿil, fāʿiletin cemʿi olur. Ve فَارِسٌ [fāris] ʿumūm üzere müstaʿmeldir; yaʿnī hemān rākib-i feres olana mahsūs değildir, belki katır ve sāʾir zī-hāfir olanların mecmūʿunda istiʿmāl olunur; fe-yukālu: مَرَّ فَارِسٌ عَلَى بَغْلٍ وَعَلَى كُلِّ ذِي حَافِرٍ Pes bu taglīb üzere olur. Ve baʿzılar ata tahsīs eylediler. Ve

فَارِسٌ [fāris] Arslana ıtlāk olunur. Ve

فَوَارِسُ [Fevāris] (cemʿ bünyesiyle) Dehnā'da niçe kumsala ıtlāk olunur.

رَبِيعَةُ الْفَرَسِ [rebīʿatu'l-feres] «ح،م،ر» māddesinde beyān olundu.

فَرَسَانِ [Feresān] (tesniye bünyesiyle) Bahr-i Yemen'de bir cezīre-i ābādān ismidir. Ve bir kabīlenin lakabıdır ki ne pederlerinin vālidelerinin ismidir ki ondan münşaʿib olmuş olalar, belki Taġlib kabīlesinden ahlāt-ı nās ayrılıp beynlerinde bu lakabı kendilere telkīb eylediler. ʿAbdīd el-Feresānī nām kimse onlardandır.

اَلْفَرُوسُ [el-ferūs] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

اَلْفَرَّاسُ [el-ferrās] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) فَارِسٌ [fāris] gibi arslana ıtlāk olunur.

اَلْفَرِيسَةُ [el-ferīset] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Arslanın sayd eylediği şikāre denir, فَرْسٌ [fers]-i ātīden meʾhūzdur.

اَلْفَرْسُ [el-fers] (fā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Boynu katʿ eylemeksizin kırıp hurd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: فَرَسَ الْأَسَدُ فَرِيسَتَهُ فَرْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا دَقَّ عُنُقَهَا Bu mülābese ile mutlakan katl eylemekte istiʿmāl olundu; yukālu: فَرَسَهُ إِذَا قَتَلَهُ Ve

فَرْسٌ [Fers] Huẕeyl kabīlesi yurdunda bir mevziʿ yāhūd bir belde adıdır. Ve

فَرْسٌ [fers] Dāʾimā فَرَاسٌ [ferās] dedikleri hurmā ekl eder olmak maʿnāsınadır; yukālu: فَرِسَ الرَّجُلُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا دَامَ عَلَى أَكْلِ الْفَرَاسِ Ve davar kısmı فِرْسٌ [firs] dedikleri nebāt otlamak maʿnāsınadır; yukālu: فَرِسَ الْحِمَارُ إِذَا رَعَى الْفِرْسَ

اَلْفَرِيسُ [el-ferīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Maktūle denir; yukālu: هُوَ فَرِيسُهُ أَيْ قَتِيلُهُ Cemʿi فَرْسَى [fersā] gelir, قَتِيلٌ [ḳatīl] ve قَتْلَى [ḳatlā] gibi. Ve kolan makūlesi iplerin ve şeritlerin uçlarında olan ağaçtan halkaya denir ki Fārisīde çenber denir. Ve Ferīs b. Ṣaʿlebe tābiʿīndendir.

أَبُو فِرَاسٍ [Ebū Firās] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Ferezdaḳ nām şāʿirin künyesidir. Ve arslanın künyesidir. Ve ashābdan Rebīʿa b. Kaʿb künyesidir. Ve Firās b. Yaḥyā el-Hemedānī Kūfiyyu'l-asl bir muhaddis ve mükettib yaʿnī muʿallim-i imlāʿ vü kitābettir.

فَارِسٌ [fāris] (rā'nın kesriyle) Fürs ehline ʿalā-kavlin bilād ve memālikine yaʿnī ülkelerine denir. Mütercim der ki Pārs-ı ʿacemī muʿarrebidir.

اَلْفَرْسَةُ [el-ferset] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bir güne rīhtir ki arkaya ʿārız olup arkayı

dakk eylediği için ıtlāk olundu.

اَلْفِرْسُ [el-firs] (fā'nın kesriyle) Bir nevᶜ nebāt adıdır, ᶜalā-kavlin قَضْقَاضٌ [ḳaḍḳāḍ] yāhūd حَبَنٌ [ḥaben] yāhūd بَرْوَقٌ [bervaḳ] dedikleri nebāttır.

فَرَاسٌ [ferās] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Bir nevᶜ hurmādır ki pek karamtık olur. Ve bu, شَهْرِيزٌ [şehrīz] dedikleri hurmā değildir.

اَلْفِرَاسَةُ [el-firāset] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) تَفَرُّسٌ [teferrus]ten ismdir ki reʾy ve zann ve idrākte dikkat-i nazar ederek musīb olmaya denir. Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīsu: «إِتَّقُوا فِرَاسَةَ الْمُؤْمِنِ فَإِنَّهُ يَنْظُرُ بِنُورِ اللهِ» يُقَالُ بِمَعْنَيَيْنِ أَحَدُهُمَا مَا دَلَّ ظَاهِرُ هَذَا الْحَدِيثِ عَلَيْهِ وَهُوَ مَا يُوقِعُهُ اللهُ تَعَالَى فِي قُلُوبِ أَوْلِيَائِهِ فَيَعْلَمُونَ أَحْوَالَ بَعْضِ النَّاسِ بِنَوْعٍ مِنَ الْكَرَامَاتِ وَإِصَابَةِ الظَّنِّ وَالْحَدْسِ وَالثَّانِي نَوْعٌ يُعْلَمُ بِالدَّلَائِلِ وَالتَّجَارِبِ وَالْخَلْقِ وَالْأَخْلَاقِ فَتُعْرَفُ بِهِ أَحْوَالُ النَّاسِ

اَلْفَرَاسَةُ [el-ferāset] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) ve

اَلْفُرُوسَةُ [el-furūset] (عُمُومَةٌ [ᶜumūmet] vezninde) ve

اَلْفُرُوسِيَّةُ [el-furūsiyyet] (yā-yı müşeddede ile) Binicilik fenninde ve at kısmına mahsūs ahvālde hāzık ve māhir olmak maᶜnāsınadır; yukālu: فَرِسَ الرَّجُلُ فَرَاسَةً وَفُرُوسَةً وَفُرُوسِيَّةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا حَذُقَ بِرُكُوبِ الْخَيْلِ وَأَمْرِهَا

اَلْفِرْسِنُ [el-firsin] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Deve kısmının bakanağına denir ki davarın tırnağı yerindedir. Ve bu müʾennestir, nūn'u zāʾidedir.

اَلْفِرْنَاسُ [el-firnās] (قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] vezninde) Dihkānların ser-gerdesine denir, köy kethüdāsı ve boy beyleri ve ᶜArab fellāhlarının şeyhleri ve Rumeli reᶜāyālarının koca başıları gibi; cemᶜi فَرَانِسَةُ [ferāniset] gelir. Ve arslana denir. Ve yavuz ve bahādır adama denir. Ve Benū Salīṭ cemāᶜatinden bir recül adıdır.

اَلْفُرَانِسُ [el-furānis] (عُلَابِطٌ [ᶜulābiṭ] veznide) Bu dahi arslana denir.

اَلْإِفْرَاسُ [el-ifrās] (hemzenin kesriyle) Bir nesneden bir mikdārını alıp gerisini alıkomak maᶜnāsınadır; yukālu: أَفْرَسَ عَنْ بَقِيَّةٍ مَالٍ إِذَا أَخَذَهُ وَتَرَكَ مِنْهُ بَقِيَّةً Ve çoban gafletle sürüden bir koyunu kurda kaptırmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَفْرَسَ الرَّاعِي إِذَا أَغْفَلَ فَأَخَذَ الذِّئْبُ شَاةً مِنْ غَنَمِهِ Ve bir kimse nefsini tahlīs için dābbesini yırtıcı cānvere fedā ve siper-i kazā eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَفْرَسَ الرَّجُلُ الْأَسَدَ حِمَارَهُ إِذَا تَرَكَهُ لَهُ لِيَفْتَرِسَهُ وَيَنْجُوَ هُوَ

اَلتَّفَرُّسُ [et-teferrus] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜul] veznide) Bir nesneyi dikkat ve teʾemmül ederek vech-i musīb üzere idrāk eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: تَفَرَّسَ فِيهِ إِذَا تَثَبَّتَ Ve nazar-ı firāset bundan ismdir. Ve cündīlīk ve binicilik satmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَفَرَّسَ الرَّجُلُ إِذَا أَرَى النَّاسَ أَنَّهُ فَارِسٌ

اَلْإِفْتِرَاسُ [el-iftirās] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] veznide) Avlamak maᶜnāsınadır; yukālu: إِفْتَرَسَهُ إِذَا اصْطَادَهُ

اَلْفَرْنَسَةُ [el-ferneset] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] veznide) Hatun umūr-ı beyti güzelce temşīt ve tanzīm eylemek maᶜnāsınadır; tekūlu: أَعْجَبَتْنِي فَرْنَسَةُ فُلَانَةٍ أَيْ حُسْنُ تَدْبِيرِهَا لِأُمُورِ بَيْتِهَا

فَرْسِيسٌ [Fersīs] (fā'nın fethiyle) Mışır'da iki karyedir: Birine Fersīsu'ş-Şuġrā ve birine Fersīsu'l-Kubrā derler.

[ف ر ط س]

اَلْفُرْطُوسَةُ [el-furṭūset] (fā'nın zammıyla) ve

اَلْفِرْطِيسَةُ [el-firṭīset] (fā'nın kesriyle) Hınzīrin burnuna, ᶜalā-kavlin zekerine denir. Ve

فِرْطِيسَةٌ [firṭīset] Mutlakan burnun ucuna denir, أَرْنَبَةٌ [ernebet] maʿnāsına. Ve minhu yukālu: هُوَ مَنِيعُ الْفِرْطِيسَةِ أَيْ مَنِيعُ الْحَوْزَةِ Yaʿnī "Be-gāyet hamiyyet ve ʿasabiyyetlidir."

اَلْفَرْطَسَةُ [el-ferṭasat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Hınzīr فِرْطِيسَةٌ [firṭīset]ini uzatmak maʿnāsınadır; yukālu: فَرْطَسَ الْخِنْزِيرُ إِذَا مَدَّ فِرْطِيسَتَهُ

اَلْفِرْطَاسُ [el-firṭās] (قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] vezninde) ʿArīz nesneye denir.

اَلْفَرَاطِيسُ [el-ferāṭīs] Galīz olan zeker başlarına denir.

فَرْطَسُ [Ferṭas] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Baġdād kazāsında bir karyedir; Aḥmed b. Ebi'l-Faḍl el-Muḳrīʾ el-Ferṭasī oradandır.

فَرْطَسَةُ [Ferṭasat] (hā'yla) Mışır'da bir karyedir.

[ف س س]

اَلْفَسْفَاسُ [el-fesfās] (نَسْنَاسٌ [nesnās] vezninde) Nihāyet derecede ahmak olan adama denir, seme taʿbīr olunur. Ve kesmez künd kılıca denir; yukālu: هُوَ فَسْفَاسٌ أَيِ الْأَخْمَقُ ve yukālu: سَيْفٌ فَسْفَاسٌ أَيْ كَهَامٌ Ve be-gāyet bed-rāyiha bir nebāt adıdır.

اَلْفَسِيسُ [el-fesīs] (خَسِيسٌ [ḫasīs] vezninde) ʿAklı yāhūd bedeni zaʿīf adama denir. Cemʿi فُسُسٌ [fusus] gelir.

اَلْفُسَيْفِسَاءُ [el-fuseyfisāʾ] (fā-yı ūlānın zammı ve sāniyenin kesriyle) Elvān-ı fusūs-ı harezden büyük evlerin duvarlarına üstüvār eyledikleri nesneye denir. Müʾellif taʿrīfte īcāz eylemiştir. Bu, tepe cāmı dediğimiz olacaktır ki elvān-ı fusūs-ı zücāciyyeden maʿmūl ve günāgün nukūş ile menkūş olup cevāmiʿin ve büyük konakların bālā-yı duvarına üstüvār ederler. Lafz-ı mezbūr ʿinde'l-baʿz Rūmī lügatidir.

اَلْفَسْفَسَةُ [el-fesfeset] (fā'ların kesriyle) فَصْفَصَةٌ [faṣfaṣat] vezninde ve onun mürādifidir ki yonca otuna denir.

اَلْفَسْفَسَى [el-fesfesā] (fā'ların fethi ve elifin kasrıyla) ʿArablara mahsūs bir güne oyun adıdır.

[ف ط ر س]

فُطْرُسُ [Fuṭrus] (قُطْرُبٌ [ḳuṭrub] vezninde) Bir recül adıdır. Remle kurbünde cereyān eden nehr-i Fuṭrus ona muzāftır; menbaʿı Nābulus kurbünde bir cebeldedir ve ona nehr-i Ebī Fuṭrus dahi denir.

[ف ط س]

اَلْفَطْسُ [el-faṭs] (fā'nın fethi ve ṭā'nın sükūnuyla) Mersin ağacının dānesine denir ki yemişi olacaktır.

اَلْفَطْسَةُ [et-faṭsat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) فَطْسٌ [faṭs] lafzının müfredidir. Ve zebh olunmayarak helāk olan hayvānın postuna denir. Ve bir nevʿ boncuk adıdır ki ʿArab nisvānı teshīr zımnında onunla أَخَّذْتُهُ بِالْفَطْسَةِ بِالثُّؤَبَاءِ وَالْعَطْسَةِ diyerek efsūn ederler.

اَلْفَطَسُ [el-feṭas] (fethateynle) Burnun kasabası düz olarak yayvan olmak, ʿalākavlin iki tarafa doğru döşekli yaʿnī yastım olmak maʿnāsınadır, ekser-i zencī ʿArab burunları gibi yukālu: فَطِسَ الرَّجُلُ فَطَسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَطَامَنَ قَصَبَةُ أَنْفِهِ أَوِ انْفَرَشَ أَنْفُهُ فِي وَجْهِهِ

اَلْفَطْسَةُ [el-faṭsat] (عَطْسَةٌ [ʿaṭsat] vezninde) Ondan ismdir.

اَلْأَفْطَسُ [el-efṭas] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Ondan sıfattır, yassı burunlu adama denir; müʾennesinde فَطْسَاءُ [faṭsāʾ] denir.

اَلْفُطُوسُ [el-fuṭūs] (جُلُوسٌ [culūs] vezninde) Ölmek maʿnāsınadır; yukālu: فَطَسَ الرَّجُلُ

فُطُوسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا مَاتَ

اَلْفِطِّيسُ [el-fiṭṭīs] (سِكِّينٌ [sikkīn] vezninde) Büyük çekice denir, demirci çekici gibi; فَطْسٌ [faṭs]-ı ātīden meʾhūzdur; yukālu: فَطَسَ الْحَدَّادُ الْحَدِيدَ الْفِطِّيسَ وَهُوَ الْمِطْرَقَةُ الْعَظِيمَةُ ʿAlā-kavlin bu lügat-ı Rūmiyye yāhūd Süryāniyyedir.

اَلْفِطِّيسَةُ [el-fiṭṭīset] (سِكِّينَةٌ [sikkīnet] veznin-de) Hınzīrin burnuna denir, niteki فِنْطِيسَةٌ [finṭīset] dahi denir, nūn'la. ʿAlā-kavlin hınzīrin bütün burnuyla dāʾiren-mā-dār çevresine denir. Ve insānın ve devenin ve fīlin dudağına denir. Ve yırtıcı cānverin burnuna denir.

اَلْفَطْسُ [el-faṭs] (fā'nın fethi ve ṭā'nın sükūnuyla) Bir adamın yüzüne söz söy-lemek yaʿnī fezāzatla sözü yüzüne vur-mak maʿnāsınadır ki maʿnā-yı ātīden meʾhūzdur; yukālu: فَطَسَ فُلاَنًا بِالْكَلِمَةِ فَطْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَالَهَا فِي وَجْهِهِ Ve demiri çekiç ile yassılatmak maʿnāsınadır; yukālu: فَطَسَ الْحَدَّادُ الْحَدِيدَ إِذَا عَرَّضَهُ

اَلتَّفْطِيسُ [et-tefṭīṣ] فَطْسٌ [faṭs] ile maʿnā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: فَطَّسَهُ بِالْكَلِمَةِ بِمَعْنَى فَطَسَهُ

[ف ع س]

اَلْفَاعُوسُ [el-fāʿūs] (ʿayn-ı mühmele ile) Yılana denir, حَيَّةٌ [ḥayyet] maʿnāsına. Ve zekerin başına denir. Ve āfet ve dāhiye maʿnāsınadır. Ve dağ keçisine denir. Ve yatık taʿbīr olunan bardağa denir. Ve mut-lakan ʿamel-mānde fedm ve sakīl ve pīr dābbeye denir. Ve ʿArablara mahsūs bir oyun adıdır.

اَلْفَاعُوسَةُ [el-fāʿūset] (hā'yla) Hatunların fercine denir; kelime-i ātiyeden meʾhūzdur iştikāk-ı kebīr cihetiyle.

اَلْإِنْفِعَاسُ [el-infiʿās] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] veznin-de) Bir nesne iki ayrılmak maʿnāsınadır; yukālu: اِنْفَعَسَ الشَّيْءُ إِذَا انْفَرَجَ

[ف ق س]

اَلْفُقُوسُ [el-fuḳūs] (جُلُوسٌ [culūs] vezninde) Ölmek maʿnāsınadır; yukālu: فَقَسَ الرَّجُلُ فُقُوسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا مَاتَ

اَلْفَقْسُ [el-faḳs] (حَبْسٌ [ḥabs] vezninde) Kuş yumurtayı kırıp içinde olan yavruyu çı-karmak, ʿalā-kavlin yumurtayı cılk etmek maʿnāsınadır; yukālu: فَقَسَ الطَّائِرُ بَيْضَهُ فَقْسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا كَسَرَهَا وَأَخْرَجَ مَا فِيهَا أَوْ أَفْسَدَهَا Ve katl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: فَقَسَ الْحَيَوَانَ إِذَا قَتَلَهُ Ve bir kimseyi işinden zoraki döndürmek maʿnāsınadır; yukālu: فَقَسَهُ عَنِ الْأَمْرِ إِذَا وَقَمَهُ Ve bir kimsenin saçın-dan yā sakalından tutup aşağıya çekmek maʿnāsınadır; yukālu: فَقَسَ فُلاَنٌ إِذَا جَذَبَهُ بِشَعْرِهِ سُفْلاً ʿAlā-kavlin bu üç maʿnāda ḳāf'ın takdīmiyledir.

اَلتَّفَاقُسُ [et-tefāḳus (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vez-ninde) İki kimse birbirinin saçından yā sakalından tutup aşağı doğru çekişmek maʿnāsınadır, yukālu: هُمَا يَتَفَاقَسَانِ أَيْ يَتَجَاذَبَانِ بِشُعُورِهِمَا سُفْلاً

اَلْفُقَاسُ [el-fuḳās] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Mefāsıla mahsūs bir ʿillet adıdır.

اَلْفَقُّوسُ [el-faḳḳūs] (تَنُّورٌ [tennūr] vezninde) Bittīh-i şāmīye yaʿnī حَبْحَبٌ [ḥabḥab]a de-nir ki karpuz olacaktır.

فَاقُوسُ [Fāḳūs] Mısır'da bir belde adıdır.

فُقَيْسٌ [Fuḳays] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir recül ʿalemidir

اَلْإِنْفِقَاسُ [el-infiḳās] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vez-ninde) Bir tarafa dönmek maʿnāsınadır; yukālu: اِنْفَقَسَ الشَّيْءُ إِذَا انْقَلَبَ

اَلْمِفْقَاسُ [el-mifḳās] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vez-

ninde) Kuş tutacak kapanda ve fakta olan eğrice ağaca denir ki kuş ona bastıkta üzerine devrilip altına kısılıp kalır.

[ف ق ع س]

فَقْعَسٌ [Faḳʿas] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) İsm-i İbn Ṭarīf'tir ki Esed kabīlesinden bir cemāʿatin pederi idi. Ve bu ʿalem-i mürtecel ü kıyāsīdir.

[ف ل ح س]

اَلْفَلْحَسُ [el-felḥas] (ḥā-yı mühmele ile جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Harīs kimseye denir. Ve kelbe denir. Ve koca ayıya denir. Ve nāsın taʿām vaktini gözetip bī-teklīf tarh-ı sıklet eden uyuntuya denir. Ve Benū Şeybān cemāʿatinin reʾīsi ismidir ki destres oldukları ganīmetten kendisine ʿāʾid hisseyi kabz eyledikten sonra zevcesi için ve nākası için dahi bir hisse ister olmakla «أَسْأَلُ مِنْ فَلْحَسٍ» mesel olmuştur.

اَلْفَلْحَسَةُ [el-felḥaset] (hā'yla) Sağrısı küçük ve etsiz hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ فَلْحَسَةٌ أَيْ رَسْحَاءُ صَغِيرَةُ الْعَجُزِ

اَلْفِلْحَاسُ [el-filḥās] (قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] veznide) Çirkīn ve taslak ve nā-zībā kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ فِلْحَاسٌ أَيْ قَبِيحٌ سَمِجٌ

اَلتَّفَلْحُسُ [et-tefelḥus] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Dalkavukluk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَفَلْحَسَ الرَّجُلُ إِذَا تَطَفَّلَ

[ف ل س]

اَلْفَلْسُ [el-fels] (fā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Maʿlūmdur ki pula ve mangıra denir, selefte meskūk ve müteʿāmil idi; cemʿi أَفْلُسٌ [eflus] ve فُلُوسٌ [fulūs] gelir. Ve zimmīlerin boğazlarında olan cizye mührüne denir ki selefte cizyesini edā eden zimmīler cizye-dār mührü ile mahtūm olan kāğıdı boyunlarına taʿlīk ederler idi, iftihār için ve mütālebeden tahaffuz için, niteki hālā çoban makūleleri dahi cüzdān gibi bir zarfa vazʿ edip hamāʾil-vār boyunlarında taşırlar.

اَلْفَلَّاسُ [el-fellās] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) Pul satıcıya denir.

اَلْفِلْسُ [el-fils] (fā'nın kesriyle) Ṭayyiʾ kabīlesine mahsūs bir sanem adıdır.

اَلْفَلَسُ [el-feles] (fethateynle) Mālı bitirip pula muhtaç olmaya denir; إِفْلَاسٌ [iflās]-ı ātīden ismdir; yukālu: صَارَ أَمْرُهُ إِلَى الْفَلْسِ أَيْ عَدَمِ النَّيْلِ

اَلْإِفْلَاسُ [el-iflās] (hemzenin kesriyle) Bir adamın mālı tükenmek maʿnāsınadır ki müflis olmak taʿbīr olunur; hemzesi selb içindir, gūyā ki akçeleri فُلُوسٌ [fulūs] oldu yāhūd bir hāle vardı ki yanında bir pulu yok demeğe mahal oldu; yukālu: أَفْلَسَ الصَّرَّافُ إِذَا لَمْ يَبْقَ لَهُ مَالٌ كَأَنَّهَا صَارَتْ دَرَاهِمُهُ فُلُوسًا إِذَا صَارَ بِحَيْثُ يُقَالُ لَيْسَ مَعَهُ فَلْسٌ

اَلتَّفْلِيسُ [et-teflīs] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Kādī bir adamın müflis olduğuna hükm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: فَلَّسَهُ الْقَاضِي إِذَا حَكَمَ بِإِفْلَاسِهِ

مَفَالِيسُ [Mefālīs] (mīm'in fethiyle) Yemen'de bir belde adıdır.

تَفْلِيسُ [Teflīs] (tā'nın fethi ve kalīlen kesriyle) Bir beldedir ki Hazret-i ʿOṯmān radıyallāhu ʿanhu hilāfetinde feth olundu; fakīh-i maʿrūf ʿÖmer b. Bundār et-Tiflisī ondandır. Hālen Aḫısḫa'dan öte bir belde-i ābādandır.

اَلْمُفَلَّسُ [el-mufelles] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Şol nesneye denir ki beşeresinde pul pul abras gibi benekleri ola; yukālu: شَيْءٌ مُفَلَّسُ اللَّوْنِ إِذَا كَانَ عَلَى جِلْدِهِ لُمَعٌ كَالْفُلُوسِ

[ف ل ط س]

اَلْفِلْطَاسُ [el-filṭās] (قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] vezninde) ve

اَلْفِلْطَوْسُ [el-filṭavs] (جِرْدَحْلٌ [cirdaḥl] vezninde) ve

اَلْفِلْطِيسُ [el-filṭīs] (زِنْبِيلٌ [zinbīl] vezninde) ve

اَلْفُلْطُوسُ [el-fulṭūs] (زُنْبُورٌ [zunbūr] vezninde) Kalın zeker başına, ʿalā-kavlin yassı olan ucuna denir.

اَلْفِلْطِيسَةُ [el-filṭīset] (fā'nın kesriyle) Hınzīrin burnuna denir.

اَلتَّفَلْطُسُ [et-tefalṭus] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Adamın burnu geniş ve yayvan olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَفَلْطَسَ أَنْفُ الْإِنْسَانِ إِذَا اتَّسَعَ

[ف ل ق س]

اَلْفَلَنْقَسُ [el-felenḳas] (سَمَنْدَلٌ [semendel] vezninde) Şol adama denir ki pederi mevlā yaʿnī ʿabd-i muʿtak olup vālidesi ʿArabiyye ola, ʿalā-kavlin peder ve māderi ʿArabī olup iki ceddeleri dahi cāriye ola, ʿalā-reʾyin vālidesi ʿArabiyye olup pederi olmaya; bu evvelkiden başkadır ki eʿammdır yāhūd pederi ve vālidesi kul cinsinden olalar; yukālu: هُوَ فَلَنْقَسٌ وَهُوَ مَنْ أَبُوهُ مَوْلًى وَأُمُّهُ عَرَبِيَّةٌ أَوْ أَبَوَاهُ عَرَبِيَّانِ وَجَدَّتَاهُ أَمَتَانِ أَوْ أُمُّهُ عَرَبِيَّةٌ لاَ أَبُوهُ أَوْ كِلاَهُمَا مَوْلًى Ve

فَلَنْقَسٌ [felenḳas] Bahīl ve redīʾ ve kemter kimseye denir ki فَلْقَسٌ [felḳas] dahi denir, جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde.

[ف ن ج ل س]

اَلْفَنْجَلِيسُ [el-fencelīs] (خَنْدَرِيسٌ [ḫanderīs] vezninde) كَمَرَةٌ [kemeret]-i ʿazīmeye denir. Ve vasf olarak istiʿmāl olunur; fe-yukālu: كَمَرَةٌ فَنْجَلِيسٌ أَيْ عَظِيمَةٌ

[ف ن د س]

اَلْفَنْدَسَةُ [el-fendeset] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Yelmek maʿnāsınadır; yukālu: فَنْدَسَ الرَّجُلُ إِذَا عَدَا Niteki ḳāf'la قَنْدَسَةٌ [ḳandeset] baʿde'l-maʿsiyyet tevbe etmek maʿnāsınadır, ke-mā se-yecīʾu.

[ف ن س]

اَلْفَنَسُ [el-fenes] (fethetaynle) Maʿāzallāhi taʿālā adamı hāksār eden fakr ü fākaya denir; tekūlu: نَعُوذُ بِاللهِ مِنَ الْفَنَسِ أَيِ الْفَقْرِ الْمُدْقِعِ

اَلْفَانُوسُ [el-fānūs] Koğucuya denir ve bu İmām Ebū ʿAbdullāh el-Māzerī rivāyetidir; yukālu: رَجُلٌ فَانُوسٌ أَيْ نَمَّامٌ Gūyā ki fānūsu'ş-şemʿ ki fenerdir, bundan meʾhūzdur.

[ف ن ط س]

اَلْفِنْطِيسُ [el-finṭīs] (قِنْدِيلٌ [ḳindīl] vezninde) Zekere denir. Ve vilādeti cihetinden yaʿnī māder-zād olan leʾīm ve nākese denir. Ve yassı burunlu kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ فِنْطِيسٌ أَيْ لَئِيمٌ مِنْ قِبَلِ وِلاَدَتِهِ وَكَذَا الْعَرِيضُ الْأَنْفِ Ve delikleri bol olup ucu yastım ve yayvan buruna denir; cemʿi فَنَاطِيسُ [fenāṭīs] gelir.

اَلْفِنْطِيسَةُ [el-finṭīset] (hā'yla) Hınzīrin ve kurdun burnuna denir; ve minhu kavluhum: هُوَ مَنِيعُ الْفِنْطِيسَةِ أَيْ مَنِيعُ الْحَوْزَةِ حَمِيُّ الْأَنْفِ

اَلْفِنْطَاسُ [el-finṭās] (قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] vezninde) Geminin havuzuna denir ki su sızıntıları onda müctemiʿ olur, sentina taʿbīr olunur. Ve fıçıya ve mancanaya denir ki gemide içecek su onunla taşınır. Ve gemide içecek su taksīm ettikleri çanağa denir.

[ف ن ط ل س]

اَلْفَنْطَلِيسُ [el-fenṭalīs] (خَنْدَرِيسٌ [ḫanderīs] vezninde) كَمَرَةٌ [kemeret]-i ʿazīmeye denir.

[ف و س]

فَاسُ [Fās] Maġrib'de bir beldedir, niteki «ف،أ،س» māddesinde beyān olundu.

[ف ه ر س]

اَلْفِهْرِسُ [el-fihris] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Şol kitāba yaᶜnī sahīfe-i mektūbeye denir ki onda kütüb yaᶜnī esāmī-i kütüb cemᶜ ü sebt olunmuş ola; fihrist muᶜarrebidir. Ve bundan fiᶜl tasrīf eylediler; yukālu: فَهْرَسَ كِتَابَهُ إِذَا جَعَلَ بِهِ فِهْرِسًا Şārih der ki hālen kütüb evāᵓilinde müştemil olduğu ebvāb ve fusūlü sebt olunan müfredāt-ı tafsīliyyede müteᶜāreftir. Ve فِهْرِسْتٌ [fihrist] lügat-ı Rūmiyyedir, cāmiᶜu'l-eşyāᵓ maᶜnāsına.

اَلْفَهَنَّسُ [el-Fehennes] (عَمَلَّسٌ [ᶜamelles] vezninde) Bir recül ᶜalemidir.

نَجَزَ بِعَوْنِهِ تَعَالَى

FASLU'L-ḲĀF

(فَصْلُ الْقَافِ)

[ق ب ر س]

اَلْقُبْرُسُ [el-ḳubrus] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] veznin-de) Bakır kısmının pek iyisine denir أَجْوَدُ النُّحَاسِ [ecvedu'n-nuḥās] maᶜnāsına. Ve

قُبْرُسُ [Ḳubrus] Baḥr-i Rūm'da bir cezīre-i ᶜazīme ismidir; Hazret-i Enes'in halası ve ᶜUbāde'nin zevcesi olan Ummu Ḥirām bint Milḥān orada vefāt eyledi.

[ق ب س]

اَلْقَبَسُ [el-ḳabes] (fethateynle) ve

اَلْمِقْبَاسُ [el-miḳbās] (mīm'in kesriyle) ᶜAzīm āteşten ahz olunan şuᶜleye yaᶜnī parlak āteş közüne denir; tekūlu: خُذْ لِي قَبَسًا وَمِقْبَاسًا أَيْ شُعْلَةَ نَارٍ تُقْتَبَسُ مِنْ مُعْظَمِ النَّارِ

اَلْقَبْسُ [el-ḳabs] (حَبْسٌ [ḥabs] vezninde) Ocaktan ve ᶜazīm āteşten parlak āteş közü almak maᶜnāsınadır; yukālu: قَبَسَ مِنْ مُعْظَمِ النَّارِ قَبْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَخَذَ مِنْهَا شُعْلَةَ نَارٍ

اَلْإِقْتِبَاسُ [el-iḳtibās] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vez-ninde) قَبْسٌ [ḳabs] maᶜnāsınadır; yukālu: قَبَسَ إِقْتَبَسَ بِمَعْنَى Ve istifāde-i ᶜilm eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: إِقْتَبَسَ الْعِلْمَ إِذَا اسْتَفَادَهُ

قَابِسُ [Ḳābis] (نَاصِرٌ [nāṣir] vezninde) Maġrib'de Ṭarābulus-ı Ġarb ile Sefāḳus beyninde bir beldedir.

اَلْقَابُوسُ [el-ḳābūs] Çehresi hūb ve levn ve beşeresi dil-ber adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ قَابُوسٌ أَيِ الْجَمِيلُ الْوَجْهِ الْحَسَنُ اللَّوْنِ

أَبُو قَابُوسَ [Ebū Ḳābūs] Melik-i ᶜArab olan Nuᶜmān b. Munẕir'in künyesidir. Ve قَابُوسُ [Ḳābūs], Kāvūs-ı aᶜcemī muᶜarrebidir; ᶜucme ve maᶜrife ᶜilletleriyle gayr-i

munsarıftır.

أَبُو قُبَيْسٍ [Ebū Ḳubeys] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Mekke-i mükerreme cenbinde bir dağdır. Meẕhic kabīlesinden bir demircinin ismiyle müktenī olmuştur, zīrā ibtidā onda kubbe binā eden mezbūr idi. Evāʾilde o dağa Emīn ıtlāk ederler idi, zīrā Ḥacer-i Esved onda müstevdaᶜ idi. Ve

أَبُو قُبَيْسٍ [Ebū Ḳubeys] Aᶜmāl-i Ḥaleb'den bir hısn adıdır. Ve Yezīd b. Ḳubeys Şāmiyyü'l-asl muhaddistir.

قِبَيْسُ [Ḳības] (ḳāf'ın kesriyle) زِبَرْكٌ [zīrek] vezninde) ᶜAbdullāh b. Ḳays nām muhaddisin ceddi ismidir.

اَلْقِبْسُ [el-ḳibs] (ḳāf'ın kesriyle) Asl ve bünyād maᶜnāsınadır; yukālu: كَرِيمُ الْقِبْسِ أَيِ الْأَصْلِ

اَلْقَبِيسُ [el-ḳabīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلْقَبِسُ [el-ḳabis] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Şol aygıra ve buğura ıtlāk olunur ki aştığı dişiyi çabuk gebe eder ola; sürᶜatinde nāra teşbīh olunmuştur; yukālu: فَحْلٌ قَبِيسٌ وَقَبِسٌ أَيْ سَرِيعُ الْإِلْقَاحِ Ve minhu'l-meselu: «لَقْوَةٌ صَادَفَتْ قَبِيسًا» أَوْ «لَقْوَةٌ وَأَبٌ قَبِيسٌ» [Ve] لَقْوَةٌ [laḳvet] تَمْرَةٌ [temret] vezninde, erkeğin menīsini çabuk telakkī eylemekle hemān gebe olan dişiye denir. İki müttefakın ictimāᶜları vaktte darb olunur.

اَلْقَبْسُ [el-ḳabes] (fethateynle) ve

اَلْقَبَاسَةُ [el-ḳabāset] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Erkek dişiyi çabuk gebe eder olmak maᶜnāsınadır; yukālu: قَبِسَ الْفَحْلُ قَبَسًا وَقَبَسَ قَبَاسَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْخَامِسِ إِذَا كَانَ قَبِيسًا

اَلْإِقْبَاسُ [el-iḳbās] (hemzenin kesriyle) Bir adama ᶜilm öğretmek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: أَقْبَسَهُ إِذَا أَعْلَمَهُ Ve bir adama āteş pāresi vermek maᶜnāsınadır; yukālu: أَقْبَسَهُ إِذَا أَعْطَاهُ قَبَسًا Ve bir kimse için āteş pāresi taleb eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَقْبَسَ فُلَانًا نَارًا إِذَا طَلَبَهَا لَهُ İfᶜāl bābının bināsı istifᶜāl maᶜnāsına da gelir.

قَنْبَسٌ [Ḳanbes] (عَنْبَرٌ [ᶜanber] vezninde) Bir recül ismidir.

اَلْأَقْبَسُ [el-aḳbes] (أَخْرَسُ [aḫres] vezninde) Şol adama denir ki kable'l-hitān haşefesi zāhir olmuş ola; murād sünnetli doğmuş olandır; yukālu: هُوَ أَقْبَسُ وَهُوَ مَنْ تَبْدُو حَشَفَتُهُ قَبْلَ أَنْ يُخْتَنَ

[ق د ح س]

اَلْقُدَاحِسُ [el-ḳudāḥis] (hā-yı mühmele ile عُلَابِطٌ [ᶜulābiṭ] vezninde) Bahādır adama denir; yukālu: رَجُلٌ قُدَاحِسٌ أَيْ شُجَاعٌ Ve bedhūy kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ قُدَاحِسٌ أَيْ سَيِّءُ الْخُلُقِ Ve arslana denir.

[ق د س]

اَلْقُدْسُ [el-ḳuds] (ḳāf'ın zammıyla) ve

اَلْقُدُسُ [el-ḳudus] (zammeteynle) Pākliğe denir; yukālu: فِيهِ قُدْسٌ وَقُدُسٌ أَيْ طُهْرٌ Ve pāk olmak maᶜnāsına masdar olur; yukālu: قَدُسَ الشَّيْءُ قُدْسًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا طَهُرَ Ve

قُدُسٌ [Ḳudus - Ḳuds] Necd ülkesinde bir cebel-i ᶜazīm adıdır. Ve Beytu'l-Maḳdis ismidir, onda levs-i zünūbdan tatahhür olunduğu için. Ve Cibrīl ᶜaleyhi's-selāma ıtlāk olunur. Niteki رُوحُ الْقُدْسِ [Rūḥu'l-ḳuds] dahi denir, taraf-ı ilāhīden Ḳuds ile nüfūs-ı ᶜibādı mutahhir olan Ḳurʾān ve hikmet ve feyz-i rabbānī ile nāzil olduğu için. Ve Ḥicāz'da iki dağın ismidir: Birine Ḳudsu'l-Esved ve birine Ḳudsu'l-Ebyaḍ derler.

اَلْقُدَاسُ [el-ḳudās] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde)

Gümüşten düğme tarzında yaptıkları şeyᵓe denir ki koza taᶜbīr olunur, ekserī rahtlara üstüvār ederler ve ᶜArab nisvānları dizi edip kılāde ederler. Ve şol taşa denir ki havuza su dökülecek yere nasb ederler; bunda ḳāf'ın fethi ve dāl'ın teşdīdiyle de kalīlen cāᵓizdir. ᶜAlā-kavlin şol taşa denir ki deve suvarılan havuz içre bırakıp onunla su hissesini takdīr ederler ki onu bürüyüp örtecek mikdārı suyu hisse ᶜadd ederler. Ve menīᶜ ve ᶜazīm ve ᶜālī olan şeref ve nişāna ıtlāk olunur; yukālu: شَرَفٌ قُدَاسٌ أَيْ مَنِيعٌ ضَخْمٌ

اَلْقُدْسُ [el-ḳudes] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) ve

اَلْقُدُسُ [el-ḳudus] (zammeteynle كُتُبٌ [kutub] vezninde) غُمَرٌ [ġumer] dedikleri kāse tarzında bir güne kāsenin ismidir ki onunla tatahhur ederler.

اَلْقَدِيسُ [el-ḳadīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) İnciye denir.

اَلْقَدَسُ [el-ḳades] (جَبَلٌ [cebel] vezninde) Sitl ve bakraç taᶜbīr olunan kaba denir; yukālu: إِغْتَسَلَ بِالْقَدَسِ أَيِ السَّطْلِ Ve

قُدَسُ [Ḳades] Ḥimṣ kurbünde bir belde adıdır; Buḥayra-i Ḳuds ona muzāftır.

اَلْقَادِسُ [el-ḳādis] (dāl'ın kesriyle) Büyük gemiye denir, sefīne-i ᶜazīme maᶜnāsına. Ve

قَادِسُ [Ḳādis] Endelus'te bir cezīre adıdır. Şārih der ki hālen Ġādis dedikleri ki hāric-i Sebte'dedir. Ve Ḫorāsān'da şehr-i Herāt kazāsında bir kasaba adıdır.

اَلْقَادِسِيَّةُ [el-Ḳadisiyyet] Kūfe kurbünde bir karyedir. Hazret-i İbrāhīm ᶜaleyhi't-teslīm oraya mürūr ve bir ᶜacūza misāfir olup baᶜde'l-ikrām ser ve gīsūlarını gubārdan gasl ve tanzīf eylemekle قَدُسْتَ مِنْ أَرْضٍ kelāmıyla arz-ı mezbūrenin nezāfetini işᶜār ile huccāc mahalli olmak bābında duᶜā eylediler; ona bināᵓen Ḳadisiyye tesmiye olundu. Lisān-ı İbrāhīm ᶜArabī olmamakla zāhiren nakl bi'l-maᶜnā olur.

اَلْقُدُّوسُ [el-Ḳuddūs] (ḳāf'ın ve dāl-ı müşeddedenin zammıyla ve fethi cāᵓizdir) Şāᵓibe-i nakāyıstan pāk ve münezzeh olan Hak celle ve ᶜalā hazretlerinin esmā-i hüsnāsındandır. ᶜUyūb ve nakāᵓisten pāk ve müberrā yāhūd mübārek maᶜnāsını müfīd sīga-i mübālagadır ki fuᶜūl veznindedir. Ve kelām-ı ᶜArabda fuᶜūl vezninde olan kelimātın mecmūᶜu fā'nın fethiyledir, illā işbu قُدُّوسٌ [ḳuddūs] ve سُبُّوحٌ [subbūḥ] ve ذُرُّوحٌ [ẕurrūḥ] ve فُرُّوجٌ [furrūc] kelimeleri fā'nın zammıyladır ve baᶜzen bunlar da meftūh olurlar.

اَلْقَدُوسُ [el-ḳadūs] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Kılıç ile bir kimse üzerine havāle olan adama denir; yukālu:هُوَ قَدُوسٌ عَلَيْهِ بِالسَّيْفِ أَيْ قَدُومٌ بِهِ

قَيْدَاسٌ [Ḳaydās] (ḳāf'ın fethiyle) ve

مِقْدَاسٌ [Miḳdās] (mīm'in kesriyle) Esāmī-i nāstandır.

اَلتَّقْدِيسُ [et-taḳdīs] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] veznince) Tathīr maᶜnāsınadır. Takdīs-i ilāhī, Cenāb-ı Bārī'yi ᶜuyūb ve şirk ve nakāyıstan tenzīhe dāll olan taᶜbīrātla zikr ve vasf ve iᶜtikād eylemekten ᶜibārettir; ve minhu: اَلْأَرْضُ الْمُقَدَّسَةُ وَبَيْتُ الْمَقْدِسِ كَمَجْلِسٍ وَمُعَظَّمٍ أَرْضُ شَامٍ Ve beyt-i mezkūr mevkiᶜ-i enbiyāᵓ olmakla تَقْدِيسٌ [taḳdīs] ile mevsūf oldu.

اَلْمُقَدِّسُ [el-muḳaddis] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vezninde) Rāhib ve müteᶜabbide ıtlāk olunur.

اَلتَّقَدُّسُ [et-teḳaddus] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznin-de) Ziyādesiyle pāk olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَقَدَّسَ الرَّجُلُ إِذَا تَطَهَّرَ

قُدَيْسَةُ [Ḳudeyset] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vez-ninde) Esmā-i nisvāndandır: Ḳudeyse bintu'r-Rebīʿ, ʿAbdurraḥmān b. İbrāhīm b. ez-Zubeyr b. Suheyl b. ʿAbdurraḥmān b. ʿAvf'ın vālidesidir.

قُدَّاسٌ [Ḳudās] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Esmā-i ricāldendir: Ḥuseyn b. Ḳudās muhaddistir.

[ق د م س]

اَلْقُدْمُوسُ [el-ḳudmūs] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vez-ninde) Çoktanki nesneye denir; yukālu: حَسَبٌ قُدْمُوسٌ أَيْ قَدِيمٌ Ve ʿazīmü'ş-şān pādişāha denir; tekūlu: سُلْطَانُنَا قُدْمُوسٌ أَيْ مَلِكٌ ضَخْمٌ Ve ʿazīmü'l-heykel deveye de-nir. Cemʿi قَدَامِيسُ [ḳadāmīs] gelir.

اَلْقُدْمُوسَةُ [el-ḳudmūset] (hā'yla) Cüssesi iri ve büyük olan kayaya ve karıya denir; yukālu: صَخْرَةٌ وَمَرْأَةٌ قُدْمُوسَةٌ أَيْ ضَخْمَةٌ عَظِيمَةٌ

[ق ر ب س]

اَلْقَرَبُوسُ [el-ḳarebūs] (fethateynle حَلَزُونٌ [ḥalezūn] vezninde) At eyerinin kaşına denir; ön ve arka kaşlarının her birine ıtlāk olunur, ikisine قَرَبُوسَانِ [ḳarebūsān] denir ve bunun ancak zarūret-i şiʿrde rā'yı iskān olunur. Cemʿi قَرَابِيسُ [ḳarābīs] gelir; yukālu: كَسَرَ قَرَبُوسَ السَّرْجِ أَيْ حِنْوَهُ

قُرْدُوسٌ [Ḳurdūs] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) İbnu'l-Ḥāriṯ b. Mālik b. Fehm b. Ġanm b. Ḳurdūs, Ezd yāhūd Ḳays kabīlesinden bir cemāʿatin pederidir. Muhaddisīnden Hişām b. Ḥassān el-Ḳurdūsī onlardandır ki hıyār-ı etbāʿ-ı tābiʿīndendir, ʿalā-kavlin onların mevālīsindendir. Ve Saʿīd el-Ḳurdūsī, Ḳuteybe b. Muslim'in kātilidir.

اَلْقَرْدَسَةُ [el-ḳardeset] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir nesneyi metīn ve muh-kem kılmak maʿnāsınadır; yukālu: قَرْدَسَ الشَّيْءَ إِذَا أَوْثَقَهُ Ve köpek eniğini çağırmak maʿnāsınadır; yukālu: قَرْدَسَ جِرْوَ الْكَلْبِ إِذَا دَعَاهُ Ve şiddet ve salābet maʿnāsınadır; yukālu: فِيهِ قَرْدَسَةٌ أَيْ شِدَّةٌ وَصَلَابَةٌ

دَرْبُ الْقَرَادِيسِ [Derbu'l-Ḳarādīs] (dāl'ın fet-hiyle) Başra'da bir dervāze adıdır.

[ق ر س]

اَلْقَرْسُ [el-ḳars] (دَرْسٌ [ders] vezninde) Şedīd soğuğa denir; tekūlu: مَا هَذَا الْقَرْسُ أَيِ الْبَرْدُ الشَّدِيدُ Ve soğuk nesneye denir; yukālu: مَاءٌ قَرْسٌ أَيْ بَارِدٌ Ve be-gāyet bārid ve kesīf olan kırağıya denir; yukālu: نَزَلَ فِي هَذَا الصُّبْحِ قَرْسٌ أَيْ صَقِيعٌ أَكْثَفُ وَأَبْرَدُ Ve

قَرْسٌ [ḳars] Masdar olur, donmak maʿnāsına; yukālu: قَرَسَ الْمَاءُ قَرْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَمَدَ Ve soğuk müştedd olmak maʿnāsınadır; yukālu: قَرَسَ الْبَرْدُ إِذَا اشْتَدَّ

اَلْقَارِسُ [el-ḳāris] ve

اَلْقَرِيسُ [el-ḳarīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Müʾellifin ʿādeti üzere bunlar da berd-i şedīd maʿnāsınadır, lākin şārihin ve usūl-i sāʾirenin beyānlarına göre vasflardır, bārid nesneye denir. Ke-mā kāle fi'l-*Esās*: مَاءٌ قَارِسٌ وَقَرِيسٌ أَيْ بَارِدٌ Ve kadīm nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ قَارِسٌ وَقَرِيسٌ أَيْ قَدِيمٌ Ve

قَرِيسٌ [ḳarīs] Puhtī taʿbīr olunan taʿāmā de-nir ki balıktan yaparlar ve paçadan dahi olur, dondurulmak hasebiyle; yukālu: سَمَكٌ قَرِيسٌ إِذَا طُبِخَ وَعُمِلَ فِيهِ صِبَاغٌ وَتُرِكَ حَتَّى جَمَدَ Ve kāle fi'l-*Esās*: قَرَّسُوا قَرِيسًا وَهُوَ مَرَقٌ بِلَحْمِ بَقَرٍ أَوْ بِأَكَارِعَ يُبَرَّدُ

اَلْقَرْسُ [el-ḳares] (fethateynle) Don ve don-muş nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ قَرْسٌ أَيْ جَامِدٌ Ve

قَرَسٌ [ḳares] Masdar olur, soğuk müştedd olmak maᶜnāsınadır; yukālu: قَرِسَ الْبَرْدُ قَرَسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اشْتَدَّ

اَلْقِرْسُ [el-ḳirs] (ḳāf'ın kesriyle) ve

اَلْقِرْقِسُ [el-ḳirḳis] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Hurde sineklere denir.

قِرَاسٌ [Ḳirās] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) İbn Sālim el-Ġanevī'dir ki şuᶜarādandır.

اَلْقُرَاسِيَةُ [el-ḳurāsiyet] (ḳāf'ın zammı ve yā'nın tahfīfiyle) İri ve şedīd olan deveye denir.

قُورِسُ [Ḳūris] (ḳāf'ın zammı ve rā'nın kesriyle) Ḥaleb nevāhīsinde bir kazā ismidir, hālen harābedir.

اَلْإِقْرَاسُ [el-iḳrās] (hemzenin kesriyle) ve

اَلتَّقْرِيسُ [et-taḳrīs] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Soğutmak ve üşütmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَقْرَسَهُ الْبَرْدُ وَقَرَّسَهُ إِذَا بَرَّدَهُ

آلُ قَرَاسٍ [Ālu Ḳarās] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Serāt nāhiyesinde bir niçe bārid cibāl ismidir yāhūd tepelerin ismidir. Şārih der ki آلٌ [āl]den murād etrāf ve havālīsidir.

[ق ر ط س]

اَلْقِرْطَاسُ [el-ḳirṭās] (ḳāf'ın harekāt-ı selāsıyla) ve

اَلْقَرْطَسُ [el-ḳarṭas] (جَعْفَرٌ [caᶜfer] vezninde) ve

اَلْقِرْطَسُ [el-ḳirṭas] (دِرْهَمٌ [dirhem] vezninde) Kāğıda denir. Ve

قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] (ḳāf'ın kesriyle) Şol erkek deveye denir ki tüyü ziyāde ak olup gözleri siyāh ola ve bālā-bülend olup bedeni penbe gibi beyāz ola. Ve mutlakan sahīfeye denir, her ne şeyʾin olursa olsun. Ve meşinden ve sahtiyāndan olan ok nişānına denir. Ve mutlakan nişānda dahi müstaᶜmeldir ki tabla ve pota taᶜbīr olunur.

اَلْقِرْطَاسِيَّةُ [el-ḳirṭāsiyyet] (yā-yı müşeddede ile) Süt kır olan dābbeye denir ki katᶜā alacası olmaya; yukālu: دَابَّةٌ قِرْطَاسِيَّةٌ إِذَا كَانَتْ لاَ يُخَالِطُ بَيَاضُهَا شِيَةٌ

اَلْقَرْطَسَةُ [el-ḳarṭaset] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Oku nişāna vurmak maᶜnāsınadır; yukālu: رَمَى فَقَرْطَسَ إِذَا أَصَابَ الْقِرْطَاسَ

اَلتَّقَرْطُسُ [et-teḳarṭus] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Helāk olmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَقَرْطَسَ الرَّجُلُ إِذَا هَلَكَ

قَرْطَسُ [Ḳarṭas] (جَعْفَرٌ [caᶜfer] vezninde) Mışır diyārında bir karyedir.

[ق ر ع س]

اَلْقِرْعَوْسُ [el-ḳirᶜavs] (ᶜayn-ı mühmele ile فِرْدَوْسٌ [firdevs] vezninde) ve

اَلْقُرْعُوسُ [el-ḳurᶜūs] (زُنْبُورٌ [zunbūr] vezninde) İki hörgüçlü erkek deveye denir.

[ق ر ق س]

اَلْقَرَقُوسُ [el-ḳaraḳūs] (حَلَزُونٌ [ḥalezūn] vezninde) Şol toprağı sulb ve emles ve galīz olan ovaya denir ki onda aslā nebāt eseri olmaya ve baᶜzen onda āteş gibi muhterik ve habīs su kaynar ola ve sahrā-yı mezbūrenin mürtefiᶜ ve mutmaᶜinn yerleri dahi olur.

اَلْقِرْقِسُ [el-ḳirḳis] جِرْجِسٌ [circis] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu.

قِرْقِيسَا [Ḳarkīsā - Ḳirkīsā] (ḳāf'ın fethi ve kesriyle ve elifin meddi ve kasrıyla) Nehr-i Furāt üzere bir beldedir, bānīsi olan Ḳarḳīsā b. Ṭahmūreş ismiyle müsemmādır.

قِرْقِسَانُ [Ḳirḳisān] (تِلْمِسَانُ [tilmisān] vezninde) Bu dahi bir beldedir.

قَرْقُوسٌ [ḳarḳūs] (ḳāf'ın fethiyle) Köpe-

ği çağıracak savttan hikāyedir. Ve oğlak kısmını dahi su içmeğe çağırdıklarından karkūs diye çağırırlar.

اَلْقَرْقَسَةُ [el-ḳarḳaset] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Köpeği karkūs diyerek çağırmak maʿnāsınadır; yukālu: قَرْقَسَ الْكَلْبَ إِذَا دَعَاهُ فَقَالَ لَهُ قَرْقُوسْ

[ق ر م س]

قَرْمَسُ [Ḳarmes] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Endelus'te bir beldedir.

قِرْمِيسِينُ [Ḳirmīsīn] (ḳāf'ın kesriyle) ʿAcemde Dīnever kurbünde bir beldedir; Kirmān-şāhān muʿarrebidir.

[ق ر ن س]

اَلْقُرْنَاسُ [el-ḳurnās] (ḳāf'ın zammı ve kesriyle) Dağdan burun gibi çıkan sivriye denir. Ve şol nākaya denir ki her tarafı kalkık ve yüksek ola, gūyā ki her yanından burun çıkmış gibi. Ve hatunların pamuk bükecek yerlerine denir.

اَلْقِرْنَسُ [el-ḳirnes] (دِرْهَمٌ [dirhem] vezninde) قُرْنَاسٌ [ḳurnās] ile maʿnā-yı sānīde mürādiftir.

اَلْقَرَانِيسُ [el-ḳarānīs] (ḳāf'ın fethiyle) Sel suyunun evāʾiline denir ki hār u hāşākı yerlerinden koparıp götürmeğe başlamış ola.

اَلْمُقَرْنَسُ [el-muḳarnas] (مُدَحْرَجٌ [mudaḥrec] vezninde) Çatma tavana denir ki merdiven heyʾetinde olur, ahşāb hānelerin tavanları bu resmedir; yukālu: سَقْفٌ مُقَرْنَسٌ إِذَا كَانَ قَدْ عُمِلَ عَلَى هَيْئَةِ السُّلَّمِ Şārih سَيْفٌ مُقَرْنَسٌ nüshalarını tahtiʾe eylemiştir. Ve سَيْفٌ nüshasına göre kırk merdiven taʿbīr olunan kılıç olur ki ağzı kademe kademe olur.

اَلْقَرْنَسَةُ [el-ḳarneset] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Şikārī doğanı ibtidā elde şikāre alıştıracak hengāmda tületip ve gözlerini dikmek maʿnāsınadır; yukālu: قَرْنَسَ الْبَازِي وَقُرْنِسَ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا كُرِّزَ وَخِيطَتْ عَيْنَاهُ Müʾellifin tefsīrine göre fiʿl-i lāzımdır. Ve

قَرْنَسَةٌ [ḳarneset] Horoz başının tüylerini kabartarak bir āher horozdan kaçmak maʿnāsınadır; yukālu: قَرْنَسَ الدِّيكُ إِذَا فَرَّ وَقَنْزَعَ

[ق س س]

اَلْقَسُّ [el-ḳass] (ḳāf'ın harekāt-ı selāsı ve sīn'in teşdīdiyle) Bir nesnenin ardına düşüp araştırmak maʿnāsınadır; yukālu: قَسَّ الشَّيْءَ قَسًّا مُثَلَّثَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا تَتَبَّعَهُ وَطَلَبَهُ Ve koğuculuk eylemek maʿnāsınadır; ve minhu yukālu: هُوَ قَسَّاسٌ أَيْ نَمَّامٌ

اَلتَّقَسُّسُ [et-teḳassus] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir nesnenin gereği gibi ardına düşüp araştırmak maʿnāsınadır; yukālu: فُلَانٌ يَتَقَسَّسُ الْأَخْبَارَ أَيْ يَتَتَبَّعُهَا وَيَطْلُبُهَا

اَلْقَسُّ [el-ḳass] (ḳāf'ın fethiyle) Şol deve sāhibine denir ki develerinden aslā müfārakat eylemez ola. Ve ʿilm cihetiyle Naṣārā tāʾifesinin reʾīslerine denir ki keşīş olacaktır, قِسِّيسٌ [ḳissīs] dahi denir, ke-mā se-yuzkeru. Cemʿi قُسُوسٌ [ḳusūs] gelir. Masdarı, قُسُوسَةٌ [ḳusūset] ve قِسِّيسَةٌ [ḳissīset]tir, ke-mā se-yuzkeru. Ve

قَسٌّ [ḳass] Kırağıya denir, صَقِيعٌ [ṣaḳīʿ] maʿnāsına. Ve tābiʿīnden ʿAbdurraḥmān b. ʿAbdullāh el-Mekkī nām ʿābidin lakabıdır; ʿunfuvān-ı şebābında Sellāme nām çengīye meftūn olmuştu. Ve

قَسٌّ [ḳass] Deveyi güzel otarmak maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ يَقُسُّ الْإِبِلَ أَيْ يُحْسِنُ رَعْيَهُ Ve davar sürmek maʿnāsınadır; yukālu: قَسَّ الْإِبِلَ إِذَا سَاقَهُ Ve

قَسٌّ [Ḳass] Arz-ı Mışr'dan ʿArīş ile Fermāʾ beyninde bir mevziʿ adıdır, siyāb-ı Ḳas-

siyye ondan çıkar. Ve baʿzen ḳāf'ı meksūr ederler. ʿAlā-kavlin aslı قَزِّيَّةٌ [ḳazziyet] idi ki قَزٌّ [ḳazz]a yaʿnī harīre mensūb idi; zā'yı sīn'e ibdāl eylediler. Ve

قَسَّ [Ḳass] Hindistān'da bir sāhil adıdır.

دَيْرُ الْقَسِّ [Deyru'l-Ḳass] Dimaşḳ'ta bir mevziʿ adıdır. Ve

دِرْهَمٌ قَسِّيٌّ [dirhemun ḳassiyy] (sīn'in teşdīdi ve tahfīfiyle) Züyūf demektir; yukālu: دِرْهَمٌ قَسِّيٌّ أَيْ رَدِيءٌ Ve

قَسَّ [ḳass] Bir kimseyi bed söz ile rencīde eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَسَّهُمْ إِذَا أَذَاهُمْ بِكَلَامٍ قَبِيحٍ Ve kemikte olan eti ve iliği bi'l-cümle sıyırıp ekl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَسَّ مَا عَلَى الْعَظْمِ إِذَا أَكَلَ لَحْمَهُ وَامْتَخَخَهُ Ve nāka yalnızca otlamak maʿnāsınadır; yukālu: قَسَّتِ النَّاقَةُ إِذَا رَعَتْ وَحْدَهَا

اَلْقُسُوسَةُ [el-ḳusūset] (ḳāf'ın zammıyla) ve

اَلْقِسِّيسَةُ [el-ḳissīset] (ḳāf'ın kesriyle) Masdarlardır, Naṣārādan biri keşīş olmak maʿnāsınadır; yukālu: قَسَّ فُلَانٌ قُسُوسَةً وَقِسِّيسَةً إِذَا صَارَ قَسًّا

اَلْقِسِّيسُ [el-ḳissīs] (سِكِّيتٌ [sikkīt] veznide) قِسٌّ [ḳiss] gibi Naṣārā tāʾifesini ʿilm ve dīn cihetinde reʾīslerine denir ki keşīş taʿbīr olunur. Cemʿi قِسِّيسُونَ [ḳissīsūn] ve قَسَاوِسَةٌ [ḳasāviset] gelir, مَهَالِبَةٌ [mehālibet] gibi; aslı قَسَاسِسَةٌ [ḳasāsiset] olup sīn'lerin kesretinden nāşī sīn-i sāniye vāv'a ibdāl olundu.

اَلتَّقْسِيسُ [et-taḳsīs] Bu dahi deveyi güzel otarmak maʿnāsınadır; yukālu: قَسَّسَ الْإِبِلَ إِذَا أَحْسَنَ رَعْيَهُ

اَلْقَسَّةُ [el-ḳasset] (ḳāf'ın fethiyle) Küçük köye denir, karye-i sagīre maʿnāsına.

اَلْقَسْقَسَةُ [el-ḳasḳaset] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Bu dahi kemikte olan eti ve iliği bi'l-cümle sıyırıp silkip yemek maʿnāsınadır; yukālu: قَسْقَسَ مَا عَلَى الْعَظْمِ إِذَا أَكَلَ لَحْمَهُ وَامْتَخَخَهُ Ve değneği oynatmak maʿnāsınadır, ke-mā se-yuzkeru. Ve sürʿatle gitmek maʿnāsınadır; yukālu: قَسْقَسَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ Ve köpeği kūs kūs diye çağırmak maʿnāsınadır; yukālu: قَسْقَسَ الْكَلْبَ إِذَا صَاحَ بِهِ فَقَالَ قُوسْ قُوسْ Lisānımızda bu oş oş olacaktır. Ve bir nesneyi ırgalamak maʿnāsınadır; yukālu: قَسْقَسَ الشَّيْءَ إِذَا حَرَّكَهُ Ve dūr u dırāz taʿab ve mihnet çekip yürümek maʿnāsınadır; yukālu: قَسْقَسَ الرَّجُلُ إِذَا دَأَبَ السَّيْرَ

اَلْقَسُوسُ [el-ḳasūs] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Dāʾimā yalnızca otlar olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ قَسُوسٌ إِذَا كَانَتْ تَرْعَى وَحْدَهَا Ve huysuzluk eden, ʿalā-kavlin sütü çekilmeğe başlamış olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ قَسُوسٌ إِذَا ضَجِرَتْ وَسَاءَ خُلُقُهَا أَوْ تَوَلَّى لَبَنُهَا

قُسٌّ [Ḳuss] (ḳāf'ın zammıyla) İbn Sāʿide el-İyādī'dir ki belīg ve hakīm idi. Ve fīhi'l-hadīsu: «يَرْحَمُ اللهُ قُسًّا إِنِّي لَأَرْجُو يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَنْ يُبْعَثَ أُمَّةً وَحْدَهُ»

قُسُّ النَّاطِفِ [Ḳussu'n-Nāṭıf] Kūfe kurbünde bir mevziʿdir.

قُسَيْسٌ [Ḳuseys] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir mevziʿdir. Ve ʿAbdullāh b. Yākūt nām muhaddisin ceddi ismidir.

قَسَاسٌ [Ḳasās] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) İbn Ebī Şimr b. Maʿdīkereb ismidir ki şuʿarādandır.

قُسَاسٌ [Ḳusās] (غُرَابٌ [ġurāb] veznide) Ermīniyye'de bir demir maʿdenidir, süyūf-i Ḳusāsiyye ona mensūbdur. Ve Benū Numeyr diyārında bir dağın ismidir.

اَلْقَسْقَاسُ [el-ḳasḳās] (حَشْحَاشٌ [ḥaşḥās] veznide) Ayağı çabuk insān ve hayvāna denir; yukālu: رَجُلٌ وَفَرَسٌ قَسْقَاسٌ أَيْ سَرِيعٌ Ve uz

ve hāzık kılavuza denir; yukālu: هُوَ قَسْقَاسٌ أَيْ دَلِيلٌ هَادٍ Ve şedīd soğuğa ve şedīd açlığa denir; yukālu: بَرْدٌ وَجُوعٌ قَسْقَاسٌ أَيْ شَدِيدٌ Müᵓellif yine müsāmaha ile tefsīr eylemiştir. Ve iyi ve muhkem kuyu ipine denir. Ve kesmez künd kılıca denir. Ve pek muzlim geceye denir, ᶜalā-kavlin saᶜbu's-seyr olan mütᶜib geceye denir; yukālu: لَيْلَةٌ قَسْقَاسٌ أَيْ مُظْلِمٌ أَوْ هِيَ مَا اشْتَدَّ السَّيْرُ فِيهَا Ve kerevize şebīh bir ot ismidir. Ve arslana denir.

اَلْقَسْقَسُ [el-ḳasḳas] (عَرْعَرٌ [ᶜarᶜar] vezninde) ve

اَلْقُسَاقِسُ [el-ḳusāḳis] (عُلاَبِطٌ [ᶜulābiṭ] vezninle) Bunlar da arslana denir.

اَلْقَسْقَاسَةُ [el-ḳasḳāset] (ḳāf'ın fethiyle) Değneğe denir. ᶜAlā-kavlin قَسْقَاسَةُ الْعَصَا [ḳasḳāsetu'l-ᶜaṣā] ve قَسْقَسَةُ الْعَصَا [ḳasḳasetu'l-ᶜaṣā] değneği oynatmaya denir. قَسْقَاسَةٌ [ḳasḳāset] ism ve قَسْقَسَةٌ [ḳasḳ aset] masdar olur.

اَلْقُسُسُ [el-ḳusus] (zammeteynle) ᶜUkalāᵓ ve hūş-mendāna denir; yukālu: هُمْ قُسُسٌ أَيْ عُقَلاَءُ Ve davar sürmekte hāzık olan adamlara denir; yukālu: قَوْمٌ قُسُسٌ أَيْ سَاقَةٌ حَذَّاقٌ

اَلتَّقَسْقُسُ [et-teḳasḳus] (تَزَلْزُلٌ [tezelzul] vezninde) Sese kulak vurup dinlemek maᶜnāsınadır; yukālu: تَقَسْقَسَ الصَّوْتَ إِذَا تَسَمَّعَهُ

[ق س ط س]

اَلْقِسْطَاسُ [el-ḳusṭās - el-ḳisṭās] (ḳāf'ın zammı ve kesriyle) Teraziye denir, ᶜalā-kavlin sāᵓir mīzānlardan akvem olanına yaᶜnī keffeteyni besberāber olup pek doğru olanına denir yāhud قِسْطَاسٌ [ḳusṭās - ḳisṭās] mīzān-ı ᶜadl olacaktır ki yevm-i kıyāmette kendisiyle vezn-i aᶜmāl olunacak terazidir. Pes dünyā terazisine ıtlākı teşbīh cihetiyle olur. قِسْطٌ [ḳist] lafzından meᵓhūz olur; ᶜinde'l-baᶜz lafz-ı mezbūr Rūmiyyeden muᶜarrebdir. Ve evvelki kavllere göre ne güne mīzān olursa olsun yaᶜnī gerek küçük ve gerek büyük olsun ve gerek altın ve gümüş terazisi ve gerek kabbān olsun; yukālu: فُلاَنٌ يَقِيسُ بِمِقْيَاسِهِ وَيَزِنُ بِقُسْطَاسِهِ وَهُوَ الْمِيزَانُ أَوْ أَقْوَمُ الْمَوَازِينِ أَوْ هُوَ مِيزَانُ الْعَدْلِ Kāle'ş-şārih ve fī *Mufredāti*'r-Rāġib ve minhu kavluhu taᶜālā: ﴿وَزِنُوا بِالْقِسْطَاسِ الْمُسْتَقِيمِ﴾ اَلْمِيزَانِ وَيُعَبَّرُ بِهِ عَنِ الْعَدَالَةِ كَمَا يُعَبَّرُ بِالْمِيزَانِ عَنْهَا

[ق س ط ن س]

اَلْقُسْطَنَاسُ [el-ḳusṭanās] (ḳāf'ın zammıyla ve ṭā'nın fethiyle) ᶜAttārların tīb ezecek somaki taşlarına denir. Ve bir şecer adıdır ve bunun aslı قُسْطَنَسٌ [ḳusṭanes] olup medd ve işbāᶜ olundu.

[ق ص ط س]

اَلْقُصْطَاسُ [el-ḳuṣṭās] (ḳāf'ın zammı ve kesriyle) قُسْطَاسٌ [ḳusṭās] lafzında lügattir.

[ق ط ر ب س]

اَلْقَطْرَبُوسُ [el-ḳaṭrebūs] (ḳāf'ın fethi ve kalīlen kesriyle) Sokması şedīd olan ᶜakrebe denir. Ve çabuk, ᶜalā-kavlin yavuz ve şedīd nākaya denir.

[ق ط ر س]

اَلْقَنْطَرِيسُ [el-ḳanṭarīs] (زَنْجَبِيلٌ [zencebīl] vezninde) İri ve yavuz fāreye ve nākaya denir.

[ق ع س]

اَلْقَعَسُ [el-ḳaᶜas] (fethateynle) Göğüs taşra çıkıp arka içeri girmek vechiyle kambur olmak maᶜnāsınadır; yukālu: قَعِسَ الرَّجُلُ قَعَسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ ضِدُّ حَدِبَ

اَلْأَقْعَسُ [el-aḳᶜas] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) ve

اَلْقَعِسُ [el-ḳaᶜis] (كَتِفٌ [ketif] vezninde)

Vasflardır, göğsü taşra çıkıp arkası içeri girmiş kambura denir. Ve

أَقْعَسُ [aḳʿas] Şol ata ıtlāk olunur ki sırtı çökük olup sağrısı ve yancıkları kalkık ola; yukālu: فَرَسٌ أَقْعَسُ أَيِ الْمُطْمَئِنُّ الصَّهْوَةِ الْمُرْتَفِعُ الْقَطَاةِ Ve şol deveye ıtlāk olunur ki başı ve boynu arka tarafından sırtına doğru māʾil ola; yukālu: بَعِيرٌ أَقْعَسُ أَيِ الْمَائِلُ رَأْسُهُ وَعُنُقُهُ نَحْوَ ظَهْرِهِ Şārih der ki nüshalardan نَحْو lafzı sākıt olmuştur, sahīhi نَحْوَ ظَهْرِهِ olmaktır ki akʿas şeklinde olur. Ve

أَقْعَسُ [aḳʿas] Pek uzun geceye ıtlāk olunur, gūyā ki kamburlanıp yerinden kımıldamaz olur; yukālu: لَيْلٌ أَقْعَسُ أَيْ طَوِيلٌ يَعْنِي كَأَنَّهُ لاَ يَبْرَحُ Ve diyār-ı Rebīʿa'da bir dağın ismidir, ذُو الْهِضَابِ [Ẕu'l-Hiḍāb] ile mükennādır. Ve ʿuluvv-i şān ve menāʿat ve mekānet sāhibi adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ أَقْعَسُ أَيْ مَنِيعٌ Ve sābit ve pāyidār ve mütemekkin ʿizz ve şāna ıtlāk olunur; yukālu: عِزٌّ أَقْعَسُ أَيْ ثَابِتٌ Ve Yemāme'de bir hurmālığın ve bir arzın ismidir.

اَلْأَقْعَسَانِ [el-aḳʿasān] (tesniye bünyesiyle) Ḍamḍam nām kimsenin Aḳʿas ve Hubeyre nām oğullarına ıtlāk olunur. Ve

أَقْعَسُ [Aḳʿas] ve

مَقَاعِسُ [Meḳāʿis] Ḍamre b. Ḍamre'nin iki oğullarıdır.

اَلْقَعْسَاءُ [el-ḳaʿsāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) أَقْعَسُ [aḳʿas]ın müʿennesidir. Ve şol karıncaya vasf olur ki göğsünü ve kuyruğunu kaldırarak gider ola; yukālu: نَمْلَةٌ قَعْسَاءُ إِذَا كَانَتْ رَافِعَةً صَدْرَهَا وَذَنَبَهَا Ve Muʿāẕ en-Nehdī nām kimsenin feresi ismidir.

اَلْقَعْوَسُ [el-ḳaʿves] (جَرْوَلٌ [cervel] vezninde) Pek pīr ve sāl-horde adama denir.

قِعَاسٌ [Ḳiʿās] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir dağın adıdır.

قُعَاسٌ [ḳuʿās] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Koyun ve keçi kısmına mahsūs bir ʿillet adıdır, kesret-i eklden hādis olup ʿākıbet helāk olur, tohme taʿbīr ettikleridir.

قَعْسَانُ [Ḳaʿsān] (سَلْمَانُ [selmān] vezninde) Bir mevziʿdir.

اَلْقَوْعَسُ [el-ḳavʿas] (جَوْهَرٌ [cevher] veznin-de) Mutlakan boynu yoğun ve sırtı şedīd ve muhkem olan hayvāna denir.

اَلْقَعْسُ [el-ḳaʿs] (ḳāf'ın fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) Müntin ve bed-būy toprağa denir.

اَلْقُعْسُوسُ [el-Ḳuʿsūs] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) Bir çirkīn ve taslak ʿavretin lakabıdır.

قُعَيْسِيسُ [Ḳuʿaysīs] (musaggar bünyesiyle) Bir recül ismidir.

اَلْإِقْعَاسُ [el-iḳʿās] (hemzenin kesriyle) Pek zengīn ve māl-dār olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَقْعَسَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ غَنِيًّا مُكْثِرًا

اَلتَّقَاعُسُ [et-teḳāʿus] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) İrkilip gerilenmek maʿnāsınadır; yukālu: تَقَاعَسَ عَنْهُ إِذَا تَأَخَّرَ Ve at yedeğe gelmeyip geri çekinmek maʿnāsınadır; yukālu: تَقَاعَسَ الْفَرَسُ إِذَا لَمْ يَنْقَدْ لِقَائِدِهِ

اَلْإِقْعِنْسَاسُ [el-iḳʿinsās] Bir semte giderken gerilenip enseye dönmek maʿnāsınadır; yukālu: إِقْعَنْسَسَ الرَّجُلُ إِذَا تَأَخَّرَ وَرَجَعَ إِلَى خَلْفٍ

اَلْمُقْعَنْسِسُ [el-muḳʿansis] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Şedīd olan insān ve hayvāna denir. Musaggarında مُقَيْعِسٌ [muḳayʿis] yāhūd مُقَيْعِيسٌ [muḳayʿīs] denir yāʾ ziyādesiyle yāhūd قُعَيْسٌ [ḳuʿays] denir, mīm'in ve sīn'in birini hazfle. Cemʿi مَقَاعِسُ [meḳāʿis] ve مَقَاعِيسُ [meḳāʿīs] gelir.

مُقَاعِسٌ [Muḳāʿis] (مُجَاوِرٌ [mucāvir] vez-

ninde) Temīm kabīlesinden bir cemāᶜatin pederidir; kavmi beyninde vākiᶜ bir yemīn husūsundan teᶜehhür eylediği için telkīb eylediler.

اَلتَّقَعْوُسُ [et-teḳaᶜvus] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Pek pīr-i fānī olmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَقَعْوَسَ الشَّيْخُ إِذَا كَبِرَ Ve hāne harāb olup yıkılmağa yüz tutmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir ki bel vermek taᶜbīr olunur; yukālu: تَقَعْوَسَ الْبَيْتُ إِذَا تَهَدَّمَ

[ق ف س]

اَلْقَفْسُ [el-ḳafs] (ḳāf'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) ve

اَلْقُفُوسُ [el-ḳufūs] (جُلُوسٌ [culūs] vezninde) Ölmek maᶜnāsınadır; yukālu: قَفَسَ الرَّجُلُ قَفْسًا وَقُفُوسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَاتَ Ve āhūnun ellerini ve ayaklarını bağlamak maᶜnāsınadır; yukālu: قَفَسَ الظَّبْيَ إِذَا رَبَطَ يَدَيْهِ وَرِجْلَيْهِ Ve bir kimsenin saçından kavrayıp tutmak maᶜnāsınadır; yukālu: قَفَسَ فُلَانًا إِذَا أَخَذَ بِشَعْرِهِ Ve bir nesneyi bir kimse yedinden gazabla çekip alır vechile almak maᶜnāsınadır; yukālu: قَفَسَ الشَّيْءَ إِذَا أَخَذَهُ أَخْذَ انْتِزَاعٍ وَغَضَبٍ

اَلْقَفَسُ [el-ḳafes] (fethateynle) Bir adamın burnunun yumuşağı büyük olmak maᶜnāsınadır; yukālu: قَفِسَ الرَّجُلُ قَفَسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَظُمَتْ رَوْثَةُ أَنْفِهِ

اَلْأَقْفَسُ [el-aḳfes] مُقْرِفٌ [muḳrif] maᶜnāsınadır ki pederi kul cinsi olup vālidesi ahrārdan olan kimseye denir. Ve feres cinsinde مُقْرِفٌ [muḳrif] anası ᶜArabiyye olup babası boz at olandır; yukālu: رَجُلٌ وَفَرَسٌ أَقْفَسُ أَيْ مُقْرِفٌ Ve mutlakan uzun olup kemān gibi münhanī ve hamīde olan şeyᵓe denir.

اَلْقَفْسَاءُ [el-ḳafsāᵓ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāᵓ] vezninde) Miᶜdeye denir. Ve karına denir, بَطْنٌ [baṭn] maᶜnāsına. Ve kötü ve fürū-māye olan ᶜavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ قَفْسَاءُ أَيْ لَئِيمَةٌ رَدِيئَةٌ

قَفَاسِ [ḳafāsi] (قَطَامِ [ḳaṭāmi] vezninde) Bu dahi leᵓīme ve redīᵓe olan ᶜavrete denir.

اَلْقُفْسُ [el-Ḳufs] (ḳāf'ın zammıyla) Kirmān memleketinde mütemekkin bir sınf Ekrād tāᵓifesine ıtlāk olunur.

اَلتَّقَفُّسُ [et-teḳaffus] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜul] vezninde) Sıçramak maᶜnāsınadır; yukālu: تَقَفَّسَ الظَّبْيُ إِذَا وَثَبَ

اَلتَّقَافُسُ [et-teḳāfus] İki kimse birbirinin saçından kaçıp tutmak için birbirinin üzerine sıçraşmak maᶜnāsınadır; yukālu: هُمَا يَتَقَافَسَانِ بِشُعُورِهِمَا أَيْ يَتَوَاثَبَانِ يَعْنِي حَتَّى يَأْخُذَ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا بِشَعْرِ صَاحِبِهِ

[ق ق س]

اَلْمُقَوْقِسُ [el-muḳavḳis] (ism-i fāᶜil bünyesiyle) Bir nevᶜ kuş ismidir ki boğazında güvercin gibi beyāza māᵓil karamtık tavkı olur. Ve Ḳıbṭ zümresinden Cureyc b. Mīnā nām kimsenin lakabıdır ki zamān-ı saᶜādette Mışır ve İskenderiyye'nin sāhibi yaᶜnī meliki idi ve onu sahābeden ᶜadd eylediler. Ve selefte mutlakan Mışır ve İskenderiyye meliklerine lakab-ı hāss idi. Ve Hind pādişāhlarına da lakab olduğu İbn ᶜAbbād'dan menkūldür, lākin galat olmak gerektir. Ve Ḳākīs b. Ṣaᶜṣaᶜa b. Ebi'l-Ḥarīf muhaddistir. Şārih der ki zikr olan Muḳavḳis şeref-i likā ile müşerref olmadığından başka mülküne dınnetle Naṣrānī olarak fevti müttefaktır.

[ق ل ح س]

اَلْقِلْحَاسُ [el-ḳilḥās] (ḥā-yı mühmele ile قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] vezninde) Çirkīn ve taslak

ve bed-endām kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ قِلْحَاسٌ أَيْ سَمِجٌ قَبِيحٌ

[ق ل د س]

أُوقْلِيدِسُ [Ūḳlīdis] (hemzenin zammı ve ziyāde-i vāv ile) ʿİlm-i maʿrūfta yaʿnī heyʾet ve hendese ve hisāb fenninde ibtidā kitāb vazʿ ve tasnīf eden kimsenin ismidir. İbn ʿAbbād o kitābın ismidir demekle galat eyledi. Mütercim der ki *Burhān-ı Ḳāṭıʿ*da mersūm olduğu üzere أُقْلِيدَس [Uḳlīdes] lafz-ı Yūnānīdir, miftāh maʿnāsına olan أُقْلِي [uḳlī] ile hendese maʿnāsına olan دَسْ [des] lafzından mürekkebdir. Erkām-ı riyāziyyede vazʿ olunan kitāba tesmiye olunmuştur; musannifin ismi olmak dahi menkūldür.

[ق ل س]

اَلْقَلْسُ [el-ḳals] (ḳāf'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Geminin halat taʿbīr olunan yoğun ipine denir ki lîften yāhūd hurmā kabuğundan ve sāʾir nesnelerden bükerler; cemʿi قُلُوسٌ [ḳalūs] gelir, yukālu: جَرُّوا السَّفِينَةَ بِالْقَلْسِ وَالسَّفِينَ بِالْقُلُوسُ وَهُوَ حَبْلٌ ضَخْمٌ مِنْ لِيفٍ أَوْ خُوصٍ أَوْ غَيْرِهِمَا Müʾellif yine müsāmaha eylemiştir. Ve

قَلْسٌ [ḳals] Boğazdan ağız dolusu ve ondan azca çıkan nesneye denir. Ve bu قَيْءٌ [ḳayʾ] değildir. Eğer ʿavdet ederse ona kayʾ ıtlāk olunur. Kāle'ş-şārih kāle fi'n-*Nihāye* ve fi'l-hadīsi: «مَنْ قَاءَ أَوْ قَلَسَ فَلْيَتَوَضَّأْ» الْقَلْسُ بِالتَّحْرِيكِ وَقِيلَ بِالسُّكُونِ مَا خَرَجَ مِنَ الْجَوْفِ مِلْءَ الْفَمِ أَوْ دُونَهُ وَلَيْسَ بِقَيْءٍ فَإِنْ عَادَ فَهُوَ الْقَيْءُ Ve

قَلْسٌ [ḳals] Tarab ve tegannī ederek raks eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَلَسَ فُلَانٌ قَلْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا رَقَصَ فِي غِنَاءٍ Ve latīf ve nāzük nagamāt eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَلَسَ الْمُطْرِبُ إِذَا غَنَّى غِنَاءً جَيِّدًا Ve çok nebīz içmek maʿnāsınadır; yukālu: قَلَسَ الرَّجُلُ إِذَا أَكْثَرَ شُرْبَ النَّبِيذِ Ve miʿde bulanıp gönül dönmek maʿnāsınadır; yukālu: قَلَسَتْ نَفْسُهُ إِذَا غَثَتْ Ve kāse lebāleb dolduğu için şarābı taşra püskürmek maʿnāsınadır; yukālu: قَلَسَ الْكَأْسُ بِالشَّرَابِ إِذَا قَذَفَهُ إِمْتِلَاءً ve yukālu: قَلَسَ الْبَحْرُ بِالْمَاءِ إِذَا قَذَفَهُ إِمْتِلَاءً ve minhu yukālu: بَحْرٌ قَلَّاسٌ أَيْ زَخَّارٌ

قَالِسٌ [Ḳālis] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) Bir mevziʿ adıdır ki Fahr-i ʿālem ʿaleyhi's-selām hazretleri onu ʿUzre kabīlesinden Benu'l-Eḥabb cemāʿatine ber-vech-i mukātaʿa tevcīh buyurdular.

قَلُوسُ [Ḳalūs] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Rey şehri kurbünde bir karyedir.

قُلَّيْسٌ [Ḳulleys] (ḳāf'ın zammı ve lām-ı müşeddedenin fethiyle قُبَّيْطٌ [ḳubbeyṭ] vezninde) Yemen'de Ṣanʿā şehrinde bir kilise adıdır. Bu kiliseyi Ebrehe nām Yemen vālīsi, Kaʿbe'ye nazīr olmak zuʿmüyle binā ve halkı hacc için ona sarf kasdında olup o esnāda ʿArabdan bir kimse bir gece nihānī gelip kiliseyi tagavvut eyledi. Sabāhtan keyfiyyet Ebrehe'ye münʿakis oldukta fīl-i mahmūdu istishāb ile Kaʿbe'yi hedm kasdına ʿazīmet edip Mekke'ye karīb yerde ʿasker-i ebābīl ile nümūne-i ʿasf-i meʾkūl oldular.

اَلْقَلِيسُ [el-ḳalīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bahīl ve nākese denir; yukālu: رَجُلٌ قَلِيسٌ أَيْ بَخِيلٌ

اَلْأَنْقَلَيْسُ [el-enḳaleys - el-enḳalīs] (hemzenin ve lām'ın fetha ve kesreleriyle) Bir nevʿ balık adıdır ki yılan şeklinde olur; müfredāt-ı sāʾirede bunu yılan balığı ile beyān eylemişlerdir.

اَلْقَلَنْسُوَةُ [el-ḳalensuvet - el-ḳulensivet] ve

اَلْقَلَنْسِيَةُ [el-ḳalensuyet - el-ḳulensiyet]

(ḳāf'ları meftūḥ edersen, sīn'leri mazmūm ve ḳāf'ları mazmūm edersen sīn'leri meksūr edersin) Baş kisvetine denir, ne güne olursa olsun. Cemʿi قَلَانِسُ [ḳalānis] ve قَلَانِيسُ [ḳalānīs] gelir ve قَلَنْسٌ [ḳalens] gelir fethateynle. Ve bunun aslı قَلَنْسُوٌ idi, kelām-ı ʿArabda āhiri harf-i ʿillet olup mā-kabli mazmūm kelime olmadığına mebnī vāv hazf olunup ve āhirine mā-kabli meksūr yāʾ ilhāk olundu. Pes ismin āhiri yāʾ olup mā-kabli meskūr olmakla قَاضٍ kelimesinin iʿlāli gibi iʿlāl olundu. Ve cemʿinde قَلَاسِيُّ [ḳalāsiyy] dahi denir yāʾ taʿvīziyle ve قَلَاسٍ [ḳalās]] denir hazfle. Ve musaggarında قُلَيْنِسَةٌ [ḳuleyniset] denir ve قُلَيْنِيسَةٌ [ḳuleynīset] denir, işbāʿla ve قُلَيْسِيَةٌ [ḳuleysiyet] denir nūn'un hazfi ve yā-yı sāniyenin tahfīfiyle.

اَلْقَلْسَيَةُ [el-ḳalseyet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) ve

اَلْقَلْنَسَةُ [el-ḳalneset] (nūn'la) Başa kisvet giydirmek maʿnāsına

اَلتَّقَلْسِي [et-teḳalsī] ve

اَلتَّقَلْنُسُ [et-teḳalnus] Mutāviʿleridir; tekūlu: قَلْسَيْتُ فُلَانًا وَقَلْنَسْتُهُ فَتَقَلْسَى وَتَقَلْنَسَ أَيْ أَلْبَسْتُهُ الْقَلَنْسُوَةَ فَلَبِسَ

قَلَنْسُوَةُ [Ḳalensuvet] (fethateynle ve sīn'in zammıyla) Filesṭīn eyāletinde bir hısn adıdır.

اَلتَّقْلِيسُ [et-taḳlīs] Vālīler şehre geldiklerinde def çalıp āheng ve nagamātla şenlikler ederek ve kılıç ve harbeler ile oynayarak istikbāl eylemek maʿnāsınadır. Kāle'ş-şārih ve minhu hadīsu ʿÖmer radıyallāhu ʿanhu: «لَمَّا قَدِمَ الشَّامَ لَقِيَهُ الْمُقَلِّسُونَ بِالسُّيُوفِ وَالرَّيْحَانِ» وَهُمُ الَّذِينَ يَسْتَقْبِلُونَ الْوُلَاةَ عِنْدَ قُدُومِهِمْ بِضَرْبِ الدُّفِّ وَالْغِنَاءِ وَأَصْنَافِ اللَّهْوِ Ve

تَقْلِيسٌ [taḳlīs] Bir kimse bir zī-şān adam huzūrunda ellerini sīnesine vazʿ edip ona tevāzuʿ ve huzūʿ ve taʿzīm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَلَّسَ لَهُ الذِّمِّيُّ إِذَا وَضَعَ يَدَيْهِ عَلَى صَدْرِهِ وَخَضَعَ لَهُ

[ق ل ق س]

اَلْقُلْقَاسُ [el-ḳulḳās] (ḳāf'ın zammıyla) Bir nevʿ nebāt köküdür ki tabh ve ekl olunur; cimāʿı mukavvī ve idmānı sevdāyı müvelliddir. Bu nebāt Mışır ve Şām'da çoktur, pancar gibi onun da taʿāmını yaparlar.

[ق ل م س]

اَلْقَلَمَّسُ [el-ḳalemmes] (عَمَلَّسٌ [ʿamelles] vezninde) Suyu pek firāvān ve taşkın olan kuyuya ve nehr ve bahre denir; yukālu: بَحْرٌ وَرَكِيَّةٌ قَلَمَّسٌ أَيِ الْكَثِيرُ الْمَاءِ Ve hayr ve fazl ve ʿatāsı kesīr adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ قَلَمَّسٌ أَيِ الْخَيِّرُ الْمِعْطَاءُ Ve ʿazīmü'ş-şān seyyid ve müteʿayyen adama ıtlāk olunur. Ve be-gāyet zīrek rüşd ve dehā sāhibi dūr-endīş ve baʿīdü'l-gavr adama ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ قَلَمَّسٌ أَيْ سَيِّدٌ عَظِيمٌ وَكَذَا دَاهِيَةٌ مُنْكَرٌ بَعِيدُ الْغَوْرِ Ve Kināne kabīlesinden bir recül-i cāhilī adıdır ki şühūrda nesīʾe iʿtibār edenlerin biridir, hattā mevsim-i haccda Cemretü'l-ʿAḳabe ʿindinde durup أَللَّهُمَّ إِنِّي نَاسِئُ الشُّهُورِ وَوَاضِعُهَا مَوْضِعَهَا وَلاَ أُعَابُ وَلاَ أُجَابُ أَللَّهُمَّ إِنِّي قَدْ أَحْلَلْتُ أَحَدَ الصَّفَرَيْنِ وَحَرَّمْتُ صَفَرَ الْمُؤَخَّرَ وَكَذَلِكَ فِي الرَّجَبَيْنِ اِنْفِرُوا عَلَى اسْمِ اللهِ diyerek nāsa nidā ederler idi. صَفَرَيْن [ṣafereyn]den murād muharrem ve saferdir. Ve رَجَبَيْنِ [recebeyn] receb ve şaʿbāndır. Baʿdehu Hazret-i Rabb-i müteʿāl nesī-i mezkūru ibtāl eyledi, niteki ﴿إِنَّمَا النَّسِيءُ زِيَادَةٌ فِي الْكُفْرِ﴾ āyet-i kerīmesi onu nātıktır.

[ق ل ه ب س]

اَلْقَلَهْبَسُ [el-ḳalehbes] (شَمَرْدَلٌ [şemerdel] vezninde) Yaban eşeğinin kocasına denir;

قَلَهْبَسَةٌ [ḳalehbeset] müʾennesidir. Ve

قَلَهْبَسَةٌ [ḳalehbeset] İnsān zekerinin haşefesine denir. Ve değirmi olan baş tepesine ıtlāk olunur; yukālu: هَامَةٌ قَلَهْبَسَةٌ أَيْ مُدَوَّرَةٌ

[ق ل ه م س]

اَلْقَلَهْمَسُ [el-ḳalehmes] (سَفَرْجَلٌ [sefercel] vezninde) Aʿzāsı kirpi gibi top ve dirnekli bodura denir.

[ق م س]

اَلْقَمْسُ [el-ḳams] (لَمْسٌ [lems] vezninde) Suya dalmak maʿnāsınadır. Ve daldırmak manāsına lāzım ve müteʿaddī olur; yukālu: قَمَسَ الرَّجُلُ فِي الْمَاءِ قَمْسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا غَاصَ ve yukālu: قَمَسَهُ فِي الْمَاءِ إِذَا غَمَسَهُ Ve bāb-ı mugālebede istiʿmāl olunur; tekūlu: قَامَسْتُهُ فَقَمَسْتُهُ أَيْ غَلَبْتُهُ بِالْغَوْصِ Ve çocuk vālidesi karnında oynamak maʿnāsınadır; yukālu: قَمَسَ الْوَلَدُ فِي الْبَطْنِ إِذَا اضْطَرَبَ

اَلْإِقْمَاسُ [el-iḳmās] (hemzenin kesriyle) Suya daldırmak maʿnāsınadır; yukālu: أَقْمَسَهُ فِي الْمَاءِ إِذَا غَمَسَهُ

اَلْقِمَاسُ [el-ḳimās] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) İsmdir, suya dalmağa denir.

اَلْقَمُوسُ [el-ḳamūs] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Şol kuyuya denir ki suyu pek çok olmakla kova onda örtülüp bürünür ola; yukālu: بِئْرٌ قَمُوسٌ إِذَا كَانَتْ تَغِيبُ فِيهَا الدِّلَاءُ مِنْ كَثْرَةِ مَائِهَا بَيِّنَةُ الْقِمَاسِ

اَلْقِمِّيسُ [el-ḳimmīs] (سِكِّينٌ [sikkīn] veznide) Denize denir. Cemʿi قَمَامِيسُ [ḳamāmīs] gelir.

اَلْقَوْمَسُ [el-ḳavmes] (جَوْهَرٌ [cevher] veznide) Beye denir; yukālu: هُوَ قَوْمَسُ قَوْمِهِ أَيْ أَمِيرُهُ Ve denizin engin yerine denir; yukālu: غَرَقَ فِي قَوْمَسِ الْبَحْرِ أَيْ مُعْظَمِهِ

اَلْقُمَّسُ [el-ḳummes] (سُكَّرٌ [sukker] veznide) Şerīf ve zī-şān adama denir; yukālu: هُوَ قُمَّسٌ أَيْ شَرِيفٌ

اَلْقَمَامِسَةُ [el-ḳamāmiset] (ḳāf'ın fethiyle) بَطَارِقَةٌ [beṭārikat]a denir ki بِطْرِيقٌ [biṭrīḳ]in cemʿidir, Naṣārā patriki olacaktır.

اَلْقَوَامِسُ [el-ḳavāmis] Āfāt ve devāhī maʿnāsınadır ki insānı mihnete daldırır; yukālu: وَقَعُوا فِي الْقَوَامِسِ أَيِ الدَّوَاهِي

قُومَسُ [Ḳūmes] (ḳāf'ın zammı ve mīm'in fethiyle) Ḫorāsān ile bilād-ı cebel beyninde bir büyük kazāsının ismidir. Ve Endelus'te bir iklīm adıdır.

قُومَسَةُ [Ḳūmeset] (hā'yla) Işfahān kazāsında bir karyedir.

قُومَسَانُ [Ḳūmesān] Hemedān kazāsında bir karyedir.

اَلْمُقَامَسَةُ [el-muḳāmeset] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Suya dalışmakta mücādele ve muʿāraza edişmek maʿnāsınadır ki bāb-ı mugālebe olacaktır; yukālu: قَامَسَ فُلَانًا إِذَا فَاخَرَهُ بِالْقَمْسِ Bu maʿnādandır ki kendiden aʿlem ile bir kimse münāzara ve mübāhase eyledikte هُوَ يُقَامِسُ حُوتًا derler, يُنَاظِرُ مَنْ هُوَ أَعْلَمُ مِنْهُ maʿnāsına.

اَلْإِنْقِمَاسُ [el-inḳimās] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Kevkeb batmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِنْقَمَسَ النَّجْمُ إِذَا غَابَ

اَلْقَامُوسُ [el-ḳāmūs] Deryāya, ʿalā-kavlin pek derin yerine denir ki engin taʿbīr olunur; yukālu: غَرَقَ فِي الْقَامُوسِ أَيِ الْبَحْرِ أَوْ هُوَ أَبْعَدُ مَوْضِعٍ فِيهِ غَوْرًا

[ق ن ب س]

قَنْبَسٌ [Ḳanbes] (قَنْبَرٌ [ḳanber] vezninde) Aʿlām-ı nisvāndandır.

[ق ن د س]

اَلْقَنْدَسَةُ [el-ḳandeset] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vez-

ninde) Maʿsiyetten sonra tevbe ve inābet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَنْدَسَ الرَّجُلُ إِذَا تَابَ بَعْدَ مَعْصِيَةٍ Ve bir tarafa mütehavvil olmayarak uzun uzadı bir semte doğru yürüyüp gitmek maʿnāsınadır; yukālu: قَنْدَسَ فِي الْأَرْضِ إِذَا ذَهَبَ عَلَى وَجْهِهِ ضَارِبًا فِيهَا

[ق ن س]

اَلْقِنْسُ [el-ḳans - el-ḳins] (ḳāf'ın fethi ve kesriyle) Asl ve nihād maʿnāsınadır; yukālu: فُلَانٌ شُعْبَةٌ مِنْ قِنْسِكَ أَيْ أَصْلِكَ

اَلْقِنْسُ [el-ḳins] (ḳāf'ın kesriyle) Başın yukarısına denir. Cemʿi قُنُوسٌ [ḳunūs] gelir.

اَلْقَوْنَسُ [el-ḳavnes] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Bu dahi başın yukarısına denir; yukālu: ضَرَبَ قِنْسَهُ وَقَوْنَسَهُ أَيْ أَعْلَى رَأْسِهِ Ve

قَوْنَسٌ [ḳavnes] ve

قَوْنَوْسٌ [ḳavenves] (fethateynle) Cenk gününde başa giyilecek tolganın tepesine denir; yukālu: ضَرَبَ بِالسَّيْفِ قَوْنَسَ بَيْضَتِهِ وَقَوْنَوْسَهَا أَيْ أَعْلَاهَا Ve

قَوْنَسٌ [ḳavnes] At kısmının kulakları arasında olan sivri kemiğe denir; yukālu: ضَرَبَ بِالسَّوْطِ قَوْنَسَ الْفَرَسِ وَهُوَ عَظْمٌ نَاتِيءٌ بَيْنَ أُذُنَيْهِ Ve yolun cādde ve vasatına ıtlāk olunur; tekūlu: خُذْ قَوْنَسَ الطَّرِيقِ أَيْ جَادَّتَهَا

اَلْقَنَسُ [el-ḳanes] (fethateynle) Kayʾ-i kalīl maʿnāsınadır ki az kusuntuya denir; yukālu: غَثَتْ نَفْسُهُ وَجَاءَتْ بِالْقَنَسِ أَيِ الطُّلَعَاءِ Ve

قَنَسٌ [ḳanes] Bir hoş-bū nebāt ismidir ki Fārisīde rāsen denir, Türkīde andız taʿbīr ederler. Cemīʿ-i ālām ve evcāʿ-ı bārideye ve mālīhūlyā ve vecaʿ-ı zahr u mefāsıla nāfiʿ ve cālī ve müferrih ve müleyyin ve kalb ve miʿdeyi mukavvī ve ʿasel ile lüʿūku suʿāl ve ʿusr-i nefsi müzīl ve gayz ve halecān-ı hātırı ve āfāt ve hevāmı mübʿid ve dāfiʿdir.

اَلْقَيْنَسُ [el-ḳaynes] (حَيْدَرٌ [ḥaydar] vezninde) Öküze denir, ثَوْرٌ [ṡevr] maʿnāsına.

اَلْقَانِسَةُ [el-ḳāniset] قَانِصَةٌ [ḳānişat] vezninde ve mürādifidir ki kuşun kursağına denir.

اَلْإِقْنَاسُ [el-iḳnās] (hemzenin kesriyle) Bir fürū-māye kimse bir asl-ı şerīfe intisāb yaʿnī asīl-zādelik iddiʿā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَقْنَسَ الرَّجُلُ إِذَا ادَّعَى إِلَى قَنْسٍ شَرِيفٍ وَهُوَ خَسِيسٌ

[ق ن ط ر س]

اَلْقَنْطَرِيسُ [el-ḳanṭarīs] «ق،ط،ر،س» māddesinde zikr olundu.

[ق ن ع س]

اَلْقِنْعَاسُ [el-ḳinʿās] (ḳāf'ın kesriyle) ʿAzīmü'l-heykel deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ قِنْعَاسٌ أَيْ عَظِيمٌ Ve ebiyyü'n-nefs şedīd ve menīʿ adama denir; cemʿi قَنَاعِيسُ [ḳanāʿīs] gelir; yukālu: رَجُلٌ قِنْعَاسٌ أَيْ شَدِيدٌ مَنِيعٌ

اَلْقُنَاعِسُ [el-ḳunāʿis] (عُلَابِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) ʿAzīmü'l-hilkat adama denir. Cemʿi قَنَاعِيسُ [ḳanāʿīs] gelir ḳāf'ın fethiyle, جُوَالِقٌ [cuvāliḳ] ve جَوَالِقُ [cevāliḳ] gibi.

اَلْقَنْعَسَةُ [el-ḳanʿaset] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Boyun kambur boynu gibi kısa ve şedīd ve muhkem olmak maʿnāsınadır; yukālu: فِي عُنُقِهِ قَنْعَسَةٌ أَيْ شِدَّةٌ فِي قِصَرِهَا كَالْأَحْدَبِ

[ق و س]

اَلْقَوْسُ [el-ḳavs] (ḳāf'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Maʿlūmdur ki yaya denir. Müʾennestir, kalīlen müzekker olur. Musaggarında قُوَيْسَةٌ [ḳuveyset] ve قُوَيْسٌ [ḳuveys] denir. Cemʿi قِسِيٌّ [ḳisiyy] gelir ḳāf'ın kesriyle ve قُسِيٌّ [ḳusiyy] gelir ḳāf'ın zammıyla, ikisi de قُوُوسٌ [ḳuvūs] lafzından maklūbdur ve أَقْوَاسٌ [aḳvās] ve قِيَاسٌ [ḳiyās] gelir. Ve

قَوْسٌ [ḳavs] Arşına ve endāzeye denir ذِرَاعٌ [ẕirāᶜ] maᶜnāsına, mezrūᶜ kendisiyle takdīr ve kıyās olunduğu için; ve minhu kavluhu taᶜālā: ﴿فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى﴾ أَيْ قَدْرَ قَوْسَيْنِ عَرَبِيَّتَيْنِ أَوْ قَدْرَ ذِرَاعَيْنِ Ve

قَوْسٌ [ḳavs] Kavsaranın ve sepetin dibinde kalan hurmā bakiyyesine ıtlāk olunur ki cevānibinde kavs şeklinde kalır; yukālu: مَا فِي الْجُلَّةِ إِلاَّ قَوْسٌ وَهِيَ مَا بَقِيَ مِنَ التَّمْرِ فِي أَسْفَلِهَا Ve felekte bir burcun ismidir ki Ḳavs burcu taᶜbīr olunur. Ve

قَوْسٌ [ḳavs] Masdar olur, sebk ve takaddüm eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: قَاسَهُمْ يَقُوسُهُمْ قَوْسًا إِذَا سَبَقَهُمْ Ve takdīr ve kıyās eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: قَاسَ الشَّيْءَ بِغَيْرِهِ قَوْسًا إِذَا قَدَّرَهُ عَلَى مِثَالِهِ كَمَا يُقَالُ قَاسَهُ يَقِيسُهُ قَيْسًا

اَلْقُوسُ [el-ḳūs] (ḳāf'ın zammıyla) Rāhib savmaᶜasına denir. Ve avcı gömeltisine denir. Ve

قُوسٌ [ḳūs] Kelb kısmını zecr ve āzār edecek savttan hikāyedir, mükerreren kūs kūs derler, oş oş yerindedir; çağırınca kus kus derler. Ve

قُوسٌ [Ḳūs] Bir vādī ismidir.

اَلْقَوَسُ [el-ḳaves] (fethateynle) Pīrlikten yā ᶜilletten bel bükülmek maᶜnāsınadır; yukālu: قَوِسَ الرَّجُلُ قَوَسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا انْحَنَى ظَهْرُهُ

اَلْأَقْوَسُ [el-aḳves] Maᶜnā-yı mezkūrden vasftır; yukālu: شَيْخٌ أَقْوَسُ أَيِ الْمُنْحَنِي الظَّهْرِ Ve yüksek kumluğa denir ki sırtı kavs şeklinde olur. Ve mihnetli, şiddetli müşkil zamāna ıtlāk olunur; tekūlu: صَادَفْنَا دَهْرًا أَقْوَسَ أَيْ صَعْبًا Ve belde-i baᶜīdeye ıtlāk olunur. Bunlar şeyh-i herim gibi mümtedd oldukları mülāhasıyladır. Ve uzun güne ıtlāk olur; yukālu: يَوْمٌ أَقْوَسُ أَيْ طَوِيلٌ Ve

أَقْوَسُ [aḳves] Dāhiyeye ıtlāk olunur, pek şedīdine أَجْنَى أَقْوَسُ [ecnā aḳves] ıtlāk ederler; أَجْنَى [ecnā] pek eğri demektir; yukālu: رَمَاهُ اللهُ بِأَجْنَى أَقْوَسَ أَيْ بِدَاهِيَةٍ

اَلْقُوَيْسُ [el-ḳuveys] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) قَوْسٌ [ḳavs]in musaggarıdır; ve fi'l-meseli: «هُوَ مِنْ خَيْرِ قُوَيْسٍ سَهْمًا» أَوْ «صَارَ خَيْرَ قُوَيْسٍ سَهْمًا» Rivāyet-i ūlā *Lisānu'l-ᶜArab*'da ve sāniye *Mustaḳṣā*'da mersūmdur; yaᶜnī "Filān kimse oku hayrlı olan yay kısmındandır" yāhūd "Oku hayrlı olan yay kısmından oldu." Mesel-i mezbūr ibtidā bir kimseye muhālefet üzere olduktan sonra terk-i muhālefetle rızā ve hoşnūdluğu cihetine ᶜavdet eden kimse hakkında darb olunur. Ve

قُوَيْسٌ [Ḳuveys] Seleme b. el-Ḥavşeb nām kimsenin feresi ismidir.

ذُو الْقَوْسَيْنِ [Ẕu'l-Ḳavseyn] Ḥassān b. Ḥişn el-Fezārī nām kimsenin kılıcı ismidir.

ذُو الْقَوْسِ [Ẕu'l-Ḳavs] Ser-gerde-i Temīm olan Ḥācib b. Zurāre'nin lakabıdır. Kendi kavmiyle bed-duᶜā-yı Hazret-i Nebevī'ye dūçār olmalarıyla bir kaht-ı ᶜazīme mübtelā olup nāçār kisrā-yı ᶜAcem olan kimseye ilticā ve şiddet-i merkūme mündefiᶜ olunca kadar ᶜAcem ülkesinden bir nāhiyede temekkün eylemelerini istidᶜā eyledikte, kisrā: "Sizler tāᵓife-i aᶜrāb olup muktezā-yı tīnetiniz üzere gaddār ve harīs ve tamaᶜ-kār olduğunuz hasebiyle fesāddan hālī olmayıp nāsın emvāline taᶜarruz ve īsāl-i hasāret edersiz!" diye imtināᶜ eyledikte, Ḥācib "Bir ferdin o makūle fesāda mücāseret eylemeyeceğine tekeffül ederim" demekle Nūşirevān ᶜahd-i mezbūrun vefāsı zımnında rehn taleb eyledi. Ḥācib, müstashabı olan yayını rehn olmak üze-

re vazᶜ edecek oldukta hāzır bi'l-meclis olanlar hande-nāk-ı istihfāf oldular. Kisrā "Bu adam mukaddemā yayını bir kimseye teslīm eder makūleden değildir" deyip rehn-i mezbūru kabūl ve kendilere bir mahal taᶜyīn eyledi. Baᶜdehu yine duᶜā-yı Hazret-i Resūlullāh'la beliyye-i kaht u galā üzerlerinden zāᵓil olup mahall-i kadīmlerine mürācaᶜat edecek oldukları-nda Ḥācib-i mezbūr fevt olmuş olmakla ᶜUṭārid nām oğlu kisrāya varıp pederinin rehn eylediği yayı taleb eyledikte yaydan mā-ᶜadā hilᶜat-ı fāhireye de nāᵓil oldu. Baᶜde'r-ricᶜat taraf-ı Hazret-i Nebevī'ye bi-tarīki'l-hediyye ᶜarz eylemekle kabūl buyurulmamağın bir Yahūdīye dört bin dirheme beyᶜ eyledi. Şārih der ki işbu beyt ona işārettir: «تَاهَتْ عَلَيْنَا بَقَوْسِ حَاجِبِهَا || تِيهَ تَمِيمٍ بِقَوْسِ حَاجِبِهَا» Ve Ẕu'l-Ḳavs, Sinān b. ᶜĀmir'in dahi lakabıdır, kavsini Nuᶜmān-ı Ekber yanına Ḥāriṯ b. Ẓālim'i katl eylemek için bin mihār deve mukābili rehn eylediğine mebnī mülakkab oldu.

اَلْقَوِسُ [el-ḳavis] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلْقُوسِيُّ [el-ḳūsiyy] (ḳāf'ın zammıyla) Bunlar da saᶜb ve şedīd olan zamāna ıtlāk olunur; yukālu: دَهْرٌ قَوِسٌ وَقُوسِيٌّ أَيْ صَعْبٌ

اَلْمِقْوَسُ [el-miḳves] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Yay koyacak zarfa denir ki gedeleç taᶜbīr olunur. Ve meydāna ıtlāk olunur. Ve hāssaten koşu meydānına denir ki onda at seğirtirler. Ve şol uzun ipe denir ki tavla ipi gibi koşmaya gideceklerin önlerine gererler, tā ki mecmūᶜu hemvār tabur olup yerlerinde bir düzeye hareket eyleyeler.

قَاسَانُ [Ḳāsān] Māverāünnehr'de bir beldedir. Ve Işfahān kazāsında bir nāhiyedir, şehr-i Ḳum ile mezkūr olan Ḳāşān'ın bu gayrıdır ki o muᶜceme iledir.

اَلتَّقْوِيسُ [et-taḳvīs] ve

اَلتَّقَوُّسُ [et-teḳavvus] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Yay gibi eğilip iki kat olmak maᶜnāsınadır; yukālu: قَوَّسَ الشَّيْءُ تَقْوِيسًا وَتَقَوَّسَ تَقَوُّسًا إِذَا انْحَنَى

اَلْإِقْتِيَاسُ [el-iḳtiyās] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Bir şeyᵓi şeyᵓ-i āhere kıyās ve tatbīk eylemek maᶜnāsınadır; tekūlu: تَقْتَاسُ الشَّيْءَ بِغَيْرِهِ أَيْ تَقِيسُ ve minhu yukālu: يَقْتَاسُ فُلَانٌ بِأَبِيهِ أَيْ يَسْلُكُ سَبِيلَهُ وَيَقْتَدِي به

اَلْمُتَقَوِّسُ [el-muteḳavvis] (ism-i fāᶜil bünyesiyle) Yanında yay taşıyan adama denir. Ve kıvrımı yaya şebīh olan kaşa denir.

اَلْمُسْتَقْوِسُ [el-musteḳvis] مُتَقَوِّسٌ [muteḳavvis] ile maᶜnā-yı sānīde mürādiftir; yukālu: حَاجِبٌ مُتَقَوِّسٌ وَمُسْتَقْوِسٌ أَيْ مُشَبَّهٌ بِالْقَوْسِ

اَلْمُقَاوِسُ [el-muḳāvis] (مُعَارِضٌ [muᶜāriḍ] vezninde) ve

اَلْقَيَّاسُ [el-ḳayyās] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) Meydānda yarış atlarını koşuya salıvermeğe müᵓekkel olan adama denir ki tertīb ve tesviye edip irsāline izn ve işāret eder.

قَوْسَى [Ḳavsā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Ḥicāz'da Serāt bilādında bir mevziᶜdir. Onda bir maᶜreke olmakla yevm-i Ḳavsā maᶜrūftur.

قَوْسَانُ [Ḳavsān] (سَلْمَانُ [selmān] vezninde) Vāsiṭ aᶜmālinden bir nāhiyedir; aᶜlāmdan Ḥasen b. Ṣāliḥ el-Ḳavsānī oradandır.

قَوَسَانُ [Ḳavesān] (fetehātla) Vāsiṭ kurbünde bir karyedir; hatīb-i meşhūr Muntaḫab b. Muṣaddiḳ el-Ḳavesānī oradandır.

[ق ه ب س]

اَلْقَهْبَسَةُ [el-ḳahbeset] (ḳāf'ın ve bā'nın fet-

hiyle) Gövdesi kalın kancık eşeğe denir.

[ق ه ب ل س]

اَلْقَهْبَلِسُ [el-ḳahbelis] (جَحْمَرِشٌ [caḥmeriş] vezninde) İnsânın âlet-i tenâsülüne, ʿalâkavlin ʿazîm ve galîz olanına denir. Ve hurde kehleye denir. Ve cüssesi iri hatuna denir. Ve bozumtuk olan ak nesneye denir.

[ق ه و س]

قَهْوَسٌ [Ḳahves] (جَرْوَلٌ [cervel] vezninde) Bir buğur devenin ismidir ki dölünü alırlar idi. Ve Nuʿmân et-Teymî nâm kimsenin pederi ismidir. Ve pek uzun adama denir. Ve şol keçi tekesine denir ki ayakları siyâh ve sâʾir yerleri beyâz ve boynuzları uzun ve iri ola.

اَلتَّقَهْوُسُ [et-teḳahvus] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) ve

اَلْقَهْوَسَةُ [el-ḳahveset] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Sürʿat eylemek maʿnâsınadır; yukâlu: تَقَهْوَسَ الرَّجُلُ وَقَهْوَسَ إِذَا أَسْرَعَ Ve

تَقَهْوُسٌ [teḳahvus] İnhinâʾ ve ıztırâb ederek yürümek maʿnâsınadır; yukâlu: فُلَانٌ يَتَقَهْوَسُ أَيْ يَمْشِي مُنْحَنِيًا مُضْطَرِبًا

[ق ي س]

اَلْقَيْسُ [el-ḳays] (ḳāf'ın fethi ve yā'nın sükûnuyla) ve

اَلْقِيَاسُ [el-ḳiyâs] (كِتَابٌ [kitâb] vezninde) Bir nesneyi misâli olan nesneye takdîr edip uydurmak maʿnâsınadır; yukâlu: قَاسَ الشَّيْءَ بِغَيْرِهِ وَعَلَى غَيْرِهِ يَقِيسُهُ قَيْسًا وَقِيَاسًا إِذَا قَدَّرَهُ عَلَى مِثَالِهِ Ve

قَيْسٌ [Ḳays] Elkâb ve esmâdandır.

قَيْسُ عَيْلَانَ [Ḳayşu ʿAylân] Bir kâbîle pederidir ki ismi en-Nâs b. Muḍar'dır nûn'la. Ve

قَيْسٌ [ḳays] Salınmak maʿnâsınadır; yukâlu: قَاسَ قَيْسًا إِذَا تَبَخْتَرَ Ve katılık, şiddet maʿnâsınadır. Ve açlık maʿnâsınadır; yukâlu: أَصَابَهُمْ قَيْسٌ أَيْ شِدَّةٌ وَجُوعٌ Ve âlet-i tenâsüle denir. Ve

قَيْسٌ [Ḳays] Mısır'da bir kazâ adıdır; fâtihi olan Ḳays b. Ḥâriṯ ile müsemmâdır. Ve Baḥr-i ʿUmân'da bir cezîre adıdır; Keyş [كَيْش] muʿarrebidir.

اَلْقَيْسَانِ [el-Ḳaysân] (tesniye bünyesiyle) Ṭayyiʾ kabîlesinden Ḳays b. ʿAnnâb ile Ḳays b. Heẕeme b. ʿAnnâb nâm kimselerdir. Ve ʿAbdulḳays b. Aḳṣâ, Esed kabîlesinden münşaʿib bir kabîle pederidir. Ve İmruʾulḳays b. ʿÂbis el-Kindî ve İbnu'l-Aşbaġ el-Kelbî ve İbnu'l-Fâcir b. eṭ-Ṭammâḥ sahâbîlerdir. Ve Melik-i Ḍillîl İmruʾulḳays Suleymân b. Ḥucr el-Kindî şâʿir-i meşhûrdur; vârid olan hadîs-i meşhûr mûcibince livâ-yı şuʿarâ-yı küffârı semt-i saʿîre râfiʿ ve kâʾid olacaktır. Ve İmruʾulḳays b. Baḥr ve İbn Ḥumâm bi-zammi'l-hâʾ ve İbn Bekr ve İbn Rebîʿa ve İbn ʿAdiy ve İbn Kulâb bi-zammi'l-kāf ve İbn Mâlik şâʿirlerdir. Nisbetlerinde مَرْئِيٌّ [Merʾiyy] denir, مَرْعِيٌّ [merʿiyy] vezninde, illâ Mesfûr b. Cuḥr'un nisbetinde مَرْقَسِيٌّ [Merḳasiyy] denir, مَرْعَشِيٌّ [merʿaşiyy] vezninde.

اَلْإِقْتِيَاسُ [el-iḳtiyâs] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿâl] vezninde) Bu dahi bir şeyʾi misâline kıyâs eylemek maʿnâsınadır; yukâlu: إِقْتَاسَ الشَّيْءَ بِغَيْرِهِ بِمَعْنَى قَاسَهُ بِهِ Ve veled pederi meslekine sülûk ve iktifâ eylemek maʿnâsına müstaʿmeldir, vâvî ve yâʾîdir; yukâlu: هُوَ يَقْتَاسُ بِأَبِيهِ أَيْ يَسْلُكُ سَبِيلَهُ وَيَقْتَدِي بِهِ

اَلْإِنْقِيَاسُ [el-inḳiyâs] (إِنْفِعَالٌ [infiʿâl] vezninde) Mutâviʿdir, bir nesne misâli üzere

kıyās olunmak maʿnāsınadır; yukālu: قَاسَهُ فَانْقَاسَ

اَلْمِقْيَاسُ [el-miḳyās] مِقْدَارٌ [miḳdār] veznin-de ve mürādifidir ki takdīr ve kıyās olunacak ālete denir; yukālu: قَاسَهُ بِالْمِقْيَاسِ أَيِ الْمِقْدَارِ وَمِنْهُ مِقْيَاسُ نَهْرِ النِّيلِ

اَلْقِيسُ [el-ḳīs] (ḳāf'ın kesriyle) ve

اَلْقَاسُ [el-ḳās] Ölçü ve kadr maʿnāsınadır; yukālu: بَيْنَهُمَا قِيسُ رُمْحٍ وَقَاسُ رُمْحٍ أَيْ قَدْرُهُ

اَلتَّقَيُّسُ [et-teḳayyus (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznin-de) Ḳaysu ʿAylān kabīlesine teşebbüh ey-lemek yāhūd muʿāhede veyā civār yāhūd velā yaʿnī mevālīlerinden olmak sebebine temessükle onlara nisbet kaydında olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَقَيَّسَ فُلاَنٌ إِذَا تَشَبَّهَ بِقَبِيلَةِ قَيْسِ عَيْلاَنَ أَوْ تَمَسَّكَ مِنْهُمْ بِسَبَبِ حِلْفٍ أَوْ جِوَارٍ أَوْ وَلاَءٍ

قَيْسُونُ [Ḳaysūn] Bir mevziʿ adıdır.

مِقْيَسٌ [Miḳyes] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) İbn Ḥubābe'dir ki kendisini kavminden Nemīme b. ʿAbdullāh katl eyledi.

اَلْمُقَايَسَةُ [el-muḳāyeset] Bir nesnede kıyāslaşmak maʿnāsınadır ki her biri ken-di kıyāsının muvāfakati bābında muʿāraza eylemekten ʿibārettir; tekūlu: قَايَسْتُ فُلاَنًا إِذَا جَارَيْتَهُ فِي الْقِيَاسِ Ve iki nesne beynini takdīr ve kıyās ile ehadühümāyı āhere tatbīk eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: قَايَسْتُ بَيْنَ الْأَمْرَيْنِ أَيْ قَدَّرْتُ

FASLU'L-KĀF
(فَصْلُ الْكَافِ)

[ك أ س]

اَلْكَأْسُ [el-ḳeʾs] (kāf'ın fethi ve hemze-nin sükūnuyla) Su ve şerbet içecek kaba denir. ʿAlā-kavlin içinde meşrūbāttan nesne olmadıkça كَأْسٌ [keʾs] ıtlāk olun-maz. Ümmehāt-ı sāʾirenin beyānına göre كَأْسٌ [keʾs] hemze ile ve tahfīfle de müstaʿmeldir. Maʿrūf bardağa denir ki Fārisīde cām denir. İçinde su ve sāʾir meşrūb bulunmağa hāstır ve illā ona قَدْحٌ [ḳadḥ] denir. Ve كَأْسٌ [keʾs] lafzı mehmūz ve müʾennestir. Ve

كَأْسٌ [keʾs] İçileceğe de ıtlāk olunur; yukālu: كَأْسٌ خَالِيَةٌ وَشَرِبْتُ كَأْسًا وَكَأْسٌ طَيِّبَةٌ أَيْ شَرَابٌ Cemʿi أَكْؤُسٌ [ekʾus] gelir, أَفْلُسٌ [eflus] gibi ve كُؤُوسٌ [kuʾūs] gelir ve كَاسَاتٌ [kāsāt] gelir, tahfīf-i hemze ile ve كِئَاسٌ [kiʾās] ge-lir kāf'ın kesriyle. Ve

كَأْسٌ [Keʾs] İsm-i Binti Kelḥabet el-ʿUrenī'dir.

[ك ب س]

اَلْكَبْسُ [el-kebs] (حَبْسٌ [ḥabs] vezninde) Kuyu ve çukur ve çay makūlesini toprak-la doldurup örtmek maʿnāsınadır; yukālu: كَبَسَ الْبِئْرَ وَالنَّهْرَ كَبْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا طَمَّهُمَا بِالتُّرَابِ Ve bir adam başını hırkaya çekip setr eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: كَبَسَ الرَّجُلُ رَأْسَهُ فِي ثَوْبِهِ إِذَا أَخْفَاهُ وَأَدْخَلَهُ فِيهِ Ve

كَبْسٌ [kebs] Dağın dibinde olan mağara-ya denir; yukālu: دَخَلَ الظَّبْيُ بِكَبْسٍ وَهُوَ غَارٌ فِي أَصْلِ الْجَبَلِ Ve bir adam üzere şeb-hūn edip etrāfını ʿasker ile çevirmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: كَبَسَ دَارَهُ إِذَا هَجَمَ

عَلَيْهِ وَاخْتَلَطَ Ve defʿaten cimāʿ eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir ki fercini birden doldurmuş olur; yukālu: كَبَسَ الْمَرْأَةَ إِذَا جَامَعَهَا مَرَّةً Burada مَرَّةً ʿaded-i vāhide demek değildir.

اَلْكِبْسُ [el-ḳibs] (kāf'ın kesriyle) Kuyu ve ark makūlesini doldurdukları toprağa denir; yukālu: إِسْتَخْرَجَ كِبْسَ الْوَادِي أَيْ تُرَابُهُ الْمَطْمُومَ Ve büyük başa ıtlāk olunur; yukālu: رَأْسٌ كِبْسٌ أَيْ كَبِيرٌ Ve balçıktan yapılmış eve ıtlāk olunur; yukālu: دَخَلَ فِي كِبْسِهِ وَهُوَ بَيْتٌ مِنْ طِينٍ Ve asl ve bünyād maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: هُوَ فِي كَرِيمُ الْكِبْسِ أَيِ الْأَصْلِ ve yukālu: كِبْسِ غِنًى أَيْ فِي أَصْلِهِ

اَلْأَكْبَسُ [el-ekbes] (أَنْحَسُ [enḥas] vezninde) Tümsek ve yumru ferce ıtlāk olunur, yukālu: فَرْجٌ أَكْبَسُ أَيْ نَاتِئٌ Ve tepesi ileri çıkık ve cebhesi içine çöküк olan adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ أَكْبَسُ إِذَا كَانَ قَدْ أَقْبَلَتْ هَامَتُهُ وَأَدْبَرَتْ جَبْهَتُهُ

اَلْكُبَاسُ [el-kubās] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) İri zekere ıtlāk olunur. Ve başı büyük adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ كُبَاسٌ أَيِ الْعَظِيمُ الرَّأْسِ Ve dāʾimā başını hırkasına çekip uyur olan adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ كُبَاسٌ إِذَا كَانَ يَكْبِسُ رَأْسَهُ Ve Kubās b. Caʿfer b. Ṣaʿlebe ve ʿAlī b. Kuseym b. Kubās muhaddislerdir.

اَلْكِبَاسَةُ [el-kibāset] (kāf'ın kesriyle) Büyük hurmā salkımına denir.

اَلْكَبِيسُ [el-kebīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bir nevʿ hurmā ismidir. Ve ʿArab nisvānına mahsūs bir güne zīnete denir ki mücevvef olup içini tīb ile doldurduktan sonra takınırlar; yukālu: لَهَا كَبِيسٌ وَهُوَ حَلْيٌ مُجَوَّفٌ مَحْشُوٌّ طِيبًا

اَلْكَبِيسَةُ [el-kebīset] Kebs olunmuş yaʿnī doldurulmuş nesneye denir; teʾnīsi mevsūf iʿtibārıyladır. سَنَةٌ كَبِيسَةٌ [senetun kebīset] bu maʿnādandır ki kendi için bir gün sirkat olunmuş seneye ıtlāk olunur. Ve bu her dört senede bir olur, sene-i şemsiyyenin üç yüz altmış altı güne geldiği senedir. Dört senede bir küsūr eyyāmını cemʿ edip şubat āhirine ziyāde ederler ki ona فَضْلُ السَّنَةِ [faḍlu's-senet] taʿbīr olunur. Sene-i şemsiyye üç yüz altmış beş gün ve bir rubuʿ gün olmakla deverānla dört senede bir üç yüz altmış altı gün kāmil gelir. Hülāsası, rūz-nāme ve takvīm hisābında tārīh-i Rūmī-yi İskenderīde teşrīn-i sānīden dört otuzar gün ve şubat üç sene-i basītada yirmi sekizer olup dördüncü senede yirmi dokuz olup bir gün ziyāde olur. O yevm zāʾide ve o seneye de kebīse ıtlāk olunur. Müʾellif وَالسَّنَةُ الْكَبِيسَةُ الَّتِي يُسْرَقُ مِنْهَا يَوْمٌ وَذَلِكَ فِي كُلِّ أَرْبَعِ سِنِينَ ʿibāretiyle beyān eylemekle burada الَّتِي يُسْرَقُ مِنْهَا nüshaları galattır, savāb olan لَهَا olmaktır, meğer مِنْ lafzı lām maʿnāsıyla teʾvīl ola.

كُبَيْسٌ [Kubeys] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir mevziʿdir.

كُبَيْسَةُ [kubeyset] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] veznin-de) Hīt kurbünde Berriyyetu's-Semāve tarafında bir çeşme adıdır.

اَلْكَابُوسُ [el-kābūs] Uykuda ʿārız olan ağırlığa denir ki ağır basma hāleti taʿbīr olunur, insān harekete muktedir olmaz ve bu sarʿ mukaddimesisidir; كَبْسٌ [kebs] lafzından meʾhūz mübālagadır; yukālu: وَقَعَ عَلَيْهِ الْكَابُوسُ وَهُوَ مَا يَقَعُ عَلَى الْإِنْسَانِ بِاللَّيْلِ أَيْ بِالنَّوْمِ لاَ يَقْدِرُ مَعَهُ أَنْ يَتَحَرَّكَ Kütüb-i tıbbiyyede sebebi meşrūhtur; ekserī susuz yatmaktan tahaddüs eder. Ve

كَابُوسٌ [kābūs] Bir güne cimāʿa ıtlāk olunur ki üzerine gereği gibi çökerek olan

cimāʿdır, niteki كَبْسٌ [kebs] birden cimāʿ maʿnāsına geldiği zikr olundu.

اَلْكَابِسَةُ [el-kābiset] Şol burun yumuşağına vasf olur ki üst dudak üzere havāle ve çökük ola; yukālu: أَرْنَبَةٌ كَابِسَةٌ أَيْ مُقْبِلَةٌ عَلَى الشَّفَةِ الْعُلْيَاءِ

اَلْكَابِسُ [el-kābis] Hamle ve hücūm edici maʿnāsına müstaʿmeldir; ve minhu yukālu: رَجُلٌ عَابِسٌ كَابِسٌ ve kavluhum جَاءَ كَابِسًا أَيْ شَادًّا إِتْبَاعٌ Ve Kābis b. Rebīʿa tābiʿīnden bir zāttır ki hilyesi hilye-i nebevīye müşebbeh idi.

اَلْكُبَّسُ [el-kubbes] (رُكَّعٌ [rukkaʿ] vezninde) Sulb ve şedīd olan dağlara vasf olur; yukālu: جِبَالٌ كُبَّسٌ أَيْ صِلاَبٌ شِدَادٌ

اَلْمُكَبِّسُ [el-mukebbis] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vezninde) Dāʾimā başını yere dikip durucu adama denir. ʿAlā-kavlin dāʾimā nās üzere hücūm ve iktihāmla şeb-hūn ve hisār eder olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مُكَبِّسٌ أَيْ مُطْرِقٌ أَوْ هُوَ مَنْ يَقْتَحِمُ النَّاسَ فَيَكْبِسُهُمْ Ve

مُكَبِّسٌ [Mukebbis] ʿUteybe b. el-Ḥāriṯ ve ʿAmr b. Ṣuḥār'ın feresleri ismidir.

[ك د س]

اَلْكَدْسُ [el-keds] (kāf'ın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Ağır yüklü dābbeyi sürʿatle yürütmek maʿnāsınadır; yukālu: كَدَسَ الدَّابَّةَ كَدْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَسْرَعَهَا فِي السَّيْرِ مُثْقَلَةً Ve

كَدْسٌ [keds] ve

كُدَاسٌ [kudās] (kāf'ın zammıyla) Behāyim kısmı aksırmak maʿnāsınadır; kālīlen insānda dahi istiʿmāl olunur; yukālu: كَدَسَ الضَّأْنُ كَدْسًا وَكُدَاسًا إِذَا عَطَسَ Ve yere yıkmak maʿnāsınadır; yukālu: كَدَسَ بِهِ إِذَا صَرَعَهُ

اَلْكَدْسَةُ [el-kedset] (عَطْسَةٌ [ʿaṭset] vezninde) İsmdir, behāyim kısmının aksırığına denir, baʿzen insānda dahi müstaʿmeldir; yukālu: أَخَذَهُ الْكَدْسَةَ أَيِ الْعَطْسَةَ

اَلْكَادِسُ [el-kādis] Kendisiyle teşeʾüm olunup uğursuz ʿadd olunan şeyʾe denir, gerek fāl ve gerek aksırık ve gerek sāʾir hālāt olsun. ʿArablar aksırıktan dahi hazz eylemezler; yukālu: فَالٌ كَادِسٌ أَيْ يُتَطَيَّرُ بِهِ Ve

كَادِسٌ [kādis] Kaʿīd olan yaʿnī arka semtinden zuhūr eden āhūya ıtlāk olunur ki onunla teşeʾüm ederler.

اَلْكُدْسُ [el-kuds] (kāf'ın zammıyla) ve

اَلْكُدَّاسُ [el-kuddās] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) Dökülmemiş galle harmanına denir ki henüz tarladan biçilip sap olarak yığın olur; yukālu: جَعَلَ الْحَصِيدَ كُدْسًا وَكُدَّاسًا وَهُوَ الْحَبُّ الْمَحْصُودُ الْمَجْمُوعُ

اَلْكُدَاسُ [el-kudās] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Kar yığınına denir.

اَلْكُدَاسَةُ [el-kudāset] (ثُمَامَةٌ [ṯumāmet] veznninde) Harman gibi birbirinin üzerine yığılmış yığına denir.

اَلْكُنْدُسُ [el-kundus] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] veznninde) Türkīde kunduz taʿbīr olunan nebāta denir ki dāhili sarı ve hārici siyāh, mukayyi ve müshil ve tılāsı behak ʿilletini müzīl ve meshūkunu suʿūt be-gāyet muʿattis ve zaʿf-ı bāsıraya müfīd ve şeb-kūr ʿilletini dāfiʿdir.

اَلتَّكَدُّسُ [et-tekeddus] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznninde) Sürʿatle yürümek maʿnāsınadır; yukālu: تَكَدَّسَ الرَّجُلُ إِذَا مَشَى مُسْرِعًا Ve yürürken göğüs tahtasını ileri dikip omuzları oynatarak yürümek maʿnāsınadır; yukālu: فُلاَنٌ يَتَكَدَّسُ أَيْ يَمْشِي يُحَرِّكُ مَنْكِبَيْهِ وَيَنْصِبُ مَا بَيْنَ ثَدْيَيْهِ

[ك ر ب س]

اَلْكِرْبَاسُ [el-kirbās] (قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] veznninde) Hām beze denir ki pamuk ipliğinden nesc olunur, maʿrūftur; kāf'ın fethiyle

kerbās-ı Fārisīden muᶜarrebdir. Taᶜrībinde kāf'ı meksūr etmekle tagyīr eylediler, zīrā kelām-ı ᶜArabda feth-i fā'yla faᶜlāl vezni ᶜazīz ve nādirdir. Nisbetinde كَرَابِيسِيٌّ [kerābīsiyy] denir. Gerçi kıyās olan كِرْبَاسِيٌّ [kirbāsiyy] denmektir, gūyā ki أَنْصَارِيٌّ [enṣāriyy]e teşbīh ve kıyās olundu, yaᶜnī müfred iᶜtibārıyla nisbet eylediler.

اَلْمُكَرْبَسُ [el-mukerbes] (ism-i mefᶜūl bünyesiyle) Top başlı adama ıtlāk olunur, bez topu gibi; yukālu: هُوَ مُكَرْبَسُ الرَّأْسِ أَيْ مُجْتَمَعُهُ

اَلْكَرْبَسَةُ [el-kerbeset] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Ayağı bukağılı kimsenin yürüyüşü gibi yürümek maᶜnāsınadır; yukālu: فُلَانٌ يُكَرْبِسُ إِذَا كَانَ يَمْشِي مَشْيَ الْمُقَيَّدِ

[ك ر د س]

اَلْكُرْدُوسَةُ [el-kurdūset] (kāf'ın zammıyla) ᶜAzīm olan süvārī bölüğüne denir; yukālu: جَاءَتِ الْخَيْلُ كُرْدُوسَةً بَعْدَ كُرْدُوسَةٍ وَهِيَ قِطْعَةٌ عَظِيمَةٌ مِنْهَا Ve en ve oynak yerlerinde birbirine kavuşan kemiklerin her birine denir ki murād uçlarıdır, omuz başları ve diz kemikleri ve pöç kemikleri gibi, yukālu: ضَخْمُ الْكُرْدُوسَةِ وَهِيَ كُلُّ عَظْمَيْنِ الْتَقَيَا فِي مَفْصِلٍ Ve eti kaba olan kemiğe denir. Şārihin beyānına göre cemᶜi كَرَادِيسُ [kerādīs] gelir.

اَلْكُرْدُوسَانِ [el-Kurdūsān] (kāf'ın zammıyla) Mālik b. Ḥanẓala'nın oğulları Ḳays ile Muᶜāviye'ye ıtlāk olunur.

اَلْكَرْدَسَةُ [el-kerdeset] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Ser-ᶜasker süvārī leşkeri alay alay ve bölük bölük kılmak maᶜnāsınadır; yukālu: كَرْدَسَ الْقَائِدُ الْخَيْلَ إِذَا جَعَلَهَا كَتِيبَةً كَتِيبَةً Ve كَرْدَسَةٌ [kerdeset] Bağa ve bukağıya denir, وَثَاقٌ [veṯāḳ] maᶜnāsına. Şārih der ki كَرْدَسَةٌ [kerdeset] bu maᶜnāda dahi masdardır; yukālu: فَرْدَسَهُ وَكَرْدَسَهُ إِذَا أَوْثَقَهُ Ve ayağı bukağılı kimse gibi adımları hurde hurde atarak yürümek maᶜnāsınadır; yukālu: فُلَانٌ يُكَرْدِسُ أَيْ يَمْشِي فِي تَقَارُبِ خَطْوٍ كَالْمُقَيَّدِ Ve davarı ᶜunf ve şiddetle sürmek maᶜnāsınadır; yukālu: كَرْدَسَ الْحِمَارَ إِذَا سَاقَهُ عَنِيفًا Ve bir kimsenin ellerini ve ayaklarını bir araya kavuşturup domuz topu eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: كُرْدِسَ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا جُمِعَتْ يَدَاهُ وَرِجْلَاهُ

اَلْمُكَرْدَسُ [el-mukerdis] (مُدَحْرَجٌ [mudaḥrec] vezninde) Gövdesi sımsıkı tıknaz ve topaç kurumlu adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُكَرْدَسٌ أَيِ الْمُلَزَّزُ الْخَلْقِ

اَلتَّكَرْدُسُ [et-tekerdus] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Kirpi gibi büzülüp dertop olmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَكَرْدَسَ الرَّجُلُ إِذَا انْقَبَضَ وَاجْتَمَعَ

[ك ر س]

اَلْكِرْسُ [el-kirs] (kāf'ın kesriyle) Biraz adamlar bir yere gelip yurt ittihāz eyledikleri evlerin mecmūᶜuna birden denir ki Türkmenler oba taᶜbīr ederler. Cemᶜi أَكْرَاسٌ [ekrās] ve cemᶜü'l-cemᶜi أَكَارِسُ [ekāris] gelir ve أَكَارِيسُ [ekārīs] gelir. Ve

كِرْسٌ [kirs] Küçük oğlaklar yatmak için hammām halveti tarzında yapılmış kulübeye denir. Ve alçıya denir, صَارُوجٌ [ṣārūc] maᶜnāsına ve bunda savāb olan كِلْسٌ [kils] olmaktır lām'la. Ve

كِرْسٌ [Kirs] Benū ᶜAdiyy cemāᶜatine mahsūs bir hurmālık adıdır. Ve deve ve koyun makūlesinin bevl ve fışkıları birbirine karışıp kerpiç gibi birbiri üzerine katılanıp pekişmiş kālıba denir. Ve أَكْرَاسُ الْقَلَائِدِ وَالْوُشُحِ lafzından müfred olur ki birbirine zamm ve ilsāk olunmuş kılāde ve vişāha ve sā'ire denir; her birine كِرْسٌ [kirs] denir; yukālu: قِلَادَةٌ ذَاتُ كِرْسَيْنِ وَذَاتُ أَكْرَاسٍ إِذَا

ضَمَمْتَ بَعْضَهَا إِلَى بَعْضٍ

اَلْإِكْرَاسُ [el-ikrās] (hemzenin kesriyle) Küçük oğlakları كِرْسٌ [kirs]-i mezkūra sokmak maʿnāsınadır; yukālu: أَكْرَسَ طُلْيَانَ الْمِعْزَى إِذَا أَدْخَلَهَا فِي الْكِرْسِ Ve davar bevl ile karışık kālıb kālıb fışkı yığar olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَكْرَسَتِ الدَّابَّةُ إِذَا صَارَتْ ذَاتَ كِرْسٍ

اَلْكَرَوَّسُ [el-kerevves] (عَمَلَّسٌ [ʿamelles] vezninde ve baʿzen vāv'ı mazmūm ederler) Büyük başlı adama denir; yukālu: رَجُلٌ كَرَوَّسٌ أَيِ الْعَظِيمُ الرَّأْسِ Ve siyāh adama ıtlāk olunur. Ve büyük tabanlı, yoğun ayaklı erkek deveye denir.

كَرْسَى [Kersā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Sincār'ın iki dağı beyninde bir mevziʿdir.

اَلْكُرْسِيُّ [el-kursiyy] (kāf'ın zammı ve kesriyle) Tahta denir, serīr maʿnāsına, hālā iskemle ve sandalye ıtlākı o münāsebetledir; yukālu: رَأَيْتُهُ يَقْعُدُ عَلَى الْكُرْسِيِّ أَيِ السَّرِيرِ Ve ʿilm-i şerīfe ıtlāk olunur; cemʿi كَرَاسِيُّ [kerāsiyy] gelir; yukālu: هُوَ مِنْ أَهْلِ الْكَرَاسِيِّ أَيِ الْعِلْمِ Şārihin beyānına göre yā'nın teşdīd ve tahfīfiyledir.

Mütercim der ki müfessirīnin tahrīrleri üzere كُرْسِيٌّ [kursiyy] kāf'ın kesriyle كِرْسٌ [kirs]-i mezkūre mensūbdur ki birbirinin üzerine katılanıp kālıb olmuş fışkıya denir; serīrde ve sandalyede istiʿmāli birbiri üzere ahşābın inzimāmı mülāhazasıyladır. Baʿdehu nisbet-i mezkūreyi istikrāh sebebiyle kesreyi zammeye tebdīl birle nesebi tagyīr eylediler ve kalīlen aslı üzere de istiʿmāl ederler. Baʿdehu emr-i muʿtemedün ʿaleyh olmak münāsebetiyle ʿilm ve dānişe de كُرْسِيٌّ [kursiyy] ıtlāk olunur. Kezālik pādişāha ve ʿālime ve melike dahi hāliyyet ve mahalliyyet ʿalākasıyla كُرْسِيٌّ [kursiyy] ıtlāk olunur yāhūd pādişāh ve ʿālim ve sāʾir nāsın muʿtemed ve müstenedleri olmak mülāhazasıyla da muhtemeldir. Pes āyetü'l-kürsīde vākiʿ ﴿كُرْسِيُّهُ﴾ lafz-ı şerīfinin zamīr-i celāle izāfeti istiʿāre-i temsīliyyeye yāhūd ʿilmden kināyeye yāhūd mülk ve saltanat irādesine ki mecāz-ı mürsel tarīkiyledir, mahmūl olur. İntehā. Ve

كَرْسِيٌّ [Kersiyy] Ṭaberiyye kazāsında bir karyedir; Hazret-i ʿĪsā ʿalā-nebiyyinā ve ʿaleyhi's-selām havārīyyūnu orada cemʿ ve nāsı daʿvet-i dīn için aktār ve nevāhīye irsāl eyledi.

اَلْكُرَّاسَةُ [el-kurrāset] (رُمَّانَةٌ [rummānet] vezninde) Müfreddir; cemʿ-i cinsi كُرَّاسٌ [kurrās]tır ve cemʿ-i sīgı كَرَارِيسُ [kerārīs] tir, sahīfeden bir cüzʾe yaʿnī evrāk-ı müteʿaddideden cemʿ olunmuş bir cüzʿe denir ki hālen on sahīfe bir cüzʾdür, tekūlu: قَرَأْتُ كُرَّاسَةً مِنَ الْكِتَابِ أَيْ جُزْءًا مِنْ صَحِيفَةٍ

اَلْكِرْيَاسُ [el-kiryās] (yā-yı tahtiyye ile كِرْبَاسٌ [kirbās] vezninde) Dam üzere yaʿnī fevkānī olan kenīf ve memşāya denir ki künk ile zemīne ulaştırılmış ola, hālen konakların üst katlarında olan kenīf olacaktır. Ve lafz-ı mezbūr كِرْسٌ [kirs] lafzından ki mütelebbid olan fışkıya denir idi, fiʿyāldir.

اَلْمُكْرَسَةُ [el-mukreset] (مُكْرَمَةٌ [mukremet] vezninde) ve

اَلْمُكَرَّسَةُ [el-mukerreset] (مُعَظَّمَةٌ [muʿaẓẓamet] vezninde) Şol kılādeye vasf olur ki inci ve boncuk ile dizildikten sonra birbirine yanaştırılıp ikisini birden açık açık iri boncuklara geçirirler; yukālu: قِلَادَةٌ مُكْرَسَةٌ وَمُكَرَّسَةٌ إِذَا كَانَتْ مَنْظُومَةً مِنَ اللُّؤْلُؤِ وَالْخَرَزِ فِي خَيْطٍ ثُمَّ ضُمَّتَا بِفُصُولٍ بِخَرَزٍ كِبَارٍ

اَلْمُكَرَّسُ [el-mukerres] (مُعَظَّمٌ [muᶜaẓẓam] vezninde) Etine dolu sımsıkı tıknaz bodura denir; yukālu: رَجُلٌ مُكَرَّسٌ أَيِ الثَّارُ الْقَصِيرُ الْكَثِيرُ اللَّحْمِ

اَلتَّكْرِيسُ [et-tekrīs] Bināya temel bırakmak maᶜnāsınadır; yukālu: كَرَّسَ الْبِنَاءَ إِذَا أَسَّسَهُ

اَلْإِنْكِرَاسُ [el-inkirās] (إِنْفِعَالٌ [infiᶜāl] vezninde) Bir nesne üzere yüzü koyu kapanmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْكَرَسَ عَلَيْهِ إِذَا انْكَبَّ Ve bir yere yüz üzere sürünerek sokulmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْكَرَسَ فِي الشَّيْءِ إِذَا دَخَلَ فِيهِ مُنْكَبًّا

[ك ر ف س]

اَلْكَرَفْسُ [el-kerefs] (kāf'ın ve rā'nın fethiyle) Sebze-i maᶜrūf ismidir. Türkīde tahrīfle kereviz derler. ᶜAzīmü'l-menāfiᶜ, müdirrü'l-bevl, muhallilü'r-riyāh ve kely ve kebid ve mesāneyi münakkī ve süddelerini müfettih ve cimāᶜı mukavvīdir, husūsan sahk olunmuş tohumu sükker ve semn ile memzūcen üç gün ᶜale'r-rīk içilse o bābda ᶜacībü'l-eserdir, lākin rahimde olan cenīnlere ve gebe hatunlara ve masrūᶜlara muzırdır.

اَلْكُرْفُسُ [el-kurfus] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) Pamuğa denir, قُطْنٌ [ḳuṭn] maᶜnāsına.

اَلْكَرْفَسَةُ [el-kerfeset] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Ayağı bukağılı kimse gibi yürümek maᶜnāsınadır; yukālu: هُوَ يُكَرْفِسُ أَيْ يَمْشِي مِشْيَةَ الْمُقَيَّدِ ve yukālu: فِي مِشْيَتِهِ كَرْفَسَةٌ Ve devenin ayaklarını sımsıkı muhkem bağlamak maᶜnāsınadır; yukālu: كَرْفَسَ الْبَعِيرَ إِذَا قَيَّدَهُ وَضَيَّقَ عَلَيْهِ

اَلتَّكَرْفُسُ [et-tekerfus] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Kirpi gibi be-gāyet büzülüp dertop olmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَكَرْفَسَ الرَّجُلُ إِذَا انْضَمَّ وَدَخَلَ بَعْضُهُ فِي بَعْضٍ

[ك ر ك س]

اَلْكَرْكَسَةُ [el-kerkeset] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir nesneyi beri öte varıp geldirmek maᶜnāsınadır; yukālu: كَرْكَسَ الشَّيْءَ إِذَا رَدَّدَهُ Ve bir adamın yā hayvānın ayağını bukağılamak maᶜnāsınadır; yukālu: كَرْكَسَهُ إِذَا قَيَّدَهُ

اَلْمُكَرْكَسُ [el-mukerkes] (مُدَحْرَجٌ [mudaḥrec] vezninde) Şol kimseye denir ki onu cāriyeler doğurmuş ola, yaᶜnī silsile-i nesebinde aslā ahrār-ı nisāᵓ olmaya, ᶜalākavlin iki cāriye doğurmuş ola, anası ve anasının anası yāhūd babasının anası cāriye ola ve ᶜalā-reᵓyin üç cāriye doğurmuş ola, yaᶜnī anası ve anasının anası ve babasının anası cāriye ola ve ᶜinde'l-baᶜz yalnız babasının anası cāriye ola ve ᶜalākavlin anasının anası ve anasının anasının anası ve babasının anasının anası cāriye ola; gūyā ki cemāᶜat-i mezmūmeye redd olunmuştur; yukālu: رَجُلٌ مُكَرْكَسٌ إِذَا وَلَدَتْهُ الْإِمَاءُ أَوْ أَمَتَانِ أَوْ ثَلَاثٌ أَوْ أُمُّ أَبِيهِ أَوْ أُمُّ أُمِّهِ وَأُمُّ أُمِّ أُمِّهِ وَأُمُّ أُمِّ أَبِيهِ إِمَاءٌ

[ك ر ن س]

اَلْكِرْنَاسُ [el-kirnās] (nūn'la) كِرْيَاسٌ [kiryās] lafzında lügattır ki yā-yı tahtiyye iledir, üst katta olan memşāya denir.

[ك س س]

اَلْكَسُّ [el-kess] (kāf'ın fethi ve sīn'in teşdīdiyle) Bir nesneyi gereği gibi dövüp hurd eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: كَسَّ الشَّيْءَ كَسًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا دَقَّهُ دَقًّا شَدِيدًا

اَلْكَسْكَسَةُ [el-keskeset] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) كَسٌّ [kess] maᶜnāsınadır, elbette bu mükerrer olmakla teᵓkīdi müştemildir; yukālu: كَسْكَسَ الشَّيْءَ بِمَعْنَى كَسَّهُ

كِسٌّ [Kiss - Kess] (kāf'ın kesri ve fethiy-

le) Semerḳand'a karīb bir karye ismidir. Bunu şīn-i muᶜceme ile telaffuz eyleme ki o başka olmakla ᶜan-karīb zikr olunur. Ve ᶜAcemde arz-ı Mekrān'da bir belde adıdır.

اَلْكُسُّ [el-kuss] (kāf'ın zammı ve sīn'in teşdīdiyle) Hatun fercine denir. Ve bu ᶜArabiyye değildir, ancak müvellededir; lākin Fārisīde sükūn-ı sīn'le o maᶜnāya olmakla teşdīd ile taᶜrībi agleb-i melhūz-ı mütercimdir.

اَلْكَسِيسُ [el-kesīs] (أَمِيرٌ [emīr] veznin-de) Hurmā nebīzine denir; yukālu: شَرِبَ الْكَسِيسَ أَيْ نَبِيذَ التَّمْرِ Ve taşlar üzere kurutul-duktan sonra dövülüp sevīk tarzında olan ete denir ki sofralarda azık edinirler. Ve hurde hurde doğranmış ekmeğe denir, niteki مَكْسُوسٌ [meksūs] dahi denir; tekūlu: مَا عِنْدِي إِلاَّ الْكَسِيسُ وَالْمَكْسُوسُ أَيِ الْخُبْزُ الْمَكْسُورُ

اَلْكَسَسُ [el-keses] (fethateynle) İnsānın diş-leri kısa, ᶜalā-kavlin küçük yāhūd diplerine yapışık olmak maᶜnāsınadır; yukālu: كَسَّ الرَّجُلُ كَسَسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا قَصُرَتْ أَسْنَانُهُ أَوْ صَغُرَتْ أَوْ لَصِقَتْ بِسُنُوخِهَا فَهُوَ أَكَسُّ

اَلْكَسْكَاسُ [el-keskās] (kāf'ın fethiyle) Ka-lın gövdeli bodura denir; yukālu: رَجُلٌ كَسْكَاسٌ أَيْ قَصِيرٌ غَلِيظٌ

اَلتَّكَسُّسُ [et-tekessus] تَكَلُّفٌ [tekelluf] vez-ninde ve mürādifidir; yukālu: تَكَسَّسَ فِيهِ إِذَا تَكَلَّفَ

اَلْكَسْكَسَةُ [el-keskeset] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vez-ninde) Temīm kabīlesi lisānındandır ki vakf hālinde kāf-ı müᵓennese sīn-i müh-mele ilhākıyla tekellüm ederler. Meselā müᵓennese hitāb olan أَكْرَمْتُكِ وَبِكِ kelime-lerinde أَكْرَمْتُكِسْ وَبِكِسْ derler. Bu, kabīle-i Bekr lisānı değildir.

[ك ع س]

اَلْكَعْسُ [el-kaᶜs] (kāf'ın fethi ve ᶜayn'ın sükūnuyla) Parmakların, ᶜalā-kavlin bo-ğumlarının kemiklerine denir; yukālu: كَعْسُهُ غَلِيظٌ أَيْ عِظَامُ السُّلاَمَى أَوْ عِظَامُ الْبَرَاجِمِ فِي الأَصَابِعِ Vāhidi كَعْسَةٌ [ḳaᶜset]tir. Kezālik koyun ve sığır makūlesinin boğum yer-lerinin kemiklerine denir. Ve ellerde ve ayaklarda en ve oynak yerlerinde birbiri-ne kavuşur olan kemiğe denir. Cemᶜi كِعَاسٌ [kiᶜās] gelir, kāf'ın kesriyle; yukālu: كَعْسُهُ رِخْوٌ وَهُوَ الْعِظَامُ الَّتِي تَلْتَقِي فِي مَفَاصِلِ الْيَدَيْنِ وَالرِّجْلَيْنِ

اَلْكُعْسُومُ [el-kuᶜsūm] (عُصْفُورٌ [ᶜuṣfūr] vezni-nde) Eşeğe denir, حِمَارٌ [ḥimār] maᶜnāsına; mīm'i zāᵓidedir.

[ك ف س]

اَلْكَفَسُ [el-kefes] (kāf'ın ve fā'nın fethiy-le) Bir kimsenin ayağı eğri olmak, حَنَفٌ [ḥanef] maᶜnāsınadır; yukālu: كَفِسَ الصَّبِيُّ كَفَسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا حَنِفَ

اَلْأَكْفَسُ [el-ekfes] Maᶜnā-yı mezbūrdan sı-fattır, ayağı eğri kişiye denir; كَفْسَاءُ [kefsāᵓ] müᵓennesidir; yukālu: رَجُلٌ أَكْفَسُ أَيْ أَحْنَفُ وَامْرَأَةٌ كَفْسَاءُ

اَلْكِفَاسُ [el-kifās] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) دِثَارٌ [diṣār] maᶜnāsınadır ki şiᶜār üzere giy-dikleri libāstır; yukālu: جَاءَ وَعَلَيْهِ كِفَاسٌ أَيْ دِثَارٌ Ve beşikte çocuk sardıkları bağırdağa denir, قِمَاطٌ [ḳimāṭ] maᶜnāsına.

اَلْإِنْكِفَاسُ [el-inkifās] (إِنْفِعَالٌ [infiᶜāl] vez-ninde) Bürülüp kıvrılmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْكَفَسَ الرَّجُلُ إِذَا تَلَوَّى

[ك ل س]

اَلْكِلْسُ [el-kils] (kāf'ın kesriyle) Alçıya de-nir, صَارُوجٌ [ṣārūc] maᶜnāsına.

اَلْكُلْسَةُ [el-kulset] (kāf'ın zammıyla) طُلْسَةٌ

[ṭulset] gibi bir güne levndir ki murād karamtık bozluktur; ve minhu yukālu: ذِئْبٌ أَكْلَسُ

اَلْكَلَّاسُ [el-kellās] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) Be-gāyet kesici nesnedir; yukālu: سَيْفٌ كَلَّاسٌ أَيْ قَطَّاعٌ

اَلْإِنْكَلِيسُ [el-inkelīs] (إِنْقَلِيسُ [inḳalīs] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu.

اَلتَّكْلِيسُ [et-teklīs] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir kimse üzere hiddet ve şiddetle hamle ve hücūm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: كَلَّسَ عَلَيْهِ إِذَا حَمَلَ عَلَيْهِ وَحَدَّ Ve cenkte hasm ve hemtāsından korkup kaçmak maʿnāsına olmakla zıdd olur; yukālu: كَلَّسَ عَنْ قِرْنِهِ إِذَا جَبُنَ وَفَرَّ Ve suya kanmak maʿnāsınadır, kemā se-yuzkeru.

اَلتَّكَلُّسُ [et-tekellus] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bu dahi suya kanmak maʿnāsınadır; yukālu: كَلَّسَ مِنَ الْمَاءِ تَكْلِيسًا وَتَكَلَّسَ تَكَلُّسًا إِذَا رَوِيَ

اَلْمُتَكَلِّسُ [el-mutekellis] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Seğirtmesi şedīd olan insān ve hayvāna denir; yukālu: رَجُلٌ وَفَرَسٌ مُتَكَلِّسٌ أَيِ الشَّدِيدُ الْعَدْوِ

[ك ل م س]

اَلْكَلْمَسَةُ [el-kelmeset] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Gitmek maʿnāsınadır; yukālu: كَلْمَسَ الرَّجُلُ إِذَا ذَهَبَ كَمَا يُقَالُ كَلْسَمَ

[ك ل ه س]

اَلْكَلْهَسَةُ [el-kelheset] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir mühevvil nesneden belinleyip korkmak maʿnāsınadır; yukālu: كَلْهَسَ الشَّيْءَ إِذَا فَرِقَ مِنْهُ وَخَافَهُ Ve bir işe mükibb ve mütevaggil olup cidd ve cehd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: كَلْهَسَ عَلَى الْعَمَلِ إِذَا أَكَبَّ وَجَدَّ فِيهِ Ve açıktan rū-be-rū cenge varıp düşmana hamle ve hücūm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: كَلْهَسَ فُلَانٌ إِذَا وَاجَهَ الْقِتَالَ وَحَمَلَ عَلَى الْعَدُوِّ Ve bir adam başını aşağı eğip ve göğsü üzere çöküp omuzlarının arasını kıstırarak yürümek maʿnāsınadır; yukālu: فُلَانٌ يُكَلْهِسُ إِذَا كَانَ يَمْشِي رَاكِبًا صَدْرَهُ خَافِضًا رَأْسَهُ مُقَرِّبًا بَيْنَ مَنْكِبَيْهِ

[ك م س]

اَلْكُمُوسُ [el-kumūs] (جُلُوسٌ [culūs] vezninde) Türş-rū olmak maʿnāsınadır; yukālu: كَمَسَ الرَّجُلُ كُمُوسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا عَبَسَ

اَلْأَكْمَسُ [el-ekmes] Kuvvet-i bāsırası olmayan adama denir ki görmez gibi ola; yukālu: رَجُلٌ أَكْمَسُ إِذَا كَانَ لَا يَكَادُ يُبْصِرُ

اَلْكَيْمُوسُ [el-keymūs] (جَيْحُونٌ [ceyḥūn] vezninde) Lügat-ı Süryānīde halt-ı tabīʿat maʿnāsınadır. Maʿlūm ola ki etıbbāʾ lisānında كَيْلُوسٌ [keylūs] ve كَيْمُوسٌ [keymūs] dedikleri, elfāz-ı Yūnānīdendir.

كَيْلُوسٌ [keylūs] Fi'l-asl matbūh ve menzūc maʿnāsınadır. Ve ıstılāh-ı etıbbāʾda mʿideye vāsıl olan agdiyenin tabh-ı evvelinden ʿibārettir ki hazm-ı evvel taʿbīr olunur. Gerçi fi'l-hakīka hazm-ı evvelin ibtidāsı mazg hālinde hāsıl olur, lākin intihāsı miʿdede sūret bulur. Gıdā bi-ʿaynihi keşkek sıfatında olur. Bu hazmın fazlası emʿā tarīkinden makʿada vāsıl olup hārice mündefiʿ olur. Ve

كَيْمُوسٌ [keymūs] Tekrār tabh ve nuzc maʿnāsınadır. Ve ıstılāh-ı etıbbāda gıdānın mertebe-i sāniyede kebidde tabh ve nuzc bulmasından ʿibārettir ki hazm-ı sānī taʿbīr olunur. Çünkü hazm-ı evvel ile hazm olunup كَيْلُوسٌ [keylūs] olan gıdānın latīfi miʿdeden masarika dedikleri damarlara girip mütecezzī olur. Ve masarika ince damarlardır ki bir tarafı nihāyet-i miʿdeye vāsıl ve taraf-ı āheri mukaʿʿara nāzil yaʿnī karaciğerin çukur tarafına muttasıl

olur. Pes latīf keylūs masarikadan kebide vāṣıl olıcak kendide tekrār tabh ve nuzc bulup bir hazm dahi olur ki bedel-i māyetehallel bu olacaktır. Eczā-yı vücūdiyye bundan ʿalā-kadrihā hisse-mend olurlar. İşte bu mertebede ahlāt-ı erbaʿa mütemeyyiz ve mütekevvin olur. Pes müʾellifin Süryāniyyeye hamlinden başka hemān halt ile beyānı kāsırdır.

كَامِسٌ [Kāmis] (mīm'in kesriyle) Bir karyedir.

كَامِسَةٌ [kāmiset] (hā'yla) Bir mevziʿdir.

[ك ن د س]

اَلْكُنْدُسُ [el-kundus] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) «ك،د،س» māddesinde zikr olundu.

[ك ن س]

اَلْكِنَاسُ [el-kināS] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Āhū kısmının ağaçlık ve ormanlık aralığında gizlendiği yatağına denir. Onda olan kumu toprağa varınca süpürüp açtığı için ıtlāk olunmuştur, pes كَنْسٌ [kens] lafzından meʾhūz olur. Cemʿi كُنُسٌ [kunus] gelir zammeteynle ve كُنَسٌ [kunes] gelir, صُرَدٌ [ṣurad] vezninde. Ve

كِنَاسٌ [KināS] Bir mevziʿ adıdır.

اَلْكُنُوسُ [el-kunūS] (جُلُوسٌ [culūs] vezninde) Āhū kısmı zikr olunan yatağına girmek maʿnāsınadır; yukālu: كَنَسَ الظَّبْيُ كُنُوسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا دَخَلَ فِي كِنَاسِهِ

اَلتَّكَنُّسُ [et-tekennus] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznince) Bu dahi āhū kısmı yatağına sokulup girmek maʿnāsınadır; yukālu: تَكَنَّسَ الظَّبْيُ بِمَعْنَى كَنَسَ Ve bir adam çadır içre duhūl eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَكَنَّسَ الرَّجُلُ إِذَا دَخَلَ فِي الْخَيْمَةِ ve yukālu: تَكَنَّسَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا دَخَلَتِ الْهَوْدَجَ

اَلْكُنَّسُ [el-kunnes] (رُكَّعٌ [rukkaʿ] vezninde) كَانِسٌ [kānis] lafzından cemʿdir, yatağına girip gizlenici āhūya denir; ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿فَلَا أُقْسِمُ بِالْخُنَّسِ الْجَوَارِ الْكُنَّسِ﴾ اَلْآيَة، فَالْجَوَارِي الْكُنَّسُ هِيَ الْخُنَّسُ لِأَنَّهَا تَكْنِسُ فِي الْمَغِيبِ كَالظِّبَاءِ فِي الْكُنُسِ أَوْ هِيَ كُلُّ النُّجُومِ لِأَنَّهَا تَبْدُو لَيْلاً وَتَخْفَى نَهَارًا أَوِ الْمَلَئِكَةُ أَوْ بَقَرُ الْوَحْشِ وَظِبَاؤُهُ

اَلْكُنَاسَةُ [el-kunāset] (kāf'ın zammıyla) Süprüntüye denir, قُمَامَةٌ [ḳumāmet] maʿnāsına. Şārih der ki garībdir ki müʾellif كُنَاسَةٌ [kunāset]i zikr edip meʿhazından müsāmaha eyledi. Meʾhazı كَنْسٌ [kens]tir ki kāf'ın fethi ve nūn'un sükūnuyladır, süpürmek maʿnāsınadır; yukālu: كَنَسَ الْبَيْتَ كَنْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَسَحَهُ İntehā. Ve

كُنَاسَةُ [Kunāset] Kūfe'de bir mevziʿ adıdır. Ve ʿArablar bununla baʿzı kimselere tesmiye eylediler.

اَلْكَنِيسَةُ [el-kenīset] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznince) Yehūd kavminin yāhūd Naṣārā'nın yāhūd küffārın yaʿnī müşrik tāʾifesinin ibādet-gāhına denir ki mescid-i İslām menzilindedir; yukālu: دَخَلُوا فِي كَنِيسَتِهِمْ وَهِيَ مُتَعَبَّدُ الْيَهُودِ أَوِ النَّصَارَى أَوِ الْكُفَّارِ Mütercim der ki kunişt-i Fārisī muʿarrebidir. Ve كَلِيسَا [kelīsā] كَنِيسَةٌ [kenīset] muharrefidir. Ve كَنِيسَةٌ [kenīset] ʿArabī olmak dahi muhtemeldir. İntehā. Ve

كَنِيسَةٌ [Kenīset] Baḥr-i Yemen'de Zebīd tarafında bir liman adıdır. Ve güzel hatuna ıtlāk olunur, gūyā ki vücūdu kubh ve küdüretten süpürülmüştür; yukālu: إِمْرَأَةٌ كَنِيسَةٌ أَيْ حَسْنَاءُ Ve

اَلْكَنِيسَةُ السَّوْدَاءُ [el-Kenīsetu's-Sevdāʾ] Meşīşa serhaddinde bir belde adıdır.

اَلْكُنَيِّسَةُ [el-Kuneyyiset] Kāf'ın zammı ve yā'nın teşdīdiyle ki كَنِيسَةٌ [kenīset] musaggarıdır, yedi mevziʿ ismidir. Altısı Mışır diyārındadır ve biri ʿAkkā kurbünde bir

beldedir.

اَلْمَكْنُوسَةُ [el-meknūset] Şol deve bakanağına ıtlāk olunur ki iç yüzü tepsi gibi düz ve emles ola, ʿalā-kavlin tüysüz ola; yukālu: فِرْسِنٌ مَكْنُوسَةٌ أَيْ مَلْسَاءُ الْبَاطِنِ أَوْ جَرْدَاءُ الشَّعْرِ

مِكْنَاسَةُ الزَّيْتُونِ [Miknāsetu'z-Zeytūn] (mīm'in kesriyle) Maġrib'de bir beldedir. Ve

مِكْنَاسَةُ [Miknāset] Endelus'te bir hısn adıdır.

[ك و س]

اَلْكَوْسُ [el-kevs] (kāf'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Bir ayağı sinirlenmiş deve üç ayağıyla sekerek yürümek maʿnāsınadır; yukālu: كَاسَ الْبَعِيرُ يَكُوسُ كَوْسًا إِذَا مَشَى عَلَى ثَلَاثِ قَوَائِمَ وَهُوَ مُعْرَقَبٌ Ve yılan kısmı inine doğru dönüp gitmek maʿnāsınadır; yukālu: كَاسَتِ الْحَيَّةُ إِذَا تَحَوَّتْ فِي مِكَاسِهَا أَيْ مَكَانِهَا Ve bir kimseyi kapıp yere çalmak maʿnāsınadır; yukālu: كَاسَ فُلَانًا إِذَا صَرَعَهُ Ve hatunun fercine dürterek cimāʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: كَاسَ فُلَانَةً إِذَا طَعَنَهَا فِي الْجِمَاعِ Ve ticārette metāʿı değerinden aşağı satıp zarar eylemek maʿnāsınadır; yukālu: كَاسَ فِي الْبَيْعِ إِذَا اتَّضَعَ ثَمَنُهُ وَوَكَسَ فِيهِ ve minhu: لاَ تَكُسْنِي فِي الْبَيْعِ يَا فُلَانُ Ke-mā se-yuzkeru. Ve āheste āheste yürümek maʿnāsınadır; yukālu: يَكُوسُ فِي السَّيْرِ أَيْ يُهَوِّدُ Ve keşişleme dedikleri rüzgārın karşıdan esmesine denir; yukālu: رَدَّ السَّفِينَةَ مِنْ مَجْرَاهَا كَوْسُ الْأَزْيَبِ أَيْ نَيِّحَتُهَا

Ve Leyṯ-i Luġavī, كَوْسٌ [kevs] bir lafzdır ki ehl-i deryā gark olmağa müşrif oldukta havfları hengāmında telaffuz ederler, yaʿnī o vaktte كَوْسٌ كَوْسٌ derler diye nakli recm bi'l-gayb yaʿnī zanniyyāt kabīlindendir. Şārih der ki İbn Sīde dahi bu resme sebt edip ve Leyṯ kelime-i aʿcemiyye olmasını telmīh eylemiştir. İntehā.

اَلْمَكَاسُ [el-mekās] (mīm'in fethiyle) Yılanın inine denir.

اَلْإِكَاسَةُ [el-ikāset] (إِقَامَةٌ [iḳāmet] vezninde) Bu dahi bir adamı yere yıkmak maʿnāsınadır; yukālu: أَكَاسَ فُلَانًا إِذَا صَرَعَهُ Ve tācire muʿāmelede pahayı eksik verip zarar ettirmek maʿnāsınadır; ve minhu tekūlu: لاَ تُكِسْنِي يَا فُلَانُ فِي الْبَيْعِ أَيْ لاَ تَنْقُصِ الثَّمَنَ Ve bir ayağı sinirlenmiş deveyi üç ayağıyla sekerek yürütmeğe ikdām eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَكَاسَ الْبَعِيرَ إِذَا حَمَلَهُ عَلَى أَنْ يَكُوسَ بِعَرْقَبَتِهِ

اَلْكُوسُ [el-kūs] (kāf'ın zammıyla) Tabl ismidir ki tahrīfle davul taʿbīr olunur, Fārisīden muʿarrebdir. Ve

كُوسٌ [kūs] Dülgerlerin kereste terbīʿini kıyās edecekleri ālete denir ki müsellesü'ş-şekl tahtadan bir nesnedir; zāviye muharrefi zıva taʿbīr ederler; yukālu: قَاسَ النَّجَّارُ الْخَشَبَةَ بِالْكُوسِ وَهُوَ خَشَبَةٌ مُثَلَّثَةٌ يَقِيسُ بِهَا النَّجَّارُ تَرْبِيعَ الْخَشَبِ

اَلْكُوسِيُّ [el-kūsiyy] (kā'fın zammıyla) Kısa ayaklı ata denir ki kolu kısa taʿbīr olunur, Çukurova atları gibi; yukālu: فَرَسٌ كُوسِيٌّ أَيْ قَصِيرُ الدَّوَارِجِ

كُوسِينُ [Kūsīn] (kāf'ın zammıyla) Bir karyedir.

مُكَوَّسٌ [Mukevves] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Bir hımār adıdır. Cevherī vehminden nāşī bunu kendi kalemiyle mefʿal yaʿnī مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninde zabt eylemiştir.

كَاسَانُ [Kāsān] Māverāünnehr'de bir beldedir.

اَلْكَوْسَاءُ [el-kevsāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Şol çayır parçasına denir ki be-gāyet firāvān olup birbirine sarmaşık ola. Cemʿi كُوسٌ [kūs] gelir kāf'ın zammıyla; yukālu:

لِمَاعٌ ve yukālu: لُمْعَةٌ كَوْسَاءُ أَيْ مُلْتَفَّةٌ كَثِيرَةُ النَّبْتِ كُوسٌ وَكَذَا يُقَالُ رِمَالٌ كُوسٌ أَيْ مُتَرَاكِمَةٌ Ve

كَوْسَاءُ [Kevsāʾ] bir mevziʿ adıdır.

اَلتَّكْوِيسُ [et-tekvīs] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Ters döndürmek maʿnāsınadır; yukālu: كَوَّسَهُ إِذَا قَلَبَهُ

اَلتَّكَاوُسُ [et-tekāvus] Nesne birbirinin üzerine kat kat yığılmak maʿnāsınadır; yukālu: تَكَاوَسَ لَحْمُ الْغُلَامِ إِذَا تَرَاكَبَ Ve otluk kesīf ve firāvān olmak maʿnāsınadır, yukālu: تَكَاوَسَ الْعُشْبُ إِذَا كَثُرَ وَكَثُفَ

اَلْمُتَكَاوِسُ [el-mutekāvis] (ism-i fāʿil bünyesiyle) ʿArūziyyūn ıstılāhında iki sebebin terekkübleri hasebiyle erbaʿ-i harekāt-ı mütevāliyāt müctemiʿ olan kāfiyeye denir; ضَرَبَنِي gibi. Mütercim der ki ضَرَبَنِي kelimesinde sebebeyn terekkübü olmadığı zāhirdir, belki sebeb-i sakīl ile veted mecmūʿundan mürekkebdir. Kütüb-i ʿarūzda فَجَبَرَ kelimesiyle temsīl olunmuştur ve bu kāfiye meʿāyibdendir.

اَلْإِكْتِيَاسُ [el-iktiyās] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir adamı işinden alıkomak maʿnāsınadır; yukālu: إِكْتَاسَ فُلَانًا عَنْ حَاجَتِهِ إِذَا حَبَسَهُ

اَلتَّكَوُّسُ [et-tekevvus] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Baş aşağı ser-nigūn olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَكَوَّسَ الرَّجُلُ إِذَا تَنَكَّسَ

[ك ه م س]

اَلْكَهْمَسُ [el-kehmes] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Arslana denir. Ve çirkīn çehreli adama denir. Ve büyük hörgüçlü nākaya denir. Ve Kehmes el-Hilāsī ashābdandır. Ve Kehmes b. el-Ḥasen et-Temīmī etbāʿ-ı tābiʿīndendir. Ve Kehmes, Rebīʿa b. Ḥanẓala kabīlesinden bir cemāʿatin pederidir.

اَلْكَهْمَسَةُ [el-kehmeset] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Paçaların aralığı bitişik gibi yakın olmakla paçaları iyice ayıramayıp adımları sık sık atıp toprak savurarak yürümek maʿnāsınadır; yukālu: فُلَانٌ يُكَهْمِسُ إِذَا كَانَ يَمْشِي بِحَثْيِ التُّرَابِ لِتَقَارُبِ مَا بَيْنَ رِجْلَيْهِمَا

[ك ي س]

اَلْكَيْسُ [keys] (kāf'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) ve

اَلْكَيَاسَةُ [el-kiyāset] (فِرَاسَةٌ [firāset] vezninde) Zekā ve fıtnat maʿnāsınadır ki humk ve belāhet mukābilidir; yukālu: كَاسَ الْغُلَامُ يَكِيسُ كَيْسًا وَكَيَاسَةً ضِدُّ حَمُقَ [Ve] cimāʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: كَاسَ الْمَرْأَةَ إِذَا جَامَعَهَا ve minhu'l-hadīsu'l-ātī. Ve tıbb yaʿnī tabābet maʿnāsınadır, lākin şarih طِبٌّ nüshasını taglīt ve طِيبٌ olmağı tasvīb eylemiştir. Ve

كَيْسٌ [keys] Civān-merdlik maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ أَهْلُ الْكَيْسِ أَيِ الْجُودِ Ve ʿakl ve hūş maʿnāsınadır; yukālu: صَاحِبُ الْكَيْسِ أَيِ الْعَقْلِ Ve rüşd ve fetānette bir adama gālib olmak maʿnāsınadır ki bāb-ı mugālebede müstaʿmeldir; yukālu: كَايَسَهُ فَكَاسَهُ كَيْسًا أَيْ غَلَبَهُ فِي الْكَيَاسَةِ Ve minhu'l-hadīsu ennehu ʿaleyhi's-selām kāle li-Cābir: «أَتُرَانِي إِنَّمَا كِسْتُكَ لِآخُذَ جَمَلَكَ لَكَ الثَّمَنُ وَلَكَ الْجَمَلُ» أَيْ غَلَبْتُكَ بِالْكَيْسِ Ve fīhi eyzan kāle ʿaleyhi's-selām li-Cābir: « فَإِذَا قَدِمْتَ فَالْكَيْسَ الْكَيْسَ» وَهُوَ أَمْرٌ بِالْجِمَاعِ أَوْ نَهْيٌ عَنِ الْمُبَادَرَةِ إِلَى الْجِمَاعِ بِاسْتِعْمَالِ الْعَقْلِ فِي اسْتِبْرَائِهَا لِئَلَّا يَحْمِلَهُ الشَّبَقُ عَلَى غِشْيَانِهَا حَائِضًا Yaʿnī "Yā Cābir, sizler seferden geldiğinizde hemān zevceniz ile evlād talebi için cimāʿa mübāderet eyleyesiz." Ve vech-i sānīye göre, "Hemān seferden geldiğiniz gibi ʿayāliniz hāʾiz midir, yoksa pāk mıdır taharrī edip istiʿmāl-i ʿakl ile tahkīk eylemeksizin cimāʿa mübāderet eylemeyesiz

tā ki şiddet-i şehvet sizi takarrüb-i hāʾize düçār eylemeye." Pes buna göre كَيْسٌ [keys] ʿakl maʿnāsına meʾhūzdur.

اَلْكَيِّسُ [el-keyyis] (جَيِّدٌ [ceyyid] veznin-de) Zārīf ve zīrek adama denir; yukālu: رَجُلٌ كَيِّسٌ أَيْ ظَرِيفٌ Cemʿi كَيْسَى [keysā] ge-lir, حَمْقَى [ḥamḳā] gibi. Ve Zeyd b. el-Keyyis en-Nemerī ʿilm-i ensābda māhir bir kimsedir. Ve Keyyis b. Ebi'l-Keyyis muhaddistir. Ve Keyyise bint Ebī Bekr ki ismi Nufeyʿdir, tābiʿiyyedir. Ve Keyyise bintu'l-Ḥāriṣ, Museylimetü'l-Kezzāb nām şahsın zevcesidir ki ʿākıbet İslām'a gel-miştir. Ve Ebū Keyyise, Berāʾ b. Ḳays nām muhaddisin künyesidir yāhūd bu muʿceme ile ve bā-yı muvahhade ile Ebū Kebşe'dir. Ve Ammā ʿAlī b. Kīse el-Muḳrī, bu kesr ve sükūn iledir. Ve Keyyise bint Ebī Keşīr tābiʿiyyedir.

اَلْكِيسَى [el-kīsā] (kāf'ın kesriyle) ve

اَلْكُوسَى [el-kūsā] (بُشْرَى [buşrā] vezninde) أَكْوَسُ [ekves] lafzından müʾenneslerdir. Nüshalar gerçi أَكْوَسُ [ekves]tir, lākin *Esās*'ta أَكْيَسُ [ekyes] ʿunvānında müʿessestir.

كَيْسَانُ [keysān] سَلْمَانُ [selmān] vezninde) Gadr ve bī-vefālığın ismidir. Ve Eyyūb es-Saḫtiyānī nām muhaddis-i meşhūrun pederi ismidir. Ve Muḫtār b. Ebī ʿUbeyd nām kimsenin lakabıdır; rāfizīlerden Keysānīyye tāʾifesi ona mensūblardır, bunlar Yehūd gibi bedāya kāʾillerdir.

أُمُّ كَيْسَانَ [ummu keysān] رُكْبَةٌ [rukbet]in yaʿnī dizin lakabıdır. Ve zahr-ı kadem ile insānın gerisine vurmağa ıtlāk olunur.

اَلْكِيسُ [el-kīs] (kāf'ın kesriyle) Akça kese-sine denir; cimāʿ maʿnāsından meʾhūzdur, akçayı cemʿ eylediği için. Cemʿi أَكْيَاسٌ [ekyās] gelir ve كِيَسَةٌ [kiyeset] gelir, عِنَبَةٌ [ʿinebet] vezninde. Ve

كِيسٌ [kīs] مَشِيمَةٌ [meşīmet]e ıtlāk olunur ki rahimde olan çocuk yatağına denir.

اَلْإِكْيَاسُ [el-ikyās] (hemzenin kesriyle) ve

اَلْإِكَاسَةُ [el-ikāset] (إِقَامَةٌ [iḳāmet] vezninde) Bir adam zarīf ve zīrek evlād sāhibi olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَكْيَسَ الرَّجُلُ وَأَكَاسَ إِذَا وُلِدَتْ لَهُ أَوْلاَدٌ كَيْسَى

اَلتَّكْيِيسُ [et-tekyīs] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Adamı zarīf ve zīrek kılmak maʿnāsınadır; yukālu: كَيَّسَهُ اللهُ تَعَالَى أَيْ جَعَلَهُ كَيِّسًا

اَلتَّكَيُّسُ [et-tekeyyus] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Zekā ve zarāfet satmak maʿnāsınadır; yukālu: تَكَيَّسَ فُلاَنٌ إِذَا تَظَرَّفَ

اَلْمُكَايَسَةُ [el-mukāyeset] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Zekā ve zarāfet husūsunda mübālaga eylemek yaʿnī ziyādelik iddiʿā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: كَايَسَهُ إِذَا غَالَبَهُ فِي الْكَيْسِ

FASLU'L-LĀM
(فَصْلُ اللاَّمِ)

[ل ب س]

اَللُّبْسُ [el-lubs] (lām'ın zammıyla) Esvāb giymek maʿnāsınadır; yukālu: لَبِسَ الثَّوْبَ لُبْسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اسْتَتَرَ بِهِ Müʾellifin *Baṣāʾir*'de beyānına göre لَبِسَ māddesi setr maʿnāsına mevzūʿ olmakla maʿānī-i sāʾire ondan müteferriʿdir. Ve bir kimse bir hatun ile bir müddet er ve ʿavret olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; libās dāʾimī giyilmeyip eskidikten sonra tarh olunduğu tasavvuruna mebnīdir; yukālu: لَبِسَ فُلاَنٌ اِمْرَأَةً إِذَا تَمَتَّعَ بِهَا زَمَانًا Ve bir cemāʿat ile vāfir zamān birlikte olarak üns ve zindegānī eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: لَبِسَ قَوْمًا إِذَا تَمَلَّى بِهِمْ دَهْرًا Ve bir adam bütün civānlığı hengāmını bir hatunla imrār eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: لَبِسَ فُلاَنٌ فُلاَنَةً عُمْرَهُ إِذَا كَانَتْ مَعَهُ شَبَابَهُ كُلَّهُ Bunda عُمْرُهُ kaydıyla mukayyed olur.

اَللِّبَاسُ [el-libās] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Giyilecek cāmeye denir; yukālu: عَلَيْهِ لِبَاسٌ حَسَنٌ وَهُوَ مَا يُلْبَسُ Ve zevc ve zevceden her birine ıtlāk olunur, her biri āheri teʿātī-i kabīhten menʿ eylediği için; ve kavluhu taʿālā: ﴿وَلِبَاسُ التَّقْوَى﴾ اَلْآيَة أَيِ الْإِيمَانُ أَوِ الْحَيَاءُ أَوْ سَتْرُ الْعَوْرَةِ Ve kezā kavluhu taʿālā: ﴿فَأَذَاقَهَا اللهُ لِبَاسَ الْجُوعِ﴾ اَلْآيَة لَمَّا بَلَغَ بِهِمُ الْجُوعُ الْغَايَةَ ضَرَبَ لَهُ اللِّبَاسَ مَثَلاً لِاشْتِمَالِهِ Gūyā ki لِبَاسٌ [libās] gibi açlık onları muhīt ve müstevʿib olmuştur. Ve

لِبَاسٌ [libās] İhtilāt ve ictimāʿ maʿnālarınadır; yukālu: بَيْنَهُمْ لِبَاسٌ أَيِ اخْتِلاَطٌ وَاجْتِمَاعٌ

اَللَّبُوسُ [el-lebūs] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Bu dahi cāmeye denir; yukālu: عَلَيْهِ لَبُوسٌ فَاخِرٌ أَيْ لِبَاسٌ Ve zırha ıtlāk olunur; yukālu: عَلَيْهِ لَبُوسٌ أَيْ دِرْعٌ

اَللِّبْسُ [el-libs] (lām'ın kesriyle) Bu dahi cāmeye denir. Ve سِمْحَاقٌ [simḥāḳ] maʿnāsına müstaʿmeldir ki cild ile lahm aralığında olan zar gibi yufka dericeğize denir. Ve لِبْسُ الْكَعْبَةِ [libsu'l-kaʿbet] kisvetinden ʿibārettir. Ve bir nevʿ sevbe denir ki لِبْسَةٌ [libset] dahi denir.

اَلْمَلْبَسُ [el-melbes] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] veznin-de) Bu dahi cāmeye denir; yukālu: جَاءَ وَعَلَيْهِ مَلْبَسٌ أَنْفَسُ أَيْ لِبَاسٌ Ve ʿArablar "Filānda kibr ve nahvet sıfatı yoktur, mütevāziʿdir" diyecek yerde إِنَّ فِيهِ لَمَلْبَسًا derler, مَا بِهِ كِبْرٌ maʿnāsına. Burada مَلْبَسٌ [melbes] مُسْتَمْتَعٌ [mustemtaʿ] maʿnāsına müsteʿārdır, tevāzūʿdan kināyedir, zīrā mütekebbirden temettuʿ ve intifāʿ mutasavver değildir. Ve mine'l-emsāli: «أَعْرَضَ ثَوْبُ الْمَلْبَسِ» يُضْرَبُ لِمَنْ كَثُرَ مَنْ يَتَّهِمُهُ Yaʿnī bir adamın ithām eylediği kimseler çok oldukta darb olunur. Ve bunda مِنْبَرٌ [minber] ve مُفْلِسٌ [muflis] veznlerinde dahi vārid olmuştur. Burada أَعْرَضَ kelimesi صَارَ ذَا عِرْضٍ maʿnāsınadır, yaʿnī müttehemin libāsı ʿarīz oldu ki kendi töhmetli iken herkese ʿazv ü isnād eder. مَلْبَسٌ [melbes] مُغَطًّى [muġaṭṭān] maʿnāsınadır ki murād töhmetle muhāttır demektir, مِنْبَرٌ [minber] ve مُفْلِسٌ [muflis] veznlerinde مُغَطِّي [muġaṭṭī] maʿnāsınadır ki ism-i fāʿildir. Ve baʿzılar أَعْرَضَ fiʿlini ظَهَرَ maʿnāsına haml eylemekle müttehemin töhmeti zāhir oldu demek olur, buna göre kendisini ithām edenler kesīr oldukta darb olunur. Ve Zemaḫşerī, *Mustaḳṣā*'da başka güne darb eylemiştir.

اَلْمِلْبَسُ [el-milbes] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Bu dahi cāmeye denir.

اَللِّبْسَةُ [el-libset] (lām'ın kesriyle) Binā-yı nevʿdir ki libās giymek hālātından bir hālettir, lisānımızda ondan giyiş ile taʿbīr olunur; yukālu: مَا أَحْسَنَ لِبْسَتَهُ وَهِيَ حَالَةٌ مِنْ حَالاَتِ اللُّبْسِ Ve

لِبْسَةٌ [libset] Bir güne sevbin ismidir.

اَللُّبْسَةُ [el-lubset] (lām'ın zammıyla) Şübhe maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: فِي حَدِيثِهِ لُبْسَةٌ أَيْ شُبْهَةٌ

اَللَّبِيسُ [el-lebīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Şol cāmeye denir ki çok giyilmekle köhne-lenmiş ola; yukālu: عَلَيْهِ لَبِيسٌ أَيْ ثَوْبٌ قَدْ أَكْثَرَ لُبْسَهُ فَأَخْلَقَ Ve misl ve nazīr maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: لَيْسَ لَهُ لَبِيسٌ أَيْ نَظِيرٌ

اَللَّبْسَاءُ [el-lebsāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Verā-yı ʿaklda olan münker ve ʿazīm dāhiyeye vasf olur; yukālu: دَاهِيَةٌ لَبْسَاءُ أَيْ مُنْكَرَةٌ

اَللَّبَسَةُ [el-lebeset] (fetehātla) Bir nevʿ sebze ismidir.

اَللَّبْسُ [el-lebs] (حَبْسٌ [ḥabs] vezninde) Bir şeyʾi müştebih kılmak için halt eylemek maʿnāsınadır; yukālu: لَبَسَ عَلَيْهِ الْأَمْرَ لَبْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا خَلَطَهُ

اَلْإِلْبَاسُ [el-ilbās] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi örtüp bürümek maʿnāsınadır; yukālu: أَلْبَسَهُ إِذَا غَطَّاهُ

اَلْمُلْبِسُ [el-mulbis] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) ve

اَلْمُلْتَبِسُ [el-multebis] (مُحْتَبِسٌ [muḥtebis] vezninde) Müştehib ve muhtelit nesneye denir; yukālu: أَمْرٌ مُلْبِسٌ وَمُلْتَبِسٌ أَيْ مُشْتَبِهٌ

اَلتَّلْبِيسُ [et-telbīs] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir nesneyi tahlīt ile müştebih kılmak maʿnāsınadır; yukālu: لَبَسَ الْأَمْرَ إِذَا خَلَّطَهُ Ve تَدْلِيسٌ [tedlīs] maʿnāsınadır ki zikr olundu; yukālu: لَبَّسَهُ إِذَا دَلَّسَهُ

اَللَّبَّاسُ [el-lebbās] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Libāsı çok yāhūd libās giymesi çok adama denir; yukālu: رَجُلٌ لَبَّاسٌ أَيْ كَثِيرُ اللِّبَاسِ أَوِ اللُّبْسِ وَلاَ تَقُلْ مُلَبِّسٌ كَمُحَدِّثٍ

اَلتَّلَبُّسُ [et-telebbus] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Muhtelit olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَلَبَّسَ بِالْأَمْرِ وَبِالثَّوْبِ إِذَا اخْتَلَطَ Ve bir nesne āhere bulaşıp yapışmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَلَبَّسَ الطَّعَامُ بِالْيَدِ إِذَا الْتَزَقَ

اَلْمُلاَبَسَةُ [el-mulābeset] (مُخَالَطَةٌ [muḫāleṭat] maʿnāsınadır; yukālu: لاَبَسَهُ إِذَا خَالَطَهُ ve yukālu: لاَبَسَ فُلاَنًا إِذَا عَرَفَ بَاطِنَهُ Yaʿnī "Filānla şöyle ihtilāt ve imtizāc eyledi ki serāʾir-i hafiyye-i derūnuna muttaliʿ oldu." Pes maʿnā-yı lāzımıyla tefsīr olur.

اَلْإِلْتِبَاسُ [el-iltibās] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir nesne muhtelit ve müştebih olmak maʿnāsınadır; ve minhu'l-hadīsu fi'l-mevlidi ve'l-mebʿasi: فَجَاءَ الْمَلَكُ فَشَقَّ عَنْ قَلْبِهِ قَالَ عَلَيْهِ السَّلاَمُ «فَخِفْتُ أَنْ يَكُونَ قَدِ الْتُبِسَ بِي» أَيْ خُولِطْتُ فِي عَقْلِي مَأْخُوذٌ مَنْ قَوْلِهِمْ فِي رَأْيِهِ لَبْسٌ أَيِ اخْتِلاَطٌ

[ل ح س]

اَللَّحْسُ [el-laḥs] (نَحْسٌ [naḥs] vezninde) ve

اَلْمَلْحَسُ [el-melḥas] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninde) ve

اَللَّحْسَةُ [el-laḥset] (لَحْظَةٌ [laḥẓat] vezninde) ve

اَللُّحْسَةُ [el-luḥset] (lām'ın zammıyla) Yalamak maʿnāsınadır; yukālu: لَحِسَ الْقَصْعَةَ لَحْسًا وَمَلْحَسًا وَلَحْسَةً وَلُحْسَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَعِقَهَا بِاللِّسَانِ Ve

لَحْسٌ [laḥs] Güve şāl makūlesi esvāb yemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: لَحَسَ الدُّودُ الصُّوفَ لَحْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَكَلَهُ Kezālik çekirge nebātı yalayıp bitirmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: لَحَسَ الْجَرَادُ الْخُضَرَ إِذَا

رَعَاهُ

اَلْمَلاَحِسُ [el-melāḥis] (مَلْحَسٌ [melḥas] cemʿidir ki ism-i mekāndır, yalayacak yere denir; ve minhu kavluhum: تَرَكْتُهُ بِمَلاَحِسِ الْبَقَرِ أَيْ بِمَوَاضِعَ تَلْحَسُ الْبَقَرُ يَعْنِي بَقَرَ الْوَحْشِ فِيهَا أَوْلاَدَهَا وَيُرْوَى بِمَلْحَسِ الْبَقَرِ أَوْلاَدَهَا أَيْ بِمَوْضِعِ مَلْحَسِ الْبَقَرِ أَوْلاَدَهَا Evvele göre "Ben onu yaban sığırlarının kendi evlādlarını yaladıkları yerlerde bırakıp geldim" ve ikinciye göre مَلْحَسٌ [melḥas] masdar olup ve kelāmda muzāf mahzūf olur, ʿale'l-vecheyn murād "Issız beyābānda terk eyledim" demektir.

اَللاَّحُوسُ [el-lāḥūs] Uğursuz kimseye ıtlāk olunur; şeʾāmetinden kavmini yalayıp tükettiğine mebnī; yukālu: رَجُلٌ لاَحُوسٌ أَيْ مَشْؤُومٌ

اَلْمِلْحَسُ [el-milḥes] (مِنْبَرٌ [minber] veznninde) Harīs ve tamaʿ-kāra ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مِلْحَسٌ أَيْ حَرِيصٌ Ve meydāna gelen nesneyi fart-ı hırs u şerehinden gücü yettiği kadar ahz eder olan kimseye ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ مِلْحَسٌ أَيْ يَأْخُذُ كُلَّ مَا قَدَرَ عَلَيْهِ Ve bahādıra ıtlāk olunur ki hasmını lisān-ı seyfle لَحْسٌ [laḥs] eder; yukālu: رَجُلٌ مِلْحَسٌ أَيْ شُجَاعٌ

اَللَّحَّاسَةُ [el-laḥḥāset] (عَلاَّمَةٌ [ʿallāmet] veznninde) Dişi arslana ıtlāk olunur.

اَللاَّحِسَةُ [el-lāḥiset] Be-gāyet kıtlık ve kurak seneye vasf olur ki nebāt ve hayvānı mahv eder; yukālu: سَنَةٌ لاَحِسَةٌ أَيْ شَدِيدَةٌ

اَللَّحُوسُ [el-leḥūs] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Sinek gibi dāʾimā tatlı nesne araştırır olan kimseye ıtlāk olunr; yukālu: فُلاَنٌ لَحُوسٌ إِذَا كَانَ يَتَتَبَّعُ الْحَلاَوَةَ كَالذُّبَابِ

اَللَّحْوَسُ [el-laḥves] (جَرْوَلٌ [cervel] veznninde) Harīs kimseye denir.

اَلْإِلْحَاسُ [el-ilḥās] (hemzenin kesriyle) Yer yenice nebāt bitirmeğe başlamak maʿnāsınadır ki davar yalayacak kadar inbāt eylemektir. ʿAlā-kavlin yerin otunu davar yalayıp tüketmek maʿnāsınadır; yukālu: أَلْحَسَتِ الْأَرْضُ إِذَا أَنْبَتَتْ أَوَّلَ مَا تُنْبِتُ الْبَقْلَ أَوْ لَحَسَتِ الدَّوَابُّ نَبَتَهَا Ve mevāşīyi azca otlatmak maʿnāsınadır ki yalatır gibi otlatmaktır; yukālu: أَلْحَسَ الْمَاشِيَةَ إِذَا رَعَاهَا أَدْنَى رَعْيٍ

اَلْإِلْتِحَاسُ [el-iltihās] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznninde) Bir kimseden bir adam hakkını ahz eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: إِلْتَحَسَ مِنْهُ حَقَّهُ إِذَا أَخَذَهُ

اَلْمَلْحُوسُ [el-melḥūs] Çelimsiz ferce vasf olur; yukālu: حِرٌ مَلْحُوسٌ أَيْ قَلِيلُ اللَّحْمِ

[ل د س]

اَللَّدْسُ [el-leds] (lām'ın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Atmak maʿnāsınadır; yukālu: لَدَسَهُ بِحَجَرٍ لَدْسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَمَاهُ بِهِ Ve yalamak maʿnāsınadır; yukālu: لَدَسَهُ إِذَا لَحَسَهُ Ve el ile vurmak maʿnāsınadır; yukālu: لَدَسَ فُلاَنًا إِذَا ضَرَبَهُ بِالْيَدِ

اَللِّدْسُ [el-lids] (lām'ın kesriyle) Süst ve tenbel ve üşengen adama denir; yukālu: هُوَ لِدْسٌ أَيْ خَوَّارٌ فَاتِرٌ

اَلْمِلْدَسُ [el-mildes] (مِنْبَرٌ [minber] veznninde) Şol iri taşa denir ki onunla çekirdek ufatırlar. Ve yere pek pek basarak yürür olan kimseye ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مِلْدَسٌ أَيْ شَدِيدُ الْوَطْءِ

اَللَّدِيسُ [el-ledīs] (شَرِيفٌ [şerīf] vezninde) Semiz adama denir. Cemʿi أَلْدَاسٌ [eldās] gelir.

اَلْإِلْدَاسُ [el-ildās] (hemzenin kesriyle) Yerin nebātı uç gösterip bitmeğe başlamak maʿnāsınadır; yukālu: أَلْدَسَتِ الْأَرْضُ إِذَا طَلَعَ فِيهَا النَّبَاتُ

اَلتَّلْدِيسُ [et-tedlis] Devenin bakanağını naᶜllamak maᶜnāsınadır ki naᶜl gibi bütün çarık geçirirler; yukālu: لَدَّسَ بَعِيرَهُ إِذَا أَنْعَلَ فِرْسِنَهُ Ve devenin tabanı taştan yırtılmakla deri ile yamamak maᶜnāsınadır; yukālu: لَدَّسَ خُفَّ الْبَعِيرِ إِذَا أَصْلَحَهُ بِرِقَاعٍ

[ل س س]

اَللَّسُّ [el-less] (lām'ın fethi ve sīn'in teşdīdiyle) Ekl eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: لَسَّ الطَّعَامَ لَسًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَكَلَهُ Ve yalamak maᶜnāsınadır; yukālu: لَسَّ الْقَصْعَةَ إِذَا لَحَسَهَا Ve davar ağzının ucuyla kısa çayırları yolup otlamak maᶜnāsınadır; yukālu: لَسَّتِ الدَّابَّةُ الْكَلَأَ إِذَا نَتَفَتْهُ بِمُقَدَّمِ فَمِهَا

اَللُّسَاسُ [el-lusās] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Henüz çıkan çayıra denir ki kısa ve hurde olup lākin oldukça davarın ağzına gelmeğe kābiliyyeti ola; yukālu: تَرْعَى الْمَوَاشِي اللُّسَاسَ وَهُوَ مَا اسْتَمْكَنَتْ مِنَ الْبَقْلِ الرَّاعِيَةُ وَهُوَ صِغَارٌ

اَللُّسَّانُ [el-lussān] (تُبَّانٌ [tubbān] vezninde ᶜalā-kavlin غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bir nevᶜ otluk ismidir ki huşūnetli olur, lisānu's-sevr nebātına şebīhtir, lisānu's-sevr değildir. İnsānın ve devenin lisānlarına ᶜārız olan evcāᶜa devā-yı nāfiᶜ ve hafakān ve harāret-i miᶜde ve kulāᶜ ve emrāz-ı feme müfīddir.

لَسْلَسَى [Leslesā] (lām'ların fethiyle) Bir mevziᶜdir.

لَسِيسٌ [Lesīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Yemen'de bir hısn adıdır.

اَللِّسْلاَسُ [el-lislās] ve

اَللِّسْلِسَةُ [el-lisliset] (lām'ların kesriyle) Kesilmiş hörgüce denir, سَنَامٌ مَقْطُوعٌ [senāmun maḳtūᶜ] maᶜnāsına.

اَللُّسُسُ [el-lusus] (zammeteynle) Uz ve hāzık hammāllara denir.

اَلْإِلْسَاسُ [el-ilsās] (hemzenin kesriyle) إِلْدَاسٌ [ildās] maᶜnāsınadır ki zikr olundu; yukālu: أَلَسَّتِ الْأَرْضُ بِمَعْنَى أَلْدَسَتْ

اَلْمُلَسْلَسُ [el-mulesles] (مُدَحْرَجٌ [mudaḥrec] vezninde) Zincirlenmiş, müselsel maᶜnāsınadır. Şārih der ki zāhiren bu maklūbdur. Ve yol yol kalemli alaca kumaşa denir; yukālu: ثَوْبٌ مُلَسْلَسٌ أَيْ مَوْشِيٌّ مُخْطَّطٌ

[ل ط س]

اَللَّطْسُ [el-laṭs] (lām'ın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Bir nesneye bir yassı nesne ile vurmak maᶜnāsınadır, deve tepme ile vurmak gibi; yukālu: لَطَسَهُ الْبَعِيرُ لَطْسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا ضَرَبَهُ بِخُفِّهِ Ve taş ve sāᵓir nesne atmak maᶜnāsınadır; yukālu: لَطَسَهُ بِالْحَجَرِ وَغَيْرِهِ إِذَا رَمَاهُ Ve çehreye şamar vurmak maᶜnāsınadır; yukālu: لَطَسَهُ إِذَا لَطَمَهُ Ve taşı taşa çalmak maᶜnāsınadır; yukālu: لَطَسَ الْحَجَرَ بِالْحَجَرِ إِذَا ضَرَبَهُ بِهِ

اَلْمِلْطَسُ [el-milṭas] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Taşçıların taş kıracak büyük külüngüne denir ki varyoz taᶜbīr olunur. Ve çekirdek ufatacak büyük taşa denir. Ve şedīdü'l-vatᵓ olan deve tabanına ve at tırnağına ıtlāk olunur; yukālu: خُفٌّ وَحَافِرٌ مِلْطَسٌ أَيْ وَقَاحٌ

اَلْمِلْطَاسُ [el-milṭās] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) مِلْطَسٌ [milṭas] ile iki maᶜnā-yı evvelde mürādiftir.

اَلْمُتَلاَطِسُ [el-mutelāṭis] Birbirine çarpılır olan şedīd dalgalara vasf olur; yukālu: مَوْجٌ مُتَلاَطِسٌ أَيْ مُتَلاَطِمٌ

[ل ع س]

اَللَّعْسُ [el-laᶜs] (lām'ın fethi ve ᶜayn'ın sükūnuyla) Isırmak maᶜnāsınadır; yukālu: لَعَسَهُ لَعْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا عَضَّهُ

اَللَّعَسُ [el-leᶜas] (fethateynle) Baᶜzı dudak-

ta olan karamtığa denir ki eczā-yı hüsn ü melāhatten maᶜdūddur, zīrā hālis kırmızı olmakta o kadar melāhat olmaz. Ve bu maᶜnāda masdar olur; yukālu: لَعِسَ الْغُلاَمُ لَعَسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ فِي شَفَتِهَا سَوَادٌ وَهُوَ مُسْتَحْسَنٌ فِيهِ Şārih der ki لُعْسَة [luᶜsat] dahi ismdir ve fiᶜl dudak vasfından dahi mutasarrıf olur; yukālu: فِي شَفَتِهِ لَعَسٌ وَلُعْسَةٌ وَلَعِسَتِ الشَّفَةُ لَعَسًا

اَلْأَلْعَسُ [el-elᶜas] Maᶜnā-yı mezbūrdan vasftır; لَعْسَاءُ [laᶜsāᵓ] müᵓennesidir; yukālu: غُلاَمٌ أَلْعَسُ وَجَارِيَةٌ لَعْسَاءُ ve yukālu: شَفَةٌ لَعْسَاءُ Cemᶜi لُعْسٌ [luᶜs] gelir lām'ın zammıyla. Ve

اَلْعَسُ [elᶜas] Gür ve sık olan nebāta ıtlāk olunur; yukālu: نَبَاتٌ أَلْعَسُ أَيْ كَثِيرٌ كَثِيفٌ Heyᵓeti karamtık merᵓī olduğu için ıtlāk olunur. Ve

أَلْعَسُ [Elᶜas] Bir mevziᶜ adıdır. Ve

لَعْسَاءُ [laᶜsāᵓ] Şol kıza ıtlāk olunur ki reng-i beşeresi kırmızıya māᵓil kara yağız ola; yukālu: جَارِيَةٌ لَعْسَاءُ إِذَا كَانَ فِي لَوْنِهَا أَدْنَى سَوَادٍ وَمُشْرَبَةٌ مِنَ الْحُمْرَةِ

اَللُّعُوسُ [el-leᶜūs] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Cüzᵓīce ısıracak ve dudağa dokunacak mikdār yiyeceğe ıtlāk olunur; tekūlu: مَا ذُقْتُ لَعُوسًا أَيْ شَيْئًا وَمِثْلُهُ مَا ذُقْتُ لَعُوقًا

لَعْسٌ [Laᶜs] (lām'ın fethiyle)

لِعْسَانُ [Liᶜsān] (lām'ın kesriyle) Birer mevziᶜ ismleridir.

اَلْمُتَلَعِّسُ [el-mutelaᶜᶜis] (مُتَعَبِّسٌ [muteᶜabbis] vezninde) Taᶜāmı pek pek ekl edici adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُتَلَعِّسٌ أَيْ شَدِيدُ الْأَكْلِ

اَللَّعُوسُ [el-laᶜves] (جَرْوَلٌ [cervel] vezninde) Sibāᶜdan kurda denir. Ve taᶜāmı hırs ve hiffetle ekl eder olan kimseye denir; yukālu: هُوَ لَعُوسٌ أَيْ خَفِيفٌ فِي الْأَكْلِ حَرِيصٌ

[ل غ س]

اَللَّغُوسُ [el-leġūs] (ġayn-ı muᶜceme ile) لَعُوسٌ [leᶜūs] vezninde ve mürādifidir. Ve be-gāyet ᶜayyār ve habīs ve neşşāl ve hīlekār uğruya denir; yukālu: هُوَ لَغُوسٌ أَيْ خَتُولٌ خَبِيثٌ Ve otlamağa kābil olan otluğa denir. Ve yufka ve hafīf nebāta denir. Ve şol ter ü tāze nebāta denir ki mülāyemetinden titrer ola.

اَلْمُلَغْوَسُ [el-mulaġves] (مُظَرْبَلٌ [muẓarbel] vezninde) Henüz nuzc bulmamış çiğ taᶜāma ve hāmca meyveye denir; yukālu: لَحْمٌ وَثَمَرٌ مُلَغْوَسٌ أَيْ نِيءٌ لَمْ يَنْضَجْ

اَللَّغْوَسَةُ [el-laġveset] (lām'ın ve vāv'ın fethiyle) Eser ve hakīkati hoşça mütebeyyen olmamış habere denir; yukālu: هُوَ لَغْوَسَةٌ مِنْ خَبَرٍ إِذَا لَمْ يُتَحَقَّقْ شَيْءٌ مِنْهُ

[ل ف س]

اَللِّيفْسُ [el-liyefs] (lām'ın kesri ve yā'nın fethiyle) حِيفْسٌ kelimesine itbāᶜan zikr olunur; yukālu: حِيفْسٌ لِيفْسُ أَيْ شُجَاعٌ

[ل ق س]

اَللَّقْسُ [el-laḳs] (lām'ın fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla) Bir kimseyi ᶜayblamak maᶜnāsınadır; yukālu: لَقَسَهُ لَقْسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا عَابَهُ Ve

لَقْسٌ [laḳs] Uyuzluğa denir; yukālu: أَصَابَهُ لَقْسٌ أَيْ جَرَبٌ

اَللَّقِسُ [el-laḳis] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Dāᵓimā nāsa lakablar vazᶜ edip hezl ve suhriyye eden kimseye denir; yukālu: هُوَ لَقِسٌ أَيْ يُلَقِّبُ النَّاسَ وَيَسْخَرُ مِنْهُمْ Ve bir tarīk ve vetīre üzere müstemirr ve müstakīm olmayan oynak ve mütelevvin kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ لَقِسٌ أَيْ لاَ يَسْتَقِيمُ عَلَى وَجْهٍ Ve bir nesneyi çabuk fehm eden zīrek adama denri; yukālu: هُوَ لَقِسٌ أَيْ فَطِنٌ بِالشَّيْءِ

اَللَّقَسُ [el-leḳas] (fethateynle) Bir nesneye gönül şiddetle özleyip ārzū eylemek maʿnāsınadır; yukālu: لَقِسَتْ نَفْسُهُ إِلَى الشَّيْءِ لَقَسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا نَازَعَتْهُ إِلَيْهِ Ve bir nesneden iğrenip gönül dönmek ve miʿde bulanmak maʿnāsınadır; yukālu: لَقِسَتْ نَفْسُهُ مِنْهُ إِذَا غَثَتْ وَخَبُثَتْ وَإِنَّمَا كَرِهَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَفْظَ خَبُثَتْ لِقُبْحِهِ وَلِئَلاَّ يَنْسُبَ الْمُسْلِمُ الْخُبْثَ إِلَى نَفْسِهِ Yaʿnī Fahr-i ʿālem ʿaleyhi's-selām hazretleri işbu «لاَ يَقُولَنَّ أَحَدُكُمْ خَبُثَتْ نَفْسِي وَلَكِنْ لِيَقُلْ لَقِسَتْ نَفْسِي» hadīsiyle taʿbīr-i mezkūrdan nehy buyurdukları iki sebebe mebnīdir: Biri hubs ve habāset māddesini istikbāh eylediği için ve biri müslim olan adam nefsine habāset nisbeti lāyık olmadığını irşād içindir.

اَللأَّقِسُ [el-lāḳis] لَقْسٌ [laḳs] gibi uyuzluğa denir, جَرَبٌ [cereb] maʿnāsına.

اَللِّقَاسُ [el-liḳās] (lām'ın kesriyle) مُلاَقَسَةٌ [mulāḳasat]ten ismdir.

اَلْمُلاَقَسَةُ [el-mulāḳaset] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Birbirine vazʿ-ı elkāb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: هُمْ يُلاَقِسُونَ أَيْ يُلَقِّبُ بَعْضُهُمْ بَعْضًا ve tekūlu: مَا هَذَا اللِّقَاسُ فَهُوَ عَيْبٌ لاَ يَلِيقُ لِلْمُسْلِمِ

اَلْمُلاَقِسُ [el-mulāḳis] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Musābir ve mütesebbit ve mütehammil adama denri; yukālu: رَجُلٌ مُلاَقِسٌ أَيْ مُصَابِرٌ

اَلتَّلاَقُسُ [et-telāḳus] Sövüşmek maʿnāsınadır; yukālu: تَلاَقَسُوا إِذَا تَسَابُّوا

[ل ك س]

اَللَّكِسُ [el-lekis] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Pek serkeş olup aslā münkād olmayan adama denir; yukālu: فُلاَنٌ شَكِسٌ لَكِسٌ أَيْ عَسِرٌ قَلِيلُ الإِنْقِيَادِ Şārih der ki Ṣaʿleb bunu itbāʿ ve İbn Sīde lügat-ı mahsūsa olup olmadığında iştibāhını sebt eyledi.

[ل م س]

اَللَّمْسُ [el-lems] (رَمْسٌ [rems] vezninde) Bir nesneye el değirmek ve el sürmek ve el ile yoklamak ve ellemek maʿnāsınadır ki havāss-ı zāhire cümlesindendir; yukālu: لَمَسَهُ لَمْسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا مَسَّهُ بِيَدِهِ Şārih der ki Rāġib'in beyānına göre ele mahsūs değildir, zāhir-i beşere ile de olur. Ve gāhī bir nesneyi el ile yoklayıp bulmadığı sürette dahi istiʿmāl olunur. Ve مَسٌّ [mess] hāssa-i lems ile müdrek olan mahalde istiʿmāl olunur. İntehā. Ve kavluhu taʿālā hikāyeten ʿani'l-cinn: ﴿وَأَنَّا لَمَسْنَا السَّمَاءَ فَوَجَدْنَاهَا مُلِئَتْ حَرَسًا شَدِيدًا﴾ الآية، أَيْ عَالَجْنَا غَيْبَهَا فَرُمْنَا اسْتِرَاقَهُ Yaʿnī "Bizler ahbār-ı gaybiyye-i semāviyyeyi gelip kāhinlere ihbār için melāʾikeden istirāka eylemeğe çok dürüştük, lākin hurrās-ı şedīdeden ve şühüb ve savāʿikten takarrübe bir vechile yol bulamadık" demek olur. Ve

لَمْسٌ [lems] Cimāʿ eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: لَمَسَ الْجَارِيَةَ إِذَا جَامَعَهَا

اَلْمَلْمُوسُ [el-melmūs] Lems olunmuş nesneye denir; ve minhu yukālu: إِكَافٌ مَلْمُوسُ الْأَحْنَاءِ إِذَا كَانَ قَدْ نُحِتَ مَا كَانَ فِيهِ مِنْ أَوَدٍ وَارْتِفَاعٍ Yaʿnī o semere ve pālāna ıtlāk olunur ki kaltak yerinde olan eğriliği ve alçaklığı ve yüksekliği el ile düzlenip uygun ve hemvār olmuş ola.

اَللأَّمِسُ [el-lāmis] Lems edici demektir. Bu maʿnādandır ki ʿArablar, "Filān ʿavret rūsbūluk eder" diyecek yerde هِيَ امْرَأَةٌ لاَ تَمْنَعُ يَدَ لاَمِسٍ derler. Kezālik pek nerm ve leyyinü'l-cānib olmakla hakkında reyb ve mazinne olunur diyecek yerde īrād olunur; yukālu: هِيَ امْرَأَةٌ لاَ تَمْنَعُ يَدَ لاَمِسٍ أَيْ تُزَنُ بِلِينِ الْجَانِبِ Ve "filān pek bī-nāmūs u hamiyettir" diyecek yerde هُوَ لاَ يَرُدُّ يَدَ لاَمِسٍ derler.

اَللَّمُوسُ [el-lemūs] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Semizliğinde şekk ve şübhe oluna nākaya ıtlāk olunur ki el ile yoklarlar; cemʿi لُمْسٌ [lums] gelir lām'ın zammıyla; yukālu: نَاقَةٌ لَمُوسٌ إِذَا صَارَتْ يُشَكُّ فِي سِمَنِهَا Ve pederinin gayrıya nisbet iddiʿāsında olan, ʿalā-kavlin haseb ve nesebinde ʿayb ve fesād olan kimseye ıtlāk olunur, مَلْمُوسٌ [melmūs]-ı maʿnevī olduğu için; yukālu: فُلَانٌ لَمُوسٌ أَيْ دَعِيٌّ أَوْ فِي حَسَبِهِ قُضْأَةٌ

اَللَّمُوسَةُ [el-lemūset] (hā'yla) Yola ıtlāk olunur, yolu gāʾib edenler yolcuların izlerini araştırıp yoklaştırdıkları mülāhasıyladır. Ve bu faʿūlet bi-maʿnā mefʿūlettir.

اَللَّمِيسُ [el-lemīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Yapışıp yoklayacak ve sıkıştıracak aʿzāʾ ve endāmı nerm ve nāzük hatuna ıtlāk olunur; yukālu: إِمْرَأَةٌ لَمِيسٌ أَيِ اللَّيِّنَةُ الْمَلْمَسِ Ve

لَمِيسٌ [Lemīs] Aʿlām-ı nisvāndandır.

لُمَيْسٌ [Lumeys] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Aʿlām-ı ricāldendir.

لَمَاسِ [lemāsi] (قَطَامِ [ḳaṭāmi] vezninde) ve اَلْمُتَلَمِّسَةُ [el-mutelemmiset] İsm-i fāʿil bünyesiyle ki ʿArabların كَوَاهُ لَمَاسِ وَكَوَاهُ أَصَابَ مَوْضِعَ دَائِهِ الْمُتَلَمِّسَةَ kavlinde vākiʿdir, maʿnāsınadır. Müʾellif kasr eylemiştir. مُتَلَمِّسَةٌ [mutelemmiset] ki تَلَمُّسٌ [telemmus]ten ism-i fāʿildir, bir nesnede ʿalāmette müstaʿmeldir. Ve لَمَاسِ [lemāsi] قَطَامِ [ḳaṭāmi] vezninde o maʿnāya olup baʿdehu o ʿalāmette ʿalem olmuştur. Baʿdehu mecāz bi-mertebeteyni tarīkasıyla devenin dāglanacak ʿilleti mahallinde istiʿmāl olundu. Pes كَوَاهُ لَمَاسِ وَكَوَاهُ الْمُتَلَمِّسَةَ kavli "Dāgı tamām ʿillet yerine bastı" demektir. لَمَاسِ وَالْمُتَلَمِّسَةَ bedel-i baʿz hükmünde olmalarıyla كَوَى الرَّجُلُ الْبَعِيرَ مَحَلَّ دَائِهِ sebkinde olur.

اَلْإِلْتِمَاسُ [el-iltimās] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Taleb eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; maʿnā-yı lāzımıdır; yukālu: إِلْتَمَسَ الشَّيْءَ إِذَا طَلَبَهُ

اَلتَّلَمُّسُ [et-telemmus] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir nesneyi tekrār-be-tekrār taleb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَلَمَّسَ الشَّيْءَ إِذَا تَطَلَّبَهُ مَرَّةً بَعْدَ أُخْرَى

اَلْمُتَلَمِّسُ [el-Mutelemmis] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Cerīr b. ʿAbdulmesīḥ nām şāʿirin lakabıdır. İşbu: «وَذَاكَ أَوَانُ الْعِرْضِ طَنَّ ذُبَابُهُ || زَنَابِيرُهُ وَالْأَزْرَقُ الْمُتَلَمِّسُ» beyti bāʿis-i telkīb olmuştur. Bunda عِرْضٌ [ʿIrḍ] lafzı Yemāme'de bir vādī ismidir.

اَلْمُلَامَسَةُ [el-mulāmeset] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir nesneye el ile yapışıp yoklamak maʿnāsınadır; yukālu: لَامَسَهُ أَيْ مَاسَّهُ Ve mücāmaʿat maʿnāsınadır; yukālu: لَامَسَهَا إِذَا جَامَعَهَا Ve مُلَامَسَةٌ فِي الْبَيْعِ şol muʿāmeleye ıtlāk olunur ki bāyiʿ ve müşterīden her biri āhere "Kaçan metāʿına el vurup yapışırsam yāhūd metāʿıma el vurup yapışır isen beynimizde şu pahaya beyʿ ve şirāʾ münʿakid olsun" diye mukāvele edeler; ʿalā-kavlin metāʿın içini açmayıp pūşīdesi üstünden el ile yoklamakla münʿakid olan muʿāmeleden ʿibārettir. Şārih der ki bunlar tagrīr aksāmından olmakla nehy-i şerʿī sādır oldu. Kāle fi'n-*Nihāye*: «أَنَّهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ نَهَى عَنْ بَيْعِ الْمُلَامَسَةِ» وَهُوَ أَنْ يَقُولَ إِذَا لَمَسْتُ ثَوْبَكَ أَوْ لَمَسْتَ ثَوْبِي فَقَدْ وَجَبَ الْبَيْعُ وَقِيلَ هُوَ أَنْ يَلْمِسَ الْمَتَاعَ مِنْ وَرَاءِ الثَّوْبِ وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهِ ثُمَّ يُوقِعَ الْبَيْعَ عَلَيْهِ، نُهِيَ عَنْهُ لِأَنَّهُ غَرَرٌ وَلِأَنَّهُ تَعْلِيقٌ أَوْ عُدُولٌ عَنِ الصِّيغَةِ الشَّرْعِيَّةِ وَقِيلَ مَعْنَاهُ أَنْ يَجْعَلَ اللَّمْسَ بِالْيَدِ قَاطِعًا لِلْخِيَارِ وَيَرْجِعُ ذَلِكَ إِلَى تَعْلِيقِ اللُّزُومِ وَهُوَ غَيْرُ نَافِذٍ

[ل و س]

اَللَّوْسُ [el-levs] (lām'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Bir adam tatlı ve hoş-meze

nesneleri ekl için araştırmak maʿnāsınadır; yukālu: لاَسَ فُلاَنٌ اَلْحَلاَوَاتِ وَغَيْرَهَا يَلُوسُ لَوْسًا Ve tatmak maʿnāsınadır; yukālu: لاَسَهُ إِذَا تَتَبَّعَهَا لِيَأْكُلَهَا Ve lokmayı ağızda dil ile beri öte çalıp döndürmek maʿnāsınadır; yukālu: لاَسَ الشَّيْءَ فِي فَمِهِ إِذَا أَدَارَهُ بِلِسَانِهِ

اَللَّائِسُ [el-lāʾis] ve

اَللَّؤُوسُ [el-leʾūs] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

اَللَّوَّاسُ [el-levvās] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Maʿnā-yı evvelden vasflardır, tatlı ve hoşmeze nesneleri ekl için araştırır olan adama denir. Mütercim der ki ʿArabistān'da لَوَّاسٌ [levvās], taʿāmı sofraya getirmezden akdemce her kaptan birer ikişer lokma tenāvül eden soğumsuz kimseye ıtlāk olunduğu mesmūʿumuz olmuştur, Fārisīde ona çelās derler.

اَللُّوسُ [el-lūs] (lām'ın zammıyla) Taʿāma denir.

اَللُّوَاسَةُ [el-luvāset] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Lokmaya denir.

اَللَّؤُوسُ [el-leʾūs] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

اَللَّوَّاسُ [el-levās] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Tadımlık nesneye denir ki lokmadan ekall olur; tekūlu: مَا ذُقْتُ لَؤُوسًا وَلاَ لَوَّاسًا أَيْ ذَوَّاقًا Lākin bu terkībe göre لَؤُوسٌ [leʾūs] bi-maʿnā mefʿūl olup لَوَّاسٌ [levās]tan ziyādece olmak münfehim olur.

أَبُو لاَسٍ [Ebū Lās] Muḥammed b. el-Esved künyesidir ki ashābdandır.

[ل ه س]

اَللَّهْسُ [el-lehs] (lām'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Yalamak maʿnāsınadır; yukālu: لَهَسَ الشَّيْءَ لَهْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا لَحَسَهُ Ve süt emen çocuk anasının memesini sorup çekmeyerek diliyle yalar gibi emmek maʿnāsınadır; yukālu: يَلْهَسُ الصَّبِيُّ ثَدْيَ أُمِّهِ أَيْ يَلْطَعُهُ بِلاَ مَصٍّ Ve hırs ve şerehten nāşī taʿāma üşüntü eylemek maʿnāsınadır; yukālu: لَهَسَ فُلاَنٌ اَلطَّعَامَ إِذَا زَاحَمَ عَلَيْهِ حِرْصًا ve yukālu: لَهَسَ اَلْقَوْمُ الطَّعَامَ إِذَا زَاحَمُوا عَلَيْهِ حِرْصًا

اَلْمُلاَهَسَةُ [el-mulāheset] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bu dahi hırstan nāşī taʿāma üşüntü eylemek maʿnāsınadır; yukālu: لاَهَسَ الطَّعَامَ إِذَا زَاحَمَ عَلَيْهِ حِرْصًا Ve hırs ve tamaʿdan nāşī bir nesneyi evvel ahz için şitāb ve taʿcīl ile izdihām eylemek maʿnāsınadır; yukālu: لاَهَسَ فُلاَنٌ إِلَيْهِ إِذَا بَادَرَ إِلَيْهِ وَازْدَحَمَ عَلَيْهِ ve yukālu: هُوَ يُلاَهِسُ بَنِي فُلاَنٍ إِذَا كَانَ يَغْشَى وَيَزْدَحِمُ عَلَى طَعَامِهِمْ

اَللُّهْسَةُ [el-luhset] (لُقْمَةٌ [luḳmet] vezninde) Yalamtı olacak şeyʾ-i yesīre denir. Baʿdehu nāçīz nesnede istiʿmāl olundu; ve minhu yukālu: مَا لَكَ عِنْدِي لُهْسَةٌ أَيْ شَيْءٌ

اَللَّوَاهِسُ [el-levāhis] Ayağı çabuk, hafīfü'r-rūh olan kimselere denir ki yolu ve işi gūyā ki yalarlar; müfredi لاَهِسٌ [lāhis]tir, yukālu: هُمْ لَوَاهِسُ أَيْ خِفَافُ سِرَاعٌ

اَللُّهَاسُ [el-luhās] ve

اَللُّهَاسَةُ [el-luhāset] (lām'ların zammıyla) Cüzʾī taʿāma denir; tekūlu: أَكَلْتُ لُهَاسًا وَلُهَاسَةً أَيْ قَلِيلاً مِنَ الطَّعَامِ

[ل ي س]

لَيْسَ [leyse] (lām'ın fethiyle) Nefy için mevzūʿ bir kelimedir. Aslı لَيِسَ idi, فَرِحَ vezninde, baʿdehu tahfīf için yāʾ iskān olundu. ʿİnde'l-baʿz aslı أَيِسَ idi, hemze iskāt ve lām-ı yā'ya vasl olunup لَيِسَ oldu, zīrā ʿArablar إِيتِنِي مِنْ حَيْثُ أَيِسَ وَلَيِسَ derler, مِنْ حَيْثُ هُوَ وَلاَ هُوَ maʿnāsına ki "Vardan yoktan getir" demektir yāhūd مِنْ حَيْثُ وُجِدَ وَلاَ وُجِدَ maʿnāsınadır ki أَيِسَ ve لَيِسَ māzī-i muhaffef

olurlar yāhūd أَيْسَ mevcūd ve لاَ أَيْسَ gayr-i mevcūd demektir, tahfīf edip لَيْسَ dediler. Ve gāhca لَا tebriʾe yaʿnī nefy-i cins için olan لَا maʿnāsına istiʿmāl olunur. Şārih وَإِنَّمَا جَاءَتْ nüshalarını tahtiʾe ve رُبَّمَا جَاءَتْ olmasını tasvīb eylemiştir. Ve müʾellif أَيْسَ māddesinde maʿnā-yı mezkūrdan sükūt eylemiştir. Şārih der ki «لاَ يَعْرِفُ أَيْسَ مِنْ لَيْسَ» ʿunvānıyla da mesel vardır ki "Mevcūdu nā-mevcūddan fark eylemez" demektir. Gerçi kütüb-i lügatte أَيْسَ kelimesi tenhā sarāhaten maʿnā-yı mezkūrda vārid olmamıştır, ancak mecmūʿ لاَ أَيْسَ [lā eys] لاَ وُجِدَ maʿnāsına zikr olunmuştur. Ve Müfti's-Sakaleyn İbn Kemāl merhūm mahsūs أَيْسَ وَلَيْسَ beyānında gerçi bir risāle tahrīr edip lākin o dahi meʾhāzından sükūt eylemiştir. Ve hukemā-yı İslām beyninde أَيْسَ وَلَيْسَ mebhasi mütedāvildir, vücūd ve ʿadem maʿnāsını irāde ederler. Kaldı ki bu husūsta akreb olan aslı أَوْسَ ola ki ʿatā maʿnāsınadır ki vücūd maʿnāsında müstaʿmel olmuştur. Ve لَيْسَ kelimesine müşākeleten vāv'ı yā'ya ibdāl olunmuştur yāhūd līn ve mülāyemet maʿnāsına olan أَيْسَ māddesinden meʾhūz ola.

اَللَّيْسُ [el-leyes] (fethateynle) Bahādır olmak maʿnāsınadır ki umūr-ı hāʾileden mübālāt eylemez olur; yukālu: لَيْسَ الرَّجُلُ لَيْسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا شَجُعَ Ve gāfil olmak maʿnāsınadır ki idrākten meslūb olur; yukālu: لَيْسَ عَنْهُ إِذَا غَفَلَ

اَلْأَلْيَسُ [el-elyes] (أَحْمَرُ [aḥmer] veznide) Maʿnā-yı evvelden vasftır, dilīr ve bahādıra denir; yukālu: رَجُلٌ أَلْيَسُ أَيْ شُجَاعٌ Ve dayangan tüvānā deveye ıtlāk olunur ki her ne denli tahmīl olunursa tahammül eyleye; yukālu: بَعِيرٌ أَلْيَسُ أَيْ يَحْمِلُ مَا حُمِّلَ Ve aslā hānesinden müfārakat eylemez olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَلْيَسُ إِذَا كَانَ لاَ يَبْرَحُ مَنْزِلَهُ Ve arslana denir. Ve nāmūs ve gayreti olmayıp dāʾimā hezl ve suhriyyet olunan deyyūs ve kurumsağa denir; yukālu: هُوَ أَلْيَسُ أَيْ دَيُّوثٌ لاَ يَغَارُ وَيُتَهَزَّأُ بِهِ Ve hūyu güzel adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَلْيَسُ أَيِ الْحَسَنُ الْخُلُقِ

اَلتَّلاَيُسُ [et-telāyus] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Güzel hūylu olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَلاَيَسَ الرَّجُلُ إِذَا حَسُنَ خُلُقُهُ Ve bir nesneden igmāz ve müsāmaha eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَلاَيَسَ عَنْهُ إِذَا أَغْمَضَ

اَلْمُلاَيِسُ [el-mulāyis] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Ağır deprenişli insān ve hayvān denir; yukālu: رَجُلٌ وَفَرَسٌ مُلاَيِسٌ أَيْ بَطِيءٌ

اَللِّيَاسُ [el-liyās (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Aslā hānesinden ayrılmaz olan deyyūs ve pezevenge denir ki ʿavretine misāfir gözetip durur; yukālu: هُوَ لِيَاسٌ أَيْ دَيُّوثٌ لاَ يَبْرَحُ مَنْزِلَهُ

FASLU'L-MĪM
(فَصْلُ الْمِيمِ)

[م أ س]

اَلْمَأْسُ [el-meʾs] (mīm'in fethi ve hemzenin sükūnuyla) Darılmak maʿnāsınadır; yukālu: مَأَسَ عَلَيْهِ مَأْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا غَضِبَ Ve nās aralığına fitne ve fesād ilkā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَأَسَ بَيْنَ الْقَوْمِ إِذَا أَفْسَدَ Ve deriyi sürtüp ovuşturmak maʿnāsınadır; yukālu: مَأَسَ الْجِلْدَ إِذَا عَرَكَهُ Ve nākanın memelerinde sütü çatlamak derecesinde müctemiʿ olmak maʿnāsınadır; yukālu: مَأَسَتِ النَّاقَةُ إِذَا اشْتَدَّ حَفْلُهَا Ve yara bolalmak maʿnāsınadır; yukālu: مَأَسَ الْجُرْحُ إِذَا اتَّسَعَ

اَلْمَأَسُ [el-meʾes] (fethateynle) Bu dahi yara bolalmak maʿnāsınadır; yukālu: مَئِسَ الْجُرْحُ مَأَسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اتَّسَعَ

اَلْمِمْئَسُ [el-mimʾes] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Cüst ve çālāk adama denir. Ve koğucuya denir, nemmām maʿnāsına.

اَلْمَائِسُ [el-māʾis] ve

اَلْمَؤُوسُ [el-meʾūs] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Bunlar da koğucuya denir.

[م ت س]

اَلْمَتْسُ [el-mets] (mīm'in fethi ve tā'nın sükūnuyla) Necāset atmak maʿnāsınadır; yukālu: مَتَسَ فُلَانًا مَتْسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَمَاهُ بِالْجَعْسِ Ve bir nesneyi uğurlayın çekip almak için tilki gibi sinerek gitmek maʿnāsınadır; yukālu: مَتَسَهُ مَتْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا رَاغَهُ لِيَنْتَزِعَهُ نَبْتًا كَانَ أَوْ غَيْرَهُ

[م ج س]

مَجُوسٌ [Mecūs] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Selefte kulağı küçük bir kimse ismidir ki āteş-perestlik ayīnini vazʿ ve ihtirāʿ edip nāsı ona daʿvet eylemişti. Menc-gūş-ı Fārisī muʿarrebidir ki küçük kulaklı demektir. Giderek etbāʿına ıtlāk olunmuştur ki kabīle mecrāsına cārī olmuştur. Müfredinde مَجُوسِيٌّ [mecūsiyy] ve cemʿi cinsinde مَجُوسٌ [mecūs] denir, يَهُودِيٌّ [yehūdiyy] ve يَهُودٌ [yehūd] gibi.

اَلتَّمْجِيسُ [et-temcīs] Bir kimseyi mecūsī kılmak maʿnāsınadır.

اَلتَّمَجُّسُ [et-temeccus] Mecūsī olmak maʿnāsınadır; yukālu: مَجَّسَهُ فَتَمَجَّسَ أَيْ صَيَّرَهُ مَجُوسِيًّا فَصَارَ هُوَ

اَلْمَجُوسِيَّةُ [el-mecūsiyyet] (yā'yı müşeddede ile) Mecūs milletine denir.

[م ح س]

اَلْمَحْسُ [el-maḥs] (نَحْسٌ [naḥs] vezninde) Deriyi dibāgat edip ovmak maʿnāsınadır; yukālu: مَحَسَ الْجِلْدَ مَحْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا دَلَكَهُ وَدَبَغَهُ

اَلْأَمْحَسُ [el-emḥas] Hāzık debbāga denir.

[م خ س]

اَلتَّمَخُّسُ [et-temaḫḫus] (ḫā-yı muʿceme ile تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Çok hareket etmek maʿnāsınadır; yukālu: فُلَانٌ يَتَمَخَّسُ أَيْ يَتَحَرَّكُ كَثِيرًا

[م د س]

اَلْمَدْسُ [el-meds] (mīm'in fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Deri makūlesini ovmak maʿnāsınadır; yukālu: مَدَسَ الْأَدِيمَ وَنَحْوَهُ مَدْسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا دَلَكَهُ

[م د ق س]

اَلْمِدَقْسُ [el-midaḳs] (سِبَطْرٌ [sibaṭr] vezninde) İpeğe denir, إِبْرَيْسَمٌ [ibreysem] maʿnāsınadır.

[م ر س]

اَلْمَرَسَةُ [el-mereset] (fetehātla) İpe denir, حَبْلٌ [ḥabl] maʿnāsına. Cemʿ-i cinsi مَرَسٌ [meres] ve cemʿu'l-cemʿi أَمْرَاسٌ [emrās] gelir.

اَلْمَرَسُ [el-meres] (fethateynle) Makaranın ipi makara ile tekerleğin aralığına ilişir olmak maʿnāsınadır; yukālu: مَرِسَتِ الْبَكَرَةُ مَرَسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَتْ يَنْشَبُ حَبْلُهَا بَيْنَهَا وَبَيْنَ قَعْوِهَا

اَلْمَرْسُ [el-mers] (دَرْسٌ [ders] vezninde) Makaranın ipi bir cānibine düşmek maʿnāsınadır; yukālu: مَرَسَ حَبْلُ الْبَكَرَةِ مَرْسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا وَقَعَ فِي أَحَدِ جَانِبَيْهَا Ve çocuk parmağını emmek maʿnāsınadır; yukālu: مَرَسَ الصَّبِيُّ إِصْبَعَهُ إِذَا مَرَثَهَا Ve yağlıkla el silmek maʿnāsınadır; yukālu: مَرَسَ يَدَهُ بِالْمِنْدِيلِ إِذَا مَسَحَهَا Ve hurmāyı tarāvet bulmak için suya ıslatmak maʿnāsınadır; yukālu: مَرَسَ التَّمْرَ فِي الْمَاءِ إِذَا نَقَعَهُ وَمَرَثَهُ بِالْيَدِ

اَلْمَرُوسُ [el-merūs] (مَفْعُولٌ [maḳūl] vezninde) İpi dāʾimā tekerlekle tahtası arasına ilişir olan makaraya denir.

اَلْمِرَاسُ [el-mirās] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Şiddet maʿnāsınadır.

اَلْمَرَّاسُ [el-merrās] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Şedīd nesneye denir; yukālu: فَحْلٌ مَرَّاسٌ ve minhu yukālu: لَيْلَةٌ مَرَّاسَةٌ أَيْ ذُو مِرَاسٍ أَيْ شِدَّةٍ أَيْ بَعِيدَةٌ دَائِبَةُ السَّيْرِ يَعْنِي شَدِيدَةٌ وَمُتْعِبَةٌ

اَلْمَرِيسُ [el-merīs] (أَمِيرٌ [emīr] veznninde) Tiride denir; tekūlu: أَكَلْتُ الْمَرِيسَ أَيِ الثَّرِيدَ Ve suya yā süte ıslanmış hurmāya denir; yukālu: تَمْرٌ مَرِيسٌ أَيْ مَمْرُوسٌ فِي الْمَاءِ أَوِ اللَّبَنِ

اَلْمَرْمَرِيسُ [el-mermerīs] (دَرْدَبِيسٌ [derdebīs] vezninde) Āfet ve dāhiyeye denir. Ve düz ve emles nesneye denir. Ve uzun boyuna denir; yukālu: عُنُقٌ هُوَ مَرْمَرِيسٌ أَيْ طَوِيلٌ Ve salābetli nesneye denir; yukālu: حَجَرٌ مَرْمَرِيسٌ أَيْ صُلْبٌ Ve aslā ot bitirmez olan por yere denir; yukālu: أَرْضٌ مَرْمَرِيسٌ إِذَا كَانَتْ لاَ تُنْبِتُ شَيْئًا

مِرِّيسَةُ [Mirrīset] (سِكِّينَةٌ [sikkīnet] veznninde) Ṣaʿīd nāhiyesinde bir karyedir; mütekellimīnden Bişr b. Ġiyāṯ el-Mirrīsī oradandır.

اَلْمِرْمِيسُ [el-mirmīs] (قِنْدِيلٌ [ḳindīl] veznninde) Gergedan dedikleri cānvere denir ki Hindistān'da olur.

اَلْمَارِسْتَانُ [el-mārestān] (rā'nın fethiyle) Dārü'l-merzā yaʿnī dārü'ş-şifāʾ taʿbīr olunan yere denir ki onda hastalara tīmār olur. Ve bu muʿarrebdir, yaʿnī Fārisīden muʿarrebdir, rā'yı meksūr olmakla feth ile taʿrīb olunmuştur. Fārisīde "mār", bīmār gibi hastaya denir ve "sitān" mahal maʿnāsınadır.

اَلْإِمْرَاسُ [el-imrās] (hemzenin kesriyle) Makaranın ipini bir tarafa düşmüşken yine mecrāsına getirmek, ʿalā-kavlin tekerlekle demiri arasına iliştirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَمْرَسَ حَبْلَ الْبَكَرَةِ إِذَا أَعَادَهُ إِلَى مَجْرَاهُ أَوْ أَنْشَبَهُ بَيْنَ الْبَكَرَةِ وَالْقَعْوِ

اَلْمُمَارَسَةُ [el-mumāreset] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir işe dürüşüp çalışmak maʿnāsınadır; yukālu: مَارَسَهُ إِذَا عَالَجَهُ وَزَاوَلَهُ

بَنُو مُمَارِسٍ [Benū Mumāris] ʿArabdan bir batndır.

اَلتَّمَرُّسُ [et-temerrus] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznninde) ve

اَلْإِمْتِرَاسُ [el-imtirās] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznninde) Bir nesne ile kaşınmak ve sürtünmek maʿnāsınadır; yukālu: تَمَرَّسَ بِالشَّيْءِ وَامْتَرَسَ إِذَا احْتَكَّ بِهِ

اَلْمُتَمَرِّسُ [el-Mutemerris] (مُتَفَرِّسٌ [mutefer-ris] vezninde) İbn ʿAbdurraḥmān eṣ-Ṣuḥārī

ve İbn Ṣāliḥ el-ʿAklī nām şāʿirlerdir.

اَلتَّمَارُس [et-temārus] Vuruşmak maʿnāsınadır; yukālu: تَمَارَسُوا إِذَا تَضَارَبُوا

اَلْمَرَاسَةُ [el-merāset] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Kıtlık, şiddet maʿnāsınadır; yukālu: أَصَابَتْهُمُ الْمَرَاسَةُ أَيِ الشِّدَّةُ

مُرْسِيَةُ [Mursiyet] (mīm'in zammı ve yā'nın tahfīfiyle) Maġrib'de bir belde-i İslāmiyye ismidir; mesīre ve teferrüc-gāh-ı kesīreyi müştemildir.

[م ر ق س]

مَرْقَس [Merḳas] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) ʿAbdurraḥmān eṭ-Ṭāʾī nām şāʿirin lakabıdır. Bunun vezni faʿleldir, mefʿal değildir, zīrā kelām-ı ʿArabda «ر،ق،س» māddesi yoktur.

اَلْمِرْقَسِيُّ [el-Mirḳasiyy] (mīm'in kesriyle) Benū İmriʾilḳays dedikleri cemāʿate mensūb demektir ki menhūt olur.

[م س س]

اَلْمَسُّ [el-mess] (mīm'in fethi ve sīn'in teşdīdiyle) ve

اَلْمَسِيسُ [el-mesīs] (أَزِيزٌ [ezīz] vezninde) ve

اَلْمِسِّيسَى [el-missīsā] (خِلِّيفَى [ḫillīfā] vezninde) Bir nesneye değmek maʿnāsınadır; tekūlu: مَسِسْتُهُ بِالْكَسْرِ أَمَسُّهُ بِالْفَتْحِ مَسًّا وَمَسِيسًا وَمِسِّيسَى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَتَقُولُ مَسَسْتُهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَرُبَّمَا تَقُولُ مِسْتُهُ بِكَسْرِ الْمِيمِ وَحَذْفِ السِّينِ الْأُولَى إِذَا لَمَسْتَهُ Şārih der ki müʾellif gerçi burada لَمْس [lems] ile tefsīr edip lākin لَمْس [lems] māddesinde takyīd eylediğine bināʾen مَسّ [mess] eʿamm olmak muktezīdir, zīrā لَمْس [lems] el ile ve مَسّ [mes] el ve sāʾir aʿzā ile değmekte müstaʿmeldir. İntehā. Ve kavluhu taʿālā: ﴿ذُوقُوا مَسَّ سَقَرَ﴾ اَلْآيَة أَيْ أَوَّلَ مَا يَنَالُكُمْ مِنْهَا كَقَوْلِكَ وَجَدَ فُلَانٌ مَسَّ الْحُمَّى أَيْ أَوَّلَ مَا نَالَهُ مِنْهَا Ve

مَسّ [mess] Cünūn maʿnāsına müstaʿmeldir. ʿİnde'l-ʿarab cinn tāʾifesinin değip dokunmasından ʿārız olduğu için.

اَلْمَمْسُوسُ [el-memsūs] Mecnūna ıtlāk olunur; yukālu: مُسَّ بِهِ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَمْسُوسٌ أَيْ جُنَّ فَهُوَ مَجْنُونٌ

اَلْمَاسَّةُ [el-māsset] Mess edici nesneye denir. Teʾnīs mevsūf iʿtibārıyladır; ve minhu yukālu: بَيْنَهُمْ رَحِمٌ مَاسَّةٌ أَيْ قَرَابَةٌ قَرِيبَةٌ ve yukālu: قَدْ مَسَّتْ بِكَ رَحِمُ فُلَانٍ أَيْ قَرُبَتْ ve yukālu: حَاجَةٌ قَدْ مَسَّتْ إِلَيْهِ الْحَاجَةُ مَاسَّةٌ أَيْ مُهِمَّةٌ

اَلْمَسُوسُ [el-mesūs] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Taʿmı şūr ile tatlı beyninde olan şorakça suya ıtlāk olunur; zārūrette hācet mess eder olduğuna mebnīdir; yukālu: شَرِبَ مَاءً مَسُوسًا أَيْ بَيْنَ الْعَذْبِ وَالْمِلْحِ Ve el ile alınması kābil olan suya ıtlāk olunur, pek yakın kuyu suyu gibi; yukālu: مَاءٌ مَسُوسٌ إِذَا تَنَالَتْهُ الْأَيْدِي Ve susuzluğa dokunup oldukça izāle eden suya ıtlāk olunur; yukālu: مَاءٌ مَسُوسٌ إِذَا كَانَ يَمَسُّ الْغُلَّةَ فَيَشْفِيهَا Ve mutlakan susuza şāfī olup susuzluğunu defʿ eden suya ve sāʾir nesneye denir. Ve pek tatlı ve hoşgüvār ve sāfī suya denmekle azdāddan olur; tekūlu: شَرِبْتُ مَاءً مَسُوسًا أَيْ عَذْبًا صَافِيًا Ve

مَسُوس [mesūs] Fād-zehre yaʿnī panzehire denir ki maʿrūftur; mārī ve hacerī olur. Panzehir, pād-zehr-i Fārisī muharrefidir. Ve

مَسُوس [Mesūs] Merv kazāsında bir karye adıdır.

اَلْمَسْمَاس [el-mesmās] (ثَرْثَارٌ [ṯerṯār] vezninde) Hafīf ve çabuk adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَسْمَاسٌ أَيْ خَفِيفٌ

مَسِيس [Mesīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Esāmīdendir: Buşrā b. Mesīs muhaddisīndendir.

مُسَّةُ [Musset] (mīm'in zammıyla) Tābiʿiyye-i Ezdiyye bir hatundur. Ve bu aʿlām-ı nisvāndandır.

مَسَاسِ [mesāsi] (قَطَامِ [ḳaṭāmi] vezninde) مَسٌّ [mess] lafzından maʿdūl ism-i fiʿl-i emrdir, دَرَاكِ [derāki] ve نَزَالِ [nezāli] gibi; fe-yukālu: لاَ مَسَاسِ أَيْ لاَ تَمَسَّ Pes لاَ مَسَاسِ nehy-i hāzır olur, sen değme ve yapışma maʿnāsına; ve bihi kuriʾe kavluhu taʿālā: «إِنَّ لَكَ فِي الْحَيَاةِ أَنْ تَقُولَ لاَ مَسَاسِ» وَهُوَ مِنَ الشَّوَاذِّ قَرَأَهُ أَبُو حَيْوَةَ وَقَد يُقَالُ مَسَاسِ فِي الْأَمْرِ وَأَمَّا فِي الْقِرَاءَةِ الْمَشْهُورَةِ قَوْلُهُ تَعَالَى ﴿لاَ مِسَاسَ﴾ فَبِكَسْرِ الْمِيمِ وَنَصْبِ السِّينِ مَنْصُوبًا عَلَى التَّنْزِيهِ مَعْنَاهُ لاَ أَمَسُّ وَلاَ أُمَسُّ Yaʿnī "Ne bedenim bir kimseye ve ne bedenime bir kimse değip dokunsun." Pes مِسَاسٌ [misās] mufāʿaletten olur.

اَلتَّمَاسُّ [et-temāss] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] veznin-de) Birbirine değmek maʿnāsınadır; ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿مِنْ قَبْلِ أَنْ يَتَمَاسَّا﴾ وَهُوَ كِنَايَةٌ عَنِ الْمُبَاضَعَةِ

اَلْمِسْمَاسُ [el-mismās] (زِلْزَالٌ [zilzāl] veznin-de) ve

اَلْمَسْمَسَةُ [el-mesmeset] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Bir husūs muhtelit ve müştebih olmak maʿnāsınadır; yukālu: مَسْمَسَ الْأَمْرُ مِسْمَاسًا وَمَسْمَسَةً إِذَا اخْتَلَطَ وَالْتَبَسَ

[م ط س]

اَلْمَطْسُ [el-maṭs] (mīm'in fethi ve ṭā'nın sükūnuyla) Zor ve kuvvetle murdār atmak maʿnāsınadır; yukālu: مَطَسَ الْعَذِرَةَ مَطْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا رَمَاهَا بِمَرَّةٍ Ve yüze şamar vur-mak maʿnāsınadır; yukālu: مَطَسَ وَجْهَهُ إِذَا لَطَمَهُ

[م ع س]

اَلْمَعْسُ [el-maʿs] (mīm'in fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) Bir nesneyi pek ovmak maʿnāsınadır; yukālu: مَعَسَ الشَّيْءَ مَعْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا دَلَكَهُ دَلْكًا شَدِيدًا Ve cimāʿ eyle-mek maʿnāsınadır; yukālu: مَعَسَ جَارِيَتَهُ إِذَا جَامَعَهَا Ve ihānet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَعَسَ فُلاَنًا إِذَا أَهَانَهُ Ve mızrak sanç-mak maʿnāsınadır; yukālu: مَعَسَهُ إِذَا طَعَنَهُ بِالرُّمْحِ Ve

مَعْسٌ [maʿs] Süte denir; yukālu: مَا فِي النَّاقَةِ مَعْسٌ أَيْ لَبَنٌ

اَلْمَعَّاسُ [el-maʿʿās] (شَدَّادٌ [şeddād] veznin-de) Şedīdü'l-ikdām adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَعَّاسٌ أَيْ مِقْدَامٌ

اَلْإِمْتِعَاسُ [el-imtiʿās] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznin-de) Bir kimse götünü yere gereği yerleş-tirip sahtiyān sürter gibi beri öte sürtmek maʿnāsınadır; yukālu: إِمْتَعَسَ اِسْتَهُ إِذَا أَمْكَنَهَا مِنَ الْأَرْضِ وَحَرَّكَهَا عَلَيْهَا كَمَا يُمْعَسُ الْأَدِيمُ

[م غ س]

اَلْمَغْسُ [el-maġs] (mīm'in fethi ve ġayn-ı muʿcemenin sükūnuyla) Dürtmek maʿnāsınadır; yukālu: مَغَسَهُ بِالرُّمْحِ مَغْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا طَعَنَهُ بِهِ Ve bir şeyʾi el ile yokla-mak maʿnāsınadır; yukālu: مَغَسَهُ إِذَا جَسَّهُ Ve

مَغَسٌ [maġs] ve

مَغَسٌ [meġas] (fethateynle) مَغْصٌ [maġṣ] ve مَغَصٌ [meġaṣ] kelimelerinde lügattir, san-cı ʿilletine uğramak maʿnāsınadır; yukālu: مُغِسَ فُلاَنٌ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ وَمَغِسَ مَغْسًا وَمَغَسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا مُغِصَ

[م ق ح س]

اَلتَّمَقْحُسُ [et-temaḳḥus] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Gönül bulanıp miʿde dönmek maʿnāsınadır; tekūlu: تَمَقْحَسَتْ نَفْسِي إِذَا غَثَتْ وَلَقِسَتْ

[م ق س]

اَلتَّمَقُّسُ [et-temaḳḳus] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vez-ninde) تَمَقْحُسٌ [temaḳḥus] maʿnāsınadır;

tekūlu: تَمَقَّسَتْ نَفْسِي بِمَعْنَى تَمَقْحَسَتْ

مَقْسٌ [Maḳs] (mīm'in fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla) Nīl-i Mışr üzerinde bir mevziᶜ adıdır. Ve

مَقْسٌ [maḳs] Masdar olur, suya daldırmak maᶜnāsınadır; yukālu: مَقَسَهُ فِي الْمَاءِ مَقْسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا غَطَّهُ Ve doldurmak maᶜnāsınadır; yukālu: مَقَسَ الْقِرْبَةَ إِذَا مَلَأَهَا Ve kırmak maᶜnāsınadır; yukālu: مَقَسَ الشَّيْءَ إِذَا كَسَرَهُ Ve akmak maᶜnāsınadır; yukālu: مَقَسَ الْمَاءُ إِذَا جَرَى

مَقَّاسٌ [Maḳḳās] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Ḫābūr'da bir dağın adıdır. Ve Mushir b. en-Nuᶜmān el-ᶜĀbidī nām şāᶜirin lakabıdır; hakkında bir adam هُوَ يَمْقُسُ الشِّعْرَ كَيْفَ شَاءَ أَيْ يَقُولُهُ demekle mülakkab oldu. Burada مَقْسٌ [maḳs] daldırmak maᶜnāsından meᵓhūzdur.

اَلْمَقَسُ [el-meḳas] (fethateynle) Gönül bulanıp miᶜde dönmek maᶜnāsınadır; yukālu: مَقِسَتْ نَفْسُهُ مَقَسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا غَثَتْ

اَلتَّمْقِيسُ [et-temḳīs] Suyu pek çok dökmek maᶜnāsınadır; yukālu: مَقَّسَ الْمَاءَ إِذَا أَكْثَرَ صَبَّهُ

اَلْمُمَاقَسَةُ [el-mumāḳaset] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) Suya dalışmak maᶜnāsınadır; yukālu: هُوَ يُمَاقِسُ حُوتًا أَيْ يُقَامِسُهُ وَيُغَاطُّهُ

[م ك س]

اَلْمَكْسُ [el-meks] (عَكْسٌ [ᶜaks] vezninde) Bir adamın satılık mālına muᶜāmelede gadr ve cināyet eylemek yaᶜnī değerinden eksik paha ile almak maᶜnāsınadır; yukālu: مَكَسَ فِي الْبَيْعِ مَكْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَنَى مَالاً Ve eksiltmek maᶜnāsınadır; yukālu: مَكَسَ الشَّيْءَ إِذَا نَقَصَهُ Ve zulm ve taᶜaddī eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: مَكَسَ فُلَانًا إِذَا ظَلَمَهُ Ve

مَكْسٌ [meks] Şol akçeye denir ki Cāhiliyye'de pazarda bir kimse bir nesne sattıkta ondan alırlar idi ki metāᶜına göre muᶜayyen darībe idi. Hālen bāc taᶜbīr eyledikleridir ki diyār-ı İslāmiyyede o zulm-i cāhilī cārī ve şāyiᶜdir ve ebnā-i sebīlden ve tüccārdan dahi alırlar. Baᶜzı diyār-ı Etrākta ona kırtıl taᶜbīr ederler, köprü başında ve derbendlerde eğlenip mürūr edenlerden dahi ahz ederler. Yāhūd مَكْسٌ [meks] musaddıkların yaᶜnī ᶜöşr-i emvāl alanların ki gümrükçü taᶜbīr olunur, hak üzere ᶜöşrü alıp istīfā eyledikten sonra ziyāde aldığı akçeye denir. Ve bu tesmiye bi'l-masdardır. Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīs: «لاَ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ صَاحِبُ مَكْسٍ» وَهُوَ دَرَاهِمُ كَانَتْ تُؤْخَذُ مِنْ بَائِعِي السِّلَعِ فِي الْأَسْوَاقِ فِي الْجَاهِلِيَّةِ أَوْ هُوَ دِرْهَمٌ كَانَ يَأْخُذُهُ الْمُصَدِّقُ بَعْدَ فَرَاغِهِ مِنَ الصَّدَقَةِ Bu maᶜnā üzere مَاكِسٌ [mākis] bāccıya ve zālim gümrükçü ağaya denir.

اَلتَّمَاكُسُ [et-temākus] (تَفَاعُلٌ [tefāᶜul] vezninde) Beyᶜ ve şirāda hırs ve dınnetle sertlik edişmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَمَاكَسَا فِي الْبَيْعِ إِذَا تَشَاحَّا

اَلْمُمَاكَسَةُ [el-mumākeset] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) Bir mālın beyᶜ ve şirāsında hırs ve dınnet eylemek maᶜnāsınadır. Bāyiᶜ ise değerinden ziyāde istemek ve müşterī ise eksik paha vermekten ᶜibārettir; yukālu: مَاكَسَهُ فِيهِ إِذَا شَاحَّهُ

اَلْمِكَاسُ [el-mikās] (mīm'in kesriyle) عِكَاسٌ [ᶜikās] lafzına itbāᶜdır; عَكْسٌ [ᶜaks] māddesinde zikr olundu.

[م ل س]

اَلْمَلْسُ [el-mels] (mīm'in fethi ve lām'ın sükūnuyla) Dābbeyi ᶜunf ve şiddetle sürmek maᶜnāsınadır; yukālu: مَلَسَ الْإِبِلَ مَلْسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَاقَهُ شَدِيدًا Ve karanlık karışmak maᶜnāsınadır; yukālu: مَلَسَ الظَّلاَمُ إِذَا اخْتَلَطَ Ve koçu eneyip damarlarıyla çıkar-

mak maʿnāsınadır; yukālu: مَلَسَ الْكَبْشَ إِذَا سَلَّ خُصْيَتَيْهِ بِعُرُوقِهِمَا

اَلْإِمْلاَسُ [el-imlās] (hemzenin kesriyle) Bu dahi karanlık karışmak maʿnāsınadır; yukālu: أَمْلَسَ الظَّلاَمُ إِذَا اخْتَلَطَ Ve koyunun tüyleri dökülüp emles olmak maʿnāsınadır; tekūlu: أَمْلَسَتْ شَاتُكَ أَيْ سَقَطَ صُوفُهَا

اَلْمَلُوسُ [el-melūs] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Şol deveye ıtlāk olunur ki be-gāyet eşkin ve revende olmakla her nereye gitse sāʾirlere sebk eder ola; yukālu: إِبِلٌ مَلُوسٌ أَيْ مِعْنَاقٌ سَابِقٌ فِي كُلِّ مَسِيرٍ

اَلْمَلَسَى [el-melesā] (جَمَزَى [cemezā] vezninde) Nihāyet derecede cüst ve revende nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ مَلَسَى أَيْ نِهَايَةٌ فِي السُّرْعَةِ Ve

مَلَسَى [melesā] Bir kelimedir ki beyʿ esnāsında tekellüm olunur, مَلاَسَةٌ [melāset] maʿnāsındandır ki ilişiksiz katʿī maʿnāsına müstaʿmeldir; tekūlu: أَبِيعُكَ الْمَلَسَى أَيْ لاَ عُهْدَةَ Ve kāle fi'l-*Esās*: بَايَعْتُكَ الْمَلَسَى أَيِ الْبَيْعَةَ الَّتِي لاَ يَتَعَلَّقُ بِهَا تَبِعَةٌ وَلاَ عُهْدَةٌ

اَلْمَلاَسَةُ [el-melāset] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) ve

اَلْمُلُوسَةُ [el-mulūset] (mīm'in zammıyla) Bir nesne el ayası gibi düz ve sıyrıncak ve hemvār olmak maʿnāsınadır; yukālu: مَلُسَ الشَّيْءُ وَمَلَسَ مَلاَسَةً وَمُلُوسَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَالْأَوَّلِ ضِدُّ خَشُنَ

اَلْأَمْلَسُ [el-emles] Maʿnā-yı mezbūrdan vasftır, düz ve hemvār sıyrıncak nesneye denir; yukālu: حَجَرٌ أَمْلَسُ وَصَخْرَةٌ مَلْسَاءُ Ve sırtı sağ ve sahīh olan hayvāna ıtlāk olunur; ve minhu'l-meselu: «هَانَ عَلَى الْأَمْلَسِ مَا لاَقَى الدَّبِرُ» يُضْرَبُ فِي سُوءِ اهْتِمَامِ الرَّجُلِ بِشَأْنِ صَاحِبِهِ Yaʿnī "Arkası yağır olan dābbenin çektiği derd ve mihnet, arkası sağ olana āsān gelir." Ve

أَمْلَسُ [emles] Zahmetli ve mihnetli ve saht ve şedīd işe ıtlāk olunur, gūyā ki düpdüz şiddet üzeredir; yukālu: خِمْسٌ أَمْلَسُ أَيْ مُتْعِبٌ شَدِيدٌ

اَلْمَلْسَاءُ [el-melsāʾ] أَمْلَسُ [emles] müʾennesidir. Şol bādeye ıtlāk olunur ki içimli hoş-güvār olmakla boğaza cereyānı sehl ve āsān ola, niteki öylece olan suya زُلاَلٌ [zulāl] ve سَلْسَالٌ [selsāl] ıtlāk olunur; yukālu: خَمْرٌ مَلْسَاءُ أَيْ سَلِسَةٌ فِي الْحَلْقِ Ve hālis süt katılmış ekşi süte ıtlāk olunur ki taʿmı hemvār olur; yukālu:لَبَنٌ مَلْسَاءُ أَيْ حَامِضٌ شُجَّ بِهَا الْمَحْضُ Burada teʾnīs شُرْبَةٌ [şurbet] teʾvīline mebnīdir.

اَلْمُلَيْسَاءُ [el-muleysāʾ] (musaggar bünyesiyle) Bu dahi hālis süt katılmış ekşice süte ıtlāk olunur, taʿmında nevʿan hemvārlığa mebnī. Ve nısf-ı nehār vaktine ıtlāk olunur. Ve akşam ile yatsı arasına ıtlāk olunur. Ve şehr-i safere ıtlāk olunur. Ve saferiyye ile yaʿnī evvel-i harīf ile kış aralığında olan aya ıtlāk olunur ki zahīrenin inkıtāʿı sebebiyle herkesin ve vaktin emles olacağı eyyāmdır. Ve

مُلَيْسَاءُ [muleysāʾ] Buğday içre işe yaramaz bir nesneye denir ki ayırtlayıp atarlar, karamuk gibi. Ve Ṭāʾif'te bir hısn adıdır.

اَلْإِمْلِيسُ [el-imlīs] ve

اَلْإِمْلِيسَةُ [el-imlīset] (hemzelerin kesriyle) Şol çöl beyābāna ıtlāk olunur ki onda aslā nebāt eseri olmaya. Cemʿi أَمَالِيسُ [emālīs] gelir ve şāzz olarak أَمَالِسُ [emālis] gelir; yukālu: فَلاَةٌ إِمْلِيسٌ وَإِمْلِيسَةٌ وَبَيْدٌ أَمَالِيسُ وَأَمَالِسُ أَيْ لَيْسَ بِهَا نَبَاتٌ

اَلْإِمْلِيسِيُّ [el-imlīsiyy] (yā-yı nisbetle) Zikr olunan çöle mensūb demektir. Ve رُمَّانٌ إِمْلِيسِيٌّ [rummānun imlīsiyy] dedikle-

ri bir cins nar güyā ki o çöle mensūbdur, murād çekirdeksiz bir nevʿ nar olur ki ona rummān-ı imlīsī derler çekirdeği olmamak cihetiyle, güyā ki oraya mensūbdur.

اَلْمَلَّاسَةُ [el-mellāset] (جَبَّانَةٌ [cebbānet] vezninde) Ekincilerin sürgü taʿbīr eyledikleri tahtaya denir ki tarlanın türābını tesviye derler.

اَلْإِمِّلَاسُ [el-immilās] (mīm'in teşdīdiyle إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde ki aslı إِمْتِلَاسٌ [imtilās] idi) ve

اَلتَّمَلُّسُ [et-temellus] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) ve

اَلْإِمْلِيسَاسُ [el-imlīsās] (إِحْمِيرَارٌ [iḥmīrār] vezninde) ve

اَلْإِنْمِلَاسُ [el-inmilās] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Sıvışıp ve sıyrılıp kurtulmak maʿnāsınadır; sabunun elden sıvıştığı gibi; yukālu: إِمْلَسَ مِنَ الْأَمْرِ وَتَمَلَّسَ وَإِمْلَاسَ وَانْمَلَسَ إِذَا أَفْلَتَ Ve

إِمْتِلَاسٌ [imtilās] (aslı üzere) Sürʿatle kapmak maʿnāsınadır; yukālu: أُمْتُلِسَ بَصَرُهُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا اخْتُطِفَ

[م م س]

اَلْمَامُوسَةُ [el-māmūset] (فَاغُوسَةٌ [fāġūset] vezninde) Elinden iş gelmez şaşkın ve nādān hatuna denir; yukālu: هِيَ مَامُوسَةٌ أَيْ حَمْقَاءُ خَرْقَاءُ Ve āteşe ve ocağa denir. Bu iki maʿnāda مَامُوسٌ [māmūs] dahi denir.

[م ن س]

اَلْمَنَسُ [el-menes] (fethateynle) Cünbüş ve neşāt maʿnāsınadır; yukālu: فِيهِ مَنَسٌ أَيْ نَشَاطٌ

اَلْمَنْسَةُ [el-menset] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Yaşlı ve sāl-horde olan insān ve hayvāna denir.

[م و س]

اَلْمَوْسُ [el-mevs] (mīm'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Tırāş eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَاسَ شَعْرَ رَأْسِهِ يَمُوسُ مَوْسًا إِذَا حَلَقَهُ Ve مَسْيٌ [mesy] lafzında lügattir ki nākanın rahimini erkeğin menīsinden pāk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَاسَ رِحَمَ النَّاقَةِ إِذَا مَسَى يَعْنِي نَقَّى مِنْ مَاءِ الْفَحْلِ Ve ustura maʿnāsına olan مُوسَى [mūsā] lafzının aslını beyān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَاسَ أَبُو عُبَيْدَةَ أَيْ أَسَّسَ الْمُوسَى الَّتِي تُحْلَقُ بِهَا

Baʿzılar مُوسَى [mūsā] lafzını münevven yaʿnī munsarıf ederler. Ve ʿinde'l-baʿz مَوْسٌ [mevs] lafzından fuʿlā yaʿnī حُبْلَى [ḥublā] veznindedir, pes mīm'i asliyye olup āhirine tenvīn ilhāk olunmaz; bunda müʾennes olur yāhūd olmaz. Ve ʿinde'l-baʿz vezni müfʿaldir, حَلْقٌ [ḥalḳ] maʿnāsına olan إِيسَاءٌ [īsāʾ] māddesindendir; tekūlu: أَوْسَيْتُ رَأْسَهُ إِذَا حَلَقْتَهُ Şārih der ki müʾellif kelāmı muztarib etmiştir, zīrā hakk-ı ʿibāre وَهُوَ فُعْلَى مِنَ الْمَوْسِ فَالْمِيمُ أَصْلِيَّةٌ فَلَا يُنَوَّنُ أَوْ مُفْعَلٌ مِنْ أَوْسَيْتُ فَالْيَاءُ أَصْلِيَّةٌ وَيُنَوَّنُ ʿibāretiyle sebt olunmaktır. *Miṣbāḥ*'ta bu vechile mersūmdur ki مُوسَى [mūsā] lafzı ki usturaya denir. Baʿzılar mīm'i zāʾiddir, vezni أَوْسَى māddesinden müfʿaldir dedi, pes munsarıf ve hālet-i tenkīrde münevven olur. Ve baʿzılar mīm'i asliyyedir, vezni fuʿlādır, حُبْلَى [ḥublā] gibi dedi, pes elifi maksūre olmakla gayr-i munsarıf olur. Ve İbn Enbārī beyānı üzere vezni müfʿal ise cemʿi مَوَاسِي [mevāsī] olur ve fuʿlā ise مُوسَيَاتٌ [mūseyāt] olur, حُبْلَيَاتٌ [ḥubleyāt] gibi. Ve İbn Sikkīt müfʿal olmasını tercīh eyledi. Pes müʾellifin مُوسَى وَبَعْضُهُمْ يُنَوِّنُ ve aşağıda وَيُؤَنَّثُ أَوْ لَا kavlleri kelimāt-ı eʾimmeyi beyān sadedinde tahlīt-i sırftır.

İntehā.

Ve Mūsā b. ʿİmrān ʿaleyhi's-selām lafz-ı ʿİbrānīdir, مو ile شا lafzından mürekkebdir. مو [mū] suya ve şīn-i muʿceme ile شا [şā] ağaca denir. Hazret-i Mūsā'yı vālidesi doğurduktan sonra firʿavnun havfından bir sandūka içre vazʿ edip nehr-i Nīl'e salıverdi. Cereyān ederek firʿavnun kasr-ı haremsarāyı altında vākiʿ bir ağacın dibine ilişip kalmış idi. Firʿavnun zevcesi Āsiye cenābları görüp ahz ve kıssası müteʿaref olduğu üzere terbiyesine kıyām edip bu sebeble ismini مُوشَا [Mūşā] tesmiye eylediler. Baʿdehu taʿrīb edip مُوسَى [Mūsā] dediler. Müʾellifin *Baṣāʾir*'de beyānı bu siyāk üzeredir. Ve ʿalā-kavlin *Tevrāt*'ta مَشِّيتِيهُو [Meşşītīhū] ʿunvānıyla müsebbet olmakla ism olduktan sonra taʿrīble مُوسَى [Mūsā] dediler. Ve مَشِّيتِيهُو [Meşşītīhū] mīm'in fethi ve şīn-i muʿceme-i müşeddedenin ve tā-yı fevkiyyenin kesr ve medleri ve hā'nın zamm ve meddiyle وُجِدَ فِي الْمَاءِ maʿnāsınadır.

اَلْمَاسُ [el-mās] (مَالٌ [māl] vezninde) Şol kimseye denir ki pek bī-ʿār olmakla kendisine aslā levm ve ʿitāb müʾessir ve müfīd olmaya, ʿalā-kavlin be-gāyet hafīf ve yelkovan ola; yukālu: رَجُلٌ مَاسٌ إِذَا كَانَ لاَ يَنْفَعُ فِيهِ الْعِتَابُ أَوْ هُوَ خَفِيفٌ طَيَّاشٌ Garībdir ki müʾellif bunu مَسَى māddesinde muʿtell olarak sebt eylemiştir. Pes aslı مَاسِئٌ olmakla buraya münāsebeti yoktur. İntehā. Ve

مَاسٌ [mās] Maʿrūf zī-kıymet hacer yaʿnī cevher ismidir ki aʿzamı nādiren cevz kadarı olur, cemīʿ-i ecsād-ı haceriyyeyi kesr eder. Ağızda tutması dişleri pāre pāre eder ve ona āteş ve demir emsālī ālāt kār-ger olmaz, ancak ona resās yaʿnī kurşun teʾsīr eder. Kurşunla sahk edip inci makūlesi nesne delenler miskabın ucuna üstüvār ederler. Ve bunda elif-i maktūʿa ve lām'la أَلْمَاسٌ demek lahn ve hatādır. Bu cevher hālen أَلْمَاسٌ ile muʿabber olan cevher-i maʿrūf olacaktır. Şārih der ki müʾellif İbn Sīnā kavline zāhib olmuştur. Ve مَاسٌ [mās] أَلْمَاسٌ [elmās] muʿarrebi olmak dahi muhtemeldir. İntehā.

مَوَّاسٌ [Mevvās] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Esāmīdendir: ʿAbbās b. Mevvās bir kātib-i mütkın-ı Baġdādī idi. Ve Muveys b. ʿİmrān ki أُوَيْسٌ [uveys] veznindedir, mütekellimīndendir.

[م ي س]

اَلْمَيْسُ [el-meys] (لَيْسٌ [leys] vezninde) ve

اَلْمَيَسَانُ [el-meyesān] (fetehātla) Salınmak maʿnāsınadır; yukālu: مَاسَ الْغُلاَمُ يَمِيسُ مَيْسًا وَمَيَسَانًا إِذَا تَبَخْتَرَ Ve bī-bāk ve lāübālī olmak maʿnāsınadır; yukālu: مَاسَ الرَّجُلُ إِذَا مَجَنَ Ve bir kimsenin derd ve marazını teksīr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَاسَ اللهُ مَرَضَهُ أَيْ كَثَّرَهُ Ve

مَيْسٌ [meys] Bir nevʿ şecer-i ʿazīm ismidir. Bu şecer Yūnānīde lotus ve Türkīde yaban biberi ağacı dedikleridir. Ve bir nevʿ kuru üzüm ismidir. Ve bir güne asmaya denir ki sāk-ı vāhid üzere kāʾim olanıdır.

اَلْمَائِسُ [el-māʾis ve

اَلْمَيُوسُ [el-meyūs] (صَبُورٌ [şabūr] vezninde) ve

اَلْمَيَّاسُ [el-meyyās] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Tebahtur maʿnāsından vasflardır, salınıp bulanı yürür olan kimseye denir. Ve

مَيَّاسٌ [meyyās] Salınarak yürüyen arslana denir. Ve sibāʿdan kurda denir. Ve Şaḳīḳ b. Cezʾ el-Kutebī nām kimsenin feresi

ismidir.

اَلتَّمَيُّسُ [et-temeyyus] Salınmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَمَيَّسَ الرَّجُلُ إِذَا تَبَخْتَرَ

اَلْمَيْسُونُ [el-meysūn] (جَيْحُونٌ [ceyḥūn] vezninde) Kadd ü kāmeti hūb ve dil-ārā dilber oğlana denir. Ve Zebbāʾ ile mülakkabe olan melike-i meşhūrenin ismidir. Ve Meysūn bint Becdel, Ummu Yezīd b. Muᶜāviye'dir.

اَلْمَيْسَانُ [el-meysān] (عَطْشَانُ [ᶜaṭşān] vezninde) Dāʾimā salınarak yürüyen kimseye denir. Ve Cevzāʾ burcunda bir kevkebin ismidir, ᶜalā-kavlin her zāhir ve mütelālī kevkebe ıtlāk olunur. Cemᶜi مَيَاسِينُ [meyāsīn] gelir. Ve

مَيْسَانُ [Meysān] Başra ile Kūfe meyānında bir kazā adıdır. Nisbetinde مَيْسَانِيٌّ [Meysāniyy] ve ziyāde-i nūn'la مَيْسَنَانِيٌّ [Meysenāniyy] denir. Ve

مَيْسَانُ [meysān] Leyle-i bedr ismidir ki mehtāb gecesidir. Ve Haḳᶜa menzilinde vākiᶜ iki kevkebin birinin ismidir.

اَلتَّمْيِيسُ [et-temyīs] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Bir nesneye etek eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: مَيَّسَهُ إِذَا ذَيَّلَهُ

FASLU'N-NŪN
(فَصْلُ النُّونِ)

[ن ب ر س]

اَلنِّبْرَاسُ [en-nibrās] (قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] vezninde) Çerāga denir, مِصْبَاحٌ [miṣbāḥ] maᶜnāsına. Ve ok ve mızrak temrenine denir; سِنَانٌ [sinān] maᶜnāsına.

اَلنَّبَارِيسُ [en-Nebārīs] Benī Kuleyb yurdunda birkaç kuyulara ıtlāk olunur.

[ن ب س]

اَلنَّبْسُ [en-nebs] (حَبْسٌ [ḥabs] vezninde) ve

اَلنُّبْسَةُ [en-nubset] (nūn'un zammıyla) Mecliste sürᶜat edip söz söylemek maᶜnāsınadır. Ve deprenmek maᶜnāsınadır. Bu maᶜnālarda ekserī nefy makāmında istiᶜmāl olunur; yukālu: مَا نَبَسَ فُلَانٌ بِالْمَجْلِسِ نَبْسًا وَنُبْسَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي أَيْ مَا تَكَلَّمَ فَأَسْرَعَ ve yukālu: مَا نَبَسَ أَيْ مَا تَحَرَّكَ

اَلْأَنْبَسُ [el-enbes] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Türş-rū ve ᶜabūsü'l-vech kimseye denir; yukālu: هُوَ أَنْبَسُ الْوَجْهِ أَيْ عَابِسُهُ

اَلنُّبُسُ [en-nubus] (zammeteynle) أَنْبَسُ [enbes] lafzından cemᶜdir, nātıkūn ve müsriᶜūn maᶜnālarınadır. Şārih der ki müʾellif gerçi maᶜnā-yı evvelde sürᶜati tekellüme takyīd eyledi, lākin نُبُسٌ [nubus] yalnız tekellüm ve yalnız sürᶜat maᶜnāsına olduğu ümmehāt-ı sāʾirede müsebbettir.

[ن ج س]

اَلنَّجْسُ [en-necs] (nūn'un fethi ve kesri[yle]) ve

اَلنَّجَسُ [en-neces] (fethateynle) ve

اَلنَّجِسُ [en-necis] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلنَّجُسُ [en-necus] (عَضُدٌ [ᶜaḍud] vezninde)

Murdār ve pelīde denir ki eʿamdır; yukālu: هُوَ نَجْسٌ وَنَجَسٌ وَنَجِسٌ وَنَجُسٌ ضِدُّ طَاهِرٍ Ve

نَجْسٌ [necs] (nūn'un fethiyle) ve

نَجَاسَةٌ [necāset] Masdar olur, murdār olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَجِسَ الشَّيْءُ وَنَجُسَ نَجْسًا وَنَجَاسَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْخَامِسِ ضِدُّ طَهُرَ

اَلْإِنْجَاسُ [el-incās] (hemzenin kesriyle) ve

اَلتَّنْجِيسُ [et-tencīs] Murdār kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْجَسَهُ وَنَجَّسَهُ إِذَا جَعَلَهُ نَجِسًا Ve

تَنْجِيسٌ [tencīs] Şol nesnenin ismidir ki ʿArablar necis yāhūd meyyit kemikleri ve hāʾiz hırkası gibi murdār nesneden harez edip cinn tāʾifesinin ʿaşk ve muhabbeti havf olunacak şahsın boyunlarına taʿlīk ederler. Bu resme taʿvīz edici kimseye مُنَجِّسٌ [muneccis] ıtlāk ederler, مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vezninde; ve minhu yukālu: إِذَا جَاءَ الْقَدَرُ لَمْ يُغْنِ الْمُنَجِّمُ وَالْمُنَجِّسُ وَلاَ الْفَيْلَسُوفُ وَالْمُهَنْدِسُ فَالتَّنْجِيسُ اِسْمُ شَيْءٍ مِنَ الْقَذَرِ أَوْ عِظَامِ الْمَوْتَى أَوْ خِرْقَةِ الْحَائِضِ كَانَ يُعَلَّقُ عَلَى مَنْ يُخَافُ عَلَيْهِ مِنْ وُلُوعِ الْجِنِّ بِهِ Zīrā cinn tāʾifesi murdār nesneden nefret ederler.

اَلتَّنَجُّسُ [et-teneccus] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Murdār olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَجَّسَهُ فَتَنَجَّسَ Ve murdārlıktan hurūc edecek bir iş işlemek maʿnāsınadır ki murād murdārlığı izāle yāhūd ondan sakınmaktır; yukālu: تَنَجَّسَ الرَّجُلُ إِذَا فَعَلَ فِعْلاً يَخْرُجُ بِهِ عَنِ النَّجَاسَةِ Bunun binası selb içindir, niteki تَأَثُّمٌ [teʾessum] ve تَحَنُّثٌ [teḥannuṯ] dahi bu bābdandır.

اَلنَّاجِسُ [en-nācis] ve

اَلنَّجِيسُ [en-necīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Aslā onulmaz olan ʿillete ıtlāk olunur, güyā ki مُنَجِّسٌ [muneccis]leri ʿāciz eder; yukālu: دَاءٌ نَاجِسٌ وَنَجِيسٌ إِذَا كَانَ لا يُبْرَأُ مِنْهُ

[ن ح س]

اَلنَّحْسُ [en-naḥs] (nūn'un fethi ve ḥā-yı mühmelenin sükūnuyla) Muzlim yaʿnī mübhem olan işe denir; yukālu: أَمْرٌ نَحْسٌ أَيْ مُظْلِمٌ Ve batıya tahavvül eylemiş rīh-i bārideye denir; yukālu: رِيحٌ نَحْسٌ أَيْ بَارِدَةٌ قَدْ أَدْبَرَتْ Ve aktār ve etrāf-ı havāyı tutmuş toza ve dumana denir. Ve

نَحْسٌ [naḥs] Uğursuzluğa denir. Ve uğursuz ve kutsuz nesneye denir ki vasf bi'l-masdar olur; yukālu: فِيهِ نَحْسٌ وَهُوَ نَحْسٌ وَيَوْمٌ نَحْسٌ بِالْوَصْفِ وَالْإِضَافَةِ أَيْ ضِدُّ السَّعْدِ Ve cefā eylemek maʿnāsına masdar olur; yukālu: نَحَسَهُ نَحْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا جَفَاهُ Ve bir adamı yā bir hayvānı be-gāyet zahmet ve meşakkata uğratmak maʿnāsınadır; yukālu: نَحَسَتِ الْإِبِلُ فُلاَنًا إِذَا عَنَّتْهُ وَأَشْقَتْهُ

اَلنَّحَسُ [en-neḥas] (fethateynle) ve

اَلنُّحُوسَةُ [en-nuḥūset] (nūn'un zammıyla) Kutsuz ve uğursuz nā-mübārek olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَحِسَ طَالِعُهُ وَنَحَسَ نَحْسًا وَنُحُوسَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْخَامِسِ ضِدُّ سَعِدَ فَهُوَ نَحْسٌ وَهِيَ أَيَّامٌ نَحِيسَةٌ وَنَحِسَةٌ كَفَرِحَةٍ وَنَحِسَاتٌ أَيْ مَشْؤُومَاتٌ

اَلنَّحْسَانِ [en-Naḥsān] (tesniye bünyesiyle) Felekte Zuḥal ile Mirrīḫ yıldızına ıtlāk olunur, niteki Müşterī ile Zuhre'ye Saʿdān ıtlāk olunur; yukālu: وَقَعَ قِرَانُ النَّحْسَيْنِ أَيْ زُحَلَ وَالْمِرِّيخِ

اَلنَّاحِسُ [en-nāḥis] ve

اَلنَّحِيسُ [en-neḥīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Kıtlık yıla vasf olur; yukālu: عَامٌ نَاحِسٌ وَنَحِيسٌ أَيْ مُجْدِبٌ

اَلْمَنَاحِسُ [el-menāḥis] (mīm'in fethiyle) Uğursuz nesnelere denir; yukālu: هِيَ مَنَاحِسُ أَيْ مَشَائِمُ Şārihin beyānına göre bu gayr-i kıyās üzere نَحْسٌ [naḥs] lafzının cemʿidir, شُؤْمٌ [şuʾm] ve مَشَائِمُ [meşāʾim] gibi.

اَلنُّحَاسُ [en-nuḥās] (nūn'un harekāt-ı selāsıyla ki Ebū'l-ʿAbbās el-Kevāşī rivāyetidir) Maʿdeniyāttan bakıra denir, قِطْرٌ [ḳiṭr] maʿnāsına. Ve āteşe denir, نَارٌ [nār] maʿnāsına. Ve tunç ve demir dökülürken düşüp ve sıçrayan şerāresine denir. Şārih der ki نُحَاسٌ [nuḥās] tütünsüz hālis ʿaleve dahi denip ve bu maʿnā müteʿāref olmakla gālibā nüshalardan sukūt vākiʿ olmuştur. İntehā. Ve

نُحَاسٌ [nuḥās] Tabīʿat maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ كَرِيمُ النُّحَاسِ أَيِ الطَّبِيعَةِ Ve bir şeyʾin meblag-ı aslına denir; yukālu: نُحَاسُ فُلَانٍ مِنْ سَمْحٍ أَيْ مَبْلَغُ أَصْلِهِ

اَلتَّنَحُّسُ [et-tenaḥḥus] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir kelām ve haberin ardına düşüp gereği gibi soruşturarak araştırmak maʿnāsınadır; yukālu: تَنَحَّسَ الْأَخْبَارَ إِذَا تَخَبَّرَ عَنْهُ Ve acıkmak maʿnāsınadır; yukālu: تَنَحَّسَ الرَّجُلُ إِذَا جَاعَ وَتَتَبَّعَهَا بِالْإِسْتِخْبَارِ Ve bir adam devā içmek için yāhūd içtiği için aç durmak maʿnāsınadır; yukālu: تَنَحَّسَ لِشُرْبِ الدَّوَاءِ إِذَا تَجَوَّعَ لَهُ Ve Naṣārā tāʾifesi eyyām-ı maʿhūdelerinde lahm eklinden perhīz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَنَحَّسَ النَّصَارَى إِذَا تَرَكُوا أَكْلَ اللَّحْمِ

اَلْإِسْتِنْحَاسُ [el-istinḥās] تَنَحُّسٌ [tenaḥḥus] ile maʿnā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: إِسْتَنْحَسَ الْأَخْبَارَ بِمَعْنَى تَنَحَّسَهَا

اَلنُّحَسُ [en-nuḥas] (ضُرَدٌ [ṣurad] vezninde) Her ayın on altıncı ve on yedinci ve on sekizinci gecelerinden sonra gelen üç gecelere ıtlāk olunur. Kezālik her ayın evāhirine doğru muzlim gecelere ıtlāk olunur.

[ن خ س]

اَلنَّخْسُ [en-naḫs] (nūn'un fethi ve ḫā-yı muʿcemenin sükūnuyla) Dābbeyi yürütmek için ensesine yāhūd yanlarına üvendire makūlesiyle dürtmek maʿnāsınadır; yukālu: نَخَسَ الدَّابَّةَ نَخْسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّالِثِ إِذَا غَرَزَ مُؤَخَّرَهَا أَوْ جَنْبَهَا بِعُودٍ وَنَحْوِهِ Ve bir kimsenin bindiği dābbeye dürtüştürerek kovup gitmek maʿnāsınadır; yukālu: نَخَسُوهُ أَيْ طَرَدُوهُ نَاخِسِينَ بِهِ بَعِيرَهُ Ve deliği aşınmış makaraya نِخَاسٌ [niḫās] geçirmek maʿnāsınadır; yukālu: نَخَسَ الْبَكَرَةَ نَخْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا جَعَلَ فِيهَا النِّخَاسَ Ke-mā se-yuzkeru. Ve bir kimse mehzūl olup vücūdunun eti azalmak maʿnāsınadır; yukālu: نُخِسَ لَحْمُهُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا قَلَّ

اَلنَّخَّاسُ [en-naḫḫās] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Davar satıcıya denir ki lisānımızda cānbāz taʿbir olunur; yukālu: هُوَ نَخَّاسٌ أَيْ بَيَّاعُ الدَّوَابِّ Kezālik esīr satıcıya denir ki esīrci taʿbīr olunur; yukālu: فُلَانٌ نَخَّاسٌ أَيْ بَيَّاعُ الرَّقِيقِ

اَلنِّخَاسَةُ [en-niḫāset - en-neḫāset] (nūn'un kesri ve fethiyle) İsmdir, cānbāzlık ve esīrcilik hirfetine denir.

اَلنَّاخِسُ [en-nāḫis] Devenin koltuğunda hādis olan çatlağa denir ki kolan ve ip kesmesinden olur. Ve devenin kuyruğu yanında olan uyuzluğa denir. Ve genç dağ keçisine denir. Ve

دَائِرَةُ النَّاخِسِ [dāʾiretu'n-nāḫis] Şol dāʾire yaʿnī tüyden olan nişāndır ki atın yancıkları altında olur, pöç kemiklerine varınca kadar ki bu kerīh ʿadd olunur.

اَلْمَنْخُوسُ [el-menḫūs] Kuyruğunun yanları uyuz olan deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ مَنْخُوسٌ إِذَا صَارَ لَهُ نَاخِسٌ أَيْ جَرَبٌ عِنْدَ ذَنَبِهِ

اَلنَّخُوسُ [en-neḫūs] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Bu dahi dağ keçisinin gencine denir.

اَلنَّخِيسُ [en-neḫīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde)

Devenin بِطَانٌ [biṭān] bağlanacak yerine denir. Ve بِطَانٌ [biṭān] كِتَابٌ [kitāb] vezninde devenin karnı altına bağladıkları āher kolana denir. Ve şol makaraya denir ki deliği aşınıp bolalmakla bir ağacı delip o deliğe geçirip aykırı duran makara ağacını o deliğe geçirmişler ola; yukālu: بَكَرَةٌ نَخِيسٌ وَهِيَ مَا يَتَّسِعُ ثُقْبُهَا مِنْ أَكْلِ الْمِحْوَرِ فَتُثْقَبُ خُشَيْبَةٌ فِي وَسَطِهَا وَتُلْقَمُ الثَّقْبَ الْمُتَّسِعَ

اَلنِّخَاسُ [en-niḫās] ve

اَلنِّخَاسَةُ [en-niḫāset] (nūn'ların kesriyle) Şol küçük ağaca denir ki zikr olunan vech üzere makaranın deliğine üstüvār ederler.

اَلنَّخِيسَةُ [en-neḫīset] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznide) Koyun sütüyle karışmış keçi sütüne denir. Kezālik tatlı süt ile karışmış ekşi süte denir; tekūlu: شَرِبْتُ نَخِيسَةً وَهِيَ لَبَنُ الْعَنْزِ وَالنَّعْجَةِ خُلِطَ بَيْنَهُمَا وَكَذَا الْحُلْوُ وَالْحَامِضُ

اِبْنُ نِخْسَةٍ [ibnu niḫset] (nūn'un kesriyle) Veledü'z-zināya ıtlāk olunur. نِخْسَةٌ [niḫset] dürtmeye denir; yukālu. هُوَ ابْنُ نِخْسَةٍ أَيْ زِنْيَةٍ

اَلتَّنَاخُسُ [et-tenāḫus] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] veznide) Su gölleri birbirine su dökmek maʿnāsına müstaʿmeldir ki murād ehadühümādan āhere su gelir olmaktır, gūyā ki ehadühümā āhere su ile نَخْسٌ [naḫs] ve defʿ eder olur; yukālu: اَلْغُدْرَانُ تَتَنَاخَسُ أَيْ يَصُبُّ بَعْضُهَا فِي بَعْضٍ كَأَنَّ الْوَاحِدَ يَنْخَسُ الْآخَرَ وَيَدْفَعُهُ

[ن د س]

اَلنَّدْسُ [en-neds] (nūn'un fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Dürtmek maʿnāsınadır. Ve baʿzen ayakla dürtmekte dahi istiʿmāl olunur; yukālu: نَدَسَهُ بِالرُّمْحِ نَدْسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا طَعَنَهُ بِهِ وَقَدْ يُقَالُ نَدَسَهُ بِرِجْلِهِ Ve

نَدْسٌ [neds] Vasf olur, gizli sesi çabuk istimāʿ eden adama denir; yukālu: هُوَ نَدْسٌ أَيْ سَرِيعُ الْإِسْتِمَاعِ لِلصَّوْتِ الْخَفِيِّ Ve zīrek ve tīz-fehm ve serīʿü'l-intikāl adama denir; yukālu: رَجُلٌ نَدْسٌ أَيْ فَهِمٌ Ve

نَدْسٌ [neds] Bir kimseyi vurup yere yıkmak maʿnāsınadır; yukālu: نَدَسَ بِهِ الْأَرْضَ إِذَا ضَرَبَهُ وَصَرَعَهُ Ve bir adamı yoldan alarga kılmak maʿnāsınadır; yukālu: نَدَسَهُ عَنِ الطَّرِيقِ إِذَا نَحَّاهُ Ve bir kimseye bir adam tahkīk ve tayakkun eylemediği hāletle zann ve gümān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَدَسَ عَلَيْهِ الظَّنَّ إِذَا ظَنَّ بِهِ ظَنًّا لَمْ يُحِقَّهُ

اَلنَّدُسُ [en-nedus] (عَضُدٌ [ʿaḍud] vezninde) ve

اَلنِّدِسُ [en-nedis] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Bunlar da fehm ve fetānet sāhibi adama denir; yukālu: رَجُلٌ نَدْسٌ كَمَا ذُكِرَ وَنَدُسٌ وَنَدِسٌ أَيْ فَهِمٌ

اَلنَّدَسُ [en-nedes] (fethateynle) Bir kimse zīrek ve tīz-fehm olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَدِسَ الْغُلَامُ نَدَسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ نَدِسًا

اَلْمَنْدُوسَةُ [el-mendūset] Osurgan böceğine ıtlāk olunur, dāʾimā çocuklar dürtüştürdükleri için.

اَلنَّدُوسُ [en-nedūs] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Azca otlağa rāzī ve kāniʿ olan nākaya ıtlāk olunur, gūyā ki yeri ağzıyla dürtüştürür; yukālu: نَاقَةٌ نَدُوسٌ إِذَا كَانَتْ تَرْضَى بِأَدْنَى مَرْتَعٍ

اَلتَّنَدُّسُ [et-teneddus] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] veznide) Yere çalmak maʿnāsından mutāviʿdir; yukālu: نَدَسَهُ فَتَنَدَّسَ أَيْ صَرَعَهُ فَوَقَعَ فَوَضَعَ يَدَهُ عَلَى فَمِهِ Şārih der ki müʾellif teşvīş eylemiştir, zīrā وَضَعَ يَدَهُ zamīri صَارِعٌ [ṣāriʿ]a ve فَمِهِ zamīri مَصْرُوعٌ [maṣrūʿ]a rāciʿdir. Pes نَدْسٌ [neds] bir adam bir kimseyi yere çalıp sesi çıkmamak için elini o kimsenin ağzına kapamak maʿnāsına olur. İntehā. Ve

تَنَدُّس [teneddus] Bir haberin ardına düşüp gereği gibi soruşturarak araştırmak maʿnāsınadır; yukālu: تَنَدَّسَ الْأَخْبَارَ إِذَا تَنَحَّسَهَا Ve kuyunun suyu pek çok olmakla etrāfından taşmak maʿnāsınadır; yukalu: تَنَدَّسَ مَاءُ الْبِئْرِ إِذَا فَاضَ مِنْ جَوَانِبِهَا

اَلْمِنْدَاس [el-mindās] (مِحْرَاب [miḥrāb] vezninde) Şelfe ve sebük-meşreb hatuna ıtlāk olunur; yukālu: إِمْرَأَةٌ مِنْدَاسٌ أَيْ خَفِيفَةٌ

اَلْمُنَادَسَةُ [el-munādeset] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Dürtüşmek, ʿalā-kavlin birbirine bed lakab vazʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَادَسَهُ إِذَا طَاعَنَهُ أَوْ نَابَزَهُ Ve sürʿat-i seyrde ziyāde ve fazīletleri zāhir olmak için yürüyüşmek maʿnāsınadır; yukālu: نَادَسَهُ إِذَا سَايَرَهُ

اَلتَّنَادُس [et-tenādus] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Birbirine bed lakab vazʿ edişmek maʿnāsınadır; yukālu: تَنَادَسُوا إِذَا تَنَابَزُوا بِالْأَلْقَابِ

[ن ر ج س]

اَلنَّرْجِس [en-nercis] «ر،ج،س» māddesinde zikr olundu.

[ن ر س]

نَرْس [Ners] (nūn'un fethi ve rā'nın sükūnuyla) ʿIrāḳ'ta bir karye adıdır, siyāb-ı Nersiyye orada işlenir.

نَارِسَةُ [Nāriset] Esmā-i eşhāstandır.

اَلنِّرْسِيَانُ [en-nirsiyān] (nūn'un kesriyle) Bir nevʿ hurmādır ki be-gāyet ecved ve aʿlā olur; müfredi نِرْسِيَانَةٌ [nirsiyānet]tir.

[ن س س]

اَلنَّسّ [en-ness] (nūn'un fethi ve sīn'in teşdīdiyle) Davar sürmek maʿnāsınadır; yukālu: نَسَّ النَّاقَةَ نَسًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا سَاقَهَا Ve davarı āzārlamak maʿnāsınadır; yukālu: نَسَّ الْبَعِيرَ إِذَا زَجَرَهَا Ve

نَسّ [ness] ve

نُسُوس [nusūs] (جُلُوس [vezninde) Kurumak maʿnāsınadır; yukālu: نَسَّ الْخُبْزُ نَسًّا وَنُسُوسًا إِذَا يَبِسَ Ve her husūsta dā'imā üşenmeyip ve te'hīr ve terāhī etmeyip işlek ve nāfiz olmak maʿnāsınadır, ʿalā-kavlin sürʿatle gitmek maʿnāsınadır; yukālu: نَسَّ فُلَانٌ إِذَا لَزِمَ الْمَضَاءَ فِي كُلِّ أَمْرٍ أَوْ ذَهَبَ سَرِيعًا Ve

نَسّ [ness] ve

تَنْسَاس [tensās] (ki تَذْكَارٌ [tezkār] veznindedir) Masdardır, hāssaten suya gelmek maʿnāsınadır; yukālu: نَسَّ الْقَوْمُ نَسًّا وَتَنْسَاسًا إِذَا وَرَدُوا الْمَاءَ خَاصَّةً Ve saç perīşān olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَسَّتِ الْجُمَّةُ إِذَا تَشَعَّثَتْ

اَلنَّسْنَسَةُ [en-nesneset] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) نَسّ [ness] ile iki maʿnā-yı evvelde mürādiftir, lākin tekrārı te'kīdi mutazammındır; yukālu: نَسْنَسَ الْبَعِيرَ إِذَا سَاقَهَا وَنَسْنَسَهُ إِذَا زَجَرَهُ Ve zaʿīf ve zebūn olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَسْنَسَ الرَّجُلُ إِذَا ضَعُفَ Ve kuş sürʿatle uçmak maʿnāsınadır; yukālu: نَسْنَسَ الطَّائِرُ إِذَا أَسْرَعَ Ve yel serin serin esmek maʿnāsınadır; yukālu. نَسْنَسَتِ الرِّيحُ إِذَا هَبَّتْ هُبُوبًا بَارِدًا

اَلنَّاسَةُ [en-nāset] Kurumak maʿnāsından vasftır, kuru nesneye denir; yukālu: خُبْزَةٌ نَاسَةٌ أَيْ يَابِسَةٌ Ve

نَاسَّة [Nāsset] Mekke-i mükerreme'nin ismidir, نَسَّاسَة [Nessāset] dahi denir. Selefte suyu pek az olmakla gūyā ki aslā rutūbeti yok gibi olduğu yāhūd içinde bagy edeni taşraya sevk ve ihrāc eder olduğu bāʿis-i tesmiyedir.

اَلْمِنَسَّة [el-minesset] (mīm'in kesriyle) İsm-i ālettir, değneğe denir; yukālu: نَسَّهُ بِالْمِنَسَّةِ أَيْ سَاقَهُ بِالْعَصَا

اَلنَّسِيس [en-nesīs] (أَزِيز [ezīz] vezninde) Pek açlığa denir; yukālu: أَخَذَهُ النَّسِيسُ أَيِ الْجُوعُ

الشَّدِيدُ Ve insānın nihāyet-i vüsʿ ü tākātine denir; tekūlu: بَذَلْتُ فِيهِ نَسِيسِي أَيْ غَايَةَ جُهْدِي Ve cibillet ve tabīʿata denir; yukālu: كَرِيمُ النَّسِيسِ أَيِ الْخَلِيقَةِ Ve bedende rūh bakiyyesine denir; yukālu: مَا بَقِيَ إِلاَّ نَسِيسُهُ أَيْ بَقِيَّةُ رُوحِهِ Ve bedende iki damarın her birine denir ki iliği onlar saky eder.

اَلنَّسِيسَةُ [en-nesīset] (أَزِيزَةٌ [ezīzet] vezninde) Nās beynini ifsād edip birbirine düşürmek maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ أَهْلُ النَّسِيسَةِ أَيِ الْإِيكَالِ بَيْنَ النَّاسِ Ve yanan odunun ucunda tekevvün eden rutūbete denir. Ve tabīʿat maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ حَدِيدُ النَّسِيسَةِ أَيِ الطَّبِيعَةِ Ve نَسِيسٌ [nesīs] gibi ramak-ı nefs ve bakiyye-i rūh maʿnāsınadır; ve minhu yukālu: بَلَغَ مِنْهُ نَسِيسَهُ وَنَسِيسَتَهُ أَيْ كَادَ يَمُوتُ Yaʿnī "Filān ölümcül olup hemān ölmek üzeredir."

اَلنُّسُسُ [en-nusus] (zammeteynle) Kötü ve fenā usūl ve ʿurūka denir; zāhiren خَلِيقَةٌ [ḫalīḳat] maʿnāsına olan نَسِيسٌ [nesīs]in cemʿidir; yukālu: لَهُمْ نُسُسٌ أَيْ أُصُولٌ رَدِيَّةٌ

اَلنَّسْنَاسُ [en-nesnās] (nūn'un fethi ve kesriyle) Bir cins mahlūktur ki birer ayakları olmakla sekerek yürürler; ve fi'l-hadīsi: «أَنَّ حَيًّا مِنْ عَادٍ عَصَوْا رَسُولَهُمْ فَمَسَخَهُمُ اللهُ نَسْنَاسًا لِكُلِّ إِنْسَانٍ مِنْهُمْ يَدٌ وَرِجْلٌ مِنْ شِقٍّ وَاحِدٍ يَنْقُزُونَ كَمَا يَنْقُزُ الطَّائِرُ وَيَرْعَوْنَ كَمَا تَرْعَى الْبَهَائِمُ» Yaʿnī "ʿĀd kavminden bir cemāʿat kendilere mebʿūs olan peygambere ʿisyān eylemeleriyle Hazret-i Hakk celle ve ʿalā onları mesh edip nesnās eyledi. Her birinin birer el ve birer ayakları olmakla kuş gibi sekerek ve sıçrayarak yürüyüp ve behāyim gibi nebātāt raʿy ederler." Ve baʿzılar dedi ki o memsūh olanlar munkarız oldular ve hālen o hilkatte mevcūd olanlar sūret-i mezbūrede ʿalā-hide halk olundu. Ve ʿinde'l-baʿz tāʾife-i mezbūre üç cinstir: Birine نَاسٌ [nās] ve birine نَسْنَاسٌ [nesnās] ve dīğerine نَسَانِسُ [nesānis] derler. ʿAlā-kavlin نَسَانِسُ [nesānis] dişilerine denir yāhūd bunların kadr ve haysiyyetleri نَسْنَاسٌ [nesnās]tan erfaʿ ve aʿlā olur. Ve baʿzılar ʿindinde Yeʾcūc ve Meʾcūc kavmi bunlardır yāhūd benī Ādem'den bir kavm-i mahsūstur yāhūd insān sūretinde bir nevʿ mahlūktur ki insāndan hāric ve eşyā-i kesīrede insāna muhāliflerdir, lisānımızda bunlar yaban ademīsi dedikleridir, niteki *Cihān-nümā*'da Yemen ülkesi faslında mezkūrdur. Kāle'ş-şārih ve minhu hādīsu Ebī Hureyre radıyallāhu ʿanhu: «ذَهَبَ النَّاسُ وَبَقِيَ النَّسْنَاسُ» Ve

نَسْنَاسٌ [nesnās] Seyr-i şedīde ıtlāk olunur, نَسْنَسَةٌ [nesneset]ten meʾhūzdur; yukālu: نَاقَةٌ ذَاتُ نَسْنَاسٍ أَيْ سَيْرٍ بَاقٍ Ve serīʿ ve revende maʿnāsınadır; yukālu: قَرَبٌ نَسْنَاسٌ أَيْ سَرِيعٌ ve yukālu: قَطَعَ اللهُ نَسْنَاسَهُ أَيْ سَيْرَهُ وَأَثَرَهُ

اَلتَّنْسِيسُ [et-tensīs] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Çocuğu is is diyerek kazā-yı hācete tutmak maʿnāsınadır; yukālu: نَسْنَسَ الصَّبِيَّ تَنْسِيسًا إِذَا قَالَ لَهُ إِسْ إِسْ لِيَبُولَ أَوْ يَتَغَوَّطَ Ve behāyimi is is diyerek sürüp yürütmek maʿnāsınadır; yukālu: نَسَّسَ الْبَهِيمَةَ إِذَا مَشَّاهَا

اَلتَّنَسُّسُ [et-tenessus] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznin-de) Bir nesnenin haber ve eserini ahz ve ihsās eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَنَسَّسَ مِنْهُ خَبَرًا إِذَا تَنَسَّمَهُ

[ن س ط س]

نِسْطَاسٌ [Nisṭās] (قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] vezninde) Rūmī lügatinde aʿlāmdandır; ʿālim-bi't-tıbb maʿnāsınadır. Ve ʿUbeyd b. Nisṭās el-Bekkāʾī muhaddisīndendir.

[ن ط س]

اَلنَّطْسُ [en-naṭs] (nūn'un fethi ve tā'nın sükūnuyla) ve

اَلنَّطِسُ [en-neṭis] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلنَّطُسُ [en-neṭus] (عَضُدٌ [ʿaḍud] veznin-de) ʿĀlim ve dānāya denir; fiʿl-i ātīden vasflardır.

اَلنَّطَسُ [en-neṭas] (fethateynle) ʿĀlim ve dānā olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَطِسَ الْغُلَامُ نَطَسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ عَالِمًا وَهُوَ نَطْسٌ وَنَطَسٌ وَنَطُسٌ أَيْ عَالِمٌ

اَلنِّطَاسِيُّ [en-niṭāsiyy] (nūn'un kesri ve fethiyle) Bu dahi ʿālim ve dānāya denir. Şārih ʿālim bi't-tıbb ile takyīd eylemiştir.

اَلنِّطِّيسُ [en-niṭṭīs] (سِكِّيتٌ [sikkīt] vezninde) ʿİlm-i tıbba pek dürüşücü adama denir; yukālu: رَجُلٌ نِطِّيسٌ أَيْ مُتَطَبِّبٌ Şārih hāzık ve müdekkik tabīb ile ümmehāt-ı sāʾirede müfesser olduğunu nakl eder.

اَلنَّاطِسُ [en-nāṭis] Cāsūsa denir.

اَلنَّطِسُ [en-neṭis] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ʿĀlime denir ki zikr olundu. Ve pislikten ve murdārlıktan be-gāyet perhīz ve te-nezzüh eden pākīze-meşreb adama denir; yukālu: رَجُلٌ نَطِسٌ أَيْ مُتَقَزِّزٌ مُتَقَذِّرٌ

اَلنُّطُسُ [en-nuṭus] (zammeteynle) Hāzık tabīblere denir. Ve nā-paklıktan be-gāyet perhīz edip nezāfet husūsunda pek dikkat ve ihtimām eden kimselere denir. Zāhiren müfredi نَطِسٌ [naṭīs] yāhūd أَنْطَسُ [enṭas]tır; yukālu: هُمْ نُطُسٌ أَيْ أَطِبَّاءُ حُذَّاقٌ ve yukālu: هُمْ نُطُسٌ أَيْ مُتَقَزِّزُونَ

اَلنُّطَسَةُ [en-nuṭaset] (nūn'un zammıyla هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Kesīrü't-tenattus olan adama denir.

اَلتَّنَطُّسُ [et-tenaṭṭus] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vez-ninde) Nezāfet husūsunda pek perhīz ve ihtimām eylemek maʿnāsınadır. Kezālik kelām ve taʿām ve libās ve sāʾir bi'l-cümle umūr ve ahvālde be-gāyet dikkat ve ihtimām üzere olmak maʿnāsınadır; yukālu: فُلَانٌ يَتَنَطَّسُ أَيْ يَتَقَذَّرُ وَيَتَأَثَّمُ فِي الطَّهَارَةِ كَذَلِكَ يَتَأَثَّمُ فِي الْكَلَامِ وَالْمَطْعَمِ وَالْمَلْبَسِ وَفِي جَمِيعِ الْأُمُورِ

[ن ع س]

اَلنُّعَاسُ [en-nuʿās] (nūn'un zammıyla) Imız-ganmağa ve uyuklamağa denir ki ehl-i keyf şeker ile taʿbīr ederler. ʿAlā-kavlin uyku gelip basmakla havāssa ʿārız olan uyuşukluğa ve fütūra denir; tekūlu: أَخَذَنِي النُّعَاسُ أَيِ الْوَسَنُ أَوْ هُوَ فَتْرَةٌ مِنَ الْحَوَاسِّ

اَلنَّعْسُ [en-naʿs] (نَحْسٌ [naḥs] vezninde) Bir adama nuʿās ʿārız olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَعَسَ الرَّجُلُ مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا رَكِبَهُ النُّعَاسُ

اَلنَّاعِسُ [en-nāʿis] ve

اَلنَّعْسَانُ [en-naʿsān] (عَطْشَانُ [ʿaṭşān] veznin-de ki lügat-ı kalīledir) وَسْنَانُ [vesnān] ve وَسَنٌ [vesen] bünyesine mahmūldü, nuʿās ʿarız olmuş kişiye denir.

اَلنَّعُوسُ [en-neʿūs] (صَبُورٌ [ṣabūr] veznin-de) Be-gāyet idrār-ı leben olan nākaya ıtlāk olunur, güyā ki sağılırken ımızga-nır olmakla sağan adam dilediği mikdār bī-muhābā sağıp alır; yukālu: نَاقَةٌ نَعُوسٌ أَيْ سَمُوحٌ بِالدَّرِّ

اَلنَّعْسُ [en-naʿs] (nūn'un fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) Imızganmak maʿnāsınadır ki zikr olundu. Ve bir adamın reʾy ve tedbīri ve vücūdu yufka ve zaʿīf olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: نَعِسَ رَأْيُهُ وَنَعِسَ جِسْمُهُ إِذَا لَانَ وَضَعُفَ Ve pazar kāsid olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: نَعِسَتِ السُّوقُ إِذَا كَسَدَتْ

اَلتَّنَاعُسُ [et-tenāʿus] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vez-ninde) Sūretā uyuyuculuğa vurmak

maʿnāsınadır; yukālu: تَنَاعَسَ الرَّجُلُ إِذَا تَنَاوَمَ

اَلْإِنْعَاسُ [el-inʿās] (hemzenin kesriyle) Bir adamın tenbel oğulları olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْعَسَ الرَّجُلُ إِذَا جَاءَ بِبَنِينَ كُسَالَى

[ن ف س]

اَلنَّفْسُ [en-nefs] (nūn'un fethi ve fā'nın sükūnuyla) Cāna denir, رُوحٌ [rūḥ] maʿnāsına; yukālu: خَرَجَتْ نَفْسُهُ أَيْ رُوحُهُ Ve kana ıtlāk olunur; ve minhu hadīsu'n-Neḫaʿī: «مَا لاَ نَفْسَ لَهُ سَائِلَةٌ لاَ يُنَجِّسُ الْمَاءَ إِذَا سَقَطَ فِيهِ» أَيْ لاَ دَمَ لَهُ يَجْرِي Kan hāmil-i rūh ve kıvām-ı hayāt olduğu için ıtlāk olundu. Ve

نَفْسٌ [nefs] Cesede ıtlāk olunur; mahall-i nefs olduğu için; yukālu: أَصَابَتْهُ نَفْسٌ أَيْ عَيْنٌ Ve göz değirmek maʿnāsına masdar olur; tekūlu: نَفَسْتُهُ بِنَفْسٍ أَيْ أَصَبْتُهُ بِعَيْنٍ Ve عِنْدَ [ʿinde] maʿnāsına müstaʿmeldir, mücāveret ʿalākasıyla; ve minhu kavluhu taʿālā hikāyeten ʿan ʿĪsā ʿaleyhi's-selām: ﴿تَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِي وَلاَ أَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِكَ﴾ أَيْ مَا عِنْدِي وَمَا عِنْدَكَ أَوْ حَقِيقَتِي وَحَقِيقَتَكَ Ve bir nesnenin ʿayn ve cevherine ıtlāk olunur; tekūlu: جَاءَنِي بِنَفْسِهِ أَيْ بِعَيْنِهِ وَشَخْصِهِ Bunda teʾkīdi mutazammın olur. Ve bir deriyi dibāgat edecek mikdār palamut ve mazı makūlesi nesneye ıtlak olunur, dibāgatla gūyā ki postekinin hayātına medār olur; tekūlu. أَعْطِنِي نَفْسًا أَمْعَسُ بِهِ مَنِيئَتِي أَيْ قَدْرَ دَبْغَةٍ مِمَّا يُدْبَغُ بِهِ الْأَدِيمُ مِنْ قَرَظٍ وَنَحْوِهِ Ve

نَفْسٌ [nefs] ʿAzamet ve ʿizzet maʿnālarına müstaʿmeldir; yukālu: هُوَ ذُو النَّفْسِ أَيِ الْعَظَمَةِ وَالْعِزَّةِ وَالْهِمَّةِ Ve enfet ve hamiyyet maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ أَهْلُ النَّفْسِ أَيِ الْأَنَفَةِ Ve gayb maʿnāsına müstaʿmeldir, hakīkat-ı rūh nā-maʿlūm olduğuna mebnī; kīle ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿تَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِي﴾ الْآيَة أَيْ غَيْبِي Ve irāde ve meşiyyet maʿnāsına müstaʿmeldir, mülābese tasavvuruna mebnīdir; yukālu: هَكَذَا نَفْسُهُ أَيْ إِرَادَتُهُ Ve iş-kence ve ʿukūbet maʿnāsına müstaʿmeldir; kīle ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿وَيُحَذِّرُكُمُ اللهُ نَفْسَهُ﴾ أَيْ عُقُوبَتَهُ Şārih der ki pes نَفْسٌ [nefs] on beş maʿnāya müstaʿmel olup mecmūʿunun cemʿi أَنْفُسٌ [enfus] ve نُفُوسٌ [nufūs] gelir, nesīm-i havā maʿnāsından meʾhūzdur. İntehā.

اَلنَّفَسُ [en-nefes] (fethateynle) أَنْفَاسٌ [enfās] lafzının müfredidir ki soluğa denir. Fi'l-asl cevf-i hayvāna redd olunan nesīm-i havāya denip baʿdehu hayvānın içeri çekip alması hāletine ki soluk taʿbīr olunur, ıtlāk olundu; yukālu: شَرِبَ الْمَاءَ بِنَفَسٍ وَاحِدٍ وَبِنَفَسَيْنِ وَبِثَلاَثَةِ أَنْفَاسٍ Ve bolluk ve bir işte meydānlılık hāletine ıtlāk olunur ki soluklu taʿbīr olunur; tekūlu: إِعْمَلْ وَأَنْتَ فِي نَفَسٍ مِنْ أَمْرِكَ وَنَفَسٍ مِنْ عُمْرِكَ أَيْ فِي سَعَةٍ وَفُسْحَةٍ Ve cerʿaya ıtlāk olunur ki bir solukluk olur; tekūlu: إِكْرَعْ فِي الْإِنَاءِ نَفَسًا أَوْ نَفَسَيْنِ وَلاَ تَزِدْ عَلَيْهِ أَيْ جُرْعَةً أَوْ جُرْعَتَيْنِ Ve kanmağa ıtlāk olunur, vüsʿat mülābesesiyle yukālu: شَرَابٌ ذُو نَفَسٍ ve yukālu: شَرَابٌ غَيْرُ ذِي نَفَسٍ أَيْ كَرِيهٌ آجِنٌ إِذَا ذُقْتَهُ ذُقْتَ لَمْ يَتَنَفَّسْ فِيهِ Yaʿnī "Bir derecede mütegayyir ve nā-hoş ve bī-mezedir ki soluk alarak içmesi mümkin değildir." Belki bi'z-zarūre içidikte hemān bir solukta içilebilir. Ve

نَفَسٌ [nefes] Kelām-ı tavīle ıtlāk olunur; yukālu: كِتَابًا نَفَسًا أَيْ طَوِيلاً ve fī kavlihi ʿaleyhi's-selām: «لاَ تَسُبُّوا الرِّيحَ فَإِنَّهَا مِنْ نَفَسِ الرَّحْمَنِ» وَكَذَا قَوْلُهُ عَلَيْهِ السَّلاَمُ «أَجِدُ نَفَسَ رَبِّكُمْ مِنْ قِبَلِ الْيَمَنِ» إِسْمٌ وُضِعَ مَوْضِعَ الْمَصْدَرِ الْحَقِيقِيِّ مِنْ نَفَّسَ تَنْفِيسًا وَنَفَسًا أَيْ فَرَّجَ تَفْرِيجًا وَالْمَعْنَى أَنَّهَا تُفَرِّجُ الْكَرْبَ وَتَنْشُرُ الْغَيْثَ وَتُذْهِبُ الْجَدْبَ وَقَوْلُهُ «مِنْ قِبَلِ الْيَمَنِ»

اَلْمُرَادُ مَا تَيَسَّرَ لَهُ عَلَيْهِ السَّلاَمُ مِنْ أَهْلِ الْمَدِينَةِ وَهُمْ يَمَانُونَ مِنَ النُّصْرَةِ وَالْإِيوَاءِ Yaʿnī bu iki hadīste vākiʿ olan نَفَسٌ [nefes] kelimeleri -«نَفَّسَ يُنَفِّسُ- تَنْفِيسًا- وَنَفَسًا» sīgasında olan masdar-ı hakīkī mevziʿine mevzūʿ ismlerdir ki bunda ism-i masdar masdar mevkiʿindedir, «أَطَاعَ -يُطِيعُ -طَاعَةً» gibi. Pes «فَإِنَّهَا مِنْ نَفَسِ مِنْ تَنْفِيسِ اللهِ بِهَا عَنِ الْمَكْرُوبِينَ الرَّحْمَنِ» kavli ve «أَجِدُ نَفَسَ رَبِّكُمْ» kavli تَنْفِيسَ رَبِّكُمْ sebkindedir ki tefrīc ve keşf-i gumūm maʿnāsınadır. Hadīs-i evvel "Sizler yele sebb ve düşnām eylemeyesiz, zīrā yel irsāl-i ilāhī ile kürbet ve gumūmu keşf ve rahmet-i mahz olan emtārı neşr ve kaht ve yubūseti defʿ ve izāle eder" demek olur. Ve hadīs-i sānīden murād ehl-i Medīne'nin taraf-ı nebevīlerine ibrāz eyledikleri nusret ve müzāharet ve Medīne'ye celb ve īvā gibi hizmet ve muʿāvenetleriyle vukūʿ-yāb olacak tefrīc-i ahvāle işāret ve telmīhtir, zīrā ensār-ı kirām Yemeniyyü'l-asl olan Ezd kabilesinden münşaʿiblerdir. Hülāsā bu hadīslerde نَفَسٌ [nefes] تَنْفِيسٌ [tenfīs] maʿnāsınadır. Ve

نَفَسٌ [nefes] نَفَاسَةٌ [nefāset] gibi masdar olur, ke-mā se-yuzkeru.

اَلنَّافِسُ [en-nāfis] Gözü değer olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ نَافِسٌ أَيْ عَائِنٌ Ve kumar oklarının beşincisine ıtlāk olunur, zāhiren nasībi ʿazīm olduğuna mebnīdir.

اَلنَّفِيسُ [en-nefīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلْمَنْفُوسُ [el-menfūs] ve

اَلْمُنْفَسُ [el-munfes] (مُخْرَجٌ [muḫrec] veznninde) Şol fāhir ve mergūb nesneye denir ki tahsīl ve temellükü husūsunda nās birbiriyle tenāfüs eder olalar; yukālu: شَيْءٌ نَفِيسٌ وَمَنْفُوسٌ وَمُنْفَسٌ إِذَا كَانَ يُتَنَافَسُ فِيهِ وَيُرْغَبُ Ve

نَفِيسٌ [nefīs] Çok māla ıtlāk olunur; yukālu: لِفُلاَنٍ نَفِيسٌ أَيْ مَالٌ كَثِيرٌ Ve Nefīs b. Muḥammed mevālī-i ensārdandır, قَصْرُ نَفِيسٍ [Ḳaṣru Nefīs] nāmıyla olan kasrı Medīne'ye iki mīl mesāfe bir mevziʿdedir. Ve

مَنْفُوسٌ [menfūs] Yeni doğmuş velede ıtlāk olunur. Kāle'ş-şārih ve fī hadīsi İbni'l-Museyyeb: «لاَ يَرِثُ الْمَنْفُوسُ حَتَّى يَسْتَهِلَّ صَارِخًا» أَيْ حَتَّى يُسْمَعَ لَهُ صَوْتٌ

اَلنَّفَاسَةُ [en-nefāset] (nūn'un fethiyle) ve

اَلنِّفَاسُ [en-nifās] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

اَلنَّفْسُ [en-nefes] (fethateynle) Bir nesne hakkında münāfeset olunacak rütbede fāhir ve nefīs ve mergūb olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَفُسَ الشَّيْءُ نَفَاسَةً وَنِفَاسًا وَنَفَسًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ نَفِيسًا يُتَنَافَسُ فِيهِ Ve

نَفَسٌ [nefes] Bir nesneyi bir kimseden dınnet edip dirīg eylemek maʿnāsınadır; bunda bā ile müstaʿmeldir; yukālu: نَفِسَ بِهِ نَفَسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ضَنَّ Ve bir kimsenin mālik olduğu nesneye hased eylemek maʿnsınadır; yukālu: نَفِسَ عَلَيْهِ بِخَيْرٍ إِذَا حَسَدَ عَلَيْهِ Ve

نَفَاسَةٌ [nefāset] Bir kimseyi yedinde olan nesneye lāyık görmeyip onu ona çok görmek maʿnāsınadır; yukālu: نَفِسَ عَلَيْهِ نَفَاسَةً إِذَا لَمْ يَرَهُ أَهْلاً لَهُ

اَلنِّفَاسُ [en-nifās] (nūn'un kesriyle) Hatunun vazʿ ve vilādı hāletine denir ki lohusalık taʿbīr olunur; dem maʿnāsına olan نَفْسٌ [nefs]ten meʾhūzdur. Ve bu ismdir; yukālu: خَرَجَتْ مِنْ نِفَاسِهَا وَهُوَ وِلاَدُهَا إِذَا وَضَعَتْ

اَلنُّفَسَاءُ [en-nufesāʾ] (نُوَبَاءُ [ṣuvebāʾ] veznninde) ve

اَلنَّفْسَاءُ [en-nefsāʾ] (حَسْنَاءُ [ḥasnāʾ] veznninde, fā'nın fethiyle de cāʾizdir) Lohusa hatuna denir. Cemʿleri نِفَاسٌ [nifās] gelir, جِيَادٌ [ciyād] vezninde ve şüzūz üzere

نُفَاسٌ [nufās] gelir, رُخَالٌ [ruḫāl] vezninde ve نُفُسٌ [nufus] gelir, كُتُبٌ [kutub] veznin-de ve نُفْسٌ [nufs] gelir fā'nın sükūnuyla, كُتْبٌ [kutb] gibi ve نَوَافِسُ [nevāfis] gelir ve نُفَسَاوَاتٌ [nufesāvāt] gelir nūn'un zammı ve fā'nın fethiyle. Ve kelām-ı ʿArabda fā'nın kesriyle fiʿāl üzere cemʿlenen fuʿalāʾ vez-ninde işbu نُفَسَاءُ [nufesāʾ] ve عُشَرَاءُ [ʿuşerāʾ] kelimelerinden gayrı ve fā'nın zammıyla fuʿāl üzere cemʿlenen fuʿalāʾ yalnız نُفَسَاءُ [nufesāʾ] kelimesinden gayrı vārid olmadı.

اَلنَّفْسُ [en-nefs] (حَبْسٌ [ḥabs] vezninde) ve

اَلنَّفَاسَةُ [en-nefāset] (حَمَاسَةٌ [ḥamāset] vez-ninde) ve

اَلنِّفَاسُ [en-nifās] (كِتَابٌ [kitāb] veznin-de) Hatun lohusa olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَفِسَتِ الْمَرْأَةُ كَسَمِعَ وَنُفِسَتْ كَعُنِيَ يُعْنَى عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ نَفَسًا وَنَفَاسَةً وَنِفَاسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَتْ نُفَسَاءَ Ve hayz görmek maʿnāsınadır. Ve bunda maʿlūm sīgası ekserdir; yukālu: نَفِسَتِ الْمَرْأَةُ وَقَدْ يُقَالُ نُفِسَتْ إِذَا حَاضَتْ Ve bun-lar dem maʿnāsına olan نَفْسٌ [nefs]ten mutasarrıflardır.

اَلنُّفْسَةُ [en-nufset] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Mühlet maʿnāsına müstaʿmeldir; tekūlu: لَكَ فِي هَذَا الْأَمْرِ نُفْسَةٌ أَيْ مُهْلَةٌ

نَفُوسَةُ [Nefūset] (nūn'un fethiyle) Maġrib'de niçe cibāle ıtlāk olunur.

اَلْإِنْفَاسُ [el-infās] (hemzenin kesriyle) Bir bedīʿ nesne ve bir adama ʿaceb ver-mek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْفَسَهُ الشَّيْءُ إِذَا أَعْجَبَهُ Ve bir işe teşvīk ve tergīb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْفَسَهُ فِي الْأَمْرِ إِذَا رَغَّبَهُ

اَلْمُنْفِسُ [el-munfis] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vez-ninde) ve

اَلْمُنْفَسُ [el-munfes] (مُكْرَمٌ [mukrem] vez-ninde) Māl-ı kesīre vasf olurlar; yukālu: مَالٌ مُنْفِسٌ وَمُنْفَسٌ أَيْ كَثِيرٌ

اَلتَّنَفُّسُ [et-teneffus] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] veznin-de) Soluk almak maʿnāsınadır; yukālu: تَنَفَّسَ الرَّجُلُ إِذَا أَدْخَلَ النَّفَسَ إِلَى بَاطِنِهِ وَأَخْرَجَهُ Ve sabāh yeri açılıp beyāzı āfāka dağılmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَنَفَّسَ الصُّبْحُ إِذَا تَبَلَّجَ Ve yay çatlayıp yarılmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: تَنَفَّسَتِ الْقَوْسُ إِذَا تَصَدَّعَتْ Ve denizin dalgası suyu taşra serpmek maʿnāsınadır ki deniz güyā ki solur; yukālu: تَنَفَّسَ الْمَوْجُ إِذَا نَضَحَ الْمَاءَ Ve maşrabayı ağızdan ayırmayıp soluğunu vererek içmek maʿnāsınadır; yukālu: تَنَفَّسَ فِي الْإِنَاءِ إِذَا شَرِبَ مِنْ غَيْرِ أَنْ يُبِينَهُ عَنْ فِيهِ Ve her soluğu taşra vererek üç solukta içmek maʿnāsına olmakla azdāddan olur; yukālu: تَنَفَّسَ فِي الْإِنَاءِ إِذَا شَرِبَ بِثَلَاثَةِ أَنْفَاسٍ فَأَبَانَ الْإِنَاءَ عَنْ فِيهِ فِي كُلِّ نَفَسٍ Vech-i evvel mekrūh ve sānī mesnūndur, ke-mā fi'l-hadīsi: «أَنَّهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ كَانَ يَتَنَفَّسُ فِي الْإِنَاءِ ثَلَاثًا وَنَهَى عَنِ التَّنَفُّسِ فِي الْإِنَاءِ»

اَلْمُنَافَسَةُ [el-munāfeset] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir nefīs nesneye mukaddem zafer-yāb olmak cihetiyle kesb-i kerem ve infirād eylemek için bi-tarīki'l-muʿāraza ona ragbet edişmek maʿnāsınadır; yukālu: نَافَسَ فِيهِ فُلَانًا إِذَا رَغِبَ عَلَى وَجْهِ الْمُبَارَاةِ فِي الْكَرَمِ

اَلتَّنَافُسُ [et-tenāfus] (مُنَافَسَةٌ [munāfeset] maʿnāsınadır; yukālu: تَنَافَسُوا فِيهِ بِمَعْنَى نَافَسُوا

[ن ق ر س]

اَلنِّقْرِسُ [en-niḳris] (ḳāf'la زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Bir güne verem ve vecaʿ is-midir ki topukların ve ayak parmakları-nın mefāsıllarında yaʿnī oynak yerlerin-de hādis olur; yukālu: أَخَذَهُ النِّقْرِسُ وَهُوَ وَرَمٌ وَوَجَعٌ فِي مَفَاصِلِ الْكَعْبَيْنِ وَأَصَابِعِ الرِّجْلَيْنِ Müter-cim der ki kütüb-i etıbbānın beyānlarına göre Yūnānīde ayağın parmaklarına نِقُورْس [niḳors] denir. Maraz-ı mezbūr ora-

da hādis olmakla ıtlāku'l-hāll bi'smi'l-mahall vechiyle muhaffefen نِقْرِسٌ [niḳris] ıtlāk olundu. İntehā. Ve

نِقْرِسٌ [niḳris] Helāk maʿnāsınadır; yukālu: وَقَعَ فِي النِّقْرِسِ أَيِ الْهَلَاكِ Ve dāhiye-i ʿazīmeye ıtlāk olunur; yukālu: أَصَابَهُ النِّقْرِسُ أَيِ الدَّاهِيَةُ الْعَظِيمَةُ Ve hāzık ve māhir kılavuza denir. Ve be-gāyet māhir ve mütkin ve müdekkik tabībe denir; yukālu: هُوَ نِقْرِسٌ أَيْ طَبِيبٌ مَاهِرٌ نَظَّارٌ مُدَقِّقٌ Ve nisvān huliyyātından bir güne huly ismidir, verd şeklinde altından ve gümüşten dizilip başlarına geçirirler, hālen çiçek taʿbīr eyledikleri zīnet olacaktır; yukālu: جَاءَتْ وَعَلَى رَأْسِهَا نِقْرِسٌ وَهُوَ شَيْءٌ يُتَّخَذُ عَلَى صَنْعَةِ الْوَرْدِ تَغْرِزُهُ الْمَرْأَةُ فِي رَأْسِهَا

اَلنِّقْرِيسُ [en-niḳrīs] (yāʾ ziyādesiyle) Bu dahi uz kılavuza ve be-gāyet üstāz ve māhīr tabībe denir.

[ن ق س]

اَلنَّاقُوسُ [en-nāḳūs] Naṣārā tāʾifesinin āyīnleri üzere namāzları vaktlerinde iʿlām için muvakkat çaldıkları nesneye denir ki çan taʿbīr olunur. Fi'l-asl biri büyük ve biri küçük musannaʿ tahtadan ʿibāret olup büyüğüne نَاقُوسٌ [nāḳūs] ve küçüğüne وَبِيلٌ [vebīl] derler idi.

اَلنَّقْسُ [en-naḳs] (رَقْصٌ [raḳṣ] vezninde) Çan çalmak maʿnāsınadır; yukālu: نَقَسَ الرَّاهِبُ بِالْوَبِيلِ النَّاقُوسَ نَقْسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا ضَرَبَهُ بِهِ Ve bir adamı ʿayblamak maʿnāsınadır; yukālu: نَقَسَهُ إِذَا عَابَهُ Ve masharalığa almak maʿnāsınadır; yukālu: نَقَسَهُ إِذَا سَخِرَ بِهِ Burada müʾellifin وَاللَّقْسُ kavli zāʾiddir, zīrā tekrārdır. Ve uyuzluk maʿnāsınadır; yukālu: أَصَابَهُ النَّقْسُ أَيِ الْجَرَبُ

اَلنِّقْسُ [en-niḳs] (nūn'un kesriyle) Yazı yazacak mürekkebe denir. Cemʿi أَنْقَاسٌ [enḳās] ve أَنْقُسٌ [enḳus] gelir, yukālu: كَتَبَهُ بِنِقْسٍ ثَابِتٍ أَيْ بِمِدَادٍ

اَلتَّنْقِيسُ [et-tenḳīs] Devātā mürekkeb komak maʿnāsınadır; yukālu: نَقَّسَ دَوَاتَهُ إِذَا جَعَلَ النِّقْسَ فِيهَا Ve bir kimseye lakab komak maʿnāsınadır; yukālu: نَقَّسَهُ إِذَا لَقَّبَهُ

اَلنِّقَاسَةُ [en-niḳāset] (كِتَابَةٌ [kitābet] veznince) Maʿnā-yı mezbūrlardan ismdir.

اَلنَّاقِسُ [en-nāḳis] Ekşi nesneye denir; yukālu: لَبَنٌ نَاقِسٌ أَيْ حَامِضٌ

اَلْأَنْقَسُ [el-enḳas] (أَنْحَسُ [enḥas] veznince) Vālidesi cāriye olan kimseye denir; yukālu: غُلَامٌ أَنْقَسُ أَيِ ابْنُ الْأَمَةِ

[ن ك س]

اَلنَّكْسُ [en-neks] (عَكْسٌ [ʿaks] vezninde) Bir nesneyi baş aşağı çevirmek maʿnāsınadır; yukālu: نَكَسَهُ نَكْسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَلَبَهُ عَلَى رَأْسِهِ Ve bir kimsenin ʿilletini nüks ettirmek maʿnāsınadır; yukālu: نَكَسَ الطَّعَامُ وَغَيْرُهُ دَاءَ الْمَرِيضِ إِذَا أَعَادَهُ

اَلتَّنْكِيسُ [et-tenkīs] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] veznince) Bu dahi bir şeyʾi ser-nigūn eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَكَّسَهُ بِمَعْنَى نَكَسَهُ

اَلْمَنْكُوسُ [el-menkūs] Ser-nigūn olmuş nesneye denir ve minhu yukālu: فُلَانٌ يَقْرَأُ الْقُرْآنَ مَنْكُوسًا أَيْ يَبْتَدِئُ مِنْ آخِرِهِ وَيَخْتِمُ بِالْفَاتِحَةِ أَوْ مِنْ آخِرِ السُّورَةِ فَيَقْرَأُهَا إِلَى أَوَّلِهَا مَقْلُوبًا وَكِلَاهُمَا مَكْرُوهٌ Ve لاَ الْأَوَّلُ فِي تَعْلِيمِ الصِّبْيَةِ

مَنْكُوسٌ [menkūs] Eşkāl-i remliyyeden إِنْكِيسٌ [inkīs] dedikleri şekle ıtlāk olunur ki üç zevc-i mütevālī ile bir ferdden ʿibārettir ki bu sürettedir: ⁝ Ve وِلَادٌ مَنْكُوسٌ [vilādun menkūs] çocuğun ibtidā ayakları baʿdehu baş tarafı çıkmaktan ʿibārettir; o velede مَنْكُوسٌ [menkūs] denir ki tersi dönmüş taʿbīr olunur; yukālu: وُلِدَ مَنْكُوسٌ إِذَا كَانَ قَدْ خَرَجَتْ رِجْلَاهُ قَبْلَ رَأْسِهِ Ve ʿilleti nüks ve ʿavdet eylemiş hastaya denir; yukālu: نُكِسَ

فِي مَرَضِهِ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَنْكُوسٌ إِذَا عَاوَدَتْهُ الْعِلَّةُ

اَلنُّكْسُ [en-nuks] (nūn'un zammıyla) ve اَلنُّكَاسُ [en-nukās] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) İsmlerdir, sağalmış hastanın ʿilleti geri dönmeğe denir; ve minhu yukālu: تَعَسًا لَهُ وَنُكْسًا وَقَدْ يُفْتَحُ إِزْدِوَاجًا أَيْ عَادَتْ عِلَّتُهُ عَوْدًا

اَلنَّاكِسُ [en-nākis] Dāʾimā başını aşağı eğip durur olan adama denir. Cemʿi نَوَاكِسُ [nevākis] gelir, şüzüz üzere, zīrā kıyās نَاكِسَةٌ [nākiset]in cemʿi olmaktır; yukālu: فُلَانٌ نَاكِسٌ أَيْ مُتَطَأْطِئٌ رَأْسُهُ

اَلنُّكُسُ [en-nukus] (zammeteynle) Şol pīr ve sāl-horde adamlara denir ki pek yaşlılık sebebiyle boyunlarının ʿurūk ve aʿsābında kuvvet-i māsike kalmayıp başları aşağı düşmüş ola; yukālu: هُمْ نُكُسٌ أَيْ مُدْرَهِمُونَ هَرِمُونَ Bunun müfredi نَاكِسٌ [nākis]tir.

اَلنِّكْسُ [en-niks] (nūn'un kesriyle) Şol oka ıtlāk olunur ki gezi ufanmakla yukarısı aşağı çevrilmiş ola; yukālu: سَهْمٌ نِكْسٌ إِذَا صَارَ قَدِ انْكَسَرَ فَوْقُهُ فَجُعِلَ أَعْلاَهُ أَسْفَلَهُ Ve şol yaya ıtlāk olunur ki kiriş geçirilen yerinin aşağısı yay düzdükleri şāhın başı kılına yaʿnī şāhın ucundan yayın ayakları düzülmüş ola ve bu yayda ʿaybdır ve ona مَنْكُوسَةٌ [menkūset] dahi denir; yukālu: قَوْسٌ نِكْسٌ وَمَنْكُوسَةٌ إِذَا كَانَتْ قَدْ جُعِلَ رِجْلُهَا رَأْسَ الْغُصْنِ Ve zaʿīf ve zebūn adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ نِكْسٌ أَيْ ضَعِيفٌ Ve şol ok temrenine ıtlāk olunur ki dibi kırılmakla ucu dip kılınmış ola; yukālu: نَصْلٌ نِكْسٌ إِذَا انْكَسَرَ سِنْخُهُ فَجُعِلَ ظُبَتُهُ سِنْخًا Ve ters doğmuş velede ıtlāk olunur. Ve gāyet kerem ve necdetten mukassir olan kimseye ıtlāk olunur ki murād fürū-māyedir; yukālu: رَجُلٌ نِكْسٌ أَيْ مُقَصِّرٌ عَنْ غَايَةِ الْكَرَمِ Cemʿleri أَنْكَاسٌ [enkās] gelir.

اَلْمُنَكِّسُ [el-munekkis] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vezninde) Şol ata ıtlāk olunur ki zebūnluğundan nāşī seğirtirken başını ve boynunu yukarı kaldıramayıp yere yatık gider ola, ʿalā-kavlin yolda sāʾir atlara yetişemeyip geri kalır ola; yukālu: فَرَسٌ مُنَكِّسٌ إِذَا صَارَ لاَ يَسْمُو بِرَأْسِهِ وَلاَ بِهَادِيهِ إِذَا جَرَى ضَعْفًا أَوْ لَمْ يَلْحَقِ الْخَيْلَ

اَلْإِنْتِكَاسُ [el-intikās] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Baş aşağı tepe üzere düşmek ve yıkılmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْتَكَسَ الرَّجُلُ إِذَا وَقَعَ عَلَى رَأْسِهِ

[ن م س]

اَلنَّامُوسُ [en-nāmūs] Bir kimsenin mahrem-i esrārı olup umūr ve ahvālinin iç yüzüne vākıf ve muttaliʿ olan adama denir, ʿalā-kavlin esrār-ı hayriyyesinin sāhib ve hāmil ve vākıfı olana denir ki hāstır; yukālu: فُلاَنٌ نَامُوسُ الْمَلِكِ أَيْ صَاحِبُ سِرِّهِ الْمُطَّلِعُ عَلَى بَاطِنِ أَمْرِهِ أَوْ صَاحِبُ سِرِّهِ الْخَيْرِ Bu mādde sırr maʿnāsına mevzūʿdur. Ve

نَامُوسٌ [Nāmūs] Cibrīl ʿaleyhi's-selām hazretlerine ıtlāk olunur, sāʾir melāʾikenin muttaliʿ olmadıkları esrār-ı vahy ü gayba vākıf ve mahrem olmak cihetiyle ve ona Nāmūs-ı Ekber ıtlāk olunur. Ve hāzık ve māhir adama denir. Ve umūr ve mesālihe vech-i letāfet ü nezāketle girişir olan adama ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ نَامُوسٌ إِذَا كَانَ يَلْطُفُ مَدْخَلُهُ Ve avcı gömeltesine denir. Ve ağa ve tuzağa denir, شَرَكٌ [şerek] maʿnāsına. Ve koğucuya denir; yukālu: هُوَ نَامُوسٌ أَيْ نَمَّامٌ Ve şol nesneye denir ki bir adam onunla hīle ve sanʿat ve tedbīr cihetiyle tesettür eder ki onu hīlesine siper eder; yukālu: ذَاكَ الشَّيْءُ نَامُوسُ فُلاَنٍ وَهُوَ مَا تُنْمَسُ بِهِ مِنَ الْإِحْتِيَالِ Kāle fī'l-*Esās*: فُلاَنٌ صَاحِبُ نَامُوسٍ أَيْ ذُو مَكْرٍ وَخَدِيعَةٍ Ve arslan yatağına denir, عِرِّيسَةٌ [ʿirrīset] maʿnāsına ve ona

نَامُوسَةٌ [nāmūset] dahi denir.

اَلْمُنَامَسَةُ [el-munāmeset] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Avcı gömeltesine girmek maʿnāsınadır; yukālu: نَامَسَ الصَّائِدُ إِذَا دَخَلَ النَّامُوسَ أَيِ الْقُتْرَةَ Ve bir adama bir söz fısıldamak maʿnāsınadır; yukālu: نَامَسَهُ إِذَا سَارَّهُ

اَلنَّمَّاسُ [en-nemmās] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Bu dahi koğucuya denir.

اَلنِّمْسُ [en-nims] (nūn'un kesriyle) Bir küçük cānver adıdır ki Mışır diyārında olur, ejdehāları katl eder. Şārih der ki pastırma şeklinde bir yassıca cānverdir. Ekserī bāgçe bekçileri ejdehādan havf eylediklerinde onu bāgçelerine celb ederler. Ve Tuḥfe mütercimi der ki Hind ve Merv ülkelerinde dahi olur, Māverāünnehr Türkleri ona lancana taʿbīr ederler, esridiği hīnde kedi gibi feryād eder.

اَلنَّمَسُ [en-nemes] (fethateynle) Sāfī yağ bozulup tebāh olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَمِسَ السَّمْنُ نَمَسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا فَسَدَ

اَلْأَنْمَسُ [el-enmes] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Levni küdūretli yaʿnī karamtık boz olan şeyʾe denir; yukālu: شَيْءٌ أَنْمَسُ أَيْ أَكْدَرُ

اَلنُّمْسُ [en-nums] (nūn'un zammıyla) Bağırtlak kuşuna denir, rengi mükedder olduğu için.

اَلتِّنْمِيسُ [et-tenmīs] تَلْبِيسٌ [telbīs] vezninde ve mürādifidir; yukālu: نَمَّسَ عَلَيْهِ الْأَمْرَ إِذَا لَبَّسَهُ

اَلْإِنْمَاسُ [el-inmās] (hemzenin kesriyle) Nās beynini ifsād edip birbirine düşürmek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْمَسَ بَيْنَ الْقَوْمِ إِذَا أَرَّشَ

اَلْإِنِّمَاسُ [el-innimās] (hemzenin ve nūn-ı müşeddedenin kesriyle إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde ki tāʾ nūn'a kalb olunmuştur) Gizlenmek maʿnāsınadır; yukālu: إِنَّمَسَ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَتَرَ

[ن و س]

اَلنَّوْسُ [en-nevs] (nūn'un fethi ve vāv'ın sükūnuyla) ve

اَلنَّوَسَانُ [en-nevesān] (fetehātla) Muʿallak olan nesne beri öte oynayıp salınmak maʿnāsınadır; yukālu: نَاسَ الشَّيْءُ يَنُوسُ نَوْسًا وَنَوَسَانًا إِذَا تَذَبْذَبَ يَعْنِي مُتَدَلِّيًا Ve

نَوْسٌ [nevs] Deve sürmek maʿnāsınadır; yukālu: نَاسَ الْإِبِلَ إِذَا سَاقَهَا

ذُو نُوَاسٍ [Ẕū Nuvās] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) أَذْوَاءٌ [eẕvāʾ] ıtlāk olunan mülūk-i Yemen'den Zurʿa b. Ḥassān lakabıdır; dāʾimā sırtına doğru salınır saçı olmakla mülakkab oldu, zīrā نُوَاسٌ [nuvās] salınan şeyʾe denir.

أَبُو نُوَاسٍ [Ebū Nuvās] Ḥasen b. Hāniʾ nām şāʿir-i meşhūrun künyesidir.

اَلنُّوَاسِيُّ [en-nuvāsiyy] (غُرَابِيٌّ [ġurābiyy] vezninde) Bir nevʿ beyāz üzüm ismidir ki Serāt arzında olur; be-gāyet aʿlā kurusu olur, salkımlarının uzun olması bāʿis-i tesmiyedir.

اَلنَّوَّاسُ [en-nevvās] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Salkı ve endāmı muztarib adama denir; yukālu: رَجُلٌ نَوَّاسٌ أَيْ مُضْطَرِبٌ مُسْتَرْخٍ Ve Nevvās b. Semʿān ashābdandır.

اَلنَّاسُ [en-nās] İns ve cinne şāmildir. Aslı أُنَاسٌ [unās] idi hemzenin zammıyla. إِنْسٌ [ins] lafzının cemʿi olmakla cemʿ-i ʿazīzdir. أُنَاسٌ [unās]ın hemzesi tahfīf olunup ve bedel olmayarak elif ve lām idhāl olunmakla اَلنَّاسُ [en-nās] dediler. Şārih der ki müʾellif bunu mahalli olan «أ،ن،س» māddesinde sebt eylemişken burada dahi īrādı zāhirine nazardan başka baʿzılar «ن،و،س» māddesinden meʾhūzdur demekle kavl-i mezbūre de telmīh eylemiştir.

İntehā. Ve

نَاسٌ [Nās] İsm-i Ḳays-ı ʿAylān'dır. Ve

نَاسٌ [nās] Tāvândan asılmış āvīze makūlesine denir ki aslı نَاوِسٌ [nāvis] olur; yukālu: فِي السَّقْفِ نَاسٌ يَنُوسُ وَهُوَ مَا يُعَلَّقُ مِنْهُ

اَلْإِنَاسَةُ [el-ināset] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi beri öte oynatıp depretmek maʿnāsınadır; yukālu: أَنَاسَهُ إِذَا حَرَّكَهُ

اَلتَّنْوِيسُ [et-tenvīs] Mukīm olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَوَّسَ بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامَ

اَلْمُنَوِّسُ [el-munevvis] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vezninde) Bir tarafı siyāhlanmış hurmāya denir.

[ن ه س]

اَلنَّهْسُ [en-nehs] (nūn'un fethi ve hā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi dişlerin uçlarıyla ısırıp ditmek maʿnāsınadır; yukālu: نَهَسَ اللَّحْمَ وَنَهِسَ نَهْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَالرَّابِعِ إِذَا أَخَذَهُ بِمُقَدَّمِ أَسْنَانِهِ وَنَتَفَهُ

اَلْمَنْهُوسُ [el-menhūs] Gövdesinin eti az çelimsiz adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مَنْهُوسٌ أَيِ الْقَلِيلُ اللَّحْمِ Ve ayaklarının eti azca ve kuru olan adama مَنْهُوسُ الْقَدَمَيْنِ [menhūsu'l-ḳademeyn] ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مَنْهُوسُ الْقَدَمَيْنِ أَيْ مُعَرَّقُهُمَا

اَلْمَنْهَسُ [el-menhes] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] veznin-de) Şol mekāna denir ki ondan nesne ahz ve ekl olunur ola, kısa çayırlı merʿā gibi; yukālu: أَرْضٌ كَثِيرَةُ الْمَنَاهِسِ أَيِ الْأَمْكِنَةِ يُنْهَسُ مِنْهُ الشَّيْءُ أَيْ يُؤْكَلُ

اَلنَّهَّاسُ [en-nehhās] (شَدَّادٌ [şeddād] veznin-de) ve

اَلنَّهُوسُ [en-nehūs] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

اَلْمِنْهَسُ [el-minhes] (مِنْبَرٌ [minber] veznin-de) Arslana ıtlāk olunur. Ve Nehhās b. Fehm muhaddisīndendir.

نُهَسٌ [nuhes] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) Bir şikārī kuş ismidir ki serçe sayd eder. Cemʿi نِهْسَانٌ [nihsān] gelir nūn'un kesriyle. Şārihin beyānına göre göçegen dedikleri kuş nevʿindendir.

نُهَيْسٌ [Nuheys] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Nuʿaym b. Rāşid nām muhaddisin ceddi ismidir.

[ن ه م س]

اَلْمُنْهَمِسُ [el-munhemis] (مُنْدَرِسٌ [munderis] vezninde) Mestūr şeyʾe denir; yukālu: أَمْرٌ مُنْهَمِسٌ أَيْ مَسْتُورٌ

[ن ي س]

نَيْسَانُ [neysān] (nūn'un fethiyle) Sābiʿ-i eşhür-i Rūmiyye ismidir, teşrīn-i evvel-den mahsūb olur.

FASLU'L-VĀV
(فَصْلُ الْوَاوِ)

[و ج س]

اَلْوَجْسُ [el-vecs] (vāv'ın fethi ve cīm'in sükūnuyla) ve

اَلْوَجَسَانُ [el-vecesān] (fetehātla) Kalbe yāhūd semʿe savt ve sāʾir hāʾil nesne vukūʿu sebebiyle derūn belinleyip ürkmek maʿnāsınadır; yukālu: وَجَسَ فُلَانٌ وَجْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا فَزِعَ مِمَّا وَقَعَ فِي قَلْبِهِ أَوْ سَمِعَهُ مِنْ صَوْتٍ أَوْ غَيْرِهِ Müʾellif müsāmaha vechiyle tefsīr eylemiştir. Ve

وَجْسٌ [vecs] Gizli sese denir; tekūlu: سَمِعْتُ وَجْسًا أَيْ صَوْتًا خَفِيًّا Ve bir adam hatunuyla yāhūd cāriyesiyle cimāʿ ederken bir gayrı cāriye yā hatun karīb olup ve ondan pek mübālāt eylemediği hasebiyle hışıltılarını işitmek maʿnāsınadır. Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīsu: «أَنَّهُ نَهَى عَنِ الْوَجْسِ» وَهُوَ أَنْ يُجَامِعَ الرَّجُلُ امْرَأَتَهُ وَجَارِيَتَهُ وَالْأُخْرَى تَسْمَعُ حِسَّهُمَا

اَلْأَوْجَسُ [el-evces] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde ve cīm'in zammıyla da cāʾizdir) Dehr ve zamān maʿnāsınadır; ve minhu tekūlu: لَا أَفْعَلُهُ سَجِيسَ الْأَوْجَسِ أَيْ أَبَدًا Ve

أَوْجَسُ [evces] Cüzʾīce taʿām ve şarāba denir; tekūlu: مَا ذُقْتُ عِنْدَهُ أَوْجَسَ أَيْ شَيْئًا مِنَ الطَّعَامِ وَالشَّرَابِ Şārihin beyānına göre nefy makāmına mahsūstur.

اَلْوَاجِسُ [el-vācis] Kalbe hutūr eden hātıraya denir; tekūlu: وَقَعَ فِي قَلْبِي وَاجِسٌ أَيْ هَاجِسٌ

مِيجَاسٌ [Mīcās] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Aʿlām-ı nāstandır.

اَلْإِيجَاسُ [el-īcās] (hemzenin kesriyle) Yürekte korku bulup izmār eylemek maʿnāsınadır ki murād bir ʿārızadan yürekte peydā olan korkuyu izmār eylemektir; ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿فَأَوْجَسَ فِي نَفْسِهِ خِيفَةً﴾ أَيْ أَحَسَّ وَأَضْمَرَ

اَلتَّوَجُّسُ [et-teveccus] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] veznince) Savt-ı hafīye kulak tutup dinlemek maʿnāsınadır; yukālu: تَوَجَّسَ الرَّجُلُ إِذَا تَسَمَّعَ إِلَى الصَّوْتِ الْخَفِيِّ Ve taʿām ve şarābı azca azca tatmak maʿnāsınadır; yukālu: تَوَجَّسَ الطَّعَامَ أَوِ الشَّرَابَ إِذَا تَذَوَّقَهُ قَلِيلاً قَلِيلاً

[و د س]

اَلْوَدْسُ [el-veds] (vāv'ın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Hafī olmak maʿnāsınadır; yukālu: وَدَسَ الشَّيْءُ وَدْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا خَفِيَ Ve harf-i cerr vāsıtasıyla müteʿaddī olur, gizlemek maʿnāsınadır; yukālu: وَدَسَ بِهِ إِذَا خَبَأَهُ Ve gitmek maʿnāsınadır; yukālu: وَدَسَ الرَّجُلُ إِذَا ذَهَبَ Ve yerin bir mikdārca çayırı zāhir olmak maʿnāsınadır; yukālu: وَدَسَتِ الْأَرْضُ إِذَا ظَهَرَ نَبْتُهَا وَلَمْ يَكْثُرْ Ve bir kimseye tamām ve tekmīl eylemeyerek bir söz tarh eylemek maʿnāsınadır ki yarım söylemek taʿbīr olunur; yukālu: وَدَسَ إِلَيْهِ بِكَلَامٍ إِذَا طَرَحَهُ وَلَمْ يَسْتَكْمِلْهُ

اَلتَّوْدِيسُ [et-tevdīs] Bu dahi gizlenmek maʿnāsınadır; yukālu: وَدَّسَ الشَّيْءُ إِذَا خَفِيَ Ve yerin nebātı henüz bir hoşça çoğalmayarak zāhir olmak maʿnāsınadır; yukālu: وَدَّسَتِ الْأَرْضُ بِمَعْنَى وَدَسَتْ

اَلْوَادِسُ [el-vādis] Yenice zuhūr eden azca nebāta denir.

اَلْمَوْدُوسَةُ [el-mevdūset] Zikr olunduğu üzere otları bir mikdārca bitmiş olan arza denir.

اَلْوَدِيسُ [el-vedīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Kesretinden arzı bürüyüp örtmüş nebāta denir, نَبَاتٌ حَافٌّ [nebātun ḥāffun] maʿnāsına ki ḥā-yı mühmele iledir. Şārih cīm nüsha-

sını tahtiʾe eylemiştir.

اَلْوِدَاسُ [el-vidās] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Şol otluğa denir ki yerin yüzünü kaplayıp ve gerçi henüz şuʿbeleri etrāfa münteşir olmayıp lākin zātında firāvān ve birbirine sarmaşık zuhūr eyleye.

اَلتَّوَدُّسُ [et-teveddus] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Davar وِدَاسٌ [vidās]-ı mezkūr otlamak maʿnāsınadır; yukālu: تَوَدَّسَ الْحِمَارُ إِذَا رَعَى الْوِدَاسَ

[و ر ت ن ي س]

وَرْتَنِيسُ [Vertenīs] (tā-yı fevkiyye ve nūn'la خَنْدَرِيسٌ [ḫanderīs] vezninde) İfrīḳiyye nevāhīsinde bir beldedir.

[و ر س]

اَلْوَرْسُ [el-vers] (vāv'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Simsim tarzında bir nebāt adıdır, Yemen ülkesine mahsūstur. Bir defʿa zerʿ olundukta yirmi seneye dek çiçek ve semer vererek kalır. Tılāsı kelef ve şürbü behak ʿilletlerine nāfiʿ ve onunla boyanmış libās giymek cimāʿı mukavvidir. Ve gāhca dağ servisi ve رِمْثٌ [rimṯ] dedikleri nebātta ve sāʾir eşcārda dahi hāsıl olur, husūsan Ḥabeş ülkesinde dahi olur, lākin mezrūʿ olandan alçaktır. Bu nebāt Fārisīde isperek ve Türkīde alacehre ve Yemen zaʿferānı dedikleridir ki onunla sarı boyanır.

اَلتَّوْرِيسُ [et-tevrīs] Sevbi vers ile boyamak maʿnāsınadır; yukālu: وَرَّسَ الثَّوْبَ إِذَا صَبَغَهُ بِالْوَرْسِ

اَلْوَرِيسَةُ [el-verīset] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Vers ile boyanmış nesneye denir; teʾnīsi mevsūf iʿtibārıyladır; yukālu: مِلْحَفَةٌ وَرِيسَةٌ أَيْ مُوَرَّسَةٌ

وَرْسُ [vers] (دَرْسٌ [ders] vezninde) Bir maʿrūf sütlü keçi ismidir. Ve İsḥāḳ b. Ebi'l-Vers muhaddistir.

اَلْوَرْسِيُّ [el-versiyy] (yā-yı nisbetle) Bir nevʿ güvercine denir ki levni humret ve sufrete māʾil olur, yaʿnī sarımtık kırmızı olur. Ve نُضَارٌ [nuḍār] dedikleri ağaçtan maʿmūl olan kadehin pek iyisine denir. Ve نُضَارٌ [nuḍār] غُرَابٌ [ġurāb] vezninde māddesinde beyān olundu.

اَلْوَرَسُ [el-veres] (fethateynle) Su içre taş düpdüz ve yemyeşil yosun tutmak maʿnāsınadır; yukālu: وَرِسَتِ الصَّخْرَةُ وَرَسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا رَكِبَهَا الطُّحْلُبُ حَتَّى تَخْضَارَّ وَتَمْلَاسَّ

اَلْإِيرَاسُ [el-īrās] (hemzenin kesriyle) رِمْثٌ [rimṯ] dedikleri nebātta zikr olunan veres hāsıl olmak maʿnāsınadır ki āhir-i sayfta kemālini buldukta yaprakları sarı çarşaf gibi olup nereye dokunsa وَرْسٌ [vers]-i sahīh gibi sapsarı eder; yukālu: أَوْرَسَ الرِّمْثُ إِذَا اصْفَرَّ وَرَقُهُ فَصَارَ عَلَيْهِ مِثْلُ الْمُلَاءِ الصُّفْرِ Ve ağaç yapraklanmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: أَوْرَسَ الشَّجَرُ إِذَا أَوْرَقَ

اَلْوَارِسُ [el-vāris] ve

اَلْمُورِسُ [el-mūris] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Kendide vers hāsıl olan رِمْثٌ [rimṯ] dedikleri nebāta denir. Ve مُورِسٌ [mūris] gerçi إِيرَاسٌ [īrās] māddesinden ism-i fāʿil olmakla kıyās üzere istiʿmāli kesīr olmak lāzımdır, lākin pek kalīl vākiʿ olmuştur. Ve Cevherī gerçi nevādirdendir demiştir, lākin nādir kıyāsa muhālif olana ıtlāk olunmakla bunda vehm eylemiştir, lākin Cevherī istiʿmāli nādir demekle tevhīmi mündefiʿ olur.

[و س س]

اَلْوَسُّ [el-vess] (vāv'ın fethi ve sīn'in teşdīdiyle) ʿİvaz ve hüsn-i cezā eylemek

maʿnāsınadır; yukālu: وَسَّهُ وَسًّا مِنَ الْبَابِ ٱلأَوَّلِ إِذَا عَاضَهُ

اَلْوَسْوَاسُ [el-vesvās] (vāv'ın fethiyle) Şeytāna denir. Ve avcının ve köpeklerin āhestece seslerine denir. Ve avadanlık sesine denir ki çığıştı taʿbīr olunur. Ve bir dağın ismidir. Ve وَسْوَسَةٌ [vesveset] lafzından ism olur, زِلْزَالٌ [zilzāl] زَلْزَلَةٌ [zelzelet] ten ism olduğu gibi.

اَلْوَسْوَسَةُ [el-vesveset] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) ve

اَلْوِسْوَاسُ [el-visvās] (زِلْزَالٌ [zilzāl] vezninde) Nefs ve şeytān kalbe nefʿ ve hayrı olmayan hātıra ilkāsıyla dagdaga vermek maʿnāsınadır; yukālu: وَسْوَسَتْ لَهُ وَإِلَيْهِ نَفْسُهُ وَالشَّيْطَانُ إِذَا حَدَّثَتْهُ وَحَدَّثَهُ بِمَا لاَ نَفْعَ فِيهِ وَلاَ خَيْرَ

وَسْوَسٌ [Vesves] (فَدْفَدٌ [fedfed] vezninde) Ḳabeliyye'de bir vādī ismidir.

[و ط س]

اَلْوَطْسُ [el-vaṭs] (vāv'ın fethi ve ṭā'nın sükūnuyla) Ayağın çizmesiyle ve sāʾir nesne ile pek vurmak maʿnāsınadır; yukālu: وَطَسَهُ وَطْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ضَرَبَهُ شَدِيدًا بِالْخُفِّ وَغَيْرِهِ Ve kırmak maʿnāsınadır; yukālu: وَطَسَهُ إِذَا كَسَرَهُ

اَلْوَطِيسُ [el-veṭīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Tennūra denir; yukālu: حَفَرَ وَطِيسًا أَيْ تَنُّورًا Ve minhu kavluhu ʿaleyhi's-selām: «اَلْآنَ حَمِيَ الْوَطِيسُ» أَيِ اشْتَدَّتِ الْحَرْبُ Pes bu kināye olur.

اَلْوَطِيسَةُ [el-veṭīset] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznninde) Şiddet-i emr maʿnāsınadır; yukālu: أَقْلَقَتْهُ وَطِيسَةُ الْأَمْرِ أَيْ شِدَّتُهُ

أَوْطَاسُ [Evṭās] (hemzenin fethiyle) Hevāzin yurdunda bir vādī ismidir.

اَلْوَطَّاسُ [el-vaṭṭās] (شَدَّادٌ [şeddād] veznninde) Çobana ıtlāk olunur.

اَلتَّوَاطُسُ [et-tevāṭus] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] veznninde) Bir kimse üzere şer-gīr olmak maʿnāsınadır; tekūlu: تَوَاطَسُوا عَلَيَّ أَيْ تَوَاطَحُوا Ve dalgalar telātum eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَوَاطَسَ الْمَوْجُ إِذَا تَلاَطَمَ

[و ع س]

اَلْوَعْسُ [el-vaʿs] (vāv'ın fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) Bir nevʿ şecer ismidir ki ondan lavta ve tanbūr makūlesi sāzlar düzülür. Ve eser ve nişāna denir; yukālu: ذَهَبَ وَبَقِيَ لَهُ وَعْسٌ أَيْ أَثَرٌ Ve ayakla basıp çiğnemek maʿnāsınadır; yukālu: وَعَسَهُ وَعْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا وَطِئَهُ Ve

وَعْسٌ [vaʿs] Şol yumuşak ve hurde kumluğa denir ki yürürken ayak gömülmekle yürümesi düşvār ola; yukālu: مَشَى فِي الْوَعْسِ أَيِ الرَّمْلِ السَّهْلِ يَصْعُبُ فِيهِ الْمَشْيِ

اَلْإِيعَاسُ [el-īʿās] (hemzenin kesriyle) Zikr olunan kumluğa uğramak maʿnāsınadır; yukālu: أَوْعَسَ الْقَوْمُ إِذَا رَكِبُوا الْوَعْسَ مِنَ الْإِبِلِ

اَلْوَعْسَاءُ [el-vaʿsāʾ] (صَحْرَاءُ [ṣaḥrāʾ] veznninde) Şol kumluk tepeye denir ki onda أَحْرَارُ الْبُقُولِ [aḥrāru'l-buḳūl] yaʿnī tabh olunmaksızın meʾkūl olan nebāt ola. Ve

وَعْسَاءُ [Vaʿsāʾ] Ṣaʿlebiyye ve Ḫuzeymiyye miyānında bir mevziʿ-i maʿrūf ismidir.

اَلْأَوْعَسُ [el-evʿas] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Yumuşak kumlu mekāna denir ki onda yürümek düşvār ola. Cemʿi وُعْسٌ [vuʿs] gelir vāv'ın zammıyla ve أَوَاعِسُ [evāʿis] gelir; şārihin beyānına göre cemʿü'l-cemʿidir; yukālu: مَكَانٌ أَوْعَسُ إِذَا كَانَ ذَا رَمْلٍ سَهْلٍ يَصْعُبُ فِيهِ الْمَشْيُ وَيُقَالُ أَمْكِنَةٌ وُعْسٌ وَأَوَاعِسُ

اَلْمِيعَاسُ [el-mīʿās] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] veznninde) Şol kumluğa denir ki gılzatından nāşī ayaktan kaçınır ola ki ayak ilişip tutmaz ola. Ve çiğnenmemiş yere denir; yukālu: أَرْضٌ مِيعَاسٌ إِذَا كَانَتْ لَمْ تُوطَأْ Ve yumuşak kuma

denir. Ve yola denmekle gūyā ki zıdd olur ki şebīh bi'z-zıdd olur.

ذَاتُ الْمَوَاعِيسِ [Ẕātu'l-Mevāʿīs] Bir mevziʿdir.

اَلْمُوَاعَسَةُ [el-muvāʿaset] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Deve kısmı bir güne yürümek maʿnāsınadır ki murād boynunu uzatıp adımlarını seyrek seyrek atarak yürümek olacaktır; yukālu: اَلْإِبِلُ وَاعَسَتْ لَيْلَتَهَا مُوَاعَسَةً وَهِيَ ضَرْبٌ مِنْ سَيْرِهَا Ve وَعْسٌ [vaʿs] dedikleri mezkūr kumluğu çiğnemek maʿnāsınadır; yukālu: وَاعَسَتِ الْإِبِلُ إِذَا وَاطَأَتِ الْوَعْسَ Ve yürümekte muʿāraza eylemek yaʿnī sebk ve ziyādetleri ʿayān olmak için birbiriyle yürüyüşmek maʿnāsınadır, ʿalā-kavlin bu yürüyüşmek geceye mahsūstur; yukālu: وَاعَسَ فُلاَنًا إِذَا بَارَاهُ فِي السَّيْرِ وَلاَ يَكُونُ إِلاَّ لَيْلاً

[و ق س]

اَلْوَقْسُ [el-vaḳs] (vāv'ın fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla) Deriyi soymak maʿnāsınadır; yukālu: وَقَسَ الْجِلْدَ وَقْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَرَفَهُ Ve soyuntuya denir ki hāsıl bi'l-masdardır; yukālu: إِنَّ بِالْبَعِيرِ لَوَقْسًا إِذَا قَارَفَهُ شَيْءٌ مِنَ الْجَرَبِ Ve

وَقْسٌ [vaḳs] Fāhişe kısmını fuhşu zikriyle lisāna alıp dillemek maʿnāsınadır; yukālu: وَقَسَ الْفَاحِشَةَ وَالذِّكْرَ Müʾellif أَعْجَبَنِي زَيْدٌ لَهَا وَكَرَمُهُ kabīlindendir. Ve uyuzluk ʿilleti henüz yerleşmeksizin bedene yayılmak maʿnāsınadır; yukālu: وَقَسَ الْجَرَبُ فِي بَدَنِهِ إِذَا انْتَشَرَ قَبْلَ اسْتِحْكَامِهِ

اَلْمَوْقُوسُ [el-mevḳūs] Uyuzluktan derisi soyulmuş deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ مَوْقُوسٌ إِذَا كَانَ قَدْ قُرِفَ مِنَ الْجَرَبِ

اَلْأَوْقَاسُ [el-evḳās] (hemzenin fethiyle) Cemāʿat-i insānīye ʿalā-kavlin sefile ve fürū-māye ve kul cinsi olanlarına yāhūd perākende olarak azca cemāʿate ıtlāk olunur, gūyā ki cins-i insānın soyuntuları menzilesindedirler. Ve bunun müfredi mesmūʿ değildir; tekūlu: أَتَانَا أَوْقَاسٌ مِنْ بَنِي فُلاَنٍ أَيْ جَمَاعَةٌ أَوْ سُقَّاطٌ وَعَبِيدٌ أَوْ قَلِيلُونَ مُتَفَرِّقُونَ

اَلتَّوْقِيسُ [et-tevḳīs] Uyuz ʿilletine uğratmak maʿnāsınadır; yukālu: وَقَّسَ الْإِبِلَ إِذَا أَجْرَبَهَا ve yukālu: إِبِلٌ مُوَقَّسَةٌ أَيْ مُجْرَبَةٌ

وَاقِسُ [Vāḳis] Necd ülkesinde bir mevziʿdir.

[و ك س]

اَلْوَكْسُ [el-veks] (عَكْسٌ [ʿaks] vezninde) Eksilmek maʿnāsınadır; yukālu: وَكَسَ الشَّيْءُ وَكْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا نَقَصَ Ve eksiltmek maʿnāsına müteʿaddī olur; yukālu: وَكَسَهُ إِذَا نَقَصَهُ Ve felekte ay necm-i mekrūha dāhil olmak maʿnāsınadır ki murād bir menhūs kevkebe ki ittisāl yāhūd tarīka-i muhterikaya duhūl eylemektir; yukālu: هَذِهِ لَيْلَةُ الْوَكْسِ وَهِيَ لَيْلَةُ دُخُولِ الْقَمَرِ فِي نَجْمٍ يُكْرَهُ Ve

وَكْسٌ [veks] Ayın münhasif olacağı menzile ıtlāk olunur; vasf-bi'l-masdardır, menzil-i mezbūra duhūlünde arz haylūletiyle münhasif olur; yukālu: حَلَّ الْقَمَرُ بِالْوَكْسِ أَيِ الْمَنْزِلِ Ve أُمُّ الرَّأْسِ الَّذِي يَكْسِفُ فِيهِ [ummu'r-reʾs] yaʿnī dimāgı cemʿ eden yufka deride yara sebebiyle kan yā bir kemik pāresi kalmağa denir; yukālu: بَرِئَتْ شَجَّةُ أُمِّ الرَّأْسِ عَلَى وَكْسٍ ve yukālu: بَرِئَتِ الشَّجَّةُ أَيْ دَمٍ وَاقِعٍ فِيهَا أَوْ عَظْمٍ عَلَى وَكْسٍ ve yukālu li't-tabībi: أُنْظُرْ أَيْ فِيهَا بَقِيَّةٌ وَكْسٌ فَأَخْرِجْهُ إِنْ كَانَ فِيهَا Pes buna göre [veks] o kalan nesneye de denir. Ve

وَكْسٌ [veks] Tācir ticārette ziyān ve hüsrāna uğramak maʿnāsınadır; yukālu: وُكِسَ الرَّجُلُ فِي تِجَارَتِهِ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ فَوَكَسَ مَالَهُ عَلَى الْمَعْلُومِ أَيْ خَسِرَ وَذَهَبَ مَالُهُ

اَلْإِيكَاسُ [el-īkās] (hemzenin kesriyle)

Bu dahi tācir ziyān ve hüsrāna uğramak maʿnāsınadır; yukālu: وُكِسَ التَّاجِرُ كَمَا مَرَّ وَأُوكِسَ مَجْهُولَيْنِ فَوَكَسَ مَالَهُ وَأَوْكَسَ مَعْلُومَيْنِ أَيْ خُسِرَ فَذَهَبَ مَالُهُ

اَلتَّوْكِيسُ [et-tevkīs] Levm ve tevbīh eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَكَّسَهُ إِذَا وَبَّخَهُ Ve eksiltmek maʿnāsınadır; yukālu: وَكَّسَ مَالَهُ إِذَا نَقَصَهُ

اَلْأَوْكَسُ [el-evkes] (أَنْحَسُ [enḥas] vezninde) Hasīs ve nākese ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ أَوْكَسُ أَيْ خَسِيسٌ

[و ل س]

اَلْوَلُوسُ [el-velūs] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Boynunu sündürerek sürʿat ve vüsʿatle yürür olan revende nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ وَلُوسٌ إِذَا كَانَتْ تَلِسُ فِي سَيْرِهَا أَيْ تُعْنِقُ

اَلْوَلْسُ [el-vels] (vāv'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) ve

اَلْوَلَسَانُ [el-velesān] (fetehātla) Deve kısmı boynunu sündürüp yere döşenerek sürʿat ve füshat üzere yürümek maʿnāsınadır ki kızdıkları vaktte o güne yürürler, o yürüyüşle katʿ-ı mesāfe ederler; yukālu: وَلَسَتِ الْإِبِلُ وَلْسًا وَوَلَسَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَعْنَقَتْ فِي سَيْرِهَا Ve

وَلْسٌ [vels] Hudʿa ve hıyānet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَلَسَهُ إِذَا خَانَهُ وَخَدَعَهُ ve tekūlu: مَا لَهُ فِي هَذَا الْأَمْرِ وَلْسٌ أَيْ خِيَانَةٌ وَخَدِيعَةٌ Ve bir haber ve kelāmı tasrīh etmeyip taʿrīz ve kināye vechiyle söylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَلَسَ الْحَدِيثَ بِهِ إِذَا عَرَّضَ بِهِ وَلَمْ يُصَرِّحْ

اَلْوَلَّاسُ [el-vellās] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) Sibāʿdan kurda ıtlāk olunur.

اَلْإِيلَاسُ [el-īlās] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir sözü taʿrīz ve kināye vechiyle söylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَوْلَسَ الْحَدِيثَ بِهِ إِذَا عَرَّضَ بِهِ وَلَمْ يُصَرِّحْ

اَلْمُوَالَسَةُ [el-muvāleset] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) إِيلَاسٌ [īlās] maʿnāsınadır; yukālu: وَالَسَ الْحَدِيثَ بِهِ إِذَا أَوْلَسَهُ Ve aldatmak maʿnāsınadır; yukālu: وَالَسَهُ إِذَا خَادَعَهُ Ve müdāhene maʿnāsınadır; yukālu: وَالَسَهُ إِذَا دَاهَنَهُ

اَلتَّوَالُسُ [et-tevālus] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Bir mekr ve hadīʿa bābında yardımlaşmak maʿnāsınadır; yukālu: تَوَالَسُوا إِذَا تَنَاصَرُوا فِي خِبٍّ وَخَدِيعَةٍ

[و م س]

اَلْوَمْسُ [el-vems] (رَمْسٌ [rems] vezninde) Bir nesneyi āher bir nesneye derisi ve kabuğu soyulunca kadar sürüştürmek maʿnāsınadır; yukālu: وَمَسَ الشَّيْءَ بِهِ وَمْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا احْتَكَّهُ بِهِ حَتَّى يَنْجَرِدَ

اَلْمُومِسَةُ [el-mūmiset] (مُحْسِنَةٌ [muḥsinet] vezninde) Zinā-kār ʿavrete denir; إِيمَاسٌ [īmās]-ı ātīden meʾhūzdur. Cemʿi مُومِسَاتٌ [mūmisāt] ve مَوَامِيسُ [mevāmīs] gelir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مُومِسَةٌ أَيْ فَاجِرَةٌ

اَلْإِيمَاسُ [el-īmās] (hemzenin kesriyle) Hatun zināya nefsini teslīm ve temkīn eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَوْمَسَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا أَمْكَنَتْ نَفْسَهَا مِنَ الْوَمْسِ أَيِ الْإِحْتِكَاكِ

اَلْمُوَمَّسُ [el-muvemmes] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Henüz baş öğretilmemiş tor ve ʿacemī deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ مُوَمَّسٌ إِذَا كَانَ لَمْ يُرَضْ بَعْدُ

[و ه س]

اَلْوَهْسُ [el-vehs] (vāv'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Sürʿatle pek pek yürümek maʿnāsınadır; yukālu: وَهَسَ الرَّجُلُ وَهْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا سَارَ شَدِيدًا وَأَسْرَعَ فِيهِ Ve bir adam kavm ve ʿaşīretine bālā-pervāzlıkla havāle ve şer-gīr olmak maʿnāsınadır; yukālu: فُلَانٌ يَهِسُ عَلَى عَشِيرَتِهِ أَيْ يَتَطَاوَلُ عَلَيْهِمْ بِالشَّرِّ

Ve hīle eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَهَسَ فِيهِ إِذَا احْتَالَ Ve koğuculuk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَفْسَدَ بَيْنَهُمْ بِالْوَهْسِ أَيِ النَّمِيمَةِ Ve bir nesneyi dövüp hurd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَهَسَهُ إِذَا دَقَّهُ Ve kırmak maʿnāsınadır; yukālu: وَهَسَهُ إِذَا كَسَرَهُ Ve basıp çiğnemek maʿnāsınadır; yukālu: وَهَسَهُ إِذَا وَطِئَهُ

اَلتَّوَهُّسُ [et-tevehhus] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) ve

اَلتَّوَاهُسُ [et-tevāhus] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) ve

اَلْمُوَاهَسَةُ [el-muvāheset] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) وَهْسٌ [vehs] ile maʿnā-yı evvelde mürādiflerdir; yukālu: تَوَهَّسَ الرَّجُلُ وَتَوَاهَسَ وَوَاهَسَ إِذَا سَارَ شَدِيدًا وَأَسْرَعَ فِيهِ Ve

تَوَهُّسٌ [tevehhus] Yeri şiddetle basarak yürümek maʿnāsınadır; yukālu: مَرَّ فُلَانٌ يَتَوَهَّسُ الْأَرْضَ فِي مِشْيَتِهِ أَيْ يَغْمِزُهَا غَمْزًا شَدِيدًا Ve deve güzel yürüyüşle yürümeğe başlamak maʿnāsınadır; yukālu: تَوَهَّسَتِ الْإِبِلُ إِذَا جَعَلَتْ تَمْشِي أَحْسَنَ مِشْيَةٍ Ve ağır yüklü insān ve hayvān yürümesi gibi yürümek maʿnāsınadır; yukālu: تَوَهَّسَ الرَّجُلُ إِذَا مَشَى مَشْيَ الْمُثْقَلِ

اَلْوَهَّاسُ [el-vehhās] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Arslana denir. Ve bir recül ʿalemidir.

اَلْوَهِيسَةُ [el-vehīset] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Bedevī etʿimesinden şol taʿāma denir ki çekirgeyi pişirip kuruttuktan sonra dövüp yağla karıştırıp ekl ederler; yukālu: أَكَلَ الْوَهِيسَةَ وَهِيَ جَرَادٌ مَطْبُوخٌ جُفِّفَ وَدُقَّ وَخُلِطَ بِدَسَمٍ

[و ي س]

وَيْسُ [veys] (vāv'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Bir kelimedir ki çocuğu esirgeyip ve sevip nüvāziş eylediklerinde tekellüm ederler ve bu «و،ي،ح» māddesinde zikr olundu.

اَلْوَيْسُ [el-veys] (لَيْسٌ [leys] vezninde) Fakr u fāka maʿnāsınadır; yukālu: أَصَابَهُ الْوَيْسُ أَيِ الْفَقْرُ Ve insānın murād eylediği nesneye denmekle zıdd olur; yukālu: لَقِيَ وَيْسًا أَيْ لَقِيَ مَا يُرِيدُهُ Şārih der ki vech-i zıddiyyet maʿlūm değildir.

FASLU'L-HĀʾ
(فَصْلُ الْهَاءِ)

[ه ب ر س]

اَلتَّهَبْرُسُ [et-tehebrus] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Salınmak maʿnāsınadır; yukālu: مَرَّ فُلَانٌ يَتَهَبْرَسُ أَيْ يَتَبَخْتَرُ

[ه ب س]

اَلْهَبَسُ [el-hebes] (fethateynle) خِيرِيٌّ [ḫīriyy] ismdir ki مَنْثُورٌ [menṣūr] ve نَمَّامٌ [nemmām] dahi denir, Türkīde şebboy dedikleri çiçektir.

[ه ب ل س]

اَلْهِبْلِسُ [el-hiblis] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) ve

اَلْهِبْلِيسُ [el-hiblīs] (ziyāde-i yāʾyla) Kes ve kimse maʿnāsınadır; yukālu: مَا بِالدَّارِ هِبْلِسٌ وَهِبْلِيسٌ أَيْ أَحَدٌ

[ه ج ب س]

اَلْهَيْجَبُوسُ [el-heycebūs] (حَيْزَبُونٌ [ḥayzebūn] vezninde) Uzun ve ahmak ve be-gāyet taslak bī-endām adama denir; yukālu: رَجُلٌ هَيْجَبُوسٌ أَيْ أَهْوَجُ جَافٍ

[ه ج ر س]

اَلْهِجْرِسُ [el-hicris] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Maymuna denir; قِرْدٌ [ḳird] gibi. Ve tilkiye, ʿalā-kavlin eniğine denir. Ve leʾīm ve fürū-māyeye denir. Ve ayıya denir, دُبٌّ [dubb] gibi. ʿAlā-kavlin gece ile gezen cānverlere denir ki tilkiden küçük ve yaban fāresinden büyük ola, porsuk ve çakal ve sansar gibi. Ve fi'l-meseli: «هُوَ أَزْنَى مِنْ هِجْرِسٍ» أَيِ الدُّبِّ أَوِ الْقِرْدِ ve yukālu: «أَغْلَمُ مِنْ هِجْرِسٍ» أَيِ الْقِرْدِ Ve

هِجْرِسٌ [Hicris] Bir recül ismidir.

اَلْهَجَارِسُ [el-hecāris] هِجْرِسٌ [hicris]in cemʿidir. Ve şedāʾid-i eyyāma ıtlāk olunur; yukālu: أَصَابَتْهُمُ الْهَجَارِسُ أَيْ شَدَائِدُ الْأَيَّامِ Ve tipi taʿbīr olunan hurde yağmura denir ki pek soğuk hengāmda kırağı gibi yağar; yukālu: تُمْطِرُ الْهَجَارِسُ أَيِ الْقِطْقِطُ الَّذِي فِي الْبَرْدِ مِثْلُ الصَّقِيعِ

[ه ج س]

اَلْهَجْسُ [el-hecs] (hāʾnın fethi ve cīmʾin sükūnuyla) Kalbe bir hātıra hutūr eylemek, ʿalā-kavlin vāhime kalbe vesvese gibi bir endīşe ve halecān tahdīs eylemek maʿnāsınadır; yukālu: هَجَسَ الشَّيْءُ فِي صَدْرِهِ هَجْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا خَطَرَ بِبَالِهِ أَوْ هُوَ أَنْ يُحَدِّثَ نَفْسَهُ فِي صَدْرِهِ مِثْلَ الْوَسْوَاسِ Ve

هَجْسٌ [hecs] Şol habere denir ki işitilip lākin hakīkati fehm olunmaya; vasf-biʾl-masdardır; tekūlu: سَمِعْتُ هَجْسًا أَيْ نَبْأَةً تُسْمَعُ وَلَا تُفْهَمُ Ve mutlakan kalbe ʿārız olan hātıraya ıtlāk olunur; tekūlu: وَقَعَ فِي خَلَدِي هَجْسٌ أَيْ شَيْءٌ Ve bir kimseyi bir işten döndürmek maʿnāsınadır; yukālu: هَجَسَهُ إِذَا رَدَّهُ عَنِ الْأَمْرِ

اَلْهُجَيْسِيُّ [el-Huceysiyy] (musaggar bünyesiyle نُمَيْرِيٌّ [numeyriyy] vezninde) Benū Tağlibʾe mahsūs bir feres adıdır.

اَلْهَجَّاسُ [el-heccās] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Dāʾimā ses dinleyici arslana denir.

اَلْإِنْهِجَاسُ [el-inhicās] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Mutāviʿdir, işinden dönmek maʿnāsına; yukālu: هَجَسَهُ فَانْهَجَسَ إِذَا رَدَّهُ عَنْ أَمْرِهِ فَارْتَدَّ

اَلْمَهْجُوسُ [el-mehcūs] Çepreşik ve karışık ve dolaşık işe denir; yukālu: وَقَعُوا فِي مَهْجُوسٍ مِنَ الْأَمْرِ أَيْ فِي ارْتِبَاكٍ وَاخْتِلَاطٍ

اَلْهَجِيسَةُ [el-hecīset] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Tulumda bozulmuş süte denir; tekūlu:

شَرِبْتُ هَجِيسَةً أَيْ لَبَنًا مُتَغَيِّرًا فِي السِّقَاءِ

اَلْمُتَهَجِّسُ [el-muteheccis] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Mayasını almamış ekmeğe denir; yukālu: خُبْزٌ مُتَهَجِّسٌ أَيْ فَطِيرٌ لَمْ يَخْتَمِرْ عَجِينُهُ

[ه ح ن س]

اَلْهِجَنْسُ [el-hicens] (هِزَبْرٌ [hizebr] vezninde) Sakīl ve girān-cān kimseye denir.

[ه د ب س]

اَلْهَدَبَّسُ [el-hedebbes] (عَمَلَّسٌ [ʿamelles] vezninde) بَبْرٌ [bebr] dedikleri cānverin erkeğine, ʿalā-kavlin yavrusuna denir.

[ه د ر س]

اَلْهَدَارِيسُ [el-hedārīs] (hā'nın fethiyle) دَهَارِيسُ [dehārīs] gibi devāhī ve āfāta denir.

[ه د س]

اَلْهَدَسُ [el-hedes] (fethateynle) Cemīʿ ehl-i Yemen lügatinde mersin ağacına denir, آسٌ [ās] maʿnāsına.

[ه ر ج س]

اَلْهِرْجَاسُ [el-hircās] (قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] vezninde) Cevherī ve baʿzı lügaviyyīn bunu cesīm ve tenū-mend ile tefsīr eylemeleriyle galat eylediler, zīrā o maʿnāda جِرْهَاسٌ [cirhās]tır cīm'in takdīmiyle.

[ه ر س]

اَلْهَرْسُ [el-hers] (hā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Pek pek yemek maʿnāsınadır; yukālu: هَرَسَ الطَّعَامَ هَرْسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَكَلَهُ أَكْلاً شَدِيدًا Ve bir nesneyi zor ve kuvvetle dövüp hurd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: هَرَسَ الشَّيْءَ إِذَا دَقَّهُ دَقًّا عَنِيفًا Ve

هَرْسٌ [hers] Kediye denir. هِرِسٌ [heris] gibi, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْهَرِيسُ [el-herīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلْهَرِيسَةُ [el-herīset] (hā'yla) Keşkek taʿbīr olunan taʿāma denir; maʿnā-yı sānīden meʾhūzdur.

اَلْهَرَّاسُ [el-herrās] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Dāʾimā keşkek yapan adama denir.

اَلْمِهْرَاسُ [el-mihrās] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Dibeğe ve havana denir; yukālu: هَرَسَ الْحَبَّ فِي الْمِهْرَاسِ أَيْ دَقَّهُ فِي الْهَاوُونِ Ve şol içi oyulmuş büyük dibek tarzında taşa ıtlāk olunur ki içinde ābdest alırlar. Ve

مِهْرَاسٌ [Mihrās] Uḥud dağında bir su adıdır. Ve Yemāme'de bir mevziʿ adıdır ki Aʿşā nām şāʿir oraya nāzil olmuş idi. Ve

مِهْرَاسٌ [mihrās] Şedīdü'l-ekl olan deveye ıtlāk olunur. Kezālik cesīm ve sakīl deveye ıtlāk olunur. Ve şol cerīʾ ve kavī ve dilīr adama ıtlāk olunur ki ne gece ve ne gecelerde yola gitmek bābında aslā havf ve endīşe ve mübālāt eylemeye; yukālu: رَجُلٌ مِهْرَاسٌ إِذَا كَانَ لاَ يَتَهَيَّبُهُ لَيْلٌ وَلاَ سُرًى

اَلْهُرَاسُ [el-hurās] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) ve

اَلْهَرَّاسُ [el-herrās] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) ve

اَلْهَرِسُ [el-heris] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Pençesine gireni ufatıp hurd eylemekte ve nesne yemekte yavuz ve şedīd olan arslana denir; yukālu: أَسَدٌ هُرَاسٌ وَهَرَّاسٌ وَهَرِسٌ أَيِ الشَّدِيدُ الْكَسْرِ وَالْأَكْلِ Ve

هَرِسٌ [heris] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Eski ve yeprik sevbe vasf olur; yukālu: ثَوْبٌ هَرِسٌ أَيْ خَلِقٌ Ve هَرْسٌ [hers] gibi kediye denir, سِنَّوْرٌ [sinnevr] maʿnāsına.

اَلْهَرَاسُ [el-herās] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Bir cins dikenli ağaçtır ki نَبِقٌ [nebaḳ] yaʿnī ʿArabistān kirazı gibi yemişi olur; müfredi هَرَاسَةٌ [herāset]tir. Baʿzı müfredātta

ona Türkīde yemişen ağacı denir diye müfesserdir. Bu ʿArabistān'da ve bizim diyārlarda olur; yemişi nohuddan ekber ve kırmızı ve meʾkūldur, çekirdekli olur.

اَلْهَرِسَةُ [el-heriset] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) هَرَاسٌ [herās] nām şecer-i mezkūr inbāt eden arza denir; yukālu: أَرْضٌ هَرِسَةٌ إِذَا كَانَتْ تُنْبِتُ الْهَرَاسَ

هَرَاسَةٌ [herāset] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) هَرَاسٌ [herās]ın müfredidir. Bununla İbrāhīm b. Herāse müsemmādır. Ve merkūm İbrāhīm muhaddisīnden olup lākin metrūkü'l-hadīstir.

اَلْهَرَسُ [el-heres] (fethateynle) Pek pek ekl eder olmak maʿnāsınadır; yukālu: هَرِسَ الرَّجُلُ هَرَسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اشْتَدَّ أَكْلُهُ

[ه ر ك س]

اَلْهَرَنْكَسُ [el-herenkes] (غَضَنْفَرٌ [ġaḍanfer] vezninde) Mutlakan istīsāl vechiyle berbād ve ihlāk edici nesneye vasf olur.

[ه ر م س]

اَلْهِرْمَاسُ [el-hirmās] (قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] vezninde) ve

اَلْهِرْمِيسُ [el-hirmīs] (إِبْلِيسُ [iblīs] vezninde) ve

اَلْهُرَامِسُ [el-hurāmis] (عُلاَبِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Pek yavuz, adamcıl, saldırıcı arslana denir; tekūlu: صَادَفْنَا هِرْمَاسًا وَهِرْمِيسًا وَهُرَامِسًا Ve وَهُوَ الْأَسَدُ الشَّدِيدُ الْعَادِي عَلَى النَّاسِ

هِرْمَاسٌ [hirmās] Kaplan yavrusuna denir. Ve Hirmās b. Ziyād ashābdandır, ʿalā-kavlin ismi Şureyḥ olmakla Hirmās lakabıdır. Ve

هِرْمِيسٌ [hirmīs] Gergedan dedikleri cānvere dahi denir.

اَلْهَرْمَسَةُ [el-hermeset] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Türş-rū ve bed-çehre olmak maʿnāsınadır; yukālu: هَرْمَسَ وَجْهُهُ إِذَا عَبَسَ Ve nāsın gırīv ve kavga ve feryādına denir; yukālu: مَا هَذِهِ الْهَرْمَسَةُ أَيْ ضَجِيجُ النَّاسِ وَصَخَبُهُمْ

[ه س س]

اَلْهَسُّ [el-hess] (hā'nın fethi ve sīn'in teşdīdiyle) Bir nesneyi dövüp ufatmak maʿnāsınadır; yukālu: هَسَّ الشَّيْءَ هَسًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا دَقَّهُ وَكَسَرَهُ Ve bir adam kendi kendisine āheste āheste söylenmek maʿnāsınadır; yukālu: هَسَّ الرَّجُلُ هَسًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا حَدَّثَ نَفْسَهُ

هُسٌّ [hus] (hā'nın zammı ve sīn'in sükūnuyla) Koyun ve keçi kısmına mahsūs zecr ve āzār hikāyesidir. Bunun hā'sı meksūr kılınmaz. Müʾellif bununla baʿzılara taʿrīz eylemiştir.

اَلْهَسِيسُ [el-hesīs] (أَزِيزٌ [ezīz] vezninde) Hurd haşhāş olmuş nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ هَسِيسٌ أَيْ فَتِيتٌ Ve gizli söze denir; tekūlu: سَمِعْتُ هَسِيسَهُ أَيْ كَلاَمَهُ الْخَفِيَّ

اَلْهَسْهَاسُ [el-heshās] (hā'nın fethiyle) Şol çobana denir ki bütün gece koyunu ve keçiyi otlatır ola. ʿAlā-kavlin şol adama denir ki geceler tā-be-sabāh iş işlemekten nāşī aslā uyumaz ola; yukālu: هُوَ هَسْهَاسٌ أَيْ رَاعٍ يَرْعَى الْغَنَمَ لَيْلَهُ كُلَّهُ أَوْ هُوَ الَّذِي لاَ يَنَامُ لَيْلَهُ عَمَلاً Ve kassāba denir. Ve çabuk ve serīʿ deveye denir; yukālu: قَرَبٌ هَسْهَاسٌ أَيْ سَرِيعٌ

اَلْهَسْهَسَةُ [el-hesheset] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Su çağıl çağıl akmak maʿnāsınadır; yukālu: يُهَسْهِسُ الْمَاءُ أَيْ يَتَسَلْسَلُ Ve zırh ve nisvān avadanlığı kığıştamak ve hışırdamak maʿnāsınadır; yukālu: هَسْهَسَتِ الدِّرْعُ وَالْحَلْيُ إِذَا صَاتَتْ بِالْحَرَكَةِ ve tekūlu: سَمِعْتُ هَسْهَسَةَ الدِّرْعِ وَالْحَلْيِ أَيْ صَوْتَ حَرَكَتِهِمَا Ve mutlakan geceler ayak sesi gibi gizlice nesne

seslenmek maʿnāsınadır; tekūlu: سَمِعْتُ بِاللَّيْلِ هَسْهَسَةً أَيْ صَوْتَ حَرَكَةِ الرِّجْلِ وَكُلُّ مَا لَهُ صَوْتٌ خَفِيٌّ يُقَالُ فِيهِ الْهَسْهَسَةُ

اَلتَّهَسْهُسُ [et-teheshus] (تَزَلْزُلٌ [tezelzul] vezninde) هَسْهَسَةٌ [hesheset] maʿnālarınadır.

اَلْهَسَاهِسُ [el-hesāhis] (هَزَاهِزٌ [hezāhiz] vezninde) Cinn tāʾifesinin cıvıltılarına denir; tekūlu: سَمِعْتُ هَسَاهِسَ الْجِنِّ أَيْ عَزِيفَهَا Ve insānın fehm olunmayarak āheste āheste çığıltılarına denir. Ve gece vakti yapça yapça yürüyüşlere denir, عَسْعَسٌ [ʿasʿas] yürüyüşleri gibi; yukālu: بَيْنَهُمْ هَسَاهِسٌ أَيِ الْكَلَامُ الْخَفِيُّ الْمُجَمْجَمُ Ve yukālu: فِي الزُّقَاقِ هَسَاهِسُ النَّاسِ وَهُوَ مَشْيُهُمْ بِاللَّيْلِ

[ه ط ر س]

اَلتَّهَطْرُسُ [et-tehaṭrus] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) İki tarafa meyelān ile salınarak yürümek maʿnāsınadır; yukālu: فُلَانٌ يَتَهَطْرَسُ إِذَا كَانَ يَتَمَايَلُ فِي الْمَشْيِ وَيَتَبَخْتَرُ فِيهِ

[ه ط ل س]

اَلْهَطْلَسُ [el-haṭlas] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) ve

اَلْهَطْلَّسُ [el-heṭalles] (عَمَلَّسٌ [ʿamelles] vezninde) Keskin ve neşşāl uğruya denir; yukālu: هُوَ هَطْلَسٌ وَهَطْلَّسٌ أَيْ لِصٌّ قَاطِعٌ Ve sibāʿdan kurda denir.

اَلتَّهَطْلُسُ [et-tehaṭlus] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Uğru uğurlayacak nesne talebinde mekr ve ihtiyāl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَهَطْلَسَ اللِّصُّ إِذَا احْتَالَ Ve marazdan ifākat bulup sağalmak maʿnāsınadır; yukālu: تَهَطْلَسَ الْمَرِيضُ مِنْ عِلَّتِهِ إِذَا أَفَاقَ فَأَبَلَّ

[ه ق ل س]

اَلْهَقَلَّسُ [el-heḳalles] (عَمَلَّسٌ [ʿamelles] vezninde) Bed-hūy kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ هَقَلَّسٌ أَيِ السَّيِّءُ الْخُلُقِ Ve sibāʿdan kurda denir. Ve tilkiye denir. Cemʿi هَقَالِسُ [heḳālis] gelir.

[ه ك ر س]

اَلْهَكَارِسُ [el-hekāris] (hā'nın fethiyle) Kurbağalara denir.

[ه ك ل س]

اَلْهَكَلَّسُ [el-hekelles] (عَمَلَّسٌ [ʿamelles] vezninde) Saht ve şedīd adama denir.

[ه ل ب س]

اَلْهَلْبَسُ [el-helbes] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) ve

اَلْهَلْبَسِيسُ [el-helbesīs] (خَنْدَرِيسٌ [ḫanderis] vezninde) Ehad ve ferd maʿnāsınadır. Ve bu makām-ı nefye mahsūstur; yukālu: مَا فِي الدَّارِ هَلْبَسٌ وَهَلْبَسِيسٌ أَيْ أَحَدٌ يُسْتَأْنَسُ بِهِ Ve

هَلْبَسِيسٌ [helbesīs] ve

هَلْبَسِيسَةٌ [helbesīset] (hā'yla) Giyecek libāsa denir; yukālu: مَا عَلَيْهِ هَلْبَسِيسٌ وَهَلْبَسِيسَةٌ أَيْ ثَوْبٌ Ve nāçīz ve cüzʾī nesneye denir; tekūlu: مَا أَصَبْتُ هَلْبَسِيسًا أَيْ شَيْئًا يَسِيرًا

[ه ل س]

اَلْهَلْسُ [el-hels] (hā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Hayr-ı kesīre denir; yukālu: أَصَابَ هَلْسًا أَيْ خَيْرًا كَثِيرًا Ve vücūd arıklayıp incelmeğe denir, dikkat ve ضُمُورٌ [ḍumūr] maʿnāsına. Ve

هَلْسٌ [hels] ve

هُلَاسٌ [hulās] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) سِلٌّ [sill] marazına denir ki kuru hastalıktır, beyne'n-nās buna verem taʿbīr olunur; yukālu: أَصَابَهُ هَلْسٌ وَهُلَاسٌ أَيْ مَرَضُ السِّلِّ Ve

هَلْسٌ [hels] Arıklatıp mehzūl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: هَلَسَهُ الْمَرَضُ هَلْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا هَزَلَهُ

اَلْمَهْلُوسُ [el-mehlūs] سِلٌّ [sill] marazına uğ-

ramış adama denir; yukālu: هُلِسَ الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَهْلُوسٌ أَيْ مَسْلُولٌ

اَلْهَوَالِسُ [el-hevālis] (hā'nın fethiyle) Vücūdları hafīf ve zebūn olan kimselere denir; yukālu: رِجَالٌ هَوَالِسُ أَيِ الْخِفَافُ الْأَجْسَامِ

اَلْمَهْلُوسَةُ [el-mehlūset] Şol hatuna ıtlāk olunur ki ziyāde arıklıktan ferci gūyā ki eti sıyrılıp bir deri ve bir kemik kalmış ola; yukālu: إِمْرَأَةٌ مَهْلُوسَةٌ أَيْ ذَاتُ رَكَبٍ مَهْلُوسٍ كَأَنَّمَا جُفِلَ لَحْمُهُ

اَلْهُلُسُ [el-hulus] (zammeteynle) Hastalıktan henüz ifākat bulup kalkmış kimselere denir. Ve zaʿīf ve zebūn kimselere denir, her ne kadar hastalık çekmemişler ise de ki murād zātında zaʿīf olanlardır; yukālu: هُمْ هُلُسٌ أَيْ ضَعْفَى وَإِنْ لَمْ يَكُونُوا نُقَهَاءَ

اَلْإِهْلَاسُ [el-ihlās] (hemzenin kesriyle) Gevşek gevşek gülmek maʿnāsınadır; yukālu: أَهْلَسَ الرَّجُلُ إِذَا ضَحِكَ فِي فُتُورٍ Ve sözü pek āheste ve sırrānī söylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَهْلَسَ الْحَدِيثَ إِذَا أَخْفَاهُ وَأَسَرَّهُ

اَلتَّهْلِيسُ [et-tehlīs] Arıklamak maʿnāsınadır; yukālu: هَلَّسَ الرَّجُلُ إِذَا هُزِلَ

اَلْمُهْتَلِسُ [el-muhtelis] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Arıklamış ve zaʿf ve hüzāl bulmuş kimseye denir; ve minhu yukālu: فُلَانٌ مُهْتَلِسُ الْعَقْلِ أَيْ مَسْلُوبُهُ

اَلْمُهَالَسَةُ [el-muhāleset] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir adama söz fısıldamak maʿnāsınadır; yukālu: هَالَسَهُ إِذَا سَارَّهُ

[ه ل ط س]

اَلْهِلْطَوْسُ [el-hilṭavs] (فِرْدَوْسٌ [firdevs] vezninde) Sesi āheste ve yapça olan kurda denir; yukālu: ذِئْبٌ هِلْطَوْسٌ أَيِ الْخَفِيُّ الصَّوْتِ

[ه ل ق س]

اَلْهِلَّقْسُ [el-hillaḳs] (lām'ın teşdīdiyle جِرْدَحْلٌ [cirdaḥl] vezninde) Şedīd açlığa ve sāʾir hālete denir. Ve gövdesi etli mülahham adama denir.

[ه ل ك س]

اَلْهِلَّكْسُ [el-hilleks] هِلَّقْسٌ [hillaḳs] veznin-de ve mürādifidir. Ve alçak ve nākes ve rediyyü'l-ahlāk kimseye denir.

اَلْهِلْكِسُ [el-hilkis] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Bu dahi denī ve cimri-meşreb nākese denir; yukālu: هُوَ هِلَّكْسٌ وَهِلْكِسٌ أَيْ دَنِيءٌ رَدِيءُ الْأَخْلَاقِ

[ه م س]

اَلْهَمْسُ [el-hems] (لَمْسٌ [lems] vezninde) Gizli sese denir; tekūlu: سَمِعْتُ مِنْ جَانِبِهِ هَمْسًا أَيْ صَوْتًا خَفِيًّا Ve mutlakan gizli nesneye, ʿalā-kavlin be-gāyet gizli ve yapça ayak tavışına denir. Ve sıkmak maʿnāsına masdar olur; yukālu: هَمَسَ الْعِنَبَ هَمْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا عَصَرَهُ Ve kırmak maʿnāsınadır; yukālu: هَمَسَهُ إِذَا كَسَرَهُ Ve ağzı açmayarak lokma çiğnemek maʿnāsınadır ki gizlice olur; yukālu: هَمَسَ الطَّعَامَ إِذَا مَضَغَهُ وَفَمُهُ مُنْضَمٌّ Ve kelāl ve fütūrsuz gece gitmek, ʿalā-kavlin gece ve gündüzde kıllet-i fütūr ile gitmek maʿnāsınadır; yukālu: هَمَسَ فُلَانٌ إِذَا سَارَ بِاللَّيْلِ بِلَا فُتُورٍ أَوْ هُوَ قِلَّةُ الْفُتُورِ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ Ve sadrdan çıktığı belli olmayarak ve cehr ve izhār eylemeyerek ağzın içinden pek gizlice savt gibi söz söylemek maʿnāsınadır; yukālu: هَمَسَ الْكَلَامَ إِذَا حَسَّ الصَّوْتَ فِي الْفَمِ مِمَّا لَا إِشْرَابَ لَهُ مِنْ صَوْتِ الصَّدْرِ وَلَا جَهَارَةَ فِي الْمَنْطِقِ

اَلْمَهْمُوسَةُ [el-mehmūset] İhfā olunmuş kelimāt ve eşyāya denir; ve minhu'l-hūrufu'l-mehmūse ve hiye: «حَثَّهُ شَخْصٌ فَسَكَتَ» Ve bunlar hurūf-ı mechūre

mukābilidir. Pes hurūf-ı mehmūse on harftir ki kelām-ı mezbūr cemᶜ eylemiştir. Bunlar telaffuz olunurken mevziᶜlerine bir mertebe iᶜtimādları zaᶜīftir ki hīn-i telaffuzda nefes bunlar ile bilece cārī olur.

اَلْهَمُوسُ [el-hemūs] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Geceler çok gezen adama denir; yukālu: رَجُلٌ هَمُوسٌ أَيْ سَيَّارٌ بِاللَّيْلِ Ve şol yavuz arslana denir ki şikār ve tuᶜmesini kırıp hurd eder ola.

اَلْهَمَّاسُ [el-hemmās] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Bu dahi o güne arslana denir.

اَلْهَمِيسُ [el-hemīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Deve kısmının yürürken ayakları tavışına denir; tekūlu: سَمِعْتُ هَمِيسَ الْإِبِلِ أَيْ صَوْتَ نَقْلِ أَخْفَافِهَا

اَلْمُهَامَسَةُ [el-muhāmeset] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) ve

اَلتَّهَامُسُ [et-tehāmus] (تَفَاعُلٌ [tefāᶜul] vezninde) Fısıldaşmak maᶜnāsınadır; yukālu: هَامَسُوا وَتَهَامَسُوا إِذَا سَارُّوا

[ه م ل س]

اَلْهَمَلَّسُ [el-hemelles] (عَمَلَّسٌ [ᶜamelles] vezninde) İncikleri ve baldırları kavī olmakla şiddetle yürür olan insān ve hayvāna denir; yukālu: هُوَ هَمَلَّسٌ أَيِ الْقَوِيُّ السَّاقَيْنِ الشَّدِيدُ الْمَشْيِ

[ه ن س]

أَهْنَاسٌ [Ehnās] (أَجْنَاسٌ [ecnās] vezninde) Mışır'da Ṣaᶜīd nāhiyesinden Behensā kazāsında iki beldedir; birine Ehnās-ı Kubrā ve birine Ehnās-ı Ṣuġrā derler.

[ه ن ب س]

اَلْهَنْبَسَةُ [el-henbeset] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) ve

اَلتَّنَهْبُسُ [et-tenehbus] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Tecessüs-i ahbār eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: هَنْبَسَ الْأَخْبَارَ وَتَهَنْبَسَ إِذَا تَجَسَّسَ مِنْهُ

[ه ن د س]

اَلْهِنْدِسُ [el-hindis] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Yavuz arslana denir. Ve mücerreb ve ceyyidü'n-nazar ve sāᵓibü'l-fikr müdekkik adama denir; yukālu: هُوَ هِنْدِسٌ أَيْ مُجَرَّبٌ جَيِّدُ النَّظَرِ

اَلْهُنْدُوسُ [el-hundūs] (عُصْفُورٌ [ᶜuṣfūr] vezninde) ᶜĀrif ve dānā adama denir; yukālu: هُوَ هُنْدُوسُ الْأَمْرِ أَيِ الْعَالِمُ بِهِ Cemᶜi هَنَادِسَةٌ [henādiset]tir.

اَلْمُهَنْدِسُ [el-muhendis] (ism-i fāᶜil bünyesiyle) Künkler ile su yolunun kazılması ve kazılacağı yerleri takdīr ve taᶜyīn edici üstāda denir ki suyolcu taᶜbīr olunur; yukālu: فُلَانٌ مُهَنْدِسٌ أَيْ مُقَدِّرُ مَجَارِي الْقُنِيِّ حَيْثُ تُحْفَرُ

اَلْهَنْدَسَةُ [el-hendeset] (hā'nın ve dāl'ın fethiyle) مُهَنْدِسٌ [muhendis]ten ismdir, suyolculuğa denir. Ve bu هِنْدَازٌ [hindāz]dan müştak ve meᵓhūzdur ki āb-endāz-ı Fārisī muᶜarrebidir; zāy sīn'e ibdāl olundu, zīrā kelām-ı ᶜArabda mā-baᶜdi zā-yı muᶜceme olarak dāl-ı mühmele vākiᶜ kelime yoktur. Şārih der ki āb-endāz muᶜarrebi olmak baᶜīd ve mütekelliftir, belki endāze muᶜarrebidir, hattā ölçüyü müştemil olan ᶜilm-i hendese dahi bu maᶜnādandır.

[ه و س]

اَلْهَوْسُ [el-hevs] (hā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Bir nesneyi dövüp ufatmak maᶜnāsınadır; yukālu: هَاسَ الشَّيْءَ يَهُوسُ هَوْسًا إِذَا دَقَّهُ Ve kırmak maᶜnasınadır; yukālu: هَاسَهُ إِذَا كَسَرَهُ Ve gece vakti gezip dolaşmak maᶜnāsınadır; yukālu: فُلَانٌ يَهُوسُ بِاللَّيْلِ أَيْ

يَطُوفُ Ve ekl-i şedīd maʿnāsınadır; yukālu: هَاسَ الطَّعَامَ إِذَا أَكَلَهُ شَدِيدًا Ve davarı āhestece sürmek maʿnāsınadır; yukālu: هَاسَ الْإِبِلَ إِذَا سَاقَهَا لَيِّنًا Ve yere zor verip muhkem dayanarak yürümek maʿnāsınadır; yukālu: فُلَانٌ يَهُوسُ إِذَا كَانَ يَمْشِي مُعْتَمِدًا عَلَى الْأَرْضِ Ve tebāh ve ifsād eylemek maʿnāsınadır;yukālu: هَاسَ الذِّئْبُ فِي الْغَنَمِ إِذَا أَفْسَدَ فِيهَا Ve deverān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: هَاسَ حَوْلَهُ إِذَا دَارَ حَوْلَهُ

اَلْهَوَسُ [el-heves] (fethateynle) Cünūndan bir güne eser ve şāʾibeye denir, çalık gibi; yukālu: فِي رَأْسِهِ هَوَسٌ أَيْ طَرَفٌ مِنَ الْجُنُونِ

اَلْمُهَوَّسُ [el-muhevves] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Heves-nāk olan kimseye denir; yukālu: هُوَ مُهَوَّسٌ أَيْ فِيهِ هَوَسٌ

اَلْهَوَّاسَةُ [el-hevvāset] (hā'nın fethi ve vāv'ın teşdīdiyle) ve

اَلْهَوَّاسُ [el-hevvās] (hā'sız) Pençesine girenī hurd haşhāş edici arslana denir; hāʾ mübālaga içindir; yukālu: أَسَدٌ هَوَّاسَةٌ وَهَوَّاسٌ أَيْ هَصُورٌ Ve bahādır adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ هَوَّاسَةٌ أَيْ شُجَاعٌ Ve

هَوَّاسٌ [hevvās] Esrimiş erkek deveye denir; هَوِسٌ [hevis] gibi, ke-mā se-yuzkeru. Ve

هَوَّاسَةٌ [hevvāset] Kösnümüş ve erkeğe kızmış nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ هَوَّاسَةٌ أَيْ ضَبِعَةٌ

اَلْهِوَاسُ [el-hivās] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Nākanın kösnümesine denir ki ismdir.

اَلْأَهْوَسُ [el-ehves] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Ekl-i şedīd maʿnāsına olan هَوْسٌ [hevs]ten vasftır. Müʾennesi هَوْسَى [hevsā]dır, عَطْشَى [ʿaṭşā] vezninde; ve minhu tekūlu'l-ʿArab meselen: «اَلنَّاسُ هَوْسَى وَالزَّمَانُ أَهْوَسُ» أَيْ يَأْكُلُونَ طَيِّبَاتِ الزَّمَانِ وَالزَّمَانُ يَأْكُلُهُمْ بِالْمَوْتِ

اَلْهَوِيسُ [el-hevīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Fikr ve endīşeye denir; tekūlu: أَرَى فِيكَ هَوِيسًا أَيْ فِكْرًا Ve derūnda izmār ve ihfā olunan zamīre denir; tekūlu: لَهُ فِي قَلْبِي هَوِيسٌ أَيْ شَيْءٌ خَفِيٌّ

اَلْهَوِسُ [el-hevis] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) هَوَّاسٌ [hevvās] gibi esrimiş erkek deveye denir; yukālu: فَحْلٌ هَوَّاسٌ وَهَوِسٌ أَيْ مُعْتَلِمٌ

[ه ي س]

اَلْهَيْسُ [el-heys] (لَيْسٌ [leys] vezninde) Bir nesneyi çok ahz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: هَاسَ الشَّيْءَ يَهِيسُ هَيْسًا إِذَا أَخَذَهُ بِكَثْرَةٍ Ve

هَيْسٌ [heys] Çift öküzlerine, ʿalā-kavlin çiftçilerin ālāt ve edevātına denir; yukālu: أَعَدَّ الْأَكَّارُ الْهَيْسَ أَيِ الْفَدَّانَ أَوْ أَدَاتَهُ كُلَّهَا Ve seyr eylemek maʿnāsınadır, ne güne olursa olsun; yukālu: هَاسَ الرَّجُلُ إِذَا سَارَ أَيَّ ضَرْبٍ كَانَ Ve çiğneyip pāymāl kılmak maʿnāsınadır; yukālu: حَمَلَ فُلَانٌ عَلَى الْجَيْشِ فَهَاسَهُمْ أَيْ دَاسَهُمْ

هَيْسِ هَيْسِ [heysi heysi] (mükerreren hā'ların fethi ve sīnlerin kesriyle) Bir kelimedir ki bir māddenin fırsat-ı imkānı zuhūr eylemekle bir adamı ona igrāʾ ve sevk ve taʿcīl eylemek mevkiʿinde īrād olunur. Şārihin beyānına göre bu çiğnemek maʿnāsına olan هَيْسٌ [heys]ten meʾhūzdur, emr maʿnāsına müstaʿmel kelime-i igrāʾdır.

اَلْأَهْيَسُ [el-ehyes] (أَكْيَسُ [ekyes] veznin-de) Bahādıra ıtlāk olunur, çiğnemek maʿnāsındandır; yukālu: رَجُلٌ أَهْيَسُ أَيْ شُجَاعٌ Ve şol yavuz ve dilīr deveye denir ki aslā bir nesneden irkilip münkabız olmaz ola; yukālu: بَعِيرٌ أَهْيَسُ أَيْ جَرِيءٌ لَا يَنْقَبِضُ عَنْ شَيْءٍ

هَيْسَانُ [Heysān] (hā'nın fethiyle) Işfahān'da bir karye adıdır.

FASLU'L-YĀ'İ'T-TAHTİYYE
(فَصْلُ الْيَاءِ)

[ي أ س]

اَلْيَأْس [el-ye's] (yā'nın fethi ve hemzenin sükūnuyla) ve

اَلْيَآسَةُ [el-ye'āset] (نَفَاسَةٌ [nefāset] vezninde) Me'mūlünden nevmīd olmak, قُنُوطٌ [ḳunūṭ] ma'nāsınadır ki رَجَاءٌ [recā'] mukābilidir. 'Alā-kavlin bir nesneden emel munkatı' olmak ma'nāsınadır ki kendi kalbinden o emeli kat' ve ferāgat eylemekten 'ibārettir; yukālu: يَئِسَ مِنْهُ وَيَأَسَ يَيْأَسُ كَيَمْنَعُ وَيَيْئِسُ كَيَضْرِبُ شَاذًّا يَأْسًا وَيَآسَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّانِي إِذَا قَنِطَ مِنْهُ أَوْ قَطَعَ الْأَمَلَ Mü'ellifin كَيَمْنَعُ kaydı bāba işāret olmayıp mücerred 'ayn'ın meftūh olmasını temsīldir. Ve fī hadīsi Ummi Ma'bed fī sifati'n-Nebiyyi sallallāhu 'aleyhi ve sellem: «لاَ يَأْسَ مِنْ طُولٍ» أَيْ قَامَتُهُ لاَ تُؤْيِسُ مِنْ طُولِهِ لِأَنَّهُ كَانَ إِلَى الطُّولِ أَقْرَبَ Ya'nī "Kāmet-i sa'ādetleri tūle akreb olmakla tūlü cihetinden me'yūs olunmaz idi." Murād kasīr olmayıp ve pek tavīl değildir demektir ki bir mikdār uzunca demek olur; ve yurvā: «لاَ يَائِسَ مِنْ طُولٍ» أَيْ لاَ مَيْؤُوسَ مِنْهُ مِنْ أَجْلِ طُولِهِ أَيْ لاَ يَيْأَسُ مُطَاوِلُهُ مِنْهُ لِإِفْرَاطِ طُولِهِ Pes buna göre يَائِسٌ [yā'is] ki ism-i fā'ildir, دَافِقٌ [dāfiḳ] gibi ism-i mef'ūl ma'nāsına olur ve ma'nā "Kāmet-i sa'ādetleriyle uzunluk bahsiyle yarış edenler me'yūs olmazlar, zīrā pek uzun değil idi ki benim boyum yetişmez diye onlar me'yūs olalar." Ve kara'e İbn 'Abbās kavlehu ta'ālā: ﴿لاَ يَيْأَسُ مِنْ رَوْحِ اللهِ﴾ اَلْآيَة عَلَى لُغَةِ مَنْ يَكْسِرُ أَوَّ الْمُسْتَقْبَلِ إِلاَّ مَا كَانَ بِالْيَاءِ وَإِنَّمَا كَسَرُوا فِي يِيْأَسُ وَيِيْجَلُ لِتَقَوِّي إِحْدَى الْيَائَيْنِ بِالْأُخْرَى Ya'nī İbn 'Abbās hazretleri yā-yı ūlānın kesriyle kırā'at eylediler. Kırā'at-i mezkūre Temīm ve Ḳays ve Huẕeyl ve Esed kabīleleri yā-yı tahtiyyeden gayrı muzāra'at harfini meksūr eylemeleriyle onların lügatine mebnīdir. Lākin يِيْأَسُ ve يِيْجَلُ kelimelerinde yā-i uhrā ile mütekavvī olduğu için meksūr eylediler. Ve

يَأْس [ye's] Bilmek, 'ilm ma'nāsına gelir; yukālu: يَئِسَ الرَّجُلُ إِذَا عَلِمَ Ve minhu kavluhu 'azze ve celle: ﴿أَفَلَمْ يَيْأَسِ الَّذِينَ آمَنُوا﴾ أَيْ أَفَلَمْ يَعْلَمْ Mü'ellif, *Baṣā'ir'de* bu ma'nā Neḫa' kabīlesinin lügati olmak üzere takyīd eylemiştir.

اَلْيَأْس [el-ye's] (elif ve lām'la) İsm-i İbn Muḍar b. Nizār'dır. Zikri ātī يَأْس [ye'es] ya'nī sill marazı 'Arabda en evvel mezbūra 'ārız olmakla ism-i mezbūr ile tesmiye eylediler.

اَلْيَؤُس [el-ye'us] (نَدُسٌ [nedus] vezninde) ve

اَلْيَؤُوس [el-ye'ūs] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Vasflardır, nevmīd olan kimseye denir; yukālu: هُوَ يَؤُسٌ وَيَؤُوسٌ أَيْ قَنُوطٌ

اَلْإِسْتِيْئَاس [el-istī'ās] ve

اَلْإِيْتِآس [el-itti'ās] (إِتِّجَاهٌ [itticāh] vezninde ki إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] bābındandır) Bunlar da me'yūs ve nā-ümīd olmak ma'nāsınadır; yukālu: إِسْتَيْأَسَ مِنْهُ وَاتَّأَسَ بِمَعْنَى يَئِسَ

اَلْيَأَس [el-ye'es] (fethateynle) Verem ve kuru hastalık 'illetine denir; yukālu: أَصَابَهُ الْيَأَسُ أَيِ السِّلُّ

اَلْإِيْآس [el-ī'ās] (hemzenin kesriyle) ve

اَلْمُؤَايَسَةُ [el-mu'āyeset] (مُفَاعَلَةٌ [mufā'alet] vezninde) Nevmīd etmek ma'nāsınadır; tekūlu: أَيْأَسْتُهُ إِيئَاسًا وَآيَسْتُهُ مُؤَايَسَةً إِذَا قَنَّطْتَهُ

[ي ب س]

اَلْيَبْس [el-yebs] (yā'nın fethi ve bā'nın sükūnuyla) ve

اَلْيُبْس [el-yubs] (yā'nın zammıyla) Yaş

nesne kurumak maʿnāsınadır; yukālu: يَبِسَ الشَّيْءُ يَيْبَسُ بِالْفَتْحِ أَيْ كَعَلِمَ يَعْلَمُ وَيَأْبَسُ بِقَلْبِ الْيَاءِ هَمْزَةً وَيَيْبِسُ كَيَضْرِبُ وَهُوَ شَاذٌّ يَبْسًا وَيُبْسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالسَّادِسِ إِذَا كَانَ رَطْبًا فَجَفَّ

اَلْيَابِسُ [el-yābis] ve

اَلْيَبِسُ [el-yebis] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلْيَبِيسُ [el-yebīs] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلْيَبْسُ [el-yebs] (شَكْسٌ [şeks] vezninde) Vasflardır, yaş olup sonra kurumuş nesneye denir. Ve

يَبِيسُ الْمَاءِ [yebīsu'l-māʾ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Tere ıtlāk olunur; yukālu: جَاءَ وَعَلَيْهِ يَبِيسُ الْمَاءِ أَيِ الْعَرَقُ Ve

يَبِيسُ الْبُقُولِ [yebīsu'l-buḳūl] Ahrār-ı bukūlun yābis olanına, ʿalā-kavlin aʿşāb ve sebzevātın kuruduktan sonra dağılır olanının yābisine yāhūd mutlakan kurumuş nebāta denir; yukālu: يَبِسَ الْبَقْلُ فَهُوَ يَبِيسٌ كَسَلِمَ فَهُوَ سَلِيمٌ

اَلْيَبُوسَةُ [el-yubūset] (عُمُومَةٌ [ʿumūmet] vezninde) İsmdir, kuruluğa denir.

اَلْيَبَسُ [el-yebes] (fethateynle) Aslında yaş olup baʿdehu kurumuş olmayıp belki zātında kuru olan şeyʾe denir. وَأَمَّا طَرِيقُ مُوسَى الَّذِي جَاءَ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى ﴿فَاضْرِبْ لَهُمْ طَرِيقًا فِي الْبَحْرِ يَبَسًا﴾ فَإِنَّهُ لَمْ يُعْهَدْ قَطُّ طَرِيقًا لاَ رَطْبًا وَلاَ يَابِسًا إِنَّمَا أَظْهَرَهُ اللهُ تَعَالَى حِينَئِذٍ مَخْلُوقًا عَلَى ذَلِكَ Yaʿnī āyet-i mezbūrede vākiʿ tarīk ki bahrde zāhir olmuş idi. Mukaddemen tarīk olmamakla rutūbet ve yübūsetten beri olup hemān Cenāb-ı Bārī taʿālā āyāt-ı bāhiresini izhār eylemek hikmetine mebnī o anda halk ve īcād eyledi. Pes hılkı tarīk-i yābis olmuş olur. Ve Ḥasen-i Baṣrī bā'nın sükūnuyla kırāʾat eyledi ki mukaddemen tarīk olmayıp lākin mevziʿ-i māʾ olmakla gūyā ki baʿde'r-rutūbe yābis olduğu iʿtibārına mebnī olur. Ve

يَبَسٌ [yebes] (fethateynle) İşe yaramaz, bī-hayr u menfaʿat ʿavrete ıtlāk olunur; yukālu: إِمْرَأَةٌ يَبَسٌ أَيْ لاَ خَيْرَ فِيهَا Ve sütsüz koyuna ıtlāk olunur; yukālu: شَاةٌ يَبَسٌ أَيْ بِلاَ لَبَنٍ Bunda bā'nın sükūnuyla da zebān-zededir.

اَلْأَيْبَسُ [el-eybes] (أَنْحَسُ [enḥas] vezninde) Efʿal-i tafdīldir, يَابِسٌ [yābis] maʿnāsına da müstaʿmeldir; yukālu: شَيْءٌ أَيْبَسُ أَيْ يَابِسٌ Ve ayağın incik taʿbīr olunan yerinde olan kemiğe denir ki sıkıldıkta be-gāyet vecaʿnāk olur, kuru incik taʿbīr eyledikleridir; cemʿi أَيَابِسُ [eyābis] gelir; yukālu: ضَرَبَ فِي أَيْبَسِهِ وَهُوَ ظُنْبُوبٌ فِي السَّاقِ إِذَا غُمِزَ يَأْلَمُ Ve

أَيَابِسُ [eyābis] Şol salābetli pek nesnelere ıtlāk olunur ki onda tīg-bāzlar süyūfu imtihān ederler.

يَبَاسِ [yebāsi] (قَطَامِ [ḳaṭāmi] vezninde) ʿAvret yerine, ʿalā-kavlin dübürün deliğine denir.

يُبُوسٌ [Yubūs] (yā'nın zammıyla) Arz-ı Şenūʾe'de bir mevziʿdir.

اَلْيَابِسُ [el-Yābis] Ḥakīm b. Cebele el-ʿAbdī nām kimsenin kılıcı ismidir. Ve Baḥr-i Rūm'da bir kuru adanın ismidir ki tūlen otuz mīl ve ʿarzen yirmi mīl yeri müştemildir ve onda bir güzel belde vardır. Şārih der ki Endelus cezāyirindendir.

اَلْإِيبَاسُ [el-ībās] (hemzenin kesriyle) Kurutmak maʿnāsınadır; yukālu: أَيْبَسَ الشَّيْءَ إِذَا جَفَّفَهُ Ve sükūt eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir ki tecfīf-i lisān eder; tekūlu: أَيْبِسْ يَا رَجُلُ كَأَكْرِمْ أَيِ اسْكُتْ Ve yerin nebātı kurumak maʿnāsınadır; yukālu: أَيْبَسَتِ الْأَرْضُ إِذَا يَبِسَ بَقْلُهَا Ve kuru yerde yürümek maʿnāsınadır; yukālu: أَيْبَسَ الْقَوْمُ إِذَا سَارُوا فِي الْأَرْضِ الْيَابِسَةِ

اَلتَّيْبِيسُ [et-teybīs] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi bir nesneyi kurutmak maʿnāsınadır; yukālu: يَبَّسَ الشَّيْءَ إِذَا جَفَّفَهُ

[ي س س]

اَلْيَسُّ [el-yess] (yā'nın fethi ve sīn'in teşdīdiyle) Gezmek maʿnāsınadır; yukālu: يَسَّ الرَّجُلُ يَسًّا إِذَا سَارَ

BĀBU'S-ŞĪNİ'L-MUᶜCEME
(بَابُ الشِّينِ الْمُعْجَمَةِ)

ش

FASLU'L-HEMZE
(فَصْلُ الْهَمْزَةِ)

[أ ب ش]

اَلْأَبْشُ [el-ebş] (hemzenin fethi ve bā'nın sükūnuyla) Biriktirmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَبَشَ الشَّيْءَ أَبْشًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَمَعَهُ

اَلتَّأْبِيشُ [et-teᵓbīş] Bu dahi biriktirmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَبَّشَهُ بِمَعْنَى أَبَشَهُ Ve karışık ve şürīde kelimāt eylemek maᶜnāsınadır; tekūlu: أَبَّشْتُ كَلَامًا أَيْ أَخَذْتُهُ أَخْلَاطًا

اَلْأُبَاشَةُ [el-ubāşet] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Cemāᶜat-i insānīye denir ki murād ahlāt-ı ecnāstır; yukālu: جَاءَتْ أُبَاشَةٌ مِنَ النَّاسِ أَيْ جَمَاعَةٌ

اَلْآبِشُ [el-ābiş] (حَابِشٌ [ḥābiş] vezninde) Şol adama denir ki bir adamın avlu-yı beytini ve kapısı önünü envāᶜ-ı taᶜām u şarābla tezyīn eder ola.

[أ ت ش]

أَتَشٌ [Eteş] (hemzenin ve tā-i fevkiyyenin fethiyle) Muhaddisīnden Muḥammed ve ᶜAlī ibney el-Ḥasen eṣ-Ṣaġānī el-Enbārī cedlerinin ismidir.

اَلْأُتَيْشَةُ [el-uteyşet] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) Zuᶜāfā-yı kavmden harb ve kıtāle hāzır olmayan kimseye denir; yukālu: هُوَ أُتَيْشَةٌ أَيْ حَارِضٌ ضَعِيفٌ مِنَ الْقَوْمِ

[أ ر ش]

اَلْأَرْشُ [el-erş] (hemzenin fethi ve rā'nın sükūnuyla) Diyete denir ki hūn-bahādır; yukālu: وَجَبَ فِيهِ الْأَرْشُ أَيِ الدِّيَةُ Şārih cirāhat diyetine tahsīs eylemiştir. Ve

أَرْشٌ [erş] Tırmalamak maᶜnāsınadır; yukālu: أَرَشَ وَجْهَهُ أَرْشًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا خَدَشَهُ

Ve diyet istemek maᶜnāsınadır; yukālu: أُرِشَ الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا طُلِبَ بِالْأَرْشِ Ve hakkı ibtāl için verilen rüşvete denir; yukālu: أَعْطَا فِيهِ الْأَرْشَ أَيِ الرِّشْوَةَ Ve nizāᶜ ve ihtilāf ve husūmet maᶜnāsınadır; yukālu: بَيْنَهُمَا أَرْشٌ أَيِ اخْتِلَافٌ وَخُصُومَةٌ Ve satılık olan metāᶜdan ᶜayb sebebiyle aşağı varılan pahaya ıtlāk olunur ki nizāᶜ ve husūmeti müstelzimdir; yukālu: بَاعَ الثَّوْبَ بِالْأَرْشِ وَهُوَ مَا نَقَصَ الْعَيْبُ مِنْهُ Ve bir metāᶜın müşterī selāmeti şartıyla baᶜde'l-iştirāᵓ ᶜaybına muttaliᶜ oldukta semen-i medfūᶜundan istirdād eylediği bir mikdār akçeye ıtlāk olunur ki diyeti menzilesinde olur; yukālu: رَدَّ أَرْشَ السِّلْعَةِ وَهُوَ مَا يُدْفَعُ بَيْنَ السَّلَامَةِ وَالْعَيْبِ فِي السِّلْعَةِ Ve kışkırtmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَرَشَ عَلَيْهِ أَرْشًا إِذَا أَغْرَاهُ Ve vermek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: أَرَشَهُ إِذَا أَعْطَاهُ Ve halk maᶜnāsınadır; tekūlu: مَا أَدْرِي أَيُّ الْأَرْشِ هُوَ أَيْ أَيُّ الْخَلْقِ

اَلْمَأْرُوشُ [el-meᵓrūş] Mahlūk maᶜnāsınadır.

آرِشٌ [Āriş] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) Bir dağın adıdır.

اَلتَّأْرِيشُ [et-teᵓrīş] Āteşi ölçerip ᶜalevlendirmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَرَّشَ النَّارَ إِذَا أَرَّثَهَا

اَلْإِئْتِرَاشُ [el-iᵓtirāş] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Cirāhat zımnında diyet almak maᶜnāsınadır; tekūlu: إِئْتَرِشْ مِنْهُ خُمَاشَتَكَ يَا فُلَانُ أَيْ خُذْ أَرْشَهَا Ve mecrūh diyet ve kısāsa rāzī ve münkād olmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِئْتَرَشَ لِلْخُمَاشَةِ أَيِ اسْتَسْلَمَ لِلْأَرْشِ كَمَا يُقَالُ اِسْتَسْلَمَ لِلْقِصَاصِ

[أ ش ش]

اَلْأَشُّ [el-eşş] (hemzenin fethi ve şīn'in teşdīdiyle) Kuru ekmeğe denir; tekūlu: أَكَلْتُ أَشًّا أَيْ خُبْزًا يَابِسًا Ve bir şerr ve kerīhe zımnında kıyām ve hareket eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَشَّ الْقَوْمُ أَشًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَامُوا وَتَحَرَّكُوا لِلشَّرِّ Ve هَشٌّ [heşş] maᶜnāsınadır ki değnekle ağaçtan yaprak silkmektir; yukālu: أَشَّ عَلَى غَنَمِهِ بِمَعْنَى هَشَّ يَعْنِي خَبَطَ الْوَرَقَةَ بِالْعَصَا

اَلْأَشَاشُ [el-eşāş] ve

اَلْأَشَاشَةُ [el-eşāşet] (hemzelerin fethiyle) هَشَاشٌ [heşāş] ve هَشَاشَةٌ [heşāşet] maᶜnāsınadır ki şen ve neşāt-mend olmaktan ᶜibārettir.

اَلْإِشُّ [el-işş] (hemzenin kesriyle) إِسٌّ [iss] maᶜnāsınadır ki sīn bābına zikr olundu; tekūlu: أَلْحِقِ الْحِشَّ بِالْإِشِّ أَيِ الْحِسَّ بِالْإِسِّ يَعْنِي الشَّيْءَ بِالشَّيْءِ

[أ ق ش]

أُقَيْشٌ [Uḳayş] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) ᶜUkl kabīlesinden bir cemāᶜatin pederi ismidir. Ve Ḥāriṯ b. Uḳayş yāhūd Vuḳayş ashābındandır. Ve

جِمَالُ بَنِي أُقَيْشٍ [cimālu Benī Uḳayş] Bir cins soysuz develerdir ki her nesneden ürker olurlar.

[أ و ش]

أُوشُ [Uş] (hemzenin zamme-i gayr-i müşbeᶜasıyla) Fergāna eyāletinde bir beldedir; muhaddisīnden Mesᶜūd b. Manṣūr ve Muḥammed b. Aḥmed b. ᶜAlī ve ᶜAlī b. ᶜOṯmān eş-Şehīdī ve el-Ḳudve ᶜAlī b. Muḥammed b. ᶜAlī el-Uşiyyūn oradandır.

Mütercim der ki ᶜilm-i ᶜakāᵓidde «يَقُولُ الْعَبْدُ فِي بَدْءِ الْأَمَالِي» beytiyle musaddar olan manzūme-i meşhūrenin nāzımı ᶜAlī b. ᶜOṯmān b. Muḥammed b. Selmān el-Uşī, Şehīdī-i mezkūrdur. Bi-tevfīkihi taᶜālā cāmiᶜ ve müşbiᶜ şerhi hizmetine bu fakīr muvaffak olmuş idim. Baᶜde'l-itmām *Merḥu'l-Meᶜālī fī Şerḥi'l-Emālī* ile tesmiye olunup bi-hamdihi taᶜālā hāliyen

ümmet-i Muḥammed ondan müstefīd olurlar.

FASLU'L-BĀᵓİ'L-MUVAHHADE
(فَصْلُ الْبَاءِ الْمُوَحَّدَةِ)

[ب أ ش]

اَلْبَأْشُ [el-beᵓş] (bā'nın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Bir adamı ᶜale'l-gaflet yere yıkmak maᶜnāsınadır; yukālu: بَئِشَهُ بَأْشًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَرَعَهُ غَفْلَةً Ve bir adamı öte kakmak maᶜnāsınadır; tekūlu: مَا بَأَشْتُهُ بِشَيْءٍ أَيْ مَا دَفَعْتُهُ Ve imtināᶜ eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: مَا بَأَشَ مِنِّي أَيْ مَا امْتَنَعَ

اَلْمُبَاءَشَةُ [el-mubāᵓeşet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) Bir adamı kapıp yere yıkıp o adam ona aslā bir nesne yapmayıp epsem olmak maᶜnāsınadır; yukālu: بَاءَشَ فُلَانًا إِذَا أَخَذَهُ فَصَرَعَهُ وَلَمْ يَصْنَعْ هُوَ شَيْئًا

بِئْشَةُ [Biᵓşet] (bā'nın kesriyle; hemzeyi yā'ya kalble بِيشَةُ [bīşet] dahi derler) Yemen'de bir arslan yatağı yerin ismidir. Fārisīde bīşe ormana denmekle zāhiren muᶜarrebdir.

[ب ح ش]

اَلْبَحْشُ [el-baḥş] (وَحْشٌ [vaḥş] vezninde) Leyṯ rivāyeti üzere birikmek maᶜnāsınadır; yukālu: بَحَشَ الْقَوْمُ بَحْشًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا اجْتَمَعُوا Ve bunda Leyṯ'i sāᵓirleri tahtiᵓe eyledi. Ve baᶜzılar dediler ki savāb olan تَحَبُّشٌ [teḥabbuş] olmaktır.

[ب ذ ش]

اَلْبَاذِشُ [el-Bāẕiş] (ẕāl-ı muᶜceme ile صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) Esmādandır: Ebū ᶜAbdullāh Muḥammed b. el-Bāẕiş, nuhāt-ı Maġrib'dendir.

[ب ر خ ش]

اَلْبِرْخَاشُ [el-birẖāş] (bā'nın kesriyle) Kargaşanlık ve gırīv ve kavga ve hengāme

maᶜnāsınadır; yukālu: وَقَعُوا فِي خِرْبَاشٍ وَبِرْخَاشٍ أَيْ فِي اخْتِلَاطٍ وَصَخَبٍ Mütercim der ki zāhiren birhāş-ı Fārisī muᶜarrebidir ki cenk ve kavga maᶜnāsınadır.

[ب ر ش]

اَلْبَرَشُ [el-bereş] (fethateynle) ve

اَلْبُرْشَةُ [el-burşet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) At kısmının tüylerinde olan hurde hurde alaca beneklere denir ki sāᵓir levnine muhālif olur; sis taᶜbīr olunur. Baᶜzı kır atlarda bakla kırı ve sisli kır taᶜbīr ederler; yukālu: لَهُ فَرَسٌ فِي جِلْدِهِ بَرَشٌ وَبُرْشَةٌ وَهُوَ نُكَتٌ صِغَارٌ فِي شَعْرِهِ يُخَالِفُ سَائِرَ لَوْنِهِ Ve tırnakta hādis olan beyāzlığa denir.

اَلْأَبْرَشُ [el-ebreş] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) ve

اَلْبَرِيشُ [el-berīş] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Vasflardır, sisli ata denir; yukālu: فَرَسٌ أَبْرَشُ وَبَرِيشٌ أَيْ فِيهِ بَرَشٌ Ve

أَبْرَشُ [Ebreş] Mülūk-i ᶜArabdan Ceẕīme'nin lakabıdır. أَبْرَصُ [ebraṣ] olup lākin nās أَبْرَصُ [ebraṣ] taᶜbīrinden ihtirāz eylemeleriyle أَبْرَصُ [ebraṣ] bedeli أَبْرَشُ [ebreş] ile tavsīf eylediler. Ve

أَبْرَشُ [ebreş] Muhtelifü'l-elvān ve kesīrü'n-nebāt mekāna ıtlāk olunur; yukālu: مَكَانٌ أَبْرَشُ أَيْ مُخْتَلِفُ الْأَلْوَانِ كَثِيرُ النَّبَاتِ

اَلْبَرْشَاءُ [el-berşāᵓ] أَبْرَشُ [ebreş]in müᵓennesidir; ve yukālu: أَرْضٌ بَرْشَاءُ أَيْ مُخْتَلِفَةُ الْأَلْوَانِ كَثِيرَةُ النَّبَاتِ Ve nebātātı firāvān olan seneye vasf olur; yukālu: سَنَةٌ بَرْشَاءُ أَيْ كَثِيرَةُ الْعُشْبِ Ve nās ᶜalā-kavlin cemāᶜat-i insānīye ıtlāk olunur; tekūlu: مَا أَدْرِي مِنْ أَيِّ الْبَرْشَاءِ هُوَ أَيْ مِنْ أَيِّ النَّاسِ أَوْ مِنْ أَيِّ جَمَاعَتِهِمْ Ve

بَرْشَاءُ [Berşāᵓ] Ẕuhl ve Şeybān ve Ḳaysu Benī Ṣaᶜlebe nām kimselerin vālidelerinin lakablarıdır. Vücūdunda بَرَشٌ [bereş] olduğundan yāhūd ortağı olan hatunla miyānlarında ihtilāf vukūᶜundan telkīb olunmuştu. Ve mezbūrlara بَنُو الْبَرْشَاءِ [Benu'l-Berşāᵓ] ıtlāk olunur.

[ب ر ط ش]

اَلْمُبَرْطِشُ [el-muberṭiş] (ism-i fāᶜil bünyesiyle) Dellāla, ᶜalā-kavlin bāyiᶜ ile müşterī beyninde olan miyāncıya denir: وَكَانَ عُمَرُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فِي الْجَاهِلِيَّةِ مُبَرْطِشًا أَيْ دَلَّالًا أَوْ سَاعِيًا بَيْنَ الْبَائِعِ وَالْمُشْتَرِي أَوْ هُوَ بِالسِّينِ الْمُهْمَلَةِ

[ب ر غ ش]

اَلْبَرْغَشُ [el-berġaş] (ġayn-ı muᶜceme ile جَعْفَرٌ [caᶜfer] vezninde) Sivrisineğe denir.

اَلْإِبْرِغْشَاشُ [el-ibriġşāş] (إِقْشِعْرَارٌ [iḳşiᶜrār] vezninde) Hasta yāhūd mecrūh sağalmakla kalkıp gezmeğe başlamak maᶜnāsınadır; yukālu: إِبْرَغَشَّ الرَّجُلُ مِنْ مَرَضِهِ إِذَا بَرَأَ وَانْدَمَلَ وَقَامَ وَمَشَى

[ب ر ق ش]

أَبُو بَرَاقِشَ [ebū berāḳiş] (bā'nın fethiyle) Kirpiye şebīh bir küçük tāᵓir-i berrīye ıtlāk olunur ki yeleklerinin yukarısı begāyet ak ve ortası kırmızı ve aşağısı siyāh olur. Bir nesneden korkup belinledikte tüyleri kabarıp tāvus gibi gūnāgūn elvānla mütelevvin olur. Zikri ātī ihtilāf-ı elvān maᶜnāsındandır. Bu cihetle televvün tabīᶜati olan adama أَبُو بَرَاقِشَ [ebū berāḳiş] ıtlāk ederler.

اَلْبِرْقِشُ [el-birḳiş] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Bir başka kuş ismidir ki شُرْشُورٌ [şurşūr] dahi derler, māddesinde zikr olundu. Ve

بِرْقِشٌ [Birḳiş] Teym kabīlesinden bir şāᶜir ismidir.

اَلْبَرْقَشَةُ [el-berḳaşat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Perākende olmak maᶜnāsınadır;

yukālu: بَرْقَشَ الْقَوْمُ إِذَا تَفَرَّقُوا Ve halt-ı kelām eylemek maʿnāsınadır; yukālu: بَرْقَشَ الْكَلَامَ إِذَا خَلَطَهُ Ve nesne yemeğe teveccüh ve ikbāl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: بَرْقَشَ عَلَى أَكْلِ الطَّعَامِ إِذَا أَقْبَلَ عَلَيْهِ Ve münakkaş nesnenin levni muhtelif olmak maʿnāsınadır; yukālu: بَرْقَشَ لَوْنُ الْأَرْقَشِ إِذَا اخْتَلَفَ

بَرَاقِشُ [Berāḳiş] (bā'nın fethiyle) Bir kancık kelbin ismidir. «عَلَى أَهْلِهَا دَلَّتْ بَرَاقِشُ» ve «عَلَى أَهْلِهَا تَجْنِي بَرَاقِشُ» meselinin menşeʾidir. Kelb-i mezbūrun sāhibi üzerine sūʾ-i kasd ile bir gece düşman zuhūr edip lākin zulmet-i leylden hānesini görmeyip mübāʿadet üzere iken kelb-i mezbūr at ayaklarının taptabına ürmekle düşmanlar dönüp kelb āvāzıyla sāhibini şeb-hūn ve gāret eylemekle kelām-ı mezbūr mesel olmuştur. Bir kimse zararı kendi üzerine ʿāʾid olan bir ʿamel işledikte darb olunur.

Baʿzılar dedi ki بَرَاقِشُ [Berāḳiş], Loḳmān b. ʿĀd'ın zevcesi ismidir ki vaktinin meliki idi. Bir gün Loḳmān sefere gidip mezbūreyi cā-nişīn vazʿ eyledi. Ve mukaddemā Loḳmān bir mahsūs mekān taʿyīn eylemişti ki ʿale'l-gaflet bir taraftan bir hādise zuhūr eylese hemān orada tütün kaldırıp bu vechile etrāf ve eknāfta ʿasākiri fi'l-hāl müctemiʿ olurlar idi. Loḳmān sefere gittikten sonra cāriyeler bir gece zevk tarīkiyle yine mekān-ı merkūmda tütün kaldırmalarıyla etrāfta bulunan ʿaskerler bir ʿārıza zuhūru mülāhazasıyla ʿale'l-ʿāde müctemiʿ oldular. Berāḳiş keyfiyyete vākıf oldukta erbāb-ı umūr kendisine fiʿl-i merkūm cāriyelerin ʿabes ve lehvlerinden neşʾet eyledi diye ʿaskerler ircāʿ olunsa min baʿd ciddī hezle haml edecekleri derkār olmakla ser-rişte vermeyerek bunlara bir iş bulmak lāzime-i hāldendir diye irāʾet-i maslahat eylediklerinde mezbūre dahi tīz elden bir binā tasmīm ve müctemiʿ olan ʿaskeri o binā bünyānına taʿyīn eyleyip çend rūz zarfında hitām-pezīr eylediler. Vaktā ki Loḳmān seferden ʿavdet edip binā-yı mezbūrun aslından istifsār eyledikte, Berāḳiş dahi sūret-i hāli beyān eylemekle Loḳmān kelām-ı mezbūru īrād eyledi.

Ve baʿzılar dedi ki mezbūre Berāḳiş vākıʿā Loḳmān-ı merkūmun zevcesi idi. Ve Loḳmān'ın kavmi katʿā deve kısmının etini ekl eylemezler idi. Ve Loḳmān'ın Berāḳiş'ten bir oğlu var idi. Bir gün Loḳmān ile Berāḳiş'in karındaşlarını görmeğe gidip ve Berāḳiş dahi berāber idi. Mezbūrların hānelerine varıp misāfir olduklarında ikrāmen bir deve zebh ve tabh eylediler. Gulām-ı mezbūr bir etli kemik alıp Lokmān'a getirdi. Loḳmān ekl eyledikte be-gāyet hoşlanıp "Müddetü'l-ʿömr böyle latīf et yemedim, bu nedir?" diye suʾāl eyledikte o dahi kendisi için zebh olunan devenin eti olduğunu beyān eylemekle, Berāḳiş «جَمِّلْ فَاجْتَمِلْ» yaʿnī "Sen bize bundan sonra cemel itʿām edip ve sen dahi ondan ekl eyle" dedi. Ve Berāḳiş'in develeri pek çok idi. Min baʿd Loḳmān mezbūrenin ve birāderlerinin ve kavm ve kabīlesinin develerini zebh ve ekl eylemeğe mübāderet eylemekle kelām-ı mezbūr īrād olundu. Ve

بَرَاقِشُ [Berāḳiş] ve هَيْلَانُ [Heylān] (سَيْلَانُ [seylān] vezninde) Yemen'de iki dağın yāhūd iki vādīnin adıdır. Ve iki kadīm belde ismidir ki hālen harābedir.

اَلتَّبَرْقُشُ [et-teberḳuş] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc]

vezninde) Günāgün renkler ile mütezeyyin olmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَبَرْقَشَ لَنَا فُلاَنٌ أَيْ تَزَيَّنَ بِأَلْوَانٍ مُخْتَلِفَةٍ

[ب ر ن ش]

اَلْبَرَنْشَاءُ [el-berenşāᵓ] (fethateynle) Nās maᶜnāsınadır; tekūlu: مَا أَدْرِي أَيُّ الْبَرَنْشَاءِ هُوَ أَيْ أَيُّ النَّاسِ

[ب ش ش]

اَلْبَشُّ [el-beşş] (bā'nın fethi ve şīn'in şeddesiyle) ve

اَلْبَشَاشَةُ [el-beşāşet] (رَشَاشَةٌ [reşāşet] vezninde) Güler yüzlü olmak maᶜnāsınadır; tekūlu: بَشِشْتَ بَشًّا وَبَشَاشَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ طَلْقَ الْوَجْهِ Ve letāfetle nāzükāne suᵓāl eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: بَشَّ لَهُ فِي الْمَسْئَلَةِ إِذَا لَطَفَ Ve bir kimseye gülerek cünbüş ve neşātla ikbāl ve telakkī eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: بَشَّ لَهُ إِذَا أَقْبَلَ عَلَيْهِ وَضَحِكَ إِلَيْهِ Ve bir dost bir dosta mülākī oldukta ferah ve meserret izhār eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; tekūlu: لَقِيتُهُ فَبَشَّ بِي أَيْ فَرِحَ وَسُرَّ

اَلْأَبَشُّ [el-ebeşş] (أَعَزُّ [eᶜazz] vezninde) آبِشٌ [ābiş] maᶜnāsınadır ki zikr olundu.

اَلْبَشِيشُ [el-beşīş] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Yüze ıtlāk olunur; yukālu: طَلْقُ الْبَشِيشِ أَيِ الْوَجْهِ

اَلْبَشِيشَةُ [el-beşīşet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Bir adamın mā-melek ıtlāk olunan mālında müstaᶜmeldir, müstelzim-i beşāşet olduğu için; tekūlu: أَخْرَجْتُ لَهُ بَشِيشَتِي أَيْ مِلْكَ يَدِي

اَلْإِبْشَاشُ [el-ibşāş] (hemzenin kesriyle) Yerin nebātı birbirine sarmaşık olmak, ᶜalā-kavlin yenice bitirmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَبَشَّتِ الْأَرْضُ إِذَا الْتَفَّ نَبْتُهَا أَوْ أَنْبَتَتْ أَوَّلَ نَبَاتِهَا

اَلتَّبَشْبُشُ [et-tebeşbuş] (تَزَلْزُلٌ [tezelzul] vezninde) Bir kimseye güler yüz gösterip üns ve iltifāt ve muvāsalet eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: تَبَشْبَشَ بِهِ إِذَا آنَسَهُ وَوَاصَلَهُ Ve Hak taᶜālā tarafından تَبَشْبُشٌ [tebeşbuş] ᶜabdinden hoşnūd olmakla ikrām ve ihsān eylemek maᶜnāsına olur. Müᵓellif bununla işbu hadīse telmīh eylemiştir: «لاَ يُوطِنُ الرَّجُلُ الْمَسَاجِدَ لِلصَّلاَةِ إِلاَّ تَبَشْبَشَ اللهُ بِهِ كَمَا يَتَبَشْبَشُ أَهْلُ الْبَيْتِ بِغَائِبِهِمْ»

[ب ط ش]

اَلْبَطْشُ [el-baṭş] (bā'nın fethi ve ṭā'nın sükūnuyla) Bir kimseyi arslan gibi ᶜunf ve satvetle kavrayıp tutmak maᶜnāsınadır; yukālu: بَطَشَ بِهِ بَطْشًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا أَخَذَهُ بِالْعُنْفِ وَالسَّطْوَةِ Ve baᶜzılar ᶜindinde بَطْشٌ [baṭş] her nesneyi ᶜunf ve şiddetle yapışıp tutmak maᶜnāsınadır. Ve إِبْطَاشٌ [ibṭāş] insānı ahz eylemeğe hāstır. Ve

بَطْشٌ [baṭş] Beᵓs ve kuvvet maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: هُوَ ذُو بَطْشٍ أَيْ بَأْسٍ Ve hastalıktan gerçi ifākat bulup lākin henüz zaᶜīf olmak maᶜnāsınadır; yukālu: بَطَشَ مِنَ الْحُمَّى إِذَا أَفَاقَ مِنْهَا وَهُوَ ضَعِيفٌ

اَلْإِبْطَاشُ [el-ibṭāş] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir adamı ᶜunf ve şiddetle kavrayıp tutmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَبْطَشَهُ إِذَا أَخَذَهُ بِالْعُنْفِ وَالسَّطْوَةِ أَوِ الْبَطْشُ اَلْأَخْذُ الشَّدِيدُ فِي كُلِّ شَيْءٍ

اَلْبَطِيشُ [el-beṭīş] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Şedīdü'l-batş olana denir; yukālu: هُوَ بَطِيشٌ أَيِ الشَّدِيدُ الْبَطْشِ

بِطَاشٌ [Biṭāş] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

مُبَاطِشٌ [Mubāṭiş] (مُسَافِرٌ [musāfir] vezninde) İki recül ismleridir. Ve İsmāᶜīl b. Hibetullāh b. Bāṭīş ki baᶜde'ṭ-ṭāᵓ yā'yladır, fakīh-i Şāfiᶜīdir.

اَلْمُبَاطَشَةُ [el-mubāṭaşat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet]

vezninde) Bir nesneye dürüşmek maᶜnāsınadır; yukālu: بَاطَشَهُ إِذَا عَالَجَهُ Ve iki kimse güreşçiler gibi birbirini kavramak için ellerini uzatıp uğraşmak maᶜnāsınadır; yukālu: بَاطَشَا إِذَا مَدَّ كُلٌّ مِنْهُمَا يَدَهُ إِلَى صَاحِبِهِ لِيَبْطِشَ بِهِ

اَلتَّبَطُّشُ [et-tebaṭṭuş] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜul] vezninde) Devenin yükü pek ağır olup ve yorulmak sebebiyle altında kımıldanmaz derecesine varmakla ayaklarını sürüyerek yürümek maᶜnāsınadır; yukālu: إِنَّ الرِّكَابَ تَبَطَّشُ بِأَحْمَالِهَا أَيْ تَزْحَفُ بِهَا لاَ تَكَادُ تَتَحَرَّكُ Bunun aslı تَتَبَطَّشُ idi ki fiᶜl-i muzāriᶜdir.

[ب غ ش]

اَلْبَغْشَةُ [el-baġşet] (bā'nın fethi ve ġayn-ı muᶜcemenin sükūnuyla) Zaᶜīf yağan yağmura denir ki çisinti taᶜbīr olunur; tekūlu: جَاءَنِي وَفِي السَّمَاءِ بَغْشَةٌ أَيْ مَطَرَةٌ ضَعِيفَةٌ

اَلْبَغْشُ [el-baġş] (نَقْشٌ [naḳş] vezninde) Bulut çisinti yağdırmak maᶜnāsınadır; yukālu: بَغَشَتِ السَّمَاءُ بَغْشًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَمْطَرَتِ الْبَغْشَةَ Ve çocuk ağlamsıyarak anasına yāhūd babasına koşmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: اَلصَّبِيُّ يَبْغَشُ إِلَى أُمِّهِ إِذَا أَجْهَشَ إِلَيْهَا Ve hānenin bacasından zerre taᶜbīr olunan ince toz girmek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: بَغَشَ الْهَبَاءُ فِي الْكُوَّةِ إِذَا دَخَلَ فِيهَا

اَلْبَاغِشُ [el-bāġiş] (بَاطِشٌ [bāṭiş] vezninde) Çisinti vech üzere yağar olan yağmura denir; yukālu: مَطَرٌ بَاغِشٌ أَيْ ذُو بَغْشَةٍ İşbu بَغْشَةٌ [baġşet] lafzında tā' vahdet içindir.

[ب ق ش]

اَلْبَقْشُ [el-baḳş] (نَقْشٌ [naḳş] vezninde) Bir şecer ismidir ki Fārisīde ona hoş-sāy derler. Şārih der ki sīn-i mühmele ile بَقْسٌ [baḳs] dedikleri olmak zāhirdir.

[ب ك ش]

اَلْبَكْشُ [el-bekş] (نَقْشٌ [naḳş] vezninde) Devenin ayağı bağını çözmek maᶜnāsınadır; yukālu: بَكَشَ عِقَالَ بَعِيرِهِ بَكْشًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَلَّ

[ب ل ط ش]

بَلاَطُنُشُ [Belāṭunuş] (bā'nın fethi ve ṭā' ve nūn'un zammıyla) Şām ülkesinde bir belde-i sagīre ismidir; hısn ve eşcār ve ᶜuyūnu müştemildir.

[ب ن ش]

اَلْبَنْشُ [el-benş] (bā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Bir işte sölpüklük edip gevşek deprenmek maᶜnāsınadır; yukālu: بَنَشَ فِي الْأَمْرِ بَنْشًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا اسْتَرْخَى فِيهِ

اَلتَّبْنِيشُ [et-tebnīş] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) بَنْشٌ [benş] maᶜnāsınadır, lākin bu bābda istiᶜmāli ondan ekserdir; yukālu: بَنَّشَ فِي الْأَمْرِ بِمَعْنَى بَنَشَ

اَلْبَنْشَى [el-Benşā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Müteᵓahhirīn-i muhaddisīnden Şāmiyyü'l-asl ᶜAbdulmunᶜim el-Bustī lakabıdır.

[ب و ش]

اَلْبَوْشُ [el-bevş] (bā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Karışık cemāᶜate, ᶜalā-kavlin kabāᵓil-i muhtelifeden müctemiᶜ olana mahsūstur yāhūd mutlakan nās-ı kesīre denir; bā'nın zammıyla da cāᵓizdir; yukālu: جَاؤُوا فِي بَوْشٍ أَيْ جَمَاعَةٍ مُخْتَلِطَةٍ أَوْ لاَ يَكُونُ إِلاَّ مِنْ قَبَائِلَ شَتَّى أَوِ الْكَثْرَةِ مِنَ النَّاسِ Ve minhu yukālu: بَوْشٌ بَائِشٌ Ve bir babanın oğullarına ıtlāk olunur, bir araya gelip biriktikleri hālde yukālu: هَذِهِ الْحُضَّارُ بَوْشٌ أَيْ بَنُو أَبٍ وَذَلِكَ إِذَا اجْتَمَعُوا Ve

بَوْشٌ [bevş] Mışır diyārına mahsūs bir nevᶜ taᶜām ismidir; buğday ile mercimeği ka-

rıştırıp bir zenbīlde gasl eyledikten sonra bir destī içre vazᶜ edip fırında tabh ederler. Ve

بَوْشٌ [bevş] Ecnās-ı muhtelife adamların gırīv ve kavga ve feryādlarına denir; tekūlu: مَا هَذَا الْبَوْشُ أَيْ ضَجِيجُ الْأَخْلَاطِ مِنَ النَّاسِ Ve bu maᶜnāda masdar olur; yukālu: بَاشَ تَرَكْتُهُمْ هَوْشًا بَوْشًا أَيْ الْقَوْمُ إِذَا ضَجُّوا ve tekūlu: مُخْتَلِطِينَ Ve Yaḥyā b. Esᶜad b. Bevş el-Bevşī ki ceddine mensūbdur, muhaddisīndendir. Ve

بَوْشٌ [bevş] Bir kimseye el ile bir nesne sunmak maᶜnāsınadır; yukālu: بَاشَ إِذَا أَهْوَى إِلَيْهِ بِشَيْءٍ

اَلْبَوْشِيُّ [el-bevşīyy] (yā-yı müşeddede ile) Fakīr ve kesīrü'l-ᶜayāl adama denir; yukālu: رَجُلٌ بَوْشِيٌّ أَيْ فَقِيرٌ مُعِيلٌ Ve sefīle ve fürū-māye kimseye denir; bunda bā'nın zammıyla da lügattir; yukālu: هُوَ بَوْشِيٌّ أَيْ مِنْ خُمَّانِ النَّاسِ وَدَهْمَائِهِمْ

اَلتَّبَاوُشُ [et-tebāvuş] تَنَاوُشٌ [tenāvuş] vezninde ve mürādifidir ki birbirine destdırāzlık eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: تَبَاوَشَا أَيْ تَنَاوَشَا

اَلْإِنْبِيَاشُ [el-inbiyāş] (إِنْفِعَالٌ [infiᶜāl] veznide) Bir nesneden tehāşī eylemekle irkilip burtulmak maᶜnāsınadır; yukālu: هُوَ لاَ يَنْبَاشُ مِنْ شَيْءٍ أَيْ لاَ يَنْحَاشُ وَلاَ يَنْقَبِضُ

اَلتَّبْوِيشُ [et-tebvīş] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) ve

اَلتَّبَوُّشُ [et-tebevvuş] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Nās karışık olmak maᶜnāsınadır; yukālu: بَوَّشَ الْقَوْمُ وَتَبَوَّشُوا إِذَا اخْتَلَطُوا

بُوشُ [Būş] (bā'nın zammıyla) Mışır'da bir karyedir; yukālu: ثِيَابٌ بُوشِيَّةٌ Orada nesc olunur. ve muhaddisīnden ᶜAlī b. İbrāhīm el-Būşī oradandır.

[ب ه ش]

اَلْبَهْشُ [el-behş] (bā'nın fethiyle) مُقْلٌ [muḳl] dedikleri yemişin tāzesine denir ki devm ağacının semeridir, Hind ve Ḥicāz'da olur; kurusuna خَشْلٌ [ḫaşl] derler. Ve

بَهْشٌ [behş] Vasf olur, güler yüzlü, küşāderū, beşāşetli adama denir; yukālu: رَجُلٌ بَهْشٌ أَيْ هَشٌّ بَشٌّ Maᶜnā-yı ātīdendir. Ve

بِلاَدُ الْبَهْشِ [Biladu'l-Behş] Diyār-ı Ḥicāz'a ıtlāk olunur, zikr olunan semer-i بَهْشٌ [behş] orada nābit olduğu için. Ve

بَهْشٌ [behş] Masdar olur, bir nesneyi sorup araştırmak maᶜnāsınadır; yukālu: بَهَشَ عَنْهُ بَهْشًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا بَحَثَ عَنْهُ Ve ārzūkerdesi olan nesneye ferah ve şevkle şitāb ve ikbāl eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: بَهَشَ إِلَيْهِ إِذَا ارْتَاحَ لَهُ وَخَفَّ بِارْتِيَاحٍ Ve bir nesneye el sunup lākin almayıp mahrūm olmak maᶜnāsınadır; yukālu: بَهَشَ إِلَيْهِ إِذَا تَنَاوَلَهُ لِيَأْخُذَهُ وَلَمْ يَأْخُذْهُ Ve bir kimse yalnızca ağlamağa yāhūd gülmeğe müteheyyiᵓ olmak maᶜnāsınadır; yukālu: بَهَشَ الرَّجُلُ إِذَا تَهَيَّأَ لِلْبُكَاءِ وَحْدَهُ أَوْ لِلضَّحِكِ أَيْضًا Ve almak için bir nesneye el sunmak maᶜnāsınadır; yukalu: بَهَشَ بِيَدِهِ إِلَيْهِ لِيَتَنَاوَلَهُ Ve birikmek maᶜnāsınadır; yukālu: بَهَشَ الْقَوْمُ إِذَا اجْتَمَعُوا

اَلتَّبَهُّشُ [et-tebehhuş] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Bu dahi birikmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَبَهَّشَ الْقَوْمُ إِذَا اجْتَمَعُوا

بُهَيْشٌ [Buheyş] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Ẕu'r-Rumme nām şāᶜirin ceddi ismidir. Ve ᶜAlī b. Buheyş muhaddisīndendir.

بَهْوَشٌ [Behveş] (جَرْوَلٌ [cervel] vezninde) Bir recül ismidir.

اَلْمُبَهَّشُ [el-mubehheş] (مُعَظَّمٌ [muᶜaẓẓam] vezninde) Seyr-i serīᶜ maᶜnāsına müstaᶜmeldir, ictimāᶜ

maᶜnāsındandır; yukālu: سَيْرٌ مُبَهَّشٌ أَيْ سَرِيعٌ

اَلتَّبَاهُشُ [et-tebāhuş] (تَفَاعُلٌ [tefāᶜul] vezninde) İki kimse birbirine elleriyle birer nesne sunmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَبَاهَشَا بَيْنَهُمَا الشَّيْءَ إِذَا أَهْوَى كُلٌّ مِنْهُمَا إِلَى الْآخَرِ بِشَيْءٍ

[ب ي ش]

بَيْشٌ [Beyş] (bā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Bir mevziᶜ adıdır ki onda niçe maᶜdenler vardır.

بِيشٌ [Bīş] ve

بِيشَةُ [Bīşet] (bā'ların kesriyle) Tarīk-i Yemāme'de bir vādī ismidir ki arslan yatağıdır. Ve بِيشَةُ [bīşet] lafzı mehmūzen lügattir, niteki zikr olundu. Ve

بِيشٌ [bīş] Zencebīle şebīh bir nebāt ismidir ki tāzesi ve kurusu olur. Ve ekserī onda zehr-i kattāl hāsıl olur, ekl eden hayvānātı helāk eder. Ve tiryākı فَارَةُ الْبِيشِ [fāretu'l-bīş] dedikleridir ki onunla tagaddī eder. Ve bıldırcın kuşu dahi onu tenāvül eder ve aslā zarar eylemez. Ve دَوَاءُ الْمِسْكِ [devāᵓu'l-misk] dedikleri maᶜcūn dahi ona mukāvim olur. İşbu بِيشٌ [bīş] dedikleri nebāt bilād-ı Çīn'de Helāhil nām dağda biter bir köktür, bu sebebden semm-i helāhil ıtlāk ederler, zehr-i kātildir; envāᶜı vardır, Türkīde bıldırcın otu derler. Ve فَارَةُ الْبِيشِ [fāretu'l-bīş] ki Fārisīde bīş-i mūş derler fāreye şebīh bir hayvāndır. ᶜİnde'l-baᶜz cedvār dedikleridir, bīş civārında olur ve onun tiryāk-ı defᶜīsidir.

اَلتَّبْيِيشُ [et-tebyīş] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Yüzü beyāz ve hūb ve dil-ārā kılmak maᶜnāsınadır; yukālu: بَيَّشَ اللهُ وَجْهَهُ أَيْ بَيَّضَهُ وَحَسَّنَهُ

FASLU'T-TĀᵓİ'L-FEVKİYYE

(فَصْلُ التَّاءِ الْفَوْقِيَّةِ)

[ت ر ش]

اَلتَّرْشُ [et-terş] (tā'nın fethi ve fethateynle) Hafīflik ve bī-temkīnlik ve densizlik ve şelfelik, ᶜalā-kavlin bed-hūyluk ve buhl ve dınnet maᶜnāsınadır; tekūlu: مَا هَذَا التَّرْشُ وَالتَّرَشُ أَيِ الْخِفَّةُ وَالنَّزَقُ أَوْ سُوءُ الْخُلُقِ وَالضِّنَّةُ Ve

تَرَشٌ [tereş] (fethateynle) Maᶜnā-yı mezbūrda masdar olur; yukālu: تَرِشَ الرَّجُلُ تَرَشًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ ذَا تَرْشٍ

اَلتَّرِشُ [et-teriş] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلتَّارِشُ [et-tāriş] Maᶜnā-yı mezbūrdan sıfattır.

اَلتِّرْشَاءُ [et-tirşāᵓ] (tā'nın kesriyle) İpe denir, حَبْلٌ [ḥabl] maᶜnāsına. Ve bu muᶜtel olmakla mevziᶜ-i zikri «ر،ش،ي» māddesidir.

[ت ل ش]

تَالِشٌ [Tāliş] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) ᶜAcemde Gīlān vilāyetinden bir eyālet adıdır.

[ت م ش]

اَلتَّمْشُ [et-temş] (tā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Biriktirmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَمَشَ الشَّيْءَ تَمْشًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَمَعَهُ

FASLU'L-CĪM
(فَصْلُ الْجِيمِ)

[ج أ ش]

اَلْجَأْشُ [el-ceᵓş] (cīm'in fethi ve hemzenin sükūnuyla ve baᶜzen hemzesiz yaᶜnī elifle istiᶜmāl olunur) Bir nesneden havfla muztarib oldukta insānın yüreği oynayıp titremeğe denir; tekūlu: أَخَذَنِي مِنْهُ الْجَأْشُ وَهُوَ رُوَاعُ الْقَلْبِ إِذَا اضْطَرَبَ عِنْدَ الْفَزَعِ Ve insānın nefs-i nātıkasına denir; yukālu: سَكَنَ جَأْشُهُ أَيْ نَفْسُهُ Ve جَأْشٌ [ceᵓş] lafzının cemᶜi جُؤُوشٌ [cuᵓūş] gelir. Ve

جَأْشٌ [Ceᵓş] Bir mevziᶜ adıdır. Ve masdar olur, bir nesneye teveccüh ve ikbāl eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: جَأَشَ إِلَيْهِ جَأْشًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَقْبَلَ Ve hüzn yā havf sebebiyle yürek yerinden oynayıp kalkmak maᶜnāsınadır; yukālu: جَأَشَتْ نَفْسُهُ إِذَا ارْتَفَعَتْ مِنْ حُزْنٍ أَوْ فَزَعٍ

اَلْجُؤْشُوشُ [el-cuᵓşūş] (عُصْفُورٌ [ᶜuṣfūr] vezninde) Göğüse yāhūd vasatına denir ki yürek üzerine gelen yeri olur; yukālu: ضَرَبَ جُؤْشُوشَهُ أَيْ صَدْرَهُ أَوْ حَيْزُومَهُ Ve galīz adama denir; yukālu: رَجُلٌ جُؤْشُوشٌ أَيْ غَلِيظٌ Ve

جُؤْشُوشُ اللَّيْلِ [cuᵓşūşu'l-leyl] Ve

جُؤْشُوشُ النَّاسِ [cuᵓşūşu'n-nās] Geceden ve insāndan bir bölüğe denir; yukālu: مَضَى جُؤْشُوشُ اللَّيْلِ أَيْ قِطْعَةٌ مِنْهُ وَمَرَّ جُؤْشُوشٌ مِنَ النَّاسِ أَيْ قِطْعَةٌ

[ج ب ش]

اَلْجَبْشُ [el-cebş] (cīm'in fethi ve bā'nın sükūnuyla) Tıraş eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: جَبَشَ الشَّعْرَ جَبْشًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا حَلَقَهُ

اَلْجَبِيشُ [el-cebīş] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Tıraş olmuş ᶜavret yerine denir; yukālu: رَكَبٌ جَبِيشٌ أَيْ مَحْلُوقٌ

FASLU'Ş-ŞĀᵓİ'L-MÜSELLESE
(فَصْلُ الثَّاءِ الْمُثَلَّثَة)

[ث ب ش]

ثُبَاشٌ [Ṣubāş] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Aᶜlām-ı ricāldendir, gūyā ki شُبَاثٌ [şubāṯ] maklūbudur.

[ث ش ش]

اَلثَّشُّ [eṯ-ṯeşş] (ṯā'nın fethi ve şīn'in teşdīdiyle) Üfürülmüş tulumdan yel çıkarmak maᶜnāsınadır; yukālu: ثَشَّ السِّقَاءَ وَفَشَّهُ إِذَا أَخْرَجَ مِنْهُ الرِّيحَ

اَلْجَبَّاشُ [el-Cebbāş] (شَدَّادٌ [şeddād] veznin-de) Esmādandır: Muḥammed b. ᶜAlī b. Ṭarḫān b. Cebbāş muhaddisīndendir, ken-diden oğlu Ḥāfıẓ ᶜAbdullāh rivāyet-i hadīs eyledi.

[ج ح ر ش]

اَلْجَحْرَشُ [el-caḥreş] (جَعْفَرٌ [caᶜfer] veznin-de) Gövdesi kalın, aᶜzāsı dirnekli sıkı ata denir; yukālu: فَرَسٌ جَحْرَشٌ أَيْ غَلِيظٌ مُجْتَمِعُ الْخَلْقِ

[ج ح ش]

اَلْجَحْشُ [el-caḥş] (cīm'in fethi ve ḥā-yı mühmelenin sükūnuyla) Deriye isābet eden nesneyi soyup sıyırmak maᶜnāsınadır, ᶜalā-kavlin bu tırmalamaktan aşağıca ki kaşımaktır yāhūd tırmalaktan ziyāde ki kazıyıp gidermektir; yukālu: جَحَشَ الْجِلْدَ جَحْشًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا سَحَجَهُ وَقَشَرَهُ مِنْ شَيْءٍ يُصِيبُهُ أَوْ هُوَ كَالْخَدْشِ أَوْ دُونَهُ أَوْ فَوْقَهُ Ve

جَحْشٌ [caḥş] Eşek sıpasına denir ki cemᶜi جِحَاشٌ [ciḥāş] gelir ve جِحْشَانٌ [ciḥşān] gelir cīm'in kesriyle; müᵓennesi جَحْشَةٌ [caḥşet] tir. Ve atın tayına da ıtlāk olunur, مُهْرُ الْفَرَسِ [muhru'l-feres] maᶜnāsına. Ve cüsse ve endāmın taslak ve kalın ve yakışıksızlığı-na denir; yukālu: فِي هَيْكَلِهِ جَحْشٌ أَيْ جَفَاءٌ وَغِلَظٌ Ve cihād ve gazā maᶜnāsınadır. Ve geyiğe ıtlāk olunur, ظَبْيٌ [ẓaby] maᶜnāsına. Ve Cu-heyne kabīlesinden bir sahābī ismidir. Ve Ümmü'l-müᵓminīn Zeyneb ve birāderleri ᶜAbdullāh ve ᶜAbdu Benū Caḥş b. Riᵓāb sahābīlerdir, radıyallāhu ᶜanhum. Ve

جَحْشٌ [Caḥş] Ḥābūr kazāsında bir karyedir.

اَلْجَحْشَةُ [el-caḥşet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Şol yün pāresine denir ki çoban onu hal-ka halka koluna sarıp ucundan eğirmeğe başlar.

اَلْجَحْوَشُ [el-caḥveş] (جَرْوَلٌ [cervel] vez-ninde) Şol sabīye denir ki henüz aᶜzāsı tām olup kuvvetlenmemiş ola; yukālu: هُوَ جَحْوَشٌ وَذَلِكَ يُقَالُ لِلصَّبِيِّ قَبْلَ أَنْ يَشْتَدَّ

اَلْجَحِيشُ [el-ceḥīş] (أَمِيرٌ [emīr] veznin-de) Bir yana ve bir nāhiyeye denir. Bu maᶜnādandır ki dāᵓimā kavmine karışma-yıp onlardan başka alargaya nüzūl eder olan adama جَحِيشُ الْمَحَلِّ [caḥīşu'l-maḥall] ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ جَحِيشُ الْمَحَلِّ إِذَا كَانَ يَنْزِلُ نَاحِيَةً عَنِ النَّاسِ وَلَمْ يَخْتَلِطْ بِهِمْ

اَلْمَجْحُوشُ [el-mecḥūş] Bir yanına bir ᶜārıza isābet eylemiş adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَجْحُوشٌ إِذَا أُصِيبَ شِقُّهُ

جِحَاشٌ [Ciḥāş] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Esāmīdendir: Ciḥāş b. Ṣaᶜlebe, Ġaṭafān kabīlesinden bir cemāᶜatin pederidir.

اَلْجُحَيْشُ [el-cuḥayş] (زُبَيْرٌ [zubeyr] veznin-de) جَحْشٌ [caḥş]ın musaggarıdır, sıpacık demektir; ve minhu yukālu: هُوَ جُحَيْشُ وَحْدِهِ أَيْ مُسْتَبِدٌّ بِرَأْيِهِ لاَ يُشَاوِرُ النَّاسَ وَلاَ يُخَالِطُهُمْ Küçük sıpa kısmı nāstan ürküp dāᵓimā kaçınır olduğuna mebnī hod-reᵓy ve hod-pesend olup aslā bir kimse ile ihtilāt ve istişāre eylemez olan kimseye ıtlāk olundu, niteki عُيَيْرُ وَحْدِهِ dahi bu makāmda müstaᶜmeldir.

اَلْمُجَاحَشَةُ [el-mucāḥaşet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) Müdāfaᶜa maᶜnāsınadır; yukālu: جَاحَشَهُ إِذَا دَافَعَهُ

اَلْإِجْحِنْشَاشُ [el-icḥinşāş] (إِقْعِنْسَاسٌ [iḳᶜinsās] vezninde) Çocuğun karnı pek büyümek maᶜnāsınadır; yukālu: إِجْحَنْشَشَ بَطْنُ الصَّبِيِّ إِذَا عَظُمَ

[ج ح م ر ش]

اَلْجَحْمَرِشُ [el-caḥmeriş] (cīm'in ve mīm'in fethi ve rā'nın kesriyle) Pek yaşlı kocaka-

rıya denir. Ve çirkīn ve taslak ᶜavrete denir. Ve emzikli tavşana denir, أَرْنَبٌ مُرْضِعٌ maᶜnāsına. Ve pek iri ve haşin engerek yılanına denir. Cemᶜi جَحَامِرُ [ceḥāmir] gelir ve musaggarında جُحَيْمِرٌ [cuḥaymir] denir. Şārih der ki her humāsīnin cemᶜ ve tasgīrlerinde bu resme ahīri iskāt olunur ve eğer harf-i zāᵓid olursa zāᵓidi hazf evlādır.

[ج ح م ش]

اَلْجَحْمَشُ [el-caḥmeş] (جَعْفَرٌ [caᶜfer] vezninde) ve

اَلْجُحْمُوشُ [el-cuḥmūş] (عُصْفُورٌ [ᶜuṣfūr] vezninde) Pek yaşlı kocakarıya denir.

[ج ح ن ش]

اَلْجَحْنَشُ [el-caḥneş] (جَعْفَرٌ [caᶜfer] vezninde) Kalın ve galīz nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ جَحْنَشٌ أَيْ غَلِيظٌ Ve bir recül adıdır.

اَلْجَحْنَشَةُ [el-caḥneşet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) ve

اَلْإِجْحِنْشَاشُ [el-icḥinşāş] (إِقْعِنْسَاسٌ [iḳᶜinsās] vezninde) Çocuğun karnı büyümek maᶜnāsınadır; sānīde mübālaga vardır; yukālu: جَحْنَشَ بَطْنُ الصَّبِيِّ وَاجْحَنْشَشَ إِذَا عَظُمَ

[ج د ش]

اَلْجَدْشُ [el-cedş] (cīm'in fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Bir nesneyi almak için kendisine doğru çevirmek maᶜnāsınadır; yukālu: جَدَشَ الشَّيْءَ جَدْشًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَدَارَهُ لِيَأْخُذَهُ

اَلْجَدَشُ [el-cedeş] (fethateynle) Toprağı kalın yere denir. Cemᶜi أَجْدَاشٌ [ecdāş] gelir. Ve lügat-ı mezbūre İbnu'l-Ḳaṭṭāᶜ rivāyetidir.

[ج ر د ش]

جَرْدَشٌ [Cerdeş] (جَعْفَرٌ [caᶜfer] vezninde) İbn Ḥizām'dır ki ᶜArabdan bir batn pederidir.

[ج ر ش]

اَلْجَرْشُ [el-cerş] (cīm'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi kaşıyıp kazımak maᶜnāsınadır; yukālu: جَرَشَ الشَّيْءَ جَرْشًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا حَكَّهُ Ve bir nesnenin kabuğunu soyup gidermek maᶜnāsınadır; yukālu: جَرَشَ الشَّيْءَ إِذَا قَشَرَهُ Ve deriyi düzeltmek için sürtüp ovuşturmak maᶜnāsınadır; yukālu: جَرَشَ الْجِلْدَ إِذَا دَلَكَهُ لِيَمْلَاسَّ Ve bir nesneyi irice dövmek maᶜnāsınadır; yukālu: جَرَشَ الشَّيْءَ إِذَا لَمْ يُنْعِمْ دَقَّهُ Ve tarakla konak dökülünce kadar başı tarayıp kazımak maᶜnāsınadır; yukālu: جَرَشَ رَأْسَهُ إِذَا حَكَّهُ بِالْمُشْطِ حَتَّى أَثَارَ هِبْرِيَتَهُ Ve ağır ağır seğirtmek maᶜnāsınadır; yukālu: جَرَشَ الرَّجُلُ إِذَا عَدَا عَدْوًا بَطِيئًا Ve جَرْشُ الْأَفْعَى [cerşu'l-efᶜā] engerek yılanı derisini sürtündükte zuhūr eden hışırtısına denir; yukālu: مَرَّ الْأَفْعَى وَلَهُ جَرْشٌ أَيْ صَوْتُ خُرُوجِهَا مِنَ الْجِلْدِ إِذَا حَكَّتْ بَعْضُهَا بِبَعْضٍ Ve gecenin evveliyle sülüsü beyninde olan mikdār-ı zamāna denir; bunda cīm'in zammıyla ve kesriyle ve fethateynle ve صُرَدٌ [ṣurad] vezninde dahi lügattir; tekūlu: أَتَيْتُهُ بَعْدَ جَرْشٍ مِنَ اللَّيْلِ وَجُرْشٍ وَجِرْشٍ وَجَرَشٍ وَجُرَشٍ أَيْ مَا بَيْنَ أَوَّلِهِ إِلَى ثُلُثِهِ Ve

جَرْشٌ [cerş] (feth-i cīmle) Āhir-i leyle de ıtlāk olunur; yukālu: أَتَاهُ بِجَرْشٍ مِنَ اللَّيْلِ أَيْ بِآخِرٍ مِنْهُ Ve

جَرْشٌ [Cerş] Bir mevziᶜ adıdır.

اَلْجَرِيشُ [el-cerīş] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) İri dövülmüş nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ جَرِيشٌ أَيْ لَمْ يُنْعِمْ دَقَّهُ Ve kılıç gibi keskin ve nāfiz kār-güzār adama denir; yukālu: رَجُلٌ جَرِيشٌ أَيْ صَارِمٌ نَافِذٌ Ve iri ve taşlı tuza denir; yukālu: مِلْحٌ جَرِيشٌ إِذَا كَانَ لَمْ يُطَيَّبْ Ve bir dişi keçinin ismidir. Ve ᶜAbduḳays b. Ḫufāf b. ᶜAbducerīş bir şāᶜirdir.

جَرَشٌ [Cereş] (fethateynle) Ürdün nāhiyesinde bir beldedir.

جُرَشٌ [Cureş] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) Yemen'de bir ülke adıdır, ondan aᶜlā sahtiyān ve deve zuhūr eder ve muhaddisīnden bir cemāᶜat oradandır, Rebīᶜa b. ᶜAmr b. ᶜAvf el-Cureşī gibi.

جَرَشِيٌّ [Cereşiyy] (fethateynle ve yā-yı müşeddede ile) ve حَرَشِيٌّ [Ḥareşiyy] (ḥā-yı mühmele ile) ᶜAbdullāh b. ᶜUleym b. Cenāb nām kimsenin oğullarıdır.

اَلْجِرِشَّى [el-cirişşā] (زِمِكَّى [zimikkā] vezninde) Nefs ve zāt maᶜnāsınadır; yukālu: كَرِيمُ الْجِرِشَّى أَيِ النَّفْسِ

جُرَيْشٌ [cureyş] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Cāhiliyye'de bir putun ismidir.

جُرَاشَةُ [Curāşet] (ثُمَامَةٌ [ṯumāmet] vezninde) Esāmīdendir: Temīm b. Curāşe ashābdandır. Ve Esed b. Curāşe muhaddisīndendir.

اَلْجُرَّاشُ [el-currāş] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) جَارِشٌ [cāriş] lafzından cemᶜdir ki cānī maᶜnāsınadır, cināyet edici kimseye denir; yukālu: هُمْ جُرَّاشٌ أَيْ جُنَاةٌ

اَلْإِجْرِيشَّاشُ [el-icrīşāş] (إِشْمِيزَازٌ [işmīzāz] vezninde) Bir kimse mehzūl olduktan sonra eti cānı yerine gelip irileşmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِجْرَأَشَّ الرَّجُلُ إِذَا ثَابَ جِسْمُهُ بَعْدَ هُزَالٍ وَيُقَالُ إِجْرَوَّشَ بِالْوَاوِ Ve deve karın kasık salıp gereği gibi tavlanmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِجْرَأَشَّتِ الْإِبِلُ إِذَا امْتَلَأَتْ بُطُونُهَا وَسَمِنَتْ

اَلْمُجْرَأَشَّةُ [el-mucreᵓeşşet] (ism-i mefᶜūl bünyesiyle ki şāzdır, kıyās olan ism-i fāᶜil olmaktır) Karın kasık salıp tavlanmış develere denir; yukālu: إِبِلٌ مُجْرَأَشَّةٌ أَيِ السَّمِينَةُ الْمُمْتَلِئَةُ الْبُطُونِ Ve bu أَحْصَنَ fiᶜlinden ism-i mefᶜūl bünyesiyle مُحْصَنٌ [muḥṣan] geldiği gibi böylece şāzz olarak gelmiştir.

اَلْمُجْرَئِشُّ [el-mucreᵓişş] (ism-i fāᶜil bünyesiyle) Yanları kalın insān ve hayvāna denir; yukālu: رَجُلٌ وَفَرَسٌ مُجْرَئِشٌّ أَيِ الْغَلِيظُ الْجَنْبِ

اَلْإِجْتِرَاشُ [el-ictirāş] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Kesb ü kār eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: إِجْتَرَشَ لِعِيَالِهِ إِذَا كَسَبَ Ve bir şeyᵓi uğurlayın kapmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِجْتَرَشَ الشَّيْءَ إِذَا اخْتَلَسَهُ

اَلْمُجْرَوَّشُ [el-mucrevveş] (mīm'in zammı ve rāᵓ ve vāv-ı müşeddedenin fethiyle) Vücūdun yanının ortasına denir; yukālu: ضَرَبَ فِي مُجْرَوَّشِهِ أَيْ أَوْسَطَ جَنْبِهِ

اَلْجُرَائِشُ [el-curāᵓiş] (عُلاَبِطٌ [ᶜulābiṭ] vezninde) Pek iri nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ جُرَائِشٌ أَيْ ضَخْمٌ

[ج ر ف ش]

اَلْجَرَنْفَشُ [el-cerenfeş] (فَا'yla سَمَنْدَلٌ [semendel] vezninde) ve

اَلْجُرَافِشُ [el-curāfiş] (عُلاَبِطٌ [ᶜulābiṭ] vezninde) Cüssesi büyük tenū-mend adama denir, ᶜalā-kavlin yanları kaba adama denir; yukālu: رَجُلٌ جَرَنْفَشٌ وَجُرَافِشٌ أَيِ الْعَظِيمُ أَوِ الْعَظِيمُ الْجَنْبَيْنِ Ve kaba sakallı adama جَرَنْفَشُ اللِّحْيَةِ [cerenfeşu'l-liḥyet] ıtlāk olunur; yukālu: إِنَّهُ لَجَرَنْفَشُ اللِّحْيَةِ أَيْ ضَخْمُهَا

[ج ش ش]

اَلْجَشُّ [el-ceşş] (cīm'in fethi ve şīn'in teşdīdiyle) Bir nesneyi bulgur gibi rīze rīze dövüp ufatmak maᶜnāsınadır; yukālu: جَشَّ الشَّيْءَ جَشًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا دَقَّهُ وَكَسَرَهُ Ve değnekle vurmak maᶜnāsınadır; yukālu: جَشَّ فُلاَنًا بِالْعَصَا إِذَا ضَرَبَهُ بِهَا Ve süpürmek maᶜnāsınadır; yukālu: جَشَّ الْمَكَانَ إِذَا كَنَسَهُ Ve kuyu ayırtlamak maᶜnāsınadır; yukālu: جَشَّ الْبِئْرَ إِذَا نَقَّاهَا Ve bir adam gözünü sıkıp

yaş çıkarmak maᶜnāsınadır; yukālu: جَشَّ الْبَاكِي دَمْعَهُ إِذَا امْتَرَاهُ وَاسْتَخْرَجَهُ Ve kuyunun içini gereği gibi silip süpürüp temiz eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: جَشَّ الْبِئْرَ إِذَا كَنَسَهَا وَنَقَّاهَا Ve

جَشٌّ [ceşş] Dürüşt ve haşin taşlık yere denir; yukālu: مَوْضِعٌ جَشٌّ أَيِ الْخَشِنُ الْحِجَارَةِ Ve

جَشُّ الدَّابَّةِ [ceşşu'd-dābbet] Davarın beline denir; yukālu: ضَرَبَ جَشَّ الْحِمَارِ أَيْ وَسَطَهُ Ve

جَشُّ الْفِقَرِ [ceşşu'l-fiḳar] Omurga kemiklerinin vasatına denir, niteki bu iki maᶜnāda جُشَّانٌ [cuşşān] dahi denir cīm'in zammıyla.

اَلْإِجْشَاشُ [el-icşāş] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir nesneyi dövüp ufatmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَجَشَّ الشَّيْءَ إِذَا دَقَّهُ وَكَسَرَهُ Ve yerin nebātātı birbirine sarmaşmak maᶜnasınadır; yukālu: أَجَشَّتِ الْأَرْضُ إِذَا الْتَفَّ نَبْتُهَا

اَلْجَشْجَشَةُ [el-ceşceşet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Bu dahi kuyuyu gereği gibi silip pāk eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: جَشْجَشَ الْبِئْرَ إِذَا كَنَسَهَا وَنَقَّاهَا

اَلْجَشَّاشُ [el-ceşşāş] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Bulgur dövücüye denir. Ve Hāşim b. ᶜAbdulvāḥid el-Ceşşāş el-Kūfī ve İbrāhīm b. el-Velīd el-Ceşşāş muhaddislerdir.

اَلْجَشِيشَةُ [el-ceşīşet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Bulgur ve yarma makūlesine denir. Ve bulgur pilavına denir ki içine et yā hurmā kıyıp tabh olunmuş ola; yukālu: أَطْعَمَنَا الْجَشِيشَةَ وَهِيَ حِنْطَةٌ تُطْحَنُ جَلِيلاً فَتُجْعَلُ فِي قِدْرٍ وَيُلْقَى فِيهَا لَحْمٌ أَوْ تَمْرٌ فَتُطْبَخُ

اَلْمِجَشُّ [el-miceşş] ve

اَلْمِجَشَّةُ [el-miceşşet] (mīm'lerin kesriyle) El değirmenine denir.

اَلْجَشِيشُ [el-ceşīş] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Kavuta denir, سَوِيقٌ [sevīḳ] maᶜnāsına. Ve bir recül ismidir.

جُشَيْشٌ [Cuşeyş] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Ashābdan İbnu'd-Deylemī ismidir ki ümerā-i Yemen'den idi; daᶜvā-yı nübüvvetle o tarafı ifsād eden Esved el-ᶜAnsī nām kezzābın katli husūsunda iᶜānet edenlerden idi. Ve Cuşeyş b. Mālik, Temīm kabīlesindendir. Ve Cuşeyş b. Murr, Meẕḥic kabīlesinden ve İbn ᶜAvf, Kināne ricālindendir.

اَلْجُشُّ [el-cuşş] (cīm'in zammıyla) Dağa denir; cemᶜi جِشَاشٌ [cişāş] gelir cīm'in kesriyle. Ve جُشُّ اللَّيْلِ [cuşşu'l-leyl] geceden bir sāᶜata ıtlāk olunur; yukālu: مَضَى جُشٌّ مِنَ اللَّيْلِ أَيْ سَاعَةٌ مِنْهُ Ve dudak gibi obrulup kalkmış kalınca tepe tarzında yere ıtlāk olunur. Ve Ṣūr ile Ṭaberiyye beyninde bir şehr ismidir. Ve Ḥicāz'da Cuşem kabīlesi yurdunda bir küçük dağın adıdır. Ve Eceᵓ nām dağın yānında bir dağın ismidir ki tepesinde ᶜĀd kavminin sahreden oyulmuş meskenleri ve āsār-ı ᶜacībeleri vardır.

جُشُّ أَعْيَارٍ [Cuşşu Aᶜyār] Şerebbe etrāfında bir mevziᶜ yāhūd bir şorak suyun adıdır.

اَلْجَشَّةُ [el-ceşşet - el-cuşşet] (cīm'in fethiyle ve zammıyla) Bir semte birden teveccüh ve ᶜazīmet eden cemāᶜate ıtlāk olunur. Ve bir kavmin bir mahalden kıyām ve hareketlerine denir; tekūlu: شَهِدْتُ جَشَّةَ الْقَوْمِ أَيْ نَهْضَتَهُمْ Ve Ceşşe bint ᶜAbdulcebbār muhaddisedir.

اَلْجُشَّةُ [el-cuşşet] (cīm'in zammıyla) Şiddet-i savt maᶜnāsınadır; yukālu: لِصَوْتِهِ جُشَّةٌ أَيْ شِدَّةٌ Ve genizden zuhūr eden kalın ve boğuk sese denir.

اَلْأَجَشُّ [el-eceşş] (fethateynle) Kalın sesli insāna ve ata ve raᶜd ve sāᵓir nesneye denir; yukālu: رَجُلٌ وَفَرَسٌ وَرَعْدٌ أَجَشُّ الصَّوْتِ أَيْ غَلِيظُهُ

Ve mūsikīde usūl ve elhān sebk olunacak āvāzdan bir āvāzeye denir ki boğuksu ve galīzce olarak genizden hurūc eder.

اَلْجَشَّاءُ [el-ceşşāᵓ] أَجَشُّ [eceşş]in müᵓennesidir. Ve

جَشَّاءُ [ceşşāᵓ] Çınraması yoğun yaya ıtlāk olunur; yukālu: قَوْسٌ جَشَّاءُ أَيِ الْغَلِيظَةُ الْإِرْنَانِ Ve şol düz ve yumuşak yere denir ki gerçi molozlu olup lākin hurmā dikmeğe salāhiyyeti ola; yukālu: أَرْضٌ جَشَّاءُ أَيْ سَهْلَةٌ ذَاتُ الْحَصْبَاءِ صَالِحَةٌ لِلنَّخْلِ

[ج ع ش]

اَلْجُعْشُوشُ [el-cuᶜşūş] (cīm'in zammıyla) Uzun adama denir. Ve bodura denmekle zıdd olur; yukālu: رَجُلٌ جُعْشُوشٌ أَيْ طَوِيلٌ ve yukālu: رَجُلٌ جُعْشُوشٌ أَيْ قَصِيرٌ Ve yakışıksız bed-endām kimseye denir; دَمِيمٌ [demīm] maᶜnāsına. Ve ince ve arık ve çelimsiz adama denir; yukālu: رَجُلٌ جُعْشُوشٌ أَيْ دَقِيقٌ نَحِيفٌ ضَامِرٌ

[ج ف ش]

اَلْجَفْشُ [el-cefş] (cīm'in fethi ve fā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi āhestece sıkmak, ᶜalā-kavlin parmakların uçlarıyla memeyi sıvamak maᶜnāsınadır; yukālu: جَفَشَهُ جَفْشًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا عَصَرَهُ يَسِيرًا أَوْ هُوَ الْحَلْبُ بِأَطْرَافِ الْأَصَابِعِ

اَلْجِفْشِيشُ [el-Cifşīş] (قِنْدِيلٌ [ḳindīl] veznide) Ebu'l-Ḫayr Maᶜdān b. el-Esved b. Maᶜdīkereb eş-Ṣahābī lakabıdır.

[ج م ش]

اَلْجَمْشُ [el-cemş] (cīm'in fethi ve mīm'in sükūnuyla) Baş tıraş eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: جَمَشَ رَأْسَهُ جَمْشًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَلَقَهُ Ve gizli āheste sese denir; tekūlu: سَمِعْتُ مِنْ جَانِبِهَا جَمْشًا أَيْ صَوْتًا خَفِيًّا ve minhu tekūlu'l-ᶜArab: «لاَ يَسْمَعُ فُلاَنٌ أُذُنًا جَمْشًا» أَيْ أَدْنَى صَوْتٍ أَيْ لاَ يَقْبَلُ نُصْحًا أَوْ مَعْنَاهُ مُتَصَامٌّ عَنْكَ وَعَمَّا لاَ يَلْزَمُهُ Yaᶜnī "Filān dīn ve dünyāsına yarar pend ve nasīhat kabūl eylemez yāhūd senin sözüne ve işine yaramayan sözlere kulak asmayıp kendisini sağırlığa vurur." Ve

جَمْشٌ [cemş] Parmakların uçlarıyla āhestece süt sağmak maᶜnāsınadır; yukālu: جَمَشَ اللَّبَنَ إِذَا حَلَبَهُ بِأَطْرَافِ الْأَصَابِعِ Ve māhbūb ile lāg ve mülāᶜabe edip ötesini berisini sıkıştırmak maᶜnāsınadır; yukālu: ظَلَّ يَجْمُشُ الْغُلاَمَ أَيْ يُغَازِلُهَا وَيُلاَعِبُهَا Ve bu حَلْبٌ [ḥalb]-i mezkūr maᶜnāsındandır. Ve kuyunun örgüsüyle duvarı beynine جِمَاشٌ [cimāş] eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: جَمَشَ الْبِئْرَ إِذَا جَعَلَهَا جِمَاشًا Ke-mā se-yuzkeru.

اَلْجَمِيشُ [el-cemīş] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Tıraş olmuş ᶜavret yerine denir; yukālu: رَكَبٌ جَمِيشٌ أَيْ مَحْلُوقٌ Ve nebāt eseri olmayan çıplak yere ıtlāk olunur; yukālu: مَكَانٌ جَمِيشٌ أَيْ لاَ نَبْتَ فِيهِ Ve

جَمِيشٌ [Cemīş] Mekke nāhiyesinde bir sahrā adıdır. Ve be-gāyet keskin hırızmaya denir.

اَلْجَمُوشُ [el-cemūş] (صَبُورٌ [ṣabūr] veznide) Bu dahi pek keskin hammām otuna denir; tekūlu: اِسْتَعْمَلْتُ فِي الْحَمَّامِ جَمِيشًا وَجَمُوشًا أَيْ نُورَةً حَالِقَةً Ve suyu etrāf ve nevāhīsinden çıkar olan kuyuya denir. Ve nebātātı ihrāk eden ısı ve kurak seneye ıtlāk olunur; yukālu: بِئْرٌ جَمُوشٌ إِذَا كَانَتْ يَخْرُجُ مَاؤُهَا مِنْ نَوَاحِيهَا ve yukālu: سَنَةٌ جَمُوشٌ أَيْ مُحْرِقَةٌ لِلنَّبَاتِ

اَلتَّجْمِيشُ [et-tecmīş] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] veznide) Bu dahi mahbūbla mülātafa edip orasını burasını sıkıştırarak oynaşmak maᶜnāsınadır; yukālu: جَمَّشَهُ إِذَا غَازَلَهُ وَلاَعَبَهُ

اَلْجَمَّاشُ [el-cemmāş] (شَدَّادٌ [şeddād] veznide) Şol zen-dosta denir ki her gör-

düğü hatuna harf-endāzlık edip taᶜarruz eder ola, gūyā ki ablak ferc araştırır ola; yukālu: رَجُلٌ جَمَّاشٌ أَيْ مُتَعَرِّضٌ لِلنِّسَاءِ كَأَنَّهُ يَطْلُبُ الرَّكَبَ الْجَمِيشَ Ve

جَمَّاشٌ [Cemmāş] Bir recül ismidir.

اَلْجَمْشَاءُ [el-cemşāᵓ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāᵓ] veznin-de) Ferci büyük hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ جَمْشَاءُ أَيِ الْعَظِيمَةُ الرَّكَبِ

اَلْجِمَاشُ [el-cimāş] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Kuyunun içerisini taşla örürken kuyunun duvarıyla örgü beynine vazᶜ ve üstüvār eyledikleri nesneye denir.

[ج ن ش]

اَلْجَنْشُ [el-cenş] (cīm'in fethi ve nūn'un sükūnuyla) Kuyunun mecmūᶜ suyunu çekmek maᶜnāsınadır; yukālu: جَنَشَ الْبِئْرَ جَنْشًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَزَحَ مَاءَهَا Ve bir kavm bir āher kavm tarafına teveccüh eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: جَنَشَ الْقَوْمُ إِلَى الْقَوْمِ إِذَا أَقْبَلُوا إِلَيْهِمْ Ve bir nesne kaba ve yoğun olmak maᶜnāsınadır; yukālu: جَنَشَ الشَّيْءُ إِذَا غَلُظَ Ve şehvete gelmek maᶜnāsınadır; yukālu: جَنَشَ الرَّجُلُ إِذَا تَاقَ Ve bir nesneden belinleyip havf eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: جَنَشَ مِنْهُ إِذَا فَزِعَ Ve

جَنْشٌ [cenş] Mesāfesi karīb mekāna de-nir; جَانِشٌ [cāniş] dahi denir; yukālu: مَكَانٌ جَنْشٌ وَجَانِشٌ أَيْ قَرِيبٌ Ve sabāh vaktine, ᶜalā-kavlin seher vaktinin āhirine denir; tekūlu: أَتَانِي جَنْشًا أَيْ قَبْلَ الصُّبْحِ أَوْ آخِرَ السَّحَرِ Ve bir mahal kıtlık olmak maᶜnāsınadır; yukālu: جَنَشَ الْمَكَانُ جَنْشًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَجْدَبَ Ve korkudan yürek yerinden kalkıp oynamak maᶜnāsınadır; yukālu: جَنَشَتْ نَفْسُهُ لِلْمَوْتِ أَيْ جَاشَتْ

اَلْجَنْشَةُ [el-cenşet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Molozlu kuyuya denir; yukālu: بِئْرٌ جَنْشَةٌ إِذَا كَانَتْ فِيهَا حَصْبَاءُ

[ج و ش]

اَلْجَوْشُ [el-cevş] (cīm'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Göğüse denir; yukālu: ضَرَبَ جَوْشَهُ أَيْ صَدْرَهُ Ve geceden bir kıtᶜaᵓ-i ᶜazīmeye, ᶜalā-kavlin āhirine denir; yukālu: مَضَى جَوْشُ اللَّيْلِ أَيِ الْقِطْعَةُ الْعَظِيمَةُ مِنْهُ أَوْ آخِرُهُ Ve insānın beline denir; tekūlu: ضَرَبَ جَوْشِي أَيْ وَسَطِي Kezālik gecenin vasatına denir. Ve masdar olur, bütün gece gitmek maᶜnāsına; yukālu: جَاشَ الرَّجُلُ يَجُوشُ جَوْشًا إِذَا سَارَ اللَّيْلَ كُلَّهُ Ve

جَوْشٌ [Cevş] Belḳayn b. Cesr bilādında bir dağın adıdır; munsarıftır ve kalīlen gayr-i munsarıf olur. Ve bir mevziᶜ adıdır.

اَلْجُوشُ [el-cūş] (cīm'in zammıyla ve fet-hiyle) İnsānın göğsüne denir. Ve bir kabīle yāhūd bir mevziᶜ adıdır. Ve Ṭūs kazāsında bir karye adıdır.

جُوَشُ [Cuveş] (زُفَرُ [zufer] vezninde) Esferāyin kazāsında bir karye adıdır.

اَلتَّجَوُّشُ [et-tecevvuş] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Gecenin bir bölüğü geç-mek maᶜnāsınadır; yukālu: تَجَوَّشَ اللَّيْلُ إِذَا مَضَى مِنْهُ قِطْعَةٌ Ve bir arza duhūl eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: تَجَوَّشَ فِي الْأَرْضِ إِذَا جَشَّ

اَلْمُتَجَوِّشُ [el-mutecevviş] (ism-i fāᶜil bün-yesiyle) Pek arık olmayan mehzūle denir; yukālu: هُوَ مُتَجَوِّشٌ أَيْ مَهْزُولٌ لاَ شَدِيدًا

[ج ه ش]

اَلْجَهْشُ [el-cehş] (cīm'in fethi ve hā'nın sükūnuyla) ve

اَلْجُهُوشُ [el-cuhūş] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde) ve

اَلْجَهَشَانُ [el-ceheşān] Ağlamsıyarak kor-

ku ile bir kimseye doğru koşup sığınmak maᶜnāsınadır, anasına ağlamsıyarak koşup sığınan sabī gibi yukālu: جَهِشَ إِلَيْهِ وَجَهَشَ جَهْشًا وَجُهُوشًا وَجَشَهَانًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّالِثِ إِذَا فَزِعَ إِلَيْهِ وَهُوَ يُرِيدُ الْبُكَاءَ كَالصَّبِيِّ يَفْزَعُ إِلَى أُمِّهِ Ve

جَهَشَانٌ [ceheşān] Bir nesneden korkmak yāhūd korku ile kaçmak maᶜnāsınadır; yukālu: جَهَشَ مِنَ الشَّيْءِ جَهَشَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا خَافَ أَوْ هَرَبَ

اَلْإِجْهَاشُ [el-ichāş] (hemzenin kesriyle) Bu dahi ağlamsıyarak bir kimseye koşup sığınmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَجْهَشَ إِلَيْهِ بِمَعْنَى جَهَشَ Ve ivdirmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَجْهَشَ فُلَانًا إِذَا أَعْجَلَهُ Ve ağlamağa yapınmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَجْهَشَ بِالْبُكَاءِ إِذَا تَهَيَّأَ لَهُ

اَلْجَهْشَةُ [el-cehşet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Akan göz yaşına denir; yukālu: مَا كَانَتْ بَهْشَةً إِلاَّ وَبَعْدَهَا جَهْشَةٌ Ve cemāᶜat-i insānīye denir.

اَلْجَاهِشَةُ [el-cāhişet] Bu dahi cemāᶜat-i insānīye denir; yukālu: جَاءَتْ جَهْشَةٌ وَجَاهِشَةٌ أَيْ جَمَاعَةٌ مِنَ النَّاسِ

اَلْجَهُوشُ [el-cehūş] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Şol cüst ve çālāk adama denir ki hemān bir arzdan arz-ı uhrāya kopup güzerān eder ola; yukālu: رَجُلٌ جَهُوشٌ أَيْ يَجْهَشُ مِنْ أَرْضٍ إِلَى أَرْضٍ أَيْ يَتَقَلَّعُ وَيُسْرِعُ Burada جَهُوشٌ mecāzen sürᶜat-i seyr maᶜnāsınadır.

[ج ي ش]

اَلْجَيْشُ [el-ceyş] (cīm'in fethi ve yā'nın sükūnuyla) ve

اَلْجُيُوشُ [el-cuyūş] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde) ve

اَلْجَيَشَانُ [el-ceyeşān] (fetehātla) Kaynamak maᶜnāsınadır; yukālu: جَاشَ الْبَحْرُ أَوِ الْقِدْرُ وَغَيْرُهُمَا يَجِيشُ جَيْشًا وَجُيُوشًا وَجَيَشَانًا إِذَا غَلَى Ve gözün yaşı taşıp dökülmek maᶜnāsınadır; yukālu: جَاشَتِ الْعَيْنُ إِذَا فَاضَتْ Ve dere ve çay dolup taşmak maᶜnāsınadır; yukālu: جَاشَ الْوَادِي إِذَا زَخَرَ Ve gönül bulanmak, ᶜalā-kavlin gaseyān gelmekle gönül dönmek maᶜnāsınadır; yukālu: جَاشَتِ النَّفْسُ إِذَا غَثَتْ أَوْ دَارَتْ لِلْغَثَيَانِ Ve hüzn ve endūh yāhūd havf sebebiyle yürek yerinden oynamak maᶜnāsınadır; yukālu: جَاشَتْ نَفْسُهُ إِذَا ارْتَفَعَتْ مِنْ حُزْنٍ أَوْ فَزَعٍ

اَلتَّجَيُّشُ [et-teceyyuş] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Bu dahi gönül bulanmak yāhūd dönmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَجَيَّشَتْ نَفْسُهُ بِمَعْنَى جَاشَتْ

اَلْجَائِشَةُ [el-cāᵓişet] Nefs-i insānīye ıtlāk olunur; yukālu: جَاشَتْ جَائِشَتُهُ أَيْ نَفْسُهُ

اَلْجَيْشُ [el-ceyş] (cīm'in fethi ve yā'nın sükūnuyla) ᶜAskere denir, جُنْدٌ [cund] maᶜnāsına, ᶜalā-kavlin harb ve kıtāle yāhūd sāᵓir yere giden ᶜaskere mahsūstur. Ve bu, galeyān maᶜnāsından tesmiye bi'l-masdardır; yukālu: جَيْشٌ عَظِيمٌ أَيْ جُنْدٌ أَوْ هُوَ لِلسَّائِرِينَ لِحَرْبٍ أَوْ غَيْرِهَا Ve

جَيْشٌ [Ceyş] Esmādandır: Ebu'l-Ceyş Mācid b. ᶜAlī ve Muḥammed b. Ceyş muhaddislerdir. Ve ᶜAbduṣṣamed b. Ebi'l-Ceyş, mukriᵓu'l-ᶜIrāḳ idi. Ve Ceyş b. Muḥammed mukriᵓ-i tābiᶜīdir; baᶜzı nüshada نَافِعِيٌّ mersūm olmakla İmām Nāfiᶜ kırāᵓatinde mukrī demek olur.

ذَاتُ الْجَيْشِ [Ẕātu'l-Ceyş] yāhūd

أُولَاتُ الْجَيْشِ [Ulātu'l-Ceyş] Medīne kurbünde bir mevziᶜdir ki Ṣiddīḳa radıyallāhu ᶜanhānın kılādeleri orada munkatıᶜ ve gāᵓib olmuştu.

اَلْجِيشُ [el-cīş] (cīm'in kesriyle) Bir nevᶜ nebāt ismidir ki tavīl ve dāneler ile memlū ve uzun sünbüle gibi kapçıkları olur, Fārisīde ona şelmiz derler. Baᶜzı

müfredāt-ı Fārisīde engīz vezninde şekmīz ᶜunvānında bir nebāt mersūm ve حُلْبَةٌ [ḥulbet] ile müfesserdir ki Türkīde boy ve tohumuna boy tohumu derler.

جَيْشَانٌ [Ceyşān] (مَيْدَانٌ [meydān] veznin-de) Eski Mışır'da bir hıtta adıdır. Ve Yemen'de bir ülke adıdır. Ve ümerā-i Yemen'den ᶜAbdān b. Ḥacer b. Ẕī-Ruᶜayn nām kimsenin lakabıdır; Ceyşāniyyūn dedikleri cemāᶜat ona mensūblardır. Ve Ebū Temīm el-Ceyşānī Yemeniyyü'l-asl tābiᶜīdir.

اَلْجَيَّاشُ [el-ceyyāş] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) Şol ata denir ki rākibi hemān ökçeleriyle tahrīk eylese derhāl cūş u hurūş eyleye; yukālu: فَرَسٌ جَيَّاشٌ وَهُوَ الَّذِي إِذَا حَرَّكْتَهُ بِعَقِبِكَ جَاشَ Ve

جَيَّاشٌ [Ceyyāş] Huffāzdan Bīkendiyyü'l-asl Muḥammed b. ᶜAlī b. Ṭarḫān nām kimsenin ceddi ismidir.

FASLU'L-ḤĀᵓİ'L-MÜHMELE
(فَصْلُ الْحَاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ح ب ر ش]

اَلْحِبْرِشُ [el-ḥibriş] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Be-gāyet kīn-dār ve mubtin kimseye denir; yukālu: هُوَ حِبْرِشٌ أَيْ حَقُودٌ

[ح ب ر ق ش]

اَلْحَبْرَقَشُ [el-ḥaberḳaş] (سَفَرْجَلٌ [sefercel] vezninde) Hurde yapılı erkek deveye denir.

[ح ب ش]

اَلْحَبَشُ [el-ḥabeş] (fethateynle) ve

اَلْحَبَشَةُ [el-ḥabeşet] (hā'yla) ve

اَلْأُحْبُشُ [el-uḥbuş] (hemzenin ve bā'nın zammıyla) Karalar tāᵓifesinden bir cins nāsın ismidir. Evvelkilerin cemᶜi حُبْشَانٌ [ḥubşān] gelir hā'nın zammıyla ve sālisin cemᶜi أَحَابِشُ [eḥābiş] gelir. Ve

حَبَشٌ [Ḥabeş] Esmādandır: Muḥammed b. Ḥabeş ve pederleri ve Ḥuseyn b. Muḥammed b. Ḥabeş muhaddislerdir. Ve

حَبَشَةٌ [Ḥabeşet] Zikr olunan Ḥabeş tāᵓifesinin ülkelerine denir; yukālu: جَاءَ حَبَشِيٌّ مِنَ الْحَبَشَةِ أَيْ مِنْ بِلاَدِ الْحُبْشَانِ ve

حُبْشَانٌ [ḥubşān] Bir güne çekirgeye denir ki siyāh nevᶜi olacaktır.

اَلْحُبَاشَةُ [el-ḥubāşet] (ثُمَامَةٌ [ṯumāmet] vezninde) ve

اَلْأُحْبُوشَةُ [el-uḥbūşet] (أُضْحُوكَةٌ [uḍḥūket] vezninde) Kabīle-i vāhideden olmayan yaᶜnī kabāᵓil-i müteᶜaddideden müctemiᶜ olan cemāᶜate denir; yukālu: عِنْدَهُ حُبَاشَةٌ وَأُحْبُوشَةٌ أَيْ جَمَاعَةٌ لَيْسُوا مِنْ قَبِيلَةٍ Ve

حُبَاشَةُ [Ḥubāşet] Selefte Tihāme'nin bir

bāzār-gāhı yaᶜnī panayırı ismidir. Ve Benū Ḳaynuḳaᶜ yurdunda bir başka panayır adıdır. Ve Ḥāriṩe b. Kulṩūm et-Tucībī ceddinin ismidir.

حُبَيْشٌ [Ḥubeyş] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esāmīdendir: Ḥubeyş b. Ḫālid ki sāhib-i haber Umm Maᶜbed'dir. Ve ᶜAbdullāh b. Ḥubeyş ve Fāṭima bint Ebī Ḥubeyş sahābīlerdir. Ve Ḥubeyş ki bir nesneye nisbeti yoktur. Ve Ḥubeyş el-Ḥabeşī ve Ḥubeyş b. Sureyc ve İbn Dīnār tābiᶜīlerdir. Ve Ḥubeyş b. Suleymān ve Ḥubeyş b. Saᶜīd ve İbn Mubeşşir ve İbn ᶜAbdullāh ve İbn Mūsā ve İbn Dulce ve İbn Muḥammed b. Ḥubeyş ve Ebū Ḥubeyş yāhūd Muᶜāviye b. Ebī Ḥubeyş ve Rāşid ve Zirr ibnā Ḥubeyş ve Rebīᶜa b. Ḥubeyş ve Ḳāsim b. Ḥubeyş ve Muḥammed b. Cāmiᶜ b. Ḥubeyş ve Muḥammed b. İbrāhīm b. Ḥubeyş ve İbrāhīm b. Ḥubeyş ve Muḥammed b. ᶜAlī b. Ḥubeyş ve Ḥāriṩ b. Ḥubeyş ve Sāᵓib b. Ḥubeyş ve Ḥuseyn b. ᶜÖmer b. Ḥubeyş ve ᶜAbdurraḥmān b. Yahyā b. Ḥubeyş ve Mubārek b. Kāmil b. Ḥubeyş ve haṭīb-i Dimaşḳ olan Muvaffaḳ b. Ḥubeyş rüvāt-ı hadīstendir. Ve Muᶜāẕe bint Ḥubeyş ki rüvāttandır, baᶜzılar Bint Ḥaneş ᶜunvānında ki nūn'la ve fethateynledir, zabt eylediler.

حَبِيشٌ [Ḥabīş] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Aḥbeş nām kimsenin birāderidir ki Ḥāriṩ b. Esed b. ᶜAmr b. Rebīᶜa b. el-Ḥaḍramī el-Aṣġar oğullarıdır. Ve İbn Ḥabīş et-Tūnusī şāᶜir-i muhsindir.

حُبْشِيٌّ [Ḥubşiyy] (كُرْدِيٌّ [kurdiyy] veznin-de) Esfel-i Mekke'de bir dağın ismidir, أَحَابِيشُ قُرَيْشٍ [Eḥābīşu Ḳureyş] taᶜbīr olunan cemāᶜat bundan meᵓhūzdur. Aslı budur ki Ḳureyş ve Kināne ve Ḫuzeyme ve Ḫuzāᶜa kabīleleri zikr olunan dağda ᶜakd-i cemᶜiyyet edip mādām ki gece muzlim ve gündüz āşikār ve işbu Cebel-i Ḥubşī sābit ve pāyidar oldukça cümlesi yek-dil ve yek-cihet olup bir ᶜārıza zuhūrunda birbirine meded ve nusret eylemek bābında ᶜahd ve yemīn eylediler. Bināᵓen ᶜaleyh onlara Eḥābīş ıtlāk olunmuştu. Ve Ḳureyş mecmūᶜunun sādātı olmakla ona izāfetle Eḥābīşu Ḳureyş dediler. Ve

حُبْشِيٌّ [Ḥubşiyy] Esāmīdendir: Ḥubşī b. Cunāde ashābdandır. Ve Ḥubşī b. ᶜAmr b. er-Rebīᶜ b. Ṭārik muhaddisīndendir; ᶜinde'l-baᶜz fethateynledir, Ḥabeşī b. İsmāᶜīl gibi ki bu dahi rüvāttandır. Ve ammā Ḥabşī b. Muḥammed ve ᶜAlī b. Muḥammed b. Ḥabşī ve Muḥammed b. Muḥammed b. Muḥammed b. ᶜAṭṭāf b. Ḥabşī ki rüvāttandırlar, ḥā'nın fethi ve bā'nın sükūnuyladırlar. Ve Ḫubşe b. Selūl ki ashābdan ᶜİmrān b. Ḥuṣayn'ın ceddidir, ḥā'nın zammı ve bā'nın sükūnuyladır.

اَلْحَبِيشِيُّ [el-Ḥabīşiyy] حَبَشٌ [Ḥabeş]e mensūb demektir. Ve

حَبَشِيٌّ [Ḥabeşiyy] Semīrāᵓ şarkīsinde bir dağın adıdır. Ve Benū Esed bilādında bir dağın dahi adıdır.

دَرْبُ الْحَبَشِ [Derbu'l-Ḥabeş] (fethateynle) Baṣra hisārında bir dervāzedir.

قَصْرُ الْحَبَشِ [Ḳaṣru'l-Ḥabeş] Tekrīt'tedir.

بِرْكَةُ الْحَبَشِ [Birketu'l-Ḥabeş] Mıṣır'dadır.

اَلْحَبَشِيَّةُ [el-ḥabeşiyyet] (fethateynle ve ḥā'nın zammıyla) Pek siyāh olan develere ıtlāk olunur; yukālu: إِبِلٌ حَبَشِيَّةٌ أَيِ الشَّدِيدَةُ السَّوَادِ Ve kedi otunun çok ve sarmaşık olanına ıtlāk olunur.

اَلْحُبْشِيَّةُ [el-ḥubşiyyet] (كُرْدِيَّةٌ [kurdiyyet] vezninde) Karıncanın iri ve siyāh nevᶜine ıtlāk olunur; yukālu: نَمْلٌ حُبْشِيَّةٌ أَيْ سُودٌ عِظَامٌ

اَلْحُبَاشَةُ [el-ḥubāşet] (ثُمَامَةٌ [ṯumāmet] veznide) Tavşancıl kuşuna ıtlāk olunur ki kara kuş dahi derler.

حَبُّوشٌ [Ḥabbūş] (تَنُّورٌ [tennūr] vezninde) İbn Rizḳullāh el-Miṣrī'dir ki muhaddistir.

حُبَاشٌ [Ḥubāş] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Esāmīdendir: Ḥubāş eṣ-Ṣūrī ve Ḥasen b. Ḥubāş muhaddislerdir.

حَبَشَانُ [Ḥabeşān] (رَمَضَانُ [ramaḍān] vezninde) Muḥammed b. ᶜAlī b. Caᶜfer el-Vāsiṭī nām fakīh ve muhaddisin ceddidir.

اَلْحَبْشُ [el-ḥabş] (حَبْسٌ [ḥabs] vezninde) ve

اَلْحُبَاشَةُ [el-ḥubāşet] (ḥā'nın zammıyla) ve

اَلتَّحْبِيشُ [et-taḥbīş] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Nesne biriktirmek maᶜnāsınadır; tekūlu: حَبَشْتُ لَهُ حَبْشًا وَحُبَاشَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَحَبَّشْتُ تَحْبِيشًا إِذَا جَمَعْتَ لَهُ شَيْئًا

حَبْشَانُ [Ḥabşān] (سَحْبَانُ [seḥbān] vezninde) Huffāzdan Muḥammed b. ᶜAlī b. Ṭarḫān el-Bīkendī ceddidir.

أَحْبَشُ [Aḥbeş] (أَحْمَدُ [aḥmed] vezninde) İbn Kalᶜ'dır ki şāᶜirdir.

حَبْشُونُ [Ḥabşūn] (حَمْدُونُ [ḥamdūn] veznide) Esāmīdendir: Ḥabşūn el-Beṣalānī ve Ḥābşūn b. Yūsuf en-Nasībī ve Ḥabşūn b. Mūsā el-Ḫallāl ve ᶜAlī b. Ḥabşūn muhaddislerdir. Ve Yaḥyā b. Manṣūr el-Ḥubeyşī ki زُبَيْرِيٌّ [zubeyriyy] veznindedir, fenn-i hadīste imām idi, rahimallāhu taᶜālā ᶜaleyhi ve ᶜalā cemīᶜi'l-ümme.

[ح ت ر ش]

اَلْحُتْرُوشُ [el-ḥutrūş] (عُصْفُورٌ [ᶜuṣfūr] veznide) ve

اَلْحِتْرِشُ [el-ḥitriş] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Küçük yapılı adama denir; yukālu: رَجُلٌ حُتْرُوشٌ وَحِتْرِشٌ أَيِ الصَّغِيرُ الْجِسْمِ Ve bodura denir; yukālu: رَجُلٌ حُتْرُوشٌ وَحِتْرِشٌ أَيْ قَصِيرٌ Ve

حُتْرُوشٌ [ḥutrūş] Cüst ve sebük-pā ve tīzkār oğlana denir; yukālu: غُلَامٌ حُتْرُوشٌ أَيْ خَفِيفٌ نَشِيطٌ Ve hafīfü't-tabᶜ bī-temkīn adama denir. ᶜAlā-kavlin sulb ve şedīd adama denir yāhūd gövdesinin eti az çelimsiz adama denir; yukālu: رَجُلٌ حُتْرُوشٌ أَيْ نَزِقٌ أَوْ صُلْبٌ شَدِيدٌ أَوِ الْقَلِيلُ اللَّحْمِ

اَلْحَتَارِشُ [el-ḥatāriş] (ḥā'nın fethiyle) Gūyā ki حَتْرَشَةٌ [ḥatreşet]ten cemᶜdir ki cidd ve saᶜy maᶜnāsınadır, baᶜdehu çocuğun çabalayarak hareketinde istiᶜmāl olundu; ve minhu yukālu: مَا أَحْسَنَ حَتَارِشَ الصَّبِيِّ أَيْ حَرَكَاتِهِ

اَلْحَتْرَشَةُ [el-ḥatreşet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Çekirge nebāt ekl ederken ağzı çıtırdamak maᶜnāsınadır; yukālu: يَحَتْرِشُ الْجَرَادُ أَيْ يُصَوِّتُ عِنْدَ أَكْلِ النَّبَاتِ

اَلتَّحَتْرُشُ [et-teḥatruş] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Birikmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَحَتْرَشَ الْقَوْمُ إِذَا اجْتَمَعُوا Ve bir nesneyi tutmak için üşüntü ile cidd ve saᶜy eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: تَحَتْرَشُوا عَلَيْهِ فَلَمْ يُدْرِكُوا أَيْ سَعَوْا عَلَيْهِ وَجَدُّوا لِيَأْخُذُوهُ

بَنُو حِتْرِشٍ [Benū Ḥitriş] (زِبْرِجٌ [zibric] veznide) Benū ᶜUḳayl kabīlesinden bir batndır.

اَلْحَتَارِشَةُ [el-Ḥatārişet] (هَيَاطِلَةٌ [hayāṭilet] vezninde) Batn-ı mezbūr eşhāsına denir.

[ح ت ش]

اَلْحَتْشُ [el-ḥatş] (ḥā'nın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Birikmek maᶜnāsınadır; yukalu: حَتَشَ الْقَوْمُ حَتْشًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا احْتَشَدُوا Ve bir nesneye gözüküp durmak maᶜnāsınadır; yukālu: حَتَشَ النَّظَرَ إِلَيْهِ إِذَا أَدَامَهُ Ve bir adam

şevke getirilip neşāt ve şātāretle tehyīc ve tahrīk olunmak maᶜnāsınadır; yukālu: حُتِشَ الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا هُيِّجَ بِالنَّشَاطِ

حَتِشٌ [Ḥatiş] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Semerḳand türābında bir mevziᶜdir; muhaddisīnden Aḥmed b. Muḥammed b. ᶜAbdulcelīl el-Ḥatişī oradandır.

اَلتَّحْتِيشُ [et-taḥtīş] Kışkırtmak maᶜnāsınadır.

اَلْإِحْتِيَاشُ [el-iḥtitāş] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] veznin-de) Mutāviᶜ olmakla kışkırıldığı nesne üzere havāle olmak maᶜnāsınadır; yukālu: حُتِّشَ فُلَانٌ عَلَيْهِ تَحْتِيشًا عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ فَاحْتَشَ هُوَ أَيْ حُرِّشَ عَلَيْهِ فَاحْتَرَشَ

[ح د ر ش]

حَدْرَشٌ [Ḥadreş] (جَعْفَرٌ [caᶜfer] vezninde) Bir recül ismidir.

[ح ر ب ش]

اَلْحِرْبِشُ [el-ḥirbiş] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) ve

اَلْحِرْبِشَةُ [el-ḥirbişet] (hā'yla ve baᶜzen rā'ları meksūr ve bā'ları müşedded olur) Engerek yılanına ᶜalā-kavlin büyük olanına yāhūd yürüyüşünün hışırtısı iri ve haşin olanına denir. Ve

حِرْبِشٌ [Ḥirbiş] Benī Esed b. Ḫuzeyme nesebinde bir kimsedir ki Ḥirbeş b. Numeyr derler. Ve başka bir adam adıdır ki Benū ᶜAnber'dendir. Ve

حِرْبِشٌ [ḥirbiş] Dürüşt ve huşūnetli kocakarıya ıtlāk olunur; yukālu: عَجُوزٌ حِرْبِشٌ أَيْ خَشِنَةٌ

اَلْحِرْبِيشُ [el-ḥirbīş] (قِنْدِيلٌ [ḳindīl] veznin-de) Mutlakan dürüşt ve haşin şeyᵓe denir; yukālu: شَيْءٌ حِرْبِيشٌ أَيْ خَشِنٌ

[ح ر ش]

اَلْحَرْشُ [el-ḥarş] (فَرْشٌ [ferş] vezninde) ve

اَلتَّحْرَاشُ [et-taḥrāş] (تَذْكَارٌ [teẕkār] vezninde) Hāssatan keler sayd eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: حَرَشَ الضَّبَّ حَرْشًا وَتَحْرَاشًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَادَهُ Ve keler saydının tarīki budur ki sayyād kelerin deliği ağzına gelip elini beri öte oynatır. İçerden keler o hareketi yılan kıyāsıyla vurmak için kuyruğunu taşra çıkardıkta sayyād hemān çabuk kuyruğundan tutup istihrāc eder. «هَذَا أَجَلُّ مِنَ الْحَرْشِ» meseli bundandır. Ve bu ekāzīb-i ᶜArabdandır, keler lisānından olarak nakl ederler. Güyā ki keler yeni doğmuş veledine حَرْشٌ [ḥarş]-ı merkūmdan ihtirāz üzere olmalarını tavsiye ederler, yaᶜnī sakınıp delik ağzında hareket edeni yılan zannıyla kuyruğunuzu taşra ihrāc eylemeyesiz diye tenbīh ve tahzīr ederler. Bir gün sayyād kazma kürekle deliği ağzına gelip kazmağa mübāşeret eyledikte veled-i mezbūr babasına "Ey peder, tahzīr eylediğin harş bu mudur?" diye suᵓāl eyledikte pederi kelām-ı merkūmu īrād eyledi, yaᶜnī "Bu, harştan aᶜzamdır." Bir nesneden ihtirāz ederken ondan aᶜzāmı zuhūr eyledikte darb olunur. Ve

حَرْشٌ [ḥarş] Tırmalamak maᶜnāsınadır; yukālu: حَرَشَ فُلَانًا إِذَا خَدَشَهُ Ve hatunu arkası üzere yatırıp cimāᶜ eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: حَرَشَ جَارِيَتَهُ إِذَا جَامَعَهَا مُسْتَلْقِيَةً Ve

حَرْشٌ [ḥarş] Eser ve nişāna ıtlāk olunur ki murād yara eseri ve bere olacaktır; yukālu: إِنْدَمَلَ جُرْحُهُ وَبَقِيَ مِنْهُ حَرْشٌ أَيْ أَثَرٌ Ve cemāᶜāt-i insānīye ıtlāk olunur. Cemᶜi حِرَاشٌ [ḥirāş] gelir ḥā'nın kesriyle.

اَلْإِحْتِرَاشُ [el-iḥtirāş] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) حَرْشٌ [ḥarş] ile maᶜnā-yı evvelde

mürādiftir; yukālu: إِحْتَرَشَ الضَّبُّ بِمَعْنَى حَرَشَهُ Ve çalışıp kesb ü kār eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: إِحْتَرَشَ لِعِيَالِهِ إِذَا اكْتَسَبَ

حِرَاشٌ [Ḥirāş] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Esmādandır: Ribᶜī ve Rebīᶜ ve Mesᶜūd ki Benū Ḥirāş'tır, tābiᶜlerdir. Ve Ḥirāş b. Mālik, Şuᶜbe'nin muᶜāsırıdır.

اَلْحَرِيشُ [el-ḥarīş] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Parmak mikdārında ayakları çok bir böcek adıdır, ᶜalā-kavlin kulağakaçan dedikleri böcektir. Ve

حَرِيشٌ [Ḥarīş] Esāmīdendir: Ḥarīş b. Hilāl el-Ḳurayᶜī şāᶜirdir. Ve Ḥarīş b. Kaᶜb, Ḳays kabīlesi nesebinin ricālindendir. Ve Ḥarīş b. Cezīme, Ezd kabīlesi ve Ḥarīş b. ᶜAbdullāh, Kelb kabīlesi ricālindendir. Ve Ḥarīş b. Caḥcebī b. Kulfe, ensār-ı kirām nesebindedir; ensārda bundan gayrı muᶜceme ile yoktur, sāᵓiri mühmele iledir ve bu Enes b. Mālik ve Uḥayḥa b. el-Ḥallāc ceddidir. Ẕehebī bunu mühmele ile takyīd eylemekle vehm eylemiştir. Ve

حَرِيشٌ [ḥarīş] Ekūl olan erkek deveye denir; yukālu: جَمَلٌ حَرِيشٌ أَيْ أَكُولٌ Ve şol deveye denir ki dilini dikenler yırtıp sıyırmakla dilini taşra çıkarıp salındırır ola; cemᶜi حُرُشٌ [ḥuruş] gelir zammeteynle. Ve gergedan dedikleri cānver-i Hindīye denir. Ve bir cānver-i bahrī ismidir.

اَلْحَرِيشَةُ [el-ḥarīşet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Mā-melek taᶜbīr olunan māla ıtlāk olunur ki el kazancı olacaktır; tekūlu: أَخْرَجْتُ لَهُ حَرِيشَتِي أَيْ مِلْكَ يَدِي

اَلْحُرْشَةُ [el-ḥurşet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Huşūnet maᶜnāsınadır; yukālu: فِيهِ حُرْشَةٌ أَيْ خُشُونَةٌ

اَلْأَحْرَشُ [el-aḥreş] Dürüşt ve haşin şeyᵓe denir; yukālu: دِينَارٌ أَحْرَشُ أَيْ خَشِنٌ لِجِدَّتِهِ Yaᶜnī darb-hāneden yeni çıkmakla sert ve haşindir; ve kezā yukālu: ضَبٌّ أَحْرَشُ أَيِ الْخَشِنُ الْجِلْدِ

اَلْحَرَشُ [el-ḥareş] (fethateynle) Bir nesne sert ve dürüşt olmak maᶜnāsınadır; yukālu: حَرِشَ الشَّيْءُ حَرَشًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا خَشُنَ

اَلْحَرْشَاءُ [el-ḥarşāᵓ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāᵓ] vezninde) Derisi sert olan yılana vasf olur; yukālu: حَيَّةٌ حَرْشَاءُ أَيْ بَيِّنَةُ الْحَرَشِ يَعْنِي خَشِنَةُ الْجِلْدِ Ve

حَرْشَاءُ [ḥarşāᵓ] Bir nevᶜ nebāta, ᶜalā-kavlin yaban hardalına denir ki bir nevᶜine kıcı ve bir nevᶜine kekeç taᶜbīr olunur. Ve uyuz nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ حَرْشَاءُ أَيْ جَرْبَاءُ

اَلْحَرَّاشُ [el-ḥarrāş] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) أَسْوَدُ سَالِخٌ [esvedu ṣāliḫ] yaᶜnī senede bir defᶜa kabından kavlayıp çıkan siyāh yılana denir ki bir nevᶜ şedīd yılandır; keler kısmını deliklerinden حَرْشٌ [ḥarş] ve ihrāc eylediği için ıtlāk olundu. Ve Ḥarrāş b. Mālik, Yaḥyā b. ᶜUbeyd nām muhaddisten istimᶜ-ı hadīs eylemiştir.

اَلْحَرَشُونُ [el-ḥareşūn] (حَلَزُونٌ [ḥalezūn] vezninde) Bir güne dikenlik ismidir ki koyunun tüylerine ilişip kalır, Türkīde pıtrak dikeni taᶜbīr olunur.

اَلْحَرِشُ [el-ḥariş] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Uyumaz olan, ᶜalā-kavlin açlıktan nāşī uyumayan adama denir; yukālu: بَاتَ حَرِشًا وَهُوَ مَنْ لاَ يَنَامُ وَقِيلَ جُوعًا

اَلتَّحْرِيشُ [et-taḥrīş] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Nāsı yāhūd köpekleri birbirine kışkırtıp uğraştırmak ve dalaştırmak maᶜnāsınadır; yukālu: حَرَّشَ بَيْنَ الْقَوْمِ أَوِ الْكِلاَبِ إِذَا أَغْرَى بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ

اَلْإِحْرَاشُ [el-iḥrāş] (hemzenin kesriyle) Yağlanmış devenin gövdesini katrān

hurde hurde sivilcelendirip kabartmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَحْرَشَ الْهِنَاءُ الْبَعِيرَ إِذَا بَثَرَهُ Ve Muḥammed b. Mūsā el-Ḥareşī ki fethateynledir, muhaddistir.

[ح ر ف ش]

اَلْحَرَنْفَشُ [el-ḥarenfeş] (غَضَنْفَرٌ [ġaḍanfer] vezninde) Cüssesi galīz ve taslak ve nāzībā, ᶜalā-kavlin ᶜazīmü'l-heykel fīl-sıfat adama denir; yukālu: رَجُلٌ حَرَنْفَشٌ أَيْ جَافٍ غَلِيظٌ أَوْ عَظِيمٌ

اَلْمُحْرَنْفِشُ [el-muḥrenfiş] (ism-i fāᶜil bünyesiyle) Vücūdu şişman adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُحْرَنْفِشٌ أَيْ مُنْتَفِخٌ Ve her nesneden dargınlık peydā eden bi't-tabᶜ dargın adama denir; yukālu: هُوَ مُحْرَنْفِشٌ أَيْ مُتَغَضِّبٌ غَضْبَانُ Ve şerr ü şūra müteheyyiᵓ kimseye denir ki dāᵓimā şerr ve kerīhe arkasında gezer; yukālu: رَجُلٌ مُحْرَنْفِشٌ أَيْ مُتَهَيِّءٌ لِلشَّرِّ

اَلْحِرْفِشُ [el-ḥirfiş] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) ve

اَلْحُرَافِشُ [el-ḥurāfiş] (عُلَابِطٌ [ᶜulābiṭ] vezninde) Engerek yılanına denir.

[ح ش ش]

اَلْحَشُّ [el-ḥaşş] (ḥā'nın fethi ve şīn'in teşdīdiyle) Āteşi ölçerip ᶜalevlendirmek maᶜnāsınadır; zikri ātī حَشُّ الدَّابَّةِ [ḥaşşu'd-dābbet] maᶜnāsından meᵓhūzdur, gūyā ki āteşi hatab ile itᶜām eder; yukālu: حَشَّ النَّارَ حَشًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَوْقَدَهَا Ve rahimde veled olmakla kuruyup kalmak maᶜnāsınadır; yukālu: حَشَّ الْوَلَدُ فِي الْبَطْنِ إِذَا يَبِسَ Ve el çolak olmak maᶜnāsınadır ki yübūset peydā eder; yukālu: حَشَّتِ الْيَدُ إِذَا شَلَّتْ Ve hurmā fidanı kurumak maᶜnāsınadır; yukālu: حَشَّ الْوَدِيُّ مِنَ النَّخْلِ إِذَا يَبِسَ Ve sürᶜatle eşip yürümek maᶜnāsınadır; yukālu: حَشَّ الْفَرَسُ إِذَا أَسْرَعَ Ve kuru ot biçmek maᶜnāsınadır; yukālu: حَشَّ الْحَشِيشَ إِذَا قَطَعَهُ Ve bir kimsenin hālini ıslāh eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: حَشَّ فُلَانًا إِذَا أَصْلَحَ مِنْ حَالِهِ Ve mālı çoğaltmak maᶜnāsınadır; yukālu: حَشَّ الْمَالَ إِذَا كَثَّرَهُ Ve bir kimseye deve vermek maᶜnāsınadır; yukālu: حَشَّ زَيْدًا بَعِيرًا وَبِبَعِيرٍ إِذَا أَعْطَاهُ إِيَّاهُ Ve şikārı iki tarafından kollayıp sürerek bir araya toplamak maᶜnāsınadır; yukālu: حَشَّ الصَّيْدَ إِذَا ضَمَّهُ مِنْ جَانِبَيْهِ Ve davara ot dökmek maᶜnāsınadır; yukālu: حَشَّ الْفَرَسَ إِذَا أَلْقَى لَهُ حَشِيشًا ve minhu'l-meselu: «أَحُشُّكَ وَتَرُوثُنِي» Yaᶜnī "Ben sana ot döküyorum, sen bana tersliyorsun." İhsān mukābilinde isāᵓet eden kimse hakkında darb olunur.

اَلْإِحْشَاشُ [el-iḥşāş] (hemzenin kesriyle) Bu dahi el kuruyup çolak olmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَحَشَّتِ الْيَدُ إِذَا شَلَّتْ Ve bir adamı bir işten nāşī ivdirmek maᶜnāsınadır; tekūlu: أَحْشَشْتُهُ عَنْ حَاجَتِهِ إِذَا أَعْجَلْتَهُ عَنْهَا Burada إِعْجَالٌ [iᶜcāl]in عَنْ ile taᶜdiyesi inkıtāᶜ ve infisāl maᶜnāsını mutazammın olduğuna mebnīdir, pes işinden çabuk kurtulup maslahat-ı uhrāya müteşebbis olmak için ivdirmiş olur yāhūd عَنْ nāşiᶜe olur, niteki öylece terceme olundu. Ve işbu: ﴿وَمَا أَعْجَلَكَ عَنْ قَوْمِكَ يَا مُوسَى﴾ āyet-i kerīmesinde baᶜzı müfessirīn مَا الَّذِي أَعْجَلَكَ مُتَبَاعِدًا مُتَجَاوِزًا ᶜibāretiyle ve baᶜzılar مَا الْحَامِلُ عَلَى انْفِصَالِكَ عَنْ قَوْمِكَ مُسْتَعْجِلاً ᶜunvānıyla tefsīr eylediler. Ve

إِحْشَاشٌ [iḥşāş] Bir kimse ile bilece ot biçmek maᶜnāsınadır; tekūlu: أَحْشَشْتُ فُلَانًا أَيْ حَشَشْتُ مَعَهُ Ve ot biçilmeğe kābil olmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَحَشَّ الْكَلَأُ إِذَا أَمْكَنَ لِأَنْ يُحَشَّ Ve hatunun karnında veled ölmekle kuruyup kalmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَحَشَّتِ الْمَرْأَةُ إِذَا يَبِسَ الْوَلَدُ فِي بَطْنِهَا وَهِيَ مُحِشٌّ

اَلْإِسْتِحْشَاشُ [el-istiḥşāş] Bu dahi el çolak

olmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْتَحَشَّتِ الْيَدُ إِذَا شَلَّتْ Ve nāka pek semirip baldırları kabalanmakla bileklerinin kemiklerini incerek göstermek maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْتَحَشَّ النَّاقَةَ الشَّحْمُ إِذَا دَقَّتْ أَوْظِفَتُهَا مِنْ عِظَمِهَا وَكَثْرَةِ شَحْمِهَا Ke-mā se-yuzkeru. Ve susamak maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْتَحَشَّ الرَّجُلُ إِذَا عَطِشَ Ve ağacın dalları uzamak maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْتَحَشَّ الْغُصْنُ إِذَا طَالَ Ve bilekler semirip kabalanmakla aşağısından ona nisbet el küçükçe kalmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْتَحَشَّ سَاعِدُ الْمَرْأَةِ كَفَّهَا إِذَا عَظُمَ حَتَّى صَغُرَتِ الْكَفُّ عِنْدَهُ Bunlar da güyā ki gür otluk gibi o ᶜuzvları istiᶜābla havāle olur.

اَلْمِحَشُّ [el-miḥaşş] (mīm'in kesri ve ḥā'nın fethiyle) ve

اَلْمِحَشَّةُ [el-miḥaşşet] (hā'yla) Āteş ölçürecek körük makūlesi ālete denir. Ve

مِحَشٌّ [miḥaşş] Bahādır ve cengāver kimseye ıtlāk olunur; yukālu: حَشَّ النَّارَ بِالْمِحَشِّ وَالْمِحَشَّةِ أَيْ بِمَا تُحَشُّ بِهِ النَّارُ ve yukālu: رَجُلٌ مِحَشٌّ أَيْ شُجَاعٌ Ve

مِحَشَّةٌ [miḥaşşet] ve

مِحَشَّةٌ [miḥaşşet] İçine biçilen otluğu koyacak torba makūlesi zarfa denir; bunda mīm'in fethiyle efsahtır ki ism-i mekāndır. Ve ot biçecek orak makūlesi ālete denir; bunda mīm'in kesri efsahtır. Ve

مِحَشٌّ [miḥaşş] Vech-i mezkūr üzere āteş ölçürecek küsküye denmekle fenn-i harbi ᶜārif ve cenk peydā eylemesinin tarīkına āşinā olup āteş işᶜāl eder gibi cengi kızıştırır olan dilīre مِحَشُّ حَرْبٍ [miḥaşşu ḥarb] ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ مِحَشُّ حَرْبٍ أَيْ مُوقِدٌ لَهَا طَبِنٌ بِهَا

اَلْمَحَشُّ [el-meḥaşş] ve

اَلْمَحَشَّةُ [el-meḥaşşet] (mīm'in ve ḥā'nın fethiyle ism-i mekāndır) Otluğu firāvān olan yere denir; yukālu: أَرْضٌ مَحَشٌّ وَمَحَشَّةٌ أَيِ الْكَثِيرَةُ الْحَشِيشِ Ve gübreliğe ıtlāk olunur; bunda mīm'in kesriyle de zebān-zededir. Ve

مَحَشَّةٌ [meḥaşşet] Dübüre denir; cemᶜi مَحَاشٌّ [meḥāşş] gelir. Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīsu: «نَهَى أَنْ تُؤْتَى النِّسَاءُ فِي مَحَاشِّهِنَّ» أَيْ أَدْبَارِهِنَّ

اَلْحَشُّ [el-ḥaşş] (ḥā'nın harekāt-ı selāsıyla) Edeb-hāneye denir, mahrec ve memşā maᶜnāsına. Fi'l-asl حَشٌّ [ḥaşş] bostāna denir, bedevī kısmı mahrec-i mahsūs olmayıp bostānlara çıkıp kazā-yı hāced ederler idi, giderek mutlakan mahrecde istiᶜmāl olundu. Müᵓellif bostān maᶜnāsını zımnen beyān edip lākin cemīᶜ-i ümmehātta mersūmdur. Ve bunun cemᶜi حُشُوشٌ [ḥuşūş] gelir ḥā'nın zammıyla ve حُشُونٌ [ḥuşūn] gelir şīn'i nūn'a ibdālle.

اَلْحَشُّ [el-ḥaşş] (ḥā'nın fethiyle) Şol hurmā ağacına denir ki meskī ve maᶜmūr olmamakla boysuz ve bedensiz öylece kısılıp bodur kalmış ola. Cemᶜi حِشَّانٌ [ḥişşān] gelir ḥā'nın kesriyle, ضَيْفٌ [ḍayf] ve ضِيفَانٌ [ḍīfān] gibi.

اَلْحُشُّ [el-ḥuşş] (ḥā'nın zammıyla) Anası karnında helāk olmuş velede denir.

حُشُّ كَوْكَبٍ [Ḥuşşu Kevkeb] ve

حُشُّ طَلْحَةَ [Ḥuşşu Ṭalḥat] Medīne'de birer mevziᶜlerdir.

Ve İbn ᶜHuşşe el-Cuhenī tābiᶜīndendir. Ve Muḥammed b. ᶜAbdullāh el-Ḥaşşāş, كَتَّانٌ [kettān] vezninde, muhaddistir. Ve Zubeyne b. Mālik ve ᶜAbdullāh ve Ḥişşān ḥā'nın kesriyle ve Hirmān bunların dördü de ki Mālik b. ᶜAmr b. Temīm oğullarıdır ve Kaᶜb b. ᶜAmr b. Temīm bunların

mecmūʿu birer kabīle olup cümlesine حِشَّانٌ [Ḥişşān] ıtlāk olunur ḥā'nın kesriyle.

حُشَّانٌ [Ḥuşşān] (ḥā'nın zammıyla) Medīne hāricinde palanga gibi bir kule adıdır.

اَلْمَحْشَاةُ [el-maḥşāt] (mīm'in fethiyle) Karında miʿdeden fazlaʾ-i taʿām varacak mevziʿin en aşağısına denir ki ondan mahrece müʾeddī olur. Ve

مَحْشَاةُ الدَّوَابِّ [maḥşātu'd-devābb] Davarın mebʿar ve mahrecine denir. Şārih der ki kelime-i mezbūre muʿtell olmakla mahalli muʿtel bābıdır, vākıʿā müʾellif orada dahi sebt eylemiştir. İntehā.

اَلْحَشِيشُ [el-ḥaşīş] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Kuru otluğa denir; yukālu: حَشَّ الْحَشِيشَ أَيِ الْكَلَأَ الْيَابِسَ Ve

حَشِيشٌ [Ḥaşīş] Esāmīdendir: Ḥaşīş ez-Zāhid el-Mavṣilī el-Kebīr ʿābid-i meşhūrdur. Ve Hibetullāh b. Ḥaşīş ki Ṭarābulus-ı Şām'da nāzırü'l-cüyūş idi, tahdīs eylemiştir.

حُشَيْشٌ [Ḥuşeyş] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esāmīdendir: Ḥuşeyş b. ʿİmrān, Temīm nesebindedir. Ve Ḥuşeyş b. Hilāl, Becīle kabīlesi ve İbn ʿAdiy, Kināne ve İbn Ḥurḳūş yine Temīm kabīlesinin nesebi ricālindendir.

اَلْحُشَاشُ [el-ḥuşāş] ve

اَلْحُشَاشَةُ [el-ḥuşāşet] (ḥā'ların zammıyla) Hastanın ve mecrūhun vücūdunda kalan rūh bakiyyesine denir ki رَمَقٌ يَسِيرٌ [ramaḳun yesīr] taʿbīr olunur. Asl bunlar bir biçim ota denir; yukālu: مَا بَقِيَ فِيهِ إِلاَّ حُشَاشُ وَحُشَاشَةٌ أَيْ بَقِيَّةُ الرُّوحِ

حُشَاشَا [ḥuşāşā] قُصَارَا [ḳuṣārā] vezninde ve mürādifidir ki nihāyet-i cehd ü tākat maʿnāsınadır; حُشَاشَةٌ [ḥuşāşet]ten meʾhūzdur; tekūlu: حُشَاشَاكَ أَنْ تَفْعَلَ كَذَا أَيْ قُصَارَاكَ

يَوْمُ حُشَاشٍ [yevmu ḥuşāş] Beyne'l-ʿArab bir yevm-i maʿrūftur.

اَلْحِشَاشُ [el-ḥişāş] (ḥā'nın kesriyle) İçinde حَشِيشٌ [ḥaşīş] olan çuvala denir. Ve cānib maʿnāsınadır; yukālu: حِشَاشُهُ أَيْ جَانِبَاهُ

اَلْحُشَّةُ [el-ḥuşşet] (ḥā'nın zammıyla) Kubbe-i ʿazīmeye denir. Cemʿi حُشُشٌ [ḥuşuş] gelir zammeteynle.

اَلْمُحِشُّ [el-muḥişş] (إِحْشَاشٌ [iḥşāş]tan ism-i fāʿildir) Çocuğu karnında helāk olmakla kuruyup kalmış olan hatuna denir.

اَلْإِحْتِشَاشُ [el-iḥtişāş] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Kuru otluk araştırıp biriktirmek maʿnāsınadır; yukālu: إِحْتَشَّ الْحَشِيشَ إِذَا طَلَبَهُ وَجَمَعَهُ

اَلتَّحَشْحُشُ [et-teḥaşḥuş] (تَزَلْزُلٌ [tezelzul] vezninde) Nās perākende olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَحَشْحَشَ الْقَوْمُ إِذَا تَفَرَّقُوا Ve bir semte ʿazīmet için hareket eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَحَشْحَشُوا إِذَا تَحَرَّكُوا

اَلْحَشْحَشَةُ [el-ḥaşḥaşet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Bu dahi bir mahalle ʿazīmet için deprenip hareket eylemek maʿnāsınadır; yukālu: حَشْحَشَ الْقَوْمُ إِذَا تَحَرَّكُوا لِلنُّهُوضِ

اَلْمُسْتَحِشَّةُ [el-musteḥişşet] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Şol nākaya denir ki semirip kabalanmakla eti ve yağı bilekçeleri üzere havāle olduğundan kemikleri ona nisbetle incerek kalmış ola; yukālu: إِسْتَحَشَّ النَّاقَةَ الشَّحْمُ فَهِيَ مُسْتَحِشَّةٌ وَهِيَ الَّتِي دَقَّتْ أَوْظِفَتُهَا مِنْ عِظَمِهَا وَكَثْرَةِ شَحْمِهَا Ke-mā zukire.

اَلْحِشُّ [el-ḥişş] (ḥā'nın kesriyle) حِسٌّ [ḥiss] lafzında lügattir; tekūlu: اَلْحِقِ الْحِشَّ بِالْإِشِّ Ke-mā zukire fi'l-muhmeleti.

[ح ف ش]

اَلْحَفْشُ [el-ḥafş] (ḥā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Bir şeyᵓin kabuğunu gidermek maᶜnāsınadır; yukālu: حَفَشَ الشَّيْءَ حَفْشًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَشَرَهُ Ve istihrāc maᶜnāsınadır; yukālu: حَفَشَ الْمَاءَ إِذَا اسْتَخْرَجَهُ Ve cidd ve saᶜy eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: حَفَشَ فِيهِ إِذَا جَدَّ Ve biriktirmek maᶜnāsınadır; yukālu: حَفَشَ الْمَالَ إِذَا جَمَعَهُ Ve sel suları her taraftan bir gölcüğe akıp gelmek maᶜnāsınadır; yukālu: حَفَشَ السَّيْلُ إِذَا جَرَى إِلَى مُسْتَنْقَعٍ وَاحِدٍ Ve at merreten baᶜde uhrā seğirtmek maᶜnāsınadır; yukālu: حَفَشَ الْفَرَسُ إِذَا جَرَى جَرْيًا بَعْدَ جَرْيٍ Ve nās birikmek maᶜnāsınadır; yukālu: حَفَشَ الْقَوْمُ إِذَا اجْتَمَعُوا Ve tard eylemek maᶜnāsınadır; yukālu. حَفَشَهُ إِذَا طَرَدَهُ

اَلْحِفْشُ [el-ḥifş] (ḥā'nın kesriyle) Hatunların iğ ve iplik koyacak kutularına denir. Ve sepete denir; yukālu: وَضَعَهُ فِي الْحِفْشِ أَيِ السَّفَطِ Ve pek küçük eve ve odaya, ᶜalā-kavlin kıl çadırdan olanına denir ki bedevīler evidir. Ve devenin hörgücüne ıtlāk olunur; yukālu: قَطَعَ حِفْشَ الْبَعِيرِ أَيْ سَنَامَهُ Ve hatunların fercine ıtlāk olunur ki miġzel-i lahmı kutusudur. Ve dürc maᶜnāsınadır ki hurdevāt kutusudur. Ve eski ve çürük nesneye denir. Ve işe yaramayan ve kırık sırık sırça ve sāᵓir makūlesi kaplara denir ki baᶜzı yağ ve zeyt misilli nesne korlar. Ve büyük eski çuvala denir. Cemᶜi أَحْفَاشٌ [aḥfāş] gelir. Ve baᶜzılar ᶜindinde أَحْفَاشُ الْبَيْتِ [aḥfāşu'l-beyt] hırt mırt taᶜbīr olunan hāne esbābına ıtlāk olunur; yukālu: إِرْتَحَلُوا وَبَقِيَتْ أَحْفَاشُ الْبَيْتِ أَيْ قُمَاشُهُ وَرُذَالُ مَتَاعِهِ Ve أَحْفَاشُ الْأَرْضِ [aḥfāşu'l-arḍ] keler ve kertenkele ve kirpi makūlesi cānverlere ıtlāk olunur; yukālu: أَرْضٌ كَثِيرَةُ الْأَحْفَاشِ أَيْ ضِبَابِهَا وَقَنَافِذِهَا

اَلْحَفَشُ [el-ḥafeş] (fethateynle) Devenin hörgücünün ön tarafında yağırlık zuhūr edip dibinden tepesine dek yiyerek yürüyüp hemān gerisi sağ ve dürüst kalmak maᶜnāsınadır; yukālu: حَفِشَ السَّنَامُ حَفَشًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَخَذَتْهُ الدَّبَرَةُ فِي مُقَدَّمِهِ فَأَكَلَتْهُ مِنْ أَسْفَلِهِ إِلَى أَعْلَاهُ وَبَقِيَ مُؤَخَّرُهُ صَحِيحًا Ve hatun kendisine zevci muhabbet eylemek husūsuna çalışmak maᶜnāsınadır; yukālu: حَفِشَتِ الْمَرْأَةُ لِزَوْجِهَا الْوُدَّ إِذَا اجْتَهَدَتْ فِيهِ Ve sehāb bir sāᶜatin içinde sağanaklı şedīd yağmur yağdırmak maᶜnāsınadır; yukālu: حَفِشَتِ السَّمَاءُ إِذَا جَاءَتْ بِمَطَرٍ شَدِيدٍ سَاعَةً

اَلْحَفِشُ [el-ḥafiş] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Maᶜnā-yı evvelden vasftır.

اَلْأَحْفَشُ [el-aḥfeş] ve

اَلْحَفْشَاءُ [el-ḥafşāᵓ] ve

اَلْحَفِشَةُ [el-ḥafişet] (فَرِحَةٌ [ferīḥat] vezninde) Kezālik vasflardır, hörgücünde حَفَشٌ [ḥafeş]-i mezkūr zuhūr eden deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ حَفِشُ السَّنَامِ وَجَمَلٌ أَحْفَشُ وَنَاقَةٌ حَفْشَاءُ وَحَفِشَةٌ إِذَا كَانَ فِيهِ الْحَفَشُ

اَلْإِحْفَاشُ [el-iḥfāş] (hemzenin kesriyle) İvdirmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَحْفَشَهُ إِذَا أَعْجَلَهُ

اَلتَّحْفِيشُ [et-taḥfīş] ve

اَلتَّحَفُّشُ [et-tehāffuş] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] veznninde) Dāimā حِفْشٌ [ḥifş] dedikleri beyt-i sagīrde oturmak maᶜnāsınadır; yukālu: حَفَّشَ الرَّجُلُ وَتَحَفَّشَ إِذَا لَزِمَ الْبَيْتَ الصَّغِيرَ

[ح ك ش]

اَلْحَكْشُ [el-ḥakş] (عَكْسٌ [ᶜaks] vezninde) Biriktirmek maᶜnāsınadır; yukālu: حَكَشَ الشَّيْءَ حَكْشًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَمَعَهُ Ve derneşip dertop olmak olmak maᶜnāsınadır; yukālu: حَكَشَ الرَّجُلُ إِذَا تَقَبَّضَ

اَلْحَكِشُ [el-ḥakiş] (كَتِفٌ [ketif] vezninde)

Hasmı üzerine sıçrayıp sarılmak için derneşip dertop olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ حَكِشٌ عَكِشٌ أَيْ مُلْتَوٍ عَلَى خَصْمِهِ يَعْنِي مُتَقَبِّضٌ لِلْإِلْتِوَاءِ

حَوْكَشٌ [Ḥavkeş] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Mehre kabīlesinden bir adamdır, ibil-i Ḥavkeşiyye ona mensūbdur.

حَنْكَشٌ [Ḥankeş] (جَعْفَرٌ [caᶜfer] vezninde) Bir recül ismidir; nūn'u zā'idedir.

[ح م ش]

اَلْحَمْشُ [el-ḥamş] (ḥā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Biriktirmek maᶜnāsınadır; yukālu: حَمَشَ الشَّيْءَ حَمْشًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَمَعَهُ Ve darıltmak maᶜnāsınadır; yukālu: حَمَشَ فُلَانًا إِذَا أَغْضَبَهُ Ve nāsı dargınlıkla sürüp götürmek maᶜnāsınadır; yukālu: حَمَشَ الْقَوْمَ إِذَا سَاقَهُمْ بِغَضَبٍ Ve bir kimse ince bacaklı olmak maᶜnāsınadır, ke-mā se-yuzkeru. Ve sıfat olur ki ince bacaklı adama denir. Ve ince kirişe denir, ke-mā se-yuzkeru.

اَلتَّحْمِيشُ [et-taḥmīş] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Bu dahi biriktirmek maᶜnāsınadır; yukālu: حَمَّشَ الشَّيْءَ إِذَا جَمَعَهُ

اَلْإِحْمَاشُ [el-iḥmāş] (hemzenin kesriyle) Bu dahi darıltmak maᶜnāsınadır; أَحْمَشَ فُلَانًا إِذَا أَغْضَبَهُ Ve tencereyi çabuk kaynatmak için altına harıl harıl tutruk sokuşturmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَحْمَشَ الْقِدْرَ وَبِالْقِدْرِ إِذَا أَشْبَعَ وَقُودَهَا Ve āteşi çokça odunlar komakla kuvvetlendirmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَحْمَشَ النَّارَ إِذَا قَوَّاهَا بِالْحَطَبِ Ve bir nesneye kındırmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَحْمَشَ الْقَوْمَ إِذَا حَرَّضَهُمْ

اَلْحَمَشُ [el-ḥameş] (fethateynle) ve

اَلْحَمْشَةُ [el-ḥamşet] (ḥā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Darılmak maᶜnāsınadır; yukālu: حَمِشَ الرَّجُلُ حَمَشًا وَحَمْشَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا غَضِبَ Ve şerr ve kerīhe şiddetlenmek maᶜnāsınadır; yukālu: حَمِشَ الشَّرُّ إِذَا اشْتَدَّ Ve

حَمْشٌ [ḥamş] (ḥā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) ve

حَمَشٌ [ḥameş] (fethateynle) Bir adam ince bacaklı olmak maᶜnāsınadır; yukālu: حَمِشَ الرَّجُلُ حَمَشًا وَحَمَشًا مِنَ الْبَابِ الْمَزْبُورِ إِذَا صَارَ دَقِيقَ السَّاقَيْنِ

اَلْأَحْمَشُ [el-aḥmeş] ve

اَلْحَمْشُ [el-ḥamş] (شَكْسٌ [şeks] veznince) Vasflardır, ince bacaklı kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ أَحْمَشُ السَّاقَيْنِ وَحَمْشُهُمَا أَيْ دَقِيقُهُمَا Cemᶜi حِمَاشٌ [ḥimāş] gelir ḥā'nın kesriyle; yukālu: رِجَالٌ حِمَاشُ السُّوقِ وَسُوقٌ حِمَاشٌ

اَلْحُمُوشَةُ [el-ḥumūşet] (ḥā'nın zammıyla) Bacak ince olmak maᶜnāsınadır; yukālu: حَمَشَتِ السَّاقُ وَحَمُشَتْ حُمُوشَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْخَامِسِ إِذَا دَقَّتْ

اَلتَّحَمُّشُ [et-teḥammuş] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) ve

اَلْإِسْتِحْمَاشُ [el-istiḥmāş] Bunlar da darılmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَحَمَّشَ الرَّجُلُ وَاسْتَحْمَشَ إِذَا غَضِبَ

حِمَاشٌ [Ḥimāş] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Esāmīdendir: Ḥimāş b. el-Ebreş el-Kilābī el-Muķᶜad şuᶜarādır.

اَلْحَمِشَةُ [el-ḥamişet] (زَنِخَةٌ [zeniḫat] vezninde) Eti azca olan diş etine vasf olur; yukālu: لِثَةٌ حَمِشَةٌ أَيْ قَلِيلَةُ اللَّحْمِ

اَلْحَمِشُ [el-ḥamiş] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلْحَمْشُ [el-ḥamş] (شَمْسٌ [şems] vezninde; ke-mā zukire) ve

اَلْمُسْتَحْمِشُ [el-mustaḥmiş] (ism-i fāᶜil bünyesiyle) İnce kirişe vasf olur; yukālu: وَتَرٌ حَمِشٌ وَحَمْشٌ وَمُسْتَحْمِشٌ أَيْ دَقِيقٌ ve yukālu: أَوْتَارٌ حَمِشَةٌ وَحَمْشَةٌ وَمُسْتَحْمِشَةٌ أَيْ دَقِيقَةٌ

اَلْحَمِيشُ [el-ḥamīş] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) İç yağına denir, شَحْمٌ [şaḥm] maᶜnāsına.

اَلْإِحْتِمَاشُ [el-iḥtimāş] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] veznin-de) Horozlar birbiriyle dövüşmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِحْتَمَشَ الدِّيكَانِ إِذَا اقْتَتَلاَ

[ح ن ب ش]

اَلْحَنْبَشَةُ [el-ḥanbeşet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Raks eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: حَنْبَشَ الْمُطْرِبُ إِذَا رَقَصَ Ve sıçramak maᶜnāsınadır; yukālu. حَنْبَشَ الرَّجُلُ إِذَا وَثَبَ Ve el çalmak maᶜnāsınadır; yukālu: حَنْبَشَ الرَّجُلُ إِذَا صَفَّقَ Ve dişiye aşmak maᶜnāsınadır; yukālu: حَنْبَشَ عَلَيْهَا إِذَا نَزَا عَلَيْهَا Ve yürümek maᶜnāsınadır; yukālu: حَنْبَشَ الرَّجُلُ إِذَا مَشَى Ve laᶜib eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: حَنْبَشَ الصَّبِيُّ إِذَا لَعِبَ ve yukālu: حَنْبَشْنَ الْجَوَارِي أَيْ لَعِبْنَ Ve gülmek maᶜnāsınadır; yukālu: حَنْبَشَ الرَّجُلُ إِذَا ضَحِكَ Ve bir kimseyi söz ile eğlendirmek maᶜnāsınadır; yukālu: حَنْبَشَ فُلاَنًا إِذَا آنَسَهُ بِالْحَدِيثِ

حَنْبَشٌ [Ḥanbeş] (جَعْفَرٌ [caᶜfer] vezninde) Bir recül ismidir.

[ح ن ش]

اَلْحَنَشُ [el-ḥaneş] (fethateynle) Sineğe denir, ذُبَابٌ [ẕubāb] maᶜnāsına. Ve yılana denir, حَيَّةٌ [ḥayyet] maᶜnāsına. Ve mutlakan sayd olan hayvāna denir, gerek kuş ve gerek hevāmm ve gerek haşerāt-ı arz olsun. ᶜAlā-kavlin başı yılan başına şebīh olan cānvere denir, سَامٌّ أَبْرَصُ gibi. Cemᶜi أَحْنَاشٌ [aḥnāş]tır. Ve Maᶜşer b. Manṣūr ve ᶜAṭāᵓ b. ᶜAbs el-Ḥaneşiyyān şāᶜirlerdir.

اَلْمَحْنُوشُ [el-maḥnūş] Kendisini zikr olu-nan حَنَشٌ [ḥaneş] sokmuş adama denir; yukālu: هُوَ مَحْنُوشٌ أَيْ مَلْدُوغُ الْحَنَشِ Ve bir yere cebr ve ikrāhla sevk olunmuşa denir; tekūlu: أَنَا مَحْنُوشٌ فِيهِ أَيْ مَسُوقٌ كَرْهًا Ve ᶜırk ve asl ve hasebi mechūl ve mestūr kimseye denir; yukālu: هُوَ مَحْنُوشٌ أَيْ مَغْمُورُ الْحَسَبِ Ve bir nesneye igrā ve teşvīk olunmuş adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَحْنُوشٌ أَيْ مُغْرًى

اَلتَّحْنِيشُ [et-taḥnīş] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Tard eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: حَنَّشَهُ إِذَا طَرَدَهُ Ve bir nesneden taraf-ı āhere meyl ettirmek maᶜnāsınadır; yukālu: حَنَّشَهُ عَنِ الشَّيْءِ إِذَا عَطَفَهُ Ve av avlamak maᶜnāsınadır; yukālu: حَنَّشَ الصَّيْدَ إِذَا صَادَهُ

اَلْإِحْنَاشُ [el-iḥnāş] (hemzenin kesriy-le) Bu dahi bir nesneye meyl ettirmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَحْنَشَهُ عَنِ الشَّيْءِ إِذَا عَطَفَهُ Ve ivdirmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَحْنَشَهُ إِذَا أَعْجَلَهُ

اَلْمِحْنَشُ [el-miḥneş] (مِنْبَرٌ [minber] veznin-de) Dāᵓimā çalışıp kesb ü kār üzere olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مِحْنَشٌ أَيْ مُعْتَمِلٌ كَسُوبٌ

[ح ن ف ش]

اَلْحِنْفِشُ [el-ḥinfiş] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) ve

اَلْحِنْفِيشُ [el-ḥinfīş] (قِنْدِيلٌ [ḳindīl] veznin-de) Engerek yılanına denir. ᶜAlā-kāvlin bir nevᶜ yılana denir ki başı be-gāyet iri ve gövdesi alaca ve boz olur, üzerine varılıp yāhūd kızdırıldıkta boynunun damarları oklava gibi şişip kabarır. Ve ᶜinde'l-baᶜz bi-ᶜaynihi خُفَّاشٌ [ḫuffāş] dedikleri yılandır ki māddesinde zikr olundu.

[ح و ش]

اَلْحَوْشُ [el-ḥavş] (ḥā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Şikārı ağ ve tuzak tarafına sarf için etrāfından kollayarak sürmek maᶜnāsınadır; yukālu: حَاشَ الصَّيْدَ يَحُوشُ حَوْشًا إِذَا جَاءَهُ مِنْ حَوَالَيْهِ لِيَصْرِفَهُ إِلَى الْحِبَالَةِ Ve develeri biriktirip sürmek maᶜnāsınadır;

yukālu: حَاشَ الْإِبِلَ إِذَا جَمَعَهَا وَسَاقَهَا Ve

حَوْشٌ [ḥavş] ʿIrāḳ lügatinde حَظِيرَةٌ [ḥaẓīret] yaʿnī ağıl tarzında çevrilmiş yere denir. Şārih der ki Mışır'da حَوْشٌ [ḥavş] hānenin avlusuna denir. Ve

حَوْشٌ [Ḥavş] İsferāʾin kazāsında bir karye adıdır. Ve

حَوْشٌ [ḥavş] Taʿāmı bitirince kadar cevānib ve etrāfından ekl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: حَاشَ الطَّعَامَ حَوْشًا إِذَا أَكَلَهُ مِنْ جَوَانِبِهِ حَتَّى نَهَكَهُ

اَلْإِحَاشَةُ [el-iḥāşet] (hemzenin kesriyle) ve

اَلْإِحْوَاشُ [el-iḥvāş] (aslı üzere) Bunlar da şikārı ağa düşürmek için etrāfından kollayarak sürüp getirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَحَاشَ الصَّيْدَ وَأَحْوَشَ بِمَعْنَى حَاشَ

اَلْحُوَاشَةُ [el-ḥuvāşet] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] veznninde) Şerm ve hayā olunacak nesneye denir; yukālu: صَدَرَ مِنْهُ حُوَاشَةٌ أَيْ مَا يُسْتَحْيَا مِنْهُ Ve rahim ve karābet maʿnāsınadır; yukālu: بَيْنَهُمَا حُوَاشَةٌ أَيْ قَرَابَةٌ وَرَحِمٌ Ve hācet maʿnāsınadır; tekūlu: لِي مِنْهُ حُوَاشَةٌ أَيْ حَاجَةٌ Ve şol işe denir ki onda günāh ve katʿ-ı rahim ola; yukālu: فِي هَذَا الْأَمْرِ حُوَاشَةٌ أَيْ إِثْمٌ وَقَطِيعَةٌ

اَلْحَائِشُ [el-ḥāʾiş] Bir bölük hurmā ağaçlarına denir. Müfredi mesmūʿ değildir.

اَلْحِيشَةُ [el-ḥīşet] (ḥā'nın kesriyle) Aslı حِوْشَةٌ [ḥivşet] idi, hürmet ve hışmet maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ أَهْلُ الْحِيشَةِ أَيِ الْحُرْمَةِ وَالْحِشْمَةِ

حَاشَ لِلَّهِ [ḥāşe lillāhi] Kelime-i tenzīhtir; tekūlu: حَاشَ لِلَّهِ أَيْ تَنْزِيهًا لَهُ وَلَا تَقُلْ حَاشَ لَكَ بَلْ حَاشَاكَ وَحَاشَا لَكَ Müʾellif bunu muʿtell bābında dahi sebt eylemiştir ki حَاشِيَةٌ [ḥaşiyet]ten meʾhūz olduğuna mebnīdir. Ve burada zikri حُوشٌ [ḥūş]-ı āti'l-beyāndan meʾhūz olmak kavline mebnīdir. İbn Ḥācib'in beyānına göre bunun aslı حَاشَا idi ki müstesnā minh cümlesinden tenzīhi mutazammın istisnāʾ kelimesidir, tahfīfen elif-i ahīre hazf olundu. Baʿdehu tenzīh mevziʿine vazʿ olundu. Ve lām beyāniyyedir, سُقْيًا لَكَ ʿibāretinde olduğu gibi. Ve akvāl-i sāʾire mufassalāt-ı nahviyyede mebsūttur. Pes حَاشَ لِلَّهِ [ḥāşe lillāhi], "Hazret-i Hakk sıfāt-ı ʿaczden münezzehtir" demek olur.

اَلْحُوشِيُّ [el-ḥūşiyy] (ḥā'nın zammıyla) Maʿnāsına intikāl müşkil olan gāmiz kelāma denir; yukālu: كَلَامٌ حُوشِيٌّ أَيْ غَامِضٌ Ve muzlim geceye denir; yukālu: لَيْلٌ حُوشِيٌّ أَيْ مُظْلِمٌ Ve vahşī olan deveye ve sāʾir hayvāna denir ki حُوشٌ [ḥūş]a nisbet olunur. Ve حُوشٌ [ḥūş] bilād-ı cinne denir; ʿalā-kavlin cinn tāʾifesinin develerinden birkaç erkek devedir ki Mehre kabīlesinin birkaç nakasıyla imtizāc eylemekle onlardan hāsıl olana حُوشِيٌّ [ḥūşiyy] ıtlāk olunur.

حُوشُ الْفُؤَادِ [ḥūşu'l-fuʾād] (ḥā'nın zammıyla) Zīrek ve hadīdü'z-zihn adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ حُوشُ الْفُؤَادِ أَيْ حَدِيدُهُ Lākin *Esās*'ta حُوشِيُّ الْفُؤَادِ [ḥūşiyyu'l-fuʾād] ʿunvānında mersūmdur.

اَلْمَحَاشُ [el-meḥāş] (mīm'in fethiyle) Ev esvābına denir; أَثَاثُ الْبَيْتِ [eṣābu'l-beyt] maʿnāsına. Ve ecnās-ı muhtelifeden müctemiʿ cemāʿate denir; ʿalā-kavlin bunda mīm'in kesriyledir ki مَحَشَّتُهُ النَّارُ māddesinden meʾhūzdur.

اَلتَّحْوِيشُ [et-taḥvīş] Çok biriktirmek maʿnāsınadır; yukālu: حَوَّشَهُ إِذَا جَمَعَهُ

اَلْإِحْتِوَاشُ [el-iḥtivāş] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznninde) Nās şikārı birbirinin üzerine ürkütüp sürmek maʿnāsınadır; yukālu: إِحْتَوَشَ الْقَوْمُ

الصَّيْدَ إِذَا أَنْفَرَهُ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ Ve bir adamın etrāfını kuşatıp ortaya almak maᶜnāsınadır; yukālu: إِحْتَوَشُوا عَلَى فُلَانٍ إِذَا جَعَلُوهُ وَسَطَهُمْ

اَلتَّحَاوُشُ [et-teḥāvuş] (تَفَاعُلٌ [tefāᶜul] vezninde) [iḫtivāş] ile maᶜnā-yı sānīde mürādiftir; yukālu: تَحَاوَشُوهُ بَيْنَهُمْ بِمَعْنَى إِحْتَوَشُوا

اَلتَّحَوُّشُ [et-teḥavvuş] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜul] vezninde) Bir nesneden alarga olmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَحَوَّشَ عَنْهُ إِذَا تَنَحَّى Ve utanmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَحَوَّشَ مِنْهُ إِذَا اسْتَحْيَا Ve hatun kocasından ayrılıp dul olmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَحَوَّشَتِ الْمَرْأَةُ مِنْ زَوْجِهَا إِذَا تَأَيَّمَتْ

اَلْإِنْحِيَاشُ [el-inḥiyāş] (اِنْفِعَالٌ [infiᶜāl] vezninde) Bir nesneden ürküp tehāşī eylemekle büzülüp burtulmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْحَاشَ عَنْهُ إِذَا نَفَرَ عَنْهُ وَتَقَبَّضَ

اَلْمُحَاوَشَةُ [el-muḥāveşet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) Kındırmak maᶜnāsınadır; tekūlu: حَاوَشْتُهُ عَلَيْهِ أَيْ حَرَّضْتُهُ Ve şimşeğin yağmuru mevkiᶜinden alargaya savuşmak maᶜnāsınadır ki şimşek nereye dönerse kendi āher tarafa inhiyāz ede; tekūlu: حَاوَشْتُ الْبَرْقَ إِذَا انْحَرَفْتَ عَنْ مَوْقِعِ مَطَرِهِ حَيْثُمَا دَارَ

اَلْحَاشَا [el-ḥāşā] Bir gūne nebāt ismidir ki bal arısı otlayıp ondan bal olur, Türkīde kekik taᶜbīr ettikleridir ki zaᶜter-i berrī olacaktır.

[ح ي ش]

اَلْحَيْشُ [el-ḥayş] (ḥā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Bir nesneden belinleyip korkmak maᶜnāsınadır; yukālu: حَاشَ مِنْهُ يَحِيشُ حَيْشًا إِذَا فَزِعَ Ve bu maᶜnāda müteᶜaddī olur; yukālu: حَاشَ فُلَانًا إِذَا أَفْزَعَهُ Ve bir nesneye çemrenip sürᶜat ve şitāb eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: حَاشَ لَهُ إِذَا انْكَمَشَ وَأَسْرَعَ Ve dere uzun uzadı çekilip gitmek maᶜnāsınadır; yukālu: حَاشَ الْوَادِي إِذَا امْتَدَّ

اَلتَّحَيُّشُ [et-teḥayyuş] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜul] vezninde) Bir nesneden ürküp endīşe eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: تَحَيَّشَتْ نَفْسُهُ إِذَا نَفَرَتْ وَفَزِعَتْ

اَلْحَيْشَانُ [el-ḥayşān] (سَلْمَانُ [selmān] vezninde) Kesīrü'l-fezaᶜ olan kimseye, ᶜalā-kavlin bir töhmet ile havf ilkā olunmuş kimseye denir. Müᵓennesi حَيْشَانَةٌ [ḥayşānet] tir; yukālu: رَجُلٌ حَيْشَانٌ وَامْرَأَةٌ حَيْشَانَةٌ أَيِ الْكَثِيرُ الْفَزَعِ أَوِ الْمَذْعُورُ

حَيَّاشٌ [Ḥayyāş] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Esāmīdendir: Ḥayyāş b. Vehb, Cāhiliyye'den bir kimsedir ki Benū Sāme b. Luᵓeyy b. Ġālib cemāᶜatindendir. Ve Ebū Ruḳād Şuveyş b. Ḥayyāş, ᶜUtbe b. Ġazvān radıyallāhu ᶜanhu hazretlerinin hutbe-i meşhūresini rivāyet eylemiştir.

حَيُّوشٌ [Ḥayyūş] (تَنُّورٌ [tennūr] vezninde) İbn Rizḳullāh'tır ki Ṭaberānī merhūmun şeyhidir.

FASLU'L-ḪĀᵓİ'L-MUᶜCEME
(فَصْلُ الْخَاءِ الْمُعْجَمَةِ)

[خ ب ش]

اَلْخَبْشُ [el-ḫabş] (حَبْسٌ [ḥabs] vezninde) Oradan buradan nesneleri biriktirip almak maᶜnāsınadır; yukālu. خَبَشَ الْأَشْيَاءَ مِن هَهُنَا وَهَهُنَا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَمَعَهَا وَتَنَاوَلَهَا

اَلتَّخَبُّشُ [et-teḫabbuş] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) خَبْشٌ [ḫabş] maᶜnāsınadır; yukālu: تَخَبَّشَ الْأَشْيَاءَ بِمَعْنَى خَبَشَهَا

خَبَشٌ [Ḫabeş] (fethateynle) Bir batn adıdır. Rüvāt-ı hadîsten ᶜAbdullāh b. Şehr ve Ḫālid b. Nuᶜaym el-Ḫabeşiyyān ondandır.

خَبَاشٌ [Ḫabāş] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Yemāme'de Benī Yeşkur cemāᶜatine mahsūs bir hurmālık adıdır.

خَبُوشَانُ [Ḫabūşān] (ḫā'nın fethiyle) Neysābūr eyāletinde bir beldedir.

اَلْخُبَاشَاتُ [el-ḫubāşāt] (ḫā'nın zammıyla) خُبَاشَةٌ [ḫubāşet]nin cemᶜidir ki derinti nesneye denir.

خُبَاشَاتُ الْعَيْشِ [ḫubāşātu'l-ᶜayş] bu maᶜnādandır ki şuradan buradan cemᶜ ve tenāvül olunmuş buğday ve sāᵓir nesne makūlesi derinti ve birikinti şeyᵓe denir; yukālu: مَعَاشُهُ مِنْ خُبَاشَاتِ الْعَيْشِ وَهِيَ مَا يُتَنَاوَلُ مِنْ طَعَامٍ وَنَحْوِهِ Ve

خُبَاشَاتُ النَّاسِ [ḫubāşātu'n-nās] Kabāᵓil-i müteferrikadan müctemiᶜ cemāᶜate denir; yukālu: فِي الدَّارِ خُبَاشَاتُ النَّاسِ أَيِ الْجَمَاعَةُ مِنْ قَبَائِلَ شَتَّى

قَاعُ الْأَخْبَاشِ [Ḳāᶜu'l-Aḫbāş] (hemzenin fethiyle) Yemen'de bir mevziᶜdir.

خُبَاشَةُ [Ḫubāşet] (ثُمَامَةٌ [ṯumāmet] vezninde) Zirr b. Ḫubeyş el-Esedī ceddinin ismidir. Ve Şerīk nām muhaddisin pederi ismidir; ᶜalā-kavlin bu mühmele iledir. Ve خُبَيْشٌ [Ḫubeyş] زُبَيْرٌ [zubeyr] veznindedir.

[خ ت ر ش]

اَلْخَتْرَشَةُ [el-ḫatreşet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Çekirge nebāt ekl ederken ağzı çıtır çıtır ötmek maᶜnāsınadır; tekūlu: أَعْجَبَنِي خَتْرَشَةُ الْجَرَادِ أَيْ صَوْتُ أَكْلِهِ

اَلْخَتَارِشُ [el-ḫatāriş] (ḫā'nın fethiyle) Çocukların harekātına denir. Ve bu ḥā-yı mühmele ile de lügattir, niteki zikr ve temsīl olundu.

[خ ت ش]

خُتَّشٌ [Ḫutteş] (سُكَّرٌ [sukker] vezninde) Muhaddisīnden Rustem b. ᶜAbdullāh el-Eşrūsenī ceddinin ismidir. Ve Ebū Naṣr Aḥmed b. ᶜAlī b. Ḫattāş el-Buḫārī ki شَدَّادٌ [şeddād] veznindedir, muhaddisīndendir.

[خ د ش]

اَلْخَدْشُ [el-ḫadş] (ḫā'nın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Tırmalamak maᶜnāsınadır; yukālu: خَدَشَهُ خَدْشًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا خَمَشَهُ Ve deriyi tırmık tırmık yırtmak maᶜnāsınadır, gerek az ve gerek çok olsun. ᶜAlā-kavlin derinin yüzünün ağaçla yā bir gayrı nesne ile sıyırıp soymak maᶜnāsınadır; ve minhu'l-ḫādişeti: yukālu: خَدَشَ الْجِلْدَ إِذَا مَزَّقَهُ قَلَّ أَوْ كَثُرَ أَوْ قَشَرَهُ بِعُودٍ وَنَحْوِهِ Ve

خَدْشٌ [ḫadş] İsm olur, tırnak yarası ve bere ve yırtık gibi eser ve nişāna denir. Cemᶜi خُدُوشٌ [ḫudūş] gelir; yukālu: فِي جِلْدِهِ خَدْشٌ أَيْ أَثَرُ الْخَمْشِ

اَلْخَادِشَةُ [el-ḫādişet] Sünbüle kapçığının uçlarına ıtlāk olunur ki kılçıklı olur.

اَلْخَدُوشُ [el-ḫadūş] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Sineğe ıtlāk olunur; ذُبَابٌ [ẕubāb]

maᶜnāsına. Ve pireye ıtlāk olunur, بُرْغُوثٌ [burġūṯ] maᶜnāsına.

خِدَاشٌ [Ḫidāş] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Esāmīdendir: Ḫidāş b. Selāme yāhūd İbn Ebī Selāme ashābdandır. Ve Ḫidāş b. Zuheyr ve Ḫidāş b. Ḥumeyd ve Ḫidāş b. Bişr şuᶜarādandır.

اَلْمِخْدَشُ [el-miḫdeş] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) ve

اَلْمُخَدِّشُ [el-muḫaddiş] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vezninde) Devenin küreğine denir ki boynu kökü olacaktır; tekūlu: شُدَّ الرَّحْلَ عَلَى مِخْدَشِ بَعِيرِكَ وَمُخَدَّشِهِ أَيْ كَاهِلِهِ Ve

مُخَدِّشٌ [muḫaddiş] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vezninde) Kediye ıtlāk olunur, هِرَّةٌ [hirret] maᶜnāsına.

اَلْمُخَادِشُ [el-muḫādiş] Bu dahi kediye denir. Ve

مُخَادِشٌ [Muḫādiş] Esmā-i ricāldendir.

[خ ر ب ش]

اَلْخَرْبَشَةُ [el-ḫarbeşet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir nesneyi ifsād ve tebāh eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: خَرْبَشَ الْكِتَابَ إِذَا أَفْسَدَهُ

اَلْخِرْبَاشُ [el-ḫirbāş] (ḫā'nın kesriyle) بَرْخَشٌ māddesinde zikr olundu ki gırīv ve kavgaya denir. Ve büyük nesneye denir; yukālu: فَقْعَةٌ خِرْبَاشٌ أَيْ عَظِيمَةٌ

اَلْخُرُنْبَاشُ [el-ḫurunbāş] (zammeteynle) مَرْمَاحُوزٌ [mermāḥūz] ismidir ki koca yarpuzu dedikleri nebāttır. مَرْوٌ [merv] aksāmının ecved ve aᶜlāsıdır. Fesād-ı mizācı müzīl ve katᶜı riyāhı dāfiᶜ ve sudāᶜ-ı bāride nāfiᶜ ve miᶜdeyi muslih ve südde-i bārideyi müfettih ᶜazīmü'l-menāfiᶜ hoş-bū bir nebāttır.

[خ ر ش]

اَلْخَرْشُ [el-ḫarş] (ḫā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Tırmalamak maᶜnāsınadır; yukālu: خَرَشَهُ خَرْشًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا خَدَشَهُ Ve kār ve kesb edip maᶜāş talebinde olmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: خَرَشَ لِعِيَالِهِ إِذَا كَسَبَ لَهُمْ وَطَلَبَ الرِّزْقَ Ve deveyi مِخْرَاشٌ [miḫrāş] ile bir adam kendisine doğru çekmek maᶜnāsınadır; yukālu: خَرَشَ الْبَعِيرَ إِذَا اجْتَذَبَهُ بِالْمِخْرَاشِ Ve

خَرْشٌ [ḫarş] Uyumaz olan adama denir, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْإِخْتِرَاشُ [el-iḫtirāş] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) خَرْشٌ [ḫarş] ile iki maᶜnā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: إِخْتَرَشَهُ وَاخْتَرَشَ لِعِيَالِهِ بِمَعْنَى خَرَشَ

اَلْمِخْرَاشُ [el-miḫrāş] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Çevgāna denir, مِحْجَنٌ [miḥcen] maᶜnāsına. Ve

مِخْرَاشٌ [miḫrāş] ve

مِخْرَشٌ [miḫreş] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Papuççu ālātından bir ālāt ismidir ki مِخَطٌّ [miḫaṭṭ] ve tahrīfle maḳaṭ taᶜbīr ettikleridir, onunla çizgi çizerler.

اَلْخِرَاشُ [el-ḫirāş] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Deve damgalarından bir güne damga ismidir ki çizgi tarzında uzun olur. Ve

خِرَاشٌ [Ḫirāş] Esāmīdendir: Ebū Ḫirāş, Ḫuveylid b. Ḳurre el-Huẕelī şāᶜirdir. Ve Ḫirāş ehl-i hadīstendir ki Enes hazretlerinden rivāyet eylemiştir, kezzābdır. Ve ᶜAbdurraḥmān b. Muḥammed b. Ḫirāş huffāzdandır. Ve Aḥmed b. Ḥasen b. Ḫirāş, İmām Muslim hazretlerinin şeyhidir.

كَلْبُ خِرَاشٍ [kelbu ḫirāş] (izāfetle) Uğraşıcı köpeğe denir, كَلْبُ هِرَاشٍ [kelbu hirāş] gibi.

اَلْمَخْرُوشُ [el-maḫrūş] خِرَاشٌ [ḫirāş] dedikleri damga-yı mezkūr ile damgalanmış deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ مَخْرُوشٌ إِذَا وُسِمَ سِمَةَ الْخِرَاشِ وَهِيَ مُسْتَطِيلَةٌ

اَلْخُرَاشَةُ [el-ḫurāşet] (ثُمَامَةٌ [ṯumāmet] vezninde) Tırmıntıya denir. Bu münāsebetle bir kimsenin zimmetinde olan matlūb-ı yesīre ıtlāk olunur; tekūlu: لِي عِنْدَهُ خُرَاشَةٌ أَيْ حَقٌّ صَغِيرٌ Ve demir ālet makūlesiyle yarılıp kesilen nesneden dökülen talaşa ve döküntüye denir. Ve Ebū Ḫirāşe, fāris-i meşhūr Ḥufāf b. ʿUmeyr es-Sulemī künyesidir.

اَلْخَرَشُ [el-ḫareş] (fethateynle) Hırt mırt makūlesi ev esbābına denir; cemʿi خُرُوشٌ [ḫurūş] gelir; yukālu: نَقَلَ خَرَشَ بَيْتِهِ أَيْ سَقَطَ مَتَاعِ بَيْتِهِ

اَلْخَرَشَةُ [el-ḫareşet] (fetehātla) Sineğe denir; tāʾ vahdet içindir, ذُبَابَةٌ [ẕubābet] maʿnāsına. Ve Simāk b. Ḫareşe b. Levẕān sahābīdir.

اَلْخِرْشَاءُ [el-ḫirşāʾ] (hā'nın kesriyle) Yılan kavına denir; tekūlu: رَأَيْتُ عَلَيْهَا قَمِيصًا مِثْلَ خِرْشَاءِ الْحَيَّةِ أَيْ جِلْدِهَا يَعْنِي سَلْخِهَا Ve yumurtanın üst kabuğuna denir; tekūlu: أَقْشِرْ خِرْشَاءَ الْبَيْضَةِ وَهِيَ قِشْرُهَا الْعُلْيَا Lākin *Esās*'ta قِشْرُهُ الدَّاخِلَةُ ʿunvānında mersūmdur. Ve şol yufkaca deri gibi nesneye denir ki sütün yüzünde ince zar tarzında peydā olur, süt yüzü taʿbīr olunur; yukālu: أَكَلَ خِرْشَاءَ اللَّبَنِ وَهُوَ الْجِلْدَةُ الرَّقِيقَةُ تَرْكَبُ اللَّبَنَ Ve balgama denir; yukālu: أَلْقَى مِنْ صَدْرِهِ الْخِرْشَاءَ أَيِ الْبَلْغَمَ Ve havā yüzünde olan sisliğe ve tozluluğa denir; yukālu: طَلَعتِ الشَّمْسُ فِي خِرْشَاءَ أَيْ فِي غَبَرَةٍ

اَلْخَرَاشِيُّ [el-ḫarāşiyy] (زَرَابِيُّ [zerābiyy] vezninde) Balgam gibi koyu tükrüğe denir; yukālu: أَلْقَى مِنْ صَدْرِهِ خَرَاشِيَّ أَيْ بُصَاقًا خَاثِرًا

اَلْخَرِشُ [el-ḫariş] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) حَرِشٌ [ḫariş] gibi, bu dahi uyumaz olan adama denir ki uyuyamadığından tırım tırım tırmalanır; yukālu: رَجُلٌ حَرِشٌ وَخَرِشٌ إِذَا كَانَ لاَ يَنَامُ

اَلنَّخْوَرَشُ [en-neḫavreş] (nūn'un ve ḫā'nın fethiyle نَفَوْعَلٌ [nefevʿal] vezninde ki) Sībeveyh'in gaflet eylediği ebniyedendir. Dāʾimā nāsı dalayıp ve kavrayıp tırmalar ve yaralar olan şahsa denir; yukālu: كَلْبٌ نَخْوَرَشٌ أَيْ كَثِيرُ الْخَرْشِ Pes bu mübālaga ebniyesinden olur.

مُخَارِشٌ [Muḫāriş] ve

مُخْتَرِشٌ [Muḫteriş] Esāmīdendir: Ḫuveylid b. Ṣaḫr b. ʿAbdulʿuzzā b. Muʿāviye b. el-Muḫteriş ashābdandır. Ve Benu's-Seffāḥ Seleme b. Ḫālid b. ʿUbeyd b. ʿUbeydullāh b. Yaʿmur b. el-Muḫteriş bir hānedānlar idi ki beyne'l-ʿArab necdet ve şeref ve rifʿat ve kesret sāhibleri idi.

اَلتَّخَارُشُ [et-teḫāruş] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Köpekler hırıldaşıp dalaşmak maʿnāsınadır; yukālu: تَخَارَشَتِ الْكِلاَبُ إِذَا تَهَارَشَتْ

[خ ر ف ش]

اَلْمُخَرْفَشُ [el-muḫarfeş] (ismi-i mefʿūl bünyesiyle) Karış muruş olmuş şūrīde nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ مُخَرْفَشٌ أَيْ مُخَلَّطٌ

[خ ر م ش]

اَلْخَرْمَشَةُ [el-ḫarmeşet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Yazıyı ifsād ve tebāh eylemek maʿnāsınadır; yukālu: خَرْمَشَ الْكِتَابَ إِذَا أَفْسَدَهُ

[خ ش ش]

اَلْخِشَاشُ [el-ḫişāş] (ḫā'nın kesriyle) Devenin burnu kemiğine geçirdikleri ağaçtan burunsalığa denir ki yavaşıtmak için geçirirler; tekūlu: شُدَّ فِي أَنْفِ بَعِيرِكَ الْخِشَاشَ وَهُوَ مَا يُدْخَلُ فِي عَظْمِ أَنْفِ الْبَعِيرِ مِنْ خَشَبٍ Ve çuvala

denir; tekūlu: أَلْقِهِ فِي الْخِشَاشِ أَيِ الْجُوَالِقِ Ve dargınlığa denir; yukālu: حَرَّكَ خِشَاشَهُ أَيْ غَضَبَهُ Ve taraf ve cānib maᶜnāsınadır. Ve işlek ve māzī ve nāfiz adama denir; bunda ḫā'nın harekāt-ı selāsıyla lügattır. Ve hāssaten dağ yılanına denir; yukālu: لَدَغَهُ الْخِشَاشُ أَيْ حَيَّةُ الْجَبَلِ Niteki sahrā yılanına أَفْعَى [efᶜā] denir ki engerek olacaktır; ikisi de soktuğunu sağ komaz. Ve

خِشَاشٌ [ḫişāş] Beynisi olmayan devābb-ı arza ve kuşa denir, deve kuşu ve toy kuşu gibi. Ve Medīne kurbünde iki dağın adıdır ki خِشَاشَانِ [Ḫişāşān] ıtlāk olunur. Ve

خِشَاشٌ [ḫişāş] (ḫā'nın harekāt-ı selāsıyla] Haşerāt-ı arza denir. Ve serçelere ve serçe makūlesi küçük kuşlara denir; müfredi خِشَاشَةٌ [ḫişāşet]tir.

اَلْخُشَاشُ [el-ḫuşāş] (ḫā'nın zammıyla) Alçak ve redīᵓ şeyᵓe denir; yukālu: لَمْ يَبْقَ إِلاَّ خُشَاشُهُ أَيْ رَدِيئُهُ Ve dişiye kızgın deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ خُشَاشٌ أَيْ مُغْتَلِمٌ

اَلْخَشُّ [el-ḫaşş] (ḫā'nın fethi ve şīn'in teşdīdiyle) Gizlice bir adama bugz ve levm eylemek maᶜnāsınadır; tekūlu: خَشَشْتُ فُلاَنًا خَشًّا مِنَ الْبَابِ أَلْأَوَّلِ أَيْ شَنَأْتُهُ وَلُمْتُهُ فِي خَفَاءٍ Şārih der ki *Tekmile* ve ᶜ*Ubāb*'da خَشَشْتُ فُلاَنًا شَيْئًا نَاوَلْتُهُ فِي خَفَاءٍ ᶜibāretiyle mersūm olmakla müᵓellif خَشَشْتُ فُلاَنًا شَنَأْتُهُ وَلُمْتُهُ ᶜibāretine tashīf eylemiştir. Pes خَشٌّ [ḫaşş] bir adama gizlice bir nesne sunup vermek maᶜnāsına olur. Ve

خَشٌّ [ḫaşş] Girmek maᶜnāsınadır; tekūlu: خَشَشْتُ فِيهِ أَيْ دَخَلْتُ Ve deveye burunsalık geçirmek maᶜnāsınadır, tekūlu: خَشَشْتُ الْبَعِيرَ إِذَا جَعَلْتَ فِي أَنْفِهِ الْخِشَاشَ Ve

خَشٌّ [ḫaşş] Vasf olur, be-gāyet sert ve haşin nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ خَشٌّ أَيْ أَخْشَنُ Ve siyāh nesneye denir. Ve piyādelere denir, رَجَّالَةٌ [reccālet] maᶜnāsına; خَاشٌّ [ḫāşş] müfredidir. Ve burnuna burunsalık geçirilmiş deveye denir. Ve bir nesnede olan yarığa ve çatlağa denir. Ve azca yağmura denir. Ve azca yağmur yağdırmak maᶜnāsına masdar olur; yukālu: خَشَّ السَّحَابُ خَشًّا مِنَ الْبَابِ ٱلْأَوَّلِ إِذَا جَاءَ بِالْخَشِّ أَيِ الْمَطَرِ الْقَلِيلِ

اَلْإِخْشَاشُ [el-iḫşāş] (hemzenin kesriyle) Bu dahi deveye burunsalık geçirmek maᶜnāsınadır, tekūlu: أَخْشَشْتُ الْبَعِيرَ بِمَعْنَى خَشَشْتُ

اَلْخَشَّاءُ [el-ḫaşşāᵓ] (ḫā'nın fethi ve şīn'in şeddesiyle) Balçıklı ve çakıl taşlı yere denir; yukālu: أَرْضٌ خَشَّاءُ أَيْ فِيهَا طِينٌ وَحَصًى Ve arılı yere ve arı kovanları konulan yere denir; yukālu: أَرْضٌ خَشَّاءُ إِذَا كَانَتْ مَوْضِعَ النَّحْلِ وَالدَّبْرِ

اَلْخِشَّاءُ [el-ḫişşāᵓ] (ḫā'nın kesriyle) Korkutmaya denir, tahvīf maᶜnāsına.

اَلْخُشَّاءُ [el-ḫuşşāᵓ] (ḫā'nın zammıyla) Kulakların ardlarında olan yumruca tümsek kemiğe denir. Bunun aslı خُشَشَاءُ [ḫuşeşāᵓ] idi, كُبَرَاءُ [kuberāᵓ] vezninde, idgām olunup خُشَّاءُ [ḫuşşāᵓ] oldu. Tesniyesinde خُشَشَاوَانِ [ḫuşeşāvān] denir; yukālu: ضَرَبَ عَلَى خُشَشَاوَيْهِ وَهُمَا الْعَظْمَانِ النَّابِتَانِ خَلْفَ الْأُذُنَيْنِ

اَلْمِخَشُّ [el-miḫaşş] (mīm'in kesri ve ḫā'nın fethiyle) Ālet-i tenāsüle denir. Ve gece ile işte dilīr ve mikdām adama denir; yukālu: رَجُلٌ مِخَشٌّ أَيْ جَرِيءٌ عَلَى الْعَمَلِ فِي اللَّيْلِ Ve cesūr ve zehre-dār ata denir; yukālu: فَرَسٌ مِخَشٌّ أَيْ جَسُورٌ

اَلْخُشُّ [el-ḫuşş] (ḫā'nın zammıyla) Öyüğe denir, topraktan tepedir, تَلٌّ [tell] maᶜnāsına.

خَشَّانٌ [Ḫaşşān] (حَسَّانٌ [ḥassān] vezninde) Esāmīdendir: Ḫaşşān b. Leᵓy

b. ᶜUşm, Fezāre'dendir. Ve Ḫaşşān ashābdan ᶜAbdulᶜazīz b. Bedr b. Zeyd b. Muᶜāviye'nin ceddinin ceddi ismidir; kable'l-İslām ismi ᶜAbdulᶜuzzā olup baᶜde'l-İslām Fahr-ı enām ᶜaleyhi's-selām hazretleri tagyīr edip ᶜAbdulᶜazīz tesmiye eylediler.

اَلْخُشَيْشُ [el-Ḫuşeyş] (زُبَيْرٌ [zubeyr] veznide) Küçük ceyrana denir; gazāl-i sagīr maᶜnāsına. Ve Muḥammed b. Ḫuşeyş b. Ḫuşşe ki ḫā'nın zammıyladır ve Ḫuşşe bint Merzūḳ rüvāt-ı hadīstendirler. Ve Ebū Ḫuşşe el-Ġifārī tābiᶜīndendir. Ve Muḥammed b. Esed el-Ḫuşşī ki ḫā'nın zammıyladır ve bunda Ḫūşī dahi derler, muhaddistir.

اَلْخَشَشُ [el-ḫaşeş] (fethateynle) Bu dahi küçük āhūya denir.

اَلْخَشْخَاشُ [el-ḫaşḫāş] (ḫā'nın fethiyle) Bu ismle maᶜrūf nebāttır. Birkaç nevᶜ olur: Birisi haşhāş-ı bostānīdir ki ak haşhāş dedikleridir, çiçeği ak olur. Ve biri haşhāş-ı mensūrdur ki katmer haşhāş derler. Ve birisi haşhāş-ı mukarrendir ki çiçeği sarı ve semeri sığır boynuzuna şebīh olmakla مُقَرَّنٌ [muḳarren] dediler. Ve biri haşhāş-ı zebedīdir ki be-gāyet beyāz olmakla deniz haşhāşı dahi derler. Cümlesi münevvim ve muhaddir ve müberriddir. Yarım dirhem kışrını sabāh vaktinde ve uykuya varmazdan akdemce soğuk su ile şürb demevī ve safrāvī olup harāret ve iltihābla ᶜārız olan ishāli derhāl katᶜ eylemekte ᶜacībü'l-eserdir. Ve

خَشْخَاشٌ [ḫaşḫāş] خَشْخَشَةٌ [ḫaşḫaşet]ten meᵓhūz vasf olur, zırh ve silāhla ārāste cemāᶜat ve ᶜaskere denir; yukālu: قَدْ جَاءَتْ خَشْخَاشٌ كَثِيرٌ أَيْ جَمَاعَةٌ فِي سِلاَحٍ وَدُرُوعٍ Ve Ḫaşḫāş b. Mālik b. el-Ḥāriṣ yāhūd İbn Cunāb b. el-Ḥāriṣ ashābdandır. Ve Ebu'l-Ḫaşḫāş şuᶜarādandır.

خُشَاخِشٌ [Ḫuşāḫiş] (عُلاَبِطٌ [ᶜulābiṭ] veznide) Dehnā'da vākiᶜ dağların aᶜzamı olan bir dağın adıdır.

اَلتَّخَشْخُشُ [et-teḫaşḫuş] (تَزَلْزُلٌ [tezelzul] vezninde) Kığıştamak ve hışırdamak maᶜnāsınadır; yukālu: تَخَشْخَشَ السِّلاَحُ وَالْحَلْيُ إِذَا صَوَّتَ Ve ağaçlık ve koruluk makūlesi yere girip nā-bedīd olmak maᶜnāsınadır ki hışırdayarak girilir; yukālu: تَخَشْخَشَ فِي الشَّجَرِ إِذَا دَخَلَ وَغَابَ

اَلْخَشْخَشَةُ [el-ḫaşḫaşet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] veznide) Silāh kığıştamasına denir; tekūlu: سَمِعْتُ خَشْخَشَةَ السِّلاَحِ أَيْ صَوْتَهُ ve yukālu: خَشْخَشَ السِّلاَحُ إِذَا صَاتَ Ve mutlakan yābis nesnenin baᶜzı baᶜzına sürtülmekle zāhir olan āvāzına denir, huliyy kığıştaması gibi. Ve

خَشْخَشَةٌ [ḫaşḫaşet] Bir nesne içre girmek maᶜnāsınadır ki hışırdaması ola; yukālu: خَشْخَشَ فِي الشَّجَرِ وَفِي الْقَوْمِ إِذَا دَخَلَ

اَلْإِنْخِشَاشُ [el-inḫişāş] (اِنْفِعَالٌ [infiᶜāl] veznide) خَشْخَشَةٌ [ḫaşḫaşet] ile maᶜnā-yı ahīrde mürādiftir; yukālu: إِنْخَشَّ فِيهِ إِذَا دَخَلَ فِيهِ

[خ ف ش]

اَلْخُفَّاشُ [el-ḫuffāş] (رُمَّانٌ [rummān] veznide) Yarasa kuşuna denir, وَطْوَاطٌ [vaṭvāṭ] gibi. Gözleri küçük ve basarı zaᶜīf olduğundan tesmiye olundu. Dimāgını taht-ı kademe tılā cimāᶜı muharrik ve mahrūkunu iktihāl beyāz-ı ᶜaynı dāfiᶜ ve demini mürāhik ᶜānesine tılā inbāt-ı şaᶜrı māniᶜ ve merāresini ᶜusr-ı vilādeti olan hatunun fercine tılā fi'l-hāl ihrāc-ı

cenīn husūsunda müfīddir. Cemᶜi خَفَافِيشُ [ḫafāfīş]tir.

اَلْخَفَشُ [el-ḫafeş] (fethateynle) Halkī bir adamın gözü küçük ve basarı zaᶜīf olmak, ᶜalā-kavlin ağrısız olarak göz kapakları fāsid olmak maᶜnāsınadır; yukālu: خَفِشَ الرَّجُلُ خَفَشًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَغُرَ عَيْنُهُ وَضَعُفَ بَصَرُهُ خِلْقَةً أَوْ هُوَ فَسَادٌ فِي الْجُفُونِ بِلاَ وَجَعٍ Ve gece görüp gündüz göremez, kezālik bulutlu günde görüp ayazlıkta göremez olmak maᶜnāsınadır ki kemāl-i zaᶜf-ı basardan kamaşır olur; yukālu: فِي عَيْنِهِ خَفَشٌ أَيْ يُبْصِرُ بِاللَّيْلِ دُونَ النَّهَارِ وَفِي يَوْمٍ غَيْمٍ دُونَ صَحْوٍ Ve devenin hörgücünün ön tarafı uzun ve söbü olmayarak küçük ve topak olmak maᶜnāsınadır; yukālu: خَفِشَ سَنَامُ الْبَعِيرِ إِذَا صَغُرَ مُقَدَّمُهُ وَانْضَمَّ بِلاَ طُولٍ Ve zaᶜīf olmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: خَفِشَ الرَّجُلُ إِذَا ضَعُفَ

اَلْأَخْفَشُ [el-aḫfeş] Vasftır, gözünde خَفَشٌ [ḫafeş] olan kişiye ve hörgücünde خَفَشٌ [ḫafeş] olan erkek deveye denir. Müᵓennesinde خَفْشَاءُ [ḫafşāᵓ] denir.

اَلْخَفْشُ [el-ḫafş] (ḫā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi bir kimseye atmak maᶜnāsınadır; yukālu: خَفَشَهُ بِهِ خَفْشًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَمَى بِهِ

اَلتَّخْفِيشُ [et-taḫfīş] Bināyı yıkmak maᶜnāsınadır; yukālu: خَفَّشَ الْبِنَاءَ إِذَا هَدَمَهُ Ve bir kimseyi yere çalıp üzerini çiğnemek maᶜnāsınadır; yukālu: خَفَّشَ فُلاَنًا إِذَا صَرَعَهُ وَوَطِئَهُ Ve beden zaᶜīf olmak maᶜnāsınadır; yukālu. خَفَّشَ الْبَدَنُ إِذَا ضَعُفَ Ve yeri toprağı sıkışıp pekişmek için gereği gibi ıslatmak maᶜnāsınadır; yukālu: خَفَّشَ بِالْأَرْضِ إِذَا لَبَدَ

اَلْخَفُوشُ [el-ḫafūş] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Mısır buğdayından yapılan bir nevᶜ ekmeğe denir.

اَلْأَخَافِشُ [el-eḫāfiş] أَخْفَشُ [aḫfeş] lafzından cemᶜdir, eᵓimme-i nuhāttan üç zātın lakabıdır: Biri Aḫfeşu'l-Ekber'dir ki Ebu'l-Ḫattāb ᶜAbdulḥamīd b. ᶜAbdulmecīd'dir, Sībeveyhi'nin üstāzlarının birisidir. Ve diğeri Aḫfeşu'l-Evsaṭ'tır ki Ebu'l-Ḥasen Saᶜīd b. Mesᶜade'dir, velāᵓ ᶜalākasıyla Mucāşiᶜ kabīlesine mensūbdur; ᶜilm-i nahvī Sībeveyhi'den ahz eyledi ve Sībeveyhi'den esenn ve ekber idi. Ve üçüncüsü Aḫfeşu'l-Aṣġar'dır ki ᶜAlī b. Süleymān'dır; Muberred ve Ṣaᶜleb'den ahz eyledi.

[خ م ش]

اَلْخَمْشُ [el-ḫamş] (ḫā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Yüzü tırmalamak maᶜnāsınadır; yukālu: خَمَشَ وَجْهَهُ خَمْشًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا خَدَشَهُ Şārih *Esās*'tan veche mahsūs olduğunu tansīs eylemiştir. Ve çehreye şamar vurmak maᶜnāsınadır; yukālu: خَمَشَ وَجْهَهُ إِذَا لَطَمَهُ Ve vurmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: خَمَشَهُ إِذَا ضَرَبَهُ Ve aᶜzādan bir ᶜuzv kesmek maᶜnāsınadır; yukālu: خَمَشَ فُلاَنًا إِذَا قَطَعَ عُضْوًا مِنْهُ

اَلْخَامِشَةُ [el-ḫāmişet] Küçük su akıntısına ıtlāk olunur, mesīl-i sagīr maᶜnāsına. Cemᶜi خَوَامِشُ [ḫavāmiş]tir.

أَبُو الْخَامُوشِ [Ebu'l-Ḫāmūş] Benu'l-ᶜAnber kabīlesinden bir kimsedir.

اَلْخَمُوشُ [el-ḫamūş] (صَبُورٌ [ṣabūr] veznide) Sivrisineğe ıtlāk olunur; tekūlu: أَسْهَرَنِي الْخَمُوشُ أَيِ الْبَعُوضُ

اَلْخُمَاشَةُ [el-ḫumāşet] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] veznide) Şol yaraya denir ki erş-i maᶜlūmu yaᶜnī diyet-i muᶜayyeni olmaya. Bu sürette hükūmet-i ᶜadle yaᶜnī hākim-i ᶜadlin takdīrine muhtāc olur. ᶜAlā-kavlin erşi diyet-i kāmileden dūn olanına denir, katᶜ-ı

yed ve katᶜ-ı üzün ile olan gibi. Cemᶜi خُمَاشَاتٌ [ḫumāşāt] gelir; yukālu: بَيْنَهُمْ خُمَاشَاتٌ وَهِيَ لِلْجِرَاحَاتِ الَّتِي لَيْسَ لَهَا أَرْشٌ مَعْلُومٌ أَوْ هِيَ مَا دُونَ الدِّيَةِ كَقَطْعِ يَدٍ وَأُذُنٍ وَنَحْوِهِ

[خ ن ش]

أَبُو خُنَاشٍ [Ebū Ḫunāş] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Ashābdan Ḫālid b. ᶜAbdulᶜuzzā künyesidir.

[خ ن ب ش]

اَلْخَنْبَشُ [el-ḫanbeş] (جَعْفَرٌ [caᶜfer] veznin-de; ḫā'nın ve bā'nın kesriyle de cāᵓizdir) Kesīrü'l-hareke olan kimseye denir. Bu ᶜalāka ile baᶜzı kimseler tesmiye olundu: Vehb b. Ḫanbeş eṭ-Ṭāᵓī ve ᶜAbdurraḥmān b. Ḫanbeş ashābdandır. Ve Ḫanbeş b. Yezīd el-Ḥimṣī ve Muḥammed b. Aḥmed b. Ebī Ḫanbeş el-Baᶜlī ve ᶜAbduṣṣamed b. Ḫanbeş ve ᶜAbdullāh b. Aḥmed b. Ḫanbeş el-Ḫanbeşī muhaddislerdir.

[خ ن ش]

اَلْخُنْشُوشُ [el-ḫunşūş] (عُصْفُورٌ [ᶜuṣfūr] vez-ninde) Māl bakiyyesine denir. Ve deve sürüsüne denir.

اَلْمُخَنَّشَةُ [el-muḫanneşet] (مُعَظَّمَةٌ [muᶜaẓẓamet] vezninde) ve

اَلْمُتَخَنَّشَةُ [el-muteḫanneşet] (bu dahi ism-i mefᶜūl bünyesiyle) Şol hatuna denir ki gerçi yaşlıca olup lākin henüz gençlik ba-kiyyesi ola; yukālu: إِمْرَأَةٌ مُخَنَّشَةٌ وَمُتَخَنَّشَةٌ إِذَا كَانَتْ فِيهَا بَقِيَّةٌ مِنْ شَبَابِهَا ve yukālu: نِسَاءٌ مُخَنَّشَاتٌ وَمُتَخَنِّشَاتٌ

[خ و ش]

اَلْخَوْشُ [el-ḫavş] (ḫā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Böğür taᶜbīr olunan ᶜuzva de-nir. İnsānın iki böğrüne خَوْشَانِ [ḫavşān] denir, yukālu: ضَرَبَ خَوْشَهُ أَيْ خَاصِرَتَهُ Ve masdar olur, dürtmek ve sançmak maᶜnāsına; yukālu: خَاشَ فُلَانًا بِالرُّمْحِ يَخُوشُ خَوْشًا إِذَا طَعَنَهُ بِهِ Ve cimāᶜ eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: خَاشَ جَارِيَتَهُ إِذَا جَامَعَهَا Ve ahz eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: خَاشَ الشَّيْءَ إِذَا أَخَذَهُ Ve çuval makūlesi kaba un ve saman makūlesini el ile atıp doldur-mak maᶜnāsınadır; yukālu: خَاشَ الشَّيْءَ فِي الْوِعَاءِ إِذَا حَشَاهُ

اَلْخَوْشَانُ [el-ḫavşān] (سَلْمَانُ [selmān] vez-ninde) سَرْمَقٌ [sermaḳ] yaᶜnī isfināḫ-ı rūmī dedikleri nebāta şebīh bir nebāt adıdır, lākin bunun yaprağı ondan eltaf olup ve tuᶜmunda humūzat olur ve meᵓkūldür.

خَاشَ مَاشَ [ḫāşe māşe] (şīn'lerin fethiyle) Hırt mırt makūlesi ev esbābına denir, ça-nak çömlek misilli nesnelerdir; yukālu: بَقِيَ فِي الْبَيْتِ خَاشَ مَاشَ أَيْ قُمَاشُهُ وَسَقَطَ مَتَاعُهُ

خُوشُ [Ḫūş] (hā'nın zammıyla) Esferāyin kazāsında bir karyedir.

خُوَاشُ [Ḫuvāş] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Sīstān ülkesinde bir beldedir.

خُشْ [Ḫuş] (ḫā'nın zammıyla) Aᶜşā nām şāᶜirin beytinde vākiᶜdir; ḫūş-ı fārisī muᶜarrebidir ki tīb demektir.

اَلتَّخْوِيشُ [et-taḫvīş] Eksiltmek maᶜnāsınadır; yukālu: خَوَّشَ الشَّيْءَ إِذَا نَقَصَهُ

اَلتَّخَوُّشُ [et-teḫavvuş] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vez-ninde) Bu dahi eksiltmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَخَوَّشَ الشَّيْءَ إِذَا نَقَصَهُ Gerçi nüshalar-da bu resme mersumdur, lākin muktezā-yı mādde eksilmek maᶜnāsına lāzım olmak-tır. Ve

تَخَوُّشٌ [teḫavvuş] Beden arıklanıp mehzūl olmak maᶜnāsınadır, yukālu: تَخَوَّشَ فُلَانٌ إِذَا هُزِلَ

اَلْمُخَاوَشَةُ [el-muḫāveşet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet]

vezninde) Döşekte yatarken yanı ve böğrü alarga eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: خَاوَشَ جَنْبَهُ عَنِ الْفِرَاشِ إِذَا جَافَاهُ

[خ ي ش]

اَلْخَيْشُ [el-ẖayş] (ẖā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Bir güne beze denir ki keten tarantısından telleri yoğun olup ve nescinde rikkat olur. ᶜAlā-kavlin عَصْبٌ [ᶜaṣb] dedikleri bezin pek kalın nevᶜine denir. Asl ᶜArabistān'da خَيْشٌ [ẖayş] dedikleri kalın keten bezidir ki hatunlar üstübü taᶜbīr ederler. Cemᶜi أَخْيَاشٌ [aẖyāş] ve خُيُوشٌ [ẖuyūş] gelir; Fühūlden Aḥmed b. Muḥammed b. Dellān ve Muḥammed b. Muḥammed b. ᶜİsā en-Nahvī el-Ḫayşiyyān onun necsine mensūblardır. Ve

خَيْشٌ [ẖayş] Denīᵓ ve nākes şahsa denir. Ve bir dağın adıdır. Ve işte cüst ve tīzdest adama denir; yukālu: رَجُلٌ خَيْشُ الْعَمَلِ أَيْ سَرِيعُهُ

خَيْشَانُ [Ḫayşān] (سَلْمَانُ [selmān] vezninde) Ḫorāsān kazāsında bir karyedir; muhaddisīnden Ebu'l-Ḥasen el-Ḫayşānī ona yāhūd Ḫayşān nām ceddine mensūbdur.

ذُو الْخَيْشِيَّةِ [Ẕu'l-Ḫayşiyyet] Selefte bir ᶜābid ve zāhid idi; üzerinde hemān setr-i ᶜavret edecek bir fūtası var idi. Vefāt edince kadar Mekke'de Ḥacūn nām mahalde sākin olur idi. Riyāzet cihetiyle dāᵓimā gubār-ālūd ve beşeresi خَيْشٌ [ẖayş] dedikleri bez gibi huşūnet peydā eylemekle onunla mülakkab olmuş idi. Ve Aḥmed b. Muḥammed b. Seleme el-Ḫayyāş ki شَدَّادٌ [şeddād] veznindedir, muhaddistir, cüzᵓ-i müᵓellef sāhibidir. Bizim senedātımız ricālinden olmakla ondan rivāyet ederiz.

اَلْخُيُوشَةُ [el-ẖuyūşet] (ẖā'nın zammıyla) İncelik maᶜnāsınadır; yukālu: فِيهِ خُيُوشَةٌ أَيْ دِقَّةٌ

FASLU'D-DĀLİ'L-MÜHMELE
(فَصْلُ الدَّالِ الْمُهْمَلَةِ)

[د ب ش]

اَلدَّبْشُ [ed-debş] (dāl'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Bir şeyᵓin kabuğunu gidermek maᶜnāsınadır; yukālu: دَبَشَ الشَّيْءَ دَبْشًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَشَرَهُ Ve yemek maᶜnāsınadır; yukālu: دَبَشَ الطَّعَامَ إِذَا أَكَلَهُ

اَلدَّبَشُ [ed-debeş] (fethateynle) Hırt mırt makūlesi ev esbābına denir.

اَلْمَدْبُوشَةُ [el-medbūşet] Şol yere denir ki nebātını çekirge yemiş ola; yukālu: أَرْضٌ مَدْبُوشَةٌ إِذَا كَانَ قَدْ أَكَلَ الْجَرَادُ نَبْتَهَا

[د ح ر ش]

دَحْرَشٌ [Daḥreş] (ḥā-yı mühmele ile جَعْفَرٌ [caᶜfer] vezninde) Cinn tāᵓifesinden bir kabīle pederinin adıdır.

[د خ ب ش]

اَلدَّخْبَشُ [ed-daḫbeş] (ḫā-yı muᶜceme ile جَعْفَرٌ [caᶜfer] vezninde) ve

اَلدُّخَابِشُ [ed-duḫābiş] (عُلَابِطٌ [ᶜulābiṭ] vezninde) Büyük karınlı adama denir; yukālu: رَجُلٌ دَخْبَشٌ وَدُخَابِشٌ أَيْ عَظِيمُ الْبَطْنِ

[د خ ر ش]

دَخْرَشٌ [Daḫreş] (جَعْفَرٌ [caᶜfer] vezninde) Bir recül ismidir. Zāhiren دَحْرَشٌ [Daḥreş]-i mezkūr musahhafıdır.

[د خ ش]

اَلدَّخَشُ [ed-deḫaş] (fethateynle) Beden et ile dolmak maᶜnāsınadır ki gereği gibi etli cānlı tenū-mend olmaktır; yukālu: دَخِشَ الرَّجُلُ دَخَشًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا امْتَلَأَ لَحْمًا

اَلدَّخْشَمُ [ed-daḫşem] (جَعْفَرٌ [caᶜfer] vezninde) ve

اَلدُّخْشُمُ [ed-duḫşum] (عُصْفُرٌ [ᶜuṣfur] vezninde) ve

اَلدَّخْشَنُ [ed-daḫşen] (جَعْفَرٌ [caᶜfer] vezninde) Yoğun ve galīz nesneye denir; mīm ve nūn'ları zāᵓiddir, güyā ki دَخَشٌ [deḫaş]-ı mezkūrdan meᵓhūzlardır.

[د ر ش]

اَلدُّرْشَةُ [ed-durşet] (dāl'ın zammıyla) Önegülük ve yanazlık maᶜnāsınadır; yukālu: فِي طَبْعِهِ دُرْشَةٌ أَيْ لَجَاجَةٌ

اَلدَّارِشُ [ed-dāriş] Maᶜrūf siyāh deriye denir. Türkīde karkın taᶜbīr olunan deri olacaktır ki sağrının siyāh ve işe yaramaz olanıdır, Fārisiyyü'l-asl olmak maznūndur.

[د ر ع ش]

اَلْإِدْرِعْشَاشُ [el-idriᶜşāş] (إِقْشِعْرَارٌ [ikşiᶜrār] vezninde) Hasta ve mecrūh sağalmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِدْرَعَشَّ الْمَرِيضُ مِنْ مَرَضِهِ إِذَا انْدَمَلَ وَبَرَأَ

دَرْعَشٌ [Deraş] (جَعْفَرٌ [caᶜfer] vezninde) Sīstān eyāletinden Devvār nām eyālette bir belde adıdır.

[د ش ش]

اَلدَّشُّ [ed-deşş] (dāl'ın fethi ve şīn'in teşdīdiyle) Gezmek maᶜnāsınadır; yukālu: دَشَّ فِي الْأَرْضِ دَشًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَارَ فِيهَا Ve دَشِيشَةٌ [deşīşet] dedikleri taᶜām yapmak maᶜnāsınadır; yukālu: دَشَّ فُلَانٌ إِذَا اتَّخَذَ الدَّشِيشَةَ

اَلدَّشِيشَةُ [ed-deşīşet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Buğday yarmasından yaptıkları çorbaya denir ki döğme çorbası ve yarma çorbası taᶜbir olunur; tekūlu: أَطْعَمَنَا الدَّشِيشَةَ وَهِيَ حَسْوٌ يُتَّخَذُ مِنْ بُرٍّ مَرْضُوضٍ

[د غ ش]

اَلدَّغْشُ [ed-daġş] (dāl'ın fethi ve ġayn-ı

muᶜcemenin sükūnuyla) Hücūm eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: دَغَشَ عَلَيْهِ دَغْشًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا هَجَمَ عَلَيْهِ Ve karanlığa girmek maᶜnāsınadır; yukālu: دَغَشَ فِي الظَّلَامِ إِذَا دَخَلَ

اَلْإِدْغَاشُ [el-idġāş] Bu dahi karanlığa girmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَدْغَشَ فِي الظَّلَامِ إِذَا دَخَلَ

اَلدَّغَشُ [ed-deġaş] (fethateynle) Karanlığa denir; yukālu: لَيْلَةٌ فِيهَا دَغَشٌ أَيْ ظُلْمَةٌ

اَلدَّغْوَشَةُ [ed-daġveşet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) ve

اَلتَّدَاغُشُ [et-tedāġuş] (تَفَاعُلٌ [tefāᶜul] vezninde) Cenkte yāhūd ᶜarbede ve kavgada ᶜasker birbirlerine karış muruş olmak maᶜnāsınadır; yukālu: دَغْوَشَ الْقَوْمُ وَتَدَاغَشُوا إِذَا اخْتَلَطُوا فِي حَرْبٍ أَوْ صَخَبٍ

اَلْمُدَاغَشَةُ [el-mudāġaşet] مُزَاحَمَةٌ [muzāḥamet] vezninde ve mürādifidir; yukālu: دَاغَشَهُ إِذَا زَاحَمَهُ Ve susuzluktan nāşī su içmek için suyun çevresini dolaşmak maᶜnāsınadır; yukālu: دَاغَشَ حَوْلَ الْمَاءِ إِذَا حَامَ عَطَشًا Ve bir nesneye hırs ve hücūmla sāᵓire vermeyip ve aldırmamak husūsunda ihtiyālle çabalamak maᶜnāsınadır; yukālu: دَاغَشَ فِيهِ إِذَا أَرَاغَ حِرْصًا لَهُ وَمَنْعًا Ve iverek içmek maᶜnāsınadır; yukālu: دَاغَشَ الْمَاءَ إِذَا شَرِبَهُ عَلَى عَجَلَةٍ Ve azca içmek maᶜnāsınadır; yukālu: دَاغَشَ الْمَاءَ إِذَا شَرِبَهُ قَلِيلاً

[د غ ف ش]

دَغْفَشٌ [Dağfeş] (جَعْفَرٌ [caᶜfer] vezninde) Bir recül ismidir.

[د غ م ش]

اَلدَّغْمَشَةُ [ed-dağmeşet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Çabuk yürümek maᶜnāsınadır; yukālu: دَغْمَشَ فِي الْمَشْيِ إِذَا أَسْرَعَ

[د ق ش]

اَلدَّقْشَةُ [ed-daḳşet] (ḳāf'la تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Sırtı benek benek alaca bir küçük cānver ismidir, bağırtlak kuşundan küçük olur. ᶜAlā-kavlin bir münakkaş kuş ismidir.

اَلدَّقْشُ [ed-daḳş] نَقْشٌ [naḳş] vezninde ve mürādifidir. Yūnus-ı Nahvī'den menkūldür ki Ebu'd-Duḳayş nām aᶜrābīye دُقَيْشٌ [duḳayş] lafzının maᶜnāsından suᵓāl eylemiş, cevābında "Maᶜlūmum değildir, lākin bu makūleler biraz ismlerdir ki öylece mesmūᶜumuz olup biz dahi tesemmī ederiz."

[د م ش]

اَلدَّمَشُ [ed-demeş] (fethateynle) Harāretten yāhūd bir müᵓessir devā içmekten nāşī yürek dönüp kalkmak maᶜnāsınadır; yukālu: دَمِشَ الرَّجُلُ دَمَشًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا هَاجَ وَثَارَ قَلْبُهُ مِنْ حَرَارَةٍ أَوْ شُرْبِ دَوَاءٍ

اَلْمُدَمَّشُ [el-mudemmeş] (مُعَظَّمٌ [muᶜaẓẓam] vezninde) Bir nesne içre derc olunup sımsıkı muhkem olmuş nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ مُدَمَّشٌ أَيْ مُدَمَّجٌ

[د ن ف ش]

اَلدَّنْفَشَةُ [ed-denfeşet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Gözleri kıparak bakmak maᶜnāsınadır; yukālu: دَنْفَشَ الرَّجُلُ إِذَا نَظَرَ وَكَسَرَ عَيْنَيْهِ

[د ن ق ش]

اَلدَّنْقَشَةُ [ed-denḳaşet] (ḳāf'la دَنْفَشَةٌ [denfeşet] maᶜnāsınadır; yukālu: دَنْقَشَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى دَنْفَشَ Ve nās beynini ifsād edip birbirine düşürmek maᶜnāsınadır; yukālu: دَنْقَشَ بَيْنَ الْقَوْمِ إِذَا أَفْسَدَ

دَنْقَشٌ [Denḳaş] (جَعْفَرٌ [caᶜfer] vezninde) Bir

recül ᶜalemidir.

[د و ش]

اَلدَّوَشُ [ed-deveş] (fethateynle) Göz dumanlı olmasına denir; yukālu: فِي عَيْنِهِ دَوَشٌ أَيْ ظُلْمَةُ الْبَصَرِ Ve göz ᶜalā-kavlin gözün çevresinin dar olmasına denir; yukālu: فِي عَيْنِهِ دَوَشٌ أَيْ صِغَرٌ فِيهَا أَوْ حَوْلَهَا Ve bir adamın gözü bir maraz sebebiyle fāsid ve tebāh olmak maᶜnāsınadır; yukālu: دَوِشَتْ عَيْنُهُ دَوَشًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا فَسَدَتْ مِنْ دَاءٍ أَصَابَهَا

اَلْأَدْوَشُ [el-edveş] Maᶜnā-yı mezkūrdan vasftır. Müᵓennesi دَوْشَاءُ [devşāᵓ]dır.

[د ه ر ش]

دَهْرَشٌ [Dehreş] (جَعْفَرٌ [caᶜfer] vezninde) Cinn tāᵓifesinden bir kabīle pederinin ismidir.

[د ه ش]

اَلدَّهَشُ [ed-deheş] (fethateynle) Ser-geşte ve hayrān olmak, ᶜalā-kavlin gafletten ve dalgınlıktan yāhūd veleh ve hayretten ᶜakl gidip öylece deng ve bī-hūş olmak maᶜnāsınadır; yukālu: دَهِشَ الرَّجُلُ دَهَشًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ فَهُوَ دَهِشٌ كَكَتِفٍ إِذَا تَحَيَّرَ وَذَهَبَ عَقْلُهُ مِنْ ذَهَلٍ أَوْ وَلَهٍ ve yukālu: دُهِشَ الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَدْهُوشٌ

اَلتَّدْهِيشُ [et-tedhīş] ve

اَلْإِدْهَاشُ [el-idhāş] Bir adamı medhūş eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: دَهَّشَهُ غَيْرُهُ وَأَدْهَشَهُ إِذَا جَعَلَهُ مَدْهُوشًا

[د ه ف ش]

اَلدَّهْفَشَةُ [ed-dehfeşet] (fā'yla دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Aldatmak maᶜnāsınadır; yukālu: دَهْفَشَ فُلَانًا إِذَا خَدَعَهُ Ve hatunla erişip oynaşmak maᶜnāsınadır; yukālu: دَهْفَشَ الرَّجُلُ الْمَرْأَةَ إِذَا غَازَلَهَا

[د ه م ش]

دَهْمَشٌ [Dehmeş] (جَعْفَرٌ [caᶜfer] vezninde) Bir recül ᶜalemidir.

[د ي ش]

اَلدِّيشُ [ed-dīş] دِيكٌ [dīk] vezninde ve mürādifidir ki horoza denir. Ve Dīş b. el-Hūn b. Ḫuzeyme bir kimsedir ve baᶜzen dāl'ı meftūh olur.

دَائِشٌ [Dāᵓiş] Naṣārā tāᵓifesinin esmālarındandır.

FASLU'R-RĀ'İ'L-MÜHMELE
(فَصْلُ الرَّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ر ب ش]

اَلرَّبَشُ [er-rebeş] (rā'nın ve bā'nın fethiyle) Genç adamın tırnağından hādis olan beyāza denir.

اَلرَّبْشَاءُ [er-rebşā'] (حَمْرَاءُ [ḥamrā'] vezninde) Çayırlık yere denir; yukālu: أَرْضٌ رَبْشَاءُ أَيْ كَثِيرَةُ الْعُشْبِ

اَلْأَرْبَشُ [el-erbeş] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Levni muhtelif olan şey'e denir. Meselā baᶜzı yeri beyāz ve baᶜzı yeri siyāh ola, niteki أَرْمَشُ [ermeş] dahi bu maᶜnāyadır; ve minhu yukālu: رَجُلٌ أَرْبَشُ وَأَرْمَشُ أَيْ مُخْتَلِفُ اللَّوْنِ

اَلْإِرْبَاشُ [el-irbāş] (hemzenin kesriyle) Ağaç yarıp yapraklanmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَرْبَشَ الشَّجَرُ إِذَا أَوْرَقَ وَتَفَطَّرَ

[ر خ ش]

رَخْشٌ [Raḫş] (rā'nın fethi ve ḫā-yı muᶜcemenin sükūnuyla) Esmādandır: İsmāᶜīl b. Raḫş muhaddistir.

اَلتَّرَخُّشُ [et-teraḫḫuş] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Deprenmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَرَخَّشَ الرَّجُلُ إِذَا تَحَرَّكَ

اَلرَّخْشَةُ [er-raḫşet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Ondan ismdir, deprenmeğe denir; yukālu: لَهُ رَخْشَةٌ أَيْ حَرَكَةٌ

اَلْإِرْتِخَاشُ [el-irtiḫāş] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Muztarib olmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِرْتَخَشَ الرَّجُلُ إِذَا اضْطَرَبَ

[ر ش ش]

اَلرَّشُّ [er-reşş] (rā'nın fethi ve şīn'in teşdīdiyle) ve

اَلتَّرْشَاشُ [et-terşāş] (تَذْكَارٌ [teẕkār] veznin-

FASLU'Ẕ-ẔĀLİ'L-MUᶜCEME
(فَصْلُ الذَّالِ الْمُعْجَمَةِ)

[ذ ش ش]

اَلذَّشُّ [eẕ-ẕeşş] دَشٌّ [deşş] vezninde ve mürādifidir ki gezmek maᶜnāsınadır; yukālu: ذَشَّ الرَّجُلُ لُغَةٌ فِي دَشَّ

de) Su serpmek maᶜnāsınadır; yukālu: رَشَّ الْمَاءَ وَالدَّمَ وَالدَّمْعَ رَشًّا وَتَرْشَاشًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَفَضَهُ Ve

رَشٌّ [reşş] Çisinti ve serpinti yağmura denir; tesmiye bi'l-masdardır; tekūlu: أَصَابَنَا رَشٌّ أَيْ مَطَرٌ قَلِيلٌ Cemᶜi رِشَاشٌ [rişāş] gelir rā'nın kesriyle. Ve darb-ı mūciᶜ maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: آلَمَهُ بِرَشٍّ أَيْ ضَرْبٍ مُوجِعٍ Ve çisinti yağdırmak maᶜnāsınadır; yukālu: رَشَّتِ السَّمَاءُ إِذَا جَاءَتْ بِالرَّشِّ

اَلرَّشَّاشُ [er-reşşāş] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Serpintiye denir; yukālu: أَصَابَهُ رَشَّاشٌ وَهُوَ مَا تَرَشَّشَ مِنَ الدَّمِ وَالدَّمْعِ وَنَحْوِهِ

اَلرَّشْرَاشُ [er-reşrāş] (ثَرْثَارٌ [ṯerṯār] vezninde) Gevşek ve sölpük kemiğe denir; yukālu: عَظْمٌ رَشْرَاشٌ أَيْ رِخْوٌ Ve semiz kebāba ve biryāna denir; yukālu: شِوَاءٌ رَشْرَاشٌ أَيْ سَمِينٌ يَعْنِي يَقْطُرُ وَدَكُهُ Ve gevşek pişmiş kuru ekmeğe denir.

اَلرَّشْرَشُ [er-reşreş] (عَرْعَرٌ [ᶜarᶜar] vezninde) Bu dahi gevşek pişmiş kuru ekmeğe denir; yukālu: خُبْزٌ رَشْرَاشٌ وَرَشْرَشٌ أَيْ يَابِسٌ رِخْوٌ ve yukālu: خُبْزَةٌ رَشْرَاشَةٌ وَرَشْرَشَةٌ أَيْ رِخْوَةٌ يَابِسَةٌ

اَلْإِرْشَاشُ [el-irşāş] (hemzenin kesriyle) Bu dahi çisinti yağdırmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَرَشَّتِ السَّمَاءُ بِمَعْنَى رَشَّتْ Ve mızrak taᶜnesi yerinden kan fışkırtıp saçmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: أَرَشَّتِ الطَّعْنَةُ إِذَا اتَّسَعَتْ فَتَفَرَّقَ دَمُهَا Ve atı oynatıp koşturmakla terletmek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: أَرَشَّ الْفَرَسَ إِذَا عَرَّقَهُ بِالرَّكْضِ Ve nāka kısmı yavrusu kendi memesini emmek için kuyruğunu kaşımak maᶜnāsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْإِسْتِرْشَاشُ [el-istirşāş] Nākanın yavrusu emmek için anasının paçası aralığına boynunu uzatmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَرَشَّتِ النَّاقَةُ الْفَصِيلَ إِذَا حَكَّتْ ذَنَبَهُ لِيَرْتَضِعَ فَاسْتَرَشَّ هُوَ لِلرَّضَاعِ أَيْ مَدَّ عُنُقَهُ بَيْنَ فَخِذَيْ أُمِّهِ

اَلرَّشْرَشَةُ [er-reşreşet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Gevşek ve sölpük olmak maᶜnāsınadır; yukālu: رَشْرَشَ الشَّيْءُ إِذَا اسْتَرْخَى ve yukālu: فِيهِ رَشْرَشَةٌ أَيْ رَخَاوَةٌ Ve bir adam havf eylediği kimseye gücü yetmek maᶜnāsınadır; yukālu: رَشْرَشَ فُلَانٌ إِذَا أَطَاقَ بِمَنْ يَخَافُهُ

[ر ع ش]

اَلرَّعَشُ [er-reᶜaş] (fethateynle) ve

اَلرَّعْشُ [er-raᶜş] (rā'nın fethi ve ᶜayn'ın sükūnuyla) Titremek maᶜnāsınadır; yukālu: رَعِشَ الرَّجُلُ وَرَعَشَ رَعَشًا وَرَعْشًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّالِثِ إِذَا أَخَذَتْهُ الرِّعْدَةُ

اَلْإِرْعَاشُ [el-irᶜāş] (hemzenin kesriyle) Titretmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَرْعَشَهُ اللهُ أَيْ أَرْعَدَهُ

اَلرَّعُوشُ [er-reᶜūş] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Şol nākaya vasf olur ki kocalıktan başı titrer ola; yukālu: نَاقَةٌ رَعُوشٌ إِذَا كَانَتْ يَرْجُفُ رَأْسُهَا كِبَرًا

اَلرَّعِشُ [er-reᶜiş] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلرِّعْشِيشُ [er-riᶜşīş] (rā'nın kesriyle) Korkak adama ıtlāk olunur; yukālu: رَعِشٌ وَرِعْشِيشٌ أَيْ جَبَانٌ Ve harb ve kıtāle cüst ve serīᶜ olan adama ıtlāk olunur. Kezālik inᶜām ve ihsān eylemeğe serīᶜ olana ıtlāk olunmakla zıdd olur; yukālu: إِنَّهُ لَرَعِشٌ وَرِعْشِيشٌ إِلَى الْقِتَالِ أَيْ سَرِيعٌ ve yukālu: هُوَ رَعِشٌ وَرِعْشِيشٌ إِلَى الْمَعْرُوفِ أَيْ سَرِيعٌ Ve

رَعِشٌ [Reᶜiş] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Cuᶜfī kabīlesine mahsūs bir feresin ismidir.

اَلرَّعْشَاءُ [er-raᶜşāᵓ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāᵓ] veznin-de) Çabuk ve sebük-pā devekuşuna denir; yukālu: نَعَامَةٌ رَعْشَاءُ أَيْ سَرِيعَةٌ Ve şol nākaya denir ki be-gāyet revende ve eşkin olmakla sürᶜatinden iki tarafa boca vurarak yü-

rür ola; yukālu: نَاقَةٌ رَعْشَاءُ إِذَا كَانَ لَهَا اهْتِزَازٌ فِي السَّيْرِ سُرْعَةً Ve

رَعْشَاءُ [Raᶜşāᵓ] Lebīd nām şāᶜirin ceddi olan Mālik b. Caᶜfer'in feresi ismidir. Ve Şām'da bir belde adıdır.

مَرْعَشٌ [Merᶜaş] (مَقْعَدٌ [maḳᶜad] vezninde) Şām'da Anṭākiye kurbünde bir belde adıdır. Ve

مَرْعَشٌ [merᶜaş] Bir cins güvercin kuşuna denir, ke-mā se-yuzkeru.

ذُو مَرْعَشٍ [Ẕū Merᶜaş] أَذْوَاءٌ [eẕvāᵓ]-i Ḥimyer'den bir melik lakabıdır, beyt-i mukaddese varıp ve cidārına بِاسْمِكَ اللَّهُمَّ إِلَهَ حِمْيَرَ أَنَا ذُو مَرْعَشٍ اَلْمَلِكُ بَلَغْتُ هَذَا الْمَوْضِعَ وَلَمْ يَبْلُغْهُ أَحَدٌ قَبْلِي وَلاَ يَبْلُغْهُ أَحَدٌ بَعْدِي ibāresini ketb eylemiştir.

اَلْمَرْعَشُ [el-murᶜaş] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) ve

اَلْمَرْعَشُ [el-merᶜaş] (مَقْعَدٌ [maḳᶜad] vezninde) Bir cins güvercine denir ki havāda uçarken taklabāzlık eder, kuşçular dönek taᶜbīr ederler.

اَلْإِرْتِعَاشُ [el-irtiᶜāş] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Titremek maᶜnāsınadır; yukālu: إِرْتَعَشَ الرَّجُلُ إِذَا ارْتَعَدَ

اَلرَّعْشَنُ [er-raᶜşen] (nūn'la ضَيْفَنٌ [ḍayfen] vezninde) Aᶜzāsı titrer olan adama denir. Lügat-ı mezbūrenin her ne kadar nūn'u zāᵓide ise de lafzına mürāᶜatla nūn māddesinde zikr eyledim ve nūn'un zāᵓide olduğuna tenbīhen bu makāmda dahi zikr eyledim.

[ر غ ش]

اَلْمُرَغِّشُ [el-muraġġiş] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vezninde) Dāᵓimā kendi nefsini niᶜmetle toylayıp perveriş-i nefsiyle uğraşır olan adama denir; yukālu: هُوَ مُرَغِّشٌ أَيْ يُنَعِّمُ نَفْسَهُ Ve bu mühmele ile مُرَغِّسٌ [muraġġis] kelimesinde lügattir.

اَلرَّغْشُ [er-raġş] (rā'nın fethi ve ġayn'ın sükūnuyla) Fitne koparmak maᶜnāsınadır; ve minhu tekūlu: لاَ تَرْغَشْ عَلَيْنَا رَغْشًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ أَيْ لاَ تَشْغَبْ

[ر ف ش]

اَلرَّفْشُ [er-refş - er-rufş] (rā'nın fethi ve zammı ve fā'nın sükūnuyla) ve

اَلْمِرْفَشَةُ [el-mirfeşet] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Çapa taᶜbīr olunan ālete denir ki çiftçiler ve bāg-bānlar kullanırlar; ve minhu kavluhum: «مِنَ الرَّفْشِ إِلَى الْعَزْشِ» Yaᶜnī مِجْرَفَةٌ [micrefet] ile toprak sıyırıp rencberlik ederken serīr-i saltanata nāᵓil oldu. O makūle kimse gerdiş-i devr ile ser-i kāra geçtikte darb olunur. Ve

رَفْشٌ [refş] Masdar olur, bir nesneyi dövüp ufatmak maᶜnāsına; yukālu: رَفَشَ الشَّيْءَ رَفْشًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا دَقَّهُ هَرَسَهُ Ve refāh ve niᶜmet sāhibi olmakla nefīs yiyip içmek maᶜnāsınadır; yukālu: هُوَ يَرْفُشُ أَيْ يَأْكُلُ وَيَشْرَبُ جَيِّدًا فِي النِّعْمَةِ

اَلرَّفَّاشُ [er-reffāş] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Buğdayı çapa ile buğday ölçen kimsenin eline doğru sıyırıp götürücü adama denir.

اَلرُّفُوشُ [er-rufūş] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde) Bir nesnede bol kullanmak maᶜnāsınadır; yukālu: رَفَشَ فِي الشَّيْءِ رُفُوشًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا اتَّسَعَ

اَلرَّفَشُ [er-refeş] (fethateynle) Büyük kulaklı olmak maᶜnāsınadır; yukālu: رَفِشَ الرَّجُلُ رَفَشًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَظُمَتْ أُذُنُهُ وَكَبُرَتْ

اَلْأَرْفَشُ [el-erfeş] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Vasftır, büyük kulaklı adama denir; ve minhu'l-hadīsu: «كَانَ سَلْمَانُ أَرْفَشَ الْأُذُنَيْنِ»

اَلْإِرْفَاشُ [el-irfāş] (hemzenin kesriyle) Bir

adam dāʾimā fevkānī ve tahtānī gāʾilesiyle uğraşmak maʿnāsınadır; yukālu: أَرْفَشَ الرَّجُلُ إِذَا وَقَعَ فِي الْأَهْيَغَيْنِ أَيِ الرَّفْشِ وَالْقَفْشِ وَهُمَا الْأَكْلُ وَالْجِمَاعُ Ve bir kimse bir beldede kalıp ondan bir türlü ayrılmayıp mukīm ve berkarār olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَرْفَشَ الرَّجُلُ بِالْبَلَدِ إِذَا أَلَحَّ فَلاَ يَبْرَحُ وَلاَ يَرِيمُهُ

اَلتَّرْفِيشُ [et-terfīş] Sakalı tarayıp çapa şeklinde yassılatmak maʿnāsınadır; yukālu: رَفَّشَ لِحْيَتَهُ إِذَا سَرَّحَهَا حَتَّى تَصِيرَ كَأَنَّهَا رَفْشٌ

[ر ق ش]

اَلرَّقْشُ [er-raḳş] نَقْشٌ [naḳş] vezninde ve mürādifidir; yukālu: رَقَشَهُ رَقْشًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَقَشَهُ

اَلرَّقَاشُ [er-reḳāş] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Yılana denir حَيَّةٌ [ḥayyet] maʿnāsına. Şārihin beyānına göre alaca yılana mahsūstur.

رَقَاشِ [Reḳāşi] (قَطَامِ [ḳaṭāmi] vezninde) Aʿlām-ı nisvāndandır. Ve baʿzen munsarıf olur.

بَنُو رَقَاشِ [Benū Reḳāşi] Bekr b. Vāʾil kabīlesinde ve Kelb ve Kinde kabīlelerinde birer batndır ki Reḳāşi nām vālidelerine müntesiblerdir.

اَلرَّقَاشَانِ [er-Reḳāşān] (rā'nın fethiyle) Şureyf üzere müşrif iki dağa ıtlāk olunur.

اَلرَّقْشَاءُ [er-raḳşāʾ] (رَقْطَاءُ [raḳṭāʾ] vezninde) Ak ve kara benekli alaca yılana denir; yukālu: حَيَّةٌ رَقْشَاءُ أَيْ مُنَقَّطَةٌ بِسَوَادٍ وَبَيَاضٍ Ve esrimiş devenin boğazından çıkan kızıl dağarcığa denir; شِقْشِقَةٌ [şiḳşiḳat] maʿnāsına. Ve حُمْطُوطٌ [ḥumṭūṭ]a şebīh bir alaca böcek adıdır; otluklar aralığında olur, kırmızı ve sarı noktaları olur.

اَلْأَرْقَشُ [el-erḳaş] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Alaca ve münakkaş nesneye denir.

اَلرُّقَيْشُ [er-ruḳayş] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) ve

اَلْأُرَيْقِشُ [el-urayḳiş] (أُحَيْمِرٌ [uḥaymir] vezninde) أَرْقَشُ [erḳaş] lafzının musaggarıdır.

اَلتَّرْقِيشُ [et-terḳīş] Kelāma hüsn-i kıyāfet ve zīb ve zīnet vermekle düzüp koşmak maʿnāsınadır; yukālu: رَقَّشَ كَلاَمَهُ إِذَا زَوَّرَهُ وَزَخْرَفَهُ

اَلْمُرَقِّشُ [el-Muraḳḳiş] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiş] vezninde) تَرْقِيشٌ [terḳīş]-i mezkūrdan ism-i fāʿil olup onunla baʿzı şuʿarā mülakkab oldular. Ez-cümle Muraḳḳiş-i Ekber, ʿAmr b. Saʿd ve Muraḳḳiş-i Aṣġar, Rebīʿa b. Ḥarmele nām şāʿirlerdir.

اَلتَّرَقُّشُ [et-teraḳḳuş] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Zīnetlenmek maʿnāsınadır; yukālu: تَرَقَّشَ الرَّجُلُ إِذَا تَزَيَّنَ

اَلْإِرْتِقَاشُ [el-irtiḳāş] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Cenkte ʿaskerler birbirine karış muruş olmak maʿnāsınadır, gūyā ki مُنْتَقِشٌ [munteḳiş] olur; yukālu: إِرْتَقَشَ الْجَيْشُ إِذَا اخْتَلَطُوا فِي الْقِتَالِ

[ر م ش]

اَلرَّمْشُ [er-remş] (rā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Bir tutam çiçek makūlesine denir; tekūlu: جَاءَنِي وَفِي يَدِهِ رَمْشٌ وَهُوَ طَاقَةٌ مِنَ الرَّيْحَانِ وَنَحْوِهِ Şārih der ki رامشنة dahi bu maʿnāyadır. Ve

رَمْشٌ [remş] Masdar olur, atmak maʿnāsına; yukālu: رَمَشَهُ بِالْحَجَرِ رَمْشًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا رَمَاهُ بِهِ Ve koyuna ve keçiye bir mikdārca ot otlatmak maʿnāsınadır; yukālu: رَمَشَ الْغَنَمَ إِذَا رَعَاهُ شَيْئًا يَسِيرًا Ve bir nesneyi el ile elleyip yoklamak maʿnāsınadır; yukālu: رَمَشَ الشَّيْءَ إِذَا لَمَسَهُ بِيَدِهِ Ve bir nesneyi parmakların uçlarıyla almak maʿnāsınadır; yukālu: رَمَشَ الشَّيْءَ إِذَا تَنَاوَلَهُ بِأَطْرَافِ الْأَصَابِعِ

اَلرَّمَشُ [er-remeş] (fethateynle) Tāzelerin tırnaklarında hādis olan beyāza denir, رَبَشٌ [rebeş] maᶜnāsına. Ve kıllarda olan büklüme ve kıvırcığa denir; yukālu: فِي شَعْرِهِ رَمَشٌ أَيْ تَفَتُّلٌ Ve göz kapakları kızıl kızıl olup dāᵓimā yaşı seyelān üzere olmağa denir ki göz ᶜilletlerindendir.

اَلْأَرْمَشُ [el-ermeş] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Vasftır, gözünün kapakları kızıl kızıl olup dāᵓimā yaşı seyelān eden kişiye denir. Müᵓennesi رَمْشَاءُ [remşāᵓ]dır, حَمْرَاءُ [ḥamrāᵓ] vezninde. Ve

أَرْمَشُ [ermeş] أَرْبَشُ [erbeş] maᶜnāsınadır ki muhtelifü'l-levn olan kimseye denir. Ve

رَمْشَاءُ [remşāᵓ] Şol yere denir ki otluğu ve çayırı firāvān ola yāhūd kurak ola. Bu vechle zıddiyyete şebīhtir; yukālu: أَرْضٌ رَمْشَاءُ أَيْ رَبْشَاءُ أَوْ جَدْبَةٌ

اَلْمِرْمَاشُ [el-mirmāş] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Gözünü döndürerek, ᶜalā-kavlin gözlerini çok tahrīk ederek nazar eder olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مِرْمَاشٌ أَيْ رَأْرَاءٌ أَوْ هُوَ مَنْ يُحَرِّكُ عَيْنَيْهِ عِنْدَ النَّظَرِ كَثِيرًا

اَلْمُرَمَّشُ [el-murammeş] (مُعَظَّمٌ [muᶜaẓẓam] vezninde) Şol kimseye denir ki gözleri fāsid olup aslā kapakları sağ durmaz ola; yukālu: رَجُلٌ مُرَمَّشٌ أَيِ الْفَاسِدُ الْعَيْنَيْنِ لاَ يَبْرَأُ جَفْنُهُ

اَلْإِرْمَاشُ [el-irmāş] (hemzenin kesriyle) Ağaç yarıp yapraklanmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَرْمَشَ الشَّجَرُ إِذَا أَوْرَقَ وَتَفَطَّرَ Ve bir kimsenin gözleri fāsid olmakla ekserī zaᶜf ve kelālle bakar olmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَرْمَشَ الرَّجُلُ إِذَا طَرَفَ كَثِيرًا بِضَعْفٍ Kezālik bir adamın gözü ᶜalīl olmakla azca azca yaş akıtır olmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَرْمَشَ فِي الدَّمْعِ إِذَا أَرَشَّ قَلِيلاً

[ر و ش]

اَلرَّوْشُ [er-revş] (rā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Çok ekl eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: رَاشَ الرَّجُلُ يَرُوشُ رَوْشًا إِذَا أَكَلَ كَثِيرًا Ve az ekl eylemek maᶜnāsına olmakla zıdd olur; yukālu: رَاشَ الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ قَلِيلاً Ve bir adamı bir maraz ve ᶜillet pek zebūn eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: رَاشَهُ الْمَرَضُ إِذَا ضَعَّفَهُ

اَلرَّاشُ [er-rāş] رَائِشٌ [rāᵓiş] maklūbudur ki رَاشِي [rāşī] olur, قَاضِي [ḳāḍī] gibi, şol erkek deveye denir ki kulaklarının tüyleri çok, ᶜalā-kavlin beli zaᶜīf ola; yukālu: جَمَلٌ رَاشٌ بِالرَّفْعِ أَيْ كَثِيرُ شَعْرِ الْأُذُنِ أَوْ ضَعِيفُ الصُّلْبِ Müᵓennesinde رَاشَةٌ [rāşet] denir; yukālu: نَاقَةٌ رَاشَةٌ Ve zaᶜīf mızrağa vasf olur; yukālu: رُمْحٌ رَاشٌ أَيْ ضَعِيفٌ

اَلرَّوُوشُ [er-reᵓūş] صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Bu dahi cemel-i mezkūra denir; yukālu: جَمَلٌ رَؤُوشٌ كَجَمَلٍ رَاشٍ

[ر ه ش]

اَلرَّهِيشُ [er-rehīş] (rā'nın fethiyle) Dābbe kısmı zaᶜfından nāşī yürürken kolları birbirine çalınıp sürtünmekle damarları ve sinirleri yarılmak vech üzere topuk çalmağa denir.

اَلرَّاهِشَانِ [er-rāhişān] (tesniye bünyesiyle) Kolların iç yüzlerinde olan iki damara denir. ᶜAlā-kavlin رَوَاهِشُ [revāhiş] el ayalarının taşra yüzlerinde olan damarlara denir.

اَلرُّهْشُوشَةُ [er-ruhşūşet] ve

اَلرُّهْشَةُ [er-ruhşet] (rā'ların zammıyla) Bir adam civān-merd ve ᶜālī-cenāb ve redd ve müdāfaᶜadan hayā eder olmak maᶜnāsınadır.

اَلرُّهْشُوشُ [er-ruhşūş] (rā'nın zammıyla) Kerīm ve civān-merd ve ᶜālī-cenāb olup

redd ve müdāfaᶜadan hayā eden adama denir; yukālu: رَجُلٌ رُهْشُوشٌ أَيْ بَيِّنُ الرُّهْشُوشَةِ وَالرُّهْشَةِ سَخِيٌّ حَيِيٌّ أَيْ كَرِيمٌ رَفِيقُ الْوَجْهِ لاَ يَقْدِرُ دَفْعَ السَّائِلِ Ve sütü çok nākaya denir.

اَلرَّهِيشُ [er-rehīş] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve **اَلرَّهِيشَةُ** [er-rehīşet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznninde) Bu dahi sütü çok nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ رُهْشُوشٌ وَرَهِيشٌ وَرَهِيشَةٌ أَيْ غَزِيرَةٌ ᶜİnde'l-baᶜz arkasının eti azca olan nākaya denir. Ve gevşek olmakla aşağıya sıyrılır dökülür olan toprağa denir. Ve

رَهِيشٌ [rehīş] Zaᶜīf ve zebūn adama denir. Ve bünyesi ince ve eti az çelimsiz adama denir; yukālu: رَجُلٌ رَهِيشٌ أَيْ ضَعِيفٌ وَكَذَا دَقِيقٌ قَلِيلُ اللَّحْمِ Ve yufka namluya ve temrene denir. Ve şol oka denir ki yere sürünmekle soyulup ince ve hafīf kalmış ola. Ve şol ince yaya denir ki kurulup çekildikte kirişi yayın hānesine dokunur ola.

اَلْإِرْتِهَاشُ [el-irtihāş] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] veznninde) Yay رَهِيشٌ [rehīş] olmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِرْتَهَشَتِ الْقَوْسُ إِذَا صَارَتْ رَهِيشًا Ve titremek maᶜnāsınadır; yukālu: إِرْتَهَشَ الرَّجُلُ إِذَا ارْتَعَشَ Ve bir nesneyi kökünden kesmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِرْتَهَشَ الشَّيْءَ إِذَا اصْطَلَمَهُ Ve mızrağı arkuru sançmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِرْتَهَشَ الرُّمْحَ إِذَا طَعَنَهُ فِي عَرْضٍ Ve nās beyninde cenk ve kıtāl vākiᶜ olmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِرْتَهَشَ الْقَوْمُ إِذَا وَقَعَتْ بَيْنَهُمُ الْحَرْبُ

[ر ي ش]

اَلرِّيشُ [er-rīş] (rā'nın kesriyle) Kuş yeleğine denir. Cemᶜi أَرْيَاشٌ [eryāş] ve رِيَاشٌ [riyāş] gelir. Ve libās-ı fāhire ıtlāk olunur; yukālu: أَعْطَاهُ مِائَةً بِرِيشِهَا أَيْ بِلِبَاسِهَا وَأَحْلاَسِهَا Yaᶜnī "Filān kimseye yüz mihār deve verdi, cemīᶜ-i libāsı ve pūşiş ve sā'ir edavātıyla." Baᶜzılar dediler ki bunun aslı budur ki mülūk-i ᶜArab bir adama meselā bir mikdār deve ihsān eyleseler, melik ᶜatiyyesi olduğunu iᶜlām için hörgüçlerine devekuşu yelekleri sokarlar idi. Ve

رِيشٌ [rīş] Hısb ve refāh ve maᶜāşa ıtlāk olunur; yukālu: فِي بَلَدِهِمْ رِيشٌ عَظِيمٌ أَيْ خِصْبٌ وَمَعَاشٌ

ذُو الرِّيشِ [Ẕu'r-Rīş] Semḥ b. Hind el-Ḥavlānī nām kimsenin feresi ismidir.

ذَاتُ الرِّيشِ [ẕātu'r-rīş] Ayvadana dedikleri nebāta şebīh bir nebāt adıdır.

اَلرَّاشُ [er-rāş] رِيشٌ [rīş] gibi kuş yeleğine denir. Cemᶜi أَرْيَاشٌ [eryāş] gelir, نَابٌ [nāb] ve أَنْيَابٌ [enyāb] gibi. Ve

رَاشٌ [rāş] Kulaklarda olan tüylere ve kıllara ıtlāk olunur; yukālu: جَمَلٌ ذُو رَاشٍ أَيِ الْكَثِيرُ شَعْرِ الْأُذُنَيْنِ Ve pek zaᶜīf ve ince mızrağa ıtlāk olunur, zaᶜf ve hiffetinden nāşī gūyā ki yelek gibi ola; yukālu: رُمْحٌ رَاشٌ أَيْ خَوَّارٌ شُبِّهَ بِالرِّيشِ ضَعْفًا *Esās*'ın beyānına göre bunun aslı رَائِشٌ [rā'iş] olmakla maklūbdur, شَائِكٌ [şā'ik] ve شَاكٌ [şāk] gibi.

اَلرِّيَاشُ [er-riyāş] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bu dahi libās-ı fāhire ıtlāk olunur, لِبْسٌ [libs] ve لِبَاسٌ [libās] bir maᶜnāya olduğu gibi; yukālu: لَهُ رِيَاشٌ أَيْ لِبَاسٌ فَاخِرٌ Gūyā ki kuş tüyü gibi nāzüktür.

رِيشَةُ [Rīşet] (rā'nın kesriyle) Bir kabīle pederinin ismidir. ᶜAlā-kavlin Bint Muᶜāviye b. Bekr b. Mālik el-Vaḥīd b. ᶜAbdullāh b. Hubel ismidir.

اَلرَّيْشُ [er-reyş] (rā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Oka yelek geçirmek maᶜnāsınadır; yukālu: رَاشَ السَّهْمَ يَرِيشُهُ رَيْشًا إِذَا أَلْزَقَ عَلَيْهِ الرِّيشَ Ve māl ve sipāhīlik cemᶜ eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: رَاشَ الرَّجُلُ إِذَا جَمَعَ الْمَالَ وَالْأَثَاثَ Ve bir adamı ye-

dirip içirip kisvetlendirmek maᶜnāsınadır; yukālu: رَاشَ الصَّدِيقَ إِذَا أَطْعَمَهُ وَسَقَاهُ وَكَسَاهُ Ve bir kimseye hayr ve menfaᶜat īrāsıyla nizām-ı hāl sāhibi kılmak maᶜnāsınadır; yukālu: رَاشَ فُلَانًا إِذَا أَصْلَحَ حَالَهُ وَنَفَعَهُ

اَلتَّرْيِيشُ [et-teryīş] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Bu dahi oka yelek geçirmek maᶜnāsınadır; yukālu: رَيَّشَ السَّهْمَ إِذَا رَاشَهُ

اَلْمَرِيشُ [el-merīş] (مَقِيلٌ [meḳīl] vezninde) رَيْشٌ [reyş]ten ism-i mefᶜūldür, yeleklenmiş oka denir.

اَلْمُرَيَّشُ [el-mureyyeş] (مُعَظَّمٌ [muᶜaẓẓam] vezninde) تَرْيِيشٌ [teryīş]ten ism-i mefᶜūldür, مَرِيشٌ [merīş] maᶜnāsınadır; yukālu: سَهْمٌ مَرِيشٌ وَمُرَيَّشٌ إِذَا جُعِلَ لَهُ الرِّيشُ Ve kulağı pek tüylü olan deveye ıtlāk olunur; yukālu: بَعِيرٌ مُرَيَّشٌ أَيْ أَزَبُّ Ve çelimsiz deveye ıtlāk olunur; yukālu: بَعِيرٌ مُرَيَّشٌ أَيِ الْقَلِيلُ اللَّحْمِ Ve alaca ve münakkaş kumaşa ıtlāk olunur; yukālu: بُرْدٌ مُرَيَّشٌ أَيْ مُوَشًّى Ve beli ve sırtı ince ve nārīn adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مُرَيَّشٌ أَيِ الضَّعِيفُ الصُّلْبِ Ve kayış ve sırım ile tanzīm ve ıslāh olmuş mihaffeye ıtlāk olunur.

اَلرَّائِشُ [er-rāʾiş] (رَائِجٌ [rāʾic] vezninde) Rāşī ile mürteşī beyninde miyāncı olan kimseye ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ رَائِشٌ أَيْ سَفِيرٌ بَيْنَ الرَّاشِي وَالْمُرْتَشِي Ve yelekli oka denir; yukālu: سَهْمٌ رَائِشٌ أَيْ ذُو رِيشٍ

اَلرَّيِّشُ [er-reyyiş] (هَيِّنٌ [heyyin] vezninde) ve

اَلرَّيْشُ [er-reyş] (yā'nın tahfīfiyle هَيْنٌ [heyn] vezninde) Çok yapraklı nebāta vasf olur; yukālu: كَلَأٌ رَيِّشٌ وَرَيْشٌ أَيْ كَثِيرُ الْوَرَقِ

رَيْشَانُ [Reyşān] (سَلْمَانُ [selmān] vezninde) Yemen'de Ebyen aᶜmālinden bir hısn adıdır. Ve yine Yemen'de Mehcem nām mahal üzere müşrif bir dağın adıdır.

اَلرَّيَشُ [er-reyeş] (fethateynle) Kulağın ve yüzün kılları ve tüylerinin çokluğuna denir.

اَلرَّيَّاشُ [er-reyāş] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Kulaklarının ve yüzlerinin tüyleri çok olan nākaya denir.

اَلْأَرْيَشُ [el-eryeş] (الأَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Yüzleri ve kulakları kıllı adama denir; yukālu: نَاقَةٌ رَيَّاشٌ وَجَمَلٌ ذُو رِاشٍ كَمَا مَرَّ وَرَجُلٌ أَرْيَشُ أَيِ الْكَثِيرُ الشَّعْرِ فِي أُذُنَيْهِ وَوَجْهِهِ

اَلْإِرَاشَةُ [el-irāşet] (إِقَامَةٌ [iḳāmet] vezninde) ve

اَلتَّرْوِيشُ [et-tervīş] (yā'yı vāv'a kalble) Kulak ve yüz pek kıllı olmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَرَاشَ الرَّجُلُ وَرَوَّشَ إِذَا كَانَ أَرْيَشَ

اَلْمُرَيَّشَةُ [el-mureyyeşet] (مُعَظَّمَةٌ [muᶜaẓẓamet] vezninde) Gövdesi çelimsiz nākaya vasf olur; yukālu: نَاقَةٌ مُرَيَّشَةُ اللَّحْمِ أَيْ قَلِيلُهُ

FASLU'Ş-ŞĪNİ'L-MUᶜCEME
(فَصْلُ الشِّينِ الْمُعْجَمَةِ)

[ش خ ش]

اَلشَّخْشُ [eş-şaḫş] (شَخْصٌ [şaḫṣ] vezninde) Deniz taşları gibi yaldırayıcı parlak çakıl taşlarının hurde hurde ufantılarına denir. Ve bu lügat, İbn Ḳaṭṭāᶜ'dan mervīdir.

[ش ر ب ش]

اَلشَّرْبَشُ [eş-şerbeş] (bā'yla جَعْفَرٌ [caᶜfer] vezninde) Bez saçağına denir. Ve bu lügat, müvellededir.

[ش ع ش]

شَعْشٌ [Şaᶜş] (نَعْشٌ [naᶜş] vezninde) Esāmīdendir: Şaᶜşu'l-Lāt izāfetle İbn Rufeyde b. Sevr b. Kilāb, Teymullāt nām kimsenin birāderidir.

[ش غ ش]

اَلشَّغُوشُ [eş-şeġūş] (ġayn-ı muᶜceme ile صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) ve

اَلشَّغُوشِيُّ [eş-şeġūşiyy] (yā-yı nisbetle) Delicesi çok, kemter ve alçak buğdaya denir. Ve baᶜzen şīn'i mazmūm ederler.

[ش و ش]

شَاشٌ [Şāş] Māverāünnehr'de bir belde adıdır. Ve bu munsarıftır, baᶜzen memnūᶜ olur.

اَلشَّوْشَاءُ [eş-şevşāᵓ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāᵓ] vezninde) ve

اَلشَّوْشَاةُ [eş-şevşāt] (hā'yla) Ayağı çabuk nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ شَوْشَاءُ وَشَوْشَاةٌ أَيْ خَفِيفَةٌ

شُوشُ [Şūş] (şīn'in zammıyla) Cezīre-i İbn ᶜÖmer kurbünde bir mevziᶜdir. Ve Curcān şehrinde bir mahalledir. Ve Dicle-i Mavṣil

FASLU'Z-ZĀYİ'L-MUᶜCEME
(فَصْلُ الزَّايِ الْمُعْجَمَةِ)

[ز و ش]

اَلزَّوْشُ [ez-zevş] (zā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) ᶜAbd-i leᵓīme denir. ᶜĀmme zāy'ın zammıyla telaffuz ederler.

اَلْأَزْوَشُ [el-ezveş] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Hod-bīn ve mütekebbir adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَزْوَشُ أَيْ مُتَكَبِّرٌ

şarkīsinde bir kalʿadır ki onda aʿlā habb-ı rümmān ve latīf karpuzlar hāsıl olur. Ve belde-i Baġdād-ı behişt-ābādda Ebu'l-ʿAlā İdrīs b. Muḥāmmed b. ʿOs̱mān ʿAfīfüddīn el-ʿĀmirī eş-Şūşī muhaddistir. Müʾellif nisbetini taʿyīnden sükūt eylemiştir, zāhiren Şūş-ı ahīrdir. Ve

شُوشُ [Şūş] Ḫūzistān'da Sūs dedikleri kazānın ismidir ki taʿrīb edip Şūş dediler. Ve

شُوشٌ [şūş] أَشُوشٌ [eşūş] lafzından cemʿ olur ki gayz ve hışm ve gazabdan gözünün kuyruğuyla bakan adama denir; yukālu: أَبْطَالٌ شُوشٌ أَيْ شُوسٌ

شُوشَةُ [Şūşet] (şīn'in zammıyla) Arz-ı Bābil'de bir mevziʿdir. Ẕu'l-kifl ʿalā-nebiyyinā ve ʿaleyhi's-selām hazretlerinin merkadı onun kurbünde vākiʿdir.

اَلشَّوَاشُ [eş-şevāş] (سَحَابٌ [seḥāb] veznin-de) Nizāʿ ve ihtilāf maʿnāsınadır; yukālu: بَيْنَهُمْ شَوَاشٌ أَيِ اخْتِلاَفٌ

اَلتَّشْوِيشُ [et-teşvīş] تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde ki bir nesneyi şūrīde ve muhtelit eylemek maʿnāsınadır. Ve

اَلْمُشَوَّشُ [el-muşevveş] تَشْوِيشٌ [teşvīş]ten ism-i mefʿūldür. Ve

اَلتَّشَوُّشُ [et-teşevvuş] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vez-ninde) Bunların mecmūʿu lahn ve hatādır. Cevherī vehminden nāşī sebt eylemiştir. Savāb olan maʿnā-yı mezbūrda hā'yla تَهْوِيشٌ [tehvīş] ve مُهَوَّشٌ [muhevveş] ve تَهَوُّشٌ [tehevvuş] olmaktır. Şārih der ki ekser-i eʾimme-i lügat sebt eylemiştir, شَوَاشٌ [şevāş]-ı mezkūrdan meʾhūzdur.

اَلتَّشَاوُشُ [et-teşāvuş] Karış muruş olmak, تَهَاوُشٌ [tehāvuş] maʿnāsınadır; yukālu: تَشَاوَشَ الْأَمْرُ أَيْ تَهَاوَشَ Garībdir ki müʾellif bu ʿunvānı inkār eyledikten sonra تَشَاوُشٌ [teşāvuş] lafzını resm eyledi.

اَلْمُشَاوِشُ [el-muşāviş] (مُجَاوِرٌ [mucāvir] vezninde) Buʿd ve kılletinden görünmez olan suya denir; yukālu: مَاءٌ مُشَاوِشٌ إِذَا كَانَ لاَ يُرَى بُعْدًا وَقِلَّةً

[ش ي ش]

اَلشِّيشُ [eş-şīş] ve

اَلشِّيشَاءُ [eş-şīşāʾ] (şīn'lerin kesriyle) Çe-kirdek bağlamaz olan hurmāya denir. Ve eğer çekirdek bağlar ise çekirdeği pekiş-mez olur ve kurudukta lezzetsiz bī-meze ve fenā olur.

اَلْإِشَاشَةُ [el-işāşet] (hemzenin kesriyle) Hurmā ağacının meyvesi zikr olunan شِيشٌ [şīş] olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَشَاشَتِ النَّخْلَةُ إِذَا صَارَ حَمْلُهَا شِيشًا

شِيشَوَيْهِ [Şīşeveyhi] (شِيرَوَيْهِ [şīreveyhi] vez-ninde) Esāmīdendir: Nefīs b. ʿAbdulcebbār b. Şīşeveyh muhaddisīndendir.

FASLU'Ṭ-ṬĀ'İ'L-MÜHMELE
(فَصْلُ الطَّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ط ب ش]

اَلطَّبْشُ [eṭ-ṭabş] (ṭā'nın fethi ve bā'nın sükūnuyla) طَمْشٌ [ṭamş] gibi nās maᶜnāsınadır; yukālu: مَا فِي الطَّبْشِ مِثْلُهُ أَيْ فِي النَّاسِ

[ط خ ش]

اَلطَّخْشُ [eṭ-ṭaḫş] (ṭā'nın fethi ve ḫā'nın sükūnuyla) ve

اَلطَّخَشُ [eṭ-ṭaḫaş] (fethateynle) Bir kimsenin gözü dumanlanmak maᶜnāsınadır; yukālu: طَخِشَتْ عَيْنُهُ طَخْشًا وَطَخَشًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَظْلَمَتْ

[ط ر ش]

اَلطَّرَشُ [eṭ-ṭareş] (fethateynle) Hafīf ve ehven olarak sağır olmak maᶜnāsınadır; yukālu: طَرِشَ الرَّجُلُ طَرَشًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَهُوَ أَهْوَنُ الصَّمَمِ أَوْ هُوَ مُوَلَّدٌ

اَلطُّرْشَةُ [eṭ-ṭurşet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) İsmdir, azca sağırlığa denir.

اَلطُّرْشُ [eṭ-ṭurş] (ṭā'nın zammıyla) أَطْرَشُ [aṭreş] lafzından cemᶜdir; yukālu: قَوْمٌ طُرْشٌ أَيْ لَهُمْ طُرْشَةٌ

اَلْأُطْرُوشُ [el-uṭrūş] (hemzenin zammıyla) Sağıra denir; أَصَمُّ [eṣamm] maᶜnāsına; yukālu: هُوَ أُطْرُوشٌ أَيْ أَصَمُّ

اَلتَّطَارُشُ [et-teṭāruş] (تَفَاعُلٌ [tefāᶜul] vezninde) Bir kimse kendisini sağırlığa vurmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَطَارَشَ الرَّجُلُ إِذَا تَصَامَّ

اَلتَّطَرُّشُ [et-teṭarruş] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Hasta ve mecrūh sağalmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَطَرَّشَ الْمَرِيضُ إِذَا ابْرَغَشَّ Ve hayvān behīme aralığına karışmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَطَرَّشَ الْبَعِيرُ بِالْبَهْمِ إِذَا اخْتَلَفَ بِهَا

[ط ر ط ش]

طُرْطُوشَةُ [Ṭurṭūşet] (ṭā'nın zammı ve baᶜzen fethiyle) Endelus diyārında bir beldedir.

طَرْطُوَانِشُ [Ṭarṭuvāniş] (ṭā'nın fethiyle) Endelus'ta Bāce aᶜmālinden bir beldedir.

[ط ر غ ش]

اَلْإِطْرِغْشَاشُ [el-iṭriġşāş] (إِبْرِغْشَاشٌ [ibriġşāş] vezninde) Hasta sıhhata dönüp ifākat bulmakla ayağa kalkıp yürümeğe başlamak maᶜnāsınadır; yukālu: إِطْرَغَشَّ الْمَرِيضُ إِذَا تَمَايَلَ مِنْ مَرَضِهِ وَتَحَرَّكَ وَقَامَ وَمَشَى Ve nās kaht ve killete uğramışken rahmetler yağıp ekinler bitmekle hısb ve rehāya nā'il olmak manāsınadır; yukālu: إِطْرَغَشَّ الْقَوْمُ إِذَا غِيثُوا وَأَخْصَبُوا بَعْدَ الْجُهْدِ Ve kuş yavrusu yuvada kımıldanıp oynamağa başlamak maᶜnāsınadır; yukālu: إِطْرَغَشَّ الْفَرْخُ إِذَا تَحَرَّكَ فِي الْوَكْرِ

اَلطَّرْغَشَةُ [eṭ-ṭarġaşet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) إِطْرِغْشَاشٌ [iṭriġşāş] ile maᶜnā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: طَرْغَشَ الْمَرِيضُ بِمَعْنَى إِطْرَغَشَّ Ve

طَرْغَشَةٌ [Ṭarġaşet] Yemāme'de Benu'l-ᶜAnber yurdunda bir su adıdır.

[ط ر ف ش]

اَلطَّرْفَشَةُ [eṭ-ṭarfeşet] (فَعْلَلَةٌ [fa'yla] طَرْغَشَةٌ [ṭarġaşet] vezninde ve mürādifidir; yukālu: طَرْفَشَ الْمَرِيضُ بِمَعْنَى طَرْغَشَ Ve bir adamın gözü zaᶜīf olup dumanlanmak maᶜnāsınadır; yukālu: طَرْفَشَتْ عَيْنُهُ إِذَا أَظْلَمَتْ وَضَعُفَتْ Ve gözleri kıparak bakmak maᶜnāsınadır; yukālu: طَرْفَشَ الرَّجُلُ إِذَا نَظَرَ وَكَسَرَ عَيْنَيْهِ

اَلطُّرَافِشُ [eṭ-ṭurāfiş] (عُلَابِطٌ [ᶜulābiṭ] vezninde) Bed-hūy adama denir; yukālu: رَجُلٌ طُرَافِشٌ أَيِ السَّيِّءُ الْخُلُقِ

[ط ر م ش]

اَلطَّرْمَشَةُ [eṭ-ṭarmeşet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Gece pek karanu olmak maᶜnāsınadır; yukālu: طَرْمَشَ اللَّيْلُ إِذَا أَظْلَمَ

[ط ش ش]

اَلطَّشُّ [eṭ-ṭaşş] (ṭā'nın fethi ve şīn'in teşdīdiyle) ve

اَلطَّشِيشُ [eṭ-ṭaşīş] (هَزِيزٌ [hezīz] vezninde) Matar-ı zaᶜīfe denir ki رَذَاذٌ [reẕāẕ]dan yaᶜnī çisintiden ziyādece olur; yukālu: مَا وَقَعَ إِلاَّ طَشٌّ وَطَشِيشٌ أَيْ مَطَرٌ ضَعِيفٌ وَهُوَ فَوْقَ الرَّذَاذِ Ve

طَشٌّ [ṭaşş] Masdar olur, zikr olunan yağmur yağdırmak maᶜnāsınadır; yukālu: طَشَّتِ السَّمَاءُ طَشًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا جَاءَتْ بِالطَّشِيشِ Ve bir adam طُشَاشٌ [ṭuşāş] dedikleri ᶜillete uğramak maᶜnāsınadır; yukālu: طُشَّ الرَّجُلُ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا أَصَابَ بِالطُّشَاشِ

اَلْإِطْشَاشُ [el-iṭşāş] (hemzenin kesriyle) Bu dahi zikr olunan yağmur yağdırmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَطَشَّتِ السَّمَاءُ بِمَعْنَى طَشَّتْ

اَلطَّشَاشُ [eṭ-ṭaşāş] (رَشَاشٌ [reşāş] vezninde) ve

اَلطُّشَاشُ [eṭ-ṭuşāş] ve

اَلطُّشَّةُ [eṭ-ṭuşşet] (ṭā'ların zammıyla) زُكَامٌ [zukām] gibi ᶜillet adıdır. Bu ᶜillet nezle envāᶜından zukāmın rutūbetlisi olacaktır ki dimāgdan mādde mündefiᶜ olup ağızdan ve burundan ve gözden dāᵓimā seyelān üzere olur.

اَلطِّشَّةُ [eṭ-ṭişşet] (ṭā'nın kesriyle) Küçük çocuğa denir, صَبِيٌّ صَغِيرٌ maᶜnāsına.

[ط غ م ش]

اَلطَّغْمَشَةُ [eṭ-ṭaġmeşet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Basar zaᶜīf olmak maᶜnāsınadır; yukālu: فِي بَصَرِهِ طَغْمَشَةٌ أَيْ ضَعْفٌ

اَلْمُطَغْمِشُ [el-muṭaġmiş] (ism-i fāᶜil bünyesiyle) Şol kimseye denir ki gözleri fāsid ve ᶜalīl olmakla gözlerini kıparak hafī ve hafīf nazar eder ola; yukālu: رَجُلٌ مُطَغْمِشٌ إِذَا كَانَ يَنْظُرُ نَظَرًا خَفِيًّا لِفَسَادِ عَيْنِهِ

[ط ف ر ش]

اَلْمُطَفْرِشُ [el-muṭafriş] (fā'yla) مُطَغْمِشٌ [muṭaġmiş] vezninde ve mürādifidir.

[ط ف ش]

اَلطَّفْشُ [eṭ-ṭafş] (ṭā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Cimāᶜ eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: طَفَشَ جَارِيَتَهُ طَفْشًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَامَعَهَا ve minhu yukālu: مَا زَالَ فُلَانٌ فِي طَفْشٍ وَرَفْشٍ أَيْ جِمَاعٍ وَأَكْلٍ Ve bir nesneyi murdārlamak maᶜnāsınadır; yukālu: طَفَشَهُ إِذَا قَذَرَهُ

اَلتَّطَفُّشُ [et-teṭaffuş] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜul] veznincle) طَفْشٌ [ṭafş] maᶜnāsınadır.

اَلطَّفَاشَاءُ [eṭ-ṭafāşāᵓ] (ṭā'nın fethiyle) Arık ve mehzūl olan hatuna denir; yukālu: هِيَ طَفَاشَاءُ أَيْ مَهْزُولَةٌ

اَلطَّفَنْشَأُ [eṭ-ṭafenşeᵓ] (fethateynle) Bāb-ı hemzede zikr olundu ki zaᶜīf ve korkak adama denir. Müᵓellif bunu tekrār eyledi.

[ط ف ن ش]

اَلطَّفَنْشُ [eṭ-ṭafneş] (جَعْفَرٌ [caᶜfer] vezninde) Tabanlarının göğüsleri meydānlı ve geniş adama denir; yukālu: رَجُلٌ طَفَنْشٌ أَيِ الْوَاسِعُ صُدُورَ الْقَدَمَيْنِ

اَلطَّفَنْشَأُ [eṭ-ṭafneşeᵓ] Zaᶜīf adama ve korkak adama denir.

[ط ل ش]

اَلطَّلْشُ [eṭ-ṭalş] (ṭā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Bıçağa denir, سِكِّينٌ [sikkīn] maᶜnāsına. Ve bu, شَلْطٌ [şalṭ] maklūbudur. Şārih der ki müᵓellif طَبْشٌ [ṭabş] māddesinde طَمْشٌ [ṭamş] lügatine de işāret

eylemekle burada zikri lāzım idi, gālibā nüssāh iskātıdır.

[ط ن ف ش]

اَلطَّنْفَشُ [eṭ-ṭanfeş] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) ve

اَلطَّنْفَشِيُّ [eṭ-ṭanfeşiyy] (yā-yı nisbetle) Zaʿīf ve zebūn adama denir.

اَلطَّنْفَشَةُ [eṭ-ṭanfeşet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir nesneye göz dikip dikkatle bakmak maʿnāsınadır; yukālu: طَنْفَشَ إِلَيْهِ إِذَا حَمَّجَ النَّظَرَ إِلَيْهِ Ve gözü kısıp küçülterek bakmak maʿnāsınadır; yukālu: طَنْفَشَ عَيْنَهُ إِذَا صَغَّرَهَا يَعْنِي عِنْدَ النَّظَرِ

[ط و ش]

اَلطَّوْشُ [eṭ-ṭavş] (ṭā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Hiffet-i ʿakl maʿnāsınadır; yukālu: فِي عَقْلِهِ طَوْشٌ أَيْ خِفَّةٌ

اَلتَّطْوِيشُ [et-taṭvīş] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] veznin-de) Medyūn deynini edāda geciktirmek maʿnāsınadır; yukālu: طَوَّشَ الرَّجُلُ إِذَا مَطَلَ غَرِيمَهُ

[ط ه ش]

اَلطَّهْشُ [eṭ-ṭahş] (ṭā'nın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Bir işi fesāda vermek maʿnāsınadır; yukālu: طَهَشَ الْعَمَلَ طَهْشًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَفْسَدَهُ Ve bir adam mübāşeret eylediği işi kendi eliyle bozup fāsid ve şūrīde kılmak maʿnāsınadır; yukālu: طَهَشَ الرَّجُلُ فِيمَا أَخَذَ فِيهِ مِنْ عَمَلٍ إِذَا اخْتَلَطَ فِيهِ وَأَفْسَدَهُ بِيَدِهِ

طَهْوَشٌ [Ṭahveş] (جَرْوَلٌ [cervel] vezninde) Bir recül adıdır.

[ط ي ش]

اَلطَّيْشُ [eṭ-ṭayş] (ṭā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Hafīf ve bī-temkīn ve sebük-meşreb olmak maʿnāsınadır; yukālu: طَاشَ الرَّجُلُ يَطِيشُ طَيْشًا إِذَا نَزِقَ وَخَفَّ Ve bir kimsenin ʿaklı gitmek maʿnāsınadır; yukālu: طَاشَ الرَّجُلُ إِذَا ذَهَبَ عَقْلُهُ Ve ok nişāna değmeyip çavıp gitmek maʿnāsınadır; yukālu: طَاشَ السَّهْمُ عَنِ الْهَدَفِ إِذَا جَازَ عَنْهُ وَلَمْ يُصِبْهُ

اَلطَّائِشُ [eṭ-ṭāʾiş] ve

اَلطَّيَّاشُ [eṭ-ṭayyāş] Hafīf ve bī-temkīn ve sebük-meşreb adama denir ki şelfe taʿbīr olunur. Ve

طَيَّاشٌ [ṭayyāş] Şol kimseye denir ki hiffet-i ʿaklından ve telāʿub-ı tabʿından bir düzeye durmayıp her lahza bir tarafa ve her ān bir ʿamele şürūʿ eder; yukālu: رَجُلٌ طَائِشٌ وَطَيَّاشٌ أَيْ نَزِقٌ وَخَفِيفٌ وَكَذَلِكَ لاَ يَقْصِدُ وَجْهًا وَاحِدًا

اَلْإِطَاشَةُ [el-iṭāşet] (hemzenin kesriyle) Oku nişāna vurmayıp bir tarafa sapıtmak maʿnāsınadır; yukālu: أَطَاشَ السَّهْمَ إِذَا أَمَالَهُ عَنِ الْهَدَفِ

اَلْأَطْيَشُ [el-aṭyeş] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Bir kuş adıdır.

FASLU'L-ᶜAYNİ'L-MÜHMELE
(فَصْلُ الْعَيْنِ الْمُهْمَلَةِ)

[ع ب ش]

اَلْعَبْشُ [el-ᶜabş] (ᶜayn'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Salāh maᶜnāsınadır ki bir nesnenin iyi ve hoş olmasına denir; yukālu: اَلْخِتَانُ عَبْشٌ لِلصَّبِيِّ أَيْ صَلاَحٌ Niteki عَمْشٌ [ᶜamş] dahi bu maᶜnāyadır; ve yukālu: اَلْخِتَانُ صَلاَحٌ لِلصَّبِيِّ فَاعْبُشُوهُ وَاعْمُشُوهُ Ve

عَبْشٌ [ᶜabş] Gabāvete denir. Bu maᶜnāda fethateynle de lügattir; yukālu: فِيهِ عَبْشٌ أَيْ غَبَاوَةٌ

اَلْعَبْشَةُ [el-ᶜabşet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) ve

اَلْعَبَشَةُ [el-ᶜabeşet] (fetehātla) Gaflet ve nādānī maᶜnāsınadır; yukālu: بِهِ عَبْشَةٌ وَعَبَشَةٌ أَيْ غَفْلَةٌ

[ع ت ش]

اَلْعَتْشُ [el-ᶜatş] (ᶜayn'ın fethi ve tā-yı fevkiyyenin sükūnuyla) Bir nesneyi bir cānibe eğmek maᶜnāsınadır; yukālu: عَتَشَ الشَّيْءَ عَتْشًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا عَطَفَهُ

[ع د ش]

اَلْعَيْدَشُونُ [el-ᶜaydeşūn] (حَيْزَبُونٌ [ḥayzebūn] vezninde) Bir böcek adıdır. Ve bu, lügat-ı masnūᶜadır.

[ع ر ش]

اَلْعَرْشُ [el-ᶜarş] (فَرْشٌ [ferş] vezninde) هُوَ عَرْشُ اللهِ تَعَالَى وَلاَ يُحَدُّ أَوْ يَاقُوتٌ أَحْمَرُ يَتَلَأْلَأُ مِنْ نُورِ الْجَبَّارِ تَعَالَى Yaᶜnī "ᶜArş-ı ilāhīdir ki tahdīd ve takdīri ᶜukūl-i beşeriyyeden hāricdir. Hakīkati ve mikdārı ᶜilm-i ilāhīye menūttur yāhūd hakīkati bir yākūt-ı ahmerdir ki nūr-ı hazret-i Cebbār'dan mütelālī ve tābāndır." Fārisīde gerzmān denir.

FASLU'Ẓ-ẒĀʾİ'L-MUᶜCEME
(فَصْلُ الظَّاءِ الْمُعْجَمَةِ)

[ظ ش ش]

اَلظَّشُّ [eẓ-ẓaşş] (ẓā'nın fethi ve şīn'in teşdīdiyle) Sert ve haşin mevziᶜe denir, شَظَفٌ [şeẓaf] gibi.

Şārih der ki hukemāᵓ ᶜindinde عَرْشٌ [ᶜarş] felek-i aᶜzamdır ki muhaddedü'l-cihāttır. Ve كُرْسِيٌّ [kursiyy] felek-i sevābittir ki felek-i sāmindir. Asl عَرْشٌ [ᶜarş] sakf maᶜnāsına mevzūᶜdur. Ve عَرْشٌ [ᶜarş] cümle feleğin husūsan cennetin sakfı menzilesindedir ve sāᵓir maᶜānī ondan müteferraᶜdır. İntehā. Ve

عَرْشٌ [ᶜarş] Pādişāhın tahtına ıtlāk olunur, ᶜuluvv ve rifᶜat münāsebetiyle; yukālu: قَعَدَ الْمَلِكُ عَلَى عَرْشِهِ أَيْ سَرِيرِهِ Ve ᶜizz ve sultān ve mecd ve şān maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: لَهُ عَرْشٌ عَظِيمٌ أَيْ عِزٌّ وَمَجْدٌ وَسُلْطَانٌ Ve bir işin medār-ı kıyāmı olan şeyᵓe denir ve minhu yukālu: ثُلَّ عَرْشُهُ أَيْ هُدِمَ مَا هُوَ عَلَيْهِ مِنْ قِوَامِ أَمْرِهِ Ve bir nesnenin rüknüne denir; yukālu: هُوَ عَرْشُهُ أَيْ رُكْنُهُ Ve

عَرْشُ الْبَيْتِ [ᶜarşu'l-beyt] Hānenin sakfına denir. Ve çadıra denir, خَيْمَةٌ [ḫaymet] maᶜnāsına. Ve gölgelik için yapılmış çardak makūlesi eve denir. Cemᶜi عُرُوشٌ [ᶜurūş] ve عُرُشٌ [ᶜuruş] gelir, zammeteynle ve أَعْرَاشٌ [aᶜrāş] ve عِرَشَةٌ [ᶜireşet] gelir, قِرَدَةٌ [ḳiredet] vezninde. Ve

عَرْشُ الْقَوْمِ [ᶜarşu'l-ḳavm] Bir cemāᶜatin müdebbir-i umūrları olan reᵓīslerine ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ عَرْشُهُمْ أَيْ رَئِيسُهُمُ الْمُدَبِّرُ لِأُمُورِهِمْ Ve köşke denir; tekūlu: قَعَدْنَا فِي الْعَرْشِ أَيِ الْقَصْرِ Ve

عَرْشٌ [ᶜArş] Şol dört hurde kevkebe ıtlāk olunur ki عَوَّاءٌ [ᶜavvāᵓ] dedikleri sūret-i şimāliyyenin altı yanındadırlar. Ve onlara عَرْشُ السِّمَاكِ [ᶜarşu's-simāk] ve عَجُزُ الْأَسَدِ [ᶜacuzu'l-esed] dahi denir. Ve

عَرْشٌ [ᶜarş] Tābūta ıtlāk olunur; kīle ve minhu'l-hadīsu: «إِهْتَزَّ الْعَرْشُ لِمَوْتِ سَعْدِ بْنِ مُعَاذٍ» Ve tābūtun cünbüş ve ihtizāzı Saᶜd hazretlerini hāmil olmak şerefine mazhar olmakla o şevkle ferah ve neşātından kināyedir. Ve

عَرْشٌ [ᶜarş] Mülk ve saltanata ıtlāk olunur. Ve

عَرْشُ الْبِئْرِ [ᶜarşu'l-biᵓr] Kuyunun dibinden adam boyu kadar taşla duvar yaptıktan sonra ağzına kadar yukarısını yaptıkları tahta ve kerestelere ıtlāk olunur. Ve

عَرْشُ الْقَدَمِ [ᶜarşu'l-ḳadem] Ayağın parmak tarafına doğru yüzünde olan yumruca tümseğe ıtlāk olunur; tekūlu: وَقَعَ عَلَى عَرْشِ قَدَمِي وَهُوَ مَا نَتَأَ مِنْ ظَهْرِهِ Ve gölgeliğe ve sāyebāna denir ki ekserī sāzlık makūlesinden yaparlar, salaş ve kulübe gibi. Ve kuyu kenārında olan şol tahtaya denir ki su çeken kimse onun üzerinde kāᵓim olur. Ve

عَرْشُ الطَّائِرِ [ᶜarşu't-ṭāᵓir] Kuşun yuvasından ᶜibārettir; yukālu: دَخَلَ الطَّائِرُ فِي عَرْشِهِ أَيْ عُشِّهِ Ve

عَرْشٌ [ᶜarş] Masdar olur; āteş tutruğunu muttasıl tutuşturup yandırmak maᶜnāsına; yukālu: عُرِشَ الْوَقُودُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ عَرْشًا إِذَا أُوقِدَ وَأُدِيمَ Ve kerevit ve çardak yapmak maᶜnāsınadır; yukālu: عَرَشَ لِلْكَرْمِ عَرْشًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا بَنَى لَهُ عَرِيشًا Ve sayda igrā olunan tāzī ᶜaczinden yāhūd susuzluğundan yāhūd ᶜacemī olduğundan sayda hücūm eylemeyip öylece durmak maᶜnāsınadır; yukālu: عَرَشَ الْكَلْبُ إِذَا خَرِقَ وَلَمْ يَذْنُ لِلصَّيْدِ Ve bir kimse ifrāt-ı neşātından dimāgı āşüfte olmakla hayrān ve mebhūt kalmak maᶜnāsınadır; yukālu: عَرَشَ الرَّجُلُ إِذَا بَطِرَ وَبُهِتَ كَمَا يُقَالُ عَرِشَ الرَّجُلُ عَرْشًا وَعَرَشًا بِفَتْحَتَيْنِ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ke-mā se-yuzkeru. Ve ev yapmak maᶜnāsınadır; yukālu: عَرَشَ الْبَيْتَ إِذَا بَنَاهُ Ve

عَرْشٌ [ᶜarş] ve

عُرُوشٌ [ᶜurūş] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde) As-

manın çubuklarını herek üzere ve kerevit üzere kaldırmak maʿnāsınadır; yukālu: عَرَشَ الْكَرْمَ عَرْشًا وَعُرُوشًا إِذَا رَفَعَ دَوَالِيَهُ عَلَى الْخَشَبِ Ve kuyunun dibini adam boyu kadar taşla yaptıktan sonra yukarısını tahta ile yapmak maʿnāsınadır; yukālu: عَرَشَ الْبِئْرَ إِذَا طَوَاهَا بِالْحِجَارَةِ قَدْرَ قَامَةٍ مِنْ أَسْفَلِهَا وَسَائِرَهَا بِالْخَشَبِ Ve bir kimsenin boynunun عُرْشٌ [ʿurş] dedikleri yerine vurmak maʿnāsınadır; yukālu: عَرَشَ فُلَانًا إِذَا ضَرَبَ عُرْشَ رَقَبَتِهِ Ke-mā se-yuzkeru. Ve bir yerde ikāmet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَرَشَ بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامَ Ve borçluya tekāzā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَرِشَ بِغَرِيمِهِ عَرْشًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَزِمَهُ Ve bir nesneden ʿudūl ve insirāf eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: عَرِشَ عَنِّي إِذَا عَدَلَ Ve bir kimsenin vereceği nesneye hāʾil olup imtināʿ eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: عَرِشَ عَلَيَّ مَا عِنْدَ فُلَانٍ إِذَا امْتَنَعَ

اَلْعَرِيشُ [el-ʿarīş] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bu dahi gölgelik için yapılan evceğize ve çardak ve mehtābiyye makūlesine denir. Ve Mekke-i mükerreme'ye ıtlāk olunur. Ve hevdec ve mihaffe tarzında bir merkūba denir ki nisvān rükūb ederler, شِبْرِيَّةٌ [şiburiyye] gibi çatma bir merkūbdur. Ve asma kerevitine ve çardağına denir. Ve alaçuk taʿbīr olunan haymeye denir ki ağaçtan ve ثُمَامٌ [ṯumām] dedikleri otluktan çatıp kulübe ve salaş gibi edip içinde istizlāl ederler. Cemʿi عُرْشٌ [ʿurş] gelir ʿayn'ın zammıyla. Ve

عَرِيشٌ [ʿArīş] Mışır aʿmālinden bir belde adıdır ki hālen harābedir. Lākin müʾellif zamānından sonra yine maʿmūr olmuştur. Ve

عَرِيشٌ [ʿarīş] Dört yāhūd beş çatal fidan bitip kemāline ermiş hurmā ağacının köküne denir. Müʾellif burada müsāmaha eylemiştir, zīrā وَأَنْ يَكُونَ فِي الْأَصْلِ الْوَاحِدِ أَرْبَعُ نَخْلَاتٍ ʿibāretiyle tefsīr eyledi. Burada أن masdariyye olmakla اَلْأَصْلُ الْوَاحِدُ الْكَائِنُ فِيهِ أَرْبَعُ نَخْلَاتٍ teʾvīlindedir.

اَلْعُرْشُ [el-ʿurş] (ʿayn'ın zammıyla) Boynun bir tarafında olan uzunca etçeğize denir. İki tarafında olana عُرْشَانِ [ʿurşān] denir ki kafānın iki cānibinde olan etler olacaktır. ʿAlā-kavlin boynun iki taraflı kökünde olan etlere yāhūd iki taraflı hacāmat mevziʿlerine denir ki yağrınının iki cānibidir. Ve boğazın ucunda küçük dilin altındaki iki kemiğe denir ki lisān onlar üzere kāʾim olur. Ve

عُرْشٌ [ʿurş] At kısmının yelesinin nihāyetine denir ki boynunun kökü tarafıdır. Ve kulağa denir. Ve göğsü kerevit gibi ʿarīz ve bülend olan iri cüsseli nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ عُرْشٌ أَيْ ضَخْمَةٌ كَأَنَّهَا مَعْرُوشَةُ الزَّوْرِ Ve

عُرْشٌ [ʿUrş] Mekke-i mükerreme'ye, ʿalā-kavlin büyūt-ı kadīmesine denir; nunda ʿayn'ın fethiyle de cāʾizdir. ʿİnde'l-baʿz fethle Mekke'ye ve zammla büyūtuna denir ki عُرُوشٌ [ʿUrūş] dahi denir bünye-i cemʿle; ve minhu kavlu Saʿd: وَفُلَانٌ كَافِرٌ بِالْعُرْشِ يَعْنِي مُعَاوِيَةَ مُقِيمٌ بِمَكَّةَ Yaʿnī Muʿāviye cenāblarının temettuʿ-i hacc-ı şerīften nehy eylediği Saʿd hazretlerinin bālig oldukta: «تَمَتَّعْنَا مَعَ رَسُولِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَفُلَانٌ يَعْنِي مُعَاوِيَةَ كَافِرٌ بِالْعُرْشِ» dedikleri kelāmda عُرْشٌ [ʿUrş] عَرِيشٌ [ʿarīş]in cemʿidir ki murād vech-i mezkūr üzere büyūt-ı Mekke'dir. O evānda ağaç ve sāzlık makūlesi çatma alaçuk gibi olmakla عَرِيشٌ [ʿarīş] ıtlāk ederler idi. Pes maʿnā وَهُوَ مُقِيمٌ بِمَكَّةَ فِي حَالِ كُفْرِهِ قَبْلَ إِسْلَامِهِ demek olur. Ve

عُرْشٌ [ʿurş] İnsānın ayağının yüzünde olan yumru ile parmaklarının aralığı olan yere denir; yukālu: وَقَعَ الْحَجَرُ فِي عُرْشِهِ أَيْ مَا بَيْنَ الْعَيْرِ وَالْأَصَابِعِ مِنْ ظَهْرِ قَدَمِهِ Ve bunda fethla da cāʾizdir. Cemʿi عِرَشَةٌ [ʿireşet] gelir, قِرْدَةٌ [ḳiredet] vezninde ve أَعْرَاشٌ [aʿrāş] gelir.

اَلْمَعْرُوشُ [el-maʿrūş] عَرِيشٌ [ʿarīş] heyʾetinde yapılmış nesneye denir. Bu mülābese ile yanları kerevit gibi kaba ve büyük deveye مَعْرُوشُ الْجَنْبَيْنِ [maʿrūşu'l-cenbeyn] ıtlāk olunur; yukālu: بَعِيرٌ مَعْرُوشُ الْجَنْبَيْنِ أَيْ عَظِيمُهَا يَعْنِي كَالْعَرِيشِ

اَلتَّعْرِيشُ [et-taʿrīş] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi āteş tutruğunu muttasıl tutuşturup yandırmak maʿnāsınadır; yukālu: عَرَّشَ الْوَقُودُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا أُوقِدَ وَأُدِيمَ Ve عَرِيشٌ [ʿarīş] yapmak maʿnāsınadır; yukālu: عَرَّشَ الرَّجُلُ إِذَا بَنَى عَرِيشًا Ve asma dallarını kerevit üzere almak maʿnāsınadır; yukālu: عَرَّشَ الْكَرْمَ إِذَا رَفَعَ دَوَالِيَهُ عَلَى الْخَشَبِ Ve erkek haşarı eşek başını havāya tutup ağzını açarak dişi eşeğe hücūm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَرَّشَ الْحِمَارُ بِعَانَتِهِ إِذَا حُمِلَ عَلَيْهَا فَرَفَعَ رَأْسَهُ وَشَحَا فَاهُ Şārih عَرَّشَ الْحِمَارُ بِرَأْسِهِ nüshasını tahtiʾe ve vech-i mezkūr üzere olmayı tansīs eylemiştir. Mütercim der ki ʿibāre ʿunvānında عَرَّشَ الْحِمَارُ بِرَأْسِهِ إِذَا حُمِلَ عَلَى عَانَتِهِ olmak agleb-i ihtimāldir. Ve

تَعْرِيشٌ [taʿrīş] Eve tavanlamak maʿnāsınadır; yukālu: عَرَّشَ الْبَيْتَ إِذَا سَقَّفَهُ Ve bir işi geciktirmek maʿnāsınadır; yukālu: عَرَّشَ الْأَمْرَ إِذَا أَبْطَأَ بِهِ

اَلْإِعْرَاشُ [el-iʿrāş] (hemzenin kesriyle) Bu dahi عَرِيشٌ [ʿarīş] yapmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْرَشَ الرَّجُلُ إِذَا بَنَى عَرِيشًا

اَلْعَرَشُ [el-ʿareş] (fethateynle) Bir kimse ifrāt-ı neşātından mebhūt olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَرِشَ الرَّجُلُ عَرَشًا كَمَا مَرَّ وَعَرَشًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا بَطِرَ وَبُهِتَ

اَلتَّعَرُّشُ [et-teʿarruş] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Bir yerde sābit ve ber-karār olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَعَرَّشَ بِالْمَكَانِ إِذَا ثَبَتَ Ve bir işe ilişmek maʿnāsınadır; yukālu: تَعَرَّشَ بِالْأَمْرِ إِذَا تَعَلَّقَ

اَلتَّعَرُّوشُ [et-teʿarvuş] (تَرَهْوُكٌ [terehvuk] vezninde) Bu dahi bir işe ilişmek maʿnāsınadır; yukālu: تَعَرْوَشَ بِالْأَمْرِ إِذَا تَعَلَّقَ Ve davara binmek maʿnāsınadır; yukālu: تَعَرْوَشَ الدَّابَّةَ إِذَا رَكِبَهَا

اَلْإِعْتِرَاشُ [el-iʿtirāş] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Asma dalları kerevit üzere aşmak maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَرَشَ الْعِنَبُ إِذَا عَلَا عَلَى الْعَرِيشِ Ve bir adam عَرِيشٌ [ʿarīş] edinmek maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَرَشَ فُلَانٌ إِذَا اتَّخَذَ عَرِيشًا Ve davara binmek maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَرَشَ الدَّابَّةَ إِذَا رَكِبَهَا

اَلْإِعْرِوَّاشُ [el-iʿrivvāş] (إِجْلِوَّازٌ [iclivvāz] vezninde) Bu dahi davara binmek maʿnāsınadır; yukālu: إِعْرَوَّشَ الدَّابَّةَ إِذَا رَكِبَهَا

اَلْمُعَرْوِشُ [el-muʿarviş] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Ağaç makūlesi gölgelikle dāʾimā gölgelenir olan adama denir.

[ع ر ن ش]

عِرْنِشٌ [ʿİrniş] (nūn'la زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) İbn Saʿd b. Ḫavlān el-Ḫavlānī ismidir.

[ع ش ش]

اَلْعَشَّةُ [el-ʿaşşet] (ʿayn'ın ve şīn-i muʿcemenin fethiyle) Şol hurmā ağacına [denir] ki dalları az ve esfeli yaʿnī özdeki ince ola; yukālu: نَخْلَةٌ عَشَّةٌ إِذَا كَانَتْ قَلِيلَةَ السَّعَفِ دَقِيقَةَ الْأَسْفَلِ Ve menbiti soysuz ve leʾīm olup şāhları ince ve kuvvetsiz olan ağaca denir; yukālu: شَجَرَةٌ عَشَّةٌ أَيِ اللَّئِيمَةُ الْمَنْبِتِ الدَّقِيقَةُ الْقُضْبَانِ Ve şol hatuna denir ki kāmeti uzun ve gövdesi çelimsiz ola, ʿalā-kavlin

ellerinin ve ayaklarının kemikleri ince ola; yukālu: إِمْرَأَةٌ عَشَّةٌ أَيْ طَوِيلَةُ اللَّحْمِ أَوِ الدَّقِيقَةُ عِظَامِ الْيَدِ وَالرِّجْلِ Ve arz-ı galīzeye denir; yukālu: أَرْضٌ عَشَّةٌ أَيْ غَلِيظَةٌ

اَلْعَشُّ [el-ᶜaşş] (ᶜayn'ın fethiyle) Hurmā ağacı عَشَّةٌ [ᶜaşşet] olmak maᶜnāsınadır; yukālu: عَشَّتِ النَّخْلَةُ عَشًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا كَانَتْ عَشَّةً Ve

عَشٌّ [ᶜaşş] Sıfat olur, boyu uzun ve gövdesi çelimsiz, ᶜalā-kavlin ellerinin ve ayaklarının kemikleri ince olan kişiye denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ عَشَّةٌ وَرَجُلٌ عَشٌّ Ve şol buğura denir ki nākanın kösnük olduğunu idrāk eylemişken aşmaktan istinkāf eder ola; yukālu: فَحْلٌ عَشٌّ إِذَا كَانَ يُبْصِرُ ضَبْعَةَ النَّاقَةِ وَلاَ يَظْلِمُهَا Ve

عَشٌّ [ᶜaşş] Taleb maᶜnāsınadır; yukālu: عَشَّ الشَّيْءَ عَشًّا إِذَا طَلَبَهُ Ve biriktirmek maᶜnāsınadır; yukālu: عَشَّهُ إِذَا جَمَعَهُ Ve kesb eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: عَشَّهُ إِذَا كَسَبَهُ Ve vurmak maᶜnāsınadır; yukālu: عَشَّهُ إِذَا ضَرَبَهُ Ve gömlek yamamak maᶜnāsınadır; yukālu: عَشَّ الْقَمِيصَ إِذَا رَقَعَهُ Ve az vergi vermek maᶜnāsınadır; yukālu: عَشَّ الْمَعْرُوفَ إِذَا قَلَّلَهُ أَيْ أَعْطَاهُ قَلِيلاً Ve

عَشٌّ [ᶜaşş] Azca vergiye denir; yukālu: عَطَاءٌ عَشٌّ أَيْ قَلِيلٌ Ve kuş kendi yuvasına mülāzemet eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: عَشَّ الطَّائِرُ إِذَا لَزِمَ عُشَّهُ وَقَوْلُهُمْ جَاءَ بِهِ مِنْ عِشِّهِ وَبِشِّهِ لُغَةٌ فِي السِّينِ كَمَا ذُكِرَ فِي مَحَلِّهِ Ve bir kavm bir cemāᶜat üzere konup onları bī-huzūr eylemekle yerlerini değiştirmeğe mecbūr eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: عَشَّهُمُ الْقَوْمُ إِذَا نَزَلَ مَنْزِلاً قَدْ نَزَلُوهُ فَآذَاهُمْ حَتَّى تَحَوَّلُوا

اَلتَّعْشِيشُ [et-taᶜşīş] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Bu dahi hurmā ağacı zikr olunan عَشَّةٌ[ᶜaşşet] olmak maᶜnāsınadır; yukālu: عَشَّشَتِ النَّخْلَةُ إِذَا صَارَتْ عَشَّةً Ve kuş kısmı ağaç üzere yuva edinmek maᶜnāsınadır; yukālu: عَشَّشَ الطَّائِرُ إِذَا اتَّخَذَ عُشًّا Ve minhu'l-hadīsu ellezī ahrecehu et-Tirmizī fī kissati Umm Zerᶜ: «وَلاَ تَمْلأُ بَيْتَنَا تَعْشِيشًا» أَيْ لاَ تَخُونُ فِي طَعَامِنَا فَتَخْبَأَ فِي كُلِّ زَاوِيَةٍ شَيْئًا فَيَصِيرَ كَمُعَشَّشِ الطُّيُورِ Yaᶜnī "Bizim meᵓkūlumuz olacak zahīremize hıyānet edip her köşeye saklayıp gizlemekle hānenin zāviyelerini kuş yuvalarına döndürmez." Ve

تَعْشِيشٌ [taᶜşīş] Çayır ve yer kurumak maᶜnāsınadır; yukālu: عَشَّشَ الْكَلأُ وَالْأَرْضُ إِذَا يَبِسَا Ve ekmek küflenip çiçeklenmek maᶜnāsınadır; yukālu: عَشَّشَ الْخُبْزُ إِذَا تَكَرَّجَ

اَلْعَشَاشَةُ [el-ᶜaşāşet] (سَمَاحَةٌ [semāḥat] vezninde) ve

اَلْعُشُوشَةُ [el-ᶜuşūşet] (عُمُومَةٌ [ᶜumūmet] vezninde) ve

اَلْعَشَشُ [el-ᶜaşeş] (fethateynle) Beden ince ve arık olmak maᶜnāsınadır; yukālu: عَشَّ بَدَنُهُ عَشَاشَةً وَعُشُوشَةً وَعَشَشًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا نَحِلَ وَضَمُرَ

اَلْعُشُّ [el-ᶜuşş] (ᶜayn'ın zammıyla) Şol kuş yuvasına denir ki ağacın dalları aralığında hār u hasstan ittihāz eyleye; ᶜayn'ın fethiyle de cāᵓizdir. Cemᶜi أَعْشَاشٌ [aᶜşāş] gelir; ve minhu'l-meselu: «لَيْسَ هَذَا بِعُشِّكِ فَادْرُجِي» أَيْ لَيْسَ لَكِ فِيهِ حَقٌّ فَامْضِي Yuvayı dişi kuş yapmakla hitāb müᵓennestir. Yaᶜnī "Bu senin āşiyānen değildir, yoluna savuşup git". Bu mesel senin bunda hakkın yoktur, ferāgat kıl yāhūd bu senin işin değildir diyecek yerde darb olunur. Ve tekūlu'l-ᶜArab: تَلَمَّسْ أَعْشَاشَكَ أَيْ تَلَمَّسِ الْعِلَلَ وَالتَّجَنِّيَ بِأَهْلِكَ Yaᶜnī "Sen kendi yuvalarının kayd ve gāᵓilesine nazar ve takayyüd eyle, gayrın yuvalarında ne işin var?" Bu mesel kendi hānümānında ᶜilel ve nevāᵓib ve nakāyıs derkār iken ondan bī-haber yāhūd

bī-mübālāt sāᵓirin ahvāl-i hānümānı kayd ve gāᵓilesine düşen fodul hakkında īrād olunur. Ve

عُشٌّ [ᶜUşş] İsm-i İbn Lebīd b. ᶜAddāᵓ'dır ki şuᶜarādandır.

ذُو الْعُشِّ [Ẕu'l-ᶜUşş] Bilād-ı Murre'de bir mevziᶜ adıdır.

أَعْشَاشٌ [Aᶜşāş] (hemzenin fethiyle) Ṭamiyye kurbünde Benī Saᶜd bilādında bir mevziᶜdir.

اَلْعَشْعَشُ [el-ᶜaşᶜaş - el-ᶜuşᶜuş] (ᶜayn'ların fethi ve zammıyla) Ağaç dalları aralığında birbiri üzerinde yapılmış birbirine mültesik kuş yuvalarına denir.

اَلْمَعَشُّ [el-meᶜaşş] (mīm'in ve ᶜayn'ın fethiyle) Matlab maᶜnāsınadır. Taleb maᶜnāsına olan عَشٌّ [ᶜaşş]-i mezkūrdandır; tekūlu: هُوَ مَعَشِّي أَيْ مَطْلَبِي

اَلْمَعَشَّةُ [el-meᶜaşşet] (hā'yla) Arz-ı galīzeye denir.

اَلْإِعْشَاشُ [el-iᶜşāş] (hemzenin kesriyle) Arz-ı galīzaya uğramak maᶜnāsınadır; yukālu: أَعَشَّ الرَّجُلُ إِذَا وَقَعَ فِي أَرْضٍ عَشَّةٍ أَيْ غَلِيظَةٍ Ve bir kimseyi işinden sarf ve menᶜ eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَعَشَّ فُلَانًا عَنْ حَاجَتِهِ إِذَا صَدَّهُ Ve āhuyu yatağından kaldırıp kaçırmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَعَشَّ الظَّبْيَ إِذَا أَزْعَجَهُ أَيْ مِنْ كِنَاسَتِهِ Ve bir cemāᶜat üzere konup onları bī-huzūr eylemekle nāçār yerlerini değiştirmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَعَشَّ الْقَوْمَ إِذَا نَزَلَ مَنْزِلاً قَدْ نَزَلُوهُ فَآذَاهُمْ حَتَّى تَحَوَّلُوا Ve bir kimsenin bedenini zebūn ve nahīf eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَعَشَّ اللهُ بَدَنَهُ أَيْ أَنْحَلَهُ

اَلْإِعْتِشَاشُ [el-iᶜtişāş] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Kuş kısmı yuva edinmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِعْتَشَّ الطَّائِرُ إِذَا اتَّخَذَ عُشًّا Ve bir mikdārca zahīre yükü götürmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِعْتَشَّ الْقَوْمُ إِذَا امْتَارُوا مِيرَةً قَلِيلَةً

اَلْإِنْعِشَاشُ [el-inᶜişāş] (إِنْفِعَالٌ [infiᶜāl] vezninde) Mutāviᶜdir, gömlek yamanmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْعَشَّ الْقَمِيصُ إِذَا تَرَقَّعَ

[ع ط ش]

اَلْعَطَشُ [el-ᶜaṭaş] (fethateynle) Susuzluğa denir; tekūlu: أَخَذَنِي الْعَطَشُ Ve masdar olur, susamak maᶜnāsına; yukālu: عَطِشَ الرَّجُلُ عَطَشًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve müştāk ve arzū-mend olmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: عَطِشَ إِلَيْهِ إِذَا اشْتَاقَ

اَلْعَطِشُ [el-ᶜaṭiş] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلْعَطُشُ [el-ᶜaṭuş] ve

اَلْعَطْشَانُ [el-ᶜaṭşān] (سَكْرَانُ [sekrān] vezninde) ve

اَلْعَاطِشُ [el-ᶜāṭiş] Sıfatlardır, susuz erkeğe denir, lākin عَطْشَانُ [ᶜaṭşān] hālde ve عَاطِشٌ [ᶜāṭiş] istikbālde müstaᶜmeldir. Ve عَطْشَانُ [ᶜaṭşān] lafzının cemᶜi عَطْشَى [ᶜaṭşā] gelir; سَكْرَى [sekrā] vezninde ve عَطَاشَى [ᶜaṭāşā] gelir, ᶜayn'ın fethi ve elif'in kasrıyla ve عِطَاشٌ [ᶜiṭāş] gelir ᶜayn'ın kesriyle. Müᵓennesinde عَطِشَةٌ [ᶜaṭişet] denir, فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde ve عَطُشَةٌ [ᶜaṭuşet] denir ṭā'nın zammıyla ve عَطْشَى [ᶜaṭşā] denir, kezālik سَكْرَى [sekrā] vezninde ve عَطْشَانَةٌ [ᶜaṭşānet] denir, سَكْرَانَةٌ [sekrānet] vezninde. Ve cemᶜ-i müᵓennesinde عَطِشَاتٌ [ᶜaṭişāt] denir, فَرِحَاتٌ [feriḥāt] vezninde ve عَطُشَاتٌ [ᶜaṭuşāt] denir ṭā'nın zammıyla ve عِطَاشٌ [ᶜiṭāş] denir ᶜayn'ın kesriyle ve عَطْشَانَاتٌ [ᶜaṭşānāt] denir; yukālu: هُوَ عَطِشٌ وَعَطُشٌ وَعَطْشَانُ اَلْآنَ وَعَاطِشٌ غَدًا وَهُمْ عَطْشَى وَعَطَاشَى وَعِطَاشٌ وَهِيَ عَطِشَةٌ وَعَطُشَةٌ وَعَطْشَى وَعَطْشَانَةٌ وَهُنَّ عَطِشَاتٌ وَعَطُشَاتٌ وَعِطَاشٌ وَعَطْشَانَاتٌ Ve

عَطْشَانُ [ᶜaṭşān] Müştāk ve arzū-mend maᶜnāsına müstaᶜmeldir; tekūlu: إِنِّي إِلَيْكَ لَعَطْشَانُ أَيْ مُشْتَاقٌ Ve

عَطْشَانُ [ᶜAṭşān] ᶜAbdulmuṭṭalib b. Hāşim'in kılıcı ismidir.

اَلْعُطَاشُ [el-ᶜuṭāş] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Susalık taᶜbīr olunan ᶜillete denir ki her ne kadar su içse kanmaz olur; yukālu: أَصَابَهُ عُطَاشٌ وَهُوَ دَاءٌ لاَ يَرْوَى صَاحِبُهُ

اَلْمِعْطَاشُ [el-miᶜṭāş] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Susuz develeri olan kimseye denir, er olsun ᶜavret olsun; yukālu: رَجُلٌ وَامْرَأَةٌ مِعْطَاشٌ أَيْ ذُو إِبِلٍ عِطَاشٍ

اَلْمَعَاطِشُ [el-meᶜāṭiş] (mīm'in fethiyle) Deve kısmının susuz kaldıkları evkāta denir. Müfredi مَعْطَشٌ [maᶜṭaş]tır, مَقْعَدٌ [maḳᶜad] vezninde; yukālu: تَطَاوَلَتْ عَلَى الْإِبِلِ الْمَعَاطِشُ أَيْ مَوَاقِيتُ الْأَظْمَاءِ Ve suyu olmayan deştī arza denir. Bunun müfredi مَعْطَشَةٌ [maᶜṭaşat]tır hā'yla; tekūlu: زَرَعْنَا بِأَرْضٍ مَعْطَشَةٍ وَأَرَاضِي مَعَاطِشَ أَيِ الَّتِي لاَ مَاءَ بِهَا

اَلْمَعْطُوشُ [el-maᶜṭūş] Kendisine arzū ve iştiyāk olunmuş kimseye denir. Ve ᶜArablar bununla baᶜzı kimseleri tesmiye eylediler. Asl māddesi lāzım olmakla gūyā ki edāt-ı taᶜdiye olan إِلَى harfi menvīdir ki مَعْطُوشٌ إِلَيْهِ sebkindedir, مُشْتَاقٌ إِلَيْهِ dendiği gibi yāhūd bāb-ı mugābeleden iᶜtibār olunmuştur ki عَاطَشْتُهُ فَعَطَشْتُهُ فَهُوَ مَعْطُوشٌ takdīrindedir, yaᶜnī "Ben onunla iştiyāk cihetinde muᶜāraza ve mübāhase eyledim, ᶜākıbet ben ona gālib oldum." Pes bu güne iᶜtibār musahhih olmuştur.

اَلْإِعْطَاشُ [el-iᶜṭāş] (hemzenin kesriyle) Bir kimsenin davarları susuz olmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَعْطَشَ الرَّجُلُ إِذَا عَطِشَتْ مَوَاشِيهِ Ve bir adamı susuz komak maᶜnāsınadır; yukālu: أَعْطَشَ فُلاَنًا إِذَا أَظْمَأَهُ Ve deve kısmını suya götürmekten menᶜle susuzluk müddetini artırmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَعْطَشَ الْإِبِلَ إِذَا زَادَ فِي إِظْمَائِهَا وَحَبَسَهَا عَنِ الْوُرُودِ

اَلتَّعْطِيشُ [et-taᶜṭīş] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Devenin susuz komak müddetini çokça artırmak maᶜnāsınadır; teşdīd mübālaga içindir; yukālu: عَطَّشَ الْإِبِلَ إِذَا بَالَغَ فِي إِظْمَائِهَا

اَلْمُعَطَّشُ [el-muᶜaṭṭaş] (مُعَظَّمٌ [muᶜaẓẓam] vezninde) Sudan alıkonulmuş deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ مُعَطَّشٌ أَيْ مَحْبُوسٌ عَنِ الْمَاءِ

اَلتَّعَطُّشُ [et-teᶜaṭṭuş] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜul] vezninde) Bir kimse nefsine cebr edip tekellüfle susuz kalmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَعَطَّشَ الرَّجُلُ إِذَا تَكَلَّفَ الْعَطَشَ

[ع ف ج ش]

اَلْعَفَنْجَشُ [el-ᶜafenceş] (cīm'le سَمَنْدَلٌ [semendel] vezninde) Taslak ve yakışıksız, cāfī, nā-zībā kimseye denir.

[ع ف ش]

اَلْعَفْشُ [el-ᶜafş] (ᶜayn'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Biriktirmek maᶜnāsınadır; yukālu: عَفَشَهُ عَفْشًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَمَعَهُ

اَلْعُفَاشَةُ [el-ᶜufāşet] (ᶜayn'ın zammıyla) Şuradan buradan birikmiş derinti işe yaramaz kimselere denir; yukālu: هَؤُلاَءِ عُفَاشَةٌ مِنَ النَّاسِ أَيْ لاَ خَيْرَ فِيهِمْ

اَلْأَعْفَشُ [el-aᶜfeş] أَعْمَشُ [aᶜmeş] vezninde ve mürādifidir.

[ع ف ن ش]

اَلْعَفَنَّشُ [el-ᶜafenneş] (عَمَلَّسٌ [ᶜamelles] vezninde) Pek koca adama denir, شَيْخٌ كَبِيرٌ maᶜnāsına; ve minhu yukālu: إِنَّهُ لَعَفَنَّشُ اللِّحْيَةِ وَعُفَانِشُهَا بِالضَّمِّ أَيْ ضَخْمُهَا وَوَافِرُهَا ve yukālu: هُوَ عَفَنَّشُ الْعَيْنَيْنِ أَيْ ضَخْمُ الْحَاجِبَيْنِ

اَلْعَفَنْشَةُ [el-ᶜafneşet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet]

vezninde) Bir adamın sakalı kaba olmak maᶜnāsınadır; yukālu: عَفْنَشَتْ لِحْيَتُهُ إِذَا ضَخُمَتْ كَمَا يُقَالُ عَنْفَشَتْ

[ع ق ش]

اَلْعَقْشُ [el-ᶜaḳş] (نَقْشٌ [naḳş] vezninde) Ağaç dalını eğmek maᶜnāsınadır; yukālu: عَقَشَ الْعُودَ عَقْشًا مِنَ الْبَابِ ٱلْأَوَّلِ إِذَا عَطَفَهُ Ve biriktirmek maᶜnāsınadır; yukālu: عَقَشَ الْمَاءَ إِذَا جَمَعَهُ Ve

عَقْشٌ [ᶜaḳş] ve

عَقَشٌ [ᶜaḳaş] (fethateynle) Bir nevᶜ nebāt adıdır, sarmaşık gibi ثُمَامٌ [ṯumām] ve مَرْخٌ [merḫ] ağaçlarına sarmaşır. Ve asma çubuklarının uçlarına denir. Ve misvāk ağacının yemişine denir.

[ع ك ب ش]

اَلْعِكْبَاشُ [el-ᶜikbāş] (ᶜayn'ın kesriyle) Şol āhūya denir ki henüz büyümezden akdem boynuzları zuhūr eylemiş ola.

اَلْعَكْبَشَةُ [el-ᶜakbeşet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir nesneyi muhkem çekip bağlamak maᶜnāsınadır; yukālu: عَكْبَشَ الشَّيْءَ إِذَا شَدَّهُ وَثِيقًا

اَلتَّعَكْبُشُ [et-teᶜakbuş] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Ağacın dikenli şāhı bir nesneye ilişip tutmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَعَكْبَشَ فِيهِ الْغُصْنُ إِذَا نَشَبَ فِيهِ بِشَوْكِهِ

[ع ك ر ش]

اَلْعِكْرِشُ [el-ᶜikriş] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Şūr otlardan bir nevᶜ ota denir ki hurmā ağaçlarının diplerinde nābit olur ve ağaçların āfeti olmakla kurutup helāk eder. Baᶜzılar ᶜindinde ثِيلٌ [ṯīl] dedikleridir ki ayrık taᶜbīr olunan ottur, ᶜalā-kavlin kenger envāᶜındandır yāhūd اَلْعُشْبَةُ الْمُقَدَّسَةُ [el-ᶜuşbetu'l-muḳaddeset] yāhūd بَلْسَكَى [belsekā] dedikleridir yāhūd bir nevᶜ nebāttır ki yer yüzüne münbasit ve ince çiçekleri ve sūret darısına şebīh tohumları ve tereye şebīh taᶜmı olur.

Müᵓellif اَلْعُشْبَةُ الْمُقَدَّسَةُ [el-ᶜuşbetu'l-muḳaddeset]i bir mahalde beyān eylemedi ve müfredātta zafer-yāb olunmadı. Nihāyet birine saparina ve birinde andız dedikleri nebāt olmasına işāret fehm olunmuştur. Ve بَلْسَكَى [belsekā] dedikleri çoban süzeği taᶜbīr olunan nebāttır. Ve عِكْرِشٌ [ᶜikriş] cemīᶜ-i müfredātta ayrık dedikleri nebātın bir nevᶜi olmak üzere müsebbettir.

اَلْعِكْرِشَةُ [el-ᶜikrişet] (hā'yla) İri dişi tavşana denir. Ve Yemāme'de Benū ᶜAdiy cemāᶜati yurdunda bir su adıdır. Ve ᶜIrāḳ'ta Ḥille-i Mezyediyye kazāsında bir karye adıdır. Ve derileri buruşmuş kocakarıya denir; yukālu: تَزَوَّجَ فُلَانٌ عِكْرِشَةً أَيْ عَجُوزًا مُتَشَنِّجَةً Ve ᶜİkrişe bint ᶜAdvān, Mālik ve Miḫled ibneyi'n-Naḍr b. Kināne'nin vālidesidir. Ve Ebu'ṣ-Ṣahbāᵓ ᶜİkrāş ki قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] veznindedir, İbn Ẕuᵓeyb ashābdandır, ᶜasrının be-gāyet tīr-endāzı idi.

[ع ك ش]

اَلْعَكَشُ [el-ᶜakeş] (fethateynle) Kıl ve saç birbirine sarmaşıp keçelenmek maᶜnāsınadır; yukālu: عَكِشَ الشَّعْرُ عَكَشًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا الْتَوَى وَتَلَبَّدَ Ve nebāt firāvān olup birbirine sarmaşmak maᶜnāsınadır; yukālu: عَكِشَ النَّبْتُ إِذَا كَثُرَ وَالْتَفَّ

اَلتَّعَكُّشُ [et-teᶜakkuş] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Bu dahi kıl ve saç birbirine sarılıp keçelenmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَعَكَّشَ الشَّعْرُ بِمَعْنَى عَكِشَ Ve bir iş güçlenip çaparızlanmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir;

yukālu: تَعَكَّشَ الْأَمْرُ إِذَا تَعَسَّرَ Ve örümcek kendisine ev yaparken ayaklarını devşirmek maᶜnāsınadır ki nesc ederken ayaklarını devşirir; yukālu: تَعَكَّشَتِ الْعَنْكَبُوتُ إِذَا قَبَضَتْ قَوَائِمَهَا تَنْسِجُ Ve bir nesne burtuşup eczāsı birbirine girişmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَعَكَّشَ الشَّيْءُ إِذَا تَقَبَّضَ وَتَدَاخَلَ أَيْ بَعْضُهُ فِي بَعْضٍ

اَلْعَكِشُ [el-ᶜakiş] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Kıvırcık saça denir; yukālu: شَعْرٌ عَكِشٌ أَيْ جَعْدٌ Ve şol kimseye ıtlāk olunur ki kendi nefsinden bir kimseye hayr ihrāc eylemez ola, yaᶜnī ferd-i vāhide hayr ve menfaᶜati dokunmaz ola; yukālu: رَجُلٌ عَكِشٌ إِذَا كَانَ لاَ يُخْرِجُ مِنْ نَفْسِهِ خَيْرًا Ve bir nesneyi biriktirici adama denir.

اَلْعَكِشَةُ [el-ᶜakişet] (فَرِحَةٌ [ferihat] vezninde) Şol ağaca denir ki dalları çok ve firāvān olmakla birbirine sarmaşmış ola; yukālu: شَجَرَةٌ عَكِشَةٌ أَيْ كَثِيرَةُ الْفُرُوعِ مُلْتَفَّةٌ

اَلْعَكْشُ [el-ᶜakş] (نَقْشٌ [nakş] vezninde) Bir kimse üzerine avrılmak yāhūd hamle ve hücūm eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: عَكَشَ عَلَيْهِمْ عَكْشًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا عَطَفَ أَوْ حَمَلَ عَلَيْهِمْ Ve örümcek ev yapmak maᶜnāsınadır; yukālu: عَكَشَتِ الْعَنْكَبُوتُ إِذَا نَسَجَتْ Ve biriktirmek maᶜnāsınadır; yukālu: عَكَشَ الشَّيْءَ إِذَا جَمَعَهُ وَالْجَامِعُ عَكِشٌ كَكَتِفٍ وَذَاكَ مَعْكُوشٌ Pes ism-i fāᶜil عَكِشٌ [ᶜakiş] olmak hilāf-ı kıyās olur. Ve

عَكْشٌ [ᶜakş] Köpekler insān ve hayvānların etrāfına üşüntü edip çevirmek maᶜnāsınadır; yukālu: عَكَشَتِ الْكِلاَبُ بِالثَّوْرِ إِذَا أَحَاطَتْ بِهِ Ve bir adamı muhkem bağlamak maᶜnāsınadır; yukālu: عَكَشَ فُلاَنًا إِذَا شَدَّ وَثَاقَهُ

اَلْعُكَّاشُ [el-ukkāş] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) ve

اَلْعُكَّاشَةُ [el-ᶜukkāşet] (رُمَّانَةٌ [rummānet] vezninde) Örümceğe, ᶜalā-kavlin erkeğine yāhūd örümcek evine denir. Ve

عُكَّاشٌ [ᶜUkkāş] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) Bādiyede Ṭamiyye nām cebele mukābil bir cebel adıdır. Ve min hurāfātihim: «عُكَّاشٌ زَوْجُ طَمِيَّةَ» Ve

عُكَّاشٌ [ᶜukkāş] Şol sarmaşığa denir ki ağaçlara sarmaşıp çıktıktan sonra etrāfa dağılır. Ve

عُكَّاشَةُ [ᶜUkkāşet] (رُمَّانَةٌ [rummānet] vezninde ve tahfīfle cāᵓizdir) Esāmīdendir: ᶜUkkāşe el-Ġanevī ve ᶜUkkāşe b. Ṣevr ve ᶜUkkāşe b. Miḥṣan ki sābikīndendir, sahābelerdir.

اَلتَّعْكِيشُ [et-taᶜkīş] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Ekmek çiçeklenmek maᶜnāsınadır; yukālu: عَكَّشَ الْخُبْزُ إِذَا تَكَرَّجَ

اَلْعَوْكَشَةُ [el-ᶜavkeşet] (ᶜayn'ın ve kāf'ın fethiyle) Çiftçi ālātından harman savurdukları yabaya denir.

عَكَّاشٌ [ᶜAkkāş] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde)

عُكَيْشٌ [ᶜUkeyş] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esmā-i ricāldendir.

[ع ل ش]

اَلْعِلَّوْشُ [el-ᶜillevş] (سِنَّوْرٌ [sinnevr] vezninde) Çakala denir, إِبْنُ آوَى [ibnu āvā] maᶜnāsına. Ve kurda denir, ذِئْبٌ [ziᵓb] maᶜnāsına. Ve bir böcek adıdır. Ve bir yırtıcı cānver adıdır. Ve hafīf ve harīs olan kimseye denir. Ve bu عَلَشٌ [ᶜaleş] lafzından müştaktır ki hırs ve hiffet maᶜnāsınadır. Ve kelām-ı ᶜArabda kelime-i mezbūreden لَشٌّ [leşş] ve لَشْلَشَةٌ [leşleşet] ve لَشْلاَشٌ [leşlāş] kelimelerinden gayrı mā-baᶜdi şīn lām'ı mutazammın kelime yoktur.

[ع م ش]

اَلْعَمَشُ [el-ᶜameş] (fethateynle) Göz ekser-i

evkātta yaşı akıp ve rüʾyeti zaʿīf olmak maʿnāsınadır ki o göze şırlığanlı taʿbīr olunur; yukālu: عَمِشَتْ عَيْنُهُ عَمَشًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا سَالَ دَمْعُهَا فِي أَكْثَرِ الْأَوْقَاتِ مَعَ ضَعْفِ الْبَصَرِ Ve bir kimseye söz teʾsīr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَمِشَ فِيهِ الْكَلَامُ إِذَا نَجَعَ Ve hasta ifākat bulup cism ve cānı yerine gelmek maʿnāsınadır; yukālu: عَمِشَ الْمَرِيضُ إِذَا ثَابَ إِلَيْهِ

اَلْعَمْشُ [el-ʿamş] (نَقْشٌ [naḳş] vezninde) عَبْشٌ [ʿabş] maʿnāsınadır ki zikr olundu. Ve min-gayri kasd bir kimseye vurmak maʿnāsınadır; yukālu: عَمَشَهُ عَمْشًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا ضَرَبَهُ بِلَا تَعَمُّدٍ Ve bir nesneye uygun olan şeyʾe denir; yukālu: طَعَامٌ عَمْشٌ لَكَ أَيْ مُوَافِقٌ

اَلتَّعْمِيشُ [et-taʿmīş] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Hastayı ke'l-evvel sağ ve sālim eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَمَّشَ اللهُ الْمَرِيضَ إِذَا أَنَابَ إِلَيْهِ جِسْمَهُ

اَلْعُمْشُوشُ [el-ʿumşūş] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) Şol üzüm salkımına denir ki üzümün kimisi ekl olunup kimisi üzerinde kalmış ola; tekūlu: رَأَيْتُهُ وَفِي يَدِهِ عُمْشُوشٌ أَيْ عُنْقُودٌ قَدْ أُكِلَ بَعْضُ مَا عَلَيْهِ

اَلتَّعَمُّشُ [et-teʿammuş] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir nesneden tegāfül eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَعَمَّشَ عَنْهُ إِذَا تَغَافَلَ Ve gözden عَمَشٌ [ʿameş] ʿilletini izāle kılmak maʿnāsınadır ki bināsı selb içindir; yukālu: تَعَمَّشَهُ اللهُ تَعَالَى أَيْ أَزَالَ عَمَشَ عَيْنِهِ

اَلتَّعَامُشُ [et-teʿāmuş] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) تَعَمُّشٌ [teʿammuş] ile maʿnā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: تَعَامَشَ عَنْهُ إِذَا تَغَافَلَ

اَلْإِسْتِعْمَاشُ [el-istiʿmāş] Bir kimseyi ahmak ʿadd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَعْمَشَهُ أَيِ اسْتَحْمَقَهُ

[ع ن ج ش]

اَلْعُنْجُشُ [el-ʿuncuş] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) Pīr-i fānī, ʿalā-kavlin derileri buruşup burtuşmuş koca adama denir; yukālu: صَارَ زَيْدٌ عُنْجُشًا وَهُوَ الشَّيْخُ الْفَانِي أَوِ الْمُنْقَبِضُ الْجِلْدِ

[ع ن ش]

اَلْعَنْشُ [el-ʿanş] (ʿayn'ın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Bir nesneyi eğmek maʿnāsınadır; yukālu: عَنَشَ الْعُودَ عَنْشًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا عَطَفَهُ Ve bir kimseyi zor ile yerinden kaçırıp izʿāc eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَنَشَ فُلَانًا إِذَا أَزْعَجَهُ وَاسْتَفَزَّهُ Ve insānı yā hayvānı uzun uzadı sürüp tard eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَنَشَ الدَّابَّةَ إِذَا سَاقَهَا وَطَرَدَهَا

اَلْعُنْشُوشُ [el-ʿunşūş] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) Māl bakiyyesine denir; yukālu: مَا لَهُ عُنْشُوشٌ أَيْ بَقِيَّةُ مَالٍ Ve nesne maʿnāsınadır; yukālu: مَا لَهُ عُنْشُوشٌ أَيْ شَيْءٌ

اَلْأَعْنَشُ [el-aʿneş] (أَعْمَشُ [aʿmeş] vezninde) Altı parmaklı adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَعْنَشُ أَيْ لَهُ سِتُّ أَصَابِعَ

اَلْعَنَشْنَشُ [el-ʿaneşneş] (سَفَرْجَلٌ [sefercel] vezninde) Pek uzun adama denir. Ve cüst ve çālāk ve sebük-pā adama ve ata denir. Müʾennesi عَنَشْنَشَةٌ [ʿaneşneşet]tir.

اَلْمَعْنُوشَةُ [el-maʿnūşet] Uzun gerdana vasf olur; yukālu: عُنُقٌ مَعْنُوشَةٌ أَيْ طَوِيلَةٌ

اَلْعِنْوَاشُ [el-ʿinvāş] (ʿayn'ın kesriyle) Yüksek ve bālā-bülend nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ عِنْوَاشٌ أَيْ طَوِيلَةٌ فِي السَّمَاءِ

اَلْعِنَاشُ [el-ʿināş] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Düşmanla mukātil ve muhārib olan dilīre denir; yukālu: هُوَ عِنَاشٌ وَهُوَ مَنْ يُقَاتِلُ خَصْمَهُ

اَلْمُعَانَشَةُ [el-muʿāneşet] مُعَانَقَةٌ [muʿāneḳat] vezninde ve mürādifidir ki birbirinin boynuna sarmaşmak maʿnāsınadır; yukālu:

عَانَشَهُ إِذَا عَانَقَهُ

اَلْإِعْتِنَاشُ [el-iᶜtināş] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] veznin-de) Cenk hengāmında hasmın boynuna sarılmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِعْتَنَشَهُ إِذَا اعْتَنَقَهُ فِي الْقِتَالِ Ve bir adama zulm eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: إِعْتَنَشَ فُلَانًا إِذَا ظَلَمَهُ

[ع ن ف ش]

اَلْعَنْفَشُ [el-ᶜanfeş] (جَعْفَرٌ [caᶜfer] vezninde) ve

اَلْعُنَافِشُ [el-ᶜunāfiş] (عُلَابِطٌ [ᶜulābiṭ] veznin-de) ve

اَلْعَنْفَشِيشُ [el-ᶜanfeşīş] (زَنْجَبِيلٌ [zencebīl] vezninde) Sakalı uzun ve sık ve kaba ada-ma denir, yukālu: رَجُلٌ عَنْفَشُ اللِّحْيَةِ وَعُنَافِشُهَا وَعَنْفَشِيشُهَا أَيْ طَوِيلُهَا كَثُّهَا

[ع ن ق ش]

اَلْعِنْقَاشُ [el-ᶜinḳāş] (ḳāf'la قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] vezninde) Soysuz, leʾīm ve fürū-māye kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ عِنْقَاشٌ أَيْ لَئِيمٌ وَغُدٌ Ve köyleri dolaşıp eşyāʾ beyᶜ eden adama denir, çerçi gibi; yukālu: هُوَ عِنْقَاشٌ وَهُوَ الَّذِي يَطُوفُ فِي الْقُرَى يَبِيعُ الْأَشْيَاءَ

اَلْعَنْقَشَةُ [el-ᶜanḳaşet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vez-ninde) Bir nesneye ilişmek maᶜnāsınadır; yukālu: عَنْقَشَ الشَّيْءَ إِذَا تَعَلَّقَ بِهِ

اَلْعَنْقَشُ [el-ᶜanḳaş] (جَعْفَرٌ [caᶜfer] vezninde) Arıklık, hüzāl maᶜnāsınadır; yukālu: بِهِ عَنْقَشٌ أَيْ هُزَالٌ

اَلتَّعَنْقُشُ [et-teᶜanḳuş] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Bir nesneye muhkem sarılıp yapışmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَعَنْقَشَ بِهِ إِذَا تَلَوَّى إِلَيْهِ وَتَشَدَّدَ

عَنْقَشٌ [ᶜAnḳaş] (عَنْبَرٌ [ᶜanber] vezninde) Bir recül ismidir.

[ع ن ك ش]

اَلْعَنْكَشُ [el-ᶜankeş] (جَعْفَرٌ [caᶜfer] vezninde) Şol kimseye denir ki yağ sürünmek ve baᶜzı zīnetler ile zīnetlenmek hāletine aslā meyl ve mübālāt eylemez ola; yukālu: هُوَ عَنْكَشٌ إِذَا كَانَ لَا يُبَالِي أَنْ لَا يَدَّهِنَ وَلَا يَتَزَيَّنَ Ve

عَنْكَشٌ [ᶜAnkeş] Bir recül ismidir.

اَلْعَنْكَشَةُ [el-ᶜankeşet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Yerden otlar kaynayıp çıkmak maᶜnāsınadır; yukālu: عَنْكَشَ الْعُشْبُ إِذَا هَاجَ

اَلتَّعَنْكُشُ [et-teᶜankuş] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Saç birbirine sarılıp keçelen-mek maᶜnāsınadır; yukālu: تَعَنْكَشَ الشَّعْرُ بِمَعْنَى تَعَكَّشَ

[ع و ش]

اَلْمَعُوشَةُ [el-meᶜūşet] (mīm'in fethiyle) Ezd kabīlesi lügatinde مَعِيشَةٌ [maᶜīşet] lafzında lügattir ki vāvī olur.

[ع ي ش]

اَلْعَيْشُ [el-ᶜayş] (ᶜayn'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Dirliğe denir, hayāt ve zindegānī maᶜnāsına. Şārihin beyānına göre hayvāna mahsūs hayāta denir ki hayāttan ahass olur; yukālu: لَهُ عَيْشٌ أَيْ حَيَاةٌ Ve taᶜāma ıtlāk olunur, medār-ı hayāt ol-duğu için. Ve kendisiyle geçinilip taᶜayyüş olunacak nesneye denir ki maᶜīşet ile mürādif olur; yukālu: إِنَّهُ لَفِي عَيْشٍ رَغَدٍ وَهُوَ مَا يُعَاشُ بِهِ Ve ekmeğe ıtlāk olunur; tekūlu: أَكَلْتُ عَيْشًا أَيْ خُبْزًا Ve

عَيْشٌ [ᶜayş] ve

مَعَاشٌ [maᶜāş] ve

مَعِيشٌ [maᶜīş] ve

مَعِيشَةٌ [maᶜīşet] (mīm'lerin fethiyle) ve

عِيشَةٌ [ᶜīşet] (ᶜayn'ın kesriyle) ve

عَيْشُوشَةٌ [ᶜayşūşet] (شَيْخُوخَةٌ [şeyḫūḫat] vezninde) Masdarlardır, dirilmek ve ge-çinmek maᶜnāsına yukālu: عَاشَ يَعِيشُ عَيْشًا

وَمَعَاشًا وَمَعِيشًا وَمَعِيشَةً وَعِيشَةً وَعَيْشُوشَةً إِذَا صَارَ ذَا حَيَاةٍ

اَلْإِعَاشَةُ [el-iʿāşet] (hemzenin kesriyle) ve **اَلتَّعْيِيشُ** [et-taʿyīş] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Diriltmek ve geçindirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَعَاشَهُ اللهُ تَعَالَى وَعَيَّشَهُ إِذَا جَعَلَهُ ذَا حَيَاةٍ

اَلْمَعِيشَةُ [el-maʿīşet] (mīm'in fethiyle) Masdardır; niteki zikr olundu. Ve ism olur, kendisiyle dirilip geçinilecek şeyʾe denir, matʿūmāt ve meşrūbāttan ki mā-bihi'l-hayāt olacak nesneden ʿibārettir, dirlik taʿbīr olunur. Kezālik medār-i taʿayyüş olan şeyʾe denir ki rūz-merre vāridāt olacaktır yāhūd kendide taʿayyüş olunur, arz ve nehār gibi. Cemʿi مَعَايِشُ [meʿāyiş] gelir; yukālu: لَهُ مَعِيشَةٌ وَاسِعَةٌ وَهِيَ الَّتِي تُعَاشُ بِهَا مِنَ الْمَطْعَمِ وَالْمَشْرَبِ وَمَا يَكُونُ بِهِ الْحَيَاةُ وَمَا يُعَاشُ بِهِ أَوْ فِيهِ Şārih der ki kavl-i cumhūr üzere cemʿi مَعَايِشُ [meʿāyiş]tir ki mīm'i zāʾide olmakla mefāʿil veznindedir, hemze idrāc olunmaz. Ve bu vech üzere sebʿa kırāʾat eyledi. Ve baʿzılar «م،ع،ش» māddesinden meʾhūz olmakla mīm'i asliyyedir dediler. Pes vezni faʿīlet olmakla cemʿi olan مَعَائِشُ [meʿāʾiş] feʿāʾil olmakla hemze idrāc olunur. Ebū Caʿfer el-Medenī ve Aʿrec bu vech ile kırāʾat eylediler. İnteha. وَالْمَعِيشَةُ الضَّنْكُ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى ﴿إِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا﴾ عَذَابُ الْقَبْرِ

اَلْعَائِشُ [el-ʿāʾiş] عَيْشٌ [ʿayş]-ı mezkūrdan ism-i fāʿildir. Ve maʿāş cihetinde hüsn-i hāl ve sāz u sāmān sāhibi adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ عَائِشٌ أَيْ لَهُ حَالَةٌ حَسَنَةٌ Ve

عَائِشٌ [ʿĀʾiş] Esmādandır: ʿAbdurraḥmān b. ʿĀʾiş el-Ḥaḍramī ve Zeyd b. ʿĀʾiş el-Muzenī ki karīben zikr olunur; ʿinde'l-baʿz bu عَبُوسٌ [ʿabūs]tan meʾhūzdur ki mühmele ile عَابِسٌ [ʿābis]tir, sahābelerdir. Ve ʿĀʾiş b. Enes, ʿAṭāʾ'dan rivāyet-i hadīs eylemiştir. Ve Benū ʿĀʾiş b. Mālik b. Teymullāh bir cemāʿattir ki Ṣaʿḳ b. Ḫuzn el-ʿĀʾişī ve sāʾir عَائِشِيُّونَ [ʿĀʾişiyyūn] ıtlāk olunan cemāʿat-i muhaddisīn onlara mensūblardır.

عَيَّاشٌ [ʿAyyāş] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Esmādandır: Ebū ʿAyyāş Zeyd b. eṣ-Ṣāmiṭ yāhūd İbnu'n-Nuʿmān ve ʿAyyāş b. Ebī Rebīʿa ve ʿAyyāş b. Ebī Ṣevr sahābelerdir. Ve ʿAyyāş b. Ebī Muslim ve ʿAyyāş b. ʿAbdullāh ve ʿAyyāş b. Yūnus ve ʿAyyāş b. Ebī Sinān ve ʿAyyāş b. ʿAbdullāh el-Yeşkurī ve ʿAyyāş b. ʿAbdullāh b. Ebī Muʿallā ve ʿAyyāş b.ʿUḳbe ve ʿAyyāş b. ʿAbbās el-Ḳitbānī ve ʿAyyāş b. el-Velīd ve ʿAyyāş b. el-Faḍl ve ʿAyyāş b. ʿAmr ve Ebū Bekr ve Ḥasen ve ʿAmr ebnāʾu ʿAyyāş ve Muḥammed b. ʿAlī b. ʿAyyāş ed-Debbās ve Muḥammed b. ʿAlī b. Şemmām ve İbrāhīm b. Mesʿūd b. ʿAyyāş muhaddislerdir.

عِيشُ [ʿĪş] (ʿayn'ın kesriyle) Esmādandır: ʿĪş b. Ḥarām ve ʿĪş b. Esīd, Ḳuḍāʿa kabīlesinin nesebi ricālindendir. Ve ʿĪş b. Ṣaʿlebe, Beni'l-Ḥāriṯ b. Saʿd ve ʿĪş b. ʿAbd b. Şevr, Muzeyne ve ʿĪş b. Ḫalāve, Ġaṭafān kabīleleri neseblerindendir.

عَائِشَةُ [ʿĀʾişet] Ricāl ve nisvāna ʿalem olur. Ez-cümle ricālden ʿĀʾişe b. Numeyr b. Vāḳif bir kimsedir ki Medīne kurbünde vāki بِئْرُ عَائِشَةَ [Biʾru ʿĀʾişet] ona muzāftır. Ve ʿĀʾişe b. ʿAṣm kezālik bir adamdır; «أَضْبَطُ مِنْ عَائِشَةَ» meselinin menşeʾidir, «ض،ب،ط» maddesinde gelir.

عَيْشَانُ [ʿAyşān] (سَلْمَانُ [selmān] vezninde) Buḫārā kazāsında bir karyedir.

اَلْمُتَعَيِّشُ [el-muteʿayyiş] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Kendisine kifāyet edecek kadar

geçineceği olan kimseye denir; yukālu: إِنَّهُ لَمُتَعَيِّشٌ إِذَا كَانَتْ لَهُ بُلْغَةٌ مِنَ الْعَيْشِ

FASLU'L-ĠAYNİ'L-MUᶜCEME
(فَصْلُ الْغَيْنِ الْمُعْجَمَةِ)

[غ ب ش]

اَلْغَبَشُ [el-ġabeş] (fethateynle) ve **اَلْغُبْشَةُ** [el-ġubşet] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Gecenin āhirinde olan karanlığa denir ki yufka olur. Cemᶜi أَغْبَاشٌ [aġbāş] gelir, سَبَبٌ [sebeb] ve أَسْبَابٌ [esbāb] gibi; tekūlu: خَرَجْنَا فِي الْغَبَشِ وَالْغُبْشَةِ أَيْ بَقِيَّةِ اللَّيْلِ أَوْ ظُلْمَةِ آخِرِهِ Ve **غَبَشٌ** [ġabeş] Masdar olur, geceden bakiyye kalmak yāhūd āhirinin yufkaca karanlığı kalmak maᶜnāsınadır; yukālu: غَبَشَ اللَّيْلُ غَبَشًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا بَقِيَتْ بَقِيَّةٌ مِنْهُ أَوْ أَظْلَمَ ظُلْمَةً يُخَالِطُهَا بَيَاضٌ فِي آخِرِهِ Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīsu:«أَنَّهُ عَلَيْهِ السَّلاَمُ صَلَّى الْفَجْرَ بِغَبَشٍ»

اَلْإِغْبَاشُ [el-iġbāş] (hemzenin kesriyle) غَبَشٌ [ġabeş] maᶜnāsınadır; yukālu: أَغْبَشَ اللَّيْلُ بِمَعْنَى غَبَشَ

اَلْغَابِشُ [el-ġābiş] Dāᵓim nāsa dubara ve reng ve hudᶜa eder olan ᶜayyār ve mekkāra ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ غَابِشٌ أَيْ غَاشٌّ خَادِعٌ وَظَالِمٌ Ve sitem-kāra ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ غَابِشٌ أَيْ غَاشِمٌ Burada غَامِشٌ [ġāmiş] nüshaları galattır.

اَلتَّغَبُّشُ [et-teġabbuş] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜul] vezninde) Zulm eylemek, ᶜalā-kavlin bir kimseden bātıl ve nā-hak daᶜvā iddiᶜā eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: تَغَبَّشَ فُلاَنًا إِذَا ظَلَمَهُ أَوِ ادَّعَى قِبَلَهُ دَعْوَى بَاطِلَةً

اَلْأَغْبَشُ [el-aġbeş] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) ve

اَلْغَبِشُ [el-ġabiş] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Pek karanlık geceye denir; yukālu: لَيْلٌ أَغْبَشُ وَغَبِشٌ أَيْ مُظْلِمٌ

غُبْشَانُ [Ġubşān] (عُثْمَانُ [ᶜuşmān] vezninde)

Bir recül ismidir.

أَبُو غَبْشَانَ [Ebū Ġabşān] (ġayn'ın fethi ve zammıyla) Ḫuzāᶜa kabīlesinden bir kimsedir ki «أَحْمَقُ مِنْ أَبِي غَبْشَانَ» ve «أَخْسَرُ مِنْ أَبِي غَبْشَانَ» meselinin menşeᵓidir. Aslı budur ki mezbūr Ḳureyş'ten mukaddem Beyt-i muᶜazzam'ın hizmetine mütevellī olmakla miftāhı kendi zabtında idi. Bir gün cedd-i Ḳureyş olan Ḳuṣayy b. Kilāb ile Ṭāᵓif'te hem-bezm-i şarāb olup Ḳuṣayy tulumlar vererek merkūmu gereği gibi sarhoş eylemekle āşüfteliği hılālde miftāhı kendisinden bir tulum şarāba iştirā ve ᶜakd-i merkūma niçe kimseleri işhād ile rişte-i muᶜāmeleyi tevsīk eyledikten sonra miftāhı kendi oğlu ᶜAbduddār'a teslīm ve ᶜalā-cenāhi'l-istiᶜcāl Mekke'ye irsāl eyleyip o vechile hizmet-i Kaᶜbe'nin tevliyetine nāᵓil oldu. Baᶜdehu Ebū Ġabşān hūşyār olup keyfiyyet-i mezbūreye vākıf oldukta nedāmetle darbü'l-mesel olan Kuseᶜī nām kimseden ezyed nedāmete giriftār olmak hakkında mesel-i mezbūr zebān-zed oldu.

[غ ر ش]

اَلْغَرْشُ [el-ġarş] (ᶜarş [ᶜarş] vezninde) Bir nevᶜ ağacın yemişine denir.

[غ ش ش]

اَلْغَشُّ [el-ġaşş] (ġayn'ın fethi ve şīn'in teşdīdiyle) Bir kimseye münāfıkāne nasīhatle hıyānet eylemek yāhūd zamīrinde olanın hilāfını izhār ile hıyānet eylemek maᶜnāsınadır ki ikisinin de merciᶜi hıyānettir; yukālu: غَشَّهُ غَشًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا لَمْ يَمْحَضْهُ النُّصْحَ أَوْ أَظْهَرَ لَهُ خِلَافَ مَا أَضْمَرَ Ve

غَشٌّ [ġaşş] Sıfat olur, şereh ve hırsı ᶜazīm olan kimseye denir. Şārih عَظِيمُ السُّرَّةِ ve عَظِيمُ الشَّرَةِ nüshalarını tahtiᵓe eylemiştir; yukālu: رَجُلٌ غَشٌّ أَيْ عَظِيمُ الشَّرَهِ

اَلتَّغْشِيشُ [et-taġşīş] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] veznince) غَشٌّ [ġaşş] maᶜnāsınadır; yukālu: غَشَّشَهُ بِمَعْنَى غَشَّهُ

اَلْغِشُّ [el-ġişş] (ġayn'ın kesriyle) İsmdir, vech-i mezkūr üzere hıyānete denir; yukālu: لَا تَسْمَعْهُ فَفِي نُصْحِهِ وَدَلَالَتِهِ غِشٌّ أَيْ عَدَمُ مَحْضٍ Ve kalbde muzmer olan hıkd ve kīneye ıtlāk olunur; yukālu: لَهُ قَلْبُهُ غِشٌّ أَيْ غِلٌّ وَحِقْدٌ

اَلْغُشُّ [el-ġuşş] (ġayn'ın zammıyla) Dāᵓimā münāfıkāne nush ve delāletle nāsa hıyānet edip aldatıcı mekkāra denir; cemᶜi غُشُوشٌ [ġuşşūn] gelir; yukālu: رَجُلٌ غُشٌّ أَيْ غَاشٌّ Ve

غُشٌّ [Ġuşş] Bir mevziᶜ-i maᶜrūf ismidir.

اَلْمَغْشُوشُ [el-maġşūş] Hālis olmayan şeyᵓe denir; yukālu: لَبَنٌ مَغْشُوشٌ أَيْ غَيْرُ خَالِصٍ

اَلْغَشَشُ [el-ġaşeş] (fethateynle) Āher nesne karışmakla keder-nāk olan şeyᵓe denir; yukālu: شَيْءٌ غَشَشٌ أَيْ كَدِرٌ مَشُوبٌ

اَلْغِشَاشُ [el-ġişāş - el-ġaşāş] (ġayn'ın kesri ve fethiyle) ᶜAcele ve şitāb, ᶜalā-kavlin güneş battığı vakte yāhūd geceye ıtlāk olunur; tekūlu: لَقِيتُهُ غِشَاشًا أَيْ عَلَى عَجَلَةٍ أَوْ عِنْدَ مُغَيْرِبَانِ الشَّمْسِ أَوْ لَيْلاً Ve

غِشَاشٌ [ġişāş] (ġayn'ın kesriyle) Gece zulmetini evveline ve āhirine ıtlāk olunur, beyāzla magşūş olduğu için; yukālu: جَاءَ عَلَى حَدِّ غِشَاشٍ أَيْ أَوَّلِ الظُّلْمَةِ أَوْ آخِرِهَا Ve azca, ᶜalā-kavlin ᶜacele ile yāhūd tayyib ve merīᵓ olmayan içime denir; yukālu: شُرْبٌ غِشَاشٌ أَيْ قَلِيلٌ أَوْ عَجِلٌ أَوْ غَيْرُ مَرِيءٍ

اَلْإِغْشَاشُ [el-iġşāş] (hemzenin kesriyle) İvdirmek maᶜnāsınadır; tekūlu: أَغْشَشْتُهُ عَنْ حَاجَتِهِ إِذَا أَعْجَلْتَهُ

اَلْمُغَاشُّ [el-muġāş] (mīm'in zammıyla

مُغَاشَّةٌ [muġāşşet]ten ki مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] veznidir, ism-i fāᶜildir) Gecenin āhir-i zulmetinde sabāhlamağa mübāderet üzere olan kimseye denir; yukālu: جَاءَ الْقَوْمُ مُغَاشِّينَ لِلصُّبْحِ أَيْ مُبَادِرِينَ لَهُ

اَلْإِغْتِشَاشُ [el-iġtişāş] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Bir kimsenin hıyānet-āmīz olan nushunu kabūl eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: إِغْتَشَّهُ ضِدُّ انْتَصَحَهُ

اَلْإِسْتِغْشَاشُ [el-istiġşāş] Nush eden kimseyi hıyānet-āmīz ᶜadd eylemek yāhūd onda hıyānet gümān eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْتَغَشَّهُ ضِدُّ اسْتَنْصَحَهُ أَوْ ظَنَّ بِهِ الْغِشَّ

[غ ط ر ش]

اَلْغَطْرَشَةُ [el-ġaṭraşet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Muzlim eylemek ve muzlim olmak maᶜnāsına müteᶜaddī ve lāzım olur; yukālu: غَطْرَشَ اللَّيْلُ بَصَرَهُ إِذَا أَظْلَمَ عَلَيْهِ فَغَطْرَشَ هُوَ أَيْ أَظْلَمَ

اَلتَّغَطْرُشُ [et-teġaṭruş] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Bir nesneyi görmezden gelmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَغَطْرَشَ عَنْهُ إِذَا تَعَامَى

[غ ط ش]

اَلْغَطْشُ [el-ġaṭş] (ġayn'ın fethi ve ṭā'nın sükūnuyla) Gece karanlık olmak maᶜnāsınadır; yukālu: غَطَشَ اللَّيْلُ غَطْشًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَظْلَمَ Ve

غَطْشٌ [ġaṭş] ve

غَطَشَانٌ [ġaṭaşān] (fethateynle) Hastalıktan yāhūd pīrlikten nāşī āheste āheste yürümek maᶜnāsınadır; yukālu: غَطَشَ فُلَانٌ غَطْشًا وَغَطَشَانًا إِذَا مَشَى رُوَيْدًا مِنْ مَرَضٍ أَوْ كِبَرٍ

اَلْإِغْطَاشُ [el-iġṭāş] (hemzenin kesriyle) Bu dahi gece karanlık olmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَغْطَشَ اللَّيْلُ إِذَا أَظْلَمَ Ve muzlim kılmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَغْطَشَ اللهُ اللَّيْلَ أَيْ أَظْلَمَهُ

اَلْغَطَشُ [el-ġaṭaş] (fethateynle) Göz şırlağanlı olmak maᶜnāsınadır; yukālu: فِي عَيْنِهِ غَطَشٌ أَيْ عَمَشٌ

اَلْغَطْشَاءُ [el-ġaṭşāᵓ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāᵓ] vezninde) Şol beyābāna ıtlāk olunur ki sülūk eyleyecek yolu ve semt bulacak ᶜalāmetleri olmaya; yukālu: فَلَاةٌ غَطْشَاءُ إِذَا كَانَتْ لَا يُهْتَدَى لَهَا

اَلتَّغْطِيشُ [et-taġṭīş] Başı örtülü nesneden izhār ve beyān eyleyecek bir vech ve tarīk açmak maᶜnāsınadır; tefᶜīl izāle içindir ki غَطْشَى [ġaṭşā] yaᶜnī zulmeti izāle eder; tekūlu: غَطِّشْ لِي شَيْئًا أَيِ افْتَحْ لِي شَيْئًا وَوَجْهًا Ve bir işin yāhūd bir reᵓy ve kelāmın vech ve tarīkini tehyiᵓe eylemek maᶜnāsına mustaᶜmeldir; tekūlu: غَطِّشْ لِي أَيْ هَيِّءْ لِي وَجْهَ الْعَمَلِ وَالرَّأْيِ وَالْكَلَامِ

اَلتَّغَاطُشُ [et-teġāṭuş] (تَفَاعُلٌ [tefāᶜul] vezninde) Tegāfül eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: تَغَاطَشَ عَنْهُ إِذَا تَغَافَلَ

اَلتَّغَطُّشُ [et-teġaṭṭuş] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Bir adamın gözü dumanlanmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَغَطَّشَتْ عَيْنُهُ إِذَا أَظْلَمَتْ

[غ ط م ش]

اَلْغَطَمَّشُ [el-ġaṭammeş] (عَمَلَّسٌ [ᶜamelles] vezninde) Bāsırası zaᶜīf olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ غَطَمَّشٌ أَيِ الْكَلِيلُ الْبَصَرِ Ve pek zālim ve sitem-kāra denir; yukālu: هُوَ غَطَمَّشٌ أَيْ ظَلُومٌ جَافٍ Ve arslana ıtlāk olunur, dest-res olduğunu zulm ve cevr ile kesr ve kahr eylediği için.

أَبُو الْغَطَمَّشِ [Ebu'l-Ġaṭammeş] Esed kabīlesinden bir şāᶜirdir.

اَلْغَطْمَشَةُ [el-ġaṭmeşet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir nesneyi cebr ve kahr ile ahz eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: غَطْمَشَهُ إِذَا أَخَذَهُ قَهْرًا

[غ ف ش]

اَلْغَفَشُ [el-ġafeş] (fethateynle) Gözden akan çirk ve çapağa denir, غَمَصٌ [ġamaṣ] maᶜnāsına.

[غ م ش]

اَلْغَمَشُ [el-ġameş] (fethateynle) Bir adamın pek açlıktan yāhūd susuzluktan gözleri dumanlanıp görmekten kalmak maᶜnāsınadır; yukālu: غَمِشَ الرَّجُلُ غَمَشًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَظْلَمَ بَصَرُهُ مِنْ جُوعٍ أَوْ عَطَشٍ Baᶜzılar dedi ki ᶜayn-ı mühmele ile عَمَشٌ [ᶜameş] aslī ve halkī olan ve muᶜceme ile ᶜārız ve zāᵓil olan sūᵓ-i basara mahsūstur.

[غ ن ش]

أَبُو غُنَيْشٍ [Ebū Ġuneyş] (زُبَيْرٌ [zubeyr] veznince) Bir şāᵓirdir ki Benū Mebẕūl b. Luᵓeyy cemāᶜatindendir.

اَلْغُنْشُوشُ [el-ġunşūş] (عُصْفُورٌ [ᶜuṣfūr] veznince) Bakiyye maᶜnāsınadır; yukālu: مَا بَقِيَ مِنْ إِبِلِهِ غُنْشُوشٌ أَيْ بَقِيَّةٌ Ve nesne maᶜnāsınadır; yukālu: مَا لَهُ غُنْشُوشٌ أَيْ شَيْءٌ ᶜİnde'l-baᶜz savāb olan mühmele ile olmaktır, niteki zikr olundu.

FASLU'L-FĀᵓ
(فَصْلُ الْفَاءِ)

[ف ت ش]

اَلْفَتْشُ [el-feteş] (fā'nın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi sorup araştırmak maᶜnāsınadır; yukālu: فَتَشَهُ فَتْشًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا طَلَبَهُ فِي بَحْثٍ

اَلتَّفْتِيشُ [et-teftīş] Gereği gibi sorup araştırmak maᶜnāsınadır; yukālu: فَتَّشَهُ تَفْتِيشًا وَالتَّشْدِيدُ لِلْمُبَالَغَةِ

[ف ج ش]

اَلْفَجْشُ [el-fecş] (fā'nın fethi ve cīm'in sükūnuyla) İçi boş nesneyi kırıp ufatmak maᶜnāsınadır; yukālu: فَجَشَهُ فَجْشًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا شَدَخَهُ Ve bir nesneyi bolaltmak maᶜnāsınadır; yukālu: فَجَشَ الشَّيْءَ إِذَا وَسَّعَهُ

[ف ح ش]

اَلْفَاحِشَةُ [el-fāḥişet] (ḥā-yı mühmelenin kesriyle) Zināya denir; yukālu: رَمَى فُلَانَةً بِالْفَاحِشَةِ أَيْ بِالزِّنَا Ve be-gāyet kabīh ve münker olan günāha denir; yukālu: أَتَى بِالْفَاحِشَةِ وَهِيَ مَا اشْتَدَّ قُبْحُهُ مِنَ الذُّنُوبِ Ve mutlakan Hak celle ve ᶜalā hazretlerinin nehy eylediği şeyᵓe denir. Şārihin beyānı üzere asl «ف،ح،ش» māddesi haddi mütecāviz ᶜazīmü'l-kubh olan kavl ve fiᶜle mevzūᶜdur.

اَلْفَحْشَاءُ [el-faḥşāᵓ] (صَحْرَاءُ [ṣaḥrāᵓ] veznince) Edā-i zekāt bābında olan buhl hasletine ıtlāk olunur. Bundan murād Ḳurᵓān-ı mübīnde mezkūr olan فَحْشَاءُ [faḥşāᵓ]dır.

اَلْفَاحِشُ [el-fāḥiş] Be-gāyet bahīl ve nākese ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ فَاحِشٌ أَيْ بَخِيلٌ جِدًّا Ve kesīr ve gālib olan şeyᵓe ıtlāk olunur. Kāle'ş-şārih ve minhu hadīsu baᶜzihim ve kad suᵓile ᶜan demi'l-berāgisi fe-kāle: إِنْ»

لَمْ يَكُنْ فَاحِشًا فَلاَ بَأْسَ» أَيْ كَثِيرًا غَالِبًا

اَلْفُحْشُ [el-fuḥş] (fā'nın zammıyla) Masdardır, bir nesne haddi mütecāviz kabīh olmak maᶜnāsınadır; yukālu: فَحُشَ الْأَمْرُ فُحْشًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ قَبِيحًا مُتَجَاوِزَ الْحَدِّ Ve haddi mütecāviz kavl ve cevāb eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir ki kubh ve nā-sezāya müᵓeddī olur; ve minhu'l-hadīsu: «لاَ تَكُونِي فَاحِشَةً» قَالَهُ عَلَيْهِ السَّلاَمُ لِعَائِشَةَ أَرَادَ بِالْفُحْشِ التَّعَدِّيَ فِي الْقَوْلِ وَالْجَوَابِ

اَلْفَحَّاشُ [el-faḥḥāş] (şeddād [şeddād] vezninde) Mübālagadır, kesīrü'l-fuhş kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ فَاحِشٌ وَفَحَّاشٌ فِي الْقَوْلِ وَالْعَمَلِ

اَلْإِفْحَاشُ [el-ifḥāş] (hemzenin kesriyle) Fuhş söylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَفْحَشَ الرَّجُلُ إِذَا قَالَ الْفُحْشَ

اَلتَّفَاحُشُ [et-tefāḥuş] (تَفَاعُلٌ [tefāᶜul] veznninde) Açıktan fuhş söylemek ve işlemek maᶜnāsınadır; yukālu: تَفَاحَشَ الرَّجُلُ إِذَا أَتَى بِالْفُحْشِ وَأَظْهَرَهُ

[ف خ ش]

اَلْفَخْشُ [el-faḫş] (fā'nın fethi ve ḫā-yı muᶜcemenin sükūnuyla) Bir nesneyi telef ve zāyiᶜ kılmak maᶜnāsınadır; yukālu: فَخَشَ الشَّيْءَ فَخْشًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا ضَيَّعَهُ

[ف د ش]

اَلْفَدْشُ [el-fedş] (fā'nın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Baş yarmak maᶜnāsınadır; yukālu: فَدَشَ رَأْسَهُ فَدْشًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا شَدَخَهُ Ve

فَدْشٌ [fedş] Pek ahmak ve nādān kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ فَدْشٌ مَدْشٌ أَيْ أَخْرَقُ

[ف ر ش]

اَلْفَرْشُ [el-ferş] (عَرْشٌ [ᶜarş] veznninde) ve

اَلْفِرَاشُ [el-firāş] (كِتَابٌ [kitāb] veznin-

de) Bir nesneyi yaymak ve döşemek maᶜnāsınadır; yukālu: فَرَشَ الشَّيْءَ فَرْشًا وَفِرَاشًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا بَسَطَهُ Ve bir kimseye bir işi tazyīk eylemeyip meydānlı kılmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: فَرَشَهُ أَمْرًا إِذَا أَوْسَعَهُ إِيَّاهُ Ve

فَرْشٌ [ferş] Metāᶜ-ı beytten döşeme taᶜbīr olunan şeyᵓe denir, kilim ve keçe ve kalīçe gibi, مَفْرُوشٌ [mefrūş] maᶜnāsınadır; yukālu: لَهُ فَرْشٌ كَثِيرٌ أَيْ مَفْرُوشٌ مِنْ مَتَاعِ الْبَيْتِ Ve yaprakları yer yüzüne doğru döşenmiş ekine ıtlāk olunur. Ve geniş ᶜarsa ve meydāna ıtlāk olunur; yukālu: فَضَاءٌ فَرْشٌ أَيْ وَاسِعٌ Ve nebātı çok mahalle ıtlāk olunur; yukālu: مَوْضِعٌ فَرْشٌ Ve hurde develere ıtlāk olunur; ve minhu kavluhu taᶜālā: ﴿وَمِنَ الْأَنْعَامِ حَمُولَةً وَفَرْشًا﴾ ve yukālu: مَا عِنْدَهُ إِلاَّ فَرْشٌ مِنَ الْإِبِلِ أَيِ الصِّغَارُ Ve ağaç ve odun makūlesinin hurdelerine ve küçüklerine ıtlak olunur; yukālu: مَا بِالْأَرْضِ إِلاَّ فَرْشٌ مِنَ الشَّجَرِ وَالْحَطَبِ أَيْ دِقٌّ صِغَارٌ Bunların mecmūᶜunda müfredi mesmūᶜ değildir. Ve

فَرْشٌ [ferş] Bir nesneyi yere yayıp dağıtmak maᶜnāsınadır; yukālu: فَرَشَ الشَّيْءَ إِذَا بَثَّهُ Ve

فَرْشٌ [ferş] Zebhten gayrı istiᶜmāle sālih olmayan sığır ve koyun ve keçilere ıtlāk olunur, hīn-i zebhte yere mefrūş oldukları için; yukālu: لَهُ فَرْشٌ مِنَ الْبَقَرِ وَالْغَنَمِ أَيِ الَّتِي لاَ تَصْلُحُ إِلاَّ لِلذَّبْحِ Ve deve kısmının ayakları fi'l-cümle vüsᶜatli ve meydānlı olmak hāletine denir ki bu sıfāt-ı memdūhadandır, zīrā pek vāsiᶜ olunca ökçeleri birbirine çarpılıp dokunur; yukālu: فِي رِجْلِ الْبَعِيرِ فَرْشٌ أَيِ اتِّسَاعٌ Ve yalan söze denir. Ve yalan söylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: مَا فَرَشَ الرَّجُلُ إِذَا كَذِبٌ قَوْلُهُ إِلاَّ فَرْشٌ أَيْ كَذِبٌ ve yukālu: كَذَبَ Ve

فَرْشٌ [Ferş] ʿAmīsu'l-Ḥamāʾim nām mevziʿle Şuḫayrātu'l-Yemāme beyninde bir vādī ismidir ki Resūl-i ekrem sallallāhu ʿaleyhi ve sellem hazretleri Bedr gazāsına ʿazīmetlerinde oraya nāzīl oldular. Ve

فَرْشُ الْجَبَى [Ferşu'l-Cebā] (cīm'in fethi ve elifin kasrıyla) Bir mevziʿdir. Ve

فَرْشٌ [ferş] Bir kimseye döşek yaymak maʿnāsınadır; yukālu: فَرَشَ فُلَانًا فَرْشًا إِذَا بَسَطَهُ لَهُ

اَلْفِرَاشُ [el-firāş] (fā'nın kesriyle) Masdardır, niteki zikr olundu. Ve döşeğe denir; cemʿi فُرُشٌ [furuş] gelir zammeteynle. Ve bir adamın zevcesine ıtlāk olunur. Kīle ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿وَفُرُشٍ مَرْفُوعَةٍ﴾ أَرَادَ بِهَا نِسَاءَ أَهْلِ الْجَنَّةِ رُفِعْنَ بِالْجَمَالِ عَنْ نِسَاءِ أَهْلِ الدُّنْيَا Ve kuş yuvasına ıtlāk olunur; yukālu: دَخَلَ الطَّائِرُ فِرَاشَهُ أَيْ عُشَّهُ Ve ağzın nihāyetinde lisān yattığı yere ıtlāk olunur; yukālu: إِشْتَكَى فِرَاشَ لِسَانِهِ أَيْ مَوْقِعَهُ فِي قَعْرِ الْفَمِ

اَلْمَفَارِشُ [el-mefāriş] (mīm'in fethiyle) مَفْرُوشٌ [mefrūş]un cemʿidir. Ezvācdan kināye olunur; ve minhu yukālu: هُوَ كَرِيمُ الْمَفَارِشِ أَيْ يَتَزَوَّجُ الْكَرَائِمَ

اَلْفَرَاشَةُ [el-ferāşet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Kelebek taʿbīr olunan perendeye denir ki geceler kendisini şuʿle-i şemʿa īkāʿ eder, Fārisīde pervāne denir. Baʿde'l-īkāʿ kanatlarını yayıp مُفْتَرِشٌ [mufteriş] olduğu için ıtlāk olundu. Cemʿ-i cinsi فَرَاشٌ [ferāş]tır. Ve فَرَاشَةُ الْقُفْلِ [ferāşetu'l-ḳufl] kilīd perine ıtlāk olunur, damak taʿbīr olunur; yukālu: إِنْكَسَرَتْ فَرَاشَةُ الْقُفْلِ وَهِيَ مَا يَنْشَبُ فِيهِ يَعْنِي أَسْنَانُهُ Ve her yufkaca kemiğe فَرَاشَةٌ [ferāşet] ıtlāk olunur. Ve azca suya ıtlāk olunur ki yerinde mefrūş heyʾetinde olur; yukālu: مَا بَقِيَ فِي الْحَوْضِ إِلاَّ فَرَاشَةٌ أَيِ الْقَلِيلُ مِنَ الْمَاءِ Ve hafīf ve sebük-meşreb adama ıtlāk olunur, kelebek dedikleri cānver-i mezkūra teşbīhen; yukālu: مَا هُوَ إِلاَّ فَرَاشَةٌ أَيْ خَفِيفٌ Ve

فَرَاشَةُ [Ferāşet] Baġdād ile Ḥille meyānında bir karye adıdır. Ve bādiyede bir mevziʿ adıdır. Ve bir recülün ʿalemidir.

دَرْبُ فَرَاشَةَ [Derbu Ferāşet] Baġdād'da bir mahalle adıdır.

فَرَاشَاءُ [Ferāşāʾ] Bir mevziʿ adıdır.

اَلْفَرَاشُ [el-ferāş] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Şol balçığa ıtlāk olunur ki su çekildikten sonra yer üzere kuruyup kalmış ola. Ve

فَرَاشُ النَّبِيذِ [ferāşu'n-nebīẕ] Üzerinde kalan kabarcıklara ıtlāk olunur; yukālu: مَا أَلْطَفَ فَرَاشَ النَّبِيذِ وَهُوَ الْحَبَبُ الَّذِي يَبْقَى عَلَيْهِ Ve

فَرَاشَانِ [ferāşān] (tesniye bünyesiyle) Lisānın altında olan iki siyāh damara ıtlāk olunur ki dil altı olanlar onlardan fasd ederler. Ve at uyanında vākiʿ iki demire ıtlāk olunur ki uyanın iki taraflı عِذَارٌ [ʿiẕār] ları onlara bend olunur.

اَلْفَرِيشُ [el-ferīş] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Doğuralı yedi gün olmuş kısrağa denir ki kısrağın çekilmesi evkātının efdalidir; yukālu: فَرَسٌ فَرِيشٌ إِذَا مَضَى عَلَيْهَا بَعْدَ نَتَاجِهَا سَبْعُ لَيَالٍ O günde çekildiği iʿtibārıyla ıtlāk olunur. Ve yeni doğurmuş kısrağa ıtlāk olunur ki nisvānda nüfesāʾ menzilindedir; ve minhu'l-hadīsu: «لَكُمُ الْعَارِضُ وَالْفَرِيشُ» أَيِ الْفَرَسُ الَّتِي وَضَعَتْ حَدِيثًا Cemʿi فَرَائِشُ [ferāʾiş] gelir. Ve odalık ittihāz olunan cāriyeye ıtlāk olunur; yukālu: جَارِيَةٌ فَرِيشٌ أَيِ افْتَرَشَهَا الرَّجُلُ Ve

فَرِيشٌ [Ferīş] Esmādandır: Verdān b. Mucālid b. ʿUllefe b. el-Ferīş ki havāricdendir, Emīrü'l-müʾminīn ʿAlī b. Ebī Ṭālib kerremallāhu vechehu hazretlerinin kātili olan İbn Mulcem dedikleri

laᶜīnin mādde-i mezbūrede şerīk ve hemdesti olan melᶜūndur.

فِرِّيشٌ [Firrīş] (سِكِّيتٌ [sikkīt] vezninde) Ḳurṭuba kurbünde bir beldedir.

فَرَّاشٌ [Ferrāş] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Ṭā'if kurbünde bir karyedir.

اَلْمِفْرَشُ [el-mifreş] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Fārisīde şāẕgūne dedikleri döşemeye şebīh bir döşeme adıdır.

اَلْمِفْرَشَةُ [el-mifreşet] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) مِفْرَشٌ [mifreş]-i mezkūrdan küçük bir minder ismidir, pālān üzere yapılıp üstüne binilir.

اَلْفِرْشَةُ [el-firşet] (fā'nın kesriyle) Binā-i nevᶜ ü hālettir ki ondan döşeyiş ile taᶜbīr olunur; yukālu: هُوَ حَسَنُ الْفِرْشَةِ أَيْ هَيْئَةِ الْفَرْشِ

اَلْإِفْرَاشُ [el-ifrāş] (hemzenin kesriyle) Döşek yaymak maᶜnāsınadır. Bu münāsebetle bir adamı darb eyledikten sonra onu tenfīs eylemeyip derhāl katl eylemekte istiᶜmāl olunur; yukālu: ضَرَبَهُ فَمَا أَفْرَشَ عَنْهُ حَتَّى قَتَلَهُ أَيْ مَا أَقْلَعَ عَنْهُ Ve bir kimse hakkında bed ve nā-sezā sözler söyleyip fasl ve gıybet eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: أَفْرَشَ فُلَانًا إِذَا أَسَاءَ الْقَوْلَ فِيهِ وَاغْتَابَهُ Ve bir adama hurde develer vermek maᶜnāsınadır; yukālu: أَفْرَشَ فُلَانًا إِذَا أَعْطَاهُ فَرْشًا مِنَ الْإِبِلِ Ve kılıç namlusunu yufkaltıp keskin eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَفْرَشَ السَّيْفَ إِذَا رَقَّقَهُ وَأَرْهَفَهُ Ve döşek döşemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَفْرَشَ فُلَانًا بِسَاطًا إِذَا بَسَطَهُ لَهُ Ve bir yerin firāşı çok olmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَفْرَشَ الْمَكَانُ إِذَا كَثُرَ فِرَاشُهُ

اَلتَّفْرِيشُ [et-tefrīş] Bu dahi bir adama döşek döşemek maᶜnāsınadır; yukālu: فَرَّشَ فُلَانًا بِسَاطًا إِذَا بَسَطَهُ لَهُ Ve zemīne kaldırım döşemek maᶜnāsınadır; yukālu: فَرَّشَ الدَّارَ إِذَا بَلَّطَهَا Ve kuş bir nesne üzerine inerken kanatlarını yaymak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: فَرَّشَ الطَّائِرُ إِذَا رَفْرَفَ عَلَى الشَّيْءِ

اَلْمُفَرِّشَةُ [el-muferrişet] (مُحَدِّثَةٌ [muḥaddişet] vezninde) Şol baş yarığına denir ki kemiği yarmış olup lākin paralamamış ola; yukālu: شَجَّةٌ مُفَرِّشَةٌ إِذَا كَانَتْ قَدْ صَدَعَتِ الْعَظْمَ وَمَا هَشَمَتْ

اَلْمُفَرِّشُ [el-muferriş] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiş] vezninde) Vech-i arza münbasit olan ekine denir; yukālu: زَرْعٌ مُفَرِّشٌ أَيْ مُنْبَسِطٌ إِلَى الْأَرْضِ

اَلْمُفَرَّشُ [el-muferreş] (مُعَظَّمٌ [muᶜaẓẓam] vezninde) Hörgücü yok erkek deveye denir; yukālu: جَمَلٌ مُفَرَّشٌ أَيْ لَا سَنَامَ لَهُ

اَلتَّفَرُّشُ [et-teferruş] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Bu dahi kuş bir nesne üzere inerken kanatlarını o nesneye doğru yaymak maᶜnāsınadır; yukālu: تَفَرَّشَ الطَّائِرُ إِذَا رَفْرَفَ عَلَى الشَّيْءِ

اَلْإِفْتِرَاشُ [el-iftirāş] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Bir nesneyi ayakla çiğnemek maᶜnāsınadır; yukālu: إِفْتَرَشَ الشَّيْءَ إِذَا وَطِئَهُ Ve إِفْتِرَاشُ الذِّرَاعَيْنِ [iftirāşu's-sācid] Sācid secdede kollarını yere döşemekten ᶜibārettir; yukālu: إِفْتَرَشَ ذِرَاعَيْهِ إِذَا بَسَطَهُمَا عَلَى الْأَرْضِ Ve bir kimseye gālib olup yere yıkmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: إِفْتَرَشَ فُلَانًا إِذَا غَلَبَهُ وَصَرَعَهُ Ve bir kimsenin nāmūsuna halel verecek kerīhe ile dillemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: إِفْتَرَشَ عِرْضَهُ إِذَا اسْتَبَاحَهُ بِالْوَقِيعَةِ فِيهِ Ve bir nesne yayılıp döşenmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِفْتَرَشَ الشَّيْءُ إِذَا انْبَسَطَ Ve bir kimsenin izine uymak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: إِفْتَرَشَ أَثَرَهُ إِذَا قَفَاهُ Ve bast-ı lisān edip diline ne gelirse söylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: إِفْتَرَشَ لِسَانَهُ إِذَا تَكَلَّمَ كَيْفَ شَاءَ Ve bir adamın mālını gasb eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir;

yukālu: إِفْتَرَشَ الْمَالَ إِذَا اغْتَصَبَهُ

[ف ش ش]

اَلْفَشُّ [el-feşş] (fā'nın fethi ve şīn'in teşdīdiyle) Tulumu sıkıp içinden yel çıkarmak maᶜnāsınadır;yukālu: فَشَّ الْوَطْبَ فَشًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَخْرَجَ مَا فِيهِ مِنَ الرِّيحِ Ve geğirmek maᶜnāsınadır; yukālu: فَشَّ الرَّجُلُ إِذَا تَجَشَّأَ Ve çabuk çabuk süt sağmak maᶜnāsınadır; yukālu: فَشَّ النَّاقَةَ إِذَا حَلَبَهَا بِسُرْعَةٍ Ve

فَشٌّ [feşş] يَنْبُوتٌ [yenbūt] yaᶜnī yabanī keçi boynuzu ağacının yemişine denir. Ve koğuculuk eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: هُوَ يَفُشُّ بَيْنَ النَّاسِ أَيْ يَنِمُّ Ve sārik uğurlamak için kemter ve bī-kıymet nesneler araştırmak maᶜnāsınadır; yukālu: هُوَ يَفُشُّ السَّرِقَةَ الدُّونَ أَيْ يَتَتَبَّعُهَا Ve

فَشٌّ [feşş] Ahmak adama denir; yukālu: رَجُلٌ فَشٌّ أَيْ أَحْمَقُ Ve keçi boynuzu dedikleri yemişe denir, خَرُّوبٌ [ẖarrūb] maᶜnāsına. Ve su irkilip durduğu yerlere denir; müfredi فَشَّةٌ [feşşet]tir, yukālu: رَكَدَ الْمَاءُ فِي الْفَشِّ أَيْ مَنْقَعِهِ وَقَرَارَتِهِ Ve ipi ince ve dokunması sık olan kalın ve muhkem kilime ve ᶜabāya denir; فِشَاشٌ [fişāş] cemᶜidir; yukālu: جَاءَ وَعَلَيْهِ فَشٌّ أَيْ كِسَاءٌ غَلِيظٌ رَقِيقُ الْغَزْلِ

اَلْفَشُوشُ [el-feşūş] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Bu dahi keçi boynuzu dedikleri yemişine denir, خَرُّوبٌ [ẖarrūb] maᶜnāsına. Ve ipi ince ve dokuması sıkı ve muhkem ᶜabāya ve kilime denir. Ve şol nākaya denir ki memelerinin delikleri bol olmakla sütü sağılırken faşır faşır sepilip saçılır ola; yukālu: نَاقَةٌ فَشُوشٌ أَيِ الْمُنْتَشِرَةُ الشَّخْبِ Ve şol tuluma denir ki içindeki nesne taşra sızıp akar ola; yukālu: سِقَاءٌ فَشُوشٌ إِذَا كَانَ يَتَحَلَّبُ Ve şamatacı karıya denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ فَشُوشٌ أَيْ حَلَّابَةٌ Ve cimāᶜ ederken ferci ötüp seslenir olan yāhūd yel çıkar olan karıya denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ فَشُوشٌ إِذَا كَانَتْ يُسْمَعُ خَفِيقُ فَرْجِهَا عِنْدَ الْجِمَاعِ أَوْ يَخْرُجُ الرِّيحُ مِنْهَا عِنْدَهُ Ve bātıl ve beyhūde ile iftihār eden kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ فَشُوشٌ إِذَا كَانَ يَفْتَخِرُ بِالْبَاطِلِ

اَلْفَشْفَاشُ [el-feşfāş] (fā'nın fethiyle) Bu dahi ipi ince ve dokunması sık ve kalın ipe denir.

فَشَاشِ [feşāşi] (قَطَامِ [ḳaṭāmi] vezninde) Şol ᶜavrete denir ki cimāᶜ hengāmında kendiden rīh çıkar ola; ve minhu'l-meselu: «فَشَاشِ فُشِّيهِ مِن اسْتِهِ إِلَى فِيهِ» أَيْ افْعَلِي بِهِ مَا شِئْتِ فَمَا بِهِ انْتِصَارٌ Mesel-i mezbūr bir kimse hışma gelip lākin icrāsına kādir olmadıkta darb olunur ki ona dilediğini işle elinden nesne gelmez maᶜrizindedir. فَشٌّ [feşş] tulumdan yel çıkarmak maᶜnāsınadır ki zikr olundu.

اَلْفَشْفَشَةُ [el-feşfeşet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Bir kimse zaᶜīfü'r-reᵓy olmak maᶜnāsınadır; yukālu: فَشْفَشَ الرَّجُلُ إِذَا ضَعُفَ رَأْيُهُ Ve ifrāt üzere yalan söylemek maᶜnāsınadır; yukālu: فَشْفَشَ فُلَانٌ إِذَا أَفْرَطَ فِي الْكَذِبِ Ve bevl ederken faşır faşır saçıp serpmek maᶜnāsınadır; yukālu: فَشْفَشَ بَوْلِهِ إِذَا أَنْضَحَهُ

فُشٌّ [Fuşş] (fā'nın zammıyla) Esmādandır: Yūsuf b. Fuşş, Buẖāriyyü'l-asl muhaddistir. Ve İbnu'l-Fuşş bir zāhid-i Baġdādīdir.

[ف ط ش]

اَلْإِنْفِطَاشُ [el-infiṭāş] (إِنْفِعَالٌ [infiᶜāl] vezninde) Yaş ağaç ayrılıp kırılmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْفَطَشَ الْعُودُ إِذَا انْفَضَخَ وَلاَ يَكُونُ إِلاَّ رَطْبًا

[ف ق ش]

اَلْفَقْشُ [el-faḳş] (نَقْشٌ [naḳş] vezninde) Yumurtayı el ile kırıp ufatmak maᶜnāsınadır; yukālu: فَقَشَ الْبَيْضَةَ فَقْشًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا فَضَخَهَا وَكَسَرَهَا بِيَدِهِ

[ف ن ج ش]

اَلْفَنْجَشُ [el-fenceş] (جَنْدَلٌ [cendel] veznin-de) Vāsiᶜ nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ فَنْجَشٌ أَيْ وَاسِعٌ

[ف ن د ش]

اَلْفَنْدَشَةُ [el-fendeşet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Gālib olmak maᶜnāsınadır; yukālu: فَنْدَشَ فُلاَنًا إِذَا غَلَبَهُ

اَلْفَنْدَشُ [el-fendeş] (جَنْدَلٌ [cendel] veznin-de) Zabt ve tasarruf sāhibi oğlana denir; yukālu: غُلاَمٌ فَنْدَشٌ أَيْ ضَابِطٌ Ve Fendeş b. Ḥayyān el-Hemdānī bir kimsedir ki Aᶜşā-yı Hemdān nām şāᶜir ona mersiye nazm eylemiştir.

[ف ن ش]

اَلتَّفْنِيشُ [et-tefnīş] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] veznin-de) Bir işte gevşeklik edip salkı olmak maᶜnāsınadır; yukālu: فَنَّشَ فِي الْأَمْرِ إِذَا اسْتَرْخَى

[ف ي ش]

اَلْفَيْشُ [el-feyş] (fā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Erkek dişiye aşmak maᶜnāsınadır; yukālu: فَاشَ الْحِمَارُ الْأَتَانَ يَفِيشُ Bu mādde gūyā ki فَيْشَةٌ [feyşet]-i ātīden meᵓhūzdur. Ve bir kimse mālik ol-madığı nesne ile tekebbür ve iftihār edip lāf u güzāf eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: فَاشَ الرَّجُلُ إِذَا افْتَخَرَ وَتَكَبَّرَ وَرَأَى مَا لَيْسَ عِنْدَهُ

اَلْفَيَّاشُ [el-feyyāş] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Şol avurt ve lāf-zen kimseye denir ki beyhūde fahr ve mübāhāt edip dāᵓimā ᶜarz-ı dārāt u tecemmülāt ve gāhcā incāzı maᶜdūm vaᶜdeler eder ola, Fārisīde bādgan derler; yukālu: رَجُلٌ فَيَّاشٌ أَيْ نَفَّاخٌ بِالْبَاطِلِ وَلَيْسَ عِنْدَهُ طَائِلٌ Ve

فَيَّاشٌ [feyyāş] Kesīrü'l-fazl ve'l-ihsān olan seyyid ve zī-şāna denmekle zıdd olur; yukālu: رَجُلٌ فَيَّاشٌ أَيْ سَيِّدٌ مِفْضَالٌ

فَائِشٌ [Fāᵓiş] Yemen'de bir vādī ismidir ki mülūk-i Yemen'den Ẕū Fāᵓiş Selāme b. Yezīd el-Yaḥṣubī orayı himāye eder idi. Melik-i mezbūr senede bir defᶜa nikāb-pūş olarak çıkıp nāsa ᶜarz-ı vücūd eder idi.

فَاشَانُ [Fāşān] Merv şehrinde bir karye adıdır.

فَيْشَانُ [Feyşān] (سَلْمَانُ [selmān] vezninde) Yemāme'de bir karyedir.

فَاشُونُ [Fāşūn] Buḫāra'da bir mevziᶜdir.

فَيْشُونُ [Feyşūn] Bir nehr ismidir.

اَلْفَيْشُ [el-feyş] ve

اَلْفَيْشَةُ [el-feyşet] (fā'ların fethi ve yā'ların sükūnuyla) Zekerin başına denir.

اَلْفَيْشُوشَةُ [el-feyşūşet] (دَيْمُومَةٌ [deymūmet] vezninde) Zaᶜf ve rehāvet maᶜnāsınadır; yukālu: فِيهِ فَيْشُوشَةٌ أَيْ ضَعْفٌ وَرَخَاوَةٌ

اَلْمُفَايَشَةُ [el-mufāyeşet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) ve

اَلْفِيَاشُ [el-fiyāş] (قِتَالٌ [ḳitāl] vezninde) Müfāhare maᶜnāsınadır; yukālu: فَايَشَهُ مُفَايَشَةً وَفِيَاشًا إِذَا فَاخَرَهُ Ve cenk ve kıtāl husūsunda hasm tarafına pek çok tehdīd ve tahvīf edip sonra yalan çıkmak maᶜnāsınadır ki ᶜuhdesinden gelmeğe bī-kudret olmaktan ᶜibārettir; yukālu: فَايَشَ فُلاَنًا إِذَا أَكْثَرَ الْوَعِيدَ فِي الْقِتَالِ ثُمَّ كَذَّبَ

اَلتَّفَيُّشُ [et-tefeyyuş] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜul] vezninde) Beyhūde ve bātıl nesne iddiᶜā eylemek yaᶜnī lāf u güzāf eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: تَفَيَّشَ الشَّيْءَ إِذَا ادَّعَاهُ بَاطِلاً Ve bir nesneden zaᶜf ve ᶜacz sebebiyle dönmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَفَيَّشَ عَنْهُ إِذَا انْقَلَبَ عَنْهُ

FASLU'L-ḲĀF
(فَصْلُ الْقَافِ)

[ق أ ش]

اَلْقَأْشُ [el-ḳaʾş] (ḳāf'ın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Lügat-ı ᶜIrāḳiyyede قَلْشٌ [ḳalş] maᶜnāsınadır. Müʾellif قَلْشٌ [ḳalş] lafzını māddesinde beyān eylemeyip belki قَلَاشَةٌ [ḳalāşet] ᶜunvānında resm eylemiştir.

[ق ب ل ش]

اَلْقَبْلَشُ [el-ḳableş] (جَعْفَرٌ [caᶜfer] veznin-de) Zekerin başına denir, كَمَرَةٌ [kemeret] maᶜnāsına.

[ق ر ب ش]

اَلْقَرْبَشُوشُ [el-ḳarbeşūş] (ḳāf'ın ve bā'nın fethiyle) Ev metāᶜına denir ki hırt mırt esbābı olacaktır; قُمَاشُ الْبَيْتِ [ḳumāşu'l-beyt] maᶜnāsına.

[ق ح ش]

اَلْإِقْتِحَاشُ [el-iḳtiḥāş] (ḥā-yı mühmele ile) Teftīş eylemek maᶜnāsınadır; tekūlu: لَأَقْتَحِشَنَّهُ فَلَأَنْظُرَنَّ أَسَخِيٌّ هُوَ أَمْ لَا أَيْ لَأُفَتِّشَنَّهُ Bu mādde iftiᶜāl bābından müteᶜaddī olarak vārid olan mevāddın biridir ki nevādirdendir.

[ق ر ش]

اَلْقَرْشُ [el-ḳarş] (ḳāf'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Kesmek maᶜnāsınadır; yukālu: قَرَشَ الشَّيْءَ قَرْشًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا قَطَعَهُ Ve şuradan buradan nesne biriktirip birbiri-ne zamm ve ilhāk eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: قَرَشَ الشَّيْءَ إِذَا جَمَعَهُ مِنْ هَهُنَا وَهَهُنَا وَضَمَّ بَعْضَهُ إِلَى بَعْضٍ Ve cenkte birbirine karışıp mızrakları birbirine karış muruş tokuş-turmak maᶜnāsınadır; yukālu: قَرَشَ الْجَيْشُ بِالرِّمَاحِ إِذَا تَدَاخَلُوا وَأَوْقَعُوا بِبَعْضِهَا عَلَى بَعْضٍ

اَلْقُرَيْشُ [el-Ḳureyş] (musaggar bünyesiy-le) Maᶜrūf kabīlenin ismidir ki pederleri Naḍr b. Kināne b. Ḫuzeyme b. Mudrike b. İlyās b. Muḍar'dır. Bāᶜis-i tesmiyesin-de ihtilāf olunmuştur. Baᶜzılar ᶜindinde ticāret için etrāf-ı bilāda perākende ol-duktan sonra Ḥarem-i şerīfe gelip مُتَقَرِّشٌ [muteḳarriş] yaᶜnī müctemiᶜ oldukları için tesmiye olundu. Ve ᶜinde'l-baᶜz kesb için satılık metāᶜ iştirā edip mevsimde huccāca beyᶜ eder oldukları sebeb-i tesmiyedir; أَخْذُ الشَّيْءِ أَوَّلاً فَأَوَّلاً Yāhūd iktisāb maᶜnāsından meʾhūzdur. ᶜAlā-kavlin bir gün Naḍr b. Kināne cāmesine bürünüp dertop oturur iken nās görüp تَقَرَّشَ النَّضْرُ يَعْنِي تَجَمَّعَ demele-riyle lafz-ı mezbūrdan lakab-ı mezkūr ahz olundu. Yāhūd merkūm Naḍr be-gāyet yavuz ve şedīd olmakla bir gün şiddetle kavmine geldikde كَأَنَّهُ جَمَلٌ قَرِيشٌ أَيْ شَدِيدٌ de-meleriyle lakab-ı mezbūr ondan ahz olun-du. Yāhūd Ḳuṣay b. Kilāb'a قُرَشِيٌّ [ḳure-şiyy] ıtlāk olunur idi, halkı cemᶜ eylediği için, baᶜdehu nesline de Ḳureyş ıtlāk olun-du. Yāhūd kabīle-i mezbūre halkı dāʾimā nāsın havāyicini teftīş edip kazā-yı āmāl eder olduklarından lakab-ı merkūmla mülakkab oldular. Buna göre medānis-i umūrdan tenezzüh maᶜnāsına olan تَقَرُّشٌ [teḳarruş]tan meʾhūzdur ki mürūʾetsizlik eylemeyip halkın ihtiyācını defᶜ eylemek-ten ᶜibārettir. Yāhūd قِرْشٌ [ḳirş] dedikleri deryā cānverinin musaggarı olan قُرَيْشٌ [ḳureyş] ile tesmiye olundular. Yāhūd Ḳureyş b. Yeḫled b. Ġālib b. Fihr ismiy-le tesmiye olundular. Mezbūr bār-hāne sāhibi bir kimse olmakla ticāretten bār-hānesi gelip gittikte قَدِمَتْ عِيرُ قُرَيْشٍ وَخَرَجَتْ عِيرُ قُرَيْشٍ derler idi. Ve قُرَيْشٌ [Ḳureyş]in nis-betinde قُرَشِيٌّ [Ḳureşiyy] denir ḳāf'ın zam-

mı ve rā'nın fethiyle ve قُرَيْشِيٌّ [Ḳureyşiyy] denir yā-yı tasgīrin tasrīhiyle.

اَلْقَرِيشُ [el-ḳarīş] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Şedīd maᶜnāsınadır; yukālu. جَمَلٌ قَرِيشٌ أَيْ شَدِيدٌ

اَلْقِرْشُ [el-ḳirş] (ḳāf'ın kesriyle) Bir cins deryā cānverine denir ki ondan deryāda olan cemīᶜ-i cānverler havf ederler.

اَلْقَرْوَشُ [el-ḳarveş] (خَرْدَلٌ [ḫardel] veznin-de) Şuradan buradan cemᶜ olunmuş nesneye denir.

اَلْقِرْوَاشُ [el-ḳirvāş] (ḳāf'ın kesriyle) Dalkavuk kimseye denir; tufeylī maᶜnāsına. Ve büyük başlı adama denir; yukālu: رَجُلٌ قِرْوَاشٌ أَيِ الْعَظِيمُ الرَّأْسِ Ve Ḳirvāş b. Ḥavṭ eḍ-Ḍabbī ve Şureyḥ b. Ḳirvāş el-ᶜAbsī şāᶜirlerdir.

اَلْقَارِشَةُ [el-ḳarişet] Şol baş yarığına denir ki بَاضِعَةٌ [bāḍiᶜat]a şebīh ola. Ve بَاضِعَةٌ [bāḍiᶜat] şol baş yarığıdır ki deriyi ve eti şakk edip kanı zuhūr edip lākin seyelān etmeye.

اَلْقُرَيْشِيَّةُ [el-Ḳureyşiyyet] (musaggar bünyesiyle) Cezīre-i İbn ᶜÖmer'de bir karyedir; onda aᶜlā elma hāsıl olur.

نَهْرُ قُرَيْشٍ [Nehru Ḳureyş] Vāsiṭ türābında bir nehrdir.

أَبُو قُرَيْشٍ [Ebū Ḳureyş] Yine Vāsiṭ kazāsında bir karyedir.

اَلْإِقْرَاشُ [el-iḳrāş] (hemzenin kesriyle) Bir adamı hākim yāhūd düşman yanında gamz ve siᶜāyet edip mesāvīsini zikr eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَقْرَشَ بِهِ إِذَا سَعَى بِهِ وَوَقَعَ فِيهِ Ve baş yarması, kemiği kırıp ufatmak vechiyle yarmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَقْرَشَتِ الشَّجَّةُ إِذَا صَدَعَتِ الْعَظْمَ وَلَمْ تَهْشِمْهُ

اَلتَّقْرِيشُ [et-taḳrīş] Nās beynine fitne ilkāsıyla birbirine kışkırtmak maᶜnāsınadır; yukālu: قَرَّشَ بَيْنَ الْقَوْمِ إِذَا حَرَّشَ وَأَغْرَى Ve iktisāb maᶜnāsınadır; yukālu: هُوَ يُقَرِّشُ لِعِيَالِهِ أَيْ يَكْتَسِبُ

اَلْمُقَرِّشَةُ [el-muḳarrişet] (مُحَدِّثَةٌ [muḥaddişet] vezninde) Kaht seneye denir, zīrā teᶜāvün ve istiᶜānet için o eyyāmda havāşī-i nās bir araya müctemiᶜ olurlar; yukālu: سَنَةٌ مُقَرِّشَةٌ أَيْ مَحْلٌ

اَلتَّقَرُّشُ [et-teḳarruş] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] veznin-de) Tecemmuᶜ maᶜnāsınadır; yukālu: تَقَرَّشَ الْقَوْمُ إِذَا تَجَمَّعُوا Ve mekrūh ve murdār ve nā-sezā işlerden sakınmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَقَرَّشَ زَيْدٌ إِذَا تَنَزَّهَ عَنْ مَدَانِسِ الْأُمُورِ Ve bir nesneyi evvel-be-evvel almak maᶜnāsınadır; yukālu: تَقَرَّشَ الشَّيْءَ إِذَا أَخَذَهُ أَوَّلاً فَأَوَّلاً

اَلتَّقَارُشُ [et-teḳāruş] (تَفَاعُلٌ [tefāᶜul] vezninde) Karışık cenk esnāsında mızraklar birbirine girişip koyulmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَقَارَشَتِ الرِّمَاحُ إِذَا تَدَاخَلَتْ فِي الْحَرْبِ

اَلْقَوَارِشُ [el-ḳavāriş] Cenkte birbirine girişen mızraklara vasf olur; yukālu: رِمَاحٌ قَوَارِشُ أَيْ مُتَدَاخِلٌ بَعْضُهَا عَلَى بَعْضٍ

اَلْإِقْتِرَاشُ [el-iḳtirāş] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Bu dahi cenk hılālinde mızraklar birbirine girişip tokuşmak maᶜnāsınadır, yukālu: إِقْتَرَشَتِ الرِّمَاحُ إِذَا وَقَعَ بَعْضُهَا عَلَى بَعْضٍ

مُقَارِشٌ [Muḳāriş] (mīm'in zammıyla) Bir recül adıdır.

[ق ر ط ش]

أَقْرِيطِشُ [Aḳrīṭiş] (hemzenin fethi ve rā'nın ve tā'nın kesriyle) Rūm diyārında bir cezīre-i meşhūre ismidir. Devresi üç yüz elli mīl yāhūd on beş konak mesīreyi müştemildir. Hālen Akdeniz'de Girit Adası olacaktır ki Ḫāniye ve Ḳandiye nām bel-

deleri müştemildir. Ve cezīre-i mezbūrede bir belde vardır ki Mışır diyārına ondan bal ve peynir celb olunur.

[ق ر ع ش]

اَلْقُرْعُوشُ [el-ḳurᶜūş] (زُنْبُورٌ [zunbūr] vezninde) ve

اَلْقِرْعَوْشُ [el-ḳirᶜavş] (فِرْدَوْسٌ [firdevs] vezninde) İki hörgüçlü erkek deveye denir. Ve arslan yavrusuna denir.

[ق ر ف ش]

اَلْقَرَنْفَشُ [el-ḳaranfeş] (سَمَنْدَلٌ [semendel] vezninde) İri ve dızman şeyᵓe denir.

[ق ر م ش]

اَلْقَرْمَشَةُ [el-ḳarmeşet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir nesneyi fesāda vermek maᶜnāsınadır; yukālu: قَرْمَشَ الشَّيْءَ إِذَا أَفْسَدَهُ Ve biriktirmek maᶜnāsınadır; yukālu: قَرْمَشَ الشَّيْءَ إِذَا جَمَعَهُ

اَلْقَرْمَشُ [el-ḳarmeş] (جَعْفَرٌ [caᶜfer] vezninde) ve

اَلْقِرْمِشُ [el-ḳirmiş] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) ve

اَلْقِرْمِيشُ [el-ḳirmīş] (قِنْدِيلٌ [ḳindīl] vezninde) Karışık ecnās-ı muhtelife nāsa denir; yukālu: فِي الدَّارِ قَرْمَشٌ مِنَ النَّاسِ وَقِرْمِشٌ وَقِرْمِيشٌ أَيْ أَخْلَاطٌ

اَلْقَرَمَّشُ [el-ḳarammeş] (عَمَلَّسٌ [ᶜamelles] vezninde) Şol ekūl kimseye denir ki her şeyᵓi ekl eder ola. Ve işe yaramayıp hayr ve menfaᶜat meᵓmūl olmayan kimselere denir.

[ق ش ش]

اَلْقُشُوشُ [el-ḳuşūş] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde) Kaht ve mihnet sebebiyle zaᶜīf ve nahīf olduktan sonra vücūdları yerine gelip hoş-hāl olmak maᶜnāsınadır; yukālu: قَشَّ الْقَوْمُ قُشُوشًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا صَلَحُوا بَعْدَ الْهُزَالِ Ve sofrada şuradan buradan alıp ekl eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: قَشَّ الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ مِنْ هَهُنَا وَهَهُنَا Ve gedā-çeşm kimse sofradan gücü yettiği taᶜāmı ekmeğe dürüp kaldırmak maᶜnāsınadır; yukālu: قَشَّ الرَّجُلُ إِذَا لَفَّ مَا قَدَرَ عَلَيْهِ مِمَّا عَلَى الْخِوَانِ Ve biriktirmek maᶜnāsınadır; yukālu: قَشَّ الشَّيْءَ إِذَا جَمَعَهُ Ve davarı tīz tīz sağmak maᶜnāsınadır; yukālu: قَشَّ النَّاقَةَ إِذَا أَسْرَعَ حَلْبَهَا Ve kīr ve bulaşık makūlesi nesneyi el ile kazıyıp gidermek maᶜnāsınadır; yukālu: قَشَّ الشَّيْءَ إِذَا حَكَّهُ بِيَدِهِ حَتَّى يَتَحَاتَّ Ve zebūn ve mehzūl adamın yürüyüşü gibi yürümek maᶜnāsınadır; yukālu: قَشَّ الرَّجُلُ إِذَا مَشَى مَشْيَ الْمَهْزُولِ Ve halkın süprüntülüğe attıkları nesneyi yāhūd suᵓāl ve sadakadan birikmiş ekmek kırıklarını ekl eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: قَشَّ الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ مِمَّا يُلْقِيهِ النَّاسُ عَلَى الْمَزَابِلِ أَوْ أَكَلَ كِسَرَ الصَّدَقَةِ Ve ot kurumak maᶜnāsınadır; yukālu: قَشَّ النَّبَاتُ إِذَا يَبِسَ Ve halk sürᶜatle göçüp gitmek maᶜnāsınadır; yukālu: قَشَّ الْقَوْمُ إِذَا انْطَلَقُوا فَجَفَلُوا

اَلْقَشُّ [el-ḳaşş] (ḳāf'ın fethiyle) İşe yaramaz ve kemter hurmā ağacına denir, دَقَلٌ [deḳal] gibi. Ve iri ve büyük kovaya denir.

اَلْتَقْشِيشُ [et-taḳşīş] Bu dahi şuradan buradan alıp ekl eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: قَشَّشَ الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ مِنْ هَهُنَا وَهَهُنَا

اَلْإِنْقِشَاشُ [el-inḳişāş] (إِنْفِعَالٌ [infiᶜāl] vezninde) Bu dahi halk sürᶜatle göçüp gitmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْقَشَّ الْقَوْمُ إِذَا انْطَلَقُوا فَجَفَلُوا

اَلْقِشَّةُ [el-ḳişşet] (ḳāf'ın kesriyle) Maymuna, ᶜalā-kavlin dişi olan yavrusuna denir. Ve cüssesi küçük cüce kıza denir ki boylanmayıp kalır; yukālu: صَبِيَّةٌ قِشَّةٌ أَيِ الصَّغِيرَةُ Ve خُنْفَسَاءُ [ḫunfesāᵓ]ya şebīh bir bö-

cek adıdır. Ve katrānla yağlanmış davar sırtına çekildikten sonra işe yaramaz olmakla atılan postekiye denir. Şārih صُوفَةٌ كَالْهِنَاءِ nüshalarını tahtiᵓe ve صُوفَةُ الْهِنَاءِ olmağı tasvīb eylemiştir.

اَلْقَشِيشُ [el-ḳaşīş] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve **اَلْقُشَاشُ** [el-ḳuşāş] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Yerden kaldırılan buluntu ve düşürüntü makūlesine denir, لُقَاطَةٌ [luḳāṭat] maᶜnāsına. Ve

قَشِيشٌ [ḳaşīş] Yılan kısmının yürürken derisi birbirine sürünmekle zāhir olan fışırtıya denir ki koca engerek yılanlarından zuhūr eder; tekūlu: سَمِعْتُ قَشِيشَ الْحَيَّةِ وَهُوَ صَوْتُ جِلْدِهَا يَحُكُّ بَعْضُهَا بِبَعْضٍ Ve

قَشِيشٌ [Ḳaşīş] Aᶜlāmdan ᶜAlī b. Muḥammed b. ᶜAlī el-Mālikī ceddinin ismidir.

اَلْإِقْشَاشُ [el-iḳşāş] (hemzenin kesriyle) Çıban ve çiçek makūlesi ᶜārızadan sağalmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَقَشَّ الرَّجُلُ مِنَ الْجُدَرِيِّ إِذَا بَرَأَ مِنْهُ Ve bir yerin kuraklığı çok olmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَقَشَّتِ الْبِلَادُ إِذَا كَثُرَ يُبْسُهَا

اَلتَّقَشْقُشُ [et-teḳaşḳuş] (تَزَلْزُلٌ [tezelzul] vezninde) Bu dahi çiçek ve uyuz ve çıban makūlesi hastalıktan iyi olmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَقَشْقَشَ مِنَ الْجُدَرِيِّ إِذَا بَرَأَ مِنْهُ

اَلْقَشْقَشَةُ [el-ḳaşḳaşet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Uyuz ve çiçek makūlesi ᶜārızadan sağaltmak maᶜnāsınadır; yukālu: قَشْقَشَ الْهِنَاءُ الْجَرَبَ إِذَا بَرَّأَهُ تَبْرِئَةً

اَلْمُقَشْقِشَتَانِ [el-muḳaşḳişetān] (ism-i fāᶜil bünyesiyle) Suver-i Ḳurᵓāniyyeden sūre-i kāfirūn ile sūre-i ihlāsa ıtlāk olunur. Katrān uyuz marazını izāle eylediği gibi bu sūreler kulūbdan nifāk ve şirk şāᵓibelerini izāle eyledikleri için ıtlāk olunmuştur; tekūlu: قَرَأْتُ الْمُقَشْقِشَتَيْنِ أَيْ سُورَتَيِ الْكَافِرِينَ وَالْإِخْلَاصِ أَيِ الْمُبَرِّئَتَانِ مِنَ النِّفَاقِ وَالشِّرْكِ تُبْرِئَانِ كَمَا يُقَشْقِشُ الْهِنَاءُ الْجَرَبَ

[ق ع ش]

اَلْقَعْشُ [el-ḳaᶜş] (رَعْشٌ [raᶜş] vezninde) Biriktirmek maᶜnāsınadır; yukālu: قَعَشَ الشَّيْءَ قَعْشًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا جَمَعَهُ Ve bir kimse ağacın ve çubuğun başını kendisine doğru eğmek maᶜnāsınadır; yukālu: قَعَشَ رَأْسَ الْخَشَبَةِ إِذَا عَطَفَهُ إِلَيْهِ Ve

قَعْشٌ [ḳaᶜş] Hevdece şebīh bir merkeb ismidir ki nisvān rükūb ederler. Cemᶜi قُعُوشٌ [ḳuᶜūş]tur. Ve

قَعْشٌ [ḳaᶜş] Binā makūlesini yıkmak maᶜnāsınadır; yukālu: قَعَشَ الْبِنَاءَ وَغَيْرَهُ إِذَا هَدَمَهُ

اَلْقَعْوَشُ [el-ḳaᶜveş] (جَرْوَلٌ [cervel] vezninde) Hafīf adama denir. Ve gövdesi yoğun deveye denir.

اَلْقَعْشَاءُ [el-ḳaᶜşāᵓ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāᵓ] vezninde) Yürürken başını yukarı kaldırır olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ قَعْشَاءُ إِذَا كَانَتْ رَافِعَةً رَأْسَهَا

اَلْقَعْوَشَةُ [el-ḳaᶜveşet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Yere çalıp yıkmak maᶜnāsınadır; yukālu: قَعْوَشَ فُلَانًا إِذَا صَرَعَهُ

اَلتَّقَعْوُشُ [et-teḳaᶜvuş] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Binā çöküp yıkılmak manāsınadır; yukālu: تَقَعْوَشَ الْبَيْتُ إِذَا تَهَدَّمَ Ve bir kimse be-gāyet pīr-i fānī olmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَقَعْوَشَ الشَّيْخُ إِذَا كَبِرَ

اَلْإِنْقِعَاشُ [el-inḳiᶜāş] Nās yerlerinde göçüp gitmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْقَعَشَ الْقَوْمُ إِذَا انْقَلَعُوا فَذَهَبُوا Ve binā yıkılmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْقَعَشَ الْحَائِطُ إِذَا انْهَدَمَ

[ق ف ش]

اَلْقَفْشُ [el-ḳafş] (ḳāf'ın fethi ve fā'nın

sükūnuyla) Taᶜāmı bir güne ekl-i şedīd ile yemek maᶜnāsınadır; yukālu: قَفَشَ الطَّعَامَ فَقْشًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَهُوَ ضَرْبٌ مِنَ الْأَكْلِ شَدِيدٌ Ve çok cimāᶜ eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: قَفَشَ الْمَرْأَةَ إِذَا نَكَحَهَا كَثِيرًا Ve

قَفْشٌ [ḳafş] Koncu kısa huffa denir ki kefş-i Fārisī muᶜarrebidir, başmak ve papuç olacaktır. Ve sürᶜatle süt sağmak maᶜnāsınadır; yukālu: قَفَشَ النَّاقَةَ إِذَا أَسْرَعَ حَلْبَهَا Ve memede kalan sütü sürᶜatle silkip sıyırmak maᶜnāsınadır; yukālu: قَفَشَ مَا فِي الضَّرْعِ إِذَا نَفَضَهُ سَرِيعًا Ve bir nesneyi ahz ve cemᶜ eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: قَفَشَ الشَّيْءَ إِذَا أَخَذَهُ وَجَمَعَهُ Ve cünbüş ve neşāt maᶜnāsınadır; yukālu: لَهُ قَفْشٌ أَيْ نَشَاطٌ Ve değnekle ve kılıçla vurmak maᶜnāsınadır; yukālu: قَفَشَهُ بِالْعَصَا وَبِالسَّيْفِ إِذَا ضَرَبَهُ

اَلْقَفَشُ [el-ḳafeş] (fethateynle) Pek habīs ve ᶜayyār olan hırsızlara denir.

اَلْإِنْقِفَاشُ [el-inḳifāş] Örümcek ve sāᵓir cānver deliğine girip ayaklarını devşirip büzülmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْقَفَشَ الْعَنْكَبُوتُ وَغَيْرُهُ إِذَا انْجَحَرَ وَضَمَّ جَرَامِيزَهُ وَقَوَائِمَهُ

[ق ل ش]

اَلْقَلَاشُ [el-ḳalāş] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Küçük olup tesbīh böceği gibi burtuşuk ve münkabız olan şeyᵓe denir.

اَلْقَلَاشَةُ [el-ḳalāşet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Küçüklüğe ve kısalığa denir; yukālu: فِيهِ قَلَاشَةٌ أَيْ صِغَرٌ وَقِصَرٌ

أَقْلَشُ [Aḳleş] (hemzenin zammıyla) Endelus diyārında bir beldedir; meşāhīrden Aḥmed b. Maᶜadd b. ᶜĪsā el-Aḳleşī oradandır.

أُقْلُوشُ [Uḳlūş] (أُسْلُوبٌ [uslūb] vezninde) Ġırnaṭa aᶜmālinden bir beldedir.

قَلْيُوشَةُ [Kalyūşet] (ḳāf'ın fethiyle) Endelus'te bir beldedir.

قَلْشَانَةُ [Kalşānet] (ḳāf'ın fethiyle) İfrīkiyye'de bir beldedir.

اَلْأَقْلَشُ [el-aḳleş] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) ve

اَلْقَلَّاشُ [el-ḳallāş] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) İsm-i aᶜcemīlerdir. Şārih der ki bunlar ile be-gāyet dubaracı muhīl ve mütelāᶜib kimselerden kināye olur.

[ق م ش]

اَلْقُمَاشُ [el-ḳumāş] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Yer yüzünde dökülmüş ve atılmış olan eşyāᵓ ve esvāb kırıntılarına denir ki hırt mırt makūlesidir. Sefile ve rüzāle-i nāsa قُمَاشٌ [ḳumāş] ıtlākı bu maᶜnāya mebnīdir; tekūlu: مَا أَعْطَانِي إِلاَّ قُمَاشًا أَيْ أَرْدَأَ مَا وَجَدَهُ وَجَاءَ قُمَاشُ النَّاسِ أَيْ رُذَالَتُهُمْ

اَلْقَمْشُ [el-ḳamş] (ḳāf'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Şuradan buradan zikr olunan قُمَاشٌ [ḳumāş] eşyāᵓ cemᶜ eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: قَمَشَ الرَّجُلُ قَمْشًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَمَعَ الْقُمَاشَ

قَامِشَةُ [Ḳāmişet] İbn Vāᵓile'dir ki Cuḫdeb nām nessābenin ceddidir.

اَلْقَمِيشَةُ [el-ḳamīşet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Aᶜrāba mahsūs bir türlü taᶜāmdır ki süt ile ve ebū cehl karpuzunun tohumu makūlesiyle tertīb ederler.

اَلتَّقَمُّشُ [et-teḳammuş] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Bir kimse bulduğu ve eline girdiği nesneyi her ne kadar kemter ve nāmeᵓkūl kabīlinden ise de ekl eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: تَقَمَّسَ الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ مَا وَجَدَ وَإِنْ كَانَ دُونًا

[ق ن ش]

اَلتَّقْنِيشُ [et-taḳnīş] (nūn'la تَفْعِيلٌ [tefᶜīl]

vezninde) Taksīr ve tenkīs maᶜnāsınadır; yukālu: لَمْ يُقَنَّشْ فِيهِ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ أَيْ لَمْ يُقَتَّرْ وَلَمْ يُنْقَصْ

[ق ن ف ر ش]

اَلْقَنْفَرِشُ [el-ḳanferiş] (جَحْمَرِشٌ [caḥmeriş] vezninde) Derisi buruşmuş ziyādesiyle kocakarıya denir. Ve iri zeker başına denir.

[ق ن ف ش]

اَلْقِنْفِشَةُ [el-ḳinfişet] (ḳāf'ın ve fā'nın kesriyle) Aḥnāş-ı arzdan bir küçük böcek adıdır, Fārisīde bejk ve Türkīde tesbīh böceği dedikleridir. Ve derisi buruşmuş kocakarıya denir.

اَلْمُنْقَفِشَةُ [el-munḳafişet] (ism-i fāᶜil bünyesiyle) Bu dahi derisi buruşmuş kocakarıya denir.

اَلْقَنْفَشَةُ [el-ḳanfeşet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Büzülüp buruşmak maᶜnāsınadır; yukālu: قَنْفَشَ الرَّجُلُ إِذَا تَقَبَّضَ Ve bir nesneyi tīz tīz biriktirmek maᶜnāsınadır; yukālu: قَنْفَشَ الشَّيْءَ إِذَا جَمَعَهُ سَرِيعًا

اَلْقُنَافِشُ [el-ḳunāfiş] (عُلَابِطٌ [ᶜulābiṭ] vezninde) Şol kimseye denir ki burnu kavlamış kızıl at gibi kıpkızıl ve sakalı kaba ve taslak ola; yukālu: رَجُلٌ قُنَافِشٌ أَيِ الْمُتَقَشِّرُ الْأَنْفِ الْجَافِي اللِّحْيَةِ

اَلْمُقَنْفِشُ [el-muḳanfiş] (ism-i fāᶜil bünyesiyle) Fāhir olsa da aslā libās yakışmaz olan perīşān-endāma denir, zīb-câme olmayandır; yukālu: رَجُلٌ مُقَنْفِشٌ فِي اللِّبَاسِ أَيْ قَبِيحُ الْهَيْئَةِ وَاللِّبْسَةِ

[ق و ش]

اَلْقُوشُ [el-ḳūş] (ḳāf'ın zammıyla) Hurde cüsseli cüce adama denir; yukālu: رَجُلٌ قُوشٌ أَيْ صَغِيرُ الْجُثَّةِ

قُوشَةُ [Ḳūşet] (hā'yla) Bintu'l-Ezīm el-Kelbiyye ismidir ki Zeydu'l-Ḫayl radıyallāhu ᶜanhu hazretlerinin vālidesidir.

قُوشْ قُوشْ [ḳūş ḳūş] (mükerreren) Köpek kısmına mahsūs zecr ve āzār hikāyesidir, Türkīde oş oş yerindedir.

اَلْقَوَاشَةُ [el-ḳavāşet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Üzüm kesildikten sonra asmada ve tevekte kalan bakiyyeye denir ki başak taᶜbīr olunur.

قَاشَانُ [Ḳāşān] ᶜAcemde bir beldedir ki Ḳum nām şehr ile zikr olunur, yaᶜnī Ḳum kurbündedir.

قَاشْ مَاشْ [ḳāş māş] Hırt mırt ve ufak tefek ev esbābının ismidir, gūyā ki savtıyla müsemmādır.

FASLU'L-KĀF
(فَصْلُ الْكَافِ)

[ك أ ش]

اَلْكَأْشُ [el-keʾş] (kāf'ın fethi ve elifin sükūnuyla) Ekl eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: كَأَشَ الطَّعَامَ كَأْشًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَكَلَهُ

[ك ب ش]

اَلْكَبْشُ [el-kebş] (kāf'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Şol erkek kuzuya denir ki iki yaşını doldurmuş üçüne girmiş, ᶜalā-kavlin ön dişlerinden sonra olan رُبَاعِيَةٌ [rubāᶜiyet] dişlerini çıkarmış yaᶜnī dördüne girmiş ola, Türkīde koç taᶜbīr olunur. Cemᶜi أَكْبُشٌ [ekbuş] ve كِبَاشٌ [kibāş] ve أَكْبَاشٌ [ekbāş] gelir. Ve

كَبْشُ الْقَوْمِ [kebşu'l-ḳavm] Bir cemāᶜatin başbuğuna ve seyyid ve ser-gerdesine ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ كَبْشُ الْقَوْمِ أَيْ سَيِّدُهُمْ وَقَائِدُهُمْ Ve

كَبْشٌ [Kebş] Bir mevziᶜ adıdır; muhaddisīnden Aḥmed b. Muḥammed eṣ-Ṣabbāḥ ve Aḥmed b. ᶜAlī b. Naṣr el-Kebşiyyān oradandır.

كَبْشَةُ [Kebşet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Cebel-i Reyyān'da bir kule ismidir.

يَوْمُ كَبْشَةَ [yevmu kebşet] Eyyām-ı ᶜArabdan bir yevm-i maᶜrūftur. Ve müşrikīn tāᵓifesi Fahr-i ᶜālem ᶜaleyhi's-salātu ve's-selām hazretlerine İbn Ebī Kebşe ıtlāk ederler idi, asnāma ᶜibādet eylemek husūsunda Ḳureyş'e muhālefet eden Ḫuzāᶜī Ebū Kebşe nām kimseye teşbīh ederler idi, zīrā mersūm Ebū Kebşe asnāma ᶜubūdiyyet eylemeyip Şiᶜrā nām kevkebe perestiş eder idi. ᶜİnde'l-baᶜz Ebū Kebşe, Hazret-i Resūlullāh'ın vālideleri tarafından cedleri olan Vehb b. ᶜAbdumenāf'ın künyesi idi. Hazret-i Resūl-i güzīn, hilye ve endām cihetiyle merkūma şebīh idi. ᶜĀlā-kavlin Ebū Kebşe, Hazret-i Resūl'ün murdiᶜaları olan Ḥalīme-i Saᶜdiyye'nin zevci künyesi idi yāhūd mezbūrenin oğlunun amcası künyesi idi. Ve Ebū Kebşe ashābdan Suleym yāhūd Evs ed-Devsī ve ᶜAmr b. Saᶜd el-Enmārī künyeleridir. Ve Ebū Kebşe es-Selūlī muhaddis-i maᶜrūftur.

أُمُّ كَبْشَةَ الْقُضَاعِيَّةُ [Ummu Kebşet el-Ḳuḍāᶜiyyet] Sahābiyyedir.

أَبُو كِبَاشٍ [Ebū Kibāş] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) İki kimsedir: Biri ᶜAbsī'dir ki muhaddis-i tābiᶜīdir ve biri Kindī'dir ki muhaddis-i āherdir.

كَبْشَاتُ [Kebşāt] (kāf'ın fethiyle) Benū Ẕuveybe diyārında bir niçe dağlardır, orada bir su vardır.

كُبَيْشٌ [Kubeyş] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir mevziᶜdir.

كُبَاشٌ [Kubāş] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Esmādandır: Aḥmed b. Muḥammed Kubāş el-Ḳaṣṣāb muhaddistir. Ve Caᶜfer b. İlyās el-Kebbāş ve Ebu'l-Ḥuseyn b. el-Kebbāş ki شَدَّادٌ [şeddād] veznindedirler, muhaddislerdir.

[ك د ش]

اَلْكَدْشُ [el-kedş] خَدْشٌ [ḫadş] vezninde ve mürādifidir ki tırmalamak maᶜnāsınadır; yukālu: كَدَشَهُ كَدْشًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا خَدَشَهُ Ve kılıçla yāhūd mızrakla vurmak maᶜnāsınadır; yukālu: كَدَشَهُ إِذَا ضَرَبَهُ بِسَيْفٍ أَوْ رُمْحٍ Ve ᶜunf ve şiddetle kakıvermek maᶜnāsınadır; yukālu: كَدَشَهُ إِذَا دَفَعَهُ دَفْعًا عَنِيفًا Ve kesmek maᶜnāsınadır; yukālu: كَدَشَهُ إِذَا قَطَعَهُ Ve uzun uzadı sürüp kovmak

maᶜnāsınadır; yukālu: كَدَشَهُ إِذَا سَاقَهُ وَطَرَدَهُ Ve emek çekip kesb eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir ki maᶜnā-yı evvelden meᶜhūzdur; yukālu: كَدَشَ لِعِيَالِهِ إِذَا كَدَحَ وَكَسَبَ Ve bir kimseden bir takrīble ᶜatiyye ve bahşiş koparmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; tekūlu: كَدَشْتُ مِنْهُ عَطَاءً أَيْ أَصَبْتُ

اَلْكَدَّاشُ [el-keddāş] (شَدَّادٌ [şeddād] veznin-de) Mübrim ve cerrār sāᵓile denir; yukālu: هُوَ كَدَّاشٌ أَيْ مُكَدٍّ

كُدَاشٌ [Kudāş] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bir recül ismidir.

اَلْإِكْدَاشُ [el-ikdāş] (hemzenin kesriyle) Bir kimseden bir haberi tırnaklayarak ucundan bucağından haberdār olmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَكْدَشَ بِخَبَرِ أَيْ أَخْبَرَ بِطَرَفٍ مِنْهُ Burada أُخْبِرَ mechūl sīgasıyladır, lākin şārihin beyānına göre أَكْدِشْ emr sīgasıyla olmağın bir haberin ucunu açıp beyān eylemek maᶜnāsına olur. Terceme-i evvel, māddeye muvāfıktır. Ve

إِكْدَاشٌ [ikdāş] Bir kimseden bir takrīble ᶜatiyye ve bahşiş koparmak maᶜnāsınadır; tekūlu: أَكْدَشْتُ مِنْهُ عَطَاءً وَكَدَشْتُ كَمَا ذُكِرَ أَيْ أَصَبْتُ

[ك ر ب ش]

اَلْكَرْبَشَةُ [el-kerbeşet] (bā-yı muvahhade ile دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir nesneyi tu-tup bağlamak maᶜnāsınadır; yukālu: كَرْبَشَهُ إِذَا أَخَذَهُ وَرَبَطَهُ Ve bukağılı adamın yürüyü-şü gibi yürümek maᶜnāsınadır; yukālu: هُوَ يُكَرْبِشُ أَيْ يَمْشِي مَشْيَ الْمُقَيَّدِ Ve sıçramak yāhūd gayrı bir hālet için ayakları devşirip birleştirmek maᶜnāsınadır; yukālu: يُكَرْبِشُ فُلَانٌ أَيْ يَجْمَعُ بَيْنَ قَوَائِمِهِ لِلْوُثُوبِ وَنَحْوِهِ

اَلتَّكَرْبُشُ [et-tekerbuş] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Büzülüp buruş yarış olmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَكَرْبَشَ الْجِلْدُ إِذَا تَشَنَّجَ

[ك ر ش]

اَلْكِرْشُ [el-kirş] (kāf'ın kesriyle) ve

اَلْكَرِشُ [el-keriş] (كَتِفٌ [ketif] veznin-de) İşkenbeye denir ki her geviş getiren hayvānda olur, insānda miᶜde menzilin-dedir. Ve bu müᵓennestir miᶜde iᶜtibārıyla yukālu: إِنْتَزَعَ الْجَرَّةَ مِنْ كِرْشِهِ وَهِيَ لِكُلِّ مُجْتَرٍّ بِمَنْزِلَةِ الْمَعِدَةِ لِلْإِنْسَانِ Ve minhu'l-meselu: «لَوْ وَجَدْتُ إِلَيْهِ فَا كَرِشٍ» أَيْ سَبِيلاً Bunda cümle-i cezāᵓiyye mukadderdir, لَفَعَلْتُهُ sebkinde-dir. Ve فَا lafzı فَمْ lafzının hālet-i nasbı ve كَرِش muzāfun ileyhidir. Bu meselin aslı budur ki bir kimse bir koyunu zebh edip cemīᶜ-i aᶜzāsını pāreleyip işkenbesi içre pişirmek için sımsıkı doldurdu. Baᶜzı ᶜuzvu geri kalmakla onları dahi vazᶜ eyle dediklerinde işkenbenin ağzında koyacak yeri kalmamakla kelām-ı mezbūru īrād eyledi. Bir emr-i müşkil teklīf olundukta imkān ve iktidārdan hāric olduğunu beyān maᶜrizinde darb olunur. Ve

كِرْشٌ [kirş] İnsānın ᶜayāline ve evlād-ı sıgārına ıtlāk olunur; yukālu: هُمْ كِرْشُهُ أَيْ عِيَالُهُ وَصِغَارُ وَلَدِهِ Ve cemāᶜat-i insānīye ıtlāk olunur; tekūlu: هُمْ كِرْشِي أَيْ جَمَاعَتِي Ve

كِرْشٌ [Kirş] Benū Ebī Bekr b. Kilāb diyārında bir dağın adıdır. Ve yüksek-ten cārī bir su akıntısına denir. Şārihin beyānına göre Mehcem kurbündedir. Ve bir otluk adıdır ki deve otlağının güzīdesidir.

اَلْكِرْشِيُّونَ [el-Kirşiyyūn] ᶜIrāḳ'ta şehr-i Vāsiṭ ahālīsine ıtlāk olunur. Şehr-i mezbūrun bānīsi olan Ḥaccāc-ı Ẓālim baᶜde'l-bināᵓ hüküm-dārān-ı Emeviyye'den ᶜAbdul-melik tarafına hālen bir cebel ile mısreyn yaᶜnī Başra ve Kūfe miyānında vākiᶜ arzın كِرْشٌ [kirş]inde yaᶜnī işkenbe mesābesinde

olan vasatında bir şehr binā ve Vāsiṭ ile müsemmā eyledim diye tahrīr eylemekle sükkānına Kirşiyyūn ıtlāk olundu.

اَلْكَرَشُ [el-kereş] (fethateynle) Deri buruşup burtuşmak maʿnāsınadır; yukālu: كَرِشَ الْجِلْدُ كَرَشًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَقَبَّضَ Ve bir kimse yalnız başına iken ʿasker sāhibi olmak maʿnāsınadır; yukālu: كَرِشَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ لَهُ جَيْشٌ بَعْدَ انْفِرَادِهِ

اَلْكَرْشَاءُ [el-kerşāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Büyük karınlı hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ كَرْشَاءُ أَيِ الْعَظِيمَةُ الْبَطْنِ Ve pek etli ve düz tabanlı ayağa ıtlāk olunur; yukālu: قَدَمٌ كَرْشَاءُ إِذَا كَثُرَ لَحْمُهَا وَاسْتَوَى أَخْمَصُهُمَا Ve yanları ve böğürleri pek kaba olan kancık eşeğe denir; yukālu: أَتَانٌ كَرْشَاءُ أَيِ الضَّخْمَةُ الْخَاصِرَتَيْنِ Ve ırak olan rahim ve karābete vasf olur; yukālu: رَحِمٌ كَرْشَاءُ أي بَعِيدَةٌ Ve

كَرْشَاءُ [Kerşāʾ] Bisṭām b. Ḳays'ın feresi ismidir.

كَرْشُ [Kerş] (عَرْشٌ [ʿarş] vezninde) Kırım vilāyetinde Kefe ile Azaḳ beyninde bir şehr ismidir.

كُرْشَانُ [Kurşān] (عُثْمَانُ [ʿuşmān] vezninde) Bir kabilenin pederi ismidir.

كِرَاشٌ [Kirāş] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir dağın adıdır.

كُرَّاشٌ [kurrāş] (زُنَّارٌ [zunnār] vezninde) Bir böcek adıdır. Şārihin beyānına göre sakırga dedikleri böcektir ki develere yapışır.

اَلتَّكْرِيشَةُ [et-tekrīşet] (tā'nın fethiyle) İşkenbeler içre tabh olunmuş etʿimeye denir.

اَلْمُكَرَّشَةُ [el-mukerreşet] (مُعَظَّمَةٌ [muʿaẓẓamet] vezninde) Bir türlü taʿām ismidir ki deve işkenbesini değirmi kesip içine et ve yağ koyup tabh ederler.

اَلْمُكَرِّشَةُ [el-mukerrişet] (مُحَدِّثَةٌ [muḥaddişet] vezninde) Bir nevʿ kavuna denir ki çekirdeği eğri olur.

اَلتَّكْرِيشُ [et-tekrīş] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Yüzü ekşitip burtarmak maʿnāsınadır; yukālu: كَرَّشَ وَجْهَهُ إِذَا قَطَبَهُ Ve مُكَرَّشَةٌ [mukerreşet] dedikleri taʿām-ı mezkūru yapmak maʿnāsınadır; yukālu: كَرَّشَ الرَّجُلُ إِذَا عَمِلَ الْمُكَرَّشَةَ

اَلتَّكَرُّشُ [et-tekerruş] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Nās birikmek maʿnāsınadır; yukālu: تَكَرَّشَ الْقَوْمُ إِذَا تَجَمَّعُوا Ve bir kimsenin yüzü ekşiyip burtulmak maʿnāsınadır; yukālu: تَكَرَّشَ وَجْهُهُ إِذَا تَقَبَّضَ

اَلْإِسْتِكْرَاشُ [el-istikrāş] Kuzunun ve oğlağın peynir māyesi işkenbe olmak maʿnāsınadır ki ot otlamağa başladıkta olur; yukālu: إِسْتَكْرَشَتِ الْإِنْفَحَةُ إِذَا صَارَ كَرِشًا

[ك ش ش]

اَلْكَشِيشُ [el-keşīş] (أَزِيزٌ [ezīz] vezninde) Engerek yılanı yürürken derisi hışır hışır ötmek maʿnāsınadır; yukālu: كَشَّتِ الْأَفْعَى كَشِيشًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَاتَتْ مِنْ جِلْدِهَا لاَ مِنْ فِيهَا ve yukālu: هُوَ يَكُشُّ كَشِيشَ الْأَفْعَى أَيْ صَوْتَ جِلْدِهَا Ve deve kısmı ibtidāʾen āhestece kükremek maʿnāsınadır; yukālu: كَشَّ الْجَمَلُ إِذَا هَدَرَ أَوَّلاً وَهُوَ دُونَ الْكَتِّ Ve

كَشِيشُ الشَّرَابِ [keşīşu'ş-şarāb] Küpte kaynarken zuhūr eden fıkırtısına ve fışırtısına denir; yukālu: سُمِعَ كَشِيشُ الشَّرَابِ أَيْ صَوْتُ غَلَيَانِهَا Ve

كَشِيشُ الزَّنْدِ [keşīşu'z-zend] Çakmaktan āteş çıkarken hāsıl olan çatırdısına denir. Bunlar da ism olarak müstaʿmeldir. Ve sığır kısmı böğürmek maʿnāsınadır; yukālu: كَشَّتِ الْبَقَرَةُ إِذَا صَاحَتْ

اَلْكُشَّةُ [el-kuşşet] (kāf'ın zammıyla) Cebhede olan kāküle yāhūd bir tutam saça

denir.

اَلْكُشُّ [el-kuşş] (kāf'ın zammıyla) Hurmā ağacını aşılayacak aşıya denir; tekūlu: أَلْقِحِ النَّخْلَةَ بِالْكُشِّ وَهُوَ الَّذِي يُلْقَحُ بِهِ

كَشُّ [Keşş] (kaf'ın fethiyle) Curcān kazāsında bir karyedir.

اَلْكَشْكَشَةُ [el-keşkeşet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Korkup kaçmak maᶜnāsınadır; yukālu: كَشْكَشَ الرَّجُلُ إِذَا هَرَبَ Ve engerek yılanı yürürken derisi faşır faşır ötmek maᶜnāsınadır; yukālu: كَشْكَشَتِ الْأَفْعَى إِذَا صَاتَتْ مِنْ جِلْدِهَا Ve

كَشْكَشَةٌ [keşkeşet] Benū Esed yāhūd Rebīᶜa kabīlesine mahsūs bir lügat-ı kabīhadır ki kāf-ı hitāb-ı müᵓennesten şīn'i bedel edip meselā عَلَيْكِ makāmında عَلَيْشِ derler. Ve baᶜzılar ᶜindinde kāf-ı mecrūreden sonra şīn ziyāde eylemekten ᶜibārettir ki عَلَيْكِ yerinde عَلَيْكِشْ derler ve kāf'ın nasbıyla عَلَيْكَشْ demezler, zīrā müᵓennese mahsūstur. Lākin baᶜzılar kezā كَشْ dediklerini hikāye eylediler. Ve bādiyede bir zen-i aᶜrābiyye bir cāriyeye hitābla: «تَعَالَيْ إِلَى مَوْلَاشِ يُنَادِيشِ» ᶜibāretiyle nidā eylediği mesmūᶜ olmuş إِلَى مَوْلَاكِ يُنَادِيكِ makāmındadır. Şārih der ki müᵓellif terdīd ile zikr eyledi. Lākin kabīle-i mezkūrenin baᶜzıları kavl-i evvel ve baᶜzılar sānī üzere tekellüm ederler. Ve

كَشْكَشَةٌ [keşkeşet] Kuyu ve sāᵓir göl makūlesinin suyunu çekip bitirmek maᶜnāsınadır; yukālu: بَحْرٌ لَا يُكَشْكَشُ أَيْ لَا يُنْزَحُ مَاؤُهُ بِالْإِسْتِقَاءِ

[ك ش م ش]

اَلْكِشْمِشُ [el-kişmiş] (زِبْرِجٌ [zibric] veznide) Bir nevᶜ küçük ve çekirdeksiz üzüm ismidir ki maᶜrūf üzümden elyen ve kabzı ekall ve hurūcu eshel olur, Fārisīde ḳişmiş ve Türkīde kişniş üzümü ve kuş üzümü dedikleridir.

[ك ع ب ش]

اَلْكَعْبَشَةُ [el-kaᶜbeşet] كَرْبَشَةٌ [kerbeşet] vezninde ve cemīᶜ-i maᶜānīsinde mürādifidir ki zikr olundu.

[ك ع ن ش]

اَلتَّكَعْنُشُ [et-tekaᶜnuş] (nūn'la تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Kuş ağa ve tuzağa ilişmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَكَعْنَشَ الطَّائِرُ إِذَا نَشِبَ فِي الشَّبَكَةِ Ve batmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَكَعْنَشَ فِي الشَّيْءِ إِذَا غَرِقَ

[ك م ش]

اَلْكَمْشُ [el-kemş] (kāf'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) ve

اَلْكَمِيشُ [el-kemīş] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Cüst ve çālāk adama denir; yukālu: رَجُلٌ كَمْشٌ وَكَمِيشٌ أَيْ سَرِيعٌ ve yukālu: رَجُلٌ كَمِيشُ الْإِزَارِ أَيْ مُشَمِّرُ الْإِزَارِ Ve

كَمْشٌ [kemş] ve

كَمِيشٌ [kemīş] Küçük zekerli ata denir. Ve kısrağa vasf oldukta memesi küçük olan murād olur; yukālu: حِصَانٌ كَمْشٌ وَكَمِيشٌ أَيِ الصَّغِيرُ الْجُرْذَانِ وَفَرَسٌ كَمْشٌ وَكَمِيشٌ أَيِ الصَّغِيرَةُ الضَّرْعِ Ve

كَمْشٌ [kemş] Nākanın memesini sargı ile bir nevᶜ bağlamak maᶜnāsınadır. Ve bir nesnenin uçlarını kesmek maᶜnāsınadır; yukālu: كَمَشَهُ بِالسَّيْفِ كَمْشًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَطَعَ أَطْرَافَهُ Ve zād ve zahīre tükenmek maᶜnāsınadır; yukālu: كَمَشَ الزَّادُ إِذَا فَنِيَ

اَلْكَمَاشَةُ [el-kemāşet] (حَمَاسَةٌ [ḥamāset] vezninde) Cüst ve çālāk olmak maᶜnāsınadır; yukālu: كَمُشَ الرَّجُلُ كَمَاشَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ كَمِيشًا

اَلْكَمُوشُ [el-kemūş] (صَبُورٌ [ṣabūr] veznin-

de) ve

اَلْكَمِشَةُ [el-kemişet] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Memesinin emcikleri kısa yāhūd memesi küçük koyuna denir; yukālu: شَاةٌ كَمُوشٌ وَكَمِشَةٌ أَيْ قَصِيرَةُ الْخِلْفِ أَوْ صَغِيرَةُ الضَّرْعِ

اَلْأَكْمَشُ [el-ekmeş] (أَفْضَلُ [efḍal] vezninde) Şol kimseye denir ki kuvvet-i bāsırası zaᶜīf olmakla bir nesneyi iyice görmez ola; yukālu: رَجُلٌ أَكْمَشُ إِذَا كَانَ لاَ يَكَادُ يُبْصِرُ Ve ayakları kısa adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَكْمَشُ أَيِ الْقَصِيرُ الْقَدَمَيْنِ

اَلْإِكْمَاشُ [el-ikmāş] (hemzenin kesriyle) Nākanın memesinin mecmūᶜ emciklerini sarıp bağlamak maᶜnāsınadır; yukālu: أَكْمَشَ بِالنَّاقَةِ إِذَا صَرَّ أَخْلاَفَهَا جُمَعَ

اَلتَّكْمِيشُ [et-tekmīş] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) İvdirmek maᶜnāsınadır; yukālu: كَمَّشَ فُلاَنًا إِذَا أَعْجَلَهُ Ve deveyi cidd ve cehd ile sürmek maᶜnāsınadır; yukālu: كَمَّشَ الْحَادِي إِذَا جَدَّ فِي السَّوْقِ

اَلتَّكَمُّشُ [et-tekemmuş] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Sürᶜat eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: تَكَمَّشَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ Ve deri büzülüp buruş yarış olmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَكَمَّشَ الْجِلْدُ إِذَا تَقَبَّضَ وَاجْتَمَعَ

اَلْإِنْكِمَاشُ [el-inkimāş] (إِنْفِعَالٌ [infiᶜāl] vezninde) Bu dahi sürᶜat eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْكَمَشَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ

[ك ن ب ش]

اَلتَّكَنْبُشُ [et-tekenbuş] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Nās karış muruş olmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَكَنْبَشَ الْقَوْمُ إِذَا اخْتَلَطُوا

[ك ن د ش]

اَلْكُنْدُشُ [el-kunduş] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) Saksağan kuşuna denir. Kunduz dedikleri aksırtıcı dārū-yı meşhūra hemīn sīn-i mühmele ile كُنْدُسٌ [kundus] derler yāhūd şīn-i muᶜceme ile lügat-ı merzūledir.

[ك ن ش]

اَلْكَنْشُ [el-kenş] (kāf'ın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Kilim ve keçe makūlesinin uçlarını bükmek maᶜnāsınadır; yukālu: كَنَشَ الْكِسَاءَ كَنْشًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا فَتَلَهُ أَيْ أَطْرَافَهُ Ve huşūnetli misvākın başını yumuşatmak maᶜnāsınadır; yukālu: كَنَشَ الْمِسْوَاكَ إِذَا لَيَّنَ رَأْسَهُ

اَلْكِنْشَاءُ [el-kinşāᵓ] (kāf'ın kesriyle) Şol kimseye denir ki saçları pek kıvırcık ve bed-çehre ve zişt-manzar ola.

اَلْكُنَّاشَاتُ [el-kunnāşāt] (زُنَّارَاتٌ [zunnārāt] vezninde) Şol köklere denir ki onlardan filizler ve fidanlar münşaᶜib ola. Müfredi كُنَّاشَةٌ [kunnāşet]tir; yukālu: أُصُولٌ كُنَّاشَاتٌ أَيْ تَتَشَعَّبُ مِنْهَا الْفُرُوعُ Şārih der ki ıstılāh-ı Maġāribe'de kavāᵓid ve fevāᵓid kayd olunan mecmūᶜaya كُنَّاشَةٌ [kunnāşet] ıtlākı bundandır.

اَلْإِكْنَاشُ [el-iknāş] (hemzenin kesriyle) Bir işi çabuk tutmak için ivdirmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَكْنَشَهُ عَنِ الْأَمْرِ إِذَا أَعْجَلَهُ

[ك و ش]

اَلْكَوْشُ [el-kevş] (kāf'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) ve

اَلْكُوَاشَةُ [el-kuvāşet] (ثُمَامَةٌ [ṯumāmet] vezninde) Zeker başının ucuna denir, رَأْسُ الْكَوْشَلَةِ [reᵓsu'l-kevşelet] maᶜnāsına. Ve

كَوْشٌ [kevş] Bir nesneden belinleyip korkmak maᶜnāsınadır; yukālu: كَاشَ عَنْهُ يَكُوشُ كَوْشًا إِذَا فَزِعَ Ve cimāᶜ eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: كَاشَ جَارِيَتَهُ إِذَا جَامَعَهَا

اَلْكَوْشَانُ [el-Kevşān] (سَلْمَانُ [selmān] vezninde) Belde-i ᶜUmān ahālīsine mahsūs bir türlü taᶜām ismidir ki pirinç ile balıktan tertīb ederler.

[ك ي ش]

اَلْأَكْيَاشُ [el-ekyāş] (hemzenin fethiyle) Şol sevbe denir ki mâddesi harîr ve sûf gibi tekrār eğrilmiş ola, pek ince olmak için, ᶜalā-kavlin redīᵓ ve kemter sevbe denir; yukālu: ثَوْبٌ أَكْيَاشٌ وَهُوَ الَّذِي أُعِيدَ غَزْلُهُ مِثْلَ الْخَزِّ وَالصُّوفِ أَوْ هُوَ الرَّدِيءُ Şārih der ki lafz-ı mezbūru müᵓellif اَلَّذِي kelimesiyle mevsūl eylediği müfred olduğuna mebnīdir. Baᶜzılar ᶜindinde sevb-i ahlāk kabīlindendir. Ve bunda savāb olan bā-yı muvahhade ile olmaktır ki Yemen kumaşlarından bir nevᶜ kumaş ismidir.

FASLU'L-LĀM
(فَصْلُ اللاَّمِ)

[ل ش ش]

اَللَّشُّ [el-leşş] (lām'ın fethi ve şīn'in teşdīdiyle) Tard eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: لَشَّهُ لَشًّا مِنَ الْبَابِ ٱلأَوَّلِ إِذَا طَرَدَهُ Ve

لَشٌّ [leşş] Sumāk dedikleri maᶜrūf ekşi dāneye denir. Ve مَاشٌ [māş] taᶜbīr olunan galleye denir.

اَللَّشْلَشَةُ [el-leşleşet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] veznince) Derūn bir nesneden havf ve ıztırāb eylemek sebebiyle bir yerde ārām edemeyip beri öte çok tereddüd eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: يُلَشْلِشُ فُلاَنٌ أَيْ يُكْثِرُ التَّرَدُّدَ لِفَزَعِهِ وَيَضْطَرِبُ أَحْشَاؤُهُ

اَللَّشْلاَشُ [el-leşlāş] (لَجْلاَجٌ [leclāc] veznince) Her nesneden içerisi titreyip muztarib olur olan korkak adama denir; yukālu: هُوَ جَبَانٌ لَشْلاَشٌ أَيْ مُضْطَرِبُ الْأَحْشَاءِ

[ل ق ش]

اَللَّقِشُ [el-leḳiş] (ḳāf'la كَتِفٌ [ketif] veznince) Be-gāyet köhne kuru kırbaya ve tuluma denir; yukālu: شَنٌّ لَقِشٌ أَيْ يَابِسٌ بَالٍ

[ل م ش]

اَللَّمْشُ [el-lemş] (lām'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Beyhūde nesneye denir; yukālu: يَشْتَغِلُ بِاللَّمْشِ أَيِ الْعَبَثِ

لاَمِشُ [Lāmiş] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) Ferġāna kazāsında bir karye adıdır.

FASLU'L-MĪM
(فَصْلُ الْمِيمِ)

[م أ ش]

اَلْمَأْشُ [el-meʾş] (mīm'in fethi ve hemzenin sükūnuyla) Defᶜ edip savmak maᶜnāsınadır; yukālu: مَأَشَهُ عَنْهُ بِكَذَا مَأْشًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا دَفَعَهُ Ve yağmur yer yüzünden toprağı ve çamuru sıyırıp götürmek maᶜnāsınadır; yukālu: مَأَشَ الْمَطَرُ الْأَرْضَ إِذَا سَحَاهَا

[م ت ش]

اَلْمَتْشُ [el-metş] (mīm'in fethi ve tāyı fevkiyyenin sükūnuyla) Bir nesneyi bir nesneden parmaklar ile ayırmak maᶜnāsınadır; yukālu: مَتَشَ الشَّيْءَ مَتْشًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا فَرَّقَهُ بِأَصَابِعِهِ Ve nākanın memesini sığayarak yapça yapça sağmak maᶜnāsınadır; yukālu: مَتَشَ أَخْلَافَ النَّاقَةِ إِذَا احْتَلَبَهَا إِحْتِلَابًا ضَعِيفًا Ve

مَتْشٌ [metş] وَبْشٌ [vebş] maᶜnāsınadır ki genç adamların tırnaklarında hādis olan beyāza denir. Ve basarda olan zaᶜf ve ᶜillete denir; yukālu: فِي بَصَرِهِ مَتْشٌ أَيْ سُوءٌ

اَلْأَمْتَشُ [el-emteş] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Bakmakta zahmet çeken kimseye denir ki bāsırasında zaᶜf ve ᶜillet olmaktan neşʾet eder; yukālu: رَجُلٌ أَمْتَشُ إِذَا كَانَ يَشُقُّ عَلَيْهِ النَّظَرُ

[م ج ش]

اَلْمَاجُشُونُ [el-mācuşūn] (cīm'in zammıyla) Gemiye denir, sefīne maᶜnāsına. Ve bir nevᶜ siyāb-ı müsabbagaya denir. Ve bir adamın lakabıdır ki Māh-gūn-ı Fārisī muᶜarrebidir, ay renkli yaᶜnī ay çehreli demektir. Mütercim der ki aya māh gibi medh dahi denmekle taᶜrībi vech-i vāhid ile olur.

اَلْمَنْجَشَانِيَّةُ [el-Menceşāniyyet] (mīm'in fethiyle) Başra'ya altı mīl mesāfede bir mevziᶜ adıdır; Ḳays b. Mesᶜūd'un kölesi olan Menceş nām kimseye mensūbdur. Elif ve nūn tagyīrāt-ı neseb kabīlindendir.

[م ح ش]

اَلْمَحْشُ [el-maḥş] (وَحْشٌ [vaḥş] vezninde) Şiddetle cimāᶜ eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: مَحَشَ جَارِيَتَهُ مَحْشًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا جَامَعَهَا شَدِيدًا Ve pek pek taᶜām yemek maᶜnāsınadır; yukālu: مَحَشَ الطَّعَامَ إِذَا أَكَلَهُ شَدِيدًا Ve etin derisini soymak maᶜnāsınadır; yukālu: مَحَشَ جِلْدَهُ إِذَا قَشَرَهُ مِنَ اللَّحْمِ Ve sel suyu uğradığı nesneyi koparıp götürmek maᶜnāsınadır; yukālu: مَحَشَ السَّيْلُ لَمَّا مَرَّ عَلَيْهِ إِذَا اقْتَلَعَهُ

اَلْمَاحِشُ [el-māḥiş] Karnı tulum gibi olunca kadar ekl-i taᶜām eden ekūle denir; yukālu: رَجُلٌ مَاحِشٌ أَيِ الْكَثِيرُ الْأَكْلِ حَتَّى يَعْظُمَ بَطْنُهُ Ve yakıcı nesneye denir. Şārihin beyānı üzere yakmak maᶜnāsına olan مَحْشٌ [maḥş] lafzından meʾhūzdur; yukālu: شَيْءٌ مَاحِشٌ أَيْ مُحْرِقٌ

اَلْمُمْحِشُ [el-mumḥiş] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Bu dahi yakıcı nesneye denir. إِمْحَاشٌ [imḥāş], ihrāk maᶜnāsınadır; yukālu: شَيْءٌ مُمْحِشٌ أَيْ مُحْرِقٌ

اَلْمُحَاشُ [el-muḥāş] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Yanık nesneye denir; yukālu: هُوَ مُحَاشٌ أَيْ مُحْتَرَقٌ

اَلْمَحَاشُ [el-meḥāş] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Ev esbābına sipāhlığa denir, metāᶜ ve eṣāṣ maᶜnāsına.

اَلْمِحَاشُ [el-miḥāş] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Şol kabāʾil-i müteferrikadan müctemiᶜ cemāᶜate denir ki ᶜādet-i aᶜrāb üzere āteş

yanında ᶜahd ve peymān eder olalar.

اَلْإِمْتِحَاشُ [el-imtiḥāş] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] veznin-de) Muhterik olmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِمْتَحَشَ الْخُبْزُ إِذَا احْتَرَقَ

[م خ ش]

اَلتَّمَخُّشُ [et-temaḫḫuş] (ḫā-yı muᶜceme ile تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Çok hareket eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: تَمَخَّشَ الرَّجُلُ إِذَا تَحَرَّكَ كَثِيرًا

[م د ش]

اَلْمَدَشُ [el-medeş] (fethateynle) Pek açlıktan yāhūd havānın pek ısısılığından göz kararmak maᶜnāsınadır; tekūlu: مَدِشَتْ عَيْنِي مَدَشًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَظْلَمَتْ مِنْ جُوعٍ أَوْ حَرٍّ Ve ellerin sinirleri gevşek ve eti azca ve incerek olmak maᶜnāsınadır. ᶜAlā-kavlin deve kısmının güzel ve latīf yürüyerek ellerinin alışı ve deprenişi çabuk olmağa denir, yorga at gibi. ᶜİnde'l-baᶜz devenin bilekçelerinin iç yüzleri yürürken birbirine çarpılmak cihetiyle olan topuk çalmağa denir ki bilekçelerinin çarpık olmasından neş'et eder. Ve çehrede olan humret ve huşūnete denir; yukālu: فِي وَجْهِهِ مَدَشٌ أَيْ حُمْرَةٌ وَخُشُونَةٌ

اَلْأَمْدَشُ [el-emdeş] (أَحْمَرُ [aḥmer] veznin-de) Ellerinin sinirleri gevşek ve eti az ve incerek olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ أَمْدَشُ إِذَا كَانَ فِي عَصَبِ يَدِهِ رَخَاوَةٌ وَقِلَّةُ لَحْمٍ وَدِقَّةٌ Ve nizār ve mehzūl adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَمْدَشُ أَيْ مَهْزُولٌ Ve ᶜakl ve idrāki az adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَمْدَشُ أَيِ الْقَلِيلُ الْعَقْلِ

اَلْمَدْشَاءُ [el-medşā'] (حَمْرَاءُ [ḥamrā'] veznin-de) Şol nākaya denir ki yürüyüşü latīf ve nāzük olarak ellerinin alışı ve deprenişi çabuk ola; yukālu: نَاقَةٌ مَدْشَاءُ إِذَا كَانَتْ فِي أَوْبِهَا سُرْعَةٌ فِي حُسْنِ سَيْرٍ

اَلْمَدَّاشُ [el-meddāş] (كَتَّانٌ [kettān] vez-ninde) Çīre-dest adama denir; ve minhu yukālu: رَجُلٌ مَدَّاشُ الْيَدِ أَيْ سَارِقُهَا

اَلْمَدْشَةُ [el-medşet] (mīm'in fethiyle) Gövdenin eti azca olmağa denir; yukālu: فِي لَحْمِهِ مَدْشَةٌ أَيْ خِفَّةٌ

اَلْمَدْشُ [el-medş] (mīm'in fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Azca ekl eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: مَدَشَ الرَّجُلُ مَدْشًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَكَلَ قَلِيلاً Ve az nesne vermek maᶜnāsınadır; yukālu: مَدَشَ لَهُ إِذَا أَعْطَى قَلِيلاً Ve

مَدْشٌ [medş] ve

مَدُوشٌ [medūş] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Azca vergiye denir; tekūlu: مَا مَدَشْتُ بِهِ مَدْشًا وَمَدُوشًا أَيْ مَا أَعْطَيْتُهُ Şārih مَا مَدَشْتُ مِنْهُ nüshalarını taglīt eylemiştir; ve tekūlu: مَا مَدَشَنِي أَيْ مَا أَعْطَانِي

اَلْإِمْدَاشُ [el-imdāş] (hemzenin kesriyle) ve

اَلتَّمْدِيشُ [et-temdīş] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vez-ninde) Bunlar da azca nesne vermek maᶜnāsınadır; tekūlu: مَا أَمْدَشَنِي وَمَا مَدَّشَنِي أَيْ مَا أَعْطَانِي شَيْئًا

اَلْإِمْتِدَاشُ [el-imtidāş] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vez-ninde) Bir nesneyi bir kimseden almak, ᶜalā-kavlin usūlle kapmak maᶜnāsınadır; tekūlu: إِمْتَدَشْتُهُ مِنْ يَدِهِ إِذَا أَخَذْتَهُ أَوِ اخْتَلَسْتَهُ

[م ر د ق ش]

اَلْمَرْدَقُوشُ [el-merdeḳūş] (mīm'in ve dāl'ın fethiyle) مَرْزَنْجُوشُ [merzencūş] ismidir ki tahrīfle mercanguş taᶜbīr olunan nebāt-ı maᶜrūftur. Ve lafz-ı mezbūr mürde-gūş-ı Fārisī muᶜarrebidir ki ölü kulaklı demektir, murād yumuşak kulaklı demektir. Muᶜarrebinde mīm'i meftūh ve ḳāf'ı kāf'a ibdāl eylediler. Ve

مَرْدَقُوشُ [merdeḳūş] Zaᶜferāna denir. Ve bir nevᶜ tīb ismidir ki levni humret ve

sevāda māᵓildir; nisvān saçlarını taradıkta taraklarına sürerler. Ve

مَرْدَقُوشٌ [merdeḳūş] Yumuşak kulaklı kimseye denir, niteki zikr olundu.

[م ر ز ج ش]

اَلْمَرْزَنْجُوشُ [el-merzencūş] (mīm'in ve zāyı muᶜcemenin fethiyle) Bu dahi zikr olunan مَرْدَقُوشٌ [merdeḳūş] nām nebāta denir. Ve bu merzengūş-ı Fārisī muᶜarrebidir. "Merzen" fāreye ve "gūş" kulağa denmekle fāre kulaklı demektir. Nebāt-ı mezkūra ᶜArabīde سَمْسَقٌ [semsaḳ] denir, زَمْزَمٌ [zemzem] vezninde. ᶜUsr-i bevl ve sancı ᶜilletine ve ᶜakreb soktuğuna ve soğuktan ᶜārız olan vecaᶜlara ve mālīhūlyā ve نَفْخٌ [nefḫ] ve لَقْوَةٌ [laḳvet] ᶜilletlerine ve ağızdan sālyār akmak ᶜārızasına nāfiᶜ ve bevli be-gāyet müdirr ve rutūbāt-ı miᶜde vü emᶜāyı müceffiftir.

[م ر ش]

اَلْمَرْشُ [el-merş] (فَرْشٌ [ferş] vezninde) Tırmalamak maᶜnāsınadır; yukālu: مَرَشَ وَجْهَهُ مَرْشًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا خَدَشَهُ Ve parmakların uçlarıyla kaşımak maᶜnāsınadır; yukālu: مَرَشَ عُضْوَهُ إِذَا حَكَّهُ بِأَطْرَافِ أَصَابِعِهِ Ve

مَرْشٌ [merş] Şol arza denir ki yüzünü yağmur kazıyıp sıyırmış ola; tekūlu: إِنْتَهَيْنَا إِلَى مَرْشٍ أَيِ الْأَرْضِ الَّتِي مَرَشَ الْمَطَرُ وَجْهَهَا Ve toprağı gevşek olduğundan hemān yağmur yağdıkta sıyrılıp giden arza denir; tekūlu: لاَ تَزْرَعْ فِي الْمَرْشِ أَيِ الْأَرْضِ الَّتِي إِذَا مُطِرَتْ سَالَتْ سَرِيعًا Ve

مَرْشٌ [merş] Bir adamı söz ile āzürde kılmak maᶜnāsınadır; yukālu: مَرَشَهُ مَرْشًا إِذَا آذَاهُ بِالْكَلاَمِ

اَلْمَرْشَاءُ [el-merşāᵓ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāᵓ] vezninde) Her hayvānın ᶜakūr olanına denir. Teᵓnīsi dābbe iᶜtibārıyladır. Ve çayırı çok arza denir; yukālu: أَرْضٌ مَرْشَاءُ أَيِ الْكَثِيرَةُ الْعُشْبِ

اَلْمُرَاشَةُ [el-murāşet] (ثُمَامَةٌ [ṯumāmet] vezninde) Matlūb-ı kalīl ve hakk-ı sagīr maᶜnasınadır; tekūlu: لِي عِنْدَهُ مُرَاشَةٌ أَيْ حَقٌّ صَغِيرٌ

اَلْأَمْرَشُ [el-emreş] (أَمْرَشُ [emreş] vezninde) Pek şirrīr adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَمْرَشُ أَيْ شِرِّيرٌ

اَلتِّمْرِيشُ [et-temrīş] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Matar-ı kalīle denir. Tefᶜīl vezninde gelen esmādandır.

اَلْإِمْتِرَاشُ [el-imtirāş] Bir nesneyi çekip koparmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِمْتَرَشَ الشَّيْءَ إِذَا انْتَزَعَهُ Ve sühūletle kapmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِمْتَرَشَ الشَّيْءَ مِنْ يَدِهِ إِذَا اخْتَلَسَهُ Ve çalışıp kesb eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: إِمْتَرَشَ لِعِيَالِهِ إِذَا اكْتَسَبَ

مَرْشَانَةُ [Merşānet] (mīm'in fethiyle) Endelus diyārında bir beldedir.

[م ش ش]

اَلْمَشُّ [el-meşş] (mīm'in fethi ve şīn'in teşdīdiyle) Dārū makūlesi nesneyi su mislli nesne içre tuz gibi eriyince kadar karıştırmak maᶜnāsınadır; yukālu: مَشَّ الشَّيْءَ مَشًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا خَلَطَهُ حَتَّى يَذُوبَ Ve eli zefīrden ve bulaşıktan pāk eylemek için bir nesne ile silmek maᶜnāsınadır; yukālu مَشَّ يَدَهُ إِذَا مَسَحَهَا بِشَيْءٍ لِتَنْظِيفِهَا وَقَطْعِ دَسَمِهَا Ve husūmet eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: مَشَّ فُلاَنًا إِذَا عَادَاهُ Ve kemiğin uçlarını ağza alıp sormak maᶜnāsınadır; yukālu: مَشَّ الْعَظْمَ إِذَا مَصَّ أَطْرَافَهُ Ve bir kimsenin mālını ceste ceste sağıp almak maᶜnāsınadır; yukālu: مَشَّ مَالَ فُلاَنٍ إِذَا أَخَذَهُ شَيْئًا بَعْدَ شَيْءٍ Ve nākanın sütünün bir mikdārını sağıp bir mikdārını memede alı-

komak maᶜnāsınadır; مَشَّ النَّاقَةَ إِذَا حَلَبَ بَعْضَ لَبَنِهَا وَتَرَكَ بَعْضَهُ فِي الضَّرْعِ Ve

مَشٌّ [meşş] هَشٌّ [heşş] lafzına itbāᶜ olur ki tayyib ve latīf demektir; yukālu: أَطْعَمَهُ هَشًّا مَشًّا أَيْ طَيِّبًا

اَلتَّمَشُّشُ [et-temeşşuş] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] veznninde) Bu dahi kemiğin uçlarını ağza alıp sormak maᶜnāsınadır; yukālu: تَمَشَّشَ الْعَظْمَ إِذَا مَصَّ أَطْرَافَهُ

اَلْمَشُوشُ [el-meşūş] (صَبُورٌ [ṣabūr] veznninde) El silecek makremeye ve yağlığa denir; yukālu: مَشَّ يَدَهُ بِالْمَشُوشِ وَهُوَ مَا تُمَشُّ بِهِ الْيَدُ

اَلْمَشَشُ [el-meşeş] (fethateynle) Mühre taᶜbīr ettikleri nesnedir ki davarın kollarında sivrilip çıkar. Gerçi kemik gibi hacmi olup lākin kemik kadar berk olmaz. Ve

مَشَشٌ [meşeş] Masdar olur, davarın kolunda zikr olunan mühre çıkmak maᶜnāsına; yukālu: مَشِشَتِ الدَّابَّةُ مَشَشًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا شَخَصَ فِي وَظِيفِهَا الْمَشَشُ Ve bu mādde asl üzere vārid oldu. Bunun لَحِحَتْ māddesinden gayrı nazīri yoktur. Şārih der ki ضَبِبَ kelimesi dahi bu kabīldendir. Ve

مَشَشٌ [meşeş] Deve kısmının gözlerine ᶜārız olan aklığa denir.

اَلْأَمَشُّ [el-emeşş] (hemzenin ve mīm'in fethiyle) Gözüne ak ᶜārız olan erkek deveye denir. Müᵓennesinde مَشَّاءُ [meşşāᵓ] denir; yukālu: جَمَلٌ أَمَشُّ وَنَاقَةٌ مَشَّاءُ إِذَا اعْتَرَى فِي عَيْنِهِ بَيَاضٌ

اَلْمِشَاشَةُ [el-muşāşet] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] veznninde) Çiğnemesi mümkin olan mülāyim kemik başına denir ki kıtırdak taᶜbīr olunur. Cemᶜ-i cinsi مُشَاشٌ [muşāş]tır. Ve şol toprağı pek arza denir ki onda eşmeler ve kesme kuyular ittihāz olunup ve o arzın verāsında suyun öte neşf eylemesine taş ve kaya gibi hāciz olmakla o eşmeler ve kuyular yağmur suyuyla dolduklarında arz-ı mezbūre suyu kendisine sorup imsāk eylemekle eşmelerden ve kuyulardan bir kova su çekilse arz-ı mezkūre onun yerine sorduğu sudan bir kova ifrāg eder ola. Ve

مُشَاشَةٌ [muşāşet] Arzın cevfine denir; yukālu: طَرِيقَةٌ مُشَاشَةٌ أَيْ فِيهَا حِجَارَةٌ خَوَّارَةٌ Ve taşı toprağı gevşek yola denir. Ve eşmenin ve kesme kuyunun toprağı pek yerine yāhūd kayasına denir ki suyun gözü onda olmakla kuyuya su ondan tereşşüh eyleye.

اَلْمُشَاشُ [el-muşāş] (غُرَابٌ [ġurāb] veznninde) مُشَاشَةٌ [muşāşet]in cemᶜ-i cinsidir ki zikr olundu. Ve

مُشَاشٌ [muşāş] Toprağı yumuşak yere denir, arz-ı leyyine maᶜnāsına. Ve nefs ve zāt maᶜnāsınadır; yukālu: كَرِيمُ الْمُشَاشِ أَيِ النَّفْسِ Ve tabīᶜat ve cibillet maᶜnāsınadır; yukālu: طَيِّبُ الْمُشَاشِ أَيِ الطَّبِيعَةِ Ve asl ve mebnā maᶜnāsınadır. Ve şol adama denir ki cüst ve sebük-rūh ve zarīf olup sefer ve hazarda nāsın hizmetinde saᶜy ve sürᶜat eder ola; yukālu: رَجُلٌ مُشَاشٌ أَيْ خَفِيفٌ ظَرِيفٌ خَدَّامٌ فِي الْحَضَرِ وَالسَّفَرِ

اَلْإِمْشَاشُ [el-imşāş] (hemzenin kesriyle) Kemik ilik tutmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَمَشَّ الْعَظْمُ إِذَا أَمَخَّ Ve selem dedikleri dikenli ağacın uçlarından çıkan nesneleri tāze ve mülāyim olarak çıkmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَمَشَّ السَّلَمُ إِذَا أَخْرَجَ مَا يَخْرُجُ مِنْ أَطْرَافِهِ نَاعِمًا رَخْصًا

اَلتَّمْشِيشُ [et-temşīş] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] veznninde) Kemikten ilik çıkarmak maᶜnāsınadır; yukālu: مَشَّشَ الْعَظْمَ إِذَا اسْتَخْرَجَ مِنْهُ الْمُخَّ

اَلْإِمْتِشَاشُ [el-imtişāş] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] veznninde) Taş ve kesek makūlesiyle istincāᵓ eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: إِمْتَشَّ الْمُتَغَوِّطُ

إِذا اسْتَنْجَى بِحَجَرٍ أَوْ مَدَرٍ Ve memede olan sütün mecmūᶜunu sağmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِمْتَشَّ مَا فِي الضَّرْعِ إِذَا أَخَذَ جَمِيعَهُ Ve hatun göğsünden zīnetini kesmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِمْتَشَّتِ الْمَرْأَةُ حُلِيَّهَا إِذَا قَطَعَتْهَا عَنْ لَبَّتِهَا

اَلْمِمْتَشُ [el-mimteş] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Pek habīs ve ᶜayyār uğruya denir. Şārih der ki ümmehāt-ı sāᵓirenin beyānına göre bu مُمْتَشٌ [mumteşş] olmaktır ki إِمْتِشَاشٌ [imtişāş]tan ism-i fāᶜildir. Zīrā مِنْبَرٌ [minber] vezninde مِمْتَشٌ hasbe'l-mādde «م،ت،ش» lafzından ism-i ālettir ve o imtişāş-ı darᶜ maᶜnāsından meᵓhūzdur. İntehā.

اَلْإِنْمِشَاشُ [el-inmişāş] (إِنْفِعَالٌ [infiᶜāl] vezninde) Hāsıl olmak maᶜnāsınadır; tekūlu: هَلِ انْمَشَّ لَكَ شَيْءٌ أَيْ حَصَلَ

اَلْمَشْمَشَةُ [el-meşmeşet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Suya devā ıslatmak maᶜnāsınadır; yukālu: مَشْمَشَ الدَّوَاءَ إِذَا نَقَعَهُ فِي الْمَاءِ Ve hiffet ve sürᶜat eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: مَشْمَشَ الرَّجُلُ إِذَا خَفَّ وَأَسْرَعَ

اَلْمِشْمِشُ [el-mişmiş - el-meşmeş] (mīm'lerin kesri ve fethiyle) Meyve-i maᶜrūf ismidir ki kaysı ve zerdālū taᶜbīr olunan meyvedir. Miᶜdeyi tebrīd edip ve sürᶜat-i taᶜaffünle taltīh ve zaᶜīf eylemekte ondan eşedd bir nesne bulunmak nādirdir. ᶜİnde'l-baᶜz kalīli miᶜdeye muzırr ve mülattih ve kesīri nāfiᶜ ve muslihtir. Ve baᶜzılar إِجَّاصٌ [iccāṣ]a yaᶜnī eriğe mişmiş ıtlāk ederler.

مِشَاشٌ [Mişāş] (mīm'in kesriyle) Bir recül adıdır.

[م ع ش]

اَلْمَعْشُ [el-maᶜş] (رَعْشٌ [raᶜş] vezninde) Rıfk ve sühūletle ovmak maᶜnāsınadır; yukālu: مَعَشَ يَدَهُ مَعْشًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا دَلَكَهُ رَفِيقًا

[م ق د ش]

مَقْدِشُو [Maḳdişū] (mīm'in fethi ve ḳāf'ın sükūnu ve dāl'ın kesri ve şīn'in zammıyla) Zengibār ile Ḥabeşe beyninde bir belde-i kebīr adıdır; ᶜāmme dāl'ını meftūh ederler.

[م ل ش]

اَلْمَلْشُ [el-melş] (mīm'in fethi ve lām'ın sükūnuyla) Bir nesneyi kendisinde bir şey araştırır gibi el ile yoklayıp araştırmak maᶜnāsınadır; yukālu: مَلَشَ الشَّيْءَ مَلْشًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا فَتَّشَهُ بِيَدِهِ كَأَنَّهُ يَطْلُبُ فِيهِ شَيْئًا

[م و ش]

اَلْمَوْشُ [el-mevş] (mīm'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Asmadan ve tevekten üzümü kestikten sonra geri kalan başakları araştırmak maᶜnāsınadır; yukālu: مَاشَ كَرْمَهُ يَمُوشُ مَوْشًا إِذَا طَلَبَ بَاقِيَ قُطُوفِهِ

اَلْمَاشُ [el-māş] Bu ismle maᶜrūf galledir, Türkīde merdümek derler. Tabīᶜati muᶜtedil ve tevlīd eylediği halt mahmūd ve sālihtir. Mahmūm ve mezkūma nāfiᶜ ve müleyyin ve sirke ile matbūhunu tılāᵓ cereb-i mütekarriha müfīd ve zımādı aᶜzāyı vāhiyeye īrās-ı takviyette bī-ᶜadīldir. Ve

مَاشٌ [māş] Hırt ve mırt ve ev esbābına ve çanak çömlek makūlesi hurdevātına denir. Ve minhu'l-meselu: «اَلْمَاشُ خَيْرٌ مِنْ لَاشَ» Yaᶜnī "Hānede mevcūd bī-kıymet hurdevāt makūlesi eşyāᵓ hānenin hālī olmasından hayrlıdır." لَاشَ [lāş] kavli لَا شَيْءَ lafzından muhaffeftir.

[م ه ش]

اَلْمَهْشُ [el-mehş] (mīm'in fethi ve hā'nın sükūnuyla) Yakmak maᶜnāsınadır; yukālu: مَهَشَهُ مَهْشًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَحْرَقَهُ Ve tırmala-

mak maᶜnāsınadır; yukālu: مَهَشَهُ إِذَا خَدَشَهُ

اَلْإِمْتِهَاشُ [el-imtihāş] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] veznin-de) Yanmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِمْتَهَشَ الشَّيْءُ إِذَا احْتَرَقَ Ve ᶜavret kısmı yüzünün kıllarını ustura ile tıraş eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: إِمْتَهَشَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا حَلَقَتْ وَجْهَهَا بِالْمُوسَى

اَلْمَهْشَاءُ [el-mehşāᵓ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāᵓ] veznin-de) Tīz mehzūl olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ مَهْشَاءٌ إِذَا أَسْرَعَ هُزَالُهَا

[م ي ش]

اَلْمَيْشُ [el-meyş] (mīm'in fethi ve yā'nın sükūnuyla) Yünü kıla karıştırmak maᶜnāsınadır; yukālu: مَاشَ الصُّوفَ بِالشَّعْرِ يَمِيشُ مَيْشًا إِذَا خَلَطَهُ بِهِ Ve koyun sütünü keçi sütüne katmak maᶜnāsınadır; yukālu: مَاشَ لَبَنَ الضَّأْنِ بِلَبَنِ الْمَاعِزِ إِذَا خَلَطَهُ بِهِ Ve bir kelām ve haberin bir mikdārını ketm edip bir mikdārını söylemek maᶜnāsınadır; yukālu: مَاشَ الْخَبَرَ إِذَا كَتَمَ بَعْضَهُ وَأَخْبَرَ بَعْضَهُ Ve memede olan sütün birazını sağıp birazını alıkomak maᶜnāsınadır; yukālu: مَاشَ النَّاقَةَ إِذَا حَلَبَ بَعْضَ مَا فِي ضَرْعِهَا Ve mutlakan bir nesneyi āher nesneye katıp karıştırmak maᶜnāsınadır; yukālu: مَاشَ الشَّيْءَ بِالشَّيْءِ إِذَا خَلَطَهُ بِهِ

اَلْمَيْشَةُ [el-meyşet] (mīm'in fethiyle) Bir arza uğramak maᶜnāsınadır; yukālu: مَاشُوا الْأَرْضَ مَيْشَةً إِذَا مَرُّوا بِهَا

مَاشَانُ [Māşān] Bir nehr ismidir.

مَاوَشَانُ [Māveşān] Hemedān'da bir nāhiye ismidir.

FASLU'N-NŪN
(فَصْلُ النُّونِ)

[ن أ ش]

اَلنَّأْشُ [en-neᵓş] (nūn'un fethi ve hemzenin sükūnuyla) Bir nesneye el sunup almak maᶜnāsınadır; yukālu: نَأَشَ الشَّيْءَ نَأْشًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا تَنَاوَلَهُ Ve bu mehmūz ve ecvef olur. Ve batş ve şiddetle tutmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَأَشَهُ إِذَا أَخَذَهُ فِي بَطْشٍ Ve teᵓhīr eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: نَأَشَهُ إِذَا أَخَّرَهُ Ve deprenip kıyām eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: نَأَشَ مِنْ مَكَانِهِ إِذَا نَهَضَ

اَلتَّنَاوُشُ [et-tenāᵓuş] (تَفَاعُلٌ [tefāᶜul] veznin-de) Bu dahi bir nesneye el sunup almak maᶜnāsınadır; yukālu: تَنَاءَشَ الشَّيْءَ إِذَا تَنَاوَلَهُ

اَلنَّؤُوشُ [en-neᵓūş] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Kavī ve galīb adama denir; yukālu: رَجُلٌ نَؤُوشٌ أَيْ قَوِيٌّ غَالِبٌ

اَلنَّئِيشُ [en-neᵓīş] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Ahīr maᶜnāsınadır; yukālu: فَعَلَهُ نَئِيشًا أَيْ لَحِقْنَا نَئِيشًا مِنَ النَّهَارِ أَيْ بَعْدَ مَا أَخِيرًا ve tekūlu: مَا تَوَلَّى Yaᶜnī "Nehārın hükmü kalmayıp hemān mikdār-ı yesīri kaldıktan sonra yetiştik." Ve bunlar teᵓhīr maᶜnāsından meᵓhūzlardır. Kāle'ş-şārih ve yukālu: فَعَلَ كَذَا نَئِيشًا أَيْ بَعْدَمَا فَاتَ

اَلْمَنْؤُوشَةُ [el-menᵓūşet] Ahz olunmuş nesneye denir; teᵓnīsi mevsūf iᶜtibārıyladır; ve minhu yukālu: نَاقَةٌ مَنْؤُوشَةُ اللَّحْمِ أَيْ قَلِيلُهُ Gūyā ki eti meᵓhūzdur.

اَلْإِنْتِئَاشُ [el-intiᵓāş] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) İvdirmek maᶜnāsınadır; tekūlu: إِنْتَأَشَنِي أَيْ أَعْجَلَنِي Ve mevāşīyi yerlerinden kaldırıp göçürmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْتَأَشَ بِغَنَمِهِ إِذَا ظَعَنَ بِهَا

[ن ب ش]

اَلنَّبْشُ [en-nebş] (nūn'un fethi ve bā'nın sükūnuyla) Mestūr nesneyi izhār eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: نَبَشَ الْمَسْتُورَ نَبْشًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَبْرَزَهُ Ve bir nesneyi āher nesneden keşf ve ᶜayān eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: نَبَشَ الْكَنْزَ عَنِ الْأَرْضِ إِذَا كَشَفَهُ عَنْهَا وَمِنْهُ النَّبَّاشُ Ve istihrāc-ı hadīs eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: نَبَشَ الْحَدِيثَ إِذَا اسْتَخْرَجَهُ Ve emek çekip kesb eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: نَبَشَ لِعِيَالِهِ إِذَا اكْتَسَبَ Ve oku attığı şeyᵓe vuramayıp sapıtmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَبَشَهُ بِسَهْمٍ إِذَا رَمَاهُ فَلَمْ يُصِبْهُ Zāhiren bu dahi mecāz olup lākin ᶜadem-i isābet mefhūm-ı māddeden hāric olmak gālibdir.

اَلنَّبَّاشُ [en-nebbāş] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Kabri kazıp kefen çıkarıcı kimseye denir ki kefen soyucu taᶜbīr olunur; keşf maᶜnāsından meᵓhūzdur. Ve minhu'l-meselu: «رَحِمَ اللهُ النَّبَّاشَ الْأَوَّلَ» Ve

نَبَّاشٌ [Nebbāş] Esāmīdendir: Nebbāş b. Zurāre yāhūd Mālik b. Zurāre b. en-Nebbāş yāhūd Ebū Hāle b. en-Nebbāş b. Zurāre yāhūd Zurāre b. en-Nebbāş yāhūd Mālik b. en-Nebbāş b. Zurāre, Ḫadīcetu'l-Kübrā radıyallāhu ᶜanhā cenāblarının zevc-i evveli ve ashābdan rebīb-i Hazret-i Nebevī olan Hind b. Ebī Hāle'nin pederidir. Ebū Hāle kendinin künyesidir.

اَلنِّبْشُ [en-nibş] (nūn'un kesriyle) Çam ağacına şebīh bir nevᶜ şecer ismidir; abanos ağacından kunt ve metīn olur.

اَلنَّبَشُ [en-nebeş] (fethateynle) Şol erkek deveye denir ki tabanının altında bir nişānesi olmakla bastığı yerde maᶜlūm ve nümāyān olur; yukālu: جَمَلٌ نَبَشٌ إِذَا كَانَ فِي خُفِّهِ أَثَرٌ يَتَبَيَّنُ فِي الْأَرْضِ

نُبَيْشَةُ [Nubeyşet] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) Esāmīdendir: Nubeyşe el-Ḫayr ve Hevẕe b. Nubeyşe, ashābdandır. Ve Nubeyşe b. el-Ḥabīb şol kimsedir ki İmruᵓulḳays istimdād için kaysere gittikte refīk olmuş idi.

نُبَاشَةُ [Nubāşet] (ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde) ve

نَابِشٌ [Nābiş] Esāmī-i ricāldendir.

اَلْأُنْبُوشُ [el-unbūş] (أُسْلُوبٌ [uslūb] vezninde) Yerden kazılıp ihrāc olunan sebze ve nebātın köküne, ᶜalā-kavlin köküyle damarlarıyla bi't-tamām yerden kalᶜ ve ihrāc olunan ağaca denir; أَنَابِيشُ [enābīş] cemᶜidir.

[ن ت ش]

اَلنَّتْشُ [en-netş] (nūn'un fethi ve tā'nın sükūnuyla) Gövdeye batmış diken makūlesi cinbistra ile çıkarmak maᶜnāsınadır; yukālu. نَتَشَ الشَّوْكَةَ وَنَحْوَهَا نَتْشًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا اسْتَخْرَجَهَا بِالْمِنْتَاشِ Ve bir nesneyi çimdikle yāhūd maşa makūlesi nesneye kıstırmakla çekmek maᶜnāsınadır; yukālu: نَتَشَ اللَّحْمَ وَنَحْوَهُ إِذَا جَذَبَهُ قَرْصًا Ve kıl ve tüy yolmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَتَشَ الشَّعْرَ إِذَا نَتَفَهُ Ve emek çekip kesb eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: نَتَشَ لِعِيَالِهِ إِذَا اكْتَسَبَ لَهُمْ Ve vurmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَتَشَهُ إِذَا ضَرَبَهُ Ve bir şeyᵓi ayakla öte kakıvermek maᶜnāsınadır; yukālu: نَتَشَ الْحَجَرَ إِذَا دَفَعَهُ بِرِجْلِهِ Ve

نَتْشٌ [netş] ve

تَنْتَاشٌ [tentāş] (تَذْكَارٌ [teẕkār] vezninde) Bir adama nihānī ᶜitāb ve serzeniş eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: نَتَشَ فُلَانًا نَتْشًا وَتَنْتَاشًا إِذَا عَتَبَهُ سِرًّا Ve kuyunun mecmūᶜ suyunu çekip bitirmek maᶜnāsınadır; yukālu: بِئْرٌ لَا تُنْتَشُ

عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ أَيْ لاَ تُنْزَحُ

اَلْمِنْتَاشُ [el-mintāş] مِنْقَاشٌ [minkāş] veznin-de ve mürādifidir ki kıl yolacak cinbistra-ya denir, Fārisīde mūy-çīn denir.

اَلنُّتَّاشُ [en-nuttāş] (زُنَّارٌ [zunnār] vezninde) Sifle-nihād ve ᶜayyār kimselere denir; نَاتِشٌ [nātiş] cemᶜidir; yukālu: هُمْ نُتَّاشٌ أَيْ سَفِلٌ عَيَّارُونَ

اَلنَّتَشُ [en-neteş] (fethateynle) Nebātın aşa-ğısından ve yukarısından ibtidā sürüp çı-kan yerine denir.

اَلْإِنْتَاشُ [el-intāş] (hemzenin kesriy-le) Mezrūᶜ olan tohum ve dānenin zīr-i türābda özü rutūbetlenmekle etrāfına zeyl atıp filiz sürmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَنْتَشَ الْحَبُّ إِذَا ابْتَلَّ فَضَرَبَ نَتَشَهُ فِي الْأَرْضِ Ve nebāt yer altında henüz etrāfa filiz sür-meksizin taşraya uç vermek maᶜnāsınadır; yukālu: أَنْتَشَ النَّبَاتُ إِذَا أَخْرَجَ رَأْسَهُ مِنَ الْأَرْضِ قَبْلَ أَنْ يُغْرِقَ

[ن ج ش]

اَلنَّجْشُ [en-necş] (nūn'un fethi ve cīm'in sükūnuyla) Metāᶜ sāhibi müşterīye metāᶜını medh ve vasf ederken tervīc için bir āher kimse dahi sāhibine muvāfakat eylemek yaᶜnī berāberce medh ve vasf eylemek maᶜnāsınadır. ᶜAlā-kavlin iştirāsı matlūbu değil iken ziyāde paha ile satılmak için musannaᶜ olmak üze-re metāᶜa ziyāde paha ile müşterī olmak maᶜnāsınadır, tā ki metāᶜ-ı mezbūre nāzır olan o pahaya giriftār ola. Ve ᶜalā-reʾyīn nāsı bir metāᶜdan zemm ve kadh ile tenfīr edip metāᶜ-ı āhere sarf ve imāle eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: نَجَشَ الرَّجُلُ فِي الْبَيْعِ نَجْشًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا وَاطَأَ رَجُلاً يُرِيدُ بَيْعًا أَنْ يَمْدَحَهُ أَوْ هُوَ أَنْ يُرِيدَ الْإِنْسَانُ أَنْ يَبِيعَ بِبَاعَةً فَيُسَاوِمَهُ الْآخَرُ فِيهَا بِثَمَنٍ كَثِيرٍ لِيَنْظُرَ إِلَيْهِ نَاظِرٌ فَيَقَعَ فِيهَا أَوْ أَنْ يُنَفِّرَ النَّاسَ عَنِ الشَّيْءِ إِلَى غَيْرِهِ Kāle'ş-şārih ve fi'l-hadīs: «أَنَّهُ نَهَى عَنِ النَّجْشِ فِي الْبَيْعِ» Ve

نَجْشٌ [necş] Sayd olunacak cānveri ürkü-tüp yerinden kaldırmak maᶜnāsınadır. Ve bu maᶜnā-yı mevzūᶜudur; yukālu: نَجَشَ الصَّيْدَ إِذَا أَثَارَهُ Ve bir nesneyi araştırıp ye-rinden depretmek maᶜnāsınadır; yukālu: نَجَشَ الشَّيْءَ إِذَا بَحَثَ عَنْهُ وَاسْتَثَارَهُ Ve biriktirmek maᶜnāsınadır; yukālu: نَجَشَهُ إِذَا جَمَعَهُ Ve istihrāc maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: نَجَشَ الشَّيْءَ إِذَا اسْتَخْرَجَهُ Ve āteş yakmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَجَشَ النَّارَ إِذَا أَوْقَدَهَا Ve sürᶜat eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: مَرَّ فُلاَنٌ يَنْجُشُ أَيْ يُسْرِعُ

اَلنِّجَاشَةُ [en-nicāşet] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Bu dahi sürᶜat eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: نَجَشَ نَجْشًا وَنِجَاشَةً إِذَا أَسْرَعَ

اَلنَّجَاشِيُّ [en-Necāşiyy - en-Nicāşiyy - en-Necāşī] (nūn'un fethi ve kesri, ᶜalā-kavlin kesri efsahtır ve āhirinde yā'nın teşdīdi ve tahfīfle ᶜalā-kavlin tahfīfi efsahtır) Melik-i Ḥabeşe olan Aṣḥame'nin lakabıdır. Şārih der ki mutlakan Ḥabeşe mülūkunun ᶜalem-i hāsslarıdır, kayser-i Rūm gibi. Ve Aṣḥame, zamān-ı saᶜādette olan melikin ismidir ki muhācirīn evvel ona hicret eyle-diler. Ve Aṣḥame, Nebaṭ lügatinde ᶜatiyye maᶜnāsınadır. İntehā. Ve

نَجَاشِيٌّ [Necāşiyy] (حَارِثِيٌّ [ḥārişiyy] vez-ninde) Rāciz-i maᶜrūftur. Ve

نَجَاشِيٌّ [necāşiyy] Şol kimseye denir ki av-ları ürkütüp sayyād semtine sevk eder ola.

اَلنَّاجِشُ [en-nāciş] ve

اَلْمِنْجَاشُ [el-mincāş] (mīm'in kesriyle) Bunlar da avları ürkütüp sayyād semtine sevk eden kimseye denir ki mahsūs olur-lar; yukālu: هُوَ نَجَاشِيٌّ وَنَاجِشٌ وَمِنْجَاشٌ أَيْ يُثِيرَ الصَّيْدَ لِيَمُرَّ عَلَى الصَّائِدِ

اَلْمَنْجَشَانِيَّةُ [el-Menceşāniyyet] (mīm'in fethiyle) Bir su ismidir; Başra kurbünde Menceşān yāhūd Menceş nām kimseye mensūbdur, niteki «م،ج،ش» māddesinde zikr olundu.

ذُو مَنْجِشَانَ [Ẕū Mencişān] İbn Kille'dir ki maᶜrūf kimsedir.

اَلْمِنْجَشُ [el-minceş] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Şol bed-zebān kimseye denir ki dāᵓimā nāsın ᶜuyūb ve mesāvīsini keşf ve izhār edip ᶜırz ve nāmūslarına harf-endāz ola; yukālu: رَجُلٌ مِنْجَشٌ أَيْ وَقَّاعٌ فِي النَّاسِ كَشَّافٌ عَنْ عُيُوبِهِمْ Ve tasma tarzında şol tirşeye ve kayışa denir ki iki sahtiyānın aralığına sokup üzerinden dikerler.

اَلنِّجَاشُ [en-nicāş] (nūn'un kesriyle) Bu dahi zikr olunan tirşeye denir.

أَنْجَشَةُ [Enceşet] (hemzenin ve cīm'in fethiyle) Çākerān-ı Hazret-i Risālet-penāhīdendir, nagamātla deve sürer idi.

اَلنَّجِيشُ [en-necīş] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve اَلنَّجَّاشُ [en-neccāş] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Avcıya denir, sāᵓid maᶜnāsına.

اَلتَّنَاجُسُ [et-tenācus] (تَفَاعُلٌ [tefāᶜul] vezninde) Beyᶜ ve mehr-i nikāh mislli muᶜāmelātta tezāyüd eylemek maᶜnāsınadır ki نَجْشٌ [necş]-i mezkūrdan tefāᶜuldür; hadīs-i şerīfle nehy olunmuştur; yukālu: تَنَاجَشُوا فِي الْبَيْعِ وَغَيْرِهِ إِذَا تَزَايَدُوا

[ن ح ش]

اَلنِّحَاشَةُ [en-niḥāşet] (ḥā-yı mühemele ile كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Yanık ekmeğe denir; خُبْزٌ مُحْتَرِقٌ maᶜnāsına.

[ن خ ر ش]

اَلنَّخْوَرِشُ [en-naḫverişş] (ḫā-yı muᶜceme ile جَحْمَرِشٌ [caḥmeriş] vezninde) Nāsa saldırıp kavramağa başlamış köpek eniğine denir, ᶜalā-kavlin pek yırtıcı ve habīs ve mukātil köpeğe denir; yukālu: جِرْوٌ نَخْوَرِشٌ إِذَا كَانَ قَدْ تَحَرَّكَ وَخَدَشَ أَوْ هُوَ الْخَبِيثُ الْمُقَاتِلُ

[ن خ ش]

اَلنَّخْشُ [en-naḫş] (nūn'un fethi ve ḫā'nın sükūnuyla) Kındırmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَخَشَ فُلَانًا لَهُ نَخْشًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَثَّهُ Ve davarı pek sürmek maᶜnāsınadır; yukālu: نَخَشَ الدَّابَّةَ إِذَا سَاقَهَا شَدِيدًا Ve tahrīk eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: نَخَشَهُ إِذَا حَرَّكَهُ Ve rencīde eylemek maᶜnāsınadır; yukalu: نَخَشَهُ إِذَا آذَاهُ Ve bir şeyᵓin kabuğunu gidermek maᶜnāsınadır; yukālu: نَخَشَ الْعُودَ إِذَا قَشَرَهُ Ve bir nesnenin nuhbe ve nukāvesini ahz eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: نَخَشَ الشَّيْءَ إِذَا أَخَذَ نُقَاوَتَهُ Ve tırmalamak maᶜnāsınadır; yukālu: نَخَشَهُ إِذَا خَدَشَهُ Ve

نَخْشٌ [naḫş] Bir bölük māla denir; tekūlu: أَعْطَانِي نَخْشًا مِنَ الْمَالِ أَيْ طَائِفَةً Ve arıklayıp mehzūl olmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَخَشَ الرَّجُلُ نَخْشًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَنُخِشَ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَنْخُوشٌ وَهِيَ مَنْخُوشَةٌ إِذَا هُزِلَ

اَلنَّخْشُ [en-neḫaş] (fethateynle) Bir nesnenin aşağı tarafı eskiyip çürümek maᶜnāsınadır; yukālu: نَخِشَ الشَّيْءَ نَخَشًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا بَلِيَ أَسْفَلُهُ

اَلتَّنَخُّشُ [et-tenaḫḫuş] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Bir nesneye doğru deprenmek maᶜnāsınadır; yukālu: هُوَ يَتَنَخَّشُ إِلَى كَذَا أَيْ يَتَحَرَّكُ إِلَيْهِ

[ن د ش]

اَلنَّدْشُ [en-nedş] (nūn'un fethi ve dāl'ın sükūnuyla ve fethateynle) Bir nesneyi sorup araştırmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَدَشَ عَنِ الشَّيْءِ نَدْشًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا بَحَثَ عَنْهُ Ve pamuk atmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَدَشَ

الْقُطْنَ إِذَا نَدَفَهُ

[ن ر ش]

اَلنَّزْشُ [en-nerş] (فَرْشٌ [ferş] vezninde) Bir nesneye el sunup almak maᶜnāsınadır; yukālu: نَرَشَ الشَّيْءَ نَزْشًا إِذَا تَنَاوَلَهُ بِالْيَدِ Ve bu İbn Dureyd naklidir, lākin benim ᶜindimde bu tashīftir, yaᶜnī نَوْشٌ [nevş] musahhafıdır, zīrā kelām-ı ᶜArabda mā-kabli nūn olarak rā'yı müştemil kelime yoktur.

[ن ش ش]

اَلنَّشُّ [en-neşş] (nūn'un fethi ve şīn'in teşdīdiyle) Davarı rıfk ve sühūletle sürmek maᶜnāsınadır; yukālu: نَشَّ الْبَعِيرَ نَشًّا مِنَ الْبَابِ Ve karıştırmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَشَّ الشَّيْءَ إِذَا خَلَطَهُ Ve

نَشٌّ [neşş] Yarım ūkıyyeye denir ki yirmi dirhem mikdārından ᶜibārettir, zīrā ᶜinde'l-ᶜArab ūkıyye kırk dirhemdir; yukālu: مَا عِنْدَهُ إِلاَّ نَشٌّ مِنْهُ أَيْ نِصْفُ أُوقِيَّةٍ عِشْرُونَ دِرْهَمًا

اَلْمَنْشُوشُ [el-menşūş] Tīble müretteb olan sürünecek yağa denir; halt maᶜnāsından meᵓhūzdur; yukālu: دُهْنٌ مَنْشُوشٌ أَيْ مُرَتَّبٌ بِالطِّيبِ

اَلنَّشِيشُ [en-neşīş] (هَزِيزٌ [hezīz] vezninde) Havuzun ve gölün suyu çekilip kurumağa başlamak maᶜnāsınadır; yukālu: نَشَّ الْغَدِيرُ نَشِيشًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَخَذَ مَاؤُهُ فِي النُّضُوبِ Ve su ve sāᵓir nesne kaynarken seslenmek maᶜnāsınadır, yukālu: نَشَّ الْمَاءُ وَغَيْرُهُ إِذَا صَاتَ عِنْدَ الْغَلَيَانِ

اَلنَّشَّاشَةُ [en-neşşāşet] (حَسَّاسَةٌ [ḥassāset] vezninde) Şol çorak yere denir ki aslā içinin nem-nāk olan toprağı kurumayıp ve çayırı bitmez ola; yukālu: سَبَخَةٌ نَشَّاشَةٌ إِذَا كَانَتْ لاَ يَجِفُّ ثَرَاهَا وَلاَ يَنْبُتُ مَرْعَاهَا

اَلنَّشَّاشُ [en-Neşşāş] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) Benū Numeyr yurdunda bir vādī ismidir ki şūr otları firāvān olur ve onda Benī ᶜĀmir ile ehl-i Yemāme beyninde bir vakᶜa hādis olmuştur.

اَلنَّشْنَاشُ [en-neşnāş] (ثَرْثَارٌ [serşār] vezninde) ve

اَلنَّشْنَشِيُّ [en-neşneşiyy] (بَرْبَرِيٌّ [berberiyy] vezninde) Her işte cüst ve çīre-dest ve tīzkār olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ نَشْنَاشٌ وَنَشْنَشِيُّ الذِّرَاعِ أَيْ خَفِيفٌ فِي عَمَلِهِ وَمِرَاسِهِ

أَبُو النَّشْنَاشِ [Ebu'n-Neşnāş] Bir şāᶜirdir.

اَلنَّشِيشَةُ [en-neşīşet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) ve

اَلنَّشْنَاشَةُ [en-neşnāşet] (nūn'un fethiyle) Aslā nebāt bitirmez olan çorak yere denir; yukālu: أَرْضٌ نَشِيشَةٌ وَنَشْنَاشَةٌ أَيْ مِلْحَةٌ لاَ تُنْبِتُ

اَلنِّشْنِشَةُ [en-nişnişet] (nūn'ların kesriyle) Tabīᶜat ve ᶜādet maᶜnāsınadır; niteki شِنْشِنَةٌ [şinşinet] dahi bu maᶜnāyadır; yukālu: وَمِنْهُ قَوْلُ عُمَرَ لِابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ حِينَ سَأَلَهُ فِي شَيْءٍ شَاوَرَهُ فِيهِ فَأَعْجَبَهُ كَلاَمُهُ «نِشْنِشَةٌ مِنْ أَخْشَنَ» أَيْ كَرِيمُ النِّشْنِشَةِ أَيِ الشِّنْشِنَةِ Ve taşa denir: حَجَرٌ مِنْ جَبَلٍ Hazret-i ᶜAbbās'ı şehāmet ve celādette dağa ve İbn ᶜAbbās'ı metānette o dağın hacerine yāhūd İbn ᶜAbbās'ı cebele ve kelāmını kuvvet ve metānette hacere teşbīh eylediler.

اَلنَّشْنَشَةُ [en-neşneşet] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Deriyi tīz tīz soymak maᶜnāsınadır; yukālu: نَشْنَشَ الْجِلْدَ إِذَا سَلَخَهُ فِي سُرْعَةٍ Ve tencere kaynarken fıkır fıkır seslenmek maᶜnāsınadır; yukālu: نَشْنَشَتِ الْقِدْرُ إِذَا صَوَّتَتْ عِنْدَ الْغَلَيَانِ Ve bir nesneyi şiddetle tahrīk ve defᶜ eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: نَشْنَشَ الشَّيْءَ إِذَا دَفَعَهُ وَحَرَّكَهُ شَدِيدًا Ve uzun uzadı sürüp kovmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَشْنَشَهُ إِذَا سَاقَهُ وَطَرَدَهُ Ve cimāᶜ eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: نَشْنَشَ الْجَارِيَةَ إِذَا جَامَعَهَا Ve serāvīli çözmek maᶜnāsınadır;

yukālu: نَشْنَشَ سَرَاوِيلَهُ إِذَا حَلَّهُ Ve esvābı soyup çıkarmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَشْنَشَ ثَوْبَهُ إِذَا خَلَعَهُ Ve kapta olan nesneyi boşaltıp silkmek maᶜnāsınadır; yukālu: نَشْنَشَ الْوِعَاءَ إِذَا نَفَضَ مَا فِيهِ Ve kuş kısmı bitlenirken burnuyla āhestece baᶜzı tüylerini ve yeleklerini yolup uçurmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَشْنَشَ الطَّائِرُ رِيشَهُ بِمِنْقَارِهِ إِذَا أَهْوَى لَهُ إِهْوَاءً خَفِيفًا فَنَتَفَ مِنْهُ وَطَيَّرَهُ Ve tīz tīz sürᶜatle nesne yemek maᶜnāsınadır; yukālu: نَشْنَشَ اللَّحْمَ إِذَا أَكَلَهُ بِعَجَلَةٍ وَسُرْعَةٍ Ve arkada zırh kığıştamak maᶜnāsınadır; yukālu: نَشْنَشَ الدِّرْعُ إِذَا ضَوَّتَ Ve İbn ᶜAbbād'ın Muḥīṭ nām kitābında إِنْتَشَّتِ الشَّجَرَةُ إِذَا طَالَتْ kavli yaᶜnī iftiᶜāl bābından olarak إِنْتِشَاشٌ lafzını ağaç uzamasıyla tefsīri musahhaftır, savāb olan أَنْتَشَتْ olmaktır ki أَكْرَمَتْ veznindedir, yaᶜnī ifᶜāl bābından olmaktır, niteki «ن،ت،ش» māddesinde zikr olundu.

[ن ط ش]

اَلنَّطْشُ en-naṭş] (nūn'un fethi ve ṭā'nın sükūnuyla) Bünye ve hilkatin kavī ve şedīd olmasına denir; ve minhu yukālu: رَجُلٌ نَطِيشٌ أَيْ شَدِيدُ الْجِبِلَّةِ وَمُؤَسِّسُ الْخِلْقَةِ Ve

نَطِيشٌ [neṭīş] Hareket maᶜnāsınadır; yukālu. مَا بِهِ نَطِيشٌ أَيْ حَرَكَةٌ

اَلنَّطْشَانُ [en-naṭşān] عَطْشَانُ [ᶜaṭşān] lafzına müzāveceten zikr olunur; yukālu: عَطْشَانُ نَطْشَانُ

[ن ع ش]

اَلنَّعْشُ [en-naᶜş] (رَعْشٌ [raᶜş] vezninde) yukarı kaldırmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَعَشَهُ اللهُ نَعْشًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا رَفَعَهُ Ve fakra mübtelā olan kimseyi hoş-hāl eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: نَعَشَ فُلَانًا أَيْ أَجْبَرَهُ بَعْدَ فَقْرٍ Ve meyyiti zikr-i bi'l-hayr ile yād eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: نَعَشَ الْمَيِّتَ إِذَا ذَكَرَهُ ذِكْرًا حَسَنًا Ve bir nesneye bakmak için gözünü yukarı kaldırmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: نَعَشَ طَرْفَهُ إِذَا رَفَعَهُ يَعْنِي لِيَنْظُرَ Ve bekāᵓ ve devām maᶜnāsınadır; yukālu: مَا لَهُ نَعْشٌ أَيْ بَقَاءٌ Ve

نَعْشٌ [naᶜş] Mihaffe tarzında bir nesneye denir ki hılāl-i rāhta selātīn ve ümerāᵓ hasta olunca ona vazᶜ ve irkāb ederler, taht-ı revān dediğimiz olacaktır. Ve içinde meyyit götürdükleri tābūta denir. Şārihin beyānına göre içinde meyyit bulunmağa mahsūstur ve illā سَرِيرٌ [serīr] denir. Ve

نَعْشٌ [naᶜş] Bir nevᶜ tuzağa denir ki bir ağacın ucuna bir mikdār paçavrayı baᶜzı sanᶜatla geçirip onunla devekuşu yavrularını sayd ederler.

اَلْإِنْعَاشُ [el-inᶜāş] (hemzenin kesriyle) Bu dahi yukarı kaldırmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَنْعَشَهُ اللهُ أَيْ رَفَعَهُ

اَلتَّنْعِيشُ [et-tenᶜīş] Bu dahi yukarı kaldırmak maᶜnāsınadır; yukalu: نَعَّشَهُ اللهُ بِمَعْنَى أَنْعَشَهُ Ve ayağı sürçüp yıkılan kimseye أَنْعَشَكَ اللهُ diye duᶜā eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: نَعَّشَهُ تَنْعِيشًا إِذَا قَالَ لَهُ أَنْعَشَكَ اللهُ يَعْنِي مِنْ عَثْرَتِكَ

بَنَاتُ نَعْشٍ [Benātu Naᶜş] Felekte iki sürette biri Benātu Naᶜşu'l-Kubrā'dır ki kutb-ı şimālī semtinde Dübb-i Ekber sūretinde merkūz yedi kevkebden ᶜibārettir, Türkīde Yediger taᶜbīr olunur. Dördüne Naᶜş derler, murabbaᶜu'ş-şekl olduğu için ve üçüne Benāt ıtlāk ederler. Ve birisi Benātu Naᶜşu'ṣ-Ṣuġrā'dır ki Dübb-i Aṣġar sūretinde kezālik yedi kevkebdir. Bunların müfredinde إِبْنُ نَعْشٍ [İbnu Naᶜş] denir. Onun için baᶜzı eşᶜārda بَنُو نَعْشٍ [Benū Naᶜş] ᶜunvānıyla vārid olmuştur. Ve bunda نَعْشٌ [naᶜş] kelimesi nekre olarak munsarıf

olur, maᶜrife olduğu hālde olmaz. Şārih der ki Sībeveyhi ile Ferrāᵓ bunun maᶜrife ve teᵓnīs ᶜilletleriyle ᶜadem-i insirāfına zāhib oldular.

اَلْإِنْتِعَاشُ [el-intiᶜāş] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] veznin-de) Ayağı sürçüp yıkılan kimse doğrulup kalkmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْتَعَشَ الْعَاثِرُ إِذَا انْتَهَضَ مِنْ عَثْرَتِهِ

[ن غ ش]

اَلنَّغْشُ [en-naġş] (ġayn-ı muᶜceme ile نَعْشٌ [naᶜş] vezninde) ve

اَلنَّغَشَانُ [en-neġaşān] (fetehātla) Iztırāb-güne beri öte hareket eylemek yaᶜnī çal-kanmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَغَشَ الشَّيْءُ نَغْشًا وَنَغَشَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا تَحَرَّكَ شِبْهَ الْإِضْطِرَابِ Ve bir nesne yerinde olduğu hālde beri öte kımıldanıp deprenmek maᶜnāsınadır, küçük çocuğun bıngıldayığı gibi; yukālu: نَغَشَ الشَّيْءُ إِذَا تَحَرَّكَ فِي مَكَانِهِ Ve meyl eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: هُوَ يَنْغَشُ إِلَيْهِ أَيْ يَمِيلُ

اَلْإِنْتِغَاشُ [el-intiġāş] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] veznin-de) ve

اَلتَّنَغُّشُ [et-tenaġġuş] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] veznin-de) Bunlar da نَغْشٌ [naġş] maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْتَغَشَ الشَّيْءُ وَتَنَغَّشَ بِمَعْنَى نَغَشَ Ve

تَنَغُّشٌ [tenaġġuş] Mutlakan kuş ve böcek makūlesi yerinde oynayıp kımıldanmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَنَغَّشَ الطَّائِرُ أَوِ الْهَامَّةُ إِذَا تَحَرَّكَ فِي مَكَانِهِ

اَلنُّغَاشِيُّ [en-nuġāşiyy] ve

اَلنُّغَاشُ [en-nuġāş] (nūn'ların zammıy-la) Be-gāyet bodur adama denir ki cüce taᶜbīr ettikleridir, Fārisīde zād-hāst denir; yukālu: رَجُلٌ نُغَاشِيٌّ وَنُغَاشٌ أَيْ قَصِيرٌ جِدًّا أَقْصَرُ مَا يَكُونُ مِنَ الرِّجَالِ

اَلنُّغَاشَةُ [en-nuġāşet] (ثُمَامَةٌ [s̱umāmet] vez-ninde) Bir kuş adıdır.

[ن ف ش]

اَلنَّفْشُ [en-nefş] (nūn'un fethi ve fā'nın sükūnuyla) Pamuk ve yün makūlesi nes-neyi parmaklar ile birbirinden ayırıp ditmek maᶜnāsınadır; yukālu: نَفَشَ الْقُطْنَ وَالصُّوفَ نَفْشًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا شَعَّثَهُ بِالْأَصَابِعِ حَتَّى يَنْتَشِرَ Ve mevāşī gece vakti çobansız kendi başlarına otlamak maᶜnāsınadır; yukālu: نَفَشَتِ الْغَنَمُ أَوِ الْإِبِلُ وَنَفِشَتْ نَفْشًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ إِذَا رَعَتْ لَيْلاً بِلاَ رَاعٍ

اَلتَّنْفِيشُ [et-tenfīş] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Bu dahi نَفْشٌ [nefş] maᶜnāsınadır; yukālu: نَفَّشَ الْقُطْنَ بِمَعْنَى نَفَشَهُ

اَلْإِنْفَاشُ [el-infāş] (hemzenin kesriyle) Mevāşīyi gece vakti otlağa müseyyeb sa-lıvermek maᶜnāsınadır; yukālu: أَنْفَشَ الرَّاعِي الْغَنَمَ أَوِ الْإِبِلَ إِذَا أَرْسَلَهَا لَيْلاً تَرْعَى وَتَرَكَهَا

اَلنَّفَشُ [en-nefeş] (fethateynle) ve

اَلنُّفَّاشُ [en-nuffāş] (رُمَّانٌ [rummān] veznin-de) ve

اَلنَّوَافِشُ [en-nevāfiş] Gece otlakta çoban-sız mesīb terk olunmuş mevāşīye denir; yukālu: إِبِلٌ نَفَشٌ وَنُفَّاشٌ وَنَوَافِشُ إِذَا تُرِكَتْ لَيْلاً بِلاَ رَاعٍ Ve

نَفَشٌ [nefeş] (fethateynle) Yüne denir, صُوفٌ [ṣūf] maᶜnāsına. Ve ucuzluğa ve bol-luğa denir; yukālu: بَلَدٌ ذُو نَفَشٍ أَيْ خِصْبٍ

اَلنُّفُوشُ [en-nufūş] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vez-ninde) Ucuzluğa ve bolluğa erişmek maᶜnāsınadır; tekūlu: نَفَشْنَا نُفُوشًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ أَيْ أَخْصَبْنَا Ve bir nesneden hoşlanmak-la ekl için ona ikbāl eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: نَفَشَ عَلَى الشَّيْءِ إِذَا أَقْبَلَ عَلَيْهِ يَأْكُلُهُ

اَلنَّفِيشُ [en-nefīş] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bir zarf içre dağınık metāᶜ ve esbāba denir; yukālu: فِي الْوِعَاءِ نَفِيشٌ أَيْ مَتَاعٌ مُتَفَرِّقٌ

اَلْمُنْتَفِشُ [el-muntefiş] (إِنْتِفَاشٌ [intifāş]tan

ism-i fāᶜil olarak) ve

اَلْمُتَنَفِّشُ [el-muteneffiş] (تَنَفُّشٌ [teneffuş]ten ism-i fāᶜil olarak) İçi gevşek ve mülāyim olan kabarmış yumru nesneye denir, pamuk ve yün ile dolu çuval gibi.

اَلْمُنْتَفِشَةُ [el-muntefişet] (إِنْتِفَاشٌ [intifāş] tan ism-i fāᶜil olarak) Saçı dağınık hatuna ıtlāk olunur; yukālu: أَمَةٌ مُنْتَفِشَةُ الشَّعْرِ أَيْ شَعْثَاءُ Ve şol burun ucuna vasf olur ki zencî burnu gibi kanatlı olup yüze doğru yayvan ola; yukālu: أَرْنَبَةٌ مُنْتَفِشَةٌ أَيْ مُنْبَسِطَةٌ عَلَى الْوَجْهِ

اَلتَّنَفُّشُ [et-teneffuş] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜul] vezninde) Kedi kısmı tüylerini kabartıp kaldırmak maᶜnāsınadır ki bir nesneden korkup yāhūd birbiriyle dövüştükleri vaktte olur; yukālu: تَنَفَّشَتِ الْهِرَّةُ إِذَا ازْبَأَرَّتْ Ve kuş kısmı bir nesneden korkup yāhūd titrer gibi yeleklerini ürpertip silkmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَنَفَّشَ الطَّائِرُ إِذَا نَفَضَ رِيشَهُ كَأَنَّهُ يَخَافُ أَوْ يُرْعَدُ

[ن ق ش]

اَلنَّقْشُ [en-naḳş] (nūn'un fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla) Bir nesneyi iki yāhūd birkaç renkler ile alaca eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: نَقَشَ الشَّيْءَ نَقْشًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا لَوَّنَهُ بِلَوْنَيْنِ أَوْ أَلْوَانٍ Ve cimāᶜ eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: نَقَشَ الْجَارِيَةَ إِذَا جَامَعَهَا Ve hurmā salkımı nuzc bulup rutab olmak için dikenlik ile darb eylemek maᶜnāsınadır ki tīz yumuşayıp rutab olsun diye dikenlikler ile dürtüştürüp darb ederler; yukālu: نَقَشَ الْعِذْقَ إِذَا ضَرَبَهُ بِشَوْكٍ حَتَّى يُرْطِبَ Ve bedene batmış dikeni çıkarmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَقَشَ الشَّوْكَةَ مِنْ رِجْلِهَا إِذَا اسْتَخْرَجَهَا Ve bir nesneyi gereği gibi ᶜayān olmak için ötesini araştırmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; istihrāc-ı şevk maᶜnāsından meᵓhūzdur; yukālu: نَقَشَ عَنِ الشَّيْءِ إِذَا اسْتَقْصَى كَشْفَهُ Ve

نَقْشٌ [naḳş] صُعْرُورٌ [ṣuᶜrūr]dan asgar olan zamka denir. Ve suya ıslanmış hurmāya denir. Ve koyun ve keçi yatağını diken ve taş makūlesi nesnelerden pāk eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: نَقَشَ مَرْبِضَ الْغَنَمِ إِذَا نَقَّاهُ مِنَ الشَّوْكِ وَنَحْوِهِ

اَلْمِنْقَاشُ [el-minḳāş] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) ve

اَلْمِنْقَشُ [el-minḳaş] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Cinbistraya denir ki bedene batmış diken çıkarılır.

اَلتَّنْقِيشُ [et-tenḳīş] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) نَقْشٌ [naḳş] ile maᶜnā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: نَقَّشَ الشَّيْءَ إِذَا لَوَّنَهُ بِلَوْنَيْنِ أَوْ أَلْوَانٍ

اَلنَّقِيشُ [en-neḳīş] نَفِيشٌ [nefīş] vezninde ve mürādifidir ki içinde müteferrik metāᶜ ve esbāb olan çuval makūlesi kaba denir. Ve misl ve nazīr maᶜnāsınadır; yukālu: مَا لَهُ نَقِيشٌ أَيْ مِثْلٌ

اَلنِّقَاشَةُ [en-niḳāşet (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Nakkāşlık hirfetine denir.

اَلْمَنْقُوشَةُ [el-menḳūşet] Şol baş yarığına denir ki ondan cinbistra ile kemikleri istihrāc oluna; yukālu: شَجَّةٌ مَنْقُوشَةٌ إِذَا كَانَتْ يُنْقَشُ مِنْهَا الْعِظَامُ أَيْ يُسْتَخْرَجُ

اَلْإِنْقَاشُ [el-inḳāş] (hemzenin kesriyle) Bir kimse borçlusuna istiksā eylemek yaᶜnī borcunu verecek nesnesi var mıdır diye gereği gibi sorup tedkīk eylemekten ᶜibārettir; yukālu: أَنْقَشَ الرَّجُلُ عَلَى غَرِيمِهِ إِذَا اسْتَقْصَى عَلَيْهِ Ve her bār suya ıslanmış hurmā yemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَنْقَشَ الرَّجُلُ إِذَا أَدَامَ عَلَى أَكْلِ النَّقْشِ Ve çok cimāᶜ eder olmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَنْقَشَ الرَّجُلُ إِذَا دَامَ عَلَى الْجِمَاعِ

اَلْمُنَقِّشَةُ [el-munaḳḳişet] (مُحَدِّثَةٌ [muḥaddişet]

vezninde) Şol baş yarığına denir ki cinbistra ile kemikleri üzerinden kuşūrları nakl ve ihrāc olunur ola; yukālu: شَجَّةٌ مُنَقِّشَةٌ أَيْ مُنَقِّلَةٌ

اَلْإِنْتِقَاشُ [el-intiḳāş] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Ayaktan diken çıkarmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْتَقَشَ الرَّجُلُ إِذَا أَخْرَجَ الشَّوْكَ مِنْ رِجْلِهِ Ve hakkāka mühr kazdırmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْتَقَشَ الرَّجُلُ إِذَا أَمَرَ النَّقَّاشَ بِنَقْشِ فَصِّهِ Ve deve kısmı bakanağına diken ve taş makūlesi girmekle çıkarmak için tabanını yere vurmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْتَقَشَ الْبَعِيرُ إِذَا ضَرَبَ بِخُفِّهِ الْأَرْضَ لِشَيْءٍ يَدْخُلُ فِيهِ ve minhu kavluhum: لَطَمَهُ لَطْمَةَ الْمُنْتَقِشِ Ve bir nesneyi taşra çekip çıkarmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْتَقَشَ الشَّيْءَ إِذَا اسْتَخْرَجَهُ Ve bir nesneyi sāᵓirleri beyninden üründüleyip ihtiyār eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْتَقَشَ الشَّيْءَ إِذَا اخْتَارَهُ

اَلْمُنَاقَشَةُ [el-munāḳaşet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) Bir kimsenin muhāsebesinde gereği gibi tedkīk ve istiksā eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: نَاقَشَهُ فِي الْحِسَابِ إِذَا اسْتَقْصَاهُ Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīsu: «مَنْ نُوقِشَ الْحِسَابَ عُذِّبَ»

[ن ك ش]

اَلنَّكْشُ [en-nekş] (nūn'un fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Kuyunun içinde olan suyu ve çamuru bütün çekip çıkarmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَكَشَ الرَّكِيَّةَ نَكْشًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا أَخْرَجَ مَا فِيهَا مِنَ الْحَمْأَةِ وَالطِّينِ Ve minhu kavlu reculin fī ᶜAlī radıyallāhu ᶜanhu: بَحْرٌ لاَ يُنْكَشُ أَيْ لاَ يُنْزَفُ وَلاَ يَغِيضُ Yaᶜnī "İmām ᶜAlī bir deryādır ki ne suyu çekilmekle tükenir ve ne gavr ve yübüset tareyān eder." Ve

نَكْشٌ [nekş] Bir nesneyi tüketmek maᶜnāsınadır; yukālu: نَكَشَ الشَّيْءَ إِذَا أَفْنَاهُ Ve minhu: لُمْعَةٌ لاَ تُنْكَشُ Yaᶜnī "O bir güne firāvān çayırlık kıtᶜasıdır ki otlanmakla ve biçilmekle tükenmez." Ve bir işten fārig olmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَكَشَ مِنْهُ إِذَا فَرَغَ

اَلْمِنْكَشُ [el-minkeş] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Umūr ve mesālihte müdekkik ve dūr-endīş ve mezāyā-şināsa adama denir; yukālu: رَجُلٌ مِنْكَشٌ أَيْ نَقَّابٌ فِي الْأُمُورِ

اَلْإِنْتِكَاشُ [el-intikāş] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Bu dahi kuyunun içinde olan su ve balçık makūlesini bi'l-cümle çekip çıkarmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْتَكَشَ الرَّكِيَّةَ بِمَعْنَى نَكَشَهَا

[ن م ش]

اَلنَّمَشُ [en-nemeş] (fethateynle) Siyāh ve beyāz beneklere denir ki bir nesnenin asl rengine muhālif olur. ᶜAlā-kavlin beşerede alacalığa denir ki asl rengine muhālif olur. Etıbbānın نَمَشٌ [nemeş] taᶜbīr ettikleri ᶜārıza bu maᶜnā iᶜtibārıyladır. Ve o yüze ᶜārız olur, mercimek gibi siyāh noktalardır ki demin veyā safrānın ihtirākından hādis olur. Ekserī yiğitlerde ve hatunlarda tahaddüs eder ki çığıt taᶜbīr olunur; husūsan yaz günlerinde çok olur. Ve pul pul beyāz ve sevād noktaları olan ata ki bakla kırı taᶜbīr olunur, أَنْمَشُ [enmeş] dedikleri bu cihettendir. Ve نَمَشٌ [nemeş] bu maᶜnāda masdar olur; yukālu: نَمِشَ الرَّجُلُ نَمَشًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ فِيهِ نَمَشٌ أَيْ نُقَطٌ بِبِيضٍ وَسُودٍ أَوْ بُقَعٌ تَقَعُ فِي الْجِلْدِ تُخَالِفُ لَوْنَهُ Ve

نَمَشٌ [nemeş] Alaca makūlesinin hutūt-ı münakkaşalarına denir.

اَلنَّمِشُ [en-nemiş] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Şol deveye denir ki tabanında mahsūs dāg ve nişānesi olmakla onun nakşıyla izi mütebeyyen olur; yukālu: بَعِيرٌ نَمِشٌ إِذَا كَانَ فِي خُفِّهِ أَثَرٌ يَتَبَيَّنُ فِي الْأَرْضِ مِنْ غَيْرِ أُثْرَةٍ Ve namlusu

yol yol cevherli olan kılıca denir; yukālu: سَيْفٌ نَمِشٌ إِذَا كَانَ فِيهِ شُطَبٌ

اَلنَّمْشُ [en-nemş] (nūn'un fethi ve mīm'in sükūnuyla) Koğuculuk eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: نَمَشَ الرَّجُلُ نَمْشًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَمَّ Ve fısıldamak maᶜnāsınadır; yukālu: نَمَشَ فِي أُذُنِهِ إِذَا سَارَّ Ve yerden bir nesneyi ᶜabes ve beyhūde sūretini irāᵓet ederek kaldırmak maᶜnāsınadır ki kaldırdığını āhere bildirmemek cihetiyle olacaktır; yukālu: نَمَشَ مِنَ الْأَرْضِ إِذَا الْتَقَطَ كَالْعَابِثِ Ve yalan söylemek maᶜnāsınadır; yukālu: نَمَشَ الرَّجُلُ إِذَا كَذَبَ Ve çekirge yerde olan ekin ve otluk makūlesini ekl eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: نَمَشَ الْجَرَادُ الْأَرْضَ إِذَا أَكَلَ مَا عَلَيْهَا

اَلْإِنْمَاشُ [el-inmāş] (hemzenin kesriyle) Bu dahi koğuculuk eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَنْمَشَ الرَّجُلُ إِذَا أَتَى بِالنَّمِيمَةِ

اَلتَّنْمِيشُ [et-tenmīş] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Kulağa nesne fısıldamak maᶜnāsınadır; yukālu: نَمَّشَ فِي أُذُنِهِ إِذَا أَسَرَّ

نَامِشٌ [Nāmiş] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) Beyhaḳ kazāsında bir karye adıdır.

[ن و ش]

اَلنَّوْشُ [en-nevş] (nūn'un fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Bir nesneye el sunup almak maᶜnāsınadır; yukālu: نَاشَ الشَّيْءَ يَنُوشُهُ نَوْشًا إِذَا تَنَاوَلَهُ Ve taleb eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: نَاشَهُ إِذَا طَلَبَهُ Ve yürümek maᶜnāsınadır; yukālu: نَاشَ الرَّجُلُ إِذَا مَشَى Ve sürᶜatle deprenip kalkmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَاشَ الْبَعِيرُ إِذَا أَسْرَعَ فِي النُّهُوضِ

اَلنَّؤُوشُ [en-neᵓūş] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Kavī ve tüvānā adama denir; yukālu: رَجُلٌ نَؤُوشٌ أَيْ قَوِيٌّ

اَلتَّنَاوُشُ [et-tenāvuş] (تَفَاعُلٌ [tefāᶜul] vezninde) Bir nesneye el sunup almak maᶜnāsınadır; yukālu: تَنَاوَشَهُ إِذَا تَنَاوَلَهُ Ve rücūᶜ eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: تَنَاوَشَ الرَّجُلُ إِذَا رَجَعَ

اَلْإِنْتِيَاشُ [el-intiyāş] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Bu dahi tenāvül maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْتَاشَهُ إِذَا تَنَاوَلَهُ Ve ihrāc eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْتَاشَ الشَّيْءَ إِذَا أَخْرَجَهُ

اَلْمُنَاوَشَةُ [el-munāveşet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) Cenkte iki ᶜasker birbirine girip dest ü girībān olmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَاوَشُوهُمْ بِالْقِتَالِ إِذَا نَاوَلُوهُمْ

اَلتَّنَوُّشُ [et-tenevvuş] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Yağlığa el silmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَنَوَّشَ يَدَهُ بِالْمِنْدِيلِ إِذَا مَسَّهَا مِنَ الْغَمَرِ

[ن ه ر ش]

نِهْرِشٌ [Nihriş] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Zeyd b. Ḍubāş nām kimsenin ceddi ismidir ki رِقَاعٌ [Riḳāᶜ] ıtlāk olunan üç kimsenin birisidir, māddesinde mersūmdur.

[ن ه ش]

اَلنَّهْشُ [en-nehş] (nūn'un fethi ve hā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi ön dişlerin ucuyla ısırır gibi tutmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَهَشَهُ نَهْشًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا نَهَسَهُ Ve yılan ve ᶜakreb sokmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَهَشَتْهُ الْحَيَّةُ أَوِ الْعَقْرَبُ إِذَا لَسَعَتْهُ Ve ısırmak maᶜnāsınadır, ᶜalā-kavlin azı dişleri ile kavrayıp tutmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَهَشَهُ إِذَا عَضَّهُ أَوْ أَخَذَهُ بِأَضْرَاسِهِ وَبِالسِّينِ مَعْنَاهُ أَخَذَهُ بِأَطْرَافِ الْأَسْنَانِ Ke-mā zukire. Ve zamān bir adamı mihnete uğratmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: نَهَشَهُ الدَّهْرُ فَاحْتَاجَ Ve pazılar incerek olmak maᶜnāsınadır; yukālu: نُهِشَتْ عَضُدَاهُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا دَقَّتَا ve yukālu: نَهَشُ الْيَدَيْنِ وَالْقَوَائِمِ أَيْ خَفِيفُهُمَا

اَلْمَنْهُوشُ [el-menhūş] Renc ve mihnete uğ-

ramış adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَنْهُوشٌ أَيْ مَجْهُودٌ Ve

مَنْهُوشُ الْقَدَمَيْنِ [menhūşu'l-ḳademeyn] Ayaklarının eti azca olan kimseye ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مَنْهُوشُ الْقَدَمَيْنِ أَيْ مُعَرَّقُهُمَا

اَلنَّهَاوِشُ [en-nehāviş] (nūn'un fethi ve vāv'ın kesriyle) Mezālim ve mehāyif ve musāderāta ıtlāk olunur; yukālu: جَمَعَ مَالاً مِنْ نَهَاوِشَ أَيِ الْمَظَالِمِ وَالْإِجْحَافَاتِ بِالنَّاسِ Kāle'ş-şārih: هُوَ مِنْ قَوْلِهِمْ نَهَشَهُ إِذَا جَهَدَهُ فَهُوَ مَنْهُوشٌ Kemā zukire

اَلْمُنْتَهِشَةُ [el-muntehişet] (إِنْتِهَاشٌ [intihāş] tan ism-i fāᶜildir) Mātem ve musībet hengāmında saçlarını yolup yüzünü yırtan ᶜavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مُنْتَهِشَةٌ أَيْ خَامِشَةٌ وَجْهَهَا فِي الْمُصِيبَةِ

اَلنَّهِشُ [en-nehiş] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) نَمِشٌ [nemiş] maᶜnāsınadır ki zikr olundu; yukālu: بَعِيرٌ نَهِشٌ أَيْ نَمِشٌ

FASLU'L-VĀV
(فَصْلُ الْوَاوِ)

[و ب ش]

اَلْوَبْشُ [el-vebş] (vāv'ın fethi ve bā'nın sükūnu ve fethateynle) Tırnakta hādis olan beyāz beneğe denir; yukālu: بِظُفْرِهِ وَبْشٌ وَهُوَ النِّمْنِمُ الْأَبْيَضُ Ve devenin derisinde uyuzluktan cā-be-cā münteşir olmuş pul pul alacalığa denir; yukālu: بِالْبَعِيرِ وَبْشٌ مِنْ جَرَبٍ أَيْ رَقَطٌ يَتَفَشَّى فِي جِلْدِهِ مِنْهُ

اَلْوَبَشُ [el-vebeş] (fethateynle) Tırnakta beyāz benek peydā olmak ve devenin derisi uyuzluktan pul pul alacalanmak maᶜnālarınadır; yukālu: وَبِشَ الظُّفْرُ وَوَبِشَ جِلْدُ الْبَعِيرِ وَبَشًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ فِيهِ وَبَشٌ Ve

وَبَشٌ [vebeş] أَوْبَاشٌ [evbāş] lafzının müfredidir ki ecnās-ı muhtelifeden rüzāl ve sefile-i nāsa denir; yukālu: هُوَ مِنَ الْأَوْبَاشِ أَيِ الْأَخْلَاطِ وَالسَّفِلَةِ

وَابِشٌ [Vābiş] Esāmīdendir: Benū Vābiş b. Zeyd b. ᶜAdvān ᶜArabdan bir batndır. Ve Vābiş b. Duhme, Hemdān kabīlesi nesebindendir.

اَلْإِيبَاشُ [el-ībāş] (hemzenin kesriyle) Sürᶜat eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَوْبَشَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ Ve yer nebāt bitirmek, ᶜalā-kavlin her cinsten karışık nebātlı olmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَوْبَشَتِ الْأَرْضُ إِذَا أَنْبَتَتْ أَوِ اخْتَلَطَ نَبَاتُهَا

اَلتَّوْبِيشُ [et-tevbīş] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Āteş közünü rüzgār oynatmakla ışımak maᶜnāsınadır; yukālu: وَبَّشَ الْجَمْرُ إِذَا تَحَرَّكَتْ لَهُ الرِّيحُ فَظَهَرَ بَصِيصُهُ Ve bir māddeye niçe kimseler oldukları yerden yapışıp temşīti kaydına düşmek maᶜnāsınadır; yukālu: وَبَّشَ الْقَوْمُ فِي أَمْرٍ إِذَا تَعَلَّقُوا بِهِ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ

[و ت ش]

اَلْوَتْشُ [el-vetş] (vāv'ın fethi ve tā-yı fevkiyyenin sükūnuyla) Azca nesneye denir; yukālu: فِيهِ وَتْشٌ مِنَ الْمَالِ أَيْ قَلِيلٌ Ve nāsın sefile ve fürū-māyelerine denir; yukālu: هُمْ وَتْشُ الْقَوْمِ أَيْ رُذَالِهِمْ

اَلْوَتَشُ [el-Veteş] (fethateynle) Bir recül ismidir.

اَلْوَتَشَةُ [el-veteşet] (fetehātla) Pek zebūn ve zaᶜīf ve nā-tüvāna denir.

[و ح ش]

اَلْوَحْشُ [el-vaḥş] (vāv'ın fethi ve ḥā-yı mühmelenin sükūnuyla) ve

اَلْوَحِيشُ [el-vaḥīş] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Yabanī hayvāna denir ki أَهْلِيٌّ [ehliyy] ve إِنْسِيٌّ [insiyy] mukābilidir. Cemᶜi وُحُوشٌ [vuḥūş] ve وُحْشَانٌ [vuḥşān] gelir vāv'ların zammıyla. Ve وَحْشٌ [vaḥş] ism-i cins olmakla müfredinde وَحْشِيٌّ [vaḥşiyy] denir, زَنْجٌ [zenc] ve زَنْجِيٌّ [zenciyy] gibi; yukālu: حِمَارُ وَحْشٍ بِالْإِضَافَةِ وَحِمَارٌ وَحْشِيٌّ عَلَى النَّعْتِ Yaᶜnī yaban eşeği. Ve

وَحْشٌ [vaḥş] Issız, hālī ve nā-meskūn yere ıtlāk olunur; yukālu: بَلَدٌ وَحْشٌ أَيْ قَفْرٌ ve tekūlu: لَقِيتُهُ بِوَحْشٍ إِصْمِتَ أَيْ بِبَلَدٍ قَفْرٍ Şārih der ki bunun aslı بِوَحْشٍ يُقَالُ فِيهِ إِصْمِتَ Yaᶜnī be-gāyet tenhā ve mahūf ve hatar-nāk olmakla refīkleri birbirine medd ve seslenme, sükūt eyle derler. إِصْمِتْ [işmit] صُمُوتٌ [ṣumūt]tan emrdir, kesret-i istiᶜmālle mahall-i mezbūra ıtlāk olundu. Ve

وَحْشٌ [vaḥş] Aç adama denir. Bunun cemᶜi أَوْحَاشٌ [evḥāş] gelir; yukālu: بَاتَ وَحْشًا أَيْ جَائِعًا ve yukālu: هُمْ أَوْحَاشٌ أَيْ جِيَاعٌ Ve

وَحْشٌ [vaḥş] Masdar olur, düşmandan firār eden kimse kendisini tahfīf için eğninde olan libāsını ve silāhını çıkarıp atmak maᶜnāsınadır; yukālu: وَحَشَ بِثَوْبِهِ وَحْشًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا رَمَى بِهِ مَخَافَةَ أَنْ يُلْحَقَ

اَلْمَوْحُوشَةُ [el-mevḥūşet] Vahşī cānverleri çok olan arza denir; yukālu: أَرْضٌ مَوْحُوشَةٌ أَيْ كَثِيرَةُ الْوُحُوشِ

اَلْوَحْشِيُّ [el-vaḥşiyy] (yā-yı müşeddede ile) وَحْشٌ [vaḥş] lafzının müfredidir ki zikr olundu. Ve her şeyʾin sağ cānibine, ᶜalā-kavlin sol cānibine ıtlāk olunur. Şārih der ki Ezherī dedi ki وَحْشِيٌّ [vaḥşiyy] insāndan mā-ᶜadā cemīᶜ hayvānın sağ cānibine denir ki oradan rākib rükūb eylemez ve hālib sütünü halb eylemez. Ve إِنْسِيٌّ [insiyy] sol cānibine denir. Ve Ebū ᶜUbeyd nakline göre وَحْشِيٌّ [vaḥşiyy] rākibin rükūb ve hālibin halb eylediği cihete denir, zīrā dābbe o cihetten teneffür ile sağ cānibe firār eder. Ezherī bu kelāmı tahtiʾe eyledi. Ve İbn Enbārī dedi ki dābbeye rükūb ve halb için sol cihetinden varılmakla ondan teneffür ile mevziᶜ-i emn olan eymen tarafına firār eder, onun için cānib-i eymene وَحْشِيٌّ [vaḥşiyy] ıtlāk olunur. Kezālik وَحْشِيُّ الْيَدِ وَالْقَدَمِ sāhibine mukbil olmayan cihetidir ve إِنْسِيٌّ [insiyy] mukbil olan cihetidir. Pes müʾellifin ihtilāf üzere zikri kavleyn-i mezkūreyne mebnīdir. İntehā. Ve وَحْشِيُّ الْقَوْسِ [vaḥşiyyu'l-ḳavs] yayın arka tarafıdır, niteki إِنْسِيُّ الْقَوْسِ [insiyyu'l-ḳavs] ok atan kimseye teveccüh eden tarafına ıtlāk olunur. Ve Vaḥşī b. Ḥarb ashābdandır; Ḥabeşiyyü'l-asl olup Cubeyr b. Muṭᶜim'in kölesi idi. Şeref-yāb-ı İslām olmazdan mukaddem Hazret-i Ḥamza'yı şehīd edip baᶜde'l-İslām iddiᶜā-yı nübüvvet eden Museylimetu'l-Kezzāb nām laᶜīni katl eyledi.

اَلْوَحْشِيَّةُ [el-vaḥşiyyet] (hā'yla) Şol yele ıtlāk olunur ki kuvvetinden nāşī esvābın içine duhūl edip yürümekten alıkoya; tekūlu: تَمْنَعُنِي عَنِ الْمَشْيِ رِيحٌ وَحْشِيَّةٌ وَهِيَ تَدْخُلُ تَحْتَ الثِّيَابِ لِقُوَّتِهَا

اَلْوَحْشَةُ [el-vaḥşet] (رَعْشَةٌ [raᶜşet] vezninde) Hemm ve gussa maᶜnāsına müstaᶜmeldir; tekūlu: أَخَذَتْنِي وَحْشَةٌ أَيْ هَمٌّ Ve tenhālığa denir; tekūlu: تَرَكْتُهُ فِي وَحْشَةٍ أَيْ خَلْوَةٍ Ve havf ve haşyet maᶜnāsınadır; yukālu: مَا هَذِهِ الْوَحْشَةُ أَيِ الْخَوْفُ Ve hālī ve mahūf yere denir; yukālu: أَرْضٌ وَحْشَةٌ أَيْ مُسْتَوْحِشَةٌ

اَلتَّوْحِيشُ [et-tevḥīş] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Bu dahi firār eden kimse hiffetlenmek için libāsını soyup atmak maᶜnāsınadır; yukālu: وَحَّشَ بِثَوْبِهِ إِذَا رَمَى بِهِ مَخَافَةَ أَنْ يُلْحَقَ

اَلْوَحْشَانُ [el-vaḥşān] (عَطْشَانُ [ᶜaṭşān] vezninde) Magmūm ve gussa-nāk adama ki sıfattır. Cemᶜi وَحَاشَى [veḥāşā] gelir, حَيْرَانُ [ḥayrān] ve حَيَارَى [ḥayārā] gibi; yukālu: رَجُلٌ وَحْشَانُ أَيْ مُغْتَمٌّ وَقَوْمٌ وَحَاشَى

اَلْإِيحَاشُ [el-īḥāş] (hemzenin kesriyle) Bir yeri hālī ve mahūf bulmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَوْحَشَ الْأَرْضَ إِذَا وَجَدَهَا وَحْشَةً Ve konak yerinden nās göçüp gitmekle tenhā kalmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَوْحَشَ الْمَنْزِلُ إِذَا صَارَ وَحْشًا وَذَهَبَ النَّاسُ عَنْهُ Ve acıkmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَوْحَشَ الرَّجُلُ إِذَا جَاعَ Ve bir kimsenin azığı tükenmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَوْحَشَ زَيْدٌ إِذَا نَفِدَ زَادُهُ

اَلتَّوَحُّشُ [et-tevaḥḥuş] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Bu dahi konağın halkı göçüp gitmekle hālī ve tenhā kalmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَوَحَّشَ الْمَنْزِلُ إِذَا صَارَ وَحِشًا وَذَهَبَ عَنْهُ النَّاسُ Ve karın açlıktan boş tulum gibi hālī kalmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: تَوَحَّشَ الرَّجُلُ إِذَا خَلَا بَطْنُهُ مِنَ الْجُوعِ ve minhu tekūlu: تَوَحَّشْ يَا فُلَانُ أَيْ أَخْلِ مَعِدَتَكَ مِنَ الطَّعَامِ وَالشَّرَابِ لِشُرْبِ الدَّوَاءِ Yaᶜnī "Devā içmek için miᶜdeni taᶜām ve şarābdan hālī eyle ki ᶜale'r-rīk ol "demektir.

اَلْإِسْتِيحَاشُ [el-istīḥāş] Vahşetlenmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْتَوْحَشَ الرَّجُلُ إِذَا وَجَدَ الْوَحْشَةَ

[و خ ش]

اَلْوَخْشُ [el-Vaḫş] (vāv'ın fethi ve ḫā-yı muᶜcemenin sükūnuyla) Māverāünnehr'de bir belde adıdır. Ve

وَخْشٌ [vaḫş] Her nesnenin kötüsüne ve kemterine denir. Ve nāsın fürū-māye ve sefile ve rüzālına denir. Müfred ve cemᶜi ve müzekker ve müᵓennesi müsāvīdir. Ve baᶜzen cemᶜinde أَوْخَاشٌ [evḫāş] ve tesniyesinde وَخْشَيْنِ [vaḫşeyn] denir ve cemᶜinde وِخَاشٌ [viḫāş] dahi denir vāv'ın kesriyle; yukālu: هُوَ مِنَ الْأَوْبَاشِ وَالْأَوْخَاشِ أَيْ رُذَالِهِمْ وَسُقَاطِهِمْ

اَلْوَخَاشَةُ [el-veḫāşet] (vāv'ın fethiyle) ve

اَلْوُخُوشَةُ [el-vuḫūşet] (vāv'ın zammıyla) Bir nesne alçak ve kemter olmak ve bir kimse fürū-māye ve rezīl olmak maᶜnāsınadır; yukālu: وَخُشَ الشَّيْءُ وَخَاشَةً وَوُخُوشَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا صَارَ رَدِيئًا ve yukālu: وَخُشَ الرَّجُلُ إِذَا كَانَ رَذِيلاً

اَلْإِيخَاشُ [el-īḫāş] (hemzenin kesriyle) Az ᶜatiyye vermek maᶜnāsınadır; yukālu: أَوْخَشَ لَهُ بِعَطِيَّةٍ أَيْ أَقَلَّهَا Ve bir kimsenin ᶜırz ve nāmūsuna dokunup kesr ve nakīsa vermek maᶜnāsınadır; yukālu: أَوْخَشَ فِي عِرْضِهِ إِذَا أَثَّرَ فِيهِ وَتَنَقَّصَهُ Ve bir şeyᵓi karış muruş eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَوْخَشَ الشَّيْءَ إِذَا خَلَطَهُ Ve kumar oklarını nasībe rāzı olmamakla merreten baᶜde uhrā kubūruna geri salmak maᶜnāsınadır ki rezāleti müstevcibdir; yukālu: أَوْخَشَ الْقَوْمُ إِذَا رَدُّوا السِّهَامَ فِي الرِّبَابَةِ مَرَّةً

أُخْرَى

اَلتَّوْخِيشُ [et-tevḫīş] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Bu dahi azca ᶜatiyye vermek maᶜnāsınadır; yukālu: وَخَّشَ الْعَطِيَّةَ إِذَا أَقَلَّهَا Ve bir kimse elinde olan ālāt ve eslihayı bırakıp karşısında olan adama inkıyād eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: وَخَّشَ الرَّجُلُ إِذَا أَلْقَى بِيَدِهِ وَأَطَاعَهُ

[و خ ش]

اَلْوَدْشُ [el-vedş] (vāv'ın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Fesād maᶜnāsınadır; yukālu: فِيهِ وَدْشٌ أَيْ فَسَادٌ

[و ر ش]

اَلْوُرُوشُ [el-vurūş] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] veznin-de) Taᶜāma el sunup almak maᶜnāsınadır; yukālu: وَرَشَ الطَّعَامَ وُرُوشًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَكَلَهُ Ve hırsla pek pek yemek maᶜnāsınadır; yukālu: وَرَشَ الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ شَدِيدًا حَرِيصًا Ve tamaᶜ eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: وَرَشَ إِلَيْهِ إِذَا طَمَعَ Ve dekāyık-ı umūr u mesālihe dikkat ve imᶜānla hurde-bīnlik eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: وَرَشَ الرَّجُلُ إِذَا أَسَفَّ لِمَدَاقِّ الْأُمُورِ Ve kışkırtmak maᶜnāsınadır; yukālu: وَرَشَ فُلَانٌ بِفُلَانٍ إِذَا أَغْرَاهُ Ve bir kimse taᶜām ekl edenlerin içine daᶜvetsiz sokulup girmek maᶜnāsınadır; yukālu: وَرَشَ عَلَيْهِمْ إِذَا دَخَلَ عَلَيْهِمْ وَهُمْ يَأْكُلُونَ وَلَمْ يُدْعَ O kimseye وَارِشٌ [vāriş] denir, niteki şarāb dalkavuğuna وَاغِلٌ [vāġil] denir.

وَرْشٌ [Verş] (عَرْشٌ [ᶜarş] vezninde) Mukriʾ zümresinden ᶜOşmān b. Saᶜīd'in lakabıdır. Şārih der ki وَرْشَانُ [verşān] muhaffefidir ki ism-i tāʾirdir. Ve

وَرْشٌ [verş] Bir nesne ismidir ki sütten yapılır; bunu bir nevᶜ peynir ile beyān ederler.

اَلْوَرَشُ [el-vereş] (fethateynle) Bir güne ağrıya denir ki insānın cevfine ᶜārız olur ki yürek ağrısı olacaktır. Ve deve ve sāʾir hayvān cünbüşlü ve neşātlı cüst ve çālāk olmak maᶜnāsınadır; yukālu: وَرِشَ الْبَعِيرُ وَغَيْرُهُ وَرَشًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ نَشِيطًا خَفِيفًا

اَلْوَرِشُ [el-verişş] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Cünbüşlü, neşātlı cüst ve çālāk erkek hayvāna denir. Müʾennesinde وَرِشَةٌ [verişet] denir; yukālu: بَعِيرٌ وَرِشٌ وَنَاقَةٌ وَرِشَةٌ أَيْ نَشِيطٌ وَخَفِيفٌ

اَلتَّوْرِيشُ [et-tevrīş] تَحْرِيشٌ [taḥrīş] vezninde ve mürādifidir ki halkı birbirine düşürmek maᶜnāsınadır; yukālu: وَرَّشَ الْقَوْمَ إِذَا حَرَّشَ

اَلْوَرْشَانُ [el-vereşān] (vāv'ın ve rā'nın fethiyle) سَاقُ حُرٍّ [sāḳu ḥurr] dedikleri kuştur ki müʾellife göre erkek kumru kuşu olacaktır. Lahmı güvercin lahmından hafīftir. Müʾennesinde وَرْشَانَةٌ [verşānet] denir; cemᶜi وَرَاشِينُ [virşān]dır vāv'ın kesriyle ve [verāşīn]dir. Bu kuşun hakīkati «ح،ر،ر» māddesinde şerh olundu. Ve minhu'l-meselu: «بِعِلَّةِ الْوَرْشَانِ يَأْكُلُ رُطَبَ الْمُشَانِ» Yaᶜnī [Vereşān] bahānesiyle tāze hurmāyı ağacından kendisi ekl eder." Şārihin beyānına göre bir kimse hurmālığına kendi kölesini bekçi nasb eylemekle köle kuşa ve uğruya hācet komayıp kendi ekl etmeğe başladı. Ağası gelip ᶜitāb-güne suʾāl eyledikçe, "Vereşān ekl ediyor!" diye cevāb eder idi. ᶜĀkıbet ağası kaziyyeye muttaliᶜ olmakla kelām-ı mezbūru īrād eyledi. Mesel-i mezbūr murād olan nesnenin hilāfı bir şeyʾ izhār eden kimse hakkında darb olunur. Ve مُشَانٌ [muşān] غُرَابٌ [ġurāb] veznin-de bir nevᶜ tāze hurmā ismidir.

[و ش و ش]

اَلْوَشْوَشَةُ [el-veşveşet] (وَسْوَسَةٌ [vesveset] vezninde) Hiffet maᶜnāsınadır ki vakār ve

temkīn mukābilidir; yukālu: فِي طَبْعِهِ وَشْوَشَةٌ أَيْ خِفَّةٌ Ve fehmi güç muhtell ve müşevveş söze denir; yukālu: مَا هَذِهِ الْوَشْوَشَةُ أَيِ الْكَلَامُ الْمُخْتَلِطُ لاَ يَكَادُ يُفْهَمُ Ve bir kimseye azca nesne sunup vermek maᶜnāsınadır; tekūlu: وَشْوَشْتُهُ إِذَا نَاوَلْتَهُ إِيَّاهُ بِقِلَّةٍ

اَلْوَشْوَاشُ [el-veşvāş] (وَسْوَاسٌ [vesvās] vezninde) Hafīf ve bī-temkīn kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ وَشْوَاشٌ أَيْ خَفِيفٌ Ve cüst ve çālāk deve kuşuna denir. Ve revende nākaya denir.

وَشْوَشِيُّ الذِّرَاعِ [veşveşiyyu'z-zirāᶜ] نَشْنَشِيُّ الذِّرَاعِ [neşneşiyyu'z-zirāᶜ] vezninde ve mürādifidir ki tīz-dest ve tīz-kār adama denir; yukālu: هُوَ وَشْوَشِيُّ الذِّرَاعِ أَيْ نَشْنَشِيُّهُ

اَلتَّوْشُوشُ [et-teveşvuş] (تَزَلْزُلٌ [tezelzul] vezninde) Cemāᶜat birbiriyle gizlice bir söz söyleşerek yerlerinden hareket eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: تَوَشْوَشَ الْقَوْمُ إِذَا تَحَرَّكُوا وَهَمَسَ بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ

[و ط ش]

اَلْوَطْشُ [el-vaṭş] (بَطْشٌ [baṭş] vezninde) Bir sözün ve haberin ucunu açıp beyān eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: وَطَشَ الْخَبَرَ وَطْشًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا بَيَّنَ طَرَفًا مِنْهُ Ve defᶜ eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: وَطَشَهُ عَنْهُ إِذَا دَفَعَهُ Ve vurmak maᶜnāsınadır; yukālu: وَطَشَهُ إِذَا ضَرَبَهُ Ve vech-i kelāmı gereği gibi beyān eylemeyip mücmel ve mübhem komak maᶜnāsınadır; yukālu: وَطَشَ الْكَلَامَ إِذَا لَمْ يُبَيِّنْهُ Ve az nesne vermek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; tekūlu: مَا وَطَشَ لَنَا أَيْ لَمْ يُعْطِنَا شَيْئًا

اَلتَّوْطِيشُ [et-tevṭīş] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Bu dahi bir kelām ve haberin ucunu açıp fi'l-cümle beyān eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: وَطَّشَ الْحَدِيثَ إِذَا بَيَّنَ طَرَفًا مِنْهُ ve minhu tekūlu: وَطِّشْ لِي شَيْئًا مِنَ الْحَدِيثِ وَغَطِّشْ حَتَّى أَذْكُرَهُ أَيِ افْتَحْ لِي Ve bir kimseye bir kelāmın yā bir reᵓy ve tedbīrin yāhūd bir ᶜamelin vech ve tarīkini tehyiᵓe ve tertīb eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: وَطَّشَ لَهُ إِذَا هَيَّأَ لَهُ وَجْهَ الْكَلَامِ وَالرَّأْيِ وَالْعَمَلِ Ve bir nesneye teᵓsīr eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: وَطَّشَ فِيهِ إِذَا أَثَّرَ Ve azca vermek maᶜnāsınadır; yukālu: وَطَّشَ لَهُ إِذَا أَعْطَاهُ قَلِيلاً Ve defᶜ eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: ضَرَبُوهُ فَمَا وَطَّشَ إِلَيْهِمْ أَيْ لَمْ يَدْفَعْ عَنْ نَفْسِهِ يَعْنِي مَا مَدَّ يَدَهُ إِلَيْهِمْ وَلاَ دَفَعَهُمْ

[و ق ش]

وَقْشٌ [Vaḳş] (نَقْشٌ [naḳş] vezninde) Yemen'de şehr-i Ṣanᶜā kurbünde bir beldedir. Ve Vaḳş b. Zuġbe ki Evs kabīlesindendir, kendisi ve oğlu Rifāᶜa ve hafīdleri Seleme b. Ṣābit ve Seleme ve Silkān ve Saᶜd ve Evs ki Benū Selāme'dir ve ᶜAbbād b. Bişr ashābdandırlar. Ve

وَقْشٌ [vaḳş] ve

وَقْشَةٌ [vaḳşet] (ve fethateynle lügatlerdir) Hiss ve hareket maᶜnāsınadır, tekūlu: سَمِعْتُ وَقْشَهُ وَوَقْشَتَهُ أَيْ حِسَّهُ وَحَرَكَتَهُ ve yukālu: وَجَدَ فِي بَطْنِهِ وَقْشًا أَيْ حَرَكَةً مِنْ رِيحٍ أَوْ غَيْرِهَا Ve odun hurdelerine denir; yukālu: جَمَعَ الْوَقْشَ وَالْوَقْشَةَ أَيْ صِغَارَ الْحَطَبِ Ve

وَقْشٌ [vaḳş] Masdar olur, bir şeyᵓin resm ve eseri mahv ve muzmahill olmak maᶜnāsınadır; yukālu: وَقَشَ الرَّسْمُ وَقْشًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا دَرَسَ

اَلْأَوْقَاشُ [el-evḳāş] أَوْبَاشٌ [evbāş] vezninde ve mürādifidir ki ecnās-ı muhtelifeden müctemiᶜ yosma ve levend makūlesi kimselerdir; yukālu: هُمْ أَوْقَاشٌ أَيْ أَوْبَاشٌ

بَنُو أُقَيْشٍ [Benū Uḳayş] وَقْشٌ [vaḳş] lafzından musaggardır ki bir cemāᶜattir. Aslı وُقَيْشٌ [vuḳayş] idi; her vāv-ı mazmūme ki

sadr-ı kelimede vākiᶜ ola, hemzeye ibdāl eylemek cāᵓizdir. Ve haşv-ı kelimede vākiᶜ olanı ibdāl nādirdir.

اَلتَّوَقُّشُ [et-tevaḳḳuş] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Deprenmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَوَقَّشَ الشَّيْءُ إِذَا تَحَرَّكَ

[و م ش]

اَلْوَمْشَةُ [el-vemşet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) İnsānın bedeninde olan ak bene denir; yukālu: فِي جَبْهَتِهِ وَمْشَةٌ أَيْ خَالٌ أَبْيَضُ Buna et ben taᶜbīr olunur.

اَلتَّوَهُّشُ [et-tevehhuş] (تَوَحُّشٌ [tevaḥḥuş] vezninde) Yalın ayak yürümek maᶜnāsınadır; yukālu: تَوَهَّشَ الرَّجُلُ إِذَا مَشَى حَافِيًا Ve yükü ağır kimsenin yürüyüşü gibi yürümek maᶜnāsınadır; yukālu: يَتَوَهَّشُ فُلَانٌ أَيْ يَمْشِي مِشْيَةَ الْمُثْقَلِ

FASLU'L-HĀᵓ
(فَصْلُ الْهَاءِ)

[ه ب ش]

اَلْهَبْشُ [el-hebş] (نَبْشٌ [nebş] vezninde) Biriktirmek maᶜnāsınadır; yukālu: هَبَشَ الشَّيْءَ هَبْشًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَمَعَهُ Ve kesb eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: هَبَشَ لِعِيَالِهِ إِذَا كَسَبَ Ve acıtıp ağır edici vuruşla vurmak maᶜnāsınadır; yukālu: هَبَشَهُ إِذَا ضَرَبَهُ مُوجِعًا Ve bir fāᵓideye nāᵓil olmak maᶜnāsınadır; tekūlu: هَبَشْتُهُ أَيْ أَصَبْتُهُ

اَلْهَابِشَةُ [el-hābişet] Cemāᶜat-i cedīdeye denir; yukālu: نَزَلَتْ بِهَا هَابِشَةٌ أَيْ جَمَاعَةٌ جَدِيدَةٌ

اَلْهُبَاشَةُ [el-hubāşet] (ثُمَامَةٌ [sumāmet] vezninde) Şuradan buradan birikmiş birikintiye denir; yukālu: مَعَهُ هُبَاشَةٌ أَيْ حُبَاشَةٌ

اَلْهَبَّاشُ [el-hebbāş] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Kesb ve cemᶜ husūsunda māhir ve mikdām adama denir; yukālu. هُوَ هَبَّاشٌ أَيْ كَسُوبٌ جَمُوعٌ

اَلتَّهْبِيشُ [et-tehbīş] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Çok biriktirmek maᶜnāsınadır; yukālu: هَبَّشَ الْمَالَ إِذَا جَمَّعَهُ

اَلتَّهَبُّشُ [et-tehebbuş] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) تَجَمُّعٌ [tecemmuᶜ] maᶜnāsınadır; yukālu: تَهَبَّشَ الْقَوْمُ إِذَا تَجَمَّعُوا

اَلْإِهْتِبَاشُ [el-ihtibāş] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) İctimāᶜ maᶜnāsınadır; yukālu: إِهْتَبَشَ الْمَالُ إِذَا اجْتَمَعَ Ve bir kimsenin ᶜatāsına nāᵓil olmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِهْتَبَشَ مِنْهُ عَطَاءً إِذَا أَصَابَهُ

[ه ت ش]

اَلْهَتْشُ [el-hetş] (فَتْشٌ [fetş] vezninde) Köpekleri yāhūd yırtıcı cānverleri birbirine kışkırtıp dalaştırmak maᶜnāsınadır.

اَلْإِهْتِبَاشُ [el-ihtitāş] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Köpekler yāhūd yırtıcı cānverler birbirine düşüp dalaşmak maᶜnāsınadır; yukālu: هُتِبَشَ الْكَلْبُ أَوِ السَّبُعُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ هَتْشًا فَاهْتَبَشَ أَيْ حُرِّشَ فَاحْتَرَشَ Ve bu kelb yāhūd sebuᶜ kısmına mahsūstur.

[ه ح ش]

اَلْهَجْشَةُ [el-hecşet] (عَطْشَةٌ [ᶜaṭşet] vezninde) Nehzat ve kıyām maᶜnāsınadır; yukālu: حَانَتْ مِنْهُ هَجْشَةٌ إِلَى مَوْضِعِ كَذَا أَيْ نَهْضَةٌ

اَلْهَاجِشَةُ [el-hācişet] هَابِشَةٌ [hābişet] vezninde ve mürādifidir ki cemāᶜat-i cedīdeye denir.

اَلْهَجْشُ [el-hecş] (عَجْزٌ [ᶜacz] vezninde) Davarı āhestece sürmek maᶜnāsınadır; yukālu: هَجَشَ الدَّابَّةَ هَجْشًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ سَاقَهَا لَيِّنًا Ve işāret eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: هَجَشَ إِلَيْهِ إِذَا أَشَارَ Şārih der ki savāb olan ṣāyı müsellese ile أَثَارَ olmaktır. Ve

هَجْشٌ [hecş] Nāsı birbirine düşürmek maᶜnāsınadır; yukālu: هَجَشَ بَيْنَ الْقَوْمِ إِذَا حَرَّشَ Ve şehvet ve teveḳān maᶜnāsınadır; tekūlu: هَجَشَتْ لَهُ نَفْسِي أَيْ تَاقَتْ

[ه د ش]

اَلْهَدْشُ [el-hedş] (خَدْشٌ [ḫadş] vezninde) Köpekleri birbirine düşürüp dalaştırmak maᶜnāsınadır.

اَلْإِنْهِدَاشُ [el-inhidāş] (إِنْفِعَالٌ [infiᶜāl] vezninde) Köpekler birbirine düşüp dalaşmak maᶜnāsınadır; yukālu: هُدِشَ الْكَلْبُ هَدْشًا عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ فَانْهَدَشَ أَيْ حُرِّشَ فَاحْتَرَشَ

[ه ر ج ش]

اَلْهِرْجِشَةُ [el-hircişet] (hā'nın ve cīm'in kesriyle) Koca nākaya denir.

[ه ر د ش]

اَلْهِرْدِشَةُ [el-hirdişet] (hā'nın ve dāl'ın kesriyle) Pek koca nākaya denir. Kezālik pek kocakarıya ve dişi koyuna denir.

[ه ر ش]

اَلْهَرْشُ [el-herş] (فَرْشٌ [ferş] vezninde) Zamān mihnetli ve şiddetli olmak maᶜnāsınadır; yukālu: هَرَشَ الدَّهْرُ هَرْشًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا اشْتَدَّ

اَلْهَرَشُ [el-hereş] (fethateynle) Bed-hūy olmak maᶜnāsınadır; yukālu: هَرِشَ الرَّجُلُ هَرَشًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا سَاءَ خُلُقُهُ

اَلتَّهْرِيشُ [et-tehrīş] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Köpekleri kışkırtıp birbirine düşürmek, kezālik nās beynini ifsād edip birbirine düşürmek maᶜnāsınadır; yukālu: هَرَّشَ بَيْنَ الْكِلَابِ وَالنَّاسِ إِذَا حَرَّشَ

اَلْمُهَارَشَةُ [el-muhāreşet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) Köpeği ve nāsı birbirine düşürmek maᶜnāsınadır; yukālu: هَارَشَ بَعْضَ الْكِلَابِ عَلَى بَعْضٍ إِذَا حَرَّشَ

اَلْمُهَارِشُ [el-muhāriş] (مُهَارَشَةٌ [muhāreşet] ten ism-i fāᶜildir) Kışkırtıcı maᶜnāsına. Bu münāsebetle boynu yumuşak ve dizgini elde olan ata مُهَارِشُ الْعِنَانِ [muhārişu'l-ᶜinān] ıtlāk olunur ki gūyā ki dāᵓimā dilhāhı olan yürümeğe ve seğirtmeğe ve sıçramağa tehrīş eder; yukālu: فَرَسٌ مُهَارِشُ الْعِنَانِ أَيْ خَفِيفُهُ

اَلْهَرِشُ [el-heriş] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Vücūdu taslak ve nā-zībā ahmak ve nādāna denir; yukālu: رَجُلٌ هَرِشٌ أَيْ مَائِقٌ جَافٍ

هَرْشَى [Herşā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Tarīk-i Mekke'de Cuḥfe'ye karīb bir sarp yokuşlu belen adıdır.

اَلتَّهَارُشُ [et-tehāruş] (تَفَاعُلٌ [tefāᶜul] vezninde) Köpekler birbirine düşüp dalaşmak ve hırıldaşmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَهَارَشَتِ الْكِلَابُ أَيِ اهْتَرَشَتْ

اَلتَّهَرُّشُ [et-teherruş] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Bulut açılıp havā ayazlanmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَهَرَّشَ الْغَيْمُ إِذَا تَقَشَّعَ

[ه ش ش]

اَلْهَشُّ [el-heşş] (hā'nın fethi ve şīn'in teşdīdiyle) Değnekle ağaçtan yaprak silkmek maᶜnāsınadır, yaprak dökülmek için; yukālu: هَشَّ الْوَرَقَ هَشًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا خَبَطَهُ بِعَصًا لِيَتَحَاتَّ Ve

هَشٌّ [heşş] هَشَاشَةٌ [heşāşet]-i ātīden vasf olur, şād ve ferah-nāk adama denir; tekūlu: أَنَا بِهِ هَشٌّ بَشٌّ أَيْ فَرِحٌ مَسْرُورٌ Ve sert olmayıp gevşek ve mülāyim olan şeyᵓe ıtlāk olunur; yukālu: خُبْزٌ هَشٌّ أَيْ رِخْوٌ لَيِّنٌ Ve çok terleyen ata ıtlāk olunur ki صَلُودٌ [şalūd] mukābilidir; yukālu: فَرَسٌ هَشٌّ أَيِ الْكَثِيرُ الْعَرَقِ ضِدُّ الصَّلُودِ ve tekūlu'l-ᶜArab: رَجُلٌ هَشُّ الْمَكْسِرِ أَيْ سَهْلُ الشَّانِ فِيمَا يُطْلَبُ مِنْهُ Yaᶜnī "Kendisinden matlūb olunan nesne husūsunda aslā kuvve-i redd üe müdāfaᶜası olmayıp sehlü'l-meᵓhazdır; kudretinde yok ise de tatlı dil ve güler yüz ile cevāb eder." هَشَاشَةٌ [heşāşet] lafzından meᵓhūzdur. Ve مَكْسِرٌ [meksir], مَنْزِلٌ [menzil] veznindedir.

اَلْهَشَاشَةُ [el-heşāşet] ve

اَلْهَشَّاشُ [el-heşşāş] (hā'ların fethiyle) Şād ve mesrūr olup cünbüş ve neşāta gelmek maᶜnāsınadır; tekūlu: هَشَشْتَ بِفُلَانٍ وَهَشِشْتُ بِهِ هَشَاشَةً وَهَشَاشًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا ارْتَحْتَ لَهُ وَخَفَفْتَ إِلَيْهِ Ve

هَشَّاشٌ [heşşāş] Pek mülāyim nesneye denir; yukālu: خُبْزٌ هَشَّاشٌ أَيْ هَشٌّ

اَلْهَشِيشُ [el-heşīş] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Şol kerīm adama denir ki kendisinden bir nesne taleb olundukta be-gāyet ferah-nāk ve münbasit olur ola; yukālu: رَجُلٌ هَشِيشٌ أَيْ يَفْرَحُ إِذَا سُئِلَ Ve sert olmayıp gevşek ve mülāyim olan şeyᵓe denir; yukālu: شَيْءٌ هَشِيشٌ أَيْ رِخْوٌ لَيِّنٌ

اَلْهُشُوشَةُ [el-huşūşet] (hā'nın zammıyla) Bir nesne mülāyim olmak maᶜnāsınadır; yukālu: هَشَّ الْخُبْزُ هُشُوشَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَارَ هَشًّا

اَلْهَشُوشُ [el-heşūş] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Sütü çok veren koyuna denir; yukālu: شَاةٌ هَشُوشٌ أَيْ بَارَّةٌ بِاللَّبَنِ

اَلْهَشَاشَةُ [el-heşāşet] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Şol kırbaya denir ki derisi pek yufka olup suyu taşra sızıp akar ola; yukālu: قِرْبَةٌ هَشَاشَةٌ إِذَا كَانَتْ يَسِيلُ مَاؤُهَا لِرِقَّتِهَا

اَلْهَشْهَاشُ [el-heşhāş] (ثَرْثَارٌ [serṣār] veznide) Hūyu güzel kerīm ve civān-merd olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ هَشْهَاشٌ أَيْ حَسَنُ الْخُلُقِ السَّخِيُّ

اَلتَّهْشِيشُ [et-tehşīş] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Bir nesneyi zaᶜīf görmek maᶜnāsınadır; yukālu: هَشَّشَهُ إِذَا اسْتَضْعَفَهُ Ve bir kimseyi cünbüş ve neşāta getirip ferah-nāk eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: هَشَّشَ فُلَانًا إِذَا نَشَّطَهُ وَفَرَّحَهُ

اَلْإِسْتِهْشَاشُ [el-istihşāş] إِسْتِخْفَافٌ [istiḫfāf] maᶜnāsınadır ki cünbüş ve hiffet getirmektir; yukālu: إِسْتَهَشَّهُ إِذَا اسْتَخَفَّهُ ve yukālu: فُلَانٌ لَا يَسْتَهِشُّهُ النَّعِيمُ أَيْ لَا يَسْتَخِفُّهُ

اَلْهَهْشَةُ [el-heşheşet] زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Irgalamak maᶜnāsınadır; yukālu: هَشْهَشَ الشَّيْءَ إِذَا حَرَّكَهُ

اَلْمُتَهَشْهِشَةُ [el-muteheşhişet] Şol hatuna denir ki zevcine be-gāyet mihr ve muhabbeti olmakla dāᵓimā mukārenetiyle ferah-nāk ola; yukālu: إِمْرَأَةٌ مُتَهَشْهِشَةٌ أَيْ مُتَحَبِّبَةٌ إِلَى زَوْجِهَا فَرِحَةٌ

[ه ل ب ش]

اَلْهَلْبَشُ [el-Helbeş] (جَعْفَرٌ [caᶜfer] vezninde)

ve

اَلْهُلَابِشُ [el-Hulābiş] (عُلَابِطٌ [ᶜulābiṭ] vezninde) Esāmī-i ricāldendir.

[ه م ر ش]

اَلْهَمَّرِشُ [el-hemmeriş] (جَحْمَرِشٌ [caḥmeriş] vezninde) Pek kocakarıya denir. Ve pek sütlü nākaya denir. Ve bir dişi kelbin ismidir.

اَلتَّهَمْرُشُ [et-tehemruş] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Deprenmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَهَمْرَشَ الْقَوْمُ إِذَا تَحَرَّكُوا

اَلْهَمْرَشَةُ [el-hemreşet] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Maᶜnā-yı mezbūrdan ismdir, deprenmeğe ve deprenişe denir.

[ه م ش]

اَلْهَمْشُ [el-hemş] (hā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Biriktirmek maᶜnāsınadır; yukālu: هَمَشَ الشَّيْءَ هَمْشًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَمَعَهُ Ve bir güne süt sağmak maᶜnāsınadır; yukālu: هَمَشَ النَّاقَةَ هَمْشًا وَهُوَ ضَرْبٌ مِنَ الْحَلْبِ Ve ısırmak maᶜnāsınadır; yukālu: هَمَشَهُ إِذَا عَضَّهُ Ve sözü çoğaltmak maᶜnāsınadır; yukālu: هَمَشَ الرَّجُلُ وَهَمِشَ هَمْشًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا أَكْثَرَ الْكَلَامَ

اَلْهَمَشَى [el-hemeşā] (جَمَزَى [cemezā] vezninde) Çağırgan, şamatacı ᶜavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ هَمَشَى أَيْ كَثِيرَةُ الْجَلَبَةِ

اَلْهَامِشُ [el-hāmiş] (mīm'in kesriyle) Kitāb kenārına denir. Ve bu müvelleddir, cemᶜ yāhūd iksār-ı kelām maᶜnāsından meᵓhūzdur; tekūlu: كَتَبْتُهُ بِهَامِشِ الْكِتَابِ أَيْ حَاشِيَتِهِ

اَلْإِهْتِمَاشُ [el-ihtimāş] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Nās birbirine karışıp karınca gibi kaynayarak beri öte gidip gelmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِهْتَمَشَ الْقَوْمُ إِذَا اخْتَلَطُوا وَأَقْبَلُوا وَأَدْبَرُوا وَلَهُمْ هَمْشَةٌ ve yukālu: إِهْتَمَشَتِ الدَّابَّةُ وَالْجَرَادُ إِذَا دَبَّتْ دَبِيبًا Yaᶜnī birbiriyle kaynaşıp beri öte gidip gelseler.

اَلتَّهَمُّشُ [et-tehemmuş] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Kuyunun gözünden su sızmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَهَمَّشَ مَنْبَطُ الرَّكِيَّةِ إِذَا تَحَلَّبَ

اَلْمُهَامَشَةُ [el-muhāmeşet] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) Bir kimseyi bir işe ivdirmek maᶜnāsınadır; yukālu: هَامَشَهُ إِذَا عَاجَلَهُ

اَلْهَمْشَةُ [el-hemşet] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) İsmdir, cemᶜiyyetin kaynaşıp karışkanlığına denir; yukālu: وَقَعَتْ فِي الْإِنَاءِ جَرَادٌ أَوْ نَمْلٌ وَلَهَا هَمْشَةٌ أَيْ خِلْطَةٌ وَحَرَكَةٌ وَغَلَيَانٌ

اَلتَّهَامُشُ [et-tehāmuş] (تَفَاعُلٌ [tefāᶜul] vezninde) Nās birbirine girişip beri öte deryā gibi çalkanmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَهَامَشَ الْقَوْمُ إِذَا دَخَلَ بَعْضُهُمْ فِي بَعْضٍ وَتَحَرَّكُوا

[ه ن ش]

اَلْهَنَشْنَشُ [el-heneşneş] (سَفَرْجَلٌ [sefercel] vezninde) Hafīf ve bī-temkīn adama denir; yukālu: هُوَ هَنَشْنَشٌ أَيْ خَفِيفٌ

[ه و ش]

اَلْهَوْشُ [el-hevş] (hā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) ᶜAded-i kesīre denir; yukālu: عِنْدَهُ هَوْشٌ مِنْهُ أَيْ عَدَدٌ كَثِيرٌ Ve

هَوْشٌ [hevş] Masdar olur, muztarib olmak ᶜalā-kavlin küçük karınlı olmak maᶜnāsına; yukālu: هَوِشَ الرَّجُلُ هَوْشًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اضْطَرَبَ أَوْ صَغُرَ بَطْنُهُ

ذُو هَاشٍ [Ẕū Hāş] Bir mevziᶜ adıdır.

هَاشَةُ [Hāşet] Bir uğru adıdır ki kavminin kişizādesi idi; Caᶜd b. Ḳanān b. Hāşe nām kimse onun zürriyyetindendir.

اَلْهَوْشَةُ [el-hevşet] (عَطْشَةٌ [ᶜaṭşat] veznincde) Karışkanlık, fitne ve ıztırāb ve ihtilāl maᶜnāsınadır; yukālu: بَيْنَهُمْ هَوْشَةٌ أَيْ فِتْنَةٌ وَهَيْجٌ

وَاضْطِرَابٌ وَاخْتِلاَطٌ

اَلْهَوِيشَةُ [el-hevīşet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Karışık cemāᶜat-i insānīye denir; yukālu: إِجْتَمَعَتِ الْهَوِيشَةُ أَيِ الْجَمَاعَةُ الْمُخْتَلِطَةُ

اَلْهَائِشُ [el-hāʾiş] هَوْشٌ [hevş] lafzını teʾkīd için īrād olunur; yukālu: جَاءَ بِالْهَوْشِ الْهَائِشِ أَيْ بِالْكَثْرَةِ يَعْنِي بِالْعَدَدِ الْأَكْثَرِ

اَلْهُوَاشَاتُ [el-huvāşāt] (hā'nın zammıyla) Karışık cemāᶜāt-i insānīye, kezālik ecnās-ı muhtelife develere denir. Ve helāl ve harāmdan müctemiᶜ karışık emvāle denir.

اَلْمَهَاوِشُ [el-mehāviş] (mīm'in fethiyle) Gasb ve sirkat gibi cihet-i nā-meşrūᶜadan müctemiᶜ emvāle denir.

اَلتَّهَاوِشُ [et-tehāviş] Tā-yı fevkiyye ile مَهَاوِشُ [mehāviş] vezninde ki hadîste yaᶜnī işbu: «مَنْ أَصَابَ مَالاً مِنْ تَهَاوِشَ أَذْهَبَهُ اللهُ فِي نَهَابِرَ» hadîsine vārid olmuştur. تَهْوَاشٌ [tehvāş] lafzının cemᶜidir ki aslı تَهَاوِيشُ [tehāvīş] olmakla kasr olunmuştur; هَوْشٌ [hevş] lafzından tefᶜāldir, helāl ve harāmdan cemᶜ-i māl eylemeğe denir. Pes maᶜnā: "Bir kimse ki cihāt-ı nā-meşrūᶜadan kesb-i māl eyleye, Hak taᶜālā o mālı mehālike sarf ve izāᶜat eder." Şārih der ki mīm'le مَهَاوِشُ ve nūn'la نَهَاوِشُ ᶜunvānlarıyla da mervīdir. Mīm'le gūyā ki مَهْوَشٌ [mehveş] lafzından cemᶜdir ki هَوْشٌ [hevş]ten mefᶜaldir ve nūn'la mezālim ve mehāyif maᶜnāsınadır ki māddesinde zikr olundu. Ve نَهَابِرُ [nehābir] mehālik maᶜnāsınadır.

اَلتَّهْوِيشُ [et-tehvīş] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Bir nesneyi karış muruş eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: هَوَّشَهُ إِذَا خَلَطَهُ Ve rüzgār toprağı günāgün renkler ile savurup getirmek maᶜnāsınadır ki uğradığı toprakları birbirine karıştırmaktan neşʾet eder; yukālu: هَوَّشَتِ الرِّيحُ بِالتُّرَابِ إِذَا جَاءَ بِهِ أَلْوَانًا

اَلتَّهَوُّشُ [et-tehevvuş] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) ve

اَلتَّهَاوُشُ [et-tehāvuş] (تَفَاعُلٌ [tefāᶜul] vezninde) Karış muruş olmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَهَوَّشَ الْقَوْمُ وَتَهَاوَشُوا إِذَا اخْتَلَطُوا Ve

تَهَوُّشٌ [tehevvuş] Şuradan buradan birikmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَهَوَّشُوا عَلَيْهِ إِذَا اجْتَمَعُوا

اَلْمُهَاوَشَةُ [el-muhāveşet] مُخَالَطَةٌ [muḫāleṭat] vezninde ve mürādifidir; yukālu: هَاوَشَهُمْ إِذَا خَالَطَهُمْ

[ه ي ش]

اَلْهَيْشُ [el-heyş] (hā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Fesāda vermek maᶜnāsınadır; yukālu: هَاشَ الشَّيْءَ يَهِيشُ هَيْشًا إِذَا أَفْسَدَهُ Ve cūş u hurūşa gelip hareket ve ıztırāb eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: هَاشَ الْقَوْمُ إِذَا هَاجُوا وَتَحَرَّكُوا Ve sütü āhestece sağmak maᶜnāsınadır; yukālu: هَاشَ النَّاقَةَ إِذَا حَلَبَهَا رُوَيْدًا Ve biriktirmek maᶜnāsınadır; yukālu: هَاشَ الْمَالَ إِذَا جَمَعَهُ Ve sözü çoğaltmak maᶜnāsınadır; yukālu: هَاشَ الرَّجُلُ إِذَا أَكْثَرَ الْكَلاَمَ

اَلْهَيْشَةُ [el-heyşet] هَوْشَةٌ [hevşet] vezninde ve mürādifidir ki fitne ve şūrişe denir; yukālu: وَقَعَتْ فِي السُّوقِ هَيْشَةٌ أَيْ هَوْشَةٌ Ve minhu'l-hadīsu: «لَيْسَ فِي الْهَيْشَاتِ قَوَدٌ» أَيْ فِي الْقَتِيلِ فِي الْفِتْنَةِ لاَ يُدْرَى قَاتِلُهُ Ve

هَيْشَةٌ [heyşet] Karışık cemāᶜate denir; tekūlu: رَأَيْتُ عِنْدَهُ هَيْشَةً أَيْ جَمَاعَةً مُخْتَلِطَةً Ve أُمُّ حُبَيْنٍ [ummu ḥubeyn] ismidir ki kaya keleri dedikleri cānverdir.

نَجَزَ بِعَوْنِهِ تَعَالَى

FASLU'L-YĀᵓİ'T-TAHTİYYE
(فَصْلُ الْيَاءِ)

[ي ش ش]

اَلْيَشُّ [el-yeşş] (yā'nın fethi ve şīn'in teşdīdiyle) Ferah-nāk olmak maᶜnāsınadır; yukālu: يَشَّ الرَّجُلُ يَشًّا وَأَشَّ أَشًّا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا فَرِحَ

نَجَزَتِ الشِّينُ

BĀBU'Ṣ-ṢĀDİ'L-MÜHMELE
(بَابُ الصَّادِ الْمُهْمَلَةِ)

ص

FASLU'L-HEMZE
(فَصْلُ الْهَمْزَةِ)

[أ ب ص]

اَلْأَبْصُ [el-ebṣ] (hemzenin fethi ve bā'nın sükūnuyla) Cünbüş ve neşātlı olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَبِصَ الرَّجُلُ أَبْصًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَرِنَ وَنَشِطَ

اَلْأَبُوصُ [el-ebūṣ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Sā'ir atlardan yüğrük olan neşātlı ata denir; yukālu: فَرَسٌ أَبُوصٌ أَيْ نَشِيطٌ سَبَّاقٌ

[أ ج ص]

اَلْإِجَّاصُ [el-iccāṣ] (hemzenin kesri ve cīm'in teşdidiyle) Semer-i maʿrūf ismidir ki Türkīde erik taʿbīr olunan meyvedir; müfredi إِجَّاصَةٌ [iccāṣat]tır. Ve lafz-ı mezbūr dahīldir, yaʿnī ʿArabiyy-i mahz değildir, zīrā kelām-ı ʿArabda cīm'le sād bir kelimede cemʿ olmaz. Ve bunda nūn'la إِنْجَاصٌ [incāṣ] demek cā'iz değildir yāhūd lügat-ı redī'edir. Ve إِجَّاصٌ [iccāṣ] ın hāssası safrāyı müshil ve susuzluğu ve yürek harāretini müsekkindir. Aʿlāsı iri ve halāvetli nevʿidir. Ve ehl-i Şām lügatında zerdali ve armuda إِجَّاصٌ [iccāṣ] ıtlak olunur.

[أ ص ص]

اَلْأَصُّ [el-aṣṣ] (hemzenin fethi ve ṣād'ın teşdidiyle) Kırmak maʿnāsınadır; yukālu: أَصَّ الشَّيْءَ أَصًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا كَسَرَهُ Ve bir nesneyi mühre tahtası gibi düpdüz yalçın eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَصَّ الشَّيْءَ إِذَا مَلَّسَهُ Ve yaldırayıp parıldamak maʿnāsınadır; yukālu: أَصَّ الشَّيْءُ أَصًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا بَرَقَ Ve hayvānın aʿzası ustuç gibi devşirimli ve birbirine girgin kunt olarak eti pek ve sıkı ve muhkem olmak

maʿnāsınadır; yukālu: أَصَّتِ النَّاقَةُ أَصًّا مِنَ الْبَابِ ٱلْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا اشْتَدَّ لَحْمُهَا وَتَلاَحَكَتْ أَلْوَاحُهَا Kīle ve minhu: أَصْبَهَانُ أَصْلُهُ أَصَّتْ بَهَانُ أَيْ سَمِنَتِ الْمَلِيحَةُ سُمِّيَتْ لِحُسْنِ هَوَائِهَا وَعُذُوبَةِ مَائِهَا وَكَثْرَةِ فَوَاكِهِهَا فَخُفِّفَتْ وَالصَّوَابُ أَنَّهَا أَعْجَمِيَّةٌ Yaʿnī baʿzılar ʿindinde أَصْبَهَانُ [Aṣbehān] lafzı ki ʿAcemde şehr-i meşhūr ismidir, bundan meʾhūzdur. Yaʿnī aslı أَصَّتْ بِهَانُ [Aṣṣat bihān] idi ki ʿArabī ve Fārisīden mürekkebdir; سَمِنَتِ الْمَلِيحَةُ maʿnāsınadır. Zīrā أَصَّ [aṣṣ] lafzı vech-i mezkūr üzere aʿzā ve endām dirnekli ve semiz olmak maʿnāsınadır. Ve بِهان [bihān] kelimesi Fārisī olarak به [bih] kelimesinin ki hūb ve iyi maʿnāsınadır, cemʿidir. Şehr-i mezbūrun havāsı güzel ve suyu tatlı ve fevākihi firāvān olmakla hikāye tarīkiyle medh olunup giderek ism olmağın tahfīf olunup أَصْبَهَانُ dediler. Lākin savāb olan lafz-ı mezbūr kelime-i aʿcemīdir. Aslı اسپاهان [İspāhān] idi ki "ispāh"ın cemʿidir, عَسَاكِرُ [ʿasākir] demektir, zīrā lügat-ı Derīde ispāh, ʿasker maʿnāsınadır, zīrā selefte şehr-i merkūm ʿaskerī tāʾifesine mahsūs olmakla bi'l-cümle onda sākīn olurlar idi. Ve baʿzılar dedi ki Nemrūd-ı laʿīn ki ʿIrāḳ ve ʿAcem'in şāhı idi fart-ı ʿutuvv u tugyān ve hamākatinden sükkān-ı āsūmānla muhārebe eylemeğe niyyet eylemeğin şehr-i merkūmun sükkānını dahi maʿiyyetine taleb ve daʿvet eyledikte cevābında "İspāhān ān ne ki bā-Hudā ceng kunend!" yaʿnī "ʿAskerin ne haddi vardır ki Hudā ile cenk edeler!" diye tahrīr eylemeleriyle min-baʿd o şehre şehr-i İspāhān ıtlak eylediler. Ve gāhca hemzeyi meksūr ve baʿzen taʿrīb cihetiyle sīn'i ṣād'a ve bā-yı Fārisiyyeyi fā'ya ibdāl ederler. Ve baʿzılar ʿindinde أَصْبُ هَانَ [Asbu hān] idi ki أَسْبُ هَانْ [esbu hān] muʿarrebidir, أسب [esb] ata ve هانْ [hān] gūyā ki delīl-i cemʿdir. Pes şehr-i esbān demek olur, onda aʿlā atlar zuhūr eylediği için. Ve

أَصَّ [aṣṣ] Nāka pek sütlü olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَصَّتِ النَّاقَةُ إِذَا غَزَرَتْ Ve mecliste müzāhame eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَصَّ بَعْضُهُمْ بَعْضًا إِذَا زَحَمَ

اَلْأَصُوصُ [el-aṣūṣ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Kısır olup semiz ve tavlı olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ أَصُوصٌ أَيْ حَائِلٌ سَمِينَةٌ Ve uğruya denir, لِصٌّ [liṣṣ] gibi. Cemʿi أُصُصٌ [uṣuṣ] gelir zammeteynle.

اَلْأُصُّ [el-uṣṣ] (hemzenin harekāt-ı selāsıyla) Asl ve mebnā maʿnāsınadır. Ve bu İbn Mālik'ten menkūldür. Cemʿi آصَاصٌ [āṣāṣ] gelir hemzenin meddiyle.

اَلْأَصِيصُ [el-aṣīṣ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Titremeğe denir; yukālu: أَخَذَهُ الْأَصِيصُ أَيِ الرِّعْدَةُ Ve bir nesneden korkup gocunmağa denir; yukālu: فِي قَلْبِهِ مِنْهُ أَصِيصٌ أَيْ ذُعْرٌ Ve kapkacak kırıntısına, ʿalā-kavlin yarım destīye ve küpe denir ki içine çiçek ekilir saksı olacaktır. Ve şol leğene yāhūd batyaya denir ki geceler yāhūd ihtiyār adamlar mahsūs tebevvül için ittihāz ederler, Türkīde ördek taʿbīr eyledikleridir. Ve metīn ve muhkem yapıya denir; yukālu: بِنَاءٌ أَصِيصٌ أَيْ مُحْكَمٌ Ve büyük destī tarzında bir nesneye denir ki iki taraflı kulpları olmakla onunla çamur taşınır; teskere gibi bir nesne olacaktır.

اَلْأَصِيصَةُ [el-aṣīṣat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Birbirine mütekārib evlere denir; yukālu: بُيُوتٌ أَصِيصَةٌ أَيْ مُتَقَارِبَةٌ ve minhu yukālu: هُمْ أَصِيصَةٌ وَاحِدَةٌ أَيْ مُجْتَمِعُونَ

اَلتَّأْصِيصُ [et-teʾṣīṣ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Binā makūlesi nesnenin eczā ve erkānını

birbirine çitiyip ve sokuşturup be-gāyet metīn ve üstüvār kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَصَّصَ الْبِنَاءَ إِذَا وَثَّقَهُ وَشَدَّهُ وَأَلْزَقَ بَعْضَهُ بِبَعْضٍ

اَلتَّأَصُّصُ [et-teʾeṣṣuṣ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] veznin-de) ve

اَلْإِتْتِصَاصُ [el-iʾtiṣāṣ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznin-de) İctimāʿ maʿnāsınadır; yukālu: تَأَصَّصَ الْقَوْمُ وَاتْتَصُّوا إِذَا اجْتَمَعُوا

[أ م ص]

اَلْآمِصُ [el-āmiṣ] (صَاحِبٌ [ṣāḥib] vezninde) ve

اَلْآمِيصُ [el-āmīṣ] (yāʾ ziyadesiyle) Bir güne taʿām ismidir ki buzağının etini pāreleyip derisine sarıp tabh ederler. ʿAlā-kavlin ekşi aş taʿbīr olunan taʿāmın tebrīd olunup yağı süzülmüş sāfī suyuna denir ve bu hāmīz-i Fārisī muʿarrebidir.

FASLU'L-BĀʾİ'L-MUVAHHADE
(فَصْلُ الْبَاءِ الْمُوَحَّدَةِ)

[ب خ ص]

اَلْبَخَصُ [el-beḫaṣ] (bā'nın ve ḫā-yı muʿcemenin fethiyle) Ayağın etine denir ki murād taban etidir. Ve devenin bakanağına denir, فِرْسِنُ الْبَعِيرِ [firsinu'l-baʿīr] maʿnāsına. Ve elde parmak diplerinde olan etlere denir ki aya tarafında vākiʿdir. Ve şol ete denir ki fāsid ve tebāh olmakla baʿzı yerinde beyāzlık ʿārız olmuş ola. Ve gözlerin üst ve alt kapaklarında olan yumru ete denir ki şiş tarzında olur; baʿzı kimsede pek ziyāde olur. Ve

بَخَصٌ [beḫaṣ] Masdar olur, göz kapakları pek etli olmak maʿnāsına; yukālu: بَخِصَ الرَّجُلُ بَخَصًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ أَبْخَصَ Kāle'ş-şārih ve yukālu: بَخِصَتْ عَيْنُهُ فِي عَيْنِهِ بَخَصٌ وَبَخِصَتْ عَيْنُهُ

اَلْأَبْخَصُ [el-ebḫaṣ] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Gözünün kapakları etli ve yumru kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ أَبْخَصُ إِذَا كَانَ فَوْقَ عَيْنَيْهِ أَوْ تَحْتَهُمَا لَحْمٌ نَاتِئٌ كَهَيْئَةِ النَّفْخَةِ

اَلْبَخْصُ [el-baḫṣ] (bā'nın fethi ve ḫā'nın sükūnuyla) Gözü oyup yağıyla çıkarmak maʿnāsınadır; yukālu: بَخَصَ عَيْنَهُ بَخْصًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا قَلَعَهَا بِشَحْمِهَا وَمِنْهُ مَبْخُوصُ الْقَدَمَيْنِ أَيْ قَلِيلُ لَحْمِهِمَا كَأَنَّهُ قَدْ نِيلَ مِنْهُ فَعَرِيَ مَكَانُهُ Yaʿnī "Tabanlarının eti azdır, gūyā ki etlerinden alınmakla yerleri hālī kalmıştır." Kāle'ş-şārih قَدْ جَاءَ فِي صِفَتِهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ «أَنَّهُ كَانَ مَبْخُوصَ الْعَقِبَيْنِ» أَيْ قَلِيلَ لَحْمِهِمَا

اَلْبَخِصُ [el-beḫiṣ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Şol hayvān memesine denir ki etleri ve damarları çok ola; yukālu: ضَرْعٌ بَخِصٌ أَيِ الْكَثِيرُ اللَّحْمِ وَالْعِرْقِ Ve sütü zor ve şiddetle çıkan memeye denir; yukālu: ضَرْعٌ بَخِصٌ إِذَا

كَانَ لاَ يَخْرُجُ لَبَنُهُ إِلاَّ بِشِدَّةٍ

اَلتَّبَخُّصُ [et-tebaḫḫuṣ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir nesneye göz dikilip kapakları dürülerek deng ve mütehayyir bakakalmak maʿnāsınadır ki ifrāt-ı hayretten neşʾet eder. Kāle'ş-şārih وَفِي حَدِيثِ الْقَرَظِيِّ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى ﴿قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ اللهُ الصَّمَدُ﴾ لَوْ سَكَتَ عَنْهَا لَتَبَخَّصَ عَنْهَا رِجَالٌ فَقَالُوا مَا صَمَدٌ قَالَ فِي النِّهَايَةِ اَلْبَخَصُ بِالتَّحْرِيكِ لَحْمٌ تَحْتَ الْجَفْنِ الْأَسْفَلِ يَظْهَرُ عِنْدَ تَحْدِيقِ النَّاظِرِ إِذَا أَنْكَرَ شَيْئًا أَوْ تَعَجَّبَ مِنْهُ يَعْنِي لَوْلاَ الْبَيَانُ اِقْتَرَنَ فِي السُّورَةِ بِهَذَا الْإِسْمِ لِتَحَيَّرَ فِيهِ حَتَّى تَنْقَلِبَ أَبْصَارُهُمْ

اَلْمَبْخُوصَةُ [el-mebḫūṣat] Şol nākaya denir ki tabanı etine bir maraz isābet eylemekle aksayıp yekerek yürür ola; yukālu: بُخِصَتِ النَّاقَةُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ فَهِيَ مَبْخُوصَةٌ إِذَا أَصَابَهَا دَاءٌ فِي بَخَصِهَا فَظَلَعَتْ مِنْهُ

[ب خ ل ص]

اَلتَّبَخْلُصُ [et-tebaḫluṣ] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Gövdenin eti kesīr ve galīz olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَبَخْلَصَ لَحْمُهُ إِذَا غَلُظَ وَكَثُرَ

[ب ر ب ص]

اَلْبَرْبَصَةُ [el-berbeṣat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Tarla kuvvetlenmek için su salıvermek yāhūd cā-be-cā ark gibi yarıp gereği gibi suya kandırmak maʿnāsınadır; yukālu: بَرْبَصَ الْأَرْضَ إِذَا أَرْسَلَ فِيهِ الْمَاءَ لِتَجُودَ أَوْ بَقَرَهَا وَسَقَاهَا سَقْيًا رَوِيًّا

[ب ر ب ع ي ص]

بَرْبَعِيصٌ [Berbeʿīṣ] (زَنْجَبِيلٌ [zencebīl] vezninde) Ḥimṣ kazāsında bir karyedir.

[ب ر ص]

اَلْبَرَصُ [el-beraṣ] (fethateynle) Bir ʿillet adıdır ki insānın fesād-ı mizācından nāşī zāhīr-i bedeninde cā-be-cā beyāzlık hādis olur. ʿUzva gıdā olan nesnelerde lüzūcetli balgam olsa ve dāʾimā ʿuzv onu gıdālanıp defʿ eylemese ʿillet-i mezbūre tahaddüs eder, Türkīde abraşlık ʿilleti taʿbīr olunur; yukālu: أَصَابَهُ بَرَصٌ وَهُوَ بَيَاضٌ يَظْهَرُ فِي ظَاهِرِ الْبَدَنِ لِفَسَادِ مِزَاجٍ Ve

بَرَصٌ [beraṣ] Masdar olur, bir kimse abraş olmak maʿnāsına; yukālu: بَرِصَ الرَّجُلُ بَرَصًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ أَبْرَصَ Ve

بَرَصٌ [beraṣ] Davarın gövdesinde bir āher davarın ısırmasından tahaddüs eden beyāzlığa denir ki onulduktan sonra yeri öylece kalır; yukālu: فِي ظَهْرِ الْحِمَارِ بَرَصٌ أَيْ بَيَاضٌ مِنْ أَثَرِ الْعَضِّ

اَلْأَبْرَصُ [el-ebraṣ] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Sıfattır, baras ʿilletine uğramış kişiye denir ki abraş taʿbīr olunur; yukālu: رَجُلٌ أَبْرَصُ إِذَا أَصَابَهُ الْبَرَصُ Ve aya ıtlāk olunur; yukālu: طَلَعَ الْأَبْرَصُ أَيِ الْقَمَرُ

سَامٌّ أَبْرَصُ [sāmmu ebraṣ] (mīm'in teşdīdiyle) وَزَغَةٌ [vezeġat]ın yaʿnī keler dedikleri cānverin büyük nevʿine denir ki kertenkeleye şebīh ve siyāh benekleri olup be-gāyet habīs ve mūzī ve demin den bedene isābet eylemesi ʿillet-i barası mūcib bir alaca kelerdir. Dem ve bevlini sidiği tutulmuş çocuğun ihlīline taktīr fi'l-hāl muhallil ve başını döküp zımād eylemesi diken makūlesi nesneyi bedenden cāzibdir. Ve bunun tesniyesinde هَذَا سَامٌّ أَبْرَصُ ve هَؤُلاَءِ سَوَامُّ أَبْرَصَ yāhūd هَؤُلاَءِ اَلسَّوَامُّ أَبْرَصُ denir, أَبْرَصُ [ebraṣ]ı terk ile yāhūd هَؤُلاَءِ الْبِرَصَةُ وَالْأَبَارِصُ denir; بِرَصَةٌ [bireṣat] قِرَدَةٌ [ḳiredet] veznindedir.

Şārih der ki bu iki kelime ism-i vāhid kılındı. Evvelde iʿrāb icrāsıyla sānīye izāfe ve evveli feth üzere binā ile sānīde iʿrāb icrāsı cāʾizdir. Ve iki sūrette dahi

ʿalemiyyet-i cinsiyyet ve vezn-i fiʿl sebebleriyle gayr-i munsarıf olur.

بَنُو الْأَبْرَصِ [Benu'l-Ebraṣ] Benū Yerbūʿ b. Ḥanẓala'ya ıtlāk olunur ki bir batndır. Ve ʿAbīd b. el-Ebraṣ bir şāʿirdir.

اَلْبَرْصَاءُ [el-Berṣāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Şebīb nām şāʿirin vālidesi lakabıdır, ismi Umāme'dir, ʿalā-kavlin Ḳirṣāfe'dir. Ve

بَرْصَاءُ [berṣāʾ] Şol yere ıtlāk olunur ki nebātı raʿy olunmuş ola; yukālu: أَرْضٌ بَرْصَاءُ إِذَا صَارَتْ رُعِيَ نَبَاتُهَا Ve pul pul beyāz alaca yılana ıtlāk olunur; yukālu: حَيَّةٌ بَرْصَاءُ إِذَا كَانَتْ فِيهَا لُمَعُ بَيَاضٍ

اَلْبَرِيصُ [el-berīṣ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Topalak dedikleri nebāta şebīh bir nebāt adıdır. Ve Dimaşḳ türābında bir mevziʿdir. Ve parıldayıp yaldıramak maʿnāsınadır; yukālu: لَهُ بَرِيصٌ أَيْ بَصِيصٌ وَبَرِيقٌ

اَلْإِبْرَاصُ [el-ibrāṣ] (hemzenin kesriyle) Baras ʿilletine uğratmak maʿnāsınadır; yukālu: أَبْرَصَهُ اللهُ تَعَالَى أَيْ جَعَلَهُ أَبْرَصَ Ve bir adamın abras veledi olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَبْرَصَ الرَّجُلُ إِذَا جَاءَ بِوَلَدٍ أَبْرَصَ

اَلْبِرَاصُ [el-birāṣ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Cinn tāʾifesinin menāziline denir. Ve kumsal yerde olan düz ova gibi sahrālara denir ki nebāt inbāt eylemez olalar; müfredleri بُرْصَةٌ [burṣat]tır, بُقْعَةٌ [buḳʿat] vezninde.

اَلْبَرْصُ [el-berṣ] (bā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Bir küçük böcek adıdır ki kuyularda olur.

اَلتَّبْرِيصُ [et-tebrīṣ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Baş tıraş eylemek maʿnāsınadır; yukālu: بَرَّصَ رَأْسَه إِذَا حَلَقَهُ Ve tarlaya çift sürülmezden evvel yağmur yağmak maʿnāsınadır; yukālu: بَرَّصَ الْمَطَرُ الْأَرْضَ إِذَا أَصَابَهَا قَبْلَ أَنْ تُحْرَثَ

اَلتَّبَرُّصُ [et-teberruṣ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Otlakta aslā ot bırakmayıp cümlesini otlatmak maʿnāsınadır; yukālu: تَبَرَّصَ الْأَرْضَ إِذَا لَمْ يَدَعْ فِيهَا رِعْيًا إِلاَّ رَعَاهُ

[ب ر ع ص]

اَلتَّبَرْعُصُ [et-teberʿuṣ] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Bir kimsenin yıkıp altına aldığı adam tepinip çabalamak maʿnāsınadır; yukālu: تَبَرْعَصَ فُلَانٌ تَحْتَهُ إِذَا اضْطَرَبَ

[ب ص ص]

اَلْبَصِيصُ [el-beṣīṣ] (هَزِيزٌ [hezīz] vezninde) Yaldıramak maʿnāsınadır; yukālu: بَصَّ الشَّيْءُ بَصِيصًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا بَرَقَ وَلَمَعَ Ve bir adama azca nesne vermek maʿnāsınadır; tekūlu: بَصَّ لِي بِيَسِيرٍ أَيْ أَعْطَانِي Ve su sızmak maʿnāsınadır; yukālu: بَصَّ الْمَاءُ إِذَا رَشَحَ Ve

بَصِيصٌ [beṣīṣ] Titremeğe denir; yukālu: أَخَذَهُ بَصِيصٌ أَيْ رِعْدَةٌ Ve sayıya denir; yukālu: حَصِيصُهُمْ وَبَصِيصُهُمْ كَذَا أَيْ عَدَدُهُمْ

اَلْإِبْصَاصُ [el-ibṣāṣ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi su sızmak maʿnāsınadır; yukālu: أَبَصَّ الْمَاءُ إِذَا رَشَحَ Ve yerden nebāt henüz çıkmağa başlamak maʿnāsınadır; yukālu: أَبَصَّتِ الْأَرْضُ إِذَا ظَهَرَ مِنْهَا أَوَّلُ مَا يَظْهَرُ

اَلْبَصَّاصَةُ [el-baṣṣāṣat] (حَسَّاسَةٌ [ḥassāset] vezninde) Göze ıtlāk olunur, عَيْنٌ [ʿayn] maʿnāsına, yaldırayıp parladığı için.

اَلْبَصْبَاصُ [el-baṣbāṣ] (ثَرْثَارٌ [serṯār] vezninde) Yürümekte be-gāyet çabalayıp cidd ve cehd eden deveye denir; ve minhu yukālu: قَرَبٌ بَصْبَاصٌ أَيْ جَادٌّ Ve arık deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ بَصْبَاصٌ أَيْ ضَامِرٌ Ve süte denir. Ve azca suya denir; tekūlu: سَقَانِي بَصْبَاصًا أَيْ لَبَنًا وَكَذَا مَاءً قَلِيلاً Ve sapta kalan şol ot bakiyyesine denir ki yaban fāresinin kuyruğu gibi kalmış ola. Ve ekmeğe denir, خُبْزٌ [ḫubz] maʿnāsına.

اَلْبُصَابِصُ [el-buṣābiṣ] (عُلَابِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Donuna aşkarlık gālib olan doru ata denir ki hurmāyī doru olacaktır; yukālu: كُمَيْتٌ بُصَابِصٌ قَدْ عَلَتْهُ شُقْرَةٌ

اَلْبَصْبَصَةُ [el-baṣbeṣat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Yerin nebātı henüz zuhūr eder olmak maʿnāsınadır; yukālu: بَصْبَصَتِ الْأَرْضُ إِذَا ظَهَرَ مِنْهَا أَوَّلُ مَا يَظْهَرُ Ve suya giden deve sürʿatle yürümek maʿnāsınadır; yukālu: بَصْبَصَتِ الْإِبِلُ قَرَبَهَا إِذَا سَارَتْ فَأَسْرَعَتْ Ve köpek beri öte kuyruğunu salıp yaltaklanmak maʿnāsınadır; yukālu: بَصْبَصَ الْكَلْبُ إِذَا حَرَّكَ ذَنَبَهُ Ve küçük köpek eniği gözlerini açmak maʿnāsınadır; yukālu: بَصْبَصَ الْجِرْوُ إِذَا فَتَحَ عَيْنَيْهِ

اَلتَّبْصِيصُ [et-tebṣīṣ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi yerin nebātı henüz zuhūr eder olmak maʿnāsınadır; yukālu: بَصَّصَتِ الْأَرْضُ إِذَا ظَهَرَ مِنْهَا أَوَّلُ مَا يَظْهَرُ Ve köpek eniği gözlerini açmak maʿnāsınadır; yukālu: بَصْبَصَ الْجِرْوُ إِذَا فَتَحَ عَيْنَيْهِ

اَلتَّبَصُّصُ [et-tebaṣṣuṣ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir nesne parıl parıl yaldıramak maʿnāsınadır; yukālu: تَبَصَّصَ الشَّيْءُ إِذَا تَبَلَّقَ

[ب ع ر ص]

اَلتَّبَعْرُصُ [et-tebaʿruṣ] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) تَبَرْعُصٌ [teberʿuṣ] maʿnāsınadır ki yıkıp altına aldığı adam tepinip ıztırāb eylemektir; ʿalā-kavlin bu ʿuzv-ı maktūʿun ıztırāb eylemesine mahsūstur.

[ب ع ص]

اَلْبَعْصُ [el-baʿṣ] (bā'nın fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) Beden arık ve nahīf olmak maʿnāsınadır; yukālu: بَعَصَ بَدَنُهُ بَعْصًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا نَحُفَ Ve muztarib ve bī-karār olmak maʿnāsınadır; yukālu: بَعَصَ الرَّجُلُ إِذَا اضْطَرَبَ

اَلْبُعْصُوصُ [el-buʿṣūṣ] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) ve

اَلْبَعَصُوصُ [el-beʿaṣūṣ] (جَمَلُونٌ [cemelūn] vezninde) Pek çelimsiz ince arık adama denir. Ve uca kemiğine denir; yukālu: رَجُلٌ بُعْصُوصٌ وَبَعَصُوصٌ ve yukālu: اِشْتَكَى بُعْصُوصَهُ وَبَعَصُوصَهُ أَيْ عَظْمَ وَرِكِهِ

اَلْبُعْصُوصَةُ [el-buʿṣūṣat] (bā'nın zammıyla) Bir hurde böcektir ki beyāzlığından parıldar.

اَلتَّبَعْصُصُ [et-tebaʿṣuṣ] (تَزَلْزُلٌ [tezelzul] vezninde) ve

اَلتَّبَعُّصُ [et-tebaʿʿuṣ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Muztarib ve bī-karār olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَبَعْصَصَ الرَّجُلُ وَتَبَعَّصَ إِذَا اضْطَرَبَ Ve

تَبَعْصُصٌ [tebaʿṣuṣ] Katl olunmuş yılan kıvrılmak maʿnāsınadır; yukālu: تَبَعْصَصَتِ الْحَيَّةُ إِذَا قُتِلَتْ فَتَلَوَّتْ

[ب ل خ ص]

اَلْبَلْخَصُ [el-belḫaṣ] (ḫā-yı muʿceme ile جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Yoğun şeyʾe denir yukālu: شَيْءٌ بَلْخَصٌ أَيْ غَلِيظٌ

اَلتَّبَلْخُصُ [et-tebelḫuṣ] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Bir nesne kesret bulmakla gılzatlanmak maʿnāsınadır; yukālu: تَبَلْخَصَ الشَّيْءُ إِذَا غَلُظَ وَكَثُرَ

[ب ل ص]

اَلْبَلَّاصُ [el-Bellāṣ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Ṣaʿīd-i Mıṣr diyārında bir karyedir, دَيْرُ بَلَّاصٍ [Deyru Bellāṣ] ona muzāftır.

اَلْبَلَصُوصُ [el-beleṣūṣ] (حَلَزُونٌ [ḥalezūn] vezninde) Bir kuş adıdır. Cemʿinde şāzz olarak بَلَنْصَى [belenṣā] denir, حَبَنْطَى [ḥabenṭā] vezninde; ʿalā-ḳāvlin بَلَنْصَى [belenṣā] müfredidir, cemʿi بَلَصُوصٌ [beleṣūṣ]tur, yāhūd بَلَنْصَى

[belenṣā] müʾennesi ve بَلَصُوصٌ [beleṣūṣ] müzekkeridir yāhūd ʿale'l-ʿakstir.

اَلْبِلِّصُ [el-billiṣ] (bā'nın ve lām-ı müşeddedenin kesriyle) ve

اَلْبِلَّوْصُ [el-billevṣ] (سِنَّوْرٌ [sinnevr] vezninde) ve

اَلْبَلَصَةُ [el-beleṣat] (fetehātla) أَبُو بُرَيْصٍ [ebū burayṣ] ismidir ki bir kuştur. Ve أَبُو بُرَيْصٍ [ebū burayṣ] kertenkelenin künyesidir, lākin şārihin beyānına göre burada murād kuştur.

اَلْبَلَنْصَاةُ [el-belenṣāt] (حَبَنْطَاةٌ [ḥabenṭāt] vezninde) Bir nevʿ meʾkūl nebāttır; بَلَنْصَى [belenṣā] cemʿidir. Ve bir kuş ismidir ki yumurtası yeşil olur, bādiyede mugaylān ağaçlarında yumurtlar; cemʿi بَلَاصِيُّ [belāṣiyy] gelir.

اِبْنُ بَلَصَى [ibnu beleṣā] (جَمَزَى [cemezā] vezninde) Bu dahi bir kuştur, kuyruğu uzun ve kanatları kısa olur.

اَلْبِلِصَّى [el-biliṣṣā] (زِمِكَّى [zimikkā] vezninde) Göçegen kuşuna şebīh bir kuş adıdır; بِلِّصٌ [biliṣṣ] müfredidir, ʿalā-kavlin بَلَصُوٌّ [beleṣuvv]dur fethateynle ve ṣād'ın zammı ve vāv'ın şeddesiyle; müʾennesi بَلَصُوَّةٌ [beleṣuvvet]tir.

اَلتَّبْلِيصُ [et-teblīṣ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir kimseden matlūbun mecmūʿunu alıp zimmetini tahlīs eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: بَلَّصْتُهُ مِنْ مَالِي أَيْ لَمْ أَدَعْ عِنْدَهُ شَيْئًا أَيْ أَخَذْتُهُ وَخَلَّصْتُهُ Ve mevāşīnin sütü azalmak maʿnāsınadır; yukālu: بَلَّصَتِ الْغَنَمُ إِذَا قَلَّتْ أَلْبَانُهَا

اَلتَّبَلُّصُ [et-tebelluṣ] تَبَرُّصٌ [teberruṣ] vezninde ve murādifidir ki zikr olundu; yukālu: تَبَلَّصَ الْأَرْضَ إِذَا تَبَرَّصَ Ve bir nesneyi gizlice istemek maʿnāsınadır; yukālu: تَبَلَّصَ الشَّيْءَ إِذَا طَلَبَهُ فِي خَفَاءٍ Ve bir şeyʾi uğurlayın tilki gibi görmez tarafından siviştirmek maʿnāsınadır; yukālu: تَبَلَّصَ لَهُ إِذَا أَرَاغَهُ وَأَرَادَهُ Ve yerde olan otları davar bütün otlamak maʿnāsınadır; yukālu: تَبَلَّصَتِ الْغَنَمُ الْأَرْضَ إِذَا رَعَتْ مَا فِيهَا أَجْمَعَ

اَلْإِبْلِنْصَاءُ [el-iblinṣāʾ] (إِسْلِنْقَاءٌ [islinḳāʾ] vezninde) Gitmek maʿnāsınadır; yukālu: إِبْلَنْصَى الرَّجُلُ إِذَا ذَهَبَ Ve bir kimse libāsından soyunup çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: إِبْلَنْصَى مِنْ ثِيَابِهِ إِذَا خَرَجَ

اَلْمُبَالَصَةُ [el-mubāleṣat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir kimse üzere sıçrayıp atılmak maʿnāsınadır; yukālu: بَالَصَهُ إِذَا وَاثَبَهُ Bunun bināsı müşāreket için dahi olur.

[ب ل أ ص]

اَلْبَلْأَصَةُ [el-belʾeṣat] (hemze ile دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Korkup kaçmak maʿnāsınadır; yukālu: بَلْأَصَ الرَّجُلُ إِذَا هَرَبَ

[ب ل ع ص]

اَلْبَلْعُصُ [el-bulʿuṣ] (bā'nın ve ʿayn'ın zammı ʿalā-kavlin fethalarıyla) ʿAvret fercinin kenārına yāhūd bi-ʿaynihi fercine denir.

[ب ل ه ص]

اَلْبَلْهَصَةُ [el-belheṣat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir nesneden korkmakla sürʿatle seğirtip kaçmak maʿnāsınadır; yukālu: بَلْهَصَ الرَّجُلُ إِذَا عَدَا مِنَ الْفَزَعِ وَأَسْرَعَ

اَلتَّبَلْهُصُ [et-tebelhuṣ] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Bir kimse libāsından soyunup çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: تَبَلْهَصَ الرَّجُلُ إِذَا خَرَجَ مِنْ ثِيَابِهِ

[ب و ص]

اَلْبَوْصُ [el-bevṣ] (bā'nın ve vāv'ın sükūnuyla) Sāʾirleri sebk ve takaddüm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: بَاصَهُ فُلَانٌ يَبُوصُ

بَوْصًا إِذَا سَبَقَهُ وَتَقَدَّمَهُ Ve istiʿcāl maʿnāsınadır; yukālu: بَاصَهُ إِذَا اسْتَعْجَلَهُ Ve bir kimseden kaçıp gizlenmek maʿnāsınadır; yukālu: بَاصَ مِنْهُ إِذَا هَرَبَ وَاسْتَتَرَ Ve ilhāh ve ibrām eylemek maʿnāsınadır; yukālu: بَاصَ فِي الْأَمْرِ إِذَا أَلَحَّ Ve renk ve levn maʿnāsınadır; yukālu: تَغَيَّرَ بَوْصُهُ أَيْ لَوْنُهُ Ve hatunun sağrısına denir, عَجِيزَةٌ [ʿacīzet] maʿnāsına; bu iki maʿnāda bā'nın zammıyla da lügattir. Ve pek yürümek maʿnāsınadır; yukālu: بَاصَ الرَّجُلُ إِذَا سَارَ شَدِيدًا Ve yorulmak maʿnāsınadır; yukālu: بَاصَ مِنْهُ إِذَا تَعِبَ

اَلْبُوصُ [el-būṣ] (bā'nın zammıyla) Bir güne nebāt yemişidir. Ve sağrı yağının yumuşaklığına denir; bunda fethle de cāʾizdir; tekūlu: أَعْجَبَنِي بَوْصُهَا وَبُوصُهَا أَيْ لِينُ شَحْمَةِ عَجُزِهَا Ve

بُوصٌ [būṣ] أَبْوَاصٌ [ebvāṣ] lafzının müfredidir ki mevāşī ve devābbın envāʿı demektir; yukālu: بُوصٌ مِنَ الْغَنَمِ وَالدَّوَابِّ أَيْ نَوْعٌ مِنْهَا

اَلتَّبْوِيصُ [et-tebvīṣ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) بُوصٌ [buṣ] dedikleri nebāt-ı mezkūr yemiş vermek maʿnāsınadır; yukālu: بَوَّصَ الْبُوصُ إِذَا أَثْمَرَ Ve ʿavretin kıçı büyük olmak maʿnāsınadır; yukālu: بَوَّصَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا عَظُمَتْ عَجِيزَتُهَا Ve yarışta sāʾirleri savışıp geçmek maʿnāsınadır; yukālu: بَوَّصَ فُلَانٌ إِذَا سَبَقَ فِي الْحَلْبَةِ Ve rengi sāfī olmak maʿnāsınadır; yukālu: بَوَّصَ الشَّيْءُ إِذَا صَفَا لَوْنُهُ

اَلْبُوصَاءُ [el-bevṣāʾ] Büyük kıçlı hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ بَوْصَاءُ أَيِ الْعَظِيمَةُ الْعَجُزِ Ve ʿArab sıbyānına mahsūs bir laʿib ismidir ki bir ağacın ucuna ateş kıstırıp başları üzere fırıl fırıl çevirirler.

اَلْأَبْوَاصُ [el-Ebvāṣ] (hemzenin fethiyle) Bir mevziʿ adıdır.

اَلْبُوصِيُّ [el-būṣiyy] (bā'nın zammıyla) Bir güne gemi ismidir; būzī-i Fārisī muʿarrebidir.

بُوصَانُ [Būṣān] (bā'nın zammıyla) Esed kabīlesinden bir batn ismidir.

[ب ه ص]

اَلْبَهَصُ [el-behaṣ] (fethateynle) Susamak, عَطَشٌ [ʿaṭaş] maʿnāsınadır; yukālu: بَهَصَ الرَّجُلُ بَهَصًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا عَطِشَ

اَلْبُهْصُوصُ [el-buhṣūṣ] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) Az nesneye denir; tekūlu: مَا أَصَبْتُ مِنْهُ بُهْصُوصًا أَيْ شَيْئًا

اَلْإِبْهَاصُ [el-ibhāṣ] (hemzenin kesriyle) Menʿ eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: مَا أَبْهَصَنِي أَيْ مَا مَنَعَنِي

[ب ه ل ص]

اَلتَّبْهَلُصُ [et-tebehluṣ] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Bir adam libāsından soyunup çıkmak maʿnāsınadır; تَبَلْهُصٌ [tebelhuṣ] gibi; yukālu: تَبَهْلَصَ الرَّجُلُ إِذَا خَرَجَ مِنْ ثِيَابِهِ

[ب ي ص]

اَلْبَيْصُ [el-beyṣ] (bā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Şiddet ve zīk ve mihnet maʿnāsınadır; bā'nın kesriyle de cāʾizdir ve minhu yukālu: وَقَعَ فِي حَيْصَ بَيْصَ بِفَتْحِ الْحَاءِ وَالْبَاءِ وَالصَّادِ وَفِي حِيصَ بِيصَ بِكَسْرِ الْحَاءِ وَالْبَاءِ وَفَتْحِ الصَّادِ وَحَيْصِ بَيْصِ بِفَتْحِ الْحَاءِ وَالْبَاءِ وَكَسْرِ الصَّادِ وَحَيْصِ بَيْصٍ بِكَسْرِ الصَّادِ الْأُولَى وَجَرِّ الثَّانِيَةِ وَحَيْصِ بَيْصِ بِجَرِّهِمَا وَفِي حَاصِ بَاصِ بِكَسْرِهِمَا أَيْ وَقَعَ فِي اخْتِلَاطٍ لَا مَحِيصَ عَنْهُ ve yukālu: جَعَلْتُمُ الْأَرْضَ عَلَيْهِ حَيْصَ بَيْصَ وَحَيْصًا بَيْصًا أَيْ ضَيَّقْتُمْ عَلَيْهِ حَتَّى لَا يَتَصَرَّفُ فِيهَا Yaʿnī "Rüy-i zemīni ona şol derecede tazyīk eylediniz ki bir cānibe dönecek kudreti kalmadı."

نَجَزَ بِعَوْنِهِ تَعَالَى

FASLU'T-TĀ'İ'L-FEVKİYYE
(فَصْلُ التَّاءِ الْفَوْقِيَّةِ)

[ت خ ر ص]

اَلتِّخْرِيصُ [et-tiẖrīṣ] (tā'nın kesri ve ẖā-yı muᶜcemenin sükūnuyla) ve **اَلتِّخْرِيصَةُ** [et-tiẖrīṣat] (hā'yla) Libāsın tīrīzine denir, بَنِيقَةُ الثَّوْبِ [benīḳatu'ṣ-ṣevb] maᶜnāsına ve bu tīrīz-i Fārisī muᶜarrebidir.

[ت ر ص]

اَلتَّرَاصَةُ [et-terāṣat] (سَمَاحَةٌ [semāḥat] vezninde) Bir nesne kavī ve muhkem olmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَرُصَ الشَّيْءُ تَرَاصَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا قَوِيَ وَأَحْكَمَ

اَلتَّرِيصُ [et-terīṣ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Sıfattır, kavī ve muhkem nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ تَرِيصٌ أَيْ قَوِيٌّ مُحْكَمٌ Ve

تَرِيصٌ [terīṣ] İki kefesi besberāber doğru ve muhkem teraziye denir, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْإِتْرَاصُ [el-itrāṣ] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi kunt ve kavī ve muhkem kılmak maᶜnāsınadır; tekūlu: أَتْرَصْتُهُ إِذَا قَوَّيْتَهُ وَأَحْكَمْتَهُ Ve teraziyi tesviye ve taᶜdīl eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَتْرَصَ الْمِيزَانَ إِذَا سَوَّاهُ وَعَدَّلَهُ

اَلتَّارِصُ [et-tāriṣ] Bünye ve terkībi kavī ve muhkem ata denir; yukālu: فَرَسٌ تَارِصٌ أَيْ مُحْكَمُ الْخَلْقِ

اَلْمُتْرَصُ [el-mutreṣ] (مُكْرَمٌ [mukrem] vezninde) تَرِيصٌ [terīṣ] gibi iki kefesi besberāber olan rāst ve muhkem teraziye denir; yukālu:مِيزَانٌ مُتْرَصٌ وَتَرِيصٌ أَيْ مُسْتَوٍ عَدْلٌ مُحْكَمٌ لاَ يَحِيفُ

اَلتَّتْرِيصُ [et-tetrīṣ] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Bu dahi teraziyi tesviye ve taᶜdīl eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: تَرَّصَ الْمِيزَانَ إِذَا سَوَّاهُ وَعَدَّلَهُ

[ت ع ص]

اَلتُّعْصُوصَةُ [et-tuᶜṣūṣat] بُعْصُوصَةٌ [buᶜṣūṣat] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu.

اَلتَّعَصُ [et-teᶜaṣ] (fethateynle) Çok yürümekten ayağın sinirleri ağrımak maᶜnāsınadır; yukālu: تَعِصَ الرَّجُلُ تَعَصًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اشْتَكَى عَصَبَهُ مِنْ كَثْرَةِ الْمَشْيِ Ve

تَعَصٌ [teᶜaṣ] مَعَصٌ [meᶜaṣ] gibidir, lākin sābit değildir. Ve مَعَصٌ [meᶜaṣ] pek yorulmaktan ayağın sinirleri büzülüp kasılmak maᶜnāsınadır.

[ت ل ص]

اَلتَّتْلِيصُ [et-tetlīṣ] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Bir nesneyi yumuşatıp düpdüz mühre tahtası gibi kılmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَلَّصَ الشَّيْءَ تَتْلِيصًا إِذَا مَلَّسَهُ وَلَيَّنَهُ

FASLU'L-CĪM
(فَصْلُ الْجِيمِ)

[ج أ ص]

اَلْجَأْصُ [el-ceʾş] (cīm'in fethi ve hemzenin sükūnuyla) İçmek maʿnāsınadır; yukālu: جَأَصَ الْمَاءَ جَأْصًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا شَرِبَهُ

[ج ر ص]

اَلْجُرَاصِيَةُ [el-curāṣiyet] (عُلَابِطَةٌ [ʿulābiṭat] vezninde) Fīl gibi iri cüsseli adama denir. Ve yavuz şedīd erkek deveye denir; yukālu: رَجُلٌ جُرَاصِيَةٌ أَيْ ضَخْمٌ وَكَذَا جَمَلٌ جُرَاصِيَةٌ أَيْ شَدِيدٌ

[ج ب ل ص]

جَابَلْصُ [Cābelṣ] (bā'nın ve lām'ın fethi yāhūd sükūnuyla) Aksā-yı magribde bir beldedir ki ondan ötede insī yoktur; yaʿnī şen ve meskūn değildir.

Mütercim der ki *Burhān-ı Ḳāṭıʿ*'da beyān olunduğu üzere جَابَلْصُ [Cābelṣ] ki جَابَلْسَا [Cābelsā] muʿarrebidir ki nihāyet-i magribde bir beldedir, bin dervāzesi ve her dervāzede bin pāsbān oturur. Bunun mukābilinde nihāyet-i maşrıkta dahi onun gibi bir şehr vardır. Ve bunlar ehl-i tahkīk ʿindlerinde ʿālem-i misālde vākiʿdir ki mecmūʿ-ı suver ü eşkāl-i ʿālem onda mevcūddur. Ve sūfiyyūn ʿindinde Cābelsā sālikin taʿalluk ve takayyüd ʿāleminden ıtlāka ve merkez-i muhīte vusūl için katʿ eyleyeceği menāzilin āhir menziline işārettir. Ve جَابَلْقَا [Cābelḳā] saʿy ve sülūkla katʿ edeceği menāzilden evvel menzile işārettir.

[ج ص ص]

اَلْجَصُّ [el-caṣṣ - el-ciṣṣ] (cīm'in fethi ve kesri ve sād'ın teşdīdiyle) Maʿlūmdur ki kirece denir, onunla duvar sıvanır; geç-i Fārisī muʿarrebidir. Ve

جَصٌّ [caṣṣ] Masdar olur, bağlı tutsağın bağı sıkı ve muhkem olduğundan inleyip nāle ve zārī kılmak maʿnāsına; yukālu: بَاتَ يَجِصُّ فِي الرِّبَاطِ جَصًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي أَيْ يَتَأَوَّهُ مَضَيَّقًا عَلَيْهِ مَشْدُودًا رَبْطُهُ Güyā ki āh ve nāle ile ribātın duvarlarını sıvar.

اَلْجَصَّاصُ [el-caṣṣāṣ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Kireç işleyen adama denir ki kireççi taʿbīr olunur.

اَلْجَصَّاصَاتُ [el-caṣṣāṣāt] (حَسَّاسَاتٌ [ḥassāsāt] vezninde) جَصَّاصَةٌ [caṣṣāṣat]ın cemʿidir ki kireç-hāneye denir; tebbāne ve hammāre gibidir.

اَلْجُصَاجِصُ [el-cuṣāciṣ] (عُلَابِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Kireç ile sıvanmış gibi be-gāyet ak ve düz yere denir; yukālu: مَكَانٌ جُصَاجِصٌ أَيْ أَبْيَضُ مُسْتَوٍ

اَلْجَصِيصَةُ [el-ceṣīṣet] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Hāneleri ve obaları birbirine pek yakın olmakla bir tāʾife gibi olan cemāʿate denir; yukālu: هَذِهِ جَصِيصَةٌ مِنْ نَاسٍ وَأَصِيصَةٌ إِذَا تَقَارَبَتْ حِلَّتُهُمْ Şārih بَصِيصَةٌ [beṣīṣat] ʿibāretini tahtiʾe eylemiştir.

اَلْإِجْتِصَاصُ [el-ictiṣāṣ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Ovaları ve obaları biribirine mütekārib olmakla bir tāʾife gibi bir arada olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِجْتَصَّ الْقَوْمُ إِذَا تَقَارَبَتْ حِلَّتُهُمْ فَاجْتَمَعُوا

اَلْجَصِيصُ [el-ceṣīṣ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Merbūt ve mukayyed kimsenin nāle ve zārīsine denir; yukālu: بَاتَ يَجِصُّ فِي الرِّبَاطِ كَمَا ذُكِرَ وَلَهُ جَصِيصٌ أَيْ تَأَوُّهٌ

اَلتَّجْصِيصُ [et-tecṣīṣ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Kabı doldurmak maʿnāsınadır;

yukālu: جَصَّصَ الْإِنَاءَ إِذَا مَلَأَهُ Ve bināyı kireçle sıvamak maʿnāsınadır; yukālu: جَصَّصَ الْبِنَاءَ Ve köpek eniği gözlerini açmak maʿnāsınadır; yukālu: جَصَّصَ الْجِرْوُ إِذَا طَلَاهُ بِالْجَصِّ Ve ağacın yaprakları ve yemişleri yenice zuhūr etmeğe başlamak maʿnāsına; yukālu: جَصَّصَ الشَّجَرُ إِذَا بَدَا أَوَّلَ مَا يَخْرُجُ فَتَحَ عَيْنَيْهِ Ve düşmana hamle eylemek maʿnāsınadır; yukālu: جَصَّصَ عَلَى الْعَدُوِّ إِذَا حَمَلَ عَلَيْهِ

[ج ل ب ص]

اَلْجَلْبَصَةُ [el-celbeṣat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Kaçmak, فِرَارٌ [firār] maʿnāsınadır yāhūd bunda savāb olan ḫā-yı muʿceme ile olmaktır.

[ج م ص]

اَلْجَمْصُ [el-cemṣ] (cīm'in fethi ve mīm'in sükūnuyla) Bir güne nebāt adıdır.

[ج ن ص]

اَلْإِجْنِيصُ [el-icnīṣ] (nūn'la إِقْلِيدٌ [iḳlīd] vezninde) Tenbel adama denir ki üşendiğinden yerinden ayrılmaz; yukālu: رَجُلٌ إِجْنِيصٌ أَيْ لاَ يَبْرَحُ مَوْضِعَهُ كَسَلاً Ve nefʿ ve darra ve hayr ve şerre yaramayan ʿāciz ve çolpa kimseye denir; yukālu: هُوَ إِجْنِيصٌ أَيْ فَدْمٌ لاَ يَضُرُّ وَلاَ يَنْفَعُ Ve ruʿb ve ihtirāzından nāşī umūra girişemeyip oyalanıp gerilenir olan merʿūb ve endīşe-nāk kimseye denir; yukālu: هُوَ إِجْنِيصٌ أَيْ مَرْعُوبٌ مُتَبَاطِئٌ عَنِ الْأُمُورِ

اَلْجَنِيصُ [el-cenīṣ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Meyyite denir.

اَلتَّجْنِيصُ [et-tecnīṣ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Ölmek maʿnāsınadır; yukālu: جَنَّصَ فُلاَنٌ إِذَا مَاتَ Ve bir nesneden korkup kaçmak maʿnāsınadır; yukālu: جَنَّصَ الرَّجُلُ إِذَا هَرَبَ فَزَعًا Ve bir nesneye dike dike bakmak, ʿalā-kavlin korkudan gözlerini belertmek maʿnāsınadır; yukālu: جَنَّصَ الْبَصَرَ إِذَا حَدَّدَهُ أَوْ فَتَحَهُ فَزَعًا Ve yürek sürmek ve çımkırmak maʿnāsınadır; yukālu: جَنَّصَ بِسَلْحِهِ إِذَا رَمَى بِهِ

[ج و ص]

اِبْنُ جَوْصَى [İbn Cevṣā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Muhaddis-i meşhūrdur.

FASLU'L-ḤĀ'İ'L-MÜHMELE
(فَصْلُ الْحَاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ح ب ر ق ص]

اَلْحَبَرْقَصُ [el-ḥaberḳaṣ] (ḳāf'la [ġaḍanfer] vezninde) Cüssesi küçük hurde erkek deveye denir. Ve küze-hār kemter bodura denir; müʾennesleri حَبَرْقَصَةٌ [ḥaberḳaṣat]tır. Ve tıknaz adama denir. Ve حُرْقُوصٌ [ḥurḳūṣ] dedikleri böcek yavrusuna denir, ke-mā se-yuzkeru.

[ح ر ب ص]

اَلْحَرْبَصِيصَةُ [el-ḥarbeṣīṣat] (ḥā'nın ve bā'nın fethleriyle) Nisvān avadanlığına denir; yukālu: مَا عَلَيْهَا حَرْبَصِيصَةٌ أَيْ شَيْءٌ مِنَ الْحُلِيِّ

اَلْحَرْبَصَةُ [el-ḥarbeṣat] بَرْبَصَةٌ [berbeṣat] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu; yukālu: حَرْبَصَ الْأَرْضَ بِمَعْنَى بَرْبَصَهَا

[ح ر ص]

اَلْحِرْصُ [el-ḥirṣ] (ḥā'nın kesriyle) جَشَعٌ [ceşaᶜ] maᶜnāsınadır ki bir nesneyi ragbet-i mezmūme vechi üzere ve lüzūmundan ziyāde şiddetle taleb ve ārzū kılmak maᶜnāsınadır. Ve bu ismdir; yukālu: اَلْحِرْصُ شُومٌ Ve masdar olur; yukālu: حَرَصَ عَلَى الشَّيْءِ وَحَرِصَ حِرْصًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا جَشَعَ

اَلْحَرِيصُ [el-ḥarīṣ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Vasftır; cemᶜi حِرَاصٌ [ḥirāṣ]tır ḥā'nın kesriyle ve حُرَصَاءُ [ḥuraṣāʾ]dır, كُرَمَاءُ [kuremāʾ] vezninde. Ve

حَرِيصٌ [ḥarīṣ] Yırtık sevbe denir; yukālu: ثَوْبٌ حَرِيصٌ أَيْ مَشْقُوقٌ

اَلْحَرَصَةُ [el-ḥaraṣat] (fetehātla) Her şeyʾin vasatının karār-gāhına denir; yukālu: هُوَ حَرَصَةُ ذَاكَ الشَّيْءِ أَيْ مُسْتَقَرُّ وَسَطِهِ

اَلْحَارِصَةُ [el-ḥārişat] Yağmur ile yerin yüzünü soyup sıyırır olan buluta denir; yukālu: سَحَابَةٌ حَارِصَةٌ إِذَا كَانَتْ تَقْشِرُ وَجْهَ الْأَرْضِ Ve şol baş yarığına denir ki başın derisini cüzʾīce yarmış ola; yukālu: شَجَّةٌ حَارِصَةٌ إِذَا كَانَتْ قَدْ شَقَّتِ الْجِلْدَ قَلِيلاً

اَلْحَرِيصَةُ [el-ḥarīṣat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) حَارِصَةٌ [ḥārişat] ile maᶜnā-yı evvelde mürādiftir.

اَلْحَرْصَةُ [el-ḥarṣat] (عَرْصَةٌ [ᶜarṣat] vezninde) حَارِصَةٌ [ḥārişat] ile maᶜnā-yı sānīde mürādiftir. Ve

حَرْصَةٌ [ḥarṣat] Nākanın memesi sıkı sarılmakla deliklerinin ağızları yara olmaktan nāşī bolaldığı hasebiyle sağılırken sütü kaba düz ve doğru inmeyip etrāfa dağılmasına denir.

اَلْحَرْصُ [el-ḥarṣ] (قَرْصٌ [ḳarṣ] vezninde) Yarmak maᶜnāsınadır; yukālu: حَرَصَ الشَّيْءَ حَرْصًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا شَقَّهُ Ve otlağın otlarından aslā bir nesne terk olunmamak üzere mecmūᶜu otlanmak maᶜnāsınadır; yukālu: حُرِصَ الْمَرْعَى عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا لَمْ يُتْرَكْ مِنْهُ شَيْءٌ Ve bir nesnenin kabuğunu soymak maᶜnāsınadır; yukālu: حَرَصَ الشَّيْءَ إِذَا قَشَرَهُ

اَلْحِرْصِيَانُ [el-ḥirṣiyān] (ḥā'nın kesriyle) Batnın derisinin iç yüzüne denir. Ve fil dedikleri cānverin derisinin iç yüzüne denir. Ve şol yufka kızıl dericeğize denir ki meselā koyunun derisi soyulduktan sonra kassāb onu dahi çekip soyar, murād et ile posteki arasında olan ince deri olacaktır; cemᶜi حِرْصِيَانَاتٌ [ḥirṣiyānāt] gelir. Ve bu حِرْصِيَانٌ [ḥirṣiyān] kelimesi fiᶜliyān veznindedir, kabuk soymak maᶜnāsına olan حِرْصٌ [ḥirṣ]tan meʾhūzdur.

اَلتَّحَرُّصُ [et-teḥarruṣ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Taᶜāmı kenārlarından ekl ile ek-

siltmek maʿnāsınadır; yukālu: إِنَّهُ لَيَتَحَرَّصُ غَذَاءَهُمْ وَعَشَاءَهُمْ أَيْ يَتَحَيَّنُهُمَا

اَلْإِحْتِرَاصُ [el-iḥtirāṣ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir nesneye ifrāt üzere hırs edip tahsīline çabalamak maʿnāsınadır; yukālu: إِحْتَرَصَ الرَّجُلُ إِذَا حَرَصَ وَجَهِدَ

[ح ر ف ص]

اَلتَّحَرْفُصُ [et-teḥarfuṣ] (fā'yla تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Büzülüp buruşmak maʿnāsınadır; yukālu: تَحَرْفَصَ الشَّيْءُ إِذَا تَقَبَّضَ

[ح ر ق ص]

اَلْحُرْقُوصُ [el-ḥurḳūṣ] (ḳāf'la عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) Pire gibi bir küçük böcektir, arı iğnesi gibi iğnesi olur, ʿalā-kavlin kene dedikleri böceğe şebīh olur, insānın gövdesine yapışır. ʿİnde'l-baʿz bok böceğinden küçük bir böcektir ki tulumları ve kırbaları delip ve bākire kızların ferclerine sokulur; حَرَاقِيصُ [ḥarāḳīṣ] cemʿidir. ʿArabların عَاشِقُ الْأَبْكَارِ [ʿāşiḳu'l-ebkār] dedikleri böcek olacaktır. Ve

حُرْقُوصٌ [ḥurḳūṣ] Hurmānın yeşil koruğunun çekirdeğine denir. Ve Ḥurḳūṣ b. Māzin, Temīm kabīlesinden bir kimsedir. Ve Ḥurḳūṣ b. Zuheyr mukaddemā ashābdan olup baʿdehu zamān-ı hilāfet-i Hazret-i Kerrārī'de Ḫāricī oldu.

اَلْحَرَقْصَى [el-ḥaraḳsā] (fethateynle حَبَرْكَى [ḥaberkā] vezninde) Bir böcek adıdır; حَرَقْصَاةٌ [ḥaraḳṣāt] müfredidir hā'yla.

اَلْحَرْقَصَةُ [el-ḥarḳaṣat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Adımları sık sık atarak yürümek maʿnāsınadır; yukālu: حَرْقَصَ فِي الْمَشْيِ إِذَا قَارَبَ خُطَاهُ Ve tīz tīz söylemek maʿnāsınadır; yukālu: حَرْقَصَ الْكَلَامَ إِذَا قَارَبَهُ

اَلْمُحَرْقَصُ [el-muḥarḳaṣ] (مُدَحْرَجٌ [mudaḥrec] vezninde) Sıkı ve nesc olunmuş nesneye denir; yukālu: نَسْجٌ مُحَرْقَصٌ أَيْ مُتَقَارِبٌ

[ح ص ص]

اَلْحَصُّ [el-ḥaṣṣ] (ḥā'nın fethi ve ṣād'ın teşdīdiyle) Tırāş eylemek maʿnāsınadır; yukālu: حَصَّ الشَّعْرَ حَصًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَلَقَهُ Ve bir nesneden bir kimseye hisse düşmek maʿnāsınadır; tekūlu: حَصَّنِي مِنْهُ كَذَا أَيْ صَارَتْ حِصَّتِي مِنْهُ كَذَا Ve bir kimseyi icāre ve himāye eylemeyip nā-merdlik eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir, güyā ki mecmūʿ-ı nāsı safha-i iltizāmdan tırāş eder; yukālu: هُوَ يَحُصُّ أَيْ لَا يُجِيرُ أَحَدًا يَعْنِي يَمْنَعُ الْجِوَارَ

اَلْحَاصَّةُ [el-ḥāṣṣat] (خَاصَّةٌ [ḫāṣṣat] vezninde) Bir ʿillettir ki دَاءُ الثَّعْلَبِ [dāʾu'ṯ-ṯaʿleb] gibi mübtelā olan kimsenin kılları dökülür; yukālu: أَلْقَى اللهُ فِي رَأْسِهِ الْحَاصَّةَ وَهِيَ دَاءٌ يَتَنَاثَرُ مِنْهُ الشَّعْرُ Ve

حَاصَّةٌ [ḥāṣṣat] ki ʿArabların بَيْنَهُمْ رَحِمٌ حَاصَّةٌ kavlinde vākiʿdir, مَخْصُوصَةٌ [maḫṣūṣat] maʿnāsınadır ki حَلْقٌ [ḥalḳ]tan müsteʿār maktūʿa demektir yāhūd neseb üzere olmakla ذَاتُ حَصٍّ demektir, beynlerinde karābet-i munkatıʿa var demek olur.

اَلْحَصَصُ [el-ḥaṣaṣ] (fethateynle) Başın kılları az olmak maʿnāsınadır.

اَلْأَحَصُّ [el-eḥaṣṣ] Vasftır, başının kılları az olan kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ أَحَصُّ أَيْ بَيِّنُ الْحَصَصِ يَعْنِي قَلِيلُ شَعْرِ الرَّأْسِ وَكَذَا يُقَالُ طَائِرٌ أَحَصُّ الْجَنَاحِ أَيِ الْقَلِيلُ الرِّيشِ Ve

أَحَصُّ [eḥaṣṣ] Güneşli, be-gāyet ayazlık güne vasf olur; yukālu: يَوْمٌ أَحَصُّ إِذَا كَانَتْ قَدْ طَلَعَتْ شَمْسُهُ وَصَفَتْ سَمَاؤُهُ Ve namlusunda aslā eser ve rahne ve küdūret olmayan mücellā kılıca vasf olur; yukālu: سَيْفٌ أَحَصُّ أَيْ لَا أَثَرَ فِيهِ Ve uğursuz kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ أَحَصُّ أَيْ مَشْؤُومٌ

اَلْأَحَصَّانِ [el-eḥaṣṣān] (tesniye bünyesiy-

le) ʿAbd ile hımāra ıtlāk olunur. Şārihin beyānı üzere bunlar pahalarını gūyā ki üzerlerinde taşıyıp pīr olduklarında tenkīs eylemeleriyle hayrsız olduklarına mebnīdir. Pes şeʾāmetleri meʾāl iʿtibārıyla olur. Ve

أَحَصُّ [Eḥaṣṣ] ve **شُبَيْثٌ** [Şubeyṯ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Tihāme'de iki mevziʿlerdir. Ve Ḥaleb türābında dahi iki mevziʿlerdir.

اَلْحَصَّاءُ [el-ḥaṣṣāʾ] Hayr ve mahsūlden ʿārī kurak seneye vasf olur; yukālu: سَنَةٌ حَصَّاءُ أَيْ جَرْدَاءُ لاَ خَيْرَ فِيهَا Ve

حَصَّاءُ [Ḥaṣṣāʾ] Surāḳa b. Mirdās yāhūd Ḥazn b. Mirdās'ın kısrağı ismidir. Ve uğursuz ʿavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ حَصَّاءُ أَيْ مَشْؤُومَةٌ Ve tozsuz topraksız yele denir; yukālu: رِيحٌ حَصَّاءُ أَيْ صَافِيَةٌ بِلاَ غُبَارٍ

اَلْحَصَّاصَةُ [el-Ḥaṣṣāṣat] (حَسَّاسَةٌ [ḥassāset] vezninde) Sevād-ı ʿIrāḳ'ta Ḳaṣr-ı İbn Hubeyre'ye karīb bir karyedir.

اَلْحِصَّةُ [el-ḥiṣṣat] (ḥā'nın kesriyle) Behre ve nasīb maʿnāsınadır; cemʿi حِصَصٌ [ḥiṣaṣ] tır, قِرَدٌ [ḳired] vezninde. Ve bu حَلْقٌ [ḥalḳ] maʿnāsından müsteʿār kıtʿa maʿnāsına olup baʿdehu nasīb maʿnāsında istiʿmāl olundu; yukālu: أَخَذَ حِصَّتَهُ أَيْ نَصِيبَهُ

اَلْحُصُّ [el-ḥuṣṣ] (ḥā'nın zammıyla) وَرْسٌ [vers] ismidir ki Yemen zaʿferānı ve alacehre dedikleridir, ʿalā-kavlin zaʿferāna denir; cemʿi حُصُوصٌ [ḥuṣūṣ]tur. Ve inciye denir, لُؤْلُؤٌ [luʾluʾ] maʿnāsına.

اَلْحُصَاصُ [el-ḥuṣāṣ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Eşek kısmı kulağını kısıp kuyruğunu beri öte salarak seğirtmesine denir. Ve osuruğa denir. Ve pek seğirtmeye denir. Kāle'ş-şārih إِذَا سَمِعَ الشَّيْطَانُ الْأَذَانَ تَوَلَّى وَلَهُ حُصَاصٌ أَيْ شِدَّةُ الْعَدْوِ وَقِيلَ هُوَ أَنْ يَضُرَّ الْحِمَارُ بِأُذُنَيْهِ وَيَمْصَعَ بِذَنَبِهِ وَيَعْدُوَ وَقِيلَ هُوَ الضُّرَاطُ Ve

حُصَاصٌ [ḥuṣāṣ] Uyuzluğa denir, جَرَبٌ [cereb] maʿnāsına.

اَلْحُصَاصَةُ [el-ḥuṣāṣat] (ثُمَامَةٌ [ṯumāmet] vezninde) Bāgda ve asmada üzüm kesildikten sonra kalan başağa denir; tekūlu: إِقْتَطَفْتُ الْحُصَاصَةَ أَيْ مَا يَبْقَى فِي الْكَرْمِ بَعْدَ قِطَافِهِ

اَلْحَصِيصُ [el-ḥaṣīṣ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Sayıya ıtlāk olunur; yukālu: حَصِيصُهُمْ كَذَا أَيْ عَدَدُهُمْ Ve bukağılığı az tüylü ata denir; yukālu: فَرَسٌ حَصِيصٌ أَيْ قَلِيلُ شَعْرِ الثُّنَّةِ Ve kazınmış kıla denir; yukālu: شَعْرٌ حَصِيصٌ أَيْ مَحْصُوصٌ Ve

حَصِيصٌ [Ḥaṣīṣ] ʿAbdulḳays kabīlesinden bir batndır.

حَصِيصَةٌ [Ḥaṣīṣat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) İbn Esʿad'dır ki şuʿarādandır. Ve

حَصِيصَةٌ [ḥaṣīṣat] Atın tırnakları etrāfının yukarılarında biten tüylere denir.

اَلْحِصْحِصُ [el-ḥiṣḥiṣ] (زِبْرِجٌ [zibric] veznide) Toprağa ve taşa denir.

اَلْحَصْحَاصُ [el-ḥaṣḥāṣ] (ثَرْثَارٌ [serşār] veznide) Toprağa denir. Ve fütūrsuz revende deveye denir; yukālu: قَرَبٌ حَصْحَاصٌ أَيْ جَادٌّ سَرِيعٌ بِلاَ فُتُورٍ

ذُو الْحَصْحَاصِ [Ẕu'l-Ḥaṣḥāṣ] Ẕī Ṭuvā nām mahal üzere müşrif bir dağın ismidir.

اَلْحَصَاصَاءُ [el-ḥaṣāṣāʾ] (ḥā'nın fethiyle) Toprağa denir.

اَلْإِحْصَاصُ [el-iḥṣāṣ] (hemzenin kesriyle) Bir kimseye hisse vermek maʿnāsınadır; tekūlu: أَحْصَصْتُهُ إِذَا أَعْطَيْتَهُ نَصِيبَهُ Ve ʿazl eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: أَحْصَصْتُهُ عَنْ أَمْرِهِ إِذَا عَزَلْتَهُ

اَلتَّحْصِيصُ [et-taḥṣīṣ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir nesne açık ve ʿayān olmak maʿnāsınadır; yukālu: حَصَّصَ الشَّيْءُ إِذَا بَانَ

وَظَهَرَ

اَلْحَصْحَصَةُ [el-ḥaṣḥaṣat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Bu dahi bir nesne zāhir ve ʿayān olmak maʿnāsınadır; yukālu: حَصْحَصَ الْحَقُّ إِذَا بَانَ وَظَهَرَ Ve bir nesneyi bir nesne içre gereği gibi yerleşmek için beri öte tahrīk eylemek maʿnāsınadır. Kāle'ş-şārih: وَمِنْهُ قَوْلُ عِنِّينٍ لِسَمُرَةَ حِينَ اشْتَرَى لَهُ جَارِيَةً مِنْ بَيْتِ الْمَالِ وَأَدْخَلَهَا عَلَيْهِ لَيْلَةً ثُمَّ سَأَلَهُ مَا فَعَلْتَ فَقَالَ فَعَلْتُ حَتَّى حَصْحَصْتُ فِيهَا فَسَأَلَ الْجَارِيَةَ فَأَنْكَرَتْ فَقَالَ خَلِّ سَبِيلَهَا يَا مُحَصْحِصُ Ve tīz tīz yürümek maʿnāsınadır; yukālu: حَصْحَصَ فِي الْمَشْيِ إِذَا أَسْرَعَ Ve içinden nesne araştırır gibi toprağı beri öte aşınıp devirmek maʿnāsınadır; yukālu: حَصْحَصَ التُّرَابَ إِذَا فَحَصَهُ يَمِينًا وَشِمَالاً Ve yürek sürmek maʿnāsınadır; yukālu: حَصْحَصَ بِسَلْحِهِ إِذَا رَمَاهُ Müʾellif bunu tekrār eylemiştir. Ve bir adam bir kimseye mübrim dilenci gibi yapışıp ibrām ve ilhāh eylemek maʿnāsınadır; yukālu: حَصْحَصَ فُلاَنًا إِذَا لَزِقَ بِهِ وَأَلَحَّ عَلَيْهِ Ve deve kalkarken dizlerini zor ile yere verip dayamak maʿnāsınadır; yukālu: حَصْحَصَ الْبَعِيرُ رُكْبَتَيْهِ إِذَا أَثْبَتَهُمَا لِلنُّهُوضِ Ve ayağı bukağılı kimsenin yürüyüşü gibi yürümek maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ يُحَصْحِصُ أَيْ يَمْشِي مَشْيَ الْمُقَيَّدِ

اَلتَّحَاصُّ [et-teḥāṣṣ] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) ve

اَلْمُحَاصَّةُ [el-muḥāṣṣat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Hisseleşmek ve paylaşmak maʿnāsınadır; yukālu: تَحَاصُّوا وَحَاصُّوا إِذَا اقْتَسَمُوا حِصَصًا

اَلتَّحَصْحُصُ [et-teḥaṣḥuṣ] (تَزَلْزُلٌ [tezelzul] vezninde) Yere yapışıp düpdüz olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَحَصْحَصَ الشَّيْءُ إِذَا لَزِقَ بِالْأَرْضِ وَاسْتَوَى

اَلْإِنْحِصَاصُ [el-inḥiṣāṣ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Kıl ve tüy dökülüp zāʾil olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْحَصَّ الشَّعْرُ إِذَا ذَهَبَ Ve hayvānın kuyruğu kesilmek maʿnāsınadır ki güdülmek taʿbīr olunur; yukālu: إِنْحَصَّ ذَنَبُهُ إِذَا انْقَطَعَ Ve minhu'l-meselu: «أَفْلَتَّ وَانْحَصَّ الذَّنَبُ» Yaʿnī "Sıyrılıp kurtuldun ammā kuyruk da gitti!" demektir; helāka müşrif olmuş iken bir takrīble tahlīs-i girībān eden kimse hakkında darb olunur.

Şārih der ki Muʿāviye, Dimaşḳ'ta kendi nefsi için bir kasr-ı ʿālī binā edip lākin civārında bir kilise olmakla dāʾimā o cihetten bī-huzūr olur idi. Hedm ve izālesine vesīle-cūy olup ʿākıbet karār-dāde-i tasavvuru üzere kayser-i Rūm'a bir elçi tertīb ve baʿde'l-vusūl kayser huzūrunda tahkīr ve izdirāsına dāʾir hareket eylemesini emr ve tenbīh eylemekle o dahi emr mūcibince ʿamel eyledikte erkān-ı kayser elçinin katlini irāde eylediler. Kayser, elçinin bu güne hareketi Muʿāviye'nin desīsesi olmakla bizler bunu katl eylediğimizde nakz-ı sulh bizim taraftan vākiʿ olmakla kendisi dahi kalem-rev-i hükūmetinde olan Naṣārāyı bi'l-cümle istīsāl eylemek kasdındadır diye katline rızā vermeyip sālimen ircāʿ eyledi. Elçi, Muʿāviye'ye gelip vakʿayı hikāyet eyledikte Muʿāviye kelām-ı mezbūru īrād eyledi. Elçi dahi كَلاَّ إِنَّهُ لَبِهُلْبِهِ dedi, yaʿnī kuyruğu kesilmek değil, belki kuyruğunun saçaklarıyla bile geldi ki bir kılına ziyān gelmedi. İntehā.

[ح ف ص]

اَلْحَفْصُ [el-ḥafṣ] (ḥā'nın ve fā'nın sükūnuyla) Meşin zenbīle denir ki onunla ayırtlanan kuyunun çamurunu çekip pāk ederler. Cemʿi أَحْفَاصٌ [aḥfāṣ] ve حُفُوصٌ [ḥufūṣ] gelir. Ve

حَفْصٌ [ḥafṣ] Arslan yavrusuna denir. Bu maᶜnāya mebnī Resūl-i ekrem sallallāhu ᶜaleyhi ve sellem hazretleri ᶜÖmer b. el-Ḫaṭṭāb radıyallāhu ᶜanhu cenāblarını Ebū Ḥafṣ ile tekniye eylediler. Ve Ḥafṣ b. Ebī Cebele ve Ḥafṣ b. es-Sāᵓib ve Ḥafṣ b. el-Muġīre ashābdandır. Ve

حَفْصٌ [ḥafṣ] Masdar olur, biriktirmek maᶜnāsına; yukālu: حَفَصَ الشَّيْءَ حَفْصًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَمَعَهُ Ve bir nesneyi elden bırakmak maᶜnāsınadır; yukālu: حَفَصَ الشَّيْءَ مِنْ يَدِهِ إِذَا أَلْقَاهُ

حَفْصَةُ [Ḥafṣat] (طَلْحَةُ [ṭalḥat] vezninde) Ümmü'l-müᵓminīn binti ᶜÖmer b. el-Ḫaṭṭāb radıyallāhu ᶜanhumā ismidir. Ve

حَفْصَةُ [ḥafṣat] Dişi sırtlana denir.

أُمُّ حَفْصَةَ [ummu ḥafṣat] Tavuğun künyesidir.

اَلْحُفَاصَةُ [el-ḥufāṣat] (ثُمَامَةٌ [ṯumāmet] vezninde) Cemᶜ maᶜnāsından ismdir, birikintiye denir.

اَلْحَفَصُ [el-ḥafaṣ] (fethateynle) نَبْقٌ [nebḳ] ve alıç misilli yemişlerin çekirdeğine denir.

اَلْحِنْفِصُ [el-ḥinfiṣ] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Çelimsiz, ince ve nahīf adama denir; yukālu: رَجُلٌ حِنْفِصٌ أَيْ ضَئِيلٌ

[ح ق ص]

اَلْحَقْصُ [el-ḥaḳṣ] (رَقْصٌ [raḳṣ] vezninde) Şiddet ve sürᶜatle seğirtmeye denir; tekūlu: سَبَقَنِي حَقْصًا وَقَبْصًا وَشَدًّا بِمَعْنًى وَاحِدٍ

[ح ك ص]

اَلْحَكِيصُ [el-ḥakīṣ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Töhmet ve sūᵓ-i gümāna uğramış kimseye denir; yukālu: صَارَ فُلَانٌ حَكِيصًا أَيْ مَرْمِيًّا بِالرِّيبَةِ

[ح م ص]

اَلْحَمْصُ [el-ḥamṣ] (ḥā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) ve

اَلْحُمُوصُ [el-ḥumūṣ] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde) Yaranın şişi inip sākin olmak maᶜnāsınadır; yukālu: حَمَصَ الْجُرْحُ حَمْصًا وَحُمُوصًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَكَنَ وَرَمُهُ Ve salıncağın şiddetle salınması gidip yavaşımak maᶜnāsınadır; yukālu: حَمَصَتِ الْأُرْجُوحَةُ إِذَا سَكَنَتْ فَوْرَتُهَا Ve göze düşen hār u hāşākı sühületle çıkarmak maᶜnāsınadır; yukālu: حَمَصَ الْقَذَاةَ إِذَا أَخْرَجَهَا مِنْ عَيْنِهِ بِرِفْقٍ Ve çocuk salıncakta kendi kendisine salınmak maᶜnāsınadır. Ve dābbeden su gitmek yaᶜnī gereği gibi ter boşanıp akmağa denir. Şārihin beyānına göre koşuya gitmezden mukaddemce meselā bir atın üzerine çullar örtüp gereği gibi terlemesinden ᶜibārettir, tā ki yaranıp soluklu seğirtir ola.

اَلْحَمِيصَةُ [el-ḥamīṣat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) ve

اَلْمَحْمُوصَةُ [el-maḥmūṣat] Uğurlanmış koyuna denir; cemᶜi حَمَائِصُ [ḥamāᵓiṣ]tir. Ve Ḥamīṣa b. Cendel şuᶜarādandır.

اَلْأَحْمَصُ [el-aḥmaṣ] Koyun hırsızına denir; yukālu: هُوَ أَحْمَصُ أَيْ لِصٌّ يَسْرِقُ الْحَمَائِصَ وَهِيَ الشِّيَاهُ الْمَسْرُوقَةُ Burada tecrīd iᶜtibārıyladır.

اَلْمِحْمَاصَةُ [el-miḥmāṣat] Uz ve hāzıka olan hırsız ᶜavrete denir; yukālu: هِيَ مِحْمَاصَةٌ أَيْ لِصَّةٌ حَاذِقَةٌ

اَلْحَمَصِيصُ [el-ḥameṣīṣ] (fethateynle ve gāhca mīm'in şeddesiyle) Bir nevᶜ nebāt-ı meᵓkūl ismidir ki taᶜmı hāmiz ve kumsallarda nābit olur, keş taᶜbīr olunan yoğurt kurusuna katıp ekl ederler; müfredi حَمَصِيصَةٌ [ḥameṣīṣat]tır.

حِمْصُ [Ḥimṣ] (ḥā'nın kesriyle) Şām

diyārında bir vilāyet adıdır;sükkānı fi'l-asl Yemenīler idi. Ve bu müʾennestir, baʿzen müzekker olur.

حِمِّصُ [ḥimmiṣ - ḥimmaṣ] (حِلِّزٌ [ḥilliz] vezninde ve قِنَّبٌ [ḳinneb] vezninde) Habb-ı maʿrūf ismidir ki nohut taʿbīr olunan galledir, nāfih ve müleyyin ve bevli müdirr ve menī ve dem ve şehveti müksir ve bedeni ve ālet-i tenāsülü mukavvīdir, lākin ekl ve tenāvülü taʿāmdan mukaddem ve muʿahhar olmayıp taʿām aralığında olmağa meşrūttur. Ve

حِمِّصُ [Ḥimmiṣ] Endelus'de bir belde adıdır; aʿlāmdan Muḥammed b. Aḥmed b. Ḫalef el-Ḥimmiṣī oradandır. Ve İbrāhīm b. el-Ḥaccāc el-Ḥimmaṣī ve ʿamcası ʿAbdullāh el-Ḥimmaṣī ki rüvāttandır, Mışır'da Dāru'l-Ḥimmaṣ nām mahalde sākin oldukları için nisbet olundular.

حِمَّصَةُ [Ḥimmeṣat] (ḥā'nın kesri ve mīm-i müşeddedenin fethiyle) Rāvī-i Meclisu'l-Biṭāḳa olan Ebu'l-Ḥasen ʿAlī b. ʿÖmer nām sikanın ceddi ismidir. Müʾellif Meclis-i Biṭāḳa'yı burada ve māddesinde beyāndan sükūt eylemiştir. Lākin Ḳarāfī ʿaleyhi'r-rahmenin beyānına göre ʿÖmer b. ʿAbdulʿazīz rahimehullāhu taʿālā defn olunur iken ʿalā-meleʾi'n-nās āsūmāndan bir bitākaya melfūf bir varaka nāzil olup baʿde'l-feth derūnunde «بَرَاءَةٌ مِنَ اللهِ لِعُمَرَ بْنِ عَبْدِ الْعَزِيزِ مِنَ النَّارِ» ʿibāreti mastūr idi, Meclis-i Biṭāḳa bu olacaktır.

اَلْحُمَّصِيُّ [el-Ḥummaṣiyy] (ḥā'nın zammı ve mīm-i müşeddenin fethiyle) Maḥmūd b. ʿAlī nām mütekellimin nisbetidir, merkūmdan İmām Faḫreddīn er-Rāzī ahz-ı ʿulūm eyledi; ʿalā-kavlin bu ḍād-ı muʿceme iledir.

اَلتَّحْمِيصُ [et-taḥmīṣ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Nısf-ı nehār vaktinde āhū sayd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: حَمَّصَ الرَّجُلُ إِذَا صَادَ الظِّبَاءَ نِصْفَ النَّهَارِ

اَلْمُحَمَّصُ [el-muḥammaṣ] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Kavrulmuş dāneye denir; yukālu: حَبٌّ مُحَمَّصٌ أَيْ مَقْلُوٌّ Lisānımızda تَحْمِيصٌ [taḥmīṣ]-i kahve, تَحْمِيسٌ [taḥmīs] gibi bu maʿnādandır.

اَلْإِنْحِمَاصُ [el-inḥimāṣ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Büzülüp küçülerek sinmek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْحَمَصَ مِنْهُ إِذَا انْقَبَضَ وَتَضَاءَلَ Ve çekirge kısmı قَرَظٌ [ḳaraẓ] dedikleri meşe ağacını otlamakla gövdesi bütün kızarıp ve gılzatı gitmek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْحَمَصَتِ الْجَرَادَةُ إِذَا أَكَلَتِ الْقَرَظَ فَاحْمَرَّتْ وَذَهَبَ غِلَظُهَا Ve yaranın ve bir ʿuzvun şişi inmek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْحَمَصَ الْوَرَمُ إِذَا سَكَنَ Ve dābbe semiz iken arıklanmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْحَمَصَتِ النَّاقَةُ أَيْ كَانَتْ بَادِنَةً فَنَحُفَتْ

اَلتَّحَمُّصُ [et-teḥammuṣ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznninde) Büzülüp burtuşmak maʿnāsınadır; yukālu: تَحَمَّصَ الرَّجُلُ إِذَا تَقَبَّضَ Ve et kurumakla çekilip buruşmak maʿnāsınadır; yukālu: تَحَمَّصَ اللَّحْمُ إِذَا جَفَّ وَانْضَمَّ

[ح ن ب ص]

حَنْبَصٌ [Ḥanbaṣ] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Bir recül adıdır.

اَلْحَنْبَصَةُ [el-ḥanbeṣat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Cenkte vurgun vurgun tilki gibi hareket eylemek maʿnāsınadır; yukālu: حَنْبَصَ فُلَانٌ فِي الْحَرْبِ إِذَا رَاغَ

أَبُو الْحِنْبِصِ [ebu'l-ḥinbiṣ] (زِبْرِجٌ [zibric] veznninde) Tilkinin künyesidir.

اَلْحَنْصُ [el-ḥanṣ] (ḥā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Ölmek maʿnāsınadır; yukālu:

حَنَصَ الرَّجُلُ حَنْصًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَاتَ

اَلْحِنْصَأْوُ [el-ḥinṣaᵓv] (جِرْدَحْلٌ [cirdaḥl] vezninde) Zaᶜīf ve zebūn adama denir.

[ح ن ف ص]

اَلْحِنْفِصُ [el-ḥinfiṣ] (fā'yla زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Cüssesi Küçük adama denir.

[ح و ص]

اَلْحَوْصُ [el-ḥavṣ] (ḥā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) ve

اَلْحِيَاصَةُ [el-ḥiyāṣat] (كِتَابَةٌ [kitābet] veznin-de) Dikiş dikmek maᶜnāsınadır; yukālu: حَاصَ الثَّوْبَ يَحُوصُ حَوْصًا وَحِيَاصَةً إِذَا خَاطَهُ Ve minhu'l-meselu: «إِنَّ دَوَاءَ الشَّقِّ أَنْ تَحُوصَهُ» Yaᶜnī "Yırtığın ᶜilācı dikmektir." Ha-lel bulmuş emrin ıslāhına saᶜy eylemek maᶜrizinde darb olunur; ve tekūlu'l-ᶜArab: «لَأَطْعَنَنَّ فِي حَوْصِكَ أَيْ لَأَكِيدَنَّكَ وَلَأَجْهَدَنَّ فِي هَلَاكِكَ Yaᶜnī "Sana keyd ve mekrden elbet-te hālī olmayıp beher hāl helākin husūsuna cidd ve cehd ederim." Zemaḫşerī, bunu diktiğini sökerim yaᶜnī ıslāh eylediğini ifsād ederim mevkiᶜiyle beyān eyledi; ve kezā fi'l-meseli: «طَعَنَ فِي حَوْصِ أَمْرٍ لَيْسَ مِنْهُ فِي شَيْءٍ» Bunda ḥā'nın zammıyla ve حُوصَى أَمْرٍ ᶜibāretiyle de vārid olmuştur ki طُوبَى [ṭūbā] veznindedir, bir vechle elinden gelmeyip yakıştıramayacağı işe ᶜabes ve beyhūde zahmet çekip saᶜy ve verziş eden kimse hakkında darb olunur. Ve

حَوْصٌ [ḥavṣ] ve

حِيَاصَةٌ [ḥiyāṣat] İki nesnenin aralığı-nı kavuşturur gibi daraltmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: حَاصَ بَيْنَهُمَا إِذَا ضَيَّقَ Ve

حَوْصٌ [ḥavṣ] Sancı ᶜilletine denir; yukālu: أَخَذَهُ الْحَوْصُ أَيِ الْمَغْصُ Ve bir nesnenin çev-resini dolaşmak maᶜnāsınadır; yukālu: حَاصَ حَوْلَهُ إِذَا حَامَ

اَلْحَائِصُ [el-ḥāᵓiṣ] Ferci bitişik olan nākaya denir. Nisvānda رَتْقَاءُ [retḳāᵓ] menzilinde-dir ki aslık taᶜbīr olunur; yukālu: نَاقَةٌ حَائِصٌ وَهِيَ كَالرَّتْقَاءِ فِي النِّسَاءِ

اَلْحِوَاصُ [el-ḥivāṣ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Kalın dikecek nesnelerde çuvaldız yerine kullandıkları ağaç pāresine denir ki ağaç-tan çuvaldız olacaktır.

حَاصِ بَاصِ [ḥāṣi bāṣi] «ب،ي،ص» māddesinde sebk eyledi.

اَلْحِيَاصَةُ [el-ḥiyāṣat] (كِتَابَةٌ [kitābet] veznin-de) Masdardır ki zikr olundu. Ve

حِيَاصَةٌ [ḥiyāṣat] Eyerin kolanı ucuna geçi-rilen ince kayışa denir ki "kayasa" taᶜbīr olunur, حِيَاصَةٌ [ḥiyāṣat] muharrefidir. Ve bunun aslı حِوَاصَةٌ [ḥivāṣat]tır, kesre mücāveretiyle vāv yā'ya ibdāl olundu.

اَلْحَوَصُ [el-ḥavaṣ] (fethateynle) Gözlerin kuyrukları dar olmak, ᶜalā-kavlin bir göz āhere nisbet dar olmak maᶜnāsınadır, gūyā ki dikilmiş gibi olur; yukālu: حَوِصَ الرَّجُلُ حَوَصًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ضَاقَ مُؤَخَّرَ عَيْنَيْهِ أَوْ أَحَدَهُمَا

اَلْأَحْوَصُ [el-aḥvaṣ] Sıfattır, gözlerinin kuy-rukları yāhūd bir gözü dar kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ أَحْوَصُ وَامْرَأَةٌ حَوْصَاءُ وَعَيْنٌ حَوْصَاءُ

اَلْأَحْوَصَانِ [el-Aḥveṣān] (tesniye bünye-siyle) İki Aḥvaṣ'tan ᶜibārettir: Biri Aḥvaṣ b. Caᶜfer'dir ki ismi Rebīᶜa'dır ve dīğeri ᶜAmr b. el-Aḥvaṣ'tır ki kavmine reᵓīs ol-muş idi.

اَلْأَحَاوِصُ [el-Eḥāviṣ] (cemᶜ bünyesiyle) Aḥvaṣ b. Caᶜfer-i mezbūrun oğulları ᶜAvf ve ᶜAmr ve Şureyḥ nām kimselere ıtlāk olunur.

اَلْإِحْتِيَاصُ [el-iḥtiyāṣ] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Lāübālī olmayıp hazm ve ihtiyāt ve ihtirāz üzere hareket eylemek

maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ يَحْتَاصُ فِي أَمْرِهِ أَيْ يَحْزِمُ وَيَتَحَفَّظُ

اَلْمُحْتَاصَةُ [el-muḥtāṣat] (مُحْتَاجَةٌ [muḥtācet] vezninde) Şol nākaya denir ki rahimi bitişik mertebede dar olmakla erkeğin ʿameli nāfiz olmaya; yukālu: نَاقَةٌ مُحْتَاصَةٌ إِذَا كَانَتْ قَدِ احْتَاصَتْ أَيْ ضَاقَتْ رَحِمُهَا لاَ يَقْدِرُ عَلَيْهَا الْفَحْلُ

حُوَيَّصَةُ [Ḥuveyyeṣat] ve

مُحَيِّصَةُ [Muḥayyeṣat] (tasgīr ile yā'ların teşdīdiyle) Mesʿūd b. Kaʿb el-Evsī oğullarıdır ki sahābelerdir.

[ح ي ص]

اَلْحَيْصُ [el-ḥayṣ] ve

اَلْحَيْصَةُ [el-ḥayṣat] (ḥā'ların fethiyle) ve

اَلْحُيُوصُ [el-ḥuyūṣ] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) ve

اَلْمَحِيصُ [el-meḥīṣ] ve

اَلْمَحَاصُ [el-meḥāṣ] (mīm'lerin fethiyle) ve

اَلْحَيَصَانُ [el-ḥayeṣān] (fetehātla) Bir nesneden kaçınmak vechi üzere sapıp dönmek maʿnāsınadır; yukālu: حَاصَ عَنْهُ يَحِيصُ حَيْصًا وَحَيْصَةً وَحُيُوصًا وَمَحِيصًا وَمَحَاصًا وَحَيَصَانًا إِذَا عَدَلَ وَحَادَ أَوْ يُقَالُ لِلْأَوْلِيَاءِ حَاصُوا وَلِلْأَعْدَاءِ انْهَزَمُوا

اَلْإِنْحِيَاصُ [el-inḥiyāṣ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) حَيْصٌ [ḥayṣ] maʿnāsınadır; yukālu: إِنْحَاصَ عَنْهُ بِمَعْنَى حَاصَ

اَلْمَحِيصُ [el-meḥīṣ] Masdardır ki zikr olundu. Ve ism-i mekān olur, sapıp yan verecek ve kaçacak yerlere denir; yukālu: مَا لَهُ مِنْ مَحِيصٍ أَيْ مَحِيدٍ وَمَعْدِلٍ وَمَمِيلٍ مَهْرَبٍ

اَلْحَيُوصُ [el-ḥayūṣ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Ürkek davara denir; yukālu: دَابَّةٌ حَيُوصٌ أَيْ نَفُورٌ

اَلْحَيْصَاءُ [el-ḥayṣāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] veznninde) ve

اَلْمِحْيَاصُ [el-miḥyāṣ] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] veznninde) Fercinin içerisi daracık hayvāna denir; yukālu: فَرَسٌ وَنَاقَةٌ حَيْصَاءُ وَمِحْيَاصٌ أَيِ الضَّيِّقَةُ الْحَيَاءِ

حَيْصَ بَيْصَ [ḥayṣa bayṣa] «ب،ي،ص» māddesinde beyān olundu.

اَلْمُحَايَصَةُ [el-muḥāyeṣat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir kimseyi bir takrīb tutmak yāhūd elinden bir tarafa kurtulup kaçmak için tilki gibi beri öte kuyruk salıp oynamak maʿnāsınadır; yukālu: حَايَصَهُ إِذَا رَاوَغَهُ

FASLU’L-ḪĀʾİ’L-MUʿCEME
(فَصْلُ الْخَاءِ الْمُعْجَمَةِ)

[خ ب ص]

اَلْخَبْصُ [el-ḫabṣ] (ḫā’nın fethi ve bā’nın sükūnuyla) Bir nesneyi katıp karıştırmak maʿnāsınadır; yukālu: خَبَصَ الشَّيْءَ خَبْصًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا خَلَطَهُ Ve **خَبِيصٌ** [ḫabīṣ] dedikleri helvā pişirmek maʿnāsınadır; yukālu: خَبَصَ الرَّجُلُ إِذَا عَمِلَ الْخَبِيصَ

اَلْخَبِيصُ [el-ḫabīṣ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Hurmā ve sāfī yağdan maʿmūl bir türlü helvā ismidir, خَلْطٌ [ḫalṭ] maʿnāsından meʾhūzdur; hālen bu diyārlarda un ve ʿasel ile yaptıklarıdır ki Fārisīde efrūşe ve Türkīde un helvāsı derler. Ve

خَبِيصُ [Ḫabīṣ] Kirmān eyāletinde bir karye adıdır.

اَلْمِخْبَصَةُ [el-miḫbeṣat] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Zikr olunan helvāyı karıştırıp döndürecek kaşığa ve kepçeye denir; tekūlu: أَقْلَبَ الْخَبِيصَ بِالْمِخْبَصَةِ وَهِيَ مِلْعَقَةٌ يُقْلَبُ الْخَبِيصُ بِهَا فِي الطِّنْجِيرِ

اَلتَّخْبِيصُ [et-taḫbīṣ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) ve

اَلتَّخَبُّصُ [et-teḫabbuṣ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde)

اَلْإِخْتِبَاصُ [el-iḫtibāṣ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bunlar da خَبِيصٌ [ḫabīṣ] dedikleri helvā yapmak maʿnāsınadır; yukālu: خَبَّصَ وَتَخَبَّصَ وَاخْتَبَصَ إِذَا عَمِلَ الْخَبِيصَ

[خ ر ب ص]

اَلْخَرْبَصَةُ [el-ḫarbeṣat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Mevāşī otlakta bir nesne komayıp cümlesini süpürü otlamak maʿnāsınadır; yukālu: خَرْبَصَ الْمَالُ كُلَّ النَّبَاتِ إِذَا وَقَعَ فِي الرِّعْيِ وَأَلَحَّ وَفِي الْأَكْلِ Ve şeyʾin mecmūʿunu alıp iletmek maʿnāsınadır; yukālu: خَرْبَصَ الْمَالَ إِذَا أَخَذَهُ فَذَهَبَ بِهِ Ve

خَرْبَصَةٌ [ḫarbeṣat] Etine dolu tāze hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ خَرْبَصَةٌ أَيْ شَابَّةٌ تَارَّةٌ Ve eşyāyı birbirinden ayırıp temyīz eylemek maʿnāsınadır; yukālu: خَرْبَصَ الْأَشْيَاءَ إِذَا مَيَّزَ بَعْضَهَا مِنْ بَعْضٍ

اَلْخَرْبَصِيصَةُ [el-ḫarbeṣīṣat] (ḫā’nın ve bā’nın fethiyle) Pek azca nesneye denir; maʿnā-yı ātīden meʾhūzdur; ve minhu: مَا عَلَيْهَا خَرْبَصِيصَةٌ أَيْ شَيْءٌ مِنَ الْحُلِيِّ ve yukālu: مَا فِي الْوِعَاءِ أَوِ السِّقَاءِ خَرْبَصِيصَةٌ أَيْ شَيْءٌ Ve bir nevʿ boncuk adıdır.

اَلْخَرْبَصِيصُ [el-ḫarbeṣīṣ] (hā’sız) Pek küçük bir nesnedir ki kumluk aralığında olup çekirge gözü gibi işler; خَرْبَصِيصَةٌ [ḫarbeṣīṣat] bundan meʾhūzdur. ʿAlā-kavlin bir nebāt adıdır ki dānesi olup ondan aʿrāb tāʾifesi taʿām ittihāz ederler, pek küçük ve azca bulunur bir nebāttır. Kāle’ş-şārih ve minhu’l-hadīsu: «إِنَّ نَعِيمَ الدُّنْيَا أَقَلُّ وَأَصْغَرُ عِنْدَ اللهِ مِنْ خَرْبَصِيصَةٍ» قَالَ فِي النِّهَايَةِ اَلْخَرْبَصِيصُ هَنَةٌ فِي الرَّمْلِ لَهَا بَصِيصٌ كَأَنَّهَا عَيْنُ الْجَرَادِ Ve

خَرْبَصِيصٌ [ḫarbeṣīṣ] Kıtʿası küçük erkek deveye denir. Ve nahīf ve mehzūl insān ve hayvāna denir. Ve küpeye denir, قُرْطٌ [ḳurṭ] maʿnāsına. Ve nisvānın avadanlık habbesine denir.

اَلْمُخَرْبِصُ [el-muḫarbiṣ] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Be-gāyet hisābī ve mutasarrıf adama denir, ednā şeyʾi hisāb eder. ʿAlā-kavlin şol gedā-çeşm kimseye denir ki pek mürtekib ve mütenezzil olmakla tahsīl-i eşyāʾ husūsunda zillet ve hākisārlık irtikāb eder ola; yukālu: رَجُلٌ مُخَرْبِصٌ أَيْ حَسَّابَةٌ أَوْ مُسِفٌّ لِلْأَشْيَاءِ مُدْقِعٌ فِيهَا

[خ ر ص]

اَلْخَرْصُ [el-ḫarṣ] (ḫā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi takdīr ve tahmīn eylemek maʿnāsınadır; yukālu: خَرَصَ الْعَدَدَ خَرْصًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا حَزَرَهُ وَقَدَّرَهُ Ve yalan söylemek maʿnāsınadır; yukālu: خَرَصَ الرَّجُلُ إِذَا كَذَبَ Ve mutlakan zann ve tahmīnle söz söylemek maʿnāsınadır; yukālu: خَرَصَ فِيهِ إِذَا قَالَ فِيهِ بِالظَّنِّ Ve nehrin ağzını bend eylemek maʿnāsınadır; yukālu: خَرَصَ النَّهْرَ إِذَا سَدَّهُ

اَلْخِرْصُ [el-ḫirṣ] (ḫā'nın kesriyle) Maʿnāyı evvelden ismdir, kadr ve kıyās maʿnāsınadır; tekūlu: كَمْ خِرْصُ أَرْضِكَ أَيْ قَدْرُهَا وَمَا خُمِّنَ فِيهَا Ve

خِرْصٌ [ḫirṣ] Yanları ve eyegüleri kunt ve kavī olan tünd ve şedīd erkek deveye denir; yukālu: جَمَلٌ خِرْصٌ أَيْ شَدِيدٌ ضَلِيعٌ Ve latīf ve nāzük mızrağa denir. Ve ayıya denir, دُبٌّ [dubb] gibi. Gāliben bunda ḫırs-ı Fārisī muʿarrebidir. Ve Muṭarrizī rivāyeti üzere zenbīle de denir. Ve dağarcığa denir, جِرَابٌ [cirāb] maʿnāsına.

اَلْخُرْصُ [el-ḫurṣ] (ḫā'nın zammıyla) Ağacın dalına denir; yukālu: قَطَعَ خُرْصَ الشَّجَرِ قَنَاتَهُ أَيْ غُصْنَهُ Ve mızrak kargısına denir, قَنَاةٌ [ḳanāt] maʿnāsına. Ve temrene denir; bunda ḫā'nın kesriyle de cāʾizdir; yukālu: رَكَّبَ الْخُرْصَ فِي رُمْحِهِ أَيِ السِّنَانَ Ve altın ve gümüş halkaya denir, ʿalā-kavlin küpenin halkasına yāhūd nisvān avadanlığında olan baʿzı küçük halkaya denir; cemʿi خُرْصَانٌ [ḫurṣān - ḫirṣān] gelir, ḫā'nın zammı ve kesriyle. Ve hurmā ağacının dalına denir, جَرِيدُ النَّخْلِ [cerīdu'n-naḫl] maʿnāsına. Ve şol ucu sivrilmiş ağaç pāresine denir ki su tulumunun ağzında olan bağa sokuşturulur; tekūlu: رَكِّبْ الْخُرْصَ فِي السِّقَاءِ وَهُوَ عُوَيْدٌ مُحَدَّدُ الرَّأْسِ يُغْرَزُ فِي عَقْدِهِ Bu maʿnā münāsebetiyle pek az ve hakīr nesnede istiʿmāl olunur; yukālu: مَا يَمْلِكُ خُرْصًا أَيْ شَيْئًا Bunda ḫā'nın kesriyle de müstaʿmeldir. Ve

خُرْصٌ [ḫurṣ] (ḫā'nın harekāt-ı selāsıyla) Mızrak temreninin kovanı üzere olan demirine denir ki yalman tarafı olacaktır, ʿalā-kavlin temrenin aşağısını çeviren halkaya denir. Ve mızrağın kendisine denir, رُمْحٌ [rumḥ] maʿnāsına. Ve dağarcığa denir.

اَلْخِرَاصَةُ [el-ḫirāṣat] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) Islāh eylemek maʿnāsınadır; yukālu: خَرَصَ الْمَالَ خِرَاصَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَصْلَحَهُ

اَلْخَرَصُ [el-ḫaraṣ] (fethateynle) Soğuktan üşüyerek acıkmak maʿnāsınadır; yukālu: خَرِصَ الرَّجُلُ خَرَصًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا جَاعَ فِي قُرٍّ

اَلْخَرِصُ [el-ḫariṣ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Maʿnā-yı mezbūrdan sıfattır.

اَلْمِخْرَصُ [el-miḫraṣ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Bu dahi mızrağa denir; yukālu: طَعَنَهُ بِالْمِخْرَصِ أَيِ الرُّمْحِ

اَلْأَخْرَاصُ [el-aḫrāṣ] (hemzenin fethiyle) Şol ağaç pārelerine denir ki bal sağan kimse onlar ile kovandan bal çıkarırlar. Müfredi خُرْصٌ [ḫuraṣ]tır, صُرَدٌ [ṣurad] vezninde ve خُرْصٌ [ḫuruṣ]tur, طُنُبٌ [ṭunub] vezninde ve خُرْصٌ [ḫurṣ]tur ḫā'nın zammıyla بُرْدٌ [burd] vezninde.

اَلْخُرْصَةُ [el-ḫurṣat] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Ruhsat maʿnāsınadır; yukālu: مَا وَجَدَ لَهُ خُرْصَةً أَيْ رُخْصَةً Ve su hissesine denir; tekūlu: أَعْطِنِي خُرْصَتِي مِنَ الْمَاءِ أَيْ شِرْبِي مِنْهُ Ve loğusa hatunun taʿām-ı mahsūsuna denir.

اَلْخِرْصَانُ [el-Ḫirṣān] (ḫā'nın kesriyle) Baḥreyn kazāsında bir karyedir; orada mızraklar beyʿ ve şirā olunur olmakla tesmiye olundu.

ذُو الْخِرْصَيْنِ [Ẕu'l-Ḫirṣayn] (ḫā'nın kesriyle) Ḳays b. el-Ḥaṭīm el-Ensārī nām şāᶜirin kılıcı ismidir.

اَلْخِرْصِيَانُ [el-ḫirṣiyān] حِرْصِيَانٌ [ḥirṣiyān] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu.

اَلْمَخَارِصُ [el-meḫāriṣ] (mīm'in fethiyle) Temrenlere denir, أَسِنَّةٌ [esinnet] maᶜnāsına; مِخْرَصٌ [miḫraṣ] müfredidir.

اَلْخَرِيصُ [el-ḫarīṣ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Soğuk suya denir; tekūlu: شَرِبْتُ خَرِيصًا أَيْ مَاءً بَارِدًا Ve hurmā ve sāᵓir ağaçların diplerinde olan havuza denir. Ve dolu kaba denir; yukālu: إِنَاءٌ خَرِيصٌ أَيْ مُمْتَلِيءٌ Ve şol büyük havuz gibi yere denir ki ona nehrin suyu sapıp irkilir. Ve nehrin bir cānibine denir. Ve deryāda olan adaya denir; tekūlu: رَأَيْتُهُ يَمْشِي فِي خَرِيصِ النَّهْرِ أَيْ فِي جَانِبِهِ ve tekūlu: خَرَجْنَا إِلَى الْخَرِيصِ أَيْ جَزِيرَةِ الْبَحْرِ

اَلتَّخَرُّصُ [et-teḫarruṣ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Bir kimseye ifk ve iftirā eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: تَخَرَّصَ عَلَيْهِ إِذَا افْتَرَى

اَلْإِخْتِرَاصُ [el-iḫtirāṣ] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Yalan düzmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِخْتَرَصَ الرَّجُلُ إِذَا اخْتَلَقَ Ve dağarcığa nesne komak maᶜnāsınadır; yukālu: إِخْتَرَصَ الرَّجُلُ إِذَا جَعَلَ فِي الْخُرْصِ أَيِ الْجِرَابِ مَا أَرَادَ

اَلْمُخَارَصَةُ [el-muḫāraṣat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) Değişik eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: خَارَصَهُ إِذَا عَاوَضَهُ وَبَادَلَهُ

[خ ر م ص]

اَلْإِخْرِمْصَاصُ [el-iḫrimṣāṣ] (إِسْبِطْرَارٌ [isbiṭrār] vezninde) Hāmūş olmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِخْرَمَصَّ الرَّجُلُ إِذَا سَكَتَ

[خ ر ن ص]

اَلْخِرْنَوْصُ [el-ḫirnevṣ] (جِرْدَحْلٌ [cirdaḥl] vezninde) Hınzīr eniğine denir.

[خ ص ص]

اَلْخَصُّ [el-ḫaṣṣ] (ḫā'nın fethi ve ṣād'ın teşdīdiyle) ve

اَلْخُصُوصُ [el-ḫuṣūṣ] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde) ve

اَلْخُصُوصِيَّةُ [el-ḫuṣūṣiyyet] (ḫā'nın zammı ve fethiyle) ve

اَلْخِصِّيصَى [el-ḫiṣṣīṣā] (خِلِّيفَى [ḫillīfā] vezninde ve medd ile) ve

اَلْخِصِّيَّةُ [el-ḫiṣṣiyyet] (ḫā'nın kesriyle) ve

اَلتَّخِصَّةُ [et-teḫiṣṣat] (تَحِلَّةٌ [taḥillet] veznininde) Bir kimseyi bir nesne ile tafdīl eylemek maᶜnāsınadır ki o kimseyi o nesne ile müşārikinden müteferrid ve mümtāz eylemekten ᶜibārettir; yukālu: خَصَّ فُلَانًا بِالشَّيْءِ خَصًّا وَخُصُوصًا وَخُصُوصِيَّةً وَخِصِّيصَى وَخِصِّيَّةً وَتَخِصَّةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا فَضَّلَهُ بِهِ وَكَذَا خَصَّهُ بِالْوُدِّ إِذَا فَضَّلَهُ بِهِ دُونَ غَيْرِهِ

Şārih der ki خُصُوصِيَّةٌ [ḫuṣūṣiyyet] lafzında müᵓellif gerçi zammeyi tercīh eyledi, lākin ᶜinde'l-cumhūr fethi efsahtır ve yā'nın teşdīd ve tahfīfi cāᵓizdir ve harf-i cerr olan bāᵓ kelimesi misāl-i mezbūrda maksūra dāhildir. İntehā.

اَلْخَاصُّ [el-ḫāṣṣ] ve

اَلْخَاصَّةُ [el-ḫāṣṣat] (ṣād'ların teşdīdleriyle) عَامٌّ [ᶜāmm] ve عَامَّةٌ [ᶜāmmet] mukābilidir ki bir nesnede bulunup sāᵓirde bulunmayan şeyᵓe denir. Ve

خَاصٌّ [ḫāṣṣ] Mümtāz ve müteᶜayyen adama ıtlāk olunur; cemᶜi خَوَاصُّ [ḫavāṣṣ] gelir. Şārihin beyānına göre خَاصَّةٌ [ḫāṣṣat] taki hāᵓ mübālaga ve teᵓkīd içindir.

اَلْخُصَّانُ [el-ḫiṣṣān - el-ḫuṣṣān] (ḫā'nın kesriyle ve zammıyla) Mümtāz ve müteᶜayyen adamlara denir, خَوَاصُّ [ḫavāṣṣ] maᶜnāsına; zāhiren خَاصٌّ [ḫāṣṣ]ın cemᶜidir; yukālu: إِنَّمَا

يَفْعَلُ هَذَا خِصَّانُ النَّاسِ أَيْ خَوَاصُّهُمْ

اَلْخُوَيْصَّةُ [el-ḫuveyṣṣat] (ḫā'nın zammı ve ṣād'ın teşdīdiyle) خَاصَّةٌ [ḫāṣṣat] lafzının musaggarıdır, yā'yı sākinedir, zīrā yā-yı tasgīr müteharrik olmaz. Şārih der ki aslı خُوَيْصِصَةٌ olmakla idgām olundu ve ictimāᶜ-ı sākineyni musahhih olan evvelin harf-i līn ve sānīnin müdgam olmasıdır. İntehā. Ve minhu yukālu: عَلَيْكَ بِخُوَيْصَّةِ نَفْسِكَ أَيْ بِحَالَتِكَ الْخَاصَّةِ

اَلْخَصَاصُ [el-ḫaṣāṣ] ve

اَلْخَصَاصَةُ [el-ḫaṣāṣat] (ḫā'ların fethiyle) Fakr ve ihtiyāc maᶜnāsınadır; yukālu: أَصَابَتْهُ خَصَاصٌ وَخَصَاصَةٌ أَيْ فَقْرٌ ve tekūlu: خَصِصْتَ يَا رَجُلُ خَصَاصًا وَخَصَاصَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَيِ افْتَقَرْتَ Ve mutlakan rahne ve halel, ᶜalā-kavlin kapı ve kalbur ve elek ve nikāb makūlesinde olan gediğe ve rahneye denir yāhūd küçük deliğe denir; yukālu: سَدَّ خَصَاصَهُ أَيْ خَلَلَهُ أَوْ هُوَ كُلُّ خَلَلٍ وَخَرْقٍ فِي بَابٍ وَمُنْخُلٍ وَبُرْقُعٍ وَنَحْوِهِ أَوِ الثَّقْبُ الصَّغِيرِ Ve sac ayaklarının fürcelerine denir.

اَلْخَصَاصَاءُ [el-ḫaṣāṣāᵓ] (ḫā'nın fethiyle) Bu dahi fakr ve ihtiyāc maᶜnāsınadır.

اَلْخُصَاصَةُ [el-ḫuṣāṣat] (ḫā'nın zammıyla) Asma ve bāg kesildikten sonra bākī kalan üzüm başağına denir; tekūlu: إِقْتَطَفْتُ الْخُصَاصَةَ أَيْ مَا يَبْقَى فِي الْكَرْمِ بَعْدَ قِطَافِهِ Ve azca nesneye denir, nebz-i yesīr maᶜnāsına; cemᶜ-i cinsi خُصَاصٌ [ḫuṣāṣ]tır.

اَلْخُصُّ [el-ḫuṣṣ] (ḫā'nın zammıyla) Sāzlıktan ve kamıştan olan eve denir ki Türkmenler ve Kürtler huğ taᶜbīr ederler; ᶜalā-kavlin yalnız tavanı tahtalar ile örtülmemiş eve denir, أَزَجٌ [ezec] dedikleri ev gibi. Cemᶜi خِصَاصٌ [ḫiṣāṣ]tır ḫā'nın kesriyle ve خُصُوصٌ [ḫuṣūṣ]tur. Kavl-i sānīye göre duvarları sāzlık olup yalnız sakfı tahta olandır ki çatma olur. Ve

خُصٌّ [ḫuṣṣ] Mey-hāneye denir, her ne kadar sāzlıktan binā olunmuş değil ise de. Ve iyi bādeye denir, خَمْرٌ جَيِّدٌ maᶜnāsına.

اَلْخِصُّ [el-ḫiṣṣ] (ḫā'nın kesriyle) Mutlakan eksik şeyᵓe denir; yukālu: شَهْرٌ خِصٌّ أَيْ نَاقِصٌ

اَلْإِخْصَاصُ [el-iḫṣāṣ] (hemzenin kesriyle) Bir nesnede taksīr eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَخَصَّ بِهِ إِذَا أَزْرَأَ

خُصَّى [Ḫuṣṣā] (ḫā'nın zammıyla رُبَّى [rubbā] vezninde) Baġdād kazāsında Duceyl tarafında bir büyük karye adıdır; fuzalādan Muḥammed b. ᶜAlī b. Muḥammed el-Ḫuṣṣī oradandır. Ve Mavṣil şarkīsinde başka bir karye adıdır, sükkānı bi'l-cümle devecilerdir.

اَلْخُصُوصُ [el-Ḫuṣūṣ] (ḫā'nın zammıyla) Kūfe'de bir mevziᶜdir, onda aᶜlā küpler işlenir, دَنَانٌ خُصِّيَّةٌ oraya mensūbdur, gayr-i kıyās üzere. Ve Mışır'ın şarkīsinde ᶜAynu'ş-Şems türābında bir karye adıdır. Ve yine Mışır bilādında Asyūṭ kazāsında bir karyedir. Ve yine Şarḳiyye-i Mışriyyede bir karyedir ki hālen Ḫuṣūṣu's-Saᶜāde denmekle müteᶜāreftir. Ve bādiyede bir mevziᶜ adıdır.

اَلتَّخْصِيصُ [et-taḫṣīṣ] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Bir nesneyi hāss eylemek maᶜnāsınadır ki sāᵓirin müşārik olmadığı şeyᵓ ile müteferrid ve mümtāz eylemekten ᶜibārettir; yukālu: خَصَّصَهُ ضِدُّ عَمَّمَهُ Ve

تَخْصِيصٌ [taḫṣīṣ] Çocuk kısmına mahsūs bir laᶜibe denir ki bir kamışın içine āteş vazᶜ edip o kamışı oynatarak āteşini göstermekten ᶜibārettir ve bu ismdir.

اَلْإِخْتِصَاصُ [el-iḫtiṣāṣ] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Bir nesneyi bir kimseye yāhūd

bir kimseyi bir nesneye hāss ve mahsūs kılmak maʿnāsına. Ve mahsūs olmak maʿnāsına müteʿaddī ve lāzım olur; yukālu: إِخْتَصَّهُ بِالشَّيْءِ أَيْ خَصَّهُ بِهِ فَاخْتَصَّ

اَلتَّخَصُّصُ [et-teḫaṣṣuṣ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Hāss ve mahsūs olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَخَصَّصَ بِهِ بِمَعْنَى اِخْتَصَّ

[خ ل ب ص]

اَلْخَلْبَصَةُ [el-ḫalbeṣat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Kaçmak maʿnāsınadır; yukālu: خَلْبَصَ الرَّجُلُ إِذَا هَرَبَ

اَلْخَلَبُوصُ [el-ḫalebūṣ] (حَلَزُونٌ [ḥalezūn] vezninde) Serçeden küçük ve serçe renginde bir kuş adıdır.

[خ ل ص]

اَلْخُلُوصُ [el-ḫulūṣ] (جُلُوسٌ [culūs] vezninde) ve

اَلْخَالِصَةُ [el-ḫāliṣat] (عَافِيَةٌ [ʿafiyet] ve عَاقِبَةٌ [ʿāḳibet] vezninde) Bir nesne sāfī ve hālis olmak maʿnāsınadır ki magşūş ve mütekeddir olmamaktan ʿibārettir; yukālu: خَلَصَ الشَّيْءُ خُلُوصًا وَخَالِصَةً مِنَ الْبَابِ ٱلْأَوَّلِ إِذَا صَارَ خَالِصًا Müʾellifin *Baṣāʾir*'de beyānına göre خَالِصٌ [ḫāliṣ] ve صَافٍ [ṣāfī] bir maʿnāyadır, nihāyet خَالِصٌ [ḫāliṣ] mukaddem müşevveb iken şāʾibesi zāʾil olana denir. Ve صَافٍ [ṣāfī] ondan eʿamdır. Ve

خُلُوصٌ [ḫulūṣ] Yetişmek, vusūl maʿnāsınadır; yukālu: خَلَصَ إِلَيْهِ إِذَا وَصَلَ

اَلْخَلَصُ [el-ḫalaṣ] (fethateynle) Elde ve ayakta olan kemikler ince filizler gibi çatal çatal kıymıklı şāh şāh olmak maʿnāsınadır. Bu ellerde ve ayaklarda olan ince ince uzun kemiklerde olur ki aralarında cüzʾīce etler sokuşturulmuş olur ve Hind tavuklarının baldırları kemikleri dahi bu resme olur; yukālu: خَلِصَ الْعَظْمُ خَلَصًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَشَظَّى فِي اللَّحْمِ وَذَلِكَ فِي قَصَبِ عِظَامِ الْيَدِ وَالرِّجْلِ Şārih نَشِطَ nüshalarını taḥtiʾe ve تَشَظَّى olmağı imzā eylemiştir. Ve

خَلَصٌ [ḫalaṣ] Bir nevʿ sarmaşık otuna denir ki asma gibi ağaçlara sarmaşıp çıkar, be-gāyet hoş-bū ve dāneleri ʿakīk olup parıldar; müfredi خَلَصَةٌ [ḫaleṣat]tır.

اَلْخَالِصُ [el-ḫāliṣ] Safvetli nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ خَالِصٌ أَيْ صَافٍ Ve pek beyāz nesneye ıtlāk olunur; yukālu: شَيْءٌ خَالِصٌ أَيْ أَبْيَضُ Ve

خَالِصٌ [Ḫāliṣ] Baġdād'ın şarkīsinde bir nehrin ismidir ki üzerinde خَالِصٌ [Ḫāliṣ] ıtlāk olunur bir kūre-i kebīre vardır, zāhiren o kazā nehrin ismiyle müsemmādır.

اَلْخَالِصَةُ [el-ḫāliṣat] Masdardır ki zikr olundu. Ve ism-i fāʿil olur, صَافِيَةٌ [ṣāfiyet] maʿnāsına; ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿إِنَّا أَخْلَصْنَاهُمْ بِخَالِصَةٍ ذِكْرَى الدَّارِ﴾ أَيْ بِخَلَّةٍ خَلَّصْنَا لَهُمْ Yaʿnī خَالِصَةٌ [ḫāliṣat] kelimesi mukadder خَلَّة [ḫallet] lafzının sıfatıdır ki haslet maʿnāsınadır. Ve ذِكْرَى الدَّارِ kavli هِيَ ذِكْرَى الدَّارِ takdīrinde yāhūd bedeldir. Ve İmām Nāfiʿ ve Hişām izāfetle kırāʾat eylediler. Ve دَارٌ [dār]dan murād dār-ı āhirettir. Ve

خَالِصَةُ [Ḫāliṣat] Şiḳilliyye cezīresinde yaʿnī Akdeniz'de İtalya semtinde Çeçilya dedikleri adada bir belde ismidir. Ve Ecfer ile Ḫuzeymiyye nām mahal beyninde bir birke adıdır.

اَلْخَلْصَاءُ [el-Ḫalṣāʾ] (صَحْرَاءُ [ṣaḥrāʾ] vezninde) Dehnā'da bir mevziʿ adıdır.

خَلْصٌ [Ḫalṣ] (ḫā'nın fethiyle) Diyār-ı Muzeyne'den Āre nām mahalde bir mevziʿ adıdır.

خُلَيْصٌ [Ḫulayṣ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) ʿUsfān ile Ḳudeyd miyānında bir hısn is-

midir. Ve her ebyaz şeyʾe خُلَيْصٌ [ḫulayṣ] ıtlāk olunur.

اَلْخَلْصُ [el-ḫalṣ] (ḫā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Bir nesneden halās bulan şeye denir. Bu münāsebetle eski kırbanın iki tarafında olan kayışların aralığından süzülüp akan suya ıtlāk olunur; ve minhu: يَرْشَحُ خَلْصَا الشَّنَّةِ أَيْ عِرْقَاهَا يَعْنِي مَا خَلَصَ مِنَ الْمَاءِ مِنْ خَلَلِ سُيُورِهَا

اَلْخِلْصُ [el-ḫilṣ] (ḫā'nın kesriyle) Hālis ve samīm dosta ıtlāk olunur. Cemʿi خُلَصَاءُ [ḫulaṣāʾ] gelir, كُرَمَاءُ [kuremāʾ] vezninde; yukālu: هُوَ خِلْصُكَ أَيْ خِدْنُكَ

اَلْخُلَاصَةُ [el-ḫulāṣat] (ḫā'nın zammıyla ve kesriyle) Bir nesnenin sāf ve güzīdesine ıtlāk olunur, خُلَاصَةُ السَّمْنِ [ḫulāṣatu's-semn] kavlinden meʾhūzdur ki kere yağını erittikte içine baʿzı nesne katarlar, tamām eriyip miyānesini buldukta sızdırıp çöküntüsünden temeyyüz ederler, işte o turna gözü gibi duru ve hālis olan sızıntıya ıtlāk olunur; yukālu: هَذِهِ خُلَاصَةُ السَّمْنِ أَيْ مَا خَلُصَ مِنْهُ

اَلْخِلَاصُ [el-ḫilāṣ] (ḫā'nın kesriyle) إِثْرٌ [iṯr] maʿnāsınadır ki hemzenin kesriyledir, bu dahi zikr olunan yağın hülāsasına denir. Ve āteşle خُلَاصَةٌ [ḫulāṣat] olunmuş altına ve gümüşe ve kere yağına denir; yukālu: هَذَا خِلَاصُ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَالزُّبْدِ أَيْ مَا أَخْلَصَتْهُ النَّارُ مِنْهَا Müʾellifin وَالزُّبْدِ kavli ıttırādīdir.

اَلْخُلَّاصُ [el-ḫullāṣ] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) Evde ve odada olan halel ve rahneye denir; tekūlu: سُدَّ خُلَّاصُ الْبَيْتِ أَيْ خَلَلُهُ

اَلْخَلُوصُ [el-ḫalūṣ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) خُلَاصَةٌ [ḫulāṣat] olunan yağın dibinde kalan çöküğe ve tortuya denir. Burada بِالضَّمِّ nüshası galattır.

ذُو الْخَلَصَةِ [Ẕu'l-Ḫaleṣat] (fetehātla ve zammeteynle) Yemen'de Ḫaṣʿam kabīlesine mahsūs selefte bir beyt ismidir ki Kaʿbe'ye nazīr olmak üzere binā eylemişler idi, اَلْكَعْبَةُ الْيَمَانِيَّةُ [el-Kaʿbetu'l-Yemāniyye] ıtlāk ederler idi. Derūnunda خَلَصَةُ [ḫaleṣat] nām bir sanemleri olup yāhūd zemīni zikr olan nebāt-ı خَلَصَةٌ [ḫaleṣat]ın menbiti olmakla Ẕu'l-Ḫaleṣat tesmiye eylemişler idi.

اَلْإِخْلَاصُ [el-iḫlāṣ] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi hālis kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَخْلَصَ الشَّيْءَ إِذَا جَعَلَهُ خَالِصًا Ve إِخْلَاصٌ فِي الْعِبَادَةِ [iḫlāṣ fi'l-ʿibādet] riyā ve sümʿa şāʾibesini terk ile lillāh ʿibādet eylemekten ʿibārettir; yukālu: أَخْلَصَ لِلَّهِ إِذَا تَرَكَ الرِّيَاءَ Ve bir şeyʾin hülāsasını almak maʿnāsınadır; yukālu: أَخْلَصَ السَّمْنَ إِذَا أَخَذَ خُلَاصَتَهُ Ve deve ilikli ve semiz olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَخْلَصَ الْبَعِيرُ إِذَا صَارَ مُخُّهُ قَصِيدًا سَمِينًا

اَلتَّخْلِيصُ [et-taḫlīṣ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir kimseye خِلَاصٌ [ḫilāṣ] vermek maʿnāsınadır; yukālu: خَلَّصَهُ إِذَا أَعْطَاهُ الْخِلَاصَ Ke-mā zukire. Baʿzı nüshada سَحَابٌ [seḥāb] vezninde mazbūt olmakla şārihin beyānı üzere ücret maʿnāsına müstaʿmeldir. Ve

تَخْلِيصٌ [taḫlīṣ] Bir şeyʾin hülāsasını almak maʿnāsınadır; yukālu: خَلَّصَ الرَّجُلُ إِذَا أَخَذَ الْخُلَاصَةَ Ve kurtarmak maʿnāsınadır; yukālu: خَلَّصَ فُلَانًا إِذَا نَجَّاهُ Şārihin beyānına göre خَلَاصٌ [ḫalāṣ] bundan ismdir.

اَلتَّخَلُّصُ [et-teḫalluṣ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Kurtulmak maʿnāsınadır; yukālu: خَلَّصَهُ فَتَخَلَّصَ

اَلْمُخَالَصَةُ [el-muḫālaṣat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir kimse ile kedersiz safvet üzere geçinmek maʿnāsınadır; yukālu: خَالَصَهُ إِذَا صَافَاهُ

اَلْإِسْتِخْلَاصُ [el-istiḫlāṣ] Bir nesneyi bir kimse üründüleyip kendi nefsine mahsūs

edinmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْتَخْلَصَهُ لِنَفْسِهِ إِذَا اسْتَخَصَّهُ

[خ م ص]

اَلْخَمْصُ [el-ḫamṣ] (ḫā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) ve

اَلْخُمُوصُ [el-ḫumūṣ] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde) Yaranın şişi inmek maᶜnāsınadır; yukālu: خَمَصَ الْجُرْحُ خَمْصًا وَخُمُوصًا مِنَ الْبَابِ ٱلْأَوَّلِ إِذَا سَكَنَ وَرَمُهُ Ve

خَمْصٌ [ḫamṣ] Açlık bir kimseyi zebūn edip karnını içeri geçirmek maᶜnāsınadır; ke-mā se-yuzkeru.

اَلْمَخْمَصَةُ [el-maḫmeṣat] (مَغْضَبَةٌ [maġḍabet] vezninde) İsmdir, Açlığa denir, مَجَاعَةٌ [mecāᶜat] maᶜnāsına. Ve

مَخْمَصَةٌ [maḫmeṣat] Masdar olur, خَمْصٌ [ḫamṣ] ve خُمُوصٌ [ḫumūṣ] gibi, açlık bir adamı zebūn edip karnını içeri geçirmek maᶜnāsına; yukālu: خَمَصَهُ الْجُوعُ خَمْصًا وَخُمُوصًا وَمَخْمَصَةً مِنَ الْبَابِ ٱلْأَوَّلِ إِذَا جَعَلَهُ خَمِيصَ الْحَشَا Ve acıkmak maᶜnāsınadır; yukālu: خَمَصَ الْبَطْنُ خَمْصًا وَخُمُوصًا وَمَخْمَصَةً مِنَ الْبَابِ ٱلْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ وَالْخَامِسِ إِذَا خَلاَ أَيْ جَاعَ

اَلْإِنْخِمَاصُ [el-inḫimāṣ] (إِنْفِعَالٌ [infiᶜāl] vezninde) Bu dahi yaranın şişi inmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْخَمَصَ الْجُرْحُ بِمَعْنَى خَمَصَ

اَلْخَمْصَةُ [el-ḫamṣat] (ḫā'nın fethiyle) Binā-i merredir, جَوْعَةٌ [cevᶜat] maᶜnāsına. Ve tepeler ve dağlar aralıklarında olan baᶜzı düzce küçük yere denir ki toprağı mülāyim ve yürümesi āsān olur.

اَلْمَخْمِصُ [el-Maḫmiṣ] (مَنْزِلٌ [menzil] vezninde) Bādiyede bir tarīkin ismidir.

اَلْخُمْصَانُ [el-ḫumṣān] (ḫā'nın zammıyla ve fetehātla) ve

اَلْخَمِيصُ [el-ḫamīṣ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Aç kişiye denir. Ve karnı azca ve ortalığı incece olan kişiye ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ خُمْصَانٌ وَخَمَصَانٌ وَخَمِيصُ الْحَشَا أَيْ ضَامِرُ الْبَطْنِ ve yukālu: إِمْرَأَةٌ خُمْصَانَةٌ وَخَمِيصَةٌ مِنْ نِسَاءٍ خَمَائِصَ وَهُمْ قَوْمٌ خِمَاصٌ أَيْ جِيَاعٌ

اَلْخَمِيصَةُ [el-ḫamīṣat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Bir güne siyāh ᶜabāya denir ki dört köşeli ve iki tarafı zincefli olur, selefte telebbüs ederler.

أَبُو خَمِيصَةَ [Ebū Ḫamīṣat] ᶜAbdullāh b. Ḳays ve Aḥmed b. Ḫamīṣa muhaddislerdir. Ve Ebū Ḫamīṣa Maᶜbed b. ᶜAbbād, sahābīdir yāhūd bu ḍād-ı muᶜceme ve ḥāyı mühmele iledir.

اَلتَّخَامُصُ [et-teḫāmuṣ] (تَفَاعُلٌ [tefāᶜul] vezninde) Bir nesneden kenār kesip bertaraf olmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَخَامَصَ عَنْهُ إِذَا تَجَافَى Ve sehere karīb gecenin zulmeti rikkatlenmek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: تَخَامَصَ اللَّيْلُ إِذَا رَقَّتْ ظُلْمَتُهُ عِنْدَ السَّحَرِ Ve bir kimsenin hakkını vermek maᶜnāsına müstaᶜmeldir ki ondan mütebāᶜid olur; tekūlu: تَخَامَصَ عَنْ حَقِّهِ أَيْ أَعْطِهِ يَعْنِي فَتَجَافَ لَهُ عَنْ حَقِّهِ

اَلْأَخْمَصُ [el-aḫmaṣ] (hemzenin ve mīm'in fethiyle) İnsānın tabanı ortasında olan çukurca açıklığa denir ki yere bastıkta orası yere dokunmaz; ve minhu: «كَانَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خُمْصَانَ الْأَخْمَصَيْنِ» أَيْ بَاطِنُ قَدَمَيْهِ الَّذِي لاَ يُصِيبُ الْأَرْضَ شَدِيدَ التَّجَافِي عَنِ الْأَرْضِ وَالْخُمْصَانُ بِضَمِّ الْخَاءِ الْمُبَالِغُ مِنْهُ Ve bu sıfat meymenetten sayılır, mukābiline düz taban taᶜbīr olunur ki düz tabandır.

[خ ن ب ص]

اَلْخُنْبُوصُ [el-ḫunbūṣ] (عُصْفُورٌ [ᶜuṣfūr] vezninde) Çakmak çakılır iken sıçrayıp düşen şerāreye denir.

[خ ن ص]

اَلْخِنَّوْصُ [el-ḫinnevṣ] (جِرْدَحْلٌ [cirdaḥl] vezninde) Hınzīr eniğine denir. Ve her şeyʾin küçüğüne denir. Cemʿi خَنَانِيصُ [ḫanānīṣ]tir.

اَلْخِنَّوْصَةُ [el-ḫinnevṣat] (hāʾyla) El yetişir olan hurmā ağacına denir. Ve bebr dedikleri cānverin yavrusuna denir.

اَلْخِنْصِيصُ [el-ḫinṣīṣ] (ḫāʾnın kesriyel) Bu dahi bebr yavrusuna denir.

اَلْإِخْنِيصُ [el-iḫnīṣ] (إِزْمِيلٌ [izmīl] vezninde) Tenbel ve üşengen adama denir yāhūd savāb olan إِجْنِيصٌ [icnīṣ] olmaktır cīm'le.

[خ و ص]

اَلْخَوَصُ [el-ḫavaṣ] (fethateynle) İnsanın gözleri içeri batık olmak maʿnāsınadır; yukālu: خَوِصَ الرَّجُلُ خَوَصًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا غَارَتْ عَيْنَاهُ

اَلْأَخْوَصُ [el-aḫvaṣ] Sıfattır, gözleri içeri batkın kişiye denir; bu cihetle Zeyd b. ʿAmr nām şāʿir ve fārise telkīb olundu.

اَلْخَوْصَاءُ [el-ḫavṣāʾ] (حَمْرَاءُ [ḫamrāʾ] veznide) Şol ısısı yele denir ki pek ısısılığından nāşī göz açılmayıp fersiz ve kıpık bakılır ola; yukālu: رِيحٌ خَوْصَاءُ إِذَا كَانَتْ تَكْسِرُ الْعَيْنَ Ve derin kuyuya vasf olur; yukālu: بِئْرٌ خَوْصَاءُ أَيْ قَعِيرَةٌ Ve yüksek siyāh kayaya denir; yukālu: قَارَةٌ خَوْصَاءُ أَيْ مُرْتَفِعَةٌ Ve gözünün biri siyāh ve biri ağarmış olan dişi koyuna denir; yukālu: نَعْجَةٌ خَوْصَاءُ إِذَا صَارَتْ قَدِ اسْوَدَّتْ إِحْدَى عَيْنَيْهَا وَابْيَضَّتِ الْأُخْرَى Ve

خَوْصَاءُ [Ḫavṣāʾ] Sebre b. ʿAmr el-Esedī ve Tevbe b. el-Ḥumeyyir el-Ḫafācī fereslerinin ismidir. Ve pek ısısı olan öğle zamānına denir; yukālu: ظَهِيرَةٌ خَوْصَاءُ إِذَا كَانَتْ أَشَدَّ حَرًّا Ve Ḳāsim b. Ebi'l-Ḫavsāʾ, Ḥimṣiyyu'l-asl muhaddistir.

اَلْخُوصُ [el-ḫūṣ] (ḫāʾnın zammıyla) Hurmā yaprağına denir; müfredi خَوْصَةٌ [ḫavṣat]tır.

اَلْخَوَّاصُ [el-ḫavvāṣ] (كَتَّانٌ [kettān] veznide) Hurmā yaprağı satan adama denir.

اَلْإِخْوَاصُ [el-iḫvāṣ] (hemzenin kesriyle) Hurmā ağacı yapraklanmak maʿnāsınadır; yukālu: أَخْوَصَتِ النَّخْلُ إِذَا أَخْرَجَتِ الْخُوصَ Kezālik sāʾir ağaçlar yaprak yarıp çıkarmak maʿnāsınadır; yukālu: أَخْوَصَ الْعَرْفَجُ إِذَا تَفَطَّرَ بِوَرَقٍ

اَلتَّخْوِيصُ [et-taḫvīṣ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] veznide) Bir kimseden azca nesne almak maʿnāsınadır, güyā ki yaprak kadar almaktır; tekūlu: خَوِّصْ مَا أَعْطَاكَ أَيْ خُذْهُ وَإِنْ قَلَّ Ve تَخْوِيصُ التَّاجِ [taḫvīṣu't-tāc] hurmā yaprakları tarzında tācı altın teneke ve kabaralar ile zīnet eylemekten ʿibārettir; yukālu: خَوَّصَ التَّاجَ إِذَا زَيَّنَهُ بِصَفَائِحِ الذَّهَبِ Ve bir kimse ibtidā kirām ve hıyār olan adamlara, baʿdehu fürū-māye ve liʾām olanlara ikrām eylemek maʿnāsınadır; yukālu: خَوَّصَ فُلَانٌ إِذَا ابْتَدَأَ بِإِكْرَامِ الْكِرَامِ ثُمَّ اللِّئَامِ Ve bir kimsede pīrlik ʿalāmetleri zuhūr eylemek yaʿnī saç ve sakalına yaprak yaprak kır sepmek maʿnāsınadır; yukālu: خَوَّصَ الشَّيْبُ فُلَانًا إِذَا بَدَا فِيهِ

اَلتَّخَوُّصُ [et-teḫavvuṣ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznide) Bu dahi bir kimseden azca nesne almak maʿnāsınadır; tekūlu: خَوِّصْ مَا أَعْطَاكَ وَتَخَوَّصْ أَيْ خُذْهُ وَإِنْ قَلَّ

اَلْمُخَوِّصَةُ [el-muḫavvişat] (مُحَدِّثَةٌ [muḥaddişet] vezninde) Şol yere denir ki ondan اَلْأَلَاءُ [el-elāʾ] ve أَرْطَى [erṭā] ve عَرْفَجٌ [ʿarfec] ve سَبَطٌ [sebaṭ] nām ağaçların yaprakları firāvān ola; yukālu: أَرْضٌ مُخَوِّصَةٌ إِذَا كَانَتْ بِهَا خُوصُ الْأَلَاءِ وَالْأَرْطَى وَالْعَرْفَجِ وَالسَّبَطِ

اَلْمُخَاوَصَةُ [el-muḫāvaşat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Metāʿı metāʿa değişmek vechiyle pazar eylemek maʿnāsınadır; tekūlu:

Ve خَاوَصْتُهُ الْبَيْعَ إِذَا عَارَضْتَهُ

مُخَاوَصَةٌ [muḫāvaṣat] Gözün birazını kıparak bir nesneye dikkatle nazar eylemek maʿnāsınadır, ok doğrulturken doğruluğuna yāhūd güneşin cirmine nazar eder gibi.

اَلتَّخَاوُصُ [et-teḫāvuṣ] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) مُخَاوَصَةٌ [muḫāvaṣat] ile maʿnāyı sānīde mürādiftir; yukālu: هُوَ يُخَاوِصُ وَيَتَخَاوَصُ إِذَا غَضَّ مِنْ بَصَرِهِ شَيْئًا وَهُوَ فِي ذَلِكَ يُحَدِّقُ النَّظَرَ كَأَنَّهُ يُقَوِّمُ قِدْحًا وَكَذَا إِذَا نَظَرَ إِلَى عَيْنِ الشَّمْسِ

[خ ي ص]

اَلْخَيْصُ [el-ḫayṣ] (ḫā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) ve

اَلْخَائِصُ [el-ḫāʾiṣ] Azca ihsān ve ʿatiyyeye denir; tekūlu: نِلْتُ مِنْهُ خَيْصًا وَخَائِصًا أَيْ قَلِيلاً مِنَ النَّوَالِ ve tekūlu: نِلْتُ مِنْهُ خَيْصًا أَيْ شَيْئًا يَسِيرًا Ve

خَيْصٌ [ḫayṣ] Az olmak maʿnāsına masdar olur; yukālu: خَاصَ الشَّيْءُ يَخِيصُ خَيْصًا إِذَا قَلَّ

اَلْخَيْصَاءُ [el-ḫayṣāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Hasīs ve kemter ʿatiyyeye denir; yukālu: عَطِيَّةٌ خَيْصَاءُ أَيْ تَافِهَةٌ Ve şol dişi keçiye denir ki boynuzunun biri dik ve birisi başına yatık ve yapışık ola; yukālu: مَعْزٌ خَيْصَاءُ إِذَا كَانَ أَحَدُ قَرْنَيْهَا مُنْتَصِبًا وَالْآخَرُ مُلْتَصِقًا بِرَأْسِهَا

اَلْأَخْيَصُ [el-aḫyaṣ] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Boynuzunun birisi kırık olan koça denir; yukālu: كَبْشٌ أَخْيَصُ أَيِ الْمُنْكَسِرُ أَحَدَ الْقَرْنَيْنِ ve yukālu: عَنْزٌ خَيْصَاءُ Ve gözünün biri küçük ve birisi büyük insān ve hayvāna denir; yukālu: كَبْشٌ أَخْيَصُ إِذَا كَانَتْ إِحْدَى عَيْنَيْهِ صَغِيرَةً وَالْأُخْرَى كَبِيرَةً ve yukālu: نَعْجَةٌ خَيْصَاءُ

اَلْخَيَصُ [el-ḫayaṣ] (fethateynle) İnsān ve hayvānın gözlerinin biri küçük ve biri büyük olmak maʿnāsınadır; yukālu: خَيِصَ خَيَصًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَغُرَتْ إِحْدَى عَيْنَيْهِ وَكَبِرَتِ الْأُخْرَى

اَلْخَيْصَى [el-ḫayṣā] (ḫā'nın fethi ve elifin kasrıyla) Her nesneden nebzelere denir; yukālu: خَيْصَى مِنْ عُشْبٍ أَيْ نُبَذٌ مِنْهُ Ve dağınık ve perākende nāsa ıtlāk olunur; ve minhu yukālu: اِجْتَمَعَتْ خَيْصَاهُمْ أَيْ مُتَفَرِّقُوهُمْ وَانْضَمَّ بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ

اَلْخَيْصَانُ [el-ḫayṣān] (ḫā'nın fethiyle) Her nesneden bir mikdār azca şeyʾe denir; yukālu: خَيْصَانٌ مِنْ مَالٍ أَيْ قَلِيلٌ مِنْهُ

FASLU'D-DĀLİ'L-MÜHMELE
(فَصْلُ الدَّالِ الْمُهْمَلَةِ)

[د أ ص]

اَلدَّأَصُ [ed-deʾaṣ] (dāl'ın ve hemzenin fethiyle) Haddi mütecāviz, taşkın mesrūr ve şādān olmak maʿnāsınadır ki güre tay gibi boturluk eylemekten ʿibārettir; yukālu: دَئِصَ الرَّجُلُ دَأَصًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَشِرَ وَبَطِرَ Ve mevāşī gereği gibi semirip lahm ve şahmla dopdolu olmak maʿnāsınadır; yukālu: دَئِصَ الْمَالُ إِذَا امْتَلَأَ سِمَنًا

[د ح ص]

اَلدَّحْصُ [ed-daḥṣ] (نَحْسٌ [naḥs] vezninde) Zebh olunan hayvān ayaklarıyla tepinip eşinmek maʿnāsınadır; yukālu: دَحَصَ الْمَذْبُوحُ بِرِجْلِهِ دَحْصًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا ارْتَكَضَ وَفَحَصَ

اَلْمَدْحَصُ [el-medḥaṣ] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninde) İsm-i mekāndır, mezbūhun tepinip eşindiği yere denir, مَفْحَصٌ [mefḥaṣ] maʿnāsına.

[د خ ر ص]

اَلدَّخْرَصَةُ [ed-daḫreṣat] (ḫā-yı muʿceme ile دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir mübhem işi izhār ve beyān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: دَخْرَصَ الْأَمْرَ إِذَا بَيَّنَهُ

اَلدِّخْرِصُ [ed-diḫriṣ] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Umūr içre olup umūrun hakāyık ve dekāyıkına āgāh olan maslahat-şinās ve kār-güzār adama denir; yukālu: هُوَ دِخْرِصٌ فِي الْأُمُورِ أَيِ الدَّاخِلُ فِيهَا وَالْعَالِمُ

اَلدِّخْرِيصُ [ed-diḫrīṣ] تِخْرِيصٌ [tiḫrīṣ] vezninde ve mürādifidir ki esvāb tīrīzine denir.

[د خ ص]

اَلدُّخُوصُ [ed-duḫūṣ] (جُلُوسٌ [culūs] vezninde) Kız kısmı etine dolup balık gibi semirip yağ bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: دَخَصَتِ الْجَارِيَةُ دُخُوصًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا امْتَلَأَتْ شَحْمًا

اَلدَّخُوصُ [ed-deḫūṣ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Gereği gibi etine dolu kıza denir; yukālu: جَارِيَةٌ دَخُوصٌ أَيْ مُمْتَلِئَةٌ شَحْمًا

اَلْمُدْخَصَةُ [el-mudḫaṣat] (مُكْرَمَةٌ [mukremet] vezninde) Bu dahi semiz kıza denir; yukālu: صَبِيَّةٌ مُدْخَصَةٌ أَيْ سَمِينَةٌ

[د ر ب ص]

اَلدَّرْبَصَةُ [ed-derbeṣat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Korkudan nāşī hamūş olmak maʿnāsınadır; yukālu: دَرْبَصَ الرَّجُلُ إِذَا سَكَتَ فَرَقًا

[د ر ص]

اَلدَّرْصُ [ed-derṣ - ed-dirṣ] (dāl'ın fethi ve kesriyle) Kirpi ve tavşan ve tarla sıçanı ve sıçan ve kedi makūlesi hayvānların yavrusuna denir; دُرَيْصٌ [durayṣ] musaggarıdır; ve minhu'l-meselu: «ضَلَّ دُرَيْصٌ نَفَقَهُ» Yaʿnī "Yavrucak inceğizini gāʾib eyledi." Bir husūsta hasmını ilzām için hāzırladığı delīli iktizā vaktinde unutmakla ʿāciz ve fürū-mānde kalan kimse hakkında darb olunur. Ve

دِرْصٌ [dirṣ] (dāl'ın kesriyle) Kancık merkebin karnından olan yavrusuna denir. Bunların cemʿleri دِرَصَةٌ [direṣat] gelir, عِنَبَةٌ [ʿinebet] vezninde ve أَدْرَاصٌ [edrāṣ] gelir ve دِرْصَانٌ [dirṣān] gelir dāl'ın kesriyle ve دُرُوصٌ [durūṣ] gelir zammeteynle ve أَدْرُصٌ [edruṣ] gelir, أَفْلُسٌ [eflus] vezninde.

أُمُّ أَدْرَاصٍ [ummu edrāṣ] (hemzenin fethiyle) Dāhiye ve āfete ıtlāk olunur; yukālu: أَصَابَتْهُ أُمُّ أَدْرَاصٍ أَيْ دَاهِيَةٌ

اَلدَّرُوصُ [ed-derūṣ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde)

Revende nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ دَرُوصٌ أَيْ سَرِيعَةٌ

اَلدَّرْصَاءُ [ed-derṣāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Kocalıktan dişleri şikest olmuş nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ دَرْصَاءُ إِذَا تَكَسَّرَتْ أَسْنَانُهَا كِبَرًا

اَلدَّرَصُ [ed-deraṣ] (fethateynle) Nāka, دَرْصَاءُ [darṣāʾ] olmak maʿnāsınadır; yukālu: دَرِصَتِ النَّاقَةُ دَرَصًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَتْ دَرْصَاءَ

[د ر ف ص]

اَلدُّرَافِصُ [ed-durāfiṣ] (fāʾyla غُلَابِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) İri ve büyük cüsseli şeyʾe denir.

[د ر ق ص]

اَلدُّرْدَاقِصُ [ed-durdāḳiṣ] (dāl'ın zammı ve ḳāf'ın kesriyle) Boynun üst tarafına denir ki baştan tarafı olacaktır, ʿalā-kavlin kafāda olan küçük kemiğe denir ki baş ile boynun beynini fāsıldır; cemʿi دُرْدَاقِصَاتٌ [durdāḳiṣāt] gelir; yukālu: هُوَ غَلِيظُ الدُّرْدَاقِصِ أَيْ طَرَفِ الْعُنُقِ الْأَعْلَى أَوْ عَظْمٌ صَغِيرٌ

[د ص ص]

اَلدَّصْدَصَةُ [ed-daṣdeṣat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) İki el ile kalbur ve elek makūlesini çalkamak maʿnāsınadır; yukālu: دَصْدَصَ الْمُنْخُلَ إِذَا ضَرَبَهُ بِيَدَيْهِ

اَلدَّصُّ [ed-daṣṣ] (dāl'ın fethi ve ṣād'ın teşdīdiyle) Bir nesneye tīmār ederek hizmet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: دَصَّهُ دَصًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا خَدَمَهُ سَائِسًا

[د ع ص]

اَلدِّعْصُ [ed-diʿṣ] (dāl'ın kesriyle) ve

اَلدِّعْصَةُ [ed-diʿṣat] (hā'yla) Değirmice kumluk kıtʿasına, ʿalā-kavlin höyük gibi birikmiş kum yığınına yāhūd küçük olan yığınına denir. Cemʿi دِعَصٌ [diʿaṣ] gelir, عِنَبٌ [ʿineb] vezninde ve أَدْعَاصٌ [edʿāṣ] gelir ve دِعَصَةٌ [diʿaṣat] gelir, عِنَبَةٌ [ʿinebet] vezninde.

اَلدَّعْصُ [ed-daʿṣ] (dāl'ın fethiyle) Katl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: دَعَصَهُ دَعْصًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَتَلَهُ Ve mezbūh gibi ayakla tepinmek maʿnāsınadır; yukālu: دَعَصَ بِرِجْلِهِ إِذَا ارْتَكَضَ

اَلْإِدْعَاصُ [el-idʿāṣ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi katl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَدْعَصَهُ إِذَا قَتَلَهُ Ve bir adamı havānın ıssılığı bunaltıp helāk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَدْعَصَهُ الْحَرُّ إِذَا قَتَلَهُ

اَلدَّعْصَاءُ [ed-daʿṣāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Şol düz yere denir ki toprağı yumuşak olup ona güneş be-gāyet teʾsīr eder olmakla ıssılığı sāʾirlerden şedīd ola; yukālu: أَرْضٌ دَعْصَاءُ أَيْ سَهْلَةٌ تَحْمَى عَلَيْهَا الشَّمْسُ فَتَكُونُ رَمْضَاؤُهَا أَشَدَّ حَرًّا مِنْ غَيْرِهَا

اَلْمُدْعَصُ [el-mudʿaṣ] (مُخْرَجٌ [muḫrec] vezninde) Havānın ıssılığı teʾsīrinden bunalıp helāk olmuş adama denir; ʿalā-kavlin ıssılıktan tabanlarının etleri yepriyip dağılmış olana denir; yukālu: رَجُلٌ مُدْعَصٌ إِذَا اشْتَدَّ عَلَيْهِ حَرُّ الرَّمْضَاءِ فَهَلَكَ أَوْ تَفَسَّخَ قَدَمَاهُ مِنْهُ

اَلْمُدَاعَصَةُ [el-mudāʿaṣat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir kimseyi nāgehānī sürʿatle tutmak maʿnāsınadır; tekūlu: أَخَذْتُهُ مُدَاعَصَةً أَيْ مُغَارَّةً

اَلْمُنْدَعِصُ [el-mundeʿiṣ] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Eczāsı dağılmış meyyite denir.

اَلتَّدَعُّصُ [et-tedaʿʿuṣ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Et bozulmakla yepriyip dağılmak maʿnāsınadır; yukālu: تَدَعَّصَ اللَّحْمُ إِذَا تَهَرَّأَ فَسَادًا

[د ع ف ص]

اَلدِّعْفِصَةُ [ed-diʿfiṣat] (dāl'ın ve fā'nın kesriyle) Çelimsiz, ince ve nahīfe hatuna denir; yukālu: جَائَتْ اِمْرَأَةٌ دِعْفِصَةٌ أَيْ ضَئِيلَةٌ

[د ع م ص]

اَلدُّعْمُوصُ [ed-duʿmūs] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) Bir güne siyāh böcek yāhūd siyāh kurtçağıza denir ki su göllerinin ve arkların suyu çekilmeğe başladıkta diplerinde ve kenārlarında peydā olur, Fārisīde ona kefçelīz derler; başı ve bedeni müdevver ve gāyet siyāh ve küçük kuyruğu olur, çocuklar ona it balığı ve kurbağa yavrusu taʿbīr ederler. Cemʿi دَعَامِيصُ [deʿāmīṣ] tir. Ve

دُعْمُوصٌ [duʿmūṣ] Şol kār-güzār adama denir ki umūr ve mesālihe ihtilāt ve duhūl edip mülūk ve kibār meclislerine tereddüd eder ola; ve minhu'l-hadīsu: «اَلْأَطْفَالُ دَعَامِيصُ الْجَنَّةِ أَيْ سَيَّاحُونَ فِي الْجَنَّةِ لاَ يُمْنَعُونَ مِنْ بَيْتٍ» Yaʿnī "Etfāl, ʿālem-i dünyāda haremlere duhūl edip menʿ olunmadıkları gibi cennette dahi her mahalli gezip ve her sarāya bī-pervā ve bilā-mezāhim duhūl ederler." Ve

دُعْمُوصٌ [Duʿmūṣ] Bir kimse idi ki begāyet fācir ve zinā-kār olmakla Hak celle ve ʿalā mesh edip onu دُعْمُوصٌ [duʿmūṣ] eyledi.

اَلدَّعْمَصَةُ [ed-daʿmeṣat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Suyun دُعْمُوصٌ [duʿmūṣ]u çok olmak maʿnāsınadır; yukālu: دَعْمَصَ الْمَاءُ إِذَا كَثُرَتْ دَعَامِيصُهُ

دُعَيْمِيصُ الرَّمْلِ [Duʿaymīṣu'r-Reml] (musaggar bünyesiyle) Selefte dühāttan bir ʿabd-i esved lakabıdır, rehberlik husūsunda be-gāyet hāzık ve māhir idi, Yemen'de ve Vebār dedikleri ārām-gāh-ı tāʾife-i cinn olan yere ondan gayrı bir kimse vazʿ-ı kadem edemez idi. Mevāsim-i haccın birinde ʿalā-ruʾūsi'l-enām kıyām ve işbu «فَمَنْ يُعْطِنِي تِسْعًا وَتِسْعِينَ بَكْرَةً || هِجَانًا وَأُدْمًا أُهْدِهِ لِوَبَارِ» beytini inşād eyledikte Mehre kabīlesinden bir kimse nās arasından kalkıp matlūbu olan doksan dokuz genç ve kerīm develeri ve edīmleri iʿtā eylemekle o dahi mezbūru ehl ve ʿayāl ve eşyāʾ ve emvāliyle yükletip götürmeğe mübāderet eyledi. Giderek kumluğun vasatına doğru vāsıl oldukta nāgehān cinn tāʾifesi merkūm Duʿaymīṣ'in gözlerini çarpıp kör eylemekle mütehayyir kalıp ʿākıbet kendisi ve yanında olanlar o kumluklarda helāk oldular. Bu münāsebetle ʿArablar bir maslahata be-gāyet ʿārif ve āşinā olan kimse hakkında هُوَ دُعَيْمِيصُ هَذَا الْأَمْرِ derler.

[د غ ص]

اَلدَّاغِصَةُ [ed-dāġiṣat] (ġayn-ı muʿcemenin kesriyle) Diz kapağında olan değirmi oynak kemiğe denir ki diz ağırşağı taʿbīr olunur; tekūlu: أَصَابَ دَاغِصَتِي وَهِيَ الْعَظْمُ الْمُدَوَّرُ الْمُتَحَرِّكُ فِي رَأْسِ الرُّكْبَةِ Ve rikkatli sāfī suya denir. Cemʿi دَوَاغِصُ [devāġiṣ]tir.

اَلدَّغَصُ [ed-deġaṣ] (fethateynle) Deve eşek kengeri dedikleri otluğu pek çok yemekle içerisinde burulup zīk-nefes olmak maʿnāsınadır ki geviş getiremez olur; yukālu: دَغِصَتِ الْإِبِلُ دَغَصًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اسْتَكْثَرَتْ مِنَ الصِّلِّيَانِ فَالْتَوَى فِي حَيَازِيمِهَا وَغَصَّتْ بِهِ Ve taʿāmdan yā gazabdan şişip dolmak maʿnāsınadır; yukālu: دَغِصَ الرَّجُلُ إِذَا امْتَلَأَ مِنَ الْأَكْلِ وَالْغَضَبِ

اَلدَّغَاصَى [ed-deġāṣā] (حَيَارَى [ḥayārā] vezninde) دَغَصٌ [deġaṣ] ʿilletine uğramış develere denir; yukālu: إِبِلٌ دَغَاصَى إِذَا أَصَابَهَا الدَّغَصُ

اَلْإِدْغَاصُ [el-idġāṣ] (hemzenin kesriyle) Bir adamı gayz ve gazabla doldurmak maʿnāsınadır; yukālu: أَدْغَصَهُ إِذَا مَلَأَهُ غَيْظًا Ve katl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَدْغَصَهُ

إِذَا نَاجَزَهُ

اَلدَّغْصَانُ [ed-daġṣān] غَضْبَانُ [ġaḍbān] vezninde ve mürādifidir.

اَلْمُدَاغَصَةُ [el-mudāġaṣat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) İstiʿcāl maʿnāsınadır; yukālu: دَاغَصَ فِي الْأَمْرِ إِذَا اسْتَعْجَلَ

[د غ ف ص]

اَلدَّغْفَصَةُ [ed-daġfeṣat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Gövde semirip lahm ve şahmı çok olmak maʿnāsınadır; yukālu: دَغْفَصَ الرَّجُلُ إِذَا سَمِنَ وَكَثُرَ لَحْمُهُ

[د ف ص]

اَلدَّفْصُ [ed-defṣ] (dāl'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Bir nesne mühre tahtası ve top gibi düpdüz emles olmak, mülūset maʿnāsınadır. Ve bunun fiʿli mümāt ve mehcūrdur ki ondan sīga müstaʿmel değildir.

اَلدَّوْفَصُ [ed-devfaṣ] (جَوْهَرٌ [cevher] veznnde) Soğana denir, melāseti için.

[د ك ص]

دَكَنْكَصُ [Dekenkaṣ] (سَفَرْجَلٌ [sefercel] vezninde) Hindistān'da bir nehrin ismidir. Ve bu İbn ʿAbbād rivāyetidir. Ve İbn ʿUzeyz *Dīvānu'l-Edeb ve Meydānu'l-ʿArab* nām kitābında دَكَنْكُوصُ [Dekenkūṣ] ʿunvānıyla sebt eylemiştir. İkisi dahi rivāyetlerinde vehm eylemeleriyle gālibdir, zīrā ʿArabın gayrı lisānda ṣād harfi yoktur. Ve ehl-i Fürsün yüz ʿadede صد [ṣad] taʿbīri ıstılāhīdir, meselā "ṣad" ve "dū ṣad" ve "se ṣad" derler, dokuz yüze varınca. Mütercim der ki Burhān'ın beyānı üzere صد [ṣad] سد [sed] muʿarrebidir.

[د ل ص]

اَلدَّلِيصُ [ed-delīṣ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Sert olmayıp mülāyim ve berrāk olan nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ دَلِيصٌ أَيْ لَيِّنٌ بَرَّاقٌ Ve yaldıramak maʿnāsınadır; yukālu: دَلَصَ الشَّيْءُ دَلِيصًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا بَرَقَ Ve altın suyuna denir; yukālu: زَيَّنَهُ بِالدَّلِيصِ أَيْ بِمَاءِ الذَّهَبِ

اَلدِّلَاصُ [ed-dilāṣ] (dāl'ın kesriyle) Bu dahi sert olmayıp mülāyim ve berrāk nesneye denir, husūsan mülāyim ve pürüzsüz düpdüz musaykal zırha denir. Cemʿi دِلَاصٌ [dilāṣ]tır, müfredi gibi. Bu makūlelerin müfredleri bir mevhūm vezn-i münāsib iʿtibār olunduktan sonra cemʿlenirler; yukālu: دِرْعٌ دِلَاصٌ وَدُرُوعٌ دِلَاصٌ أَيْ مَلْسَاءُ لَيِّنَةٌ

اَلدَّلَاصَةُ [ed-delāṣat] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Zırh pürüzsüz mülāyim ve musaykal olmak maʿnāsınadır; yukālu: دَلِصَتِ الدِّرْعُ دَلَاصَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَتْ دِلَاصًا Ve pek kocalıktan devenin dişleri dökülmüş olmak maʿnāsınadır; yukālu: دَلِصَتِ النَّابُ إِذَا صَارَتْ دَلْصَاءَ

اَلدَّلَّاصُ [ed-dellāṣ] (شَدَّادٌ [şeddād] veznnde) Melāsetli nesneye denir; yukālu: أَرْضٌ وَنَاقَةٌ دَلَّاصٌ أَيْ مَلْسَاءُ

اَلدَّلِيصَةُ [ed-delīṣat] (زَنِخَةٌ [zeniḫat] vezninde) Şol nākaya denir ki tüyleri bütün dökülmekle gövdesi düz ve sıyrıncak kalmış ola; yukālu: نَاقَةٌ دَلِصَةٌ إِذَا طَارَ وَبَرُهَا Ve be-gāyet düz ve hemvār olan yere denir; yukālu: أَرْضٌ دَلِصَةٌ أَيْ مُسْتَوِيَةٌ

اَلْأَدْلَصُ [el-edlaṣ] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) ve

اَلْأَدْلَصِيُّ [el-edleṣiyy] Mübālagaten nefsine nisbetle şol davara denir ki mukaddemā tüyü dökülüp sonradan yerine yeni tüyler bitmiş ola; yukālu: حِمَارٌ أَدْلَصُ وَأَدْلَصِيٌّ إِذَا كَانَ قَدْ نَبَتَ لَهُ شَعْرٌ جَدِيدٌ Ve

أَدْلَصُ [edlaṣ] ve

دَلِصٌ [deliṣ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Tüysüz yalabık gövdeli kişiye denir; دَلْصَاءُ [delṣāʾ] müʾennesidir; yukālu: رَجُلٌ أَدْلَصُ وَدَلِصٌ وَامْرَأَةٌ دَلْصَاءُ أَيْ أَزْلَقُ Ve

دَلِصٌ [deliṣ] Düz ve hemvār yere denir. Cemʿi دِلَاصٌ [dilāṣ]tır dāl'ın kesriyle.

اَلدِّلْوُصُ [ed-dillevṣ] (سِنَّوْرٌ [sinnevr] vezninde) Dāʾimā civa gibi kımıl kımıl oynar olan nesneye ıtlāk olunur ki elde durmayıp sıyrılır.

اَلتَّدْلِيصُ [et-tedlīṣ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir nesneyi mülāyim ve sıyrıncak eylemek maʿnāsınadır; yukālu: دَلَّصَهُ إِذَا لَيَّنَهُ وَمَلَّسَهُ Ve fercin hāricine sürüştürerek cimāʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: دَلَّصَ الرَّجُلُ إِذَا جَامَعَ خَارِجَ الْفَرْجِ

اَلْإِنْدِلَاصُ [el-indilāṣ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Bir nesne elden sıyrılıp düşmek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْدَلَصَ مِنْ يَدِي إِذَا سَقَطَ

[د ل م ص]

اَلدُّلَمِصُ [ed-dulemiṣ] (عُلَبِطٌ [ʿulebiṭ] vezninde) ve

اَلدُّلَامِصُ [ed-dulāmiṣ] (عُلَابِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Parıldayıcı nesneye denir; yukālu: ذَهَبٌ دُلَامِصٌ وَدُلَامِصٌ أَيْ بَرَّاقٌ ve yukālu: شَيْءٌ دُلَمِصٌ وَدُلَامِصٌ أَيْ لَمَّاعٌ Ve

دُلَمِصٌ [dulemiṣ] (عُلَبِطٌ [ʿulebiṭ] vezninde) Tüysüz daz başa denir ki tas götü taʿbīr olunur, sırça gibi parıldar; yukālu: رَأْسٌ دُلَمِصٌ أَيْ أَصْلَعُ

اَلتَّدَلْمُصُ [et-tedelmuṣ] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Bir kimsenin başı daz olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَدَلْمَصَ رَأْسُهُ إِذَا صَلَعَ

[د م ص]

اَلدَّمْصُ [ed-demṣ] (طَمْسٌ [ṭams] vezninde) Her işte sürʿat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: دَمَصَ فِي الْمَشْيِ وَغَيْرِهِ دَمْصًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَسْرَعَ Ve kancık köpek kable'l-vakt enîği düşürmek maʿnāsınadır; yukālu: دَمَصَتِ الْكَلْبَةُ وَلَدَهَا إِذَا أَسْقَطَتْ Ve tavuk yumurtlamak maʿnāsınadır; yukālu: دَمَصَتِ الدَّجَاجَةُ بَيْضَهَا إِذَا أَسْقَطَتْ

اَلدَّمَصُ [ed-demaṣ] (fethateynle) Kaşın kuyruğu ince ve ilerisi gür olmak maʿnāsınadır; yukālu: دَمِصَ الرَّجُلُ دَمَصًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا رَقَّ مُؤَخَّرُ حَاجِبِهِ وَكَثُفَ مُقَدَّمُهُ Ve başın kılları az olmak maʿnāsınadır; yukālu: دَمِصَ الرَّجُلُ إِذَا قَلَّ شَعْرُ رَأْسِهِ

اَلْأَدْمَصُ [el-edmaṣ] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Maʿnā-yı mezbūrlardan sıfattır; دَمْصَاءُ [demṣāʾ] müʾennesleridir.

اَلدِّمْصُ [ed-dimṣ] (dāl'ın kesriyle) Duvar bināsının sırasına denir ki kor taʿbīr olunur, lākin en aşağı temelde olan kora ıtlāk olunmaz, ona رِهْصٌ [rihṣ] denir.

اَلدَّوْمَصُ [ed-devmaṣ] (جَوْهَرٌ [cevher] vezninde) Cenk libāslarından başa giyilen demir tolgaya denir.

[د م ق ص]

اَلدِّمَقْصُ [ed-dimaḳṣ] (سِبَحْلٌ [sibeḥl] vezninde) ve

اَلدِّمْقَاصُ [ed-dimḳāṣ] (قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] vezninde) Hām ipeğe denir, قَزٌّ [ḳazz] maʿnāsına.

[د م ل ص]

اَلدُّمَلِصُ [ed-dumeliṣ] (عُلَبِطٌ [ʿulebiṭ] vezninde) ve

اَلدُّمَالِصُ [ed-dumāliṣ] (عُلَابِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Berrāk nesneye denir.

[د ن ف ص]

اَلدِّنْفِصَةُ [ed-dinfiṣat] (dāl'ın ve fā'nın kesriyle) Bir böcek adıdır. Ve cüssesi ince ve

arık çelimsiz hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ دِنْفِصَةٌ أَيْ ضَئِيلَةٌ

[د و ص]

اَلتَّدْوِيصُ [et-tedvīṣ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Hissī ve maʿnevī derece-i ʿulyādan süflāya inmek maʿnāsınadır; yukālu: دَوَّصَ الرَّجُلُ إِذَا نَزَلَ مِنْ عُلْيَا إِلَى سُفْلَى

[د ه م ص]

اَلدِّهْمَاصُ [ed-dihmāṣ] (قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] vezninde) Muhkem ve metīn sanʿata denir; yukālu: صَنْعَةٌ دِهْمَاصٌ أَيْ مُحْكَمَةٌ

[د ي ص]

اَلدَّيَصَانُ [ed-deyeṣān] (fetehātla) Bir tarafa meyl ve ʿudūl edip sapmak maʿnāsınadır; yukālu: دَاصَ الرَّجُلُ يَدِيصُ دَيَصَانًا إِذَا زَاغَ وَحَادَ Ve bedende olan bez ve yumru makūlesi nesneye el vurdukta beri öte oynamak maʿnāsınadır; yukālu: دَاصَتِ الْغُدَّةُ إِذَا جَاءَتْ وَذَهَبَتْ تَحْتَ يَدِ مُحَرِّكِهَا وَكَذَا كُلُّ مَا تَحَرَّكَ تَحْتَ يَدِكَ

اَلدَّيَّاصُ [ed-deyyāṣ] (شَدَّادٌ [şeddād] veznince) Şol kimseye denir ki ona güç yetişmez ola; ʿalā-kavlin pek semiz adama denir; yukālu: رَجُلٌ دَيَّاصٌ أَيْ لاَ يُقْدَرُ عَلَيْهِ أَوْ سَمِينٌ

اَلدَّائِصُ [ed-dāʾiṣ] Uğruya denir, لِصٌّ [liṣṣ] maʿnāsına; cemʿi دَاصَةٌ [dāṣat]tır, بَائِعٌ [bāʾiʿ] ve بَاعَةٌ [bāʿat] gibi. Ve vālīler arkalarında yürür olan adama denir. Ve bir nesnenin çevresinde deverān eder olan adama denir.

اَلْمَدَاصُ [el-medāṣ] (mīm'in fethiyle) Suda dalacak mevziʿe denir, مَغَاصٌ [meġāṣ] maʿnāsına.

اَلدَّيَّاصَةُ [ed-deyyāṣat] (سَيَّارَةٌ [seyyāret] veznince) Şişman bodur ʿavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ دَيَّاصَةٌ أَيْ لَحِيمَةٌ قَصِيرَةٌ

اَلدَّيْصُ [ed-deyṣ] (dāl'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Cünbüş ve neşāta gelmek maʿnāsınadır; yukālu: دَاصَ الرَّجُلُ يَدِيصُ دَيْصًا إِذَا نَشِطَ Ve bir kimse refīʿü'ş-şān iken zillet ve hakārete düşmek maʿnāsınadır; yukālu: دَاصَ فُلاَنٌ إِذَا خَسَّ بَعْدَ رِفْعَتِهِ Ve cenkten kaçmak maʿnāsınadır; yukālu: دَاصَ فُلاَنٌ إِذَا فَرَّ مِنَ الْحَرْبِ

اَلْإِنْدِيَاصُ [el-indiyāṣ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Bir nesne sıyrıncak olmakla sābūn gibi elde durmayıp sıyrılıp sivişmek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْدَاصَ الشَّيْءُ إِذَا انْسَلَّ مِنَ الْيَدِ Ve bir adamı nāgehānī şerr ve kerīheye sataştırmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْدَاصَ فُلاَنًا بِالشَّرِّ إِذَا فَاجَأَهُ

اَلْمُنْدَاصُ [el-mundāṣ] (mīm'in zammıyla) Dāʾimā nāsı nāgehānī şerr ve kerīheye uğratır olan kimseye denir; yukālu: إِنَّهُ لَمُنْدَاصٌ بِالشَّرِّ أَيْ مُفَاجِئٌ بِهِ وَقَّاعٌ فِيهِ

FASLU'R-RĀ'İ'L-MÜHMELE
(فَصْلُ الرَّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ر ب ص]

اَلرَّبْصُ [er-rebṣ] (rā'nın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Bir adama nāzil ve hādis olacak hālet ve vakʿaya muntazır olmak maʿnāsınadır, gerek hayr ve gerek şerr olsun; yukālu: رَبَصَ بِفُلَانٍ رَبْصًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve bir adamı intizārda komak maʿnāsınadır; tekūlu: رَبَصَنِي أَمْرٌ وَأَنَا مَرْبُوصٌ

اَلتَّرَبُّصُ [et-terabbuṣ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) رَبْصٌ [rebṣ] ile maʿnā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: تَرَبَّصَ بِهِ بِمَعْنَى رَبَصَ

اَلرُّبْصَةُ [er-rubṣat] (غُرْفَةٌ [ġurfet] veznide) İsmdir, ihtilāf-ı levn maʿnāsınadır; رُبْشَةٌ [rubşet] maʿnāsına. Ve intizār maʿnāsınadır; tekūlu: لِي فِيهِ رُبْصَةٌ أَيْ تَرَبُّصٌ Ve nisvānın zevci cimāʿa muktedir olmamakla inhilāl ve iktidārı intizārına meks eylemesi zımnında taʿyīn olunan vakte denir ki o müddete kadar cimāʿ edebilirse fe-bihā ve illā miyāneleri tefrīk olunur; yukālu: أَقَامَتِ الْمَرْأَةُ رُبْصَتَهَا فِي بَيْتِ زَوْجِهَا وَهِيَ الْوَقْتُ الَّذِي جُعِلَ لِزَوْجِهَا إِذَا عُنِّنَ عَنْهَا فَإِنْ أَتَاهَا وَإِلاَّ فُرِّقَ بَيْنَهُمَا

[ر خ ص]

اَلرُّخْصُ [er-ruḫṣ] (rā'nın zammı ve ḫā'nın sükūnuyla) Ucuzluğa denir; yukālu: فِيهِ رُخْصٌ أَيْ ضِدُّ الْغَلاَءِ Ve

رُخْصٌ [ruḫṣ] Masdar olur, ucuz olmak maʿnāsınadır; yukālu: رَخُصَ السِّعْرُ رُخْصًا Ve رُخْصَةٌ شَرْعِيَّةٌ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ ضِدُّ غَلاَ [ruḫṣatun şerʿiyyetun] Hak taʿālā tarafından ʿibāda teklīf olunan ahkāmda şiddet ve tazyīk olunmayıp tahfīf ve teshīl vechiyle vüsʿat ve müsāʿadeden ʿibārettir; bu maʿnāda zammeteynle de cā'izdir; cemʿi رُخَصٌ [ruḫaṣ] gelir, صُرَدٌ [ṣurad] vezninde, meselā sā'imin seferde ekl ve salātı kasr eylemesi gibi. Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīsu: «إِنَّ اللهَ يُحِبُّ أَنْ تُؤْتَى رُخْصَتُهُ كَمَا يُحِبُّ أَنْ تُؤْتَى عَزَائِمُهُ» وَهِيَ بِضَمَّتَيْنِ تَرْخِيصُ اللهِ الْعَبْدَ مِمَّا يُخَفِّفُهُ عَلَيْهِ وَالتَّسْهِيلُ Ve

رُخْصَةٌ [ruḫṣat] Su hissesinde olan nöbete denir; tekūlu: هَذِهِ رُخْصَتِي مِنَ الْمَاءِ أَيْ نَوْبَتِي مِنْ شُرْبِهِ

اَلرَّخَاصَةُ [er-reḫāṣat] (سَمَاحَةٌ [semāḥat] vezninde) ve

اَلرُّخُوصَةُ [er-ruḫūṣat] (عُمُومَةٌ [ʿumūmet] vezninde) Bir nesne ter ve mülāyim ve nāzük olmak maʿnāsınadır; yukālu: رَخُصَ الشَّيْءُ رَخَاصَةً وَرُخُوصَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا نَعُمَ وَلاَنَ

اَلرَّخْصُ [er-raḫṣ] (شَخْصٌ [şaḫṣ] vezninde) Sıfattır, ter ve mülāyim ve nāzük nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ رَخْصٌ أَيْ نَاعِمٌ ve minhu yukālu: أَصَابِعُ رَخْصَةٌ أَيْ غَيْرُ كَزَّةٍ Ve

رُخْصَةٌ [ruḫṣat] Lafzının cemʿi gayr-i kıyās üzere رَخَائِصُ [reḫā'iṣ] gelir.

اَلرَّخِيصُ [er-reḫīṣ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Ucuz nesneye denir; yukālu: مَتَاعٌ رَخِيصٌ ضِدُّ غَالٍ Ve mülāyim ve nāzük sevbe denir; yukālu: ثَوْبٌ رَخِيصٌ أَيْ نَاعِمٌ Ve fec'eten mevte ıtlāk olunur ki zahmetsiz olur; yukālu: مَوْتٌ رَخِيصٌ أَيْ ذَرِيعٌ

اَلْإِرْخَاصُ [el-irḫāṣ] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi ucuz kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَرْخَصَهُ إِذَا جَعَلَهُ رَخِيصًا Ve bir nesneyi ucuz bulmak maʿnāsınadır; yukālu: أَرْخَصَهُ إِذَا وَجَدَهُ رَخِيصًا Ve ucuz almak maʿnāsınadır; yukālu: أَرْخَصَهُ إِذَا اشْتَرَاهُ رَخِيصًا

اَلْإِسْتِرْخَاصُ [el-istirḫāṣ] Bir nesneyi ucuz görmek maʿnāsınadır ki ucuzsunmak

taᶜbīr olunur; yukālu: إِسْتَرْخَصَهُ إِذَا رَآهُ رَخِيصًا

اَلْإِرْتِخَاصُ [el-irtiḫāṣ] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Ucuz ᶜadd eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: إِرْتَخَصَهُ إِذَا عَدَّهُ رَخِيصًا

اَلتَّرْخِيصُ [et-terḫīṣ] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Bir husūsta şiddet ve istiksā eylemeyip ruhsat vermek ve hiffet ve müsāᶜade eylemek maᶜnāsınadır.

اَلتَّرَخُّصُ [et-teraḫḫuṣ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Şiddet ve istiksā olunmayıp müsāᶜade ve ruhsat bulmak maᶜnāsınadır; yukālu: رَخَّصَ لَهُ فِي كَذَا فَتَرَخَّصَ هُوَ أَيْ لَمْ يَسْتَقْصِ

رُخَاصُ [Ruḫāṣ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Esmā-i nisvāndandır.

[ر ص ص]

اَلرَّصُّ [er-raṣṣ] (rā'nın fethi ve ṣād'ın teşdīdiyle) Nesneleri birbirine yanaştırıp yapıştırmak maᶜnāsınadır; yukālu: رَصَّ الشَّيْءَ رَصًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَلْزَقَ بَعْضَهُ بِبَعْضٍ وَضَمَّ Ve minhu kavluhu taᶜālā: ﴿كَأَنَّهُمْ بُنْيَانٌ مَرْصُوصٌ﴾ Ve kuluçka tavuk üzerlerine yatmak için yumurtalarını burnuyla birbirine yanaştırıp düzeltmek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: رَصَّتِ الدَّجَاجَةُ بَيْضَهَا إِذَا سَوَّتْهَا بِمِنْقَارِهَا

اَلتَّرْصِيصُ [et-terṣīṣ] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) رَصٌّ [raṣṣ] ile maᶜnā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: رَصَّصَ الشَّيْءَ بِمَعْنَى رَصَّهُ Ve hatun nikābını hemān gözleri görünür vechle dar ve sıkı bağlamak maᶜnāsınadır; yukālu: رَصَّصَتِ الْمَرْأَةُ نِقَابَهَا إِذَا أَدْنَتْهُ مِنْ عَيْنِهَا

اَلرَّصَاصُ [er-reṣāṣ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Maᶜlūmdur ki maᶜādin-i sebᶜanın birisidir. İki nevᶜ olur: Birisi siyāh nevᶜidir ki أُسْرُبٌّ [usrubb] ve إِبَارٌ [ibār] dahi derler, Türkīde kurşun taᶜbīr olunur. Ve dīğeri beyāz olur ki قَلْعِيٌّ [ḳalᶜiyy] ve قَصْدِيرٌ [ḳaṣdīr] ve Türkīde kalay taᶜbīr olunur ki kap kacak kalaylanır. Ondan bir mikdārı tencere içre vazᶜ olunsa içinde olan etin pişmesine māniᶜ olur ve ondan masnūᶜ halka ile bir şecer-i müsmiri تَطْوِيقٌ [taṭvīḳ] meyveyi müksir olup ve dökülmekten mahfūz eder.

اَلْمُرَصَّصُ [el-muraṣṣaṣ] (مُعَظَّمٌ [muᶜaẓẓam] vezninde) Kalay sürülmüş nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ مُرَصَّصٌ أَيْ مَطْلِيٌّ بِالرَّصَاصِ

اَلْمَرْصُوصَةُ [el-merṣūṣat] Duvarı kurşun yāhūd kalay ile örülmüş kuyuya denir ki murād toprağı üstü teneke kaplanmış olandır ki yıkılmamak için ederler; yukālu: بِئْرٌ مَرْصُوصَةٌ إِذَا طُوِيَتْ بِالرَّصَاصِ

اَلرَّصِيصُ [er-reṣīṣ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Birbirinin üzerine istif olmuş yumurtalara denir; yukālu: بِيضٌ رَصِيصٌ إِذَا كَانَ بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ Ve hatunun gözlerine sıkı tutunmuş nikāba vasf olur ki hemān gözleri görünür ola; yukālu: نِقَابٌ رَصِيصٌ إِذَا أَدْنَتِ الْمَرْأَةُ مِنْ عَيْنِهَا

اَلْأَرَصُّ [el-eraṣṣ] (أَعَزُّ [eᶜazz] vezninde) Dişleri birbirine pek yakın sıkı olan kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ أَرَصُّ أَيِ الْمُتَقَارِبُ الْأَسْنَانِ

اَلرَّصَّاءُ [er-raṣṣā'] (حَمْرَاءُ [ḥamrā'] vezninde) Aralığı pek dar olup bitişik mesābesinde olan uyluğa vasf olur; yukālu: فَخِذٌ رَصَّاءُ إِذَا الْتَصَقَتْ بِأُخْتِهَا

اَلْأُرْصُوصَةُ [el-urṣūṣat] (أُرْجُوحَةٌ [urcūḥat] vezninde) Bir nevᶜ kalansüveye denir ki kavun şeklinde olur, hālen mücevveze taᶜbīr eyledikleridir; yukālu: جَاءَ وَفِي رَأْسِهِ أُرْصُوصَةٌ وَهِيَ قَلَنْسُوَةٌ كَالْبِطِّيخَةِ

اَلرَّصَّاصَةُ [er-raṣṣāṣāt] (عَلَّامَةٌ [ᶜallāmet] vezninde) Bahīl ve nākese ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ رَصَّاصَةٌ أَيْ بَخِيلٌ Ve çeşmenin çevresine nasb ve üstüvār eyledikleri taşlara denir.

اَلرَّصْرَاصَةُ [er-raṣrāṣat] (rā'nın fethiyle) Bu dahi çeşme havālīsinde nasb olunan taşlara denir. Ve toprağı pek olan por yere denir; yukālu: أَرْضٌ رَصْرَاصَةٌ أَيْ صُلْبَةٌ

اَلرَّصْرَصَةُ [er-raṣreṣat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Bināyı be-gāyet muhkem ve metīn yapmak maʿnāsınadır; yukālu: رَصْرَصَ الْبِنَاءَ إِذَا أَحْكَمَهُ وَشَدَّدَهُ Ve bir yerde sābit ve pāyidār olmak maʿnāsınadır; yukālu: رَصْرَصَ فِي الْمَكَانِ إِذَا ثَبَتَ

اَلتَّرَاصُّ [et-terāṣṣ] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Nās taburda yāhūd namāz saffında yekpāre gibi birbirine pek yanaşı sıkı durmak maʿnāsınadır; yukālu: تَرَاصَّ الْقَوْمُ فِي الصَّفِّ إِذَا تَلاَصَقُوا وَانْضَمُّوا

[ر ع ص]

اَلرَّعْصُ [er-raʿṣ] (rā'nın fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) Silkmek maʿnāsınadır; yukālu: رَعَصَ الشَّيْءَ رَعْصًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا نَفَضَهُ Ve bir nesneyi beri öte çekip sarsıp ırgalamak maʿnāsınadır; yukālu: رَعَصَهُ إِذَا هَزَّهُ وَجَذَبَهُ وَحَرَّكَهُ

اَلْإِرْعَاصُ [el-irʿāṣ] (hemzenin kesriyle) رَعْصٌ [raʿṣ] ile maʿnā-yı sānīde mürādiftir; yukālu: أَرْعَصَهُ بِمَعْنَى رَعَصَهُ

اَلْإِرْتِعَاصُ [el-irtiʿāṣ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) ve

اَلتَّرَعُّصُ [et-teraʿʿuṣ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Kıvrılıp burulmak maʿnāsınadır; yukālu: إِرْتَعَصَ الْحَبْلُ وَالْحَيَّةُ وَتَرَعَّصَ إِذَا الْتَوَى Ve silkilmek maʿnāsınadır; yukālu: إِرْتَعَصَتِ الشَّجَرَةُ وَتَرَعَّصَتْ إِذَا انْتَفَضَتْ Ve

إِرْتِعَاصٌ [irtiʿāṣ] Bir şeyʾin narhı pahalı olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِرْتَعَصَ السِّعْرُ إِذَا غَلاَ Ve şimşek çakmak maʿnāsınadır; yukālu: إِرْتَعَصَ الْبَرْقُ بِمَعْنَى إِعْتَرَضَ بِالصَّادِ الْمُهْمَلَةِ Ve oğlak cünbüş ve neşātından beri öte sıçrayıp perende atmak maʿnāsınadır; yukālu: إِرْتَعَصَ الْجَدْيُ إِذَا طَفَرَ نَشَاطًا Ve mızrak pek titremek maʿnāsınadır; yukālu: إِرْتَعَصَ الرُّمْحُ إِذَا اشْتَدَّ اهْتِزَازُهُ

[ر ف ص]

اَلرُّفْصَةُ [er-rufṣat] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Su husūsunda olan nöbete denir; tekūlu: هَذِهِ رُفْصَتِي مِنَ الشِّرْبِ أَيْ نَوْبَتِي

اَلرَّفِيصُ [er-refīṣ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Su husūsunda olan nöbetdaşa denir; tekūlu: هُوَ رَفِيصُكَ أَيْ شَرِيكُكَ

اَلْإِرْتِفَاصُ [el-irtifāṣ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Narh pahaya çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: إِرْتَفَصَ السِّعْرُ إِذَا غَلاَ

اَلتَّرَافُصُ [et-terāfuṣ] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Suda nöbetleşmek maʿnāsınadır; yukālu: تَرَافَصُوا الْمَاءَ إِذَا تَنَاوَبُوهُ

[ر ق ص]

اَلرَّقْصُ [er-raḳṣ] (نَقْصٌ [naḳṣ] vezninde) Kalkıyıp oynamak maʿnāsınadır; yukālu: رَقَصَ الرَّقَّاصُ رَقْصًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا لَعِبَ Ve serāb yalabıyıp oynamak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: رَقَصَ الْآلُ إِذَا اضْطَرَبَ Ve küpte şarāb kaynamak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: رَقَصَتِ الْخَمْرُ إِذَا غَلَتْ Ve

رَقْصٌ [raḳṣ] ve

رَقَصٌ [raḳaṣ] (fethateynle) ve

رَقَصَانٌ [raḳāṣān] (fetehātla) Yelerek yürümek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: رَقَصَ الْبَعِيرُ رَقْصًا وَرَقَصًا وَرَقَصَانًا إِذَا خَبَّ وَلاَ يَكُونُ الرَّقْصُ إِلاَّ لِلاَّعِبِ وَالْإِبِلِ وَلِمَا سِوَاهُ الْقَفْزُ وَالنَّقْزُ Yaʿnī işbu رَقْصٌ [raḳṣ] māddesi ki kalkıyıp oynamak maʿnāsınadır, hemān rakkās ile deveye mahsūstur, mā-ʿadā hayvānda olur ise قَفْزٌ [ḳafz] ve نَقْزٌ [naḳz] ıtlāk olunur.

اَلرَّقَّاصَةُ [er-raḳḳāṣat] (سَيَّارَةٌ [seyyāret] vezninde) ᶜArablara mahsūs bir güne laᶜib ismidir. Ve şol yere denir ki her ne kadar yağmur yağsa aslā nesne inbāt eylemez ola; yukālu: أَرْضٌ رَقَّاصَةٌ إِذَا كَانَتْ لاَ تُنْبِتُ وَإِنْ مُطِرَتْ

اَلْإِرْقَاصُ [el-irḳāṣ] (hemzenin kesriyle) Deveyi yeldirmek maᶜnāsınadır, yukālu: أَرْقَصَ الْبَعِيرَ إِذَا حَمَلَهُ عَلَى الْخَبَبِ

اَلتَّرَقُّصُ [et-teraḳḳuṣ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Harıl harıl yukarı kalkıyıp inmek maᶜnāsınadır, serāb yaldıraması gibi; yukālu: تَرَقَّصَ الشَّيْءُ إِذَا ارْتَفَعَ وَانْخَفَضَ

[ر م ص]

اَلرَّمْصُ [er-remṣ] (rā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) İsābet eden musībete ᶜivaz ve mükāfātla cebr eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: رَمَصَ اللهُ مُصِيبَتَهُ رَمْصًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve ıslāh eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: رَمَصَ بَيْنَهُمْ إِذَا أَصْلَحَهُ Ve tavuk terslemek maᶜnāsınadır; yukālu: رَمَصَتِ الدَّجَاجَةُ إِذَا ذَرَقَتْ Ve yırtıcı cānver doğurmak maᶜnāsınadır; yukālu: رَمَصَتِ السِّبَاعُ إِذَا وَلَدَتْ Ve kesb eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: رَمَصَ فُلاَنٌ إِذَا كَسَبَ

اَلرَّمُوصُ [er-remūṣ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Dā'imā oraya buraya tersler olan tavuğa denir; yukālu: دَجَاجَةٌ رَمُوصٌ أَيْ ذَرُوقٌ

اَلرَّمَصُ [er-remaṣ] (fethateynle) Gözün pınarında müctemiᶜ beyāz çapağa denir. Ve masdar olur, göz çapaklanmak maᶜnāsına; yukālu: رَمِصَ بِعَيْنِهِ رَمَصًا ve yukālu: رَمِصَتْ عَيْنُهُ رَمْصًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا جَمَدَ الْوَسَخُ الْأَبْيَضُ فِي مُؤُوقِهَا

اَلْأَرْمَصُ [el-ermaṣ] ve

اَلرَّمْصَاءُ [er-remṣā'] Vasflardır; yukālu: رَجُلٌ أَرْمَصُ وَامْرَأَةٌ رَمْصَاءُ ve yukālu: عَيْنٌ رَمْصَاءُ

رَمِيصٌ [Remīṣ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bir mevziᶜdir.

رُمَيْصَاءُ [Rumeyṣā'] (musaggar bünyesiyle) Bintu Milḥān'dır ki sahābiyyedir ve o Ummu Seleme'dir ki Enes hazretlerinin vālidesi ve Ebū Ṭalḥa'nın halīlesidir.

[ر و ص]

اَلرَّوْصُ [er-revṣ] (rā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Ahmak ve künd-zihn iken ᶜakl ve rüşd sāhibi olmak maᶜnāsınadır; yukālu: رَاصَ فُلاَنٌ يَرُوصُ رَوْصًا إِذَا عَقَلَ بَعْدَ رُعُونَةٍ

[ر ه ص]

اَلرِّهْصُ [er-rihṣ] (rā'nın kesriyle) Duvarın en aşağı sırasına denir ki temel koru taᶜbīr olur, niteki «ر،م،ص» māddesinde zikr olundu; tekūlu: إِذَا بَنَيْتَ جِدَارًا فَأَحْكِمْ رِهْصَهُ وَهُوَ الْعَرَقُ الْأَسْفَلُ مِنَ الْحَائِطِ Ve şol çamura denir ki birbiri üzere vazᶜ olunup taş koru gibi onun üzerine duvar binā olunur, pes kerpiç olacaktır.

اَلرَّهَّاصُ [er-rehhāṣ] (كَتَّانٌ [kettān] vezninde) رِهْصٌ [rihṣ] vechiyle yapı yapan bennāya denir, gerek taş ve gerek kerpiç ve gerek kiremit ile olsun. Ve işbu رِهْصٌ [rihṣ] hālen cevāmiᶜ ve ribāt bināları olacaktır ki mühre duvar taᶜbīr olunur, Fārisīde ona pāḫīre derler.

اَلرَّهْصُ [er-rahṣ] (رَقْصٌ [raḳs] vezninde) Bir nesneyi pek sıkmak maᶜnāsınadır; yukālu: رَهَصَ الشَّيْءَ رَهْصًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا عَصَرَهُ شَدِيدًا Ve levm ve tevbīh eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: رَهَصَهُ إِذَا لاَمَهُ Ve isticāl maᶜnāsınadır; yukālu: رَهَصَهُ إِذَا اسْتَعْجَلَهُ Ve borçluya şiddet ve tekāzā eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir ki maᶜnā-yı evvelden meᵓhūzdur; tekūlu: رَهَصَنِي بِحَقِّهِ أَيْ أَخَذَنِي أَخْذًا شَدِيدًا

اَلْإِرْهَاصُ [el-irhāṣ] (hemzenin kesriy-

le) Mühre duvar yapmak maʿnāsınadır; yukālu: أَرْهَصَ الْحَائِطَ إِذَا رَهَصَهُ Ve Hudā-yı müteʿāl bir adamı maʿden-i hayr u hasenāt kılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَرْهَصَ اللهُ فُلاَنًا إِذَا جَعَلَهُ مَعْدِنًا لِلْخَيْرِ Ve hayvānı مَرْهُوصٌ [merhūṣ] kılmak maʿnāsınadır; ke-mā seyuzkeru; yukālu: أَرْهَصَهُ اللهُ أَيْ جَعَلَهُ مَرْهُوصًا Ve ısrār ve istihkām maʿnāsına müstaʿmeldir; ve minhu yukālu: لَمْ يَكُنْ ذَنْبُهُ عَنْ إِرْهَاصٍ أَيْ إِصْرَارٍ وَإِرْصَادٍ وَإِنَّمَا كَانَ عَارِضًا Şārih der ki إِرْهَاصُ النُّبُوَّةِ [irhāṣu'n-nubuvvet] temel koru olan رِهْصٌ [rihṣ]den meʾhūzdur ki teʾsīs-i binā-yı nübüvvet demektir, kable'l-biʿset zuhūr eden havārikten ʿibārettir.

اَلرَّهْصَةُ [er-rehṣat] (رَعْشَةٌ [raʿşet] vezninde) Taş dokunmaktan nāşī davarın tırnağı içere hādis olan وَقْرَةٌ [vaḳret] ve yaraya denir ki tırnağının içi oyulur.

اَلرَّهِيصُ [er-rehīṣ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve **اَلْمَرْهُوصُ** [el-merhūṣ] Taş dokunmakla tırnağının içi oyulup mecrūh olmuş hayvāna denir; yukālu: رُهِصَ الْفَرَسُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ ve yukālu: رَهِصَ رَهَصًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ فَهُوَ مَرْهُوصٌ Ve وَرَهِيصٌ إِذَا أَصَابَتْهُ الرَّهْصَةُ

رَهِيصٌ [rehīṣ] Taş dokunmakla oyulup mecrūh olan tırnağa denir; yukālu: خُفٌّ رَهِيصٌ إِذَا أَصَابَهُ الْحَجَرُ

اَلْأَسَدُ الرَّهِيصُ [el-Esedu'r-Rehīṣ] Hebbār b. ʿAmr b. ʿUmeyre'nin lakabıdır. Bunu ʿAntere b. Şeddād'ın kātili olmak zuʿm ederler.

اَلرَّهَصُ [er-rehaṣ] (fethateynle) Davarın tırnağı içi taş dokunmakla oyulup mecrūh olmak maʿnāsınadır; yukālu: رَهِصَ الْفَرَسُ رَهَصًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ فَهُوَ رَهِيصٌ Ke-mā zukire.

اَلرَّوَاهِصُ [er-revāhiṣ] Şol taşlara denir ki davarın tırnaklarına dokunmakla tökezitir ola; tekūlu: لاَ تَسُقْ دَابَّتَكَ فِيهَا فَإِنَّ بِهَا رَوَاهِصَ كَثِيرَةً أَيِ الْحِجَارَةَ الَّتِي تُنَكِّبُ الدَّوَابَّ Ve dizilmiş heyʾetinde yerli kayalara denir; yukālu: صُخُورٌ رَوَاهِصُ أَيْ مُتَرَاصِفَةٌ ثَابِتَةٌ

اَلْمُرَاهَصَةُ [el-murāheṣat] مُرَاصَدَةٌ [murāṣadet] vezninde ve mürādifidir ki borçluya tekāzā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: رَاهَصَ غَرِيمَهُ إِذَا رَاصَدَهُ

اَلْمَرَاهِصُ [el-merāhiṣ] (mīm'in fethiyle) Merātib ve derecāt maʿnāsınadır; müfredi mesmūʿ değildir. Burada nüshalar اَلْمَرَاهِصُ لَمْ يُسْمَعْ بِوَاحِدِهَا ʿibāretiyle mübhem vākiʿ olmuştur. Şārihin beyānına göre اَلْمَرَاتِبُ [el-merātib] kavli kalem-i nüssāhdan sākıt olmuştur. Ve ümmehāt-ı sāʾirede كَيْفَ مَرْهَصَةُ فُلاَنٍ عِنْدَ الْمَلِكِ أَيْ مَرْتَبَتُهُ وَفَضْلُ فُلاَنٍ عَلَى فُلاَنٍ بِمَرَاهِصَ ʿunvānıyla müfreden ve cemʿan mersūmdur.

نَجَزَ بِعَوْنِهِ تَعَالَى

FASLU'Ş-ŞĪNİ'L-MUᶜCEME
(فَصْلُ الشِّينِ الْمُعْجَمَةِ)

[ش ب ر ب ص]

اَلشَّبَرْبَصُ [eş-şeberbaṣ] (سَفَرْجَلٌ [sefercel] vezninde) Kıtᶜası küçük erkek deveye denir.

[ش ب ص]

اَلشَّبَصُ [eş-şebaṣ] (fethateynle) Bir nesne sert ve dürüşt olmak, huşūnet maᶜnāsınadır; yukālu: فِيهِ شَبَصٌ أَيْ خُشُونَةٌ Ve ağacın dikenlerinin birbirine girginliklerine denir.

اَلتَّشَبُّصُ [et-teşebbuṣ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Ağaçlar birbirine girişip sokuşmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَشَبَّصَ الشَّجَرُ إِذَا تَشَبَّكَ

[ش ح ص]

اَلشَّحْصُ [eş-şaḥṣ] (şīn'in fethi ve ḥā-yı mühmelenin sükūnu ve fethateynle) ve

اَلشَّحْصَاءُ [eş-şaḥṣāᵓ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāᵓ] vezninde) ve

اَلشَّحَاصَةُ [eş-şeḥāṣat] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) ve

اَلشَّحَصَةُ [eş-şeḥaṣat] (fetehātla) Sütünün mecmūᶜu soğulmuş koyuna denir. Ve semiz dişi koyuna denir. Ve kısır koyuna denir. Ve aslā kendisine koç yüğürmemiş koyuna denir. Cemᶜleri أَشْحَاصٌ [eşḥāṣ] gelir ve شِحَاصٌ [şiḥāṣ] gelir şīn'in kesriyle ve شَحْصٌ [şaḥṣ] gelir müfredinin lafzı üzere ve شَحَصَاتٌ [şeḥaṣāt] gelir, حَرَكَاتٌ [ḥarekāt] vezninde ve شَحَصٌ [şeḥaṣ] gelir fethateynle.

اَلشَّحُوصُ [eş-şeḥūṣ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Yorgunluktan zebūn ve mehzūl olmuş dişi koyuna denir.

اَلْإِشْحَاصُ [el-işḥāṣ] (hemzenin kesriyle) Yormak maᶜnāsınadır; yukālu: أَشْحَصَهُ إِذَا أَتْعَبَهُ Ve bir kimseyi yerinden ayırmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَشْحَصَهُ عَنِ الْمَكَانِ إِذَا أَجْلاَهُ

[ش خ ص]

اَلشَّخْصُ [eş-şaḫṣ] (şīn'in fethi ve ḫā-yı muᶜcemenin sükūnuyla) İnsānın ve sāᵓirin karartısına denir ki ıraktan görünür. Cemᶜi أَشْخُصٌ [eşḫuṣ] ve شُخُوصٌ [şuḫūṣ] ve أَشْخَاصٌ [eşḫāṣ] gelir; tekūlu: رَأَيْتُ شَخْصًا وَهُوَ سَوَادُ الْإِنْسَانِ وَغَيْرِهِ يُرَى مِنْ بُعْدٍ

اَلشُّخُوصُ [eş-şuḫūṣ] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde) Mürtefiᶜ olmak maᶜnāsınadır; yukālu: شَخَصَ الشَّيْءُ شُخُوصًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا ارْتَفَعَ Ve gözleri açıp kirpikleri oynatmayarak ve bakmayarak dikip durmak maᶜnāsınadır ki beleri kalmak taᶜbīr olunur, ifrāt-ı hayretten ve dehşetten neşᵓet eder, muhtazır bakışı gibi yukālu: شَخَصَ بَصَرُهُ إِذَا فَتَحَ عَيْنَيْهِ وَجَعَلَ لاَ يَطْرِفُ Ve gözü semāya dikmek maᶜnāsınadır; yukālu: شَخَصَ الْمَيِّتُ بَصَرَهُ إِذَا رَفَعَهُ Ve bir mahalden mahall-i āhere ᶜazm ve sefer eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: شَخَصَ مِنْ بَلَدٍ إِلَى بَلَدٍ إِذَا ذَهَبَ Ve yüksek yere doğru gitmek maᶜnāsınadır; yukālu: شَخَصَ الرَّجُلُ إِذَا سَارَ فِي ارْتِفَاعٍ Ve yara şişip kabarmak maᶜnāsınadır; yukālu: شَخَصَ الْجُرْحُ إِذَا انْتَبَرَ وَوَرِمَ Ve ok nişāna dokunmayıp üzerinden çavıp gitmek; yukālu: شَخَصَ السَّهْمُ إِذَا ارْتَفَعَ عَنِ الْهَدَفِ Ve yıldız doğmak maᶜnāsınadır; yukālu: شَخَصَ النَّجْمُ إِذَا طَلَعَ Ve hīn-i tekellümde söz üst damağa doğru ağmak maᶜnāsınadır ki kelimeyi üst damağa vurmayınca tekellüm edemez. Baᶜzı kimsede bu hālet halkī olur; yukālu: شَخَصَ الْكَلِمَةُ إِذَا ارْتَفَعَتْ نَحْوَ الْحَنَكِ الْأَعْلَى Ve bir hādise zuhūruyla muztarib ve bī-karār ol-

mak maʿnāsınadır; yukālu: شُخِصَ بِهِ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا أَتَاهُ أَمْرٌ أَقْلَقَهُ وَأَزْعَجَهُ

اَلشَّخَاصَةُ [eş-şeḫāṣat] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) İri ve tenū-mend olmak maʿnāsınadır; yukālu: شَخُصَ الرَّجُلُ شَخَاصَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا بَدُنَ وَضَخُمَ

اَلشَّخِيصُ [eş-şeḫīṣ] Vasftır, tenū-mend kişiye denir; müʾennesi شَخِيصَةٌ [şeḫīṣat]tır; yukālu: رَجُلٌ شَخِيصٌ وَامْرَأَةٌ شَخِيصَةٌ أَيْ جَسِيمٌ Ve seyyid ve zī-şāna ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ شَخِيصٌ أَيْ سَيِّدٌ Ve odun gibi galīz ve dürüşt söze denir; yukālu: مَنْطِقٌ شَخِيصٌ أَيْ فِيهِ تَجَهُّمٌ

اَلْإِشْهَاصُ [el-işhāṣ] (hemzenin kesriyle) Bir kimseyi yerinden izʿāc eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَشْخَصَهُ إِذَا أَزْعَجَهُ Ve bir adamın bir semte seyr ve sefer zamānı gelip çatmak maʿnāsınadır; yukālu: أَشْخَصَ فُلَانٌ إِذَا حَانَ سَيْرُهُ وَذَهَابُهُ Ve bir kimseyi fasl ve gıybet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَشْخَصَ بِهِ إِذَا اغْتَابَهُ Ve ok atan kimse oku nişān üzerinden çavdırmak maʿnāsınadır; yukālu: أَشْخَصَ الرَّامِي إِذَا جَازَ سَهْمُهُ الْهَدَفَ

اَلْمُتَشَاخِصُ [el-muteşāḫiṣ] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Muhtelif ve mütefāvit kavl ve fiʿle denir; yukālu: قَوْلٌ وَفِعْلٌ مُتَشَاخِصٌ أَيْ مُخْتَلِفٌ وَمُتَفَاوِتٌ

[ش ر ص]

اَلشِّرْصُ [eş-şirṣ] (şīn'in kesriyle) İnsānın cebhesiyle kulağı aralığında tulun taʿbīr olunan açık yerine denir ki orada kıl bitmez. Cemʿi شِرَصَةٌ [şireṣat] gelir, عِنَبَةٌ [ʿinebet] vezninde ve شِرَاصٌ [şirāṣ] gelir şīn'in kesriyle; yukālu: اِشْتَكَى شِرْصَهُ وَهُوَ النَّزَعَةُ عِنْدَ الصُّدْغِ

اَلشِّرْصَتَانِ [eş-şirṣatān] (tesniye bünyesiyle) Nāsıyenin iki yanlarına denir ki tulun oralardan açılmağa başlar; yukālu: ضَرَبَ شِرْصَتَيْهِ أَيْ نَاحِيَتَيْ نَاصِيَتِهِ وَمِنْهُمَا تَبْدَأُ النَّزَعَتَانِ Pes شِرْصَةٌ [şirṣat] شِرْصٌ [şirṣ]ten başka olur.

اَلشَّرَصُ [eş-şeraṣ] (fethateynle) Deve kısmının burnu üzerine kerttikleri kertiğe denir ki oraya bir kiriş geçirip yuları o kirişe muhkem bend eyledikten sonra atın uyanı gibi kullanırlar, tā ki rām olup ziyāde eşmeğe başlaya. Ve

شَرَصٌ [şeraṣ] Güreş tutmakta hasmını pöçü üstüne vazʿla yıkmağa denir; yukālu: غَلَبَهُ بِالشَّرَصِ وَهُوَ أَنْ يَضَعَهُ عَلَى وَرِكِهِ فَيَصْرَعَهُ Ve yerin kalınlığına ve gılzatına denir.

اَلشَّرْصُ [eş-şerṣ] (şīn'in fethiyle) Süt emen deve köşeği henüz yürümeğe başlamak maʿnāsınadır; yukālu: شَرَصَ الْحُوَارُ شَرْصًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَشَى أَوَّلَ الْمَشْيِ Ve çekmek maʿnāsınadır; yukālu: شَرَصَهُ إِذَا جَذَبَهُ Ve şiddet ve gılzat maʿnāsınadır; yukālu: مَا هَذَا الشَّرْصُ أَيِ الشِّدَّةُ وَالْغِلْظَةُ Ve bir adamı nāmūsuna halel verir bed ve nā-sezā kelāmla āzürde eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شَرَصَهُ بِكَلَامِهِ إِذَا سَبَعَهُ بِهِ

اَلْمَشْرُوصُ [el-meşrūṣ] مَقْرُوصٌ [maḳrūṣ] vezninde ve mürādifidir ki çimdikle sıkılmış kimsedir.

اَلْمِشْرَاصُ [el-mişrāṣ] (مِقْرَاضٌ [miḳrāḍ] vezninde) Demirden bir eğrice nesnedir ki onunla eşek kısmının kürekleri aralığını rākibi āheste āheste dürter, eşip yürümek için; Türkīde bizlengeç taʿbīr ederler.

اَلشَّرِيصَةُ [eş-şerīṣat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Yanağa denir, وَجْنَةٌ [vecnet] maʿnāsına. Cemʿi شَرَائِصُ [şerāʾiṣ]tir.

اَلشِّرْوَاصُ [eş-şirvāṣ] (şīn'in kesriyle) İri ve yumru olarak gevşek ve sölpük olan şeyʾe denir; yukālu: هُوَ شِرْوَاصٌ أَيْ ضَخْمٌ رِخْوٌ

[ش ص ص]

اَلشِّصُّ [eş-şiṣṣ] (şīn'in kesri ve ṣād'ın teşdīdiyle) Oltaya denir ki onunla balık sayd ederler; şīn'in fethiyle de cāʾizdir; yukālu: صَادَ السَّمَكَ بِالشِّصِّ وَهُوَ حَدِيدَةٌ عَقْفَاءُ يُصَادُ بِهَا السَّمَكُ Ve uz ve ʿayyār uğruya ıtlāk olunur; cemʿi شُصُوصٌ [şuṣūṣ]tur; yukālu: هُوَ شِصٌّ مِنَ الشُّصُوصِ أَيْ لِصٌّ مِنَ اللُّصُوصِ

اَلشَّصُّ [eş-şaṣṣ] (şīn'in fethiyle) Menʿ eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: شَصَصْتُهُ شَصًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَنَعْتَهُ

اَلشَّصُوصُ [eş-şeṣūṣ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Kıtlık ve kurak seneye denir; yukālu: سَنَةٌ شَصُوصٌ أَيْ جَدْبَةٌ Ve koyu sütlü nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ شَصُوصٌ أَيِ الْغَلِيظَةُ اللَّبَنِ Cemʿi شَصَائِصُ [şeṣāʾiṣ] ve شُصُصٌ [şuṣuṣ] gelir zammeteynle ve شِصَاصٌ [şiṣāṣ] gelir. Ve

شَصُوصٌ [şeṣūṣ] Sütü az nākaya denir ki şāzz olarak أَشْصَاصٌ [eşṣāṣ] lafzından meʾhūzdur, ke-mā se-yuzkeru.

اَلشُّصُوصُ [eş-şuṣūṣ] (قُعُودٌ [ḳuʿūd] vezninde) ve

اَلشِّصَاصُ [eş-şiṣāṣ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Nāka koyu sütlü olmak maʿnāsınadır; yukālu: شَصَّتِ النَّاقَةُ شُصُوصًا وَشِصَاصًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَانَتْ غَلِيظَةَ اللَّبَنِ Ve bir kimse şedāʾide diş kısıp sabr ve tahammül eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شَصَّ فُلَانٌ إِذَا عَضَّ نَوَاجِذَهُ صَبْرًا Ve dirlik teng ve şedīd olmak maʿnāsınadır; yukālu: شَصَّتِ الْمَعِيشَةُ إِذَا اشْتَدَّتْ Ve menʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شَصَّ عَنْهُ إِذَا مَنَعَهُ Ve gitmek maʿnāsınadır; tekūlu: مَا أَدْرِي أَيْنَ شَصَّ هُوَ أَيْ أَيْنَ ذَهَبَ

اَلْإِشْصَاصُ [el-işṣāṣ] (hemzenin kesriyle) Menʿ maʿnāsınadır; yukālu: أَشَصَّهُ إِذَا مَنَعَهُ Ve ibʿād maʿnāsınadır; yukālu: أَشَصَّهُ إِذَا أَبْعَدَهُ Ve nākanın sütü kalīl olmak maʿnāsınadır ki murād maʿdūm olmasıdır; yukālu: أَشَصَّتِ النَّاقَةُ إِذَا قَلَّ لَبَنُهَا

اَلْمُشِصُّ [el-muşiṣṣ] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Sütü soğuşmuş nākaya denir, niteki gayr-i kıyās üzere إِشْصَاصٌ [işṣāṣ]tan شَصُوصٌ [şeṣūṣ] dahi denir.

اَلشَّصَأْصَأُ [eş-şeṣaʾṣaʾ] (سَفَرْجَلٌ [sefercel] vezninde) Kurak ve kıtlık seneye denir. Ve künd-pā ve bī-rāhat bineğe denir, merkeb-i sūʾ maʿnāsına. Ve ʿacele maʿnāsına yāhūd hācet-i mühimme maʿnāsına istiʿmāl olunur ve minhu tekūlu: لَقِيتُهُ عَلَى شَصَأْصَإٍ أَيْ عَلَى عَجَلَةٍ أَوْ حَاجَةٍ لَا يَسْتَطِيعُ تَرْكَهَا

اَلشُّصُصُ [eş-şuṣuṣ] (zammeteynle) Sütleri soğuşmuş koyunlara denir; müfred ve cemʿi berāberdir; yukālu: شَاةٌ وَشِيَاهٌ شُصُصٌ إِذَا ذَهَبَ لَبَنُهَا

[ش ق ص]

اَلشِّقْصُ [eş-şiḳṣ] (şīn'in kesriyle) Hisse ve nasīb maʿnāsınadır; yukālu: هَذَا فِي الْمَالِ شِقْصِي أَيْ سَهْمِي وَنَصِيبِي Ve ortaklık maʿnāsınadır; yukālu: لَهُ فِيهِ شِقْصٌ أَيْ شِرْكٌ

اَلشَّقِيصُ [eş-şeḳīṣ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bu dahi ortaklık maʿnāsınadır; yukālu: فِيهِ شَقِيصٌ أَيْ شَرِكَةٌ Ve ortağa denir; yukālu: هُوَ شَقِيصُهُ أَيْ شَرِيكُهُ Ve yüğrük soy ata denir; yukālu: فَرَسٌ شَقِيصٌ أَيْ جَوَادٌ Ve çok nesneden azca bölüğe denir; tekūlu: أَعْطَانِي شَقِيصًا مِنْهُ أَيْ قَلِيلاً مِنْ كَثِيرٍ

اَلْمِشْقَصُ [el-mişḳaṣ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Yassı temrene, ʿalā-kavlin yassı temrenli oka denir; yukālu: أَصَابَهُ بِالْمِشْقَصِ أَيِ النَّصْلِ الْعَرِيضِ أَوِ السَّهْمِ فِيهِ ذَلِكَ Ve uzun temrene denir yāhūd uzun temrenli oka denir ki vuhūş kısmına remy olunur.

اَلتَّشْقِيصُ [et-teşḳīṣ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde)

Kurbānı şürekāʾ beyninde vech-i ʿadālet üzere bölüp tevzīʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شَقَّصَ الذَّبِيحَةَ إِذَا فَصَّلَ أَعْضَائَهَا سِهَامًا مُعْتَدِلَةً بَيْنَ الشُّرَكَاءِ

اَلْمُشَقِّصُ [el-muşaḳḳiṣ] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vezninde) Kassāba ıtlāk olunur.

[ش ك ص]

اَلشَّكِصُ [eş-şekiṣ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلشَّكِيصُ [eş-şekīṣ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Serkeş ve bed-hūy insān ve hayvāna denir; sīn'le شَكِسٌ [şekis] lafzında lügattır; yukālu: رَجُلٌ وَفَرَسٌ شَكِصٌ وَشَكِيصٌ أَيِ السَّيِّئُ الْخُلُقِ

اَلشِّكَاصُ [eş-şikāṣ] (şīn'in kesriyle) Dişleri muntazam olmayıp muhtelif bitmiş olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ شِكَاصٌ أَيِ الْمُخْتَلِفَةُ نَبْتَةِ أَسْنَانِهِ

[ش م ص]

اَلشَّمْصُ [eş-şemṣ] (طَمْسٌ [ṭams] vezninde) Davarı cünbüş ve neşāta getirirek, ʿalā-kavlin ʿunf ve şiddetle uzun uzadı sürüp gitmek maʿnāsınadır; yukālu: شَمَصَ الدَّوَابَّ إِذَا طَرَدَهَا طَرْدًا نَشِيطًا أَوْ عَنِيفًا Ve vurmak maʿnāsınadır; yukālu: شَمَصَ فُلَانًا إِذَا ضَرَبَهُ

اَلتَّشْمِيصُ [et-teşmīṣ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) شَمْصٌ [şemṣ] ile maʿnā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: شَمَّصَ الدَّوَابَّ بِمَعْنَى شَمَصَهَا Ve davarı camız gibi çalıklatmak için beri öte dürüştürmek maʿnāsınadır; yukālu: شَمَّصَ الدَّابَّةَ إِذَا نَخَسَهَا حَتَّى تَفْعَلَ فِعْلَ الشَّمُوصِ

اَلشَّمُوصُ [eş-şemūṣ] شَمُوسٌ [şemūs] vezninde ve mürādifidir ki camız dābbeye denir.

اَلشُّمَاصُ [eş-şumāṣ] (şīn'in zammıyla) ʿAcele maʿnāsınadır; yukālu: أَخَذَهُ بِالشُّمَاصِ أَيِ الْعَجَلَةِ

اَلشَّمَصُ [eş-şemaṣ] (fethateynle) Sözü tīz tīz söylemek maʿnāsınadır; yukālu: شَمِصَ الرَّجُلُ شَمَصًا مِنَ الرَّجُل شَمَصًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَسَرَّعَ بِالْكَلَامِ

اَلْإِنْشِمَاصُ [el-inşimāṣ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Korkuya düşmek maʿnāsınadır; yukālu: اِنْشَمَصَ فُلَانٌ إِذَا ذُعِرَ

اَلْمُتَشَمِّصُ [el-muteşemmiṣ] مُتَقَبِّضٌ [muteḳabbiḍ] vezninde ve mürādifidir; yukālu: شَيْءٌ مُتَشَمِّصٌ أَيْ مُتَقَبِّضٌ Ve yoncayı çok yemekten tohme olmuş ata denir; yukālu: فَرَسٌ مُتَشَمِّصٌ إِذَا سَنَقَ مِنَ الرَّطْبَةِ

اَلشِّمَاصُ [eş-şimāṣ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir nesne elde ve bir yerde durmayıp sivişik olmağa denir; ve minhu yukālu: جَارِيَةٌ ذَاتُ شِمَاصٍ وَمِلَاصٍ أَيْ ذَاتُ تَفَلُّتٍ وَانْمِلَاسٍ

[ش ن ب ص]

شَنْبَصٌ [Şenbaṣ] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) Bir recül ismidir.

[ش ن ص]

اَلشُّنُوصُ [eş-şunūṣ] (جُلُوسٌ [culūs] vezninde) Bir nesneye ilişmek, ʿalā-kavlin bir nesneye mülāzemet eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شَنَصَ بِهِ وَشَنِصَ شُنُوصًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ إِذَا تَعَلَّقَ بِهِ أَوْ سَدِكَ بِهِ وَلَزِمَهُ

شُنَاصٌ [Şunāṣ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bir mevziʿ adıdır.

اَلشَّنَاصُ [eş-şenāṣ] (رَبَاعٌ [rebāʿ] vezninde) ve

اَلشَّنَاصِيُّ [eş-şenāṣiyy] (yā-yı müşeddede ile ve şīn'in zammıyla lügattir) Uzun ve gerimli yavuz yüğrük ata denir; yukālu: فَرَسٌ شَنَاصٌ وَشَنَاصِيٌّ أَيْ طَوِيلٌ شَدِيدٌ جَوَادٌ

[ش ن ق ص]

اَلشَّنْقَصَةُ [eş-şenḳaṣat] (kāf'la, دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir nesnenin ötesini araştırmak, istiksāʾ maʿnāsınadır ve bu müvelleddir; yukālu: شَنْقَصَهُ إِذَا اسْتَقْصَاهُ

اَلشَّنَاقِصَةُ [eş-şenāḳişat] Bir nevʿ ʿaskere denir; müfredi شِنْقَاصِيٌّ [şinḳāṣiyy]dir şīn'in kesriyle.

[ش و ص]

اَلشَّوْصُ [eş-şevṣ] (şīn'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Bir nesneyi el ile yere dikip beri öte ırgalamak maʿnāsınadır; yukālu: شَاصَ الشَّيْءَ يَشُوصُ شَوْصًا إِذَا نَصَبَهُ بِيَدِهِ وَزَعْزَعَهُ عَنْ مَكَانِهِ Ve el ile ovuşturmak maʿnāsınadır; yukālu: شَاصَهُ إِذَا دَلَكَهُ بِيَدِهِ Ve misvākı ağızda beri öte sürüp misvāklanmak, ʿalā-kavlin aşağıdan yukarıya misvāklanmak maʿnāsınadır; yukālu: شَاصَ السِّوَاكَ إِذَا مَضَغَهُ وَاسْتَنَّ بِهِ أَوِ اسْتَاكَ مِنْ سُفْلٍ إِلَى عُلْوٍ Ve

شَوْصٌ [şevṣ] Diş ağrımak yāhūd karın ağrımak maʿnāsınadır; yukālu: شَاصَ الرَّجُلُ يَشَاصُ وَيَشُوصُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْأَوَّلِ إِذَا وَجَعَ ضِرْسُهُ أَوْ بَطْنُهُ Ve çocuk anasının karnında beri öte kımıldanmak maʿnāsınadır; yukālu: شَاصَ الْوَلَدُ يَشَاصُ وَيَشُوصُ إِذَا ارْتَكَضَ فِي بَطْنِ أُمِّهِ Ve bir nesneyi yaykayıp pāk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شَاصَ الشَّيْءَ إِذَا غَسَلَهُ وَنَقَّاهُ

اَلْإِشَاصَةُ [el-işāṣat] (hemzenin kesriyle) ve

اَلتَّشْوِيصُ [et-teşvīṣ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Misvākı aşağıdan yukarıya sürerek misvāklanmak maʿnāsınadır; yukālu: أَشَاصَ الرَّجُلُ إِشَاصَةً وَشَوَّصَ تَشْوِيصًا إِذَا اسْتَاكَ مِنْ سُفْلٍ إِلَى عُلْوٍ

اَلشَّوَصُ [eş-şevaṣ] (fethateynle) شَوَسٌ [şeves] maʿnāsınadır ki zikr olundu.

اَلشَّوْصَةُ [eş-şevṣat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Karın ağrısına denir; ʿalā-kavlin māddesi bir rīhtir ki eyegülerin altına sokulup derd-nāk eder yāhūd bir şiştir ki eyegülerin iç yüzünde olan perdesinde hādis olur, ذَاتُ الْجَنْبِ [ẕātu'l-cenb] gibi; yukālu: أَخَذَتْهُ شَوْصَةٌ أَيْ وَجَعٌ فِي الْبَطْنِ أَوْ رِيحٌ تَعْتَقِبُ فِي الْأَضْلَاعِ أَوْ وَرَمٌ فِي حِجَابِهَا مِنْ دَاخِلٍ Ve damar seğrimeye denir; yukālu: فِي عِرْقِي شَوْصَةٌ أَيِ اخْتِلَاجٌ

اَلشَّوْصَاءُ [eş-şevṣāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] veznine) Şol göze denir ki kurumu yukarı olmakla gūyā ki yukarısından nazar eder gibi ola; yukālu: عَيْنٌ شَوْصَاءُ إِذَا كَانَتْ كَأَنَّهَا تَنْظُرُ مِنْ فَوْقِهَا

اَلشِّيَاصُ [eş-şiyāṣ] (كِتَابٌ [kitāb] veznine) Çetin huyluluk, شَرَاسَةٌ [şerāset] maʿnāsınadır. Bunun aslı شِوَاصٌ [şivāṣ] idi, vāv yā'ya kalb olundu; yukālu: بِهِ شِيَاصٌ أَيْ شَرَاسَةُ الْخُلُقِ

[ش ي ص]

اَلشِّيصُ [eş-şīṣ] (şīn'in kesriyle) Çekirdeği pekişmez olan hurmāya denir ki bir cinstir, ʿalā-kavlin pek fenā ve kemter olanına denir; müfredi شِيصَةٌ [şīṣat]tır, tekūlu: أَطْعَمَنِي شِيصًا وَهُوَ تَمْرٌ لَا يَشْتَدُّ نَوَاهُ أَوْ هُوَ أَرْدَأُ التَّمْرِ Ve diş ağrısına, ʿalā-kavlin karın ağrısına denir; yukālu: أَخَذَهُ الشِّيصُ أَيْ وَجَعُ الضِّرْسِ أَوِ الْبَطْنِ Ve bir nevʿ balığa denir. Ve Ebu'ş-Şīṣ el-Ḫuzāʿī şuʿarādandır.

اَلشِّيصَاءُ [eş-şīṣāʾ] (şīn'in kesriyle) Bu dahi çekirdeği pekişmez olan hurmāya denir, شِيصٌ [şīṣ] gibi.

اَلْإِشَاصَةُ [el-işāṣat] (hemzenin kesriyle) Hurmā ağacı aşı tutmamak maʿnāsınadır ki o sürette hurması شِيصٌ [şīṣ] olur; yukālu; أَشَاصَتِ النَّخْلَةُ إِذَا لَمْ تَتَلَقَّحْ

اَلشِّيَاصُ [eş-şiyāṣ] (şīn'in kesriyle) Çetin huyluluk, شَرَاسَةٌ [şerāset] maʿnāsınadır; ve bu vāvīdir, niteki zikr olundu.

اَلتَّشْيِيصُ [et-teşyīṣ] İşkence ile taʿzīb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: شَيَّصَهُمْ إِذَا عَذَّبَهُمْ بِالْأَذَى

اَلْمُشَايَصَةُ [el-muşāyeṣat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet]

vezninde) Münāferet maʿnāsınadır; yukālu: بَيْنَهُمْ مُشَايَصَةٌ أَيْ مُنَافَرَةٌ

FASLU'Ṣ-ṢĀDİ'L-MÜHMELE
(فَصْلُ الصَّادِ الْمُهْمَلَةِ)

[ص ص ص]

اَلصَّصَصُ [eṣ-ṣaṣaṣ] (fethateynle) Çocuk kakalamağa denir; yukālu: صَصَصُ الصَّبِيِّ وَقَقَقُهُ أَيْ حَدَثُهُ İşbu صَصَصٌ [ṣaṣaṣ] ve قَقَقٌ [ḳaḳaḳ] kelimelerinden gayrı kelām-ı ʿArabda fāʾ ve ʿayn ve lām'ı cins-i vāhidden olarak bulunmamıştır. Şārih der ki بَبَّ بِمَعْنَى صَوَّتَ وَزَزَزَ بِمَعْنَى صَفَعَ وَفِي لِسَانِهِ هَهَهٌ أَيْ حُبْسَةٌ وَدَدٌّ لِلَعِبٍ bunlar da vārid olmuştur.

[ص ع ف ص]

اَلصَّعْفَصَةُ [eṣ-ṣaʿfeṣat] (ṣād'ın ve fā'nın fethiyle) Yemāme lügatinde ekşi aş dedikleri taʿāma denir, سِكْبَاجَةٌ [sikbācet] maʿnāsına.

[ص و ص]

اَلصُّوصُ [eṣ-ṣūṣ] (ṣād'ın zammıyla) Şol leʾīm ve nākese denir ki bir yere gittikte refīklerinden başkaca konup ve yalnızca ekl ve şürb edip ve kendisini mihmān görmemek için ay karanusunda eğlenir ola, niteki Anadolu'da Divriği kasabasının ʿāmme-i ahālīsi bu cibillettedir, bir kāfilede taʿām ettiklerinde dama taşı gibi başka başka oturup herkes başını yere dikerek etrāfına bakmayarak zehirlenirler, hattā peder ve piser ve birāderler dahi olsa bu üslūb üzeredir, bir denī ve leʾīm tāʾifedir; ve minhu'l-meselu: «أَصُوصٌ عَلَيْهَا صُوصٌ» يَعْنِي نَاقَةٌ سَمِينَةٌ عَلَيْهَا لَئِيمٌ يَنْزِلُ وَحْدَهُ وَيَأْكُلُ وَحْدَهُ وَفِي ظِلِّ الْقَمَرِ لِئَلاَّ يَرَاهُ الضَّيْفُ Mesel-i mezbūr bir nefīs nesneye bir denī ve leʾīm mālik oldukta darb olunur.

اَلْمُصَوْصِي [el-muṣavṣī] (mīm'in zammı ve ṣād-ı sāniyenin kesriyle) Eyyām-ı ʿacūzdan bir yevmin ismidir.

[ص ي ص]

اَلصِّيصُ [eṣ-ṣīṣ] (صِيصٌ [ṣīṣ] vezninde) ve

اَلصِّيصَاءُ [eṣ-ṣīṣāʾ] صِيصَاءٌ [ṣīṣāʾ] vezninde ve mürādifleridir ki zikr olundu. Ve

صِيصَاءٌ [ṣīṣāʾ] Ebū cehil karpuzunun özü olmayan çekirdeğine denir.

اَلصَّيْصُ [eṣ-ṣayṣ] (ṣād’ın fethiyle) ve

اَلْإِصَاصَةُ [el-iṣāṣat] (hemzenin kesriyle) ve

اَلتَّصْيِيصُ [et-taṣyīṣ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Hurmā صِيصٌ [ṣīṣ] olmak maʿnāsınadır; yukālu: صَاصَتِ النَّخْلَةُ وَأَصَاصَتْ وَصَيَّصَتْ إِذَا كَانَ مَا عَلَيْهَا صِيصًا

اَلصِّيصَةُ [eṣ-ṣīṣat] (ṣād’ın kesriyle) Şol dikene denir ki cullāhlar onunla bezin arış ve argacını düzeltirler. Ve horozun ayağında olan mahmuza denir. Ve sığır ve geyik kısmının boynuzlarına denir. Ve hısn ve hisāra denir. Ve mutlakan hisār ve kalʿa ve palanka gibi sarp ve mütemenniʿ yere denir; cemʿi صَيَاصِي [ṣayāṣī] gelir; yukālu: تَحَصَّنُوا بِالصِّيصَةِ أَيِ الْحِصْنِ وَكُلِّ مَا امْتَنَعَ بِهِ Ve mevāşīye güzel tīmār ve takayyüd ve ihtimām eden çobana denir. Ve boynuz tarzında eğrice şol kazığa denir ki onunla ağaçtan hurmā koparılır.

نَجَزَ بِعَوْنِهِ تَعَالَى

FASLU’L-ʿAYNİ’L-MÜHMELE

(فَصْلُ الْعَيْنِ الْمُهْمَلَةِ)

[ع ب ق ص]

اَلْعَبْقَصُ [el-ʿabḳaṣ] (جَعْفَرٌ [caʿfer] vezninde) ve

اَلْعُبْقُوصُ [el-ʿubḳūṣ] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] veznninde) Bir böcek adıdır.

[ع ت ص]

اَلْعَتْصُ [el-ʿatṣ] (ʿayn’ın fethi ve tā-yı fevkıyyenin sükūnuyla) Mehcūru’l-fiʿl olan kelimāttandır. Baʿzıların zuʿmünce إِعْتِيَاصٌ [iʿtiyāṣ]tır, yaʿnī إِعْتِيَاصٌ [iʿtiyāṣ] bundan iftiʿāldir ki müşkil olmak maʿnāsınadır. Şārih der ki إِعْتِيَاصٌ [iʿtiyāṣ] عَوْصٌ [ʿavṣ]tan meʾhūzdur.

[ع ر ص]

اَلْعَرْصُ [el-ʿarṣ] (ʿayn’ın fethiyle) عَرْسٌ [ʿars] maʿnāsınadır ki hānenin bir köşesine arkuru çekilen duvara denir, niteki māddesinde tafsīl olundu. Muhaddisler lahn edip bunu ḍād-ı muʿceme ile zabt ederler. Müʾellifin murādı işbu hādīse telmīhtir: «قَالَتْ عَائِشَةُ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا نَصَبْتُ عَلَى بَابِ حُجْرَتِي عَبَاءَةً مَقْدَمَهُ مِنْ غَزَاةِ خَيْبَرَ أَوْ تَبُوكٍ فَهَتَكَ الْعَرْصَ حَتَّى وَقَعَ بِالْأَرْضِ» Ve

عَرْصٌ [ʿarṣ] Vasf olur, pek çakıp yalabıyan şimşeğe denir, ke-mā se-yuzkeru. Ve sehābda muttasıl şimşek çakmak maʿnāsına masdar olur; yukālu: عَرَصَتِ السَّمَاءُ عَرْصًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا دَامَ بَرْقُهَا Ve deve muztarib ve bī-karār olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَرَصَ الْبَعِيرُ إِذَا اضْطَرَبَ

اَلْعَرْصَةُ [el-ʿarṣat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Evler aralığında olan binādan hālī avlu gibi fezā-yı vāsiʿa denir. Cemʿi عِرَاصٌ

[ʿirāṣ] gelir ʿayn'ın kesriyle ve عَرَصَاتٌ [ʿaraṣāt] gelir ve أَعْرَاصٌ [aʿrāṣ] gelir.

اَلْعَرْصَتَانِ [el-ʿArṣatān] (tesniye bünyesiyle) ʿAḳīḳ-i Medīne'de iki ʿarsadır ki birine ʿarṣa-i kübrā ve birine sugrā denir.

اَلْعَرَّاصُ [el-ʿarrāṣ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Raʿd ve berkli buluta denir; yukālu: سَحَابٌ عَرَّاصٌ أَيْ ذُو الرَّعْدِ وَالْبَرْقِ Ve kesīrü'l-lemeʿān sehāb ve berke denir; yukālu: سَحَابٌ وَبَرْقٌ عَرَّاصٌ أَيْ كَثِيرُ اللَّمَعَانِ Ve çok çakıp yalabıyan şimşeğe denir; yukālu: بَرْقٌ عَرَّاصٌ أَيِ الْمُضْطَرِبُ Ve yumuşak ve nāzük mızrağa denir. Ve berrāk ve tābān kılıca denir; yukālu: سَيْفٌ عَرَّاصٌ أَيْ لَمَّاعٌ

اَلْعَرَصُ [el-ʿaraṣ] (fethateynle) Şimşek çok çakıp yalabımak maʿnāsınadır; yukālu: عَرِصَ الْبَرْقُ عَرَصًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اضْطَرَبَ شَدِيدًا Ve cünbüş ve neşāt maʿnāsınadır; yukālu: عَرِصَ عَرَصًا إِذَا بِهِ عَرَصٌ أَيْ نَشَاطٌ ve yukālu: عَرِصَ نَشِطَ Ve nem-nāklıktan hānenin ve nebātın rāyihası bozulmağa denir; yukālu: عَرِصَتْ رَائِحَةُ الْبَيْتِ وَالنَّبْتِ مِنَ النَّدَى إِذَا تَغَيَّرَتْ

اَلْعَرِصُ [el-ʿariṣ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلْعَرْصُ [el-ʿarṣ] (شَكْسٌ [şeks] vezninde) Vasflardır, şiddetle çakan şimşeğe denir; yukālu: بَرْقٌ عَرِصٌ وَعَرْصٌ أَيْ كَثِيرُ الْإِضْطِرَابِ

اَلْإِعْرَاصُ [el-iʿrāṣ] (hemzenin kesriyle) Muztarib ve bī-karār olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْرَصَ الشَّيْءُ إِذَا اضْطَرَبَ

اَلْعَرُوصُ [el-ʿarūṣ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Şol nākaya denir ki terledikte teri be-gāyet hoş kokar ola; yukālu: نَاقَةٌ عَرُوصٌ أَيِ الطَّيِّبَةُ الرَّائِحَةِ إِذَا عَرِقَتْ

اَلْمِعْرَاصُ [el-miʿrāṣ] Yeni aya ıtlāk olunur, hilāl maʿnāsına.

اَلْمُعَرَّصُ [el-muʿarraṣ] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Kurumak için evin ʿarsasına serilmiş ete denir, ʿalā-kavlin pāre pāre kesilmiş yāhūd külbastı eylemek için āteş koru üzere konup küle karışmakla iyice pişmemiş olanına denir; yukālu: لَحْمٌ مُعَرَّصٌ إِذَا كَانَ مُلْقًى فِي الْعَرْصَةِ لِيَجِفَّ أَوْ مُقَطَّعٌ أَوْ مُلْقًى عَلَى الْجَمْرِ فَيَخْتَلِطُ بِالرَّمَادِ وَلاَ يَجُودُ نُضْجُهُ Ve şol deveye denir ki sırtı rām ve zelūl olup başı olmaya, yaʿnī burunsalıksız ve yularsız binmeleriyle öylece alışıp arkasına bindirmekte taʿassür eylemeyip lākin başı sert olmakla elde elde olmaya; yukālu: بَعِيرٌ مُعَرَّصٌ إِذَا ذَلَّ ظَهْرُهُ لاَ رَأْسُهُ

اَلْإِعْتِرَاصُ [el-iʿtirāṣ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Oynayıp cünbüş ve neşāt eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَرَصَ الْغُلاَمُ إِذَا لَعِبَ وَمَرِحَ Ve seğrimek maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَرَصَ جِلْدُهُ إِذَا اخْتَلَجَ

اَلتَّعَرُّصُ [et-teʿarruṣ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Mukīm olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَعَرَّصَ بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامَ

[ع ر ف ص]

اَلْعِرْفَاصُ [el-ʿirfāṣ] (fā'yla قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] vezninde) Vālī ve hākimlerin mücrimleri dövdükleri kırbaç taʿbīr olunan kamçıya denir; yukālu: يَضْرِبُ فُلاَنًا بِالْعِرْفَاصِ وَلاَ يَتَأَدَّبُ أَيْ بِالسَّوْطِ الَّذِي يُعَاقِبُ بِهِ السُّلْطَانُ Ve kiriş düzecek bir tutam uzun sinire denir. Ve mihaffe ağaçlarının başlarını sarıp bağlayacak kezālik bir tutam sinire denir. عَرَافِيصُ [ʿarāfīṣ] cemʿidir.

[ع ر ق ص]

اَلْعُرْقُصَاءُ [el-ʿurḳuṣāʾ] (ʿayn'ın ve ḳāf'ın zammıyla) ve

اَلْعُرَيْقِصَاءُ [el-ʿureyḳiṣāʾ] (musaggar bünyesiyle) ve

اَلْعُرَيْقِصَانَةُ [el-ʿureyḳiṣānet] ve

اَلْعَرَنْقُصَانُ [el-ʿarenḳuṣān] (rā'dan sonra

nūn ziyādesiyle) ve

اَلْعَرْقَصَانُ [el-ʿarḳaṣān] (ʿayn'ın ve rā'nın fethiyle) حَنْدَقُوقَى [ḥandeḳūḳā] ismidir, ʿalā-kavlin يَرْبَطُو [yerbeṭū] ismidir. حَنْدَقُوقَى [ḥandeḳūḳā] yabanī tirfil dedikleri nebāttır. Ve يَرْبَطُو [yerbeṭū] yā'nın ve bā'nın fethiyle bir nebāttır ki sākı rāziyāne sākına şebīh ve yaprakları kökünün havālīsinde müctemiʿ olur, vebā'nın envāʿına ʿazīmü'n-nefʿ ve sünūnu kurt ekl eylemiş esnāna ve sıklet-i sāmiʿaya ve vecaʿ-ı tıhāle ve sudāʿ-ı müzmine vü nezleye ve gayrı emrāza müfīddir. Müfredāt sāhibleri bunu بَخُورُ الْأَكْرَادِ [baḫūru'l-ekrād] dedikleri nebātla beyān eylediler.

اَلْعَرْقَصَةُ [el-ʿarḳaṣat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Raks eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَرْقَصَ الْغُلَامُ إِذَا رَقَصَ Ve yılan kısmının yürümesine denir; yukālu: تَعَرْقَصَ الْحَيَّةُ إِذَا مَشَتْ

[ع ص ص]

اَلْعَصُّ [el-ʿaṣṣ] (ʿayn'ın ve ṣād'ın teşdīdiyle) Asl ve mebnā maʿnāsınadır; yukālu: كَرِيمُ الْعَصِّ أَيِ الْأَصْلِ Ve

عَصٌّ [ʿaṣṣ] ve

عَصَصٌ [ʿaṣaṣ] (fethateynle) Masdar olur; bir nesne pek ve katı olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَصَّ الشَّيْءُ عَصًّا وَعَصَصًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَلُبَ وَاشْتَدَّ

اَلْعُصْعُصُ [el-ʿuṣʿuṣ] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) ve

اَلْعُصَعِصُ [el-ʿuṣaʿiṣ] (عُلَبِطٌ [ʿulebiṭ] vezninde) ve

اَلْعَصْعَصُ [el-ʿaṣʿaṣ] (حَبْحَبٌ [ḥabḥab] vezninde) ve

اَلْعَصَصُ [el-ʿuṣaṣ] (أُدَدٌ [uded] vezninde) ve

اَلْعُصُصُ [el-ʿuṣuṣ] (زُبُرٌ [zubur] vezninde) ve

اَلْعُصْعُوصُ [el-ʿuṣʿūṣ] (عُصْفُورٌ [ʿuṣfūr] vezninde) Kuyruk sokumuna denir ki oturak yerinde olan pöç kemiktir; evvel yaratılan ve en sonra çürüyen kemiktir.

اَلْعَصْعَصَةُ [el-ʿaṣʿaṣat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Kuyruk sokumu ağrımak maʿnāsınadır; yukālu: عَصْعَصَ عُصْعُصُهُ إِذَا وَجِعَ

اَلْعُصْعُصُ [el-ʿuṣʿuṣ] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) Bī-hayr ve bī-menfaʿat nākese denir ki kimse yüzünden hayr görmez; yukālu: رَجُلٌ عُصْعُصٌ أَيْ نَكِدٌ قَلِيلُ الْخَيْرِ يَعْنِي عَدِيمُهُ Ve tıknaz adama denir; yukālu: رَجُلٌ عُصْعُصٌ أَيِ الْمُلَزَّزُ الْخَلْقِ

اَلْعَصَنْصَى [el-ʿaṣanṣā] (حَبَنْطَى [ḥabenṭā] vezninde) Zaʿīf ve zebūn adama denir; yukālu: رَجُلٌ عَصَنْصَى أَيْ ضَعِيفٌ

اَلتَّعْصِيصُ [et-taʿṣīṣ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Borçluya tekāzā ve ibrām eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَصَّصَ عَلَى غَرِيمِهِ إِذَا أَلَحَّ عَلَيْهِ

[ع ف ص]

اَلْعَفْصُ [el-ʿafṣ] (ʿayn'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Maʿlūmdur ki mazıya denir, mürekkebciler ve debbāglar havāyicindendir, ʿalā-kavlin bellūt cinsinden bir şecerdir ki bir sene bellūt ve bir sene عَفْصٌ [ʿafṣ] verir. Ve işbu عَفْصٌ [ʿafṣ] kelimesi müvelleddir, ʿalā-ḳavlin ʿArabiyy-i sahīhtir. Ve zikr olunan mazı edviyedendir, tabīʿati kābız ve müceffef ve baştan münsabb olan māddeleri redd edip zaʿf ve rehāvet tārī olan aʿzāyı şedd ve takviyette nāfiʿ ve sirke içre menkūʿu şaʿrı müsevviddir. Ve

عَفْصٌ [ʿafṣ] Masdar olur, bir nesneyi yerinden koparmak maʿnāsınadır; yukālu: عَفَصَ

الشَّيْءَ عَفْصًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَلَعَهُ Ve güreşçi hasmını zebūn eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَفَصَ فُلَانًا إِذَا أَثْخَنَهُ فِي الصِّرَاعِ Ve bir kimsenin elini burup çevirmek maʿnāsınadır; yukālu: عَفَصَ يَدَهُ إِذَا لَوَاهَا Ve cimāʿ maʿnāsınadır; yukālu: عَفَصَ جَارِيَتَهُ إِذَا جَامَعَهَا Ve şişenin ağzına deri geçirip sarmak maʿnāsınadır; yukālu: عَفَصَ الْقَارُورَةَ إِذَا شَدَّ عَلَيْهِ الْعِفَاصَ Ve bir nesneyi iki kat eğmek maʿnāsınadır; yukālu: عَفَصَ الشَّيْءَ إِذَا ثَنَاهُ وَعَطَفَهُ

اَلْمُعَفَّصُ [el-muʿaffaṣ] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Mazı boyasıyla boyanmış nesneye denir; yukālu: ثَوْبٌ مُعَفَّصٌ أَيْ مَصْبُوغٌ بِالْعُفْصِ

اَلْإِعْفَاصُ [el-iʿfāṣ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi şişeye gılāf geçirmek, kezālik ağzına deriden bağ sarmak maʿnālarınadır; yukālu: أَعْفَصَ الْقَارُورَةَ إِذَا شَدَّ عَلَيْهَا الْعِفَاصَ

اَلْعَفَصُ [el-ʿafaṣ] (fethateynle) İnsānın burnu kıvrık olmak maʿnāsınadır; yukālu: فِي أَنْفِهِ عَفَصٌ أَيِ الْتِوَاءٌ

اَلْعِفَاصُ [el-ʿifāṣ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) İçine yiyecek makūlesi kodukları kaba denir, gerek deriden ve gerek bez ve astar makūlesinden olsun. Ve şişe gılāfına denir. Ve şişenin ağzına geçirdikleri deriye denir ki kapağı olacaktır, niteki tıkacına صِمَامٌ [şimām] denir.

اَلْعُفُوصَةُ [el-ʿufūṣat] (ʿayn'ın zammıyla) Merāret ve kabzdan mürekkeb bir taʿmdır ki kekrelik taʿbīr olunur. Lisānı buruşturup sathında ihdās eylediği huşūnet kābıza gālib olur; eseri tebrīd ve teksīf ve taslīb ve redʿ ve huşūnettir.

اَلْعَفِصُ [el-ʿafiṣ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Taʿmı kekre olan şeyʾe denir; yukālu: شَيْءٌ عَفِصٌ أَيْ بِهِ عُفُوصَةٌ أَيِ الْمَرَارَةُ وَالْقَبْضُ

اَلْمِعْفَاصُ [el-miʿfāṣ] Nihāyet derecede bedhūy olan kıza denir. مِعْقَاصٌ [miʿḳāṣ] ki ḳāf iledir, bundan eşerr ve eşeddir ki mücessem sūʾ-i huluk olur; yukālu: جَارِيَةٌ مِعْفَاصٌ أَيِ النِّهَايَةُ فِي سُوءِ الْخُلُقِ

اَلْإِعْتِفَاصُ [el-iʿtifāṣ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir kimseden bir adam hakkını almak maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَفَصَ مِنْهُ حَقَّهُ إِذَا أَخَذَهُ

[ع ق ص]

اَلْعَقْصُ [el-ʿaḳṣ] (نَقْصٌ [naḳṣ] vezninde) Saçı örüp bükmek maʿnāsınadır; yukālu: عَقَصَ شَعْرَهُ عَقْصًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ضَفَرَهُ وَفَتَلَهُ

اَلْعِقْصَةُ [el-ʿiḳṣat] (ʿayn'ın kesriyle) ve

اَلْعَقِيصَةُ [el-ʿaḳīṣat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Baş üzere devşirilip bükülmüş ve örülmüş olan saça denir. عِقْصَةٌ [ʿiḳṣat]ın cemʿi عِقَصٌ [ʿiḳaṣ]tır ʿayn'ın kesri ve ḳāf'ın fethiyle ve عِقَاصٌ [ʿiḳāṣ] gelir ʿayn'ın kesriyle. Ve عَقِيصَةٌ [ʿaḳīṣat]ın cemʿi عَقَائِصُ [ʿaḳāʾiṣ] gelir.

ذُو الْعَقِيصَتَيْنِ [Ẕu'l-ʿAḳīṣateyn] Ashābdan Ḍimām b. Ṣaʿlebe'nin lakabıdır, iki bölük saçlarını dāʾimā örüp omuzu başlarına isdāl eder idi.

اَلْعِقَاصُ [el-ʿiḳāṣ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Saç bağına denir.

اَلْعُقْصَةُ [el-ʿuḳṣat] (عُقْدَةٌ [ʿuḳdet] vezninde) Boynuzlarda olan ʿukdeye denir ki murād burumu olacaktır; cemʿi عُقَصٌ [ʿuḳaṣ]tır, غُرْفٌ [ġuref] vezninde; yukālu: فِي قَرْنِ الشَّاةِ عُقَصٌ أَيْ عَقْدٌ يَعْنِي الْتِوَاءٌ

اَلْمِعْقَصُ [el-miʿḳaṣ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Eğri oka, ʿalā-kavlin şol oka denir ki temreni kırılıp dibi okun ucunda kalmakla yeniden çekiç ile dövülüp uzatıldıktan sonra yerine geçirilmiş ola.

اَلْمِعْقَاصُ [el-miʿḳāṣ] (مِعْفَاصٌ [miʿfāṣ]

maʿnāsından esveʾ ve eblagdır, niteki zikr olundu. Ve eğri boynuzlu koyuna denir; yukālu: شَاةٌ مِعْقَاصٌ أَيِ الْمُعْوَجَّةُ الْقَرْنِ

عَقِيصَى [ʿAḳīṣā] (ʿayn'ın fethi ve elifin kasrıyla) Tābiʿīnden Ebū Saʿīd et-Teymī lakabıdır.

اَلْأَعْقَصُ [el-aʿḳaṣ] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Boynuzları kulakları üzerinden ensesine kıvrık olan tekeye denir; yukālu: تَيْسٌ أَعْقَصُ أَيِ الْمُلْتَوِي قَرْنَاهُ عَلَى أُذُنَيْهِ مِنْ خَلْفِهِ Ve parmakları birbiri üzere bingeşmiş olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَعْقَصُ إِذَا تَلَوَّتْ أَصَابِعُهُ بَعْضُهَا عَلَى بَعْضٍ Ve ön dişleri ağzının içine doğru kıvrık olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَعْقَصُ أَيْ إِذَا دَخَلَتْ ثَنَايَاهُ فِي فِيهِ

اَلْعَقَصُ [el-ʿaḳaṣ] (fethateynle) ʿArūziyyūn ıstılāhında bahr-i vāfirin cüzʾü olan müfāʿaletün lafzında عَصْبٌ [ʿaṣb] ʿilletini icrā eyledikten sonra خَرْمٌ [ḫarm] eylemekten ʿibārettir, niteki işbu: «لَوْلاَ مَلِكٌ رَؤُوفٌ رَحِيمٌ || تَدَارَكَنِي بِرَحْمَتِهِ هَلَكْتُ» beytinde vākiʿ olmuştur.

Müʾellif bunda īcāz ve kasr eylemiştir. Evvelā عَصْبٌ [ʿaṣb] ile lām'ı sākin olup خَرْمٌ [ḫarm] ile mīm'i sākıt olmakla fāʿiletün kalır. Bundan başka كَفٌّ [keff] ʿilleti dahi icrā olunur ki fāʿilet kalıp yerine mefʿūl vazʿ olunur. Ve beyt-i mezbūrun yalnız cüzʾ-i evveli أَعْقَصُ [aʿḳaṣ]tır. Ve baʿzılar عَقَصٌ [ʿaḳaṣ] خَرْمٌ [ḫarm] ile نَقْصٌ [naḳṣ] ve كَفٌّ [keff]in ictimāʿından ʿibāret olmak üzere beyān eylediler; evvel ve vasat ve āhirin tagayyürünü iʿvicāc-ı karna teşbīh eylediler.

اَلْعَقِصُ [el-ʿaḳiṣ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Şol münʿakid kumluğa denir ki onda bir türlü sülūk edecek yol olmaya.

اَلْعُقُصُ [el-ʿuḳuṣ] (عُنُقٌ [ʿunuḳ] vezninde) İşkenbeye denir, كَرِشٌ [keriş] maʿnāsına. Ve bahīl ve nākese ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ عُقُصٌ أَيْ بَخِيلٌ

اَلْعَيْقَصُ [el-ʿayḳaṣ] (حَيْدَرٌ [ḥayder] veznin-de) ve

اَلْعِقِّيصُ [el-ʿiḳḳīṣ] (سِكِّيتٌ [sikkīt] vezninde) Bunlar da nākes ve bahīle denir.

اَلْعُقَيْصَاءُ [el-ʿuḳayṣāʾ] (tasgīr ile) Büyük işkenbenin yanında olan küçük işkenbeye denir.

اَلْعَقَنْقَصَةُ [el-ʿaḳanḳaṣat] (عَكَنْكَعَةٌ [ʿakenkeʿat] vezninde) ve

اَلْعُقَنْقِصَةُ [el-ʿuḳanḳiṣat] (ḳāf-ı sāniyenin kesriyle خُبَعْثِنَةٌ [ḫubaʿṯinet] vezninde) Bir küçük böcek adıdır.

اَلْمُعَاقَصَةُ [el-muʿāḳaṣat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Tagallüb ve istiʿlā eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَخَذَهُ مُعَاقَصَةً أَيْ مُعَازَّةً

[ع ك ص]

اَلْعَكْصُ [el-ʿakṣ] (عَكْسٌ [ʿaks] vezninde) Redd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَكَصَهُ عَكْصًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا رَدَّهُ

اَلْعَكَصُ [el-ʿakaṣ] (fethateynle) Bed-hūy olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَكِصَ الرَّجُلُ عَكَصًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا سَاءَ خُلُقُهُ Ve davar حَرُونٌ [ḥarūn] olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَكِصَتِ الدَّابَّةُ إِذَا حَرَنَتْ Ve dābbenin aʿzāʾ ve endāmı pek dirnekli ve birbiri üzere bingeşmiş abrık olmak hāletine denir; yukālu: فِيهَا عَكَصٌ أَيْ تَدَانٍ وَتَرَاكُبٌ فِي خَلْقِهَا

اَلْعَكِصُ [el-ʿakiṣ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Vasftır, bed-hūy kimseye denir.

اَلْعَكِصَةُ [el-ʿakiṣat] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Sülūku be-gāyet renc ve meşakkatli olan kumluğa denir; yukālu: رَمْلَةٌ عَكِصَةٌ أَيْ شَاقَّةُ الْمَسْلَكِ

اَلتَّعَكُّصُ [et-teʿakkuṣ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir nesneyi vermekte dınnet eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: تَعَكَّصَ بِهِ عَلَيَّ أَيْ ضَنَّ

[ع ك م ص]

اَلْعُكَمِصُ [el-ʿukemiṣ] (عُلَبِطٌ [ʿulebiṭ] vezninde) Āfet ve dāhiyeye denir; yukālu: رَمَاهُ اللهُ بِالْعُكَمِصِ أَيِ الدَّاهِيَةِ Ve mutlakan tıknaz ve kunt şeyʾe denir; yukālu: شَيْءٌ عُكَمِصٌ أَيْ حَادِرٌ

أَبُو الْعُكَمِصِ [Ebu'l-ʿUkemiṣ] Temīm kabīlesinden bir şahs-ı maʿrūftur.

[ع ل ص]

اَلْعِلَّوْصُ [el-ʿillevṣ] (سِنَّوْرٌ [sinnevr] vezninde) Tohme ve imtilāʾ ʿārızasına denir; yukālu: أَخَذَهُ الْعِلَّوْصُ أَيِ التُّخْمَةُ Ve karın ağrısına denir.

اَلتَّعْلِيصُ [et-taʿlīṣ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Tohme ʿārızası miʿdeyi āzürde kılmak maʿnāsınadır; yukālu: عَلَّصَتِ التُّخْمَةُ فِي مَعِدَتِهِ إِذَا أَوْجَعَتْهَا

عُلَّيِّصٌ [ʿulleyṣ] (جُمَّيِّزٌ [cummeyz] veznince) Bir nebāttır ki ondan bedevīler katık ittihāz edip ve çorba pişirirler. Ve ʿUlleyṣ b. Ḍamḍam, Ḥārişe ve Cebele nām batnların pederleridir.

اَلْعُلْصَةُ [el-ʿulṣat] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Pek az nesneye denir.

اَلْإِعْتِلَاصُ [el-iʿtilāṣ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznince) Pek az nesne almak maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَلَصَ مِنْهُ شَيْئًا إِذَا أَخَذَهُ عُلْصَةً وَهِيَ إِلَى الْقِلَّةِ مَا هِيَ [Ve] مَا kelimesi burada taklīl-i kıllet içindir.

اَلْعِلَاصُ [el-ʿilāṣ] (قِتَالٌ [ḳitāl] vezninde) Vuruşmak maʿnāsınadır; yukālu: عَالَصَهُ عِلَاصًا إِذَا ضَارَبَهُ

[ع ل ف ص]

اَلْعَلْفَصَةُ [el-ʿalfeṣat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) ʿUnf ve şiddetle reʾy ve emr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَلْفَصَ فِي الرَّأْيِ وَالْأَمْرِ إِذَا عَنَفَ Ve bir işi zoraki tutturmak maʿnāsınadır; yukālu: عَلْفَصَهُ فِيهِ إِذَا قَسَرَهُ Ve mukāvemetten ʿāciz ve zebūn olarak güreş tuttuğu hasmına sarılmak maʿnāsınadır; yukālu: عَلْفَصَ مُصَارِعَهُ إِذَا تَلَوَّاهُ وَهُوَ عَاجِزٌ عَنْهُ

[ع ل م ص]

اَلْعُلَمِصُ [el-ʿulemiṣ] (عُلَبِطٌ [ʿulebiṭ] vezninde) Taʿaccüb olunacak şeyʾe denir; yukālu: شَيْءٌ عُلَمِصٌ إِذَا كَانَ يُتَعَجَّبُ مِنْهُ

اَلْعِلْمِيصُ [el-ʿilmīṣ] ve اَلْعِمْلِيصُ [el-ʿimlīṣ] (ʿayn'ların kesriyle) Şedīd ve mütʿib olan seyr ve zehāba denir; yukālu: قَرَبٌ عِلْمِيصٌ وَعِمْلِيصٌ أَيْ شَدِيدٌ مُتْعِبٌ

[ع ل ه ص]

اَلْعِلْهَاصُ [el-ʿilhāṣ] (قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] veznince) Şişe tıkacına denir; yukālu: شَدَّ الْقَارُورَةَ بِالْعِلْهَاصِ أَيِ الصِّمَامِ

اَلْعَلْهَصَةُ [el-ʿalheṣat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Şişe ağzında olan tıkaç pekişmekle çıkarmağa çabalamak maʿnāsınadır; yukālu: عَلْهَصَ الْقَارُورَةَ إِذَا عَالَجَهَا لِيَسْتَخْرِجَ مِنْهَا صِمَامَهَا Ve gözü yerinden çıkarmak maʿnāsınadır; yukālu: عَلْهَصَ الْعَيْنَ إِذَا اسْتَخْرَجَهَا مِنَ الرَّأْسِ Ve bir kimse ile gereği gibi uğraşmak maʿnāsınadır; yukālu: عَلْهَصَ فُلَانًا إِذَا عَالَجَهُ عِلَاجًا شَدِيدًا Ve bir kimseden bir nesneciğe nāʾil olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَلْهَصَ مِنْهُ إِذَا نَالَ شَيْئًا Ve bir husūsta bir kimseye zoraki ʿunf ve cebr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَلْهَصَ بِالْقَوْمِ إِذَا عَنَّفَ بِهِمْ وَقَسَرَهُمْ

اَلْمُعَلْهَصُ [el-muʿalhaṣ] (مُدَحْرَجٌ [mudaḥrec] vezninde) Tatarı pişmiş ete denir; yukālu:

لَحْمٌ مُعْلَهَصٌ أَيْ لَيِّسٌ بِنَضِيجٍ

[ع م ص]

اَلْعَمِصُ [el-ʿamiṣ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Ekşi nesneye düşkün adama denir; yukālu: رَجُلٌ عَمِصٌ أَيْ مُولَعٌ بِأَكْلِ الْحَامِضِ

اَلْعَمَاصُ [el-ʿamāṣ] عَمَاسٌ [ʿamās] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu; yukālu: يَوْمٌ عَمَاصٌ أَيْ عَمَاسٌ شَدِيدٌ

اَلْعَمْصُ [el-ʿamṣ] (ʿayn'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Bir türlü taʿām ismidir.

اَلْعَامِصُ [el-ʿāmiṣ] آمِصٌ [āmiṣ] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu.

عَامُوصٌ [ʿĀmūṣ] Ḳuds-i şerīf kazāsında Beytu Laḥm kurbünde bir karyedir.

[ع م ل ص]

اَلْعِمْلِيصُ [el-ʿimlīṣ] عِلْمِيصٌ [ʿilmīṣ] veznin-de ve mürādifidir ki zikr olundu.

[ع ن ص]

اَلْعِنْصِيَةُ [el-ʿinṣiyet] (ʿayn'ın ve ṣād'ın kesri ve yā'nın tahfīfiyle) ve

اَلْعِنْصَاةُ [el-ʿinṣāt] (ʿayn'ın kesriyle) ve

اَلْعَنَاصِي [el-ʿanāṣī] (أَرَاضِي [arāḍī] vezninde) ve

اَلْعُنْصُوَةُ [el-ʿunṣuvet] (ʿayn'ın harekāt-ı selāsı ve ṣād'ın zammıyla) Mutlakan az ve dağınık nesneye denir, nebāt ve sāʾiri ol-sun. Ve mālın nısftan sülüs mikdār bakiy-yesine denir. Ve bir bölük deveye yāhūd koyuna ve keçiye denir, عِنْصِيَةٌ [ʿinṣiyet] ve عُنْصُوَةٌ [ʿunṣuvet]in cemʿi عَنَاصِي [ʿanāṣī] ge-lir; ve minhu yukālu: مَا بَقِيَ مِنْ مَالِهِ إِلاَّ عَنَاصِ أَيْ ذَهَبَ مُعْظَمُهُ

اَلْإِعْنَاصُ [el-iʿnāṣ] (hemzenin kesriyle) Bir adamın başında seyrek seyrek azca kıllar kalmak maʿnāsınadır; yukālu: أَعْنَصَ الرَّجُلُ إِذَا بَقِيَ فِي رَأْسِهِ عَنَاصٍ أَيْ شَعْرٌ مُتَفَرِّقٌ Ve ʿinde'l-baʿz عَنَاصٌ [ʿanāṣ] şaʿra mahsūs olmayıp her şeyʾin bakiyyesine denir; müfredi عُنْصُوَةٌ [ʿunṣuvet]tir.

اَلْعَنَصْنَصُ [el-ʿanaṣnaṣ] (سَفَرْجَلٌ [sefercel] vezninde) Şiddetli seyre denir; yukālu: قَرَبٌ عَنَصْنَصٌ أَيْ شَدِيدٌ

[ع ن ف ص]

اَلْعِنْفِصُ [el-ʿinfiṣ] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Bed-zebān ve bī-hayā ʿarsız ʿavrete de-nir; yukālu: هِيَ عِنْفِصٌ أَيْ بَذِيئَةٌ قَلِيلَةُ الْحَيَاءِ Ve çelimsiz hurde bedenli, seyr ve hareketi çok hatuna denir; yukālu: هِيَ عِنْفِصٌ أَيِ الْقَلِيلَةُ الْجِسْمِ الْكَثِيرَةُ الْحَرَكَةِ Ve be-gāyet yaramaz ve habīse ve fāsıka ʿavrete denir. Ve ʿucb ve pindārlı hīle-kār bodur ʿavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ عِنْفِصٌ أَيْ دَاعِرَةٌ خَبِيثَةٌ وَكَذَا قَصِيرَةٌ مُحْتَالَةٌ مُعْجِبَةٌ Ve dişi tilki eniğine denir. Ve bed-hūy kişiye denir; yukālu: هُوَ عِنْفِصٌ أَيْ سَيِّءُ الْخُلُقِ

اَلْعِنْفِصَةُ [el-ʿinfiṣat] (hā'yla) Çok sözlü yan-şak ʿavrete denir. Ve gövdesi bed-rāyiha olan ʿavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ عِنْفِصَةٌ أَيِ الْكَثِيرَةُ الْكَلاَمِ وَكَذَا الْمُنْتِنَةُ الرِّيحِ

اَلتَّعَنْفُصُ [et-teʿanfuṣ] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vez-ninde) Beyhūde lāf u güzāf ve temeddüh maʿnāsınadır; yukālu: يَتَعَنْفَصُ فُلاَنٌ يَتَصَلَّفُ Ve hiffet ve tayş maʿnāsınadır; tekūlu: مَا هَذَا التَّعَنْفُصُ أَيِ الْخِفَّةُ Ve kibr ve nahvet ve fahr ve bālā-pervāzī maʿnāsınadır; yukālu: بِهِ تَعَنْفُصٌ أَيِ الْخُيَلاَءُ وَالزَّهْوُ

[ع و ص]

اَلْعِيَاصُ [el-ʿiyāṣ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

اَلْعَوَصُ [el-ʿavaṣ] (fethateynle) Bir kelām fehm-i maʿnāsı güç ve çepreşik olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَوِصَ الْكَلاَمُ يَعْوَصُ كَفَرِحَ يَفْرَحُ وَعَاصَ يَعَاصُ كَخَافَ يَخَافُ عِيَاصًا وَعَوَصًا إِذَا صَعُبَ Ve bir nesne müştedd ve düşvār

olmak manāsınadır; yukālu: عَوِصَ الشَّيْءُ إِذَا اشْتَدَّ Ve

عِيَاصٌ [ʿiyāṣ] ve

عَوَصٌ [ʿavaṣ] İfʿāl bābından masdar mevkiʿinde istiʿmāl olunur, bir kimseye işini pīç-ā-pīç edip mihnete uğratmak maʿnāsına; yukālu: أَعْوَصَ بِالْخَصْمِ عِيَاصًا وَعَوَصًا إِذَا لَوَى عَلَيْهِ أَمْرُهُ Bunda kıyās olan إِعْوَاصٌ [iʿvāṣ] olmaktır, lākin ʿArablar sülāsīnin masdarını ism-i masdar iʿtibārıyla bu resme istiʿmāl eylediler, niteki «صَلَّى – صَلَاةً» ve «آذَى – أَذَاةً» dahi bu günedir. Ve

إِعْوَاصٌ [iʿvāṣ] ki ifʿāl bābındandır, bir kimseye halāsı güç delīl ve huccet īrād eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَعْوَصَ عَلَيْهِ إِذَا أَدْخَلَ عَلَيْهِ مِنَ الْحُجَجِ مَا عَسُرَ مَخْرَجُهُ مِنْهُ

اَلْعَائِصُ [el-ʿāʾiṣ] Niçe yıllardır gebe olmamış koyuna denir; cemʿi عُوصٌ [ʿūṣ]tur ʿayn'ın zammıyla; yukālu: شَاةٌ عَائِصٌ إِذَا كَانَتْ لَمْ تَحْمِلْ أَعْوَامًا

اَلْعَوِيصُ [el-ʿavīṣ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Şol şiʿre denir ki maʿnā ve mazmūnunu fehm ve istihrāc eylemek müşkil ola; yukālu: شِعْرٌ عَوِيصٌ إِذَا صَعُبَ اسْتِخْرَاجُ مَعْنَاهُ Ve meʾnūse olmayan garīb ve vahşī söze denir; yukālu: كَلِمَةٌ عَوِيصٌ أَيْ غَرِيبَةٌ Ve şedīd olan āfete ve dāhiyeye denir; yukālu: دَاهِيَةٌ عَوِيصَةٌ أَيْ شَدِيدَةٌ Ve saʿb ve düşvār işe denir; yukālu: أَمْرٌ عَوِيصٌ أَيْ صَعْبٌ Ve şiddet ve mihnet maʿnāsınadır; yukālu: رَكِبَ الْعَوِيصَ أَيِ الشِّدَّةَ Ve pek ve sulb olan toprağa denir. Ve sert ve sarp ve dürüşt mekāna denir; yukālu: مَكَانٌ عَوِيصٌ أَيْ شَثِزٌ Ve nefs ve rūh-ı hayvānī maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ شَدِيدُ الْعَوِيصِ أَيِ النَّفْسِ Ve zor ve kuvvet ve hareket maʿnālarınadır; yukālu: بِهِ عَوِيصٌ أَيْ قُوَّةٌ ve yukālu: لَهُ عَوِيصٌ أَيْ حَرَكَةٌ Ve tilki yollarına denir ki eğri büğrü, aşağılı yukarılı olur; hīle-kār hayvān olmakla ondan sāʾir cānverin sülūku pek güç olur.

اَلْأَعْوَصُ [el-aʿvaṣ] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Bu dahi maʿnā ve mefhūmunu fehm ve istihrāc eylemek düşvār olan şiʿre denir. Ve Medīne kurbünde bir mevziʿ ismidir. Ve diyār-ı Bāhile'de bir vādī adıdır, ona أَعْوَصَيْنِ [Aʿveṣayn] dahi derler tesniye bünyesiyle.

اَلْعَوْصَاءُ [el-ʿavṣāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Bu dahi garīb ve gayr-i meʾnūse söze denir; yukālu: كَلِمَةٌ عَوْصَاءُ أَيْ غَرِيبَةٌ Ve şedīd olan āfet ve dāhiyeye denir.

اَلْعَوَاصُ [el-ʿavāṣ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Bu dahi tilki yollarına denir, عَوِيصٌ [ʿavīṣ] gibi.

عَاصٌ [ʿĀṣ] ve

عُوَيْصٌ [ʿUvayṣ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Beyne'l-Ḥaremeyn iki vādī ismleridir.

اَلْعَوُوصُ [el-ʿavūṣ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Şol koyuna denir ki her ne kadar cehd olunsa aslā sütünü vermez ola; yukālu: شَاةٌ عَوُوصٌ إِذَا كَانَتْ لاَ تَدِرُّ وَإِنْ جَهَدَتْ

اَلتَّعْوِيصُ [et-taʿvīṣ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Maʿnāsı çepreşik düşvār-fehm beyt inşād eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَوَّصَ فُلاَنٌ إِذَا أَلْقَى بَيْتًا عَوِيصًا

اَلْمُعَاوَصَةُ [el-muʿāvaṣat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Güreş tutmak maʿnāsınadır; yukālu: عَاوَصَهُ إِذَا صَارَعَهُ

اَلْإِعْتِيَاصُ [el-iʿtiyāṣ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir mādde be-gāyet şiddetlenip pek çepreşik çaparız ve dolaşık olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَاصَ الْأَمْرُ عَلَيْهِ إِذَا اشْتَدَّ وَالْتَاثَ عَلَيْهِ فَلَمْ يَهْتَدِ لِلصَّوَابِ Ve nākaya erkek çekilmiş iken tutmayıp kısır kalmak maʿnāsınadır; yukālu: إِعْتَاصَتِ النَّاقَةُ إِذَا ضُرِبَتْ

فَلَمْ تَلْقَحْ نَجَزَ بِعَوْنِهِ تَعَالَى

عَوْصٌ [ᶜAvṣ] (قَوْسٌ [ḳavs] vezninde) Bir recülün ᶜalemidir.

[ع ي ص]

اَلْعِيصُ [el-ᶜīṣ] (ᶜayn'ın kesriyle) Çatılkı birbirine sarmaşık ağaç koruluğuna denir; cemᶜi أَعْيَاصٌ [aᶜyāṣ] ve عِيصَانٌ [ᶜīṣān] gelir ᶜayn'ın kesriyle; yukālu: نَزَلُوا فِي عِيصٍ وَهُوَ الشَّجَرِ الْكَثِيرِ الْمُلْتَفِّ Ve asl ve menşeᵓ maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: هُوَ مِنْ عِيصِ صِدْقٍ أَيْ أَصْلِ صِدْقٍ Ve dikenli meşe ağaçlarının yāhūd kalın kūhī ağaçların koruluğuna denir. Ve güzīde eşcār menbitine denir. Ve

عِيصٌ [ᶜĪṣ] Benū Suleym diyārında bir su adıdır. Ve Medīne nāhiyelerinden bir nāhiye ismidir.

اَلْأَعْيَاصُ [el-Aᶜyāṣ] (hemzenin fethiyle) Ḳureyş kabīlesinden Umeyye b. ᶜAbduşems el-Ekber b. ᶜAbdumenāf evlādı olan ᶜAṣ ve Ebu'l-ᶜĀṣ ve ᶜĪṣ ve Ebu'l-ᶜĪṣ nām kimselerden ᶜibārettir.

اَلْعِيصَانُ [el-ᶜĪṣān] (ᶜayn'ın kesriyle) ᶜArabistān maᶜdenlerinden bir maᶜdenin adıdır.

عِيصُو [ᶜĪṣū] (ᶜayn'ın kesri ve ṣād'ın zamm [ve] meddiyle) İbn İsḥāḳ b. İbrāhīm ᶜalānebiyyinā ve ᶜaleyhimü's-selām ismidir ki Hazret-i Yaᶜḳūb'un birāderidir.

اَلْمَعِيصُ [el-meᶜīṣ] (mīm'in fethiyle) Menbit maᶜnāsınadır; yukālu: نَبْتٌ مِنْ مَعِيصِ سُوءٍ أَيْ مَنْبِتِ سُوءٍ

اَلْمِعْيَاصُ [el-miᶜyāṣ] Şol kimseye denir ki kendisinden bir nesne taleb ve irāde olundukta sarpa çekip buhl ve teşeddüd ola; yukālu: رَجُلٌ مِعْيَاصٌ أَيْ مُشَدِّدٌ فِيمَا يُرَادُ مِنْهُ عَلَى الْمُرِيدِ

FASLU'L-ĠAYNİ'L-MUᶜCEME
(فَصْلُ الْغَيْنِ الْمُعْجَمَةِ)

[غ ب ص]

اَلْغَبَصُ [el-ġabaṣ] (fethateynle) Gözden akan çirk ve çapağa denir; yukālu: فِي عَيْنِهِ غَبَصٌ أَيْ غَمَصٌ Ve

غَبَصٌ [ġabaṣ] Masdar olur, göz çok çapaklanmak maᶜnāsınadır; yukālu: غَبِصَتْ عَيْنُهُ غَبَصًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَثُرَ رَمَصُهَا

اَلْمُغَابَصَةُ [el-muġābeṣat] مُنَافَصَةٌ [munāfeṣat] vezninde ve mürādifidir ki bir kimseyi gāfil iken yakalayıp tutmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَخَذَهُ مُغَابَصَةً أَيْ مُغَافَصَةً

[غ ص ص]

اَلْغُصَّةُ [el-ġuṣṣat] (ġayn'ın zammı ve ṣād'ın teşdīdiyle) Kalbe ᶜārız olan sıkıntıya ve tasa ve endūha denir; cemᶜi غُصَصٌ [ġuṣaṣ] gelir, صُرَدٌ [ṣurad] vezninde; yukālu: رَكِبَتْهُ الْغُصَّةُ أَيِ الشَّجَا Ve boğaza tıkanıp duran taᶜām ve şarāba denir; yukālu: أَخَذَتْهُ الْغُصَّةُ وَهِيَ مَا اعْتَرَضَ فِي الْحَلْقِ فَأَشْرَقَ

ذُو الْغُصَّةِ [Ẕu'l-Ġuṣṣat] Ashābdan Ḥuṣayn b. Yezīd'in lakabıdır; boğazında yumru gibi غُصَّةٌ [ġuṣṣat]ı olmakla kelāmı bir hoşça beyān eyleyemez idi. Ve fürsān-ı ᶜArabdan ᶜĀmir b. Mālik b. el-Aṣlaᶜ nām kimsenin lakabıdır, kezālik bunun da boğazında yumrusu var idi.

اَلْغَصَصُ [el-ġaṣaṣ] (fethateynle) Bir kimsenin boğazına bir nesne tıkanıp durmak maᶜnāsınadır; tekūlu: غَصِصْتَ بِالْكَسْرِ وَالْفَتْحِ غَصَصًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْأَوَّلِ أَيْ صِرْتَ ذَا غُصَّةٍ

اَلْغَاصُّ [el-ġāṣṣ] ve

اَلْغَصَّانُ [el-ġaṣṣān] Vasflardır, boğazına nesne durmuş adama denir. Ve

غَاصٌّ [ġāṣṣ] Nās ile dopdolu olmuş mekāna ıtlāk olunur; yukālu: مَنْزِلٌ غَاصٌّ أَيْ بِالْقَوْمِ مُمْتَلِئٌ

اَلْغَصْغَصُ [el-ġaṣġaṣ] (جَعْفَرٌ [caᶜfer] veznide) Bir nebāt adıdır.

اَلْإِغْصَاصُ [el-iġṣāṣ] (hemzenin kesriyle) Bir yeri tazyīkle ehline müzāyaka vermek maᶜnāsınadır; tekūlu: أَغَصَّ عَلَيْنَا الْأَرْضَ أَيْ ضَيَّقَهَا

[غ ف ص]

اَلْمُغَافَصَةُ [el-muġāfaṣat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) Bir kimseyi gāfil iken nāgehānī basıp tutmak maᶜnāsınadır; yukālu: غَافَصَهُ إِذَا فَاجَأَهُ وَأَخَذَهُ عَلَى غِرَّةٍ

اَلْغَافِصَةُ [el-ġāfiṣat] Nāgehānī hādis olan vakᶜa-i rūzigāra denir; cemᶜi غَوَافِصُ [ġavāfiṣ]tir; tekūlu: وَقَانَا اللهُ تَعَالَى مِنَ الْغَوَافِصِ أَيْ أَوْزَامِ الدَّهْرِ

[غ ل ص]

اَلْغَلْصُ [el-ġalṣ] (ġayn'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Boğaz deliğinin başını yaᶜnī gırtlağın ucunu kesmek maᶜnāsınadır; yukālu: غَلَصَهُ غَلْصًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَطَعَ غَلْصَمَتَهُ

[غ م ص]

اَلْغَمْصُ [el-ġamṣ] (رَمْسٌ [rems] vezninde) ve

اَلْغَمَصُ [el-ġamaṣ] (fethateynle) Bir kimseyi yā bir nesneyi hor ve hakīr görmek maᶜnāsınadır; yukālu: غَمَصَهُ كَضَرَبَ وَغَمِصَهُ كَسَمِعَ وَفَرِحَ غَمْصًا وَغَمَصًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا احْتَقَرَهُ Ve bir kimseyi ᶜayblayıp şānını tahkīr eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: غَمَصَهُ إِذَا عَابَهُ وَتَهَاوَنَ بِحَقِّهِ Ve küfrān-ı niᶜmet eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: غَمَصَ النِّعْمَةَ إِذَا لَمْ يَشْكُرْهَا Ve

غَمَصٌ [ġamaṣ] (fethateynle) Gözden akan çirk ve çapağa denir ve akmayıp köşesinde

kalırsa رَمَصٌ [remaṣ] denir; yukālu: فِي عَيْنِهِ غَمَصٌ وَهُوَ مَا سَالَ مِنَ الرَّمَصِ Ve gözün çapağı akmak maʿnāsına masdar olur; yukālu: غَمِصَتْ عَيْنُهُ غَمَصًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا سَالَ رَمَصُهُ Ve

غَمْصٌ [ġamṣ] (mīm'in sükūnuyla) Bir kimse hakkında kizb ve iftirā eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: لاَ تَغْمِصْ عَلَيَّ غَمْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي أَيْ لاَ تَكْذِبْ

اَلْإِغْتِمَاصُ [el-iġtimāṣ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bu dahi ihtikār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِغْتَمَصَهُ إِذَا احْتَقَرَهُ

اَلْمَغْمُوصُ [el-maġmūṣ] ʿAyblamak maʿnāsına olan غَمَصٌ [ġamaṣ]tan ism-i mefʿūldür; ve minhu yukālu: هُوَ مَغْمُوصٌ عَلَيْهِ أَيْ مَطْعُونٌ فِي دِينِهِ مُتَّهَمٌ بِالنِّفَاقِ

اَلْغَمُوصُ [el-ġamūṣ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Kizb maʿnāsından vasftır; ve minhu yukālu: هُوَ غَمُوصُ الْحَنْجَرَةِ أَيْ كَذَّابٌ Ve يَمِينٌ غَمُوصٌ [yemīnun ġamūṣun], يَمِينٌ غَمُوسٌ [yemīnun ġamūsun] maʿnāsınadır ki māddesinde zikr eyledi.

اَلْأَغْمَصُ [el-aġmaṣ] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Dāʾimā gözünden çapak akan kişiye denir; غَمْصَاءُ [ġamṣāʾ] müʾennesidir.

اَلْغُمَيْصَاءُ [el-Ġumeyṣāʾ] (musaggar bünyesiyle) Şiʿrā dedikleri iki kevkebin birine ıtlāk olunur ve dīğerine ʿAbūr denir. Maʿlūm ola ki felekte Cevzā'dan sonra iki rūşen kevkeb tulūʿ eder, Kehkeşān'ın iki cānibinde olurlar; biri cenūba ve biri şimāle māʾildir. Cenūba māʾil olan büyük ve rūşen ve şimāle māʾil olan küçük ve sürh-rengdir. Cenūba māʾil olanına Şiʿrā-yı Yemānī ve ʿAbūr derler ki Kelb-i Ekber sūretinin ağzındadır. Ve şimāle māʾil olanına Şiʿrā-yı Şāmī ve Ġumeyṣāʾ derler ki Kelb-i Asġar sūretinin kevākibindendir. ʿArabların efsānelerindendir ki bu iki kevkeb, Suheyl-i Yemenī nām kevkebin kızkardeşleri idi, Suheyl bunları terk edip Yemen cānibine ʿazīmet eyledi. Baʿdehu Şiʿrā-yı Yemānī dahi Şāmī'yi terk edip Suheyl arkasından ʿazm ve Kehkeşān'ı ʿubūr edip öte geçti, onun için ona ʿAbūr ıtlāk olundu. Onun derd-i firākından Şiʿrā-yı Şāmī bükā ederek kalıp gözleri çapak tutmakla ona Ġumeyṣāʾ ıtlāk eylediler ve ona Ġamūṣ dahi derler. Ve

غُمَيْصَاءُ [Ġumeyṣāʾ] Bir mevziʿ adıdır ki ondan Ḫālid b. Velīd radıyallāhu ʿanhu Benū Cezīme'yi hezm eyledi. Ve Ġumeyṣāʾ, Enes b. Mālik'in vālidesi ismidir, lākin müʾellif رُمَيْصَاءُ [Rumeyṣāʾ] olmak üzere sebt eylemiş idi.

[غ ن ص]

اَلْغَنَصُ [el-ġanaṣ] (fethateynle) Sıkıntı sebebiyle gönül dar olmak maʿnāsınadır, yukālu: غَنِصَ صَدْرُهُ غَنَصًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ضَاقَ

[غ و ص]

اَلْغَوْصُ [el-ġavṣ] (ġayn'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) ve

اَلْمَغَاصُ [el-meġāṣ] (mīm'in fethiyle) ve

اَلْغِيَاصَةُ [el-ġiyāṣat] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) ve

اَلْغِيَاصُ [el-ġiyāṣ] (غِيَاثٌ [ġiyāṯ] vezninde) Suya dalmak maʿnāsınadır; yukālu: غَاصَ فِي الْمَاءِ يَغُوصُ غَوْصًا وَمَغَاصًا وَغِيَاصَةً وَغِيَاصًا إِذَا نَزَلَ تَحْتَهُ Ve bir nesnenin gavr ve hakīkatine muttaliʿ olup bilmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: غَاصَ عَلَى الْأَمْرِ إِذَا عَلِمَهُ

اَلْمَغَاصُ [el-meġāṣ] (mīm'in fethiyle) Masdardır ki zikr olundu. Ve ism-i mekān olur; dalacak mevziʿe denir; yukālu: هَذَا مَغَاصُ اللُّؤْلُؤِ أَيْ مَوْضِعُ غَوْصِهِ Ve ayakta inciğin yukarısına denir, أَعْلَى السَّاقِ [aʿla's-sāḳ]

maᶜnāsına.

اَلْغَوَّاصُ [el-ġavvāṣ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Dalgıca denir, inci çıkarmak için deryāya dalar.

اَلْغَائِصَةُ [el-ġāʾişat] Şol ᶜavrete denir ki hāʾiz iken hayzını zevcine bildirmez ola, tā ki zevci ictināb eylemeyip kırbān eyleye.

اَلْمُغَوِّصَةُ [el-muġavviṣat] (مُحَدِّثَةٌ [muḥaddiṣet] vezninde) Şol ᶜavrete denir hāʾiz değil iken, hayzım var diye zevcine hilāf söyleye; ve minhu'l-hadīsu: «لُعِنَتِ الْغَائِصَةُ وَالْمُغَوِّصَةُ» فَالْغَائِصَةُ اَلَّتِي لاَ تُعْلِمُ زَوْجَهَا أَنَّهَا حَائِضٌ لِيَجْتَنِبَهَا فَيُجَامِعُهَا وَهِيَ حَائِضٌ وَالْمُغَوِّصُ اَلَّتِي لاَ تَكُونُ حَائِضًا فَتَكْذِبُ زَوْجَهَا وَتَقُولُ «إِنِّي حَائِضٌ» Burada nüshalarda sakt olmakla şārihin beyānı üzere asl ᶜibāre bu resmedir.

FASLU'L-FĀʾ
(فَصْلُ الْفَاءِ)

[ف ت ر ص]

اَلْفَتْرَصَةُ [el-fetreṣat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Kesmek maᶜnāsınadır; yukālu: فَتْرَصَهُ إِذَا قَطَعَهُ

[ف ح ص]

اَلْفَحْصُ [el-faḥṣ] (fā'nın ve ḥā-yı mühmelenin sükūnuyla) Bir şeyʾin iç yüzünü eşeleyip gereği gibi teftīş eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: فَحَصَ عَنْهُ فَحْصًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا بَحَثَ عَنْهُ Ve yağmur yerin yüzünü sıyırıp toprağını devirmek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: فَحَصَ الْمَطَرُ التُّرَابَ إِذَا قَلَبَهُ Ve sürᶜat eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: فَحَصَ فُلاَنٌ إِذَا أَسْرَعَ Ve çocuğun ön dişleri oynamak maᶜnāsınadır; yukālu: فَحَصَ الصَّبِيُّ إِذَا تَحَرَّكَتْ ثَنَايَاهُ Ve bağırtlak kuşu toprağı eşinip yuva edinmek maᶜnāsınadır; yukālu: فَحَصَ الْقَطَا التُّرَابَ إِذَا اتَّخَذَ فِيهِ أُفْحُوصًا Ve

فَحْصٌ [faḥṣ] Mutlakan sākin olacak mevziᶜe denir. Ve

فَحْصٌ [Faḥṣ] Maġrib'de birkaç mevziᶜe denir ki izāfetle müteᶜayyen olurlar. فَحْصُ طُلَيْطِلَةَ [Faḥṣu Ṭuleyṭilet] ve فَحْصُ أُكْشُونِيَةَ [Faḥṣu Ukşūniyet] ve فَحْصُ إِشْبِيلِيَّةَ [Faḥṣu İşbīliyyet] ve فَحْصُ الْبَلُّوطِ [Faḥṣu'l-Bellūṭ] ve فَحْصُ الْأَجَمِّ [Faḥṣu'l-Ecemm] ve فَحْصُ سُورَنْجِينَ [Faḥṣu Sūrencīn] dedikleri mevāziᶜdir.

اَلتَّفَحُّصُ [et-tefaḥḥuṣ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) ve

اَلْإِفْتِحَاصُ [el-iftiḥāṣ] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Bir nesnenin iç yüzünü cidd ve mübālaga ile araştırmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَفَحَّصَ عَنْهُ وَافْتَحَصَ إِذَا اسْتَقْصَى فِي الْبَحْثِ

عَنْهُ

اَلْأُفْحُوصُ [el-ufḥūṣ] (أُسْلُوبٌ [uslūb] veznin-de) ve

اَلْمَفْحَصُ [el-mefḥaṣ] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] vez-ninde) Hāssaten bağırtlak kuşunun yuva-sına denir ki yerde eşinip īvā eder.

اَلْفَحْصَةُ [el-faḥṣat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) İnsānın eneği ortasında olan çukurca yive denir; tekūlu: مَا أَمْلَحَ فَحْصَةَ هَذَا الصَّبِيِّ أَيْ نُقْرَةَ ذَقَنِهِ

اَلْفَحِيصُ [el-feḥīṣ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلْمُفَاحِصُ [el-mufāḥiṣ] (مُجَاوِرٌ [mucāvir] vezninde) Dāʾimā birbirinin ʿayb ve sırrını tecessüs eder olan iki hem-demin her biri-ne denir; tekūlu: هُوَ فَحِيصِي وَمُفَاحِصِي إِذَا كَانَ كُلٌّ مِنْهُمَا يَفْحَصُ عَنْ عَيْبِ صَاحِبِهِ وَسِرِّهِ

اَلْمُفَاحَصَةُ [el-mufāḥaṣat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Dāʾimā ehadühümā āherin iç yüzünü teftīş eylemek maʿnāsınadır; yukālu: فَاحَصَا إِذَا كَانَ كُلٌّ مِنْهُمَا يَفْحَصُ عَنْ عَيْبِ صَاحِبِهِ وَسِرِّهِ

[ف ر ص]

اَلْفَرْصُ [el-ferṣ] (fā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Kesmek maʿnāsınadır; yukālu: فَرَصَهُ فَرْصًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَطَعَهُ Ve yırtmak maʿnāsınadır; yukālu: فَرَصَهُ إِذَا أَخْرَقَهُ Ve şakk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: فَرَصَهُ إِذَا شَقَّهُ Ve bir kimsenin فَرِيصَةٌ [ferīṣat]ına vurmak yā dokunmak maʿnāsınadır; yukālu: فَرَصَ فُلَانًا إِذَا أَصَابَ فَرِيصَتَهُ Ve

فَرْصٌ [ferṣ] مُقْلٌ [muḳl] dedikleri yemişin çekirdeğine denir; müfredi فَرْصَةٌ [ferṣat] tır. Ve

فَرْصَةٌ [ferṣat] Şol yele denir ki arkaya ʿārız olup kamburluk ihdās eder; ve minhu yukālu: فُلَانٌ إِنْ فَاتَتْهُ الْفُرْصَةُ أَخَذَتْهُ الْفَرْصَةُ وَهِيَ الرِّيحُ الَّتِي يَكُونُ مِنْهَا الْحَدَبُ

اَلْفُرْصَةُ [el-furṣat] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Nöbet maʿnāsınadır; katʿ maʿnāsından meʾhūzdur; tekūlu: جَاءَتْ فُرْصَتِي مِنْهُ أَيْ نَوْبَتِي Ve sudan olan hisseye denir; yukālu: جَاءَتْ فُرْصَتُهُ أَيْ شِرْبُهُ مِنَ الْمَاءِ

اَلْمِفْرَصُ [el-mifraṣ] (مِنْبَرٌ [minber] veznin-de) ve

اَلْمِفْرَاصُ [el-mifrāṣ] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vez-ninde) Demirden bir ālete denir ki onunla demir yāhūd gümüş katʿ ederler. Şārihin beyānına göre papuççu bıçkısı tarzında olur; yukālu: فَرَصَهُ بِالْمِفْرَصِ وَالْمِفْرَاصِ وَهُوَ الْحَدِيدُ يُقْطَعُ بِهِ الْحَدِيدُ أَوِ الْفِضَّةُ

اَلْفَرِيصُ [el-ferīṣ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Su husūsunda olan nöbetdaşa denir; tekūlu: هُوَ فَرِيصِي أَيْ يُفَارِصُنِي فِي الشِّرْبِ Ve boyun da-marlarına denir ki katʿ ile helāk olur; müf-redi فَرِيصَةٌ [ferīṣat]tır; ve minhu yukālu: لِلْجَرْيِ ضَخْمُ الْفَرِيصَةِ وَهِيَ وَدَجُ الْعُنُقِ Ve

فَرِيصَةٌ [ferīṣat] İnsān ve hayvānda yan ile yaʿnī boş böğür ile küreğin miyānında olur, dāʾimā ve hāssaten havf vaktinde tiril tiril titretir; yukālu: إِرْتَعَدَتْ فَرِيصَتُهُ وَهِيَ لَحْمَةٌ بَيْنَ الْجَنْبِ وَالْكَتِفِ لاَ تَزَالُ تُرْعَدُ Ve

فَرِيصَةٌ [ferīṣat] Dübürün ismidir, أُمُّ سُوَيْدٍ [ummu suveyd] maʿnāsına.

اَلْفَرْصَاءُ [el-ferṣāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Şol nākaya denir ki havuz başına gel-dikte develer içre sokulmayıp alargada dura, kaçan havuzun başı hālī kaldıkta varıp yalnızca içer ola; yukālu: نَاقَةٌ فَرْصَاءُ إِذَا كَانَتْ تَقُومُ نَاحِيَةً فَإِذَا خَلاَ الْحَوْضُ شَرِبَتْ

اَلْفَرَّاصُ [el-Ferrāṣ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Bāhile kabīlesinden bir batnın pederidir.

اَلْفِرْصَةُ [el-firṣat] (fā'nın kesriyle) Hāʾiz hatunun silinip pāk olacakları bez ve yün ve pamuk makūlesine denir. Cemʿi فِرَاصٌ

[firāṣ] gelir.

اَلْإِفْرَاصُ [el-ifrāṣ] (hemzenin kesriyle) Bir kimseye fırsat el vermek maʿnāsınadır; yukālu: أَفْرَصْتُهُ الْفُرْصَةُ إِذَا أَمْكَنَتْهُ

اَلْإِفْتِرَاصُ [el-iftirāṣ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznin-de) Fırsat bulmak ve fırsatı ganīmet bil-mek maʿnāsınadır; yukālu: إِفْتَرَصَ الْفُرْصَةَ إِذَا انْتَهَزَهَا

اَلْفِرَاصُ [el-firāṣ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Yavuz insān ve hayvāna denir; yukālu: رَجُلٌ وَجَمَلٌ فِرَاصٌ أَيْ شَدِيدٌ Ve galīz ve ahmer şeyʾe denir. Ve ʿAmr b. Aḥmer nām şāʿirin ceddi ismidir. Ve

فِرَاصٌ [firāṣ] Sevbe ıtlāk olunur; katʿ maʿnāsındandır; yukālu: مَا عَلَيْهِ فِرَاصٌ أَيْ ثَوْبٌ

اَلتَّفْرِيصُ [et-tefrīṣ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Ayakkabının esfelini demir ucuyla nakş eylemek maʿnāsınadır; yukālu: فَرَّصَ النَّعْلَ إِذَا نَقَّشَهُ بِطَرَفِ الْحَدِيدِ

اَلْمُفَارَصَةُ [el-mufāreṣat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Nöbetleşmek maʿnāsınadır; yukālu: فَارَصَهُ فِيهِ إِذَا نَاوَبَهُ

اَلتَّفَارُصُ [et-tefāruṣ] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vez-ninde) Su hissesinde nöbetleşmek maʿnāsınadır; yukālu: تَفَارَصُوا بِئْرَهُمْ إِذَا تَنَاوَبُوهَا

[ف ر ف ص]

اَلْفُرَافِصُ [el-furāfiṣ] (غُلاَبِطٌ [ʿulābiṭ] veznin-de) ve

اَلْفُرَافِصَةُ [el-furāfiṣat] (hā'yla) Gövdesi yumru, galīz ve şedīd olan arslana denir. Ve mutlakan kalın gövdeli yırtıcı cānvere denir. Ve şedīdü'l-batş adama denir.

فَرَافِصُ [Ferāfiṣ] (fā'nın fethiyle) Bir recül ismidir.

[ف ص ص]

اَلْفَصُّ [el-faṣṣ] (fā'nın harekāt-ı selāsı ve ṣād'ın teşdīdiyle) Yüzük kaşına denir, Fārisīde nigīn denir. Cevherī'nin fā'nın kesriyle lahndır demesi vehmdir. Cemʿi فُصُوصٌ [fuṣūṣ]tur.

Şārih der ki Cevherī'nin kelāmında lahn ʿibāreti olmayıp nihāyet lügat-ı ʿāmmedir dediğinden başka, Leyṯ ve İbnu's-Sikkīt ve Ebū Naṣr el-Fārābī, Cevherī ile müttefiklerdir. Ve

فَصٌّ [faṣṣ] Gövdede her iki kemiğin kavuştuğu yere ıtlāk olunur ki en yeri ve oynak yeri taʿbīr olunur; ve minhu yukālu li'l-feresi: إِنَّ فُصُوصَهُ لَظِمَاءٌ أَيْ لَيْسَتْ بِرَهِلَةٍ كَثِيرَةِ اللَّحْمِ وَهِيَ مُلْتَقَى كِلاَ عَظْمَيْنِ Ve فَصُّ الْأَمْرِ [faṣṣu'l-emr] bir māddenin fasl ve beyān olunacak kertesine ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ يَأْتِيكَ بِالْأَمْرِ مِنْ فَصِّهِ أَيْ مَفْصَلِهِ Ve gözün siyāhına ıtlāk olunur; yukālu: رَمَاهُ بِفَصِّ عَيْنِهِ أَيْ حَدَقَتِهَا Ve sarımsak dişine ıtlāk olunur; سِنُّ الثُّومِ [sinnu'ṣ-ṣūm] maʿnāsına.

اَلْفَصِيصُ [el-faṣīṣ] (أَزِيزٌ [ezīz] vezninde) Yara rutūbetlenip akmak maʿnāsınadır; yukālu: فَصَّ الْجُرْحُ فَصِيصًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا نَدِيَ وَسَالَ Ve bir nesneyi bir nesneden çekip ayırmak maʿnāsınadır; yukālu: فَصَّ كَذَا مِنْ كَذَا إِذَا فَصَلَهُ وَانْتَزَعَهُ Ve ocak çekirgesi ötmek maʿnāsınadır; yukālu: فَصَّ الْجُنْدُبُ إِذَا صَوَّتَ Ve çocuk āhestece ağlamak maʿnāsınadır; yukālu: فَصَّ الصَّبِيُّ إِذَا بَكَى بُكَاءً ضَعِيفًا Ve

فَصِيصٌ [faṣīṣ] Şol çekirdeğe denir ki yağ-lanmış gibi lekesiz pākīze ola. Ve

فَصِيصٌ [Faṣīṣ] Bir pınar ismidir. Ve bir nesneden bir mikdārca eser hāsıl olmak maʿnāsına müstaʿmeldir, maʿnā-yı evvel-den meʾhūzdur; ve minhu yukālu: مَا فَصَّ فِي يَدِي شَيْءٌ مِنْهُ أَيْ مَا بَرَدَ يَعْنِي مَا حَصَلَ

اَلْفَصْفَصَةُ [el-faṣfeṣat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vez-ninde) Tīz tīz söylemek maʿnāsınadır;

yukālu: فَصْفَصَ الْكَلاَمَ إِذَا عَجَلَ فِيهِ Ve bir haberi künh ve hakīkatiyle vukūᶜu üzere edā eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: فَصْفَصَ الْخَبَرَ إِذَا أَتَى بِهِ حَقًّا

اَلْفِصْفِصَةُ [el-fiṣfiṣat] (fā'ların kesriyle) Yonca taᶜbīr olunan nebāta denir, Fārisīde ispist denir; فَصَافِصُ [feṣāfiṣ] cemᶜidir.

اَلْفُصَافِصُ [el-fuṣāfiṣ] (عُلاَبِطٌ [ᶜulābiṭ] vezninde) Celādetli yavuz adama denir; yukālu: رَجُلٌ فُصَافِصٌ أَيْ جَلْدٌ شَدِيدٌ

اَلْفُصَافِصَةُ [el-fuṣāfiṣat] (hā'yla) Arslana denir.

اَلْإِفْصَاصُ [el-ifṣāṣ] (hemzenin kesriyle) Bir nesneden bir nesneyi fasl ve ihrāc eylemek maᶜnāsınadır; tekūlu: أَفْصَصْتُ إِلَيْهِ شَيْئًا مِنْ حَقِّهِ إِذَا أَخْرَجْتَهُ

اَلتَّفْصِيصُ [et-tefṣīṣ] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Gözü açıp bir nesneye dike dike bakmak maᶜnāsınadır; yukālu: فَصَّصَهُ بِعَيْنِهِ إِذَا حَمْلَقَ بِهَا

اَلْإِنْفِصَاصُ [el-infiṣāṣ] إِنْفِصَالٌ [infiṣāl] maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْفَصَّ مِنْهُ إِذَا انْفَصَلَ

اَلْإِفْتِصَاصُ [el-iftiṣāṣ] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Bir nesneden bir şeyᵓi ayırmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِفْتَصَّ الشَّيْءَ مِنْهُ إِذَا فَصَلَهُ

اَلْإِسْتِفْصَاصُ [el-istifṣāṣ] İstihrāc maᶜnāsınadır; yukālu: مَا اسْتَفَصَّ مِنْهُ شَيْئًا أَيْ مَا اسْتَخْرَجَ

اَلتَّفْصْفُصُ [et-tefaṣfuṣ] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Nās bir nesneden nefret edip dağılıvermek maᶜnāsınadır; yukālu: تَفَصْفَصُوا عَنْهُ إِذَا تَنَادُّوا

اَلْفَصَّاصُ [el-faṣṣāṣ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Yüzük kaşı yapan ve satan kimseye denir. O cümleden Muḥammed b. Aḥmed el-Faṣṣāṣ muhaddisīndendir.

[ف ق ص]

اَلْفَقْصُ [el-faḳṣ] (نَقْصٌ [naḳṣ] vezninde) Yumurtayı yarıp kırmak maᶜnāsınadır; yukālu: فَقَصَ الْبَيْضَةَ فَقْصًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَسَرَهَا وَفَضَخَهَا

اَلْفَقِيصَةُ [el-feḳīṣat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) ve

اَلْمَفْقُوصَةُ [el-mefḳūṣat] Yarılıp kırılmış yumurtaya denir.

اَلْفَقِيصُ [el-feḳīṣ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Ekinciler edevātından halka gibi bir demir tavktır ki baᶜzı edevātı bir araya getirip geçirirler.

اَلْفَقُّوصُ [el-faḳḳūṣ] (تَنُّورٌ [tennūr] vezninde) Lügat-ı Mışriyyede hām kavuna denir.

اَلْمِفْقَاصُ [el-mifḳāṣ] Gürz taᶜbīr olunan çomağın ucunda nar şeklinde topa denir ki onunla her neye vursalar yumurta gibi tārümār eder. Bu çomağın yuvalak tepesi olacaktır; yukālu: فَضَخَهُ بِالْمِفْقَاصِ وَهُوَ شِبْهُ رُمَّانَةٍ تَكُونُ فِي طَرَفِ جُزْءٍ تَفْقِصُ كُلَّ شَيْءٍ أَدْرَكَتْهُ

[ف ل ص]

اَلتَّفْلِيصُ [et-teflīṣ] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Kurtarmak maᶜnāsınadır; yukālu: فَلَّصَهُ إِذَا خَلَّصَهُ

اَلْإِفْلاَصُ [el-iflāṣ] (hemzenin kesriyle) ve

اَلْإِنْفِلاَصُ [el-infilāṣ] (إِنْفِعَالٌ [infiᶜāl] vezninde) ve

اَلتَّفَلُّصُ [et-tefelluṣ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Sıyrılıp kurtulmak maᶜnāsınadır; yukālu: فَلَّصَهُ فَأَفْلَصَ وَانْفَلَصَ وَتَفَلَّصَ أَيْ خَلَّصَهُ فَتَخَلَّصَ

اَلْإِفْتِلاَصُ [el-iftilāṣ] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Bir kimsenin elinden bir takrīble bir nesneyi alıvermek maᶜnāsınadır; tekūlu: إِفْتَلَصْتُهُ مِنْ يَدِهِ إِذَا أَخَذْتَهُ

[ف و ص]

اَلْمُفَاوَصَةُ [el-mufāveṣat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bir sözü keşf ve beyān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: فَاوَصَ الْحَدِيثَ إِذَا بَيَّنَهُ

اَلتَّفَاوُصُ [et-tefāvuṣ] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) تَبَايُنٌ [tebāyūn] maʿnāsınadır ki بَيْنٌ [beyn] lafzından meʾhūzdur, بَيَانٌ [beyān] dan değildir. Pes birbirinden ayrılmak maʿnāsınadır; yukālu: تَفَاوَصَا إِذَا تَبَايَنَا

[ف ي ص]

اَلْفَيْصُ [el-feyṣ] (fā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Seyāhat eylemek maʿnāsınadır; yukālu: فَاصَ فِي الْأَرْضِ يَفِيصُ فَيْصًا إِذَا ذَهَبَ Ve zāʾil olmak maʿnāsınadır; tekūlu: مَا فِصْتُ أَيْ مَا بَرِحْتُ Ve sözü açıp beyān ve ifsāh eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَا يَفِيصُ بِهِ لِسَانُهُ أَيْ مَا يُفْصِحُهُ

اَلْمَفِيصُ [el-mefīṣ] (mīm'in fethiyle) Sapacak yere denir; yukālu: مَا عَنْهُ مَفِيصٌ أَيْ مَحِيدٌ

اَلْإِفَاصَةُ [el-ifāṣat] (hemzenin kesriyle) Sözü izhār ve beyān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَفَاصَ الْكَلَامَ إِذَا بَيَّنَهُ Ve tebevvül ederken sidiği çöğdürmek maʿnāsınadır; yukālu: أَفَاصَ بِبَوْلِهِ إِذَا رَمَى بِهِ Ve bir nesneyi avuçlayıp alırken parmaklar açılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَفَاصَتْ يَدُهُ إِذَا تَفَرَّجَتْ أَصَابِعُهَا عَنْ قَبْضِ الشَّيْءِ

FASLU'L-ḲĀF
(فَصْلُ الْقَافِ)

[ق ب ص]

اَلْقَبْصُ [el-ḳabṣ] (ḳāf'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi parmakların uçlarıyla yapışıp almak maʿnāsınadır; yukālu: قَبَصَ الشَّيْءَ قَبْصًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا تَنَاوَلَهُ بِأَطْرَافِ أَصَابِعِهِ Ve bir adam yā bir hayvān su içerken henüz kanmaksızın içmekten alıkomak maʿnāsınadır; yukālu: قَبَصَ فُلَانًا إِذَا قَطَعَ عَلَيْهِ شُرْبَهُ قَبْلَ أَنْ يَرْوَى Ve erkek hayvān dişiye aşmak maʿnāsınadır; yukālu: قَبَصَ الْفَحْلُ إِذَا نَزَا Ve dona uçkur geçirip çekmek maʿnāsınadır; yukālu: قَبَصَ التِّكَّةَ إِذَا أَدْخَلَهَا فِي السَّرَاوِيلِ فَجَذَبَهَا Ve at kısmı cünbüş ve neşāta gelip şatāret eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَبَصَ الْفَرَسُ إِذَا خَفَّ وَنَشِطَ

اَلتَّقْبِيصُ [et-teḳbīṣ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bu dahi bir nesneyi parmakları uçlarıyla almak maʿnāsınadır; yukālu: قَبَّصَ الشَّيْءَ بِمَعْنَى قَبَصَهُ

اَلْقَبْصَةُ [el-ḳabṣat - el-ḳubṣat] (ḳāf'ın fethi ve zammıyla) Parmak uçlarıyla alınan bir niçe şeye denir; tekūlu: أَخَذْتُهُ قَبْصَةً مِنْهُ وَهِيَ الْمُتَنَاوَلُ بِأَطْرَافِ الْأَصَابِعِ Ve

قَبْصَةٌ [ḳabṣat] (ḳāf'ın fethiyle) Çekirgeye denir. Ve iki avucun götürdüğü buğday ve hurmā makūlesi taʿāma denir; ḳāf'ın zammıyla da lügattir; yukālu: أَخَذَهُ مِنْهُ قَبْصَةٌ أَيْ مَا حَمَلَتْ كَفَّاهُ

اَلْقَبِيصَةُ [el-ḳabīṣat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Toprak ve çakıl taşı ve moloz kümesine denir. Ve Mavṣil şarkīsinde bir karye adıdır. Ve Surre-men-reʾā kasabası kurbünde bir karyedir. Ve Ḳabīṣa b. el-Esved ve Ḳabīṣa b. el-Berāʾ ve Ḳabīṣa b. Cābir

ve Ḳabīṣa b. Ẕuʾeyb ve Ḳabīṣa b. Şubrume yāhūd İbn Burme ve Ḳabīṣa b. ed-Demūn ve Ḳabīṣa b. el-Muḫāriḳ ve Ḳabīṣa b. Ḳāṣ ashāblardır.

اَلْقَبُوصُ [el-ḳabūṣ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Bünyesi kunt ve kavī ve aʿzāsı dirnekli ata denir; yukālu: فَرَسٌ قَبُوصٌ أَيِ الْوَثِيقُ الْخَلْقِ Ve şol ata denir ki tırnaklarının ön uçlarıyla nakıllar ola; yukālu: فَرَسٌ قَبُوصٌ إِذَا رَكَضَ لَمْ يُصِبِ الْأَرْضَ إِلاَّ أَطْرَافُ سَنَابِكِهِ

اَلْقِبْصُ [el-ḳibṣ] (ḳāf'ın kesriyle) Nāstan ʿaded-i kesīre denir; yukālu: جَاءَ قِبْصُ بَنِي فُلاَنٍ أَيْ عَدَدٌ كَثِيرٌ Ve asl ve menşeʾ maʿnāsınadır. Ve pek firāvān kumluk mecmaʿına denir; bunda ḳāf'ın fethiyle de cāʾizdir.

اَلْمِقْبَصُ [el-miḳbaṣ] (مِنْبَرٌ [minber] veznin-de) Şol ipe denir ki tesviye ve tanzīm için koşu atlarının önlerine çekilir; yukālu: سَوَّى الْخَيْلَ بِالْمِقْبَصِ وَهُوَ الْحَبْلُ الَّذِي يُمَدُّ بَيْنَ يَدَيِ الْخَيْلِ فِي الْحَلْبَةِ أَخَذَتْهُ عَلَى الْمِقْبَصِ أَيْ عَلَى قَالَبِ الْإِسْتِوَاءِ Ve minhu kavluhum:

اَلْقَبَصُ [el-ḳabaṣ] (fethateynle) Bir güne vecaʿa denir ki aç karnına çok hurmā yemekten ciğere ʿārız olur; yukālu: أَصَابَهُ الْقَبَصُ وَهُوَ وَجَعُ الْكَبِدِ مِنْ أَكْلِ التَّمْرِ عَلَى الرِّيقِ Ve

قَبَصٌ [ḳabaṣ] İnsānın başı iri ve kaba olmak maʿnāsınadır; yukālu: قَبِصَ الرَّجُلُ قَبَصًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ضَخُمَ هَامَتُهُ Ve cünbüş ve neşāta gelmek maʿnāsınadır; yukālu: قُبِصَ الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا خَفَّ وَنَشِطَ Ve nākanın rahiminin ağzı kavuşup yumulmak maʿnāsınadır; yukālu: قَبِصَتْ رَحِمُ النَّاقَةِ قَبَصًا مِنَ الْبَابِ الْمَزْبُورِ إِذَا انْضَمَّتْ Ve ağaçlara yāhūd ekinlere çekirge uşmak maʿnāsınadır; yukālu: قَبَصَ الْجَرَادُ عَلَى الشَّجَرِ إِذَا تَقَبَّصَ

اَلْأَقْبَصُ [el-aḳbaṣ] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Başının tepesi iri ve kaba ve müdevver olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَقْبَصُ الرَّأْسِ أَيْ ضَخْمٌ مُدَوَّرٌ Ve şol ata denir ki ayaklarının ilerisiyle gerisinde ökçe yerlerine toprak saçarak yürür ola; yukālu: فَرَسٌ أَقْبَصُ أَيِ الَّذِي يَمْشِي فَيَحْثِي التُّرَابَ بِصَدْرِ قَدَمِهِ عَلَى مَوْضِعِ الْعَقِبِ

اَلْقَبْصَاءُ [el-ḳabṣāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) İri ve yuvarlak baş tepesine denir; yukālu: هَامَةٌ بَيْضَاءُ أَيْ ضَخْمَةٌ مُدَوَّرَةٌ

اَلْقَبِصُ [el-ḳabiṣ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Cünbüşlü neşātlı adama denir. Ve sünüp uzanmayan ipe denir ki kıvrık olmakla çe-kilip uzanmaz.

اَلْمُتَقَبِّصُ [el-muteḳabbiṣ] (مُتَعَبِّسٌ [muteʿabbis] vezninde) Bu dahi mümtedd olmayan ipe denir; yukālu: حَبْلٌ قَبِصٌ وَمُتَقَبِّصٌ أَيْ غَيْرُ مُمْتَدٍّ

اَلْقِبِصَّى [el-ḳibiṣṣā] (زِمِكَّى [zimikkā] vez-ninde) Pek seğirtmeye denir, ʿadv-i şedīd maʿnāsına.

اَلْإِنْقِبَاصُ [el-inḳibāṣ] (إِنْقِبَاضٌ [inḳibāḍ] vez-ninde ve mürādifidir ki buruşup çekilmek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْقَبَصَ غُرْمُولُ الْفَرَسِ إِذَا انْقَبَضَ

[ق ح ص]

اَلْقَحْصُ [el-ḳaḥṣ] (ḳāf'ın fethi ve ḥā-yı mühmelenin sükūnuyla) Sürʿat ve şitābla mürūr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَحَصَ الرَّجُلُ قَحْصًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا مَرَّ مَرًّا سَرِيعًا Ve süpürmek maʿnāsınadır; yukālu: قَحَصَ الْبَيْتَ إِذَا كَنَسَهُ Ve ayakla tepinmek maʿnāsınadır; yukālu: قَحَصَ بِرِجْلِهِ إِذَا رَكَضَ Ve seğirtmek maʿnāsınadır; tekūlu: سَبَقَنِي قَحْصًا أَيْ عَدْوًا

اَلْإِقْحَاصُ [el-iḳḥaṣ] (hemzenin kesriyle) ve

اَلتَّقْحِيصُ [et-takḥīṣ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] veznin-de) Baʿīd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَقْحَصَهُ وَقَحَّصَهُ إِذَا أَبْعَدَهُ عَنِ الشَّيْءِ

[ق ر ص]

اَلْقَرْصُ [el-ḳarṣ] (فَرْضٌ [farḍ] vezninde) İki parmakla bir kimsenin etini sıkıp acıtmak maᶜnāsınadır ki çimdiklemek taᶜbīr olunur; yukālu: قَرَصَ لَحْمَهُ قَرْصًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَخَذَهُ بِإِصْبَعَيْهِ فَآلَمَهُ Ve pire ısırmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: قَرَصَهُ الْبُرْغُوثُ إِذَا لَسَعَهُ Ve bir nesneyi avuçlayıp almak maᶜnāsınadır; yukālu: قَرَصَ الشَّيْءَ إِذَا قَبَضَهُ Ve kesmek maᶜnāsınadır; yukālu: قَرَصَهُ إِذَا قَطَعَهُ Ve ekmek yapmak için hamur açmak maᶜnāsınadır; yukālu: قَرَصَ الْعَجِينَ إِذَا بَسَطَهُ

اَلْقَوَارِصُ [el-ḳavāriṣ] (قَارِصَةٌ [ḳārişat] ın cemᶜidir, muhātabı āzürde-dil eden kelimāta ıtlāk olunur; yukālu: لَا يَزَالُ يَقْرُصُ النَّاسَ بِالْقَوَارِصِ أَيِ الْكَلِمَاتِ الْمُنَغِّصَةِ الْمُولِمَةِ

اَلْقَارِصُ [el-ḳāriṣ] Sivrisineğe şebīh bir böceğe denir ki tatarcık olacaktır. Ve lisānı burup ısıran ekşi süte denir, ᶜalā-kavlin şol ekşi süte denir ki üzerine çok süt sağılmakla ekşiliği gitmiş ola; yukālu: لَبَنٌ قَارِصٌ إِذَا كَانَ يَحْذِي اللِّسَانَ أَوْ هُوَ حَامِضٌ حُلِبَ عَلَيْهِ حَلِيبٌ كَثِيرٌ فَذَهَبَتْ حُمُوضَتُهُ

اَلْمِقْرَاصُ [el-miḳrāṣ] Makasa denir ki sındı dahi derler, kāğıd ve bez kesilir; yukālu: قَرَصَهُ بِالْمِقْرَاصِ وَهُوَ السِّكِّينُ الْمُعَقْرَبُ الرَّأْسِ

قُرْصٌ [Ḳurṣ] (ḳāf'ın zammıyla) Arz-ı Ġassān'da bir höyük adıdır. Ve Ḳurṣ b. Uḫtu'l-Ḥāriṣ b. Ebī Şimr el-Ġassānī ismidir. Ve

قُرْصٌ [ḳurṣ] Bir dāne ekmek külçesine denir. Ve قُرْصُ الشَّمْسِ [ḳurṣu'ş-şems] küre-i āfitābdan ᶜibārettir ki murād güneşin cirmidir; yukālu: طَلَعَ قُرْصُ الشَّمْسِ أَيْ عَيْنُهَا

اَلْقُرْصَةُ [el-ḳurṣat] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Bu dahi ekmek külçesine denir. قُرْصٌ [ḳurṣ]un cemᶜi قِرْصَةٌ [ḳiraṣat] gelir ḳāf'ın kesri ve rā'nın fethiyle, غُصْنٌ [ġuṣn] ve غِصَنَةٌ [ġiṣanet] gibi ve أَقْرَاصٌ [aḳrāṣ] gelir. Ve قُرْصَةٌ [ḳurṣat]ın cemᶜi قُرَصٌ [ḳuraṣ] gelir, غُرْفَةٌ [ġurfet] ve غُرُفٌ [ġuref] gibi.

اَلْقَرِيصُ [el-ḳarīṣ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bir türlü katık adıdır ki murād puhtī dedikleri taᶜāmdır, balıktan ve paçadan olur.

اَلْقُرَّاصُ [el-ḳurrāṣ] (رُمَّانٌ [rummān] veznince) Papatya dedikleri nebāta denir, bābūnec maᶜnāsına. Ve bir nevᶜ rebīᶜī nebāt adıdır. Ve Yemen zaᶜferānına denir. Ve أَحْمَرُ [aḥmer] lafzını teᵓkīd olur, gūyā ki fart-ı humretinden basarı قُرْصٌ [ḳurṣ] eder; yukālu: أَحْمَرُ قُرَّاصٌ أَيْ قَانِئٌ

اَلْقَرَصُ [el-ḳaraṣ] (fethateynle) Bir kimse dāᵓimā nās ile münāferet ve fasl ve gıybet eder olmak maᶜnāsınadır; yukālu: قَرِصَ الرَّجُلُ قَرَصًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا دَامَ عَلَى الْمُنَافَرَةِ وَالْغِيبَةِ

اَلْقِرَاصُ [el-Ḳirāṣ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Benī ᶜAmr b. Kilāb cemāᶜati yurdunda bir su adıdır.

اَلْقُرْصُنَّةُ [el-ḳurṣunnet] (ḳāf'ın ve ṣād'ın zammı ve nūn'un teşdīdiyle) قَرْصٌ [ḳars] lafzından sıfat-ı müᵓennestir, سُمْعُنَّةٌ [sumᶜunnet] سَمْعٌ [semᶜ]den ve نُظْرُنَّةٌ [nuẓrunnet] نَظَرٌ [naẓar]dan sıfat olduğu gibi. Pes قُرْصُنَّةٌ [ḳurṣunnet] birisi kendisini çimdiklese ondan zann ve gümāna düşen ᶜavrete denir ve bunlar sīga-i mahsūsadır. Gerçi şārih bu güne tefsīr eyledi, lākin çimdikçi ᶜavret olmak aglebdir.

اَلتَّقْرِيصُ [et-taḳrīṣ] Ekmek yapmak için yumak yumak hamuru kesmek maᶜnāsınadır; yukālu: قَرَّصَ الْعَجِينَ إِذَا قَطَّعَهُ

اَلْمُقَرَّصُ [el-muḳarraṣ] (مُعَظَّمٌ [muᶜaẓẓam] vezninde) قُرْصٌ [ḳurṣ] gibi değirmi olan ārāyiş-ı nisvāna denir; yukālu: حَلْيٌ مُقَرَّصٌ أَيْ مُسْتَدِيرٌ كَالْقُرْصِ

[ق ر ف ص]

اَلْقُرْفُصَى [el-ḳurfuṣā] (ḳāf'ın ve fā'nın harekāt-ı selāsı ve elifin kasrıyla) ve

اَلْقُرْفُصَاءُ [el-ḳurfuṣāʾ] (ḳāf'ın ve fā'nın zammı ve elifin meddiyle) ve

اَلْقُرْفُصَاءُ [el-ḳurufṣāʾ] (ḳāf'ın ve bi'l-itbāʿ rā'nın zammıyla) Çileye giren sūfīlerin oturması gibi kıynaklarını yere koyup ve uyluklarını karnına kısıp ve dizlerini dikip ve ellerini kemer gibi inciklerinden koçarak oturmağa denir, ʿalā-kāvlin dizleri üzere gereği gibi münkebb olarak karnını uyluklarına yapıştırıp ve ellerini koltuklarına kıstığı hālde oturmaktır ki aʿrāb oturuşudur; yukālu: قَعَدَ الْقُرْفُصَى وَالْقُرْفُصَاءَ وَالْقُرْفُصَاءَ وَهُوَ أَنْ يَجْلِسَ عَلَى أَلْيَتَيْهِ وَيُلْصِقَ فَخِذَيْهِ بِبَطْنِهِ وَيَحْتَبِي بِيَدَيْهِ يَضَعُهُمَا عَلَى سَاقَيْهِ أَوْ يَجْلِسَ عَلَى رُكْبَتَيْهِ مُنْكَبًّا وَيُلْصِقَ بَطْنَهُ بِفَخِذَيْهِ وَيَتَأَبَّطَ كَفَّيْهِ

اَلْقُرَافِصُ [el-ḳurāfiṣ] (عُلَابِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Vücūdu iri celd ve çālāk adama denir; yukālu: رَجُلٌ قُرَافِصٌ أَيْ جَلْدٌ ضَخْمٌ

اَلْقِرْفَاصُ [el-ḳirfāṣ] (قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] vezninde) Şol buğura denir ki bir aşmakla gebe eder ola, فَحْلٌ مُجْزِئٌ [faḥlun muczi'un] maʿnāsına.

اَلْقَرَافِصَةُ [el-ḳarāfiṣat] (قَرَامِطَةٌ [ḳarāmiṭat] vezninde) Uğrulara denir, لُصُوصٌ [luṣūṣ] maʿnāsına.

اَلْقَرْفَصَةُ [el-karfeṣat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bir kimsenin ellerini ayakları altından getirip dertop çekip bağlamak maʿnāsınadır; domuz topu bağlamak taʿbīr olunur; yukālu: قَرْفَصَهُ إِذَا شَدَّ يَدَيْهِ تَحْتَ رِجْلَيْهِ Ve ʿavretin iki tarafını bir araya sımsıkı derneştirip dertop ederek cimāʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: جَامَعَهَا مُقَرْفِصًا وَهُوَ أَنْ يَجْمَعَ بَيْنَ طَرَفَيْهَا يُقَرْفِصُهَا

اَلتَّقَرْفُصُ [et-teḳarfuṣ] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Hatun siyābına bürünüp büzülerek oturmak maʿnāsınadır; yukālu: تَقَرْفَصَتِ الْعَجُوزُ إِذَا تَزَمَّلَتْ فِي ثِيَابِهَا

[ق ر ق ص]

اَلْقَرْقَصَةُ [el-ḳarfeṣat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Köpek eniğini çağırmak maʿnāsınadır; yukālu: قَرْقَصَ بِالْجِرْوِ إِذَا دَعَاهُ

اَلْقُرْقُوصُ [el-ḳurkūṣ] (زُنْبُورٌ [zunbūr] vezninde) Köpek eniğine denir.

[ق ر م ص]

اَلْقِرْمِصُ [el-ḳirmiṣ] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) ve

اَلْقِرْمَاصُ [el-ḳirmāṣ] (قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] vezninde) Bedevīlere mahsūs şol çukura denir ki içerisi bol ve ağzı dar olur, üşümüş adam ısınmak için içine girip otururlar. Ve külleme ekmek pişirecek çukur ocağa denir. Ve güvercin yumurtlayacak yuvaya denir ki o dahi bādiyede çukur yerlerde olur; cemʿi قَرَامِيصُ [ḳarāmīṣ]tir. Ve

قِرْمَاصٌ [ḳirmāṣ] Yanakların kısalığına denir; yukālu: فِي وَجْهِهِ قِرْمَاصٌ أَيْ قِصَرُ الْخَدَّيْنِ

اَلْقَرْمَصَةُ [el-ḳarmeṣat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Üşümüş kimse zikr olunan çukura girmek maʿnāsınadır; yukālu: قَرْمَصَ الصَّرِدُ إِذَا دَخَلَ فِي الْقِرْمَاصِ

اَلْقُرَامِصُ [el-ḳurāmiṣ] (عُلَابِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Dil buran ekşi süte denir; tekūlu: أَتَانِي بِالْقَرَامِصِ أَيِ اللَّبَنِ الْقَارِصِ

[ق ر ن ص]

اَلْقَرْنَصَةُ [el-ḳarneṣat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Horoz tüylerini kabartarak hasmından kaçmak maʿnāsınadır; yukālu: قَرْنَصَ الدِّيكُ إِذَا فَرَّ وَقَنْزَعَ ʿAlā-kavlin bunda savāb olan sīn'le olmaktır. Ve

قَرْنَصَةٌ [ḳarneṣat] Doğanı avlatmak için tületmek maʿnāsınadır ve bu maʿnāda lāzım olur; yukālu: قَرْنَصَ الْبَازِيَ إِذَا اقْتَنَاهُ لِلْإِصْطِيَادِ فَقَرْنَصَ الْبَازِي نَفْسُهُ

اَلْقَرَانِيصُ [el-ḳarānīṣ] Çizmenin koncunda olan niğendelere denir, ʿalā-kavlin çizmenin burnu tarafına denir; قُرْنُوصٌ [ḳurnūṣ] müfredidir ḳāf'ın zammıyla.

[ق ص ص]

اَلْقَصُّ [el-ḳaṣṣ] (ḳāf'ın fethi ve ṣād'ın teşdīdiyle) ve

اَلْقَصَصُ [el-ḳaṣaṣ] (fethateynle) Bir kimsenin izini sürüp ardınca gitmek maʿnāsınadır; yukālu: قَصَّ أَثَرَهُ قَصًّا وَقَصَصًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا تَتَبَّعَهُ Ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿فَارْتَدَّا عَلَى آثَارِهِمَا قَصَصًا﴾ أَيْ رَجَعَا مِنَ الطَّرِيقِ الَّذِي سَلَكَاهُ يَقُصَّانِ الْأَثَرَ Şārih der ki asl قَصَصٌ [ḳaṣaṣ] ismdir, masdar mevziʿinde dahi istiʿmāl olunur. Ve

قَصٌّ [ḳaṣṣ] ve

قَصَصٌ [ḳaṣaṣ] Bir adama bir haber ve kelāmı beyān edip bildirmek maʿnāsınadır; yukālu: قَصَّهُ الْخَبَرَ إِذَا أَعْلَمَهُ Ve kavluhu taʿālā: ﴿نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ أَحْسَنَ الْقَصَصِ﴾ أَيْ نُبَيِّنُ لَكَ أَحْسَنَ الْبَيَانِ Burada قَصَصٌ [ḳaṣaṣ] ismdir. Ve

قَصٌّ [ḳaṣṣ] Bir nesneyi mikrāzla kesip kırkmak maʿnāsınadır; yukālu: قَصَّ الشَّعْرَ وَالظُّفْرَ قَصًّا إِذَا قَطَعَ مِنْهُمَا بِالْمِقَصِّ Ve

قَصٌّ [ḳaṣṣ] ve

قَصَصٌ [ḳaṣaṣ] Göğse denir, sadr maʿnāsına, ʿalā-kavlin göğsün başına denir ki döş taʿbīr olunur yāhūd göğsün ortasına yāhūd göğüs kemiğine denir; cemʿi قِصَاصٌ [ḳiṣāṣ] tır ḳāf'ın kesriyle. Ve koyundan kırkılmış yüne denir. Ve

قَصٌّ [ḳaṣṣ] Koyun yāhūd atın gebeliği belli olmak maʿnāsınadır, ʿalā-kavlin kösnüklüğü savuşup gebe olmak maʿnāsınadır; yukālu: قَصَّتِ الشَّاةُ أَوِ الْفَرَسُ قَصًّا إِذَا اسْتَبَانَ حَمْلُهَا أَوْ ذَهَبَ وِدَاقُهَا وَحَمَلَتْ Ve ölümcül olmak maʿnāsına müstaʿmeldir, güyā ki ölüm onu tetebbuʿ eder; yukālu: قَصَّهُ الْمَوْتُ إِذَا دَنَا مِنْهُ Ve ölümcül eylemek maʿnāsınadır; yukālu: ضَرَبَهُ حَتَّى قَصَّهُ مِنَ الْمَوْتِ أَيْ أَدْنَاهُ مِنْهُ

اَلْقَاصُّ [el-ḳāṣṣ] Kıssā ve dāsitān söyler olan adama denir; yukālu: وَاعِظٌ قَاصٌّ أَيْ يَأْتِي بِالْقِصَّةِ

اَلْقَصَّةُ [el-ḳaṣṣat] (ḳāf'ın fethiyle ve kesriyle) Kirece denir, جَصَّةٌ [ceṣṣat] maʿnāsına ki cemʿ-i cinsīleri قَصٌّ [ḳaṣṣ] ve جَصٌّ [caṣṣ]tır; ve minhu'l-hadīsu ʿan ʿĀʾişe radıyallāhu ʿanhā: «أَنَّهَا قَالَتْ لِلنِّسَاءِ لاَ تَغْتَسِلْنَ مِنَ الْمَحِيضِ حَتَّى تَرَيْنَ الْقَصَّةَ الْبَيْضَاءَ» أَيْ تَرَيْنَ الْخِرْقَةَ بَيْضَاءَ كَالْقَصَّةِ Yaʿnī "Sizler hayzdan pāk olduk zannıyla igtisāle mübāderet eylemeyesiz, tā ki tutunduğunuz hayz bezini kireç gibi lekesiz görmedikçe." Ve قَصَّةٌ [ḳaṣṣat]ın cemʿi قِصَاصٌ [ḳiṣāṣ] gelir ḳāf'ın kesriyle.

ذُو الْقَصَّةِ [Ẕu'l-Ḳaṣṣat] (ḳāf'ın fethiyle) Zubāle ve Şuḳūḳ nām mahaller beyninde bir mevziʿdir. Ve Eceʾ nām cebelde Benū Ṭarīf yurdunda bir sudur.

اَلْمِقَصُّ [el-miḳaṣṣ] (mīm'in kesriyle) Sındıya denir; yukālu: قَطَعَهُ بِالْمِقَصِّ أَيِ الْمِقْرَاضِ Tesniyesinde مِقَصَّانِ [miḳāṣṣān] denir.

Şārih der ki cemʿi مِقَاصٌّ [miḳāṣṣ] gelir ve baʿzılar tesniye bünyesiyle مِقَصَّانِ [miḳaṣṣāni] denir, ifrādı cāʾiz değildir ve ehl-i lügat bu bābda müttefikler dedi. Pes ona göre مِقَصٌّ [miḳaṣṣ] bir kanadı olur ve Sībeveyhi *Kitāb*'ının "bābu mā yuʿtemelu bihi" dediği mahalde müfred olarak مِقَصٌّ [miḳaṣṣ] ıtlāk olunduğunu sebt eylemekle müʾellif dahi ona iktidā eyledi. Pes müʾellifin وَهُمَا مِقَصَّانِ kavli tesniyeye işāret

olur. İntehā.

اَلْقُصَاصُ [el-ḳuṣāṣ] (ḳāf'ın harekāt-ı selāsıyla) Başta kıl bitmeye başladığı yere denir ki ondan aşağıda kıl bitmez, gerek ardından ve gerek önünden olsun; yukālu: شَجَّهُ قُصَاصَ الشَّعْرِ بِالْحَرَكَاتِ الثَّلَاثِ وَهُوَ حَيْثُ يَنْتَهِي نَبْتَتُهُ مِنْ مُقَدَّمِهِ أَوْ مُؤَخَّرِهِ Ve makʿadda iki kıynağın kavuştuğu yere denir ki uyluk dipleri olur.

اَلْقَصَاصُ [el-ḳaṣāṣ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Bir şecer adıdır ki bal arısı otlayıp ondan bal yapar, عَسَلٌ قَصَاصٌ [ʿaselun ḳaṣāṣ] dedikleri budur. Müfredātta bunu arı otu dedikleri nebātla beyān eylediler ki beyāz ve sarı ve kırmızı olur, mahsūs arı kovanları vazʿ ettikleri semtlerde zerʿ ederler.

قُصَاصٌ [Ḳuṣāṣ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bir dağın ismidir. Ve

قُصَاصٌ [ḳuṣāṣ] Başın ortasından ibtidā mikrāzla kırkılmağa başlanacak yere denir, ʿalā-kavlin kafānın nihāyet bulduğu yere denir yāhūd kıl bittiği yerlerin dāʾiren-mā-dār çevresinin nihāyetine denir. Ve

اَلْقُصَاصَةُ [el-Ḳuṣāṣat] (ثُمَامَةٌ [ṯumāmet] vezninde) Bir mevziʿdir.

اَلْإِقْصَاصُ [el-iḳṣāṣ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi koyunun yāhūd kısrağın gebeliği belli olmak, ʿalā-kavlin kösnüklüğü gidip gebe olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَقَصَّتِ الشَّاةُ أَوِ الْفَرَسُ إِذَا اسْتَبَانَ حَمْلُهَا أَوْ ذَهَبَ وِدَاقُهَا وَحَمَلَتْ وَهِيَ مُقِصٌّ مِنْ مَقَاصَّ Ve deve kısmı pek zebūnluğundan yerinden kımıldayamaz olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَقَصَّ الْبَعِيرُ هُزَالاً إِذَا صَارَ لاَ يَسْتَطِيعُ أَنْ يَنْبَعِثَ Ve kātili yāhūd cārihi kısās eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَقَصَّ الْأَمِيرُ فُلَانًا مِنْ فُلَانٍ إِذَا اقْتَصَّ لَهُ مِنْهُ فَجَرَحَهُ مِثْلَ جَرْحِهِ أَوْ قَتَلَهُ قَوَدًا Ve yer قَصِيصٌ [ḳāṣīṣ] dedikleri nebāt bitirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَقَصَّتِ الْأَرْضُ إِذَا انْبَتَتِ الْقَصِيصَ

Müʾellif قَصِيصٌ [ḳaṣīṣ] ne güne nebāt olduğunu beyān eylememiştir. Şārih der ki قَصِيصٌ [ḳaṣīṣ] bir güne nebāttır ki mantar yanlarında biter, onunla mantara delālet olunur, lākin Tuḥfe mütercimi tūderī ile ki kuş ekmeği dedikleri nebāttır beyān eylemiştir. Ve

إِقْصَاصٌ [iḳṣāṣ] Bir kimse kendi nefsini قِصَاصٌ [ḳiṣāṣ] olunmağa teslīm ve takrīr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَقَصَّ الرَّجُلُ مِنْ نَفْسِهِ إِذَا مَكَّنَ مِنَ الْإِقْتِصَاصِ مِنْهُ Ve bir kimse ölümcül olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَقَصَّهُ الْمَوْتُ إِذَا دَنَا مِنْهُ Ve ölümcül eylemek maʿnāsınadır; yukālu: ضَرَبَهُ حَتَّى أَقَصَّهُ مِنَ الْمَوْتِ أَيْ أَدْنَاهُ مِنْهُ

اَلْمُقِصُّ [el-muḳiṣṣ] (mīm'in zammı ve ḳāf'ın kesriyle) Hamli zāhir olan koyuna ve kısrağa denir; مَقَاصٌّ [meḳāṣṣ] cemʿidir; yukālu: شَاةٌ أَوْ فَرَسٌ مِقَصٌّ إِذَا اسْتَبَانَ حَمْلُهَا

اَلْقَصْقَصُ [el-ḳaṣḳaṣ] (عَرْعَرٌ [ʿarʿar] vezninde) ve

اَلْقَصِيصُ [el-ḳaṣīṣ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Göğüste kıl biten yere denir. Ve

قَصِيصٌ [Ḳaṣīṣ] Eceʾ nām cebelde bir su adıdır. Ve

قَصْقَصٌ [ḳaṣḳaṣ] ve

قَصِيصٌ [ḳaṣīṣ] Sese denir, savt maʿnāsına.

اَلْقَصِيصَةُ [el-ḳaṣīṣat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Şol deveye denir ki binek develerinin izlerine düşüp gider ola. Ve nakl ve hikāye olunacak kıssa ve dāsitāna denir; yukālu: فُلَانٌ يَقُصُّ قَصِيصَةً أَيْ قِصَّةً Ve küçük tenbelīt devesine denir. Ve bir yerde birikmiş tāʾifeye denir; tekūlu: رَأَيْتُ قَصِيصَةً مِنَ النَّاسِ وَهِيَ طَائِفَةٌ مُجْتَمِعَةٌ فِي مَكَانٍ

اَلْقُصْقُصُ [el-ḳuṣḳuṣ] (هُدْهُدٌ [hudhud] vezninde) ve

اَلْقُصْقُصَةُ [el-ḳuṣḳuṣat] (hā'yla) ve

اَلْقُصَاقِصُ [el-ḳuṣāḳiṣ] (عُلاَبِطٌ [ᶜulābiṭ] vezninde) ve

اَلْقَصْقَاصُ [el-ḳaṣḳāṣ] (ثَرْثَارٌ [ṯerṯār] vezninde) Yoğun gövdeli, ᶜalā-kavlin bodur adama denir; yukālu: رَجُلٌ قُصْقُصٌ وَقَصْقُصَةٌ وَقُصَاقِصٌ وَقَصْقَاصٌ أَيْ غَلِيظٌ أَوْ قَصِيرٌ Ve

قُصَاقِصٌ [ḳuṣāḳiṣ] ve

قُصْقُصَةٌ [ḳuṣḳuṣat] ve

قَصْقَاصٌ [ḳaṣḳāṣ] Arslana sıfat olur ki iri ve fīl-heyᵓet demek olur. Ve قُصَاقِصٌ [ḳuṣāḳiṣ] lafzının cemᶜ-i mükesseri قَصَاقِصُ [ḳaṣāḳiṣ] tir ḳāf'ın fethiyle ve cemᶜ-i sālimi قُصَاقِصَاتٌ [ḳuṣāḳiṣāt]tır. Ve

قُصَاقِصٌ [ḳuṣāḳiṣ] Pek yaramaz mūzī ve merdüm-āzār olan yılana denir; yukālu: حَيَّةٌ قُصَاقِصٌ أَيْ خَبِيثَةٌ Ve kavī ve tüvānā erkek deveye vasf olur; yukālu: جَمَلٌ قُصَاقِصٌ أَيْ قَوِيٌّ

قُصَاقِصَةُ [Ḳuṣāḳiṣat] (hā'yla) Bir mevziᶜ adıdır.

اَلْقِصَّةُ [el-ḳiṣṣat] (ḳāf'ın kesriyle) Emr ve hāl ve şān maᶜnāsınadır ki iz gibi tetebuᶜ olunmak şānındandır; yukālu: لَهُ قِصَّةٌ عَجِيبَةٌ أَيْ أَمْرٌ وَشَانٌ Ve kaleme alınan efsāne ve dāsitāna denir, şeh-nāme gibi; قِصَصٌ [ḳiṣaṣ] cemᶜidir, عِنَبٌ [ᶜineb] vezninde; tekūlu: قَصَّ لَنَا لَيْلَتَنَا الْقِصَصَ أَيِ الْحِكَايَاتِ الَّتِي تُكْتَبُ

اَلْقُصَّةُ [el-ḳuṣṣat] (ḳāf'ın zammıyla) Cebhede olan kāküle denir. Cemᶜi قُصَصٌ [ḳuṣaṣ]tır, صُرَدٌ [ṣurad] vezninde ve قِصَاصٌ [ḳiṣāṣ]tır, رِجَالٌ [ricāl] vezninde. Ve

قُصَّةُ [Ḳuṣṣat] Esmādandır: Şucāᶜ b. Muferric b. Ḳuṣṣa muhaddisīndendir.

اَلْقِصَاصُ [el-ḳiṣāṣ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

اَلْقِصَاصَاءُ [el-ḳiṣāṣāᵓ] (ḳāf'ın kesriyle) ve

اَلْقُصَاصَاءُ [el-ḳuṣāṣāᵓ] (ḳāf'ın zammıyla) Cināyette ödeşmeğe denir, قَوَدٌ [ḳaved] maᶜnāsınadır, gerek katl ve gerek cirāhatte olsun. Şārihin beyānına göre إِقْتِصَاصُ أَثَرٍ [iḳtiṣāṣu eṯer] maᶜnāsından meᵓhūzdur, deyn mukābilesinde olan diyette istiᶜmāl olunup baᶜdehu katl-i kātil ve cerh-i cārih ve katᶜ-ı kātıᶜda galīb oldu. Ve bunun fiᶜl ve masdarında idgām vācibdir; yukālu: قَاصَّهُ مُقَاصَّةً İntehā. Yukālu: وَجَبَ عَلَيْهِ الْقِصَاصُ وَالْقِصَاصَاءُ وَالْقِصَاصَاءُ أَيْ الْقَوَدُ

اَلتَّقْصِيصُ [et-taḳṣīṣ] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Bināya kireç sürmek maᶜnāsınadır; yukālu: قَصَّصَ الدَّارَ إِذَا جَصَّصَهَا

اَلْإِقْتِصَاصُ [el-iḳtiṣāṣ] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Bir kimsenin izine düşmek ve izini sürmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِقْتَصَّ أَثَرَهُ إِذَا قَصَّهُ Ve bir adamdan bir kimseyi kısās eylemeği taleb eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: إِقْتَصَّ فُلاَنًا إِذَا سَأَلَهُ أَنْ يُقِصَّهُ Bunda iftiᶜāl, istifᶜāl maᶜnāsınadır. Ve bir kimseden kısās almak maᶜnāsınadır ki kısāsını ödeşmekten ᶜibārettir; yukālu: إِقْتَصَّ مِنْهُ إِذَا أَخَذَ مِنْهُ الْقِصَاصَ Ve bir haber ve kelāmı vukūᶜu üzere künh ve hakīkatiyle rāst ve dürüst nakl ve rivāyet eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: إِقْتَصَّ الْحَدِيثَ إِذَا رَوَاهُ عَلَى وَجْهِهِ

اَلتَّقَصُّصُ [et-teḳaṣṣuṣ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Bu dahi bir kimsenin izini sürmek ve izine düşmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَقَصَّصَ أَثَرَهُ إِذَا قَصَّهُ Ve bir sözü ezbere almak maᶜnāsınadır; yukālu: تَقَصَّصَ الْكَلاَمَ إِذَا حَفِظَهُ

اَلْإِسْتِقْصَاصُ [el-istiḳṣāṣ] Bu dahi bir adamdan bir kimseyi kısās eylemesini taleb kılmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْتَقَصَّهُ إِذَا سَأَلَهُ أَنْ

يُقِصَّهُ مِنْهُ

اَلتَّقَاصُّ [et-teḳāṣṣ] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] veznin-de) Bir kimse ile ödeşmek maʿnāsınadır, gerek hisab ve gerek sāʾir husūs olsun; yukālu: تَقَاصَّ الْقَوْمُ إِذَا قَاصَّ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمْ صَاحِبَهُ فِي حِسَابٍ غَيْرِهِ Bir kimse alacağını verece-ğine havāle makāmında "filāna takas etti" taʿbīri bundan meʾhūzdur.

اَلْقَصْقَصَةُ [el-ḳaṣḳaṣat] (زَلْزَلَةٌ [zelze-let] vezninde) Köpek eniğini çağırmak maʿnāsınadır; yukālu: قَصْقَصَ بِالْجِرْوِ إِذَا دَعَاهُ

[ق ع ص]

اَلْقَعْصُ [el-ḳaʿṣ] (ḳāf'ın fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) ʿAle'l-fevr ölmek maʿnāsınadır; yukālu: مَاتَ فُلاَنٌ قَعْصًا أَيْ مَوْتًا وَحِيًّا ve yukālu: مَاتَ فُلاَنٌ قَعْصًا أَيْ أَصَابَتْهُ ضَرْبَةٌ أَوْ رَمْيَةٌ فَمَاتَ مَكَانَهُ Ve çabuk öldürmek maʿnāsınadır; yukālu: قَعَصَهُ قَعْصًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا قَتَلَهُ مَكَانَهُ

اَلْقُعَاصُ [el-ḳuʿāṣ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Koyun kısmına mahsūs bir marazdır ki isābet eylediği sāʿat helāk olur; yukālu: أَصَابَ الْغَنَمَ قُعَاصٌ أَيْ دَاءٌ لاَ يَلْبَثُهَا أَنْ تَمُوتَ Ve başka bir maraz adıdır ki sadra ʿārız olur, boyun burulup gūyā ki şikest olur.

اَلْمَقْعُوصَةُ [el-maḳʿūṣat] قُعَاصٌ [ḳuʿāṣ] ʿille-tine uğramış koyuna denir; yukālu: قُعِصَتِ الشَّاةُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ فَهِيَ مَقْعُوصَةٌ إِذَا أَصَابَهَا الْقُعَاصُ

اَلْمِقْعَاصُ [el-miḳʿāṣ] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vez-ninde) ve

اَلْمِقْعَصُ [el-miḳʿaṣ] (مِنْبَرٌ [minber] veznin-de) ve

اَلْقَعَّاصُ [el-ḳaʿʿāṣ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Çābük katl ve ihlāk eden arslana denir; yukālu: أَسَدٌ مِقْعَصٌ وَمِقْعَاصٌ وَقَعَّاصٌ إِذَا كَانَ يَقْتُلُ سَرِيعًا

اَلْقَعُوصُ [el-ḳaʿūṣ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Şol koyuna denir ki hālibini vurup sağdır-maz ola; yukālu: شَاةٌ قَعُوصٌ إِذَا كَانَتْ تَضْرِبُ حَالِبَهَا وَتَمْنَعُ الدِّرَّةَ

اَلْقَعَصُ [el-ḳaʿaṣ] (fethateynle) Koyun son-radan قَعُوصٌ [ḳaʿūṣ] olmak maʿnāsınadır; yukālu: قَعِصَتِ الشَّاةُ قَعَصًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَيْ مَا كَانَتْ قَعُوصًا فَصَارَتْ

اَلْإِقْعَاصُ [el-iḳʿāṣ] (hemzenin kesriyle) Der-sāʿat öldürmek maʿnāsınadır; yukālu: أَقْعَصَهُ إِذَا قَتَلَهُ مَكَانَهُ

اَلْإِنْقِعَاصُ [el-inḳiʿāṣ] إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] veznin-de) Fi'l-hāl ölmek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْقَعَصَ الرَّجُلُ إِذَا مَاتَ مَكَانَهُ Ve bir nesne eğilip iki kat olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْقَعَصَ الشَّيْءُ إِذَا انْثَنَى

[ق ع م ص]

اَلْقُعْمُوصُ [el-ḳuʿmūṣ] (ḳāf'ın zammıyla) Mantara denir, كَمْأَةٌ [kemʾet] maʿnāsına. Ve fazla-i tabīʿata denir ki gāʾittir, ذُو الْبَطْنِ [ẕu'l-baṭn] maʿnāsına.

اَلْقَعْمَصَةُ [el-kaʿmeṣat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Fazlaʾ-i tabīʿatı bir defʿada defʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَعْمَصَ الرَّجُلُ إِذَا وَضَعَ قُعْمُوصَهُ بِمَرَّةٍ

[ق ف ص]

اَلْقَفْصُ [el-ḳafṣ] (ḳāf'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Āhū makūlesi hayvānın ayak-larını bir araya getirip çekip bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: قَفَصَ الظَّبْيَ قَفْصًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا شَدَّ قَوَائِمَهُ وَجَمَعَهَا Ve şeyʾi birbi-rine karīb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: قَفَصَ الشَّيْءَ إِذَا قَرَّبَ بَعْضَهُ مِنْ بَعْضٍ Ve bal arısının bey taʿbīr olunan ser-gerdelerini taşra çık-mamak için kovan içre iplikle bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: قَفَصَ الْيَعْسُوبَ إِذَا شَدَّهُ فِي الْخَلِيَّةِ بِخَيْطٍ لِئَلاَّ يَخْرُجَ Ve bir derd ve vecaʿa

uğratmak maʿnāsınadır; yukālu: قَفَصَهُ إِذَا أَوْجَعَهُ Ve yükseğe çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: قَفَصَ الرَّجُلُ إِذَا صَعِدَ وَارْتَفَعَ

اَلْقَوَافِصُ [el-ḳavāfiṣ] Yüksek olan su akıntılarına denir, suʿūd ve irtifāʿ maʿnāsındandır; yukālu: تِلَالٌ قَوَافِصُ أَيْ رَفِيعَةٌ

قَفْصَةُ [Ḳafṣat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) İfrīḳiyye tarafında bir belde adıdır; muhaddisīnden Mālik b. ʿĪsā ve İbrāhīm b. Muḥammed el-Ḳafṣī oradandır. Ve ʿArabistān'da bir mevziʿ adıdır; ḳāf'ın zammıyla da cāʾizdir.

اَلْقُفَاصُ [el-ḳufāṣ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Dağ keçisine denir, وَعِلٌ [veʿil] maʿnāsına. Ve davar kısmına mahsūs bir maraz adıdır ki ayaklarını değnek gibi kurutur.

اَلْقَفِيصُ [el-ḳafīṣ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Çiftçi ālātından saban okuna geçirdikleri tavka denir.

قَفُوصٌ [Ḳafūṣ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Bir beldedir, ḳāf'ın zammıyla da zebān-zeddir, onda be-gāyet hoş-bū لُبْنَى [lubnā] yaʿnī ʿasel-bend buhuru çıkar, لُبْنَى قَفُوصٍ [lubnā Ḳafūṣ] meşhūrdur.

اَلْقُفْصُ [el-Ḳufṣ] (ḳāf'ın zammıyla) Kirmān türābında bir dağın adıdır. Ve Baġdād ile ʿUkberā beyninde bir karye-dir; muhaddisīnden ve sulehādan Aḥmed b. Ḥasen b. Aḥmed ve niçe muhaddisler oradandır. Ve

قُفْصٌ [ḳufṣ] Kuş kafesi ve balık ağı ve par-maklık gibi birbirine sokuşturulmuş müş-tebik nesneye denir ve minhu'l-hadīsu: «فِي قُفْصٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ أَوْ قُفْصٍ مِنَ النُّورِ» Bunda fethateynle de cāʾizdir.

اَلْقَفَصُ [el-ḳafaṣ] (fethateynle) Kuş mahbe-sine denir ki Türkīde kafes taʿbīr olunur; yukālu: طَارَ الْعَنْدَلِيبُ مِنَ الْقَفَصِ وَهُوَ مَحْبِسُ الطَّيْرِ Ve ekincilerin harman yerine demet taşı-dıkları teskere gibi kızaklarına denir. Ve

قَفَصٌ [ḳafaṣ] Masdar olur, cünbüş ve neşāta gelmek maʿnāsınadır; yukālu: قَفِصَ الرَّجُلُ قَفَصًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا خَفَّ وَنَشِطَ Ve so-ğuktan büzülüp burtuşmak maʿnāsınadır; yukālu: قَفِصَ الرَّجُلُ إِذَا تَقَبَّضَ مِنَ الْبَرْدِ Ve hurmā üzere su içmekle miʿde ekşiyip boğaz yan-mak maʿnāsınadır; yukālu: قَفِصَ الرَّجُلُ إِذَا أَصَابَتْ حَرَارَةٌ فِي حَلْقِهِ وَحُمُوضَةٌ فِي مَعِدَتِهِ مِنْ شُرْبِ الْمَاءِ عَلَى التَّمْرِ

اَلْقَفِصُ [el-ḳafiṣ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Şol ata denir ki neşātsız olup münkabız ol-makla ʿuhdesinde olan seğirtmeyi kemāl üzere ihrāc ve icrā eylemeye; yukālu: فَرَسٌ قَفِصٌ أَيْ مُنْقَبِضٌ لاَ يُخْرِجُ مَا عِنْدَهُ كُلَّهُ Ve şol çe-kirgeye denir ki soğuğun şiddetinden ka-natları sertlenmekle tahrīk edemez ola; yukālu: جَرَادٌ قَفِصٌ إِذَا كَانَ يَجْسُو جَنَاحَاهُ مِنَ الْبَرْدِ

اَلْإِقْفَاصُ [el-iḳfāṣ] (hemzenin kesriyle) Bir kafes kuşu sāhibi olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَقْفَصَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ ذَا قَفَصٍ مِنَ الطَّيْرِ

اَلْمُقَفَّصُ [el-muḳaffaṣ] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Kafes şeklinde muhattat ve münakkaş olan sevbe denir; yukālu: ثَوْبٌ مُقَفَّصٌ أَيْ مُخَطَّطٌ كَهَيْئَةِ الْقَفَصِ

اَلتَّقَافُصُ [et-teḳāfuṣ] Bir nesne kafes gibi sokuşturulmak maʿnāsınadır; yukālu: تَقَافَصَ الشَّيْءُ إِذَا اشْتَبَكَ

اَلتَّقَفُّصُ [et-teḳaffuṣ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vez-ninde) Derneşmek maʿnāsınadır; yukālu: تَقَفَّصَ الرَّجُلُ إِذَا تَجَمَّعَ

[ق ل ص]

اَلْقُلُوصُ [el-ḳulūṣ] (جُلُوسٌ [culūs] vezninde) Sıçramak maʿnāsınadır; yukālu: قَلَصَ الرَّجُلُ قُلُوصًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا وَثَبَ Ve gönül bulanıp

miʿde dönmek maʿnāsınadır; yukālu: قَلَصَتْ نَفْسُهُ إِذَا غَثَتْ Ve su kesret bulmakla yukarı yukarı yükselmek maʿnāsınadır; yukālu: قَلَصَ الْمَاءُ إِذَا ارْتَفَعَ Ve nās bārhānelerini yüklenip göçüp gitmek maʿnāsınadır; yukālu: قَلَصَ الْقَوْمُ إِذَا احْتَمَلُوا فَسَارُوا Ve dudak yukarı çekilip buruşmak maʿnāsınadır ki tebsirmek taʿbīr olunur, ekserî susuzluğun ve harāretin şiddetinden olur; yukālu: قَلَصَتْ شَفَتُهُ إِذَا انْزَوَتْ وَشَمَّرَتْ Ve gölge çekilip devşirilmek maʿnāsınadır; yukālu: قَلَصَ الظِّلُّ عَنِّي إِذَا انْقَبَضَ Ve sevb yaykandıktan sonra çekilip büzülmek maʿnāsınadır; yukālu: قَلَصَ الثَّوْبُ بَعْدَ الْغَسْلِ إِذَا انْكَمَشَ

اَلْقَلَصُ [el-ḳalaṣ] (fethateynle) Bu dahi gaseyān gelmek maʿnāsınadır; yukālu: قَلِصَتْ نَفْسُهُ قَلَصًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا غَثَتْ نَفْسُهُ

اَلْقَالِصُ [el-ḳāliṣ] ve

اَلْقَلِيصُ [el-ḳalīṣ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلْقَلَّاصُ [el-ḳallāṣ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Kesretinden yükselip kalkan suya denir.

اَلْقَلَصَةُ [el-ḳaleṣat] (fetehātla) Kuyu içre yığılıp kesret bulmakla yükselmiş suya denir; cemʿi قَلَصَاتٌ [ḳaleṣāt] gelir.

اَلْقَلُوصُ [el-ḳalūṣ] (زَبُورٌ [zebūr] vezninde) Genç dişi deveye denir ki insānda kız mesābesindedir, ʿalā-kavlin seyr üzere bākiye olanına yaʿnī dokuz yaşına varınca ıtlāk olunur yāhūd ibtidā rükūb olunan dişi deveye denir ki beş yaşına kadar olur, baʿdehu نَاقَةٌ [nāḳat] ıtlāk olunur. Ve ayakları uzun olan nākaya da denir. Her hālde قَلُوصٌ [ḳalūṣ] dişi deveye mahsūstur. Cemʿi قَلَائِصُ [ḳalāʾiṣ]tir ve قُلُصٌ [ḳuluṣ]tur zammeteynle; cemʿu'l-cemʿi قِلَاصٌ [ḳilāṣ] tır ḳāf'ın kesriyle. Ve

قُلُوصٌ [ḳalūṣ] Devekuşunun ve yavrusunun dişisine denir. Kezālik toy kuşunun dişi yavrusuna denir. Ve ʿArablar قَلُوصٌ [ḳalūṣ] ile tāze kızdan kināye ederler: «وَآخِرُ الْبَزِّ [على] اَلْقَلُوصِ» meseli«خ،ت،ع» māddesinde mersūmdur.

اَلْإِقْلَاصُ [el-iḳlāṣ] (hemzenin kesriyle) Devenin hörgücü bir mikdārca belirmek maʿnāsınadır; yukālu: أَقْلَصَ الْبَعِيرُ إِذَا ظَهَرَ سَنَامُهُ شَيْئًا Ve nāka yaz eyyāmında semirmek, ʿalā-kavlin pek semirmekle sütü çekilmek maʿnāsınadır; yukālu: أَقْلَصَتِ النَّاقَةُ إِذَا سَمِنَتْ فِي الصَّيْفِ أَوْ غَارَتْ وَارْتَفَعَ لَبَنُهَا

اَلتَّقْلِيصُ [et-taḳlīṣ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Nāka bir yerde irkilmeyip bir düzeye su gibi yürüyüp gitmek maʿnāsınadır; yukālu: قَلَّصَتِ النَّاقَةُ إِذَا اسْتَمَرَّتْ فِي مُضِيِّهَا Ve libası sıvayıp çemremek maʿnāsınadır; yukālu: قَلَّصَ قَمِيصَهُ إِذَا شَمَّرَهُ Ve bu maʿnāda lāzım olur; yukālu: قَلَّصَ الثَّوْبَ فَقَلَّصَ هُوَ تَقْلِيصًا أَيْ تَشَمَّرَ

اَلْمُقَلَّصُ [el-muḳallaṣ] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Ayakları çemrek ve uzun olup kendisi üstlüklü ve yüksek olan ata denir; yukālu: فَرَسٌ مُقَلَّصٌ أَيْ مُشَمَّرٌ مُشْرِفٌ طَوِيلُ الْقَوَائِمِ

اَلتَّقَلُّصُ [et-teḳalluṣ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Bir nesnenin eczāsı derneşip çekilip devşirinmek maʿnāsınadır; yukālu: تَقَلَّصَ الشَّيْءُ إِذَا انْضَمَّ وَانْزَوَى

مِقْلَاصٌ [Miḳlāṣ] (مِفْتَاحٌ [miftāḥ] veznninde) Eʾimmeden ʿAbdulʿazīz b. ʿİmrān b. Eyyūb'un pederinin ceddi ismidir. Merkūm ʿAbdulʿazīz, İmām Şāfiʿī ashābındandır, mukaddemā ekābir-i Mālikiyye'den olup İmām Şāfiʿī'ye mülākī oldukta teşeffuʿ eyledi.

[ق م ر ص]

اَلْقَمْرَصَةُ [el-ḳamreṣat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Bādem yemek maʿnāsınadır; yukālu: قَمْرَصَ الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ اللَّوْزَ

اَلْقُمَارِصُ [el-ḳumāriṣ] (عُلاَبِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Lisānı burup ısırır olan ekşi süte denir; yukālu: لَبَنٌ قُمَارِصٌ أَيْ قَارِصٌ

[ق م ص]

اَلْقَمْصُ [el-ḳamṣ] (ḳāf'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) ve

اَلْقُمَاصُ [el-ḳumāṣ - el-ḳimāṣ] (ḳāf'ın zammı ve kesriyle) At ve sāʾir dābbe iki ellerini maʿan refʿ ve maʿan vazʿ ederek ayaklarını hamur yoğurur gibi geveleyerek yürümek maʿnāsınadır; yukālu: قَمَصَ الْفَرَسُ وَغَيْرُهُ قَمْصًا وَقُمَاصًا وَقِمَاصًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا رَفَعَ يَدَيْهِ وَيَطْرَحُهُمَا مَعًا وَيَعْجِنُ بِرِجْلَيْهِ Baʿzılar ʿindinde hālet-i mezkūre ʿādeti olur ise ḳāf'ın zammıyla قُمَاصٌ [ḳumāṣ] ve illā kesriyle muʿabberdir. Ve denizin dalgası gemiyi beri öte oynatıp çalkamak maʿnāsınadır; yukālu: قَمَصَ الْبَحْرُ بِالسَّفِينَةِ إِذَا حَرَّكَهَا Ve

قِمَاصٌ [ḳimāṣ] (ḳāf'ın kesriyle) Kalak ve ıztırāb maʿnāsınadır; yukālu: أَخَذَهُ الْقِمَاصُ أَيِ الْقَلَقُ Ve sıçramak maʿnāsınadır; ḳāf'ın zammıyla da cāʾizdir; yukālu: قَمَصَ قِمَاصًا وَقُمَاصًا إِذَا وَثَبَ Ve minhu'l-meselu: «مَا بِالْعَيْرِ مِنْ قِمَاصٍ» Mesel-i mezbūr harekete mecāli olmayan zaʿīf ve nā-tüvān hakkında ve devlet düşkünü felek-zede hakkında darb olunur.

اَلْقَمُوصُ [el-ḳamūṣ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Şol dābbeye denir ki sıçragan olmakla sāhibini üstünden silkip sıçratır ola; yukālu: فَرَسٌ وَدَابَّةٌ قَمُوصٌ أَيْ يَقْمِصُ صَاحِبَهُ Ve arslana denir. Ve bī-sükūn ve ārām olan muztarib ve bī-karāra denir; yukālu: رَجُلٌ قَمُوصٌ أَيْ قَلِقٌ لاَ يَسْتَقِرُّ Ve

قَمُوصٌ [Ḳamūṣ] Ḥayber türābında bir dağın adıdır ki üzerinde Ebu'l-Ḥuḳayḳ nām yahūdīnin kalesi var idi.

اَلْقَمِيصُ [el-ḳamīṣ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) قَمُوصٌ [ḳamūṣ] ile maʿnā-yı evvelde mürādiftir. Ve gömleğe denir, pīrāhen maʿnāsına. Ve bu müzekkerdir, müʾennes dahi olur. ʿİnde'l-baʿz قَمِيصٌ [ḳamīṣ] pamuk ipliğinden mensūc olana mahsūstur, yünden ve sāʾirden olursa ıtlāk olunmaz. Cemʿi قُمُصٌ [ḳumuṣ] gelir zammeteynle ve أَقْمِصَةٌ [aḳmiṣat]tır ve قُمْصَانٌ [ḳumṣān]dır ḳāf'ın zammıyla. Ve

قَمِيصٌ [ḳamīṣ] مَشِيمَةٌ [meşīmet]le ıtlāk olunur ki rahimde çocuk yatağı olan ince deriden ʿibārettir. Ve yüreğin gılāfına ıtlāk olunur ki yağ gibi ince zardan ʿibārettir; yukālu: هَتَكَ الْخَوْفُ قَمِيصَ قَلْبِهِ أَيْ غِلاَفَهُ

اَلْقِمِصَّى [el-ḳimiṣṣā] (زِمِكَّى [zimikkā] vezninde) قِبِصَّى [ḳibiṣṣā] maʿnāsınadır ki pek seğirtmeğe denir.

اَلْقَمَصُ [el-ḳamaṣ] (fethateynle) Bir nevʿ hurde sineğe denir ki su yüzlerinde olur, ʿalā-kavlin mā-i rākid üzere olan hurde sivrisineğe denir. Ve yumurtadan henüz yarıp çıkmış olan çekirgeye denir.

اَلتَّقْمِيصُ [et-taḳmīṣ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir adama gömlek giydirmek maʿnāsınadır; yukālu: قَمَّصَهُ إِذَا أَلْبَسَهُ قَمِيصًا Ve minhu'l-hadīsu: قَالَ عَلَيْهِ الصَّلاَةُ وَالسَّلاَمُ لِعُثْمَانَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ «إِنَّ اللهَ سَيُقَمِّصُكَ قَمِيصًا وَإِنَّكَ لَتَلاَصُ عَلَى خَلْعِهِ فَإِيَّاكَ وَخَلْعَهُ» أَيْ إِنَّ اللهَ سَيُلْبِسُكَ لِبَاسَ الْخِلاَفَةِ وَإِنَّكَ لَتُرَادُ وَتُدَارُ عَلَى خَلْعِهِ فَلاَ تَخْلَعْ Hazret-i ʿOṣmān'ın vakʿa-i mezbūrede halʿden imtināʿ ve nefsini fedā eylemeleri işbu tenbīh-i ʿālīye mebnīdir, yaʿnī "Yā ʿOṣmān, Hazret-i Hak taʿālā sana ʿan-karīb hilāfet hilʿatini ilbās eder ve halʿi zımnında sana tazyīk ve tekāzā ederler, el-hazer halʿ eylemeyesin." Pes ʿumūm-ı hükm muktezāsınca münhaliʿ olan hulefāʾ āsim

olmak iktizā eder.

اَلتَّقَمُّصُ [et-teḳammuṣ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Gömlek giymek maʿnāsınadır; yukālu: قَمَّصَهُ فَتَقَمَّصَ

[ق ن ص]

اَلْقِنْصُ [el-ḳinṣ] (ḳāf'ın kesriyle) Asl ve mebnā maʿnāsınadır; yukālu: كَرِيمُ الْقِنْصِ أَيْ كَرِيمُ الْأَصْلِ

اَلْقَنْصُ [el-ḳanṣ] (ḳāf'ın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Avlamak maʿnāsınadır; yukālu: قَنَصَ الظَّبْيَ قَنْصًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَادَهُ

اَلْقَانِصُ [el-ḳāniṣ] ve

اَلْقَنِيصُ [el-ḳanīṣ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلْقَنَّاصُ [el-ḳannāṣ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Avcıya denir. Ve

قَنِيصٌ [ḳanīṣ] ve

قَنَصٌ [ḳanaṣ] (fethateynle) Şikār olan sayda denir; yukālu: جَاءَ بِقَنِيصٍ وَقَنَصٍ كَثِيرٍ أَيْ مَصِيدٍ Ve

قَنَصٌ [Ḳanaṣ] Selefte Maʿad b. ʿAdnān'ın oğlu ismidir. Diğer birāderinin ismi قُنَاصَةُ [Ḳunāṣat]tır, ثُمَامَةٌ [ṣumāmet] vezninde.

اَلْقَوَانِصُ [el-ḳavāniṣ] قَانِصَةٌ [ḳānişat]ın cemʿidir ki kuş kısmının cevfinde şol nesnedir ki ekl eylediği nesne ona varır, sāʾir hayvānda مَصَارِينُ [meṣārīn] bağırsakları mesābesindedir, lākin meşhūru kuşun kursağına denir ki insānda miʿde menzilindedir, taşlık taʿbīr olunur; yukālu: يُؤْكَلُ الطَّيْرُ وَمَا لِقَانِصِهِ إِلاَّ فَضَلاَتُ قَوَانِصِهِ وَهِيَ لِلطَّيْرِ كَالْمَصَارِينِ لِلْغَيْرِ Ve

قَانِصَةٌ [ḳānişat] Pek sayyād olan yırtıcı kuşa denir; ve minhu'l-hadīsu: «فَتُخْرِجُ النَّارُ عَلَيْهِمْ قَوَانِصَ» أَيْ تَخْطَفُهُمْ قِطَعًا خَطْفَةَ الْجَارِحَةِ الصَّيْدَ Yaʿnī "Rūz-i mahşerde āteş-i cehennem onların üzerlerine bölük bölük hücūm edip yırtıcı kuş şikārı hatf eder gibi hatf eder." Ve

قَانِصَةٌ [ḳānişat] Şol yere dikilmiş ʿamūda denir ki tavan makūlesi örtü onun üzerine ʿakd olunur.

اَلْقُوَيْنِصَةُ [el-Ḳuvaynişat] (tasgīr bünyesiyle) Dimaşḳ kazāsında bir karyedir.

اَلْإِقْتِنَاصُ [el-iḳtināṣ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) ve

اَلتَّقَنُّصُ [et-teḳannuṣ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Av avlamak maʿnāsınadır; yukālu: إِقْتَنَصَهُ وَتَقَنَّصَهُ إِذَا اصْطَادَهُ

[ق و ص]

قُوصُ [Ḳūṣ] (ḳāf'ın zamıyla) Ṣaʿīd ülkesinin dārü'l-mülkü olan şehrin adıdır, diyār-ı Mışriyye'de Fusṭāṭ şehrinden sonra onda maʿmūr ve ābādān belde yoktur. Ve yine diyār-ı Mışriyye'de Uşmūnīn kazāsında bir karye adıdır ki قُوصُ قَامَ [Ḳūşu Ḳām] demekle müteʿāreftir; gāhca ṣād'ı zā'ya kalble قُوزُ قَامَ [Ḳūzu Ḳām] dahi derler, tefrika ve temyīz için.

[ق ي ص]

اَلْقَيْصُ [el-ḳayṣ] (ḳāf'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Diş kökünden çıkıp düşmek maʿnāsınadır; yukālu: قَاصَتِ السِّنُّ تَقِيصُ قَيْصًا Ve قَيْصُ الْبَطْنِ [ḳayṣu'l-baṭn] Karında rīhin oynamasına denir; tekūlu: أَجِدُ فِي بَطْنِي قَيْصًا أَيْ حَرَكَةَ الرِّيحِ Ve

قَيْصٌ [ḳayṣ] Kükreyen deveye denir; cemʿi أَقْيَاصٌ [aḳyāṣ] ve قُيُوصٌ [ḳuyūṣ] gelir; yukālu: جَمَلٌ قَيْصٌ إِذَا كَانَ يَتَقَيَّصُ أَيْ يَهْدِرُ

مِقْيَصٌ [Miḳyaṣ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) İbn Ṣubābe'dir ki yevm-i feth-i Mekke'de taraf-ı eşref-i nebevīden katl olundu. Lākin savāb olan sīn'le olmaktır, Cevherī vehmine mebnī ṣād ile sebt eylemiştir.

Şārih der ki Herevī ve sāʾir muhaddisīn sād ile resm eylediler.

اَلْقَيْصَانَةُ [el-ḳayṣānet] (ḳāf'ın fethiyle) Bir güne sarı balık ismidir ki pisi balığı gibi değirmi olur.

اَلتَّقَيُّصُ [et-teḳayyuṣ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] veznin-de) Deve kükremek maʿnāsınadır; يَتَقَيَّصُ الْجَمَلُ أَيْ يَهْدِرُ Ve kuyu çöküp yıkılmak maʿnāsınadır; yukālu: تَقَيَّصَتِ الْبِئْرُ إِذَا انْهَارَتْ

اَلْقَيَّاصَةُ [el-ḳayyāṣat] (سَيَّارَةٌ [seyyāret] vez-ninde) Duvarları çöküp yıkılmış kuyuya denir; yukālu: بِئْرٌ قَيَّاصَةُ الْجُولِ أَيْ مُتَهَدِّمَتُهُ

اَلْإِنْقِيَاصُ [el-inḳiyāṣ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vez-ninde) Kum ve toprak harıl harıl inip çökmek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْقَاصَ الرَّمْلُ وَالتُّرَابُ إِذَا انْهَالَ Ve kuyunun suyu çoğalmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْقَاصَ الْمَاءُ فِي الْبِئْرِ إِذَا كَثُرَ Ve ağızdan diş dökülmek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْقَاصَتِ السِّنُّ إِذَا سَقَطَتْ Ve kuyu çö-küp yıkılmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْقَاصَتِ الْبِئْرُ إِذَا انْهَارَتْ

اَلْمُنْقَاصُ [el-munḳāṣ] (mīm'in zammıy-la) Kökünden oyulup düşmüş dişe denir; yukālu: سِنٌّ مُنْقَاصٌ أَيْ مُنْقَعِرٌ مِنْ أَصْلِهِ

FASLU'L-KĀF
(فَصْلُ الْكَافِ)

[ك أ ص]

اَلْكَأْصُ [el-keʾṣ] (kāf'ın fethi ve hemze-nin sükūnuyla) Kahr ve tezlīl eylemek maʿnāsınadır, serkeş dābbeyi yavaşıtmak gibi; yukālu: كَأَصَهُ كَأْصًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا ذَلَّلَهُ وَقَهَرَهُ Ve nesne yemek, ʿalā-kavlin çok yemek yāhūd çok içmek maʿnāsınadır; yukālu: كَأَصَ الشَّيْءَ إِذَا أَكَلَهُ أَوْ أَكْثَرَ مِنْ أَكْلِهِ أَوْ شُرْبِهِ Ve

كَأْصٌ [keʾṣ] Sıfat olur, ekl ve şürbe yāhūd şarāba sabūr ve mütehammil olan adama denir ki murād ekūl ve şerūb olandır.

اَلْكُؤْصَةُ [el-kuʾṣat] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Bu dahi كَأْصٌ [keʾṣ] maʿnāsınadır; yukālu: هُوَ كَأْصٌ وَكُؤْصَةٌ أَيْ صَبُورٌ عَلَى الْأَكْلِ وَالشُّرْبِ أَوِ الشَّرَابِ

[ك ب ص]

اَلْكُبَاصُ [el-kubāṣ] ve

اَلْكُبَاصَةُ [el-kubāṣat] (kāf'ların zammıyla) İşletmek husūsunda kavī ve tüvānā olan deve ve merkeb makūlesi davara denir.

[ك ح ص]

اَلْكَحْصُ [el-kaḥṣ] (نَحْسٌ [naḥs] vezninde) Bir nevʿ nebāttır ki çekirge gözüne şebīh dāneleri olur. Ve

كَحْصٌ [kaḥṣ] Masdar olur, ayakla toprağı tepip eşinmek maʿnāsına; yukālu: كَحَصَ بِرِجْلِهِ كَحْصًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا فَحَصَ Ve mahv ve muzmahil olmak maʿnāsınadır; yukālu: كَحَصَ التُّرَابُ إِذَا دَرَسَ

اَلْكَاحِصُ [el-kāḥiṣ] Ayakla yeri vurup eşi-nen insān ve hayvāna denir.

اَلْكُحُوصُ [el-kuḥūṣ] (جُلُوسٌ [culūs] vez-

ninde) Harāb ve muzmahil olmak maʿnāsınadır; yukālu: كَحَصَ الْأَثَرُ كُحُوصًا إِذَا دَثَرَ Ve devekuşu görünmeyerek gürleyip geçip gitmek maʿnāsınadır; yukālu: كَحَصَ الظَّلِيمُ إِذَا مَرَّ فِي الْأَرْضِ لاَ يُرَى

اَلتَّكْحِيصُ [et-tekḥīṣ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Mahv ve muzmahil eylemek maʿnāsınadır; yukālu: كَحَّصَهُ الْبِلَى إِذَا دَثَرَهُ ve yukālu: كَحَّصَ الْكِتَابَ فَكَحَصَ هُوَ أَيْ دَرَسَهُ فَدَرَسَ

اَلْكَوَاحِصُ [el-kevāḥiṣ] Yıkılıp mahv ve muzmahil olmuş nesnelere denir; yukālu: أَطْلَالٌ كَوَاحِصُ أَيْ دَوَارِسُ

[ك ر ص]

اَلْكَرِيصُ [el-kerīṣ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Şol keş dedikleri yoğurt kurusuna denir ki طَرَاثِيثُ [ṭarāṯīṯ] yāhūd حَمَصِيصٌ [ḥameṣīṣ] dedikleri otlar katılmakla kesret bulmuş ola, yoksa her keşe ıtlāk olunmaz.

"Cevherī bunda vehm eyledi ve Cevherī bu māddeyi sebt eylemişken benim humret nişānıyla resm eylediğim, Cevherī'nin hemān lafz-ı mezbūra kasrından başka vech-i mezkūr üzere muhtellü'l-maʿnā olarak īrādına bināʾen ʿadem mesābesine tenzīl olunmak nüktesine mebnīdir." Şārih der ki Cevherī, İmām Ferrāʾ kavlini ahz eylemiştir. Ve

كَرِيصٌ [kerīṣ] Zahīreye denir; yukālu: جَاءَ بِالْكَرِيصِ أَيِ الذَّخِيرَةِ Ve bir türlü matbūha denir ki kuzu kulağı nebātını süt ile tabh eyledikten sonra kurutup yaz günleri pek ıssı vaktlerde teberrüd için tenāvül ederler, ʿalā-kavlin hurmā katılmış keş olacaktır. Müʾellifin أَوْ أَنْ يُكْرَصَ kavli ʿādeti üzere müsāmahadır. Ve

كَرِيصٌ [kerīṣ] Keş düzdükleri mevziʿe denir.

اَلْكَرْصُ [el-kerṣ] (kāf'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Hurmāyı keşe katmak maʿnāsınadır; yukālu: كَرَصَ التَّمْرَ بِالْأَقِطِ إِذَا خَلَطَهُ بِهِ Ve keşi dövüp ufatmak maʿnāsınadır; yukālu: كَرَصَ الْأَقِطَ كَرْصًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا دَقَّهُ

اَلْمِكْرَصُ [el-mikraṣ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) İçine süt sağılacak kaba yāhūd tuluma denir, ālet menziline münezzeldir.

اَلتَّكْرِيصُ [et-tekrīṣ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) كَرِيصٌ [kerīs] yemek maʿnāsınadır; yukālu: كَرَّصَ الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ الْكَرِيصَ

اَلْإِكْتِرَاصُ [el-iktirāṣ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Biriktirmek maʿnāsınadır; yukālu: إِكْتَرَصَ الشَّيْءَ إِذَا جَمَعَهُ

[ك ص ص]

اَلْكَصُّ [el-kaṣṣ] (kāf'ın fethi ve ṣād'ın teşdīdiyle) Birikmek maʿnāsınadır; yukālu: كَصَّ الشَّيْءُ كَصًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا اجْتَمَعَ Ve

كَصٌّ [kaṣṣ] ve

كَصِيصٌ [keṣīṣ] (أَزِيزٌ [ezīz] vezninde) İnce ve yapça seslenmek maʿnāsınadır; yukālu: كَصَّ الرَّجُلُ كَصًّا وَكَصِيصًا إِذَا صَاتَ صَوْتًا دَقِيقًا Ve

كَصِيصٌ [keṣīṣ] Titremeğe denir; yukālu: أَخَذَهُ الْكَصِيصُ أَيِ الرِّعْدَةُ Ve deprenmeğe denir, taharrük maʿnāsına. Ve zahmet ve mihnetten burulup buruşup kıvrılmağa denir; yukālu: أَخَذَهُ الْكَصِيصُ مِنَ الْجُهْدِ أَيِ الْإِلْتِوَاءُ وَالْإِنْقِبَاضُ Ve belinleyip korkmağa denir; yukālu: عَرَضَ لَهُ مِنْهُ الْكَصِيصُ أَيِ الذُّعْرُ Ve çekirge sesine denir, صَوْتُ الْجَرَادِ [ṣavtu'l-cerād] maʿnāsına. Ve kalak ve ıztırāb maʿnāsınadır; tekūlu: مَا هَذَا الْكَصِيصُ أَيِ الْإِضْطِرَابُ Ve su üzere nās çoğalıp yığılmak maʿnāsınadır; yukālu: اَلْمَاءُ يَكِصُّ بِالنَّاسِ كَصِيصًا إِذَا أَكْثَرُوا عَلَيْهِ Ve bu ictimāʿ maʿnāsındandır.

اَلْكَصِيصَةُ [el-keṣīṣat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Cemāᶜat maᶜnāsınadır; yukālu: جَاءَتْ كَصِيصَةٌ مِنَ النَّاسِ أَيْ جَمَاعَةٌ Ve āhū tuzağına denir.

اَلْإِكْصَاصُ [el-ikṣāṣ] (hemzenin kesriyle) Düşmandan münhezim olup kaçmak maᶜnāsınadır; tekūlu: أَكْصَصْتَ يَا رَجُلُ أَيْ هَرَبْتَ وَانْهَزَمْتَ

اَلتَّكَاصُّ [et-tekāṣṣ] (تَفَاعُلٌ [tefāᶜul] vezninde) Nās birikip mütezāhim olmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَكَاصَّ الْقَوْمُ إِذَا تَزَاحَمُوا وَاجْتَمَعُوا

اَلْإِكْتِصَاصُ [el-iktiṣāṣ] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Bu dahi ictimāᶜ ve izdihām maᶜnāsınadır.

[ك ع ص]

اَلْكَعْصُ [el-kaᶜṣ] (kāf'ın fethi ve ᶜayn'ın sükūnuyla) كَأْصٌ [keᵓṣ] lafzında lügattir ki ihtilāf-ı mezkūr üzere ekl eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: كَعَصَ الشَّيْءَ كَعْصًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَكَلَهُ أَوْ أَكْثَرَ مِنْ أَكْلِهِ أَوْ شُرْبِهِ

اَلْكَعِيصُ [el-keᶜīṣ] (kāf'ın fethiyle) Hāssaten fāre ile kuş yavrusunun cıvıltısına denir.

[ك ن ص]

اَلْكُنَاصُ [el-kunāṣ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) كُبَاصٌ [kubāṣ] maᶜnāsınadır ki zikr olundu. Yāhūd savāb olan nūn'la olmaktır, bā ile musahhaftır.

اَلتَّكْنِيصُ [et-teknīṣ] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Hezl ve istihzā cihetiyle burun oynatmak maᶜnāsınadır; yukālu: كَنَّصَ الرَّجُلُ إِذَا حَرَّكَ أَنْفَهُ اِسْتِهْزَاءً

[ك ي ص]

اَلْكَيْصُ [el-keyṣ] (حَيْضُ [ḥayṣ] vezninde) ve

اَلْكَيَصَانُ [el-keyeṣān] (fetehātla) ve

اَلْكُيُوصُ [el-kuyūṣ] (جُلُوسٌ [culūs] veznin-de) Bir nesneden havf sebebiyle ᶜāciz ve nā-tüvān olmak maᶜnāsınadır; yukālu: كَاصَ الرَّجُلُ يَكِيصُ كَيْصًا وَكَيَصَانًا وَكُيُوصًا إِذَا كَعَّ عَنِ الشَّيْءِ Ve bir kimse taᶜāmı yalnızca yemek maᶜnāsınadır; yukālu: كَاصَ طَعَامَهُ إِذَا أَكَلَهُ وَحْدَهُ Ve taᶜāmı çoğa gitmek maᶜnāsınadır; yukālu: كَاصَ مِنَ الطَّعَامِ إِذَا أَكْثَرَ مِنْهُ ve tekūlu: كِصْنَا عِنْدَهُ مَا شِئْنَا أَيْ أَكَلْنَا Ve

كَيْصٌ [keyṣ] İfrāt mertebe buhl ve imsāka denir; yukālu: فِيهِ كَيْصٌ أَيْ بُخْلٌ تَامٌّ Ve çabuk yürümek maᶜnāsınadır; yukālu: هُوَ يَكِيصُ أَيْ يَمْشِي سَرِيعًا ve yukālu: مَرَّ فُلَانٌ يَكِيصُ أَيْ يَعْجَلُ

اَلْكِيصُ [el-kīṣ] (kāf'ın kesriyle) Be-gāyet teng-meşreb adama denir; yukālu: رَجُلٌ كِيصٌ أَيِ الضَّيِّقُ الْخُلُقِ جِدًّا Ve nihāyet derecede bahīl ve nākese denir; yukālu: فُلَانٌ كِيصٌ أَيْ بَخِيلٌ جِدًّا Ve tıknaz bodura denir; yukālu: رَجُلٌ كِيصٌ أَيْ قَصِيرٌ تَارٌّ

اَلْكَيِّصُ [el-keyyiṣ] (سَيِّدٌ [seyyid] vezninde) كِيصٌ [kīṣ] ile iki maᶜnā-yı ahīrde mürādiftir.

اَلْكِيَصُ [el-kiyaṣ] (عِنَبٌ [ᶜineb] vezninde) ve

اَلْكِيَصُّ [el-kiyaṣṣ] (هِجَفٌّ [hiceff] vezninde) Balık etleri kunt ve kavī ve şedīd adama denir; yukālu: رَجُلٌ كِيَصٌّ وَكِيَصٌّ أَيِ الشَّدِيدُ الْعَضَلِ

اَلْكِيصَى [el-kīṣā] (عِيسَى [ᶜīsā] vezninde ve tenvīnle cāᵓizdir) ve

اَلْكَيْصَى [el-keyṣā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Şol kimseye denir ki yalnızca yiyip ve bir yere yalnızca konup ve nefsinden gayrıyı mühim eylemez ola, hemān «هِمَّتِي لِذِمَّتِي» kavlince kendi nefsinin kaydında ola; yukālu: فُلَانٌ كِيصَى وَكِيصَّى وَكَيْصَى إِذَا كَانَ يَأْكُلُ وَحْدَهُ وَيَنْزِلُ وَحْدَهُ وَلَا يُهِمُّهُ غَيْرُ نَفْسِهِ

اَلْكَيَّاصُ [el-keyyāṣ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Pek çabuk ve çālāk adama denir;

yukālu: إِنَّهُ لَكَيَّاصُ الْمَشْيِ أَيْ رِخْوُ الْبَادِّ يَعْنِي سَرِيعُهُ اَلْمُكَايَصَةُ [el-mukāyeṣat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) Bir nesneye dāʾimī dürüşüp uğraşmak maᶜnāsınadır; yukālu: مَا زَالَ يُكَايِصُهُ أَيْ يُمَارِسُهُ

FASLU'L-LĀM
(فَصْلُ اللاَّمِ)

[ل ح ص]

اَللَّحْصُ [el-laḥṣ] (نَحْسٌ [naḥs] veznin-de) Bir nesne bir şeyʾe ilişip tutulmak maᶜnāsınadır; yukālu: لَحَصَ الرَّجُلُ فِي الْأَمْرِ لَحْصًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا نَشِبَ فِيهِ Ve bir haberi gereği gibi istiksā edip ceste ceste beyān eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: لَحَصَ خَبَرَهُ إِذَا اسْتَقْصَاهُ وَبَيَّنَهُ شَيْئًا شَيْئًا

اَلتَّلْحِيصُ [el-telḥīṣ] لَحْصٌ [laḥṣ] ile maᶜnā-yı sānīde mürādiftir; yukālu: لَحَّصَ خَبَرَهُ بِمَعْنَى لَحَصَهُ Ve bir adamı bir husūsta teşdīd ve tazyīk eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: لَحَّصَهُ فِي كَذَا إِذَا شَدَّدَهُ وَضَيَّقَهُ

لَحَاصِ [leḥāṣi] (قَطَامِ [ḳaṭāmi] vezninde) Şiddet ve ihtilātın ismidir. ᶜAlā-kavlin şol huttaya yaᶜnī hādis olan emr-i ᶜazīme denir ki adamı bir işe yā bir nesneye muztarr ve mültecī eyleye.

اَللَّحَصُ [el-leḥaṣ] (fethateynle) Gözün üst kapağında çokça kıpıklık olmağa denir ki damarlarının zaᶜfından bir hoşça doğrultup bakamaz olur, onun için dāʾimā kıparak bakabilir; yukālu: فِي عَيْنِهِ لَحَصٌ وَهُوَ تَغَضُّنٌ كَثِيرٌ فِي أَعْلَى الْجَفْنِ

اَللَّحَصَانُ [el-leḥaṣān] (fetehātla) Yelmek maᶜnāsınadır; yukālu: سَرِيعُ اللَّحَصَانِ أَيِ الْعَدْوِ Ve sürᶜat eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: مَا هَذَا اللَّحَصَانُ أَيِ السُّرْعَةُ

اَلْمَلْحَصُ [el-melḥaṣ] (مَقْعَدٌ [maḳᶜad] vezninde) Sığınacak yer, melceʾ ve melāz maᶜnāsınadır; yukālu: هُوَ مَلْحَصُهُ أَيْ مَلْجَؤُهُ

اَلْإِلْتِحَاصُ [el-iltiḥāṣ] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Bir kimseyi bir nesneye muztarr ve nāçār kılmak maᶜnāsınadır; yukālu:

إِلْتَحَصَهُ إِلَى ذَلِكَ الْأَمْرِ إِذَا الْتَحَجَهُ وَاضْطَرَّهُ إِلَيْهِ Ve bir kimseyi işinden alıkoyup geciktirmek maʿnāsınadır; yukālu: إِلْتَحَصَهُ عَنْ كَذَا إِذَا حَبَسَهُ وَثَبَّطَهُ Ve yumurta makūlesi nesnenin içinde olanı içmek maʿnāsınadır; yukālu: إِلْتَحَصَ مَا فِي الْبَيْضَةِ وَنَحْوِهَا إِذَا تَحَسَّاهَا Ve bir nesne bir nesneye ilişip tutulmak maʿnāsınadır, kılıç namlusu kına ilişip tutulduğu gibi; yukālu: إِلْتَحَصَهُ الشَّيْءُ إِذَا نَشِبَ فِيهِ Müʾellif burada ilcāʾ ve ıztırār maʿnāsını tekrār eylemiştir. Ve

إِلْتِحَاصٌ [iltiḥāṣ] İğnenin yurdusu kapanmak maʿnāsınadır; yukālu: إِلْتَحَصَتِ الْإِبْرَةُ إِذَا انْسَدَّ سَمُّهَا Ve kurt koyunun gözünü yerinden koparıp yutmak maʿnāsınadır; yukālu: إِلْتَحَصَ الذِّئْبُ عَيْنَ الشَّاةِ إِذَا اقْتَلَعَهَا وَابْتَلَعَهَا

[ل خ ص]

اَللَّخَصَةُ [el-leḫaṣat] (lām'ın ve ḫā'yı muʿcemenin fethiyle) Gözün içinde olan etçeğize denir ki gözün mâddesidir, شَحْمَةُ الْعَيْنِ [şaḥmetu'l-ʿayn] dahi derler. Cemʿi لِخَاصٌ [liḫāṣ]tır lām'ın kesriyle.

اَللَّخَصُ [el-leḫaṣ] (fethateynle) Gözün çevresi şişkin ve kaba olmak maʿnāsınadır ki etli olmaktan neşʾet eder; yukālu: لَخِصَتْ عَيْنُهُ لَخَصًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا وَرِمَ مَا حَوْلَهَا Ve gözün üst kapağı etli olmak maʿnāsınadır; yukālu: لَخِصَ الرَّجُلُ إِذَا كَانَ جَفْنُ عَيْنِهِ الْأَعْلَى لَحِيمًا

اَللَّخْصَاءُ [el-laḫṣāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Çevresi şişkin olan göze denir.

اَلْأَلْخَصُ [el-elḫaṣ] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Gözlerinin çevresi şişkin olan adama denir.

اَللَّخِصُ [el-leḫiṣ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Etli memeye denir ki sütü pek sıkmakla çıkar ola; yukālu: ضَرْعٌ لَخِصٌ أَيْ كَثِيرُ اللَّحْمِ يَخْرُجُ لَبَنُهُ بِشِدَّةٍ

اَللَّخْصُ [el-laḫṣ] (lām'ın fethi ve ḫā'nın sükūnuyla) Devenin gözüne yağ inmiş mi yoksa inmemiş mi diye gözünü ayırıp içine bakmak maʿnāsınadır; yukālu: لَخَصَ الْبَعِيرَ لَخْصًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا نَظَرَ إِلَى عَيْنِهِ مَنْحُورًا هَلْ فِيهَا شَحْمٌ أَمْ لاَ

اَلْإِلْخَاصُ [el-ilḫāṣ] (hemzenin kesriyle) Devenin gözünde rüʾyetine māniʿ yağ var mı diye bakılıp yağ olduğu zāhir ola; yukālu: أُلْخِصَ الْبَعِيرُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا فُعِلَ بِهِ اللَّخْصُ قَالَ أَعْرَابِيٌّ فِي حَجْرَةٍ مَا أَلْخَصَ فِي [Ve] فَظَهَرَ نِقْيُهُ إِبِلِي فَانْحَرُوهُ وَمَا لَمْ يُلْخِصْ فَارْكَبُوهُ Yaʿnī "Bir aʿrābī bir sene-i mücdibede develerini pazara sürüp nāsa dedi ki benim develerimin gözlerine nazar edin, gözlerinde basara māniʿ yağı olanı zebh edip olmayanını iştirā edip süvār olasız."

اَلتَّلْخِيصُ [el-telḫīṣ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Mücmel kelāmı şerh ve beyān eylemek maʿnāsınadır; yukālu: لَخَّصَ الْكَلَامَ إِذَا بَيَّنَهُ وَشَرَحَهُ Ve bir nesneyi hülāsa eylemek ve bir nesnenin hülāsasını almak maʿnāsınadır; yukālu: لَخَّصَهُ إِذَا خَلَّصَهُ

[ل ص ص]

اَللَّصُّ [el-laṣṣ] (lām'ın fethi ve ṣād'ın teşdīdiyle) Bir işi gizlice işlemek maʿnāsınadır; yukālu: لَصَّ الشَّيْءَ لَصًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا فَعَلَهُ سِرًّا Ve kapıyı kapayıp bağlamak maʿnāsınadır; yukālu: لَصَّ الْبَابَ إِذَا أَغْلَقَهُ وَأَطْبَقَهُ Ve

لِصٌّ [liṣṣ] (lām'ın harekāt-ı selāsıyla) Uğruya denir; zikr olunan maʿnālardandır. Cemʿi لُصُوصٌ ve أَلْصَاصٌ [elṣāṣ]tır; müʾennesi لِصَّةٌ [liṣṣat]tır. Cemʿinde لِصَّاتٌ [liṣṣāt] ve لَصَائِصُ [leṣāʾiṣ] denir; yukālu: هُوَ لِصٌّ وَهِيَ لِصَّةٌ أَيْ سَارِقٌ

اَللَّصَصُ [el-leṣaṣ] (fethateynle) ve

اَللَّصَاصُ [el-leṣāṣ] (lām'ın fethiyle) ve

اَللُّصُوصِيَّةُ [el-leṣūṣiyyet] (lām'ın fethiyle) ve

اَللُّصُوصِيَّةُ [el-luṣūṣiyyet] (lām'ın zammıyla) Masdarlardır, uğruluk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: لَصَّ فُلاَنٌ لَصَصًا وَلَصَاصًا وَلَصُوصِيَّةً وَلُصُوصِيَّةً مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا كَانَ سَارِقًا Ve

لَصَصٌ [leṣaṣ] Bir kimsenin omuzları birbirine karīb olmak maʿnāsınadır; yukālu: فِي مَنْكِبَيْهِ لَصَصٌ أَيْ تَقَارُبٌ Ve ağızda dişler sık olmak maʿnāsınadır; yukālu: بِهِ لَصَصٌ أَيْ تَقَارُبُ الْأَضْرَاسِ Ve at kısmının dirsekleri göğsüne doğru sıkıca olmak maʿnāsınadır ki sıfat-ı medīhadır; yukālu: بِالْفَرَسِ لَصَصٌ أَيْ تُضَامُّ مِرْفَقَيْهِ إِلَى زَوْرِهِ

اَلْمَلَصَّةُ [el-melaṣṣat] (mīm'in ve lām'ın fethiyle) Uğrusu çok hırsız yatağı yere denir; yukālu: أَرْضٌ مَلَصَّةٌ أَيْ كَثِيرَةُ اللِّصِّ

اَلْأَلَصُّ [el-elaṣṣ] (أَعَزُّ [eʿazz] vezninde) Omuzları birbirine yakın olan adama denir. Kezālik dişleri sıkı adama denir; yukālu: رَجُلٌ أَلَصُّ أَيْ قَرِيبُ الْمَنْكِبَيْنِ وَكَذَا قَرِيبَةُ الْأَضْرَاسِ

اَللَّصَّاءُ [el-laṣṣāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Dar cebheye vasf olur; yukālu: جَبْهَةٌ لَصَّاءُ أَيْ ضَيِّقَةٌ Ve boynuzlarının biri ileri ve biri geri olan koyuna denir; yukālu: شَاةٌ لَصَّاءُ إِذَا أَقْبَلَ أَحَدُ قَرْنَيْهَا وَأَدْبَرَ الْآخَرُ Ve uylukları bitişik ʿavrete denir, onun için zengī tāʾifesine أَلَصُّ الْأَلْيَتَيْنِ [elaṣṣu'l-elyeteyn] derler; yukālu: إِمْرَأَةٌ لَصَّاءُ أَيِ الْمُلْتَزِقَةُ الْفَخِذَيْنِ لاَ فُرْجَةَ بَيْنَهُمَا

اَلتَّلْصِيصُ [et-telṣīṣ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bināyı kavī ve sımsıkı muhkem yapmak maʿnāsınadır; yukālu: لَصَّصَ الْبُنْيَانَ إِذَا رَصَّصَهُ

اَلْإِلْتِصَاصُ [el-iltiṣāṣ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Bir nesne yapışık ve bitişik olmak maʿnāsınadır; yukālu: اِلْتَصَّ الشَّيْءُ بِهِ إِذَا الْتَزَقَ بِهِ

اَللَّصْلَصَةُ [el-leṣleṣat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Irgalamak maʿnāsınadır; yukālu: لَصْلَصَ الشَّيْءَ إِذَا حَرَّكَهُ

[ل ع ص]

اَللَّعَصُ [el-leʿaṣ] (fethateynle) Çetin olmak maʿnāsınadır; yukālu: لَعِصَ الْأَمْرُ لَعَصًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَسُرَ Ve ekl ve şürb husūsunda aslā doymazlık edip hırs ve şereh eylemek maʿnāsınadır; yukālu: لَعِصَ الرَّجُلُ فِي الْأَكْلِ وَالشُّرْبِ إِذَا نَهِمَ جَمِيعًا

اَلتَّلَعُّصُ [et-telaʿʿuṣ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Çetinlik eylemek maʿnāsınadır; tekūlu: تَلَعَّصَ عَلَيْنَا إِذَا تَعَسَّرَ

[ل ق ص]

اَللَّقْصُ [el-leḳaṣ] (lām'ın ve ḳāf'ın fethiyle) Daralmak maʿnāsınadır; yukālu: لَقِصَ الشَّيْءُ لَقَصًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ضَاقَ Ve gönül bulanıp miʿde dönmek maʿnāsınadır; yukālu: لَقِصَتْ نَفْسُهُ إِذَا غَثَّتْ وَخَبُثَتْ

اَللَّقِصُ [el-leḳiṣ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Dar nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ لَقِصٌ أَيْ ضَيِّقٌ Ve yanşak olup şerr ü şūrda çabuk olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ لَقِصٌ أَيِ الْكَثِيرُ الْكَلاَمِ سَرِيعُ الشَّرِّ

اَللَّقْصُ [el-laḳṣ] (نَقْصٌ [naḳṣ] vezninde) Deriyi āteşte köyündürmek maʿnāsınadır; yukālu: لَقَصَ جِلْدَهُ لَقْصًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَخْرَقَهُ Zāhiren bu bilā-şart vārid olan bāb-ı sālistendir.

اَلْإِلْتِقَاصُ [el-iltiḳāṣ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) Almak maʿnāsınadır; yukālu: إِلْتَقَصَ الشَّيْءَ إِذَا أَخَذَهُ

اَلْمُلْتَقِصُ [el-multeḳiṣ] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Dāʾimā dekāyık-ı umūr u ahvāli tetebbuʿ eden adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُلْتَقِصٌ أَيْ مُتَتَبِّعٌ لِمَدَاقِّ الْأُمُورِ

[ل م ص]

اَللَّمْصُ [el-lemṣ] (لَمْسٌ [lems] vezninde) Pālūzeye denir, fālūz maʿnāsına. ʿAlā-kavlin pālūze tarzında bir türlü yiyecektir ki pekmez katıp çocuklara yedirirler, tatsızca bir bulamaç olacaktır; yukālu: أَطْعَمَهُ لَمْصًا أَيْ فَالُوذًا أَوْ شَيْءٌ يُشْبِهُهُ لاَ حَلاَوَةَ لَهُ يَأْكُلُهُ الصَّبِيُّ بِالدِّبْسِ Ve

لَمْصٌ [lemṣ] Masdar olur, zikr olunan yiyeceği yemek maʿnāsınadır; yukālu: لَمَصَ الصَّبِيُّ لَمْصًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَكَلَ اللَّمْصَ Ve bal ve pekmez gibi bir nesneyi parmağın ucuyla alıp yemek maʿnāsınadır; yukālu: لَمَصَ الشَّيْءَ إِذَا أَخَذَهُ بِطَرَفِ إِصْبَعِهِ فَلَطَعَهُ كَالْعَسَلِ وَشِبْهِهِ Ve çimdiklemek maʿnāsınadır; yukālu: لَمَصَ فُلاَنًا إِذَا قَرَصَهُ

اَللَّمُوصُ [el-lemūṣ] (صَبُورٌ [ṣabūr] veznin-de) Kezzāb ve hīle-kār ve nemmām ve mekkār şahsa denir; yukālu: رَجُلٌ لَمُوصٌ أَيْ كَذَّابٌ خَدَّاعٌ هَمَّازٌ

اَلْإِلْمَاصُ [el-ilmāṣ] (hemzenin kesriyle) Ağaç kısmı çimdik çimdik koparılıp otlanmağa kābil olmak maʿnāsınadır; yukālu: أَلْمَصَ الشَّجَرُ إِذَا أَمْكَنَ أَنْ يُلْمَصَ

[ل و ص]

اَللَّوْصُ [el-levṣ] (lām'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Kapı yarığı gibi yarıktan ve delikten içeriye bakmak maʿnāsınadır; yukālu: لاَصَ الرَّجُلُ يَلُوصُ لَوْصًا إِذَا لَمَحَ مِنْ خَلَلِ بَابٍ وَنَحْوِهِ Ve kulak ağrısına ʿalā-kavlin boğaz ağrısına denir. Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīsu: «مَنْ سَبَقَ الْعَاطِسَ بِالْحَمْدِ أَمِنَ الشَّوْصَ وَاللَّوْصَ» وَهُوَ وَجَعُ الْأُذُنِ أَوِ النَّحْرِ Ve

لَوْصٌ [levṣ] Sapmak maʿnāsınadır; yukālu: لاَصَ عَنْهُ إِذَا حَادَ

اَلْمُلاَوَصَةُ [el-mulāveṣat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Bu dahi kapı yarığı gibi yerden bakmak maʿnāsınadır; yukālu: يُلاَوِصُ فُلاَنٌ أَيْ يَلْمَحُ مِنْ خَلَلِ بَابٍ وَنَحْوِهِ Ve bir kimse ahzānı murād eylediği nesneye zāhiren bakmayıp gūyā ki bir adamı igfāl için bakar gibi beri öte bakıştırmak maʿnāsınadır; yukālu: لاَوَصَ إِلَيْهِ إِذَا نَظَرَ كَأَنَّهُ يَخْتِلُ لِيَرُومَ أَمْرًا Ve katʿı murād olan bir ağaca ne mahalden kesmek sehl ve münāsibdir diye sağına soluna nazar eylemek maʿnāsınadır; yukālu: لاَوَصَ الشَّجَرَةَ إِذَا أَرَادَ أَنْ يَقْطَعَهَا بِالْفَأْسِ فَلاَوَصَ فِي نَظَرِهِ يَمْنَةً وَيَسْرَةً كَيْفَ يَأْتِيهَا وَكَيْفَ يَضْرِبُهَا

اَللَّوَاصُ [el-levāṣ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) ve

اَلْمُلَوَّصُ [el-mulevvaṣ] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Pālūzeye denir, fālūz maʿnāsına. Ve

لَوَاصٌ [levāṣ] Revāk balına denir, ʿasel-i sāfī maʿnāsına.

اَلتَّلْوِيصُ [et-telvīṣ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Pālūze yemek maʿnāsınadır; yukālu: لَوَّصَ الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ اللَّوَاصَ

اَللَّوْصَةُ [el-levṣat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Arka ağrısına denir; tekūlu: أَعُوذُ بِاللهِ مِنَ اللَّوْصَةِ أَيْ وَجَعِ الظَّهْرِ

اَلْإِلاَصَةُ [el-ilāṣat] (إِقَامَةٌ [iḳāmet] vezninde) Bir nesneyi bir kimseden murād eylemekle tekrār be-tekrār ona idāre eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَلاَصَ فُلاَنًا عَلَى الشَّيْءِ إِذَا أَدَارَهُ عَلَيْهِ وَأَرَادَهُ مِنْهُ Ve titremek maʿnāsınadır; yukālu: أُلِيصَ الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا أُرْعِشَ

اَلتَّلَوُّصُ [et-televvuṣ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir nesne çevrilip burulmak maʿnāsınadır; yukālu: تَلَوَّصَ الشَّيْءُ إِذَا تَلَوَّى وَتَقَلَّبَ

[ل ي ص]

اَللَّيْصُ [el-leyṣ] (حَيْصٌ [ḥayṣ] veznin-de) Bir tarafa meyl ve ʿudūl eylemek

maᶜnāsınadır; yukālu: لاَصَ يَلِيصُ لَيْصًا إِذَا حَادَ Ve bir nesneyi bir tarafa eğip kanırmak, ᶜalā-kavlin yerinden çekip çıkarmak için beri öte ırgalamak maᶜnāsınadır; tekūlu: لِصْتُ الشَّيْءَ إِذَا أَزَغْتَهُ أَوْ حَرَّكْتَهُ لِتَنْتَزِعَهُ

اَلْإِلَاصَةُ [el-ilāṣat] (hemzenin kesriyle) لَيْصٌ [leyṣ] ile maᶜnā-yı ahīrde mürādiftir; tekūlu: أَلَصْتُهُ بِمَعْنَى لِصْتُهُ Ve bir nesneyi bir kimseden samīmī isteyip dilemek maᶜnāsınadır; tekūlu: أَلَصْتُهُ عَنْ كَذَا وَكَذَا إِذَا رَاوَدْتَهُ عَنْهُ

FASLU'L-MĪM
(فَصْلُ الْمِيمِ)

[م أ ص]

اَلْمَأَصُ [el-meᶜaṣ] (mīm'in ve hemzenin fethiyle) Ak ve güzīde-māye deveye denir, مَعَصٌ [meᶜaṣ] ve مَغَصٌ [meġaṣ] kelimelerinde lügattir.

[م ح ص]

اَلْمَحْصُ [el-maḥṣ] (فَحْصٌ [faḥṣ] vezninde) Āhū segirtmek maᶜnāsınadır; yukālu: مَحَصَ الظَّبْيُ مَحْصًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا عَدَا Ve mezbūh ayaklarıyla tepinmek maᶜnāsınadır; yukālu: مَحَصَ الْمَذْبُوحُ بِرِجْلِهِ إِذَا رَكَضَ Ve altını āteşte kal edip gıll ve gışştan pākīze eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: مَحَصَ الذَّهَبَ بِالنَّارِ إِذَا أَخْلَصَهُ مِمَّا يَشُوبُهُ Ve ayakla yeri vurmak maᶜnāsınadır; yukālu: مَحَصَ بِالرِّجْلِ الْأَرْضَ إِذَا ضَرَبَ بِهِ Ve yürek sürüp çımkırmak maᶜnāsınadır; yukālu: مَحَصَ بِسَلْحِهِ إِذَا رَمَى بِهِ Ve serāb yāhūd şimşek yalabımak maᶜnāsınadır; yukālu: مَحَصَ السَّرَابُ أَوِ الْبَرْقُ إِذَا لَمَعَ Ve kaçmak maᶜnāsınadır; tekūlu: مَحَصَ مِنِّي إِذَا هَرَبَ Ve temrene cilā vermek maᶜnāsınadır; yukālu: مَحَصَ السِّنَانَ إِذَا جَلَاهُ Ve

مَحْصٌ [maḥṣ] Vasf olur, kaviyyü'l-bünye olan yavuz ata denir, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْمَحَّاصُ [el-maḥḥāṣ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Lemeᶜān edici serāba yāhūd şimşeğe denir; yukālu: سَرَابٌ أَوْ بَرْقٌ مَحَّاصٌ أَيْ لَمَّاعٌ

اَلْمَمْحُوصُ [el-memḥūṣ] ve

اَلْمَحِيصُ [el-meḥīṣ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Pāsı açılıp cilā verilmiş temrene denir. Ve aᶜzā' ve endāmı dirnekli kunt ve sımsıkı insān ve hayvāna denir; yukālu: رَجُلٌ وَفَرَسٌ مَمْحُوصٌ وَمَحِيصٌ أَيِ الشَّدِيدُ الْخَلْقِ الْمُدْمَجُ

Ve ayaklarında sölpüklük ve gevşeklik olmayıp kunt ve kavī olan ata مَمْحُوصُ الْقَوَائِمِ [memḥūṣu'l-ḳavāʾim] ıtlāk olunur; yukālu: فَرَسٌ مَمْحُوصُ الْقَوَائِمِ إِذَا خَلَصَ مِنَ الرَّهَلِ Burada رَجُلٌ مَمْحُوصُ الْقَوَائِمِ nüshaları galattır.

اَلْمَحِصُ [el-meḥiṣ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Pürüzleri gidip düz ve mülāyim olmuş ipe denir; yukālu: حَبْلٌ مَحِصٌ إِذَا ذَهَبَ زِئْبِرُهُ

اَلْمُمَحَّصُ [el-mumaḥḥaṣ] (مُعَظَّمٌ [muʿaẓẓam] vezninde) Bu dahi bünye ve terkībi kavī ve tüvānā ata denir; yukālu: فَرَسٌ مَحِصٌ كَمَا مَرَّ وَمُمَحَّصٌ أَيْ شَدِيدُ الْخَلْقِ

اَلدَّوِيَّةُ الْمَحَّاصُ [ed-deviyyetu'l-maḥḥāṣ] (سَنِيَّةُ الْمَنَّاصُ [seniyyetu'l-mennāṣ] vezninde) Şol beyābāna denir ki onda sülūk edenler cidd ve sürʿatle ve segirtmekle gideler, zikr olunan ʿadv ve rekz bi'r-ricl maʿnālarındandır. دَوِيَّةٌ [deviyyet] beyābāna denir; yukālu: سَلَكُوا دَوِيَّةً مَحَّاصًا أَيِ الْفَلَاةَ الَّتِي يَمْحَصُ النَّاسُ فِيهَا السَّيْرَ أَيْ يَجِدُّونَ

اَلْأَمْحَصُ [el-emḥaṣ] Şol adama denir ki sāf-dil olmakla sādık ve kāzibin iʿtizārını kabūl eder ola; yukālu: رَجُلٌ أَمْحَصُ أَيْ يَقْبَلُ اعْتِذَارَ الصَّادِقِ وَالْكَاذِبِ

اَلْإِمْحَاصُ [el-imḥāṣ] (hemzenin kesriyle) Hasta ve ʿalīl sağalmak maʿnāsınadır; yukālu: أَمْحَصَ الْمَرِيضُ إِذَا بَرَأَ Ve münkesif olan güneş küsūftan açılmak maʿnāsınadır; yukālu: أَمْحَصَتِ الشَّمْسُ إِذَا ظَهَرَتْ مِنَ الْكُسُوفِ وَانْجَلَتْ

اَلْإِنْمِحَاصُ [el-inmiḥāṣ] Bu dahi münkesif güneş küsūftan açılmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْمَحَصَتِ الشَّمْسُ بِمَعْنَى أَمْحَصَتْ Ve sıyrılıp kurtulmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْمَحَصَ مِنْ يَدِهِ إِذَا أُفْلِتَ Ve aʿzānın şişi sākin olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْمَحَصَ الْوَرَمُ إِذَا سَكَنَ

اَلتَّمْحِيصُ [et-temḥīṣ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir adamı bir nesne ile deneyip imtihān ve ihtibār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَحَّصَ فُلَانًا إِذَا ابْتَلَاهُ وَاخْتَبَرَهُ Ve eksiltmek maʿnāsınadır; tekūlu: مَحَّصَ اللهُ عَنْكَ ذُنُوبَكَ أَيْ نَقَّصَكَ Ve eti sinirden pāk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَحَّصَ اللَّحْمَ إِذَا نَقَّاهُ مِنَ الْعَقَبِ

[م ر ص]

اَلْمَرْصُ [el-merṣ] (mīm'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) Meme ve yanak gibi aʿzāyı parmakla sıkmak maʿnāsınadır; yukālu: مَرَصَ الثَّدْيَ وَنَحْوَهُ مَرْصًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا غَمَزَهُ بِالْأَصَابِعِ

اَلْمَرُوصُ [el-merūṣ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Çabuk nākaya denir.

اَلْمَرَصُ [el-meraṣ] (fethateynle) Sebk ve takaddüm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَرِصَ الرَّجُلُ مَرَصًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَقَدَّمَ

اَلتَّمَرُّصُ [et-temerruṣ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Arpa ve buğday makūlesinin kabuğu savrulup uçmak maʿnāsınadır; yukālu: تَمَرَّصَ قِشْرُ السُّلْتِ إِذَا طَارَ

[م ص ص]

اَلْمَصُّ [el-maṣṣ] (mīm'in fethi ve ṣād'ın teşdīdiyle) Bir nesneyi āhestece sora sora içmek maʿnāsınadır; tekūlu: مَصِصْتُ اللَّبَنَ بِكَسْرِ الْعَيْنِ أَمَصُّهُ بِفَتْحِهَا يَعْنِي مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَمَصَصْتُهُ بِالْفَتْحِ أَمُصُّهُ بِالضَّمِّ يَعْنِي مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ كَخَصَصْتُهُ أَخُصُّهُ إِذَا شَرِبْتَهُ شُرْبًا رَقِيقًا Şārih der ki hakk-ı ʿibāre cezb-i nefes ile takyīd eylemektir ki Türkīde emmek ve sormak taʿbīr olunur, Fārisīde mekīden mürādifidir.

اَلْإِمْتِصَاصُ [el-imtiṣāṣ] مَصٌّ [maṣṣ] maʿnāsınadır; yukālu: إِمْتَصَصْتُهُ بِمَعْنَى مَصَصْتُهُ

اَلْإِمْصَاصُ [el-imṣāṣ] (hemzenin kesriyle) Emdirmek ve sordurmak maʿnāsınadır;

tekūlu: أَمَصَّنِي فُلاَنٌ فَمَصَصْتُهُ

اَلْمَصَّانُ [el-maṣṣān] (mīm'in fethiyle) Sıfattır, müʾennesi مَصَّانَةٌ [maṣṣānet] tir. Ve ʿArablar bunları şetm ve düşnām mevkiʿinde īrād ederler; yekūlūne: يَا مَصَّانُ وَلِلْمَرْأَةِ يَا مَصَّانَةُ أَيْ يَا مَاصَّ بَظْرِ أُمِّهِ أَوْ رَاضِعَ الْغَنَمِ لُؤْمًا "Behey anasının fercinin ortasında dılak dedikleri et pāresini emip sorucu yādigār!" yāhūd "Hisset ve leʾāmetinden nāşī komşu yāhūd misāfir işitmesin diye koyunu ve keçiyi sağmayıp memesini ağzına alıp emip sorur olan bergüzār!" demektir. Ve leʾīm ve nākese ʿArablar مَاصَّانُ [māṣṣān] ıtlāk ederler; yekūlūne: وَيْلِي عَلَى مَاصَّانِ بْنِ مَاصَّانٍ وَلِلْمَرْأَةِ عَلَى مَاصَّانَةَ بْنِ مَاصَّانَةَ أَيْ لَئِيمِ بْنِ لَئِيمٍ Ve مَاصَّانُ [maṣṣān] lafzındaki elif mübālaga içindir, aslı مَصَّانُ [maṣṣān]dır.

اَلْمَاصَّةُ [el-māṣṣat] Bir güne maraz ismidir ki çocuklara ʿārız olur, omurga kemiklerinin uçlarında kıllar bitmekle çocuk kısmı içine sinerek hoşça ekl ve şürb edemez olur, tā ki o kılları yolup gidermeyince; yukālu: بِالصَّبِيِّ مَاصَّةٌ وَهِيَ دَاءٌ يَأْخُذُ الصَّبِيَّ مِنْ شَعَرَاتٍ عَلَى سَنَاسِنِ الْفَقَارِ فَلاَ يَنْجَعُ فِيهِ أَكْلٌ وَشُرْبٌ حَتَّى تُنْتَفَ تِلْكَ الشَّعَرَاتُ

اَلْمُصَاصُ [el-muṣāṣ] (mīm'in zammıyla) Bir nebāt ismidir. ʿAlā-kavlin deve dikeninin diplerinde biten ثُدَّاءٌ [ṣuddāʾ] dedikleri otun kurumuşuna denir. Yāhūd o bir nebāttır ki Kāẓime türābında nābit olursa قَيْصُومٌ [ḳayṣūm] ve Dehnāʾ hākinde nābit olursa مُصَاصٌ [muṣāṣ] derler. Ve مُصَاصٌ [muṣāṣ] dediği nebāt-ı mezbūr sert olmamakla قِنَّبٌ [ḳinneb] gibi onunla baʿzı nesneler dikerler. Ve deve merʿāsından maʿdūddur. Ve

مُصَاصٌ [muṣāṣ] Her şeyʾin hālisine denir; yukālu: حَسَبٌ مُصَاصٌ أَيْ خَالِصٌ

ذُو مُصَاصٍ [Ẕū Muṣāṣ] Bir mevziʿdir.

اَلْمُصَامِصُ [el-muṣāmiṣ] (عُلاَبِطٌ [ʿulābiṭ] vezninde) Bu dahi her nesnenin hālisine denir. Ve

مُصَامِصٌ [muṣāmiṣ] ve

مُصَمِصٌ [muṣamiṣ] (عُلَبِطٌ [ʿulebiṭ] vezninde) Mefāsıl ve ʿizāmın bünye ve terkībi kavī ve şedīd olan ata denir; yukālu: فَرَسٌ مُصَامِصٌ وَمُصَمِصٌ أَيْ شَدِيدُ تَرْكِيبِ الْمَفَاصِلِ Ve

مُصَامِصٌ [muṣāmiṣ] Kavmi içre hasīb ve asīl ve ʿarīk adama ıtlāk olunur; hālis maʿnāsındandır; yukālu: إِنَّهُ لَمُصَامِصٌ أَيْ حَسِيبٌ زَاكٍ

اَلْمَصِيصَةُ [el-meṣīṣat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Kavataya denir; yukālu: وَضَعَهُ بِالْمَصِيصَةِ أَيْ الْقَصْعَةِ Ve

مَصِيصَةُ [Meṣīṣāt] Şām diyārında bir belde adıdır; ṣād'ın teşdīdi cāʾiz değildir, hālen Misis dedikleri kasabadır.

اَلْمَصِيصُ [el-meṣīṣ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Nem-nāk olan toprağa ve kuma ıtlāk olunur ki yerin cevfinde olan toprak ve kum olacaktır; yukālu: بِالْأَرْضِ مَصِيصُ الثَّرَى أَيِ النَّدَى مِنَ التُّرَابِ وَالرَّمْلِ

اَلْمُصَّةُ [el-muṣṣat] (mīm'in zammıyla) Bu dahi hālis maʿnāsınadır; yukālu: مُصَّةُ الْمَالِ أَيْ مُصَاصُهُ

اَلْمَمْصُوصُ [el-memṣūṣ] İncerek baldıra ve inciğe ıtlāk olunur, gūyā ki eti sorulmuş olur; yukālu: وَظِيفٌ مَمْصُوصٌ أَيْ دَقِيقٌ

اَلْمَصُوصُ [el-meṣūṣ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Bir türlü taʿām ismidir ki eti tabh edip sirke içre vazʿ eylemekle tertīb ederler ki sirkeli yahni olur, ʿalā-kavlin hāssaten kuş etinden müretteb olur. Müfredātta piliç ve genç tavuk ve sebzevāt-ı hārre vü bāride ve edviye-i hoş-bū ile ve bir kısmı

ekşi meyveler suyuyla müretteb olur diye mersūmdur. Ve

مَصُوصٌ [meṣūṣ] Cimāʿ hengāmında erkek üzere hırs ve şereh eden ʿavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مَصُوصٌ إِذَا كَانَتْ تَحْرِصُ عَلَى الرَّجُلِ عِنْدَ الْجِمَاعِ Ve şol ferce denir ki ālette olan rutūbeti bi'l-cümle emip sorur ola; cemʿi مَصَائِصُ [meṣāʾiṣ] gelir; yukālu: فَرْجٌ مَصُوصٌ أَيْ مُنْشِفَةٌ لِمَا عَلَى الذَّكَرِ مِنَ الْبِلَّةِ

اَلْمَصُوصَةُ [el-meṣūṣat] ve

اَلْمَمْصُوصَةُ [el-memṣūṣat] Pek zebūn ve arık ʿavrete ıtlāk olunur; yukālu: إِمْرَأَةٌ مَصُوصَةٌ وَمَمْصُوصَةٌ أَيْ مَهْزُولَةٌ

اَلْمَصْمَصَةُ [el-maṣmeṣat] (مَضْمَضَةٌ [maḍmeḍat] vezninde) Suyu dil ucuyla ağızda çalkamak maʿnāsınadır, niteki مَضْمَضَةٌ [maḍmeḍat] iʿcāmla bütün ağız ile çalkamaktan ʿibārettir; yukālu: مَصْمَصَ الْمَاءُ إِذَا مَضْمَضَهُ بِطَرَفِ لِسَانِهِ Ve tenkıye ve tathīr maʿnāsına müstaʿmeldir; ve minhu: مُمَصْمِصَةُ الذُّنُوبِ أَيْ مُمَحِّصَتُهَا Müʾellif işbu «اَلْقَتْلُ فِي سَبِيلِ اللهِ مُمَصْمِصَةُ الذُّنُوبِ» hadīsine işāret eylemiştir. Ve bunda tā-i teʾnīs, شَهَادَةٌ [şehādet] irādesiyle yāhūd خَصْلَةٌ [ḫaṣlet] takdīrine mebnīdir.

اَلتَّمَصُّصُ [et-temaṣṣuṣ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir nesneyi azca azca tedrīcle emip sormak maʿnāsınadır; yukālu: تَمَصَّصَ الشَّيْءَ إِذَا مَصَّهُ فِي مُهْلَةٍ

[م ع ص]

اَلْمَعَصُ [el-meʿaṣ] (fethateynle) Ayağın siniri burulup büzülmek maʿnāsınadır ki kısalır gibi olmakla ayaklar doğru basamayıp bir tarafa eğrilir, baʿdehu el ile yapça yapça sığayarak doğrulur. Baʿzılar ʿindinde bu ricle mahsūstur; yukālu: مَعِصَ الرَّجُلُ مَعَصًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا الْتَوَى عَصَبُ رِجْلِهِ كَأَنَّهُ يَقْصُرُ عَصَبُهُ فَيَتَعَوَّجُ قَدَمُهُ ثُمَّ يُسَوِّيهِ بِيَدَيْهِ أَوْ خَاصٌّ بِالرِّجْلِ Müʾellifin فِي عَصَبِ الرِّجْلِ kavli rā'nın fethi ve cīm'in zammıyla olmak gālibdir ve illā terdīd mülāyim olmaz. Ve

مَعَصٌ [meʿaṣ] Çok yürümekten sinirler ağrımak maʿnāsınadır; yukālu: مَعِصَ عَصَبُهُ إِذَا وَجِعَ مِنْ كَثْرَةِ الْمَشْيِ Ve مَأَصٌ [meʾaṣ] maʿnāsınadır ki ak ve güzīde-māye deveye denir. Ve şol kırıklık ve fütūr hāletine denir ki çok at seğirtmek ve sāʾir güne yorulmak gibi ahvālden vücūdun bir tarafına ʿārız olur; tekūlu: لِي مَعَصٌ وَهُوَ تَكَسُّرٌ فِي طَرَفِ الْجَسَدِ لِكَثْرَةِ الرَّكْضِ أَوْ غَيْرِهِ Ve

مَعَصٌ [meʿaṣ] Bir adamın en ve oynak yeri burkulmak maʿnāsınadır; yukālu: مَعِصَ الرَّجُلُ مَعَصًا مِنَ الْبَابِ الْمَزْبُورِ إِذَا الْتَوَى مَفْصِلُهُ Ve bir kimsenin elinden yā ayağından derdi olmak maʿnāsınadır; yukālu: مَعِصَتْ يَدُهُ أَوْ رِجْلُهُ إِذَا اشْتَكَاهَا Ve bir kimsenin ayağı ağrıklı olmakla ayağı bağlı adamın yürüyüşü gibi yürür olmak maʿnāsınadır; yukālu: مَعِصَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ فِي مِشْيَتِهِ حَجَلٌ Ve bir ʿārıza sebebiyle parmak eğilip bükülmek maʿnāsınadır; yukālu: مَعِصَتِ الْإِصْبَعُ إِذَا نُكِبَتْ

بَنُو مَعِيصٍ [Benū Meʿīṣ] Ḳureyş kabīlesinden bir batndır.

بَنُو مَاعِصٍ [Benū Māʿiṣ] Bir batn-ı sagīrdir.

اَلتَّمَعُّصُ [et-temaʿʿuṣ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir kimsenin karnı ağrımakla derdnāk olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَمَعَّصَ بَطْنُهُ إِذَا أَوْجَعَهُ

[م غ ص]

اَلْمَغْصُ [el-maġṣ] (mīm'in fethi ve ġayn-ı muʿcemenin sükūnu ve fethateynle) Sancı ʿilletine denir. Cevherī bunda yaʿnī fethateynle vürūdunu inkārda vehm eyledi, lākin Cevherī ʿāmmeye ʿazv eylemiştir. Ve ʿArablar مَغْصٌ [maġṣ] ile sakīl ve girān-

cān kimseden kināye ederler; yekūlūne: فُلاَنٌ مَغْصٌ مِنَ الْمَغَصِ إِذَا كَانَ ثَقِيلاً Ve

مَغْصٌ [maġṣ] مَأْصٌ [meʾṣ] lafzında lügattır ki ak māye deveye denir. Cemʿi أَمْغَاصٌ [emġāṣ] gelir, ʿalā-kavlin bu lafzından müfredi olmayan cümūʿdandır.

اَلْمَمْغُوصُ [el-memġūṣ] Sancılanmış adama denir; yukālu: مُغِصَ فُلاَنٌ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَمْغُوصٌ

[م ل ص]

اَلْمِلاَصُ [el-milāṣ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Ak yalçın kayaya denir. Ve

مِلاَصٌ [Milāṣ] Akdeniz'de Çeçilya adasının sevāhilinde bir kalʿa adıdır. Ve

مِلاَصٌ [milāṣ] Balık gibi elde durmayıp kayıp giden şeyʾe denir; ve minhu yukālu: جَارِيَةٌ ذَاتُ شِمَاصٍ وَمِلاَصٍ أَيْ ذَاتُ تَفَلُّتٍ

اَلْمَلْصُ [el-melṣ] (mīm'in fethi ve lām'ın sükūnuyla) Yürek sürmek maʿnāsınadır; yukālu: مَلَصَ بِسَلْحِهِ مَلْصًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَمَى بِهِ

اَلْمَلَصُ [el-melaṣ] (fethateynle) Bir kimse yāhūd bir nesne kayıp düşmek maʿnāsınadır; yukālu: مَلِصَ الرَّجُلُ وَغَيْرُهُ مَلَصًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا سَقَطَ مُتَزَلِّجًا

اَلْمَلِصُ [el-meliṣ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Şol ipe ve urgana denir ki pek sıyrıncak olmakla ondan el kayıp gider ola; yukālu: حَبْلٌ مَلِصٌ إِذَا كَانَ تَزْلَقُ عَنْهُ الْكَفُّ

اَلْمَلاَّصُ [el-mellāṣ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Pek sıyrıncak olmakla elde durmayıp sivişir olan şeyʾe denir; ve minhu kavluhum: يَا ابْنَ مَلاَّصٍ شَتْمٌ

اَلْأَمْلَصُ [el-emlaṣ] (أَمْلَسُ [emles] vezninde ve mürādifidir ki düz ve sıyrıncak nesneye denir. Bu münāsebetle başı daz olup tas götü gibi sıyrıncak olan kimseye أَمْلَصُ الرَّأْسِ [emlaṣu'r-reʾs] ıtlāk olunur; yukālu: أَمْلَصُ الرَّأْسِ أَيْ أَثْلَطُهُ

اَلْإِمْلِيصُ [el-imlīṣ] (إِنْجِيلٌ [incīl] vezninde) Pek sürʿatli yürümeğe vasf olur; yukālu: سَيْرٌ إِمْلِيصٌ أَيْ سَرِيعٌ

اَلْمَلِصَةُ [el-meliṣat] (زَنِخَةٌ [zeniḫat] veznninde) Elden kayıp sivişir olan balığa denir.

اَلْإِمْلاَصُ [el-imlāṣ] (hemzenin kesriyle) Hatun karnında olan çocuğu meyyit olarak düşürmek maʿnāsınadır; yukālu: أَمْلَصَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا أَلْقَتْ وَلَدَهَا مَيِّتًا Ve bir şeyʾi kaydırmak maʿnāsınadır; yukālu: أَمْلَصَ الشَّيْءُ إِذَا أَزْلَقَهُ

اَلْمُمْلِصُ [el-mumliṣ] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Çocuğunu meyyit olarak düşüren hatuna denir. Eğer bu ʿādeti ise ona مِمْلاَصٌ [mimlāṣ] denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مُمْلِصٌ إِذَا سَقَطَتْ وَلَدَهَا مَيِّتًا فَإِنْ اِعْتَادَتْهُ فَمِمْلاَصٌ

اَلْمَلِيصُ [el-melīṣ] (mīm'in fethiyle) İfʿāl bābından faʿīl vezninde gelen evzāndandır yāhūd مَمْلُوصٌ [memlūṣ] maʿnāsınadır; yukālu: أَلْقَتْ وَلَدَهَا مَلِيصًا مَلِيطًا

اَلتَّمَلُّصُ [et-temelluṣ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Bir takrīble sivişip kurtulmak maʿnāsınadır; yukālu: تَمَلَّصَ مِنْهُ إِذَا تَخَلَّصَ

اَلْإِنْمِلاَصُ [el-inmilāṣ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] vezninde) Sivişmek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْمَلَصَ مِنْ يَدِهِ إِذَا أَفْلَتَ

[م و ص]

اَلْمَوْصُ [el-mevṣ] (mīm'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Bir şeyʾi āhestece yaykamak maʿnāsınadır; yukālu: مَاصَ الثَّوْبَ يَمُوصُ مَوْصًا Ve el ile ovmak maʿnāsınadır; yukālu: مَاصَ الشَّيْءَ إِذَا دَلَكَهُ بِالْيَدِ إِذَا غَسَلَهُ لَيِّنًا Ve ebū cehl kavununu yaykamağa dürüşmek maʿnāsınadır; yukālu: هُمْ يَمُوصُونَ الْهَبِيدَ ثَلاَثَ مَوْصَاتٍ أَيْ يُعَالِجُونَهُ بِغَسْلِهِ ثَلاَثَ مَرَّاتٍ Ve

مَوْصٌ [mevṣ] Samana denir, تِبْنٌ [tibn]

maʿnāsına.

اَلتَّمْوِيصُ [et-temvīṣ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Bir kimse ticāret için saman alıp satmak maʿnāsınadır; yukālu: مَوَّصَ الرَّجُلُ إِذَا جَعَلَ تِجَارَتَهُ فِي الْمَوْصِ أَيِ التِّبْنِ Ve esvābı gasl ve tathīr eylemek maʿnāsınadır; yukālu: مَوَّصَ ثِيَابَهُ إِذَا غَسَلَهَا وَنَقَّاهَا

اَلْمُوَاصَةُ [el-muvāṣat] (فُعَالَةٌ [ṣumāmet] vezninde) Yaykantıya denir; yukālu: هَذِهِ مُوَاصَةُ الثِّيَابِ أَيْ غُسَالَتُهَا

[م ه ص]

اَلتَّمْهِيصُ [et-temhīṣ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Esvābı gasl ve tanzīf edip ağartmak maʿnāsınadır; yukālu: مَهَّصَ ثَوْبَهُ إِذَا نَظَّفَهُ وَبَيَّضَهُ

اَلتَّمَهُّصُ [et-temehhuṣ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Suya dalmak maʿnāsınadır; yukālu: تَمَهَّصَ فِي الْمَاءِ إِذَا انْغَمَسَ

اَلْإِمْهِيصَاصُ [el-imhīṣāṣ] (إِشْهِيبَابٌ [işhībāb] vezninde) Yerin otları ve yaprakları bütün gidip kır kalmak maʿnāsınadır; yukālu: إِمْهَاصَّتِ الْأَرْضُ إِذَا ذَهَبَ نَبْتُهَا وَوَرَقُهَا

اَلْمَهْصَاءُ [el-mehṣāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Çıplak kalmış arza denir; yukālu: أَرْضٌ مَهْصَاءُ أَيْ ذَاهِبَةُ النَّبْتِ وَالْوَرَقِ

FASLU'N-NŪN
(فَصْلُ النُّونِ)

[ن ب ص]

اَلنَّبْصُ [en-nebṣ] (حَبْسٌ [ḥabs] vezninde) Henüz bitmeğe başlamış azca ota denir; yukālu: طَفِقَ النَّبْصُ يُرَى وَهُوَ الْقَلِيلُ مِنَ الْبَقْلِ إِذَا طَلَعَ Ve

نَبْصٌ [nebṣ] Tekellüm eylemek maʿnāsına masdar olur; yukālu: مَا يَنْبِصُ نَبْصًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي أَيْ مَا يَتَكَلَّمُ

اَلنَّبْصَةُ [en-nebṣat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Kelime maʿnāsınadır; tekūlu: مَا سَمِعْتُ لَهُ نَبْصَةً أَيْ كَلِمَةً

اَلنَّبِيصُ [en-nebīṣ] (nūn'un fethiyle) Çocuk kısmı kuşları çiftleştirir iken dudaklarını ıslık gibi yapça öttürmek maʿnāsınadır; yukālu: نَبَصَ الْغُلَامُ نَبِيصًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَوَّتَ شَفَتَيْهِ عِنْدَ تَزْوِيجِ الطَّائِرِ بِأُنْثَاهُ Ve serçe ve sāʾir kuş yapça ötmek maʿnāsınadır; yukālu: نَبَصَ الْعُصْفُورُ إِذَا صَوَّتَ صَوْتًا ضَعِيفًا

اَلنَّبْصَاءُ [en-nebṣāʾ] (حَمْرَاءُ [ḥamrāʾ] vezninde) Sesli, çinreyici yaya denir. Maʿnā-yı evvelden meʾhūzdur; yukālu: قَوْسٌ نَبْصَاءُ أَيْ مُصَوِّتَةٌ

[ن ح ص]

اَلنَّحْصُ [en-naḥṣ] (نَحْسٌ [naḥs] vezninde) Ve

اَلنَّاحِصُ [en-nāḥiṣ] Kısır olan hımār-ı vahşiyyeye denir. Ve

نَحْصٌ [naḥṣ] Masdar olur. Bir kimsenin borçlusuna borcunu edā eylemek maʿnāsına; tekūlu: نَحَصْتُ لَهُ بِحَقِّهِ نَحْصًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَدَّيْتَهُ عَنْهُ

اَلنُّحْصُ [en-nuḥṣ] (nūn'un zammıyla) Dağın dibine denir; أَصْلُ الْجَبَلِ [aṣlu'l-cebel]

maʿnāsına.

اَلنَّحُوصُ [en-neḥūṣ] (صَبُورٌ [ṣabūr] veznin-de) Yavrusuz ve sütsüz kancık eşeğe de-nir; yukālu: أَتَانٌ نَحُوصٌ أَيْ لاَ وَلَدَ لَهَا وَلاَ لَبَنَ Ve pek semiz nākaya denir, ʿalā-kavlin pek semizlik sebebiyle gebe kalmayan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ نَحُوصٌ أَيِ الشَّدِيدَةُ السِّمَنِ أَوْ هِيَ الَّتِي مَنَعَهَا السِّمَنُ مِنَ الْحَمْلِ

اَلنَّحِيصُ [en-neḥīṣ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) نَحُوصٌ [neḥūṣ] maʿnāsınadır.

اَلنُّحُوصُ [en-nuḥūṣ] (جُلُوسٌ [culūs] vez-ninde) Nāka pek semirmek maʿnāsınadır; yukālu: نَحَصَتِ النَّاقَةُ نُحُوصًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا سَمِنَتْ مُبَالَغَةً

اَلْمِنْحَاصُ [el-minḥāṣ] (مِحْرَابُ [miḥrāb] vez-ninde) Uzun boylu, gövdesi çelimsiz ha-tuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مِنْحَاصٌ أَيْ طَوِيلَةٌ دَقِيقَةٌ

[ن خ ص]

اَلنَّخْصُ [en-naḫṣ] (nūn'un fethi ve ḫā-yı muʿcemenin sükūnuyla) Pek arıklıktan gövdenin derisi yiv yiv buruş yarış olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَخَصَ الرَّجُلُ نَخْصًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَالْأَوَّلِ إِذَا تَخَدَّدَ جِلْدُهُ وَهُزِلَ

اَلنَّاخِصُ [en-nāḫiṣ] Şol kocakarıya denir ki pīrlik derisini yiv yiv buruş yarış etmiş ola; yukālu: عَجُوزٌ نَاخِصٌ إِذَا نَخَصَهَا الْكِبَرُ

اَلْإِنْخَاصُ [el-inḫāṣ] (hemzenin kesriyle) Pīrlik yāhūd ʿillet gövdeyi arıklatıp de-risini buruş yarış eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْخَصَ الْكِبَرُ الْعَجُوزَ إِذَا جَعَلَهَا نَاخِصًا

اَلنَّخَصُ [en-neḫaṣ] (fethateynle) Gövdenin eti gidip arıklamak maʿnāsınadır; yukālu: نَخِصَ لَحْمُهُ نَخَصًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ذَهَبَ

اَلْإِنْتِخَاصُ [el-intiḫāṣ] (إِفْتِعَالٌ [ifti-ʿāl] vezn-inde) Bu dahi نَخَصٌ [neḫaṣ] maʿnāsınadır; yukālu: إِنْتَخَصَ لَحْمُهُ إِذَا ذَهَبَ

[ن د ص]

اَلنُّدُوصُ [en-nudūṣ] (جُلُوسٌ [culūs] vezninde) Bir adamın gözü boğulmuş kimsenin gözü gibi hānesinden bütün çıkmağa karīb taşra domalmak maʿnāsınadır; yukālu: ضَرَبَ فُلاَنًا حَتَّى نَدَصَتْ عَيْنُهُ نُدُوصًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ أَيْ جَحَظَتْ وَكَادَتْ تَخْرُجُ مِنْ قَلْبِهَا كَمَا تَنْدُصُ عَيْنَا الْخَنِيقِ Ve

نُدُوصٌ [nuḍūs] نَدَصٌ [nedaṣ] maʿnāsınadır; ke-mā se-yuzkeru.

اَلْمِنْدَاصُ [el-mindāṣ] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vez-ninde) Kıynakları çelimsiz olan hatuna de-nir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مِنْدَاصٌ أَيْ رَسْحَاءُ Ve şaşkın oğuz hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مِنْدَاصٌ أَيْ حَمْقَاءُ Ve dili zefīr bed-zebān ʿavrete denir. Ve be-gāyet tayş ve hiffeti olan şelfe ʿav-rete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مِنْدَاصٌ أَيْ بَذِيئَةٌ وَكَذَا طَيَّاشَةٌ خَفِيفَةٌ Ve şol kimseye denir ki dāʾimā nāsa şerr ve mekrūh ve nā-sezā işler eder ola; yukālu: رَجُلٌ مِنْدَاصٌ إِذَا كَانَ لاَ يَزَالُ يَطْرَأُ عَلَى قَوْمٍ بِمَا يَكْرَهُونَ وَيَظْهَرُ بِشَرٍّ

اَلنَّدَصُ [en-neḍaṣ] (fethateynle) Sivilce ve çıban makūlesi el ile sıkılıp çirk ve cirāhati çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: نَدِصَتِ الْبَثْرَةُ نَدَصًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا غُمِزَتْ فَخَرَجَ مَا فِيهَا

اَلنَّدْصُ [en-nedṣ] (nūn'un fethi ve dāl'ın sükūnuyla) ve

اَلنُّدُوصُ [en-nudūṣ] (جُلُوسٌ [culūs] vezninde) Taşraya çıkmak maʿnāsınadır; yukālu: نَدَصَ الرَّجُلُ نَدْصًا وَنُدُوصًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا خَرَجَ Ve bir nesne bir nesneden taşra uğrayıp çavı vermek maʿnāsınadır, okun yaydan taşra çavması gibi; yukālu: نَدَصَ الشَّيْءُ مِنَ الشَّيْءِ إِذَا امْتَرَقَ

اَلْإِنْدَاصُ [el-indāṣ] (hemzenin kesriyle) ve

اَلْإِسْتِنْدَاصُ [el-istindāṣ] Çekip çıkarmak maʿnāsınadır; yukālu: أَنْدَصَ حَقَّهُ مِنْهُ وَاسْتَنْدَصَهُ

إِذَا اسْتَخْرَجَهُ

[ن ش ص]

اَلنُّشُوصُ [en-nuşūṣ] (جُلُوسٌ [culūs] veznin-de) Yukarı ağmak maʿnāsınadır; yukālu: نَشَصَ السَّحَابُ نُشُوصًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا ارْتَفَعَ Ve hatun zevcine bugz ve ʿisyān eyle-mek maʿnāsınadır; yukālu: نَشَصَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا نَشَزَتْ وَأَبْغَضَتْ زَوْجَهَا Ve dürtüp sançmak maʿnāsınadır; yukālu: نَشَصَ فُلَانًا إِذَا طَعَنَهُ Ve gaseyān gelmek maʿnāsınadır; yukālu: نَشَصَتْ نَفْسُهُ إِذَا جَاشَتْ Ve ağızda diş uzamak maʿnāsınadır; yukālu: نَشَصَتْ سِنُّهُ إِذَا طَالَتْ Ve bir nesneyi taşra çıkarmak maʿnāsınadır; yukālu: نَشَصَ الشَّيْءَ إِذَا اسْتَخْرَجَهُ

اَلنِّشَاصُ [en-nişāṣ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

اَلنَّشَاصُ [en-neşāṣ] (سَحَابٌ [seḥāb] vez-ninde) Yüksek buluta, ʿalā-kavlin birbiri üzere kat kat olan yüksek buluta denir; yukālu: لَمَعَ الْبَرْقُ فِي قُطْرِ النِّشَاصِ وَالنَّشَاصِ أَيِ السَّحَابِ الْمُرْتَفِعِ أَوِ الْمُرْتَفِعُ بَعْضُهُ فَوْقَ بَعْضٍ Cemʿi نُشُصٌ [nuşuṣ]tur zammeteynle.

اَلْمِنْشَاصُ [el-minşāṣ] (mīm'in kesriyle) Zevcini firāşından menʿ eder olan ʿavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مِنْشَاصٌ إِذَا كَانَتْ تَمْنَعُ زَوْجَهَا فِي فِرَاشِهَا

اَلنَّشِيصُ [en-neşīṣ] (أَمِيرٌ [emīr]) ve

اَلنَّشُوصُ [en-neşūṣ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Dikilip duran mızrağa denir. Ve

نَشِيصٌ [neşīṣ] Şol tekneye denir ki yoğrul-muş hamur bir hoşça mayalanmadan ma-yalanmak için ona vazʿ olunur.

اَلنَّشَاصِيُّ [en-neşāṣiyy] (nūn'un fethiyle) Yanları ve her tarafı yüksek ata denir; yukālu: فَرَسٌ نَشَاصِيٌّ أَيْ مُشْرِفُ الْأَقْطَارِ

اَلْإِنْتِشَاصُ [el-intişāṣ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vez-ninde) Ağacı yerinden çekip koparmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْتَشَصَ الشَّجَرَةَ إِذَا اقْتَلَعَهَا

اَلنَّشَاصُ [en-neşāṣ] (سَحَابٌ [seḥāb] veznin-de) Bir nesneye berāber ve müstevī olan şeyʾe ıtlāk olunur, güyā ki onun gibi bu dahi mürtefiʿdir; ve minhu yukālu: رَأَيْتُ نَشَاصَ جَوَارٍ إِذَا كُنَّ أَتْرَابًا وَرَأَيْتُ نَشَاصَ خَيْلٍ وَإِبِلٍ إِذَا كَانَتْ مُسْتَوِيَةً

[ن ص ص]

اَلنَّصُّ [en-naṣṣ] (nūn'un fethi ve ṣād'ın teşdīdiyle) Bir haberi isnād ile kāʾiline dek refʿ eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَصَّ الْحَدِيثَ إِلَيْهِ نَصًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَفَعَهُ إِلَيْهِ Ve davarın yürümesinin gāyetini istihrāc için şiddetle sürmek maʿnāsınadır; yukālu: نَصَّ نَاقَتَهُ إِذَا اسْتَخْرَجَ أَقْصَى مَا عِنْدَهَا مِنَ السَّيْرِ Ve tahrīk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَصَّ الشَّيْءَ إِذَا حَرَّكَهُ ve minhu yukālu: فُلَانٌ يَنُصُّ أَنْفَهُ غَضَبًا أَيْ يُحَرِّكُهُ Ve metāʿı birbiri üzere dizip istif eyle-mek maʿnāsınadır; yukālu: نَصَّ الْمَتَاعَ إِذَا جَعَلَ بَعْضَهُ فَوْقَ بَعْضٍ Ve bir kimseden bir şeyʾin nihāyetini soruşturup ötesini araştırmak maʿnāsınadır; yukālu: نَصَّ فُلَانٌ إِذَا اسْتَقْصَى مَسْأَلَتَهُ عَنِ الشَّيْءِ Ve gelini düğün günlerin-de sandalı üzere oturtmak maʿnāsınadır ki ʿArabistān'da müteʿāreftir, gelip gidenler temāşā ederler; yukālu: نَصَّ الْعَرُوسَ إِذَا أَقْعَدَهَا عَلَى الْمِنَصَّةِ Ve bir nesneyi izhār ve beyān kılmak maʿnāsınadır; yukālu: نَصَّ الشَّيْءَ إِذَا أَظْهَرَهُ Ve bir kavl ve fiʿli reʾīs-i ekbere isnād edip onda tevkīf eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَصَّهُ إِلَى الرَّئِيسِ الْأَكْبَرِ إِذَا أَسْنَدَهُ وَوَقَّفَهُ فِيهِ Ve bir nesneyi eşyādan bir şey üzere taʿyīn eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَصَّهُ إِذَا عَيَّنَهُ عَلَى شَيْءٍ مَا

Şārih der ki نَصُّ الْقُرْآنِ [naṣṣu'l-Ḳurʾān] ve نَصُّ الْحَدِيثِ [naṣṣu'l-ḥadīṯ] ki gayra muhte-mel olmayan maʿnāya delālet eden lafzdan ʿibārettir, bu maʿnādan meʾhūzdur ve delīl

maʿnāsına olan نَصُّ الْفُقَهَاءِ [naṣṣu'l-fuḳahāʾ] bundan meʾhūzdur. Ve ʿinde'l-baʿz istihrāc ve izhār maʿnālarından meʾhūzdur. Ve

نَصٌّ [naṣṣ] نَصِيصٌ [neṣīṣ] maʿnāsınadır, kemā se-yuzkeru. Ve bir şeyʾin meblag ve nihāyetine denir; ve minhu hadīsu ʿAlī radıyallāhu ʿanhu: «إِذَا بَلَغَ النِّسَاءُ نَصَّ الْحِقَاقِ أَوِ الْحَقَائِقِ فَالْعَصَبَةُ أَوْلَى» أَيْ إِذَا بَلَغْنَ الْغَايَةَ الَّتِي عَقَلْنَ فِيهَا أَوْ قَدَرْنَ فِيهَا عَلَى الْحِقَاقِ وَهُوَ الْخِصَامُ أَوْ حُوقٌّ فِيهِنَّ فَقَالَ كُلٌّ مِنَ الْأَوْلِيَاءِ أَنَا أَحَقُّ أَوِ اسْتِعَارَةٌ مِنْ حِقَاقِ الْإِبِلِ أَيْ اِنْتَهَى صِغَرُهُنَّ

İşbu hadīste muhaddisīn iki güne rivāyet eylediler. Biri اَلْحِقَاق ve biri اَلْحَقَائِق ʿunvānıyladır. İkisi de bir maʿnāyadır. Ve üç güne tevcīh eylediler. Evvelā نَصُّ الْحِقَاقِ [naṣṣu'l-ḥiḳāḳ] yāhūd نَصُّ الْحَقَائِقِ [naṣṣu'l-ḥaḳāiʾḳ] nisvān tāʾifesinin hakāyık-ı umūr u ahvāli bilip bi-nefsihā mesālihine kıyām edecek mertebe demektir. Pes kız kısmı meblag-ı rüşd ü idrāke bülūg ve umūrunda tasarrufa iktidār merkezine vusūlünde tezvīci husūsuna birāderler ve aʿmām gibi ʿasabātın velāyetleri vālidesinden ehakk ve evlādır. Sāniyen حِقَاقٌ [ḥiḳāḳ] mufāʿalet bābından muhāsame maʿnāsına olmakla kızın sinni bi-nefsihā muhāsameye kıyām eylemeğe salāhiyyeti olacak meblaga varınca demek olur. Sālisen yine حِقَاقٌ [ḥiḳāḳ] mufāʿaletten masdar-ı mechūl olmakla kızın hakkında evliyāʾ ve ʿasābātı ben senden ehakk ve evlāyım diye münāzaʿa eylemek kertesine varınca demek olur. Rābiʿan حِقَاقٌ [ḥiḳāḳ] lafzı حِقَّةٌ [ḥiḳḳat] ın cemʿidir ki dört yaşına girmiş deveye denmekle ondan istiʿāre olur; حِقَّةٌ [ḥiḳḳat], rükūb ve hamle salāhiyyeti hengāmına geldiği gibi kızlar da hāl-i sıgardan halās olup tasarrufa kudret-yāb oldukları zamānda tezvīcleri husūsunda mahrem olan ʿasabātın velāyetleri vālidelerinden ehakk ve evlādır demek olur. Bu hadīs ile nikāh-ı kebīre husūsunda velīyi şart edenler ihticāc ederler ki İmām Mālik ve Şāfiʿī kavlleridir, İmām-ı Aʿẓam'dan dahi mervīdir.

اَلنَّصَّاصُ [en-naṣṣāṣ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Tahrīk maʿnāsındandır; ve minhu نَصَّاصُ الْأَنْفِ أَيْ مُحَرِّكُهُ

اَلْمِنَصَّةُ [el-minaṣṣat] (mīm'in kesriyle) İrtifāʿ maʿnāsından ism-i ālettir, tāze gelini zīb ve zīnetle oturttukları sandalīye ve serīre denir. Ve zifāf-hānede gelin için taht gibi birbiri üzere yapılan firāş-ı mürtefiʿa denir ki onun üzerinde zifāf olur; yukālu: أَقْعَدَهَا عَلَى الْمِنَصَّةِ وَهِيَ مَا تُرْفَعُ عَلَيْهِ

اَلْإِنْتِصَاصُ [el-intiṣāṣ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznninde) Gelin مِنَصَّةٌ [minaṣṣat] üzere oturmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْتَصَّتِ الْعَرُوسُ إِذَا قَعَدَتْ عَلَى الْمِنَصَّةِ Ve münkabız olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْتَصَّ الشَّيْءُ إِذَا انْقَبَضَ Ve bir nesne dikilip durmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْتَصَّ الرُّمْحُ إِذَا انْتَصَبَ Ve yükselmek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْتَصَّ الشَّيْءُ إِذَا ارْتَفَعَ

اَلنَّصِيصُ [en-neṣīṣ] (nūn'un fethiyle) Kebāb ve biryān āteş üzere cızbız ederek cızırdamak maʿnāsınadır; yukālu: نَصَّ الشِّوَاءُ نَصِيصًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَوَّتَ عَلَى النَّارِ Ve tencere fırt fırt kaynamak maʿnāsınadır; yukālu: نَصَّتِ الْقِدْرُ إِذَا غَلَتْ Ve

نَصِيصٌ [neṣīṣ] Gittikçe tereffüʿ ve tezāyüd üzere olan yürümeğe vasf olur, نَصٌّ [naṣṣ] gibi; yukālu: سَيْرٌ نَصٌّ وَنَصِيصٌ أَيْ جِدٌّ رَفِيعٌ Ve ʿaded maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: نَصِيصُ الْقَوْمِ أَيْ عَدَدُهُمْ

اَلْمَنَصَّةُ [el-menaṣṣat] (mīm'in fethiyle) İsm-i mekāndır, gerdek evine denir, حَجَلَةٌ [ḥacelet] maʿnāsına, دَارُ الزِّفَافِ [dāru'z-

zifāf] olacaktır; onda gelinin cihāzı ve metāʿı dizilmekle tesmiye olundu; tekūlu: رَأَيْتُهَا تَقْعُدُ فِي الْمَنَصَّةِ أَيِ الْحَجَلَةِ

اَلنَّصَّةُ [en-naṣṣat] (nūn'un fethiyle) Dişi serçeye denir.

اَلنُّصَّةُ [en-nuṣṣat] (nūn'un zammıyla) Bir tutam saça denir, ʿalā-kavlin nisvānın başının ön tarafından yüzüne doğru sarkan kāküle denir; yukālu: قَطَعَ نُصَّتَهَا وَهِيَ خُصْلَةٌ مِنَ الشَّعْرِ أَوِ الشَّعْرُ الَّذِي يَقَعُ عَلَى وَجْهِهَا

اَلنَّصْنَاصُ [en-naṣnāṣ] (ثَرْثَارٌ [serşār] vezninde) Kesīrü'l-hareke olan yılana denir; yukālu: حَيَّةٌ نَصْنَاصٌ أَيْ كَثِيرَةُ الْحَرَكَةِ

اَلتَّنْصِيصُ [et-tenṣīṣ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Suʾāl ve hisāb makūlesi bir māddeyi gereği gibi istiksā ve münākaşa ve tedkīk eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَصَّصَ غَرِيمَهُ إِذَا اسْتَقْصَى عَلَيْهِ وَنَاقَشَهُ

اَلْمُنَاصَّةُ [el-munāṣṣat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) تَنْصِيصٌ [tenṣīṣ] maʿnāsınadır; yukālu: نَاصَّ غَرِيمَهُ بِمَعْنَى نَصَّصَهُ

اَلنَّصْنَصَةُ [en-naṣneṣat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] veznninde) Bir nesneyi ırgalamak maʿnāsınadır; yukālu: نَصْنَصَ الشَّيْءَ إِذَا حَرَّكَهُ وَقَلْقَلَهُ Ve deve kısmı dizlerini yere çöküp kalkmağa deprenmek maʿnāsınadır; yukālu: نَصْنَصَ الْبَعِيرَ إِذَا أَثْبَتَ رُكْبَتَيْهِ فِي الْأَرْضِ وَتَحَرَّكَ لِلنُّهُوضِ

[ن ع ص]

اَلنَّعْصُ [en-naʿṣ] (nūn'un fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) Çekirge yer yüzünde olan nebātı bi'l-cümle yemek maʿnāsınadır; yukālu: نَعَصَ الْجَرَادُ الْأَرْضَ نَعْصًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَكَلَ نَبَاتَهَا

اَلنَّعَصُ [en-neʿaṣ] (fethateynle) Temāyül maʿnāsınadır; yukālu: نَعِصَ الرَّجُلُ نَعَصًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَمَايَلَ

اَلنَّاعِصَةُ [en-nāʿişat] Aʿvān ve ensāra denir; tekūlu: هُوَ مِنْ نَاعِصَتِي أَيْ نَاصِرَتِي Ve bu temāyül maʿnāsından meʾhūzdur. Ve Esed b. Nāʿişa kudemādan bir şāʿir-i Naṣrānīdir.

اَلنَّوَاعِصُ [en-Nevāʿiṣ] Bir mevziʿdir.

اَلْإِنْتِعَاصُ [el-intiʿāṣ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznide) Hışm ve gazaba gelmek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْتَعَصَ الرَّجُلُ إِذَا غَضِبَ وَحَرِدَ Ve sürçüp yıkıldıktan sonra kendiliğinden kalkmak maʿnāsınadır; yukālu: إِنْتَعَصَ الرَّجُلُ إِذَا انْتَعَشَ بَعْدَ سُقُوطٍ

Cevherī bu māddeden نَاعِصٌ [nāʿiṣ] hā'sız olarak bir recülün ismidir diye sebt eylemesi vehmdir. Bu cihetle gūyā ki sāʾir nesne resm eylememiş olmakla māddeyi humretle resm eyledik. Şārih der ki Leyṯ ve Ezherī نَاعِصٌ [nāʿiṣ] bir recülün ismidir diye sebt eylediklerinden başka bu māddenin sübūt-ı ʿArabiyyeti ʿindimizde mensūs değildir demeleriyle Cevherī mādde-i sāʾireye taʿarruz eylemeyip iltizām-ı *Ṣiḥāḥ* kāʿidesince ona kasr eyledi.

[ن غ ص]

اَلنَّغْصُ [en-naġṣ] (nūn'un ve ġayn-ı muʿcemenin fethiyle) Develeri suya götürüp içirdikten sonra onları sarf edip gayrısını götürmeğe denir; yukālu: فُلَانٌ يُورِدُ الْإِبِلَ نَغْصًا وَهُوَ أَنْ يُورِدَهَا الْحَوْضَ فَإِذَا شَرِبَتْ صَرَفَهَا وَأَوْرَدَ غَيْرَهَا Ve bir adamın maksūdu tamām olmayıp nākıs kalmak maʿnāsınadır; yukālu: نَغِصَ الرَّجُلُ نَغَصًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَمْ يَتِمَّ مُرَادُهَا Kezālik deve murādı üzere su içmeyip nākıs kalsa نَغِصَ الْبَعِيرُ derler ve içecek nesne nā-tamām olsa نَغِصَ الشَّرَابُ derler.

اَلْإِنْغَاصُ [el-inġāṣ] (hemzenin kesriyle) ve

اَلتَّنْغِيصُ [et-tenġīṣ] Bir kimsenin ʿayş ve zindegānīsini mükedder eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْغَصَ اللهُ عَلَيْهِ الْعَيْشَ

وَنَغَّصَهُ وَعَلَيْهِ إِذَا كَدَّرَهُ

اَلتَّنَغُّصُ [et-tenaġġuṣ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir adamın ʿayş ve zindegānīsi mükedder olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَنَغَّصَتْ مَعِيشَتُهُ إِذَا تَكَدَّرَتْ

اَلتَّنَاغُصُ [et-tenāġuṣ] (تَفَاعُلٌ [tefāʿul] vezninde) Müzdehim olmak maʿnāsınadır; yukālu: تَنَاغَصَتِ الْإِبِلُ إِذَا ازْدَحَمَتْ

[ن ف ص]

اَلْمِنْفَاصُ [el-minfāṣ] (fā'yla مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Çok gülen adama denir ki gülegen taʿbīr olunur; yukālu: رَجُلٌ مِنْفَاصٌ أَيْ كَثِيرَةُ الضَّحِكِ Ve döşeğine tebevvül eder olan kimseye denir; yukālu: فُلَانٌ مِنْفَاصٌ أَيْ بَوَّالَةٌ فِي الْفِرَاشِ

اَلنَّفِيصُ [en-nefīṣ] (نَفِيسٌ [nefīs] vezninde) Tatlı ve hoş-güvār suya denir, مَاءٌ عَذْبٌ maʿnāsınadır.

اَلنَّفْصُ [en-nefṣ] (حَفْصٌ [ḥafṣ] vezninde) Harıl harıl tebevvül eylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَفَصَ بِبَوْلِهِ إِذَا دَفَعَهُ Ve sözü tīz tīz söylemek maʿnāsınadır; yukālu: نَفَصَ بِالْكَلِمَةِ إِذَا أَتَاهَا سَرِيعًا

اَلنُّفَاصُ [en-nufāṣ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bir ʿillettir ki koyun kısmına ʿārız olup harıl harıl tebevvül ederek helāk olur; yukālu: أَصَابَتِ الشَّاةَ نُفَاصٌ وَهُوَ دَاءٌ لَهَا تَنْفِصُ بِأَبْوَالِهَا

اَلنُّفْصَةُ [en-nufṣat] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Bir fışkırık kana denir, düfʿa-i dem maʿnāsına.

اَلْإِنْفَاصُ [el-infāṣ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi tīz tīz söylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْفَصَ بِالْكَلِمَةِ إِذَا أَتَاهَا سَرِيعًا Ve çok gülmek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْفَصَ بِالضَّحِكِ إِذَا أَكْثَرَ مِنْهُ Ve koyun kısmı dik dik işemek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْفَصَتِ الشَّاةُ بِبَوْلِهَا إِذَا أَخْرَجَتْهُ دُفْعَةً دُفْعَةً Ve bir adama rumūz söyler gibi dudakla remz ve işāret eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْفَصَ الرَّجُلُ بِشَفَتِهِ إِذَا أَشَارَ كَالْمُتَرَمِّزِ

اَلْمُنَافَصَةُ [el-munāfeṣat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) Sidik yarışmak maʿnāsınadır; yukālu: نَافَصَهُ إِذَا قَالَ لَهُ بُلْ وَأَبُولُ فَنَنْظُرُ أَيُّنَا أَبْعَدُ بَوْلاً Yaʿnī bir kimseye "Sen işe ben de işeyim bakalım hangimiz sidiği ırak olur?" dese.

اَلْإِنْتِفَاصُ [el-intifāṣ] (hemzenin kesriyle) Parmak aralıklarından ālet-i tenāsüle su serpmek maʿnāsınadır ki istibrāʾ-ı tāmm için ederler, zīrā āletin başına su serpip ve su damlatmak bakiyye-i bevlin hurūcuna medārdır; yukālu: إِنْتَفَصَ الرَّجُلُ إِذَا رَشَّ الْمَاءَ مِنْ خَلَلِ الْأَصَابِعِ عَلَى الذَّكَرِ

[ن ق ص]

اَلنَّقْصُ [en-naḳṣ] (رَقْصٌ [raḳṣ] vezninde) ve

اَلتَّنْقَاصُ [et-tenḳāṣ] (تَذْكَارٌ [teẕkār] vezninde) ve

اَلنُّقْصَانُ [en-nuḳṣān] (nūn'un zammıyla) Bir adamın nasībini eksiltmek maʿnāsınadır; yukālu: نَقَصَ حَظَّهُ نَقْصًا وَتَنْقَاصًا وَنُقْصَانًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَخْسَرَ مِنْهُ Ve eksiltmek maʿnāsına lāzım olur; yukālu: نَقَصَ بِنَفْسِهِ إِذَا خَسِرَ Ve

نُقْصَانٌ [nuḳṣān] İsm olur, Menkūstan eksilen mikdāra denir ki eksik taʿbīr olunur; yukālu: نُقْصَانُهُ كَذَا وَكَذَا وَهُوَ قَدْرُ الذَّاهِبِ مِنْهُ Ve نُقْصَانٌ [nuḳṣān] lafzı dīn ve ʿaklda istiʿmāl olunmaz, belki onlarda نَقْصٌ [naḳṣ] istiʿmāl olunur; fe-yukālu: دَخَلَ عَلَيْهِ نَقْصٌ فِي دِينِهِ وَعَقْلِهِ وَلاَ يُقَالُ نُقْصَانٌ Şārihin beyānına göre نَقْصٌ [naḳṣ] zaʿf ve hevān maʿnāsını mutazammın olup ve نُقْصَانٌ [nuḳṣān] bir nesnenin baʿde't-tamām zehābına ıtlāk olunur; ve fi'l-hadīsi: «شَهْرَا عِيدٍ لاَ يَنْقُصَانِ» أَيْ فِي الْحُكْمِ وَإِنْ نَقَصَا عَدَدًا Yaʿnī "ʿĪd-i fıtr ile ʿīd-i adhā

ayları her ne kadar ʿaded cihetleriyle nākıs gelseler ahkāmları cihetiyle nākıs olmazlar." Yaʿnī ramazānı yirmi dokuz gün tuttuğunuz hīnde kalbinize şekk ve tereddüd ʿārız olmasın ve yevm-i haccda hatā vākiʿ olur ise menāsik-i lāzımeyi nākıs edā eylemeyesiz.

اَلنَّقِيصَةُ [en-neḳīṣat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Nāmūs-ı nāsı naks edecek gıybet ve mezemmete ıtlāk olunur; tekūlu: مَا هَذِهِ النَّقِيصَةُ أَيِ الْوَقِيعَةُ فِي النَّاسِ Ve ʿayb ve ʿārı müstelzim haslet-i deniyyeye yāhūd haslet-i zaʿīfeye ıtlāk olunur; yukālu: مَا فِيهِ نَقِيصَةٌ أَيْ خَصْلَةٌ دَنِيَّةٌ أَوْ ضَعِيفَةٌ

اَلنَّقَاصَةُ [en-neḳāṣat] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Su tatlı ve hoş-güvār olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَقُصَ الْمَاءُ نَقَاصَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا عَذُبَ

اَلنَّقِيصُ [en-neḳīṣ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Vasftır, tatlı hoş-güvār suya denir; tekūlu: شَرِبْتُ مَاءً نَقِيصًا أَيْ عَذْبًا Ve mutlakan rāyihası hoş olan tībe denir; yukālu: طِيبٌ نَقِيصٌ أَيْ طَيِّبَةُ الرَّائِحَةِ

اَلْإِنْقَاصُ [el-inḳāṣ] (hemzenin kesriyle) ve اَلْإِنْتِقَاصُ [el-intiḳāṣ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezninde) ve

اَلتَّنْقِيصُ [et-tenḳīṣ] Eksiltmek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْقَصَهُ وَانْتَقَصَهُ وَنَقَّصَهُ بِمَعْنَى نَقَصَهُ Ve

إِنْتِقَاصٌ [intiḳāṣ] Eksilmek maʿnāsına lāzım olur; yukālu: نَقَّصَهُ فَانْتَقَصَ Ve إِنْتِفَاصٌ [intifāṣ] maʿnāsınadır ki istibrā için ālete su serpmektir; yukālu: إِنْتَقَصَ الرَّجُلُ بِمَعْنَى اِنْتَفَصَ

اَلتَّنَقُّصُ [et-tenaḳḳuṣ] (تَفَعُّلٌ [tefeʿʿul] vezninde) Bir kimseyi fasl ve mezemmet eylemek maʿnāsınadır ki nāmūsunu tenkīs eder; yukālu: هُوَ يَتَنَقَّصُهُ أَيْ يَقَعُ فِيهِ وَيَذُمُّهُ

اَلْإِسْتِنْقَاصُ [el-istinḳāṣ] Bir nesnenin pahasını tenzīl eylemeği istemek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَنْقَصَ الثَّمَنَ إِذَا اسْتَحَطَّهُ

[ن ك ص]

اَلنَّكْصُ [en-nekṣ] (عَكْسٌ [ʿaks] vezninde) ve اَلنُّكُوصُ [en-nukūṣ] (جُلُوسٌ [culūs] vezninde) ve

اَلْمَنْكَصُ [el-menkaṣ] (مَطْلَبٌ [maṭlab] vezninde) Bir māddeye ikdām etmeyip gerilenmek ve geri durmak maʿnāsınadır ki kıçınlamak taʿbīr olunur; yukālu: نَكَصَ عَنِ الْأَمْرِ نَكْصًا وَنُكُوصًا وَمَنْكَصًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا تَكَأْكَأَ عَنْهُ وَأَحْجَمَ Ve bir hayr işte iken iz üzere geri dönmek maʿnāsınadır; yukālu: نَكَصَ عَلَى عَقِبَيْهِ إِذَا رَجَعَ عَمَّا كَانَ عَلَيْهِ مِنْ خَيْرٍ Ve bu hayra mahsūstur. Cevherī ıtlākında vehm eyledi yāhūd şerde istiʿmāli nādirdir. Şārih der ki Zemaḫşerī ve İbn Ḳaṭṭāʿ ve sāʾirleri dahi taʿmīm eylediler.

اَلْمَنْكَصُ [el-menkaṣ] (مَقْعَدٌ [maḳʿad] vezninde) Masdardır, niteki zikr olundu. Ve ism-i mekān olur, alargada olacak yere denir; yukālu: أَخَذَ مَنْكَصًا أَيْ مُتَنَحًّى

[ن م ص]

اَلنَّمْصُ [en-nemṣ] (لَمْسٌ [lems] vezninde) Kıl yolmak maʿnāsınadır; yukālu: نَمَصَ الشَّعْرَ نَمْصًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَتَفَهُ

اَلنَّامِصَةُ [en-nāmiṣat] Şol māşitaya denir ki nisvānın çehrelerinde olan kılları yolup gidermekle tezyīn eder ola.

اَلْمُتَنَمِّصَةُ [el-mutenemmiṣat] (ism-i fāʿil bünyesiyle) Çehresini yolduran ʿavrete denir. Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīsu: «أَنَّهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ لَعَنَ النَّامِصَةَ وَالْمُتَنَمِّصَةَ»

اَلنَّمَصُ [en-nemaṣ] (fethateynle) Bedende pek ince ve hurde olan kıllara denir, şöyle ki sarı tüy gibi görünür ola; yukālu: فِي وَجْهِهَا نَمَصٌ أَيْ شَعْرٌ رَقِيقٌ دَقِيقٌ حَتَّى تَرَاهُ كَالزَّغَبِ

Müʾellif ʿādeti üzere müsāmaha ile tefsīr eylemiştir, zīrā رِقَّةُ الشَّعْرِ وَدِقَّتُهُ حَتَّى تَرَاهُ كَالزَّغَبِ ʿibāretiyle tefsīr eylemiştir ki şaʿr-ı rakīk ü dakīk teʾvīlindedir. Ve

نَمَصٌ [nemaṣ] Pek kısa olan kuş yeleğine denir. Ve hasır otu nevʿinden bir nebāta denir ki ondan sepet gibi baʿzı zarflara kapak ve tabaklar düzülür. Cevherī vehminden nāşī bunu nūn'un kesriyle takyīd eylemiştir.

اَلنَّمِيصُ [en-nemīṣ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Yolunmuş kıllara denir; yukālu: شَعْرٌ نَمِيصٌ أَيْ مَنْتُوفٌ Ve şol otlara denir ki mevāşī onları ağızlarıyla yolup koparmış olmakla yine tāzelenmiş ola. Cevherī ekl olunmuş ola diye takyīd eylemekle vehm eylemiştir.

اَلنِمَاصُ [en-nimāṣ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) İğneye geçirilmiş iplik teline denir.

اَلنُّمَاصُ [en-numāṣ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Şehr maʿnāsınadır ki otuz günden ʿibārettir. Cemʿi نُمُصٌ [numuṣ] gelir zammeteynle ve أَنْمُصَةٌ [enmuṣat] gelir; tekūlu: لَمْ يَأْتِنِي نُمَاصًا أَيْ شَهْرًا

نُمَاصِينَ [Numāṣīn] (nūn'un zammı ve ṣād'ın fethiyle) Bir mevziʿdir.

اَلْإِنْمَاصُ [el-inmāṣ] (hemzenin kesriyle) Nebāt uç göstermek maʿnāsınadır; yukālu: أَنْمَصَ النَّبْتُ إِذَا طَلَعَ

اَلتَّنْمِيصُ [et-tenmīṣ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) ve

اَلتَّنْمَاصُ [en-tenmāṣ] (تَذْكَارٌ [teẕkār] vezninde) Kılları çok yolmak maʿnāsınadır; yukālu: نَمَّصَ الشَّعْرَ تَنْمِيصًا وَتَنْمَاصًا إِذَا نَمَصَهُ

[ن و ص]

اَلنَّوْصُ [en-nevṣ] (حَوْصٌ [ḥavṣ] vezninde) Gerilenmek maʿnāsınadır; yukālu: نَاصَ عَنْهُ يَنُوصُ نَوْصًا إِذَا تَأَخَّرَ Ve

نَوْصٌ [nevṣ] Hımār-ı vahşīye denir, dāʾimā نَائِصٌ [nāʾiṣ] yaʿnī ürkmüş gibi başını yukarı kaldırır olduğu için ıtlāk olunmuştur, نُهُوصٌ [nuhūṣ]-ı ātī maʿnāsından meʾhūzdur. Ve

نَوْصٌ [nevṣ] Deprenmek, taharrük maʿnāsınadır, ke-mā se-yuzkeru. Ve ayrılıp alarga olmak maʿnāsınadır; yukālu: نَاصَ عَنْهُ إِذَا تَنَحَّى وَفَارَقَهُ Ve kıyama davranmak maʿnāsınadır; yukālu: نَاصَ إِلَيْهِ إِذَا نَهَضَ

اَلْمَنَاصُ [el-menāṣ] (mīm'in fethiyle) Melceʾ ve melāz maʿnāsınadır; yukālu: مَا لَكَ مِنْ مَنَاصٍ أَيْ مَلْجَإٍ Ve

مَنَاصٌ [menāṣ] Masdar olur, deprenmek maʿnāsınadır.

اَلنَّوِيصُ [en-nevīṣ] (nūn'un fethiyle) ve

اَلنِّيَاصَةُ [en-niyāṣat] (كِتَابَةٌ [kitābet] vezninde) ve

اَلنَّوَصَانُ [en-neveṣān] (fetehātla) Bunlar da deprenmek maʿnāsınadır; yukālu: نَاصَ الرَّجُلُ مَنَاصًا وَنَوِيصًا وَنِيَاصَةً وَنَوْصًا وَنَوَصَانًا إِذَا تَحَرَّكَ

اَلنَّوْصَةُ [en-nevṣat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Bir nesneyi su ile yāhūd gayrı nesne ile yaykamağa denir; yukālu: طَهَّرَهُ بِالنَّوْصَةِ أَيْ بِالْغَسْلَةِ بِالْمَاءِ وَغَيْرِهِ Bunun aslı مَوْصَةٌ [mevṣat] idi, mīm nūn'a tebdīl olundu.

اَلْإِنَاصَةُ [el-ināṣat] (hemzenin kesriyle) Murād eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أَنَاصَهُ إِذَا أَرَادَهُ

اَلْمُنَاوَصَةُ [el-munāveṣat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāʿalet] vezninde) مُنَاوَشَةٌ [munāveşet] maʿnāsınadır ki zikr olundu; yukālu: نَاوَصَهُ إِذَا نَاوَشَهُ Ve bir nesneye dürüşüp çalışmak maʿnāsınadır; yukālu: نَاوَصَهُ إِذَا مَارَسَهُ

اَلْإِسْتِنَاصَةُ [el-istināṣat] Depretmek maʿnāsınadır; yukālu: إِسْتَنَاصَهُ إِذَا حَرَّكَهُ Ve bir adamı tahrīk edip işine berāber götür-

mek maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْتَنَاصَهُ إِذَا اسْتَخَفَّهُ فَذَهَبَ بِهِ فِي حَاجَتِهِ Ve at seğirtmeğe deprenmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْتَنَاصَ الْفَرَسُ إِذَا تَحَرَّكَ لِلْجَرْيِ

[ن ي ص]

اَلنَّيْصُ [en-neyṣ] (حَيْصٌ [ḥayṣ] vezninde) Hareket-i zaᶜīfe maᶜnāsınadır; yukālu: نَاصَ يَنِيصُ نَيْصًا إِذَا تَحَرَّكَ ضَعِيفَةً Ve

نَيْصٌ [neyṣ] Kirpi dedikleri cānverin ismidir, قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] gibi.

FASLU'L-VĀV
(فَصْلُ الْوَاوِ)

[و أ ص]

اَلْوَأْصُ [el-veᵓṣ] (وَعْدٌ [vaᶜd] vezninde) Yer vurmak maᶜnāsınadır; yukālu: وَأَصَ بِهِ الْأَرْضَ يَئِصُ وَأْصًا إِذَا ضَرَبَ بِهِ الْأَرْضَ

اَلْوَئِيصَةُ [el-veᵓīṣat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Cemāᶜat maᶜnāsınadır. Ve nās maᶜnāsınadır; ve minhu tekūlu: مَا أَدْرِي أَيُّ الْوَئِيصَةِ هُوَ أَيْ أَيُّ النَّاسِ

اَلتَّوَاؤُصُ [et-tevāᵓuṣ] (تَفَاعُلٌ [tefāᶜul] veznide) Su üzere nās yığılıp müzdehim olmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَوَاءَصَ الْقَوْمُ إِذَا تَجَمَّعُوا وَتَزَاحَمُوا عَلَى الْمَاءِ

[و ب ص]

اَلْوَبْصُ [el-vebṣ] (حَبْسٌ [ḥabs] vezninde) ve

اَلْوَبِيصُ [el-vebīṣ] (vāv'ın fethiyle) Yaldıramak maᶜnāsınadır; yukālu: وَبَصَ الْبَرْقُ يَبِصُ وَبْصًا وَوَبِيصًا إِذَا لَمَعَ وَبَرَقَ Ve köpek eniği gözlerini açmak maᶜnāsınadır; yukālu: وَبَصَ الْجِرْوُ إِذَا فَتَحَ عَيْنَيْهِ Ve yerin nebātı firāvān olmak maᶜnāsınadır; yukālu: وَبَصَتِ الْأَرْضُ إِذَا كَثُرَ نَبْتُهَا

اَلْإِيبَاصُ [el-ībāṣ] (hemzenin kesriyle) Yer pek otlu olmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَوْبَصَتِ الْأَرْضُ إِذَا صَارَتْ ذَاتَ نَبْتٍ كَثِيرٍ Ve āteşin yalını parıldayıp zuhūra çıkmak maᶜnāsınadır; tekūlu: أَوْبَصَتْ نَارِي إِذَا ظَهَرَ لَهَبُهَا

اَلْوَبَّاصُ [el-vebbāṣ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Levni berrāk nesneye denir. Ve aya ıtlāk olunur, kamer maᶜnāsına; yukālu: شَيْءٌ وَبَّاصٌ كَالْوَبَّاصِ أَيْ بَرَّاقُ اللَّوْنِ كَالْقَمَرِ

وَابِصٌ [Vābiṣ] Bir recülün ᶜalemidir.

اَلْوَابِصَةُ [el-vābiṣat] ve

اَلْوَبِيصَةُ [el-vebīṣat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznin-

de) Āteşe ıtlāk olunur. Ve

وَابِصَةٌ [Vābişat] Bir mevziᶜ ismidir. Ve Vābişa b. Maᶜbed ashābdandır. Ve

وَابِصَةٌ [vābişat] Her işittiğine iᶜtimād eden sāde-levh adama denir; yukālu: إِنَّهُ لَوَابِصَةُ سَمْعٍ إِذَا كَانَ يَثِقُ بِكُلِّ مَا يَسْمَعُ

وَبْصَانُ [vebşān] (vāv'ın fethi ve zammıyla) Rebīᶜü'l-āhir ayının ism-i kadīmidir.

اَلْوَبَصُ [el-vebaş] (fethateynle) Cünbüş ve neşāta gelmek maᶜnāsınadır; yukālu: وَبِصَ الرَّجُلُ وَبَصًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا نَشِطَ

اَلْوَبِصُ [el-vebiş] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Oynak, neşātlı ata denir; yukālu: فَرَسٌ وَبِصٌ أَيْ نَشِيطٌ

اَلتَّوْبِيصُ [et-tevbīş] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] veznin-de) Bir adama cüzᵓīce nesne vermek maᶜnāsınadır; tekūlu: وَبَّصَ لِي بِيَسِيرٍ أَيْ أَعْطَانِيهِ

[و ح ص]

اَلْوَحْصُ [el-vaḥş] (نَحْسٌ [naḥs] vezninde) Şol küçük sivilcelere denir ki güzel kızla-rın yüzlerinde zuhūr eder. Ve

وَحْصٌ [vaḥş] Masdar olur, bir nesneyi çe-kip sürümek maᶜnāsınadır; yukālu: وَحَصَهُ وَحْصًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا سَحَبَهُ

اَلْوَحْصَةُ [el-vaḥşat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Soğuğa denir; tekūlu: أَصْبَحْتُ وَلَيْسَ بِالْبِلَادِ وَحْصَةٌ أَيْ بَرْدٌ

[و خ ص]

اَلْوُخُوصُ [el-vuẖūş] (ẖā-yı muᶜceme ile خُلُوصٌ [ẖulūş] vezninde) Hareket maᶜnāsınadır; yukālu: وَخَصَ الشَّيْءُ وُخُوصًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا تَحَرَّكَ

اَلْإِيخَاصُ [el-īẖāş] (hemzenin kesriyle) Beyābāna giden süvārī hareket sebebiy-le karşıdan görünen serābı yukarı aşağı oynatmak maᶜnāsınadır ki tahyīlāttandır; yukālu: أَوْخَصَ الرَّاكِبُ فِي السَّرَابِ أَيْ جَعَلَ يَرْفَعُهُ مَرَّةً وَيَخْفِضُهُ أُخْرَى Ve azca vergi vermek maᶜnāsınadır; tekūlu: أَوْخَصَ لِي بِعَطِيَّةٍ إِذَا أَقَلَّ مِنْهَا

[و د ص]

اَلْوَدْصُ [el-vedş] (vāv'ın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Bir kimseye nā-tamām söz söylemek maᶜnāsınadır; yukālu: وَدَصَ إِلَيْهِ بِكَلَامٍ يَدِصُ وَدْصًا إِذَا أَلْقَى إِلَيْهِ كَلَامًا لَمْ يَسْتَتِمَّهُ Ve bu lügāt-ı ᶜāliyeden değildir.

[و ر ص]

اَلْوَرْصُ [el-verş] (قَرْصٌ [ḳarş] vezninde) Tavuk yumurtayı birden vazᶜ eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: وَرَصَتِ الدَّجَاجَةُ تَرِصُ وَرْصًا إِذَا وَضَعَتِ الْبَيْضَ بِمَرَّةٍ

اَلْإِيرَاصُ [el-īrāş] (hemzenin kesriyle) ve

اَلتَّوْرِيصُ [et-tevrīş] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) وَرْصٌ [verş] maᶜnāsınadır; yukālu: أَوْرَصَتِ الدَّجَاجَةُ وَوَرَّصَتْ بِمَعْنَى وَرَصَتْ Ve

تَوْرِيصٌ [tevrīş] Kazā-yı hācet ederken makᶜadı aralığını pek açıp fazla-i tabīᶜīyi birden ilkā eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: وَرَّصَ الشَّيْخُ تَوْرِيصًا إِذَا اسْتَرْخَى حِتَارُ خَوْرَانِهِ وَأَبْدَى

اَلْمِيرَاصُ [el-mīrāş] Şol ᶜavrete denir ki cimāᶜ esnāsında hadesler ola; yukālu: إِمْرَأَةٌ مِيرَاصٌ إِذَا كَانَتْ تُحْدِثُ إِذَا وُطِئَتْ Cevherī bu māddeyi vehminden nāşī bi'l-cümle ḍād-ı muᶜceme ile sebt eyledi.

[و ص ص]

اَلْوَصُّ [el-vaşş] (vāv'ın fethi ve ṣād'ın teşdīdiyle) Bir işi metīn ve muhkem işle-mek maᶜnāsınadır; yukālu: وَصَّ الْعَمَلَ وَصًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَحْكَمَهُ

اَلْوَصْوَصُ [el-vaşvaş] (عَرْعَرٌ [ᶜarᶜar] veznin-de) ve

اَلْوَصْوَاصُ [el-vaşvāş] (وَسْوَاسٌ [vesvās] vez-

ninde) Perdede olan göz oyumunca deliğe denir ki ondan nazar olunur; yukālu: يَنْظُرُ مِنَ الْوَصْوَصِ وَالْوَصْوَاصِ أَيْ مِنْ خَرْقٍ فِي السِّتْرِ بِمِقْدَارِ عَيْنٍ يُنْظَرُ فِيهِ

اَلْوَصْوَصَةُ [el-vaṣveṣat] (وَسْوَسَةٌ [vesveset] vezninde) وَصْوَاصٌ [vaṣvāṣ] dedikleri delikten bakmak maʿnāsınadır; yukālu: وَصْوَصَ الرَّجُلُ إِذَا نَظَرَ مِنَ الْوَصْوَاصِ Ve köpek eniği gözlerini açmak maʿnāsınadır; yukālu: وَصْوَصَ الْجِرْوُ إِذَا فَتَحَ عَيْنَيْهِ Ve hatun yüzünün nikābını dar eylemek yaʿnī hemān gözlerini görünür eylemek maʿnāsınadır; yukālu: وَصْوَصَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا ضَيَّقَتْ نِقَابَهَا

اَلتَّوْصِيصُ [et-tevṣīṣ] Bu dahi hatun nikābını tazyīk maʿnāsınadır; yukālu: وَصَّصَتِ الْمَرْأَةُ بِمَعْنَى وَصْوَصَتْ

اَلْوَصَاوِصُ [el-veṣāviṣ] Şol küçük nikāblara denir ki kızlar yüzlerine tutunurlar; müfredi وَصْوَاصٌ [vaṣvāṣ]tır. Ve sert ve pek yerlerde olan yerli taşlara denir.

[و ق ص]

اَلْوَقْصُ [el-vaḳṣ] (نَقْصٌ [naḳṣ] vezninde) Boynu kırmak maʿnāsınadır; yukālu: وَقَصَ عُنُقَهُ وَقْصًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَسَرَهَا Ve boyun kırılmak maʿnāsına lāzım olur; yukālu: وَقَصَتِ الْعُنُقُ إِذَا انْكَسَرَتْ ve yukālu: وَقَصَتْ بِهِ رَاحِلَتُهُ إِذَا كُسِرَتْ عُنُقُهُ وَهُوَ كَقَوْلِكَ خُذِ الْخِطَامَ وَخُذْ بِالْخِطَامِ Ve

وَقْصٌ [vaḳṣ] At kısmı zor ve kuvvetle giderken ve seğirtirken taşları ve toprakları hurd eylemek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: وَقَصَ الْفَرَسُ الْآكَامَ إِذَا دَقَّهَا Ve ʿayb maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: مَا بِهِ وَقْصٌ أَيْ عَيْبٌ Ve eksiltmek maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: وَقَصَهُ إِذَا نَقَصَهُ Ve ʿarūziyyūn ıstılāhında إِضْمَارٌ [iḍmār] ile خَبْنٌ [ḫabn] ʿilletini cemʿ eylemekten ʿibārettir; bunda fethateynle de cāʾizdir.

اَلْمَوْقُوصُ [el-mevḳūṣ] Boynu kırılmış adama denir; yukālu: وُقِصَ الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَوْقُوصٌ

وَاقِصَةُ [Vāḳiṣat] Bādiyede Ferʿā ile ʿAḳabetu'ş-Şeyṭān beyninde bir mevziʿ adıdır. Ve Benū Kaʿb cemāʿatine mahsūs bir su adıdır ki Kūfe tarīkinde vākiʿ Ẕī Merḫ nām mevziʿ yanındadır. Ve Yemāme'de bir mevziʿ adıdır.

وَقَّاصٌ [Vaḳḳāṣ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Esāmīdendir: Ebū İsḥāḳ Saʿd b. Ebī Vaḳḳāṣ Mālik b. Vuheyb ʿaşere-i mübeşşeredendir.

اَلْوَقَّاصِيَّةُ [el-Vaḳḳāṣiyyet] Sevād-ı ʿIrāḳ'ta bir karyedir; Vaḳḳāṣ b. ʿAbde b. Vaḳḳāṣ nām kimseye mensūbdur.

اَلْوَقَصُ [el-veḳaṣ] (fethateynle) Bir adamın boynu kısa olmak maʿnāsınadır; yukālu: وَقِصَ الرَّجُلُ وَقَصًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا قَصُرَ عُنُقُهُ Ve

وَقَصٌ [veḳaṣ] Hurde ağaç kırıklarına denir ki āteşe bırakıp tuturuk ederler; tekūlu: أَلْقِ أَوْقَاصٌ فِي النَّارِ اَلْوَقَصَ أَيْ كِسَارَ الْعِيدَانِ Ve [evḳāṣ] lafzından müfred olur ki iki farīzanın mābeynine denir, yaʿnī sadakada ʿafv olan ʿadedlerdir. Meselā beş devenin zekātı bir koyundur, ona varınca zekāt yoktur ve onda iki koyundur. Pes beş ile onun mābeynine وَقَصٌ [veḳaṣ] denir. Kāle'ş-şārih ve minhu hadīsu Muʿāẕ: «أَنَّهُ أُتِيَ بِوَقَصٍ فِي الصَّدَقَةِ فَقَالَ لَمْ يَأْمُرْنِي فِيهِ رَسُولُ اللهِ بِشَيْءٍ» اَلْوَقَصُ مَا بَيْنَ الْفَرِيضَتَيْنِ كَالزِّيَادَةِ عَلَى الْخَمْسِ مِنَ الْإِبِلِ إِلَى التِّسْعِ وَعَلَى الْعَشْرِ إِلَى أَرْبَعَ عَشْرَةَ

اَلْأَوْقَصُ [el-evḳaṣ] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Kısa boyunlu kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ أَوْقَصُ أَيْ قَصِيرُ الْعُنُقِ Ve akreb maʿnāsına müstaʿmeldir; tekūlu: خُذْ أَوْقَصَ الطَّرِيقَيْنِ أَيْ أَخْصَرَهُمَا

بَنُو الْأَوْقَصِ [Benu'l-Evḳaṣ] Bir batndır.

اَلْإِيقَاصُ [el-īḳāṣ] (hemzenin kesriyle) Hudā-yı müteᶜāl bir kimseyi أَوْقَصُ [evḳaṣ] kılmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَوْقَصَهُ اللهُ إِذَا صَيَّرَهُ أَوْقَصَ

اَلْوَقَائِصُ [el-veḳā'iṣ] Boyun kökünün kemiklerinin uçlarına denir. Müfredi وَقِيصَةٌ [veḳīṣat]tır.

اَلْأَوْقَاصُ [el-evḳāṣ] (hemzenin fethiyle) Perākende ve müteferrik cemāᶜate denir; yukālu: صَارَ الْقَوْمُ أَوْقَاصًا أَيْ شِلاَلاً مُتَبَدِّدِينَ ve tekūlu: أَتَانَا أَوْقَاصٌ مِنْ بَنِي فُلاَنٍ أَيْ زَعَانِفُ أَيْ طَوَائِفُ

اَلتَّوَاقُصُ [et-tevāḳuṣ] (تَفَاعُلٌ [tefāᶜul] vezninde) Bir kimse boynunu içeri çekip kısa boyunlu adama benzemek maᶜnāsınadır; yukālu: تَوَاقَصَ الرَّجُلُ إِذَا تَشَبَّهَ بِالْأَوْقَصِ

اَلتَّوَقُّصُ [et-tevaḳḳuṣ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Deve kısmı yelmek ile nakıllamak beyninde yürümek maᶜnāsınadır ki adımları kısa kısa atarak tatarı yorgalamak olacaktır, ᶜalā-kavlin ayakları altında olan nesneleri dakk eder gibi şiddetle basarak yürümek maᶜnāsınadır; yukālu: تَوَقَّصَ الْبَعِيرُ إِذَا سَارَ بَيْنَ الْعَنَقِ وَالْخَبَبِ أَوْ هُوَ شِدَّةُ الْوَطْءِ فِي الْمَشْيِ كَأَنَّهُ يَقِصُ مَا تَحْتَهُ أَيْ يَكْسِرُ

[و ه ص]

اَلْوَهْصُ [el-vehṣ] (رَهْصٌ [rahṣ] vezninde) Bir gevşek nesneyi kırıp sımak maᶜnāsınadır; yukālu: وَهَصَ الشَّيْءَ الرِّخْوَ وَهْصًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَسَرَهُ Ve şiddetle basıp çiğnemek maᶜnāsınadır; yukālu: وَهَصَهُ إِذَا وَطِئَهُ شَدِيدًا Ve ᶜunf ve zor ile bir nesneyi atmak maᶜnāsınadır; ve minhu'l-hadīsu: «أَنَّ آدَمَ عَلَى نَبِيِّنَا وَعَلَيْهِ السَّلاَمُ حِينَ أُهْبِطَ مِنَ الْجَنَّةِ وَهَصَهُ اللهُ تَعَالَى إِلَى الْأَرْضِ» أَيْ كَأَنَّمَا رَمَى بِهِ رَمْيًا عَنِيفًا Ve baş ve kavun ve karpuz makūlesi mücevvef nesneyi yarmak ve kırmak maᶜnāsınadır; yukālu: وَهَصَهُ إِذَا شَدَخَهُ Ve davarı enemek ve insānı tavāşī kılmak maᶜnāsınadır; yukālu: وَهَصَهُ إِذَا جَبَّهُ وَخَصَاهُ

اَلْوَهْصَةُ [el-vehṣat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Arāzī-i mürtefiᶜa aralığında olan düz ve oturaklı ve değirmice arza denir.

اَلْوَهَّاصُ [el-vehhāṣ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Vergisi çok adama denir; yukālu: رَجُلٌ وَهَّاصٌ أَو مِعْطَاءٌ

اَلْمَوْهُوصُ [el-mevhūṣ] ve

اَلْمُوَهَّصُ [el-muvehhaṣ] (مُعَظَّمٌ [muᶜaẓẓam] vezninde) Kemikleri dirnekli ve sokuşturulmuş gibi sıkı ve kunt olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مَوْهُوصُ الْخَلْقِ وَمُوَهَّصُهُ إِذَا كَانَتْ قَدْ تَدَاخَلَتْ عِظَامُهُ

بَنُو مَوْهَصَى [Benū Mevheṣā] (mīm'in ve hā'nın fethiyle خَوْزَلَى [ḫavzelā] vezninde) Kul cinsine ıtlāk olunur, عَبِيدٌ [ᶜabīd] maᶜnāsına; خُصَى [ḫuṣā] maᶜnāsından münşaᶜibdir.

FASLU'L-HĀʾ
(فَصْلُ الْهَاءِ)

[ه ب ص]

اَلْهَبَصُ [el-hebaṣ] (fethateynle) Cünbüş ve neşāta gelmek maʿnāsınadır; yukālu: هَبِصَ الرَّجُلُ هَبَصًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا نَشِطَ Ve ʿacele ve şitāb eylemek maʿnāsınadır; yukālu: هَبِصَ فِي الْعَمَلِ إِذَا عَجِلَ Ve sayd ve şikāra düşkün olmak maʿnāsınadır; yukālu: هَبِصَ فُلَانٌ إِذَا حَرَصَ عَلَى الصَّيْدِ Ve yenecek nesne üzere kemāl-i hırsından nāşī muztarib ve bī-karār olmak maʿnāsınadır; yukālu: هَبِصَ عَلَى الشَّيْءِ يَأْكُلُهُ إِذَا حَرَصَ عَلَيْهِ فَقَلِقَ لِذَلِكَ

اَلْإِهْتِبَاصُ [el-ihtibāṣ] (إِفْتِعَالٌ [ifti ʿāl] veznin-de) Bu dahi ʿacele eylemek maʿnāsınadır; yukālu: إِهْتَبَصَ فِيهِ إِذَا عَجِلَ Ve ifrātla gülmek maʿnāsınadır; yukālu: إِهْتَبَصَ الرَّجُلُ إِذَا بَالَغَ فِي الضَّحِكِ

اَلْهَبِصُ [el-hebiṣ] (كَتِفٌ [ketif] veznin-de) Cünbüşlü neşāt-mend adama denir; yukālu: رَجُلٌ هَبِصٌ أَيْ نَشِيطٌ

اَلْهَبَصَى [el-hebeṣā] (جَمَزَى [cemezā] vez-ninde) Sürʿatle yürümeğe denir; yukālu: يَمْشِي الْهَبَصَى أَيِ الْمِشْيَةَ السَّرِيعَةَ

اَلْإِنْهِبَاصُ [el-inhibāṣ] (إِنْفِعَالٌ [infiʿāl] veznin-de) Bu dahi ifrātla gülmek maʿnāsınadır; yukālu: إِنْهَبَصَ لِلضَّحِكِ إِذَا بَالَغَ فِيهِ

[ه ر ص]

اَلْهَرَصُ [el-heraṣ] (fethateynle) Hurde kurtçağıza denir, دُودٌ [dūd] maʿnāsına. Ve bir kimse kuru gicik ʿilletine uğramak maʿnāsınadır; yukālu: هَرِصَ الرَّجُلُ هَرَصًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا حَصَفَ جِلْدُهُ

اَلتَّهْرِيصُ [et-tehrīṣ] Bir adamın gövdesinde kuru gicik peydā olmakla yanıp tutuşmak maʿnāsınadır; yukālu: هَرَّصَ الرَّجُلُ إِذَا اشْتَعَلَ بَدَنُهُ حَصَفًا ʿAlā-kavlin mādde-i mezbūre ḍād-ı muʿceme iledir.

اَلْهَرِيصَةُ [el-herīṣat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznin-de) Su irkilip durduğu yere denir.

[ه ر ن ص]

اَلْهِرِنْصَانَةُ [el-hirinṣānet] (hā'nın ve rā'nın kesriyle) Ağaç kurduna denir, سُرْفَةٌ [surfet] maʿnāsına.

اَلْهَرْنَصَةُ [el-herneṣat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vez-ninde) Ağaç kurdu yürümek maʿnāsınadır; yukālu: هَرْنَصَتِ الْهَرْنَصَانَةُ فِي الشَّجَرِ إِذَا مَشَتْ

[ه ص ص]

اَلْهَصُّ [el-haṣṣ] (hā'nın fethi ve ṣād'ın teşdīdiyle) Bir mücevvef nesneyi ayakla basıp ufatmak maʿnāsınadır; yukālu: هَصَّ الشَّيْءَ هَصًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا وَطِئَهُ فَشَدَخَهُ

اَلْهَصِيصُ [el-heṣīṣ] ve

اَلْمَهْصُوصُ [el-mehṣūṣ] Ayakla basılıp kı-rılmış ve ufatılmış mücevvef nesneye de-nir. Ve

هَصِيصٌ [heṣīṣ] Yaldıramak maʿnāsınadır; yukālu: هَصِيصُ النَّارِ أَيْ بَصِيصُهَا

هُصَيْصٌ [Huṣayṣ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) İbn Kaʿb b. Luʾeyy'dir ki Murre b. Kaʿb'ın kardeşidir; vālidesi Maḫşiyye bintu Şeybān'dır.

اَلْهَصْهَاصُ [el-heṣhāṣ] (yā'nın fethiyle) Gözleri āteş gibi parıldayıp lemeʿān eden adama denir; yukālu: رَجُلٌ هَصْهَاصٌ أَيِ الْبَرَّاقُ الْعَيْنَيْنِ

اَلْهُصْهُصُ [el-huṣhuṣ] (هُدْهُدٌ [hudhud] vez-ninde) ve

اَلْهُصَاهِصُ [el-huṣāhiṣ] (خُلَاحِلٌ [ḫulāḥil] vezninde) Kavī ve zūr-mend olan insāna ve arslana denir.

هَصَّانُ [Heṣṣān] (غَسَّانُ [ġassān] veznin-

de) İbn Kāhil'dir ki muhaddisīndendir. Muhaddisīn hā'nın kesriyle takyīd ederler ki lahn'dır. Ve bir batn pederi olan ᶜĀmir b. Kaᶜb'ın lakabıdır.

اَلتَّهْصِيصُ [et-tehṣīṣ] Bir adam yā hayvān gözlerini parıldatmak maᶜnāsınadır; yukālu: هَصَّصَ الرَّجُلُ إِذَا بَرَّقَ عَيْنَيْهِ

اَلْهَاصَّةُ [el-hāṣṣat] Hāssaten fīl dedikleri hayvānın gözüne ıtlāk olunur; ve minhu yukālu: إِنْ قِيلَ لَكَ مَا الْهَاصَّةُ فَقُلْ عَيْنُ الْفِيلِ خَاصَّةً

اَلْمُهَصْهِصَةُ [el-muhaṣhiṣat] (ism-i fāᶜil bünyesiyle) Hāssaten hırsızların gece vaktinde gözlerine ıtlāk olunur; ve minhu: إِذَا قِيلَ لَكَ مَا الْمُهَصْهِصَةُ فَقُلْ بِاللَّيْلِ عُيُونُ الْمُتَلَصِّصَةِ

اَلْهَصْهَصَةُ [el-heṣhaṣat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Bir nesneyi el ile sıkmak maᶜnāsınadır; yukālu: هَصْهَصَهُ إِذَا غَمَزَهُ

[ه ل ن ق ص]

اَلْهَلَنْقَصُ [el-helenḳaṣ] (غَضَنْفَرٌ [ġaḍanfer] vezninde) Bodur adama denir.

اَلْهَمْصُ [el-hemṣ] (لَمْسٌ [lems] vezninde) Et yemek maᶜnāsınadır; yukālu: هَمَصَ لَحْمَهُ هَمْصًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَكَلَهُ Ve bir adamı yıkıp üstüne çöküp katl eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: هَمَصَ فُلَانًا إِذَا صَرَعَهُ وَعَلَاهُ وَقَتَلَهُ

اَلْإِهْتِمَاصُ [el-ihtimāṣ] هَمْصٌ [hemṣ] ile maᶜnā-yı sānīde mürādiftir; yukālu: إِهْتَمَصَ فُلَانًا بِمَعْنَى هَمَصَهُ

اَلْمَهْمُوصُ [el-mehmūṣ] Maᶜnā-yı sānīden mefᶜūldür, bu münāsebetle gönlü begāyet sıkıntılı olan adama مَهْمُوصُ الْفُؤَادِ [mehmūṣu'l-fuᵓād] ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مَهْمُوصُ الْفُؤَادِ أَيْ مَضْغُوثُهُ

[ه ن ب ص]

اَلْهِنْبِصُ [el-hinbiṣ] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Zaᶜīf ve hakīr ve kemter kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ هِنْبِصٌ أَيْ ضَعِيفٌ حَقِيرٌ رَدِيءٌ

اَلْهُنْبُصُ [el-hunbuṣ] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] veznince) Büyük karınlı adama denir; yukālu: رَجُلٌ هُنْبُصٌ أَيِ الْعَظِيمُ الْبَطْنِ

اَلْهَنْبَصَةُ [el-henbeṣat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] veznince) Pek yapça gülmek maᶜnāsınadır; yukālu: هَنْبَصَ الرَّجُلُ إِذَا ضَحِكَ خَفِيًّا

[ه ي ص]

اَلْهَيْصُ [el-heyṣ] (حَيْصٌ [ḥayṣ] vezninde) Bir nesneye zor eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: هَاصَ الشَّيْءَ يَهِيصُ هَيْصًا إِذَا عَنَفَ بِهِ Ve bir adamın boynunu şikest etmek maᶜnāsınadır; yukālu: هَاصَ عُنُقَهُ إِذَا دَقَّهَا Ve kuş kısmı çımkırmak ve sağnamak maᶜnāsınadır; yukālu: هَاصَ الطَّيْرُ إِذَا رَمَى بِسَلْحِهِ Ve

هَيْصٌ [heyṣ] Kuşun necisine ıtlāk olunur.

اَلْمَهَايِصُ [el-mehāyiṣ] (mīm'in fethiyle) مَهْيَصٌ [mehyaṣ]ın cemᶜidir ki مَقْعَدٌ [maḳᶜad] veznindedir, kuş çımkıracak yerlere denir, مَسَالِحُ الطَّيْرِ [mesāliḥu'ṭ-ṭayr] maᶜnāsına.

FASLU’L-YĀ’İ’T-TAHTİYYE
(فَصْلُ الْيَاءِ)

[ي ص ص]

اَلتَّيْصِيصُ [et-teyṣīṣ] (تَفْعِيلٌ [tefʿīl] vezninde) Köpek eniği gözlerini açmak maʿnāsınadır; yukālu: يَصَّصَ الْجِرْوُ إِذَا جَصَّصَ Ve yer nebātlarını izhār eylemek maʿnāsınadır; yukālu: يَصَّصَتِ الْأَرْضُ إِذَا تَفَتَّحَتْ بِالنَّبَاتِ Ve nebāt ve eşcār çiçeklerini açmak maʿnāsınadır; yukālu: يَصَّصَتِ النَّبَاتُ إِذَا تَفَتَّحَ بِالنَّوْرِ Ve düşman üzere hamle ve hücūm eylemek maʿnāsınadır; yukālu: يَصَّصَ عَلَى الْقَوْمِ إِذَا حَمَلَ عَلَيْهِمْ

[ي ن ص]

اَلْيَنْصُ [el-yenṣ] (yā’nın fethi ve nūn’un sükūnuyla) Kirpiye denir; نَيْصٌ [neyṣ] lafzından maklūbdur yāhūd birisi musahhaftır.

[ي و ص]

اَلْيَوَصِيُّ [el-yeveṣiyy] (yā’nın ve vāv’ın fethi ve ṣād-ı müşeddedenin kesri ve yā’nın şeddesiyle) ʿIrāḳ diyārına mahsūs cevārihten bir kuş ismidir ki kanatları atmacadan uzun ve sayd cihetiyle pek habīs olur. ʿAlā-kavlin حُرٌّ [ḥurr] dedikleri kuştur ki çakır doğan nevʿindendir.

نَجَزَ الصَّادُ بِعَوْنِ رَبِّ الْأَنْجَادِ

BĀBU'Ḍ-ḌĀDİ'L-MUᶜCEME
(بَابُ الضَّادِ الْمُعْجَمَةِ)

ض

FASLU'L-HEMZE
(فَصْلُ الْهَمْزَةِ)

[أ ب ض]

اَلْأَبْضُ [el-ebḍ] (hemzenin fethi ve bā'nın sükūnuyla) Devenin ön elini yukarı kalkmak için bilekçesini büküp karacasına çekip bağlamak maᶜnāsınadır; yukālu: أَبَضَ الْبَعِيرَ أَبْضًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا شَدَّ رُسْغَ يَدِهِ إِلَى عَضُدِهِ حَتَّى تَرْتَفِعَ يَدُهُ عَنِ الْأَرْضِ Ve bir kimsenin yā bir hayvānın ayağında إِبَاضٌ [ibāḍ] dediği damara vurmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَبَضَهُ إِذَا أَصَابَ عِرْقَ إِبَاضِهِ Şārih der ki عِرْقُ إِبَاضٍ [ᶜirḳu ibāḍ], يَوْمُ الْأَحَدِ [yevmu'l-eḥad] kabīlindendir. İntehā. Ve

أَبَضٌ [ebḍ] Kalçada نَسَا [nesā] dedikleri damar büzülmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَبَضَ نَسَاهُ إِذَا تَقَبَّضَ Ve mevāşī ve devābbı bağlamayıp müseyyeb kılmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَبَضَ الْمَاشِيَةَ إِذَا خَلاَهَا Ve sākin olmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَبَضَ الشَّيْءُ إِذَا سَكَنَ Ve hareket eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَبَضَ الشَّيْءُ إِذَا تَحَرَّكَ

اَلْإِبَاضُ [el-ibāḍ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Devenin bilekçesini koluna bend edecek ipe denir. Cemᶜi أُبُضٌ [ubuḍ] gelir zammeteynle; ve minhu yukālu: كَأَنَّهُ فِي الْإِبَاضِ مِنْ فَرْطِ الْإِنْقِبَاضِ وَهُوَ حَبْلٌ يُشَدُّ بِهِ رُسْغُ الْبَعِيرِ إِلَى عَضُدِهِ Ve

إِبَاضٌ [ibāḍ] Ayakta bir damarın ismidir ki dizin iç yüzünde olan büyük damar olacaktır. Ve

إِبَاضٌ [İbāḍ] Esmādandır: ᶜAbdullāh b. İbāḍ et-Temīmī bir Ḫāricīdir ki إِبَاضِيَّةٌ [İbāḍiyyet] dedikleri Ḫavāric tāᵓifesi ona müntesiblerdir.

أُبَاضُ [Ubāḍ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde)

Yemāme'de bir karye adıdır; ondan ziyāde hurmā ağaçları uzun bir mahal görülmemiştir.

اَلْمَأْبِضُ [el-meᵓbiḍ] (مَجْلِسٌ [meclis] veznin-de) Dizin iç yüzüne denir; yukālu: طَعَنَهُ فِي مَأْبِضِهِ أَيْ بَاطِنِ رُكْبَتِهِ Ve

مَأْبِضُ الْبَعِيرِ [meᵓbiḍu'l-baᶜīr] Devenin dir-seğinin iç yüzüne denir ki koltuğu içi olacaktır.

اَلْأُبْضُ [el-ubḍ] (hemzenin zammıyla) مَأْبِضٌ [meᵓbiḍ] maᶜnāsınadır. Ve dehr ve zamāna denir. Cemᶜi آبَاضٌ [ābāḍ] gelir.

اَلْأَبَايِضُ [el-Ebāyiḍ] (hemzenin fethiyle) Seniyye-i Herşā nām ᶜakabeye mukābil bir niçe küçük dağlara ıtlāk olunur.

اَلْأَبَضُ [el-ebaḍ] (fethateynle) Bu dahi uy-lukta نَسَا [nesā] dedikleri damar büzülmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَبِضَ النَّسَا أَبَضًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَقَبَّضَ

أَبْضَةُ [Ebḍat] (hemzenin harekāt-ı selāsıyla) Medīne kurbünde Belᶜanber yāhūd Ṭayyiᵓ kabīlesi yurdunda bir su adıdır.

اَلْأَبُوضُ [el-ebūḍ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Pek cüst ve çabuk ata denir; yukālu: فَرَسٌ أَبُوضٌ أَيْ شَدِيدُ السُّرْعَةِ

مُؤْتَبِضُ النَّسَا [muᵓtebiḍu'n-nesā] (ism-i fāᶜil bünyesiyle) Kargaya ıtlāk olunur; gūyā ki نَسَا [nesā] damarı büzülmüş olmakla düz yürümeyip sekerek yürüdüğü için ıtlāk olundu.

اَلْمُتَأَبِّضُ [el-muteᵓebbiḍ] (ism-i fāᶜil bünye-siyle) إِبَاضٌ [ibāḍ] dedikleri mezkūr ip ile bilekçesi koluna bağlanmış deveye denir; yukālu: بَعِيرٌ مُتَأَبِّضٌ أَيْ مَعْقُولٌ بِالْإِبَاضِ

اَلتَّأَبُّضُ [et-teᵓebbuḍ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜul] vez-ninde) Deveyi إِبَاضٌ [ibāḍ] ile bağlamak maᶜnāsınadır. Ve bağlanmak maᶜnāsına lāzım olur; tekūlu: تَأَبَّضْتُ الْبَعِيرَ إِذَا شَدَدْتَهُ بِالْإِبَاضِ فَتَأَبَّضَ هُوَ

[أ ر ض]

اَلْأَرْضُ [el-arḍ] (hemzenin fethi ve rā'nın sükūnuyla) Yere denir, zemīn maᶜnāsına. Müᵓennes ve ism-i cinstir, ᶜalā-kavlin cemᶜdir, müfredi mesmūᶜ değildir. Gerçi hakkı أَرْضَةٌ [arḍat] demektir, lākin gayr-i mesmūᶜdur. Cemᶜi أَرْضَاتٌ [arḍāt] gelir hemzenin fethi ve rā'nın sükūnuyla ve أُرُوضٌ [urūḍ] gelir hemzenin zammıyla ve أَرَضُونَ [araḍūn] gelir fethateynle ve آرَاضٌ [ārāḍ] gelir, أَهْلٌ [ehl] ve آهَالٌ [āhāl] gibi ve أَرَاضِي [arāḍī] gelir gayr-i kıyās üzere, gūyā ki آرَاضٌ [ārāḍ] cemᶜidir. Ve

أَرْضٌ [arḍ] Davar kısmının ayaklarının aşa-ğısına ıtlāk olunur. Ve her alçak ve aşağı nesneye ıtlāk olunur. Ve zükām ᶜilletine denir; yukālu: أَخَذَهُ الْأَرْضُ أَيِ الزُّكَامُ Ve sil-kinmeğe ve sarsılmağa denir, نُفْضَةٌ [nufḍat] maᶜnāsına. Ve titremeğe denir. Kāle'ş-şārih وَمِنْهُ قَوْلُ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا «أَزُلْزِلَتِ الْأَرْضُ أَمْ بِي أَرْضٌ» أَيْ نُفْضَةٌ وَرِعْدَةٌ Ve ᶜArablar kadh ve zemm ve düşnām mevkiᶜinde لَا أَرْضَ لَكَ derler, لَا أُمَّ لَكَ dedikleri gibi.

أَرْضُ نُوحٍ [Arḍu Nūḥ] Baḥreyn kazāsında bir karyedir.

اِبْنُ أَرْضٍ [ibnu arḍ] Garībü'd-diyār demek-ten kināyedir; yukālu: هُوَ ابْنُ أَرْضٍ أَيْ غَرِيبٌ

اِبْنُ الْأَرْضِ [ibnu'l-arḍ] (muᶜarref bi'l-lām olarak) Bir nevᶜ nebāttır ki saç tarzında olur ve meᵓkūldür. Ve

أَرْضٌ [arḍ] lafzı masdar olur, yerin çayırı firāvān olmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَرَضَتِ الْأَرْضُ أَرْضًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا كَثُرَ فِيهَا الْكَلَأُ Ve yeri çayırlı bulmak maᶜnāsınadır; tekūlu: أَرَضْتُ الْأَرْضَ إِذَا وَجَدْتَهَا كَثِيرَةَ الْكَلَإِ

اَلْمَأْرُوضُ [el-meᵓrūḍ] Zükām ᶜilletine uğramış adama denir; yukālu: أُرِضَ الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَأْرُوضٌ أَيْ مَزْكُومٌ Ve şol adama denir ki ehl-i arḍ [arḍ]dan yāhūd cinn tāᵓifesinden musāb olmakla bilā-kasd başını ve gövdesini oynatıp hareket ettirir ola; yukālu: رَجُلٌ مَأْرُوضٌ إِذَا صَارَ بِهِ خَبَلٌ مِنْ أَهْلِ الْأَرْضِ وَالْجِنِّ يُحَرِّكُ رَأْسَهُ وَجَسَدَهُ بِلاَ عَمْدٍ Şārihin beyānına göre burada وَالْمُحَرِّكُ nüshası galattır. Ve

مَأْرُوضٌ [meᵓrūḍ] Ağaç kurdu yemiş ağaca ve tahtaya denir; yukālu: خَشَبٌ مَأْرُوضٌ إِذَا أَكَلَتْهُ الْأَرْضَةُ ve yukālu: خَشَبَةٌ مَأْرُوضَةٌ

اَلْأَرْضَةُ [el-arḍat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Ağaç kurduna denir; yukālu: هُوَ أَفْسَدُ مِنَ الْأَرْضَةِ وَهِيَ دُوَيْبَّةٌ تَأْكُلُ الْأَخْشَابَ

اَلْأَرَضُ [el-araḍ] (fethateynle) Yara azıp nasırlanmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَرِضَتِ الْقَرْحَةُ أَرَضًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا مَجِلَتْ وَفَسَدَتْ

اَلْإِسْتِيرَاضُ [el-istīrāḍ] أَرَضٌ [araḍ] maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْتَأْرَضَتِ الْقَرْحَةُ بِمَعْنَى أَرِضَتْ

اَلْأَرَاضَةُ [el-arāḍat] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Yer münbit ve hoş-manzar ve pākīze-cevher olmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَرُضَتِ الْأَرْضُ أَرَاضَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَتْ أَرِيضَةً

اَلْأَرْضُ الْأَرِيضَةُ [el-arḍu'l-arīḍat] Şol yere denir ki hās ve hoş-manzar ve hayrlı ve münbit ola; yukālu: أَرْضٌ أَرِيضَةٌ أَيْ زَكِيَّةٌ مُعْجِبَةٌ لِلْعَيْنِ خَلِيقَةٌ لِلْخَيْرِ

اَلْإِرْضَةُ [el-irḍat] (hemzenin kesri ve zammıyla) ve

اَلْإِرَضَةُ [el-iraḍat] (عِنَبَةٌ [ᶜinebet] vezninde) Çok çayıra denir; tekūlu: نَزَلْنَا إِرْضَةً وَإِرَضَةً أَيْ كَلَئًا كَثِيرًا

اَلْآرَضُ [el-āraḍ] (hemzenin meddi ve rā'nın fethiyle) Elyak ve enseb maᶜnāsına müstaᶜmeldir ki "pek yerinde" ile taᶜbīr olunur; yukālu: هُوَ آرَضُهُمْ بِهِ أَيْ أَجْدَرُهُمْ

اَلْأَرِيضُ [el-arīḍ] عَرِيضٌ [ᶜarīḍ] lafzına itbāᶜ olur; yukālu: شَيْءٌ عَرِيضٌ أَرِيضٌ Ve ᶜinde'l-baᶜz أَرِيضٌ [arīḍ] semiz demektir; yukālu: جَدْيٌ أَرِيضٌ أَيْ سَمِينٌ Ve

أَرِيضٌ [Arīḍ] ᶜalā-kavlin بَرِيضٌ [Berīḍ] Bir belde yāhūd bir vādī ismidir.

اَلْإِرَاضُ [el-irāḍ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Pek arīz ve vāsiᶜ nesneye ıtlāk olunur; yukālu: شَيْءٌ إِرَاضٌ أَيْ عِرَاضٌ وِسَاعٌ Ve koyun yününden yāhūd deve tüyünden maᶜmūl iri ve kaba döşemeye denir.

اَلْإِيرَاضُ [el-īrāḍ] (hemzenin kesriyle) Zükām ᶜilletine uğratmak maᶜnāsınadır; yukālu: آرَضَهُ اللهُ أَيْ أَزْكَمَهُ

اَلتَّأْرِيضُ [et-teᵓrīḍ] Yerin mecmūᶜ otlarını otlatıp sāᵓir otlu yer taleb eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَرَّضَ فُلاَنٌ إِذَا رَعَى كَلَأَ الْأَرْضِ فَارْتَادَهُ Ve geceden savma niyyet edip hāzırlanmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَرَّضَ فُلاَنٌ الصَّوْمَ إِذَا نَوَاهُ وَتَهَيَّأَ Ve sözün pürüzünü tenkīh edip pākīze ve mühezzeb kılmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَرَّضَ الْكَلاَمَ إِذَا شَذَّبَهُ وَهَذَّبَهُ Ve bir nesneyi ağır eylemek ve ağırlandırmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَرَّضَهُ إِذَا ثَقَّلَهُ Ve onarmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَرَّضَهُ إِذَا أَصْلَحَهُ Ve eğlendirmek ve katlandırmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَرَّضَهُ إِذَا لَبَّثَهُ Ve tulumu ıslāh eylemek için içine su yāhūd süt yāhūd yağ ve rubb makūlesi komak maᶜnāsınadır; yukālu: أَرَّضَ السِّقَاءَ إِذَا جَعَلَ فِيهِ لَبَنًا وَمَاءً وَسَمْنًا وَرُبًّا لِإِصْلاَحِهِ

اَلتَّأَرُّضُ [et-teᵓerruḍ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Yere doğru ağırlaşıp avrılmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَأَرَّضَ الشَّيْءُ إِذَا تَثَاقَلَ إِلَى الْأَرْضِ Ve bir nesneye tasaddī ve taᶜarruz

eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: تَأَرَّضَ إِلَيْهِ إِذَا تَعَرَّضَ وَتَصَدَّى لَهُ Ve ot yetişip biçmeğe kābil olmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَأَرَّضَ النَّبْتُ إِذَا تَمَكَّنَ مِنْ أَنْ يُجَزَّ

اَلْمُسْتَأْرِضُ [el-musteᵓriḍ] (ism-i fāᶜil bünyesiyle) Şol hurmā fidanına denir ki yerde kökü ola. Eğer ağacın özdeğinden çıkmış olursa ona رَاكِبٌ [rākib] ıtlāk olunur; yukālu: فَسِيلٌ مُسْتَأْرِضٌ إِذَا كَانَ لَهُ عِرْقٌ ve yukālu: وَدِيَّةٌ مُسْتَأْرِضَةٌ أَيْ فَسِيلَةٌ

[أ ض ض]

اَلْإِضُّ [el-iḍḍ] (hemzenin kesriyle) Asl ve mebnā maᶜnāsınadır; yukālu: كَرِيمُ الْإِضِّ أَيِ الْأَصْلِ

اَلْإِضَاضُ [el-iḍāḍ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Melceᵓ ve melāz maᶜnāsınadır; yukālu: هُوَ إِضَاضُهُمْ أَيْ مَلْجَأُهُمْ Ve nāka doğurmak burusu hāletinde nāle ve feryād eylemeğe denir.

اَلْأَضُّ [el-aḍḍ] (hemzenin fethi ve ḍād'ın şeddesiyle) İfrāt-ı mihnet ü meşakkate giriftār eylemek maᶜnāsınadır; tekūlu: أَضَّنِي الْأَمْرُ أَضًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ أَيْ بَلَغَ مِنِّي الْمَشَقَّةُ Ve bir kimseye yā bir nesneye muztarr ve muhtāc ve mültecī kalmak maᶜnāsınadır; tekūlu: أَضَّنِي الْفَقْرُ إِلَيْكَ أَيْ أَحْوَجَنِي وَأَلْجَأَنِي Ve kırmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَضَّ الشَّيْءَ إِذَا كَسَرَهُ Ve devekuşu yuvasına kasd eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَضَّتِ النَّعَامَةُ إِلَى أُدْحِيِّهَا إِذَا أَرَادَتْهُ

اَلْمُوَاضَّةُ [el-muvāḍḍat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) أَضٌّ [aḍḍ] ile maᶜnā-yı ahīrde mürādiftir; yukālu: آضَّتِ النَّعَامَةُ مُوَاضَّةً إِلَى أُدْحِيِّهَا بِمَعْنَى أَضَّتْ

اَلْإِئْتِضَاضُ [el-iᵓtiḍāḍ] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Taleb eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: إِئْتَضَّهُ إِذَا طَلَبَهُ Ve vurmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِئْتَضَّهُ إِذَا ضَرَبَهُ Ve bir nesneye muztarr ve nāçār olmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِئْتَضَّ إِلَيْهِ إِذَا اضْطَرَّ

اَلْمُؤَاضُّ [el-muᵓāḍḍ] (mīm'in zammıyla) مُؤَاضَّةٌ [muᵓāḍḍat]tan ism-i fāᶜildir; bir şeyᵓe mübāderet eylemiş adama denir; yukālu: هُوَ مُؤَاضٌّ إِلَيْهِ أَيْ مُبَادِرٌ Ve burusu tutmakla nāle ve feryād ve ıztırāb eden nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ مُؤَاضٌّ أَيْ مَاخِضٌ

[أ م ض]

اَلْأَمَضُ [el-emaḍ] (fethateynle) Bir kimse bir işe ᶜazm ve rabt-ı kalb eylemekle nāsın levm ve ᶜitābından mübālāt eylemeyip yine o ᶜazīmeti derūnunda nāfiz ve berkarār olmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَمِضَ الرَّجُلُ أَمَضًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَمْ يُبَالِ مِنَ الْمُعَاتَبَةِ وَعَزِيمَتُهُ مَاضِيَةٌ فِي قَلْبِهِ Ve derūnunda muzmer olan maksūdunu ketm ile sapıtıp gayrısını söylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَمِضَ الرَّجُلُ إِذَا أَبْدَى لِسَانُهُ غَيْرَ مَا يُرِيدُهُ

[أ ن ض]

اَلْأَنِيضُ [el-enīḍ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Nuzc bulmamış tatarı ete denir; yukālu: لَحْمٌ أَنِيضٌ أَيْ نِيءٌ Ve bir nesneden belinleyip korkmak sebebiyle içeride bağırsakların titreyip oynamasına denir; tekūlu: أَخَذَنِي أَنِيضُ الْأَمْعَاءِ وَهُوَ خَفَقَانُهُ فَزَعًا Ve

أَنِيضٌ [enīḍ] Et bozulmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَنَضَ اللَّحْمُ أَنِيضًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا تَغَيَّرَ

اَلْأَنَاضَةُ [el-enāḍat] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Et iyice pişmeyip tatarı olmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَنَضَ اللَّحْمُ أَنَاضَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا صَارَ أَنِيضًا

اَلْإِينَاضُ [el-īnāḍ] (hemzenin kesriyle) Eti iyice pişirmeyip çiğ komak maᶜnāsınadır; yukālu: آنَضَ اللَّحْمَ إِينَاضًا إِذَا لَمْ يُنْضِجْهُ

[أ ي ض]

اَلْأَيْضُ [el-eyḍ] (hemzenin fethi ve yā'nın sükūnuyla) İşlenilmiş nesneyi geri dönüp tekrār işlemek maᶜnāsınadır; yukālu: آضَ إِلَيْهِ يَئِيضُ أَيْضًا إِذَا عَادَ Ve bir nesne evvelki hālinden dīğer hāle dönmekle gayrı nesne olmak maᶜnāsınadır; yukālu: آضَ الْفَقِيرُ غَنِيًّا أَيْ صَارَ Ve rücūᶜ eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: آضَ إِلَى أَهْلِهِ إِذَا رَجَعَ إِلَيْهِمْ İşbu «أ،ي،ض» māddesi fi'l-asl vech-i mezkūr üzere ᶜavdet maᶜnāsınadır; niteki فَعَلَ ذَلِكَ أَيْضًا derler, فَعَلَهُ مُعَاوِدًا maᶜnāsına ki "İşlediği işi ᶜavdetle tekrār işledi" demektir, baᶜdehu maᶜnā-yı intizārda mukārebet ᶜalākasıyla sayrūret maᶜnāsına müsteᶜār olup fiᶜl-i nākıs olan صَارَ maᶜnāsına istiᶜmāl olundu; yukālu: آضَ كَذَا إِذَا صَارَ Ke-mā zukire.

FASLU'L-BĀᵓİ'L-MUVAHHADE

(فَصْلُ الْبَاءِ الْمُوَحَّدَةِ)

[ب ر ض]

اَلْبَرْضُ [el-berḍ] (قَرْضٌ [ḳarḍ] vezninde) Azca nesneye denir. Cemᶜi بِرَاضٌ [birāḍ] gelir bā'nın kesriyle ve بُرُوضٌ [burūḍ] ve أَبْرَاضٌ [ebrāḍ] gelir; yukālu: مَا بَقِيَ فِي الْحَوْضِ إِلاَّ بَرْضٌ أَيْ قَلِيلٌ مِنَ الْمَاءِ ve

بَرْضٌ [berḍ] masdar olur, su çeşmeden azca çıkmak maᶜnāsınadır; yukālu: بَرَضَ الْمَاءُ مِنَ الْعَيْنِ بَرْضًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا خَرَجَ وَهُوَ قَلِيلٌ Ve azca nesne vermek maᶜnāsınadır; tekūlu: بَرَضَ لِي مِنْ مَالِهِ بَرْضًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي أَيْ أَعْطَانِي مِنْهُ قَلِيلاً

اَلْبُرَاضُ [el-burāḍ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bu dahi azca şeyᵓe denir; yukālu: بَقِيَ مِنْ مَالِهِ بُرَاضٌ أَيْ قَلِيلٌ

اَلْإِبْتِرَاضُ [el-ibtirāḍ] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Bu dahi su pınardan azca çıkmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِبْتَرَضَ الْمَاءُ بِمَعْنَى بَرَضَ

اَلْمَبْرُوضُ [el-mebrūḍ] Şol kimseye denir ki ifrāt-ı bezl ü ᶜatādan kendisi muhtāc ve bī-nevā kalmış ola; yukālu: رَجُلٌ مَبْرُوضٌ أَيْ مُفْتَقِرٌ لِكَثْرَةِ عَطَائِهِ

اَلْبَرَّاضُ [el-berrāḍ] (شَدَّادٌ [şeddād] veznninde) ve

اَلْمُبْرِضُ [el-mubriḍ] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Hep mālını beyhūde ekl ve ifsād ve itlāf edici kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ بَرَّاضٌ وَمُبْرِضٌ إِذَا كَانَ يَأْكُلُ كُلَّ مَالِهِ وَيُفْسِدُهُ Ve

بَرَّاضٌ [Berrāḍ] İbn Ḳays el-Kinānī'dir ki füttāk-ı ᶜArab'ın birisidir.

اَلْبُرْضَةُ [el-burḍat] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Şol mevziᶜe denir ki ondan aslā şecer bitmez ola. Ve şol suya denir ki çeşmeden azca azca kaynayıp çıkar ola.

اَلْبَرِيضُ [el-Berīḍ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bir vadī ismidir yāhūd savāb olan يَرِيضٌ [Yerīḍ] olmaktır yā-yı tahtiyye ile.

اَلْبَارِضُ [el-bāriḍ] Yerden henüz nebātātın ecnāsı zuhūr etmeksizin ibtidā zuhūr eden nebāta ıtlāk olunur ki nevᶜ-i vāhid hükmünde olmakla maᶜnā-yı kılleti mutazammındır; yukālu: أَطْلَعَتِ الْأَرْضُ بَارِضَهَا وَهُوَ أَوَّلُ مَا تُخْرِجُهُ مِنْ نَبْتٍ قَبْلَ أَنْ تَتَبَيَّنَ أَجْنَاسُهُ

اَلْبُرُوضُ [el-burūḍ] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde) Yerden sā'ir ecnāstan mukaddem nebāt zuhūr eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: بَرَضَ النَّبَاتُ بُرُوضًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا خَرَجَ أَوَّلاً قَبْلَ تَبَيُّنِ الْأَجْنَاسِ

اَلْإِبْرَاضُ [el-ibrāḍ] (hemzenin kesriyle) Yerin ibtidā çıkan otu firāvān olmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَبْرَضَتِ الْأَرْضُ إِذَا كَثُرَ بَارِضُهَا

اَلتَّبْرِيضُ [et-tebrīḍ] إِبْرَاضٌ [ibrāḍ] maᶜnāsınadır; yukālu: بَرَّضَتِ الْأَرْضُ بِمَعْنَى أَبْرَضَتْ

اَلتَّبَرُّضُ [et-teberruḍ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Azca nesne ile kanāᶜat edip geçinmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَبَرَّضَ الرَّجُلُ إِذَا تَبَلَّغَ بِالْقَلِيلِ Ve bir nesneyi azca azca almak maᶜnāsınadır; yukālu: تَبَرَّضَ الشَّيْءَ إِذَا أَخَذَهُ قَلِيلاً Ve bir kimse bir adam tarafından ceste ceste bir vazīfe ve ihsāna nā'il olup onunla taᶜayyüş eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: تَبَرَّضَ فُلاَنٌ فُلاَنًا إِذَا أَصَابَ مِنْهُ الشَّيْءَ بَعْدَ الشَّيْءِ وَتَبَلَّغَ

[ب ض ض]

اَلْبَضُّ [el-baḍḍ] (bā'nın fethi ve ḍād'ın şeddesiyle) Gövdesi pālūze gibi ter ve nerm olup derisi ince ve nāzük olarak etine dolu kişiye denir. Mü'ennesi بَضَّةٌ [baḍḍaṭ]tır; yukālu: غُلاَمٌ بَضٌّ وَجَارِيَةٌ بَضَّةٌ أَيِ الرَّخْصُ الْجَسَدِ الرَّقِيقُ الْجِلْدِ الْمُمْتَلِئُ Ve

بَضٌّ [baḍḍ] ve

بَضَّةٌ [baḍḍat] Ekşi süte denir; tekūlu: شَرِبْتُ بَضًّا وَبَضَّةً أَيْ لَبَنًا حَامِضًا ve

بَضٌّ [baḍḍ] Masdar olur بَضُوضٌ [baḍūḍ] ve بَضِيضٌ [baḍīḍ] gibi, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْبَضِيضَةُ [el-beḍīḍat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznnde) ve

اَلْبَاضَّةُ [el-bāḍḍat] ve

اَلْبَضَاضَةُ [el-beḍāḍat] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Bunlar da nerm-ten ve nāzükbeden nāzenīn hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ بَضِيضَةٌ وَبَاضَّةٌ وَبَضَاضَةٌ أَيْ بَضَّةٌ Ve

بَضِيضَةٌ [beḍīḍat] Azca suya denir; yukālu: مَا فِي السِّقَاءِ بَضِيضَةٌ أَيْ يَسِيرُ مَاءٍ Ve azca yağmura denir; yukālu: مَا وَقَعَ الْعَامَ إِلاَّ بَضِيضَةٌ أَيْ مَطَرٌ قَلِيلٌ Ve bir kimsenin mülkiyyet vechiyle mālına denir; yukālu: هُوَ لَهُ بَضِيضَةٌ أَيْ مُلْكُ يَدِهِ

اَلْبَضُوضُ [el-beḍūḍ] (صَبُورٌ [ṣabūr] veznnde) Suyu azca azca çıkan kuyuya denir. Cemᶜi بِضَاضٌ [biḍāḍ] gelir bā'nın kesriyle; yukālu: بِئْرٌ بَضُوضٌ إِذَا كَانَتْ يَخْرُجُ مَاؤُهَا قَلِيلاً

اَلْبَاضُوضُ [el-bāḍūḍ] Yaşartıya ve ıslağa denir; yukālu: مَا فِي الْبِئْرِ بَاضُوضٌ أَيْ بَلَلَةٌ

اَلْبُضَاضَةُ [el-buḍāḍat] (ثُمَامَةٌ [ṯumāmet] vezninde) Bu dahi azca suya denir; yukālu: مَا فِي السِّقَاءِ بُضَاضَةٌ وَبَضِيضَةٌ أَيْ يَسِيرُ مَاءٍ

اَلْبَضُّ [el-beḍḍ] (bā'nın fethiyle) ve

اَلْبُضُوضُ [el-buḍūḍ] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde) ve

اَلْبَضِيضُ [el-beḍīḍ] (أَزِيزٌ [ezīz] vezninde) Su azca azca akmak maᶜnāsınadır; yukālu: بَضَّ الْمَاءُ بَضًّا وَبُضُوضًا وَبَضِيضًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا سَالَ قَلِيلاً قَلِيلاً Ve minhu'l-meselu: «مَا يَبِضُّ حَجَرُهُ» Yaᶜnī "Bir mertebede bahīldir ki hacer mesābesinde olan yedi reşha-rīz-i

feyz ü ihsān olmaz." Ve az nesne vermek maᶜnāsınadır; yukālu: بَضَّ لَهُ إِذَا أَعْطَاهُ قَلِيلاً Ve sāza düzen vermek maᶜnāsınadır; yukālu: بَضَّ أَوْتَارَ الْعُودِ إِذَا حَرَّكَهَا لِيُهَيِّئَهَا لِلضَّرْبِ

اَلْإِبْضَاضُ [el-ibḍāḍ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi azca nesne vermek maᶜnāsınadır; yukālu: أَبَضَّ لَهُ إِذَا أَعْطَاهُ قَلِيلاً

اَلْبَضْضُ [el-beḍaḍ] (fethateynle) Azca suya denir; yukālu: فِي الْحَوْضِ بَضَضٌ أَيْ مَاءٌ قَلِيلٌ

اَلْبِضُّ [el-biḍḍ] (bā'nın kesriyle) Kendiden nesne taleb olunan kimse sarāhaten "lā" demeyip "lā" işāretiyle dudağını birbirine yāhūd dilini damağına vurmak maᶜnāsınadır ki "cık" diye öttürür; onun için tālibe redd-i katᶜī olmamakla yeʾs-i küllī hāsıl olmaz, niteki مِضٌّ [miḍḍ] ve بِيضٌ [bīḍ] ve مِيضٌ [mīḍ] dahi bu maᶜnāyadır evvellerin kesriyle; yukālu: مَا عَلَّمَكَ أَهْلُكَ إِلاَّ مِضًّا وَبِضًّا وَبِيضًا وَمِيضًا وَهُوَ أَنْ يُسْئَلَ عَنِ الْحَاجَةِ فَيَتَمَطَّقَ بِشَفَتِهِ

اَلْبَضَاضُ [el-beḍāḍ] (سَحَابٌ [seḥāb] veznide) Mantara denir; tekūlu: أَكَلْتُ بَضَاضًا أَيْ كَمْأَةً

اَلْبُضَابِضُ [el-buḍābiḍ] (عُلاَبِطٌ [ᶜulābiṭ] vezninde) Kavī ve zūr-mend adama denir; yukālu: رَجُلٌ بُضَابِضٌ أَيْ قَوِيٌّ

اَلتَّبْضِيضُ [et-tebḍīḍ] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Bir nesne ter ve mülāyim ve nāzük olmak maᶜnāsınadır; yukālu: بَضَّضَ الشَّيْءُ إِذَا تَنَعَّمَ

اَلْإِبْتِضَاضُ [el-ibtiḍāḍ] Bir kimse bir adama ihtiyāc ve ıztırār sebebiyle kendi nefsini tahkīr edip tezellül ve iltiyām eylemek maᶜnāsınadır; tekūlu: إِبْتَضَضْتُ نَفْسِي لَهُ أَيِ اسْتَرَذْتُهَا لَهُ Ve bir ᶜaskeri istīsāl eylemek maᶜnāsınadır; tekūlu: إِبْتَضَضْتُ الْقَوْمَ أَيِ اسْتَأْصَلْتُهُمْ

اَلتَّبَضُّضُ [et-tebaḍḍuḍ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿʿul] vezninde) Bir adamın cemīᶜ-i şeyʾini almak maᶜnāsınadır; tekūlu: تَبَضَّضْتُهُ إِذَا أَخَذْتَ كُلَّ شَيْءٍ لَهُ Ve bir kimsede olan matlūbunu ceste ceste bi'l-cümle istīfā eylemek maᶜnāsınadır; tekūlu: تَبَضَّضْتُ حَقِّي مِنْهُ إِذَا اسْتَنْظَفْتَهُ قَلِيلاً قَلِيلاً

[ب ع ض]

اَلْبَعْضُ [el-baᶜḍ] (bā'nın fethi ve ᶜayn'ın sükūnuyla) Her nesneden bir tāʾifeye yaᶜnī bir cüzʾe ve bir pāreye denir. Cemᶜi أَبْعَاضٌ [ebᶜāḍ] gelir; tekūlu: أَعْطَانِي بَعْضَهُ أَيْ طَائِفَةً مِنْهُ Ve işbu بَعْضٌ [baᶜḍ] kelimesine lām-ı taᶜrīf dāhil olmaz izāfet-i takdīriyye iᶜtibārıyla, lākin nuhāttan İbn Durusteveyh duhūlüne kāʾildir. Ve Ebū Ḥātim dedi ki Sībeveyhi ve Aḫfeş kendi kitāblarında بَعْضٌ [baᶜḍ] kelimesini muᶜarrefen istiᶜmāl eylediler; işbu, ᶜilm-i nahve kıllet-i ᶜilm ü ıttılāᶜlarından nāşīdir. Ve

بَعْضٌ [baᶜḍ] Masdar olur; sivrisinek ısırıp āzürde eylemek maᶜnāsına; yukālu: بُعِضَ الْقَوْمُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ بَعْضًا إِذَا أَذَاهُمُ الْبَعُوضُ

اَلْبَعُوضَةُ [el-beᶜūḍat] (bā'nın fethiyle) Sivrisineğe denir, cüssesi hurde olduğu için. Cemᶜ-i cinsi بَعُوضٌ [beᶜūḍ]dur; yukālu: أَرْضٌ كَثِيرَةُ الْبَعُوضِ أَيِ الْبَقِّ Ve minhu tekūlu'l-ᶜArab: «كَلَّفَنِي مُخَّ الْبَعُوضِ» أَيْ مَا لاَ يَكُونُ Yaᶜnī "Bana mümkinü'l-husūl olmayan nesne teklīf eyledi." Ve

بَعُوضَةُ [Beᶜūḍat] Benī Esed yurdunda bir su adıdır.

اَلْبَعِضَةُ [el-beᶜiḍat] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) ve

اَلْمَبْعُوضَةُ [el-mebᶜūḍat] Sivrisineği çok geceye vasf olur; yukālu: لَيْلَةٌ بَعِضَةٌ وَمَبْعُوضَةٌ أَيْ كَثِيرَةُ الْبَعُوضِ ve

بَعِضَةٌ [baᶜiḍat] Sivrisineği çok yere vasf olur; yukālu: أَرْضٌ بَعِضَةٌ أَيْ كَثِيرَةُ الْبَعُوضِ

اَلْإِبْغَاضُ [el-ibᶜāḍ] (hemzenin kesriyle) Yer sivrisinekli olmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَبْعَضَ الْقَوْمُ إِذَا صَارَ فِي أَرْضِهِمُ الْبَعُوضُ

اَلْبُعْضُوضَةُ [el-buᶜḍūḍat] (bā'nın zammıyla) Osurgan böceğine şebīh bir böcek adıdır.

اَلتَّبَعْضُضُ [et-tebaᶜḍuḍ] (تَدَحْرُجٌ [tedaḥruc] vezninde) Birbirine uşmak maᶜnāsınadır; yukālu: اَلْغِرْبَانُ تَتَبَعْضَضُ أَيْ يَتَنَاوَلُ بَعْضُهَا بَعْضًا

اَلتَّبْعِيضُ [et-tebᶜīḍ] Bir nesneyi bölük bölük ve pāre pāre kılmak maᶜnāsınadır.

اَلتَّبَعُّضُ [et-tebaᶜᶜuḍ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] veznin-de) Mutāviᶜdir; tekūlu: بَعَّضْتُهُ فَتَبَعَّضَ أَيْ جَزَّأْتُهُ فَتَجَزَّأَ

[ب غ ض]

اَلْبُغْضُ [el-buġd] (bā'nın zammı ve ġayn-ı muᶜcemenin sükūnuyla) Bir nesneyi sevmemeğe denir ki مَحَبَّةٌ [maḥabbet]in zıddıdır; yukālu: هُوَ مِنْ أَهْلِ الْبُغْضِ وَهُوَ ضِدُّ الْحُبِّ Müᵓellifin *Baṣāᵓir*'de beyānına göre بُغْضٌ [buġḍ] mergūbün-ᶜanh olan nesneden nefsin nefretinden ᶜibārettir, niteki مَحَبَّةٌ [maḥabbet] mergūbün-fīh olan nesneye nefsin incizābından ᶜibārettir.

اَلْبِغْضَةُ [el-biġḍat] (bā'nın kesriyle) ve

اَلْبَغْضَاءُ [el-baġḍāᵓ] (صَحْرَاءُ [ṣaḥrāᵓ] veznin-de) Şiddet-i bugz maᶜnāsınadır; yukālu: بَيْنَهُمْ بِغْضَةٌ وَبَغْضَاءُ أَيْ شِدَّةُ الْبُغْضِ

اَلْبَغَاضَةُ [el-beġāḍat] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Bugz eder olmak maᶜnāsınadır; yukālu: بَغُضَ الرَّجُلُ وَبَغَضَ وَبَغِضَ بَغَاضَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَالْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ إِذَا صَارَ بَغِيضًا Ve ᶜArablar bir kimseye bed-duᶜā makāmında بَغُضَ جَدُّكَ derler; تَعِسَ جَدُّكَ dedikleri gibi, yaᶜnī "Bahtın sana yāver ve müsāᶜid olmasın!" Ve duᶜā mevkiᶜinde نَعِمَ اللهُ بِكَ عَيْنًا ve بَغُضَ بِعَدُوِّكَ عَيْنًا derler, yaᶜnī "Hudā-yı müteᶜāl mahbūbun olan kimsenin dīdārıyla gözünü rūşen eylesin!" ve "Düşmanının gözünü dāᵓimā mebgūzu olan kimseyi görmekle tīre ve muzlim eylesin!" Ve mādde-i mezkūre bāb-ı evvelden أَبْغُضُهُ وَيَبْغُضُنِي ᶜunvānında müteᶜaddī olarak vürūdu lügat-ı rediyyedir.

مَا أَبْغَضَهُ [mā ebġaḍahu] Fiᶜl-i taᶜaccübdür; ifᶜāl bābından olmakla kıyāsa muhāliftir; tekūlu: مَا أَبْغَضَهُ لِي Yaᶜnī "O bana ne ᶜaceb mebgūzdur."

Şārih der ki lügat-ı mezbūreden vārid olmakla kıyāsī olur. Ve مَا أَبْغَضَهُ إِلَيَّ dersen eğer, onun senin ᶜindinde mebgūz olduğunu haber vermek murād edersin ve مَا أَبْغَضَنِي dersen eğer, sen ona mübgaz olduğunu ihbār murād edersin.

اَلْإِبْغَاضُ [el-ibġāḍ] (hemzenin kesriyle) Bugz eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَبْغَضُوهُ إِذَا مَقَتُوهُ

اَلْبَغِيضُ [el-beġīḍ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) بَغَاضَةٌ [beġāḍat]tan sıfattır, nāsa bugz eder olan kimseye denir. Ve Beġīḍ b. Reyṣ b. Ġaṭafān'dır ki bir cemāᶜatin pederidir ve Beġīḍ et-Temīmī ashābındandır ki Faḫr-i ᶜālem ᶜaleyhi's-selām hazretleri ismini tagyīr edip Ḥabīb tesmiye eylediler.

اَلتَّبْغِيضُ [et-tebġīḍ] Bir kimseye bugz ettirmek maᶜnāsınadır; yukālu: بَغَّضَهُ ضِدُّ حَبَّبَهُ

اَلتَّبَاغُضُ [et-tebāġuḍ] (تَفَاعُلٌ [tefāᶜul] vezninde) Birbirine bugz edişmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَبَاغَضُوا ضِدُّ تَحَابُّوا

اَلتَّبَغُّضُ [et-tebaġġuḍ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Bugz göstermek maᶜnāsınadır; yukālu: تَبَغَّضَ إِلَيْهِ ضِدُّ تَحَبَّبَ

[ب و ض]

اَلْبَوْضُ [el-bevḍ] (bā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Bir mahalde dāᵓimī ikāmet

eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: بَاضَ بِالْمَكَانِ يَبُوضُ بَوْضًا إِذَا أَقَامَ بِهِ وَلَزِمَ Ve bir kimsenin çehresinden كَلَفٌ [kelef] yaᶜnī çığıt taᶜbīr olunan leke gidip hüsn ve cemāl peydā eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: بَاضَ الرَّجُلُ إِذَا حَسُنَ وَجْهُهُ بَعْدَ كَلَفٍ

[ب ه ض]

اَلْبَهْضُ [el-behḍ] (bā'nın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Sıklet vermek maᶜnāsınadır; tekūlu: بَهَضَنِي الْأَمْرُ بَهْضًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ أَيْ فَدَحَنِي

اَلْإِبْهَاضُ [el-ibhāḍ] (hemzenin kesriyle) بَهْضٌ [behḍ] maᶜnāsınadır; tekūlu: أَبْهَضَنِي بِمَعْنَى بَهَضَنِي Ve bu mādde ẓā-yı muᶜceme ile ekserdir.

[ب ي ض]

اَلْأَبْيَضُ [el-ebyaḍ] (hemzenin fethiyle) Ak nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ أَبْيَضُ أَيْ ضِدُّ الْأَسْوَدِ يَعْنِي ذُو بَيَاضٍ Cemᶜi بِيضٌ [bīḍ] gelir bā'nın kesriyle, aslı بُيُضٌ [buyuḍ] idi bā'nın zammıyla, yāᵓ sahīh olmak için yaᶜnī yā'yı sıyānet için zammeyi kesreye tebdīl eylediler. Ve

أَبْيَضُ [ebyaḍ] Kılıca ıtlāk olunur. Ve gümüşe ıtlāk olunur. Ve bir kevkeb ismidir ki kehkeşānın hāşiyesinde vākiᶜdir. Ve

أَبْيَضُ [ebyaḍ] ᶜIrz ve nāmūsu lekesiz, pāk ve pākīze adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ أَبْيَضُ أَيِ النَّقِيُّ الْعِرْضِ Ve

أَبْيَضُ [Ebyaḍ] Ḥaremeyn beyninde ᶜArc nām mahalde bir cebel adıdır. Ve Mekke'de bir cebel adıdır. Ve Medāyin'de ekāsire-i ᶜAcem binā-kerdesi bir kasrın ismidir, ᶜacāyib-i dünyādan maᶜdūd idi. Hulefā-yı ᶜAbbāsiyye'den Muktefī-billāh yıktırıp enkāzıyla Baġdād'da Tāc nām sarāyı binā eyledi. Garāyib-i inkılābāttandır ki şerefelerinin enkāzıyla sarāy-ı mezbūrun esāsı ve esāsının enkāzıyla sarāy-ı merkūmun şerefeleri binā olunmakla halīfe bu güne takallübden istiᶜcāb eyledi.

اَلْأَبْيَضَانِ [el-ebyeḍān] (tesniye bünyesiyle) Su ile süte, ᶜalā-kavlin şahm ile süte yāhūd şahm ile şebāba yāhūd ekmek ile suya yāhūd buğday ile suya ıtlāk olunur. Kāle'ş-şārih *fi'l-Esās*: لاَ يَشْرَبُ إِلاَّ الْأَبْيَضَيْنِ اَلْمَاءَ وَاللَّبَنَ وَاجْتَمَعَ لِلْمَرْأَةِ الْأَبْيَضَانِ الشَّحْمُ وَالشَّبَابُ Ve

أَبْيَضَانِ [ebyeḍān] İki ay yāhūd iki gün demektir; tekūlu: مَا رَأَيْتُهُ مُذْ أَبْيَضَانِ أَيْ شَهْرَانِ أَوْ يَوْمَانِ

اَلْمَوْتُ الْأَبْيَضُ [el-mevtu'l-ebyaḍ] Mevt-i fecᵓeye ıtlāk olunur, niteki مَوْتٌ أَحْمَرُ [mevtun aḥmeru] katl ile olana ıtlāk olunur.

اَلْأَبَايِضُ [el-ebāyiḍ] «أ،ب،ض» māddesinde zikr olundu.

اَلْبَيْضَاءُ [el-beyḍāᵓ] Āfet ve dāhiyeye ıtlāk olunur, tefeᵓül tarīkiyle; yukālu: أَصَابَتْهُ الْبَيْضَاءُ أَيِ الدَّاهِيَةُ Ve buğdaya ıtlāk olunur. Ve peygamber arpasının tāzesine denir. Ve arz-ı harābeye ıtlāk olunur. Ve tencereye ıtlāk olunur, niteki أُمُّ بَيْضَاءَ [ummu beyḍāᵓ] dahi denir; zıddıyla tesmiyedir. Ve sayyād ağına denir. Ve Ḳaᶜneb b. ᶜAttāb nām kimsenin feresi ismidir. Ve Baṣra'da ᶜUbeydullāh b. Ziyād'ın sarāyı ismidir ki مُخَيَّسٌ [Muḫayyes] dahi derler idi. Ve Mışır diyārında dört karye adıdır. Ve Fāris ülkesinde bir belde adıdır. Ve Maġrib'de bir eyālet adıdır. Ve Ḥime'r-Rebeẓe türābında bir mevziᶜdir. Ve Baḥreyn türābında bir mevziᶜdir. Ve Cebel-i Menāḳib'de bir ᶜakabedir. Ve Necd diyārında Benū Muᶜāviye yurdunda bir su adıdır. Ve Bābu'l-Ebvāb verāsında

bir belde adıdır ki bilād-ı Ḥazer'dendir. Ve

بَيْضَاءُ [Beyḍāᵓ] Ḥalebü'ş-Şehbāᵓ nām beldenin ismidir. Ve Ḳaṭīf'de bir mevziᶜ adıdır. Ve Mekke'de ᶜAḳabetu't-Tenᶜīm ismidir. Ve Benū Selūl yurdunda bir su adıdır.

اَلْبَيَاضُ [el-beyāḍ] (bā'nın fethiyle) Süte ıtlāk olunur. Ve

بَيَاضٌ [beyāḍ] ve

بَيَاضَةٌ [beyāḍat] أَبْيَضُ [ebyaḍ] olan şeyᵓin levnine denir ki aklık taᶜbīr olunur; yukālu: فِيهِ بَيَاضٌ وَبَيَاضَةٌ أَيْ ضِدُّ سَوَادٍ Ve bunun efᶜal-i tafdīlinde هَذَا أَشَدُّ بَيَاضًا denir; أَبْيَضُ مِنْهُ demek şāzz olarak Kūfiyyūn mezhebidir. Şārihin beyānına göre أَبْيَضُ [ebyaḍ] ism-i fāᶜildir, ذُو بَيَاضٍ maᶜnāsına. Ve

بَيَاضٌ [Beyāḍ] Yemāme'de bir mevziᶜ ve Yemen'de bir hisār adıdır. Ve Necd ülkesinde Benī ᶜĀmir yurdunda bir arzın ismidir.

بَنُو بَيَاضَةَ [Benū Beyāḍat] Enṣār'dan bir kabīledir.

اَلْبَيْضَةُ [el-beyḍat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) İsm-i cins olan بَيْضٌ [beyḍ]in müfredidir ki kuş yumurtasına denir, beyāz olduğu için. Cemᶜi بُيُوضٌ [buyūḍ] ve بَيْضَاتٌ [beyḍāt] gelir bā'nın fethiyle. Ve

بَيْضَةٌ [beyḍat] Tolgaya denir ki cenkte başa giyerler. Ve husyeye ıtlāk olunur. Ve her şeyᵓin havze ve avlusuna ıtlāk olunur ki بَيْضَةٌ [beyḍat] gibi himāyeti lāzimeden olur; yukālu: فُلَانٌ يَحُوطُ بَيْضَةَ الْإِسْلَامِ أَيْ حَوْزَتَهُ Ve bir kavm ve cemāᶜatin sāhalarına ve avlularına ıtlāk olunur; yukālu: حَمَى بَيْضَةَ الْقَوْمِ أَيْ حَوْزَتَهُمْ Ve

بَيْضَةٌ [Beyḍat] Ṣammān nām mahalde bir mevziᶜ adıdır; kesr ile de zebān-zeddir.

بَيْضَةُ النَّهَارِ [beyḍatu'n-nehār] Gündüzün rūşenliğine ıtlāk olunur; tekūlu: عَالَجَنِي مِنْ بَيْضَةِ النَّهَارِ إِلَى سَوَادِ اللَّيْلِ أَيْ بَيَاضِهِ

بَيْضَةُ الْبَلَدِ [beyḍatu'l-beled] Devekuşunun yumurtasına ıtlāk olunur. بَلَدٌ [beled], devekuşunun yavru çıkardığı yere denir; ve minhu yukālu: «هُوَ أَذَلُّ مِنْ بَيْضَةِ الْبَلَدِ» أَيْ مِنْ بَيْضَةِ النَّعَامِ الَّتِي تَتْرُكُهَا Yaᶜnī "Devekuşunun meydānda terk edip gittiği yumurtadan ezyed zelīl ve hakīrdir." Ve yekūlūne: هُوَ بَيْضَةُ الْبَلَدِ أَيْ وَاحِدُهُ الَّذِي يُجْتَمَعُ إِلَيْهِ وَيُقْبَلُ قَوْلُهُ Bunda devekuşunun yavru ihrācı için dāᵓimā göz dikip durduğu yumurta murāddır. Şol müteferrid ve mümtāz adama ıtlāk olunur ki nās ona teveccüh ve ikbālle başına cemᶜ olup cemīᶜ-i akvāli karīn-i semᶜ-i kabūl ü inkiyād ola. Ve

بَيْضَةُ الْبَلَدِ [beyḍatu'l-beled] Mantar nevᶜinden yer elması dediklerine ıtlāk olunur.

بَيْضَةُ الْعُقْرِ [beyḍatu'l-ᶜuḳr] Horoz kısmının müddetü'l-ᶜömr bir defᶜa yumurtladığı yumurtaya denir.

بَيْضَةُ الْخِدْرِ [beyḍatu'l-ḫıdr] Çar ve pūşīde altında olan mahbūbeye ıtlāk olunur; yukālu: هِيَ بَيْضَةُ الْخِدْرِ أَيْ جَارِيَتُهُ

اَلْبَيْضَتَانِ [el-Beyḍatān] (tesniye bünyesiyle ve kesr ile zebān-zeddir) Zubāle nām mahal kurbünde bir mevziᶜdir.

اَلْبِيضَةُ [el-bīḍat] (bā'nın kesriyle) Toprağı be-gāyet beyāz ve zemīni düz ve emles olan yere denir. Ve hurmā elvānından bir güne levn ismidir ki akçıl olmasıdır. Cemᶜi بِيضٌ [bīḍ]dir.

إِبْنُ بِيضٍ [İbnu Bīḍ] (bā'zen bā'yı meftūh olur yāhūd fethi Cevherī vehmidir) Selefte

ʿĀd kavminden bir tācir-i tüvānger idi ki bir ʿakabede nākasını sinirleyip yolu tutmakla halkın ʿubūruna māniʿ olmuştu; سَدَّ ابْنُ الْبِيضِ الطَّرِيقَ kelāmından murād budur.

بِيضَانُ الزُّرُوبِ [Bīḍānu'z-Zurūb] (bā'nın kesriyle) Bir belde adıdır. Ve

بِيضَانٌ [Bīḍān] Benū Suleym yurdunda bir dağın adıdır. Ve insāndan beyāz çehreli olanlara denir ki سُودَانٌ [sūdān] mukābilidir; أَبْيَضُ [ebyaḍ]ın cemʿidir.

اَلْبَيْضُ [el-beyḍ] (bā'nın fethiyle) Bir güne şişe ıtlāk olunur ki at kısmının kollarında hādis olur, yumurta şeklinde olur. Ve bu maʿnāda masdar olur; yukālu: بَاضَتْ يَدُ الْفَرَسِ تَبِيضُ بَيْضًا إِذَا وَرِمَتْ يَعْنِي وَرَمًا عَلَى هَيْئَةِ الْبَيْضَةِ Ve kuş yumurtlamak maʿnāsınadır; yukālu: بَاضَتِ الدَّجَاجَةُ إِذَا أَلْقَتْ بَيْضَهَا Ve havānın ıssılığı müştedd olmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: بَاضَ الْحَرُّ إِذَا اشْتَدَّ Ve kedi otunun kılçık gibi uzun uzun filizleri dökülmek maʿnāsınadır; yukālu: بَاضَتِ الْبُهْمَى إِذَا سَقَطَتْ نِصَالُهَا Ve bir kimseye aklıkta gālib olmak maʿnāsınadır; yukālu: بَاضَ فُلَانًا إِذَا غَلَبَهُ فِي الْبَيَاضِ Ve ağacın ve kerestenin rutūbeti çekilip sinmek maʿnāsınadır; yukālu: بَاضَ الْعُودُ إِذَا ذَهَبَتْ بِلَّتُهُ Ve bir yerde mukīm olmak maʿnāsınadır; yukālu: بَاضَ بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامَ بِهِ Ve bulut yağmur yağdırmak maʿnāsına müstaʿmeldir; yukālu: بَاضَ السَّحَابُ إِذَا أَمْطَرَ

اَلْبَائِضُ [el-bāʾiḍ] ve

اَلْبَيُوضُ [el-beyūḍ] Yumurtlayıcı tavuğa denir. بُيُوضٌ [beyūḍ]un cemʿi بُيُضٌ [buyuḍ] ve بِيضٌ [bīḍ] gelir, كُتُبٌ [kutub] ve مِيلٌ [mīl] veznlerinde.

اَلْإِبَاضَةُ [el-ibāḍat] (hemzenin kesriyle) ve

اَلتَّبْيِيضُ [et-tebyīḍ] Bunlar da kedi otunun filizleri dökülmek maʿnāsınadır; yukālu: أَبَاضَتِ الْبُهْمَى وَبَيَّضَتْ إِذَا سَقَطَتْ نِصَالُهَا Ve

تَبْيِيضٌ [tebyīḍ] Ağartmak maʿnāsınadır; yukālu: بَيَّضَ الشَّيْءَ ضِدُّ سَوَّدَهُ Ve doldurmak maʿnāsınadır; yukālu: بَيَّضَ السِّقَاءَ إِذَا مَلَأَهُ Ve boşaltmak maʿnāsına olmakla zıdd olur; yukālu: بَيَّضَ الْقِرْبَةَ إِذَا فَرَّغَهَا

اَلْمُبِيضَةُ [el-mubīḍat] (مُضِيئَةٌ [muḍīʾet] veznninde) Şol hatuna denir ki beyāz çehreli evlād doğurur ola; yukālu: إِمْرَأَةٌ مُبِيضَةٌ إِذَا وَلَدَتِ الْبِيضَانَ Niteki مُسْوِدَةٌ [musvidet] bunun zıddıdır. Ve

مُبِيضَةٌ [mubīḍat] Etfāl-ı ʿArab beyninde bir laʿibin ismidir ki birbirine «أَبِيضِي حَبَالاً وَأَسِيدِي حَبَالاً» diyerek oynarlar.

اَلْمُبَيِّضَةُ [el-mubeyyiḍat] (مُحَدِّثَةٌ [muḥaddiṯet] vezninde) Şeneviyye'den bir fırkadır ki hulefā-yı ʿAbbāsiyyeden مُسَوِّدَةٌ [musevvidet]lere yaʿnī siyāh câme giyenlere muhālefet için beyāz libās giyerler idi.

اَلْإِبْتِيَاضُ [el-ibtiyāḍ] (إِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] veznninde) Başa tolga giymek maʿnāsınadır; yukālu: إِبْتَاضَ الرَّجُلُ إِذَا لَبِسَ الْبَيْضَةَ Ve bir ʿaskeri istīsāl eylemek maʿnāsınadır; yukālu: أُبْتِيضَ الْقَوْمُ إِذَا اسْتُأْصِلَهُمْ ve yukālu: إِبْتَاضَ الْقَوْمَ عَلَى الْمَجْهُولِ أَيِ اسْتُؤْصِلُوا

اَلْإِبْيِضَاضُ [el-ibyiḍāḍ] (إِحْمِرَارٌ [iḥmīrār] vezninde) ve

اَلْإِبْيِيضَاضُ [el-ibyīḍāḍ] (إِحْمِيرَارٌ [iḥmīrār] vezninde) Bir nesne gereği gibi ağarmak maʿnāsınadır; yukālu: إِبْيَضَّ الشَّيْءُ وَابْيَاضَّ ضِدُّ اسْوَدَّ وَاسْوَادَّ

أَيَّامُ الْبِيضِ [eyyāmu'l-bīḍ] (bā'nın kesriyle) أَيَّامُ اللَّيَالِي الْبِيضِ takdīrindedir ki rūşen olan gecelerin günleri demektir; her ayın on üç ve on dört ve on beş günleridir, ʿalā-ḳavlin on iki ve on üç ve on dört günlerinden

ᶜibārettir. Pes kelām-ı mezkūr takdīr-i mezbūr üzere olmakla izāfetsiz اَلْأَيَّامُ الْبِيضُ demek cāᵓiz değildir. Kāle’ş-şārih ve minhu’l-hadīsu: «كَانَ عَلَيْهِ السَّلاَمُ يَأْمُرُنَا أَنْ نَصُومَ أَيَّامَ الْبِيضِ» وَهِيَ الثَّالِثَ عَشَرَ إِلَى الْخَامِسَ عَشَرَ أَوِ الثَّانِي عَشَرَ إِلَى الرَّابِعَ عَشَرَ Bütün gece mehtāb olduğu için ıtlāk olundu.

FASLU’T-TĀᵓİ’L-FEVKİYYE
(فَصْلُ التَّاءِ الْفَوْقِيَّةِ)

[ت ر ض]

تِرْيَاضٌ [Tiryāḍ] (جِرْيَالٌ [ciryāl] vezninde) Nisvān-ı ᶜArab esmāsındadır.

FASLU'L-CĪM
(فَصْلُ الْجِيمِ)

[ج ر ض]

اَلْجَرَضُ [el-ceraḍ] (fethateynle) Tükrüğe ve ağız yarına denir, رِيقٌ [rīḳ] maᶜnāsına. Ve

جَرَضٌ [ceraḍ] Masdar olur, bir kimse gam ve gussadan nāşī tükrüğünü yutamayıp yutkunup kalmak maᶜnāsınadır; yukālu: جَرِضَ الرَّجُلُ بِرِيقِهِ جَرَضًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ابْتَلَعَهُ بِالْجَهْدِ عَلَى هَمٍّ Ve tükrük yutulmayıp boğaza tıkanmak maᶜnāsınadır ki ifrāt-ı gamm u gussadan olur; yukālu: جَرِضَ رِيقُهُ إِذَا غُصَّ

اَلْإِجْرَاضُ [el-icrāḍ] (hemzenin kesriyle) Bir kimsenin tükrüğünü boğazına durdurmak maᶜnāsınadır ki magmūm ve endūhnāk eylemekten kināyedir; yukālu: أَجْرَضَهُ بِرِيقِهِ إِذَا أَغَصَّهُ

اَلْجَرِيضُ [el-cerīḍ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Boğaza durmuş tükrüğe denir. Ve gam ve gussadan kināye olur; ve minhu'l-meselu: «حَالَ الْجَرِيضُ دُونَ الْقَرِيضِ» Yaᶜnī "Gussa ve endūh şiᶜr önüne siper oldu." قَرِيضٌ [ḳarīḍ] شِعْرٌ [şiᶜr] maᶜnāsınadır. Kelām-ı mezbūru Cevşen b. Ḳunfuẕ tekellüm eyledi. Pederi Ḳunfuẕ kavmi beyninde şāᶜiriyyetle mümtāz idi, vaktā ki Cevşen birkaç yaşına bālig oldukta lehcesinde emāre-i belāgat hiss eylemekle kendisine gālib olmak havfından katle taᶜlīk ile mezbūru şiᶜr söylemekten menᶜ eyledi. Vaktā ki meblag-ı ricāle bālig oldukta derūnunda eşᶜār-ı kesīre cevelān eylemeğe başlayıp lākin katlinden havfla izhār eyleyemez idi. Encām-ı kār bu gussa ile bīmār ve müşrif-i mevt oldukta Ḳunfuẕ ser-i bālīnine gelip keyfiyyetine muttaliᶜ olunca "Baᶜde'l-yevm şiᶜr söylemeğe sana izn verdim, katl vehmini derūnundan ihrāc eyle" dedikte, Cevşen kelām-ı mezbūru īrād eyledi; bir husūs önüne bir ᶜāʾik ve māniᶜ hulūl eyledikte darb olunur. Ve

جَرِيضٌ [cerīḍ] Magmūm ve tāsa-nāk adama denir; yukālu: رَجُلٌ جَرِيضٌ أَيْ مَغْمُومٌ Cemᶜi جَرْضَى [cerḍā] gelir, مَرْضَى [merḍā] gibi.

اَلْجِرْيَاضُ [el-ciryāḍ] ve

اَلْجِرْءَاضُ [el-cirʾāḍ] (hemze ile قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] vezninde) Bunlar da magmūm ve gussa-nāk adama denir. Ve

جِرْيَاضٌ [ciryāḍ] Kalın gövdeli yavuz adama denir. Ve arslana denir.

اَلْجِرْوَاضُ [el-cirvāḍ] جِرْيَاضٌ [ciryāḍ] vezninde ve iki maᶜnā-yı ahīrde mürādiftir.

اَلْجِرَاضُ [el-cirāḍ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

اَلْجُرَئِضُ [el-cureʾiḍ] (عُلَبِطٌ [ᶜulebiṭ] veznin-de) ve

اَلْجُرَائِضُ [el-curāʾiḍ] (عُلَابِطٌ [ᶜulābiṭ] vezninde) Bunlar da جِرْوَاضٌ [cirvāḍ] maᶜnāsınadır. Ve

جُرَئِضٌ [Cureʾiḍ] (عُلَبِطٌ [ᶜulebiṭ] veznin-de) Esmādandır: ᶜAbdullāh b. el-Cureʾiḍ muhaddisīndendir. Ve

جُرَائِضٌ [curāʾiḍ] (عُلَابِطٌ [ᶜulābiṭ] vezninde) Şol yavuz ekūl deveye denir ki dişleriyle ağaçları kütür kütür kemirip biçer ola; yukālu: جَمَلٌ جُرَائِضٌ أَيْ أَكُولٌ شَدِيدُ الْقَصْلِ بِأَنْيَابِهِ لِلشَّجَرِ

اَلْجُرَاضُ [el-curāḍ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Yavrusuna pek lutf ve hanīn eden nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ جُرَاضٌ أَيْ لَطِيفَةٌ بِوَلَدِهَا

اَلْجَرْضُ [el-cerḍ] (قَرْضٌ [ḳarḍ] vezninde)

Boğmak ve bunaltmak maᶜnāsınadır; yukālu: جَرَضَهُ جَرْضًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا خَنَقَهُ

[ج ر ف ض]

اَلْجُرَافِضُ [el-curāfiḍ] (عُلاَبِطٌ [ᶜulābiṭ] vezninde) Sakīl ve nā-güvār ve bī-nemek şahsa denir; yukālu: رَجُلٌ جُرَافِضٌ أَيْ ثَقِيلٌ وَخِمٌ

[ج ر م ض]

اَلْجُرَامِضُ [el-curāmiḍ] جُرَافِضٌ [curāfiḍ] vezninde ve mürādifidir.

[ج ض ض]

اَلْجَضُّ [el-ceḍḍ] (عضٌّ [ᶜaḍḍ] vezninde) Salını bulanı edā ile yürümek maᶜnāsınadır; yukālu: جَضَّ فُلاَنٌ جَضًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَشَى الْجِيضَّى Ve bir kimse üzerine kılıçla hamle eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: جَضَّ عَلَيْهِ بِالسَّيْفِ إِذَا حَمَلَ

اَلتَّجْضِيضُ [et-tecḍīḍ] جَضٌّ [ceḍḍ] ile maᶜnāyı ahīrde mürādiftir; yukālu: جَضَّضَ عَلَيْهِ بِالسَّيْفِ إِذَا حَمَلَ عَلَيْهِ Ve pek seğirtmek maᶜnāsınadır; yukālu: جَضَّضَ الْبَعِيرُ وَغَيْرُهُ إِذَا عَدَا عَدْوًا شَدِيدًا

[ج ل ه ض]

اَلْجُلاَهِضُ [el-culāhiḍ] جُرَافِضٌ [curāfiḍ] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu.

[ج ه ض]

اَلْجُهُوضَةُ [el-cuhūḍāt] (cīm'in zammıyla) ve

اَلْجَهَاضَةُ [el-cehāḍat] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Hiddet-i nefs maᶜnāsınadır.

اَلْجَاهِضُ [el-cāhiḍ] Cerī᾽ ve hadīdü'n-nefs olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ جَاهِضٌ أَيْ فِيهِ جُهُوضَةٌ وَجَهَاضَةٌ Ve pek dik ve yüksek olan deve hörgücüne ve sā᾽ir nesneye denir; yukālu: سَنَامٌ وَشَيْءٌ جَاهِضٌ أَيْ شَاخِصٌ مُرْتَفِعٌ

اَلْجَاهِضَةُ [el-cāhiḍat] Bir yaşında dişi eşek sıpasına denir. Cemᶜi جَوَاهِضُ [cevāhiḍ]dir.

اَلْجَهَّاضَةُ [el-cehhāḍat] (عَلاَّمَةٌ [ᶜallāmet] vezninde) Pek koca olan dişi hayvāna denir; yukālu: نَاقَةٌ وَأَتَانٌ جَهَّاضَةٌ أَيْ هَرِمَةٌ

اَلْجَهِيضُ [el-cehīḍ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلْجَهِضُ [el-cehiḍ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Nā-tamām düşmüş olan çocuğa ve yavruya denir, ᶜalā-kavlin hilkati tamām olup bedenine cān gelmiş düşüğe denir ki yaşamaya; yukālu: جَاءَتْ بِالْجَهِيضِ وَالْجَهِضِ أَيْ بِالْوَلَدِ السَّقْطِ أَوْ مَا تَمَّ خَلْقُهُ وَنُفِخَ فِيهِ رُوحُهُ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَعِيشَ

جَهَاضٌ [cehāḍ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Misvāk ağacının yemişine denir, ᶜalā-kavlin tāze ve mutarrā olduğu hālde ıtlāk olunur.

اَلْجَهْضُ [el-cehḍ] (نَهْضٌ [nehḍ] vezninde) Bir kimseye galebe edip meşgūl ve mukayyed olduğu işten bertaraf eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: جَهَضَ فُلاَنًا عَنِ الْأَمْرِ جَهْضًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا غَلَبَهُ وَنَحَّاهُ عَنْهُ

اَلْإِجْهَاضُ [el-ichāḍ] (hemzenin kesriyle) جَهْضٌ [cehḍ] maᶜnāsınadır; yukālu: أَجْهَضَهُ بِمَعْنَى جَهَضَهُ Ve ivdirmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَجْهَضَهُ إِذَا أَعْجَلَهُ Ve nāka tüylenmiş yavru düşürmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَجْهَضَتِ النَّاقَةُ إِذَا أَلْقَتْ وَلَدَهَا وَقَدْ نَبَتَ وَبَرُهُ

اَلْمُجْهِضُ [el-muchiḍ] (مُحْسِنٌ [muḥsin] vezninde) Tüylenmiş yavru düşüren nākaya denir. Cemᶜi مَجَاهِيضُ [mecāhīḍ]dir.

اَلْمُجَاهَضَةُ [el-mucāheḍat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) Mümānaᶜat eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: جَاهَضَهُ إِذَا مَانَعَهُ Ve ivdirmek maᶜnāsınadır; yukālu: جَاهَضَهُ إِذَا عَاجَلَهُ

[ج ي ض]

اَلْجَيْضُ [el-ceyḍ] (حَيْضٌ [ḥayḍ] veznin-

de) Bir nesneden meyl ve ᶜudūl eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: جَاضَ عَنْهُ يَجِيضُ جَيْضًا إِذَا حَادَ وَعَدَلَ

اَلتَّجْيِيضُ [et-tecyīḍ] جَيْضٌ [ceyḍ] maᶜnāsınadır; yukālu: جَيَّضَ عَنْهُ بِمَعْنَى جَاضَ

اَلْجِيَضُّ [el-ciyaḍḍ] (هِجَفٌّ [hiceff] veznin-de) ve

اَلْجِيِضَّى [el-ciyiḍḍā] (زِمِكَّى [zimikkā] vez-ninde) Salını bulanı edā ile yürümeğe de-nir; yukālu: يَمْشِي الْجِيَضَّى وَالْجِيِضَّى أَيْ بِالتَّبَخْتُرِ وَالْإِخْتِيَالِ

اَلْمُجَايَضَةُ [el-mucāyeḍat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) Müfāhare maᶜnāsınadır; yukālu: جَايَضَهُ إِذَا فَاخَرَهُ

FASLU'L-ḤĀ'İ'L-MÜHMELE
(فَصْلُ الْحَاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ح ب ض]

اَلْحَبَضُ [el-ḥabaḍ] (fethateynle) Taharrük maᶜnāsınadır; yukālu: مَا بِهِ حَبَضٌ وَلاَ نَبَضٌ أَيْ حَرَاكٌ Ve savt maᶜnāsınadır; tekūlu: سَمِعْتُ حَبَضَهُ أَيْ صَوْتَهُ Ve damar pek atıp oynama-ğa denir ki نَبَضٌ [nebḍ]den eblagdır. Ve zor ve kuvvet maᶜnāsınadır; yukālu: مَا بِهِ حَبَضٌ أَيْ قُوَّةٌ Ve ramak-ı hayāt maᶜnāsınadır; yukālu: فِيهِ حَبَضٌ أَيْ بَقِيَّةُ الْحَيَاةِ Ve حَبَضُ السَّهْمِ [ḥabaḍu's-sehm] maᶜnāsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْحَبْضُ [el-ḥabḍ] (قَبْضٌ [ḳabḍ] vezninde) Ölmek maᶜnāsınadır; yukālu: حَبَضَ الرَّجُلُ حَبْضًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا مَاتَ Ve yayın kiri-şini tıngırdatmak için çekip salıvermek maᶜnāsınadır; yukālu: حَبَضَ بِالْوَتَرِ وَحَبِضَ بِهِ حَبْضًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا أَنْبَضَ Ve

حَبْضٌ [ḥabḍ] ve

حَبَضٌ [ḥabaḍ] (fethateynle) Ok doğru nişāna gitmeyip atan kimsenin önüne düşmek maᶜnāsınadır; yukālu: حَبَضَ السَّهْمُ وَحَبِضَ حَبْضًا وَحَبَضًا مِنَ الْبَابَيْنِ الْمَزْبُورَيْنِ إِذَا وَقَعَ بَيْنَ يَدَيِ الرَّامِي وَلَمْ يَسْتَقِمْ Ve

حَبْضٌ [ḥabḍ] Savt-ı zaᶜīf maᶜnāsınadır. Ve yürek bir mikdār oynadıktan sonra sākin olmak maᶜnāsınadır; yukālu: حَبَضَ الْقَلْبُ حَبْضًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ضَرَبَ ضَرْبًا ثُمَّ سَكَنَ

اَلْحُبُوضُ [el-ḥubūḍ] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] veznin-de) Kuyunun suyu eksilmek maᶜnāsınadır; yukālu: حَبَضَ مَاءُ الرَّكِيَّةِ حُبُوضًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَقَصَ Ve bir adamın hakkı heder olmak maᶜnāsınadır; yukālu: حَبَضَ حَقُّهُ إِذَا بَطَلَ Ve oğlan küçük iken kendisinden hayr ve felāh meᵓmūl olup sonra hilāf-ı meᵓmūl

zuhūr eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: حَبَضَ الْغُلَامُ إِذَا ظُنَّ بِهِ خَيْرٌ فَأَخْلَفَ Ve eksilmek maᶜnāsınadır; yukālu: حَبَضَ الْقَوْمُ إِذَا نَقَصُوا

اَلْحُبَاضُ [el-ḥubāḍ] (غُرَابٌ [ġurāb] veznin-de) Zaᶜf maᶜnāsınadır; yukālu: فِيهِ حُبَاضٌ أَيْ ضَعْفٌ

اَلْإِحْبَاضُ [el-iḥbāḍ] (hemzenin kesriy-le) Bir adamın hakkını heder eylemek maᶜnāsınadır; tekūlu: أَحْبَضْتَ حَقَّهُ أَيْ أَبْطَلْتَهُ Ve saᶜy ve gūşiş kılmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَحْبَضَ الرَّجُلُ إِذَا سَعَى Ve oku nişāna yetiştir-meyip berilere düşürmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَحْبَضَ السَّهْمَ ضِدُّ أَصْرَدَهُ Ve kuyunun suyunu sarf edip tüketmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَحْبَضَ الرَّكِيَّةَ إِذَا كَدَّهَا فَلَمْ يَتْرُكْ فِيهَا مَاءً

اَلْمِحْبَضُ [el-miḥbaḍ] (مِنْبَرٌ [minber] veznin-de) Bal sağan kimsenin bal sağacak ağacı-na denir, ᶜalā-kavlin sağarken arıları defᶜ eyleyecek āletine denir. Ve hallāc yayına denir; مِنْدَفٌ [mindef] maᶜnāsına.

حَبُّوضَةُ [Ḥabbūḍat] (سَبُّوحَةٌ [sebbūḥat] vez-ninde) Şām kurbünde bir karye adıdır.

حَبِيضٌ [Ḥabīḍ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Maᶜdin-i Benī Suleym kurbünde bir dağın adıdır.

اَلتَّحْبِيضُ [et-taḥbīḍ] Tahfīf maᶜnāsınadır; yukālu: حَبَّضَ اللهُ عَنْهُ أَيْ خَفَّفَ

[ح ر ض]

اَلْحَرَضُ [el-ḥaraḍ] (fethateynle) Bir adamın bedeni yāhūd dīn ve mezhebi yāhūd ᶜakl ve şuᶜūru fāsid ve tebāh olmak maᶜnāsınadır; yukālu: حَرِضَ الرَّجُلُ حَرَضًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا فَسَدَ بَدَنُهُ أَوْ مَذْهَبُهُ أَوْ عَقْلُهُ Ve yukālu: فِيهِ حَرَضٌ أَيْ فَسَادٌ Ve

حَرَضٌ [ḥaraḍ] Mizācı pek fāsid ve tebāh olan hasta ve nā-tüvān kimseye denir ki tesmiye bi'l-masdardır; yukālu: رَجُلٌ حَرَضٌ أَيْ فَاسِدٌ مَرِيضٌ Ve be-gāyet dermānda ve ᶜāciz ve fürū-māndeye denir; yukālu: أَصْبَحَ حَرَضًا أَيْ كَالًّا مُعْيِيًا Ve ölümcül hastaya de-nir; yukālu: هُوَ حَرَضٌ أَيْ مُشْرِفٌ عَلَى الْهَلَاكِ Ve bī-hayr u menfaᶜat kimseye, ᶜalā-kavlin ne hayrı meᵓmūl ve ne şerrinden ihtirāz olunan cemād gibi, هَمَجٌ [hemec] kimse-ye denir; yukālu: رَجُلٌ حَرَضٌ أَيْ لَا خَيْرَ عِنْدَهُ أَوْ لَا يُرْجَى خَيْرُهُ وَلَا يُخَافُ شَرُّهُ Bunların müf-red ve cemᶜi ve müzekker ve müᵓennesi berāberdir, zīrā fi'l-asl masdarlardır. Ve baᶜzen أَحْرَاضٌ [aḥrāḍ] üzere ve حُرْضَانٌ [ḥurḍān] üzere ki ḥā'nın zammıyla-dır ve حِرَضَةٌ [ḥiraḍat] üzere ki عِنَبَةٌ [ᶜine-bet] veznindedir, cemᶜlenirler, vasfiyyet mülāhazıyla. Ve

حَرَضٌ [ḥaraḍ] ᶜAşk yāhūd hüzn ve keder āteşi vücūdunu eritip hayāl eylemiş kim-seye denir; yukālu: رَجُلٌ حَرَضٌ إِذَا صَارَ قَدْ أَذَابَهُ الْعِشْقُ أَوِ الْحُزْنُ Ve erbāb-ı cenk olma-yan Mollā Muhammed takımına denir; yukālu: هُوَ حَرَضٌ أَيْ لَا يَتَّخِذُ سِلَاحًا وَلَا يُقَاتِلُ Ve hareket ve kıyāma mecāli olmayan üftāde ve nā-tüvāna denir; yukālu: صَارَ حَرَضًا أَيْ سَاقِطًا لَا يَقْدِرُ عَلَى النُّهُوضِ Ve bu maᶜnāda mas-dar olur; yukālu: حَرِضَ الرَّجُلُ حَرَضًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ سَاقِطًا لَا يَقْدِرُ عَلَى النُّهُوضِ Ve

حَرَضٌ [ḥaraḍ] Nāsın ve kelāmın kötüsü-ne ve kemterine denir; yukālu: رَجُلٌ وَكَلَامٌ حَرَضٌ أَيْ رَدِيءٌ Ve vücūdu maraz ve ᶜilletten zebūn olup hılāl gibi eriyip kalmış ada-ma denir; ve minhu kavluhu taᶜālā: ﴿حَتَّى تَكُونَ حَرَضًا﴾ الآية، أَيْ مُضْنًى مَرَضًا وَسُقْمًا Ve bir kimsenin derd ve mihnet ve marazı uzayıp gitmek maᶜnāsınadır; yukālu: حَرِضَ الرَّجُلُ حَرَضًا إِذَا طَالَ هَمُّهُ وَسُقْمُهُ Ve rezīl ve fāsid ol-mak maᶜnāsınadır; yukālu: حَرِضَ الرَّجُلُ إِذَا رَذُلَ وَفَسَدَ ve

حَرَضٌ [ḥaraḍ] Pek arık nā-tüvān nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ حَرَضٌ أَيْ ضَاوِيَّةٌ Ve Yemen'de bir belde adıdır. Ve

حَرَضُ الثَّوْبِ [ḥaraḍu'ṯ-ṯevb] Sevbin kenārında olan pervāzına ve saçağına ve zincifine ve sā'ir bu makūle nesnesine denir. Ve

حَرَضٌ [ḥaraḍ] Aspur tohumu devşirmek maᶜnāsınadır; yukālu: حَرِضَ الرَّجُلُ حَرَضًا إِذَا لَقَطَ الْإِحْرِيضَ Ve miᶜde fesādına uğramak maᶜnāsınadır; yukālu: حَرِضَ فُلَانٌ إِذَا فَسَدَتْ مَعِدَتُهُ

اَلْحَارِضَةُ [el-ḥāriḍat] ve

اَلْحَارِضُ [el-ḥāriḍ] ve

اَلْحَرِضُ [el-ḥariḍ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) حَرَضٌ [ḥaraḍ] gibi mizācı pek fāsid ve tebāh olan hasta ve nā-tüvān kimseye denir. Ve

حَارِضٌ [ḥāriḍ] Ölümcül hastaya denir; yukālu: هُوَ حَارِضٌ أَيْ مُشْرِفٌ عَلَى الْهَلَاكِ Ve rezīl ve fāsid ve metrūk ve bī-iᶜtibār kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ حَارِضٌ أَيْ رَذِيلٌ فَاسِدٌ مَتْرُوكٌ بَيِّنُ الْحَرَاضَةِ وَالْحُرُوضَةِ وَالْحُرُوضَ Ve

حَرِضٌ [ḥariḍ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Kıyāma kudreti kalmayan düşkün ve nā-tüvān kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ حَرِضٌ إِذَا كَانَ لَا يَقْدِرُ عَلَى النُّهُوضِ

اَلْمُحَرَّضُ [el-muḥarraḍ] (مُعَظَّمٌ [muᶜaẓẓam] vezninde) Bu dahi ᶜaşk yā hüzn ve gussa kendisini zār ve zebūn eylemiş adama denir; yukālu: رَجُلٌ مُحَرَّضٌ أَيْ أَذَابَهُ الْعِشْقُ أَوِ الْحُزْنُ Ve hareket ve kıyāma bī-mecāl olan sākıt ve zebūn adama denir.

اَلْحَرِيضُ [el-ḥarīḍ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bu dahi hareket ve kıyāma muktedir olmayan nā-tüvāna denir.

اَلْإِحْرِيضُ [el-iḥrīḍ] (hemzenin kesriyle) حَرِيضٌ [ḥarīḍ] maᶜnāsınadır; yukālu: رَجُلٌ حَرِيضٌ وَإِحْرِيضٌ أَيْ سَاقِطٌ لَا يَقْدِرُ عَلَى النُّهُوضِ Ve

إِحْرِيضٌ [iḥrīḍ] Aspur çiçeğine denir; yukālu: صَبَغَ ثَوْبَهُ بِالْإِحْرِيضِ أَيِ الْعُصْفُرِ

اَلْحُرُوضُ [el-ḥurūḍ] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde) Bir kimse derd ve ᶜilletten nahīf ve nā-tüvān olmak maᶜnāsınadır; yukālu: حَرَضَ الرَّجُلُ حُرُوضًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا كَانَ حَرَضًا أَيْ مُضْنًى مَرَضًا وَسُقْمًا

اَلْحَرْضُ [el-ḥarḍ] (عَرْضٌ [ᶜarḍ] vezninde) Bir kimse kendi nefsini bir hāletle fāsid ve tebāh kılmak maᶜnāsınadır; yukālu: حَرَضَ الرَّجُلُ نَفْسَهُ حَرَضًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَفْسَدَهَا

اَلْحَرَاضَةُ [el-ḥarāḍat] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Bir kimsenin derd ve ᶜilleti uzayıp gitmek maᶜnāsınadır; yukālu: حَرُضَ الرَّجُلُ حَرَاضَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا طَالَ هَمُّهُ وَسُقْمُهُ Ve rezīl ve fāsid olmak maᶜnāsınadır; yukālu: حَرُضَ الرَّجُلُ إِذَا رَذُلَ وَفَسَدَ Ve

حُرَاضَةٌ [ḥurāḍat] ve

حُرُوضَةٌ [ḥurūḍat] ve

حُرُوضٌ [ḥurūḍ] (ḥā'ların zammıyla) İsmlerdir, rezālet ve fesād ve beyne'n-nās sukūt ve metrūkiyyet maᶜnāsınadır; yukālu: هُوَ حَارِضٌ فَاسِدٌ بَيِّنُ الْحَرَاضَةِ وَالْحُرُوضَةِ وَالْحُرُوضِ

اَلْحِرْضَةُ [el-ḥirḍat] (ḥā'nın kesriyle) Rezīl ve fāsid ve fürū-māye şahsa denir. Cemᶜi حِرَضٌ [ḥiraḍ] gelir, عِنَبٌ [ᶜineb] vezninde; yukālu: رَجُلٌ حِرْضَةٌ أَيْ رَذِيلٌ فَاسِدٌ مَتْرُوكٌ

اَلْمَحْرُوضُ [el-maḥrūḍ] Merzūl ve muhakkar kimseye denir.

اَلْحُرْضُ [el-ḥurḍ] (ḥā'nın zammıyla) ve

اَلْحُرُضُ [el-ḥuruḍ] (zammeteynle) أُشْنَانٌ [uşnān] ismidir ki çoğan dedikleri köktür. Ve kuriᵓe bihi kavluhu taᶜālā: «حَتَّى تَكُونَ حُرُضًا» Ve أَيْ حَتَّى تَكُونَ كَالْأُشْنَانِ نُحُولاً وَيُبْسًا

muhaddisīnden Manṣūr b. Muḥammed ve ᶜAbdulbāḳī b. ᶜAbdulcebbār el-Ḥurḍiyyān onun beyᶜine mensūblardır.

اَلْمِحْرَضَةُ [el-miḥraḍat] (mīm'in kesriyle) İçinde çoğan ıslattıkları kaba denir.

اَلْحَرَّاضُ [el-ḥarrāḍ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Kalye taşı düzmek için çoğan ihrāk eder olan kimseye denir. Ve kayalar üzere nūre ve kireç yakıcı kimseye denir; bādiyede ocak olmamakla kayalar üzere yakarlar.

اَلْحَرَّاضَةُ [el-ḥarrāḍat] Çoğan satılan çarşıya denir; yukālu: بِالْكُوفَةِ حَرَّاضَةٌ أَيْ سُوقُ الْحُرْضِ

حُرَاضٌ [Ḥurāḍ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Ẕātu ᶜIrḳ nām mahalden yukarı Muşāş ile Ġumeyr miyānında bir mevziᶜ adıdır ki Mekke kurbündedir.

ذُو حُرُضٍ [Ẕū Ḥuruḍ] (عُنُقٌ [ᶜunuḳ] vezninde) Maᶜdinu Naḳire yanında bir mevziᶜ yāhūd bir vādī ismidir. Ve cebel-i Uḥud yanında bir mevziᶜdir.

حُرَاضَانُ [Ḥurāḍān] (خُرَاسَانُ [ḫurāsān] vezninde) Ḳabeliyye'de bir vādi ismidir.

حُرَاضَةُ [Ḥurāḍat] (ثُمَامَةٌ [ṯumāmet] vezninde) Medīne'ye karīb Benū Cuşem yurdunda bir su adıdır.

اَلْأَحْرَضُ [el-aḥraḍ] (أَحْمَرُ [aḥmer] vezninde) Gözlerinin kenārları tebāh olmakla didik didik olmuş kişiye denir; yukālu: رَجُلٌ أَحْرَضُ أَيِ الْمُتَفَتِّتُ أَشْفَارِ عَيْنِهِ

أَحْرُضُ [Aḥruḍ] (rā'nın zammıyla) Huẕeyl bilādında bir dağın da adıdır. Onda bir su olmakla ondan içen miᶜde fesādına uğramakla tesmiye olundu.

اَلْحُرْضَةُ [el-ḥurḍat] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Kumarcıların emīni olan kimseye denir; yukālu: هُوَ حُرْضَةُ الْمُقَامِرِينَ أَيْ أَمِينُهُمْ

اَلْإِحْرَاضُ [el-iḥrāḍ] (hemzenin kesriyle) Bir kimseyi bir ᶜārıza fāsid ve mütegayyir kılmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَحْرَضَهُ الْحُبُّ إِذَا أَفْسَدَهُ Ve bir kimsenin yaramaz evlādı zuhūr eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَحْرَضَ فُلَانٌ إِذَا وُلِدَ لَهُ وَلَدُ سُوءٍ

اَلتَّحْرِيضُ [et-taḥrīḍ] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Bir kimseyi bir işe kındırmak maᶜnāsınadır; yukālu: حَرَّضَهُ إِذَا حَثَّهُ Ve bir kimse ticāretini çoğan muᶜāmelesine hasr eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: حَرَّضَ زَيْدٌ إِذَا جَعَلَ شُغْلَ بِضَاعَتِهِ فِي الْحُرْضِ Ve aspur çiçeğiyle esvāb boyamak maᶜnāsınadır; yukālu: حَرَّضَ ثَوْبَهُ إِذَا صَبَغَهُ بِالْإِحْرِيضِ Ve bezin saçakları yepriyip çürümek maᶜnāsınadır; yukālu: حَرَّضَ الثَّوْبُ إِذَا بَلِيَ طُرَّتُهُ

اَلْمُحَارَضَةُ [el-muḥāraḍat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) Bir işe müdāvemet eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: حَارَضَ عَلَى عَمَلٍ كَذَا إِذَا دَاوَمَ Ve kumar oklarıyla kumar oynamak maᶜnāsınadır; yukālu: حَارَضَهُ إِذَا ضَارَبَهُ بِالْقِدَاحِ

[ح ر ف ض]

اَلْحِرْفِضَةُ [el-ḥirfiḍat] (ḥā'nın ve fā'nın kesriyle) Soy ve pākīze-cins olan nākaya denir.

اَلْحَرَافِضُ [el-ḥarāfiḍ] (ḥā'nın fethiyle) Çelimsiz, mehzūl olarak yavaş develere denir. Müfredi mesmūᶜ değildir; yukālu: إِبِلٌ حَرَافِضُ أَيْ مَهَازِيلُ ضَوَامِرُ ذُلُلٌ

[ح ض ض]

اَلْحَضُّ [el-ḥaḍḍ] (ḥā'nın fethi ve ḍād'ın teşdīdiyle) ve

اَلْحُضُّ [el-ḥuḍḍ] (ḥā'nın zammıyla) ve

اَلْحِضِّيضَى [ḥiḍḍīḍā] (حِشِّيشَى [ḥissīsā] vezninde) ve

اَلْحُضِّيضَى [el-ḥuḍḍīḍā] (ḥā'nın zammıyla)

Bir kimseyi bir işe teşvīkle kızdırıp kındırmak maᶜnāsınadır; yukālu: حَضَّهُ عَلَيْهِ حَضًّا وَحُضًّا وَحِضِّيضَى وَحُضِّيضَى مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَثَّهُ وَأَحْمَاهُ عَلَيْهِ Ve ᶜinde'l-baᶜz ḥā'nın zammıyla حُضٌّ [ḥuḍḍ] kelimesi ismdir, kındırmak ve kındırış demektir.

اَلتَّحْضِيضُ [et-taḥḍīḍ] Pek kındırmak maᶜnāsınadır; yukālu: حَضَّضَهُ عَلَيْهِ وَالتَّشْدِيدُ لِلْمُبَالَغَةِ

اَلْحَضِيضُ [el-ḥaḍīḍ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Oturaklı, mütemekkin yere denir; murād dağ ve bayır makūlesi yüksek mahallerin munkatıᶜ oldukları alçak ve düz oturaklı yer olacaktır; أَوْجٌ [evc] mukābilidir. Cemᶜi أَحِضَّةٌ [eḥiḍḍat] ve حُضُضٌ [ḥuḍuḍ] gelir zammeteynle.

اَلْحُضَضُ [el-ḥuḍaḍ] (زُفَرُ [zufer] vezninde) ve

اَلْحُضُضُ [el-ḥuḍuḍ] (عُنُقٌ [ᶜunuḳ] veznin-de) Edviyeden bir dārū ismidir ki iki nevᶜ olur, birine حُضُضٌ عَرَبِيٌّ [ḥuḍuḍ ᶜarabiyy] ve birine حُضُضٌ هِنْدِيٌّ [ḥuḍuḍ hindiyy] derler. حُضُضٌ عَرَبِيٌّ [ḥuḍuḍ ᶜarabiyy] خَوْلَانُ [ḫavlān] nām nebātın ᶜusāresidir ve حُضُضٌ هِنْدِيٌّ [ḥuḍuḍ hindiyy] فِيلَزَهْرَجٌ [fīlezehrec] dedikleri nebātın ᶜusāresidir. İki nevᶜi de evrām-ı rihve ve havvāreye ve eski yaralara ve nüffāhāt ve remed ve cüzām ve bāsūr ᶜilletlerine ve haşerāt soktuğu yerlere ve gargarası hunākın envāᶜına nāfiᶜ ve tılāsı ve küll-i yevm nısf-ı miskāl su ile şürbü kelb-i dīvāne ısırmasına müfīd ve saç ve sakalı müksirdir. Ve

حُضُضٌ [ḥuḍuḍ] Başka bir nebāt adıdır. Ve bir devā adıdır ki deve bevlinden tertīb ederler.

حَضُوضٌ [Ḥaḍūḍ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Ḳādisiyye ile Ḥīre beyninde bir nehrin ismidir.

اَلْحُضْحُضُ [el-ḥuḍḥuḍ] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) Bir nebāt adıdır.

حَضْوَضَى [Ḥaḍavḍā] (شَرَوْرَى [şerevrā] vezninde ve صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde zebān-zeddir) Deryā içre bir cebel adıdır ki selefte ᶜArablar خُلَعَاءُ [ḫulaᶜā]yı yaᶜnī teberrī ettikleri evlādlarını oraya nefy ederler idi. Ve

حَضَوْضَى [ḥaḍavḍā] Iraklık maᶜnāsınadır; yukālu: بَيْنَهُمَا حَضَوْضَى أَيْ بُعْدٌ Ve āteşe denir, نَارٌ [nār] maᶜnāsına.

اَلْحَضَوْضَاةُ [el-ḥaḍavḍāt] (hā'yla) Nāsın gırīv ve feryādına denir; tekūlu: مَا هَذِهِ الْحَضَوْضَاةُ أَيِ الضَّوْضَاةُ

اَلْحَضَضُ [el-ḥaḍaḍ] (fethateynle) Nesne maᶜnāsınadır; yukālu: مَا عِنْدَهُ حَضَضٌ وَلاَ بَضَضٌ أَيْ شَيْءٌ Ve bu nefy makāmına mahsūstur.

اَلْحَضِيضَةُ [el-ḥaḍīḍat] بَضِيضَةٌ [baḍīḍat] vezninde ve mürādifdir ki milk-i yed maᶜnāsınadır; tekūlu: أَخْرَجْتُ إِلَيْهِ حَضِيضَتِي وَبَضِيضَتِي أَيْ مِلْكَ يَدِي

اَلْمُحَاضَّةُ [el-muḥāḍḍat] (ḍād'ın teşdīdiyle مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) İki kimse birbirini bir şeye kındırmak maᶜnāsınadır; yukālu: حَاضَّهُ إِذَا حَضَّ كُلٌّ مِنْهُمَا صَاحِبَهُ

اَلتَّحَاضُّ [et-teḥāḍḍ] (تَفَاعُلٌ [tefāᶜul] vezninde) Bir niçe kimseler birbirlerini kındırışmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَحَاضُّوا إِذَا تَحَاثُّوا

اَلْإِحْتِضَاضُ [el-iḥtiḍāḍ] إِبْتِضَاضٌ [ibtiḍāḍ] vezninde ve mürādifidir ki bir kimseye karşı bir adam kendi nefsini ihtikār eylemek maᶜnāsınadır; tekūlu: إِحْتَضَضْتُ نَفْسِي أَيِ ابْتَضَضْتُ

[ح ف ر ض ض]

حَفَرْضَضٌ [ḥaferḍaḍ] (fā'yla سَفَرْجَلٌ [sefercel] vezninde) Serāt türābında Tihāme

cenbinde bir cebel adıdır.

[ح ف ض]

اَلْحَفْضُ [el-ḥafḍ] (رَفْضٌ [rafḍ] vezninde) Bir nesneyi elden bırakıvermek maᶜnāsınadır; yukālu: حَفَضَ الشَّيْءَ حَفْضًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَلْقَاهُ وَطَرَحَهُ مِنْ يَدِهِ Ve ağacı ve çubuğu eğip bükmek maᶜnāsınadır; yukālu: حَفَضَ الْعُودَ إِذَا حَنَاهُ وَعَطَفَهُ

اَلتَّحْفِيضُ [et-taḥfīḍ] حَفْضٌ [ḥafḍ] ile maᶜnāyı evvelde mürādiftir; yukālu: حَفَّضَ الشَّيْءَ بِمَعْنَى حَفَضَهُ Ve bir adamı bırakıp geride terk eylemek maᶜnāsınadır; tekūlu: حَفَّضْتُ الْقَوْمَ أَيْ طَرَحْتُهُمْ خَلْفِي وَخَلَّفْتُهُمْ Ve tahfīf maᶜnāsınadır; yukālu: حَفَّضَ اللهُ عَنْهُ أَيْ خَفَّفَ Ve yeri kurulamak maᶜnāsınadır; yukālu: حُفِّضَتْ أَرْضُنَا ve yukālu: حَفَّضَ الْأَرْضَ إِذَا يَبَّسَهَا عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ وَهِيَ مُحَفَّضٌ

اَلْحَفَضُ [el-ḥafaḍ] (fethateynle) Göç vaktinde davara tahmīl için tehyiᵓe kılınan ev esbābına denir; ve minhu'l-meselu: «يَوْمٌ بِيَوْمِ الْحَفَضِ الْمُجَوَّرِ» Bu mesel «ج،و،ر» māddesinde beyān olundu. Ve ev esbābı yüklenecek deveye denir. Ve tınāb ve sütūnuyla bi'l-cümle kıl çadıra denir. Ve hāmil-i ᶜilm yaᶜnī ᶜālim adama denir. Ve zaᶜīf erkek deveye denir. Ve alaçık kurdukları direğe denir. Cemᶜi حِفَاضٌ [ḥifāḍ] gelir ḥā'nın kesriyle ve اَحْفَاضٌ [aḥfāḍ] gelir.

اَلْمُحَفَّضُ [el-muḥaffaḍ] (مُعَظَّمٌ [muᶜaẓẓam] vezninde) Pek kuru yere denir; yukālu: حُفِّضَتْ أَرْضُنَا فَهِيَ مُحَفَّضٌ أَيْ يَابِسَةٌ مُقْعْقَعَةٌ

[ح م ض]

اَلْحَمْضُ [el-ḥamḍ] (ḥā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Tuzluca ve acımtırak olan ota denir ki şūr ot taᶜbīr olunur, niteki خُلَّةٌ [ḫullet] tatlı olan ota denir. ᶜArab ᶜindinde حَمْضٌ [ḥamḍ] deve kısmının fākihesi ve خُلَّةٌ [ḫullet] ekmeği mesābesindedir. Cemᶜi حُمُوضٌ [ḥumūḍ] gelir ḥā'nın zammıyla; yukālu: رَعَتِ الْإِبِلُ اَلْحَمْضَ وَهُوَ مَا مُلِحَ وَأَمَرَّ مِنَ النَّبَاتِ Ve

حَمْضٌ [ḥamḍ] ve

حُمُوضٌ [ḥumūḍ] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde) Deve şūr ot otlamak maᶜnāsınadır; yukālu: حَمَضَتِ الْإِبِلُ حَمْضًا وَحُمُوضًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَكَلَتِ الْحَمْضَ Ve bir nesneden hoşlanmayıp iğrenmek maᶜnāsınadır; tekūlu: حَمَضْتُ عَنْهُ إِذَا كَرِهْتَهُ Ve bir nesneye iştihā eylemek maᶜnāsınadır; tekūlu: حَمَضْتُ بِهِ إِذَا اشْتَهَيْتَهُ Ve

حَمْضٌ [Ḥamḍ] Yemāme'ye karīb Teym kabīlesi yurdunda bir su adıdır.

اَلْإِحْمَاضُ [el-iḥmāḍ] (hemzenin kesriyle) Deve şūr ot otlamak maᶜnāsınadır; yukālu: أَحْمَضَتِ الْإِبِلُ إِذَا أَكَلَتِ الْحَمْضَ Ve deveye şūr ot otlatmak maᶜnāsınadır; tekūlu: أَحْمَضْتُ الْإِبِلَ إِذَا رَعَيْتَهَا الْحَمْضَ Ve bir nesneyi ekşi kılmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَحْمَضَهُ إِذَا جَعَلَهُ حَامِضًا

اَلْحَامِضَةُ [el-ḥāmiḍat] Şūr ot otlayıcı develere denir. Cemᶜi حَوَامِضُ [ḥavāmiḍ]dir.

اَلْحَمْضِيَّةُ [el-ḥamḍiyyet] (حَمْدِيَّةٌ [ḥamdiyyet] vezninde) Dāᵓimā şūr ot otlar olan develere denir; yukālu: إِبِلٌ حَمْضِيَّةٌ أَيْ مُقِيمَةٌ فِي أَكْلِ الْحَمْضِ

اَلْمَحْمَضُ [el-maḥmaḍ] (mīm-i ūlānın fethi ve zammı ve sāniyenin fethiyle) Devenin şūr ot otladıkları mevziᶜe denir.

اَلْحَمِيضَةُ [el-ḥamīḍat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Şūr otu firāvān yere denir; yukālu: أَرْضٌ حَمِيضَةٌ أَيْ كَثِيرَةُ الْحَمْضِ Cemᶜi حُمْضٌ [ḥumḍ] gelir ḥā'nın zammıyla.

اَلْحَمْضَةُ [el-ḥamḍat] (ḥā'nın fethiyle) Şehvet ve iştihā maᶜnāsınadır; tekūlu: مَا لِي

حَمْضَةٌ إِلَيْهِ أَيْ شَهْوَةٌ

بَنُو حَمْضَةَ [Benū Ḥamḍat] Bir batndır. Ve ᶜAbdullāh b. Ḥamḍa tābiᶜīndendir. Ve Muᶜāẕ b. Ḥamḍa ve Reyḥān b. Ḥamḍa muhaddislerdir.

اَلْحَمْضِيُّونَ [el-Ḥamḍiyyūn] Muhaddisînden bir cemāᶜattir.

حَمْضٌ [Ḥamaḍ] (fethateynle) Başra ile Baḥreyn beyninde bir dağın adıdır.

اَلْحَمْضُ [el-ḥamḍ] (حَمْدٌ [ḥamd] vezninde) ve

اَلْحَمَضُ [el-ḥamaḍ] (fethateynle) ve

اَلْحُمُوضَةُ [el-ḥumūḍat] (عُمُومَةٌ [ᶜumūmet] vezninde) Bir nesne ekşi olmak maᶜnāsınadır; yukālu: حَمَضَ الشَّيْءُ وَحَمِضَ وَحَمُضَ حَمْضًا وَحَمَضًا وَحُمُوضَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ وَالْخَامِسِ إِذَا كَانَ حَامِضًا İnde'l-baᶜz bāb-ı rābiᶜden sütün ekşi olmasına mahsūstur; fe-yukālu: حَمِضَ اللَّبَنُ حَمَضًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve

حُمُوضَةٌ [ḥumūḍat] İsm olarak istiᶜmāl olunur; yukālu: فِي طَعْمِهِ حُمُوضَةٌ

اَلْحَامِضُ [el-ḥāmiḍ] Ekşi nesneye denir; ve yukālu: رَجُلٌ حَامِضُ الْفُؤَادِ أَيْ مُتَغَيِّرُهُ فَاسِدُهُ

اَلْحَوَامِضُ [el-Ḥavāmiḍ] Benū ᶜUmeyr cemāᶜatine mahsūs bir niçe şorak sulara ıtlāk olunur.

حَمِضَةُ [Ḥamiḍat] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Sāhil-i Baḥr-i Yemen'de ᶜAsṣer kazāsında bir karye adıdır.

يَوْمُ حَمْضَى [yevmu ḥameḍā] (جَمَزَى [cemezā] vezninde) Eyyām-ı ᶜArabdan bir yevm-i maᶜrūftur.

حَمِيضَةُ [Ḥamīḍat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) ve

حُمَيْضَةُ [Ḥumeyḍat] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) İbn Ruḳaym'dır ki ashābdandır. Ve Ḥumeyḍa bintu Yāsir ve Ḥumeyḍa bintu'ş-Şemerdel yāhūd ibnu'ş-Şemerdel rüvāt-ı hadīstendir.

اَلْحُمَّاضُ [el-ḥummāḍ] (رُمَّانٌ [rummān] vezninde) Bir nebāttır ki yaprağı hindibā yaprağına şebīh ve taᶜmı mayhoş olur. Bir nevᶜi vardır ki acımtırak olur. İki nevᶜi de susuzluğa ve safrā ve gaseyān ve hafakān-ı hārre ve diş ağrılarına ve yarakān ᶜilletine nāfiᶜ ve tohumunu bez parçasına bağlayıp nisvānın sol pazılarına bend eylemek onda durdukça hamli māniᶜdir. Bu nebāt kuzukulağı dedikleri nebāttır ki berrī ve bostānī ve māᵓī olur. Ve

حُمَّاضُ الْأُتْرُجِّ [ḥummāḍu'l-utrucc] Ağaç kavununun cevfinde olan ekşisine ıtlāk olunur; yukālu: كَأَنَّهُ حُمَّاضُ الْأُتْرُجِّ وَهُوَ مَا فِي جَوْفِهِ

اَلتَّحْمِيضُ [et-taḥmīḍ] Az vermek ve az eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: حَمَّضَ لَنَا فُلَانٌ فِي الْقِرَى إِذَا أَقَلَّ

اَلْمُسْتَحْمِضُ [el-mustaḥmiḍ] (ism-i fāᶜil bünyesiyle) Şol süte ıtlāk olunur ki uyup yoğurt olması geç ola; yukālu: لَبَنٌ مُسْتَحْمِضٌ أَيِ الْبَطِيءُ الرَّوْبِ Ve Maḥmūd b. ᶜAlī el-Ḥummuḍī ḥā'nın ve mīm-i müşeddedenin zammıyla mütekellim-i meşhūrdur ki İmām Faḫr-i Rāzī'nin şeyhidir.

[ح و ض]

اَلْحَوْضُ [el-ḥavḍ] (hā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Maᶜlūmdur ki lisānımızda dahi havuz taᶜbīr olunur. Cemᶜi حِيَاضٌ [ḥiyāḍ] gelir ki aslı حِوَاضٌ [ḥivāḍ] idi, ḥā'nın meksūriyyeti vāv'ı yā'ya ibdāl eyledi ve أَحْوَاضٌ [aḥvāḍ] gelir. Mādde-i mezbūr حَاضَ الْمَاءَ أَيْ جَمَعَهُ māddesinden meᵓhūzdur. Ve حَاضَتِ الْمَرْأَةُ yāhūd

حَوْضٌ [ḥavḍ] Masdar olur, suyu biriktirmek maᶜnāsına; yukālu: حَاضَ الْمَاءَ يَحُوضُ حَوْضًا إذا جَمَعَهُ Ve havuz yapmak maᶜnāsınadır; yukālu: حَاضَ الرَّجُلُ إِذَا اتَّخَذَ حَوْضًا

حَوْضُ الْحِمَارِ [ḥavḍu'l-ḥimār] Beyne'l-ᶜArab sebb ve düşnām taᶜbīrātındandır, مَهْزُومُ الصَّدْرِ [mehzūmu'ṣ-ṣadr] demektir ki göğsüne vurulmakla göğsü içeri geçmiş maᶜnāsınadır; maglūb ve makhūrdan kināyedir; yekūlūne يَا حَوْضَ الْحِمَارِ أَيْ مَهْزُومَ الصَّدْرِ Eşek kısmının havuzu birbiriyle uğraşmaktan harāb olduğu mülāhazasıyladır.

ذُو الْحَوْضَيْنِ [Ẕu'l-Ḥavḍayn] Cedd-i Nebiyy-i ekrem ᶜaleyhi's-selām olan ᶜAbdulmuṭṭalib cenābının lakabıdır, ismi Şeybe idi, ᶜalā-kavlin ᶜĀmir b. Hāşim b. ᶜAbdumenāf'ın lakabıdır ve Ḥasḥās b. Ġassān'ın dahi lakabıdır. Ve Ebū ᶜAmr el-Ḥavḍī sikāttan muhaddis-i meşhūrdur.

حَوْضَى [Ḥavḍā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Bir mevziᶜ adıdır.

اَلْمُحَوَّضُ [el-muḥavvaḍ] (مُعَظَّمٌ [muᶜaẓẓam] vezninde) Şol havuz tarzında, hurmā ağaçlarının diplerine çevirdikleri çevrintiye denir ki ondan kökleri teşerrüb eder.

اَلْإِسْتِحْوَاضُ [el-istiḥvāḍ] Bir kimse havuz edinmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْتَحْوَضَ الْمَاءُ إِذَا اتَّخَذَ لِنَفْسِهِ حَوْضًا

اَلتَّحْوِيضُ [et-taḥvīḍ] Bir nesnenin çevresini çizginip dolaşmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; tekūlu: أَنَا أُحَوِّضُ لَكَ هَذَا الْأَمْرَ أَيْ أَدُورُ حَوْلَهُ

[ح ي ض]

اَلْحَيْضُ [el-ḥayḍ] (فَيْضٌ [feyḍ] vezninde) ve

اَلْمَحِيضُ [el-meḥīḍ] ve

اَلْمَحَاضُ [el-meḥāḍ] (mīm'lerin fethiyle) Hatunun ᶜādet vaktinde kanı akmak maᶜnāsınadır ki namāzsız olmak taᶜbīr olunur; yukālu: حَاضَتِ الْمَرْأَةُ تَحِيضُ حَيْضًا وَمَحِيضًا وَمَحَاضًا إِذَا سَالَ دَمُهَا Baᶜzılar vech-i mezkūr üzere «ح،و،ض» māddesi bundan meᵓhūzdur dediler, ona su seyelān eylediği münāsebetiyle. Ve

مَحِيضٌ [meḥīḍ] Masdar olduğu gibi, ism dahi olur, namāzsızlığa denir; yukālu: بَلَغَتْ سِنَّ الْمَحِيضِ Şārihin beyānına göre مَحِيضٌ [meḥīḍ] masdar ve ism-i zamān ve mekān ve dem-i hayz ismi olur.

اَلْحَائِضُ [el-ḥāᵓiḍ] ve

اَلْحَائِضَةُ [el-ḥāᵓiḍat] Namāzsız olan hatuna denir. حَائِضٌ [ḥāᵓiḍ] vasf-ı hāss olduğuna mebnīdir ve حَائِضَةٌ [ḥāᵓiḍat] حَاضَتِ الْمَرْأَةُ terkībinden iᶜtibār iledir. حَائِضَةٌ [ḥāᵓiḍat] ın cemᶜi حَوَائِضُ [ḥavāᵓiḍ] ve حَائِضٌ [ḥāᵓiḍ] in cemᶜi حُيَّضٌ [ḥuyyaḍ] gelir, رُكَّعٌ [rukkaᶜ] vezninde. Müᵓellif tertībinde teşvīş eylemiştir.

اَلْحَيْضَةُ [el-ḥayḍat] (ḥā'nın fethiyle) Binā-i merredir; yukālu: حَاضَتْ حَيْضَةً أَيْ وَاحِدَةً

اَلْحِيضَةُ [el-ḥīḍat] (ḥā'nın kesriyle) İsmdir, namāzsızlığa denir. Kāle'ş-şārih ve minhu hadīsu ᶜĀᵓişe: «إِنَّ حِيضَتَكِ لَيْسَتْ فِي يَدِكِ» قَالَ لَهَا Ve وَهِيَ الْإِسْمُ مِنَ الْحَيْضِ

حِيضَةٌ [ḥīḍat] Hayz paçavrasına denir ki tutunurlar; yukālu: أَقْذَرُ مِنَ الْحِيضَةِ وَهِيَ الْخِرْقَةُ الَّتِي تَسْتَفْرِ بِهَا

اَلتَّحْيِيضُ [et-taḥyīḍ] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Akıtmak maᶜnāsınadır; yukālu: حَيَّضَ الْمَاءَ إِذَا سَيَّلَهُ Ve hatunla namāzsız iken cimāᶜ eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: حَيَّضَ جَارِيَتَهُ إِذَا جَامَعَهَا فِي الْحَيْضِ

اَلْمُسْتَحَاضَةُ [el-musteḥāḍat] Şol hatuna de-

nir ki kanı hayz kanı olmayıp yaᶜnī rahimden gelmeyip عَاذِلٌ [ᶜāẕil] dedikleri damardan gele ve bu mebnī li'l-mefᶜūl olan أُسْتُحِيضَتْ sīgasındandır; yukālu: أُسْتُحِيضَتِ الْمَرْأَةُ فَهِيَ مُسْتَحَاضَةٌ أَيْ يَسِيلُ دَمُهَا لاَ مِنَ الْحَيْضِ بَلْ مِنْ عِرْقِ الْعَاذِلِ

حَيْضٌ [Ḥayḍ] (ḥā'nın fethiyle) Ṭāᵓif'te bir dağın adıdır.

اَلتَّحَيُّضُ [et-teḥayyuḍ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Hatun hayzı eyyāmında namāzdan ᶜuzlet eylemek maᶜnāsınadır ki ıtlāk-ı şerᶜīdir; yukālu: تَحَيَّضَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا قَعَدَتْ أَيَّامَ حَيْضِهَا عَنِ الصَّلاَةِ Müᵓellif savmdan iktifā eylemiştir.

FASLU'L-ḪĀᵓİ'L-MUᶜCEME
(فَصْلُ الْخَاءِ الْمُعْجَمَةِ)

[خ ر ض]

اَلْخَرِيضَةُ [el-ḫarīḍat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznince) Tāze ve güzel ve sīm-ten olarak etine dolu mahbūbe kıza denir. Ve bu İmām Leyṯ rivāyetidir, savāb olan ṣād-ı mühmele ile olmak melhūzdur.

[خ ض ض]

اَلْخَضَاضُ [el-ḫaḍāḍ] (سَحَابٌ [seḥāb] veznince) Azca nisvān zīnetine denir; yukālu: مَا عَلَيْهَا إِلاَّ خَضَاضٌ أَيْ يَسِيرٌ مِنَ الْحُلِيِّ Ve bön ve ahmak adama denir; خَضَاضَةٌ [ḫaḍāḍat] dahi denir. Ve yazı yazacak mürekkebe denir; kesr ile de cāᵓizdir; yukālu: مَا فِي الدَّوَاةِ خَضَاضٌ أَيْ مِدَادٌ Ve kedi yāhūd ehlī āhūnun boyunlarına taktıkları boğmak taᶜbīr olunan kılādeye denir, مِخْنَقَةٌ [miḫneḳat] maᶜnāsına. Ve tutsak boynuna geçirdikleri demir toka ve demir lāleye denir, غُلُّ الْأَسِيرِ [ġullu'l-esīr] maᶜnāsına.

اَلْخَضَضُ [el-ḫaḍaḍ] (fethateynle) Türlü türlü taᶜāmlara denir; yukālu: أَطْعَمْنَا فِي الْقِرَى خَضَضًا أَيْ أَلْوَانَ الطَّعَامِ Ve küçük kızların takındıkları ufak ak boncuklara denir; yukālu: مَا عَلَيْهَا خَضَضٌ وَهُوَ الْخَرَزُ الْبِيضُ الصِّغَارُ تَلْبَسُهَا الصِّغَارُ

اَلتَّخْضِيضُ [et-taḫḍīḍ] Zikr olunan boncuklar ile kızcağızları bezemek maᶜnāsınadır; yukālu: خَضَّضَ الْإِمَاءَ إِذَا زَيَّنَهَا بِالْخَضَضِ

اَلْخَضِيضُ [el-ḫaḍīḍ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Şol topraklı yere denir ki onu yağmurlar çabuk ıslatıp çamur eder ola.

اَلْخَضْخَاضُ [el-ḫaḍḫāḍ] (ثَرْثَارٌ [ṯerṯār] veznince) Uyuz deveye tılā eyledikleri siyāh ve sıvık neft yağına denir; yukālu: هَنَأَ الْبَعِيرَ

بِالْخَضْخَاضِ وَهُوَ نِفْطٌ أَسْوَدُ رَقِيقٌ تُهْنَأُ بِهِ الْإِبِلُ الْجُرْبُ

اَلْخُضَاخِضُ [el-ḫuḍāḫiḍ] (عُلَابِطٌ [ᶜulābiṭ] vezninde) Sulu ve ağaçlı yere denir; yukālu: مَكَانٌ خُضَاخِضٌ أَيِ الْكَثِيرُ الْمَاءِ وَالْأَشْجَارِ Ve büyük karınlı semiz adama ve deveye denir; yukālu: رَجُلٌ وَجَمَلٌ خُضَاخِضٌ أَيْ سَمِينٌ بَطِينٌ Ve صَبَا [ṣabā] ile دَبُورٌ [debūr] yaᶜnī lodos beyninden esen yele denir ki keşişleme olacaktır, ᶜalā-kavlin maşrık tarafından esen yele denir ki gündoğusu dedikleridir; yukālu: تَهُبُّ الْخُضَاخِضُ وَهِيَ رِيحٌ بَيْنَ الصَّبَا وَالدَّبُورِ أَوْ رِيحٌ تَهُبُّ مِنَ الْمَشْرِقِ

اَلْخُضَاخِضَةُ [el-ḫuḍāḫiḍat] (hā'yla) ve

اَلْخُضْخُضُ [el-ḫuḍḫuḍ] (هُدْهُدٌ [hudhud] vezninde) ve

اَلْخُضَخِضُ [el-ḫuḍaḫiḍ] (عُلَبِطٌ [ᶜulebiṭ] vezninde) Bunlar da karnı büyük semiz adama ve deveye denir.

اَلْخَضْخَضَةُ [el-ḫaḍḫaḍat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Su ve sevîk makūlesi nesneyi beri öte çalkamak maᶜnāsınadır; yukālu: خَضْخَضَ الْمَاءَ وَالسَّوِيقَ وَنَحْوَهُ إِذَا حَرَّكَهُ Ve tecelluk eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: خَضْخَضَ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَمْنَى بِيَدِهِ

اَلتَّخَضْخُضُ [et-teḫaḍḫuḍ] (تَزَلْزُلٌ [tezelzul] vezninde) Çalkanmak maᶜnāsınadır; yukālu: خَضْخَضَ الْمَاءَ فَتَخَضْخَضَ أَيْ تَحَرَّكَ

اَلْمُخَاضَّةُ [el-muḫāḍḍat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) Bir nesneyi değiş tarîkiyle satmak maᶜnāsınadır; tekūlu: خَاضَضْتُهُ إِذَا بَايَعْتَهُ مُعَاوَضَةً

[خ ف ض]

اَلْخَفْضُ [el-ḫafḍ] (ḫā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Huzūr ve rāhata denir ki refāh ve vüsᶜat-i maᶜāş eseridir; maᶜnā-yı ātîden meᵓhūzdur; yukālu: هُوَ فِي خَفْضٍ مِنَ الْعَيْشِ أَيْ فِي دَعَةٍ وَسُهُولَةٍ وَرَغَدٍ Ve āheste āheste mülāyim yürümek maᶜnāsınadır; yukālu: خَفَضَتِ الْإِبِلُ خَفْضًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا سَارَتْ لَيِّنًا Ve alçaklatmak maᶜnāsınadır; yukālu: خَفَضَهُ ضِدُّ رَفَعَهُ ve minhu kavluhu taᶜālā: ﴿وَاخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ﴾ أَيْ تَوَاضَعْ لَهُمَا أَوْ هُوَ مِنَ الْمَقْلُوبِ أَيِ اخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الرَّحْمَةِ مِنَ الذُّلِّ ve fi'l-hadîsi: «إِنَّ اللهَ يَخْفِضُ الْقِسْطَ وَيَرْفَعُهُ» أَيْ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُهُ عَلَى مَنْ يَشَاءُ Ve

خَفْضٌ [ḫafḍ] Nahviyyūn ıstılâhında iᶜrābdan cerr maᶜnāsınadır ki refᶜ ve nasb mukābilidir; yukālu: خَفَضَ الْكَلِمَةَ بِالْبَاءِ إِذَا جَعَلَهُ مَكْسُورًا Ve āvāzı pest eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: خَفَضَ صَوْتَهُ إِذَا غَضَّهُ Ve bir yerde ikāmet eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: خَفَضَ بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامَ Ve hāssaten nisvān kısmını sünnet eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: خُفِضَتِ الْجَارِيَةُ عَلَى الْمَجْهُولِ كَخُتِنَ الْغُلَامُ خَاصٌّ بِهِنَّ

اَلْخَافِضُ [el-ḫāfiḍ] Refāh ve rāhat ve huzūr üzere olan vüsᶜatli dirliğe denir; yukālu: عَيْشٌ خَافِضٌ أَيْ ذُو خَفْضٍ Ve

خَافِضٌ [Ḫāfiḍ] Zümre-i cebbārîn ü ferāᶜineyi pest ve kahr ve terzîl edici Hak sübhānehu ve taᶜālā hazretlerinin ism-i şerîfidir; وَفِي الْأَسْمَاءِ الْحُسْنَى اَلْخَافِضُ وَهُوَ يَخْفِضُ الْجَبَّارِينَ وَالْفَرَاعِنَةَ وَيَضَعُهُمْ [Ve]

خَافِضُ الطَّيْرِ [ḫāfiḍu'ṭ-ṭayr] Vakūr ve sākin ve mütemekkin demekten kinâyedir; niteki وَاقِعُ الطَّيْرِ [vāḳiᶜu'ṭ-ṭayr] ve سَاكِنُ الطَّيْرِ [sākinu'ṭ-ṭayr] denir derler, havā ve hiffeti yoktur, demektir; yukālu: هُوَ خَافِضُ الطَّيْرِ أَيْ وَقُورٌ

اَلْخَافِضَةُ [el-ḫāfiḍat] Yüksek olmayıp düz ve oturaklı olan su akıntısına denir; yukālu: تَلْعَةٌ خَافِضَةٌ أَيْ مُطْمَئِنَّةٌ Ve ᶜavret sünnetçisi olan hatuna denir; yukālu: فُلَانَةُ خَافِضَةٌ أَيْ تَخْفِضُ النِّسَاءَ Ve aşağı indirici ve alçaklatıcı nesneye denir; teᵓnîsi mevsûf

iᶜtibārıyladır; ve minhu kavluhu taᶜālā fī sifati'l-kıyāmeti: ﴿خَافِضَةٌ رَافِعَةٌ﴾ أَيْ تَرْفَعُ قَوْمًا إِلَى الْجَنَّةِ وَتَخْفِضُ قَوْمًا إِلَى النَّارِ

خَافِضَةُ السُّقْيَا [ḫāfiḍatu's-suḳyā] Suvarması āsān olan arza vasf olur, سَيْرٌ لَيِّنٌ maᶜnāsından meʾhūzdur, niteki رَافِعَةُ السُّقْيَا [rāfiᶜatu's-suḳyā] bunun mukābilidir; yukālu: أَرْضٌ خَافِضَةُ السُّقْيَا أَيْ سَهْلَةُ السَّقْيِ وَيُقَالُ رَافِعَةُ السُّقْيَا أَيْ صَعْبُهُ

اَلتَّخْفِيضُ [et-taḫfīḍ] Sözü āheste ve mülāyim söylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; tekūlu: خَفِّضِ الْقَوْلَ يَا فُلَانُ أَيْ لَيِّنْهُ Ve bir işi sühūletle tutmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; tekūlu: خَفِّضِ الْأَمْرَ أَيْ هَوِّنْهُ Ve binmek için devenin başını aşağı çekip eğmek maᶜnāsınadır; tekūlu: خَفِّضْ رَأْسَ الْبَعِيرِ أَيْ مُدَّهُ إِلَى الْأَرْضِ لِتَرْكَبَهُ

اَلْإِخْتِفَاضُ [el-iḫtifāḍ] Aşağılamak maᶜnāsınadır; yukālu: إِخْتَفَضَ السِّعْرُ إِذَا انْحَطَّ Ve kız sünnetlenmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِخْتَفَضَتِ الْجَارِيَةُ إِذَا اخْتَتَنَتْ

اَلْحُرُوفُ الْمُنْخَفِضَةُ [el-ḥurūfu'l-munḫafiḍat] حُرُوفٌ مُسْتَعْلِيَةٌ [ḥurūfun mustaᶜliyet] ıtlāk olunan «قط خص ضغط» hurūfundan mā-ᶜadā hurūfa ıtlāk olunur.

[خ و ض]

اَلْخَوْضُ [el-ḫavḍ] (ḫā'nın ve vāv'ın sükūnuyla) ve

اَلْخِيَاضُ [el-ḫiyāḍ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Suya girmek maᶜnāsınadır; yukālu: خَاضَ الْمَاءَ يَخُوضُهُ خَوْضًا وَخِيَاضًا إِذَا دَخَلَهُ Ve bāʾ harfiyle müteᶜaddī olur, davarı suya sokmak maᶜnāsına; yukālu: خَاضَ بِالْفَرَسِ إِذَا أَوْرَدَهُ بِالْمَاءِ ve kavluhu taᶜālā: ﴿وَكُنَّا نَخُوضُ مَعَ الْخَائِضِينَ﴾ أَيْ فِي الْبَاطِلِ وَنَتْبَعُ الْغَاوِينَ ve kavluhu taᶜālā: ﴿وَخُضْتُمْ كَالَّذِي خَاضُوا﴾ أَيْ كَخَوْضِهِمْ وَالْعَرَبُ تَجْعَلُ «مَا» و«الَّذِي» وَ«أَنْ» مَعَ صِلاتِها بِمَنْزِلَةِ الْمَصَادِرِ Ve şürbeyi karıştırmak maᶜnāsınadır; yukālu: خَاضَ الشَّرَابَ إِذَا خَلَطَهُ Ve şedāʾid ve mehāvife ikdām edip sokulmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: خَاضَ الْغَمَرَاتِ إِذَا اقْتَحَمَهَا Ve kılıcı vurduğu nesnede tahrīk eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: خَاضَ بِالسَّيْفِ إِذَا حَرَّكَهُ Ve

خَوْضٌ [Ḫavḍ] ᶜUmān yanında bir vādī adıdır. Ve

خَوْضُ الثَّعْلَبِ [Ḫavḍu's-Saᶜleb] Hecer verāsında bir mevziᶜ adıdır.

اَلتَّخْوِيضُ [et-taḫvīḍ] ve

اَلْإِخْتِيَاضُ [el-iḫtiyāḍ] Bunlar da suya girmek maᶜnāsınadır; yukālu: خَوَّضَ الْمَاءَ وَاخْتَاضَهُ إِذَا دَخَلَهُ

اَلْإِخَاضَةُ [el-iḫāḍat] (hemzenin kesriyle) ve

اَلْمُخَاوَضَةُ [el-muḫāvaḍat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) Davarı suya sokmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَخَاضَ الْفَرَسَ وَخَاوَضَهُ إِذَا أَوْرَدَهُ

اَلْمَخَاضَةُ [el-meḫāḍat] (mīm'in fethiyle) Suda süvārī ve piyāde ᶜubūr edecekleri yere denir ki geçit yeri taᶜbīr olunur. Cemᶜ-i cinsi مَخَاضٌ [meḫāḍ] ve cemᶜ-i sīgı مَخَاوِضُ [meḫāviḍ]dir; yukālu: إِقْتَحَمَ الْمَخَاضَةَ وَهِيَ مَا جَازَ النَّاسُ فِيهِ مُشَاةً وَرُكْبَانًا

اَلْمِخْوَضُ [el-miḫvaḍ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Meşrūbāt kısmını karıştıracak ālete denir; niteki سَوِيقٌ [sevīḳ]i karıştıracak ālete مِجْدَحٌ [micdaḥ] denir; yukālu: خَاضَ الشَّرَابَ بِالْمِخْوَضِ وَهُوَ كَالْمِجْدَحِ لِلسَّوِيقِ

اَلْخَوْضَةُ [el-ḫavḍat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) İnci dānesine denir.

اَلْخَيِّضُ [el-ḫayyiḍ] (كَيِّسٌ [keyyis] vezninde) Şol kılıca ıtlāk olunur ki namlusu demirin erkeğinden ve dişisinden karışık çekilmiş ola; yukālu: سَيْفٌ خَيِّضٌ إِذَا صِيغَ مِنْ حَدِيدٍ أَنِيثٍ وَحَدِيدٍ ذَكَرٍ

اَلتَّخَوُّضُ [et-teḫavvuḍ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Güçle suya girmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَخَوَّضَ الرَّجُلُ إِذَا تَكَلَّفَ الْخَوْضَ

اَلتَّخَاوُضُ [et-teḫāvuḍ] (تَفَاعُلٌ [tefāᶜul] vezninde) Lakırdıya girişmek maᶜnāsınadır ki söze dalmak taᶜbīr olunur; yukālu: تَخَاوَضُوا فِي الْحَدِيثِ إِذَا تَفَاوَضُوا

FASLU'D-DĀLİ'L-MÜHMELE
(فَصْلُ الدَّالِ الْمُهْمَلَةِ)

[د أ ض]

اَلدَّأَضُ [ed-deʾaḍ] (fethateynle) Gövdenin derisinde aslā noksān ve rehāvet olmayarak etine dolgun semizliğe denir; yukālu: فِيهِ دَأَضٌ أَيْ سِمَنٌ وَامْتِلاَءٌ بِحَيْثُ لاَ نُقْصَانَ فِي جِلْدِهِ

[د ح ض]

اَلدَّحْضُ [ed-daḥḍ] (dāl'in fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Mezbūh gibi ayakla yeri tepinip eşinmek maᶜnāsınadır; yukālu: دَحَضَ بِرِجْلِهِ دَحْضًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا فَحَصَ بِهَا Ve bir nesneyi teftīş eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: دَحَضَ عَنِ الْأَمْرِ إِذَا بَحَثَ Ve ayak sürçüp kaymak maᶜnāsınadır; yukālu: دَحَضَتْ رِجْلُهُ إِذَا زَلَقَتْ Ve güneş zevāle varmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: دَحَضَتِ الشَّمْسُ إِذَا زَالَتْ

اَلدُّحُوضُ [ed-duḥūḍ] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde) Delīl ve huccet bātıl olmak maᶜnāsınadır; زَلَقَ الرِّجْلُ maᶜnāsından münşaᶜibdir; yukālu: دَحَضَتِ الْحُجَّةُ دُحُوضًا إِذَا بَطَلَتْ

اَلْإِدْحَاضُ [el-idḥāḍ] (hemzenin kesriyle) Delīl ve hucceti ibtāl eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَدْحَضَ الْحُجَّةَ إِذَا أَبْطَلَهَا

دُحَيْضَةُ [Duḥayḍat] (جُهَيْنَةُ [cuheynet] vezninde) Benū Temīm yurdunda bir su adıdır.

اَلدَّحْضُ [ed-daḥḍ] (شَكْسٌ [şeks] vezninde ve fethateynle cāʾizdir, harf-i halk için) ve

اَلدَّحُوضُ [ed-deḥūḍ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Sıyrıncak yere denir; yukālu: مَكَانٌ دَحْضٌ وَدَحُوضٌ أَيْ زَلِقٌ [Ve] دَحْضٌ [daḥḍ]in cemᶜi دِحَاضٌ [diḥāḍ]dır dāl'ın kesriyle.

اَلْمَدْحَضَةُ [el-medḥaḍat] (مَصْطَبَةٌ [maṣṭabat] vezninde) Mezelle-i akdām olan yere denir; yukālu: هَذِهِ مَدْحَضَةُ الْقَوْمِ أَيْ مَزَلَّتُهُمْ

دَحُوضٌ [Deḥūḍ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Ḥicāz'da bir mevziᶜ adıdır.

[د ح ر ض]

دُحْرُضٌ [Duḥruḍ] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) ve وَسِيعٌ [Vesīᶜ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) İki su adlarıdır. ᶜAntere b. Şeddād işbu: «شَرِبَتْ بِمَاءِ الدُّحْرُضَيْنِ فَأَصْبَحَتْ || زَوْرَاءَ تَنْفِرُ عَنْ حِيَاضِ الدَّيْلَمِ» beytinde taglîben tesniye kılmıştır.

[د خ ض]

اَلدَّخْضُ [ed-daḫḍ] (ḫā-yı muᶜceme ile دَحْضٌ [daḥḍ] vezninde) Yırtıcı cānver kezālik çocuk kısmı hadeslemek maᶜnāsınadır; yukālu: دَخَضَ السَّبُعُ وَالصَّبِيُّ دَخْضًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا سَلَحَ

[د ض ض]

اَلدَّضُّ [ed-daḍḍ] (dāl'ın fethi ve dāḍ'ın şeddesiyle) Her vechile takayyüd ve riᶜāyet ederek hizmet eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: دَضَّهُ دَضًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا خَدَمَهُ سَائِسًا

[د ف ض]

اَلدَّفْضُ [ed-defḍ] (رَفْضٌ [rafḍ] veznide) Mücevvef nesneyi kırıp ufatmak maᶜnāsınadır; yukālu: دَفَضَهُ دَفْضًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا شَدَخَهُ وَكَسَرَهُ

[د ه ض]

اَلْإِدْهَاضُ [el-idhāḍ] إِجْهَاضٌ [ichāḍ] veznide ve mürādifidir ki zikr olundu; yukālu: أَدْهَضَتِ النَّاقَةُ بِمَعْنَى أَجْهَضَتْ

[د ي ض]

اَلدِّيضَّى [ed-diyiḍḍā] جِيضَّى [ciyiḍḍā] vezninde ve mürādifidir ki zikr olundu; yukālu: مِشْيَةٌ دِيضَّى أَيْ جِيضَّى

FASLU'R-RĀ'İ'L-MÜHMELE
(فَصْلُ الرَّاءِ الْمُهْمَلَةِ)

[ر ب ض]

اَلرَّبَضُ [er-rabaḍ] (fethateynle) Bağırsaklara denir, ᶜalā-kavlin karında yürekten mā-ᶜadā cümle ahşāᵓ ve eczāya denir; yukālu: رَمَى الْجَزَّارُ رَبَضَ الْمَذْبُوحِ أَيِ الْأَمْعَاءَ أَوْ مَا فِي الْبَطْنِ سِوَى الْقَلْبِ Ve şehrin sūr ve bārūsuna ve şaranpoya denir; *Esās*'ın beyānına göre varoşa ıtlāk olunur. Ve koyun ve keçi mandırasına ve ağılına denir; yukālu: سَاقَ الْغَنَمَ إِلَى رَبَضِهَا أَيْ مَأْوَاهَا Ve pālān ve semer ipine, ᶜalā-kavlin yerden tarafa aşağısında olan iplere mahsūstur, yukarısında olana ıtlāk olunmaz. Ve bir adama kūt ve gıdā-yı kāfī olan süte denir ve minhu'l-meselu: «مِنْكَ رَبَضُكَ وَإِنْ كَانَ سَمَارًا» أَيْ مِنْكَ أَهْلُكَ وَخَدَمُكَ وَإِنْ كَانُوا مُقَصِّرِينَ Yaᶜnī "Akārib ve etbāᶜ ve müteᶜallakātın sendendir, her ne kadar denāᵓet edip riᶜāyet ve hizmette mukassir olurlar ise de." Mesel-i mezbūr bir adamın ehl ve etbāᶜı her ne kadar hilāf-ı meşreb hareket ederler ise de nāçār tahammül ile müsāmaha kıl diyecek mevkiᶜde īrād olunur. Bu mesel «أَنْفُكَ مِنْكَ وَلَوْ كَانَ أَجْدَعَ» meseline akrebdir. Ve

رَبَضٌ [rabaḍ] Bir nesnenin nāhiye ve cānibine denir. Ve şol kolana denir ki kuşak gibi devenin iki yanlarından çekip kaba uyluklarından aşırırlar. Ve

رَبَضٌ [rabaḍ] Herkesin meᵓvā ve merciᶜ ve müsterāh ittihāz eyledikleri mahalle denir; hāne ve ehl ve akribāᵓ ve māl gibi meᵓvā-yı ganemden meᵓhūzdur; yukālu: لِفُلَانٍ رَبَضٌ وَهُوَ كُلُّ مَا يَأْوَى إِلَيْهِ وَيُسْتَرَاحُ لَدَيْهِ مِنْ أَهْلٍ وَقَرِيبٍ وَمَالٍ وَبَيْتٍ وَنَحْوِهِ [Ve] رَبَضٌ [rabaḍ] lafzının cemᶜi أَرْبَاضٌ [erbāḍ] gelir.

اَلرِّبْضُ [er-ribḍ] (rā'nın kesriyle) Sığır sürüsüne denir, yatakta mecmūᶜu durup eğlendikleri hālde. Ve bu mādde hemān *Kitābü'l-Müzdevec* sāhibinden menkūldür.

اَلرُّبْضُ [er-rubḍ] (rā'nın zammıyla) Bir şeyᵓin ortasına denir; yukālu: هَذَا رُبْضُ ذَاكَ أَيْ وَسَطُهُ Ve binānın temeline denir; yukālu: مَتِينُ الرُّبْضِ أَيِ الْأَسَاسُ Ve mutlakan yere değen şeyᵓe denir. Ve kişinin zevcesine ıtlāk olunur; bu maᶜnāda zammeteynle ve rā'nın fethi ve fethateynle cāᵓizdir; zevcini īvā ve irāha eylediği için ıtlāk olundu. ᶜAlā-kavlin رُبْضٌ [rubḍ] vālideye yāhūd kızkardeşe denir, zīrā bünüvvet ve uhuvvet sebebiyle cimāᶜ eyleyemezler, رُبْضُ الْكَبْشِ maᶜnāsından meᵓhūzdur. Ve

رُبْضٌ [rubḍ] Pınara denir, عَيْنٌ [ᶜayn] maᶜnāsına ve طَلْحٌ [ṭalḥ] ve سَمُرٌ [semur] dedikleri dikenli bādiye eşcārının cemāᶜatine denir.

اَلرُّبْضَةُ [er-rubḍat] (غُرْفَةٌ [ġurfet] veznin-de) Büyük tirit kıtᶜasına denir. Ve işe yaramayıp bir yerde ᶜaczinden mukīm ve mütekāᶜid olan kimseye denir.

اَلرُّبَضَةُ [er-rubeḍat] (هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Bu dahi ᶜaczinden yerinde mukīm ve mütekāᶜid kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ رُبْضَةٌ وَرُبَضَةٌ أَيْ مُتَرَبِّضٌ

اَلرِّبْضَةُ [er-ribḍat] (rā'nın kesriyle) Bir bukᶜada maktūl olan kavmin makteline denir. Kāle'ş-şārih ve minhu hadīsu'l-kurrāᵓi: «يَوْمُ الْجَمَاجِمِ كَانُوا رِبْضَةً» وَهِيَ مَقْتَلُ قَوْمٍ قُتِلُوا فِي بُقْعَةٍ وَاحِدَةٍ Ve

رِبْضَةٌ [ribḍat] Cüsseye denir; ve minhu ثَرِيدٌ كَأَنَّهُ رِبْضَةُ أَرْنَبٍ Yaᶜnī "O tirit kıtᶜasıdır ki büyüklüğünden güyā ki yatağında yatan tavşan cüssesidir." Ve

رِبْضَةُ النَّاسِ [ribḍatu'n-nās] Cemāᶜat-i insānīye ıtlāk olunur.

اَلرَّبْضُ [er-rabḍ] (قَبْضٌ [ḳabḍ] vezninde) ve

اَلرَّبْضَةُ [er-rabḍat] (hā'yla) ve

اَلرُّبُوضُ [er-rubūḍ] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde) Koyun ve keçi ve āhū makūlesi diz çöküp oturmak maᶜnāsınadır; yukālu: رَبَضَتِ الشَّاةُ رَبْضًا وَرَبْضَةً وَرُبُوضًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي مِثْلُ بَرَكَتِ الْإِبِلُ Ve minhu kavluhu ᶜaleyhi's-selām li'ḍ-Ḍaḥḥāk ve kad beᶜasehu ilā kavmihi Benī ᶜĀmir: «إِذَا أَتَيْتَهُمْ فَارْبِضْ فِي دَارِهِمْ ظَبْيًا» أَيْ أَقِمْ آمِنًا كَالظَّبْيِ فِي كِنَاسِهِ أَوْ لاَ تَأْمَنْهُمْ بَلْ كُنْ يَقِظًا مُتَوَحِّشًا فَإِنَّكَ بَيْنَ أَظْهُرِ الْكَفَرَةِ Yaᶜnī hadīs-i mezbūru iki vech-i mukābil ile tefsīr eylediler. Vech-i evvel: "Yā Ḍaḥḥāk, sen kavmine vardıkta āhū kendi yatağında ne güne emīn ve fārigu'l-bāl ve müsterīh olursa sen dahi derūnuna aslā endīşe ve hadşe getirmeyip öylece müsterīhü'l-bāl olasın." Vech-i sānī: "Yā Ḍaḥḥāk, sen kavmine vardıkta āhū kısmı ne güne mütevahhiş ve mütebassır ve etrāfa çeşm ve güş olurlar ise sen dahi öylece mütebassır ve müteyakkız olup gāfil olmayasın, zīrā etrāfın bi'l-cümle küffār olmakla sen kefere içre kalırsın." Ve

رَبْضٌ [rabḍ] ve

رُبُوضٌ [rubūḍ] Sükūn ve istirāhat için bir kimseye yā bir yere īvā ve ilticā eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: رَبَضَهُ رَبْضًا وَرُبُوضًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا آوَى إِلَيْهِ Ve koç kısmı koyunlara aşmaktan usanıp min-baᶜd terk ve ᶜudūl eylemek, ᶜalā-kavlin aşmaktan bītāb olup ᶜāciz olmak maᶜnāsınadır; yukālu: رَبَضَ الْكَبْشُ عَنِ الْغَنَمِ رَبْضًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا تَرَكَ سِفَادَهَا وَعَدَلَ أَوْ عَجَزَ عَنْهُ Ve arslan şikārı üzere ve hasm hasmı üzere avrılıp çökmek maᶜnāsınadır; yukālu: رَبَضَ الْأَسَدُ عَلَى فَرِيسَتِهِ وَالْقِرْنُ عَلَى قِرْنِهِ إِذَا بَرَكَ Ve gece karanusu birden basmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: رَبَضَ اللَّيْلُ إِذَا أَلْقَى بِنَفْسِهِ

اَلرِّبْضَةُ [er-ribḍat] (rā'nın kesriyle) Binā-i nevᶜdir, koyun ve āhū kısmı bir güne çökmek maᶜnāsınadır; yukālu: رَبَضَتِ الشَّاةُ رِبْضَةً حَسَنَةً أَيْ بِرْكَةً

اَلْمَرَابِضُ [el-merābiḍ] مَرْبِضٌ [merbiḍ]in cemᶜidir ki مَنْزِلٌ [menzil] veznindedir, koyun ve keçi yatağına ve mandırasına denir. Ve karında bağırsakların cemᶜiyyetgāhına denir.

اَلْإِرْبَاضُ [el-irbāḍ] (hemzenin kesriyle) Koyun ve keçi kısmını yatağına yatırmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَرْبَضَ الْغَنَمَ إِذَا آوَاهَا فِي الْمَرْبِضِ Ve bir kimse ehl ve ᶜayālinin nafakasını rüᵓyet ve idārede kāᵓim olmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَرْبَضَ أَهْلَهُ إِذَا قَامَ بِنَفَقَتِهِ Ve güneş ısısı müştedd olmak maᶜnāsınadır ki vuhūşu yerinden kımıldatmaz olur; yukālu: أَرْبَضَتِ الشَّمْسُ إِذَا اشْتَدَّ حَرُّهَا Ve kap dolusu süt yā şarāb cemāᶜati kandırıp ağırlaştırıp sergi yere serip yatırmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: أَرْبَضَ الْإِنَاءُ الْقَوْمَ إِذَا أَرْوَاهُمْ حَتَّى ثَقُلُوا وَنَامُوا مُمْتَدِّينَ عَلَى الْأَرْضِ

اَلرُّوَيْبِضَةُ [er-ruvaybiḍat] رَابِضَةٌ [rābiḍat]ın musaggarıdır; hakīr ve sāfil ve bīhaysiyyet ü iᶜtibār kimseye ıtlāk olunur ki maᶜālī-i umūrdan ᶜāciz ve talebinden kāᶜid olur. Tāᵓ mübālaga içindir; ve minhu'l-hadīsu: أَنَّ النَّبِيَّ عَلَيْهِ السَّلاَمُ ذَكَرَ مِنْ أَشْرَاطِ السَّاعَةِ «أَنْ يَنْطِقَ الرُّوَيْبِضَةُ فِي أَمْرِ الْعَامَّةِ» قِيلَ وَمَا الرُّوَيْبِضَةُ يَا رَسُولَ اللهِ قَالَ «الرَّجُلُ التَّافِهُ» أَيِ الْحَقِيرُ Yaᶜnī eşrāt-ı sāᶜatin birisi de esāfil-i nāstan olanlar hall ü ᶜakd-i umūr-ı nāsa ihtilāt ve o bābda reᵓy ve tedbīr eder olalar. Ve bu vech-i mezkūr üzere tefsīr-i nebevīdir.

اَلرُّبُضُ [er-rubuḍ] (zammeteynle) Şol هَمَجٌ [hemec] kimseye denir ki bir işe kalkmaz ola; yukālu: رَجُلٌ رُبُضٌ عَنِ الْحَاجَاتِ إِذَا كَانَ لاَ يَنْهَضُ فِيهَا

اَلرَّابِضَةُ [er-rābiḍat] Şol melāᵓike-i kirāmdır ki Ādem ᶜaleyhi's-selām ile zemīne berāber nāzil oldular. Ve hamele-i huccet olan meleklerin bakiyyesine denir ki vech-i arz onlardan hālī kalmaz.

Şārih der ki işbu رَابِضَةٌ [rābiḍat] kelimesi Zemaḫşerī'nin beyānına göre işbu hadīste vārid oldu: «قَالَ فَانْبَعَثَ لَهُ وَاحِدٌ مِنَ الرَّابِضَةِ وَهُمْ مَلاَئِكَةٌ اُهْبِطُوا مَعَ آدَمَ يَهْدُونَ الضُّلاَّلَ سُمِّيَ لِإِقَامَتِهِمْ فِي الْأَرْضِ» وَقَالَ الرَّابِضَةُ بَقِيَّةُ حَمَلَةِ الْحُجَّةِ لاَ يَخْلُو مِنْهُمُ الْأَرْضُ Lākin ikinci maᶜnāda *Tehẕīb*'de ve *Ġarībeyn* şerhlerinde zafer-yāb olunmadı. Pes وَبَقِيَّةُ حَمَلَةِ الْحُجَّةِ kavli ᶜatf-ı tefsīrī olmak gālibdir.

اَلرَّبُوضُ [er-rabūḍ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) İri ve dalları geniş ağaca denir; cemᶜi رُبُضٌ [rubuḍ] gelir zammeteynle. Ve ahālīsi çok karyeye denir; yukālu: قَرْيَةٌ رَبُوضٌ أَيِ الْكَثِيرَةُ الْأَهْلِ Ve iri ve yoğun zencīre denir. Ve bol zırha denir, دِرْعٌ وَاسِعَةٌ maᶜnāsına.

اَلرَّابِضَانِ [er-rābiḍān] Türk ile Ḥabeşe tāᵓifesine ıtlāk olunur; kāle'ş-şārih ve minhu hadīsu Muᶜāviye: «لاَ تَبْعَثُوا الرَّابِضَيْنِ أَيِ التُّرْكَ وَالْحَبَشَةَ يُرِيدُ لاَ تُهَيِّجُوهُمْ عَلَيْكُمْ مَا دَامُوا لاَ يَقْصِدُونَكُمْ

اَلرَّبِيضُ [er-rabīḍ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Çobanlarıyla bilece yataklarında ve mandıralarında müctemiᶜ koyun ve keçi sürüsüne denir; yukālu: هَذَا رَبِيضُ فُلاَنٍ أَيْ غَنَمُهُ بِرُعَاتِهَا مُجْتَمِعَةً فِي مَرْبِضِهَا Ve karında bağırsakların cemᶜiyyet-gāhına denir, مَرْبِضٌ [merbiḍ] gibi ki مَجْلِسٌ [meclis] ve مَقْعَدٌ [maḳᶜad] veznlerindedir.

اَلرَّبَّاضُ [er-rabbāḍ] (شَدَّادٌ [şeddād] veznide) Arslana denir.

اَلتِّرْبَاضُ [et-tirbāḍ] (tā'nın kesriyle) Aspur çiçeğine denir, عُصْفُرٌ [ᶜuṣfur] gibi.

اَلتَّرْبِيضُ [et-terbīḍ] Tulumun dibini doldurup örtecek kadar su makūlesi komak maᶜnāsınadır; yukālu: رَبَّضَ السِّقَاءَ إِذَا جَعَلَ فِيهِ مَا يَغْمُرُ قَعْرَهُ

[ر ح ض]

اَلرَّحْضُ [er-raḥḍ] (مَحْضٌ [maḥḍ] vezninde) Yaykamak maᶜnāsınadır; yukālu: رَحَضَ الثَّوْبَ رَحْضًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا غَسَلَهُ Ve

رَحْضٌ [raḥḍ] Eski kırbaya ve eski su tulumuna denir.

اَلْإِرْحَاضُ [el-irḥāḍ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi yaykamak maᶜnāsınadır; yukālu: أَرْحَضَهُ بِمَعْنَى رَحَضَهُ

اَلرَّحِيضُ [er-raḥīḍ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلْمَرْحُوضُ [el-merḥūḍ] Yaykanmış nesneye denir; yukālu: ثَوْبٌ رَحِيضٌ وَمَرْحُوضٌ أَيْ مَغْسُولٌ

اَلْمِرْحَاضُ [el-mirḥāḍ] Çırpıcı ve libās yaykayıcının tokmağına ve tokacına denir; yukālu: رَحَضَ ثَوْبَهُ بِالْمِرْحَاضِ وَهِيَ خَشَبَةٌ تُضْرَبُ بِهَا الثَّوْبُ Ve içinde nesne yaykayacak şeyᵓe denir, taşt ve tekne gibi. Ve gasl-hāneye ıtlāk olunur. Ve baᶜzen memşādan kināye olunur. Cemᶜi مَرَاحِيضُ [merāḥīḍ]dir.

اَلْمِرْحَضَةُ [el-mirḥaḍat] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) İçinde tevaddī edecek nesneye denir, kenīf dedikleri gibi; yukālu: جَاءَ بِالْمِرْحَضَةِ وَهِيَ شَيْءٌ يُتَوَضَّأُ فِيهِ

اَلرِّحْضِيَّةُ [er-riḥḍiyyat] (rā'nın kesriyle) Ensār-ı kirāma ve Benī Suleym'e mahsūs bir karyedir.

اَلرُّحَضَاءُ [er-ruḥaḍāᵓ] (حُشَشَاءُ [ḥuşeşāᵓ] veznide) Hummā ᶜakibinde zuhūr eden tere denir, ᶜalā-kavlin şol çok tere denir ki çok-

luğundan gövdenin derisini gasl eder ola; yukālu: أَخَذَتْهُ الرُّحَضَاءُ وَهِيَ الْعَرَقُ إِثْرَ الْحُمَّى أَوْ عَرَقٌ يَغْسِلُ الْجِلْدَ كَثْرَةً ve yukālu: رُحِضَ الْمَحْمُومُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ فَهُوَ مَرْحُوضٌ

اَلرُّحَاضُ [er-ruḥāḍ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) İsmdir, hummā ᶜakibinde terlemeye denir.

رَحَّاضٌ [Raḥḥāḍ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Esāmī-i ricāldendir.

اَلْإِرْتِحَاضُ [el-irtiḥāḍ] Rüsvāy olmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِرْتَحَضَ الرَّجُلُ إِذَا افْتَضَحَ

رَحْضَةُ [Raḥḍat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Esmādandır, Ḫufāf b. Īmāʾ b. Raḥḍa ashābdandır.

[ر ض ض]

اَلرَّضُّ [er-raḍḍ] (rā'nın fethi ve ḍād'ın teşdīdiyle) Bir nesneyi bulgur gibi dövüp ufatmak maᶜnāsınadır; yukālu: رَضَّ الشَّيْءَ رَضًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا دَقَّهُ وَجَرَشَهُ Ve

رَضٌّ [raḍḍ] Çekirdeği çıkarılıp süte ıslanmış olan hurmāya denir ki kahvaltı ederler, مُرِضَّةٌ [muriḍḍat] dahi denir.

اَلرَّضِيضُ [er-raḍīḍ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلْمَرْضُوضُ [el-merḍūḍ] Dövülüp hurd haşhāş olmuş nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ رَضِيضٌ وَمَرْضُوضٌ أَيْ مَدْقُوقٌ

اَلْمُرِضَّةُ [el-muriḍḍat] (mīm'in zammı ve rā'nın kesriyle) ve

اَلْمِرَضَّةُ [el-miraḍḍat] (mīm'in kesri ve rā'nın fethiyle) Bunlar da çekirdeği çıkarılıp süte ıslatılmış hurmāya denir. Ve

مُرِضَّةٌ [muriḍḍat] (mīm'in zammıyla) Meʾkūlāt ve meşrūbāttan şol nesneye denir ki ekl ve şürb olundukta harāretinden derhāl bedenden ter akıtır ola; yukālu: هِيَ مُرِضَّةٌ أَيْ أُكْلَةٌ أَوْ شُرْبَةٌ إِذَا أَكَلْتَهَا أَوْ شَرِبْتَهَا أَرَضَّتْ عَرَقَكَ فَأَسَالَتْهُ

اَلرُّضَاضُ [er-ruḍāḍ] (rā'nın zammıyla) Ufantıya denir.

اَلرَّضْرَاضُ [er-raḍrāḍ] (rā'nın fethiyle) ve

اَلرَّضْرَضُ [er-raḍraḍ] (عَرْعَرٌ [ᶜarᶜar] vezninde) Çakıl taşına, ᶜalā-kavlin hurdelerine denir ki çay taşı taᶜbīr olunur; yukālu: اَلْمَاءُ يَجْرِي عَلَى الرَّضْرَاضِ وَالرَّضْرَضِ أَيِ الْحَصَى أَوْ صِغَارِهَا Ve

رَضْرَاضٌ [raḍrāḍ] Çakıl taşlarıyla döşenmiş yere denir. Ve şişmān kişiye denir, müʾennesi رَضْرَاضَةٌ [raḍrāḍat]tır; yukālu: رَجُلٌ رَضْرَاضٌ وَامْرَأَةٌ رَضْرَاضَةٌ أَيْ لَحِيمٌ Ve hurde yağmur katrelerine denir. Ve semizliğinden titrer olan sağrıya denir; yukālu: كَفَلٌ رَضْرَاضٌ أَيْ مُرْتَجٌّ

اَلْأَرَضُّ [el-araḍḍ] (hemzenin ve rā'nın fethiyle) Yerinden ayrılmayan tenbele denir; yukālu: رَجُلٌ أَرَضُّ أَيْ قَاعِدٌ لَا يَبْرَحُ

اَلْإِرْضَاضُ [el-irḍāḍ] (hemzenin kesriyle) Yerinden ağır ve geç deprenir olmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَرَضَّ الرَّجُلُ إِذَا أَبْطَأَ وَثَقُلَ Ve رَثِيئَةٌ [reṯīʾet] yaᶜnī ekşi süt katılan tāze süt yoğurt gibi koyulmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَرَضَّتِ الرَّثِيئَةُ إِذَا خَثَرَتْ Ve pek seğirtmek maᶜnāsına olmakla maᶜnā-yı evvel ile zıdd olur; yukālu: أَرَضَّ الرَّجُلُ إِذَا عَدَا عَدْوًا شَدِيدًا

اَلرَّضْرَضَةُ [er-raḍraḍat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Kırmak maᶜnāsınadır; yukālu: رَضْرَضَهُ إِذَا كَسَرَهُ

اَلتَّرَضْرُضُ [et-teraḍruḍ] (تَزَلْزُلٌ [tezelzul] vezninde) Kırılmak maᶜnāsınadır; yukālu: اَلْحِجَارَةُ تَتَرَضْرَضُ أَيْ تَتَكَسَّرُ

[ر ف ض]

اَلرَّفْضُ [er-rafḍ] (خَفْضٌ [ḫafḍ] vezninde) ve

اَلرَّفَضُ [er-rafaḍ] (fethateynle) Terk eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: رَفَضَهُ رَفْضًا وَرَفَضًا

مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ إِذَا تَرَكَهُ Ve develeri otladıkta müseyyeb salıvermek maᶜnāsınadır; yukālu: رَفَضَ الْإِبِلَ إِذَا تَرَكَهَا تَتَبَدَّدُ فِي مَرْعَاهَا Ve

رَفْضٌ [rafḍ] Otlakta müseyyeb salıverilmiş develere denir; fethateynle de cāᵓizdir. Cemᶜi أَرْفَاضٌ [erfāḍ] gelir. Ve

رَفَضٌ [rafaḍ] Hurmānın salkımı dağılıp kapçıkları dökülmek maᶜnāsınadır; yukālu: رَفَضَ النَّخْلُ إِذَا انْتَشَرَ عِذْقُهُ وَسَقَطَ قِيقَاؤُهُ Ve dere açılıp bolalmak maᶜnāsınadır; yukālu: رَفَضَ الْوَادِي إِذَا اتَّسَعَ Ve atmak maᶜnāsınadır; yukālu: رَفَضَهُ إِذَا رَمَاهُ

اَلْإِرْفَاضُ [el-irfāḍ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi develeri otlakta salma eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَرْفَضَ الْإِبِلَ بِمَعْنَى رَفَضَهَا Ve dere gittikçe bolalmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَرْفَضَ الْوَادِي إِذَا اتَّسَعَ

اَلرُّفُوضُ [er-rufūḍ] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde) Deve sürüsü çoban geriden gözettiği hālde kendi başlarına müseyyeb otlamak maᶜnāsınadır; yukālu: رَفَضَتِ الْإِبِلُ رُفُوضًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَعَتْ وَحْدَهَا وَالرَّاعِي يَنْظُرُ إِلَيْهَا Ve

رُفُوضُ النَّاسِ [rufūḍu'n-nās] İnsān bölüklerine denir ki رَفْضٌ [rafḍ]ın cemᶜidir; tekūlu: رَأَيْتُ رَفَضًا مِنَ النَّاسِ وَرُفُوضًا أَيْ فِرْقَةً وَفِرَقًا Ve

رُفُوضُ الْأَرْضِ [rufūḍu'l-arḍ] Taht-ı temellüke dāhil olmayarak arzlara denir. Ve perākende parça parça çayırlara denir; yukālu: فِي الْمَرْعَى رُفُوضٌ مِنَ الْكَلَإِ أَيْ مُتَفَرِّقَةٌ

اَلرَّافِضَةُ [er-rāfiḍat] Çoban geriden gözeterek kendi başlarına müseyyeb otlayıcı develere denir; رَفْضٌ [rafḍ] dahi denir; yukālu: إِبِلٌ رَافِضَةٌ وَرَفْضٌ أَيْ رَاعِيَةٌ وَحْدَهَا وَالرَّاعِي يَنْظُرُ إِلَيْهَا Ve başbuğlarını ve serᶜ-askerlerini terk eden ᶜaskere denir; رَوَافِضُ [revāfiḍ] cemᶜidir; yukālu: لَا خَيْرَ فِي الرَّوَافِضِ وَهِيَ كُلُّ جُنْدٍ تَرَكُوا قَائِدَهُمْ Ve

رَافِضَةٌ [Rāfiḍat] Şīᶜa tāᵓifesinden bir fırkaya ıtlāk olunur ki mukaddemā Zeyd b. ᶜAlī b. el-Ḥüseyn b. ᶜAlī el-Murtaḍā radiyallāhu ᶜanhum hazretlerine beyᶜat edip baᶜdehu Zeyd'in Hazret-i Ebū Bekr ve ᶜÖmer'den teberrī eylemesini istidᶜā eylemeleriyle "Onlar cedd-i emcedim ᶜaleyhi's-salātu ve's-selām hazretlerinin vezīrleri idi, ne güne teberrī edeyim!" diye ibā eylediğinden Zeyd'i terk edip yanından dağılmalarıyla رَافِضَةٌ [rāfiḍat] ıtlāk olundu; nisbetinde رَافِضِيٌّ [Rāfiḍiyy] denir.

اَلْإِسْتِرْفَاضُ [el-istirfāḍ] Bu dahi dere bolalmak maᶜnāsınadır; yukālu: اِسْتَرْفَضَ الْوَادِي إِذَا اتَّسَعَ

اَلرَّفِيضُ [er-rafīḍ] (أَمِيرٌ [emīr] veznince) Terk olunmuş nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ رَفِيضٌ أَيْ مَرْفُوضٌ Ve tere denir, عَرَقٌ [ᶜaraḳ] maᶜnāsına. Ve pāre pāre kırılmış mızrağa denir; yukālu: رُمْحٌ رَفِيضٌ أَيْ مُتَكَسِّرٌ

اَلرُّفَاضُ [er-rufāḍ] (غُرَابٌ [ġurāb] veznince) Bir nesnenin ufanmış dağıntısına denir; yukālu: رُفَاضُ الشَّيْءِ أَيْ مَا تَحَطَّمَ مِنْهُ فَتَفَرَّقَ

اَلرَّفَّاضَةُ [er-raffāḍat] (جَبَّانَةٌ [cebbānet] veznince) Dāᵓimā parça parça çayırlıkları otlatır olan çobanlara denir.

اَلرَّفَضُ [er-rafaḍ] (fethateynle ve fā'nın sükūnuyla) Azca suya denir; yukālu: فِي الْقِرْبَةِ رَفَضٌ مِنَ الْمَاءِ أَيْ قَلِيلٌ

اَلْمَرَافِضُ [el-merāfiḍ] (mīm'in fethiyle) Derenin sel suları munsabb olan mevziᶜlerine denir; yukālu: جَاءَ سَيْلٌ تَخِرُّ مِنْهُ مَرَافِضُ الْوَادِي أَيْ حَيْثُ يَرْفُضُ إِلَيْهِ السَّيْلُ

اَلرُّفَضَةُ [er-rufaḍat] (هُمَزَةٌ [humezet] veznince) Bir nesneyi tīz terk eder olan kimseye denir, niteki قُبَضَةٌ [ḳubaḍat] bir nesneyi çabuk ahz ve temessük eden adama denir; yukālu: رَجُلٌ قُبَضَةٌ رُفَضَةٌ إِذَا كَانَ يَتَمَسَّكُ بِالشَّيْءِ

ثُمَّ يَدَعُهُ

اَلتَّرْفِيضُ [et-terfīḍ] Kırbada cüzʾīce su alıkomak maᶜnāsınadır; yukālu: رَفَّضَ فِي الْقِرْبَةِ إِذَا أَبْقَى فِيهَا قَلِيلاً مِنَ الْمَاءِ Ve aygır at āletini salkıca salıvermek maᶜnāsınadır; yukālu: رَفَضَ الْفَرَسُ إِذَا أَدْلَى وَلَمْ يَسْتَحْكِمْ إِنْعَاظُهُ

اَلْإِرْفِضَاضُ [el-irfiḍāḍ] Gözyaşı çehreye saçılmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِرْفَضَّ الدَّمْعُ إِذَا تَرَشَّشَ Ve bir nesne dağılıp gitmek maᶜnāsınadır; yukālu:إِرْفَضَّ الشَّيْءُ إِذَا تَفَرَّقَ وَذَهَبَ

اَلتَّرَفُّضُ [et-teraffuḍ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] veznide) إِرْفِضَاضٌ [irfiḍāḍ] maᶜnāsınadır. Ve pāre pāre kırılmak maᶜnāsınadır; yukālu:تَرَفَّضَ الشَّيْءُ إِذَا تَكَسَّرَ

اَلرَّافِضُ [er-rāfiḍ] Tārik ve rāmī maᶜnālarınadır. Ve ᶜAmr b. Aḥmer el-Bāhilī nām şāᶜirin işbu: «إِذَامَا الْحِجَازِيَّاتُ أَغْلَقْنَ | | بِمَيْثَاءَ لاَ يَأْلُوكَ رَافِضُهَا صَخْرَا» beytinde vākiᶜ olan رَافِضٌ [rāfiḍ] rāmī maᶜnāsınadır. Mefhūm-ı beyt budur ki "Ḥicāz ülkesi zāt-ı eşcār olmakla mahbūbeleri emtiᶜa ve esbābların ağaçlar üzere atıp istizlāl eylediklerinde memdūha olan mahbūbeler sehle ve leyyine olan arzlarında ki kemāl-i līn ü sühūletinden rāmī bir taş bulmamakla sana atmaya kudret-yāb olmazlar. O mahbūbeler de onda çadırlarını kurup tınāblarını çekerler."

[ر ك ض]

اَلرَّكْضُ [er-rekḍ] (rā'nın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Ayakla harıl harıl tepmek maᶜnāsınadır; ve minhu kavluhu taᶜālā: ﴿أُرْكُضْ بِرِجْلِكَ هَذَا مُغْتَسَلٌ بَارِدٌ وَشَرَابٌ﴾ Ve kakıvermek maᶜnāsınadır; yukālu: رَكَضَهُ إِذَا دَفَعَهُ Ve at seğirtsin diye rākib ayaklarıyla vurup harıl harıl tepmek maᶜnāsınadır; yukālu: رَكَضَ الْفَرَسَ بِرِجْلَيْهِ إِذَا اسْتَحَثَّهُ لِلْعَدْوِ Ve kuş uçarken yāhūd uçmak için kanatlarını depretmek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: هُوَ يَرْكُضُ جَنَاحَيْهِ أَيْ يُحَرِّكُ Ve kaçmak maᶜnāsınadır; ve minhu kavluhu taᶜālā: ﴿إِذَا هُمْ مِنْهَا يَرْكُضُونَ﴾ أَيْ يَهْرَبُونَ Ve seğirtmek maᶜnāsınadır; yukālu: رُكِضَ الْفَرَسُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ فَرَكَضَ هُوَ أَيْ عَدَا

اَلرَّكْضَةُ [er-rekḍat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Defᶜa ve hareket maᶜnāsınadır. Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīsu fi'l-mustehādati: «هِيَ رَكْضَةٌ مِنَ الشَّيْطَانِ» أَيْ دَفْعَةٌ وَحَرَكَةٌ مِنْهُ Ve tekūlu'l-ᶜArab: هُوَ لاَ يَرْكُضُ الْمِحْجَنَ أَيْ لاَ يَدْفَعُ عَنْ نَفْسِهِ

اَلرَّاكِضُ [er-rākiḍ] Seğirtici ata denir.

اَلْمَرْكُوضُ [el-merkūḍ] رَكْضٌ [rekḍ] Ricl ile seğirtirilmiş ata denir ki mechūldendir.

مَرَاكِضُ الْحَوْضِ [merākiḍu'l-ḥavḍ] (mīm'in fethiyle) Havuzun kenārlarına ıtlāk olunur ki dem-be-dem oraları su darb eder; tekūlu: قَعَدْنَا عَلَى مَرَاكِضِ الْحَوْضِ أَيْ جَوَانِبِهِ الَّتِي يَضْرِبُهَا الْمَاءُ

اَلْمِرْكَضُ [el-mirkaḍ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Āteş ölçürecek kösküye denir مِسْعَرُ النَّارِ [misᶜaru'n-nār] maᶜnāsına.

اَلْمِرْكَضَةُ [el-mirkeḍat] (مِكْنَسَةٌ [mikneset] vezninde) Yayın bir cānibine denir ki bir hānesi olacaktır; ikisine مِرْكَضَتَانِ [mirkeḍatān] denir. Ve dāʾimā ayaklarıyla yeri tepip vuran ata denir; tāʾ mübālaga içindir; yukālu: فَرَسٌ مِرْكَضَةٌ إِذَا كَانَ يَرْكُضُ الْأَرْضَ بِقَوَائِمِهَا

اَلْإِرْكَاضُ [el-irkāḍ] (hemzenin kesriyle) Hatunun karnında çocuğu pek büyümek maᶜnāsınadır; yukālu: أَرْكَضَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا عَظُمَ وَلَدُهَا فِي بَطْنِهَا

اَلْإِرْتِكَاضُ [el-irtikāḍ] Muztarib ve bī-karār olmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِرْتَكَضَ الرَّجُلُ

فِي أَمْرِهِ إِذَا اضْطَرَبَ

اَلْمُرْتَكَضُ [el-murtekeḍ] (ism-i mekāndır) Kuyuda suyun birikip çoğalacak yerine denir; yukālu: هَذَا مُرْتَكَضُ الْمَاءِ أَيْ مَجْمَعُهُ

اَلْمُرَاكَضَةُ [el-murākaḍat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) At seğirtişmek maᶜnāsınadır; yukālu: رَاكَضَهُ إِذَا أَعْدَى كُلٌّ مِنْهُمَا فَرَسَهُ

اَلتَّرْكُضَاءُ [et-terkuḍā᾽] (tā'nın fethi ve kāf'ın zammıyla) ve

اَلتِّرْكِضَاءُ [et-tirkiḍā᾽] (tā'nın ve kāf'ın kesriyle) İki kelimedir ki nahviyyūn onlar ile temsīl edip lākin maᶜnālarını tefsīr eylemediler. Benim zannımda رَكْضٌ [rakḍ] maᶜnāsınadırlar. Şārih der ki Ebū Ḥayyān Şerḥu Teshīl'de salınarak yürümek ile tefsīr eylemiştir ki yine رَكْضٌ [rakḍ]dan meᵓhūz olur: قَالُوا هُوَ يَمْشِي التِّرْكُضَاءَ وَالتَّرْكِضَاءَ وَهِيَ مِشْيَةٌ فِيهَا تَبَخْتُرٌ

[ر م ض]

اَلرَّمَضُ [er-ramaḍ] (fethateynle) Güneşin ısısı kuma ve taşa be-gāyet teᵓsīr eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: رَمِضَتِ الشَّمْسُ رَمَضًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا وَقَعَتْ عَلَى الرَّمْلِ وَغَيْرِهِ وَقْعًا شَدِيدًا Ve gün ziyādesiyle ısı olmak maᶜnāsınadır; tekūlu: رَمِضَ يَوْمُنَا رَمَضًا إِذَا اشْتَدَّ حَرُّهُ Ve kızgın yerde yalın yürümekle ayak yanmak maᶜnāsınadır; yukālu: رَمِضَتْ قَدَمُهُ إِذَا احْتَرَقَتْ مِنَ الرَّمْضَاءِ Ve mevāşī pek ısı vaktte otlamakla ciğerleri yaralanmak maᶜnāsınadır; yukālu: رَمِضَتِ الْغَنَمُ إِذَا رَعَتْ فِي شِدَّةِ الْحَرِّ فَقَرِحَتْ أَكْبَادُهَا

اَلرَّمْضَاءُ [er-ramḍā᾽] (حَمْرَاءُ [ḥamrā᾽] vezninde) Güneşin şiddet-i harāretinden pek kızgın yere denir; yukālu: مَشَى عَلَى الرَّمْضَاءِ أَيِ الْأَرْضِ الشَّدِيدَةِ الْحَرِّ

اَلرَّمْضُ [er-ramḍ] (rā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Koyunu derisi üzerinde olarak yarıp kızgın taş üzere vazᶜ eyledikten sonra üstüne ısı kül örtmek cihetiyle biryān eylemek maᶜnāsınadır ki orman kebābının bir türlüsüdür; yukālu: رَمَضَ الشَّاةَ رَمْضًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا شَقَّهَا وَعَلَيْهَا جِلْدُهَا وَطَرَحَهَا عَلَى الرَّضْفَةِ وَجَعَلَ فَوْقَهَا الْمِلَّةَ لِتَنْضَجَ Ve koyunu kızgın yerde otlatmak maᶜnāsınadır; yukālu: رَمَضَ الْغَنَمَ إِذَا رَعَاهَا فِي الرَّمْضَاءِ Ve temreni yufkaltıp keskinletmek için iki yalçın taş arasına koyup dövmek maᶜnāsınadır; yukālu: رَمَضَ النَّصْلَ رَمْضًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا جَعَلَهُ بَيْنَ حَجَرَيْنِ أَمْلَسَيْنِ ثُمَّ دَقَّهُ لِيَرِقَّ

اَلْإِرْمَاضُ [el-irmāḍ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi mevāşīyi kızgın yerde otlatmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَرْمَضَ الْغَنَمَ إِذَا رَعَاهَا فِي الرَّمْضَاءِ Ve bir kimsenin bir yerini acıtıp ağrıtmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: أَرْمَضَهُ إِذَا أَوْجَعَهُ Ve yakmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَرْمَضَهُ إِذَا أَحْرَقَهُ Ve ısı pek şedīd olmakla nāsı āzürde kılmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَرْمَضَ الْحَرُّ الْقَوْمَ إِذَا اشْتَدَّ عَلَيْهِمْ فَآذَاهُمْ

اَلتَّرْمِيضُ [et-termīḍ] Bu dahi mevāşīyi kızgın yerde otlatmak maᶜnāsınadır; yukālu: رَمَّضَ الْغَنَمَ بِمَعْنَى أَرْمَضَهَا Ve bir kimseye bir mikdārca muntazır olup savuşup gitmek maᶜnāsınadır; tekūlu: رَمَّضْتُهُ أَيِ انْتَظَرْتُهُ شَيْئًا قَلِيلاً ثُمَّ مَضَيْتُ Ve oruç tutmağa niyyet eylemek maᶜnāsınadır; tekūlu: رَمَّضْتُ الصَّوْمَ أَيْ نَوَيْتُهُ

اَلرَّمَاضَةُ [er-ramāḍat] (rā'nın fethiyle) Bir nesnenin ziyādesiyle keskinliğine denir; yukālu: فِيهِ رَمَاضَةٌ أَيْ حِدَّةٌ وَوَقْعٌ

اَلرَّمِيضُ [er-ramīḍ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Pek keskin ve müᵓessir bıçağa denir; yukālu: شَفْرَةٌ رَمِيضٌ أَيْ بَيِّنُ الرَّمَاضَةِ وَقِيعٌ حَدِيدٌ

اَلرَّمِضَةُ [er-ramiḍat] (فَرِحَةٌ [feriḥat] vezninde) Şol hatuna denir ki yürürken uyluklarını birbirine sürer ola; yukālu: إِمْرَأَةٌ رَمِضَةٌ إِذَا

كَانَتْ تَحُكُّ فَخِذُهَا فَخِذَهَا الْأُخْرَى

رُمَيْضٌ [Rumeyḍ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Esāmīdendir: Ruşeyd b. Rumeyḍ şuʿarādandır; رُشَيْدٌ [Ruşeyd] dahi musaggardır.

شَهْرُ رَمَضَانَ [şehru ramaḍān] Müʾminlerin maʿlūmudur ki māh-ı rūzedir. Cemʿi رَمَضَانَاتٌ [ramaḍānāt] ve رَمَضَانُونَ [ramaḍānūn] gelir ve أَرْمِضَةٌ [ermiḍat] gelir ve أَرْمُضٌ [ermuḍ] gelir, şāzz olarak أَفْلُسٌ [eflus] vezninde.

Ve رَمَضَانُ [ramaḍān] tesmiyesinin vechi budur ki vaktā ki ʿArablar şühūru esmā-i kadīmesinden tahvīl eylediklerinde o sene her ay ne mevsimde vākiʿ olduysa onunla tesmiye eylediler; māh-ı mezbūrun lügat-ı kadīmede ismi نَاتِقٌ [nātiḳ] olup o sene mevsim şiddet-i harre tesādüf eylemekle رَمَضَانُ [ramaḍān] ile tesmiye eylediler. ʿİnde'l-baʿḍ رَمِضَ الصَّائِمُ إِذَا اشْتَدَّ حَرُّ جَوْفِهِ māddesinden yāhūd حَرْقٌ [ḥarḳ] maʿnāsına olan رَمَضٌ [ramaḍ]dan meʾhūzdur, sāʾimin günāhlarını yakıp mahv eylediği için ıtlāk olundu. Ve رَمَضَانُ [ramaḍān] lafzı baʿzılar ʿindinde esmā-i hüsnādan olmakla bu kavl eğer sahīḥ ise müştak değildir yāhūd غَافِرٌ [ġāfir] maʿnāsına rāciʿdir ki zünūbu mahv ve izāle edici demek olur.

Şārih der ki *Miṣbāḥ*'ın beyānına göre cemʿi أَرْمِضَاءُ [ermiḍāʾ] ve Yūnus rivāyeti üzere رَمَاضِينُ [ramāḍīn] dahi mesmūʿdur; شَعَابِينُ [şeʿābīn] gibi. Ve baʿzı ʿulemāʾ جَاءَ رَمَضَانُ aczınlay demeyi menʿ eylediler, belki جَاءَ شَهْرُ رَمَضَانَ demek lāzımdır, zīrā: «لاَ تَقُولُوا رَمَضَانُ فَإِنَّ رَمَضَانُ اسْمٌ مِنْ أَسْمَاءِ اللهِ تَعَالَى وَلَكِنْ قُولُوا شَهْرُ رَمَضَانَ» ʿunvānında hadīs vārid olmuştur, lākin Beyhaḳī bu hadīsi taʿzīf eyledi ve hattā ehādīs-i sahīhada sābittir ki «إِذَا جَاءَ رَمَضَانُ فُتِحَتْ أَبْوَابُ الْجَنَّةِ وَغُلِّقَتْ أَبْوَابُ النَّارِ وَصُفِدَتِ الشَّيَاطِينُ» ʿunvānıyla hadīs-i şerīf vārid olmuştur. Pes mücerreden īrādı cāʾizdir.

اَلرَّمَضِيُّ [er-ramaḍiyy] (rā'nın ve mīm'in fethiyle) Yaz mevsiminin āhiri ve güz faslının evvelinde nümāyān olan sehāba ve yağmura ıtlāk olunur; yukālu: سَحَابٌ رَمَضِيٌّ وَهُوَ مَا كَانَ فِي آخِرِ الصَّيْفِ وَأَوَّلِ الْخَرِيفِ

اَلتَّرَمُّضُ [et-terammuḍ] (تَفَعُّلٌ [tefaʿul] vezninde) Öğle ıssılığında āhū sayd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: تَرَمَّضَ الظَّبْيُ إِذَا صَادَهُ فِي الْهَاجِرَةِ Ve miʿde bulanıp gaseyān gelmek maʿnāsınadır; tekūlu. تَرَمَّضَتْ نَفْسِي إِذَا غَثَتْ

اَلْإِرْتِمَاضُ [el-irtimāḍ] Yerinden kalkıtıp sıçratmak maʿnāsınadır; yukālu: إِرْتَمَضَتِ الْفَرَسُ بِرَاكِبِهَا إِذَا وَثَبَتْ بِهِ Teʾnīs, kısrak olmak iʿtibārıyladır. Ve bir kimseye bir ʿārıza pek güç ve şiddetli gelmekle muztarib ve bīkarār olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِرْتَمَضَ زَيْدٌ مِنْ كَذَا إِذَا اشْتَدَّ عَلَيْهِ وَأَقْلَقَهُ Ve bir kimseye acıyıp esirgemek maʿnāsınadır; yukālu: إِرْتَمَضَ لِفُلَانٍ إِذَا حَدِبَ لَهُ Ve bir adamın ciğeri fāsid ve tebāh olmak maʿnāsınadır; yukālu: إِرْتَمَضَ كَبِدُهُ إِذَا فَسَدَتْ

[ر و ض]

اَلرَّوْضَةُ [er-ravḍat] (rā'nın fethiyle) ve اَلرِّيضَةُ [er-rīḍat] (rā'nın kesriyle) Kumluktan ve çayırlık ve çemenlikten su yatağı olan yaʿnī cā-be-cā sulu olan yere denir ki merg-zār taʿbīr olunur; iştikāk-ı kebīr vechiyle اِسْتِرَاضَةٌ [istirāḍat]-ı māʾ māddesinden meʾhūzdur; yukālu: فِي أَرْضِهِ رَوْضَةٌ وَرِيضَةٌ وَهِيَ مِنَ الرَّمْلِ وَالْعُشْبِ مُسْتَنْقَعُ الْمَاءِ Ve

رَوْضَةٌ [ravḍat] Kırbanın yarısı mikdārı suya denir; yukālu: فِي الْقِرْبَةِ رَوْضَةٌ أَيْ نَحْوُ النِّصْفِ Ve mutlakan gölcük ve havuz ve

bend makūlesi yerlerde müctemiᶜ suya denir. Cemᶜ-i cinsi رَوْضٌ [ravḍ]dır ve cemᶜ-i sīgı رِيَاضٌ [riyāḍ] ve رِيضَانٌ [rīḍān] gelir rā'ların kesriyle.

اَلرِّيَاضُ [er-riyāḍ] رَوْضَةٌ [ravḍat]ın cemᶜidir. Ve Mehre ile Ḥaḍramevt beyninde bir mevziᶜ ismidir.

رِيَاضُ الرَّوْضَةِ [Riyāḍu'r-Ravḍat] Mehre'de bir mevziᶜdir.

رِيَاضُ الْقَطَا [Riyāḍu'l-Ḳaṭā] Bir mevziᶜ-i āherdir.

اَلرِّيَاضُ [er-riyāḍ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) ve

اَلرِّيَاضَةُ [er-riyāḍat] (كِتَابَةٌ [kitābet] veznin-de) Tor taya baş öğretmek maᶜnāsınadır; yukālu: رَاضَ الْمُهْرَ رِيَاضًا وَرِيَاضَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا ذَلَّلَهُ

اَلرَّائِضُ [er-rāᵓiḍ] Tor taylara baş öğretici cündīye denir. Cemᶜi رَائِضَةٌ [rāḍat] gelir, قَائِدٌ [ḳāᵓid] ve قَادَةٌ [ḳādet] gibi ve رُوَّاضٌ [ruvvāḍ] gelir, حُسَّادٌ [hussād] vezninde.

اَلْمَرُوضُ [el-merūḍ] (مَقُولٌ [maḳūl] veznin-de) Baş öğretilmiş taya denir.

اَلْإِرْتِيَاضُ [el-irtiyāḍ] (اِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] veznin-de) Tay taᶜlīm olunmakla baş öğrenmek maᶜnāsınadır; yukālu: اِرْتَاضَ الْمُهْرُ إِذَا صَارَ مَرُوضًا

اَلرَّيِّضُ [er-rayyiḍ] (سَيِّدٌ [seyyid] vezninde) Şol tor ve ᶜacemī dābbeye denir ki ibtidā baş öğretilmeğe başlanıp lākin henüz öğrenmeyip torlak ola; yukālu: نَاقَةٌ رَيِّضٌ إِذَا كَانَتْ أَوَّلَ مَا رِيضَتْ وَهِيَ صَعْبَةٌ بَعْدُ

اَلْمَرَاضُ [el-merāḍ] (mīm'in fethiyle) İsm-i mekāndır, şol yumuşak arzın aşağısında olan pek ve katı arza denir ki su oraya vardıkta salıvermeyip tutar ola. Cemᶜi مَرَائِضُ [merāᵓiḍ] ve مَرَاضَاتٌ [merāḍāt] gelir. Ve

مَرَاضٌ [Merāḍ] ve

مَرَائِضُ [Merāᵓiḍ] Birer mevziᶜ adlarıdır.

اَلْإِرَاضَةُ [el-irāḍat] (hemzenin kesriyle) Süt üzere süt komak maᶜnāsınadır; yukālu: أَرَاضَ الرَّجُلُ إِذَا صَبَّ اللَّبَنَ عَلَى اللَّبَنِ Ve kanmış iken yine içip miᶜdesini süt havuzuna döndürmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَرَاضَ الرَّجُلُ إِذَا رَوِيَ فَنَقَعَ بِالرِّيِّ Ve bir kerre içtikten sonra tekrār içmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَرَاضَ الرَّجُلُ إِذَا شَرِبَ عَلَلاً بَعْدَ نَهَلٍ Ve kandırmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَرَاضَ الْقَوْمَ إِذَا أَرْوَاهُمْ Ve minhu hadīsu Ummi Maᶜbed: «فَدَعَانَا بِإِنَاءٍ يُرِيضُ الرَّهْطَ» فِي رِوَايَةِ بَعْضٍ وَالْأَكْثَرُونَ يُرْبِضُ بِالْمُوَحَّدَةِ Ve

إِرَاضَةٌ [irāḍat] Derede su irkilip çoğalmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَرَاضَ الْوَادِي إِذَا اسْتَنْقَعَ فِيهِ الْمَاءُ

اَلْإِسْتِرَاضَةُ [el-istirāḍat] Bu dahi derede su irkilip çoğalmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْتَرَاضَ الْوَادِي بِمَعْنَى أَرَاضَ Ve bir mahal açılıp bolalmak maᶜnāsınadır; yukālu: اِسْتَرَاضَ الْمَكَانُ إِذَا اتَّسَعَ Ve dibini örtecek kadar havuza su dökülmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْتَرَاضَ الْحَوْضُ إِذَا صُبَّ فِيهِ مِنَ الْمَاءِ مَا يُوَارِي أَرْضَهُ Ve gönül ve tabīᶜat hoş olmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: إِسْتَارَضَتِ النَّفْسُ إِذَا طَابَتْ

اَلتَّرْوِيضُ [et-tervīḍ] Merg-zārlara mülāzemet eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: رَوَّضَ الرَّجُلُ إِذَا لَزِمَ الرِّيَاضَ Ve kır yeri çemenzār kılmak maᶜnāsınadır; yukālu: رَوَّضَ الْقَرَاحَ إِذَا جَعَلَهُ رَوْضَةً

اَلْمُرَاوَضَةُ [el-murāvaḍat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) Bir işe idhāl için bir kimseye müdārā eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: رَاوَضَهُ إِذَا دَارَاهُ حَتَّى يُدْخِلَهُ فِي الْأَمْرِ Ve şol مُرَاوَضَةٌ [murāvaḍat]-i mekrūhe ki eserde vārid olmuştur, bāyiᶜ satılık metāᶜını huzūrda

yok iken müşterīye vasf ve medh ederek beyᶜ eylemekten ᶜibārettir, ona beyᶜ-i muvāsafa dahi derler. Müᵓellif işbu esere telmīh eylemiştir: Kāle fi'n-*Nihāye* ve fī hadīsi İbni'l-Museyyib: «أَنَّهُ كَرِهَ الْمُرَاوَضَةَ» وَهُوَ أَنْ يُوَاصِفَ الرَّجُلُ بِالسِّلْعَةِ لَيْسَتْ عِنْدَهُ وَيُسَمَّى بَيْعَ الْمُوَاصَفَةِ وَبَعْضُ الْفُقَهَاءِ يُجِيزُهُ إِذَا وَافَقَتِ السِّلْعَةُ الصِّفَةَ Yaᶜnī vasf-ı mebīᶜin zātına muvāfık olursa cāᵓiz dediler.

FASLU'Ş-ŞĪNİ'L-MUᶜCEME
(فَصْلُ الشِّينِ الْمُعْجَمَةِ)

[ش ر ض]

اَلشِّرْوَاضُ [eş-şirvāḍ] (şīn'in kesriyle) Cüssesi iri olarak sölpük ve gevşek olan erkek deveye denir; yukālu: جَمَلٌ شِرْوَاضٌ أَيْ رِخْوٌ ضَخْمٌ

[ش ر ن ض]

اَلشِّرْنَاضُ [eş-şirnāḍ] (şīn'in kesriyle) İri olup uzun boyunlu olan erkek deveye denir; yukālu: جَمَلٌ شِرْنَاضٌ أَيْ ضَخْمٌ طَوِيلُ الْعُنُقِ

[ش م ر ض]

اَلشِّمِرْضَاضُ [eş-Şimirḍāḍ] (şīn'in ve mīm'in kesriyle) Cezīre'de bir şecer adıdır.

FASLU'Ḍ-ḌĀDİ'L-MUᶜCEME
(فَصْلُ الضَّادِ الْمُعْجَمَةِ)

[ض و ض]

اَلضَّوْضَى [eḍ-ḍavḍā] (ḍād'ın fethi ve elifin kasrıyla) Nāsın şamatasına ve gırīv ve feryādına denir; mehmūz da lügattir.

اَلْمُضَوْضِي [el-muḍavḍī] (ism-i fāᶜil bünyesiyle) Şamatacı şaltak kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ مُضَوْضٍ أَيْ مُصَوِّتٌ

FASLU'L-ᶜAYNİ'L-MÜHMELE
(فَصْلُ الْعَيْنِ الْمُهْمَلَةِ)

[ع ج م ض]

اَلْعَجَمْضَى [el-ᶜacemḍā] (حَبَرْكَى [ḥaberkā] vezninde) Bir nevᶜ hurmāya denir ki hurde olur.

[ع ر ب ض]

اَلْعِرْبَاضُ [el-ᶜirbāḍ] (قِرْطَاسٌ [ḳirṭās] vezninde) Kalın gövdeli adama ve deveye denir. Ve sakīl ve ᶜazīmü'l-heykel arslana denir. Ve kapı tırkacına denir ki yoğun olur. Ve

عِرْبَاضٌ [ᶜİrbāḍ] Esmādandır: Ebū Nuceyḥ ᶜİrbāḍ b. Sāriye ve ᶜİrbāḍ el-Kindī sahābīlerdir.

اَلْعِرَبْضُ [el-ᶜirabḍ] (قِمَطْرٌ [ḳimaṭr] vezninde) عِرْبَاضٌ [ᶜirbāḍ] ile iki maᶜnā-yı evvelde mürādiftir. Ve ᶜarīz nesneye denir.

اَلْعُرَابِضُ [el-ᶜurābiḍ] (عُلاَبِطٌ [ᶜulābiṭ] vezninde) İri ve galīz adama denir.

[ع ر ض]

اَلْعَرُوضُ [el-ᶜarūḍ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Mekke-i mükerreme'ye ve Medīne-i münevvere'ye ve nevāhī ve çevrelerine denir; yukālu: أُسْتُعْمِلَ فُلاَنٌ عَلَى الْعَرُوضِ أَيْ عَلَى مَكَّةَ وَالْمَدِينَةِ وَمَا حَوْلَهُمَا Ve baş öğretilmemiş ᶜacemī nākaya denir ki giderken sağa ve sola sapar; yukālu: نَاقَةٌ عَرُوضٌ إِذَا كَانَتْ لَمْ تُرَضْ Ve mīzān-ı şiᶜre ıtlāk olunur ki أَفَاعِيلُ [efāᶜīl] ve تَفَاعِيلُ [tefāᶜīl]den ᶜibārettir, şiᶜr onunla muᶜāraza ve mukābele olunup tashīhle mevzūnu nā-mevzūndan mütemeyyiz olduğu için yāhūd ᶜilm-i ᶜarūz ᶜulūm-ı külliyyeden bir nāhiye olduğu için tesmiye olundu, zīrā عَرُوضٌ [ᶜarūḍ] nāhiye maᶜnāsına da gelir yāhūd baş öğrenmemiş

ᶜacemī nāka gibi saᶜb olup sühūletle tālibe rām ve zelūl olmadığı için yāhūd şiᶜr kendisine ᶜarz ve tatbīk olunmakla muvāfık olanı sahīh ve muhālif geleni fāsid olduğu için yāhūd muhteriᶜi olan İmām Ḫalīl fenn-i mezbūre Mekke'de mülhem olduğu için tesmiye olundu. Ve

عَرُوضٌ [ᶜarūḍ] Şiᶜrden her beytin mısrāᶜ-ı evvelinin cüzᵓ-i ahīrine denir, gerek ᶜilel ve zihāfāttan sālim ve gerek mugayyer olsun, niteki mısrāᶜ-ı sānīnin cüzᵓ-i ahīrine ضَرْبٌ [ḍarb] denir. Ve bu müᵓennestir. Cemᶜi أَعَارِيضُ [eᶜārīḍ]dir, gūyā ki إِعْرِيضٌ [iᶜrīḍ]in cemᶜidir. Ve

عَرُوضٌ [ᶜarūḍ] Nāhiye maᶜnāsınadır; tekūlu: خُذْ فِي عَرُوضٍ سِوَى هَذِهِ أَيْ نَاحِيَةٍ Ve dağın yöresinde olan daracık yola denir; tekūlu: سَلَكْنَا فِي عَرُوضِ الْجَبَلِ أَيْ فِي طَرِيقٍ فِي عُرْضِهِ فِي مَضِيقٍ Ve عَرُوضُ الْكَلَامِ [ᶜarūḍu'l-kelām] Bir kelāmın fehvā ve mefhūmuna denir; tekūlu: عَرَفْتُ ذَلِكَ مِنْ عَرُوضِ كَلَامِهِ أَيْ فَحْوَاهُ Ve şol mekāna denir ki sülūk edenin önüne arkuru gele. Ve mutlakan çok nesneye denir; yukālu: حَيٌّ عَرُوضٌ أَيْ كَثِيرٌ Ve buluta ıtlāk olunur, arkuru zuhūr eylediği için. Ve taᶜāma denir; tekūlu: أَكَلْتُ عَرُوضًا أَيْ طَعَامًا Ve

عَرُوضٌ [ᶜArūḍ] Ḳurre el-Esedī nām kimsenin feresi adıdır. Ve çalı ve dikenlik otlayan koyuna ve keçiye denir; yukālu: شَاةٌ وَمَعْزٌ عَرُوضٌ إِذَا كَانَ يَعْتَرِضُ الشَّوْكَ فَيَرْعَاهُ Ve bir kimseye ᶜārız olan işe ve hācete ıtlāk olunur; ve minhu yukālu: هُوَ رَبُوضٌ بِلاَ عَرُوضٍ أَيْ بِلاَ حَاجَةٍ عَرَضَتْ لَهُ

اَلْعَرْضُ [el-ᶜarḍ] (فَرْضٌ [farḍ] vezninde) Mekke'ye yāhūd Medīne'ye varmak maᶜnāsınadır; yukālu: عَرَضَ الرَّجُلُ عَرْضًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَتَى الْعَرُوضَ أَيْ مَكَّةَ أَوِ الْمَدِينَةَ Ve bir kimsenin önüne arkuru bir iş zuhūr eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: عَرَضَ لَهُ كَذَا وَعَرِضَ عَرْضًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا ظَهَرَ عَلَيْهِ وَبَدَا Ve bir kimseye bir nesneyi izhār eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: عَرَضَ الشَّيْءَ لَهُ إِذَا أَظْهَرَهُ لَهُ Ve bir nesneyi bir kimseye göstermek maᶜnāsınadır; yukālu: عَرَضَ الشَّيْءَ عَلَيْهِ إِذَا أَرَاهُ إِيَّاهُ Ve bir nesneyi bir nesne üzere arkuru komak maᶜnāsınadır; yukālu: عَرَضَ الْعُودَ عَلَى الْإِنَاءِ وَالسَّيْفَ عَلَى فَخِذِهِ عَرْضًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا وَضَعَهُ عَلَيْهِ عَرْضًا Ve bir nesneyi gözden geçirip hāline nazar eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: عَرَضَ الْجُنْدَ عَرْضَ عَيْنٍ إِذَا أَمَرَّهُمْ عَلَيْهِ وَنَظَرَ مَا حَالُهُمْ يَعْنِي أَمَرَّهُمْ عَلَى بَصَرِهِ لِيَعْرِفَ مَنْ غَابَ مِنْهُمْ وَمَنْ حَضَرَ Ve bir kimsenin hakkına bedel bir nesne vermek maᶜnāsınadır; yukālu: عَرَضَ لَهُ مِنْ حَقِّهِ ثَوْبًا إِذَا أَعْطَاهُ إِيَّاهُ مَكَانَ حَقِّهِ Ve bir kimseye perī ve gül ve cādū makūlesi görünmek maᶜnāsınadır; yukālu: عَرَضَتْ لَهُ الْغُولُ وَعَرِضَتْ عَرْضًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ إِذَا ظَهَرَتْ Teᵓnīsi سِعْلَاةٌ [siᶜlāt] iᶜtibāriyladır. Ve deveye yorgunluktan kesr ve fütūr ᶜārız olup fürū-mānde kalmak maᶜnāsınadır; yukālu: عَرَضَتِ النَّاقَةُ وَعَرِضَتْ مِنَ الْبَابَيْنِ الْمَزْبُورَيْنِ إِذَا أَصَابَهَا كَسْرٌ Ve at kısmı tek dizgin gibi bir yanı üzere arkuru arkuru gitmek maᶜnāsınadır; yukālu: عَرَضَ الْفَرَسُ إِذَا مَرَّ عَارِضًا عَلَى جَنْبٍ وَاحِدٍ Ve bir nesnenin bir cānibine vurmak yā dokunmak maᶜnāsınadır; yukālu: عَرَضَ الشَّيْءَ إِذَا أَصَابَ عُرْضَهُ Ve bir metāᶜa değer pahasında bir şeyᵓ-i āher verip mübādele kılmak maᶜnāsınadır; yukālu: عَرَضَ بِسِلْعَتِهِ إِذَا عَارَضَ بِهَا يَعْنِي بَادَلَ بِهَا فَأَعْطَى سِلْعَةً وَأَخَذَ أُخْرَى Ve

عَرْضٌ عَلَى السَّيْفِ [ᶜarḍ ᶜale's-seyf] ᶜAskeri bütün kılıçtan geçirmek maᶜnāsınadır; yukālu: عَرَضَ الْقَوْمَ عَلَى السَّيْفِ إِذَا قَتَلَهُمْ Ve

عَرْضٌ عَلَى السَّوْطِ [ᶜarḍ ᶜale's-savṭ] ᶜAskeri bütün kamçıdan geçirmek maᶜnāsınadır; yukālu: عَرَضَهُمْ عَلَى السَّوْطِ إِذَا ضَرَبَهُمْ

Ve bir nesne nāgehān zuhūra gelmek maʿnāsınadır; yukālu: عَرَضَ الشَّيْءُ إِذَا بَدَا Maʿnā-yı evvel ile bunun farkı vardır. Ve doldurmak maʿnāsınadır; yukālu: عَرَضَ الْحَوْضَ وَالْقِرْبَةَ إِذَا مَلَأَهُمَا Ve koyun bir ʿillet sebebiyle helāk olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَرَضَتِ الشَّاةُ إِذَا مَاتَتْ بِمَرَضٍ Ve deve ağacın yukarı dallarından otlamak maʿnāsınadır; yukālu: عَرَضَ الْبَعِيرُ إِذَا أَكَلَ مِنْ أَعْرَاضِ الشَّجَرِ أَيْ أَعَالِيهِ Ve cānib maʿnāsınadır; yukālu: سَارَ مِنْ عَرْضِهِ أَيْ مِنْ جَانِبِهِ Ve bir kimsenin cānibine kasd eylemek maʿnāsınadır; yukālu: عَرَضَ عَرْضَهُ إِذَا نَحَاهُ نَحْوَهُ Ve عَرْضٌ [ʿarḍ]-ı sānīde ʿayn'ın zammıyla da cāʾizdir. Ve

عَرْضٌ [ʿard] Metāʿa denir; fethateynle de vürūdu Cāmiʿ sāhibi Ḳazzāz'dan mervīdir. Ve altından ve akçeden māʿadā māla عَرْضٌ [ʿarḍ] denir, altına ve akçeye عَيْنٌ [ʿayn] denir. Ve

عَرْضٌ [ʿarḍ] Dağa denir, ʿalā-kavlin dağın yöresine yāhūd nāhiye ve cānibine denir yāhūd dağın yerden tümüp yükselen mevziʿine denir. Ve çok çekirgeye denir. Ve Fās ülkesinde bir dağın adıdır. Ve bolluğa denir; yukālu: طُولٌ فِيهِ عَرْضٌ أَيْ سَعَةٌ Ve [ṭūl] mukābilidir ki bir nesnenin eni ve arkuru cihetidir; ve minhu: دُعَاءٌ عَرِيضٌ Müʾellif bununla işbu āyet-i kerīmeye telmīh eylemiştir: ﴿وَإِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ فَذُو دُعَاءٍ عَرِيضٍ﴾ Taʿbīr-i mezkūr istiʿāre-i tahyīliyyedir ki duʿā-i imtidād ile mevsūf bir nesneye teşbīh olunup baʿdehu ona عَرْضٌ [ʿarḍ] isbāt olundu. Pes دُعَاءٌ عَرِيضٌ [duʿāʾun ʿarīḍ] kesīrü'l-eczāʾ demektir, mübālagayı mutazammındır, zīrā bir nesnenin ʿarzı kesīr ve müttesiʿ olunca tūlü ekser ve evsaʿ olmak evlā bi't-tarīktir. Ve

عَرْضٌ [ʿarḍ] Dereye denir, وَادِي [vādī] maʿnāsınadır. Ve

عَرْضٌ [ʿarḍ] At kısmı boynunu ve başını gerisine doğru arkuruca eğerek seğirtmek maʿnāsındaır ki medīhadandır, yoksa burada imāleden murād yere ve bir cānibe doğru eğmek değildir; yukālu: يَعْرِضُ الْفَرَسُ عَرْضًا أَيْ يَذْهَبُ فِي عَدْوِهِ وَقَدْ يُمِيلُ رَأْسَهُ وَعُنُقَهُ Ve muʿāmelede aldanmak maʿnāsınadır; tekūlu: عَارَضْتُهُ فَعَرَضْتُهُ مِنَ الْمُغَالَبَةِ Ke-mā seyeʾtī. Ve

عَرْضٌ [ʿarḍ] ʿAskere ıtlāk olunur, مَعْرُوضٌ [maʿrūḍ] olduğu için; kesr ile de lügattir. Ve delirmek, cünūn maʿnāsınadır; yukālu: عُرِضَ الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا جُنَّ Ve insān kısmı ʿillетsiz sahīh ve sālim iken hemān ölmek maʿnāsınadır; yukālu: عَرَضَ فُلَانٌ إِذَا مَاتَ مِنْ غَيْرِ عِلَّةٍ Ve geceden bir sāʿate denir; yukālu: مَضَى عَرْضٌ مِنَ اللَّيْلِ أَيْ سَاعَةٌ مِنْهُ Ve sehāba, ʿalā-kavlin ufk-ı semāyı sedd ve ihāta eden sehāba denir; yukālu: فِي السَّمَاءِ عَرْضٌ أَيْ سَحَابٌ أَوْ هُوَ مَا سَدَّ الْأُفُقَ Ve devenin uyluğuna عِرَاضٌ [ʿirāḍ] dedikleri damga vurmak maʿnāsınadır; yukālu: عَرَضَ الْبَعِيرَ إِذَا وَسَمَهُ بِالْعِرَاضِ

اَلْعَارِضُ [el-ʿāriḍ] Şol nākaya denir ki hasta yāhūd fürū-mānde ola; yukālu: نَاقَةٌ عَارِضٌ أَيْ مَرِيضٌ أَوْ كَسِيرٌ Ve insānın bir yanağının sahfasına denir ki yüzünün bir cānibi olacaktır; yukālu: ضَرَبَ عَارِضَهُ أَيْ صَحْفَةَ خَدِّهِ

Müʾellifin *Baṣāʾir*'de beyānına göre asl عَارِضٌ [ʿāriḍ] عُرْضٌ [ʿurḍ]u yaʿnī bir cānibi zuhūra gelen nesneye denir. Pes baʿzen sehāba ıtlāk olunur ve baʿzen adama hādis olan bir mikdārca sakam ve elem makūlesine ıtlāk olunur ve baʿzen yüzün bir cānibine ıtlāk olunur ve baʿzen ʿinde'd-dahik zāhir olan ön dişlere ıtlāk olunur. İntehā. Ve yukālu: فُلَانٌ خَفِيفُ الْعَارِضَيْنِ يُرَادُ بِهِ

Ve خِفَّةُ شَعَرِ الْخَدَّيْنِ

عَارِضٌ [ʿāriḍ] Ufukta arkuru zuhūr eden sehāba denir; ve minhu: فِي الْأُفْقِ عَارِضٌ وَهُوَ السَّحَابُ الْمُعْتَرِضُ فِي الْأُفُقِ Ve dağa denir ve minhu: عَارِضُ الْيَمَامَةِ Ve ʿıvāz ve bedel cihetiyle verilen ʿatiyyeye denir. Ve boynun iki safhasına ve yüzün iki cānibine عَارِضَانِ [ʿāriḍān] denir, her birine عَارِضٌ [ʿāriḍ] denir. Ve mutlakan giderken bir adama karşı ve yamaç gelen şeyʾe denir. Ve adam güldüğü vaktte yüzünden zāhir olan yere denir.

اَلْعَارِضَةُ [el-ʿāriḍat] Bu dahi kesr ve āfet yāhūd bir ʿillet isābet eylemiş nākaya denir. Ve yanağın safhasına denir. Ve ağzın عُرْضٌ [ʿurḍ]unda yaʿnī nāhiyesinde olan dişe denir ki murād azı dişler ile ön dişlerin aralığında olan diştir. Cemʿi عَوَارِضُ [ʿavāriḍ]dir. Kāle'ş-şārih: وَمِنْهُ فِي قَصِيدَةِ كَعْبٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ «تَجْلُو عَوَارِضَ ذِي ظَلْمٍ إِذَا ابْتَسَمَتْ» وَهِيَ السِّنُّ الَّتِي فِي عُرْضِ الْفَمِ Ve

عَارِضَةٌ [ʿāriḍat] Kapının üst çerçevesine denir ki kapının sövesi ona geçirilip onda deverān eder. Ve kārgīr binālarda kirişleme taʿbīr olunan kalın direğe denir ki arkuru konup dane ve hatıl dedikleri direkler onun üzerinden tertīb olunur. Cemʿi عَوَارِضُ [ʿavāriḍ]dir. Ve nāhiye maʿnāsınadır. Ve fesāhat ve beyān ve belāgat maʿnāsınadır; yukālu: فُلَانٌ ذُو عَارِضَةٍ أَيْ بَيَانٍ وَلَسَنٍ Ve celādet ve sarāmet maʿnāsınadır; yukālu: فُلَانٌ شَدِيدُ الْعَارِضَةِ أَيْ ذُو جِلْدٍ وَصَرَامَةٍ Kāle fi'l-*Esās*: فُلَانٌ ذُو عَارِضَةٍ وَهِيَ الْبَدِيهَةُ وَقِيلَ الصَّرَامَةُ

اَلْعَرْضُ [el-ʿaraḍ] (fethateynle) Koyun ifrātla otlamaktan çatlamak maʿnāsınadır; yukālu: عَرِضَ الشَّاءُ عَرَضًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا انْشَقَّ مِنْ كَثْرَةِ الْعُشْبِ أَيْ رَعْيِهِ Ve

عَرَضٌ [ʿaraḍ] Metāʿ maʿnāsınadır. Ve altından ve akçeden gayrı māla denir, niteki rā'nın sükūnuyla عَرْضٌ [ʿarḍ] dahi denir, onlarda sebāt olmadığı için; yukālu: نَالَ عَرَضًا كَثِيرًا وَهُوَ الْمَتَاعُ وَكَذَا كُلُّ شَيْءٍ سِوَى النَّقْدَيْنِ Ve insāna hādis ve ʿārız olan maraz ve keder ve meşgale makūlesi hālete denir. Ve hutām-ı dünyāya denir. Ve mutlakan māla denir, az olsun çok olsun; kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīsu: «لَيْسَ الْغِنَى عَنْ كَثْرَةِ الْعَرَضِ إِنَّمَا الْغِنَى غِنَى النَّفْسِ» Ve

عَرَضٌ [ʿaraḍ] Ganīmete denir. Ve hırs ve tamaʿ maʿnāsınadır; yukālu: مَا هَذَا الْعَرَضُ أَيِ الطَّمَعُ Ve devām ve sebātı olmayan şeyʾin ismidir. Şārih der ki baʿzılar «اَلدُّنْيَا عَرَضٌ حَاضِرٌ يَأْكُلُ مِنْهُ الْبَرُّ وَالْفَاجِرُ» hadīsini bununla tefsīr eylediler. Ve mütekellimūn bi-nefsihī kıyām ve sebātı olmayıp ancak cevher ile kāʾim olan şeyʾi bundan istiʿāre eylediler, elvān ve tuʿūm gibi. Ve

عَرَضٌ [ʿaraḍ] Bir nesneye ʿalā-gafletin nāgehānī isābet eylemeğe denir; ve minhu kavluhum أَصَابَهُ سَهْمُ عَرَضٍ بِالْإِضَافَةِ إِذَا تُعُمِّدَ بِهِ غَيْرُهُ Yaʿnī "Bir nesne kasdıyla atılan ok filāna dokundu." Ve kezā yukālu: عُلِّقْتُهَا عَرَضًا عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ أَيِ اعْتَرَضَتْ فَهَوِيتُهَا Yaʿnī "Filān mahbūba min-gayri kasdin nāgehānī yoluma çıkmakla görüp ona ʿāşık ve meftūn oldum."

اَلْعِرْضُ [el-ʿirḍ] (عِنَبٌ [ʿineb] vezninde) ve **اَلْعَرَاضَةُ** [el-ʿarāḍat] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Bir nesne enli olmak maʿnāsınadır; yukālu: عَرُضَ الشَّيْءُ عِرَضًا وَعَرَاضَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا صَارَ عَرِيضًا

اَلْعِرْضُ [el-ʿirḍ] (ʿayn'ın kesriyle) Cesede denir. Ve bedenden ter tereşşüh edecek yerlere denir ki مَسَامَاتٌ [mesāmāt] olacaktır. Kāle'ş-şārih ve minhu hadīsu sifati ehli'l-cenneti: «إِنَّمَا هُوَ عَرَقٌ يَجْرِي مِنْ أَعْرَاضِهِمْ

مِثْلَ الْمِسْكِ» أَيْ مَوَاضِعِهِمُ الَّتِي تَعْرَقُ مِنَ الْجَسَدِ Ve bedenin rāyihasına denir, gerek hoş ve gerek nā-hoş olsun; yukālu: فُلاَنٌ طَيِّبُ الْعِرْضِ أَيِ الطَّيِّبُ الرَّائِحَةِ Ve

عِرْضٌ [ᶜirḍ] İnsānın nefs ve zātına denir; tekūlu: أَكْرَمْتُ عَنْهُ عِرْضِي أَيْ صُنْتُ عَنْهُ نَفْسِي Kāle'ş-şārih ve minhu şiᶜru Ḥassān: «فَإِنَّ أَبِي وَوَالِدَهُ وَعِرْضِي || لِعِرْضِ مُحَمَّدٍ مِنْكُمْ وِقَاءُ» فَهَذَا خَاصٌّ لِلنَّفْسِ Ve

عِرْضٌ [ᶜirḍ] İnsānın nāmūs ve hürmetine denir ki nakīsa ve ᶜār luhūkundan siyānet ve himāyetinde olduğu semt ve tarafıdır, nefsi ve haseb ve şerefi cihetlerinden ᶜalā-kavlin gerek nefsi ve gerek ābāᵓ ve ecdādı cihetlerinden olsun yāhūd adamın عِرْضٌ [ᶜirḍ]ı şol kimsedir ki onun umūr ve ahvālini rüᵓyet ve muhāfaza kendisine lāzım ve vācib ola, ehl ve ᶜayāl ve mahremleri gibi yāhūd adamın medh olunacak ve zemm olunacak mevziᶜinden ᶜibārettir ki zikr olunanlardan eᶜam olur yāhūd adamın عِرْضٌ [ᶜirḍ]ı haseb ve şereften medār-ı iftihārı olacak nesneden ᶜibārettir. Ve gāhca عِرْضٌ [ᶜirḍ]la ābāᵓ ve ecdād murād olur; yukālu:فُلاَنٌ نَقِيُّ الْعِرْضِ وَهُوَ جَانِبُ الرَّجُلِ الَّذِي يَصُونُهُ مِنْ نَفْسِهِ وَحَسَبِهِ أَنْ يُنْتَقَصَ وَيُثْلَبَ أَوْ سَوَاءٌ كَانَ فِي نَفْسِهِ أَوْ سَلَفِهِ أَوْ مَنْ يَلْزَمُهُ أَمْرُهُ أَوْ مَوْضِعُ الْمَدْحِ وَالذَّمِّ مِنْهُ أَوْ مَا يَفْتَخِرُ بِهِ مِنْ حَسَبٍ وَشَرَفٍ وَقَدْ يُرَادُ بِهِ الْآبَاءُ وَالْأَجْدَادُ Ve

عِرْضٌ [ᶜirḍ] Halīka-i mahmūde ve tabīᶜat ve cibillet-i haseneye ıtlāk olunur. Ve gövdenin derisine denir, جِلْدٌ [cild] maᶜnāsına. Ve ᶜaskere denir, جَيْشٌ [ceyş] maᶜnāsına; bunda fethle de lügattir. Ve içinde cābe-cā köyler ve sular yāhūd hurmālıklar olan vādīye denir. Ve Yemāme'de bir vādī adıdır. Ve ılgın ağacı gibi hamz olan şecere ve misvāk ağacına denir. Ve derenin ve arz ve beledin bir cāniblerine, bir nāhiyelerine denir. Ve sehāb-ı ᶜazīme denir. Ve çok çekirgelere denir ki havāyı ihāta ederler. Ve adama dāᵓimā bātıl ve beyhūde ile muᶜteriz olan fodul kimseye denir; müᵓennesi عِرْضَةٌ [ᶜirḍat]tir; yukālu: هُوَ عِرْضٌ أَيْ يَعْتَرِضُ النَّاسَ بِالْبَاطِلِ Ve

عِرْضٌ [ᶜirḍ] أَعْرَاضٌ [aᶜrāḍ]ın müfredidir ki mahsūs Ḥicāz'ın resātīk ve kazā ve nāhiyelerine ıtlāk olunur, Yemen nāhiyesine مِخْلاَفٌ [miḫlāf] ıtlāk olunduğu gibi; yukālu: هُوَ مِنْ أَعْرَاضِ الْحِجَازِ أَيْ مِنْ رَسَاتِيقِهِ

اَلْعُرْضُ [el-Urḍ] (ᶜayn'ın zammıyla) Şām diyārında bir belde adıdır. Ve

عُرْضٌ [ᶜurḍ] Dağın yöresine denir. Ve her şeyᵓin cānib ve nāhiyesine denir; ve minhu hadīsu Muḥammed b. el-Ḥanefiyye: «كُلِ الْجُبْنَ عُرْضًا» أَيِ اعْتَرِضْهُ وَاشْتَرِهِ مِمَّنْ وَجَدْتَهُ وَلاَ تَسْأَلْ عَمَّنْ عَمِلَهُ Yaᶜnī "Sen peyniri bulduğun adamdan iştirā edip ekl eyle ve o peynir kimin işi olduğunu suᵓāl ve teftīş eyleme, yaᶜnī bu peyniri ᶜaceb müslim yoksa sāᵓir tāᵓife mi yaptı diye teftīş eyleme." Ve bu cānib ve nāhiye maᶜnāsından müsteᶜārdır ki sormaksızın bir tarafından hemān iştirā ve ekl eyle demektir; ve kezā minhu yukālu: نَظَرَ إِلَيْهِ مِنْ عُرْضٍ وَمِنْ عُرْضٍ بِضَمَّتَيْنِ أَيْ مِنْ جَانِبٍ Yaᶜnī "Ona bir cānibden baktı" ki açmazdan baktı demektir ve kezā yukālu: «يَضْرِبُونَ النَّاسَ عَنْ عُرْضٍ» أَيْ لاَ يُبَالُونَ مَنْ ضَرَبُوا Yaᶜnī "ᶜAskerin bir tarafından girip kimseye bakmayıp önlerine her kim geldi ise darb eylediler." Ve

عُرْضُ النَّهْرِ [ᶜurḍu'n-nehr] ve

عُرْضُ الْبَحْرِ [ᶜurḍu'l-baḥr] Nehrin ve bahrin vasatına denir ki engin yerleridir. Ve

عُرْضُ الْحَدِيثِ [ᶜurḍu'l-ḥadīṯ] Kelām ve haberin muᶜzam mahalline ıtlāk olunur. Ve

عُرْضُ النَّاسِ [ᶜurḍu'n-nās] Kezālik halkın muᶜzam ve müzdeham-gāhına ıtlāk olunur; bunda fethle da cāᵓizdir. Ve

عُرْضُ السَّيْفِ [ᶜurḍu's-seyf] Kılıcın yüzüne denir; yukālu: ضَرَبَهُ بِعُرْضِ السَّيْفِ أَيْ بِصَفْحَتِهِ Ve

عُرْضُ الْعُنُقِ [ᶜurḍu'l-ᶜunuḳ] Boynun bir cānibine denir; عُرْضَانِ [ᶜurḍān] iki cānibidir. Ve

عُرْضٌ [ᶜurḍ] Bir güne yürüyüşe denir ki at kısmında mahmūd ve deve kısmında mezmūmdur ki bir cānibe zor vererek yürümek olacaktır; yukālu: يَمْشِي عُرْضًا وَهُوَ سَيْرٌ مَحْمُودٌ فِي الْخَيْلِ وَمَذْمُومٌ فِي الْإِبِلِ Ve

عُرْضُ النَّاسِ [ᶜurḍu'n-nās] ᶜAvāmm-ı nāsa ıtlāk olunur, gūyā ki nevᶜ-i insāndan başka bir nāhiyelerdir; yukālu: هُوَ مِنْ عُرْضِ النَّاسِ أَيْ مِنَ الْعَامَّةِ Ve

عُرْضُ الْأَسْفَارِ [ᶜurḍu'l-esfār] Hemān seyr ve sefer için nāhiye-i mahsūsa olan nākaya ıtlāk olunur, gūyā ki sefer için maᶜrūz ve mansūbdur; yukālu: نَاقَةٌ عُرْضُ أَسْفَارٍ أَيْ قَوِيَّةٌ عُرْضُ هَذَا الْبَعِيرِ السَّفَرُ وَالْحَجَرُ أَيْ قَوِيَّةٌ عَلَيْهِ ve yukālu: عَلَيْهِ

اَلْعِرَاضُ [el-ᶜirāḍ] (ᶜayn'ın kesriyle) Bu dahi hadīs ve kelāmın muᶜzam mahalline denir; yukālu: عِرَاضُ الْحَدِيثِ أَيْ مُعْظَمُهُ Ve şol damgaya yāhūd dāg ile bastıkları çizgiye denir ki devenin uyluğuna arkuru basarlar; yukālu: عَرَضَ بَعِيرَهُ عِرَاضًا وَهُوَ سِمَةٌ أَوْ خَطٌّ فِي فَخِذِ الْبَعِيرِ عَرْضًا Ve şol demir dağlağıya denir ki onunla devenin tabanlarına dāg ve damga basarlar; tā ki toprakta izi bilinmek için. Ve

عِرَاضٌ [ᶜirāḍ] Nāhiye maᶜnāsınadır; yukālu: تَعَرَّضَ إِلَى عِرَاضٍ أَيْ نَاحِيَةٍ Ve bir nesnenin bir yanına denir, شِقُّ الشَّيْءِ [şiḳḳu'ş-şeyᵓ] maᶜnāsına. Cemᶜi عُرْضٌ [ᶜurḍ] gelir ᶜayn'ın zammıyla. Ve

عِرَاضٌ [ᶜirāḍ] مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] bābından masdar olur, مُعَارَضَةٌ [muᶜāraḍat] maᶜnāsına. Bu münāsebetle buğur deve nākaya ᶜarz için yedilip götürülmekte istiᶜmāl olundu, tā ki nākaya iştihāsı olur ise aşa; yukālu: ضَرَبَ الْفَحْلُ النَّاقَةَ ضِرَابًا وَذَلِكَ أَنْ يُقَادَ إِلَيْهَا وَعُرِضَ عَلَيْهَا لِيَضْرِبَهَا إِنْ إِشْتَهَاهَا ve yukālu: بَعِيرٌ ذُو عِرَاضٍ Yaᶜnī إِذَا كَانَ يُعَارِضُ الشَّجَرَ ذَا الشَّوْكِ بِفِيهِ "ağzıyla dikenli ağaçlara arkurudan sokulur oldukta." Ve yukālu: جَاءَتْ فُلَانَةٌ بِوَلَدٍ عَنْ عِرَاضٍ وَمُعَارَضَةٍ وَهِيَ أَنْ يُعَارِضَ الرَّجُلُ الْمَرْأَةَ فَيَأْتِيَهَا حَرَامًا

اَلْعَرْضِيُّ [el-ᶜarḍiyy] (ᶜayn'ın fethiyle) Bir cins sevbin ismidir. Ve ᶜIrāḳ lügatinde hānenin baᶜzı merāfik ve levāhikine denir; biᵓr ve matbah ve kenīf gibi.

اَلْعِرِضَّى [el-ᶜiriḍḍā] (زِمِكَّى [zimikkā] veznince) Cünbüş ve neşāt maᶜnāsınadır; yukālu: يَمْشِي بِالْعِرِضَّى أَيْ بِالنَّشَاطِ

اَلْعِرَضْنَةُ [el-ᶜiraḍnet] (سِبَحْلَةٌ [sibaḥlet] veznince) Şol nākaya denir ki neşātından ve oynaklığından yengeç gibi yanın yanın yürür ola; yukālu: نَاقَةٌ عِرَضْنَةٌ إِذَا كَانَتْ تَمْشِي مُعَارَضَةً يَعْنِي لِنَشَاطِهَا Ve

عِرَضْنَةٌ [ᶜiraḍnet] ve

عِرَضْنَى [ᶜiraḍnā] (elif-i maksūre ile) Cünbüş ve neşāttan doğru olmayıp yanlayarak olan yürümeğe denir; yukālu: تَمْشِي النَّاقَةُ الْعِرَضْنَةَ وَالْعِرَضْنَى أَيْ فِي مِشْيَتِهِ بَغْيٌ مِنْ نَشَاطِهِ يَعْنِي إِذَا مَشَى مِشْيَةً فِي شِقٍّ فِيهَا بَغْيٌ مِنْ نَشَاطِهِ Ve göz kuyruğuyla arkuru bakmağa denir; yukālu: نَظَرَ إِلَيْهِ عِرَضْنَةً أَيْ بِمُؤْخِرِ عَيْنَيْهِ

اَلْعُرْضِيُّ [el-ᶜurḍiyy] (كُرْدِيٌّ [kurdiyy] veznince) Kötü eyer üzere durmayan adama denir; yukālu: رَجُلٌ عُرْضِيٌّ إِذَا كَانَ لَا يَثْبُتُ عَلَى السَّرْجِ Ve şol deveye denir ki bir hoşça baş öğretilip rām olmamakla gāh beri ve gāh

öteye yanlayarak yürür ola; yukālu: بَعِيرٌ عُرْضِيٌّ إِذَا كَانَ يَعْتَرِضُ فِي سَيْرِهِ لِأَنَّهُ لَمْ تَتِمَّ رِيَاضَتُهُ

اَلْعُرْضِيَّةُ [el-ᶜurḍiyyet] (كُرْدِيَّةٌ [kurdiyyet] vezninde) Tamām taᶜlīme girmeyip henüz kendisinde serkeşlik ve suᶜūbet olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ عُرْضِيَّةٌ إِذَا كَانَتْ فِيهَا صُعُوبَةٌ Ve

عُرْضِيَّةٌ [ᶜurḍiyyet] Masdar olur, عَجْرَفِيَّةٌ [ᶜacrefiyyet] maᶜnāsına ki hiddet ve suᶜūbet ve bī-pervā hareket ve nahvetten ᶜibārettir ki çaparızlık taᶜbīr olunur; yukālu: فِيكَ عُرْضِيَّةٌ أَيْ عَجْرَفِيَّةٌ وَنَخْوَةٌ وَصُعُوبَةٌ

اَلْعُرْضَةُ [er-ᶜurḍat] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Himmet maᶜnāsınadır; yukālu: هُمْ جُيُوشٌ عُرْضَتُهُمُ اللِّقَاءُ أَيْ هِمَّتُهُمْ Ve güreş mansūbelerinden bir mansūbeye denir. Ve bir nesnenin önüne arkuru nasb olunmuş nesneye denir; bu münāsebetle bir şeyʾin zabt ve tahammülüne kavī ve kādir demek mevkiᶜde istiᶜmāl olunur, güyā ki o şeyʾin önünde durup tecāvüz ettirmez; ve minhu yukālu: هُوَ عُرْضَةٌ أَيْ مُقْرِنٌ لَهُ قَوِيٌّ عَلَيْهِ Burada عُرْضَةٌ [ᶜurḍat] مَعْرُوضٌ [maᶜrūḍ] yāhūd مُعْتَرِضٌ [muᶜteriḍ] maᶜnāsınadır; ve yukālu: نَاقَةٌ عُرْضَةٌ لِلْحِجَارَةِ أَيْ قَوِيَّةٌ عَلَيْهَا ve yukālu: فُلَانَةٌ عُرْضَةٌ لِلزَّوْجِ أَيْ قَوِيَّةٌ عَلَيْهِ Ve nāsın dāʾimā taᶜn ve teşnīᶜlerine mevkiᶜ ve madrib olan kimseye ıtlāk olunur; yukālu: فُلَانٌ عُرْضَةٌ لِلنَّاسِ إِذَا كَانُوا لاَ يَزَالُونَ يَقَعُونَ فِيهِ Ve bir nesnenin önüne nişāne-i tīr gibi nasb olunmuş nesneye denir; tekūlu: جَعَلْتُهُ عُرْضَةً لِكَذَا إِذَا نَصَبْتَهُ لَهُ Ve aralığa girip muᶜteriz ve hāʾil ve hāciz olan şeyʾe ıtlāk olunur; ve minhu kavluhu taᶜālā: ﴿وَلاَ تَجْعَلُوا اللهَ عُرْضَةً لِأَيْمَانِكُمْ﴾ أَيْ مَانِعًا مُعْتَرِضًا أَيْ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ مَا يُقَرِّبُكُمْ إِلَى اللهِ تَعَالَى أَنْ تَبَرُّوا وَتَتَّقُوا أَوِ الْعُرْضَةُ اَلْإِعْتِرَاضُ فِي الْخَيْرِ وَالشَّرِ أَيْ لاَ تَعْتَرِضُوا بِالْيَمِينِ فِي كُلِّ سَاعَةٍ أَنْ لاَ تَبَرُّوا وَلاَ تَتَّقُوا

Hülāsa āyet-i merkūmede vākiᶜ عُرْضَةٌ [ᶜurḍat] bir nesnenin önüne arkuru gelip hāciz ve hāʾil olan nesne yāhūd bir nesne için nasb ve taᶜyīn olunmuş nesne maᶜnāsından meʾhūzdur. Evvele göre أَيْمَان [eymān] lafzında iki vech vardır: Biri yemīn-i mahlūfun-ᶜaleyh maᶜnāsına olmaktır, yemīnin kendisine taᶜalluku iᶜtibārıyla yāhūd fi'l-asl حِلْفٌ [ḥilf] maᶜnāsına masdar olmakla mefᶜūle ıtlāk olunmuştur, صَيْدٌ [ṣayd] مَصِيدٌ [maṣīd] e ıtlāk olunduğu gibi. Pes vech-i evvele göre mefhūm-ı şerīfi budur ki sebeb-i nüzūlü olan baᶜzı kimse sıla-i rahim ve tasadduk gibi baᶜzı hayrātın terki zımnında hilf-billāh edip baᶜdehu hānis olmamak için terkinde mukīm olmakla bu güne birr ve takvā ve ıslāh-ı zātü'l-beyn makūlesi olan mahlūfün-ᶜaleyhe Hak taᶜālāyı hāciz ve māniᶜ tutunmaktan nehyi mutazammın olup ve لِأَيْمَانِكُمْ lafzında vākiᶜ "lām" لاَ تَجْعَلُوا kelimesinin sılası olmakla تَجْعَلُوا üç mefᶜūle taᶜdiye eylemiş olur ki birisi "lām" vāsıtasıyladır yāhūd عُرْضَةٌ [ᶜurḍat] kelimesinin sılası olur, iᶜtirāz maᶜnāsını mutazammın olduğu için. Vech-i sānīye göre ki yemīn hakīkati üzere olmaktır, "lām" taᶜlīliyye olup ve عُرْضَةٌ [ᶜurḍat] mefᶜūl-i sānī وَأَنْ تَبَرُّوا lām-ı mahzūfe vāsıtasıyla mefᶜūl-i sālis olmakla maᶜnā-yı şerīf لاَ تَجْعَلُوا اللهَ حَاجِزًا عَنِ الْخَيْرِ لِأَجْلِ حِلْفِكُمْ demek olur. Ve maᶜnā-yı sānīye göre Hak taᶜālāyı kesret-i yemīnle her efᶜāl-i hayr ü şerde eymāna muᶜteriz eylemekle edeb ve hürmete ᶜadem-i riᶜāyetten nehy olmuş olur. Niteki ﴿وَلاَ تُطِعْ كُلَّ حَلاَّفٍ مَهِينٍ﴾ kerīmesinde nükte-i mezbūre mündericdir. Ve أَنْ تَبَرُّوا kavli vech-i evvele göre eymāndan ᶜatf-ı beyān olur ve "lām"ın taᶜlīliyyetine göre nehye ᶜillet olmak cāʾizdir, مَخَافَةَ yāhūd

لِغَلاَّ إِرَادَةَ أَنْ تَبَرُّوا sebkinde olur. Ve Kūfiyyūn أَنْ تَبَرُّوا ile teᵓvīl eylediler. Ve baᶜzılar تَبَرُّوا mübtedā olup haberine خَيْرٌ lafzını takdīr eylediler ve baᶜzılar فِي harfini takdīr eylediler.

اَلْإِعْتِرَاضُ [el-iᶜtirāḍ] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Menᶜ maᶜnāsınadır; fi'l-asl tarīk-i meslūkta sālikin önüne bināᵓ ve sāᵓir nesne gerilmemek maᶜnāsına olmakla bu münāsebetle menᶜ-i mutlak maᶜnāsında istiᶜmāl olundu; yukālu: إِعْتَرَضَ لَهُ إِذَا مَنَعَهُ Ve عَرْضٌ [ᶜarḍ] lafzından mutāviᶜ olur; yukālu: عَرَضَهُ فَاعْتَرَضَ Ve ser-ᶜasker ᶜarz-ı leşker eyledikte nefer süvār olup durmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِعْتَرَضَ فُلاَنٌ إِذَا صَارَ وَقْتَ الْعَرْضِ رَاكِبًا Ve bir nesne nehrde muᶜteriz olan haşebe gibi arkuru geliverme maᶜnāsınadır; yukālu: إِعْتَرَضَ الشَّيْءُ إِذَا صَارَ كَالْخَشَبَةِ الْمُعْتَرِضَةِ فِي النَّهْرِ Ve bir adama maraz yāhūd cinn dokunma gibi hādise ᶜārız olmakla süst-endām olup zevcesine kurbāndan ᶜāciz olmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِعْتَرَضَ الرَّجُلُ عَنِ امْرَأَتِهِ إِذَا أَصَابَهُ عَارِضٌ مِنَ الْجِنِّ أَوْ مِنْ مَرَضٍ يَمْنَعُهُ عَنْ إِتْيَانِهَا Şārih der ki bunda savāb olan mechūl bünyesiyle olmaktır. Ve

إِعْتِرَاضٌ [iᶜtirāḍ] Bir nesne bir nesnenin önüne gerilip siperlenmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِعْتَرَضَ الشَّيْءُ دُونَ الشَّيْءِ إِذَا حَالَ Ve serkeş dābbe yedek çekene rām olmamakla yularına gerilip beri öte sapmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: إِعْتَرَضَ الْفَرَسُ فِي رَسَنِهِ إِذَا لَمْ يَسْتَقِمْ لِقَائِدِهِ Ve henüz tor ve serkeş olan hayvāna binmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِعْتَرَضَ زَيْدٌ الْبَعِيرَ إِذَا رَكِبَهُ وَهُوَ صَعْبٌ بَعْدُ Ve bir kimse bir kimseye doğru ok doğrultup atıp öldürmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِعْتَرَضَ لَهُ بِسَهْمٍ إِذَا أَقْبَلَ بِهِ قِبَلَهُ فَرَمَاهُ فَقَتَلَهُ Ve bir işe ayın evvelinden başlamayıp aralığından başlamak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: إِعْتَرَضَ الشَّهْرَ إِذَا ابْتَدَأَهُ مِنْ غَيْرِ أَوَّلِهِ Ve bir kimsenin ırz ve nāmūsuna dokunmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِعْتَرَضَ فُلاَنًا إِذَا وَقَعَ فِيهِ Ve başbuğ olan kimse neferāt-ı ᶜaskeri birer birer gözden geçirmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِعْتَرَضَ الْقَائِدُ الْجُنْدَ إِذَا عَرَضَهُمْ وَاحِدًا بَعْدَ وَاحِدٍ Ve fi'l-hadīsi: «لاَ جَلَبَ وَلاَ جَنَبَ وَلاَ اعْتِرَاضَ» وَهُوَ أَنْ يَعْتَرِضَ الرَّجُلُ بِفَرَسِهِ فِي بَعْضِ الْغَايَةِ Bu, maᶜnā-yı evvelden meᵓhūzdur, murād koşu meydānında koşup giderken süvārın biri bir taraftan çıkıp onlara karışmakla berāber koşmaktır. Şahs-ı mezbūrun atı dinç olup meydān başından koşanların atları yorgun olmakla müsāvāt olmadığına mebnī nehy vārid olmuştur.

اَلْعُرَاضُ [el-ᶜurāḍ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Enli nesneye denir, عَرِيضٌ [ᶜarīḍ] maᶜnāsına, كِبَارٌ [kibār] ve كَبِيرٌ [kebīr] gibi; yukālu: شَيْءٌ عِرَاضٌ أَيْ عَرِيضٌ Lākin muktezāsı pek enli olmaktır.

اَلْعُرَاضَةُ [el-ᶜurāḍat] (hā'yla) عُرَاضٌ [ᶜurāḍ]ın müᵓennesidir; yukālu: قَوْسٌ عُرَاضَةٌ أَيْ عَرِيضَةٌ Ve yol armağanına denir; yukālu: جَاءَ بِعُرَاضَةٍ أَيْ هَدِيَّةٍ Ve zahīre getiren kimselerin refīklerine itᶜām eyledikleri taᶜāma denir.

عُوَارِضُ [ᶜUvāriḍ] (عُلاَبِطٌ [ᶜulābiṭ] vezninde) Ṭayyiᵓ kabīlesi bilādında bir dağın ismidir ki Ḥātim'in kabri ondadır.

اَلْإِعْرَاضُ [el-iᶜrāḍ] (hemzenin kesriyle) ᶜArzan ve tūlen gitmek maᶜnāsınadır ki tevsīᶜ ve taᶜmīm eylemekten kināyedir; yukālu: أَعْرَضَ الرَّجُلُ فِي الْمَكَارِمِ إِذَا ذَهَبَ عَرْضًا وَطُولاً Şārih der ki «أَعْرَضْتَ الْقِرْفَةَ» meseli bundandır, قِرْفَةٌ [ḳirfet] ḳāf'ın kesriyle töhmet ve sūᵓ-i zann maᶜnāsınadır, yaᶜnī "Sen töhmeti tevsīᶜ ve taᶜmīm eyledin" demek-

tir. Meselā bir gümān sāhibi kimseye "Gümānın kimedir?" diye suᵓāl eyledikte, "Bütün mahalle halkınadır" dese kelām-ı mezbūru īrād ederler. Ve

إِعْرَاضٌ [iᶜrāḍ] Bir nesneden yüz döndürmek maᶜnāsınadır ki vücūdunun bir nāhiyesini izhār maᶜnāsındandır; yukālu: أَعْرَضَ عَنْهُ إِذَا صَدَّ Ve bir nesneyi enli kılmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَعْرَضَ الشَّيْءَ إِذَا جَعَلَهُ عَرِيضًا Ve hatun yassı ve enli gövdeli çocuklar doğurmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَعْرَضَتِ الْمَرْأَةُ بِوُلْدِهَا إِذَا وَلَدَتْهُمْ عِرَاضًا جَمْعُ عَرِيضٍ Ve bir nesne zāhir ve ᶜayān olmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَعْرَضَ الشَّيْءُ إِذَا ظَهَرَ ve tekūlu: عَرَضْتُهُ أَنَا فَأَعْرَضَ هُوَ مِثْلَ كَبَبْتُهُ فَأَكَبَّ وَهُوَ مِنَ النَّوَادِرِ Ve bir nesne bir kimsenin kolayına gelmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَعْرَضَ لَكَ الْخَيْرَ أَيْ أَمْكَنَكَ Kezālik sayd, sayyādın tüleğine gelmek maᶜnāsınadır, bir tarafı kolaylık kesb eylemekten ᶜibārettir; tekūlu: أَعْرَضَ لَكَ الظَّبْيُ فَارْمِهِ أَيْ أَمْكَنَكَ مِنْ عُرْضِهِ

اَلْمُعْرَضَةُ [el-muᶜraḍat] (ism-i mefᶜūl bünyesiyle) Şol arza denir ki otluğu firāvān olmakla her taraftan gelip giden devābb ve mevāşī ona sokulup raᶜy ederler ola; yukālu: أَرْضٌ مُعْرَضَةٌ إِذَا كَانَتْ يَسْتَعْرِضُهَا الْمَالُ وَيَعْتَرِضُهَا أَيْ هِيَ أَرْضٌ فِيهَا نَبَاتٌ يَرْعَاهُ الْمَالُ إِذَا مَرَّ فِيهَا

اَلْمُعْرِضُ [el-muᶜriḍ] (مُحْسِنٌ [muḥsin] veznince) Bir nesneden iᶜrāz eden kimseye ve iᶜtirāz eden kimseye denir; ve minhu kavlu ᶜÖmer radiyallāhu ᶜanhu fi'l-Useyfiᶜ: «فَادَّانَ مُعْرِضًا» وَتَمَامُ الْحَدِيثِ فِي مَادَّةِ «س،ف،ع»

Şürrāh bunu dört vechile tevcīh eylediler: Evvelen iᶜtirāz maᶜnāsına olan إِعْرَاضٌ [iᶜrāḍ]dan ism-i fāᶜildir; yukālu: أَعْرَضَ وَتَعَرَّضَ وَاعْتَرَضَ بِمَعْنًى Pes murād hemān ikrāz ve idāne eden kimseden istikrāz ve istidāneye muᶜteriz ve müteᶜarrız demektir. Sāniyen istidāneden nehy eden kimselerden sudūd ve iᶜrāz edici demektir. Sālisen deyni edā eylemekten iᶜrāz edici demektir. Rābiᶜan aslā mübālāt eylemeyerek hangi عُرْضٌ [ᶜurḍ]dan yaᶜnī hangi taraftan olursa istidāne edici demektir ve bu kolayına gelmek maᶜnāsındandır.

اَلتَّعْرِيضُ [et-taᶜrīḍ] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] veznince) Kelāmı kināye ve tevriye ile söylemek maᶜnāsınadır; yukālu: عَرَّضَ لَهُ بِكَذَا ضِدُّ صَرَّحَ Ve minhu kavlu Semure b. Cundeb radiyallāhu ᶜanhu: «مَنْ عَرَّضَ عَرَّضْنَا لَهُ وَمَنْ مَشَى عَلَى الْكَلَّاءِ قَذَفْنَاهُ فِي النَّهْرِ» أَيْ مَنْ لَمْ يُصَرِّحْ بِالْقَذْفِ عَرَّضْنَا لَهُ بِضَرْبٍ خَفِيفٍ وَمَنْ صَرَّحَ حَدَدْنَاهُ Burada كَلَّاءٌ [kellāᵓ] شَدَّادٌ [şeddād] veznince iskeleye denmekle iskelede yürümeyi tasrīh-i kazfte ve nehre atıp gark eylemeyi hadd-i şerᶜīde istiᶜāre eylemiştir. Pes murād "Bir kimse berīᵓü's-sāha olan bir adamı kināye ve taᶜrīz cihetiyle kazf ederse biz dahi taᶜrīzine mukābil hadd-i şerᶜī meblagına bālig olmayacak hadd-i hafīfle teᵓdīb ederiz ve eğer tasrīh cihetiyle kazf ederse biz dahi hakkında hadd-i şerᶜīyi icrā ile taᶜzīr ederiz."

Şārih der ki تَعْرِيضٌ [taᶜrīḍ] iki kısmdır: Biri mütekellimin sarīh kelāmında maᶜnā murād olmayıp ancak sāmiᶜa onunla maᶜnā-yı murādı ifhām eyleye, niteki müslimīne īzā eden kimseye bi'n-nefs hitābla «اَلْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ يَدِهِ وَلِسَانِهِ» diye taᶜrīz eyleye, zīrā murād mūzīden selb-i sıfat-ı İslām eylemekten kināyedir. Ve «اَلتَّعْرِيضُ أَبْلَغُ مِنَ التَّصْرِيحِ» kavlince bu vazᶜ-ı müᵓessir olur, zīrā bunda إِيقَاظٌ عَنِ الْغَفْلَةِ emrine telvīh olduğundan başka كَلَامٌ خِطَابٌ مَعَ الْعَامِّ ve مَعَ الْبُرْهَانِ dır. Ve kısm-ı āher, zāhirde bir kimseye hitābla tasrīh-i

maᶜnā-yı murād edesin. Bu kısmdan «أَقُولُ لَكَ يَا جَارَتِي فَاسْمَعِي أَنْتِ يَا بُنَيَّتِي» mefhūmuyla taᶜbīr olunur. İntehā. Ve

تَعْرِيضٌ [taᶜrīḍ] Bir nesneyi enliletmek maᶜnāsınadır; yukālu: عَرَّضَهُ إِذَا جَعَلَهُ عَرِيضًا Ve metāᶜı mübādele vechiyle satmak maᶜnāsınadır; yukālu: عَرَّضَ مَتَاعَهُ إِذَا بَاعَهُ بِالْعَرْضِ Ve zahīreci, refīklerine عُرَاضَةٌ [ᶜurāḍat] dediği taᶜām yedirmek maᶜnāsınadır; yukālu: عَرَّضَهُ إِذَا أَطْعَمَهُ الْعُرَاضَةَ Ve dāᵓimā عِرْضَانٍ [ᶜirḍān] ekl eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: عَرَّضَ الرَّجُلُ إِذَا دَامَ عَلَى أَكْلِ الْعِرْضَانِ Ke-mā se-yuzkeru. Ve bir adam talākat-ı lisān ve hüsn-i beyān ve nātıka sāhibi olmak maᶜnāsınadır; yukālu: عَرَّضَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ ذَا عَارِضَةٍ وَكَلَامٍ Ve kātib yazıyı okunmaz derecede pīçīde ve muhtell ve müşevveş yazmak maᶜnāsınadır; yukālu: عَرَّضَ الْكَاتِبُ إِذَا ثَبَّجَ وَلَمْ يُبَيِّنْ Ve bir nesneyi bir nesneye karşı tutmak maᶜnāsınadır; yukālu: عَرَّضَ الشَّيْءَ لِلشَّيْءِ إِذَا جَعَلَهُ عَرَضًا لَهُ Kāle'ş-şārih ve minhu'l-hadīsu: «مَا عَظُمَتْ نِعْمَةُ اللهِ عَلَى عَبْدٍ إِلاَّ عَظُمَتْ مَؤُونَةُ النَّاسِ عَلَيْهِ فَمَنْ لَمْ يَحْتَمِلْ تِلْكَ الْمَؤُونَةَ فَقَدْ عَرَّضَ تِلْكَ النِّعْمَةَ لِلزَّوَالِ»

اَلْمُعَرِّضُ [el-muᶜarriḍ] (مُحَدِّثٌ [muḥaddiṯ] vezninde) Sıbyānı sünnet eden sünnetçiye denir; yukālu: هُوَ مُعَرِّضٌ أَيْ خَاتِنُ الصَّبِيِّ Ve

مُعَرِّضٌ [Muᶜarriḍ] Esāmīdendir: Muᶜarriḍ b. ᶜİlāṭ ve Muᶜarriḍ b. Muᶜayḳīb ashābdandır, ᶜalā-kavlin savāb olan Muᶜayḳīb b. Muᶜarriḍ olmaktır.

اَلْمُعَرَّضُ [el-muᶜarraḍ] (مُعَظَّمٌ [muᶜaẓẓam] vezninde) Şol deve ve sığır makūlesine denir ki uyluğuna عِرَاضٌ [ᶜirāḍ] dedikleri damga-yı mezkūr basılmış ola; yukālu: نَعَمٌ مُعَرَّضٌ إِذَا وُسِمَ بِالْعِرَاضِ Ve tatarı pişmiş ete denir; yukālu: لَحْمٌ مُعَرَّضٌ إِذَا لَمْ يُبَالَغْ فِي إِنْضَاجِهِ

اَلْمِعْرَضُ [el-miᶜraḍ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Şol libāsa denir ki cāriye onunla müşterīye ᶜarz oluna.

اَلْمِعْرَاضُ [el-miᶜrāḍ] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Şol oka denir ki yeleksiz ve iki tarafı ince ve ortası kalın olmakla atılan şeyᵓe ucuyla dokunmayıp ᶜarzıyla arkuru dokunur ola. Ve

مِعْرَاضُ الْكَلَامِ [miᶜrāḍu'l-kelām] Sözün fehvā ve mefhūmundan ᶜibārettir; tekūlu: عَرَفْتُ ذَلِكَ مِنْ مِعْرَاضِ كَلَامِهِ أَيْ فَحْوَاهُ Şārih der ki مَعَارِيضُ كَلَامٍ [maᶜārīḍu kelām] bundandır ki tevriye cihetiyle söylenen kelām olacaktır; ve minhu: «إِنَّ فِي الْمَعَارِيضِ لَمَنْدُوحَةً عَنِ الْكَذِبِ»

اَلْعَرِيضُ [el-ᶜarīḍ] Enli nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ عَرِيضٌ ضِدُّ طَوِيلٍ Ve bir yaşında oğlağa denir ki otu avurdunun bir tarafıyla otlar ola, yaᶜnī bütün ağzıyla henüz otlamayayıp hemān bir tarafıyla otlar ola; ᶜalā-kavlin tekeliğe gelmeye sālih ve tālib olan çebişe denir. Cemᶜi عُرْضَانٌ [ᶜirḍān - ᶜurḍān] gelir, ᶜayn'ın kesri ve zammıyla.

عَرِيضُ الْبِطَانِ [ᶜarīḍu'l-biṭān] Kolanı enli demektir ki sāhib-i yesār u sevettir demekten kināyedir; yukālu: فُلَانٌ عَرِيضُ الْبِطَانِ أَيْ مُتْرِفٌ

اَلتَّعَرُّضُ [et-taᶜarruḍ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Bir nesneye tasaddī eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: تَعَرَّضَ لَهُ إِذَا تَصَدَّى ve minhu'l-hadīsu: «أُطْلُبُوا الْخَيْرَ دَهْرَكُمْ وَتَعَرَّضُوا لِنَفَحَاتِ رَحْمَةِ اللهِ فَإِنَّ لِلَّهِ نَفَحَاتٍ مِنْ رَحْمَتِهِ يُصِيبُ بِهَا مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ» أَيْ تَصَدَّوْا لَهَا Ve bir nesne eğrilmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَعَرَّضَ الشَّيْءُ إِذَا تَعَوَّجَ Ve deve suᶜūbet-i tarīkten nāşī doğru gidemeyip sağa sola saparak gitmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَعَرَّضَ الْجَمَلُ فِي الْجَبَلِ إِذَا أَخَذَ فِي سَيْرِهِ يَمِينًا وَشِمَالاً لِصُعُوبَةِ الطَّرِيقِ

اَلْمُعَارَضَةُ [el-muᶜāraḍat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet]

vezninde) Bir nesneden yan verip ᶜudūl ve insirāf eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: عَارَضَهُ إِذَا جَانَبَهُ وَعَدَلَ عَنْهُ Ve bir kimsenin yürüyüşü gibi yürüyerek berāberinde gitmek ve yarışmak maᶜnāsınadır; yukālu: عَارَضَهُ إِذَا سَارَ فِي حِيَالِهِ Ve kitāb mukābele eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: عَارَضَ الْكِتَابَ إِذَا قَابَلَهُ Ve yolun bir tarafından gitmek maᶜnāsınadır ki yoldaşı öbür tarafta kalır; yukālu: عَارَضَ الرَّجُلُ إِذَا أَخَذَ فِي عُرُوضٍ مِنَ الطَّرِيقِ أَيْ نَاحِيَةٍ Ve cenāzeye hānesinden uymayıp esnā-i rāhtan arkuru çıkıp uymak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: عَارَضَ الْجَنَازَةَ إِذَا أَتَاهَا مُعْتَرِضًا فِي بَعْضِ الطَّرِيقِ وَلَمْ يَتْبَعْهَا مِنْ مَنْزِلِهِ Ve bir kimsenin bi-ᶜaynihi işlediği iş gibi işlemek maᶜnāsınadır; yukālu: عَارَضَ فُلَانًا بِمِثْلِ صَنِيعِهِ إِذَا أَتَى إِلَيْهِ مِثْلَ مَا أَتَى ᶜİlm-i ādābda vazīfe-i muᶜāraza bundan meᵓhūzdur; yukālu: عَارَضَهُ كَأَنَّ عَرْضَ فِعْلِهِ كَعَرْضِ فِعْلِهِ Ve

مُعَارَضَةٌ [muᶜāraḍat] ve

عِرَاضٌ [ᶜirāḍ] Bir kimse bir ᶜavrete bir mahalde sataşıp zinā eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: جَاءَتْ بِوَلَدٍ عَنْ عِرَاضٍ وَمُعَارَضَةٍ إِذَا لَمْ يُعْرَفْ أَبُوهُ

اَلْإِسْتِعْرَاضُ [el-istiᶜrāḍ] Bir nesnenin ᶜarzı cihetinden olarak nāhiyesinden gelmek maᶜnāsınadır. Bu münāsebetle أُسْتُعْرِضَتِ النَّاقَةُ بِاللَّحْمِ derler mechūl bünyesiyle, قُذِفَتْ بِاللَّحْمِ maᶜnāsına güyā ki lahm, nākaya ᶜarzı cihetinden remy olunmuş olur ki pek semirmek maᶜnāsı lāzım gelir. Ve

اِسْتِعْرَاضٌ [istiᶜrāḍ] Önüne her kim gelirse mübālāt etmeyerek ve ahvāllerini sormayarak bir taraftan vurup katl eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْتَعْرَضَهُمْ إِذَا قَتَلَهُمْ وَلَمْ يَسْأَلْ عَنْ حَالِ أَحَدٍ

عُرَيْضٌ [ᶜUrayḍ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Medīne türābında bir vādī adıdır ki selefte ehl-i Medīne'nin mevāşīleri onda olur idi.

اَلْعِرِّيضُ [el-ᶜirrīḍ] (سِكِّيتٌ [sikkīt] vezninde) Dāᵓimā nāsa şer-gīr olan kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ عِرِّيضٌ إِذَا كَانَ يَتَعَرَّضُ لِلنَّاسِ بِالشَّرِّ

اَلْمُعَارِضُ [el-muᶜāriḍ] (ism-i fāᶜil bünyesiyle) Şol nākaya denir ki yavrusundan gayrıya yakılmış olup lākin iyice rām ve enīs olmamakla yanına geldikte istişmām edip süt vermez ola; yukālu: نَاقَةٌ مُعَارِضٌ أَيْ عَلُوقٌ تَرْأَمُ بِأَنْفِهَا وَتَمْنَعُ دَرَّهَا

اِبْنُ الْمُعَارَضَةِ [ibnu'l-muᶜāraḍat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) Veled-i zināya ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ ابْنُ الْمُعَارَضَةِ أَيِ السَّفِيحُ

اَلْمُعْتَرِضُ [el-Muᶜtariḍ] (ism-i fāᶜil bünyesiyle) Esmādandır: Muzāl b. el-Muᶜtariḍ şuᶜarādandır.

[ع ر م ض]

اَلْعَرْمَضُ [el-ᶜarmaḍ] (جَعْفَرٌ [caᶜfer] vezninde) ve

اَلْعِرْمِضُ [el-ᶜirmiḍ] (زِبْرِجٌ [zibric] vezninde) Mugaylān gibi iri meşe ağaçlarından bir cins ağaca denir, ᶜalā-kavlin جَعْفَرٌ [caᶜfer] vezninde سِدْرٌ [sidr] ağacının ve misvāk ağacının hurde nevᶜine denir. Ve aslā büyüyüp erişilmez olan ağaca denir. Ve yosuna denir, طُحْلُبٌ [ṭuḥlub] maᶜnāsına. Müfredi عِرْمِضَةٌ [ᶜirmiḍat]tır.

اَلْعِرْمَاضُ [el-ᶜirmāḍ] (ᶜayn'ın kesriyle) Bu dahi yosuna denir. Ve

عَرْمَضَةٌ [ᶜarmaḍat] ve

عِرْمَاضٌ [ᶜirmāḍ] Masdar olurlar, su yosun tutmak maᶜnāsına; yukālu: عَرْمَضَ الْمَاءَ عَرْمَضَةً وَعِرْمَاضًا إِذَا طَحْلَبَ

[ع ض ض]

اَلْعَضُّ [el-ᶜaḍḍ] (ᶜayn'ın fethi ve ḍād'ın

teşdīdiyle) ve

اَلْعَضِيضُ [el-ᶜaḍīḍ] (أَزِيزٌ [ezīz] vezninde) Bir nesneyi diş ile ısırmak maᶜnāsınadır; tekūlu: عَضِضْتُهُ وَعَضِضْتُ عَلَيْهِ وَعَضَضْتُهُ وَعَلَيْهِ عَضًّا وَعَضِيضًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّالِثِ أَيْ مَسَكْتُهُ بِأَسْنَانِي أَوْ بِلِسَانِي

Şārih der ki bāb-ı sālisten vürūdu şāzdır ve bāb-ı evvelden dahi vürūdu İbn Ḳaṭṭāᶜdan menkūldür. Ve burada müᵓellif mecāzı hakīkate halt eylemiştir, zīrā lisānla ısırmaktan murād bir kimseyi lisānla āzürde ve rencīde eylemektir; yukālu: عَضَّهُ بِلِسَانِهِ إِذَا تَنَاوَلَهُ İntehā. Ve

عَضُّ الزَّمَانِ [ᶜaḍḍu'z-zamān] Dehrin şiddet ve mihnetine ıtlāk olunur; yukālu: عَضَّهُ الزَّمَانُ لَمْ يَدَعْ لَهُ دَعَةً أَيْ شِدَّتُهُ ve yukālu: عَضَّهُ الزَّمَانُ إِذَا اشْتَدَّ عَلَيْهِ Ve

عَضُّ الْحَرْبِ [ᶜaḍḍu'l-ḥarb] Cengin şiddetinden ᶜibārettir; ᶜalā-kavlin bunlar ẓā-yı muᶜceme iledir ve عَضُّ الْأَسْنَانِ [ᶜaḍḍu'l-esnān] ḍād iledir. Ve

عَضٌّ [ᶜaḍḍ] Yayın kirişi bağrına yapışmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: عَضَّتِ الْقَوْسُ إِذَا لَصِقَ وَتَرُهَا بِكَبِدِهَا Ve

عَضِيضٌ [ᶜaḍīḍ] Bir kimseye ᶜale'd-devām mülāzemet eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; tekūlu: عَضِضْتُ بِصَاحِبِي عَضِيضًا إِذَا لَزِمْتَهُ Ve

عَضِيضٌ [ᶜaḍīḍ] Hāssaten pek ısırmak maᶜnāsınadır; yukālu: عَضَّهُ عَضِيضًا وَهُوَ الْعَضُّ الشَّدِيدُ Ve cenkte adamın karīn ve hemtāsına ıtlāk olunur ki birbirini kavrayıp uğraşırlar; yukālu: هُوَ عَضِيضُهُ أَيْ قَرِينُهُ

اَلْعَضُوضُ [el-ᶜaḍūḍ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Isırmak cihetiyle ekl olunacak nesneye denir; tekūlu: مَا ذُقْتُ عَضُوضًا أَيْ مَا يُعَضُّ عَلَيْهِ وَيُؤْكَلُ Ve kirişi bağrına yapışmış yaya ıtlāk olunur; yukālu: قَوْسٌ عَضُوضٌ إِذَا لَزِقَ وَتَرُهَا بِكَبِدِهَا Ve ferci pek daracık ᶜavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ عَضُوضٌ أَيْ ضَيِّقَةٌ Ve āfet ve dāhiyeye ıtlāk olunur; yukālu: أَصَابَهُ عَضُوضٌ أَيْ دَاهِيَةٌ Ve nāsı dil-āzār eden şiddetli ve mihnetli zamāna ıtlāk olunur; yukālu: زَمَنٌ عَضُوضٌ أَيْ شَدِيدٌ كَلِبٌ Ve cevr ve zulm ve sitemi olan şāh ve emīre ıtlāk olunur; yukālu: مَلِكٌ عَضُوضٌ أَيْ فِيهِ عَسْفٌ وَظُلْمٌ Kāle'ş-şārih ve minhu hadīsu Ebī Bekr radiyallāhu ᶜanhu: «سَتَرَوْنَ بَعْدِي مَلِكًا عَضُوضًا» Ve dibi derin kuyuya, ᶜalā-kavlin suyu çok olanına ıtlāk olunur. Evvele göre gūyā ki meşakkatinden su çeken adamı عَضٌّ [ᶜaḍḍ] eder. Sānīye göre gūyā ki kovaya bütün dişleriyle عَضٌّ [ᶜaḍḍ] eder; yukālu: بِئْرٌ عَضُوضٌ أَيِ الْبَعِيدَةُ الْقَعْرِ أَوِ الْكَثِيرَةُ الْمَاءِ Cemᶜi عُضُضٌ [ᶜuḍuḍ] gelir zammeteynle ve عِضَاضٌ [ᶜiḍāḍ] gelir ᶜayn'ın kesriyle.

اَلْعَضَاضُ [el-ᶜaḍāḍ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Bu dahi ısırmak vechiyle ekl olunacak meᵓkūle denir. Ve kalın şecere denir.

اَلتَّعْضُوضَةُ [et-taᶜḍūḍat] (tā'nın fethiyle) Bu dahi ferci daracık hatuna denir.

اَلتَّعْضُوضُ [et-taᶜḍūḍ] (hā'sız) Bir nevᶜ hurmādır ki siyāh ve tatlı olur; müfredi تَعْضُوضَةٌ [taᶜḍūḍat]tır.

اَلْعِضَاضُ [el-ᶜiḍāḍ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) At kısmı ısırgan olmaya denir; yukālu: فَرَسٌ ذَاتُ عِضَاضٍ أَيْ عَضٍّ Şārih der ki ᶜuyūb fiᶜāl vezninde dahi gelir, bunun gibi. Ve

عِضَاضٌ [ᶜiḍāḍ] Mufāᶜaletten masdar olur, dābbeler birbirini kavrayıp ısırışmak maᶜnāsına; yukālu: عَاضَّتِ الدَّوَابُّ عِضَاضًا وَمُعَاضَّةً إِذَا عَضَّتْ بَعْضُهَا بَعْضًا Ve

عِضَاضٌ [ᶜiḍāḍ] Şiddet ve mihnete diş kısıp sabr ve tahammül eden adama ıtlāk olunur; yukālu: هُوَ عِضَاضُ عَيْشٍ أَيْ صَبُورٌ عَلَى الشِّدَّةِ

اَلْعُضُّ [el-ᶜuḍḍ] (ᶜayn'ın zammıyla) Deveye yutturdukları hamur yumağına denir. Ve yoncaya denir, قَتٌّ [ḳatt] maᶜnāsına. Ve yalnızca arpa ile karışık buğdaya denir ki deveye ᶜalef ederler yāhūd dövülmüş hurmā çekirdeğiyle yoncaya denir ki kezālik deveye ᶜalef ederler; yāhūd dövülmüş çekirdek ile hamura ve arpaya denir ki birbirine katıp deveye yedirirler. Ve yerde kalan yoğun ağaca denir ki murād omçasıdır. Ve bir yere biriktirilmiş kalın tomruklara denir. Ve kuru otluğa denir.

اَلْعِضُّ [el-ᶜiḍḍ] (ᶜayn'ın kesriyle) Fiᶜl bimaᶜnā fāᶜildir, bed-hūy kimseye ıtlāk olunur; yukālu: إِنَّهُ لَعِضٌّ أَيِ السَّيِّءُ الْخُلُقِ Ve nihāyet derecede fetānet ve ferāset ve belāgat sāhibi fehīm ve zīrek adama ıtlāk olunur; yukālu: إِنَّهُ لَعِضٌّ أَيْ بَلِيغٌ مُنْكَرٌ يَعْنِي فَهِمٌ عَالِمٌ Ve cenkte bir kimsenin hemtāsına denir; yukālu: هُوَ عِضُّهُ أَيْ قِرْنُهُ Ve bir nesneye kavī ve zābit ve muktedir olan kimseye ıtlāk olunur, gūyā ki o nesneyi عَضٌّ [ᶜaḍḍ] ve zabt eder; yukālu: إِنَّهُ لَعِضُّ سَفَرٍ أَيْ قَوِيٌّ عَلَيْهِ Ve māla gereği gibi, takayyüd ve tīmār ve ihtimām eden adama ıtlāk olunur; yukālu: فُلَانٌ عِضُّ مَالٍ أَيْ قَيِّمٌ عَلَيْهِ Ve bahīl ve nākese ıtlāk olunur, gūyā ki mālını ısırıp salıvermez. Ve yavuz ve şedīd adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ عِضٌّ أَيْ بَخِيلٌ وَكَذَا شَدِيدٌ Ve āfet ve dāhiyeye ıtlāk olunur. Cemᶜi عُضُوضٌ [ᶜuḍūḍ]dur ᶜayn'ın zammıyla. Ve minhu'r-rivāyetu'l-uhrā fi'l-hadīsi: «اَلْخِلَافَةُ بَعْدِي ثَلَاثُونَ سَنَةً ثُمَّ يَكُونُ مُلْكٌ عَضُوضٌ» كَمَا مَرَّ وَفِي رِوَايَةٍ ثُمَّ تَكُونُ مُلُوكٌ عُضُوضٌ بِالضَّمِّ Ve

عِضٌّ [ᶜiḍḍ] Mutlakan dikenli çalı ağacının küçüklerine denir; bunda ᶜayn'ın zammıyla da cāᵓizdir. ᶜAlā-kavlin طَلْحٌ [ṭalḥ] ve عَوْسَجٌ [ᶜavsec] ve سَلَمٌ [selem] ve سَيَالٌ [seyāl] ve سَرْحٌ [serḥ] ve عُرْفُطٌ [ᶜurfuṭ] ve سَمُرٌ [semur] ve شَهَبَانٌ [şebehān] ve كَنَهْبَلٌ [kenehbel] dedikleri dikenli bādiye ağaçlarına ıtlāk olunur. Bunların her biri māddelerinde mersūmdur. Ve

عِضٌّ [ᶜiḍḍ] Açılması pek düşvār olan kilīde ıtlāk olunur; yukālu: غَلَقٌ عِضٌّ أَيْ لاَ يَكَادُ يَنْفَتِحُ

اَلْعَضَّانِ [el-ᶜAḍḍān] (tesniye bünyesiyle) Zeyd b. Ḥāriṯ en-Nemerī ile Daᶜfel b. Ḥanẓala eẕ-Ẕuhlī'ye ıtlāk olunur ki her biri ᶜArabın hikem ve eyyām ve tevārīhine ᶜārif ve dānā idi.

اَلْعُضَاضُ [el-ᶜuḍāḍ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) ve

اَلْعُضَّاضُ [el-ᶜuḍḍāḍ] (رُمَّانٌ [rummān] veznninde) Burnun dibine ıtlāk olunur ki iki kaşın kavuştuğu yerin altındadır, kuvve-i şāmme oradan da عَضٌّ [ᶜaḍḍ]-ı rāyiha eylediği için ıtlāk olundu; yukālu: ضَرَبَ عُضَاضَ أَنْفِهِ وَعُضَّاضَهُ أَيْ عِرْنِينَهُ

اَلْعُضَاضِيُّ [el-ᶜuḍāḍiyy] (غُرَابِيٌّ [ġurābiyy] vezninde) Gövdesi ter ve mülāyim ve nāzük adama denir ki gören kimsenin hemān öpüp ısıracağı gelir; yukālu: رَجُلٌ عُضَاضِيٌّ أَيْ نَاعِمٌ لَيِّنٌ Ve pek tavlı deveye denir.

اَلْإِعْضَاضُ [el-iᶜḍāḍ] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi bir kimseye ısırtmak maᶜnāsınadır; tekūlu: أَعْضَضْتُهُ الشَّيْءَ إِذَا جَعَلْتَهُ يَعَضُّهُ ve minhu'l-hadīsu: «مَنْ تَعَزَّى بِعَزَاءِ الْجَاهِلِيَّةِ فَأَعِضُّوهُ بِهَنِ أَبِيهِ وَلاَ تَكْنُوا» أَيْ قُولُوا لَهُ اعْضَضْ أَيْرَ أَبِيكَ وَلاَ تَكْنُوا عَنْهُ بِالْهَنِ Yaᶜnī "Şol kimse ki nisbet-i cāhiliyye ile intisāb iddiᶜā edip onunla tefāhur eyleye, sizler ona pederinin āletini ısırtasız, yaᶜnī pederinin āletini ısır diyesiz ve kemāl-i tenkīl ü ihānet için āleti هَنٌ [hen] taᶜbīriyle kināye eylemeyip sarāhaten zikr eyleyesiz. هَنٌ [hen] hā'nın

fethiyle, zekerden kināyedir. Ve

إِعْضَاضٌ [iᶜḍāḍ] Kılıçla vurmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir ki gūyā kılıca ısırtır; tekūlu: أَعَضَضْتُ بِهِ سَيْفِي إِذَا ضَرَبْتَهُ بِهِ Ve bir adamın develeri عُضٌّ [ᶜuḍḍ] yemek maᶜnāsınadır ki ᶜayn'ın zammıyladır; yukālu: أَعَضَّ الْقَوْمُ إِذَا أَكَلَتْ إِبِلُهُمُ الْعُضَّ Ve kuyu عَضُوضٌ [ᶜaḍūḍ] olmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَعَضَّتِ الْبِئْرُ إِذَا صَارَتْ عَضُوضًا Ve yerin عَضٌّ [ᶜaḍḍ] dedikleri nebāt ve eşcārı firāvān olmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَعَضَّتِ الْأَرْضُ إِذَا كَثُرَ عُضُّهَا

اَلتَّعْضِيضُ [et-taᶜḍīḍ] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Deveye hamur yumağı yutturmak maᶜnāsınadır; yukālu: عَضَّضَ الرَّجُلُ إِذَا عَلَفَ إِبِلَهُ الْعُضَّ Ve عَضُوضٌ [ᶜaḍūḍ] olan kuyudan su çekmek maᶜnāsınadır; yukālu: عَضَّضَ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَقَى مِنَ الْبِئْرِ الْعَضُوضِ Ve bir kimse cāriyesiyle mülātafa kılmak maᶜnāsınadır; yukālu: عَضَّضَ الرَّجُلُ إِذَا مَازَحَ جَارِيَتَهُ

اَلْمُعَضَّضُ [el-muᶜaḍḍaḍ] (مُعَظَّمٌ [muᶜaẓẓam] vezninde) Şol merkebe denir ki sāᵓir merkebler ısırıp kapmakla gövdesi cā-be-cā berelenmiş ola; yukālu: حِمَارٌ مُعَضَّضٌ إِذَا صَارَ قَدْ عَضَّتْهُ الْحُمُرُ وَكَدَمَتْهُ

[ع ل ض]

اَلْعَلْضُ [el-ᶜalḍ] (ᶜayn'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Kazık makūlesi nesneyi yerinden koparıp çıkarmak için beri öte ırgalamak maᶜnāsınadır; yukālu: عَلَضَهُ عَلْضًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا حَرَّكَهُ لِتَنْزِعَهُ

اَلْعِلَّوْضُ [el-ᶜillevḍ] (جِلَّوْزٌ [cillevz] vezninde) Çakala denir, إِبْنُ آوَى [ibnu āvā] maᶜnāsına.

[ع ل م ض]

اَلْعُلَامِضُ [el-ᶜulāmiḍ] (عُلَابِطٌ [ᶜulābiṭ] vezninde) Sakīl ve türk ve nādān kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ عُلَامِضٌ أَيْ ثَقِيلٌ وَخْمٌ

[ع ل ه ض]

اَلْعَلْهَضَةُ [el-ᶜalheḍat] (دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] vezninde) Şişenin tıkacını çıkarmağa çalışmak maᶜnāsınadır; yukālu: عَلْهَضَ رَأْسَ الْقَارُورَةِ إِذَا عَالَجَ صِمَامَهَا لِيَسْتَخْرِجَهُ Ve gözü baştan yaᶜnī yerinden oyup çıkarmak maᶜnāsınadır ki müşle-i ᶜacemdir; yukālu: عَلْهَضَ الْعَيْنَ إِذَا اسْتَخْرَجَهَا مِنَ الرَّأْسِ Ve bir kimse ile bir nesne zımnında gereği gibi uğraşmak maᶜnāsınadır; yukālu: عَلْهَضَ الرَّجُلَ إِذَا عَالَجَهُ عِلَاجًا شَدِيدًا Ve bir kimseden bir nesneye nāᵓil olmak maᶜnāsınadır; yukālu: عَلْهَضَ مِنْهُ شَيْئًا إِذَا نَالَهُ

[ع و ض]

عَوْضُ [ᶜavḍ] (ᶜayn'ın fethi ve vāv'ın sükūnu ve ḍād'ın mebnī olarak harekāt-ı selāsıyla) Bir kelimedir ki yalnızca zamān-ı müstakbelin istigrākına zarftır, ebed maᶜnāsınadır; tekūlu: لَا أُفَارِقُكَ عَوْضَ Ve baᶜzılar ᶜindinde zamān-ı māzīde dahi istiᶜmāl olunur; tekūlu: مَا رَأَيْتُ مِثْلَهُ عَوْضَ Yaᶜnī "Ona benzer aslā bir nesne görmedim." Ve ᶜinde'l-baᶜz dehr ve zamān maᶜnāsınadır; halef maᶜnāsına olan عَوْضُ [ᶜavḍ]dan meᵓhūzdur, zīrā zamāndan bir cüzᵓ savuşup gittikte zamān onun bedeline cüzᵓ-i āher taᶜvīz eder; istiᶜmāl evvellere göre de yine bu maᶜnādandır. Ve

عَوْضُ [ᶜavḍu] kelimesi nefy makāmına mahsūstur ve muzāf oldukta muᶜreb olur; tekūlu: لَا أَفْعَلُهُ عَوْضَ الْعَائِضِينَ كَمَا تَقُولُ دَهْرَ الدَّاهِرِينَ وَأَبَدَ الْآبِدِينَ Ve baᶜzılar ᶜindinde عَوْضُ [ᶜavḍ] kasem edātıdır. ᶜAlā-kavlin bir sanem ismidir ki perestiş eden müşrikler ki Bekr b. Vāᵓil kabīlesidir, ona kasem ederler idi; ve yukālu: أَفْعَلُ ذَاكَ مِنْ ذِي عَوْضٍ كَمَا

تَقُولُ مِنْ ذِي أُنُفٍ أَيْ فِيمَا يَسْتَأْنِفُ Yaᶜnī gelecek zamān demektir.

اَلْعِوَضُ [el-ᶜivaḍ] (عِنَبٌ [ᶜineb] vezninde) ve

اَلْعَوْضُ [el-ᶜavḍ] (خَوْضٌ [ẖavḍ] vezninde) ve

اَلْعِيَاضُ [el-ᶜiyāḍ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bir nesne yerine bedel ve halef vermek maᶜnāsınadır; tekūlu: عَاضَنِيَ اللهُ مِنْهُ يَعُوضُ عِوَضًا وَعَوْضًا وَعِيَاضًا أَيْ أَعْطَانِي خَلْفًا وَبَدَلاً [Ve] عِيَاضٌ [ᶜiyāḍ]ın aslı عِوَاضٌ [ᶜivāḍ] idi, mākablinin kesresi vāv'ı yā'ya ibdāl eyledi. Ve

عِوَضٌ [ᶜivaḍ] (عِنَبٌ [ᶜineb] vezninde) ve

مَعُوضَةٌ [maᶜūḍat] (مَعُونَةٌ [meᶜūnet] vezninde) İsmlerdir, bedel ve halefe denir; yukālu: هُوَ عِوَضٌ مِنْهُ وَمَعُوضَةٌ أَيْ خَلَفٌ وَبَدَلٌ

اَلتَّعْوِيضُ [et-taᶜvīḍ] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] veznide) Bu dahi ᶜivaz vermek maᶜnāsınadır; tekūlu: عَوَّضَنِي مِنْهُ بِمَعْنَى عَاضَنِي

اَلتَّعَوُّضُ [et-teᶜavvuḍ] ᶜİvaz almak maᶜnāsınadır; yukālu: تَعَوَّضَ الرَّجُلُ إِذَا أَخَذَ الْعِوَضَ

اَلْإِسْتِعَاضَةُ [el-istiᶜāḍat] ᶜİvaz istemek maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْتَعَاضَهُ إِذَا سَأَلَهُ الْعِوَضَ

اَلْمُعَاضَّةُ [el-muᶜāḍḍat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) Bir kimseye bir nesneyi ᶜivaz vermek maᶜnāsınadır; yukālu: عَاوَضَهُ الشَّيْءَ إِذَا أَعْطَاهُ إِيَّاهُ

اَلْإِعْتِيَاضُ [el-iᶜtiyāḍ] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] veznide) Bir kimseye ᶜivaz talebiyle gelmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِعْتَاضَهُ إِذَا جَاءَهُ طَالِبًا لِلْعِوَضِ

اَلْعَائِضُ [el-ᶜāʾiḍ] فَائِضٌ [fāʾiḍ] veznide ki Ebū Muḥammed el-Faḳᶜasī nām şāᶜirin kavlinde vākiᶜdir, مَعُوضٌ [maᶜūḍ] maᶜnāsınadır ki fāᶜil bi-maᶜnā mefᶜūldür, ﴿عِيشَةٍ رَاضِيَةٍ﴾ kabīlindendir ki مَرْضِيَّة [marḍiyyet] maᶜnāsınadır. Müᵓellifin kavl-i mezbūrdan murādı işbu «هَلْ لَكِ وَالْعَارِضُ مِنْكِ عَائِضُ || فِي هَجْمَةٍ يُغْدِرُ مِنْهَا الْقَابِضُ» beyti olacaktır ki مَعُوضٌ [maᶜūḍ] maᶜnāsınadır.

نَجَزَ بِحَمْدِهِ تَعَالَى

FASLU'L-ĠAYNİ'L-MUᶜCEME
(فَصْلُ الْغَيْنِ الْمُعْجَمَةِ)

[غ ب ض]

اَلتَّغْبِيضُ [et-taġbīḍ] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] veznin-de) Ağlamak murād eden kimse kemāl-i inkıbāzından ağlayamayıp gözünden yaş çıkmayıp tutulmak maᶜnāsınadır; yukālu: غَبَّضَ الرَّجُلُ إِذَا أَرَادَ الْبُكَاءَ فَلَمْ تُجِبْهُ عَيْنُهُ

[غ ر ض]

اَلْغَرَضُ [el-ġaraḍ] (fethateynle) Nişāna denir ki ona ok ve kurşun atarlar. Cemᶜi أَغْرَاضٌ [aġrāḍ]dır; yukālu: أَصَابَ الْغَرَضَ أَيِ الْهَدَفَ Şārih der ki teşbīh tarīkiyle maksad maᶜnāsına da müstaᶜmeldir; ve minhu yukālu: لِغَرَضٍ صَحِيحٍ أَيْ لِمَرْمًى يَقْصِدُهُ يَعْنِي لِمَقْصَدٍ Ve

غَرَضٌ [ġaraḍ] Kalb sıkılıp melālet peydā eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: غَرِضَ مِنْهُ غَرَضًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا ضَجِرَ مِنْهُ وَمَلَّ Ve bir nesneye müştāk ve arzū-mend olmak maᶜnāsınadır; yukālu: غَرِضَ إِلَيْهِ إِذَا اشْتَاقَ Ve korkmak maᶜnāsınadır; yukālu: غَرِضَ مِنْهُ إِذَا خَافَ

اَلْغِرَضُ [el-ġiraḍ] (صِغَرٌ [ṣiġar] vezninde) Bir nesne tāze ve tāb u tarāvetli olmak maᶜnāsınadır; yukālu: غَرُضَ الشَّيْءُ غِرَضًا كَصَغُرَ صِغَرًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَانَ طَرِيًّا

اَلْغَرِيضُ [el-ġarīḍ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Sıfattır, tāze ve tarāvetli nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ غَرِيضٌ أَيْ طَرِيٌّ Ve mūsikī-şināsa, hoş-āhenk ve nāzük-edā hānendeye denir ki nagmesine şevk ve hanīn olunur; yukālu: هُوَ غَرِيضٌ أَيْ مُغَنٍّ مُجِيدٌ Ve yağmur suyuna denir. Ve her beyāz olup tāb u tarāvetli olan şeyᵓe denir. Ve hurmā çiçeğine denir.

اَلْمَغْرُوضُ [el-maġrūḍ] Bu dahi yağmur suyuna denir.

اَلْإِغْرِيضُ [el-iġrīḍ] (إِبْرِيقٌ [ibrīḳ] vezninde) Bu dahi ak olup tāze ve tarīᵓ olan şeyᵓe denir. Ve hurmā çiçeğine denir; tekūlu: كَانَ ثَمْرُهَا إِغْرِيضٌ أَيْ طَلْعٌ

اَلْغَرْضُ [el-ġarḍ] (فَرْضٌ [farḍ] vezninde) Doldurmak maᶜnāsınadır; yukālu: غَرَضَ الْإِنَاءَ غَرْضًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا مَلَأَهُ Ve kabı doludan eksik eylemek maᶜnāsına olmakla zıdd olur; yukālu: غَرَضَ الْإِنَاءَ إِذَا نَقَصَهُ عَنِ الْمَلْءِ Ve süt ثَمِيرَةٌ [s̱emīret] olunca kadar tulumu çalkayıp yaydıktan sonra bir kaba koyup nāsa içirmek maᶜnāsınadır; yukālu: غَرَضَ السِّقَاءَ إِذَا مَخَضَهُ فَإِذَا ثَمَّرَ صَبَّهُ فَسَقَاهُ الْقَوْمَ Burada ثَمَّرَ kelimesi تَثْمِيرٌ [teṯmīr]dendir ki süt ثَمِيرَةٌ [s̱emīret] olmak maᶜnāsınadır. Ve ثَمِيرَةٌ [s̱emīret] sā-yı müsellese ile şol süte denir ki çalkanıp yayılmış olup lākin henüz gereği gibi yağı çıkmayıp dāne dāne ola. Ve

غَرْضٌ [ġarḍ] Kuzuyu ve oğlağı vaktinden evvel sütten kesmek maᶜnāsınadır; yukālu: غَرَضَ السَّخْلَ إِذَا فَطَمَهُ قَبْلَ إِنَاهُ Ve meyve ve sebze makūlesini ter ü tāze iken devşirmek, ᶜalā-kavlin tāze iken almak maᶜnāsınadır; yukālu: غَرَضَ الشَّيْءَ إِذَا اجْتَنَاهُ طَرِيًّا أَوْ أَخَذَهُ كَذَلِكَ Ve

غَرْضٌ [ġarḍ] Devenin pālānına çekilen kolana denir; eyere çekilene حِزَامٌ [ḥizām] dendiği gibi. Cemᶜi غُرُوضٌ [ġurūḍ] ve أَغْرَاضٌ [aġrāḍ] gelir; ve minhu yukālu: طَوَى الثَّوْبَ عَلَى غُرُوضِهِ أَيْ عَلَى غُرُورِهِ Yaᶜnī "Sevbi bükümleri üzere kıvırdı" ki işi olduğu minvāl üzere terk eyledi demektir. Büküm yeri mezkūr kolana teşbīh olunmuştur. Ve

غَرْضٌ [ġarḍ] Derede olan küçük çukurca şuᶜbeciğe denir ki tāmm ve kāmil olmaya yāhūd هَجِيجٌ [hecīc] dedikleri derin

dereden büyük ola. Cemᶜi غُرْضَانٌ [ġurḍān - ġirḍān] gelir gayn'ın zammı ve kesriyle. Ve şol su mevziᶜine denir ki onu terk ve ferāgat edip su komazlar ola. Ve

غَرْضٌ [ġarḍ] Eğilip iki bükülmek maᶜnāsınadır. Ve semiz kimse arıklayıp gövdesinde cā-be-cā kolan yerleri gibi bükümleri kalmak maᶜnāsınadır. Ve keff ve ferāğat eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: غَرَضَهُ غَرْضًا إِذَا كَفَّ مِنْهُ Ve bir nesneyi vaktinden evvel ᶜacele kılmak maᶜnāsınadır; yukālu: غَرَضَهُ إِذَا أَعْجَلَهُ عَنْ وَقْتِهِ Ve deveye kolan çekmek maᶜnāsınadır; yukālu: غَرَضَ النَّاقَةَ إِذَا شَدَّهَا بِالْغَرْضِ

اَلْإِغْرَاضُ [el-iġrāḍ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi doldurmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَغْرَضَ الْإِنَاءَ إِذَا مَلَأَهُ Ve müsāfire tāze hamurdan ekmek yapıp yedirmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَغْرَضَ لَهُمْ إِذَا عَجَنَ عَجِينًا إِبْتَكَرَهُ وَلَمْ يُطْعِمْهُمْ بَائِتًا Ve deveye kolan çekmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَغْرَضَ النَّاقَةَ إِذَا شَدَّهَا بِالْغُرْضَةِ

اَلتَّغْرِيضُ [et-taġrīḍ] Meyve makūlesini tāze iken devşirmek yāhūd tāzesini almak maᶜnāsınadır; yukālu: غَرَّضَ الشَّيْءَ إِذَا اجْتَنَاهُ طَرِيًّا أَوْ أَخَذَهُ كَذَلِكَ Ve tāze ve tarāvetli et yemek maᶜnāsınadır; yukālu: غَرَّضَ الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ اللَّحْمَ الْغَرِيضَ Ve fākihe yemek maᶜnāsınadır; yukālu: غَرَّضَ الرَّجُلُ إِذَا تَفَكَّهَ Şārih der ki *Lisānu'l-ᶜArab* sāhibi تَفَكُّهٌ [tefekkuh]u فُكَاهَةٌ [fukāhet]ten ahz eylemekle mülātafa maᶜnāsına olur.

اَلْغُرْضَةُ [el-ġurḍat] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Bu dahi devenin pālān kolanına denir; غَرْضٌ [ġarḍ] gibi. Cemᶜi غُرُضٌ [ġuruḍ] ve غُرْضٌ [ġurḍ] gelir zammeteynle ve rā'nın sükūnuyla, كُتُبٌ [kutub] ve كُتْبٌ [kutb] gibi.

اَلْمَغْرِضُ [el-maġriḍ] (مَنْزِلٌ [menzil] veznin-

de) Devenin gövdesinde kolan çekilecek yerine denir ve minhu yukālu: إِبِلٌ مُنَفَّخَةُ الْمَغَارِضِ وَهِيَ كَالْمَحَازِمِ لِلْخَيْلِ

اَلْغُرْضَانِ [el-ġurḍān] (ġayn'ın zammı ve tesniye bünyesiyle) İnsānın burnu kasabasından iki taraflı aşağı doğru çekilip inen yerlerine denir; her tarafına غُرْضٌ [ġurḍ] denir.

اَلْغَارِضُ [el-ġāriḍ] Uzun burna denir; yukālu: أَنْفٌ غَارِضٌ أَيْ طَوِيلٌ Ve suya erken seherī vürūd eden kimseye denir; yukālu: هُوَ غَارِضٌ إِذَا كَانَ يَرِدُ الْمَاءَ بَاكِرًا

اَلتَّغَرُّضُ [et-teġarruḍ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] veznine) Ağacın dalı ve çubuğu bütün ayrılmamak vechiyle kırılmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَغَرَّضَ الْغُصْنُ إِذَا انْكَسَرَ وَلَمْ يَتَحَطَّمْ

اَلْمُغَارَضَةُ [el-muġāraḍat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) Deveyi suya erken götürmek maᶜnāsınadır; yukālu: غَارَضَ إِبِلَهُ إِذَا أَوْرَدَهَا بُكْرَةً

[غ ض ض]

اَلْغِضَاضُ [el-ġiḍāḍ] (ġayn'ın kesriyle) ve

اَلْغَضُّ [el-ġaḍḍ] ve

اَلْغَضَاضُ [el-ġaḍāḍ] ve

اَلْغَضَاضَةُ [el-ġaḍāḍat] (ġayn'ların fethiyle) Gözü yumar gibi aşağı bakmak maᶜnāsınadır ki kibār müvācehesinde ehl-i edeb şīvesidir; yukālu: غَضَّ طَرْفَهُ غِضَاضًا وَغَضًّا وَغَضَاضًا وَغَضَاضَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا خَفَضَهُ Ve

غَضُّ الطَّرْفِ [ġaḍḍu'ṭ-ṭarf] Bir mekrūh ve nā-maᶜkūle ihtimāl ve tahammül eylemekten kināye olunur; yukālu: غَضَّ طَرْفَهُ لَهُ إِذَا احْتَمَلَ الْمَكْرُوهَ Ve

غَضٌّ [ġaḍḍ] ve

غَضَاضَةٌ [ġaḍāḍat] Bir nesneyi mikdārından

eksiltip aşağılatmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: غَضَّ مِنْهُ إِذَا نَقَصَ وَوَضَعَ مِنْ قَدْرِهِ Ve çubuğu bütün kırmayıp bir mikdārca kırmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: غَضَّ الْغُصْنَ إِذَا كَسَرَهُ فَلَمْ يُنْعِمْ كَسْرَهُ Ve

غَضٌّ [ġaḍḍ] Tāb u tarāvetli tāze nesneye denir; yukālu: شَبَابٌ غَضٌّ أَيْ طَرِيٌّ Ve hurmānın çiçek yerinde çıkan ibtidā tomurcuğuna denir ki yumuşak olur. Ve yeni doğmuş buzağıya denir. Cemᶜi غِضَاضٌ [ġiḍāḍ] gelir. Ve hüsn ve revnak ve nadāret sāhibi adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ غَضٌّ أَيْ نَاضِرٌ

اَلْغَضِيضُ [el-ġaḍīḍ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Tāb u tarāvetli şeyᵓe denir; yukālu: شَيْءٌ غَضِيضٌ أَيْ طَرِيٌّ Ve hurmānın ter ve mülāyim ibtidā tomurcuğuna denir, غَضٌّ [ġaḍḍ] gibi. Ve hasta ve fātir göze ıtlāk olunur ki memdūhtur; yukālu: طَرْفٌ غَضِيضٌ أَيْ فَاتِرٌ Ve nākıs ve zelīl ve hakīre denir. Cemᶜi أَغِضَّةٌ [aġiḍḍat]tır, yukālu: هُوَ غَضِيضٌ أَيْ نَاقِصٌ ذَلِيلٌ

اَلْغَضَاضَةُ [el-ġaḍāḍat] (ġayn'ın fethiyle) ve

اَلْغُضُوضَةُ [el-ġuḍūḍat] (ġayn'ın zammıyla) Tarāvetli ve revnak ve nadāretli olmak maᶜnāsınadır; tekūlu: غَضَضْتَ يَا فُلَانُ وَغَضِضْتَ غَضَاضَةً وَغُضُوضَةً مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَالرَّابِعِ Ve فَأَنْتَ غَضٌّ أَيْ نَاضِرٌ

غَضَاضَةٌ [ġaḍāḍat] Zillet ve menkasa maᶜnāsınadır; tekūlu: لَيْسَ عَلَيْكَ فِي هَذَا الْأَمْرِ غَضَاضَةٌ أَيْ ذَلَّةٌ وَمَنْقَصَةٌ

اَلْغَضَاضُ [el-ġaḍāḍ] (سَحَابٌ [seḥāb] ve غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Burnun kuvve-i şāmme mevkiᶜi olan yukarısı ile yüzden tarafa çevresine denir, ᶜalā-kavlin mevkiᶜ-i mezbūr ile başın önünde kıl bittiği yerin aralığına denir yāhūd başın ön tarafıyla yüze doğru semtine denir yāhūd burnun ucuna denir, رَوْثَةٌ [revşet] maᶜnāsına yāhūd burnun ucunun aşağısıyla yukarısı beynine denir. Ve

غَضَاضٌ [Ġaḍāḍ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Eḫādīd nām mahalle bir merhale yerde bir su adıdır.

اَلْغُضَّةُ [el-ġuḍḍat] (ġayn'ın zammıyla) ve

اَلْغَضِيضَةُ [el-ġaḍīḍat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) ve

اَلْمَغَضَّةُ [el-meġaḍḍat] (مَعَرَّةٌ [maᶜarrat] vezninde) Bunlar da zillet ve ᶜār ve menkasa maᶜnāsınadır.

اَلتَّغْضِيضُ [et-taġḍīḍ] Turfanda yemek, ᶜalā-kavlin ter ü tāze ve nāzük olmak maᶜnāsınadır yāhūd zillet ve hakāret isābet eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: غَضَّضَ فُلَانٌ إِذَا أَكَلَ الْغَضَّ أَوْ صَارَ غَضًّا مُتَنَعِّمًا أَوْ أَصَابَتْهُ غَضَاضَةٌ

اَلْغَضْغَضَةُ [el-ġaḍġaḍat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Bir nesneyi eksiltmek maᶜnāsınadır.

اَلتَّغَضْغُضُ [et-teġaḍġuḍ] Eksilmek maᶜnāsınadır; yukālu: غَضْغَضَ الشَّيْءَ فَتَغَضْغَضَ أَيْ نَقَصَهُ فَتَنَقَّصَ Ve su yere batmak maᶜnāsınadır; yukālu: غَضْغَضَ الْمَاءُ إِذَا غَاضَ

غُضًّا [Ġuḍḍā] (ġayn'ın zammı ve ḍād'ın teşdīdiyle) Benu'l-Bekkāᵓ cemāᶜatinden mā-ᶜadā Benū ᶜĀmir b. Rebīᶜa'ya mahsūs bir su adıdır.

[غ م ض]

اَلْغَامِضُ [el-ġāmiḍ] Yüksek yerler aralığında vākiᶜ alçak ve çukur yere denir. Cemᶜi غَوَامِضُ [ġavāmiḍ]dir; yukālu: مَكَانٌ غَامِضٌ أَيْ مُطْمَئِنٌّ Ve hasmı üzere hamle ve hücūmdan fātir ve bī-tāb olan kimseye denir; yukālu: هُوَ غَامِضٌ أَيْ فَاتِرٌ عَنِ الْحَمْلَةِ Ve fehmi müteᶜassir olan muglak ve mübhem kelāma ıtlāk olunur; yukālu: كَلَامٌ غَامِضٌ أَيْ غَيْرُ وَاضِحٍ Ve ᶜinde'n-nās vakᶜ ve haysiyyeti olmayan خَامِلٌ [ḫāmil] ve kemter kimseye ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ غَامِضٌ أَيْ خَامِلٌ ذَلِيلٌ

Ve maᶜrūf ve mütebeyyin olmayan haseb ve şerefe vasf olur; yukālu: حَسَبٌ غَامِضٌ أَيْ غَيْرُ مَعْرُوفٍ Ve baldıra ve topuğa dolu gelip sıkan halhāla vasf olur; yukālu: خَلْخَالٌ غَامِضٌ أَيْ غَاصٌّ Ve semiz ve dolgun topuğa ve baldıra vasf olur; yukālu: كَعْبٌ وَسَاقٌ غَامِضٌ أَيْ سَمِينٌ

اَلْغَمْضُ [el-ġamḍ] (ġayn'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) غَامِضٌ [ġāmiḍ] ile maᶜnā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: مَكَانٌ غَامِضٌ وَغَمْضٌ أَغْمَاضٌ أَيْ مُطْمَئِنٌّ [aġmāḍ] gelir. Ve

غَمْضٌ [ġamḍ] Masdar olur, bir husūsta müsāmaha ve müsāhele eylemek maᶜnāsına; yukālu: غَمَضَ عَنْهُ فِي الْبَيْعِ غَمْضًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا تَسَاهَلَ Ve bir semte doğru seyr ve seyāhat eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: غَمَضَ فِي الْأَرْضِ غَمْضًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا ذَهَبَ وَسَارَ Ve kılıç madrūbun etine gömülmek maᶜnāsınadır; yukālu: غَمَضَ السَّيْفُ فِي اللَّحْمِ إِذَا غَابَ

اَلْغُمُوضُ [el-ġumūḍ] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde) ve

اَلْغُمُوضَةُ [el-ġumūḍat] (عُمُومَةٌ [ᶜumūmet] vezninde) ve

اَلْغَمَاضَةُ [el-ġamāḍat] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Yer غَامِضٌ [ġāmiḍ] olmak māᶜnāsınadır; yukālu: غَمِضَ الْمَكَانُ وَغَمُضَ غُمُوضَةً وَغَمَاضَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالْخَامِسِ إِذَا كَانَ غَامِضًا Ve

غُمُوضَةٌ [ġumūḍat] ve

غُمُوضٌ [ġumūḍ] Kelām mübhem ve muglak maᶜnāsınadır; yukālu: غَمُضَ الْكَلَامُ وَغَمَضَ غُمُوضَةً وَغُمُوضًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَالْأَوَّلِ إِذَا كَانَ غَامِضًا

اَلْإِغْمَاضُ [el-iġmāḍ] (hemzenin kesriyle) Bir husūsta müsāmaha ve müsāhele eylemek maᶜnāsınadır; asl إِغْمَاضٌ [iġmāḍ] göz yummak maᶜnāsına olmakla maᶜnā-yı mezbūr mecāzdır; yukālu: أَغْمَضَ عَنْهُ فِي الْبَيْعِ Ve minhu tekūlu: أَغْمِضْ لِي فِيمَا بِعْتَنِي وَغَمِّضْ كَأَنَّكَ تُرِيدُ الزِّيَادَةَ مِنْهُ لِرَدَائَتِهِ وَالْحَطَّ مِنْ ثَمَنِهِ Yaᶜnī "Mebīᶜin redā'etine mebnī bāyiᶜe bir mikdār pahasından tenkīs yāhūd mebīᶜi bir mikdār dahi ziyāde ile müsāhele kıl" diyecek yerde kelām-ı mezbūr īrād olunur; ve kavluhu taᶜālā: ﴿وَلاَ تَيَمَّمُوا الْخَبِيثَ مِنْهُ تُنْفِقُونَ وَلَسْتُمْ بِآخِذِيهِ إِلاَّ أَنْ تُغْمِضُوا فِيهِ﴾ أَيْ لاَ تُنْفِقُوا فِي قَرْضِ رَبِّكَ خَبِيثًا فَإِنَّكَ لَوْ أَرَدْتَ شِرَاءَهُ لَمْ تَأْخُذْهُ حَتَّى تَحُطَّ مِنْ ثَمَنِهِ Baᶜzı kimseler hurmānın fenā ve kemterlerini sadaka vechiyle edā eylemekle taht-ı yesārda olan mālın redī ve kemterini vech-i sadakaya ifrāz eylemekten nehy zımnında āyet-i merkūme nāzil oldu; yaᶜnī "Sizler infāk ve tasadduk eylediğiniz hālde mālınızın redī ve kemterine kasd ile o güne mālı vech-i mefrūza ibrāz ve ifrāz eylemeyesiz, hālā ki hukūk zımnında o makūle māl-ı kemter sizlere ᶜarz olunsa إِغْمَاضٌ [iġmāḍ] tarīkiyle ahz edersiz yoksa samīmī kabūl ve meyl ile ahz eylemezsiz." Ve

إِغْمَاضٌ [iġmāḍ] Uykuya ıtlāk olunur, kemā se-yuzkeru. Ve kılıcın ağzını keskinletmek için yufkalatmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَغْمَضَ حَدَّ السَّيْفِ إِذَا رَقَّقَهُ Ve إِغْمَاضُ الْعَيْنِ [iġmāḍu'l-ᶜayn], bir nesneye hakāretle nazar eylemekten ᶜibārettir; yukālu: أَغْمَضَتِ الْعَيْنُ فُلَانًا إِذَا ازْدَرَتْهُ Ve bir adam yarış husūsunda bir kimseyi sebk eylemişken tekrār koşuştuklarında o kimse o adamı sebk eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: أَغْمَضَ فُلَانٌ فُلَانًا إِذَا حَاضَرَهُ فَسَبَقَهُ بَعْدَمَا سَبَقَهُ ذَاكَ

اَلْغَامِضَةُ [el-ġāmiḍat] Cādde üzere ve cāddeye karīb olmayan alarga dāra vasf olur; yukālu: دَارٌ غَامِضَةٌ أَيْ غَيْرُ شَارِعَةٍ

اَلْغِمَاضُ [el-ġamāḍ - el-ġimāḍ] (ġayn'ın fethi ve kesriyle) ve
اَلْغُمْضُ [el-ġumḍ] (ġayn'ın zammıyla) ve
اَلتَّغْمَاضُ [et-taġmāḍ] ve
اَلتَّغْمِيضُ [et-taġmīḍ] (tā'ların fethiyle) ve
اَلْإِغْمَاضُ [el-iġmāḍ] (hemzenin kesriyle ki) Bunlar ism olarak müstaᶜmeldir, uykuya ıtlāk olunur ki göz yummanın lāzımıdır; tekūlu: مَا اكْتَحَلَتْ عَيْنِي غِمَاضًا وَغُمْضًا وَتَغْمَاضًا وَتَغْمِيضًا وَإِغْمَاضًا أَيْ مَا نِمْتُ
اَلْغَمِيضَةُ [el-ġamīḍat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznin-de) ᶜAyb ve nakīsa maᶜnāsınadır; yukālu: مَا فِي الْأَمْرِ غَمِيضَةٌ أَيْ عَيْبٌ
اَلتَّغْمِيضُ [et-taġmīḍ] إِغْمَاضٌ [iġmāḍ] gibi müşterī bāyiᶜe müşterānın redāᵓetinden bahsle pahasını tenkīs yāhūd ziyāde et-tirmek maᶜnāsınadır; tekūlu: أَغْمِضْ لِي فِيمَا بِعْتَنِي وَغَمِّضْ بِمَعْنًى Ke-mā zukire. Ve deve suya gelmişken bir kimse menᶜ eylemekle o kimsenin üzerine göz yumup sür salarak yine suya gelmek maᶜnāsınadır; yukālu: غَمَّضَتِ النَّاقَةُ إِذَا رُدَّتْ عَنِ الْحَوْضِ فَحَمَلَتْ عَلَى الذَّائِدِ مُغَمِّضَةً عَيْنَيْهَا فَوَرَدَتْ Ve bir kimse bir māddede ne olduğunu bilerek ikdām ey-lemek maᶜnāsınadır ki mühevvil nesneye mahsūstur; yukālu: غَمَّضَ فُلَانٌ عَلَى هَذَا الْأَمْرِ إِذَا مَضَى وَهُوَ يَعْلَمُ مَا فِيهِ Ve bir sözü mübhem ve muglak söylemek maᶜnāsınadır; yukālu: غَمَّضَ الْكَلَامَ إِذَا أَبْهَمَهُ
اَلْمُغَمِّضَاتُ [el-muġammiḍāt] (مُحَدِّثَاتٌ [muḥaddiṯāt] vezninde) Bir kimsenin bi-lerek mürtekib olduğu zünūb ve meᶜāsīye ıtlāk olunur. Kāle'ṣ-ṣārih ve minhu hadīsu Muᶜāz: «إِيَّاكُمْ وَمُغَمِّضَاتِ الذُّنُوبِ» وَهِيَ الَّتِي يَرْكَبُهَا الرَّجُلُ وَهُوَ يَعْرِفُهَا
اَلْإِغْتِمَاضُ [el-iġtimāḍ] Uyumak maᶜnāsınadır; tekūlu: مَا اغْتَمَضْتُ عَيْنَايَ أَيْ مَا نِمْتُ Ve bir nesne tekellüf ve zahmetsiz müsāmaha ve müsāhele vechiyle sūret bulmak maᶜnāsınadır; ve minhu tekūlu: أَتَانِي ذَاكَ عَلَى اغْتِمَاضٍ أَيْ عَفْوًا بِلاَ تَكَلُّفٍ وَمَشَقَّةٍ
اَلْإِنْغِمَاضُ [el-inġimāḍ] Göz yumulmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْغَمَضَ طَرْفُهُ إِذَا انْغَضَّ

[غ ي ض]

اَلْغَيْضُ [el-ġayḍ] (فَيْضٌ [feyḍ] vezninde) ve
اَلْمَغَاضُ [el-meġāḍ] (mīm'in fethiyle) Su eksilip azalmak maᶜnāsınadır; yukālu: غَاضَ الْمَاءُ يَغِيضُ غَيْضًا وَمَغَاضًا إِذَا قَلَّ وَنَقَصَ Ve bir metāᶜın pahası eksilmek maᶜnāsınadır; yukālu: غَاضَ ثَمَنُ السِّلْعَةِ إِذَا نَقَصَ Ve bu maᶜnāda müteᶜaddī olur; yukālu: غَاضَ الْمَاءَ وَالثَّمَنَ إِذَا نَقَصَهُمَا Ve minhu kavluhu taᶜālā: ﴿وَمَا تَغِيضُ الْأَرْحَامُ﴾ أَيْ مَا تَنْقُصُ مِنْ تِسْعَةِ الْأَشْهُرِ Ve
غَيْضٌ [ġayḍ] Hilkati nā-tamām düşüğe ıtlāk olunur; مَغِيضٌ [meġīḍ] maᶜnāsına; yukālu: وَضَعَتْ غَيْضًا أَيْ سَقْطًا لَمْ يَتِمَّ خَلْقُهُ Ve az nesneye ıtlāk olunur; yukālu: أَعْطَاهُ غَيْضًا مِنْ فَيْضٍ أَيْ قَلِيلاً مِنْ كَثِيرٍ
اَلْإِنْغِيَاضُ [el-inġiyāḍ] (إِنْفِعَالٌ [infiᶜāl] vezninde) Bu dahi su eksilip azalmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْغَاضَ الْمَاءُ إِذَا قَلَّ وَنَقَصَ
اَلْإِغَاضَةُ [el-iġāḍat] (إِفَاضَةٌ [ifāḍat] veznin-de) Suyu ve bir metāᶜın pahası eksiltmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَغَاضَ الْمَاءُ وَالثَّمَنُ إِذَا نَقَصَهُمَا
اَلْغِيضُ [el-ġīḍ] (ġayn'ın kesriyle) Hurmānın ibtidā tomurcuğuna, ᶜalā-kavlin līfinden henüz çıkan hurde çekirdeğine denir ki meᵓkūl olur.
اَلْغَيْضَةُ [el-ġayḍat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Su yatağı yerde olan bük taᶜbīr ettikle-ri meşeye ve koruluğa denir, ᶜalā-kavlin ak kavak ağacına mahsūs meşeye denir.

Cemᶜi غِيَاضٌ [ġiyāḍ] ve أَغْيَاضٌ [aġyāḍ]dır; tekūlu: نَزَلْنَا عِنْدَ الْغَيْضَةِ وَهِيَ الْأَجَمَةُ وَمُجْتَمَعُ الشَّجَرِ Ve

غَيْضَةٌ [Ġayḍat] Mavṣil kurbünde bir nāhiye adıdır.

اَلتَّغْيِيضُ [et-taġyīḍ] Suyu eksiltmek maᶜnāsınadır; yukālu: غَيَّضَ دَمْعَهُ إِذَا نَقَصَهُ Ve arslan büke dadanmak maᶜnāsınadır; yukālu: غَيَّضَ الْأَسَدُ إِذَا أَلِفَ الْغَيْضَةَ

FASLU'L-FĀᵓ
(فَصْلُ الْفَاءِ)

[ف ح ض]

اَلْفَحْضُ [el-faḥḍ] (fā'nın fethi ve ḥā-yı mühmelenin sükūnuyla) Bir nesneyi yarıp kırmak maᶜnāsınadır. Ve bu ekserī hıyār ve kavun ve karpuz gibi ratb nesnelerde müstaᶜmeldir; yukālu: فَحَضَهُ فَحْضًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا شَدَخَهُ

[ف ر ض]

اَلْفَرْضُ [el-farḍ] (قَرْضٌ [ḳarḍ] vezninde) Tevkīt maᶜnāsınadır; yukālu: فَرَضَ لَهُ فَرْضًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا وَقَّتَ لَهُ Ve minhu kavluhu taᶜālā: ﴿فَمَنْ فَرَضَ فِيهِنَّ الْحَجَّ﴾ أَيْ وَقَّتَ

Müᵓellifin *Baṣāᵓir*'de beyānına göre فَرْضٌ [farḍ] bir pek şeyᵓi katᶜ ve teᵓsīr maᶜnāsına mevzūᶜdur, قَطْعُ حَدِيدٍ ve حَزُّ زَنْدٍ gibi. Sāᵓir maᶜānī birer münāsebetle ondan müteferraᶜdır. İntehā. Ve

فَرْضٌ [farḍ] Kertmek maᶜnāsınadır; yukālu: فَرَضَ الْمِسْوَاكَ إِذَا حَزَّهُ Ve فَرْضُ الْقَوْسِ [farḍu'l-ḳavs] yayın iki başında kiriş geçirecek kertiğe denir, مَفْرُوضٌ [mefrūḍ] maᶜnāsınadır. Cemᶜi فِرَاضٌ [firāḍ]dır fā'nın kesriyle; tekūlu: أَوْقِعِ الْوَتَرَ فِي فَرْضِ قَوْسِكَ وَهُوَ الْحَزُّ الَّذِي هُوَ مَوْقِعُ الْوَتَرِ Ve فَرْضٌ إِلَهِيٌّ [farḍun ilāhiyy] Hak taᶜālānın ᶜibādına vācib kıldığı hükm-i lāzımdan ᶜibārettir, savm ve salāt gibi. Ve Kurᵓān okumağa ıtlāk olunur. Ve فَرْضٌ نَبَوِيٌّ [farḍun nebeviyy] Hazret-i Resūlullāh'ın sünnet-i şerīfesinden ᶜibārettir ve bu maᶜnāda masdar olur; yukālu: فَرَضَهُ رَسُولُ اللهِ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ أَيْ سَنَّهُ Ve

فَرْضٌ [farḍ] Bir güne hurmā ismidir. Ve ᶜulūfeli ᶜaskere ıtlāk olunur; yukālu: عِنْدَهُ

مِائَةٌ مِنَ الْفَرْضِ أَيْ مِنَ الْجُنْدِ الَّذِينَ يَفْتَرِضُونَ Ve kalkana denir. Ve aᶜvād-ı beytten yaᶜnī ev direklerinden bir türlü direğe denir ki murād kertikleri olmakla oralara sāᵓir ağaçları ve tahtaları iliştirirler. Ve libāsa ıtlāk olunur; yukālu: مَا عَلَيْهِ فَرْضٌ أَيْ ثَوْبٌ Ve mersūm ve muvazzaf olan ᶜatiyye ve ᶜulūfeye denir, yevmiyye ve şehriyye gibi; yukālu: يَطْلُبُ فَرْضَهُ أَيْ عَطِيَّتَهُ الْمَرْسُومَةَ Ve şol nesneye denir ki bir kimse onu kendi nefsine muᶜīn kılmış iken gayra hibe eyleye; ᶜalā-kavlin ᶜivaz ve sevāb niyyeti olmayarak sāᵓire cūd ve ᶜatā eylediği şeyᵓe denir ki قَرْضٌ [ḳarḍ] mukābilidir kāf'la; yukālu: أَعْطَاهُ الْفَرْضَ وَهُوَ مَا فَرَضَهُ عَلَى نَفْسِهِ فَوَهَبَهُ أَوْ جَادَ بِهِ لِغَيْرِ ثَوَابٍ Ve فَرْضُ الزَّنْدِ [farḍu'z-zend] çakmağın çakılacak yerine yāhūd kertiğine denir ki gedik olur, zīrā ᶜArablar çakmağı مَرْخٌ [merḫ] ve عَفَارٌ [ᶜafār] ağaçlarından ittihāz edip āteş çakacak yerlerini kerterler; yukālu: مَكَّنَ الزَّنْدَ فِي فَرْضِ الزَّنْدَةِ أَيْ حَيْثُ مَا يُقْدَحُ مِنْهُ أَوِ الْحَزُّ الَّذِي فِيهَا Ve kavluhu taᶜālā: ﴿سُورَةٌ أَنْزَلْنَاهَا وَفَرَضْنَاهَا﴾ أَيْ جَعَلْنَا فِيهَا فَرَائِضَ الْأَحْكَامِ وَبِالتَّشْدِيدِ أَيْ جَعَلْنَا فِيهَا فَرِيضَةً بَعْدَ فَرِيضَةٍ أَوْ فَصَّلْنَاهَا وَبَيَّنَّاهَا Yaᶜnī sülāsī kırāᵓatine göre mecāz fi'l-müfreddir; hulūl ᶜalākasıyla yāhūd mecāz fi'n-nisbedir ki جَرَى النَّهْرُ terkībine karībdir. Ve tefᶜīlden kırāᵓatine göre teksīri mutazammındır, zīrā sūre-i mezbūrede celd ve īlāᵓ gibi mütetābiᶜan ferāᵓiz ve ahkām īcāb olunmuştur yāhūd حَزٌّ [ḥazz] ve قَطْعٌ [ḳaṭᶜ] maᶜnāsına olan فَرْضٌ [farḍ]dan bi'l-istiᶜāre tafsīl ve beyān maᶜnāsınadır. Müᵓellif *Baṣāᵓir*'de أَوْجَبْنَا الْعَمَلَ بِهَا ᶜibāretiyle de tefsīr eylemiştir. Ve

فَرْضٌ [farḍ] Bir kimseye vazīfe ve ᶜulūfe taᶜyīn eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: فَرَضَ لَهُ إِذَا جَعَلَ لَهُ فَرِيضَةً

اَلتَّفْرِيضُ [et-tefrīḍ] Bir nesneyi ziyādece kertmek maᶜnāsınadır; yukālu: فَرَّضَهُ إِذَا حَزَّزَهُ Ve bir adamın develerinde فَرِيضَةٌ [ferīḍat] olmak maᶜnāsınadır; yukālu: فَرَّضَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَتْ فِي إِبِلِهِ الْفَرِيضَةُ

اَلْمَفْرُوضُ [el-mefrūḍ] Bu dahi Hak taᶜālānın ᶜibād üzere vācib eylediği hükm-i şerᶜīye denir.

اَلْفِرَاضُ [el-firāḍ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Libāsa denir; yukālu: مَا عَلَيْهِ شَيْءٌ مِنَ الْفِرَاضِ أَيِ اللِّبَاسِ Ve ırmağın ağzına denir ki içine girecek ve su alacak gedik olacaktır; yukālu: سَقَيْنَا الدَّابَّةَ بِالْفِرَاضِ وَهُوَ فُوهَةُ النَّهْرِ Ve

فِرَاضٌ [Firāḍ] Başra ile Yemāme arasında bir mevziᶜ adıdır. Ve yollara denir, طُرُقٌ [ṭuruḳ] maᶜnāsına. Müfredi فُرْضَةٌ [furḍat] tır, غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde; yukālu: مَا فِي الْبَيْدَاءِ مِنْ فِرَاضٍ أَيْ طُرُقٍ

اَلْفُرُوضُ [el-furūḍ] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde) ve

اَلْفَرَاضَةُ [el-ferāḍat] (كَرَامَةٌ [kerāmet] vezninde) Sığır yaşlılanmağa başlamak maᶜnāsınadır; yukālu: فَرَضَتِ الْبَقَرَةُ وَفَرُضَتْ فُرُوضًا وَفَرَاضَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالْخَامِسِ إِذَا طَعَنَتْ فِي السِّنِّ Ve

فَرَاضَةٌ [ferāḍat] Bir kimse fenn-i ferāᵓize dānā olmak maᶜnāsınadır; yukālu: فَرُضَ الرَّجُلُ فَرَاضَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا صَارَ فَرِضِيًّا

اَلْفَارِضُ [el-fāriḍ] İri ve tenū-mend kişiye denir, gūyā ki yapıştığı ve çöktüğü nesneyi kuvvetiyle rahne-dār eder; yukālu: رَجُلٌ فَارِضٌ أَيْ ضَخْمٌ Ve mutlakan iri ve kaba nesneye ıtlāk olunur; ve minhu yukālu: لِحْيَةٌ فَارِضٌ وَشِقْشِقَةٌ فَارِضٌ وَلَهَاةٌ فَارِضٌ أَيْ ضَخْمَةٌ Cemᶜi فُرُضٌ [furraḍ] gelir, رُكَّعٌ [rukkaᶜ] vezninde) Ve

فَارِضٌ [fāriḍ] Kadīm nesneye denir, yaşlı sığıra teşbīhle; yukālu: شَيْءٌ فَارِضٌ أَيْ قَدِيمٌ

Ve fenn-i ferāᵓize ᶜālim ve dānā olan adama denir.

اَلْفَرِيضُ [el-ferīḍ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve اَلْفَرَضِيُّ [el-feraḍiyy] (harekātla ve yā-yı nisbetle) Bunlar da fenn-i ferāᵓize ᶜālim ve dānā olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ فَارِضٌ وَفَرِيضٌ وَفَرَضِيٌّ أَيْ عَارِفٌ بِالْفَرَائِضِ ve yukālu: هُوَ أَفْرَضُ النَّاسِ أَيْ أَعْلَمُهُمْ بِعِلْمِ الْفَرَائِضِ Ve

فَرِيضٌ [ferīḍ] Gezi kertilmiş oka denir ki kurulunca oraya kiriş gelir; yukālu: سَهْمٌ فَرِيضٌ أَيْ مَفْرُوضٌ فُوقُهُ

اَلْفَرِيضَةُ [el-ferīḍat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Sāᵓime olan dābbede zekāt-ı mefrūzaya denir ki sāᵓime nisāba bālig oldukta zekāt için birisi ihrāc ve ahz olunur; meselā deve kısmının nisābı beş ᶜadede bālig olmaktır, yirmi beşe kadar her beşte فَرِيضَةٌ [ferīḍat]ı bir koyundur ve yirmi beşte bir بِنْتُ مَخَاضٍ [bintu meḫāḍ] verilir ki iki yaşına bālig olan devedir ve otuz altıda bir بِنْتُ لَبُونٍ [bintu lebūn]dur ki üç yaşına bālig devedir ve kırk altıda bir حِقَّةٌ [ḥiḳḳat] verilir ki dört yaşına bālig devedir ve altmış birde bir جَذَعَةٌ [ceẕaᶜat] verilir ki beş yaşına bālig ola. Ve sevr ve cāmūsun nisābı otuzdur; onda bir فَرِيضَةٌ [ferīḍat] ihrāc olunur. Ve koyunun nisābı kırk ᶜadeddir; onda bir فَرِيضَةٌ [ferīḍat] ihrāc olunur; māl sāhibine edāsı farz ve īcāb olduğu için yāhūd ᶜaded-i maᶜlūm sāᵓimede vācib kılındığı için, فَرِيضَةٌ [ferīḍat] tesmiye olundu. Ve

فَرِيضَةٌ [ferīḍat] Pek koca dābbeye denir. Ve hisse-i mefrūzaya denir ki mikdār-ı maᶜlūm taᶜyīn olunan hissedir; yukālu: إِسْتَوْفَى فَرِيضَتَهُ أَيْ حِصَّتَهُ الْمَفْرُوضَةَ

اَلْفَرِيضَتَانِ [el-ferīḍatān] Koyundan iki yaşına girmiş öğeç ile deveden dört yaşına girmiş deveye ıtlāk olunur; yukālu: مَا مَالُهُ إِلاَّ الْفَرِيضَتَانِ أَيِ الْجَذَعَةُ مِنَ الْغَنَمِ وَالْحِقَّةُ مِنَ الْإِبِلِ

اَلْفِرْضُ [el-firḍ] (fā'nın kesriyle) دَوْمٌ [devm] ağacının kızıl olduğu hālde yemişine denir.

اَلْفِرْيَاضُ [el-firyāḍ] (جِرْيَالٌ [ciryāl] vezninde) Bol nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ فِرْيَاضٌ أَيْ وَاسِعٌ Ve bir mevziᶜ adıdır.

اَلْمِفْرَضُ [el-mifraḍ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) Nesne kertecek demir ālete denir.

اَلْفُرْضَةُ [el-furḍat] (غُرْفَةٌ [ġurfet] vezninde) Nehrin kıyısında şol iskele gibi gediğe denir ki ondan su alınır ve hayvān suvarılır; yukālu: اِسْتَقَوْا مِنْ فُرْضَةِ النَّهْرِ وَهِيَ ثُلْمَةٌ يُسْتَقَى مِنْهَا Ve

فُرْضَةُ الْبَحْرِ [furḍatu'l-baḥr] Denizde gemi yattığı yere denir ki liman taᶜbīr olunur; yukālu: إِسْتَقَرَّتِ السَّفِينَةُ فِي فُرْضَةِ الْبَحْرِ وَهِيَ مَحَطُّ السُّفُنِ Ve

فُرْضَةُ الدَّوَاةِ [furḍatu'd-devāt] Yazı yazacak divitin lika ve mürekkeb konduğu mahalle denir ki hokkasının içerisidir; yukālu: فُرْضَةُ الدَّوَاةِ ضَيِّقَةٌ أَيْ مَحَلُّ نِقْسِهِ Ve

فُرْضَةُ الْبَابِ [furḍatu'l-bāb] Kapının zıvanası girecek delikten ᶜibārettir; tekūlu: وَسِّعْ فُرْضَةَ الْبَابِ أَيْ نَجْرَانَهُ Ve

فُرْضَةُ [Furḍat] Baḥreyn türābında Benū ᶜĀmir'e mahsūs bir karye adıdır. Ve Furāt kenārında bir mevziᶜdir.

اَلْفَوَارِضُ [el-fevāriḍ] Sağ ve sahīh ve ᶜazīmü'l-cüsse olan hayvanlara denir; yukālu: بَقَرَةٌ فَارِضٌ وَبَقَرٌ فَوَارِضُ أَيْ صِحَاحٌ عِظَامٌ Ve hasta ve ᶜalīl olanlarına denmekle azdāddan olur; yukālu: بَقَرٌ فَوَارِضُ أَيْ مِرَاضٌ

اَلْإِفْرَاضُ [el-ifrāḍ] (hemzenin kesriyle) Vermek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: أَفْرَضَ فُلاَنًا إِذَا أَعْطَاهُ Ve bir adama vazīfe

ve ᶜulūfe taᶜyīn eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَفْرَضَ لَهُ إِذَا جَعَلَ لَهُ فَرِيضَةً Ve mevāşī nisāba bālig olmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَفْرَضَتِ الْمَاشِيَةُ إِذَا بَلَغَتِ النِّصَابَ

اَلْإِفْتِرَاضُ [el-iftirāḍ] Hak taᶜālā kullarına ahkām vācib kılmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِفْتَرَضَ اللهُ أَيْ أَوْجَبَ Ve bir tāᵓife münkariz olmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِفْتَرَضَ الْقَوْمُ إِذَا انْقَرَضُوا Ve muvazzaf ᶜasker ᶜulūfelerini almak maᶜnāsınadır; yukālu: إِفْتَرَضَ الْجُنْدُ إِذَا أَخَذُوا عَطَايَاهُمْ

[ف ض ض]

اَلْفَضُّ [el-faḍḍ] (fā'nın fethi ve ḍād'ın teşdīdiyle) Bir nesneyi kırıp dağıtmak maᶜnāsınadır; yukālu: فَضَّ الشَّيْءَ فَضًّا مِنَ الْبَابِ Ve mektūb mührünü bozup koparmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: فَضَّ خَتْمَ الْكِتَابِ إِذَا فَكَّهُ Ve

فَضٌّ [faḍḍ] Perākende neferāt-ı insānîye ıtlāk olunur; yukālu: بِهَا فَضٌّ مِنَ النَّاسِ أَيْ نَفَرٌ مُتَفَرِّقُونَ

اَلْمِفَضَّةُ [el-mifaḍḍat] ve

اَلْمِفْضَاضُ [el-mifḍāḍ] (mīm'lerin kesriyle) Kerpiç ve kesek makūlesini kırıp dağıtacak tokmağa denir.

اَلْفُضَاضُ [el-fuḍāḍ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Bir nesne kırıldıkta dağılan kırıntıya denir; fā'nın kesriyle de cāᵓizdir ve minhu kavluhum: صَارُوا رُضَاضًا طَارُوا فُضَاضًا Ve

فُضَاضٌ [Fuḍāḍ] Bir mevziᶜ adıdır.

فَضَّاضٌ [Faḍḍāḍ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Mevᵓele b. ᶜĀmir b. Mālik'in lakabıdır.

اَلْفَضْضُ [el-feḍaḍ] (fethateynle) Kendisiyle tatahhür olunan suyun saçıntısına denir; yukālu: أَصَابَهُ فَضَضٌ مِنَ الْمَاءِ وَهُوَ مَا انْتَشَرَ مِنْهُ إِذَا تُطُهِّرَ بِهِ Ve mutlakan perākende ve münteşir olan şeyᵓe denir; ve minhu kavlu ᶜĀᵓişe li-Mervān: «وَلَكِنَّ اللهَ لَعَنَ أَبَاكَ وَأَنْتَ فِي صُلْبِهِ فَأَنْتَ فَضَضٌ مِنْ لَعْنَةِ اللهِ» وَيُرْوَى «فُضُضٌ» كَعُنُقٍ وَ«فُضَاضٌ» كَغُرَابٍ أَيْ قِطْعَةٌ مِنْهَا

اَلْفَضِيضُ [el-feḍīḍ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Bu dahi kendisiyle tatahhür olunan su saçıntısına denir. Ve tatlı suya denir, ᶜalā-kavlin akarsuya denir; yukālu: مَاءٌ فَضِيضٌ أَيْ عَذْبٌ أَوْ سَائِلٌ Ve hurmānın ibtidā çıkan tomurcuğuna denir. Ve mutlakan dağınık ve perākende nesneye denir; yukālu: شَيْءٌ فَضِيضٌ أَيْ مُتَفَرِّقٌ

اَلْفِضَّةُ [el-fiḍḍat] (fā'nın kesriyle) Maᶜlūmdur ki gümüşe denir; beyne'n-nās cevāhir-i sāᵓireden ziyāde ezyed mütedāvil olduğu için ıtlāk olundu ve kavluhu taᶜālā: ﴿قَوَارِيرَ مِنْ فِضَّةٍ﴾ أَيْ تَكُونُ مَعَ صَفَاءِ قَوَارِيرِهَا آمِنَةً مِنَ الْكَسْرِ قَابِلَةً لِلْجَبْرِ Yaᶜnī cennetin şişeleri gümüş ile billûrun tabīᶜat ve hāssalarını berzah-ı cāmiᶜdir ki ikisinden mürekkeb bir maᶜden-i mahsūstur, zīrā onlarda billûr şişenin safvet ve şefāfiyyet hāleti ve düştükte kırılmayıp ve bir yeri gedilmek farz olunsa cebr ve kenād olunmak sıfatını cāmiᶜdir. Ve

فِضَّةٌ [fiḍḍat] Her yüksek kara taşlığa denir, حَرَّةٌ شَاهِقَةٌ maᶜnāsına; fā'nın fethiyle de cāᵓizdir. Cemᶜi فِضَضٌ [fiḍaḍ] gelir, عِنَبٌ [ᶜineb] vezninde ve فِضَاضٌ [fiḍāḍ] gelir. Ve

فِضَاضُ الْجِبَالِ [fiḍāḍu'l-cibāl] Dağlarda birbiri üzere dağınık kayalardan ᶜibārettir.

اَلْفَاضَّةُ [el-fāḍḍat] Āfet ve dāhiyeye ıtlāk olunur; yukālu: أَصَابَتْهُ فَاضَّةٌ أَيْ دَاهِيَةٌ Cemᶜi فَوَاضُّ [fevāḍḍ] gelir.

اَلْفَضْفَاضُ [el-faḍfāḍ] (ثَرْثَارٌ [serṯār] vezninde) Bol nesneye denir; yukālu: دِرْعٌ فَضْفَاضٌ وَفَضْفَاضَةٌ أَيْ وَاسِعٌ Ve

فَضْفَاضَةٌ [faḍfāḍat] Etine dolu tenū-mend olarak uzun boylu kıza denir; yukālu: جَارِيَةٌ

فَضْفَاضَةٌ أَيْ لَحِيمَةٌ جَسِيمَةٌ طَوِيلَةٌ

اَلْإِفْتِضَاضُ [el-iftiḍāḍ] Kızın bikrini izāle eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: إِفْتَضَّ الْجَارِيَةَ إِذَا افْتَرَعَهَا Ve suyu ceste ceste dökmek maᶜnāsınadır; ᶜalā-kavlin yerden kaynayıp çıktığı anda sataşmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِفْتَضَّ الْمَاءَ إِذَا صَبَّهُ شَيْئًا بَعْدَ شَيْءٍ أَوْ أَصَابَهُ سَاعَةَ يَخْرُجُ Ve ᶜiddet içre olan ᶜavret tīb sürünmek ve gözüne sürme çekmek makūlesi efᶜālle ᶜiddetini bozmak maᶜnāsınadır, zīrā müteveffā ᶜanha'z-zevc olan ve mebtūte olan hatunlar خِضَابٌ [ḫiḍāb] ile terk-i tīb ve hınnāᵓ ve hidāb eylemek müstahabdır. ᶜAlā-kavlin إِفْتِضَاضٌ [iftiḍāḍ] ᶜādet-i Cāhiliyye üzere bedenine dābbe ve koyun yāhūd kuş makūlesi hayvān sürtünmekle yāhūd hāssaten fercine bir kuş sürtmekle ᶜiddetinden çıkmak maᶜnāsınadır. Zevci fevt olan ᶜavret eyyām-ı Cāhiliyye'de eski libāslar giyip kulübe tarzında bir meᵓvā içre bir sene müddet ᶜuzlet eyledikten sonra ona bir kuş götürürler. O kuşu gereği gibi fercine sürtünüp baᶜdehu atar. Çok geçmeden kuş helāk olur. Baᶜdehu eline deve kığı verirler ve onu elinden atar. Bu cihetle ᶜiddetinden çıkmış olur; yukālu: إِفْتَضَّتِ الْمَرْأَةُ إِذَا كَسَرَتْ عِدَّتَهَا بِمَسِّ الطِّيبِ أَوْ بِغَيْرِهِ أَوْ دَلَكَتْ جَسَدَهَا بِدَابَّةٍ أَوْ طَيْرٍ لِيَكُونَ ذَلِكَ خُرُوجًا عَنِ الْعِدَّةِ أَوْ كَانَتْ مِنْ عَادَتِهِمْ أَنْ تَمْسَحَ قُبُلَهَا بِطَائِرٍ وَتَنْبِذَهُ فَلاَ يَكَادُ يَعِيشُ

اَلْفَضْفَضَةُ [el-faḍfeḍat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Vāsiᶜ olmak maᶜnāsınadır; yukālu: فَضْفَضَ الثَّوْبُ وَالدِّرْعُ وَالْعَيْشُ إِذَا كَانَ وَاسِعًا

[ف و ض]

اَلتَّفْوِيضُ [et-tefvīḍ] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Bir işi bir kimseye ihāle ve sipāriş eylemek maᶜnāsınadır; zikri ātī فَوْضَى [fevḍā] māddesindendir; yukālu: فَوَّضَ إِلَيْهِ الْأَمْرَ إِذَا رَدَّهُ إِلَيْهِ Ve hatunu mehrsiz tezvīc eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; fukahānın نِكَاحُ تَفْوِيضٍ [nikāḥu tefvīḍ] dedikleri budur; yukālu: فَوَّضَ الْمَرْأَةَ إِذَا زَوَّجَهَا بِلاَ مَهْرٍ

اَلْفَوْضَى [el-fevḍā] (سَكْرَى [sekrā] vezninde) Şol cemāᶜate ve ᶜaskere denir ki başbuğları ve ser-gerdeleri olmayıp cümlesi müsāvī ve yeksān olalar, ᶜalā-kavlin perākende ve ᶜalā-reᵓyin birbirine muhtelit ve şūrīde olalar; yukālu: قَوْمٌ فَوْضَى أَيْ مُتَسَاوُونَ لاَ رَئِيسَ لَهُمْ أَوْ مُتَفَرِّقُونَ أَوْ مُخْتَلِطٌ بَعْضُهُمْ بِبَعْضٍ Ve

فَوْضَى [fevḍā] ve

فَوْضُوضَاءُ [fevḍūḍāᵓ] (fā'nın fethi ve ḍād'ın zammı ve elifin meddi ve kasrıyla) İhtilāt maᶜnāsınadır; yukālu: أَمْرُهُمْ فَوْضَى بَيْنَهُمْ وَفَوْضُوضَاءُ وَيُقْصَرُ إِذَا كَانُوا مُخْتَلِطِينَ يَتَصَرَّفُ كُلٌّ مِنْهُمْ فِي مَالِ الْآخَرِ

اَلْمُفَاوَضَةُ [el-mufāvaḍat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) İki kimse cemīᶜ-i māllarında müşterek olmak maᶜnāsınadır; fi'l-asl müsāvāt maᶜnāsınadır; ve minhu: شَرِكَةُ الْمُفَاوَضَةِ Meselā iki kimse emvālde ve tasarrufta müsāvāt üzere ve ehadühümā āhere vekīl ve kefīl olarak şerīk olmağa شَرِكَةُ مُفَاوَضَةٍ denir. Ve شَرِكَةُ مُفَاوَضَةِ صَنَائِعَ dahi vardır, niteki وَمُفَاوَضَةِ وُجُوهٍ شَرِكَةُ عَنَانٍ yalnız vekāleti mutazammın olup ve baᶜzı mālla ve ehadühümānın fazl-ı mālıyla sahīh olur. Ve

مُفَاوَضَةٌ [mufāvaḍat] Bir kimseye her husūsta mücārī ve yeksān olmak maᶜnāsınadır; yukālu: فَاوَضَهُ إِذَا سَاوَاهُ وَجَارَاهُ فِي الْأَمْرِ

اَلتَّفَاوُضُ [et-tefāvuḍ] (تَفَاعُلٌ [tefāᶜul] vezninde) مُفَاوَضَةٌ [mufāvaḍat] maᶜnāsınadır; yukālu: تَفَاوَضَ الشَّرِيكَانِ فِي الْمَالِ إِذَا اشْتَرَكَا فِيهِ أَجْمَعَ Ve bir husūsta birbirine müşterek olmalarıyla yardımlaşmak maᶜnāsınadır;

yukālu: تَفَاوَضُوا فِي الْأَمْرِ إِذَا فَاوَضَ فِيهِ بَعْضُهُمْ بَعْضًا

[ف ه ض]

اَلْفَهْضُ [el-fehḍ] (نَهْضٌ [nehḍ] vezninde) İçi boş nesneyi yarıp kırmak maᶜnāsınadır; yukālu: فَهَضَ الشَّيْءَ فَهْضًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا كَسَرَهُ وَشَدَخَهُ

[ف ي ض]

اَلْفَيْضُ [el-feyḍ] (حَيْضٌ [ḥayḍ] vezninde) ve

اَلْفُيُوضُ [el-fuyūḍ] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde veyā mücāveret için fā'nın kesriyle) ve

اَلْفَيْضُوضَةُ [el-feyḍūḍat] (شَيْخُوخَةٌ [şeyḫūḫat] vezninde) ve

اَلْفَيَضَانُ [el-feyeḍān] (fetehātla) Su kesretinden çay gibi taşıp akmak maᶜnāsınadır; yukālu: فَاضَ الْمَاءُ يَفِيضُ فَيْضًا وَفُيُوضًا وَفَيْضُوضَةً وَفَيَضَانًا إِذَا كَثُرَ حَتَّى سَالَ كَالْوَادِي Ve bā' harfiyle müteᶜaddī olur, bir kimse derūnunda rāzı ketm edemeyip izhār eylemek maᶜnāsına istiᶜmāl olunur; yukālu: فَاضَ صَدْرُهُ بِالسِّرِّ إِذَا امْتَلَأَ بِهِ وَلَمْ يُطِقْ كَتْمَهُ فَبَاحَ بِهِ Ve بَاحَ بِهِ يَعْنِي إِذَا امْتَلَأَ بِهِ وَلَمْ يُطِقْ كَتْمَهُ فَبَاحَ بِهِ

فَيْضٌ [feyḍ] ve

فُيُوضٌ [fuyūḍ] Ölmek maᶜnāsınadır; yukālu: فَاضَ الرَّجُلُ فَيْضًا وَفُيُوضًا إِذَا مَاتَ Ve فَيْضُ النَّفْسِ [feyḍu'n-nefs] bedenden cān çıkmak maᶜnāsınadır; yukālu: فَاضَتْ نَفْسُهُ إِذَا خَرَجَتْ رُوحُهُ Ve bir haber fāş ve şāyiᶜ olmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: فَاضَ الْخَبَرُ إِذَا شَاعَ Ve bir nesne çoğalmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: فَاضَ الشَّيْءُ إِذَا كَثُرَ Ve

فَيْضٌ [feyḍ] Ölüme denir ki ismdir, mevt maᶜnāsına. Ve Nīl-i Mışr'ın ismidir. Ve nehr-i Başra'nın ismidir. Ve soluklu ve meydānlı yüğrük ata ıtlāk olunur. Ve Benū Ḍubayᶜa b. Nizār'a mahsūs bir feresin ve ᶜUtbe b. Ebī Sufyān'ın feresi ismidir. Ve akar çok suya denir. Cemᶜi فُيُوضٌ [fuyūḍ] dur; yukālu: أَرْضٌ ذَاتُ فُيُوضٍ أَيْ فِيهَا مِيَاهٌ تَفِيضُ

فَيَّاضٌ [Feyyāḍ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Benū Caᶜd cemāᶜatine mahsūs bir feres adıdır. Ve Şāẕẕ b. Feyyāḍ muhaddisīndendir. Ve ashābdan Ṭalḥa b. ᶜUbeydullāh et-Temīmī lakabıdır; Ẕī Ḳared gazvesinde ᶜasker-i İslām susuz ve zahīresiz kalmakla bir kuyu iştirā ve suyunu tasadduk edip ve zebh-i cezūr ile ᶜaskeri itᶜām eylemekle Resūl-i ekrem ᶜaleyhi's-selām hazretleri فَيَّاضٌ [feyyāḍ] ile telkīb buyurdular.

اَلْفَيْضِيضَى [el-feyḍīḍā] (fā'nın fethi ve elifin kasrı ve meddiyle) ve

اَلْفَيْضُوضَى [el-feyḍūḍā] (kezālik kasr ve medd ile) ve

اَلْفَيُوضَى [el-feyūḍā] فَوْضَى [fevḍā] maᶜnāsınadır ki nās birbiriyle bī-teklīf olup meselā ehadühümā āherin bī-muhābā libās ve taᶜāmlarını telebbüs ve tenāvül eder olmaktan ᶜibārettir; yukālu: أَمْرُهُمْ فَيْضِيضَى بَيْنَهُمْ وَفَيْضُوضَى وَيُمَدَّانِ وَفَيُوضَى أَيْ فَوْضَى

اَلْإِفَاضَةُ [el-ifāḍat] (hemzenin kesriyle) Bir kimse su dökünmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَفَاضَ الْمَاءَ عَلَى نَفْسِهِ إِذَا أَفْرَغَ Ve nās bendden boşanmış sel gibi ᶜArafāt'tan bir uğurdan boşanmak yāhūd Minā'ya doğru perākende dönmek yāhūd ᶜArafāt'tan mekān-ı āhere yaᶜnī Minā'ya doğru sürᶜat ve şitābla koşuşmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَفَاضَ النَّاسُ مِنْ عَرَفَاتٍ إِذَا انْدَفَعُوا أَوْ رَجَعُوا وَتَفَرَّقُوا أَوْ أَسْرَعُوا مِنْهَا إِلَى مَكَانٍ آخَرَ وَمِنْهُ طَوَافُ الْإِفَاضَةِ وَكُلُّ دَفْعَةٍ إِفَاضَةٌ Ve lakırdıya dalmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: أَفَاضُوا فِي الْحَدِيثِ إِذَا انْدَفَعُوا Ve kabı taşınca kadar doldurmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَفَاضَ الْإِنَاءَ إِذَا مَلَأَهُ حَتَّى فَاضَ Ve kumar oklarını kumarda darb ve ilkā eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَفَاضَ الْقِدَاحَ وَبِهَا إِذَا ضَرَبَ بِهَا Ve deve gevişini iş-

kenbesinden boğazına doğru defᶜ eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: أَفَاضَ الْبَعِيرُ إِذَا دَفَعَ جِرَّتَهُ مِنْ كِرْشِهِ

اَلْمُفَاضُ فِيهِ [el-mufāḍu fīhi] (mīm'in zammıyla) Nās'ın girişip daldıkları lakırdıya denir; yukālu: حَدِيثٌ مُفَاضٌ فِيهِ أَيْ أَفَاضُوا فِيهِ

اَلْمُفَاضَةُ [el-mufāḍat] (mīm'in zammıyla) Bol zırha ıtlāk olunur ki bedenden taşkın olur; yukālu: دِرْعٌ مُفَاضَةٌ أَيْ وَاسِعَةٌ Ve büyük karınlı hatuna ıtlāk olunur; yukālu: إِمْرَأَةٌ مُفَاضَةٌ أَيِ الضَّخْمَةُ الْبَطْنِ Ve

مُفَاضُ الْبَطْنِ [mufāḍu'l-baṭn] Karnıyla göğsü düpdüz besberāber olan adama ıtlāk olunur ki karnında muᶜtedil vüsᶜat olmaktan nāşī olur; ve minhu'l-ḥadīsu fī sifati'n-Nebiyyi ᶜaleyhi's-selāmu: «كَانَ مُفَاضَ الْبَطْنِ» أَيْ مُسْتَوِيَ الْبَطْنِ مَعَ الصَّدْرِ

اَلْإِسْتِفَاضَةُ [el-istifāḍat] Bir kimseden su ifāza eylemeyi istemek maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْتَفَاضَ فُلَانًا إِذَا سَأَلَهُ إِفَاضَةَ الْمَاءِ Ve dere vüsᶜatli olup eşcārı firāvān olmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْتَفَاضَ الْوَادِي إِذَا اتَّسَعَ وَكَثُرَ شَجَرُهُ Ve haber fāş ve şāyiᶜ olmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْتَفَاضَ الْخَبَرُ إِذَا انْتَشَرَ

اَلْمُسْتَفِيضُ [el-mustefīḍ] Şāyiᶜ ve meşhūr olmuş habere ve lakırdıya denir; yukālu: خَبَرٌ مُسْتَفِيضٌ أَيْ مُنْتَشِرٌ وَيُقَالُ مُسْتَفَاضٌ فِيهِ وَلاَ تَقُلْ مُسْتَفَاضٌ أَوْ لُغَيَّةٌ يَعْنِي رَدِيَّةٌ Ve Muḥammed b. Caᶜfer b. el-Mustefāḍ muhaddistir.

FASLU'L-ḲĀF
(فَصْلُ الْقَافِ)

[ق ب ض]

اَلْقَبْضُ [el-ḳabḍ] (ḳāf'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi pençe ile almak maᶜnāsınadır, niteki mühmele ile قَبْصٌ [ḳabṣ] parmakların uçlarıyla almaktır; yukālu: قَبَضَ الشَّيْءَ بِيَدِهِ قَبْضًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا تَنَاوَلَهُ بِيَدِهِ Ve pençe ile bir nesne tutup zabt eylemek maᶜnāsınadır, عَلَى ile sılalanır; yukālu: قَبَضَ عَلَيْهِ بِيَدِهِ إِذَا أَمْسَكَهُ Ve avucunu açıp bir şeyᵓi tutmaktan imtināᶜ eylemek maᶜnāsınadır, bunda عَنْ ile sılalanır; yukālu: قَبَضَ يَدَهُ عَنْهُ إِذَا امْتَنَعَ عَنْ إِمْسَاكِهِ Ve bir nesneyi dürüp devşirmek maᶜnāsınadır ki yayıp açmak mukābilidir; yukālu: قَبَضَ الشَّيْءَ ضِدُّ بَسَطَهُ Ve kuş ve sāᵓir hayvān sürᶜatle uçmak ve yürümek maᶜnāsına müstaᶜmeldir, gūyā ki havā ve arzı kabz ederler; yukālu: قَبَضَ الطَّائِرُ وَغَيْرُهُ إِذَا أَسْرَعَ فِي الطَّيَرَانِ أَوِ الْمَشْيِ Ve minhu kavluhu taᶜālā: ﴿أَوَلَمْ يَرَوْا إِلَى الطَّيْرِ فَوْقَهُمْ صَافَّاتٍ وَيَقْبِضْنَ﴾ الآيَةَ Ve

قَبْضٌ [ḳabḍ] Ölmek maᶜnāsınadır ki kabz-ı ilāhīdir; yukālu: قُبِضَ فُلَانٌ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَفْعُولِ أَيْ مَاتَ يَعْنِي قُبِضَ إِلَى رَحْمَةِ اللهِ تَعَالَى

اَلْقَابِضُ [el-ḳābiḍ] ve

اَلْقَبَّاضُ [el-ḳabbāḍ] (شَدَّادٌ [şeddād] veznide) ve

اَلْقَبَّاضَةُ [el-kabbāḍat] (hā-i mübālaga ile) Sıfatlardır. Ve

قَابِضٌ [ḳābiḍ] قَبِيضٌ [ḳabīḍ] maᶜnāsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْقَبَاضَةُ [el-ḳabāḍat] (كَرَامَةٌ [kerāmet] veznide) Çabukluğa denir.

اَلْقَبِيضُ [el-ḳabīḍ] (أَمِيرٌ [emīr] veznide)

Cüst ve çabuk insān ve hayvāna denir; yukālu: رَجُلٌ قَابِضٌ وَقَبِيضٌ أَيْ بَيِّنُ الْقَبَاضَةِ وَالْقَبْضِ Ve yukālu: فَرَسٌ قَبِيضُ الشَّدِّ يَعْنِي مُنْكَمِشٌ سَرِيعٌ Ve أَيْ سَرِيعُ نَقْلِ الْقَوَائِمِ

قَبِيضٌ [ḳabīḍ] Şol lebīb ve sāhib-i tedbīr ehl-i sanᶜata ıtlāk olunur ki dāᵓimā kār ve kesbine mükibb ve müdāvim olup gayrı nesneye takayyüd eylemez ola; yukālu: هُوَ قَبِيضٌ أَيْ لَبِيبٌ مُكِبٌّ عَلَى صَنْعَتِهِ

اَلْقَبْضُ [el-ḳabaḍ] (fethateynle) Kabz olunan māla denir, faᶜal bi-maᶜnā mefᶜūldür; tekūlu: إِطْرَحْ هَذَا فِي الْقَبْضِ أَيِ الْمَقْبُوضِ

اَلْمَقْبِضُ [el-maḳbiḍ] (مَنْزِلٌ [menzil] veznin-de) ve

اَلْمَقْبَضُ [el-maḳbaḍ] (مَقْعَدٌ [maḳᶜad] vezninde) ve

اَلْمِقْبَضُ [el-miḳbaḍ] (مِنْبَرٌ [minber] veznin-de ve mecmūᶜunda hā ile) Kılıç ve bıçak ve yay makūlesinin el tutacak yerine denir ki sap ve kabza taᶜbīr olunur; yukālu: هُوَ مَقْبِضُ السَّيْفِ وَالسَّوْطِ وَمَقْبِضُتُهُ وَمَقْبَضُهُ وَمَقْبَضَتُهُ وَمِقْبَضُهُ وَمِقْبَضَتُهُ أَيْ مَا يُقْبَضُ عَلَيْهِ

اَلْقُبَّضُ [el-ḳubbaḍ] (رُكَّعٌ [rukkaᶜ] vezninde) Kaplumbağaya şebīh bir cānver adıdır.

اَلْقَبْضَةُ [el-ḳabḍat] (kāf'ın fethiyle ve zammıyla ekser-i istiᶜmāldir) Bir avuç ve bir pençe nesneye denir; yukālu: أَعْطَاهُ قَبْضَةً مِنَ السَّوِيقِ أَيْ كَفًّا مِنْهُ

اَلْقُبَضَةُ [el-ḳubaḍat] (ḳāf'ın zammıyla هُمَزَةٌ [humezet] vezninde) Şol kimseye denir ki bü'l-heves gibi bir nesneyi ahz ve ᶜale'l-fevr usanıp terk eylemek ᶜādeti ola; ve bu رُفَضَةٌ [rufaḍat] ile istiᶜmāl olunur; yukālu: هُوَ قُبَضَةٌ رُفَضَةٌ إِذَا كَانَ يَتَمَسَّكُ بِالشَّيْءِ ثُمَّ لاَ يَلْبَثُ أَنْ يَدَعَهُ Ve çobanlıkta hüsn-i tedbīr ve takayyüd sāhibi çobana ıtlāk olunur ki dāᵓimā mevāşīyi dağıtmayıp güzel merᶜā bulduk-ta neşr ve raᶜy eder ola; yukālu: رَاعٍ قُبَضَةٌ رُفَضَةٌ أَيِ الْحَسَنُ التَّدْبِيرِ فِي غَنَمِهِ

اَلْقِبِضَّى [el-ḳibiḍḍā] (زِمِكَّى [zimikkā] vezninde) Bir güne seğirtmeye denir ki güyā yeri kabz eder gibi sürᶜatle seğirtmek olacaktır.

اَلْإِقْبَاضُ [el-iḳbāḍ] (hemzenin kesriyle) Kılıç ve bıçak makūlesine kabza yapmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَقْبَضَ السَّيْفَ إِذَا جَعَلَ لَهُ مَقْبِضًا

اَلتَّقْبِيضُ [et-taḳbīḍ] Mālı kabzasında olana yaᶜnī kābızı olan kimseye teslīm ve iᶜtā eylemek maᶜnāsınadır ki mahalline tahvīlden ᶜibārettir; yukālu: قَبَضَ الْمَالَ إِذَا أَعْطَاهُ فِي قَبْضَتِهِ يَعْنِي حَوَّلَهُ إِلَى حَيِّزِهِ Ve bir nesneyi dürüp devşirmek maᶜnāsınadır ki بَسْطٌ [basṭ] mukābilidir; yukālu: قَبَضَ الشَّيْءَ إِذَا جَمَعَهُ وَزَوَاهُ

اَلْإِنْقِبَاضُ [el-inḳibāḍ] Bir nesnenin eczāsı büzülüp tortop olmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْقَبَضَ الشَّيْءُ إِذَا انْضَمَّ Ve sürᶜatle yürümek maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْقَبَضَ الرَّجُلُ إِذَا سَارَ وَأَسْرَعَ Ve dürülüp devşirilmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْقَبَضَ الشَّيْءُ ضِدُّ انْبَسَطَ

اَلْمُتَقَبِّضُ [el-muteḳabbiḍ] Sıçrayıp atılmağa hāzırlanmış arslana vasf olur; yukālu: أَسَدٌ مُتَقَبِّضٌ أَيْ مُسْتَعِدٌّ لِلْوُثُوبِ

اَلتَّقَبُّضُ [et-teḳabbuḍ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Bir kimse bir nesneden mahzūz olmamakla irkilip burtalmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَقَبَّضَ عَنْهُ إِذَا اشْمَأَزَّ Ve bir nesneye devşirilip sıçramak maᶜnāsınadır; yukālu: تَقَبَّضَ إِلَيْهِ إِذَا وَثَبَ Ve deri çekilip buruş yarış olmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَقَبَّضَ الْجِلْدُ إِذَا تَشَنَّجَ

[ق ر ب ض]

اَلْقُرُنْبُضَةُ [el-ḳurunbuḍat] (ḳāf'ın ve rā'nın ve bā'nın zammıyla) Bodur ᶜavrete denir.

[ق ر ض]

اَلْقَرْضُ [el-ḳarḍ] (فَرْضٌ [farḍ] vezninde) Kesmek maᶜnāsınadır; yukālu: قَرَضَهُ قَرْضًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَطَعَهُ Ve mücāzāt eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: قَرَضَهُ إِذَا جَازَاهُ Ve şiᶜr söylemek maᶜnāsınadır; yukālu: قَرَضَ الشِّعْرَ إِذَا قَالَهُ Ve قَرْضُ الرِّبَاطِ [ḳarḍu'r-ribāṭ] ölmek yāhūd ölümcül olmak maᶜnāsınadır; yukālu: قَرَضَ رِبَاطَهُ إِذَا مَاتَ أَوْ أَشْرَفَ عَلَى الْمَوْتِ [Ve] رِبَاطٌ [ribāṭ]tan murād رِبَاطٌ [ribāṭ]-ı kabldir. Ve sağa sola saparak yürüyüp gitmek maᶜnāsınadır; yukālu: قَرَضَ فِي سَيْرِهِ إِذَا عَدَلَ يَمْنَةً وَيَسْرَةً Ve bir yerden alargaya sapmak maᶜnāsınadır; yukālu: قَرَضَ الْمَكَانَ إِذَا عَدَلَ عَنْهُ وَتَنَكَّبَهُ Ve kavluhu taᶜālā fī kissati Ashābi'l-Kehf: ﴿وَإِذَا غَرَبَتْ تَقْرِضُهُمْ ذَاتَ الشِّمَالِ﴾ أَيْ تُخَلِّفُهُمْ شِمَالاً وَتُجَاوِزُهُمْ وَتَقْطَعُهُمْ وَتَتْرُكُهُمْ عَلَى شِمَالِهَا Burada قَرْضٌ [ḳarḍ] katᶜ maᶜnāsından yāhūd ᶜudūl ve tenekküb maᶜnāsından meᵓhūzdur, yaᶜnī kehf-i mezbūra tulūᶜ ve gurūb vaktlerinde güneş dāhil olur iken Hak taᶜālā onları sıyānet için üzerlerine uğratmazlar idi yāhūd kapısı بَنَاتُ نَعْشٍ [benātu naᶜş]a mukābil olmakla üzerlerine uğratmazlar idi. Ve

قَرْضٌ [ḳarḍ] Ölmek maᶜnāsına müstaᶜmeldir ki katᶜ-ı hayāt eder; yukālu: قَرَضَ الرَّجُلُ إِذَا مَاتَ ve yukālu: قَرِضَ قَرْضًا كَسَمِعَ سَمْعًا Ve

قَرْضٌ [ḳarḍ] Bir adama sābıkan bir kimsenin īsāl eylediği isāᵓet ve ihsāna ıtlāk olunur; kesr ile de lügattir; yukālu: عَلَيْهِ قَرْضٌ مِنْهُ وَهُوَ مَا أَسْلَفَهُ مِنْ إِسَاءَةٍ وَإِحْسَانٍ Ve bir kimseye ödünç verilen nesneye denir; yukālu: أَعْطَاهُ قَرْضًا وَهُوَ مَا يُعْطِيهِ لِيُقْضَاهُ Ve bir nesneden āher nesneye ve bir hāletten āher hālete tahavvül ve intikāl eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: قَرِضَ الرَّجُلُ قَرْضًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا زَالَ مِنْ شَيْءٍ إِلَى شَيْءٍ

اَلْمُقَارَضَةُ [el-muḳāraḍat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) Bu dahi mücāzāt eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: قَارَضَهُ إِذَا جَازَاهُ Ve mudārabe vechiyle olan muᶜāmeleye ıtlāk olunur ki bir kimseye ticāret eylemek için bir mikdār sermāye verip beynlerinde iştirāt eyledikleri vech üzere ve zarar ve hüsrān-ı sermāyeye ᶜāᵓid olmak üzere fāᵓidesine şerīk olmaktan ᶜibārettir. مُضَارَبَةٌ [muḍārabet] seyr ve saᶜy fi'l-arz maᶜnāsından meᵓhūz olduğu gibi مُقَارَضَةٌ [muḳāraḍat] dahi güyā ki katᶜ-ı mesāfe maᶜnāsından meᵓhūzdur; ve yukālu:قَارَضَهُ مُقَارَضَةً وَبَيْنَهُمَا مُقَارَضَةٌ أَيْ مُضَارَبَةٌ وَهُوَ أَنْ يَدْفَعَ مَالاً إِلَيْهِ لِيَتَّجِرَ فِيهِ وَالرِّبْحُ بَيْنَهُمَا عَلَى مَا يَشْتَرِطَانِ وَالْوَضِيعَةُ عَلَى الْمَالِ

اَلْقَرِيضُ [el-ḳarīḍ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Devenin işkenbeden defᶜ ile ağzında çiğnediği gevişe denir, güyā ki işkenbesinde olan tuᶜmeden katᶜ eder. Ve

قَرِيضٌ [ḳarīḍ] Şiᶜre ıtlāk olunur; zū tekātīᶜ olduğu için; ve minhu: «حَالَ الْجَرِيضُ دُونَ الْقَرِيضِ»

اَلْقُرَاضَةُ [el-ḳurāḍat] (ثُمَامَةٌ [ṯumāmet] vezninde) Kesintiye denir.

اَلْمِقْرَاضُ [el-miḳrāḍ] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vezninde) Makas ve sındı taᶜbīr olunan ālete denir; cemᶜi مَقَارِيضُ [meḳārīḍ]dir; tesniyesinde yaᶜnī iki kanadına مِقْرَاضَانِ [miḳrāḍān] denir. Niteki مِقَصٌّ [miḳaṣṣ] māddesinde beyān olundu ki müᵓellif Sībeveyhi kavline tābiᶜ oldu, sāᵓirler müfred olarak istiᶜmāl eylediler. Pes müᵓellife göre قَطَعَهُ بِالْمِقْرَاضَيْنِ denir. Kāle fi'l-*Miṣbāḥ* وَلاَ يُقَالُ إِذَا جُمِعَ بَيْنَهُمَا مِقْرَاضٌ كَمَا تَقُولُ الْعَامَّةُ وَإِنَّمَا يُقَالُ عِنْدَ اجْتِمَاعِهِمَا قَرَضْتُهُ بِالْمِقْرَاضَيْنِ وَفِي الْوَاحِدِ قَرَضَ الثَّوْبَ بِالْمِقْرَاضِ Ve Zemaḫşerī بِالْمِقْرَاضِ

ᶜunvānıyla müfred olarak sebt eylemiştir. Kaldı ki ālet-i mezkūrenin vazᶜ-ı maᶜhūd üzere ālet-i katᶜ olması iki kanadının ictimāᶜından hāsıl olmakla sāʾirlerin kavli evfaktır, zīrā ᶜādetā her bir kanadıyla kesmek yoktur.

اَلْمَقَارِضُ [el-meḳāriḍ] (mīm'in fethiyle) Azca ekinlere denir, zerᶜ-i kalīl maᶜnāsına. Ve şol nehr ve cedvel ve havuz makūlesi mevāziᶜe denir ki içinde su kalīl olmakla su çekenler içine inip kovayı doldurmağa muhtāc olalar; yukālu: سَقَى أَرْضَهُ مِنَ الْمَقَارِضِ أَيِ الْمَوَاضِعِ الَّتِي يَحْتَاجُ الْمُسْتَقِي إِلَى أَنْ يَمِيحَ الْمَاءَ مِنْهَا Ve hamr koyacak kaplara denir. Ve büyük destīlere denir.

اَلْإِقْرَاضُ [el-iḳrāḍ] (hemzenin kesriyle) Bir kimseye ödünç akçe vermek maᶜnāsınadır; yukālu: أَقْرَضَ فُلَانًا إِذَا أَعْطَاهُ قَرْضًا Ve bir kimseye mukābilinde ᶜivaz ve cezā olunacak bir kıtᶜa māl katᶜ ve ifrāz eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: أَقْرَضَهُ إِذَا قَطَعَ لَهُ قِطْعَةً يُجَازِي عَلَيْهَا

اَلتَّقْرِيضُ [et-taḳrīḍ] Bir kimseyi medh eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: قَرَّضَهُ إِذَا مَدَحَهُ Ve zemm eylemek maᶜnāsına olmakla zıdd olur; yukālu: قَرَّضَهُ إِذَا ذَمَّهُ Medh maᶜnāsında gūyā ki memdūhu medh ile sāʾir nāstan katᶜ ve ifrāz edip ve zemm maᶜnāsında fasl ve mezemmetle nāmusunu katᶜ etmiş olur.

اَلْإِنْقِرَاضُ [el-inḳirāḍ] Bir tāʾifeden ferd-i vāhid kalmamak vechiyle tükenip geçmek maᶜnāsınadır ki inḳıtāᶜ-ı dābirden ᶜibārettir; yukālu: إِنْقَرَضَ الْقَوْمُ إِذَا دَرَجُوا كُلُّهُمْ

اَلْإِقْتِرَاضُ [el-iḳtirāḍ] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] veznninde) Bir kimseden ödünç almak maᶜnāsınadır; yukālu: إِقْتَرَضَ مِنْهُ إِذَا أَخَذَ الْقَرْضَ Ve bir kimseyi fasl ve gıybet eylemekle nāmūsunu katᶜ eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: إِقْتَرَضَ عِرْضَهُ إِذَا غْتَابَهُ

اَلْقِرَاضُ [el-ḳirāḍ] (قِتَالٌ [ḳitāl] veznninde) Mufāᶜaletten masdardır; مُقَارَضَةٌ [muḳāraḍat] yaᶜnī مُضَارَبَةٌ [muḍārabet] maᶜnāsınadır ki ānifen zikr olundu; yukālu: قَارَضَهُ مُقَارَضَةً وَقِرَاضًا إِذَا ضَارَبَهُ

اَلتَّقَارُضُ [et-teḳāruḍ] (تَفَاعُلٌ [tefāᶜul] veznninde) Ödünçleşmek maᶜnāsınadır, gerek hayr ve gerek şerr olsun; yukālu: هُمَا يَتَقَارَضَانِ أَيْ يَقْرِضُ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا الْآخَرَ خَيْرًا وَشَرًّا Ve iki hasm birbirine azgın bakmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; قَرْضٌ [ḳarḍ] maᶜnāsındandır; yukālu: اَلْقِرْنَانِ يَتَقَارَضَانِ النَّظَرَ أَيْ يَنْظُرُ كُلٌّ مِنْهُمَا إِلَى صَاحِبِهِ شَزْرًا Ve şiᶜr söyleşmek maᶜnāsınadır; ve minhu hadīsu'l-Ḥasan el-Baṣrī: قِيلَ لَهُ أَكَانَ أَصْحَابُ رَسُولِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَمْزَحُونَ قَالَ «نَعَمْ وَيَتَقَارَضُونَ» أَيْ يَقُولُونَ الْقَرِيضَ أَيِ الشِّعْرَ وَيَتَنَاشَدُونَهُ

[ق ض ض]

اَلْقَضُّ [el-ḳaḍḍ] (ḳāf'ın fethi ve ḍād'ın teşdīdiyle) İnciyi delmek maᶜnāsınadır; yukālu: قَضَّ اللُّؤْلُؤَةَ قَضًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا ثَقَبَهَا Ve bir nesneyi dövüp hurd etmek maᶜnāsınadır; yukālu: قَضَّ الشَّيْءَ إِذَا دَقَّهُ Ve kazığı yerinden çekip koparmak maᶜnāsınadır; yukālu: قَضَّ الْوَتِدَ إِذَا قَلَعَهُ Ve sevīka kand ve şeker gibi kuru nesne katmak maᶜnāsınadır; yukālu: قَضَّ السَّوِيقَ إِذَا أَلْقَى فِيهِ يَابِسًا كَقَنْدٍ أَوْ سُكَّرٍ Ve

قَضٌّ [ḳaḍḍ] Vasf olur, topraklı ve molozlu yere denir, قَضِضٌ [ḳaḍiḍ] gibi ki كَتِفٌ [ketif] veznindedir, ke-mā se-yuzkeru. Ve

قَضٌّ [ḳaḍḍ] Taᶜām makūlesi nesneye toprak ve moloz isābet eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: قَضَّتِ الْبَضْعَةُ قَضًّا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَصَابَهَا Ve مِنَ الْقَضَضِ شَيْءٌ

قَضٌّ [ḳaḍḍ] (ve ḳāf'ın kesriyle) Cemīᶜ

maᶜnāsınadır, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْقَضِيضُ [el-ḳaḍīḍ] (أَزِيزٌ [ezīz] vezninde) Atın göğüslüğü ve yayın kirişi makūlesi nesne kesilmiş gibi قَضٌّ [ḳaḍḍ] diye seslenmek maᶜnāsınadır; yukālu: قَضَّ النِّسْعُ قَضِيضًا إِذَا سُمِعَ لَهُ صَوْتٌ كَأَنَّهُ قَطْعٌ وَكَذَلِكَ الْوَتَرُ Ve

قَضِيضٌ [ḳaḍīḍ] Zikr olunan nesnelerin sesine denir; tekūlu: قُطِعَ النِّسْعُ فَسَمِعْتُ قَضِيضَهُ أَيْ صَوْتَهُ Ve

قَضِيضٌ [ḳaḍīḍ] Cemīᶜ maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: جَاءَ الْقَوْمُ قَضَّهُمْ بِفَتْحِ الضَّادِ وَبِضَمِّهَا وَفَتْحِ الْقَافِ وَكَسْرِهَا وَقَضِيضَهُمْ أَيْ جَمِيعُهُمْ وَيُقَالُ جَاؤُوا بِقَضِيضِهِمْ Ḍād'ın fethine göre hāl mecrāsına cārī olan masdardan olur ve zammına göre bedel olur. Baᶜzılar dedi ki قَضٌّ [ḳaḍḍ] çakıl taşının ufağına ve قَضِيضٌ [ḳaḍīḍ] iricesine denmekle burada "Küçüğü büyüğü yaᶜnī cümlesi geldiler" demek olur. Ve baᶜzılar ᶜindinde قَضٌّ [ḳaḍḍ] قَاضٌّ [ḳāḍḍ] maᶜnāsınadır ki ism-i fāᶜildir. Ve

قَضِيضٌ [ḳaḍīḍ] مَقْضُوضٌ [maḳḍūḍ] maᶜnāsınadır; yaᶜnī قَضٌّ [ḳaḍḍ] bir tāᵓife üzere ᶜasker salmak maᶜnāsına olup burada زَوْرٌ زَائِرٌ ve صَوْمٌ صَائِمٌ maᶜnāsına olduğu gibi قَاضٌّ [ḳāḍḍ] maᶜnāsına ve قَضِيضٌ [ḳaḍīḍ] مَقْضُوضٌ [maḳḍūḍ] maᶜnāsına olmakla هَاجِمٌ [hācim] ve مَهْجُومٌ [mehcūm] yaᶜnī ᶜale'l-ᶜumūm geldiler demek olur. Zikri ātī intişār-ı hayl maᶜnāsına olan إِنْقِضَاضٌ [inḳiḍāḍ] قَضٌّ [ḳaḍḍ]-ı mezbūrun mutāviᶜidir.

اَلْإِقْضَاضُ [el-iḳḍāḍ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi sevīk dedikleri yiyeceğe kand ve şeker makūlesi yābis nesne katmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَقَضَّ السَّوِيقَ إِذَا أَلْقَى فِيهِ يَابِسًا Ve yer çakıl taşlı ve molozlu olmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَقَضَّ الْمَكَانُ إِذَا صَارَ فِيهِ الْقَضَضُ Ve taᶜām makūlesine ufak taş ve moloz bulanıp yapışmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَقَضَّتِ الْبَضْعَةُ بِمَعْنَى قَضَّتْ Ve umūr ve āmālin hurdevāt ve nāçīz makūlesinin ardına düşüp o misilliye mürtekib ve mütenezzil ve taleb-kār olmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: أَقَضَّ الرَّجُلُ إِذَا تَتَبَّعَ مَدَاقَّ الْأُمُورِ وَأَسَفَّ إِلَى خِسَاسِهَا Ve bir kimsenin yatağı taşlı topraklı sert ve dürüşt olmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَقَضَّ الْمَضْجَعُ إِذَا خَشُنَ وَتَتَرَّبَ Ve bu maᶜnāda müteᶜaddī olur; yukālu: أَقَضَّ اللهُ مَكَانَهُ أَيْ جَعَلَهُ خَشِنًا مُتَتَرِّبًا Ve bir nesneyi hurde hurde çakıl ve moloz olarak boşlamak maᶜnāsınadır ki murād bir bināyı yıkıp enkāzını hurde hurde taş olarak terk eylemektir; yukālu: أَقَضَّ الشَّيْءَ إِذَا تَرَكَهُ قَضَضًا

اَلْقَضَضُ [el-ḳaḍaḍ] (fethateynle) Taᶜām ve gılāl temiz ve pākīze olmayıp hurde hurde taşlı olmak maᶜnāsınadır; yukālu: قَضَّ الطَّعَامُ يَقَضُّ بِالْفَتْحِ قَضَضًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ فِيهِ قَضَضٌ Ve

قَضَضٌ [ḳaḍaḍ] İsm olarak istiᶜmāl olunur, taşlı topraklı taᶜām ve galleye denir. Ve masdar olur, taşlı topraklı taᶜām yemek maᶜnāsına; tekūlu: قَضِضْتَ يَا فُلَانُ قَضَضًا مِنَ الْبَابِ الْمَزْبُورِ أَيْ أَكَلْتَ طَعَامًا قَضَضًا وَوَقَعَ بَيْنَ أَضْرَاسِكَ حَصًى أَوْ تُرَابٌ Ve bu cümle tetimme-i maᶜnādır. Ve bir mekān çakıllı ve molozlu olmak maᶜnāsınadır; yukālu: قَضَّ الْمَكَانُ قَضَضًا إِذَا صَارَ فِيهِ الْقَضَضُ Ve

قَضَضٌ [ḳaḍaḍ] Hurde çakıl taşlarına ve moloza denir. Ve yatak üzere çöken toza toprağa denir.

اَلْقَضِضُ [el-ḳaḍiḍ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Çakıl taşlı ve molozlu yere denir; قَضٌّ [ḳaḍḍ] gibi; yukālu: مَكَانٌ قَضٌّ كَمَا ذُكِرَ وَقَضِضَ إِذَا صَارَ فِيهِ الْقَضَضُ

اَلْإِسْتِقْضَاضُ [el-istiḳḍāḍ] Bu dahi yer çakıl taşlı ve molozlu olmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْتَقَضَّ الْمَكَانُ بِمَعْنَى أَقَضَّ Ve taᶜāmda çakıl taşları bulunmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْتَقَضَّتِ الْبَضْعَةُ بِمَعْنَى أَقَضَّتْ Ve bir kimse yatağını dürüşt ve haşin bulmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْتَقَضَّ مَضْجَعَهُ إِذَا وَجَدَهُ خَشِنًا

اَلْقِضَّةُ [el-ḳiḍḍat] (فِضَّةٌ [fiḍḍat] vezninde) Kızın bekāretine denir; yukālu: ذَهَبَ بِقِضَّةِ الْجَارِيَةِ أَيْ عُذْرَتِهَا Ve şol yere denir ki hurde çakıl taşlı ola, ᶜalā-kavlin alçak ve toprağı kumsal olup bir tarafına doğru yüksek por ve sırt bayır ola; tekūlu: عَرَّسْنَا فِي قِضَّةٍ أَيْ أَرْضٍ ذَاتِ حَصًى أَوْ مُنْخَفِضَةٍ تُرَابُهَا رَمْلٌ وَإِلَى جَانِبِهَا مَتْنٌ مُرْتَفِعٌ Ve cins maᶜnāsınadır ki bābet ve güne taᶜbīr olunur; yukālu: مِنْ قِضَّةٍ وَاحِدَةٍ أَيْ جِنْسٍ Ve hurde hurde çakıl taşlarına ve moloza denir. Bunların cümlesinde ḳāf'ın fethiyle de lügattir. Ve

قِضَّةُ [Ḳiḍḍat] Bir mevziᶜ adıdır ki ondan Bekr ile Taġlib kabīleleri beynlerinde bir vakᶜa olmuştur. Ve baᶜzen ḍād sākin olur ki hā'sız قِضٌّ [ḳiḍḍ] olur. Ve

قِضَّةٌ [ḳiḍḍat] ve

إِقْتِضَاضٌ [iḳtiḍāḍ] Cāriye maᶜnāsından ism olur ki kızın bikri bozulmağa denir; yukālu: وَكَانَ ذَلِكَ عِنْدَ اقْتِضَاضِهَا أَيْ لَيْلَةِ عُرْسِهَا

اَلْقَضَّةُ [el-ḳaḍḍat] (kāf'ın fethiyle) قَضَضٌ [ḳaḍaḍ] gibi hurde çakıl taşlarına denir. Ve bir nesnenin bakiyyesine denir. Ve küçük iplik yumağına denir. Ve küçük bayıra denir.

اَلْقُضَّةُ [el-ḳuḍḍat] (ḳāf'ın zammıyla) ᶜAyb ve nakīsa maᶜnāsınadır; ḍād'ın tahfīfiyle de cāᵓizdir; yukālu: مَا فِيهِ قُضَّةٌ وَقُضَةٌ أَيْ عَيْبٌ

اَلْإِقْتِضَادُ [el-iḳtiḍāḍ] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] veznin-de) Kızın bikrini bozmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِقْتَضَّ الْجَارِيَةَ إِذَا افْتَرَعَهَا

اَلْإِنْقِضَاضُ [el-inḳiḍāḍ] Duvar gereği gibi çatlayıp lākin yıkılmamakla henüz yerinde kalmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْقَضَّ الْجِدَارُ إِذَا تَصَدَّعَ وَلَمْ يَقَعْ بَعْدُ Ve bir tāᵓife üzere her taraftan ᶜasker uşuşmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْقَضَّتِ الْخَيْلُ عَلَيْهِمْ إِذَا انْتَشَرَتْ Ve kuş havādan yere konmak için süzülüp inmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْقَضَّ الطَّائِرُ إِذَا هَوَى لِيَقَعَ

اَلْإِنْقِيضَاضُ [el-inḳīḍāḍ] (إِحْمِيرَارٌ [iḥmīrār] vezninde ki نَقْضٌ [naḳḍ]dan olur) إِنْقِضَاضٌ [inḳiḍāḍ] ile maᶜnā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: إِنْقَاضَّ الْجِدَارُ بِمَعْنَى إِنْقَضَّ Müᵓellif bunu istitrāden resm eylemiştir.

اَلتَّقَضُّضُ [et-teḳaḍḍuḍ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) ve

اَلتَّقَضِّي [et-teḳaḍḍī] (ḍād-ı ahīreyi yā'ya ibdālla) Bunlar da kuş havādan süzülüp inmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَقَضَّضَ الطَّائِرُ وَتَقَضَّى بِمَعْنَى إِنْقَضَّ Ve تَقَضِّي [teḳaḍḍī] kelimesinin aslı تَقَضُّضٌ [teḳaḍḍuḍ] idi, تَظَنِّي [teẓannī] ve تَظَنُّنٌ [teẓannun] gibi.

اَلْقِضَاضُ [el-ḳiḍāḍ] (كِتَابٌ [kitāb] veznin-de) Birbirinin üzerine bingeşmiş kayalara denir. Müfredi قَضَّةٌ [ḳaḍḍat]tır kāf'ın fethiyle.

اَلْقَضْقَاضُ [el-ḳaḍḳāḍ] (ثَرْثَارٌ [ṯarṯār] vezninde) Üşnānu'ş-Şām ismidir ki Şām çoğanı dedikleri köktür. ᶜAlā-kavlin حَمْضٌ [ḥamḍ] nevᶜinden bir şecer adıdır. Ve arslana denir; ḳāf'ın zammıyla da lügattir. Ve kelām-ı ᶜArabda muzāᶜaf olarak fā'nın zammıyla fuᶜlāl vezninde bundan gayrı kelime yoktur. Ve

قَضْقَاضٌ [ḳaḍḳāḍ] Düz ve hemvār arza denir; ḳāf'ın kesriyle de lügattir.

اَلْقُضَاقِضُ [el-ḳuḍāḳiḍ] (عُلاَبِطٌ [ᶜulābiṭ] vezninde) Bu dahi arslana denir.

اَلتَّقَضْقُضُ [et-teḳaḍḳuḍ] (تَزَلْزُلٌ [tezelzul] vezninde) Dağılmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَقَضْقَضَ الشَّيْءُ إِذَا تَفَرَّقَ

اَلْقَضَّاءُ [el-ḳaḍḍāᵓ] (ḳāf'ın fethiyle) Perçînlenmiş zırha denir; yukālu: دِرْعٌ قَضَّاءُ أَيْ مَسْمُورَةٌ Ve otuzdan kırk nefere varınca deve sürüsüne denir. Ve gövdesi ve dişleri iri olan adamlara denir; yukālu: جَمَاعَةٌ قَضَّاءُ أَيْ جِلَّةٌ فِي الْأَبْدَانِ وَالْأَسْنَانِ

قِضْ [ḳiḍ] (ḳāf'ın kesri ve ḍād'ın sükūnuyla) Dizin çıt diye zuhūr eden savtından hikāyedir; parmak çıtlamak gibi dizi eğdikte zuhūr eden çıtırtı olacaktır.

[ق ن ب ض]

اَلْقُنْبُضُ [el-ḳunbuḍ] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) Yılana denir, حَيَّةٌ [ḥayyet] maᶜnāsına.

[ق ن ف ض]

اَلْقُنْفُضَةُ [el-ḳunfuḍat] (قُنْفُذَةٌ [ḳunfuẕet] vezninde) Çirkīn ve taslak ᶜavrete, ᶜalā-kavlin bodur ᶜavrete denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ قُنْفُضَةٌ أَيْ دَمِيمَةٌ أَوْ قَصِيرَةٌ

[ق و ض]

اَلْقَوْضُ [el-ḳavḍ] (حَوْضٌ [ḥavḍ] vezninde) Bināyı yıkmak maᶜnāsınadır; yukālu: قَاضَ الْبِنَاءَ يَقُوضُ قَوْضًا إِذَا هَدَمَهُ Ve

قَوْضٌ [ḳavḍ] Bedel maᶜnāsınadır; yukālu: هَذَا بِذَا قَوْضًا بِقَوْضٍ أَيْ بَدَلاً بِبَدَلٍ

اَلتَّقْوِيضُ [et-taḳvīḍ] Bināyı yıkmak, ᶜalā-kavlin hedm eylemeksizin yıkmak maᶜnāsınadır ki sökmek taᶜbīr olunur, eczāsını birer birer çıkarmak tarīkiyle olur. Yāhūd hānenin direklerini ve ağaçlarını ve çadırın tınāblarını çekmek maᶜnāsınadır; yukālu: قَوَّضَ الْبِنَاءَ إِذَا هَدَمَهُ أَوِ التَّقْوِيضُ نَقْضٌ مِنْ غَيْرِ هَدْمٍ أَوْ هُوَ نَزْعُ الْأَعْوَادِ وَالْأَطْنَابِ

اَلتَّقَوُّضُ [et-teḳavvuḍ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜul] veznninde) Binā yıkılmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَقَوَّضَ الْبِنَاءُ إِذَا انْهَدَمَ Ve bir kimse beri öte gelip gitmek maᶜnāsınadır ki olta çalmak taᶜbīr olunur; yukālu: تَقَوَّضَ الرَّجُلُ إِذَا جَاءَ وَذَهَبَ

اَلْإِنْقِيَاضُ [el-inḳiyāḍ] (إِنْفِعَالٌ [infiᶜāl] veznninde) Bu dahi binā yıkılmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْقَاضَ الْبِنَاءُ إِذَا انْهَدَمَ

[ق ي ض]

اَلْقَيْضُ [el-ḳayḍ] (فَيْضٌ [feyḍ] vezninde) Yumurtanın en üstünde olan kuru kabuğa denir, ᶜalā-ḳavlin içinde olan yavrusu yāhūd cılk olmakla suyu çıkmış yumurtaya denir ki yine kabuk olur; ve minhu yukālu: «مُخُّ الْبَيْضِ خَيْرٌ مِنَ الْقَيْضِ» وَهِيَ الْقِشْرَةُ الْعُلْيَا الْيَابِسَةُ عَلَى الْبَيْضَةِ أَوْ هِيَ الَّتِي خَرَجَ مَا فِيهَا مِنْ فَرْخٍ أَوْ مَاءٍ Ve

قَيْضٌ [ḳayḍ] Masdar olur, yarmak maᶜnāsınadır; yukālu: قَاضَ الْفَرْخُ الْبَيْضَةَ يَقِيضُ قَيْضًا إِذَا شَقَّهُ Ve yarılmak maᶜnāsınadır; yukālu: قَاضَتِ الْبَيْضَةُ إِذَا انْشَقَّتْ Ve ᶜivaz vermek maᶜnāsınadır; yukālu: قَاضَهُ إِذَا عَاضَهُ Ve benzetmek maᶜnāsınadır; yukālu: قَاضَهُ بِهِ إِذَا مَثَّلَهُ بِهِ Ve kayalık yerden kuyu kesip kazmak maᶜnāsınadır; yukālu: قَاضَ الْبِئْرَ إِذَا جَابَهَا فِي الصَّخْرَةِ وَيُقَالُ قِيضَتِ الْبِئْرُ عَلَى الْمَجْهُولِ Ve

قَيْضٌ [ḳayḍ] Bir şeyᵓe berāber olan nesneye denir; قِيَاضٌ [ḳiyāḍ] gibi, ke-mā se-yuzkeru.

اَلْمَقِيضُ [el-meḳīḍ] (mīm'in fethiyle) Maᶜnā-yı evvelden ism-i mekāndır; yumurtada yavru çıkıp kalan kabuk içine denir.

اَلْمَقِيضَةُ [el-meḳīḍat] (مَدِينَةٌ [medīnet] veznninde) Suyu çok olan kuyuya denir; yukālu: بِئْرٌ مَقِيضَةٌ أَيْ كَثِيرَةُ الْمَاءِ وَقَدْ قِيضَتْ أَيْ

كَثُرَتْ مَاؤُهَا

اَلْقِيَاضُ [el-ḳiyāḍ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Bu dahi bir şeyᵓe besberāber olan nesneye denir; yukālu: هَذَا قَيْضٌ لَهُ وَقِيَاضٌ لَهُ أَيْ مُسَاوٍ لَهُ

اَلتَّقَيُّضُ [et-teḳayyuḍ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] veznninde) Binā çöküp yıkılmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَقَيَّضَ الْجِدَارُ إِذَا تَهَدَّمَ وَانْهَالَ Ve bir nesne bir kimseye sebeblenip mukadder ve müyesser olmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَقَيَّضَ لَهُ الشَّيْءُ إِذَا تَقَدَّرَ وَتَسَبَّبَ لَهُ Ve bir nesneye benzenmek maᶜnāsınadır; yukālu: تَقَيَّضَ أَبَاهُ إِذَا نَزَعَ إِلَيْهِ فِي الشَّبَهِ

اَلْإِنْقِيَاضُ [el-inḳiyāḍ] (إِنْفِعَالٌ [infiᶜāl] veznninde) Bu dahi binā çöküp yıkılmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْقَاضَ الْجِدَارُ إِذَا تَهَدَّمَ وَانْهَالَ

اَلْإِقْتِيَاضُ [el-iḳtiyāḍ] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] veznninde) Bir nesneyi istīsāl eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: إِقْتَاضَهُ إِذَا اسْتَأْصَلَهُ

اَلْقِيضَةُ [el-ḳīḍāt] (ḳāf'ın kesriyle) Küçük kemik pāresine denir; cemᶜ-i cinsi قِيضٌ [ḳīḍ]dır.

اَلْقَيِّضُ [el-ḳayyiḍ] (كَيِّسٌ [keyyis] vezninde) ve

اَلْقَيِّضَةُ [el-ḳayyiḍat] (كَيِّسَةٌ [keyyiset] veznninde) Şol küçük taşa denir ki onunla نُقْرَةٌ [nuḳret] marazına uğramış koyunun ᶜillet yeri dāglanır. Ve نُقْرَةٌ [nuḳret] mahallinde mezkūrdur; ve minhu kavluhum: لِسَانُ فُلَانٍ قَيِّضَةٌ وَقَيْضٌ عَلَى التَّشْبِيهِ

اَلتَّقْيِيضُ [et-taḳyīḍ] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] veznninde) Deveyi zikr olunan taşla dâglamak maᶜnāsınadır; yukālu: قَيَّضَ إِبِلَهُ إِذَا وَسَمَهَا بِالْقَيْضِ Ve takdīr ve teysīr eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: قَيَّضَ اللهُ فُلَانًا لِفُلَانٍ أَيْ جَاءَهُ بِهِ وَأَنَاحَهُ لَهُ Yaᶜnī "Hak taᶜālā filānı filāna kavuşturmasını teysīr eyledi."

Ve bir nesneye bir şeyᵓi sebeb eylemek maᶜnāsınadır; ve minhu kavluhu taᶜālā: ﴿وَقَيَّضْنَا لَهُمْ قُرَنَاءَ﴾ أَيْ سَبَّبْنَا لَهُمْ مِنْ حَيْثُ لاَ يَحْتَسِبُونَ

اَلْمُقَايَضَةُ [el-muḳāyeḍat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) Muᶜāvaza ve mübādele maᶜnāsınadır; yukālu: قَايَضَهُ إِذَا عَاوَضَهُ وَبَادَلَهُ وَمِنْهُ بَيْعُ الْمُقَايَضَةِ

FASLU'L-KĀF
(فَصْلُ الْكَافِ)

[ك ر ض]

اَلْكِرَاضُ [el-kirāḍ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Eksik doğurmağa ve eksik yavruya denir, خِدَاجٌ [ḫidāc] maᶜnāsınadır; yukālu: وَضَعَهُ كِرَاضًا أَيْ خِدَاجًا Ve buğur deveye denir; ᶜalā-kavlin erkek devenin menīsine denir ki nākanın rahimi onu kabūl eyledikten sonra taşra defᶜ eylemiş ola. Ve rahimde olan halka halka boğumlara ve bükümlere denir; müfredi كِرْضٌ [kirḍ]dir kāf'ın kesriyle yāhūd كُرْضَةٌ [kurḍat]tır kāf'ın zammıyla. Ve yayın yukarısında olan şol kertiğe denir ki ona kirişin kenārda düğüm yerleri atılır. Ve

كِرَاضٌ [kirāḍ] كَرِيضٌ [kerīḍ] yapmak maᶜnāsınadır; yukālu: كَرَضَ الرَّجُلُ كِرَاضًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا عَمِلَ الْكَرِيضَ

اَلْكَرِيضُ [el-kerīḍ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Keş taᶜbīr olunan yoğurt kurusundan bir türlüdür; ᶜalā-kavlin ṣād-ı mühmele iledir.

اَلْكَرْضُ [el-kerḍ] (فَرْضٌ [farḍ] vezninde) Nākanın rahiminden كِرَاضٌ [kirāḍ] ihrāc eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: كَرَضَ الرَّجُلُ كَرْضًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَخْرَجَ الْكِرَاضَ مِنْ رَحِمِ النَّاقَةِ

[ك ض ك ض]

اَلْكَضْكَضَةُ [el-kaḍkaḍat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Tīz tīz yürümek maᶜnāsınadır; yukālu: كَضْكَضَ الرَّجُلُ إِذَا مَشَى سَرِيعًا

FASLU'L-LĀM
(فَصْلُ اللاَّمِ)

[ل ض ض]

اَللَّضُّ [el-laḍḍ] (lām'ın fethiyle) Her yerden tard ve tebᶜīd olunmuş kimseye denir; yukālu: رَجُلٌ لَضٌّ أَيْ مُطَرَّدٌ

اَللَّضْلاَضُ [el-laḍlāḍ] (ثَرْثَارٌ [serṯār] vezninde) Uz kılavuza denir; yukālu: دَلِيلٌ لَضْلاَضٌ أَيْ حَاذِقٌ فِي الدَّلاَلَةِ

اَللَّضْلَضَةُ [el-laḍleḍat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Kılavuz giderken mütebassırāne sağa sola nazar ve iltifāt eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: يُلَضْلِضُ اللَّضْلاَضُ أَيْ يَلْتَفِتُ يَمِينًا وَشِمَالاً

[ل ع ض]

اَللَّعْضُ [el-laᶜḍ] (بَعْضٌ [baᶜḍ] vezninde) Bir nesneyi lisānla çevirip almak maᶜnāsınadır; yukālu: لَعَضَهُ بِلِسَانِهِ لَعْضًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا تَنَاوَلَهُ بِهِ

اَللَّعْوَضُ [el-laᶜvaḍ] (جَرْوَلٌ [cervel] vezninde) Çakala denir; إِبْنُ آوَى [ibnu āvā] maᶜnāsına.

[ل ك ض]

اَللَّكْضُ [el-lekḍ] (رَكْضٌ [rekḍ] vezninde) Yumrukla vurmak maᶜnāsınadır; yukālu: لَكَضَهُ لَكْضًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا ضَرَبَهُ بِجُمْعِ كَفِّهِ نَجَزَ بِعَوْنِهِ تَعَالَى

FASLU'L-MĪM
(فَصْلُ الْمِيمِ)

[م ح ض]

اَلْمَحْضُ [el-maḥḍ] (mīm'in fethi ve ḥā-yı mühmelenin sükūnuyla) Su katılmamış hālis ve sāfī süte denir. Cemᶜi مِحَاضٌ [miḥāḍ]dır mīm'in kesriyle; yukālu: لَبَنٌ مَحْضٌ أَيْ خَالِصٌ Ve

مَحْضٌ [maḥḍ] Masdar olur; bir kimseye hālis süt içirmek maᶜnāsına; yukālu: مَحَضَهُ مَحْضًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا سَقَاهُ الْمَحْضَ Ve

مَحْضٌ [maḥḍ] Fidda-i hālisaya denir, kemā se-yuzkeru. Ve bir kimseye hulūs üzere muhabbet eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: مَحَضَهُ الْوُدَّ إِذَا أَخْلَصَهُ

اَلْمَاحِضُ [el-māḥiḍ] ve

اَلْمَحِضُ [el-meḥiḍ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Hālis süt içmeği seven kimseye denir. ᶜAlā-ḳavlin مَاحِضٌ [māḥiḍ] niseb üzere ism-i fāᶜildir ki hālis süt sāhibine denir; لَابِنٌ [lābin] ve تَامِرٌ [tāmir] gibi; yukālu: رَجُلٌ مَاحِضٌ وَمَحِضٌ إِذَا كَانَ يَشْتَهِي الْمَحْضَ أَوْ مَاحِضٌ ذُو مَحْضٍ

اَلْإِمْحَاضُ [el-imḥāḍ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir adama hālis süt içirmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَمْحَضَهُ إِذَا سَقَاهُ الْمَحْضَ Ve dostluğu hālis etmek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: أَمْحَضَهُ الْوُدَّ إِذَا أَخْلَصَهُ Ve sözü doğru söylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: أَمْحَضَهُ الْحَدِيثَ إِذَا صَدَقَهُ

اَلْإِمْتِحَاضُ [el-imtiḥāḍ] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Hālis süt içmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِمْتَحَضَ الرَّجُلُ إِذَا شَرِبَ الْمَحْضَ

اَلْمَحَضُ [el-meḥaḍ] (fethateynle) Bu dahi hālis süt içmek maᶜnāsınadır; yukālu: مَحِضَ الرَّجُلُ مَحَضًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا شَرِبَ الْمَحْضَ

اَلْمَمْحُوضُ [el-memḥūḍ] Hālis olmuş nesneye denir; ve minhu: رَجُلٌ مَمْحُوضُ النَّسَبِ أَيْ خَالِصُهُ وَرَجُلٌ مَمْحُوضُ الْحَسَبِ أَيْ مُخْلَصُهُ

اَلْمَحْضَةُ [el-maḥḍat] (تَمْرَةٌ [temret] veznin-de) Ve

اَلْمَمْحُوضَةُ [el-memḥūḍat] Gümüşe vasf olurlar, مَحْضٌ [maḥḍ] gibi; yukālu: فِضَّةٌ مَحْضٌ وَمَحْضَةٌ وَمَمْحُوضَةٌ أَيْ خَالِصَةٌ Ve

مَحْضَةٌ [Maḥḍat] Yemāme'de bir karye ve beyne'l-Ḥaremeyn Liḥfu Āre'de bir karye ismidir.

اَلْأُمْحُوضَةُ [el-umḥūḍat] (hemzenin zammıyla) Hālis nasīhate denir; tekūlu: لَمْ يَسْمَعْ أُمْحُوضَتِي أَيْ نَصِيحَتِي الْخَالِصَةَ

اَلْمُحُوضَةُ [el-muḥūḍat] (عُمُومَةٌ [ᶜumūmet] vezninde) Haseb ve şeref cihetinde hālis olmak maᶜnāsınadır; yukālu: مَحُضَ الرَّجُلُ مُحُوضَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا صَارَ مَحْضًا فِي حَسَبِهِ وَهُوَ مَمْحُوضُ الْحَسَبِ Burada مَمْحُوضٌ [memḥūḍ] مُحُوضَةٌ [muḥūḍat]tan değildir, مَحْضٌ [maḥḍ]dandır.

[م خ ض]

اَلْمَخْضُ [el-maḫḍ] (mīm'in fethi ve ḫā-yı muᶜcemenin sükūnuyla) Sütün yağını almak maᶜnāsınadır ki yayıkta yayıp çalkayarak yağını almaktan ᶜibārettir; yukālu: مَخَضَ اللَّبَنَ مَخْضًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالثَّالِثِ وَالْأَوَّلِ إِذَا أَخَذَ زُبْدَهُ Ve bir nesneyi pek pek ırgalayıp çalkamak maᶜnāsınadır; yukālu: مَخَضَ الشَّيْءَ إِذَا حَرَّكَهُ شَدِيدًا Ve esrimiş deve boğazından dağarcağını çıkararak kükremek maᶜnāsınadır; yukālu: مَخَضَ الْبَعِيرُ إِذَا هَدَرَ بِشِقْشِقَتِهِ Ve kovayı kuyuda dolmak için beri öte çalıp ırgalamak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: مَخَضَ الدَّلْوَ إِذَا نَهَزَ بِهَا فِي الْبِئْرِ

اَلْمَخِيضُ [el-meḫīḍ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde)

ve

اَلْمَمْخُوضُ [el-memḫūḍ] Kere yağı alınmış hālis süte denir. Ve

مَخِيضٌ [Meḫīḍ] Medīne kurbünde bir mevziᶜ adıdır.

اَلتَّمَخُّضُ [et-temaḫḫuḍ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Süt yayıkta yayılmakla yağı alınıp hālis kalmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَمَخَّضَ اللَّبَنُ إِذَا صَارَ مَخِيضًا Ve hayvān gebe olmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَمَخَّضَتِ الشَّاةُ إِذَا لَقِحَتْ Ve zamān fitne ve şüriş ihdās eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; güyā ki مَخَاضٌ [meḫāḍ]dan meᵓhūzdur; yukālu: تَمَخَّضَ الدَّهْرُ بِالْفِتْنَةِ إِذَا أَتَى بِهَا

اَلْمِمْخَضُ [el-mimḫaḍ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) İçinde süt yayıp çalkayacak tuluma denir ki yayık taᶜbīr olunur.

اَلْمَخَاضُ [el-meḫāḍ] (mīm'in fethiyle) ve

اَلْمِخَاضُ [el-miḫāḍ] (mīm'in kesriyle) Doğuracak olan insān ve hayvān buru çekmek maᶜnāsınadır; yukālu: مَخِضَتِ الْمَرْأَةُ وَالْفَرَسُ وَمَخَضَتْ مَخَاضًا وَمِخَاضًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّالِثِ وَيُقَالُ مُخِضَتْ عَلَى الْمَجْهُولِ إِذَا أَخَذَهَا الطَّلْقُ Ve

مَخَاضٌ [meḫāḍ] Gebe nākaya denir, ᶜalā-kavlin on aylık gebe olan nākaya denir. Müfredi nādir olarak خَلِفَةٌ [ḫalifet]tir, فَرِحَةٌ [ferīḥat] vezninde ve ᶜalā-reᵓyin مَخَاضٌ [meḫāḍ] buğur deve irsāline kābiliyyeti olan nākalara denir, dirāb hāletinden munkatıᶜ olunca kadar. Ve bu cemᶜdir, müfredi yoktur. Ve şol deve köşeği ki anası yeni gebe olmuş ola, ona اِبْنُ مَخَاضٍ [ibnu meḫāḍ] ve dişisine بِنْتُ مَخَاضٍ [bintu meḫāḍ] denir. ᶜİnde'l-baᶜz bir yaşını geçip ikinciye girmiş olanına denir havāmile mülhak olduğu için, gerek anası hāmil olsun ve gerek olmasın, ᶜalā-kavlin anası hāmil olanına denir yāhūd anası havāmil içre bulunana denir, her ne kadar hāmil olmamış ise de. Cemᶜinde بَنَاتُ مَخَاضٍ [benātu meḫāḍ] denir, بَنَاتُ لَبُونٍ [benātu lebūn] gibi. Ve اِبْنُ مَخَاضٍ [ibnu meḫāḍ] ve بِنْتُ مَخَاضٍ [bintu meḫāḍ] nekredirler. Ve baᶜzen taᶜrīf-i cinse dāll olan harf-i taᶜrīf idhāl olunup اِبْنُ الْمَخَاضِ [ibnu'l-meḫāḍ] ve بِنْتُ الْمَخَاضِ [bintu'l-meḫāḍ] derler. Ve vech-i mezkūr üzere ikinci yaşına dāhil olan yavruya اِبْنُ مَخَاضٍ [ibnu meḫāḍ] ıtlākı erkek deveyi dişiye doğurduktan bir sene sonra aştırdıklarına mebnīdir ki anası مَخَاضٌ [meḫāḍ]a teheyyüᵓ eder.

Şārih der ki bu مَخَاضٌ [meḫāḍ] asl tesmiye bi'l-masdardır, ona bināᵓen lafzından müfredi yoktur dediler. Ve baᶜzılar ism-i cemᶜidir dedi. Evvele göre ذَاتُ الْمَخَاضِ demek olur ve baᶜzılar müfredi مَاخِضٌ [māḫiḍ] iᶜtibār eylediler. Baᶜzı nüshada أَوِ الْمَاخِضُ مِنَ النِّسَاءِ ᶜunvānıyla ki harf-i terdīd iledir, vukūᶜu bu ihtilāfa mebnī olur.

اَلْمَاخِضُ [el-māḫiḍ] Şol gebe ᶜavrete ve sāᵓir hayvāna denir ki doğurması takarrüb edip buru tutmuş ola. Cemᶜi مَوَاخِضُ [mevāḫiḍ] ve مُخَّضٌ [muḫḫaḍ] gelir, رُكَّعٌ [rukkaᶜ] vezninde; yukālu: إِمْرَأَةٌ وَشَاةٌ مَاخِضٌ أَيْ مُقْرِبٌ Ve

مَاخِضٌ [māḫiḍ] Gebe kalmış koyuna denir.

اَلتَّمْخِيضُ [et-temḫīḍ] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Doğuracak ᶜavreti ve sāᵓir hayvānı buru tutmak maᶜnāsınadır; yukālu: مَخَّضَتِ الْمَرْأَةُ وَغَيْرُهَا إِذَا أَخَذَهَا الطَّلْقُ Baᶜzı nüshada تَمَخَّضَتْ ᶜibāretiyle mersūm olmakla şārih ikisini dahi tashīh eylemiştir.

اَلْإِمْخَاضُ [el-imḫāḍ] (hemzenin kesriyle) Bir kimsenin develeri مَاخِضٌ [māḫiḍ] olmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَمْخَضَ الرَّجُلُ إِذَا مَخَضَتْ إِبِلُهُ Ve süt yayıkta çalkanıp yayıl-

mak maᶜnāsınadır; yukālu: أَمْخَضَ اللَّبَنُ إِذَا تَحَرَّكَ فِي الْمِمْخَضَةِ Ve

إِمْخَاضٌ [imḫāḍ] Yayıkta olan sütün ismidir; tekūlu: أَفْرِغِ الْإِمْخَاضَ وَهُوَ الْحَلِيبُ مَادَامَ فِي الْمِمْخَضَةِ

اَلْمَخُوضُ [el-meḫūḍ] (صَبُورٌ [ṣabūr] veznide) مَاخِضٌ [māḫiḍ] gibi gebe kalmış koyuna denir.

اَلْمُسْتَمْخِضُ [el-mustemḫiḍ] (ism-i fāᶜil bünyesiyle) Şol süte denir ki uyuyup yoğurt olması geç ola.

اَلْإِمْتِخَاضُ [el-imtiḫāḍ] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] veznide) Bu dahi süt yayıkta çalkanıp yayılmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِمْتَخَضَ اللَّبَنُ إِذَا تَحَرَّكَ فِي الْمِمْخَضَةِ

مَخَاضٌ [Meḫāḍ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Şām diyārında Maᶜarra'ya karīb bir nehrin ismidir.

[م ر ض]

اَلْمَرَضُ [el-maraḍ] (fethateynle) Tabīᶜat sağ ve sāfī ve muᶜtedil iken muzlim ve muztarib olmağa denir ki bedeni iᶜtidāl-i mahsūsundan ihrāc edip efᶜāline halel īrās eder, hastalık taᶜbīr olunur; yukālu: أَخَذَهُ الْمَرَضُ وَهُوَ إِظْلَامُ الطَّبِيعَةِ وَاضْطِرَابُهَا بَعْدَ صَفَائِهَا وَاعْتِدَالِهَا Ve

مَرَضٌ [maraḍ] ve

مَرْضٌ [marḍ] (فَرْضٌ [farḍ] vezninde) Masdar olurlar, hasta olmak maᶜnāsına; yukālu: مَرِضَ الرَّجُلُ مَرَضًا وَمَرْضًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَظْلَمَتْ طَبِيعَتُهُ وَاضْطَرَبَتْ بَعْدَ صَفَائِهَا وَاعْتِدَالِهَا ᶜInde'l-baᶜz مَرَضٌ [maraḍ] fethateynle cismānīye ve مَرْضٌ [marḍ] vezninde nefsānīye mahsūstur ki kalbe ᶜārız olan ᶜilletten ᶜibārettir yāhūd ikisi de cismānīde ve nefsānīde istiᶜmāl olunur ki şekk ve nifāk ve fütūr ve zulmet ve noksān yaᶜnī cehl ve sūᵓ-i ᶜakīde ve hıkd ve hased ve hubb-ı meᶜāsī makūlesi ᶜillet ve inhirāftan ᶜibārettir; ve minhu kavluhu taᶜālā: ﴿فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ﴾ أَيْ شَكٌّ وَنِفَاقٌ

اَلْمَرِضُ [el-mariḍ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) ve

اَلْمَرِيضُ [el-marīḍ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلْمَارِضُ [el-māriḍ] Hastaya denir. مَرِضٌ [mariḍ] ile مَارِضٌ [māriḍ]in cemᶜi مِرَاضٌ [mirāḍ]dır mīm'in kesriyle ve مَرِيضٌ [marīḍ]in cemᶜi مَرْضَى [merḍā] ve مَرَاضَى [merāḍā]dır, جَرْحَى [cerḥā] ve جَرَاحَى [cerāḥā] gibi. Şārih der ki müᵓellif bunun bābında teşvīş eylemiştir, zīrā *Miṣbāḥ*'ın beyānına göre مَرِضَ مَرَضًا bāb-ı rābiᶜden ve مَرُضَ مَرَضًا kıllet üzere bāb-ı evvelden vārid olmuştur.

اَلْإِمْرَاضُ [el-imrāḍ] Hasta kılmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَمْرَضَهُ اللهُ أَيْ جَعَلَهُ مَرِيضًا Ve bir kimse reᵓy ve tedbīrinde isābete yaklaşmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir, gūyā ki reᵓy eylediği hācete tagallüble bastırmağa yakın olur; yukālu: أَمْرَضَ الرَّجُلُ إِذَا قَارَبَ الْإِصَابَةَ فِي رَأْيِهِ Ve maraz ve ᶜillet sāhibi olmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَمْرَضَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ ذَا مَرَضٍ Ve bir kimseyi hasta bulmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَمْرَضَهُ إِذَا وَجَدَهُ مَرِيضًا

اَلتَّمْرِيضُ [et-temrīḍ] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] veznide) Bir nesneyi muhkem eylemeyip süst ve zaᶜīf kılmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: مَرَّضَهُ إِذَا وَهَّنَهُ Ve hastanın hizmet ve tīmārında gereği gibi takayyüd ve ihtimām eylemek maᶜnāsınadır. Bunda tefᶜīl izāle içindir; yukālu: مَرَّضَ الْمَرِيضَ إِذَا أَحْسَنَ الْقِيَامَ عَلَيْهِ Ve harman savurmak maᶜnāsınadır ki gallenin ᶜilletini izāle eder; yukālu: مَرَّضَ الطَّعَامَ إِذَا ذَرَّاهُ

اَلْمَرِيضَةُ [el-marīḍat] Mevsūf iᶜtibārıyla hastaya denir. Bu münāsebetle zaᶜīfetü'l-hāl olan nesnelere vasf olur; yukālu: رِيحٌ

وَشَمْسٌ وَأَرْضٌ مَرِيضَةٌ أَيْ ضَعِيفَةُ الْحَالِ

اَلْمَرْضَانُ [el-Merḍān] (mīm'in fethiyle) İki vādī ismidir ki bir mahalde kavuşurlar, yāhūd iki mevziᶜ adıdır ki biri Suleym ve biri Huẕeyl kabīlesine mahsūslardır.

اَلْمَرَائِضُ [el-Merāᵓiḍ] (فَرَائِضُ [ferāᵓiḍ] veznine) Bir mevziᶜ adıdır.

اَلتَّمَرُّضُ [et-temerruḍ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] veznine) Bir kimse umūr ve mesālihinde süstlük ve zaᶜīflik eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: تَمَرَّضَ الرَّجُلُ إِذَا ضَعُفَ فِي أَمْرِهِ

اَلْمِمْرَاضُ [el-mimrāḍ] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] veznine) Çok çok hasta olan adama denir; yukālu: رَجُلٌ مِمْرَاضٌ أَيْ مِسْقَامٌ

اَلْمُرَاضُ [el-murāḍ] (غُرَابٌ [ġurāb] veznine) Meyve kısmına mahsūs bir ᶜillet adıdır ki telef ve tebāh eder.

مَرَاضٌ [Merāḍ] (سَحَابٌ [seḥāb] vezninde) Bir mevziᶜ yāhūd bir vādī adıdır.

[م ض ض]

اَلْمَضُّ [el-maḍḍ] (mīm'in fethi ve ḍād'ın teşdīdiyle) ve

اَلْمَضِيضُ [el-meḍīḍ] (أَزِيزٌ [ezīz] veznine) Bir nesne bir adamın derūnuna hüzn ve endūh īrāsıyla acıtıp yakıp derdnāk eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: مَضَّ الشَّيْءُ مَضًّا وَمَضِيضًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا بَلَغَ مِنْ قَلْبِهِ الْحُزْنُ بِهِ Ve sirke ağzı yakmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: مَضَّ الْخَلُّ فَاهُ إِذَا أَحْرَقَهُ Ve sürme gözü acıtmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: مَضَّ الْكُحْلُ الْعَيْنَ يَمُضُّهَا بِالضَّمِّ وَيَمَضُّهَا بِالْفَتْحِ مَضًّا وَمَضِيضًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ إِذَا آلَمَهَا Ve

مَضٌّ [maḍḍ] Vasf olur, acıtıp yakıcı nesneye denir; yukālu: كَحْلٌ مَضٌّ أَيْ مُمِضٌّ Ve

مَضِيضٌ [meḍīḍ] Keçi kısmı suyu içip dudaklarını sıkmak maᶜnāsınadır; yukālu: مَضَّتِ الْعَنْزُ مَضِيضًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا شَرِبَتْ وَعَصَرَتْ مَرَمَّتَيْهَا أَيْ شَفَتَيْهَا Ve musībet acısına uğramak maᶜnāsınadır, ke-mā se-yuzkeru. Ve

مَضٌّ [maḍḍ] Ağız ile bir nesneyi emip sormak, مَصٌّ [maṣṣ] maᶜnāsınadır. ᶜAlā-kavlin bu, مَصٌّ [maṣṣ] lafzından eblagdır; yukālu: مَضَّهُ مَضًّا بِمَعْنَى مَصَّهُ أَوْ هُوَ أَبْلَغُ مِنْهُ Ve

مَضٌّ [maḍḍ] Eski kuyularda olan şol hacere denir ki ona su yetişince kadar tetebbuᶜ ederler ve baᶜzen iki dāne olur. Ve

مَضُّ الضَّرْبِ [maḍḍu'ḍ-ḍarb] Vurması mūlim ve mūciᶜ olan kimseye ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ مَضُّ الضَّرْبِ أَيْ مُوجِعُهُ

اَلْإِمْضَاضُ [el-imḍāḍ] (hemzenin kesriyle) مَضٌّ [maḍḍ] ve مَضِيضٌ [meḍīḍ] ile üç maᶜnā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: أَمَضَّهُ بِمَعْنَى مَضَّهُ Ve gövdenin derisi gicişip acımakla kaşıyıp yāhūd sürtünmek maᶜnāsına müstaᶜmel olur; yukālu: أَمَضَّهُ جِلْدُهُ فَدَلَكَهُ إِذَا أَحَكَّهُ

اَلْمَضْضُ [el-meḍaḍ] (fethateynle) Acıyıp elem-nāk olmak maᶜnāsınadır; yukālu: مَضِضَ الرَّجُلُ مَضَضًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَلِمَ Ve

مَضَضٌ [meḍaḍ] Ekşi süte denir ki dili yakıp acıtır; tekūlu: شَرِبْتُ لَبَنًا مَضَضًا أَيْ حَامِضًا Ve musībet acısına denir; yukālu: أَصَابَهُ مَضَضٌ أَيْ وَجَعُ الْمُصِيبَةِ Ve

مَضَضٌ [meḍaḍ] ve

مَضِيضٌ [meḍīḍ] ve

مَضَاضَةٌ [meḍāḍat] (mīm'in fethiyle) Musībet acısına uğramak maᶜnāsınadır; tekūlu: مَضِضْتَ يَا فُلَانُ مَضَضًا وَمَضِيضًا وَمَضَاضَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَيْ أَلِمْتَ مِنْ وَجَعِ الْمُصِيبَةِ

اَلْمِضُّ [el-miḍḍ] (mīm'in kesriyle) Bir kelimedir ki bir kimse dudaklarıyla nefye dāll olan لَا kelimesini işāret eylemekte istiᶜmāl olunur ki ağzı bir tarafa eğip لَا

demeği müşᶜir āheste ıslık gibi savt ihrāc eylemekten ᶜibārettir, niteki başı yukarı kaldırmakla لَا demeğe işārete نَحْطَ [naḥṭ] derler. Ve bu مِضٌّ [miḍḍ]in mefhūmunda sāʾile yeʾs-i küllī gelmeyip yine tamaᶜ ve ümīdden ferāgat eylemez ve mīm'i meksūr olup āhiri mebnī olarak harekāt-ı selāsla istiᶜmāl olunur; yukālu: مِضٌّ مَكْسُورَةً مُثَلَّثَةَ الْآخِرِ مَبْنِيَّةً وَمِضٌّ مُنَوَّنَةً كَلِمَةٌ تُسْتَعْمَلُ بِمَعْنَى لَا Yaᶜnī münevven olarak kelime-i nefy maᶜnāsına istiᶜmāl olunur ki Türkīde yok demektir; yukālu: قَالَ مِضًّا أَيْ لَا Lākin vech-i mezkūr üzere yeʾs-i küllī īrās eylemez; ve fi'l-meseli: «إِنَّ فِي مِضٍّ لَمَطْمَعًا» Bizim kibārların "bakalım" taᶜbīrleri o mevkiᶜdedir. Ve Zemaḫşerī *Muḳaddime*'de "me-hāhem" ile yaᶜnī "istemem" maᶜnāsıyla tefsīr eyledi ki meselā "Şunu ister misin?" dediklerinde "İstemem" diyecek mahalde istiᶜmāl olunur.

اَلْمَضَّةُ [el-maḍḍat] (mīm'in fehiyle) Ekşi sütlere denir; yukālu: أَلْبَانٌ مَضَّةٌ أَيْ حَامِضَةٌ

اَلْمُضَاضُ [el-muḍāḍ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) Hālis maᶜnāsınadır; yukālu: فُلَانٌ مِنْ مُضَاضِ الْقَوْمِ أَيْ خَالِصُهُمْ Ve Muḍāḍ b. ᶜAmr, Curhum kabīlesindendir. Ve

مُضَاضٌ [muḍāḍ] bir şecer adıdır. Ve begāyet şūr suya denir ki içilmez ola, deniz suyu gibi; yukālu: مَاءٌ مُضَاضٌ لَا يُطَاقُ مُلُوحَةً

اَلتَّمْضِيضُ [et-temḍīḍ] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) مُضَاضٌ [muḍāḍ] dediği şūr su içmek maᶜnāsınadır; yukālu: مَضَّضَ الرَّجُلُ إِذَا شَرِبَ الْمُضَاضَ

اَلْمِضْمَاضُ [el-miḍmāḍ] (mīm'in kesriyle) Yanığa denir, حُرْقَةٌ [ḥurḳat] maᶜnāsına ki fi'l-asl دَحْرَجَةٌ [daḥrecet] bābından masdardır. Ve ism-i mübālaga olur, cüst ve çālāk adama denir; yukālu: رَجُلٌ مِضْمَاضٌ أَيْ خَفِيفٌ سَرِيعٌ Ve مَضْمَضَةٌ [maḍmaḍat] maᶜnāsınadır ki onun masdar-ı sānīsidir; bunda mīm'in fethiyle de cāʾizdir.

اَلتَّمَاضُّ [et-temāḍḍ] Fi'l-asl tefāᶜul vezninde birbiriyle çekişip nizāᶜ eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: تَمَاضُّوا إِذَا تَلَاحَوْا

اَلْمَضْمَضَةُ [el-maḍmaḍat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Suyu ağızda çalkamak maᶜnāsınadır; yukālu: مَضْمَضَ الْمَاءَ فِي الْفَمِ وَمِضْمَاضًا إِذَا حَرَّكَهُ مَضْمَضَةً Ve kap kacak ve esvāb makūlesini yaykamak maᶜnāsınadır; yukālu: مَضْمَضَ الْإِنَاءَ وَالثَّوْبَ إِذَا غَسَلَهُ

اَلتَّمْضُمُضُ [et-temaḍmuḍ] (تَزَلْزُلٌ [tezelzul] vezninde) مَضْمَضَةٌ [maḍmaḍat] maᶜnāsınadır; yukālu: تَمَضْمَضَ لِلْوُضُوءِ إِذَا مَضْمَضَ Ve köpek bir kimsenin ensesinden kığırdanıp ürümek maᶜnāsınadır; yukālu: تَمَضْمَضَ الْكَلْبُ فِي أَثَرِهِ إِذَا هَرَّ

[م ع ض]

اَلْمَعَضُ [el-maᶜaḍ] (fethateynle) Bir mādde bir adamın pek gücüne gelmekle müteʾessir olup gazaba gelmek maᶜnāsınadır; yukālu: مَعِضَ الرَّجُلُ مِنَ الْأَمْرِ مَعَضًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا غَضِبَ وَشَقَّ عَلَيْهِ

اَلْمَاعِضُ [el-māᶜiḍ] ve

اَلْمَعِضُ [el-maᶜiḍ] (كَتِفٌ [ketif] vezninde) Maᶜnā-yı mezbūrdan sıfatlardır.

اَلْإِمْعَاضُ [el-imᶜāḍ] (hemzenin kesriyle) Bir kimseyi gücendirip darıltmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَمْعَضَهُ إِذَا أَغْضَبَهُ وَشَقَّ عَلَيْهِ Ve yakmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَمْعَضَهُ إِذَا أَحْرَقَهُ

اَلتَّمْعِيضُ [et-temᶜīḍ] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) إِمْعَاضٌ [imᶜāḍ] ile maᶜnā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: مَعَّضَهُ بِمَعْنَى أَمْعَضَهُ

اَلْإِمْتِعَاضُ [el-imtiᶜāḍ] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) تَمْعِيضٌ [temʾīḍ]den mutāviᶜdir; yukālu:

مَعَّضَهُ فَامْتَعَضَ

اَلْمَعَّاضَةُ [el-meᶜᶜāḍat] (mīm'in fethiyle) Doğururken kuyruğunu kaldırır olan nākaya denir.

FASLU'N-NŪN
(فَصْلُ النُّونِ)

[ن ب ض]

اَلنُّبُوضُ [en-nubūḍ] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] veznin-de) Su yere batmak, ᶜalā-kavlin akmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَبَضَ الْمَاءُ نُبُوضًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا غَارَ أَوْ سَالَ

اَلنَّبْضُ [en-nebḍ] (قَبْضٌ [ḳabḍ] vezninde) ve

اَلنَّبَضَانُ [en-nebeḍān] (fetehātla) Damar atmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَبَضَ الْعِرْقُ نَبْضًا وَنَبَضَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا تَحَرَّكَ Ve yayı çinretmek, ᶜalā-kavlin çinretmek için kirişini bir mikdār çekip salıvermek maᶜnāsınadır; yukālu: نَبَضَ فِي قَوْسِهِ إِذَا أَصَاتَهَا أَوْ حَرَّكَ وَتَرَهَا لِتَرِنَّ Ve şimşek āhestece yalabımak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: نَبَضَ الْبَرْقُ إِذَا لَمَعَ خَفِيًّا Ve

نَبْضٌ [nebḍ] Mutlakan hareket maᶜnāsınadır; yukālu: مَا بِهِ حَبْضٌ وَنَبْضٌ أَيْ حَرَاكٌ Ve

نَبْضٌ [nebḍ] Celd ve zīrek ve şehāmetli gönüle ıtlāk olunur ki نَابِضٌ [nābiḍ] maᶜnāsınadır. Bunda fethateynle de cāᵓizdir ki faᶜal bi-maᶜnā fāᶜil olur; نَبِضٌ [nebiḍ] dahi bu maᶜnāyadır, كَتِفٌ [ketif] gibi; yukālu: فُؤَادٌ نَبْضٌ وَنَبَضٌ وَنَبِضٌ أَيْ شَهْمٌ

اَلْإِنْبَاضُ [el-inbāḍ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi yayı çinretmek yāhūd çinremek için kirişini depretmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَنْبَضَ فِي الْقَوْسِ إِذَا أَصَاتَهَا أَوْ حَرَّكَ وَتَرَهَا لِتَرِنَّ

اَلْمَنْبِضُ [el-menbiḍ] (مَسْجِدٌ [mescid] vezninde) Bir nesnenin hareket eylediği mevziᶜe denir. Bu ᶜalāka ile مَنْبِضُ الْقَلْبِ [menbiḍu'l-ḳalb] sol memenin altında yüreğin oynadığı yere ıtlāk olunur; yukālu: وَضَعَ يَدَهُ عَلَى مَنْبِضِ قَلْبِهِ وَهُوَ حَيْثُ تَرَاهُ يَنْبِضُ

اَلْمِنْبَضُ [el-minbaḍ] (مِنْبَرٌ [minber] veznin-de) Hallāc tokmağına denir ki kirişi onunla vurup çinretirler; yukālu: أَنْبَضَ الْوَتَرَ بِالْمِنْبَضِ أَيِ الْمِنْدَفِ

اَلنَّابِضُ [en-nābiḍ] Hışm ve gazaba ıtlāk olunur; yukālu: نَبَضَ نَابِضُهُ أَيْ هَاجَ غَضَبُهُ

[ن ت ض]

اَلنُّتُوضُ [en-nutūḍ] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde) Gövdenin beşeresinde temregi gibi ᶜillet zuhūr eylemekle yayılıp yol yol kabukları kavlayıp soyulmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَتَضَ الْجِلْدُ نُتُوضًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا خَرَجَ بِهِ دَاءٌ فَأَثَارَ الْقُوبَى ثُمَّ تَقَشَّرَ طَرَائِقَ Ve min muᶜāyāti'l-ᶜArab: ظَبْيٌ بِذِي تُنَاتِضَةٍ يَقْطَعُ رَدْغَةَ الْمَاءِ بِعَنَقٍ وَإِرْخَاءٍ Yaᶜnī ᶜArabların bilmecelerinden kelām-ı mezbūr bir bilmecedir. رَدْغَةٌ [redġat] rā'nın fethi ve dāl'ın sükūnuyladır ve hemān burada iskān ederler. Şārih der ki ذُو تُنَاتِضَةٍ [ẕū tunātiḍat] عُلَابِطٌ [ᶜulābiṭ] veznindedir, lügat-ı nā-maᶜlūme olmakla muᶜāyāt-ı ᶜArabdandır. Ve رَدْغَةُ الْمَاءِ [redġatu'l-māᵓ] «ر،د،غ» māddesinde mezkūrdur ki sulu sıvık balçığa denir. Ve عَنَقٌ [ᶜanaḳ] bir güne seğirtmeğe ve إِرْخَاءٌ [irḫāᵓ] şiddetle seğirtmeğe denir. Ve تُنَاتِضَةٌ [Tunātiḍat] bir mevziᶜ ismi olmak gālibdir.

اَلْإِنْتَاضِ [el-intāḍ] (hemzenin kesriyle) Mantar envāᶜından عُرْجُونٌ [ᶜurcūn] dedikleri yer altından kendi kendisini sürüp silkmek maᶜnāsınadır, bir mantar üzerinde nābit mantarı ve dişin dibinden biten bir diş o dişi yukarı sürüp çıkardığı gibi. Zikr olunan عُرْجُونٌ [ᶜurcūn] dahi tedrīcī kendi kendisini toprağın yüzüne kadar silkip çıkarır; yukālu: أَنْتَضَ الْعُرْجُونُ وَهُوَ يُنْتِضُ عَنْ نَفْسِهِ كَمَا تُنْتِضُ الْكَمْأَةُ الْكَمْأَةَ وَالسِّنُّ السِّنَّ إِذَا خَرَجَتْ فَرَفَعَتْهَا عَنْ نَفْسِهَا Şārih der ki müᵓellifin bu makāmda teşvīşi nümāyandır.

[ن ح ض]

اَلنَّحْضُ [en-naḥḍ] (مَحْضٌ [maḥḍ] veznin-de) Ete denir, لَحْمٌ [laḥm] maᶜnāsına, ᶜalā-kavlin uyluk eti gibi sımsıkı olanına denir; yukālu: أَطْعَمَهُمُ النَّحْضَ أَيِ اللَّحْمَ أَوِ اللَّحْمَ الْمُكْتَنِزَ Müfredi نَحْضَةٌ [naḥḍat]tır ki büyücek parça demektir. Cemᶜi نُحُوضٌ [nuḥūḍ] gelir nūn'un zammıyla ve نِحَاضٌ [niḥāḍ] gelir nūn'un kesriyle. Ve

نَحْضٌ [naḥḍ] Masdar olur, etin yüzünü sıyırıp soymak maᶜnāsına; yukālu: نَحَضَ اللَّحْمَ نَحْضًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا قَشَرَهُ Ve bir kimseye suᵓālde pek ibrām eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: نَحَضَ فُلَانًا إِذَا أَلَحَّ عَلَيْهِ فِي سُؤَالِهِ Ve temren yalmanını perdāht edip yufkalatmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: نَحَضَ السِّنَانَ إِذَا رَقَّقَهُ Ve kemikten eti soyup almak maᶜnāsınadır; yukālu: نَحَضَ الْعَظْمَ إِذَا أَخَذَ لَحْمَهُ

اَلنَّحَاضَةُ [en-neḥāḍat] (نَحَافَةٌ [neḥāfet] veznin-de) Bir kimsenin vücūdu pek etli olmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَحُضَ الرَّجُلُ نَحَاضَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَثُرَ لَحْمُ بَدَنِهِ

اَلنَّحِيضُ [en-neḥīḍ] (أَمِيرٌ [emīr] veznin-de) Maᶜnā-yı mezbūrdan sıfattır, gövdesi pek etli kişiye denir. Müᵓennesi نَحِيضَةٌ [neḥīḍat]tır. Ve

نَحِيضٌ [neḥīḍ] ve

مَنْحُوضٌ [menḥūḍ] Gövdesinin eti eriyip zāᵓil olmuş kimseye denir; yukālu: نُحِضَ الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ فَهُوَ نَحِضٌ وَمَنْحُوضٌ أَيْ ذَاهِبُ اللَّحْمِ Yāhūd gövdesi pek etli olana denmekle zıdd olur ki maᶜnā-yı merkūmdan olur; yukālu: رَجُلٌ نَحِيضٌ وَمَنْحُوضٌ أَيْ كَثِيرُ اللَّحْمِ Ve

نَحِيضٌ [neḥīḍ] ve

مَنْحُوضٌ [menḥūḍ] Perdāht olup yufkalmış

temren yalmanına denir.

اَلْإِنْتِحَاضُ [el-intiḥāḍ] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) Bu dahi bir adamın gövdesinin eti azalmak maᶜnāsınadır; yukālu: أُنْتُحِضَ الرَّجُلُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ إِذَا قَلَّ لَحْمُهُ Ve kemikten eti sıyırıp almak maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْتَحَضَ الْعَظْمَ إِذَا أَخَذَ لَحْمَهُ

اَلنُّحُوضُ [en-nuḥūḍ] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde) Gövdenin eti eksilip azalmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَحَضَ الرَّجُلُ نُحُوضًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا نَقَصَ لَحْمُهُ

[ن ض ض]

اَلنَّضُّ [en-naḍḍ] (nūn'un fethi ve ḍād'ın teşdīdiyle) ve

اَلنَّضِيضُ [en-neḍīḍ] (أَزِيزٌ [ezīz] vezninde) Su azca azca akmak maᶜnāsınadır, ᶜalā-kavlin yerden sızarak çıkmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَضَّ الْمَاءُ نَضًّا وَنَضِيضًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا سَالَ قَلِيلاً قَلِيلاً أَوْ خَرَجَ رَشْحًا Ve ocakta yanan odunun bir ucu yanarken dīğer ucunun rutūbeti kaynamak maᶜnāsına müstaᶜmeldir ki seyelān eder; yukālu: نَضَّ الْعُودُ إِذَا غَلَى أَقْصَاهُ بَعْدَ أَنْ أُوقِدَ أَدْنَاهُ Ve kırba ve tulum pek dolgunluğundan çatlamak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: نَضَّتِ الْقِرْبَةُ مِنْ شِدَّةِ الْمَلْءِ إِذَا انْشَقَّتْ Ve

نَضٌّ [naḍḍ] İzhār eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: نَضَّهُ إِذَا أَظْهَرَهُ Ve mekrūh ve nā-hoş işe denir; yukālu: أَتَى بِأَمْرٍ نَضٍّ أَيْ مَكْرُوهٍ Ve altına ve akçeye denir, dirhem ve dīnār maᶜnāsınadır. Ve kuş uçmak için kanatlarını oynatmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَضَّ الطَّائِرُ جَنَاحَيْهِ إِذَا حَرَّكَهُمَا لِيَطِيرَ

اَلنُّضُوضُ [en-neḍūḍ] (صَبُورٌ [ṣabūr] veznide) Şol kuyuya denir ki suyu sızarak cemᶜ olur ola.

اَلنَّضِيضُ [en-neḍīḍ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Masdardır ki zikr olundu. Ve azca suya denir. Cemᶜi نِضَاضٌ [niḍāḍ] gelir nūn'un kesriyle. Şārih نَضَائِضُ nüshasını tahtiᶜe eylemiştir; yukālu: مَاءٌ نَضِيضٌ وَمِيَاهٌ نِضَاضٌ أَيْ قَلِيلٌ Ve

نَضِيضٌ [neḍīḍ] Birikmiş cemāᶜate ıtlāk olunur, نَضِيضَةٌ [neḍīḍat] gibi, ke-mā seyuzkeru. Ve

نَضِيضُ اللَّحْمِ [neḍīḍu'l-laḥm] Gövdesinin eti azca olan adama ıtlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ نَضِيضُ اللَّحْمِ أَيْ قَلِيلُهُ Ve

نَضِيضٌ [neḍīḍ] Kezālik masdar olur, bir iş imkān bulmak maᶜnāsına; yukālu: نَضَّ الْأَمْرُ نَضِيضًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَمْكَنَ

اَلنَّضِيضَةُ [en-neḍīḍat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] vezninde) Azca yağmura denir. Cemᶜi أَنِضَّةٌ [eniḍḍat] ve نَضَائِضُ [neḍāᵓiḍ] gelir; hāᵓ ismiyyet içindir. Ve suyu azca azca sürüp akıtır olan, ᶜalā-kavlin yavaş ve zaᶜīf olan yele denir; yukālu: رِيحٌ نَضِيضَةٌ إِذَا كَانَتْ تَنِضُّ بِالْمَاءِ فَيَسِيلُ أَوْ هِيَ الضَّعِيفَةُ Ve

نَضِيضَةٌ [neḍīḍat] نَضِيضٌ [neḍīḍ] gibi birikmiş cemāᶜate ıtlāk olunur, azca azca birikmiş su gibi; ve minhu yukālu: جَاؤُوا بِأَقْصَى نَضِيضِهِمْ وَنَضِيضَتِهِمْ أَيْ جَمَاعَتِهِمْ Ve نَضِيضَةٌ [neḍīḍat] ve cemᶜi نَضَائِضُ [neḍāᵓiḍ] susuzluğa ve susuzluklara ıtlāk olunur ki az suyun levāzımındandır; yukālu: بَعِيرٌ ذَاتُ نَضِيضَةٍ وَإِبِلٌ ذَاتُ نَضَائِضَ أَيْ ذَاتُ عَطَشٍ Ve

نَضَائِضُ [neḍāᵓiḍ] Kızgın taş üzere tabh olunan kebāb ve biryānın cızırtılarına denir; müfredi نَضِيضَةٌ [neḍīḍat]tir; yukālu: شِوَاءٌ ذَاتُ نَضَائِضَ أَيْ أَصْوَاتٍ

اَلنُّضَاضَةُ [en-nuḍāḍat] (ثُمَامَةٌ [ṯumāmet] vezninde) Bir nesnenin bakiyyesine denir, su olsun gayrı olsun; tekūlu: مَا عِنْدِي إِلاَّ نُضَاضَةٌ مِنْهُ أَيْ بَقِيَّةٌ Ve bir kimsenin en sonraki veledine denir; müzekker ve müᵓennesi ve tes-

niye ve cemᶜi berāberdir; yukālu: هُوَ وَهِيَ وَهُمْ نُضَاضَةُ وَلَدِهِ أَيْ آخِرُهُمْ

اَلنُّضَاضُ [en-nuḍāḍ] (غُرَابٌ [ġurāb] veznin-de) Hālis maᶜnāsınadır; yukālu: هُوَ نُضَاضُهُمْ أَيْ خَالِصُهُمْ

اَلنَّاضُّ [en-nāḍḍ] (teşdīd ile) Mümkin ve kābil maᶜnāsınadır; yukālu. أَمْرٌ نَاضٌّ أَيْ مُمْكِنٌ Ve

نَاضٌّ [nāḍḍ] نَضٌّ [naḍḍ] gibi altına ve ak-çeye denir, bir metāᶜ beyᶜ olunup akçe ve altın olduğu hīnde. Kāle'ş-şārih fi'l-*Esās*: أَعْطَاهُ مِنْ نَاضِّ مَالِهِ أَيْ مِنْ صَامِتِهِ مِنَ الْوَرِقِ أَوِ الْعَيْنِ وَقَدْ نَضَّ مَالُهُ إِذَا صَارَ عَيْنًا بَعْدَ أَنْ كَانَ مَتَاعًا Itlāk-ı mezbūr yerden tereşşüh-i māʾ gibi zuhūr eylediği münāsebetiyledir.

اَلْإِسْتِنْضَاضُ [el-istinḍāḍ] Azca azca ihsān taleb eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: هُوَ يَسْتَنِضُّ مَعْرُوفًا أَيْ يَسْتَقْطِرُهُ Bu maᶜnādan نِضَاضٌ [niḍāḍ] ki كِتَابٌ [kitāb] veznindedir, ismdir, azca azca ihsāna de-nir. Ve

إِسْتِنْضَاضٌ [istinḍāḍ] Bir kimseden hak ve matlūbunu bi't-tamām kurtarıp almak, ᶜalā-ḳavlin ceste ceste almak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: إِسْتَنَضَّ حَقَّهُ مِنْ فُلَانٍ إِذَا اسْتَنْجَزَهُ أَوِ اسْتَخْرَجَهُ شَيْئًا بَعْدَ شَيْءٍ

اَلنَّضْنَاضَةُ [en-naḍnāḍat] ve

اَلنَّضْنَاضُ [en-naḍnāḍ] (nūn'ların fethiyle) Bir yerde karār eylemez olan yılana denir; yukālu: حَيَّةٌ نَضْنَاضَةٌ وَنَضْنَاضٌ إِذَا كَانَتْ لاَ تَسْتَقِرُّ فِي مَكَانٍ Ve soktuğunu fi'l-hāl helāk eder olan, ᶜalā-kavlin dāʾimā dilini oynatır olan yılana denir; yukālu: حَيَّةٌ نَضْنَاضَةٌ وَنَضْنَاضٌ إِذَا نَهَشَتْ قَتَلَتْ مِنْ سَاعَتِهَا أَوْ هِيَ الَّتِي أَخْرَجَتْ لِسَانَهَا تُنَضْنِضُهُ

اَلْإِنْضَاضُ [el-inḍāḍ] (hemzenin kesriyle) İş bitirmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَنَضَّ الْحَاجَةَ إِذَا أَنْجَزَهَا Ve emlik körpe kuzuya ve oğ-lağa azca azca süt içirmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَنَضَّ الرَّاعِي السِّخَالَ إِذَا سَقَاهَا نَضِيضًا مِنَ اللَّبَنِ

اَلنَّضْنَضَةُ [en-naḍneḍat] (زَلْزَلَةٌ [zelze-let] vezninde) Yılan dilini oynatmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَضْنَضَةُ الْحَيَّةُ إِذَا حَرَّكَتْ لِسَانَهَا Ve bir adamın metāᶜ sattığı akçe ve altını firāvān olmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَضْنَضَ الرَّجُلُ إِذَا كَثُرَ نَاضُّهُ Ve bir kimseyi telaşâ bırakıp muztarib ve bī-karār eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: نَضْنَضَ فُلاَنًا إِذَا أَقْلَقَهُ

اَلتَّنَضُّضُ [et-tenaḍḍuḍ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vez-ninde) Bir kimseden hakkını ceste ceste alıp bitirmek maᶜnāsınadır; tekūlu: تَنَضَّضْتُ مِنْهُ حَقِّي أَيِ اسْتَنْظَفْتُهُ Ve iş bitirmek maᶜnāsınadır; tekūlu: تَنَضَّضْتُ الْحَاجَةَ إِذَا أَنْجَزْتَهَا Ve bir kimseyi bir işe be-gāyet kın-dırmak maᶜnāsınadır; tekūlu: تَنَضَّضْتُ فُلاَنًا إِذَا اسْتَحَثْتَهُ

[ن ع ض]

اَلنُّعْضُ [en-nuᶜḍ] (nūn'un zammıyla) Arz-ı Ḥicāz'a mahsūs bir cins ağaç ismidir ki ondan misvāk ittihāz olunup ve kabuğuyla deri dibāgat olunur.

اَلنَّعْضُ [en-naᶜḍ] (بَعْضٌ [baᶜḍ] veznin-de) Bir kimseden bir nesnecik almak maᶜnāsınadır; tekūlu: مَا نَعَضْتُ مِنْهُ شَيْئًا نَعْضًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ أَيْ مَا أَصَبْتُ

[ن غ ض]

اَلنَّغْضُ [en-naġḍ] (nūn'un fethi ve ġayn-ı muᶜcemenin sükūnuyla) ve

اَلنُّغُوضُ [en-nuġūḍ] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] vezninde) ve

اَلنَّغَضَانُ [en-neġaḍān] (fetehātla) ve

اَلنَّغَضُ [en-neġaḍ] (fethateynle) Beri öte kımıldayıp oynamak maᶜnāsınadır;

yukālu: نَغَضَ الشَّيْءُ نَغْضًا وَنُغُوضًا وَنَغَضَانًا وَنَغَضًا Ve kımıldatıp depretmek maᶜnāsınadır; yukālu: مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا تَحَرَّكَ وَاضْطَرَبَ Ve bir nesne çok olmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَغَضَ رَأْسُهُ إِذَا حَرَّكَهُ Ve نَغَضَ الشَّيْءُ إِذَا كَثُرَ

نَغْضٌ [naġḍ] (بَعْضٌ [baᶜḍ] vezninde) Devekuşunun ismidir ve maᶜrifedir, أُسَامَةُ [usāmet] gibi; nūn'un kesriyle de cāᵓizdir, ᶜalā-kavlin pek cevelān edenine denir. Ve

نَغَضٌ [neġaḍ] Şol adama denir ki yürürken dāᵓimā başını ve gövdesini oynatır ola; yukālu: رَجُلٌ نَغَضٌ إِذَا كَانَ يُحَرِّكُ رَأْسَهُ وَيَرْجُفُ فِي مِشْيَتِهِ Ve deve katarını suya götürüp içirdikten sonra her iki tüvānā deveden birini çıkarıp yerine zaᶜīf olanını idhāl eylemeğe denir; yukālu: نَغَضَ إِبِلَهُ الْحَوْضَ أَيْ أَوْرَدَهَا فَإِذَا شَرِبَتْ أَخْرَجَ مِنْ بَيْنِ كُلِّ بَعِيرَيْنِ بَعِيرًا قَوِيًّا وَأَدْخَلَ مَكَانَهُ بَعِيرًا ضَعِيفًا

اَلْإِنْغَاضُ [el-inġāḍ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi bir nesne beri öte kımıldanıp deprenmek ve kımıldatıp depretmek maᶜnālarına lāzım ve müteᶜaddī olur; yukālu: أَنْغَضَ الشَّيْءُ إِذَا تَحَرَّكَ وَاضْطَرَبَ وَأَنْغَضَ رَأْسَهُ إِذَا حَرَّكَهُ

اَلنَّاغِضُ [en-nāġiḍ] ve

اَلنَّغَّاضُ [en-naġġāḍ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Şol bulutlara denir ki birbirinin ᶜakiblerince hareket edip yürür olalar; yukālu: غَيْمٌ نَاغِضٌ وَنَغَّاضٌ أَيْ مُتَحَرِّكٌ بَعْضُهُ فِي أَثَرِ بَعْضٍ Ve

نَغَّاضٌ [naġġāḍ] Mutlakan deprenip hareket edici nesneye denir. Bu münāsebetle karnının derisinde cā-be-cā uzun uzun şikenler ve yivler olan adama نَغَّاضُ الْبَطْنِ [naġġāḍu'l-baṭn] ıtlāk olunur, mecāz bi-mertebeteyndir, zīrā karnının hareketi karın basık olmayıp dolgunca olmaktan iktizā eder ve bu hālet cā-be-cā yivleri olmağı iktizā eder; ve minhu hadīsu ᶜAlī radıyallāhu ᶜanhu: «كَانَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَغَّاضَ الْبَطْنِ» أَيْ مُعَكَّنَهُ وَكَانَ عُكَنُهُ أَحْسَنَ مِنْ سَبَائِكِ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ

اَلنُّغْضُ [en-nuġḍ - en-naġḍ] (nūn'un zammıyla ve fethiyle) Şol kıtırdak taᶜbīr olunan yumuşak nesneye denir ki kürek kemiğinin başında olur, ᶜalā-kavlin kürek kemiğinde beri öte kımıldanan yerine denir.

اَلنَّاغِضُ [en-nāġiḍ] نُغْضٌ [nuġḍ] maᶜnāsınadır; yukālu: أَصَابَ نُغْضَ كَتِفِهِ وَنَاغِضَهَا وَهُوَ غُضْرُوفُ الْكَتِفِ أَوْ حَيْثُ يَجِيءُ وَيَذْهَبُ

اَلْمُنَاغَضَةُ [el-munāġaḍat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) İzdihām eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: نَاغَضَ الْقَوْمُ إِذَا ازْدَحَمُوا

اَلنَّغُوضُ [en-neġūḍ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Hörgücü büyük olan nākaya ıtlāk olunur, zīrā hörgüç büyük olunca beri öte hareket eder; yukālu: نَاقَةٌ نَغُوضٌ أَيِ الْعَظِيمَةُ السَّنَامِ

[ن ف ض]

اَلنَّفْضُ [en-nefḍ] (رَفْضٌ [rafḍ] vezninde) Bir nesneyi silkmek maᶜnāsınadır; yukālu: نَفَضَ الثَّوْبَ نَفْضًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَرَّكَهُ لِيَنْتَفِضَ Ve davar doğurmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir, gūyā ki rahimden silker; yukālu: نَفَضَتِ الْإِبِلُ إِذَا نُتِجَتْ Ve hatunun evlādı kesīr olmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: نَفَضَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا كَثُرَ وَلَدُهَا Ve kavmin zād ve zahīresi tükenmek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: نَفَضَ الْقَوْمُ إِذَا ذَهَبَ زَادُهُمْ Ve ekinin en sonra olan sünbülesi çıkmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: نَفَضَ الزَّرْعُ إِذَا خَرَجَ آخِرُ سُنْبُلِهِ Ve asma salkımları çiçek açmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: نَفَضَ الْكَرْمُ إِذَا تَفَتَّحَتْ عَنَاقِيدُهُ Ve bir yerin müştemil olduğu her mahalline ne var ise bilmek için bakıştırmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: نَفَضَ الْمَكَانَ إِذَا نَظَرَ إِلَى جَمِيعِ مَا فِيهِ Ve bir nesnenin boyasının bira-

zı gitmek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; نَفَضَ الصِّبْغُ إِذَا ذَهَبَ بَعْضُ لَوْنِهِ Ve Kurʾān-ı kerīm sürelerinin mecmūᶜunu okumak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: نَفَضَ السُّوَرَ إِذَا قَرَأَهَا Ve sıtma ᶜārızası titrettirmek maᶜnāsınadır; yukālu: نَفَضَتْهُ الْحُمَّى إِذَا أَرْعَدَتْهُ Ve her cānibe nazar salmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; ve minhu tekūlu: إِذَا تَكَلَّمْتَ نَهَارًا فَانْفُضْ أَيِ الْتَفِتْ هَلْ تَرَى مَنْ تَكْرَهُ وَإِذَا تَكَلَّمْتَ لَيْلاً فَاخْفِضْ أَيِ اخْفِضِ الصَّوْتَ Yaᶜnī "Gündüz tekellüm eylediğinde gāfil olmayıp mütebassırāne her tarafa bakıp yoklaştırarak tekellüm eyle ki şāyed bīgāne bulunur ve gece tekellüm eyledikte āheste tekellüm eyle şāyed dinler bulunur."

اَلْإِنْفَاضُ [el-infāḍ] (hemzenin kesriyle) Bu dahi hayvān doğurmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَنْفَضَتِ الْإِبِلُ إِذَا نُتِجَتْ Ve kavmin zād ve zahīreleri tükenmek, ᶜalā-kavlin devābb ve mevāşīleri kırılıp ve zād ve zahīreleri tükenmek yāhūd kendileri tüketmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَنْفَضَ الْقَوْمُ إِذَا أَرْمَلُوا أَوْ هَلَكَتْ أَمْوَالُهُمْ وَفَنِيَ زَادُهُمْ أَوْ أَفْنَوْهُ Ve sepet ve kavsara makūlesinin içinde olan hurmāyı baş aşağı edip mecmūᶜunu silkmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَنْفَضَتِ الْجُلَّةُ إِذَا نُفِضَ مَا فِيهَا مِنَ التَّمْرِ

اَلنَّفُوضُ [en-nefūḍ] (صَبُورٌ [ṣabūr] vezninde) Evlādı çok olan hatuna denir; yukālu: إِمْرَأَةٌ نَفُوضٌ أَيْ كَثِيرَةُ الْوَلَدِ

اَلْإِسْتِنْفَاضُ [el-istinfāḍ] Bu dahi bir yerin her mahallinde olanını bilmek için gereği gibi bakıştırmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْتَنْفَضَ الْمَكَانَ إِذَا نَظَرَ إِلَى جَمِيعِ مَا فِيهِ حَتَّى يَعْرِفَهُ Ve baᶜde'l-bevl gereği gibi istibrā eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: إِسْتَنْفَضَ الذَّكَرَ إِذَا اسْتَبْرَأَهُ مِنْ بَقِيَّةِ الْبَوْلِ Ve istihrāc maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْتَنْفَضَهُ إِذَا اسْتَخْرَجَهُ Ve bir semte نَفِيضَةٌ [nefīḍat] yollamak maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْتَنْفَضَ الْأَمِيرُ إِذَا بَعَثَ النَّفِيضَةَ Ve taşla istincā eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْتَنْفَضَ بِالْحَجَرِ إِذَا اسْتَنْجَى بِهِ

اَلتَّنَفُّضُ [et-teneffuḍ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] vezninde) Bu dahi bir mahalde olanı bilmek için her yerine nazar salmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَنَفَّضَ الْمَكَانَ بِمَعْنَى اسْتَنْفَضَهُ

اَلنُّفَاضَةُ [en-nufāḍat] (ثُمَامَةٌ [ṯumāmet] vezninde) Misvāklandıktan sonra misvākın ağızda kalan hurdelerine denir ki üfürülür. Ve ağaçtan silktikte dökülen şeyʾe denir ki silkinti taᶜbīr olunur; ona نُفَاضٌ [nufāḍ] dahi denir hā'sız ve nūn'un zammı ve kesriyle; yukālu: جَمَعَ النُّفَاضَةَ وَالنُّفَاضَ أَيْ مَا سَقَطَ مِنَ الْمَنْفُوضِ

اَلنِّفْضُ [en-nifḍ] (nūn'un kesriyle) Bal gömecinde olan arı fazlasına, ᶜalā-kavlin gömeç içre kalan arı ölüsüne denir yāhūd şol bala denir ki ona güve uşmakla bir zarf içre keşkek gibi döküldükten sonra mersin yaprağıyla karıştırılıp arının bal yaptığı mevziᶜi suvarlar, tā ki müceddeden arılar gelip onda bal iᶜmāl ederler. ᶜAlā-kavlin bu maᶜnāda ḳāf'la نِقْضٌ [niḳṣ]tır.

اَلنَّفْضُ [en-nefaḍ] (fethateynle) مَنْفُوضٌ [menfūḍ] maᶜnāsınadır ki ağaçtan ve asmadan düşüp dökülen yaprak ve meyve ve üzüm dānesi makūlesine denir ki birbirini sıkıştırmakla dökülür; yukālu: تَحْتَ الشَّجَرِ نَفْضٌ كَثِيرٌ وَهُوَ مَا سَقَطَ مِنَ الْوَرَقِ وَالثَّمَرِ وَحَبِّ الْعِنَبِ حِينَ يَأْخُذُ بَعْضُهُ فِي بَعْضٍ

اَلْمِنْفَضُ [el-minfaḍ] (مِنْبَرٌ [minber] vezninde) مِنْسَفٌ [minsef] maᶜnāsınadır ki sāzlıktan ve hurmā yaprağından örülmüş bir sepettir, hurmāyı onun içine silkerler.

اَلْمِنْفَاضُ [el-minfāḍ] (مِحْرَابٌ [miḥrāb] vez-

ninde) Çok güleğen hatuna denir, ᶜalā-kavlin bu ṣād-ı mühmele iledir; yukālu: إِمْرَأَةٌ مِنْفَاضٌ أَيْ كَثِيرَةُ الضَّحِكِ

اَلنَّافِضُ [en-nāfiḍ] Titremesi olan hummāya denir ki sıtma taᶜbīr olunur; lafz-ı mezbūr müzekkerdir; yukālu: أَخَذَهُ النَّافِضُ وَيُقَالُ أَخَذَتْهُ حُمَّى بِنَافِضٍ بِزِيَادَةِ حَرْفِ الْبَاءِ وَحُمَّى نَافِضٍ بِالْإِضَافَةِ وَحُمَّى نَافِضٌ بِالْوَصْفِ أَيْ حُمَّى الرِّعْدَةِ وَيُقَالُ نَفَضَتْهُ الْحُمَّى فَهُوَ مَنْفُوضٌ

اَلنُّفْضَةُ [en-nufḍat] (بُسْرَةٌ [busret] vezninde) ve

اَلنُّفَضَةُ [en-nufeḍat] (رُطَبَةٌ [ruṭabat] veznin-de) ve

اَلنُّفَضَاءُ [en-nufeḍāᵓ] (nūn'un zammı ve fā'nın fethiyle عُرَوَاءُ [ᶜurevāᵓ] vezninde) Sıtmanın titremesine denir, رِعْدَةُ النَّافِضِ [riᶜdetu'n-nāfiḍ] maᶜnāsına.

اَلنَّفَّاضُ [en-nefāḍ] (سَحَابٌ [seḥāb] veznin-de) ve

اَلنُّفَّاضُ [en-nufāḍ] (غُرَابٌ [ġurāb] vezninde) İsmlerdir, sıtma tutan kimsenin titreme-sine ve titreyişine denir. Ve نُفَاضٌ [nufāḍ] ve نَفَاضٌ [nefāḍ] zikr olunan إِنْفَاضُ الزَّادِ [infāḍu'z-zād] maᶜnāsından ismlerdir ki zād ve zahīrenin tükenmesine denir; ve minhu'l-meselu: «اَلنُّفَاضُ يُقَطِّرُ الْجَلَبَ» Yaᶜnī kaht zuhūruyla zād ve zahīrenin tükenme-si develeri katar katar beyᶜ için pazara celb ve īrād eder, maᶜrizi maᶜlūmdur.

اَلْإِنْتِفَاضُ [el-intifāḍ] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vez-ninde) Silkmek maᶜnāsınadır; yukālu: نَفَضَهُ فَانْتَفَضَ Ve asmanın yaprakları gere-ği gibi açıp tāb u tarāvet peydā eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: إِنْتَفَضَ الْكَرْمُ إِذَا نَضَرَ وَرَقُهُ Ve baᶜde'l-bevl gereği gibi istibrā eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْتَفَضَ الذَّكَرُ إِذَا اسْتَبْرَاهُ مِنْ بَقِيَّةِ الْبَوْلِ

اَلنَّفَائِضُ [en-nefāᵓiḍ] (نَفَائِسُ [nefāᵓis] vez-ninde) Mesāfāt-ı arz katᶜ eden develere ıtlāk olunur, ᶜalā-kavlin gövdelerinden lahm ve şahmları silkilmiş arık ve mehzūl develere ıtlāk olunur; yukālu: إِبِلٌ نَفَائِضُ أَيِ الَّتِي تَقْطَعُ الْأَرْضَ أَوِ الْهَزْلَى Ve şol kimsele-re denir ki verālarında bir emr-i mekrūh yā bir düşman var mıdır yok mudur diye hurde taşları ellerinden silkip saçmak vec-hiyle fāl açar olalar ki aᶜrāb beynlerinde maᶜhūddur; yukālu: هُمْ نَفَائِضُ أَيِ الَّذِينَ يَضْرِبُونَ بِالْحَصَى هَلْ وَرَاءَهُمْ مَكْرُوهٌ أَوْ عَدُوٌّ

اَلنِّفَاضُ [en-nifāḍ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Sıbyān giymeğe mahsūs olan fūtaya de-nir. Ve mutlakan giyeceğe ıtlāk olunur; yukālu: مَا عَلَيْهِ نِفَاضٌ أَيْ شَيْءٌ مِنَ الثِّيَابِ Ve şol çarşafa denir ki üzerine ağaç yaprağı ve meyve makūlesi silkilir. Cemᶜi نُفُضٌ [nufuḍ] gelir zammeteynle. Ve

نِفَاضٌ [nifāḍ] O çarşaf üzere silktikleri sil-kintiye denir.

اَلْأَنَافِيضُ [el-enāfīḍ] أُنْفُوضَةٌ [unfūḍat]ın cemᶜidir ki bu dahi ağaçtan silktikleri sil-kintiye denir.

اَلنُّفُوضُ [en-nufūḍ] (قُعُودٌ [ḳuᶜūd] veznin-de) Hasta ve ᶜalīl olan kimse sağalmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَفَضَ الْمَرِيضُ مِنْ مَرَضِهِ نُفُوضًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا بَرِئَ

اَلنَّفِيضَةُ [en-nefīḍat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznin-de) ve

اَلنَّفَضَةُ [en-nefeḍat] (fetehātla) Şol cemāᶜate yaᶜnī azca ᶜaskere ıtlāk olunur ki düşman var mıdır yok mudur diye yoklamak için bir semte irsāl olunur; ince karakol ola-caktır. نَفِيضَةٌ [nefīḍat] güyā ki mecmaᶜdan silkilmiş olup ve نَفَضَةٌ [nefeḍat] yolları düşmandan silkip muhāfaza ettikleri ta-savvuruyladır; yukālu: بَعَثَ الْأَمِيرُ النَّفِيضَةَ وَالنَّفَضَةَ وَهُمْ جَمَاعَةٌ يُبْعَثُونَ فِي الْأَرْضِ لِيَنْظُرُوا هَلْ

فِيهَا عَدُوٌّ أَمْ لاَ

اَلنِّفِّيضَى [en-niffīḍā] (خِلِّيفَى [ḫillīfā] veznin-de) ve

اَلنِّفِضَّى [en-nifiḍḍā] (زِمِكَّى [zimikkā] vez-ninde) ve

اَلنَّفَضَى [en-nefeḍā] (جَمَزَى [cemezā] vez-ninde) Sarsılıp titremeğe denir; yukālu: أَخَذَهُ النِّفِّيضَى وَالنِّفِضَّى وَالنَّفَضَى أَيِ الْحَرَكَةُ وَالرِّعْدَةُ

[ن ق ض]

اَلنَّقْضُ [en-naḳḍ] (nūn'un fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla) Bir nesneyi evvelki heyᵓetinden bozmak maᶜnāsınadır, bināyı bozmak ve ipin katlarını bozmak gibi ve mecāzen ᶜahd ve peymānı bozmak gibi; yukālu: نَقَضَ الْبِنَاءَ وَالْحَبْلَ وَالْعَهْدَ نَقْضًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ ضِدُّ أَبْرَمَ Ve gön ve meşin ve kiriş ve pālān ve parmak ve aᶜzada oynak yerleri ve kemik makūlesi çıtırdamak maᶜnāsına müstaᶜmeldir ki bozulmağın lāzımıdır, zīrā bir nesne bozulunca seslenir, ke-mā se-yuzkeru; yukālu: نَقَضَ الْمِفْصَلُ وَالْأَدِيمُ مَثَلاً نَقْضًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا صَوَّتَ

اَلْإِنْتِقَاضُ [el-intiḳāḍ] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] veznin-de) ve

اَلتَّنَاقُضُ [et-tenāḳuḍ] (تَفَاعُلٌ [tefāᶜul] vez-ninde) Bināᵓ ve ip makūlesi nesne bozul-mak ve çözülmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْتَقَضَ الْبِنَاءُ وَالْحَبْلُ وَتَنَاقَضَ إِذَا انْحَلَّ بُرْمُهُ Müᵓellif ᶜunvānıyla müsāmaha eylemiştir. Ve تَنَاقُضٌ [tenāḳuḍ]-ı kavleyn bundan meᵓhūzdur, gūyā ki ehadühümā āheri nakz ve harāb eder.

اَلنِّقْضُ [en-niḳḍ] (nūn'un kesriyle) مَنْقُوضٌ [menḳūḍ] maᶜnāsınadır ki binānın yıkın-tısına ve ipin bozuntusuna denir; yukālu: هُوَ نِقْضُ الْبِنَاءِ وَالْحَبْلِ أَيْ مَنْقُوضُهُ Ve نِفْضٌ [nifḍ] maᶜnāsınadır ki fāᵓyladır, niteki zikr olun-du. Ve seyr ve sefer sebebiyle mehzūl ve zebūn olmuş deveye denir, erkeğine ve dişisine denir, ᶜalā-kavlin dişisine نِقْضَةٌ [niḳḍat] denir hā'yla. Ve kıl çadır ve ki-lim makūlesinin şol bozuntusuna denir ki müceddeden eğrilir ola; bunda fethateynle de cāᵓizdir. Ve mantar bitip çıkan yerin iki tarafa avrılan toprağına ve kışrına denir. Cemᶜi أَنْقَاضٌ [enḳāḍ] ve نُقُوضٌ [nuḳūḍ] ge-lir. Ve

نِقْضٌ [niḳḍ] Kuş piliçlerinin ve ᶜakrebin ve kurbağanın ve tavşancıl kuşunun ve deve-kuşunun ve bıldırcın ve yelve kuşlarının ve doğanın ve ada tavşanının ve kerten-kelenin ve insānın mafsallarının seslerine denir.

اَلْإِنْقَاضُ [el-inḳāḍ] (hemzenin kesriy-le) Zikr olunan nesneler seslenmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَنْقَضَتِ الْفَرَارِيجُ مَثَلاً إِذَا صَوَّتَتْ Kezālik gön ve meşin ve pālān ve kiriş ve sīne-bend ve haccāmın hacāmet vaktinde şişeyi ve boynuzu sorarken ağzı seslenmek maᶜnāsınadır. Ve baᶜzılar ᶜin-dinde إِنْقَاضٌ [inḳāḍ] zikr olunanlardan cānlı olanlarının seslenmelerinde ve نَقْضٌ [naḳḍ] cemādātın seslenmesinde istiᶜmāl olunur; yukālu: أَنْقَضَتِ الْعُقَابُ وَنَقَضَ الرَّحْلُ Ve

إِنْقَاضٌ [inḳāḍ] Parmaklara vurmakla ses-lendirmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَنْقَضَ أَصَابِعَهُ إِذَا ضَرَبَ بِهَا لِتُصَوِّتَ Ve davar sürerken dili damağa yapıştırıp ayırarak cık cık diye ıslıklatmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَنْقَضَ بِالدَّابَّةِ إِذَا أَلْصَقَ لِسَانَهُ بِالْحَنَكِ ثُمَّ صَوَّتَ فِي حَافَتَيْهِ Ve tavşancıl kuşu ötmek maᶜnāsınadır ki zikr olundu; yukālu: أَنْقَضَتِ الْعُقَابُ إِذَا صَوَّتَتْ Ve yerden mantar çıkarmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَنْقَضَ الْكَمْأَةَ إِذَا أَخْرَجَهَا مِنَ الْأَرْضِ Ve keçi kısmını savt-ı mahsūsuyla çağırmak

maᶜnāsınadır; yukālu: أَنْقَضَ بِالْمَعِزِ إِذَا دَعَا بِهَا Ve ağızda sakız çiğnerken şakırdatmak maᶜnāsınadır ki o mekrūhtur; yukālu: أَنْقَضَ الْحِمْلُ إِذَا صَوَّتَهُ Ve arkayı ağır yük basmakla mehzūl ve nā-tüvān eylemek, ᶜalā-kavlin ağır yük arkanın kemiklerini çıtırdatmak maᶜnāsınadır; ve minhu kavluhu taᶜālā: ﴿وَوَضَعْنَا عَنْكَ وِزْرَكَ الَّذِي أَنْقَضَ ظَهْرَكَ﴾ أَيْ أَثْقَلَهُ حَتَّى جَعَلَهُ نِقْضًا أَيْ مَهْزُولاً أَوْ أَثْقَلَهُ حَتَّى سُمِعَ نَقِيضُهُ أَيْ صَوْتُهُ

اَلنُّقْضُ [en-nuḳḍ] (nūn'un zammıyla) Binānın bozulup yıkılan yerine denir, niteki kesr ile bozuntusuna denir; tekūlu: أَصْلِحْ نُقْضَ بِنَائِكَ أَيْ مَا انْتَقَضَ مِنْهُ

اَلنُّقَضُ [en-nuḳaḍ] (صُرَدٌ [ṣurad] vezninde) Güreş fenninden bir fenn-i mahsūs ismidir.

اَلنَّقِيضُ [en-neḳīḍ] (nūn'un fethiyle) Gön ve meşin ve semur ağaçları ve kiriş ve at ve deve göğüslüğü ve mihaffe ağaçları ve parmaklar ve eyegü kemikleri ve oynak yerlerinin gıcırtısına ve çıtırtısına denir. Ve

نَقِيضُ الْمِحْجَمَةِ [naḳīḍu'l-miḥcemet] Hāccām hacāmet ederken sorduğu şişenin ve boynuzun sesine denir.

اَلتَّنْقِيضُ [et-tenḳīḍ] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) At kısmı āletini gevşek olarak salıvermek maᶜnāsınadır; yukālu: نَقَّضَ الْفَرَسُ إِذَا أَدْلَى وَلَمْ يَسْتَحْكِمْ إِنْعَاظُهُ

اَلنُّقَاضَةُ [en-nuḳāḍat] (ثُمَامَةٌ [ṯumāmet] veznninde) Çözülüp bozulmuş kıl ip bozuntusuna denir.

اَلنُّقَّاضُ [en-nuḳḳāḍ] (رُمَّانٌ [rummān] veznninde) Bir nebāt adıdır.

اَلنَّقَّاضُ [en-Naḳḳāḍ] (شَدَّادٌ [şeddād] veznninde) Fukahādan İsmāᶜīl b. Aḥmed eş-Şāşī lakabıdır.

اَلنَّقِيضَةُ [en-neḳīḍat] (سَفِينَةٌ [sefīnet] veznninde) Dağda olan yola denir; yukālu: أَخَذَ النَّقِيضَةَ أَيِ الطَّرِيقَ فِي الْجَبَلِ Ve şol şiᶜre ıtlāk olunur ki bir āher şāᶜirin nazm eylediği şiᶜrin mazmūnuna muhālif ve münākız ola; yukālu: هَذِهِ الْقَصِيدَةُ نَقِيضَةُ قَصِيدَةِ فُلَانٍ Burada müᵓellif yine müsāmaha-gūne resm eylemiştir.

اَلْإِنْقِيضُ [el-inḳīḍ] (hemzenin kesriyle) Pek hoş-būy olan tībe denir.

اَلتَّنَقُّضُ [et-tenaḳḳuḍ] (تَفَعُّلٌ [tefaᶜᶜul] veznninde) Aᶜzādān kan damlamak maᶜnāsınadır; yukālu: تَنَقَّضَ الدَّمُ إِذَا تَقَطَّرَ Ve aᶜzānın kemikleri çıtırdamak maᶜnāsınadır; yukālu: تَنَقَّضَتْ عِظَامُهُ إِذَا صَوَّتَتْ Ve bināᵓ yarılıp çatlamakla çatırdamak maᶜnāsınadır; yukālu: تَنَقَّضَ الْبَيْتُ إِذَا تَشَقَّقَ وَسُمِعَ لَهُ صَوْتٌ

اَلْمُنَاقَضَةُ [el-munāḳaḍat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) Bir kelāmı kelām-ı evvelin maᶜnā ve mefhūmuna muhālif söylemek maᶜnāsınadır; yukālu: نَاقَضَ قَوْلُهُ الثَّانِي أَوَّلَهُ إِذَا خَالَفَ

[ن و ض]

اَلنَّوْضُ [en-nevḍ] (حَوْضٌ [ḥavḍ] vezninde) Seyr ve seyāhat eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: نَاضَ الرَّجُلُ يَنُوضُ نَوْضًا إِذَا ذَهَبَ فِي الْبِلَادِ Ve bir yerden kazık ve kök ve enser makūlesini çekip çıkarmağa dürüşmek maᶜnāsınadır; yukālu: نَاضَ الشَّيْءَ إِذَا عَالَجَهُ لِيَنْتَزِعَهُ كَالْوَتِدِ وَنَحْوِهِ Ve su çıkarmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَاضَ الْمَاءَ إِذَا أَخْرَجَهُ Ve şimşek çakmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَاضَ الْبَرْقُ إِذَا تَلَأْلَأَ Ve

نَوْضٌ [nevḍ] İnsān ve hayvānın sağrıları ile sırtının iki taraflı aşağı uçlarının kavuştukları yere denir ki her bedende iki

نَوْضٌ [nevḍ] olur; yukālu: ضَرَبَ فِي نَوْضِهِ وَهُوَ وُصْلَةُ مَا بَيْنَ الْعَجُزِ وَالْمَتْنِ Ve deprenmek maᶜnāsınadır; yukālu: مَا يَقْدِرُ أَنْ يَنُوضَ أَيْ أَنْ يَتَحَرَّكَ Ve عُصْعُصٌ [ᶜuṣᶜuṣ] ismidir ki oma kemiğidir. Ve bir nesne beri öte ırgalanıp salınmak maᶜnāsınadır; yukālu: لاَ زَالَ يَنُوضُ الْحَبْلُ أَيْ يَتَذَبْذَبُ وَيَتَعَثْكَلُ Ve

نَوْضٌ [nevḍ] Su çıkacak yere denir. Cemᶜi أَنْوَاضٌ [envāḍ] ve cemᶜü'l-cemᶜi أَنَاوِيضُ [enāvīḍ] gelir.

اَلْأَنْوَاضُ [el-Envāḍ] (hemzenin fethiyle) Bir mevziᶜ-i maᶜlūm adıdır.

اَلْإِنَاضَةُ [el-ināḍat] (hemzenin kesriyle) Adamın gözünde dargınlık makūlesi ᶜārızadan kızıllık gibi şiddet peydā olmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَنَاضَ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَبَانَ فِي عَيْنَيْهِ الْجَهْدُ Şārih اَلْجَهْلُ nüshasını taglīt ve tefsīr-i mezkūru bu resme tasvīr eylemiştir. Ve

إِنَاضَةٌ [ināḍat] Hurmā ağacının meyvesi yetişmek maᶜnāsınadır; yukālu: أَنَاضَ النَّخْلُ إِذَا أَيْنَعَ

اَلتَّنْوِيضُ [et-tenvīḍ] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Sevbi boyamak maᶜnāsınadır; yukālu: نَوَّضَ الثَّوْبَ إِذَا صَبَغَهُ

[ن ه ض]

اَلنَّهْضُ [en-nehḍ] (nūn'un fethi ve hā'nın sükūnuyla) ve

اَلنُّهُوضُ [en-nuhūḍ] (قُعُودٌ [ḳuᶜūḍ] vezninde) Deprenip kalkmak maᶜnāsınadır; yukālu: نَهَضَ الرَّجُلُ نَهْضًا وَنُهُوضًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا قَامَ Ve nebāt boylanıp kıvāmını bulmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: نَهَضَ النَّبْتُ إِذَا اسْتَوَى Ve kuş kanatlarını açıp uçmağa yapınmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: نَهَضَ الطَّائِرُ إِذَا بَسَطَ جَنَاحَيْهِ لِيَطِيرَ Ve

نَهْضٌ [nehḍ] Devenin omuzuyla küreği aralığına denir. Cemᶜi أَنْهُضٌ [enhuḍ] gelir, أَفْلُسٌ [eflus] vezninde. Ve

نَهْضٌ [nehḍ] Zulm ve sitem maᶜnāsınadır; yukālu: بِهِ نَهْضٌ أَيْ ظُلْمٌ Ve sarp ve galīz yokuş yere denir, عَتَبٌ [ᶜateb] maᶜnāsına; tekūlu: صَعِدْنَا إِلَى نَهْضٍ صَعْبٍ أَيْ عَتَبٍ

اَلنَّاهِضُ [en-nāhiḍ] Şol kuş yavrusuna denir ki kanatları gereği gibi yetişip uçmağa yapınır ola; yukālu: فَرْخٌ نَاهِضٌ إِذَا وَفُرَ جَنَاحُهُ وَتَهَيَّأَ لِلطَّيَرَانِ Ve at kısmının kolunun üst tarafında olan ete ıtlāk olunur. Ve Nāhiḍ b. Şūme şuᶜarādandır.

اَلنَّاهِضَةُ [en-nāhiḍat] Bir kimsenin pederi oğullarına yaᶜnī ihvānına denir ki kendisine hādis olan bir māddede berāberce kıyām ve ihtimām eder olalar; yukālu: لَهُ نَاهِضَةٌ أَيْ بَنُو أَبِيهِ الَّذِينَ يَنْهَضُونَ مَعَهُ Ve efendisinin emr ve hizmetine kā'im olan hizmetkārlara ıtlāk olunur; yukālu: هُمْ نَاهِضَةُ فُلاَنٍ أَيْ خَدَمُهُ الْقَائِمُونَ بِأَمْرِهِ

نُهَيْضٌ [Nuhayḍ] (زُبَيْرٌ [zubeyr] vezninde) Bir mevziᶜdir.

نَهَّاضٌ [Nehhāḍ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) Bir recül ismidir.

اَلنَّوَاهِضُ [en-nevāhiḍ] ᶜAzīm ve şedīd olan develere ıtlāk olunur; yukālu: إِبِلٌ نَوَاهِضُ أَيْ عِظَامٌ شِدَادٌ

اَلنِّهَاضُ [en-nihāḍ] (nūn'un kesriyle) Yokuş yukarı bayır yola ıtlāk olunur; yukālu: سَلَكُوا نِهَاضَ الطَّرِيقِ أَيْ صُعُدَهَا وَعَتَبَهَا

اَلْإِنْهَاضُ [el-inhāḍ] (hemzenin kesriyle) Ayağa kaldırmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَنْهَضَ فُلاَنًا إِذَا أَقَامَهُ Ve kırbayı ve tulumu ağzına yakın yere kadar doldurmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: أَنْهَضَ الْقِرْبَةَ إِذَا دَنَا مِنْ مَلْئِهَا

اَلْإِسْتِنْهَاضُ [el-istinhāḍ] Bir adama bir

husūsa deprenip kalkmasını emr eylemek maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْتَنْهَضَ فُلاَنًا لِكَذَا إِذَا أَمَرَهُ بِالنُّهُوضِ لَهُ

اَلْمُنَاهَضَةُ [el-munāheḍat] (مُفَاعَلَةٌ [mufāᶜalet] vezninde) Bir kimseye karşı deprenip durmak maᶜnāsınadır, iki hasmın birbirine karşı kalkıp durmaları gibi; mukāvemet maᶜnāsınadır; yukālu: نَاهَضَهُ إِذَا قَاوَمَهُ

اَلتَّنَاهُضُ [et-tenāhuḍ] (تَفَاعُلٌ [tefāᶜul] vezninde) Cenkte hasmlar birbirine karşı deprenip duruşmak maᶜnāsınadır; yukālu: تَنَاهَضُوا فِي الْحَرْبِ إِذَا نَهَضَ كُلٌّ إِلَى صَاحِبِهِ

مُنَاهِضٌ [Munāhiḍ] (مُبَارِزٌ [mubāriz] veznide) Bir recül adıdır.

[ن ي ض]

اَلنَّيْضُ [en-neyḍ] (فَيْضٌ [feyḍ] vezninde) Damar atmak, نَبْضٌ [nebḍ] maᶜnāsınadır; yukālu: نَاضَ الْعِرْقُ يَنِيضُ نَيْضًا إِذَا نَبَضَ

نَجَزَ بِعَوْنِهِ تَعَالَى

FASLU'L-VĀV
(فَصْلُ الْوَاوِ)

[و خ ض]

اَلْوَخْضُ [el-vaḫḍ] (vāv'ın fethi ve ḫā-yı muᶜcemenin sükūnuyla) İçeriye işleyip öte taraftan nüfūz eylememek vechiyle mızrak makūlesini sançmak maᶜnāsınadır, ᶜalā-kavlin mübālaga ve teşdīd eylemeyip hiffet ve sühūletle sançmak maᶜnāsınadır; yukālu: وَخَضَهُ بِالرُّمْحِ وَخْضًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا طَعَنَهُ طَعْنًا خَالَطَ جَوْفَهُ وَلَمْ يَنْفُذْ أَوْ هُوَ الْغَيْرُ الْمُبَالَغُ فِيهِ Ve saça sakala kır serpmek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: وَخَضَهُ الشَّيْبُ إِذَا وَخَطَهُ

اَلْوَخِيضُ [el-veḫīḍ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) Maᶜnā-yı evvelden vasftır; yukālu: هُوَ وَخِيضٌ أَيْ مَطْعُونٌ عَلَى الْإِخْتِلاَفِ الْمَذْكُورِ

[و خ ض]

اَلْوَرْضُ [el-verḍ] (عَرْضٌ [ᶜarḍ] vezninde) Sıvık yestehlemek maᶜnāsınadır; yukālu: وَرَضَ الرَّجُلُ يَرِضُ وَرْضًا إِذَا خَرَجَ غَائِطُهُ رَقِيقًا Ve tavuk bir iginmekle yumurtlamak maᶜnāsınadır; yukālu: وَرَضَتِ الدَّجَاجَةُ إِذَا وَضَعَتْ بَيْضَتَهَا بِمَرَّةٍ

اَلتَّوْرِيضُ [et-tevrīḍ] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) وَرْضٌ [verḍ] ile iki maᶜnāda mürādiftir. Ve yerlerden çayırlık araştırmak maᶜnāsınadır; yukālu: وَرَّضَ الرَّجُلُ إِذَا ارْتَادَ الْأَرْضَ وَطَلَبَ الْكَلَأَ Ve savma geceden niyyet eylemek maᶜnāsınadır, niteki تَأْرِيضٌ [teᵓrīḍ] dahi bu maᶜnālaradır; ve minhu'l-hadīsu: «لاَ صِيَامَ لِمَنْ لَمْ يُوَرِّضْهُ مِنَ اللَّيْلِ» أَيْ لَمْ يُبَيِّتْهُ بِالنِّيَّةِ

[و ض ض]

اَلْوَضُّ [el-vaḍḍ] (عَضٌّ [ᶜaḍḍ] vezninde) Muztarr ve nāçār olmak maᶜnāsınadır; yukālu: وَضَّ الرَّجُلُ وَضًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا اضْطَرَّ

[و غ ض]

اَلتَّوْغِيضُ [et-tevġīḍ] (ġayn-ı muᶜceme ile تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Doldurmak maᶜnāsınadır; yukālu: وَغَّضَ فِي الْإِنَاءِ إِذَا دَحَسَهُ

[و ف ض]

اَلْوَفْضُ [el-vefḍ] (رَفْضٌ [refḍ] vezninde) ve

اَلْوَفَضُ [el-vefaḍ] (fethateynle) Sürᶜatle seğirtmek maᶜnāsınadır; yukālu: وَفَضَ الرَّجُلُ يَفِضُ وَفْضًا وَوَفَضًا إِذَا عَدَا وَأَسْرَعَ

اَلْإِيفَاضُ [el-īfāḍ] (hemzenin kesriyle) أَوْفَضَ وَفْضٌ [vefḍ] maᶜnāsınadır; yukālu: أَوْفَضَ بِمَعْنَى وَفَضَ Ve develeri perākende kılmak maᶜnāsınadır; yukālu: أَوْفَضَ الْإِبِلَ إِذَا فَرَّقَهَا Ve kuru yere oturmasın diye bir kimsenin altına döşeme yaymak maᶜnāsınadır; yukālu: أَوْفَضَ لَهُ إِذَا بَسَطَ بِسَاطًا يَتَّقِي بِهِ الْأَرْضَ

اَلْإِسْتِيفَاضُ [el-istīfāḍ] Bu dahi sürᶜatle seğirtmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْتَوْفَضَ الرَّجُلُ إِذَا عَدَا وَأَسْرَعَ Ve istiᶜcālle sürüp götürmek maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْتَوْفَضَهُ إِذَا طَرَدَهُ وَاسْتَعْجَلَهُ Ve develer perākende olmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِسْتَوْفَضَتِ الْإِبِلُ إِذَا تَفَرَّقَتْ Ve bir kimseyi diyār-ı āhere nefy ve tagrīb eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: إِسْتَوْفَضَ فُلَانًا إِذَا غَرَّبَهُ وَنَفَاهُ

اَلْمِيفَاضُ [el-mīfāḍ] Pek cüst ve revende nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ مِيفَاضٌ أَيْ مُسْرِعَةٌ

اَلْوَفْضَةُ [el-vefḍat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Çobanların çantasına denir ki içine meᵓkūlāt ve baᶜzı edevāt korlar. Ve meşinden olan terkeşe denir. Cemᶜi وِفَاضٌ [vifāḍ] gelir vāv'ın kesriyle; yukālu: مَعَهُ وَفْضَةٌ أَيْ جَعْبَةٌ مِنْ أَدَمٍ Ve

وَفْضَةٌ [vefḍat] Burnun altında bıyıkların ortasında olan yive denir.

اَلْأَوْفَاضُ [el-evfāḍ] (hemzenin fethiyle) وَفْضٌ [vefḍ - vefaḍ]ın cemᶜidir ki fā'nın sükūnuyla ve fethiyledir, ᶜacele maᶜnāsınadır; yukālu: لَقِيتُهُ عَلَى أَوْفَاضٍ أَيْ عَجَلَةٍ كَمَا تَقُولُ عَلَى وَفْزٍ وَأَوْفَازٍ ᶜAcele iki taraftan olduğuna yāhūd mübālagaya mebnīdir. Ve

أَوْفَاضٌ [evfāḍ] Ahlāt ve ecnās-ı nāstan olan fırkalara yāhūd kabāᵓil-i müteferrikadan müctemiᶜ cemāᶜate denir, ashāb-ı suffe gibi. Yāhūd şol cemāᶜate denir ki her birinin yanında azık çantaları ola. Ve

أَوْفَاضٌ [evfāḍ] Kezālik وَفَضٌ [vefaḍ] lafzından cemᶜ olur ki fethateynledir, üzerinde et katᶜ olunan tahtaya ve kütüğe denir, yağrık taᶜbīr olunur.

اَلْوِفَاضُ [el-vifāḍ] (كِتَابٌ [kitāb] vezninde) Değirmen taşının altına vazᶜ ettikleri deri parçasına denir. Ve şol pek ve por yere denir ki suyu çekmeyip ve salıvermeyip imsāk eder ola.

[و م ض]

اَلْوَمْضُ [el-vemḍ] (vāv'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) ve

اَلْوَمِيضُ [el-vemīḍ] (vāv'ın fethiyle) ve

اَلْوَمَضَانُ [el-vemeḍān] (fetehātla) Şimşek bulutun etrāf ve nevāhīsine tecāvüz eylemeyerek āhestece yalabımak maᶜnāsınadır; yukālu: وَمَضَ الْبَرْقُ يَمِضُ وَمْضًا وَوَمِيضًا وَوَمَضَانًا إِذَا لَمَعَ خَفِيفًا وَلَمْ يَعْتَرِضْ فِي نَوَاحِي الْغَيْمِ

اَلْإِيمَاضُ [el-īmāḍ] (hemzenin kesriyle) أَوْمَضَ وَمْضٌ [vemḍ] maᶜnāsınadır; yukālu: أَوْمَضَ بِمَعْنَى وَمَضَ الْبَرْقُ Ve uğurlayın bir kimseye bakmak maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: أَوْمَضَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا سَارَقَتِ النَّظَرَ Ve nihānīce işāret eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: أَوْمَضَ فُلَانٌ إِذَا أَشَارَ إِشَارَةً خَفِيَّةً

[و ه ض]

اَلْوَهْضَةُ [el-vehḍat] (تَمْرَةٌ [temret] vezninde) Etrāfına nisbet alçak olup düz ve oturaklı

olan arza denir, ᶜalā-kavlin değirmi olmağa mahsūstur. Ve

وَهْضَةٌ [vehḍat] عُرْفُطٌ [ᶜurfuṭ] ağacının yemişine denir. وَهْطٌ [vehṭ] lafzında lügattir.

FASLU'L-HĀᵓ
(فَصْلُ الْهَاءِ)

[ه ر ض]

اَلْهَرَضُ [el-heraḍ] (fethateynle) Şol kuru giciğe denir ki harāret-i havādan vücūda ᶜārız olur; yukālu: أَصَابَهُ الْهَرَضُ وَهُوَ الْحَصَفُ يَخْرُجُ عَلَى الْبَدَنِ مِنَ الْحَرِّ

اَلْهَرْضُ [el-herḍ] (فَرْضٌ [farḍ] vezninde) هَرْطٌ [herṭ] lafzında lügattir ki bir nesneyi yırtıp paralamak maᶜnāsınadır; yukālu: هَرَضَ الثَّوْبَ هَرْضًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَزَّقَهُ

[ه ض ض]

اَلْهَضُّ [el-haḍḍ] (عَضٌّ [ᶜaḍḍ] vezninde) Bir nesneyi kırıp ufatmak maᶜnāsınadır. ᶜAlā-kavlin هَدٌّ [hedd] lafzınının mefhūmundan dūn ve رَضٌّ [raḍḍ] lafzının mehfūmundan ziyāde olarak ufatmak maᶜnāsınadır ki bulgurdan hurde olur; yukālu: هَضَّ الشَّيْءَ هَضًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا كَسَرَهُ وَدَقَّهُ أَوْ كَسَرَهُ كَسْرًا دُونَ الْهَدِّ وَفَوْقَ الرَّضِّ Ve deve sürᶜatle yürümek maᶜnāsınadır; yukālu: هَضَّتِ الْإِبِلُ إِذَا أَسْرَعَتْ Ve güzel ve latīf yürüyüşle yürümek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; yukālu: هَضَّ فُلَانٌ اَلْمَشْيَ إِذَا مَشَى مَشْيًا حَسَنًا Ve kındırmak maᶜnāsınadır; yukālu: هَضَّهُ إِذَا حَضَّهُ

اَلْهَضِيضُ [el-heḍīḍ] (أَمِيرٌ [emīr] vezninde) ve

اَلْمَهْضُوضُ [el-mehḍūḍ] Kırılıp ufanmış nesneye denir.

اَلْإِهْتِضَاضُ [el-ihtiḍāḍ] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) ve

اَلْهَضْهَضَةُ [el-haḍheḍat] (زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezninde) Bunlar da bir nesneyi kırıp ufatmak maᶜnāsınadır, ihtilāf-ı mezkūr üzere; yukālu: هَضَّهُ وَهَضْهَضَهُ بِمَعْنَى إِهْتَضَّهُ Ve bir kimse bir adama karşı kendi nef-

sini tevāzuᶜla kesr ve tahkīr eylemek maᶜnāsına müstaᶜmeldir; tekūlu: إِهْتَضَضْتُ نَفْسِي لِفُلَانٍ أَيِ اسْتَزَدْتُهَا

اَلْهَضَّاضُ [el-Haḍḍāḍ] (شَدَّادٌ [şeddād] vezninde) ve

اَلْمِهَضُّ [el-Mihaḍḍ] (mīm'in kesri ve hā'nın fethiyle) Esāmī-i ricāldendir. Ve

هَضَّاضٌ [haḍḍāḍ] ve

هَضْهَاضٌ [haḍhāḍ] (ثَرْثَارٌ [ṣerṣār] vezninde) Şol aygıra denir ki pek yavuz ve haşarı olmakla sāᵓir aygırların boyunlarından kavrayıp şikest eder ola; yukālu: فَحْلٌ هَضَاضٌ وَهَضْهَاضٌ إِذَا كَانَ يَدُقُّ أَعْنَاقَ الْفُحُولِ

اَلْهَضَّاءُ [el-heḍḍāᵓ] (hā'nın fethiyle) Cemāᶜat-i insānīye denir.

اَلْهَضَاضَةُ [el-heḍāḍat] (سَحَابَةٌ [seḥābet] vezninde) Bir kimsenin vücūdundan kırılıp koparılan pāreye denir, et olsun, kemik olsun.

اَلْإِنْهِضَاضُ [el-inhiḍāḍ] (إِنْفِعَالٌ [infiᶜāl] vezninde) Kırılmak maᶜnāsınadır; yukālu: إِنْهَضَّ الشَّيْءُ إِذَا انْكَسَرَ

اَلْمُهَضْهِضَةُ [el-muhaḍhiḍat] (ism-i fāᶜil bünyesiyle) Şol ᶜavrete denir ki komşularını dāᵓimā rencīde ve āzürde eder ola; yukālu: إِمْرَأَةٌ مُهَضْهِضَةٌ أَيْ مُوذِيَةٌ لِجَارَاتِهَا

[ه ل ض]

اَلْهَلْضُ [el-helḍ] (hā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Bir nesneyi yerinden çekip çıkarmak maᶜnāsınadır; yukālu: هَلَضَ الشَّيْءَ هَلْضًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا انْتَزَعَهُ

[ه ن ب ض]

اَلْهُنْبُضُ [el-hunbuḍ] (قُنْفُذٌ [ḳunfuẕ] vezninde) Büyük karınlı adama denir; yukālu: رَجُلٌ هُنْبُضٌ أَيْ عَظِيمُ الْبَطْنِ

[ه ي ض]

اَلْهَيْضُ [el-heyḍ] (فَيْضٌ [feyḍ] vezninde) Sınık kemiği sarılıp onulduktan sonra tekrār kırmak maᶜnāsınadır; yukālu. هَاضَ الْعَظْمَ يَهِيضُهُ هَيْضًا إِذَا كَسَرَهُ بَعْدَ الْجُبُورِ Ve kuş çımkırmak maᶜnāsınadır; yukālu: هَاضَ الطَّائِرُ إِذَا سَلَحَ

اَلْإِهْتِيَاضُ [el-ihtiyāḍ] (إِفْتِعَالٌ [iftiᶜāl] vezninde) هَيْضٌ [heyḍ] ile maᶜnā-yı evvelde mürādiftir; yukālu: إِهْتَاضَ الْعَظْمَ بِمَعْنَى هَاضَهُ

اَلْمَهِيضُ [el-mehīḍ] (mīm'in fethiyle) Sarıldıktan sonra tekrār kırılmış olan kemiğe denir; yukālu: عَظْمٌ مَهِيضٌ أَيْ مُنْكَسِرٌ بَعْدَ الْجُبُورِ

اَلْهَيْضَةُ [el-heyḍat] (حَيْضَةٌ [ḥayḍat] veznide) Gam ve gussanın ve maraz ve ᶜilletin nüks ve ᶜavdet eylemesine denir; yukālu: أَخَذَتْهُ الْهَيْضَةُ أَيْ مُعَاوَدَةُ الْهَمِّ وَالْحُزْنِ وَكَذَا الْمَرْضَةُ بَعْدَ الْمَرْضَةِ Ve

هَيْضَةٌ [heyḍat] Bir maraz adıdır ki mübtelā olan hem kayᵓ eder ve hem oturamayıp kenīfe taşınmakla aşağıdan yüreği sürer. Bunun sebebi miᶜdede fāsid olmuş bir māddedir ki tabīᶜat o māddeden miᶜdenin eᶜālīsinde rakīk olanı kayᵓ ile ve kaᶜrında olanı ishāl ile defᶜ eder. Fesād-ı miᶜde dedikleri ᶜārıza budur, sebebi safrāᵓdır; yukālu: أَصَابَتْهُ هَيْضَةٌ أَيْ قُيَاءٌ وَقِيَامٌ جَمِيعًا

اَلْإِنْهِيَاضُ [el-inhiyāḍ] ve

اَلتَّهَيُّضُ [et-teheyyuḍ] Kemik sarıldıktan sonra kırılmak maᶜnāsınadır, yukālu: إِنْهَاضَ الْعَظْمُ وَتَهَيَّضَ إِذَا انْكَسَرَ يَعْنِي بَعْدَ الْجُبُورِ

اَلْهَيْضَاءُ [el-heyḍāᵓ] (بَيْضَاءُ [beyḍāᵓ] vezninde) Cemāᶜat-i insānīye denir; yukālu: جَاءَتْ هَيْضَاءُ مِنَ النَّاسِ أَيْ جَمَاعَةٌ

FASLU’L-YĀᵓİ’T-TAHTİYYE
(فَصْلُ الْيَاءِ)

[ي ض ض]

اَلتَّيْضِيضُ [et-teyḍīḍ] (تَفْعِيلٌ [tefᶜīl] vezninde) Köpek eniği gözlerini açmak maᶜnāsınadır; mühmele ile تَيْصِيصٌ [teyṣīṣ] lafzında lügattir; yukālu: يَضَّضَ الْجِرْوُ إِذَا فَتَحَ عَيْنَيْهِ

نَجَزَ بِعَوْنِهِ تَعَالَى